ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1910

ΜΕΤΑ 12 ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ 156 ΕΝ ΤΩΙ ΚΕΙΜΕΝΩΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΑΘΗΝΗΣΙ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Πρόγραμμα.

Τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος ἐπιμελεῖται ἐπιτροπεία πέντε μελῶν τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Αἱ ἐπιστολαὶ ἐπιγράφονται πρὸς Βασίλειον Λεονάρδον.

Ἐν τῇ Ἐφημερίδι δημοσιεύονται παντοῖαι ἀρχαιολογικαὶ πραγματεῖαι καὶ ἀγγελίαι, μάλιστα δὲ περὶ εὑρημάτων καὶ πορισμάτων τῶν τῆς ἑταιρείας ἀνασκαφῶν.

Τῆς Ἐφημερίδος ἐκδίδονται κατ' ἔτος τέσσαρα τεύχη σχήματος τετάρτου ἀποτελοῦντα τόμον τεσσαρωνκαίδεκα τοὐλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων μετὰ πινάκων καὶ εἰκόνων, ὁπόταν ᾖ χρεία· τιμὴ δὲ τοῦ τόμου ἑκάστου δραχμαὶ εἴκοσι πέντε.

Οἱ συγγραφεῖς τῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι δημοσιευομένων λαμβάνουσι δραχμὰς ἑξήκοντα κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον, συνελλογουμένων καὶ τῶν πινάκων καὶ εἰκόνων, καὶ εἴκοσι πέντε ἀντίτυπα τῶν ἑαυτῶν πραγματειῶν. Ἀλλόγλωσσος διατριβὴ εἰς δημοσίευσιν ἐγκριθεῖσα ἐξελληνίζεται φροντίδι τῆς ἐπιτροπείας, διδομένου τῷ μεταφράστῃ ἐκ τῆς τοῦ συγγραφέως ἀμοιβῆς τοῦ ἡμίσεος.

Τὰ χειρόγραφα τῶν ἐν τῇ Ἐφημερίδι δημοσιευομένων δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἡ Ἐφημερὶς διαμείβεται πρὸς ἀρχαιολογικὰ περιοδικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Ετυπ. 30.4.11.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΓΟΡΑΣ

Αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἃς ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐνήργησε τῷ 1907 καὶ 1908 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Π. Καββαδία, κατὰ δὲ τὸ 1908 καὶ ὑπὸ τὴν ἐμὴν ἄμεσον ἐποπτείαν, ἐν τῷ πρὸς Α. τοῦ «Θησείου» τμήματι τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς τῶν Ἀθηνῶν, ἔνθα πρὸ ἐτῶν εἶχε δοκιμαστικῶς ἀνασκάψει ὁ Dörpfeld (Athen. Mitteil. 1896, 107 καὶ 1897, 225), ἀπόκεινται δὲ νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ. Τὴν πρὸς δημοσίευσιν αὐτῶν ἄδειαν ὀφείλω τῷ διευθυντῇ τῶν ἀνασκαφῶν.

I.

Ἐπιγραφὴ κολοβή, ἐν δυσὶ τεμαχίοις, ὧν τὸ μὲν εὑρέθη τῇ 28ῃ, τὸ δὲ τῇ 29ῃ Μαΐου 1908, ἀμφότερα δὲ ἐν τῷ κατωτάτῳ στρώματι τῆς ἀνασκαφῆς ἐλάχιστον ἀπέχοντα τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους, παρὰ τὸν τοῖχον ἀρχαίου οἰκοδομήματος. Μετροῦσι δὲ τὸ μὲν ἓν εἰς μέγιστον πλάτος 0,175, τὸ δ' ἄλλο 0,20, ἀμφότερα δὲ εἰς ὕψος μέχρι τῆς ἁρμογῆς τοῦ ἀετώματος, εἰς ὃ ἀπολήγει τὸ ἀνώτερον, 0,57. Ὕψος τῶν γραμμάτων 0,015, πλ. 0,015 Ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε στοιχηδὸν γεγραμμένη, ἐκ δὲ βεβαίων συμπληρώσεων ἐξάγεται ὅτι ἕκαστος στίχος αὐτῆς εἶχε γράμματα εἴκοσι ἕξ. Ἀλλὰ τὸ πλάτος τοῦτο τῆς ἐπιγραφῆς ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀετώματος σῳζομένων δύο γραμμάτων Θ Ε, ἅτινα μετὰ τῶν ἐλλειπόντων, κατ' ἴσα πάντως διαστήματα ὡσαύτως διατεταγμένων, Ο καὶ Ι ἀπετέλουν τὴν συνήθως προηγουμένην τῶν ἀττικῶν ἰδίᾳ ψηφισμάτων ἐπίκλησιν εἰς τοὺς θεούς.

Στίχοι ἐν ὅλῳ τριάκοντα ἑπτά· ἐν μὲν τῷ α 22, ἐν δὲ τῷ β 15. Μάρμαρον πεντελήσιον. (Εἰκὼν 1).

Θ ε [ο ι

Ἐπὶ τῆς Πανδι[ονίδος . . . . πρ-
υτανείας μιᾶι [καὶ εἰκοστῆι τῆς
πρυτανείας ἐν [Διονύσου· τῶν προ-
έδρων ἐπεψήφι[ζεν . . . .
5 ς Ἰκαριεύς, Μειδ[. . . . .
Ἐλευσίνιος εἶπ[εν· δεδόχθαι τοῖ-
ς νομοθέταις· τὰ [μὲν ἄλλα κατὰ τὸ-
ν Χαιρημονίδο νό[μον τὸν περὶ τῆ-
ς ἀπαρχῆς, κύριο[ν δ' εἶναι τὸν δῆμ-
10 ον ψηφίζεσθαι κ[αθ' ὅτι ἂν αὐτῶι δ-
οκῆι ἄριστα ἐ[κ]λ[εγήσεσθαι ἡ ἀπα-
ρχὴ τοῦ καρποῦ τ[οῖν θεοῖν· τὴν δὲ
βουλὴν τὴν ἀεὶ [βουλεύουσαν μετ-
ὰ Θούδημον ἄρ[χοντα ἐπιμεληθῆν-
15 αι ὅπως ἂν γίγ[νηται ἡ ἀπαρχὴ τοῖ-
ν θεοῖν καὶ τὰ [ἱερὰ θύηται ὑπὸ το-
ῦ δήμου Ἀθ[ηναίων, ἀπὸ μὲν τοῦ
πελανοῦ καθ' ὅ[τι ἂν Εὐμολπίδαι ἐ-
ξηγῶνται, τῶ[ι δὲ Διὶ καὶ τῆι Δήμη-
20 τρι καὶ τῆ[ι Κόρηι καὶ τῶι Τριπτο-
λέμωι καὶ [τῶι θεῶι καὶ τῆι θεᾶι κ-
αὶ] τῶ[ι Εὐβούλωι ἱερεῖον καὶ προ-
θύ[ματα καθάπερ ἐψήφισται τῶι δ-
ήμωι· ἐ[πειδὰν δ' ἐκλεχθῆι, πέμψει
25 ἡ βουλὴ [τὴν ἀπαρχὴν τοῦ καρποῦ κ-
αὶ θύσει τ[ὰς θυσίας ἁπάσας κατὰ
τὸν νόμον μη. . . . .
ειαν καθάπερ ε/ . . . .
υ ποιήσηται τῶ[ι δήμωι τῶι Ἀθηνα-
30 ίων· τὸν δὲ γραμμα[τέα τῆς βουλῆς
προσαναγράψαι τ[ὸν νόμον τόνδε
πρὸς τὸν πρότερο[ν τὸν Χαιρημον-
ίδου εἰς τὴν στήλ[ην τὴν ἔμπροσθ-
εν τοῦ Μητρῴου, ε[ἰς δὲ τὴν ἀναγρ-
35 αφὴν τῆς στήλης δ[οῦναι τὸν ταμί-
αν τοῦ δήμου ΔΓΔ δραχμὰς ἐκ τῶν
εἰς τὰ κατὰ ψηφί[σματα

Ἐν τῷ 9ῳ καὶ τῷ 12ῳ στίχῳ τῆς ἐπιγραφῆς δηλοῦται σαφῶς ὅτι αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὴν διακανόνισιν τῆς προσφορᾶς τῆς εἰς τοὺς ἐν Ἐλευσῖνι δύο θεοὺς ὀφειλομένης ἀπαρχῆς τοῦ καρποῦ καὶ εἰς τὸν καθορισμὸν θυσιῶν τινων, ἃς ἡ πόλις ἔδει

νὰ θύσῃ ἐπὶ τούτῳ. Ἐκ δὲ τῶν, ὡς νομίζω, ὀρθῶς συμπληρωθέντων στίχων 6, 7 καὶ 8 συνάγε-

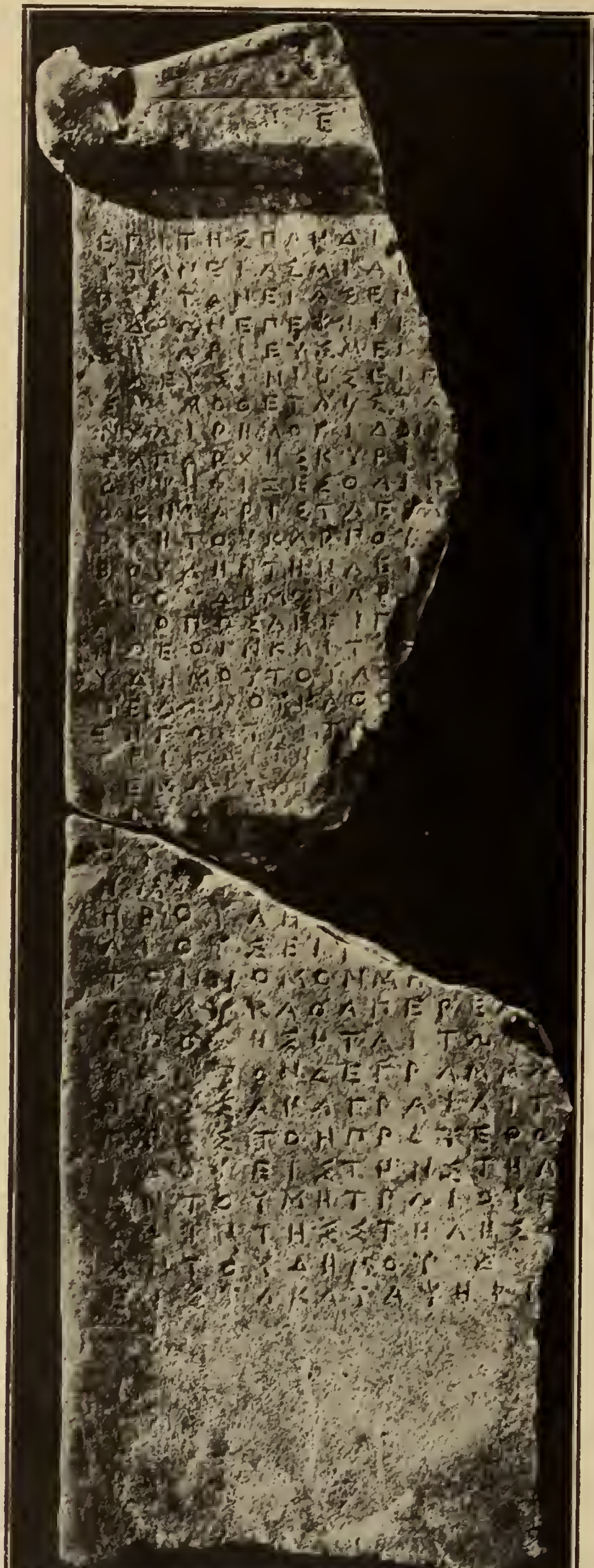

Εἰκὼν 1.

ται ὅτι ὁ προκείμενος νόμος εἶνε συμπληρωτικὸς ἢ μᾶλλον ἐπανορθωτικὸς ἄλλου νόμου περὶ τῆς ἀπαρχῆς, ὃν εἶχε «συγγράψει» Χαιρημονίδης τις, ἄγνωστος μὲν εἰς ἡμᾶς ἄλλοθεν, ἴσως δέ τις τῶν περὶ τὰ ἱερὰ καὶ ὅσια ἀσχολουμένων, ὁποῖοι π. χ. ἦσαν ὁ Φανόδημος Διύλλου Θυμαιτάδης [1], ὁ Λάμπων ὁ ἐξηγητὴς [2] καὶ ἄλλοι τῶν σπουδαίων [3]. Ὁ νόμος ἐκεῖνος ῥητῶς καλεῖται *πρότερος* ἐν στίχῳ 32, ἀλλ' ἐκ τῆς ἁπλῆς ταύτης δηλώσεως δὲν εἶναι δυνατὸν μετὰ βεβαιότητος νὰ συναχθῇ, ἂν ἦτο πολλῷ ἢ ὀλίγῳ προγενέστερος τῆς τροποποιήσεως, ἣν περιέχει ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή. Ἐὰν ἐν τούτοις ἀποβλέψωμεν εἰς τὸ ἀτελὲς τοῦ εἰσαγωγικοῦ τύπου τοῦ νόμου, ἴσως ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι οὗτος δὲν ἀπέχει τοῦ Χαιρημονιδείου νόμου πολύ, ἐγένετο δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἐκεῖνος ἔτει, μόνον κατὰ τὴν πρυτανείαν διαφέρων. Πότε ἐψηφίσθη ἡ τροποποίησις μανθάνομεν ἐκ τοῦ στ. 14, ἔνθα μνημονεύεται ὁ ἄρχων Θούδημος, ἄρξας ἐν Ἀθήναις τῷ 353/2 π. Χ. [4]. Τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν ἀπήρχοντο τοῦ καρποῦ πρὸς τοὺς ἐν Ἐλευσῖνι «δύο θεοὺς» ἐδίδαξεν ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐπιγραφὴ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ Ε' αἰῶνος π.Χ. [5], ἥτις ἱκανὸν συμβάλλεται εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἡμετέρας.

Ὁ ἀριθμὸς τῆς πρυτανείας ἐν στ. 1 δύναται νὰ εἶναι ἢ *πέμπτης* ἢ *ἑβδόμης* ἢ *δεκάτης*. Ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐπαφίεται εἰς τὸν δῆμον (στ. 9-10) νὰ κανονίσῃ τὰς λεπτομερείας τῆς *ἐκλογῆς* τοῦ καρποῦ, οὗτος δέ, νομίζω, ἔδει νὰ ἔχῃ πρὸς τοῦτο χρονικόν τι διάστημα πρὸ τῆς συγκομιδῆς τῶν δημητριακῶν, ὀφείλομεν νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν δεκάτην πρυτανείαν, νὰ περιορίσωμεν δὲ τὴν πιθανότητα εἰς τὴν ἑβδόμην ἢ τὴν πέμπτην. Ὄντως δὲ καὶ ὁ παλαιότερος περὶ τῆς ἀπαρχῆς νόμος ἐψηφίσθη,

[1] Ἐφ. Ἀρχ. 1891 σ. 85.

[2] IG I suppl. ἀρ. 27 b στ. 47.

[3] Ὁ ἐν ἀναθηματ. ἐπιγρ. τῆς Ἀκροπόλεως (Λόλλιγκ, Κατάλογος σελ. 106 ἀριθ. 219 καὶ Kirchner Prosopographia attica ἐν λ.) ἀπαντῶν *Χαιρεμονίδες*, ἤδη διὰ τὸν χρόνον, εἶναι τοῦ προκειμένου ὅλως ξένος.

[4] Τὰ μαρτύρια βλέπε παρὰ Kirchner PA. 7248 καὶ Hicks-Hill Greek Histor. Inscript. 321. Ὀρθῶς ἐκφέρεται τὸ ὄνομα ἐν IG II 72, 795. XIV 1098, ἀλλ' ὁ Διονύσ. ὁ Ἀλικ. ἐπιστ. πρ. Ἀμμαῖον 4 καὶ περὶ Δεινάρχου 9 καὶ ὁ Διόδωρος XVI, 32 παραδίδουσιν Εὔδημον.

[5] IG I suppl. 27b, ἐδημοσιεύθη τελευταῖον καὶ ὑπὸ τοῦ L. Ziehen, Leges graecorum sacrae ἀρ. 4 σ. 19 κἑ. μετ' ἀκριβοῦς βιβλιογραφίας.

ὡς ἐμμέσως συνάγεται, πρὸ τῆς ἐνάτης πρυτανείας [1]. Δὲν φαίνεται δὲ τοῦτο τυχαῖον. Πρὸς τούτοις καὶ ἡ ἀπαρχὴ τοῦ ἐλαίου ἐπρόκειτο νὰ κανονισθῇ δι' ἰδίου νόμου τοῦ Λάμπωνος, ὡς ἐκεῖ λέγεται, ἐπὶ τῆς ἐνάτης πρυτανείας ἤτοι ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς συγκομιδῆς τοῦ ἐλαιοκάρπου. Πρβλ. καὶ ὅσα λέγονται κατωτέρω εἰς στ. 13-14 περὶ τῆς δεκάτης πρυτανείας.

Ἐν στ. 3 συνεπλήρωσα *Διονύσου*, περιττὸν δὲ εἶναι νὰ παρατηρήσω ὅτι δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τῆς τῇ ὑστεραίᾳ τῶν Πανδίων (15ης Ἐλαφηβολιῶνος) ἐκκλησίας ἐν τῷ διονυσ. θεάτρῳ, καθ' ὅσον οὐδὲ ὅλως περὶ ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἀλλὰ περὶ ἕδρας τῶν νομοθετῶν [2]. Ὡς πρὸς τὴν τῇ ὑστεραίᾳ τῶν Πανδίων ἐκκλησίαν [3] παρατηρῶ ὅτι τὸ χωρίον τοῦ Αἰσχίνου II 61 (τοῦ ἔτους 343 π. Χ.) «Παρανάγνωθι δή μοι καὶ τὸ τοῦ Δημοσθένους ψήφισμα, ἐν ᾧ κελεύει τοὺς πρυτάνεις μετὰ τὰ Διονύσια τὰ ἐν ἄστει καὶ τὴν ἐν Διονύσου ἐκκλησίαν προγράψαι δύο ἐκκλησίας, τὴν μὲν τῇ ὀγδόῃ ἐπὶ δέκα, τὴν δὲ τῇ ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα» δὲν διδάσκει, ὡς νομίζει ὁ Wilhelm, Urk. dram. Auff. 218, ὅτι ἡ ἐν Διονύσου ῥητὴ ἐκκλησία ἐγίνετο τῇ 17ῃ Ἐλαφηβολιῶνος, ἀλλ' ἁπλῶς, πάντοτε δὲ ἐμμέσως, ὅτι *πρὸ τῆς 18ης* καὶ μετὰ τὰ Διονύσια, ὧν τὴν τελευταίαν ἡμέραν ἀπετέλουν τὰ Πάνδια ἤτοι ἡ 14 ἢ 15 Ἐλαφ. (Mommsen Feste 433) Καὶ ἂν ὁ Αἰσχίνης μηδεμίαν ἐποιεῖτο μνείαν τῆς ἐν Διονύσου ἐκκλησίας, ὁ δὲ παρὰ Δημοσθένει XXI § 9 φερόμενος νόμος ἤθελε θεωρηθῇ ἀνάξιος προσοχῆς ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐκκλησίας [4], καὶ τότε τὰ ἀττ. ψηφίσματα II 173 καὶ suppl. 173b καὶ 185b (τοῦ ἔτους 322/1 π. Χ.) γενόμενα *ἐν ἐκκλησίᾳ ἐ*]*ν Διονύσου*] μηνὸς Ἐλαφηβολιῶνος ἐνάτῃ ἐπὶ δέκα, δὲν πείθομαι ὅτι ἐγένοντο ἐν τῇ ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένῃ ἐκκλησίᾳ ἐκείνῃ, καθ' ὅσον αὐτὸ τὸ γεγονός, ὅτι δύο ἐκκλησίαι ἔδει νὰ προγραφῶσιν εἰς τὴν 18ην καὶ τὴν 19ην Ἐλαφηβ., καθιστᾷ νομίζω ἐμφανέστατον ὅτι αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, τοὐλάχιστον ἐν τοῖς περὶ τὸν Αἰσχίνην χρόνοις, δὲν ἦσαν ὑπ' ἄλλης τακτῆς ἐκκλησίας κατειλημμέναι. Παρὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο χωρεῖ εἰς τὸ προκείμενον ζήτημα, ἢ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἤδη μεσοῦντος τοῦ 4ου αἰῶνος π. Χ. ἐκτὸς τῆς τῇ ὑστεραίᾳ τῶν Πανδίων συνερχομένης ἐκκλησίας καὶ ἄλλαι τοιαῦται συνεκροτοῦντο «*ἐν Διονύσου*», ὅπερ ἱερὸν ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις κατέστη ὁ συνήθης ἐκκλησιαστικὸς τόπος. Ἄλλως ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον νόμον τροποποιηθέντα ἐν ὑστέροις χρόνοις, οὕτως ὥστε ἡ ἡμέρα τῆς ἐκκλησίας νὰ μὴ εἶναι ῥητῶς ὡρισμένη, ἀλλὰ νὰ λαμβάνηται ἐλευθέρως μεταξὺ τῶν προσεχεστέρων εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Διονυσίων. Τοιαύτην δέ τινα λύσιν ὀφείλει νὰ δεχθῇ καὶ ὁ Francotte ἔνθ' ἀν., ὅστις ψηφίσματα γενόμενα ἐν Διονύσου Ἐλαφηβολιῶνος δεκάτῃ ὑστέρᾳ (=21) ἤτοι IG. II 307 suppl. 307b (τοῦ 290 περίπου π. Χ.) τίθησι «dans l'assemblée qui suit la fête» ἄνευ τινὸς ἰδίας δικαιολογίας. Νεωστὶ διά τινος ὑπολογισμοῦ ὁ L. Pschor ἐν Berliner philol. Wochenschr. 1910 στήλ. 253 συμπληροῖ ἐν IG. II 280 ἐνάτηι] / ἑβδόμηι ἐπὶ δέ[κα-Ἐκκλησί[α ἐν Διονύσου], ἐκφράζει δὲ τὴν προτίμησιν αὐτοῦ διὰ τὴν δεκάτην ἐνάτην, ἀλλ' οὐχὶ μετ' ἰσχυροῦ λόγου.— Παράδειγμα ἐκκλησίας ἐν Δ[ιονύσου] κατὰ μῆνα *Ἀνθεστηριῶνα* τοῦ ἔτους 342/1 ἀναφέρω τὸ ἐν IG. II suppl. 151b.—Ἐν παρόδῳ παρατηρῶ ὅτι ἡ ἐν τῷ ψηφίσματι τοῦ Εὐηγόρου, Δημοσθ. XXI σ. 518, ἀναφερομένη ἐκκλησία ἐν Διονύσου εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς ὑστερ. τῶν Πανδίων (Lipsius, Att. Recht und Rechtsverfahren I 216 Anm. 129).

Τὸ διάστημα ἀναπληροῖ ὡσαύτως ἡ λ. *Πειραιεῖ*. Ἀλλ' ἐπειδὴ αἱ ἐν Πειραιεῖ συνερχόμεναι ἐκκλησίαι, πρὸς ἃς καὶ ἡ νομοθετικὴ αὕτη σύνοδος δύναται νὰ παρεξετασθῇ, περὶ θέματα ὡρισμένης φύ-

[1] Πρβλ. Ziehen LGS σ. 21 σημ. 9.

[2] Ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἐν οὐδεμιᾷ τῶν ἐνδεχομένων τάξεων τῆς πρυτανείας ἡ «μία καὶ εἰκοστὴ» ἡμέρα συμπίπτει τῇ 15ῃ Ἐλαφηβολιῶνος, ἀλλ' ἐὰν μὲν εἶναι πέμπτη ἡ πρυτανεία ἡ 12η ἡμέρα αὐτῆς θὰ ἀντιστοιχῇ τῇ 17ῃ Ποσειδεῶνος, ἐὰν δὲ ἑβδόμη τῇ 28ῃ Ἀνθεστηριῶνος, ἐὰν δὲ τέλος δεκάτη τῇ 18ῃ Σκιροφοριῶνος, τοῦ ἔτους ὄντος κοινοῦ (Ad. Schmidt, Handbuch der griech. Chronologie 785), τῆς δὲ διαρκείας ἑκάστης πρυτανείας λογιζομένης κατὰ τὸ δίδαγμα τοῦ Ἀριστοτέλους ἐν Ἀθην. Πολιτ. 43.

[3] Ἰδ. Busolt, Die griech. Staatsaltertümer² 258 Anm. Γίλβερτ-Πολίτου Ἐγχειρ. ἀρχαιολ. δημοσ. βίου τῶν Ἑλλήνων σ. 358. Ἐπιγραφὰς εἰς αὐτὴν ἀναφερομένας παρὰ Larfeld, Handbuch der gr. Epigr. II 655. 658. Τιμητικὰ ψηφίσματα καὶ παρὰ H. Francotte, De la législation athénienne sur les distinctions honorifiques 12 ἑξ.

[4] Ὁ Δημοσθένης ἑρμηνεύων αὐτόθι τὸν νόμον λέγει ἁπλῶς· *ποιεῖν τὴν ἐκκλησίαν ἐν Διονύσου μετὰ τὰ Πάνδια.*

σεως ἠσχολοῦντο [1], διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι οὐδεὶς λόγος πιθανότητος συντρέχει νὰ παραδεχθῶμεν συνεδρίαν τῶν νομοθετῶν ἐκεῖ [2]. Τοὐναντίον δὲ καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἀποβλέπων, παρατηρῶ ὅτι περὶ ἱεροῦ θέματος προκειμένου, οἷον βεβαίως καὶ τὸ περὶ τῆς ἀπαρχῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἐλευσῖνι θεοὺς ἦτο, ἁρμοδιώτατος τόπος ἕδρας τῶν νομοθετῶν ἦτο τὸ διονυσιακὸν τέμενος.

Τὰ ὀνόματα τοῦ τε ἐπιστάτου τῶν προέδρων τῶν νομοθετῶν καὶ τοῦ ῥήτορος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῶσι. Περὶ νομοθεσίας ἔν τε ταῖς Ἀθήναις καὶ ἐν ἄλλαις πόλεσι τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου οὐδὲν σχεδὸν ὑπάρχει ἵνα προστεθῇ εἰς ἤδη γνωστὰ πορίσματα [3], ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν λέξιν αὐτὴν *νομοθέτης* παρατηρῶ διὰ βραχέων ὅτι ἐν ἐσχάτοις Ἑλλην. χρόνοις φαίνεται μεταπεσοῦσα εἰς ἁπλοῦν τίτλον, ὅστις ἐφέρετο ὑπὸ ἀξιολόγων ἀνδρῶν, ἀπενέμετο δὲ πιθανῶς καὶ διὰ ψηφίσματος ἰδ. CIG 2777 Ἀσίας ἀρχιερῆ, *νομοθέτην*, γυμνασίαρχον δι' αἰῶνος τὸν εὐεργέτην ἡ πατρὶς (Goodwin παρὰ Sterrett, Papers of the Amer. School at Athens I, 1882-83 σ. 57). Εὗρον δὲ καὶ ἐν Ἀττικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ 61 μ. Χρ. IG III, 1085 «ἱερέ(ως) Δηλίου Ἀπόλλωνος καὶ ἐπιμελητοῦ τῆς ἱερᾶς Δήλου καὶ ἀρχιερέως τοῦ οἴκου τῶν Σεβαστῶν καὶ ἀρίστου τῶν Ἑλλήνων καὶ *νομοθέτου* Τιβερ[ίου] Κλαυδίου Νουίου ἐ[ξ] Οἴου. — Πρὸς τούτοις ἕτερον παράδειγμα παρέχει ἡ ἐκ Δήλου ἐπιγραφὴ τῶν χρόνων τοῦ Ἀδριανοῦ Bull. Corresp. Hell. XXII 1899 σ. 85 «ὁ ἱερεὺς τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος διὰ βίου καὶ *νομοθέτης* Μᾶρκος Ἄννιος Πυθόδωρος κλπ.». Δὲν θὰ εἶναι δ' ὅμως ἁπλῆ σύμπτωσις ὅτι δύο ἱερεῖς τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος φέρουσι τὴν προσωνυμίαν τοῦ νομοθέτου. Ἴσως πρόκειται περὶ ἱερέων πραγματικῶς νομοθετησάντων εἰς τὸ ἱερόν. Ὡς τίτλος δὲ πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ἡ λέξις καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Collitz SGDI 232, 5, ἔνθα ὁ υἱὸς τοῦ φιλοσόφου Λεσβώνακτος, ὁ μέγιστον ἐν Μυτιλήνῃ τιμηθεὶς Ποτάμων καλεῖται *νομοθέτης* [1]. Ὁ Kaibel Ephem. Epigr. II p. 11 εἰκάζει ὅτι ὁ Ποτάμων ἔδρασεν ὡς διαιτητὴς κατά τινα πολιτικὴν στάσιν ἐν Μυτιλήνῃ, διὸ καὶ ἔλαβε τὸν τίτλον. Ἀλλὰ τοῦτο δέν μοι φαίνεται ἡ μόνη ἀναγκαία προϋπόθεσις πρὸς ἀπονομὴν τοῦ τίτλου. — Τὸ παρὰ Ramsay, Journ of Hell. St. IV 1883 σ. 419 ἀρ. 33, ἐξ Ἱεροχάρακος τῆς Φρυγίας ψήφισμα τοῦ ἔτους 314 μ. Χ. ἐν στ. 22ῳ παρέχει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἐκδότου *νομοθέ[τη]ς* . . . ., ἀλλὰ νομίζω ὅτι προφανῶς πρέπει ἐκεῖ νὰ ἀναγνωσθῇ *νομοθετήσαντα*, οὕτω δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ πλευρᾷ ΙΙΙ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπαντῶν «ἀρχιερῖς ὁμάδελφοι Διογᾶς κ' Ἐπιτύγχανος σωτῆρες πατρίδος νομοθέτε» ἴσως ἀναφέρεται μᾶλλον εἰς πραγματικὴν νομοθετικὴν δρᾶσιν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος ἀνδρῶν. — Ἄλλως ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ κεῖται ἡ λέξις ἐν τῷ εἰς Τιβέριον Κλαύδιον Νείκασιν ἐπαινετικῷ ψηφίσματι τῆς Ἀσσοῦ (Sterrett, Papers σ. 55 ἀρ. 28, νῦν καὶ ἐν Inscr. Gr. ad res Rom. pert. IV, I. 259· πρβλ. καὶ Liebenam Staedteverwaltung σ. 288 ἀρ. 7), ἔνθα λέγεται ὅτι ὁ Νείκασις «καὶ τῇ σήμερον ἡμέρᾳ βεβούληται νομοθέτης εἰς τὸν αἰῶνα καταστῆναι τῆς κοινῆς εὐεργεσίας». Τὴν πιθανὴν ἑρμηνείαν τοῦ Sterrett «to become a lawgiver i. e. a model for all time to our public benefactors» οὐχὶ εὐλόγως ἀθετεῖ ὁ Goodwin παρὰ Sterrett. Ὁ Νείκασις ὑπῆρξεν ἄρχων κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, φαίνε-

[1] Πρβλ. Γίλβερτ-Πολίτην ἔνθ' ἀν.

[2] Πρὸς δὲ τούτοις τότε ἴσως θὰ ἦτο γεγραμμένον ἐΜ Πειραιεῖ.

[3] Περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ νομοθετικοῦ δικαστηρίου καὶ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ πρβλ. πλὴν τῆς ἰδίας πραγματείας τοῦ Schoell, Über attische Gesetzgebung ἐν SB bayr. Akademie 1886 I 86 κέ. καὶ τῶν ἐν τοῖς Ἐγχειριδίοις ἐκτεθειμένων καὶ τὴν τελευταίαν διάληψιν τοῦ Caillemer ἐν Daremberg-Saglio, Dictionnaire IV, 1 (1905) ἐν λ. Nomoi σ. 99. — Ἀλλοία βεβαίως εἶναι ἡ ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔν τισι πόλεσι τῆς κυρίως Ἑλλάδος (πρβλ. τελευταῖον Ἐφ. Ἀρχ. 1908 σ. 174) καὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἐν τοῖς μετ' Ἀλέξανδρον ὑστέροις χρόνοις ἀναφαινομένη νομοθετικὴ ἢ καὶ ἁπλῶς τῶν νέων νόμων καταχωριστικὴ ἀρχὴ τῶν νομογράφων. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Swoboda Griech Volksbeschlüsse σ. 236 ἑ. καταλεγόμενα παραδείγματα προστίθενται νῦν καὶ τὰ O. Kern, Die Inschriften von Magnesia a. M. ἀρ. 38 Μεγαλοπόλεως, μετὰ τὸ 207 π. Χ.· — ἀρ. 34 κοινοῦ Φωκέων· — ἀρ. 54 Κνίδου. Περὶ δὲ τῶν Πατάρων τῆς Λυκίας διδάσκει ἐπιγραφὴ παρὰ Hicks, Journal of Hellenic Studies X σ. 76 ἀρ. 28 πρβλ. καὶ Fougères, De Lyciorum Communi (Paris 1898) σ. 31.

Ἰδίᾳ δὲ περὶ ἱερῶν νόμων προκειμένου ἀνετίθετο ἐκτάκτως εἰς ἄνδρας ἐπιφανεῖς καὶ εἰδήμονας τῶν πραγμάτων ἡ ἐκπόνησις τῶν νόμων τούτων, ἔχομεν δὲ περὶ μὲν τῶν Ἀθηνῶν τὸ παράδειγμα τῆς εἰς τὸ Ἀμφιάρειον ἀναφερομένης νομοθεσίας (Ἐφ. Ἀρχ. 1890), περὶ δὲ τῆς Σάμου τὴν ἐπιγραφὴν ἐν Ath. Mitt. X, 32.

Εἰς ἄλλην ὡσαύτως τάξιν ἀνήκουσιν αἱ ἐπὶ συλλύσεσιν ἢ συνοικισμοῖς γενόμεναι νομοθεσίαι. Ὅλως δὲ διάφοροι πασῶν τῶν νομοθεσιῶν εἶναι αἱ ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις ὑφ' ἑνὸς ἢ καὶ πλειόνων ἀνδρῶν συντελεσθεῖσαι καθολικώτεραι νομοθεσίαι αἱ ἐνέχουσαι τὴν πρόθεσιν ἀνασυντάξεως τῆς πολιτείας.

[1] Περὶ τοῦ Ποτάμωνος καὶ τῶν εἰς αὐτὸν τιμῶν ἴδε καὶ Newton Inscr. Brit. Museum II p. 48 № 211. 212 μετὰ τῶν ἐκεῖ παραπομπῶν. Αἱ ἐπιγραφαὶ δὲ εὑρίσκονται νῦν καὶ ἐν Inscr. gr. ad res Rom. pertin. IV, 25, 26-33 ἔνθα καὶ σχετικαὶ παραπομπαί.

ται δὲ ὅτι ἔλαβεν ἔκτακτα μέτρα ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς πόλεως (πρβλ. τὸ ψήφισμα αὐτό), ὥστε ἡ δρᾶσις αὐτοῦ κρίνεται ὡς πρότυπον. Ἡ παράθεσις δὲ τῶν λ. «*εἰς τὸν αἰῶνα*» δηλοῖ, ὅπως καὶ ἄλλως ἐκ τοῦ ὅλου ὕφους εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ λ. νομοθέτης εἶνε ἐπὶ τὸ εἰκονικώτερον εἰρημένη. Ὡσαύτως ἐν στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ κεῖται τὸ *νομοθετεῖν* ἔν τινι ψηφίσματι τῶν Ἀντιγονέων (Μαντινείας) εἰς ἔπαινον τοῦ Εὐφροσύνου (2ου αἰ. π.Χ.) ἐν BCH XX 1896. 124, ὅστις κατὰ παραπλήσιον καὶ ὁ Νείκασις τρόπον ἐξησφάλισεν εἰς ἑαυτὸν τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ «τὴν γὰρ πρόσοδον τῆς χώρας εἰς εὐθηνίαν σιτωνίας *ἐνομοθέτησε*, τὸ ἀνενδεὲς τῆς τροφῆς *αἰωνίῳ* παραθέμενος ἀπολαύσει». Τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ νομοθέτου φέρει ἐν ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἔτους 138 μ.Χ. IG.VII 70 (Μεγαρίδος) καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Ἀδριανὸς «τὸν δὶς αὐτοκράτορα Καίσαρα Τραϊανὸν Ἀδριανὸν Ὀλύμπιον Πύθιον τὸν ἑαυτῶν κτίστην καὶ νομοθέτην» [1].

Ἐν τέλει μνημονεύω καὶ τὸ παρὰ τὴν Τέων εὑρεθὲν ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀτταλιστῶν, τῶν χρόνων Ἀττάλου Β΄ τοῦ Φιλαδέλφου (150-138 π. Χ.) [2], ἔνθα φέρεται ὅτι ὁ ἱερεὺς τῆς συνόδου Κράτων ὁ Ζωτίχου ἀποθανὼν καταλείπει εἰς τοὺς Ἀτταλιστὰς νόμον ἱερὸν «ἀνατίθησιν δὲ καὶ καθιεροῖ τῇ συνόδῳ καὶ ἀργυρίου Ἀλεξανδρείου δραχμὰς μυρίας καὶ πεντακοσίας καθὼς αὐτὸς *ἐν τῇ νομοθεσίᾳ* περὶ ἑκάστων διατέταχεν». Ἡ λέξις *νομοθεσία* ἀναφερομένη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς καταλειπομένης περιουσίας εἶναι προφανῶς ἰσοδύναμος τῇ λ. διαθήκη.

Ὁ νῦν προστιθέμενος νέος νόμος τοῦ 4ου αἰῶνος εἶναι καὶ ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν αὐτοῦ ἄξιος προσοχῆς. Ἤδη πρότερον ἐκ τοῦ μόνου σῳζομένου νόμου τοῦ 4ου αἰῶνος IG II fg. a στ. 14 παρετηρήθη [3] ὅτι ἡ διατύπωσις τῶν νόμων ἐν τῷ 4ῳ αἰ. δὲν διαφέρει τῆς τῶν ψηφισμάτων, ὅτι δὲ ἡ ἐργασία τῶν νομοθετῶν δηλοῦται ἁπλῶς διὰ τῆς ἐκ συμπληρώσεως τοῦ Schoell ἀναγνωσθείσης λ. νομο[θέται [1]. Ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ διὰ τῶν ἐν τοῖς στίχοις τούτοις γενομένων συμπληρώσεων ἀποκατασταθεῖσα, ὡς πιστεύω, εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς κείμενον διδάσκει ὅτι καὶ ἄλλη διατύπωσις ἐχώρει ἐν τῷ 4ῳ αἰῶνι καὶ αὕτη ὅμως ὅλως τῇ τῶν ψηφισμάτων φράσει σύμφωνος, ἴσως δὲ μᾶλλον τῆς προτέρας [2].

Στ. 8. *Χαιρημονίδο* =ου. Περὶ τοῦ ὀρθογραφικοῦ σάλου ἔτι καὶ ἐν τῷ 4ῳ καὶ 3ῳ αἰῶνι πρβλ. Meisterhans-Schwyzer Grammatik σ. 6 § 8.

Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν στ. 10ου κ. ἑ. συντρέχει ἡ μνημονευθεῖσα ἐπιγραφὴ περὶ τῆς ἀπαρχῆς (=ΕΑ) στ. 9 κἑ.

Στ. 13-14. *Μετ]ὰ Θούδημον ἄρ[χοντα]*. Ὁ χρονολογικὸς οὗτος ὁρισμὸς τῆς ἐπιγραφῆς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ μηδεμίαν σημασίαν εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς πρυτανείας, ὡς ἤθελέ τις τυχὸν ὑπολάβει, καὶ τὴν προτίμησιν ἴσως τῆς δεκάτης τοιαύτης.

Αἱ ἀπαρχαὶ ἐπέμποντο εἰς Ἐλευσῖνα ἐν τοῖς Ἁλῴοις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ λεξικογράφος Παυσανίας παρὰ τῷ Εὐσταθίῳ ἐν Παρεκβολαῖς εἰς Ὅμηρον σ. 772, 26 εἰς Ἰλιάδ. I, 534. «Ἐπὶ συγκομιδῇ καρπῶν, ἐφ' ᾗ καὶ τὰ θαλύσια ἐθύετο, ἑορτὴ ἤγετο Δήμητρος καὶ Διονύσου κατὰ Παυσανίαν Ἁλῷα καλουμένη διὰ τὸ ταῖς ἀπαρχαῖς καὶ μάλιστα ἐν Ἀθήναις ἀπὸ τῆς ἅλω τότε καταχρᾶσθαι φέροντας εἰς Ἐλευσῖνα» — Τὰ Ἁλῷα ἐτελοῦντο ἐν μηνὶ Ποσειδεῶνι [3]. Κατά τε τὸν Foucart, τελευταῖον καὶ ἐν Culte de Dionysos en Attique σ. 50 καὶ τὸν Gruppe, Griech. Mythologie II, 1149 σημ 2· πρβλ. Mommsen, Feste σ. 360, ἡ ἑορτὴ ἔχει τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς ἐν Ἐλευσῖνι ἱερᾶς ἅλω. Ὁ Παυσανίας ἐν τούτοις δὲν φαίνεται τοιοῦτό τι ἔχων ἐν νῷ ἐν τῷ παρ' Εὐσταθίῳ λόγῳ, διότι πρῶτον μὲν ἀναφέρει ὅτι *ἐπὶ συγκομιδῇ καρπῶν* ἤγετο ἡ ἑορτή, εἶτα δὲ παραβάλλει αὐτὴν πρὸς τὰ Θαλύσια, ἅτινα

[1] Περὶ τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἴδε Χέρτσβεργ-Καρολίδου, Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, τ. Β΄ σ. 376-386 κἑ.
Δὲν εἶναι βεβαίως ἁπλοῦς τίτλος ὁ ἐν ἐπιγραφῇ LeBas-Waddington 1522a ἀπαντῶν *νομοθέτης τῆς στρατηγίας*, ὅστις ἐσχετίσθη πρὸς τοὺς ἐν Ἀφροδισιάδι καὶ Ἀντάνδρῳ ὑπάρχοντας νομοθέτας (πρβλ. Liebenam 288). Εἰκάζω δὲ ὅτι ἡ *νομοθεσία* αὕτη *τῆς στρατηγίας* θὰ ἦτο ἀνάλογος πρὸς τὸ παρὰ Ῥωμαίοις διάγραμμα τοῦ κατὰ τὴν πόλιν στρατηγοῦ edictum praetoris urbani, περὶ οὗ ἴδε Βάσην ἐν Ῥωμ. Πολιτείᾳ 310.

[2] Dittenberger, Orient graec. inscr. ἀρ. 326.

[3] Schoell 120. — Swoboda Griech. Volksbeschlüsse 238.

[1] Πρβλ. τὸν παρ' Αἰσχίνῃ κατὰ Κτησιφ. 39 νόμον περὶ συγκλήσεως «νομοθετικῆς» ἐκκλησίας «τοὺς δὲ πρυτάνεις ποιεῖν ἐκκλησίαν *ἐπιγράψαντας νομοθέταις*. τὸν δὲ ἐπιστάτην κατέ».

[2] Περὶ νόμων καθ' ὅλου ἴδε Larfeld, Handbuch der gr. Epigraphik I 451· περὶ δὲ τῶν ἀττικῶν II 596.

[3] Πρβλ. ἰδίᾳ τὸ ὑπὸ Rohde, Rhein Mus. XXV ἐκδεδομένον σχόλιον εἰς Λουκιανόν.

ἐτελοῦντο ἐν καιρῷ θέρους ὡς ἐξάγεται ἐμμέσως ἐκ τοῦ Θεοκρίτου Εἰδ. 7 ἰδίᾳ στ. 34 «ἁ δαίμων (ἡ Δημήτηρ) εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν» καὶ ὅπως εἶναι ἄλλως φυσικώτατον [1]. Εἶναι δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἀπίθανον ὅτι ὁ Παυσανίας περὶ τῆς ἱερᾶς ἅλω τῆς ἐν Ἐλευσῖνι προκειμένου οὕτως ἁπλῶς θὰ ἐξέφραζε τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ δύναται ἡ ἀσάφεια αὕτη νὰ ἀρθῇ μεγαλογραφουμένου τοῦ ἀρχικοῦ γράμματος τῆς λ. ἅλως = Ἅλως, διότι εἰς τοῦτο ἀντίκειται ἄντικρυς ἡ φρ. «φέροντας εἰς Ἐλευσῖνα». Κατὰ τὸν λεξικογράφον ἄρα ἡ ἑορτὴ τὰ Ἁλῷα ἑωρτάζετο συντελεσθέντος τοῦ ἀλωνισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἀνεφέρετο μόνον εἰς τοὺς δημητριακοὺς καρπούς. Ἐν τούτῳ ἐπλανήθη ὁ Π. πιθανῶς ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς ἑορτῆς. — Ἄλλως δὲ ἀπαρχαὶ ἐπέμποντο εἰς Ἐλευσῖνα οὐχὶ μόνον σίτου καὶ κριθῆς καὶ τ. τ., ἀλλὰ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου κ. ἄ. «ἃ αἱ ὧραι φέρουσιν», ἡ δὲ ἑορτὴ ἡ καθολικὴ τῶν ἀπαρχῶν τούτων, εὐλογώτατον εἶναι ὅτι ἐτελεῖτο ἐν ᾧ χρόνῳ πλέον ἅπασαι ἦσαν συντετελεσμέναι ἤτοι ἐν Ποσειδεῶνι.

Τῆς ἀποστολῆς δ' ὅμως τῆς ἀπαρχῆς, προηγεῖτο ἡ *ἐκλογή*, ἥτις ἰδιαιτέρως τονίζεται καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ, δὲν θὰ ἦτο δὲ καὶ ὅλως ἁπλοῦν καὶ βραχὺ ἔργον. Ἡ ἐκλογὴ αὕτη τοῦ καρποῦ, εἰ καὶ δὲν ὑπάρχει περὶ τούτου ἰδία πληροφορία, ὅμως εἶναι πιθανώτατον, ἐτελεῖτο εὐθὺς μετὰ τὴν συγκομιδὴν ἑκάστου εἴδους τῶν εἰς τὴν ἀπαρχὴν προωρισμένων καρπῶν, καθ' ὅσον οὕτω μεριζομένη ἡ ἐργασία ἀπέβαινεν εὐχερεστέρα, ἐξησφαλίζετο δὲ ἐν ταὐτῷ καὶ ἡ «ἐκλεκτὴ ποιότης» τῆς μερίδος τῶν θεῶν, εἰς ὃ πάντως ἀπέβλεπεν ἡ περὶ τῆς *ἀρίστης ἐκλογῆς* ἐν τῷ νόμῳ διάταξις. Κατὰ ταῦτα ἐπειδὴ ἡ πρώτη κατὰ φυσικὸν λόγον ἐπιτελουμένη ἐκλογή, ἡ τῶν κατ' ἐξοχὴν δημητριακῶν καρπῶν, συνέπιπτεν ἐν ᾧ χρόνῳ ἤρχετο τὸ πολιτικὸν ἔτος, ὁ δὲ προκείμενος νόμος μετὰ τῶν πρὸς αὐτὸν σχετικῶν ψηφισμάτων δὲν ἦτο, ὡς γινώσκομεν, ἕτοιμος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπὶ Θουδήμου ἄρχοντος πρυτανείᾳ, εἶναι ἐμφανέστατον ὅτι μόνη ἡ μετὰ Θούδημον ἄρχοντα ἤτοι ἡ τοῦ ἑπομένου ἔτους Βουλή, ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτραπῇ τὰ τῆς ἀπαρχῆς, ἐν οἱαδήποτε πρυτανείᾳ καὶ ἂν εἶχε πρότερον ἐπὶ Θ. ἄρχ. ψηφισθῇ ὁ νόμος.

Στ. 16. *καὶ τὰ [ἱερὰ θύηται . . .]* ἀνεπλήρωσα συνήθη καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς φράσιν κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἑπομένων ἀπαιτουμένην ἔννοιαν τοῦ χωρίου [1].

Στ. 10. *ἀπὸ μὲν τοῦ πελανοῦ*. — ΕΑ στ. 36. Πελανὸς ἦτο ζύμη τις ἀλεύρου κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ῥευστὴ δυναμένη νὰ ῥιφθῇ εἰς τὸ πῦρ (κατὰ τὴν θυσίαν) ἢ νὰ ἐκχυθῇ ὡς σπονδή [2].

Στ. 19-20. *Καθ' ὅτι ἂν Εὐμολπίδαι ἐξηγῶνται*· πρβλ. ΕΑ 36. Ἡ νέα ἐπιγραφὴ κυροῖ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Kirchhoff *ἐχσhεγὂνται* ἐν ΕΑ, ἀντὶ τῆς τοῦ Foucart ἐσεγέσονται [3].

Αἱ ἀμέσως μετὰ τὸ ἐξηγῶνται ἐλλείπουσαι λέξεις πιστεύω ὅτι εἶναι: τῶ]ι δὲ Διὶ καὶ τῆι Δήμη]τρι κέ., εἰ καὶ ὁμολογῶ ὅτι θὰ ξενίσῃ πως ἡ παρουσία τοῦ Διὸς ἐνταῦθα. Ἀναμιμνήσκω ἐν τούτοις τὸν Δία Γεωργόν [4], ᾧ ἐθύετο «πόπανον χοινικιαῖον ὀρθόνφαλον δωδεκόνφαλον» κατὰ μῆνα Μαιμακτηριῶνα· καὶ τὸ Εὐριπ. Ἀπόσπ. 912 «σοὶ τῶν

[1] Πρβλ. περὶ τῶν Θαλυσίων M. Nilsson, Griechische Feste σ. 330 κέ. Ἄλλο ὄνομα τῆς ἑορτῆς *συγκομιστήρια*.

[1] Dittemb. Syll. 17, 94-496, 32 κ. ἄ. Ἀναμιμνήσκω δὲ καὶ τὸ παρὰ Δημοσθένει κατὰ Τιμοκρ. § 27 ψήφισμα τοῦ Ἐπικράτους ἔνθα πρὸς τοῖς ἄλλοις φέρεται ἡ αὐτὴ ῥῆσις *«ὅπως ἂν τὰ ἱερὰ θύηται* καὶ ἡ διοίκησις καλὴ γένηται καὶ εἴ τινος ἐνδεῖ πρὸς τὰ Παναθήναια διοικηθῇ, τοὺς πρυτάνεις κτέ.

Περὶ τοῦ ταυτοσήμου τῷ προκειμένῳ *δρᾶν τὰ ἱερὰ — τὰ ἱερὰ δρᾶται* ἴδ. Ziehen σ. 39 σημ. 13. Ἄλλην δὲ σημασίαν ἔχει τὸ *ἄγειν τὰ ἱερὰ* (Ditt. Syll. 652, 8.30. — Ziehen ἀρ 7 σελ. 32 κέ.) ὅπεο καὶ *φέρειν τὰ ἱερὰ* λέγεται (Syll. 541). Εἰς μεταφορὰν τῶν ἱερῶν ἐπὶ σχήματος ἀναφέρεται τὸ *κομίζειν τὰ ἱερὰ* IG II Suppl. 385 d 17. — Ziehen σελ. 34· πρβλ. IG II 814 καὶ 814 b (= Hicks-Hill 205) στ. 35. 39. Ditt. Syll. 86 καὶ add σ. 641).

[2] Περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς θυσίας διέλαβεν ἤδη ἀκριβῶς ὁ Stengel ἐν Hermes XXIX 281 κέ. — Ἐν περιλήψει δὲ ὁ Ziehen ἐν LGS ἔ. ἀ. μετὰ τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας. — Ὅτι ὀξυτονεῖται ἡ λ. κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Ἡρωδιανοῦ I, 178, 19, ὡς ἐδίδαξεν ἤδη ὁ Bücheler εἰς Ἡρώνδου μιμιάμβους IV, 91 Bonn 1891 (πρβλ. καὶ O. Crusius Herondae Mim. εἰς τὸν αὐτὸν στ.), ἔλαθε τὸν van Herwerden Lexicon καὶ Appendix (1904) ἐν λ.

Ἔν τισι θρησκευτικαῖς ἐπιγραφαῖς ἡ λ. πελανὸς κεῖται ἐπὶ χρηματικοῦ ποσοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι ἐκ τοῦ παλαιότερον προσφερομένου πραγματικοῦ πελανοῦ ἐπεκράτησε νὰ καλῆται οὕτω καὶ τὸ ἀντ' αὐτοῦ διδόμενον χρῆμα, πρῶτον μὲν εἰς ἀγορὰν πελανοῦ προωρισμένον, ἔπειτα δὲ ἁπλῶς εἰς ἱερατικὴν ἀμοιβὴν περιπεσόν. Εἰς τὰ ἤδη γνωστὰ ἐξ ἐπιγραφῶν παραδείγματα προστίθεται νῦν καὶ τὸ ἐξ Ἄργους ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Vollgraff δημοσιευθείσῃ ἐπιγραφῇ BCH 1900, 173 στ. 11-13 *καὶ θηἄυρὸν ἐν τῷ μαντήῳ κατεσκεύασαν τοῖς πελανοῖς κλαικτόν.*

Περὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου νομίσματος πελανοῦ ἴδε Σβορῶνον ἐν Διεθνεῖ Ἐφημ. νομισμ. ἀρχαιολ. 1906 σ. 189 κέ.

[3] BCH 1880 σ. 227 στ. 36. — Grands mystères d'Éleusis 10 σημ. 2. Περὶ τῶν ἐξηγητῶν πρὸς ἄλλοις καὶ αὐτόθι σ. 79. Νεωστὶ Ph. Ehrmann, De iuris sacri interpr. Att. (Giessen 1908).

[4] IG III 77 = v. Prott Fasti sacri ἀρ. 3.

πάντων μεδέοντι χοὴν πελανόν τε φέρω, Ζεὺς εἴτ' Ἀίδης κτέ.[1]. Καὶ ἄλλως δὲ δὲν ἦτο ξένος πρὸς τὰ Ἁλῷα ὁ Ζεύς (Γέννησις τοῦ Διθυράμβου κλπ. Mommsen Feste 366).

Περὶ τῶν ἑπομένων συμπληρώσεων (20-22) τῶν ὀνομάτων τῶν δύο Ἐλευσινιακῶν τριάδων, τῆς τε χθονίας καὶ τῆς μυστηριακῆς, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ τις ἀμφιβολία, καθ' ὅσον αἱ αὐταὶ περίπου ἐλατρεύοντο καὶ ἐν τῷ 5ῳ αἰῶνι[2] Εἶνε ἄξιον προσοχῆς ὅτι μετὰ τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης συνδέεται ὁ Τριπτόλεμος, ὅστις ἐν ΕΑ 38 ὀνομάζεται μετὰ τῶν «*δύο θεῶν*» (= τῆς Δήμητρος καὶ τῆς Κόρης). Σημειωτέον ὅτι οὐχὶ πολλῷ ὕστερον, τῷ 329/8 π. Χ., φέρεται ἐν τοῖς ἀπολογισμοῖς τῶν ἐπιστατῶν *ἐπαρχὴ Δήμητρι καὶ Κόρηι καὶ Πλούτωνι*[2]. Περὶ τοῦ Ἰάκχου καὶ τοῦ ἐκβαλόντος αὐτὸν Δολίχου ἴδ. Ziehen LGS ἀριθ. 2 σελ. 9 κ.έ.

Μετὰ τὸν Εὔβουλον δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐμνημονεύετο ἄλλος θεός. Τὸ διάλειμμα τοῦ κειμένου δὲν συντρέχει τοὐλάχιστον εἰς τοιαύτην συμπλήρωσιν. Ἡ δὲ Ἀθηνᾶ ἥτις ἀπελάμβανε πρότερον βοῦν χρυσόκερων (ΕΑ 40), ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ γίνεται ἀφανὴς παρὰ τὸν πατέρα αὐτῆς. Κατὰ ταῦτα πρέπει ἐνταῦθα νὰ ζητήσωμεν τὸν καθορισμὸν τῆς θυσίας. Ἐν ΕΑ 39 ἀναφέρεται ἀκριβέστερον ἡ εἰς ἕκαστον τῶν θεῶν ὀφειλομένη θυσία. Ἀλλ' ἡ νέα ἐπιγραφή, ὡς ἐκ τῆς βραχύτητος τοῦ κενοῦ εἶναι φανερόν, δὲν ἀνέγραφε τὰ τῆς θυσίας λεπτομερέστερον, ἀλλὰ μόνον συντόμως, ἀναφερομένη ἴσως εἰς ἐκτενεστέραν αὐτῶν μνείαν ἐν προτέρῳ νόμῳ ἢ ψηφίσματι, κατὰ πᾶσαν δὲ πιθανότητα ἐν αὐτῷ τῷ τοῦ Χαιρημονίδου. Συμφώνως πρὸς τὴν ἐκδοχὴν ταύτην ἔγραψα ἐν τοῖς στ. 22-24: *ἱερεῖον καὶ προ]θύ[ματα καθάπερ ἐψήφισται τῶι δ]ήμωι*. Ἀντὶ τοῦ *προθύματα* ἴσως ἠδύνατό τις νὰ γράψῃ καὶ *ἐπιθύσιμα*, ἅτινα γινώσκομεν ἐκ τῶν καὶ ἀνωτέρω μνημονευθέντων ἀπολογισμῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἐπιστατῶν IG II 834 b (= Sylloge 589) στ. 295: *εἰς τὰ ἐπιθύσιμα* 𐅄ΔΔΔΔ *ἱεροποιοῖς ἐγ βουλῆς*. Ἀλλ' εἰς τὸ συμπλήρωμα τοῦτο ἀντιμάχεται ἡ ἐν τῇ τρίτῃ θέσει τοῦ 23ου

[1] Καὶ παρὰ Prott ἔνθ' ἀν.

[2] Πρβλ. Usener, Rhein. Mus. 1903 Dreiheit σ. 25.

[4] IG II 834 b στήλ. II στ. 46.

στίχου σαφῶς διακρινομένη κατακόρυφος γραμμή, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς Σ[1].

Εἶναι δὲ τὰ προθύματα μεμαρτυρημένα καὶ δὴ μετὰ τῶν ἐν Ἐλευσῖνι τελετῶν, ὡς διδάσκει ἐπιγραφὴ τοῦ τρίτου πρὸ Χρ. αἰῶνος εἰς ἔπαινον τῶν ἐπὶ Διοκλέους ἄρχοντος ἐπιμελητῶν τῶν μυστηρίων ἀναφερομένη, καθ' ἣν οὗτοι «*ἔθυσαν δὲ καὶ τὰ προθύματα*»[2]. Καὶ διὰ τοῦτο νομίζω ὅτι ἡ γενομένη συμπλήρωσις, εἰ καὶ οὐχὶ ἀπολύτως ἀσφαλής, ὅμως εἶναι πιθανωτάτη. Τοῦτ' αὐτὸ ἔχω νὰ παρατηρήσω καὶ περὶ τῆς συμπληρώσεως τοῦ στ. 24, εἰς ἣν ἤχθην πιστεύων ὅτι μετὰ τὸν περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς ἀπαρχῆς λόγον ὤφειλεν ὁ νόμος νὰ προίδῃ καὶ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς. Ὡς πρὸς τὴν φρ. *ἐπειδὰν δ' ἐκλεχθῆι* πρβλ. ΕΑ 16. Ἀλλὰ μετ' ἴσης πιθανότητος δύναταί τις νὰ δεχθῇ ὅτι ἐνταῦθα ἐγίνετο λόγος περὶ ἱεροποιῶν, εἰς οὓς ἀνετίθετο ἡ ἀποστολὴ αὕτη καὶ ἡ τέλεσις τῶν θυσιῶν (βλέπε κατωτέρω), ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ἄλλως διατυπουμένη θὰ εἶχεν ἴσως ὧδε περίπου: *ἑλομένη δὲ ἱεροποιοὺς δύο* | *ἡ Βουλὴ πέμψει ἀεὶ τὴν ἀπαρχὴν καὶ θύσει* κλπ.

Περὶ τῶν ἐπὶ τῇ ἀπαρχῇ τοῦ καρποῦ θυσιῶν προκειμένου εἶναι ὅλως ἀστήρικτος βεβαίως ἡ γνώμη τοῦ Mommsen, Feste der Stadt Athen σ. 361, ὅτι τὰ ἐν ΕΑ ἀναφερόμενα ἱερεῖα δὲν ἦσαν πραγμα-

[1] Τὴν λέξιν ταύτην ὁ Herwerden, εἰ καὶ διστάζων, σχετίζει ἐν Lexicon graecum πρὸς τὴν λ. *ἐπίθυσις*. Michel 735, 142 *ἐπιθύσεις ἀφειδεῖς λιβανωτοῦ καὶ ἀρωμάτων* καὶ πρὸς τὴν λ. *ἐπιθυσίαι* μεταγενεστέρας τινὸς παρὰ τὴν Σμύρνην εὑρεθείσης ἐπιγραφῆς Athen. Mitt. XX 242. Εὑρίσκω δὲ ἄξιον προσοχῆς ὅτι αἱ ἐπιθυσίαι αὗται ἀναφέ ονται εἰς τὴν Δήμητρα, ἥτις βεβαίως καὶ ἐν Ἐλευσῖνι θὰ μετελάμβανε μέρος τῶν ἐπιθυσίμων. Ἡ λέξις αὐτὴ δηλοῖ τι τὸ ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, μετὰ τὴν θυσίαν τελούμενον, ὅτι δὲ πρόκειται περὶ θυμιαμάτων κττ. ἴσως ἐνισχύεται καὶ ἐκ τοῦ εἰς Διόδωρον Περγαμηνοῦ ψηφίσματος Athen Mitt. 1907 σ. 246 στ. 35 «*ἐπ[ι]θύειν δὲ αὐτὸν καὶ τὸν λιβανωτὸν ἔν τε ταῖς βουλαῖς καὶ ταῖς ἐκκλησίαις ταῖς ἐννόμοις . . .*» ἐκτὸς τῶν ἤδη πρότερον γνωστῶν Dittemb. Sylloge 616, 21 καὶ ἰδίᾳ 37 «*ἱερεὺς δὲ τοῖς ἐντέροις ἐπιθυέ τω θύ]η καὶ τοὺς φθόϊας καὶ σπονδὰν ἄοινον καὶ κεκραμέναν καὶ στέμμα* κλπ. — 804, 25 (Ἐπιδαύρου) *τῇ δὲ ἑξῆς ἡμέρᾳ ἐπιθύοντός μου, φλὸξ ἀναδραμοῦσα ἐπέφλευσε τὴν χεῖρα*. — Inschr. Magnesia a. M. 73b 15 *τοὺς νῦν ἱερεῖς καὶ τὰς ἱερείας ἀνοίξειν νοὺς ναοὺς καὶ λιβανωτὸν ἐπιθυμιᾶν ἐπευχομένους*.— Λέξις *ἐπίθυμα* (Ziehen σ. 64) δὲν εἶναι παραδεδομένη, εἰ καὶ εἶναι βεβαίως ἑλληνικωτάτη. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Lattermann πρὸ μικροῦ περὶ τοῦ *ἐπεργάζεσθαι* εἰρημένα Athen. Mitt. 1909 δύναται πρὸς ἄλλοις νὰ προστεθῇ καὶ ἡ λ. ἐπιθύειν κλπ. ὡς παράδειγμα διὰ τὴν σημασίαν τῆς προθέσεως.

[2] IG II suppl. 2 σ. 103 ἀρ. 385 d (= Sylloge 650) στ. 16. Περὶ τῆς Δήλου γινώσκομεν τὸ πρᾶγμα ἐκ τῆς ἐπιγρ. IG II 814 καὶ 814 b. Syll. 86 στ. 37 «*εἰς τὰ προθύματα τῆς ἑορτῆς*».

τικά, ἀλλ' ὁμοιώματα ἐκ ζύμης πεποιημένα, διότι ἀκριβῶς ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *ἀντίθεσις* τῶν ἱερείων τούτων πρὸς τὸν πελανόν, οὗ γινώσκομεν ἄριστα τὴν ἐκ ζύμης σύστασιν, ἥκιστα, νομίζω, συνηγορεῖ τῇ ἐκδοχῇ ἐκείνῃ. Ὅπερ δὲ σπουδαιότατον, τὰ θύματα καλοῦνται ἐκεῖ *ἱερεῖα* καὶ δὴ καὶ *τέλεια*, ἡ δὲ λέξις αὐτὴ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ κατὰ Νεαίρας λόγῳ § 116, ὅστις προσάγεται ὡς στήριγμα, δηλοῖ ἀναμφηρίστως σφάγια [1].

Τῶν στ. 27 καὶ 28 δέν μοι ἐπέρχεται πιθανή τις συμπλήρωσις.

Περὶ τῶν ὑπολοίπων συμπληρώσεων δὲν παρίσταται ἀνάγκη μακροῦ λόγου. Παρατηρῶ μόνον ὅτι ἡ φρ. *προσαναγράψαι τ*[*ὸν νόμον τόνδε*] **πρὸς τὸν πρότερο**[*ν τὸν Χαιρημον*]*ίδου* **εἰς** *τὴν στήλ*[*ην* κτέ. εἶναι ἐπιγραφικῶς μοναδική, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἀντὶ ὁμαλωτέρας: πρὸς τῷ προτέρῳ τῷ Χαιρημονίδου εἰς τὴν στήλην . . . Ἀλλ' ὅπως ἀδιαφόρως ἐλέγετο *ἀναγράφειν εἰς στήλην* καὶ *ἀ ἐν στήλῃ*, οὕτως ἰσοδύναμον τῷ: *προσαναγρ. πρὸς τῷ προτέρῳ* εἶναι τὸ: *πρ. πρὸς τὸν πρότερον*, τῆς αἰτιατικῆς τιθεμένης πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν τῷ ῥήμ. ὑπαρχούσης ἰδέας τῆς κινήσεως [2], ἑλκυομένης δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ ἄλλου κατ' ἐμπρόθετον αἰτιατικὴν ἐκφερομένου διορισμοῦ *εἰς τὴν στήλην*.

Τὸ ἐκ τῆς ἐν στ. 34ῳ μνείας τοῦ Μητρῴου γεννώμενον ζήτημα περὶ τῆς τοπογραφικῆς σημασίας τῆς ἐπιγραφῆς κρίνω σκοπιμώτερον νὰ πραγματευθῶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν καὶ τῶν ἄλλων ἐκ τῆς Ἀγορᾶς ἐπιγραφῶν, μεθ' ὧν στενῶς συνδέεται ἐν τούτῳ καὶ ἡ παροῦσα.

Ἡ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῆς στήλης γενομένη δαπάνη ἀνῆλθεν εἰς εἴκοσι δραχμάς. Ἀνεπλήρωσα δὲ ἓν μόνον Δ ἐν στ. 36ῳ, ἄλλως τε καὶ ἵνα μετ' αὐτὸ μείνῃ μία θέσις γράμματος κενὴ ὡς καὶ πρὸ τοῦ ἑτέρου Δ, τοῦ ἐν τῷ λίθῳ σῳζομένου [3].

Στίχου 38ου οὐδὲν ἴχνος διακρίνεται ἐν τῷ λίθῳ. Ὥστε ὁ 37ος στ. ἦτο ὁ τελευταῖος τῆς ἐπιγραφῆς, ἀνάγκη δὲ νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ συνηθεστάτη φράσις δὲν ὑπῆρξέ ποτε ἐνταῦθα πλήρης, ὡς ἄλλοθεν εἶναι γνωστή, ἀλλ' ἢ ὅτι ὁ στίχος ἐπερατοῦτο διὰ τῆς λ. *χρημάτων* ἤ, ὅπερ πιθανώτερον, ἡ τελευταία λέξις ἦτο: *ψηφίσματα*

Ἐάν τις νῦν μετὰ τὸν περὶ τῶν καθ' ἕκαστον τῆς ἐπιγραφῆς λόγον, ἐξετάσῃ αὐτὴν ἀπὸ τῆς διοικητικῆς αὐτῆς ἀπόψεως καὶ συγκρίνῃ πρὸς τὰ ἐν τῇ 5ῃ π. Χ. ἑκατ. κρατοῦντα, παρατηρεῖ ὅτι τῷ 352 π. Χ. ἔχει ἤδη ἐπέλθει ῥιζικὴ μεταβολὴ περὶ τὴν διοίκησιν τῆς ἀπαρχῆς. Ὁ δῆμος ὁρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀρίστης ἐκλογῆς τοῦ καρποῦ, ἀλλὰ τὴν ἀποστολὴν αὐτῆς καὶ τὴν τέλεσιν τῶν κατὰ τὸν νόμον θυσιῶν ἔχει νῦν ἡ Βουλή. Βεβαίως ἤδη πρότερον ἐκ τῶν ἀπολογισμῶν τῶν ἐν Ἐλευσῖνι ἐπιστατῶν εἴχομεν διδαχθῇ ὅτι τὰ εἰς τὴν ἀπαρχὴν ἀναφερόμενα ἔργα τῶν ἀρχαίων *ἱεροποιῶν Ἐλευσινόθεν*, κατενεμήθησαν ἐν τῷ 4ῳ αἰῶνι εἴς τε τοὺς *ἐπιστάτας Ἐλευσινόθεν* καὶ εἰς τοὺς *ταμίας τοῖν θεοῖν* ἀφ' ἑνός, καὶ εἰς τοὺς *ἱεροποιοὺς ἐκ βουλῆς* ἀφ' ἑτέρου, ὅτι δὲ ἡ μεταβολὴ αὕτη ἐγένετο μεταξὺ τοῦ 419 περίπου καὶ τοῦ 329 π. Χ. [1], ἀλλὰ τὸν χρόνον αὐτῆς δὲν ἦτο δυνατὸν ἀκριβέστερον νὰ ὁρίσωμεν. Νῦν νομίζω ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν μετὰ μεγίστης πιθανότητος ὅτι ἡ μεταρρύθμισις ἐπῆλθε διὰ τοῦ νόμου τοῦ Χαιρημονίδου, ἂν μὴ καὶ διὰ μόνης τῆς ἐν τῷ ἡμετέρῳ λίθῳ συμπληρώσεως αὐτοῦ (πρβλ. τὰ εἰς στ. 24 εἰρημένα).

II.

Ἐπιγραφὴ ἀναθηματικὴ ἐπὶ βάθρου, ὅπερ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἀναθήματος φέρει κατὰ τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν αὐτοῦ κοιλότητα 0,31 × 0,45, βάθους δὲ 0,03 περίπου. Τοῦ λίθου ὕψος 0,22, πλάτος 0,465, πάχος 0,60. — Διαστάσεις τῶν γραμμάτων: ὕψος 0,012-5, πλάτος 0,015. Εὑρέθη ἐν

[1] Ἄλλους λόγους φέρει καὶ ὁ Ziehen.

[2] Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν νεωτέραις γλώσσαις, ὅσαι σαφῶς διακρίνουσι τὰς τοιαύτας σχέσεις, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ γερμανικῇ.

Τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Meisterhans καὶ τοῦ Schwyzer, Grammatik σ. 220 ὅτι ἡ *πρὸς* δηλοῖ ἐν IG II 559b στ 39 auf, zu Ehren, ὀρθῶς ἐλέγχει νῦν ὁ Wilhelm, Beiträge zur griech. Inschriftenkunde σ. 230 σημ 1.

[3] Πρβλ. W. Larfeld Handbuch der gr. Epigr. I 427. II 552. Περὶ δὲ τῶν εἰς τὴν ἀναγραφὴν δαπανῶν ἰδίᾳ E. Drerup, Über die Publicationskosten der attischen Volksbeschlüsse ἐν N. Jahrbücher für class. Phil. XLII 1896· πρβλ. Larfeld αὐτ. II 723 τέλος δὲ M. N. Tod, British School Annual IX 1902-3 σ. 173. Ἐὰν ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων ἐπιγραφῆς τῶν χρόνων 390-200 π. Χ. δὲν ὑπερέβαινε τὰ χίλια ἐδίδοντο δραχ. εἴκοσιν. Ὑπεράνω τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἀνὰ 500 ἢ μέρος αὐτῶν προσετίθεντο δέκα δραχμαί.

[1] Πρβλ. περὶ τούτων Ziehen ἐν Rhein. Museum 51 (1896) σ. 220-223.

Ἐτυπ. 15.5.10

τῷ κατωτάτῳ στρώματι τῆς ἀνασκαφῆς πλησίον τῆς ἐπιγραφῆς I τῇ 21ῃ 'Ιουνίου 1908. 'Ο λίθος πεντελήσιος. Ἦτο δέ, ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς δεξιᾶς ἰδίᾳ πλευρᾶς φαίνεται, ἀργῆθεν ἐμβεβλημένος που, ἴσως παρ' ἄλλο βάθρον.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει ὧδε (Εἰκὼν 2)·

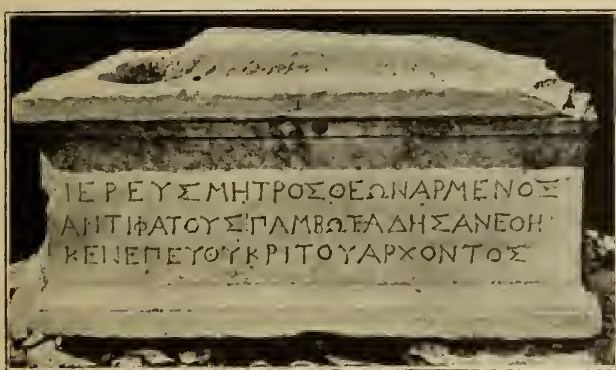

Εἰκὼν 2.

Ἱερεὺς Μητρὸς θεῶν Ἄρμενος
'Αντιφάτους ⋮ Παμβωτάδης ἀνέθη-
κεν επ' Εὐθυκρίτου ἄρχοντος.

Ὁ Εὐθύκριτος ἦρξε τῷ 328/7 π. Χ.[1], ἀλλ' ὁ *Ἄρμενος* δὲν εἶναι ἡμῖν γνωστὸς ἄλλοθεν, οὐδὲ ἀπαντᾷ ὅλως τὸ ὄνομα ἐν ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς πλὴν τῆς προκειμένης, ἐν ᾧ ἐκτὸς τῆς 'Αττικῆς δὲν εἶναι ἀσύνηθες[2].

'Εκ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ὁρμώμενός τις ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναπληρώσῃ τὸ ὄνομα καὶ ἐν GI II suppl. 775b στήλῃ III στ. 28ᵒᵛ : *Κτησικλῆς ἐμ Π[ειραιεῖ οἰκῶν ἀποφυγὼν - - ενον Παμβ(ωτάδην).* Οὔτε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων

[1] Πρβλ. Kirchner, PA.— Hicks-Hill Greek Hist Inscriptions σ. 323. Τὸ δὲ Πάριον χρονικὸν ἴδ. νῦν παρὰ F. Jakoby, Das Marmor Parium (1904) σ. 21 καὶ 125, 7.

[2] Πρβλ. αὐτό τε καὶ συγγενεῖς τύπους παρὰ Pape-Benseler, Wörterbuch der griech. Eigenn. ἐν λ. 'Αρμένας, 'Αρμένδας, 'Αρμένη - Ἁρμένη - Ἁρμήνη, Ἄρμενος. Περὶ τοῦ οἰκιστοῦ τῆς Αρμενίας 'Αρμένου ἴδ. καὶ Kretschmer, Einleitung in die Gesch. der griech. Sprache σ. 209. Πρόσθες δὲ καὶ τὸν ἐξ Αἰγοσθένων Ἄρμενον Collitz-Bechtel SGDI 3100, 9. 'Αναμιμνήσκω καὶ τὸν βυζαντῖνον νομικὸν 'Αρμενόπουλον. Τὸ ὄνομα δὲν φαίνεται πρωτότυπον, ἀλλ' ἐπίτμητον ἐκ τοῦ δευτέρου ἡμίσεος συνθέτων ὀνομάτων οἷον τὸ Δαμάρμενος (Σπάρτης)· ἴδε Bechtel-Fick, Die griech. Personennamen (1894) σ. 22 καὶ 70. Τῷ Δαμάρμενος δύναται νὰ παραβληθῇ τὸ κατ' ἀντίστροφον σχεδὸν σύνθεσιν ἐσχηματισμένον Δελφικὸν Ἁρμόδαμος (Collitz-Bechtel SGDI 1782, 45 1931, 2). Σημαίνουσι δὲ ταῦτα, νομίζω, ὅ,τι περίπου καὶ τὸ Φιλόδημος.

οὔτε ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς ἐκείνης εἶναι ἐμπόδιον τῇ συμπληρώσει.

'Αντιφάτης εἶναι ὄνομα καὶ ἐξ ἄλλων ἀττικῶν ἐπιγραφῶν γνωστόν[1], ἀλλ' εἶναι δυσχερὲς νὰ ταυτισθῇ ὁ 'Αντιφάτης οὗτος πρός τινα τῶν παραδεδομένων.

Ὅτι ὁ Ἄρμενος καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ 'Αντιφάτης ἀνήκουσιν εἰς τὴν οἰκογένειαν τοῦ ἐν ἔτει 297/6 ἐπωνύμου ἄρχοντος 'Αντιφάτους IG I suppl. p. 146, 298, δὲν δύναται μὲν νὰ πιστωθῇ διὰ μαρτυρίων βεβαίων, δὲν εἶναι δ' ὅμως καὶ ὅλως ἀπίθανον, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ οἱ ἱερεῖς, ὡς καὶ οἱ ἄρχοντες δὲν ἐλαμβάνοντο παρ' ἀσήμων οἴκων, ἀλλὰ προεκρίνοντο πάντοτε ἐν τοῖς εὐγενεστέροις. Μηδεὶς δὲ νοήσῃ στενώτατα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἰσοκράτους πρὸς Νικόδ. 6 λεγόμενον «ἱερωσύνην παντὸς ἀνδρὸς εἶναι». 'Εν τῷ ἱερῷ τῆς Μητρός, ἔνθα ἡ πόλις ἐφύλαττε τὰ δημόσια αὐτῆς γράμματα, βεβαίως οὐχὶ ὁ τυχὼν ἠδύνατο νὰ εἶναι ἱερεύς[2]. Ἱερεῖς τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν εἶναι γνωστοὶ ἄλλοι δύο ἐξ ἐπιγραφῶν μεταγενεστέρων χρόνων, Κεφαλίων Ἡρακλεώτης (IG III 614, 28 τοῦ 283 π.Χ.) καὶ Διονύσιος Καλλίππου Λαμπτρεὺς ῥωμαϊκῶν χρόνων III 1062, ὧν ὅμως ὁ πρότερος εἶναι ἱερεὺς τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἱεροῦ τῆς Μητρός, καθ' ὅσον ἡ ἐπιγραφὴ ἐκείνη εὑρέθη ἐκεῖ.

III.

Εὑρέθη τῷ 1907. Τοῦ λίθου εἶναι ἀποκεκομμένη στενὴ λωρὶς κατὰ τὸ δεξιόν, μικρὸν δὲ τριγωνικὸν τεμάχιον κάτω ἀριστερὰ μεθ' ὅλου σχεδὸν τοῦ ὑπὸ τὸ κείμενον καταλόγου τῶν ὀνομάτων. Καὶ ἡ ὑπὲρ τὸ κείμενον ἀνωμαλία τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ὡς καὶ ἡ καθ' ὕψος πρὸς τὰ δεξιὰ προέρχονται βεβαίως ἐκ σκοπίμου ἀποκοπῆς τοῦ ἐξέχοντος πρότερον ἀετώματος, οὗ σῴζεται τὸ γεῖσον κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν, ἵνα ἰσοπεδουμένης

[1] Πρβλ. Kirchner, Prosop. Attica I σ. 86 ἀρ. 1253-1262.

[2] Πρβλ. περὶ τῆς ἱερωσύνης καθόλου Stengel, Kultusaltertümer[2] 30 κἑ.— Schoemann καὶ Lipsius, Griech. Altertümer[4] (1902) II 419 κἑ. καὶ ἰδίᾳ 439. Περὶ τῶν ἐν Αθήναις νῦν καὶ J. Sundwall, Epigraphische Beiträge zur sozial-politischen Geschichte Athens (1906) σ. 48.— Περὶ δὲ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐν τοῖς μετ' 'Αλέξανδρον χρόνοις ἴδε W. Otto, Priester u. Tempel im hellenist. Aegypten II κεφ. VII σελ. 167 κἑ. Die soziale Stellung der Priester.

τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ χρησιμοποιηθῇ ὁ λίθος πρὸς ἄλλον, ἴσως οἰκοδομικὸν σκοπόν. Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς συνάγεται ὅτι αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρέθη κατὰ χώραν. Στίχοι ἐν ὅλῳ 27 (26). Ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμμάτων ἑκάστου στίχου, ὡς ἐκ βεβαίων συμπληρώσεων συνάγεται, κυμαίνεται μεταξὺ 66 (στ. 3) καὶ 55 (στ. 16). Συμπύκνωσίς τις παρατηρεῖται ἐν τοῖς πρώτοις καὶ ἐν τοῖς τελευταίοις στίχοις, ἀραίωσις δὲ ἐν τοῖς περὶ τὸ μέσον. Ὕψος γραμμάτων 0,005-0,006. Μεταγραμμάτιον διάστημα 0,005. Διάστιχον 0,006. Λίθου μέγιστον ὕψος 0,55, μέγιστον πλάτος 0,56, πάχος 0,09. Μάρμαρον ὑμήττιον. (Εἰκὼν 3).

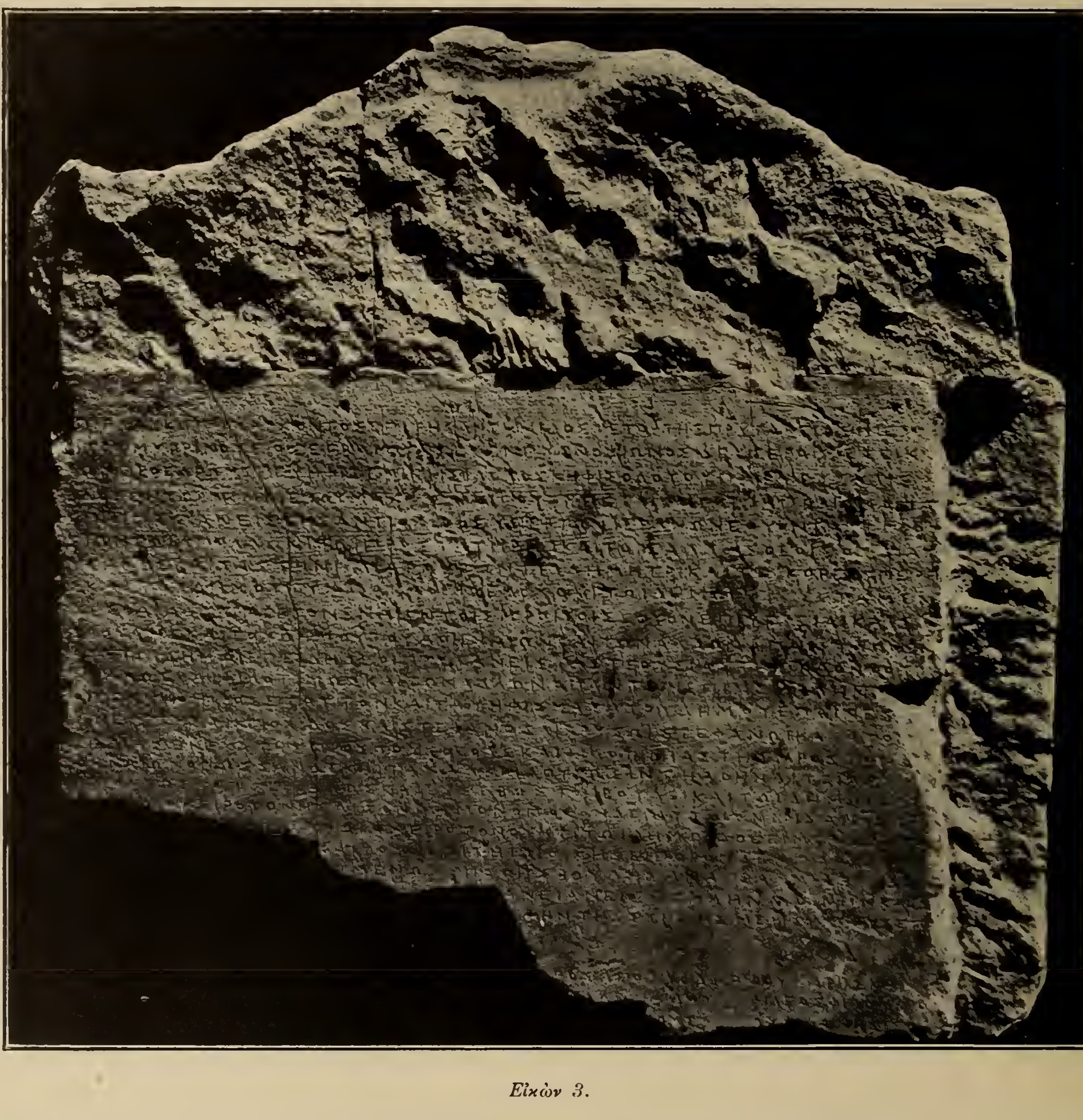

Εἰκὼν 3.

Ἐ]πὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Ἀντιοχίδος τετάρτης πρυτανείας, ἧι Εὔθ[οινος -κ-
ρίτου Μυρρινούσιος ἐγραμμάτευεν, Πυανοψιῶνος δευτέραι μετ' εἰκά[δας· κυρία.
Τῶν προέδρων ἐπεψήφιζεν Ἡ[γ]ησίλοχος Κηφισοδότου Πειραιεὺς καὶ συμ[πρόεδροι.
Ἔδοξεν τῶι δήμωι. Εὐθύμαχος Εὐ[θ]ίππου Ξυπεταιὼν εἶπεν· περὶ ὧν ἀπα[γγέλλου-
σιν οἱ πρυτάνεις τῆς Ἀντιοχίδος ὑπὲρ τῶν ἱερῶν, ὧν ἔθυον τά τε πρὸ [τῶν ἐκκλη-

σιῶν τῶι Ἀπόλλωνι τῶι Προστατηρίωι καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οἷς πάτ[ριον ἦν. ἔθ-
υσαν δὲ καὶ τὰ Στήνια παρ' ἀ[σ]τῶν τεῖ Δήμητρι καὶ τεῖ Κόρηι ὑπὲρ τ[ῆς βουλῆ-
ς καὶ τοῦ δήμου, τύχηι ἀγαθῆι δεδόχθαι τῶι δήμωι· τὰ μὲν [ἀγαθὰ δέ-
χεσθαι, ἅ φασιν γεγονέναι ἐν τοῖς ἱεροῖς, οἷς ἔθυον ἐπὶ ὑγιείαι καὶ σω[τηρίαι τῆ-
10 ς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὅσοι [εἰσὶν εὔν-
ους τῶι δήμωι. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρυτάνεις τάς τε θυσίας τὰς καθηκούσας [ἔθυσα-
ν καλῶς καὶ φιλοτίμως καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐπιμεμέλην[ται, ὧν αὐτοῖς
οἵ τε νόμοι προσέταττον καὶ τὰ ψηφίσματα τοῦ δήμου, ἐπαινέσαι [τοὺς πρυτ-
άνεις τῆς Ἀντιοχίδος καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνωι κατὰ τὸν [νόμον εὐσε-
15 βείας ἕνεκα τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ φιλοτιμίας τῆς πρὸς τὸν δ[ῆμον τὸν
Ἀθηναίων. Ὅπως ἂν δὲ καὶ τὰ Χαλκεῖα θύσωσιν τῆ Ἀθηνᾶι τεῖ Ἀρχη[γέτιδι τ-
ῆς πόλεως καὶ ἔχει καλῶς καὶ εὐσεβῶς τῆι βουλεῖ καὶ τῶι δήμωι τὰ [πρὸς τοὺς
θεοὺς] διαχειροτονῆσαι τὸν δῆμον, ὁπόσον δεῖ αὐτοῖς μερίσαι εἰς τὴ[ν διοίκησ-
ιν τῆς θυσίας.] ὅ τι δ' ἂν διαχειροτονοῦντι τῶι δήμωι δόξει, μερίσαι τὸ[ν ταμίαν τ-
20 ῶν στρατιωτικῶν] καὶ τοὺς ἐπὶ τῆι διοικήσει. πόρον δὲ ὑπάρχειν ἐ[κ τῶν εἰς τ-
ὰ ψηφίσματα ἀναλισκ]ομένων ὑπὸ τῆς βουλῆς. Ἀναγράψαι δὲ τόδε τ[ὸ ψήφισμα
τὸν γραμματέα τὸν κατὰ πρυτ]ανείαν εἰς στήλην λιθίνην καὶ σ[τῆσαι ἐν τῶι
πρυτανικῶι, εἰς δὲ τὴν ἀναγρα]φὴν τῆς στήλης μερίσαι τοὺς ἐπ[ὶ τῆι διοι-
24 κήσει τὸ γενόμενον ἀνάλωμα]

-ρος Ἀπολλοδώρ(ου) Θουχάρης Καλ-
-ς Ἀλεξιάδου Φιλέας Φιλομβρό[του
27 -ους Λυσιφάνης Ἰσο-

Τὸ ψήφισμα ἐγένετο εἰς ἔπαινον τῶν πρυτάνεων τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς τετάρτης πρυτανευσάσης ἐπὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος. Ἐκ τῶν δύο γνωστῶν ἀρχόντων Γλαυκίππων, τοῦ μὲν ἄρξαντος τῷ ἔτει 410/9 π. Χ. (IG I 58), τοῦ δὲ ἄλλου ἔν τινι τῶν ἐτῶν τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ 3ου π. Χ. αἰ. (IG II 305), μόνος ὁ ὕστερος σχετίζεται πρὸς τὸ νέον ψήφισμα, πρωτίστως μὲν διὰ τοῦ γραμματέως, ἄλλως δὲ καὶ διὰ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος [1]. Ὁ δεύτερος Γλαύκιππος, οὗ τὸ ὄνομα κατὰ νῦν κυρουμένην εἰκασίαν τῶν πρώτων Ἑλλήνων ἐκδοτῶν συνεπληρώθη ἐκ τῶν ἐπὶ τοῦ λίθου II 305 σωζομένων γραμμάτων ΓΛΑ, ἐχωρίσθη ὀρθῶς ἤδη ὑπὸ τοῦ Köhler ἀπὸ τοῦ προτέρου ὁμωνύμου καὶ ἐτέθη εἴς τι μεταξὺ τοῦ 298 καὶ 288 π. Χ. ἔτος. Ἐκ τῶν μετέπειτα περὶ τοὺς Ἀθηναίους ἄρχοντας τῶν ὑστέρων χρόνων ἀσχοληθέντων ὁ μὲν Ferguson [2] ὥρισεν ὡς ἔτος τῆς ἀρχῆς τοῦ Γλαυκίππου τούτου πρῶτον μὲν τὸ 240/1, ἔπειτα δὲ τὸ 245/4, ὁ δὲ Kirchner [1] ἐδέξατό τι περὶ τὸ 265 ἔτος, τέλος δὲ ὁ Kolbe νεωστὶ [2] καταλείπει τὴν ἐκλογὴν μεταξὺ 257/6, 245/4 καὶ 233/2, προτιμῶν αὐτὸς μετὰ τοῦ Ferguson τὸ ἔτος 245/4. Τὸ ἡμέτερον ψήφισμα δὶς μνημονεῦον (στ. 20 καὶ 23) πλείονας *ἐπὶ τῇ διοικήσει* ἄρχοντας παρέχει, νομίζω, σημεῖόν τι ἐπὶ πλέον πρὸς χρονολόγησιν τοῦ ἐπωνύμου μετὰ μείζονος προσεγγίσεως [3], διότι διὰ τούτου περιορίζονται εἰς δύο τὰ δυνατὰ χρονικὰ σημεῖα τῆς ἐπιγραφῆς, ἤτοι εἰς τὸν χρόνον ὀλίγων ἐτῶν μετὰ τὸ 283 καὶ τὸν περὶ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰῶνος π. Χ. [4].

[1] Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς IG II 305 εἶνε μὲν στοιχηδὸν διατεταγμένα καὶ μετὰ μείζονος ἐπιμελείας κεχαραγμένα, ἀλλ' ἀνήκουσιν εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ ἡ νέα ἐπιγραφή.

[2] Athenian Archons σ. 34 § 27. — The Priests of Asklepios (1907) 133. 155 σημ. 53.

[1] Götting. Gelehrt. Anzeigen 1900 σ. 445 § 27. — Prosopographia attica I σελ. 195.

[2] Die attischen Archonten von 293/2-31/0 v. Chr. (1908) 2. 58.

[3] Ὡς ἐκ περισσοῦ ἀναφέρω, ὅτι μετὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ νέου ψηφίσματος οὐδεὶς πλέον δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τῆς εἰκασίας τοῦ Koehler ἐν IG II 305, καθ' ἣν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἐκείνῃ εἷς ἐμνημονεύετο ἐν τῇ διοικήσει ἄρχων.

[4] Ὡς εἶναι ἤδη γνωστόν, ὁ περὶ τὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ. κατασταθεὶς ἐν Ἀθήναις οἰκονομικὸς ἄρχων *ἐπὶ τῇ διοικήσει*, ὁ τότε ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν (Caillemer ἐν Daremberg-Saglio, Dictionnaire II, 1, 225), δὲν ἔμεινε πάντοτε εἷς. Οὕτω

Ἀλλὰ καὶ αἱ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων χρονολογικαὶ ἐνδείξεις δὲν εἶναι ἀδιάφοροι πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐκ τῶν ὀνομάτων τούτων, τῶν ἔν τε τῷ κειμένῳ τοῦ ψηφίσματος καὶ ἐν τέλει αὐτοῦ ἀναφερομένων, τὸ τοῦ Ἀλεξιάδου εἶναι ἀσφαλῶς παραδεδομένον. Ἐπικράτης Ἀλεξιάδου Ἀναφλύστιος εἶναι ἀναγεγραμμένος ὡς πρύτανις τῆς Ἀντιοχίδος ἐν IG II 869 (τοῦ 4ου αἰ. μεσοῦντος), ἴδ. Kirchner PA ἐν λ. Διὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς δὲν γινώσκομεν τὸ ὄνομα τοῦ ἐπὶ Γλαυκίππου πρυτανεύσαντος, ὅτι δ' ὅμως πρόκειται περὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος νὰ ἀμφισβητήσωμεν. Ἔχομεν ἄρα πιθανώτατα ἐνταῦθα τοῦ Ἐπικράτους ἐκείνου ἔγγονον, ὅστις δυνατὸν νὰ ἔφερε καὶ τὸ παππῷον ὄνομα, ἐὰν ἦτο πρωτότοκος [2], δὲν ἦτο δυνατὸν δὲ νὰ ἤκμασε περὶ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ., ἀλλὰ πάντως ἐν τῷ πρώτῳ ἡμίσει αὐτοῦ. Ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἀκμὴ τοῦ [*Ἐπικράτους II] Ἀλεξιάδου II εἶναι αὕτη, τότε περιορίζεται ἔτι μᾶλλον ὁ χρόνος, ἐν ᾧ ἐγένετο ἄρχων ὁ Γλαύκιππος, ἀπομένει δὲ μόνον τὸ ἕτερον τῶν δύο ἄλλως προκυψάντων ἐνδεχομένων χρονικῶν σημείων ὡς τὸ μόνον δυνατὸν ἤτοι ὁ περὶ τὸ 286/5 καὶ πρὸ τοῦ 275/4 χρόνος. Κατὰ τὸν Ferguson Ath. Arch. p. 34 καὶ Priests of A. ἔνθ' ἀν. συμφώνως πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ τεθέντα νόμον τῆς διαδοχῆς τῶν γραμματέων, ἔτη κενὰ ἄρχοντος τοῦ 3ου αἰ., ὧν ὁ γραμματεὺς ὤφειλε νὰ εἶναι ἐκ τῆς Πανδιονίδος, εἰς ἣν ἀνῆκε καὶ ὁ ἡμέτερος Εὔθοινος, εἶναι δυνατὰ τὰ ἑξῆς 277/6, 265/4, 253/2 καὶ 345/0 [1].

Ἀλλὰ δι' ὅσα ἀνωτέρω καθωρίσαμεν δὲν δύναται νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν πᾶν ἔτος μετὰ τὸ 276 π.Χ. Κατ' ἀναγκαίαν ἄρα ἀκολουθίαν ὁ Γλαύκιππος, οὐδενὸς λόγου συντρέχοντος πρὸς ἀναστολὴν τοῦ περὶ γραμματέων νόμου, ἦρξε τῷ 277/6 [2]. Τοῦτο δὲ προσεπικυροῦται καὶ διὰ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τοῦ τε ψηφίσματος II 305, ὡς ἤδη διεῖδεν ὁ Koehler, καὶ τοῦ νῦν προστιθεμένου.

Ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ Ferguson ὁρισμὸς τοῦ 241/0 ὡς ἔτους τοῦ Γλαυκίππου ἦτο λίαν μεταγενέστερος ἐτόνισεν ἤδη ὁ Kirchner, Gött. Gelehrt. Anzeigen 1900, 445 § 27, ἐπλησίασε δὲ αὐτὸς μετὰ τὸν Köhler παντὸς ἄλλου μάλιστα εἰς τὸ πραγματικὸν ἔτος τοῦ Γλαυκίππου, εἰς ὅ, ὡς νομίζω, ἀσφαλῶς κατέληξα ἀνωτέρω [3].

Ὡς ἐκ περισσοῦ δὲ προστίθημι ὅτι ὁ ἐκ προσωπογραφικῶν λόγων τοῦ Δρομέου Διοκλέους Ἐρχιέως ἀναφερομένου ὡς *ἐπιδόντος* τῷ 228/7 (ἢ 232 Kolbe) ἀποκλεισμὸς τοῦ ἔτους 277/6 ὑπὸ τοῦ Ferguson, πίπτει, καὶ ἄνευ τῆς νέας ἐπιγραφῆς, ἐάν τις μόνον εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Kirchner συντεθὲν γενεαλογικὸν δένδρον (ἔνθ' ἀνωτ. § 26) ἀπίδῃ. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ προσωπογραφικοὶ συνδυασμοί, οὓς ὑπαινίσσεται ὁ Ferguson (καὶ Priests 155, 33) δὲν

πλείονες ἐπὶ τῇ διοικήσει ἄρχοντες ἀναφαίνονται τῷ 286/5 IG II 311, φαίνεται δὲ ὅτι ἡ μεταρρύθμισις αὕτη δὲν διήρκεσε πολύ, μέχρι τοῦ 276 (Ferguson Priests, 149 σημ. 33), μέχρι τοῦ 271/0 ἴσως ὀρθότερον κατα Kolbe Athen. Mitt. 1905, 97ἑ.— Die att. Arch. 31, διότι τῷ 275/4 ἢ 271/0 IG II 331 (ψήφισμα εἰς Φαῖδρον) Kolbe Att. Arch. 31-32 ἀναφέρεται πάλιν εἷς ἄρχων *ἐπὶ τ. δ.*, ὅστις παραμένει εἷς μέχρις ὀλίγον πρὸ τοῦ 229 π Χ. Ὡς πρὸς τὴν ἀβέβαιον ὅλως ἀνασύστασιν τῆς συναρχίας (IG II 325) κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Χρεμωνιδείου πολέμου πρβλ. Ferguson αὐτ. 152 σημ. 42. Περὶ τὰ τέλη τοῦ 3ου αἰ., ἐν ἔτει 217 IG II suppl. 385c ἀναλαμβάνουσι τὴν διοίκησιν πάλιν πλείονες. Εἷς δὲ μένει ἀπὸ τοῦ 201/0 περίπου κατὰ τὸν 2ον αἰ., ἕως οὗ τέλος περὶ τὰ μέσα τοῦ 2ου αἰ. καταργεῖται τὸ ὑπούργημα περιερχομένης τῆς ἐξουσίας ταύτης εἰς τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν, ὅστις ἀπαντᾷ πρότερον καὶ ὡς συνδιοικητὴς τῶν ἐπὶ τῇ δ. Ἴδε περὶ τούτων Γίλβερτ Ἐγχειρίδιον ΑΔΒΕ 310 καὶ τελευταῖον Brandis ἐν Wissowa REKA V (1905) 788 μετὰ τῆς προγενεστέρας τοῦ Kolbe Ath. Mitt. βιβλιογραφίας. Τὴν γνώμην τοῦ Homolle BCH XV (1891) 364, ὅτι ὁ ἑνικὸς (*ὁ ἐπὶ τῇ δ.*) τίθεται πρὸς δήλωσιν μόνου τοῦ προϊσταμένου τῆς συναρχίας ὀρθῶς ἀποκρούει ὁ Lipsius ἐν Schoemann, Griech. Altertümer 1897 I 455.

[2] Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ λόγος περὶ Ἀλεξιάδου III διότι ἡ ἀκμὴ αὐτοῦ θὰ συνέπιπτεν εἰς χρόνους πολλῷ ὑστέρους, τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ 2ου αἰ., εἰς ὃ δὲν δύνανται ἀπολύτως νὰ ἀνήκωσιν αἱ ἐπὶ Γλαυκίππου Β' ἐπιγραφαὶ ἤδη διὰ τὸν γραφικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα.

[1] Ὁ Kolbe μὴ δεχόμενος τὴν αὐστηρὰν τήρησιν τοῦ ἀνωτέρω νόμου τοῦ F. καὶ ἀπὸ ἄλλων λόγων ὁρμώμενος καταλήγει εἰς τὰ ἔτη 257/6, 245/4 καὶ 233/2, ὡς ἐν ἀρχῇ παρετήρησα. Τὸ 235/4 εἶχε δεχθῇ ἤδη πρότερον ὁ Beloch, Griech. Gesch. III, 2 σ. 60.

[2] Εἰς τὸ ἔτος 277/6 τίθενται συνήθως ὁ ἄρχων *Τηλοκλῆς* ἢ ὁ ἄρχων *λαιος* (Kolbe 36). Ἀλλ' οὐδετέρου τούτων εἶναι γνωστὸς ὁ γραμματεὺς ἢ τοὐλάχιστον τὸ δημοτικὸν αὐτοῦ, ἡ δὲ χρονολογία, ὅπως ἄλλως τε καὶ ἀναγνωρίζεται ὑπὸ πάντων, εἶναι ἀβέβαιος, μόνον κατά τινα προσέγγισιν δυναμένη ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἐπικούρου, ἔνθα οἱ μνημονευθέντες ἄρχοντες ἀπαντῶσι, νὰ συναχθῇ. Καθίσταται δὲ τὸ πρᾶγμα ἐμφανέστερον καὶ νῦν, ὅτε καθορίζεται τὸ ἔτος τοῦ Γλαυκίππου. Ὁ Ferguson Priests 149. 152 κατέληξεν εἰς τὰ ἔτη 284/3 καὶ 277/6 ὡς τὰ μόνα δυνατὰ διὰ τὸν *Τηλοκλῆν* καὶ τὸν *-λαιον*. Ὁ Kolbe ὁρίζει τὸ 277/6 καὶ τὸ 276/5. Δὲν ἐξετάζω νῦν εἰς τίνας μετακινήσεις τῶν ἀρχόντων τούτων ἢ καὶ ἂν τούτων μόνων, δύναται να δώσῃ ἀφορμὴν ἡ ἐξακρίβωσις τοῦ Γλαυκίππου. Περὶ τῆς ἐν ἔτει 276 ἀξιολόγου μεταρρυθμίσεως τῶν τῆς πολιτείας ἐπὶ τὸ ὀλιγαρχικώτερον διέλαβεν ὁ Ferguson Klio V 166 κ.ἑ.

[3] Ἀγνοῶ ἂν ἐκ τῆς σιγῆς τοῦ Kirchner ἐν τῇ κρίσει περὶ τοῦ βιβλίου τοῦ Kolbe (Berliner Philol. Wochenschr. 1909, 844) ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Kirchner δέχεται νῦν ὡς πρὸς τὸν Γλαύκιππον τὴν γνώμην τοῦ Kolbe.

εἶναι, νομίζω, τοιοῦτοι, ὥστε μετὰ πάσης ἀσφαλείας νὰ στηριχθῇ τις ἐπ' αὐτῶν.

Περὶ τῶν καθ' ἕκαστον συμπληρώσεων δὲν παρίσταται ἀνάγκη μακρολογίας [1].

'Εν στ. 5ῳ «*τά τε πρὸ* [*τῶν ἐκκλη*]*σιῶν*» ὁ τε, εἰ καὶ δὲν εἶναι εὐκρινέστατος ἐν τῷ λίθῳ, ἀναγινώσκεται εὐχερῶς. Ἡ φράσις αὕτη διατυποῦται συνήθως ἄνευ τοῦ *τε* (*τὰ πρὸ τῶν ἐκκλησιῶν*) [2], ἔχει δὲ αὐτὸν ἐν μιᾷ ἐπιγραφῇ [3] ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οὐχὶ ἀκέραιον.

'Εν στ. 7ῳ *ἔθ*][*υσαν δὲ καὶ τὰ Στήνια παρ' ἀ*[*σ*]*τῶν*. Οὕτω νομίζω ὅτι ὀφείλει νὰ συμπληρωθῇ ἡ τελευταία λέξις, εἰ καὶ δὲν γνωρίζω ἄλλο παράδειγμα τῆς φράσεως εὐλογωτάτης ἐν τούτοις προκειμένου περὶ τῶν Στηνίων, τοῦ καθαρῶς *ἀστικοῦ* μέρους τῶν Θεσμοφορίων.

'Εν στ. 9ῳ ἀναγινώσκω *ἅ φ*[*α*]*σιν*. Ἡ συνήθης διατύπωσις τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι *ἀγαθὰ . . γεγονέναι ἢ τὰ ἀγαθὰ δέχεσθαι τὰ γεγονότα* [4]· ἀπαντᾷ δ' ὅμως ἐν IG II suppl. σ. 154 ἀρ. 614b, 22 [5] *τὰ μὲν ἀγαθὰ δέχεσθαι ἅ φησιν* ('Αριστοφάνης 'Αριστομένου Λευκονοεὺς) *γεγονέναι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἷς ἔθυεν τῇ τε Δήμητρι καὶ τῇ Κόρῃ* κτλ., ἐν δὲ IG II 318b *τὰ μὲν ἀγαθὰ δέχεσ θαι τὸν δῆμον ἃ ἀπα γγέλλει ὁ ἄρχων γεγονέν*[*αι* κλπ. Ὡσαύτως καὶ II suppl. 184b, 12.

'Εν στ. 10ῳ [*Ὅσοι εἰσὶν εὖν*]*ους*. Πρβλ. τὸν τύπον τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντ. καὶ ἐν ἄλλαις ἀττ. ἐπιγραφαῖς οἷον IG II 270. 315. Meisterhans-Schwyzer Grammatik.

'Εν στ. 17-18ῳ: *τὰ π*[*ρὸς τοὺς*] *θεοὺς*, =IG II 403 κ.ἄ.'Εν τέλει τοῦ στ. ἴσως γραπτέον *εἰς τὴ*[*ν διοίκη*]*σιν τῆς θυσίας*].

'Εν στ. 19-20 συνεπλήρωσα: *τὸ*[*ν ταμίαν τ*[*ῶν στρατιωτικῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ διοικήσει*, παραπέμπω δὲ εἰς τὸ μόνον, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἐπιγραφικὸν μαρτύριον, ἔνθα ὑπάρχει συνδεδεμένος ὁ ταμίας *τῶν στρ*. μετὰ *τῶν ἐπὶ τῇ δ*., τὴν ἐπιγραφὴν IG II 327 [1].

'Επίσης ἐν στ. 22-23 συμπληρῶ: *σ*[*τῆσαι ἐν*] *τῷ πρυτανεικῷ, εἰς δὲ τὴν ἀναγρα*[*φὴν* κτέ. στηριζόμενος εἰς τὴν μαρτυρίαν τῶν συγγενῶν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἀνιδρύοντο ἐν τῷ πρυτανεικῷ.

Περὶ τῶν ἐν τέλει ὀνομάτων πρυτάνεων προκειμένου παρατηρῶ ὅτι τὰ τρία τοὐλάχιστον *-ρος 'Απολλοδώρου*, *-ς 'Αλεξιάδου* καὶ *-ους* διὰ τὸν 'Αλεξιάδην, οὗ ἐγνωρίσαμεν ἀνωτέρω τὴν ἐξ 'Αναφλύστου καταγωγήν, ὀφείλουσι νὰ ἀνήκωσιν εἰς 'Αναφλυστίους. 'Εκ τῶν ὑπολοίπων νέοι εἶναι ὁ *Θουχάρης Καλ-* καὶ ὁ *Λυσιφάνης 'Ισο-*, δυσταύτιστος δὲ ὁ *Φιλέας Φιλομβρό*[*του*].

'Εκ δὲ τῶν πραγματικῶν λεπτομερειῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἄξια σημειώσεως εἶναι πρῶτον ὅτι αὕτη παρέχει ἐν στ. 7ῳ τὸ πρῶτον ἐπιγραφικὸν μαρτύριον τῶν *Στηνίων* ἤτοι τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν Θεσμοφορίων [2]. Ἔπειτα ἄλλη ἀξία λόγου πληροφορία εἶναι ἡ ἐν στ. 16ῳ: *ὅπως ἂν δὲ καὶ τὰ Χαλκεῖα θύσωσι τῇ 'Αθηνᾶι τεῖ 'Αρχη*[*γέτιδι τ*[*ῆς πόλεως* κτέ. Καὶ τὰ μὲν Χαλκεῖα εἶναι γνωστὰ ἐκ τῆς παραδόσεως, μνημονεύονται δὲ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ IG II suppl. 441e κατὰ πιθανωτάτην συμπλήρωσιν τοῦ Lolling [3]. Ἡ δὲ 'Αθηνᾶ ἡ 'Αρχηγέτις (οὕτω μόνον, ἐν ᾧ ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ παρέχει τὸ πληρέστερον: *'Αθηνᾶ 'Αρχηγέτις τῆς πόλεως*) μαρτυρεῖται ἐν τῇ γνωστῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἐπιστυλίου τῆς ἐν τῇ 'Αγορᾷ τῶν 'Αθηνῶν Πύλης καὶ ἐν ἄλλῃ ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ, ἀμφοτέραις ῥωμαϊκῶν χρόνων IG III 65. 66.

Ἡ νέα ἐπιγραφὴ διδάσκει ὅτι ἡ ἑορτὴ τὰ Χαλκεῖα, ἐξηκολούθει νὰ εἶναι δημοτελὴς καὶ ἐπίσημος καὶ ἐπὶ Γλαυκίππου ἄρχοντος, δὲν εἶχε δὲ καταπέσει εἰς ἁπλῆν λαϊκὴν πανήγυριν τῶν χειροτεχνῶν ἤδη ἀπὸ τοῦ 4ου αἰ. ὡς πιστεύεται [4]. Ἡ λεξικογραφικὴ παράδοσις δὲν ἀναφέρει σαφῶς καὶ ἀναντιλέκτως τοὺς ἐν τῇ ἑορτῇ τιμωμένους θεούς.

[1] Ψηφίσματα εἰς ἔπαινον πρυτάνεων ἴδ. παρὰ H. Francotte, De la législation athénienne sur les dinstinctions honorifiques.

[2] Οὕτω π. χ. IG II 392, 15. 408, 9.

[3] IG II 417 *τά τ*[*ε πρὸ τ. ἐ.*] (=CIG 112 *τὰ π*[*ρὸ τῶν ἐκκλησιῶν*).

[4] IG II 408, 12. 417. 459. 'Εν IG II 426 ὁ ἐκδότης συμπληροῖ *τὰ ἀγαθὰ δέχεσθαι* [*τὰ ἐν τοῖς ἱεροῖς*] *οἷς ἔθυον* ἄνευ τοῦ *τὰ γεγονότα*, διὰ τὸ βραχὺ τοῦ κενοῦ διαστήματος.

[5] Καὶ Dittenb. Syll. 192, 22.

[1] Πρβλ. καὶ Caillemer ἔνθ' ἀνωτέρω.

[2] Τὰ κατὰ τὴν ζωηρὰν ἑορτὴν καθόλου ἴδε παρὰ Mommsen, Feste des Stadt Athen 319 Gruppe, Griech. Mythologie 1175 σημ. 4.

[3] Πρβλ. τελευταῖον v. Schoeffer ἐν Wissowa REKA III 2067 ἐν λ. Χαλκεῖα.

[4] v. Schöffer αὐτ.

Αὐτὴ δὲ ἡ ἀντίρρησις τοῦ Φανοδήμου (παρὰ τῷ Ἁρποκρατίωνι), ὅστις «*οὐκ Ἀθηνᾷ φησιν ἄγεσθαι τὴν ἑορτὴν ἀλλὰ Ἡφαίστῳ*» δεικνύει ὅτι τότε δὲν ὑπῆρχε καθωρισμένη περὶ τοῦ πράγματος ἀντίληψις. Ἀλλὰ καί τι πλέον ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀντιρρήσεως ταύτης τοῦ Φανοδήμου, ὅτι ἡ ἄλλη ἐκδοχὴ ἦτο, ὅτι ἡ ἑορτὴ ἤγετο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς μόνης· ἄλλως ὁ Φανόδημος θὰ ἔλεγεν: ***οὐκ Ἀθηνᾷ καὶ Ἡφαίστῳ** ἄγεσθαι τὴν ἑορτὴν ἀλλ' **Ἡφαίστῳ μόνῳ**.* Τὴν πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν δὲ σχέσιν ἐπιβεβαιοῖ καὶ τὸ παρὰ τῷ Σουΐδᾳ φερόμενον, ὅτι ὑπό τινων ἡ ἑορτὴ ἐκαλεῖτο *Ἀθήναια* [1], τίθησι δὲ τέλος ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας καὶ ἡ νέα ἐπιγραφή, ἀναφέρουσα τὴν θυσίαν εἰς τὴν Ἀρχηγέτιδα τῆς πόλεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἄλλη ὡσαύτως παρὰ τῷ Σουΐδᾳ ὑπάρχουσα πληροφορία ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην «*καὶ αἱ ἱέρειαι μετὰ τῶν ἀρρηφόρων τὸν πέπλον διάζονται*», βεβαίως πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν πλησιάζει τὴν ἑορτήν.

Ἐκ τῆς ἄλλης παραδόσεως παρὰ τὸν Φανόδημον, ἴσως καὶ παραλαβὼν παρ' ἐκείνου ῥητῶς ὀνομάζει τὴν ἑορτὴν «*Ἡφαίστου ἱεράν*» ὁ Πολυδεύκης Ζ' 105, ἐν ᾧ ὁ Σουΐδας (καὶ ὁ Εὐστάθιος) μόνον ἐμμέσως ἀναφέρουσι τὸν Ἥφαιστον, *Χαλκεῖα· ἑορτὴ ἀρχαία καὶ δημώδης πάλαι, ὕστερον δὲ ὑπὸ μόνων ἤγετο τῶν τεχνιτῶν, ὅτι (ἐπείπερ)* ***ὁ Ἥφαιστος ἐν τῇ Ἀττικῇ χαλκὸν εἰργάσατο***. Μεθ' ὅλα ταῦτα θὰ ἦτο αὐθαίρετον νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν ὑπὲρ τοῦ Ἡφαίστου μαρτυρίαν καὶ νὰ δεχθῶμεν μόνην τὴν Ἀθηνᾶν ὡς κυρίαρχον τῆς ἑορτῆς. Τοὐναντίον δὲ εὔλογον εἶναι νὰ εἰκάσωμεν ὅτι κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην πανήγυριν τῆς συντεχνίας τῶν χαλκέων ἐν μὲν ταῖς κατ' ἰδίαν τελεταῖς ἐτιμᾶτο ὁ Ἥφαιστος, ἐπισήμως δὲ ἡ πόλις ἔθυε τῇ Ἀθηνᾷ [2]. Οὕτω μόνον ἴσως δύναταί τις νὰ συμβιβάσῃ τὰ πράγματα. Ὁπωσδήποτε ἐν τούτοις καὶ ἂν κανονισθῇ ἡ θέσις τῶν δύο θεῶν, ἐν τοιούτου εἴδους ἑορτῇ μᾶλλον τὴν Ἐργάνην θὰ ἀνέμενέ τις ἢ τὴν Ἀρχηγέτιδα [1].

Περὶ τῆς *διαχειροτονίας* (ἐν στ. 19) διέλαβε τελευταῖον ὁ Koch [2], δέχεται δὲ ὅτι ἡ λέξις δηλοῖ τελείαν διάγνωσιν, ἐν ᾗ ἕκαστος ὤφειλε νὰ εἴπῃ ναὶ ἢ ὄχι. Ἡ πρότερον ἐπικρατοῦσα γνώμη, καθ' ἣν πρόκειται περὶ ἐκλογῆς μεταξὺ δύο προτεινομένων ἀντιθέτων γνωμῶν δὲν ἐφαρμόζεται. Καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ δὲ ἐπιγραφῇ δὲν δύναται νὰ γίνῃ λόγος περὶ τοιαύτης ἐκλογῆς, διότι πρόκειται ἁπλῶς περὶ ὁρισμοῦ τοῦ εἰς τὴν θυσίαν ἀναγκαίου χρηματικοῦ ποσοῦ [3].

Τελευτῶν παρατηρῶ ὡς πρὸς τὴν οἰκονομικὴν διοίκησιν ὅτι περὶ μὲν τῆς θυσίας προκειμένου ἡ δαπάνη χορηγεῖται ἀπὸ κοινοῦ παρά τε τοῦ ταμίου τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῇ διοικήσει, ἐν ᾧ τὰ εἰς τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ψηφίσματος ἀπαιτούμενα χρήματα καταβάλλουσι μόνοι οἱ ἐπὶ τῇ διοικήσει [4].

Γεώργιος Π. Οἰκονόμος.

[1] Ὁ Schöffer στηριζόμενος εἰς τὸν Φανόδημον ἀπορρίπτει τὴν πληροφορίαν ταύτην τοῦ Σουΐδου.

[1] Ἡ γνώμη τοῦ Mommsen, Heortol. 311 ὅτι τὰ Χαλκεῖα εἶναι τὰ αὐτὰ καὶ τὰ Ἡφαίστεια δὲν δύναται βεβαίως πλέον νὰ σταθῇ.

[2] Ἀνάγκη νὰ σημειωθῇ ὅτι ἔνθα τῆς ἀρχαίας παραδόσεως ἀναφέρεται ἡ ἑορτὴ εἰς τὴν Ἀθηνᾶν οὐδεὶς λόγος γίνεται περὶ τῆς θεᾶς ὡς Ἐργάνης. Ὥστε ἡ συνήθης παρὰ τοῖς νεωτέροις διατύπωσις περὶ τῶν Χαλκείων δὲν εἶναι κατὰ τοῦτο ἀκριβής.

[3] Ἐν Wissowa REKA V, 303.

[4] Πρβλ. Wilhelm Beitraege 288 ἔνθα ἡ παραπομπὴ εἰς Comptes-rendus AIBL 1901, 256 εἶναι ἐσφαλμένη.

[5] Ἐν ἄλλοις χρόνοις βεβαίως ὁ ταμίας τ. στρ. παρέχει χρήματα καὶ πρὸς ἀναγραφὴν ψηφισμάτων κ.τ.τ. Ἴδ. Γίλβερτ ΕΑΔΒΕ 308 σημ. 1. Ὁ Ferguson Priests of Asklepios 149 σημ. 33 παρατηρεῖ ὅτι ὁ περιορισμὸς τῶν ἐπὶ τῇ δ. εἰς ἕνα ἄρχοντα τῷ 276/5 συνεπήγαγε καὶ τὴν ἀνάθεσιν μέρους τινὸς τοὐλάχιστον τῶν καθηκόντων τῆς καταλυθείσης συναρχίας εἰς τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν, ἀναφέρει δὲ ὡς ἀρχαιότατον παράδειγμα τὸ ἐν IG II 835 (Larfeld, Handbuch II 722).

ΚΡΗΤΕΑ — ΝΑΟΣ ΠΑΡΡΑΣΙΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ

Ὅταν τις ἐρχόμενος ἐκ Μεγαλοπόλεως ἐπὶ τὸ Λύκαιον διαβῇ παρὰ τὴν Βρωμοσέλλαν τὸν Ἀλφειόν, ἢ θὰ τραπῇ ἀριστερὰ πρὸς τὸ χωρίον Κάτω Καρυές, ἵνα διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ χωρίου Κραμποβοῦ μεταβῇ ὁμαλώτερον ἐπὶ τὴν κορυφήν, ἢ θὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν δεξιὰ διὰ τοῦ χωρίου Ἰσώματος, δι' ἧς ὀλίγον ἀποτομωτέρας οὔσης ἀνέρχεταί τις ταχύτερον.

Ἐπὶ τῆς δευτέρας ταύτης ὁδοῦ τρία τέταρτα τῆς ὥρας περίπου ὑψηλότερον τοῦ Ἰσώματος ἐν θέσει καλουμένῃ *στὰ Μάρμαρα* ἢ *Ἅη Γιάννης στὰ Μάρμαρα* σῴζονται λείψανα πολυγωνικοῦ τείχους (Εἰκ. 1), ἅτινα μετὰ μικρὰν ἐξέτασιν ἀναγνωρίζονται ὡς μέρη τοῦ περιβόλου μικρᾶς ἀρχαίας πόλεως. Ἀριστερὰ τῶν λειψάνων τούτων κάτωθεν λίαν ἀποτόμου καὶ ὀξέος λοφίσκου (Εἰκ. 2), ὀνομαζομένου Λιακοῦ (Ἡλιακοῦ), ὑπάρχει μικρὸν ἐκκλησίδιον, ὁ Ἅη Γιάννης, ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ὁποίου καὶ μακρόθεν διακρίνονται μεγάλοι ἐπιμελῶς κατειργασμένοι λίθοι, ἐξ ἀρχαίων εἰλημμένοι κτιρίων.

Τὸ ἐκκλησίδιον κεῖται ἐπὶ μεγάλου, ἐπιμήκους, τεχνητοῦ, ἀρχαίου ἐπιπέδου, τοῦ ὁποίου, ἐκτεινομένου ἀπὸ Β πρὸς Ν, αἱ μὲν τρεῖς πλευραὶ στηρίζονται ἐπὶ τῶν προσκειμένων βράχων, ἡ δὲ τετάρτη, ἡ ἀνατολική, ἀποτελεῖται ἐξ ἀναλήμματος ἀτέχνου, διὰ λίθων μικροῦ μεγέθους ἐκτισμένου, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον ἔχει καταστραφῆ, ἐν μέρει δὲ καλύπτεται νῦν ὑπὸ θάμνων.

Οἱ ἐνῳκοδομημένοι εἰς τοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀρχαῖοι λίθοι, ὡς καὶ ὀλίγα ἄλλα ἐγγὺς διεσπαρμένα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη καὶ σπόνδυλοι κίονος εὐμεγέθεις (ἀρράβδωτοι), καὶ ἄλλα μικρὰ μάρμαρα ἐκ βάθρων ἴσως προερχόμενα, μαρτυροῦσι σαφῶς, ὅτι ἡ ἐκκλησία κεῖται ἐπὶ χώρου, ὃν ἄλλοτε κατεῖχεν ἀρχαῖον ἱερόν. Ὀλίγα μέτρα πρὸς Ν τῆς ἐκκλησίας σῴζεται ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ λόφου Λιακοῦ μικρὸν δωμάτιον μήκ. 3 μ., πλάτ. 2 μ. (Εἰκὼν 3). Τούτου ὁ μὲν πρὸς τὸ βάθος τοῖχος εἶνε ἐκτισμένος διὰ μικροτέρων ἐντέχνων ὁπωσδήποτε λίθων, αἱ δὲ δύο ἄλλαι πλευραί, ὧν σῴζονται οἱ τοῖχοι εἰς μέτριον ὕψος, διὰ πολὺ μεγάλων λίθων ἐχόντων μόνον τὴν προσθίαν ὄψιν ὀλίγον κατειργασμένην. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τούτου, ὅπερ ἴσως ἦτο *θησαυρός*, εὑρέθησαν ὀλίγοι χαλκοῖ κρίκοι καὶ μία χαλκῆ περόνη ὁμοία περίπου πρὸς τὴν ἐν Argive Heraeum II, 602 ἀπεικονιζομένην (Ἀθην. Μουσ. ἀρ. 13226).

Λείψανα οἰκημάτων μεταγενεστέρων (βυζαντι-

Εἰκὼν 1.

νῶν; φραγκικῶν;) χρόνων φαίνονται ἐπὶ μεγάλου μέρους τοῦ ἐπιπέδου.

Τῷ 1903 ἀνασκάψας ὀλίγον πρὸ τοῦ ἐκκλησιδίου [1] ἀπεκάλυψα ὀλίγα μέρη μεγάλου τοίχου, πιθανῶς ἐκ θεμελίων, ἴσως δὲ τοῦ κρηπιδώματος αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ (Εἰκ. 4)· ἕτερον δὲ πιθανώτατον λείψανον τούτου εἶνε μέγα κατώφλιον μήκ. 1.80 περ., ὕψ. 0.40 ᾠκοδομημένον εἰς τὴν βάσιν τῆς κόγχης τῆς ἐκκλησίας (Εἰκ. 5).

Ἀνέσκαψα ἐπίσης ὀλίγον, ὅπως ἐρευνήσω τὴν σύστασιν τῆς ἀποτελούσης τὸ ἐπίπεδον ἐπιχώσεως,

[1] *Πρακτικὰ* 1903 σελ. 51. *Ἐφημ. Ἀρχ.* 1904 σελ. 157, 2.

ἐφάνη δ' ὅτι τοῦτο ἀπετελέσθη κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς συσσωρεύσεως μεγάλων λίθων, ἐλάχιστον δ' ἦτο τὸ μεταξὺ τούτων χῶμα. Ὁ τρόπος οὗτος τῆς κατασκευῆς τοῦ ἐπιπέδου συμφωνεῖ πρὸς τὴν ὀρεινὴν φύσιν τοῦ τόπου, ἔνθα τὸ χῶμα εἶνε σπανιώτερον τῶν λίθων· ἡ ὑπερβολικὴ χρῆσις λίθων διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐπιπέδου παρατηρεῖται καὶ παρὰ τὸν ἐν Φιγαλείᾳ ναὸν τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος. Καὶ τὸ ἀνάλημμα τοῦ ἐπιπέδου ὁμοιάζει πρὸς τὸ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνος κατὰ τὸ ἄτεχνον τῆς προσόψεως καὶ τὴν σμικρότητα τῶν λίθων· ὁμοίως δ' ἄτεχνον καὶ ἐκ μικρῶν λίθων κατεσκευασμένον εἶνε καὶ τὸ ἀνάλημμα τοῦ ἐν Λυκοσούρᾳ ἱεροῦ τῆς Δεσποίνης.

Εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς ἐπιχώσεως τοῦ ἐπιπέδου εὗρον μικρὰ τεμάχια ἀγγείων γεωμετρικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων μέρος στομίου μετὰ τμήματος μικροῦ τοῦ σώματος οἰνοχόης συνήθους γεωμετρικοῦ σχήματος, ἔχον ἐπὶ μὲν τοῦ λαιμοῦ διὰ μέλανος γανώματος περιθεούσας γραμμὰς καὶ κόσμημα τεθλασμένων γραμμῶν, κάτωθεν δὲ τούτου ἐν κύκλῳ τρίγωνα πλήρη τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν· ἡ κατεργασία τῆς ἐπιφανείας τοῦ πηλοῦ τοῦ ἀγγείου τούτου, ὡς καὶ τὸ κίτρινον ἐπίχρισμα, ὅπερ φέρει τεμάχιον μικρᾶς πυξίδος μετὰ κοσμήματος τεθλασμένων γραμμῶν (Εἰκ 6), καὶ πρὸ πάντων ἡ μεταλλικὴ λάμψις τοῦ γανώματος τάσσουσι τὰ τεμάχια τῶν ἀγγείων εἰς τὰ λακωνικὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα [1]. Ἐκτὸς τῶν ὀστράκων τούτων εὑρέθησαν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει καὶ μία μικρὰ ὀμφαλωτὴ χαλκῆ φιάλη, σιδηραῖ τινες λόγχαι καὶ βέλη, σιδηροῦν δρέπανον ἐφθαρμένον (Ἀθην. Μουσεῖον ἀριθ. 13227-29) καὶ σιδηροῖ τροχίσκοι ἁρματιδίων, μικρὰ δὲ τεμάχια χαλκῶν ἐλασμάτων καί τινες κρίκοι εὑρέθησαν καὶ ἐν τῇ πρὸ τῆς ἐκκλησίας μικρᾷ σκαφῇ. Σημειωθήτω ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ πληροφορίας τῶν χωρικῶν εὑρέθη ἐν τῷ χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου κειμένῳ ἀγρῷ τοῦ Μπεργελὲ μικρὸν χαλκοῦν ἀγαλμάτιον.

Εἰκὼν 2.

Καὶ ἐνταῦθα λοιπόν, ὅπως καὶ ἐν Βάσσαις, ὁ νεώτερος ναὸς ἦτο ἱδρυμένος ἐπὶ τῆς θέσεως ἀρχαιοτέρου ἱεροῦ, οὗτινος τὰ λείψανα τοῦ τε οἰκοδομήματος καὶ τῶν ἀφιερωμάτων ἐκαλύφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστερος ὁ νεώτερος ναός. Οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἐνταῦθα, ἂν ἐπεκταθῇ ἡ σκαφὴ καὶ ἀνατραπῇ μέγα μέρος τοῦ ἐπιπέδου τοῦ νεωτέρου ναοῦ, ἐφ' οὗ ἄλλως μόνον ἀνάξια λόγου ἴχνη σῴζονται, θὰ ἔχωμεν σπουδαιότατα εὑρήματα διά τε τὴν λατρείαν καὶ τὴν τέχνην καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀρκάδων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς μεγάλης ἀρχαιότητος τοῦ ἐπικαλυφθέντος χώρου, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς εὑρέσεως τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων.

Πρὸς Δ τοῦ ἐκκλησιδίου ἐν μέτρον περίπου μακρὰν τούτου φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει κατὰ μῆκος τοῦ ὁρίζοντος πρὸς Δ τὸ μέγα ἐπίπεδον βράχου καὶ ἕτερον ὑψηλότερον, ἀλλὰ πολὺ στενότερον ἐπίπεδον ἔχον ὡς ἀνάλημμα τοῖχον ἐξ ἀτέχνων ὀγκωδῶν λίθων. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ ἐπιπέδου τούτου ἀποτελεῖται ἐκ μέλανος ὡσεὶ κεκαυμένου χώματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκονται πολλὰ τεμάχια κεραμίδων στέγης.

Ἐκ τοῦ Παυσανίου πληροφορούμεθα, ὁποία ἡ χώρα καὶ ὁ ναός, ὧν τὰ φαινόμενα λείψανα περιεγράψαμεν ἀνωτέρω.

Ἐν βιβλ. Η' 38,2, ὁ Παυσανίας ὁμιλῶν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Δεσποίνης περὶ τοῦ Λυκαίου λέγει, *καὶ χώρα τέ ἐστιν ἐν τῷ Λυκαίῳ Κρητέα καλουμένη, αὕτη δὲ ἡ Κρητέα ἐστὶν ἐξ ἀριστερᾶς*

[1] BSA, XIII σελ. 118 κἑξ, Wide, Geom. Vasen σελ. 23.

Ἐτυπ. 3.6.10

Ἀπόλλωνος ἄλσους ἐπίκλησιν Παρρασίου, καὶ τὴν Κρήτην, ἔνθα ὁ Κρητῶν ἔχει λόγος τραφῆναι Δία, τὸ χωρίον τοῦτο εἶναι καὶ οὐ τὴν νῆσον ἀμφισβητοῦσιν οἱ Ἀρκάδες. Καὶ κατωτέρω (Η´ 38, 8) ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου εὑρισκόμενος καὶ ἐπισκοπῶν τὰ πέριξ λέγει· *Ἔστι δὲ ἐν τοῖς πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ὄρους Ἀπόλλωνος ἱερὸν ἐπίκλησιν Παρρασίου· τίθενται δὲ αὐτῷ καὶ Πύθιον ὄνομα· ἄγοντες δὲ τῷ θεῷ κατὰ ἔτος ἑορτὴν θύουσι μὲν ἐν τῇ ἀγορᾷ* (τῆς Μεγαλοπόλεως δηλαδὴ) *κάπρον τῷ Ἀπόλλωνι τῷ Ἐπικουρίῳ, θύσαντες δὲ ἐνταῦθα αὐτίκα τὸ ἱερεῖον κομίζουσιν ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Παρρασίου σὺν αὐλῷ τε καὶ πομπῇ...*

Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τῆς Κρητέας ταύτης καὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος τὴν θέσιν δεικνύουσι τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα λείψανα. Κεῖνται ταῦτα συμφώνως πρὸς τὸν ὁρισμὸν τοῦ Παυσανίου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Λυκαίου, οὐδαμοῦ δ' ἀλλαχοῦ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ ὄρους ὑπάρχουσιν οἱαδήποτε ἄξια λόγου ἀρχαῖα λείψανα· ὡς πρὸς δὲ τὸν εὑρισκόμενον ἐν Λυκοσούρᾳ, κειμένῃ νοτιοδυτικῶς τῆς θέσεως τῶν ἡμετέρων ἐρειπίων, τὰ λείψανα τῆς χώρας Κρητέας κεῖνται ὀρθῶς πρὸς ἀριστερὰ τῶν ἐρειπίων τοῦ ναοῦ.

Ὁ Leake, Pelop. σελ. 245, τοποθετεῖ τὸν ναὸν τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος πρὸς δυσμὰς τοῦ ἱπποδρόμου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς κορυφῆς τοῦ Λυκαίου [1], ἀλλ' οὐδαμοῦ ἐκεῖ πλησίον σῴζονται λείψανα ἀρχαίου ναοῦ, μόνον δὲ μεγάλης κρήνης ἀνασκαφείσης νῦν ὑπ' ἐμοῦ οἱ λίθοι ἐφαίνοντο καὶ πρότερον, τούτους δὲ ἀπατηθεὶς ἴσως καὶ ἐκ τῶν δωρικῶν σφονδύλων τῶν τοὺς χρυσοῦς ἀετοὺς φερόντων κιόνων (Ἐφ. Ἀρχ. 1904 σελ. 173 εἰκ. 7), οἵτινες καταπεσόντες ἐκ τῆς θέσεως αὐτῶν ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους ἔκειντο πέντε λεπτὰ χαμηλότερον, ἐξέλαβεν ὁ Gell (Itinerary of the Morea σελ. 106) ὡς λείψανα δωρικοῦ ναοῦ. Τὴν δὲ Κρητέαν καὶ τὸν ναὸν τοποθετεῖ καὶ ὁ Curtius (Pelop. I 300) [2] ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου ἄνωθεν τοῦ χωρίου Καρυές, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οὐδὲν ἀρχαῖον ἴχνος σῴζεται. Ἐν τῇ ἐν Καρυταίνῃ ὑπὸ Fourmont ἀντιγραφείσῃ λίαν κολοβῇ ἐπιγραφῇ, ἥτις ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Müller (Dorier II, 446) καὶ ἐν CIG 1534, καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Excav. at Mega-

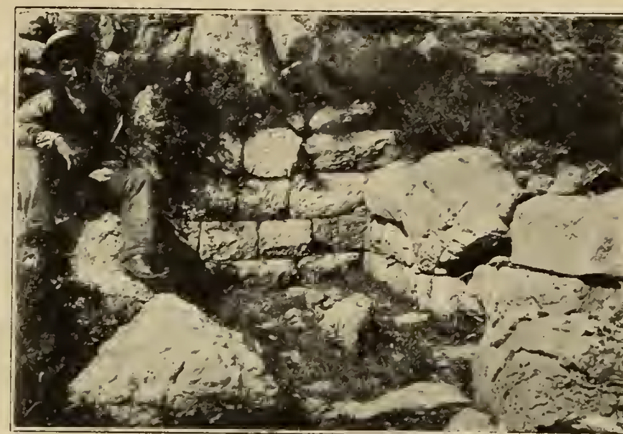

Εἰκὼν 3.

Εἰκὼν 4.

Εἰκὼν 5.

lopolis σ. 131 ἀρ. 8 C [1], προκειμένου νὰ ὁρισθῶσι

[1] Πβλ. καὶ Bursian, Geogr II 236.

[2] Πβλ. αὐτόθι σελ. 338 σημ. 13.

[1] Ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔκδοσιν (Excav. at Megalopolis σελ. 131, C, πρβ. καὶ Curtius, Peloponn. τόμ. I 338

δι' ἄγνωστον λόγον χῶροί τινες, μνημονεύεται τὸ *Πύτιον*, ὅπερ ἤδη ὁ Müller ἐταύτισε πρὸς τὸ ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀναγραφέντι χωρίῳ τοῦ Παυσανίου *Πύθιον* ἢ τὸν ναὸν τοῦ Παρρασίου Ἀπόλλωνος. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη προέρχεται πιθανώτατα ἐκ τῆς θέσεως, περὶ ἧς ἡ ἡμετέρα πραγματεία, διότι ἐκεῖθεν κατ' ἀσφαλεῖς μαρτυρίας τῶν περιοίκων ἐλήφθησαν τὰ μάρμαρα διὰ τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας Καρυταίνης, προφανῶς δ' ἐκ χωρίου τινὸς τῆς Μεγαλοπόλεως, ἧς καὶ εἶνε ἡ θέσις αὕτη, ἐλήφθη καὶ ἡ ἐπιγραφή.

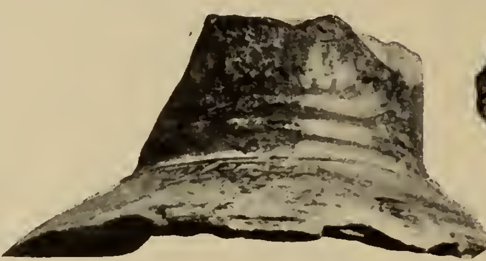

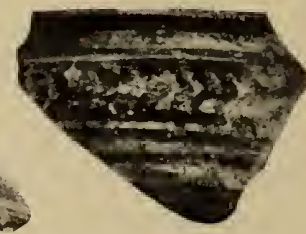

Εἰκὼν 6.

Ἡ ἐπιγραφή, οὕτω κολοβὴ οὖσα, δὲν παρέχει σαφεῖς μαρτυρίας περὶ τῆς θέσεως τοῦ Πυθίου, ἀλλὰ προκύπτει ὁπωσδήποτε καὶ ἐκ ταύτης ὅτι τὸ Πύθιον δὲν ἦτο τόσον μακρὰν τῆς ὁδοῦ τῆς ἐπὶ Λυκόσουραν (ἐκ Μεγαλοπόλεως πάντως) [1], ὥστε νὰ εἶνε δυνατὴ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπὸ Leake καὶ Curtius ὑποδηλουμένοις τόποις.

Καὶ ἡ εὕρεσις δὲ τῶν γεωμετρικῶν ἀγγείων μαρτυρούντων τὴν θέσιν ἀρχαιοτάτου ἱεροῦ συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ναοῦ εἰς τὸν Παρράσιον Ἀπόλλωνα, ὅστις ἦτο εἷς τῶν πατρῴων Ἀρκαδικῶν θεῶν καὶ εἶχε τὴν ἐπίκλησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ κυριωτέρου τῶν Ἀρκαδικῶν γενῶν, τῶν Παρρασίων.

Κ. Κουρουνιώτης.

σημ.13) ἔχει ὡς ἑξῆς· Ἐπὶ] γραμματέ[ος τοῖς συνέδροις δεῖνος ... | τ]ου[τ]οῦ τασκαννα..... τοῦ Ἀρισ,|τοκλέος προκλήσεις .... | πόλις Μεγαλοπολιτᾶν .. | Πολύξενος Ἀριστάνδρου, Εὐμαρίδας Ἵππωνος, [Ἄλκιμος Λυκίνου, Ἀριστώνυ|μος Πάσωνος, Πρόξενος Ἀριστοδάμου, Ἱέρων Ἀντικράτεος, Μ[.. |δίων Νικολαΐδα μασπε ...εαιποστοιπανισίλω.ε...δε φά[μενοι μη|θένι ἐπιβάλλειν καὶ ν[εμό]-μεθα τὰ χωρία τασει τοῦ νόμο[υ | πέρ[ιξ] ἀπὸ τᾶμ πετρᾶ[ν τᾶν] ἀφ' ἑσπέρας ἐπὶ τὰν ἀπὸ τοῦ Πυτίου | τὸν ῥοῦν ἕως εἰς τὸν κοιλα[γγί]-ταν εἶτ' ἐν τῷ κοιλαγγίτ[α | εἰς τὰν ὁδὸν τὰν ἐπὶ Λυκόσουραν ἀπὸ δὲ ἄρκτου τάρ|-θον εἰς τὰν ἱκετείαν καὶ ἀπὸ τᾶς ἱκετείας ἕως ε[ἰς | τὰν διὰ τοῦ Πυτίου καὶ τᾶ(ν) ὁδῶν ἐπὶ τὰς πέ-|..εια περὶ ὧν προεκαλέσαντο Ἀριστόδα[μος | -νοις καὶ δαμόσια ἄλλῳ δὲ μη[θένι] | -ει ἀπό....

[1] *Κοιλαγγίτας* ἴσως ἐλέγετο ὁ χῶρος ὁ μεταξὺ τῶν δύο μικρῶν χειμάρρων, οἵτινες ὁ μὲν ἐκ Λυκοσούρας, ὁ δὲ βορειότερον ἐκ τοῦ Λυκαίου πηγάζοντες, χύνονται ἀμφότεροι κατὰ τὸ αὐτὸ σημεῖον οὐχ πολὺ μακρὰν τοῦ χωρίου Κάτω Καρυὲς εἰς τὸν Ἀλφειόν.

ΤΟ ΕΝ ΔΑΦΝΙΩι ΙΕΡΟΝ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ

ΥΠΟ

SAM WIDE

(Πίν. 1).

Εἴκοσι περίπου λεπτὰ τῆς ὥρας πρὸς δυσμὰς τῆς μονῆς Δαφνίου κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Ἐλευσῖνα ὁδὸν κεῖται τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου Α' 37,7 μνημονευόμενον ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης, ἀκριβῶς ἐν τῇ στενοτάτῃ θέσει τῆς τοῦ Αἰγάλεω διασφάγος, ὁπόθεν λαμπρὰ ἡ θέα ἐξανοίγεται πρός τε τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσῖνος καὶ πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς Σαλαμῖνος. Τὸ ἱερὸν ἀνεσκάφη ἐν ἔτεσι 1891 καὶ 1892 ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ δρος κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλου. Τὰ περὶ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς εὑρημάτων διὰ βραχέων ἐξετέθησαν ἐν *Ἀρχαιολογικῷ Δελτίῳ* τοῦ 1891 σελ 114, τοῦ 1892 σελ. 4 ἑ.,72 καὶ ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* τοῦ 1892 σελ.11 ἑ. Ἀλλ' ἀναγκαῖον ἡγούμεθα διὰ μακροτέρων νὰ διαλάβωμεν ἐνταῦθα περί τε τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν σπουδαιοτέρων εὑρημάτων.

Κατὰ τὴν ἐν λόγῳ ἀνασκαφὴν ἀπεκαλύφθησαν καὶ μέρη τῆς ἀρχαίας «Ἱερᾶς ὁδοῦ», ἥτις ἐγγύτατα τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης διέρχεται. Ἡ παλαιὰ ὁδοστρωσία κρασπεδοῦται ἑκατέρωθεν ὑπὸ λιθίνου κρηπιδώματος. Τοῦ δὲ ἱεροῦ ἀπαντικρὺ παρὰ τὴν ἄλλην πλευρὰν τῆς ὁδοῦ κεῖνται τὰ λείψανα μεγάλου κτίσματος, μῆκος μὲν ἔχοντος 25 μ., πλάτος δὲ 15,50 καὶ ἐκ πολυγωνικῶν καλῶς εἰργασμένων μεγαλολίθων συγκειμένου· ὁ θεμέλιος τούτων τοῖχος, ὕψος ἔχων περίπου 0,45 μ., ἀποτελεῖται ἐκ κροκαλοπαγῶν λίθων (Εἰκὼν 1). Ἔνθα πλεῖστον σῴζεται τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος, ὕψος ἔχει 1,60 μ. καὶ πάχος 1,25 μ. Τὸ ἀνατολικὸν τεῖχος,

τὸ καὶ κάλλιον σῳζόμενον, ἔχει πολυγωνικὴν μὲν ἑκατέραν τὴν πρόσοψιν, ἐσωτερικῶς δὲ εἶνε πεπληρωμένον διὰ μικροτέρων λίθων· ὁμοίως εἶνε ᾠκοδομημένος καὶ τοῦ ἱεροῦ ὁ περίβολος. Τὸ κτίσμα, περὶ οὗ λαλοῦμεν, εἶνε πιθανῶς τὸ ὑπὸ Παυσανίου Α΄ 37,7 μνημονευόμενον «τεῖχος ἀργῶν λίθων θέας ἄξιον», καὶ πάντως ἦτο παλαιὸν τῆς διόδου ὀχύρωμα. Ἐντὸς αὐτοῦ κεῖνται κατὰ χώραν δύο σαρκοφάγοι μεταγενεστέρων χρόνων.

Μεταβαίνω νῦν εἰς τὰ περὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ εὑρημάτων.

Α΄. Τὸ ἱερόν [1].

Τὸ ἱερὸν τέμενος περιβάλλεται ἐκ τριῶν πλευρῶν ὑπὸ τείχους, κατὰ δὲ τὴν τετάρτην, τὴν πρὸς τὸ ὄρος, φυσικὸν περίβολον ἔχει τὸν βράχον τοῦ ὄρους. Τὸ τεῖχος σῴζεται ἀνατολικῶς καὶ νοτίως, κάλλιον δὲ διατηρεῖται κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐν γένει συνέκειτο ἐκ στρώσεων πολυγωνικῶν λίθων εἰργασμένων μόνον καθ' ἑκατέραν πρόσοψιν τοῦ τείχους καὶ ὁμαλῶν διὰ τοῦτο κατὰ τὴν φαινομένην ἐπιφάνειαν, μὴ λείων δὲ ὄντων. Ἐν τῷ βορείῳ τοῦ τείχους μέρει τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ τῶν δύο μετωπιαίων σειρῶν τῶν λίθων εἶνε πεπληρωμένον διὰ μικρῶν λίθων. Ἀρχῆθεν πάχος εἶχε τὸ ἀνατολικὸν τεῖχος περίπου 1,50 μ. Σήμερον σῴζεται μόνον ἡ κατωτάτη τῶν λίθων αὐτοῦ διάστρωσις, ὕψος ἔχουσα περίπου 1 μ., ἄδηλον δὲ εἶνε ἂν αἱ ἐπάνωθεν διαστρώσεις συνέκειντο ἐκ λίθων ἢ ἐκ πλίνθων ὠμῶν. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου τεῖχος ἐγείρεται ἐπὶ σειρᾶς μικροτέρων λίθων ἐξεχόντων περὶ τὰ 0,25 μ. καὶ σχηματιζόντων εἶδος εὐθυντηρίας, ἥτις ἑπομένως δεικνύει καὶ τὴν γραμμὴν τοῦ ἀρχικοῦ ἐδάφους. Οἱ λίθοι τῶν τειχῶν τοῦ περιβόλου, ὡς καὶ τῶν ἄλλων τοίχων τοῦ ἱεροῦ τεμένους, εἶνε ὑποκυάνου χρώματος ἀσβεστόλιθοι, ἐρυθροκίτρινοι γενόμενοι καθόσον μακρὸν χρόνον ἔμειναν ὑπὸ τὴν γῆν, ἐλατομήθησαν δέ, ὡς φαίνεται, ἐκ τοῦ ἐγγὺς βουνοῦ. Ἐν τῷ νοτίῳ τείχει ὁ τέταρτος ἀνατολικῶς τοῦ προπύλου λίθος φέρει τετραγωνικὴν ὀπὴν ἐπιμελῶς λελαξευμένην (τὸ μῆκος 0,30 μ., τὸ πλάτος 0,20 μ., τὸ βάθος 0,10 μ.), ἥτις ἐν μέσῳ ἔχει ᾠοειδῆ κοιλότητα πρὸς ἐφαρμογὴν γόμφου. Δυτικῶς τῆς εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος εἰσόδου τὸ νότιον τοῦ περιβόλου τεῖχος δὲν βαίνει πλέον ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς, ἀλλὰ παρεκκλίνει ὀλίγον πρὸς νότον· ἐκεῖ δὲ τὸ τεῖχος δὲν εἶνε πλέον καὶ τόσον παχύ, οἱ δὲ λίθοι εἶνε μικρότεροι, ὥστε δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐνταῦθα κατά τινα ἐποχὴν βραδύτερον μετεσκευάσθη τὸ οἰκοδόμημα.

Εἰκὼν 1.

Τὸ κυρίως ἱερὸν τέμενος ἔκειτο ἀμέσως πρὸ τοῦ βράχου, εἰς ὃν εἶνε λελαξευμέναι κόγχαι πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων (Εἰκὼν 2 καὶ 3). Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ τεμένους ἔρχεταί τις διὰ προπύλου, εἰς ὃ ἀναβαίνομεν διὰ τεσσάρων βαθμίδων· τρεῖς ἐξ αὐτῶν σῴζονται ἔτι, ὕψος ἔχουσαι ἑκάστη 0,30 μ. Τὸ κατώφλιον τῆς θύρας καὶ τὰ θεμέλια τοῦ προπύλου σύγκεινται ἐκ λίθων ὀρθογωνίων καλῶς εἰργασμένων. Οἱ δύο εἰς τὸ πρόπυλον ἀνήκοντες κίονες ἐστηρίζοντο ἐπὶ βάσεων, ὧν ἡ ἑτέρα σῴζεται ἔτι, τόρμον ἔχουσα τετραγωνικὸν 0,45 μ. καὶ βάθους 0,07 μ. Ἐπὶ τῆς προεκβολῆς τῆς αὐτῆς γραμμῆς τῶν δύο βάσεων τοῦ προπύλου κεῖται ἀνατολικῶς καὶ ἄλλη βάσις τοῦ αὐτοῦ μεγέθους, τόρμον ἔχουσα

[1] Τὸ ἐν πίν. 1 διάγραμμα ἐλήφθη πρὸ ἐτῶν ὑπ' ἐμοῦ, ἐχαράχθη δὲ ὑπὸ τοῦ δρος κ. Βερσάκη. Ἡ μερικὴ ἀσυμφωνία τῆς σημερινῆς καταστάσεως πρὸς τὸ σχέδιον προέρχεται ἐκ τῆς κατόπιν ἐπελθούσης φθορᾶς (π. χ. τοῦ ψηφιδωτοῦ τοῦ «ἐν παραστάσι ναοῦ») ἢ ἐκ τῆς ἀφαιρέσεως λίθων (π. χ. τῆς μεγάλης βάσεως τῆς ἐκ λίθων κροκαλοπαγῶν συγκειμένης, ἔτι δὲ τοῦ προπύλου).

τῶν αὐτῶν διαστάσεων. Ὑπῆρχε λοιπὸν ὡς φαίνεται ἐνταῦθα ἐν τῇ νοτιανατολικῇ τοῦ ἱεροῦ γωνίᾳ στοά τις, ἧς ὅμως οἱ στῦλοι ἦσαν πιθανῶς ξύλινοι, διότι, ἐὰν ἦσαν λίθινοι, οἱ τόρμοι θὰ ἦσαν ἐπιμελέστερον λελαξευμένοι καὶ βαθύτεροι, αἱ δὲ βάσεις, αἵτινες κεῖνται νῦν ἀμέσως ἐπὶ τῶν χαλίκων τοῦ ἐδάφους, θὰ ἐστηρίζοντο ἀναμφιβόλως ἐπὶ ἀσφαλεστέρου θεμελίου.

Τὸ πρόπυλον βλέπει πρὸς τὸν βράχον, ὅστις βορειόθεν ἀποτελεῖ τὸ ὅριον τοῦ κυρίου μέρους τοῦ ἱεροῦ τεμένους. Περὶ τὸν βράχον τοῦτον συνεκεντροῦτο ἡ λατρεία, διότι ἔμπροσθεν μὲν ἵστανται ἔτι αἱ τῶν ἀναθημάτων βάσεις, αὐτὴ δὲ ἡ παρειὰ τοῦ βράχου φέρει λελαξευμένας πολυαρίθμους κόγχας πρὸς ἐναπόθεσιν ἀναθημάτων, καὶ ἐπιγραφὰς δὲ ἀναθημχτικὰς σῴζει ἔτι. Βορείως τοῦ ἱεροῦ τεμένους φέρει ἄνω πρὸς μικρὸν ἐπίπεδον ἀτραπὸς λαξευτὴ ἐν τῷ βράχῳ· τὸ ἐπίπεδον ἦτο πιθανῶς τόπος, ἔνθα ἠγείρετο βωμὸς (πρβ. Curtius-Kaupert, Atlas von Athen, Text σελ. 30 καὶ Milchhöfer, Text zu Curtius-Kaupert, Karten von Attika II 47).

Εἰκὼν 2.

Πιθανῶς ἐλατρεύετο ἐνταῦθα θεότης ἐν τῷ ὄρει οἰκοῦσα ἢ ἐπὶ τοῦ ὄρους, ἧς τὴν λατρείαν διεδέχθη ἡ τῆς Ἀφροδίτης. Ὡς φαίνεται δὲ ἡ λατρεία δὲν ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ βράχου τούτου μέχρι τῶν αὐτοκρατορικῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τὰς πρὸ τοῦ βράχου κατὰ χώραν σῳζομένας βάσεις ἀναθημάτων δεικνύει καὶ τὸ συνημμένον σχέδιον. Ἡ μεγίστη αὐτῶν, λίθου κροκαλοπαγοῦς, ἔχει μῆκος 1,75 μ., πλάτος 1,40 μ., δύναται δὲ νὰ ἦτο καὶ θεμέλιον βωμοῦ. Αἱ δύο ἄλλαι βάσεις εἶνε μικρότεραι καὶ ἐξ ἀσβεστολίθου. Πρὸς τούτοις ἐπὶ τοῦ βραχώδους ἐδάφους ὑπάρχουσι διάφορα λαξεύματα πρὸς ἐναπόθεσιν ἀναθημάτων, στηλῶν κ.τ.τ.

Δυτικῶς τοῦ κυρίως τούτου ἱεροῦ κεῖται χῶρος τετράπλευρος, ὄχι ἐντελῶς ὀρθογώνιος, τοίχους ἔχων πλάτους ὀλίγον ὑπὲρ τὰ 0,50 μ. Καὶ οὗτοι οἱ τοῖχοι σύγκεινται συνήθως ἐκ δύο παραλλήλων

σειρῶν λίθων, συνδεομένων ἐγκαρσίως κατὰ διαστήματα διὰ τῶν ἐμβατικῶν λεγομένων, ἤτοι διηκόντων δι' ὅλου τοῦ πάχους τοῦ τοίχου. Κατὰ τὴν εἰς τὸν ἐν λόγῳ χῶρον εἴσοδον διευθύνονται πρὸς ἀνατολὰς ἐγγωνίως πρὸς τὸν τοῖχον δύο ἄλλοι μικροὶ παράλληλοι βραχίονες μήκους περίπου 1,80 μ. μὲ τὰς παραστάδας καλῶς εἰργασμένας. Ἐντὸς δὲ τοῦ χώρου κεῖνται κατὰ χώραν δύο τετραγωνικαὶ βάσεις ἀσβεστολίθου μήκους καὶ πλάτους 0,53 μ. Ἐπὶ τῆς αὐτῆς δὲ γραμμῆς καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς δευτέρας βάσεως ἴσην τῇ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς πρώτης εὑρίσκονται ἐν τῷ δαπέδῳ ἴχνη τρίτης βάσεως τῶν αὐτῶν διαστάσεων· ἡ βάσις αὕτη ἀφῃρέθη μετὰ τὴν ἀνασκαφήν. Ὥστε μετὰ βεβαιότητος δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο στοά, στύλους ἔχουσα πιθανῶς ξυλίνους· διότι ἐπὶ μὲν τῶν βάσεων δὲν εὑρίσκονται ἴχνη κιόνων, διὰ λιθίνους δὲ τοιούτους θ' ἀνεμένομεν καλλιτέραν θεμελίωσιν· νῦν αἱ βάσεις κεῖνται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ χαλικώδους ἐδάφους.

Εἰκὼν 3.

Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εὑρίσκονται δύο δεξαμεναί, καλῶς ἐπικεχρισμένας ἔχουσαι τὰς παρειάς. Ἡ ἀνατολικωτέρα ἐξ αὐτῶν ἔχει στόμιον οὐχὶ ἐντελῶς κυκλοτερές, διαμέτρου 0,62-0,68 μ. Εἰς τὸ στόμιον τοῦτο φέρει ὑδρορρόη ὁμοίως ἐπικεχρισμένη, ἥτις καθόσον πλησιάζει πρὸς τὸ στόμιον γίνεται ὀλίγον στενωτέρα, πλάτος λαμβάνουσα 0,24 μ. ἀπὸ 0,28 μ. Ἡ κρέμασις πρὸς τὸ στόμιον εἶνε περίπου 0,04 μ. ἀνὰ 0,75 μ. Ἡ δυτικωτέρα δὲ δεξαμενὴ ἔχει στόμιον διαμέτρου 0,70-0,72 μ. καὶ ἐπίπεδον ὑδρορρόην, μήκους 0,60 μ. καὶ πλάτους 0,40 μ. Δυτικῶς πάλιν τοῦ χώρου κεῖται τρίτη δεξαμενή, διάμετρον ἔχουσα ἄνω 0,72-0,82 μ. Πᾶσαι αἱ δεξαμεναὶ αὗται, αἵτινες φέρουσιν ὡραιότατον ἐπίχρισμα, δὲν εἶνε ἀκριβῶς κυλινδρικαί· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῶν εἶνε ἀνώμαλος καὶ κυματοειδής. Πρὸς ἀλλήλας συγκοινωνοῦσι δι' ὑπονόμων ἐπικεχρισμένων, ὕψος πιθανῶς ἐχουσῶν ὅσον ἀνθρώπου. Ἅπαν δὲ τὸ σύστημα τῶν δεξαμενῶν καὶ ὑπονόμων, ὅπερ σκοπὸν εἶχε τὴν συναγωγὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων, εἶχε καὶ συνέχειαν ὡς φαίνεται πρὸς τὸ δυτικώτερον μήπω ἀνασκαφὲν μέρος

τοῦ τόπου. Παραβλητέα τὰ ὑπὸ Fr. Gräber γραφέντα ἐν Athen. Mitteilungen XXX (1905) σελ. 16 ἑξ. περὶ τῶν ἀρχαίων δεξαμενῶν τῶν μεταξὺ τῆς δυτικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς Πνυκός. Ὅτι ἡ τῶν μνημονευθεισῶν δεξαμενῶν κατασκευὴ εἶνε ἀρχαιοτέρα τῶν τοίχων τοῦ περιγραφέντος χώρου γίνεται φανερὸν ἐκ τούτου, ὅτι ὁ ἀνατολικὸς τοῖχος ἠγέρθη ἐγγύτατα τῆς ὑδρορρόης τῆς ἀνατολικῆς δεξαμενῆς (ἰδὲ τὸ διάγραμμα) καὶ τοιουτοτρόπως ἀπέκοψε τὴν εἰς τὴν δεξαμενὴν ταύτην ῥοὴν τοῦ ὀμβρίου ὕδατος.

Ἐν τῷ βορειοδυτικῷ τοῦ μέχρι τοῦδε ἀνασκαφέντος μέρους τοῦ ἱεροῦ τεμένους κεῖνται τὰ θεμέλια οἰκοδομήματος δεικνύοντος σχέδιον ναοῦ ἐν παραστάσιν (Εἰκ. 4). Οἱ διὰ τὰ θεμέλια χρησιμοποιηθέντες λευκοκίτρινοι ἀσβεστόλιθοι εἶνε ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν εἰργασμένοι ὁπωσοῦν καὶ αἱ ἁρμογαὶ αὐτῶν εἶνε ἀκριβεῖς. Πρὸ πάντων καλῶς εἰργασμένοι εἶνε οἱ θεμέλιοι λίθοι τῶν παραστάδων. Ἐπὶ τοῦ σχεδίου βλέπομεν ὅτι παρ' ἑκατέραν παραστάδα κεῖται λίθος φέρων λαξευτὴν ὀπὴν πρὸς ἐφαρμογὴν βεβαίως τοῦ ξυλίνου ἄξονος κιγκλιδώματος καὶ ἐνσφήνωσιν τοῦ κατωφλίου. Ὁ σηκός, μήκους 2,26 μ., ἔσωζε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἁπλοῦν ψηφιδωτὸν ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐκ ψήφων στρογγύλων, φθαρὲν ἔκτοτε. Ἴχνη λατρευτικοῦ ἀγάλματος δὲν σῴζονται ἐν τῷ σηκῷ, ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ἔκειτο ὀπισθόδομος πολὺ μικροῦ βάθους. Ἐπειδὴ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο κεῖται πολὺ μακρὰν τοῦ κεντρικοῦ τόπου τῆς ἐνταῦθα λατρείας, δὲν σῴζεται δὲ καὶ ἴχνος τι ὑπάρξεώς ποτε λατρευτικοῦ ἀγάλματος, δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι ναὸς δὲν ἦτο, μᾶλλον δὲ ἴσως θησαυρός τις [1].

Εἰκὼν 4.

Β'. Γλυπτά.

1) Εἰκὼν 5. Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον τοῦ Ἀθην. Μουσείου (ἀριθμ. εὑρετηρίου 1597), πεντελησίου μαρμάρου. Ἄνωθεν ἀποκεκρουμένον, εἰς δύο τεμάχια τεθραυσμένον, ἀλλὰ συναρμοζόμενα καὶ μόνον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν κενὸν καταλείποντα. Δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν αἱ στεναὶ πλευραὶ εἶνε λεῖαι καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἑπομένως περατοῦται ἐνταῦθα τέλειον. Ἡ κάτω ἔμπροσθεν πλευρὰ ἀποτελεῖ πλαίσιον ὕψους 0,095, ἐπιφάνειαν ἔχον ἀνώμαλον. Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει πλάτος 0,56, σῳζόμενον δὲ μέγιστον ὕψος 0,44. Ἡ ὀπισθία ἐπιφάνεια εἶνε τραχέως λελαξευμένη διὰ κοπίδος.

Δεξιόθεν παρίσταται γυναικεία μορφή, ἀκέφαλος νῦν, ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς βαίνουσα, τὸν δὲ ἀριστερὸν ὀλίγον ἀνέχουσα. Φέρει δωρικὸν πέπλον μετ' ἀποπτύγματος κολπουμένου κατὰ τὴν ὀσφῦν. Ἐκ τῶν νώτων κρέμαται μέχρι γονάτων ἐπίβλημα, τὰς πτυχὰς ἔχον βαθείας, ὀλίγον τι καμπυλουμένας. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὀλίγον καμπτομένου γόνατος δὲν σχηματίζονται κάθετοι πτυχαί, ἀλλὰ τὸ ἔνδυμα προσκολλᾶται περὶ τὴν κνήμην. Διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ ἡ γυναικεία μορφὴ σκῆπτρον ἐρειδόμενον εἰς τὴν γῆν, διὰ δὲ τῆς καθειμένης δεξιᾶς ἀόριστόν τι ἀντικείμενον (καρπὸν ἆρά γε;). Ὁ τύπος τῆς γυναικὸς εἶνε ὁ κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ βραδύτερον ἔτι συχνάκις ἀπαντῶν θηλείας θεοῦ. Πρβ. π. χ. τὰ δύο ὑπ' ἀριθ. 1389

[1] Ὁ Ludwig Ross (Königsreisen II 98) εἶδεν ἐνταῦθα «θρύμματά τινα τριγλύφων λευκοῦ μαρμάρου, ἐξ ὧν θὰ εἴκαζέ τις τὴν ὕπαρξιν ναοῦ δωρικοῦ πολὺ μικροῦ μεγέθους». Τὰ τεμάχια ταῦτα τῶν τριγλύφων ἀνῆκον πιθανῶς εἰς τὸν ἡμέτερον «ναὸν ἐν παραστάσιν».

καὶ 1329 ἀναθήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ τὸ ἐκ Ραμνοῦντος νῦν ἐν τῇ Γλυπτοθήκῃ τοῦ Μονάχου ὑπ' ἀρ. 198.

Ἀριστερόθεν τῆς θεᾶς ταύτης ἵσταται ἄλλη γυναικεία μορφή, ὁμοίως ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς βαίνουσα καὶ τὸν ἀριστερὸν ἀνέχουσα· ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ ἄνω τοῦ κορμοῦ λείπουσι. Φέρει χιτῶνα ἰωνικὸν ἐζωσμένον, μέχρι τῶν ποδῶν καταπίπτοντα εἰς λεπτὰς πτυχάς. Περιβάλλεται ἱμάτιον, τοῦ ὁποίου ἡ μία ἄκρα κυματίζει κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευράν. Ὁ δεξιὸς βραχίων λείπει, διὰ τῆς τεταμένης δὲ ἀριστερᾶς ὑποστηρίζει μικρὰν ἀνδρικὴν μορφήν, πτερωτήν, μετεωριζομένην, ἐξ ἧς λείπουσιν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ κορμὸς ὅλως, φαίνεται δὲ μόνη ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ.

Εἰκὼν 5.

Ἡ γυναικεία αὕτη μορφὴ ἀναμφιβόλως εἶνε ἡ Ἀφροδίτη, Ἔρως δὲ ἡ πτερωτὴ ἀνδρική. Τὸ ἡμέτερον σύμπλεγμα ἐνθυμίζει τὸν ἀναθηματικὸν πίνακα τὸν ἐκ Rosarno τῆς Καλαβρίας, νῦν ἐν τῷ Antiquarium τοῦ Μονάχου, ἀπεικονισθέντα ἐν Annali dell'Instituto,1867, 93 Tav. D καὶ ἐν Roscher's Mytholog. Lexikon I,1351 ε. Ἡ Ἀφροδίτη παρίσταται ἐν αὐτῷ κρατοῦσα ἐπὶ τοῦ τεταμένου δεξιοῦ βραχίονος γυμνὸν πτερωτὸν Ἔρωτα. Ὁ Furtwängler ἐν Roscher's Mythol. Lexikon αὐτόθι τίθησι τὸν πίνακα εἰς τὰ 450-440 π. Χ., ἀλλ' αἱ μορφαὶ αὐτοῦ εἶνε σκληρότεραι καὶ δὲν ἀπέβαλον εἰσέτι ἐντελῶς τὸν ἀρχαϊσμόν. Ὁ ἐν τῷ ἀέρι αἰωρούμενος Ἔρως σπανίως ἀναφαίνεται ἐν ἀναγλύφοις τοῦ πέμπτου αἰῶνος, εἰς οὗ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἀνήκει τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον. Εἶνε γνωστὴ ἡ τοιαύτη αὐτοῦ παράστασις ἐπὶ μετόπης τοῦ Παρθενῶνος (Michaelis, Parthenon, πίν. 4, 24. 25), ὅπου ὁ ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης πεμπόμενος Ἔρως μετεωρίζεται ὑπὲρ τὸν Μενέλαον, καθ' ὅμοιον τρόπον ὅπως ἐπὶ ἐρυθρομόρφου ἀττικοῦ ἀγγείου τοῦ Museo Gregoriano Etrusco ἐν τῷ Βατικανῷ, ἀπεικονιζομένου ἐν Baumeister's Denkmäl. I σελ. 746 εἰκ. 798 καὶ ἐν Roscher's Mytholog. Lexikon I 1946. Ἀμφότεραι αἱ παραστάσεις αὗται, ἥ τε πλαστικὴ καὶ ἡ γραπτή, ἀνάγονται πιθανῶς εἰς μεγαλειτέραν τινὰ τοιχογραφίαν. Ἐν τούτοις τοῖς μνημείοις ὁ Ἔρως αἰωρεῖται ἀπομακρυνόμενος τῆς Ἀφροδίτης, ἀλλ' ἐν τῷ ἡμετέρῳ φέρεται πρὸς αὐτήν. Ὁμοία δὲ ἡ παράστασις εὑρίσκεται πάλιν ἐν ἀρχαιοτέροις ἀττικοῖς ἐρυθρομόρφοις ἀγγείοις, οἷον ἐπὶ τῆς γνωστῆς φιάλης τοῦ Ἱέρωνος ἐν Wiener Vorlegeblätt. A Taf. 5, ἔνθα τέσσαρες Ἔρωτες οἱονεὶ κολυμβῶντες μετεωρίζονται περὶ τὴν ἑαυτῶν δέσποιναν. Πιθανῶς παραστάσεις Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος ὡς αἱ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου καὶ αἱ τοῦ πηλίνου πίνακος τοῦ Rosarno ἀνατρέχουσιν εἰς ἀρχαιότερον πίνακα τῆς μεγάλης ἢ μικρᾶς ζωγραφικῆς.

Ἀριστερόθεν τῆς Ἀφροδίτης ἐγείρεται βωμός, ἐκ τῶν ἑλίκων τοῦ ὁποίου διακρίνεται ἡ δεξιά. Ἀριστερόθεν πάλιν αὐτοῦ ἵσταται ἀνδρικὴ μορφὴ χλαμυδοφόρος ἐν στάσει προσφέροντος λατρείαν. Ἡ θέσις αὐτοῦ ἐν τῷ μέσῳ τῶν σεβιζομένων θεοτήτων — διότι καὶ ἡ ὄπισθεν αὐτοῦ ἱσταμένη μορφὴ εἶνε ὡς φαίνεται θεά τις — εἶνέ τι σπάνιον ἐν ἀναθηματικοῖς ἀναγλύφοις, ἐπειδὴ συνήθως ἐν αὐτοῖς παριστάνονται οἱ σεβίζοντες τοὺς θεοὺς κατὰ τὸ ἓν μέρος τοῦ ἀναγλύφου κατάντικρυ τῶν σεβιζομένων θεῶν. Πρβ. ὅμως καὶ τὸ Λακρατίδειον ἀνάγλυφον τῆς Ἐλευσῖνος.

Ἀριστερόθεν καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἵσταται, καθὼς εἴπομεν, γυναικεία μορφή, θεὰ καὶ αὐτὴ ὡς δῆλον

ἐκ τοῦ μεγέθους τοῦ σώματος. Λείπουσιν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ κορμός. Φέρει χιτῶνα καταπίπτοντα ἐν καθέτοις πτυχαῖς, τὸ δὲ κάτω μέρος τοῦ σώματος περιβάλλει ἱμάτιον.

Ἐκ τῶν θεαινῶν ἡ μία ὠνομάσθη ἤδη, ἤτοι ἡ Ἀφροδίτη, γνωριζομένη ἐκ τοῦ Ἔρωτος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν (ἰδὲ κατωτέρω) μαρτυρεῖται ἡ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀφροδίτης λατρεία Πειθοῦς, δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν οὕτω τὴν ἑτέραν τῶν δύο

Εἰκὼν 6.

θεαινῶν, πιθανῶς τὴν δεξιόθεν τῆς Ἀφροδίτης ἱσταμένην, εἰ καὶ αὕτη παριστάνεται ἐνταῦθα κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἀθηνᾶς ἢ Δήμητρος· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ τέχνη ἄλλως στενῶς συνδέει τὴν Ἀφροδίτην πρὸς τὴν Πειθώ, πρέπει νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸ ὄνομα ταύτης. Ἡ θέσις τῆς ἀριστερόθεν τοῦ ἀνδρὸς θεότητος, τὴν ὁποίαν ἀφήνομεν ἀνώνυμον καὶ ἥτις βαίνει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἀνέχουσα τὸν δεξιόν, ἀντιστοιχεῖ τελείως πρὸς τὴν κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον ἱσταμένην θεάν, ἐλέγχουσα τὴν τάσιν τοῦ καλλιτέχνου πρὸς συμμετρικὴν διάταξιν τῆς παραστάσεως τοῦ ἀναγλύφου.

2). Εἰκὼν 6. Σύμπλεγμα ἀγαλμάτων Ἀφροδίτης καὶ Ἔρωτος. Ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν (ἀρ. εὑρετηρίου 2167). Πεντελησίου μαρμάρου. Σῳζόμενον ὕψος 0,83 μ. Λείπουσι τὸ ἄνω μέρος τοῦ στήθους καὶ ὁ δεξιὸς βραχίων τῆς θεᾶς. Κατὰ τὸν δεξιὸν πόδα ἐθραύσθη μικρὸν τεμάχιον τῆς βάσεως. Τοῦ γυμνοῦ μειρακίου λείπουσιν ἡ κεφαλή, ὁ δεξιὸς βραχίων καὶ τὸ ἀριστερὸν σκέλος· βεβλαμμένος εἶνε ὁ καμπτόμενος ἀριστερὸς βραχίων. Κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον τοῦ γυμνοῦ μειρακίου διακρίνεται τεμάχιον τῆς μιᾶς πτέρυγος· ὀπίσω δὲ κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον ὑπάρχει τόρμος, πάντως πρὸς γόμφωσιν τῆς δευτέρας πτέρυγος.

Ἡ Ἀφροδίτη, ἥτις ὄπισθεν εἶνε χονδροειδῶς εἰργασμένη, κλίνει μὲ τὸν κορμὸν ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιά, ὥστε ἡ ὅλη στάσις τοῦ σώματος ἔχει τὴν μορφὴν τοῦ λατινικοῦ γράμματος S. Βαίνει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, ἀνέχουσα τὸν δεξιόν. Φέρει λινοῦν ἰωνικὸν χιτῶνα ὑψηλὰ ἐζωσμένον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατεῖ τὸ ἱμάτιον, ὅπερ περιβάλλει τὸ κάτω μέρος τοῦ σώματος, φερόμενον ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ σκέλους περὶ τὸν νῶτον πρὸς τὸν ἀριστερὸν ὦμον· ἐξ αὐτοῦ δὲ καταπίπτει τὸ ἄκρον τοῦ ἱματίου, συγκρατούμενον ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ πήχεως, ὡς πλατεῖα χειρίς. Τὸ ἱμάτιον δεικνύει ἁπλᾶς ἐπιφανείας καὶ ὄχι ἀφθόνους πτυχάς, αἱ μεγαλείτεραι δὲ ἐπιφάνειαι ποικίλλονται διὰ μικροτέρων πτυχῶν, αἵτινες διασταυρώνουσι τὰς κυριωδεστέρας. Τὸ τριγωνικὸν τοῦ ἱματίου ἄκρον, ὅπερ ἔμπρὸς καταπίπτει, ἀποχωρίζεται σαφῶς τῆς ὑπ᾽αὐτὸ ἐσθῆτος· μόνον δὲ περὶ τὴν διάταξιν τοῦ κατὰ τὸν κόλπον συρρέοντος ὄγκου τοῦ ἱματίου ὑπέκυψεν ὁ τεχνίτης εἰς δυσυπερβλήτους τινὰς δυσκολίας.

Παρὰ τὴν θεὰν ἵσταται μειράκιον βαῖνον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ἐπὶ κορμοῦ δένδρου προσερειδόμενον· ἐκ τοῦ κατὰ τὸν ὦμον σῳζομένου τεμαχίου πτέρυγος διαγινώσκεται ὡς Ἔρως. Εἶνε εὐμήκης μορφή, ἥτις μὲ τὸν δεξιὰ στρεφόμενον κορμὸν καὶ τὸ περικαμπτόμενον δεξιὸν ἰσχίον τρυφερῶς προσκολλᾶται εἰς τὴν θεάν. Ὁ ἀπολεσθεὶς δεξιὸς βραχίων ἔκλινεν ὡς φαίνεται ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός, ὁ δὲ ἀριστερὸς κάμπτεται ἰσχυρῶς, κρατῶν πιθανῶς ἀντικείμενόν τι, ἀόριστον νῦν.

Ἡ ὅλη τοῦ μειρακίου στάσις ὑπενθυμίζει τὴν τῶν Πραξιτελείων ἐφήβων. Ὁ δὲ τῆς θεᾶς τύπος, ὅστις ἐν τῇ μεγάλῃ γλυπτικῇ δὲν ἐπανευρίσκεται εὐκόλως, ἐνθυμίζει τὸ παρὰ Cartault, Terres cuites grecques πίν. 1 ἀπεικονιζόμενον πήλινον ἀγαλμάτιον Ἀφροδίτης τοῦ τετάρτου αἰῶνος, ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἀρχαιολ. μουσείῳ Ἀθηνῶν. Εἰς τὰ τέλη δὲ περίπου τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος ἀνάγει ἡμᾶς καὶ ὁ ῥυθμὸς τῆς ἐσθῆτος τοῦ ἡμετέρου ἀγάλματος μὲ

Εἰκὼν 7.

τὰς ὡς ἐρρήθη διασταυρουμένας πτυχὰς αὐτῆς.

3) Εἰκὼν 7. Γυναικεῖον ἐνδεδυμένον ἀγαλμάτιον. Ἐν τῷ Ἀρχαιολ. μουσείῳ Ἀθηνῶν (ὑπ' ἀρ. εὑρετηρίου 2168). Πεντελησίου μαρμάρου. Σῳζόμενον ὕψος 0·48 μ. Λείπουσι κεφαλή, δεξιὸς βραχίων καὶ ἀριστερὸς πῆχυς. Τόρμοι πρὸς γόμφωσιν τοῦ βραχίονος καὶ πήχεως ὑπάρχουσιν.

Παριστάνεται εὐμήκης γυναικεία μορφὴ βαίνουσα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ κάμπτουσα τὸν ἀριστερόν. Φέρει χιτῶνα στενῶς προσκείμενον εἰς τὸ σῶμα καὶ ὑψηλὰ ἐζωμένον, προσκολλώμενον εἰς τὸ ἐλαφρῶς καμπτόμενον ἀριστερὸν σκέλος, παρὰ δὲ τὸ δεξιὸν μέχρι ποδῶν καταπίπτοντα εἰς πτυχώσεις καθέτους. Ὁ χιτὼν εἶνε καὶ ἐκ τῶν ὄπισθεν καλῶς εἰργασμένος. Τὸ δὲ ἐπικείμενον ἱμάτιον φέρεται σφικτὰ ἐπὶ τοῦ στήθους ἀριστερόθεν ἀπὸ τῶν νώτων ὑπὲρ τὸν ἀριστερὸν ὦμον πρὸς τὸν δεξιόν, ὁπόθεν περικαλύπτον τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καταπίπτει κατὰ τῶν νώτων.

Ἡ στάσις τῆς μορφῆς εἶνε ἀξιοπρεπὴς καὶ εὐγενική. Ἡ πτύχωσις τῆς ἐσθῆτος εἶνε ἁπλῆ καὶ ἐνθυμίζει τὸν μνημονευθέντα τύπον θεαινῶν τῶν περὶ Φειδίαν χρόνων, ὅστις μέχρι τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἐπέζησε. Πολὺ ἰδιόρρυθμος εἶνε ἡ περὶ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἐπιβολὴ τοῦ ἱματίου. Ἡ περὶ τὸ στῆθος διάτασις αὐτοῦ εἶνε χαρακτηριστικὴ πλαστικῶν τινων παραστάσεων, ἐν αἷς διεγνώσθη Πραξιτέλειος ἢ Σκοπάδειος ἐπιρροή, οἷον τῶν Μουσῶν τοῦ βάθρου τῆς Μαντινείας καὶ τῆς Κνιδίας Δήμητρος. Τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον παριστάνει βεβαίως γυναῖκα, ἧς ἡ εἰκὼν ἀνετέθη εἰς τὸ ἱερόν· ἡ παράστασις εἶνε σχεδὸν μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδός της καὶ πιθανῶς ἀνήκει εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος.

4) Περιστεραὶ μαρμάριναι, ἐξ ὧν μία φέρει κεχαραγμένην τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν (IG II[5] 1558[e])·

Φαλακρίων Ἀφροδίτει
ἀνέθηκεν.

5) Γυναικεῖα μόρια πλαστικῶς παριστανόμενα ἐκ μαρμάρου. Κάτω φέρουσι σφῆνας πρὸς γόμφωσιν ἐπὶ βάσεων λιθίνων. Ἓν φέρει καὶ τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν (IG II[5] 1558[c])

Φιλουμένη Ἀφ[ροδίτ]ε[ι χ]αριζομένη· ἐπαινεῖτε οἱ παριό⸌ν⸍τες.

Ἄλλο φέρει τὴν ἐπιγραφὴν (IG II[5] 1558[d])·

Παμφίλη Ἀφροδ[ίτηι].

Περὶ ἄλλων τινῶν πλαστικῶν εὑρημάτων ἰδὲ *Πρακτικὰ* τοῦ 1892 σελ. 11 ἑ. Τὸ ἐκεῖ μνημονευόμενον τεμάχιον ἀναθηματικοῦ ἀναγλύφου, παριστάνοντος ὡς ὑποτίθεται γυναῖκα μετὰ μειρακίου, εἶνε πολὺ ἐφθαρμένον, ὅ,τι δὲ σῴζεται, εἶνε τόσον ἀδιάγνωστον, ὥστε ἡ περιγραφὴ αὐτοῦ δὲν εἶνε ἀναγκαία.

Γ΄. Ἐπιγραφαί.

Αἱ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀφροδίτης εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαὶ ἄρχονται ἀπὸ τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ ἐξακολουθοῦσι μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν.

α΄). Ἐπιγραφαὶ ἐγκεκολαμμέναι ἐν τῷ βράχῳ·

1. IG II 1556·

Εὐα[ν]δρία Ἀφ-
ροδίτει εὐξαμ-
ένη ἀνέθηκε.

2. IG II 1557·

Φίλη Ἀφροδίτει.

3. IG III 3823.

Ἐμνήσθη ἐπ' ἀγαθῷ
Πυθονίκης Μάαρκος
Orbius.

Ἀξία παρατηρήσεως ἐνταῦθα ἡ σύνδεσις τοῦ ἑλληνικοῦ προσηγορικοῦ πρὸς τὸ λατινικὸν ὄνομα.

β΄). Ἐπιγραφαὶ βάσεων μαρμαρίνων ἢ ἐξ ἀσβεστολίθου·

4. IG II[5] 1558 b. Δελτίον 1892 σελ. 72. Πρακτικὰ 1892 σελ. 12·

Καλλίας Χαρίο Περιθοίδης Ἀφροδίτ[ηι].

5. IG II[5] 1558 f. Δελτίον αὐτόθι σελ. 4. Πρακτικὰ αὐτόθι·

[Ἀ]γασίων Ἀφρ[οδίτηι]
ἀνέθηκεν.

6. IG II[5] 1558 g. Δελτίον αὐτόθι. Πρακτικὰ αὐτόθι·

- -η εὐξαμέ[νη]
- -Ἀ]φροδίτει ἀνέθη[κεν].

7. IG II[5] 1558 h·

- -Ἀφροδίτ]ηι ἀν[έθηκε].

8. IG II[5] 1558 i·

Ἀφροδ]ίτει.

9. IG II[5] 1558 k. Δελτίον αὐτόθι. Πρακτικὰ αὐτόθι·

Γαλήνη ἀνέθηκε.

10. IG II[5] 1558 l. Δελτίον αὐτόθι. Πρακτικὰ αὐτόθι·

Πειθοῖ Καλλίμα[χος]
τήνδ' ἀνέθηκε Σολεύς.

11. IG II[5] 1558 m. Δελτ. 1892 σελ 72. Πρακτικὰ 1892 σελ. 12·

Αἰγ[υπτι]α ἀν[έθηκε - -].

12. Δελτίον αὐτόθι. Πρακτικὰ αὐτόθι·

Ὑπὲρ τοῦ - -
καὶ τῶν συνιερέων
Φάβιος.

γ΄). Ἐπιγραφὴ κάτωθεν ἀναθήματος·

13. IG II[5] 1558 n. Δελτίον 1892 σελ. 72. Πρακτικὰ 1892 σελ. 11. Ἀθην. μουσ. Γλ. 1601.

- - - - - - - Θεογένους Ἀγγελῆθεν
- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -
- - - - - - - - - - - - - Ἀφροδίτ[η
- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -

δ΄). Ἐπιγραφαὶ ἐπὶ μαρμαρίνων περιστερῶν καὶ γυναικείων μορίων 14-16. Ἰδὲ ἄνω.

Ὥστε κατὰ τὰ ἀρχαιολογικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ εὑρήματα τὴν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἡμίσεος τοῦ πέμπτου αἰῶνος μέχρι τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Upsala.

SAM WIDE

(Ἐξηλλήνισεν ἐκ τοῦ γερμ. Γ. Σ.).

ΓΥΘΕΙΟΥ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΣ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Η. ΡΙΖΑΚΟΥ

Ἐπὶ στήλης ἐκ μαρμάρου ὑπομέλανος, ὕψους 0·70, πλάτους 0·39 καὶ πάχους 0·11, εὑρεθείσης ἐν Γυθείῳ ἐπὶ τῶν προπόδων τοῦ λόφου, ἐφ᾽ οὗ

Δαμοὺ χαῖρε
καλή
ζήσασα ἔτη ΛΒ, μ(ῆνας) Ζ, ἡμ(έρας) Є.

Σπάρτη μέν σε ποθεῖ, | περὶ σωφροσύνης | δέ, φίλανδρε,
πολλῶν | σεμνοτέραν νῦν σε | Ἀίδης κατέχει.

τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ «Προφήτου Ἠλιοῦ» (περὶ τὰ 20′ τῆς ὥρας πρὸς Β τοῦ Γυθείου), εἶναι κεχαραγμένη γράμμασιν ἐρυθρῷ κεχρωσμένοις ἐπιτύμβιος ἐπιγραφὴ ἀφιερωμένη εἰς Σπαρτιάτιδα γένους ἐπιφανοῦς. Ἡ στήλη τὰ μὲν κάτω ἐστὶν ἀκατέργαστος, ἄνω δ᾽ ἀπολήγει εἰς ἀετωμάτιον, φέρον κατὰ μὲν τὰς τρεῖς γωνίας ἀνθέμια, ἐν τῷ κέντρῳ δὲ τοῦ τυμπάνου ῥόδακα. Ἀναληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ γυμνασίῳ Γυθείου. Ἀπεικονίζεται ἐνθάδε ἡ ὅλη στήλη πλὴν μέρους τῆς βάσεως.

Ἔχομεν δ᾽ ἐπὶ τῆς στήλης μεικτὸν ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα, ἐν ᾧ τὸ μὲν ὄνομα καὶ ἡ διάρκεια τοῦ βίου ἐν πεζῷ εἰσι γεγραμμένα, ὁ δ᾽ ἔπαινος ἐμμέτρως, καθόσον οἱ τελευταῖοι πέντε στίχοι ἀποτελοῦσι δίστιχον ἐλεγειακόν, ἑξάμετρον σὺν πενταμέτρῳ. Σημειωτέαι αἱ μετὰ τὸ *Δαμοὺ* καὶ *ἔτη* καὶ *σεμνοτέραν* στιγμαί, ἔτι δὲ καὶ τὸ πρὸ τοῦ ꟿΖ σημεῖον ὅμοιον δασεῖ πνεύματι ὄν. Πρβ. *Larfeld* HGE I 224, 233, 429 ἑξ., II 574, 586.

Δαμοὺ· κλητικὴ = *Δημοῖ* (πρβ. καὶ γεν. ***Λητοῦς,*** αἰτιατ. *Λητώ, Λατών, Λητοῦν,* ***Λατοῦν***). Θὰ ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ *Δαμοῦ*(σα), ἂν μὴ τὰ γράμματα ἐσῴζοντο ὡς ἄριστα, συλλαβῆς δὲ παράλειψις ὑπὸ τοῦ χαράκτου φαίνεται ἀπίθανος. Πρβ. ὀνομαστ. *Ἀφροδοὺ* BCH III 175 ἀρ. 51, *Ἐπικτοὺ* Ἀθηνᾶ ΚΒ′ 130 ἀρ. 6, *Σωτηροὺ* BCH III 174 ἀρ. 36, *Τρυφοὺ* BCH XX 355 ἀρ. 16· *Bechtel-Fick* Pernonennamen σ. 16, *Kühner-Blass* Gramm. I 453 ἑξ., *Meyer* Gramm.³ 431, 443, *Μενάρδος* Ἀθηνᾶ ΚΒ′ 123 ἑξ., 126. Πρβ. καὶ IG III 1138 σελ. 343 σημ., *Larfeld* HGE II 856 ἑξ., I 554.

φίλανδρε. Ἡ συνήθης ἐν ἐπιτυμβίοις σημασία

περὶ τῆς φιλούσης τὸν αὑτῆς ἄνδρα (ἰδ. Κόντου Γλωσσ. παρατ. σελ. 321).

νῦν σε Ἀίδης. Τὸ σε = σ᾽· πρβ. *Allen* On Greek versification in inscriptions σελ. 137, *Meisterhans-Schwyzer* GAI § 24.

Ὡς ἔκ τε τοῦ τύπου καὶ τοῦ τῶν γραμμάτων σχήματος φαίνεται, ἡ πρὸ ἡμῶν ἐπιγραφὴ ἀνάγεται εἰς τὴν Β′ ἢ Γ′ μ.Χ. ἑκατονταετηρίδα. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τὸ Γύθειον ὡς πρώτη τῶν συντελουσῶν εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἐλευθερολακώνων πόλεων ἦν ἐν ἀκμῇ, τούτου δὲ ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Παυσανίου καὶ τῶν Ἀντωνίνων μετεῖχον ὀκτωκαίδεκα πόλεις (πρβ. Παυσ. Γ′ 21, 6) Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος στήλη δὲν ηὑρέθη μὲν κατὰ χώραν, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς πιθανότητος δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι ἔκειτο 1-2 μέτρα ἀνωτέρω καὶ ὅτι παρεσύρθη ὑπὸ τῶν ἀεὶ καταπιπτόντων χωμάτων, ἡ δὲ πληθὺς τεθραυσμένων ἀγγείων καὶ ἡ εὕρεσις ἐνταῦθα καὶ ἄλλων κτερισμάτων πείθουσιν ὅτι κατὰ τὸν λόφον τοῦτον πρέπει ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς σκαπάνης νὰ ἀναζητηθῇ ἡ νεκρόπολις τοῦ ἀρχαίου Γυθείου. Πρβ. τὰ ὑπὸ Ἀ. Σκιᾶ ἐν Πρακτικοῖς 1891 σελ. 27 καὶ Ἐφ. Ἀρχ. 1892 σελ. 185 γεγραμμένα.

Ἐν Γυθείῳ.

Παναγιώτης Η. Ῥιζάκος,
σχολάρχης.

ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ ΚΑΣΤΡΙΩΤΟΥ

Μεταξὺ τῶν τελευταίων προσκτημάτων τῆς συλλογῆς τῶν Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Μουσείου καταλέγεται καὶ τὸ ὑπ᾽ ἀριθ. 2724 [1] ἐκ Πειραιῶς προερχόμενον καὶ ἐνθάδε εἰκονιζόμενον ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον, μαρμάρου πεντελησίου, ὕψους 0·37, πλάτ. 0·40, πάχ. 0·095.

Καίπερ δὲ λίαν ἀποκεκρουμένον καὶ ἐν πολλοῖς ἐλλιπὲς ὄν, ἐθεωρήσαμεν αὐτὸ ἄξιον δημοσιεύσεως ἐνταῦθα, ἔστω καὶ διὰ βραχέων, χάριν τῆς σπανιότητος τῶν ποικίλων συμβολικῶν παραστάσεων αὐτοῦ, μοναδικῶν, καθ᾽ ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, τυγχανουσῶν.

Εἶναι τοῦτο, ὡς εἴπομεν, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένον, πλὴν μέρους τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, ἔνθα σῴζεται καὶ τεμάχιον τῆς παραστάδος. Παρίσταται δ᾽ ἐν τῷ μέσῳ, ἐν ἀναγλύφῳ, νεανίας γυμνός, κατενώπιον ἱστάμενος (σῴζεται τὸ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι τοῦ μέσου τοῦ σώματος μέρος) καὶ φέρων μόνον ἱμάτιον, πῖπτον ἐπὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα· τούτου τὸ ἄκρον ἐκράτει διὰ τῆς καθειμένης ἀριστερᾶς χειρός. Ἡ δεξιὰ ἐλλείπει ὁλόκληρος ἀπὸ τοῦ ὤμου. Ἡ κόμη εἶναι δεδεμένη διὰ ταινίας, ἧς ἓν τῶν ἄκρων κατέρχεται ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον, ὑπὲρ ὅν, ἐπὶ βάθρου ἐκ δύο δόμων, Σφὶγξ ὀκλάζουσα, πρὸ αὐτῆς δὲ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ νεανίου ἀνάγλυπτος ἀστήρ.

Ἡ Σφὶγξ αὕτη δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἐνταῦθα οὐδένα κοσμηματικὸν ἢ ἀρχιτεκτονικὸν λόγον, ἀλλά, ὡς νομίζομεν, μετὰ τοῦ πρὸ αὐτῆς ἀστέρος ἀντιγράφει πιστῶς τὸ παράσημον (= τύπον) τῶν τοῦ 1ου π. Χ. αἰῶνος νομισμάτων τῆς νήσου Χίου [1], ἐπέχον ἀνάλογον θέσιν τῶν ἐθνοσήμων τῆς σήμερον. Ἐκ πλείστων δὲ παραδειγμάτων γνωρίζομεν ὅτι τὰ τοιαῦτα παράσημα ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν

[1] Π. Καστριώτης, Κατάλογος τῶν Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου ἀριθμ. 2724.

[1] Πρβ. J. Svoronos, Sur la signification des types monétaires des anciens, B.C.H. 1894 σελ. 114. — Head, Catal. of Brit. Mus. Ionia σελ. 336 ἀριθμ. 74-78.— Eckhel, Doct n. vet. II, p 564.

διαφόρων στηλῶν, οὐ μόνον ἐπιτυμβίων καὶ ἀναθηματικῶν, ἀλλὰ καὶ προξενίας [1] καὶ ἄλλης οἱασδήποτε φύσεως πρὸς δήλωσιν τῆς πατρίδος τοῦ εἰς ὃν ἀναφέρεται ἡ στήλη. Ὅθεν συνάγεται ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς στήλης ἡμῶν εἰκονιζόμενος νεανίας ἦν Χῖος τὴν πατρίδα.

Περὶ ὁμοίου παραδείγματος Χίας, ἧς ἡ πατρὶς δηλοῦται διὰ τῆς Σφιγγός, ἤτοι περὶ τοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Μουσείῳ ἀποκειμένου γνωστοῦ ἀναγλύφου τῆς *Τελετῆς*, *Ἐπικτήσεως* κλπ.[2], γράφει διὰ μακρῶν καὶ λεπτομερῶς ὁ κ. Σβορῶνος ἐν φυλλαδίῳ 13 καὶ 14 τῆς περιγραφῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ Μουσείου.

Ἐκ δὲ τῶν ἐσχάτως ἐκδοθεισῶν ἐπιγραφῶν τῆς Χίου ὑπὸ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀοιδίμου γυμνασιάρχου Γ. Ζολώτα (ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. Κ΄ σελ. 352, 7, πίν. 23, 7, 1) πιστοῦται ὅτι ὄντως ἡ *Ἐπίκτησις* καὶ ὡς ὄνομα ἐπιχωριάζει ἐν τῇ Ἰωνικῇ ἐκείνῃ νήσῳ, ἀπαντῶν καὶ ἐπὶ νομισμάτων αὐτῆς.

Δεξιόθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεανίου καὶ ὑπὲρ τὸν ἀριστερὸν ὦμον αὐτοῦ παρίσταται ἐν ἀναγλύφῳ ἄτρακτος, ἥτις διακρίνεται σαφῶς, καὶ παρ' αὐτῇ λείψανον, ὡσεὶ ἀγκών, ἑτέρας μορφῆς, ἥτις θὰ ἐκράτει τὴν ἄτρακτον. Ἆρά γε ἡ μὴ διασωθεῖσα μορφὴ ἦτο μία τις τῶν Μοιρῶν, ἡ Κλωθώ;

Τέλος ἐπὶ τοῦ σωζομένου μέρους τῆς δεξιᾶς παραστάδος ἐν λίαν προστύπῳ ἀναγλύφῳ παρίσταται Σειρὴν ὀρθία πρὸς ἀριστερὰ βλέπουσα.

Κατὰ τεχνοτροπίαν τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν τοῦτο ἀνήκει εἰς τὸν 1ον π. Χ. αἰῶνα.

Ἀθήνησι.

Παναγιώτης Καστριώτης.

[1] Lechat, Παράσημα des villes sur les stèles de proxénie ἐν B.C.H. 1896 σ. 549 καὶ ἑξῆς.— Wilhelm, Beiträge σ. 11.

[2] Ἰδὲ τὸν ἐμὸν Κατάλογον τῶν Γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Ἀθῆναι 1908 ἀριθμ. 1390 σελ. 243. — V. Staïs, Guide illustré du Musée National p. 197.— Σβορῶνος, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον πίν. LV.

ΙΑΝΙΣΚΟΣ ΚΑΙ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ ΠΑΙΣ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΒΟΡΩΝΟΥ

Ὑπὸ τὴν ἄνω ἐπιγραφὴν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ παρόντι περιοδικῷ τοῦ παρελθόντος ἔτους 1909 σελ. 133 κἑξ., κατόπιν δ' ἐκτενέστερον ἐν τῷ ἔργῳ μου «*Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον*» σελ. 294 κἑξ., μελέτην, ἵν' ἀποδείξω ὅτι τὰ μετὰ χηνῶν ἢ χηναλωπέκων γνωστὰ ἀγαλμάτια παιδίων δὲν ἀνήκουσιν, ὡς κοινῶς ἐνομίζετο, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν *ῥωπογραφημάτων* (genre), ἤτοι τῶν οὐδεμίαν μυθολογικὴν ἢ ἱστορικὴν ἔννοιαν ἐχόντων ἔργων, ἀλλ' ὅτι εἶναι θρησκευτικὰ ἀγαλμάτια εἰκονίζοντα τὸ παιδίον τοῦ Ἀσκληπιοῦ Ἰανίσκον.

Τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξα διὰ τῆς συγχρόνου μελέτης καὶ παραβολῆς τῶν παντοειδῶν σχετικῶν μνημείων καὶ μαρτυριῶν. Ὅσον ὅμως καὶ ἂν κατέληξα εἰς κατηγορηματικὰ συμπεράσματα περὶ τοῦ ὀρθοῦ αὐτῆς, δὲν ἠδυνήθην νὰ παρουσιάσω καὶ μαρτυρίαν τινὰ ἢ μνημεῖόν τι ἐξ ἐκείνων, ἅτινα λύουσιν ὁριστικῶς τὰ τοιαῦτα ζητήματα, κλείοντα τὸ στόμα καὶ τοῦ δυσπιστοτάτου τῶν ἀντιφρονούντων.

Καὶ ὅμως τοιαῦται ἀποδείξεις ὑπῆρχον, διέλαθον δὲ τὴν προσοχὴν καὶ μνήμην ἡμῶν ἕνεκα τῆς σμικρότητος τῶν παρεχόντων αὐτὰς μνημείων. Ἀπείρους δ' ὀφείλω χάριτας τῷ ἐν Γόθᾳ σοφῷ καὶ ἀγαπητῷ μοι συναδέλφῳ καθηγητῇ κ. B Pick, ὑπομνήσαντί με ἀμέσως ταῦτα, ὡς καὶ τὴν σημείωσιν ἣν ἔγραψε περὶ αὐτῶν ἐν τῇ μεγάλῃ συγγραφῇ αὐτοῦ Die antiken Münzen von Dacien und Moesien σελ. 356 ἀρ. 1252.

Ὡς γνωστόν, ὁ Ἀσκληπιὸς καὶ ἡ Ὑγίεια, ἢ καὶ μόνος ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν, ἔχουσι πλειστάκις παρ' ἑαυτοῖς ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὸ παιδίον τοῦ πρώτου Τελεσφόρον, εἰκονιζόμενον πάντοτε ὑπὸ τὸ μόνον καὶ στερεότυπον αὐτοῦ σχῆμα, ὡς παιδίον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς μέχρι ἄκρων τῶν ποδῶν κεκαλυμμένον δι' ἐνδύματος ἀπαραλλάκτου πρὸς τὴν σημερινὴν **κάππαν** τῶν ποιμένων ἢ τὸ χειμερινὸν **καππότον** τῶν νῦν Κρητῶν.

Ἀντὶ λοιπὸν τοῦ πασιγνώστου τούτου παιδίου τοῦ Ἀσκληπιοῦ εὑρίσκομεν παρ' αὐτῷ (***Εἰκὼν*** 1) ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας (***Εἰκὼν*** 6) ἱστάμενον ἕτερον, ἐντελῶς διαφόρου τύπου, παιδίον ἐπὶ σπανίων πρώτου μεγέθους χαλκῶν νομισμάτων τῆς Περγάμου, κοπέντων ἐπὶ Μ. Αὐρηλίου (B. M Cat. Mysia σελ. 148, 212 πίν. XXIX,7. Τὸ δεύτερον εἶναι ἀνέκδοτον νόμισμα τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, οὗ τὸ ἐκμαγεῖον ὀφείλω τῷ φίλῳ κ. von Fritze). Τὸ παιδίον τοῦτο εἰκονίζεται ἱστάμενον ἐντελῶς γυμνόν, ἀνέχον δ' ἐν τῇ ἀριστερᾷ χηνάριον, πρὸς ὃ τείνει τροφήν τινα ἢ τὸν λιχανὸν τῆς ἀνατεταμένης δεξιᾶς αὐτοῦ, ***ἤτοι παιδίον τοῦ αὐτοῦ ἀπαραλλάκτως τύπου πρὸς τὰ ἀγαλμάτια τοῦ τύπου τοῦ ἀγαλματίου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἅτινα ἐταυτίσαμεν πρὸς τὸν Ἰανίσκον, υἱὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ.*** Ἐπὶ τῶν ῥηθέντων μεγάλων νομισμάτων τῆς Περγάμου λεπτομέρειαί τινες τοῦ τύπου δὲν εἶναι εὐκρινεῖς εἰς ἀγύμναστον ὀφθαλμόν. Εὐτυχῶς ὑπάρχει σειρὰ ἑτέρων μικροτέρων νομισμάτων τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ τῶν αὐτῶν χρόνων, εἰκονιζόντων μόνον καὶ σαφέστερον, ἐν πάσαις ταῖς λεπτομερείαις, τὸν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ (B. M. Cat Mysia σ.136 ἀρ. 227-230 πίν. XXVIII, 3 καὶ Imhoof-Blumer, Zur griech. und röm. Münzkunde σελ. 50, ἀριθ. 2, πίν. IV, 5-6 = ***Εἰκὼν*** 2-5).

Καὶ νομίσματά τινα δὲ τῆς πρὸς Ἴστρον Νικοπόλεως κοπέντα ἐπὶ Σ. Σεουήρου (Pick, ἔ. ἀ. ἀρ. 1256 πίν. XVII, 10 = ***Εἰκὼν*** 7-8) εἰκονίζουσι,

μεταξὺ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας ἱστάμενον, ὅμοιον ἀλλ' ἐνδεδυμένον διὰ χιτωνίσκου, παιδίον ὅπερ καίπερ ἀσαφέστερον διατηρούμενον, ὀρθῶς ἀνεγνωρίσθη ὡς τὸ αὐτὸ μυθολογικῶς πρὸς τὸ τῶν Περγαμηνῶν νομισμάτων καὶ ἄσχετον πρὸς τὸν Τελεσφόρον.

Ὁ Pick, ὁ Wroth, ὁ Imhoof-Blumer καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτῶν περιγράψαντες τοὺς νομισματικοὺς τούτους τύπους, ἀναγνωρίσαντες τὴν παντελῆ διαφορὰν καὶ τὸ ἄσχετον τοῦ τύπου τοῦ γυμνοῦ καὶ χηνοφόρου παιδίου πρὸς τὸν τύπον τοῦ Τελεσφόρου, ὀρθῶς ἀπεφήναντο πάντες ὅτι πρόκειται περὶ ἑτέρου τινὸς παιδίου τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἐνεθυμήθησαν δὲ τὸν Εὐαμερίωνα καὶ Ἄκεσιν, ὧν ὅμως εἶναι ἄγνωστος ἡμῖν οἱαδήποτε παράστασις, καὶ περὶ ὧν ἀγνοοῦμεν τελείως ἄν ποτ' εἰκονίσθησαν ὡς παιδία καὶ οὐχὶ πάντοτε ὡς ἔφηβοι, καθ' ἃ πάντες οἱ λοιποὶ υἱοὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Βεβαίως

1 2 4 3 5 6

7 8 9

ὅμως νῦν μετὰ τὴν ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἐμῇ μελέτῃ περισυλλογὴν τῶν μαρτυριῶν καὶ μνημείων οὐδεμία δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ μικροῦ θεοῦ Ἰανίσκου, ἀφοῦ καὶ ὁ παρὰ τοὺς πόδας τοῦ παιδὸς ἐπὶ τοῦ μεγάλου Περγαμηνοῦ νομίσματος ἀπεικονιζόμενος μῦς εἶναι, ὡς γνωστόν, φορεὺς τῶν λοιμικῶν νόσων (Στράβωνος Γ', 165), ὧν ἰατρὸς ἐθεωρεῖτο, ὡς εἴδομεν, ὁ Ἰανίσκος, ὁ πάντως τὸ σύμβολον τοῦτο λαβὼν παρὰ τοῦ πάππου αὐτοῦ Ἀπόλλωνος Σμινθέως, ἤτοι τοῦ καταστροφέως τῶν μυῶν καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν μεταδιδομένων λοιμικῶν ἀσθενειῶν (ἰδὲ J. de Witte, Apollon Sminthien: Rev. Num. 1858, 1 κἑξ.). Ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο τοῦ Ἰανίσκου ἂν δὲν ἤθελέ τις παραδεχθῇ ὡς βέβαιον διὰ τὸν παῖδα τῶν νομισμάτων, ἀπομένει ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι τὸ χηνοφόρον παιδίον οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν πρὸς ῥωπογράφημα, ἀλλ' εἶναι θεὸς καὶ δὴ υἱὸς τοῦ

Ἀσκληπιοῦ. Ἡ παρὰ τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ τὴν Ὑγίειαν ἀπεικόνισις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπαγορεύει πᾶσαν ὡς πρὸς τοῦτο ἀντίρρησιν.

Ἐν τῇ αὐτῇ μελέτῃ ἡμῶν ἐζητήσαμεν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι καὶ ἡ ἑτέρα σειρὰ τῶν ἐκ διαφόρων Ἀσκληπιείων προερχομένων μικρῶν, γυμνῶν, ἱσταμένων ἢ καθημένων παιδίων μετὰ κυναρίων ἢ ὄφεων ἀνήκει ἐπίσης εἰς τὴν αὐτὴν θρησκευτικὴν τάξιν, εἰκονίζουσι δ' αὐτὸν τὸν Ἀσκληπιὸν ὡς παιδίον. Τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης ταύτης δεικνύουσι νῦν ἄλλα νομίσματα κοπέντα ἐν Σαρδικῇ ἐπὶ Καρακάλλου (Pick, Zeit. f. Num. XXIII, 68, 23, πίν. III. 5. — Wroth, Num. Chron. 1882, 301. — Sallet: Zeit. für Num. IX σ. 140. — Cat. Berl. I, 234, 9. — Eckhel, Catal. 61, 19 = Mionnet, Supplém. II, 490, 1691 = ***Εἰκὼν*** 9), εἰκονίζοντα δὲ τὸν *Ἀπόλλωνα ἰατρὸν* ὡς Ἀσκληπιόν, ἔχοντα παρ' αὐτῷ γυμνὸν παιδίον, προφανῶς τὸν τὴν ὡς ἰατροῦ ἰδιότητα αὐτοῦ ἀναδείξαντα υἱὸν αὐτοῦ καὶ τῆς Κορωνίδος Ἀσκληπιόν, καθ' ἃ ἤδη ὁ Pick καὶ οἱ λοιποὶ νομισματικοὶ ὀρθῶς ἀνεγνώρισαν. Ὁμοίως ὁ Παυσανίας (Η', 32, 3) ἀναφέρει τὴν ἐν Μεγαλοπόλει ὕπαρξιν ναοῦ Ἀσκληπιοῦ Παιδός, ἐν ᾧ παρὰ τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον Ἀπόλλωνα ἵστατο ἄγαλμα «*πηχυαῖον μάλιστα*» τοῦ παιδὸς αὐτοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Οὕτω καὶ πάλιν ἐπιβεβαιοῦνται ὑπὸ τῶν πραγμάτων τὰ συμπεράσματα μιᾶς τῶν μελετῶν μου ἐκείνων, ὧν τὸ σύστημα ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων δημοσίᾳ ἐπαινεθέν, ἐπιδοκιμασθὲν ἢ καὶ ἁπλῶς παραθαρρυνθέν, εὗρε καὶ μικρόν τινα κύκλον ἐπικριτῶν, ἐν οἷς τελευταῖος καὶ σφοδρότατος ὁ ἐν Ἐρλάγγῃ κ. L. Curtius. Διὰ τὴν εἰς ἄκρον χλευαστικὴν γλῶσσαν, μεθ' ἧς οὗτος ἐμπαθῶς καὶ ὡς ἀπὸ τρίποδος κρίνει τὴν ἐργασίαν μου ἐπὶ μόνης τῆς δῆθεν αὐθεντίας αὐτοῦ καὶ ἐπ' οὐδενὸς ἐπιχειρήματος στηριζόμενος, ἐδόθη ἤδη ἡ ἀνάλογος ἀπάντησις (Διεθνὴς Ἐφημ. τῆς Νομισμ. Ἀρχ. τόμ. ΙΒ' σελ. 195-208). Ἐπιτραπήτω μοι ὅμως νὰ σημειώσω ἐνθάδε ἁπλῶς, ὅτι πανταχοῦ ἔνθα αἱ μετὰ τὰς μελέτας μου ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις ἔδοσαν ἡμῖν τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἔτυχε νὰ πραγματευθῶμεν, τὰ συμπεράσματα τῶν μελετῶν ἡμῶν ἐδικαιώθησαν πληρέστατα, ὅπερ ἀποδεικνύει, νομίζω, ὅτι ἐργάζομαι κατὰ μέθοδον ὑγιᾶ. Καὶ δὴ ὑπενθυμίζω ὅτι δεινῶς ἐχλευαζόμην ἐπὶ ἔτη, ὡς ὑποστηρίξας τὴν γνώμην ὅτι ὁ ἐκ Δελφῶν χαλκοῦς ἡνίοχος εἶνε τὸ ἀνάθημα τοῦ Ἀρκεσίλα, μέχρι οὗ ἡ ἀνάγνωσις τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βάθρου ἠνάγκασε τοὺς κρατίστους τῶν ἀρχαιολόγων νὰ παραδεχθῶσι τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης ἡμῶν ταύτης. Ὁμοίως δεινῶς ἐχλευαζόμην, ὅτε κατὰ πάντων ὑπεστήριζον ὅτι τὸ ναυάγιον τῶν Ἀντικυθήρων οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὸ περὶ τὰ Κύθηρα ναυαγῆσαν πλοῖον τοῦ Σύλλα, μέχρι οὗ τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥὲμ ἀναγνωσθὲν ἐν τῷ ἀστρολάβῳ τοῦ ναυαγίου ὄνομα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ μηνὸς Πάχωνος κατέδειξε λαμπρῶς τὸ ἐσφαλμένον τῆς γνώμης, ἣν ἐπολέμησα, καὶ ἤγαγεν ἡμᾶς πρὸς τὴν νεωτέραν ἐποχήν, ἣν εἶχον ἤδη παραδεχθῆ ὡς χρόνον τῆς ναυαγίας. Ἐχλευάσθην ὁμοίως ὑπὸ τῶν αὐτῶν προσώπων, ὅτε κατὰ πάντων ὑπεστήριζον ὅτι ἡ ἄκρα τῶν ἐξ Ἐπιδαύρου μετοπῶν εἰκονίζει τὸν Δία καὶ οὐχὶ τὸν Ἀσκληπιόν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ ἐσχάτως ἀνακαλυφθεῖσα κεφαλὴ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1425 πανομοιοτύπου Ἐπιδαυρίου ἀναγλύφου κατέδειξε λαμπρῶς τὸ ὀρθὸν τῆς γνώμης μου ταύτης, καὶ οὕτω καθεξῆς, δεκάκις ἔτι τοὐλάχιστον, μέχρι τοῦ νῦν δημοσιευομένου νέου παραδείγματος ἐπικυρώσεως τῆς γνώμης μου, ὁμοίως πολεμηθείσης ὑπό τινων.

Ταῦτα πάντα τὰ παραδείγματα μοὶ ἐπιτρέπουσι, νομίζω, νὰ παρέλθω μειδιῶν τοὺς ἐμπαθεῖς χλευασμοὺς τῆς γνωστῆς μειοψηφίας τῶν κριτῶν μου, οἵτινες, ἀντὶ οὕτως ἀποφθεγματικῶς νὰ κρίνωσι καὶ εἰρωνεύωνται τὴν ἐργασίαν μου, ἴσως κάλλιον θὰ ἔπραττον συμμορφούμενοι πρὸς τὸ σταθερὸν σύστημα τῆς ἐργασίας ἐκεῖνο, ὅπερ ἀκολουθῶ, καθ' ἃ ἐξέθηκα πρὸ ἐτῶν ἐν τῷ βιβλίῳ μου «*Τὰ κειμήλια τοῦ Μουσείου μας*» σελ. 9. Οὕτως ὑπάρχει ἐλπίς, νομίζω, οὐ μόνον νὰ ἐννοήσωσι νὰ μνημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ νὰ δώσωσί ποτε γνώμην τινὰ ἱκανῶς ἐπικυρουμένην ὑπὸ τῶν πραγμάτων καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνης τῆς ἰδίας αὐτῶν αὐταρεσκείας.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 1ῃ ἰουνίου 1910.

Ἰωάννης Ν. Σβορῶνος.

Ἐτυπ. 30.6.10

ΠΕΙΡΑΪΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΕΣ

ΥΠΟ

ΙΑΚΩΒΟΥ Χ. ΔΡΑΓΑΤΣΗ

Α'). Ἐπιτύμβια.

α'. Παρὰ τὸν σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς-Λαρίσης, προ τοῦ δημοτικοῦ νεκροταφείου, ἐγγὺς τῆς πρὸς τὴν Ἠετιώνειαν ἀγούσης, ἀνευρέθησαν ἑπτὰ στῆλαι ἐπιτύμβιοι, αἱ μὲν μετ' ἐπιγραφῶν, αἱ δὲ μετ' ἀναγλύφων παραστάσεων. Αὗται εἶνε·

1. Στήλη μετ' ἀνθεμίου ἄνω καὶ διπλῶν ἀκοσμήτων ῥοδάκων, ὕψους 0·70, πλάτους 0·44. Εἰκονίζεται ἐνθάδε ἐκτύπου ἡ ὄπισθεν ὄψις (ἀντιστρόφως).

Τὸ τῆς ἐπιγραφῆς ὄνομα *Νάκιον* τὸ πρῶτον νῦν ἀπαντᾷ· τὸ δὲ *Αἰξω* καὶ *θυγ* πρὸς οἰκονομίαν χώρου συντετμημένα κεῖνται. Περὶ τῆς ἐκθλίψεως πρβ. *Meisterhans-Schwyzer* Grammatik § 24,

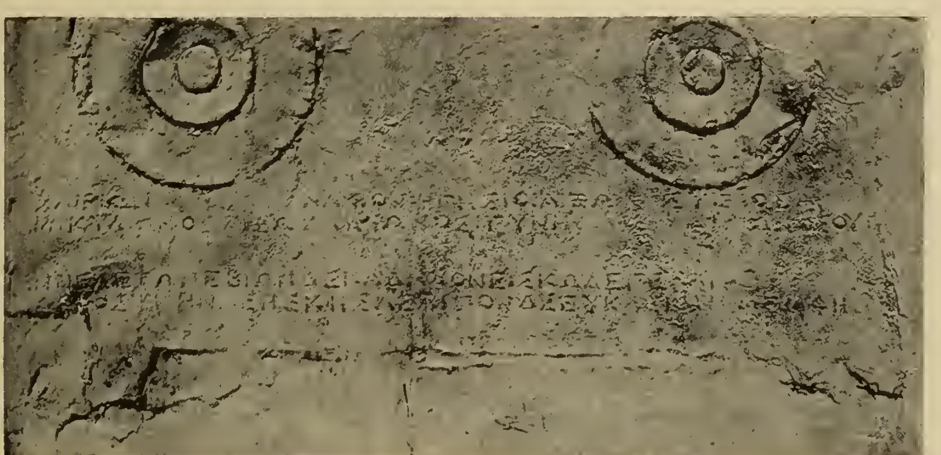

Χαιρίων Νάκιον: Ἡγησίο: Αἰξω(νέως) Εὐξιθέα
Μικυλίωνος: Αἰξω(νεύς). Χαιρίωνος γυνή. Χαιρίωνος θυγ(άτηρ).
Ἐννέα ἐτῶν ἑβίων δεκάδας, θνείσκω δὲ γεραιός,
σωφροσύνην δὲ ἤσκησα, ἔλιπον δὲ εὔκλειαν ἀμεμφῆ.

Allen On Greek versification σ. 126. Εὐθὺς ὑπὸ τὸ ἐπίγραμμα ὑπῆρχεν ἀνάγλυφος παράστασις ἐν ἀβαθῶς ἐντετμημένῳ ἐπὶ τῆς στήλης τετραγώνῳ, οὗ σῴζεται ἡ ἀρχή.

2. Στήλη ἁπλῆ μετὰ τοῦ συνήθους ἄνω εἰς ἀκράνθεμον τερματισμοῦ, ἄνευ διακοσμήσεως ἀναγλύφου, ὕψους 0·70, πλάτους 0·29·

ΑΠΑΤΟΡΙΟΣ 'Απατόριος.

3. Στήλη ἀπολήγουσα ἄνω εἰς σχῆμα ὀρθοκεράμου μετὰ λειψάνων χρωματισμοῦ ἀντὶ ἀναγλύφου διακοσμήσεως. Ὕψος 1·20, πλάτ. 0·37. Ὅρα εἰκόνα ἐν σελ. 67.

Ἡ διάθεσις τῶν γραμμάτων ἐπὶ τῆς στήλης καὶ ὁ χῶρος μέχρι τῆς βάσεως αὐτῆς καὶ ἴχνη τινὰ χρωμάτων ἐνιαχοῦ δεικνύουσιν ὅτι τὰ ὀνομαζόμενα πρόσωπα ἦσαν καὶ χρώματι δεδηλωμένα

ἐπ' αὐτῆς. Μεταξὺ τοῦ Ι καὶ τοῦ Ξ τοῦ ὀνόματος ΚΑΛΛΙΞ ὑπάρχει ἀπόστασίς τις, ἀλλὰ δὲν ἐγράφη ποτὲ γράμμα τι.

Τὸ ὄνομα *Γοργὰς* δὲν ὑπάρχει· ἐν τῷ πληθυντικῷ ὅμως *Γοργάδες*, ὅπερ βεβαίως ἀπὸ τοῦ *Γοργὰς* προέρχεται, σχετιζόμενον πρὸς τὸ *Γοργώ·* παρὰ Λυκόφρονι οὕτως ἡ Ἥρα ἢ ἡ Ἀθηνᾶ. *Δαΐς* δὲ ἡ τοῦ συμποσίου προσωποποίησις· τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ὡς κύριον ὄνομα ἐν ἀποσπάσματι τοῦ Σοφοκλέους καὶ ἐνταῦθα.

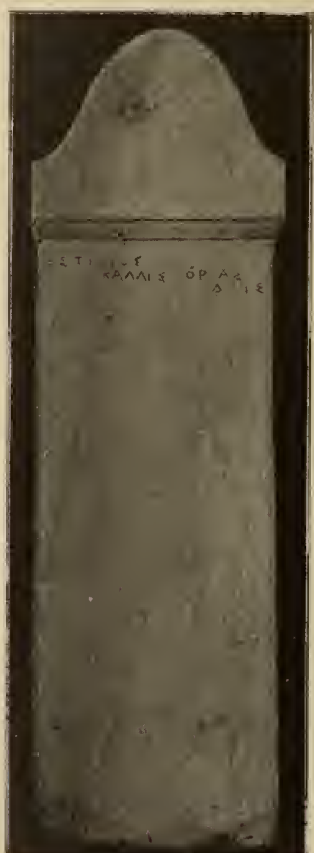

(Εἰς σελ. 66, ἀριθ. Α΄ 3).

Ἑστιαῖος.
Καλλις. Γοργάς.
Δαΐς.

4. Μαρμάρινον ἀνάγλυφον ὕψους 1·19, πλάτους 0·60. Ἐπὶ τούτου δεξιὰ εἰκονίζεται ἀνὴρ γενειῶν, κατὰ κρόταφον πρὸς ἀριστερά, περιβεβλημένος ποδῆρες ἱμάτιον, φέρων σανδάλια, ἐρειδόμενος, μετά τινος κλίσεως πρὸς τὰ πρόσω, ἐπὶ ῥάβδου μακρᾶς, πρὸς ἣ παραλλήλως ἔχει τεταμένην τὴν ἀριστεράν, ἐν ᾧ τὴν δεξιὰν τείνει πρὸς παῖδα ἐκ τοῦ ἀντιθέτου ἐρχόμενον, ἱμάτιον καὶ τοῦτον περιβεβλημένον καὶ σανδάλια φέροντα καὶ τὴν δεξιὰν πρὸς τὴν ἐκείνου τείνοντα, τὴν δ' ἀριστερὰν ἐλαφρῶς διανοίγοντα κάτωθεν τῆς δεξιᾶς τοῦ πρώτου. Ἡ κεφαλὴ τοῦ παιδὸς ὑψοῦται πρὸς τὸν ἐκ δεξιῶν ἐρχόμενον ἀτενίζουσα τὴν ὄψιν, ὅστις φαίνεται ὡσεὶ λέγων ἢ διδάσκων τι.

Δυστυχῶς τὸ ὅλον τοῦ σώματος τοῦ παιδὸς ἔχει διαυλακωθῆ μετὰ τῆς ἄλλης στήλης ὑπὸ ἄλλης χρήσεως, ἴσως ὑπὸ τροχῶν ἁμάξης, ἐν ᾧ κατέκειτό που ἐν ὁδῷ. Ὅρα εἰκόνα ἐν σελ. 68.

5. Μεγάλου καὶ ἁδροῦ τὰς γραμμὰς ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου μέρος, ὕψους σῳζομένου 1·00, πλάτους 0·76, περιλαμβάνον πρὸς τὰ δεξιὰ γυναῖκα καθημένην ἐπὶ σκίμποδος μετὰ ὑποποδίου, ἧς ἐλλείπει ἡ κεφαλή, βαθύκολπον, σχεδὸν φυσικοῦ μεγέθους, ὑψοῦσαν κατ' ἀγκῶνα τὴν δεξιὰν ἀποκεκομμένην ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς παλάμης. Ἀπαντικρὺ γυνὴ ὀρθία, ἄνευ κεφαλῆς καὶ αὕτη, ὑψοῖ τὴν δεξιὰν ἀποκεκομμένην τὴν ἄκραν χεῖρα, φέρουσα τὴν ἀριστερὰν ἐγγὺς τῆς δεξιᾶς τῆς καθημένης. Παῖς μικρὸς γυμνὸς ἐρείδεται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μηροῦ ταύτης ἀποβλέπων πρὸς αὐτήν, πρὸς ὃν αὕτη φέρει τὴν ἀριστεράν. Τὸ ἀνάγλυφον ἀποκεκομμένον τὰ

(Εἰς σελ. 67, ἀριθ. Α΄ 4).

ἄνω ἔχει θραυσθῆ καὶ τὰ πρὸς δεξιὰ κάτω καὶ τὰ πρὸς τὰ ἀριστερά. Ὅρα εἰκόνα ἐν σελ. 69.

6. Τὸ ἄνω μέρος στήλης ἐπιτυμβίου, ὕψους 0·51, πλάτους 0·36, μετ' ἀετωματίου καὶ ἀκρωτηρίων, ὧν τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἀποκεκομμένον·

ΕΥΘΥΚΛΗΞΕΥΘΥΚΛΕΟΞ Εὐθυ]κλῆς Εὐθυκλέος
Μ//////////Ο Μ[.....]ο[......

Τὰ γράμματα δυσκόλως διακρίνονται, ἕνεκα τῆς ἀποτετριμμένης τέλεον ἐπιφανείας τοῦ λίθου.

7. Στήλη μεγάλη καὶ βαρεῖα, ὕψους 1·70,

πλάτους 0·53, πάχους 0·21, ἥτις ἔφερε βεβαίως ἄνω μέγα ἀνθέμιον ἀπαρτιζόμενον ὑπὸ ἑτέρου τεμαχίου, ὡς δηλοῖ ἡ εἰς τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς κοιλότης πρὸς γόμφωσιν καὶ ἡ συνοδεύουσα μικρὰ αὔλαξ πρὸς ἔγχυσιν τοῦ μολύβδου τῆς γομφώσεως.

(Εἰς σελ. 67, ἀριθ. Α΄ 5).

Ἐπὶ τοῦ σώματος φέρει δύο ὡραίας ῥόδακας διπλᾶς μετὰ χαρακτηρισμοῦ τῶν φύλλων ζωηροῦ. Ὑπὲρ τούτους ἡ ἐπιγραφή·

Α////////— ΙΟΣ	Ἀ[.......]ος
ΣΛΛ//////////ΙΟΥΣ	Κ]λ[εοκράτ;]ους
ΣΟΥ////ΕΥΣ	Σου[νι]εύς.

Κάτωθεν δὲ τῶν ῥοδάκων·

ΤΙΜΟΚΛΕΙΑ	Τιμόκλεια
ΙΕΡΟΚΛΕΙΔΟΥ	Ἱεροκλείδου
ΣΟΥΝΙΕΩΣ	Σουνιέως
ΘΥΓΑΤΗΡ	θυγάτηρ.

Τὸ ἄνω μέρος τῆς στήλης ἀποκεκομμένον τὴν ὄψιν, ἐξ οὗ καὶ τῶν γραμμάτων ἡ φθορά. Ἡ δευτέρα ἐπιγραφή, ἡ ὀλίγον κατωτέρω τῶν ῥοδάκων, εἰς πολὺ μετὰ ταῦτα χρόνους τῆς πρώτης ἀναγομένη, εἶνε ἀμελῶς κεχαραγμένη καὶ τὸν σχηματισμὸν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν εὐθυγραμμίαν τῶν στίχων.

Πᾶσαι αἱ ἄνω στῆλαι κατετέθησαν ἐν τῇ συλλογῇ Πειραιῶς.

β΄. Ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Πραξιτέλους καὶ Παυσανίου, πρὸς τὸ βόρειον τοῦ Πειραιῶς μέρος, ὀλίγον ἀνωτέρω καὶ πρὸς Ν. τῆς γραμμῆς τοῦ εἰς Φάληρον τροχιοδρόμου, ἐν οἰκίᾳ

Ἰ. Σ. Σπυλιοπούλου, ἔνθα καὶ νῦν κατάκειται, στήλη νεκρική, ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους φέρουσα ἀντὶ ἀνθεμίου σκάφος πλοίου πρόστυπον μετὰ πηδαλίου ἰδιορρύθμου· ὕψους 1·07, πλάτους 0·52. Ἐπὶ

τῆς στήλης ἐν σηκομόρφῳ ἀνοίγματι πρὸς τὰ ἀριστερὰ γυνὴ ἐν χιτῶνι καὶ ἱματίῳ, τὴν δεξιὰν πρὸ τοῦ στήθους ἐν τῷ ἱματίῳ ἔχουσα, τὴν δ᾽ ἀριστερὰν παρὰ τὸν μηρὸν καθειμένην καὶ ἔχουσάν τι δυσδιάκριτον· παρ᾽ αὐτὴν νεανίας ἐν ἱματίῳ ἐν τῇ αὐτῇ στάσει. Ἐπὶ τῆς στήλης ἡ ἐπιγραφή:

Ζωσίμη Ζωσί- μου ἐγ Λευκο- νοέων.	Μένανδρος Με- νεκράτου Τρωα- δεὺς ναύκληρος.

Ἡ τοῦ Μενάνδρου καταγωγὴ εἶνε ἐκ τῶν Τρωαδέων· Τρωαδεῖς δὲ εἶνε ἔθνος Θρακικόν, περὶ ὧν γράφει ὁ Πλούταρχος (ἐν Ἀποφθέγμασι Λακωνικοῖς 42).

Ἀπὸ δὲ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ ναυκλήρου καταληπτὸν καὶ τὸ διατί ἡ παράστασις τοῦ πλοίου ἐπὶ τῆς στήλης.

γ΄. Ἐγγὺς τοῦ ἄνω χώρου καὶ πρὸς Δ. αὐτοῦ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καραΐσκου πρὸ τῆς οἰκίας Κορφιάτου καὶ ἐν τῇ σκαφῇ ὀχετοῦ τινος κατ᾽ αὐτὴν ἀνευρέθησαν·

1. Κιονίσκος τῶν συνήθων, ὕψους 0·95, ἄνω διαμέτρου 0·35. Κατετέθη ἐν τῷ μουσείῳ Πειραιῶς.

ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΣ	Καλλίστρατος
ΡΟΥΦΟΥ	Ῥούφου
ΣΥΒΑΛΗΤΤΙΟΣ	Συβαλήττιος.

Ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου ὄψεως τοῦ κιονίσκου ἀναγεγλυμμέναι δύο ἄκραι χεῖρες πρὸς τὰ ἄνω τεταμέναι καὶ δεικνύουσαι τῷ θεατῇ τὴν παλάμην. Ἄνωθεν τῶν χειρῶν φαίνονται ἴχνη γραμμάτων ἐπίτηδες ἔπειτα καταστραφέντων· σώζονται τάδε·

. . . .	. . . .
ΞΜΕ///ΛΗΖ///\	- -ς] Με[ιλ]η[σία.

Αἱ χεῖρες αὗται ὁμοιάζουσι πολὺ πρὸς τὰς εἰκονιζομένας ἐπὶ τοῦ ἐκ Βιθυνίας ἀναγλύφου τῆς ***Εὐπόλλας*** τοῦ ἐκδοθέντος ὑπὸ Th. Wiegand (Mitteil 1908 σ. 134). Ἐκεῖ ὅμως αἱ χεῖρες εἶνε ἀπεικονισμέναι μεταξὺ σκευῶν οἰκιακῶν καὶ καλλωπισμοῦ. Καὶ ἐπὶ στήλης ἐπιτυμβίου ἐν τῷ μουσείῳ Ἀθηνῶν (Καστριώτης, Γλυπτὰ 1236) εἰκονίζονται ὁμοίως δύο ἄκραι χεῖρες, καὶ ἐπὶ ἀναγλύφου ἐν τῷ μουσείῳ Βουκουρεστίου (***Wilhelm*** Jahreshefte IV, 1901 σ. 9-17). Ἐκ τῆς τελευταίας ταύτης μάλιστα ἐγένετο γνωστὴ ἡ ἑρμηνεία τῶν ἀναγλύφων τούτων χειρῶν. Φαίνεται ὅτι αὗται ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν μνημείων τῶν μὴ ἀποθανόντων ἐκ φυσικοῦ θανάτου, τῶν δολοφονηθέντων ἢ δηλητηριασθέντων, ὡς σαφῶς λέγει ἡ διὰ *τὴν ταλαίπωρον ἄωρον Ἡράκλεαν* τῆς στήλης τοῦ Βουκουρεστίου ἐπιγραφὴ (πρβ. *Wilhelm* BzGI σελ. 200), εἰς δήλωσιν τῆς ἀρᾶς κατὰ τῶν διαπραξάντων τὸ ἔγκλημα. Τοιοῦτόν τι ἴσως δηλοῦσι καὶ

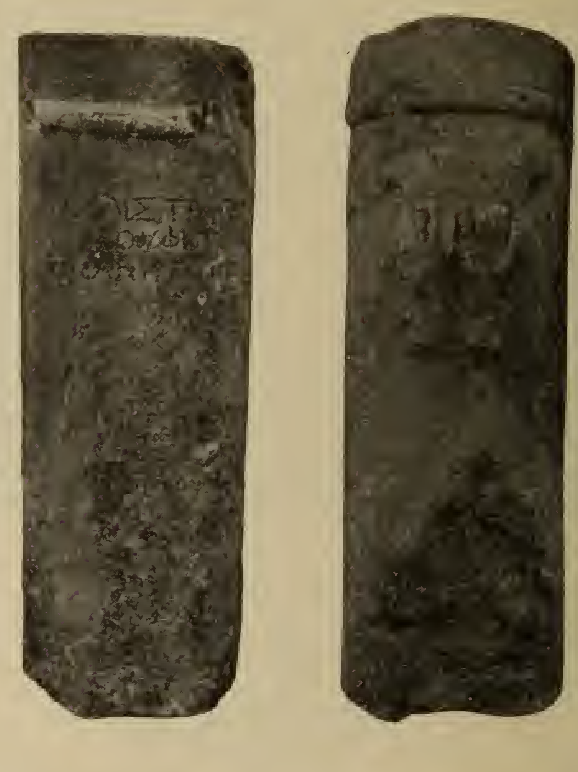

αἱ τοῦ κιονίσκου τούτου δύο χεῖρες αἱ οὕτως ἀπεικονισμέναι.

2. Κιονίσκος ὅμοιος ὕψους 0·90. ἄνω διαμέτρου 0·40·

ΕΥΝΟΣ	Εὖνος
ΕΥΝΟΥ	Εὔνου
ΚΟΡ ΣΙΟΣ	Τρι]κορ[ύ]σιος.

3. Λήκυθος τῶν συνήθων, ὕψους 0·63, ἧς ἐλλείπει τὸ ἄνω μέρος καὶ ἡ βάσις. Ἐπὶ τοῦ σώματος αὐτῆς πρόστυπος ἀνάγλυφος ἡ παράστασις γυναικὸς καθημένης ἀριστερά, δεξιουμένης τὸν δεξιόθεν προσερχόμενον ἄνδρα, μετ᾽ ἐπιγραφῆς·

ΜΝΗΣΙΣΤ////////ΕΝΟΣ	Μνησίς. Τ[εισαμ]ενός.

Τὸ ὄνομα *Μνησὶς* ἀπὸ τοῦ ἀρσενικοῦ *Μνῆσις*. Οἱ δύο τελευταῖοι λίθοι ἔμειναν κεχωμένοι ἔνθα ἀνευρέθησαν διὰ τὸ ἀδύνατον τῆς τελείας ἐκχώσεως.

δʹ. Ἐγγὺς τοῦ πρὸς τὸ ΒΔ τοῦ Πειραιῶς λόφου τοῦ Καραβᾶ, ἐνῳκοδομημένη ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Ἐμ. Κ. Μουλοῦ, στήλη ὕψους 1·00, πλάτ. 0·60·

ΔΗΜΕΑ	Δημέα[ς
ΔΗΜΟΚΛΕΟΥ	Δημοκλέου[ς
ΧΟΛΑΡΓΕΥ	Χολαργεύ[ς.

εʹ. Στήλη μικρὰ ἐπιτύμβιος, ὕψους 0,50, πλάτους 0,29, ἀνευρεθεῖσα ἐν τῇ τάφρῳ τῶν ἀντιπλημμυρικῶν πέραν τῶν ἐργοστασίων πρὸς τὸ ΒΔ. τοῦ Πειραιῶς. Μετηνέχθη εἰς τὴν συλλογὴν Πειραιῶς. Εἰκονίζεται ἐνθάδε ἐκτύπου ἡ ὄπισθεν ὄψις (ἀντιστρόφως).

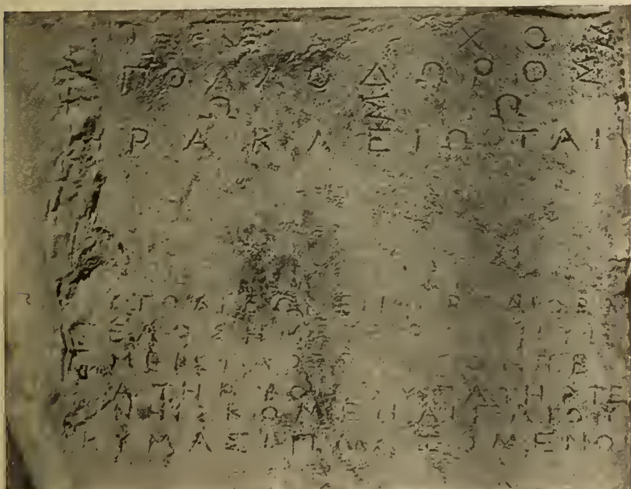

Κώμαρχος
Ἀπολλόδωρος
Σωσὼ
Ἡρακλειῶται.

5 Ο]ὐ τὸ χ(ρ)εὼν εἵμ(α)ρται· ὅρα | τέλος ἡμέτερον νῦν·
ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε, | [π]ατὴρ ὑὸς (θ)υγ(ά)τηρ τε,
θ]νήισκομεν Αἰγ(α)ίου | κύμασι πλαζόμενοι.

Ἐν τῷ ἐπιγράμματι, συγκειμένῳ ἐκ δύο ἑξαμέτρων καὶ ἑνὸς πενταμέτρου, ὁ λιθουργὸς παρέλιπε τὴν καμπύλην τοῦ *ϱ* τοῦ *χϱεών*, τὸ *ς* τοῦ *ὄντες*, τὴν μέσην στιγμὴν τοῦ *ϑ* τοῦ ***ϑυγάτηϱ*** καὶ τὴν μέσην κεραίαν τοῦ 1ου *α* τοῦ *εἵμαϱται* καὶ τοῦ *α* τοῦ ***ϑυγάτηϱ*** καὶ τοῦ 2ου *α* τοῦ *Αἰγαίου*, πρβ. IG I 472, *Wilhelm* EA 1905, 225 καὶ BzGI 231 σημ., *Lattermann* AMitt. 1910, 84, *Larfeld* HGE I 205. Ἀνωμαλία ἐν τῷ μέτρῳ κεῖται ἐπὶ τοῦ τρίτου ποδὸς ἐν τῇ 2ᾳ συλλαβῇ τῆς λέξεως *ὄντε(ς)*, τῇ θέσει μὲν μακρᾷ, λογιζομένη δ᾽ ὡς βραχεία· ἀλλ᾽ ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα παραδείγματα (*Allen* On Greek versification σελ. 79)· πρβ. ἄλλως *Kühner-Gerth* Satzlehre § 349, 368. Τῆς δὲ λέξεως ***ὑὸς*** ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ, ἧς ἡ γραφὴ αὕτη μνημονεύεται ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ὡς ἡ προσήκουσα, τὸ *υ* λαμβάνεται ὡς μακρὸν (*Allen* αὐτ. σ. 71 ἑξ.). Στίχ. 5 ***εἵμαϱται***· περὶ τῆς βραχύτητος τοῦ ***αι*** πρὸ φωνήεντος πρβ. αὐτ. σ. 110. Στίχ. 10 ***κύμασι πλαζόμενοι***· περὶ τῆς βραχύτητος τοῦ φωνήεντος (*ι*) πρὸ τοῦ ***πλ*** αὐτ. σ. 85.

ϛʹ. Ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Κόνωνος καὶ Φωκίωνος, πέραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς - Ἀθηνῶν, εν οἰκοπέδῳ Π. Γκανᾶ, ἀνευρέθησαν ἐν σκαφῇ ὑπογείου δέκα ἐννέα στῆλαι ἐπιτύμβιοι ἢ μέρη στηλῶν· κατετέθησαν εἰς τὸ μουσεῖον Πειραιῶς·

1. Στήλη ἐπιτύμβιος ὕψους 0·50, πλάτ. 0·35, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐν ἀβαθῶς ἐντετμημένῳ τετραγώνῳ

ἀνάγλυφος παράστασις καλὴ νεανίσκου ἀριστερὰ ἐν κατατομῇ ὀρθίου, γυμνοῦ τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὴν χεῖρα. Τῇ ἀριστερᾷ κρατεῖ τὸ ἱμάτιον ἀπὸ τοῦ ὤμου κατερχόμενον μέχρι τῶν γονάτων. Ἐκ δεξιῶν προσέρχεται παῖς ὁμοίως ἐνδεδυμένος. Ἄνω δύο ῥόδακες διπλαῖ, ὧν κάτωθεν ἡ ἐπιγραφή·

Πλάτων. Δημοκράτης.

2. Τεμάχιον στήλης ἐπιτυμβίου, ὕψους 0·40, πλάτους 0·43, ἐφ' οὗ ἀνάγλυφον τὸ σῶμα λουτροφόρου. Ἐπὶ τούτου πρόστυπος ἀνάγλυφος παράστασις ἀνδρὸς γενειῶντος ἐν ἱματίῳ καθημένου ἀριστερὰ ἐπὶ ἕδρας καὶ δεξιουμένου ἕτερον πρὸ αὐτοῦ ἱστάμενον.

3. Σηκόμορφος στήλη τεθραυσμένη δεξιὰ καὶ κάτω, ὕψους 0·70, πλάτους 0·40, ἐφ' ἧς γυνὴ καθημένη ἀριστερὰ ἐν χιτῶνι καὶ ἱματίῳ, ὃ ἀνέχει τῇ ἀριστερᾷ. Τὴν δεξιὰν τείνει πρὸς ἑτέραν μορ-

φήν, ἧς μόνη ἡ δεξιὰ φαίνεται. Ὑπὸ τὸ σῳζόμενον τοῦ ἀετωματίου ἡ ἐπιγραφή·

Νικόπολις Λε....

Ἡ ἐργασία ἀρκετὰ καλή.

4. Ἐπὶ σηκομόρφου στήλης, ὕψους 0·75, πλάτους 0·38, μετ' ἀετωματίου, ἀνάγλυφον παιδὸς γυμνοῦ. Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου φαίνεται ἡ ἄκρα ἱματίου καταπίπτοντος ὄπισθεν. Κρατεῖ τῇ δεξιᾷ πτηνόν, πρὸς ὃ ἀνορθοῦται κυνάριον, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν. Τῇ ἀριστερᾷ ἔχει ῥάβδον

ἀπολήγουσαν εἰς τροχόν. Ἄνω ἡ ἐπιγραφή·

Ποσείδιππος.

5. Σηκόμορφον ἀνάγλυφον, ὕψους 0·60, πλά-

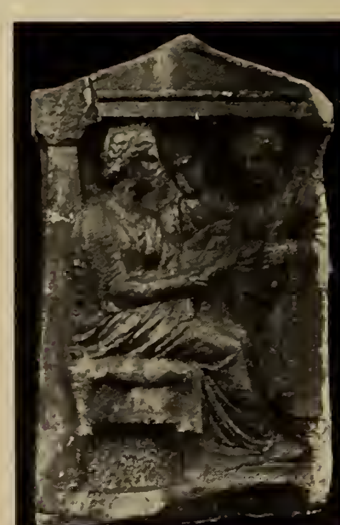

τους 0·30, γυναικὸς καθημένης ἐπὶ σκίμποδος πρὸς

ἣν προσέρχεται ἀνὴρ ἐκ δεξιῶν. Ἐν τῷ βάθει πρόστυπος γεγλυμμένη μορφὴ γέροντος ἀντωπός. Αἱ μορφαὶ τῶν εἰκονιζομένων φθάνουσιν ἄνω μέχρι τοῦ ὑπὸ τὸ ἀετωμάτιον μέρους. Φέρει ἐπιγραφήν·

....μη. Δημήτριος. Μυστιχί[δης.

6. Στήλης νεκρικῆς μέρος, ὕψους 0·50, πλάτους 0·32, ἐφ' οὗ νεάνιδος μορφὴ καλῆς ἐργασίας, ἀλλ' ἐφθαρμένη. Φέρει τὴν ἀριστερὰν πρὸς τὸ στῆθος τῇ δὲ δεξιᾷ προτείνει πτηνὸν πρὸς παῖδα, οὗ

σῴζονται αἱ ἄκραι χεῖρες καὶ τὸ πρόσωπον πρὸς αὐτὴν ἀποβλέπον. Τὸ ὅλον εἶνε ἀποκεκομμένον ἀπὸ τῶν γονάτων τῆς νεάνιδος καὶ κάτω.

7. Τὸ κάτω μέρος μεγάλου ἀναγλύφου ὕψους 0·47, πλάτους 0·54. Ἀριστερὰ γυνὴ καθημένη ἐπὶ καθίσματος μετ' ἀνακλίσεως καὶ ὑποποδίου· σῴζονται τὰ ἀπὸ τῶν μηρῶν καὶ κάτω. Πρὸ αὐτῆς ἄλλη μορφὴ προσερχομένη ἐκ δεξιῶν, ἧς σῴζονται τὰ ἀπὸ τῶν μηρῶν καὶ κάτω. Ὄπισθεν τῆς πρώτης γυναικὸς τὸ κάτω μέρος ἑτέρας μόλις διαφαινόμενον.

8. Τὸ κάτω μέρος στήλης μετ' ἐλαφροῦ ἀναγλύφου ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ κάτω γυναικὸς καθημένης δεξιά, ὕψους 0·43, πλάτους 0·45. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἑτέρα ὀρθία.

9. Στήλη ἁπλῆ, ὕψους 0·55, πλάτους 0·30, μετ' ἐπιγραφῆς·

ΚΑΛΛΙΣΤΟΣ   Κάλλιστος.

10. Στήλης νεκρικῆς τὸ ἄνω μέρος, ὕψ. ὡς 0·34, πλάτους 0·35, ἀποκεκομμένον τὰ ἄνω, φέρον δύο διπλᾶς ῥόδακας μετ' ἐπιγραφῆς·

ΛΥΣΑΡΕΤΗΚΗΦΙΣΟΔΟΤΟΥ
Ο Α Θ Ε Ν

Λυσαρέτη Κηφισοδότου
Ὄαθεν.

11. Τὸ ἄνω μέρος στήλης μετ' ἀετωματίου καὶ ἀκροκεράμου, ὕψους 0·28, πλάτους 0·44, δίχα τεθραυσμένον·

ΓΛΑΥΚΙΑΣΜΕΝΩΝΟΣΠΟΤΑΜΙΟΣ

Γλαυκίας Μένωνος Ποτάμιος.

12. Τὸ κάτω μέρος στήλης νεκρικῆς ὕψ. 0·36, πλάτους 0·47, μετὰ προστύπου ἀναγλύφου γυναικὸς καθημένης ἀριστερὰ ἐπὶ καθίσματος μετ' ἀνακλίσεως, ἧς ἐλλείπει ἡ κεφαλή. Καταντικρὺ σῴζονται μορφῆς ἀνδρικῆς τὰ ἀπὸ τοῦ γόνατος καὶ κάτω.

13. Στήλη μετ' ἀετωματίου, ὕψους 0·65, πλάτους 0·36, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφή·

ΝΙΚΩΝ	Νίκων
ΜΙΚΙΩΝΟΣ	Μικίωνος
ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ	Κυδαθηναιεύς.
ΜΕΝΕΦΩΝ	Μενεφῶν
5 ΜΙΚΙΩΝΟΣ	Μικίωνος
ΚΥΔΑΘΗΝΑΙΕΥΣ	Κυδαθηναιεύς.

14. Τεμάχιον στήλης ἐπιτυμβίου, ὕψους 0·40, πλάτους 0·36·

ΤΙΜΟΚΛΞ⊣Σ	Τιμοκλ[έη;]ς
ΟΗΘΕΝ	Ὀῆθεν.

15. Στήλης ἐπιτυμβίου τὸ ἄνω μέρος, ἀπολῆγον εἰς ὀρθοκέραμον, ὕψους 0·37, πλάτους 0·32.

ΟΙΝΑΡΟΝ	Οἴναρον
ΜΝΗΣΑΡΧΙΔΟΥ	Μνησαρχίδου.
ΜΝΗΣΑΡΧΙΛΙΙ	Μνησαρχ[ίδης
ΜΕΝΕΦΡ	Μενέφρ[ονος
ΕΛΓ	Ἐλ[ευσίνιος.

Τὸ ὄνομα *Οἴναρον* τὸ πρῶτον νῦν ἀπαντᾷ ἐσχηματισμένον κατὰ τὸ *Ἵλαρον* (CIG 4690), *Σύμφορον* (Καστριώτης, Γλυπτὰ 1205) ἐπὶ ἐπιγραφῆς Πειραιῶς. Γνωστὸν τὸ ὄνομα τὸ ἀρσενικὸν *Οἴναρος* τοῦ ἱερέως τοῦ Διονύσου ἐν Νάξῳ, ᾧ συνοι-

κεῖν ἐλέγετο ἡ Ἀριάδνη ὑπὸ Θησέως ἀπολειφθεῖσα (Πλουτ. Θησ. 20).

16. Τὸ ἄνω μέρος στήλης ἐπιτυμβίου μετ᾽ ἀνθεμίου προστύπως ἐξειργασμένου καὶ ἀποκεκομμέ-

νου τὰ ἄνω, ὕψους 0·31, πλάτους 0·42, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς·

Ἐρασιφῶν
Ἐπικράτου
Κορυδαλλεύς.

17 Τὸ κάτω μέρος στήλης ἐπιτυμβίου, ὕψους 0·35, πλάτους 0·44, ἐφ᾽ ἧς διακρίνεται τῆς ἀναγλύφου παραστάσεως τὸ κατὰ τοὺς πόδας μέρος, ἤτοι οἱ ἄκροι πόδες μετὰ σανδαλίων μορφῆς καθημένης ἐπὶ καθίσματος, οὗ φαίνονται τὰ στηρίγματα· ὁ δεξιὸς πούς εἶνε προτεταμένος, ὁ δ᾽ ἀριστερὸς μεταξὺ τῶν ποδῶν τοῦ καθίσματος. Πρὸ τούτων οἱ ἄκροι πόδες παιδὸς χωροῦντος πρὸς τὴν ἐν δεξιᾷ καθημένην μορφὴν καὶ ὄπισθεν τούτων τὰ κάτω ἄκρα σώματος γυναικὸς ὄπισθεν τοῦ παιδὸς ἱσταμένης.

18. Μέρος στήλης ἐπιτυμβίου ὕψ. 0·35, πλάτους 0·40, ἀποκεκομμένης τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω. Πρὸς τὸ ἄνω μέρος φαίνονται τάδε·

IΣ	Καλλικράτη[ς];
Μ[////]ΝΟΥΣΙΟΣ	Μ[υρρι]νούσιος.

μετὰ τὰ γράμματα ταῦτα δύο ἀκόσμητοι διπλαῖ ῥόδακες, μεθ᾽ ἃς

ΧΑΙΡΕΣΤΡΑΤΗ	Χαιρεστράτη
ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΟΥΣ	Καλλικράτους.

19. Ἐπὶ μεγάλου τεμαχίου στήλης μαρμαρίνης, ὕψους 0·50, πλάτους 0·47, κατὰ τὸ μέσον που μόλις διαφαινόμενα ἕνεκα ἀπολιθώσεως σκληρᾶς τάδε·

ΜΝΗΣΙΚΛΕΙΑΘΑΛΙΝΟΥΘΑΛΙΑΡΧΟΣ
ΘΑΛΙΝΟΥΑΙΞΩΝΕΥΣΘΑΛΙΝΟ
. . . .

Μνησίκλεια Θαλίνου. Θαλίαρχος
Θαλίνου Αἰξωνεύς. Θαλῖνο[ς
. . . .

ζ΄. Πρὸς δυσμὰς τοῦ νεκροταφείου Πειραιῶς τοῦ σημερινοῦ, πέραν τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Πειραιῶς-Λαρίσης, πρὸ τοῦ ἐκεῖ ἐργαστηρίου Μαρτάκη, ἐν ᾧ ἐγίνετο σκαφὴ ὑπὸ ἐργατῶν τοῦ φωταερίου διὰ τοὺς κατ᾽ ἐκεῖνο τὸ μέρος σωλῆνας, ἀνευρέθη μικρὰ μαρμαρίνη λήκυθος ὕψ. 0·45, ἄνω διαμέτρου 0·21, ἄνευ λαιμοῦ καὶ βάσεως, φέρουσα πρόστυπον ἀνάγλυφον τὴν συνήθη παράστασιν. Πρὸς τὰ ἀριστερὰ κάθηται γυνὴ ἐπὶ ἕδρας μετὰ ὑψηλοῦ ἐρεισινώτου, πρὸς ἣν ἔρχεται ἐκ δεξιῶν ἀνὴρ τείνων πρὸς αὐτὴν τὴν δεξιάν· ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ἐπιμελῶς ἀποκεκομμένη ἐκ τοῦ περὶ τὴν κεφαλὴν τῆς γυναικὸς καὶ πρὸ αὐτῆς χώρου. Νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Πειραιῶς.

Ἐγγὺς τῆς θέσεως ἔνθα ἀνευρέθη ἡ λήκυθος ἐφάνη σειρὰ τάφων, χωροῦσα παραλλήλως τῇ γραμμῇ τοῦ σιδηροδρόμου ἔνθεν καὶ ἔνθεν, λελαξευμένων ἐν τῷ βράχῳ, ὧν οἱ πλεῖστοι ἦσαν σεσυλημένοι ἀπὸ μακροῦ, διὰ τὸ ἐντελῶς γυμνὸν τῆς θέσεως καὶ βραχῶδες, ἔν τισι δὲ ὀλίγα ἀνάξια λόγου κτερίσματα ἐφάνησαν. Ἠρίθμησα 27 τοιούτους τάφους, τοὺς πλείστους ἐν οἰκογενειακοῖς περιβόλοις.

η΄. Κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ Κανθάρου καὶ τῆς λεωφόρου Σωκράτους, ὡς ἐπίθημα φρεατοειδοῦς ἀνοίγματος, ἀλλαχόθεν μετακομισθεῖσα ἀνευρέθη στήλη ἐπιτύμβιος μαρμαρίνη, ὕψ. 0·73, πλάτ. 0·30, φέρουσα ἄνω ἀναγεγλυμμένον ἀετωμάτιον μετ᾽ ἀκροκεράμων, ἐν ᾧ εἰκονίζεται ἀσπιδίσκιον. Ἐπὶ ταύτης ἡ ἐπιγραφή·

ΝΕΙ//ΟΣΤ//////ΟΣΕΥΗ	Νει[κ]όστ[ρατ]ος Εὐη-
ΜΕΡΟΥΜΕΙΛΗΣΙΟΣ	μέρου Μειλήσιος.
ΘΑΛΛΟΥΣΑΑΦΡΟΔΕΙ	Θάλλουσα Ἀφροδει-
ΣΙΟΥΕΚΠΕΙΡΕΕΩΝ	σίου ἐκ Πειρεέων.

Ἐτυπ. 5.7.10

Ἡ ἐπιτύμβιος αὕτη στήλη μετακομισθεῖσα μετ' ἄλλων ἀσημοτέρων τεμαχίων καὶ συντριμμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ χώρῳ ἀνευρεθέντων, κατετέθη ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς Πειραιῶς.

Β'). Τιμητικὴ ἐπιγραφή.

Κατὰ τὴν διασταύρωσιν τῆς λεωφόρου Σωκράτους καὶ Χ. Τρικούπη ἐν ἀναφανέντι παλαιῷ οἰκοδομήματι ἀνευρέθη μικρὰ βάσις λίθου Πειραϊκοῦ ἐλλιπής, εἰς τρία τεμάχια· σῳζόμενον ὕψος 0·30, πλ. 0·37. Νῦν ἀπόκειται ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ μουσείου Πειραιῶς.

ΩΤΗΡΙΚΑΙ	Σ]ωτῆρι καὶ
ΚΤ////ΤΗ	κτ[ίσ]τῃ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ	Αὐτοκράτορι
ΚΑΙΣΑΡΙ	Καίσαρι
5 ΑΔΡΙ//ΝΩΙ	Ἁδρι[α]νῶι
ΟΛΥ/////ΩΙ	Ὀλυ[μπί]ωι.

Πρβ. IG III 493, 496 ἑξ. (καὶ Addend.) καὶ τὸ ἐν Ἀθήναις εὑρεθὲν καὶ ὑπὸ Γ. Δ. Ζηκίδου δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἑστίᾳ» τῆς 11ης μαΐου 1910 (νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ἀρ. 502).

Ἐν Πειραιεῖ, τῇ 14ῃ μαΐου 1910.

Ἰάκωβος Χ. Δραγάτσης.

ΜΕΓΑΡΙΚΟΙ ΣΚΥΦΟΙ ΦΘΙΩΤΙΔΩΝ ΘΗΒΩΝ

(Πίναξ 2)

ΥΠΟ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΥ

Ἐν ταῖς ὑφ' ἡμῶν γενομέναις τῷ 1907 δοκιμαστικαῖς ἀνασκαφαῖς τῆς κάτω πόλεως τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν εὑρέθησαν πολυάριθμα τμήματα πηλίνων σκύφων, ὧν ἱκανὰ φέρουσιν ἀναγλύφους παραστάσεις καὶ ἐπιγραφάς· περὶ πάντων τούτων, μιμουμένων δι' ὡραίων ἀπαστραπτουσῶν γανώσεων ἀργυρᾶ, χρυσᾶ καὶ ἐξ ὁμοίων μετάλλων ἀγγεῖα, ἐγράψαμεν ἤδη ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ δέοντα ἀλλαχοῦ [1].

Νῦν δημοσιεύομεν ἐξ αὐτῶν τὰ σημαντικώτατα καὶ κάλλιον σῳζόμενα, ὧν τὰ πλεῖστα φέρουσι παραστάσεις μὴ ἀπαντώσας ἐπὶ ἄλλων ἤδη γνωστῶν ὁμοίων ἀγγείων· ἀντιγραφὴν αὐτῶν ἐποίησεν ὁ υἱὸς τοῦ κ. Ζιλλιερών.

[1] *Πρακτικὰ* 1907 σελ. 162-163. Περὶ τοῦ ὅτι μιμήσεις μεταλλικῶν ἀγγείων εἶναι τὰ τοιαῦτα πήλινα βλ. *Watzinger*, Athen. Mitt. 1901 σελ. 58 κέ., *Conze*, Kleinfunde aus Pergamon σελ. 18 κέ. Πρβ. *Rayet-Collignon*, Céramique grecque 352 κέ.

Α'). Εἰκονογραφίαι ἐκ τῆς Ὀδυσσείας.

1) Μεταμορφώσεις ὑπὸ τῆς Κίρκης.

Πίν. 2, 1-1α. Δύο τμήματα ἐξ ἀρκούντως κυρτῆς κοιλίας ἀγγείου, ἁρμόζοντα ἀλλήλοις κατὰ τὸ σημεῖον Α πρὸς τὸ Α'· ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἐσώθη ἄνω μὲν ὁ περιθέων τὸ ἀγγεῖον κοσμητικὸς πλοχμός, κάτω δ' ἴχνος τοῦ κοσμήματος τοῦ πυθμένος, ὅπερ ἐπὶ τοῦ πίνακος δὲν ἀπεδόθη, ὡς μὴ σαφῶς διακριθὲν ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως. Ὁ πηλὸς εἶναι καθαρὸς ἐρυθρόφαιος, φέρει δ' ἔσω τὸ ἀγγεῖον μέλαιναν γάνωσιν, ἀλλ' ἔξω εἶναι ἀστίλβωτον, ὑπόμελαν καί που καστανόχρουν φαινόμενον, ἴσως ἀφανισθείσης τῆς στιλβώσεως.

Ἡ παράστασις περιορίζεται ἄνω καὶ κάτω δι' ἐκτύπου ζώνης, ἑκάστη δὲ μορφὴ περικλείεται ἐντὸς δύο λεπτῶν ὑψηλῶν κιόνων μετὰ ῥαβδώσεων

καὶ κιονοκράνων τοῦ δωρίου ῥυθμοῦ. Ἡ τέχνη τῶν παριστωμένων εἶναι ἀρίστη.

Ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἀνήρ, ὁ *Θέστωρ*, ἄρτι εἰσελθὼν ἐκ θύρας διφύλλου, κλεισθείσης ὄπισθεν αὐτοῦ [1], πρὸς ἣν διὰ τοῦτο στρέφει τὴν κεφαλὴν περιλύπως, ἐκτείνων καὶ τὴν δεξιὰν ἐν ἀπελπισμῷ ἀποκεκλεισμένου. Ἑκάτερον φύλλον τῆς θύρας χωρίζεται εἰς τρία ἄνισα τμήματα, τὸ δὲ κατώφλιον αὐτῆς φέρει τρεῖς ἀναβαθμοὺς ὡς εἴς τι ὑπόγειον ἄγοντας. Φορεῖ δὲ ὁ ἀνὴρ χιτῶνα, χλαμύδα καὶ ὑψηλὰ ὑποδήματα, φέρει δὲ τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ τοῦ ἰσχίου. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἔχει μεταμορφωθῆ εἰς κεφαλὴν *κάπρου*· φαίνεται δ' ὅτι καὶ αἱ ἄκραι χεῖρες μετεμορφώθησαν ἤδη εἰς χηλάς. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔχει δηλωθῆ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν διὰ γραμμάτων τῆς Γ' π.Χ. ἑκατονταετηρίδος ΘΕΣΤΩΡ ἤτοι *Θέστωρ*.

Μετ' αὐτὸν παρίσταται ἕτερος ἀνὴρ κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον καθεσθείς που ἢ κατακαμφθείς [2], φορῶν οἷα ὁ προηγούμενος καὶ στηριζόμενος διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ δόρατος μακροῦ, ἐν ᾧ τὴν δεξιὰν φέρει ἐγγὺς τοῦ σώματος κεκαμμένην πρὸς τὰ ἐμπρὸς παρὰ τὸ ἰσχίον. Ἡ ἄκρα χεὶρ φαίνεται ὡς ἤδη μεταμορφωθεῖσα εἰς ὁπλήν, ἡ δὲ κεφαλὴ ἔχει μεταμορφωθῆ εἰς κεφαλὴν *ὄνου*. Ὑπέρκειται δ' ἐπιγεγραμμένον τὸ τέρμα τοῦ ὀνόματος .. ΕΥΣ ἤτοι «...*εύς*». Ἡ στάσις τοῦ ἀνδρὸς τούτου δηλοῖ ὅτι ἡ μεταμόρφωσις ἔχει προχωρήσει πλέον ἢ παρὰ τῷ προηγουμένῳ.

Περαιτέρω παρίσταται τρίτος ἀνήρ, ὁ *Θεόφρων*, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον γυμνὸς πλὴν ὑψηλῶν ὑποδημάτων καθήμενος ἐπὶ κιονίσκου μετ' ἰωνικοῦ κιονοκράνου, ὑψῶν τὸ δεξιὸν σκέλος καὶ φέρων ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας παρὰ τὸ γόνυ, ὡς πράττουσιν οἱ τρίβοντες τὸ σκέλος ἐν αἰσθήσει πόνου ἢ αἱμωδίας. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἔχει ἤδη μεταμορφωθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς κεφαλὴν *ἀλεκτρυόνος* μετὰ πτίλων (ἢ καλλαίου) ὑπὲρ τὸ μέτωπον καὶ κατὰ τὴν σιαγόνα, ἔτι δὲ ὄπισθεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου· καὶ ἡ ἄκρα χεὶρ αὐτοῦ μετεμορφώθη ἤδη εἰς πόδα ἀλεκτρυόνος. Ὑπέρκειται ἐπιγραφὴ ΘΕΟΦΡΩ ἤτοι «*Θεόφρω*[*ν*]».

Τέλος παρίσταται μετ' αὐτὸν τέταρτος ἀνήρ, ὁ *Μάντιχος*, κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον βαδίζων κεκυφώς, ὡς περίπου ὁ .. *εύς*, φορῶν χλαμύδα ἤδη ἐξαφανιζομένην, καὶ ὑποδήματα, στηρίζων μὲν τὴν ἀριστερὰν ἐπὶ δόρατος μακροῦ καί τι τὴν κεφαλὴν ἐπ' αὐτῆς ὡς κλαίων, φέρων δὲ τὴν δεξιὰν ὄπισθεν ἐπὶ τῶν νώτων ὡς ἀλγῶν. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἔχει ἤδη μεταμορφωθῆ εἰς κεφαλὴν *κριοῦ* μετὰ συνεστραμμένων κεράτων, ἔτι δὲ ἡ ῥάχις καθίσταται τριχωτὴ καὶ ἡ δεξιὰ φαίνεται ὅτι μετετράπη εἰς πόδα κριοῦ· τὸ ἄνω σῶμα αὐτοῦ παρίσταται ῥικνόν, μετ' ἐξόχου τέχνης ἀποδοθείσης τῆς προϊούσης ἐκ τῶν ἄνω μεταμορφώσεως αὐτοῦ [1]. Ὑπέρκειται ἡ ἐπιγραφὴ ΜΑΝΤΙΧΟΣ ἤτοι *Μάντιχος*, ἐπὶ τοῦ πίνακος οὐχὶ οὕτως ἀκριβῶς ἀποδοθεῖσα.

Ἐκ τοῦ ὅλου τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου φαίνεται ὅτι ἐλλείπουσιν ἔτι τὰ δύο τρίτα περίπου οὕτως, ὥστε περαιτέρω θὰ ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι παραπλησίως μεταμορφωθέντες, ἀφ' οὗ φέρονται ἤδη παρ' Ὁμήρῳ εἴκοσι καὶ δύο ἄνδρες ὡς ἐκ τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως μεταμορφωθέντες [2]· ἀλλ' ἦτο δυνατὸν καὶ ἕτερόν τι θέμα νὰ παρίστατο ἐπὶ τοῦ μὴ σωθέντος μέρους τοῦ ἀγγείου, ὡς συνέχεια ἢ ὡς προηγουμένη σκηνὴ τῆς σωθείσης.

Εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ παράστασις ἀναφέρεται εἰς τὴν μεταμόρφωσιν τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως ὑπὸ τῆς Κίρκης, περὶ ὧν τοσοῦτος γίνεται λόγος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ τοῦ Ὁμήρου· κατ' αὐτὴν πάντες οἱ ἑταῖροι [3]

> .... *συῶν* μὲν ἔχον *κεφαλὰς* φωνήν τε τρίχας τε
> *καὶ δέμας*,

κατόπιν δὲ [4]

> τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων *τρίχες* ἔρρεον, ἃς *πρὶν ἔφυσεν*
> *φάρμακον* οὐλόμενον.

Ἀλλ' ἤδη παρ' Ὁμήρῳ [5] ὑπάρχει καὶ ἡ πληροφορία ὅτι καὶ εἰς ἄλλα ζῷα μετεμόρφωνε τοὺς ἀνθρώπους ἡ Κίρκη,

> ἥ κεν ἅπαντας
> ἢ σῦς ἠὲ *λύκους* ποιήσεται ἠὲ *λέοντας*.

Παρ' ἄλλοις συγγραφεῦσιν ἀναφέρεται [6] ὅτι καὶ

[1] Ἐκ τῆς Ὁμήρου Ὀδυσσείας κ 320 «*ἔρχεο νῦν συφεόνδε*» τοιοῦτός τις ἀποκλεισμὸς ὑπονοεῖται. Περὶ τῆς θύρας βλ. κατωτέρω σελ. 91.

[2] Τοιαύτη πρόκυψις τῶν μεταμορφουμένων, in terram toto procumbere vultu, ὑπάρχει παρ' *Ὀβιδίῳ*, Μεταμ. XIV 281.

[1] Πρβ. *Ὀβιδ.* ἔ. ἀ. 282 κέ.

[2] κ 207 κέ.

[3] κ 239 κέ.

[4] κ 393 κέ.

[5] κ 432 κέ.· πρβ. 212 κέ.

[6] Παρὰ *Roscher* Lex. d. Myth. II 1 σελ. 1194 (Seeliger).

εἰς *ὄνους* καὶ εἰς ἄλλα ζῷα μετεβλήθησαν, ἐπὶ δὲ παραστάσεων ἱκανῶς παλαιῶν [1] ἀπαντῶσι ποικιλώταται μεταμορφώσεις αὐτῶν, κατὰ τὰς κεφαλὰς καὶ τὴν οὐρὰν ἰδίως.

Τὰ ὀνόματα τῶν ἑταίρων τοῦ Ὀδυσσέως *Θέστωρ, . . . εύς, Θεόφρων, Μάντιχος,* ὧν τὰ δύο τελευταῖα δὲν ὑπάρχουσι παρὰ Pape, δὲν εἶναι γνωστὰ ἄλλοθεν [2], καίτοι ἡ παράστασις ἦτο ἀγαπητὴ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ὀνόματα μεταμορφωθέντων οὕτω γινώσκομεν τὸ τοῦ *Πολίτου,* τοῦ *Ἐλπήνορος* καὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Ὀβιδίου εἰσαχθέντος ἐξηγητοῦ [3].

Εἰς τὸν μῦθον τῆς Κίρκης ἀναφέρεται καὶ τὸ ἐν πίν. 2 ὑπ᾽ ἀριθ. 7 τμῆμα, ὅπερ δὲν ἀνήκει εἰς τὸ προηγούμενον ἀγγεῖον· διότι τὸ ἐν λόγῳ φέρει ἔσω βαφὴν βαθέως ῥοδίνην, ἔξω δὲ στίλβωσιν ἀργυρόχρουν σκοτεινήν, ἐν ᾧ ἡ ἐργασία τῶν ἀναγλύφων εἶναι μετρία.

Διετηρήθη δεξιᾷ τῷ θεατῇ κεφαλὴ μετὰ τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ τῆς γυμνῆς ὁμωνύμου χειρὸς *μορφῆς,* ἴσως γυναικείας, ἧς ἡ κόμη εἶναι συνηγμένη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς εἰς ὄγκον, αἱ δὲ λεπτομέρειαι τοῦ προσώπου δὲν ἔχουσι δηλωθῇ εὐκρινῶς καὶ διὰ τοῦτο ἀσαφῶς διακρίνονται. Κρατεῖ τι ἐν τῇ παλάμῃ τῆς προεκτεινομένης χειρὸς ἐν εἴδει ποτηρίου ἢ ποπάνου ἢ ὁμοίου.

Ἐνώπιον αὐτῆς παρίσταται εἶδός τι *τροπαίου* [4] κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον· τὸ κράνος μετὰ τοῦ λόφου, ἡ κυκλικὴ ἀσπὶς καὶ ὁ θώραξ εἶναι εὐδιάκριτα, ὑπ᾽ αὐτὸν δὲ φαίνονται λεπταί τινες γραμμαὶ τοῦ στελέχους ἴσως, ἔνθα εἶχεν ἁρμοσθῇ τὸ τρόπαιον, καίτοι γραμμαί τινες τεθλασμέναι ὑποδηλοῦσιν οὐχὶ τοῦτο. Πιθανῶς πρόκειται περὶ μεγάλου πολυτελοῦς *θρόνου* ἢ κλίνης [5], μιμουμένων ἐν τῇ κοσμήσει τῶν ξύλων τῶν ὀρθοστατῶν τρόπαια.

Ὑπὲρ τὴν μορφὴν ὑπάρχει ἐπιγραφὴ ΚΙΡΚΗΙ, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ὅτι προηγεῖτο ἢ εἵπετό τι, δι᾽ οὗ ἀπετελεῖτο φράσις περιγράφουσα τὴν παράστασιν, ὡς καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀγγείων ὁμοίων συμβαίνει [1], περίπου «[Ὀδυσσεὺς παρὰ] *Κίρκῃ*» ἢ «*Κίρκῃ* (παραμένει, ὁμιλεῖ κττ.) Ὀδυσσεύς».

Ἡ μορφὴ εἶναι ἀβέβαιον ἂν παριστᾷ τὴν Κίρκην αὐτήν, δίδουσαν ἔδεσμά τι ἢ τὸ χρύσεον δέπας μετὰ ποτοῦ περιέχοντος τὸ οὐλόμενον φάρμακον, ἢ θεράπαινάν τινα αὐτῆς· τὸ δεύτερον τοῦτο φαίνεταί μοι πιθανώτερον, ὡς καὶ τὸ ὅτι παρίσταται ἐνταῦθα ἡ αἴθουσα τῆς Κίρκης· ἐν γένει ἡ παράστασις εἶναι ἐλλιπὴς καὶ ματαία πᾶσα εἰκασία περαιτέρω.

2) *Ὀδυσσέως ἀπόπλους καὶ ναυαγία.*

Πίναξ 2 ἀριθ. 2. Τρία ἁρμόζοντα ἀλλήλοις τμήματα ἀγγείου ὁμοιοτάτου κατὰ πάντα τῷ προηγουμένῳ, πλὴν τῆς τέχνης οὔσης οὐχὶ τοσοῦτον λεπτῆς, ὡς εἶναι ἐν ἐκείνῳ. Ἡ ἔσω ἐπιφάνεια αὐτοῦ ἔχει βαφὴ καστανόχρους. Ἡ παράστασις περικλείεται ἄνωθεν μὲν ὑπὸ τοῦ συνήθους ἀναγλύφου πλοχμοῦ, κάτωθεν δ᾽ ὑπό τινος ἀκτινωτοῦ κοσμήματος, ὅπερ φαίνεται ἀνῆκον μᾶλλον τῇ σχεδίᾳ τοῦ Ὀδυσσέως, ἧττον δὲ τῇ κοσμήσει τοῦ πυθμένος τοῦ ἀγγείου.

Διαιρεῖται δ᾽ ἡ παράστασις εἰς δύο τμήματα, χωριζόμενα ἀπ᾽ ἀλλήλων διὰ λεπτῆς ἐκτύπου γραμμῆς, δηλούσης τὸ ἐπίπεδον τῆς γῆς.

Ἐπὶ τοῦ ἄνω ἡμίσεος παρίσταται ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ γυνή, ἡ *Καλυψὼ* βεβαίως, ἧς διετηρήθη ἴχνος τῆς κνήμης μετὰ τοῦ ἄκρου ποδὸς ἐν ποδήρει χιτῶνι ἡ ἄκρα δεξιά, ἣν ἐμβάλλει τῇ τοῦ Ὀδυσσέως πρὸς ἀποχαιρετισμόν, καὶ ἡ γυμνὴ ἀριστερὰ πρὸ τοῦ ἀγκῶνος, ἣν ἐκτείνει ὑπὸ τὴν σιαγόνα τοῦ ἥρωος [2], ἵνα οἰκείως θωπεύσῃ αὐτὸν ἀναχωροῦντα, κατὰ χαρίεν καὶ ὡραῖον σχῆμα, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλοις ἔργοις, ἰδίως ἐπιτυμβίοις ἀναγλύφοις [3]. Ὑπέρκειται ἴχνος γράμματος . . . . . ʹι, ἤτοι «*Καλυψ*]*ώ*» [4].

Μετ᾽ αὐτὴν παρίσταται ἀνήρ, ὁ *Ὀδυσσεύς,* ὀρ-

[1] *Roscher* ἔ. ἀ., *Baumeister* Denkm. II σελ. 782 κἑ.

[2] Αἱ παρὰ *Roscher* ἔ. ἀ. 1198 παραπομπαὶ εἰς μὲν τὸ CIG 6130 (6130b δὲν ὑπάρχει) δὲν δίδουσιν ὀνόματα, ἀλλ᾽ ἁπλῶς «ἑταῖροι τεθηριωμένοι», εἰς δὲ τὸν Engelmann ὑπῆρξαν ἡμῖν ἀπρόσιτοι, μὴ εὑρεθέντος τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐν Ἀθήναις.

[3] Μεταμ. XIV 248-252.

[4] Ἐπὶ ὁμοίου ἀγγείου τρόπαιον βλ. παρὰ *Watzinger* Athen. Mitt. XXVI 1901 σελ. 62 ἀριθ. 4.

[5] Πρβ. κ 480 «αὐτὰρ ἐγὼ Κίρκης ἐπιβὰς *περικαλλέος εὐνῆς* κτλ.

[1] *Robert* Homerische Becher (50es Winck.-Progr.) σελ. 27, 33, 47, 59 κλ.

[2] Ἐν τῇ εἰκόνι δὲν ἀπεδόθη τὸ σχῆμα τοῦτο ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ὑπὸ τοῦ ἀντιγράψαντος.

[3] *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* Ι σελ. 394.

[4] Περὶ τῆς Καλυψοῦς ἐν γένει βλ *Roscher* Lex. II 1, 940 κἑ. (Immisch).

θος κατενώπιον ἱστάμενος, ἀλλὰ στρέφων τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν Καλυψὼ καὶ καταβιβάζων αὐτὴν συγκεκινημένος διὰ τὸν ἀποχωρισμόν. Φορεῖ χιτῶνα ἢ ἐξωμίδα μέχρι τοῦ μέσου τῶν μηρῶν καθήκουσαν καὶ ἐζωσμένην περὶ τὴν ὀσφῦν, ἔτι δὲ χλαμύδα πλουσίως ὄπισθεν κατερχομένην, καὶ πῖλον· φαίνεται ἀμύσταξ, ἀγένειος καὶ γυμνὸς τὰ σκέλη. Τὴν δεξιὰν καταβιβάζων ἐκτείνει εἰς χειραψίαν, διὰ δὲ τῆς ἐγγὺς τοῦ σώματος παρὰ τὸ στῆθος στηριζομένης ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀνάφορον, ἤτοι ῥαβδίον μακρὸν ἐρειδόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ἐξ οὗ ἔχει ἀναρτήσει κυκλοτερῆ τινα μάρσιπον καὶ ἀγγεῖον ἐκ κολοκύνθης ὑποτεθέν, οἷα σήμερον μεταχειρίζονται οἱ χωρικοὶ καὶ ναυτίλοι. Φορεῖ καὶ ξίφος περὶ τὴν ζώνην κατερχόμενον ὄπισθεν, οὗ ὁ κολεὸς διακρίνεται μεταξὺ τῶν σκελῶν. Ὑπέρκειται ἐπιγραφὴ ΟΔΥ . . . . _, ἤτοι «*Ὀδυ[σσεύ]ς*» [1].

Περαιτέρω παρίσταται γυνή, *θεράπαινά* τις βεβαίως τῆς Καλυψοῦς [2], κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον ὀρθὴ ἱσταμένη, προκύπτουσα ὀλίγον· φορεῖ χιτῶνα ἀχειρίδωτον, ποδήρη καὶ ἐσθῆτα ὑπηρετικὴν (*πόλκα* κοινῶς) ἐζωσμένην περὶ τὴν ὀσφῦν, ἴσως δέ τι λεπτὸν ὕφασμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς (καλύπτραν, κοινῶς *τσεμπέρι*) περιέχον τὴν κόμην [3]. Τὴν δεξιὰν προτείνει ὑψοῦσα ὀλίγον πρὸς τὸν Ὀδυσσέα, ἵνα προσενέγκῃ αὐτῷ κώρυκον, ἤτοι σακίδιον πλεκτὸν περιέχον ἐντὸς τρόφιμα, τὴν δὲ ἀριστερὰν καταβιβάζει προεκτείνουσα, κρατοῦσαν ἀγγεῖόν τι ἐν εἴδει ἁπλῆς οἰνοχόης.

Ὄπισθεν αὐτῆς κεῖται μέγα ἀγγεῖον πεπλατυσμένης κοιλίας καὶ στενοῦ λαιμοῦ, ἐπί τινος ὑποστάτου ἴσως, ἔτι δὲ ἴχνη ἑτέρων ἀντικειμένων ὁμοίων καὶ ἄκρος ποὺς ἐντὸς χιτῶνος ἄλλης θεραπαίνης, κομιζούσης ἕτερα ἀντικείμενα. Ὑπέρκειται ἐπιγραφὴ ΔΩΡ , βεβαίως «*δῶρ[α*», δι᾽ ἧς δηλοῦνται τὰ προσενεχθέντα τῷ Ὀδυσσεῖ ὑπὸ τῆς Καλυψοῦς.

Ἡ παράστασις αὕτη εἶναί τις ὡραία εἰκονογραφία τῶν Ὁμηρικῶν στίχων [4], ἐν οἷς ὑπάρχουσι πάντα σχεδὸν τὰ ἀνωτέρω περιγραφέντα μέχρι τῶν μικροτάτων λεπτομερειῶν:

> τῷ δ᾽ ἄρα πέμπτῳ πέμπ᾽ ἀπὸ νήσου δῖα Καλυψὼ
> *εἵματά* τ᾽ ἀμφιέσασα θυώδεα καὶ λούσασα.
> ἐν δέ οἱ *ἀσκὸν* ἔθηκε θεὰ μέλανος οἴνοιο
> τὸν ἕτερον, ἕτερον δ᾽ ὕδατος μέγαν, ἐν δὲ καὶ ἦα
> *κωρύκῳ*· ἐν δέ οἱ *ὄψα* τίθει μενοεικέα πολλά.

καὶ ἀλλαχοῦ [1] διὰ τὴν μὴ σωθεῖσαν ἐν πᾶσι ἔνδυσιν τῆς θεᾶς καὶ τοῦ ἥρωος:

> αὐτίχ᾽ ὁ μὲν *χλαῖνάν* τε *χιτῶνά* τε ἕννυτ᾽ Ὀδυσσεύς,
> αὐτὴ δ᾽ ἀργύφεον *φᾶρος* μέγα ἕννυτο νύμφη,
> λεπτὸν καὶ χαρίεν, περὶ δὲ *ζώνην* βάλετ᾽ ἰξυῖ
> καλὴν χρυσείην, κεφαλῇ δ᾽ ἐφύπερθε *καλύπτρην*.

Τὸ ὡραῖον σχῆμα τοῦ ἀποχωρισμοῦ ἐνεπνεύσθη ὁ πρῶτος ποιήσας τὴν εἰκόνα ταύτην ἐκ τῶν θαυμασίων στίχων τοῦ Ὁμήρου [2], ἐν οἷς παρίσταται ἡ Καλυψὼ μετὰ παραπόνου ἀποτεινομένη πρὸς τὸν Ὀδυσσέα:

> αὐτίκα νῦν ἐθέλεις ἰέναι; *σὺ δὲ χαῖρε καὶ ἔμπης.*
> . . . .
> οὐ μέν θην κείνης γε χερείων εὔχομαι εἶναι
> οὐ δέμας οὐδὲ φυήν, . . .

πρὸς ἃ ὁ ἥρως ἀπαντᾷ μετ᾽ ἀξιοπρεποῦς ἀγάπης:

> πότνα θεά, *μή μοι τόδε χώεο.* οἶδα καὶ αὐτὸς
> πάντα μάλ᾽, . . .

Τῇ ζώνῃ ταύτῃ ὑπόκειται ἑτέρα, ἔνθα παρίσταται ὁ Ὀδυσσεὺς γενειοφόρος καὶ γυμνὸς τὸ σῶμα πλὴν τοῦ πίλου, πρηνὴς στηριζόμενος διὰ τῆς κοιλίας καὶ τῶν μηρῶν ἐπὶ θραύσματος κυκλοτεροῦς καὶ ἀκτινωτοῦ, ἐκ τοῦ κήτους τῆς θραυσθείσης σχεδίας αὐτοῦ, κρατῶν κώπην ἢ ξύλον καὶ ὠθῶν αὐτὴν πρὸς τὰ ἐμπρός· παρ᾽ αὐτὸν ὑπάρχει ἡ λοιπὴ σχεδία τεθραυσμένη τοὺς ἱστοὺς καὶ τὰς κεραίας καὶ μετὰ διερρηγμένων ἱστίων, ἅτινα πολὺ τεχνηέντως ἀπεδόθησαν. Ὑπέρκειται ἡ ἐπιγραφὴ ΟΔΥΣΕΥΣ.

Καὶ ἡ παράστασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῶν Ὁμηρικῶν στίχων: [3]

> ὣς τῆς δούρατα μακρὰ διεσκέδασ᾽. αὐτὰρ Ὀδυσσεὺς
> *ἀμφ᾽ ἑνὶ δούρατι βαῖνε*, κέληθ᾽ ὡς ἵππον ἐλαύνων,
> *εἵματα δ᾽ ἐξαπέδυνε*, τά οἱ πόρε δῖα Καλυψώ.
> αὐτίκα δὲ κρήδεμνον ὑπὸ στέρνοιο τάνυσσεν,
> αὐτὸς δὲ *πρηνὴς* ἁλὶ κάππεσε χεῖρε πετάσσας.

[1] Ἐπὶ τοῦ πίνακος δὲν ἀπεδόθη τὸ ἴχνος τοῦ τελικοῦ Σ τοῦ *Ὀδυσσεύς*, ὡς μὴ ὀφθὲν ἐκ τῆς φθορᾶς ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως.

[2] Διὰ τὰς *δμωὰς* τῆς Καλυψοῦς βλ. ε 199.

[3] Πολὺ ὁμοιάζουσι τὰ ἐνδύματα αὐτῆς πρὸς τὰ τῶν θεραπαινῶν ἐπὶ στηλῶν τῶν Παγασῶν, ἔργων ἐπίσης τῆς Γ′ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος· βλ. *Θεσσαλ. Μνημ.* I σελ. 171.

[4] ε 263 κέ.

[1] ε 229 κέ.

[2] ε 205 κέ.

[3] ε 370 κέ.

Παραστάσεις ὅμοιαι τῆς Καλυψοῦς καὶ τοῦ ναυαγίου εἶναι σπανιώταται· ὁ Overbeck [1] γινώσκει δύο μόνον μνημεῖα σχετικά, καὶ ταῦτα μόνον εἰς τὴν ἐμφάνισιν τῆς Λευκοθέας καὶ εἰς τὴν παραλαβὴν τοῦ κρηδέμνου ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ἀναφερόμενα.

Σημειωτέον ὅτι ὁ ζωγράφος *Νικίας* εἶχε γράψει μέγαν τινὰ πίνακα ἀναφερόμενον εἰς τὴν Καλυψώ [2], οὗ λεπτομέρειαι περὶ τῶν παριστωμένων δὲν λέγονται δυστυχῶς ὑπὸ τῶν συγγραφέων. Ἡ ἄνω εἰκὼν δηλοῖ ὅτι κατὰ τὸ σύνηθες οἱ τὰς καλὰς παραστάσεις ἐπὶ τῶν ἀγγείων τούτων σχεδιάζοντες ἐστηρίζοντο εἰς ἀρχέτυπα μεγάλων ζωγράφων.

3) *Ὀδυσσέως σχεδία καὶ μνηστηροφονία.*

Ἕτερα θέματα ἐκ τῆς Ὀδυσσείας ἐπίσης παρίστανται ἐπὶ τῶν θραυσμάτων τῶν ἐν πίν. 2 ἀρ. 3 ἀπεικονιζομένων.

Εἶναι δύο τμήματα ἁρμόζοντα ἀλλήλοις ἐκ κοιλίας ὁμοίου ἀγγείου εὐτελεστέρας ἔσω ὑπομελαίνης γανώσεως, οὐχὶ πανταχοῦ ἐπιτυχούσης· ἔξω φέρει στίλβωσιν ἀργυρόχρουν ὑπομέλαιναν, οὐχὶ πανταχοῦ σωθεῖσαν· ἡ παράστασις περιορίζεται ἄνω μὲν δι' ἰχνῶν ἐκ κοκκιδίων τοῦ συνήθους πλοχμοῦ, ἅτινα δὲν διέκρινε καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἀπέδωκεν ἐν τῷ πίνακι ὁ ἀντιγραφεύς, κάτω δὲ διὰ γλωσσοειδῶν κοσμημάτων τῆς εἰς κυκλοτερεῖς ζώνας διῃρημένης βάσεως. Ἡ τέχνη εἶναι μετρία.

Καὶ ἡ παράστασις αὕτη διαιρεῖται διὰ γραμμῆς κυκλοτεροῦς εἰς δύο ζώνας. Ἐπὶ τῆς ἄνω διετηρήθη ὁ *Ὀδυσσεὺς* οὐχὶ καλῶς ἀποτυπωθεὶς πανταχοῦ· παρίσταται κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καθήμενος ἐπὶ μακρᾶς δοκοῦ, δηλούσης τὸ ἔδαφος τῆς σχεδίας, ἣν διατρυπᾷ κατὰ τὸ ἄκρον, ἢ μᾶλλον ἐφ' ἧς καθηλοῖ μεγάλην ξυλίνην σφῆνα, ὡς γόμφον, ἣν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κτυπῶν αὐτὴν διὰ σφύρας, ἣν ὑψοῖ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς δεξιᾶς. Φορεῖ χιτῶνα ἢ ἐξωμίδα ἐζωσμένην περὶ τὴν ὀσφῦν καὶ πῖλον.

Ἔμπροσθεν τοῦ Ὀδυσσέως ὑπάρχει τρισκελὴς *ἁρμὸς* τῆς πρῴρας, περαιτέρω τὸ *πηδάλιον*, τῆς σχεδίας καὶ κατόπιν ἴχνη μικρᾶς *κλίμακος* χρησίμου τοῖς ναυτικοῖς διὰ τὰ ἱστία, συνήθως ἐκ σχοινίου ποιουμένης· ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ διατηροῦνται ὀρθά τινα ξύλα ἢ *ἴκρια* τῆς πρύμνης ἢ τοῦ ἱστοῦ, καὶ περαιτέρω το ἀπὸ τῶν μηρῶν κάτω ἥμισυ *γυναικὸς* ὀρθῆς ἱσταμένης, φορούσης ποδήρη χιτῶνα καὶ καμπτούσης ἠπίως τὸ δεξιὸν γόνυ· ἴσως αὕτη εἶναι ἡ Καλυψώ. Μετ' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἴχνη τῶν σκελῶν ἀπὸ τοῦ μέσου τῶν κνημῶν ὁμοίως ἐνδεδυμένης γυναικός, πιθανῶς *δμωῆς* τινος τῆς Καλυψοῦς.

Καὶ ἡ παράστασις αὕτη εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Ὁμήρου [1]:

> τόφρα δ' ἔνεικε *τέρετρα* Καλυψὼ δῖα θεάων·
> τέτρηνεν δ' ἄρα πάντα καὶ *ἥρμοσεν* ἀλλήλοισιν,
> *γόμφοισιν* δ' ἄρα τήν γε καὶ *ἁρμονίῃσιν* ἄρασσεν.
> ὅσσον τίς τ' *ἔδαφος* νηὸς τορνώσεται ἀνὴρ
> φορτίδος εὐρείης, εὖ εἰδὼς τεκτοσυνάων,
> τόσσον ἐπ' *εὐρεῖαν σχεδίην* ποιήσατ' Ὀδυσσεύς.
> *ἴκρια* δὲ στήσας, ἀραρὼν θαμέσι *σταμίνεσσιν*,
> ποίει· ἀτὰρ μακρῇσιν ἐπηγκενίδεσσι τελεύτα.
> ἐν δ' *ἱστὸν* ποίει καὶ ἐπίκριον ἄρμενον αὐτῷ·
> πρὸς δ' ἄρα *πηδάλιον* ποιήσατο, ὄφρ' ἰθύνοι.

Ἡ παρουσία τῆς Καλυψοῦς βεβαιοῦται καὶ ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ στίχου: [2]

> τόφρα δὲ *φάρε'* ἔνεικε Καλυψὼ δῖα θεάων
> *ἱστία* ποιήσασθαι.

Ἡ ναυπηγία αὕτη παρίσταται λίαν ἀτελῶς καὶ ἐπιπολαίως ἐπὶ λίθων ἐγγεγλυμμένων [3].

Ἐπὶ δὲ τῆς ὑποκάτω ζώνης παρίστανται δύο σκηναὶ ἐκ τῆς Ὀδυσσείας ἐπίσης· ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ διετηρήθη ποὺς *θρόνου* τετορευμένος ἐντέχνως, ἐφ' οὗ θὰ ἐκάθητο ἡ Πηνελόπη, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τῆς ὑπερκειμένης τῷ θρόνῳ ἐπιγραφῆς ..ΝΕΛΟΠΗ, ἤτοι *Πη*]*νελόπη*· περαιτέρω παρίστανται δύο κλῖναι ὑπεστρωμέναι, ἐφ' ὧν εἶναι κατακεκλιμένοι ἀνὰ τρεῖς *μνηστῆρας*, ὧν ὁ πρῶτος πίνει ἐκ μεγάλου κανθάρου ἢ δέπαος, οἷα εὑρέθησαν ἐν Μυκήναις· καὶ ὁ δεύτερος φαίνεται ὅτι κρατεῖ ὅμοιον ποτήριον· ἔμπροσθεν τῆς δευτέρας κλίνης παρίσταται *παῖς* τραπεζοκόμος γυμνός· παρεστάθησαν δ' οἱ κατακεκλιμένοι κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον πλὴν τοῦ πρώτου τῆς δευτέρας, ὅστις στρέφει

[1] Bildwerke zum theb. und troisch Heldenkreis σελ. 754 κέ. Διὰ τὰ ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ *Robert,* Hom. Becher δημοσιευθέντα μέχρι τοῦ 1908 ὅμοια ἀγγεῖα βλ. τὸν αὐτὸν ἐν Jahrbuch XXIII 1908 σελ. 184 κέ. Πρβ. καὶ RÉG 1909, 304.

[2] Plin. N. H. 35, 132.

[1] ε 246 κέ.

[2] ε 258.

[3] Overbeck ἔ. ἀ. σελ. 753-754.

τὸν κορμὸν πρὸς τὸν παῖδα διατάσσων τι· τοὺς ἀγκῶνας ἀναπαύουσι πάντες ἐπὶ προσκεφαλαίων καὶ φαίνονται ἡρωϊκῶς γυμνοί. Ὑπέρκειται ἡ ἐπιγραφὴ ΜΝΗΣΤΕΡΕΣ, ἤτοι *μνηστῆρες*, μᾶλλον κατά τινα ἀρχαΐζουσαν γραφὴν τοῦ δευτέρου Η, ἐξ ἧς δηλοῦται ὅτι τὸ ἀρχέτυπον, ἐξ οὗ ἀντεγράφη ἡ παράστασις, εἶχε ποιηθῆ πρὸ τοῦ τέλους τῆς Ε΄ π. Χ. ἑκατονταετηρίδος, ἧττον δ' ἐκ λόγων προφορᾶς.

Τὸ θέμα εἶναι εἰλημμένον ἐκ τοῦ Ὁμήρου ἐπίσης [1]:

ἡ δ' ὅτε δὴ *μνηστῆρας ἀφίκετο* δῖα γυναικῶν.
στῆ ῥα παρὰ σταθμὸν τέγεος..
. . . .
αὐτίκα δὲ *μνηστῆρσι μετηύδα* καὶ φάτο μῦθον.

Ὁ πρῶτος τῶν μνηστήρων φαίνεται ὢν ὁ Ἀντίνοος [2]:

ἤ τοι ὁ καλὸν *ἄλεισον* ἀναιρήσεσθαι ἔμελλεν,
χρύσεον ἄμφωτον, καὶ δὴ *μετὰ χερσὶν ἐνώμα*.
ὄφρα πίοι οἴνοιο

Τὸ θέμα τῆς μνηστηροφονίας καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν αὐτοῦ ὑπῆρξε λίαν ἀγαπητὸν καὶ παρὰ τοῖς μεγάλοις καλλιτέχναις καὶ ἐν τῇ βιομηχανικῇ τέχνῃ, ἀπαντᾷ δὲ συχνότατα ἐπὶ τῶν μνημείων [3].

Τὸ δὲ δεξιὸν ἥμισυ τῆς παραστάσεως, ἐπ' ὀλίγον διατηρηθέν, παρέχει ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ *θύραν* δίφυλλον διῃρημένην δι' ἐγκαρσίων ξύλων εἰς τρία τμήματα (βλ. ἄνω σελ. 83)· ἐξ αὐτῆς πρὸ ὀλίγου εἰσῆλθε μορφή, δηλουμένη δι' ἐπιγραφῆς ὑπερκειμένης καὶ μόλις διακρινομένης ὡς ΤΡΟΦΟΣ, ἤτοι ἡ τροφὸς ***Εὐρύκλεια*** [4]. Παρίσταται κατὰ τὸν δεξιόν κρόταφον καὶ φορεῖ χιτῶνα ποδήρη καὶ ἱμάτιον, προκύπτουσα τὸ γηραιὸν σῶμα κεκυφός· ἡ κεφαλὴ φαίνεται ὀλίγον φαλακρά. Δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατεῖ τι ἐν εἴδει ἐνδύματος ἢ προχείρου σάκου, οὗ τὸ ἕτερον ἄκρον κρατεῖ ἀνήρ, ὁ *Ὀδυσσεύς*, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον παρασταθείς, φορῶν ἴσως ἔνδυμά τι, ἔτι δὲ πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς· διετηρήθη τὸ ἄνω τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ στήθους περίπου.

Ἡ σκηνή, ἣν παριστᾷ τὸ τμῆμα τοῦτο, φαίνεται ἑρμηνεύουσα τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους [1]:

ὣς ἄρ' ἐφώνησεν, τῇ δ' ἄπτερος ἔπλετο μῦθος,
ῷξεν δὲ θύρας μεγάρων εὖ ναιεταόντων,
εὗρεν ἔπειτ' Ὀδυσῆα μετὰ κταμένοισι . . .

Ἀλλὰ τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ κρατοῦσιν, εἶναι ἀδιάγνωστον· φαίνεται ὅτι εἶναι ὕφασμά τι περιέχον τὸ θεῖον, κατὰ τοὺς στίχους [2]:

ὣς ἔφατ', οὐδ' ἀπίθησε φίλη τροφὸς Εὐρύκλεια,
ἤνεικεν δ' ἄρα πῦρ καὶ *θήιον*· . . . . . .

Τὴν παράστασιν ταύτην δὲν ἀπηντήσαμεν ἐπὶ ἄλλων μνημείων.

Β΄). Εἰκονογραφίαι ἐκ τῆς Ἰλιάδος καὶ τῶν κυκλίων ἐπῶν.

1) Ὁπλοποιΐας τέλος.

Ἕτερα τμήματα, λίαν ἐλλιπῆ δυστυχῶς, φαίνεται ὅτι φέρουσιν ὑπόλοιπα παραστάσεων εἰλημμένων ἐκ τῆς Ἰλιάδος.

Ἐπὶ τοῦ ἐν πίν. 2 ὑπ' ἀριθ. 4 ἀπεικονιζομένου τμήματος ἐξ ὁμοίου τῷ προηγουμένῳ ἀγγείου, ἔνδον ἐπιμελῶς βεβαμμένου ἀργυρόχρου τεφροῦ, ἔξω δ' ὑπομέλανος τὰ κάτω, διετηρήθη ἡ κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον κεφαλὴ γυναικός, τῆς *Θέτιδος*, ὡς ἐκ τῆς ὑπερκειμένης ὡραίων γραμμάτων ἐπιγραφῆς ΘΕΤΙΣ βεβαιούμεθα, κομιζούσης τὴν ἀσπίδα (ὁμηρ. «*σάκος μέγα τε στιβαρόν τε*»), τὸ δόρυ (; τοιοῦτόν τι δὲν ἐποίησεν ὁ κλυτὸς ἀμφιγυήεις) καὶ τὸ κράνος (ὁμηρ. «***κόρυθα βριαρὴν** . . . **καλὴν δαιδαλέην***, ἐπὶ δὲ χρύσεον ***λόφον*** . .») τοῦ Ἀχιλλέως, ἅτινα ἐποίησεν ὁ Ἥφαιστος, κατὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς στίχους [3]:

ἡ δ' ἴρηξ ὣς ἆλτο κατ' Οὐλύμπου νιφόεντος
τεύχεα μαρμαίροντα παρ' Ἡφαίστοιο *φέρουσα*

Ἔμπροσθεν αὐτῆς διετηρήθη ἴχνος *μορφῆς*, τοῦ Ἀχιλλέως βεβαίως, καθ' ἃ οἱ στίχοι τοῦ Ὁμήρου λέγουσι [4]:

[1] φ 63 κέ.
[2] χ 9 κέ.
[3] ***Roscher*** Lex. III 1 σελ. 675 κέ. Ὅτι αἱ πλεῖσται συμφωνοῦσαι ἀλλήλαις τῶν τοιούτων παραστάσεων μιμοῦνται τὴν εἰκόνα τοῦ Πολυγνώτου ἐν Πλαταιαῖς (***Πανσαν.*** IX 4, 1) τῆς μνηστηροφονίας, ἴσως δέ τινες καὶ τὴν ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Κορίνθῳ ὁμοίαν γραφὴν ἀγνώστου ζωγράφου (τοῦ ***Εὐφράνορος;*** βλ. ***Πανσαν.*** Β΄ 3, 3) φαίνεται πολὺ εὔλογον νὰ πιστεύσωμεν.
[4] Ἐπὶ τῆς εἰκόνος παρεστάθη ἡ μορφὴ αὕτη ὡς γέρων μᾶλλον ἢ ὡς γραῦς· ἀλλ' ἐκτὸς τοῦ ποδήρους χιτῶνος εἶναι ἐμφανὴς καὶ μικρὸς ὄγκος τῆς συνηγμένης κόμης ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς.

[1] χ 398 κέ.
[2] χ 492 κέ.
[3] Σ 616 κέ.
[4] Τ 9 κέ.

τέκνον ἐμόν, ...
. . . .
τύνη δ' Ἡφαίστοιο πάρα κλυτὰ τεύχεα δέξο
καλὰ μάλ', ...

Ὄπισθεν δ' αὐτῆς διετηρήθησαν ἴχνη τινὰ κυκλοτεροῦς ἀντικειμένου καὶ ὑψηλότερον εἶδός τι οὐρᾶς ἰχθύος· θὰ εἶναι βεβαίως Τρίτων τις, ἐφ' οὗ ἵππευεν ἡ Θέτις, ἢ ἰχθῦς, ὅστις ἠκολούθει αὐτῇ, ἀναδυομένη ἐκ τῆς θαλάσσης [1].

2) *Ὁρκίων σύγχυσις (;).*

Πίν. 2 ἀριθ. 5. Τμῆμα ἀγγείου ὡραίας ἐργασίας, βεβαμμένον ἔσω τε καὶ ἔξω βαθέως κεραμόχρουν. Διετηρήθη ἡ ἄκρα δεξιὰ χεὶρ μορφῆς κρατούσης σκῆπτρον, ἢ στηριζομένης ἐπὶ δόρατος, μετὰ τέρματος ἐπιγραφῆς . . . ΟΣ, ἀνηκούσης εἰς μὴ σωθεῖσαν τὰ λοιπὰ μορφὴν (=*Μενέλα[ος*), καὶ ἀπέναντι αὐτῆς κεφαλὴ ἀνδρὸς πωγωνοφόρου κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον· ἡ κόμη ἔχει συστραφῆ περὶ τὸ πρόσωπον κατὰ τὸν τύπον τῶν ἀνδριάντων τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος. Ὑπέρκειται ἀρχὴ ἐπιγραφῆς ΤΑ. . . ., ἣν εἰκαστικῶς θὰ συνεπλήρου τις «*Τα[λθύβιος*». Κατὰ ταῦτα τὸ σύνολον θὰ περιέγραφε σκηνήν τινα τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ τραῦμα τοῦ Μενελάου, περὶ ὧν βλ. Δ 192-219.

3) *Διομήδους ἀριστεία (;)*

Τὸ ἐν πίν. 2 ὑπ' ἀριθ. 9 τμῆμα εἶναι ὁμοιότατον τῷ προηγουμένῳ, ἀλλὰ δὲν ἀνήκει εἰς τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον ἕνεκα τῆς διαφορᾶς τῆς ὑπὸ τὸν πλοχμὸν γραμμῆς· ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς . . .ΟΥΔΙΟΜ Η. . . ὑποπτεύομεν ὅτι παρίστατό τι σχετικὸν πρὸς τὸν Διομήδη, περίπου «*Γλαύκ[ου Διομή[δους* . . .»· ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐλάχιστα ἴχνη ἐν εἴδει καμπύλης γραμμῆς διετηρήθησαν

[1] Πρβ. Α 359 «καρπαλίμως δ' ἀνέδυ (ἐνν. Θέτις) πολιῆς ἁλὸς ἠύτ' ὀμίχλη»· βλ. καὶ 496 κτλ.

4) *Ἰλίου πέρσις (;)*

Ἐξ ἑνὸς πιθανώτατα ἀγγείου προέρχονται τὰ ἐν πίν. 2 ὑπ' ἀρ. 6. 11. 12. 13. 14 ἀπεικονιζόμενα τμήματα, καίτοι δὲν προσαρμόζουσί που ἀλλήλοις· εἶναι ὡραίας ἐργασίας ἅπαντα, καλῶς τετυπωμένων ἐπιγραφῶν καὶ μέλανα βεβαμμένα ἔσω τε καὶ ἔξω μετὰ τέχνης, ὡραῖαι δὲ εἶναι αἱ ἐπ' αὐτῶν παραστάσεις. Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ΑΘΗΝΑ (6), ΑΘΗ. . (11), ΛΕΝΕ. . . (13) καὶ ΘΑ. . . (14) μανθάνομεν ὅτι παρίστατο ἡ *Ἀθηνᾶ*, πιθανῶς δίς, ἤτοι εἰς παράστασιν ζώνης ὑπερκειμένης καὶ ὑποκειμένης, ἔτι δὲ ὁ «*Μενέ[λαος*» ἀνὴρ πωγωνοφόρος κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον καί τις *Θα*. . . ἀβεβαίου συμπληρώσεως. Ὡραία νεανικὴ μορφὴ κατὰ τὸν δεξιὸν κρόταφον ἄνευ ἰχνῶν ἐπιγραφῆς ἐσώθη ἐπὶ τοῦ τμήματος 12. Ἐπὶ δὲ τοῦ 11 διακρίνεταί τι ὡς κλῖμαξ καὶ ἴχνος ὅμοιον πρὸς ὀγκώδη πεποιημένην κνήμην καὶ ὁπλὴν ἵππου. Ἴσως ἐκ τοῦ τελευταίου τούτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι παρίστατο ὁ *δούρειος ἵππος*.

5) *Τὰ κατὰ Μενέλαον καὶ Πάτροκλον.*

Τέλος τὰ ἐν πίν. 2 ὑπ' ἀριθ. 8 καὶ 10 τμήματα ὁμοιάζουσί πως τὸ χρῶμα καὶ τὴν τέχνην, ἀλλὰ δὲν ἀνήκουσιν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀγγεῖον. Ἐπὶ τοῦ πρώτου διετηρήθη ἡ ἐπιγραφὴ ΜΕΝΛ. . δι' ἀρχαϊζόντων γεγραμμένη γραμμάτων, ἤτοι «*Μενέ[λαος*», ἐπὶ δὲ τοῦ δευτέρου . . .ΡΟΚΛΟΣ ἤτοι «*Πάτ[ροκλος*» μετ' ἐλαχίστων ἀναγλύφων ἰχνῶν ἐκ τῆς παραστάσεως, ἀνεπαρκῶν πρὸς διάγνωσιν τῶν παριστωμένων (πρβ. Ρ 580 κέ.).

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι αἱ εἰς τὰ μνημονευθέντα σημεῖα τῆς κάτω πόλεως τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν ἀνασκαφαὶ ἐὰν ἐξακολουθήσωσι, θὰ φέρωσιν εἰς φῶς πλεῖστα ἄλλα εὑρήματα ὅμοια, ἀφ' οὗ ἐξ ἐλαχίστου χώρου καθαρισθέντος προῆλθον τοσαῦτα.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 2ᾳ ἀπριλίου 1910.

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος.

Εἰκὼν 1. Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς 1909

ΚΕΡΑΜΕΙΚΟΥ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

(Πίναξ 3)

ΥΠΟ

ALFRED BRUECKNER

Ὅσα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μακροχρονίων ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας μέχρι τοῦ παρελθόντος ἔτους ἦσαν γνωστὰ περὶ τοῦ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἠριδανοῦ νεκροταφείου περιέλαβον ἐν τῷ βιβλίῳ Der Friedhof am Eridanos bei der Hagia Triada zu Athen. Berlin 1909. Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἐφόρου κ. Γεωργίου Οἰκονόμου ἐπιφορτισθέντες τὴν συνέχειαν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ χώρου, νομίζομεν καθῆκον, ἵνα διαρκούσης ἀκόμη τῆς ἀνασκαφῆς προβαίνωμεν εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπὶ μέρους πορισμάτων εὐθὺς ὡς ταῦτα ἤθελον ἐπαρκῶς διευκρινηθῆ.

Σκοπὸς πασῶν τῶν πρὸ τῶν ΒΔ πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν, τοῦ κατὰ Λίβιον os urbis, ἀνασκαφῶν πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ὄψεως τῆς πόλεως τῶν μεγάλων χρόνων ἐκ τῆς βαθείας ἐπιχώσεως ἣν ὑπέστη ἡ κοιλὰς τοῦ Ἠριδανοῦ. Τὸ ἰδιαίτερον ἔργον ἡμῶν πρὸς ἀποκάλυψιν τῶν τάφων ἀριστερὰ δηλ. πρὸς νότον τοῦ ῥεύματος περιορίζεται — ἐφ' ὅσον ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Τριάδος εὑρίσκεται ἀκόμη ἐν τῇ μέχρι τοῦδε θέσει αὐτῆς καὶ ἐμποδίζει νὰ παρακολουθήσωμεν τὸ ῥεῖθρον τοῦ ῥεύματος ἤτοι αὐτὸ τὸ φυσικὸν πρὸς Β ὅριον τοῦ νεκροταφείου — εἰς τὴν ἐκσκαφὴν τῆς κυρίας αὐτοῦ ὁδοῦ, ἧς ἡ ἀπὸ τῆς **Ἱερᾶς πύλης** τοῦ Θεμιστοκλέους μέχρι τῆς νέας ὁδοῦ Πειραιῶς ἔκτασις εἶναι 200 μ. Ἀμέσως πρὸς τοῦτο συνδέεται ἡ ἐξερεύνησις τῶν παρακειμένων τάφων.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐργασιῶν ἡ ἀποκόμισις τοῦ χώματος ὤφειλε νὰ γίνῃ διὰ τῆς ὁδοῦ Πειραιῶς, διὰ τοῦτο ἠρξάμεθα τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ὁδοῦ καὶ τῶν προόψεων τῶν περιβόλων ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκείνου. Ἐπιφυλασσομένου παντὸς ἄλλου νέου πορίσματος περὶ τῆς ὁδοῦ, τοῦ ὅλου καὶ τῶν ὀχετῶν δι' ἄλλην βραδύτερον γενησομένην πραγματείαν, ἐγκαινίζω τὰς ἀνακοινώσεις ἡμῶν διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν κατὰ τὸν περίβολον ἐκεῖνον, ὅστις καὶ πρότερον ἀκόμη, πρὸ τῆς συμπληρωτικῆς ἐξερευνήσεως ἡμῶν, διὰ τὴν εὐτυχῆ διάσωσιν τῶν κατὰ τὴν πρόοψιν αὐτοῦ μνημείων ἦτο πρότυπον οἰκογενειακοῦ τάφου τοῦ 4ου π. Χ. αἰῶνος. (Περὶ τῶν πρότερον δυναμένων νὰ λεχθῶσι περὶ αὐτοῦ πρβ. Friedhof am Eridanos σ. 64 κέ.).

Ετυπ. 30.7.10

I.

Περίβολος Ἀγάθωνος καὶ Σωσικράτους τῶν Ἡρακλεωτῶν.

Α'). Ἡ πρὸ τοῦ περιβόλου ὁδός.

Τὴν πρὸ τῶν ἐρευνῶν ἡμῶν ὄψιν τῆς κυρίας ὁδοῦ παρέχει ἡ εἰκὼν 1· παρ' αὐτὴν ἀριστερὰ ὁ περίβολος τοῦ Δεξίλεω τοῦ Θορικίου καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ (I), δεξιὰ ναΐσκος καὶ ταῦρος τοῦ Κολλυτέως Διονυσίου (III), ἐν μέσῳ τὸ ἄνδηρον τῶν Ἡρακλεωτῶν (II).

Τὸ πρῶτον ἡμῶν βῆμα πρὸς πλήρη ἀποκάλυψιν τοῦ κονιάματος αὐτοῦ δεικνύει ἡ εἰκ. 2. Ἡ ἐκσκαφὴ τῆς ὁδοῦ ἐξετελέσθη οὕτως, ὥστε ἀνὰ 4 μέτρα ἐγίνετο κάθετός τις τομή, ἥτις διηυκόλυνε τὴν παρατήρησιν τῶν κατὰ τὰ στρώματα. Πρὸς δευτέραν βάσανον ἀφείθησαν κατὰ τὴν ἔκτασιν τῆς ὁδοῦ ἄθικτοι κῶνοί τινες γῆς. Τὸ βάθος τῆς ἐκσκαφῆς προέβη προσωρινῶς μόνον μέχρι ὀλίγον ὑπεράνω τῆς γραμμῆς τοῦ ἐδάφους τοῦ κονιάματος τῆς προόψεως, ἵνα μὴ τὰ ἁμάξια ἀποκομίζοντα τὸ χῶμα καταστρέψωσι τὸ εἰς τὰ ἀρχαῖα κτίσματα ἀντιστοιχοῦν ἔδαφος· τὴν ἐξ ὁλοκλήρου κάθαρσιν αὐτοῦ καὶ τὴν εἰ δυνατὸν εἰς τὸ ὅλον πλάτος ἀποκατάστασιν αὐτοῦ ἐκρίναμεν ὀρθὸν νὰ ἀναβάλωμεν

Εἰκὼν 2. Στρώματα τῆς ὁδοῦ πρὸ τοῦ ἀνδήρου τῶν Ἡρακλεωτῶν.

μέχρι τοῦ τελειωτικοῦ καθαρμοῦ κατὰ τὸ πέρας τῆς ἀνασκαφῆς. Κατὰ ταῦτα τὸ χῶμα τῆς ὁδοῦ, ὅσον εἶχον καταλίπει ἄθικτον αἱ προγενέστεραι ἀνασκαφαί, ἐξεσκάφη, ὡς δεικνύει ἡ εἰκ. 2, μέχρι σχεδὸν 0·15 ὑπεράνω τοῦ εὐκρινῶς διατηρουμένου κάτω πέρατος τοῦ κονιάματος τοῦ περιβόλου. Ἡ παραχθεῖσα κάθετος τομὴ εἶχε σχῆμα ζητοειδοῦς γραμμῆς ‾‾‾‾|__. Τὸ μακρὸν σκέλος ἀριστερὰ διαπερᾷ τὴν ὁδὸν καθέτως πρὸς τὴν μεσαίαν στήλην· τὸ δεξιὰ προσκείμενον — ἡ πρὸς τὰ ἔσω γωνία διαφαίνεται ὑπὸ τὰς κνήμας τοῦ ἐργάτου — βαίνει παραλλήλως πρὸς τὸ κονίαμα καὶ εἰς ἀπόστασιν 1·60 ἀπ' αὐτοῦ· τέλος τὸ βραχὺ σκέλος δεξιὰ ἐγγίζει αὐτὸν καθέτως. Ἀπέναντι κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς εἰκόνος φαίνεται ἐν σμικρύνσει τὸ ἀπέναντι πέρας τῆς 8 μ. περίπου πλατείας ὁδοῦ, ἧς τὸ κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο ἀρχικὸν ὅριον εἶναι κατεστραμμένον. Αἱ τάφροι, αἵτινες ἀνεῳχθησαν ἐνταῦθα κατὰ τὴν κατασκευὴν ἢ τὴν ἐπισκευὴν ὀχετῶν ἐν χρόνοις μακεδονικοῖς ἢ ῥωμαϊκοῖς δυσχεραίνουσι τὸν καθορισμὸν τῆς μορφῆς αὐτῆς ἐν τῷ τετάρτῳ αἰῶνι.

Ἐν τῇ τομῇ τοῦ ἐδάφους τὰ χρονικῶς διαδεχόμενα ἄλληλα στρώματα χώματος διακρίνονται ἐν ταῖς ἐπαλλήλοις ὁριζοντίοις γραμμαῖς. Ἡ μεταξὺ δύο τοιούτων δαπέδων τῆς ὁδοῦ ἀκολουθία τῶν στρωμάτων ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἶναι συνήθως ἡ ἑξῆς·

ἐπιφάνεια τῆς ὁδοῦ, δάπεδον σκληρὸν ἐκ πεπατημένου πηλοῦ καὶ χονδρᾶς ἄμμου (Kies),

σκίρρα καὶ χονδροειδῆ ὄστρακα,

φορητὸν χῶμα, πηλὸς ἢ ἄμμος,

χαλαρὸν στρῶμα κόνεως μετὰ χαλικίων καὶ πολλῶν μικρῶν ὀστράκων,

προγενεστέρα σκληρὰ ἐπιφάνεια τῆς ὁδοῦ ὡς ἄνω.

Τὸ ἐπὶ τῶν διαφόρων δαπέδων τῆς ὁδοῦ ἐπικαθήμενον χαλαρὸν στρῶμα κόνεως ἀποξέεται εὐκόλως, οὕτω δὲ παρηχθησαν αἱ ἐν τῇ τομῇ γραμμαί, ἃς δεικνύει ἡ εἰκών. Κατὰ ταῦτα διακρίνονται ἐν αὐτῇ σαφῶς δύο κυρίως δάπεδα ὁδοῦ, τὸ ἀνώτερον εἰς +2·90-3·00 [1], ὅπερ εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ τὸ 5ον λογιζόμενον ἐκ τῶν κάτω ἐν τῇ εἰκόνι 3, καὶ ἔπειτα τὸ κατώτερον, ὅπερ ἀπὸ +2·60 κλίνει ὀλίγον πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἤτοι πρὸς βορρᾶν καὶ ἀντιστοιχεῖ τῷ 4ῳ ἐδάφει τῆς ὁδοῦ ἐκεῖ. Τὸ 3ον ἔδαφος

Ἄνω πέρας τοῦ περιβ. II +4·08

Εἰκὼν 3. Στρώματα πρὸ τῆς ἀνατολ. γωνίας τῶν Ἡρακλεωτῶν.

τῆς ὁδοῦ, εἰς ὕψ. +2·30, ἠδυνήθημεν μετὰ προσοχῆς ξέοντες καὶ σαρώνοντες νὰ καθαρίσωμεν καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἐπιφάνειαν.

Κατ' ἀμφοτέρας αὐτοῦ τὰς πλευρὰς ὑπάρχει ἀβαθὲς ῥεῖθρον ἐν εἴδει σκάφης (α-α), πλάτους 0·50, ἀπέχον δὲ τοῦ πέρατος τῆς ὁδοῦ περίπου 1 μέτρον. Πλησίον τοῦ νοτίου ῥείθρου ὑπάρχει ἐν τῷ ἐδάφει διπλῆ τροχιὰ πλάτους 1 μ. Ἀριστερὰ ἐν τῇ γωνίᾳ παρὰ τὸ 6 εὑρέθη σωρὸς πηλοῦ ὑπὸ πυρὸς ἐρυθρωθέντος, εἰσερχόμενος εἰς πλάτος 1·50 εἰς αὐτὴν τὴν ὁδόν. Αἱ φαινόμεναι πλίνθοι ἦσαν ἐν διαφόροις θέσεσι, μεταξὺ δὲ αὐτῶν εὑρέθησαν τεμάχια χαλκοῦ. Ὅμοιαι «πυραὶ» παρετηρήθησαν πολλαχῶς κατὰ τὰ πλάγια τῆς ὁδοῦ, ἑρμηνεύονται δὲ ἐκ θυσιῶν, αἵτινες θὰ προσεφέροντο πρὸ τῶν τάφων.

[1] Ὡς μηδὲν ἐλήφθη συμφώνως πρὸς τὰ σχέδια τοῦ Noack καὶ τοῦ Struck (ἐν Athen. Mitt. 1907, πρβ. σελ. 127, καὶ ἐν Friedhof a Er.d. σ 11) σημεῖον ἐπὶ τῆς ἄνω ἀκμῆς τῆς κατωτάτης βαθμῖδος τοῦ πύργου C τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐν πίν. XIII τῶν Athen. Mitt. Τὸ σημεῖον τοῦτο κεῖται 43μ.845 ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης.

Πρὸς διευκρίνησιν τῶν κατὰ τὰ ἀρχαιότερα δάπεδα τῆς ὁδοῦ ἐσκάφη ἤδη ἐν ἔτει 1907 στενὴ τάφρος ἀπ' ἀνατολῶν κατὰ μῆκος τοῦ γειτονικοῦ περιβόλου τῶν Θορικίων μέχρι ἀκριβῶς τῆς γωνίας τῶν Ἡρακλεωτῶν, εἰς βάθος δὲ μέχρι τοῦ βράχου.

Τὸ τότε πολλαχῶς ἀσαφὲς ἀκόμη πόρισμα ἐξετέθη ἐν τῷ Friedhof am Eridanos σ. 22. Τὴν τάφρον ταύτην ἐξετείναμεν νῦν κατὰ ἥμισυ μέτρον, πλατύναντες αὐτὴν καθ' ἕτερον ἥμισυ μέτρον, χάρις δὲ εἰς τὴν φωτογραφίαν τοῦ κ. Οἰκονόμου δύναμαι νὰ καταστήσω αἰσθητὸν τὸ πόρισμα (εἰκ. 3).

Ἀριστερὰ ἄνω εἶναι ἡ βορειοανατολικὴ γωνία τῆς προόψεως τῶν Ἡρακλεωτῶν. Τὸ πρὸς τὴν ὁδὸν ἐκ κονιάματος ἐπένδυμα ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ ἡμίσεος ὕψους τῆς εἰκόνος. Πρὸ τοῦ κονιάματος, ἐκεῖθεν τῆς γομώσεως τῆς στενῆς τάφρου, ἥτις θὰ ἀνεφύχθη κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1900 γενομένην ἔρευναν τοῦ Delbrueck (Athen. Mitt. XXV 395), εἶναι ὁρατὰ κατὰ τὰς πλευρὰς τὰ τρία ὁριζοντίως βαίνοντα ἐδάφη τῆς προηγουμένης εἰκόνος. Ἡ γραμμὴ τοῦ III εἶναι κατά τι ὑψηλοτέρα ἢ τὸ κάτω πέρας τοῦ κονιάματος. Ἀπ' αὐτοῦ ὁρμᾶται τὸ ἔδαφος II, ὅπερ μόλις ἔθιξεν ἡ τάφρος τοῦ 1900. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ δρομίσκου κατὰ μῆκος τοῦ τείχους ἔχει τοῦτο μικράν τινα κλίσιν· δεξιὰ ἠκολούθει πλατὺ ῥεῖθρον, οὗ ἐφάνησαν αἱ διαστάσεις ἀκριβῶς μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἐπικαλυπτόντων αὐτὸ στρωμάτων. Πρβ. τὸ ἀντιστρόφως ἐκ δυσμῶν ἰχνογραφηθὲν περίγραμμα ἐν εἰκ. 4 καὶ τὸν τόπον, ἐξ οὗ

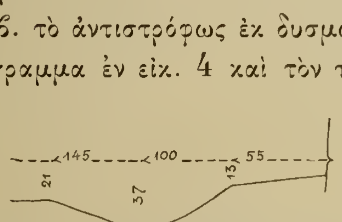

Εἰκὼν 4. Τομὴ ἐπιφανείας τῆς II ὁδοῦ.

ἐλήφθη ἡ φωτογραφία ἐν εἰκ. 6 πρὸ τοῦ πέρατος τοῦ κονιάματος. Ἐπὶ τοῦ στερεῶς πεπατημένου χαλικώδους ἐδάφους ἠδύνατό τις καὶ μετ' ἰσχυρὰν βροχὴν νὰ βαδίσῃ χωρὶς τὸ ὑπόδημα νὰ καταλίπῃ μηδὲν ἴχνος, ὡς ἐπὶ καλῆς ὁδοῦ κήπου. Τοῦτο ἄρα εἶναι τὸ ἔδαφος, ὅπερ ὀφείλει νὰ συναφθῇ μετὰ τοῦ κονιάματος τῶν Ἡρακλεωτῶν. Ὑπ' αὐτὸ ἐν τῇ τάφρῳ τῆς εἰκόνος 3 προσεκρούσαμεν εἰς ὅρον (Prellstein), ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἡ ἐν διατομῇ ὄψις τῆς ὁδοῦ εἶναι ἡ αὐτὴ καὶ ἡ II. Ἔνθα δὲ οὐδεὶς ὅρος περιώριζε τὸν δρομίσκον, ἐκεῖ ἐγένετο δυνατὸν νὰ σχεδιασθῇ τοῦτο εἰς μεῖζον μῆκος (πρβ. εἰκ. 5). Τὸ ἔδαφος τοῦτο κεῖται ἐν τῷ αὐτῷ ὕψει

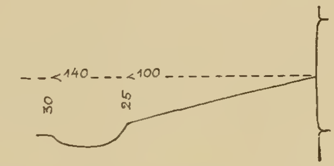

Εἰκὼν 5. Τομὴ ἐπιφανείας τῆς I ὁδοῦ.

καὶ τὸ πρὸ τοῦ πύργου τοῦ Δεξίλεω· χρονολογεῖται ἄρα ἀπὸ τοῦ ἔτους 394 π. Χ. καὶ εἶναι τὸ ἀρχαιότατον ἔδαφος, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἀνεύρωμεν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς διὰ τῶν τάφων ὁδοῦ.

Γεννᾶται νῦν τὸ ἐρώτημα μετὰ πάροδον πόσου χρονικοῦ διαστήματος ἐπετελεῖτο ἑκάστοτε ἡ ἀνύψωσις τοῦ ἐδάφους τῆς ὁδοῦ. Τοῦτο δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν διὰ τῆς πρὸ τοῦ περιβόλου τῶν Ἡρακλεωτῶν ὑπολοίπου ἡμῶν σκαφῆς.

Β'). Ἀρχαιότερος καὶ νεώτερος τοῖχος τοῦ ἀνδήρου τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρακειμένους περιβόλους.

Ἐπειδὴ ὑπὸ τὰς γωνίας τοῦ κονιάματος ἐφάνησαν τείχη, ἠναγκάσθημεν νὰ παρακολουθήσωμεν αὐτὰ σκάπτοντες μέχρι τοῦ βράχου. Τὸ μικρόλιθον τεῖχος, ὅπερ εἰσδύει ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν, ἔδειξεν ἤδη ἡ εἰκ. 3· πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τὴν δυτικὴν γωνίαν βλέπομεν ἐν τῇ εἰκ. 6 [1]. Τὸ διάγραμμα τῆς προόψεως, ὅπως ἐξηκριβώθη νῦν, συνεπλήρωσεν ὁ Ad. Struck διὰ τὸν πίνακα 3 ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἐν Friedhof am Eridanos σ. 66 σχεδιογραφήματος αὐτοῦ.

Τὸ πόρισμα εἶναι ὅτι ἐν τῷ περιβόλῳ πρέπει νὰ διακρίνωμεν δύο περιόδους κατασκευῆς.

Εἰς παλαιότερον κτίσμα II [1] ὀφείλουσι νὰ ἀνήκωσιν ἀμφότεραι αἱ κάτω σειραὶ τῶν δόμων καὶ οἱ τρεῖς πρὸ αὐτῶν ὅροι, οἵτινες ἐξεῖχον κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὲρ τὸ πρῶτον ἔδαφος.

Τὸ ἐκ τροχμαλοπαγοῦς ἀμυγδαλολίθου θεμέλιον ἐτέθη ἐπὶ τοῦ βραχώδους σχιστολίθου, ἔχει δὲ ὕψος μὲν ἀμφοτέρωθεν 0·47, μῆκος δὲ 7·32 (=περίπου 22 $^1/_3$ ἀττικῶν ποδῶν). Ὁ ὑπεράνω

[1] Διὰ τὴν φωτογράφησιν εἶχον ἐκτοπισθῇ ἀμφότεροι οἱ ὅροι, ὅ τε ὑπὸ τὴν Δ. γωνίαν τοῦ II περιβόλου καὶ ὁ ὑπὸ τὴν Α. γωνίαν τοῦ III.

τούτου δόμος τῆς εὐθυντηρίας, ἐκ τροχμαλοπαγοῦς ἀμυγδαλολίθου καὶ οὗτος, ὑψοῦται πρὸς ἀριστερὰ μὲν 0·66, πρὸς δεξιὰ δὲ 0·61, ἔχει ἄρα κλίσιν, ἥτις ἀναφαίνεται ἐντονωτέρα κατὰ τὸ κάτω χεῖλος τοῦ εἰς τὴν μετασκευὴν ἀνήκοντος κονιάματος καὶ δικαιολογεῖται ἐκ τῆς πρὸς δυσμὰς ἠρέμου κλίσεως τῆς ὁδοῦ. Τὸ τεῖχος κεῖται κατ᾽ ἀμφοτέρας τὰς πλευρὰς κατὰ 0·21 ἐσώτερον τοῦ θεμελίου, ὥστε ὁ στερεοβάτης τοῦ κτίσματος ἦτο πλάτους 6·91 (=21′), ἐν ᾧ ἡ διασκευὴ II^2 εἶχε πλάτος 8 μ.

Τὸ κονίαμα ἦτο μεταγενεστέρα προσθήκη εἰς τὸ ἐπὶ τὸ εὐρυχωρότερον πλέον διεσκευασμένον κτίσμα. Τὸ II^2 ἐξετάθη ἀριστερὰ μὲν κατὰ 78, δεξιὰ δὲ κατὰ 46 ἑκατοστόμετρα. Ἡ διασκευὴ προ-

Εἰκὼν 6. Θεμέλια τῆς πρώτης περιόδου τοῦ περιβόλου τῶν Ἡρακλεωτῶν.

ϋποτίθησι τὴν ὕπαρξιν τοῦ δευτέρου ἐδάφους τῆς ὁδοῦ· δικαιολογεῖται δὲ ἀναμφιβόλως ἀκριβῶς ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀνυψώσεως τῆς ὁδοῦ.

Ζητῶν μετὰ πάροδον πόσου χρονικοῦ διαστήματος ἀπὸ τοῦ II^1 ἐπῆλθεν ἡ διασκευὴ II^2 φθάνω εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι αὕτη ἀνάγεται εἰς τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες κατεσκεύασαν καὶ τὸ II^1. Οἱ ὑπὲρ τούτου λόγοι, πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ὁποίων πρέπει νὰ εἰσέλθω κατά τι καὶ εἰς τὰ κατὰ τοὺς γειτονικοὺς περιβόλους, εἶναι οἱ ἑξῆς·

Τὸ κτίσμα II^1 εἶναι νεώτερον τοῦ περιβόλου τῶν Θορικίων (I), ὅστις ἱδρύθη κατὰ τὴν γωνίαν τῆς ὁδοῦ τῷ 394, ἔχει δὲ μετ᾽ ἐκείνου κοινὸν τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ καὶ συνεχίζει τὴν ὑπ᾽ ἐκείνου διακοπεῖσαν γραμμὴν αὐτῆς, πρὸς δὲ τούτοις προσαρμόζεται πρὸς τὸ σχέδιον τοῦ ὅλου νεκροτα-

φείου, ὅπερ διὰ πολλῶν νέων παρατηρήσεων εὑρίσκεται ἔχον ὅπως διετυπώθη ἐν Friedhof am Eridanos σελ. 35 κέ. Ἐν ᾧ δὲ πρότερον τὰ διάφορα ὕψη τῶν ἐπιπέδων τῶν τριῶν προσκειμένων περιβόλων I-III ἐφαίνοντο δυσεξήγητα, καθ' ὅσον ἦτο μὲν ὁ περίβολος I καὶ ὁ περ. III ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ τὸ κάτω χεῖλος τοῦ κονιάματος ἦτο 0·60 ὑψηλότερον, νῦν ἐκλείπει τὸ ἄτοπον τοῦτο ἀποδεικνυομένου ὅτι ὁ I, ὁ II [1], ὁ III καὶ ὁ IV περίβολος ἐκτίσθησαν ὅτε ἡ ὁδὸς εἶχε τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς τέσσαρας ἐπίπεδον, ἔκλινε δέ πως πρὸς δυσμάς. Ἐν ᾧ δὲ ὡσαύτως πρότερον ἤμεθα ἠναγκασμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι μετὰ τὸν π. I ἐκτίσθη πρῶτον ὁ περ. III, καταλειφθέντος ἐν τῷ μεταξὺ κενοῦ τινος ἀχρησιμοποιήτου, νῦν μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ II [1] ποριζόμεθα καὶ ὡς χρονικὴν ἀκολουθίαν τὴν σειρὰν I, II [1], III, IV. Ἡ κατανομὴ ἄρα τῶν γηπέδων ἐγένετο, ὡς εἶναι φυσικόν, ἐν ἀδιαπτώτῳ συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς γωνίας τῆς ὁδοῦ καὶ ἐντεῦθεν, κατὰ τάξιν, ἥτις ἀποδεικνύεται τηρηθεῖσα καὶ ἐν τῇ οἰκοδομίᾳ ἀμφοτέρων τῶν προόψεων τοῦ γωνιαίου ἀνδήρου, ἐφ' ὅσον ἡ χρονικὴ ἀκολουθία VII, VIII καὶ IX καὶ πρὸς νότον παρὰ τὴν πάροδον VII, XII (Δημητρία καὶ Παμφίλη) καὶ XIII (Μεσσήνιοι) εἶναι ἐξηκριβωμένη. Κατὰ ταῦτα ἔχομεν ἐνδείξεις ὅτι καὶ ὁ ἀρχαιότερος περίβολος τοῦ Κοροίβου καὶ τῆς Ἡγησοῦς ἦτο γωνιαῖος περίβολος κατά τινα ἐκ τῆς κυρίας ὁδοῦ ἀναχωροῦσαν καὶ πρὸς βορρᾶν βαίνουσαν πάροδον, εἰς τὴν ἄποψιν τῆς ὁποίας ἐπενετέθη βραδύτερον ὁ ναΐσκος τοῦ Διονυσίου καὶ ὁ ὑπερέχων ταῦρος.

Ἐκ τούτου ἡ οἰκοδομία τοῦ II [1] πίπτει εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ 394 καὶ τῆς κτίσεως τοῦ θεμελίου τοῦ περιβ. III χρόνον. Ὁ τελευταῖος οὗτος περίβολος ἐχρησίμευσεν εἰς τὸν ἐξάδελφον τοῦ ῥήτορος Ὑπερείδου, τὸν Διονύσιον τὸν Κολλυτέα, ὅστις τῷ 346/5 ἦτο ἀκόμη ταμίας τῆς Ἥρας ἐν Σάμῳ (Friedhof am Erid. σ. 74). Ἡ ἐκλογὴ ἐν τούτοις τοῦ τόπου δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρός, μᾶλλον δὲ ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ ἀναμφιβόλως εὔπορος ἀνὴρ ζῶν ἔτι ἐφρόντισε περὶ τῶν τάφων ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν ἑαυτοῦ. Ὅτι δὲ ὄντως οὕτω συνέβη, ἐξάγεται ἐκ τῆς σχέσεως τοῦ περιβόλου II [2] πρὸς τὰ λείψανα τοῦ τείχους τοῦ περιβ. III (ἴδε εἰκ. 6 καὶ πίν. 3). Προτοῦ ἡ διασκευὴ II [2] ἐπεκταθῇ ἐπ' αὐτά, εἶχον τεθῇ τὰ θεμέλια τοῦ προσθίου τείχους τοῦ III καὶ ἀμφότεροι οἱ δόμοι τῶν τετραγώνων λίθων, ἐξ ὧν ἡ μετέπειτα διαρπαγὴ καὶ κατακρήμνισις τοῦ τείχους κατέλιπε μόνους τοὺς ἀκραίους λίθους. Ἀλλ' ἐκ τῶν δύο τούτων δόμων ὁ ἀνώτερος εἶχε μείνει ἀκόμη ἡμιτελὴς φέρων ἀκόμη τὸν πρὸς τοποθέτησιν χρησιμεύοντα ἀγκῶνα. Ὅτε ἄρα ὁ περίβ. II [2] ἐπεξετάθη ἐνταῦθα, ἡ οἰκοδομία τοῦ III μόνον ὀλίγον πέραν τῶν θεμελίων εἶχε προβῆ. Ὡσαύτως δὲ ὁ ναΐσκος τοῦ Διονυσίου καὶ τὸ ὑψηλὸν βάθρον μετὰ τοῦ ταύρου μόνον μεταγενέστερα τοῦ II [2] δύνανται νὰ εἶναι. Ὅπως δὲ κατὰ τὸ μέρος τοῦτο παρέσχεν ὁ Διονύσιος λωρίδα τινὰ εἰς τοὺς Ἡρακλεώτας, οὕτω παρεχώρησε λωρίδα τινὰ καὶ εἰς τὸν δεξιὰ αὐτοῦ ἰδιοκτήτην τοῦ IV περιβόλου, τὸν Λυσιμαχίδην τὸν Ἀχαρνέα (ἄρχοντα ἐν ἔτει 339/8), ὡς τοῦτο φαίνεται κατὰ χώραν.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀκολουθία τῆς ἀνεγέρσεως τῶν μνημείων τούτων ἔχει ὡς ἑξῆς·

394 π. Χ. Ἵδρυσις τοῦ περιβόλου I.

Ἵδρυσις τοῦ περιβόλου II [1].

Θεμέλια περιβ. III, κτήματος Διονυσίου Κολλυτέως, ταμίου ἐν Σάμῳ τῷ 346/5.

Ἵδρυσις περιβ. IV, κτήματος Λυσιμαχίδου τοῦ ἐν ἔτει 339/8 ἄρξαντος.

Ἀνύψωσις τῆς ὁδοῦ.

Διασκευὴ τοῦ περιβ. II.

Μετὰ τὸ 346/5 μνημεῖον Διονυσίου Κολλυτέως ἐν τῷ περιβ. III.

Αἱ ἐκ τοῦ βίου τῶν ἰδιοκτητῶν τοῦ III καὶ τοῦ IV περιβόλου χρονολογίαι πίπτουσιν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν χρόνον τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ I, εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ αἰῶνος. Μαρτυροῦσιν ἄρα ὅτι ἡ οἰκοδομία κατὰ τὸ μέρος τοῦτο τῆς διὰ τῶν τάφων ὁδοῦ προέβη πολὺ βραδέως. Πρὸς τὴν χρονικὴν ἐκείνην ἀκολουθίαν καὶ τὸν ῥυθμὸν τῆς ἐξελίξεως συμφωνεῖ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὰ περὶ τῆς Ἡρακλείας τῆς ἐν Πόντῳ γνωστὰ οἱ Ἡρακλεῶται Ἀγάθων καὶ Σωσικράτης κατέφυγον εἰς Ἀθήνας μόλις ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐν Ἡρακλείᾳ τυραννίδος τοῦ Κλεάρχου, ἤτοι μόλις τῷ 364, ἠγόρασαν δὲ ἔπειτα τὸν περίβολον II. Συμφώνως πρὸς τὸν ῥυθμὸν τῆς ἄλλης ἐξελίξεως τῆς ὁδοῦ οὐδὲν ἐμποδίζει νὰ δεχθῶμεν ὅτι τὸ τμῆμα II [1] ᾠκοδο-

μήθη 30 ἔτη μετὰ τὸν περίβολον I.

Ἡ ἐπισκόπησις τῶν σῳζομένων μνημείων τοῦ περιβ. II διδάσκει ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ τμῆμα II [1] ἦτο ἤδη ἰδιοκτησία τῶν ἐξ Ἡρακλείας ἀδελφῶν. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ὑψηλὴ στήλη φέρει τὰς συγχρόνως χαραχθείσας ἐπιγραφάς· *Ἀγάθων | Ἀγαθοκλέους | Ἡρακλεώτης. | Σωσικράτης | Ἀγαθοκλέους | Ἡρακλεώτης*, ἐν ᾧ ὁ ναΐσκος δεξιὰ ἦτο ἀφιερωμένος εἰς μόνον τὸν *Ἀγάθωνα | Ἀγαθοκλείους | Ἡρακλειώτην*. Ἐκ τῆς ἐξεργασίας τῶν βάθρων καὶ τῶν θεμελίων ἀμφοτέρων τῶν μνημείων εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ στήλη εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ ναΐσκου· ἤδη δὲ ἐν τῷ Friedhof am Eridanos ἐξετέθη μετὰ τῶν σχετικῶν ἀποδείξεων ἡ χρονικὴ ἀκολουθία πάντων τῶν μνημείων τοῦ περιβόλου.

1) Ἡ στήλη καὶ τὸ ζεῦγος τῶν ληκύθων, αἵτινες ἐχρησίμευον ὡς ἀκρωτήρια. 2) Ὁ κατεστραμμένος ναΐσκος ἀριστερά. 3) Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Κοραλλίου. 4) Ὁ ναΐσκος τοῦ Ἀγάθωνος· μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς δεξιᾶς γωνίας ὑπῆρξε πιθανῶς μικρός τις ναΐσκος, εἰς ὃν ἀνήκει βάθρον οὐχὶ κατὰ χώραν εὑρισκόμενον, Friedhof εἰκ. 40. Ἀλλ' ἐὰν τὸν ναΐσκον μετὰ τῆς μεγάλης ζωγραφίας τοῦ Ἀγάθωνος ὀφείλωμεν νὰ θεωρήσωμεν ὡς ἐπιτάφιον μνημεῖον ἀνεγερθὲν αὐτῷ μετὰ θάνατον, γεννᾶται τότε τὸ ζήτημα πρὸς τίνα σκοπὸν ἐχρησίμευε πρότερον ἡ στήλη ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἄλλη λύσις δὲν θὰ εἶναι δυνατὴ ἢ ὅτι αὕτη ἱδρύθη ἤδη ζῶντος αὐτοῦ, ἵνα διαπιστώσῃ τὸ δίκαιον τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ κοινῇ ὑπὸ τῶν δύο ἀδελφῶν ἀγορασθέντος τόπου. Ἡ ἀνακοίνωσις τῆς ἐν τοῖς θεμελίοις ἐρεύνης ἡμῶν θὰ ἐπιβεβαιώσῃ κατωτέρω τὸ πρᾶγμα ὅτι ἡ στήλη εἶναι τὸ ἀρχαιότατον τῶν μνημείων τούτων. Ἡ θέσις αὐτῆς εἶναι πρὸς τούτοις σπουδαία διὰ τὴν σχέσιν τοῦ II [1] πρὸς τὸ II [2]. Πρὸ τοῦ ἀκόμη ἀποκαλυφθῶσι τὰ κατώτερα στρώματα τοῦ II [1], ἦτο εὔλογον νὰ φανῇ παράδοξον ὅτι ἡ στήλη, μολονότι εἶχεν ἀναμφιβόλως τεθῆ ὡς μεσαῖον κόσμημα τῆς προόψεως, ἵστατο ὅμως ὑπεράνω τοῦ κονιάματος ἀπομακρυνομένη τοῦ μέσου πρὸς τὰ ἀριστερά 0·25. Νῦν εἶναι πλέον φανερὸν ὅτι ὁ ἄξων τῆς στήλης συμπίπτει μετὰ τοῦ μέσου τῶν ὀρθοστατῶν τοῦ II [1] μετά τινος ἀσημάντου λάθους ἀποκλίσεως πρὸς τὰ δεξιὰ 0·07. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη πᾶσα νὰ συνδέσωμεν τὴν ὑψηλὴν στήλην ἤδη μετὰ τοῦ II [1].

Ἀλλὰ τὸ χρονικῶς ἑπόμενον μνημεῖον, ὁ παρὰ τὴν ἀριστερὰν γωνίαν κατεστραμμένος ναΐσκος, ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ II [1], προϋποτίθησιν ἄρα τὴν διασκευὴν II [2], ἥτις ὡς καὶ ἡ ταύτην προκαλέσασα ἀνύψωσις τῆς ὁδοῦ ὀφείλει νὰ χρονολογηθῇ εἰς τὸν μεταξὺ τοῦ ἀρχαιοτάτου καὶ τοῦ δευτέρου μνημείου τῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλεωτῶν χρόνον. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀνύψωσις τῆς ὁδοῦ πρέπει νὰ τεθῇ μετὰ τὸ 364, τὸ ἔτος δηλαδὴ τῆς ἐποικήσεως τῶν Ἡρακλεωτῶν προσφύγων, οὐχὶ δὲ καὶ πολλῷ βραδύτερον, ὥστε περὶ τὸ 350, πρὸς ὃ συμφωνεῖ καὶ ἡ ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἰδιοκτήτου τοῦ III περιβόλου γνωστὴ χρονολογία τῆς ταμιείας αὐτοῦ ἐν Σάμῳ τῷ 346/5, ὅστις εἶχεν ἀρχίσει νὰ κτίζῃ ὅτε ἡ ὁδὸς ἦτο χθαμαλωτέρα, ἀπέλαβε δὲ τὸ ἐπιτάφιον αὐτοῦ μνημεῖον μετὰ τὴν ἀνύψωσιν τῆς ὁδοῦ. Ὁ καθορισμὸς ὅτι μετὰ 40 περίπου ἔτη, ἀπὸ τοῦ 394 μέχρι περίπου τοῦ 350, τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ ὑψώθη κατὰ 0·60 εἶναι σπουδαῖος διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τόπου τούτου· διότι παρέχει τὸ μέτρον πρὸς χρονικὸν καθορισμὸν τῶν μεταγενεστέρων ἀνυψώσεων τοῦ ἐδάφους.

Πρὸ τοῦ πέρατος τῶν ἐν τῷ νεκροταφείῳ καὶ τῇ κοιλάδι τοῦ Ἠριδανοῦ ἐργασιῶν θὰ ἦτο πρόωρον νὰ ἐκθέσῃ τις τοὺς λόγους τῆς ἀνυψώσεως τῆς ὁδοῦ. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὀφείλομεν νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ εἰς τὰ ἐπακολουθήματα αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ ταῦτα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ ἄνδηρα τῶν τάφων, μετατοπίσεις τῶν ὁρίων καὶ διασκευαὶ τῶν κτισμάτων. Ὅτι πρόωρος μεταβολὴ τοῦ σχεδίου ἅπαξ ἱδρυθέντος οἰκογενειακοῦ τινος τάφου καὶ ἄλλως συχνὰ ἀπαντᾷ ἐν τῷ νεκροταφείῳ, δύνανται νὰ δείξωσιν αἱ παρατηρήσεις ἡμῶν ἐν τοῖς περιβ. I, II καὶ III, αἱ διασκευαὶ τοῦ περιβ. XII (Παμφίλης καὶ Δημητρίας) καὶ τοῦ XX (τοῦ ἐκ πλίνθων περιβόλου πρὸς βορρᾶν τῆς κυρίας ὁδοῦ). Ἀνύψωσίς τις τοῦ ἐδάφους οὐχὶ μόνον ἐτάρασσε τὰ ἄνω τοῦ κτίσματος καὶ καθίστα ἀναποφεύκτους τὰς μεταβολάς, ἀλλ' ὅπου π. χ. ὑπῆρχε πρότερον πλινθόκτιστόν τι τεῖχος ἐπέφερε κατ' ἀνάγκην ἀνύψωσιν αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτῆς τοῦ ὅλου κτίσματος.

Ἐν τῷ περιβ. II ὁ στερεοβάτης τῶν πρώτων κτισμάτων εἶχε κατασκευασθῆ ἐκ δύο δόμων τε-

τραγώνων λίθων, ὧν ὁ ἀνώτερος ἐξεῖχε κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὲρ τὸ ἐπίπεδον τῆς ὁδοῦ· τὸ ἐπὶ τῶν δόμων τούτων τεῖχος μέχρι τῆς βάσεως τῆς στήλης συνέκειτο ἐκ λίθων πολυγωνικῶν οὕτως, ὥστε ὁ ἀρχιτεκτονικὸς ῥυθμὸς τοῦ ὅλου συνεφώνει τότε πρὸς τὸν τοῦ περιβόλου XII. Τὸ ὕψος τοῦ ἀνδήρου ἦτο ἀνέκαθεν τὸ αὐτὸ καὶ ὕστερον. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τοῦ ὕψους καὶ τῆς ἑνότητος τῆς θεμελιώσεως τῆς στήλης, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἐπίπεδον τοῦ συνεχομένου περιβ. I εἶχεν ἤδη φθάσει εἰς τὸ ὕψος τοῦτο (πρβλ. Friedhof am Eridanos σ. 57 ἄνω).

Περὶ τῆς διασκευῆς II² πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐχαλαρώθη τὸ πολυγωνικὸν τεῖχος διὰ τῆς εὐρύνσεως καὶ συνεπληρώθη, πρὸς κάλυψιν δὲ τῶν ἐκ τούτου παραχθεισῶν ἀνωμαλιῶν θὰ ἐχρησίμευσε τὸ κονίαμα.

Τὸ τεῖχος ἔφερεν ἐπιστέγασιν ἐξ ἐπιπέδων κεραμίδων, αἵτινες εὑρέθησαν πλήρεις τῷ 1863 νῦν ὑπάρχουσι λείψανά τινα τούτων. Ἔμπροσθεν, ἀσφαλῶς δὲ καὶ κατὰ τὴν δεξιὰν πλευράν, πρὸς προφύλαξιν τοῦ κονιάματος ἐξεῖχον καταλειφθέντα ἄνευ τινὸς κόσμου τὰ ἄκρα τῶν κεραμίδων. Ὁ τρόπος δὲ τῆς ὅλης ἐπιστεγάσεως θὰ μετηνέχθη εἰς τὰ λίθινα ἐκ τῶν συχνῶν πλινθίνων τειχῶν. Ὑπεράνω τῆς σειρᾶς τῶν στεγαστήρων πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν ἀπερίττου φράκτου πρασιᾶς, οἷα διεσώθη ἀρκετὰ σαφῶς ἐν τῷ XIX καὶ ἐν τῷ XX περιβόλῳ. Ταύτην θὰ κατεκάλυπτεν ἡ βλάστησις. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δεδομένων τούτων ἠδυνήθη ὁ Ad. Struck νὰ σχεδιάσῃ ἀναπαράστασιν τῆς προόψεως, ἥτις ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα (εἰκ. 7) ἐκ τοῦ Friedhof am Eridanos. Ἐγεννήθησαν δ' ὅμως ἀμφιβολίαι ἐὰν εἴχομεν δίκαιον νὰ δεχθῶμεν καλυπτῆρας ὑπὲρ τὰς ἁρμογὰς τῶν στεγαστήρων, καθ' ὅσον ἐν μὲν τῷ περιβ. XX,

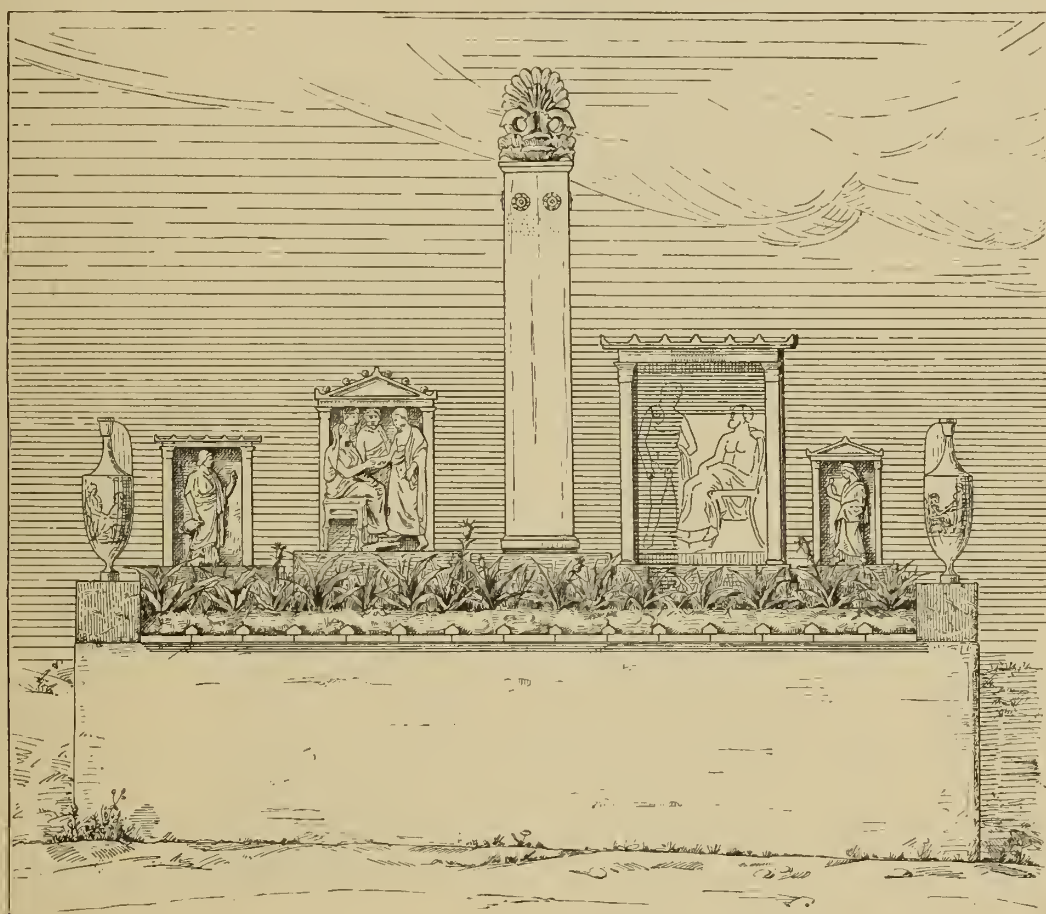

Εἰκὼν 7. Πρόοψις τοῦ περιβόλου II² συμπεπληρωμένη.

Εἰκὼν 8. Πρόσοψις τοῦ περιβόλου τῶν Ἡρακλεωτῶν μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

Ἐτυπ. 18.9.10

ἔνθα αἱ κεραμίδες εἶναι ἐπίπεδοι, ὅπως καὶ ἐν τῷ περιβ. II, ἐλλείπουσιν, ἐν δὲ τῷ περ. XIX ὑπάρχουσι, διότι οἱ ἐκεῖ χρησιμοποιηθέντες στεγαστῆρες εἶχον ἀνωρθωμένα τὰ χείλη. Ἄλλη λεπτομέρεια, ἥτις παραμένει ἀμφίβολος, εἶναι ἂν οἱ στεγαστῆρες διῆκον μέχρι τῶν ἄκρων τῶν τειχῶν ὑποκάτω τῶν κυβικῶν βάθρων τῶν ληκύθων ἢ μή.

Γ). Ἡ πρόοψις τῶν μνημείων τῶν Ἡρακλεωτῶν μετὰ τὴν ἀνασκαφήν.

Τὸ κάτω ἥμισυ τῆς προόψεως ἐπιστέφει τὸ συμμετρικὸν σύμπλεγμα τῶν μαρμαρίνων μνημείων. Τὰ λείψανα αὐτῶν ἐπλήθυνε μόνον ἐπουσιωδῶς ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν προσθέσασα τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στόμιον τῆς ἑτέρας τῶν ἀκραίων ληκύθων. Ἀλλὰ πόσον ἐν τούτοις μετέβαλεν ἡ μέχρι τοῦ ἀρχαίου βάθους τῆς ὁδοῦ σκαφὴ τὴν ὅλην ὄψιν τῶν μνημείων! Ἡ παραβολὴ καὶ αὐτῆς τῆς προχείρου καὶ διὰ τὸν χειμῶνα θολῆς φωτογραφίας (εἰκὼν 8) πρὸς τὴν παλαιὰν (ἐν εἰκόνι 1) δίδει ἀμυδρὰν ἀντίληψιν, πόσον ταῦτα ἐμφανίζονται νῦν μᾶλλον ἐξηρμένα. Ἡ ἐντύπωσις αὐτῶν ἐγένετο μεγαλοπρεπεστέρα, ἀφ᾽ ὅτου ὁ θεατὴς ὑποχωρεῖ βήματά τινα, ἵνα συμπεριλάβῃ τὸ ὅλον τοῦ συμπλέγματος, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ δὲν διευθύνεται πλέον ἐπὶ τοὺς πόδας τῶν μορφῶν καὶ τὰ ἠμελημένα βάθρα, οὐδὲ συναντᾷ διὰ μέσου τῶν μνημείων τούτων ἄλλους ἄλλης οἰκογενείας τάφους — ἀλλὰ μᾶλλον μόνον τὸ φωτεινὸν ἄπειρον τοῦ οὐρανοῦ ἀποτελεῖ τὸ ἤρεμον βάθος, πρὸς ὃ τείνουσι τὰ μνημεῖα, ἐξ οὗ ἐξέχουσιν. Ἡ φωτογραφία ἡμῶν στερεῖται ἀκόμη τῆς συμμετρικῆς ἑνότητος, ἥτις εἶχεν ἀνέκαθεν ἐπιτευχθῆ διὰ τῶν ἐν ταῖς ἄκραις ληκύθων. Ἐν βραχεῖ θὰ ἐπιτρέψῃ τὸ ζωηρὸν διὰ τὸ κάλλος τῶν μνημείων τούτων διαφέρον Γερμανίδος κυρίας, ἧς αἱ προθέσεις ἔτυχον τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἀναστηλώσωμεν τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν λείψανα καί, ἐφ᾽ ὅσον χωρεῖ, συμπληρώσωμεν αὐτά. Οὕτω δυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν, ὅτι πλησιάζομεν οὐσιωδῶς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐντύπωσιν.

Τὰ μνημεῖα μετετοπίσθησαν εἰς ὑψηλοτέραν σφαῖραν, ἀποκαλύπτονται δὲ οὕτω πολλαὶ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν ταύτην ἀποβλέπουσαι. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ ἐν τῷ ναΐσκῳ τοῦ Ἀγάθωνος προοπτικὴ ζωγραφία ἐγένετο ἐξίτηλος· ὡσαύτως καὶ τῶν νῦν ἠφανισμένων φατνωμάτων τῆς ὀροφῆς καὶ τῆς λοξῆς αὐτῶν προοπτικῆς δίδει ἰδέαν μόνον τὸ ἐν ἔτει 1863 γενόμενον ἰχνογράφημα τοῦ Seveso, ταύτην δ᾽ ὅμως δυνάμεθα νὰ ἐξελέγξωμεν διὰ τῶν σῳζομένων παραπλησίων λειψάνων τοῦ ἐν τῷ περιβ. III ναΐσκου τοῦ Διονυσίου, νῦν δὲ καὶ διά τινος Παγασητικῆς ζωγραφίας ὀροφῆς. Ἐν τῇ στήλῃ ὁ τρόπος τῆς τοποθετήσεως αὐτῆς ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐκ τοῦ ὕψους ἐντύπωσιν. Ἡ ἐξεργασία δηλαδὴ τοῦ ποδὸς αὐτῆς περατοῦται 5 ἑκατ. ὑπεράνω τῆς βάσεως· τὰ κάτωθεν τούτου δὲν ἐφαίνοντο εἰς τὸν ἐκ τῶν κάτω θεώμενον.

Τὸ διὰ διπλασιασμοῦ τῶν σειρῶν τῶν ἀκανθοφύλλων καὶ τοῦ ἐκ καλαμοειδῶν ἀνθεμίων ῥιπιδίου ἐπιμηκυνθὲν ἀνθέμιον προέβαλλε δεσπόζον μετὰ τοῦ ὀδοντωτοῦ περιγράμματος ὑπεράνω τῶν ὁμαλῶν ἐπιφανειῶν τῆς στήλης καὶ τοῦ τοίχου· τὰ ἐκ τοῦ βάθους ὡς γλῶσσαι προκύπτοντα φύλλα συνῆπτον τρόπον τινὰ ἐκεῖ ὑψηλὰ διὰ τοῦ πλάτους τοῦ ῥιπιδίου καὶ τῶν καμπυλουμένων ἄκρων αὐτῶν τὸ ὅλον σύμπλεγμα τῶν μνημείων. Ἐναργὴς ἔκφρασις καλλιτεχνικῆς τάσεως χωρούσης ἐν τῇ συνθέσει εἰς τὰ μύχια τῶν τριῶν διαστάσεων.

Ὡς πρὸς τὸν ναΐσκον τῆς Κοραλλίου παρατηροῦμεν ὅτι νῦν τὸ πρῶτον θεώμεθα τὸ σύμπλεγμα τῶν μορφῶν ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου ἐκ τοῦ ἐδάφους, εἰς ὃ ἀνήκει. Διὰ τὴν ὅλην ἐμφάνισιν αὐτοῦ ἐν τῷ ἁρμονικῷ συμπλέγματι τῶν μνημείων τούτων στερούμεθα βεβαίως — ἐκτὸς τῶν χρωμάτων — τοῦ περιαιρετοῦ κόσμου, ὅστις ἐπέστεφε τὸ ἀέτωμα. Μόνοι οἱ πρὸς τοῦτο ἓξ τόρμοι, 8 χλμτρ. διαμέτρου ἕκαστος, φαίνονται ἀκόμη ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀετώματος, καταλείπεται δὲ εἰς ἕκαστον νὰ φαντασθῇ μεθ᾽ ὁπόσης στερεότητος καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἦσαν ἐνταῦθα προσηλωμένα πρὸς κόσμον ἄνθη ἢ στέφανος· πιθανῶς ὅπως καὶ αἱ σειραὶ τῶν ῥοδάκων περὶ τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἐπὶ τῶν ἀρυβάλλων ἢ ἄλλων πηλίνων τῶν χρόνων τούτων. Ἐκτὸς δὲ τοῦ ὅτι ἀκριβῶς ἡ διακόσμησις αὕτη φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ αἰτία τῆς σμικρότητος τῶν ἀκρωτηρίων, εἶχε πρὸς τούτοις τὴν ἰδιότητα νὰ ἐξαίρῃ τὴν σκιαγραφίαν τοῦ μνημείου, διὰ τούτου δὲ ἐλαττοῦταί πως τὸ ὑπερβάλλον τῶν διαστά-

Εἰκὼν 9. καὶ 10. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς Κοραλλίου ἀπ' εὐθείας ὁρώμενον. κάτωθεν καὶ ἐκ τοῦ μέσου τῆς προόψεως.

σεων τοῦ συμμετρικῶς κειμένου ναΐσκου τοῦ Ἀγάθωνος.

Ὅτε δὲ ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ φωτογραφήσωμεν τὸ ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους τῆς ὁδοῦ (ἴδ. τὴν γενομένην φωτογραφίαν ἐν εἰκ. 10, ἥτις ἐτέθη πρὸς σύγκρισιν παρ' ἄλλην παλαιοτέραν ληφθεῖσαν ἀκριβῶς ἐκ τῶν ἔμπροσθεν), προσέπεσεν εἰς τὴν ἀντίληψιν ἡμῶν μικρά τις, μὴ παρατηρηθεῖσα πρότερον, λεπτομέρεια ἐν τῇ ἐκτελέσει. Ἐν ᾧ δηλ. αἱ γραμμαὶ τοῦ ἐπικράνου τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος εἶνε ἐξειργασμέναι ἐπιμελῶς καὶ ἔσωθεν μέχρι τοῦ βάθους τοῦ ἀναγλύφου, ἡ ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ ἐπικράνου τῆς δεξιᾶς παραστάδος ἔχει καταλειφθῇ ἀκατέργαστος. Περὶ τῆς διαφορᾶς δύναταί τις νὰ πεισθῇ καὶ ἐν τῇ σμικρύνσει τῆς εἰκόνος ἀριστερά. Τὸ περιστατικὸν τοῦτο ἐγένετο ἀφορμή, ὥστε ἡ νέα φωτογραφία νὰ ληφθῇ ἔκ τινος σημείου κειμένου πλαγίως πρὸς τὰ δεξιά, δηλ. ἐκ τοῦ μέσου τῆς προόψεως τοῦ περιβόλου, οὕτως ὥστε ἐξαφανίζεται ἡ ἐσωτερικὴ πλευρὰ τοῦ ἐπικράνου ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρός. Διὰ τούτου φαίνεται εὕρομεν τὴν ὀπτικὴν ἀφετηρίαν τοῦ ἐργαζομένου καλλιτέχνου. Ὅτι δὲ καὶ ἄλλως κατὰ τὴν ἀνέγερσιν τῆς προόψεως ταύτης τῶν μνημείων ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν σημεῖόν τι παρατηρήσεως πρὸ τοῦ μέσου αὐτῶν, ἐδίδαξεν ἤδη πρότερον ἡ ὀλίγον πρὸς τὸ μέσον ἐστραμμένη διεύθυνσις τοῦ ἄλλου σωζομένου ναΐσκου — πρβλ. παρὰ τῷ Salinas Tav. I F τὸ ὑπὸ τοῦ Seveso πρὸ τῆς πτώσεως καὶ τῆς ἀναστηλώσεως γενόμενον ἰχνογράφημα —, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα λοξὴ προοπτικὴ παράστασις τῶν φατνωμάτων τῆς ὀροφῆς αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ τῆς Κοραλλίου δ' ὅμως τὸ σύμπλεγμα τῶν προσώπων ἐμποιεῖ σημαντικῶς βαθυτέραν ἐντύπωσιν ὁρώμενον ἐκ τῶν πλαγίων ἢ ἀπ' εὐθείας. Ἡ κυρία μορφὴ τῆς γυναικὸς ἀποκαθηλοῦταί πως ἀπὸ τοῦ βάθους καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἀντωποτέρα ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τοῦ κόλπου καὶ τοῦ σκίμποδος. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ γενειῶσα μορφή, κατὰ τὴν ἡμετέραν ἐκδοχὴν ὁ Σωσικράτης, ὁρώμενος κατ' ἐνώπιον εἶναι ἀβαθὴς καὶ οἱονεὶ προσκεκολλημένος ἐπὶ τοῦ βάθους, τὸ γυμνὸν στῆθος φαίνεται ἐκτετοπισμένον· κατὰ τὴν ἐκ τοῦ πλαγίου θέαν ἵσταται ἐλεύθερος καὶ φυσικὸς παρὰ τὴν νύμφην, ἡ δὲ διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς μορφῆς τοῦ προσερχομένου γεννωμένη ἐπιπρόσθησις (Überschneidung) τίθησιν αὐτὸν εἰς μεῖζον βάθος. Ἡ ἔκφρασις αὐτοῦ τοῦ Ἀγάθωνος κερδαίνει εἰς ζωηρότητα. Ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀντωποτέραν θέσιν τῆς Κοραλλίου, παρισταμένη κατὰ κρόταφον, καθίσταται ζωηροτέρα ἐν τῇ κινήσει, ὁ ῥυθμὸς τῆς προκυπτούσης πως ἰσχνῆς μορφῆς ἀποβαίνει αὐστηρότερος ἢ ἐὰν ἐφαίνετο περισσότερον μέρος τοῦ σώματος. Ἡ ἀντίθεσις τέλος τῶν «*παθῶν*» ἐν ἀμφοτέραις ταῖς κυρίαις μορφαῖς γίνεται νῦν ἐναργεστάτη· ἡ θλῖψις, ἥτις πιέζει τὸν ἐπιζήσαντα σύζυγον καὶ ἡ θερμὴ ἀγάπη τῆς ὡραίας γυναικός, ἥτις διαρκεῖ καὶ πέραν τοῦ τάφου, ἀμειβομένη μακαρίως ὑπὸ εὐμενῶν θεοτήτων τοῦ ἐπέκεινα κόσμου. Ὁ Ἀγάθων εἶναι, ὡς ἤδη ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν μνημείων ὠφείλομεν νὰ συμπεράνωμεν, ὁ ἀκόμη ζῶν· ἵσταται ἀπέναντι τοῦ κύκλου τῶν ὑπ' αὐτοῦ θρηνουμένων, συζύγου τε καὶ ἀδελφοῦ.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀρχαίου ἐδάφους τῆς ὁδοῦ προάγει συγχρόνως καὶ τὴν κατανόησιν τῶν παρ' αὐτὸ μνημείων. Προσελκύουσι ταῦτα νῦν εἰς βαθυτέραν εἴσδυσιν εἰς τὰς σκέψεις καὶ τὴν πίστιν, ἥτις ἀνέστησε τὸν πάγκαλον τοῦτον, πρὸς τὰς καρδίας ὁμιλοῦντα κόσμον τῶν τύπων τῶν νεκροταφείων τῶν Ἀθηνῶν. Τίνα σημασίαν εἶχε διὰ τοὺς Ἀθηναίους τοῦ τετάρτου αἰῶνος καὶ τοὺς συμβουλεύοντας αὐτοῖς Ἐλευσινίους ἐξηγητὰς ἡ τριὰς τῶν τύπων τῶν ἐπιταφίων μνημείων, ἣν εὑρίσκομεν ἐν τῇ προόψει τοῦ περιβόλου τούτου καὶ ἣν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ, ἡ ἀνθεμόεσσα στήλη, οἱ παρ' αὐτὴν ναΐσκοι καὶ τὸ κατὰ τὰ ἄκρα τῶν τάφων ζεῦγος τῶν ληκύθων;

Ἔρευνά τις περὶ τούτου, μάλιστα νῦν ὅτε ἡ μελέτη ἀπησχολημένη ἀκόμη περὶ τὴν κοπιώδη συναγωγὴν τοῦ διεσπαρμένου ὑλικοῦ τῶν μνημείων δὲν εἰσέδυσεν ἀκόμη ἱκανῶς εἰς τὸν χαρακτῆρα αὐτῶν, ἤθελε φέρει ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῶν ἀνακοινώσεων τούτων· προσωπικὴ ἐμοῦ εἰκασία εἶναι ὅτι ἡ διὰ ῥόδων κεκοσμημένη καὶ βρίθουσα θαυματουργῶν *κορυθαλῶν* ἢ *βάκχων* στήλη ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν πάλαι ὡς ὅρος καὶ οἱονεὶ παραστὰς τῆς πύλης τοῦ Ἠλυσίου, ὅτι δὲ πρὸς ταῦτα βαδίζουσιν αἱ ἐπὶ τῶν μνημείων μορφαὶ φέρουσαι τὰ εὐάρεστα τοῖς

χθονίοις θεοῖς δῶρα ἢ ὅτι — ἵνα μόνον τὰ καίρια σημεῖα ὑποδηλώσω — ὡς μάκαρες πλέον ἀναφαίνονται κατὰ τὴν θέσιν αὐτῶν ταύτην εἰς τοὺς ἐπιζῶντας, ὅτι τέλος αἱ ὑδρίαι, αἱ λήκυθοι καὶ αἱ λουτροφόροι ἀνάγονται εἰς τὴν πίστιν περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ λουτροῦ καὶ τοῦ ἐλαίου, ἅτινα ἀνιστᾶσι τὸν τεθνεῶτα εἰς νέον βίον. Ἐν συντομίᾳ φρονῶ ὅτι ἡ δύναμις τῆς εἰς τοὺς χθονίους πίστεως τῆς Ἐλευσινιακῆς θρησκείας καὶ αἱ περὶ ταύτης παραστάσεις κυριαρχοῦσι τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τῶν χθονίων τόπῳ μνημείων καὶ ὅτι τὸ ὅλον τῶν μνημείων τούτων, τά τε πρόσωπα καὶ τὰ σύμβολα, ὤφειλον νὰ εὑρίσκωνται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς ταῦτα.

Οὐδεὶς δὲ τόπος θὰ εἶναι καταλληλότερος, ἵνα αἰσθανθῇ τις καλῶς τὴν θρησκείαν τοῦ νεκροταφείου, ἢ ἡ θέσις ὀλίγα βήματα ἀπὸ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρὸ τῆς γωνίας τοῦ IV περιβ. Ἡ ἄποψις τοῦ τόπου ἐν εἰκ. 11 ὡς εἶναι δεικνύει αὐτὸν περὶ τὴν ἑσπέραν καθ᾽ ὃν χρόνον πίπτει ἡ σκιὰ εἰς τὴν κοίλην ὁδόν, τὰ δὲ μνημεῖα ἐπιστέφονται ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων[1].

[1] Ἡ φωτογραφία ὀφείλεται τῇ φωτογραφικῇ τέχνῃ τοῦ δρος κ. Kurt Müller.

Εἰκὼν 11. Κυρία ὁδός, ὄψις τῶν περιβόλων I - IV.

Ὁ ἐπὶ τῆς γωνίας τοῦ ἀνδήρου τοῦ Λυσιμαχίδου μολοσσὸς ἀναίρει εὐθὺ τὸ βλέμμα μεστὸν πάθους Σκοπαϊκοῦ ἀναμιμνήσκουσα διὰ τῆς κινήσεως τοὺς στίχους τῶν Φαρμακευτριῶν τοῦ Θεοκρίτου:

> *ἀλλὰ Σελάνα*
> *φαῖνε καλόν· τὶν γὰρ ποταείσομαι, ἅσυχε δαῖμον,*
> *τᾷ χθονίᾳ θ' Ἑκάτᾳ τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι*
> *ἐρχομέναν νεκύων ἀνά τ' ἠρία καὶ μέλαν αἷμα.*

Ὁ κύων αἰσθάνεται τὸ κράτος τῆς θεᾶς τῶν νεκρῶν. Παρ' αὐτὸν δ' ὅμως αἴρεται ὑπὲρ τὸν ναΐσκον τοῦ Διονυσίου τοῦ Κολλυτέως ὁ ταῦρος, ἡ *ἐπιφάνεια* τοῦ *ἀξίου ταύρου*, τοῦ Διονύσου, ὅστις ἐφύλαξε ζῶντα τὸν Διονύσιον, δὲν θὰ ἐγκαταλίπῃ δὲ αὐτὸν νεκρόν, ἡ μορφὴ τοῦ Ἁγίου, ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον, ὅστις ἐπαγρυπνεῖ ὑπὲρ τὸν ἐμπεπιστευμένον εἰς τὴν φύλαξιν αὐτοῦ. Εἰς τὸν κάτω ἐπὶ τῆς βαθείας ὁδοῦ ἱστάμενον ὁ θεὸς ἐπιφαίνεται ἐν μέσῳ τῶν φωτεινῶν θόλων τοῦ οὐρανοῦ. Πρὸς τὸν οὐρανὸν κατευθύνει τὸ βλέμμα καὶ ὁ κύων. Ἔνθα τὰ μνημεῖα δὲν ἐνεκλείσθησαν ἐν μουσείῳ ἀλλὰ διετηρήθησαν ἐπὶ τοῦ ἀρχαίου αὐτῶν ἐδάφους, ἐκεῖ ἀντιλαμβάνεταί τις πῶς ἡ τέχνη τῶν χρόνων τούτων περιλαμβάνει τὸν πλήρη θεῶν κόσμον τείνουσα νὰ εἰσδύσῃ εἰς γῆν καὶ οὐ-

ρανόν. Εἶναι ἡ αὐτὴ τέχνη, ἥτις ἐν τῷ ἀγάλματι τῆς Νιόβης παρέστησεν ἐν ταὐτῷ τό τε κράτος τῶν οὐρανιώνων καὶ τὸ ἐπίγειον πάθος.

Δ΄). Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιβόλου.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἡμῶν εἰσέδυσε καὶ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ περιβόλου μέχρι τοῦ παρθένου ἐδάφους.

Διὰ τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ὀπίσθιαι πλευραὶ τῶν θεμελίων τῶν μνημείων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς εἰκ. 12, ἔνθα συγχρόνως διὰ τῆς ἀγροίκου ὄψεως τῶν ὀπισθίων πλευρῶν τῶν μνημείων καταφαίνεται ζωηρῶς καὶ ἡ μονομέρεια τῆς νεκροταφειακῆς ταύτης τέχνης, ἥτις στρέφει τὰ νῶτα πρὸς τὸν τόπον τῆς ταφῆς, ἵνα ἐπιδείξῃ τὰ ἔργα αὐτῆς πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ.

Τὰ θεμέλια παρουσιάζουσι πολὺ διάφορον ἐξεργασίαν σχετιζομένην πρὸς τὴν διαδοχικὴν ἀνέγερσιν τῶν καθ' ἕκαστον μνημείων. Βαθύτατα καὶ ἐπιμελέστατα εἶναι τεθεμελιωμένη ἡ ὑψηλὴ στήλη. Ὑπὸ τὴν ἐκ δύο βαθμίδων βάσιν αὐτῆς, πεποιημένην ἐκ σκληροῦ ἀσβεστολίθου, ἧς δὲ ἐξεῖχε τῆς γῆς μόνον ἡ ἀνωτέρα βαθμίς, δύναταί τις νὰ παρακολουθήσῃ ἓξ σειρὰς μαλακοῦ λίθου Μουνυχίας, ὕψους ἑκάστην 0·40. Ἂν ἡ ἕκτη εἶναι καὶ ἡ τελευταία, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβώσωμεν διὰ τὴν στενότητα τοῦ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ὄπισθεν εὑρισκομένης σαρκοφάγου χώρου. Κατὰ ταῦτα βάσις καὶ θεμέλιον ὁμοῦ ἐμέτρουν 3·20 ἐπὶ πλέον· ἐπίσης βαθὺ ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιμελείας εἰργασμένον εἶναι τὸ θεμέλιον τοῦ ἀναγλύφου τῆς Κοραλλίου. Συνίσταται δὲ τοῦτο ἐκ μικρολίθου τείχους ὕψους 1·82 ὑπεράνω τοῦ ὁποίου κεῖνται δύο σειραὶ ἐκ κροκαλοπαγοῦς ἀμυγδαλολίθου ὕψ. 0·80 καὶ ἐπ' αὐτῶν ἡ ἐκ πειραϊκοῦ λίθου βάσις. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοῦτο ὁ παρ' αὐτὸ ἀκραῖος ναΐσκος ἵσταται ἐπὶ τοίχου ἐκ μικρῶν ἀξέστων λίθων ὕψ. 1·10 καὶ δύο σειρῶν ἀσβεστολίθου ὕψ. 0·70, ἐν ᾧ ὁ ναΐσκος τοῦ Ἀγάθωνος ἔχει ὑπὸ τὴν ὕψ. 0·30 βάσιν αὐτοῦ μόνον τοῖχον ἐκ μεγάλων ἀξέστων λίθων ὕψ. 0·44. Ἐκ τῶν θεμελίων τοῦ πέμπτου κατὰ σειρὰν μνημείου, ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἄκρᾳ τῆς εἰκόνος, οὐδὲν σῴζεται, διότι οἱ ὀγκόλιθοι παρὰ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἀγάθωνος μετηνέχθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐκεῖσε πρὸς στερέωσιν αὐτοῦ, τοῦτο δὲ δὲν πρέπει νὰ παραπλανήσῃ τινὰ ὡς πρὸς τὴν ὕπαρξιν μνημείου κατὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐν τῇ σχετίσει τῆς πλακὸς ἐν Fried. a. Erid. σ. 69 εἰκ. 40, διότι αὐτὴ εἶναι τόσον χθαμαλὴ (0·082) ἡ δὲ θεμελίωσις ἄλλων μικροτέρων, βραδύτερον προστεθέντων μνημείων καὶ ἄλλως ἐν τῷ νεκροταφείῳ τόσον ἀβαθὴς — πρβλ. τὴν στήλην τοῦ Κλειδήμου αὐτόθι σ. 105 εἰκ. 66 — ὥστε δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ προϋποθέσωμεν ἐνταῦθα βαθυτέραν τὴν θεμελίωσιν.

Ὁ ὄπισθεν εὑρισκόμενος περίβολος — πρβλ. τὸ σχέδιον τοῦ Struck ἐν πίν. 3 — ὁρίζεται πρὸς Ν. ὑπὸ τείχους, ὅπερ κατ' ἐμὴν γνώμην στηριζομένην ἐπὶ προηγουμένων ἐρευνῶν ἐκτίσθη προτοῦ ἀκόμη κατασκευασθῶσι τὰ ἄνδηρα ὑπὸ τοῦ *κοινοῦ* ἢ *θιάσου*, ὅστις διέταξεν ἅπαντα τὸν χῶρον τοῦτον (Friedhof am Eridanos σ. 36. 41). Τὸ τεμάχιον τῶν Ἡρακλεωτῶν χωρίζεται ἀπὸ μὲν τοῦ περιβόλου I διὰ τείχους μήκους 3·05, ἀπὸ δὲ τοῦ III διὰ τείχους μήκ. 5·00, τείχη, ἅτινα προϋποθέτουσι τὰς διαστάσεις τῆς εὐρυνθείσης προόψεως (II 2) καὶ ἀνάγονται μόνον εἰς τὴν διασκευήν. Ὁ ἀρχῆθεν πλάτος 6·91, ἔπειτα δὲ 8·00 ἔχων περίβολος εἶχε βάθος πρὸς ἀνατολὰς μὲν 5·35 πρὸς δυσμὰς δὲ 6·00.

Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ εἶχεν ἐκσκαφῇ ἡ γῆ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς ἡμῶν μέχρι τῶν βάθρων τῶν μνημείων (μέχρι περίπου + 3·80). Πρὸς τοῦτο δὲ ἀφῃρέθη ἐκεῖθεν κατὰ τὰς προηγουμένας ἀνασκαφὰς ὄγκος γῆς 6 περίπου μέτρων (πρβλ. Friedhof am Eridanos σ. 29). Ὅτι δὲ ἐκεῖ ἔδει νὰ ἀναμένῃ τις πλείονα στρώματα τάφων, ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐκθέσεων τοῦ Ῥουσοπούλου περὶ τῶν ἐν τοῖς παρακειμένοις περιβόλοις III καὶ IX-XI εὑρημάτων. Ἐν τῷ βάθει, ὅπερ ἐξηρευνήθη ὑφ' ἡμῶν, εὑρέθησαν ἄλλα δύο στρώματα τάφων, ὧν τὸ μὲν ἀνώτερον εἶναι μακεδονικῶν χρόνων, τὸ δὲ κατώτερον εἶναι τὸ τῆς οἰκογενείας τῶν Ἡρακλεωτῶν. Ἀρχαιοτέρας ἐποχῆς ἴχνη ἐλλείπουσιν ἐνταῦθα ἐντελῶς· ἐν ᾧ δὲ αἱ ἐργασίαι ἡμῶν διδάσκουσιν ὅτι πλησιέστερον τοῦ περὶ τὴν Ἁγ. Τριάδα χώρου καὶ ἐπὶ τοῦ πρὸς Α. τῆς παρόδου λόφου, ἔνθα τὰ μνημεῖα τῆς Παμφίλης καὶ τῆς Δημητρίας, ἤδη ἐν τῇ ἀρχαϊκῇ ἐποχῇ ἐχρησιμοποιήθη περισσότερον ὁ τόπος πρὸς ταφήν, κυροῦται ἡ εἰκασία ὅτι ὁ πρὸς δυσμὰς τῆς παρόδου καὶ πρὸς νότον τῆς κυρίας ὁδοῦ χῶρος

Εἰκὼν 12. Τὰ μνημεῖα τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν ὄπισθεν.

μόλις ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 4ου αἰ. ἐχρησιμοποιήθη πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Ὡς πρὸς τὸν μετέπειτα χρόνον ἡ ὑψηλοτέρα θέσις τῶν νεωτέρων τάφων διδάσκει, πῶς ἡ πίστις καὶ τὸ δίκαιον προεφύλαξαν τοὺς βαθύτερον κειμένους. Βεβαίως τὸ ἐγγύτατα πρὸ τῆς πόλεως ἔδαφος ἦτο παρὰ πολὺ πολύτιμον ἢ ὥστε νὰ μείνῃ χέρσον. Ἀλλὰ καὶ τὰ λείψανα, ἅτινα ἐθάπτοντο ἐκεῖ, ἦσαν παρὰ πολὺ ἱερὰ ἢ ὥστε μετὰ παρέλευσιν τακτῆς τινος προθεσμίας νὰ μετακομισθῶσιν εἰς κοινόν τι χωνευτήριον· ὁ νεκρὸς εἶχεν ἀπαραγράπτους ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς καθιερωμένης αὐτῷ γῆς. Ἵνα ἐν τούτοις αὕτη χρησιμοποιηθῇ ἐκ νέου, ἐπεστρώθησαν ἀλλεπάλληλα στρώματα γῆς, ἅτινα ἐπέτρεπον τὴν ἑκάστοτε σκαφὴν νέων τάφων ἄνευ βλάβης τῶν παλαιῶν. Οὕτως ἡ ἐκπλήσσουσα ἐπίχωσις τοῦ νεκροταφείου τούτου, ἣν εἰκασία τις, πολεμηθεῖσα ἤδη ὑπὸ τοῦ Στ. Κουμανούδη, ἀπέδιδε πρότερον εἰς τὰ πολιορκητικὰ ἔργα τοῦ Σύλλα, ἑρμηνεύεται μᾶλλον ἐκ τοῦ καθολικοῦ ἔθους καὶ τοῦ δικαίου τῶν νεκρῶν, ὅπερ ἐκυρώθη ἁπανταχοῦ τοῦ πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν χώρου διὰ τῆς εὑρέσεως ἐπαλλήλων τάφων, χωρὶς ἐν τούτοις νὰ θεωρῶ ἀσήμαντον ἐκτὸς τούτου καὶ τὴν βαθμιαίαν πρόσχωσιν τῶν ὀχθῶν τοῦ Ἠριδανοῦ καὶ τῶν παρ' αὐτὰς ὁδῶν. Ὅ,τι ἰδίᾳ ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐνταῦθα, εἶναι ὅτι ἡ εὐσέβεια τῶν ἀρχαίων ἐπεφύλαξεν εἰς τὴν νεωτέραν ἔρευναν ἄφθονον ὕλην.

1) Τὸ ἀνώτερον στρῶμα τῶν τάφων.

Ἐν πρώτοις τὸ ἐκ πτωχῶν τάφων συγκείμενον ἀνώτερον στρῶμα εἶχεν ὅριον πρὸς βορρᾶν τὰ μνημεῖα τῶν Ἡρακλεωτῶν, πρὸς νότον δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου ὑπάρχον ὀπίσθιον τεῖχος, ὅπερ κατὰ τὰ ἀνώτερα αὐτοῦ στρώματα θὰ ἀνεκαινίσθη ἐκ νέου. Τότε δὲ θὰ ἐνῳκοδομήθη εἰς αὐτὸ καὶ ὁ στενὸς καὶ ὑψηλὸς λίθος, ὁ ἐν τῷ σχεδίῳ φέρων τὰ ψηφία + 5·05, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ὅρος· οὕτω τοὐλάχιστον πρέπει νὰ ἐκληφθῇ οὗτος συμφώνως πρὸς τὸν χωρισμὸν τῶν κάτωθεν εὑρεθεισῶν συστάδων τάφων πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς αὐτοῦ. Ἀφοῦ δὲ κατὰ τὸ ἥμισυ ἦτο ἐμπεπηγμένος, συνάγεται ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ ἔδαφος τοῦ περιβόλου τῶν Ἡρακλεωτῶν εἶχεν ἀνυψωθῇ κατὰ 0·50 ὑπὲρ τὸ ἔδαφος τοῦ 4ου αἰ. Πρὸς τὴν ἀνατολικὴν συστάδα τῶν τάφων πρέπει νὰ σχετίσωμεν συνήθη κιονίσκον φέροντα τὴν ἐπιγραφήν:

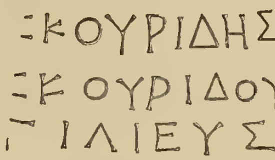

Εἰκὼν 13.

Διο]σκουρίδης | [*Διο*]*σκουρίδου* | [*Αἰ*]*γιλιεύς*. Τὴν θέσιν τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ μνημονεύει ὁ Ῥουσόπουλος ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1863, 282 ὄπισθεν τῆς στήλης Ἀγάθωνος καὶ Bullet. dell' Inst. 1863, 166 accanto ai due ultimi monumenti ἤτοι τῆς στήλης καὶ τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἀγάθωνος. Ὁ τύπος τῆς γραφῆς εἶνε ἠμελημένος καὶ ἄνευ ἐκπεφρασμένου χαρακτῆρος, ὥστε δὲν εἶναι εὔκολον νὰ κρίνῃ τις, ἂν ἀνήκῃ εἰς τὸν 3ον ἢ τὸν 2ον π. Χ. αἰῶνα.

Πρὸς δυσμὰς τοῦ ὁροσήμου εὑρίσκονται δύο τάφοι, *α* καὶ *β*, πρὸς ἀνατολὰς δὲ τρεῖς *γ*-*ε*, ἅπαντες διατεταγμένοι συμφώνως πρὸς τὴν κατὰ μῆκος διαίρεσιν τοῦ περιβόλου καὶ παράλληλοι πρὸς ἀλλήλους, ὁ *γ*-*ε* διευθυνόμενος πρὸς τὸ ὀπίσθιον τεῖχος, ἔνθα πρέπει νὰ δεχθῇ τις τὴν εἰς τὸν περίβολον εἴσοδον. Ἦσαν δὲ οὗτοι λάκκοι, ἐπικεκαλυμμένοι διὰ 3-4 ἐπιπέδων στεγαστήρων κεραμίδων, ἀρχῆθεν ὁριζοντίων, ὁ *ε* διὰ κοίλων κεραμίδων ὁμοίων πρὸς τὰς ἐν τοῖς ὀχετοῖς ἐν χρήσει.

Τὰ εὑρεθέντα κτερίσματα περιωρίζοντο εἰς μικρά τινα φαιὰ ἀμαυρὰ προχοΐδια μετ' ἐπικεχρωσμένων λευκῶν ταινιῶν, τὰς λεγομένας δακρυρρόας, καλοῦ σφαιρικοῦ σχήματος ὡς ἐν Athen. Mitt. XXXIII 1908 πίν. 26 καὶ σελ. 430. 436.

α) ἀμέσως ὑπεράνω τῶν λειψάνων τῶν ἀνθράκων τοῦ τάφου 8. Ἡ κεφαλὴ ἐν νότῳ, ὁ σκελετὸς ἐκτεταμένος· ὁ δεξιὸς βραχίων, ὁ μόνος σωθείς, προσέκειτο τῷ σώματι. Παρὰ τοὺς πόδας δακρυρρόη ὕψ. 0·095.

β) ἀμέσως πρὸς ἀνατολὰς τοῦ προηγουμένου. Κεφαλὴ ἐν βορρᾷ, ἐστραμμένη δὲ πρὸς δυσμάς, 70 ἑκμ. ἀπὸ τῶν θεμελίων τοῦ ναΐσκου. Παρὰ τὴν κεφαλὴν δύο δακρυρρόαι.

γ-*ε*) ὑπὲρ τὰς σαρκοφάγους 1 καὶ 3 (πρβ. εἰκ. 16), ὁ *γ* περίπου 25 ἑκμ. βαθύτερον τῆς σαρκο-

φάγου 1, ὁ δ καὶ ὁ ε ἐπ᾽ αὐτοῦ τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου 3.

γ) Στέγασις διὰ τριῶν στεγαστήρων μήκους ἑκάστης 57 ἑκμ., οὕτως ὥστε τὸ ὅλον μῆκος εἶναι 1·71. Τὸ πλάτος δύο ἐξ αὐτῶν ἀνὰ 67, τῆς τρίτης 63 ἑκμ. Ἐπὶ τῶν κεραμίδων ἴχνη καύσεως, ὡσαύτως δὲ καὶ ὑπὸ τὸ κρανίον κεκαυμένη γῆ. Ἡ κεφαλὴ ἐν νότῳ, κεκλιμένη δὲ πρὸς δυσμάς[1]. Μῆκος ἀπὸ τῆς κορυφῆς μέχρι τοῦ ἀστραγάλου 1·62, πλάτος τοῦ στήθους 0·42 (ὁ ἀριστερὸς ὦμος εἶναί πως διὰ τὴν κλίσιν τῆς κεφαλῆς συμπεπιεσμένος), διάστημα ἀπὸ τοῦ αὐχενικοῦ σπονδύλου μέχρι τοῦ δεξιοῦ ὤμου 0,245. Ὁ ἀριστερὸς βραχίων πρόσκειται, ὁ δεξιὸς πῆχυς ἔκειτο ἐπὶ τῆς

Εἰκὼν 14. Τάφοι ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Ἡρακλεωτῶν πρὸ τῆς ἀνοίξεως.

κοιλίας. Οἱ ὀδόντες ὑγιεῖς, οἱ τῆς κάτω σιαγόνος πλήρεις. Ἄριστα διασῴζονται τὸ ῥινικὸν ὀστοῦν κατὰ τὸ ἄνω αὐτοῦ μέρος ὡς καὶ τὸ ἐκ τῆς ἄνω σιαγόνος ἐκφυόμενον. Παρὰ τοὺς πόδας δακρυρρόη ὕψ. 0 08· πλησίον τῆς δεξιᾶς κνήμης, εἰς ἀπόστασιν 0·15 ἀπὸ τῆς πτέρνης, σιδηροῦς ἧλος.

δ) Στέγασις διὰ $3\,^1/_2$ κεραμίδων ὁλικοῦ μήκους 1·90 περίπου, πλάτους δὲ 0·48. Ἡ κεφαλὴ ἐν βορρᾷ, βλέπουσα δὲ πρὸς δυσμάς. Μῆκος τοῦ σκελετοῦ 1·50. Τὰ ὀστᾶ λεπτότερα τῶν τοῦ γ, πιθανῶς γυναικός. Οἱ βραχίονες ἐκτεταμένοι κατὰ πλάγια. Δακρυρρόη 10 ἑκμ. ἀριστερὰ παρὰ τοὺς πόδας. Παρὰ τὴν κεφαλὴν δύο σιδηροῖ ἧλοι.

ε) ἐγένετο πρὸ τοῦ δ. Ἡ στέγασις διὰ κοίλων

[1] Τὸν σκελετὸν τοῦτον, ἀνήκοντα εἰς εὔρωστον ἄνδρα, παρέλαβεν ὁ κ. Κλὼν Στέφανος εἰς τὸ Ἀνθρωπολογικὸν μουσεῖον.

Ἐτυπ. 22.9.10

κεραμίδων φρέατος· ἐπὶ τεμαχίου αὐτῶν σῆμα τοποθετήσεως Μ. Ὁ σκελετὸς ἔκειτο κατὰ πλευρόν, ἐστραμμένος πρὸς δυσμάς, οἱ πόδες ἐν βορρᾷ, μῆκος ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ λαιμοῦ 1·28. Ἡ κεφαλὴ εἶχε προφανῶς κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ *δ* κυλισθῆ ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου 3 καὶ κατέκειτο παρὰ τὸ δυσμικὸν χεῖλος αὐτῆς.

2) Οἱ τάφοι τῶν Ἡρακλεωτῶν.

Πρώτην φορὰν ἐν οἰκογενειακῷ τάφῳ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ τετάρτου αἰῶνος καθίσταται σαφὴς ἡ σχέσις τῆς θέσεως τῶν ἐπὶ μέρους τάφων πρὸς τὰ μνημεῖα. Οὐχὶ ὑπ᾽ αὐτά, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χώρῳ τῷ ὄπισθεν αὐτῶν ἐτέθησαν οἱ τάφοι. Ὁ τόπος διῃρέθη πρὸς τοῦτο εἰς τρία καὶ ἐχρησιμοποιήθη διαφόρως. Τὸ μέσον καταλαμβάνουσι τέσσαρες σαρκοφάγοι τῶν κυρίων προσώπων τῆς οἰκογενείας· κεῖνται δὲ τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἐπ᾽ αὐτῶν ὑψοῦτό ποτε εἷς καὶ μόνος στρογγύλος τύμβος. Ὁ ἐντεῦθεν ἀπομένων στενὸς χῶρος ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ταφὴν δύο παιδίων. Κατὰ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἐφαίνοντο ἀκόμη ἐν τοῖς ἄκροις δύο πυραί. Πρβ. σχέδιον.

α) Αἱ σαρκοφάγοι 2, 3 καὶ 4 ἐν εἰκ. 14 πρὶν ἀνοιχθῶσιν, ἐν εἰκ. 15 μετὰ τὴν ἄνοιξιν.

Διὰ τὴν βαθυτέραν αὐτῶν θέσιν αἱ σαρκοφάγοι 1 καὶ 2 εἶναι αἱ ἀρχαιόταται τῆς σειρᾶς, διακρίνονται δὲ καὶ διὰ τοῦ ὑλικοῦ αὐτῶν, κογχυλιάτου λίθου, τῶν ἄλλων ὑψηλότερον κειμένων μαρμαρίνων σαρκοφάγων, τῆς τε ἐν τῷ μέσῳ ὑπ᾽ ἀριθ. 3 καὶ τῆς ὑπ᾽ ἀρ. 4 προφανῶς τελευταίας ἀποτεθείσης παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς 3. Ὁ ἀριθ. 1 προϋποτίθησι τὴν ὕπαρξιν τῆς ὑψηλῆς στήλης, διότι τὰ ἐν εἰκ. 12 κάτω φαινόμενα θεμέλια αὐτῆς ἀπεκόπησαν ἐν τῇ γωνίᾳ διὰ τὴν τοποθέτησιν τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου. Ὁ ἀριθ. 2 ἦτο παλαιότερος τοῦ θεμελίου τοῦ ἀναγλύφου τῆς Κοραλλίου, διότι οἱ λίθοι τούτου ἐξεῖχον τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου κατὰ 0·07. Ἐν τῷ ἀριθ. 1 καὶ 2 ἔκειντο κατά τε τὴν μαρτυρίαν τῶν κτερισμάτων καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γερουλάνου καθορισμὸν τῶν ὀστῶν πτώματα ἀνδρῶν. Ἐν τῇ κατὰ τὸ μέσον προνομιακῇ θέσει, ἥτις εἶχε μείνει ἐλευθέρα μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ 1 καὶ 2, ἐν τῇ σαρκοφ. 3, ἐβεβαιώθη τὸ πτῶμα γυναικός, ὅπερ μόνης τῆς Κοραλλίου δύναται νὰ εἶναι, ὅπως ἐξ ὅλων τῶν διδομένων ἐξάγεται. Ἐν τῇ τελευταίᾳ κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν σαρκοφάγῳ, ἧς δυστυχῶς δὲν ηὐτυχήσαμεν νὰ ἀποκαλύψωμεν τὸ περιεχόμενον μετ᾽ ἴσης εὐκρινείας, καθ᾽ ὅσον ἐθρυμματίσθη τὸ κάλυμμα κατὰ τὴν ἄνοιξιν καὶ τὰ ἐμπεσόντα τεμάχια ἐτάραξαν κατὰ μέγα μέρος τὰ ἐν τῇ σαρκοφάγῳ, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἦτο ὁ Ἀγάθων, ὅστις, ὡς ἐκ τῶν μνημείων συνάγεται, ἀπέθανε μετὰ τὴν σύζυγον αὐτοῦ Κοράλλιον. Ὁ νεκρὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Σωσικράτους, ὅστις διὰ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀναγλύφου τῆς Κοραλλίου ἀπέθανε πρὸ αὐτῆς, ἀπέκειτο ἐν τῷ 1 ἢ τῷ 2· τίνα βαθμὸν συγγενείας εἶχεν ὁ ἐν τῇ ἄλλῃ σαρκοφάγῳ τεθαμμένος, δὲν εἶναι πλέον δυνατὸν νὰ ὁρίσωμεν.

Εἰκὼν 15. Αἱ σαρκοφάγοι τῶν Ἡρακλεωτῶν μετὰ τὴν ἄνοιξιν.

1. Σαρκοφάγος· ἐξωτερικαὶ διαστάσεις 2·18 : 0·75. Ὕψος 0·64· ἐσωτερικαὶ διαστάσεις 0·02 : 0·56, βάθος 0·55. Τὸ ἑρμητικῶς κλεῖον κάλυμμα συνέκειτο ἐκ δύο πλακῶν ὕψ. 0·18, πλάτ. 0·84, μήκ. δὲ 1·03 καὶ 1·36.

Τὰ ὀστᾶ ἔκειντο ἐν στρώματι πηλοῦ πάχους 3

Εἰκὼν 16. Σαρκοφάγος 1.

ἑκμ. Ἐπὶ τῶν τοιχωμάτων τῆς σαρκοφάγου ὑπῆρχε μέχρις ὕψ. 0·165 φαιοτέρα τις ζώνη μετ᾽ ἐπικειμένων γαιωδῶν λειψάνων. Ἡ φωτογραφία τῆς εἰκ. 16 ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπόξεσιν τοῦ χώματος. Ὁ σκελετὸς ἔκειτο ἐκτάδην, προσέκειντο δ᾽ αὐτῷ οἱ βραχίονες· ἡ κεφαλὴ κατὰ τὸν βορρᾶν, ἐστραμμένη δὲ πρὸς δυσμάς, τὸ κρανίον ἦτο διαλελυμένον. Μῆκος ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ κρανίου 1·57. Πλευραί τινες ἦσαν ἐκτετοπισμέναι· συγκεχυμένοι ἦσαν καὶ οἱ σπόνδυλοι, ὧν μέρος μὲν ἔκειτο ὑπὲρ τὸν δεξιὸν ὦμον, μέρος δὲ ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα. Μέρη τῆς σιαγόνος εὑρέθησαν παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον. Οἱ ὀδόντες ἦσαν ἐν καταστάσει διαλύσεως. Ὁ κ. Γερουλᾶνος ἀνεγνώρισε σκελετὸν ἀνδρός.

Ὀλίγα τεμάχια ξύλου ἀνοικτοῦ χρώματος ἔκειντο παρὰ τὸ ἀριστερὸν γόνυ ἐπὶ τοῦ γεώδους στρώματος· ἄλλα δ᾽ ὅμως ἴχνη ξύλου, ἅτινα θὰ ἐνεδείκνυον τήν ποτε ὕπαρξιν φερέτρου, δὲν παρετηρήθησαν. Κτερίσματα: ἐν τῇ ΒΑ^κῇ γωνίᾳ ἀλάβαστρον διαβεβρωμένον, παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον σιδηρᾶ στλεγγὶς μήκους 0·25, παρὰ δὲ τὴν λαβὴν αὐτῆς σιδηροῦς κῶνος διάτρητος πλήρης ξύλου ὕψ 0·03, διμ. 0·04, χρησιμεύων ἴσως πρὸς ἐξάρτησιν τῆς στλεγ-

Εἰκὼν 17.

γίδος, παρ᾽ αὐτὸν δὲ καὶ μικρὸν χαλκοῦν κομβίον· ἴχνη χαλκῶν καρφίδων ὑπεράνω τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ στήθους καὶ πλησίον τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου· τὰ ἄλλα κτερίσματα κεῖνται παρὰ τοὺς πόδας· ζεῦγος πηλίνων ἀρυβάλλων μετὰ μέλανος γανώματος (εἰκ. 17) ὕψους 0·09, κεκοσμημένων δὲ ἀμελῶς δι᾽ ἀνθεμίου, πολὺ ἐφθαρμένων, ὧν ὁ εἷς ἔκειτο μεταξὺ τῶν κνημῶν, ὁ δ᾽ ἄλλος ἐν τῇ παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα γωνίᾳ, ὑπεράνω ἀλαβάστρου διαμέτρου 0·075 καὶ μήκους 0·21· ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ποδῶν ἔκειντο δερμάτινα ὑποδήματα ἔχοντα ἱμάντα πλάτους 00·1, προσβεβλημένα δὲ τόσον πολὺ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, ὥστε μόνον ὀλίγα τινὰ συνεχόμενα τεμάχια ἐγένετο δυνατὸν νὰ ἐξαγάγωμεν· ἔν τινι τεμαχίῳ τοῦ καττύματος διεκρίνοντο τέσσαρα ἐπάλληλα στρώματα· τεμάχιον δὲ τῆς πτέρνης κύκλῳ

ἐρραμμένον εἶχε πλάτ. 0·045. Καὶ ὁ καθηγητὴς Ῥουσόπουλος ὥρισε τὴν μέλαιναν οὐσίαν ὡς δέρμα. Περὶ τῶν ὑποδημάτων ὡς κτερισμάτων ἰδὲ Σκιᾶν Ἐφ. Ἀρχ. 1898, 104 πίν. 4,4· Poulsen,

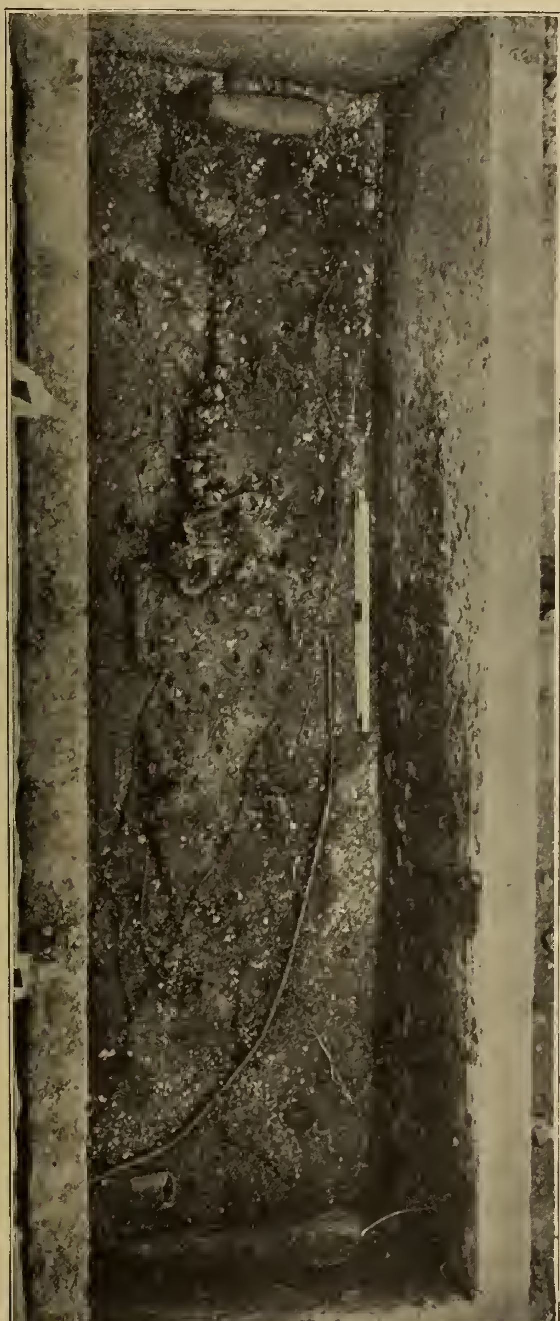

Εἰκὼν 18. Σαρκοφάγος 2· πρὸ τῆς καθάρσεως.

Dipylongräber 30· Watzinger, Griechische Holzsarkophage 3 ἑ.· Samter, Neue Jahrbücher für das klassische Altertum XIX 1907, 136.

2) Κάλυμμα ἐκ δύο τεμαχίων μήκ. 0·71 καὶ 1·52, πλ. 0·75, πάχ. 0·20. Σαρκοφάγος ἔχουσα ἐξωτερικὰς μὲν διαστάσεις 2·23 : 0·77, ὕψ. 0·65, ἐσωτερικὰς δὲ 2·04 : 0·57 καὶ βάθους 0·51. Φωτογραφία τοῦ τάφου, ὡς εἶχεν ὅτε ἀνεῴχθη, ἐν εἰκ. 18, μετὰ τὴν ἀπόξεσιν τοῦ 00·5 πάχους γεώδους στρώματος ἐν εἰκ. 19. Διὰ τοῦ παχέος κα-

Εἰκὼν 19. Σαρκοφάγος 2· μετὰ τὴν κάθαρσιν.

λύμματος εἰσέδυσαν ῥίζαι καπάρεως καὶ ἐξετάθησαν ὑπὲρ τὸ πτῶμα.

Τὸν ἰσχυρὸν σκελετόν, μήκ. μὲν 1·52, πλ. δὲ κατὰ τοὺς ὤμους 0·45, ὥρισεν ὁ καθηγητὴς Γερουλᾶνος ὡς ἀνήκοντα εἰς νεαρὸν ἄνδρα. Κεῖται ἐκτάδην ἔχων προσκειμένους τοὺς βραχίονας· ἡ κε-

φαλὴ ἐν βορρᾷ, κλίνουσα δὲ πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον· μέρος τοῦ κρανίου κεῖται κεχωρισμένον τοῦ ὑπολοίπου παρὰ τὸ ἄκρον τῆς σαρκοφάγου πλησίον τοῦ πρὸς τῇ κεφαλῇ ἀλαβάστρου· αἱ πλευραὶ ἐξετοπίσθησαν τῆς θέσεως αὐτῶν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ὀστᾶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός· αἱ ἐπιγονατίδες παραπλεύ-

Εἰκὼν 20. Σαρκοφάγος 3.

ρως τῶν γονάτων· ἡ κάτω σιαγών, ἡ μόνη εὑρεθεῖσα, ἐστερεῖτο ὀδόντων.

Ἐπὶ τῆς παρειᾶς τῆς σαρκοφάγου εἰς ἀπόστασιν 15 ἑκμ. ἀπὸ τοῦ ἄνω χείλους ἦτο προσκεκολλημένον μικρὸν τεμάχιον ξύλου μήκ. 0·02. Κτερίσματα: πρὸς τῇ κεφαλῇ ἀλάβαστρον μήκ. 28 ἑκμ. ἔχον ὡραίας φλέβας, εὑρεθὲν δὲ ἄνευ τοῦ στομιαίου δίσκου· μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου λείψανον χαλκῆς βελόνης ἢ γραφικοῦ στύλου μήκ. 00·6· παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα στλεγγὶς σιδηρᾶ τεθραυσμένη εἰς δύο, παρ' αὐτὴν δὲ μικρὰ πηλίνη κύλιξ μετὰ στίλβοντος μέλανος γανώματος, διαμέτρου 00·7· ἐν τῇ γωνίᾳ παρὰ τὸν δεξιὸν πόδα δεύτερον ἀλάβαστρον τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ ἄλλο εἴδους, πάντως θραυσθὲν εἰς δύο πρὶν κατατεθῇ εἰς τὸ φέρετρον.

Ἐν μέσῳ τοῦ διηθημένου γεώδους στρώματος παρετηρήσαμεν φαιὰς γραμμάς, ἰδίᾳ περὶ τοὺς πόδας, ὑπὸ τὰ ὀστᾶ καὶ ἐπ' αὐτῶν. Περὶ τῆς οὐσίας ταύτης διεφώτισεν ἡμᾶς ὁ καθηγητὴς κ. Ῥουσόπουλος καθορίσας ἐπὶ τῇ βάσει χημικῆς καὶ μικροσκοπικῆς ἐξετάσεως ὅτι «τὸ μέλαν εἶναι ὀργανικὴ

Εἰκὼν 21. Κάτοπτρον τῆς σαρκοφάγου 3.

οὐσία. Ἐκ τῶν παρατηρουμένων δὲ νημάτων συμπεραίνομεν ὅτι αὕτη προέρχεται ἐκ φύλλου». Ὅμοια ἰόχροα ἴχνη, ἅτινα παρετηρήθησαν ἐν τῷ χώματι παρὰ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα, θὰ ἀνήκωσιν εἰς ἄνθη. Συλλογὴν ὁμοίων λειψάνων ἴδε ἐν τῷ ὑπὸ Mau συντεταγμένῳ ἄρθρῳ Bestattung παρὰ Pauly-Wissowa III 340 καὶ Jacobsthal, Athen. Mitt. 1908 σ. 429. Παρὰ τὴν NA[κὴν] γωνίαν τοῦ καλύμματος εὑρέθη ἔξω κατὰ τὴν μακρὰν πλευρὰν ἄμορφος σιδηρᾶ μᾶζα 7×10 ἑκ.

3) Κάλυμμα 2·08×0·80 ὕψους κατὰ τὸ πέρας 0·10, ἐν τῷ μέσῳ 0·20. Τῆς σαρκοφάγου διαστάσεις ἔξωθεν μὲν 2·09×0·83 καὶ ὕψ. 0·66, ἔσωθεν δὲ 1·83×0·57 καὶ βάθος 0·52. Φωτογραφία μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ πυθμένος λεπτοῦ γεώδους στρώματος καὶ τῶν εὐαρίθμων ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ θρυμμάτων ξύλου ἐν εἰκ. 20. Μέχρι

0·14 ὑπὲρ τὸν πυθμένα φαιὰ χροιὰ τῶν τοιχωμάτων.

Τὸ γένος τοῦ πτώματος καθώρισεν ὁ καθηγητὴς κ. Γερουλᾶνος ὡς θῆλυ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λεκάνης καὶ τῶν μηριαίων ὀστῶν. Μῆκος περίπου 1·43. Ἡ κεφαλὴ ἐν νότῳ, τὸ κρανίον ἐν διαλύσει, ἐν τῇ κάτω σιαγόνι πλήρεις οἱ ὀδόντες, οἱ βραχίονες πρόσκεινται, ἅπαντα δὲ τὰ ἄλλα ὀστᾶ τοῦ κορμοῦ εἶναι σφόδρα τεταραγμένα.

Θρύμματα ἐρυθροφαίου ξύλου ἔκειντο παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ἐν τῷ κοίλῳ τοῦ κρανίου, παρὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ πτώματος καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους, τέλος δὲ πέριξ τῶν μηρῶν καὶ ὑπ' αὐτούς· ἓν ἐξ αὐτῶν εἶχεν ὀπὴν διαμέτρου 5 χμ. Ἐκ τούτου δὲ φαίνεται ὅτι ὁ νεκρὸς οὗτος ἐναπετέθη ἐν ξυλίνῳ φερέτρῳ (πρβ. Jacobsthal αὐτ. σ. 430).

Κτερίσματα: παρὰ τὴν κεφαλὴν χαλκοῦν κάτοπτρον διαμ. 0·115 (εἰκὼν 21). Ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς ὑπάρχει τετράγωνος πρισματικὴ λαβὴ (15×17 χμ., μήκους 24 χμ.), κατὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας διέρχεται χαλκοῦν σύρμα. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον σιδηρᾶ ψαλὶς μήκ. 0·17, πλ. ἑκάστης λεπίδος 0·03, μῆκ. 0 07. Παρὰ τὸν δεξιὸν ὦμον χαλκῆ περόνη μετὰ κομβίου. Ἐκ τοῦ συνήθους ζεύγους ἀλαβάστρων, κεῖται τὸ μὲν ἓν ὑπὲρ τὸ ἀριστερὸν ἰσχίον, τὸ δ' ἄλλο παρὰ τοὺς πόδας. Πιθανῶς ἐκ τῆς παρυφῆς κλινοσκεπάσματος ἢ ἐνδύματος προέρχονται μικρὰ ξύλινα σωληνάρια· μήκους 0·025 καὶ διάτρητοι ξύλινοι κόκκοι δύο διαφόρων μεγεθῶν, οἵτινες ἦσαν ἐπίχρυσοι (εἰκ. 22). Εὑρέθησαν πολλοὶ παρὰ τὰς κνήμας καὶ ὑπ' αὐτὰς μέχρι τῶν γονάτων, ἀλλὰ διελύθησαν κατὰ μέγα μέρος ἐλθόντες εἰς ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀέρος. Πρὸς τούτοις ἐξηγάγομεν ἐκ τῆς παρὰ τοὺς πόδας χώρας μέλαιναν γῆν, ἐν ᾗ ὁ καθηγητὴς Ῥουσόπουλος ἀνεγνώρισεν, ὡς ἐν τῷ 2, λείψανα φύλλων.

Εἰκὼν 22.

4) Κάλυμμα 2·38×0·88, ὕψ. 0·10-0·16.

Σαρκοφάγος 2·12×0·78, ὕψος 0·66· ἔσωθεν 1·90×0·57, βάθος 0·60. Τὸ κάλυμμα, ἤδη διερρωγός, ἀπεσχίσθη εὐθύς, ὡς ἀπεπειράθημεν νὰ ἄρωμεν αὐτό, καὶ κατέπεσεν ἐπὶ τοῦ πτώματος. Τὸ πτῶμα ἔκειτο ἐκτάδην ἐντὸς λεπτοῦ εὐρωτιῶντος γεώδους στρώματος, ἡ δὲ κεφαλὴ ἐν ἀνατολῇ κειμένη ἦτο, ὅπως καὶ τὰ σεσαθρωμένα ὀστᾶ, ἐν διαλύσει. Μῆκος ἀπὸ τῆς πτέρνης μέχρι τοῦ γόνατος 0·38, πλάτος τοῦ κάτω πέρατος τοῦ μηροῦ 0·08· ἀπόστασις τῆς πτέρνης ἀπὸ τοῦ κάτω πέρατος τῆς σαρκοφάγου 0·22. Ἐν τῇ γωνίᾳ παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς θρυμμάτια ξύλου. Ἑκατέρωθεν τῶν ποδῶν καὶ ἐγγύτατα πρὸς αὐτοὺς τὰ λείψανα ἀνὰ 2 σιδηρῶν ἥλων. Κατὰ τὸ πέρας τοῦ πυθμένος ὑπῆρχον δύο ἀκέραια ἀλάβαστρα (μήκ. 0·22 ἑκάτερον). Εἰς τρίτον ἴσως ἀνήκει, πιθανῶς δὲ εἰς τὸν στομιαῖον αὐτοῦ δίσκον, λεπτή τις λευκὴ μᾶζα εὑρεθεῖσα παρὰ τὴν δεξιὰν κνήμην.

Ἔξωθεν παρὰ τὸ ἀνατολικὸν χεῖλος τοῦ καλύμματος τῆς σαρκοφάγου εὑρέθη σφαιροειδές τι ἀγγεῖον μετὰ λαβῶν ἐξ ἐρυθροῦ ἀγανώτου πηλοῦ, ὕψ. 0·08, ἔχον δὲ μεγίστην διάμετρον 0·12, παρ' αὐτὸ τεμάχιον σιδηρᾶς στλεγγίδος καὶ σιδηρᾶ στεφάνη πλάτους 0·035 ἀπολήγουσα κατ' ἀμφότερα τὰ πέρατα εἰς δύο ἄγκιστρα, τεθραυσμένη δὲ εἰς πέντε τεμάχια ἔχοντα ὁμοῦ μῆκος 2·41, πιθα-

νῶς λαβὴ μεγάλου ἀγγείου. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἀκριβῶς θέσιν καὶ εἰς τὸ ὕψος τοῦ πυθμένος τῆς σαρκοφάγου ἔκειντο μικρὸν ἀλάβαστρον φέρον ἴχνη

Εἰκὼν 23.

καύσεως καὶ τὰ δύο ἐν εἰκ. 23 ἀπεικονισθέντα πήλινα ἀγγεῖα μετὰ καλοῦ μέλανος γανώματος, ἤτοι ἀρύβαλλος ἔχων ῥαβδωτὰς λαβὰς ὕψ. 0.08 καὶ μικρὰ ῥαβδωτὴ ὑδρία ὕψους 0·11.

3) Οἱ τάφοι τῶν παιδίων

Ἐν τῷ πρὸς ἀνατολὰς τῶν σαρκοφάγων χώρῳ ἦσαν μόνον οἱ ὑπ᾽ ἀριθ. 5 καὶ 6 τάφοι παιδίων, ἐν μικροτέρῳ βάθει ἢ οἱ τῶν πρεσβυτέρων, ὅπως καὶ ἄλλως παρετηρήθη τοῦτο ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν· ἐν τῇ εἰκ. 15 εἶναι ὁρατοὶ ἐμπρός. Ἀμφότεροι εἶναι ὅμοιοι· ἡ σαρκοφάγος συνίσταται ἐκ δύο πηλίνων σκαφῶν, τῆς μὲν χρησιμευούσης ὡς δοχείου, τῆς δ᾽ ἄλλης ὡς καλύμματος, μετρεῖ δὲ ἐκτὸς 0·88 : 0·44, ἔχουσα ἑκάστη ὕψ. 0·13, ἔσωθεν 0.79 : 0·34. Πέριξ αὐτῶν καὶ ἐπ᾽ αὐτῶν εἶχε τεθῇ γόμωσις ἐκ λίθων. Ἐν τῷ τάφῳ 5 διεκρίνετο ἀκόμη ὁ μικρὸς σκελετός, ὅστις ἐκ τῆς διαρρήξεως τοῦ καλύμματος εἶχε καταθλιβῇ· ἡ κεφαλὴ ἔκειτο ἐν ἀνατολῇ. Ἔξωθεν τῆς σοροῦ εὑρέθη χαλκοῦν κάτοπτρον διαμέτρ. 0·12. Ἐν τῇ ὑπ᾽ ἀριθ. 6 σορῷ, ἥτις εἶχεν ἤδη ἀναφανῇ ἐν προτέρᾳ ἀνασκαφῇ, δὲν εὑρέθη πλέον τίποτε (πρβ. Friedhof a. Erid. σ. 74 ἄνω). Ἡ θέσις τῆς ὑπ᾽ ἀρ. 5 σοροῦ πλησίον τοῦ ἐν τῇ ἀριστερᾷ γωνίᾳ τῆς προόψεως ναΐσκου καὶ ἡ σμικρότης τοῦ μνημείου τούτου ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ κατὰ τὸ μέσον μνημεῖα ἐπιτρέπουσι τὴν εἰκασίαν, ὅτι ὁ ναΐσκος πρέπει νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ τάφου τοῦ παιδίου. Ἐὰν δὲ εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐμὴ ἐκδοχὴ ὅτι τὸ δεύτερον οὐχὶ κατὰ χώραν εὑρισκόμενον, ἀπεικονισμένον δὲ ἐν Friedhof a. Erid. σ. 69 εἰκ. 40, βάθρον προέρχεται ἐκ παιδικοῦ ἐπιτυμβίου ἐν δεξιᾷ τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἀγάθωνος, τότε πρέπει νὰ σχετίσωμεν ταύτην πρὸς τὸν ὑπ᾽ ἀρ. 6 τάφον.

4) Αἱ πρὸς δυσμὰς πυραί.

Οἱ λάκκοι αὐτῶν διὰ τὸν εὐνόητον λόγον τοῦ κινδύνου, ὃν θὰ διέτρεχον τὰ μνημεῖα ἐκ τοῦ πυρός, εὑρίσκονται κατὰ τὰ ἄκρα καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ. Ἡ 8η πυρὰ φαίνεται ὅτι ἐγένετο μετὰ τὴν διασκευήν, ἡ 7η πρὸ αὐτῆς, ἀλλὰ πάντως πρὸ τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναΐσκου τοῦ Ἀγάθωνος, οὗ τὰ θεμέλια ἐξεῖχον ὑπὲρ τὸν λάκκον τῆς πυρᾶς, ὡς φαίνεται ἐν τῇ εἰκ. 16.

7. Διὰ τῆς ἐπιμελοῦς ἐργασίας τοῦ ἐκ Σάμου ἐργάτου Ἰωάννου Σαρικλῆ ἐπετύχομεν νὰ σχηματίσωμεν σαφεστέραν ἀντίληψιν περὶ τοῦ εἴδους τούτου τῆς ταφῆς, ὅπερ συχνάκις μὲν ἀπαντᾷ, ἀλλὰ καταστρέφεται εὐκόλως κατὰ τὴν ἀνεύρεσιν αὐτοῦ· πρβ. εἰκ. 24. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ τάφου (μήκ. 2·00 καὶ πλ. 1·05) κεῖνται ἀκόμη αἱ ἀπηνθρακωμέναι σχίζαι, πάχ. 0·15-0·20, ἐν τῇ χιαστῇ αὐτῶν θέσει. Μεταξὺ τῶν ἀνθράκων εὑρέθησαν τεμάχια ὀστῶν ἀπησβεστωμένα, ἐπ᾽ αὐτῶν δὲ δύο στερεὰ ἀλάβαστρα, πολὺ κεκαυμένα, ὧν τὸ ἕτερον κολοβὸν μετρεῖ εἰς μῆκος 0·26, πρὸς δὲ τούτοις κατεστραμμένον μικρὸν πήλινον ἀγγεῖον.

8. Πλάτους 0·80· ἀπεκόπη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν αὐτῆς πέρας ὑπὸ τῆς σαρκοφάγου 4, εἶναι ἄρα ταύτης ἀρχαιοτέρα. Περιεῖχεν ἐν τῇ ΝΔκῇ γωνίᾳ τεμάχια πολλῶν ἀλαβάστρων μεθ᾽ ὡραίων φλεβῶν.

Συμπεράσματα ἐκ τῶν τάφων τῶν Ἡρακλεωτῶν.

Μετὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν μνημείων τῆς οἰκογενείας πολλοὶ θὰ προσεδόκων νὰ εὑρεθῶσιν ἐν τοῖς τάφοις αὐτῶν πολυτιμότερα πράγματα. Ἀντὶ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι ἡ οἰκογένεια ἐτήρησε περιωρισμένον μέτρον περὶ τὰ κτερίσματα τῶν νεκρῶν αὐτῆς, ἴσως ἀκολουθοῦσα κατὰ τοῦτο τῷ ἔθει

τῶν χρόνων ἐκείνων πιθανῶς δὲ καὶ ἀρχαίαις νομικαῖς διατάξεσι. Πολλοὶ καὶ θὰ θαυμάσωσιν ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ πήλινα κτερίσματα δὲν εἶναι ἢ τοῦ ἁπλουστάτου εἴδους. Ἐκ τούτου τὰ εὑρήματα κυροῦσι τὴν γενικῶς κρατοῦσαν γνώμην περὶ τῆς καταπτώσεως τῆς ἀγγειογραφίας ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμίσει τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ὅ,τι δὲ ἄλλο λείψανον ζωγραφικῆς ἀνεφάνη ἐκ τῶν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τούτου χωμάτων περιορίζεται εἰς εὐάριθμά τινα ὄστρακα παναθηναϊκῶν ἀμφορέων ἀρχαΐζοντος ῥυθμοῦ. Τὰ συνηθέστατα πήλινα ἀγγεῖα ἐλαίου, οἷαι π. χ. αἱ λευκαὶ λήκυθοι, εἶναι πλέον ἄχρηστα, ἀντικατασταθέντα ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν ὡραίων ἀλαβάστρων. Ἀγγεῖα τοῦ εἴδους τούτου ἦσαν ἐνιδρυμένα καὶ πρὸ τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων ἐν τοῖς βάθροις αὐτῶν· συνελέγησαν δὲ πολλὰ τεμάχια ἐν τῇ πέριξ χώρᾳ.

Ἡ ἐξέτασις ἄλλου τινὸς γενικωτέρου ζητήματος, πρὸς ὃ παρέχουσιν ἀφορμὴν τὰ εὑρήματα, τίνα δηλ. σχέσιν ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας ἡ ἐν ταῖς σαρκοφάγοις ταφὴ καὶ ἡ ἐκ παραλλήλου πρὸς αὐτὴν ἀναφαινομένη καῦσις τῶν νεκρῶν, φαίνεται πρόωρος πρὶν ἐξετασθῶσι καὶ ἄλλαι περιπτώσεις ἐν τῷ νεκροταφείῳ. Τοῦτο μόνον εἶναι σαφές, ὅτι ἡ ἐν σαρκοφάγοις ταφὴ ἐπεφυλάχθη εἰς τὰ κύρια πρόσωπα τῆς οἰκογενείας. Ἐκ τούτου εἶναι πρόχειρον

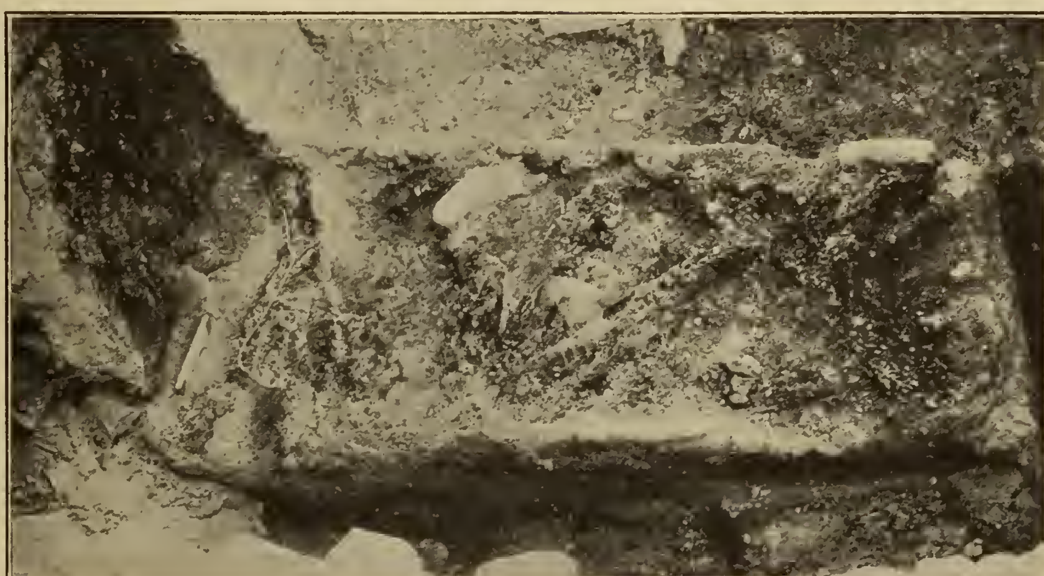

Εἰκὼν 24. Πυρὰ 7 (εἰς σελ. 140).

τὸ συμπέρασμα ὅτι αἱ πυραί, ὧν τὸ εἶδος ἐπέτρεπε τὴν ἐκ νέου χρησιμοποίησιν τοῦ ἐδάφους, ἀνήκουσιν εἰς τοὺς οἰκέτας. Ὅτι δὲ καὶ μετὰ θάνατον ἦσαν οὗτοι τοῖς δεσπόταις ὁμόταφοι, ἐξάγεται καὶ ἐξ ἄλλων μὲν ἐνδείξεων, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν ἐν τῷ περιβόλῳ τῶν Μεσσηνίων πραγμάτων (Friedhof a. Erid. σ. 100 e. f. g.).

Ἐν τέλει πρέπει νὰ ὑποδηλωθῇ διὰ βραχέων καὶ ἡ ἰδιόρρυθμος σχέσις τῶν μνημείων πρὸς τοὺς ὄπισθεν αὐτῶν τάφους. Ὑπὸ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἀγάθωνος, τὸ νεώτατον μνημεῖον τῆς σειρᾶς, κρύπτεται ὁ ἀρχαιότατος τάφος τοῦ περιβόλου. Ὄπισθεν τῆς στήλης τῶν ἀνδρῶν προσδοκᾷ τις νὰ εὕρῃ τάφον ἀνδρός, ὄπισθεν τοῦ ἀναγλύφου τῆς Κοραλλίου τὸν τάφον αὐτῆς. Ἀντ' αὐτοῦ ἡ μὲν Κοράλλιον κεῖται ὄπισθεν τῆς στήλης, τὸ δὲ εἰς αὐτὴν μνημεῖον ἵσταται ὑπὲρ τὴν σαρκοφάγον ἀνδρός. Ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι δὲν ἐτηρήθη ἡ αὐστηρὰ ἀντιστοιχία μνημείου καὶ τάφου ἐντὸς τοῦ οἰκογενειακοῦ κοινοταφίου, εἶναι δὲ πρὸς τούτοις δῆλον, τίνες ἀσάφειαι ἠδύναντο ἐκ τούτου νὰ γεννηθῶσι καὶ πῶς ἀνεπτύχθη ἡ ἀνάγκη αὐστηροτέρας τάξεως. Διὰ τούτου δὲ καθίσταται εὐνόητος καὶ ὁ νόμος τοῦ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως ὁ διατάξας ἵνα τὸ ἐπιτύμβιον τίθηται ἀμέσως ὑπεράνω τοῦ τάφου, super terrae tumulum (Cic. de legibus 2, 66)· διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἔκτοτε ἐν χρήσει κιονίσκοι, ὅλως ἀντιθέτως πρὸς πολλὰ ἀρχαιότερα οἰκογε-

νειακὰ μνημεῖα, φέρουσι κανονικῶς τὸ ὄνομα ἑνὸς μόνου νεκροῦ. Λιτὴ ἀστυνομικὴ διάταξις ὑποκαθίσταται εἰς τὴν χλιδὴν τῆς τέχνης. Αὕτη εἶχε μέχρι τοῦδε ἐν συμπεπυκνωμένῳ οὕτως εἰπεῖν λόγῳ ἐκφράσει τὴν ἑνότητα τῆς οἰκογενείας διὰ τῆς ὑψηλῆς στήλης καὶ τῆς ἐν τῷ μέσῳ θέσεως αὐτῆς, διὰ τοῦ ὑπερέχοντος αὐτῆς μεγέθους καὶ τῶν ἐγκεχαραγμένων ἐπιγραφῶν, προσέθηκε δὲ κατόπιν κατὰ τοὺς νόμους τῆς καλλιτεχνικῆς συμμετρίας δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἁπλοῦ μνημείου ἐπίλεκτα μέλη τῆς οἰκογενείας εἴτε καθ' ἑαυτὰ εἴτε ἐν συμπλέγμασι, ἀδιαφοροῦσα περὶ τῆς θέσεως τῶν ὄπισθεν κειμένων τάφων. Κατὰ ταῦτα τάσις αὐτῆς ἦτο ἁπλῶς ἡ διακόσμησις τῆς προόψεως τοῦ κοινοταφίου τῆς οἰκογενείας καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς δυνάμεως αὐτῆς πρὸς στολισμὸν τῆς ὁδοῦ, ἀξίας εἰσόδου εἰς τὴν πόλιν.

Alfred Brueckner.

Ἐξηλλήνισε Γ. Π. Οἰκ.

ΣΚΕΛΕΤΟΙ ΗΡΑΚΛΕΩΤΩΝ ΕΝ ΤΩΙ ΚΕΡΑΜΕΙΚΩΙ

ΥΠΟ

ΜΑΡΙΝΟΥ ΓΕΡΟΥΛΑΝΟΥ

Ἐπισκεφθεὶς πρό τινος χρόνου τοὺς ἐν τῷ Κεραμεικῷ ἀνασκαφέντας καὶ πολὺ ἐνδιαφέροντας οἰκογενειακοὺς τάφους, ἰδίως τοὺς τῶν Ἡρακλεωτῶν, προσεκλήθην ὑπὸ τοῦ διευθύνοντος τὰς ἀνασκαφὰς κ. Brueckner, ἵνα καθορίσω, εἰ δυνατόν, τὸ γένος καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐντὸς τῶν τεσσάρων μεγάλων σαρκοφάγων ἀνευρεθέντων σκελετῶν. Οἱ σκελετοὶ οὗτοι καίπερ ὑπὸ τοῦ χρόνου λίαν βεβλαμμένοι καὶ ἐν μέρει ἐν τελείᾳ διαλύσει, ἐπέτρεπον ὅμως, οἱ τρεῖς τοὐλάχιστον, ἀκριβῆ καθορισμὸν τοῦ γένους οὕτως, ὥστε ὁ μὲν ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ἀριθ. 1, κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τοῦ κ. Brueckner, ἠδύνατο νὰ καθορισθῇ ὡς ἀνδρικὸς σκελετός, ἡλικίας προβεβηκυίας, ὁ δ' ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ἀρ. 2 ἐπίσης ὡς ἀνδρικὸς μὲν ἀλλὰ νεωτέρας ἡλικίας, ὁ δ' ἐν τῇ σαρκοφάγῳ 3 ὡς γυναικεῖος. Ὁ ἐπὶ ἀνατομικῶν παρατηρήσεων στηριζόμενος καθορισμὸς οὗτος τοῦ γένους τῶν σκελετῶν συμφωνεῖ πληρέστατα καὶ πρὸς τὰ ἐν τοῖς τάφοις εὑρήματα, ὡς ἡ μελέτη τοῦ κ. Brueckner λεπτομερῶς πραγματεύεται.

Ἐν λεπτομερείᾳ ἡ ἐξέτασις τῶν σκελετῶν τούτων κατέδειξε τὰ ἑξῆς·

Σαρκοφάγος 1 (ἰδὲ ἐν πραγματείᾳ τοῦ κ. Brueckner εἰκόνα 15). Ὁ σκελετὸς ἐν συνόλῳ εἶνε ὑπὸ τοῦ χρόνου λίαν ἐφθαρμένος οὕτως, ὥστε μόλις ἀναγνωρίζει τις τὰ κυριώτερα τούτου συστατικά· ἰδίως τὰ σπογγώδη ὀστᾶ εἶνε σχεδὸν διαλελυμένα. Τὸ μῆκος τοῦ ὅλου σκελετοῦ εἶνε περίπου 1·57. Τὸ κρανίον εἶνε τελείως ἀποσυντεθειμένον· ἐκ τῶν συστατικῶν αὐτοῦ ἀναγνωρίζομεν μόνον τινὰ τῶν πλατέων ὀστῶν, ἰδίως τοῦ ἰνιακοῦ, ἐκ δὲ τῶν ὀστῶν τοῦ προσώπου ἀναγνωρίζομεν μόλις τμήματά τινα τῆς κάτω σιαγόνος, ἄνευ ὀδόντων, κείμενα παρὰ τὴν δεξιὰν ὠμοπλάτην.

Τῆς σπονδυλικῆς στήλης δὲν ἀναγνωρίζει τις ἐπὶ τόπου οὐδὲ ἴχνος, ἀλλὰ μόνον διάφοροι σπόνδυλοι εὑρίσκονται διεσπαρμένοι τῇδε κἀκεῖσε, μόνοι ἢ κατ' ἀθροίσματα κείμενοι ἐν μέρει παρὰ τὴν δεξιὰν ὠμοπλάτην καὶ ἐν μέρει παρὰ τὴν δεξιὰν λαγόνιον χώραν καὶ παρὰ τὸν ἀριστερὸν μηρόν. Ἐκ τῶν πλευρῶν ἐλάχιστα τμήματα ἀνευρίσκει τις καὶ ταῦτα τελείως ἐκτετοπισμένα. Ἐκ τῆς λεκάνης ἀναγνωρίζομεν ἰδίως τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, ἔχον μῆκος 0·13 καὶ πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0·115. Τὸ σχῆμα τοῦ ὀστοῦ εἶνε μᾶλλον εὐθύ· ἡ κοιλότης τῆς ἐμπροσθίου αὐτοῦ ἐπιφανείας εἶνε ἐλάχιστα ἀνεπτυγμένη. Ἐκ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς μικρᾶς λεκάνης τὸ μὲν ἐμπρόσθιον ἥμισυ μετὰ τοῦ ἡβικοῦ τόξου ἐλλείπει τελείως, ἀλλ' ἀναγνωρίζομεν ἐπὶ τόπου τὸ ὀπίσθιον ἥμισυ τὸ ἀποτε-

λούμενον ἐκ τῶν δύο ἰσχιακῶν ὀστῶν μετὰ μεγάλου μέρους τῆς περιφερείας τοῦ θυρεοειδοῦς τρήματος. Τὸ τμῆμα τοῦτο παρουσιάζει τὴν μικρὰν λεκάνην ὑψηλὴν καὶ κανονικὴν μᾶλλον τὸ σχῆμα, τὰ ἰσχιακὰ ὀστᾶ ἐπιμήκη. Τὰ ὀστᾶ τοῦ μηροῦ εὑρίσκονται ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ λίαν κατεστραμμένα· διατηροῦνται μᾶλλον τὰ σπογγώδη αὐτῶν τμήματα, κεφαλή, αὐχὴν καὶ οἱ κόνδυλοι τοῦ μηροῦ καὶ τῆς κνήμης παρὰ τὸ γόνυ, ἐπίσης δὲ καὶ ὁλόκληρος ἡ δεξιὰ περόνη. Παράδοξον φαίνεται ὅτι ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ εὑρίσκεται ἀποκεχωρισμένη παρὰ τὸ τοίχωμα τῆς σαρκοφάγου ἀριστερὰ μεταξύ τινων σπονδύλων καὶ εἰς ὕψος τοῦ ἄνω ἡμίσεος τοῦ μηροῦ.

Ἡ διασπορὰ αὕτη τῶν ὀστῶν ἐβεβαιώθη κατὰ τὴν διάνοιξιν τῶν σαρκοφάγων, δὲν ἐγένετο δ' ἐπίτηδες, ἀλλ' ἐπῆλθε τυχαίως κατόπιν. Τὰ ὀστᾶ τῶν ἄκρων ποδῶν εὑρίσκονται ἐν τελείᾳ ἀποσυνθέσει.

Τὰ ἄνω ἄκρα διατηροῦνται κάλλιον, ἰδίως τὰ μακρὰ ὀστᾶ, ἐνῷ τὰ ὀστᾶ τῶν ἄκρων χειρῶν εἶνε κατεστραμμένα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ διεσπαρμένα.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἱεροῦ ὀστοῦ, ἐπίμηκες καὶ ὀλίγον κυρτόν, ἰδίως ὁ μᾶλλον κωνικὸς σχηματισμὸς τοῦ ὀπισθίου τμήματος τῆς μικρᾶς λεκάνης, τὰ ἐπιμήκη ἰσχιακὰ ὀστᾶ ὡς καὶ ἡ μᾶλλον ἀμβλεῖα γωνία τοῦ αὐχένος τοῦ μηροῦ πρὸς τὸ σῶμα τούτου, συγχρόνως δὲ τὸ παχὺ καὶ ἰσχυρὸν τοῦ ὅλου σκελετοῦ ἀποδεικνύουσι μετὰ θετικότητος ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀνδρικοῦ σκελετοῦ· ἀλλὰ συγχρόνως ἡ ψαθύρωσις τῆς σπογγώδους καὶ ἡ λέπτυνσις τῆς συμπαγοῦς οὐσίας τῶν ὀστῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι πρόκειται περὶ ἀτόμου φθάσαντος εἰς ἀρκούντως προβεβηκυῖαν ἡλικίαν.

Σαρκοφάγος 2 (εἰκ. ἀρ. 19). Ὁ ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ταύτῃ σκελετὸς διατηρεῖται πολὺ καλλίτερον ἢ ὁ ἐν τῇ προηγουμένῃ. Ἐν γένει δὲ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ εἶνε μικρότερα μὲν ἀλλὰ στερεώτερα καὶ συμπαγέστερα Τὸ μῆκος τοῦ ὅλου σκελετοῦ εἶνε περίπου 1·52. Τοῦ κρανίου διατηρεῖται μόνον ἐν ὀπίσθιον τμῆμα, ἐλλείπει δὲ τὸ μεγαλείτερον μέρος μετὰ τῶν ὀστῶν τοῦ προσώπου ὁλοκλήρου.

Τῆς κάτω σιαγόνος διατηρεῖται μόνον τμῆμά τι ἄνευ ὀδόντων. Μέρος τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ κρανίου ἀποκεχωρισμένον τοῦ λοιποῦ εὑρίσκεται παρὰ τὸ ἄνω τμῆμα τῆς σαρκοφάγου. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη εὑρίσκεται ὁλόκληρος ἐπὶ τόπου, ἀρκούντως καλῶς διατηρουμένη, τοὐναντίον δὲ αἱ πλευραὶ καὶ αἱ ὠμοπλάται εἶνε τελείως κατεστραμμέναι, μόνον δέ τινες τῶν πλευρῶν διατηροῦνται, ἀλλὰ καὶ αὗται διάσπαρτοι ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Ἐκ τῆς λεκάνης καὶ τῶν ἄκρων διατηροῦνται τὰ περισσότερα ὀστᾶ ἐν καλῇ καταστάσει. Τὸ ἱερὸν ὀστοῦν ἐπίμηκες καὶ ὀλίγον κυρτόν, ἔχον πλάτος κατὰ τὴν βάσιν 0·105, μῆκος δὲ 0·12. Τὰ εἰλεακὰ ὀστᾶ διατηροῦνται καλῶς καὶ παρουσιάζουσι λεκάνην ὑψηλήν. Τὸ δεξιὸν ἥμισυ τῆς μικρᾶς πυέλου διατηρεῖται ἐπίσης καλῶς καὶ ἀποδεικνύει ταύτην ὑψηλὴν καὶ στενήν, τὰ ἰσχιακὰ ὀστᾶ ἐπιμήκη, τὸ δὲ ἠβικὸν τόξον γωνιῶδες. Τὸ μῆκος τοῦ μηροῦ ἀπὸ κονδύλου μέχρι κορυφῆς τῆς κεφαλῆς εἶνε 0·40, τὸ δὲ τοῦ τραχήλου ἀπὸ τροχαντῆρος μέχρι κεφαλῆς 0·085, τὸ δὲ πλάτος τῶν κονδύλων εἶνε 0·045. Τὸ μῆκος τῆς κνήμης ἀπὸ τοῦ ἔσω κονδύλου μέχρι τοῦ ἔσω σφυροῦ εἶνε 0·35, τοῦ δὲ βραχιονίου ὀστοῦ 0 31.

Τὰ χαρακτηριστικὰ φαινόμενα τῆς λεκάνης εἶνε τὰ ἑξῆς: εἶνε ὑψηλή, στενή, κωνική, τὰ εἰλεακὰ ὀστᾶ μᾶλλον κάθετα, ἡ μορφὴ τοῦ ἠβικοῦ τόξου γωνιώδης, τὸ ἱερὸν ὀστοῦν ὀλίγον κυρτόν, πάντα δὲ ταῦτα μαρτυροῦσι καταφανῶς ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἀνδρικοῦ σκελετοῦ, ἐνῷ τὸ ἰσχυρόν, ὑγιὲς καὶ ἡ καλὴ διατήρησις τῶν ὀστῶν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τοῦ ὅτι ὁ σκελετὸς ἀνήκει εἰς ἄνδρα νεαρόν, μάλιστα δὲ μὴ ὑπερβάντα τὴν νεανικὴν ἡλικίαν, καθόσον διατηροῦνται εἰσέτι οἱ συνδετικοὶ χόνδροι τῶν ἐπιφύσεων, ὡς τοῦτο εἶνε καταφανὲς ἐν τοῖς παρὰ τὸ γόνυ ὀστοῖς καὶ ἰδίως τῆς κνήμης, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τοῦ μικροῦ μεγέθους τῶν διαφόρων ὀστῶν καὶ τοῦ ὅλου σκελετοῦ.

Σαρκοφάγος 3 (εἰκ. ἀρ. 20). Ὁ σκελετὸς ἐν τῇ σαρκοφάγῳ ταύτῃ διατηρεῖται ἐπίσης ἀρκούντως καλῶς. Τὸ μῆκος τοῦ ὅλου σκελετοῦ εἶνε περίπου 1·43. Ἐπὶ τοῦ κρανίου διακρίνομεν μόνον τμῆμα τῆς ἰνιακῆς χώρας, ἐκ δὲ τῶν ὀστῶν τοῦ προσώπου διατηρεῖται καλῶς καὶ μετὰ τῶν ὀδόντων ἡ κάτω σιαγὼν μικρὰ μᾶλλον οὖσα καὶ λεπτή. Ἡ σπονδυλικὴ στήλη εἶνε κατεστραμμένη, οἱ δὲ σπόνδυλοι διεσπαρμένοι, διατηροῦνται δὲ μόνον τινὲς τῆς ὀσφυϊκῆς μοίρας. Ἐκ τῆς λεκάνης ἐλλείπει τελείως τὸ ἱερὸν ὀστοῦν, διατηροῦνται δὲ τὰ εἰλεακὰ ὀστᾶ,

ἐξ ὧν καταφαίνεται τὸ χθαμαλὸν καὶ εὐρὺ τῆς λεκάνης ἐν γένει, ἰδίως δὲ τὸ θολωτὸν καὶ ὑποστρόγγυλον τοῦ ἡβικοῦ τόξου καὶ τὸ βραχὺ τῶν ἰσχιακῶν ὀστῶν.

Τὰ ὀστᾶ τῶν ἄκρων διατηροῦνται καλῶς, εἶνε δὲ ἐν συνόλῳ λεπτοφυῆ. Τὸ μῆκος τοῦ μηροῦ εἶνε μόνον 0·37. Τὸν σκελετὸν τοῦτον δυνάμεθα ὡς ἐκ τῆς καταφανοῦς γυναικείας μορφῆς τῆς ὅλης λεκάνης καὶ τοῦ λοιποῦ τῶν ὀστῶν ἐν συνόλῳ νὰ καθορίσωμεν θετικῶς ὡς γυναικεῖον, πιθανῶς δὲ ὡς ἀτόμου οὐχὶ πολὺ μεγάλης ἡλικίας.

Σαρκοφάγος 4. Ὁ σκελετὸς ὁλόκληρος εἶνε τόσον κατεστραμμένος, ὥστε ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ τι θετικώτερον περὶ τούτου. Ἐλλείπει τελείως ὁ σκελετὸς τοῦ κορμοῦ, τοῦ κρανίου καὶ τῆς λεκάνης, μόνον δέ τινα ὀστᾶ ἀνευρίσκει τις ἐν γωνίᾳ τινὶ τῆς σαρκοφάγου, ἐν οἷς ἀναγνωρίζομεν κεφαλὴν βραχιονίου ὀστοῦ καί τινας σπονδύλους. Ἐκ τῶν κάτω ἄκρων ἀνευρίσκομεν μόνον τὴν κεφαλὴν μετὰ τοῦ αὐχένος καὶ τοῦ τροχαντῆρος τοῦ δεξιοῦ μηροῦ· τὸ μῆκος τοῦ τμήματος τούτου ἀπὸ τροχαντῆρος μέχρι κεφαλῆς εἶνε 0·09. Ἐκ τῆς ἐνδείξεως ταύτης μόνον καὶ ἐκ τοῦ σχήματος καὶ μεγέθους τοῦ ἄνω μηρικοῦ τμήματος, ἤτοι τροχαντῆρος, αὐχένος καὶ κεφαλῆς τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, θὰ ἠδύνατό τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ὁ σκελετὸς οὗτος ἀνήκει εἰς ἄνδρα μέσης ἢ καὶ προβεβηκυίας ἡλικίας.

Μαρῖνος Γερουλᾶνος.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΕΞ ΟΛΥΜΠΙΑΣ

ΥΠΟ

ADOLF WILHELM

Κατὰ τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφὰς εὑρέθη ἐν τῇ Ἄλτει μικρὸν τεμάχιον στήλης χαλκῆς, ἁπανταχόθεν κολοβόν, περιέχον κατὰ τὸ ἐν Inschriften von Olympia σ. 79 ἀρ. 40 σχεδιογράφημα τοῦ κ. K. Purgold τὰ ἑξῆς γράμματα·

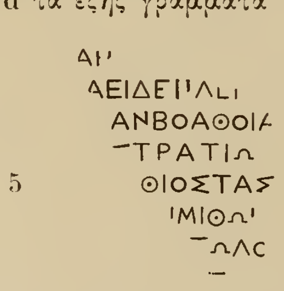

Τὰ σῳζόμενα εἶνε τόσον ὀλίγα, ὥστε ὁ ἀείμνηστος W. Dittenberger ἐν τῇ εἰρημένῃ ἐκδόσει σημειοῦται ὅτι ἡ ἔννοια τῆς ἐπιγραφῆς μένει ἄδηλος. Καὶ ὅμως δύο τοὐλάχιστον στίχοι παρέχουσιν ἐνδείξεις ἀρκούντως σαφεῖς περὶ τοῦ περιεχομένου, ὁ 3ος δηλαδή, ἐν ᾧ ἀναγινώσκω τ]ὰν *βοάθοια[ν* (Dittenberger: *-αν βοαθοὶ ἀ-*), καὶ ὁ 4ος *στρατιω[τ-*. Εὐλόγως αἱ λέξεις αὗται ἀναφέρονται εἰς συνθήκην ὁρίζουσαν τοὺς ὅρους συμμαχίας τινός. Πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἁρμόζουσι καὶ τὰ ἐν στ. 2 ἀναγινωσκόμενα: *εἰ δὲ πλει-*· διότι παρομοία ἀρχὴ φράσεως εὑρίσκεται ἔν τε τῇ γνωστῇ συνθήκῃ Ἀθηναίων Ἀργείων Μαντινέων Ἠλείων, ἣν ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης Ε´ 47 (πρβ. IG I suppl. p. 14, 46 b) 6: *τοῖς δὲ βοηθοῦσιν ἡ πόλις ἡ πέμπουσα παρεχέτω μέχρι μὲν τριάκοντα ἡμερῶν σῖτον, ἐπὴν ἔλθῃ ἐς τὴν πόλιν τὴν ἐπαγγείλασαν βοηθεῖν, καὶ ἀπιοῦσι κατὰ ταὐτά· ἢν δὲ* π λ ε ί ο ν α *βούλωνται χρόνον τῇ στρατιᾷ χρῆσθαι, ἡ πόλις ἡ μεταπεμψαμένη διδότω σῖτον τῷ μὲν ὁπλίτῃ καὶ ψιλῷ καὶ τοξότῃ τρεῖς ὀβολοὺς Αἰγιναίους τῆς ἡμέρας ἑκάστης, τῷ δ᾽ ἱππεῖ δραχμὴν Αἰγιναίαν,* καὶ ἐν τῇ συνθήκῃ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων, ἥτις εὑρεθεῖσα κατὰ τὰς τόσον ἐπιτυχεῖς ἐν Θέρμῳ ἀνασκαφὰς ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι 1905 σ. 55 ἑξ.· ἡ συνθήκη αὕτη ἐν στ. 29 λέγει: *εἰ δὲ* π λ ε ι ό ν ω ν *χρείαν ἔχοιεν ἅτεροι πότεροι κτλ.* καὶ ἐν στ. 34 *εἰ δὲ* π λ ε ί ο ν α *χρόνον*

ἔχοιεν τᾶς βοαθοίας χρείαν οἱ μεταπεμψάμενοι τὰν βοάθοιαν· σημειωτέον δὲ ὅτι καὶ ἐν τῇ ἐξ Ὀλυμπίας ἐπιγραφῇ φαίνεται ὅτι ἀπαντᾷ ὁ αὐτὸς τύπος *βοάθοια*, ἐὰν ὀρθῶς μεταγράφω τὰ ἐν στ. 3. Ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ εὐκόλως ἀναγνωρίζεται ἐν ⁻ΛΛC τὸ ὄνομα τῶν ***Αἰτωλῶν***, ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἀναφέρεται ἐπίσης κύριον ὄνομα, [*Κορίν*]*θιος* δηλαδὴ ἢ [*Κοριν*]*θίος*. Δυσεξήγητα ὅμως εἶνε τὰ ἐν στ. 6 γεγραμμένα ΙΜΙΘΛΙ. Διότι πρωτοφανὴς θὰ ἦτο, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, ἡ γραφὴ ***ἥμιθος*** ἀντὶ *ἥμισσος* διὰ τοῦ θῆτα, ἂν καὶ ἔν τινι Κρητικῇ ἐπιγραφῇ ἐκ Λεβῆνος προερχομένῃ, Griechische Dialektinschriften 5087 b, ὁ μακαρίτης Fr. Blass ἀνεγνώριζε τὸν τύπον *ἥμιτθον*, πρβ. Joh. Brause, Lautlehre der kretischen Dialekte (Halle 1909) σ. 25 καὶ 146. Εὐτυχῶς ἡ λέξις αὐτή, ἥτις τὸ πρῶτον κινδυνεύει νὰ ἄγῃ ἡμᾶς εἰς ἀπορίαν, ὀρθῶς ἐννοουμένη παρέχει ἡμῖν τὴν λύσιν ὅλου τοῦ προβλήματος, διότι ἀναμφιβόλως κρύπτεται ἐν τοῖς λειψάνοις τοῦ στίχου τούτου ἡ λέξις *ἡμιθωράκιον*, ἥτις ἐν ἐπιγραφικῷ κειμένῳ ἐπαρουσιάσθη πρώτην φορὰν ἐν αὐτῇ τῇ μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων συνομολογηθείσῃ συνθήκῃ τῇ εὑρεθείσῃ καὶ κάλλιστα ἑρμηνευθείσῃ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου. Ἐν τῇ συνθήκῃ ταύτῃ ἀναγινώσκονται ἀπὸ τοῦ στ. 31 τὰ ἑξῆς·

Πεμπόντω δὲ τὰμ βοάθοιαν
ἐγ μὲν Ἀκαρνανίας οἱ στραταγοὶ τῶν Ἀκαρνάνων καὶ οἱ σύνεδροι, ἐγ δὲ Αἰτωλίας
οἱ ἄρχοντες τῶν Αἰτωλῶν· σιταρχόντω δὲ τοὺς **ἀποστελλομένους** στρατιώτ-
ας ἑκάτεροι τοὺς αὐτῶν ἁμερᾶν τριάκοντα· ***εἰ δὲ πλεί***ονα χρόνον ἔχοιεν τᾶς βοα-
35 θοίας χρείαν οἱ μεταπεμψάμενοι ***τὰμ βοάθοιαν*** διδόντω τὰς σιταρχίας ἔστε κα
ἐν οἶκον ἀποστείλωντι τοὺς ***στρατιώτας***· σιταρχία δ' ἔστω τοῦ πλείονος χρόν-
ου τῶι μὲν ἱππεῖ στατὴρ Κορίν***θιος τᾶς*** ἁμέρας ἑκάστας, τῶι δὲ τὰμ πανοπλίαν ἔχο-
ντι ....], τῶι δὲ τὸ ***ἡμιθω***ράκιον ἐννέ' ὀβολοί, ψιλῶι ἑπτ' ὀβολοί, ἀγείσθων
.... ΝΙΛΙΟ.ΑΙι. ..Λ.ΕΝΔΕΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝΑΚΑΡΝΑΝΕ[Σ]...ΟΙΔΕΜ

Ὅπως βλέπει ὁ ἐξετάζων τὰ διὰ παχυτέρων γραμμάτων τετυπωμένα, ἐν ἀναλόγῳ θέσει ἀπαντῶσιν ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐκ Θέρμου συνθήκης τὰ ἐν τῇ Ὀλυμπικῇ ἐπιγραφῇ γεγραμμένα. Ἡ σύμπτωσις αὐτὴ βεβαίως δὲν δύναται νὰ εἶνε τυχαία, ἀλλ' εἶνε ἀπόδειξις ὅτι τὸ μικρὸν ἐξ Ὀλυμπίας χαλκοῦν τεμάχιον εἶνε μέρος ἄλλου ἀντιγράφου τῆς μεταξὺ Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων συνομολογηθείσης συνθήκης καὶ συμμαχίας. Τῷ ὄντι δὲ ἡ ἐκ Θέρμου στήλη περιέχει ἐν στ. 11 τὴν ἑπομένην διαταγήν·

Ἀναγραψάν-
τω δὲ ταῦτα **ἐν στάλαις χαλκέαις** ἐπ' Ἀκτίωι μὲν οἱ
ἄρχοντες τῶν Ἀκαρνάνων, ἐν δὲ Θέρμ-
ωι τοὶ **ἄρ**χοντες τῶν Αἰτωλῶν, ***ἐν Ὀλυμπίαι*** δὲ καὶ
ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Δωδώναι κοινᾶι ἑκάτ-
εροι.

Ἀναμφιβόλως λοιπὸν τὸ ἐξ Ὀλυμπίας τεμάχιον ἀνήκει εἰς αὐτὴν τὴν στήλην τὴν κοινῇ ἐντολῇ τῶν Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων ἐν Ὀλυμπίᾳ ἱδρυθεῖσαν.

Ὅσον δὲ μικρὸν καὶ ἂν εἶνε τὸ τεμάχιον τοῦτο, ὅμως παρέχει ἡμῖν συμβολὴν οὐκ εὐκαταφρόνητον εἰς ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τοῦ 39ου στίχου τῆς ἐκ Θέρμου στήλης, ὃν ὁ ἐκδότης ἀφῆκεν ἀσυμπλήρωτον ἀναγινώσκων ἐν αὐτῷ μόνον τὰ ἑξῆς·

.... ΝΙΛΙΟ.ΑΙι....Λ.ΕΝΔΕΑΚΑΡΝΑΝΙΑΝ
ΑΚΑΡΝΑΝΕ[Σ]...ΟΙΔΕΜ

Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς διατάξεως οὐδεμία ἀμφιβολία δύναται νὰ ὑπάρχῃ. Διότι καὶ ἐν ἄλλαις συνθήκαις (πρβ. P. Graetzel, De pactionum inter graecas civitates factarum ad bellum pacemque pertinentium appellationibus formulis ratione, ἐν Dissertationes philologicae Halenses VII σ. 64) ὁρίζεται ὅπως ἐν περιπτώσει κοινῆς ἐκστρατείας ἔχῃ ἐν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ τὴν ἡγεμονίαν ἑκάτερος τῶν συντιθεμένων· πρβ. Θουκυδ. Ε' 47, 7, Ξενοφ. Ἑλλ. Ζ' 5, 3, IG II 112 (Dittenberger, Sylloge 105 καὶ II p. 810), καὶ P. Foucart ἐν Revue archéologique 1898 II p. 313 ἑξ., ὁμοίαν δὲ διάταξιν κατ' εἰκασίαν εἰσήγαγον καὶ εἰς συνθήκην συνομολογηθεῖσαν μεταξὺ Τερμησσέων τῶν μειζόνων καὶ ΑΔΑΔΕΩΝ (οὐχί, ὅπως ὁ δημοσιεύσας τὴν ἐπιγραφὴν ἐν BCH XXIII 287 ὑπέθεσεν,

ΔΑΛΔΕΩΝ) τῆς Πισιδίας, περὶ ἧς δι' ἐκτενεστέρων διαλαμβάνω ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τοῦ ὑπὸ τύπον συγγράμματος Neue Beiträge zur griechischen Inschriftenkunde ἐν Sitzungsberichte der Wiener Akademie 1910. Ὥστε ἐνδεικνύεται ἡ ὡς ἑξῆς συμπλήρωσις τῶν στίχων 38-39

ἀγείσθων
[δὲ ἐν μὲν Αἰτω]λίαι ο[ἱ] Α[ἰτω]λ[οί,] ἐν δὲ Ἀκαρνανίαι [ο]ἱ Ἀκαρνᾶνες.

Ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης ἀνέγνω· *ἐν δὲ Ἀκαρνανία*Ν *Ἀκαρνᾶνες*, ἀλλ' ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ αἰτιατικὴ δὲν δύναται νὰ δικαιολογηθῇ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐν τῷ προηγουμένῳ κεκολοβωμένῳ μέλει τῆς φράσεως τῷ νῦν τὸ πρῶτον ἑρμηνευομένῳ ἀριδήλως εὑρίσκεται ἡ δοτική: *ἐν μὲν Αἰτω*ΛΙΑΙ, ἔτι δὲ προστίθεται πρὸς τὸ ἑπόμενον ἐθνικὸν τὸ ἄρθρον: *Οἱ* Αι ι*ωλοί*: εἰς δὲ τὴν λέξιν ταύτην ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ Ὀλυμπικοῦ τεμαχίου σῳζόμενα γράμματα ⁻ΩΛΟ. Δὲν ἀμφιβάλλω λοιπὸν ὅτι ἐπὶ τῆς στήλης ἀντὶ ἑνὸς Ν ὑπῆρχον ἢ μᾶλλον καὶ νῦν ἔτι ὑπάρχουσι τὰ τρία γράμματα ΙΟΙ, ἅτινα δυσανάγνωστα ὄντα καὶ ἐν μέρει ἐφθαρμένα ἐπειδὴ ἀκριβῶς παρ' αὐτὰ εἶνε τεθραυσμένη ἡ στήλη, ἐξελήφθησαν ὡς ἓν Ν. Ὥστε ἀναγνωστέον καθὼς ἄνω ἀνέγνων· *ἐν δὲ Ἀκαρνανίαι* [ο]*ἱ Ἀκαρνᾶνες*.

Ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στ. 38 δύναταί τις νὰ συμπληρώσῃ π. χ. *τῶι δὲ τὰμ πανοπλίαν ἔχο*[*ντι δώδεκ' ὀβολοί*, πρβ. ὅσα περὶ σιτηρεσίων ἱππέων στρατιωτῶν ναυτῶν ἀναφέρω ἐν τῷ ὑπὸ τύπον συγγράμματι Attische Urkunden, I. Teil, Urkunden des korinthischen Bundes der Hellenen, ἐν Sitzungsberichte der Wiener Akademie 1910 σ. 32 ἑξ.

Τέλος προσθέτω ὅτι διὰ τῆς ἀποδείξεως ταύτης ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἡ γνώμη, ἣν περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας τεμαχίου ἐξέφρασεν ὁ μακαρίτης W. Dittenberger παρατηρήσας ὅτι ἡ γραφὴ αὐτοῦ ὁμοιάζει πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ἐξ Ὀλυμπίας ψηφίσματος τῶν Ἠλείων εἰς τιμὴν Δαμοκράτους τοῦ Τενεδίου (Inschriften von Olympia 39)· τὸ δὲ ψήφισμα τοῦτο ὁ Dittenberger ἐλλείψει θετικῶν δεδομένων ἀνέφερεν διὰ γενικοὺς λόγους εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ τρίτου π. Χρ. αἰῶνος. Τὸ δὲ τεμάχιον Inschriften v. Ol. 40, ὡς ἀποδεικνύει ἡ νῦν ἀποκαλυφθεῖσα σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκ Θέρμου συνθήκην Αἰτωλῶν καὶ Ἀκαρνάνων, ἀνήκει, ὡς καὶ ἡ συνθήκη αὕτη κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ κ. Γ. Σωτηριάδου, εἰς τοὺς μεταξὺ 275 καὶ 272 π. Χρ. χρόνους (Ἐφημ. Ἀρχ. 1905 σ. 63).

Ἐν Βιέννῃ.

Adolf Wilhelm.

ΕΡΕΝΕΙΑ

ΥΠΟ

ΙΩΑΝΝΟΥ Σ. ΣΑΡΡΗ

Τῆς Μεγαρικῆς κώμης *Ἐρενείας* ἢ *Ἐριν(ε)ίας* ἡ θέσις μέχρι τοῦδε εἶνε ἄγνωστος. Ὁ Παυσανίας περὶ αὐτῆς τάδε μόνον λέγει (Α' 44, 5)· «καὶ τόδε (δὲ) ἄλλο ἤκουσα ἐν Ἐρενείᾳ [1] τῇ Μεγαρέων κώμῃ, Αὐτονόην τὴν Κάδμου τῷ τε Ἀκταίωνος θανάτῳ, συμβάντι ὡς λέγεται, καὶ τῇ πάσῃ τοῦ οἴκου

[1] Ὁ κῶδιξ Angelicus φέρει *Ἐρενειᾶ*, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ Parisinus d πλὴν ὅτι δὲν ἔχει τὸ ὑπογεγραμμένον *ι*, προστεθήτω δ' ὅτι τέσσαρα χειρόγραφα ἀντὶ *κώμῃ* ἔχουσι *πόλει*, ἀλλὰ τοῦτο διορθοῦται ἄνωθεν ἢ ἐν τῷ περιθωρίῳ εἰς *κώμη* (*Hitzig-Blümner* Pausan. I 112)· σημειωθήτω ὅτι ὁ Müller (Dorier 1824, II 432 = 1844, II 421) τὸ *Ἐρενείᾳ* διορθοῖ εἰς *Γερανείᾳ* ταυτίζων οὕτω τὴν κώμην ταύτην πρὸς τὸ ὑπὸ τὴν Γεράνειαν κείμενον ὁμώνυμον τῷ ὄρει φρούριον, ἀλλ' ἡ διόρθωσις αὕτη ὑπ' οὐδενὸς ἐγένετο ἀποδεκτὴ (ἰδὲ καὶ *Bursian* Geogr. I 382, σημ. 1). Παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ κεῖται· «*Ἐρινιάτης*, κώμη Μεγαρίδος. Παυσανίας α' (= Παυσ. Α' 44, 5). ὁ οἰκήτωρ *Ἐρινιάτης* διὰ τὸ προκατειληφός»· ἡ πρώτη λέξις ἐν κώδικι Rehdiger. φέρεται *Ἐρινιάτης* (ις), ἐν κ. Ald. καὶ κ. Voss. *Ἐρινιάτις* (οὕτω· πρβ. καὶ *Ἐρινία τις* ἢ *Ἐρινία κώμη τις* κατ' εἰκασίαν τοῦ Jac. Gronov ἐν τῇ ἀντιβολῇ τῶν γραφῶν τοῦ Περυσιατικοῦ κώδικος· πρβ. καὶ τὰ ὑπὸ Στεφάνου λεγόμενα περὶ ἄλλης πόλεως, προηγουμένης, *Ἐρινεός* κλπ., ἧς ὁ πολίτης *Ἐρινεάτης* κλπ.). Ὁ Στέφανος κακῶς ἀναγνοὺς τὸ τοῦ Παυσανίου *Ἐρενείᾳ τῇ* ὡς *Ἐρινιάτῃ* (πρβ. ἔκδ. Στεφ. ὑπὸ Berkel καὶ *Schubart* ἐν Zeitschr. f die Alterthumswiss. 1853, 407) ἐνόμισεν ὅτι ἥ τε κώμη καὶ ὁ οἰκήτωρ ἐξεφέροντο ὁμωνύμως, δι' ὃ καὶ λέγει «διὰ τὸ προκατειληφός» (περὶ τούτου πρβ. Στεφ. ἐν λέξ. *Σαγγάριος, Σιβερίνη, Σιδωνία, Σουματία, Τάβιοι, Χελωνῖτις, Χολοβητηνή, Ψυκτήριος*). Παρα Pape ἀντὶ τοῦ *Ἐρένεια* ὀρθότερον θεωρεῖται *Ἐρίνεια*.

τοῦ πατρῴου τύχῃ περισσότερον ἀλγοῦσαν ἐνταῦθα ἐκ Θηβῶν μετοικῆσαι· καὶ Αὐτονόης μνῆμά ἐστιν ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ».

Ὁ Παυσανίας μνείαν ποιεῖται τῆς Ἐρενείας ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς πρὸς Β τῶν Μεγάρων ὀρεινῆς Μεγαρίδος, ἐν ᾗ ἀναφέρει καὶ τὰς πόλεις Παγὰς καὶ Αἰγόσθενα, λέγων ὧδε (Α΄ 44, 4)· «Ἡ δὲ ὀρεινὴ τῆς Μεγαρίδος τῆς Βοιωτῶν ἐστιν ὅμορος, ἐν ᾗ Μεγαρεῦσι Παγαὶ πόλις, ἑτέρα δὲ Αἰγόσθενα ᾤκισται». Ὅτι δὲ πρὸς Β τῶν Μεγάρων καὶ πρὸς τὸ μέρος τῶν Θηβῶν ἀναζητητέα ἡ θέσις τῆς κώμης ταύτης ὑποδηλοῖ πως καὶ ἡ ἐκ Θηβῶν ἐνταῦθα μετοίκησις τῆς Αὐτονόης.

Καὶ δὴ πρῶτος ὁ Leake (Northern Greece II 408) ἀναζητήσας τὴν κώμην ταύτην κατὰ τὴν ἀπὸ Μεγάρων εἰς Ἐλευθερὰς καὶ Θήβας ὁδὸν ἐξήνεγκε τὴν ὑπόθεσιν ὅτι κατεῖχε τὴν θέσιν τοῦ ἐγκαταλελειμμένου νῦν χωρίου τῶν Κουντούρων (τὸ κοινῶς νῦν Παλαιοχῶρι), 10 μίλια (19 σχεδὸν χιλιόμ.) ΒΑ τῶν Μεγάρων (πρβ. *Frazer* Pausan. II 545, Guide-Joanne II 191). Ἀλλὰ κατὰ τὰ Κούντουρα ταῦτα δὲν ηὑρέθη ἴχνος τι ἀρχαίας οἰκήσεως καὶ δὴ γενικῶς εἶνε παραδεδεγμένον ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς θέσεως ταύτης ἀνῆκε πάλαι εἰς τὴν Ἀττικήν, τὰ δὲ κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ὅρια Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ἄγονται 7 $^1/_2$ χιλιόμ. δυσμικώ-

Εἰκὼν 1. Ἐρενείας ὑποτιθεμένη θέσις.

τερον (πρβ. τὸν χάρτην τοῦ Kiepert, Formae orbis antiqui, XIV).

Κατὰ ταῦτα ἤθελε μετὰ πιθανότητος ἂν μὴ μετὰ βεβαιότητος ὁρισθῇ ἡ θέσις τῆς Ἐρενείας ἂν ἐγινώσκοντο ἴχνη ἀρχαίας κώμης δυσμικώτερον τῶν Κουντούρων καὶ ἐν τῇ ὀρεινῇ βορείῳ Μεγαρίδι. Οὐδεὶς ὅμως τῶν νεωτέρων τοπογράφων, ὡς παρετήρησα, ἀναφέρει ἐνταῦθα τοιαῦτά που ἴχνη, οὐδ' αὐτοὶ οἱ χάρται, ὁ Γαλλικὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ ὁ τοπογραφικὸς τοῦ Kaupert (Kart. von Attika), σημειοῦσιν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἀρχαῖα ἐρείπια. Ἕνεκα τούτου ὁ μὲν Bursian περὶ τῆς θέσεως τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος κώμης λέγει ὅτι εἶνε ἐντελῶς ἀβέβαιος, ἄλλοι δ' οὐδεμίαν περὶ αὐτῆς ποιοῦνται μνείαν.

Καὶ ὅμως ἐπὶ τῆς εὐθείας ἀκριδῶς μεταξὺ Μεγάρων καὶ Θηβῶν γραμμῆς, 7 $^1/_2$ χιλιόμ. ($1^1/_2$ ὤρ.) πρὸς Δ τῶν Κουντούρων καὶ πρὸς τὰς βορείους ὑπωρείας τοῦ ὄρους Πατέρα, εὑρίσκονται ἐρείπια τειχῶν μετὰ πύργων καὶ ἴχνη ἀρχαίου οἰκισμοῦ. Ἡ θέσις αὕτη καλεῖται Κάστρον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, διότι περὶ τὰ 800 μέτρα κατωτέρω, πρὸς Β, κεῖται νῦν τὸ ἐξωκκλήσιον τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, καθ' ὃ καλύβαι τινὲς ἔνθα διαμένουσι ῥητινοσυλλέ-

κται ἐκ τοῦ χωρίου Μάνδρας τοῦ δήμου Ἐλευσῖνος πρὸς συλλογὴν τῆς ἐκ τῶν πυκνῶν τοῦ ὄρους δασῶν ἐξαγομένης ῥητίνης. Διὰ μέσου τούτων τῶν δασῶν εἶνε ἀδύνατον νὰ διακρίνῃ τις μακρόθεν τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος εὐρέα τείχη, ἅτινα διασῴζονται κάλλιον κατὰ τὸ ὑψηλότερον μέρος εἰς ὕψ. $1^1/_2$-2 μέτρων ἐκ τοῦ ἐδάφους (περ. 670 μέτρα ἐκ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης). Τὸ εὖρος τῶν τειχῶν εἶνε περὶ τὰ $3\ ^1/_2$ μέτρα· οἱ ἐξωτερικοὶ λίθοι εἶνε ὀγκώδεις καὶ πολυγωνικοί, τὸ δὲ μεταξὺ αὐτῶν διάστημα εἶνε πεπληρωμένον διὰ λίθων μικρῶν. Παρατηροῦνται καὶ τρεῖς πύργοι κυκλικοί, ὡς οἱ τῶν Ὑβλαίων Μεγάρων τῆς Σικελίας[1], 6 μέτρων σχεδὸν διαμέτρου, φέροντες πολλαχοῦ ἐξωτερικοὺς λίθους μήκους ἑνὸς μέτρου καὶ πλέον.

Ἕτερα λείψανα τείχους, ἐκτάσεως 10 περ. μέτρων, παρατηροῦνται ἐν ἀποστάσει 700 περίπου μέτρων κατωτέρω καὶ πρὸς Β τοῦ προειρημένου, 150 μόλις μέτρ. ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· τοῦ τείχους τούτου, ὅπερ εἶνε ἰσοδομικῆς κατασκευῆς, διαφαίνονται τρεῖς δόμοι λίθων ἄνωθεν τοῦ ἐδάφους, ἀγνοῶ δ' ἂν συνείχετο μετὰ τοῦ προειρημένου. Ὀλίγον κατωτέρω παρατηρεῖται καὶ εὐρὺ ἀρχαῖον φρέαρ. Θραύσματα ἔτι πλίνθων, ὡς δ' οἱ ἐνταῦθα οἰκοῦντες λέγουσι, καὶ πίθοι, λύχνοι πήλινοι καὶ ἄγνυς πηλίνη, εὑρεθέντα αὐτόθι πείθουσιν ἀδιστάκτως περὶ ὀχυρᾶς ἐνταῦθα θέσεως καὶ κώμης ἢ πόλεως Μεγαρικῆς.

Ἵνα δ' ὁρίσω ἀκριβέστερον τὰ τῆς θέσεως, ἡ κώμη αὕτη κεῖται παρὰ κοιλάδα πανταχόθεν ὑπὸ

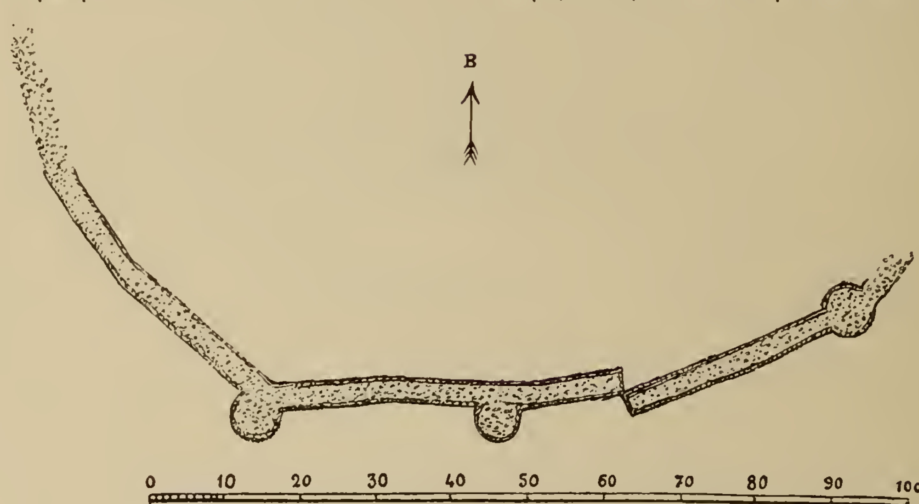

Εἰκὼν 2 *Τεῖχος ἐπὶ τοῦ Πατέρα.*

ὀρέων κεκλεισμένην, μόνον δὲ πρὸς Α ἐπιτρέπουσαν τὸν ἔκρουν τῶν ὑδάτων. Ταῦτα σχηματίζουσι βραχίονα τοῦ Ἐλευσινίου Κηφισοῦ, καθ' ὃν κεῖνται καὶ τὰ μνημονευθέντα Κούντουρα. Πρὸς Ν ὑψοῦνται αἱ δύο ὑψηλότεραι κορυφαὶ τοῦ ὄρους Πατέρα, δι' ὧν πιθανῶς διήρχετο ἀτραπός τις ἐκ Μεγάρων καὶ κατήρχετο εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος θέσιν. Ἐκεῖθεν δὲ τῆς κώμης καὶ τῆς κοιλάδος φαίνεται ὅτι ἡ ἀτραπὸς διερχομένη ὡς καὶ σήμερον τὸ πρὸς Β τῆς κώμης ὄρος δι' ὑπερβολῆς (νῦν Κιάφα Τούρκου) κατήρχετο εἰς τὴν κοιλάδα τῶν νῦν Βιλλίων καὶ συνηντᾶτο μετὰ τῆς δυσμικωτέρας ἐκ Μεγάρων

[1] *Orsi* καὶ *Cavallari* Megara Hyblaea ἐν Monumenti ant. pubbl. per cura della R. Accad. dei Lincei, I 689-950, *Perrot* Hist. de l'art VIII 5-7.

καὶ Κορίνθου ὁδοῦ, ἥτις διερχομένη τὸ νῦν ὄρος Καρύδι κατέπιπτε κατὰ τὴν αὐτὴν κοιλάδα. Ἡ διὰ τῆς κώμης καὶ τῆς θέσεως Κιάφα Τούρκου ἀτραπὸς αὕτη ἦτο εὐθυτέρα τῆς εἰρημένης ὁδοῦ, ἥτις ἥνου τὰ Μέγαρα μετὰ τῶν Πλαταιῶν καὶ Θηβῶν.

Ἡ δὲ φυσικὴ καὶ κυρία ἐκ Μεγάρων πρὸς τὴν κώμην ταύτην ὁδὸς εἶνε ἡ πρὸς τὰς Ἐλευθερὰς καὶ Θήβας ἄγουσα, ἐκείνη καθ' ἣν ὁ Leake ἀνεζήτησε τὴν θέσιν τῆς Ἐρενείας. Ἡ ὁδὸς αὕτη (νῦν Δημοσιά) μετὰ τὴν Μεγαρικὴν πεδιάδα διερχομένη τὴν διασφάγα τοῦ Κανδηλίου διευθύνεται δι' ὀρεινοῦ ἐδάφους πρὸς τὰ Κούντουρα· ἐκ τῶν Κουντούρων ἄρχεται ἰδία πρὸς Δ ὁδός, ἥτις διὰ κοιλάδος τοῦ μνημονευθέντος βραχίονος τοῦ Κηφισοῦ ἄγει μετὰ

7 ½ χιλιόμ. εἰς τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος θέσιν τῆς Ἐρενείας.

Παρατηρεῖται τέλος ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Kiepert ὅτι ἀκριβῶς διὰ τῆς θέσεως ταύτης φέρονται τὰ ἀρχαῖα ὅρια Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος. Νομίζω ὅτι ταῦτα πρέπει νὰ ἀχθῶσιν ἀνατολικώτερον, διότι ἐν ἀποστάσει ἡμισείας ὥρας καὶ πλέον πρὸς ἀνατολὰς ηὑρηνται ἐρείπια δύο τετραγωνικῶν Μεγαρικῶν πύργων, οἵτινες καὶ σημειοῦνται ἐν Kart. von Attika τοῦ Kaupert ἐν τῷ τμήματι τῆς Ἐλευσῖνος (ἀρ. 7). Ἐν ᾧ δὲ καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀρχαῖα λείψανα σημειοῦνται ἐν τῷ χάρτῃ τούτῳ, αἰσθητὴ εἶνε ἡ παράλειψις τῶν προρρηθέντων ἀξιολόγων τειχῶν καὶ ἀρχαίων λειψάνων τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἔτι δὲ καὶ ἡ ἀμελὴς ἀναγραφὴ τῶν ὑψῶν τῶν μνημονευθεισῶν κορυφῶν τοῦ ὄρους Πατέρα· τὸ πρὸς Ν ἀκριβῶς τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ὕψος τῆς κορυφῆς 1144, ὡς ἀναγράφεται, εἶνε ὑπερβολικόν, ἐκ τυπογραφικοῦ σφάλματος προερχόμενον, διότι ἐκ τῶν καμπύλων γραμμῶν διακρίνεται ὅτι ἐλάχιστα ὑπερβαίνει τὴν γραμμὴν τῶν 1100 μέτρων· ἡ δὲ ἀμέσως δυσμικωτέρα, ἥτις ἀναγράφεται ὡς Ἅγιος Γεώργιος, καλεῖται Ἔλατος, εἶνε δ' αὕτη ἡ ὑψίστη τοῦ ὄρους, διότι κατ' ἐμὰς παρατηρήσεις ὑπερβαίνει τὴν προηγουμένην κατά τινα μέτρα. Δι' ὃ καὶ ἐν τοῖς χάρταις ὡς ὑψίστη τοῦ Πατέρα κορυφὴ πρέπει νὰ σημειωθῇ ὁ Ἔλατος ὑπὸ ὕψος κατ' ἐμὰς παρατηρήσεις 1117-1120 μέτρων.

Κατὰ ταῦτα, ἐπειδὴ ἐν τῇ ὀρεινῇ Μεγαρίδι αἱ θέσεις τῶν πόλεων Παγῶν καὶ Αἰγοσθένων εἶνε γνωσταί, μόνον δ' ἐν τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ σῴζονται ἔτι ἐρείπια πόλεως ἢ κώμης, δυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν τὴν ἀρχαίαν Ἐρένειαν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ δήμου Ἐλευσῖνος, ἥτις ἀπέχει πέντε μὲν καὶ ἥμισυ ὥρας ἐκ Μεγάρων, τέσσαρας δ' ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν Κουντουριωτῶν οἰκισθείσης μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν Κουντούρων κωμοπόλεως Μάνδρας.

Ἰωάννης Σ. Σαρρῆς.

ΤΟ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ ΑΣΤΡΟΛΑΒΟΝ

ΥΠΟ

ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ Δ. ΡΕΔΙΑΔΟΥ

Εὐθὺς ὡς ἐξήχθη ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν Ἀντικυθήρων τὸ πολύτιμον ὄργανον τὸ γνωστὸν ὡς ἀστρολάβον, ἐδημοσίευσα ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Ι. Σβορώνου ἐκδοθέντι συγγράμματι περὶ τῶν Ἀντικυθηραϊκῶν εὑρημάτων μελέτην (Ὁ ἐξ Ἀντικυθήρων ἀστρολάβος 1903 σ. 44), ἰσχυριζόμενος ὅτι τὸ ὄργανον τοῦτο, παρά τινας ἀστηρίκτους γνώμας παριστώσας αὐτὸ ὡς ναυτικὸν δρομόμετρον (Comptes rendus du Congrès intern d'Archéol., Athènes 1905 σελ. 257), ἦτο ἀναμφηρίστως ἀστρονομικόν, μὴ δυνάμενον νὰ ὑπαχθῇ εἰς οὐδένα τῶν γνωστῶν τύπων τῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων τῆς ἀρχαιότητος, ἀλλ' ἀποτελοῦν ἰδιαίτερον ὑψομετρικὸν ἐργαλεῖον, εἰς ὃ προσιδιάζει ἡ ἐπωνυμία *ἀστρολάβον* ὡς ἐκ τοῦ τοιούτου χαρακτῆρος αὐτοῦ. Διὰ τοῦ ὀργάνου τούτου, ὅπερ, ὡς ἔγραφον, οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν πρὸς τὸ κλασικὸν ἀστρολάβον, ἐπελύοντο *μηχανικῶς* τὰ ἀστρονομικὰ προβλήματα.

Ἔκτοτε οὐδεμία ἀξία λόγου μελέτη ἐδημοσιεύθη περὶ τοῦ ὀργάνου τούτου μέχρι τῆς σήμερον. Ἐν τούτοις περὶ Δεκέμβριον τοῦ 1906 ὁ ἐν Μονάχῳ καθηγητὴς κ. Albert Rehm ἀνεκοινώσατο διὰ τοῦ κ. Karo ἐν τῇ Ἀθήνησι Γερμανικῇ ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ μελέτην οὔπω δημοσιευθεῖσαν, καθ' ἣν τὸ ὄργανον ἐκεῖνο παριστᾷ *σφαῖραν*, ὡς ἡ ἀποδιδομένη εἰς Ἀρχιμήδην καὶ Ποσειδώνιον (Cicero De re publ I, XIV, De deor. nat. II, XXXIV, Tusc. disp. I, XXIV, Σέξτ. Ἐμπειρ. Πρὸς τοὺς μαθημ. ἀντιρρ. Θ' σελ. 115), ἔγραψε δὲ καὶ ὀλίγα τινὰ κρίνων τὴν μελέτην μου ἐκείνην (Berliner

phil. Wochenschrift, 13 April 1907). Ὁ κ. Rehm θεωρεῖ ὁμοίως τὸ ἐργαλεῖον ὡς ἀστρονομικόν, νομίζει δὲ ἐπίσης ὅτι τοῦτο ἐπέλυε *μηχανικῶς* τὰ ἀστρονομικὰ προβλήματα, παρέχων μάλιστα καὶ σχέδιον τῆς τοιαύτης μηχανικῆς λειτουργίας τοῦ ὀργάνου πρὸς τοῦτο, ὅπερ ὅμως ἐξ οὐδενὸς κειμένου οὐδὲ ἐκ τοῦ ὀργάνου δύναται νὰ συναχθῇ, καὶ ἰσχυρίζεται ὅτι τὸ ἐργαλεῖον δὲν εἶνε ὑψομετρικὸν ἢ διοπτικὸν καὶ ὅτι πρέπει νὰ ὀνομασθῇ οὐχὶ *ἀστρολάβον* ἀλλὰ *σφαῖρα*, ταυτίζων αὐτὸ πρὸς τὴν σφαῖραν τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ Ποσειδωνίου. Τέλος ἐκ τυχαίας θραύσεως ἀνεκάλυψεν ἐγκεχαραγμένην ἴτυν καὶ ἀνέγνω τὸ ὄνομα τοῦ αἰγυπτιακοῦ μηνὸς *παχών*, ὅπερ ὁρίζει ὡς terminum post quem ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀργάνου τὸ 20 περίπου π. Χρ.

Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. Rehm θεωρῶ ἔν τισιν ἐσφαλμένην διὰ τοὺς ἑξῆς λόγους·

Α΄). Τὸ ἐργαλεῖον τὸ γνωστὸν ὡς *σφαῖρα* ἐσκόπει νὰ παραστήσῃ μηχανικῶς τὴν κίνησιν ὁλοκλήρου τοῦ γνωστοῦ τότε ἡλιακοῦ συστήματος καθ' ὃν τρόπον ἐφαντάζοντο αὐτὸ («. . . in globis caeli formam exhibentibus», Catalogus codicum astrologorum graecorum, Brux. 1900 II 94), τῆς ἐπωνυμίας *σφαῖρα* χρησιμοποιουμένης οὐχὶ ὑφ' ἣν γενικῶς γίνεται χρῆσις πρὸς τὴν περιγραφὴν τοῦ οὐρανοῦ ἔννοιαν (πρβ. Fr. Boll, Sphaera 1903), ἀλλ' εἰς ἀναπαράστασιν τῆς κινήσεως αὐτοῦ. Ἦτο ἄρα, ὡς συνάγομεν ἐκ τῶν παρὰ Κικέρωνι, ὄργανον διδακτικόν, οὐχὶ δὲ ἀστρονομικὸν καὶ διὰ τοῦτο, μὴ ὂν χρήσιμον εἰς ἀστρονομικὰς παρατηρήσεις, παρ' οὐδενὸς ἀστρονόμου ἢ μαθηματικοῦ συγγραφέως ἀναφέρεται. Ὅθεν ἐστερημένον παντὸς ὑψομετρικοῦ χαρακτῆρος, ὡς νομίζει ὁ κ. Rehm ὅτι συνέβαινε καὶ ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τῶν Ἀντικυθήρων, ἦτο ἐστερημένον καὶ διόπτρας. Τοῦτο δὲ φαίνεται καὶ ἐκ περιγραφῆς ἑτέρας σφαίρας, τῆς Ἀρατείας, τοῦ 6ου μ.Χρ. αἰῶνος ὑπὸ Λεοντίου τοῦ μηχανικοῦ (Περὶ κατασκευῆς Ἀρατείας σφαίρας, Astron. vet. scripta, Valderius Sphaerae atque astr. κλπ.), ἐστερημένης διόπτρας, ὡς ἦτο καὶ ἐκείνη ἣν περιγράφει πολλῷ ὕστερον ὁ Nasir Eddin Attusi (Memento d'Astronomie, Carra de Vaux ἐν Tannery: Recherches sur l'hist. de l'Astr. ancienne σ. 348).

Ἐκ τῶν ἐπιγραφῶν ὅμως, αἵτινες εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τῶν Ἀντικυθήρων (Στάη, Τὰ ἐξ Ἀντικυθήρων εὑρήματα 1905 σ. 22), ἐνδείκνυται ὅτι τὸ ὄργανον ἦτο ἐφωδιασμένον διὰ μοιρογνωμονίων, δύο τὸν ἀριθμόν, καί, ὡς εἶχον συμπεράνει ἐν τῇ πρώτῃ μελέτῃ μου, «ἔδει νὰ φέρῃ καὶ ἴτυν». Πράγματι δὲ ἀνεκαλύφθησαν μεταγενεστέρως δύο τόξα ἴτυος, οὕτω δ' ἐπεκυροῦτο ἡ πρώτη μου εἰκασία. Ἀλλὰ τὸ μοιρογνωμόνιον, ὅπερ ἦτο «τὸ ἄκρον τοῦ κανονίου τὸ εἰς ὀξὺ ἀπολῆγον» (Ἰωάνν Φιλοπ., Rh. Mus. 1839 τεύχ. II), συνώδευε πάντοτε διόπτραν, ὡς φαίνεται ἐκ πασῶν τῶν περιγραφῶν (Ἥρων, Ἰωάννης, Πτολεμ., διάφοροι περὶ ἀστρολάβου πραγματεῖαι [1]), ἂν μὴ ἦτο αὐτὸ τοῦτο στοιχειωδῶς διοπτικὸν ἐργαλεῖον. Ἑπομένως τὸ ὄργανον τῶν Ἀντικυθήρων ἦτο ὑψομετρικὸν (διοπτικόν), παρὰ τὴν περὶ τοῦ ἐναντίου γνώμην τοῦ κ. Rehm.

Ἄλλως δὲ τοῦ μοιρογνωμονίου ἐγίνετο χρῆσις ἐπὶ τῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων διὰ τὴν ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῆ μέτρησιν γωνιῶν, διὰ τοῦτο δὲ καὶ περιγράφεται ὡς ἔχον μέγα μῆκος καὶ ἀκριβῶς εὐθυτενὲς (Χειρ. Ἐθν. Βιβλ. 2547 φάκ. 211 «κανόνα ἀκριβῶς εὐθυτενῆ μῆκος καὶ αὐτὸν ἱκανὸν ἔχοντα ὂν καὶ πῆχυν . . . ὑπ' ἄλλων δὲ καὶ μοιρογνωμόνιον προσαγορεύεται»), ἵνα παρέχῃ μείζονα ἀκρίβειαν (Ἥρων Ἀλεξ. Περὶ διόπτρας, ἐκδ. Schoene Λιψ., τόμ. III σελ. 300), τοῦ μοιρογνωμονίου ἐν συνδυασμῷ πρὸς εὐκρινῆ ἴτυν ἀποτελοῦντος πλῆρες γωνιομετρικὸν σύστημα. Ἀλλ' ἡ μέτρησις τῶν ἀστρονομικῶν γωνιῶν, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ὧραι τῆς ἐπιτολῆς καὶ κρύψεως τῶν ἀστέρων, ὡς νομίζει ὁ κ. Rehm, εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ ἀπαιτεῖ μεγάλην ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο τὸ μοιρογνωμόνιον ἦτο ἀπαραίτητον ἐπὶ τῶν ὑψομετρικῶν ὀργάνων, πάντοτε δὲ ἀπαντᾷ ὡς οὐσιωδεστάτη λέξις ἐν ταῖς περιγραφαῖς αὐτῶν, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς ἐπὶ τοῦ ὀργάνου ἐπιγραφαῖς. Τοὐναντίον ἡ λέξις αὕτη ἐν οὐδεμιᾷ τῶν γνωστῶν σφαιρῶν ἀπαντᾷ (Λεόντ. μηχ., Valder., Sph. atque astr. κλπ., Attusi ἔ.ἄ.).

[1] Νικηφόρος Γρηγορᾶς, Γεώργιος Χρυσοκόκκης, Ἰωάννης Φιλόπονος, Frisio, Köbel, Hermann κτλ.. Ὑπάρχει πρὸς τούτοις πλῆθος ἄλλων πραγματειῶν ἀνεκδότων περὶ ἀστρολάβου, ἐν αἷς καὶ χειρόγραφον ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν (ἀριθ. 2247 φάκελ. 211), περὶ οὗ ἔχει γράψει σημειώσεις τινὰς ὁ κ. Καμπούρογλους, καὶ ἀραβικαὶ κλπ.

Ἐτυπ. 4.10 10

Ἔτι δὲ παρεκτὸς τῆς ἀναλογίας, ἣν ἐσημειώσατο ἡμῖν ὁ κ. Σβορῶνος ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν μελέτῃ ὡς ὑπάρχουσαν μεταξὺ τῶν διαφόρων λέξεων τῆς ἐπιγραφῆς καὶ ἐκείνων αἷς χρῆται Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος περιγράφων τὸ διάφορον τοῦ ἡμετέρου ἀλλ' ἐπίσης ὑψομετρικὸν κλασικὸν ἀστρολάβον, δύναταί τις νὰ παρατηρήσῃ ὁμοίαν ἀναλογίαν καὶ ἐν τῷ χειρογράφῳ τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (ἔ. ἄ.), ἔνθα ἐπίσης ὑψομετρικὸν ἀστρολάβον περιγράφεται, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἥτις συνώδευεν ἕτερον ἐπίσης σκιοθηρικὸν ὄργανον (Bull. de la Soc. Arch. d'Alexandrie ἀρ. 4 σ. 33). Ἑπομένως ἐπιβοηθητικῶς δύναταί τις νὰ συμπεράνῃ ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν ὅρων ἐν ταῖς περιγραφαῖς διαφόρων ὑψομετρικῶν ὀργάνων ταυτότητα ὡσαύτως προορισμοῦ.

Σημειωτέον τέλος ὅτι ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀπαντῶσιν αἱ λέξεις «ἡλίου ἀκτῖνα», αἵτινες ἀριδήλως συνδέονται πρὸς διοπτείαν.

Κατὰ ταῦτα συμπεραίνω ὅτι, ἐν ᾧ αἱ σφαῖραι δὲν ἦσαν ἐργαλεῖα ὑψομετρικά, τοὐναντίον τὸ ὄργανον τῶν Ἀντικυθήρων ἦτο ὑψομετρικὸν καὶ ἑπομένως πάντῃ διάφορον σφαίρας παρὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. Rehm.

Διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο, ὅπερ εἰς οὐδένα τῶν γνωστῶν τύπων τῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων τῆς ἀρχαιότητος δύναται νὰ ἀναχθῇ, ἀπέδομεν ἐξ ἀρχῆς τὸ γενικὸν ὄνομα ἀστρολάβον, οὐχὶ λόγῳ ταυτότητος πρὸς τὸ κλασικὸν ἀστρολάβον, ὡς καὶ ἐν τῇ πρώτῃ μελέτῃ ἰσχυρίσθημεν, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ ὑψομετρικοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος. Διότι νομίζω ὅτι διὰ τῆς λέξεως *ἀστρολάβον* ἐχαρακτηρίζετο κυρίως ἡ ἱκανότης ὑψομετρικοῦ τινος ὀργάνου πρὸς λῆψιν τοῦ ὕψους ἀστέρος καὶ διοπτείαν αὐτοῦ καὶ εἰκάζω ὅτι ἐπὶ τῶν τοιούτων ὀργάνων, ἅτινα σκοπὸν εἶχον τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφόρων ἀστρονομικῶν προβλημάτων, εὕρεσιν τῆς ὥρας, τοῦ ἀζιμούθ, ἐπιτολῆς καὶ κρύψεως ἄστρων κλπ., πρέπει νὰ διακρίνῃ τις πρῶτον μὲν ὑψομετρικήν τινα συσκευήν, δεύτερον δὲ σύστημά τι οἱονδήποτε τῆς ἐπιλύσεως τοῦ τριγώνου τῆς θέσεως καὶ τῶν λοιπῶν προβλημάτων. Καὶ ἡ μὲν ὑψομετρικὴ συσκευὴ ἔμεινεν ἀμετάβλητος οὐσιωδῶς ἀπὸ Δικαιάρχου τοῦ Μεσσηνίου μέχρι τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τηλεσκοπίου καὶ τοῦ μικρομετρικοῦ βερνιέρου, ἀλλὰ τὸ σύστημα ὅμως τῆς ἐπιλύσεως τῶν ἀστρονομικῶν προβλημάτων μετεβλήθη κατὰ τοὺς διαφόρους χρόνους. Μετὰ τὸ κρικωτὸν ὄργανον τοῦ Ἱππάρχου (Πτολ. Μαθ. Σύνταξ. Ε' 1), ἐν ᾧ μόνον εἰς τοὺς ὑψομετρικοὺς κύκλους ἀπεδίδετο τὸ ὄνομα *ἀστρολάβον* (Tannery ἔ.ἄ. καὶ Revue de Philologie 1888 σ. 61), ἔχομεν τὰς στερεογραφικὰς προβολὰς τῆς οὐρανίου σφαίρας ἐν τοῖς πλανισφαιρίοις (Ptolemaei planisphaerium, Jordan. De planisph. figur. παρὰ Commandini), στηριζομένοις πιθανῶς εἰς τὴν ἀράχνην τοῦ Εὐδόξου (Vitruv. De archit. IX 9, Planisph. παρὰ Comm. ἔ. ἄ. σελ. 17 «quod in horoscopio instrumento aranea vocatur»), ἔχομεν ἔπειτα Πρόκλον τὸν Διάδοχον (Ὑποτύπ. ἀστρον. ὑποθέσ. 15) περιγράφοντα ἕτερον ἀστρολάβον, πιθανῶς τὸ τοῦ Ἱππάρχου, ἔχομεν κωνικὴν ἀνάπτυξιν παρὰ Συνεσίῳ ἐπισκόπῳ Κυρήνης (Πρὸς Παιόν. ὑπὲρ τοῦ δώρου ἀστρολαβίου λόγος ἐν Patrol. Migne τόμ. LXVI σελ. 1578), ἕτερον ἀστρολάβον ἰδιορρύθμου μορφῆς τοῦ Γ' μ. Χρ. αἰῶνος (Settele, Illustrazione di un antico astrolabio ἐν Accadem. Romana di Archeolog. 1817), ἕτερον τὸ τοῦ Φιλοπόνου (ἔ. ἄ.), ὅπερ παριστᾷ τὸν τύπον τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀστρολάβου, ὃν παρέλαβον καὶ οἱ Ἄραβες (Sédillot ἐν Mém. prés. à l'Acad. des inscript. Sér. I. t I.), τέλος τὰ σημερινὰ ὑψομετρικὰ ἐργαλεῖα. Καὶ ἐπὶ πάντων μὲν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν σημερινῶν ὑψομετρικῶν ἐργαλείων βλέπει τις κοινὴν τὴν ὑψομετρικὴν συσκευήν, σχεδὸν ὁμοίαν, ἀλλ' ἡ συσκευή, ἥτις παρηκολούθει τὴν ὑψομετρικὴν καὶ ἐχρησίμευε πρὸς ἐπίλυσιν τῶν προβλημάτων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ληφθέντος ὕψους, μετεβλήθη διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπὸ τῆς πραγματικῆς ἀναπαραστάσεως τῶν κύκλων τοῦ οὐρανοῦ, ἥτις ἐπετυγχάνετο ἐπὶ τοῦ ὀργάνου τοῦ Ἱππάρχου, εἰς γραφικὴν ἐπίλυσιν ἐπὶ τῶν πλανισφαιρίων, καὶ τέλος εἰς λογιστικὴν ἐπὶ τῶν μεταγενεστέρων, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἤδη μόνον ὑψομετρικὴν συσκευήν, ἀφ' ἧς ὁ λογισμὸς ἐπιλύει σήμερον ἀκριβέστερον τῶν γραφικῶν παραστάσεων τὰ παντοῖα προβλήματα. Τὸ κυρίως χαρακτηριστικὸν μέρος τοῦ ὀργάνου, τὸ ὑψομετρικόν, εἶνε ἐκεῖνο ὅπερ ἀποδίδει πάντοτε, ἐνίοτε κατ' ἐπέκτασιν, τὸ ὄνομα ἀστρολάβον εἰς τὸ ὅλον, ἀνεξαρτήτως τοῦ τρόπου τῆς ἐπιλύσεως τῶν προβλημά-

των, ἀπὸ τοῦ Ἱππάρχου μέχρι τῶν πρὸ μικροῦ ἔτι ὀργάνων, ὡς τὸ δωρηθὲν τῷ Drake ὄργανον Astrolabium, καθ' ὃν τρόπον μέχρι σήμερον λέγεται κοινῶς «παίρνομεν τὰ ἄστρα, τὸν ἥλιον, τὸ ὕψος» (prendre la hauteur). Διὰ τοῦτο δὲ καὶ εἰς τὸ ὄργανον τῶν Ἀντικυθήρων, ὅπερ καθ' ἡμᾶς ἦτο ἐφωδιασμένον διὰ καινοφανοῦς μηχανισμοῦ ἐπιλύοντος τὰ ἀστρονομικὰ προβλήματα κατὰ *μηχανικὸν* ἀντὶ τοῦ γραφικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς τρόπου, προσιδιάζει τὸ ὄνομα ἀστρολάβον. Ἡ δὲ σφαῖρα οὖσα ὄργανον διδακτικὸν μᾶλλον καὶ οὐχὶ παρατηρήσεως, ἐστερημένη τοῦ ὑψομετρικοῦ χαρακτῆρος τῶν λοιπῶν (οὐδαμοῦ ἐν ταῖς διαφόροις περιγραφαῖς ἄλλων σφαιρῶν ἀναφέρεται ἡ λέξις *διόπτρα* ἢ *μοιρογνωμόνιον*), ἐστερήθη καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀστρολάβου.

Β'). Ἐκ τῶν ποικίλων περιγραφῶν σφαιρῶν συνάγεται ὅτι τὸ ἐργαλεῖον ἦτο εὐμέγεθες καὶ βαρύ. Ἀληθῶς αἱ ἀποδιδόμεναι διαστάσεις εἰς τὰ ὁμοίας φύσεως ὄργανα ἦσαν μεγάλαι, ὡς φαίνεται, προκειμένου περὶ τῶν στερεῶν σφαιρῶν (Πτολ. Μαθ. Συντάξ. Η', Θέωνος Ἀλεξ. Ὑπόμν. εἰς τὸ Η' τῆς Συντάξ.), ὡς καὶ περὶ τῆς Ἀρατείας (Λεοντίου μηχανικοῦ ἔ.ἄ., Valder. Sph. atque astr. κλπ.) καὶ τῆς κατὰ τὸν Attusi (ἔ.ἄ.). Εἶχον ἑπομένως μάζας μεγάλας καὶ βαρείας, αἱ δὲ κρικωταί, ὡς τὸ ὄργανον τοῦ Ἱππάρχου καὶ τὰ ὅμοια ἐν Σινικῇ, Χαλδαίᾳ κλπ. καὶ τὰ χρησιμοποιηθέντα πιθανῶς ὑπὸ Ἐρατοσθένους, ἴσως δὲ καὶ Ἀριστύλλου, θὰ εἶχον ἀκτῖνα τοὐλάχιστον ἑπτὰ ἕως ὀκτὼ ποδῶν καὶ ἑπομένως μᾶζαν μεγίστην καὶ βαρεῖαν, διὰ τοῦτο δὲ μόνον τὰ μεγάλα ἀστεροσκοπεῖα εἶχον τοιοῦτον ὄργανον (Bailly, Hist. de l'astron. moderne τόμ. I σελ. 58). Κατ' ἀνάγκην δὲ αἱ σφαῖραι αὗται, ὡς ἡ τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ Ποσειδωνίου, ὤφειλον νὰ εἶχον μεγάλας διαστάσεις οὖσαι κοῖλαι εἴτε κρικωταί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὡς ἀνεπαρκῆ στερεὰν (Cicero De re publ. I, XIV), ἀφ' οὗ ἐφαίνετο ἐν αὐταῖς ἡ σελήνη εἰσερχομένη εἰς τὴν σκιὰν τῆς γῆς (. . . et in coelo sphaerae solis fieret eadem illa defectio et incideret luna tum in eam metam quae esset umbra terrae quum sole regione, Cicero ἔ. ἄ.), καὶ παρίστων τὴν κίνησιν ὁλοκλήρου τοῦ πλανητικοῦ συστήματος τῶν τότε χρόνων, ἡ δὲ θέα αὐτῶν προεκάλει τὸν θαυμασμὸν πανταχοῦ καὶ ἡ κατασκευὴ αὐτῶν ἐξαιρετικῶς μόνη περιγράφεται ἐξ ὅλων τῶν ἐφευρέσεων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἀρχιμήδους ἐν ἀπολεσθέντι ἔργῳ «Σφαιροποιΐᾳ» καλουμένῳ καὶ παρὰ Πάππῳ μόνῳ ἀναφερομένῳ (Pappus Alex. Coll. Math. VIII, prooem. Bonon MDCLX σ. 448). Ἔπειτα οὐδεμία ἐκ τῶν ὑλῶν, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ κατασκευασθῇ σφαῖρα εὐμεγέθης καὶ ἐλαφρά, ἦτο τότε γνωστὴ (Θέων. Ἀλεξ. Ὑπόμν. εἰς τὸ Η' τῆς Συντ.), ἔχομεν δὲ καὶ σαφῆ μαρτυρίαν, καθ' ἣν ὡς ὕλη εἰς κατασκευὴν τῶν σφαιρῶν ἐχρησιμοποιεῖτο τὸ ξύλον, ἡ γύψος, ὁ κηρός, τὰ χρώματα (Σέξτ. Ἐμπειρ. ἔ. ἄ., Λεοντ. Μηχ. ἔ. ἄ. «. . . ἐὰν ἢ ξυλίνη καὶ παραπλάσαντες πρῶτον μὲν γύψῳ ἢ κηρίῳ , . . ἀλλὰ βαθεῖ τινι χρώματι οἷον τῷ καλουμένῳ λαζουρίῳ»). Ἀλλὰ καὶ στερεὰ ἂν μὴ ἦτο ἡ σφαῖρα αὕτη, πάντως θὰ ὑπῆρχεν ἐπ' αὐτῆς ἀριθμός τις σφαιρῶν κινουμένων, διαστάσεων σχετικῶς μεγάλων, ἵνα παριστᾶται ἡ ἀναλογία τῶν μεγεθῶν τῶν διαφόρων πλανητῶν καὶ ἡ σκιὰ τῆς γῆς κλπ. Δύναταί τις ἄρα νὰ εἰκάσῃ, ὅτι αἱ σφαῖραι αὗται, καὶ ἂν δὲν εἶχον τὰς εἰς τὸ ὄργανον τοῦ Ἱππάρχου ἀποδιδομένας διαστάσεις, πάντως θὰ ἦσαν μηχανήματα ὀγκώδη καὶ βαρέα ὧν ἡ ἀπὸ Συρακουσῶν μεταφορὰ δὲν παρῆλθεν ἀπαρατήρητος.

Ἀλλ' ἡ μὲν πυξὶς τοῦ ἐργαλείου, οὖσα ἐκ λεπτοτάτου ξύλου πάχους ἐλάσσονος τοῦ ἑνὸς ἑκατοστοῦ, καὶ τὸ σύνολον ἐν γένει, ὡς καὶ αἱ διαστάσεις αὐτῆς, οὐδόλως φαίνονται πρόσφοροι ὅπως ὑποβαστάζωσι μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης εὐσταθείας σύστημα βαρὺ καὶ εὐμέγεθες, τοὐναντίον δὲ φαίνονται συμπίπτουσαι πρὸς τὰς διαστάσεις τῶν ὑψομετρικῶν ἐν γένει ἐργαλείων τῶν διὰ τῆς χειρὸς φερομένων κατὰ τὴν παρατήρησιν, ὡς ἦσαν οἱ ἀστρολάβοι ἐν γένει (0·210×0·09 ἢ καί τι μεγαλείτεραι «. . . δὸς εἰπεῖν ποδὸς ἑνός», χειρ. Ἐθν. Βιβ. 2247), ὡς ἄλλως φαίνεται καὶ ἐκ τῶν σῳζομένων ἤδη ἐν Μονάχῳ, Παρισίοις καὶ ἀλλαχοῦ τοιούτων ἀστρολάβων. Πρὸς δὲ οἱ ὀδοντωτοὶ τροχοὶ ὡς καὶ οἱ ἄξονες αὐτῶν εἶνε τόσον λεπτοί, κατεσκευασμένοι δ' ἐκ χαλκοῦ [1], μετάλλου μαλακοῦ καὶ εὐφθάρτου,

[1] Τὰ ἀποτελέσματα τῆς χημικῆς ἐξετάσεως ὑπὸ τοῦ κ. Δαμβέργη (ἐν «Ἁρμονίᾳ» 1906 σ. 182) ἀρχαιοτήτων τινῶν τῶν Ἀντικυθήρων ἔδειξαν τὸν χαλκὸν ἐν κράματι μετὰ κασσιτέρου (95,9 χαλκ. πρὸς 4,1 κασσιτ. ἕως 42,2 χαλκ. πρὸς 40,2 κασσιτ.).

ὥστε εἶνε ἀδύνατον νὰ μετέδιδον κίνησιν εἰς σύστημα ὁπωσοῦν βαρὺ καὶ παρέχον τριβὰς ἀξίας λόγου οἵα π.χ. γεννᾶται ἐκ τῆς κατὰ διάμετρον ὀλισθήσεως, ἥτις, ἂν δεχθῶμεν τὴν κατὰ τὸν Attusi παράστασιν, πρέπει νὰ συνέβαινε συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς κινήσεως τῆς οὐρανίου σφαίρας καὶ τὴν θεωρίαν τῆς σελήνης προκειμένου περὶ τῆς κινήσεως τοῦ κέντρου τοῦ ἐπικύκλου ἐπὶ ἐκκέντρου πρὸς τὸν κόσμον κύκλου καὶ τῆς προσνεύσεως τῆς διαμέτρου τοῦ ἐπικύκλου. Ἀδύνατον ἑπομένως εἶνε, ὁλόκληρον τὸ οὐράνιον σύστημα κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν τότε παριστώμενον καὶ λειτουργοῦν νὰ ἐστηρίζετο ἐπὶ τόσον μικρᾶς καὶ ἀσθενοῦς βάσεως, νὰ ἐκινεῖτο δὲ διὰ τόσον λεπτοῦ συστήματος ὀδοντωμάτων καὶ χαλκῶν κύκλων.

Γ'). Παρατηρητέον ἐπίσης ὅτι αἱ *σφαῖραι* αὗται, ὡς ἄλλως δεικνύει καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν, οὐδέποτε ἦσαν ἐπίπεδοι, τὸ planetarium δὲ παρίστα τὸ πλανητικὸν σύστημα πάντως οὐχὶ ἐπὶ ἐπιπέδου, ὅπερ κατωρθοῦτο διὰ τοῦ planisphaerium (στερεογραφικῆς προβολῆς τῆς οὐρανίου σφαίρας ἐπὶ τοῦ ὁρίζοντος τοῦ τόπου τῆς παρατηρήσεως). Ἄλλως τε εἶνε ἀδύνατον τὴν τοιαύτην κίνησιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος αἱ σφαῖραι νὰ παρίστων ἐπὶ ἐπιπέδου καὶ τοῦτο διὰ τὸ ἀνέφικτον τῆς παραστάσεως ἐπὶ ἐπιπέδου τῆς σελήνης εἰσερχομένης εἰς τὴν σκιὰν τῆς γῆς, ἡ δὲ τοιαύτη παράστασις γενικῶς θὰ ἦτο ἧττον τῆς ἐπὶ σφαίρας παραστατικὴ τῆς οὐρανίου κινήσεως καὶ ἀντὶ τελειοποιήσεως τοὐναντίον ὀπισθοδρόμησιν θὰ εἰσῆγεν. Καὶ ἡ παρεχομένη ὑπὸ Λεοντίου τοῦ μηχανικοῦ περιγραφὴ τῆς Ἀρατείας σφαίρας, πολὺ μετὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀνωτέρω σφαιρῶν, περὶ τὸν 6ον μ. Χρ. αἰῶνα, παριστᾷ αὐτὴν ἔχουσαν τὸ σχῆμα νεωμετρικῆς σφαίρας, οὐδαμοῦ δ' ὑπάρχει νύξις τις περὶ ἐπιπέδου σφαίρας. Ἡ ἐπὶ ἐπιπέδου παράστασις τῆς οὐρανίου σφαίρας διὰ τῶν στερεογραφικῶν προβολῶν Ἀπολλωνίου τοῦ Περγαίου, σκοπὸν εἶχε τὴν ἐπίλυσιν τῶν ἀστρονομικῶν προβλημάτων γραφικῶς, οὐχὶ δὲ μηχανικὴν παράστασιν ἐπὶ ἐπιπέδου πρὸς διδασκαλίαν. Εἶνε ἑπομένως ἄπορον ποῦ ὁ κ. Rehm ἀνεῦρεν ἐπίπεδον σφαῖραν, περιγραφομένην ἢ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τίνων δεδομένων εἴκασε τὴν ὕπαρξιν τοιαύτης ἐπιπέδου σφαίρας, καὶ πῶς ἡ φαντασία αὐτοῦ συνέλαβεν ὁλόκληρον τὸν μηχανισμὸν αὐτῆς, ὃν ἐπανευρίσκει ἐν τῷ ἀστρολάβῳ τῶν Ἀντικυθήρων.

Δεδομένου ἑπομένως ὅτι οὐδαμῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ πιθανὸν ὅτι ἐπὶ ἐπιπέδου παρίστατο μηχανικῶς ἐν τῇ *σφαίρᾳ* ἡ κίνησις τῆς οὐρανίου σφαίρας, παρατηροῦμεν ὅτι πάντες οἱ τροχοὶ τοῦ ἐργαλείου τῶν Ἀντικυθήρων κεῖνται ἐπὶ ἐπιπέδων παραλλήλων, λαμβάνοντες τὴν κίνησιν πιθανῶς ἐκ τροχοῦ καθέτως πρὸς τοὺς λοιποὺς ὀδοντωτοὺς διατεταγμένου. Ἀλλ' εἶνε γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι σύστημα ὀδοντωτῶν ἐπὶ παραλλήλων ἐπιπέδων κειμένων τροχῶν εἶνε ἥκιστα πρόσφορον, εἰ μὴ και ὅλως ἀκατάλληλον, ἵνα μεταδίδῃ κίνησιν εἰς σύστημα οὐρανίου σφαίρας οἱονδήποτε, ἔχον κινήσεις διαφοροτρόπους, ὡς ἄλλως τε σήμερον φαίνεται ἐξ ὁμοίων συγχρόνων διδακτικῶν ὀργάνων, ἅτινα ἁπλᾶ ὄντα οὐδαμῶς ἔχουσιν ἀνάγκην πολλαπλῶν ὀδοντωτῶν τροχῶν, μάλιστα ἐπὶ ἐπιπέδων παραλλήλων κειμένων· τοῦτο, εἰμὶ βέβαιος, θέλει ἐπικυρώσει καὶ εἰδικὴ ἐξέτασις τοῦ ὀργάνου παρὰ μηχανολόγων. Ἑπομένως, ἀφ' οὗ αἱ σφαῖραι δὲν παρίστων μηχανικῶς τὴν κίνησιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος ἐπὶ ἐπιπέδου, τὸ δὲ ἐργαλεῖον τῶν Ἀντικυθήρων εἶνε πρόσφορον εἰς παράστασιν μηχανικῆς κινήσεως ἐπὶ ἐπιπέδου, εἶνε φανερὸν ὅτι οὐδαμῶς προσιδιάζει αὐτῷ τὸ ὄνομα *σφαῖρα* ὡς αὕτη ἀληθῶς παρίστα τὴν κίνησιν τοῦ πλανητικοῦ συστήματος, οὐχὶ δηλαδὴ ἐπὶ ἐπιπέδου.

Δ'). Τῶν *σφαιρῶν* ὡς ἡ τοῦ Ἀρχιμήδους καὶ λοιπῶν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα κινητηρία δύναμις, κινοῦσα τὸ ὅλον, καὶ ὅτι αὕτη ἦτο τὸ ὕδωρ, ὅτι δηλαδὴ αἱ σφαῖραι αὗται ἦσαν ὑδραυλικὰ μηχανήματα, ὡς μανθάνομεν παρὰ Πάππου (. . . per aequalem et circularem aquae motum. Coll. Math. VIII prooem. καὶ Tannery ἔ.ἀ. σελ. 258), καὶ ὡς τοιαῦται φαίνεται ὅτι περιεγράφησαν ὑπὸ Ἀρχιμήδους. Οὐδὲν ὅμως οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον ἐπὶ τοῦ ὀργάνου ἴχνος ὑπάρχει δυνάμενον νὰ δικαιολογήσῃ τοιαύτην ὑδραυλικὴν κίνησιν τοῦ ὀργάνου ἢ λειτουργίαν αὐτοῦ, ὡς ἄλλως τε φαίνεται ἐν ἀντιπαραβολῇ πρὸς τὰ παρὰ Βιτρουβίῳ ἀναφερόμενα ὑδραυλικὰ ὡρολόγια (De archit. VIII) καθόσον εἶνε φανερὸν ὅτι τοῦτο ἐλάμβανε τὴν κίνησιν παρὰ τροχοῦ καθέτως πρὸς τοὺς λοιποὺς ὀδοντωτοὺς διατεταγμένου καὶ δυναμένου νὰ στρέφηται διὰ κλει-

δὸς ἐξωτερικῆς ἧς διεσώθη τὸ στέλεχος καὶ ἥτις ἀκριβῶς ἐφαρμόζεται εἰς τὴν ἐγκάθισιν αὐτῆς.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ τοιαύτη ὑδραυλικὴ κίνησις τοῦ ὀργάνου προϋποτίθησι μηχανισμὸν αὐτόματον καὶ τότε θὰ παρεῖλκον πιθανῶς αἱ συνοδεύουσαι ἐν ἐπιγραφαῖς μακραὶ ὁδηγίαι χρήσεως.

Ε'). Τοῦ τελευταίως ἀνακαλυφθέντος καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Rehm ἀναγνωσθέντος ὀνόματος τοῦ αἰγυπτιακοῦ μηνὸς *παχὼν* εἶνε ἀνάγκη νὰ πιστωθῇ τὸ ὀρθὸν τῆς ἀναγνώσεως· ἄλλως δὲ ὁ τομεὺς τοῦ κύκλου τῆς ἴτυος ὁ δεσποζόμενος ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τούτου εἶνε τόσον μέγας, ὥστε ἦτο ἀδύνατον ἡ ἴτυς αὕτη νὰ ἐπαρκέσῃ πρὸς καταγραφὴν καὶ τῶν δώδεκα μηνῶν, ὁ δὲ μὴν παχὼν ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν ἡμέτερον μάϊον, ὅστις πρὸς οὐδὲν ἀξιόλογον σημεῖον, οὔτε ἰσημερίαν οὔτε τροπήν, ἐπὶ τῆς ἐκλειπτικῆς συνδέεται.

Ϛ'). Ἐκ τῶν δύο σπουδαιοτέρων τεμαχίων ἀπεκαλύφθησαν κατὰ τὴν τελευταίαν ἐξέτασιν τοῦ ὀργάνου δύο τόξα ἴτυος φέροντα δύο διάφορα συστήματα διαιρέσεως. Λαβὼν ἀποτύπωμα τῶν τόξων τούτων κατεσκεύασα αὐτὰ καὶ εὗρον ὅτι ἀμφότερα εἶνε κυκλικὰ καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐν παρ' ὃ εἶνε κεχαραγμένα τὰ γράμματα ΑΧΩΝ ἀνήκει εἰς κύκλον ἀκτῖνος 0·072 περίπου, τῆς ἐπ' αὐτοῦ διαιρέσεως παριστώσης μοίρας (ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια ἦτο διῃρημένη εἰς 360°), τὸ δ' ἕτερον εἰς κύκλον μεμοιρασμένον εἰς 60 μέρη, ὧν ἐφ' ἑνὸς ἀναγινώσκονται τὰ γράμματα ΟΥ / ΘΥΞ. Ἀμφότερα τὰ συστήματα τῆς διαιρέσεως παριστῶσι τὰ δύο γνωστὰ συστήματα διαιρέσεως τοῦ κύκλου παρ' ἀρχαίοις, τὰ μνημονευόμενα παρὰ Στράβωνι (Β' 7), τὸ δ' ὄργανον τοῦτο εἶνε τὸ μόνον ἐκ τῆς ἀρχαιότητος σῳζόμενον ὅπερ φέρει κεχαραγμένα ἀμφότερα τὰ συστήματα ταῦτα.

Ἐκ τῶν συστημάτων τούτων ἡ εἰς 360° διαίρεσις ἦτο ἄγνωστος τῷ Ἀρχιμήδει διαιροῦντι τὸ τεταρτημόριον εἰς 24 μέρη (Κύκλου μέτρησις), ὡς ἐπίσης καὶ τῷ Ἀπολλωνίῳ (Tannery, Rech. sur l'hist. de l'astr. anc. σ. 49), εἰσήχθη δ' ὑπὸ Ἱππάρχου ἐν Ἑλλάδι πρὸς ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἀστρονομίαν τῆς τριγωνομετρίας ἣν αὐτὸς πρῶτος εἰσήγαγεν, εἰς ἐπιστημονικὴν τουτέστι καὶ οὐχὶ εἰς γενικὴν χρῆσιν (Letronne, Journal des Savants 1817 σ 747. Tannery, Rech. astr. 1886 σ. 37).

Ὁ Letronne ἤδη ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ εἰς 360° διαίρεσις τοῦ κύκλου δὲν ἦτο γενικῶς παραδεδεγμένη ἐπὶ Ἀχιλλέως Τατίου καὶ Θέωνος τοῦ ἑρμηνευτοῦ τοῦ Πτολεμαίου, προσφάτως τότε εἰσαχθεῖσα (ἔ. ἄ. σ. 746), εἰκάζων τοῦτο ἐκ τοῦ Ἀχιλλέως λέγοντος «τινὲς δὲ τὰ μεταξὺ τῶν παραλλήλων διαστήματα κατὰ πλάτος οὐκ εἰς 60 μοίρας τέμνουσιν ἀλλ' εἰς 360 (Ἀχιλλ. Εἰσ. εἰς Ἀράτου Φαιν. 326 ἐν Petav. Uranol.) καὶ Θέωνος «ὑποτίθεται τὸν μὲν κύκλον διαιρεῖσθαι εἰς ἴσα τμήματα τξ̅ καὶ καλεῖ (ὁ Πτολεμαῖος) ἕκαστον διάστημα μοιριαῖον (Θέων. Ὑπόμν. εἰς Πτολ. ἐν Petav. Uranol.). Πράγματι δὲ ὁ Θέων τὴν εἰς 360° διαίρεσιν ἀνάγει εἰς Πτολεμαῖον καὶ οὐχὶ εἰς Ἵππαρχον, ἀφοῦ λέγει «οὐ γὰρ τοῖς αὐτοῖς ἀριθμοῖς ὅ τε Ἵππαρχος ἐχρήσατο καὶ Πτολεμαῖος, ἀλλ' ὁ μὲν Ἵππαρχος εἰς π̅γ̅ μοίρας τὸν μέγιστον κύκλον διεῖλεν, ὁ δὲ Πτολεμαῖος εἰς τξ̅ (Θέων ἔ. ἄ. σ. 167).

Ἡ εἰς 360° διαίρεσις φαίνεται ὁπωσδήποτε ἐπικρατήσασα τῆς εἰς 60 μέρη, ἥτις διετηρήθη ἐπὶ μακρὸν ἐν χρήσει (Tannery, Rech. sur l'hist. etc. σ. 47 καὶ 49), καὶ κατασταθεῖσα ὁριστικῶς ἀντ' αὐτῆς μετὰ τοὺς περὶ Πρόκλον τὸν Διάδοχον χρόνους, ὅστις παρέχει καὶ πλήρη διαίρεσιν εἰς μοίρας, λεπτὰ κλπ. ἐπὶ ὀργάνων, καὶ ταύτην μάλιστα ὡς ἐπικρατοῦσαν, ὡς ἐπίσης καὶ διαίρεσιν εἰς πεντεμοιριαῖα διαστήματα διὰ μικροτέρων γραμμῶν ἐπὶ τῆς χαλκῆς ἴτυος, ἀκριβῶς ὡς εἶνε αἱ μοῖραι ἀνὰ πέντε ἐπὶ τοῦ Ἀντικυθηραϊκοῦ ὀργάνου διατεταγμέναι (Πρόκλου Ὑποτύπωσις ἔκδ. Halma 1820 σ. 137). Τοῦτο ἄλλως τε συνάγεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι παρ' οὐδενὶ τῶν ἀμέσως μεταγενεστέρων τοῦ Πρόκλου ἀστρονόμων συγγραφέων ἀναφέρεται ἡ εἰς 60 μέρη διαίρεσις, τοὐναντίον δὲ ἡ λέξις μοιρογνωμόνιον, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμέσως πρὸς τὴν εἰς 360° διαίρεσιν σχετιζομένη, ἐνῷ δὲν ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς προγενεστέροις τοῦ Πτολεμαίου συγγραφεῦσι, τοὐναντίον παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τοῦ Πρόκλου, ἰδίως τοῖς περὶ ἀστρολάβου γράψασι, καταντᾷ κοινοτάτη.

Ὁ Petau ἤδη ἰσχυρίζετο ὅτι ἡ εἰς 60 μέρη διαίρεσις εἶνε ἀρχαιοτέρα τῆς εἰς 360° διαιρέσεως (Petau, Dissert. lib. II, cap. I), ὁ δὲ Letronne τοὐναντίον ὅτι αὕτη ἦτο νεωτέρα (ἔ. ἄ. σελ. 748).

Νομίζω ὅτι ἡ εἰς 360° διαίρεσις, ὅτε εἰσήχθη ὑπὸ Ἱππάρχου, εἰσήχθη οὐχὶ ὡς αὐτοτελὲς σύστημα διαιρέσεως τοῦ κύκλου, ἀλλ' ὡς ἀποτέλεσμα ὑποδιαιρέσεως ἑκάστου τῶν 60 μερῶν, εἰς ἃ πρὸ τοῦ Ἱππάρχου διῃρεῖτο ὁ κύκλος, εἰς 6 μέρη χάριν μείζονος ἀκριβείας, ἀπαραιτήτου οὐχὶ διὰ τὰς δι' ὀργάνων παρατηρήσεις, ἀλλὰ διὰ τὰς εἰς τὴν ἀστρονομίαν τριγωνομετρικὰς ἐφαρμογὰς τοῦ Ἱππάρχου. Τὴν γνώμην μου ταύτην ἐνισχύω ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἐν τῇ παρ' Ἕλλησι διαιρέσει τοῦ κύκλου ἐσημειοῦντο διὰ μειζόνων γραμμῶν αἱ μοῖραι ἀνὰ ἓξ καὶ οὐχὶ ἀνὰ πέντε (Letronne ἐν Journal des Savants 1817 σελ. 747), ἤτοι ὁ κύκλος ἦτο διῃρημένος εἰς ἑξήκοντα μέρη, ἡ δὲ εἰς 360° ὑποδιαίρεσις ἦτο ἐμφανῶς ἀποτέλεσμα ὑποδιαιρέσεως ἑκάστου τῶν 60 μερῶν εἰς 6 μέρη κατὰ τὸ ἑξαδικὸν ἀνὰ 180, 360, 720 σύστημα διαιρέσεως. Εἶνε ἤδη φανερὸν ὅτι ἡ ἀτέλεια τῶν μέσων τῆς παρατηρήσεως καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ὀργάνων ἐν γένει ἔθετο κατὰ μέρος τὴν εἰς 6 ὑποδιαίρεσιν ἑκάστου τῶν 60 μερῶν ὡς ἀποτελοῦσαν ἀκρίβειαν ἀνωφελῆ προκειμένου περὶ παρατηρήσεων δι' ἀτελῶν ὀργάνων γινομένων, οὕτω δὲ διετηρήθη αὕτη μονον εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς ὡς ἐπιστημονικὴ διαίρεσις, περιπεσοῦσα ὅμως εἰς ἀχρηστίαν ἐπὶ τῶν ὀργάνων, ἐφ' ὧν διετηρήθη ἡ εἰς 60 μόνον μέρη διαίρεσις. Κατὰ τοὺς χρόνους ὅμως τοῦ Πρόκλου ἕνεκα τῆς σχετικῆς τελειοποιήσεως τῶν ὀργάνων παρατηρήσεως εἰσήχθη ἡ εἰς 360° διαίρεσις οὐχὶ πλέον ὡς ἀποτέλεσμα ὑποδιαιρέσεως ἑκάστου τῶν 60 μερῶν τῆς παλαιᾶς, ἀλλ' ὡς αὐτοτελὴς διαίρεσις οἵα ἀναφέρεται παρὰ Πρόκλῳ καὶ τοῖς μεταγενεστέροις, ἐπὶ δὲ τῶν ὀργάνων ἐμφανίζονται τότε διαιρέσεις οὐχὶ πλέον ἀνὰ 6 μοίρας ἀλλὰ ἀνὰ 5°, ὡς παρὰ Πρόκλῳ.

Ἐκ τοῦ γεγονότος ἄρα ὅτι ἐπὶ τοῦ ὀργάνου φέρεται μὲν ἡ εἰς 60 μέρη διαίρεσις, ἀλλὰ φέρεται καὶ ἡ εἰς 360° αὐτοτελῶς, καὶ οὐχὶ ὡς ὑποδιαίρεσις, ὡς ἐπίσης καὶ διαίρεσις διὰ μειζόνων γραμμῶν ἀνὰ 5° καὶ οὐχὶ ἀνὰ 6°, συμπεραίνω ὅτι τὸ ὄργανον ἀνήκει εἰς χρόνους, καθ' οὓς ἦτο μὲν ἤδη εἰσηγμένη ἡ ἐπὶ ὀργάνων διαίρεσις τοῦ κύκλου εἰς 360° αὐτοτελῶς, ἴσχυε δ' εἰσέτι καὶ ἡ εἰς 60 μέρη διαίρεσις. Οἱ χρόνοι δ' οὗτοι εἶνε οἱ μετ' Ἀχιλλέα καὶ Θέωνα καὶ περὶ Πρόκλον, ἤτοι αἱ μεταξὺ τῆς γ' καὶ τῆς ε' μ.Χρ. ἑκατονταετηρίδες, αἵτινες προηγήθησαν τῆς ἐν ἀστρολάβῳ παραστάσεως τῆς οὐρανίου σφαίρας διὰ τῶν στερεογραφικῶν προβολῶν.

Ὅτι δὲ ὑπῆρχον τοιαῦται διὰ μηχανισμοῦ ἐπιλύσεις τῶν ἀστρονομικῶν προβλημάτων βεβαίως πρὸ τῆς εἰς γενικὴν χρῆσιν εἰσαγωγῆς τῶν ἐπιπέδων ἀστρολάβων ἤδη κατὰ τὸν 6ον μ. Χρ. αἰῶνα, μανθάνομεν παρὰ Λεοντίου τοῦ μηχανικοῦ ἀναφέροντος «καὶ οἱ πλωϊζόμενοι οὐ διὰ μηχανικῶν ὀργάνων καὶ ἀκριβῶς ἀλλὰ διὰ ψιλῆς ἀναβλέψεως καὶ παχυμερῶς τὴν τῶν ἀστέρων θέσιν ἔμελλον ἐπισκοπεῖν» (ἔ. ἀ. σ. 136) καὶ παριστῶντος ταῦτα ὡς χρήσιμα τοῖς ναυτιλλομένοις, ὡς ἄλλως τε προεικάσαμεν ἐν τῇ πρώτῃ ἡμῶν μελέτῃ περὶ τοῦ ἀστρολάβου τῶν Ἀντικυθήρων, ὅστις πιθανῶς ἦτο ἐν χρήσει ἐπὶ τοῦ ναυαγήσαντος πλοίου.

Ὥστε εἰς τὴν τοιαύτην τάξιν τῶν μηχανικῶν ὑψομετρικῶν ἐργαλείων, ἅτινα ἀστρολάβους πρέπει νὰ καλέσωμεν, ἀνάγεται καὶ τὸ ὄργανον τῶν Ἀντικυθήρων ὃν ἔργον τῶν χρόνων, οἵτινες αἰσθητῶς ἕπονται τῷ Πτολεμαίῳ, προηγοῦνται δὲ τοῦ 6ου μ. Χρ. αἰῶνος, χρόνων καθ' οὓς ἔχομεν τὴν μεγίστην ποικιλίαν ὑψομετρικῶν ἀστρονομικῶν ὀργάνων, ὧν τινα, ὡς τὸ ἀστρολάβον τῆς Sienna τὸ παρὰ Settele ἀναφερόμενον (ἔ.ἀ.), ἡ πινακὶς ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Planisphaerium Bianchini (Hist. de l'Acad. 1708 σ. 110), παρ' οὐδενός, ὡς καὶ τὸ τῶν Ἀντικυθήρων, ἀναφέρονται τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

Ἡ εἰς 60 μέρη διαίρεσις ἐπὶ τοῦ ὀργάνου εἶνε σχετικὴ πρὸς τὴν διαίρεσιν τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου, τὰ δὲ γράμματα ΟΥ / ΘΥΞ ἴσως εἶνε τὰ τελικὰ γράμματα τῆς λέξεως ΙΧΘΥΣ (τὸ Ξ ἀνεστραμμένον), ἀναφερομένης εἰς τὸ γνωστὸν ζῴδιον. Ὁμοίως σύμβολα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου δύνανται νὰ ὑποτεθῶσι σημεῖόν τι παρεμφερὲς πρὸς Η ὡς καὶ τὰ πρὸς ἀγκύρας προσομοιάζοντα.

Ζ'). Ὡς πρὸς τὴν λειτουργίαν τοῦ ὀργάνου τούτου οὐδὲν γεγονὸς ἐπῆλθεν ἐξαναγκάζον εἰς μεταβολὴν τῆς ἀρχικῆς ἡμῶν γνώμης, καθ' ἣν ληφθέντος τοῦ ὕψους ἀστέρος τινός, ἰδίᾳ δὲ τοῦ ἡλίου, ἐρρυθμίζετο εἶτα τῇ βοηθείᾳ τῶν ὁδηγιῶν τὸ ὄργανον ἀναλόγως τῆς ἐποχῆς (κλίσις) καὶ τοῦ πλά-

τους τοῦ τόπου, τὰ δὲ ὀδοντώματα μετέδιδον τὴν κίνησιν ταύτην καὶ διέτασσον καταλλήλως δείκτας τινάς, οἵτινες παρεῖχον τὴν λύσιν τῶν διαφόρων ἀστρονομικῶν προβλημάτων κατὰ μηχανικὸν σύστημα, ὅπερ εἰσέτι ἐλλείψει δεδομένων δὲν δυνάμεθα νὰ συλλάβωμεν.

Περικλῆς Δ. Ῥεδιάδης,
ὑποπλοίαρχος Β. Ν.

ΔΕΛΦΙΚΗ ΛΑΤΥΠΗ[1]

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ

2. Τὸ Ποσειδώνιον.

Πάντες οἱ νεώτεροι περὶ Δελφῶν γράψαντες ἀρχαιολόγοι[2] τοποθετοῦσι τὸ ἐν Δελφοῖς Ποσειδώνιον ἐπί τινος κρηπιδώματος κειμένου ΝΑ τοῦ θεάτρου καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ναοῦ ἢ ἀκριβέστερον μεταξὺ τοῦ θεάτρου καὶ τοῦ ἰσχεγάου[3]. Ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος τούτου ἦτο ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τῆς κατεδαφίσεως τοῦ χωρίου Καστρί.

Περὶ ἰδίου τινὸς ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οὐδὲν μανθάνομεν παρὰ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Ὁ Παυσανίας (Ι' 24, 4) ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς πρῶτον ἀναφέρει βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος, λέγων· «ἐν δὲ τῷ ναῷ πεποίηται μὲν Ποσειδῶνος βωμός, ὅτι τὸ μαντεῖον τὸ ἀρχαιότατον κτῆμα ἦν καὶ Ποσειδῶνος, ἕστηκε δὲ καὶ ἀγάλματα Μοιρῶν δύο κτλ.».

Ἐκ τούτου δὲ θὰ ἠδύνατό τις νὰ θαυμάσῃ πῶς ὁ παμπάλαιος οὗτος ἰδιοκτήτης τοῦ μαντείου, ὁ Ποσειδῶν, ἀφ' οὗ ἐλατρεύετο οὕτω ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀπόλλωνος ὡς σύνναος θεός, εἶχεν ὅμως καὶ ἴδιον ναὸν ἐν τῷ τεμένει. Τὴν ἀπορίαν ταύτην ᾐσθάνθην συντάσσων τὴν ἑρμηνείαν τοῦ χάρτου τοῦ τεμένους καὶ μετὰ ἔρευναν ἀπεμάκρυνα ἀπὸ τοῦ κρηπιδώματος ἐκείνου τὸ ὄνομα τοῦ Ποσειδωνίου[1]. Ἤδη πρὸς λύσιν τῆς γεννηθείσης ἐκ τούτου παρά τισιν ἀπορίας λέγω τοὺς λόγους, δι' οὓς ἔπραξα οὕτω.

Οἱ τοποθετήσαντες τὸ Ποσειδώνιον ἐπὶ τοῦ κρηπιδώματος ἐκείνου ἐστηρίχθησαν ἐπί τινος ἐπιγραφῆς τῶν ναοποιῶν τοῦ 340-339 π. Χρ.. Ἡ ἐπιγραφὴ πραγματεύεται περὶ τῆς ἐργολαβικῆς παραχωρήσεως τῆς παραξοῆς μέρους τινὸς τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τῶν μακρῶν πλευρῶν τοῦ ἀνοικοδομουμένου τότε ἀκόμη ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος· λέγει δὲ τὰ ἑξῆς· BCH 1902 (26) σ. 65 «Θευφάντῳ καὶ Σίωνι ἐν τῷ Πασίωνος ἔργῳ ***ἐν τῷ σκέλει τῷ ποτὶ τῷ τᾶς Γᾶς ἱερόν***, πλίνθων ἴκατι τριῶν ἀτεροπλεύρων, τῶν πλευρίων παρξοᾶς τοῦ ἄνω στίχου τοῦ ὑπὸ τὸ ὑποδόκιον, ἑκάστου τοῦ πλευρίου δραχμαὶ τέτορες, σύμπας μισθὸς δραχμαὶ ἐνενήκοντα δύο.— Παγκράτει ***ἐν τῷ μακρῷ σκέλει τῷ ποτ τῷ Ποτειδανίῳ ἔξωθεν*** πλίνθων ὀκτὼ ἀτεροπλεύρων, τῶν πλευρίων παρξοᾶς τοῦ ἀναστίχου τοῦ ὑπὸ τῷ ὑποδοκίῳ, ἑκάστου τοῦ πλευρίου δραχμαὶ τέτορες».

Οὕτως ὁρίζει ἡ ἐπιγραφὴ τὴν μὲν ἐξωτερικὴν ὄψιν τῆς Ν πλευρᾶς διὰ τῆς φράσεως «ἐν τῷ σκέλει τῷ ***ποτὶ τὸ*** τᾶς Γᾶς ἱερόν», τὴν δὲ ἐξωτερικὴν τῆς Β πλευρᾶς διὰ τῆς φράσεως «ἐν τῷ ***μακρῷ*** σκέλει τῷ ***ποτ τῷ*** Ποτειδανίῳ ***ἔξωθεν***». Ἐπειδή,

[1] Ὅρα ΕΑ 1909 σελ. 263/4 κἑ.

[2] Bourguet ἐν *BCH* 1902 σ. 65 καὶ 75, πρβ. *Administration du sanctuaire Pythique* σ.103. Pomtow παρὰ Luckenbach *Olympia und Delphi* 1904 καὶ ἐν *Sitz.-Ber. der Münch. Akademie* 1907 σ. 243-4. Frickenhaus ἐν *Athen. Mitt.* 1910 σ. 261.

[3] Πρβ. τὸν πίν. Ι τοῦ ἐμοῦ Ὁδηγοῦ τῶν Δελφῶν 1908 = Guide de Delphes 1909 ἄνωθεν τῶν λέξεων «πεπτωκότες βράχοι».

[1] Πρβ. *Athen. Mitt.* 1909, 59.

ὡς μανθάνομεν καὶ ἐκ τοῦ Πλουτάρχου[1], τὸ ἱερὸν τῆς Γῆς ἔκειτο *ἔξω πρὸς Ν* τοῦ ναοῦ, ἐννοοῦμεν, ὅτι «τὸ σκέλος τὸ ποτὶ τὸ τᾶς Γᾶς ἱερὸν» εἶνε τὸ Ν σκέλος καὶ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς *ἔξω* πλευρᾶς αὐτοῦ. Ὅθεν τὸ πρὸς τῷ Ποσειδωνίῳ ἕτερον μακρὸν σκέλος εἶνε τὸ Β σκέλος τοῦ ναοῦ. Ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἀξιοπαρατήρητοί τινες λεπτομέρειαι καὶ ἀκριβολογίαι, δι' ὧν ὁρίζει ἡ ἐπιγραφὴ τὴν ἔξω ὄψιν τοῦ Β τούτου σκέλους. Πρῶτον λέγει, ὅτι τὸ σκέλος τοῦτο κεῖται ὄχι «πὸτ τὸ Ποτειδάνιον» (= πρὸς τὸ μέρος ἔνθα κεῖται τὸ Ποσειδώνιον ἔξω τοῦ ναοῦ), ἀλλὰ «πὸτ τῷ Ποτειδανίῳ» (= πλησίον τοῦ Ποσειδωνίου). Ἡ ἔκφρασις αὕτη καθ' αὑτὴν δὲν ὁρίζει ἡμῖν τοῖς νῦν ἂν τὸ Ποσειδώνιον ἔκειτο ἔξω τοῦ ναοῦ ἢ ἔσω. Ἂν δὲ ἔμενεν οὕτω ἄνευ ἄλλου τινὸς ἀκριβεστέρου προσδιορισμοῦ, θὰ κατέλειπεν ἀμφίβολον, τίνα ὄψιν τοῦ σκέλους δίδει εἰς παραξοήν· ἂν δὲ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Ποσειδώνιον ἔκειτο *ἐντὸς* τοῦ ναοῦ, θὰ ἐξηγεῖτο ἀναμφισβητήτως ὑπὸ τῶν τότε συγχρόνων, ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ σκέλους· τοὐναντίον δὲ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Ποσειδώνιον ἔκειτο *ἐκτὸς* τοῦ σηκοῦ τοῦ ναοῦ, θὰ συνῆγον οἱ τότε σύγχρονοι ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τοῦ σκέλους. Ὅθεν ἡ ἐπιγραφὴ προσθέτει εἰς δήλωσιν τῆς ἐξωτερικῆς ὄψεως τὸ «*ἔξωθεν*». Ὁ προσδιορισμὸς ὅμως οὗτος κατὰ τἀνωτέρω ἦτο ἀναγκαῖος διὰ τοὺς τότε συγχρόνους, μόνον ἂν τὸ Ποσειδώνιον ἔκειτο ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ προσθέτει καὶ ἕτερον προσδιορισμὸν ὁρίζουσα τὸ σκέλος ὡς τὸ «*μακρόν*». Ὁ ὁρισμὸς οὗτος θὰ ἦτο ἀναγκαῖος, μόνον ἂν πλησίον τοῦ ἐν τῷ ναῷ κειμένου Ποσειδωνίου ὑπῆρχον δύο σκέλη, ὧν τὸ ἓν μακρὸν τὸ δὲ ἕτερον βραχύ, ἤτοι ἂν τὸ Ποσειδώνιον ἔκειτο πλησίον μιᾶς τῶν γωνιῶν (ΒΔ ἢ ΒΑ), ἃς σχηματίζει τὸ βόρειον μακρὸν σκέλος μετὰ τῶν στενῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Δ μέρος τοῦ σηκοῦ ἦτο πιθανώτατα κεχωρισμένον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σηκοῦ ἀποτελοῦν τὸ ἄδυτον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὥστε ἐσχηματίζοντο δύο ὀρθαὶ γωνίαι ἐκ τῆς συμβολῆς τοῦ Β μακροῦ σκέλους καὶ τῶν δύο βραχέων σκελῶν (τὸ μὲν τοῦ ὀπισθοδόμου τὸ δὲ τοῦ χωρίσματος τοῦ ἀδύτου), καὶ ἐπειδὴ ὁ Παυσανίας (Ι' 24, 4) εἶδε τὸν βωμὸν τοῦ Ποσειδῶνος ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸν σηκὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, συμπεραίνομεν, ὅτι *ὁ βωμὸς οὗτος ἔκειτο ἔνδον τῆς ΒΑ γωνίας τοῦ σηκοῦ καὶ ὅτι τοῦτο ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς Ποσειδώνιον*. Ἂν τοῦτο ἐσχηματίζετο ἁπλῶς μόνον ἐκ τοῦ εἰρημένου βωμοῦ ἢ ἂν ὑπῆρχεν αὐτόθι καὶ ναΐσκος τις (aedicula), οἷος ἐστέγαζε πιθανῶς τὸ διιπετὲς ξόανον τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῷ Ἐρεχθείῳ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἄλλα ἀγάλματα λατρευτικὰ ἀλλαχοῦ, εἶνε ἄγνωστον.

Ἐν Δελφοῖς.

Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος.

[1] Πλουτ. Ἠθ. 402c «περιελθόντες οὖν ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν καθεζόμεθα κρηπίδων τοῦ νεὼ πρὸς τὸ τῆς Γῆς ἱερὸν τό θ' ὕδωρ . . . ἀποβλέποντες».

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΠΡΟΣΘΗΚΗ

Τὸ ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι (1909 τεῦχ. Δ' σελ. 247) παρ' ἡμῶν δημοσιευθὲν ἐνεπίγραφον μέγα βάθρον, ἱδρυθὲν ἐσχάτως ἐν τῷ Ἐθν. Μουσείῳ καὶ φωτιζόμενον ἐπαρκέστερον ἢ ἐν ᾗ πρότερον τοῦτο ἔκειτο θέσει, κατέδειξεν ὅτι ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ ἡ μεταγραφὴ ἡμῶν δὲν ἦτο ἀκριβής, καὶ ὅτι ὠφείλομεν τὰ δύο τελευταῖα γράμματα τοῦ ὀνόματος «Ἀγάθωνος» νὰ θέσωμεν ἐντὸς ἀγκυλῶν διὰ τὸ μὴ βέβαιον αὐτῶν. Τοῦτο παρετηρήθη μοι ὑπὸ συναδέλφων, ἰσχυριζομένων ἐνίων, ὅτι πρέπει ὁ τελευταῖος στίχος νὰ μεταγραφῇ καὶ νοηθῇ οὕτω: «ἐπὶ τελεστῶν ἀγαθῶν» συνδυαζομένης δηλ. τῆς φράσεως ταύτης πρὸς τὴν προηγουμένην «θύειν τῷ βουλομένῳ». Ἀλλ' ἐπειδὴ οὔτε ἡ λέξις «τελεστὸς» εἶνε δόκιμος, οὔτε ἡ κατὰ γενικὴν μετὰ τῆς προθέσεως *ἐπὶ* ἐκφορὰ αὐτῆς, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ σκοποῦ, συνήθης, ἀντιπρουτάθη νὰ ἀναγνωσθῇ οὕτω: «ἐπιτελὲς τῶν ἀγαθῶν», νὰ ἀποδοθῇ του-

τέστιν εἰς τὴν ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ φράσιν «ἱερὸν ἱδρύσατο» κτλ. Κατ' ἄλλην ἑρμηνείαν δέον ὁ στίχος νὰ μεταγραφῇ οὕτω: «ἐπὶ Τελεστῶν ἀπαθῶν», δυναμένου ἀληθῶς τοῦ δευτέρου γράμματος τῆς τελευταίας λέξεως νὰ ληφθῇ καὶ ὡς Γ ἕνεκα φθορᾶς τοῦ λίθου. Ἡμεῖς ἐν τούτοις μετὰ ἔρευναν καὶ ἐξέτασιν τοῦ λίθου, γενομένην κατ' ἐπανάληψιν, ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐμμείνωμεν ἐν τῇ ἀρχικῇ ἡμῶν μεταγραφῇ, διότι φρονοῦμεν ὅτι διακρίνονται *ἴχνη* τῶν γραμμάτων ΟΣ ἐν τῷ τέλει τῆς λέξεως ΑΓΑΘΩΝ, ὡς ἐπίσης καὶ ἴχνη ἄλλου ὀνόματος κάτωθεν ἀκριβῶς τῆς λέξεως ταύτης, ὅπου καὶ χῶρος ὑπάρχει ἀρκετὸς πρὸς ἀναγραφὴν βραχέος τινὸς ὀνόματος καὶ ὁ λίθος *λελειασμένος* εἶνε πρὸς χάραξιν τούτου. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ λίθος, καὶ ὡς ἐκ τῆς κακῆς αὐτοῦ ποιότητος, φθαρεὶς σὺν τῷ χρόνῳ, καὶ ὡς ἐξ ἐπιχειρηθείσης προφανέστατα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τῆς ἐπιγραφῆς αὐτοῦ ἀποξέσεως, γενομένης ἄγνωστον διὰ τίνα λόγον, καθίστησι σχεδὸν ἀδύνατον τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀπορίας ταύτης. Φρονοῦμεν δὲ ὅτι ἡ παρ' ἡμῶν δοθεῖσα ἑρμηνεία εἶνε ἡ πιθανωτέρα τῶν προταθεισῶν καὶ ἡ συμφωνοτέρα πρὸς τὰ παρ' ἀρχαίοις κρατοῦντα.

Ἀπρίλιος 1910.

Β. Στάης.

ΣΗΜΕΙΩΣΙΣ

Δι' ἀνακρίβειαν ἐν τῇ μεταγραφῇ τοῦ ἐπὶ Γλαυκίππου ψηφίσματος, ἔνθα ἐν στίχῳ ἑβδόμῳ ἀντὶ *παρ' ἀστῶν* εἶχον γράψει *παρ' ἀ[σ]τῶν*, παραχθεὶς ἔπειτα καὶ ἐν τῷ εἰς τὸ χωρίον ὑπομνήματι (σελ. 25) παρέστησα τὸ πρᾶγμα ὡς συμπλήρωσιν, ἐν ᾧ προέκειτο περὶ ἀναγνώσεως ἀμυδρῶν ἰχνῶν τοῦ γράμματος Σ, ἃ παρέχει ὁ λίθος, φαίνεται δὲ βεβαιοῦσα καὶ ἡ εἰκὼν ἐν σελ. 19/20. Ὁ καθηγητὴς κ. Σπυρίδων Βάσης προσκρούσας εἰς τὴν φράσιν προέτεινε τὴν συμπλήρωσιν *παρ' αὑτῶν* ἤτοι ἰδίᾳ ἑαυτῶν δαπάνῃ, ἔδωκε δὲ διὰ τούτου ἀφορμὴν εἰς νέαν ἐπισκόπησιν τοῦ λίθου, ὅστις φαίνεται ἀκόμη παρέχων ἀμυδρὰ ἴχνη τοῦ Σ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μετὰ πάσης ἀσφαλείας. Ἡ ἀνάγνωσις *παρ' αὑτῶν* εἶνε καὶ καθ' ἑαυτὴν εὔλογος, διὰ δὲ τὴν φθορὰν τοῦ λίθου ἐκεῖ καὶ ἄλλως πιθανή. Περὶ τῶν τύπων *αὑτοῦ(ῶν)*, *ἑαυτοῦ(ῶν)* καὶ τῆς συχνότητος ἑκατέρου ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς ἰδὲ Meisterhans-Schwyzer, Grammatik σ. 153 κέ.· ἐν τοῖς μεταξὺ τοῦ 300 καὶ 30 π. Χρ. χρόνοις ἡ ἀναλογία τοῦ τύπου *ἑαυτ.* πρὸς τὸν *αὑτ.* εἶνε ὡς 100 : 7. Πρὸς τούτοις εἰς τὰ ἀνωτέρω στήλ. 7 σημ. 3 καὶ στήλ. 9 σημ. 3 περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις νομοθετῶν καθ' ὅλου καὶ τῶν σῳζομένων ἀττικῶν νόμων τοῦ 4ου αἰῶνος εἰρημένα ἀνάγκη νὰ προστεθῇ ὁ ἐν Ἐφημ. Ἀρχ. 1900 σ. 91 ὑπὸ τοῦ Δραγάτση τὸ πρῶτον ἐκδοθεὶς ἐκ Πειραιῶς νόμος, περὶ οὗ ἄριστα διέλαβεν ὁ Foucart ἐν Journal des Savants 1902, 177-193. 233-245, Une loi athénienne du IVe siècle. Ἐν τῷ νόμῳ ἐκείνῳ στ. 2 ἀπαντᾷ πλήρης καὶ ἡ φράσις *δεδόχθαι τοῖς νομοθέταις*, ἥτις ἐν μέρει καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ στίχ. 6/7 ἀνεπληρώθη. Ἐν τέλει μνημονεύω ὅτι ὁ Foucart αὐτ. σ. 186 συμπληροῖ ἐν τῷ Λυκουργείῳ νόμῳ IG II 162, 14 *νομο[θετῶν ἕδρα]*, ἔνθα ὁ Schoell (πρβ. ἀνωτέρω σ. 10 καὶ σημ. 1) γράφει *νομο[θέται]*.

Γ. Π. Οἰκονόμος.

Ἐξεδόθη (τεῦχος 1ον καὶ 2ον) τῇ 16ῃ ὀκτωβρίου 1910.

Ἐτυπ. 13.10.10.

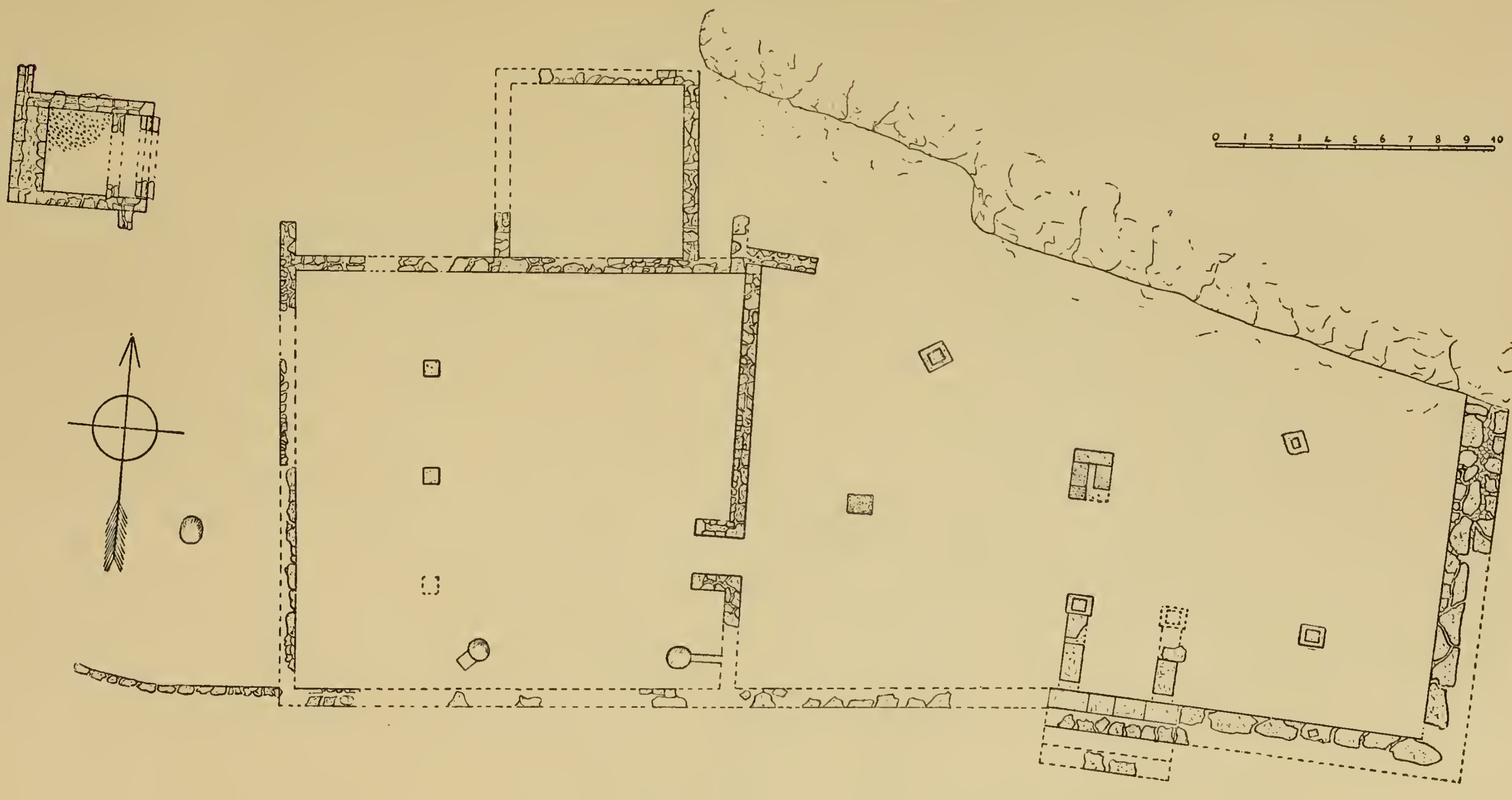

ΤΟ ΕΝ ΔΑΦΝΙΩΙ ΙΕΡΟΝ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ

ὑπὸ *S. Wide.*

ΜΕΓΑΡΙΚΟΙ ΣΚΥΦΟΙ ΦΘΙΩΤΙΔΩΝ ΘΗΒΩΝ (1/1):

ὑπὸ Ἀπ. Σ. Ἀρβανιτοπούλλου.

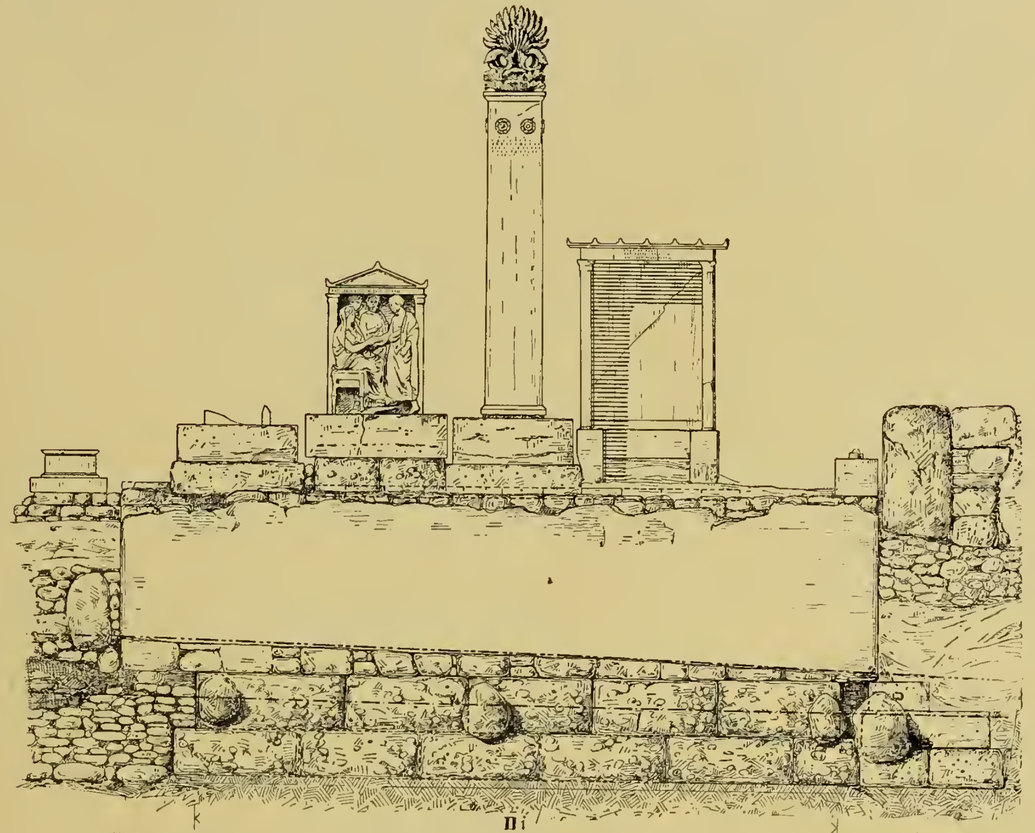

περίβ. I. *περίβ.* III.

—·— *πρῶτον ἔδαφος τῆς ὁδοῦ·* —··— *δεύτερον.*

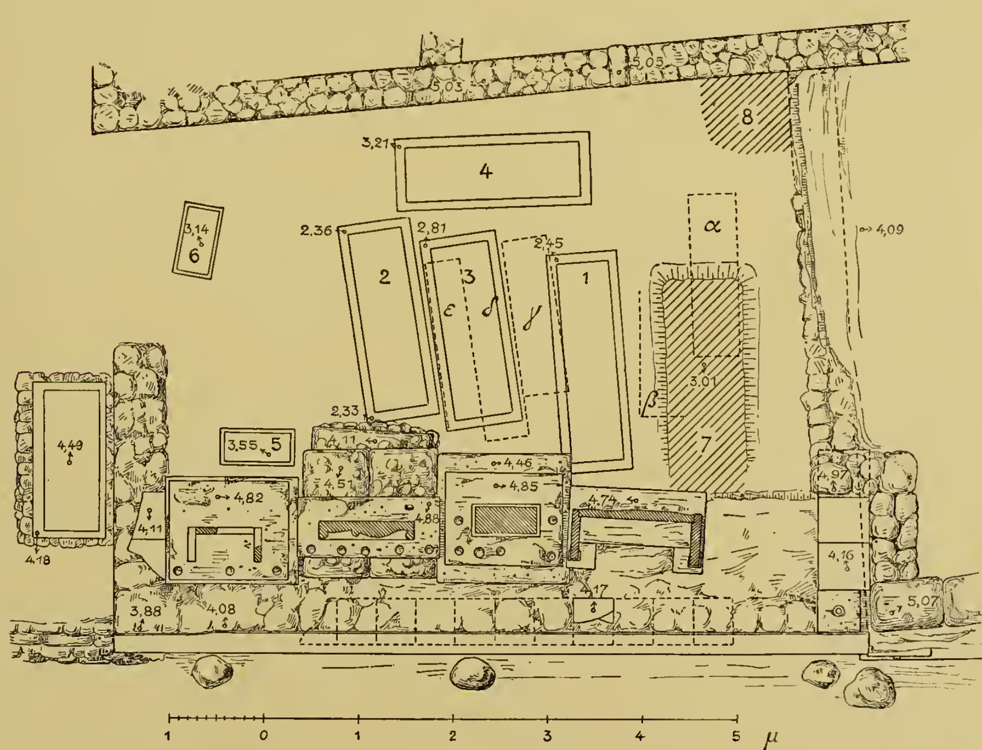

Σχεδ. A. Struck.

Ο ΕΝ ΤΩΙ ΚΕΡΑΜΕΙΚΩΙ ΤΑΦΟΣ ΤΩΝ ΗΡΑΚΛΕΩΤΩΝ

ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΙ ΤΑΦΟΙ ΕΝ ΑΙΓΙΝΗΙ ΚΑΙ ΕΝ ΘΗΒΑΙΣ

(Πίν. 4-10)

ΥΠΟ

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΥ

Α΄). Ἐν Αἰγίνῃ.

(Πίν. 4-6)

Τῇ 3ῃ ὀκτωβρίου τοῦ 1904 μεταβὰς εἰς Αἴγιναν ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τῶν δαπάνῃ τοῦ κ. Εὐαγγέλου Καναβαριώτου [1] ἐπιχειρηθεισῶν ἀνασκαφῶν ἐν τῇ ἀμπέλῳ τοῦ κ. Βράουν κατὰ τὴν θέσιν Μύλοι πλησίον ΒΔ τῆς νῦν πόλεως καὶ πλησίον πρὸς Β τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἐν τῇ ἀμπέλῳ ταύτῃ λέγεται ὅτι εὑρέθησαν τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, ἅτινα ἀπόκεινται νῦν ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ [1]. Ἡ ἄμπελος αὕτη καὶ αἱ γειτονικαὶ ὑπῆρξάν ποτε νεκρόπολις ἐπὶ μακρὰν σειρὰν αἰώνων· εἶνε ἅπασαι διάτρητοι ὑπὸ τάφων ποικίλων μορφῶν καὶ διαφόρων χρόνων, τὰ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κατεσπαρμένα ὄστρακα ἀγγείων ἀντιπροσωπεύουσι πάσας τὰς περιόδους τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ δὴ δεικνύουσι τὴν ἀκμὴν καὶ ἔκτασιν τοῦ αἰγινητικοῦ ἐμπορίου καθ᾽ ὅλην τὴν ἀνατολικὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου θαλάσσης [2], διότι εὑρίσκονται ἀγγεῖα μυκηναϊκά, γεωμετρικά, «ἀνατολίζοντα», «ῥοδιακά», μελανόμορφα, ἐρυθρόμορφα καὶ νεώτερα μετὰ ἀραιῶν λευκῶν κοσμημάτων ἐν εἴδει ἀνθοπλοκάμων (γιρλαντῶν).

Ὑπάρχουσι δ᾽ ἐνταῦθα τάφοι φρεατοειδεῖς λελαξευμένοι ἐν τῷ μαλακῷ πώρῳ εἰς οὓς κατέρχεταί τις πατῶν εἰς μικρὰ σκάμματα κατὰ τὴν περιφέρειαν διατεταγμένα κλιμακηδὸν εἰς κανονικὰς ἀποστάσεις καθέτως ἐν δυσὶ σειραῖς ἀπέναντι ἀλλήλων. Πάντες οἱ τοιοῦτοι τάφοι, καθ᾽ ὧν προσέ-

[1] Ὁ αὐτὸς ἐπεχείρησεν ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τοῦ ἐπιμελητοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων Αἰγίνης κ. Α. Πελεκάνου δοκιμαστικὴν σκαφὴν καὶ πρὸς τὸ Α μέρος τῆς πόλεως πλησίον τῆς Α πλευρᾶς τῶν φυλακῶν κατὰ τὴν θέσιν Λίμπονες. Ἐκ σωροῦ ὀστράκων ἀτάκτως εὑρεθέντων κατὰ τρόπον, περὶ οὗ δὲν ὑπάρχει ἐπίσημός τις ἔκθεσις, ἀναφέρομεν·

1) ἀλάβαστον ἀλαβαστίτου ὕψ. 0·122.

2) ἀλάβαστον πήλινον ὕψ. 0·155 μελανόμορφον παριστάνον ἐπὶ τῆς κοιλίας αὐλητρίδα ὀρθίαν αὐλοῦσαν, βωμόν, ὀρχουμένην ὀρχηστρίδα καὶ σκίμποδα.

3) ἔκτυπον πήλινον ἀλεκτρυόνα (εἰκ. 1) διάτρητον ἄνω δὶς πρὸς

Εἰκὼν 1. Πήλινος ἀλεκτρυών, οὐχὶ ἐκ τῶν μυκην. τάφων.

ἀνάρτησιν. Ἦτό ποτε ἔγχρωμος, ἀλλ᾽ ἤδη διατηρεῖται χρῶμα μόνον κατὰ τὸ ῥάμφος (κυανοῦν) καὶ τὰ κάλλεα (ἐρυθρόν). Ὅμοιος ἀλέκτωρ ἀπόκειται ἐν τῷ ἐν Δελφοῖς μουσείῳ.

[1] Evans, *Journal of Hellen. Stud*, 13, 1892 σ. 195 ἑξ. πρβ. καὶ Hörnes, *Urgesch. d. bild. Künste* σ. 415 καὶ 419. Στάης, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895 σ. 237, 252 ἑξ. Ὅτι τὰ κοσμήματα ταῦτα δὲν πρέπει νὰ καταβιβασθῶσιν εἰς τὸν 9ον αἰῶνα π. Χ., ἂν ἀληθῶς προέρχωνται ἐκ μυκηναϊκῶν τάφων, δεικνύει ὁ ἐν Τσούντα *Μυκήναις* σ. 218 συλλογισμός.

[2] Περὶ τῶν ἱστορικῶν τυχῶν καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς Αἰγίνης ὅρα Στάην, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895 σ. 235. Ἡρειώτην, *Αἰγινητικά*, 1893, 1895. Περὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν ἀγγείων Wolters, *Ath. Mitt.* 1897, 260 ἑξ. Τὰ πρῶτα μυκηναϊκὰ ὄστρακα ἀγγείων Furtwängler-Löschcke, *Myk. Vasen* σ. 41. *Athen. Mitt* 1897 σ. 265 (Pallat). Ὅρα προσέτι σποράδην τὸ βιβλίον τοῦ Furtwängler, *Das Heiligtum der Aphaia* καὶ τὸ ἄρθρ. *Aigina* ἐν Pauly-Wissowa RE.

κρουσα, ἦσαν ἀνοικτοὶ καὶ σεσυλημένοι, οὐχὶ ὅμως καθαροί, ὥστε νὰ φαίνηται τὸ σχῆμα αὐτῶν βαθέως ἐντός. Ἄλλοι ἔχουσι στόμιον τετράγωνον, ἄλλοι ἔχουσιν αὐτὸ περιφερές, εὐρύνονται κωνοειδῶς ἐφ' ὅσον κατέρχονται πρὸς τὰ κάτω, ἔχουσιν ἐν ἢ πλείονα θαλαμοειδῆ ἐπιμήκη τὸ πλεῖστον παραρτήματα [1], εἰς ἃ εἰσέρχεταί τις βαδίζων ἐπὶ τοῦ ὁριζοντίου δαπέδου, καὶ εἶνε καθ' ἅπασαν τὴν ἐσωτερικὴν ἐπιφάνειαν καὶ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ἐπικεχρισμένοι.

Ἕνα τάφον τοῦ τελευταίου εἴδους, ἀνοικτὸν καὶ σεσυλημένον ἐκαθάρισα ἐν μέρει. Ἔχει βάθος 5·50. Τὸ στόμιον αὐτοῦ ἔχει διάμ. 0·90. Ἡ εὔρυνσις τοῦ τάφου εἶνε κανονικὴ πρὸς τὰ κάτω ἄνευ μειώσεως, ἀλλὰ ἡ κάτω διάμετρος δὲν ἐγένετο δυνατὸν νὰ μετρηθῇ. Ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ κατὰ τὸν πυθμένα τοῦ τάφου ἀνοίγεται θαλαμίσκος ὕψους 1·80, μήκους 1·50 καὶ πλάτους κάτω εἰς τὸ δάπεδον 0·97, συγκλινούσης πρὸς τὰ ἄνω τῆς κυρτῆς ὀροφῆς οὕτως, ὥστε εἰς ἀπόστασιν 0·30 ἀπὸ τοῦ ὑψίστου μέρους αὐτῆς τὸ πλάτος εἶνε 0·43. Χρῆσις τοῦ τάφου τούτου δὲν ἐγένετο βεβαίως ἅπαξ μόνον, διότι τὸ ἐπίχρισμα ἐν τῷ μικρῷ μάλιστα θαλάμῳ ἐδείκνυεν ἐπιδιορθώσεις ἔν τισι μέρεσιν, ἅτινα εἶχον ὑποστῆ, φαίνεται, ῥωγμάς. Ἐπὶ τοῦ στομίου πιθανῶς ἐπεκάθητο ἕτερον λίθινον πρόσθετον στόμιον, οὗτινος εὕρομεν ἐντὸς τοῦ τάφου τρία μεγάλα συντρίμματα. Τὸ πρόσθετον τοῦτο στόμιον εἶχε διάμετρον 1·05 περίπου, ἐν τῷ μέσῳ δὲ μικροτέραν ὀπὴν καλυπτομένην ποτὲ ὑπὸ πλακὸς μεσολαβοῦντος ἀσβεστοκονιάματος, οὗ λείψανα ἐσῴζοντο. Ἡ πλὰξ ἦτο πιθανῶς πηλίνη, ὡς ἄγομαι νὰ πιστεύσω ἔκ τινων τεμαχίων (πάχ. 0·03) εὑρεθέντων ἐν τῷ τάφῳ. Ἐν τοῖς λίθοις καὶ τοῖς χώμασι, δι' ὧν ἦτο πλήρης ὁ πρὸ πολλοῦ σεσυλημένος τάφος, ἄξιον μνείας εἶνε ὅτι εὕρομεν τρεῖς ἢ τέσσαρας πολυπληθεῖς σωροὺς πορφυρευτικῶν κογχυλίων, ἐν ἀγγεῖον (σχήματος εἰκ. 2, *α*) πολυχρώμως κεκοσμημένον, μίαν λήκυθον ἄωτον («δακρυδόχον, σουραῦλι») καὶ μικρὰν οἰνοχόην ἀμφοτέρας ἄχρους, καὶ μίαν ἀγνῦθα.

Πρὸς Β τοῦ ἡμιτελοῦς πύργου τοῦ Βράουν εὕρον ἐπιπολαίους τρεῖς «βόθρους» μικροὺς περιφερεῖς διαμ. 0·50 καὶ βάθους ἴσου, περιεκτισμένους διὰ λογάδων λίθων χειροπληθῶν καὶ πλήρεις χωμάτων. Ἐν τοῖς χώμασι δὲ τοῦ ἑνὸς ἦσαν δύο στρογγύλοι λίθοι τριπτῆρες ἢ στιλβωτήρια, ἐλ-

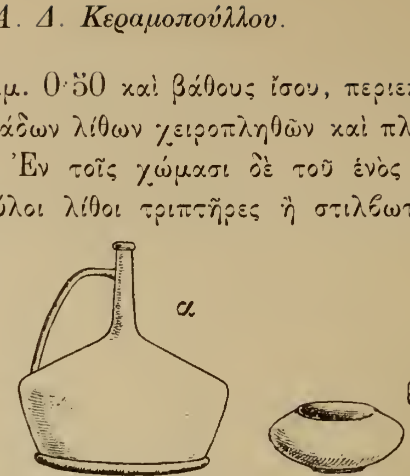

Εἰκὼν 2 Ἀγγεῖα, οὐχὶ ἐκ τῶν μυκηναϊκῶν τάφων.

λιπὲς ἀλαβαστοειδὲς ἀγγεῖον λίθου πολυχρώμου (ἀμυγδαλίτου;), θραύσματα ἠθμοειδοῦς τετρημένου ἀγγείου μέλανος τροχῷ πεποιημένου [1], μικρὸν μέλαν ἄωτον ἀγγεῖον (εἰκ. 2, *β*) «μυκηναϊκῶς» βεβαμμένον καὶ περιέχον τρία ἢ τέσσαρα μικρὰ ὀστάρια, καὶ τριποδικὸν λέβητα πήλινον [2] ἄχρουν τροχῷ πεποιημένον (ὕψ. 0·09) ἐλλιπῆ, φέροντα ἴχνη πυρᾶς, εὑρεθέντα δὲ μεταξὺ δύο λίθων σπιθαμιαίων ὀρθίων τεθειμένων. Παρ' αὐτὸν τεμάχιον μέλανος βαρυτάτου σιδηρολίθου ἀκατεργάστου ἔχοντος σχῆμα πελέκεως, οὗ τῆς κόψεως ἐγένετο ἤδη χρῆσις, ὡς δεικνύει ἡ συντριβὴ αὐτοῦ. Ταῦτα πάντα εὑρέθησαν ἐν ἀποστάσει 10 περίπου μέτρων ἀπὸ τῶν ὁρατῶν τάφων, ἀγνοῶ δὲ ἂν πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν εἰς λατρείαν τινὰ τῶν νεκρῶν ἢ εἰς προϊστορικόν τινα συνοικισμὸν ἐνταῦθα. Οἱ ἕτεροι δύο βόθροι ἀπέδωκαν εὐτελῆ καὶ δυσχρονολόγητα ὄστρακα ἀγγείων ὀλίγα.

Εὗρον προσέτι δύο «βόθρους» ἐν τῷ βράχῳ καθέτως λαξευτοὺς μετὰ στομίου ἐλλειψιοειδοῦς ἢ ᾠοειδοῦς κατόψεως, ὧν ὁ εἷς βάθ. 1·50 καὶ πλήρης χωμάτων ὤν, ἐκαθαρίσθη καὶ εὑρέθη καταλήγων ἐντὸς τοῦ πώρου ἄνευ οὐδεμιᾶς εὐρύνσεως ἢ ἐνδείξεως τοῦ προορισμοῦ αὐτοῦ. Ἐπίσης ἐστερημένον πάσης δηλωτικῆς ἐνδείξεως εὑρέθη καὶ ἕτερον φρεατοειδὲς ὄρυγμα βάθ. 3·50, διαμ. 1·00 περίπου, φέρον σκάμματα ὡς βαθμίδας εἰς δύο ἀντικειμένας κατακορύφους γραμμὰς τῶν παρειῶν. Ἴσως τὰ βαθέα ταῦτα ὀρύγματα ἦσαν τάφοι ἐγκλείοντές ποτε κάλπιν κεκαυμένου νεκροῦ, ἀλλὰ πιθανώτερον ἦσαν βόθροι πρὸς ἐναγισμοὺς τοῖς νεκροῖς. Ἐπειδὴ ὅμως

[1] Πρβ. Στάην, *Ἀρχαιολ. Ἐφημ.* 1895 σ. 217. Ηρειώτην, ἔ. ἀ. 1895, σ 80 ἑξ.

[1] Πρβ. Τσούντα, *Προϊστορ. ἀκροπ.* 274.

[2] Πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 209.

δὲν ἦτο δυνατὸν ἕνεκα τῆς ἀμπέλου νὰ γίνῃ γενικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ χώρου δὲν γινώσκομεν τὴν σχέσιν τῶν βόθρων τούτων πρὸς τοὺς βεβαίους τάφους τοῦ πέριξ τόπου[1].

Ὅτι οἱ μετ' ἐπιχρίσματος κωνοειδεῖς τάφοι εἶνε νεώτεροι τῶν ἐχόντων ἀνεπίχριστον φρεατοειδῆ μορφὴν καὶ κατάβασιν, ἐβεβαιώθη ἐκ τοῦ ἑξῆς·

Εἷς φρεατοειδής, οὗ τὴν ἀνασκαφὴν ἐπεχείρησα, εἰς βάθος 2·40 ἐκλείετο ὑπὸ λίθων, οὓς ἠναγκάσθην νὰ ἀπομακρύνω, ἵνα προχωρήσω βαθύτερον. Ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξαγωγῆς αὐτῶν ἤνοιξεν εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ φρέατος χάσμα, ὅπερ δὲν ἐβράδυνε νἀποδειχθῇ, ὅτι ἦτο ὁ μυχὸς τοῦ θαλαμίσκου ἐπικεχρισμένου κωνοειδῶς σεσυλημένου τάφου, οἷος ὁ ἀνωτέρω περιγραφείς. Οἱ κατασκευάσαντες τὸν τάφον τοῦτον ἤνοιξαν αὐτὸν ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ, ὅτε δὲ συνήντησαν τὸ φρέαρ τοῦ παλαιοτέρου γειτονικοῦ, ἀπετείχισαν αὐτὸ στερεῶς. Κατωτέρω θὰ δηλωθῇ, ὅτι ἕνεκα ὁμοίου λόγου οἱ ἐπικεχρισμένοι οὗτοι τάφοι εἶνε νεώτεροι, ὡς θὰ προσεδόκα πᾶς τις, καὶ τῶν μυκηναϊκῶν. Ἐντὸς τοῦ δωματίου τοῦ κεχρισμένου τούτου τάφου, οὗ τὸ ἐπίχρισμα ἐδείκνυε στρώματα ἐπιδιορθώσεων ὡς τὸ τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος ὁμοίου, εὑρέθησαν φύρδην μίγδην κρανία καὶ ὀστᾶ ἀνθρώπων καὶ βοός, ἐν χαλκοῦν ἀγγεῖον νεώτερον καὶ παντοῖα ἄλλα γεμίσματα εἰσπεσόντα μετὰ τὴν διὰ τοῦ στομίου τοῦ τάφου γενομένην ποτὲ σύλησιν. Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ παλαιοτέρου φρεατοειδοῦς τάφου, ὃν ἔτεμεν ὁ ἐπικεχρισμένος νεώτερος, προυχώρησε μέχρι 4·50, διακοπεῖσα εἶτα δηλωσάντων τῶν ἐργατῶν ἀδυναμίαν, ἐπειδὴ ἐπέλειπεν αὐτοὺς ὁ ἀτμοσφαιρικὸς ἀὴρ ἐν τῇ στενοχωρίᾳ τοῦ ὀρύγματος.

Πάντες οἱ τάφοι οὗτοι ἦσαν προφανῶς κεκινημένοι ἢ ἠρευνημένοι εἴτε πρὸ μακροῦ χρόνου εἴτε ἐπὶ τοῦ Κυβερνήτου τῆς νέας Ἑλλάδος Καποδιστρίου[1] εἴτε καὶ νεώτερον ὑπὸ τυμβωρύχων. Τὰ ἀνοιχθέντα δὲ στόμια αὐτῶν εἶνε εὐδιάκριτα καὶ ὅταν ἀκόμη ἡ κλείουσα αὐτὰ γῆ καλύπτῃ ἐντελῶς τὸν φυσικὸν βράχον ὑψηλοτέρα αὐτοῦ οὖσα· διότι, ἐπειδὴ τὸ μέρος εἶνε λεπτόγεων, τὰ φυτὰ καὶ δὴ τὰ χόρτα εἶνε μικρὰ καὶ ἀτραφῆ καθ' ὅλου πλὴν τῶν θέσεων, ἔνθα εἶνε τὰ στόμια τῶν βεβιασμένων τάφων. Ἐνταῦθα καὶ τὸ χῶμα εἶνε πολὺ καὶ βαθὺ καὶ ὑγρασία δαψιλεστέρα τρέφει τὰ φυτὰ οὕτως, ὥστε ἐκ τῆς εὐρωστίας αὐτῶν διακρίνει τις καὶ τὸ περιφερὲς ἢ τετράγωνον περίγραμμα τοῦ στομίου. Τοὺς τάφους τούτους γινώσκουσιν οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγίνης νῦν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*θρακιές*» (ἡ θρακιά).

Ἓν μόνον εἶδος τάφων, ἁπάντων ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἠγνοεῖτο ὑπό τε τῶν ἐντοπίων καὶ τῶν ξένων καὶ διέλαθε τῶν τε ἀρχαιολόγων καὶ τῶν τυμβωρύχων τὰς ἐρεύνας[2]. Τὸ εἶδος τοῦτο εἶνε οἱ θαλαμοειδεῖς μυκηναϊκοὶ τάφοι. Οὗτοι εὑρίσκονται ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τῆς ἀμπέλου τοῦ Βράουν, ἐκεῖ, ἔνθα τὸ πωρῶδες ἀμπελόφυτον ἐπίπεδον, τὸ σχηματίζον τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου, λήγει, κατέρχεται δὲ χωματώδης ἡ κλιτὺς τοῦ λόφου πρὸς τὴν νῦν πόλιν. Οἱ τάφοι οὗτοι, ἐφ' ὅσον τοὐλάχιστον ἐγνωρίσαμεν αὐτούς, δὲν κεῖνται ἀκριβῶς κατὰ τὴν τομὴν τοῦ πωρώδους ἐπιπέδου πρὸς Α, ἀλλὰ ὀλίγα μέτρα ἐνδοτέρω. Ὁ πῶρος ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γενικῶς σχηματίζει πλάκα παχεῖαν 0·80 περίπου· ὑπ' αὐτὴν δὲ εἶνε μαλακωτέρα καὶ σαθρὰ ἡ σύστασις τῆς γῆς. Οἱ τάφοι δὲν διετηρήθησαν ἀλώβητοι ὡς τεκτονικὰ ἔργα. Εἷς διετέμνετο ὑπὸ τῆς

[1] Περὶ ἐναγισμῶν τῶν νεκρῶν ἐν βόθροις ἢ καὶ γενικώτερον ὅρα *Ὁμ. Ὀδυσσ.* λ 24 ἑξ. *Εὐριπ. Ἰφιγ. Ταύρ.* 159 ἑξ. *Λουκ. Φιλοπ.* 14. *Νεκυομ.* 9. *Χαρ.* 22. *Αἰσχ. Πέρσ.* 609 ἑξ.. Bulle, *Orchomenos* 31. v. Duhn, *Arch. f. Religionswiss.* 1909, 175. Gropengiesser, *Die Gräber von Attika*, 1907, σελ. 31. Πρὸς τὰ ὀρύγματα ταῦτα πρέπει νὰ παραβληθῶσι τὰ ἐν Δελφοῖς παρὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς τάφους φρέατα, ἅτινα ὁ Perdrizet (Fouilles de Delphes V, σ. 6 ἑξ.) ὑπολαμβάνει νεώτερα καὶ ἄσχετα πρὸς τοὺς τάφους, ἀληθῆ φρέατα πρὸς ὕδρευσιν. Καὶ ὅμως τινὰ δὲν ἐξικνοῦνται εἰς τὸ ὑδατοφόρον στρῶμα τῆς γῆς, ἓν ἔχει τετράγωνον κατατομήν, πάντα δὲ εἶνε ἄγαν πλησίον ἀλλήλων, ὥστε νὰ εἶνε παράδοξος ἡ συχνότης αὐτῶν περὶ τοὺς τάφους ἐκείνους καὶ ἐν τῷ δρόμῳ αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ σημειωτέον περὶ τῶν ἐν τῇ Δειράδι τοῦ Ἄργους πυκνῶν φρεάτων (Vollgraff, *BCH* 1904, 365 ἑξ.), ἅτινα δὲν ἐξηγοῦνται ἐκ τῆς γεωμετρικῆς ἐποχῆς, ἐξ ἧς οὐδὲν κατοικίας λείψανον βέβαιον πλὴν τάφων ὑπάρχει ἐνταῦθα. Ὅτι οἱ μυκηναϊκοὶ χρόνοι κατέλιπον βόθρους, δείκνυται ἐκ τοῦ κατὰ τοὺς καθέτους τάφους τῆς ἀκροπ. τῶν Μυκηνῶν βόθρου (Τσούντας, *Μυκῆναι* 107, 115, 149) τοῦ ἐν Βαφειῷ θολωτοῦ τάφου (*Ἀρχ. Ἐφ.* 1889, 140-1, *Μυκῆναι* 130-1) καὶ τοῦ ἐν Μουλιανοῖς τῆς Κρήτης (*Ἀρχ. Ἐφ.* 1904. 23 ἑξ.). Γενικῶς πρβ. *Μυκήνας* 149 ἑξ.. Περὶ τῆς γεωμετρικῆς περιόδου πρβ. τοὺς βόθρους τῆς Θήρας ἔχοντας βάθ. 0·30-1 10, πλάτ. δὲ ἢ διάμ. ποικίλην (Pfuhl, *Athen. Mitteil.* 1903, 249 ἑξ.). Poulsen (Σκιᾶς *Ἀρχ. Ἐφ.*) *Dipylongräber* Εὑρετήρ. λ. *βόθρος*. Περὶ τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων πρβ. τοὺς ὑπὸ τοῦ Στάη ἐν Βουρβᾷ καὶ Μαραθῶνι εὑρεθέντας (*Δελτ. Ἀρχ.* 1890, 105 ἑξ. *Athen. Mitt.* 1890, 318 ἑξ. 1893, 46 ἑξ. Πρβ. καὶ Pfuhl ἔ. ἀ. 250-1. — Προϊστορικὸς βόθρος ἐν Ἀμοργῷ, Τσούντας, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1898, 167-8· ἐν Δραχμανίῳ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐλάτειαν, Σωτηριάδης, αὐτ. 1908, 93.

[1] Ross, *Arch. Aufs.* I σ. 45 ἑξ. *Athen. Mitteil.* 1897 σ. 259 ἑξ.

[2] Ὁ Ἡρειώτης οὐδένα ποιεῖται λόγον περὶ αὐτοῦ ἐν τοῖς *Αἰγινητικοῖς* 1893 καὶ δὴ 1895 σ. 80-84.

κοιλίας τοῦ ἀνωτέρω περιγραφέντος πρώτου κωνοειδοῦς ἐπικεχρισμένου τάφου, σύμπαντες, ὅσους ἀνέσκαψα, εἶχον ἢ τὸ στόμιον ἢ καὶ τὴν ὀροφὴν βεβλαμμένην διὰ φουρνέλλων, ὧν ἐγένετο χρῆσις κατὰ τὴν φυτείαν, ὡς λέγεται, τῆς ἀμπέλου. Εἷς (ὕψ. 1·80) ἐν μέρει κενὸς χωμάτων διετήρει εἰσέτι τήν τε ὀροφὴν καὶ τὴν εἴσοδον ἀποτετειχισμένην ἐν μέρει διὰ ξηροτοίχου ἐκ μεγάλων λίθων, ἀλλ' ἦτο ἀνοικτὸς κατὰ τὴν δεξιὰν (ἀνατολικὴν) πλευρὰν ἔνθα ἄρχεται ἡ ἠπία χωματώδης κατωφέρεια, ὁ δὲ βράχος ἐφθάρη ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἕνεκα τοῦ ἀνοίγματος τούτου ἐγένετο ἴσως ἀντιληπτὸς ὁ τάφος οὗτος καὶ ἐσυλήθη· συνέλεξα ἐν αὐτῷ τεμάχια μεγάλου ἀγράφου ἀγγείου, προσέτι δὲ ἕνα ἑτερόστομον ἀμφορίσκον (Bügelkanne) πηλοῦ ὠχροπρασίνου (ὕψ. 0·09), φέροντα ἐπὶ τοῦ ὤμου ῥόδακας, καὶ μίαν προχοΐδα (πίν. 5 ἀρ. 6) πηλοῦ ὠχρερύθρου (ὕψ. 0·06) φέρουσαν περὶ τὴν κοιλίαν στικτὴν γραμμήν. Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχει παράδοσις, ὅτι τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, ἅτινα ἐξ Αἰγίνης ἤχθησαν, ὡς εἶπον (σ. 178), εἰς τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον καὶ ἅτινα ἀνήκουσιν εἰς τὸ τέλος τῆς μυκηναϊκῆς περιόδου ὡς καὶ τὰ κατωτέρω περιγραφησόμενα εὑρήματά μου, εὑρέθησαν ἐν τῇ ἀμπέλῳ τοῦ Βράουν, ἴσως προέρχονται ἐκ τοῦ συστήματος τούτου τῶν τάφων, τῶν μόνων μυκηναϊκῶν ἐν τῷ μέρει τούτῳ, καὶ ἴσως εὑρέθησαν ἐν τούτῳ ἀκριβῶς τῷ σεσυλημένῳ τάφῳ. Ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν χρυσῶν τούτων εὑρημάτων, οἱ τυμβωρύχοι ἐκεντήθησαν εἰς ἀναζήτησιν καὶ ἄλλων ὁμοίων, ἀλλὰ τὸ τεκτονικὸν σχῆμα τῶν τάφων τούτων, κεκαλυμμένων καὶ ἀγνώστων ἐν Αἰγίνῃ ὄντων, καὶ ἡ γειτονία τῶν νεωτέρων, ὧν τὸ στόμιον ἐνεφανίζετο διακριτὸν καὶ προκλητικόν, ἔσωσαν αὐτούς. Καὶ ἐγὼ δ' αὐτὸς ἀνασκάπτων τὸν κωνοειδῆ τάφον, τυχαίως εἶδον, ὅτι παρ' αὐτὸν ὁ βράχος ἐτέμνετο σχηματίζων στέγην· τοῦτο δὲ ἦτο ἡ ἀρχὴ ἡ ἀγαγοῦσα εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν μυκηναϊκῶν τάφων. Ἀνέσκαψα δὲ ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 16ης ὀκτωβρίου 1904 τρεῖς τοιούτους τάφους ἀσυλήτους.

Οἱ τρεῖς οὗτοι τάφοι, κείμενοι παρ' ἀλλήλους, φαίνεται ὅτι εἶχον κοινὸν δρόμον τετμημένον ἐν τῷ βράχῳ, ὡς συμβαίνει εἰς τοὺς ὁμοίους τάφους τῶν Δελφῶν [1]. Ἡ διάταξις ὅμως αὕτη δὲν ἐβεβαιώθη διὰ σκαφῆς, τῶν ἰδιωτικῇ δαπάνῃ τελουμένων ἐργασιῶν τούτων διακοπεισῶν, ὅτε ἐπρόκειτο νὰ διασαφηθῇ τὸ ζήτημα τοῦτο, μὴ ἐπαναληφθεισῶν δὲ ὕστερον, ὡς ἤλπιζον· ὅθεν συνήχθη ἡ εἰρημένη διάταξις διὰ τοῦ ἑξῆς συλλογισμοῦ: οἱ τρεῖς δηλ. ἀσύλητοι μυκηναϊκοὶ τάφοι, οὓς ἀνέσκαψα, ἔβλεπον πάντες πρὸς Α, δὲν εἶχον δρόμον κάθετον πρὸς τὸ πρόσωπον αὐτῶν καὶ στενώτερον αὐτοῦ, τοῦ βράχου ὄντος τετμημένου καθ' ὅλην τὴν πρόσοψιν αὐτῶν, καὶ ηὑρίσκοντο ἐν γραμμῇ οὕτως, ὥστε ὑπεδηλοῦτο, ὅτι ἔκειντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλευρᾶς μακροῦ δρόμου κοινοῦ πᾶσι καὶ διήκοντος ἔμπροσθεν πάντων ἐν τῷ ἐπιπέδῳ τόπῳ τῆς νῦν ἀμπέλου. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέναντι πλησίον τοῦ ἑνὸς τούτων, τοῦ μεσαίου, εὗρον ὑπὸ τὴν ἐκεῖ στερεὰν καὶ ἀπόκροτον ἀτραπὸν λείψανα ἀποτειχίσεως ἑτέρου μυκηναϊκοῦ τάφου ἐπιπολαιοτέρου, ἐξ οὗ ἐσῴζοντο πολλὰ θραύσματα μυκηναϊκῶν ἀγγείων ἀνεπίμεικτα μετ' ἄλλων μεταγενεστέρων ὀστράκων, ὥστε νὰ μαρτυρῆται ἐνταῦθα ἡ ὕπαρξίς ποτε ἑτέρου μυκηναϊκοῦ τάφου, διὰ τοῦτο λέγω, ὅτι οἱ τάφοι οὗτοι τῆς Αἰγίνης ἀπετέλουν σύστημα ὅμοιον πρὸς τὸ δελφικόν. Πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι οἱ τάφοι τῆς Αἰγίνης εἶχον ὁλόκληρον τὴν πρόσοψιν ἀποτετειχισμένην διὰ ξηροτοιχίας ὑποβασταζούσης τὸ στρῶμα τοῦ πώρου τὸ σχηματίζον τὴν ὀροφήν, καὶ ἀποκλειούσης τὸν θάλαμον. Αὐτὸ τοῦτο παρετηρήθη ἤδη ἐν Ἄργει, ἔνθα ἔτυχεν ἡ αὐτὴ σύστασις τοῦ ἐδάφους [1]. Ἡ ξηροτοιχία κατὰ τὸ πλεῖστον εὑρέθη κατεστραμμένη, οἱ δὲ τάφοι πλήρεις χωμάτων.

Τάφος Α'. Ὁ πρῶτος τάφος ἦτο παρὰ τὸν καθαρισθέντα κωνοειδῆ. Εἶχε πλάτος 2·10, μῆκος 2·45 περίπου καὶ ὕψος 1·45 περίπου. Τὸ στόμιον αὐτοῦ καὶ τὸ πρόσθιον μέρος τῆς στέγης ἦσαν κατεστραμμένα. Τὰ τοιχώματα καὶ πρὸ πάντων τὸ σῳζόμενον μέρος τῆς στέγης ἔνδον βεβλαμμένα ὑπὸ τῆς ὑγρασίας καὶ ἐν μέρει ἀποπεπτωκότα· τὸ σχῆμα τοῦ θαλάμου ἦτο προφανῶς τετράγωνον, ἡ δὲ ὀροφὴ ἀπὸ τῶν σῳζομένων δύο γωνιῶν ἔβαινεν ὑψουμένη πρὸς τὸ κέντρον, ἀλλ' ἦτο βεβλαμμένη, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβέστερον ὁ τρόπος τῆς πρὸς τὸ κέντρον συγκλίσεως. Ὁ θάλαμος ἦτο πλήρης χωμάτων. Ἐπὶ τοῦ δαπέδου αὐ-

[1] *Fouilles de Delphes V,* σ. 6 ἑξ.

[1] Vollgraff *BCH* 1904, 369.

τοῦ ἐφ' ὅσον ἦτο ἀβλαβὴς ἦσαν περίπου 10 νεκροί[1]. Κτερίσματα δὲ τρία εἰδώλια, τρία κομβία στεατίτου καὶ 56 τοὐλάχιστον ἀγγεῖα, ὧν σενεκολλήθησαν 47[2]· τὰ ὀστᾶ ἦσαν σφόδρα κατεστραμμένα ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς ὑγρασίας, ἀποτελοῦντα μίαν μᾶζαν μετὰ τῶν ὑγρῶν χρωμάτων, τινὲς σκελετοὶ ὅμως εὐκρινέστεροι ἐδείκνυον τὰ σκέλη κεκαμμένα, ὡς παρετηρήθη τοῦτο καὶ ἐν Ἐπιδαύρῳ, Ναυπλίῳ, Μυκήναις[3]. Ἡ διεύθυνσις, καθ' ἣν ἐτοποθετοῦντο οἱ νεκροί, εἶνε ἀκανόνιστος, τῶν κεφαλῶν εὑρεθεισῶν παρὰ τὰ τοιχώματα τοῦ θαλάμου. Συνήθως ἡ ἔκτασις, ἣν ἐκάλυπτον τὰ μεγάλα εὐκρινῆ πως ὀστᾶ τῶν σκελετῶν, εἶχε μῆκος 0·60 περίπου, ὅπερ δὲν εἶνε ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν «ὀκλαδὸν» διάθεσιν τῶν νεκρῶν. Οὐδὲν ἴχνος καύσεως παρετηρήθη εἰς τὰ ὀστᾶ, ὡς ἐγὼ ἔκρινα.

Κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ θαλάμου τὸ δάπεδον ἦτο βαθύτερον ἐσκαμμένον εἰς τρία μέρη, ἀποτελουμένων οὕτω τριῶν βαθυτέρων μικρῶν τάφων ἢ βόθρων, ὧν εἷς βαθύτατος καὶ μέγιστος τῶν λοιπῶν. Οἱ μικροὶ δύο εἶχον ἐντὸς σωρὸν ὀστῶν ἑκάτερος[4]. Ὁ μέγιστος ὅμως (μήκ. 1·20, πλ. 0·67, βάθ. 0·70) περιεῖχε *τεταμένον*[5] σκελετόν, ἔχοντα ὡς μόνον κτέρισμα ἢ λείψανον κοσμήματος παρὰ τοὺς πόδας πολλὰ μικρὰ κογχύλια θαλάσσια, ἄτρητα τὰ πλεῖστα (σ. 192, εἰκ. 5, η)[6]. Ὁ νεκρὸς κατατεθεὶς εἰς τὸν λάκκον τοῦτον εἶχε καλυφθῇ βεβαίως διὰ χώματος, ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ τοῦ λάκκου ἀπέβλεπεν εἰς οἰκονομίαν χώρου ἐν τῷ θαλάμῳ, ἥτις οἰκονομία δὲν θὰ ἐπετυγχάνετο, ἂν δὲν ἰσοπεδοῦτο τὸ δάπεδον τοῦ θαλάμου διὰ τῆς χώσεως τοῦ λάκκου. Πάντως ἦτο οὗτος κεχωσμένος[1], ὅτε ἀπετέθη ἐπάνω τεταμένος ἕτερος νεκρὸς τέμνων τὸν μέγιστον τάφον καὶ ἔχων ἔξω αὐτοῦ μῆκ. 0·55 (τὸ λοιπὸν τοῦ μήκους δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς). Οἱ πόδες τοῦ σκελετοῦ τούτου ἐξετείνοντο ἐπὶ τοῦ βαθυτάτου τάφου ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐν αὐτῷ νεκροῦ παρεμβαλλομένου χώματος· ἂν τὸ χῶμα τοῦτο δὲν ἔκειτο ἐνταῦθα πρὸ τῆς ταφῆς τοῦ ὑπερκειμένου νεκροῦ, τοτε τὰ ὀστᾶ τῶν ποδῶν τούτου θὰ ἔκειντο ἀμέσως ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ παλαιοτέρου νεκροῦ. Ἄλλως τε, ὅτι κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους δὲν ἀπέθετον μόνον ἐντὸς τῶν θαλάμων τοὺς νεκροὺς ἀλλὰ καὶ ἔθαπτον ἄλλους ἐν χώματι, παρετηρήθη πολλάκις ἐν τοῖς *δρόμοις* τῶν θαλαμοειδῶν τάφων[2]. Ἡ αὐτὴ ἀνάγκη οἰκονομίας χώρου ὑπαγορεύει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι καὶ οἱ μικροὶ ταφίσκοι οἱ περιέχοντες μόνον ὀστᾶ ἐκαλύπτοντο διὰ χωμάτων μετὰ τὸν εὐτρεπισμὸν αὐτῶν[3].

Οἱ ἐν τῷ δαπέδῳ βαθύτεροι τάφοι οὐδὲν ἀκέραιον ἀγγεῖον περιεῖχον· θραύσματα ὅμως τινά, εὑρεθέντα ἐν ἑνὶ τούτων, ἀνῆκον εἰς ἀγγεῖον, οὗ τὰ λοιπὰ θραύσματα εὑρέθησαν μακρὰν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου. Δὲν εἶνε ἐντελῶς ἀσφαλὴς ἡ εἰκασία[4] ὅτι τὰ οὕτω εὑρεθέντα ἀγγεῖα ἐθραύσθησαν ἕνεκα θρησκευτικοῦ ἢ ἄλλου τινὸς λόγου συνηθείας ἱερᾶς. Διότι δὲν ἐννοεῖται, διατί τινὰ μόνον ἀγγεῖα ἐθραύοντο οὐχὶ δὲ πάντα. Πιθανώτερον φαίνεταί μοι, ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους ταφὰς ἐν τοῖς θαλάμοις ἐθραύοντο τυχαίως ἀγγεῖά τινα, ἄλλα δὲ ἐκ πτώσεως χωμάτων τῆς στέγης· εἶτα δὲ καθαιρομένου πως τοῦ θαλάμου ἀπεκομίζοντο εἰς τὸν δρόμον ἢ ἐχώννυντο εἰς τοὺς ἐν τῷ δαπέδῳ νέους βόθρους[5].

Ἄνθρακές τινες μετὰ τέφρας εὑρέθησαν ἔν τισι

[1] Ἡ καταμέτρησις τῶν νεκρῶν ἐβεβαιώθη ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ καὶ τοῖς ἑπομένοις κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν κρανίων, ἅτινα ἀνευρέθησαν ἀνήκοντα εἴτε εἰς σωροὺς ὀστῶν εἴτε εἰς σκελετοὺς ἀνεπτυγμένους ἐν τῷ σπηλαίῳ.

[2] Τὰ μὴ συγκολληθέντα εἰσέτι ἀγγεῖα τοῦ τάφου τούτου καὶ τῶν ἑπομένων δύο εἶνε τῆς αὐτῆς ἀρχαιολογικῆς σημασίας πρὸς τὰ συγκολληθέντα.

[3] Πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895 σ. 207 καὶ Gropengiesser σ. 43-4.

[4] Τοιοῦτοι βαθύτεροι ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ θαλάμου ἢ ὡς κόγχαι κατὰ τοὺς τοίχους αὐτοῦ τάφοι νεκρῶν ἢ ὀστῶν εἶνε γνωστοὶ ἐν Μυκήναις (Τσούντας *Μυκῆναι* 115, 130 ἑξ., 136, 144. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 123, 146, 149, 151, 153. 1889, 144 ἑξ.), ἐν Ἀττικῇ (Στάης ἔ. ἄ. 1895, 206), ἐν Θήβαις (Φίλιος *Πρακτικὰ τ. Ἀρχ. Ἑτ.* 1897, 94 ἑξ.), ἐν Δελφοῖς (Fouilles de Delphes, V 6 ἑξ.), ἐν Κρήτῃ (Evans, *Prehist. tombs* 136 ἑξ. Ξανθουδίδης, *Ἀθηνᾶ* 1904, 333, 340), ἐν Ἄργει (Vollgraff, *BCH* 1904, 372 ἑξ.), ἐν Πύλῳ (Dörpfeld, *Athen. Mitteil* 1908, 306) κ. ἄ. Πρβ. καὶ Gropengiesser σ. 36-7, 42.

[5] «Ὀκλάζοντες» καὶ τεταμένοι νεκροὶ ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρέθησαν ἐν Κρήτῃ· Evans, *Prehist. tombs* 45.

[6] Πρβ. Τσούνταν, *Μυκῆναι* 74, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 136. 1897, 188.

[1] Τσούντας, *Μυκ.* 137. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 152 ἑξ.. Στάης, αὐτ. 1895, 224-5. *Πρακτικὰ* 1893, 14 πίν. Β.

[2] Τσούντας, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 130. Schuchhard, *Schliem. Ausgrab.* σ. 331. Gropengiesser, σ. 10.

[3] *Ἀρχ. Ἐφ.* ἔ. ἄ. Ἐνίοτε ἐσωρεύοντο τὰ ὀστᾶ παλαιοτέρων νεκρῶν ἐν μικρῷ χώρῳ ἐν τῷ θαλάμῳ πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν· πρβ. Gropengiesser, σ. 40-41.

[4] Τσούντα, *Μυκῆναι* σ. 148. Vollgraff, *BCH*, 1904, 398.

[5] Ἡ συνήθεια τῆς θραύσεως τῶν κτερισμάτων κατ' ἄλλους χρόνους ἐπήγασεν ἴσως ἐξ ἄλλης περὶ νεκρῶν καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς πίστεως. Γνωρίζομεν δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν ἤλλαξαν αἱ τοιαῦτα πεποιθήσεις (*Μυκῆναι*, 147).

σημείοις τοῦ θαλάμου καὶ ἐπλήρουν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀγγεῖα συντριβέντα, ἀλλὰ τοῦ γεγονότος τούτου πιστωθέντος ὕστερον ἐν τοῖς ἄλλοις θαλάμοις διέλαθεν ἡμᾶς ἡ ἐνταῦθα βεβαίωσις. Τὰ τρία σπονδυλοειδῆ κομβία στεατίτου, τὰ μόνα εὑρεθέντα ἐν τῷ θαλάμῳ τούτῳ, ἔκειντο μακρὰν ἀλλήλων, ὥστε οὐδεὶς λόγος δύναται νὰ γίνῃ ὅτι ταῦτα ἀνῆκον εἰς ὅρμον [1]. Τὰ ἀγγεῖα ἦσαν κατὰ φωλεὰς μεταξὺ τῶν νεκρῶν.

Συνάπτομεν ἐν τοῖς ἑπομένοις σύντομον κατάλογον τῶν συγκολληθέντων πηλίνων κτερισμάτων τοῦ τάφου Α. Κατὰ τὴν περιγραφὴν δηλοῦται ῥητῶς τίνα ἀγγεῖα εἶνε ἄγραφα, ἐν οἷς καταλεκτέα, ἐννοεῖται, καὶ τὰ ἐκ μέλανος πηλοῦ. Ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν οὐχὶ ἀσυνήθων γραπτῶν ἀγγείων δὲν μνημονεύονται συνήθως τὰ κοινὰ κοσμήματα, οἷα οἱ τὸ σῶμα περιθέοντες κύκλοι, ὧν ἄλλοι μὲν στενοὶ δίκην γραμμῶν, ἄλλοι δὲ πλατύτεροι ὡς ζῶναι.

Α'. Τρίωτα πυξιδοειδῆ 1-9.

I. Αἱ λαβαὶ εἶνε πρόσθετοι.

α. 1-2 μετὰ κατακορύφου πλευρᾶς τῆς κοιλίας Furtwängler Löschcke (=FL) *Mykenische Vasen* Tafel XLIV, 34.

1. Ὕψ. 0·12. Πηλὸς ὠχροπράσινος, ἐπὶ τοῦ ὤμου ζώνη ἐκ τόξων παραλλήλων.

2. Πίν. 4, 4. Ὕψ. 0·082. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα FL πίν. XXX, 280. Λείπει μία λαβή.

β. 3-9 μετὰ καμπύλης τῆς κοιλίας FL, XXX, 32.

α. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

3. Ὕψ, 0·045. Ἐπὶ τῆς κοιλίας κυματοειδὲς κόσμημα.

4. Ὕψ. 0·054 Ἐντελῶς ὅμοιον τὴν μορφὴν καὶ τὰ κοσμήματα πρὸς τὸ FL, I, 6 (Ἰαλυσοῦ).

5. Ὕψ. 0·045 Ἐλλιπὲς τὰς λαβάς. Ἐπὶ τῆς κοιλίας κυματοειδὲς κόσμημα.

β. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

6. Ὕψ. 0·045· ὅμοιον τῷ FL, XVIII, 129.

7. Ὕψ. 0·05· μελαμβαφές.

II. Αἱ λαβαὶ σχηματίζονται διὰ μαστοειδῶν ἐξοχῶν. Πηλὸς ὠχροπράσινος, λαιμὸς ὑψηλότερος.

8. Ὕψος ἀπροσδιόριστον, ἐλλειπόντων τῶν χειλέων. Ἐπὶ τῆς κοιλίας φολιδωτὸν κόσμημα.

9. Πίν. 4, ἀρ. 1. Ὕψ. 0·062. Καθ' ὅλον τὸ σῶμα περιθέοντες κύκλοι.

Β'. Δίωτα πυξιδοειδῆ 10-13.

α. 10-12 μετὰ κατακορύφου πλευρᾶς τῆς κοιλίας.

α. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

10. Ὕψ. 0·09. Ἀποσπασθεισῶν τῶν λαβῶν πρὸ τῆς χρώσεως, ἐβάφη ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν λαβῶν κόσμημα δικτυωτὸν ἀπειροκάλως διὰ γραμμῶν τεμνομένων.

11. Ὕψ. 0·065. Ἐπὶ τῶν ὤμων κόσμημα ὅμοιον.

β. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

12. Ὕψ. 0·072. Λείπουσιν αἱ λαβαί. Περὶ τὸν ὦμον τεθλασμένη γραμμή.

β. Μετὰ καμπύλης τῆς κοιλίας.

13. Ὕψ. 0·07. Πηλὸς μέλας πρὸς ἀπομίμησιν ἴσως μεταλλίνων ἀγγείων [1].

Γ'.

14. Ὕψ. 0·041. Ἄωτον, ὅμοιον πρὸς τὸ 12 ἀλλὰ μετὰ καταπεπιεσμένου ὤμου. Πηλὸς ὠχροπράσινος· μελαμβαφές.

Δ'.

15. Σύνθετον ἐκ δύο ἀώτων ὅμοιον τήν τε μορφὴν καὶ τὸν πηλὸν πρὸς τὸ 8 [2].

Ε'. 16-27. Ἑτερόστομοι ἀμφορίσκοι (Bügelkannen).

α. Πηλὸς ἐρυθρωπὸς 16-23.

16. Ὕψ. 0·078. Ὦμοι καταπεπιεσμένοι ὑπερβαλλόντως [3], ὑπὸ τὸν πυθμένα καὶ περὶ τὴν κοιλίαν περιθέοντες κύκλοι. Τὴν ἄνω ὄψιν δεικνύει ὁ πίν. 6 ἀρ. 3 (καὶ 3α). Πλὴν τοῦ σχήματος ἀξιοσημείωτος ἐν τῷ ἀγγείῳ τούτῳ εἶνε ἡ ἐπὶ μελαίνης ταινίας λευκὴ ἅλυσις ἑλίκων. Τὸ λευκὸν χρῶμα ἐν γένει εἶνε ἀσύνηθες ἐν τῇ τελευταίᾳ περιόδῳ τῆς μυκηναϊκῆς τέχνης, ἀλλ' οὐχὶ ἄγνωστον. Ἐν Δελ-

[1] Πρβ. Τσούνταν, *Μυκῆναι* σ. 66 καὶ Στάην Ἐφ. Ἀρχ. 1895 σ. 198.

[1] Ὁ Vollgraff ὑπολαμβάνει τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα ὡς κατὰ παράδοσιν συνήθη ἔργα τῶν ἀπογόνων τοῦ προμυκηναϊκοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. *BCH* 1904, 396.

[2] Περὶ τοιούτων συνθέσεων ὅρα *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 258, πίν. 10 ἀριθ. 11.

[3] Πρβ. *BSAth* 8 (1901-2), 303.

φοῖς εὑρέθη καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ κόσμημα λευκόν [1], παρόμοιον δ' ἐν Μυκήναις [2]· πρβ. τὸ ἐπ. 17. Εἰκ. 3 (τὸ ἀνοικτὸν στόμιον ἐλλιπὲς ὂν συνεπληρώθη κακῶς διὰ γύψου). Ὕψ. 0·105. Φέρει κατὰ τὸν ὦμον τόξα ἐπάλληλα καὶ δύο ἐπιμήκεις γραμμικούς τε καὶ στικτοὺς

Εἰκὼν 3. Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον φέρον καὶ λευκὸν χρῶμα.

ῥόδακας ὡς ὀφθαλμούς. Ἐπὶ τῆς παχείας γραμμῆς τῆς χωριζούσης τὸν ὦμον ἀπὸ τῆς κοιλίας ἐπίθετον κόσμημα διὰ λευκοῦ χρώματος κατὰ τέχνην ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ προηγουμένου ἀγγείου.

18. Πίν. 4 ἀριθ. 7. Ὕψ. 0·12. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τετράκις τὸ ἄνθινον κόσμημα, οὗ τὴν ἀνάπτυξιν ὅρα ἐν FL, XXX.

19-23. (Ὕψ. 0·09, 0·07, 0·08, 0·083, 0·095). Ἐπὶ τῶν ὤμων διάφορα κοινὰ κοσμήματα. Τὸ ὑπ' ἀρ. 19 ἐν Πίν. 4 ἀρ. 10.

β. 24-27. Πηλὸς ὠχροπράσινος (ὕψ. 0·093, 0·089, 0·09, 0·095). Ἐπὶ τῶν ὤμων διάφορα κοινὰ κοσμήματα.

ϛ'. 28-32. «Οἰνοχόαι» ἢ λάγυνοι.

[1] *Fouilles de Delphes* V, σελ. 19 εἰκ. 87.

[2] Τῆς Μυκηναϊκῆς αἰθούσης τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου ἐν Ἀθήναις θήκη 57 ἀριθ. 2648. Περὶ τῆς διὰ λευκοῦ χρώματος βαφῆς κατὰ τὴν προμυκηναϊκὴν ἀγγειογραφίαν ὅρα Στάην *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 256, πίν. 10, 5ª. H. Schmidt, *Zeitschr. für Ethnol.* 36 (1904) 647 ἑξ., Τσούνταν, *Προϊστ. ἀκροπ.* 204 ἑξ., 210, 238, 244 κλπ. Γενικώτερον δὲ καὶ περὶ τῆς νεωτέρας λευκῆς βαφῆς Ῥωμαῖος, *Athen. Mitteil.* 1906, 186 καὶ δὴ 196. Burrows, *The discoveries in Crete* 48. Müller, *Athen. Mitteil.*, 1909, σ. 314 ἑξ., 305. Πρβ. καὶ τὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα τῆς Τίρυνθος Schuchhardt, *Schliem. Ausgrab.* εἰκ. 159. Staïs, *Coll. mycén.* 165. Περὶ τῆς πολυχρωμίας καὶ τῆς γραφῆς κοσμημάτων λευκῶν ἐπὶ μέλανος βερνικίου ἀγγείων βοιωτικῶν καὶ ἄλλων μὲν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν Ῥιτσώνᾳ (Μυκαλησσῷ) ὑπὸ τῶν κκ. Burrows καὶ Ure εὑρεθέντων πρβ. νῦν JHSt. 1909, σ. 308 ἑξ.. Ann. of the Br. School at Athens 1909, σ. 326 ἑξ.

α. Εὐρύλαιμοι. Στόμα περιφερὲς FL, XLIV, 63.

α. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

28. Ὕψ. 0·152. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἀπειρόκαλοι γραμμαί.

29. Πίν. 5 ἀρ 9 Ὕψ. 0·156. Ἐπὶ τοῦ ὤμου μετόπαι διὰ καθέτων γραμμῶν χωριζόμεναι καὶ φέρουσαι ἀνὰ μίαν ἕλικα σχήματος κεκλιμένου Ω.

30. Ὕψ. 0·07. Ἐπὶ τοῦ ὤμου συνεχὲς κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ κεκαμμένων γραμμῶν σχήματος υ ὁτὲ μὲν ὀρθίου ὁτὲ δὲ ἀνεστραμμένου.

β. 31. Πηλὸς ἐρυθρωπός. Ὕψ. 0·08. Περὶ τὴν κοιλίαν ζῶναι ὡς καὶ περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὰ χείλη.

β. 32. Ὕψ. 0·064. Στενόλαιμος μετὰ προτεινομένου στόματος (πρβ. FL, XLIV, 20).

Ζ'.

33. Ἀμφορίσκος στενόστομος. Ὕψ. 0·10. Πηλὸς ὠχροπράσινος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τέσσαρες ἕλικες.

Η'.

34. Καδίσκος μετὰ προχοῆς (situla)· πρβ. FL, XLIV, 68. Πηλὸς ὠχρέρυθρος [1].

Θ'. 35-37. Σκυφοειδεῖς κύλικες δίωτοι.

α. 35. Πηλὸς ὠχροπράσινος, βάσις ταπεινή. Ὕψ. 0·081. Κατὰ τοὺς ὤμους καμπυλόγραμμος μαίανδρος.

β. 36-37. Πηλὸς ὠχρέρυθρος (πρβ. 2 καὶ 33) μετὰ βάσεως ὑψηλοτέρας.

36. Ὕψ. 0·09. Κατὰ τοὺς ὤμους δύο συστήματα τεθλασμένων γραμμῶν. Ἔνδον μελαμβαφές.

37. Πίν. 5 ἀρ. 10 Ὕψ. 0·111. FL, XLIV, 80. Ὑπὸ τὰ χείλη τόξα γραμμῶν διπλῶν ἀκολουθοῦντα ἀλλήλοις ὡς περιδέραιον. Περιεῖχεν ὀστᾶ μικροῦ πτηνοῦ.

Ι'.

38. Σκύφος μόνωτος, πηλὸς ὠχρέρυθρος λευκάζων, ἔνδον μελαμβαφής, ἔξω ἄβαπτος. Ὕψ. 0·07.

[1] Πρβ. *Monum. ant.* 1904 σ. 637. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1898, 108-9 (Σκιᾶς), Poulsen, *Dipylongräber* 29, Furtwängler, *Das Heiligtum d Aphaia* 435, Τσούντα, *Προϊστ. ἀκροπ.* 152, εἰκ. 67.

Κ'. 39-41. Φιάλαι μετὰ προχοΐδος μόνωτοι πρὸς ἄντλησιν καὶ χύσιν.

α. Πηλὸς ὠχρέρυθρος (πρβλ. 2, 35, 36), λαβὴ κάθετος μὴ ὑπερέχουσα τῶν χειλέων.

39. Ὕψ. 0·066. Κόσμημα ὡς τὸ 36.

40. Ὕψ. 0·047. Κόσμημα τόξα ὡς τὸ προηγούμενον ἀλλὰ μὴ ἐφαπτόμενα.

β. 41. Πίν. 5 ἀρ. 12. Πηλὸς ὠχρέρυθρος λευκάζων (πρβ. 37). FL, XLIV, 103. Ὕψ. μέχρι τῶν χειλέων 0·05, μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς λαβῆς 0·097.

Λ. 42-44. Κυαθίσκοι μόνωτοι.

42. Ὕψ. 0·051. Πηλὸς ὠχροπράσινος FL, XLIV, 98.

43. Ὕψ. 0·041. Πηλὸς ὠχρέρυθρος FL, XLIV, 98.

44. Ὕψ. 0·038. Πηλὸς μέλας (Bucchero) FL, XLIV, 97.

Μ. 45-47. Λοπάδες δίωτοι βαθεῖαι. Πηλὸς ὠχρέρυθρος λευκάζων (πρβλ. 37). FL, XLIV, 78. Τοῦ 45 ὕψ. 0·139· τοῦ 46 ὕψ. 0·135· τοῦ 47 ὕψ. 0·12 (ἐντὸς μελαμβαφές).

Ν. 48-50. Εἰδώλια μυκηναϊκά.

48. Ὕψ. 0·117. Φορεῖ περιδέραιον διὰ κοκκίδων δεδηλωμένον.

49. Ὕψ. 0·15 (Εἰκ. 4). Χεῖρες ὡς πτέρυγες, βρέφος ἐπὶ τοῦ στήθους παρὰ τὸν ἀριστερὸν μαστόν [1].

Εἰκὼν 4. Εἰδώλιον μυκηναϊκόν: γυνὴ φέρουσα βρέφος.

50. Ὕψ. 0·112 μετὰ καταπίπτοντος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν πλοκάμου.

Τάφος Β'. Ὁ δεύτερος ἀνασκαφεὶς θάλαμος εἶχε πλάτος 2·75 καὶ μῆκος 2·50. Τὸ ῥηθὲν περὶ τῆς στέγης τοῦ πρώτου τάφου ἰσχύει καὶ περὶ τῆς τοῦ δευτέρου, ἥτις νῦν μετὰ τὰς ἐπιγενομένας ἀποπτώσεις εὑρέθη εἰς ὕψος 1·90 ἀπὸ τοῦ δαπέδου, ἀλλ' ὅτε δὲν εἶχεν ἀκόμη βλαβῆ, ἀπεῖχεν ἀπὸ τοῦ δαπέδου οὐχὶ ὀλιγώτερον τοῦ 1·40, διότι εἰς τοῦτο τὸ ὕψος κατὰ τὰς γωνίας εἶνε τὰ ἴχνη τῆς ἀρχικῆς ἐπιφανείας αὐτῆς. Εἰς τὸ δεξιὸν τοίχωμα ἦσαν δύο μικρὰ σκάμματα (0·13×0·10) ὅμοια περίπου πρὸς τὰς βαθμίδας τῶν φρεατοειδῶν τάφων, ἀπέχοντα ἀπ' ἀλλήλων 0·80 ἀπὸ δὲ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου 0·50, 0·70. Τὰ σκάμματα ταῦτα ἴσως ἐχρησίμευον πρὸς ἐναπόθεσιν φωτιστικῆς τινος λυχνίας ἀναγκαίας κατὰ τὰς ταφὰς ἢ τὴν ὄρυξιν τοῦ τάφου.

Δέκα καὶ ὀκτὼ νεκροὶ ἦσαν τεθαμμένοι ἐν τῷ τάφῳ τούτῳ Τέσσαρες βόθροι ἦσαν ἐν τῷ δαπέδῳ, ὧν οἱ τρεῖς μείζονες· ὁ μέγιστος εἶχε μῆκ. 0·65, πλ. 0·42, βάθ. 0·30, ὁ δὲ ἐλάχιστος εἶχε μῆκ. 0·40, πλ. 0·30 καὶ βάθ. 0·20 καὶ περιεῖχε συνεσφιγμένα τέσσαρα ἀκέραια σαθρὰ κρανία παιδίων, λείψανά τινα ἄλλων ὀστῶν, μίαν μικρὰν ψηφῖδα κυκλικὴν ἠλέκτρου σαθρὰν καὶ δύο ἑτέρας ῥομβοειδεῖς (εἰκ. 5, δ, ε) σαθρὰς ἐπίσης, ἐκ μάζης. Οἱ βαθύτεροι οὗτοι ταφίσκοι πρέπει νὰ ὑποτεθῶσι κεκαλυμμένοι διὰ χωμάτων, ὡς οἱ τοῦ πρώτου τάφου, ἐπειδὴ ὑπεράνω αὐτῶν ἦσαν ἄλλοι σκελετοὶ μὴ συγχεόμενοι μετὰ τῶν ἐν ἑκάστῳ βόθρῳ ὀστῶν, ἅτε διαχωριζόμενοι διὰ χωματίνου στρώματος. Δύο νεκροὶ τοῦ δαπέδου εἶχον ἀνὰ ἓν εὐτελὲς μολύβδινον

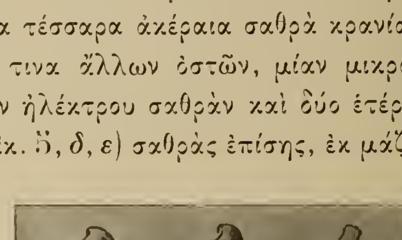

α β γ
δ ε ζ η

Εἰκὼν 5. Σφονδύλια, χάνδραι, κογχύλιον.

[1] Πρβ. Τσούνταν *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888,170, πίν. Θ', εἰκ. 16. *Μυκῆναι*, 158. Schuchhardt, ἔ. ἄ. 332. Ἕτερα μετὰ βρέφους εἰδώλια ἀπόκεινται δύο μὲν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Αἰγίνης, ἓν δὲ ἐν τῷ μουσείῳ Θηβῶν.— Ἀνάλογος πρὸς τὰ οἱονεὶ πτερυγοφόρα εἰδώλια ταῦτα εἶνε παράστασις ἐκ Σύρου προϊστορικῶν χρόνων ἐν *Ἀρχ. Ἐφ.* 123 ἑξ. πίν. 10,1 (Τσούντας), εἰδώλιον δὲ μετὰ βρέφους ἐν τῷ κόλπῳ *Προϊστ. ἀκροπ.* πίν. 13.

Ἐτυπ. 1.11.10

«ψέλιον» περιβάλλον τὰ ὀστᾶ τοῦ πήχεως [1].

Ὅτι οἱ ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου νεκροὶ δὲν εἶχον καλυφθῆ κατὰ τὴν ταφὴν διὰ χώματος, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἑξῆς. Τὰ ὀστᾶ καὶ τὰ ἀγγεῖα τὰ ταπεινότερα περιεβάλλοντο ὑπὸ *λεπτοῦ* ἐπενδύματος χώματος εὐσκάπτου καὶ ἀπατήτου καθαρωτάτου ὑποπρασίνου λευκάζοντος, ὅπερ οἱ ἐγχώριοι καλοῦσι «πασπάραν», ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἦσαν καταπεπτωκότα ἀκάθαρτα χώματα πλήρη παντοδαπῶν μεταμυκηναϊκῶν ὀστράκων μέχρι τῆς ὀροφῆς τοῦ θαλάμου. Τὸ λευκάζον πρασινωπὸν χῶμα εἶνε τὸ ἀποπεσὸν ἕνεκα χρονίας ἀποσαθρώσεως ἐκ τῆς στέγης τοῦ τάφου, τὰ δὲ ὑπερκείμενα ἀκάθαρτα εἰσέρρευσαν ὕστερόν ποτε, ὅτε μέρος τῆς στέγης ἢ τὸ στόμιον τοῦ τάφου εἶχον καταστραφῆ ἢ διανοιχθῆ κατά τινα τυχαῖον πιθανῶς τρόπον.

Ἀγγεῖά τινα τοῦ τάφου τούτου ἦσαν πλήρη χωμάτων, διαφόρου ἕκαστον συστάσεως, ἢ τέφρας καὶ ἀνθράκων, ἄλλα δέ τινα ἦσαν πλήρη καθαρωτάτης θαλασσίας ἄμμου, ἔν τισι μὲν λεπτοκόκκου ἐν ἄλλοις δὲ χονδροκόκκου, ἢ πλακωδῶν χαλίκων τῆς θαλάσσης μικρῶν. Χονδρόκοκκος ἄμμος ἰδίᾳ ἦτο ἐν τοῖς μεγαλυτέροις ἀγγείοις. Τινὰ τούτων ἦσαν τεθραυσμένα, ἡ δὲ ἄμμος κεχυμένη περὶ αὐτά. ἡ σχέσις αὕτη ὅμως τῆς κεχυμένης ἄμμου πρὸς τὰ συντετριμμένα ἀγγεῖα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἀναμφίβολος, διότι ἡ τύχη εἶχε διαφυλάξει τὸ κάτω μέρος τῶν ἀγγείων τούτων ἀβλαβὲς καὶ πλῆρες τῆς περικεχυμένης ἄμμου. Ἓν τῶν ἀγγείων τούτων ἦτο ὑψίπους κύλιξ ὀρθὴ ἱσταμένη μετὰ συντετριμμένων χειλέων, ἀλλ' ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς πλήρης ἄμμου, οἵα ἡ περὶ τὴν βάσιν κεχυμένη. Ἡ παρατήρησις αὕτη ὑπομιμνήσκει τὸν παρὰ τὸ Ἡραῖον θολωτὸν τάφον, περὶ οὗ λέγει ὁ Σταματάκης [2]: «Τὸ ἔδαφος αὐτοῦ (τοῦ τάφου) ἦτο ἐπεστρωμένον διὰ μικρῶν χαλίκων πλακωτῶν ἐν εἴδει ψηφοθετήματος, συνδεομένων πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τὸ ἔδαφος δι' ὁμοίου ὠχροῦ πηλοῦ. Εἰς δύο μόνον μέρη ἕνεκα τῆς συλήσεως διεσώθησαν λείψανα τοῦ τοιούτου ἐπιστρώματος. Δι' ὁμοίου δὲ ἐπιστρώματος χαλίκων ἦσαν ἐπεστρωμένοι καὶ οἱ ἓξ τάφοι ἐν τῇ Ἀκροπόλει τῶν Μυκηνῶν, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν τεθειμένων τῶν χαλίκων. Ἐν δὲ τῷ τάφῳ ἐν Σπάτᾳ ἐπίστρωμα ἐκ χαλίκων . . . δὲν παρετηρήθη. Ἐν δὲ τῷ λεγομένῳ τάφῳ τοῦ Ἀγαμέμνονος παρετηρήθησαν ἴχνη ἐπιστρώματος ἐκ πλακῶν λίθου φαιοπρασίνου» [1]. Ἀληθῶς οἱ χάλικες τοῦ ἕκτου τάφου τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν εἶνε πολυπληθεῖς καὶ μεγάλοι τὸ σχῆμα [2], εὑρέθησαν δὲ καὶ ἐφ' ὅλης τῆς ἐκτάσεως τοῦ τάφου, ὥστε νὰ ἀποκλείηται πᾶσα ἄλλη ἑρμηνεία πλὴν τῆς ὑπὸ τοῦ Σταματάκη δοθείσης [3]. Μήπως ὅμως οἱ μικροὶ χάλικες, οἵτινες εὑρέθησαν εἰς δύο μόνον μέρη τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου παρὰ τὸ Ἡραῖον ἐπλήρουν ποτὲ τὰ ἐν τῷ τάφῳ ἀγγεῖα, ἀναμιχθέντες δέ, ὅτε ἐχύθησαν, μετὰ τοῦ ὠχροῦ χώματος καὶ πατηθέντες παρεῖχον ὄψιν ψηφοθετήματος; Εἶνε πιθανόν, ὅτι συληθέντος τοῦ τάφου ἐσυλήθησαν καὶ οἱ χάλικες τοῦ ψηφοθετήματος, ὅπου ὑποτίθεται τοῦτο κατεστραμμένον; Ὅτι οἱ χάλικες συνεδέοντο διὰ τοῦ ὠχροῦ χώματος, εἶνε ἀμφίβολον, καὶ διότι τὸ ψηφοθέτημα δὲν εἶχεν ἀνάγκην τῆς παρεμβολῆς τοιαύτης ὕλης, ἥτις ἄλλως τε δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς συνδετικὸν μέσον ἐν οὕτω λεπτῇ ἐργασίᾳ, καὶ διότι ἡ παρουσία τοῦ χώματος τούτου ἐνταῦθα εἶνε εὔλογος καὶ εὐεξήγητος, ἀφ' οὗ προέρχεται ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ τάφου. Τοιοῦτον χῶμα πηλῶδες ὑποπράσινον ἀποτελεῖ ἐκ τοῦ διαλυομένου πώρου τῶν τάφων τῆς Αἰγίνης τὴν «πασπάραν» («πασπάλην»), περὶ ἧς ἐρρήθη ἀνωτέρω, ὅτι εὑρέθη καθαρὰ κεχυμένη εἰς τὸ βάθος τῶν τάφων περὶ τοὺς νεκροὺς καὶ ἐπὶ τῶν νεκρῶν εἰς μικρὸν ὕψος, ἐν ᾧ τὰ ὑψηλότερα στρώματα τοῦ θαλάμου ἦσαν πλήρη ἀκαθάρτων χωμάτων μετὰ λίθων καὶ ὀστράκων ἀγγείων. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐβεβαιώθη καὶ εἰς τοὺς τρεῖς τάφους τῆς Αἰγίνης, οὓς ἀνέσκαψα.

Ὁ τάφος οὗτος περιεῖχε 40 πήλινα ἀγγεῖα, ὧν 28 συνεκολλήθησαν, 3 εἰδώλια πήλινα, 9 κομβία ἐκ στεατίτου (πρβ. εἰκ. 5, $\alpha, \beta, \gamma, \zeta$), δύο «ψέλια» μολύβδινα, δύο χάνδρας ῥομβοειδεῖς ἐκ μάζης (ὅρα

[1] Πρβ. Staïs, *Coll. Mycen.* σ. 130 καὶ *Ἀρχ. Ἐφημ* 1895 σ. 208 9.

[2] *Ath. Mitteil.* III, 1878 σ. 276.

[1] Πρβ. αὐτόθι καὶ σελ. 279.

[2] Πρβ. καὶ Τσούνταν *Μυκήν.* 113.

[3] Πρβ. προσέτι τοὺς ἐν Μουλιανοῖς τῆς Κρήτης τάφους *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1904 σ.10. 39. (Ξανθουδίδης) καὶ τοὺς θεσσαλικοὺς (Τσούντας, *Προϊστ. ἀκροπ.* 128, 144). Ἐντελῶς διάφορον λόγον ἔχει ἡ παρουσία τῆς ἄμμου ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ τοῦ Βόλου. Κουρουνιώτης, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1906 σ 218-9. Πρβ. καὶ *Athen. Mitteil.* 1909 σ. 327 καὶ Gropengiesser, σ. 24.

εἰκ. 4 ε) καὶ μίαν οἱονεὶ ῥιπιδοειδῆ[1] καὶ μίαν ἐξ ἠλέκτρου κυκλικὴν (ὅρα εἰκ. 5, δ).

Ἕπεται ὁ κατάλογος τῶν συγκολληθέντων πηλίνων κτερισμάτων.

Α. Ἀγγεῖα τρίωτα πυξιδοειδῆ 1-5.

α. Μετὰ καθέτου τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς.

1. Ὕψ. 0·092. Πηλὸς ὠχρέρυθρος· λείπει μία λαβή· ἐπὶ τοῦ ὤμου δίκτυον ἐκ τεμνομένων γραμμῶν· τὸ ἀγγεῖον πλῆρες λευκῆς ὕλης, (ὅρα σελ. 207).

β. Μετὰ καμπύλης τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς.

α. Πηλὸς ἐρυθρός.

2. Ὕψ. 0·047. Διακόσμησις ὁμοία τῇ τοῦ 4 τοῦ τάφου Α. Πλῆρες τέφρας μετ' ἀνθράκων.

β. Πηλὸς ὠχρόλευκος.

3. Ὕψ. 0·068. Διακόσμησις ὡς ἡ τοῦ προηγουμένου ἄνευ ῥοδάκων. Πλῆρες λεπτῆς θαλασσίας ἄμμου καθαρᾶς μετὰ θραυσμάτων μικρῶν κογχυλίων.

4. Πίν. 4 ἀρ. 5. Ὕψ. 0·055. Διακόσμησις ὡς ἡ τοῦ προηγουμένου.

5. Ὕψ. 0·05. Λείπουσι δύο λαβαί. Τὸν ὦμον περιθέει κόσμημα ἐκ παραλλήλων τεθλασμένων γραμμῶν· πρβλ. FL, IX, 51. Πλῆρες λευκῆς ὕλης ὡς τὸ 1 (ὅρα σ. 207).

Β. Δίωτα πυξιδοειδῆ· πηλὸς ὠχροπράσινος 6-7.

6. Μετὰ καθέτου τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς. Ὕψ. 0·06. Ἐπὶ τοῦ ὤμου δίκτυον ἐκ γραμμῶν τεμνομένων.

7. Ὕψ. 0·052· πρβλ. FL, XLIV, 29.

Γ. Ἑτερόστομοι ἀμφορίσκοι 8-14.

α. Πηλὸς ὠχρέρυθρος.

8. Πίν. 4, ἀρ. 12. Ὕψ. 0·116. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα FL, XXX, 271 (πρβ. τάφ. Α', 17), μορφὴ ὡς τὸ FL, XLIV, 51 περίπου.

9. Πίν. 4, ἀρ. 3. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τὸ FL, XXX, 269, ἀλλὰ φέρον ἐντὸς ῥόδακα (κύκλον περίστικτον) ἀντὶ τῆς καμπυλουμένης γραμμῆς. Ἐπὶ τῆς κοιλίας μεταξὺ ὁριζοντίων ζωνῶν τέσσαρα συστήματα κάθετα γραμμῶν τεθλασμένων.

10. Ὕψ. 0·115. Ἐπὶ τοῦ ὤμου παραλλαγὴ τοῦ αὐτοῦ κοσμήματος, οἷα FL, XXI, 157.

β. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

11. Ὕψ. 0·10. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸ αὐτὸ κόσμημα μικρὸν παρηλλαγμένον.

12. Ὕψ. 0·09. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα οἷον FL, XXII, 164.

13. Ὕψ. 0·078. Τὸν ὦμον περιθέει ζώνη ἐκ καθέτων βραχειῶν παραλλήλων γραμμῶν.

γ. Πηλὸς τεφρόχρους.

14. Ὕψ. 0·06. Ἄγραφον· λείπει μία λαβή.

Δ.

15. Εἰκ. 6. Κρατὴρ δίωτος ὕψ. 0·295 μορφῆς FL, XLIV, 48. Ὑπὸ τὰ χείλη κόσμημα οἷον τὸ FL, XI, 70 (Ἰαλυσοῦ), ἀλλ' ἐν τῷ

Εἰκὼν 6. Μυκηναϊκὸς κρατήρ.

ὑπὸ τῶν καμπύλων γραμμῶν δικτυωτῶς γεγραμμένῳ πεδίῳ ἔχει ἀντὶ τῆς ἑλικοειδοῦς γραμμῆς ῥόδακα ἐκ συγκεντρικῶν κύκλων καὶ στιγμῶν. Πηλὸς ἐρυθρωπός[1].

Ε.

16. Λοπὰς ὡς τοῦ τάφου Α 44-46 ἄγραφος Ὕψ. 0·135. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

Ϛ. Κύλικες ὑψίποδες. Πηλὸς ὠχρόλευκος 17-18.

17· Ὕψ. 0·195. Πίν. 6 ἀριθ. 5. Ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς ὡς μόνον κόσμημα διατεθειμένον κατὰ φιλοκαλίαν αὐτὸ τοῦτο νεωτεριστικὴν εἷς ἐσχηματοποιημένος φοῖνιξ τὸ ἱερὸν δένδρον τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων[2].

18. Εἰκ. 7. Ὕψ. 0·192. Ἐφ' ἑκατέρας πλευ-

[1] Πρβλ. Savignoni, *Mon. ant.* XIV (1904) 597-8, 609,731.

[1] Περὶ τοῦ κοσμήματος τοῦ ἀγγείου πρβ. Hall, *The decorative art at Crete in the Bronze age* 1907 σ. 38-9

[2] Πρβ. Evans, *JHS*,1901, σ. 99 ἑξ. Vollgraff, *BCH*, 1904, σ. 385-6. Lagrange *La Crète ancienne*, 93.

ρᾶς ἀνὰ ἓν κόσμημα ἐκ δύο κογχυλίων κορυφουμένων καὶ συνδεομένων διὰ ἕλικος[1].

Εἰκὼν 7. Μυκηναϊκὴ ὑψίπους κύλιξ

Ὅρα FL, II, 14 (Ἰαλυσοῦ).

Ζ. Φιάλαι ἄγραφοι. Πηλὸς ὠχρόλευκος.

19. Ὕψ. 0·058· ἄωτος.

20. Ὕψ. 0·061. Μετὰ δύο λαβῶν ὁριζοντίων.

Η. 21-25. «Οἰνοχόαι».

α. Εὐρύλαιμοι μετὰ περιφερικοῦ στόματος.

α. 21. Πηλὸς ὠχρέρυθρος.. Ὕψ. 0·094· ταινίαι περὶ τὴν κοιλίαν. Εὑρέθη *ἐν* τῷ ἀρ. 20.

β. Πηλὸς ὠχρόλευκος.

22. Πίν. 5 ἀριθ. 8. Ὕψ. 0·235. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κεκλιμένον κογχύλιον τοῦ τύπου τοῦ 18 μεταξὺ δύο ἑτέρων φυτικῶν κοσμημάτων κεκλιμένων ἐπίσης, παριστανόντων δὲ ἐσχηματοποιημένον τὸ ἄνθος FL, V, 28A πρβ. IX, 53, XX, 142.

23. Ὕψ. 0.188. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἕλικες συνδεόμεναι δι' ἐφαπτομένων, πρβ. FL, VII, 38.

24. Πίν. 5 ἀρ. 5. Ὕψ. 0·165. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ἕλικες ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλας ἀλλ' ἐξαρτώμεναι ἀπὸ τῆς περὶ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ γραμμῆς.

ϐ. 25. Πίν. 5 ἀρ. 1. Στενόλαιμος μετὰ στόματος προτεινομένου. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ὕψ. 0·088. Ἐπὶ τοῦ ὤμου συστήματα τεθλασμένων γραμμῶν ὡς FL, IX, 51.

[1] Staïs, ἔ. ἄ. 92, Nº 1148· πρβ. Lagrange ἔ. ἄ. σ. 95-6.

Θ.

26. Ἀμφορίσκος στενόστομος ὕψ. 0.097. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου σειρὰ υυυ.

Ι.

27. Σκύφος μόνωτος· ἐντὸς μελαμβαφής, ἔξω ἄγραφος. Ὕψ. 0.072.

Κ.

28. Πίν. 5 ἀρ. 4 Πρoχοὶς δίωτος. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ὕψ. 0·065. Ὑπὸ τὰ χείλη σειρὰ ии[1].

Λ. Εἰδώλια μυκηναϊκὰ 29-31.

α. Πηλὸς ὠχρέρυθρος 29-30.

29. Ὕψ. 0·115. Κρατεῖ βρέφος ἀποκεκρουσμένον εἰς τὸν ἀριστερὸν μαστὸν (πρβ. τάφος Α 48).

30. Ὕψ. 0.072. Ἐλλείπει ἡ κεφαλή.

ϐ. 31, Πηλὸς ἐρυθρωπός. Λείπει ὁ πούς. Ὕψ. 0 09. Ὄπισθεν καταπίπτει ἀπὸ τῆς κεφαλῆς πλόκαμος μακρός.

Τάφος Γ'. Ὁ τρίτος τάφος εἶχε πλ. 2·50, μῆκ. δὲ ἤτοι βάθος ὁριζοντίως 2·30. Ἡ στέγη αὐτοῦ ἦτο σφόδρα κατεστραμμένη. Σκελετοὶ ἐβεβαιώθησαν ἐν αὐτῷ περὶ τοὺς 10. Τὰ πληροῦντα τὸν τάφον χώματα κατὰ τὰ ἀνώτερα στρώματα περιεῖχον πολλὰ θραύσματα γεωμετρικῶν ἀγγείων, ὧν τινα ἀξιόλογα, ἀνήκοντα πιθανῶς εἰς μέγα ἐπιτάφιον σῆμα τῆς ποικίλης ταύτης νεκροπόλεως. Ὁ κόσμος τοῦ ἀγγείου ἦτο πλούσιος ἔχων σειρὰς πτηνῶν ἴσως δὲ καὶ ἀνθρωπίνας παραστάσεις (πιθανοὶ δύο διαβεβηκότες πόδες μεγάλου ἀνδρὸς γυμνοί). Ἐν τῷ δαπέδῳ τοῦ θαλάμου ἦτο λελαξευμένος μικρὸς βόθρος τετράγωνος περιέχων κρανίον παιδικόν. Εἷς νεκρός, οὗ ὁ σκελετὸς (Εἰκ. 8) ἐδείκνυε τὰς

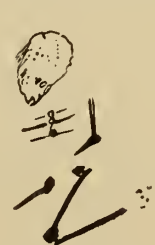

Εἰκὼν 8 Θέσις νεκροῦ ἐν μυκηναϊκῷ τάφῳ.

γενικὰς γραμμὰς τῆς τοποθετήσεως αὐτοῦ διά τι-

[1] Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου καλεῖ ὁ Perdrizet (*Fouilles de Delphes* V, σ.12) καλαθοειδές. Διὰ τὸ κόσμημα πρβ. τὸν αὐτὸν σ. 18 εἰκ. 82.

νων τῶν ὑπὸ τοῦ κ. L. Curtius καὶ ἐμοῦ ἐπιπόνως[1] ἀπομονωθέντων ψαθυρῶν μεγάλων ὀστῶν, ἦτό ποτε προφανῶς «ὀκλάζων» ὑπτίως, ἤτοι εἶχε τεθῆ ὕπτιος ἐν ᾧ τὰ πέλματα ἐπάτουν, τὰ δὲ γόνατα ἦσαν εἰς ὕψος· μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σαρκῶν ἡ κεφαλὴ ἔπεσεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς παρειᾶς ὡς καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ποδῶν· ἀλλὰ τὰ ὀστᾶ τῶν χειρῶν καὶ αἱ πλευραὶ ἔμειναν ἑκατέρωθεν τῆς σπονδυλικῆς στήλης κανονικῶς. Ἂν ὁ νεκρὸς ἀρχῆθεν ἤθελε τεθῆ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς, τὰ ὀστᾶ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς δὲν θὰ ἔκειντο παραπλεύρως, οὐδ' αἱ πλευραὶ θὰ διεχωρίζοντο εὐτάκτως πρὸς δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῶν σπονδύλων, ἀλλὰ θὰ ἦσαν ἐπάλληλα ἀτάκτως πως. Τοιαύτη ὑπτία, οἵα λέγεται ἀνωτέρω, ἦτο ἡ θέσις τῶν νεκρῶν ἐντὸς λαρνάκων ἐν Ἀρτσᾷ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κρήτης[2], ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῶν λαρνάκων εἰς τὸν ἐν Μουλιανοῖς τάφον[3], ὁμοία δ' ἴσως ἐν Μυκήναις, Ἐπιδαύρῳ καὶ Ναυπλίᾳ, ἔνθα ὁ Στάης καὶ ὁ Τσούντας δέχονται τοὺς νεκροὺς ἀνακαθημένους[4].

Φαίνεται λοιπὸν ἀληθῶς, ὅτι οἱ «ὀκλαδὸν» ἤτοι μετὰ κεκαμμένων σκελῶν ταφέντες νεκροὶ ἅμα τῇ ἐκπνοῇ καὶ πρὸ τῆς ψύξεως καὶ τῆς ἀκαμψίας τοῦ σώματος ἐτίθεντο ἐν τοῖς προχειροτάτοις κατ' οἶκον

[1] Πόσον δυσχερὴς εἶνε ἡ βεβαίωσις τῆς θέσεως τῶν νεκρῶν ἐν βεβλαμμένοις τοιούτοις τάφοις πρβ. καὶ Τσούνταν, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 132. Vollgraff, *BCH* 1904, 391.

[2] Ξανθουδίδης, *Ἀθηνᾶ* 1904, 334. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1904, 5 ἑξ. Von Duhn *Archiv f. Religionsw.* XII (1909), 163, 180.

[3] *Ἀρχ. Ἐφ.* ἔ. ἀ. 39-40.

[4] *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 132, πρβ. 1885, 40-2. *Μυκῆναι* 113-4, 139. *Πρακτικὰ* 1892, 52. *Προϊστ. ἀκροπ.* 141, 152, 1. Ὁμοίαν πρὸς τὴν ἐν Αἰγίνῃ παρατήρησίν μου ἔκαμα καὶ ἐν ἀρχαϊκῷ τάφῳ τῶν Δελφῶν τοῦ β' ἡμίσεος τοῦ 6ου αἰ. π.Χ.) περιέχοντι δύο νεκρούς, εἰκοσάδα ἀγγείων (ληκύθων τὸ πλεῖστον) μελανομόρφων καὶ 6 ἀγγεῖα μικρὰ ὑάλινα πολύχρωμα συντετριμμένα. Ἀμφότεροι οἱ νεκροὶ εἶχον κεκαμμένα τὰ σκέλη, ὁ εἷς ἔκειτο ἐπὶ τοῦ ἑτέρου, τὰ δὲ ὑάλινα ἀγγεῖα ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς στενὴν συνάφειαν μετὰ τῶν ὀστῶν τοῦ κάτω νεκροῦ. Ἀναμφιβόλως ὁ νεκρὸς οὗτος καὶ τὰ ὑάλινα ἀγγεῖα ἦσαν παλαιότερά πως τοῦ ἑτέρου συγγενοῦς βεβαίως νεκροῦ πρβ. *Παυσ.* 7,22,6 ἑξ.) καὶ τῶν λοιπῶν εὑρημάτων. Κατὰ ταῦτα ἡ τοιαύτη θέσις τῶν νεκρῶν ἐν τῷ τάφῳ, ἥτις ἦτο παναρχαία, διετηρεῖτο κατὰ τόπους καὶ μέχρι τέλους τοῦ ϛ' αἰ. π.Χρ.—Ἡ κεφαλὴ καὶ χωρὶς νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐστηρίζετο ἐπὶ προσκεφαλαίου, κατ' ἀνάγκην πίπτει ἐπὶ τὴν ἑτέραν τῶν παρειῶν μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν σαρκῶν, ἅτε μὴ ἔχουσα βάσιν ἐπίπεδον εἰς τὸ ὀπίσθιον μέρος τοῦ κρανίου. Καὶ ἂν δὲ παρὰ τοῦτο ἤθελεν ἰσορροπήσει, μικρὸν τεμάχιον χώματος πίπτον ἐκ τῆς ὀροφῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἰσορροπίαν ταύτην (πρβλ. Evans, *Prehist. tombs* 10, 45). Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς ἐπὶ τῆς ἑτέρας παρειᾶς τῶν ὑπτίων νεκρῶν ἐν τοῖς μεταμυκηναϊκοῖς τάφοις, τοῖς πεπληρωμένοις χωμάτων, εἶνε, νομίζω, ἀλάνθαστον τεκμήριον, ὅτι ὁ νεκρὸς εἶχε τεθῆ ἐντὸς κλειστῆς ξυλίνης θήκης στεγανῆς καὶ ἀντισχούσης εἰς τὴν σῆψιν μακρότερον χρόνον ἢ αἱ σάρκες τοῦ νεκροῦ. Ἂν οὗτος δὲν εἶχε ταφῆ οὕτω, τότε τὰ χώματα, ἅτινα ἤθελον καλύψει τὸν νεκρόν, θὰ ἐστερέουν *ὑπτίαν* τὴν κεφαλὴν καὶ δὲν θὰ εὑρίσκετο αὕτη κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐν θέσει διεστραμμένῃ ὡς πρὸς τὸν λοιπὸν σκελετόν, ἀδυνάτῳ ἄλλως ἐν τῇ φύσει. Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς ἐν τάφῳ τοῦ ϛ' αἰ. π.Χρ. ἐν Ῥιτσώνᾳ τῆς Βοιωτίας ἀνασκαφέντι τῷ 1909 ἀλλὰ μὴ δημοσιευθέντι εἰσέτι ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων κκ. Burrows καὶ Ure (πρβ. *Ann. B. S. Athens* 1907, σ. 226 ἑξ. *J. Hell. St.* 1909, σ. 308 ἑξ.). Ὁ τάφος περιεῖχε πολλοὺς ἀρυβάλλους. Ὁ νεκρὸς ἦτο ὕπτιος, ἡ κεφαλὴ ἀνεπαύετο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς παρειᾶς, αἱ δὲ χεῖρες ἦσαν παραλλήλως πρὸς τὸν κορμόν. Ἡ φυσικὴ θέσις τῶν ὀστῶν τοῦ νεκροῦ ἔν τε τῷ τάφῳ τούτῳ καὶ τῷ τῶν Δελφῶν, μὴ οὖσα διατεταραγμένη, δεικνύει, ὅτι τὸ κλειστὸν κιβώτιον, ἐν ᾧ ἔκειτο ὁ νεκρός, δὲν εἶχε πόδας ὑψηλούς. Ἂν εἶχε τοιούτους πόδας, θὰ συνέβαινε διατάραξις τοῦ σκελετοῦ, ὅτε, σηπομένων τῶν ποδῶν τοῦ κιβωτίου, θὰ κατέπιπτεν οὗτος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ τάφου. Σήμερον ἐν τῇ πατρίδι μου ἐν Μακεδονίᾳ τὰ κιβώτια τῶν νεκρῶν οὐ μόνον ποδῶν στεροῦνται, ἀλλὰ καὶ ἔχουσιν ἐπίτηδες τὸν πυθμένα σχεδὸν ἀνοικτόν, συζευγνυομένων τῶν πλευρῶν δι' ὀλίγων (4 ἢ 5) στενῶν (πλ. 0·10 περίπου) σανίδων. Τὰ κιβώτια ταῦτα ἔχοντα τὸν νεκρὸν τίθενται κατὰ τὴν ἐκφορὰν ἐπὶ μείζονος *κλίνης*, «νεκροκρεβάτου» καλουμένου, ἔχοντος τέσσαρας πόδας καὶ ἀνὰ δύο ἀνάφορα στερεὰ ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν, δι' ὧν δύνανται 4 ἄνδρες νὰ φέρωσιν ἐπὶ τῶν ὤμων ἀσφαλῶς τὸν νεκρὸν εἰς τὸ πολλάκις μακρὰν κείμενον νεκροταφεῖον. Δι' ἕκαστον νεκρὸν κατασκευάζεται ἴδιον κιβώτιον, ἐν ᾧ τὸ νεκροκράββατον ὑπάρχει κτῆμα τῆς ἐκκλησίας· δύναται δὲ νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰ νεκροκράββατα τῆς γεωμετρικῆς περιόδου τὰ εἰκονιζόμενα ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ Διπύλου τῶν παριστώντων ἐκφοράς. Ὅτι ἐπὶ τῶν νεκρῶν ἐν τοῖς τάφοις τῆς Ῥιτσώνας δὲν εὑρέθησαν ἀγγεῖα, ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τοῦ σχήματος τοῦ καλύμματος τοῦ νεκρικοῦ κιβωτίου, ὅπερ θὰ ἐμιμεῖτο ἀμφικλινῆ στέγην ὡς εἰς τοὺς λιθίνους σαρκοφάγους τῶν Ἀλεξανδρινῶν καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ τοὺς ξυλίνους νῦν. Ἐπὶ τοιούτου καλύμματος, ὅπερ πιθανῶς θὰ ἦτο κεκοσμημένον, τοῦτο μὲν δὲν ἦτο εὔκολον, τοῦτο δὲ δὲν θὰ ἐνομίζετο πρέπον νὰ τεθῶσι κτερίσματα· ἄλλως, ὡς φαίνεται ἐκ «μυκηναϊκῶν» τάφων τῆς Κρήτης ἀνασκαφέντων ὑπὸ τοῦ Ξανθουδίδου (Ἀρτσᾶ) καὶ ὑπὸ τοῦ Evans (Prehist. tomhs). ἐπὶ τῶν ἐπιπέδων καλυμμάτων τῶν λαρνάκων ἐτίθεντο ἀγγεῖα. Οἱ τάφοι τῆς Ῥιτσώνας ἐκλείοντο διὰ σανίδων ἢ δοκῶν καλυπτόντων τὸν τετράγωνον χῶρον, ἐν ᾧ ἦσαν τὸ ξύλινον νεκροφόρον κιβώτιον καὶ τὰ ἀγγεῖα. Αἱ σανίδες ἢ αἱ δοκοὶ αὗται βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κλείωνται τόσον ἑρμητικῶς, ὅσον τὸ καθ' ἡσυχίαν τινὰ κατασκευαζόμενον εὔπηκτον κιβώτιον, ἑπομένως δὲ ἠδύνατο δι' αὐτῶν νὰ διαρρέῃ εἰς τὸν τάφον χῶμα, ὅπερ ταχέως θὰ ἐστερέου τὴν κεφαλὴν ὑπτίαν, ἂν τοιαύτη ἦτο ἡ ἀρχικὴ θέσις αὐτῆς καὶ δὲν ἔκειτο ὁ νεκρὸς ἐντὸς τοῦ εὐπήκτου κιβωτίου. Ὅτε ἐσάπησαν αἱ στεγάζουσαι τὸν τάφον δοκοὶ ἢ σανίδες, τὰ ὑπερκείμενα χώματα εἰσέρρευσαν εἰς τὸν κοῖλον τάφον, συντρίψαντα πολλὰ ἐν αὐτῷ κτερίσματα. Πρὸ τῆς σήψεως τὰ χώματα ἐκεῖνα ἐσχημάτιζον βεβαίως μικρὸν ἐπὶ τοῦ τάφου τύμβον, ὅστις δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ὁ πλησιέστερος πρόγονος τῶν τύμβων τῆς Ἀλεξανδρεωτικῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς ἐν Βοιωτίᾳ, οὓς γινώσκομεν ἐκ πωρίνων πλακῶν τοῦ μουσείου τῶν Θηβῶν καὶ τῆς Τανάγρας (ὅρα *Παναθήναια* 1909, σ. 283, εἰκ. 1). Περὶ τῶν τάφων τοῦ Διπύλου οὐδαμῶς πρέπει νὰ ληφθῇ ὡς βέβαιον, ὅτι δὲν εἶχον ξυλίνας λάρνακας ἐντὸς ἐπειδὴ εὑρέθη ἐν ἑνὶ τούτων *ὄρθιος* εἷς τρίπους μετὰ λέβητος (Ath. Mitt. XVIII, 1893, 414 ἑξ. πίν. XIV. Poulsen *Dipylongräber* 22. Burrows and Ure ἐν *Ann. of. lhe Br. Sc. Ath.* XIV (1907-8, 244). Διότι παρὰ τοὺς πόδας ἢ τὴν κεφαλὴν ὑπῆρχεν ἱκανὸς χῶρος, ἵνα στηθῇ εἷς τρίπους, δὲν ἀποκλείεται δέ, καίπερ ἀπίθανος, καὶ ἡ ἐκδοχή, ὅτι ἀγγεῖον μετάλλινον καὶ ἑπομένως βαρύ, τεθὲν τυχὸν ἐν τῇ λάρνακι ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ, προσεπόρισεν ἑαυτῷ εὐστάθειαν διὰ τοῦ ἰδίου βάρους ἐπὶ τῶν σηπομένων σαρκῶν (ὅρα σ. 201 σημ. 2).

κιβωτίοις εἴτε πηλίνοις εἴτε ξυλίνοις. Διὰ τοῦτο εὑρίσκομεν ἐν Ἀρτσᾷ πηλίνην λάρνακα, ἥτις ἦτο πρότερον λουτήρ, ἀσάμινθος, ἑτέραν δ' ἥτις ἦτο πρότερον χηλὸς ἢ φωριαμὸς ἐν τῷ οἴκῳ πρὸς ἐναπόθεσιν τῆς ἐσθῆτος καὶ ἄλλων σκευῶν. Ὅπου δὲν εὑρίσκομεν λείψανα τοιούτων ἢ ἄλλων κιβωτίων, αἱ νεκροθῆκαι ἦσαν ξύλινα κιβώτια ἐπιμελῶς ἄνευ μεταλλίνων ἥλων κατεσκευασμένα [1]. Ἂν φαντασθῶμεν τοιουτοτρόπως τεθειμένους τοὺς νεκροὺς ἐν σαρκοφάγοις ἐπὶ τοῦ δαπέδου τῶν θαλάμων, ἐννοοῦμεν, διατί συνήθως τὰ ἀγγεῖα τὰ δοθέντα ὡς κτερίσματα ἀποτελοῦσιν, ὡς εἶδον ἐν τοῖς τάφοις τούτοις τῆς Αἰγίνης, ἐπιμήκεις σειρὰς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον πλατείας: προφανῶς ἐτοποθετοῦντο μεταξὺ τῶν σαρκοφάγων ἢ λαρνάκων [2].

Ἀγγεῖά τινα τοῦ τρίτου τάφου τῆς Αἰγίνης ἦσαν πλήρη διαφόρων χωμάτων ἢ τέφρας ἢ θαλασσίας ἄμμου. Ἐν συνόλῳ εὑρέθησαν ἐν τῷ τάφῳ κτερίσματα ἀγγεῖα μὲν 62 τοὐλάχιστον, ὧν 46 συνεκολλήθησαν, κομβία δὲ στεατίτου 9, ἀνὰ ἓν ἢ δύο παρὰ τοὺς ὤμους τινῶν νεκρῶν ἢ ἑτέρωθεν τῆς κεφαλῆς.

Ἕπεται ὁ κατάλογος τῶν συγκολληθέντων ἀγγείων.

Α. Τρίωτα πυξιδοειδῆ μετὰ καθέτου τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς 1-9.

α, Πηλὸς ὠχροπράσινος. Λαβαὶ πρόσθετοι.

1. Ὕψ. 0·115, πίν. 6 ἀρ. 2.
2. Ὕψ. 0·075. Ἐπὶ τοῦ ὤμου σειρὰ διπλῶν ἐφαπτομένων τόξων· πρβ. τάφον Α 37.
3. Ὕψ. 0·062. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὅμοιον τῷ 1.
4. Ὕψ. 0·062. Ἐπὶ τοῦ ὤμου δίκτυον διὰ γραμμῶν τεμνομένων ῥομβοειδῶς.

β. Πηλὸς ὠχρέρυθρος.

α. 5-8. Λαβαὶ πρόσθετοι.

5. Ὕψ. 0·063. Ἐπὶ τοῦ ὤμου βραχεῖαι παράλληλοι γραμμαὶ καθέτως· πλῆρες ἄμμου θαλασσίας λεπτῆς μετὰ μειζόνων χαλίκων.
6. Ὕψ. 0·067. Ἐπὶ τοῦ ὤμου σειρὰ στιγμῶν.
7. Πίν. 4 ἀρ. 9 Ὕψ. 0.088. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τάφος Β 25.
8. Ὕψ. 0·06. Ἐπὶ τοῦ ὤμου δίκτυον γραμμῶν τεμνομένων ῥομβοειδῶς. Πλῆρες τέφρας μετ' ἀνθράκων.

β. Λαβαὶ μαστοειδεῖς.

9. Ὕψ. 0·07. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ὡς τὸ 5.

Β. Δίωτα πυξιδοειδῆ μετὰ καθέτου τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς 10-12.

α. Πηλὸς ὠχροπράσινος.

10. Ὕψ. 0·083. Ἐπὶ τοῦ ὤμου γραμμαὶ κατ' ἀπομίμησιν πλέγματος· πρβ. πίν. 4 ἀρ. 13. Πλῆρες θαλασσίας ἄμμου λεπτῆς μετὰ χαλίκων μειζόνων.
11. Ὕψ. 0·055. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ὡς τὸ 4.

β. Πηλὸς ἐρυθρωπός.

12. Ὕψ. 0.09. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸ κόσμημα, ὅπερ ἔχει ἐπάνω διὰ λευκοῦ χρώματος καὶ τὸ ἐν πίν. 6 ὑπ' ἀρ. 3· ὅρα καὶ FL, XVIII, 131. Εὑρέθη πλῆρες ἄμμου θαλασσίας.

Γ. Τρίωτα πυξιδοειδῆ μετὰ καμπύλης τῆς κοιλίας 13-20.

α. Πηλὸς ὠχρόλευκος, λαβαὶ πρόσθετοι.

13. Πίν. 4 ἀρ. 2. Ὕψ. 0·075 Κόσμημα ὡς τάφ. Α 4.
14. Πίν. 4 ἀριθ. 11. Ὕψ. 0·07. Κόσμημα ὅμοιον, ἀλλ' ἀντὶ ῥοδάκων αἱ στικταὶ γραμμαὶ ἀποτελοῦσιν ἀνὰ δύο βραχείας σειράς.
15. Ὕψ. 0·07. Κόσμημα ὅμοιον, ἀλλ' αἱ στιγμαὶ ἀνὰ τρεῖς ἢ τέσσαρες ἀμόρφως.
16. Ὕψ. 0·083. Ἐπὶ τοῦ ὤμου μεταξὺ τῶν λαβῶν ἀνὰ μία σειρὰ πολλῶν υ∩.

β. Πηλὸς ὠχρέρυθρος, λαβαὶ πρόσθετοι.

17. Ὕψ. 0·065. Ὡς τὸ τάφ. Α 6. Εὑρέθη πλῆρες τέφρας μετ' ἀνθράκων.

[1] Κατὰ τοὺς ὑστέρους χρόνους (ε' αἰ. π. Χρ. καὶ ἑξῆς) αἱ ξύλιναι σαρκοφάγοι κατεσκευάζοντο συνηλούμεναι διὰ ξυλίνων ἥλων ἢ συνδεομένων τῶν μελῶν αὐτῶν «ὀργανικῶς». Πρβ. Watzinger, *Die Griech. Holzsarkophage* 25 ἑξ., 66-7. Burrows καὶ Ure, *Ann. Br. Sc. Athens* 1908 σ. 242 ἑξ. Σήμερον δὲ ἐν τῇ ἀγροτικῇ Ἑλλάδι τὰ διάφορα κιβώτια τῆς οἰκιακῆς χρήσεως κατασκευάζονται συνήθως οὐχὶ συνηλουμένων ἀλλὰ συμπλεκομένων στερεώτατα τῶν συνεφαπτομένων ἄκρων τῶν σανίδων τετμημένων ὀδοντωτῶς.

[2] Ἐν τοῖς ἀρχαϊκοῖς τάφοις οἷος ὁ τῶν Δελφῶν (ὅρα ἀνωτέρω σ. 199 σημ. 4) καὶ οἱ ἐν Ῥιτσώνᾳ τῆς Βοιωτίας ἀνασκαφέντες τῷ 1907, 1908, 1909 (πρβ. *Ann. Br. S. Athens* 1909 (XIV) σ. 226 ἑξ. *J. Hellen St.* 1909 σ. 308 ἑξ.), τὰ ἀγγεῖα ἀπετέλουν σωροὺς ὑψηλοὺς παρὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας κυρίως. Οἱ σωροὶ οὗτοι ἠδύναντο τότε μόνον νὰ συγκρατηθῶσι χωρὶς νὰ καταρρεύσωσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἢ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ, ὅταν φαντασθῶμεν, ὅτι μεταξὺ τοῦ νεκροῦ καὶ τῶν παρειῶν τοῦ τάφου παρενεβάλλετο ὁ ξύλινος σαρκοφάγος.— Περὶ τῶν κατακειμένων ὀκλαδιῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐν ταῖς Κυκλάσι καὶ τῷ Ὀρχομενῷ εἶνε ἀναμφισβήτητον, νομίζω, ὅτι ἐτίθεντο κατὰ γῆς ἐκτὸς πάσης θήκης, εἶτα δ' ἐκτίζετο ὁ τάφος, ὡς ὀρθῶς ἐξηγεῖ ὁ Bulle *Orchomenos* 66.

18. Ὕψ. 0·06. Ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ.
19. Ὕψ. 0·08. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τεθλασμένη γραμμὴ μεταξὺ τῶν λαβῶν.

γ. Πηλὸς ὠχρέρυθρος, λαβαὶ μαστοειδεῖς.
20. Ὕψ. 0·055. Ἕλικες μεταξὺ τῶν λαβῶν.

Δ. 21-23. Σύνθετα ἐκ τριώτων τῆς μορφῆς Γ.

21. Δίδυμον. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Κόσμημα κυματοειδὲς ὡς 17, 18. Ὑποκάτω κόσμημα πίν. 5 ἀρ. 11.
22. Τρίδυμον. Πηλὸς μέλας.
23. Πίν. 4 ἀρ. 8. Τετράδυμον. Πηλὸς ὠχροπράσινος. Λαβαὶ μαστοειδεῖς. Τὸ κόσμημα φανερὸν ἐν τῇ εἰκόνι.

Ε. 24-31. Ἑτερόστομοι ἀμφορίσκοι.

α. Πηλὸς ὠχροπράσινος.
24. Ὕψ. 0·075. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τάφ. Β 12.
25. Ὕψ. 0·075. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τὸ 9 ἀλλ' ἐν διπλῇ σειρᾷ.

β. Πηλὸς ὠχρόλευκος.
26. Ὕψ. 0·09. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τριπλῇ σειρὰ παραλλήλων γραμμῶν μικρῶν ὡς τὸ προηγούμενον.
27. Ὕψ. 0·085 Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τὸ 7.
28. Ὕψ. 0·06. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα ὡς τὸ FL, XX, 143.
29. Ὕψ. 0·07. Ἐπὶ τοῦ ὤμου ὡς τὸ 24.

γ. 30-31. Πηλὸς ὠχρέρυθρος.
30. Ὕψ. 0 08. Ἐπὶ τοῦ ὤμου δύο ἐπάλληλοι σειραὶ υυυ.
31. Ὕψ. 0·067. Ἐπὶ τοῦ ὤμου παραλλαγὴ τοῦ κοσμήματος τοῦ 28.

Ϛ.

32. Πίν. 6 ἀρ. 1 Ὕψ. 0·147. Λοπὰς βαθεῖα δίωτος. Πηλὸς ὠχρόλευκος.

Ζ.

33. Ὕψ. 0.325. Κρατὴρ δίωτος. Πηλὸς ὠχρόλευκος· ὁ πίν. 6 ἀρ. 4 δεικνύει τὸν κόσμον τῆς ἑτέρας πλευρᾶς. Ἡ ἑτέρα φέρει δὶς τὸ μεσαῖον ἐσχηματοποιημένον δένδρον, ἅπαξ δὲ τὸ ἕτερον, ὡσεὶ τὰ κοσμήματα εἶχον γραφῇ ἐναλλασσόμενα ἀσχέτως πρὸς τὰς παρεμβαλλομένας λαβάς, αἵτινες ἴσως προσετέθησαν μετὰ τὴν κυρίαν διακόσμησιν.

Η.

34. Ὕψ. 0·152. Κρατὴρ τρίωτος. Πηλὸς ὠχρόλευκος. Μεταξὺ τῶν ὤμων κόσμημα περίπου ὡς τὸ 7. Σχῆμα FL, XLIV, 27.

Θ. Οἰνοχόαι ἢ λάγυνοι εὐρύλαιμοι· περιφερὲς στόμιον ὡς τάφ. Α 27 καὶ Β 23. Ἄγραφοι. Πηλὸς ὠχροπράσινος 35-36.

35. Ὕψ. 0·18.
36. Ὕψ. 0.067.

Ι.

37. Πίν. 5 ἀρ. 3. Ὕψ. 0·087. Ἀμφορίσκος στενόλαιμος· μεταξὺ τῶν λαβῶν τὸ κόσμημα τάφ. Β 8, παραλλαγὴ δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῶν χειλέων.

Κ. 38-39. Κύλικες ὑψίποδες.

α. 38. εἰκ. 9 Δίωτος πρὸς περιφορὰν ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα κατὰ τὸν πότον. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ὕψ. 0·155. Μεταξὺ τῶν λαβῶν γραπτὰ κογχύλια· πρβ. FL, VIII, 47.

Εἰκὼν 9. Μυκηναϊκὴ ὑψίπους κύλιξ Αἰγίνης.

β. 39. Μόνωτος. Πηλὸς ὠχροπράσινος· διακεκριμένη ἡ στεφάνη τῶν χειλέων FL, XLIV, 85· ἄγραφον. Ὕψ. 0·125.

Λ.

40. Φιάλη ἄωτος, ἄγραφος. Πηλὸς ὠχρόλευκος. Ὕψ. 0·062.

Μ. Προχοΐδες 41-43.

α. 41. Δίωτος. Πηλὸς μέλας. Ὕψ. 0.05.
β. 42. Μόνωτος. Πηλὸς μέλας. Ὕψ. 0·043.
43. Μόνωτος. Πηλὸς ὠχρόλευκος. Ὕψ. 0·05.

Ν. Κυαθίσκοι μόνωτοι 44-46.

α. Μετὰ στενοῦ πυθμένος.

44. Ὕψ. 0·053. Πηλὸς ὠχρέρυθρος. Πίν. 5 ἀρ. 2. Πρβ. Ἀρ. Ἐφ. 1909, πίν. 3 ἀρ. 10.

45. Ὕψ. 0.04. Πηλὸς μέλας.

β. 46. Μετὰ πλατέος πυθμένος. Πηλὸς ὠχρόλευκος. Ὕψ. 0·045. Πίν. 5 ἀρ. 7.

Ἐκ τῆς σπάνιος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἐκ τοῦ εὐτελοῦς τῶν ἐν τοῖς τρισὶ τάφοις τούτοις ἀγγείων κρίνοντες, συνάγομεν, ὅτι οἱ ἐνταῦθα ταφέντες νεκροὶ δὲν ἀνῆκον βεβαίως εἰς τὰ πλούσια γένη τῶν ἀνάκτων, ἀλλ' εἰς τὰ τοῦ λαοῦ. Ὁ Τσούντας δὲ [1] παρετήρησεν ἤδη, ὅτι καὶ ἐν Μυκήναις τὰ εἰδώλια, οἷα εὕρομεν ἐν πᾶσι τοῖς ἀνωτέρω τάφοις τῆς Αἰγίνης, ἀπαντῶσιν εἰς τοὺς πτωχοτέρους τῶν τάφων.

Τὸ χρῶμα τῶν κοσμημάτων τῶν ἀγγείων πάντων διακρίνεται εἰς ἐρυθρωπὸν στιλπνὸν καὶ εἰς μελανωπὸν στιλπνὸν ἐνίοτε δὲ ἀμαυρότερόν πως βερνίκιον. Πάντα τὰ ἐκ πηλοῦ ὠχροπρασίνου, ἤτοι τὰ ἔχοντα ἄλειμμα ὠχροπράσινον ἀγγεῖα, δεικνύουσι τὸ δεύτερον· πάντα τὰ ἐξ ἐρυθρωποῦ ἢ ὠχρερύθρου πηλοῦ δεικνύουσι τὸ πρῶτον· τὰ ἐξ ὠχρολεύκου πηλοῦ κυμαίνονται μεταξὺ τῶν δύο τούτων τάξεων ἀναλόγως τῆς καθαρᾶς ὠχρολεύκου ἰδιότητος αὐτῶν ἢ τῆς ἐλαφρᾶς ἐνυπάρξεως ἐρυθροῦ χρώματος [2]. Ὥστε ἡ στιλπνότης ἢ ἀμαυρότης τοῦ χρώματος δὲν δεικνύει χρονολογικὴν διαφοράν, ἐπειδὴ τὰ ἀγγεῖα εἶνε σύγχρονα· τινὰ μάλιστα ἂν καὶ ἐκ διαφόρου πηλοῦ κατεσκευασμένα καὶ βεβαίως ἐκ διαφόρων ἐργαστηρίων ἢ καὶ τόπων ἐξελθόντα, δεικνύουσιν ἀπαραγνώριστον ὁμοιότητα διακοσμήσεως (Γ 25, 26. Α 4, Γ 13. Β 1, Γ 4. Γ 2, Α 36. Γ 32, Α 2). Ἕνεκα τῆς μαλακότητος καὶ ψαθυρότητος τοῦ ὠχροπρασίνου πηλοῦ τὸ βερνίκιον ἀποπίπτει πολλάκις κατὰ λεπτὰ φύλλα καταλεῖπον μόνον τὰ ἴχνη τῆς πρώην ὑπάρξεως αὐτοῦ.

Τὸ γεγονὸς τῆς ἐπίτηδες πληρώσεως διαφόρων ἀγγείων διὰ διαφόρου ὕλης, οἷον τέφρας [3], ἄμμου, *διαφόρων* χωμάτων εἶνε ἀναμφισβήτητον. Τὰ χώματα τῶν τάφων εἶνε διακεκριμένα, πολλὰ δὲ ἀγγεῖα εὐρύστομα ἦσαν ἐκ τοιούτων χωμάτων πλήρη καὶ ἑπομένως εἶνε πιθανόν, ὅτι ἡ πλήρωσις αὕτη τούτων τῶν εὐρυστόμων ἀγγείων εἶνε τυχαία. Δὲν εἶνε ὅμως ἀστήρικτος καὶ ἡ πιθανότης, ὅτι εἶνε ἐκ προθέσεως, ἐπειδὴ συνήθως ἡ πληροῦσα αὐτὰ ἄργιλλος εἶνε καθαρά, ἀπηλλαγμένη τῶν λιθαρίων, ἅτινα ἦσαν ἀφθόνως ἐγκαταμεμειγμένα μετὰ τῶν χωμάτων τῶν τάφων. Ἂν ἡ πλήρωσις αὕτη ἐγίνετο πρὸς στερεότητά τινα καὶ ἀντοχὴν τῶν ἀγγείων κατ' ἐνδεχομένης ἰσχυρᾶς πως πιέσεως ἔξωθεν ἢ χάριν εὐσταθείας ἢ ἂν ὑπῆρχεν ἔθιμόν τι ἱερὸν ἀπαιτοῦν τοιαύτην πλήρωσιν, ἀγνοῶ [1]. Ὑπομιμνήσκω τοὺς προϊστορικοὺς βόθρους τοῦ Ὀρχομενοῦ, οὓς ἐπλήρουν ἐκ τῆς ἱερᾶς τοῦ οἴκου ἑστίας διὰ τέφρας, ἧς τὴν περισυλλογὴν ὑπολαμβάνει ἱερὸν καθῆκον τῶν τότε ἀνθρώπων ὁ Bulle [2], ὡς καὶ τοὺς μεγάλους ἐν Θέρμῳ τῆς Αἰτωλίας πίθους πλήρεις ἐπίσης τέφρας [3], ἧς τὴν συλλογὴν ὁμοίως ἐξηγεῖ νῦν ὁ Σωτηριάδης. Φαίνεται λοιπόν, ὅτι ἐκ τῆς τέφρας τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας ἐδίδετο τῷ νεκρῷ μέρος ἐν τοῖς ἀγγείοις [4], ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω τότε, τίνα ἱερότητα ἔχει ἡ θαλασσία ἄμμος, ἣν ὁμοίως τῇ τέφρᾳ μεταχειρίζονται. Ἴσως ὑπεδήλου τὸ θαλάσσιον ἐπάγγελμα τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἐδόθη, ἀφ' οὗ οἱ θαλαμοειδεῖς τάφοι ἀνῆκον πτωχοτέροις ἀνθρώποις, τῷ γεωργοῦντι καὶ ἁλιεύοντι λαῷ [5]. Τὰ ἀγγεῖα, ἅτινα περιεῖχον τέφραν, εἶνε πάντοτε λεβητοειδῆ ἢ πυξιδοειδῆ, τὰ δὲ περιέχοντα ἄμμον ἦσαν καὶ τοιαῦτα καὶ διάφορα π. χ. καὶ ὑψίπουν κύπελλον καὶ τρίωτος «πίθος» μικρὸς ἀσυγκόλλητος εἰσέτι [6]. Πιστεύω, ὅτι καὶ οἱ ἄνθρακες, οὓς εὗρεν ὁ Τσούντας συνδυαζομένους κατὰ μικροὺς σωροὺς πρός τινα ἀγγεῖα συντετριμμένα ἐν Μυκήναις [7] ἐπλήρουν ἄλλοτε τὰ ἀγγεῖα [8].

[1] Ἀρχ. Ἐφ. 1888, 167 ἑξ.

[2] Πρβ. περὶ τῶν τοῦ Βόλου μυκηναϊκῶν ἀγγείων Κουρουνιώτην ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1906 σ. 237-8.

[3] Πρβ. τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Θήβαις κατωτέρω καὶ *Πρακτικὰ* 1897 σ. 100. Ἐν Σαλαμῖνι Gropengiesser ἔ. ἄ. 16, πρβ. καὶ 34 καὶ 51, 53 (Σπάτα καὶ Μενίδι).

[1] Πρβ. τὰ 200 ποτήρια τῶν Γυψάδων παρὰ τὴν Κεφάλαν τῆς Κνωσοῦ, Hogarth, *BSA* VI, 76. Ξανθουδίδης, *Ἀθηνᾶ* 16 (1904) σ. 312.

[2] *Orchomenos* σ. 33 ἑξ.

[3] Ἀρχ. Ἐφ. 1900 σ. 175, 178. Ἀστήρικτος εἶνε ἡ ἑρμηνεία, ἣν τείνει νὰ δώσῃ εἰς τὴν παρουσίαν τῶν πίθων τούτων ὁ Hock, *Griech. Weihgebr.* 79, 1.

[4] Πρβ. καὶ Groppengiesser, ἔ. ἄ. σ. 52. Pfuhl, *Gött. gel. Anz.* 1909 σ. 551, 559.

[5] Πρβ. Groppengiesser, ἔ. ἄ. 48.

[6] Περὶ τῆς ἄμμου ἐν νεωτέροις τάφοις τῆς Αἰγίνης γινώσκω μόνον ὅ,τι λέγει ὁ Ἠρειώτης, *Αἰγινητικὰ* 1895 σ. 81-2.

[7] *JHS* 24 (1904) σ. 323.

[8] Πρβ. καὶ Ἀρχ. Ἐφ. 1888 σ. 131, 134.

Ἄξιον ἐπίσης λόγου εἶνε τὸ περιεχόμενον δύο ἀγγείων τῶν Β 1 καὶ Β 5. Ὁ κ. Ὄθων Ῥουσόπουλος ἀναλύσας ποιοτικῶς μέρος ἐκ τῆς λευκῆς ὕλης ἥτις ἐπλήρου ἑκάτερον ἀγγεῖον, ἐβεβαίωσεν, ὅτι αὕτη περιέχει

ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἄφθονον
πυριτικὸν » »
ἀσβέστιον »
σίδηρον } ὀλίγον
ἀργίλλιον }

Ἐκ τούτου εἰκάζει τῇ ὑποδείξει μου ὁ κ. Ῥουσόπουλος, ὅτι «δυνατὸν ἡ ἐν τοῖς ἀγγείοις τούτοις ὕλη νὰ ἦτο ἀρχῆθεν ἄσβεστος ἰσχνὴ μεταβληθεῖσα σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον». Τὸ παράδειγμα τῶν δύο τούτων ἀγγείων πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τὸ τῶν δύο ὑδριῶν τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου τοῦ Ἄργους [1], ἐν αἷς ἐβεβαιώθη τὸ αὐτὸ πρᾶγμα. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ συμμερισθῶ ἀνεπιφυλάκτως τὴν γνώμην τοῦ Vollgraff, ὅτι ἡ χρῆσις τῆς ἀσβέστου ἐνταῦθα ἐγένετο πρὸς ἀπολυμαντικοὺς σκοπούς, ἐπειδὴ τὸ φαινόμενον εἶνε τόσον σπάνιον ἐν τοῖς τάφοις. Ἂν ὅμως ἀληθῶς εἶχε καταλήξει ὁ κόσμος τότε νὰ εὕρῃ ἄνευ ἐπιστήμης τὴν ἀπολυμαντικὴν δύναμιν τῆς ἀσβέστου ὡς καὶ ἄλλας φυσικὰς ἀληθείας, πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἡ πρόθεσις τῶν νεκρῶν ἦτο μακρὰ καὶ ὅτι ἐν τῷ θερμῷ κλίματι τῆς Ἑλλάδος ἦτο ἀναγκαία ἡ χρῆσις ἀπολυμαντικῶν ὡς καὶ ἀρωμάτων [2], ἅτινα βεβαίως προσεφέροντο τῷ νεκρῷ ἐν τοῖς μικροῖς μάλιστα ἀγγείοις καὶ δὴ τοῖς ἑτεροστόμοις ἀμφορεῦσι. Προσέτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι εἴτε κατὰ τὴν πρόθεσιν εἴτε κατὰ τὰς ἐπανειλημμένας ταφὰς ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ τάφου ἐχρησίμευσεν ἡ ἄσβεστος ὡς ἀπολυμαντικόν, μαρτυρεῖ, ὅτι καῦσις τῶν νεκρῶν δὲν ἐγίνετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους.

Τὸ ἀγγεῖον Α 36 περιεῖχεν ὀστᾶ μικροῦ πτηνοῦ ὑποστάντα τὴν ἐπίδρασιν τοῦ πυρός. Ταῦτα προέρχονται βεβαίως ἐκ τροφῶν, αἵτινες ἐδόθησαν τῷ νεκρῷ [3]. Τοῦτο τὸ ἔθιμον δεικνύει πόσον ἰσχυρὰ ἦτο ἡ περὶ μελλούσης ζωῆς πίστις τῶν τότε ἀνθρώπων καὶ πόσον ἡ ζωὴ αὕτη ὑπελαμβάνετο ὁμοία πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς. Τοιαύτη θεωρία περὶ τῶν μετὰ θάνατον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῶν ὁμοίων θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τῆς Αἰγύπτου, ἔνθα οὐ μόνον εἰς τὸν τάφον κατατίθενται δαψιλεῖς τροφαὶ ἢ καὶ ἀπεικονίζονται, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ διαβάτου ζητοῦνται διὰ τῶν ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν.

Ἂν παραβάλωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἐν ἑκάστῳ τάφῳ νεκρῶν πρὸς τὸ ἀντίστοιχον πλῆθος τῶν ἀγγείων, ἅτινα οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι προσέφερον ὡς ἐντάφια δῶρα [1], βλέπομεν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ τάφῳ

Α	νεκροὶ	10,	ἀγγεῖα	56
Β	»	18,	»	40
Γ	»	10,	»	62

ἤτοι, ὅτι οἱ τάφοι οἱ ἔχοντες ὀλιγωτέρους νεκροὺς ἔχουσι περισσότερα ἀγγεῖα. Τοῦτο συγκρινόμενον πρὸς τὴν ἀναλογίαν τὴν μεταξὺ τοῦ ἐμβαδοῦ τῶν τάφων (ὄντος παρὰ πᾶσι σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ) καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν περιεχομένων νεκρῶν, ἧς ἕνεκα ἐπιλείποντος τοῦ χώρου κατεσκευάζοντο οἱ βαθύτεροι ταφίσκοι, παρέχει ὡς πιθανὸν συμπέρασμα, ὅτι ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως τοῦ χώρου κατὰ τὰς τελευταίας ταφὰς ἀπεμακρύνθησαν πολλὰ κτερίσματα ἐκ τοῦ τάφου Β ὅπως εὕρωσι θέσιν οἱ νεκροί [2].

Ὡς πρὸς τὰ σχήματα καὶ τὰ κοσμήματα τῶν ἀγγείων παρατηροῦμεν, ὅτι οὐ μόνον τὰ κοινὰ καὶ συνήθη καὶ ὁπωσοῦν ἄτεχνα, ἀλλὰ καὶ πάντα ἀνεξαιρέτως τὰ μᾶλλον ἀνεπτυγμένα καὶ ἔντεχνα ἀπαντῶσιν ἐν Ἰαλυσῷ καὶ Ναυπλίᾳ ὅμοια ἢ μετὰ μικρῶν παραλλαγῶν [3]. Συχνότατος δ' εἶνε ὁ ἑτερόστομος ἀμφορίσκος. Εἶνε δὲ κατάδηλον, ὅτι οἱ τάφοι τῆς Αἰγίνης καὶ ὁ πολιτισμός, ὃν ἀντιπροσωπεύουσιν, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν παλαιῶν ἐκείνων χρόνων τῷ γενομένῳ ὑπὸ τοῦ Evans ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τέλος τῆς τρίτης αἰγαίας περιόδου (ὅρα κατωτέρω).

[1] *BCH* 1904, 375.
[2] Ὁμ. Ἰλ. Ψ 186.
[3] Πρβ. Schliemann, *Mykenae* 332. Tsuntas-Mannatt 69. Στάης, *'Αρχ.'Εφ.* 1888, 130. *Πρακτικὰ* 1892, 53. Müller, *Ath. Mitt.* 1909, σ. 325. Περὶ τῶν κεκαυμένων ὀστῶν τῶν εὑρεθέντων ὑπὸ τοῦ Παπαβασιλείου ἐν προμυκηναϊκοῖς τάφοις τῆς Χαλκίδος ὅρα Τσούντα *Προϊστ. ἀκροπ.* 131, 2. Πτηνοῦ ὀστᾶ εὑρέθησαν καὶ ἐν Ῥιτσώνᾳ τῆς Βοιωτίας ἐν τάφῳ τοῦ 500 περίπου π. Χρ.

[1] Πρβ. Σκιᾶν, *'Αρχ. 'Εφ.* 1898 107.
[2] Πρβ. Τσούνταν, *Μυκῆναι* σ. 147-8.
[3] Πρβ. Β 17, FL, XI 72· Β 15, FL XI 72, VI 32, XV 93. Α 36, FL XXI 151. Β 1, FL XV 95. Δ 38, FL VII 47.

'Ετυπ. 8.11.10.

Β'). Ἐν Θήβαις [1].

Ὁ μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐν Θήβαις εἶχε βεβαιωθῇ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1897, ὅτε ὁ Δ. Φίλιος, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων ὤν, ἀνέσκαψεν ἐν τῷ τόπῳ τῷ λεγομένῳ γενικῶς *Ἁγία Ἄννα* πλησίον τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν νοτίως τρεῖς θαλαμοειδεῖς τάφους μετὰ δρόμου. Οἱ τάφοι οὗτοι ἦσαν ἤδη σεσυλημένοι, ἀλλ' εὑρέθησαν λείψανά τινα τῶν ἄλλοτε ἐν αὐτοῖς τεθέντων κτερισμάτων καὶ συντρίμματα ἀγγείων, ἅτινα μετὰ τοῦ σχήματος τῶν τάφων ἐμαρτύρησαν περὶ περιόδου τινὸς μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐν Θήβαις [2]. Θὰ εἴχομεν ὅμως ἐλλιπῆ εἰκόνα περὶ τῆς ἰσχύος καὶ ἐντάσεως τοῦ πολιτισμοῦ τούτου ἐν τῇ ἱστορικωτάτῃ πόλει τῆς Βοιωτίας, ἂν ὡς μόνα μαρτύρια αὐτοῦ ἦσαν οἱ τρεῖς οὗτοι τάφοι. Αἱ Θῆβαι ἀληθῶς ἤκμασαν κατὰ τὴν μυκηναϊκὴν περίοδον, καθ' ἣν κατεσκευάζοντο θαλαμοειδεῖς τάφοι, ὅσον ὀλίγισται ἑλληνικαὶ πόλεις. Διὰ τοῦτο δὲ δὲν εἶνε ἁπλῆ καὶ τυχαία σύμπτωσις ὅτι ἐν ἄλλαις μὲν πόλεσι — καίπερ μὴ κατοικηθείσαις πάντοτε πυκνῶς, τοῦ δ' ἐδάφους αὐτῶν μὴ ἀναμοχλευθέντος ὅσον τὸ τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν — δὲν εὑρέθησαν πολλὰ τὰ μυκηναϊκὰ λείψανα, ἐν δὲ Θήβαις, πόλει, ἥτις διήνυσε μακρὸν ἱστορικὸν βίον, ὑπέστη καταστροφὰς καὶ ἀνοικοδομήσεις, ηὐξήθη εἰς πολυανθρωπίαν καὶ ἐγεώργησε καὶ παντοιοτρόπως ἐξεμεταλλεύθη τὴν γῆν αὐτῆς, διετηρήθησαν μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν καταφανεῖς ἔτι καὶ σήμερον *ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν* μυκηναϊκοὶ θαλαμοειδεῖς τάφοι. Κατὰ τὴν τελευταίαν ὅμως τεσσαρακονταετίαν πολλοὶ ὑπέστησαν δυστυχῶς ἀλγεινὴν λεηλασίαν καὶ φθορὰν ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων. Τὸ σχῆμα αὐτῶν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐβλάβη, τὰ δὲ κτερίσματα διεσκορπίσθησαν πιθανώτατα εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς ὡς «μυκηναϊκὰ» ἔργα καὶ εὑρήματα προερχόμενα ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος, ὧν ἡ δόξα μετὰ τὰς ἐργασίας τοῦ Schliemann προσέδιδεν ἀξίαν εἰς τὸ ἐμπόρευμα· ἂν τὰ θηβαϊκὰ ταῦτα εὑρήματα ἐπωλοῦντο ὡς θηβαϊκά, πρὸ πολλοῦ θὰ περιεβομβούμεθα ὑπὸ τῆς φήμης αὐτῶν, καὶ πρὸ πολλοῦ θὰ ἐστρέφετο ἡ προσοχὴ τῶν ἀρχαιολόγων εἰς τὰς Θήβας ὡς εἰς πλούσιον μυκηναϊκὸν κέντρον. Μέχρι τοῦδε ἐλάχιστοι ἠγόρασαν μυκηναϊκὰς ἀρχαιότητας ἐκ Θηβῶν καὶ ὀλίγα μουσεῖα κέκτηνται τοιαύτας! [1]. Καὶ ὅμως ἐσυλήθησαν ὑπερεκατὸν τάφοι ὑπὸ τῶν τυμβωρύχων καὶ ἀρχαιοκαπήλων, οἵτινες ἀνέσκαψαν καὶ ἐπώλησαν τὴν Τάναγραν, ἐγίνωσκον δὲ τὴν ὁδόν, ἥτις δὲν ἄγει εἰς τὰ μουσεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶνε λίαν διδακτικὸν ὑπό τε ἄλλας ἐπόψεις καὶ ὡς πρὸς τὴν πίστιν, ἥτις πρέπει ν' ἀποδίδηται εἰς τὰς περὶ προελεύσεως τῶν ἀρχαιοτήτων βεβαιώσεις τῶν ἀρχαιοκαπήλων, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀσφάλειαν τῶν πορισμάτων, ἅτινα οἱ ἀρχαιολόγοι θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξαγάγωσιν ἐπὶ τοιούτων δεδομένων στηριζόμενοι.

Οἱ τάφοι οὗτοι ἀποτελοῦντες δύο ὁμάδας εὑρίσκονται ἐπὶ δύο κυρίως θέσεων παρὰ τὴν νῦν πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ ἐπὶ ἐδάφους ἐπικλινοῦς κατὰ τὰς ἐνίοτε λίαν ἀποτόμους κλιτῦς λόφων οὐδὲν σημεῖον ἀνθρωπίνης κατοικίας ἀποφαινόντων· ἀποτελοῦσι δ' οὕτω κυρίως δύο νεκροταφεῖα τῆς αὐτῆς χρονικῆς περιόδου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν κατεσπαρμένων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ὀστράκων, καὶ βεβαίως τῆς αὐτῆς πόλεως διῃρημένης ποτὲ ἴσως εἰς κώμας ἢ συνοικίας. Τῶν νεκροταφείων τούτων τὸ μὲν ἐν ἐξ ὑπερεξήκοντα τάφων ἀποτελούμενον εὑρίσκεται κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ, νοτίως τοῦ προαστίου «Ἅγιοι Θεόδωροι» καὶ ἐντὸς τοῦ χώρου, ὃν περικλείει τὸ τεῖχος τῆς ἱστορικῆς πόλεως τῶν Θηβῶν τὸ βεβαιωθὲν ὑπὸ τοῦ Εὐστρατίου Καλόπαιδος [2]. Τὸ ἕτερον νεκροταφεῖον κεῖται νοτίως καὶ πλησίον τῆς Καδμείας ἤτοι τῆς νῦν πόλεως ἐν τῷ τόπῳ τῷ καλουμένῳ *Ἁγία Ἄννα* καὶ δὴ κατὰ τοὺς λόφους Μεγάλο καὶ Μικρὸ Κολωνάκι. Εἶνε δ' οἱ λόφοι οὗτοι συνήθως ἠρέμα, ἐνίοτε δ' ἀποτόμως ἐπικλινεῖς καὶ κεῖνται ἐκτὸς τοῦ ἀνωτέρω περιβόλου τῆς ἱστορικῆς πόλεως. Θαλαμοειδεῖς τάφοι ἐνταῦθα σεσυλημένοι ἐφαίνοντο μέχρι πρὸ τριῶν ἐτῶν περὶ τοὺς πεντήκοντα, νῦν δὲ πολλοὶ ἰσοπεδώθησαν ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Ἐπειδὴ δ' ὑπάρχει σεσυλημένος καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Δίρκης δυτικῶς τῆς πόλεως εἷς ὅμοιος πιθανῶς τάφος, συνάγομεν, ὅτι ἀληθῶς

[1] Πρβ. Athen. Mitteil. 1905 σ. 415. Wochenschr. f. klass. Philol. 1906 σ. 165.

[2] Ὅρα *Πρακτικὰ* τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1897 σ. 94 ἑξ.. Staïs *Coll. mycén.* σ 137 ἀριθ. 4683-4689.

[1] Furtwängler *Beschr. d. Vasensamml. Berl.* Nº 13, 38.

[2] *Πρακτικὰ* 1892, 41.

ἡ παναρχαία πόλις ἦτό πως ὡς αἱ Μυκῆναι κατῳκημένη κατὰ κώμας, πλησίον τῶν ὁποίων ἦσαν αἱ νεκροπόλεις τῶν γενῶν ἑκάστης [1]. Εἶνε δὲ τόσον παλαιὰ ἡ κατοίκησις τῆς Καδμείας καὶ τόσον γνωστὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὁ λόφος οὗτος ὡς κεντρικὸς πυρὴν μακροβίου πόλεως, ὥστε εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐν τῶν νεκροταφείων ἀνήκει εἰς αὐτήν.

Βεβαίως ἀκριβὴς ἔρευνα δὲν ἐγένετο τοῦ κατὰ τὴν Καδμείαν καὶ περὶ αὐτὴν χώρου, ἀλλ' ἐξ ὅσων δύναταί τις νὰ κρίνῃ, ἡ διάταξις καὶ ἐπέκτασις τῶν νεκροπόλεων ἐγένετο μετά τινος τρόπον τινὰ προσοχῆς καὶ προφυλάξεως, ἵνα μείνῃ ἐλευθέρα τοιούτου φόρτου ἡ ἐν μέσῳ ἐκτισμένη ποτὲ κυρίως πόλις. Ἡ πόλις αὕτη πρὸς δυσμὰς δὲν ἐξετείνετο πέραν τῆς Δίρκης, πρὸς νότον ἐξετείνετό πως πέραν τῶν ποδῶν τῆς Καδμείας ἐπὶ τοῦ χώρου, ὃν ἐκάλυπτον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παυσανίου (Θ' 11, 1 κέ.) παμπάλαια λείψανα [2], νῦν δὲ εἶνε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου, πρὸς ἀνατολὰς δὲ εἶχεν ἕνα τοὐλάχιστον συνοικισμὸν ἐντεῦθεν πιθανώτατα τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ.

Εἶνε πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς Καδμείας τῶν ἱστορικῶν χρόνων καὶ τῆς σήμερον διακεκριμένος καὶ ἐξαίρετός ποτε λόφος — ἡ Καδμεία ἦτο σύνθετος λόφος [3] — ὁ χρησιμεύων πρὸς κατοικίαν τοῦ ἰσχυροῦ βασιλέως, τοῦ Κάδμου, ἐλέγετό ποτε κυρίως *Καδμεία*, τὰ δ' ὑπόλοιπα πέριξ αὐτοῦ ὑψηλὰ μέρη τῆς αὐτῆς Καδμείας ἐκαλοῦντό ποτε κυρίως *Θῆβαι*, ὥστε, ὅτε ἡ πόλις ἐξετάθη καὶ ταπεινότερον πέριξ τοῦ συνθέτου λόφου ἤτοι πέριξ τῶν κυρίως Θηβῶν πρὸς Α καὶ Ν, τὰ νέα ταῦτα μέρη τῆς πόλεως ἐκλήθησαν *Ὑποθῆβαι*. Ταῦτα κατῳκήθησαν βεβαίως κατὰ τοὺς προηγμένους καὶ τοὺς τελευταίους μυκηναϊκοὺς χρόνους, ὧν ἡ ἀνάμνησις διετηρήθη παρ' Ὁμήρῳ (Β 505)

οἵ θ' Ὑποθήβας εἶχον ἐυκτίμενον πτολίεθρον.

Εἰς τοὺς προηγμένους ἐκείνους χρόνους ἀνάγεται καὶ τὸ ἀνάκτορον, ὅπερ εὑρέθη πεπυρπολημένον ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νῦν πόλεως ἐπὶ τῆς πάλαι Καδμείας [4]. Βραδύτερον ἴσως τὸ ὄνομα Καδμεία ἐξετάθη εἰς πάντας τοὺς λοφίσκους τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Καδμείαν τῶν κλασικῶν χρόνων, ἐφ' ἧς ἡ νῦν πόλις, τὸ δὲ ὄνομα Θῆβαι περιέλαβε τὴν πέριξ κάτω πόλιν.

Ἀνάλογα πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν μακρὰν ἀκμὴν καὶ τὸν πλοῦτον τῆς πόλεως ταύτης ἦσαν καὶ τὰ νεκροταφεῖα αὐτῆς. Διότι, ἀφ' οὗ μεθ' οὕτω μακρὸν ἱστορικὸν βίον καὶ καταπάτησιν καὶ ἀνακίνησιν τοῦ ἐδάφους, διεσώθησαν ἐξ αὐτῶν δύο πολυάριθμοι ὁμάδες τάφων, ἐπιτρέπεται νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι τὰ νεκροταφεῖα ἦσαν ἐκτενέστερα καὶ πολυπληθέστερα, καταστραφεισῶν ὁμάδων τινῶν κατὰ τὴν μακρὰν ἱστορικὴν σταδιοδρομίαν τῆς πόλεως. Δὲν ἀποκλείεται ὅμως καὶ ἡ πιθανότης, ὅτι συστηματικαὶ ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποκαλύψωσι καὶ ἄλλας ταφικὰς ὁμάδας σωθείσας [1].

Οἱ τάφοι οὗτοι τῶν Θηβῶν εἶνε κατεσκευασμένοι κατὰ τὰς κλιτῦς τῶν λόφων, ὁτὲ μὲν πλησίον τῆς κορυφῆς αὐτῶν, ὁτὲ δὲ κατὰ τὰς πλευρὰς καὶ τοὺς πόδας. Ἐνίοτε εὑρίσκονται πολλοὶ παρ' ἀλλήλους ἐν γραμμῇ καὶ ἄλλοτε εὑρίσκονται ἐπάλληλοι τοιαῦται γραμμαί.

Οἱ τάφοι τῶν Θηβῶν δὲν εἶνε ὡς οἱ τῆς Αἰγίνης, ἀλλ' ὁμοιάζουσι πρὸς τοὺς συνήθεις θαλαμοειδεῖς τάφους τῶν Μυκηνῶν καὶ ἄλλων τόπων. Ἵνα ἀνοιχθῇ τοιοῦτος τάφος ἐτμήθη κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὴν κλιτὺν ἐν τῷ μαλακῷ πώρῳ πρῶτον ὁ ὁριζόντιος «δρόμος», οὗτινος τὸ μῆκος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς κλίσεως, ἣν ἔχει ἡ κλιτύς. Ὅταν αὕτη εἶνε ἠπία, ὁ δρόμος γίνεται μακρός, μέχρις ὅτου φθάσῃ βαθέως εἰς τὸ σῶμα τοῦ λόφου, ὅταν δ' ἡ κλιτὺς εἶνε πρανεστέρα, ὁ δρόμος γίνεται βραχύς, ἅτε τα-

[1] Τσούντας, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 124 ἑξ. *Μυκῆναι* 21 234 ἑξ. Περὶ χρόνων παλαιοτέρων *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 141.

[2] Πρβ. Wilamowitz ἐν *Hermes* 26 (1891) 238 ἑξ. Holleaux, *Mélanges Weil* 193 ἑξ.

[3] Ὅρα *Ἀρχ. Ἐφ.* 1909, σ. 107 ἑξ.

[4] *Ἀρχ. Ἐφ.* ἔ. ἀ. 57 ἑξ.

[1] [Κατὰ τὸν παρελθόντα αὔγουστον 1910 (πρβ. *Παναθήναια* 1910 σ. 268 κέ.) ἀρξάμενος τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος ΝΑ τῆς νῦν πόλεως ἐπὶ λόφου κειμένου πρὸς Β ἐγγύτατα τοῦ νῦν νεκροταφείου (Ἅγ. Λουκᾶς), εὗρον ὅτι ἡ πρὸς Δ κειμένη ἐξωτάτη κρηπὶς τοῦ ναοῦ τέμνει δύο ἐν τῷ βράχῳ λελαξευμένους θαλαμοειδεῖς «μυκηναϊκοὺς» τάφους κενοὺς (ὁ ἕτερος ἦτο βυζαντιακὴ ὀστεοθήκη), ἠδυνήθην δὲ νὰ βεβαιωθῶ, ὅτι καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τάφοι (κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας, τὰς πρώτας τοῦ νοεμβρίου 1910, ἀνασκάπτω ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ὑπὸ τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ ἑτέρους τέσσαρας ὁμοίους τάφους) εἶνε ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ αὐτοῦ λόφου, ἀποτελοῦντες οὕτω τρίτην ὁμάδα εἴτε τὸ τρίτον κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν γνωστὸν μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον. Ἐλπίζω δὲ ὅτι θὰ δυνηθῶ βραδύτερον νἀποδείξω, ὅτι ὅμοια νεκροταφεῖα εἶνε καὶ οἱ τάφοι προϊστορικῶν προσώπων, οὓς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας ἐν τῇ περιγραφῇ τῶν Θηβῶν. καὶ δὴ ἔξω τῶν Προιτίδων, (τῶν Ὑψίστων καὶ τῶν Βορραίων) πυλῶν. Τοῦτο δὲ θὰ ἐνισχύσῃ καὶ τὴν γνώμην ὅτι αἱ ἑπτὰ πύλαι ἀνῆκον εἰς τὸ παλαιὸν τεῖχος τῆς Καδμείας, οὐχὶ δὲ τῆς κάτω πόλεως. Πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1909, σ. 111 σημ. 1].

χέως ἐξικνούμενος εἰς βάθος ἐν τῷ σώματι τοῦ λόφου. Αἱ πλευραὶ τοῦ δρόμου συνήθως συγκλίνουσι πρὸς τὰ ἄνω, ἐνίοτε δὲ φαίνονται κάθετοι. Ὅταν ὁ δρόμος προχωρήσῃ ὅσον δεῖ, τότε ὁ εἰς τὸ βάθος κλείων αὐτὸν πῶρος ἔχει ὕψος συνήθως πολλῷ μεῖζον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ἣν παρέχει ὁ πῶρος εἰς τὸ βάθος τοῦ δρόμου, ἀνοίγεται *στόμιον* ἤτοι πύλη, καταλειπομένης ἑκατέρωθεν ἐκτάσεώς τινος πρὸς σχηματισμὸν ἀναλόγων παραστάδων συγκλινουσῶν πρὸς τὰ ἄνω, ὥστε ἡ πύλη νὰ εἶνε πρὸς τὴν βάσιν μὲν εὐρυτέρα, πρὸς τὴν ὁριζόντιον δὲ ὑπέρθυρον τομὴν στενοτέρα. Εὐθὺς ὡς τὸ ἄνοιγμα τῆς πύλης προχωρήσῃ εἰς τὸν βράχον τόσον, ὥστε νὰ λάβωσιν αἱ παραστάδες τὸ προσῆκον πάχος, εὐρύνεται εἶτα τὸ ὄρυγμα τοῦτο πρὸς τὰ ἐνδότερα ἑκατέρωθεν καὶ πέραν, σχηματιζομένου θαλάμου συνήθως τετραγώνου, οὗτινος αἱ διαστάσεις καὶ ἡ μορφὴ ἐν ταῖς λεπτομερείαις εἶνε ἑκάστοτε διάφοροι [1].

Σκοπὸς ἐμὸς δὲν ἦτο νὰ ἐξετάσω σεσυλημένους τάφους, ἀλλὰ νὰ ἀνεύρω ἀσυλήτους. Διὰ δοκιμαστικῶν δὲ σκαφῶν ἐπὶ ἀδιαταράκτου ἐδάφους ἀνεῦρον κατὰ μῆνα ὀκτώβριον τοῦ 1905 δύο πρὸς μεσημβρίαν τῆς νῦν πόλεως κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία Ἄννα ἢ εἰδικώτερον Μικρὸ Κολωνάκι (=λοφίσκος), τὸν ἕνα βλέποντα πρὸς ἀνατολὰς τὸν δ' ἕτερον πλησίον κατὰ τὴν δυσμικὴν κλιτὺν τοῦ αὐτοῦ λόφου βλέποντα πρὸς δυσμάς.

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ πρώτου τάφου (εἰκ. 10 α), κειμένου κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ λόφου παραπλεύρως τῆς ἁμαξιτοῦ τῆς ἀγούσης νῦν ἐκ Θηβῶν εἰς Ἀθήνας δι' Ἐλευθερῶν, ἤρξατο ἐκ τοῦ δρόμου. Τὰ πληροῦντα τοῦτον χώματα περιεῖχον μόνον ὀλίγα θραύσματα ὑψιπόδων μυκηναϊκῶν κυλίκων καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἦσαν ἔκπαλαι ἀδιατάρακτα. Ὅτε ὅμως ἐφάνη τὸ στόμιον τοῦ τάφου καὶ ἤρξατο ἡ κάθαρσις αὐτοῦ, ἐβεβαιώθημεν, ὅτι οὗτος ἦτο ἤδη σεσυλημένος· διότι ἔλειπε πᾶσα ἀποτείχισις τοῦ στομίου, ἡ ὀροφὴ καὶ τὸ ὑπέρθυρον καταρρεύσαντα δὲν ὑπῆρχον, ἐντὸς δὲ ἐπὶ τοῦ δαπέδου εὑρέθησαν τεκμήρια μαρτυροῦντα, ὅτι ὁ τάφος οὐ μόνον σεσυλημένος ἦτο, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ μακρὸν ἐχρησίμευσεν ὡς καταφύγιον ποιμένων ἢ ἀέργων καὶ ἀστέγων, οἵτινες κατέφευγον ἐνταῦθα διολισθάνοντες ἄνωθεν τοῦ ὑπερθύρου (ἡ ἀριστερὰ παραστὰς τεθραυσμένη ἄνω ἦτο λεία ἐκ τῆς τριβῆς) καὶ ἔτρωγον τὸ πενιχρὸν γεῦμα αὐτῶν ἢ τὰ κλοπιμαῖα ζῷα, ἅτινα παρεσκεύαζον ἐπὶ πυρᾶς. Ὀστᾶ ἰχθύων (μαινίδων) καὶ παντοίων ζῴων, κεραμίδες τῶν νῦν συνήθων καὶ λαβὴ μαχαιρίου ἐπιτραπεζίου τῶν καὶ νῦν ἐν χρήσει μὲ ἔπεισαν νὰ καταλίπω ἡμιτελῆ τὴν κάθαρσιν τοῦ τάφου τούτου καὶ νὰ ἐπιδοθῶ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ ἑτέρου. Πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ διαγράμματος τοῦ πρώτου τούτου τάφου προσθέτω

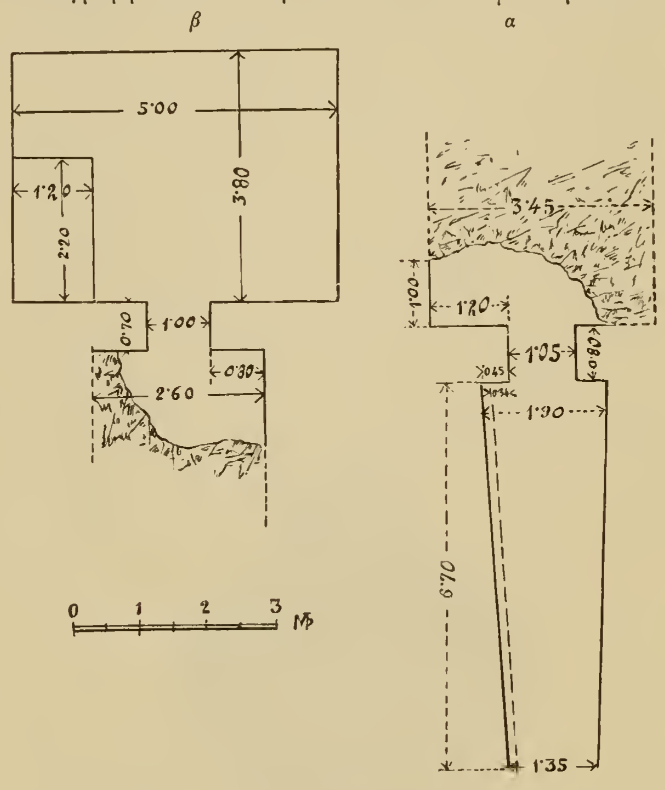

Εἰκὼν 10. Κάτοψις μυκηναϊκῶν τάφων.

ὅτι πλάτος τοῦ δρόμου κατὰ τὴν ἀνωτάτην σύγκλισιν εἶνε 1·30, ὅτι ὕψος τῶν παραστάδων ἐσῴζετο 1·70 καὶ ὅτι τὸ ὕψος τοῦ θαλάμου ἐξικνεῖται ἴσως μέχρι 2·70 μ.· τὸ βάθος αὐτοῦ πρὸς τὰ ἐντὸς τοῦ λόφου δὲν ἐξηκριβώθη.

Ὁ δεύτερος τάφος (εἰκ. 10 β) κείμενος παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ λόφου ἠνοίχθη ἐκ τῶν ἄνω τοῦ θαλάμου ἤτοι ἐκ τῆς ὀροφῆς οὐχὶ δ' ἐκ τοῦ δρόμου· διότι τυχαίως εὑρέθημεν ἐπὶ τούτου τοῦ σημείου ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐργασίας, διότι προσέτι ἐβεβαιώθη ταχέως ὅτι ἡ ὀροφὴ εἶχε καταρρεύσει καὶ διότι ἡ κατάστασις τοῦ πρώτου, εὑρεθέντος σεσυλημένου, δὲν παρεῖχε πολλὰς ἐλπίδας περὶ τοῦ δευτέρου,

[1] Πρβ. Τσούνταν, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888 σ. 119 ἑξ. 128 ἑξ. *Μυκῆναι* σ. 122, 133 ἑξ. Στάην, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895 σ. 214-5.

ὥστε ἀφειδῶς νὰ δαπανηθῶσιν οἱ μικροὶ πόροι, οὓς διέθετον, εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ δρόμου αὐτοῦ. Μέρος ὅμως, τὸ πρὸ τοῦ στομίου, ἀνέσκαψα εὑρὼν πρὸ αὐτοῦ εἰς μικρὸν βάθος σκελετὸν ἀνθρώπου [1]. Εἶνε πιθανὸν ὅτι οἱ νεκροὶ οὗτοι οἱ ἐν τοῖς δρόμοις θαπτόμενοι ἀνήκουσιν εἰς τὸ γένος, εἰς ὃ ἀνῆκον οἱ τάφοι· ἐθάπτοντο δ' ἐν τοῖς δρόμοις, ἐπειδὴ ἐν τῷ θαλάμῳ ὑπῆρχε προσφάτως τεθαμμένος νεκρός, ὅστις παρεῖχε πρόσκομμα εἰς τὴν διάνοιξιν τοῦ θαλάμου καὶ τὴν ἐν αὐτῷ διατριβὴν κατὰ τὴν ἐναπόθεσιν τῶν νέων νεκρῶν. Εἶνε πιθανὸν προσέτι ὅτι τούτων τῶν νεκρῶν τὰ ὀστᾶ ἐναπετίθεντο ἐν σωρῷ ἔπειτα ἐν τοῖς ἐν τῷ θαλάμῳ βόθροις ἢ ἐπὶ τοῦ δαπέδου (ὅρα ἄνω σ. 185-6,192). Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ ἐν τοῖς δρόμοις τεθαμμένοι νεκροὶ εἶνε οἱ τελευταῖοι ταφέντες καὶ ἑπομένως τὰ κτερίσματα τὰ δοθέντα τούτοις τοῖς νεκροῖς εἶνε τὰ νεώτατα πάντων τῶν ἐν τῷ θαλάμῳ ἀποκειμένων, ὅπερ εἶνε σπουδαῖον, ἂν μάλιστα ἡ διάρκεια τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ τάφου ὑπῆρξε μακρά. Παρὰ τὸν εἰρημένον σκελετὸν τοῦ θηβαϊκοῦ τάφου εὗρον συντετριμμένον ἑτερόστομον ἀμφορίσκον (εἰκ. 11), θὰ

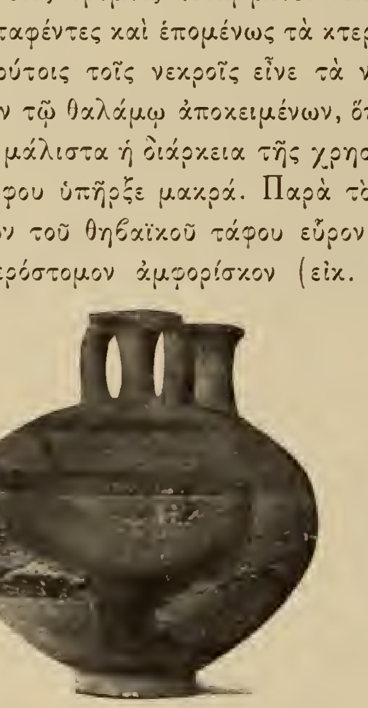

Εἰκὼν 11. Ἑτερόστομος ἀμφορίσκος.

φανῇ δὲ κατωτέρω, ὅτι τὰ ἀγγεῖα τὰ ἐντὸς τοῦ τάφου εὑρεθέντα εἶνε βαθμηδὸν ἀρχαιότερα. Ὁ ἀμφορίσκος οὗτος φέρει ἐπὶ τοῦ ὤμου κόσμημα, ὅπερ εἶνε ἀπόγονος τοῦ φυτοῦ τοῦ εἰκονιζομένου ἐπὶ ἀγγείου τῆς οἰκίας τοῦ Κάδμου [2], εὕρηται δὲ ὅμοιον ἐπὶ ἀγγείων τῆς Αἰγίνης [3].

Ὁ ἐν τῷ δρόμῳ τεθαμμένος νεκρὸς [4] δεικνύει ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους ὁ δρόμος τοῦ τάφου ἦτο κεχωσμένος, ὡς θὰ συνέβαινεν εἰς πάντας βεβαίως τοὺς δρόμους τῶν παρομοίων τάφων πλὴν ἴσως τῶν ἐν Μυκήναις καὶ Ὀρχομενῷ μεγαλοπρεπῶν θολωτῶν, οἵτινες φρουρούμενοι, ὑπὸ ἡγεμονικῆς προστασίας, ἐφ' ὅσον ἐφρουροῦντο οὕτω, καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς τοὺς ἥρωας βασιλεῖς εὐσεβείας τοῦ λαοῦ, ἠδύναντο νὰ ἐπιδεικνύωσι τὰς μεγαλοπρεπεῖς εἰσόδους αὐτῶν, κατασκευασθείσας βεβαίως οὐχὶ ἵνα κρύπτωνται ὑπὸ γῆν καὶ ὑπόκεινται εἰς τὸν ἐνδεχόμενον κίνδυνον τῆς σκαπάνης, ὁσάκις θὰ ἐγίνετο ἀνάγκη νὰ ἀνασκαφῶσι πρὸς ἐναπόθεσιν νέου τινὸς νεκροῦ ἐν τῷ θαλάμῳ [1].

Τὸ στόμιον τοῦ τάφου ἦτο ἀποτετειχισμένον διὰ τοίχου ἐκ μεγάλων λίθων ἀργῶν μέχρις ὕψ. 1·30· ἦτο ὅμως ὁ τοῖχος οὗτος ὑψηλότερος, διότι παρ' αὐτὸν ἐντὸς τοῦ θαλάμου εὑρέθησαν καὶ ἄλλοι λίθοι, καταπεσόντες προφανῶς, ὅτε κατέπεσεν ἡ ὀροφὴ (ὕψος αὐτῆς ἀπὸ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου 2·50) καὶ τὸ ὑπέρθυρον μέρος τοῦ τάφου.

Παρὰ τὸ τοίχωμα τοῦ θαλάμου δεξιὰ τῆς εἰσόδου εὑρέθησαν ἐν τάξει παρ' ἄλληλα δύο κρανία συντετριμμένα, ἄλλα δὲ μέρη σκελετῶν ἦσαν ἀτάκτως ἐσκορπισμένα ἐνταῦθα καὶ περαιτέρω πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ θαλάμου. Ἀγγεῖα δὲν εὑρέθησαν περὶ τὸν χῶρον τῶν κρανίων, οὐδὲ συντρίμματα αὐτῶν. Παρὰ τὸν τοῖχον ὅμως τοῦ στομίου εὑρέθησαν ἀγγεῖα συντετριμμένα, τινὰ ἀποτελοῦντα οἱονεὶ φωλεὰς ὁμογενῶν θραυσμάτων. Ἑνὸς τὰ συντρίμματα ἀπετέλουν ἕνα σωρὸν μετ' ἄμμου πληρούσης ποτὲ βεβαίως τὸ ἀγγεῖον, ἀκέραιον ὄν. Δύο ἕτερα ἦσαν ἀσφαλῶς πλήρη τέφρας, ἥτις εὑρέθη ἢ προσκεκολλημένη κατ' ὄγκους εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τοιχώματα τῶν θραυσμάτων ἢ ἐντελῶς πλησίον κεχυμένη (πρβ. ἄνω σ. 206). Οὐδὲν πολύτιμον πρᾶγμα εὑρέθη ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου ἐν γένει πλὴν συντετριμμένων ἀγγείων.

Προφανῶς ὁ τάφος ἦτο σεσυλημένος, ἡ δὲ σύλησις ἐγένετο πάντως δι' ὀπῆς ἀνοιχθείσης εἰς τὸ λεπτότατον μέρος τῶν τοιχωμάτων τοῦ τάφου, ὑπὲρ τὸ ὑπέρθυρον, ἄγνωστον πότε [2]. Ὅτι δὲν εἰσῆλ-

[1] Πρβ. Τσούνταν *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 130. *Μυκῆναι* 116. Schuchhardt *Schl. Ausgrab.* 331. Vollgraff *BCH* 1904, 370.

[2] *Ἀρχ. Ἐφ.* 1909 πίν. 3, 10.

[3] Πρβ. ἐνταῦθα πίν. 4, 12. 5, 3.

[4] Πρβ. κτερίσματα *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 125 καὶ νεκροὺς σ. 130, 142.

[1] Πρβ. Τσούνταν *Ἀρχ. Ἐφ.* 1888, 122 σημ., 127. 1889, 138. 1891, 3, 6. *Μυκῆναι* 139, 151. Στάην *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 218-9. Vollgraff ἔ. α. 367.

[2] Ὅτι ἐν Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις ἐγίνοντο συλήσεις τοιούτων τάφων, λέγει ὁ Evans *Prehist. tombs* 27. Ὁ Τσούντας δὲ *Μυκῆναι*

θον διὰ τοῦ δρόμου καὶ τοῦ στομίου, δείκνυται ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ἀποτειχίσματος καὶ τοῦ ἐπιπολῆς τεθαμμένου νεκροῦ. Τὰ χώματα καὶ οἱ λίθοι οἱ πεσόντες κατὰ τὴν διάνοιξιν τῆς ὀπῆς ἔθραυσαν τὰ ὑποκείμενα ἀγγεῖα, ἅτινα οὕτω κατεστραμμένα κατελείφθησαν ἐν τῷ τάφῳ, ἐν ᾧ τὰ λοιπὰ παντοειδῆ κτερίσματα ἀπεκομίσθησαν [1]. Μετὰ τὴν σύλησιν ἐπῆλθε διὰ τοῦ χρόνου ἡ κατάπτωσις ὅλης τῆς ὀροφῆς τοῦ τάφου στερηθείσης κατὰ τὴν πύλην τοῦ ἑαυτῆς ὑποστηρίγματος.

Οἱ τυμβωρύχοι λοιπὸν εἰσελθόντες εἰς τὸν θάλαμον διὰ τῆς ὀπῆς, δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ σκάψωσιν ἐντός, ἀλλὰ συνέλεξαν ἄνευ κόπου τὰ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀποκείμενα κτερίσματα. Ἂν ἔσκαπτον, θὰ ἔβλεπον, ὅτι ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ἐν τῷ δαπέδῳ ὑπῆρχε κεχωσμένος ἕτερος τάφος (βάθους 0·60, πλάτ. 1·20, μήκ. 2·20), ἐν ᾧ ἦσαν τρεῖς νεκροί. Τὰ ὀστᾶ τοῦ ἑνὸς κεκινημένα καὶ ἐλλιπῆ ἔκειντο ἐπὶ τῶν χωμάτων εἰς τὸ ὕψος τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου, τῶν δ' ἑτέρων δύο οἱ σκελετοὶ ἦσαν βαθύτερον ἐπάλληλοι (αἱ κεφαλαὶ πρὸς ἀνατολάς) [2].

257, 133) φρονεῖ, ὅτι καὶ οἱ τὰ μυκηναϊκὰ κράτη καταλύσαντες Δωριεῖς ἐτυμβωρύχησαν. Πρβ. *Προϊστ. ἀκροπ.* 156. Vollgraff ἔ. ἄ. 366 ἑξ. Dörpfeld *Athen. Mitt.* 1908, σ. 297, 307, 315 ἑξ. Ἀλλὰ ἐν Βοιωτίᾳ ἐποιοῦντο ἐρεύνας καὶ συλήσεις τάφων περιφήμων «μυκηναϊκῶν» καὶ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους (δ' αἰ. π. Χρ.), ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος *Π. τ. Σωκρ. δαιμ.* 5 (τάφος Ἀλκμήνης ἐν Ἁλιάρτῳ, τάφος Δίρκης ἐν Θήβαις)· πρβ. καὶ Müller *Ath. Mitt.* 1909, σ. 326. Πρβ. καὶ ἀνωτ. σ. 212 σημ.

[1] Οἱ παρὰ τὸ ὑπέρθυρον κείμενοί ποτε λίθοι τοῦ ἀποτειχίσματος, οἵτινες ἐν πλείστοις ὁμοίοις τάφοις λείπουσιν ἢ εὑρίσκονται πεπτωκότες ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, ἴσως ἔπιπτον καὶ ἕνεκα τῆς πιέσεως τῶν χωμάτων τοῦ δρόμου. Τὸ ἀποτείχισμα ἀποτελεῖται συνήθως ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων, οἵτινες εἰς τὰ κατώτερα μὲν μέρη τίθενται στερεῶς, ἐπειδὴ ἠδύνατο ὁ κτίστης καὶ ἐκ τῶν ἔνδον τοῦ θαλάμου νὰ ἐργασθῇ καὶ ἐκ τῶν ἔξω ὑπερκύπτων νὰ βλέπῃ τὴν ἔνδον πλευρὰν τοῦ τοίχου. Ἀλλὰ πλησίον τοῦ ὑπερθύρου ἡ ἐργασία ἐγίνετο μόνον ἐκ τῶν ἔξω καὶ ἐπειδή, ἵνα μὴ βλαφθῇ τὸ ὑπέρθυρον, θὰ ἀπέφευγον νὰ ἐμβάλωσι τοὺς ἀνωτάτους λίθους διὰ πολλῆς βίας, τὸ μέρος τοῦτο τοῦ τοίχου ἦτο ἀσθενὲς καὶ εὔκολον νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ βάρος τῶν χωμάτων τοῦ δρόμου· πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 218. *Athen. Mitt.* 1909, σ. 325. Τοιαύτη ὅμως ὑποχώρησις δὲν ἐβεβαιώθη, ἐφ' ὅσον γινώσκω, ἐν ἀσυλήτῳ τάφῳ. Ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν εὑρίσκω ἐπαρκῶς δεδικαιολογημένον τὸν τρόπον, καθ' ὃν φρονεῖ ὁ Schuchhardt *Schl. Ausgr.* 331 ὅτι ἀπετειχίζοντο οἱ θαλαμοειδεῖς τάφοι, οὔτε συμμερίζομαι τὴν γνώμην τοῦ Groppengiesser ἔ. ἄ. 54, ὅτι μεταξὺ ὑπερθύρου καὶ ἀποτοιχίσματος ἔμενεν ἀνοικτὸν μικρὸν μέρος, ἵνα συγκοινωνῇ ὁ νεκρὸς μετὰ τοῦ ἐπιγείου κόσμου. Ἀφ' οὗ τὸ ἀποτείχισμα τοῦ στομίου εἶχε τὸν πρακτικὸν σκοπὸν νὰ ἀποτρέπῃ τὴν εἰσροὴν τῶν χωμάτων εἰς τὸν θάλαμον καὶ ἀφ' οὗ ὁ δρόμος ἐπληροῦτο διὰ χωμάτων, τότε οὔτε ὁ πρακτικὸς σκοπὸς θὰ ἐξεπληροῦτο, τῶν χωμάτων δυναμένων νὰ διεισδύσωσιν εἰς τὸν θάλαμον, οὔτε ἡ συγκοινωνία τοῦ νεκροῦ μετὰ τοῦ ἐπάνω κόσμου θὰ ἦτο δυνατή, τῆς ὀπῆς βυσθείσης ὑπ' αὐτῶν.

[2] Ἐπάλληλοι σκελετοὶ εὑρέθησαν καὶ ἐν Κρήτῃ ἐν Παλαικάστρῳ

Τοῦ πρώτου ὁ σκελετὸς διεταράχθη ὑπὸ τοῦ ἐργάτου, τοῦ δὲ δευτέρου εἶχεν ὀστᾶ τινα μεγάλα κεκαμμένα, ἀλλὰ δὲν ἐξηκρίβωσα, ἂν ταῦτα ἦσαν τὰ σκέλη, διότι ἀκριβῶς τὴν ὅλην θέσιν αὐτοῦ δὲν ἠδυνήθην νὰ καθορίσω ἕνεκα τῆς φθορᾶς τῶν ὀστῶν καὶ ἄλλων λόγων. Παρὰ τὸν σκελετὸν τοῦτον εὑρέθησαν δύο μικροὶ σωροὶ τέφρας καὶ συντριμμάτων δύο ἀγγείων μικρῶν ψαθυρῶν, ἅτινα δὲν ἐγένετο δυνατὸν ν' ἀνασυσταθῶσιν ἕνεκα τῆς καταστάσεως αὐτῶν. Κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ στέρνον ἑκατέρου τῶν νεκρῶν εὑρέθησαν ψηφῖδες μάζης καὶ ἄλλων ὑλῶν (ὅρα κατωτέρω) βεβαίως ἀποτελοῦσαι ὅρμους ἢ περιδέραια· ἀλλ' εὑρέθησαν παραπλεύρως καὶ πέντε αἰχμαὶ βελῶν ἐκ λίθου πυρίτου, ὅθεν συνάγεται, ὅτι ὁ ἕτερος τῶν νεκρῶν τοὐλάχιστον ἦτο ἀνὴρ καὶ δὴ τοξότης καὶ ὅτι ὄχι μόνον αἱ γυναῖκες [1] ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνδρες ἔφερον τοιαῦτα κοσμήματα, ὡς εἶνε καὶ ἄλλοθεν γνωστόν [2].

Τὰ κτερίσματα τοῦ λάκκου τούτου εἶνε ἐν λεπτομερείᾳ τὰ ἑξῆς·

1) Εἰκ. 12, *α*, *ν*. Τέσσαρες αἰχμαὶ βελῶν ἐκ πυρίτου (;) λίθου (δύο ἐρυθρωπαί, δύο μέλαιναι) μετ' ὄγκων, ἀλλ' ἄνευ μίσχου, ὡς αἱ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν [3] μήκ. 0·024-0·04, λεπτότατα εἰργασμέναι. Περὶ τούτων ὑπομιμνήσκομεν ὅ,τι ὁ Τσούντας [4] παρατηρεῖ, ὅτι δηλ. εἰς τοὺς κοινοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν, τοὺς μὴ λίαν πλουσίους εἰς μεταλλικὰ κτερίσματα, αἰχμαὶ δοράτων καὶ ξίφη εὑρίσκονται σπανιώτατα, ἐν ᾧ βέλη εὑρίσκονται συχνότερον, ὅπερ θὰ ἦγεν ἡμᾶς νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ὁ τάφος οὗτος δὲν ἀνήκει εἰς ἄνακτας πλουσίως διὰ ξιφῶν καὶ δοράτων ὡπλισμένους, ἀλλ' εἰς πολίτας στρατευομένους μετὰ τόξων. Ἐν τοῖς θολωτοῖς τάφοις ὅμως τῆς Πύλου (Κακοβάτου), οἵτινες πιστεύονται εὐλόγως ὡς ἡγεμονικοί, εὑρέθησαν ὅμοιαι

(Ξανθουδίδης *Ἀθηνᾶ* 1904, 318) ἴσως καὶ ἐν Λιγόρι τῆς Ἀττικῆς (Στάης *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 208)· πρβ. ἄνω σ. 199, 4. Καὶ εἰς παλαιοτέρους δὲ χρόνους ἐθάπτοντο ἐπαλλήλως νεκροὶ (Σκιᾶς *Ἀρχ. Ἐφ.* 1902, 127). Ἐν Ὀρχομενῷ (Bulle ἔ. ἄ. 61) εὑρέθη σκελετὸς παιδίου ἐν τῇ ἀγκάλῃ μείζονος σκελετοῦ.

[1] Πρβ. π. χ. Ὁμ. Ὀδ. σ 295 ἑξ.

[2] BSA VII (1900-1), 17. *Ἀθηνᾶ* 1904, 389, 385. 394, 422· *Ἀρχ. Ἐφ.* 1889, 148 ἑξ. 1888, 140-1. *Μυκῆναι* 59, 146. Evans, *Prehist. tombs* 58. Groppengiesser, 46

[3] Πρβ. Τσούντα, *Μυκῆναι* πίν. 7, 2. *Προϊστ. ἀκροπ.* 325, πίν. 42, 12. 13.

[4] *Μυκῆναι* 89.

αἰχμαὶ βελῶν [1] μετὰ τῶν λειψάνων ἑνὸς ἐγχειριδίου ἢ ξίφους μορφῆς συνήθους ἐν τοῖς καθέτοις βασιλικοῖς τάφοις τῶν Μυκηνῶν. Ἀλλ' ὁ τάφος τῶν Θηβῶν ἦτο σεσυλημένος, ὥστε δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἰσχυρισθῶμεν, οὔτε ὅτι ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἀνωτέρω παρατήρησιν τοῦ Τσούντα οὔτε ὅτι δὲν θὰ εἶχέ ποτε καὶ τὰς ἄλλας ἐνδείξεις πλούτου παραπλησίου πρὸς τοὺς τάφους τῆς Πύλου.

2) Ἓξ ψηφῖδες διάτρητοι ἀμεθύστου λίθου, ὧν τέσσαρες σφαιροειδεῖς εἰκ. 12 μ (μέγιστον πάχος 0·007-0·01· μία φέρει καὶ ἑτέραν ὀπὴν μὴ κειμένην κατὰ τὴν διάμετρον ἀκριβῶς καὶ διὰ τοῦτο βεβυσμένην χαλκῷ εἰκ. 12, ι), μία κυλινδροειδὴς εἰκ 12, λ (μήκ. 0·014) καὶ μία σταγονοειδὴς εἰκ. 12, κ (μήκ. 0·02) [2].

3) Εἰκ. 12, ϑ Μία ψηφὶς σφαιρικὴ διάτρητος ἐκ

Εἰκὼν 12. Μικρὰ εὑρήματα μυκηναϊκοῦ τάφου.

πυρωποῦ ἀνθρακίου (Granatperle)· μέγιστον πάχ. 0·004.

4) Δύο πλακώδεις διάτρητοι ἐκ στεατίτου λίθου ψηφῖδες, ὧν ἡ ἑτέρα (εἰκ. 13, δ) μήκ. 0·032, πλ. 0.022 καὶ πάχ. 0·008, ἡ δ' ἑτέρα (εἰκ. 13, γ) μήκ. 0·011, πλ. 0·01, πάχ. 0 004.

5) Εἰκ. 12, ξ. Μία σφαιροειδὴς (διαμ. 0.01) ψηφὶς χρυσῆ κοίλη κεκοσμημένη ἐκτὸς κατ' ἐργασίαν κοκκιδωτὴν (Granulation) [3].

6) Εἰκ. 12, π, ϱ, σ. Ἓξ ψηφῖδες χρυσαῖ ἐπιμήκεις (μῆκ. 0·015) ἐκ δύο λεπτοτάτων ἐλασμάτων τὰ δύο ἐπιμήκη ἡμίσεα ἑκάστης ἀποτελούντων, πλήρεις ἐντὸς διὰ σκληρᾶς μελαίνης μάζης διατρήτου. Διανοιχθείσης μιᾶς τυχαίως, εὑρέθη ἐν τῇ ὀπῇ, τῇ διηκούσῃ διὰ τῆς μελαίνης μάζης, λείψανον κλωστῆς ἐκ δύο λεπτοτέρων νημάτων συγκεκλωσμένης, ἥτις δὲν ἦτο μαλλίνη ἀλλ' ἐξ ὕλης ἐχούσης λεπτοτέρας τρίχας ἢ ἶνας. Τελειοτέρα ἐξέτασις δὲν ἐγένετο, τοῦ λειψάνου τούτου ἐξαφανισθέντος, ἀλλ' εἶνε τοῦτο ἱκανὸν νὰ μαρτυρήσῃ, ὅτι οὐδεμία ἀτελὴς ἢ τελεία καῦσις τοῦ νεκροῦ ἐγένετο, διότι τὸ περιδέραιον ἢ ὁ ὅρμος θὰ διελύετο ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ δὲν θὰ ἐτήρουν τὰ μέρη αὐτοῦ τὴν παρὰ τὸν λαιμὸν ἀρχικὴν θέσιν [1].

7) Εἰκ. 12, ο. Μία μικρὰ σπεῖρα χρυσῆ ἐκ λεπτοῦ σύρματος ὡς ἡ προσπεφυκυῖα εἰς τὸ ἐκ Μυκηνῶν προερχόμενον κρανίον τὸ φυλασσόμενον ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἐν Ἀθήναις [2].

8) Μία μεγάλη, εὔθρυπτος νῦν, ψηφὶς ἠλέκτρου φακοειδὴς διάτρητος ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρείας ἐπιφανείας. Μεγάλη διάμ. 0·025.

9) Τριακόσιαι περίπου ψηφῖδες ἐξ ὑαλώδους ὠχροπρασίνης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μάζης ἐν εἴδει κρίκου κυρίως ἀλλὰ καὶ ἄλλων σχημάτων συνήθων εἰκ. 12, β-η (τὸ ζ καὶ η εἶνε μία ψηφὶς ἐν δυσὶ θραύσμασιν). Εἰκ. 13, β εἶνε σκληροτέρας ὕλης. Πλεῖσται τῶν ἐξ ὑαλώδους μάζης εἶνε κατεστραμμέναι. Εἴς τινας τούτων (ὡς καὶ εἰς τὴν ἐξ ἠλέκτρου ἀρ. 8) ἦσαν προσκεκολλημένα ἐλάχιστα λείψανα ὑφάσματος ἐξαφανισθέντα. Μία εἶνε φακοειδὴς φέρουσα ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλατείας ἐπιφανείας ἔγγλυφον πτηνὸν πετόμενον (εἰκ. 14) [3].

[1] *Athen Mitt.* 1909, σ. 292.

[2] Πρβ. *Ἀρχ.'Εφ.* 1906, 237 εἰκ. 15, *Monum ant.* 1904, 731 εἰκ. 27.

[3] Περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης ὅρα Τσούνταν *Ἀρχ.'Εφ.* 1897, 124 ἑξ. Evans. *Cret. pictografs* 109.

[1] Πρβ. καὶ Τσούνταν *Προϊστ. ἀκροπόλεις* 130 ἑξ.

[2] Staïs *Coll. mycén.* 2902.

[3] Περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι κατασκευῆς τῶν ἐξ ὑαλώδους μάζης κοσμημάτων ὅρα Τσούνταν *Ἀρχ.'Εφ.* 1897, 99 ἑξ. *Μυκῆναι* 74· πρβ. *JHS* 1904, 328.

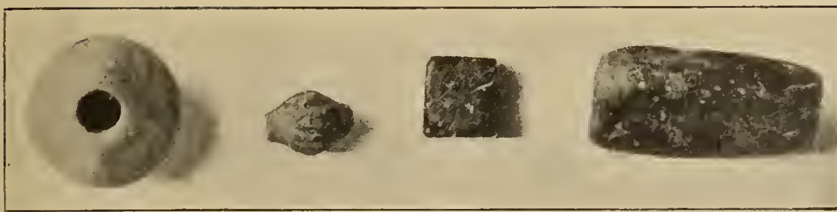

α β γ δ

Εἰκὼν 13. Μεγάλαι ψηφῖδες μυκηναϊκῶν τάφων.

10) Ἓν κομβίον στεατίτου ἀμφίκωνον (εἰκ. 13, *α*).

11) Εἷς κρίκος ἀργυροῦς σαθρὸς (διαμ. 0·022)[1].

12) Μία περόνη ἢ βελόνη ἀργυρᾶ μήκ. 0·04[2].

Εἰκὼν 14. Ψηφὶς μυκην. φέρουσα γλυπτὸν πτηνόν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀρ. 2-9 καταλεχθέντων ἀνήκουσιν εἰς τὸν ὅρμον τοῦ ἑνὸς νεκροῦ εἷς ἀμέθυστος ὁ κυλινδροειδής, τὸ πυρωπὸν ἀνθράκιον, ἡ μεγάλη ἐκ στεατίτου ψηφίς, δύο ἐπιμήκεις χρυσαῖ ψηφῖδες καὶ περὶ τὰς 100 ψηφῖδας ἐκ μάζης. Τὰ λοιπὰ ἀνήκουσιν εἰς τὸν ὅρμον τοῦ ἑτέρου νεκροῦ· αἱ ἐκ μάζης ὅμως ψηφῖδες ἦσαν ἴσως πλείονες εἰς ἑκάτερον ὅρμον, ἀλλὰ κατεστράφησαν. Αἱ ψηφῖδες τοῦ δευτέρου ὅρμου ἐφαίνοντο διατεταγμέναι εἰς πλείονας σειράς. Ἡ χρυσῆ σπεῖρα εὑρέθη ὕστερον ἐν τοῖς χώμασι τοῦ τάφου καὶ ἴσως δὲν ἀνῆκεν εἰς τὸν ὅρμον. Ὁ ἀργυροῦς κρίκος καὶ ὁ δακτύλιος ἀπετέλουν, νομίζω, πόρπην ζώνης.

Ἐκ τῶν ὀστράκων, ἅτινα συνελέχθησαν ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ θαλάμου ἀπετελέσθησαν 25 ἀγγεῖα ἀξιόλογα, ὧν ἕπεται ὧδε ὁ κατάλογος[3].

Α'. «Ἀμφορεῖς» πιθοειδεῖς τρίωτοι 1-8. Λαιμὸς καὶ πούς μέλανες.

1) Πίν. 10, 1, ὕψ. 0·38, πηλὸς ὠχρέρυθρος· τῶν λαβῶν ἡ ῥάχις εἶνε αὐλακώδης, τὰ δὲ ἄκρα αὐτῶν, τὰ προσκολλώμενα ἐπὶ τοῦ ὤμου τῶν ἀγγείων, κεῖνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὕψους (λαβαὶ ὁριζόντιοι). Τὴν κοιλίαν περιθέουσι τέσσαρες ζῶναι ἐκ τριῶν γραμμῶν ἑκάστη, καθέτως δὲ μεταξὺ αὐτῶν, τοῦ λαιμοῦ καὶ τοῦ πυθμένος εἶνε πέντε συστήματα ἐκ παχειῶν καὶ λεπτῶν κεκαμμένων γραμμῶν ἕκαστον, ὡς αἱ δύο ζῶναι ἐν Furtwängler-Löschcke *Myk. Vasen* (=FL) XXV, 188. Ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν χειλέων ὅμοιον σύστημα ἐκ λεπτῶν γραμμῶν. Ἡ διακόσμησις πηγάζει ἐκ τῶν διὰ πλέγματος σπάρτων καὶ ψιάθου ἢ δέρματος κεκαλυμμένων ποτὲ ἀγγείων (πρβ. ὄπισθεν τὸ ἀγγεῖον 5).

2) Πίν. 7, 1, ὕψ. 0·395, πηλὸς ὠχρέρυθρος, πυθμὴν στενός, αἱ λαβαὶ ὡς τοῦ 1. Ἡ διακόσμησις διαιρεῖται εἰς τρεῖς ὁριζοντίας ζώνας: μεταξὺ συστήματος «βράχων» ἤτοι διὰ κυματοειδοῦς κοσμήματος δεδηλωμένου ἀνωμάλου ἐδάφους περιθέοντος τὰς ζώνας ἄνω καὶ κάτω, ἤχθησαν παραλλήλως γραμμαὶ συρταὶ καὶ στικταί, αἵτινες ἴσως προέρχονται ἐκ πιστῆς ποτε ἀπεικονίσεως φυκῶν ἐν θαλάσσῃ[1]. Ἐν τοῖς κενοῖς τοῦ ὤμου συμπληρώματα, ἐν οἷς ἕλικες καταγόμεναι ἐκ τοῦ ἀγκιστρωτοῦ σταυροῦ (swastika).

3) Εἰκ. 15, ὕψ. 0·48, πηλὸς ὠχρέρυθρος (ὀλι-

Εἰκὼν 15. Μυκηναϊκὸς τρίωτος «ἀμφορεὺς» ἢ πίθος.

γώτερον ἐρυθρὸς ἢ τὸ 1 καὶ 2 ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ,

[1] Πρβ. Ἀρχ. Ἐφ. 1888, 139. 141.

[2] Πρβ. Ἀρχ. Ἐφ. 1888 (142), 173. πίν. 9, 25.

[3] Θραύσματά τινα ἄλλα, οὐδὲν τὸ ἰδιάζον ἔχοντα, ἀνήκουσιν εἰς ἄλλα ἀγγεῖα, ἅτινα δὲν δύνανται νὰ ἀνασυσταθῶσιν.

[1] Πρβ. Bosanquet, *JHS* 1904, 320 ἑξ.. E. Hall, *The decorative art of Crete* 1907, 23. Ἀρχ. Ἐφ. 1891, 4 ἑξ.. Müller *Athen. Mitt.* 1909, 305 ἑξ.. [Hawes *Crete*, 1909, 120].

ἐν ᾧ τὸ ἔνδον σῶμα εἶνε ἐρυθρωπὸν ἔντονον), τῶν λαβῶν τὸ σῶμα ἄνευ αὐλάκων ἤτοι κυλινδρικόν, πούς τοῦ ἀγγείου στενός. Τὸ κόσμημα εἶνε ὡς τὸ τοῦ 2 κατ' ἀρχήν, ἀλλὰ λεπτότερον, ἀμελέστερον καὶ μόνον ἐν μιᾷ ζώνῃ εὐρείᾳ ἐκτεινομένῃ ἐφ' ὁλοκλήρου σχεδὸν τῆς κοιλίας καὶ τοῦ ὤμου τοῦ ἀγγείου.

4) Πίν. 10, 2, ὕψ. 0·35, πηλὸς ὠχροπράσινος, λαβαὶ ὡς τοῦ 1 καὶ 2, πούς στενός. Ἡ διακόσμησις εἶνε ἡ πολυπλοκωτάτη καὶ κομψοτάτη σχηματοποίησις ἀνθεμόεντος κοσμήματος ἐκ φύλλων καρδιομόρφων, ἴσως κισσοῦ [1], ἐν ἐδάφει καταστίκτῳ [2]. Τὸ ἄνθος ἢ φύλλον ἐπαναλαμβάνεται τετράκις περὶ τὸ ἀγγεῖον (πίν. 10, 2α) [3].

5) Πίν. 9, 1, ὕψ. 0·255, πηλὸς ὠχροπράσινος, λαβαὶ ὡς τοῦ 4. Μεταξὺ αὐτῶν ζῶναι περιφερικαὶ ἐκ δύο γραμμῶν ἑκάστη, μεταξὺ δὲ τῶν ζωνῶν, τοῦ ποδὸς καὶ τοῦ λαιμοῦ συστήματα λεπτῶν γραμμῶν (5-8) γωνιωδῶς διατεταγμένα καὶ ἀπομιμούμενα προφανῶς δερματόπλεγμα ἢ μᾶλλον χορτόπλεγμα. Τοῦτο δεικνύει, ὅτι ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ ὑπῆρχε τοιαύτη μέθοδος προφυλάξεως τῶν ἀγγείων τούτων, ὄντων βεβαίως πολυτίμων· τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν δύο ζευγῶν ὀπῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας τοῦ ἀγγείου τούτου, προωρισμένων πρὸς σύνδεσιν ἀποθραυσθέντος τεμαχίου ἢ ἁπλῆς ρωγμῆς αὐτοῦ διὰ μολύβδου. Ἐν μιᾷ ὀπῇ σῴζεται μικρὸν τεμάχιον μολύβδου. Ἡ συγκόλλησις αὕτη δεικνύει συγχρόνως, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὑπολάβωμεν τὸν τάφον ὡς βασιλικόν, ἐπειδὴ τοῦτο θὰ ἦτο γλισχρότης ἀναξία βασιλέων, ἐν ᾧ εἶνε προσήκουσα οἰκονομία εὐπόρων πολιτῶν. Ἐν Δήλῳ ἀποκαλύπτουσι νῦν αἱ ἀνασκαφαὶ οἰκιῶν πολλὰ οὕτως ἐπεσκευασμένα ἀγγεῖα βεβλαμμένα νεώτερα. Παραπλησίας διακοσμήσεως ἀγγεῖα εὑρέθησαν ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Κνωσῷ [4].

[1] Hall ἔ. ἄ. 37 ἑξ. Κουρουνιώτης Ἀρχ. Ἐφ. 1906, 236.

[2] Τὸ κατάστικτον ἔδαφος εἶνε σύνηθες εἰς τὰ πρώιμα μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα. Πρβ. Müller, *Athen Mitt.* 1909 σ. 309.

[3] Ὅμοιον ἀγγεῖον εὑρέθη ἐν τῷ Β θολωτῷ τάφῳ τοῦ Θορικοῦ, ἀποκείμενον ὑπ' ἀριθ. 3693 ἐν τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικοῦ μουσείου ὑπὸ τὴν θήκην 75, πρβ. Staïs *Coll. mycén.* 134 (μετ' αὐτοῦ εὑρέθη καὶ τὸ Ἀρχ. Ἐφ. 1895 πίν. 11, 1), ἕτερα δὲ ἐν Πύλῳ, Müller ἔ. ἄ. 305 ἑξ. πίν. XVIII, XIX.

[4] Στάης Ἀρχ. Ἐφ. 1895 πίν. 10, πρβ. σ. 255-6 καὶ τὰς αὐτόθι παραπομπάς, προσέτι δὲ Hörnes *Urgesch. d. bild. Kunst* 260 ἑξ. 285 ἑξ. BSA, VII 66 Burrows ἔ. ἄ. 63.

6) Πίν. 8, 1, ὕψ. 0·33, πηλὸς ὠχροπράσινος, ὠχρότερος πάντων τῶν ἄλλων ἀγγείων (ὁ πίναξ ὅμως εἶνε ὑπερβολικὸς ἐν τῇ ὠχρότητι καὶ τῇ ἀφανείᾳ τοῦ πρασίνου). Ὁ πυθμὴν πλατὺς ὡς τὸ 1. Αἱ λαβαὶ ἔχουσι τὸν ἕτερον πόδα αὐτῶν ὑψηλότερον ἤτοι πρὸς τὸν λαιμὸν κείμενον (λαβαὶ κάθετοι) εἶνε δὲ διάτρητοι χάριν καλλιτέρας ὀπτήσεως. Ἐπὶ τῶν χειλέων τὸ γραμμικὸν κόσμημα, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων τοῦ 1. Ἐπὶ τῆς κοιλίας ἓξ φυτὰ φοίνικος, ὧν τὰ μὲν ὑπὸ τὰς λαβὰς εἶνε ἧττον πλούσια καὶ βραχύτερα, τὰ δὲ λοιπὰ τρία ἀναβαίνουσι μέχρι τοῦ λαιμοῦ καὶ εἶνε μᾶλλον ἀνεπτυγμένα. Πάντα ἐκφύονται ἐκ τῆς ἀνωτάτης τῶν περὶ τὸν πόδα τοῦ ἀγγείου ζωνῶν καὶ ἔχουσι καυλὸν ὀζώδη ἕνεκα τῆς ὑποτιθεμένης κλαδεύσεως τῶν κάτω φύλλων. Ἐνιαχοῦ τὰ κενὰ τῆς ἐπιφανείας τῆς κοιλίας ἔχουσι πρὸς συμπλήρωσιν ἐπιγεγραμμένα κοσμήματα ἄσχετα. Ὁ γράψας τὸ ἀγγεῖον τεχνίτης ἀπομιμεῖται ἔν τινι βαθμῷ τὴν φύσιν, οὐχὶ δὲ ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ κατὰ συνθήκην καὶ σχηματικῶς πως. Ἡ πλαγία διάταξις τῶν εὐκάμπτων καυλῶν τῶν φυτῶν τούτων ἰδιάζει εἰς τὴν αἰγαίαν τέχνην [1].

7) Εἰκ. 16, ὕψους 0·175, πηλὸς ὠχροπράσινος,

Εἰκὼν 16. Μυκηναϊκὸς εὐρυπύθμενος τρίωτος πίθος.

λαβαὶ καὶ πυθμὴν ὡς τοῦ 6. Ταινίαι περιφερεῖς

[1] Riegl, *Stilfragen* 118, πρβ. Ἀρχ. Ἐφ. 1888 πίν. 10, 8, 14. *Μυκῆναι* πίν. 10 (τὸ ἕτερον τῶν ποτηρίων τοῦ Βαφειοῦ) καὶ πίν. 6, 3 καὶ σελ. 78. Ἀρχ. Ἐφ. 1895. 250 ἑξ. πίν. 11, 1. 1906, 233, πίν. 12. *Excavat. at Phylakopi* 127. Πρβ. καὶ τὰ παραπλησίας διακοσμήσεως ἀγγεῖα τῆς Πύλου Müller, *Athen. Mitt.* 1909, σ. 312 ἑξ. πίν. XXI, XXII, καὶ σ. 320, προσέτι δὲ τὰ ἐν τῷ κειμένῳ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 10, 13, 20 ἀγγεῖα. Ὅρα καὶ τὰς ἐνταῦθα εἰκόνας πίν. 5, 8 καὶ εἰκ. 9.

Ἐτυπ. 32.11.10.

περὶ τὸν πυθμένα, ὑπ' αὐτὸν δὲ κύκλοι συγκεντρικοί. Ἐπὶ τοῦ ὤμου φολιδωτὸν κόσμημα ἐξ ἁπλῶν γραμμῶν μετὰ μιᾶς ἐπιμήκους στιγμῆς ἐν ἑκάστῃ φολίδι· πρβ. FL. X, 62.

8) Ὕψ. 0·09, πηλὸς ἐρυθρόλευκος, λαβαὶ ὡς τοῦ 1 καὶ 2, βάσις πυθμένος ἐξέχουσα ὡς κυμάτιον πέριξ περισσότερον ἢ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 5. Περὶ τὸν πυθμένα μία ζώνη πλατεῖα, περὶ τὴν κοιλίαν δύο καὶ περὶ τὸν λαιμὸν μία. Μεταξὺ τῶν λαβῶν τρὶς κυκλοτερὲς κόσμημα (οὐδαμοῦ ἐσώθη ἄρτιον) πλῆρες διὰ γραμμῶν ἀβακοειδῶς διασταυρουμένων καὶ συνδεόμενον διὰ γραμμῶν οὕτως, ὥστε ὑπομιμνήσκει τὰς σπείρας τὰς συνεχομένας διὰ γραμμῶν σχηματιζουσῶν γωνίας παρεμβαλλομένας μεταξὺ τῶν σπειρῶν· ὑφ' ἑκάστην λαβὴν ἀσαφὲς κυκλικὸν ἢ ἑλικοειδὲς κόσμημα διπλοῦν [1].

Β'. Οἰνοχόη.

9) Πίν. 9, 2, ὕψ. 0·20, πηλὸς λευκοπράσινος, στόμιον περιφερικὸν μετὰ πρόχου ῥαμφώδους προσκεκολλημένης εἰς τὸ χεῖλος. Τὸ κόσμημα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ 2 ἐν μιᾷ ζώνῃ [2].

Γ'. Τρίωτα πυξιδοειδῆ («ἀρτοειδῆ») μεγάλης διαμέτρου μετὰ καμπύλης καὶ συμπεπιεσμένης τῆς κοιλίας πρὸς τὸν πυθμένα, ὅστις εἶνε γραπτὸς ὑποκάτω· 10-17.

10) Πίν. 8, 2. Ὕψ. 0,055, πηλὸς ὠχρόλευκος, ἐπὶ τῆς κοιλίας τρία φύλλα κισσοῦ (πρβ. ἀρ. 13) μετὰ μακροῦ κυματοειδοῦς διγράμμου μίσχου ἕκαστον μεταξὺ τῶν λαβῶν· περὶ τῆς πλαγίας ἀναπτύξεως τοῦ μίσχου ὅρα ἀρ. 6. Ὑπὸ τὸν πυθμένα κόσμημα ὡς τὸ 14, εἰκ. 18, *β* [3].

11) Εἰκὼν 17, *α*. 18, *δ*, ὕψους 0·075, πηλὸς ὠχροπράσινος· ἐπὶ τοῦ ὤμου σπεῖραι συνεχόμεναι, ὑπὸ τὴν κοιλίαν κύκλῳ ἀμφιπελεκόμορφα κοσμήματα, μεταξὺ δὲ κυματοειδεῖς γραμμαί. Πρβ. FL, XXVI, 193.

12) Εἰκὼν 17, *ζ*, ὕψ. 0·08, πηλὸς ὠχρέρυθρος· ἐπὶ τῆς κοιλίας σύστημα ἐκ γραμμῶν κυματοειδῶν ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ κατερχομένων ἀνὰ δύο. Μεταξὺ τῶν δυάδων ὁμοίως κυματοειδὴς γραμμὴ στικτή. Ὑπὸ τὴν κοιλίαν κόσμημα εἰκ. 18, *γ*.

13) Εἰκ. 17, *β*, ὕψ. 0·075, πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ἐπὶ τῆς κοιλίας τρία φύλλα κισσοῦ ὡς τὸ 10, ὑποκάτω κόσμημα ὡς τὸ τοῦ 14 (=εἰκ. 18, *β*).

14) Εἰκὼν 17, *γ*, ὕψ. 0·06, πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ἐπὶ τῆς κοιλίας τὸ γνωστὸν κυματοειδὲς κόσμημα περιβαλλόμενον ὑπὸ στικτῆς γραμμῆς, ὑπὸ τὴν κοιλίαν τὸ κόσμημα εἰκ. 18, *β*.

15) Ὕψ. 0·135, πηλὸς καὶ διακόσμησις ὅμοια πρὸς τὸ προηγούμενον· πρόσθετοι ἐνταῦθα μεταξὺ τοῦ κυματοειδοῦς κοσμήματος στικτοὶ ῥόδακες.

16) Ὕψ. 0·10 ὅμοιον τῷ προηγουμένῳ ἐλλιπές.

17) Λίαν ἐλλιπὲς ὅμοιον.

Τὰ τοῦ σχήματος τούτου — μεγάλα τὰ πολλὰ μορφῆς συνήθους κυκλικοῦ ἄρτου — ἀγγεῖα δὲν εὑρέθησαν ἐν τοῖς τάφοις τῆς Ἑλλάδος, τοῖς ἀντιπροσωπεύουσι τὴν ἐσχάτην μυκηναϊκὴν περίοδον, ἐν ᾗ ἀφθονοῦσιν οἱ ἑτερόστομοι ἀμφορίσκοι [1]. Τὰ τῆς ἐσχάτης μυκηναϊκῆς περιόδου πυξιδοειδῆ ἀγγεῖα (πρβ. τοὺς τάφους τῆς Αἰγίνης ἀνωτέρω) δὲν ἔχουσι τὴν κοιλίαν οὕτω καταπεπιεσμένην. Εἶνε ὅμως συγγενέστατα καὶ ἀποτελοῦσι συνέχειαν παραδόσεως τοῦ αὐτοῦ σχήματος.

Δ'. Τρίωτα πυξιδοειδῆ μετὰ καθέτου τῆς κοιλιακῆς πλευρᾶς 18-21.

18) Πίν. 7, 2, ὕψ. 0·135, πηλὸς ὠχρέρυθρος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τὸ κυματοειδὲς κόσμημα ὅπερ καὶ εἰς τὰ 14-17, ἀλλ' ἀποκολλώμενον ἐκ τῆς κατὰ τὴν βάσιν αὐτοῦ ταινίας ὡς ὅρος, ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τοῦ ὁποίου εἶνε «πεδιὰς» διὰ στικτῶν γραμμῶν πεπληρωμένη. Ὑφ' ἑκάστην λαβὴν ἀνηρτημένη σπειροειδὴς γραμμὴ (ἕλιξ). Ἐπὶ τῆς καθέτου πλευρᾶς τῆς κοιλίας ζώνη κυματοειδῶν γραμμῶν ὡς

[1] Τὰ ἀβακοειδῶς πληρούμενα φύλλα εἶνε συνήθη ἐν τῷ πρωΐμῳ μυκηναϊκῷ χρόνῳ. Müller ἔ. ἄ. σ. 314.

[2] Ὁμοία περίπου οἰνοχόη εὑρέθη ἐν Παλαικάστρῳ τῆς Κρήτης *BSA* IX (1902-3) 285 (= Hall ἔ. ἄ. 27, εἰκ. 39). Τὸ κόσμημα ὅμοιον ἐν Βαφειῷ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1889, 154, πίν. 7, 19. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου διεφθάρη κατὰ τὸ τέλος τοῦ αἰγαίου πολιτισμοῦ, ὡς δεικνύει τὸ ἐν Φαιστῷ εὑρεθὲν ἀγγεῖον *Monum. ant.* 1904, 644 εἰκ. 112. Κρᾶμα τῆς διακοσμήσεως τοῦ ἀγγείου 1 καὶ τῆς τοῦ 9 εἶνε ὁ κόσμος τοῦ κρατῆρος τῆς Φαιστοῦ *Monum. ant.* 1902, πίν. 8.

[3] Πρβ. παρόμοιον κόσμημα πυθμένος ἐν *BSA* XI, 275 εἰκ. 6 α.

[1] Παραπλήσιον κατὰ τὸ σχῆμα καὶ τὸν κόσμον ἀγγεῖον εὑρέθη μεθ' ἑνὸς φέροντος παράστασιν συγγενῆ πρὸς τὸ ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. 6 ἀγγεῖον ἐν τῷ θολωτῷ τάφῳ τοῦ Βόλου, ἀλλὰ δὲν ἐδημοσιεύθη, ἅτε κακῶς διατηρούμενον (Κουρουνιώτης *Ἀρχ. Ἐφ.* 1906, 238). Ἐπίσης ἐν τῷ Β θολωτῷ τάφῳ τοῦ Θορικοῦ εὑρέθησαν μετὰ τοῦ ἀγγείου *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895. πίν. 11, 1 δύο ὅμοια τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀγγεῖα ἀποκείμενα ἐν τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ὑπ' ἀριθ. 3690-1 ἐν τῇ θήκῃ 75 (Staïs *Coll. mycén.* 134)· πρβ. καὶ τὸ ἐκ τῆς νεκροπόλεως τῆς Φαιστοῦ ἐν *Mon. ant.* 1904, 563, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τινὰ εὑρήματα σχετικὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνάγωνται οὐχὶ εἰς τὴν τελευταίαν μυκηναϊκὴν περίοδον, ἀλλὰ πρότερον.

α β γ δ ε ζ

Εἰκὼν 17. Μυκηναϊκὰ ἀγγεῖα.

γ α β δ

Εἰκὼν 18. Πυθμένες ἀρτοειδῶν ἀγγείων.

εἰκὼν 17, ζ, ὑπὸ τὴν κοιλίαν δὲ εἴτε ὑπὸ τὸν πυθμένα κόσμημα οἷον πίν. 7, 2α.

19) Ὕψ. 0·15, πηλὸς ὠχροπράσινος. Ἐπὶ τοῦ στικτοῦ ὤμου ὑφ' ἑκάστην λαβὴν ἀνὰ ἓν κυματοειδὲς κόσμημα, μεταξὺ τῶν λαβῶν ἀνὰ ἓν μεμονωμένον καρδιόμορφον φύλλον ἔχον τὴν κορυφὴν πρὸς τὰ ἄνω καὶ ὑπομιμνῆσκον τὰ πολυσύνθετα τοῦ 4· ἐπὶ τῆς καθέτου πλευρᾶς τῆς κοιλίας κυματοειδεῖς γραμμαί, ὡς εἰς τὸ 18, καὶ ὑπὸ τὸν πυθμένα κόσμημα, οἷον τὸ τοῦ 18 περίπου. Φέρει ὑπὸ τὸν πυθμένα ὀπὰς ἐπισκευῆς ὡς τὸ ἀριθ. 5.

20) Εἰκ. 19, ὕψ. 0·045, πηλὸς ὠχροπράσινος. Ἐπὶ τοῦ ὤμου τρία ἄνθη μετὰ μίσχου εἰκ. 20 (ἡ

Εἰκὼν 19. Πυξιδοειδὲς μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον.

Εἰκὼν 20. Ἄνθος τοῦ ἀγγείου εἰκ. 19.

ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ μεσαίου φύλλου γραμμὴ δὲν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἀγγείου, ἡ δὲ οὐρὰ τοῦ ἄνθους καμπυλοῦται ὑποκάτω μέχρι τῆς κορυφῆς αὐτοῦ) ὅμοια πρὸς τὴν nymphaea caerulea [1]. Ἐπὶ τῆς καθέτου πλευρᾶς τῆς κοιλίας συνεχὲς κυματοειδὲς κόσμημα (πυθμὴν ἐλλιπής).

21) Εἰκ. 17, ε, ὕψ. 0·075. Ἐπὶ τοῦ ὤμου κυματοειδὲς μέλαν κόσμημα κάτω, τὸ δὲ λοιπὸν στικτόν. Ἐπὶ τῆς κοιλίας δύο περιφερικὰ συστήματα μικρῶν τόξων, ὑπὸ τὸν πυθμένα συγκεντρικοὶ κύκλοι εἰκ. 18α.

Ε'. Κύπελλον μόνωτον.

22) Εἰκ. 21, ὕψ. 0·085, πηλὸς ὠχροπράσινος·

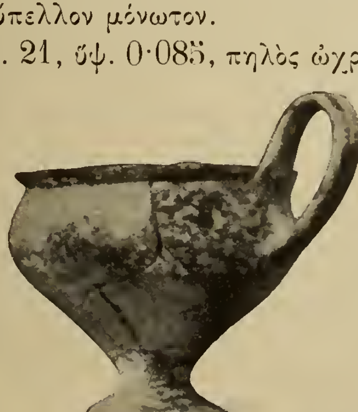

Εἰκὼν 21. Κύπελλον μυκηναϊκὸν μόνωτον.

[1] JHS 1902 σ. 336-7 πίν. XII, 2. 1903 σ. 196 εἰκ. 12· πρβ. καὶ Phylakopi πίν. XXIII καὶ σελ. 126 ἑξ. Πρβ. ὅμως καὶ Müller *Athen. Mitt.* 1909 σ. 309 καὶ 316 εἰκ.

τὰ χείλη, ἡ λαβὴ καὶ ὁ ποὺς μέλανα. Σχῆμα πρβ. FL, XLIV 86, ἀλλ' ἡ λαβὴ ὑπερέχει τῶν χειλέων [1].

Ζ'. Σκυφοειδὴς πρόχους μετὰ καλύμματος.

23) Εἰκ. 17, δ, ὕψ. 0,07, σχῆμα πρβ. FL ἔ.ἄ. 90. Ἐπὶ τῆς κοιλίας πέντε πλούσιαι περὶ μέλανα ὀφθαλμὸν σπεῖραι, συνδεόμεναι δι' ἐφαπτομένων καμπύλων γραμμῶν [2]. Ἐπὶ τῶν παχειῶν γραμμῶν τῶν σπειρῶν ἔχει **λευκὰς** στιγμάς, ἐπὶ δὲ τῶν μελάνων ὀφθαλμῶν τῶν σπειρῶν ῥόδακας **λευκοὺς** στικτοὺς (πρβ. ἄνω σελ. 188-9). Ἐπὶ τῶν χειλέων εἶνε προσκεκολλημένον πῶμα (πίν. 8, 3) κοσμούμενον διὰ φύλλων κισσοῦ (ὁ περιβάλλων ταῦτα μέλας κύκλος ἔξω φέρει ἐπίσης **λευκὰς** στιγμὰς καταστραφείσας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον), φέρον ὀπὴν περιφερῆ ἐν μέσῳ, ἑκατέρωθεν δ' αὐτῆς ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτως πρὸς ἄλληλα μικρὰν λαβὴν καὶ ἠθμόν. Ἡ λαβὴ ἐχρησίμευε πιθανῶς, ἵνα προσδένηται κινητὸν πῶμα καλύπτον τὴν κεντρικὴν περιφερῆ ὀπὴν τοῦ καλύμματος τοῦ ἀγγείου οὕτως, ὥστε, ὅτε ἔκλινέ τις αὐτό, πρὸς χύσιν ἀναμφιβόλως, τὸ κινητὸν πῶμα δὲν μετετοπίζετο. Δὲν γνωρίζω ἄλλο ἀγγεῖον μυκηναϊκὸν φέρον, οἷον τοῦτο, κάλυμμα. Τὸ ἀγγεῖον ἴσως ἦτο προωρισμένον πρὸς παρασκευὴν ἀφεψημάτων, ὑπηρετοῦν ὡς τὰ νῦν τεϊοδοχεῖα. — Ἕτερόν τι μεμονωμένον τεμάχιον ἀγγείου τοῦ αὐτοῦ τάφου δεικνύει ἐπίσης λευκοῦ χρώματος ἴχνη: λευκὴν γραμμὴν ἐπὶ παχυτέρας ζώνης μελαίνης.

Η'. «Στάμνοι» μετὰ τεσσάρων λαβῶν ὁριζοντίων, ὧν δύο παρὰ τὸν λαιμόν, ἕτεραι δύο δὲ κατὰ τὴν κοιλίαν μείζονες, 24-5.

24) Εἰκ. 22, ὕψ. 0·48, πηλὸς πρασινωπός. Κόσμημα διὰ χρώματος *ἀμαυροῦ*: διπλῆ γραμμὴ ὡς ζώνη ἀμελῶς γεγραμμένη περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλίας χωρίζει τὸ ὅλον ἀγγεῖον εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ ἀνώτερον, ὁριζόμενον διὰ ζώνης κατὰ τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, φέρει τὸν κυρίως κόσμον. Οὗτος συνίσταται εἰς τέσσαρα κάθετα γραμμικὰ δικτυωτὰ συστήματα ἢ πλέγματα ἐκτεινόμενα μεταξὺ τῶν λαβῶν ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῆς ζώνης τῆς κοιλίας. Τὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου καὶ ὁ κόσμος

[1] Πρβ. καὶ τὸ τῆς Πύλου Müller ἔ. ἄ. σελ. 323, πίν. XXIV, ἀρ. 3, ὅπερ ὅμως ἔχει καὶ προχοΐδας.

[2] Πρβ. τὸ ἀγγεῖον τοῦ δευτέρου τάφου τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν Staïs ἔ. ἄ. 25, ἀρ. 221. Müller ἔ. ἄ. 322.

εἶνε ἀσυνήθη, οὐχὶ ὅμως ἄγνωστα· παρόμοιον ἀγ-

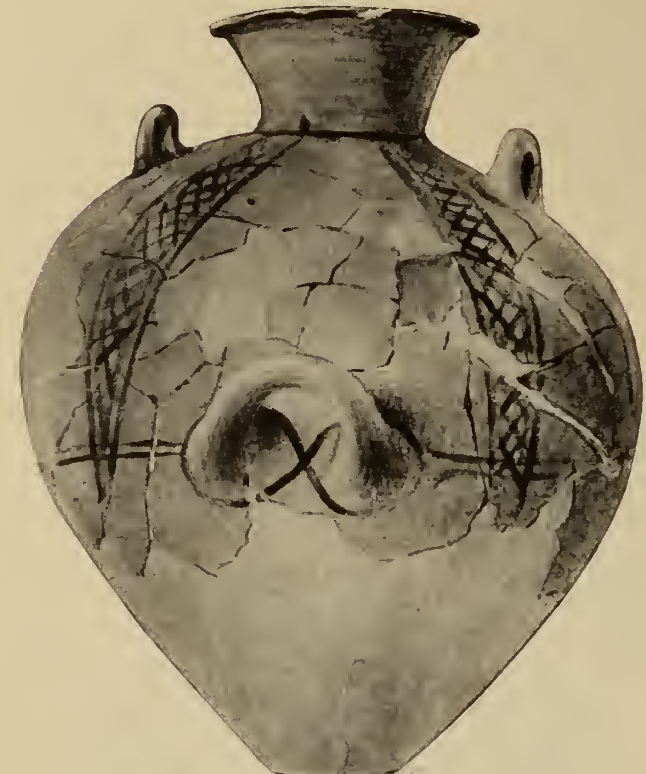

Εἰκὼν 22. Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον γραπτὸν ἀμαυρῷ χρώματι.

γεῖον εὑρέθη ἐν Ὀρχομενῷ ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἐν Ἀθήναις ἀνέκδοτον εἰσέτι· προσέτι ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς Φαιστοῦ [1]. Ἐπίσης παρόμοιον κατὰ τὸ σχῆμα, ἀλλ' ἀσυγκρίτως πλουσιώτερον εἰς κόσμον εἶνε ἓν ἐν Μυκήναις εὑρεθέν [2]· τὰ δύο ταῦτα ἀγγεῖα διαφέρουσιν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα κατὰ τοῦτο μόνον, ὅτι δηλ. αἱ μικραὶ παρὰ τὸν λαιμὸν λαβαὶ ἀντὶ νὰ εἶνε ὁριζόντιαι, εἶνε κάθετοι. Παραπλήσια πρὸς τὸ θηβαϊκὸν εἶνε καὶ ἕτερα δύο ἀγγεῖα, ὧν τὸ ἓν εὑρέθη ἐν τῷ τετάρτῳ τάφῳ τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν [3], τὸ δ' ἕτερον ἐν τῷ ἕκτῳ [4], ἐλλείπουσιν ὅμως ἀπὸ τούτων αἱ μικραὶ λαβαὶ ἤτοι ταῦτα εἶνε δίωτα ἀμαυρῷ χρώματι γεγραμμένα, τὸ δὲ δεύτερον καὶ ἔχει μεταξὺ τῶν πλεγμάτων πολύποδας. Ὁ κόσμος τῶν πλεγμάτων ἔχει, νομίζω, τὴν αὐτὴν ἀρχήν, ἣν καὶ ὁ κόσμος τῶν ἀγγείων ἀριθ. 5.

25) Εἰκ. 23, ὕψ. 0·45, πηλὸς ἐρυθρωπός, χρῶμα («βερνίκιον») μέλαν *ἀμαυρόν*. Τὸ σῶμα τῶν λαβῶν εἶνε ῥαβδωτόν. Κατὰ τὴν βάσιν τῶν μεγάλων λαβῶν περιθέει τὴν κοιλίαν ζώνη πλατεῖα, ὑπεράνω δὲ τῶν λαβῶν ἑτέρα ζώνη ὁμοία περιθέει τὸν ὦμον φέρουσα διὰ πυκνοτέρου — μελαντέρου — χρώματος ἑλικοειδῆ γραμμήν. Μεταξὺ ἀμφοτέρων τῶν ζωνῶν κόσμημα λίαν ἐφθαρμένον καὶ ἀπροσδιόριστον. Μεταξὺ τῆς ζώνης τοῦ ὤμου καὶ ἑτέρας ζώνης, περιθεούσης τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, εἶνε τρίγωνα πλήρη διὰ γραμμῶν παραλλήλων· αἱ βάσεις τῶν τριγώνων εἶνε εἰς τὴν περὶ τὸν λαιμὸν ζώνην, αἱ δὲ κορυφαὶ εἰς τὴν τοῦ ὤμου. Μεταξὺ τῶν κορυφῶν τῶν τριγώνων εἶνε συγκεντρικὰ τόξα, ὧν τὰ ἄκρα καταλήγουσιν ἐπὶ τῆς ζώνης τοῦ ὤμου. Τρίγωνα περίπου ὅμοια, ἀλλ' ἀντιστρόφως ἔχοντα τὴν βάσιν καὶ τὴν κορυφήν, ὑπάρχουσι περὶ τὸν ὦμον τοῦ ἐκ Ναυπλίας ἑτεροστόμου ἀμφορίσκου (μυκηναϊκῆς συλλογῆς τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ἐν Ἀθήναις ἀριθ. 3559) ὡς καὶ ἑτέρων ἀγγείων ἐκ Σαλαμῖνος (π. χ. ἀριθ. 3622) ἀνηκόν-

Εἰκὼν 23. Μυκηναϊκὸν ἀγγεῖον γεγραμμένον ἀμαυρῷ χρώματι

[1] *Monum. ant.* 1904, 613 εἰκ. 110.
[2] FL, ἀρ. 380. Staïs ἔ. ἄ. 91 ἀρ. 1126.
[3] Ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὰς θήκας 29-30.
[4] Ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ μυκηναϊκῇ συλλογῇ ἐν Ἀθήναις ἐν θήκῃ 50 ἀρ. 948, Staïs ἔ. ἄ. 64.

των εἰς τὸ τέλος τῶν μυκηναϊκῶν χρόνων. Νομίζω ὅμως, ὅτι τὸ Θηβαϊκὸν ἀγγεῖον, ὅπερ χωρίζεται ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς μυκηναϊκῆς ἐποχῆς καὶ τῶν ἀρχῶν τῆς γεωμετρικῆς διὰ μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος, ὁριζομένου ὑπὸ τῶν ἀγγείων τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου μὴ ἀντιπροσωπευομένης ἐν τῷ τάφῳ, εἶνε παλαιότερον προϊὸν ἐπιμόνου τοπικῆς παραδόσεως τῶν προμυκηναϊκῶν χρόνων, ὡς δεικνύει καὶ ἡ ἀλαμπὴς βαφὴ τῶν κοσμημάτων αὐτοῦ [1]. Ἐκ τῆς ἀδιακόπου δὲ παραδόσεως, ἣν κατέλιπον τὰ χαρακτὰ καὶ γραπτὰ ἀγγεῖα τῶν χρόνων ἐκείνων, διατηρεῖται καὶ τὸ ἐν λόγῳ κόσμημα [2]. Τὴν αὐτὴν δὲ καταγωγὴν ἔχουσι τὰ συγκεντρικὰ τόξα [3].

Προσέτι εὑρέθησαν ἐν τῷ θαλάμῳ τοῦ τάφου·

Δίσκος χαλκοῦς (διαμ. 0,068) ἐλαφρῶς κοιλόκυρτος, λεπτότατος, λεῖος, φέρων τέσσαρας μικρὰς ὀπὰς κατὰ τὴν περιφέρειαν· ἦτο ἴσως πλάστιγξ ζυγοῦ [4].

Ὀδοὺς κάπρου φέρων μικρὰν ὀπήν, χρήσιμός ποτε πρὸς κάλυψιν σκυτίνου κράνους [5].

Τέσσαρα θραύσματα μικροῦ ἀνοικτοῦ ἀγγείου ἐξ ἀλαβαστίτου λίθου, ἢ μαρμάρου περιέχοντός ποτε πιθανῶς ἐρυθρὸν χρῶμα, ὡς κρίνω ἐκ τῶν ἐλαχίστων λειψάνων τοιούτου χρώματος, ἅτινα διατηροῦνται ἐν τῇ ἐσωτερικῇ παρειᾷ τοῦ ἀγγείου. Μοὶ φαίνεται, ὅτι εἶνε γεῶδες χρῶμα, ἐν πάσῃ περιπτώσει ὅμως ὑποθέτω, ὅτι εἶνε φῦκος πρὸς καλλωπισμὸν τοῦ προσώπου ἢ τοῦ σώματος ἐν γένει. Τοι-

[1] Ὅτι δὲ καὶ τὰ τῆς Σαλαμῖνος ἀγγεῖα δὲν εἶνε δείγματα νέας καινοφανοῦς προόδου, ἀλλ' ἐκνίκησις τεχνικῶν μορφῶν παμπαλαίων, ἀφ' ὧν δὲν εἶχε χωρισθῆ ὁ ἁπλοῦς λαὸς κατὰ τοὺς μυκηναϊκοὺς χρόνους, φαίνεται ἐκ τῆς παρατηρήσεως, ἣν ἐποιήσατο ὁ Τσούντας *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1898, 204, ὅτι πῶμα πυξίδος τῆς Σαλαμῖνος εἶνε ὅμοιον τοῖς ἐκ τῶν κυκλαδικῶν τάφων. Πρβ. καὶ τὰ περὶ Ἀφιδνῶν εἰρημένα ὑπὸ τοῦ Wide *Athen. Mitt.* 1896, 385 ἑξ.

[2] Πρβ. Dörpfeld-Schmidt *Troja und Ilion* I, Beil. 38,1. Τσούντα *Προϊστ. ἀκροπ.* σ. 175 εἰκ. 83, πίν. 6, 1. 7, 3β. σ. 253, εἰκ. 156. σ. 151, εἰκ, 66 (χειροποίητον καὶ μετ' ἀλαμποῦς βαφῆς ἐν μυκηναϊκῷ τάφῳ). σ. 192 ἑξ. 243. Σωτηριάδης *Ἀρχ. Ἐφημ* 1908 πίν. 5, 1 σ. 95.

[3] Τσούντας ἔ. ἄ. σ. 202 πίν. 18, 4, 11, πίν. 23. σ. 280 εἰκ. 218 καὶ σ. 378 εἰκ. 308. *Excavations at Phylakopi* 134. Πρβ. καὶ τὰ μυκηναϊκὰ κοσμήματα *Ἀρχ. Ἐφ.* 1896 σ. 6, 13. E. Hall ἔ. ἄ. 43 εἰκ.

[4] Πρβ. Τσούνταν *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1889, 156, πίν. 8. 4. *Μυκῆναι* 121. Staïs ἔ. ἄ. 157 ἀρ. 1855-1860.

[5] Τσούντας *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1887, 166, 2. 1888 πίν. 8, 12. *Μυκῆναι* 80 ἑξ. Staïs ἔ. ἄ. 79 ἑξ. 49.

αῦται καλλυντικαὶ ὗλαι ἐτίθεντο εἰς τοὺς τάφους ἔκπαλαι [1], τὰ δὲ λίθινα ἀνοικτὰ ἀγγεῖα ἦσαν προσφορώτατα πρὸς τριβὴν καὶ παρασκευὴν τοιούτων σκευασιῶν [2].

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εὑρημάτων δυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν, ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἀνάγεται εἰς χρόνους τοὺς ἀρίστους τῆς λεγομένης μυκηναϊκῆς περιόδου.

Ὅτι ἔχομεν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ στιλπνόχρωμα καὶ ἀμαυρόχρωμα ἀγγεῖα, δὲν εἶνε πρωτοφανές· καὶ ἐν Στειριᾷ τῆς Ἀττικῆς [3] καὶ ἐν Ἄργει [4] καὶ ἐν Διμηνίῳ [5] εὑρέθησαν ὁμοῦ τοιαῦτα ἀγγεῖα [6].

«Ἰδιάζων καὶ λαμπρὸς τύπος (τοῦ μυκηναϊκοῦ ῥυθμοῦ) εὑρέθη εἰς μεγάλους [7] ἀμφορεῖς τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Evans ὠνόμασε τὸν ῥυθμὸν τῶν λαμπρῶν αὐτῶν μυκηναϊκῶν ἀμφορέων *ῥυθμὸν τοῦ ἀνακτόρου* (Palace style). Οἱ ἀμφορεῖς οὗτοι ἔχουσι σχῆμα ἀνοικτὸν καὶ σφαιρούμενον ἄνω, κάτω δὲ στενούμενον, βραχὺν λαιμὸν κυλινδρικόν, τρία ὦτα κατὰ τοὺς ὤμους, στόμιον καὶ χείλη πλατυνόμενα καὶ ἐπιπεδούμενα ἄνω, ἐξαίρετον δὲ γραπτὴν διακόσμησιν, ἀνθεμωτὴν διὰ καστανοῦ χρώματος ἐπὶ τῆς ξανθῆς τοῦ πηλοῦ ἐπιφανείας. Τὰ ἀγγεῖα τοῦ ῥυθμοῦ τούτου εἶνε τὰ ἀρχαιότερα καὶ λαμπρότερα τῶν μυκηναϊκῶν. Εὑρέθησαν δὲ παρόμοια τεμάχια εἰς ἕνα ἐκ τῶν τάφων τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν· καὶ εἰς τάφον δὲ θολωτὸν τοῦ Θορικοῦ τῆς Ἀττικῆς ἀνεῦρεν ὁ Στάης [8] ἀγγεῖον μέγα τοῦ αὐτοῦ ῥυθμοῦ» [9]. Οἱ ἀνωτέρω λόγοι, ἂν ἐξαιρέσῃ τις τὰ περὶ τοῦ μεγέθους, καθ' ὃ ὑπερέχουσι τὰ κρητικά, τὰ περὶ τοῦ χρώματος τοῦ πηλοῦ καὶ τοῦ βερνικίου, ποκίλλοντος εἰς τὰ ἀγ-

[1] Πρβ. Τσούνταν *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1898, 155, 161, 163, 186, 196· καὶ *Προϊστ Ἀκροπ.* 341-2. Ἐν Δελφοῖς εὑρέθη πυξὶς πλήρης ἐρυθροῦ φύκους ἐν τάφῳ τοῦ 500 περίπου π. Χρ., ἐν δὲ Ῥιτσώνᾳ (Μυκαλησσῷ;) τῆς Βοιωτίας πυξὶς περιέχουσα λευκὸν φῦκος ἐν τάφῳ τοῦ δ' αἰῶνος περίπου π. Χρ.

[2] Τσούντας *Ἀρχ Ἐφ.* 1898, 185

[3] *Ἀρχ. Ἐφ.* 1895, 221.

[4] BCH 1904, 378.

[5] *Προϊστ. Ἀκροπ.* 151.

[6] Περὶ τῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν βασιλικῶν τάφων ὅρα Staïs ἔ. ἄ 25, 64 κ. ἀ.

[7] Μέχρι 1·20 ὕψ.

[8] *Ἀρχ. Ἐφ.* 1896, 223 πίν. 11. Πρόσθες τούτοις τὰ ἐκ Βαφειοῦ, Μυκηνῶν καὶ Φυλακωπῆς (JHS 1904 πίν. XI XIV. Burrows ἔ ἄ. 87), τὰ ἐκ Βόλου (*Ἀρχ. Ἐφ.* 1906, 211 ἑξ.) καὶ τὰ ἐκ Πύλου (Dörpfeld *Ath. Mitt.* 1908, 313, 3158. Müller αὐτόθι 1909 σ. 269 ἑξ.).

[9] Ξανθουδίδης *Ἀθηνᾶ* 1904 σ. 377.

γεῖα τῶν Θηβῶν, ἐφαρμόζονται καὶ ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω ἀριθ. 1-8 περιγραφέντων χαρακτηριστικῶν τριώτων πίθων ἢ «ἀμφορέων». Τὸ βερνίκιον τῶν θηβαϊκῶν ἀγγείων, ἐξαιρουμένων τῶν ὑπ' ἀρ. 24-5 ἀμαυρὸν χρῶμα ἐχόντων καὶ μὴ σχηματιζόντων ἐπίπεδα τὰ χείλη, εἶνε πάντοτε στιλπνόν πως, ἀλλ' ἀποκλίνει πρὸς τὸ μέλαν ἀμαυρόν, ὅταν ὁ πηλὸς ἢ τὸ πηλῶδες γαλάκτωμα, δι' οὗ ἠλείφθη ἡ ὄψις τοῦ ἀγγείου, εἶνε λευκάζον ὠχρόν [1], ἀποκλίνει δὲ πρὸς τὸ καστανοῦν, ὅταν ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρωπός.

Εἶνε γνωστόν, ὅτι ὁ Evans διήρεσε τὸν πολιτισμὸν τῆς Κρήτης, τὸν ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὸν χαλκοῦν αἰῶνα, εἰς τρεῖς περιόδους, ἃς ἐκάλεσε *πρῳϊμον, μεσαίαν* καὶ *τελευταίαν μινωϊκήν* [2], ἑκάστην δὲ τούτων διήρεσεν εἰς τρεῖς ὑποδιαιρέσεις: πρώτην, δευτέραν, τρίτην (=I, II, III). Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ὅρος *μινωϊκὸς* ἢ *κρητικὸς* πολιτισμὸς ἐφάνη λίαν στενὸς πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν πολλαχοῦ ἔξω τῆς Κρήτης ἐμφανιζομένων ὁμοίων ἢ συγγενῶν μορφῶν τοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Τσούντας [3] καὶ ὁ Evans [4] ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ ὅρου *κυκλαδικὸς* πρὸς δήλωσιν τῶν παραλλήλων πρὸς τὰς κρητικὰς περιόδων τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Κυκλάδων. Τοιουτοτρόπως ὅμως εἵμεθα ἠναγκασμένοι νὰ εὕρωμεν ἄλλο ὄνομα διὰ τὸν αὐτὸν πολιτισμὸν ἐν Πελοποννήσῳ ἢ ἀλλαχοῦ, ἔνθα οὗτος εὑρίσκεται [5]. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ ὅρος *ἀχαϊκὸς* [6] δὲν εἶνε ἀσφαλής, τῆς περὶ Ἀχαιῶν θεωρίας μὴ οὔσης βεβαίας [7], νομίζω, ὅτι ἀσφαλέστερος εἶνε ὁ ὁρισμὸς *αἰγαῖος πολιτισμός,* οὗ γίνεται ἤδη χρῆσις [8]. Εἶνε ἐνδεχόμενον, ὅτι ὁ πολιτισμὸς οὗτος θὰ εὑρεθῇ καὶ ἀλλαχοῦ, ὡς εὑρέθη ἤδη ἐνιαχοῦ [9], ἔξω τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἀλλ' ἡ κοιτὶς αὐτοῦ εἶνε ἡ λεκάνη τούτου τοῦ πελάγους μετὰ τῶν περὶ αὐτὸ ἀκτῶν.

[1] Πρβ. τὰ ἀγγεῖα τοῦ θολωτοῦ τάφου τοῦ Βόλου, Κουρουνιώτης, *Ἀρχ. Ἐφ.* 1906 σ. 237-9.

[2] A. J. Evans *Système de classification des époques successives de la civilisation minoenne.* (Κολόβωσις τοῦ συστήματος τούτου ἐν *Congrès intern. d'Archéol. Athènes* 1905, 209). Πρβ. Ξανθουδίδην *Ἀθηνᾶ* 1904, 379. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1906, 127. Burrows ἔ. ἄ. 41 ἑξ. 52 ἑξ. Lagrange ἔ. ἄ. 26 ἑξ. Hall, *The decorative art of Crete in the bronze age* 1907.

[3] *Ἀρχ. Ἐφ* 1898, 137.

[4] Burrows ἔ. ἄ. 42.

[5] Πρβ. ἤδη τὸν Bulle *Orchomenos* 53.

[6] Karo, *Archiv. f Religionswiss.* VII, 1904, 117.

[7] Πρβ. Mackenzie *BSA* XII, 1906-7, 216, von Duhn *Archiv f. Rel -Wis.* 1909, 185.

[8] Burrows ἔ. ἄ. 42, Lagrange ἔ. ἄ. 43 κ. ἀ.

[9] Πρβ. *BSA* 1907, 405 *Athen Mitt.* 1908, 295 ἑξ.

Πάντα τὰ πρὸ τῶν μεγάλων κρητικῶν ἀνασκαφῶν γνωστὰ ὡς *μυκηναϊκὰ* ἔργα καὶ δὴ ἀγγεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὰς τρεῖς ὑποδιαιρέσεις τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου, τὰ δ' ἀγγεῖα τοῦ θηβαϊκοῦ τάφου πεποιημένα κατὰ τὸν «ἀνακτορικὸν ῥυθμὸν» ἀντιστοιχοῦσιν ἀκριβέστερον πρὸς τὴν δευτέραν ὑποδιαίρεσιν τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου. Συνήθως τὰ κρητικὰ ἀγγεῖα τοῦ χρόνου ἐκείνου εἶνε σχημάτων μεγάλων, τοῦτο δὲ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν βασιλικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀνακτόρων, ἐν οἷς κυρίως εὑρέθησαν· ἀνάλογα δὲ εἶνε τὰ εὑρεθέντα ἐν Κακοβάτῳ τῆς Πύλου [1] διότι καὶ ταῦτα προέρχονται κατὰ μεγάλην πιθανότητα ἐκ βασιλικῶν τάφων. Ὡς μία δὲ τῶν ἀποδείξεων τούτου δύναται νὰ προσαχθῇ καὶ τὸ πόρισμα τῆς παραβολῆς αὐτῶν καὶ τῶν μετ' αὐτῶν εὑρεθέντων ἄλλων πολυτίμων κτερισμάτων πρὸς τὰ τοῦ τάφου τῶν Θηβῶν. Οὐ μόνον τὸ σχῆμα τῶν τριώτων πίθων (ἀρ. 1-8) ἀλλὰ καὶ ὁ γραπτὸς κόσμος τοὐλάχιστον τῶν ὑπ' ἀριθ. 2, 3, 4, 6, 9, 10, 13-18 ἀγγείων τοῦ τάφου τῶν Θηβῶν ὑπάρχει ἐν μέρει ἢ ὅλος καὶ ἐπὶ τῶν τῆς Πύλου ἀγγείων. Ἡ διαφορὰ εἶνε ὅτι τὰ τῆς Πύλου εἶνε μείζονα καὶ πλουσιώτερα· οὗτος δ' εἶνε κυρίως ὁ λόγος, δι' ὃν ταῦτα εἶνε σκεύη ἀληθῶς βασιλικά, ἐν ᾧ τὰ τῶν Θηβῶν εἶνε μικρότερα καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἧττον πλούσια, καίπερ λίαν φιλόκαλα καὶ κομψότατα τὰ πλεῖστα· τὰ τῶν Θηβῶν ἀγγεῖα εἶνε πλουσίου τινὸς γένους κειμήλια. Τὸ αὐτὸ δὲ πόρισμα ἐξάγεται καὶ ἐκ τῶν πλουσίων ἐξ ἐλέφαντος καὶ ἠλέκτρου κτερισμάτων τῆς Πύλου, ἅτινα καθ' Ὅμηρον [2] εἶνε ἀξιοθαύμαστος βασιλικὸς πλοῦτος [3], ἐν ᾧ τὰ ἐκ πολυτίμων ὑλῶν κοσμήματα τοῦ σώματος, ἤτοι οἱ ὅρμοι ἢ τὰ περιδέραια τοῦ τάφου τῶν Θηβῶν, ἔχουσι παράλληλα εὑρήματα συχνὰ εἰς τοὺς συνήθεις θαλαμοειδεῖς τάφους, οἷοι οἱ τῆς κάτω πόλεως τῶν Μυκηνῶν. Κατὰ ταῦτα οἱ τάφοι τῆς Πύλου καὶ ὁ τῶν Θηβῶν παρέχουσιν ἡμῖν μέτρον κρίσεως περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ πλούτου καὶ τῆς κατασκευῆς τῶν ἀνακτόρων τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἀστικῶν οἰκιῶν τῶν ἐπιφα-

[1] Πρβ. Dörpfeld καὶ Müller ἔ. ἄ.· ὅρα ἄνω σ. 234 σημ. 8.

[2] Ὀδ. δ 73.

[3] Dörpfeld, ἔ. ἄ. 315.

νῶν «ἰδιωτῶν» ἀνάκτων τῶν χρόνων ἐκείνων, οἵτινες ὁρίζονται μεταξὺ τοῦ 1600 καὶ 1410 περίπου π. Χρ.[1]. Συνάμα δὲ προστίθεται ἓν ἔτι τεκμήριον πρὸς πίστωσιν τῆς γνώμης ὅτι, καθ' ὃν χρόνον κατεσκευάζοντο θαλαμοειδεῖς ἐν τῷ βραχώδει ἐδάφει τάφοι, ἐκτίζοντο καὶ θολωτοὶ ὑπὸ τῶν πλουσιωτέρων ἢ τῶν βασιλέων[2]· διότι βεβαίως σύγχρονοι τεχνῖται ἐποίησαν τὰ ἀγγεῖα τῆς Πύλου καὶ τὰ τῶν Θηβῶν, ἀφ' οὗ ἀντλοῦσιν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐν γένει ταμείου σχημάτων καὶ παραστατικῶν μορφῶν, καίπερ ἐν διαφόροις τόποις, πιθανῶς δὲ καὶ ἐργαστηρίοις ἐργαζόμενοι, ὡς ἀποδεικνύει ἡ διαφορὰ τοῦ πηλοῦ.

Αἱ παραστάσεις τῶν Θηβαϊκῶν ἀγγείων διακρίνονται κυρίως εἰς τρεῖς τάξεις· διότι ἄλλοτε μὲν ἀπομιμοῦνται τὴν φύσιν πιστῶς, ἄλλοτε δὲ μετὰ ἥττονος πίστεως, μείζονος δὲ σχηματισμοῦ (σχηματοποιήσεως), καὶ ἄλλοτε φέρουσι κοσμήματα ἀλλότρια πρὸς πᾶσαν μίμησιν τῆς φύσεως. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἀνάγονται τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθ. 20 (εἰκ. 19) καὶ τὰ ὑπ' ἀρ. 10 (πίν. 8, 2), 13 (εἰκ. 17 *β*) καὶ 23 (εἰκ. 17, *δ*, πίν 8, 3) τὰ εἰκονίζοντα μετὰ πολλῆς ἀκριβείας φύλλα κισσοῦ. Ὅμοια πρὸς ταῦτα εἶνε τεμάχια ὡς τὸ τῆς εἰκ. 24, ἅτινα συνελέχθησαν ἐν τῷ ἀγρῷ τῷ κειμένῳ ταπεινότερον τοῦ ἀνασκαφέντος τάφου, πρὸς Δ αὐτοῦ καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν ἀτραποῦ, ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τάφων οὐχὶ πρὸ μακροῦ χρό-

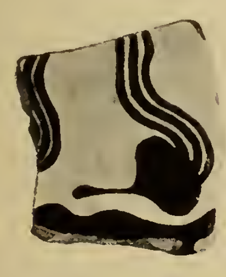

Εἰκ. 24. Φύλλον «κισσοῦ» ἐκ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου.

Εἰκ. 25. Κρίνον ἐκ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου.

νου ἀνασκαφέντων (σελ. 210). Ἐν τῷ αὐτῷ μέρει συνέλεξα καὶ ἄλλα ὁμοιότατα τὸ πλεῖστον τοῖς ἀνωτέρω ἀγγείοις θραύσματα, ὧν ἀξιόλογον ἔκρινα τὸ εἰκ. 25, ὅπερ ἐπίσης μετὰ φυσικότητος εἰκονίζει

[1] Πρβ. Burrows ἔ. ἄ. 78, 93, 94, 96, 98 κ.ἀ. [Ὁ D. Fimmen, οὗ τὸ βιβλίον *Zeit und Dauer der kretisch-mykenischen Kultur* 1909, ἐγνώρισα κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς τυπώσεως τοῦ ἄρθρου τούτου στιγμήν, καταβιβάζει ὀλίγον (πρβ. σ. 101) τὰς χρονολογίας ταύτας, δεχόμενος 1550-1400. (Πρβ. Hawes ἔ. ἄ. 18)].

[2] Πρβ. καὶ ἄνω σελ. 223 σημ. 3. Ἐνιαχοῦ ἡ φύσις τοῦ ἐδάφους ἠνάγκαζε τοὺς ἀνθρώπους νὰ κατασκευάζωσιν ἀντὶ ὀρυκτῶν κτιστοὺς τάφους· οὕτω ἐν Παγασαῖς· πρβ. Τσούνταν *Μυκῆναι* 133-4 Burrows ἔ. ἄ. 29 ἑξ. κ.ἄ.

κρίνον, ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Κρήτης[1] τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν τελευταίαν αἰγαίαν περίοδον I, σύνηθες δὲ καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου Ἑλλάδος[2]. Τὰ θραύσματα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅτι ὁ ἐνταῦθα χῶρος περιεῖχε καὶ ἄλλους τάφους συγχρόνους πρὸς τὸν ἀνασκαφέντα καὶ ὅτι, ἂν ὁλόκληρον τὸ ἐνταῦθα μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον εἶνε σύγχρονον τῷ ἀνασκαφέντι τάφῳ, ἡ ἀκμὴ τῶν Θηβῶν κατὰ τὴν εὐρεῖαν μυκηναϊκὴν περίοδον πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τοῖς χρόνοις, τοῖς διακρινομένοις ἐπὶ φυσιοκρατίᾳ τινὶ ἐν τῇ τέχνῃ, προηγουμένοις δὲ τῆς τελευταίας μυκηναϊκῆς περιόδου ἤτοι τῆς τελευταίας αἰγαίας III. Τότε ἡ ἱστορία τοῦ τόπου τούτου πλέκεται περὶ τὸν μῦθον τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως Κάδμου, ἐκτίσθη δὲ τὸ ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Καδμείας ἀνευρεθὲν ἀνάκτορον αὐτοῦ, οὗ τὰ τοιχογραφήματα ἀπεικονίζουσι καὶ κρίνα[3].

Ἐπίσης πιστῶς ἀντιγράφουσι τὴν φύσιν τὰ ὑπ' ἀρ. 1, 5 καὶ 24 ἀγγεῖα, ἅτινα κατὰ τὴν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ δοθεῖσαν ἐξήγησιν τῆς διακοσμήσεως αὐτῶν πρέπει νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τὴν μεσαίαν αἰγαίαν περίοδον III (1800-1700 π. Χρ.)[4]. Ἀλλά, ἂν παραβάλωμεν ἀγγεῖα τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου III, οἷα τὰ ἐξ Αἰγίνης πίν. 4, 13. 5, 11. 6, 2, βλέπομεν ὅτι ἡ διακόσμησις ἐκείνη δὲν εἶνε ἀποκλειστικὸν κτῆμα τῶν παλαιοτέρων χρόνων καὶ ὅτι ἑπομένως ἡ τελευταία αἰγαία περίοδος II δύναται νὰ εἶνε γέφυρα τῶν παλαιοτέρων χρόνων πρὸς τοὺς τῶν αἰγινητικῶν ἀγγείων.

Ἧττον πιστὴν ἀντιγραφὴν τῆς φύσεως δεικνύει τὸ ὑπ' ἀριθ. 2 ὡς καὶ πάντα τὰ φέροντα τὸ κυματοειδὲς κόσμημα, τὸ δηλοῦν ἀνώμαλον ἔδαφος. Τὸ κόσμημα ὅμως τοῦτο, ἀπαντῶν κατὰ τὴν τελευταίαν αἰγαίαν περίοδον I, II καὶ III (πρβ. πίν. 4, 2, 5, 11. 5, 12), δὲν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὡς τεκμήριον ἀκριβοῦς χρονολογίας. Ἡ οἰνοχόη τοῦ Παλαικάστρου (ὅρα σ. 225, σημ. 2), ἡ ὁμοία πρὸς τὴν τῶν Θηβῶν πίν. 9, 2 ἀποδίδεται ὡς ἐξαίρεσίς τις εἰς τὴν τελευταίαν αἰγαίαν περίο-

[1] *JHS* 1903, 189 εἰκ. 8, 10.

[2] Müller ἔ. ἄ. σ. 288, 295, 313.

[3] *Ἀρχ. Ἐφ.* 1909, 95, πίν. I 7, III 2.

[4] Burrows ἔ. ἄ. 63.

δον I[1], εἰς τὴν αὐτὴν δὲ περίοδον πρέπει νὰ ἀναχθῶσι τὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα τοὺς πυθμένας εἰκ. 18 ἢ ἄλλους παρομοίους[2].

Ἐπίσης ἧττον πιστὴν ἀντιγραφὴν τῆς φύσεως ἐμφανίζει ὁ ὑπ' ἀρ. 6 (πίν. 8,1) πίθος ὁ φέρων εἰκόνας φοινίκων. Τὸ δένδρον ἀποδίδεται ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς, ἀλλὰ τὸ σχέδιον δὲν εἶνε ἐν γένει οὕτως ἀληθές, «ὥστε ὁ θεατὴς νὰ ἐννοῇ τὸ εἶδος ἐκ πρώτης ὄψεως». Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ τεχνίτου ὡς ἓν ὅλον, καθὼς οἱ τοῖχοι τῶν ἀνακτόρων, ὧν τὰς γραφὰς μιμεῖται οὗτος. Τοῦτο εἶνε ὁ «ἀρχιτεκτονικὸς ρυθμός», ὅστις χαρακτηρίζει τὴν ἀγγειογραφίαν τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου II. Ἂν δ' ἀποβλέψωμεν καὶ εἰς τὰ ἀνόργανα συμπληρώματα, ἅτινα εἶνε γεγραμμένα μεταξὺ τῶν δένδρων πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου, ὑπάρχουσι δὲ καὶ εἰς ἄλλα ἀγγεῖα τοῦ τάφου (π. χ. στιγμαὶ ἀρ. 4 κ. ἀ.), βλέπομεν ἕτερον χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς τέχνης τῶν αὐτῶν χρόνων, τὴν μισοκενίαν (horrorem vacui), ἥτις εἶνε ξένη πρὸς τὴν τελευταίαν αἰγαίαν περίοδον III· τὰ ἀγγεῖα ταύτης ἔχουσι πολλάκις οὕτως ἀραιὰ καὶ μεμονωμένα τὰ κοσμήματα, ὥστε ἄνθρωπος, ἀγνοῶν τοὺς ἀρχαίους χρόνους, θὰ ἔλεγεν ὅτι ἐγράφησαν αὐτόχρημα κατὰ τὴν ἰδιορρυθμίαν τῆς Secession ἢ τοῦ art nouveau τῶν καθ' ἡμᾶς ἡμερῶν[3].

Τὸ ἀγγεῖον 25 φέρει κόσμον, καταγόμενον, ὡς ἐρρήθη ἤδη, ἐκ παμπαλαίων νεολιθικῶν ἀγγείων χαρακτῶν ἢ γραπτῶν, καὶ δεικνύει ὅτι ἀντιπροσωπεύει τεχνικὴν παράδοσιν διάφορον ἢ τὰ λοιπὰ ἀγγεῖα τοῦ τάφου, παράδοσιν δηλαδὴ ξένην πρὸς τὴν ἐκ νότου βιομηχανίαν, εἰς ἣν ἄγει ἡμᾶς ὁ ὑπ' ἀρ. 6 πίθος, ὁ φέρων τοὺς φοίνικας, φυτὸν μὴ ἀπαντῶν μὲν ἐπὶ τῶν κρητικῶν ἀγγείων[4] εἰσέτι, ἀλλὰ ἰθαγενὲς ἐν νοτίαις χώραις μακρὰν τῆς Βοιωτίας ὄν.

Ἡ παράδοσις αὕτη εἶνε ἴσως ἐγχωρία βοιωτική, διότι ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, ἔνθα ἡ τέχνη κατὰ τὴν νεολιθικὴν ἐποχὴν εἶνε λίαν συγγενής[5], δὲν εἶνε ἄγνωστος ὁ διάκοσμος οὗτος, οὐδ' ἐπιβάλλεται νὰ ἀποδώσωμεν αὐτὸν εἰς μεσημβρινὴν ἐπίδρασιν, ἀφ' οὗ τοιαῦτα κοσμήματα εἶνε κοινὸν κτῆμα τῶν

[1] E. Hall ἔ. ἀ. 27.
[2] Πρβ. *BSA* XI (1904-5) 275, εἰκ. 6α.
[3] Ὅρα ἄνω σ. 196 ἀρ. 17 καὶ πίν. 6, 5.
[4] Müller ἔ. ἀ. 312.
[5] Πρβ. Τσούνταν, *Προϊστ ἀκρ* 189, 221, 260, 385, 388, 396 ἑξ.

νεολιθικῶν χρόνων τῆς τε βορείου Ἑλλάδος καὶ τῶν βορειοτέρων χωρῶν, πρὸς ἃς ὑπάρχει συγγενὴς ὁμοιότης[1]. Ἀλλὰ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶνε κατὰ τὸ πλῆθος καὶ τὴν διάθεσιν τῶν λαβῶν ὅμοιον πρὸς τὸ 24 (τούτου τὸ κόσμημα εὕρηται καὶ ἐν Ὀρχομενῷ), ἐπίσης δ' ὅμοιον καὶ κατὰ τὴν ἀμέλειαν, μεθ' ἧς ἐξετελέσθη ἡ γραφή. Τὰ δύο ταῦτα ἀγγεῖα, παραβαλλόμενα πρός τινας τῶν μεγάλων πίθων τοῦ τάφου (ἀρ. 2, 4), δεικνύουσιν ὁμοιότητα μὲν σχήματος κατὰ τὴν κοιλίαν, διαφορὰν δέ τινα κατὰ τὸν λαιμὸν καὶ τὸν πυθμένα καὶ ἐν τῇ ὅλῃ ὄψει, ὥστε φαίνονται ὡς μερική τις μίμησις σχήματος ξένων ἐπεισάκτων ἀγγείων γενομένη ὑπὸ ἐπιτοπίου ἐργαστηρίου, ἠναγκασμένου νὰ δουλεύῃ ἔτι εἰς παλαιῶν ἐγχωρίων μορφῶν παράδοσιν.

Κατὰ ταῦτα ἔχομεν ἐν τῷ τάφῳ ἀγγεῖα, ἅτινα συμφώνως πρὸς τὰς ἐν Κρήτῃ γενομένας μελέτας ἀνάγονται εἰς τὴν μεσαίαν αἰγαίαν περίοδον III καὶ εἰς τὴν τελευταίαν I καὶ II ἤτοι εἰς χρόνον κείμενον μεταξὺ περίπου τοῦ 1800 καὶ 1410 π. Χρ.. Τοῦτο ὅμως θὰ ἠνάγκαζεν ἡμᾶς νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ θηβαϊκὸς τάφος ἦτο συνεχῶς ἐν ἐνεργείᾳ καθ' ὅλας τὰς ἀνωτέρω τρεῖς ἐποχάς, ἤτοι ἐπὶ χρόνον ἀνερχόμενον περίπου εἰς 400 ἔτη κατ' ἀνώτατον ὅρον, 300 δὲ κατὰ κατώτατον, ὅπερ καθ' ἑκατέραν περίστασιν εἶνε ἀδύνατον, ἐπειδὴ οὔτε αἱ οἰκογένειαι τῶν ἀστῶν ἦτο δυνατὸν νὰ διατηρηθῶσιν ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐν ἀδιασπάστῳ συνεχείᾳ, οὔτε ἐπιστώθη μέχρι τοῦδε παράδειγμά τι διαδοχικῆς χρήσεως τάφου τινὸς ὑπὸ διαφόρων γενῶν ἐν οὕτω μακροῖς διαδόχοις χρόνοις. Καὶ ἡ διάσωσις δὲ τῶν ἀγγείων, ἅτινα ἐφάνησαν ἐν τοῖς ἀνωτέρω παλαιότροπά πως, καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑπολάβῃ αὐτὰ ὡς παλαιότερα τῶν ἄλλων, δεικνύει ὅτι ξένοι, ἤτοι μὴ συγγενεῖς, δὲν ἐποιήσαντο χρῆσιν τοῦ τάφου τούτου· διότι ξένοι ἄνθρωποι, καταλαμβάνοντες τὸν τάφον πρὸς ἰδίαν χρῆσιν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς θὰ ἐκάθαιρον βεβαίως αὐτὸν παντὸς ἀλλοτρίου προγενεστέρου λειψάνου. Ἄλλως τε, ἂν ἐξέλθωμεν τῶν μερικῶν παρατηρήσεων, τὰ ἀγγεῖα πάντα φέρουσιν ἐν γένει τὸν χαρακτῆρα ἔργων οὐχὶ ἀπεχόντων χρονικῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀξιολόγως, ἀλλὰ τοὐναντίον συγχρόνων.

[1] Τσούντας ἔ. ἀ. 367 ἑξ., 378 εἰκ. 308. Hörnes ἔ. ἀ. σ. 265 εἰκ. 90, σ. 267 εἰκ. 95· — πρβ. 371 εἰκ. 112 — πίν. VI, 9.

Ἐτυπ. 24.11 10

Νομίζω λοιπόν, ὅτι ἡ γενομένη εἰς περιόδους διαίρεσις τῆς κρητικῆς τέχνης, ἂν δὲν ἔχῃ ἄλλο τι πρωτὸν γενικώτερον, δὲν δύναται ὅμως νὰ ἰσχύῃ τελείως ἐν τῇ βορείῳ Ἑλλάδι, καὶ ὅτι ἡ κατὰ τὰς κρητικὰς περιόδους διάκρισις τῶν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ τάφῳ εὑρεθέντων θηβαϊκῶν ἀγγείων εἰς διαφόρους χρονολογίας δὲν δύναται νὰ στηριχθῇ.

Ἐξήγησίν τινα τοῦ ἀσυμβιβάστου δυνάμεθα νὰ δώσωμεν, ἂν δεχθῶμεν, ὅτι τὰ ἀγγεῖα ταῦτα, ἢ τοὐλάχιστον τὰ ὑπολαμβανόμενα ὡς παλαιότερα, δὲν κατεσκευάσθησαν εἰς ξένας πρὸς τὴν Βοιωτίαν χώρας, οἷον ἐν Κρήτῃ, ἔνθα εἶνε κατὰ τὸ δυνατὸν βέβαιον, ὅτι ἡ τέχνη ἦτο λίαν προηγμένη, ὥστε ἡ χώρα νὰ μὴ ἐξαρτᾶται ἔξωθεν κατὰ τὴν προμήθειαν ἀγγείων, ὑπάρχουσι δὲ παραπλήσια ἢ ὅμοια πρὸς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος θηβαϊκὰ ἀγγεῖα. Ὑπῆρχον πάντοτε [1] καὶ ὑπάρχουσιν ἐπιτηδευματίαι περιφερόμενοι ἀπὸ χώρας εἰς χώραν πρὸς ἄσκησιν τῆς τέχνης αὐτῶν, ὁ δὲ κρητικὸς πολιτισμός, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν συνέβαινον ἐν Κρήτῃ καταστροφαί, μεταβάλλουσαι τὰ ἀνάκτορα εἰς ἐρείπια καὶ φυγαδεύουσαι ἀναμφιβόλως μετ' ἄλλων ἀνθρώπων παντοίους τεχνίτας πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος, θὰ ἐξέπεμπεν ὅμως ἐπὶ κέρδει κεραμεῖς εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἔνθα συγγενεῖς ἡγεμονικοὶ οἶκοι ἤκμαζον ἐν πλούτῳ, ὥστε νὰ φιλοκαλῶσιν ἐν τῇ οἰκιακῇ κατασκευῇ. Ἦσαν δὲ τὰ ἀγγεῖα πρώτης ἀνάγκης σκεύη καί, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν κτερισμάτων τῶν τάφων καὶ τῶν λειψάνων τῶν μυκηναϊκῶν οἰκιῶν [2], ἐν πλήθει μεγάλῳ ἀπέκειντο ἐν ταῖς ἀποθήκαις τῶν ἀνθρώπων. Ἂν λοιπὸν δεχθῶμεν, ὅτι τεχνῖται ἐκ τῆς μᾶλλον προηγμένης Κρήτης ἦλθον ἐν διαδόχοις χρόνοις εἰς Βοιωτίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα καὶ εἰσήγαγον ἄλλους τε καὶ τὸν «ῥυθμὸν τοῦ ἀνακτόρου» τῆς Κνωσοῦ, πρέπει νὰ λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἡ ἔπηλυς τεχνοτροπία δὲν ἠδύνατο ἀμέσως νὰ κατισχύσῃ. Συνέβη δέ, ὥστε, καθ' ὃν χρόνον εἶδός τι τῶν παλαιοτέρων ἀγγείων ἠγωνίζετο νὰ κατακτήσῃ τὴν ἀγοράν, εἰσήγοντο ἕτερα, ἀντιπροσωπεύοντα ἓν ἐπὶ πλέον βῆμα προόδου τῆς Κρήτης.

Τὰ τελευταῖα ταῦτα ἠδύναντο ἢ ἕτοιμα νὰ κομίζωνται ἐκ Κρήτης ὑπ' ἐμπόρων, ἢ νὰ κατασκευάζωνται ὑπὸ νεηλύδων τεχνιτῶν ἔξω αὐτῆς ἐν ταῖς ἑκασταχοῦ χώραις, ὡς π. χ. ἐν Βοιωτίᾳ [1]. Ὅταν ὑπολογίσωμεν, ὅτι τὰς χρείας, ἃς σήμερον πληροῦσι τὰ ἐξ ὑάλου, πηλοῦ καὶ παντοίων μετάλλων σκεύη, ἐπλήρουν τότε κυρίως μόνα τὰ ἐκ πηλοῦ, καὶ ὅτι αἱ μυκηναϊκαὶ χῶραι τῆς χέρσου Ἑλλάδος, αἵτινες κοσμοῦνται ὑπὸ ἔργων, οἷος ὁ θησαυρὸς τοῦ Ὀρχομενοῦ, ὁ τοῦ Ἀτρέως, ἡ λιθίνη πλὰξ τοῦ οἴκου τοῦ Κάδμου [2] καὶ τὰ ὅμοια, ἀποδεικνύονται πλήρεις τῶν τοιούτων πηλίνων σκευῶν, δὲν εἶνε δυνατὸν δὲ νὰ λογισθῶσιν ὡς ὑστερήσασαι εἰς τὸν πολιτισμὸν οὕτως, ὥστε νὰ μὴ εἶνε ἄξιαι νὰ κατασκευάσωσι τὰ ἀναγκαιότατα τοῦ βίου σκεύη, ἀγόμεθα νὰ δεχθῶμεν, ὅτι ἐν αὐταῖς δὲν ἔλειπον τεχνῖται κατασκευάζοντες ἀγγεῖα, οἷα τὰ ἀφθόνως προχεόμενα ἐκ τῶν τάφων. Διότι ἢ ἦσαν ἱκανοὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ὀρχομενοῦ καὶ τῶν Μυκηνῶν νὰ κατασκευάσωσι τοὺς ἀνωτέρω θησαυρούς, ὅτε πρέπει νὰ εἶχον καὶ ἀναλόγους πηλοπλάστας, ἢ ἐκάλεσαν τεχνίτας πρὸς τοῦτο «ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν» (ἂν καὶ ἐν Κρήτῃ δὲν εὕρομεν ἀκόμη ὅμοια καλλιτεχνικὰ ἔργα, ἅτινα νὰ δύνανται νὰ ὑποτεθῶσιν ὡς πρότυπα τῶν ἐν τῇ χέρσῳ Ἑλλάδι), ὅτε πάλιν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι χάριν τῆς καθ' ἡμέραν ἀνάγκης καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν ἀξιώσεων τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας θὰ μετεκάλουν ἢ θὰ ἐδέχοντο αὐτοκλήτους ἔξωθεν καὶ τοὺς τεχνίτας κεραμεῖς καὶ θὰ μετεφύτευον οὕτω τὰς τεχνικὰς ἀρχὰς ἑτέρας «ἐπαρχίας» τοῦ «ἀχαϊκοῦ» κόσμου, ζωηρῶς κινουμένου ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου οὐ μόνον πρὸς ἐμπορίαν ἀλλὰ καὶ πρὸς διαποντίους ἐκστρατείας. Δὲν εἶνε δὲ εὔλογον νὰ δεχθῶμεν, ὅτι μόνον ἐν Κρήτῃ ἢ μόνον ἀλλαχοῦ που ἦτο δυνατὸν νὰ παραμείνῃ δέσμιον τὸ τεχνικὸν

[1] Ὀδ. σ. 282 ἑξ.

[2] *AE* 1909, 71 σημ. 1.

[1] Ὑπομιμνήσκω ἐνταῦθα ὅτι ἐν Ὀρχομενῷ ἀγγεῖα φέροντα γραφὰς διὰ τοῦ παλαιοτάτου εἴδους τοῦ βερνικίου (**Urfirnis**) εἶνε κατὰ τὸν Bulle, *Orch.* 16, σύγχρονα πρὸς ἄλλα φέροντα λευκὰς γραμμὰς καὶ συγγενῆ πως τῶν ἀγγείων τῶν Καμαρῶν τῆς Κρήτης (μεσαία αἰγαία περίοδος II). Τὰ δεύτερα ἴσως εἶνε ξενικὸν ἢ ξενίζον προϊόν, ἀγωνιζόμενον κατὰ τῶν πατροπαραδότων ἐγχωρίων ἔργων. Περὶ δὲ τῶν «προμυκηναϊκῶν» γραπτῶν ἀγγείων τῆς Αἰγίνης, ὧν τὰ κοσμήματα καὶ ὁ πηλὸς ἔχουσι παράλληλα ἐν Ὀρχομενῷ καὶ μεταξὺ τῶν ὑπὸ τοῦ Vollgraff εὑρεθέντων ἐν Ἄργει, λέγει ὁ Στάης *AE* 1895, 253 255 ὅτι εἶνε ἰδιόρρυθμα καὶ ἐπιτοπίου ἐν Αἰγίνῃ κατασκευῆς. Μέγιστον στήριγμα τῆς γνώμης ταύτης τοῦ Στάη εἶνε ἀναμφιβόλως ὁ γνωστὸς αἰγινητικὸς πηλός. Πρβ. καὶ *Collect mycén.* 124 σημ.

[2] *AE* 1909, 103 εἰκ.

πνεῦμα πολιτισμοῦ, διακεχυμένου ὄντος καὶ καταδήλου οὕτως ὁμοιομόρφως ἐν ταῖς συνηθείαις καὶ τοῖς λειψάνοις τῶν χωρῶν, ἃς κατῴκουν συγγενεῖς ἂν μὴ ὁμόφυλοι λαοί, καὶ ἐν αἷς εὑρέθησαν τὰ αὐτὰ τεκμήρια τῆς αὐτῆς τεχνικῆς προόδου καὶ τῆς αὐτῆς ἐν πλούτῳ εὐμαρείας [1]. Δὲν γνωρίζω μέχρι τίνος βαθμοῦ πρέπει νὰ δεχθῶμεν ἐγχωρίους τεχνίτας κεραμεῖς ἐν ταῖς χώραις τῆς κυρίως Ἑλλάδος, καὶ μέχρι τίνος καθαρὰν εἰσαγωγὴν ἐμπορευμάτων ἐκ Κρήτης, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ἡ γνώμη, καθ' ἣν πᾶν καλὸν ἔργον, πρὸς ὃ ὑπάρχουσι παραπλήσια ἐν Κρήτῃ, προέρχεται κατ' εὐθεῖαν ἐξ αὐτῆς [2], εἶνε πεπλανημένη, δὲν πρέπει δὲ νὰ παραβάλλωνται τὰ ἔργα ταῦτα, τὰ τοσοῦτον δαψιλῶς εὑρισκόμενα ἐν τῷ οἴκῳ καὶ εἶτα ἐν τῷ τάφῳ τῶν τότε πολιτῶν, πρὸς τὰ ἐξ Ἰαπωνίας ἢ Κίνας ἀγγεῖα τῆς σήμερον, ἅτινα κοσμοῦσι νῦν ἐν μέτρῳ καὶ συνήθως ὡς δείγματα καθαρᾶς πολυτελείας τοὺς οἴκους τῶν λίαν πλουσίων. Ταῦτα εἰς τὸν πολὺν κόσμον εἶνε σήμερον γνωστὰ μόνον ἐκ τῶν μουσείων, ἐν ᾧ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ἀγγεῖα ἦσαν κοινὸν κτῆμα [3].

Κατὰ ταῦτα ὁ τάφος τῶν Θηβῶν ἀνήκει εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τοῦ τελευταίου ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ ἤτοι εἰς τὴν κατὰ τὸν Evans τελευταίαν αἰγαίαν περίοδον II καὶ δὴ εἰς τὸ τέλος αὐτῆς, λογιζομένης τῆς σχετικῆς βραδύτητος, μεθ' ἧς ἀφίκετο οἱονεὶ ὡς κῦμα ἐκ Κρήτης τὸ μέρος τῶν τεχνικῶν διδαγμάτων τὸ ὀφειλόμενον εἰς αὐτήν [4].

[1] Ὑπὸ τὴν δύναμιν ὁμοίων συλλογισμῶν πρέπει νὰ ὑπαχθῶσι καὶ τὰ χρυσᾶ ποτήρια τοῦ Βαφειοῦ.

[2] Αἱ τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀγγλικῆς Σχολῆς ἐν Σπάρτῃ ἀποκαλύψασαι ἀνελπίστως πολιτισμὸν ἴδιον ἀξιολογώτατον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, δεικνύουσι, πῶς πρέπει νὰ σκεφθῶμεν καὶ περὶ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν, ἃς ὑπολαμβάνομεν συνήθως κατωτέρας εἴτε τοῦ Κρητικοῦ πολιτισμοῦ, διότι οὗτος θαμβοῖ ἡμᾶς, εἴτε τῶν Ἀθηνῶν, διότι παρὰ τῶν ἀττικῶν συγγραφέων διδασκόμεθα πολλάκις τὴν περιφρόνησιν πρὸς τὰς ἄλλας χώρας, αἵτινες δὲν παρήγαγον συνηγόρους συγγραφεῖς ἐντοπίους.

[3] Ὅτι πλεῖστα μεγάλα ἀγγεῖα συγγενῆ πρὸς τὰ θηβαϊκὰ καὶ ἐπὶ τῆς χέρσου Ἑλλάδος εὑρεθέντα δὲν προέρχονται ἐκ Κρήτης συνάγει καὶ ὁ Müller ἔ. ἄ. σ. 317 ἑξ.

[4] Ὁ Müller ἔ. ἄ. σ. 324 ὁρίζει τὸν τάφον τῶν Θηβῶν σύγχρονον πρὸς τὸν τοῦ Θορικοῦ καὶ νεώτερον τῶν τῆς Πύλου, τοῦ Βαφειοῦ καὶ τοῦ Ἡραίου· τὴν χρονικὴν ὅμως διαφοράν, ἥτις καὶ εἰς τοπικὰς παραδόσεις δύναται νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς κοινωνικῆς τάξεως τῶν Πυλίων κτητόρων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ, ὑπολαμβάνει καὶ ὁ Müller μικράν. Ἂν δὲ ἡ εὕρεσις τῶν ἀμαυρῶν ἀγγείων ἐν τῷ θηβαϊκῷ τάφῳ εἶνε δυνατὸν νὰ ληφθῇ ὡς τεκμήριον παλαιοτέρας ἡλικίας τοῦ τάφου, τοῦτο εἶνε ἑτέρα ἀπόδειξις ὅτι αἱ ἄγαν λεπταὶ διακρίσεις δὲν δύνανται νὰ εἶνε πολὺ ἀσφαλεῖς Οἱ περὶ ὧν ὁ λόγος τάφοι εἶνε γενικῶς σύγχρονοι πρὸς ἀλλήλους, νεώτεροι δὲ τῶν καθέτων μυκηναϊκῶν τάφων.

Οὐδεὶς ἑτερόστομος ἀμφορεὺς εὑρέθη ἐν τῷ τάφῳ, ὅπερ δὲν ἐκπλήττει, ἀφ' οὗ ἐν τῇ εἰρημένῃ περιόδῳ ἐλλείπουσι συνήθως τὰ ἀγγεῖα τοῦ εἴδους τούτου. Εἴδομεν ὅμως ὅτι εἰς τὸν δρόμον τοῦ τάφου ἐπιπολαίως εὑρέθη νεκρὸς καὶ παρ' αὐτὸν ἑτερόστομος ἀμφορίσκος τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου. Τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εἶνε ἀπόδειξις ὅτι ὁ παρ' αὐτὸ νεκρὸς ἐτάφη ἐνταῦθα ἔν τινι χρονικῇ ἀποστάσει ἀπὸ τῆς τελευταίας πρὸς ταφὴν διανοίξεως τοῦ τάφου. Καὶ θὰ ἠδύνατό τις μὲν νὰ δεχθῇ, ὅτι ἡ χρονικὴ αὕτη ἀπόστασις εἶνε μεγάλη, τόσον, ὥστε ὁ ἐνταῦθα ταφεὶς ἄνθρωπος νὰ ἦτο ἐντελῶς ξένος καὶ ἄσχετος πρὸς τοὺς κτίσαντας τὸν τάφον καὶ ἀποτεθέντας εἰς αὐτόν, ἀλλὰ δι' οὓς λόγους εἶπον ἐν σελ. 215 δέχομαι ὅτι οἱ ἐν τοῖς δρόμοις τῶν τάφων εὑρισκόμενοι νεκροὶ ἐτάφησαν ἐνταῦθα, διότι ἐν τῷ θαλάμῳ ἦτο πρόσφατον πτῶμα, καὶ ὅτι τούτων τῶν νεκρῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ ὀστᾶ ἀπετίθεντο εἶτα εἰς τοὺς ἐν τοῖς θαλάμοις βόθρους. Ἀφ' οὗ λοιπὸν ὁ ἐν τῷ δρόμῳ νεκρὸς εἶνε ὁ τελευταῖος τοῦ γένους ἐνταῦθα ταφείς, δὲν εἶνε παράδοξον πῶς ἡ χρησιμοποίησις τοῦ τάφου ἐπάτησε χρονικῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου III (1400 περίπου π. Χρ.), ὅτε ἐμφανίζονται οἱ μικροὶ ἑτερόστομοι ἀμφορεῖς, οἷος ὁ εὑρεθείς. Ὁ πηλὸς τούτου εἶνε καθαρώτατος καὶ καλῶς ὠπτημένος, ἡ βαφὴ στιλπνὴ καὶ ἡ ὅλη ἐργασία ἐπιμελής, ὥστε νὰ δύναται οὗτος νὰ καταλεχθῇ εἰς τὰ πρῶτα κατασκευασθέντα δείγματα τοῦ εἴδους τούτου ληγούσης τῆς τελευταίας αἰγαίας περιόδου II καὶ ἀρχομένης τῆς τελευταίας περιόδου III ἤτοι τῆς λίαν διαδεδομένης μυκηναϊκῆς περιόδου τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ τάφος οὗτος εἶνε σύγχρονος πρὸς τὴν κτίσιν τῆς οἰκίας τοῦ Κάδμου, ὁ δὲ τελευταῖος ἐν τῷ δρόμῳ ταφεὶς νεκρὸς ἐτάφη περίπου κατὰ τοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἐπυρπολήθη ἡ οἰκία ἐκείνη [1].

Παράρτημα.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἐπιχειρήσω τὴν ἀνασκαφὴν τάφων μυκηναϊκῶν ἐν Θήβαις, προέβην ἔν τισι

[2] *ΑΕ* 1909, σ. 105 ἑξ.

σημείοις τοῦ θηβαϊκοῦ τόπου εἰς δοκιμάς τινας, ὧν τὰ μικρὰ πορίσματα ἴσως οὐδαμοῦ ἄλλοθι εὑρίσκουσι μᾶλλον πρόσφορον θέσιν ἢ ἐνταῦθα.

α'). Ἀνέσκαψα ἐν τῇ θέσει «'ς τοῦ Σκαλτσᾶ», ἥτις κεῖται πρὸς δυσμὰς ἀπέναντι τῆς Δίρκης κρήνης ἐντεῦθεν τῆς θέσεως, εἰς ἣν ὁ Fabricius (*Theben*, Freiburg 1890, 27) τοποθετεῖ ἐσφαλμένως τὰς Ὑψίστας πύλας. Ἐνταῦθα εἶνε λαξευτὸν σπήλαιον (εἰκ. 26) ἐντὸς τοῦ πώρου διακλαδιζόμενον καὶ μέχρι τινὸς κενὸν ἤδη πρότερον ἢ κενωθὲν νῦν ὑπ' ἐμοῦ. Ἀπὸ τῆς ἀμπέλου τοῦ Στυλιανοῦ Ζώγα εἰς τὸ σημεῖον *α* ἡ ἀποτόμως τετμημένη πλευρὰ τοῦ λόφου εἶνε ἀνοικτὴ καὶ παρέχει νῦν εἴσοδον εἰς τὸ σπήλαιον· αὕτη ὅμως ἴσως ἄλλοτε δὲν ὑπῆρχε, διότι ἀκριβῶς ἄνωθεν εἶνε τετράγωνον στόμιον ἀνοικτὸν νῦν, ἄλλοτε δὲ ἴσως κεκλεισμένον διὰ πλα-

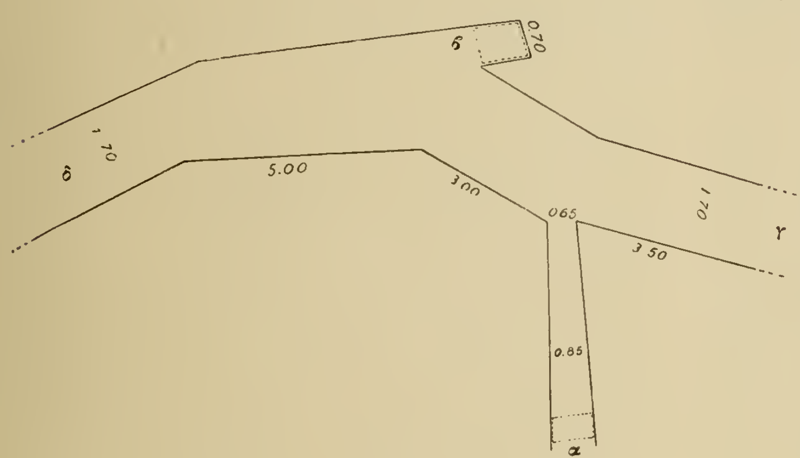

Εἰκὼν 26. Διάγραμμα τμήματος ὑδραγωγείου.

κός, καὶ κατερχόμενον εἰς τὸ σπήλαιον φρεατοειδῶς. Ἡ τομὴ τοῦ βράχου ἔμπροσθεν τῆς ἐκ τοῦ πλαγίου ὀπῆς δεικνύει πως ἐργασίαν, ὡς εἰ ἦτο θάλαμος μυκηναϊκοῦ τάφου, ἀλλὰ τοῦτο εἶνε ἀβέβαιον ἕνεκα τῆς φθορᾶς τοῦ βράχου. Ἀπὸ τοῦ πλευρικοῦ στομίου *α* εἰσερχόμενός τις βαίνει κατηφορικῶς πρὸς Δ, στηρίζων τὴν χεῖρα εἰς ὀπάς, αἵτινες εἶνε λαξευταὶ εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τῆς «ὑπονόμου» ὅμοιαι πρὸς τὰς τῶν φρεάτων (πρβ. Αἰγίνης ἀνωτέρω σελ. 180), ἀλλ' ἐν γραμμῇ παραλλήλῳ πρὸς τὴν κατηφορικὴν κατάβασιν. Ἡ στροφὴ κατὰ τὸ *β* εἶνε μόνον, ἵνα συγκοινωνήσῃ ἡ «ὑπόνομος» πρὸς ἕτερον φρέαρ, οὗτινος τὸ στόμιον κλείεται ἄνωθεν διὰ πλακὸς λίθου. Ἐν τῇ προσχώσει πρὸ τῆς ὀπῆς τῆς εἰσόδου *α* εὗρον τεμάχιον κίονος ἀρραβδώτου πωρίνου, ἐντὸς δὲ τῆς «ὑπονόμου» ἕτερον τεμάχιον αὐτοῦ. Τὸ πρῶτον (ὕψ. 1·30 καὶ περιμ. 1·15) μετήνεγκον εἰς τὸ μουσεῖον Θηβῶν καὶ ἔστησα παρὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ φραγκικοῦ πύργου κατὰ τὴν Δ πλευράν, τὸ ἕτερον ἀφῆκα κατὰ χώραν. Κατὰ τὰ σημεῖα *γ* καὶ *δ* τῆς ὑπονόμου δὲν προυχώρησα, μὴ ἐλπίζων ἄξιόν τι λόγου καὶ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν μου μόνον 300 δραχμάς, δι' ὧν ἐξετέλεσα (20 ὀκτ.-9 νοεμβρ. 1905) πάσας τὰς ἐν τῷ ἄρθρῳ τούτῳ περιγραφομένας ἀνασκαφὰς τῶν Θηβῶν. Πιστεύω ὅτι ἡ ὑπόνομος αὕτη ἐγένετό ποτε πρὸς ἀναζήτησιν ὑδατοφόρων στρωμάτων καὶ ἀγωγὴν ὑδάτων. Παραπλησία, ἀλλὰ μικροτέρων διαστάσεων, ὑπάρχει ἐν μέρει ἀνοικτή, εὐθεῖα, πρὸς Α τοῦ Ἰσμηνοῦ ποταμοῦ κειμένη ἐν τῇ πρὸς αὐτὸν βλεπούσῃ κλιτύι μεταξὺ τῆς νοτανατολικῆς θέσεως τοῦ μεγάλου περιβόλου τῶν Θηβῶν (πρβ. τὸν χάρτην τῆς πόλεως παρὰ Baedeker *Griechenland* καὶ ***Πρακτικὰ*** 1892, 44 κέ.), ἔνθα ἦτο πύργος καὶ πύλη πιθανώτατα, καὶ τῆς ὁμάδος τῶν βορειότερόν πως κειμένων μυκηναϊκῶν τάφων, περὶ ὧν ὁ λόγος ἐν σελ. 210. Ὅμοιαι μεγάλαι ὑπόνομοι πρὸς ἀναζήτησιν ὑδάτων ὀρύσσονται καὶ νῦν ἐν Θήβαις.

β'). Ἑτέραν σκαφὴν ἔκαμα παρὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμήν, 50 περίπου μέτρα πρὸς Ν αὐτῆς (μεταξὺ τῶν μέτρων 99720-99730 παρὰ τὴν γέφυραν), ἐν τῷ ἀγρῷ τοῦ Ι. Δρίτσα πρὸς Α μὲν τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ, Β δὲ τοῦ προαστείου Ἅγιοι Θεόδωροι. Εἰς βάθος 4 μέτρων ἀνοιχθείσης τάφρου 10 μ. μήκους καὶ 4 πλάτους, εὑρέθη ὁ στερεὸς πῶρος καὶ ἐπ' αὐτοῦ τρεῖς τάφοι ῥωμαϊκῶν πιθανώτατα χρόνων. Οἱ νεκροὶ ἔκειντο ὕπτιοι ἡπλωμένοι, ἔχοντες τὰς κεφαλὰς πρὸς Ν καὶ τοὺς πόδας πρὸς Β, τὰς δὲ χεῖρας παραλλήλους τῷ κορμῷ μετὰ τεταμένων τῶν δακτύλων. Ὑπὸ τὸν ἕνα νεκρὸν ἦτο ἕτερος, πιθανῶς οὐχὶ συγγενής, ἅτε βεβλαμμένος σφόδρα καὶ ἐλλιπής, ἀνήκων δὲ ἑπομένως εἰς ἄλλους χρόνους μᾶλλον ἢ ἧττον απομεμακρυσμένους. Ὁ εἷς τάφος εἶχε κεκαλυμμένον τὸν νεκρὸν διὰ τεσσάρων μεγάλων κεράμων, ὧν δύο σωλῆνες καὶ δύο καλυπτῆρες. Οἱ καλυπτῆρες ἔκειντο ἐπὶ τῶν σωλήνων ἀκριβῶς ὡς ἐπὶ τῶν στεγῶν τῶν

οἰκιῶν. Ὁ νεκρὸς κατέκειτο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους νῦν, ἀλλ' ἴσως ἦτό ποτε ἐν ξυλίνῃ θήκῃ ἀφανισθείσῃ. Ἐπὶ τῶν κεράμων εὑρέθη εὐτελὲς μικρὸν ἀγγεῖον ἄγραφον φιαλοειδὲς τεθραυσμένον. Ὁ δεύτερος τάφος καὶ ὁ τρίτος ἦσαν ἄνευ κεράμων, ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ εὑρέθη εὐτελὴς λύχνος, ὡς οἱ ἐν ἀφθονίᾳ εὑρισκόμενοι ῥωμαϊκοὶ ἐν Δήλῳ, καὶ χαλκοῦν νόμισμα (δανάκη;) κατεστραμμένον. Εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῶν τάφων τούτων ἀπόστασιν εὑρέθη ἐπὶ τοῦ στερεοῦ ἐδάφους ἀγγεῖον εὐτελὲς κυλικόμορφον μικρόν, ἐν ᾧ ἦτο ἕτερον μολύβδινον πλῆρες τέφρας. Τοῦτο ἐκαλύπτετο ὑπὸ κεράμου. Προφανῶς ἐνταῦθα ἦτο τάφος νεκροῦ κεκαυμένου, ὅπερ δηλοῖ, ὅτι ἡ καῦσις καὶ ἡ ἁπλῆ ταφὴ ἠσκοῦντο ἀμφότεραι ἐν Θήβαις κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Τοὺς χρόνους τούτους τεκμηριοῦσι καὶ τὰ ὑπεράνω τῶν τάφων ἐν τοῖς χώμασιν εὑρεθέντα τέσσαρα ληκύθια ἐκ μέλανος πηλοῦ ἐξ ἐκείνων, ἅτινα εὑρίσκονται ἐν ταῖς οἰκίαις καὶ τοῖς χώμασι τῆς ῥωμαϊκῆς Δήλου, καλοῦνται δὲ ὑπὸ τῶν χωρικῶν «σουραύλια» ἢ δακρυδόχοι.

Διδακτικὴ περὶ τῆς ἀνυψώσεως καὶ μεταβολῆς τοῦ ἐδάφους ἐνταῦθα εἶνε ἡ τομὴ τῆς τάφρου, ἣν ἤνοιξα, ὡς δεικνύει ἡ εἰκ. 27.

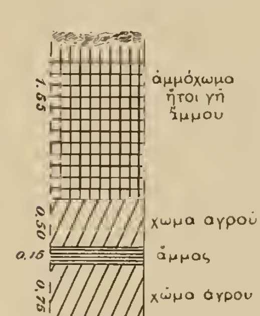

Εἰκὼν 27. Διαστρώσεις τοῦ κινητοῦ ἐδάφους ΒΑ τῶν Θηβῶν.

Ὅτε κατετέθησαν οἱ νεκροὶ ἐνταῦθα, μόνον τὸ πρῶτον ἤτοι κατώτατον στρῶμα (χῶμα ἀγροῦ 1·45, ὑψ.· κακῶς ἡ εἰκ. 27 λέγει μόνον 0·45) ὑπῆρχε, διότι τὰ ὑπερκείμενα στρώματα εὑρέθηθαν ἀδιατάρακτα, ὡς ἐδείχθη ἐξ ἑνὸς κυρίως τάφου, οὗτινος τὸ ἄκρον μόνον ἀπεκάλυψεν ἡ ἐμὴ τάφρος, τὸ δὲ λοιπὸν μέρος ἠρευνήσαμεν διὰ γεφυρωτῆς ὑπονόμου. Ὥστε ἅπαντα τὰ ὑπερκείμενα στρώματα ἐσχηματίσθησαν μετὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους· συνετέλεσε δὲ βεβαίως εἰς τοῦτο καὶ ὁ παραρρέων χείμαρρος, οὐχὶ ὅμως μόνος αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἡ πτῶσις καὶ αἱ δυστυχίαι τῶν ἔκτοτε χρόνων, ὧν ἕνεκα ἡ χώρα εἶχεν ἐρημωθῆ σχετικῶς καὶ δὲν ἐκαλλιεργεῖτο τακτικῶς. Ἂν μόνος ὁ χείμαρρος ἦτο αἰτία, θὰ ὑπῆρχον καὶ προρρωμαϊκαὶ διαστρώσεις ἐν τῷ ἐδάφει καὶ δὲν θὰ ἦτο τὸ κατώτατον στρῶμα γῆ καλλιεργήσιμος μέλαινα ὡς ἡ λιπαρὰ πεδιὰς τῶν Θηβῶν καὶ ἡ τῶν Πλαταιῶν. Ἐκαλλιεργεῖτο δὲ πάντως τὸ στρῶμα τοῦτο καὶ ἀνεκινεῖτο διότι ἐνεῖχε πανταχοῦ μικρὰ τεμάχια κλασικῶν ἀγγείων παντοίων. Ὥστε αἱ καταστροφαί, ἃς ὑπέστη ἡ πόλις τῶν Θηβῶν κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς χρόνους, δὲν ἦσαν ὁλοσχερεῖς, ἔμενε δὲ ἐν τῇ πόλει ἱκανὸς πληθυσμὸς καλλιεργῶν ἐπιμελῶς τὰς περὶ αὐτὴν ἐκτάσεις, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους αἱ Θῆβαι εἶχον ἐρημωθῆ σχετικῶς, μόνον δὲ μικρὸς ἐπὶ τῆς Καδμείας συνοικισμὸς ὑπελείπετο οὐδὲ κώμης ἀξιολόγου τύπον ἔχων [1].

Ἄξιον δ' ἰδίας μνείας εἶνε, ὅτι ὁ Σύλλας, εἰσβαλὼν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐποίησε κακῶς τοὺς Θηβαίους, καίπερ τραπομένους εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων φιλίαν: τὸ ἥμισυ τῆς χώρας αὐτῶν ἀποτεμών, ἔδωκε τοῖς ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἐπιδαύρῳ καὶ Δελφοῖς θεοῖς ἀντὶ τῶν πολυτίμων ἀναθημάτων καὶ χρημάτων, ἅτινα εἶχεν ἁρπάσει ἀπ' αὐτῶν. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ γῆ θὰ εἶχε μείνει ἀργὴ καὶ ἀνεπιμέλητος, μέχρις ὅτου ἀνεσώσαντο αὐτὴν οἱ Θηβαῖοι κατὰ χάριν τῶν Ῥωμαίων [2].

γ'). Ἀνέσκαψα προσέτι εἰς τὴν θέσιν Δραγατσοῦλα μεταξὺ Θηβῶν καὶ Ἀμπελοσαλεσίου ἀριστερὰ τῆς ἐκεῖσε ὁδοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψηλοτέρου τυμβοειδοῦς μεγάλου λόφου, τελευταίου ὁρατοῦ ἀπὸ Θηβῶν πρὸς τὸ ΝΔ τοῦτο μέρος. Κατὰ τὸ Β ἄκρον τῆς καμπύλης καὶ ἐν μέρει ἐπιπέδου κορυφῆς τοῦ λόφου εἶνε βαθὺ στενὸν φρέαρ λαξευτὸν ἐν τῷ πώρῳ καὶ ἀνεσκαμμένον ὑπ' ἀγνώστων. Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λόφου εἶνε εὔσκαπτον ἔδαφος, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει πιθανῶς βόθρον εὐρύν, ἀποστενούμενον πρὸς τὰ κάτω. Ἐν αὐτῷ, καθαρθέντι ἐν μέρει, συνελέξαμεν πλεῖστα θραύσματα ἀγγείων καὶ μεταλλίνων σκευῶν ἢ ὅπλων. Τὰ ἀσφαλῶς παλαιότατα ἀγγεῖα, ἐξαιρουμένων ἀμφιβόλων τινῶν μυκηναϊκῶν, ἦσαν γεωμετρικά, ἔπειτα πλείονα ἦσαν τὰ πρωτοκορινθιακὰ μικρὰ ληκύθια καὶ ἀλάβαστρα μετὰ ζωνῶν ἢ καὶ φολίδων χαρακτῶν ἅμα καὶ γραπτῶν καὶ «τρεχόντων κυνῶν», εἰς δὲ ὑψηλὸς λαιμὸς πρωτοκορινθιακοῦ ληκυθίου κεκοσμημένος μόνον διὰ χαρακτῶν κοσμημάτων. Τοιαῦτα ληκύθια εἶνε

[1] *Στράβ.* 403. *Παυσ.* 9, 7, 6· 8, 33, 2. *ΑΕ* 1909, 115.
[2] *Παυσ.* 9, 7, 4-6.

γνωστὰ ἐξ Ἐλευσῖνος[1] ἀλλὰ καὶ ἐκ Δήλου, ἔνθα εὑρέθησαν ἐσχάτως (1908) ἐν ἀφθονίᾳ μετὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων καὶ ἄλλων πραγμάτων ἐν θέσει, ἥτις ἦτο πιθανῶς ἐπίσης βόθρος παρεμφερὴς τὸ περιεχόμενον πρὸς τὸν ἐν Σουνίῳ ὑπὸ τοῦ Στάη εὑρεθέντα[2] βόθρον. Ἐπίσης ταῦτα εὑρέθησαν ἐν πρωτοκορινθιακοῖς τάφοις τῆς Ῥιτσώνας ἐν Βοιωτίᾳ.

Προσέτι εὑρέθησαν ἐν τῷ βόθρῳ Δραγατσούλας κορινθιακοὶ ἀρύβαλλοι πολλοί, ὧν οἱ πλεῖστοι εἶνε στρογγύλοι τὸν πυθμένα καὶ φέρουσιν ἢ ταινίας διαφοροχρώμους καθέτους, χωριζομένας διὰ γραμμῶν χαρακτῶν, ἢ ἀσπιδηφόρους ἄνδρας ἢ — οἱ πλεῖστοι — τὸ γνωστὸν ἀνθεμόεν κόσμημα τὸ προσφερὲς πρὸς πεταλούδαν. Οἱ ἀρύβαλλοι οὗτοι, οἵτινες οὐδαμοῦ ἐκτὸς τῆς Βοιωτίας εὑρέθησαν ἀφθονώτεροι (εἷς τάφος τῆς Ῥιτσώνας τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ ἕκτου αἰῶνος π. Χρ. περιεῖχεν ὑπὲρ τοὺς 210) κακῶς ἴσως λέγονται συνήθως κορινθιακοί· διότι εἶνε εὐτελὲς προϊὸν βιομηχανικόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀναμφιβόλως ἰθαγενὲς ἐν Βοιωτίᾳ[3].

Τὰ νεώτατα ἀγγεῖα τοῦ βόθρου εἶνε θραύσματα χείλους μεγάλου μελανομόρφου κρατῆρος.

Ἐκ τῶν μεταλλικῶν ἀντικειμένων τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης ἄξια λόγου εἶνε δύο λόγχαι καὶ δρέπανον σιδηρᾶ καὶ πολλὰ λεπτὰ θραύσματα χαλκῶν ἐλασμάτων, ὧν ἓν ὡς ὀμφαλὸς ἀσπίδος ἢ φιάλης ὀμφαλοέσσης, τὰ δὲ λοιπὰ φέροντα ἐμπίεστα κοσμήματα, ὡς ἀνθέμια, ῥόδακας, πλέγματα καὶ ἄλλα ἀσαφῆ σχέδια. Ἓν φέρει γρῦπας ἀντιβλεπομένους, οἵτινες εἶνε ἀξιομνημόνευτοι, διότι καὶ ἐν τῷ βόθρῳ τῆς Δήλου εὑρέθησαν γρῦπες χαλκοῖ, ὑπάρχουσι δὲ καὶ ἄλλαι ὁμοιότητες μεταξὺ τῶν εὑρημάτων τοῦ βόθρου τῆς Δήλου καὶ τοῦ Σουνίου, ὥστε νὰ εἶνε ἀξία μελέτης τινὸς καὶ ἐξηγήσεως ἴσως ἡ συγγένεια αὕτη καὶ ἑπομένως ὁ συγχρονισμὸς τῶν σχετικῶν καθάρσεων καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ἱερῶν ἀποθετῶν.

Ὁ βόθρος καὶ τὸ φρέαρ τῆς Δραγατσούλας ἀνῆκον εἰς ἱερόν τι καταστραφὲν ἐντελῶς. Λείψανα τοῦ ἱεροῦ τούτου εὑρέθησαν ἐν τῷ βόθρῳ πήλιναι κέραμοι στέγης ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν καὶ ἔγχρωμον τεμάχιον ἀνθεμίου ἐξ ἀνθεμωτῆς ἀκροκεράμου, προσέτι δὲ μικρὸν θραῦσμα πωρίνου δωρικοῦ κίονος, ἀλλὰ μικρῶν διαστάσεων (πλ. ῥαβδώσεως 0·05) οὕτως, ὥστε νὰ εἶνε πιθανόν, ὅτι τοῦτο ἀνῆκεν εἰς βάσιν ἀναθήματός τινος μᾶλλον ἢ εἰς μικρὸν ναόν. Παρὰ τὸ ἀνατολικὸν χεῖλος τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου εὗρον καὶ λείψανον τοίχου πωρίνου (τοῦ περιβόλου τοῦ τεμένους;), οὗ σῴζεται εἰς ἔκτασιν 5 μέτρων περίπου ἡ κατωτάτη σειρὰ τῶν λίθων, ἐχόντων μῆκος 1·20. Εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ εὑρεθῶσι καὶ ἄλλα λείψανα τοίχων ἐν τῇ ὑψηλῇ στεφάνῃ τοῦ λόφου, ἀλλ' ὁ δοκιμαστικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐνταῦθα ἐργασίας καὶ ἡ ἀποτυχία τριῶν τάφρων, ἃς ἤνοιξα, προσέτι δὲ ἡ πληροφορία ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Ἀμπελοσάλεσι ἐλιθαγώγησαν ἄλλοτε ἐκ τοῦ λόφου τούτου, μὲ ἤγαγον νὰ ἀπέλθω ἐντεῦθεν. Οὐδὲν ὄνομα ἔχω νὰ δώσω εἰς τὸ ἐνταῦθά ποτε κείμενον ἱερόν, ὅπερ φαίνεται καταστραφὲν ἢ ἁπλῶς ἐγκαταλειφθὲν κατὰ τὸν πέμπτον π. Χρ. αἰῶνα.

δ΄). Παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δίρκης ἐν μυχῷ ἀποτελουμένῳ ὑπὸ ὑδατοβρώτων ὑψηλῶν κροκαλοπαγῶν βράχων, πρὸς Δ τῶν ἀνασκαφέντων δύο μυκηναϊκῶν τάφων, διέκρινα ἐν τῷ ἐδάφει λείψανα ὀρυγμάτων, ὧν ἕν, διευθυνόμενον ἀπὸ Β πρὸς Ν, ἐκαθάρισα. Κάτοψιν καὶ τομὴν αὐτοῦ κατὰ μῆκος δεικνύει ἡ εἰκ. 28. Αἱ τομαὶ τῶν

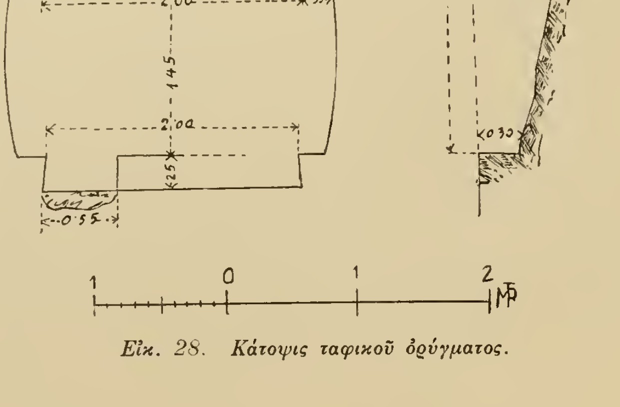

Εἰκ. 28. Κάτοψις ταφικοῦ ὀρύγματος.

[1] Σκιᾶς *ΑΕ* 1898, 106, πρβ. καὶ Poulsen *Dipylongr.* 28.

[2] *Πρακτικὰ* 1907, 103.

[3] Πρβ. ὅμως Burrows καὶ Ure *JHS* 1909, 350 ἑξ.

πλευρῶν δὲν εἶνε κάθετοι, ἀλλὰ συγκλίνουσι πρὸς τὰ ἔσω ὡς αἱ τῶν δρόμων τῶν μυκηναϊκῶν τάφων. Εἰς τὸ ἐνδότερον δὲ μέρος σχηματίζονται κατὰ τὰς μακρὰς πλευρὰς δύο καμάραι ἀπέναντι ἀλλήλων, ὧν τὸ ἐπιστέγασμα εἶνε παχὺ 0·20-0·30. Δάπεδον τῶν καμαρῶν εἶνε τὸ τοῦ θαλάμου. Κατὰ τὸ ἀβαθέστερον μέρος εἶνε βεβλαμμένον τὸ ὄρυγμα· φαίνεται δὲ ὅτι ἐσχηματίζετο βαθμίς τις (πρβ. Evans *Prehist. tombs* 26, Τσούντα *Προϊστ. ἀκρ.* 388, σημ. 2). 'Εξ εὐθρύπτων τινῶν ὀστῶν, εὑρεθέντων κατὰ τὰς γωνίας ἐπὶ τοῦ δαπέδου, νομίζω ὅτι τὸ ὄρυγμα ἦτο τάφος.

'Αντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος.

ΑΠΟΒΑΤΙΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ

(Πίν. 11)

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Γ. ΠΑΠΠΑΔΑΚΗ

Α΄.

Εἶναι πολὺ ἐναργὲς τὸ ἐν πίν. 11 τμῆμα μαρμαρίνου ἀναγλύφου τοῦ 'Εθνικοῦ μουσείου (ἀρ. 1391), ὅ μοι ἐπιτρέπει νὰ πραγματευθῶ ἐνταῦθα δι' ὀλίγων ἡ εὐμενὴς παραχώρησις τοῦ εὑρόντος αὐτὸ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1887 ἐν τῷ 'Αμφιαρείῳ τοῦ 'Ωρωποῦ κ. Λεονάρδου [1]· περιγραφὴ καὶ ἑρμηνεία σχεδὸν συμπίπτουσιν, ὡς δὴ κατὰ κανόνα συμβαίνει ἐν τῇ κατ' ἐξοχὴν «εὐαναγνώστῳ» ἀναγλυφικῇ τῶν ἀρχαίων.

'Εντὸς ἁπλουστάτου πλαισιώματος, συγκειμένου ἐξ ἀκοσμήτου κύματος καὶ πλίνθου ἄνω, ἐξ ἁπλῆς ταινίας δηλωτικῆς τοῦ ἐδάφους τῆς γῆς κάτω, ἐπὶ ἅρματος ἐλαφροῦ ἱστάμενοι φέρονται πρὸς τἀριστερὰ δύο νεαροὶ ἄνδρες· καὶ τὸ μὲν ἅρμα, δίτροχον τετράκνημον, μὲ δίφρον ἀνοικτὸν ὀπίσω, ὀρθογώνιον καὶ μόνον τὴν προσθίαν, φαίνεται, πλευρὰν καμπύλον (ἡ παρὰ τὸ ῥῆγμα ἀρχίζουσα γωνία θὰ ἦτο ἄλλως ὑπερβολικὰ ἀμβλεῖα κατὰ πᾶσαν προοπτικήν), μὲ τὰς ἄντυγας ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν του ὡς στεφάνην, τὸν δὲ ῥυμὸν κάτω αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἄξονος ἀναχωροῦντα, κατὰ τἆλλα εἶναι τὸ κοινὸν τῶν δοκίμων χρόνων «ἑλλαδικὸν» ἅρμα, διάδοχον ἐν εἰρηνικοῖς ἤδη ἀγῶσι τοῦ πολεμικοῦ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, τηροῦν καὶ τὴν ἐλαφρότητα ἐκείνου καὶ τὸ μεῖζον τοῦ βάθους χάριν εὐσταθείας πλάτος καὶ τὸ ὅλον ἐν γένει σχῆμα, τὸ πασίγνωστον ἐκ κορινθιακῶν ἰδίᾳ καὶ ἀττικῶν ἀγγειογραφιῶν· μόνον ὁ δίφρος κεῖται πολὺ ἐμπρός, ἐντελῶς προτεταγμένος τοῦ ἄξονος, κατὰ τρόπον ξένον ὅλως τοῦ κορινθιακοῦ καὶ ἀττικοῦ τύπου, ἐφ' ὅσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, γνωστὸν δὲ ἐν ἀναγλύφοις ἑλληνικοῖς ἰδίᾳ ἐκ τῆς σαρκοφάγου τῶν «Θρηνῳδῶν» Hamdy-Reinach Nécrop. royales à Sidon, πίν. 9 καὶ 11· καὶ αἱ πλευρικαὶ δὲ αὐτοῦ ἄντυγες, ταπεινότεραι κατὰ τὸ σύνηθες τῆς προσθίας καὶ διπλαῖ, συστελλόμεναι ὅμως ἀπολήγουσιν ὀπίσω εἰς ἀσυνήθως μι-

[1] Εὑρέθη «ἐντὸς τοῦ τεμένους, ὄπισθεν τῶν βάθρων»· ὕψ. 0·59, πλάτ. κατὰ τοὺς βραχίονας τοῦ ἡνιόχου 0·37, πάχ. δυσόριστον διὰ τὸν ἐντειχισμόν. Δεξιὰ πλευρά, ἄνευ ἀναθυρώσεως, εἶναι ἡ ἀρχική· ἀριστερὰ εὐδιάκριτον ῥῆγμα κάθετον μᾶς ἔχει στερήσει τοῦ μείζονος μέρους· ἐπιφάνεια (πεντελησίου) μαρμάρου ἰσχυρῶς ὠξειδωμένη ἐκ τῆς ἐν ὑγρᾷ γῇ διαμονῆς αἰώνων.

Παλαιοτέραν βιβλιογραφίαν ἴδε ἐν Λεονάρδου '*Ολυμπίᾳ* σελ. 66 (ἁπλαῖ μνεῖαι)· πρόσθες ἔκτοτε *Robert*, Votivgemälde eines Apobaten: (19es Winckelmansprogr. *Halle*) 1895 σ. 13 καὶ τὰς συντόμους περιγραφὰς μεθ' ἑρμηνείας τῶν κκ. Β. Στάη, Marbres et bronzes du Musée National (μετ' εἰκόνος) καὶ Καστριώτου, Γλυπτὰ τοῦ 'Εθν. μουσείου, ἀμφότερα ὑπὸ τὸν σχετικὸν ἀριθ. 1391. τέλος δὲ τὴν ἀρτιφανῆ βραχεῖαν τοῦ κ. Σβορώνου ἐν τῷ «'Εθνικῷ Μουσείῳ» σ. 360 (καὶ πίν. 56) πραγματείαν, ἣν τότε μόνον ἀτυχῶς εἶδον, ὅτε εἶχον ἕτοιμον καὶ μονονουχὶ δεδομένην πρὸς δημοσίευσιν τὴν ἐργασίαν ταύτην.

κρὰς βροχοειδεῖς λαβάς[1]. Ἐκ δὲ τῶν ἀναβατῶν ὁ μὲν ἐν τῷ βάθει κατὰ κρόταφον παριστάμενος, ἀγένειος, τὸν ἀχειρίδωτον ποδήρη (ἐζωσμένον) χιτῶνα φέρων, τὸν τυπικὸν σχεδὸν τῶν ἀρχαίων ἡνιόχων[2], ἐλαφρῶς προκλινόμενος καὶ τοὺς βραχίονας ἔχων προτεταμένους διευθύνει προδήλως μὲ ἤρεμον κράτος διὰ τῶν (ἐλλειπόντων σήμερον) ἡνίων καὶ κέντρου τοὺς (ἐπίσης ἐλλείποντας) ἵππους· διότι δὲν χρήζει μαντείας τινὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἐπέκεινα τῆς σημερινῆς γυψίνης συμπληρώσεως ἀπερρηγμένου δεξιοῦ μέρους τοῦ ἀρχικοῦ ἀναγλύφου. Ὁ δὲ τῷ θεατῇ ἐγγύτερος καὶ ἐκτυπώτερος, ἴσως γενειῶν, εἰς μεῖζόν πως μέγεθος παριστάμενος, φέρων ἀσπίδα στρογγύλην καὶ περικεφαλαίαν ἁπλῆν τοῦ «ἀττικοῦ» λεγομένου τύπου, ἄνευ παραγναθιδίων, ἀλλ' ὑψηλὸν ἔχουσαν λόφον, ἀνερχόμενον καὶ ὑπὲρ τὸ ἐπίκρανον, κρατεῖται μὲν διὰ τῆς δεξιᾶς ἐκ τῆς προσθίας ὑψηλὰ τοξουμένης ἄντυγος τοῦ ἅρματος καὶ βλέπει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ἐμπρός, ὅπου ἔχει κατὰ τὸ $^1/_4$ ἐστραμμένον τὸ πρόσωπον· ἀλλὰ κάμπτων ὅμως τὰ γόνατα καὶ ἀναρρίπτων πρὸς τὰ ὀπίσω ἰσχυρῶς τὸ σῶμα ἔχει ἅμα στραφῆ «ἐπ' ἀσπίδα», ὥστε νὰ ἀναπτύσσωνται σχεδὸν κατενώπιον πρὸ ἡμῶν τὰ εὔτονα γυμνά του μέλη. Ἡ κάμψις εἶναι πολὺ ἐντονωτέρα ἢ ὥστε νὰ νομισθῇ ἡ συνήθης δι' ἐλαστικῆς στάσεως ἄμυνα κατὰ τῶν τιναγμῶν τοῦ ἀρχαίου ἅρματος, ἔχοντος, ὡς γνωστόν, ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ἄξονος ἐπικείμενον τὸν δίφρον ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλαστικῆς ἐξαρτήσεως (susta)· ἡ ἀνάπτωσις ἄλλως τοῦ σώματος πρὸς τὰ ὀπίσω εἶναι τοσαύτη, ὥστε καὶ ἔξω ἤδη τοῦ δίφρου κεῖται τὸ κέντρον τοῦ βάρους αὐτοῦ, ἐξ οὗ καὶ θὰ ἔπιπτεν, ἐὰν δὲν ἐκρατεῖτο διὰ τῆς δεξιᾶς, εἴπομεν· τὴν δὲ ῥηθεῖσαν στροφήν του πρὸς τἀριστερὰ παρακολουθεῖ καὶ ὁ ἀριστερὸς ποὺς καὶ ἡ ἀσπίς, ὀπίσω ἤδη τοῦ σώματος ἀνεχομένη. Καταφανὲς ὅτι ἑτοιμάζεται νἀποπηδήσῃ ἐλαφρὸς εἰς τὴν γῆν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς καὶ τὸ πρὸς τοὺς ἵππους διευθυνόμενον βλέμμα καραδοκεῖ μόνον τὴν κατάλληλον στιγμήν, πάντα δέ, καὶ κάμψις καὶ ἀνάπτωσις καὶ στροφή, εἶναι πρὸς ἐλαστικὴν καὶ ἀκώλυτον κατάβασιν λελογισμένα.

Καὶ ὅμως τὸ ἅρμα εὑρίσκεται ἐν πλήρει δρόμῳ, ὡς εἶναι φανερὸν ὄχι μόνον ἐκ τῆς συντόνου πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀπασχολήσεως τοῦ ἡνιόχου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς κατ' ἀντίθετον φορὰν ἀνεμουμένης κόμης καὶ ἰδίᾳ τοῦ διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἰσχυρῶς κολπουμένου χιτῶνος αὐτοῦ κάτω καὶ ὄπισθεν τοῦ ἑταίρου, τέλος δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν βλέμματι τούτου καὶ στάσει καὶ ἀσπίδος ἐπιτάξει δηλουμένης προφυλάξεως πρὸς τὴν ἐκπήδησιν.

Τί συμβαίνει;

Πολεμιστὴς «σὺν τεύχεσιν ἁλλόμενος χαμᾶζε» δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄνευ δόρατος ἢ ξίφους· εἶναι *ἀποβάτης*, διέγνωσαν ἤδη ὅσοι ἐμνημόνευσαν μέχρι τοῦδε τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον, παραπέμψαντες καὶ εἰς τὸ ἕτερον ἢ ἀμφότερα τὰ ἐν εἰκ. 1 καὶ 2 παρατιθέμενα ὑφ' ἡμῶν πρὸς σαφεστέραν τοῦ ἐλλείποντος καὶ τοῦ ὅλου ὁμοια[1] καὶ εἰς τὴν ἐν σειρᾷ ὅλη παραστάσεων, ὡς γνωστόν, εἰκονίζουσαν τὸ αὐτὸ θέμα ζῳφόρον τοῦ Παρθενῶνος (Michaelis, Parth. XIII-XXIII βορ. πλ.) ὡς terminum post quem· εἶνε δηλ. ἀγωνιστὴς τοῦ ὁμωνύμου («ἀποβάτου»), ἀγῶνος, ὅστις συνίστατο, ὡς γνωστόν, ἐκ δρόμου τελουμένου πεζῇ μὲ τὰ ῥηθέντα ὅπλα μετ' ἐκπήδησιν ἐξ ἁρματοδρομίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἰδίᾳ κατωτέρω.

Τώρα ὡς πρὸς τὴν παράστασιν αὐτὴν παρατηρητέον ὅτι τὸ ἡμέτερον ἅρμα δὲν παρίσταται ἀκριβέστατα ἐν πλαγιογραφίᾳ, ὡς ἐν εἰκ. 1, ἀλλὰ ὀλίγον λοξῶς, καὶ οὕτω νοητέον καὶ τοὺς ἵππους οἱονεὶ πρὸς τὸν θεατὴν ἐκ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου προεξερχομένους, ὡς ἐνδεικνύει καὶ ἡ ἐλλειψοειδὴς τοῦ τροχοῦ προοπτικὴ ἀπεικόνισις καὶ τὸ μεῖζον ἔμπροσθεν τοῦ ἅρματος παρὰ ὄπισθεν ὕψος τῆς

[1] Μόνον ὡς ἀναπόξεστον μεῖναν δι' ἀβλεψίαν τοῦ τεχνίτου δύναμαι νὰ νοήσω τὸ ὑπὲρ τὴν ἁψῖδα τοῦ τροχοῦ ἄνω δεξιὰ γωνιῶδες λείψανον· διότι ἀπίστευτον ὅτι ἡ πλευρὰ τοῦ δίφρου ἐκπέμπει ἕως ἐκεῖ τοιοῦτόν τι παράρτημα (ὑποκυψώνιον ἴσως τοῦ Πολυδ. Ὀνομαστ. Α', 145;), ἥκιστα δὲ παρατείνεται αὐτὴ τοσοῦτον, ἀφοῦ ἄλλως διὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ τροχοῦ διορῶμεν πέραν πτυχὴν τοῦ χιτῶνος τοῦ ἡνιόχου· περὶ δὲ ἐκφύματος τοῦ τροχοῦ σκοπίμου πρὸς τὸ ἀγώνισμα — οἷον θὰ ἦτο τὸ πολὺ βαθμίς τις ἐκ τοῦ ἄξονος ἔσωθεν τοῦ τροχοῦ ἀναχωροῦσα, ἄρα καὶ *ταπεινότερον* ὀφείλουσα νὰ κεῖται — δὲν ἐπιτρέπεται κἂν νὰ σκεφθῇ τις.

[2] Πρβ. ἀντὶ πολλῶν Homolle, *Mon. Piot* τόμ. IV (1897). 184 κἑ.

[1] Τὸ μὲν 1 εἶνε ἡ ἐν τῇ Δ κλιτύϊ τῆς Ἀκροπόλεως εὑρεθεῖσα (Bohn: Propyläa, σ. III) καὶ νῦν ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ ἐν αὐτῇ μουσείου βάσις ἀναθήματος, περὶ οὗ πρβ. Collignon, *BCH* 1888, σ. 458 κέ. καὶ πίν. 17, τὸ δὲ 2 ἐκ τῆς Σκάλας. τοῦ ἀρχαίου δηλ. Ὠρωποῦ, προερχόμενον, ἐν τῷ Βερολινίῳ μουσείῳ σήμερον (ἀριθ. 725) ἀλλ' ἰδίως γνωστὸν ἐκ τῆς συλλογῆς Saburoff (Furtwängler Samml. S. πίν 26), ἧς ἀπετέλει μέρος.

Εἰκὼν 1. 'Αποβατικὸν ἀνάγλυφον 'Ακροπόλεως.

Εἰκὼν 2. 'Αποβατικὸν ἀνάγλυφον ἐν Βερολίνῳ

ἀναγλύφου παραστάσεως (μέχρι 0·04 πρὸς 0·01-0·02)· ἀκριβῶς δὲ αὕτη ἡ προοπτικὴ λεπτομέρεια καθορίζει τὴν ἐν τῇ τέχνῃ θέσιν τοῦ ἔργου.

'Αλλὰ πρῶτον καὶ αὐτὴ ἡ ἐν γένει ἐργασία μηνύει σαφῶς χρόνους ἐντελοῦς ἐλευθερίας καὶ ἀκμῆς τῆς ἑλληνικῆς ἀναγλυφικῆς, ἐκφραζούσης ἤδη τελείως πᾶν ὅ,τι θέλει διὰ τῆς γλώσσης τῶν ὁλικῶν στάσεων καὶ κινήσεων καὶ μόνον ὄχι καὶ τῆς φυσιογνωμίας ἀκόμη, ἥτις παραμένει γαληνία, ὡς καὶ τὰ πρόσωπα ἰδανικὰ ἔτι· πόσον τελείως δεσπόζει ἤδη ἡ τέχνη ὄχι μόνον μορφῶν, ἀλλὰ καὶ κλίσεων, στροφῶν, κάμψεων, προοπτικῶν λεπτομερειῶν, ἀντιλαμβάνεται δι' ἑνὸς βλέμματος καὶ ὁ μὴ ἔμπειρος ὀφθαλμὸς φερόμενος χιαστὶ ἀπὸ τῆς ὡραίας κεφαλῆς τοῦ ἡνιόχου μέχρι τῆς κάτω δεξιᾶς γωνίας τῆς παραστάσεως καὶ πάλιν ἀπὸ τῶν κεκλιμένων ὄπισθεν τῆς ὑπολοίπου ἐπιδιφριάδος μηρῶν τοῦ ἀποβάτου μέχρι τῆς ἔξω ἤδη τοῦ προσωρινοῦ των χώρου, τοῦ ἅρματος, σπευδούσης ἀσπίδος· διὰ μιᾶς οὕτω παρακολουθεῖ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς καθέτου ἁρμονικὴν ἀπόκλισιν τῶν ἀναβατῶν, τοῦ μὲν ἐλαφρῶς προκλινομένου, τοῦ δὲ ἀναπίπτοντος ὀπίσω, καὶ ἐκείνου μὲν πλευρικῶς ὁρατοῦ ἐν τῇ πρὸς τὰ ἐμπρὸς συναθροίσει ὅλης τῆς προσοχῆς καὶ ἐνεργείας εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ παρακέλευσιν τῶν καλπαζόντων ἵππων, τούτου δ' ἐν τῇ πρὸς ἐκπήδησιν μεταστροφῇ, ἐν μιᾷ στιγμῇ, ἧς δράττεται ὁ τεχνίτης, διαπτύσσοντος πρὸ ἡμῶν εὐρέως σχεδὸν κατ' ἐνώπιον (ἀκριβέστερον ἐν πλαγιογραφίᾳ «τριῶν τετάρτων») σπάνιον ῥυθμὸν μελῶν, δικαμπῆ καὶ διπλόστροφον· διατρέχων δ' εὐσύνοπτα καὶ καθαρὰ μορφῶν καὶ μερῶν ἅρματος διαγράμματα, ἐξαιρόμενα διαφόρως ἀπὸ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου μέχρι τοῦ προσθίου ἐπιπέδου αὐτοῦ συμφώνως πρὸς τὸν ἐν τῇ εἰκονιζομένῃ πράξει σκοπὸν ἑκάστου, ἐνδιατρίβει καὶ παρὰ τὴν κατάστασιν τῆς ἐπιφανείας (ἀδικοῦσαν ἰδίᾳ στήθη καὶ πρόσωπον τοῦ ἀποβάτου, ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην ἐντύπωσιν, ὅπως ὁμοιάζει πρὸς ψωριῶσαν), ἐνδιατρίβει εὐχαριστότερον εἰς τὰ ἧττον ἐφθαρμένα, κεφαλὴν καὶ βραχίονας ἡνιόχου καὶ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν τοῦ ἀποβάτου, ἐξ ὧν ἐννοεῖ τὴν ἀρχικὴν ἐργασίαν κάλλιον, χωρὶς νὰ διακρίνῃ ὅλως διὰ τὴν φυσικότητα ὡς ἐπιτετηδευμένας τὰς πρὸς τὸν ὀφθαλμὸν βραχύνσεις, π. χ. τῆς κρατούσης τὴν ἀσπίδα χειρός, τὴν ἐλλειψοειδῆ ἐκείνης καὶ τῶν τροχῶν ῥηθεῖσαν ἀπεικόνισιν, τῆς προσθίας ἄντυγος τοὐναντίον τὴν διάνοιξιν κλπ.. Καὶ ὡς ὁλοκλήρωμα τούτων ὅλων διαισθάνεται τὴν εὔδηλον πρὸς τὰ ἐμπρὸς φορὰν τοῦ ὅλου καὶ τὴν μετ' ὀλίγον ἀσφαλῶς, ἠγγυημένως ἐκ πάντων, ἐπιτυχῆ τοῦ εὐσταλοῦς ἀποβάτου ἀποπήδησιν καὶ αὐτοστιγμεὶ εἰς δρόμον γοργὸν ἐμπρὸς ὁρμὴν ἐπὶ τὴν νίκην μὲ παλινδρομοῦσαν ἀσπίδα καὶ δεξιάν. 'Αλλὰ παρὰ ταῦτα διαφανὴς εἶναι καὶ ἡ ἤρεμος σεμνότης καὶ ἡ εὐκολία τῆς ἐργασίας ἡ ἀπερίτεχνος, ἅτινα μετὰ τῆς ἐν ἀρχῇ εἰρημένης ἐναργείας[1] ἀποτελοῦσι τὴν δόξαν καὶ αὐτῶν τῶν χειρωνακτικῶν ἀττικῶν ἀναγλύφων τοῦ λήγοντος ἰδίᾳ Ε' αἰῶνος· οὐδὲν τὸ βίαιον εἰς τὰς μεμετρημένας κινήσεις, οὐδὲν

[1] Πρβ. *Schöne* Griech. Reliefs σ. 22.

Ἐτυπ. 10 12.10.

τὸ γωνιῶδες καὶ προσκροῦον εἰς τὰς ἐμμελεῖς στάσεις, οὐδὲν τὸ περίπλοκον ἢ κατάπονον εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν ἐκφραστικῶν μέσων ἢ τὴν ἐξεργασίαν τῶν μερῶν.

Εἰς τοὺς χρόνους ἐκείνους παραπέμπει ἔτι ἐμφαντικώτερον ἡ ῥηθεῖσα ἤδη λόξωσις τοῦ ἅρματος, ἣν ἡ μὲν ζῳφόρος τοῦ Παρθενῶνος οὐδ᾽ ἐπιχειρεῖ (ἀλλ᾽ αὐστηρῶς «κατάγραφα» παριστᾷ καὶ ἅρματα καὶ ἵππους ἀκόμη, ὥστε νὰ προκαλύπτωσι σχεδὸν ἀλλήλους οἱ τροχοί, καὶ οἱ μόνον διὰ τολμηρῶν καὶ μεγαλοπρεπῶν στάσεων ποικιλλόμενοι ἵπποι), ἐπιτυγχάνει δὲ ἡ τέχνη νὰ παραστήσῃ καλῶς μόνον λήγοντος τοῦ Ε´ αἰῶνος, ὡς ἐδίδαξεν ἰδίᾳ ὁ Furtwängler (εἰς Samml Sab. 26) δείξας καὶ προηγηθείσας ἀποπείρας [1] καὶ παραλλήλους ἐμφανίσεις τοῦ λαμπροῦ νεωτερισμοῦ, ἐν τοῖς σικελικοῖς ἰδίᾳ νομίσμασι τότε τελείως ἐπιτευχθέντος.

Ἀλλ᾽ ἂν κατὰ ταῦτα ἤδη τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον εἶναι πολὺ τῆς ζῳφόρου νεώτερον, καὶ ἡ ἔλλειψις τῶν (παρὰ Φειδίᾳ κανονικῶν) παραγναθιδίων τῆς περικεφαλαίας μετά τινος πιθανότητος καὶ ἰδίᾳ ἡ κορασιώδης πως κόμη τοῦ ἡνιόχου μετὰ βεβαιότητος συνηγορεῖ ὑπὲρ ἔτι νεωτέρων χρόνων, ἐπὶ τάδε μάλιστα ἴσως τοῦ Ε´ κειμένων· ἀντὶ δηλ. τῆς μετὰ τὰ μηδικὰ βαθμηδὸν ἐν τῇ ἀττικῇ τέχνῃ ἐπικρατησάσης βραχείας ὅλως κόμης (ἐκ τοῦ βίου, ἐν ᾧ γνωστὸν πόσον προσέκρουε τὸ κομᾶν), ἔχομεν ἐνταῦθα μακροτέραν πως, ὁριζοντίως διαγραμμιζομένην καὶ κατὰ τὸ ἰνίον ἐλαφρῶς ἑλισσομένην κόμην, προάγγελον ἤδη τοῦ γνωστοῦ ἡνιόχου τοῦ Μαυσωλείου (Brit. Mus. Catal. of Sculpt. ἀρ. 1037, Ant. Denkm. II, πίν. 18), οἵαν μάτην ἡμεῖς ἐζητήσαμεν εἰς ἀνδρικὰς κεφαλὰς τοῦ Ε´ αἰῶνος· τοὐναντίον ὑπενθυμίζει πλὴν ἄλλων τὴν ἤδη περίφημον γυναικείαν κεφαλὴν τῆς Τεγέας BCH 1901, πίν. 5-6, περὶ ἧς πρβ. Arch. JB 1904,78 καὶ Παναθήναια 1910 ἰουλίου)· μακρινὴ δέ τις ὁμοιότης, μᾶλλον ἀπατηλὴ ὅμως, τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀποβάτου πρὸς τὸν γνωστὸν Ἀριστοναύτην τοῦ ἡμετέρου μουσείου (ἀρ. 738, Brunn-Bruckmann 470) ἠδύνατο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τἀνωτέρω καὶ ἰδίως τὴν ὁμοιότητα τοῦ μαυσωλείου ἡνιόχου νἀπαγάγῃ μακρὰν εἰς εἰκασμῶν πλάνας πρὸς χώρας προσκοπαδείους κλπ., ἀφ᾽ ὧν ὀφείλει νἀποτρέψῃ ἡ φρόνησις· ἄλλως δὲ ἔχωμεν πάντοτε ὑπ᾽ ὄψει τῆς ἐπιφανείας τὴν κατάστασιν, παρ᾽ ἣν ἀληθῶς τοῦτο τοὐλάχιστον ἀναντιρρήτως δῆλον, ὅτι πολὺ ἀπέχομεν ἀκόμη τῆς ἐν τῷ μαυσωλείῳ ἐκείνῳ ἔκ τε τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς ὅλης στάσεως διαδηλουμένης ὁρμῆς.

Πρὸς τὰ ἐν εἰκ. 1 καὶ 2 ἐπίτηδες παρατεθέντα ἀδελφά του παραβαλλόμενον καταφαίνεται μέσον καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς παρισταμένης πράξεως καὶ κατὰ τὴν τεχνικὴν βαθμίδα, ἀλλ᾽ ἀντιστρόφως· ἐνῷ δηλ. ἐν τῷ 2 ἡ ἀπόβασις μόλις ὑποδηλοῦται ὡς ἔναρξις, μᾶλλον σχέδιον ἀκόμη, περὶ οὗ συνεννοεῖται ὁ ἀποβάτης πρὸς τὸν ἡνίοχον, ἐν δὲ τῷ 1 ὀκλάζων ἤδη τελείως ὁ ἀποβάτης θέτει ἤδη τὸν πόδα εἰς τὴν γῆν σχεδὸν ἐφαπτόμενον αὐτῆς παρὰ τὴν ἴτυν τοῦ τροχοῦ [1], ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἐκλέγεται διάμεσον σημεῖον, καθ᾽ ὃ δὲν ἔχει ὅλως ἐξέλθει τοῦ δίφρου ὁ πούς. Ἀλλ᾽ ὡς πρὸς τὴν ἐργασίαν τοὐναντίον τὸ μὲν 1, περισσότερον ἐξηρτημένον ἐκ τοῦ ἄλλως κοινοῦ ὅλων καὶ ἀνεφίκτου προδρόμου, τῆς ζῳφόρου, εἶναι (ὅσον ἐνδέχεται νἀντιγράφωσιν ἀρχαῖοι γλύπται προκατόχους, ἀείποτε δηλαδὴ μικρόν τι τοὐλάχιστον τὰ καθέκαστα ποικίλλοντες), ὡς πρὸς τὸν ἀποβάτην ἰδίᾳ σχεδὸν ἀντιγραφὴ τῶν θαυμασίων ἐκείνης πλακῶν Micha. β. πλ. XVII, 57 καὶ XX, 65, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν τελείαν τοῦ ἅρματος τοὐλάχιστον πλαγιογραφίαν (οἱ ἵπποι καινοτροπώτεροι ἐν κλιμακωτῇ προεξοχῇ)· ὁ δὲ τεχνίτης τοῦ 2 προχωρῶν πολὺ ὄχι μόνον ἐκλύει, ὥς τινος χλαμύδος κράσπεδον, ἐπίτηδες τὸ ἄκρον τοῦ χιτῶνος τοῦ ἡνιόχου, διανεμούμενον ὑψηλὰ ὑπὸ τῆς φορᾶς, ἀλλὰ καὶ ἀποβλέποντας εἰς ἀλλήλους εἰσά-

[1] Εἰς τὰς ἔτι πρὸ αἰῶνος, νοστίμους διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς λοξότητος, δοκιμὰς πρόσθες νῦν τὴν θαυμασίαν ζῳφόρον τοῦ θησαυροῦ τῶν Κνιδίων Fouilles de Delphes IV, πίν. 12 καὶ 24, ὅπου οἱ εὐδιάκριτοι γραπτοὶ τροχοὶ δεικνύουσιν ἅμα καὶ τὴν ἀχώριστον συνάφειαν γραφικῆς καὶ ἀναγλυφικῆς, δι᾽ ἣν καὶ ἐνωρίτερον τῆς ἄλλης πλαστικῆς τολμᾷ, ὡς γνωστόν, αὕτη θέματα ἄβατα ἔτι εἰς ἐκείνην· τὴν αὐτὴν βαθμίδα δεικνύει κυρίως; τὸ μελανόγραφον τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ἀγγεῖον ἀρ. 652 κ. ἄ. καὶ ὁ ἐν *BSA* XIII, πίν. 5 παναθηναϊκὸς ἀμφορεύς· ἐνῷ τὴν εὔστοχον πλέον καὶ τελείαν παράστασιν, ἧς χάριν παραπέμπουσιν εὐλόγως εἰς τὸ ἐν τῇ ὑδρίᾳ τοῦ Μειδίου ἅρμα τοῦ Πολυδεύκους (Furtw - Reichh. Griech. Vasenm. πίν. 8), ἐμφανίζει π. χ. τὸ σύγχρονον ἐκείνῃ τοῦ ἡμετέρου μουσείου ἀρ. 1372 καὶ τὰ ἀντιγράφοντα εἶτα τὸν τύπον ἀγγεῖα τῆς παρακμῆς ἀρ. 1250 καὶ 1269.

[1] Ὃ παρεπλάνησε τὸν Collignon νὰ πιστεύσῃ ὅτι πατῶν ἐπὶ τοῦ τροχοῦ *ἀνέρχεται*, πρᾶγμ᾽ ἀδύνατον, θὰ ἴδωμεν, καὶ καθ᾽ ἑαυτὸ καὶ ἐν τοιαύτῃ κυρίως προτάξει τοῦ ἐκκρεμαμένου ποδός, ἥτις μόνον *ἀποβαίνοντας* χαρακτηρίζει.

γει πρὸς συνεννόησίν τινα τοὺς δύο ἀναβάτας (χαρακτηριστικὸν μυχιαίτερόν πως, ἂν καὶ ὄχι φύσει ἀλλότριον τοῦ Ε΄ αἰῶνος βεβαίως) τέλος δὲ μόνον ἐκ τῶν τριῶν ἔχει ἤδη καὶ τὰς ἀπὸ τοῦ Δ΄ αἰῶνος κανονικὰς κατὰ τὰ πλάγια *παραστάδας*. Τὸ ἡμέτερον τοὐναντίον εἶναι μὲν μᾶλλον τοῦ 1ου ἀνεξάρτητον τοῦ Παρθενῶνος (ἰδ. λόξωσις ἅρματος, κεφαλὴ ἡνιόχου κλπ.), ἀλλ᾽ ἠρεμώτερον τοῦ 2ου καὶ πιστότερον εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Ε΄ αἰῶνος· τεχνικῶς δὲ ὑπερέχει πολὺ τῆς ἐπιπολαίας πως (ἰδ. ἐν τῷ ἠδικημένῳ, μᾶλλον προστύπῳ, ἀλλὰ καὶ ἀμελῶς εἰργασμένῳ ἡνιόχῳ) τοῦ 1ου, δὲν ὑστερεῖ δὲ εἰ μὴ διὰ τὴν διαφορὰν τῆς διατηρήσεως, τοῦ 2ου, οὐ μόνον εἶναί πως ἐπιπεδωτέρα (flächiger) ἡ ἡμετέρα ἐργασία.

Ὁμοίως δὲ ἐπιπεδωτέρα πως, γενικωτέρα καὶ ἧττον λεπτουργοῦσα τὰς στρογγυλώσεις παρίσταται αὕτη καὶ ἐν παραβολῇ πρὸς τὸν γνωστὸν τύπον τοῦ ἀναγλύφου Ἐχέλου ἀπάγοντος ἐφ᾽ ἅρματος τὴν Βασίλην (Ἐθν. μουσ. ἀρ. 1783, Ἀρχ. Ἐφημ. 1893 πίν. 9) καὶ τὰς ἐκ Ῥόδου καὶ Χίου παραλλαγὰς αὐτοῦ (περὶ ὧν ἰδὲ Kekulé ἐν 65ῳ Berl. Winckelmanns-progr.)· πρὸς συσχέτισιν δὲν ἄγει μόνη ἡ ὁμοία τῆς παραστάσεως ἵππων καὶ ἁρμάτων βαθμίς, ἀλλὰ καὶ ἡ πιθανότης ἐπιδράσεως τῶν εἰς τὸν προστάτην τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἱπποδρόμου ἀναθημάτων ἐπὶ τὰ τοῦ Ἀμφιαρείου· διότι ἐν *Ἐχελιδῶν*, ὡς γνωστόν, παρὰ τὸ Νέον Φάληρον (ὅπου καὶ εὑρέθη τὸ ἀνάγλυφον ἐκεῖνο) ἐτελοῦντο ἀνέκαθεν ἐν τῷ μεγίστῳ τῶν ἑλληνικῶν ἱπποδρόμων πάντοτε αἱ ἀθηναϊκαὶ ἱπποδρομίαι [1], ὁ δὲ Ἔχελος αὐτός, εἴτε ἄλλος τυγχάνει «Νηλεὺς» καὶ τοῦ κλυτοπώλου Πλούτωνος παραλλαγὴ (Kekulé ἔ. ἄ. σελ. 11 ἑξ.), εἴτε ἕτερός τις «Ζεύξιππος» ἥρως (καὶ δὴ Θησεύς, ὡς θέλει ὁ κ. Σβορῶνος ἔ. ἄ. σελ. 128), βέβαιον ὅτι ὅμοια φιλίππῳ θεῷ ἁρμόδια ἐδέχετο ἀναθήματα ἐν θεοφανείαις ἐφ᾽ ἅρματος ἀπάγων «πως οὐχ ἑκοῦσαν ἑκοῦσαν» τὴν Βασίλην του, οἷα καὶ ὁ χθόνιος ἐπίσης καὶ φίλιππος προστάτης τῶν ἱππικῶν ἀγώνων τοῦ Ὠρωποῦ· οὐδὲ χρειάζεται νὰ ὑπομνησθῇ διὰ πλειόνων, ὅτι ἥρως ἁρματηλάτης καὶ ὁ Ἀμφ. ἐν τῷ βίῳ διετέλεσεν, ὅτι καὶ ἵδρυσε μάλιστα κατὰ τὴν παράδοσιν τὰ Νέμεα καὶ τὴν πρώτην νίκην ἐν αὐτοῖς κατήγαγεν *ἵπποις* (βεβαίως, δηλ. τεθρίππῳ καὶ ὄχι *ἵππῳ*, ὡς παραδίδει εἰκαίως ὁ Ἀπολλοδ. III, 6, 4) ὅτι μάλιστα καὶ εἰς Ἅδου «αὐτοῖς τεθρίπποις» κατέβη, ὅτε κατὰ τὴν ῥωμαντικὴν ἰδίᾳ περιγραφὴν τοῦ Στατίου (Theb. VII, 819)

mergit equos; non arma manu, non frena remisit:
sicut erat, rectos defert in Tartara currus κλπ.[1].

Ἀλλ᾽ ἂν ἡ σχέσις πιθανωτάτη, περὶ τῆς ὁμοιότητος τῶν προκειμένων ἀναγλύφων μόνον βέβαιον ὅτι εἶναι ἁπλῶς τὸ γενικὸν τῶν *συγχρόνων* ὁμοιότροπον μὲ τὴν εἰρημένην διαφοράν, εἰς ἣν προσθετέον τὸ συνεχῶς παράλληλον τῶν διπλῶν πλαγίων ἀντύγων τοῦ ἀθηναϊκοῦ — καὶ τὴν εὐλόγως ὑπερτέραν λεπτότητα τοῦ ἱματισμοῦ τῆς Βασίλης.

Τοὐναντίον σαφῶς ἀρχαιοτέραν ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ τὸ ἡμέτερον ἔργον παραβαλλόμενον πρὸς τὰς ἐπὶ λυκιακῶν μνημείων ἀφθονούσας, ὡς γνωστόν, ἁρματείους καὶ δὴ «ἀποβατῶν» λεγομένων παραστάσεις, ὧν γνωστὴ ἐπίσης εἶναι ἡ τεχνικὴ ἐξ Ἀθηνῶν ἐξάρτησις, ἀποτέλεσμα τῆς πολιτικῆς. Ἓν βλέμμα εἰς τὸν ἀναβαίνοντα τῆς σαρκοφάγου Pajava (Benndorf-Niemann, Reisen im SW. Kleinasien, I, 107· νῦν Br. Mus. sculpt. 950) ἀρκεῖ πρὸς διάγνωσιν τῆς ἐν γένει σφοδροτέρας καὶ ταραχωδεστέρας κινήσεως χρόνων νεωτέρων (τάσσεται περὶ τὸ 360 π.Χρ.), ὁμοίως δὲ νεωτέραν πως βαθμίδα τῆς πλαγιοθεσίας ἅρματος καὶ μορφῶν (πρβ. κόμην ἧττον λιτήν, ἐπιδεικτικωτέραν ἐν τῷ προσθίῳ ἅρματι, ἔτι δὲ τρυφερώτερα σώματα) βλέπομεν καὶ ἐν τῇ λυκίᾳ σαρκοφάγῳ τῆς Σιδῶνος (Necrop. roy. πίν. 14 καὶ 16)· τὰ αὐτὰ δύνανται νὰ λεχθῶσι καὶ περὶ τοῦ λεγομένου «Βελλεροφῶντος» τῆς σαρκοφάγου τῆς Χιμαίρας ἢ Merehic Br. Mus. Sculpt. 951 πίν. 13) καὶ τοῦ Δερείμιος καὶ Αἰσχύλου (Benndorf, Heroon v. Giölbaschi ἀπέναντι σ. 226) καὶ τέλος καὶ περὶ αὐτῶν τῶν ἀναγλύφων τοῦ ἡρῴου τῶν Τρύσων (ἰδίᾳ τοῦ ἀληθῶς ἀποβαίνοντος A^1 τῆς νοτίας πλευρᾶς ἔξωθεν· πρβ Heroon,

[1] Πρβ. Μ. Ἐτυμ., Ἡσύχ. καὶ Φώτ. ἐν λ. *ἐν Ἐχελιδῶν* «τόπος Ἀθήνησι σταδίων ὀκτώ, ἐν ᾧ αἱ ἱπποδρομίαι» καὶ Στεφ. Βυζ. λ. *Ἐχελίδαι*. Περὶ τῆς θέσεως ἰδὲ πρὸ πάντων Σβορῶνον *Ἐθν. Μουσεῖον* 125.

[1] Διὸ καὶ παράστασις τῆς καταβάσεως ταύτης ἐνομίζετο πρὸ τοῦ ὀρθῶς ἑρμηνεύσαντος Körte ἐν AM XII, 148 ἑξ. τὸ βερολίνειον ἀνάγλυφον.

πίν. XXV, A[1]· XXVI, A[9]· ἔτι δὲ X, A[3] XVI, A[2-3] καὶ B[1-2])· ὅτι δηλ. γαληνιώτερον καὶ ἁπλούστερον, ἐν γένει ἐγγύτερον τῇ μεγάλῃ ἀττικῇ πλαστικῇ τοῦ Ε΄ αἰῶνος, ἧς ἀπήχησις εἶναι ταῦτα πάντα, ὁμιλεῖ τὸ ἡμέτερον, συνανῆκον ἄλλως εἰς τὴν αὐτὴν μετὰ τοῦ ἡρῴου τῶν Τρύσων καὶ τῆς λυκίας σαρκοφάγου *μεταβατικὴν* βαθμίδα μεταξὺ τῶν δύο αἰώνων, τὴν χρησισιμοποιοῦσαν νέα ἐξευρήματα ἐν τεχνικῇ παραστάσει, ἀλλ' ὄχι ἀκόμη ἀπεσπασμένην τοῦ πνεύματος τοῦ Ε΄[1].

Ἡ δὲ ἡρακλεωτικὴ τέλος ἐπὶ μαρμάρου γραφὴ ἀποβάτου, ἣν ἐξέδωκεν ὡς 19ον «Winckelmannsprogramm» τῆς Ἅλλης ὁ Robert (Votivgemälde eines Apobaten 1897), φαίνεται μᾶλλον πολὺ νεωτέρα ἐπὶ τὸ δεινότερον μετάπλασις, ὄχι δέ τις ἀρχικὸς (ἐνν. ἀντιγεγραμμένος) τύπος καὶ δὴ καὶ ἀπὸ τοῦ Ζεύξιδος ὡρισμένως καταρρέων, ἐξ οὗ νὰ προῆλθον μιμήσει καὶ τὰ ἀνάγλυφα, ὡς συνάγει διά τινων συνδυασμῶν ὁ Robert (σ. 13-14)· πρὸ παντὸς τὸ παράτολμον ἀκριβῶς ἢ «δραματικὸν» (R.) τῆς ὑπάτης στιγμῆς, ἣν ἐκλέγει ὁ ζωγράφος ἵνα παραστήσῃ τὸν ἀποβάτην μετέωρον ἄνευ ἰσορροπίας, δυνάμει μάλιστα ἤδη πεπτωκότα, ἀφοῦ ἔχει μὲν ἤδη ἀφήσει πρὸ στιγμῆς τὴν ἄντυγα, ἔχει ὅμως καὶ στραφῇ καὶ ἀναπέσει ἔξω τοῦ δίφρου ὡς ὁ ἡμέτερος, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν ἀπεστραμμένην ἐκεῖνος καί, τὸ ἐκπληκτικώτατον, μὲ τὸ ἀριστερὸν σκέλος ἔξω ἤδη μακρὰν διεστὼς — στάσιν **ἀδύνατον** ὅλως καὶ **παρὰ φύσιν** ἐν ἐκπηδήσει ἀπὸ τρέχοντος ὁλοταχῶς ὀχήματος, ὡσεὶ προέκειτο περὶ ἅλματος ἐπὶ τὰ πλάγια ἐκ σταθεροῦ βατῆρος καὶ ὄχι περὶ συντρίψεως πλευρῶν, μή τί γε νίκης — ἐλέγχει πολὺ μᾶλλον καινόσπουδον τῶν ὑστάτων χρόνων τεχνίτην παρὰ τὸν Ζεῦξιν, ὅστις σπουδάζων ἐκ τοῦ πραγματικοῦ καὶ ὄχι ἐξ εἰκόνων κλασικῶν (πρβ. τὰ γνωστὰ περὶ τῆς Ἑλένης του) ἀδύνατον ἴσως νὰ διέπραττέ τι τοιοῦτον· ἀλλὰ καὶ τὸ εἰκονικὸν (porträthaft) τοῦ ἀγρίως γενειῶντος καὶ κομῶντος ἐκεῖ ἡνιόχου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ μεγάλου ζωγράφου θὰ εὐηρμόστει ἀκριβῶς μόνῳ «Αὐτοβορέᾳ τινὶ ἢ Τρίτωνι, οἵους ὁ Ζεῦξις ἔγραφε» καὶ ὁ Robert ἀναμιμνήσκεται ἐκ τοῦ Λουκιανοῦ ἐπικαίρως, καὶ ὄχι ἀνθρώπῳ ἡνιόχῳ. Ἐντεῦθεν ὅμως δὲν ἀποκλείεται βεβαίως ἡ πιθανότης νὰ εἶχε γράψει ἀποβάτην ὁ Ζεῦξις καὶ ἔτι πρὸ αὐτοῦ ὁ Πολύγνωτος, ὡς ἐπιθανολόγησεν ἤδη ἐν τῷ 18ῳ προγρ. Die Marathonschlacht σ. 67 ὁ R.)· ἀλλ' ἕως οὗ ἀποδειχθῇ τυχὸν βεβαιότερόν τι αὐτοῦ ἀπότυπον, ἡμῖν θαρκῇ ὡς μόνη ἀσφαλὴς ἢ τοὐλάχιστον πιθανωτάτη παράδοσις τεχνική, ἐξ ἧς κατάγονται τὰ εἰρημένα ἀνάγλυφα πάντα, ἡ *φειδιακὴ* ἢ *παρθενώνειος* ἀκριβέστερον, συνεχιζομένη πάντως ἐν Ἀθήναις ἐπὶ μακρότατον, ὡς γνωστόν, ἥτις ἄλλως ἐπηρείδετο, ἐννοεῖται, ἐπὶ τῆς παλαιοτέρας (πολυγνωτείου) γραφικῆς ἐν ἀναγλύφοις θέμασι, στάσεσι κλ.

Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ἐπικράνου ἡμῶν (ἐπίτηδες λειοτέρου εἰργασμένου πλὴν τοῦ διαγραμμιζομένου ἀκτινωτῶς πρὸς ἔμφασιν τῶν τριχῶν λόφου τῆς περικεφαλαίας) ἐλησμονήσαμεν νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἀναγινώσκεται καὶ ἐπιγραφὴ

....ΕΟΣΕΓΓΥΗΝ

Τὸ μὲν ὄρθιον Γ καὶ τὸ τετρασκελὲς Σ δὲν εἶναι οὐδ' ἐν Ἀττικῇ, ὡς γνωστόν, ἀλλότρια τοῦ Ε΄ αἰῶνος ἤδη μεσοῦντος· εἰ καὶ σπάνιον κατ' αὐτὸν τὸ Γ ἐν Ὠρωπῷ μάλιστα ὑπάρχει προσέτι ἡ πιθανότης ἔτι προτέρας αὐτῶν χρήσεως· ἀλλὰ καὶ ἡ ὁλικὴ ἐντύπωσις, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται νἀποφαίνεται ἐξ ἐννέα μόνων γραμμάτων, ἂν δὲν καταπείθῃ, δὲν ἀντιτίθεται ὅμως ἐπίσης εἰς χρονολόγησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς περὶ τὴν χάραξιν αὐτοῦ ἐπιμελείας εἰς τοὺς εἰρημένους μεταβατικοὺς χρόνους καὶ μᾶλλον τὸν Ε΄ αἰῶνα λήγοντα.

Καὶ τὸ μὲν καινοφανὲς *ἐγγύην*, ἀναμιμνῆσκον τὰ πασίγνωστα τῶν ἀναθημάτων *εὐχὴν* καὶ *εὐχωλὴν* (πρβ. ἐκ πλείστων IA, III, 134. 139. 149-151. 153-56 κλπ. Ἀρχ. Ἐφ. 1886, 79 καὶ *Rouse*, Gr. votiv offerings σ. 322 ἑξ.) φανερὸν ὅτι καὶ σημασίαν ὁμοίαν θὰ ἔχῃ, ἥτις καὶ πρὸς τὸ ἔτυμον τῆς λέξεως τοσοῦτον προσεγγίζει (εἰς χεῖρα παράδοσις) καὶ τῆς κοινοτέρας αὐτῆς σημασίας μόνον ποσοτικῶς ἀφίσταται (ἡ ἐγγύησις εἶναι ἰσχυροτέρα, πανηγυρικωτέρα ὑπόσχεσις, *τάξιμο*)· πρβ. CIG II, 2737, β΄, 3 «τῷ τε δικαίῳ καὶ ταῖς κρί-

[1] Τοὐναντίον οὐδὲν χρήσιμος ἡ παροβολὴ πρὸς τά, ἄσχετα καὶ κατὰ τὸ περιεχόμενον, ἀνάγλυφα τῆς Λισβῶνος BCH 1892, πίν. 8-9 καὶ τὰ αὐτ. σ. 338-9 ἐξ Ἡσκυλίνου ὅμοια· οὔτε ὁ προηγούμενος *πομπὸς* ἢ «*πομπεὺς*» εἶναι ἀποβάτης οὔτε ἡ ὁμοιότης ἐπεκτείνεται πέραν τῶν ἵππων, μάλιστα δὲ αἱ ἀναλογίαι τῶν σωμάτων εἶναι αἱ μετὰ Λύσιππον, αἱ κόμαι τῶν νεανικῶν μετὰ Πραξιτέλην, ὁ δὲ Homolle σ. 342 τάσσει ἤδη αὐτὰ εἰς τὰ «νεοαττικά».

σεσι ταῖς ἑαυτῆς τὴν πόλιν χρῆσθαι, μήτε *ἐγγύην* εἰσφέρειν . . .», ὅπου προφανῶς σημαίνει *ὑποχρέωσιν*, φορολογικὴν ἐκεῖ, μὴ εἰσφ., ἀτελῆ εἶναι. Περιττὸς δὲ μακρότερος λόγος περὶ τῶν γνωστῶν τούτων παραθέσεων, οἷαι κατὰ τὰ «ἀνέθηκε τόδε τὸ ἄγαλμα, τὸν πίνακα κλπ., χαριστήριον, δῶρον, ἱερόν», ἔπειτα καὶ «δεκάτην, ἀκροθίνια, σκῦλα, ἀπαρχὴν» καὶ ἔτι βραχυλογώτερον τέλος «*εὐχήν, εὐχωλήν, τελείουμα*, Θεσσ. ἐπιγρ. ἐν AM 1883, σ. 110: Δάματρι καὶ Κόρᾳ . . . *τελείουμα* = ὡς ἐκτέλεσιν εὐχῆς.

Τοῦ δὲ προηγουμένου ΕΟΣ ἀποτελοῦντος προδήλως κατάληξιν ὀνόματος ὄχι μόνου ποτὲ κειμένου, ἀφοῦ, εἴπομεν, τὸ ἐλλεῖπον τμῆμα τοῦ ἀναγλύφου θὰ ἦτο περὶ τὰ $^2/_3$ τοῦ ὅλου, περιέχον τοὺς ἀθλοφόρους ἵππους ἐν πλάτει κλιμακωτῶς ἀναπτυσσομένους, διττὴ συμπλήρωσις εἶναι δυνατή· ἢ δηλ. α΄) «ὁ δεῖνα *ὑπὲρ* . . . ΕΟΣ» (π. χ. ὁ πατὴρ ὑπὲρ Προκλέους), ἐν ᾗ περιπτώσει ἕτερός τις, οἰκεῖος βέβαια, εἶναι ὁ ἀναθέτων καθ᾽ὑπόσχεσιν πρὸς τὸν εἰκονιζόμενον δεδομένην ἢ πρὸς τὸν θεὸν *ὑπὲρ* ἐκείνου ἢ πρὸς ἐκτέλεσιν εὐχῆς ἐκείνου ὥς τις ἀντιπρόσωπος ἢ ἐγγυητὴς ἐκείνου· πρβ. BCH VI, 181 καὶ XXV, 16 «κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἀνέθηκαν»· IA, I, 349

ἀνέθηκεν Ἀθηναίᾳ [πολιούχῳ]
[ἀργυ]ρίου δεκάτην τοῦ τέκνου εὐχ[σαμένου].

IG III, 147 [μητρὶ θεῶν εὐαντήτῳ ἰατρ]είνη *εὐχὴν ὑπὲρ* Εὐφροσύνου»· ἐν Θεσσ. ἐπιγρ. AM VIII (1883) σ. 111 «τὰν εὐχὰν τοῦ πατέρος Ποτειδοῦνι», Hoffm. gr. Dial. III, 143 «Στρατοκλῆς *ὑπὲρ πατρὸς* τοῦ ἑαυτοῦ» καὶ 146 Ἀριστονίκης *ὑπὲρ θυγατρὸς* τῆς ἑαυτῆς ἀνέθηκε. Μικρὸν δὲ διαφέρει ἂν ἐν τούτοις προϋποτίθεταί τις νόσος, ἣ ἐπεκούρησε θεός, ἢ ἄλλη τούτου βοήθεια (τοιαύτη τινὶ βεβαίως ἀποδοτέα καὶ πᾶσα νίκη), ὡς π. χ. πιθανὸν ἐν IG III, 144 Σωτηρίδας *ὑπὲρ τῶν παίδων εὐξάμενος* ἀνέθηκεν Ἀσκληπιῷ καὶ IA II, 1485 Μειδίας καὶ Δαναὶς *εὐξάμενοι ὑπὲρ τῶν παιδίων* [1]·

ἢ β΄), τὸ καὶ ἁπλούστερον καὶ πιθανώτερον, *αὐτὸς* ὁ νικητής, ὡς συνήθως, ἐκτελῶν ὑπόσχεσιν δεδομένην τῷ θεῷ κατὰ τὸν ἱερὸν αὐτῷ ἀγῶνα, κατ᾽αὐτὴν ἴσως τὴν στιγμὴν τῆς ἀποβάσεως, ἀνατίθησιν εἰς αὐτὸν ἐν τῷ ἀναγλύφῳ ἀκριβῶς διαιωνιζομένην τὴν εἰκόνα τῆς πράξεως, ἧς ἡ ἔκβασις βεβαίως εἰς μόνην τὴν θείαν αὐτοῦ εὐμένειαν ὠφείλετο, — ὡς δὴ πασίγνωστον [1] ὅτι ὑποδηλοῖ πᾶν τοιοῦτον ἀνάθημα, οὔτε μακρολογίας οὔτε κἂν τίνι θεῷ τί τοῦτο βούλεται προσδεόμενον νὰ ἔχῃ ἐπιγεγραμμένον· ἐξαρκεῖ ὁ τόπος τῆς ἀναθέσεως καὶ ἡ παράστασις μόνη [2]. — Οὕτω δὲ συμπληρωτέον ἁπλῶς «ὁ δεῖνα τοῦ δεῖνος (·ΕΟΣ) ἐγγύην» ἐνν. τῷ Ἀμφιαράῳ ἀνέθηκεν νικήσας.

Ἀνάθημα λοιπὸν εὐχαριστήριον εἰς τὸν Ἀμφιάραον εἶναι τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον, ὡς καὶ ὁ τόπος ἤδη τῆς εὑρέσεως καὶ τὸ κανονικὸν τῶν ἀναθηματικῶν ἐπίμηκες σχῆμα καὶ ἡ ἀναλογία τῶν ὁμοίων εἰκ. 1 καὶ 2, σαφῶς ἀναθηματικῶν, ἐδήλου τἀνάπαλιν ἐπικυροῖ μάλιστα καὶ περὶ τοῦ 2 τὴν εἰκασίαν τοῦ Körte, AM III, 414, ὅτι ἐκ τοῦ Ἀμφιαρείου θὰ εἶχε κομισθῇ εἰς Σκάλαν)· ὅτι δ᾽ ἐν τοῖς *Ἀμφιαράοις* ἐτελεῖτο πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ *ἀγὼν ἀποβάτης*, ἀρκείτω νὰ προσθέσωμεν ἁπλῶς ἐνταῦθα προλαμβάνοντες ἐκ τοῦ Β΄ μέρους, γνωστὸν ἤδη ἄλλως ἐκ τῶν ὑπὸ Λεονάρδου εὑρημένων ἐπιγραφῶν (ἰδ. νῦν IG VII 414, στ. 34. 417, 66).

Περὶ δὲ τοῦ ἐργαστηρίου τέλος, ἐξ οὗ προῆλθεν, ὡς αὐτόδηλον μὲν ἤδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐδεχόμεθα τὴν ἐκ τῆς φειδιακῆς σχολῆς ἐξάρτησιν· μόνον δὲ δύναται νὰ ζητηθῇ, ἂν καὶ ἐν Ἀθήναις ὑπ᾽ Ἀθηναίου τεχνίτου ἐποιήθη ἢ ἐν Ὠρωπῷ, οὗ εὐνόητος ἡ ποικίλη ἐξ Ἀθηνῶν «κατὰ τὸ ὑπήκοον» [3] ἐν τῷ Ε΄ αἰῶνι ἐξάρτησις, ἀλλὰ καὶ ὕστερον παρὰ τὰς ποικίλας αὐτοῦ πολιτικὰς τύχας.

Λοιπὸν ἐσημειώσαμεν ἤδη ὡς παρέκκλισίν τινα τὸν τύπον τῆς κόμης τοῦ ἡνιόχου· δὲν φαίνεται ὅμως χρήσιμος παραβολὴ πρὸς τὰς συγχρόνους γραφὰς τῶν γνωστῶν θηβαϊκῶν στηλῶν Ῥύγχωνος καὶ Μνάσωνος (BCH πίν 7 καὶ 8)· καὶ ἡ ὁμοιότης δὲ τῶν εἰς στενωτάτας λαβὰς συστελλομένων πλευρικῶν ἀντύγων πρὸς *ἰωνικὰς* παραστάσεις, οἷον ἐν

[1] Ἀλλὰ ὅλως διάφορον τὸ μτγν. *ὑπέρ τινος* = πρὸς τιμήν τινος, ὃ π. χ. CIG II, 1233. 1235. 1238 κ. ἄ. πλ.

[1] Γνωστὸν ὅτι αἱ «πληρέστεραι» ἐκφράσεις π. χ. *εὐχωλὴν τελέσας* IA I, 753-4, *εὐχωλὴν ἀποδιδοὺς* κλπ. πολὺ σπανιώτεραι.

[2] Πρβ. καὶ Reisch Gr. Weihgesch. σ. 11 καὶ 36 χάριν τῆς παρεξηγήσεως, ἧς ἔγινεν ἡ βραχυλογία τῶν ἀρχαίων ἀφορμὴ ἐν Ὀλυμπίᾳ.

[3] Θουκ. II, 23, 3. IV, 99.

τοῖς ἐκ Κυζίκου ἀναγλύφοις BCH 18, 493 καὶ 33, 249 πίν. 7· τρίτον ἐν Προύσῃ Arch. Anz. 1805 σ. 55), ἐν τῷ μηλίῳ ἀμφορεῖ Ἀρχ. Ἐφ. 1894, πίν. 13, ἐν τῇ ὑδρίᾳ «Καίρης» Ant. Denk. II. πίν. 28 καὶ ἐν τοῖς κλαζομενίοις (ἢ ἐκ Δαφνῶν ἀλλὰ πάλιν κλαζομ.) ὀστράκοις, π. χ. AM 1898, πίν. 6 καὶ Ant. Denkm. II, πίν. 21, καὶ τῇ κύλικι «Φιννέως» Furtw. Reich. πίν. 41, ἡ ὁμοιότης αὕτη εἶναι μόνον ἐξωτερική· διότι αἱ μὲν ἰωνικαὶ αὗται[1] ἄντυγες εἶναι ἡ *ἀρχέγονος μορφὴ* (λαβαὶ ἁπλαῖ ἀκόμη ὥς τινα ὠτία), ἐξ ἧς ἀνεπτύχθη ἀπὸ μακροτάτων χρόνων εἰς μέγεθος ἡ τῶν ἑλλαδικῶν, αἱ δὲ τοῦ ἡμετέρου δίφρου μετὰ τὴν πρὸ αἰῶνος συντελεσθεῖσαν ἀνάπτυξιν ἐκείνην (ἐν τοῖς ὑστέροις μελανογράφοις ἀγγείοις μέγισται, ὑπερήφανοι αἱ πλευρικαὶ ἄντυγες) ἔχουσι *πάλιν* συσταλῇ δι᾽ ἑνώσεως ἐμπρὸς τῶν παραλλήλων βραχιόνων αὐτῶν, τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω, ὥστε νἀπολήγουν εἰς *τυχαίως* μᾶλλον ὁμοίαν λαβὴν ὀπίσω· τὸ πολὺ δυνάμεθα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι εἰς τὴν ἐκτάκτως μεγάλην συστολὴν ἐπέδρασάν τι καὶ παραδείγματα ἐξ ἀνατολῶν, διότι καὶ ἐν Ἀθήναις βλέπομεν κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα ἐλαττούμενον βαθμηδὸν τὸ ὕψος των (πρβ. π. χ. ἐν τῷ προδόμῳ τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως τὴν ἐν εἰκ. 1 βάσιν πρὸς τὸ πλησίον ἀριστερὰ ἱδρυμένον ἀρχαϊκὸν ἀνάγλυφον ἀναβαίνοντος ἅρμα ἢ «ἀναβαινούσης» ὡς ἔχει καθιερωθῇ νὰ λέγηται· ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἅρμασι τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἐν τοῖς ἐρυθρογράφοις ἀγγείοις σαφὴς ἡ συστολή).

[1] Πρβ. Studniczka Ib. 1907 σ. ἴδ. 158.

Πολὺ σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ἡ ῥηθεῖσα *πρόωσις* τοῦ δίφρου, ἀσφαλῶς ἀνάττικος καὶ γνωστὴ μόνον ἐν Ἀνατολῇ, ἔνθα κεῖται καὶ ἡ κοιτὶς τοῦ ἑλληνικοῦ ἅρματος ἐν γένει· ἀλλ᾽ ἐνῷ ὁ κυρίως ἑλλαδικὸς τύπος γενικεύει τὴν κεντρικὴν θέσιν τοῦ δίφρου (τὴν *ἀρχαιοτέραν* ἀνατολικήν), ἐν Μ. Ἀσίᾳ πρβ. πλὴν σιδωνίας σαρκοφάγου «θρηνῳδῶν» τὴν ῥηθεῖσαν ὑδρίαν Καίρης, τὸ ἐκ Κλαζομενῶν ὄστρακον AM 1898 πίν. 6, τέλος δὲ δύο τῶν ἐν Τρύσοις ἀναγλύφων ἁρμάτων Heroon πίν. X, A3 καὶ XXVI, A9, παραμένει σποράδην ὁ *νεώτερος* ἀνατολικὸς (περσικός, νεοασσυριακός, χεττιτικὸς) τύπος, ἐν ᾧ ὁ δίφρος ἐπικάθηται ἀπὸ τοῦ ἄξονος ἀκριβῶς προσθίως[1].

Ἐργασία λοιπὸν ὠρωπία τοῦ λήγοντος Ε΄ αἰῶνος ἐξ Ἀθηνῶν μὲν ἐμπνεομένη τεχνικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἐπιδράσεις ἐξ ἀνατολῶν διὰ τῶν νήσων πιθανῶς προσιτή, αὐτοτελὴς διὰ τοῦτο καὶ ὄχι τελείως δουλικὴ ὑπὸ τὰ ἀττικὰ πρότυπα, δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ τὸ καλὸν ἀνάγλυφον.

Τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ *κύριον* ἐξ αὐτοῦ *δίδαγμα* (πρὸς τῇ χρήσει *ἐγγύη* = εὐχή).

Νικ. Γ. Παππαδάκις.

[1] Ἴδε σήμερον κυρίως Mercklin, Der Rennwagen in Griechenland, I Teil. Leipz. 1909· τρίτον μέρος λαμπρᾶς σειρᾶς μελετῶν περὶ τοῦ ἀρχαίου ἅρματος, ἃς ὀφείλομεν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν φροντιστήριον τῆς Λιψίας (προηγ. *O. Nuoffer*. Der Rennw. im Altertum (π. αἰγυπτ., ἀσσυρ., περσ., βακτρ.) καὶ Studniczka ἐν Arch. JB 1907, 147 ἑξ. περὶ συρ. καὶ φοινικ.) καὶ μεθ᾽ ἃς ἐνεδείκνυτο παραίτησις ἡμῶν ἀπὸ ὁμοίας ἐργασίας, ἣν ἐσκοποῦμεν ἀπὸ τριμήνου.

ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΗΡΩΟΣ ΙΑΤΡΟΥ

ΥΠΟ

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΒΕΡΣΑΚΗ

Κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς ἐν ὁδῷ Πραξιτέλους ἀριθ. 48 οἰκίας τῆς χήρας Μαυρουδῆ ἀνεκαλύφθησαν λείψανα θεμελίων, ἐκ τῶν συνήθων τροχμαλοπαγῶν δόμων ἀποτελουμένων, ὧν τὸ μέγεθος ποικίλλει μεταξὺ 1·35-1·45 πρὸς 0·60-0·75, καὶ ὧν χρῆσις ἐγίνετο κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τὸ ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε΄ μέχρι τῶν μέσων περίπου τοῦ Δ΄ π. Χρ. αἰῶνος [1]. Τὰ θεμέλια σύγκεινται ἐκ δύο σκελῶν ἐφαρμοζομένων κατ᾽ ὀρθὴν γωνίαν, διευθυνομένων δὲ τοῦ μὲν ἀκριβῶς ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, τοῦ δὲ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐχόντων πλάτος περίπου 2·27-2·35. Ἀποτελοῦνται δηλ. τὰ θεμέλια ἐκ δύο ἢ πλειόνων δόμων, ὧν οἱ μὲν ἐτέθησαν ἐν τῇ ἐσωτερικῇ σειρᾷ κατὰ μῆκος τῶν σκελῶν, οἱ δὲ κάθετοι πρὸς αὐτούς. Τὸ μῆκος τοῦ βορειονοτίου σκέλους εἶνε περίπου 11·50, τοῦ δὲ ἑτέρου 5·00.

Τὸ πλάτος τῶν θεμελίων δεικνύει προφανῶς ὅτι ἐπ᾽ αὐτῶν δὲν ἔκειντο ἁπλοῖ τοῖχοι, ἀλλ᾽ ἀναμφιβόλως τὸ κρηπίδωμα ναοῦ τινος· διότι τοιοῦτον περίπου εἶνε τὸ πλάτος τοῦ μετώπου τοῦ παρὰ τὸ Διονυσιακὸν θέατρον νεωτέρου ναοῦ τοῦ Διονύσου καὶ τὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Νικίου, πρὸς δὲ καὶ στοῶν τινων, ὡς τῆς ἐν τῷ αὐτῷ μέρει στοᾶς (πρβ. *Dörpfeld* Das griech. Theat. πίν. 1), οἰκοδομημάτων δηλονότι, ὧν τὰ θεμέλια ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑλικοῦ ᾠκοδομήθησαν. Ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς γνώμης ὅτι τὸ ὑπὸ τῶν θεμελίων βασταζόμενον οἰκοδόμημα ἦτο ναός, συνηγορεῖ καὶ ἡ κατεύθυνσις τοῦ κτιρίου, ἀκολουθοῦντος ἀκριβῶς τὸν μεσημβρινὸν τοῦ τόπου. Εὑρισκόμεθα ἄρα πρὸ σπουδαίας ἀνακαλύψεως ναοῦ οἰκοδομηθέντος κατὰ τὸ ἄνω ῥηθὲν χρονικὸν διάστημα, ἀνακαλύψεως τοσούτῳ σπουδαιοτέρας, καθ᾽ ὅσον καὶ σπάνια εἶνε τὰ εὑρήματα τοῦ βορείου τμήματος τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ αἱ εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἀναφερόμεναι λογοτεχνικαὶ μαρτυρίαι. Ὀφείλομεν λοιπὸν πολλὰς χάριτας τῷ φίλῳ καθηγητῇ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ κ. Ἀ. Σκιᾷ συστήσαντι ἡμῖν ἐγκαίρως τὴν μελέτην τῶν ἐρειπίων τούτων.

Δυστυχῶς πλὴν ψηφιδωτοῦ τινος καὶ κεφαλῆς πωγωνοφόρου τῶν χρόνων τῶν Ἀντωνίνων, οὐδὲν ἕτερον εὕρημα ἀπεκαλύφθη διαφωτίζον ἡμᾶς περὶ τῆς θεότητος, εἰς ἣν ἦτο ἀφιερωμένος ὁ ναὸς οὗτος. Ἀλλ᾽ ἐν ἔτει 1874 «. . . *εὑρέθησαν ἐν τῇ ὁδῷ Ἀθηνᾶς ἀπέναντι τῆς βρύσεως τῆς τοῦ Βορέα καλουμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἐκκλησιδίου τῆς Ἁγίας Μαύρης τοῦ ἄλλοτε ἐν τῇ ὁδῷ ὑπάρχοντος*» ***Εὐστρατιάδης*** ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1874, 490. Πρβ. καὶ *Hirschfeld* ἐν Hermes 8, 1874, 350, *Mommsen* Ath. Christianae πίν. 6΄ 169 καὶ Ἀθήναιον 1874, 262) τὰ τεμάχια ἐνεπιγράφων βάθρων, τῷ Ἥρωι Ἰατρῷ ἀφιερωμένων (IG II 403, 404). Ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως τῶν βάθρων τούτων ἀπέχει περὶ τὰ 220 μ. κατ᾽ εὐθεῖαν γραμμὴν ἀπὸ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖνται τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ. Εἶνε δὲ ἐκτὸς ἀμφισβητήσεως ὅτι τὰ βάθρα ταῦτα ἐντεῦθεν ἀπεκομίσθησαν. Διότι τὰ λείψανα ἀρχαίων κτιρίων εὑρί-

[1] Ὁ Dörpfeld (*Das griech. Theater* 12) καὶ κατ᾽ αὐτὸν ὁ Judeich (*Topogr. v. Ath.* 2) καὶ ἄλλοι παραδέχονται ὡς ἀρχὴν τῆς χρήσεως τῶν λίθων τούτων συνήθως τὰς ἀρχὰς τοῦ Δ΄ π. Χρ. αἰῶνος καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἦσαν ἐν χρήσει καὶ μέχρι τῶν μακεδονικῶν χρόνων. Κατὰ τὴν γνώμην μου ὅμως τοῦτο δὲν εἶνε ἀκριβές, διότι πρέπει νὰ διακρίνωμεν τὸν χρόνον, καθ᾽ ὃν ἦτο ἐν χρήσει λατομεῖόν τι, ἀπὸ τῶν χρόνων, καθ᾽ οὓς μεταγενέστερα οἰκοδομήματα κατεσκευάζοντο ἐξ ὑλικοῦ ληφθέντος ἐξ ἀρχαιοτέρων κτιρίων. Ἀλλὰ περὶ τούτων θέλομεν ὁμιλήσει ἐκτενέστερον ἐν τῇ προσεχεῖ ἡμῶν ἐκδόσει περὶ τῶν *Μνημείων τῆς νοτίας ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως*.

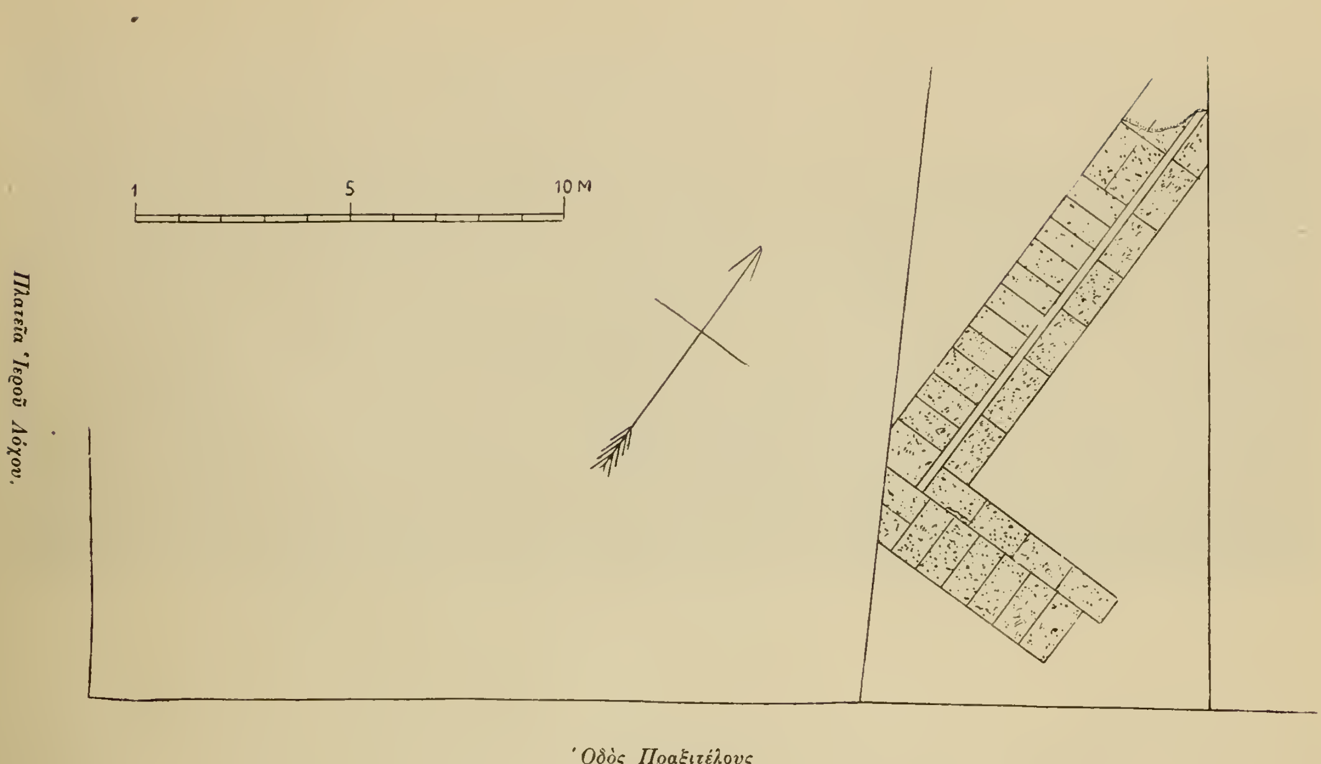

σκονται ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ συνήθως ἐντὸς περιοχῆς ἐχούσης κέντρον τὸ κτίριον καὶ ἀκτῖνα οὐχὶ μείζονα τῆς ῥηθείσης ἀποστάσεως· λείψανα λ. χ. τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἱεροῦ τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος εὑρίσκονται ἐν τῷ Ἀσκληπιείῳ καὶ ἀντιστρόφως τεμάχια τοῦ Ἀσκληπιείου ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, δόμοι τῆς ἀγορᾶς τοῦ Αὐγούστου κεῖνται ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ Ἡρῴδου, τεμάχια τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου πρὸ τῆς Ἀκροπόλεως κτλ.. Πρὸς τὴν χρονολογίαν τῶν θεμελίων συμπίπτει καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ Δημοσθένους γινώσκοντος ἤδη τὸ ἱερὸν τοῦ ἥρωος ἰατροῦ (XIX 249 [419, 22] «... *διδάσκων δ' ὁ πατὴρ* [δηλ. τοῦ Αἰσχίνου, ὁ Ἀτρόμητος] *γράμματα, ὡς ἐγὼ τῶν πρεσβυτέρων ἀκούω, πρὸς τῷ τοῦ ἥρω τοῦ ἰατροῦ»*).

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ῥηθέντων βάθρων καὶ ὑπὸ πάντων τῶν τοπογράφων τὸ ἱερὸν τοῦ Ἥρωος Ἰατροῦ τίθεται εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς πόλεως (πρβ. *Judeich* ἔ.ἀ, 338 καὶ *Milchhoefer* ἐν *Baumeister* Denkmäl. λ. «Athen» 170).

Ἐγράφη κατὰ φεβρουάριον 1910.

Φριδερίκος Βερσάκης.

Εἰκὼν 1. Ὁ ἐν Βάσσαις ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος.

ΤΟ ΕΝ ΒΑΣΣΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΟΝ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ

(Πίν. 12)

ΥΠΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΟΥ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας γενομένων παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος ἐργασιῶν[1], ὧν κύριος σκοπὸς ἦτο ἡ στερέωσις καὶ ἐπανίδρυσις τοῦ περιφήμου ναοῦ τοῦ Ἰκτίνου, φυσικὸν ἦτο νὰ ζητηθῇ, ὅπως διαφωτισθῶσι καὶ τὰ κατὰ τὸ ἀρχαιότερον ἱερόν, ὅπερ προηγήθη τοῦ ναοῦ τούτου[2] ἐπὶ τῆς δυσπροσίτου ὅσον καὶ ῥωμαντικῆς θέσεως παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ Φιγαλεικοῦ Κωτίλου.

Μετὰ τὴν τελείαν ἀποκάλυψιν τοῦ ναοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν κατεσπαρμένων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν[3] ἐγένοντο ἀνασκαφαὶ πρὸς ἐξερεύνησιν τοῦ χώρου βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως τοῦ ναοῦ, ἐν διαφόροις σημείοις ἐπὶ τοῦ παρὰ τὴν δυσμικὴν πλευρὰν ἐπιπέδου, πρὸ τοῦ μεγάλου δυσμικοῦ ἀναλήμματος, ὅπερ ἀπεκαλύφθη σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου, κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, καὶ πρὸς Ν τοῦ ναοῦ εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπ' αὐτοῦ.

Ὁ Καββαδίας, ὅστις εἶχε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐργασιῶν, ἐξέθηκεν ἐν τῷ ἄρθρῳ αὐτοῦ ἐν Congrès internat. I σελ. 171 κέ. βραχέα τινὰ περὶ τῶν πορισμάτων, ὅσα συνήγαγεν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων.

Ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν μου ἐγένετο τῷ 1902 ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς χώρου, ἔνθα ἡ σκαφὴ μέχρι τοῦ βράχου ἐγένετο ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως, καὶ ἡ μερικὴ ἀποκάλυψις τοῦ ΒΔ τοῦ ναοῦ κτιρίου (ἀριστερὰ ἐπὶ τοπογρ. σχεδ. ἐν εἰκ. 2) καὶ τοῦ παρ' αὐτὸ χώρου, τῷ δὲ 1907 ἡ ἀνασκαφὴ μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐπὶ δύο σημείων τοῦ πρὸ τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἐπιπέδου, ἤτοι ἀντικρὺ τοῦ ἕκτου ΝΔ κίονος μέχρις ἐκτάσεως τριῶν περίπου μέτρων πρὸς Β κατὰ μῆκος τοῦ ναοῦ καὶ

[1] *Πρακτικὰ* 1902 σελ. 25 κέ., Comptes rendus *du Congrès intern.* I, 1905 σελ. 171 κέ.

[2] Τὴν βιβλιογραφίαν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος βλέπε ἐν *Frazer* Pausanias IV σελ. 404. Εἰς ταύτην οὐδὲν σημαντικὸν ὁπωσδήποτε ἔργον θὰ ἠδύνατό τις νὰ προσθέσῃ.

[3] Ἴδε εἰκόνας ἐν *Congrès intern.* I, σελ. 172 καὶ 173.

Ἐτυπ. 13.12.10.

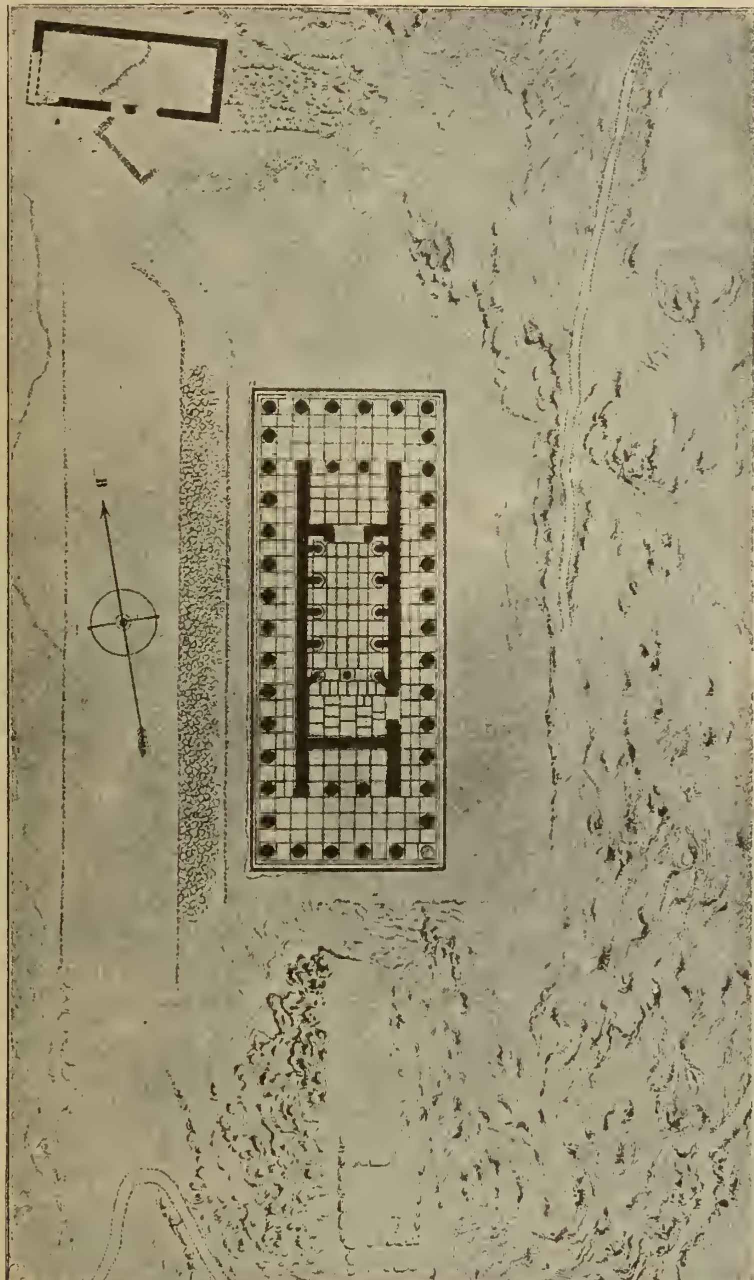

Εἰκὼν 2. Τοπογραφικὸν σχέδιον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος.

Ἡ ἐπίχωσις μέχρι τῆς βάσεως τοῦ ναοῦ δὲν ἦτο μεγάλη, εἶχε δ' ἀνακινηθῆ σχεδὸν ἐξ ὁλοκλήρου ὑπὸ τῶν ἀνασκαψάντων τὸν χῶρον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Γερμανῶν καὶ Ἄγγλων ἀρχαιολόγων[1]. Τὰ περὶ τὸν ναὸν διεσκορπισμένα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ὁρατά. Μεγαλειτέρα ὁπωσδήποτε ἦτο ἡ ἄνωθεν τῆς ἐπιφανείας τῆς βάσεως τοῦ ναοῦ ἐπίχωσις πρὸς Β καὶ Α. Πλὴν τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ ναοῦ εὑρέθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐν τῇ ἐπιχώσει ταύτῃ ἐλάχιστα ἄλλα μικρᾶς ἀξίας πράγματα, καί τινα μικρὰ τεμάχια τῆς περιφήμου ζῳφόρου τοῦ ναοῦ.

Τὸ φυσικὸν ἔδαφος τοῦ χώρου, ἐφ' οὗ εὕρηται ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, ἔχει ἀρκετὰ μεγάλην κλίσιν ἐξ Α πρὸς Δ καὶ ἐκ Β πρὸς Ν. Ἐνῷ πρὸς Α ἡ εὐθυντηρία τοῦ ναοῦ ἢ οἱ ἀμέσως ὑπ' αὐτὴν λίθοι ἑδράζονται κατὰ τὸ πλεῖστον ἐπὶ τοῦ στερεοῦ βράχου, ὡς ἐβεβαιώθη τοῦτο τοὐλάχιστον κατὰ τὸ ΝΑ ἥμισυ, εὑρίσκεται ὁ βράχος παρὰ μὲν τὴν ΒΔ γωνίαν 1·00 περίπου βαθύτερον τῆς εὐθυντηρίας, ἀντικρὺ δὲ τοῦ ἕκτου ΝΔ κίονος ἡ ἀπόστασις μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους εἶνε σχεδὸν 2·00.

Τὸ στρῶμα, ἐν ᾧ εὑρέθησαν αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι ἀρχαιότητες, κεῖται ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἢ ὀλίγον ἄνωθεν αὐτοῦ, οὗ τὴν κλίσιν ἀκολουθεῖ, ὡς ἐφάνη ἐκ τῆς ἐπὶ τῶν δύο θέσεων τῆς Δ πλευρᾶς ἀνασκαφῆς, καὶ ἔχει πάχος μέχρι 0·40. Ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἐν μὲν τῇ βορειοτέρᾳ θέσει ἐκ μέλανος, ὡς

ἀντικρὺ τοῦ δευτέρου ΒΔ κίονος μέχρις ἐκτάσεως τεσσάρων περίπου μέτρων πρὸς Ν. Πλουσία εἰς εὑρήματα ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου ἱεροῦ ἦτο πρὸ πάντων ἡ τελευταία αὕτη θέσις, ἐκ ταύτης δὲ προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ αἱ ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι ἀρχαιότητες πλὴν ὀλίγων ὑποδεικνυομένων ἑκάστοτε ἐν τοῖς κατωτέρω, ἃς ἀνευρὼν ὁ συνάδελφος Ῥωμαῖος πρὸς Ν τοῦ ναοῦ, μοὶ παρεχώρησε πρὸς δημοσίευσιν.

εἰ προήρχετο ἐξ ὑπολειμμάτων πυρῶν, χώματος βρίθοντος ἀρυβάλλων, τεμαχίων ἀγγείων καὶ ἄλλων ἀρχαίων χαλκῶν καὶ σιδηρῶν πραγμάτων, μάλιστα δ' ἀναθηματικῶν ὅπλων, ἐν δὲ τῇ νοτιωτέρᾳ θέσει ἐκ λεπτοῦ χώματος ἄνευ ἰχνῶν πυρᾶς, ἐν ᾧ ἀπαντῶσι πολλῷ σπανιώτερα τὰ ἐν τῇ ἑτέρᾳ θέσει εὑρισκόμενα πράγματα.

[1] Stackelberg *Der Apollotempel zu Bassae* σελ. 17 κέ., *Congr. intern.* I σελ. 172 εἰκ.

Ἐπὶ τοῦ στρώματος τούτου ἦτο τὸ ἔδαφος τοῦ ἀρχαιοτέρου ἱεροῦ, ὅλη δὲ ἡ ἀνωτέρω τούτου ἐπίχωσις ἔχουσα πάχος 1·00 περίπου πρὸς Β καὶ 1·50-2·00 πρὸς Ν ἐπεσωρεύθη, ὅτε κατεσκευάσθη τὸ ἐπίπεδον πρὸς ἰσοπέδωσιν τοῦ χώρου περὶ τὸν νεώτερον ναόν. Τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ σύστασις αὐτὴ τῆς ἐπιχώσεως ἀποτελουμένης κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς λατύπης τῆς προκυψάσης ἐκ τῆς κατεργασίας τῶν πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ τούτου χρησιμοποιηθέντων λίθων.

Καὶ ἐν τῇ ἐπιχώσει ταύτῃ ὑπῆρχον εὑρήματα, ἦσαν ὅμως πολλῷ σπανιώτερα καὶ συνίσταντο καὶ ταῦτα ἐκ τῶν αὐτῶν πραγμάτων, ἅτινα εὑρίσκοντο καὶ ἐντὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἀρχαίου στρώματος, σπουδαῖα δ' ὅμως διὰ τὴν χρονολογίαν τῆς ἐπιχώσεως ταύτης εἰσὶ δύο πήλινα τεμάχια εὑρεθέντα ἐν αὐτῇ παρὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ ναοῦ. Τὸ ἓν εἶνε μικρὸν τεμάχιον ἐρυθρομόρφου ἀττικοῦ ληκυθίου (εἰκ. 3 δεξιά), ἐφ' οὗ εἰκονίζετο γυνὴ

Εἰκὼν 3 Πήλινα ἐκ τῆς παρὰ τὸν ναὸν ἐπιχώσεως.

τρέχουσα πρὸς δεξιὰ καὶ πρὸ αὐτῆς βωμὸς (κάλαθος;), καὶ τμῆμα πηλίνου προσωπείου ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἐν μεγάλῳ ἀριθμῷ εὑρέθησαν ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1902 ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου[1]. Ἀμφότερα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς μετὰ τὰ μέσα τῆς 5ης ἑκατονταετηρίδος χρόνους, δηλαδὴ περίπου εἰς τοὺς χρόνους, ὅτε κατὰ τὴν παράδοσιν ἐκτίζετο πιθανώτατα ὁ νεώτερος ναός.

[1] *ΑΕ* 1903 σελ. 167-8 εἰκ. 5.

Ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ ἀρχαιοτέρου ἱεροῦ ὁ χῶρος ἦτο μία μικρὰ κοιλὰς (βᾶσσα) ἀνοικτὴ πρὸς Ν, ὁμοία πρὸς τὰς πολλὰς ἐξ ὧν ἀποτελεῖται καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα τὸ παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ Κωτίλου χωρίον. Ἐπὶ τοῦ μυχοῦ ταύτης κατὰ τὸ ΒΑ ὑπῆρχεν ὀλίγος ἐπίπεδος ὁπωσδήποτε χῶρος καὶ ἐπὶ τούτου ἦτο ἱδρυμένος ὁ ναός, ἁπλοῦν μετρίου μεγέθους οἰκοδόμημα ἄνευ κιόνων ἢ ἄλλων λιθίνων ἀρχιτεκτονικῶν κοσμημάτων, ὅμοιον πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ Κωτίλου ναούς[1]. Πλησίον αὐτοῦ θὰ ὑπῆρχε βωμὸς ἢ χῶρός τις ὡρισμένος εἰς θυσίας, ἐξ οὗ προέρχονται κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἀναθήματα καὶ τὸ ἐν τῇ ΒΔ γωνίᾳ τοῦ ναοῦ εὑρεθὲν στρῶμα μεθ' ὑπολειμμάτων πυρῶν. Πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ νεωτέρου μεγαλοπρεποῦς ναοῦ ὁ ὑπάρχων ἐπίπεδος χῶρος δὲν ἤρκει, ἠναγκάσθησαν δὲ τότε, ὅπως ἐπεκτείνωσι τὸν χῶρον τοῦτον πρὸς Ν καὶ Δ, νὰ κατασκευάσωσι τὸ μέγα τεχνητὸν ἐπίπεδον ὑψώνοντες κατὰ πολὺ τὸ ἔδαφος τῆς κοιλαδίσκης. Ὁ παλαιὸς ναός, ἂν μὴ ἦτο ἤδη δι' οἱονδήποτε λόγον κατεστραμμένος, κατερρίφθη τότε. Λείψανα τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ ἀρχαιοτέρου τούτου ναοῦ εἶνε μόνον ὀλίγα τεμάχια κοίλων ἡμισωληνοειδῶν κεραμίδων, τεμάχια μεγάλου ἀκρωτηρίου ὁμοίου πρὸς τὸ τοῦ Ἡραίου τῆς Ὀλυμπίας, ἅτινα θέλουσι δημοσιευθῇ βραδύτερον, καὶ ἐλάχιστα τεμάχια ἀκροκεράμων (εἰκ. 4 καὶ 5), ἐφ' ὧν ἦσαν ἀνάγλυπτοι δύο ἀντωποὶ Σφίγγες, φέρουσαι ἐπὶ κεφαλῆς ὑψηλὸν πόλον, καθήμεναι καὶ ἔχουσαι ἀντιστοίχως ὑψωμένον ἕνα τῶν προσθίων ποδῶν. Τὰ σώματα τῶν Σφιγγῶν τούτων εἶνε ἐρυθρά, ἐρυθραὶ δ' ἀκτινωταὶ γραμμαὶ ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ τοῦ πόλου. Πρὸς πλήρωσιν τοῦ κενοῦ χώρου ὑπάρχουσι μικροὶ ἀνάγλυπτοι κύκλοι ὁμοίως ἐρυθρῶς κεχρωματισμένοι, κατὰ δὲ τὸ κάτω ἄκρον τῆς ἀκροκεράμου ὑπάρχει μία ἐρυθρὰ κυματοειδὴς γραμμή. Ὡς κορυφὴ χρησιμεύει μικρὸν ἐρυθρῶς κεχρωματισμένον ἡμικυκλικὸν ἀνθέμιον, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσιν ἀναγεγλυμμένα τρία φύλλα μεταξὺ δύο ἑλίκων. Τὸ ὀπίσθιον καὶ τὰ πλάγια τῆς ἀκροκεράμου φέρουσι κακὸν μέλαν γάνωμα. Ὁμοίας ἀκροκεράμου εὑρέθησαν λείψανα καὶ ἐπὶ τοῦ Κωτίλου[2].

[1] *ΑΕ* ἔ. ἄ. σελ. 162.

[2] *ΑΕ* ἔ. ἄ. σελ. 164 εἰκ. 4. Σφίγγες ἀντωποὶ δὲν εἶνε σπάνιαι

Ἡ τεχνοτροπία πρὸ πάντων τοῦ χρωματισμοῦ τῶν Σφιγγῶν (ἐρυθρὸν χρῶμα ἀμέσως ἐπὶ τοῦ πη-

Εἰκὼν 4 Ἐξ ἀκροκεράμων ἀρχαιοτέρου ναοῦ Ἀπόλλωνος.

λοῦ καὶ κενά, ἄνευ χρώματος, διαστήματα ἐπὶ τοῦ σώματος πρὸς δήλωσιν τῶν πλευρῶν), ὡς καὶ οἱ

Εἰκὼν 5. Ἀκροκέραμοι ἀρχαιοτέρου ναοῦ Ἀπόλλωνος.

ἐπὶ ἀρχαϊκῶν ἀγγείων· ἴδε τὸ ἀγγεῖον François ἐν Furtwängler. Reichhold, *Vasenmal.* πίν. I καὶ τὴν κορινθιακὴν τρίπουν πυξίδα AZ 1881 πίν. 3.

πληροῦντες τὸ κενὸν ἔδαφος κοσμηματικοὶ κύκλοι μαρτυροῦσιν ὅτι ἡ κατασκευὴ τῶν ἀκροκεράμων ἐγένετο κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἀνατολιζόντων ἀγγείων, περὶ τὴν $7^{\eta\nu}$ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἴσως ἐκτίσθη καὶ ὁ ἀρχαιότερος ναός.

Ἡ τελεία ἐξαφάνισις τοῦ ἀρχαιοτέρου κτιρίου ἐξηγεῖται ἐκ τοῦ πιθανοῦ τρόπου τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ διὰ μικρῶν ἀκατεργάστων ἢ ἀτελέστατα κατειργασμένων λίθων, δι᾽ ὃ καὶ εὔκολος καὶ φυσικὴ ἦτο, δὲν εἶνε ὅμως καὶ ἀδύνατον ἴχνη τῶν θεμελίων αὐτοῦ νὰ εὑρίσκωνται πρὸ τῆς μὴ ἀνασκαφείσης εἰσέτι εἰς βάθος βορείου προσόψεως τοῦ νεωτέρου ναοῦ. Καὶ ἕτερον κτίριον, οὗ μέρος ἀπεκαλύφθη ΒΔ τοῦ ναοῦ (ἴδε ἀνωτ. σ. 273/4 εἰκ. 2 ἀριστ.), ὑπάρχον ἐπὶ τοῦ χώρου κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ κατεστράφη καὶ ἐκαλύφθη, ὅτε ἐκτίσθη ὁ νέος ναός· εἶνε καὶ τοῦτο ἐκ μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων ὁμοίως πρὸς τοὺς ναοὺς τοῦ Κωτίλου (Ἀρχ. Ἐφ. 1903. 159-60) ἐκτισμένον, οἱ τοῖχοι αὐτοῦ διατηροῦνται εἰς μέτριον ὕψος, ἀλλ᾽ ἦτο καὶ αὐτὸ κεκαλυμμένον καὶ πεπληρωμένον δι᾽ ἐπιχώσεως πλήρους λατύπης ὁμοίας τὴν σύστασιν πρὸς τὴν ἐπίχωσιν τοῦ παρὰ τὸν ναὸν ἐπιπέδου.

Πολλὰ προβλήματα παρέσχεν εἰς τοὺς ἀρχαιολόγους ἀπὸ τῆς πρώτης ἀποκαλύψεως αὐτοῦ ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος. Ἡ κατεύθυνσις αὐτοῦ σχεδὸν ἐκ Β πρὸς Ν ἀντὶ τῆς συνήθους εἰς ἑλληνικοὺς ναοὺς ΑΔ κατευθύνσεως, ἡ ὅλη ἀσυνήθης διασκευὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτοῦ, διὰ τοῦ διχασμοῦ τοῦ σηκοῦ εἰς τὸ πρόσθιον ἐν εἴδει στοᾶς μέρος καὶ εἰς τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον, τὸν καθ᾽ αὐτὸ σηκόν, ἡ σχεδὸν ὅπως καὶ ἡ κυρία θύρα μεγαλοπρεπὴς ἐπὶ τῆς Α πλευρᾶς θύρα, δι᾽ ἧς εἰσήρχετό τις εἰς τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον ἀμέσως ἐκ τῆς περιστάσεως, ἦσαν ζητήματα, εἰς τὴν λύσιν τῶν ὁποίων πολλάκις ἠσχολήθησαν ἔκτοτε οἱ ἀρχαιολόγοι [1], καὶ ἡ ἀνίδρυσις δ᾽ αὐτοῦ οἱονεὶ ἐν τῷ μυχῷ χαράδρας καὶ οὐχὶ ἐπὶ ἐπιφανοῦς θέσεως παρέσχε δυσχερείας εἰς τοὺς ἀσχοληθέντας περὶ τοῦ ναοῦ.

[1] Stackelberg ἔ. ἄ. σελ. 36. Ch. Lenormant, *Trésor de numismatique et de glyptique* σ. 13. Cockerell, *The temple of Jupiter Panellenius at Aegina and of Apollon Epicurios at Bassae* σ. 47. *Arch. Zeit.* 1876 σελ. 161 (Michaelis). *Congrès intern.* I σ. 177 (Καββαδίας). *Annali* 1865 σ. 43 (Ivanoff). *Expédition de Morée* II σελ. 12 (LeBas). Curtius, *Pelopon.* I 330.

Ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ, ὃν πρῶτος ὑπέθεσεν ὅτι θὰ προηγήθη τοῦ σῳζομένου ναοῦ ἐπὶ τῆς θέσεως ταύτης ὁ Curtius (Pelop. I 330), παρεῖχε τὴν ἐξήγησιν τῶν προβλημάτων τούτων. Ἀλλ' ἤδη διὰ τῶν γενομένων ἐπὶ τόπου ἐργασιῶν ἐβεβαιώθη μὲν ἡ ὕπαρξις ἀρχαιοτέρου ναοῦ καὶ διηυκρινήθησαν ὁπωσδήποτε τὰ κατ' αὐτόν, ἐφάνη δ' ὅμως ὅτι τὰ πράγματα δὲν ἦσαν ὅπως ἐδέχοντο αὐτὰ οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσχοληθέντων περὶ τοῦ ζητήματος, καὶ τὸ κυριώτερον πρόβλημα, ἢ μᾶλλον τὸ μόνον πρόβλημα, ὅπερ ἔπρεπε νὰ ἀπασχολῇ ἡμᾶς, ἡ διασκευὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ, δὲν λύεται ὅπως ἐνομίζετο μέχρι τοῦδε.

Ἡ οἰκοδομὴ τοῦ τε ἀρχαιοτέρου ναοῦ καὶ τοῦ νεωτέρου οὐχὶ ἐν ἀναπεπταμένῃ θέσει, ἀλλ' ἐν τῷ μυχῷ τῆς κοιλάδος ἐγένετο πρὸς τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν προστασίαν αὐτοῦ τε καὶ τῶν λατρευόντων ἐν αὐτῷ ἢ παρ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἀνέμων, ὧν ἡ σφοδρότης ἐπὶ τῶν μὴ σπανιζόντων πλησίον τοῦ τόπου ἀναπεπταμένων κορυφῶν εἶνε καθ' ὑπερβολὴν μεγάλη. Ὁ πρὸς Β προκείμενος λόφος καὶ ἡ ἐξέχουσα κορυφὴ τοῦ Κωτίλου ἐκ Δ προεφύλαττον ἀρκούντως τὸν ναὸν ἐκ τῶν δύο σημείων, ὁπόθεν οἱ ἄνεμοι πνέουσι συνήθως μετὰ τῆς μεγαλειτέρας σφοδρότητος. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον νομίζω ὅτι καὶ ἡ ὅλη στέγη, οὐχὶ μόνον αἱ κεραμίδες, ἦτο λιθίνη, ὡς ἀναφέρει ὁ Παυσανίας[1] καὶ ὡς θέλει ἀποδειχθῇ κατὰ τὴν γνώμην μου ἐκ τῆς μελέτης τῶν σῳζομένων λίθων. Τόσον σφοδροὶ εἶνε συνήθως οἱ ἄνεμοι, ὥστε οὐδεμία ξυλίνη στέγη ἔχουσα τὸ ὕψος τοῦ σῳζομένου ναοῦ θὰ ἀντεῖχεν ἐπὶ πολὺ καὶ ἄνευ συχνῶν ἐπισκευῶν εἰς τὴν ὁρμὴν αὐτῶν.

Ἐξαίρετον παράδειγμα τῆς τοιαύτης φροντίδος τῶν ἀρχαίων κατοίκων τῆς ὀρεινῆς Ἀρκαδικῆς χώρας, ὅπως οἰκοδομῶσι τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἐν σκέπῃ ἀπὸ τῶν ἀνέμων, παρέχει ὁ ναὸς τῆς Δεσποίνης ἐν Λυκοσούρᾳ[2]. Καὶ ἐκεῖ ἐνῷ ὑπάρχει ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ ὀλίγον ὑπερκειμένου τοῦ ναοῦ λόφου χῶρος ἐκτεταμένος καὶ ἐν ἐπιφανεστάτῳ, περιλαμβανόμενος δ' ἐν τῷ τεμένει τῆς Δεσποίνης, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σῳζομένων ἰχνῶν τοῦ τείχους τοῦ περιβόλου, κατεσκεύασαν πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ δι' οὐχὶ μικροῦ κόπου τεχνητὸν ἐπίπεδον χαμηλότερον ἐν τόπῳ ἀποκεκρυμμένῳ, μόνον ὅπως προφυλάξωσι τοῦτον ἀπὸ τῆς σφοδρότητος τοῦ νοτίου ἀνέμου, ὅστις μετ' ἰδιαζούσης ὁρμῆς ἐνσκήπτει εἰς τὸ χωρίον τοῦτο. Ἐν Λυκοσούρᾳ δὲ οὐδ' ὑπῆρχε κἂν ἐπ' ἐκείνης τῆς θέσεως ἀρχαιότερος ναός. Καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Κωτίλου δύο μικροὺς ναοὺς ἀπέκρυψαν ἐν μέρει διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐντὸς τῆς ἐκεῖ μικρᾶς κοιλάδος, ἐνῷ καὶ ἐκεῖ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξευρεθῇ κατάλληλος χῶρος διὰ τὴν οἰκοδομὴν αὐτῶν πολὺ πλησίον ἐν ἀπόπτῳ.

Μολονότι δ' ὅμως ἐκρύπτετο οὕτως ὁπωσδήποτε ὁ ναός, δὲν ἦτο παντελῶς ἐστερημένος τῶν προτερημάτων, ἅτινα ἐπεδιώκοντο διὰ τῆς ἐν ἐπιφανεῖ θέσει ἱδρύσεως. Ἡ ἀπ' αὐτοῦ θέα κωλύεται μέν, εἶνε ἀληθές, τελείως ἀπὸ Β καὶ Δ διὰ τῶν προκειμένων ὑψωμάτων, ἀλλ' εἶνε ἀναπεπταμένη καὶ ἐξαίρετος, ὡς παρετηρήθη ἤδη πολλάκις, πρὸς τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἐρχόμενον ἐκ Φιγαλείας, δι' ὃ κυρίως θὰ ἐφρόντιζον οἱ οἰκοδομήσαντες τὸν ναόν, παρουσιάζεται οὗτος μακρόθεν ἤδη ἐν καταπληκτικῇ μεγαλοπρεπείᾳ καὶ ἐπιβλητικότητι ἐκ τῆς καλλίστης αὐτοῦ ὄψεως ἐκ τῆς Ν καὶ Δ πλευρᾶς συγχρόνως, διότι ἡ πρὸς Δ εὑρισκομένη κορυφὴ τοῦ Κωτίλου, εἰς ὃ σημεῖον καταλήγει, ὑφ νει ὅλως ἐλευθέραν τὴν ἐκ τῶν ΝΑ θέαν πρὸς τὸν ναόν.

Ἡ κατεύθυνσις τοῦ ναοῦ σχεδὸν ἐκ Β πρὸς Ν δὲν ἔπρεπε κυρίως νὰ παρασταθῇ ὡς πρόβλημα. Ὁ κανὼν τῆς κατευθύνσεως τῶν ναῶν ἐξ Α πρὸς Δ δὲν εἶνε ἀπαράβατος, ἱκανὰ δὲ θὰ ἠδύνατό τις νὰ φέρῃ τὴν σήμερον παραδείγματα ἀρχαίων Ἑλληνικῶν ναῶν, παρ' οἷς ὁ κανὼν οὗτος δὲν ἐτηρήθη διὰ διαφόρους λόγους ἢ ἕνεκα τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους[1]. Καὶ τῶν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐγγὺς Κωτίλου ἤδη ἐπανειλημμένως μνημονευθέντων ἀρχαιοτάτων μικρῶν ναῶν (ἰδὲ σχεδιογράφημα ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1903 πίν. 11) ὁ μεγαλείτερος ἔχει διεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν, διότι τὸ ἐξ Α πρὸς Δ πλάτος τῆς κοιλαδίσκης, ἐν ᾗ ᾠκοδομήθησαν δὲν ἐπήρκει εἰς τὸ μῆκος αὐτοῦ. Ὡς πα-

[1] Η' 41, 5 *λίθου καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ὄροφος.*

[2] Λεονάρδος, *Πρακτικὰ* 1896 σελ. 101 κέ.

[1] Πρόχειρα παραδείγματα ἀναφέρομεν τὰ ἑξῆς· τὸν ναόν τοῦ Θερμίου Ἀπόλλωνος ἔχοντα διεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν (*ΑΕ* 1900 σελ. 171 κέ.), τὸν μέγαν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Περγάμῳ (*Pergamon* Tafelband II πίν. III) ἔχοντα ὁμοίως διεύθυνσιν ἐκ Β πρὸς Ν. Καὶ ὁ ναὸς τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος ἐν Ἐρετρίᾳ δὲν διευθύνεται ἐξ Α πρὸς Δ.

ρετηρήθη ἤδη ἐὰν οἱ Φιγαλεῖς ἤθελον νὰ τηρήσωσι τὸν κανόνα τῆς ΑΔ κατευθύνσεως, ἐν ᾗ θέσει εἶνε ᾠκοδομημένος ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ ἥτις, ὡς εἴδομεν, ἦτο ἡ καταλληλοτέρα πρὸς τοῦτο ἐν τῷ τόπῳ, ἔπρεπε συμφώνως πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους καὶ τὴν μεγάλην κλίσιν, ἣν ἔχει τοῦτο ἐξ Α πρὸς Δ, νὰ κατασκευάσωσι διπλάσιον τοὐλάχιστον καθ' ὕψος καὶ ἔκτασιν θεμέλιον καὶ πολλαπλασίως μεγαλείτερον νὰ ἐπιχώσωσιν ἐπίπεδον, διὰ τοῦτο δὲ προσήρμοσαν τὴν τοποθέτησιν καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ναοῦ ἐπιτηδειότατα πρὸς τὸν σχηματισμὸν τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους.

Ἀπ' ἐναντίας ὅλως ἀσυνήθης καὶ μοναδικὴ εἶνε πράγματι ἡ διασκευὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ καὶ δὴ ἡ διαίρεσις τοῦ σηκοῦ εἰς τὸ πρόσθιον στοοειδὲς μέρος καὶ τὸ ὀπίσθιον σχεδὸν κεχωρισμένον ἀπὸ τούτου διὰ τοῦ κορινθιακοῦ κίονος δωμάτιον, τὸν καθ' αὑτὸ σηκόν, μετὰ τῆς μεγάλης πρὸς Α θύρας. Ὅπως ἐξηγήσωσι τὴν οὐσιώδη ταύτην παρέκκλισιν ἀπὸ τοῦ τυπικοῦ σχεδίου τῶν ἀρχαίων ναῶν ἐδέχθησαν, ὅτι τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον ἦτο ὁ ἀρχαιότετερος ναός, ὅστις ἔπρεπε νὰ μεγεθυνθῇ ὁπωσδήποτε, χωρὶς ὅμως νὰ παύσῃ νὰ εἶνε αὐτὸς ὁ κύριος καὶ μόνος τόπος λατρείας [1]. Ὅτι ὅμως τοῦτο δὲν ἔχει οὕτω, ἔπρεπε τώρα τοὐλάχιστον μετὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ καὶ τὴν μερικὴν ἐπανίδρυσιν τῶν τοίχων αὐτοῦ νὰ θεωρῆται ὡς ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας.

Ἐν τῷ οἰκοδομήματι τοῦ ναοῦ οὐδὲν ἀπολύτως ἀρχαιότερον μέρος ὑπάρχει· πάντα τὰ μέρη αὐτοῦ εἶνε προφανές, ὅτι διετάχθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἁρμονικοῦ νοῦ καὶ ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὑψίστης τελειότητος τεχνιτῶν. Τὸ εἶδος τῆς κατεργασίας τῶν λίθων, ὁ τρόπος τῆς συναρμογῆς καὶ τῆς ἰδιορρύθμου συνδέσεως αὐτῶν πρὸς ἀλλήλους πρὸ πάντων κατὰ τὰς γωνίας, εἶνε τοσοῦτον ὁμοιόμορφα ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ οἰκοδομήματος, ὥστε οὐδόλως εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ τις, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλαχίστη χρονικὴ διαφορὰ ἐν τῇ οἰκοδομῇ μέρους τινὸς τοῦ ναοῦ.

Ἀλλὰ διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀπεδείχθη τὸ ἀβάσιμον καὶ τῆς ὁπωσδήποτε ὑπάρξεως τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ ὀπισθίου δωματίου ἐν τῷ σηκῷ τοῦ νεωτέρου ναοῦ. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ εὑρίσκεται ἡ μεγίστη κλίσις τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους ἐξ Α πρὸς Δ. Ἐνῷ οἱ λίθοι τῆς εὐθυντηρίας τῆς Α πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἑδράζονται σχεδὸν ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου, τὸ θεμέλιον τῆς Δ πλευρᾶς ἔχει ὕψος περίπου δύο μέτρων. Ἂν δεχθῶμεν, ὅτι ὁ ἀρχαῖος ναὸς ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, θὰ ἦτο ἀνάγκη ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὸν σχηματισμὸν τοῦ φυσικοῦ ἐδάφους νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οὗτος εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψος τοῦ σημερινοῦ ναοῦ, ἑπομένως δ' ὅτι καὶ τὸ ἐπίπεδον κατεσκευάσθη δι' αὐτὸν κατὰ πρῶτον. Ἀλλ' εἶνε δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι διὰ ναὸν τόσον περιωρισμένων διαστάσεων, οὐχὶ δ' ἐκτάκτως πλουσίως ᾠκοδομημένον, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παντελοῦς ἐλλείψεως λιθίνων ἀρχιτεκτονικῶν αὐτοῦ μελῶν, κατεσκευάσθη τόσον μέγα καὶ ἐπιμεμελημένον ἐπίπεδον; Ἀλλ' οὐδ' ὀρθὸν εἶνε νὰ σκεπτώμεθα, ὅτι, ἐνῷ δεκάδα μόλις μέτρων βορειότερον τῆς θέσεως ταύτης ὑπῆρχε χῶρος, ἔνθα ἄνευ ἐπιχώσεως, ἢ μετ' ἐλαχίστην μόνον, ἠδύνατο νὰ οἰκοδομηθῇ κανονικῶς ναὸς τῶν ὑποτιθεμένων διαστάσεων τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ, οἱ Φιγαλεῖς προὐτίμησαν νὰ κτίσωσι τὸν ναὸν ἐν τῇ θέσει ταύτῃ, ὑποβαλλόμενοι εἰς τὴν ὑπέρογκον δαπάνην τῆς κατασκευῆς τῶν θεμελίων καὶ τοῦ τεχνητοῦ ἐπιπέδου. Καὶ ἂν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς δὲν παρείχοντο ἐνδείξεις ἐπιβάλλουσαι νὰ δεχθῶμεν, ὅτι τὸ ἐπίπεδον κατεσκευάσθη διὰ τὸν νέον ναὸν καὶ συγχρόνως πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τούτου, μόναι αἱ προηγηθεῖσαι σκέψεις ἡμῶν ἔπρεπε νὰ καταστήσωσιν ἡμᾶς διστακτικοὺς ὡς πρὸς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸν ἀρχαιότερον ναόν.

Ἀλλὰ καὶ τοιαύτας ἐνδείξεις παρέσχον εὐτυχῶς αἱ ἀνασκαφαί. Εἴπομεν ἤδη ὅτι ἐν τῇ ἀνωτέρω τοῦ ἀρχαίου στρώματος τεχνητῇ ἐπιχώσει τοῦ ἐπιπέδου εὑρέθησαν μετὰ τῶν λοιπῶν προφανῶς ἀρχαιοτέρων πραγμάτων καὶ τὰ ἐν σελ. 275 δημοσιευόμενα τεμάχια, ἅτινα, χρονολογοῦνται πιθανώτατα ἐξ αὐτῶν τῶν χρόνων τῆς οἰκοδομῆς τοῦ νεωτέρου ναοῦ, τοῦτο δὲ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν, ἂν τὸ ἐπίπεδον ἦτο ἤδη κατεσκευασμένον χάριν τοῦ ἀρχαιοτέρου ναοῦ, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ λατύπη, ἐξ ἧς κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτελεῖται ἡ ἐπίχω-

[1] Ἰδὲ πρὸ πάντων Michaelis, *Arch. Ztg.* 1876 σελ. 161 καὶ Springer-Michaelis, *Kunstgeschichte* I⁸ σελ. 238. Baumeister Denkmäler, ἐν ἄρθρῳ *Phigaleia* σελ. 1320 καὶ Π. Καββαδίας, *Congr. intern.* σελ. 178.

σις, μαρτυρεῖ ὅτι τὸ ἐπίπεδον κατεσκευάσθη, ὅτε ἀνηγείρετο ὁ ὅλος ἐξ ἐπιμελέστατα κατειργασμένων λίθων ἐκτισμένος νέος ναός.

Πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ νεωτέρου ναοῦ, ἀφοῦ κατερρίφθη ὁ ἀρχαιότερος, κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τῶν τριῶν πλευρῶν πλὴν τῆς Α παχέα θεμέλια μέχρι τοῦ ὕψους τῆς Α πλευρᾶς διὰ λίθων μετρίου μεγέθους καὶ οὐδόλως ἢ μετρίως μόνον κατειργασμένων, ἐπιτεθειμένων ἐπ' ἀλλήλων οὕτως, ὥστε νὰ σχηματίζηται ξηρότοιχος ἔχων μόνον ὁμαλὰς τὰς ἑκατέρωθεν ἐπιφανείας καὶ τὴν ἄνω· πρὸς ὑποστήριξιν τῶν οὕτω κατεσκευασμένων θεμελίων τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς προσετέθησαν καθ' ὅλον τὸ μῆκος αὐτῶν ἐν εἴδει ἀντηρίδος δύο ἔτι παχεῖς ἐπάλληλοι τοῖχοι [1] σχηματισθέντες ἐκ τῆς ἐπισωρεύσεως ἀκατεργάστων ἐπιπέδων ὁπωσδήποτε λίθων εἰς τρόπον ὥστε νὰ παρουσιάζωσιν οἱ τοῖχοι μόνον τὴν ὁρατὴν ἐπιφάνειαν ὁμαλήν (εἰκ. 6 ΒΓ). Οἱ δύο

Εἰκὼν 6. Ἀνάλημμα καὶ θεμέλια ναοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος.

οὗτοι τοῖχοι μετὰ τῶν θεμελίων ἀποτελοῦσιν ἰσχυροτάτην βάσιν (πάχ. τούτων ἄνευ τῶν θεμελίων 4·50). Πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἐπιπέδου ἐποιήθη καθ' ὅμοιον τρόπον δι' ἐπισωρεύσεως λίθων εἰς ἀπόστασιν 7·50 ἀπὸ τῆς προσόψεως τοῦ δευτέρου ὡς ἔρεισμα τῶν θεμελίων χρησιμεύοντος τοίχου παραλλήλως πρὸς αὐτὸν τὸ ἀνάλημμα, δηλαδὴ ἕτερος ξηρότοιχος μόνον τὴν πρὸς δυσμὰς ὄψιν ἔχων ὁμαλήν. Οὗτος πρὸς μεγαλειτέραν στερεότητα ἔχει κατὰ τὴν βάσιν πολὺ μεγαλείτερον πάχος. Τὸ διάστημα μεταξὺ τῶν δύο τούτων τοίχων ἐπληρώθη διὰ χώματος, ὅπερ ἐξήχθη ἐκ τοῦ ἀρχαιοτέρου στρώματος κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τοῦ χώρου διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν θεμελίων καὶ ἐκ τῶν ἀποκρουμάτων τῶν πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ νέου ναοῦ παρασκευαζομένων λίθων. Ἕνεκα τούτου δὲ εὑρίσκονται καὶ ἐν τῇ ἐπιχώσει ταύτῃ, τῇ ἀνωτέρω τοῦ ἀρχαιοτέρου στρώματος πράγματα χρονικῶς ἀνήκοντα εἰς τὸ στρῶμα ἐκεῖνο. Καὶ ὁ χῶρος δὲ ὁ πρὸ τοῦ δυσμικοῦ ἀναλημματικοῦ τοίχου (Α) ἐπληρώθη πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ ἐπιπέδου καὶ ὁμαλωτέραν διαμόρφωσιν

[1] Ἴδε τοπογραφικὸν σχέδιον ἐν σελ. 273.

τοῦ χώρου κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, διότι καὶ ἐκεῖ τὸ πλεῖστον τῆς ἐπιχώσεως ἀποτελεῖ ἡ λατύπη, μεθ᾽ ἧς εὑρέθησαν ἐκεῖ καὶ ὀλίγοι λίθοι ἐξ ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τοῦ τότε κτιζομένου ναοῦ ἀπορριφθέντες προφανῶς ὡς ἄχρηστοι.

Δὲν εἶνε σκοπὸς τοῦ παρόντος ἄρθρου μου ἡ λύσις τοῦ προβλήματος τῆς οἰκοδομῆς τοῦ νεωτέρου ναοῦ τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος, οὐδ᾽ εἶνε βεβαίως εὔκολον νὰ ὁρίσῃ τις τοὺς λόγους, δι᾽ οὓς ἀρχιτέκτων τῆς ἰδιοφυίας τοῦ Ἰκτίνου προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τόσον ἰδιορρύθμου σχεδίου διὰ τὸν ναὸν τοῦτον, νομίζω δ᾽ ὅμως ὅτι, μολονότι ἀπεδείχθη ὅτι τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον δὲν εἶνε ὁ ἀρχαιότερος ναός, οὐδ᾽ ἵσταται ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνου, πάλιν μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὸν ἀρχαιότερον ναὸν καὶ τὸν ἐν αὐτῷ λατρευόμενον θεὸν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἡ ἔκτακτος ἰδιορρυθμία τοῦ νέου ναοῦ.

Ὁ Παυσανίας (Η´ 41, 5) γράφει, ὅτι αἰτία τῆς οἰκοδομῆς τοῦ νεωτέρου ναοῦ καὶ τῆς μετονομασίας τοῦ θεοῦ εἰς Ἐπικούριον εἶνε θαυματουργὸς ἐπέμβασις αὐτοῦ πρὸς προφύλαξιν ἢ σωτηρίαν τῶν Φιγαλέων ἀπὸ λοιμώδους νόσου. Οὐδεὶς ὑπάρχει λόγος, ὅπως μὴ πιστεύηται ἡ μαρτυρία αὕτη, ὁπωσδήποτε δ᾽ οὐδεὶς ἠμφεσβήτησε μέχρι τοῦδε ὅτι ἡ διὰ παρεμβάσεως τοῦ θεοῦ σωτηρία τῶν Φιγαλέων ἀπὸ μεγάλου κακοῦ, νόσου ἢ πολέμου, ἐγένετο παραίτιος τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ συνήθως τὰς θαυματουργοὺς ἰδιότητας δὲν εἶχον οἱ ναοί, ἀλλὰ τὰ ἐν αὐτοῖς ἀγάλματα· λοιπὸν ἂν ἐγένετο τὸ θαῦμα, ἐγένετο ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἀρχαιοτέρῳ ἱερῷ ἀγάλματος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ μέχρι τότε **Βασσίτα**[1], καὶ πρὸς δόξαν ἐκείνου ἔπρεπε νὰ ἀνεγερθῇ νέος πολλῷ μεγαλοπρεπέστερος τοῦ ὑπάρχοντος ναός, ἐν τούτῳ δ᾽ ὅμως ἔπρεπε τὸ ἀρχαῖον εἴδωλον, ὁ θαυματουργὸς θεός, νὰ ἔχῃ κατάλληλον θέσιν πρὸς οἴκησιν.

Τοιοῦτον ἦτο τὸ πρῶτον θέμα, ὅπερ ἐπεβλήθη εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα ὑπὸ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ ναοῦ. Τὸ δεύτερον θέμα ἦτο ἡ ἁρμονικὴ καὶ κατάλληλος ἐν τῷ νέῳ ναῷ συνοικοδόμησις τῆς μαρμαρίνης γλυπτῆς ζωφόρου, τοῦ ἐξαιρέτου τούτου δώρου τῶν εὐγνωμονούντων Φιγαλέων, δι᾽ οὗ ἤθελον νὰ λαμπρύνωσι τὴν νέαν τοῦ θεοῦ αὐτῶν κατοικίαν.

Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν δύο τούτων ζητημάτων διετάχθη οὕτω τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ναοῦ, ὥστε χωρὶς ἡ ἐξωτερικὴ ὄψις αὐτοῦ νὰ παρεκκλίνῃ ἀπὸ τῶν γενικῶν κανόνων τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀρχαίων ναῶν νὰ χωρίζηται μὲν ἐν αὐτῷ μέρος, συμφωνοῦν πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ μικροῦ πάντως ἀρχαίου εἰδώλου τοῦ θαυματουργοῦ θεοῦ καὶ κατάλληλον εἰς λατρείαν αὐτοῦ, νὰ ὑπάρχῃ δὲ καὶ χῶρος ἁρμόδιος πρὸς τοποθέτησιν τῆς περιφήμου ζωφόρου.

Δὲν εἶνε ὅμως ἀδύνατον καὶ μόνον τὸ πρῶτον θέμα νὰ ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιτέκτονα ὑπὸ τῶν Φιγαλέων, μόνον δηλαδὴ ἡ ἐν τῷ μεγάλῳ ναῷ ἀποχώρισις μέρους καταλλήλου πρὸς ἵδρυσιν καὶ λατρείαν τοῦ ἀρχαίου θαυματουργοῦ ἀγάλματος, τὰ λοιπὰ δέ, ἡ στοοειδὴς διαμόρφωσις τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ σηκοῦ καὶ ἡ κόσμησις αὐτοῦ διὰ τῆς ζωφόρου[1], νὰ εἶνε ἐλευθέρα ἐπίνοια αὐτοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος πρὸς καταλληλοτέραν καὶ εὐπρεπῆ ἐξοικονόμησιν καὶ τοῦ οἱονεὶ ἀργοῦ μένοντος μετὰ τὴν ἀποχώρισιν τοῦ μικροῦ δωματίου ὑπολοίπου μέρους τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ.

Τὰ εὑρήματα.

Πήλινα. *Ἀγγεῖα πρωτοκορινθιακὰ καὶ κορινθιακά.* Ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου στρώματος κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου ΒΔ τοῦ ναοῦ εὑρέθησαν μετὰ τῶν πλείστων ἐκ τῶν λοιπῶν εὑρημάτων καὶ τὰ ἐν εἰκ. 7, 8 καὶ 9 παριστώμενα πρωτοκορινθιακὰ καὶ κορινθιακὰ ἀγγεῖα. Τὸ μικρὸν πάχος τοῦ στρώματος δὲν ἐπέτρεψε νὰ παρατηρηθῇ ἡ ἀκριβὴς θέσις τῶν ἀγγείων τούτων ἐν σχέσει πρὸς τὰ λοιπὰ εὑρήματα, ὧν πολλὰ προφανῶς εἶνε νεώτερα. Ὁ μικρὸς ἀριθμὸς τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων ἐν σχέσει πρὸς τὸ πλῆθος τῶν σφαιρικῶν Κορινθιακῶν ἀρυβάλλων, μεθ᾽ ὧν εὑρίσκοντο ὁμοῦ, μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τὰ ἀγγεῖα ταῦτα δέον νὰ ταχθῶσιν εἰς τοὺς χρόνους τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τῶν πρωτοκορινθιακῶν εἰς τὰ *παλαιὰ Κορινθιακὰ* ἀγγεῖα ἤτοι εἰς τὸν 7ον π. Χρ. αἰῶνα.

Οἱ σφαιρικοὶ Κορινθιακοὶ ἀρύβαλλοι (εἰκ. 7) εὑρίσκοντο εἰς μέγα πλῆθος σχεδὸν κατὰ μικροὺς σωροὺς ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου στρώματος καὶ σποράδην

[1] *ΑΕ* 1903 σελ. 181.

[1] Χάριν τοῦ ζητήματος τῆς προελεύσεως τῆς ζωφόρου σημειῶ ἐνταῦθα, ὅτι ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ περὶ τὸν ναὸν ἐπιπέδου ἡ λατύπη ἀπετελεῖτο ἐξ ἀποκρουμάτων τιτανολίθων· ἀποκρούματα μαρμάρων οὐδαμοῦ ἐσημειώθησαν ἐν αὐτῷ, τοῦτο δὲ κατὰ τὴν γνώμην μου μαρτυρεῖ ὅτι ἡ ζωφόρος δὲν κατεσκευάσθη ἐπὶ τόπου, δηλαδὴ παρὰ τὸν ναόν.

Εἰκὼν 7. Σφαιρικοὶ Κορινθιακοὶ ἀρύβαλλοι.

ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τεχνητοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' ὅλων τῶν σημείων, ἔνθα ἐγένετο ἡ ἀνασκαφή. Εἰς ἑκατοντάδας ἀνέρχονται οἱ εὑρεθέντες ἤδη ἐντὸς τοῦ σχετικῶς μικρᾶς ἐκτάσεως χώρου, ὅστις ἀνεσκάφη μέχρι τοῦδε.

Ἐνῷ ὅ τε πηλὸς καὶ ἡ τεχνικὴ ἐξεργασία τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων καί τινων ἐκ τῶν Κορινθιακῶν ἀποδεικνύουσιν ὅτι ταῦτα εἶνε γνήσια προϊόντα τοῦ τόπου, ἐξ οὗ προέρχονται καὶ τὰ συνήθως φέροντα τὴν ὀνομασίαν ταύτην σχεδὸν ἐν πάσαις ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις εὑρισκόμενα ὅμοια ἀγγεῖα, τοὐναντίον καὶ ὁ πηλὸς καὶ ἡ τεχνοτροπία τῶν ἀρυβάλλων μαρτυροῦσιν, ὅτι οὗτοι ἔχουσι κατασκευασθῆ ἀλλαχοῦ κατὰ μίμησιν τῶν ἄλλων γνησίων Κορινθιακῶν ἀγγείων.

Εἰκ. 8. Πρωτοκορινθιακὸν ἀλάβαστον ὕψ. 0·065. Ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν ἐξαιρέτων πρωτοκορινθιακῶν ἀλαβαστιδίων, περὶ ὧν ἐπραγματεύθη ὁ Karo ἐν Strena Helbigiana σελ. 147 εἰκ. 2. Ἔχει κάθετον, πλατεῖαν, τριγωνικὴν ἀπὸ τοῦ χείλους ἀρχομένην λαβήν, καὶ χεῖλος ἀρκούντως παχύ, ἐπίπεδον ἄνω καὶ ἐλαφρῶς καμπύλον κάτω. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς λαβῆς ὑπῆρχον παράλληλοι μέλαιναι καὶ ἐρυθραὶ γραμμαὶ ἀπὸ τοῦ χείλους πρὸς τὴν βάσιν τῆς λαβῆς. Ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ κάτωθεν τῆς βάσεως φαίνονται ἀβέβαια ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος δηλοῦντα ἴσως ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐρυθρῶς βεβαμμένα. Ὁ πηλὸς εἶνε ὁ τῶν γνησίων πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων, λεπτότατος, χρώματος λευκοκιτρίνου, εὐκόλως καὶ ἁπαλῶς τριβόμενος κατὰ τὰ μέρη, ὅπου τὸ ἀγγεῖον εἶνε τεθραυσμένον, ὀλίγῳ δὲ σκληρότερος ὅπου ἡ ἐπιφάνεια εἶνε ἄθικτος, ἥτις ἔχει καὶ ἐντονωτέραν κιτρίνην χροιάν.

Ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ ἀγγείου εἰκονίζεται Σφὶγξ πρὸς ἀριστερὰ καθημένη ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν καὶ πληροῦσα πλέον τοῦ ἡμίσεος τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· τὸ ὑπόλοιπον κατέχεται ὑπὸ πτηνοῦ ἔχοντος ἀναπεπταμένας τὰς πτέρυγας, ὡς εἰκονίζεται συνήθως ἐπὶ ἀγγείων Κορινθιακῶν. Αἱ εἰκόνες εἶχον σχεδιασθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ λεπτοτάτων χαραγμάτων μετὰ μεγάλης τέχνης καὶ εὐσταθείας, εἰς τὴν διατήρησιν δὲ τῶν χαραγμάτων τούτων ὀφείλεται καὶ τῶν εἰκόνων ἡ μερικὴ διατήρησις. Τὸ περίγραμμα τοῦ ὀπισθίου τῆς Σφιγγὸς δὲν εἶχε δηλωθῆ διὰ χαράγματος, ἀλλ' ἦτο μόνον γεγραμμένον δι' ἐρυθροῦ, ὡς φαίνεται, χρώματος, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἐξηλείφθη φαινομένων μόνον ἀμυδρῶν ἰχνῶν τοῦ χρώματος. Ὁμοίως ἐξηλείφθη καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ προσώπου τοῦ πτηνοῦ, ὅπερ δὲν ἦτο ἐγχάρακτον. Ἐρυθρῶς βεβαμμένον ἦτο προσέτι τὸ στῆθος τῆς Σφιγγός, ἡ βάσις τῆς πτέρυγος αὐτῆς καὶ ὀλίγα ἄλλα μέρη, ἴσως δὲ καὶ τὸ πρόσωπον.

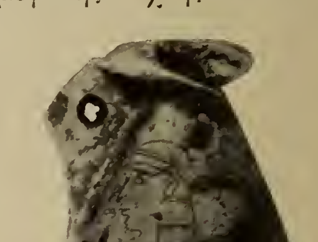

Εἰκὼν 8. Πρωτοκορινθιακὸν ἀλάβαστον.

Ἡ Σφὶγξ εἶνε ἡ συνήθης ἐπὶ τῶν ἀγγείων τοῦ

εἴδους τούτου εἰκονιζομένη, καθ' ὅλα σχεδὸν πιστὸν ἀντίγραφον τῆς Σφιγγὸς τοῦ ἤδη μνημονευθέντος ἀλαβαστιδίου (Strena Helbigiana ἔ. ἄ.). Μικρὸν θραῦσμα κατὰ μῆκος ἄνωθεν τῶν ὀφρύων καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς ῥινὸς παραμορφώνει ὀλίγον τὸ σχέδιον τοῦ προσώπου αὐτῆς.

Εἰκ. 9 Γ. Ὅμοιον ἀλάβαστον ὀλίγον μόνον διαφέρον κατὰ τὸ σχῆμα ὡς μᾶλλον ὀξυνόμενον πρὸς τὸν λαιμόν. Ὕψ. 0·07. Τὸ χεῖλος καὶ ἡ λαβὴ λείπουσιν. Ὁ πηλὸς κατὰ τὰ ἄλλα ἀπολύτως ὅμοιος ὢν πρὸς τὸν προηγούμενον ἔχει μόνον ἐλαφρὰν τάσιν πρὸς πρασίνην διάχρωσιν. Τὸν λαιμὸν κοσμοῦσιν ἐν εἴδει περιδεραίου καταπίπτοντα φύλλα διὰ μέλανος ἢ ἐρυθροῦ χρώματος, ὅμοια δ' ἀντιθέτως διευθυνόμενα εἶνε γεγραμμένα ῥοδακοειδῶς ἐπὶ τῆς βάσεως. Πρὸς τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τοῦ σώματος ὑπάρχουσι δύο γραμμαί, ὧν ἡ μία δι' ἰώδους χρώματος, ἡ δ' ἑτέρα διὰ μέλανος, ὅλον δὲ τὸ σῶμα καλύπτεται κύκλῳ διὰ μελαινῶν κηλίδων.

Εἰκὼν 9. Κορινθιακὰ ἀγγεῖα.

Εὑρέθη καὶ ἕτερον ὅμοιον ἀλαβαστίδιον, ὅπερ ἐκοσμεῖτο, ὡς φαίνεται, διὰ περιφερικῶν γραμμῶν τελείως ἐξαλειφθεισῶν.

Εἰκ. 9 Δ. Ἀλαβαστίδιον ὀλίγῳ μᾶλλον τῶν προηγουμένων ἐστρογγυλωμένον καὶ ἔχον τοξοειδῆ, μετρίως πλατεῖαν λαβὴν ὕψ. 0·055. Πηλὸς ἐρυθρωπός, ὁμοίως λεπτὸς καὶ καθαρός, ἀλλὰ σκληρότερος ἢ ὁ τῶν προηγουμένων. Ὁλόκληρος ἡ ἐπιφάνεια εἶνε κεχρωσμένη δι' ἐρυθροῦ γανωματώδους χρώματος. Ἡ διαφορὰ τοῦ σχήματος καὶ ἡ ἀσυνήθης ἐξεργασία τῆς ἐπιφανείας δίδει λαβὴν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ μικρὸν τοῦτο ἀγγεῖον δὲν προέρχεται ἐξ οὗ καὶ τὰ λοιπὰ γνήσια πρωτοκορινθιακὰ ἢ κορινθιακὰ ἀγγεῖα, ἀλλ' εἶνε μίμησις τοιούτων ἐν ἄλλῳ τινὶ τόπῳ κατασκευασθέν. Ὅμοιον τὸ σχῆμα εὑρέθη καὶ ἕτερον μικρὸν ἀλάβαστον, κολοβὸν τὸν λαιμόν, κεκαλυμμένην ἔχον τὴν ἐπιφάνειαν ὅλην διὰ μέλανος γανώματος, παρὰ τούτῳ δὲ εἶνε ἔτι καταφανέστερον ὅτι ἔχει κατασκευασθῇ ἀλλαχοῦ που κατὰ μίμησιν τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων, διότι οἱ τοῖχοι αὐτοῦ εἶνε λίαν χονδροί, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς τῶν λοιπῶν ἀγγείων, οἵτινες εἶνε μᾶλλον λεπτοί.

Εἰκ. 9 Β. Πρωτοκορινθιακὸν ληκύθιον ὕψ. 0·07. Πηλὸς ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν γνησίων πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων. Περὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὴν βάσιν γλωσσοειδῆ φύλλα. Τὸ σῶμα καλύπτεται διὰ περιφερικῶν γραμμῶν μελαινῶν καὶ ἐρυθρῶν. Τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα εἶνε τεθειμένον ἐπὶ μέλανος ὑποθέματος. Τὸ χεῖλος εἶχε μέλαν γάνωμα. Ἡ βάσις λείπει.

Εἰκ. 9 Α. Κορινθιακὸν δακτυλιοειδὲς ἀλαβαστίδιον ὕψ. 0·065. Πηλὸς ὠχρόλευκος, ὑπόφαιος, ἔχων τὰς ἰδιότητας τοῦ γνησίου κορινθιακοῦ. Ἡ διακόσμησις ἔχει τελείως ἐξαφανισθῇ, φαίνεται δὲ ὅτι ἀπετελεῖτο ἐκ παραλλήλων γραμμῶν διαγραφουσῶν τὸν κύκλον τοῦ ἀγγείου.

Εἰκ. 10 *β*. Μικρὸς λαγωός, οὗτινος ὅλον τὸ πρόσθιον μέρος λείπει· ὀπίσω ἐξέχει ἐπὶ τοῦ σώματος

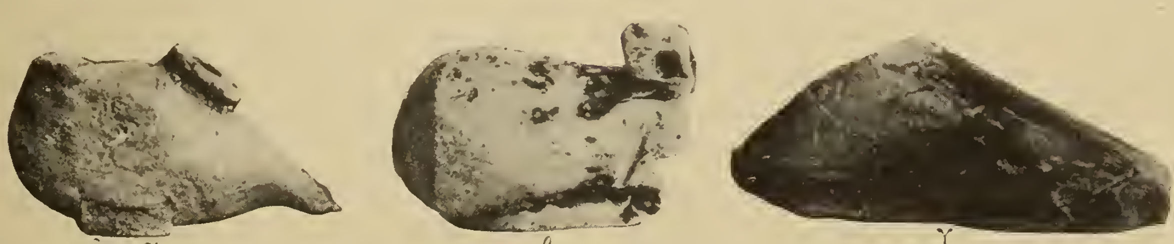

Εἰκὼν 10. Πήλινα ἀγγεῖα εἰκονίζοντα ζῷα καὶ ὑπόδημα.

ἡ οὐρά. Ἀγγεῖα τοῦ σχήματος τούτου δὲν εἶνε σπάνια (πρβ. *Aegina* I σελ. 382 ἀρ. 92-94 πίν. 111,13, Masner *Die Sammlung antiker Vasen* 14. 141). Ὁ πηλὸς αὐτῶν καὶ ὁ τρόπος τῆς δια-

κοσμήσεως δηλοῖ ὅτι καὶ ταῦτα κατεσκευάζοντο ὁμοῦ μετὰ τῶν κορινθιακῶν ἀγγείων. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγγείου ἔχει φθαρῆ καὶ δὲν φαίνονται αἱ κηλῖδες δι᾽ ὧν ἐδηλοῦτο τὸ τριχωτὸν δέρμα.

Εἰκ. 11 *β*. Ἀγγεῖον ἐν μορφῇ χονδροῦ στρογγύλου ἰχθύος τοῦ εἴδους τῶν θύννων. Κατὰ μῆκος τῆς ῥάχεως ἐξεῖχε πτερύγιον διῆκον μέχρι τοῦ μέσου τῆς οὐρᾶς (λείπει τὸ πλεῖστον)· οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ὡς μικρὰ ἐξογκώματα μετὰ μικρᾶς ὀπῆς ἐν τῷ μέσῳ· ἡ οὐρὰ εἶνε πολὺ βραχεῖα καὶ ἔχει κάτωθεν κατὰ μῆκος μικρὰν ἐξοχήν. Τὸ στόμα εἶνε ἀνοικτὸν καὶ ὀλίγον σωληνοειδῶς ἐστρογγυλωμένον, ὅπως ἀποδώσῃ τὸ στόμιον τοῦ ἀγγείου· κάτωθεν τῆς κεφαλῆς ὑπάρχει μικρὰ τοξοειδὴς λαβή, ὁπόθεν ἀνηρτᾶτο τὸ μικρὸν σκεῦος. Ὁ πηλὸς εἶνε ὠχρός, ἀλλ᾽ ἡ ἐπιφάνεια, ἥτις δυστυχῶς εἶνε ἐξ ὁλοκλήρου σχεδὸν ἐφθαρμένη, εἶχε λεπτὸν λευκὸν χρῖσμα κατάστικτον διὰ μικρῶν μελαινῶν κηλίδων, ὡμοίαζε δηλαδὴ καὶ τοῦ σκεύους τούτου ἡ διακόσμησις πρὸς τὴν τοῦ ἄνω περιγραφέντος κορινθιακοῦ λαγωοῦ, εἰς τὴν αὐτὴν δὲ τάξιν ἀγγείων φαίνεται ὅτι ἀνήκει καὶ τοῦτο. Ἡ μορφὴ ἰχθύος ὡς ἀγγεῖον δὲν εἶνε συνήθης (πρβ. τὸ ἐξ ὑαλομάζης ἀγγεῖον ἐν Böhlau *Aus jonischen und italischen Nekrop.* πίν. XIII, 3.

Ἐκ τοῦ πλήθους τῶν εὑρεθέντων κορινθιακῶν ἀρυβάλλων ἀπεικονίσαμεν ἐν εἰκ. 7 δείγματα τῶν διαφόρων ἀπαντωσῶν μορφῶν καὶ διακοσμήσεων. Ἀρύβαλλοι μετὰ παραστάσεων τῶν συνήθων κορινθιακῶν μορφῶν ζῴων ἢ καὶ τῶν ποικιλοσχήμων κοσμημάτων δὲν εὑρέθησαν. Τοὐναντίον οἱ ἡμέτεροι ἀρύβαλλοι εἶνε ἁπλούστατοι ἔχοντες ἢ μόνον μέλαν γάνωμα ἐφ᾽ ὅλου τοῦ σώματος, ἢ κατὰ τὸ ἄνω ἥμισυ μέλαν γάνωμα, λευκὸν δ᾽ ἐπίχρισμα

Εἰκὼν 11. Πήλινα ἀγγεῖα ἐν σχήματι μορφῶν ζῴων.

ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ἡμίσεος (πρβ. *The Argive Heraeum* II σελ. 155) μετὰ κύκλων διὰ μέλανος γανώματος καὶ περιφερικῶν γραμμῶν διὰ καστανοῦ γανώματος. Ὁ ἀρύβαλλος *δ* ἔχει μέλαν γάνωμα ἐφ᾽ ὅλου τοῦ σώματος ἐπὶ δὲ τῆς κοιλίας περιφερικὰς γραμμὰς ἐρυθρὰς καὶ μεταξὺ τούτων κηλῖδας διὰ λευκοῦ χρώματος (πρβ. *Arg. Her.* II, 155 εἰκ. 92 καὶ *Aegina* I σελ. 454, 231· καὶ ἐν *Olympia* IV 201, μνημονεύεται ὅτι εὑρέθη ein Aryballos mit umlaufenden Streifen und Punktreihen). Τοῦ ἀρυβάλλου *α* ἡ ἐπιφάνεια ἔχει τὸ κίτρινον χρῶμα τοῦ πηλοῦ, ἐφ᾽ οὗ ἦσαν γεγραμμέναι μόνον ἁπλαῖ περιφερικαὶ γραμμαὶ (εὑρέθησαν τρεῖς ὅμοιοι). Καὶ τὸ ἀρυβαλλοειδὲς προχοΐδιον *η* μετὰ τριφυλλιοειδοῦς στομίου εἶνε ὅλον διὰ μέλανος γανώματος ἠλειμμένον καὶ ἔχει ὡς μόνον κόσμημα περιφερικὰς παραλλήλους ἐντομὰς ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ κατὰ τὴν βάσιν τῆς κοιλίας (πρβ. ὅμοιον περίπου σχῆμα ἐν Wilisch *Altkorinth. Thonindustr.* πίν. II ἀρ. 16).

Ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν *εἰκ.* 7 *ε* παριστώμενον ἀλάβαστον, οὗ το σῶμα ἀποτελεῖται ἐκ τριῶν ἐξογκωτῶν δακτυλίων εὑρέθησαν τρία. Κατὰ τὸν πηλὸν καὶ τὴν διακόσμησιν συμφωνοῦσι πρὸς τὸν ἀρύβαλλον *δ*. Ἐν *Berl. Vasens*. ἀριθ. 1224 περιγράφεται ἓν ὅμοιον ἐκ Bari, ὁμοίως δὲ καὶ ἐν *Notizie* 1905 σελ. 384 εἰκ. 3 ἀπεικονίζεται ἓν ὅμοιον εὑρεθὲν ἐν Συρακούσαις ἐν τῇ νεκροπόλει τοῦ Fusco (ἰδὲ καὶ *Boston Museum of fine arts* (Robinson) σελ. 58 ἀρ. 38).

Ὁ πηλὸς τῶν πλείστων ἐκ τῶν τελευταῖον περιγραφέντων ἀγγείων εἶνε τεφρὸς ἢ ἐρυθρόχρους καὶ εἶνε μὲν οὗτος λεπτὸς καὶ καθαρὸς ὡς ὁ κορινθιακός, ἀλλ᾽ ὅταν τρίβηται, δὲν εἶνε ὅπως ἐκεῖνος ἁπαλός, τὰ δ᾽ ἀπαρτίζοντα αὐτὸν μόρια γῆς ἀποχωρίζονται ἀπ᾽ ἀλλήλων εὐκολώτερον ἢ τὰ τοῦ

κορινθιακοῦ. Τὸ γάνωμα εἶνε κακῆς ποιότητος, ἀμαυρόν, καὶ δὲν εἶνε ὁμαλῶς ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας ἀληλιμμένον, παρουσιάζονται δ' ὡς ἐκ τούτου τραχύτητές τινες ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀγγείων ἐξ ἀνίσου ἐπιθέσεως τοῦ γανώματος.

Λακωνικὰ ἀγγεῖα. Τὰ ἐν *εἰκ.* 12 δημοσιευόμενα τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουσι κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν κυρίως *κυρηναϊκῶν* λεγομένων ἀγγείων, δι' ἃ ὁ Droop[1] ἀπέδειξεν ὅτι εἶνε ὀρθότερος ὁ ὅρος *Λακωνικά*. Ἡ ἄφθονος εὕρεσις τοιούτων ἀγγείων ἐν Σπάρτῃ καὶ πρὸ πάντων ἡ μεταξὺ τῶν ἐκεῖ εὑρεθέντων ἀγγείων παρατηρουμένη κανονικὴ κατὰ περιόδους ἐξέλιξις τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἀγγείων τούτων, ἥτις παρατηρεῖται εἰς τὰ διάφορα χρονικῶς στρώματα τοῦ ἀνασκαφέντος χώρου ἐν Σπάρτῃ, εἶνε τεκμήρια καθιστῶντα πιθανωτάτην τὴν γνώμην τοῦ Droop, ἀφοῦ καὶ πρὸ τῆς εὑρέσεως *κυρηναϊκῶν* ἀγγείων ἐν Σπάρτῃ μόνον ἐξ ἐνδείξεων παρεχομένων ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀγγείων ἐξεφέρετο, ἂν καὶ πάντοτε μετὰ δισταγμοῦ, ἡ εἰκασία ὅτι ἡ Λακωνικὴ ἦτο ἡ πατρὶς τῶν ἀγγείων τούτων.

Ἡ ὕπαρξις ἐν τῇ ὀρεινῇ Ἀρκαδικῇ χώρᾳ ἀγγείων τῆς αὐτῆς τεχνοτροπίας ἐπιρρωννύει ἔτι μᾶλλον τὴν γνώμην ὅτι ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ δὲν κατεσκευάσθησαν τὰ ἀγγεῖα ταῦτα.

Τὰ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευόμενα τεμάχια συμφωνοῦσι πρὸς δύο περιόδους τῶν Λακωνικῶν ἀγγείων,

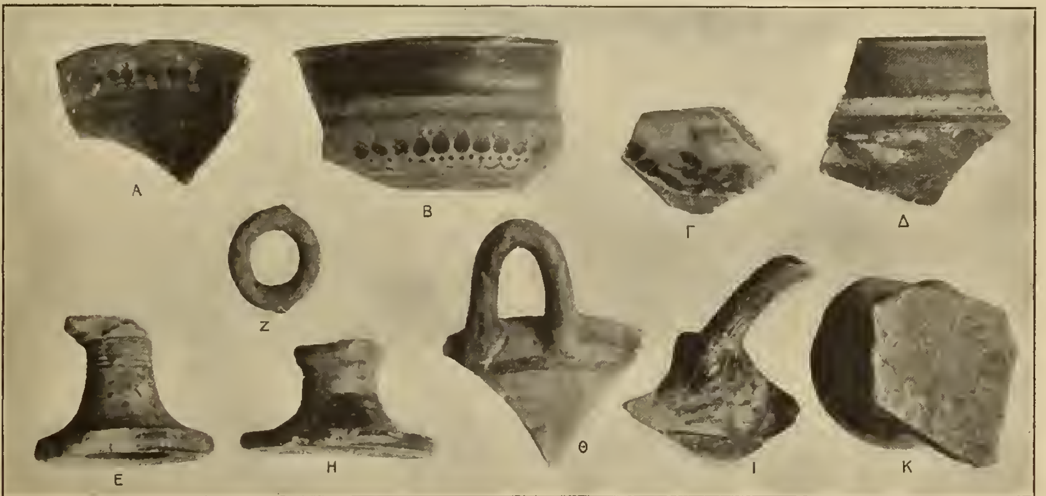

Εἰκὼν 12. Τεμάχια Λακωνικῶν ἀγγείων.

Laconian III καὶ Laconian IV, ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν τῶν κοσμημάτων, τὸ ἐπίχρισμα καὶ τὸ γάνωμα, ὁ πηλὸς ὅμως αὐτῶν δὲν εἶνε ὅμοιος πρὸς τὸν τῶν Λακωνικῶν ἀγγείων τῆς Σπάρτης. Ἐνῷ ἐν Σπάρτῃ ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρός, ὁ πηλὸς τῶν ἡμετέρων τεμαχίων ἔχει μᾶλλον κιτρίνην ὄψιν, λοιπὸν δικαιοῦταί τις νὰ πιστεύῃ ὅτι κατὰ τὴν τεχνοτροπίαν ταύτην κατεσκευάζοντο ἀγγεῖα ἐν διαφόροις τόποις τῆς Λακωνικῆς, ἴσως δὲ καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ, ὁπόθεν προὐμηθεύοντο πιθανώτατα τὰ πήλινα αὐτῶν οἱ Φιγαλεῖς, παρ' οἷς ἦτο, ὡς ἐκ τῆς πετρώδους φύσεως τῆς χώρας, δύσκολον νὰ ὑπάρχῃ σπουδαῖον πηλοπλαστικὸν ἐργαστήριον.

Εὑρέθησαν ὀλίγα τεμάχια ἐξ ὀκτὼ διαφόρων φιαλῶν, τούτων δὲ τὰ ἐνδεικτικώτερα δημοσιεύομεν ἐπὶ τῆς εἰκόνος 12. Τὸ τεμάχιον Β (μετὰ τοῦ χείλους ὕψ. 0·06, μήκ. 0.09) φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν τρίτην Λακωνικὴν περίοδον (Laconian III). Τὸ χρῖσμα ὑπάρχει πανταχοῦ, ἔνθα δὲν εἶνε τὸ γάνωμα, ἔχει ὡραῖον κιτρινωπὸν χρῶμα, εἶνε στερεῶς προσκεκολλημένον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου καὶ δὲν διαλύεται εὐκόλως· τὸ γάνωμα εἶνε στιλπνὸν ἀδιαφανὲς καὶ ἔχει τὸ ὡραῖον κυανόμελαν χρῶμα. Τὸ κοινότατον εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀγγείων τούτων κόσμημα τῶν ῥοιῶν εἶνε διὰ γανώματος γεγραμμένον, οἱ δὲ φέροντες ταύτας καμπύλοι κλαδίσκοι δι' ἠραιωμένου μέλανος, τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ κοσμήματος γραμμῶν ἡ μὲν ἄνωθεν καὶ αἱ λεπτότεραι τῶν κάτω διὰ τοῦ αὐτοῦ ἠραιωμένου μέ-

[1] *BSA* XIII, 134 ἑξ. καὶ XIV, 30 ἑξ.

λανος, ἡ δὲ κατωτάτη παχεῖα γραμμὴ δι' ὡραίου ἰώδους. Τὸ χεῖλος ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἔχει ἀνωτέρω μὲν μέλαν γάνωμα ἐπὶ δὲ τοῦ κατωτέρου μέρους μίαν παχεῖαν ταινίαν τοῦ κιτρινωποῦ χρίσματος. Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς φιάλης εἶχεν ἐπίσης μέλαν γάνωμα. Τὰ λοιπὰ τεμάχια ἀνήκουσιν ἴσως πάντα εἰς τὴν τετάρτην περίοδον τῶν Λακωνικῶν ἀγγείων (Laconian IV). Τὸ χρῖσμα δὲν ἔχει πλέον τὸ ὡραῖον κιτρινωπὸν χρῶμα τοῦ προηγουμένου, δὲν ὑπάρχει ἐπὶ πάντων τῶν ἀγανώτων μερῶν τῶν ἀγγείων καὶ ἐξαλείφεται εὐκολώτερον, καὶ τὸ γάνωμα δὲ εἶνε πολὺ κατωτέρας ποιότητος, ἧττον στιλπνὸν καὶ ἀφῖνον νὰ διαφαίνηται πολλαχοῦ ὁ πηλὸς τῶν ἀγγείων.

Ἐπὶ τοῦ τεμαχίου Α, πλάτ. 0·07, τὸ κόσμημα τῶν ῥοιῶν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ χείλους, ἄνωθεν δὲ τούτου μία ταινία ἰώδους χρώματος, τὸ ἐξωτερικὸν τοῦ χείλους ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ πηλοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμα τῆς φιάλης ἐκαλύπτετο ὑπὸ γανώματος.

Τὰ τεμάχια Γ, Δ καὶ Ι ἀνήκουσιν, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν αὐτὴν φιάλην, σῴζονται δὲ ἐπὶ τούτων λείψανα παραστάσεως, ἐκ τοῦ νώτου μορφῆς, ἐφ' ἧς διάφοροι λεπτομέρειαι εἰκονίζονται διὰ χαραγμάτων, δύο δὲ ταινίαι κρεμάμεναι ἴσως ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τῆς μορφῆς δηλοῦνται δι' ἐρυθροῦ χρώματος τεθειμένου ἐπὶ τοῦ μέλανος. Καὶ κάτωθεν τῆς λαβῆς ἐπὶ τοῦ Ι εἰκονίζετό τι, οὗ σῴζεται μόνον τὸ ἄκρον, ἠδύνατο δὲ τοῦτο νὰ εἶνε ὀφθαλμὸς ἢ καὶ ἄνθος ῥοιᾶς.

Παρὰ τὴν λαβὴν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου Θ εἰκονίζετο ἀνθέμιον παραπλήσιον πρὸς BSA XIV, σελ. 41 εἰκ. 7 g καὶ i. Ὁ ποὺς τῆς φιάλης Ε εἶχε γάνωμα χρώματος καστανερύθρου. Καὶ ὁ κρίκος δὲ Ζ ἔχει τὸ χρῖσμα καὶ ἦτο ἐν μέρει γεγανωμένος, προέρχεται δ' ἐκ τῆς λαβῆς ἀγγείου ὁμοίου πρὸς BSA XIX σελ. 36 εἰκ. 4 a.

Ἐπὶ τῆς **εἰκ.** 13 παρίσταται τὸ κάτω μέρος ἀγγείου (ὕψ. 0·05) παραπλησίου πρὸς τοὺς Λακωνικοὺς σκύφους, ὧν δεῖγμα εἰκονίζεται ἐν BSA XIV σελ. 31 εἰκ. 1. Κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ χρίσματος καὶ τοῦ γανώματος ἀνήκει καὶ τοῦτο εἰς τὴν τετάρτην Λακωνικὴν περίοδον. Τὸ κόσμημα εἶνε γεγραμμένον ἐναλλὰξ διὰ μέλανος γανώματος καὶ ἐρυθροῦ χρώματος· ἡ παχεῖα περιφερικὴ ταινία ἄνωθεν τοῦ κοσμήματος ἔχει ἰῶδες χρῶμα.

Ὁ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνος ἀμφορίσκος (αἱ λαβαὶ ἐθραύσθησαν) ὕψ. 0·14 ὁμοιάζει κατὰ τὸ σχῆμα πρὸς τοὺς Κορινθιακοὺς ἀμφορίσκους (Wilisch ἔ.ἄ.

Εἰκὼν 13. Λακωνικὰ ἀγγεῖα

πίν. II, 21) ἀλλ' ἡ τεχνοτροπία καὶ ἡ διακόσμησις αὐτοῦ εἶνε ἡ τῶν Λακωνικῶν ἀγγείων (πρβ. διὰ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας κόσμημα BSA XIV σελ. 36 εἰκ. 4 aks). Τῶν ἐπὶ τῆς κοιλίας φύλλων εἶνε ἑκάστοτε δύο μέλανα καὶ ἓν ἐρυθρὸν (τὸ ἐρυθρὸν χρῶμα τεθειμένον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀγγείου). Τὸ χρῖσμα εἶνε λεπτότατον καὶ δυσκόλως διακρίνεται.

Εἰκ. 14. Ἐξ ἀγγείου τῆς τεχνοτροπίας τοῦ Bucchero φαίνεται ὅτι προέρχεται ἡ μικρὰ σφιγγοειδὴς μορφὴ (0·045 × 0·04). Ἡ κόμη εἶνε ἀρχαϊκῶς διεσκευασμένη ἐπὶ τοῦ μετώπου. Τὸ ὀπίσθιον φαίνεται ὡς νὰ ἐκαλύπτετο διὰ πέπλου. Ῥὶς καὶ σιαγὼν ἐφθαρμένη. Ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ μέλανος γανώματος καὶ ὁ πηλὸς δὲ ἔχει χρῶμα μελανωπόν. Σημεῖον θραύσεως κατὰ τὸ κάτω μέρος δεικνύει ὅτι ἡ μορφὴ ἦτό που προσκεκολλημένη ἴσως ἐπὶ τοῦ χείλους ἀγγείου.

Εἰκὼν 14. Πηλίνη μορφὴ ἐξ ἀγγείου.

Ἀγγεῖα ἔχοντα ἐπὶ τοῦ χείλους καὶ τῶν λαβῶν ἐπικεκολλημένας μικρὰς πλαστικὰς μορφὰς εἶνε συνήθη εἰς τὴν τεχνοτροπίαν τοῦ Bucchero, εὑρέθησαν δὲ πολλὰ τοιαῦτα καὶ ἐν Σπάρτῃ μετὰ τῶν λοιπῶν λακωνικῶν ἀγγείων (πρβ. *BSA* XV, IV).

Μικκύλα ἀγγεῖα. Ὅπως ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἑλληνικοῖς ἱεροῖς [1] εὑρίσκονται καὶ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος πλεῖστα μικρογραφικὰ ἀγγεῖα, ὁμοιώματα πηλίνων ἀγγείων, ἅτινα προσεφέροντο ὑπὸ τῶν πιστῶν ὡς προχειρότερα καὶ εὐθηνότερα τῶν πραγματικῶν ἀγγείων (εἰκ. 15).

Εἰκὼν 15. Μικκύλα ἀγγεῖα.

Ἐνίων ἐξ αὐτῶν εἶνε ὀλίγα μέρη τῆς ἐπιφανείας κεκοσμημένα διὰ γραμμῶν ἐκ μέλανος γανώματος. Καὶ τῶν ἀγγείων τούτων τὰ σχήματα εὑρίσκονται καὶ ἐν Λακωνικῇ, τινὰ δέ, ὡς ὁ κάνθαρος *β* καὶ ὁ δίωτος σκύφος *γ*, ἰδιάζουσι εἰς τὴν λακωνικὴν πηλουργίαν. Ὁ πηλὸς εἶνε διάφορος τοῦ σπαρτιατικοῦ.

Ἀγγεῖα παριστῶντα μορφάς. Ἐνίων τῶν ἀγγείων τούτων ἡ χρονολογία δὲν εἶνε δυνατὸν δυστυχῶς νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, ὅπως δ' εὑρέθησαν ἐν τῇ ἀνασκαφῇ ἡμῶν μετὰ πραγμάτων διαφόρων περιόδων καθίσταται τοῦτο ἔτι δυσκολώτερον.

Περὶ τοῦ ἐν σχήματι λαγωοῦ ἀγγείου (εἰκ. 10, *β*) καὶ τοῦ ἰχθύος (εἰκ. 11, *β*) ὡμιλήσαμεν ἤδη ἄνω (σελ. 290-1).

Τὸ ἐν μορφῇ πτηνοῦ ἀγγεῖον (εἰκ. 10, *α*) εἶνε κοινότατον, εὕρηται δὲ καὶ τοῦτο ἀλλαχοῦ μετὰ Κορινθιακῶν ἀγγείων ἢ ἐν γένει ἀγγείων τοῦ ἀνατολικοῦ τρόπου (Thera II 27 εἰκ. 68). Λείπει ἡ κεφαλή. Ὁ πηλὸς εἶνε ἐρυθρός. Μήκ. 0.07.

Εἰκ. 10, *γ*. Ἀγγεῖον ἐν μορφῇ ἀριστεροῦ ὑποδήματος, οὗτινος λείπει τὸ ἄνω μέρος τοῦ ὀπισθίου μετὰ τοῦ στομίου· πηλὸς κίτρινος κλίνων ἐλαφρῶς πρὸς ἐρυθρόν, λεπτότατος. Ἡ ἐπιφάνεια καλύπτεται διὰ μέλανος ὀλίγον στιλπνοῦ γανώματος πολλαχόθεν ἀποπεσόντος. Μήκ. 0.094. Καὶ τοῦ ἀγγείου τούτου ἡ χρονολογία δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ. Ὅμοια εὑρέθησαν ἤδη ἐν γεωμετρικοῖς τάφοις ἐξ Ἐλευσῖνος (Ἀρχ. Ἐφ. 1898 πίν. 11).

Εἰκ. 11, *α*. Ἀγγεῖον ἐν μορφῇ κεφαλῆς κριοῦ μήκ. 0·10. Ὁ πηλὸς ἔχει χρῶμα ἐρυθροκίτρινον, εἶνε λεπτότατος καὶ καθαρώτατος καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὸν τῶν Κορινθιακῶν ἀγγείων. Τὸ στόμιον ἦτο ἐπὶ τοῦ κρανίου μεταξὺ τῶν κεράτων καὶ λείπει. Οἱ τοῖχοι τοῦ ἀγγείου εἶνε ἀρκούντως λεπτοί. Καὶ τοῦ ἀγγείου τούτου δὲν εἶνε εὔκολον νὰ καθορισθῇ ἡ ἀκριβὴς χρονολογία, δὲν εἶνε ὅμως ἀπίθανον νὰ εἶνε καὶ τοῦτο σύγχρονον πρὸς τὰ παλαιὰ Κορινθιακὰ ἀγγεῖα. Καὶ ἐν Σπάρτῃ εὑρέθη παρὰ τὸ Μενελάειον κεφαλὴ πηλίνη εἰδωλίου (;) [1] κριοῦ, ἧς ἡ μορφὴ εἶνε καθ' ὅλα ὁμοία τῇ ἡμετέρᾳ, ἐκεῖ δ' εἶνε πιθανώτατον ὅτι ἡ κεφαλὴ προέρχεται ἐκ τῆς 7ης ἑκατονταετηρίδος. Τὰ χρώματα τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγγείου δὲν διετηρήθησαν· μόνον ἀμυδρά, ἀβέβαια ἴχνη ἐρυθροῦ διακρίνονται ἐπί τινων σημείων.

Εἰκ. 11, *γ*. Στόμιον ἀγγείου ὕψ. 0.03, ἐφ' οὗ ἀφ' ἑνὸς εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς λαβῆς ἐν ἀναγλύφῳ κεφαλὴ Σατύρου μετ' ὤτων κερατοειδῶς ἐξεχόντων ἑκατέρωθεν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τοῦ στομίου ἐξέχουσα κεφαλὴ κριοῦ, ἧς σῴζεται μόνον τὸ ὀπίσθιον. Ὁ πηλὸς ὁμοιάζει πρὸς τὸν τοῦ ἀγγείου ἐν μορφῇ κεφαλῆς κριοῦ, ἀλλ' εἶνε ἐρυθρότερος, καὶ ὁ σχηματισμὸς δὲ τῆς κεφαλῆς τοῦ κριοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο διάφορος. Τὰ κέρατα εἶνε ὁμοίως συνεστραμμένα, ἀλλὰ τὰ ἄκρα αὐτῶν ἐξέχουσιν ἑκατέρωθεν, καὶ ἡ τρίχωσις δὲ τοῦ κρανίου, ἥτις ἐπὶ τῆς κεραλῆς ἐκείνης δηλοῦται διὰ σειρῶν μικρῶν τετραγωνιδίων, εἰκονίζεται παρὰ τούτῳ διὰ παραλλήλων ἐγκαρσίων ἄνωθεν τοῦ μετώπου γραμμῶν.

Εἰκ. 16 παρίσταται τεμάχιον 0·045 ἐκ τοῦ στήθους ἀγγείου τῶν ἐν μορφῇ ὀρθίων γυναικῶν, περὶ ὧν ἐπραγματεύθη ὁ Winter ἐν Jahrb. 1899

[1] Π. χ. Oest. Jh. 1901 σελ. 44, ἐκ Λουσῶν. *BSA* XI σελ. 58, ἐκ Λακωνικῆς.

[1] *BSA* XV πίν. IV, 19.

σελ. 73 κέ. Ἡ γυνὴ ἔφερεν ἡμιχειρίδωτον χιτῶνα καὶ ἐκράτει διὰ τῆς δεξιᾶς στρογγύλον τι πρᾶγμα, ὅπερ ἐπὶ ἄλλων ἀγγείων διακρίνεται καλῶς ὡς περιστερά. Ἡ κόμη ἔχει μέλαν χρῶμα, ὁ χιτὼν εἶνε ἐρυθρός, ὁ δὲ γυμνὸς βραχίων εἶνε κίτρινος. Ἐσωτερικῶς εἶνε μελανῶς γεγανωμένον, ὁ δὲ πηλὸς εἶνε λευκὸς ὁμοιάζων πρὸς τὸν τῶν πρωτοκορινθιακῶν ἀγγείων.

Εἰκὼν 16. Τεμάχιον ἀγγείου.

Εἰκ. 17. Τεμάχιον 0·06 ἐξ ἀγγείου (;) ἐν σχήματι μορφῆς ἀσέμνως καθημένης (πρβ. Winter Typen, fig. Terr. I σελ. 25). Κάτωθεν τοῦ φαλλοῦ μεταξὺ τῶν μὴ σῳζομένων σκελῶν ὑπάρχει οἱονεὶ ἐπίμηκες χεῖλος, ἐν τῇ θέσει δὲ τοῦ ἀπευθυσμένου ὄπισθεν τοῦ χείλους τούτου ὑπάρχει ὀπή.

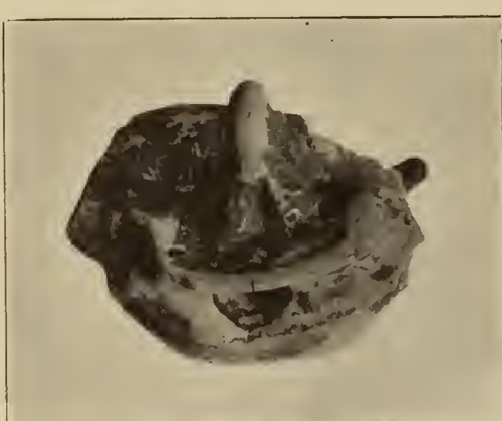

Εἰκὼν 17. Τεμάχιον ἀγγείου;

Πήλιναι μορφαί. Ὅλως ἀσήμαντα εἶνε τὰ εὑρεθέντα ὀλίγα πήλινα εἰδώλια (εἰκ. 18)· φαίνεται δ' ὅτι κατεσκευάζοντο τοιαῦτα ἐν γειτονικῇ τινι ἀρκαδικῇ χώρᾳ, διότι καὶ ἐν Μπέρεκλα εὑρέθησαν, πλεῖστα ἐκεῖνα καὶ ἀξιολογώτερα, ὁμοιότροπα εἰδώλια μαρτυροῦντα ἰδιάζουσαν τεχνοτροπίαν.

Ὁ μικρὸς ἱππεὺς (ἀριθ. 1) ὕψ. 0·10 ὁμοιάζει ὀλίγον πρὸς τὰς ἐξ Ὀλυμπίας ἀνδρικὰς ἀρχαϊκὰς πηλίνας μορφὰς (Olympia IV πίν. XVII, 281).

Ὁ πρωτογενὴς Ἑρμῆς (ὕψ. 0·09) μαρτυρεῖ ὑπὲρ τῆς ἀρκαδικῆς προελεύσεως τῶν εἰδωλίων, γνωστοῦ ὄντος ὁπόσον κοινὴ ἦτο ἡ χρῆσις τῶν Ἑρμῶν ἐν Ἀρκαδίᾳ. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχει εἶδός τι τριγωνικοῦ στέμματος. Ἐν τῇ θέσει τῶν ὀφθαλμῶν ὑπάρχουσι δύο μικραὶ κοιλότητες, ἐν αἷς θὰ ἦσαν ἐντεθειμένα δύο μικρότερα σφαιρία πρὸς ἀπεικόνισιν τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκεῖ δ' ἔνθα ἔπρεπε νὰ εἶνε ἡ σιαγὼν προέχει ἓν ὀξὺ τεμάχιον προελθὸν διὰ συμπιέσεως τοῦ πηλοῦ διὰ τῶν δακτύλων.

Περίεργος εἶνε καὶ ἡ ἑτέρα ὁμοίως πρωτογενὴς πηλίνη μορφὴ (ὕψ. 0·09)· εἶδος κιονίσκου στρογγύλου κορυφουμένου ὑπὸ ἀνθρωπίνης κεφαλῆς ὁμοιαζούσης πρὸς κεφαλὴν γλαυκός· οἱ ὀφθαλμοὶ ἐδηλοῦντο διὰ μικρῶν σφαιριδίων ἐχόντων ὀπὴν ἐν τῷ μέσῳ, κάτωθεν δὲ τῆς ὑπερμέτρως ἐπιμήκους ῥινὸς δηλοῦνται διὰ μικρῶν κοιλωμάτων οἱ ῥώθωνες· οἱ βραχίονες ἦσαν ἐξ ἰδιαιτέρου τεμαχίου προσκεκολλημένοι ἑκατέρωθεν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ, ὡς καὶ τὰ ἐλλείποντα σκέλη. Τὸ αἰδοῖον ἐξέχει ἀρκούντως.

Μεταλλικά.

Τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν εὑρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς κατέχουσι τὰ χαλκᾶ, πλὴν τούτων δ' ἐκ

Εἰκὼν 18. Πήλιναι μορφαί.

μετάλλου εὑρέθησαν καὶ ἀρκετὰ *σιδηρᾶ* καὶ ἐλάχιστα *ἀργυρᾶ* καὶ *μολύβδινα* πράγματα.

Μορφαὶ ἀνθρώπων καὶ ζῴων. Τὸ σπουδαιότερον εὕρημα εἶνε ἀναμφιβόλως τὸ ἐπὶ τοῦ πίνακος 12 δημοσιευόμενον χαλκοῦν ἀγαλμάτιον [1]. Ὁ χαρακτηριστικὸς σχηματισμὸς τοῦ προσώπου αὐτοῦ μετὰ τῆς τραχείας καὶ ὅλως ἀδεξίου παραστάσεως τῶν διαφόρων αὐτοῦ μερῶν σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι καὶ τοῦτο ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν *ἀρκαδικῶν* χαλκῶν ἀγαλματίων, ὧν δείγματα μετὰ τὴν πρώτην περὶ αὐτῶν μελέτην τοῦ Furtwängler (Sitzungsber. d. bair. Ak. 1899 II σ. 570) ἐδημοσίευσεν ὁ Studniczka (AM 1905 σ. 65 ἑξ.), ὁ Perdrizet (BCH 1903 σ. 300) καὶ ἐγὼ (ΑΕ 1904 σ. 179 ἑξ.). Τὸ ἀγαλμάτιον εἰκονίζει ἄνδρα τελείως γυμνὸν ὄρθιον καὶ πατοῦντα ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν δύο ποδῶν, ὧν ὁ ἀριστερὸς μετὰ τοῦ σκέλους εἶνε ὀλίγῳ τινὶ μᾶλλον τοῦ δεξιοῦ προβεβλημένος. Τὰ σκέλη εἶνε ἀμφότερα ἐλαφρῶς κεκαμμένα κατὰ τὸ γόνυ, προσδίδεται δ' οὕτω ἀστάθειά τις, ἀκουσία βεβαίως, εἰς τὴν στάσιν τοῦ ἀγαλματίου. Εἶνε δὲ τὸ ἀγαλμάτιον συμφυὲς λεπτῇ πλινθίδι ἐχούσῃ δύο ὀπάς, μίαν πρὸ τῶν ποδῶν καὶ ἑτέραν ὄπισθεν αὐτῶν. Ἡ μικρὰ αὕτη πλινθὶς ἀπαντῶσα καὶ ἐπὶ ἀγαλματίων ἐξ ἄλλης προελεύσεως (Olympia IV ἀρ. 42. Fouilles de Delphes 5 σελ. 39 εἰκ. 121) ἰδιάζει ἐπὶ τῶν ἀρκαδικῶν [2]. Ὁ τρόπος δι' οὗ ἱδρύοντο τὰ μικρὰ ταῦτα ἀγαλμάτια μετὰ τῆς πλινθίδος καταφαίνεται ἐκ τῆς παρατιθεμένης ἐνταῦθα εἰκόνος 19 ἀγαλματίου Ἀπόλλωνος (Ἀθ. μουσ. ἀρ. 13056), ἣν ἀποσπῶμεν ἐκ τῆς μελλούσης δημοσιεύσεως τῶν παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα εὑρεθέντων ἀγαλματίων [3]. Διὰ δύο ἥλων προσηλοῦτο ἡ μικρὰ πλινθὶς ἐπὶ ἑτέρας ὀλίγῳ μεγαλειτέρας βάσεως, ἥτις ἠδύνατο νὰ εἶνε διαφοροτρόπως ἐσχηματισμένη, εἶχε δὲ κάτωθεν πάντοτε μικρὰς ἐξοχάς, σπειροειδεῖς κρίκους ὡς τὸ ἐν εἰκ. 19 ἀγαλμάτιον (πρβ. AZg. 1881 πίν. 2), ἢ πόδας (ΑΕ 1904 σ. 213 εἰκ. 29). Ἡ μεγαλειτέρα βάσις ἐνετίθετο ἐντὸς κοιλώματος ὑπάρχοντος ἐπὶ τῆς κορυφῆς μικροῦ βαθριδίου, ὁμοίου πρὸς τὸ ἐν εἰκ. 20, ἐν τῷ ναῷ τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα εὑρεθὲν καὶ ἐστερεώνετο διὰ μολύβδου, ὅστις χυνόμενος διὰ τῶν σπειροειδῶν κρίκων ἢ ἐπὶ τῶν καμπῶν τῶν ποδῶν τῆς βάσεως συνεκράτει ἀσφαλέστερον τὸ ἀγαλμάτιον. Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῆς ἀσφαλεστέρας ἱδρύσεως καὶ διὰ μολύβδου συγκρατήσεως ἐπὶ τοῦ βαθριδίου φέρουσι τὰ ἀρκαδικὰ ἀγαλμάτια διαφόρων σχημάτων συμφυεῖς ἐξοχὰς ὑπὸ τοὺς πόδας (ΑΕ 1904 σελ. 181 εἰκ. 8-10 καὶ 1903 σ. 173 εἰκ. 8, 1 τὸ ἐκ τοῦ Κωτίλου ἀγαλμάτιον, ἔνθα ἐσφαλμένως ὑπέθεσα ἕνεκα τῆς ὑπὸ τοὺς πόδας

Εἰκὼν 19. Ἀγαλμάτιον ἐκ Μπέρεκλα.

Εἰκὼν 20. Λίθ. βαθρίδιον.

[1] Ὅμοιον θὰ ἦτο καὶ τὸ ἀγαλμάτιον, ὅπερ ἀναφέρει ὅτι εὑρέθη κατὰ τὴν πρώτην ἀνασκαφὴν ὁ Stackelberg ἔ. ἄ. σ. 18. Ausserdem wurden hier wohlerhaltene Lanzenspitzen von der Form der Olivenblätter gefunden, ferner Reste bronzener und silberner Vasen, ein noch erhaltenes kleines Bronzegefäss, eine Münze, eine kleine Beinschiene aus Bronze (wahrscheinlich ein Exvoto), ein vergoldet metallenes Lorbeerblatt aus dem Kranze des im Tempel verehrten Gottes, *eine kleine steife Bronzefigur desselben im alten conventionell religiösen Stil.*

[2] Ἰδὲ τὰ ἀγαλμάτια AM 1905 σ. 65, BCH 1903, πίν. VI-IX. Καὶ τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ὑπ' ἐμοῦ εὑρεθέντων παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα ἀγαλματίων ἔχουσι ταύτην τὴν πλινθίδα.

[3] Μικραὶ εἰκόνες ἐνίων ἐκ τούτων ἐδημοσιεύθησαν παρὰ Staïs Mus. Nat. Marbres et bronzes σελ. 311 ἑξ.

ἐξοχῆς ὅτι εἶχε τοῦτο ἀποσπασθῆ ἀπὸ σκεύους).

Ὁ ἀριστερὸς βραχίων λείπει κατὰ τὸ πλεῖστον· τὸ σῳζόμενον ἄνω ἥμισυ τούτου εἶνε πρὸς τὰ κάτω τεταμένον· ὁ δεξιὸς λείπει ἐπίσης ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος, ἦτο δ' ὡς φαίνεται τὸ πρόσθιον αὐτοῦ μέρος πρόσθετον ἐξ ἰδιαιτέρου τεμαχίου ἐστερεωμένον ἐντὸς τῆς μικρᾶς ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σῳζομένου ἄκρου τοῦ βραχίονος ὀπῆς, θὰ ἦτο δὲ κατὰ ταῦτα ὁ δεξιὸς βραχίων πρὸς τὰ ἄνω κεκαμμένος.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀγαλματίου ἔχει πρασίνην χροιάν, ἧς ἡ λειότης διακόπτεται εἰς διάφορα σημεῖα ἕνεκα κατιώσεως.

Τὸ γυμνὸν σῶμα δὲν εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἐστερημένον δεξιότητός τινος ὡς πρὸς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν διαφόρων μερῶν, τὰ σκέλη ἰδίως, ἐν οἷς διαφαίνεται ἤδη ἡ χαρακτηρίζουσα τὰ πελοποννησιακὰ ἔργα βραχύτης τῶν μορφῶν καὶ ῥωμαλέα εὐσαρκία, ἔχουσι βαθμόν τινα τελειότητος. Οἱ ὦμοι εἶνε λίαν εὐρεῖς καὶ ὀγκώδεις, τοὐναντίον δὲ τὸ στῆθος στενοῦται πρὸς τὴν ὀσφῦν καὶ προσλαμβάνει οὕτω τὸ ἄνω σῶμα τριγωνικόν πως σχῆμα. Ἐν γένει ἡ ὄψις τοῦ σώματος τοῦ ἀγαλματίου δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τῶν πλείστων «Ἀπολλώνων» καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐχόντων πελοποννησιακὴν τὴν προέλευσιν, ἐκ τούτων δὲ πάλιν ὁμοιάζει μάλιστα πρὸς τὸν Δελφικὸν «Ἀπόλλωνα» τοῦ Ἀργείου Πολυμήδους[1].

Τὸ ἀγαλμάτιον ἔχει πρὸς τούτους κοινὰς τὰς βραχείας, εὐσάρκους καὶ μετ' ἀνατομικῆς τινος γνώσεως διαπεπλασμένας μορφὰς τοῦ σώματος. Τὸ γενικὸν σχῆμα τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας οὐδόλως σχεδὸν διαφέρει ἀπὸ τοῦ Δελφικοῦ «Ἀπόλλωνος», ἀλλὰ καὶ αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τῶν μερῶν τούτων εἶνε ὁμοίως πρὸς τὸν Δελφικὸν «Ἀπόλλωνα» μεμορφωμέναι, μολονότι ὁ κατασκευάσας τὸ ἀγαλμάτιον δὲν εἶχεν εἰσέτι ὀρθὴν ἀντίληψιν τούτων, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ διαγράφουσα τὸ ἄνω μέρος τοῦ κοιλώματος τοῦ στήθους γραμμή, τεθειμένη ὑπὲρ τὸ δέον ὑψηλά, δὲν ἔχει καὶ τὸ πλησιάζον πρὸς τὴν ἀλήθειαν καμπύλον σχῆμα τοῦ Δελφικοῦ «Ἀπόλλωνος», ἀλλὰ σχηματίζει μᾶλλον γωνίαν, ἧς ἡ κορυφὴ συμπίπτει μετὰ τοῦ ἄνω ἄκρου τῆς *λευκῆς γραμμῆς* δεδηλωμένης διὰ βαθείας καθέτου ἐντομῆς διηκούσης μέχρι τοῦ μὴ παρασταθέντος ἐπὶ τούτου πλαστικῶς ὀμφαλοῦ.

Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου ἡμῶν τὸ πρὸς τὰ κάτω ὅριον τοῦ θώρακος διαγράφεται σαφῶς καὶ ἐντόνως, τῶν τεχνηέντως ἐστρογγυλωμένων μαζικῶν μυῶν ἀρκούντως ἐξεχόντων. Ἡ κατὰ τὸ μέσον τοῦ στέρνου αὖλαξ εἶνε ἐπὶ τοῦ ἀγαλματίου μᾶλλον ἐπίπεδος. Οὐδεμία ἔνδειξις τῶν μαστῶν ὑπάρχει.

Καὶ οἱ ὦμοι τοῦ ἀγαλματίου εἶνε ὁμοίως πρὸς τοὺς τοῦ Δελφικοῦ «Ἀπόλλωνος» κατεσκευασμένοι, μολονότι καὶ ἐν τούτοις καταφαίνεται ἡ ἀδεξιότης τοῦ τεχνίτου τοῦ ἀγαλματίου ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἐν Δελφοῖς «Ἀπόλλωνα».

Ἡ μεγίστη ἀδυναμία τῶν τεχνιτῶν τῶν ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων καταδεικνύεται κυρίως κατὰ τὴν παράστασιν τῆς κεφαλῆς. Ἐνῷ οὗτοι ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ σώματος ἠκολούθουν, ὡς φαίνεται, τὰ δεδομένα πρότυπα τῶν μεγάλων ἀγαλμάτων, ἐπεζήτουν νὰ ἀποδώσωσι τὰς φυσικὰς μορφὰς τῆς κεφαλῆς ἐλευθέρως, κατ' ἴδιον τρόπον ἀντιλήψεως. Διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν ἐν τοῖς ἀγαλματίοις τούτοις ὅλως πρωτογενῆ σχηματισμὸν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ προσώπου, ἐνῷ τὸ σῶμα σχετικῶς δὲν εἶνε πολὺ κακῶς εἰργασμένον. Λίαν χαρακτηριστικὸν παράδειγμα πρὸς τοῦτο εἶνε τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Ἑρμοῦ (ΑΕ 1904 πίν. 9) ἐκ τοῦ Λυκαίου καὶ τὸ ἀγαλμάτιον BCH 1903 πίν. VII.

Καὶ τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου ἡ κεφαλὴ εἶνε ὑπερβολικῶς ἀδέξιος καὶ ἄτεχνος καὶ ὑστερεῖ πολὺ τοῦ σώματος. Ἡ κατατομὴ εἶνε ξηρὰ καὶ γωνιώδης, οἱ ὀφθαλμοὶ παρὰ φύσιν μεγάλοι καὶ ἐξωγκωμένοι, τὸ στόμα μικρὸν μέ τινα ἀποτυχοῦσαν ἀπόπειραν μειδιάματος προσδίδουσαν μᾶλλον ποιάν τινα ἔκφρασιν τραχύτητος εἰς τὴν μορφήν, τὰ δὲ ὦτα ὅλως ἄμορφα καὶ παρὰ φύσιν τεθειμένα.

Ἡ κόμη τοῦ ἀγαλματίου ἄνωθεν τοῦ μετώπου εἶνε διεσκευασμένη ὅπως καὶ ἡ τῶν πλείστων ἐκ τῶν γνωστῶν «Ἀπολλώνων» εἰς μικρὰ ἑλικοειδῆ σχήματα, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ κρανίου χωρίζεται καθ' ὅλως ἴδιον τρόπον εἰς δύο μέρη διὰ γραμμῆς κατὰ τὸ μέσον εἶνε δὲ πεπλεγμένη εἰς πέντε στρογγύλους, παχεῖς καὶ μακροὺς πλοκάμους, ὧν τρεῖς καταπίπτουσιν ἐπὶ τῶν νώτων καὶ δύο ἑκατέρωθεν ἐπὶ τῶν ὤμων πρὸ τοῦ στήθους.

Ἡ τοιαύτη διασκευὴ τῆς κόμης δὲν ἀπαντᾷ, καθ' ὅσον ἐγὼ γνωρίζω, ἐπὶ ἄλλων ἀρχαίων ἔργων,

[1] Fouilles de Delphes IV πίν. I.

ἀπομιμεῖται δ', ὡς φαίνεται, φυσικὸν εἶδος κομμώσεως εἰς πλοκάμους ἐλευθέρως ἄνευ τινὸς συνδέσμου πρὸς ἀλλήλους αἰωρουμένους.

Ἡ σύγκρισις τοῦ ἀγαλματίου πρὸς τὸ ἄγαλμα τοῦ «Ἀπόλλωνος» τῶν Δελφῶν, ἣν ἀνωτέρω παρεθέσαμεν, νομίζω ὅτι δύναται νὰ χρησιμεύσῃ καὶ εἰς τὴν χρονολόγησιν αὐτοῦ. Κατεδείχθη ἐκ ταύτης ὅτι ἡ βαθμὶς τῶν περὶ τῆς παραστάσεως τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος γνώσεων δὲν διαφέρει πολὺ παρ' ἀμφοτέροις· καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι διὰ τῆς τελείας ἀποσπάσεως τῶν χειρῶν ἀπὸ τοῦ σώματος ὁ τεχνίτης τοῦ ἀγαλματίου φαίνεται μᾶλλον τοῦ ἄλλου προηγμένος, ἀλλ' ἐν τούτοις εἰς τὴν παράστασιν τοῦ σώματος τοῦτο δὲν ἀληθεύει, τοὐναντίον δὲ καὶ ὑστερεῖ οὗτος ὀλίγον τοῦ ἄλλου ὡς πρὸς τοῦτο, διὰ τοῦτο δὲ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δεχθῶμεν δι' ἀμφότερα τὴν αὐτὴν περίπου χρονολογίαν, δηλαδὴ τοὺς μετὰ τὰ μέσα τῆς 6ης ἑκατονταετηρίδος χρόνους (BCH 1900, 461).

Ὡς πρὸς τὴν παράστασιν τοῦ ἀγαλματίου νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ διστάσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἰκονίζει αὐτὸν τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα.

Εἶνε γνωστὴ ἡ διχογνωμία, ἥτις δικαίως ὑπάρχει ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν πλείστων ἐκ τῶν «Ἀπολλώνων»[1], ἀλλὰ διὰ τὸν ἡμέτερον τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Τὰ ἀρκαδικὰ ἀγαλμάτια εἶνε συνήθως κεκαλυμμένα δι' ἐνδύματος, ἀρκετὰ βαρέος μάλιστα· ἕνεκα τοῦ τραχέος κλίματος τῆς χώρας αὐτῶν οἱ Ἀρκάδες δὲν ἠρέσκοντο, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν γυμνότητα. Ἐκ τῶν γνωστῶν *ἀρκαδικῶν* ἀγαλματίων γυμνὰ εἶνε τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1904 σελ. 181 εἰκ. 8, ὅπερ προφανῶς παριστᾷ τὸν Δία καὶ τὸ ἀγαλμάτιον τοῦ Ἀπόλλωνος ἐκ Μπέρεκλα, ὅπερ ἐδημοσιεύσαμεν ἀνωτέρω (σελ. 302) χάριν τῆς βάσεως αὐτοῦ. Λοιπὸν νομίζω ὅτι, ἂν ἐν ἄλλοις τόποις ἡ γυμνότης ἦτο κοινὴ καὶ εἰς θεοὺς καὶ εἰς ἀνθρώπους, ἐν Ἀρκαδίᾳ τοὐναντίον πρέπει αὕτη νὰ θεωρηθῇ ὡς γνώρισμα τῆς θεότητος.

Ἂν παριστᾷ δὲ θεὸν τὸ ἀγαλμάτιον, εἶνε φυσικὸν νὰ παριστᾷ τὸν Ἀπόλλωνα, οὗ χαρακτηριστικὸν εἶνε ἡ νεανικότης καὶ ἡ μακρὰ κόμη, ἀφοῦ μάλιστα καὶ παρὰ ναὸν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ ηὑρέθη.

Ὁ θεὸς εἶχε τὴν δεξιὰν ὑψωμένην καὶ τὴν ἀριστερὰν καθειμένην ὁμοίως πρὸς τὸν ἤδη μνημονευθέντα Δία ἐκ τοῦ Λυκαίου (Ἀρχ. Ἐφ. 1904 ἔ. ἀ.), ἀλλ' εἶνε δύσκολον νὰ καθορισθῇ ὅ τι ἐκράτει. Οἱ Ἀρκάδες οὐδεμίαν χεῖρα ἄφινον κενήν, εἶνε ἑπομένως πιθανώτατον ὅτι ἐν ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶν εἶχέ τι ὁ Ἀπόλλων, δύναταί τις δὲ τότε νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐν μὲν τῇ δεξιᾷ ἐκράτει τὸ τόξον, μολονότι δὲν εἶνε συνήθης ἡ στάσις αὕτη τοῦ βραχίονος διὰ τοξοφόρον, ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ ζῷόν τι ἢ ἄλλο πρᾶγμα προσῆκον τῷ θεῷ.

Ἐξ ἑτέρου χαλκοῦ ἀγαλματίου ηὑρέθη μόνον ἡ ἐν εἰκ. 21 παριστωμένη βάσις ἀσυνήθους σχήματος μετὰ τῶν δύο ποδῶν τοῦ ἀγαλματίου, ὧν ὁ

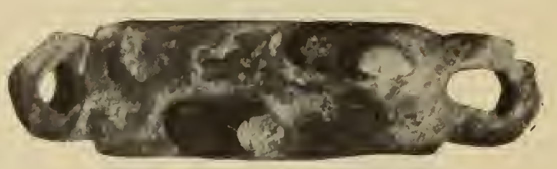

Εἰκὼν 21. Βάσις χαλκοῦ ἀγαλματίου.

ἀριστερὸς εἶνε προτεταμένος. Ἡ βάσις, μήκ. 0·08 καὶ πλάτ. 0·023, ἔχει πάχος 0·004 καὶ εἶνε κάτωθεν ἀνώμαλος, ἦτο δ' ἴσως ἐπὶ ξυλίνου τινὸς σκεύους προσηλωμένη.

Εἰκ. 22. Οὐρὰ ζῴου καταλήγουσα εἰς σῶμα τεχνικωτάτου συνεσπειραμένου ὄφεως. Ἡ οὐρὰ εἶνε

Εἰκὼν 22. Οὐρὰ ζῴου.

κοίλη. Τοῦ ὄφεως αἱ λεπίδες ὡς καὶ λεπτομέρειαί τινες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς δηλοῦνται διὰ λεπτῶν, τεχνικῶν χαραγμάτων. Μήκ. 0·05.

Εἰκ. 23. Ἔλασμα λεπτὸν περιτετμημένον εἰς μορφὴν ἀνδρὸς γυμνοῦ ἱσταμένου, ὕψους 0·118. Βλέπει πρὸς ἀριστερὰ καὶ ἔχει τὸ δεξιὸν σκέλος κεκαμμένον· οἱ βραχίονες κεκαμμένοι ἐπίσης κατὰ τοὺς ἀγκῶνας κρέμανται ἀτέχνως ἑκατέρωθεν τοῦ σώματος. Ἡ κεφαλὴ καὶ τὸ κάτω μέρος τοῦ σώ-

[1] Deonna *Les Apollons archaiques* σελ. 9 ἑξ.

ματος εἰκονίζονται ἐκ τοῦ πλαγίου, ἐνῷ τὸ στῆθος φαίνεται κατενώπιον κατὰ τὸν βεβιασμένον καὶ παρὰ φύσιν τρόπον τῆς ἀπεικονίσεως ἀνθρωπίνων μορφῶν ἐν τοῖς ἀρχαϊκοῖς ἑλληνικοῖς ἀναγλύφοις, διότι ὡς ἐν ἀναγλύφῳ παρίστατο ἡ μορφὴ προσηλωμένη μετ' ἄλλων ἐπὶ ξυλίνου τινὸς ἢ ἄλλου ἐδάφους.

Ἡ βραχεῖα κόμη, τὸ περίγραμμα τῶν ὀφθαλ-

Εἰκὼν 23. Μορφὴ ἐξ ἐλάσματος.

μῶν, τὸ χεῖλος, οἱ μαστοί, τὰ γόνατα καὶ οἱ δάκτυλοι τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν ὡς καὶ οἱ ἀστράγαλοι σημειοῦνται μᾶλλον ἢ ἧττον ἀτέχνως δι' ἐκτύπων γραμμῶν προελθουσῶν δι' ἐντόνου χαράξεως ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας τοῦ ἐλάσματος. Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ σκέλη, ὧν ὁ σχηματισμὸς δὲν ἔχει πολὺ τὸ ἐπίψογον, ἡ κεφαλὴ μετὰ τοῦ στήθους καὶ τῶν βραχιόνων εἶνε ἀτέχνως καὶ μετὰ πολλῆς ἀδεξιότητος εἰκονισμένη. Χαρακτηριστικὴ εἶνε πρὸ πάντων ἡ παντελὴς ἔλλειψις λαιμοῦ. Τὸ ἔργον ὁμοιάζει ἐν γένει, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν διάπλασιν τοῦ σώματος, πρὸς τὸ ἀνωτέρω ἐξετασθὲν ἀγαλμάτιον.

Ἡ μορφὴ πιθανώτατα εἶνε γυμνή, ἡ δὲ τοξοειδὴς γραμμὴ ἄνωθεν τῆς χειρός, ἥτις ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῇ ὡς τὸ ἄκρον στενοῦ χειριδωτοῦ χιτῶνος σημειοῖ μόνον τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰς τὸν λοιπὸν βραχίονα· ἀβέβαιον εἶνε μόνον τί παριστᾷ ἡ μικρὰ κάτωθεν τῆς ὀσφύος ἐξοχή· εἶνε τὸ ἄκρον περιζώματος; ἢ εἶνε ὅλως ἀδεξίως καὶ παρὰ φύσιν εἰκονισμένον ἀνδρικὸν μόριον;

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας σῴζονται μέρη τῶν σιδηρῶν ἥλων, κάτωθεν δὲ τῶν ποδῶν εἷς χαλκοῦς ἀκέφαλος, δι' ὧν ἡ μορφὴ ἦτο προσηλωμένη.

Ἡ ἐπιφάνεια ἔχει ὡραίαν πρασίνην χροιάν, μόνον δὲ περὶ τοὺς σιδηροῦς ἥλους κατεστράφη αὕτη ἐκ τῆς κατιώσεως.

Εἰκ. 24. Ὅμοιον λεπτὸν ἔλασμα περιτετμημένον εἰς μορφὴν ἀνδρὸς ἐν κατατομῇ βαίνοντος πρὸς ἀριστερὰ ὕψ. 0.065. Τὴν δεξιὰν ἔχει ὑψωμένην, ἡ δ' ἀριστερὰ κεκαμμένη ἐστηρίζετο, ὡς φαίνεται, ἐπὶ τῆς ὀσφύος. Ὁ ὀφθαλμός, ἡ κόρη, οἱ μαστοὶ καὶ ὁ ὀμφαλὸς εἶνε διὰ λεπτῶν χαραγμάτων δεδηλωμένοι. Ἡ ὀπίσθιος ἐπιφάνεια εἶνε λεία, φαίνεται δ' ὅτι ἡ μορφὴ ἦτό που προσκεκολλημένη.

Εἰκ· 24· Μορφὴ ἐξ ἐλάσματος.

Ὁμοίως εἰργασμένα χαλκᾶ περιτετμημένα ἀνάγλυφα ἀνθρώπων καὶ ζώων εὑρέθησαν ἀρκετὰ ἐν Ὀλυμπίᾳ (*Die Bronzen* πίν. XL-XLI καὶ σ.108. *Bronzefunde* σελ. 99), ὀλίγα ἐν Ἄργει (*The argive Heraeum* II πίν. CVIII ἀρ. 1833-37) καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως (*JHS* XIII σ. 249). Καὶ ἐν τῇ ἐμῇ ἀνασκαφῇ τοῦ ναοῦ τοῦ Πανὸς ἐν Μπέρεκλα εὑρέθησαν πλείονα τοιαῦτα ἀνάγλυφα παριστῶντα μορφὰς ἀνθρωπίνας καί τινα ζῷα, ἅτινα εἰσέτι δὲν ἐδημοσιεύθησαν.

Ὁμοίως ἐκ περιτμήτου χαλκοῦ ἐλάσματος εἶνε καὶ ἐν μικρὸν τεμάχιον πτέρυγος (μῆκ. 0·055, ὕψ. 0·04). Αἱ φολίδες εἶνε κεχαραγμέναι διὰ στα-

θερῶν ὁπωσδήποτε γραμμῶν.

Εἰκ. 25. Τεμάχιον ἐκ τοῦ προσώπου ἀνθρωπίνης μορφῆς ἐκ λεπτοῦ χαλκοῦ ἐλάσματος 0·03 × 0·02.

Εἰκὼν 25. Τεμάχιον ἐκ προσώπου.

Ἐὰν δὲν εἶνε τυχαία ἡ ὁμοιότης, παριστᾷ μικρὸν ζῷον καὶ τὸ ἐν *εἰκ.* 26 ἀπεικονισθὲν περίτμητον ***ἀργυροῦν*** ἔλασμα εὑρεθὲν ὑπὸ Ῥωμαίου νοτίως τοῦ ναοῦ (πρβ. Olympia IV, XLI, 731).

Εἰκὼν 26. Ἀργυροῦν ζῷον.

Εἰκ. 27. Ὁμοίωμα πρωτογενοῦς πτηνοῦ ἐπὶ τετραγώνου βάσεως ἐχούσης τριγωνικὰ τρήματα. Εἶνε τεθειμένον ἐπὶ τριγωνικοῦ ποδὸς ἔχοντος μίαν ὀπήν. Πρβ. Ol. IV, XIII, 212, The argive Heraeum II πίν. 77 καὶ BSA XIII σ. 111 εἰκ. 2 b ἐκ Σπάρτης εὑρεθὲν μετ' ἀγγείων τῆς μετὰ τὰ γεωμετρικὰ περιόδου.

Εἰκὼν 27. Χαλκοῦν πτηνόν.

Ἀγαλμάτιον ἐκ σιδήρου λίαν ἐφθαρμένον μορφῆς ὅλως πρωτογενοῦς ***εἰκ.*** 28 καὶ 29. Τὸ σῶμα λίαν ἐπίμηκες καὶ στενὸν ἔχει σχῆμα τετραγωνικῶς πεπλατυσμένης σανίδος, ὠγκοῦτο δὲ μόνον, ὡς φαίνεται, ὀλίγον κατὰ τὴν ὀσφύν. Τὰ σκέλη, ὧν μόνον τὸ ἀνώτερον μέρος σῴζεται, ἐχωρίζοντο ἀπὸ τῶν μηρῶν καὶ κάτω, ἀλλ' ἡ κακὴ διατήρησις δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀναγνωρίσῃ τις τὰς λεπτομερείας αὐτῶν ὡς καὶ τοῦ λοιποῦ σώματος. Οἱ βραχίονες ἦσαν τεταμένοι καὶ ἐσχημάτιζον τόξον καθέτως πρὸς τὸ σῶμα. Ἡ κεφαλὴ εἶνε ἐπίσης τετραγωνική, διαφαίνεται δ' ὅμως ἐπὶ ταύτης τάσις τις πρὸς στρογγύλωσιν τῶν γωνιῶν, εἶνε παχυτέρα κατὰ πολὺ τοῦ σώματος, ἴσως δ' ὅμως τοῦτο δὲν εἶχεν οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, διότι ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σώματος φαίνεται ὅτι ἀπεσπάσθησαν πολλὰ στρώματα σιδήρου ἕνεκα τῆς κατιώσεως. Καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐμποδίζει ἡ κατίωσις νὰ διακριθῶσιν αἱ λεπτομέρειαι. Δύο μικραὶ ὀπαὶ χρησιμεύουσι πρὸς παράστασιν τῶν ὀφθαλμῶν· ἡ ῥὶς ἐξέχει ὀλίγον. Τὸ κρανίον χωρίζεται ὀλίγον ἄνωθεν τῶν ὀφθαλμῶν διὰ βαθείας γραμμῆς, φαίνεται δ' ὡς νὰ ἔφερε τὸ ἀγαλμάτιον κυλινδρικόν τινα πῖλον (πρβ. τὰ ἐλεφάντινα ἐν BCH 1895 π. IX). Ὕψος σῳζόμενον 0·225, πλ. κατὰ τὸ στῆθος 0·025, πάχ. 0·01, ὕψ. κεφαλῆς 0·043, πάχ. κεφ. 0·023.

Ἐφ' ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐξετάσω, τὸ ἀγαλμάτιον τοῦτο εἶνε τὸ πρῶτον γενόμενον γνωστὸν ἀρχαῖον σιδηροῦν ἔργον.

Ὁ Blümner (Technologie 4 σ. 357, 3) ἀπαριθμεῖ ὀλίγα σιδηρᾶ ἀγαλμάτια ἀμφιβόλου γνησιό-

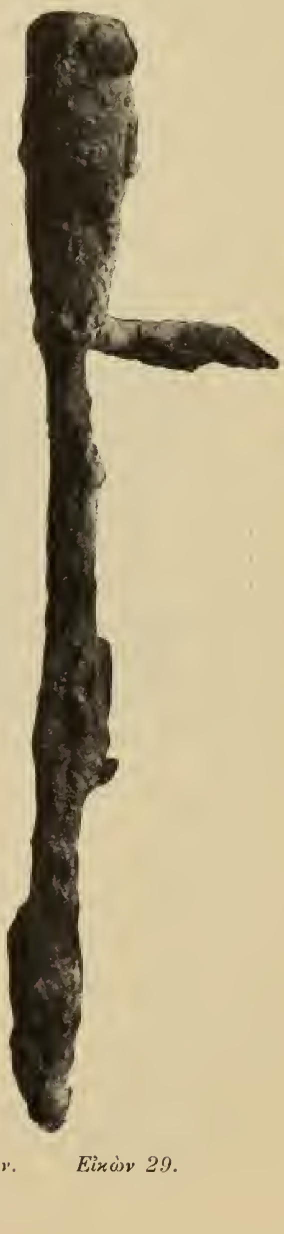

Εἰκὼν 28. Σιδηροῦν ἀγαλμάτιον. Εἰκὼν 29.

τητος καὶ πολὺ νεωτέρων χρόνων. Ἦσαν δ', ὡς φαίνεται, τὰ ἐκ σιδήρου ἔργα τέχνης σπανιώτατα καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους συντελούσης πρὸς τοῦτο τῆς μεγάλης δυσκολίας περὶ τὴν κατασκευὴν αὐτῶν. Ὁ Παυσανίας (Γ' 12, 10, Ι' 16, 1 πρβ. Schubert *Rhein Mus.* XV σελ. 102) μνημονεύει τὴν κατασκευὴν ἀγαλμάτων ἐκ σιδήρου.

Τὸ ἀγαλμάτιον εἶνε κατεσκευασμένον διὰ τῆς ἁπλουστάτης μεθόδου τῆς διὰ τῆς σφύρας καὶ τοῦ κοπέως κατεργασίας καὶ διαμορφώσεως τοῦ τεμαχίου σιδήρου ἑκάστοτε πυρακτουμένου.

Ὅπλα. Ἐξαιρέσει τῶν σιδηρῶν αἰχμῶν λογχῶν καὶ βελῶν τὰ εὑρεθέντα ὅπλα εἶνε ὁμοιώματα μόνον ὅπλων ἐν μικρῷ σχήματι, ἅτινα ἐχρησίμευσαν ὡς ἀναθήματα. Ὅμοια μικρὰ ὅπλα ἐπίσης πολυάριθμα εὑρέθησαν ἐν Κρήτῃ ἐν τῇ ἀνασκαφῇ τῆς Πραισοῦ (*Am. J. of Arch.* 1903, 384, 3 Halbherr, BSA VIII, σ. 258 πίν. 10 Bosanquet), ὀλίγα δ' ἐν τῷ Ἰδαίῳ ἄντρῳ καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ ὁμοίως ἐλάχιστα (Olympia IV, ἀρ. 1002).

Εἰκ. 30, 2. Χαλκοῦ θώρακος τὸ πρόσθιον μέρος

Εἰκὼν 30 Ἀναθηματικοὶ χαλκοῖ θώρακες.

(ὕψ. 0·062, πλάτ. 0·037). Εἶνε ἐκ στερεοῦ ἐλάσματος ἐσφυρηλατημένος. Ὡς ἐκ τῆς μεγάλης αὐτοῦ κυρτότητος (χορδὴ κυρτότητος 0·017) φαίνεται, ἐκάλυπτεν ἐν τῇ πραγματικότητι ἐξ ὁλοκλήρου καὶ τὰ πλάγια τοῦ σώματος. Τὸ στέρνον εἶνε πλαστικῶς δεδηλωμένον, ἐξέχουσι δ' ἀρκούντως καὶ εὐτόνως περιγραφόμενοι οἱ μαζικοὶ μύες. Τὸ κατώτερον ἄκρον κάμπτεται ὡς εὐρεῖα ταινία πρὸς τὰ ἔξω.

Ὁ τύπος τοῦ θώρακος, ὃν εἰκονίζουσι τὰ ὑπ' ὄψει ἡμῶν μικρουργήματα εἶνε ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων ἐν Ἑλλάδι. Ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἡμετέρου ὁ τοιοῦτος θώραξ ἐκάλυπτε μετὰ τοῦ στέρνου καὶ τὴν κοιλίαν ὁλόκληρον, διὰ τοῦτο δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο πρὸς τὰ ἔξω κεκαμμένον τὸ κατώτερον ἄκρον, ὅπως μὴ παρακωλύῃ ὁπωσδήποτε τὴν κίνησιν τῶν μηρῶν· ἀπετελεῖτο δ' ὁ ὅλος θώραξ ἐκ δύο μερῶν, *γυάλων*, ὧν τὸ μὲν ἐκάλυπτε τὸ πρόσθιον μέρος τοῦ σώματος, τὸ δ' ἕτερον τὸ ὀπίσθιον. Τὰ δύο ταῦτα μέρη προσαρμοζόμενα ἐπὶ τοῦ σώματος συνήπτοντο διὰ περονῶν [1]. Ὅμοιοι μικροὶ θώρακες εὑρέθησαν πλείονες ἐν Πραισῷ (*BSA* ἔ. ἀ. πίν. 10, σελ. 258), ἐκεῖ δ' εὑρέθη καὶ εἷς ὁλόκληρος θώραξ δηλαδὴ καὶ τὰ δύο γύαλα ἡνωμένα εἰσέτι κατὰ τοὺς ὤμους.

Ἐπὶ ἀρχαίων ἀγγειογραφιῶν καὶ χαλκῶν ἀγαλματίων εἰκονίζονται πολλάκις ὅμοιοι θώρακες, ἐπὶ πάντων δ' εἶνε δεδηλωμέναι αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τοῦ στέρνου, ἐπί τινων δὲ φαίνονται προσθέτως καὶ αἱ λοιπαὶ συνήθως ἐν τῇ πλαστικῇ παριστώμεναι ἀνατομικαὶ γραμμαὶ τοῦ στήθους καὶ τῆς κοιλίας (Helbig *Das Homerische Epos* σελ. 176. Ἰδὲ καὶ τὸ πρωτοκορινθιακὸν ἀγγεῖον ἐν *Antike Denkm.* II πίν. 44).

Εἰκ. 30, 1. Ὅμοιος μικρὸς θώραξ ὕψ. 0·078, πλ. σῳζόμενον 0,057. Τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν τεθραυσμένα. Ἐπὶ τοῦ λαιμοῦ σῴζεται μικρὸς ἧλος, ὅστις συγκρατεῖ εἰσέτι ὑπόλειμμα χαλκοῦ ἐλασματίου· ἴσως οὗτος ἐχρησίμευε μόνον εἰς τὴν προσήλωσιν τοῦ μικροῦ θώρακος ἐπί τινος ἐπιφανείας ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἀναθέσεως, τὸ δ' ἐλασμάτιον προσετέθη πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κεφαλῆς τοῦ ἥλου, ἥτις φαίνεται νὰ εἶνε πολὺ μικρὰ ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ θώρακος προϋπάρχουσαν ὀπήν, ἐν ᾗ ὤφειλε νὰ προσαρμοσθῇ ὁ ἧλος.

Εἰκ. 31, *α*, *γ*, *δ*, *ε*. Μικραὶ κνημῖδες ἐκ λεπτο-

[1] Παυσαν. Ι' 26, 5 ἐν τῇ περιγραφῇ τῆς Ἰλίου πέρσεως τοῦ Πολυγνώτου: *κεῖται δὲ καὶ θώραξ ἐπὶ τῷ βωμῷ χαλκοῦς, κατὰ δὴ ἐμὲ σπάνιον τῶν θωράκων τὸ σχῆμα ἦν τούτων, τὸ δ' ἀρχαῖον ἐφόρουν αὐτούς. Δύο ἦν χαλκᾶ ποιήματα, τὸ μὲν στέρνῳ καὶ τοῖς ἀμφὶ τὴν γαστέρα ἁρμόζον, τὸ δ' ὡς νώτου σκέπην εἶναι, γύαλα ἐκαλοῦντο. Τὸ μὲν ἔμπροσθεν, τὸ δ' ὄπισθεν προσῆγον, ἔπειτα περόναις συνῆπτον πρὸς ἄλληλα* . . . καὶ κατωτέρω ... *Καὶ ἐν Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας Κολοφῶν ὁ Σάμιος Πατρόκλῳ τοῦ θώρακος τὰ γύαλα ἁρμοζούσας ἔγραψε γυναῖκας.*

τάτου ἐλάσματος λίαν ἀμελῶς κατεσκευασμέναι. Εὑρέθησαν περὶ τὰς 15. Φέρουσι πᾶσαι κατὰ τὸ

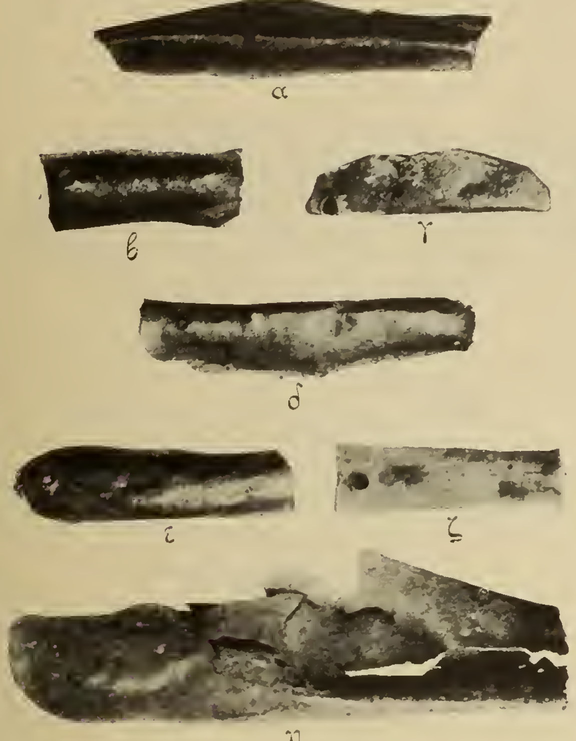

Εἰκὼν 31. Χαλκᾶ κνημίδια

ἄνω ἄκρον μίαν ὀπὴν πρὸς ἀνάρτησιν. Ἅπαξ ηὑρέθησαν καὶ δύο κνημῖδες συνηρμοσμέναι καὶ ὁμοῦ ἀφιερωμέναι. Ὀλίγῳ μεγαλειτέρα εἶνε ἡ ὁμοία κνημὶς *η* ἡ ἐκ στερεωτέρου πως ἐλάσματος καὶ μετά τινος μεγαλειτέρας ἐπιμελείας κατεσκευασμένη. Ὁμοιώματα ἐπιμηρίων εἶνε ἴσως τὰ ὑπὸ τὰ στοιχεῖα *β* καὶ *ζ* παριστώμενα.

Εἰκ. 32. Μικρὸν κράνος ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος

Εἰκὼν 32. Χαλκοῦν κρανίδιον

ὕψ. 0·04 καὶ πλ. σχεδὸν τοῦ αὐτοῦ. Μικρὰ κράνη εὑρέθησαν καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ (*Olympia* IV, σελ. 169, 1021) καὶ ἐν Πραισῷ τῆς Κρήτης (*BSA* VIII πίν. 10) ὡς καὶ ἐν Δελφοῖς (*Fouilles* V 107, ἀρ. 537-8, χυτὰ ταῦτα).

Εἰκ. 33. Ὁμοιώματα κρανῶν ἀποτελούμενα ἐκ λεπτοτάτου ἐλάσματος ἐλλειψοειδοῦς σχήματος ὀλίγον κυρτοῦ, ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς τοῦ ὁποίου διὰ τριῶν ἐξοχῶν παριστάνεται μᾶλλον ἢ ἧττον ἀσαφῶς καὶ ἀδεξίως τὸ πρόσθιον μέρος κράνους κορινθιακοῦ καὶ δὴ τὸ ἐπιρρινίδιον καὶ αἱ παραγναθίδες. Ἡ εὕρεσις αὐτῶν μετὰ τῶν λοιπῶν μικρῶν ὅπλων ὡς καὶ τὸ σχῆμα ἐνίων ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν πρέπει νὰ ἀφήσωσιν ἀμφιβολίαν ὅτι κράνη εἰκονίζουσι τὰ ἐλα-

Εἰκὼν 33. Χαλκᾶ ὁμοιώματα κρανιδίων.

σμάτια ταῦτα. Φαίνεται δ' ὅτι πρὸς εὐκολωτέραν καὶ μᾶλλον πρόχειρον ἐκτέλεσιν τῶν μικρῶν τούτων ἀφιερωμάτων καὶ πρὸς ἀποφυγὴν τῆς κατασκευῆς τοῦ δυσκόλου κοιλώματος τῆς κεφαλῆς τοῦ κράνους περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἁπλῆν καὶ ἐπιπόλαιον ὑπόδειξιν τῶν κυριωτέρωνμερῶν αὐτοῦ.

Εὑρέθησαν περὶ τὰ δεκαπέντε, ἔχει δὲ τὸ μὲν μεγαλείτερον μῆκος 0·065, τὰ δὲ λοιπὰ κυμαίνονται μεταξὺ μήκ. 0 05 καὶ 0·02. Πλὴν ἐλαχίστων ἐξαιρέσεων ἔχουσι ταῦτα ἀνὰ μίαν ἢ δύο ὀπάς, δι' ὧν ἀνηρτῶντό που ἐν τῷ ἱερῷ.

Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν φαίνεται, εἶνε κινηταὶ παραγναθίδες κρανῶν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς *εἰκόνος* 34 παριστώμενα χαλκᾶ. Εἶνε καὶ ταῦτα ἐκ λε-

Εἰκὼν 34. Χαλκαῖ παραγναθίδες

πτοῦ ἐλάσματος ἐσφυρηλατημένα. Ἡ ὑπερβολικὴ λεπτότης αὐτῶν καθιστᾷ ἀπίθανον ὅτι προήρχοντο ἐκ πραγματικῶν κρανῶν, ἴσως δ' ἦσαν καὶ ταῦτα μόνον ὡς ἀναθήματα εἰργασμένα. Α ἔχει μῆκ. 0·18, ἄνω δὲ καὶ κατὰ τὰ πλάγια ὑπάρχουσιν ὀπαί· τὸ κάτω ἄκρον τεθραυσμένον. Β μήκ. 0·05, ἄνω ὁμοίως ὀπή. Γ μήκ. 0·11.

Προμετωπίδιον κράνους (;) εἰκ. 35. Ἰσχυρὸν ἔλασμα περίτμητον εἰς σχῆμα τοῦ περὶ τοὺς ὀφθαλ-

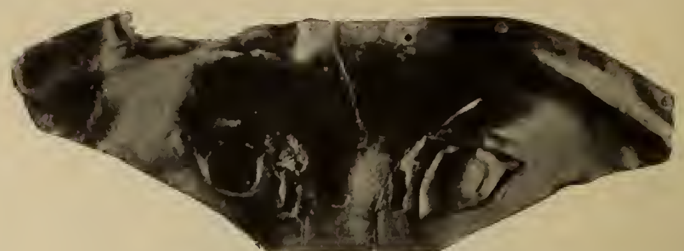

Εἰκὼν 35. Χαλκοῦν προμετωπίδιον κράνους;

μοὺς μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς ῥινὸς μέρους ἀνθρωπίνου προσώπου. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἰκονίζονται δι' ἐκτύπων γραμμῶν, εἶνε δὲ κατ' ἀρχαϊκὸν τρόπον πλαγίως τεθειμένοι καὶ κλίνουσι πρὸς τὰ ἔσω. Αἱ ὀφρύες εἶνε ἐπίσης ἔκτυποι. Μήκ. 0·19, ὕψ. 0·07. Παρὰ τὸν κανθὸν ἑκατέρου τῶν ὀφθαλμῶν ὑπάρχει ὀπὴ τετραγωνικὴ μήκ. 0·01, πλ. 0·004. Μικροὶ ἧλοι σῳζόμενοι εἰσέτι ἐπὶ τοῦ ἄνω ἄκρου δεικνύουσιν ὅτι ἦτό που προσηλωμένον. Πρβ. τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἐξ Ἀρκαδίας χαλκοῦν (ἀρ. εὑρ. 7643 Staïs *MB* σελ. 284.

Εἰκ. 36. Ἀσπίδια ὁμοίως ἐκ πολὺ λεπτοῦ

Εἰκὼν 36. Χαλκᾶ ἀσπίδια.

χαλκοῦ ἐλάσματος κατεσκευασμένα. Εἶνε ὀλίγον κεκυρτωμένα καὶ περιβάλλονται ὑπὸ ἐπιπέδου ταινίας, τῆς ἄντυγος. Φέρουσι σχεδὸν πάντα μίαν ὀπὴν πρὸς ἀνάρτησιν. Ἐξ αὐτῶν τινα κοσμοῦνται ὑπὸ ἐκτύπων στιγμῶν πέριξ ἐπὶ τῆς ἄντυγος ἢ καὶ ἐπὶ τοῦ κυρτοῦ μέρους· ἰδιαιτέρως ἐπιμελῶς κεκοσμημένον διὰ τοιούτων στιγμῶν εἶνε τὸ ἀσπίδιον εἰκ. 37, τὸ μέγιστον ἐκ τῶν εὑρεθέντων (διαμέτρ.

Εἰκὼν 37. Χαλκοῦν ἀσπίδιον.

0·10). Αἱ στιγμαὶ αὗται ἀπεικονίζουσι πραγματικὰ τοιαῦτα κοσμηματικὰ ἐξογκώματα ὑπάρχοντα ἐπὶ τῶν ἀσπίδων εἰς ἀνάμνησιν τῶν ἥλων, δι' ὧν ἐστερεοῦτο ἐν ἀρχῇ τὸ χαλκοῦν ἐπικάλυμμα τῆς ἀσπίδος ἐπὶ τῶν δερματίνων ὑποθεμάτων. Ὅμοια κοσμήματα ἀσπίδων εἰκονίζονται καὶ ἐπὶ ἀγγειογραφιῶν (πρβ. π. χ. τὸ ἀσπίδιον ἐν ÖJh 1909 σελ. 59). Οὐδὲν τῶν ἀσπιδίων τούτων ἔχει ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ἐπιφανείας οἱανδήποτε λαβήν.

Ὅμοια ἀσπίδια εὑρέθησαν περὶ τὰ εἰκοσιπέντε· ἔχουσι δὲ συνήθως διάμετρον μεταξὺ 0·076 καὶ 0·035. Τοῦ αὐτοῦ εἴδους ἀσπίδια εὑρέθησαν καὶ ἐν τῇ ἤδη μνημονευθείσῃ ἀνασκαφῇ τῆς Πραισοῦ, ἐν τῷ Ἰδαίῳ ἄντρῳ καὶ ὀλίγα ἐν Ὀλυμπίᾳ (Olympia ἀρ. 1002).

Εἰκ. 38. Λόγχαι χαλκαῖ καὶ βέλη. Εἶνε καὶ ταῦτα ὁμοίως πρὸς τὰ μέχρι τοῦδε περιγραφέντα ὅπλα ἐκ πολὺ λεπτοῦ ἐλάσματος ὅλως προχείρως καὶ μόνον πρὸς ἀνάθεσιν κατεσκευασμένα· καὶ τὰ μεγέθη δ' αὐτῶν εἶνε μικρότερα τοῦ φυσικοῦ (ἡ μεγαλειτέρα λόγχη 0·085· τὸ βέλος 0·035), καὶ οἱ αὐλοί, ἐν οἷς ἐνετίθετο τὸ ξύλον, μόλις δηλοῦνται. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσι κατὰ μῆκος τοῦ κέντρου ἔκτυποι κοσμηματικαὶ στιγμαί.

Εἰκὼν 38. Λόγχαι καὶ βέλη χαλκᾶ.

Ἀντιθέτως πρὸς τὰς χαλκᾶς φαίνεται ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν σιδηρῶν λογχῶν (*εἰκ.* 39) ἦσαν πραγματικὰ ὅπλα. Καὶ τὰ μεγέθη αὐτῶν εἶνε κανονικὰ καὶ οἱ αὐλοὶ ἀρκούντως μακροί. Ἔχουσιν αἱ πλεῖσται τὸ σύνηθες πρὸς ἐπίμηκες φύλλον ὁμοιάζον σχῆμα, ἀλλ' ἡ μεγάλη κατίωσις τῆς ἐπιφανείας δὲν ἐπιτρέπει παρὰ ταῖς πλείσταις νὰ φανῇ πῶς ἦτο ἐσχηματισμένον τὸ κατὰ μῆκος τῆς ῥάχεως ἐξόγκωμα (ἰδὲ μόνον Ε, μήκ. 0·20). Περίεργον καὶ ὄχι τόσον σύνηθες εἶνε τὸ σχῆμα τῆς λόγχης Δ (μήκ. 0·22) μετὰ τῆς μακρᾶς προβολῆς τῆς αἰχμῆς αὐτῆς.

Ἐντὸς τοῦ αὐλοῦ τῆς λόγχης Β (μήκ. 0·26) σῴζεται εἰσέτι τὸ ξύλον τοῦ δόρατος, εἶνε δ' ἀξία σημειώσεως ἡ λεπτότης αὐτοῦ, ἥτις καὶ παρὰ ταῖς πλείσταις ἐκ τῶν ἄλλων λογχῶν θὰ ἦτο ἡ αὐτή, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς μικρᾶς διαμέτρου τοῦ αὐλοῦ.

Κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ αὐλοῦ, ἔνθα τοῦτο σῴζεται, ὑπάρχει πάντοτε ὀπὴ πρὸς στερέωσιν τοῦ ξύλου διὰ ἥλου.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνος 39 (Α) ἀπεικονίσθη καὶ μία σιδηρᾶ μάχαιρα μήκ. 0·13, ἐφ' ἧς ἀριστερὰ διακρίνονται εἰσέτι οἱ ἧλοι, δι' ὧν ἦτο προσηλωμένη ἐπὶ τῆς ξυλίνης πιθανώτατα λαβῆς, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ σιδηρᾶ σκευάρια (Θ, Ξ, Ρ).

Ἐπὶ τῶν ***εἰκ.*** 40, 41 παρεστάθησαν δείγματα ἐκ τῶν εὑρεθέντων ὀλίγων τεμαχίων χαλκῶν ἐπικαλυμμάτων ζωστήρων. Ἓν τεμάχιον ἔχει ὡς κόσμημα σειρὰν ἐκτύπων ῥοδάκων, ὧν ἄνωθεν κατὰ τὸ ἄκρον ἀκανονίστως κατεσκευασμένα μικρὰ φυλλοειδῆ σχήματα καὶ κάτωθεν σπειροειδὲς κόσμημα ὁμοίως ἔκτυπον. Ἕτερον δὲ τεμάχιον ἔχει ὁμοίως ἔκτυπον πλεγματῶδες κόσμημα. Πρβ. Olympia

Εἰκὼν 39. Λόγχαι καὶ σκευάρια σιδηρᾶ.

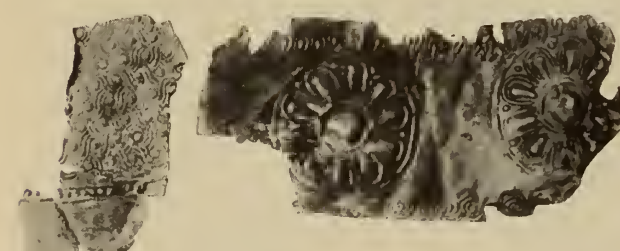

Εἰκὼν 40 Τεμάχια χαλκῶν ζωστήρων.

Εἰκὼν 41. Τεμάχιον χαλκοῦ ζωστῆρος.

IV, LXII, 1008. JHS, 1892 σ. 253 εἰκ. 22-24 καὶ BSA XIII σελ. 116 εἰκ. 6.

Ἀγγεῖα χαλκᾶ διαφόρων σχημάτων ὡς ἀναθήματα δὲν ἦσαν σπάνια ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς ἱεροῖς· καὶ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἱερῷ ὑπῆρχον ἀρκετὰ τοιαῦτα, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τῶν εὑρεθεισῶν λαβῶν. Σῷοι περίπου εἶνε μόνον οἱ ἐν εἰκ. 42 δημοσιευόμενοι σφαιρικοὶ ἀρύβαλλοι, ὁμοιάζοντες ἀπολύτως πρὸς τοὺς πηλίνους Κορινθιακοὺς ἀρυβάλλους, ὧν ὁ ἕτερος (Γ) εἶνε σιδηροῦς. Ὁ Β (ὕψ. 0·06) εἶνε ἐσφυ-

Εἰκὼν 42. Μετάλλινοι ἀρύβαλλοι.

ρηλατημένος μεθ' ἱκανῆς ἐπιμελείας ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος χαλκοῦ. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο ἡμισφαιρικῶν μερῶν, ἅτινα ἦσαν συγκεκολλημένα κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας. Τὰ ἄκρα κατὰ τὸ σημεῖον

τῆς συγκολλήσεως ἦσαν ἐλαφρῶς πεπλατυσμένα καὶ λελειασμένα, ὅπως γίνηται ἀκριβέστερον ἡ προσαρμογὴ καὶ ἀσφαλίζηται ἡ κόλλησις. Ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας ὑπάρχει κόσμημα κεχαραγμένον ἐκ περιφερικῆς σειρᾶς ἐπιμήκων, ἐλλειψοειδῶν φύλλων πρὸς τὰ κάτω φερομένων· ὅμοιον περίπου κόσμημα μετ' ἀντιθέτου φορᾶς ὑπάρχει καὶ περὶ τὸ κέντρον τῆς βάσεως ὡς καὶ περὶ τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλίας. Περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλίας, μεταξὺ τριπλῶν ἐγχαράκτων ὁμοίως περιφερικῶν γραμμῶν, τὸ γνωστὸν κόσμημα, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς γραμμῆς, ἧς ἑκατέρωθεν φέρονται ἀκτινοειδῶς πολλαὶ παράλληλοι ἀντίστοιχοι μικραὶ γραμμαὶ (Grätenornament). Τὸ στόμιον ἀποτελεῖται ἐκ χωριστοῦ τεμαχίου, φέρει δὲ καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ χείλους κόσμημα παραπλήσιον πρὸς τὸ τῆς κοιλίας καὶ πέριξ λεπτότατα γραμμικὰ χαράγματα. Ἡ λαβὴ ἦτο ἐπίσης χωριστὴ καὶ δὲν διετηρήθη, φαίνεται ὅμως τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἦτο πιθανώτατα προσκεκολλημένη ἐπὶ τῆς κοιλίας. Μικρὰ ὀπὴ ὀρθογωνικὴ ἐπὶ τοῦ ἄνω μέρους τῆς κοιλίας εἶνε ἄγνωστον εἰς τί ἐχρησίμευεν. Εὑρέθη καὶ ἕτερος ὅμοιος χαλκοῦς ἀρύβαλλος ἀλλὰ πολὺ συμπεπιεσμένος καὶ ἐφθαρμένος· ἔφερε καὶ οὗτος τὸ αὐτὸ κόσμημα· τὸ στόμιον τούτου (εἰκ. 42, Α) εἶνε ἐξ ἑνὸς τεμαχίου μετὰ τῆς λαβῆς, ἥτις εἶνε ὡς καὶ τῶν πηλίνων ἀρυβάλλων πλατεῖα καὶ κοσμεῖται δι' ἐγχαράκτων γραμμῶν. Πρὸς τούτοις δ' εὑρέθησαν καὶ τὰ ἄνω ἡμίση καὶ τὸ ἓν στόμιον δύο ἑτέρων ὁμοίων ἀγγείων ἐκ πολὺ λεπτοτέρου ἐλάσματος, ἁπλούστερον καὶ πολὺ ἐπιπολαιότερον εἰργασμένων.

Καὶ ὁ *σιδηροῦς* ἀρύβαλλος Γ εἶνε καθ' ὅμοιον τρόπον κατεσκευασμένος ἐκ δύο ἡμισφαιρικῶν τεμαχίων συγκολλωμένων κατὰ τὸ μέσον τῆς κοιλίας καὶ ἐκ χωριστοῦ στομίου. Τὸ μικρὸν τοῦτο ἀγγεῖον ἐνθυμίζει ὡς ἐκ τοῦ τρόπου τῆς ἐργασίας αὐτοῦ τὴν περίφημον ἐφεύρεσιν τοῦ Χίου Γλαύκου, τὴν κόλλησιν τοῦ σιδήρου (Michaelis *Arch. Ztg* 1876 σελ. 156 κἑ.)[1], ἦσαν δ' ἀναμφιβόλως διὰ κόλλης τινὸς συγκεκολλημένα τὰ δύο μέρη τοῦ ἀρυβάλλου. Ἡ ἐπιφάνεια αὐτοῦ εἶνε τελείως ἐφθαρμένη ἐκ τῆς κατιώσεως.

Αἱ εὑρεθεῖσαι λαβαί, ἀνήκουσαι εἰς ἀγγεῖα, ἅτινα ἐφθάρησαν διὰ τὴν λεπτότητα, εἰκονίζονται

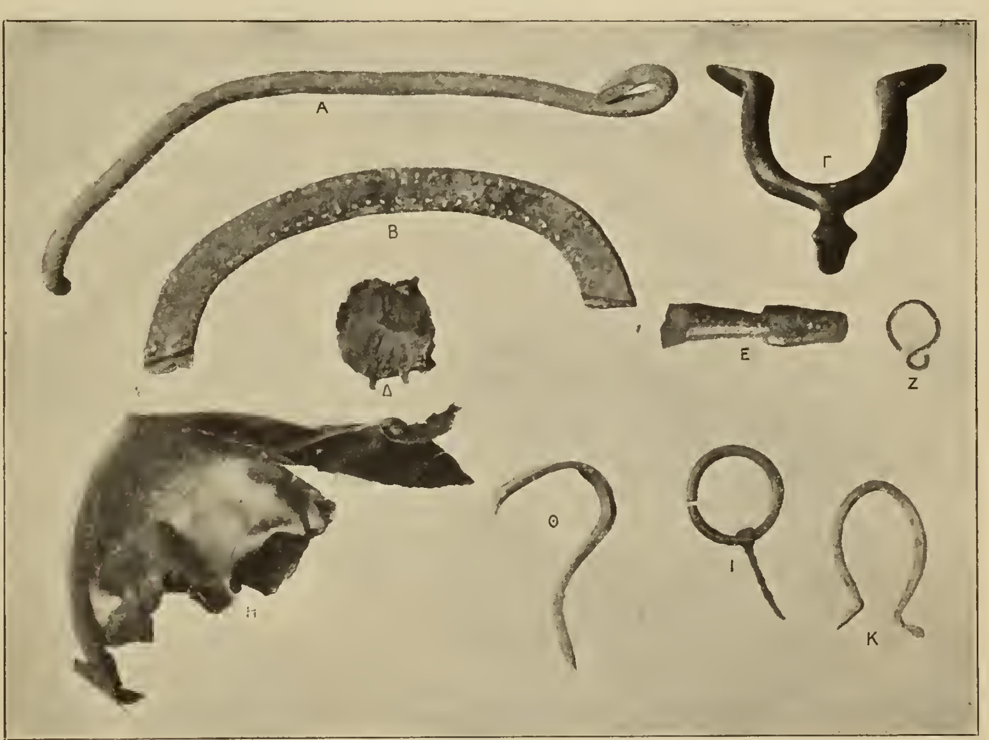

Εἰκὼν 43. *Λαβαὶ χαλκῶν ἀγγείων.*

ἐν εἰκ. 43. Τούτων ἀνάλογοι εὑρέθησαν ἐν Ὀλυμπίᾳ *Olympia* IV, XXXVI, Ἄργει *The Argive Heraeum* πίν. 120 καὶ ἐν Δωδώνῃ Carapanos *Dodone* πίν. 46 ἑξ. Καὶ τὸ μικρὸν λεπτὸν δισκάριον Δ ἐπὶ

[1] Νομίζω ὅτι ὁ Pernice ἐν Jahrb. 1901 σελ. 67 ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐφευρέσεως τῆς κολλήσεως τοῦ σιδήρου ὑπὸ Γλαύκου τοῦ Χίου εὑρίσκεται ἐν ἀδίκῳ, ἰσχυριζόμενος ὅτι οὗτος δὲν ἐφεῦρε τὴν δι' οἱασδήποτε ξένης κόλλης σύνδεσιν δύο χωριστῶν τεμαχίων σιδήρου, ἀλλὰ τὴν συνήθη συγκόλλησιν διὰ τῆς πυρακτώσεως καὶ συμπήξεως δι' ἐπικρούσεως τῶν σημείων ἐπαφῆς τῶν πρὸς σύνδεσιν ὡρισμένων τεμαχίων. Ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου (Ι' 16,1) περὶ τοῦ ὑποκρητηριδίου τοῦ Ἀλυάττου ἐν Δελφοῖς *μόνη ἡ κόλλα συνέχει τε καὶ ἔστιν αὕτη τῷ σιδήρῳ δεσμός*, εἶνε σαφεστάτη, ἡ δ' ἐξήγησις, ἣν δίδει ὁ Pernice, ὅτι *κόλλαν* ὁ Ἡρόδοτος ἐννοεῖ τὸν διὰ τῆς πυρακτώσεως τῶν ἄκρων τῶν συγκολλωμένων τεμαχίων οἱονεὶ ῥευστοποιημένον σίδηρον, εἶνε τοὐλάχιστον βεβιασμένη.

τῆς αὐτῆς εἰκόνος ἦτο ὡς λαβὴ προσηρτημένη εἰς φιάλην, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ σῳζομένου ἔτι μέρους ὁμοίου δισκαρίου ἐπὶ τοῦ χείλους φιάλης ἐφθαρμένης (Η).

Κοσμήματα. *Δακτύλιος ἀργυροῦς* (εἰκ. 44, 2, διαμ. 0·025) ἀποτελούμενος ἐκ κρίκου ὀλίγῳ παχυτέρου ὀπίσω καὶ πεπλατυσμένου κατὰ τὴν σφενδόνην, ἐφ᾽ ἧς εἶνε ἐγγεγλυμμένον ἔντομον (μέλισσα;). Ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου τῆς σφενδόνης εἶνε ἐμπεπηγμένον μικρὸν τμῆμα χρυσοῦ. Εὑρέθη καὶ ἕτερος ἀργυροῦς δακτύλιος (εἰκ. 44, 1) ἀποτελούμενος ἐξ ἁπλοῦ κρίκου, ἐν ᾧ εἶνε ὁμοίως ἐμπεπηγμένος χρυσός.

Εἷς ὅμοιος ἀργυροῦς δακτύλιος ἔχων παράστασιν δύο ἀλεκτόρων καὶ τεμάχιον χρυσοῦ, εὑρέθη ἐν Ὀλυμπίᾳ *(Die Bronzen* σελ. 187 ἀρ. 1190), καὶ ἕτερος ἔχων ὁμοίως τεμάχιον χρυσοῦ καὶ παράστασιν εὑρέθη ἐν Σπάρτῃ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ Μενελαείου καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν *BSA* XV σελ.

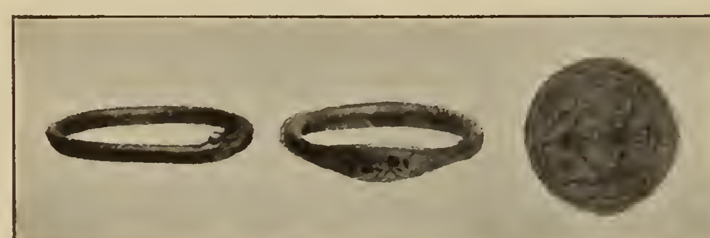

Εἰκὼν 44. Ἀργυροῖ δακτύλιοι.

142 εἰκ. 12. Ὅμοιος δ᾽ ἀργυροῦς δακτύλιος ἔχων τεμάχιον χρυσοῦ καὶ ἐπὶ τῆς σφενδόνης κεχαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν ΚΑΛΑ κεῖται ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ (ἀρ. 13665), προέρχεται δ᾽ ἐκ Σουδενῶν καὶ εὑρέθη πιθανώτατα ἐν τῷ ἱερῷ τῶν Λουσῶν.

Ἐλεφάντινον κυλινδρικὸν ὀλίγον παχὺ κομβίον (εἰκ. 44, 3, διαμ. 0·02) ἔχον τρῆμα διαμπερές. Ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας εἶνε ἐγγεγλυμμένη ἀτελεστάτη μορφὴ ἐν σχήματι ἀρχαϊκωτάτῳ δρομέως, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας μικρὸν ζῷον. Κατὰ τὴν περιφέρειαν εἶνε κεχαραγμένη διπλῆ γραμμή. Πρβ. *The Argive Heraeum* πίν. CXXXIX καὶ Olympia IV ἀρ. 1193.

Χαλκοῖ δακτύλιοι ἐξ ἁπλῶν κρίκων εὑρέθησαν ὀλίγοι. Εὑρέθη πρὸς τούτοις καὶ εἷς μολύβδινος δακτυλιοειδὴς κρίκος (διαμ. 0·025, εἰκ. 45).

Ἀργυροῦν ψέλιον (εἰκ. 46, διαμ. 0·065) ἐκ

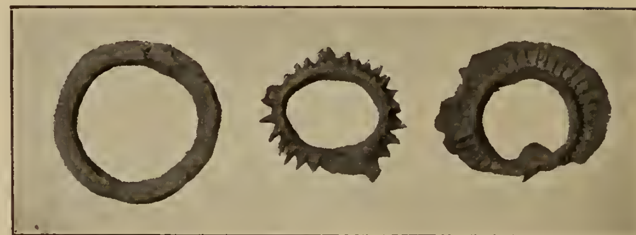

Εἰκὼν 45. Μολύβδινοι κρίκοι.

ῥαβδίου πεπλατυσμένου, οὗτινος τὰ ἄκρα καταλήγουσιν εἰς κεφαλὰς ὄφεων. Εὑρέθη καὶ ἓν ὅμοιον *χαλκοῦν ψέλιον* (διαμ. 0·075).

Δύο *χαλκᾶ ἐνώτια* (εἰκ. 46) ἀποτελούμενα ἐκ

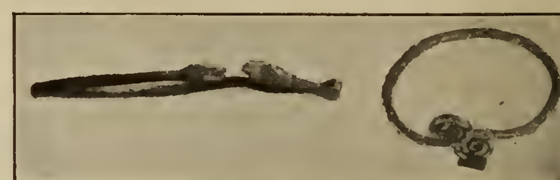

Εἰκὼν 46. Ἀργυρᾶ κοσμήματα.

συρματίου κεκαμμένου εἰς εἶδος κρίκου καὶ ἀπολήγοντος ἑκατέρωθεν εἰς ἕλικα (ὕψ. 0 025, πλ. 0·03). Πρβ. *BSA* XIII σ. 116, εἰκ. 6 b.

Ὀλίγοι *μολύβδινοι ἀκτινωτοὶ κρίκοι* (στέφανοι) εἰκ. 45, ὅμοιοι πρὸς τοὺς ἐν μεγάλῃ ποσότητι εὑρεθέντας ἐν Σπάρτῃ (*BSA* XV σ. 134 καὶ *Sparta Museum Catalogue* σελ. 307).

Περὶ τὰ εἴκοσι μικρὰ *ἀναθηματικὰ χαλκᾶ διαδήματα* (εἰκ. 47) ἐκ λεπτῶν ταινιῶν πλάτ. μέχρι 0·02, μήκ. μέχρι 0·11. Φέρουσι δι᾽ ἐκτύπων στιγμῶν κοσμηματικὰ σχήματα γεωμετρικά, οὐχὶ τό-

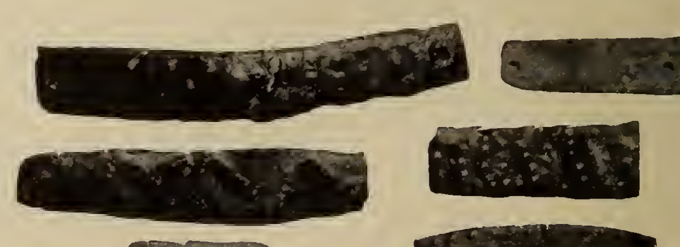

Εἰκὼν 47. Ἀναθηματικὰ χαλκᾶ διαδήματα.

σον κανονικά. Ἔχουσι μίαν ὀπὴν καθ᾽ ἑκάτερον ἄκρον. Καθ᾽ ὅμοιον τρόπον κεκοσμημένα χαλκᾶ διαδήματα φυσικοῦ μεγέθους εὑρέθησαν ἐν Ὀλυμ-

πίᾳ (*Die Bronzen* XVIII, 297 κέ. καὶ σελ. 46-47) καὶ ἓν δὲ μικρὸν ἀπολύτως ὅμοιον πρὸς τὸ ἡμέτερον ἀναθηματικὸν εὑρέθη καὶ ἐκεῖ (σελ. 47, ἀρ. 306). Καὶ ἐν Λουσοῖς εὑρέθησαν ὅμοια (ÖJh IV, σελ. 56, εἰκ. 104· πρβ. καὶ *The Argive Heraeum* πίν. CII).

Καθ' ὅμοιον τρόπον εἶνε δι' ἐκτύπων στιγμῶν κεκοσμημένα καὶ ὀλίγα *χαλκᾶ πλακίδια* (εἰκ. 48),

Εἰκὼν 48. Πλακίδια χαλκᾶ μετ' ἐκτύπων στιγμῶν.

ὧν ἡ χρῆσις εἶνε ἄγνωστος· τὸ β (μήκ. 0·055 ×0·035) ἔχει κατὰ τὴν περιφέρειαν μικρὰς ὀπὰς πρὸς προσήλωσιν. Πρβ. *The Argive Heraeum* CIII καὶ CIV. *Olympia* IV, ἀρ. 326. *IHS* XIII, σελ. 251, εἰκ. 20. (Πρβ. διὰ τὴν τεχνοτροπίαν Furtwängler *Bronzefunde* 34).

Καὶ ἓν μικρὸν *χαλκοῦν κάτοπτρον* ὕψ. 0·105 (εἰκ. 49) εἶνε ὁμοίως διὰ διαγωνίως τεμνουσῶν ἀλλήλας γραμμῶν ἐξ ἐκτύπων χονδρῶν στιγμῶν κεκοσμημένον· ἀποτελεῖται τοῦτο ἐκ δίσκου σχήματος περίπου ἐλλειψοειδοῦς μετὰ συμφυοῦς πλατείας λαβῆς, ἥτις ἔχει κατὰ τὴν κορυφὴν μίαν ὀπήν. Κατὰ τὸ κάτω ἄκρον τῆς λαβῆς εἶνε προσηλωμένον, ἄγνωστον πρὸς τίνα σκοπόν, λεπτὸν τεμάχιον ἐλάσματος. Εὑρέθη καὶ ἕτερον ὅμοιον κάτοπτρον ὕψ. 0·09, πλ. 0·07, ἀλλὰ δὲν ἔχει τὰς κοσμηματικὰς γραμμάς. Πρβ. τὰ ἐκ τοῦ Κωτίλου κάτοπτρα *AE* 1903 σελ. 175 εἰκ. 9 καὶ *Argive Heraeum* πίν. XCIII-IV.

Εἰκ. 49. Χαλκοῦν κάτοπτρον.

Χαλκαῖ περόναι. Εἰκ. 50. Ἀσυνήθης εἶνε μόνον ἡ μορφὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 1 περόνης (εὑρέθη ὑπὸ Ρωμαίου). Καταλήγει αὕτη (μῆκ. 0·115) εἰς κορυφὴν σχηματίζουσαν μεγάλην σπεῖραν ἥτις ἐπεραιοῦτο πιθανώτατα εἰς ἕλικα (τὸ ἄκρον ἐθραύσθη).

Συνηθεστάτη εἶνε ἡ περόνη, ἧς ἡ κορυφὴ πλατυνομένη ἐκάμπτετο εἰς εἶδος μικροῦ κρίκου (εἰκ. 50, ἀρ. 4, ὕψ. 0·07)· πρβ. *Aegina* 114, 17, σελ. 397, ἀρ. 39.

Ἡ περόνη (ἀρ. 2, ὕψ. 0·13) ἔχει ὡς κορυφὴν μέγαν σχετικῶς κύκλον οἱονεὶ φερόμενον ἐπὶ μικρᾶς τετραγωνικῆς βάσεως. Ὁμοία περίπου πρὸς ταύτην εἶνε ἡ περόνη *Olympia* IV, XXV, 498, ἥτις ὅμως ὑπὸ τὸν κρίκον ἔχει ἀντὶ τῆς μικρᾶς τετραγωνικῆς βάσεως τέσσαρα μικρὰ στρογγύλα ἐξογκώματα. Πρβ. καὶ *The Argive Heraeum* πίν. LXXXIV, 721.

Δὲν εἶνε ἀσφαλὲς ὅτι εἶνε περόνη τὸ ἀπεικονιζόμενον ἐν εἰκ. 50, ἀρ. 3 χάλκωμα· ἀποτελεῖται καὶ τοῦτο ἐκ περονοειδοῦς σύρματος (ἄκρα λείπει), οὗτινος ἡ κορυφὴ εἶνε πεπλατυσμένη ἐν εἴδει μικρᾶς λόγχης.

Κορυφαὶ περονῶν ὑποθέτω ὅτι εἶνε καὶ τὰ δύο

Εἰκὼν 50. Χαλκαῖ περόναι.

ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνος παριστώμενα χαλκᾶ σφαιρία. Τὸ ἓν ἀποτελεῖται ἐκ σφαιριδίου τεθειμένου ἐπὶ δύο μικρῶν δισκαρίων, ὧν τὸ ἀνώτερον ἀμφίκυρτον. Ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κατωτάτου δισκαρίου ὑπάρχει μία μικρὰ ὀπὴ εἰσχωροῦσα καὶ ἐντὸς τοῦ σφαιριδίου, ἐν ᾗ πιθανώτατα ἐνετίθετο τὸ σύρμα τῆς περόνης· ἐπὶ τοῦ σφαιριδίου ὑπάρχει ὁμοίως διαμ-

περὴς ὀπή. Τὸ δεύτερον ἀποτελεῖται ἐκ δύο ὁμοίων πρὸς τὸ προηγούμενον σφαιριδίων ἐπ' ἀλλήλων τεθειμένων· τὸ σύρμα τῆς περόνης ἐθραύσθη, φαίνεται δὲ τὸ σημεῖον τῆς θραύσεως κατὰ τὸ κέντρον τοῦ κατωτάτου δισκαρίου· ἐπὶ τοῦ κατωτέρου σφαιριδίου ὑπάρχει ὁμοίως διαμπερὴς ὀπή, ἑτέρα δ' ὀπὴ κάθετος ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ἐπὶ τῆς κορυφῆς σφαιριδίου. Περόνην μεθ' ὁμοίας ὀπῆς ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἰδὲ ἐν ÖJh IV, σελ. 54, εἰκ. 94. Πρβ. *Aegina* I σελ. 404.

Διὰ τῆς ὑπὸ τοῦ Studniczka δημοσιεύσεως τοῦ ἀρκαδικοῦ ἀγαλματίου (AM ἔ. ἄ.) ἐγένετο γνωστὴ ἡ χρῆσις τῶν περονῶν ὡς μέσου συγκρατήσεως τῶν ἀνδρικῶν χλαμύδων ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ Bosanquet δημοσιεύων ἐν BSA 1905-6, σελ. 337, εἰκ. 4 λίθινόν τι ἀγαλμάτιον ἐκ Σπάρτης, ὅπερ εἶχε χλαμύδα φερομένην κατὰ τὸν ἀρκαδικὸν τρόπον καὶ πεπερονημένην ἐπὶ τοῦ στήθους, μνημονεύει καὶ τῶν ἀρκαδικῶν ἀγαλματίων, ἅτινα εὗρον ἐγὼ ἐν Μπέρεκλα καὶ ὧν πολλὰ παρουσιάζουσι τὸν αὐτὸν τρόπον περονήσεως. Ἐκ τούτων παραθέτομεν ἐνταῦθα τὴν εἰκ. 51 ἑνὸς ἀγαλματίου ἐκ τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς 5ης ἑκατονταετ. (Ἀθην. μουσ. 13060 Staïs MB σ. 260), ἐφ' οὗ διακρίνεται ἐκτάκτως σαφῶς ὁ τρόπος τῆς χρήσεως τῆς περόνης πρὸς συγκράτησιν τῆς ἀνδρικῆς χλαμύδος ἐπὶ τοῦ στήθους.

Εἰκὼν 51. Ἀγαλμάτιον Μπέρεκλα.

Χαλκῆ πόρπη (εἰκ. 50,8, εὑρέθη ὑπὸ Ῥωμαίου), ἧς τὸ τόξον μήκ. 0·057 ἀποτελεῖται ἐκ πλατέος ἐλάσματος λεπτυνομένου ἔμπροσθεν καὶ καταλήγοντος εἰς μικρὰν τετραγωνικὴν πλάκα, κατὰ τὸ ἄκρον τῆς ὁποίας ὑπῆρχεν ἡ πρὸς θυλήκωσιν τῆς βελόνης θέσις. Ἡ βελόνη εἶνε ὀπίσω ὀλίγον πεπλατυσμένη καὶ ἔχει μικρὰν ὀπήν, δι' ἧς ἐξηρτᾶτο ἀπὸ μικροῦ ῥαβδίου ἐστερεωμένου κατὰ τὸ ὀπίσθιον τὸ πλατὺ ἄκρον τοῦ τόξου. Καθ' ὅμοιον τρόπον εἶνε ἐσχηματισμένη ἡ βελόνη τῆς ἀρχαϊκῆς σπαρτιατικῆς πόρπης BSA 1906-7, σελ. 78, εἰκ. 17.

Ἐπένδυσις ἐκ χαλκοῦ (πάχ. 0·002) κορυφῆς ξυλίνης ῥάβδου ἢ ἄλλου ῥαβδοειδοῦς σκεύους (ὕψ. 0·032, πλ. 0·021) σχήματος κυλίνδρου κεκλεισμένου ἄνω κωνικῶς (εἰκ. 52, Γ)· διὰ μιᾶς ὀπῆς

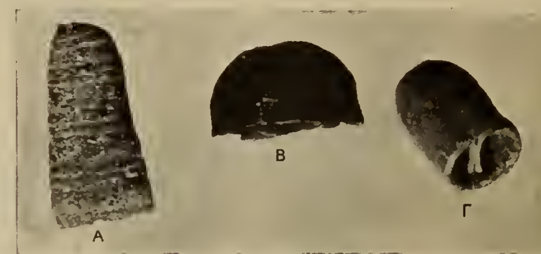

Εἰκὼν 52. Χαλκαῖ ἐπενδύσεις ῥάβδων.

ὑπαρχούσης ἐπὶ τῆς μιᾶς πλευρᾶς παρὰ τὸ ἄνοιγμα διήρχετο διπλοῦς ἧλος σῳζόμενος ἔτι, ὅστις ἐχρησίμευε διὰ νὰ στερεοῦται ἡ ῥάβδος ἐντὸς τοῦ κυλίνδρου. Κατὰ τὸ βάθος ὑπάρχει ἐπικεκολλημένη λεπτή τις ὕλη σκληροτάτη (μόλυβδος;).

Ὁμοία χαλκῆ ἐπένδυσις (εἰκ. 52, A) σχήματος ἐπιμήκους κώνου, ἧς ἡ ἐπιφάνεια διῃρημένη κοσμηματικῶς εἰς εἶδος παραλλήλων δακτυλίων διὰ περιφερικῶν βαθειῶν γραμμῶν· τοῦ ἄκρου τῆς κορυφῆς μικρὸν μέρος ἐθραύσθη. Ὅπως καὶ ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐπενδύσει ἔχει καὶ αὕτη ἕνα ἐγκάρσιον ἧλον ἐντὸς κατὰ τὸ κατώτερον μέρος πρὸς στερέωσιν τῆς ῥάβδου. Ὕψ. 0·045.

Ὁμοία *ἐπένδυσις* ἡμισφαιρικοῦ σχήματος ἐκ πολὺ λεπτοτέρου χαλκοῦ, ἔχουσα τὴν ὀπήν, δι' ἧς διήρχετο ὁ στερεῶν τὴν ῥάβδον ἐν τῇ ἐπενδύσει ἧλος· διάμ. 0·035, ὕψ. 0·02 (εἰκ. 52, B).

Ἐπένδυσις ξυλίνου τινὸς σκεύους ἦτο ὁμοίως καὶ τὸ ἐν εἰκ. 53,1 παριστώμενον χαλκοῦν. Ἀποτε-

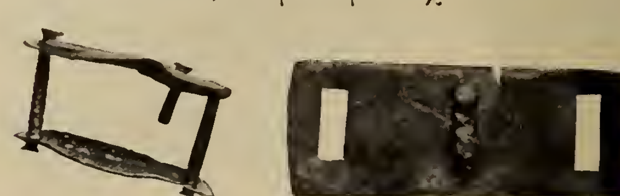

Εἰκὼν 53. Χαλκαῖ ἐπενδύσεις σκευῶν.

λεῖται ἐκ δύο φύλλων χωριζομένων ἀπ' ἀλλήλων διὰ δύο ἥλων διερχομένων καὶ διὰ τῶν δύο φύλλων· ἐσωτέρω τῶν δύο τούτων ἥλων ὑπῆρχον καὶ ἕτεροι δύο, ὧν μόνον ὁ εἷς σῴζεται, οἵτινες διήρ-

χοντο διὰ τοῦ ἑνὸς μόνον φύλλου. Μήκ. φύλλων 0·035, πλ. 0·015· μήκ. ἥλων 0.022.

Ἐκ *κλείθρου* κιβωτιδίου ἴσως προέρχεται τὸ ἐν εἰκ. 53, 2 παριστώμενον ὀρθογωνικὸν ἔλασμα (πλ. 0·025, μήκ. 0·06)· ἔχει πλησίον ἑκατέρου ἄκρου ὀρθογωνικὴν ὀπὴν καὶ ἐν τῷ μέσῳ ὑπόλειμμα κρικοειδοῦς ἐξοχῆς.

Φύλλον δάφνης ἐκ λεπτοῦ ἐλάσματος, πλ. 0·037, μήκ. 0·093 *εἰκ.* 54. Καὶ κατὰ τὴν πρώτην παρὰ τὸν ναὸν ἀνασκαφὴν εὑρέθη ὅμοιον ἐπίχρυσον φύλλον (Stackelberg ἔ.ἀ.). Φύλλα ἀποσπασθέντα ἐξ ἀναθηματικῶν στεφάνων εὑρέθησαν καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ (IV, LXVI, 1171), ἐν Δελφοῖς (Fouilles *de Delphes* V, σ. 122, εἰκ. 454), ἐν Δωδώνῃ (Carapanos Dod. πίν. XLIX) καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰκὼν 54. Χαλκοῦν φύλλον δάφνης.

Ὁμοίωμα ἀτέχνου ἀναθηματικῆς βλεφαρίδος ἐκ χαλκοῦ ἐλάσματος πλ. 0·025 *εἰκ.* 55. Βλεφαρίδες ἐξ ἐλάσματος εὑρέθησαν ἐν Δωδώνῃ Karapanos *Dodone* πίν. LIV ἐν Ὀλυμπίᾳ (IV, V) καὶ ἀλλαχοῦ.

Εἰκὼν 55. Χαλκῆ βλεφαρίς.

Εὑρέθη καὶ ἓν ὁμοίωμα μικροῦ ἀτέχνου τριποδίσκου (πρβ. Olympia IV σελ. 72 ἑξ. καὶ ΑΕ 1904 σελ. 169, εἰκ. 4 ἐκ τοῦ Λυκαίου) ἀποτελουμένου ἐξ ἐλάσματος κεκοιλωμένου ὀλίγον κατὰ τὸ κεντρικὸν μέρος καὶ ἔχοντος τὰ ἄκρα κεκαμμένα ὅπως σχηματισθῶσιν οἱ πόδες. Πλ. 0·05 περίπου.

Ὁ Καββαδίας (*Congrés Intern.* I σελ. 178-179) στηριζόμενος εἰς τὴν εὕρεσιν τῶν ὅπλων παρὰ τὸν ναὸν δέχεται ὅτι ὁ Ἀπόλλων ἐλατρεύετο ἐνταῦθα ὡς θεὸς πολεμικός, ἐξηγεῖ δ' ἐκ τούτου καὶ τὴν ὀνομασίαν αὐτοῦ ὡς Ἐπικουρίου, ἣν εἶχεν ἐκεῖ ἀνέκαθεν κατ' αὐτὸν ὁ Ἀπόλλων, ἐπικουρήσας τοῖς Φιγαλεῦσιν ἐν πολέμῳ καὶ οὐχὶ δι' ἣν αἰτίαν ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (Ζ' 41, 8) καὶ προσπαθεῖ διὰ τούτου νὰ ἐξηγήσῃ καὶ τὴν ἐν τῇ ἀκαταλλήλῳ ταύτῃ κατὰ τὴν γνώμην του θέσει οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ. Ἀλλ' ὡς πρὸς μὲν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ εἴδομεν ἤδη ἀνωτέρω ὅτι ὁ Καββαδίας ἀπατᾶται ἐκλαμβάνων τὸ ὀπίσθιον δωμάτιον τοῦ σηκοῦ ὡς τὸν ἀρχαῖον ναὸν ὡς καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς σκέψεσιν αὐτοῦ περὶ τούτου, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ πάντα τὰ περὶ τὸν ναὸν γενόμενα εὑρήματα εἶνε ἀρχαιότερα τῶν χρόνων, εἰς οὓς ἀναφέρεται ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ μεταχειρισθῶμεν ταῦτα προκειμένου νὰ χαρακτηρισθῇ ὁ ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις λατρευόμενος θεός, ἀφοῦ μάλιστα ἐν τούτοις εἶνε δυνατὸν κατὰ πρῶτον νὰ ἐπεδείχθη ἡ προφυλακτικὴ ἀπὸ τῶν νόσων ἰδιότης αὐτοῦ. Ὁ Ἀπόλλων ἦτο ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ θεὸς πολεμικός, ὥστε οὐδόλως εἶνε ἀπίθανον καὶ ἐν Φιγαλείᾳ ὡς τοιοῦτος νὰ ἐλατρεύετο ἐν ἀρχῇ· ἦτοδμως ὁ Ἀπόλλων θεὸς τῆς νεότητος καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ὑπὸ τῶν νέων λατρευόμενος θεός, ὡς ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ἄρτεμις ὑπὸ τῶν παρθένων· ἦτο λοιπὸν πολὺ φυσικὸν νὰ ἀφιερῶνται εἰς τοῦτον ἐκεῖνα πρὸ πάντων τὰ πράγματα, ἐφ' οἷς ἰδιαιτέρως ἔχαιρον οἱ νέοι, τὰ ὅπλα καὶ τὰ εἴδη τῆς παλαίστρας, διὰ τοῦτο δὲ βλέπομεν πρὸς τοῖς ὅπλοις καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐκ παντοίας ὕλης ἀφιερωμένων τῷ θεῷ παλαιστρικῶν ἀρυβάλλων. Καὶ ἡ εὕρεσις δὲ τῶν κοσμημάτων διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐξηγεῖται.

Περὶ τοῦ τόπου τῆς πιθανῆς προελεύσεως τῶν πηλίνων ἀγγείων εἴπομεν ἤδη ἀνωτέρω. Τὰ ἁπλούστερα καὶ προχειρότερα τῶν χαλκῶν φαίνεται ὅτι κατεσκευάσθησαν ἐπὶ τόπου παρ' αὐτὸν τὸν ναόν, μαρτυρεῖται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς εὑρέσεως παρ' αὐτὸν ἀρκετῶν ἀποκομμάτων ἐκ τῶν τεμαχίων ἐλασμάτων (εἰκ. 56), ἐξ ὧν ἐκόπτοντο ταῦτα. Ἡ εὕρεσις

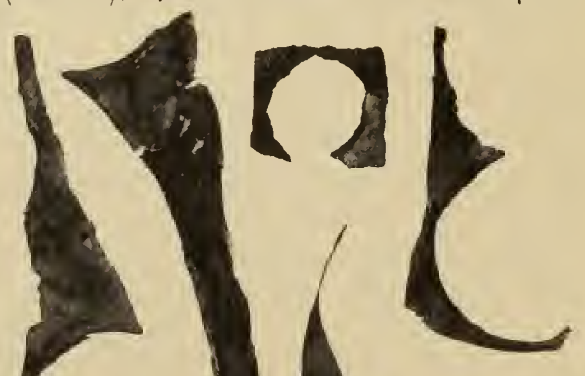

Εἰκὼν 56. Ἀποκόμματα χαλκῶν ἐλασμάτων.

ὅμως ὁμοίων πραγμάτων ἐν Ὀλυμπίᾳ καὶ Ἄργει καθιστᾷ πολὺ πιθανὴν τὴν γνώμην ὅτι καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ὅπως καὶ σήμερον ἐν Πελοποννήσῳ, ὑπῆρχον περιοδεύοντες τεχνῖται χαλκεῖς, οἵτινες μετέφερον τὰ πρόχειρα χαλκεῖα αὐτῶν ἀπὸ πανηγύρεως εἰς πανήγυριν ἀνὰ τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Πελοποννήσου, ὁρμώμενοι ἐξ ἑνὸς μὴ δυναμένου νὰ καθορισθῇ ἀσφαλῶς πελοποννησιακοῦ κέντρου· οἱ αὐτοὶ τεχνῖται δυνατὸν εἶνε νὰ ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν πρὸς πώλησιν ἕτοιμα καὶ τὰ ἐπιμελέστερον εἰργασμένα χαλκᾶ ἀναθήματα.

Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης.

ΘΕΣΣΑΛΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΥΠΟ

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΥ

Ἀπὸ τοῦ μηνὸς ἰουνίου τοῦ ἔτους 1906, ὅτε διωρίσθην ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας καὶ Φθιώτιδος, συνέλεξα δι' ἀνασκαφῶν καὶ ἐρευνῶν, γενομένων δαπάναις μάλιστα μὲν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἔν τινι δὲ μέρει τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως, Δήμων τινῶν καὶ Κοινοτήτων καὶ φιλεπιστημόνων ἀνδρῶν τῆς Θεσσαλίας, ἱκανὰς ἐπιγραφάς, αἵτινες δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ περιληφθῶσιν [1] ἐν τῷ ἑτοίμῳ τότε συγγράμματι, ὅπερ ἡ Ἀκαδήμεια τοῦ Βερολίνου ἐξέδωκε τῷ 1908 διὰ τοῦ Otto Kern, ἐπικουροῦντος τοῦ F. Frhr. Hiller von Gärtringen καὶ τοῦ Ulrich von Wilamowitz-Möllendorff (IG IX²).

Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐκεῖ δημοσιευθεισῶν Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν ἀρχόμεθα τῆς δημοσιεύσεως τῶν ἡμετέρων *ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν τῆς Θεσσαλίας* κατ' αὔξοντα ἀριθμὸν καὶ κατὰ πόλεις, ἐν αἷς ἕκασται εὑρέθησαν, λυπούμενοι ὅτι δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ δημοσιευθῶσιν αὗται ἐν τόμῳ ὁμοῦ πᾶσαι, ὡς ἔδει, καὶ ὡς τοῦτο εἶχε κατ' ἀρχὴν ἀποφασισθῇ ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας τῷ 1909· ἐκ παρεμπεσόντων ἄλλων ποικίλων γεγονότων, δὲν κατωρθώθη ἡ πραγμάτωσις τῆς ἀποφάσεως ταύτης.

[1] Πρβ. Kern ἐν Berl. philol. Woch. 1910 № 42 σ. 1325 κἑ.

Α'). Ἐπιγραφαὶ Λαρίσης τῆς Πελασγίδος.

1

Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος, ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκεραία, ἀπεσχισμένη δ' ἐφ' ἱκανὸν ἄνω δεξιά. Ὕψ. 0·75, πλ. 0·451, πάχ. 0·15.

Εὑρέθη μετὰ τῶν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. *4* καὶ *7* τῷ 1907 ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ ἐν Λαρίσῃ κατεδαφιζομένου τότε τζαμίου Ὀμέρ, μετεκομίσαμεν δ' αὐτὴν τότε εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀρ. Εὑρετ. Υ536.) Ἡ ἐπιφάνεια ἦτο πλήρης ἀσβέστου, ἣν μετὰ δυσχερείας ἀπεκολλήσαμεν ἐκ τῆς προσθίου ἐπιφανείας.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ ὁριζοντίων λίαν ἐλαφρῶν χαραγῶν, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, αἵτινες μόλις ἐνιαχοῦ διακρίνονται. Ὕψος τῶν γραμμάτων 0·007-0·014, διάστιχον 0·005 (Εἰκὼν 1):

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐμφανῶς ψήφισμα *τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν*, μεταγενεστέρα ἄρα τοῦ 197/6 π. Χρ., ὅτε ὁ ὕπατος Τίτος Κοΐγκτιος Φλαμινῖνος καταλύσας τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν ἔδωκε νόμους ἐλευθέρας διοικήσεως πάντων ἐν γένει τῶν Θεσσαλῶν [1]· ὅτι δὲ εἶναι προγενεστέρα τῶν χρόνων

[1] IG IX² 89 b στίχ. 15 κἑ., στίχ. 28 κἑ. (πρβ. 338 στίχ. 1 κἑ.). *Πολύβ.* 18, 46-47. *Niese*, Geschichte der grieschischen und makedonischen Staaten 651.

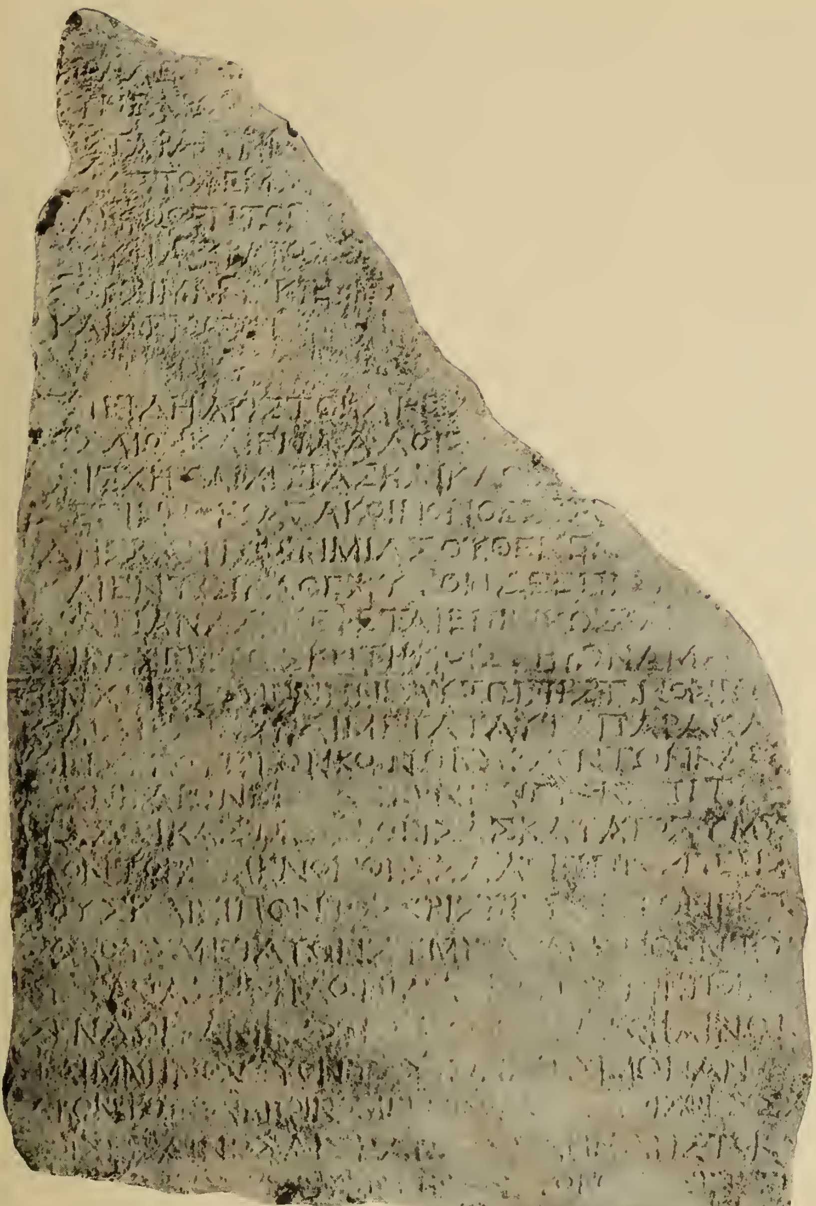

Εἰκὼν 1. (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου). Ψήφισμα τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν.

[Ἀγαθῆι τύχηι·]
[Στρατηγοῦντος τῶν Θεσσαλῶν]
Πρ;]ω[τέου τοῦ Μονίμου(;), ἱππαρχοῦντος δὲ]
Π]ολλέου τ[οῦ *δεῖνος*, γραμματεύοντος τῶν]
συνέδρων [Ἰ. . . . . (τοῦ *δεῖνος*) Λαρισαί(;)-
ο]υ, ταραντιν[αρχοῦντος *δεῖνος*
5 το]ῦ Πτολεμαί[ου (*ἐθνικόν*),
κληρωθέντων τ[ῶν γραμματέων *δεῖνος*
τοῦ Φιλοκράτους [καὶ *δεῖνος*
τοῦ Σίμμου Κιεριέω[ν· μηνὸς *δεῖνος δεῖνι*
καὶ δεκάτη:
10 Ἐπειδὴ Ἀριστοκλῆς Ἀρ[ιστοκλέους Λα-
ρι]σαῖος καὶ ἐν ἄλλοις μὲ[ν τὰς ἀφ' αὑτοῦ πα-
ρ]είσχηται χρείας καὶ καθ' ἰδ[ίαν (ὑπό)σ-
χεσιν καὶ κατὰ κοινὸν Θεσσαλ[οῖς σπου-
δῆς καὶ φιλοτιμίας οὐθὲν ἐνλέ[λειπται·
15 καὶ ἐν τῶι καθ' ἑαυτὸν δὲ ἐπιτηδ[εύ-
ματι ἀναστρέφεται ἐπιεικῶς καὶ συ[νεκ-
τικῶς ἐν τοῖς κριτηρίοις, τηρῶν ἅμα τὴ[ν
ἐνχειριζομένην ἑαυτῶι πίστιν ὁσίως
καὶ δικαίως· καὶ μετὰ ταῦτα παρακλη-
20 θεὶς ὑπό τε τῶν κοινῶν ἀρχόντων καὶ τ[ῶν
συνέδρων ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἐπί τ[ε
τὰς δίκας τὰς τεθείσας κατὰ τὸ σύμβ[ο-
λον τὸ κείμενον Θεσσαλ[ο]ῖς πρὸς Περρα[ι-
βούς· καὶ εἰπόντος κρίσεις περὶ τῶν ἐκ το[ῦ
25 ἔθνους μετὰ τῶν συμπαρακληθέντων
μετὰ πάσης φιλοτιμίας· καὶ τοῦτο ἐποίη-
σεν δωρεάν· ἵνα οὖν καὶ οἱ Θεσσαλοὶ φαίνων-
ται μνημονεύοντες τῶν χρησίμων ἀν-
δρῶν τῶι ἔθνει γενομένων· ἔδοξε τοῖς Θεσσα-
30 λ]οῖς ἐπαινέσαι τε Ἀριστοκλῆν Ἀριστοκλέ-
ους Λαρ]ισαῖον ἐπὶ τῆι πρὸς τὸ ἔθνος ἐκτε-
νείαι καὶ στεφανῶσαι α]ὐτὸν θα[λ]λ[ο]ῦ [σ]τ[ε-
φάνωι κτλ.].

τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου, καθιστᾷ πιθανώτατον καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων καὶ μάλιστα τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ὡς *ἔθνος* ἐμφανιζόμενοι Περραιβοὶ δὲν ἦσαν πλέον αὐτοτελεῖς ἀπὸ τοῦ 31 π. Χρ., ὡς συγχωνευθέντες τῷ κοινῷ τῶν Θεσσαλῶν αὐτῷ[1]. Τὸ ψήφισμα θὰ ἐχρονολογεῖτο μᾶλλον ἀσφαλῶς, ἂν ἐσῴζετο τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ, ἐξ οὗ μόνον μέρος τοῦ Ω ἐν στ. 1 διετηρήθη· ἐκ τούτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ πιθανότητος, λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι οἱ στίχοι ἔχουσι περὶ τὰ 26 γράμματα καὶ ὅτι τὸ τυπικὸν τοῦ ψηφίσματος συμπληροῦται καλῶς πρὸς τὰ σωθέντα γράμματα, ὅτι λανθάνει ἐκεῖ τὸ ὄνομα τοῦ στρατηγοῦ *Πρ*[*ω*]*τέου* ἢ *Θεοδ*[*ώ*]*ρου* (182-170 π. Χρ.).

Ψηφίσματα τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν γινώσκο-

[1] Τοῦτο συμπεραίνεται, καίπερ οὐχὶ ἀσφαλῶς, ἐκ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἔθνους τῶν Περραιβῶν ἀπὸ τοῦ παρὰ *Παυσαν*. Ι' 8, 3 καταλόγου τῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου λαβόντων τὸ δικαίωμα ψήφου εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον λαῶν· πρβ. *Gerhard Kip*, Thessalische Studien 112 κἑ.· πρόσθες πρὸς παραβολὴν *Στράβ*. Θ' 442, 22 καὶ IG IX ² σελ. XXII. Ἀσφαλεστέρα ἀπόδειξις εἶναι ὁ *Πτολεμαῖος* καὶ αἱ ἐπὶ Περραιβικοῦ ἐδάφους εὑρεθεῖσαι ἀπελευθερωτικαὶ ἐπιγραφαὶ μετ' ἐπωνύμων τῶν στρατηγῶν τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, οὐχὶ πλέον τῶν Περραιβῶν, καὶ μετὰ μηνολογίου τῶν πρώτων.

μεν ἤδη τέσσαρα ἢ πέντε[1]· τὸ ἐν λόγῳ εἰσάγει πολλὰς νέας λεπτεμερείας πρὸς γνῶσιν τοῦ διοικητικοῦ συστήματος τῆς Θεσσαλικῆς ὁμοσπονδίας τῶν περὶ τὰ μέσα τῆς β΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος χρόνων, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν κάτωθι ὑπομνημάτων καὶ τοῦ ἐν τέλει συμπεράσματος ἡμῶν:

Στίχ. 1-3. — Συνεπληρώσαμεν κατὰ τὸ IG IX^2 507. Ἀπιθάνως συνεπλήρωσεν ὁ Otto Kern ἐν 509 7-8 «γραμ]ματεύοντος τῶν σ[τρ]α|τηγῶν]»· ἐκ τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς καὶ τῆς ἤδη πρότερον γνωστῆς 507 3, μάλιστα δ' ἐκ τοῦ ὅτι εἷς ἦτο ὁ κατ' ἔτος στρατηγὸς τῶν Θεσσαλῶν[2], καταφαίνεται ὅτι καὶ ἐν 509 ἔκειτο «*γραμ*]*ματεύοντος τῶν σ*[*υν*|*έδρων*]», ὡς εἶχον εἰκάσει ὁ Jardé καὶ Laurent πρὸ πολλῶν ἐτῶν· τούτοις συμφωνεῖ ὁ Gerhard Kip (ἔ. ἀ. 131), ἐν ᾧ ὁ Wilhelm (BzgI. σ. 144) ἐμμένει τῇ συμπληρώσει τοῦ Kern χωρὶς νὰ φέρῃ ἀποδείξεις τῆς τοιαύτης ἐμμονῆς αὐτοῦ. Τοὐναντίον κατὰ τῆς γνώμης αὐτοῦ εἶναι οὐ μόνον τὰ ἐκτεθέντα, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν ψηφίσματι τῶν Ἀμφικτυόνων ἀναφερόμενος *γραμματεὺς τοῦ συνεδρίου* τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, περὶ οὗ βλ. *Kroog,* de foederis Thessalorum praetoribus σελ. 23 (= *Colin,* BCH XXIV σ. 96 στ. 2). Ὁ γραμματεὺς οὗτος, ἀντιστοιχῶν περίπου πρὸς τὸν ὁμώνυμον δέκατον ἄρχοντα ἐν Ἀθήναις, εἶχε μεγίστην ἀρχήν, ὅσην σχεδὸν αὐτὸς ὁ στρατηγός· ἐν τῷ ψηφίσματι 261 γράφει ἐν ὀνόματι τοῦ συνεδρίου αὐτὸς καὶ ὁ στρατηγὸς πρὸς τὸν πρεσβευτὴν τοῦ Τιβερίου.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἱππάρχου *Πολλέου*, θὰ ἐνεφανίζετο νῦν τὸ πρῶτον ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἂν εἶχεν ὡς συνεπληρώθη.

Στίχ. 4-5. — Εἶναι ἀσφαλὴς ἡ συμπλήρωσις κατὰ τὸ IG IX^2 509 5· ἐνταῦθα μόνον ἀπαντᾷ ὁ *ταραντίναρχος*, ὅστις ἦτο ἀρχηγὸς ἱππέων, ἢ μᾶλλον ἱππακοντιστῶν, καλουμένων *ταραντίνων*[3], βεβαίως διότι ὁ ὁπλισμὸς αὐτῶν καὶ ἡ τακτικὴ τοῦ ἀφ' ἵππων μάχεσθαι θὰ εἶχε ληφθῆ κατὰ μίμησιν τῶν Ταραντίνων, ὧν πλείστους καὶ ὡραίους τύπους ἱππέων παρέχουσι τὰ νομίσματα τοῦ Τάραντος (Head-*Σβορώνου* Ἱστορ. Νομισμ. Α΄ σελ. 71 κέ.). Ὑπῆρχε καὶ ἐν Ἀθήναις σῶμα ὅμοιον καὶ ἀρχηγὸς (IG III 1218. II 446)· διῴκει δ' ὁ ταραντίναρχος δύο ἐπιλαρχίας[1], ἤτοι 256 ἱππεῖς ταραντίνους καὶ θὰ ἦτο σχεδὸν ἰσότιμος τῷ ἐν Θεσσαλίᾳ ἱππάρχῳ.

Στίχ. 6-8. — Ὅλως νέον εἰσάγεται εἰς τὴν Θεσσαλῶν Πολιτείαν διὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ στίχ. 6, ὃν ἄλλως δὲν δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν μετὰ πιθανότητος. Εἶναι εὔλογον νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ὑπῆρχον πολλοὶ *εἰδικοὶ* γραμματεῖς τοῦ σώματος τῶν «κοινῶν ἀρχόντων», κατώτεροι τοῦ *γενικοῦ* γραμματέως τοῦ συνεδρίου. Ἐκ τῶν εἰδικῶν τούτων γραμματέων ἐκληροῦντο δύο τοὐλάχιστον κατὰ τὰς συνόδους ἑκάστοτε τοῦ συνεδρίου. Δέον νὰ μὴ συγχέωμεν αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἐν IG IX^2 509 7-11 δύο γραμματεῖς, οἵτινες εἶναι ὄντως εἷς, ὁ γενικὸς τοῦ συνεδρίου γραμματεὺς Ἱέρων, ὃν ἴσως ἀποθανόντα ἢ ἄλλως ἐκλιπόντα ἐντὸς τοῦ ἔτους ἀντικατέστησεν ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ (διαφόρως ἑρμηνεύει τοῦτο ὁ Wilhelm ἔ. ἀ.). Ἐκ τῶν εἰδικῶν γραμματέων μετεχειρίζοντο εὐλόγως τινὰς οἱ ὡς σῶμα ἐκφερόμενοι *κοινοὶ ἄρχοντες* κατὰ τὰς ἰδιαιτέρας αὐτῶν δικαιοπραξίας[2], ἔτι δὲ εἷς ἕκαστος τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων τοῦ συνεδρίου, οἵτινες θὰ ἦτο ἄτοπον νὰ δεχθῶμεν ὅτι μετεχειρίζοντο τὸν ὁμότιμον ἑαυτοῖς γραμματέα τῶν συνέδρων.

Στίχ. 8-9. — Ἡ ἐνταῦθα ἀναγραφὴ τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας τῆς συνεδρίας τῶν συνέδρων, οἵτινες οὕτως ἀπετέλουν τὴν ὁμοσπονδιακὴν *ἐκκλησίαν* ἢ μᾶλλον τὴν *βουλήν*, ὡς οἱ σύνεδροι τοῦ κοινοῦ τῶν Μαγνήτων[3] καὶ ἄλλων πολιτειῶν, ἐμφανίζεται καὶ ἐν τῷ ψηφίσματι 261, ὅπερ θεωροῦμεν ὂν τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν· ἐκεῖ ἀναφέρεται ἐκκλησία τῶν συνέδρων ἐν μηνὶ Θύῳ[4].

[1] IG IX^2 507 τοῦ 130-129 π. Χρ. πιθανῶς· 508 τῶν περὶ τὸ 50 π. Χρ. χρόνων· 509 τοῦ 140 π. Χρ. περίπου· 261 τοῦ 15-35 μ. Χρ. Τὸ 103 οὐχὶ ὀρθῶς, νομίζομεν, θεωρεῖ ὁ Kern ἐν IG IX^2 σελ. IX ὡς Thessalorum decretum. Τὰ ὑπὸ τοῦ Kern ὡς decreta Thessalorum foederis θεωρούμενα 504. 505. 506 νομίζομεν ὅτι εἶναι τοῦ δήμου τῶν Λαρισαίων· βλ. κατωτέρω ἀριθ. *2* τὸ δὲ 510 εἶναι ἀβέβαιον· τὸ 261 ὁ Kern δὲν καταριθμεῖ τοῖς ψηφίσμασι τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν.

[2] Τῶν Μαγνήτων ἦσαν πλείονες: IG IX^2 1108. 1109.

[3] *Ἡσύχ.* ἐν λ. «ταραντῖνοι· ἱππεῖς τινες ὀνομάζονται, οἱ δὲ τοὺς ἀκοντιστὰς ἢ τοὺς ψιλοὺς ἱππεῖς, ὡς καὶ Ἵππαρχος»· νομίζω ὅτι γραπτέον: «... ἱππεῖς· *ταραντίναρχος*, ὡς καὶ *ἵππαρχος*».

[1] Παρά τινι γραμματικῷ: «ταραντιναρχία· δύο ἐπιλαρχίαι ἱππέων σνς΄». Βλ. *Ζωναρᾶν* σελ. 1712· *Ψελλὸν* 122, 11· *Αἰλιαν.* Τακτ. 20· πρβ. *Πολύβ.* 4,77· 16,18· *A. Martin* Cav. Athéniens 418 κέ.

[2] Ἐν IG IX^2 507. 508 ἀπαντᾷ *γραμματεὺς τῶν δικαστῶν*, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν.

[3] IG IX^2 412. 1100-1106. 1108-1114· αὐτόθι σελ. 221 ἡ περὶ τῆς Μαγνήτων πολιτείας βιβλιογραφία.

[4] Πολλὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου ἔχουσι συμπληρωθῆ, ἀλλὰ μετὰ πιθανότητος.

Ἐτυπ. 23.2.11.

Στίχ. 11-14.— Συνεπληρώσαμεν κατὰ τὰ ψηφίσματα IG IX² 507 25 καὶ 508 8 (πρβ. 461 26) «[τὰς ἀφ' αὐτοῦ πα[ρ]είσχηται χρείας κτλ.»· τὸ παρείσχηται ἐσχηματίσθη ἐμφανῶς παρὰ τὸ παρείχετο. Ἐπιτυχῆ θεωροῦμεν τὴν ὑπὸ τοῦ Hiller συμπλήρωσιν ἐν 1230 8-9, ἐν ᾧ τὰ ἐν 259 22 νομίζομεν πιθανώτερον συμπληρούμενα ὡς ἑξῆς: «τὰς ἀναγκαίας χρείας [παρείσχηται», διότι ἀκολουθεῖ αὐτῷ τὸ «ἐχορήγησε, κατηργάσατο κτλ.». Ὁ νοῦς τῶν στίχων τούτων εἶναι ὅτι ὁ Ἀριστοκλῆς καὶ ἐν ἄλλαις μὲν ὑποθέσεσιν, ὅπου ἐχρειάζετο, παρέσχεν ἑαυτὸν ἐπωφελῆ καὶ εἰς ἰδιωτικὰ ζητήματα Θεσσαλῶν πολιτῶν ἐν δικαστηρίῳ τοῦ κοινοῦ, «καθ' ἰδίαν σχέσιν», καὶ εἰς δημόσια τοῦ κοινοῦ αὐτῶν πρὸς ἄλλα ἔθνη. Ἐν τέλει τοῦ 14ου στ. ὁ Λεονάρδος προτείνει νὰ συμπληρωθῇ «οὐθὲν ἐνλε[ίπων»· ὄντως δὲ οὕτω κεῖται ἐν IG IX² 5b 8. 8 10. 10a 5. 11 32. 69 9. 219 5. 223 4. 1107 8· ἀλλ' ἡμεῖς προτιμῶμεν τὸ *ἐνλέλειπται* ἕνεκα τοῦ προηγουμένου *παρείσχηται* καὶ τοῦ ἐπιφερομένου *ἀναστρέφεται*.

Στίχ. 16-17. — Τὸ ἐν τέλει «συνεκτικῶς», συμφωνοῦν πρὸς τὰ περισωθέντα ἴχνη, θὰ ἐσήμαινε κατὰ Ζωναρᾶν «προδήλως, *ἀληθῶς* ἢ κεφαλαιωδῶς»· ἑτέρα συμπλήρωσις, οἷον «συνβατικῶς, συνλυτικῶς», ὡς ὁδοῦ πάρεργον προταθεῖσα ὑπὸ Λεονάρδου, εὐαρμοστεῖ ἐπίσης.

Στίχ. 20-21. — Σημαντικὸν εἶναι ὅτι οἱ *κοινοὶ ἄρχοντες* καὶ ἐξ ἄλλου οἱ *σύνεδροι* λογίζονται διάφοροι ἀλλήλων ἀρχαὶ τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν. Εἶναι ἄρα σύνεδροι μὲν οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν διαφόρων πόλεων, αἵτινες ἀπετέλουν τὴν Θεσσαλικὴν ὁμοσπονδίαν, κοινοὶ δὲ ἄρχοντες τὸ σῶμα τῶν ὑπὸ τῶν συνέδρων ἐκλεχθέντων ἀρχόντων, ἤτοι ὁ *στρατηγὸς καὶ οἱ συνάρχοντες*, ὡς φέρεται σαφέστερον ἐν ἑτέρῳ ψηφίσματι τοῦ κοινοῦ (508 31), καὶ εἰδικώτερον ὁ στρατηγός, ὁ ἵππαρχος, ὁ γραμματεὺς τῶν συνέδρων, ὁ ταραντίναρχος καὶ πιθανῶς ὁ ταμίας καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Διὸς Ἐλευθερίου [1]. Ἡ ἐκφορὰ τῶν συνέδρων μετὰ τοὺς κοινοὺς ἄρχοντας ἐν τῷ ψηφίσματι δηλοῖ ὅτι οἱ δεύτεροι παρεσκεύαζον τὰ πρὸ τοῦ συνεδρίου προτιθέμενα πρὸς συζήτησιν θέματα, ἀποτελοῦντες εἶδός τι *προβουλευτικῆς* ἀρχῆς, ἀναγκαιοτάτης πάντως καὶ ἀγνώστου μέχρι τοῦδε.

[1] Περὶ τῶν δύο τελευταίων βλ. *G. Kip*, ἔ. ἀ. 131-132.

Στίχ. 22-25. — Νῦν τὸ πρῶτον μανθάνομεν ὅτι ὑπῆρχον *δίκαι ἀπὸ συμβόλων* τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν πρὸς τὸ ἔθνος τῶν Περραιβῶν, ὡς ὑπῆρχον ὅμοιαι τῶν Μαγνήτων πρὸς τοὺς Περραιβούς· τὸ τελευταῖον τοῦτο μανθάνομεν ἐκ γνωστοῦ ψηφίσματος τῶν Μαγνήτων [1], ὅπερ συμπληροῦμεν ὡς ἑξῆς: «*δικασταὶ ἐπὶ τὰς κατὰ τὸ σύμ[βολον | δίκας, τὰς τεθείσας Πε]ρραιβοῖς* κτλ.». Τὸ δὲ *σύμβολον* θὰ ἦτο συνθήκη γεγραμμένη ἐπὶ στήλης καὶ ἀνατεθειμένη ἐν ἐπιφανεῖ ἱερῷ πόλεώς τινος τῆς Περραιβίας ἐξ ἑνὸς καὶ ἐν Λαρίσῃ βεβαίως ἐξ ἄλλου. Ἐκ τῆς διηγήσεως τοῦ ψηφίσματος ὑποδηλοῦται ὅτι τὸ τὰς τοιαύτας δίκας Θεσσαλῶν πολιτῶν πρὸς Περραιβοὺς δικάζον κριτήριον συνεκροτεῖτο ἐκ πολλῶν δικαστῶν, ἐκλεγομένων ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν, ἢ κατὰ καιροὺς ἀποστελλομένων· ἡ φράσις «*περὶ τῶν ἐκ τοῦ ἔθνους*» δηλοῖ ὅτι ὁ Ἀριστοκλῆς μετ' ἄλλων μετέβαινεν εἰς Περραιβίαν καὶ ὅτι ἐκεῖ συνεκροτεῖτο τὸ τοιοῦτο δικαστήριον.

Ὁμοίας ἢ ἀναλόγους ἐκφράσεις τῷ «παρακληθείς», «τοῦτο ἐποίησεν δωρεὰν» κττ. εὑρίσκομεν καὶ ἐν ἄλλοις ψηφίσμασιν (520. 1107. 1230 κλ.)· ἐκ τῆς δευτέρας φράσεως καθίσταται φανερὸν ὅτι οἱ ἀποστελλόμενοι δικασταὶ εἰς τὰς ἀπὸ συμβόλων δίκας ἐπληρώνοντο, ὡς ἦτο φυσικόν· ἐν ἐπιγραφῇ τῶν Φαλάννων (1230 13-17) ἀναφέρεται ὡς ἀμοιβὴ δικαστοῦ *χρυσοῦς τῆς ἡμέρας*. Ὁ Ἀριστοκλῆς ὢν δικαστὴς καὶ ἐν Λαρίσῃ (στ. 12-13) τοῦ δικαστηρίου τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, ἀπεστέλλετο μετ' ἄλλων ὁμοτέχνων εἰς Περραιβίαν, ἔχων βεβαίως μετ' αὐτῶν τὸ δικαίωμα τῆς λήψεως μισθοῦ καὶ ἐφοδίων.

Στίχ. 29-30. — Ὁ τύπος τῆς ἀποφάσεως δηλοῦται δημοκρατικώτερον διὰ τοῦ «*ἔδοξε τοῖς Θεσσαλοῖς*», καίτοι τὴν ἀπόφασιν ἐλάμβανον οἱ *σύνεδροι* ἐν ἐκκλησίᾳ· ἀλλ' οὗτοι ἦσαν ἀντιπρόσωποι τῶν πόλεων τῆς ὁμοσπονδίας καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ὅλου ἔθνους ἐνήργουν· οὕτως ἐμφαίνεται ὅτι ἡ Θεσσαλῶν πολιτεία εἶχεν ἀντιπροσωπευτικὸν σύστημα ἐγγύτατα κείμενον πρὸς τὰ σημερινὰ ἐν χρήσει.

[1] IG IX² 1106 στ. 3· ὁ Hiller συμπληροῖ *δικασταὶ ἐπὶ τὰς κατὰ τὸ συμ[βόλαιον | διαφορὰς τὰς γεγενημένας Πε]ρραιβοῖς*. Εὕρηται *συμβόλαιον* ἐν 1230 στ. 6, ἀλλ' ἐκεῖ πρόκειται περὶ διαφορῶν πολιτῶν τῆς αὐτῆς πόλεως. Μετὰ τὴν στοιχειοθέτησιν παρετηρήσαμεν ὅτι ὁ Wilhelm ἐν IG IX² σελ. XVI ἀρ. 1106 προέτεινεν ἤδη τὴν αὐτὴν συμπλήρωσιν τοῦ 3ου στίχου.

Καὶ ἐν ἑτέρῳ γνωστῷ ψηφίσματι τοῦ κοινοῦ (508 13) κεῖται «ἔδοξεν τοῖς [Θε]σσαλοῖ[ς]»· ἡ συμπλήρωσις ἄρα τοῦ Kern ἐν 509 14 διὰ τοῦ «ἔδοξε τοῖς συνέδροι]ς», ἣν καὶ ὁ *Wilhelm* BzgI σελ. 144 διατηρεῖ, δὲν φαίνεται ἀκριβής· πιθανώτερον συμπληρωτέον *ἔδοξεν τοῖς Θεσσαλοῖ*]ς.

Συμπέρασμα: α') νέα Θεσσαλῶν πολιτεία (ἀπὸ τοῦ 197 π. Χρ.).

Ἐκ τοῦ ἐξετασθέντος ψηφίσματος μάλιστα, καὶ ἔκ τινων λεπτομερειῶν ἄλλων γνωστῶν ψηφισμάτων, αἵτινες διέφυγον τὸν Gerhard Kip, λίαν ἐπιμελῶς ἐξ ἄλλου καὶ ἀκριβῶς γράψαντα τὰ τῆς νέας πολιτείας τῶν Θεσσαλικῶν ἐθνῶν ἐν γένει, συμπεραίνομεν ὅτι ὡς ἑξῆς εἶχον ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰ τῆς πολιτείας τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τὴν Β' π.Χρ. ἑκατονταετηρίδα, ἤτοι κατὰ τὴν νέαν διοργάνωσιν τοῦ παλαιοῦ *κοινοῦ*, τὴν γενομένην διὰ τοῦ Κοΐγκτου Τίτου Φλαμινίνου μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας.

Τὴν Θεσσαλικὴν ὁμοσπονδίαν, ἤτοι τὸ *κοινὸν Θεσσαλῶν*, ἀπετέλουν πόλεις τῆς τετραρχίας Πελασγιώτιδος, Ἑστιαιώτιδος καὶ Θεσσαλιώτιδος, ἤτοι τοῦ σημερινοῦ *Κάμπου* λεγομένου, οὐχὶ πᾶσαι ἀκριβῶς γνωσταί· ἑκάστη τῶν πόλεων τούτων ἐξέλεγεν ἀντιπροσώπους, ἄγνωστον πόσους, πιθανῶς ἀναλόγους πρὸς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς, οὓς ἀπέστελλεν εἰς Λάρισαν, πρωτεύουσαν τοῦ κοινοῦ· ἐκαλοῦντο δ' οὗτοι *σύνεδροι* καὶ ἀπετέλουν τὸ *συνέδριον*, ἤτοι τὴν βουλὴν τῆς ὁμοσπονδίας· ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἦτο οὐχὶ μικρότερος τῶν 334, ὡς ἐξάγομεν ἔκ τινος ψηφίσματος τοῦ Κιερίου [1], προερχομένου ὅμως ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Τιβερίου Καίσαρος, καθ' οὓς ἦσαν πιθανῶς προσηρτημένοι τῷ κοινῷ καὶ οἱ Περραιβοί, ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω σελ. 333 καὶ σημ. 1.

Οἱ σύνεδροι οὗτοι ἦσαν ἐνιαύσιοι καὶ διέμενον ἐν Λαρίσῃ, ἀποτελοῦντες τὴν *ἐκκλησίαν* τοῦ κοινοῦ, ἥτις ἦτο ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ αὐτοῦ· συνήρχετο δὲ αὕτη καθ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα, ἢ καὶ ἐκτάκτως· κατὰ τὴν πρώτην βεβαίως σύνοδον αὐτῆς ἐξέλεγεν, ἄγνωστον ἂν ἐκ τῶν συνέδρων μόνον ἢ ἐκ Θεσσαλῶν ἁπάντων (πιθανώτερον τὸ πρῶτον), τοὺς ἐνιαυσίους ἐπίσης *κοινοὺς ἄρχοντας*, ἤτοι τὸν *στρατηγόν*, τὸν *ἵππαρχον*, τὸν *γραμματέα τῶν συνέδρων*, τὸν *ταραντίναρχον*, πιθανῶς δὲ τὸν *ταμίαν*, τὸν *ἱερέα τοῦ Διὸς Ἐλευθερίου* καὶ ἀριθμόν τινα *γραμματέων*. Οἱ τέσσαρες, ἢ μᾶλλον οἱ ἓξ πρῶτοι, ἀπετέλουν σῶμα, τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον κατὰ σημερινὴν ἀντίληψιν, ὅπερ προΐστατο τῶν συνελεύσεων τοῦ συνεδρίου καὶ προβουλευόμενον εἰσῆγε τὰ πρὸς συζήτησιν θέματα εἰς τὸ συνέδριον ἑκάστοτε, ὃν κύριον νὰ ἐνεργῇ καὶ μόνον εἰς εἰδικὰς καὶ ὡρισμένας περιπτώσεις [1], νὰ ἐκτελῇ δὲ τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου. Δι' ἑκάστην σύνοδον ἢ δι' ἀριθμόν τινα συνόδων ἐκληροῦντο δύο εἰδικοὶ γραμματεῖς ἐκ τῶν ἐκλεγέντων ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔτους.

Σημειωτέον ὅτι ἑκάστη τῶν πόλεων τῆς ὁμοσπονδίας εἶχεν αὐτοτελῆ διοίκησιν, ἤτοι ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, ταγούς, ταμίας, ἄρχοντας ἄλλους [2]· τίς ἡ σχέσις τῶν πόλεων ἑκάστης πρὸς τὸ ὁμοσπονδιακὸν συνέδριον, ἤτοι μέχρι τίνος ἐξικνεῖτο ἡ ἐξουσία τοῦ δευτέρου πρὸς τὰς πρώτας, δὲν εἶναι μὲν ἀκριβῶς γνωστόν, φαίνεται δ' ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐπιγραφῆς 261 ὅτι ἦτο μικρά τις, περιοριζομένη εἰς ἐπίλυσιν διαφορῶν πόλεως τοῦ κοινοῦ πρὸς ἑτέραν πόλιν αὐτοῦ, ἰδίως περὶ συνόρων κττ.. Τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν διαφόρων πόλεων τοῦ κοινοῦ θὰ ἐδίκαζεν εἰδικόν, μόνιμον ὁμοσπονδιακὸν δικαστήριον, ἐν ᾧ αἱ δίκαι αὐτῶν πρὸς πολίτας ἄλλων ἐθνῶν ἐδικάζοντο κατὰ συνθήκην εἰδικήν, ἀπὸ συμβόλων.

β') παλαιὰ Θεσσαλῶν πολιτεία (ἀπὸ τοῦ 361 π. Χρ.).

Ὅτι τὸ *κοινὸν Θεσσαλῶν* τῶν ἀπὸ τοῦ 197 π. Χρ. χρόνων δὲν ἦτο ἁπλῆ τὰ πολλὰ μίμησις τῆς Αἰτωλικῆς ὁμοσπονδίας, ὡς συνήθως νομίζεται (π. χ. παρὰ *Kip*, 130), ἀλλ' ἐστηρίζετο ἐπὶ παλαιοτέρου πολιτειακοῦ συστήματος ἐγχωρίου, ἀναδιοργανωθέντος τότε, ἀποδεικνύει μάλιστα μὲν ἡ

[1] IG IX [2] 261· ἑρμηνεύομεν τὰς ψήφους ὡς οὔσας αὐτοῦ τοῦ συνεδρίου τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν (στ. 10 καὶ 12), καίτοι εἰς τὰς περὶ ὁρίων κρίσεις συνελέγοντο ἐγχώριοι γνῶσται τῶν τόπων, ἀλλ' ὀλίγοι τινὲς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει.

[1] Τοῦτο στηρίζομεν εἰς τὰ ἐν στ. 19-21 τοῦ νέου ψηφίσματος ἡμῶν.

[2] Πρβ. *G. Kip*. ἔ. ἄ. 132 κέ. καὶ κατωτέρω ἀριθ. *2* καὶ *3*.

περίφημος ἐπιγραφὴ τῶν Ἀθηνῶν (*Dittenberger*, Syll.² 108 = IG II 59b), ἔνθα ἀναγράφεται ἡ συμμαχία τῶν Ἀθηναίων πρὸς *τὸ κοινὸν τὸ Θετταλῶν* (στ. 17. 26. 33-35), ἡ γενομένη τῷ 361/0 π. Χρ., ἔτι δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, γράψας *Θεσσαλῶν πολιτείαν*, ἤτοι τούτου τοῦ κοινοῦ τὸ πολίτευμα, ὡς ῥητῶς ἀναφέρει ὁ Ἁρποκρατίων (καὶ ὁ Φώτιος καὶ ὁ Σουίδας) ἐν λ. τετραρχία: «καὶ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν τῇ *κοινῇ Θετταλῶν πολιτείᾳ* κτλ».

Τὰς λεπτομερείας τῆς πολιτείας τοῦ παλαιοῦ τούτου κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, οὐχὶ γνωστὰς καὶ λίαν ἐλλιπεῖς, δὲν δυνάμεθα νὰ ἀναγράψωμεν ἐνταῦθα, ὡς κειμένας ἔξω τοῦ ὑπὸ ἐξέτασιν θέματος· ἐν τῷ παρόντι παραπέμπομεν μόνον εἰς τὸν ἄριστα καὶ ἀκριβέστατα περὶ τούτων γράψαντα *Eduard Meyer*, Theopomps Hellenika, 1909 σελ. 218, 227 κέ. μάλιστα.

2

Τμῆμα στήλης μαρμάρου ὑπομέλανος ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκεραίας καὶ ἀπεσχισμένης ἄνω καὶ κάτω· ἡ πλὰξ ἔχει ἐξεργασθῇ καὶ ὄπισθεν λεία, διότι ἴσως καὶ ἐκεῖθεν ἦτο ἐμφανής· εἶναι πλήρης ἀσβέστου ἐκ νεωτερικῆς ἐντοιχίσεως.— Ὕψος 0·146, πλάτ. 0·242, πάχ. 0·075.

Εὑρέθη ἐν Λαρίσῃ, ἄγνωστον ποῦ ἀκριβῶς[1]· ἡμεῖς εὕρομεν αὐτὴν ἐν τῷ τότε Διδασκαλείῳ τῷ 1906, περισυλλεγεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀντωνίου Κανтακίδου, εἰς ὃν πολλὰς χάριτας ὀφείλει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ ὑπηρεσία, διότι πλείστας ἀρχαιότητας διέσωσε καὶ συνέλεξεν ἐν Λαρίσῃ (βλ. κατωτέρω ἀρ. *25*)· μετεκομίσαμεν δ' αὐτὴν τῷ 1910 εἰς τὸ μουσεῖον Βόλου (ἀρ. Εὑρετ. Υ 513).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ λίαν ἐπιμελῶς· πολλὰ ὅμως τῶν γραμμάτων ἔχουσι βυσθῇ ὑπό τινος σκληρᾶς, κηρώδους καὶ λίαν δυσεξαλείπτου ὕλης· ὕψος αὐτῶν 0·007-0·013, διάστιχον 0·003-0·008. (Εἰκὼν 2):

Στίχ. 1.— Δὲν συνεπληρώσαμεν *Θεσσαλῶ*]ν *τὸ κοινόν*, μάλιστα μὲν ἕνεκα τοῦ στ. 6, ἔνθα ἀναφέρεται *ἡ πόλις*, τὸ δὲ διότι τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δεικνύει ὅτι τὸ ψήφισμα ἀνήκει εἰς τὴν Γ'

[1] Ὁ καθηγητὴς κ. Ἀχιλλεὺς Τζάρτζανος μεριμνήσας πολλάκις πρὸς διάσωσιν τῶν ἀνὰ τὴν Λάρισαν τυχὸν εὑρισκομένων ἀρχαίων μνημείων, εἶπεν ἡμῖν ὅτι ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἐν τῇ *Σάλπιγγι* ἐφημερίδι τῆς Λαρίσης τῷ 1905 ἢ 1906· ἡμεῖς ζητήσαντες δὲν εὕρομεν τὸ φύλλον ἐκεῖνο ἐν Λαρίσῃ (πρβ. ἀριθ. *16*).

5

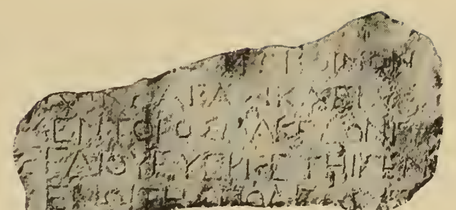

Εἰκὼν 2 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου). Ψήφισμα τοῦ κοινοῦ, ἤτοι τοῦ δήμου τῶν Λαρισαίων.

Ἀγαθῆι τύχ]ηι·
Λαρισαίω]ν τὸ κοινὸν
ἔ]δωκεν Ἀγασικλεῖ
Μέντορος Μακεδόνι
5 ἐγ Δίου, εὐεργέτηι γεν[ο-
μένωι τῆς πόλε[ω]ς ὑπὸ
τ]ὴν σι[τοδείαν, προξενί-
[αν κατὰ τὸν νόμον κτλ.]

τοὐλάχιστον π. Χ. ἑκατονταετηρίδα (πρβ. τὸ σχῆμα τῆς ἀσφαλῶς χρονολογουμένης ἐπιγραφῆς IG IX² 517 καὶ κατωτέρω τοὺς ἀριθ. *22*. *23*)· ἐξ ἄλλου κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν ὑπῆρχε μὲν καὶ ὠνομάζετο πολὺ πρὸ τοῦ 197 π. Χρ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἀλλ' ὑπὸ τὴν Μακεδονικὴν κυριαρχίαν, καθ' ἣν ἐγράφη τὸ ψήφισμα τοῦτο, καὶ ἡ ὕπαρξις αὐτοῦ δὲν εἶναι σαφῶς γνωστὴ καὶ ἡ δικαιοδοσία ἄγνωστος. Ἕτερον δέ τι κοινὸν ὅμοιον, οὕτως ἐπίσημον ἔχον χαρακτῆρα, ὥστε νὰ ἐκδίδῃ ψηφίσματα, δὲν εὕρομεν ὑπάρχον πρὸ τοῦ ἔτους ἐκείνου· διότι τὸ *κοινὸν*] *Ζωριαστῶν* (IG IX² 589, καὶ *Σουϊδάουν τὸ κοινὸν* (580) φαίνεται ὅτι ἦσαν εἴδη τινὰ δήμων, γενῶν ἢ ἁπλῶν θιάσων, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ ἀναθηματικοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἀναφέρονται.

Ἀλλὰ καὶ ἂν συμπληρώσωμεν ἐν 589 2 *τὸ κοινὸν Ἀ*]*ζωριαστῶν* καὶ θεωρήσωμεν τὸ ἀνάθημα ὂν τῆς Περραιβικῆς πόλεως Ἀζώρου, ὅπερ πιθανώτατον καθ' ἡμᾶς, θὰ ἔχωμεν παράδειγμα ὑπὲρ τῆς ἄνω συμπληρώσεως ἡμῶν «Λαρισαίω]ν τὸ κοινόν». Ἀλλ' ἔχομεν ἤδη βέβαιον παράδειγμα τοῦ ὅτι *τὸ κοινὸν* κεῖται ἀντὶ τοῦ *ἡ πόλις* ἢ *ὁ δῆμος*, ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Δωδώνης (*Dittenberger*, Syll.² 793), ἔνθα φέρεται *Μον*[*δ*]*αιατᾶν τὸ κοινόν*, τῆς Θεσσαλικῆς πόλεως Μονδαίας· οὕτω καὶ ἐν 612 συμπληροῦμεν: . . . *Κ*]*αίσαρι τὸ κ*[*οινὸν* | *Λα*]*ρεισαίω*[*ν*.

Κοινὸν Λαρισαίων ἄρα εἶναι ὁ δῆμος ἢ ἡ πόλις

Λαρισαίων, ἧς ἔχομεν ἕνδεκα περίπου ψηφίσματα [IG IX² (504). 505. 506. (510). 511-517]· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ὀνομάζεται ὁ *δῆμος*, μόνον δ' ἐν 506 27 ὑπάρχει . . *τὸ κοινὸν* [*τοῦν Θεσσαλοῦν* (ἀλλὰ καὶ τούτου ἀληθεύοντος πρέπει νὰ γραφῇ *τοῦν Πετθαλοῦν* διαλεκτικῶς), τῆς συμπληρώσεως οὔσης λίαν ἀμφιβόλου, ἐκ τούτου δὲ καὶ τοῦ καθορισμοῦ τοῦ ψηφίσματος οὕτως[1]. Ἀλλ' ὑπάρχει ἐν ψηφίσμασι τῶν Κραννωνίων (460 3. 461 4 καὶ 23) τὸ *κοινὸν τᾶς πόλιος* καὶ ὁ τύπος *ἔδοξε τοῦ κοινοῦ τᾶς πόλιος*, ἐξ οὗ εὐλόγως δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τὸ κοινὸν κεῖται ἀντὶ τοῦ δῆμος ἢ πόλις.

Πάντως ἡ συμπλήρωσις *Θεσσαλῶ]ν τὸ κοινὸν* θὰ ἀπήλλασσε μὲν ἡμᾶς πολλῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ δὲν δύναται νὰ ἀνήκῃ τοῖς μετὰ τὸ 197 π. Χρ. χρόνοις, ἡ δὲ ὑπόθεσις περὶ ὑπάρξεως κοινοῦ Θεσσαλῶν εὐθὺς πρὸ τῶν χρόνων τούτων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Μακεδονικῆς κυριαρχίας, δὲν ἀπαντᾷ εἰς τὰς πηγάς. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀνάγομεν καὶ τὴν κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. *22* ἐπιγραφὴν εἰς τοὺς ὀλίγον μετὰ τὸ 197 π. Χρ. χρόνους.

Ὅτι δ' αἱ πόλεις ἐξέδιδον ψηφίσματα καὶ μετὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Θεσσαλικῆς ὁμοσπονδίας, εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω σελ. 340.

Περίεργος εἶναι ἡ ἐν κοινῇ γλώσσῃ ἐκφορὰ τοῦ ψηφίσματος ἐν τοιούτοις χρόνοις· ἴσως συνέβη τοῦτο, ὅπως καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς τοῦ βασιλέως Φιλίππου (517), διότι ἦτο συνήθεια παρὰ τοῖς ἐπισήμοις τῶν Μακεδόνων νὰ μεταχειρίζωνται τὴν γνωριμωτέραν τοῖς Πανέλλησιν Ἀττικὴν διάλεκτον. Ὁ δ' ἐν γένει τύπος εἶναι τῶν συντόμων ψηφισμάτων διὰ πολλοὺς ὁμοῦ εὐεργέτας, ὡς συμβαίνει καὶ ἐν ψηφίσμασι τῶν Αἰνιάνων, Λαμιέων, Θαυμακῶν, Φαϋττίων κτλ. (IG IX² 3. 4. 6. 8-11. 66. 216. 217. 490 κλ.).

Στίχ. 3-5. — Τῶν ὀνομάτων τὸ *Μέντωρ* νῦν ἐμφανίζεται ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς· τὸ *ἐγ Δίου* ἀντὶ *ἐκ Δίου* ἀποτελεῖ σχεδὸν κανόνα ἐν τῇ τότε προφορᾷ (πρβ. ἔγδικοι, ἔγδοσις, ἐγδημῇ κττ. ἐν 301. 1109 κλ. καὶ τὰ κοινὰ νῦν *γδένω*= ἐκδύω, *γδέρνω*=ἐκδέρω κττ.).

Στίχ. 7. — Ἡ συμπλήρωσις εἶναι πιθανωτάτη, ἡ δ' ἐκδοχὴ τῆς φράσεως χρονική· ὁμοίως ἐτιμήθη καὶ ὁ στρατηγὸς Σώπατρος ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Μαγνήτων (IG IX² 1104 12) ὡς ἐπικουρήσας *σειτοδήας ἐνεστώσης*. Ὅτι συνέβη σιτοδεία ἐν Λαρίσῃ περὶ τὸ 225-220 π.Χρ. εἶναι πιθανὸν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς 517, καθ' ἣν *ἐχερσεύετο ἡ χώρα αἰσχρῶς*· καὶ ἐκ τῆς κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. *3* ἐπιγραφῆς συμπεραίνομεν ὅτι κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς πολέμους, ἕνεκα τῆς μὴ ἀρόσεως τῶν ἀγρῶν καὶ τοῦ πολυετοῦς πολέμου, συχνάκις φυσικῷ τῷ λόγῳ προέκυπτον σιτοδεῖαι.

3

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, δεξιᾷ μόνον ἀκεραία καὶ ἀπεσχισμένη ἀριστερά, ὅπου ὀλίγον ἐλλείπει ἐνιαχοῦ ἐκ τοῦ ὅλου πλάτους (πρβ. στίχ. 3-4)· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἔμπροσθεν εἶναι λίαν ἐφθαρμένη, πανταχοῦ δ' ἡ στήλη ὑπομέλαινα, διότι μετεχειρίζοντο αὐτὴν πρὸς πίεσιν στεμφύλων ἐπὶ μακρὸν χρόνον· ἐκ τούτου ἐνεπλήσθησαν τὰ γράμματα ὕλης τινὸς σκληροτάτης. — Ὕψ. 0·32, πλ. 0·34, πάχ. 0·12.

Ἐδώρησεν αὐτὴν τῷ 1910 ὁ ἐκ τῆς Ἀρκαδικῆς Τριπόλεως Ἰω. Μαυραειδῆς οἰνοπώλης, εὑρών, ὡς εἶπεν ἡμῖν, ἐν τοῖς ὑπογείοις τοῦ παρὰ τὴν νῦν πλατεῖαν Θέμιδος ἐργαστηρίου τοῦ Χρ. Κατσαούνη (βλ. κατωτέρω ἀρ. *12* καὶ *23*), ἐγγὺς δῆλον ὅτι τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς. Ἐκομίσαμεν δ' αὐτὴν εὐθὺς τότε εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρ. Υ 599).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς ἐπὶ ὁριζοντίων χαραγῶν, ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος καὶ ἐξαφανισθεισῶν τὰ πολλά· τὰ γράμματα τοσοῦτον ἀπετρίβησαν, ὥστε ἐλάχιστα φαίνονται ἔτι, μόλις δὲ τῇ βοηθείᾳ πολλῶν ἐκτύπων καὶ ἐπιμόνου ἀντιβολῆς πρὸς τὸν λίθον κατωρθώσαμεν, εἰκάζοντες τὰ πολλά, νὰ μεταγράψωμεν τὰ κατωτέρω, συνηγμένα ἐξ ἰχνῶν (Εἰκὼν 3):

Ἐκ τῶν ἀσφαλῶν ἰχνῶν τοῦ στ. 17 ᾐκάσαμεν τὸ πρῶτον ὅτι τὸ παρὸν εἶναι ψήφισμα προξενίας, ἐκδοθὲν οὐχὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Λαρισαίων (στ. 4.12.15), ὡς τὸ προηγούμενον, πρὸς τιμὴν τοῦ Ῥωμαίου Κοΐνκτου υἱοῦ τοῦ Τίτου (στίχ. 13-14), ὡς καὶ ὑπ' ἄλλων Θεσσαλικῶν πόλεων ὑπάρχουσι γνωστὰ τέσσαρα ψηφίσματα, ἐκδοθέντα πρὸς τιμὴν Ῥωμαίων (IG IX² 1. 258. 1105. 1292).

[1] Θὰ ἥρμοττε κάλλιον ἡ συμπλήρωσις «τὸ κοινὸν | *τᾶς πόλιος τᾶς Λαρι*|*σαίο[υν κτλ.*».

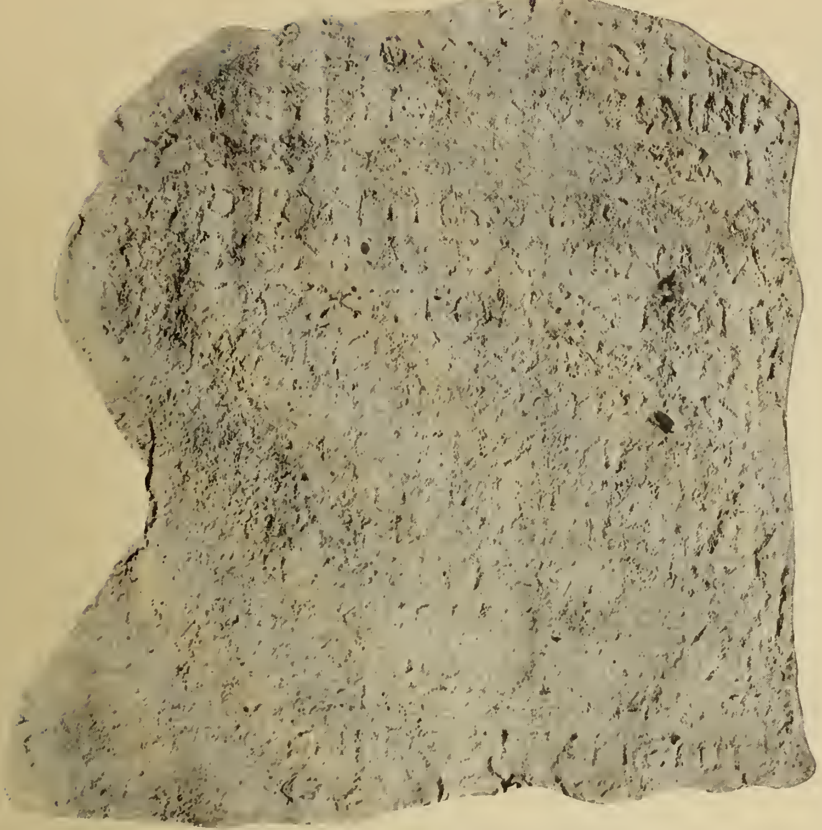

Εἰκὼν 3 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου).
Ψήφισμα τοῦ δήμου τῶν Λαρισαίων (τοῦ 191 π. Χρ.).

«. . . . . τῆς πόλε]ως κ[αὶ
τῶν ἀγρῶ]ν ἀρουμένων ἥ[κισ-
τα διὰ τὸν πο]λυετῆ πόλεμον· καὶ κιν-
δυνευ]ούσης τῆς πόλεως, κατ[α-
5 λειφθείσης] ὑπὸ τῶν τηβεννοφορο[ύ-
ντων, αὐτὸ]ς οὐκ ἐνκατέλιπεν, ἀλλὰ
πάντων με]τέσχε τῶν ἐν τῷ πο-
λέμωι, μηδὲν δ]ειν[ὸ]ν ποιούμενος τὴ[ν
κατ' αὐτὸν σπ]ουδ[ὴν] καὶ κακοπαθίαν· γ-
10 ενομένης δὲ ἀ]σφαλείας ἐπὶ [τοῖς] κ[α-
κοῖς, ἀντο]χῆ τῆ μ[ε]γ[ί]στη· [ἔ]δο-
ξεν τῶι δήμω]ι Λαρισαίων ἐπαινέ-
σαι τε Κ]όινκτον Τίτου Ῥωμαῖ-
ον, ἧς ἔ]χων εὐνοί[ας δια]τελεῖ
15 πρὸς τὸν] δῆμ[ον καὶ τὴν] πόλι[ν
ἡμῶν καὶ δε]δόσθαι αὐτῶ [τε] κ[α]ὶ [τ]οῖ[ς
ἐκγόνοις α]ὐτοῦ προξενίαν, ἐπιγ[α-
μίαν, γῆς ἔν]κτη[σιν, ἀ]τέλε[ιαν,ἀσ]υ[λι-
[αν καὶ ἐν πολέμωι καὶ ἐν εἰρήνηι κτλ]»

Τὰ ἀσφαλῆ ταῦτα καὶ καίρια λαβόντες ὑπ' ὄψιν, ἐχωρήσαμεν διὰ τῶν λοιπῶν ἰχνῶν τῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ ἑλληνικώτερον ὀνομασθεὶς Κόινκτος Τίτου [1] ἐπηνέθη ὡς μὴ ἐγκαταλιπὼν τὴν πόλιν (στίχ. 6), ἀλλὰ μετασχὼν πάντων τῶν δεινῶν τοῦ πολέμου (στ. 7-11), καὶ ταῦτα, ἐν ᾧ ἡ πόλις ἐγκατελείφθη, ἢ ἔπαθέ τι ὑπὸ τῶν τηβεννοφορούντων (στ. 4-5), καὶ ἄλλως ἐκινδύνευσε, διατελοῦσα καὶ πρὸ αὐτοῦ ἤδη ἐν πτωχίᾳ ἐκ τῶν συμφορῶν προγενεστέρου πολυετοῦς πολέμου (στίχ. 2-4).

Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας εὑρέθη πολλάκις ἡ Λάρισα, μάλιστα κατὰ τοὺς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμους τῶν Μακεδόνων· καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ὑπαγορεύει νὰ πιστεύσωμεν ὅτι πρόκειται περὶ τῶν Μακεδονικῶν πολέμων τῆς Γ'-Β' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, οὐχὶ δὲ περὶ τῶν ἐμφυλίων τοῦ Καίσαρος καὶ Πομπηίου τῆς Α' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Σπουδαίαν τότε πολιορκίαν τῆς Λαρίσης εὑρίσκομεν τῷ 171 π. Χρ., ὁπότε ὁ Αὖλος Ἀτίλιος διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὴν πόλιν, προτοῦ ὁ Περσεὺς γίνῃ κύριος τῆς πρωτευούσης ταύτης τῆς Θεσσαλίας (*Liv.* 42, 47). Οἱ Θεσσαλοὶ ἐφρόνουν μὲν τότε τὰ τοῦ Περσέως, ἀλλὰ κατ' ἐξαναγκασμὸν τὰ πολλά (*Liv.* 42, 53. 45, 34. ***Πολύβ.*** 30, 7). Ἀλλ' εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην δὲν συμβιβάζονται τὰ ἐν τῷ ψηφίσματι: διότι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης τοῦ τε Ἀτιλίου καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑπάτου Λικινίου Κράσσου κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχὲς διὰ τοὺς Ῥωμαίους (*Liv.* 42, 55). Πῶς λοιπὸν οἱ Λαρισαῖοι θὰ ἐξέδιδον τιμητικὸν ψήφισμα ὑπὲρ Ῥωμαίου συντελέσαντος, ἵνα μὴ καταληφθῇ ἡ πόλις ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοὶ δυσχερῶς ὑπέφερον τὸν Περσέα καὶ ὁ τιμώμενος θὰ ἦτο ἐμφανῶς προδότης τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος; [2].

[1] Ὁμοίως περίπου ὀνομάζονται οἱ Μέτελλοι ἐν τῇ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. *22* ἐπιγραφῇ, ὁ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. *8* στ. 18· καὶ ἐν IG IX² 650 φέρεται *Ἰούλιος πατρὸς Γαΐου* καὶ ἄλλα ὅμοια πολλά.

[2] Τα τοῦ ψηφίσματος γεγονότα θὰ ἥρμοττον καὶ εἰς τὴν Κρεμαστὴν *Λάρισαν* διότι αὕτη ὑπέστη τῷ 200 π. Χρ. δεινὴν πολιορκίαν ὑπὸ τοῦ Λευκίου Ἀπουστίου Φούλλωνος, ὡς φρονοῦσα τὰ τοῦ Φιλίππου.

Τοὐναντίον, ἂν ἀναγάγωμεν τὸ ψήφισμα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀντιόχου περίφημον πολιορκίαν τῆς Λαρίσης κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 191 π.Χρ., τὰ πάντα εὐοδοῦνται: τότε ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος Γ′ ὁ Μέγας, ἔχων συμμάχους τοὺς Ἀθαμᾶνας ὑπὸ τὸν Ἀμύνανδρον καὶ τοὺς Αἰτωλοὺς ὑπὸ τὸν Μένιππον (*Liv.* 36,10· πρβ. 36,13), προσέβαλεν ἰσχυρῶς τὴν Λάρισαν, ἔρημον οὖσαν τῶν συμμάχων αὐτῆς Ῥωμαίων, ὡς συμπραττόντων μάλιστα τότε μετὰ τοῦ βασιλέως Φιλίππου τῆς Μακεδονίας ἐναντίον τοῦ Ἀντιόχου.

Ἡ Λάρισα οὕτως εὑρέθη ἐν μεγίστοις κινδύνοις καὶ ταραχῇ· αἱ δειναὶ ἐπιθέσεις κατ᾽ αὐτῆς ὑπὸ τοῦ βασιλέως δι᾽ ἐλεφάντων καὶ πολιορκητικῶν μηχανῶν, ἐνέβαλον εἰς μέγιστον φόβον καὶ ἀπορίαν τοὺς κατοίκους, αὐξηθεῖσαν ἔτι μᾶλλον, ἀφ᾽ οὗ προσῆλθον καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτοῦ Ἀθαμᾶνες καὶ οἱ Αἰτωλοί, ἔτι δὲ πρέσβεις ἐκ Φαρσάλου παραδίδοντες αὐτῷ τὴν πόλιν ἐκείνην.

Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα καὶ τὰ συχνὰ πολεμικὰ κατὰ τῆς πόλεως συμβούλια τῶν πολυπείρων Αἰτωλῶν καὶ Ἀθαμάνων, οἱ Λαρισαῖοι ἀνθίσταντο γενναίως, ἕως ὅτου ὁ Ἄππιος Κλαύδιος, σταλεὶς ὑπὸ τοῦ Μάρκου Βαιβίου ἐκ Μακεδονίας διὰ τῶν Τεμπῶν, ἐνέσπειρε διὰ τοῦ στρατηγήματος τῶν πολλῶν νυκτερινῶν πυρῶν, ἅτινα θὰ ἤναψεν ἐπὶ τῶν βουνῶν τῆς νῦν Καρακόπετρας (Ἐ*ρήμου* ὄρους) ὑπὲρ τὰ χωρία Μπαξιλὰρ καὶ Μακρυχώρι, διότι ταῦτα ἐπιπροσθοῦσι πρὸ τῶν Τεμπῶν εἰς τὸν ἐκ Λαρίσης θεώμενον, τὸν φόβον εἰς τοὺς βασιλικούς. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίοχος ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπεσύρθη εἰς Δημητριάδα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Χαλκίδα (*Ἀππιαν.* Συριακῇ 16), οἱ δὲ καταπεπονημένοι Λαρισαῖοι μετ᾽ ἀνακουφίσεως ὑπεδέχθησαν τοὺς συμμάχους αὐτῶν Ῥωμαίους.

Οὕτω κατανοεῖται διατί ἐτιμήθη ὁ Κόϊνκτος καὶ διατί ἠγωνίσθη καὶ δὲν ἐγκατέλιπε τὴν πόλιν: διότι μαχόμενος ὑπὲρ τῶν Λαρισαίων, ἠγωνίζετο ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος. Θὰ ἦτο δ᾽ οὗτος σημαῖνον πρόσωπον ἐν Λαρίσῃ, ἔμπορος πιθανῶς καὶ πλούσιος, δαπανήσας ὑπὲρ τῶν πολιορκουμένων πολιτῶν καὶ ἄλλως παραθαρρύνων αὐτούς· τοῦτο συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ στίχ. 4-5, ἔνθα ἀναφέρεται ὅτι οἱ λοιποὶ Ἰταλικοὶ *τηβεννοφοροῦντες*, οἱ togati Italici βεβαίως [1], οἵτινες ἦσαν κάτοχοι τοῦ ἐμπορίου, ἐγκατέλιπον τὴν πόλιν πτοηθέντες· ὅταν δ᾽ ἔκ τινος πόλεως φύγωσιν οἱ τροφοδόται οὗτοι, καθίσταται δεινοτάτη ἡ θέσις αὐτῆς, ὡς καὶ ἐκ τῆς πείρας τοῦ ἡμετέρου πολέμου, τοῦ γενομένου τῷ 1897, γινώσκομεν.

καὶ κατελήφθη μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων subito adventu *praeter arcem* (*Liv.* 31, 46), ἀλλ᾽ οἱ Ῥωμαῖοι πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ἡττηθέντες, διότι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κρατήσωσι τὴν πόλιν. Ἐννοεῖται ὅτι πλεῖστοι ἐμφανεῖς λόγοι ἀποτρέπουσιν οἱανδήποτε ἀναγωγὴν τοῦ ψηφίσματος εἰς τοὺς Λαρισαίους Φθιώτας.

Πολυετῆ δὲ πόλεμον, προηγηθέντα τοῦ 191 π. Χρ., ἐννοεῖ βεβαίως τὸ ψήφισμα αὐτὸν τὸν μέγαν Μακεδονικὸν πόλεμον τοῦ βασιλέως Φιλίππου καὶ τῶν συμμάχων αὐτοῦ κατὰ τῶν Ῥωμαίων (*Liv.* 32, 13-15)· ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου χρονικὸν διάστημα ὑπῆρξε διὰ τὴν Θεσσαλίαν οὐχὶ εἰρηνικόν, τοῦ μὲν Φιλίππου φερομένου κάκιστα καὶ πρὸς αὐτὰς ἔτι τὰς συμμαχίδας πόλεις (*Πολύβ.* 18, 3. *Liv.* 32, 33. 34, 23 κλ.), τῆς δὲ πενταετοῦς εἰρήνης μὴ ἀρκεσάσης νὰ ἀνακουφίσῃ τοὺς κατοίκους (*Liv.* 29, 12). Ἀνάμνησιν δὲ τῶν ἐν τῷ ψηφίσματι ***ἥκιστα ἀρουμένων ἀγρῶν*** εἴδομεν ἐξ ἄλλου ἐν τοῖς ἄνω σελ. 344 ὅτι δεινῶς ἐχερσεύετο ἡ χώρα καὶ σιτοδεία εἶχεν ἐπέλθει κατὰ τοὺς ὀλίγον μετέπειτα χρόνους, γενικῶς εἰπεῖν περὶ τὸ 225-200 π. Χρ..

Ἡ ἀπονομὴ ἐπιγαμίας (στ. 17-18) εἰς ξένον, λίαν τιμητικὴ οὖσα καὶ ἐνταῦθα ἀπαντῶσα τὸ πρῶτον, δεικνύει τὸ μέγεθος τῶν πρὸς τὴν Λάρισαν εὐεργεσιῶν τοῦ Κοΐνκτου. Αἱ ἀπὸ τοῦ στ. 9-11 συμπληρώσεις ἡμῶν εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν ζωηρὰν περιγραφὴν τῆς πολιορκίας ἐκείνης ὑπὸ τοῦ Λιβίου, ἐξ ἧς ἐπίσης ἐμφαίνεται ὅτι μετὰ θυσιῶν πολλῶν καὶ κόπων μεγάλων

[1] Ἠδυνάμεθα, ἀλλ᾽ ἧττον πιθανῶς, νὰ συμπληρώσωμεν τοὺς στ. 4-7 *κα[τα|πολεμουμένης] ὑπὸ τῶν τηβεννοφορο[ύ|ντων]*, ἐκλαμβάνοντες τηβεννοφοροῦντας ὡς χλευαστικῶς καλουμένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ τοὺς στρατιώτας τοῦ Ἀντιόχου, ὡς σήμερον καλοῦσιν οἱ Πελοποννήσιοι τοὺς Ῥουμελιώτας καὶ Βλάχους *λιαροκάπιδες* καὶ οἱ Θεσσαλοὶ Βλάχοι τοὺς Ἀλβανοὺς *γκιουσμοπίγκιδες*, τοὺς μὲν ὡς φοροῦντας ὑπόλευκον χονδρὴν χλαμύδα, τοὺς δὲ ὑποδήματα πεδιλοειδῆ ἡμίσεα. Ὄντως δ᾽ ἀναφέρεται ὁ Ἀντίοχος ὡς τρυφηλὸς καὶ κρατῶν ἀργοὺς τοὺς στρατιώτας εἰς ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ διαφθείρων αὐτούς, (*Liv.* 36, 11. *Ἀππιαν.* ἔ. ἄ. *Πολύβ.* 20, 8. *Πλούτ.* Φιλοποίμ. 17, Φλαμιν. 16. *Διόδ.* 29, 2. *Justin* 31, 6. *Florus* Epit (Jahn) I 24), ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Ἀντίοχος Δ′ ὁ Ἐπιφανὴς (ἢ Ἐπιμανὴς) ἀνελάμβανε «*τήβεννον*, ἀποθέμενος τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα» (*Ἀθήν.* Ε′ 194. Θ′ 438e. 439b. *Πολύβ* 26, 10, 2 καὶ 6)· ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδοχὴ τῶν τηβεννοφορούντων ἐνταῦθα ὡς togatorum, ἤτοι Ἰταλικῶν, εἶναι ἡ μόνη εὐαρμοστοῦσα τῷ ψηφίσματι.

ἐκτήθη ἡ ἀσφάλεια τῆς πόλεως. *Πόνος* καὶ *κακοπαθία* ἀναφέρεται καὶ ἐν IG IX² 519.

4.

Στήλη μαρμάρου ὀλίγον ὑπομέλανος, ἄνω καὶ ἀριστερὰ μόνον ἀκέραιος, ἀπεσχισμένη δὲ τὸ πλεῖστον δεξιά, ἔνθα διατηρεῖται ἴχνος τῆς πλαγίας ἕδρας, φαινόμενον μέν, ἀλλ' ὂν ἀβέβαιον· οὐδὲ τὸ ὁλικὸν ἄρα πλάτος τῆς στήλης δύναται νὰ καθορισθῇ ἀκριβῶς. Ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς προέχον μέτωπον, χωριζόμενον διὰ βαθείας ὁριζοντίου χαραγῆς εἰς δύο ἄνισα τμήματα· ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου τούτων διακρίνονται χαράγματά τινα ξένα. —Ὕψ. 0·79, πλάτ. 0·495, πάχ. 0·19.

Ἡ ἐπιφάνεια ἔμπροσθεν ἔχει ἀπολεπισθῇ πολλαχοῦ καὶ ἦτο πλήρης ἀσβέστου.

Εὑρέθη μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. *1* καὶ *7* καὶ μετεκομίσθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρετ. Υ 537).

Ὑπὸ τὸ γεῖσον ὑπάρχει κενὸν διάστημα ὕψους 0·068 ἠπίως προέχον ἐν εἴδει κορωνίδος, ὡς ἐπί τινων στηλῶν τῶν Παγασῶν, χωριζόμενον δι' ὁριζοντίου γραμμῆς ἀπὸ τῆς λοιπῆς ἀντηρίδος· ἐπὶ ταύτης ἀφείθη ἄγραφον διάστημα ὕψους 0·051. Ἡ τοιαύτη κατασκευὴ ὑποδηλοῖ ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχον γραπτὰ διὰ βαφῶν κοσμήματα ἐξαφανισθέντα.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. τῶν γραμμ. 0·016-0 024, διάστιχ. 0·008. (Εἰκὼν 4):

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἀγωνιστική, ἀναγράφουσα κατάλογον νικητῶν ταυροθηρίας, ἤτοι τῶν τεθηρακότων τὸν ταῦρον, ἐν Θεσσαλικῇ διαλέκτῳ· τοῦ αὐτοῦ τύπου ἔχομεν ἤδη δύο (IG IX² 535. 536)· διότι καὶ ἐπὶ γενικωτέρων ἀγωνιστικῶν ἐπιγραφῶν τῆς Λαρίσης ἀναγράφονται καὶ οἱ νικηταὶ ταυροθηρίας (528. 531-534. 537), ἴσως διαφορώτερόν πως οὗτοι διεξάγοντες τὸ ἀγώνισμα· ἄλλως δὲν ἑρμηνεύεται ἡ τινῶν ὡς ἄνω ἰδιαιτέρα ἀναγραφή.

Ἡ ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ διαλέκτῳ εἰς ἱκανῶς ὑστέρους χρόνους καὶ ἡ ἰδιαιτέρα ἀναγραφὴ τῶν νικητῶν ταυροθηρίας; καθιστᾷ πιθανὴν τὴν ὑποψίαν τοῦ ὅτι τὸ ἀγώνισμα ἐτελεῖτο κατά τινα ἰδιάζοντα, ἀρχαϊκόν, πατροπαράδοτον τρόπον. Ὅτι ἦτο τὰ μάλιστα παλαιὸν καὶ εὐάρεστον τὸ ἀγώνισμα τοῦτο, δηλοῦσιν αἱ τοιχογραφίαι τῶν ἀνακτόρων τῆς

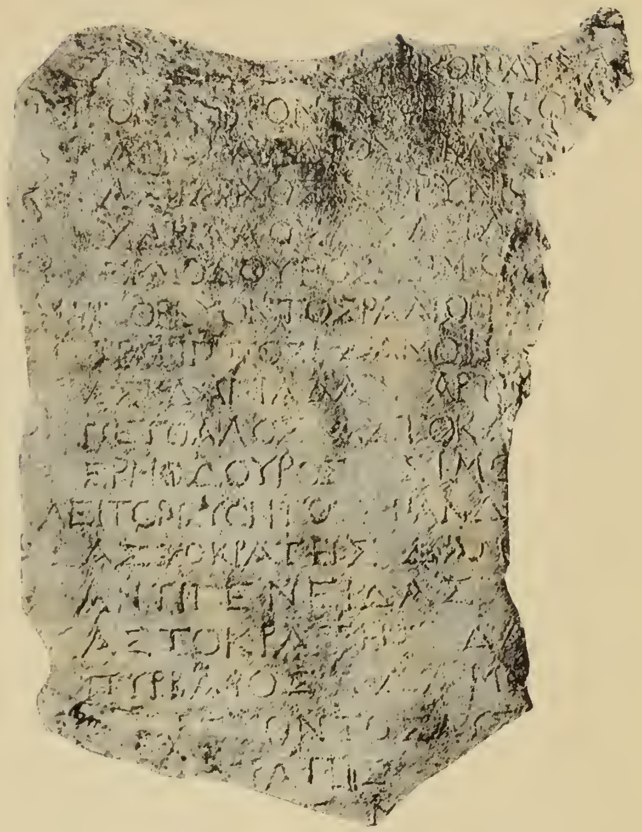

Εἰκὼν 4 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου). Διαλεκτικὴ ἀγωνιστικὴ ἐπιγραφὴ Λαρίσης.

Λει]τ[ορεύοντος Ἐπ]ινίκοι Παυσα[νιαίοι·
οἱ τὸ[ν τα]ῦρον πεφειράκο[ντες:
Ἀ[λέ]ξα[ν]δρος Κλεο[ύνειος,
Ἄστα[ρ]χος Φρυνιο[ύνειος,
5 Χαριλαος Χαριλ[άειος,
Ἑρμόδουρος Σιμο[ύνειος.
Λ]ειτορεύοντος Ῥαδίοι Το[...ίοι:
Κράτιππος Δαμοφί[λειος,
Ἀσκλαπιάδας Ἀρτ[...ιος,
10 Πετθαλὸς Ἀστοκ[λέαιος,
Ἑρμόδουρος Σιμο[ύνειος.
Λειτορεύοντος Πανδό[κοι Ῥαδιείοι:
Ἀστοκράτεις Δαμο[φίλειος,
Ἀντιγενείδας [...ιος,
15 Ἀστοκράτης Δα[(μοφίλε)ιος,
Πυρρα[ῖ]ος Δαμο[φίλειος.
Λειτο]ρεύοντος Λυσ[...(οι;)...ίοι:
Ἀστοκ]ράτεις [Δα(μοφίλε;)ιος.
......ς Μ[...ιος.

Κνωσοῦ, τῶν Μυκηνῶν καὶ τῆς Τίρυνθος, τὰ χρυσᾶ ποτήρια τοῦ Βαφειοῦ καὶ ἄλλα τῶν χρόνων ἐκεί-

νων πολυάριθμα μνημεῖα. Ὁ *Πλάτων* (Κριτίᾳ 120) λέγει ὅτι τότε ἐθηρεύετο ὁ ταῦρος *ξύλοις καὶ βρόχοις* ἄνευ σιδήρου. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἀπέλυον ταῦρόν τινα καὶ ἠγωνίζοντο οἱ νέοι καὶ ἄνδρες νὰ συλλάβωσιν αὐτόν· οἱ συλλαμβάνοντες ἐλογίζοντο νικηταὶ καὶ ἀνεγράφοντο ἐπὶ στήλης. Θὰ ἐτελεῖτο δὲ κατ᾽ ἔτος τὸ ἀγώνισμα πρὸς τιμὴν θεοῦ (τοῦ Διός;), διοικοῦντος τὸν ἀγῶνα τοῦ ἱερέως μάλιστα (λειτορεύων), ἐκλεγομένου κατὰ τετραετηρίδα [1].

Καὶ ἐν Σπάρτῃ διετηρεῖτο τὸ ἀγώνισμα τοῦτο μέχρι πολὺ μεταγενεστέρων χρόνων, μάλιστα δ᾽ ἀνεγράφοντο καὶ τότε διαλεκτικῶς ἐπίσης οἱ νικήσαντες *καθθηρατόριον* ἢ *κασσηρατόριον* ἤτοι ταυροθηρίαν (ἢ μουσικόν τινα ἀγῶνα; *M. N. Tod*, Ath. Mitt. XXIX 1904, 54 κέ.).

Ὅτι δὲ πρόκειται περὶ ἀρχαϊζούσης ἐπιτηδεύσεως διαλεκτικῶν τύπων, ἀποδεικνύει ἡ ἀμφιβολία καὶ ἀβεβαιότης τοῦ χαράκτου, διορθώνοντος ἐν στ. 13 καὶ 18 τὸ Η εἰς ΕΙ, ἐν ᾧ ἐν στ. 15 λησμονήσας ἀφῆκεν Η· ἐπίσης ἐλησμόνησεν ὁ χαράκτης, ἢ μᾶλλον ὁ τὸ ἀρχέτυπον αὐτῷ δούς, ὅτι ἐν τῇ Θεσσαλικῇ διαλέκτῳ ἔπρεπε νὰ διπλασιασθῇ τὸ Σ πρὸ τοῦ Τ ἑπομένου φωνήεντος ἐν στ. 4. (9). 10. 13. 15. Δὲν ἀποκλείομεν βεβαίως τὴν ὑπόθεσιν τοῦ ὅτι κατὰ τὴν β´ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα ἤρξαντο νὰ ὑποχωρῶσιν οἱ τέως ἐν χρήσει διαλεκτικοὶ τύποι εἰς τοὺς τῆς Κοινῆς· ἀλλ᾽ ἐπιτήδευσιν μᾶλλον θεωροῦμεν ἡμεῖς πιθανωτάτην ἐνταῦθα.

Στίχ. 1. — Ἐπίνικος υἱὸς τοῦ Παυσανίου φέρεται ὡς *ττολίαρχος* ἐν Φαλάννοις (IG IX² 1233· νικητὴς Ἐπίνικος ἐν 532 36)· ὁ δ᾽ ἐνταῦθα θὰ ἦτο ἴσως ἔγγονος ἐκείνου, τῆς ἐπιγραφῆς τῶν Φαλάννων οὔσης ἐμφανῶς ἀρχαιοτέρας.

Στίχ. 3. — Ἀλέξανδρος υἱὸς τοῦ Κλέωνος ἀπαντᾷ ὡς νικητὴς *σκοπῷ πεζῶν* ἐν 531 40· ἴσως εἶναι ὁ αὐτὸς τούτῳ, διότι ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν οἱ χρόνοι ὀλίγον ἀπέχουσιν ἀλλήλων.

Στίχ. 6. — Ὁ *Ἑρμόδουρος* ἐνίκησε δίς, καὶ ἐν στ. 11· ἡ συμπλήρωσις τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶναι πιθανωτάτη· τὸ *Σίμων* εὕρηται συχνάκις· δὲν ἦτο Σῖμος, διότι τὸ πατρωνυμικὸν αὐτοῦ θὰ ἦτο *Σίμειος*.

[1] Εἴχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω, ὁπότε εὕρομεν ἐν Λαρίσῃ ἐπιγραφήν, ἐν ᾗ ἀναφέρεται γυνὴ *λειτορεύσανσα τὰν πετροετηρίδα* ἤτοι τετραετηρίδα· ταύτην δημοσιεύομεν ἐν τῇ Revue de Philologie 1911 ἀριθ. 26.

Στίχ. 7. — Ὁ λειτορεύσας *Ῥάδιος* φαίνεται συγγενὴς τοῦ ἐν στίχ. 12 λειτορεύσαντος *Πανδόκου*, ἴσως πατήρ.

Στίχ. 8. — Ὁ Κράτιππος ἔχει δύο ἔτι ἀδελφοὺς νικητάς, τὸν Ἀριστοκράτη, στίχ. 13 ἢ 15 καὶ 18, καὶ τὸν Πυρραῖον, στ. 16. Ὁμοίως ἐν 531-533 ἀναγράφονται πολλάκις ἀδελφοὶ νικηταὶ ἐν διαφόροις ἀγωνίσμασι.

Στίχ. 10. — Συνεπληρώσαμεν Ἀστοκλέαιος, διότι τὸ μὲν ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ τῆς Λαρίσης (506 5), οὐδὲν δ᾽ εὐαρμοστότερον πρὸς τὰ σῳζόμενα γράμματα ὑπάρχει.

Στίχ. 12. — Ὑπὸ τὰ αὐτὰ ὀνόματα φέρεται ἐν 526 23 νικητὴς *ἅρματι πωλικῷ* Πάνδοκος ὁ Ῥαδίειος· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ἱκανῶς ἀρχαιοτέρα τῆς ἐν λόγῳ, ὁ ἐνταῦθα λειτορεύων θὰ ἦτο ἴσως ἔγγονος τοῦ τότε νικητοῦ.

Στίχ. 15. — Ὁ Ἀστοκράτης οὗτος εἶναι ἀβέβαιον, ἂν ἦτο Δαμοφίλειος, ἤτοι ὁ αὐτὸς τῷ ἐν στ. 13· ἂν ἦτο ὁ αὐτός, πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἷς ἐνίκα ταυροθηρίαν καὶ ὅτι αὕτη ἐτελεῖτο κατ᾽ ἔτος, ὁ δὲ λειτορεύων ἦρχεν ἐπὶ τετραετηρίδα. Τὸ τελευταῖον τοῦτο θεωροῦμεν πιθανόν· διότι εὕρομεν ἐπιγραφὴν ἀναγράφουσαν γυναῖκα λειτορεύσασαν τετράετηρίδα (βλ. ἄνω σημ. 1). Συχνότατα δ᾽ ἀπαντῶσιν ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς, μάλιστα τῆς Λαρίσης, λειτορεύοντες καὶ λειτορεύουσαι, ἤτοι λειτουργοὶ τοῦ θεοῦ, ἱερεῖς δῆλον ὅτι (IG IX² 397. 591. 599 1035. 1228. 1229).

Τὸ πρῶτον ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐμφανίζονται τὰ ὀνόματα *Ἀντιγενείδας*, *Ἄσταρχος*, *Ἑρμόδουρος*, *Πυρραῖος*, *Φρυνίουν*.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐν λόγῳ ἐπιγραφῆς φαίνονται κείμενοι περὶ τὸ 100 π. Χρ. ἕνεκα τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων· ἐν ταῖς ἀγωνιστικαῖς ἀναγραφαῖς εἶχεν ἤδη ἀπὸ τοῦ 195 π. Χρ. καθορισθῇ ἡ Κοινή.

5

Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου συμπαγοῦς, πανταχόθεν ἀποκεκομμένη· μόνον δεξιὰ φαίνεται ἀκέραιος, ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται μᾶλλον ἐκ νεωτερικῆς κατεργασίας ἢ ἀρχῆθεν· ὄπισθεν εἶναι λειοτάτη. — Ὕψ. 0·16, πλ. 0·17, πάχ. 0·125.

Εὕρομεν αὐτὴν ἐν τῇ παλαιᾷ ἀρχαιολογικῇ Συλλογῇ τῆς Λαρίσης, ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πρώην Διδα-

σκαλείου, νῦν δὲ μεγάρου τῶν δικαστηρίων, καὶ μετεκομίσαμεν εἰς τὸ φρούριον Λαρίσης τῷ 1907, ἐκεῖθεν δὲ τῷ 1910 εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρετ. Υ 534).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς· ὕψος τῶν γραμμάτων 0·01-0·014, διάστιχον 0·009-0·012:

ΟΙ ΕΝΗΣ
ΚΗΡΥΚΑΣ
ΞΙΠΠΟΣ ΦΙΛΟ
ΣΤΑΔΙΟΝΠ
5 ΙΟΓΕΝΗΣ Λ
ΝΔΡΩΙ

[σαλπιστάς]:
. . ογ]ένης [δεῖνος.
κήρυκας:
Ἀλ]έξιππος Φιλο[. . . ου(ς)
στάδιον π[αῖδας :
5 Ἑρμ]ογένης [Ἀπολλοδώρου.
ἀ]νδρῶ[ν στάδιον
. . η]ς [δεῖνος.

Εἶναι τμῆμα συνήθους ἀγωνιστικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ τύπου τῶν πολλῶν ἐν Λαρίσῃ εὑρεθεισῶν (IG IX² 525-527· πρβ. 614)· δύναται μάλιστα νὰ ἀνήκῃ τινὶ τῶν ἤδη γνωστῶν, ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἐδοκιμάσαμεν τοῦτο, διότι αἱ μὲν ἔκειντο τότε φύρδην μίγδην ἐν τῷ φρουρίῳ Λαρίσης, ἡ δὲ ἐν Βόλῳ.

Ἡ τάξις τῶν νικητῶν οὕτως ὑπάρχει καὶ ἐν ταῖς ἀναγραφαῖς 531 19-22, 532 19-25· ἡ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος πρὸς ταύτας διαφορὰ κεῖται ἐν τῇ τάξει τῶν λέξεων, δι' ὧν κατονομάζονται τὰ ἀγωνίσματα, κειμένων κατὰ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἐνταῦθα ἀντιστρόφως, οὗ ἕνεκα καὶ αἱ συμπληρώσεις καθίστανται οὐχὶ ὅλως ἀσφαλεῖς.

Στίχ. 1. — Ἠδυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν κατὰ τὸν στίχ. 5, ἀλλ' ἡ ἀβεβαιότης ἐμποδίζει, ὀνομάτων εἰς . . *ογένης* ὄντων πολλῶν.

Στίχ. 3.—*Ἀλέξιππος* πατὴρ Παρμενίσκου, νικητοῦ *παῖδας δίαυλον*, ἀπαντᾷ ἐν 532 28· ἀβέβαιον, ἂν εἶναι οὗτοι σχετικοὶ πρὸς ἀλλήλους.

Στίχ. 5. — *Ἑρμογένης* υἱὸς Ἀπολλοδώρου ἀπαντᾷ νικήσας ἐπίσης *παῖ[δας (στάδιον;)* ἐν 529 9· πιθανῶς εἶναι ὁ αὐτός. Τὸ ἐστιγμένον ἴχνος ἐν τέλει τοῦ στίχ. τούτου φαίνεται ἐκ φθορᾶς μᾶλλον ἢ ἐκ γράμματος προερχόμενον· τὸ δὲ μετ' αὐτὸ ἐκ γράμματος μᾶλλον.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται περὶ τὰ μέσα τῆς Β' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

6

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου ἀκεραία, πλὴν μικρῶν ἀποσχίσεων καὶ ἀποτριβῶν· περὶ τὸ μέσον τῆς προσθίας ἐπιφανείας φέρει δύο κυκλοτερεῖς τόρμους νεωτερικοὺς πρὸς γόμφωσιν σιδήρων. — Ὑψ. 0·49, πλ. ἀνωτάτω 0·293, ἐν μέσῳ 0·285, κατωτάτω 0·278· ἐκ τούτου καταφαίνεται ὅτι εἶναι παρὰ τὸ σύνηθες πλατυτέρα πρὸς τὰ ἄνω πάχ. 0·075.

Περὶ πάσας τὰς στενὰς ἕδρας ἔχει ἐξεργασθῆ λεία καὶ φέρει βαθεῖαν χαραγήν, ἵνα ἁρμοσθῇ που βαθέως· εἰς δὲ τὰς γωνίας ὄπισθεν φέρει τέσσαρας μαστοειδεῖς ἐξογκώσεις καὶ κατὰ τὸ μέσον εἶναι ἐξωγκωμένη ἐπίτηδες διεδρικῶς, ὡς εἰ περιειλίσσετο ἡ ὅλη στήλη διὰ χαλκοῦ ἢ σιδήρου· πάντως ἦτό που ἰσχυρῶς καὶ βαθέως ἡρμοσμένη, καθ' ὃν τρόπον σήμερον προσαρμόζουσιν εἰς τὰς κορωνίδας τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν τάφων τοιαύτας πλάκας, λείως πανταχόθεν ἐξειργασμένας· δὲν φαίνεται δ' ἡ τοιαύτη ἐξεργασία νεωτερικὴ οὖσα.

Εὕρομεν αὐτὴν τῷ 1906 ἐν τῷ Διδασκαλείῳ Λαρίσης περισυλλεγεῖσαν ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀντωνίου Κανтακίδου μετὰ τῶν ὑπ' ἀριθ. *2* καὶ *25* μετεκομίσαμεν δὲ αὐτὴν τῷ 1909 εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρετ. Υ 584).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ μετ' ἐπιμελείας ἱκανῆς· ὕψος τῶν γραμμάτων, φερόντων ἐνιαχοῦ ἐλαφροὺς ἀκρεμόνας, 0·015-0·02, διάστιχον 0·005-0·012· ἡ κατωτέρω εἰκὼν 5 δεικνύει τὰ γράμματα, ὧν τὰ φαινόμενα ἴχνη ἐσημειώσαμεν ἐπιμελῶς διὰ μολυβδίδος πρὸ τῆς φωτογραφήσεως, ἵνα διακριθῶσι.

Τὸ παρὰ τὸ τέρμα τοῦ στίχ. 14 καὶ 15 κενὸν ἐσχηματίσθη ἐξ ἀποσχίσεως, γενομένης κατὰ τὴν ἐξεργασίαν τοῦ λίθου, ὅπερ ὑπερεπήδησεν ἐν τῇ γραφῇ τῶν γραμμάτων ὁ χαράκτης· καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ τελευταίου στίχου ἀπεσχίσθη ὁμοίως ὁ λίθος, ἀλλ' ἐγράφησαν καὶ οὕτως ἐπὶ τοῦ ἀποσχισθέντος χώρου γράμματα.

Ὁ νοῦς τῆς ἐπιγραφῆς ἐν γενικαῖς γραμμαῖς εἶναι ὅτι ὁ Γάιος Ἰούλιος Ἀπολλοφάνης, ἕλλην τις

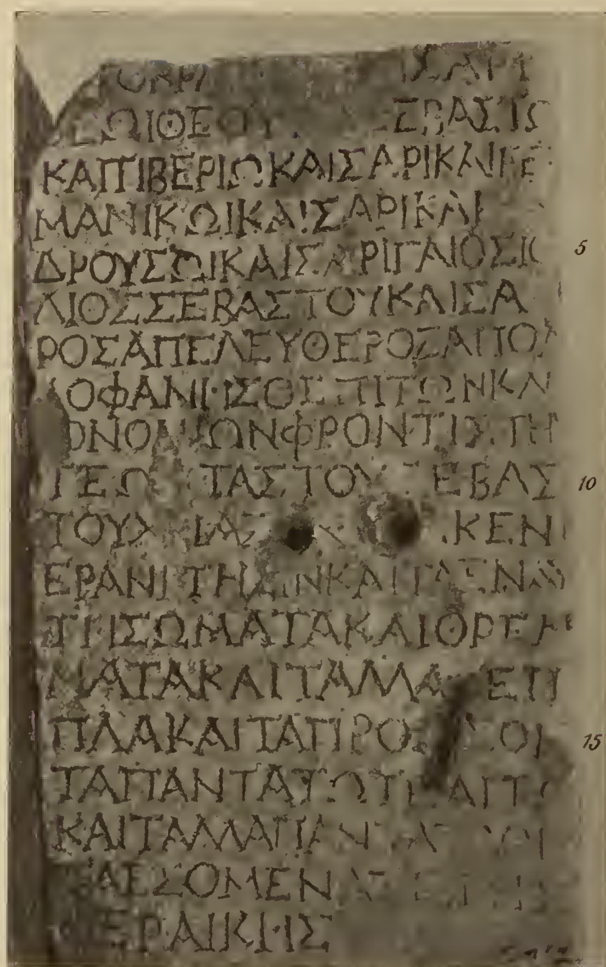

Εἰκὼν 5 (φωτογραφία ἐκ τοῦ λίθου). Ἀνάθεσις (ὡς διαθήκη;) ἀπελευθέρου τοῦ Σεβαστοῦ ἐκ Λαρίσης (4-14 μ. Χρ.).

Αὐτ]οκρ[άτορι Καί]σαρι
θ]εῶι, θεοῦ [υἱῶι, Σ]εβαστῶ·
καὶ Τιβερίῳ Καίσαρι· καὶ Γε[ρ-
μανικῶι Καίσαρι· καὶ
5 Δρούσωι Καίσαρι· Γάιος Ἰ[ού-
λιος, Σεβαστοῦ Καίσα-
ρος ἀπελεύθερος, Ἀπο[λ-
λ]οφάνης, ὁ ἐπὶ τῶν κλ[η-
ρ]ονομιῶν, φροντιστή[ς
10 τ]ε ὤ[ν], τὰς τοῦ [Σ]εβασ-
τοῦ χ[ρ]ίας [ἀνέθη]κεν [ἱ-
ερὰν [κ]τῆσιν, καὶ τὰ ἐν α[ὐ-
τῆ σώματα καὶ θρέμ-
ματα καὶ τἆλλα ἔπ[ι-
15 πλα καὶ τὰ προσό[ν-
τα πάντα τῶ τε ἀγρῶ,
καὶ τἆλλα πάντα, τὰ ὄ[ν-
τα ἐσόμενά τε τῆς
Φεραϊκῆς.

ἀπελεύθερος τοῦ αὐτοκράτορος Αὐγούστου, κατὰ τὴν ἀπὸ τούτου ἀρξαμένην συνήθειαν τοῦ νὰ λαμβάνωσιν οἱ αὐτοκράτορες ἐξ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς ἀπελευθέρους, ὡς διοικητὰς ἰδιωτικῶν αὐτῶν ὑποθέσεων, ἀνατιθεμένων αὐτοῖς ἐνίοτε καὶ δημοσίων ὑπουργημάτων, *ἀνέθηκε* τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὡς εὐσεβὴς ἀπελεύθερος (πρβ. *Σπυρ. Βάσην*, Ῥωμαίων Πολιτείᾳ σελ. 632. 634 κἑ.) εἰς τὸν αὐτοκράτορα Αὔγουστον καὶ τοὺς νομίμους αὐτοῦ διαδόχους.

Ἐπέχει ἄρα τόπον *ἀναθήματος* ἡ ἐπιγραφή, ὡς εἰς θεὸν εὐλόγως, ἀφ᾽ οὗ ὄντως ὁ Αὐτοκράτωρ ἐτιμᾶτο ὡς θεός, καίτοι ἀληθῶς ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις ἐγίνετο μάλιστα τοῦτο· ἀλλ᾽ ἐπέχει ἅμα καὶ τόπον *διαθήκης* ἐκ τῆς ἀφιερωτικῆς ἐκφράσεως τοῦ στίχ. 11-12. Διὰ τὸν ἐπίσημον τοῦτον χαρακτῆρα αὐτῆς φαίνεται ὅτι εἶχεν ἁρμοσθῇ ἢ ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀπολλοφάνους, ἢ μᾶλλον ἐν ἐπιφανεῖ ἱεροῦ τινος τῆς Λαρίσης· ἀκριβῶς τοιαύτην ἁρμογὴν δεικνύει ἡ ἐξεργασία τοῦ λίθου αὐτοῦ πυραμιδοειδῶς, ὡς περιεγράφη ἐν ἀρχῇ ἀνωτέρω.

Ἡ δὲ ἀνατεθεῖσα οὕτω περιουσία τοῦ Ἀπολλοφάνους συνέκειτο εἰς κτῆμά τι καλούμενον *Φεραϊκὴ* ἐν στίχ. 19 (καθ᾽ ὑπονόησιν τοῦ *κτῆσις* στίχ. 12), διότι ἔκειτο κατὰ τὴν πεδιάδα τῶν Φερῶν· καὶ σήμερον καλοῦνται αἱ ἀγροτικαὶ ἐκτάσεις ἐκ τῶν παρακειμένων μεγαλοπόλεων *Λαρ(ι)σινά, Τρικκαλινά, Καρδιτσιώτικα, Φαρσαλινὰ* (χωράφια) κττ.

Στίχ. 1-2.—Ὁμοίως προσαγορεύεται ὁ Αὔγουστος Καῖσαρ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ὑπάτης (IG IX² 40)· νομίζομεν ὅτι καὶ τὸ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Τρίκκης (306) κείμενον

ΘΕΟΥΥΙ

δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἐπίσης *αὐτοκράτορι Καίσαρι θεῷ] θεοῦ υἱ[ῷ Σεβαστῷ κτλ.*· συχνότερον ὅμως παραλείπεται ἡ προσωνυμία τοῦ ζῶντος ὡς *θεοῦ*.

Στίχ. 3-4. — Ἡ κατὰ τάξιν οὕτως ἀναγραφὴ τῶν διαδόχων τοῦ Αὐγούστου δεικνύει ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐγράφη μεταξὺ 4 μ. Χρ.-14 μ. Χρ.· διότι ὁ Τιβέριος, ὁ Γερμανικὸς καὶ ὁ Δροῦσος ἀναφέρονται ὡς Καίσαρες· ἀλλ᾽ ὁ Γερμανικὸς εἰσεποιήθη ὑπὸ τοῦ Τιβερίου κατ᾽ ἀπαίτησιν τοῦ Αὐγούστου τῷ 4 μ. Χρ. Οὕτω *Δροῦσος* ἐνταῦθα δὲν εἶναι ὁ Κλαύδιος Νέρων, νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Τιβερίου,

διότι ἀπέθανε τῷ 9 π. Χρ., ὁπότε δὲν ἦτο Καῖσαρ ὁ Γερμανικός. Ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Δροῦσος εἶναι αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Τιβερίου ἐκ τῆς Βιψανίας γεννηθεὶς τῷ 15 π. Χρ. καὶ ἀποθανὼν τῷ 23 μ. Χρ., οὗτινος ἡ προσωνυμία ὡς Καίσαρος ἦτο φυσικὴ καὶ ἀπὸ τῆς εἰσποιήσεως ἤδη τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Τιβερίου ὑπὸ τοῦ Αὐγούστου. Ἀλλὰ πρὸ αὐτοῦ ἀπέθανεν ὁ Γερμανικὸς τῷ 19 μ. Χρ. καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ Αὔγουστος τῷ 14 μ.Χρ. Ἡ πάντων λοιπὸν ὁμοῦ ἀναγραφὴ καθιστᾷ εὔλογον νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἔζων πάντες, καθ᾽ ὃν χρόνον ἡ διαθήκη αὕτη ἐγράφη· δὲν ἠδύνατο ἄρα νὰ γραφῇ οὔτε πρὸ τοῦ 4 μ. Χρ. οὔτε μετὰ τὸ 14 μ. Χρ.

Στίχ. 8-9. — Ὁ Ἀπολλοφάνης ἦτο δημόσιος λειτουργὸς *ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν*. Οἱ αὐτοκράτορες εἰσέπραττον τὰς ἀφινομένας ὑπὸ πολιτῶν ἑαυτοῖς διὰ δωρεῶν, διαθηκῶν ἢ ἀφιερώσεων κληρονομίας, τῇ βοηθείᾳ ἰδίων ὑπαλλήλων *(curatores) ab hereditatibus*· ἐπίσης καὶ τὴν τεσσαρακοστήν, ἤτοι τὸ μερίδιον ἢ τὸν φόρον ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν 2 ½ %, ἀνήκουσαν τῷ αὐτοκράτορι, εἰσέπραττον οὗτοι ὁμοίως δι᾽ ἰδίων ὑπαλλήλων τῶν *curatores XL (quadragesimae) ab hereditatibus*. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἔσοδον οὐχὶ σπανίως παρεχώρει ὁ αὐτοκράτωρ δωρούμενος εἰς Κοινότητας· οὕτως ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ἐφέσου (*Dittenberger*, Syll.² 389) καλοῦνται τὰ ποσοστὰ ταῦτα *δίκαια ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν* ἤτοι δικαιώματα, δωροῦνται δ᾽ αὐτόθι 386 εἰς τὴν Γερουσίαν τῆς Ἐφέσου· ἐκ τοῦ στ. 5 κέ. τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, μὴ ἑρμηνευομένης καλῶς παρὰ Dittenberger, *ἐπεὶ δὲ πολλοὺς ἐδηλ[ώσατε | σφ[ετερί]ζεσθαι χρήματα ὑμέτερα, οὐσίας τῶν δεδανισ[μέ]νω[ν κ]ατέχοντας, οὐ φάσκοντας δὲ κληρονομεῖν* κτλ., μανθάνομεν ὅτι κληρονόμοι τινὲς πονηρευόμενοι δὲν ἀπέδιδον τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὴν Γερουσίαν δωρηθέντα δικαιώματα 2 ½ %, πλάττοντες τύπους δανείου πρὸς τὸν κληρονομούμενον, ἵνα χαρακτηρίζωσι τὴν κληρονομίαν ὡς ἀπόδοσιν καὶ ἐξόφλησιν δανείου, ἀποφεύγωσι δ᾽ οὕτω τὸν φόρον.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ Ἀπολλοφάνης ἠδύνατο νὰ κατέχῃ ἀμφότερα τὰ ὑπουργήματα, ὧν εἰσπράκτωρ καὶ κληρονομιῶν ὁλοκλήρων ἀφιερουμένων τῷ αὐτοκράτορι, ὡς ἡ ἑαυτοῦ, καὶ τῆς τεσσαρακοστῆς αὐτῶν· διὰ τοῦτο καλεῖται γενικῶς *ὁ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν*.

Στίχ. 9-10. — Συνεπληρώσαμεν *φροντιστὴς τεῶν*, οὐχὶ *φροντιστὴς γεῶν* [1], ἰδόντες ὅτι τὸ Γ εἶναι πιθανώτατα ὑπόλοιπον τοῦ Τ, τοῦ Γ αὐτοῦ ἄλλως γραφομένου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ. Ἐχωρίσαμεν δὲ τὸ ὑπούργημα τοῦτο ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν, θεωρήσαντες ἕτερον ἕνεκα τοῦ *τέ*. Εἶναι δὲ τὸ ὑπούργημα τοῦ φροντιστοῦ γενικώτατόν τι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ οἰκονομικῆς μᾶλλον ἢ διοικητικῆς φύσεως. Ἐνταῦθα φαίνεται ὅτι μεταφράζεταί τις *procurator*, καίτοι ἡ ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ὅρου τούτου γίνεται διὰ τῆς λέξεως *ἐπίτροπος*.

Πάντως νομίζομεν ὅτι διὰ τοῦ φροντιστὴς ἐνταῦθα δύναται νὰ νοῆται πιθανῶς ὁ ἐπιμελητὴς τῆς *εἰκοστῆς ἐλευθερίας*, *publicus XX libertatis*, ἢ ὁ τῆς *annonae*· διότι καὶ πλεῖσται ἀπελευθερώσεις ἐγίνοντο ἐν Θεσσαλίᾳ, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῶν πανταχοῦ αὐτῆς πολυαρίθμων εὑρεθεισῶν ἐπιγραφῶν (βλ. κατωτέρω ἀριθ. 7. 8), καὶ ἡ χώρα παρῆγε πλούσια, ποικίλα καὶ καλὰ προϊόντα, ἐξ ὧν ὅ τε φόρος τῆς ἐλευθερίας καὶ ὁ ἐπὶ τῶν φυσικῶν τῆς γῆς προϊόντων δεύτερος φόρος τῆς annonae καθίστατο σημαντικώτατος.

Ὡς πρὸς τὸν ἐπιμελητὴν τῆς εἰκοστῆς ἐλευθερίας σημειωτέον ὅτι ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Ὑπάτης IG IX² 17. 19. 21. 22 (23), ἀναφέρεται μοναδικὸς ἄρχων, *ὁ ἐπιμελητὴς τῶν ἀπελευθερικῶν χρημάτων*, ὅστις ὅμως ἐκτελεῖ τὰ ἔργα, ἅτινα ἄλλως ἐξετέλει ὁ *ταμίας* ἢ ὁ *ταγὸς τῆς πόλεως* ἢ ὁ προστάτης (βλ. *G. Rensch*, De manumissionum titulis apud Thessalos σελ. 67 καὶ 86. 89), εἰσπράττει δῆλον ὅτι τὸ *γινόμενον τῇ πόλει*· περὶ ἑτέρου ἀπελευθερικοῦ φόρου δημοσίου ἢ αὐτοκρατορικοῦ οὐδαμοῦ τῶν Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν εὕρομέν τι σχετικόν· τὸ *φροντιστὴς* ἄρα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῆς θὰ δηλοῖ πιθανώτερον τὸν ἐπιμελητὴν τῆς annonae, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ γινομένου *τῇ πόλει* τῶν (15 στατήρων, ἢ) 22 ½ δηναρίων ἐλαμβάνετο ποσοστὸν κατὰ τοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους, δι᾽ οὗ τὴν εἴσπραξιν διωρίζετο φροντιστής.

Στίχ. 10-12. — Αἱ δοθεῖσαι συμπληρώσεις εἶναι σύμφωνοι πρὸς τὰ σωθέντα γράμματα, πρὸς τὸν χῶ-

[1] Ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς Σπ. Βάσης, ἀναγνοὺς ἔκτυπον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ἤκασε *γεῶν*.

ρον τῶν ἐλλειπόντων καὶ τὰ ἴχνη αὐτῶν· ἀλλ' ὁ νοῦς δυσχερῶς ἐξάγεται οὕτω και ἀσυνταξία τις ὑπόκειται, ἴσως ἕνεκα οὐχὶ ἀκριβοῦς μεταφράσεως ὅρου τινὸς λατινικοῦ (π.χ. in usum). Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ὁ Ἀπολλοφάνης λέγει ὅτι ἀφιέρωσε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ *διὰ τὰς ἀνάγκας* τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου τοῦ Σεβαστοῦ ὡς κτῆμα ἱερόν· ἀλλὰ κεῖται τὰς *χρίας* ἀπροθέτως (usum Augusti), ἔτι δὲ γράφεται τὸ *ει* διὰ τοῦ *ι*· τὸ τελευταῖον τοῦτο εὕρηται καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς (πρβ. *δεδανισμένων* ἐν τῇ εὐθὺς ἀνωτέρω παρατεθείσῃ ἐπιγραφῇ τῆς Ἐφέσου) μάλιστα δὲ τἀνάπαλιν, ἤτοι τὸ ῑ διὰ τοῦ *ει* ἐναλλασσόμενον συχνότατα.

Στίχ. 12-19. — Ἐντεῦθεν ἀπαριθμεῖ ὁ Ἀπολλοφάνης ἐπιμελέστατα καὶ ἐν πάσῃ ὑπαλληλικῇ ἀκριβείᾳ καὶ λεπτομερείᾳ τὰ περιεχόμενα τοῦ κτήματος αὐτοῦ. Εἶναι δὲ ἀξιολογώτατον τὸ ὅτι καὶ σήμερον ἐν Θεσσαλίᾳ αἱ αὐταὶ συνθῆκαι περὶ τῶν μεγάλων ὁπωσδήποτε ἰδιοκτησιῶν κρατοῦσιν, αἵτινες ἐκράτουν καὶ τότε, καίτοι παρῆλθον ἔκτοτε 1900 περίπου ἔτη. Ἐκ τούτου συμπεραίνομεν ὅτι ἡ διοίκησις τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος ἐν Θεσσαλίᾳ ἔχει τὰς ῥίζας οὐχὶ εἰς τὴν περίοδον τῆς Τουρκικῆς κατακτήσεως, ἀλλ' εἰς πολὺ παλαιοτέραν, τοὐλάχιστον τῶν πρώτων ῥωμαϊκῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων.

Τοῦτο ἀποδεικνύει ἡ σύγκρισις τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναγραφομένων πρὸς τὰ σήμερον κρατοῦντα: *κτῆσις* εἶναι τὸ νῦν *κτῆμα (χτῆμα)* ἢ *τσιφλίκι* καλούμενον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἔκτασις πεδινῆς μάλιστα γῆς (κάμπος), ἔχουσα ἐνίοτε λοφώδη γεωργήσιμον ἐπίσης γῆν (ῥεβένια) καὶ ὀρεινὴν δασώδη ἢ πεδινὴν βοσκήσιμον (λιβάδια), λογιζομένων ὡς πεδινῆς βοσκησίμου γῆς καὶ τῶν ἀγρῶν, οἵτινες ἀφίνονται ἄσπαρτοι (ὀργώματα) παρ' ἕκαστον ἔτος χάριν τῆς λεγομένης ἀγραναπαύσεως. Σπανιώτερον τὸ κτῆμα ἔχει ἀμπέλους καὶ καπνοφυτείας, καλλιεργουμένας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὑπὸ τῶν γεωργῶν (κολλήγων) δι' ἴδιον ἑαυτῶν λογαριασμόν, ἐν ᾧ ἄλλως ὁ γεωργὸς λαμβάνει τὸ ἥμισυ ἢ τὸ τρίτον τῶν προϊόντων ἐν γένει.

Περιέχει δὲ τὸ κτῆμα ἕνα ἢ πλείονας συνοικισμοὺς (χωριό)· ἂν οἱ κάτοικοι εἶναι μικροϊδιοκτῆται, τὸ χωρίον καλεῖται *κεφαλοχώρι* κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ τσιφλίκι. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου τοῦ ἰδιοκτήτου εἶναι ἢ γεωργοὶ μονίμως οἰκοῦντες ὡς κολλῆγοι ἢ βοηθοὶ (παρακεντέδες) καὶ καλούμενοι Καραγκούνιδες, ἢ ποιμένες διαχειμάζοντες μόνον καὶ καλούμενοι Σαρακατσᾶνοι ἢ Βλάχοι. Αἱ ὀνομασίαι αὗται φαίνονται τουρκικαί: διότι ***κὶρ-γκοὺν*** εἶναι ὁ μένων ἐν τῇ πεδιάδι, ἐν ᾧ ***κὶρ-κατσὰν*** ὁ φεύγων αὐτήν, ἤτοι ὁ οὐχὶ μονίμως οἰκῶν· διὰ τῶν λίαν χαρακτηριστικῶν τούτων φράσεων ἐδήλωσαν ἁδρομερῶς τοὺς κατοίκους οἱ Τοῦρκοι κατακτηταὶ τὸ κατ' ἀρχάς. Εἰς τὴν κοινὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἦτο εὔκολον νὰ μεταπέσῃ τὸ *Κιργκούνις* εἰς *Καραγκούνις*, οὐχὶ δὲ δύσκολον καὶ τὸ *Κιρκατσᾶνος* εἰς *(Καρα)Σαρακατσᾶνος* κατὰ συνήθη παρετυμολογίαν πρὸς τὸ γνώριμον καρά.

Ὁ ἰδιοκτήτης (ἀφεντικὸ) κατοικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔν τινι τῶν μεγάλων πόλεων τῆς Θεσσαλίας ἢ ἀλλαχοῦ, ὡς ὁ Ἀπολλοφάνης ἐν Λαρίσῃ, εἶναι ἀπόλυτος κύριος τῶν οἰκιῶν τοῦ χωρίου, δυνάμενος νὰ διώξῃ ἐξ αὐτῶν κατὰ βούλησιν τὸν γεωργὸν καὶ τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ· εἶναι ἄρα καὶ σήμερον οἱ γεωργοὶ ἁπλῶς εἰπεῖν *σώματα* (*τομάρια* πολλάκις καλούμενοι περιφρονητικῶς), ὡς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ· ἀλλὰ καὶ ἰδίους ὅλως ὑπηρέτας (ψυχογυιοὺς) ἔχει καὶ σήμερον ὁ ἰδιοκτήτης, ὄντας *σώματα* ἐπίσης.

Διατηρεῖ δὲ ὁ ἰδιοκτήτης, κατὰ κανόνα ἀνεξαίρετον σχεδόν, ἰδιαίτερον τμῆμα τοῦ κτήματος αὐτοῦ, τὸ ἄριστον ἐννοεῖται, ὅπερ καλλιεργεῖ δι' ἴδιον ἑαυτοῦ λογαριασμόν (κουλούκι)· πρὸς τοῦτο ἔχει καὶ ζῷα ἀροτήρια ἴδια, ἐν ᾧ καὶ τὰ τῶν γεωργῶν ἢ εἶναι ἑαυτοῦ ἢ ἐξωνητὰ λόγῳ δανείων· διατηρεῖ δ' οὐχὶ σπανίως καὶ ποίμνας ἰδίας αἰγῶν καὶ προβάτων, ἔχει ἵππους καὶ ἡμιόνους πρὸς ἰδίαν αὐτοῦ χρῆσιν, καὶ τρέφει μικρὰ ζῷα ὁμοίως. Ταῦτα πάντα εἶναι τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καλούμενα *θρέμματα*, ὧν σημειωτέον πλεῖστα ἔτρεφεν ἐξαιρετικῶς ἡ Φεραϊκὴ γῆ (*Liv.* 42, 56 διὰ τὸ 171 π. Χρ.).

Πρὸς τούτοις κέκτηται ἐν ἐπιφανεῖ τοῦ χωρίου ὁ ἰδιοκτήτης μεγάλην οἰκίαν (κονάκι ἢ ἐπιστασία) μετ' ἀποθηκῶν καὶ παραρτημάτων, ἐνέχουσαν πάντα τὰ χρειώδη πρὸς ἄνετον διαμονὴν καὶ ἐνίοτε εὐμαρῆ διαβίωσιν· ἐν αὐτῇ διαμένει ὁ ἀντιπρόσωπος αὐτοῦ (ἐπιστάτης), κατὰ δὲ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν συχνότατα καὶ αὐτός. Τοιαῦτά τινα πρέπει νὰ ὑπονοήσωμεν βεβαίως τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ λεγόμενα *ἔπιπλα*. Ἐννοεῖται ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης ἔχει

πολλὰ ἴδια ἄροτρα, μηχανὰς ἀλωνιστικάς, ἐργαλεῖα κηπουρικὰ καὶ ποικίλα ἄλλα ἀντικείμενα καὶ οἰκίσκους ἑκασταχοῦ πρὸς διαφύλαξιν αὐτῶν, διότι οἱ γεωργοὶ ἐκτὸς τοῦ ἀρότρου ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, καὶ οἱ θερισταὶ ἐκτὸς τοῦ δρεπάνου, οὐδὲν ἢ ἐλάχιστα ἔχουσι· ταῦτα βεβαίως εἶναι τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *προσόντα τῷ ἀγρῷ* λεγόμενα.

Τέλος ὀνομάζει ὁ Ἀπολλοφάνης καὶ *τἆλλα πάντα τὰ ὄντα ἐσόμενά τε.* Διὰ τούτων νοοῦνται πιθανῶς οἱ τυχὸν διατηρούμενοι σήμερον ἐν τῷ κτήματι καρποὶ πρὸς σποράν, ἔτι δὲ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἔτους καὶ τοῦ ἑπομένου, ἤτοι προϊόντα τῶν ἀγρῶν, ἀμνοί, ἔριφοι καὶ μόσχοι μέλλοντες νὰ γεννηθῶσιν ἐν τῷ μεταξύ. Καὶ σήμερον πωλουμένων ἢ ἐνοικιαζομένων κτημάτων πρωτίστη μέριμνα λαμβάνεται ἐν τοῖς συμβολαίοις πρὸς καθορισμὸν τοῦ εἰς τίνα καὶ κατὰ πόσην ἀναλογίαν θὰ ἀνήκωσι, τῷ ἰδιοκτήτῃ ἢ τῷ ἐνοικιαστῇ ἢ ἀγοραστῇ, καὶ ὑπὸ τίνας ὅρους, τὰ ἐν τῷ μεταξὺ προϊόντα τοῦ ἔτους. Περὶ τούτων προυνόησε καὶ ὁ Ἀπολλοφάνης, ἔμπειρος ὤν, πρὸς ἀποφυγὴν ἀμφισβητήσεων πρὸς τοὺς γεωργοὺς καὶ ποιμένας τοῦ κτήματος αὐτοῦ.

7

Στήλη μαρμάρου ὀλίγον ὑπομέλανος, ἄνω μὲν ἐλάχιστα, κάτω δὲ ἱκανῶς ἀποκεκομμένη· ἀνωτάτω διετηρήθη μέρος τοῦ ἁπλοῦ προέχοντος ἀετώματος· ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἡ στήλη εἶναι πλήρης ἀσβέστου. — Ὕψ. 0·463, πλάτ 0 396, πάχ. 0·095.

Εὑρέθη μετὰ τῶν ὑπ᾽ ἀριθ. *1* καὶ *4* καὶ ἐτέθη ἐν τῇ ἀρχαιολογικῇ Συλλογῇ Λαρίσης, ἔνθα νῦν εὑρίσκεται ὑπ᾽ ἀριθ. Εὑρετ. 470.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·015-0·029, διάστιχον 0·005-0·012. (Εἰκὼν 6).

Ἐκ τῶν ἀνορθογραφιῶν τοῦ χαράκτου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι τότε ἡ προφορὰ τοῦ Ο καὶ Ω ἦτο ἀδιάφορος, ἀλλὰ αἱ δίφθογγοι ΟΥ καὶ ΕΙ προεφέροντο ὄντως διφθόγγως, τὸ δὲ Η ὡς Ε.

Στίχ. 1-4. — Ταμίας *Πυλάδης* ἀναφέρεται ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λαμίας (IG IX² 72)· ἀλλὰ πρόκειται περὶ ἁπλῆς ὁμωνυμίας· διότι ἡ τελευταία αὕτη εἶναι λίαν προγενεστέρα, ἤτοι τοῦ 178-146 π Χρ.

Στίχ. 5-6. — Στρατηγὸς *Πολύκριτος* εἶναι γνω-

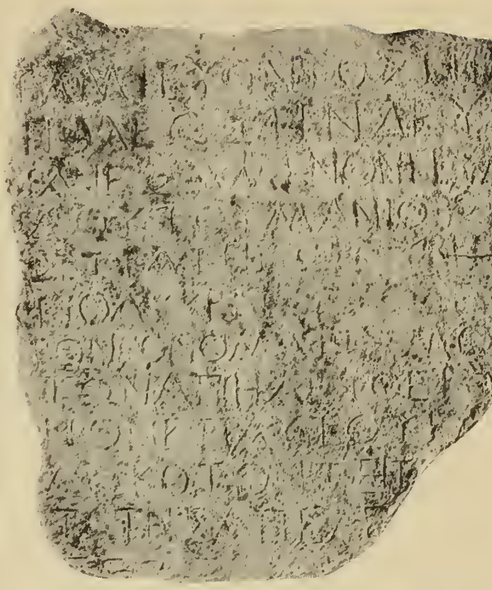

Εἰκὼν 6 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου).
Ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ Λαρίσης.

Ταμιεύοντος τῆς
πόλεως τὴν δευτέ-
ραν ἑξάμηνον Πυλά-
δου τοῦ Μανίου ἐν
5 στρατηγῶ Ῥωυβρίω
Πολυκρίτω τὸ δεύ[τε-
ρον· ὀνοματισμὸς
τῶν ἀπηλευθερο[μέ-
νον ἐπ᾽ αὐτοῦ κ[αὶ δε-
10 δωκότον τῆ π[όλει
τὰ τῆς ἀπελε[υθερώ-
σε[ως δηνάρι]α [κβ<᾽:

στὸς ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Ὑπάτης (19) ὡς τὸ πρῶτον ἄρξας, ἔτι δὲ *Φλάβιος* (οὐχὶ Φλάκκος) *Πολύκριτος* ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς Κραννῶνος ἴσως (256) ὡς τὸ δεύτερον ἄρξας· ἂν ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις ἐπιγραφαῖς πρόκειται περὶ ἑνὸς στρατηγοῦ, εἶναι ἀβέβαιον, δυνατὸν ὅμως.

Ἀλλ᾽ ἐπὶ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῆς φέρεται *Ῥούβριος Πολύκριτος*, ὅστις δὲν δύναται βεβαίως νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Κραννῶνος, ὡς δῆθεν Φλάβιος Ῥούβριος Πολύκριτος, ἐν ᾧ πρὸς τὸν τῆς Ὑπάτης ἠδύνατο νὰ εἶναι ὁ αὐτός, ἂν δὲν ἐκώλυε τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων. Ὁ *Kern* καὶ *Kroog,* de foederis Thessalorum praetoribus σελ. 37 ταυτίζουσι τὸν Πολύκριτον τῆς Ὑπάτης πρὸς τὸν Φλάβιον Πολύκριτον τῆς Κραννῶνος ἀλλὰ

τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων δεικνύει ὅτι ὁ τῆς Ὑπάτης εἶναι πολὺ προγενέστερος τοῦ τε Φλαβίου Πολυκρίτου καὶ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ Εὐδιότου. Πάντως καὶ οἱ τρεῖς ἢ οἱ δύο οὗτοι Πολύκριτοι φαίνονται συγγενεῖς.

Ἐν ἐπιγραφῇ τῶν Κυρετιέων (343) ὀρθῶς συνεπλήρωσεν ἐν ult. add. XIII 343 ὁ Kern τὸ ΕΝΣΤ διὰ τοῦ *ἐν στ[ρατηγῷ (δεῖνι) | τὸ β´* κτλ. (τὸν δεύτερον στίχον συνεπληρώσαμεν ἡμεῖς) ὡς ἐκ τῶν συμφραζομένων καὶ πολλῶν παραδειγμάτων ὁμοίων (547. 548. 560. 1297 κλ.) συμπεραίνομεν.

Στίχ. 7. — Ἡ λέξις *ὀνοματισμὸς* εἶναι ἀθησαύριστος, ἐκ τοῦ ὀνοματίζω γενομένη, ὅπερ ἀπαντᾷ παρὰ Γαληνῷ. Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Λαρίσης (542· κεῖται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ Λαρίσης· ἀριθ. Εὑρετ. 469) συνεπλήρωσεν ὁ Wilamowitz *ἀπολο]γισμὸς τῶν ἀπη[λευθερω]μένων* καὶ παρακατιὼν *τοὺς τῆς] ἀπελευθερώσ[εως ιε´ | στατῆρα]ς*. Ἀμφότεραι αἱ συμπληρώσεις εἶναι ἐσφαλμέναι καὶ ὀφείλονται εἰς ἀνακριβῆ λῆψιν ἐκτύπων, πρὶν πλυθῶσι καλῶς τὰ γράμματα· διότι τὸ Γ τοῦ *ἀπολογισμὸς* εἶναι Τ, τὸ δὲ τελικὸν Σ τοῦ *στατῆρας* εἶναι ὑπόλοιπον < τοῦ ½ δηλοῦντος. Συμπληρωτέον ἄρα *ὀνομα]τισμὸς* κτλ. καὶ *τὰ τῆς] ἀπελευθερώσ[εως δη]νάρια κβ]<´*[1]. Ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ τῆς Λαρίσης (560), ἣν ἐκομίσαμεν τῷ 1910 εἰς Βόλον (ἀριθ. Εὑρετ. Υ 529) συνεπλήρωσεν ὁ Γ. Ζηκίδης (*Ἀρχ. Ἐφ.* 1901 σελ. 135) *ὀ]νόματι σι . . .* καὶ ὁ Kern *ἐν ὀ]νόματι* ἀμφιβάλλων. Κατὰ τὴν παρατιθεμένην εἰκόνα 7 δύνανταί τινα ἔτι νὰ συμπληρωθῶσιν ἀσφαλῶς ὡς ἑξῆς, ἐκτὸς τῶν ὅσων ἤδη συνεπλήρωσε καλῶς ὁ *Kern* καὶ ὁ *Rensch* ἔ. ἄ. 88.

Σημειωτέον δ' ὅτι ἐξέπεσον λέξεις τινὲς ἐν IG IX² 19₂ (πρβ. *Rensch*, ἔ. ἄ. 69) γραπτέον: *ἀναγραφὴ τῶν ἐπ' α]ὐτῷ ἀπελευθέρων ⟨τῶν δεδωκότων⟩ τὸ τῆς στηλογρα[φίας ἀργύριον]* κτλ..

8

Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου συμπαγοῦς, ἀκέραιος, πλὴν ἄνω καὶ κάτω κατὰ τὴν ἀριστερὰν γωνίαν ἀποκοπῆς καί που μικρᾶς ἐλλείψεως κατὰ τὴν

[1] Εἴχομεν γράψει τὰ ἀνωτέρω τῷ 1909 ἤδη, ὁπότε εὐχαρίστως εἴδομεν ὅτι ὁ *G. Rensch* ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ἀξιολόγῳ πραγματείᾳ αὐτοῦ σελ. 87 κέ. συνεπλήρωσεν ὁμοίως *ὀνοματισμὸς* καὶ ἐν 542 καὶ ἐν 1115 καὶ ἐν 560.

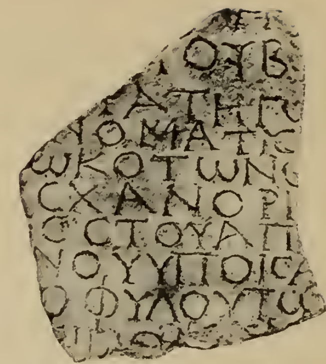

5

10

Εἰκὼν 7 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου).
Ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ Λαρίσης (IG IX² 560).

[ταμιεύοντος τῆς πόλεως κτλ.]
δεῖνος] τοῦ Β [. . (*πατρικὸν*)
ἐν στ]ρατηγῶ [*δεῖνι* . . .
ὀ]νοματισ[μὸς τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἀπη-
5 λευθερωμένων καὶ δεδ]ωκότων [στατῆρας ιε´ κτλ.

ἄνω στενὴν ἕδραν· πολλαχοῦ τῆς ἐπιφανείας ἀπετρίβη καὶ ἐφθάρη, ἰδίως δεξιά. — Ὕψος 0·765, πλάτ. ἄνω 0·327, κάτω 0·312· ἐκ τούτου δεικνύεται τὸ ἀνώμαλον καὶ ἀμελὲς τῆς κατασκευῆς (πρβ. ἀριθ. *6*)· πάχ. 0·07.

Εὑρέθη τῷ 1909 εἰς τὰ θεμέλια τῆς παρὰ τὴν πλατεῖαν Θέμιδος τῆς Λαρίσης ἀνεγειρομένης οἰκίας Μποσινιώτου. Ἐκομίσαμεν δ' αὐτὴν εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρετ. Α 669).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως, ἐνιαχοῦ λίαν ἀβαθῶς, καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς. Ὑψ. γραμμ. 0·017-0·026, διάστιχ. 0·006-0·015 (Εἰκὼν 8).

Στίχ. 1-3. — Δὲν εἶναι τοῦ συνηθεστέρου τύπου ἡ τοιαύτη ἀναγραφὴ τοῦ ταμίου (πρβ. ἀρ. 7).

Στίχ. 5. — *Ἀργεῖον* στρατηγὸν τῶν Θεσσαλῶν ἐγινώσκομεν ἐξ ἐπιγραφῶν τῆς Δολίχης καὶ Ὀλοοσσῶνος (IG IX² 1268 18. 22. 36. 1302) στρατηγήσαντα δὶς ἐπὶ Κοκκηΐου Λύκου· νῦν μανθάνομεν τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. — Ἡ λέξις *ἀναγραφή*, ἀνάλογος πρὸς τὸν ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐπιγραφῇ ὀνοματισμόν, εὕρηται καὶ ἐπὶ ἄλλων ἐπιγραφῶν (547· ἐν 546 *ἀνέγραψεν* ὁ ταμίας· πρβ. *Rensch*, ἔ. ἄ. 69-70).

Στίχ. 10. — Καίτοι ἐνταῦθα ἀναφέρονται οἱ παλαιότερον συνήθεις *στατῆρες ιε´*, ἐν τέλει μετατρέπονται εἰς *δηνάρια κβ<´*· τὸ αὐτὸ εὕρηται καὶ ἐπὶ ἄλλων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν, τῆς ἀντιστοίχου

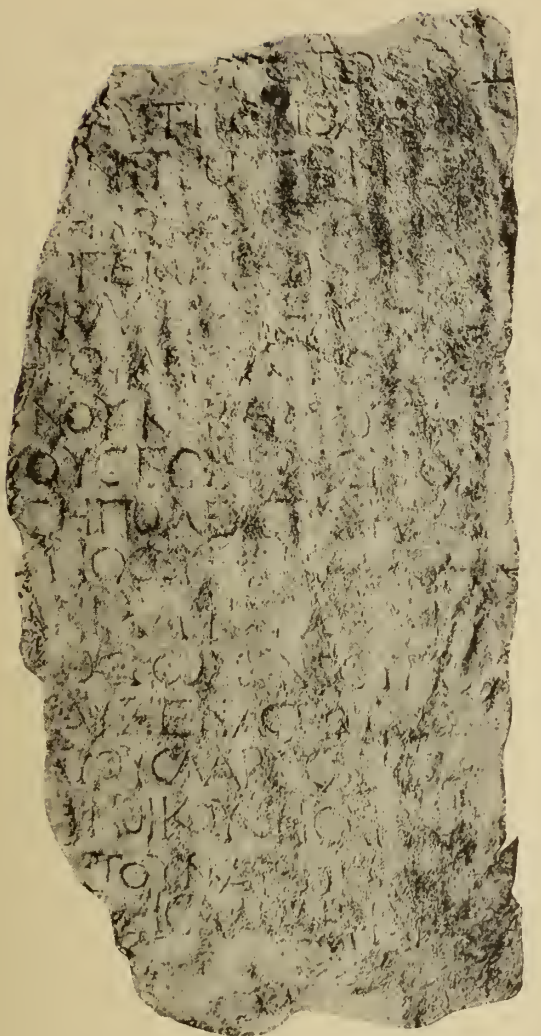

Εἰκὼν 8 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου). Ἀπελευθερωτικὴ ἐπιγραφὴ Λαρίσης.

[ἐπὶ *δεῖνος* τοῦ *δεῖ-*]
νος, τοῦ γεγ]ονότος τ[α-
μί]ου τῆς πολεω[ς
τὴ]ν πρώτην ἑξ[ά-
μ]ηνον ἐν [στ]ρ[α]τη[γῶ
5 Ἀ]ργείω Φί[λ]ων[ος· ἀνα-
γ]ραφὴ ἀ[π]ελευ[θέρου ἐπ' αὐ-
τ]οῦ ἀπηλ[ευθερωμέ-
νου καὶ [δ]ε[δ]ω[κ]ό[τος τ-
οὺς γειν[ομένου]ς
10 τ]ῇ πόλε[ι] στ[ατ]ῆρ[ας ιε'· μη-
νὸς Ἑρ[μ]α[ίου νουμη-
ν[ίαι] Χρη[σ]τ[ᾶς] ὁ [ἀπ]η[λευ-
θερωμένος ὑ[πὸ Πο-
λυξένας τῆς Φιλ[οκρ-
15 άτους Λαρεισαίο[υ, τῆς
συ]νοικούσης με[τ]α [Φ-
ορ]τουνάτω Γ[αΐω
Λαρεισαίω· δην[άρια κβ<'
(κενὸν ὕψ. 0·17)

τιμῆς ὁρισθείσης οὕτως ἐπισήμως, ἤτοι *κατὰ τὸ διόρθωμα* (415 53 καὶ 349b. 302a 3). Παραδόξως εὕρηνται στατῆρες καὶ εἰς ἐπιγραφὴν λίαν μεταγενεστέραν, σύγχρονον σχεδὸν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος (546 9), τοῦ 131-132 μ.Χρ.. Βλ. περὶ τούτων εὐρύτερον *Rensch*, ἔ. ἀ. 92 ἑξ.

Στίχ. 11. — Ὁ μὴν *Ἑρμαῖος* ἦτο τῆς πρώτης ἑξαμήνου κατὰ τὸν στίχ. 3, ὁ πέμπτος πιθανῶς παρὰ Θεσσαλοῖς καὶ Περραιβοῖς (IG IX² σ. 320)· ἡ δὲ νουμηνία ἀπαντᾷ καὶ ἀλλαχοῦ (π. χ. 556).

Στίχ. 12. — Τὸ ὄνομα *Χρηστᾶς* εἶναι νέον· δυνατὸν νὰ ἔκειτο ἁπλῶς Χρητᾶς, καίπερ ἀπίθανον. Χρήστα καὶ Χρῆστος εὕρηνται ἐν 415. 910.

Στίχ. 16-17. — Ἡ *μετὰ* πρόθεσις συνετάχθη μετὰ δοτικῆς κατ' ἀναλογίαν τῆς *σύν*, ἢ εἶναι περιττή, ἀντιστοιχοῦσα πρὸς τὴν σημερινὴν πρόθεσιν *μέ*, ἕνεκα τοῦ συνοικεῖν. Ὁ δὲ Φορτουνᾶτος ἢ ἦτο *Γαΐου* υἱός, ἢ Γάιος Φορτουνᾶτος, γραφέντων ἀντιστρόφως τῶν ὀνομάτων αὐτοῦ ἑλληνικώτερον, ὡς εἴπομεν ἐν ἀριθ. *3*.

9

Στήλη ἐπιτύμβιος μαρμάρου ὑπομέλανος, ἀκέραιος· ἄνω λήγει εἰς ἁπλοῦν προέχον ἀέτωμα. — Ὕψ. 1·26, πλ. 0·395, πάχ. 0·15.

Εὑρέθη ἐν κατεδαφιζομένῳ τζαμίῳ τῆς συνοικίας Ἑβραΐϊκα τῆς Λαρίσης καὶ ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Ἠλία Ἐσδρᾶ, κομισθεῖσα ὑφ' ἡμῶν τῷ 1910 εἰς τὸ φρούριον Λαρίσης (ἀριθ. Εὑρετ. 319).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·013-0·02, διάστιχ. 0·015:

ΜΕΛΙΣΣΑ Μέλισσα
ΦΙΛΟΥΝΕΙΑ Φιλουνε·α

Τὸ ὑπ' αὐτὴν διάστημα θὰ κατείχετο ὑπὸ *γραπτῆς* παραστάσεως, ὡς συμβαίνει ἐν ταῖς στήλαις τῶν Παγασῶν (πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1908 σελ. 53-54 καὶ τὰ ἐμὰ *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* I σελ. 206 κέ.), ἐξαφανισθείσης, ὑφ' ἣν ἐχαράχθη ὁμοίως διὰ μικροτέρων γραμμάτων ὕψ. 0·009-0·014 τὸ σύνηθες:

ΕΡΜΑΟΥ ΧΘΟΝΙΟΥ Ἑρμάου Χθονίου

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται μεταξὺ τῆς Δ' καὶ Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

10

Ὁμοία στήλη, μετὰ τῆς προηγουμένης εὑρεθεῖσα καὶ μετακομισθεῖσα (ἀριθ. Εὑρετ. 267)· τὸ ἄνω τρίτον περίπου αὐτῆς ἐλλείπει ἀποκοπέν· πολλαχοῦ φέρει ὑπόλοιπα ἀσβεστοκονιάματος. — Ὕψ. 0·72, πλάτ. 0·48, πάχ. 0·10.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·02, διάστιχ. 0·008.

....ΥΛΛΛ	....]υλλ(α)
..ΙΘΙΠΠΕΙΑ	Πε]ιθιππεία

Τὸ πρῶτον ὄνομα ἠδύνατο νὰ εἶναι *Κράτυλλα, Θράσυλλα* κττ. Τοῦ δευτέρου, παρὰ τὸ *Πείθιππος*, ἡ συμπλήρωσις ὀφείλεται τῷ Λεονάρδῳ, διότι ἡμεῖς ἐθεωροῦμεν δυνατὸν καὶ τὸ ...*Σ*]*ιθιππεία*. Τὸ ὄνομα *Πείθιππος* θὰ ἦτο νέον ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν θὰ ὑπῆρχε γραπτὴ παράστασις ἐξαφανισθεῖσα, ὡς ἐν τῇ προηγουμένῃ στήλῃ, ἧς αὕτη εἶναι ὀλίγον νεωτέρα.

11

Ὁμοία στήλη μαρμάρου λίαν ὑπομέλανος, δεξιὰ μόνον ἀκέραιος καὶ ὄπισθεν ἀπεσχισμένη, πλήρης δὲ ἀσβεστοκονιάματος· ἄνω ἐσώθη τι τοῦ προέχοντος ἁπλοῦ ἀετώματος — Ὕψος 0·26, πλ. 0·367 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0.40), πάχ. 0·07

Εὑρέθη ἐν τῇ προσθίᾳ βεβυσμένῃ θύρᾳ τοῦ φρουρίου Λαρίσης, ἣν ἀνεῴξαμεν τῷ 1910, καὶ διατηρεῖται ἐν τῇ ἐκεῖ ἀρχαιολογικῇ Συλλογῇ (ἀριθ. Εὑρετ. 127).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·009-0·013, διάστιχ. 0·012:

.....ΣΝΙΚΑΡΧΕΙΟΣ	ΠΥΡΡΙΧΑ
........ΧΑΙΡΕ	ΠΥΡΡΙΧΕΙΑ

Πύρριχ;]ος Νικάρχειος	Πυρρίχα
χρηστὸς] χαῖρε	Πυρριχεία.

Θὰ ἦσαν δὲ οὗτοι πατὴρ καὶ θυγάτηρ, ἢ σύζυγοι, τῆς γυναικὸς προσφωνουμένης κατὰ τὸ σύνηθες πατρόθεν (πρβ. *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* Ι σ. 351). Υἱοὶ Νικάρχου ἀπαντῶσιν ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Λαρίσης [1], ἐν ᾧ τό τε *Πύρριχος* καὶ τὸ *Πυρρίχα* εἶναι ὀνόματα νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανιζόμενα ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται ἐντὸς τῆς Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

12

Ὁμοία στήλη μαρμάρου λευκοφαίου, δεξιὰ μόνον ἀκέραιος· ἄνω διετηρήθη ὀλίγον τι ἀνθεμίου οὐχὶ ἐντέχνως γεγλυμμένου. — Ὕψ. 0·34, πλάτ. 0·49 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0·54), πάχ. 0·15.

Εὑρέθη μετὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. *3* καὶ ἐκομίσθη τῷ 1910 εἰς τὸ φρούριον Λαρίσης (ἀρ. Εὑρετ. 169).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γρ. 0·011-0.022, διάστ. 0.012-0·017:

.ΑΡΜΕΝΙΣΚΟΣΔΙΚΑΙΟ ΧΑΙΡΕ
....ΑΠΑΡΜΕΝΙΣΚΟΥ

Π]αρμενίσκος Δικαίο[υ] χαῖρε·
ἡ δεῖνα..]α Παρμενί[σ]κου

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθη ἀνωτάτω ἴχνος τοῦ ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένου δεξιοῦ ῥόδακος.

Ὁ δεύτερος στίχος φαίνεται ὅτι ἐγράφη ἔτη τινὰ κατόπιν τοῦ πρώτου, ὅτε ἀπέθανε καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ πατρὸς ἡ θυγάτηρ τοῦ Παρμενίσκου. Τὰ δὲ ὀνόματα εἶναι κοινά. Μόνον τὸ *Δικαῖος*, ὅπερ οὕτω καὶ σήμερον τονίζεται παρὰ τῷ λαῷ, ἀγνοοῦμεν διατί θέλει *Δίκαιος* ὁ Hiller.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι οἱ τῆς προηγουμένης.

13

Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἀκέραιος πλὴν ἄνω ἀποκοπῆς καὶ νεωτερικῆς ἐξισώσεως διὰ τῆς σφύρας. — Ὕψος 1.12, πλάτ. 0·535, πάχ. 0·14.

Εὑρέθη παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀχιλλείου ἐπὶ τοῦ φρουρίου καὶ ἐκομίσθη εἰς τὴν Συλλογὴν Λαρίσης τῷ 1910 (ἀριθ. Εὑρετ. 317).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·03-0·05, διάστιχ. 0·06:

[1] IG IX² 536 στ. 11. 18 *Ἀστόδαμος* λειτορεύων καὶ *Ἀχι-* (ἢ *Λυ*[κ) νικητής· ἀλλ' οἱ χρόνοι αὐτῶν εἶναι πολὺ νεώτεροι τῶν τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῆς. Ἔν τινι ἐπιγραφῇ τοῦ Ἄντρου τῶν Νυμφῶν Ὄσσης (BSA 1908/9 σελ. 247) φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε *Πυρίχα*. *Ἐτυπ 7.3.11.*

—	ὁ δεῖνα . . .]ς
ΚΑΙ.ΑΡΕΣΚΟΥΣΑ	καὶ Ἀρέσκουσα
ΣΩΣΑΝ.. Ο	Σώσαν[δρ]ο[ν
ΤΟΝΥΟΝΗΡΩΣΧΑ	τὸν ὑόν ἥρως χα[ῖ-
5 ΡΕ	5 ρε.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑπάρχει βάθυσμα ὀρθογώνιον, ἐφ' οὗ παρίσταται βαναύσως ἀναγεγλυμμένος ἱππεὺς πρὸς δεξιά, οὗ ἐνώπιον ὑπάρχει βωμὸς καὶ παρ' αὐτὸν δένδρον, κατὰ τὸν συνηθέστατον τύπον τῶν μεταγενεστέρων ἐπιτυμβίων στηλῶν. Ὑπὸ τὴν παράστασιν ὑπάρχει ἐγχάρακτος ἑρμῆς Ἑρμοῦ Χθονίου. Ἀμφότερα τὰ ὀνόματα ἀπαντῶσιν ἐν Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Οἱ χρόνοι αὐτῆς φαίνονται νεώτεροι τῆς Α' μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

14

Ὁμοία στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος· ἄνω φαίνεται ὅτι ἔληγεν εἰς ἀέτωμα. — Ὕψ. 0·74, πλ. 0·44, πάχ. 0·15.

Εὑρέθη ἔν τινι κατεδαφιζομένῳ κλιβάνῳ ὑπὸ τὸν Ἅγιον Ἀχίλλειον τῷ 1909 καὶ μετεκομίσθη εἰς τὸ φρούριον Λαρίσης (ἀριθ. Εὑρετ. 243).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως μὲν καὶ ἀμελέστατα ἡ τῶν τριῶν πρώτων στίχων (ὕψ. γραμμ. 0·02-0·04), ἐπιμελέστερον δὲ ὑπ' ἄλλης χειρὸς ἔτη τινὰ κατόπιν, ὡς ἐν ἀριθ. *12*, ἡ τῶν λοιπῶν (ὕψ. γρμ. 0·03-0·038, διάστ. 0·01).

ΜΑΞΙΜΟΣ	Μάξιμος
ΜΑΞΙΜΟΥΛΑΩ	Μαξίμου λαῷ
ΧΑΙΡΙΝ	χαίριν.
ΕΥΚΡΑΤΕΑΕΥΚ	Εὐκρατέα Εὐκ-
5 ΡΑΤΟΥΣΜΑΞΙ	5 ράτους, Μαξί-
ΜΟΥΣΓΡΝΗΑΥΤΟΥ	μου⟨ς⟩ γυνή· (ἡ) αὐτοῦ
ΓΥΝΑΙΚΑΤΩΛΑ	γυναῖκα τῷ λα-
Ω	ῷ
ΧΛΙΡΙΝ	χ(α)ιριν.

Πολλαχοῦ ὑπάρχουσι διορθώσεις τῶν γραμμάτων ὑπὸ τοῦ χαράκτου, ὅστις ἐν στ. 6 εἶναι ἄδηλον τί ἠθέλησε νὰ γράψῃ· διότι καὶ *τήν*, *σὺν τῇ* καὶ *γυνὴ* ἢ *δὲ γυνὴ* δύναται νὰ εἰκασθῇ. Φαίνεται ὅτι τὸ ἐν στ. 7 *γυναίκα* εἶναι ὀνομαστικῆς πτώσεως κατὰ τὸν νῦν παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει τύπον.

Τὸ ὄνομα ***Εὐκρατέα*** (Εὐκράτεια· πρβ. *βαρέα* = *βαρεῖα* κ.τ.τ. τοῦ μεταγενεστέρου Ἑλληνισμοῦ) εἶναι ὄνομα νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντῶν ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται ἐντὸς τῆς Γ' μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ προσφώνησις (*τῷ*) *λαῷ χαίρειν* εἶναι λίαν συχνὴ ἐν Λαρίσῃ· θεωρεῖται δὲ τοῦτο συνήθεια τῶν Ἰουδαίων· πρβ. *Dittenberger*, Syll.² 897 2.

15

Ὁμοία στήλη τῇ προηγουμένῃ, πανταχόθεν ἀποκεκομμένη. — Ὕψ. 0·30, πλάτ. 0·28, πάχ. 0·06.

Εὑρέθη μετὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. *9* καὶ ἐκομίσθη εἰς τὸ φρούριον Λαρίσης (ἀριθ. Εὑρετ. 110).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη λίαν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπὶ ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος· ὕψ. γραμμ. 0·018-0·033, διάστ. 0·012.

. . . . ΝΝΟΝΤΟ.Ο . .
. . . ΝΜΝΙΑΣΧΑΓ . .
. . ΩΣΧΡΗ C . . .

ὁ (ἡ) δεῖνα α]ννον τ[ὸν ἑαυτοῦ(ῆς)
ὑό]ν μνίας χά[ριν.
ἥρ]ως χρησ[τὲ χαῖρε.

Τὸ ὄνομα εἶναι ῥωμαϊκὸν πιθανώτατα. Τὴν συμπλήρωσιν *ὑὸν* ἀντὶ σύμβιον, ἄνδραν κττ. θεωρεῖ πιθανωτέραν ὁ Λεονάρδος, διότι καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ 3ου στίχου δύο ἢ τρία ἐλλείπουσι γράμματα.

Πρὸ τοῦ τελευταίου γράμματος τοῦ τρίτου στίχου ὑπάρχει ἀβαθῶς κεχαραγμένη κατενώπιον κεφαλή, νεανικοῦ ἑρμοῦ Ἑρμοῦ Χθονίου πιθανῶς, μετὰ κόμης πλουσιωτάτης, δηλωθείσης διὰ χαραγῶν βαναύσως οὕτως, ὥστε νὰ προσδίδῃ τι τὸ ἄγριον εἰς τὴν φυσιογνωμίαν.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι οἱ τῆς προηγουμένης.

16

Ὁμοία στήλη κάτω μόνον οὐχὶ πολὺ ἀποκεκομμένη καὶ εἰς τὰς ἀκμὰς τῆς ἐπιφανείας ἀποτετριμμένη· ἄνω λήγει κυκλοτερῶς ὡς εἰς ἀνθέμιον, ἐφ' οὗ τοῦ μέσου ὑπάρχει ἀνάγλυφος ῥόδαξ πρόστυπος. — Ὕψ. 0·91, πλ. 0·42, πάχ. 0·335.

Εὑρέθη παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀχίλλειον ἐν τῷ ὑπογείῳ τῆς οἰκίας Παναγοῦ, ἔνθα καὶ νῦν εὑρίσκεται, διότι ἐκ τῆς μεγάλης βαρύτητος τοῦ λίθου

καὶ τοῦ στενοῦ τοῦ χώρου καὶ τῆς θύρας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξαγάγωμεν αὐτὴν ἐκεῖθεν. Τὴν ὕπαρξιν αὐτῆς ὑπέδειξεν ἡμῖν ὁ καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Λαρίσης κ. Ἀχιλλ. Τζάρτζανος, ὅστις μεγάλας φροντίδας καταβάλλει πρὸς διάσωσιν τῶν ἐκεῖ ἀνακαλυπτομένων ἀρχαιοτήτων· εἶπε δ᾽ ἡμῖν ὅτι ἐδημοσίευσε σημείωμά τι περὶ αὐτῆς ἐν τῇ ἐφημερίδι *Σάλπιγγι*, ὅπερ δὲν κατωρθώσαμεν νὰ ἴδωμεν (πρβ. ἀριθμ. *2*). Ἀντεγράψαμεν αὐτὴν τῷ 1906.

Ἐχαράχθη δὲ ἡ ἐπιγραφὴ βαθέως καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ., φερόντων ἐλαφροὺς ἀκρεμόνας, 0·05:

ΣΠΕΝΔΟΝΤΙ	Σπένδοντι
ΟΡΧΗΣΤΗ	ὀρχηστῇ·
ΡΕΠΕΝΤΙΝΟΣ	Ῥεπεντῖνος
ΠΡΟΝΙΣΘΩΤΗ⁻	Προ(μ)ισθωτὴ[ς.

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν διετηρήθη τὸ ἄνω ἥμισυ ἐγχαράκτου ἑρμοῦ Ἑρμοῦ Χθονίου.

Πρόκειται περὶ ἐπιτυμβίου στήλης διὰ τὸν ἀποθανόντα ὀρχηστὴν Σπένδοντα, ἣν ἀνέθηκεν ὁ προμισθωτὴς Ῥεπεντῖνος· ἦτο δὲ ὁ Σπένδων ὀρχηστὴς ἐν τῷ παρακειμένῳ θεάτρῳ. ***Προμισθωτὴς*** εἶναι ὁ *θεατρώνης*, ἢ ὁ locator (a scena ἢ scenicorum), ὅστις ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Μακεδονίας *(Heuzey,* Mission en Macéd. σελ. 147) καλεῖται ὁμοίως promisthota· ἀντιστοιχεῖ δὲ πρὸς τὸν σήμερον διευθυντὴν τοῦ θεάτρου· ἡ λέξις εἶναι ἀθησαύριστος. Τὸ Repentinus δὲ εἶναι τῶν οὐχὶ συνήθων ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων.

17

Ὁμοία στήλη σχεδὸν ἀκέραιος· ἄνω λήγει ὡς εἰς ἀέτωμα, ἐφ᾽ οὗ ὑπάρχει ἀναγεγλυμμένος ῥόδαξ ἢ ἀσπίς.—Ὕψ. 0·53, πλ. 0·218, πάχ. 0·14.

Εὕρομεν αὐτὴν τῷ 1906 ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Ἰωάννου Κοτζάμπαση καὶ μετεκομίσαμεν εἰς τὸ φρούριον (ἀριθ. Εὑρετ. 115;).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·02:

ΓΑΕΙΕΣΩΛΦΙΚΙΟ.	Γάειε Σωλφικίο[υ
ΗΡΩΣΧΡΗΣΤΕ	ἥρως χρηστὲ
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

Ὑπ᾽ αὐτὴν ὑπάρχει ἐγχάρακτος ἑρμῆς Ἑρμοῦ Χθονίου.

Ἡ γραφὴ τοῦ πρώτου ὀνόματος οὕτω νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ· περίεργος εἶναι ἡ προφορὰ τοῦ Sulpicius, οὗ τὸ ὄνομα εὑρέθη καὶ ἐπὶ ἄλλων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται κατὰ τὴν Β′-Α′ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα.

18

Ὁμοία στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ἀκέραιος· ἄνω λήγει εἰς ὀξὺ ἀέτωμα μετ᾽ ἀκρωτηρίων ὁμοίως ὀξέων.—Ὕψ. 0·82, πλ. 0·275, πάχ. 0·11.

Εὑρέθη τὸν Μάϊον τοῦ 1906 ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας εἴς τι *χάνι τοῦ Ζέγα Γενῆ Σεβδᾶ* ἐν τῇ συνοικίᾳ Λαρίσης Σακαντζίδικα [1] καὶ ἐκομίσθη εἰς τὸ φρούριον (ἀριθ. Εὑρετ. 390).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·02-0·033:

ꟿΕΝΑΝΔΡΟC	Μένανδρος
ΛΑωΧΑΙ	λαῷ χαί-
ΡΙΝ	ριν.

Περὶ τῆς προσφωνήσεως βλ. ἄνω σελ. 370. Οἱ χρόνοι αὐτῆς κεῖνται ἐντὸς τῆς Β′-Γ′ μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

19

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου μετὰ τῆς προηγουμένης εὑρεθεῖσα καὶ μετακομισθεῖσα, ἄνω δεξιὰ ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει ὡς ἡ προηγουμένη — Ὕψ. 0·78, πλ. 0 39, πάχ. 0·08 (ἀριθ. Εὑρετ. 258).

Φέρει βαναύσως ἀναγεγλυμμένον ἱππέα πρὸς δεξιὰ τοῦ τύπου τῆς ἄνω ὑπ᾽ ἀριθ. *13* στήλης καὶ ὑπ᾽ αὐτὸν ἀμελῶς κεχαραγμένην τὴν ἐπιγραφὴν περὶ ἐγχάρακτον ἑρμῆν Ἑρμοῦ Χθονίου· ὕψ. γρμ. 0·02-0·03, βάθος ἀναγλύφου 0·01:

ΑΓΑΘΟΒΟΥΛΑ
CωΤΑΤωΙΔΙ
ωΑΝΔΡΙ ꟿΝΕΙΑC
ΧΑΡΙΝ ΗΡωC Χ
ΡΗCΤΕ Χ ΑΙ ΡΕ

[1] Ἐν τῇ ἐφημερίδι τῶν Ἀθηνῶν «Χρόνος» τῆς 6ης Ἰουνίου 1906 λέγεται ὅτι εὑρέθη μετὰ τῆς κατωτέρω *κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων οἰκοδομῆς τινος κειμένης ὄπισθεν τῆς πλατείας τῶν Ἀνακτόρων.*

Ἀγαθοβούλα
Σωτᾶ τῶ ἰδί-
ω ἀνδρί· μνείας
χάριν· ἥρως χ-
ρηστὲ χαῖρε.

Τὸ *Ἀγαθοβούλα* νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς.

Οἱ χρόνοι αὐτῆς εἶναι οἱ τῆς προηγουμένης.

20

Τμῆμα ἐκ βάθρου ἀναθήματός τινος πιθανῶς, λευκοῦ μαρμάρου, πανταχόθεν ἀποκεκομμένον καὶ ἀπεσχισμένον· ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ἐπιφανείας φέρει γεισοειδῆ ἐξόγκωσιν ἀπεσχισμένην τὰ πολλά, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω εἶναι ἁδρότερον εἰργασμένον διὰ τῆς σφύρας. Ἦτο πλῆρες ἀσβεστοκονιάματος ἐκ νεωτερικῆς χρήσεως.—Ὕψ. 0·055, πλ. 0·28, πάχ. 0·23.

Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ φύλακος τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν τῷ τζαμίῳ Ὀμέρ, ὡς λέγει, ὅπου αἱ ἄνω ὑπ' ἀρ. *1. 4. 7*, καθ' ὃν χρόνον ἡμεῖς ἀπουσιάζομεν ἀπὸ τῆς Λαρίσης τῷ 1906, ἐκομίσθη δὲ τῷ 1910 εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (ἀριθ. Εὑρετ. Υ 526).

Φέρει ὑπὸ τὴν γεισοειδῆ ἐξόγκωσιν ἐπιγραφὴν βαθέως καὶ ἐπιμελῶς κεχαραγμένην· ὕψ. γραμμ. 0·015-0·02· τὰ ὑπὲρ τὴν ἐπιγραφὴν ἔμφασιν γραμμάτων ἔχοντα χαράγματα εἶναι τυχαῖα· ἀρχὴ ἄρα τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι τὰ κατωτέρω, ἂν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι στίχοι:

.. ʼΤΕΙΣΠΑΡΜΟΝΙ﹂....

...κρά]τεις Παρμονί[δαιος.

Περὶ τοῦ διαλεκτικοῦ τύπου *-τεις* βλ. ἄνω ἀρ. *4*, σελ. 351. Τοῦ αὐτοῦ ἐπωνύμου καὶ τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων, ἤτοι τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τῆς Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, εὑρέθησαν καὶ ἄλλων τὰ αὐτὰ ὀνόματα ἐν ἐπιγραφαῖς τῆς Λαρίσης (IG IX² 517 86. 562 2. 688).

21

Μικρὸν βάθρον λευκοῦ μαρμάρου, εὑρισκόμενον τῷ 1906 ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου τῆς παρὰ τὴν ἀκρόπολιν Λαρίσης ὁδοῦ Φιλελλήνων, ὅπου τὰ σιδηρουργεῖα· δὲν εἴδομεν αὐτὸ ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν.—Ὕψ. 0·23, πλ. 0·45.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·04:

ΑΙ'ΜΟΔΙΟΣ Ἁ[ρ]μόδιος

Περίεργος εἶναι ἡ γραφὴ οὕτως ἁπλῶς τοῦ ὀνόματος, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι τὸ ἐπ' αὐτοῦ τεθειμένον, ἀνδριὰς ἴσως, ἦτο τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὑπὸ τὴν ἁπλῆν ταύτην προσαγόρευσιν.

Οἱ χρόνοι τῆς ἐπιγραφῆς κεῖνται ἐντὸς τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀνέλαβε νὰ διασώσῃ ἡ Ἀστυνομία· μέχρι τοῦ 1910 δὲν ἐπανεύρομεν, ζητήσαντες πολλάκις αὐτό, καὶ φαίνεται ὅτι ἀπώλετο.

22

Βάθρον τετράγωνον λευκοῦ μαρμάρου ἀκέραιον, πολλαχοῦ ἐξειργασμένον ὑπὸ τῶν νεωτέρων.—Ὕψ. 0·15, πλ. 0·85, πάχ. 0·74.

Εὕρομεν αὐτὸ τῷ 1906 ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγ. Ἀχιλλείου ὡς ὑπόβαθρον κίονος τοῦ ἄμβωνος τεθὲν ἀντεστραμμένον.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·02:

ΤΟΚΟΙΝΟΝ ΘΕΣΣΑΛΩΝ
ΜΑΑΡΚΟΝΚΑΙΚΕΛΙΟΝΛΕΥΚΙΟΥΜΕΤΕΛΛΟΝ

Τὸ κοινὸν Θεσσαλῶν
Μάαρκον Καικέλιον Λευκίου Μέτελλον.

Ἐπὶ τοῦ βάθρου ἦτο βεβαίως ἱδρυμένος (χαλκοῦς) ἀνδριὰς τοῦ M. Caecilius L. f. ⟨L. n.⟩ Metellus τῆς μεγάλης οἰκογενείας τῶν Μετέλλων, ἧς καὶ τὸν ***Κόϊντον Καικέλιον Κοΐντου υἱὸν Μέτελλον*** ἐτίμησε δι' ἀνδριάντος ἐπίσης τὸ κοινὸν τῶν Αἰνιάνων ἐν Ὑπάτῃ (IG IX² 37). Ὑπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ Μάρκου εἶναι πολλοὶ Μέτελλοι γνωστοί, περὶ ὧν ὅμως ἱκαναὶ ἀβεβαιότητες ὑπάρχουσιν [1]. Ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων ὁδηγούμενοι, πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν τιμώμενον τοῦτον περὶ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἱδρύσεως τοῦ νέου κοινοῦ τῶν Θεσσαλῶν (197 π. Χρ. κέ.).

Οὕτω νομίζομεν ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Μάρκου Καικιλίου Μετέλλου, υἱοῦ τοῦ μεγάλου Lucius Caecilius L. f. C. n. Metellus· ὁ Μᾶρκος οὗτος ἐγένετο ἀγορανόμος τῷ 208 π. Χρ., στρατηγὸς

[1] *Pauly-Wissowa* Real-Encyklop. III 1205 ἀριθ. 76.

κατὰ πόλιν τῷ 206 π. Χρ. καὶ μετ' ἄλλων πρεσβευτὴς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Περγάμου Ἄτταλον τῷ 205 π. Χρ. [1].

Ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς ἑρμηνεύεται ἢ ἐκ τοῦ τελευταίου ὑπουργήματος τοῦ Μάρκου, διότι μετὰ τοῦ Ἀττάλου συνεζητήθη ἡ ἐναντίον Φιλίππου τοῦ Ε' τῆς Μακεδονίας συμμαχία, εἰς ἣν μέγα διαφέρον εἶχον οἱ Θεσσαλοί, ἢ ἔκ τινος ἀγνώστου συμβάντος, καθ' ὃ ὁ Μᾶρκος εὐηργέτησε τὸ κοινὸν αὐτῶν. Ἂν συνέβη τὸ πρῶτον, ὁ ἀνδριὰς θὰ ἀνετέθη εὐθὺς μετὰ τὸ 205 π. Χρ.· ἀλλὰ τότε φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχε κοινὸν τῶν Θεσσαλῶν, ὡς εἴδομεν ἐν τῇ ἄνω ὑπ' ἀρ. *2* σελ. 342 ἐπιγραφῇ. Τούτου ἄρα ὄντος δυσχεροῦς πρὸς παραδοχήν, νομίζομεν ὅτι ἢ πρόκειται περὶ ἄλλου τινὸς ἔργου τοῦ Μάρκου, γενομένου περὶ τὸ 197 π. Χρ., ἀγνώστου δὲ ἐκ τῆς ἱστορίας, καθ' ὃ εὐηργετήθησαν οἱ Θεσσαλοί, ἢ ὅτι ὁ ἀνδριὰς αὐτοῦ ἀνετέθη ὀκτὼ καὶ πλείονα ἔτη μετὰ τὸ 205 π. Χρ..

Τὴν μακρότητα τοῦ ᾱ τοῦ Marcus δηλοῦσι καὶ ἄλλαι ἐπιγραφαὶ ἑλληνιστὶ καὶ μία ἱκανῶς παλαιὰ ῥωμαϊκὴ Maarcus Caicilius CIL I 1006· ἡ γραφὴ δὲ *Καικέλιος* δεικνύει τὴν ἀνοικτὴν προφορὰν τοῦ *ĭ*, γνωστὴν καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ὀνομάτων (παραδείγματα ἐν IG VII σελ. 781, *Dittenberger,* Syll.² III σελ. 61).

23

Μέγα κυβικὸν βάθρον κυανίζοντος ὑπομέλανος μαρμάρου ἀκέραιον· πολλαχοῦ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας φέρει τόρμους μετ' ἰχνῶν μολύβδου πρὸς ἁρμογὴν χαλκοῦ πιθανῶς, μεγάλου ἀναθήματος· ἡ προσθία ἕδρα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει λειανθῆ ἐπιμελῶς, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ οὐχί.—Ὕψ. 0·42, πλ. 0·70, πάχ. 0·455.

Εὗρέ που αὐτὸ ἡ ἀστυνομία Λαρίσης τῷ 1906, ἴσως ἐν αὐτῷ τῷ οἰκήματι, ὅπου εὑρέθησαν αἱ ἄνω ὑπ' ἀριθ. *3* καὶ *12* στῆλαι· εἴδομεν δὲ καὶ ἀντεγράψαμεν αὐτὸ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο· κατόπιν μετακομισθείσης τῆς ἀστυνομίας εἰς ἑτέραν οἰκίαν ἐκ τοῦ οἰκήματος Χρ. Κατσαούνη, καὶ ἀφεθέντος ἐκεῖ ἐρήμου τοῦ βάθρου ἐν ἀγνοίᾳ ἡμῶν, οἱ παροικοῦντες σκυτοτόμοι καὶ χαλκεῖς ἠκόνιζον τὰ ἐργαλεῖα αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας (πρβ. ἀριθ. *25*) οὕτως, ὥστε τῷ 1910 οὐδὲν σχεδὸν ἴχνος τῶν γραμμάτων εἶχε πλέον ὑπολειφθῇ, ὅτε ἐπανείδομεν αὐτὴν καὶ μετεκομίσαμεν εἰς τὴν Συλλογὴν Λαρίσης (ἀριθ. Εὑρετηρ. 23ᵃ). Εὐτυχῶς εἴχομεν κρατήσει τῷ 1906 πρόχειρον ἀπεικόνισιν τῆς προσθίας πλευρᾶς.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·025· ἡ θέσις τῆς ἐπιγραφῆς ἔκειτο ἄνω δεξιά, ὡς περίπου παρίσταται ἐν τῷ κάτωθι σχήματι:

ΚΑΒΙΡΟΙΣ
ΕΥΝΟΜΟΣ
ΠΟΛΥΚΛΕΙΤΕΙΟΣ

Καβίροις
Εὔνομος
Πολυκλείτειος (ὑπονοεῖται ἀνέθηκεν).

Ἡ λατρεία τῶν Καβίρων ἐν Θεσσαλίᾳ νῦν τὸ πρῶτον καθίσταται γνωστὴ (*Roscher,* Lex. Myth. II 2535 κέ.). Θὰ εἰσήχθη δὲ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων μᾶλλον ἢ τῶν Βοιωτῶν· διότι ἡ Θεσσαλία κατὰ τὴν Δ' καὶ Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα ἦτο αὐτὸ τοῦτο Μακεδονία (*Πολύβ.* 4,76)· γνωστὸν δὲ ὑπάρχει ὅτι τὰ βασιλικὰ μάλιστα γένη τῶν Μακεδόνων ἐλάτρευον τοὺς Καβίρους, ἰδίως τοὺς ἐν Σαμοθρᾴκῃ.—Ἡ διὰ τοῦ *ι* γραφὴ φαίνεται ὀρθοτέρα τῆς διὰ τοῦ *ει*.

Εὔνομος υἱὸς τοῦ *Πολυκλείτου* εἶναί τις τῶν περιφήμων στρατηγῶν τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς Θεσσαλικῆς ὁμοσπονδίας, στρατηγήσας τρίς, ἤτοι τῷ 193/192 (ἐπὶ τέσσαρας μῆνας μόνον πρβ. *Kroog,* De Thessalorum praetoribus σελ. 9 κέ.), τῷ 192/191 καὶ τῷ 189/188 π. Χρ., Λαρισαῖος τὴν πατρίδα· ἀναφέρεται δὲ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου (Fgm. Hist. Graec. [Didot] III σ. 703) καὶ τοῦ Λιβίου (*Liv.* 35, 39) καὶ νῦν τὸ πρῶτον καθίσταται γνωστὸς ἐξ ἐπιγραφῶν.

Ὡς φαίνεται, ὁ Εὔνομος θέλων νὰ μιμηθῇ τοὺς ἡγεμόνας ἐκ τῶν Διαδόχων τοῦ Ἀλεξάνδρου, μεγάλας τιμὰς ἀπονέμοντας εἰς τοὺς Καβίρους, ἀνέθηκε τὸ ἀνάθημα τοῦτο εἴτε εἰς ἱδρυθὲν τότε ἐν

[1] *Liv.* 27, 36. 28, 10. 29, 11. Τῷ 205 π. Χρ. ἐγένετο ἡ εἰρήνη πρὸς Φίλιππον λίαν συμφέρουσα τοῖς Θεσσαλοῖς: *Liv.* 29, 12.

Λαρίσῃ ἱερὸν τῶν θεῶν τούτων, ἢ εἰς ἑτέρας θεότητος ναόν.

24

Μεγάλη στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἧς ἐσώθη τὸ ἄνω ἀριστερὸν τέταρτον περίπου· ἐποιήθη ἐν εἴδει ναΐσκου καὶ λήγει ἄνω εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων, ὧν ἐσώθη τὸ ἀριστερὸν καί τι τῆς βάσεως τοῦ μέσου· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένη ἀσπίς, ἀποσχισθεῖσα ὑπὸ νεωτέρας ἐξεργασίας· διετηρήθη καὶ τὸ ἄνω τέταρτον περίπου τοῦ ἀριστεροῦ ἡμικίονος, μὴ ηὐλακωμένου, μετὰ τοῦ δωρίου κιονοκράνου καὶ τοῦ ἄβακος. Ἡ στήλη πανταχοῦ εἶναι πλήρης ἀσβεστοκονιάματος.— Ὕψ. 0·53, πλ. 0·485 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο 0·91), πάχ. 0·17.

Εὑρέθη ἐν τοῖς θεμελίοις τοῦ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Πηνειοῦ κατεδαφιζομένου τζαμίου Ὀρχάν· ἐκομίσαμεν δ' αὐτὴν τῷ 1910 εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·013-0·019, διάστιχον 0·002· τινὰ τῶν γραμμάτων φέρουσιν ἐλαφροὺς ἀκρεμόνας καὶ ἴχνη μελαίνης βαφῆς, πιθανῶς ἀρχαίας:

ΔΗΜΗΤΡΙΚΑΙΚΟΡΗΚΑΙΔΕϹΠΟΤΗΛΟΓΓΕΙΝ.....
ΤΟΥ ΙΕΡΑΤΕΥϹΑϹΑ

Δήμητρι καὶ Κόρῃ καὶ Δεσπότῃ· Λογγείν[η (Φορτουνά)-
του ἱερατεύσασα.

Τὸ ὄνομα *Λογγείνη* νῦν τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς· ἕτερα δὲ ἀναθήματα εἰς τὰς θεότητας ταύτας εὑρέθησαν μόνον τῇ *Δήμητρι Φυλάκα* ἐν Λαρίσῃ (IG IX² 573)· ἐν τοῖς οὐ μακρὰν κειμένοις Φαλάννοις ἐλατρεύετο θερμῶς ἡ Δημήτηρ ὡς καὶ ἡ Κόρη καὶ ὁ Πλούτων (1235. 1229). Θεωροῦμεν πιθανὸν ὅτι ἐν Λαρίσῃ ὑπῆρχε σημαντικὸν ἱερὸν καὶ ναὸς τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ χθονίων θεοτήτων ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου, ἔνθα ἐκτίσθη κατόπιν τὸ τζαμίον Ὀρχάν, πρὸ αὐτοῦ δέ, ὡς διηγοῦνται, ἐκκλησία τις χριστιανική, ἴσως τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς. Στηρίζομεν δὲ τὴν εἰκασίαν περὶ ὑπάρξεως ναοῦ ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ γεγονότος ὅτι εὑρέθησαν ἐπὶ τοῦ λόφου τούτου πλεῖστα ἀρχιτεκτονικὰ τμήματα, ἔτι δὲ παμμέγιστα ἡμικυβικὰ τμήματα ἐκ στερεοβάτου ναοῦ, ὡς καὶ τμήματα ὡραιοτάτων μεγάλων σπονδύλων ἐκ δωρίων κιόνων μαρμαρίνων, ὧν ἡ ἄλλοθεν μεταφορὰ θὰ ἦτο τὰ μάλιστα δυσχερής. Πρέπει λοιπὸν νὰ γίνωσιν ἐνταῦθα ἀνασκαφαί, τοσούτῳ μᾶλλον καθ' ὅσον πολλὰ μέλη ἀρχιτεκτονικὰ ὑπάρχοντα ἐνδέχεται νὰ βλαβῶσι κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἡμῶν.

Δεσπότης δ' ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καλεῖται ὁ Πλούτων, ὡς ἐκαλεῖτο ἐν Ἀρκαδίᾳ ἡ χθονία Δημήτηρ *Δέσποινα*. Ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Μακεδονίας (*Roscher*, Lex. Myth. I² σελ. 1792) καλεῖται *θεὸς δεσπότης Πλούτων*· ἀλλ' ἐνταῦθα τὸ ἁπλοῦν Δεσπότης, ὡς καὶ τὸ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς Δέσποινα, Δέσποιναι, φαίνεται ὂν οὐχὶ ἁπλῶς ἐπίθετον, ἀλλ' εὔφημος ἐπικράτησις αὐτοῦ ὡς ὀνόματος.

Ἐν τῷ κενῷ ἐπιπέδῳ τοῦ ναΐσκου, εἰσέχοντι ἐκ τοῦ ἐπιστυλίου κατὰ 0·04, ἐπὶ τῆς ἐπιμελῶς λειανθείσης ἐπιφανείας διετηρήθησαν σαφῆ ἴχνη *γραπτῆς* παραστάσεως· ἐνομίσαμεν μάλιστα ὅτι διεκρίναμεν ἐπὶ τοῦ μέσου τῆς στήλης τὸ μέχρι τῆς ὀσφύος ἄνω ἀριστερὸν ἥμισυ σώματος μορφῆς *γυναικός*, πιθανῶς τῆς Κόρης· ἵσταται σχεδὸν κατενώπιον ὀρθή, φοροῦσα χιτῶνα ἀχειρίδωτον· τὴν γυμνὴν δεξιὰν καταβιβάζει κατὰ μῆκος τοῦ σώματος· ἡ κόμη αὐτῆς παρεστάθη βαθέως ξανθή, ὑποκίτρινα τὰ γυμνὰ τοῦ σώματος, βαθέως ἐρυθρὸς ὁ λαιμὸς καὶ ὁ χιτών. Ἀριστερᾷ δὲ τῷ θεατῇ ὑπάρχουσι πολλὰ ἴχνη κιτρίνων καὶ μάλιστα ἐρυθρῶν καὶ βαθέως ἐρυθρῶν βαφῶν ἀδήλου μορφῆς, ἧς ἀσαφῶς διακρίνεται ἡ δεξιὰ γυμνὴ ἰσχυρῶς κεκαμμένη χείρ.

Τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ μεγάλην χρῆσιν τῶν *γραπτῶν ἐπὶ μαρμάρου παραστάσεων* ἐπὶ στηλῶν ἐπιτυμβίων καὶ ἀναθηματικῶν κατεδείξαμεν ἀλλαχοῦ διὰ μακρῶν, βεβαιουμένην οὐ μόνον ὑπὸ τῶν πλουσιωτάτων εὑρημάτων τῶν Παγασῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἱκανῶν ἐκ τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας (πρβ. *Ἀρχ. Ἐφ.* 1908 σ. 36, *Θεσσαλικὰ Μνημεῖα* Ι σελ. 26 κέ., IG IX² 603 κτλ.).

25

Στήλη λευκοῦ μαρμάρου, ἄνω μόνον ἀποκεκομμένη καὶ ἐλλείπουσα οὐχὶ πολύ· αἱ πλάγιαι ἕδραι ἔχουσιν ἐξεργασθῇ ἐπίσης λεῖαι, ὡς ἡ προσθία· πολλαχοῦ φέρει ἀποσχίσεις ὑπὸ νεωτέρων καὶ πολλὰ ὑπόλοιπα ἀσβεστοκονιάματος. — Ὕψ. 0·52, πλ. 0·37, πάχ. 0·15.

Εὕρομεν αὐτὴν τῷ 1906 ἐν τῷ πρώην Διδασκαλείῳ, περισυλλεγεῖσαν ὑπὸ τῶν κκ. Ἀντωνίου Καντακίδου καὶ Ἀναστασίου Σακελλαρίου μετὰ τῶν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθ. *2* καὶ *6*· οὗτοι λέγουσιν ὅτι εὑρέθη κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1904 κατὰ τὴν διανοιγομένην ὁδὸν τῆς ἀκροπόλεως· μετεκομίσαμεν δ' αὐτὴν τῷ 1909 εἰς τὸ Μουσεῖον Βόλου (Εἰκὼν 9).

Τὰ ἄνω δύο τρίτα περίπου τῆς στήλης κατέχονται ὑπὸ ἀναγλύφου παραστάσεως, ἧς τὸ πλεῖστον διετηρήθη: ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ παρίσταται ἡ θεὰ *Λευκαθέα* κατὰ τὸν δεξιὸν καί τι πλέον κρόταφον καθημένη ἐπὶ βράχου ἢ ἀναπαύλας, πεποιημένης ἐκ δύο ἐπιτεθειμένων κυβολίθων ἀξέστων. Ἡ κεφαλὴ αὐτῆς πλὴν τοῦ λαιμοῦ, ἱκανοῦ τῶν χειρῶν καὶ τοῦ μέσου τοῦ δεξιοῦ σκέλους ἀπεσχίσθησαν.

Φορεῖ δ' ἡ Λευκαθέα χιτῶνα ποδήρη ἀχειρίδωτον, ἀφίνοντα γυμνὸν τὸν λαιμὸν καί τι τοῦ στήθους· ἐκφαίνεται δ' ἐκ τοῦ χιτῶνος τὸ πρόσθιον τοῦ δεξιοῦ ἄκρου ποδός, πιθανῶς γυμνοῦ ἢ μετὰ καττύματος, πατοῦντος δι' ὅλου τοῦ πέλματος ἐπί τινος ταπεινοῦ ὑποποδίου, ἴσως προσκεφαλαίου ὑποτεθέντος. Ὁ χιτὼν εἶναι ἐζωσμένος περὶ τὴν ὀσφῦν· φορεῖ δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ πλούσιον ἱμάτιον μέχρι σχεδὸν τῶν ἀστραγάλων διῆκον, οὗτινος τὸ μὲν ἓν ἄκρον φέρει ὄπισθεν κατὰ τὸν δεξιὸν ὦμον, τὸ δὲ ἕτερον ὁμοίως ἐκ τῶν ὄπισθεν περιεστραμμένον περὶ τὴν ὀσφῦν, πρὸ τῆς κοιλίας, ἔνθα φαίνεται ὅτι κρατεῖ αὐτὸ ἠπίως διὰ τῆς κεκαμμένης καὶ καταδιβαζομένης δεξιᾶς χειρός.

Τὸ ἀριστερὸν σκέλος σύρει ἡ Λευκαθέα πρὸς τὰ ὀπίσω· τὴν δὲ ἀριστερὰν χεῖρα ὑψοῖ κατὰ τὸν πῆχυν, ἵνα στηρίξῃ ἐπὶ τῆς ἄκρας χειρὸς ἠπίως τὴν κεφαλήν, ἢ μᾶλλον ἵνα κρατήσῃ τὸ ἱμάτιον, ὅπερ διὰ τοῦτο θὰ ἤγετο ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ἐν εἴδει πέπλου· ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου φαίνονταί τινα ἴχνη πλουσίων κεχυμένων πλοκάμων τῆς κόμης.

Ἀπέναντι αὐτῆς παρίσταται εἰς τὸ ἥμισυ περίπου τῶν διαστάσεων τῆς Λευκαθέας, ἑτέρα γυνή, θνητή, ἡ *Δανάη*, κατὰ τὸν ἀριστερὸν κρόταφον· τὸ πλεῖστον τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου

Εἰκὼν 9 (ἐκ φωτογραφίας). Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ Λαρίσης.

Λευκαθέα[ι
Δανάα
Ἀτθον[ει]τεία
[(ὀνέθεικεν;)].

μετὰ τῆς ὁμωνύμου χειρὸς καὶ τοῦ μηροῦ αὐτῆς ἀπεσχίσθησαν ἐπίτηδες. Φορεῖ δὲ καὶ αὐτὴ χιτῶνα ποδήρη, ἐζωσμένον περὶ τὴν ὀσφῦν καὶ πιθανῶς ἀχειρίδωτον, ἐξ οὗ ἐκφαίνεται ὁ ἄκρος ἀριστερὸς πούς κεκαλυμμένος καὶ καθέτως διευθυνόμενος ἕνεκα τῆς στάσεως αὐτῆς· ἐπὶ τοῦ χιτῶνος φορεῖ πλούσιον ἱμάτιον, μέχρι που τοῦ μέσου τῶν κνημῶν διῆκον, φερόμενον περὶ τὸ κάτω σῶμα λοξῶς καὶ ἀφῖνον τὸ πολὺ τῶν νώτων ἀκάλυπτον.

Ἔχει δὲ πέσει εἰς γόνατα ἡ Δανάη, διατηροῦσα τὸ σῶμα εὐθυτενές, καὶ ἐκτείνει ἀμφοτέρας τὰς χεῖρας ὁριζοντίως ἐν σχήματι μυχίου παρακλήσεως ἢ λατρείας πρὸς τὴν θεάν, ἥτις φαίνεται δεχομένη ταῦτα ἐκ τῆς κατανεύσεως τῆς κεφαλῆς αὐτῆς πρὸς τὴν Δανάην. Τοιαύτης στάσεως σχῆμα εἶναι σπανιώτατον κατὰ τοὺς χρόνους τούτους· ἐν τῷ Μουσείῳ Ἀθηνῶν εὕρηνται τὰ ὑπὸ Καστριώτου συλλεγέντα ὑπ' ἀριθ. 1809. 1125. 1408. 1433. 1872. 2364. 2842 ἀνάγλυφα, ἐφ' ὧν τοιαύτη περίπου θέσις προσκυνητῶν παρίσταται.

Μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν παρίσταται εἰς τὸ βάθος ἐλαφρῶς κυκλοτερές τι ἀντικείμενον, οὗτινος τὸ ἄνω τρίτον ἀπεκόπη καὶ ἐλλείπει· ἐπ' αὐτοῦ ἐδηλώθησαν δύο παραστάδες διφύλλου θύρας βεβαίως, κεκλεισμένης, ὡς δηλοῖ τὸ ὅμοιον πρὸς τὰς παραστάδας ξύλον ἐν μέσῳ αὐτῶν παραλλήλως· ἐχωρίζετο δὲ ἑκάτερον φύλλον τῆς θύρας εἰς τρία τοὐλάχιστον τμήματα δι' ἐγκαρσίων ξύλων, ὧν ἀνὰ δύο διετηρήθησαν· τὰ χωρίσματα ταῦτα τῶν φύλλων ἦσαν ἄνισα, τοῦ κατωτάτου ὄντος ὑπερδιπλασίου τοῦ ὑπερκειμένου αὐτῷ.

Ὅτι παρίσταται ἐνταῦθα *ναὸς* κυκλοτερής, δηλοῦσι γραμμαί τινες ὁριζόντιοι τοῦ βάθους ὑπὸ τὰς χεῖρας τῆς Δανάης, δι' ὧν ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ ὁ τεχνίτης τὸ ἐκ κυβολίθων κρηπίδωμα τοῦ οἰκοδομήματος. Τοιοῦτον κυκλοτερῆ ναὸν εὕρομεν πρό τινων ἡμερῶν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν *Γόννων*.

Ἡ ἔννοια λοιπὸν τῆς ὡραίας ταύτης καὶ ἐντέχνως ἐξειργασμένης παραστάσεως εἶναι ὅτι ἡ θεὰ ἐξελθοῦσα ἐκ τοῦ ναοῦ αὐτῆς, ἐκάθησεν ἐπί τινος ἀναπαύλας, ἵνα ἀκούσῃ τῶν παρακλήσεων τῆς λατρευούσης αὐτὴν εὐσεβοῦς Δανάης. Ὁμοίως παρίστανται ἀφηρωϊσθέντες νεκροὶ παρὰ τοὺς ἑαυτῶν τάφους καθήμενοι, ἵνα δεχθῶσι θυσίας ἢ ἐναγίσματα τῶν ἐπιζώντων (*Θεσσαλ. Μνημ.* I σ. 260).

Ὑπὸ τὴν παράστασιν ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·011-0·022, διάστ. 0·005-0·01.

Τὸ ὑπὸ τὸν τρίτον στίχον διάστημα ἀπὸ τοῦ δευτέρου μέχρι τοῦ προτελευταίου εἰκαζομένου γράμματος ἔχει λειανθῆ διὰ συνεχοῦς τριβῆς (πρβ. ἄνω ἀριθ. *23*) ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε οὐδὲν ἴχνος γράμματος ἀσφαλὲς διακρίνεται ἐκεῖ.

Ἡ εὐσεβὴς αὕτη Δανάη θυγάτηρ τοῦ Ἀφθονήτου εἶναι γνωστὴ καὶ ἐξ ἄλλου ὡραίου ἀναθήματος αὐτῆς, ἐπίσης ἀναγλύφου, εἰς τοὺς *Μεγάλους θεοὺς* Διοσκούρους, ὅπερ εὕρηται νῦν ἐν τῷ Μουσείῳ τοῦ Λούβρου (*Heuzey*, Mission en Macedoine pl. 25 = IG IX [2] 581). Ἐν αὐτῷ ἐκφέρεται τὸ ὄνομα συνῃρημένως *Δανᾶ*, ἢ ἐλησμονήθη ὑπὸ τοῦ χαράκτου τὸ τρίτον Α, γράψαντος ἤδη δύο. Ἡ εὐσεβὴς ἐπίσης *Ἀγαθὶς* IG IX [2] 577 ἦτο πιθανώτατα ἀδελφὴ τῆς Δανάης ταύτης.

Οἱ χρόνοι ἀμφοτέρων τῶν ἐπιγραφῶν κεῖνται ἐντὸς τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τῆς Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Τῆς δὲ *Λευκαθέας* τὴν ἐν Θεσσαλίᾳ λατρείαν γινώσκομεν καὶ ἐξ ἄλλης ἐπιγραφῆς τῶν Φερῶν, ἣν ἀνέθηκε γυνὴ ἐπίσης (IG IX [2] 422) καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς τῆς ἀκροπόλεως τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν, ἣν ἀνέθηκεν ἀνὴρ (*Πρακτικὰ* τῆς Ἀρχ. Ἑτ. 1908 σελ. 175). Ἐκ τῆς ἄνω παραστάσεως βεβαιούμεθα νῦν ὅτι ἦτο θεότης ὁμοία πρὸς τὴν Δήμητρα τὴν μορφὴν καὶ τὴν ἔνδυσιν, ἢ πρὸς τὴν ἄνευ θαλασσίων συμβόλων Ἀμφιτρίτην.

Ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θεσσαλίας φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἡ Λευκαθέα δὲν νοεῖται ὡς ἐνάλιος θεότης, καίτοι πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ εὑρίσκομεν αὐτὴν ἀναγομένην εἰς τὸν κύκλον τῶν θαλασσίων θεοτήτων. Πρόκειται δῆλα δὴ περὶ ἰδιαζούσης Λευκαθέας, ἐν Θεσσαλίᾳ λατρευομένης, ἀσχέτου ἢ διαφόρου πρὸς τὴν ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι. Ὁ Sam Wide (παρὰ Höfer ἐν *Roscher*, Lex. Myth. II [2] σελ. 2015 πρβ. 1986) θεωρεῖ ὡς ἀρχαιότατον τόπον λατρείας τῆς Λευκαθέας τὴν Θεσσαλίαν· τοῦτο ἀποδεικνύεται πιθανώτατον ἐκ τῶν ἀρκούντως συχνῶν μαρτυρίων αὐτῆς ἐν Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Δ' καὶ Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 27ῃ νοεμβρίου 1910.

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος.

ΨΥΤΤΑΛΕΙΑ

ΥΠΟ

KARL JULIUS BELOCH

Ἡ νῆσος Λυψοκουτάλα κειμένη ἐπὶ τῆς εἰσόδου τοῦ πόρου τῆς Σαλαμῖνος ἐθεωρεῖτο ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὡς ἡ Ψυττάλεια τῶν ἀρχαίων χωρὶς νὰ ἐγερθῇ ποτε ἀντίρρησίς τις κατὰ τῆς ὀνομασίας ταύτης. Τοῦτο εἶχε γίνει τρόπον τινὰ ἐπιστημονικὸν δόγμα· διὰ τοῦτο δέ, ἐπειδὴ ὁ ἀντιτιθέμενος κατὰ δογμάτων προκαλεῖ πάντοτε ζωηρὰν ἀντίδρασιν, καὶ ἡ γνώμη μου ἣν πρό τινος χρόνου ἐξέθηκα (Klio VIII, 1908 σ. 477 κέ.), ὅτι ἡ Ψυττάλεια ἔπρεπε νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν νησῖδα Ἅγιον Γεώργιον, ἐπολεμήθη πολλαχόθεν, ὁρμητικώτερον δὲ καὶ λεπτομερέστερον ὑπὸ τοῦ ἀξιωματικοῦ τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ Ῥεδιάδου ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1909 σ. 45 ἑξ.. Μολονότι δὲ ἐκ τοῦ πολέμου τούτου, ἐκτὸς ὀλίγων δευτερευούσης ὅλως σημασίας ἐπιχειρημάτων, οὐδὲν νέον προέκυψε κατὰ τῆς γνώμης μου, ὅπερ νὰ μὴ εἶχον ἤδη πραγματευθῇ ἐν τῷ μνημονευθέντι ἄρθρῳ μου, νομίζω ὅμως ὅτι ὀφείλω νὰ ἀπαντήσω εἰς τὴν ἐπίθεσιν ταύτην καὶ ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐκτιμήσεως, ἣν ἔχω πρὸς τὸν κύριον Ῥεδιάδην, ἐξαίρετον γνώστην τῶν συναφῶν πρὸς τὸ ζήτημα πραγμάτων, καὶ διότι ὑποθέτω ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ἀναγνωστῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος δὲν θὰ ἔχωσι πρόχειρα, ὅσα ἐγὼ ἔγραψα ἤδη ἐν τῇ Klio. Ἡ ἀπάντησίς μου ἀνεβλήθη μέχρι τοῦδε ἕνεκα τῆς πολιτικῆς κινήσεως τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1909, ἐν ᾗ ἦτο ἀναμεμιγμένος καὶ ὁ κ. Ῥεδιάδης.

Ἐν τοῖς ἑπομένοις θὰ πραγματευθῶ τὰ διάφορα θέματα ἀκολουθῶν τὴν σειράν, ἐν ᾗ ἔγραψε περὶ τούτων ὁ κ. Ῥεδιάδης. Ὀφείλω πρὸ παντὸς νὰ σημειώσω ὅτι θεωρῶ ὡς ἀναπόδεικτον τὴν γνώμην τοῦ κ. Νέγρη, ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς Μεσογείου θαλάσσης ὑψώθη ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἀρχαιότητος κατὰ $3\,{}^1/_2$ μ., καὶ διὰ τοῦτο οὐδόλως λαμβάνω ταύτην ὑπ' ὄψιν. Καὶ ἂν ὅμως ὑποτεθῇ ὅτι ἡ γνώμη αὕτη εἶνε ὀρθή, ὅπερ ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ πιστεύσω, πάλιν δὲν θὰ εἶχε τοῦτο σημαντικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ζητήματος ἡμῶν, διότι, ὡς βλέπει τις ἐκ τῆς ἐνδείξεως τοῦ βάθους 3·65 μ. ἐπὶ τοῦ χάρτου τοῦ Ἀγγλικοῦ ναυαρχείου (Salamis Strait), θὰ ἔμενε καὶ πάλιν εἷς στενὸς πόρος μεταξὺ Σαλαμῖνος καὶ Ἁγίου Γεωργίου, θὰ ἦτο δ' ὅμως τότε ὁ παρὰ τὸ Πέραμα «σκόπελος» νῆσος 400 μ. περίπου, καὶ θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἀμφιβάλλῃ, ἂν δὲν ἦτο αὐτὴ καὶ οὐχὶ ὁ Ἅγ. Γεώργιος ἡ Ψυττάλεια. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα, ἂν ἡ Ψυττάλεια ἔκειτο ἐν τῷ πόρῳ ἢ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ πόρου τῆς Σαλαμῖνος.

Ἂς ἔλθωμεν ἤδη εἰς τὰς ἐνστάσεις τοῦ κ. Ῥεδιάδου· θὰ ἀναφέρω ταύτας ἑκάστοτε ἐν περιλήψει ἐντὸς εἰσαγωγικῶν, μεθ' ὃ θὰ ἐπισυνάπτω τὴν ἀπάντησίν μου.

1) «Οἱ Ἕλληνες ἀπεκλείσθησαν ὑπὸ τῶν Περσῶν χωρὶς οὐδόλως νὰ ἀντιληφθῶσι τοῦτο. Ἂν ἡ Ψυττάλεια ἦτο ὁ Ἅγιος Γεώργιος, τοῦτο θὰ ἦτο ἀδύνατον». Συμφωνῶ· ἀλλ' εἶνε ἐπίσης ἀδύνατον καὶ ἂν ἡ Ψυττάλεια ἦτο ἡ Λυψοκουτάλα. Μήπως πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐφρούρουν κατὰ τὴν νύκτα; Γνωρίζομεν ὅτι ἔπραξαν τοῦτο παρὰ τὸ Ἀρτεμίσιον (Ἡροδ. Ζ' 179), μάλιστα δὲ ὁ κ. Ῥεδιάδης ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ ναυτικοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀποδίδῃ εἰς τὸν συνάδελφον αὐτοῦ Θεμιστοκλέα τοσαύτην παράλειψιν τῶν στοιχειωδῶν μέτρων προνοίας. Οὐδεὶς στρατηγὸς παραμελεῖ ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ εὑρισκόμενος νὰ τάξῃ προφυλακάς. Οὐδαμῶς δὲ πρέπει νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι καὶ οἱ Ἕλληνες εἶχον τάξει σκοποὺς καὶ

φρυκτωρίας μάλιστα δ' ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῆς Λειψοκουτάλας, ἥτις ὑπέρκειται τῆς εἰσόδου τοῦ πόρου. Ἡ διήγησις τοῦ Ἀριστείδου παρ' Ἡροδότῳ (Η΄ 79) δύναται ὑπὸ ῥητορικὴν ἔποψιν νὰ εἶνε ἀρίστη, δεικνύει δ' ὅμως μόνον, ὅτι ὁ Ἡρόδοτος οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχε τῶν στρατιωτικῶν πραγμάτων· ἄλλως τε δὲ καὶ λέγων ὁ Ἀριστείδης *περιεχόμεθα ὑπὸ τῶν πολεμίων κύκλῳ*, δηλοῖ ἀκριβῶς τοῦτο ὅτι οἱ Πέρσαι ἦσαν ἤδη ἐν τῷ πόρῳ, διότι ἐὰν εὑρίσκοντο πρὸ τοῦ πόρου, θὰ ἠδύναντο οἱ Ἕλληνες νὰ διαφύγωσι πρὸς Δυσμὰς περιπλέοντες τὴν Σαλαμῖνα, ὁπόσε ἡ ὑποχώρησις ἦτο εἰσέτι ἐλευθέρα.

2) «Ἡ κατάληψις τῆς Ψυτταλείας ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐσκόπει νὰ παρακωλύσῃ τὴν φυγὴν τῶν Ἑλλήνων, πρὸς τοῦτο δ' ὅμως ἔπρεπεν οὗτοι νὰ καταλάβωσι τὴν Λειψοκουτάλαν καὶ ὄχι τὸν Ἅγιον Γεώργιον». Ἀλλὰ «φυγὴ» δηλαδὴ ὑποχώρησις τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς παρὰ τὴν Σαλαμῖνα θέσεως αὐτῶν μόνον πρὸς δυσμὰς ἠδύνατο νὰ γίνῃ, διότι ἂν οὗτοι ἐπεχείρουν ὁπωσδήποτε νὰ φύγωσι πρὸς ἀνατολὰς θὰ ἔπιπτον ἐπὶ τῆς παρατάξεως τῶν Περσῶν. Λοιπὸν ἡ κατάληψις τῆς Λειψοκουτάλας ἦτο ὅλως ἀνωφελὴς πρὸς παρακώλυσιν τῆς φυγῆς τῶν Ἑλλήνων, ὁμοίως δὲ θὰ ἦτο βεβαίως περιττὴ καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Ἁγ. Γεωργίου, ἀφοῦ ὁ Ξέρξης δὲν εἶχε πυροβόλα, δι' ὧν ἠδύνατο ἐκεῖθεν νὰ κατέχῃ ὅλον τὸν πόρον. Ἀλλ', ὡς σαφῶς ἐξάγεται ἐκ τῶν πηγῶν (Αἰσχ. Πέρσ. 448 ἑξ.), ὅλως ἀλλοῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τῆς καταλήψεως τῆς νησῖδος.

3) «Ὁ Ἀδείμαντος ἐπεχείρησε καθ' Ἡρόδοτον Η΄ 94 διαρκούσης τῆς μάχης νὰ φύγῃ πρὸς δυσμάς, τοῦτο δὲ θὰ ἦτο ἀδύνατον, ἂν ὁ Ἅγ. Γεώργιος κατείχετο ὑπὸ μέρους τοῦ Περσικοῦ στόλου». Παραδέχομαι καὶ τοῦτο· ἀλλὰ μήπως πιστεύει ὁ κ. Ῥεδιάδης ὅτι ἐπεχείρησε πράγματι νὰ φύγῃ ὁ Ἀδείμαντος; Ἤδη ὁ Πλούταρχος *περὶ τῆς Ἡροδότου κακοηθείας* ἐπηνώρθωσε τὸ πρᾶγμα· οὐδεὶς ἐπεχείρησε νὰ φύγῃ ἐκ Σαλαμῖνος, ἥκιστα δὲ πάντων ὁ Ἀδείμαντος, *οὗ διὰ βουλὰς Ἑλλὰς ἐλευθερίας ἀμφέθετο στέφανον*. Τοιοῦτος λῆρος, οἷα τὰ ὑπὸ Ἡροδότου λεγόμενα, δὲν ἔπρεπε πλέον νὰ ἀναγράφηται ἐν κριτικῇ πραγματείᾳ.

4) «Ὁ Ἀριστείδης ἐπεχείρησε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ψυτταλείας διὰ τῶν ὁπλιτῶν, *οἳ παρατετάχατο περὶ τὴν ἀκτὴν τῆς Σαλαμινίης χώρης* (Ἡροδότου Η΄ 95), ἐνῷ ὁ Ἅγιος Γεώργιος κεῖται ἀντικρὺ τῆς *πόλεως* Σαλαμῖνος». Τοῦτο εἶνε ἄσκοπος καὶ τοὐλάχιστον ὑπέρμετρος λεπτολογία, ἄλλως τε δὲ καὶ ἵσταντο πρὸ τῆς πόλεως οἱ ὁπλῖται παρὰ τὴν ἀκτήν. Ἢ μήπως πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἵσταντο οὗτοι ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας, ἔνθα ἕνεκα τῆς βραχώδους ἀκτῆς ἦτο ἐξ ἴσου ἀδύνατος ἥ τε ἀπόβασις καὶ ἡ ἐπιβίβασις; ἢ μὴ ἵσταντο οὗτοι ἐπὶ τῆς παραλίας *Σελίνια;* Ἀλλὰ τότε πόθεν ἦλθον τὰ πλοῖα, ἅτινα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἀπόβασιν ἐπὶ τῆς Ψυτταλείας, ἀφοῦ αἱ τριήρεις ἐμάχοντο κατὰ τῶν Περσῶν, μέχρις οὗ ἡ ἑσπέρα εἶχε πολὺ προχωρήσει (Αἰσχ. 426); Ἡ εἴδησις αὕτη περὶ τῶν πλοίων ἀποδεικνύει ἀκριβῶς ὅτι ἡ Ψυττάλεια εἶνε ὁ Ἅγ. Γεώργιος, διότι ἐκεῖ ἡ ἀπόβασις διὰ τῶν ἐν τῷ λιμένι τῆς Σαλαμῖνος ἁλιευτικῶν πλοιαρίων καὶ τῶν ὁλκάδων ἦτο εὔκολος.

5) «Τὰ ναυάγια μετὰ τὴν μάχην ἐξεβράσθησαν παρὰ τὴν Κωλιάδα Ἄκραν (Ἡροδ. Η΄ 96), ὅπερ θὰ ἦτο ἀδύνατον, ἂν ἡ μάχη ἔγεινε παρὰ τὸν Ἅγ. Γεώργιον. Προσέτι τὸ τρόπαιον ἱδρύθη ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας κειμένης πλησίον τῆς Λυψοκουτάλας καὶ μακρὰν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου». Ἀλλ' οὐδεὶς ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ μάχη ἔγεινε μόνον παρὰ τὸν Ἅγ. Γεώργιον, τοὐναντίον δ' εἶνε τοῦτο ὅλως ἀπίθανον, ἀφοῦ τοσοῦτον μέγας ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ἀμφοτέρωθεν, καὶ πρέπει νὰ θεωρῆται βέβαιον ὅτι ἡ ναυμαχία ἔγεινεν ἐφ' ὅλου τοῦ πόρου μέχρι τοῦ ὅρμου τοῦ Κερατσινίου. Μετὰ τὴν μάχην ἐπηκολούθησεν ἡ πλείστων ἀπωλειῶν πρόξενος γενομένη εἰς τοὺς Πέρσας φυγὴ διαρκέσασα μέχρι τῆς νυκτός· κατ' αὐτὴν δ' ἐφονεύθη ὁ Ἀρτεμβάρης *παρ' ἀκτᾷ Σιληνιῶν* (Αἰσχ. 301). Ἡ ἵδρυσις τοῦ τροπαίου ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι οὐδεμία ἄλλη καταλληλοτέρα θέσις δύναται νὰ ἐξευρεθῇ πρὸς ἵδρυσιν μνημείου ἐπὶ νίκῃ γενομένῃ ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος.

Οὐδόλως ἀφ' ἑτέρου εἶνε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Σβορώνου ὅτι τὸ τρόπαιον ἵστατο ἐπὶ τοῦ ἐσχάτου ἄκρου τῆς χερσονήσου, τοῦ ἀκρωτηρίου Βαρβάρα, τοὐναντίον δ' εἶνε πιθανὸν ὅτι ἦτο ἱδρυμένον πλησιέστερον πρὸς τὸν ὅρμον Ἀμπελάκι· καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Σβορώνου ἡ γνώμη ὅτι τὸ τρόπαιον ἵδρυτο ἐπὶ τῆς Βαθείας Πούντας νοτίως τῆς

παραλίας τῶν Σιληνιῶν (Διεθνὴς Ἐφημ. 1909/10 σ. 184 ἑξ.) οὐδόλως ἀπεδείχθη, οὐδὲ ἐγένετο κἂν πιθανή· περὶ τοῦ σωροῦ τῶν λίθων, ὃν εὗρεν οὗτος ἐκεῖ καὶ ἀπεικόνισεν ἐν σελ. 133 τῆς πραγματείας του, ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὅτι *τὸ ἄθροισμα τῶν λίθων ἐκείνων δυνατὸν νὰ ἀνήκῃ καὶ εἰς νεωτέρους ἴσως μάλιστα καὶ εἰς νεωτάτους χρόνους*, εἰς ταῦτα δ' ἐγὼ προσθέτω ὅτι ἀκριβῶς, ἐπειδὴ εὑρέθη ἐπὶ τῆς θέσεως ἐκείνης μόνον εἷς ἄμορφος σωρὸς λίθων, εἶνε ἀρκοῦσα ἀπόδειξις, ὅτι τὸ τρόπαιον δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ, ἄλλως τε δ' ἐν Ψυτταλείᾳ ἱδρύθη καὶ ἕτερον τρόπαιον (Πλουτ. Ἀριστ. 9). Ἕνεκα πάντων τούτων καὶ ἡ ἔνστασις αὕτη τοῦ κ. Ῥεδιάδου καταπίπτει ἀφ' ἑαυτῆς.

6) «Ἐπειδὴ περὶ τὴν Ψυττάλειαν διεξήχθη μετὰ τῆς μεγίστης σφοδρότητος ὁ ἀγών, οἱ δ' Αἰγινῆται, οἵτινες ἠρίστευσαν ἐν τῇ μάχῃ καὶ ἐβραβεύθησαν ἐπ' ἀνδραγαθίᾳ κατεῖχον τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως (Διόδ. ΙΑ' 13), ἄρα καὶ ἡ Ψυττάλεια πρέπει νὰ ζητηθῇ εἰς τὸ δεξιόν τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως· ἀλλ' ἐκεῖ εὕρηται ἡ Λειψοκουτάλα οὐχὶ δ' ὁ Ἅγ. Γεώργιος». Αἱ εἰδήσεις ἡμῶν περὶ τῆς Ψυτταλείας ὡς κυρίου σημείου τῆς μάχης προέρχονται ἐκ τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἀναφέρονται κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν δρᾶσιν τούτων ἐν τῷ ἀγῶνι, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἵσταντο ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος δηλαδὴ ἀκριβῶς παρὰ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ἂν ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐντὸς τοῦ στενοῦ.

7) «Ἡ Ψυττάλεια κατελείφθη πρὸ τοῦ μεσονυκτίου ὑπὸ τῶν Περσῶν». Ἀλλ' ὁ Ἡρόδοτος (Η' 76) λέγει μόνον ὅτι οἱ Πέρσαι εἰσέπλευσαν περὶ μέσας νύκτας εἰς τὸ στενόν, εἶνε δὲ φανερόν, ὅτι ἡ κατάληψις τῆς νήσου δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ πρότερον, ὁ δ' Ἡρόδοτος προτάσσει ταύτην μόνον διὰ τὴν προσφορωτέραν σύνθεσιν τοῦ λόγου του. Ἡ σύνδεσις τῶν δύο μερῶν τῆς προτάσεως διὰ τοῦ «τοῦτο μὲν . . . τοῦτο δὲ» σαφῶς δεικνύει ὅτι ὁ εἴσπλους εἰς τὸ στενὸν καὶ ἡ κατάληψις τῆς Ψυτταλείας ἔγειναν ταυτοχρόνως.

8) «Ὁ Ἡρόδοτος ἔ.ἄ. ἀφηγεῖται ὅτι τὰ Περσικὰ πλοῖα ἐξεκίνησαν ἔκ τε τῆς Κέω καὶ ἐκ τῆς Κυνοσούρας, τοῦτο δὲ θὰ ἦτο πλεονασμός, ἂν ἡ Κέως ἦτο ἡ ἐγγύτατα πρὸς τὴν Κυνόσουραν κειμένη Λυψοκουτάλα». Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ σχετικὸν χωρίον τοῦ Ἡροδότου εἶνε τοὐναντίον μία ἀπόδειξις ὑπὲρ τῆς γνώμης μου, διότι ὁ Ἡρόδοτος ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ τῆς κινήσεως τοῦ ἀριστεροῦ κέρατος τῶν Περσῶν, ἂν δὲ τοῦτο εὑρίσκετο παρὰ τὴν Κέων καὶ τὴν Κυνόσουραν, τὰ δύο ταῦτα σημεῖα θὰ ἦσαν πολὺ πλησίον ἀλλήλων· θὰ ἤρκει βεβαίως νὰ ὠνόμαζε μόνον τὴν Κυνόσουραν, ἀλλ' οὐδεὶς θὰ ξενισθῇ ὅτι ὁ ἀρεσκόμενος τόσον εἰς τὴν μακρὰν ἀφήγησιν Ἡρόδοτος ὠνόμασε συγχρόνως καὶ τὴν Κέων. Τὸ καθ' ἡμᾶς μόνον εὐγνωμοσύνην πρέπει νὰ ὀφείλωμεν διὰ τοῦτο εἰς αὐτόν, διότι ἄλλως οὐδὲν θὰ ἐγνωρίζομεν περὶ ταύτης τῆς Κέω.

9) «Ἡ Ψυττάλεια ἔκειτο *πρόσθε Σαλαμῖνος τόπων* (Αἰσχ. 445) ἄρα μεταξὺ Πειραιῶς καὶ Σαλαμῖνος, περιέβαλλον δ' αὐτὴν *ἐνάλιοι πόροι* (Αἰσχ. 451)». Ἀλλὰ *πρόσθε Σαλαμῖνος τόπων* ἠδύνατο νὰ ἀναφέρηται καὶ εἰς τὸν ἐρχόμενον ἐκ τῆς ξηρᾶς διὰ τοῦ Περάματος εἰς τὴν Σαλαμῖνα, ὅπερ θὰ ἐγίνετο τότε συχνότατα, μὴ ὑπαρχούσης τακτικῆς συγκοινωνίας μετὰ τοῦ Πειραιῶς, τότε δὲ ὁ ὁρισμὸς τοῦ Αἰσχύλου θὰ ἥρμοζε μᾶλλον εἰς τὸν Ἅγ. Γεώργιον· ἐνάλιοι δὲ πόροι ὑπάρχουσι περὶ πάσας τὰς νήσους εἴτε κεῖνται ἐν ἀνοικτῷ πελάγει εἴτε ἐν στενῇ θαλάσσῃ. Ὥστε καὶ ἡ ἀπόδειξις αὕτη οὐδεμίαν ἔχει ἰσχύν.

10) «Ὁ Αἰσχύλος ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχέ τις *ποντία ἀκτὴ* περὶ τὴν Ψυττάλειαν, ἀλλὰ περὶ τὸν Ἅγ. Γεώργιον οὐδαμοῦ ὑπάρχει ποντία ἀκτή, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται ὁ πόντος». Νομίζω ὅτι τὸ ὄνομα Ἑλλήσποντος ἀρκεῖ, ὅπως καταρριφθῇ ἡ ἔνστασις αὕτη.

11) «Ἡ Ψυττάλεια κατὰ τὸν Αἰσχύλον (446) ἦτο *δύσορμος ναυσίν*, ἐνῷ ὁ Ἅγ. Γεώργιος εἶνε τοὐναντίον εὔορμος, ὡς ἐκ τούτου δ' ἐχρησίμευσε καὶ ὡς σταθμὸς πρὸς κατεργασίαν τῆς πορφύρας εἰς τοὺς Φοίνικας». Ἀλλὰ περὶ τῶν Φοινίκων προτιμότερον εἶνε νὰ μὴ γίνηται λόγος, διότι οὐδεμίαν ἔχομεν μαρτυρίαν περὶ σταθμεύσεως αὐτῶν εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον ἢ ἐν γένει εἰς ἄλλην τινὰ θέσιν τῶν πέριξ τοῦ Αἰγαίου πελάγους κειμένων (Rhein. Mus. 49, 1894, σ. 111 ἑξ.). Ἡ εὕρεσις ἀνεωγμένων πορφυρῶν ἐν τῇ νήσῳ ἀποδεικνύει μόνον ὅτι ἠσκεῖτο ἐνταῦθα ἡ κατεργασία τῆς πορφύρας, ἀλλ' ἄγνωστον εἶνε πότε καὶ ὑπὸ τίνος· καλὸν δ' ἀγκυροβόλιον παρέχει ἡ περὶ τὴν νῆσον θάλασσα εἰς τὰ σημερινὰ πλοῖα ἡμῶν. Οἱ δὲ ἀρχαῖοι τοὐναν-

τίον ἐθεώρουν εὔορμον μόνον τὴν ἀβαθῆ καὶ ἀμμώδη παραλίαν ἔνθα τὰ πλοῖα ἠδύναντο εὐκόλως νὰ συρθῶσιν εἰς τὴν ξηράν, ὡς συμβαίνει π. χ. εἰς τὸν ὅρμον τοῦ Ἀμπελακίου καὶ τῶν Παλουκιῶν, ἀλλ' ἡ ἀκτὴ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου εἶνε βραχώδης. Πλείονα κατωτέρω.

12) «Ἡ Ψυττάλεια ὀνομάζεται παρ' Αἰσχύλῳ *βαιά*, ὅπερ ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν Λειψοκουτάλαν ἢ εἰς τὸν Ἅγ. Γεώργιον». Ὁμολογῶ ὅτι οὐδόλως ἀνέμενον τὴν ἔνστασιν ταύτην, διότι ἡ Λειψοκουτάλα εἶνε διπλασία τοῦ Ἁγ. Γεωργίου κατὰ τὸ μῆκος καὶ τοὐλάχιστον ἴση πρὸς αὐτὸν κατὰ τὸ πλάτος, ὥστε τὸ ἐπίθετον τοῦ Αἰσχύλου θὰ ἥρμοζε μᾶλλον εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην νῆσον, ἀλλὰ τοῦτο βεβαίως οὐδὲν ἀποδεικνύει, διότι ὁ Αἰσχύλος μεταχειρίζεται τὸ ἐπίθετον ἐν σχέσει πρὸς τὴν Σαλαμῖνα.

13) «Ἐν Ψυτταλείᾳ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Πανός». Ἐπειδὴ δὲν κατωρθώθη νὰ εὑρεθῇ τοιοῦτον ἱερὸν οὔτε ἐν Λειψοκουτάλᾳ οὔτε ἐν Ἁγίῳ Γεωργίῳ ἡ μαρτυρία αὕτη εἶνε ἄχρηστος εἰς τὸ τοπογραφικὸν ζήτημα.

14) «Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ πόρου τῆς Σαλαμῖνος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (Θ' 395) ἐξάγεται ὅτι Ψυττάλεια εἶνε ἡ Λειψοκουτάλα· τὸ *ἄλλο νησίον ὅμοιον τῇ Ψυτταλείᾳ*, ὅπερ κατὰ Στράβωνα ἔκειτο μεταξὺ ταύτης καὶ τοῦ Πειραιῶς εἶνε ὁ σκόπελος Σκρόφες, ὅστις τότε εἶχε πολὺ μεγαλειτέραν ἔκτασιν». Ἀγνοῶ πόθεν γνωρίζει τὸ τελευταῖον τοῦτο ὁ κ. Ῥεδιάδης καὶ δὲν ἐννοῶ πῶς δύναταί τις νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν βράχον ἐκεῖνον, καὶ ἂν ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο ἀκόμη μεγαλείτερος, «ὅμοιον πρὸς τὴν Λειψοκουτάλαν». Τοὐναντίον ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται, ὅτι μεταξὺ τῆς Ψυτταλείας καὶ τοῦ Πειραιῶς ἔκειντο δύο νῆσοι· ἐπειδὴ δὲ ἡ μία εἶνε ἡ Ἀταλάντη, ἀναγκαίως πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἡ ἄλλη εἶνε ἡ Λειψοκουτάλα, ὀνομάζει δὲ ὁ Στράβων πρῶτον τὴν Ἀταλάντην, διότι περιγράφει τὴν ὁδὸν τῆς Σαλαμῖνος ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, καὶ αὕτη κεῖται δυσμικῶς τῆς Λειψοκουτάλας. Ὁ Στράβων ἐν τῇ περιγραφῇ αὐτοῦ ἄρχεται ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς ἀκτῆς, καὶ δὴ ἀπὸ τῆς Ἀμφιάλης μέχρι τοῦ Φωρῶν λιμένος, ἐκεῖθεν δὲ μεταβαίνει εἰς τὰς νήσους· λοιπὸν ἐὰν ἡ Ψυττάλεια συνδέεται μετὰ τοῦ Φωρῶν λιμένος δι' ἑνὸς *καί*, δὲν σημαίνει τοῦτο ὅτι ἔκειτο ἀμέσως παρ' αὐτόν, εἶνε δ' ὅλως ἀδιάφορον, εἴτε τὸν ὅρμον τοῦ Κερατζινίου θέλομεν νὰ ἐκλάβωμεν ὡς Φωρῶν λιμένα εἴτε τὸν ὅρμον τῆς Δραπετζώνας. Ἐν γένει δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἡ περιγραφὴ τοῦ Στράβωνος δὲν ἔγεινεν ἐνταῦθα ἐξ αὐτοψίας, ἀλλὰ κατ' ἐπιτομὴν ἔκ τινος *περίπλου*, οὐδὲν δ' ὡς ἐκ τούτου δύναται νὰ ἀποδείξῃ ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἢ μόνον τὸν ἀριθμὸν καὶ τὴν τάξιν τῶν νήσων, ἀλλὰ ταῦτα μετ' ἀπολύτου βεβαιότητος.

Ἡ περιγραφὴ αὕτη τοῦ Στράβωνος πιστεύω ὅτι παρέχει τὴν κάλλιστα μεμαρτυρημένην ἀπόδειξιν ὅτι Ψυττάλεια εἶνε ὁ Ἅγιος Γεώργιος.

15) «Ὁ Στράβων ὀνομάζει τὴν Ψυττάλειαν *νησίον ἔρημον πετρῶδες*, ἄρα δὲν δύναται νὰ εἶνε αὕτη ὁ Ἅγιος Γεώργιος». Ἀλλὰ πετρώδεις κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον εἶνε πᾶσαι αἱ ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος νῆσοι, καὶ ὁ κ. Ῥεδιάδης οὐδόλως ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἅγιος Γεώργιος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Στράβωνος ἢ ἐν γένει κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο διαρκῶς κατῳκημένος. Λοιπὸν καταπίπτει καὶ ὁ λόγος οὗτος.

16) «Κατὰ Στράβωνα ἡ Ψυττάλεια ὠνομάσθη ὑπό τινων *λήμη τοῦ Πειραιῶς*, τοῦτο δ' ἁρμόζει μᾶλλον εἰς τὴν Λειψοκουτάλαν, ἥτις εἶνε ὁρατὴ ἐκ Πειραιῶς». Ἐνταῦθα ὁ Στράβων παρήλλαξε δεινῶς τὴν παράδοσιν, διότι ὡς γνωστὸν ὁ Περικλῆς μετεχειρίσθη τὴν λέξιν ταύτην περὶ τῆς Αἰγίνης, ἄλλως τε καὶ δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω ὁποίαν βλάβην ἠδύνατο νὰ προξενήσῃ εἰς τὸν Πειραιᾶ ἡ Λειψοκουτάλα, ἥτις οὐδόλως ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ναυτικὸς σταθμός.

17) «Τὸ ὄνομα Λειψοκουτάλα παρήχθη ἐκ τοῦ ἀρχαίου Ψυττάλεια». Ἀλλὰ τὰ ὀνόματα ὁμοιάζουσι μόνον κατὰ τὴν κατάληξιν, δὲν βλέπω δὲ πῶς ἠδύνατο τὸ Ψ τοῦ Ψυττάλεια ἢ Ψυττάλη (Στέφ. Βυζ.) νὰ γίνῃ Κ (Κουτάλα). Ἔγινε τόση κατάχρησις τῆς ὁμοιότητος τῶν ὀνομάτων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γεωγραφίᾳ, ὥστε πρέπει τις νὰ εἶνε ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιφυλακτικώτερος εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ταῦτα εἶχε νὰ ἀντιτάξῃ ὁ κ. Ῥεδιάδης κατὰ τῆς ὑπ' ἐμοῦ γενομένης ταυτίσεως τῆς Ψυτταλείας πρὸς τὸν Ἅγιον Γεώργιον. Ἐλπίζω ὅτι ἀπέδειξα, ὅτι ἐκ τῶν δέκα ἑπτὰ λόγων οὓς ἀναφέρει, οὐδεὶς ἔχει ἀποδεικτικὴν ἰσχύν, πλὴν ἑνὸς μόνου τοῦ ἐκ

τῆς περιγραφῆς τοῦ Στράβωνος, ὅστις ὅμως ἀποδεικνύει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον ἐκείνου, ὅπερ ἰσχυρίζεται ὁ κ. Ῥεδιάδης. Ὁ Kallenberg, ὅστις εἶνε ὁμοίως πολέμιος τῆς γνώμης μου (Berl. Philol. Wochenschr. 1900 ἀρ. 2, σελ. 10-4), πρὸς ἄρσιν τῆς δυσκολίας ἀποβάλλει ἐνταῦθα ὡς μὴ γνήσιον τὸ χωρίον *καὶ ἄλλο νησίον ὅμοιον τῇ Ψυτταλείᾳ*, καὶ προσπαθεῖ οὕτω ἀπαγωγικῶς νὰ ἀποδείξῃ ὅτι Ψυττάλεια δὲν δύναται νὰ εἶνε ἡ Λειψοκουτάλα. Ἀλλ᾽ αὐθαίρετος ἀφαίρεσις χωρίου ἐξ ἀρχαίου κειμένου δύναται νὰ γίνῃ μόνον ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, θέλω δὲ πραγματευθῇ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ προσεχῶς, ἐνταῦθα μόνον παρατηρῶ ὅτι ἀκριβῶς τὸ μέρος τοῦτο τῆς συγγραφῆς τοῦ Στράβωνος εἶνε ἐλλιπέστατον καὶ εἶνε πολὺ πιθανώτερον, ὅτι ἀπεκόπησαν μᾶλλον λέξεις τινές, ἢ ὅτι προσετέθησαν τοιαῦται· ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ καὶ δὲν ἐννοῶ πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπινοήσῃ τις καὶ προσθέσῃ ἐν τῷ κειμένῳ νέαν νῆσον, περὶ ἧς οὐδεὶς λόγος ἐγίνετο ἐκεῖ. Ἀλλ᾽ ὁ Ἡρόδοτος (Η´ 76) παρέχει ἡμῖν τὸ λεῖπον ὄνομα· εἶνε τοῦτο ἡ Κέως, καὶ εἶνε πολὺ φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐξέπεσον παρὰ Στράβωνι λέξεις τινὲς μετὰ τὸ *καὶ τοῦτο* καὶ νὰ γράψωμεν: *πλησίον δὲ καὶ ἡ Ἀταλάντη, ὁμώνυμος τῇ περὶ Εὔβοιαν καὶ Λοκρούς, καὶ ἄλλο νησίον ὅμοιον τῇ Ψυτταλείᾳ, καὶ τοῦτο* (*ὁμώνυμον Κέῳ τῇ ἐν ταῖς Κυκλάσι*) ἢ ἄλλο τι παρόμοιον. Πρβ. ***Στράβ.*** Ι´ 459 *καὶ πόλις Ἀστακός, ὁμώνυμος τῇ περὶ Νικομήδειαν καὶ τὸν Ἀστακηνὸν κόλπον. Καὶ ἡ Κριθώτη δ᾽ ὁμώνυμος πολίχνῃ τῶν ἐν τῇ Θρᾳκίᾳ Χερρονήσῳ.* Τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἄλλως πως διατυπουμένην, ὀφείλω εἰς τὸν φίλον κ. Βασίλειον Λεονάρδον.

Εἰς τὰ ἀνωτέρω προστίθεται καὶ ἡ περιγραφὴ τῆς ἐφόδου κατὰ τῆς Ψυτταλείας ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου (455 ἑξ.) αὐτόπτου μάρτυρος ἴσως δὲ καὶ συναγωνιστοῦ. Δηλαδὴ ἐκεῖ λέγεται ὅτι οἱ Ἕλληνες *φράξαντες εὐχάλκοις δέμας ὅπλοισι ναῶν ἐξέθρωσκον*, ***ἀμφὶ δὲ κυκλοῦντο πᾶσαν νῆσον,*** *ὥστ᾽ ἀμηχανεῖν* (τοὺς Πέρσας), *ὅπῃ τράποιντο*, ἀλλὰ τελεία περικύκλωσις τῆς Λειψοκουτάλας, ἧς ἡ περίμετρος εἶνε μείζων τῶν 4 χμ., δὲν ἦτο εὐκόλως δυνατή, ἐνῷ θὰ ἦτο ὁπωσδήποτε δυνατωτέρα παρὰ τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ, ὅστις εἶνε κατὰ τὸ ἥμισυ μικρότερος, ἢ τοὐλάχιστον προκειμένου περὶ τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἐκφράσεως τοῦ Αἰσχύλου δὲν θὰ ἦτο τόσον καταφανής. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ ἡ περσικὴ φρουρὰ τῆς Ψυτταλείας μόνον πολὺ ἀτελῶς θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελέσῃ ἐπὶ τῆς Λειψοκουτάλας τὸ ἀνατεθειμένον αὐτῇ ἔργον, νὰ σῴζῃ δηλαδὴ τοὺς ἰδίους ναυαγοὺς καὶ νὰ φονεύῃ τοὺς ἐχθρούς, διότι ἀκριβῶς ἡ βορεία πλευρὰ τῆς νήσου ταύτης, ἔνθα θὰ παρεσύροντο οἱ ναυαγοί, ἀποτελεῖται ἐξ ἀποκρήμνων βράχων, ἐνῷ τὸ αὐτὸ ἔργον θὰ ἦτο τοὐναντίον εὔκολον ἐπὶ τῶν χαμηλῶν ἀκτῶν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἐν τούτοις δὲν ἀποδίδω ὑπερβολικὴν σημασίαν εἰς τὴν ἀποδεικτικὴν δύναμιν τῶν μαρτυριῶν τούτων· ἐν γένει δὲ ἱστορικὰ ζητήματα οὐδέποτε λύονται διὰ τυπικῶν μόνον ἀποδείξεων. Κατ᾽ ἐμὲ τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος ἐπάγεται τὸ ἑξῆς. Ἐὰν Λειψοκουτάλα εἶνε ἡ Ψυττάλεια, τότε ἡ ναυμαχία ἔγεινεν ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῶν στενῶν τῆς Σαλαμῖνος, διότι ἡ νησὶς αὕτη ἔκειτο *ἐν πόρῳ τῆς ναυμαχίας τῆς μελλούσης ἔσεσθαι* (Ἡροδοτ. Η´ 76), τοῦτο δ᾽ ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ τοῦ Αἰσχύλου (448 ἑξ.). Ἀλλ᾽ ἀφ᾽ ἑτέρου ἡ περιγραφὴ τῆς ναυμαχίας ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου εἶνε καταληπτὴ μόνον ἐὰν ἡ ναυμαχία ἐγένετο ἐντὸς τοῦ στενοῦ, ὡς ἐξέθηκεν ὁ κ. Bauer ἐν ÖJh IV 1901 σ. 90 ἑξ. καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἐν Klio VIII 1908 σ. 477 ἑξ.. Λοιπὸν ἔχομεν τελείαν ἀντινομίαν.

Οὐδέποτε ἠδυνήθην νὰ κατανοήσω πῶς εὑρέθησαν ἄνθρωποι, οἵτινες παρορῶντες ταῦτα τὰ πράγματα, ἐπειρῶντο νὰ ἐφαρμόσωσι τὸν Ἡρόδοτον ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Προκρούστου, ἵνα κατορθώσωσι νὰ συμφωνήσῃ οὗτος πρὸς τὴν γνώμην ὅτι ἡ Λειψοκουτάλα εἶνε ἡ Ψυττάλεια. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οὐδόλως ἐπεχείρησα ἐν τῇ ἐμῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ νὰ περιγράψω τὴν ναυμαχίαν, περιωρίσθην δὲ μόνον εἰς τὴν μετάφρασιν τοῦ Αἰσχύλου, διότι τότε οὐδεμίαν εἶχον εἰσέτι ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ταυτότητος τῆς Ψυτταλείας πρὸς τὴν Λειψοκουτάλαν. Καὶ ἐν τούτοις εἶνε φανερὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡροδότου ἦτο ἀσφαλῶς γνωστόν, ποῦ ἔγεινεν ἡ ναυμαχία, διότι ἔζων ἀκόμη πολλοὶ ἐκ τῶν ἀγωνισθέντων ἐν ταύτῃ, ὁμοίως δὲ φανερὸν εἶνε, ἢ ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ εἶνε ὅτι τοσοῦτον μεγάλοι στόλοι — ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἀπετελεῖτο κατὰ τὸν Αἰσχύλον ἐκ 310 πλοίων, καὶ ὁ περσικὸς δὲν ἦτο

βεβαίως μικρότερος — μόνον κατὰ μῆκος τοῦ στενοῦ τῆς Σαλαμῖνος ἠδύναντο νὰ ἀναπτυχθῶσι. Ταῦτα εἶνε τὰ καίρια σημεῖα καὶ μόνον ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τούτου δύναται νὰ λυθῇ ἡ ἔρις περὶ τῆς θέσεως τῆς Ψυτταλείας. Τὰ λοιπὰ εἶνε πάντα σκιαμαχία.

Ἐν Ῥώμῃ.

Karl Julius Beloch.

Ἐξηλλήνισεν ἐκ τοῦ γερμ. Κ. Κουρ.

ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΛΥΚΟΣΟΥΡΑΣ

ΥΠΟ

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΧΙΛΛΕΡ

Ἐν τῇ βάσει τῆς Λυκοσούρας, ἣν εὗρεν αὐτὸς καὶ ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1896 σελ. 263 ἀριθμ. 1, ὁ sospitator Lycosurae Βασίλειος Λεονάρδος κατὰ τὸν πρῶτον στίχον ἀνέγνω· ////// ΛΙΣΚ. . . . Ι. Ν, συνεπλήρωσε δέ· [ἁ πό]λις Κ[λιτορ]ί[ω]ν· ὁ δὲ Dittenberger ἐπιδιώρθωσε Κ[λητορ]ί[ω]ν (Syll.² 230). Ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι οἱ Κλητόριοι ἐτίμησαν τὸν γνωστὸν πρώην μὲν τύραννον τῶν Μεγαλοπολιτῶν, ἔπειτα δὲ στρατηγὸν τῶν Ἀχαιῶν καὶ ὡς ἀντιπροσωπεύοντα τὸ ἀρκαδικὸν ἐν τῷ κοινῷ στοιχεῖον πρόδρομον τοῦ Φιλοποίμενος Λυδιάδαν, τὸν τελευτήσαντα εὐκλεῶς κατὰ τὸ 226 π. Χρ. ἐν τῇ πρὸς Κλεομένην μάχῃ. Διότι ἡ πρότασις τοῦ Dickins (Ann. Brit. school XII 1905/6, 130), ὅτι πρόκειται περὶ ὑστέρου τινὸς Λυδιάδου καὶ αὐτοῦ Μεγαλοπολίτου, κατὰ δὲ τὸ 179 πρεσβεύσαντος πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ἀποκρούεται τῷ χαρακτῆρι τῶν γραμμάτων, ὅστις ἀναμφιβόλως ἀνήκει εἰς τὸν τρίτον π. Χρ. αἰῶνα.

Ἀλλὰ καὶ τὸ κείμενον τῆς ἐπιγραφῆς ἐνδέχεται μικράν τινα διόρθωσιν. Τὸ γὰρ ἔκτυπόν μου κατὰ Μάϊον 1910 ποιηθὲν ἔχει .Ι'.ΛΙΣΚ. . . . Γ.Ν ἤτοι [ἁ] π[ό]λις Κ[αφυα]τ[ᾶ]ν. Τοῦτο δὲ καὶ ἀκριβεστέραν καὶ καλλίω ἴσως παρέχει χρονολογίαν καὶ ἐξήγησιν. Οἱ γὰρ Καφυᾶται κατὰ τὸν Κλεομένειον πόλεμον πρῶτον μὲν Κλεομένους ἦσαν σύμμαχοι, τῷ δὲ 228 ἥλωσαν ὑπ' Ἀράτου (Πλουτ. Κλεομ. 4). Τότε οὖν μέλος ἐγένοντο τοῦ Ἀχαϊκοῦ κοινοῦ μέχρι τοῦ Λυδιάδου θανάτου καὶ προσωτέρω· ἔπειτα πάλιν δι' ὀλίγα ἔτη κατέσχεν ὁ Κλεομένης (Πολύβ. II 52). Ἡ δὲ βάσις ἐστάθη κατὰ τὸ φαινόμενον πρὸ τοῦ θανάτου, τουτέστι τοῖς ἔτεσι 228-226 π. Χρ.

Ἀλλὰ διατί ἐξέλεξαν οἱ Καφυᾶται τὴν Λυκόσουραν πρὸς ἵδρυσιν τῆς εἰκόνος; Ἴσως ἐπιτρέπεται ἡ εἰκασία ὅτι ὁ Λυδιάδας Μεγαλοπολίτης ὢν κατήγετο ἐκ τῆς Λυκοσούρας, ἥτις τότε ἀνῆκεν εἰς τὴν περιφέρειαν τῆς Μεγάλης πόλεως. Τοὐλάχιστον φίλος τοῦ Λυδιάδου ἦτο ὁ Λεωκύδης — τὸ γὰρ «*ὁμοῦ* Λυδιάδῃ *στρατηγήσαντος*» λάθος εἶναι, διότι εἷς μόνος ὑπῆρχε τῶν Ἀχαιῶν στρατηγὸς — ὅστις κατὰ τὸν Παυσανίαν (VIII 10, 10) ἀνέφερε παράδοσίν τινα περὶ τοῦ ἐνάτου προγόνου αὐτοῦ ἀφορῶσαν εἰς τὴν ἱερὰν ἔλαφον τῆς Δεσποίνης. Οὗτος οὖν ἐξ ἀρχαίας ἱερατικῆς, πρότερον δ' ἴσως βασιλικῆς, ἦτο οἰκογενείας, καὶ ὡς τοιοῦτος μετέσχε τῆς ἀνανεώσεως τῆς περὶ τὴν Δέσποιναν θρησκείας. Ἀλλ' ἡμῖν ἀρκείσθω, ὅτι ὁ Λεωκύδης καὶ ὁ Λυδιάδης εἶνε σύγχρονοι, οἱ δὲ δύο σημαίνουσι τὴν ἔναρξιν τοῦ *γνωστοῦ* ἡμῖν καὶ ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένου μέρους τῆς τῶν ἐν Λυκοσούρᾳ θεῶν θρησκείας· ὅτι δὲ τὰ πλεῖστα παρὰ Παυσανίᾳ μυθικὰ κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον τούτων νεώτερα ὑπάρχουσι, οὐκ ἄδηλον τοῖς περὶ τὰ Ἀρκαδικὰ ἐσπουδακόσιν.

Φ. Χίλλερ.

ΑΛΛΗ ΒΑΣΙΣ ΞΕΝΟΦΙΛΟΥ ΕΚ ΛΥΚΟΣΟΥΡΑΣ

ΥΠΟ

ΦΡΙΔΕΡΙΚΟΥ ΧΙΛΛΕΡ

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Dickins (Annual of the Brit. School XII 1905/6, 132/3) μετὰ τοὺς προτέρους, τόν τε Λεονάρδον καὶ τὸν Wilhelm καὶ ἄλλους, ἐκδοθεισῶν ἐπιγραφῶν [1]·

1) Μεσσήνης·

[Ξενόφι]λος Δαμοφῶντ[ος Μεσσά]-
[νιος τὸ ἄ]γαλμα [τ]ᾶς Ἀγ[ροτέρας]
[Ἀρτέμιδ]ι (;;) καὶ τᾶι πολει [ἀνέθηκε]

2) Λυκοσούρας·

[ὁ *δεῖνα* καὶ] Ξενόφιλος Δαμ[οφῶν]-
[τος Μεσσά]νιοι Νικίππαν Δημοφῶν[τος]
[τὰν τοῦ π]ατρὸς ματέρα ἀνέθηκαν θε[οῖς]

ἐξάγεται καὶ ἡ συνέχεια καὶ συμπλήρωσις τριῶν ἀσημάντων ἀποσπασμάτων, ἣν τοῖς Ἀθήνησι συμφιλολογοῦσι προτείνω, ὅπως κρίνωσιν ἐνώπιον τῶν πρωτοτύπων.

Α′ καὶ Β′ εὑρέθησαν ἐν Λυκοσούρᾳ καὶ μετεκομίσθησαν εἰς τὸ Ἐπιγραφικὸν μουσεῖον Ἀθηνῶν. Α′ μῆκος 0·103, ὕψος 0·121, πάχος 0·102 (κατ' ἀντίγραφον τοῦ Lattermann). Β′ μ. 0·15, ὕ. 0·10, π. 0·08 κατὰ τὸν αὐτόν. Γ′ ἐν τῷ μουσείῳ Μεγαλοπόλεως («Μεγαλοπόλεως 19»), μ. 0·117, ὕ. 0·24, π. 0·23 (εἴδομεν καὶ ὁ αὐτὸς καὶ ἐγώ). Τὰ γράμματα εἶναι καλλιτεχνικῶς ἐγγεγλυμμένα, ὕψ. 0·04. Τὰ ἄλλα δεικνύει τὸ ἀντίγραφον. Ἡ πέτρα εἶνε τιτανόλιθος φαιὰ καὶ *ὑπέρυθρος*.

[1] Ἄλλως διεῖλον τοὺς στίχους ἢ ὁ Dickins.

Α′	Β′	Γ′
ΦΙ/	ΛΕΣ	ΝΙΟΣΤ(
ΟΝ/		‾ΣΠΟΙΝ

[Ξενό]φι[λος Δαμοφῶντος] Μεσ[σά]νιος τὸ - -
. . . . ονα[- - - 16 - - - - - Δ]εσποίν[αι - -

Β′ τὸ πρῶτον γράμμα ἦτο Μ, οὐχὶ Δ, καθὼς μαρτυρεῖ καὶ ὁ Lattermann. Οὕτω λαμβάνομεν μαρτύριον ἀσφαλέστερον διὰ τὴν Μεσσηνίαν πατρίδα τοῦ Ξενοφίλου καὶ τὴν συγγένειαν τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ γνωστοῦ ἐκ Μεσσήνης τεχνίτου ὑπάρχουσαν, ὃν ὁ Παυσανίας τόσον ἐθαύμασε καὶ προυτίμησεν, ὅσον ὁ Πλίνιος τοὺς δημιουργήσαντας τὸν Λαοκόωντα Ῥοδίους. Περὶ τῆς ἐποχῆς ὁ Dickins δὲν φαίνεται ὅτι ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας, κρίνας τὰς πρώτας τοῦ δευτέρου αἰῶνος δεκάδας ὡς καταλληλοτάτας· ἴσως καὶ ὀλίγῳ μεταγενέστεροι ἂν εἶεν. Ἀλλὰ περὶ τούτων τῶν ζητημάτων, ἐπειδὴ δὲν λύονται ὡς ἐν παρόδῳ, εὔστομα ἡμῖν κείσθω.

Ὅ τι δ' ἀνέθηκεν ὁ Ξενόφιλος, πότερον θεῖον ἄγαλμα ἤ, καθὼς ἐν τῇ προειρημένῃ βάσει, συγγενῆ τινα, ἀμφίβολον μένει· τὸ δὲ μέγεθος τὸ λογιζόμενον ἐκ τῶν ἀποθραυσμάτων καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν γραμμάτων θεῶν μᾶλλον φαίνονται ἄξια ἢ ἀνθρώπων.

Berlin-Westend, 30/17 ἰαν. 1911.

Φ. Χίλλερ.

ΑΝΑΘΗΜΑ ΑΡΤΕΜΙΤΙ ΠΑΣΙΚΡΑΤΑΙ ΕΝ ΑΜΒΡΑΚΙΑΙ

Ἁπλοῦς ἐπιτηδευματικός, ἐθελοντὴς φύλαξ τῶν ἐν Ἄρτῃ μεσαιωνικῶν τε καὶ ὑστέρων καὶ παλαιοτέρων ἀρχαιοτήτων, ἐν ἀπερίττως καθαρευούσῃ ἐπιστολῇ ἔγραψε τὰ κατωτέρω.

«Διὰ τῆς παρούσης μου σπεύδω νὰ γνωρίσω ὑμῖν ὅτι τὴν 25 φθίνοντος ἐνταῦθα καὶ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς πόλεώς μας ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου παρὰ τῷ περιβολίῳ Σπ. Καλέλλη, εὑρέθη παρὰ τοῦ κηπουροῦ Ἀντ. Μάνθα ἄγαλμά τι ὅπερ Σᾶς περιγράφω ὡς ἑξῆς.

»Ἐν πρώτοις εἶναι ἄνευ κεφαλῆς, ὡς δὲ ἐκ τοῦ σώματος δείκνυται, αὕτη εἶναι προσθετὴ καὶ ὄχι συγκεκολλημένη καθόσον ὁ λαιμὸς φέρει κοίλωμα κανονικόν· ἐκ τῶν χειρῶν ἡ ἀριστερὰ ἄθικτος κρατοῦσα χλαμύδα παρὰ τῇ λεκάνῃ τοῦ σώματος, ἡ δεξιὰ ἀποκεχωρισμένη τοῦ σώματος καὶ ἐλλείπουσα ἀπὸ τοῦ καρποῦ. Ἐφαρμοζομένη ἐν τῇ κανονικῇ θέσει της εὑρίσκεται κυρτὴ πρὸ τοῦ στήθους 12-15 ἑκατοστά· ἡ χλαμὺς φθάνουσα μέχρι τοῦ δεξιοῦ ὤμου καὶ κατὰ μῆκος μέχρι τοῦ ἀστραγάλου· τὰ πέλματα μέχρι τοῦ ἀστραγάλου ἐλλείπουσιν.

»Ἐπὶ τῆς βάσεως ἔμπροσθεν ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς γράμματα [1], ἡ βάσις δὲ εἶναι ὀρθογώνιος ἔχουσα μῆκος 35 ἑκατοστά, πλάτος 25.

ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ
ΣΟΛΩΝΟΣ
ΑΜΦΙΠΟΛΕΥΣΑΣ
ΑΡΤΕΜΙΤΙ
ΠΑΣΙΚΡΑΤΑΙ

»Ἐντὸς τοῦ μέρους ἔνθα εὑρέθη ὑπάρχει τοῖχος ἐκ λίθων μικρῶν μὲ κεράμους μεγάλους παραπλεύρως δὲ πέτραι μεγάλαι εἰς ἀπόστασιν 5-6 μέτρων.

[1] Τῶν δύο πρώτων στίχων τὰ δύο τελευταῖα γράμματα ὀλίγον βεβλαμμένα.

»Ὡς ἀντελήφθην, ὁλόκληρον τὸ σῶμα θὰ στηρίζηται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, καθόσον ὁ δεξιὸς εἶναι κατά τι κυρτὸς πρὸς τὰ ὄπισθεν.

Ἄρτα, τῇ 27/1/11.

Κ. Κατσᾶνος».

Ὁ τρόπος τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ φιλομούσου ἀνδρός, μαρτυρῶν οὐ μόνον περὶ τὰ γράμματα φιλοτιμίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ κρίσεως ἄσκησιν αὐτοδιδάκτου μαθήσεως, ἐπιτρέπει νὰ δημοσιευθῇ ἡ ἀντιγραφεῖσα ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ καὶ κατὰ τὸ γράμμα καὶ κατὰ τὸ νόημα ἀρτία, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐνδείξεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν γραμμάτων.

Ἐκ τούτου δυνάμεθα οὐχὶ βεβαίως νὰ πληρώσωμεν τὴν περιέργειαν τοῦ γράψαντος τὴν ἐπιστολὴν ἀποκρινόμενοι εἰς τὸ περὶ ὁρισμοῦ τοῦ Νικάνδρου ἐρώτημα αὐτοῦ, ἀλλ' ἴσως νὰ τολμήσωμεν νὰ καλέσωμεν εἰς ἔρευνάν τινα περὶ τοῦ ὀνόματος παραπέμποντες εἰς τὰ παρὰ Πολυβίῳ (*Ἱστοριῶν* Κ' 10 καὶ 11 καὶ ΚΖ' 15 (13) 14) περὶ Νικάνδρου τοῦ Αἰτωλοῦ γεγραμμένα. Καὶ ἄλλως δέ, πιστεύοντες εἰς τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀποδόσεως, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης νῦν τὸ πρῶτον μανθάνομεν ὅτι ἐν τῇ ἠπειρωτικῇ Ἀμβρακίᾳ, ὅπου ἐγινώσκετο ὑπάρχον ἱερὸν *Ἀρτέμιδος Ἡγεμόνης*, ἡ Ἄρτεμις ἐτιμᾶτο καὶ δι' ἐπωνυμίας καινοφανοῦς· *«Πασικράτα»*. *Πασικράτεια* (πάντων κυρία) ἐγνωρίζετο μέχρι τοῦδε μόνη ἡ Περσεφόνη. Ἀλλὰ καί τι ἄλλο νέον διδασκόμεθα ὑπὸ τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, τὸν τύπον *Ἀρτέμιτι*, ἀντὶ τοῦ παρὰ Δωριεῦσι καὶ Βοιωτοῖς συνήθους *Ἀρτάμιτι*.

Διὰ ταῦτα ἀνάθημά τε καὶ ἐπιγραφὴ φαίνονται ἄξια ἐπιμελείας πρὸς περίσωσιν καὶ περαιτέρω ἐξέτασιν.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 31 ἰανουαρίου 1911.

Στέφανος Ν. Δραγούμης.

ΕΠΙΓΡΑΦΙΚΑ

ΥΠΟ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΒΑΣΗ

Α΄.

Ὅλμος.

Ἐν τῇ Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδι τοῦ 1909 σελ. 276 κεῖται «κατὰ ταῦτα *ὅλμος* θὰ σημαίνῃ τὴν παρὰ τὸν τρίποδα ἕδραν, ἐξ ἧς ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀμφιαράου ἔδιδε τὸν χρησμόν». Ταῦτα δὲν εἶναι ἀκριβῆ. Διότι ***ὅλμος*** εἶναι οὐχὶ ἡ ***παρὰ*** τὸν τρίποδα ***ἕδρα,*** ἀλλ' ὁ ***ἐπὶ*** τοῦ τρίποδος ***λέβης,*** ἡ Λατινιστὶ καλουμένη cortina, ὅθεν ὁ προφήτης (ἢ ***ἡ*** προφῆτις) ἐχρησμοδότει. Τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας εὑρίσκει τις εὐκόλως ἐν τοῖς Λεξικοῖς. Ὅτι οἱ χρησμοὶ δὲν ἐδίδοντο *παρὰ* τὸν τρίποδα, ἀλλ' *ἐξ αὐτοῦ* τοῦ τρίποδος ἠδύνατο ὁ τἀνωτέρω γράψας νὰ γινώσκῃ ἔκ τε αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοφανείου χωρίου, εἰς ὃ παραπέμπει, Πλούτ. 9:

τῷ δὲ Λοξίᾳ,
ὃς θεσπιῳδεῖ τρίποδος ***ἐκ*** χρυσηλάτου

καὶ ἐξ ἑτέρου τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ χωρίου Ἱππ. 115:

Φράζευ Ἐρεχθείδη λογίων ὁδόν, ἥν σοι Ἀπόλλων
ἴαχεν ἐξ ἀδύτοιο *διὰ τριπόδων* ἐριτίμων.

Β΄.

Ὁ τὰ τῆς Ἀττικῆς ἀρχαιολογίας μάλιστ' ἀκριβώσας κ. Ἰάκωβος Δραγάτσης ἐξέδωκεν ἐν τῇ Ἀρχ. Ἐφημερίδι τοῦ 1910 σελ. 73 Πειραϊκὸν ἐπίγραμμα ὧδε·

[Ο]ὐ τὸ χ(ρ)εὼν εἵμ(α)ρται· ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν·
ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε, [π]ατὴρ ὑὸς (θ)υγ(ά)τηρ τε,
[θ]νήισκομεν Αἰγ(α)ίου κύμασι πλαζόμενοι.

Ἀλλ' ἡ φράσις «*οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται*» οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ «τὸ χρεὼν οὐχ εἵμαρται» τ. ἔ. «τὸ πεπρωμένον οὐ πέπρωται», ὅπερ παράλογον. Ἀναγνωστέον ἄρα ἀντὶ τοῦ ΟΥ ἕτερόν τι, οἷον ΩΙ (ῷ), ὅπερ καὶ νομίζω ὅτι διακρίνω ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ κ. Δρ. ἐκδεδομένῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἀπεικάσματι. Λοιπὸν ὁ πρῶτος στίχος ἔχει ὧδε·

(Ὧι) τὸ χρεὼν εἵμαρται, ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν

τ. ἔ Σύ, ᾧ εἵμαρται ἀποθανεῖν (= σύ, ὦ θνητέ), ὅρα *τέλος* ἡμέτερον καὶ συσκευάζου πρὸς τὸ καὶ σοὶ αὐτῷ πεπρωμένον *τέλος*.

Προσφωνεῖται ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγνώστης.

Ἀλλὰ καὶ ΟΥ ἂν εἶναι πάντως ἐν τῷ λίθῳ κεχαραγμένον, ἡ αὐτὴ συνάγεται τοῦ λίθου ἔννοια λαμβανομένου τοῦ ΟΥ = οὗ, ὅπερ ἔσται κτητικὴ γενικὴ ἐκ τοῦ *χρεὼν* ἠρτημένη, ὅτε ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ἔσται: «Σύ, οὗ τὸ *χρεὼν* τ. ἔ. τὸ *τέλος* εἵμαρται, ὅρα νῦν τὸ *ἡμέτερον* τέλος καὶ προσδόκα τὸ σόν.

Τὸ δὲ ἐν τῷ 2 στίχῳ ΟΝΤΕ ὁ ἐκδότης ἐκλαμβάνει παρανάγνωσμα τοῦ χαράκτου ἀντὶ τοῦ *ὄντες,* ὅπερ ὁ ποιητὴς κατὰ μετρικὴν ἀμέλειαν ἔγραψε.

Καὶ ἡμεῖς δὲ δεχόμεθα παρανάγνωσμα τοῦ λιθοκόπου, ἀλλ' ἀλλοῖον, οἷον δεχόμενοι ἀπαλλάττομεν τὸν ποιητὴν τῆς μετρικῆς ἀμελείας. Νομίζομεν δηλ. ὅτι ὁ μὲν ποιητὴς ἔγραψεν ὀρθῶς:

ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ***οἵδε*** πατὴρ ὑὸς θυγάτηρ τε

ὁ δὲ λιθουργὸς ἀντὶ τοῦ ΟΙΔΕ παρανέγνω ΟΝΤΕ.

Εἰ ὀρθοτέρα ἡ ἡμετέρα ἐκδοχή, κρινάτω μάλιστα πάντων ὁ τῶν τοιούτων ἐμπειρότατος ἐκδότης.

Σπυρίδων Βάσης.

Ἐτυπ 18.3.11

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΓΟΡΑΣ

(Συνέχεια· ὅρα ΑΕ 1910, σελ. 1-28 *)

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

IV.

Στήλη εὑρεθεῖσα τῷ 1907 ἐνῳκοδομημένη [1] ἐν νεωτέρῳ κτίσματι. Ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ (ἀριθ. 478), ἀποτελεῖται δὲ ἐκ δύο τεμαχίων λίθου ὑμηττίου καὶ ἀπολήγει ἄνω εἰς ἀέτωμα ἔχον ἀποκεκρουμένα τὰ ἀκρωτήρια καὶ τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ γεῖσον, ὡς δεικνύει ἡ ἐν σελ. 403 εἰκών. Ὕψ. σῳζόμενον 0·90, πλ. μέγιστον (κάτω) 0·35, ἐλάχιστον (ἄνω) 0·30, πάχ. 0·08. Τὸ ἐπ' αὐτῆς κείμενον εἶναι στοιχηδὸν διατεταγμένον, ἀλλ' οὐχὶ κατ' αὐστηρὰν στοίχησιν. Παραβαίνεται αὕτη ἐν στ. 13ῳ, 20ῷ, 26ῳ ἐν τέλει, ἐν μὲν τοῖς δύο πρώτοις εἰσβιαζομένου τοῦ Ι, ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τοῦ Γ. Στίχοι ἐν ὅλῳ τεσσαράκοντα δύο, γράμματα δ' ἐν ἑκάστῳ εἴκοσι ὀκτώ. Ὕψος τῶν γραμμ. 0·006· διάστιχον 0·006. Ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ ἀετοῦ σῴζεται ὑπὲρ τὸ δωδέκατον γράμμα τοῦ πρώτου στίχου τῆς ἐπιγραφῆς τὸ στοιχεῖον Ε, ὑπὲρ δὲ τὸ μεταξὺ τοῦ 20οῦ καὶ 21ου διάστημα τὸ Ο.

Τὸ προκείμενον ψήφισμα τῆς βουλῆς ἐγένετο ἐπὶ Νικοκλέους ἄρχοντος τῷ 302/1 π. Χρ. εἰς ἔπαινον τῶν ἐπ' Εὐξενίππου (305/4 π.Χρ.) ταξιάρχων. Οἱ ἐπ' Εὐξενίππου ταξιαρχήσαντες Ἀθηναῖοι, οἵτινες συνιστῶνται συλλήβδην εἰς τὸν δῆμον, ἵνα ἐκ νέου τιμηθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ προεδρίας ἐν τοῖς ἀγῶσιν, δὲν εἶναι ἄλλως γνωστοί, καθ' ὅσον δὲν ἐσώθησαν τὰ ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου ἐξ αὐτῶν γενόμενα πολλὰ ψηφίσματα, ἅτινα μνημονεύει ἡ νέα ἐπιγραφή (πρβ. στ. 16). Αἱ συχναὶ ὅμως αὗται τιμαί, αἱ ἀποδοθεῖσαι εἰς τοὺς ταξιάρχους, εἴς τε ἕνα ἕκαστον χωριστὰ καὶ εἰς ὅλους ὁμοῦ ὡς ἐν συναρχίᾳ, ὑποσημαίνουσιν ὅτι ἡ πόλις διήρχετο τότε ἐκτάκτους καιρούς, ὧν ἕνεκα ἥ τε φύλαξις τῶν τειχῶν καὶ αἱ ἄλλαι στρατιωτικαὶ ὑπηρεσίαι τῶν τιμωμένων ἰδίαν ὅλως εἶχον δι' αὐτὴν σημασίαν. Ὄντως δὲ τότε, κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 304, ἠπείλει ὁ Κάσσανδρος τὰς Ἀθήνας τὸ δεύτερον [1]. Κυριεύσας τὴν Φυλὴν καὶ τὸ Πάνακτον καὶ μετὰ καταναυμάχησιν τοῦ ἀττικοῦ στόλου ἐξασφαλίσας ἑαυτῷ τὴν Σαλαμῖνα εἶχεν ἀρχίσει τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως, ὅτε προσεκλήθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀρωγὸς ὁ Δημήτριος, ὅστις *ἐξελάσας τῆς Ἀττικῆς τὸν Κάσσανδρον* [2] ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς πόλεως τὸν κίνδυνον [3]. Ἐγένετο δὲ τὸ ψήφισμα ἐπὶ Νικοκλέους, ἀρχομένου τοῦ 301, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ἀκόμη ὑπὸ τὸν Δημήτριον, δὲν εἶχον δὲ συμφιλιωθῆ μετὰ τοῦ Κασσάνδρου. Ἡ πρὸς τὸν Κάσσανδρον εἰρήνευσις ἐπῆλθεν ἐντὸς τοῦ 301 [4], ἴσως βραχύτατον μετὰ ταῦτα.

* Αἱ ἐν σ. 1-28 δημοσιευθεῖσαι τρεῖς ἐπιγραφαὶ φέρουσιν ἐν τῷ Ἐπιγραφ. μουσείῳ τοὺς ἀριθ. 466. 471. 463. Τοῦ ἐν σελ. 2. δημοσιευθέντος ἀττικοῦ νόμου τῶν στ. 27. 28 προέτεινεν ὁ κ. B. Haussoullier ἐν Revue de Philologie 1910 σελ. 380 τὴν ἑξῆς συμπλήρωσιν: *μ|ὴ [ψηφισαμένων τὴν ἄδ]|ειαν καθάπερ ἐ[ὰν ἐξ ἐψηφισμένο]|υ ποιήσηται τῶι κλπ.*

[1] Ὡς με ἐπληροφόρησεν ὁ ἐπί τινα χρόνον τότε παρακολουθήσας τὰς ἐργασίας καθηγητὴς κ. Ἀ. Σκιᾶς.

[1] Ἡ προτέρα αὐτοῦ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Ἀττικῆς ἐγένετο κατὰ τὴν πιθανὴν ἐκδοχὴν ἐπὶ Κοροίβου ἄρχοντος τῷ 306/5 ἤτοι ἓν ἔτος πρότερον.

[2] Πλούτ. ἐν β. Δημητρίου 23.

[3] Πρβ. Beloch Griech. Geschichte III, 1 σ. 163 ἑξ.

[4] Beloch ἔ. ἄ.

Θ] ε ο [.
1 Ἐπὶ Νικοκλέους ἄρχοντος· ἐπὶ τ[ῆς Ο-
ἰ]νεῖδος ὀγδόης πρυτανείας, ἧι Νίκ-
ων Θεοδώρου Πλωθεὺς ἐγραμμάτευε-
ν· τρίτηι μετ' εἰκάδας, ἑβδόμει καὶ ε-
5 ἰκοστῆι τῆς πρυτανείας· τῶν προέδ-
ρων ἐπεψήφιζεν Χαρίσιος Θεοφίλο-
υ Εἰρεσίδης καὶ συμπρόεδροι· Μέμν-
ων Μέδοντος Ἀφιδναῖος εἶπεν· ἐπει-
δὴ οἱ ταξίαρχοι οἱ ἐπ' Εὐξενίππου ἄ-
10 ρχοντος ἐπεμελήθησαν τῆς τε φυλα-
κῆς τῶν τειχῶν καὶ ἐν τοῖς ἐξετασμ-
οῖς ἅπασιν διετέλεσαν ἐπιμελόμε-
νοι καλῶς καὶ φιλοτίμως ἡγούμενοι
τῶν πολιτῶν καὶ τἄλλα πράττοντες,
15 ὅσα αὐτοῖ. ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσ-
έταττεν καὶ διὰ ταῦτα ἐπήινεσέν τ-
ε αὐτοὺς πολλάκις ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμ-
ος καὶ ἐστεφάνωσεν ἕκαστον αὐτῶν
χρυσῶι στεφάνωι, ἀγαθεῖ τύχει δεδ-
20 όχθαι τεῖ βουλεῖ τοὺς προέδρους, οἵ-
τινες ἂν λάχωσιν προεδρεύειν ἐν τ-
ῶι δήμωι εἰς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν
χρηματίσαι περὶ τούτων, γνώμην δὲ
ξυμβάλλεσθαι τῆς βουλῆς εἰς τὸν δ-
25 ῆμον ὅτι δοκεῖ τῆι βουλῆι ἐπαινέσ-
αι τοὺς ταξιάρχους τοὺς ἐπ' Εὐξενίπ-
που ἄρχοντος καὶ στεφανῶσαι αὐτο-
ὺς χρυσῶι στεφάνωι κατὰ τὸν νόμον
ἀρετῆς ἕνεκα καὶ ἀνδραγαθίας τῆς
30 εἰς τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων· εἶναι δ'
αὐτοῖς καὶ προεδρίαν ἐν ἅπασιν το-
ῖς ἀγῶσιν, οὓς ἂν ἡ πόλις τιθεῖ, τὸν δ-
ὲ ἀρχιτέκτονα κατανέμειν αὐτοῖς
τὴν θέαν ἀεί, οὗ ἂν καὶ τοῖς στρατηγ-
35 οῖς κατανέμηται· ἀναγράψαι δὲ τόδ-
ε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα τὸν κατ-
ὰ πρυτανείαν ἐν στήλει λιθίνει κα-
ὶ στῆσαι ἔμπροσθεν τοῦ στρατηγίο-
υ, εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν τῆς στήλης μ-
40 ερίσαι τὸν ἐπὶ τῆι διοικήσει ΔΔΔ
δραχμὰς ἐκ τῶν εἰς τὰ κατὰ ψηφίσμα-
42 τα ἀναλισκομένων τῶι δήμωι.

Ἐκ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ψηφίσματος ἐφιστῶ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἡμερομηνίαν. Ὁρίζεται ἐν στ. 4 ἑξ. ὅτι ἐγένετο *τρίτηι μετ' εἰκάδας ἑβδόμει καὶ εἰκοστῆι τῆς πρυτανείας*. Ἡ πρυτανεία εἶναι ὀγδόη κατὰ σειράν, πίπτει ἄρα, τοῦ ἔτους ὄντος κοινοῦ[1], εἰς τὸν μῆνα Ἀνθεστηριῶνα. Ἄλλο ψήφισμα τοῦ αὐτοῦ ἔτους, IG II 269, ἐγένετο ἐν τῇ αὐτῇ πρυτανείᾳ, ἔχει δὲ τὸ σχετικὸν ἐκείνου χωρίον τῆς χρονολογίας μετὰ τῶν συμπληρώσεων τῶν ἐκδοτῶν ὡς ἑξῆς· *Ἐπὶ Νικοκλέο[υ]ς ἄ[ρχοντος*

[1] Schmidt Handbuch der gr. Chron. 531. 588.

ἐπὶ τῆς Αἰγηίδος (ἢ Οἰνηίδος) [1] *ὀ*]|*γδοίης πρυτα-νε*[*ίας, ἧς Νίκων κλπ. Ἀνθεστηριῶνος ὀγδόηι*]| *μετ' εἰκάδας ὀγ δόηι καὶ εἰκοστῆι τῆς πρυταν*]|*είας.* Τὴν ὀρθότητα τῶν συμπληρώσεων δέχεται τελευταῖον καὶ ὁ Sundwall [2], ἀλλ' ἐκ τοῦ νέου ψηφίσματος ὁρμώμενοι ὀφείλομεν ἄλλην νὰ προκρίνωμεν ἐκεῖ ἀναπλήρωσιν. Ζητεῖται νῦν τίνα. Ὁ πρῶτος μὴν τοῦ ἔτους εἶναι κοῖλος, ὡς συνήγαγεν ὁ Sundwall ἐκ τῆς ἐν IG II 270 καὶ Suppl. 269c παραδεδομένης ἀντιστοιχίας: 18η Θαργηλιῶνος = 19η τῆς 11ης πρυτανείας καὶ 21 Σκιροφορ. = 21η τῆς 12ης πρυτανείας. Ἀλλὰ καθ' οἱονδήποτε τρόπον καὶ ἂν διατάξωμεν τὰ τῶν πρυτανειῶν ἐφαρμόζοντες τοὺς γνωστοὺς συνδυασμοὺς τῶν συμπληρωματικῶν ἡμερῶν, δυνατὸν μὲν νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν ἀντιστοιχίαν τῆς νέας ἐπιγραφῆς 23η Ἀνθεστηριῶνος = 27η τῆς ὀγδόης πρυτανείας [3], ἀλλὰ κατ' οὐδένα λόγον εὑρίσκομεν ὁμαλῶς προβαίνοντες τὰς ἄλλας ἀσφαλῶς μεμαρτυρημένας ἀντιστοιχίας. Ἐὰν ὅμως δεχθῶμεν ὅτι ἡ *μετ' εἰκάδας* ἡμερομηνία πρέπει νὰ λογισθῇ κατ' ἀντίστροφον, ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ μηνός, ἀρίθμησιν, τότε ἀπαλλαττόμεθα πάσης ἀνωμαλίας, διότι τοῦ μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος ὄντος ἐν ἔτει 302/1 πλήρους ἡ τρίτη μετ' εἰκάδας = τρίτη φθίνοντος εἶναι ἀκριβῶς ἡ εἰκοστὴ ἑβδόμη ἡμέρα αὐτοῦ, ἥτις συμπίπτει τῇ 27η τῆς 8ης πρυτανείας [4]. Τότε καὶ ἐν IG II 269 θὰ ἀναγνώσωμεν ***δευτέραι*** *μετ' εἰκάδας*· πληροῖ δὲ ἡ λ. δευτέραι καὶ τὰς ὀκτὼ κενὰς θέσεις τοῦ στίχου. Δὲν ἀγνοῶ βεβαίως ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Usener ὑποστηριχθεῖσα γνώμη, καθ' ἣν ἡ φρ. *πρώτη, δευτέρα . . . μετ' εἰκάδας* ἰσοδυναμεῖ ἐν ταῖς ἡμερομηνίαις τῇ μετὰ τοῦ τακτικοῦ ἀριθμητικοῦ συνδεδεμένῃ λ. *φθίνοντος*, ὅτε καὶ ἐν τῇ πρώτῃ πρόκειται περὶ ἀντιστρόφου ἀριθμήσεως, ἐπολεμήθη καὶ ἔν τισι μάλιστα λεπτομερείαις αὐτῆς ἀναμφιβόλως ὀρθῶς (Usener Rhein. Museum 34 (1879) σ. 420 κέ. — Schmidt Handbuch 518 ἑξ.), ἑρμηνεύει ὅμως ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει οὕτως ἀβιάστως τὴν παράδοσιν, ὥστε δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀποκλείσωμεν αὐτὴν ἐνταῦθα. Καὶ ἐν ἄλλῃ δὲ ἐπιγραφῇ μόνον διὰ τῆς τοιαύτης ἀρχῆς ἑρμηνεύονται ἄλλως ἀνώμαλοι ἀντιστοιχίαι ἡμερομηνιῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Sundwall, ὅστις θεωρεῖ τὴν γνώμην τοῦ Usener ὡς ἀποδειχθεῖσαν σφαλεράν, εἶναι ἠναγκασμένος νὰ δεχθῇ ἐκεῖ τοιαύτην τινὰ «σύγχυσιν».

Συμφώνως πρὸς ταῦτα καὶ ἐν II 269b ἀναγινώσκω *Μουνιχιῶν*|*ο*|*ς* ***ὀγδόηι*** [1] *μετ' εἰκάδας δευτέραι καὶ εἰ*|*κο*|*στῆι τῆς πρυ*|*τανείας.*

Οἱ ἐν στ. 11ῳ μνημονευόμενοι *ἐξετασμοὶ* πρέπει βεβαίως νὰ σχετισθῶσι πρὸς τοὺς *ἐξεταστάς*, οἵτινες, καθὰ παραδίδεται, ἦσαν ἔκτακτοι ἄρχοντες ἔργον ἔχοντες τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν ἐν τῷ στρατεύματι ὑπηρετούντων *ξένων* [2]. Φαίνεται ὅμως ὅτι οἱ ἄρχοντες οὗτοι δὲν περιωρίζοντο εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν ἐν τῷ στρατιωτ. καταλόγῳ ἐγγεγραμμένων μισθοφόρων, ἀλλ' ὅτι πρὸς τούτοις ἐξήταζον τὴν κατάστασιν τῆς ὅλης στρατιᾶς (*καὶ ἐν τοῖς ἐξετασμοῖς ἅπασιν διετέλεσαν ἐπιμελόμενοι καλῶς καὶ φιλοτίμως ἡγούμενοι* ***τῶν πολιτῶν***) ἐνεργοῦντες γενικὰς στρατιωτικὰς ἐπιθεωρήσεις [3]. Ἐν δὲ IG II suppl. 318c frg. d στ. 5 οἱ ἐξετασμοὶ καλοῦνται ἐξετάσεις . . . *ς καὶ τὰς ἐξετάσεις πεποίηνται ἀκολούθ ως τοῖς νόμοις.* Καὶ ὁ Ἀριστοτέλης δὲ ἐν Ἀθ. Πολ. 31, 2 στρατιωτικὴν ἐπιθεώρησιν ἐπ' ἐκτάκτῳ περιστάσει γενομένην καλεῖ *ἐξέτασιν ἐν ὅπλοις* [4].

Περὶ τοῦ ἐν τέλει μνημονευομένου *ἀρχιτέκτονος* προκειμένου εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ, ὅτι οὗτος δὲν εἶναι πιθανῶς ὁ αὐτὸς καὶ ὁ θεατρώνης, ὅπως ἀπὸ τοῦ Boeckh ὑπὸ πλείστων διδάσκεται [5], ἀλλὰ μᾶλλον ἴδιος ἄρχων, *ὁ ἀρχιτέκτων ὁ ἀεὶ καθιστάμενος*, τελεταρχικὰ ἔχων καθήκοντα, ἀπὸ δὲ τοῦ τέλους τοῦ 3ου αἰ. π. Χρ. καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς συντηρήσεως τῶν ἱερῶν [6].

[1] Ἡ νέα ἐπιγραφὴ ἀποκλείει τὴν Αἰγηίδα.

[2] Zur Frage von dem neunzehnjährigen Schaltcyklus in Athen (= Öfversigt af Finska Vetenskaps Societetens Förhandlingar LII 1909-1910. Afd B № 3) σ. 5.

[3] Οὕτω π. χ. ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι τρεῖς τῶν συμπληρωματικῶν ἡμερῶν προσετέθησαν εἰς τὰς τρεῖς πρώτας πρυτανείας, εὑρίσκομεν ἀληθεύουσαν τὴν ἀντιστοιχίαν 23η Ἀνθ. = 27η.

[4] Πρβ. τὸ παρὰ Sundwall σχῆμα ἐν σ. 6.

[1] Ἡ προταθεῖσα συμπλήρωσις *δευτέραι* ὑπερβαίνει τὸ ὑπάρχον κενὸν κατὰ δύο γράμματα.

[2] Pauly-Wissowa RE VI 1679 (Szanto) ἐν λ. *ἐξετασταί.* — Daremberg-Saglio DA III 923 (Hauvette).

[3] Ψήφισμα στρατιωτῶν ὑπὲρ τοῦ ἐξεταστοῦ *Κηφισοδότου Εὐαρχίδου Ἀχαρνέως* (298/7 π. Χρ.) εὑρὼν ἐν Σουνίῳ ἐδημοσίευσεν ὁ Β. Στάης ἐν ΑΕ 1900, 131 (πρβ. Ferguson Klio V 1905 171. — Wilhelm Beiträge zur griech. Inschr. 57).

[4] Πρβ. αὐτόθι 33 *οἱ πεντακισχίλιοι οἱ ἐκ τῶν ὅπλων*

[5] Πρβ. π. χ. Pauly-Wissowa RE II 552.

[6] Πρβ. Schoemann-Lipsius Griech. Altertümer⁴ I, 465. Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ὅτι ἐν IG II 341, 11 ἀπαντᾷ: *καὶ θέα*|*ν κατανέμειν αὐτοῖς τὸν τ. . . . .* Larfeld Hanbuch II 797.

Ἐν στ. 38ῳ ἡ ἐπιγραφὴ κυροῖ ἐν τῇ ὀρθογραφίᾳ τῆς λ. *στρατήγιον* τὴν χειρόγραφον παράδοσιν, ἥτις πανταχοῦ παρέχει τὸν διὰ τοῦ ι τύπον [1].

Τελευτῶν παρατηρῶ ὅτι ἐκ τῶν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένων προσώπων ὁ *Χαρίσιος Θεοφίλου Εἰρεσίδης*, αὐτὸς ἄλλως ἀμαρτύρητος, εἶναι υἱὸς τοῦ ἐν ἔτει 335/4 γενομένου βουλευτοῦ *Θεοφίλου Χαρισίου Εἰρεσίδου* (Sundwall Nachtraege zur Prosopographia Attica σ. 97), ὁ δὲ *Μέμνων Μέδοντος Ἀφιδναῖος* νέος· (Μέδων = Kirchner 9710;).

[1] Οὐδεμία ἄρα ἀνάγκη νὰ ἀμφισβητηθῇ μετὰ τοῦ Cobet Misc. critica 209, τὸ κῦρος τῆς χειρογρ. παραδόσεως καὶ νὰ διορθωθῇ ἡ λ. εἰς *στρατηγεῖον*, ὡς δέχεται καὶ ὁ Wachsmuth Stadt Athen II,1. 356. Ἀνάλογον πρὸς τὸ *στρατήγιον* τὸ *θεσμοθέσιον*. Περὶ τῆς θέσεως πρβ. Judeich Topogr. von Athen 309.

Γεώργιος Π. Οἰκονόμος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΑΡΧΑΙΑ

ΥΠΟ

Α. Σ. ΑΡΒΑΝΙΤΟΠΟΥΛΛΟΥ

Α΄.

Εἰς *Ἀρχ. Ἐφ.* 1910 σημειωτέον τάδε:

Εἰς πίν. 2 ἀριθ. 2 (σελ. 87) προσθετέον ὅτι τὸ ὄπισθεν τῆς θεραπαίνης ἀγγεῖον ὁμοιάζει τοῖς νῦν ἐν χρήσει ὑπὸ χωρικῶν καὶ ναυτίλων κενοῖς τὰ ἔνδον μεγάλοις καρποῖς *κολοκύντης*.

Εἰς τὸν αὐτὸν πίνακα (2) ἀρ. 3 (σελ. 89-90) προσθετέον ὅτι ὁ τρισκελὴς ἁρμὸς δύναται νὰ εἶναι *σκέπαρνον*, τὸ δὲ περαιτέρω ὡς πηδάλιον ἑρμηνευόμενον δύναται νὰ εἶναι *πρίων*· εἰς τὴν τοιαύτην τούτων ἑρμηνείαν ἐπέστησε τὴν ἡμετέραν προσοχὴν ὁ ζωγράφος Στέφ. Ξενόπουλλος, ὅστις καὶ τὸ ὄπισθεν τοῦ Ὀδυσσέως ὡς ἴκριον ἑρμηνευόμενον ὑφ' ἡμῶν εἰκάζει ὄντα πιθανῶς *φανόν*· τοῦτο ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀμφίβολον.

Ἐν σελ. 94 (πίν. 2 ἀριθ. 14) λεκτέον καὶ ὅτι τὸ ΘΑ... δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ *Θά[νατος*; καὶ ἡ παράστασις νὰ σχετισθῇ πρὸς τὴν Ἄλκηστιν.

Β΄.

Ἐν *Hermes XLVI* (1911) σελ. 154 ὁ Hiller δημοσιεύων ἐπιγραφὴν ἐκ τῶν ἐγγὺς τῆς Φαρσάλου περὶ τοῦ *Διὸς Θαυλίου* λέγει ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο δὲν εἶναι μεμαρτυρημένον ἐκ Θεσσαλίας οὐδὲ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἀλλ' ἤδη ἐδημοσιεύσαμεν ἡμεῖς ἐν τοῖς *Πρακτικοῖς* 1907 σελ. 152 δύο ἐπιγραφὰς τοῦ Διὸς *Θαυλίου* καὶ βέβαιον ναὸν αὐτοῦ σπουδαῖον ἐν Φαρσάλῳ ἀναφέρομεν ὅτι εὕρομεν· καὶ ἐν *Ἀρχ. Ἐφ.* 1908 σελ. 36 δημοσιεύομεν ἐκ νέου τὴν ἐκ Φερῶν ἐπιγραφὴν *Διῒ Θαυλίου*. — Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι τὴν ἄνω ἐν Hermes ἐπιγραφὴν ἐγίνωσκεν ὁ A. J. B. Wace τῷ 1909, ὡς ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν, καὶ ὅτι ὁ Στέφ. Δραγούμης λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν δύο ἡμετέρων ἐπιγραφῶν ἠρεύνησε τὰ κατὰ τὸ ἐπίθετον *Θαύλιος*, ἀλλ' εἰσέτι δὲν ἐδημοσίευσε τὴν περὶ αὐτοῦ μελέτην.

Γ΄.

Ἐν *Berl. phil. Woch.* 1911 ἀριθ. 2 σελ. 62 δημοσιεύεται ἐπίγραμμα ἐκ Φαρσάλου καὶ περίληψις πραγματείας, ἅτινα ἀπεστείλαμεν τῷ Hiller ἑλληνιστὶ γεγραμμένα· καὶ αὐτῷ μὲν τῷ Hiller ἀνήκουσιν ἐκ τῶν ἐκεῖ δημοσιευθέντων μόνον οἱ στίχοι 30-41, τὰ δὲ λοιπὰ ἀνήκουσιν ἡμῖν. Τὴν παρατήρησιν ταύτην θεωροῦμεν ἀναγκαίαν, τὸ μὲν διότι δὲν καταφαίνεται ἐν τῷ ἄνω δημοσιεύματι ὅτι ἡμεῖς ἀπεστείλαμεν τὴν πραγματείαν πρὸς δημοσίευσιν διὰ τοῦ ὀνόματος ἡμῶν, τὸ δὲ διότι δὲν πρέπει νὰ εὐθύνηται ὁ Hiller διὰ τὰς ἡμετέρας τοπογραφικὰς σημειώσεις καὶ εἰκασίας.

Δ΄.

Ἐν τοῖς ἄνω (ΑΕ 1910) σελ. 358 σημ. 1 οὐχὶ ἀκριβῶς λέγομεν ὅτι ὁ κ. Βάσης ἤκασε *γεῶν*· εἶπεν ἡμῖν ὅτι θὰ εἶχε νοῦν ἡ φράσις, ἂν ἔκειτο *φροντιστῆς | γ[εω]ργί[ας τοῦ Σεβασ]τοῦ = curator* (ἢ procurator) *praediorum Augusti*.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 6ῃ μαρτίου 1911.

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος.

ΠΙΝΑΞ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

ΥΠΟ Γ. Π. ΟΙΚ.

Α

Β

Γ

Δ

I

K

Ἐτυπ. 1.4.11.

Τ

Υ

Φ

Χ

Γ. Π. Οἰκ.

Σίλλυβοι τῆς ΑΕ τοῦ 1910.

Α΄). Συγγραφεῖς τῶν πραγματειῶν κτλ.

Β΄). Ὕλη:

α΄). Ἀνασκαφαί· τοπογραφία.

Μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Θήβαις (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ. 177-251/2.
Τὸ ἐν Βάσσαις ἀρχαιότερον ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 271-331/2.
Τὸ ἐν Δαφνίῳ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης (*S. Wide*)· σελ. 35/6-52.
Δελφικὴ λατύπη: 2). Τὸ Ποσειδώνιον (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ. 171/2-173/4.
Ἐρένεια (Ἰ. Σαρρῆς)· σελ 151 2-157/8.
Τὸ ἱερὸν τοῦ ἥρωος ἰατροῦ (Φριδ. Βερσάκης)· σελ. 267-270.
Κεραμεικοῦ ἀνασκαφαὶ (*A. Brueckner*)· σελ. 95-143/3.
Κρητέα καὶ ναὸς Παρρασίου Ἀπόλλωνος (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 29-35/6.
Ψυττάλεια (*K. J. Beloch*)· σελ. 383-393/4.

β΄). Τέχνη.

Ἀποβατικὸν ἀνάγλυφον ἐκ τοῦ Ἀμφιαρείου (Ν. Παδάκης)· σελ. 251/2-266.
Ἀνάγλυφον ἐκ Πειραιῶς (Π. Καστριώτης)· σελ. 55/6-58.
Πειραϊκαὶ ἀρχαιότητες (Ι. Δραγάτσης)· σελ. 65-81/2.
Ἰανίσκος καὶ Ἀσκληπιὸς Παῖς (Ι. Σβορῶνος) σελ. 59-64.
Μεγαρικοὶ σκύφοι Φθιωτίδων Θηβῶν (Ἀ. Ἀρβανιτόπουλος)· σελ. 81/2-94 (πρβ. σελ. 407 ἀρ. Α΄).
Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν Λαρίσης (Ἀ. Ἀρβανιτόπουλος)· σελ. 378 ἀρ. 25 κέ. (εἰκ. 9).

γ΄). Ἐπιγραφική.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀγορᾶς (Γ. Οἰκονόμος)· σελ. 1-28 (πρβ 175/6) καὶ 401-407/8.
Ἀναγκαία προσθήκη (Β. Στάης)· σελ. 173/4-175/6 (εἰς ΑΕ 1909, 247 ἀρ 3).
Ἀνάθημα Ἀρτέμιτι Πασικράτᾳ ἐν Ἀμβρακίᾳ (Στ. Δραγούμης)· σελ. 397-398.
Γυθείου ἐπιγραφὴ ἐπιτύμβιος (Π. Ριζάκος) σελ. 53-55/6.
Δαφνίου ἐπιγραφαὶ (*S. Wide*)· σελ. 50-52.
Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ (Ἀ. Ἀρβανιτόπουλος)· σελ. 81/2-94 (ἐπὶ σκύφων) καὶ 331/2-382 καὶ 407/8 (εἰς ΑΕ 1910. 87 κέ. καὶ Hermes 1911, 154 καὶ Berl. phil. Woch. 1911, 62 καὶ ΑΕ 1910, 358[1])·
Ἐπιγραφαὶ Λυκοσούρας (Φ. Χίλλερ)· σελ. 393/4-394 καὶ 395-396.
Ἐπιγραφὴ ἐξ Ὀλυμπίας (*A. Wilhelm*) σελ. 147/8-151/2.
Πειραϊκαὶ ἀρχαιότητες (Ἰάκ. Δραγάτσης)· σελ. 65-81/2, πρβ. σελ. 399-400 ἀρ. Β΄ (Σ. Βάσης).
Ἐπιγραφικὰ (Σ. Βάσης)· σελ. 399 ἀρ Α΄ (εἰς ΑΕ 1909, 276) καὶ σελ. 399-400 (εἰς ΑΕ 1910, 73 ἀρ. ε΄).

δ΄). Σύμμεικτα.

Τὸ ἐξ Ἀντικυθήρων ἀστρολάβον (Π. Ρεδιάδης)· σελ. 157/8-171/2
Σκελετοὶ Ἡρακλεωτῶν ἐν τῷ Κεραμεικῷ (Μ. Γερουλᾶνος)· σελ 143/4-147/8.
Πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων τῆς ΑΕ τοῦ 1910 (Γ. Οἰκ(ονόμος))· σελ. 409-423/4.

Γ΄). Πίνακες.

ἀριθ.		
1	(εἰς σελ. 35/6)·	Δαφνίου· Ἀφροδίτης ἱερόν.
2	(» » 81/2)	Φθιωτίδων Θηβῶν· σκύφοι ζῳωτοί.
3	(» » 95/6)	Κεραμεικοῦ· Ἡρακλεωτῶν τάφος.
4- 6	(» » 177)·	Αἰγίνης· ἀγγεῖα Μυκηναϊκά.
7-10	(» » 209)	Θηβῶν· » »
11	(» » 251/2)·	Ἀμφιαρείου· ἀνάγλυφον ἀποβατικόν.
12	(» » 301)·	Βασσῶν· ἀγαλμάτιον Ἀπόλλωνος χαλκοῦν ἀρχαϊκόν.

Δ΄). Εἰκόνες.

σελ.	εἰκ.	
3	1·	Ἀθηνῶν· στήλη ἐπιγεγραμμένη: νόμος περὶ ἀπαρχῆς.
17	2·	» » » ἀνάθεσις Μητρὶ θεῶν.
19/20	3·	» » » ψήφισμα ὑπὲρ τῶν ἐπὶ Γλαυκίππου πρυτάνεων τῆς Ἀντιοχίδος.
30	1·	Κρητέας· τεῖχος ἀργῶν λίθων.
31/2	2·	» λοφίσκος Λιακός.
34	3·	» δωμάτιον (ἴσως θησαυρός).
»	4·	» ναοῦ ἴσως κρηπίδωμα.
»	5·	» τοῦ αὐτοῦ πιθανώτατα ὁδός (ἐνεκτισμένος).

Ἐξεδόθη (τεῦχος 3ον καὶ 4ον = σελ. 177-432) τῇ 30ῇ ἀπριλίου 1911.

Ἐτυπ. 22.4.11.

ΑΙΓΙΝΗΣ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

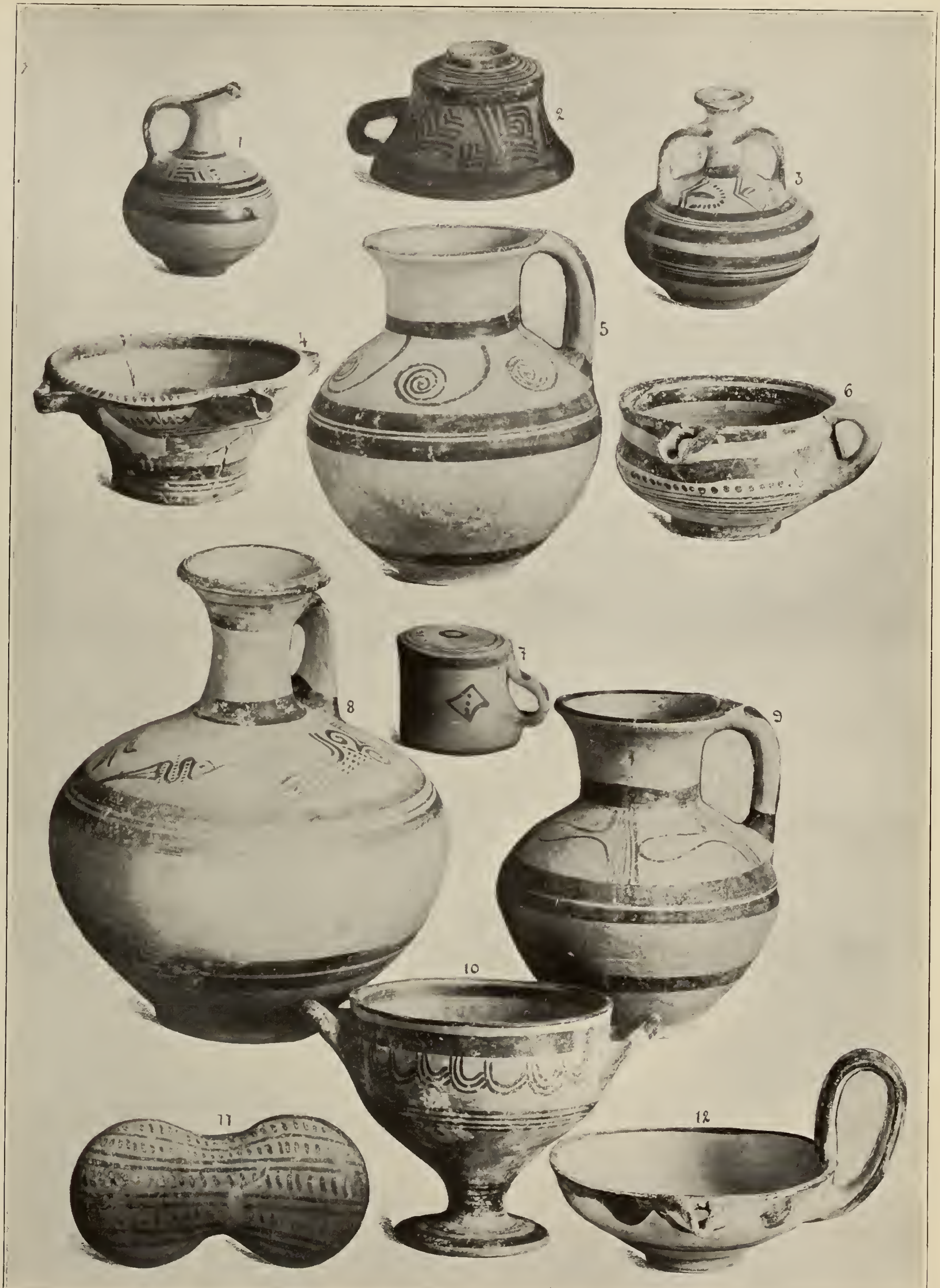

ΑΙΓΙΝΗΣ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

(Μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Θήβαις· ὑπὸ ***Ἀντ. Κεραμοπούλου****)*

(Εἰς σελ. 177)

1

2

3α

3

4

5

ΑΙΓΙΝΗΣ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

1 (1/3)

2. (1/3)

2α

ΘΗΒΩΝ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

1. (1/2)

2. (1/3)

3. (1/3)

ΘΗΒΩΝ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

2

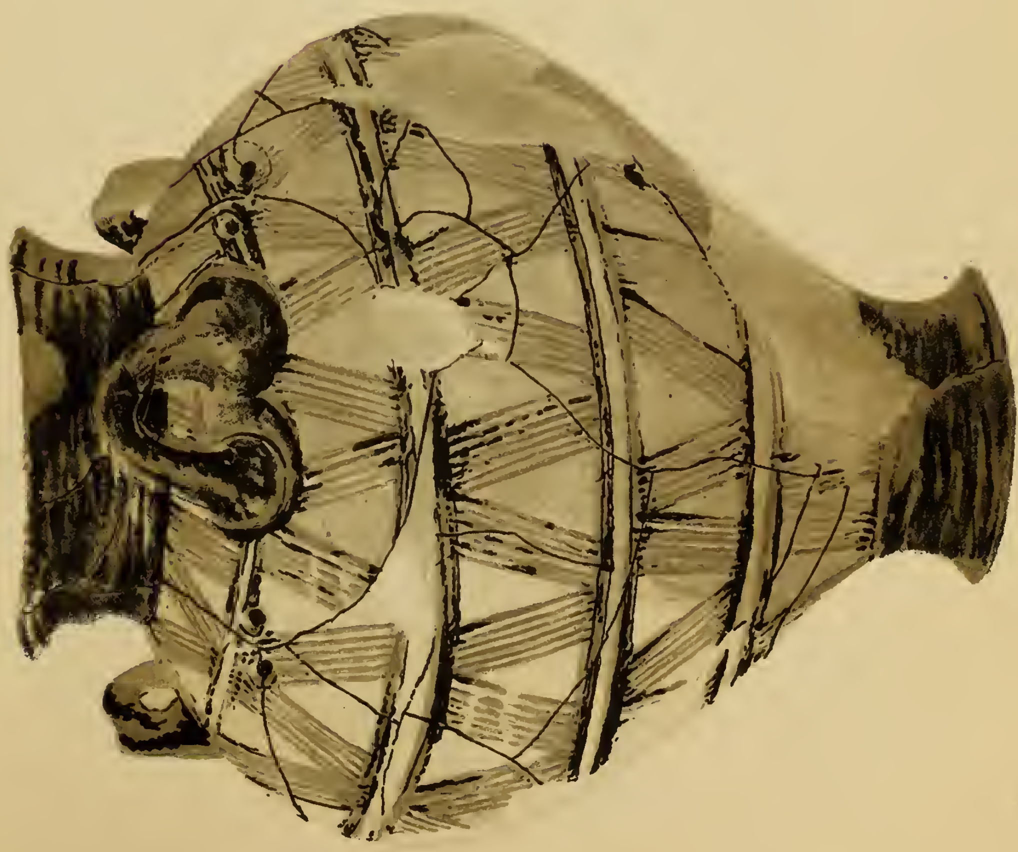

1

ΘΗΒΩΝ· ΑΓΓΕΙΑ ΜΥΚΗΝΑΙΚΑ

(*Μυκηναϊκοὶ τάφοι ἐν Αἰγίνῃ καὶ ἐν Θήβαις· ὑπὸ* ***Ἀντ. Κεραμοπούλου***)

(*Εἰς σελ. 209*)

2α

2

1

ΑΠΟΒΑΤΙΚΟΝ ΑΝΑΓΛΥΦΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΑΜΦΙΑΡΕΙΟΥ

(διατριβὴ Ν. Παππαδάκη)

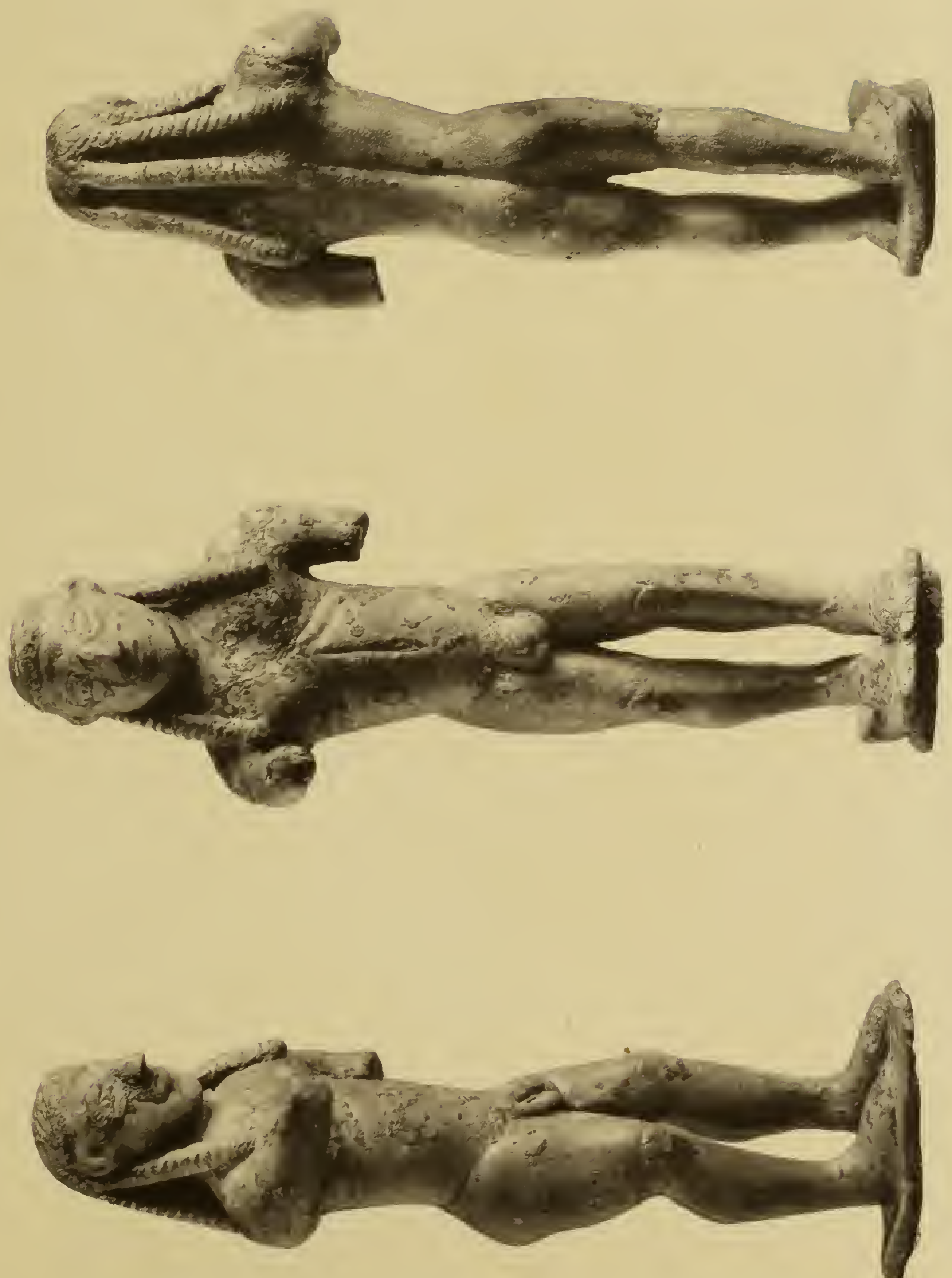

ΒΑΣΣΩΝ· ΑΓΑΛΜΑΤΙΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΧΑΛΚΟΥΝ ΑΡΧΑΙΚΟΝ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

1911

ΜΕΤΑ 5 ΠΙΝΑΚΩΝ ΚΑΙ 210 ΕΝ ΤΩΙ ΚΕΙΜΕΝΩΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΑΘΗΝΗΣΙ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Πρόγραμμα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος

Τῆς ἐκδόσεως ἐπιμελεῖται ἐπιτροπεία πέντε μελῶν τοῦ συμβουλίου τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Αἱ ἐπιστολαὶ ἐπιγράφονται πρὸς Βασίλειον Λεονάρδον.

Δημοσιεύονται παντοῖαι ἀρχαιολογικαὶ πραγματεῖαι καὶ ἀγγελίαι, μάλιστα δὲ περὶ εὑρημάτων καὶ πορισμάτων τῶν τῆς ἑταιρείας ἀνασκαφῶν.

Ἐκδίδονται κατ᾽ ἔτος τέσσαρα τεύχη σχήματος τετάρτου ἀποτελοῦντα τόμον τεσσάρων καὶ δέκα τοὐλάχιστον τυπογραφικῶν φύλλων μετὰ πινάκων καὶ εἰκόνων, ὁπόταν χρεία ᾖ· τιμὴ δὲ τοῦ τόμου ἑκάστου δραχμαὶ εἴκοσι πέντε.

Οἱ συγγραφεῖς λαμβάνουσι δραχμὰς ἑξήκοντα κατὰ τυπογραφικὸν φύλλον, ἐλλογουμένων καὶ τῶν πινάκων καὶ εἰκόνων, καὶ εἴκοσι πέντε ἀντίτυπα τῶν ἑαυτῶν πραγματειῶν. Ἀλλόγλωσσος πραγματεία εἰς δημοσίευσιν ἐγκριθεῖσα ἐξελληνίζεται φροντίδι τῆς ἐπιτροπείας, διδομένου τῷ μεταφράστῃ ἐκ τῆς τοῦ συγγραφέως ἀμοιβῆς τοῦ ἡμίσεος.

Τὰ χειρόγραφα τῶν δημοσιευομένων δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἡ ΑΕ διαμείβεται πρὸς ἀρχαιολογικὰ περιοδικά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α΄) τοῦ 1ου καὶ 2ου τεύχους·

Β΄) τοῦ 3ου καὶ 4ου τεύχους·

ΠΙΝΑΚΕΣ

Ἐτυπ. 16.5 12.

’Αρχαιολογικῆς ’Εφημερίδος ἀναγραφή.

περίοδος	ἐτῶν ἀριθμ. τάξις	ἔτους β'-ε' τευχῶν ἀριθ.	ἔτος	τεῦχος	μὴν	σελίς, στήλη	ἐπιγραφ. ἀριθ.	τόμων ἀρίθμησις (νέα)
						σελὶς		
(1η)	(α')		1837	(1)	ὀκτώβριος	1 - 20	1 - 5	Α'
			»	(2)	νοέμβριος	21 - 36	9 - 11	»
			»	(3)	δεκέμβριος.	37 - 56	14 - 24	»
			1838	(4)	ἰανουάριος.	57 - 70	26 - 32	Β'
			»	(5)	φεβρουάριος, μάρτιος	71 - 86	——	»
			»	(6)	ἀπρίλιος, μάιος.	87 - 98	41 - 46	»
			»	(7)	ἰούνιος, ἰούλιος	99 -114	47 - 61	»
			»	(8)	αὔγουστος, σεπτέμβριος.	115 -130	62 - 80	»
			»	(9)	ὀκτώβριος, νοέμβριος	131 -142	81 -103	»
			1838-9	(10)	δεκέμβριος 1838, ἰανουάριος 1839 . . .	143 -166	104 -133	Γ'
			1839	(11)	φεβρουάριος, μάρτιος	167 -188	134 -175	»
			»	12	ἀπρίλιος, μάιος	189 -211	175(α)-216	»
	β'	1	»	13(καὶ 14)	ἰούνιος, ἰούλιος (καὶ αὔγουστος, ὅρα σελ. 230)	212 -257	217 -273	»
		2	»	15	σεπτέμβριος, ὀκτώβριος	257(α)-271	266(α)-300	»
		3	»	17	νοέμβριος, δεκέμβριος	272 -295	301 -350	»
		4	1840	18	ἰανουάριος, φεβρουάριος	296 -331	351 -400	Δ'
		5	»	19	μάρτιος - μάιος	332 -359	401 -452	»
		6	»	20	ἰούνιος - σεπτέμβριος	360 -387	453 -510	»
		7	»	21	ὀκτώβριος - δεκέμβριος	388 -407	511 -555	»
	γ'	8	1841	22	ἰανουάριος ἀπρίλιος	408 -430	556 -600	Ε'
		9	»	23	μάιος - ἰούλιος	431 -446	601 -649	»
		10	»	24	αὔγουστος - δεκέμβριος	447 -470	651 -723	»
	δ'	11	1842	25	ἰανουάριος - μάρτιος	471 -502	725 -800	Ϛ'
		12	»	26	ἀπρίλιος - αὔγουστος	503 -534	801 -901	»
		13	»	27	» »	537 -576	902 -1000	»
		14	»	28	σεπτέμβριος δεκέμβριος	577 -625	1001 -1100	»
	ε'	15	1843	29	ἰανουάριος - ἰούνιος	626 -637	——	Ι'
			1852	30	νοέμβριος	637(α)-664	1101 -1106	Η'
			»	31	δεκέμβριος.	665 -688	1107 -1141	»
			1853	32	ἰανουάριος	689 -778	1142 -1300 α	Θ'
			»	33	φεβρουάριος - ἀπρίλιος	779 -842	1301 -1362	»
			»	34	μάϊος - ἰούλιος	843 -948	1363 -1600	»
			»	35	αὔγουστος - ὀκτώβριος	949 -988	1601 -1717	»
			»	36	νοέμβριος, δεκέμβριος	989 -1084	1718 -2033	»
			1854	37	ἰανουάριος - μάιος	1085-1148	2034 -2208	Ι'
			»	38	ἰούνιος - σεπτέμβριος	1149-1227	2209 -2451	»
			»	39	ὀκτώβριος - δεκέμβριος	1229-1257	2455 -2546	»
			1855	40	. . . .	1261-1290	2547 -2592	ΙΑ'
			»	41	. . . .	1291-1330	2593 -2674	»
			1856	42	. . . .	1331-1418	2675 -2866	ΙΒ'
			»	43	. . . .	1419-1457	2867 -2993	»
			»	44	. . . .	1459-1502	2994 -3121	»
			1857	45	. . . .	1503-1550	3122 -3141	ΙΓ'
			»	46	. . . .	1551-1602	3142 -3173	»
			»	47	. . . .	1603-1650	3174 -3214	»
			1858	48	. . . .	1651-1714	3215 -3268	ΙΔ'
			»	49	. . . .	1715-1770	3269 -3379	»
			»	50	. . . .	1771-1810	3380 -3478	»
			1859	51	. . . .	1811-1862	3479 -3600	ΙΕ'
			»	52	. . . .	1863-1910	3601 -3714	»
			1860	53	. . . .	1911-1958	3715 -3803	ΙϚ'
			»	54	. . . .	1959-2030	3804 -4047	»
			»	55	. . . .	2031-2106	4048 -4158	»
2α	Α'		1862	1	ἰανουάριος	σελ. α'-δ' καὶ στήλ. 1- 16	1- 25 (2-25 =4159-4182)	} ΙΖ'
»	»			2	φεβρουάριος	στήλ. 17- 40	26- 49 (26-44=4183-4201)	} »
»	»			3	μάρτιος	» 41- 64	50- 67	»
»	»			4	ἀπρίλιος.	» 65-104	68-106	»
»	»			5	μάιος.	» 105-120	107-111	»
»	»			6	ἰούνιος	» 121-152	112-123	»
»	»			7	ἰούλιος	» 153-184	124-187	»
»	»			8	αὔγουστος	» 185-220	188-210	»
»			(»)	9	σεπτέμβριος	» 221-248	211-218	»
»			(»)	10	ὀκτώβριος	» 249-256	219-227	»
»			(»)	11	νοέμβριος	» 257-284	228-342	»
»			(»)	12	δεκέμβριος	» 285-316	343-403	»
	—		1869	13	. . . .	σελ. 317-348	404-412	ΙΗ'
	—		1870	14	. . . .	» 349-380	413-416	ΙΘ'
	—		1872	15	. . . .	» 381-408	417-424	Κ'
	—		(»)	16	. . . .	» 409-444	425-432	»
	—		1874	17	. . . .	» 445-492	433-443	ΚΑ

περίοδος	*ἔτος*	*τεῦχος*	*στῆλαι, σελίδες*	*πίνακες*			*εἰκόνες*	*τόμων ἀρίθμησις (νέα)*
				ἁπλοῖ	*διπλοῖ*	*παρένθετοι*		
3η	1883	1, 2, 3, 4	*στῆλαι* 264	9	4	—	9	ΚΒ'
	1884	1-2, 3, 4	» 224	5	7	5	7	ΚΓ'
	1885	1, 2, 3, 4	» 268	4	8	2	14	ΚΔ'
	1886	1, 2, 3, 4	» 272	9	4	2	38	ΚΕ'
	1887	1, 2-3, 4	» 218	7	6	—	38	Κϛ'
	1888	1-2, 3-4	» 200	7	5	1	20	ΚΖ'
	1889	1-4	» 212	12	1	—	12	ΚΗ'
	1890	1-2, 3, 4	» 224	12	1	2	11	ΚΘ'
	1891	1-4	» 192	14	1	1	4	Λ'
	1892	1, 2-4	» 258	12	1	3	13	ΛΑ'
	1893	1-2, 3, 4	» 224	14	1	2	11	ΛΒ'
	1894	1-2, 3, 4	» 244	13	1	1	8	ΛΓ'
	1895	1, 2-3, 4	» 274	11	1	3	26	ΛΔ'
	1896	1-2, 3-4	» 264	11	1	1	14	ΛΕ'
	1897	1-2, 3-4	» 200	10	2	—	13	Λϛ'
	1898	1-2, 3-4	» 272	15	—	2	59	ΛΖ'
	1899	1-4	» 240	12	—	1	68	ΛΗ'
	1900	1-2, 3, 4	» 212	9	3	7	25	ΛΘ'
	1901	1-2, 3-4	» 194	10	2	3	9	Μ'
	1902	1-2, 3-4	» 174	16	1	10	62	ΜΑ'
	1903	1-2, 3-4	» 208	12	—	1	32	ΜΒ'
	1904	1-2, 3-4	» 214	10	—	—	61	ΜΓ'
	1905	1-3, 4	» 270	8	—	—	21	ΜΔ'
	1906	1-2, 3-4	» 248	14	—	—	60	ΜΕ'
	1907	1-2, 3-4	» 246	10	—	—	45	Μϛ'
	1908	1-2, 3-4	» 318	10	—	4	60	ΜΖ'
	1909	1-3, 4	» 276	8	—	2	50	ΜΗ'
	1910	1-2, 3-4	» 432	12	—	—	156	ΜΘ'
	1911	1-2, 3-4	*σελίδες* . .	5	—	—	210	Ν'

Τῆς πρώτης περιόδου τὰ ἕνδεκα πρῶτα τεύχη («τετράδια» ἢ «φυλλάδια») δὲν φέρουσι διαρρήδην ἀναγεγραμμένους ἀριθμοὺς 1-11, ἀλλ' ἐκ τοῦ δωδεκάτου («ἀριθ. 12») νοοῦνται οὕτως ἠριθμημένα.

Σελ. 52· ὁ ἀριθ. 25 δὲν εἶνε ἐπιγραφή.

Σελ. 57· ἐπὶ τῆς κεφαλίδος τοῦ τεύχους (4ου) ἀντὶ *δεκέμβριος 1837* γρ. *ἰανουάριος 1838* (ὅρα σελ. 86).

Σελ. 71-86 (τεῦχος 5ον)· ἐπιγρ. ἀριθ. 33-40 δὲν φέρονται (τὰ τῶν ἀριθμῶν τούτων εἰσὶ γλυπτά).

Σελ. 143-166· τὸ τεῦχος τοῦτο (10ον) περιέχει τὰ τοῦ δεκεμβρίου 1838 καὶ τοῦ ἰανουαρίου 1839.

Περὶ τῆς ἐν σελ. 151 ἐπιγραφῆς 112 ὅρα καὶ σελ. 230.

» » » » 168 » 137 » » » »

Ἡ ἐν σελ. 189 ἐπιγραφὴ *175* ὀνομαστέα *175α*, διότι *175* ὑπάρχει ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ προηγουμένου (11ου) τεύχους σελίδι (188).

Ἡ σελὶς ἡ ὄπισθεν τῆς 211ης εἶνε κενὴ καὶ δὲν ἐλλογεῖται ἐν τῇ ἀριθμήσει.

Τὸ 13ον τεῦχος (ἔτος ϛ', ἀριθ. 1, ἰούνιος καὶ ἰούλιος 1839) περιέχει:

σελ.	*ἐπιγραφ.*
212-224	217-244· ὅρα καὶ σελ. 238 κέ..
225	245
»	246
»	252
»	253
226	254
»	261
»	262
227-229	263-273
230	112· ὅρα καὶ σελ. 151.
»	137· » » » 168.
231-233	247-250
234	251
»	255
235-237	256-260
238-257	περὶ τῶν ἄνω ἐπιγρ. ἀριθ. 217 κτλ..

Τεῦχος 14ον ἴδιον δὲν ἐξεδόθη, ἀλλ' ἐν τεύχει 13ῳ σελ. 230 φέρεται: «.... ἐκδίδομεν εἰς τὸ φυλλάδιον τοῦτο καὶ τὴν ὕλην τοῦ ἰουλίου καὶ αὐγούστου τοῦ 1839»· διὸ τὸ 13ον νοεῖται καὶ 14ον.

Τὸ 15ον τεῦχος (ἔτος ϛ', ἀριθ. 2, σεπτέμβριος καὶ ὀκτώβριος 1839) περιέχει:

σελ.	*ἐπιγραφ.*
257(α)-259	266(α)-273(α). Ἡ πρώτη σελὶς ὀνομαστέα *257α*, διότι *257* εἶνε ἡ τελευταία τοῦ προηγουμένου (13ου) τεύχους. Ἀριθμοὶ *266-273* (ὁ ἐνθάδε 269 εἶνε ἀνάγλυφον) φέρονται καὶ ἄνω ἐπὶ ἐπιγραφῶν, διὸ οἱ ἐνθάδε ἀριθμοὶ ὀνομαστέοι *266α-273α*.
260-269	274-300. Σελ. 260· ἐπιγρ. ἀριθ. 277 δὲν φέρεται (ἀπείκασμα ἐπιγραφῆς ἀριθ. 277 ὑπάρχει ἐν πίνακι 5ῳ τοῦ 15ου τεύχους). Σελ. 266· ἐπιγρ. ἀριθ. 292 δὲν φέρεται.

Ἡ σελὶς ἡ ὄπισθεν τῆς 271ης εἶνε κενὴ καὶ δὲν ἐλλογεῖται ἐν τῇ ἀριθμήσει.
Τεῦχος 16ον δὲν ἐξεδόθη (πρβ. ἄνω περὶ τοῦ 14ου).
Ἐν σελ. 447 ἐπιγρ. ἀριθ. 650 δὲν φέρεται.
» » 471 » » 724 » »
Σελίδες 535-6 δὲν φέρονται.
Σελ. 537· ἐπὶ τοῦ τεύχους τούτου (27ου) μῆνες ἀναγράφονται οἱ αὐτοὶ τοῖς ἐπὶ τοῦ προηγουμένου.
Ἡ σελὶς ἡ ὄπισθεν τῆς 625ης εἶνε κενὴ καὶ δὲν ἐλλογεῖται ἐν τῇ ἀριθμήσει.
Τοῦ 30οῦ τεύχους ἡ πρώτη σελὶς ὀνομαστέα *637α*, διότι *637* εἶνε ἡ τελευταία τοῦ προηγουμένου τεύχους.
Περὶ τῶν ἐν σελ. 640 καὶ 641 ἐπιγραφῶν 1102 καὶ 1103 ὅρα καὶ σελ. 687 («1102 δὶς» καὶ «1103 δὶς»).
Ἐν σελ. 777 μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν 1300 ὑπάρχει ἐπιγραφὴ φέρουσα ἀριθ. «*1300 δὶς*» (ὀνομαστέα *1300α*»).
Ἡ σελὶς 1228 εἶνε κενή.
» » 1258 » »
Σελίδες 1259-1260 δὲν φέρονται.
Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1855 μέχρι τοῦ 1860 καὶ ἀπὸ τοῦ 1869 καὶ ἑξῆς μῆνες δὲν ἀναγράφονται ἐπὶ τῶν τευχῶν.
1856. Ἡ σελ. 1458 εἶνε κενή.
1862. Στήλ. 113/4· ἀντὶ ἀρ. (ἐπιγρ.) *108* γρ. ἀρ. *110*.
» » 115/6· » » » *109* » » *111*.
» » 179/80· δύο ἐπιγραφαὶ φέρουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμόν, *184*· τούτων ἡ δευτέρα ὀνομαστέα *185*.
» » 182· ἀντὶ ἀρ. (ἐπιγρ.) *185* γρ. ἀρ. *186*.
» » 183· » » » *186* » » *187*.
» Τὰ τῶν τεσσάρων τελευταίων μηνῶν τεύχη (ἀριθ. 9-12 τῆς 2ας περιόδου) ἐξεδόθησαν τῷ 1863.
1872. Τὸ 16ον τῆς 2ας περιόδου τεῦχος ἐξεδόθη τῷ 1873.
1874. Σελ. 485· ὁ ἀριθ. 441 δὲν εἶνε ἐπιγραφή.
1884. Τέσσαρες στῆλαι ἔντυποι, μεταξὺ τῆς 100ῆς καὶ τῆς 101ης, δὲν φέρουσιν ἀριθμόν, διὸ ὀνομαστέαι *100α-100δ*.
1900. Δύο πίνακες φέρουσι τὸν αὐτὸν ἀριθμόν, *5*, διὸ τούτων ὁ δεύτερος ὀνομαστέος *5α*.
1901. Δύο στῆλαι ἔντυποι, μεταξὺ τῆς 174ης καὶ τῆς 175ης, δὲν φέρουσιν ἀριθμόν, διὸ ὀνομαστέαι *174α* καὶ *174β*.

Σελίδωσις. Αἱ τῆς 1ης περιόδου σελίδες εἰσὶν ἁπλαῖ (μονόστηλοι, μονάριθμοι), αἱ δὲ τῆς 2ας καὶ τῆς 3ης δίστηλοι· καὶ τοῦ μὲν 1862 εἰσὶ διάριθμοι (ἀριθμεῖται ἡ στήλη ἑκατέρα), τοῦ δὲ 1869-1874 μονάριθμοι, τοῦ δὲ 1883-1910 διάριθμοι, ἀπὸ δὲ τοῦ 1911 μονάριθμοι.

Βιβλία

πωλούμενα ἐν τῷ γραφείῳ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας (λεωφόρ. Πανεπιστημίου 20)·

	δραχ.
Τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος:	
τῆς μὲν 1ης περιόδου τεύχη μόνα α', β', γ', δ', ια', ιβ', ιε', ιζ', ιη' κτλ.— κθ', ν', να', νγ', νδ', νε'· τὸ τεῦχος ἕκαστον	1.—
τῆς δὲ 2ας περιόδου τὰ μὲν 12 πρῶτα τεύχη	12.—
τῶν δὲ λοιπῶν ἕκαστον	3.—
τῆς δὲ 3ης περιόδου ὁ μὲν τόμος ἕκαστος	25.—
τὸ δὲ τεῦχος ἕκαστον	6.25
Εὑρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου συνταχθὲν ὑπὸ *Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου*, τόμος 1ος περιλαμβάνων τὰ ἔτη 1883 - 1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' καὶ στῆλαι 550. 1902	30.—
Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας: 1842, 1848/9, 1858/9, 1871/2 (ὁ τόμος τοῦ 1870/1 δὲν ὑπάρχει), 1872/3, 1873/4, 1874/5, 1876, 1877 κτλ.—1910. Σχῆμα 8ον· τῶν μὲν μέχρι τοῦ 1905 τόμων ἕκαστος	3.—
τῶν δὲ λοιπῶν (1906 - 1910) ἕκαστος	5.—
Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου, φυλλάδια δύο (β' καὶ γ'· τὸ α', 1851, δὲν ὑπάρχει): φυλλάδιον β', 1852, σελίδες ια' καὶ 22 καὶ 5, πίνακες 8· φυλλάδιον γ', 1855, σελίδες 60, πίνακες 4. Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἑκάτερον	1.—
Πρακτικὰ τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας, ἢ Ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου καὶ ἐκδοθεῖσα δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853	1.—
Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαὶ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι, ἐκδιδόμεναι δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἐξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' καὶ 34, πίνακες 9. 1860	1.—
Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας, φυλλάδια δέκα: 1860-1864 καὶ 1866-1870 (φυλλ. τοῦ 1865 δὲν ὑπάρχει). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἕκαστον	1.—
Κατάλογος τοῦ Ἐπιγραφικοῦ μουσείου, τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαϊκαὶ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί, ὑπὸ *H. G. Lolling*. Σχ. 4ον, σελίδες η' καὶ στῆλαι 152 καὶ η', μετὰ πίνακος. 1899	12.50
Τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν, ὑπὸ *Π. Καββαδίου*. Σχ. 8ον, σελ. 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἷς τοπογραφικός. 1900	15.—
Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἱδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900, ὑπὸ *Π. Καββαδίου*. Σχ. 8ον, σελ. 115. 1900	3.—
Τὰ εὑρήματα τῆς ναυαγίας τῶν Ἀντικυθήρων· ἐκ τῆς ΑΕ 1902, τεύχους 3/4, στήλ. 145-173/4, εἰκόνες 21, πίνακες 19, ὧν 8 παρένθετοι	5.—
Comptes rendus du Congrès international d'archéologie, 1ère session, Athènes 1905. Σχ. 8ον, σελ. 400, μετ' εἰκόνων. 1905	6.—
Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος, τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, Σχῆμα 4ον, σελίδες 6' καὶ στῆλαι 118, πίνακες 33. 1906	25.—
Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890, von Prof. Dr. *P. Cavvadias* und *G. Kawerau* — Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890, ὑπὸ *Π. Καββαδίου* καὶ *Γ. Καβεράου*. Ἑλληνιστὶ καὶ Γερμανιστί. Σχ. φύλλου, στῆλαι 150 καὶ σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7	50.—
Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηνίου καὶ Σέσκλου, ὑπὸ *Χρήστου Τσούντα*. Σχ. 4ον, στῆλαι ιϜ' καὶ 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908	50.—
Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων, μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν, ὑπὸ *Γεωργίου Α. Παπαβασιλείου*, γυμνασιάρχου. Σχ. 4ον, στῆλαι 6' καὶ 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910	10.—
Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσούρας, ὑπὸ *Κ. Κουρουνιώτου*. Σχ. 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911	4.—

Ἐτυπ. 16.5.12.

Εἰκὼν 1. *Ἀνατολικὴ γωνία ναοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.*

Ἐρετρικαὶ ἐπιγραφαὶ

(Πίν. 1 καὶ 2)

ὑπὸ

Κωνσταντίνου Κουρουνιώτου.

Αἱ κατωτέρω δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαί, πλὴν τῶν ἐπιτυμβίων, εὑρέθησαν κατὰ τὸ πλεῖστον παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Ὁ ναὸς τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος [1] ἦτο τὸ μέγιστον καὶ σπουδαιότατον τῶν ἐντὸς τῆς πόλεως Ἐρετρίας ἱερῶν. Κείμενος ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως ἦτο τοὐλάχιστον ἀπὸ τοῦ 2ου ἡμίσεος τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος, ἐξ οὗ χρόνου ἄρχονται αἱ πλεῖσται παρ' αὐτὸν εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, ὁ συνήθης τόπος πρὸς ἵδρυσιν τῶν στηλῶν, δι' ὧν ἐδημοσιεύοντο αἱ διάφοροι πράξεις τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἐρετριέων.

Κατὰ τὴν σύναψιν τῆς πρὸς Χαιρεφάνη συνθήκης οἱ πολῖται ὁρκίζονται ἐν τῷ ναῷ τούτῳ [2], ἐν αὐτῷ δὲ ὁρίζεται ὅτι ἔπρεπε νὰ ἱδρυθῇ καὶ ἡ στήλη, ἐφ' ἧς ἦτο ἀναγεγραμμένη ἡ συνθήκη. καὶ ἐπὶ πλείστων δ' ἄλλων ἐπιγραφῶν ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἀπόφασις τῆς ἱδρύσεως τῆς στήλης ἐν τῷ ναῷ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Παρὰ τὴν εὐθυντηρίαν τοῦ ἀποκαλυφθέντος οἰκοδομήματος τοῦ ναοῦ τούτου πρὸ πάντων κατὰ τὴν ΒΑ πλευρὰν εὑρέθησαν πλεῖσται βάσεις τοιούτων ἐπιγραφῶν (*εἰκ.* 1)· εἶνε δ' αὗται ἁπλοῖ μετρίως κατειργασμένοι ὀγκώδεις καὶ ὀλίγον ἐπιμήκεις λίθοι ἔχοντες αὔλακα ἐπὶ τῆς μιᾶς ἐπιφανείας, ἐν ᾗ ἐστερεοῦτο ἡ στήλη τῆς ἐπιγραφῆς διὰ μολύβδου.

Ἀριθ. 1. Στήλη μαρμαρίνη ὕψ. 1·22, πλάτ. 0·74, πάχ. 0·11. Ὕψ. γραμμ. 0·08-0·09 (*πίν.* 1). Εὑρέθη καλύπτουσα τάφον χριστιανικῶν χρόνων ἐκτισμένον ἐντὸς τοῦ ναοῦ πλησίον τοῦ μέσου πε-

[1] ΠΑΕ 1900, 53.

[2] Dareste, *Inscr. jurid.* σελ. 143 κέ.

N A

NΔαμασίας Παραμόν[ου ....

᾿Απολλωνίδη[ς A... ΤΙΩΚΑΙΕΙ

εἰ]ς Χαλκίδα διαδώσοντες τὰ ἔργα τοῖς τεχνίτ[αις

5 μηνὸς ᾿Απατουριῶνος (;) ὡς Χαλκιδεῖς] ἄγουσι, ὡς δὲ ῾Ιστιαιεῖς ᾿Αρείου, ὡς δὲ ᾿Ερετριεῖς ..

..... ὡς δὲ Καρύστιοι .... ῞Ορκος ὀμόσαι δὲ τοὺς αἱρεθέντας ἔν τε τῆι ἰδίαι πό-

λει .... καὶ ἐπειδὰν πα]ραγένωνται εἰς Χαλκίδα, τὸν αὐτὸν ὅρκον επιτ

τε]χνιτῶν [τ]ῶ[ν] εἰσαγγελλομένων τοῖς ἀρίστοις κα-

οὔτε χ]άριτος ἕνεκα οὔτε ἔχθρας οὐδεμιᾶς ΚΑ.Α.Ω...

10 η τέχνηι οὐδὲ παρευρέσει οὐδεμιᾶι ΕΦΕΞΙΝΤΕ.

τὸν ᾿Απόλλω καὶ τὴν Δ[ή]μητρα καὶ τὸν Διόνυσον [εὐ]ορ-

κοῦντι μέν μοι εἶναι πολλὰ καὶ ἀγαθὰ] ἐπιορκοῦντι δὲ τἀναντία ῾Υπὲρ ἐργολαβίας· ἐπειδὰν δὲ

ὀμόσωσι τὸν ὅρκον, διδόντων τὰ ἔργα (;)...]σαντες καὶ ἐπαν[γ]είλαντες τοῖς τεχνίταις ἀπὸ τῆς εἰκάδ[ος

τοῦ ᾿Απατουριῶνος μηνὸς ὡς Χαλκιδεῖς ἄγουσι]ντων δὲ αὐλητὰς τρεῖς. τρα[γ]ωιδοὺς τρεῖς, εἰς δὲ [Κ]άρυσ[το]ν δύο

15 κωμωιδοὺς τρεῖς (;) τ]έτταρας καὶ χοροὺς παίδων τρεῖς καὶ ἀνδρῶν τρεῖς [καὶ τ]ὰ εἰς τὸν χορ-

όν· αἱρείσθων δὲ καὶ χορηγὸν ἐπὶ τὸ ἔ]ργον. ὅστις παρέξει ἱμάτια τοῖς τραγωιδοῖς καὶ κωμωιδοῖς πάντα ὅσω[ν

ἂν δέωνται καὶ ἐγγύους παρ'] ἑκάστου τῶν τεχνιτῶν δεχέσθων ἀξιοχρέους πλὴν μὴ Εὐβο[έ]ων

εἰς τοὺς ἀγ[ῶ]νας τῶν Διονυσίων καὶ Δημητριείων ἑλομένους θε-

ωρούς (;)]ΧΕ.ΟΙΑ..α καλλιστεῖον λαμβάνοντας ἀργύριον παρὰ τῆς ἰδίας πόλεω[ς

20 α καὶ συμπομπεύειν καὶ τἆλλα πάντα πράττειν κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸν νόμον

.ΚΑ.Τ.. νομίσματος Δ[η]μητριείου αὐλητεῖ δραχμὰς ἑξακοσίας, τραγω[ιδῶι

.... κωμωιδῶι]ΤΩΝ[...]οδ..οιδοῖς ΗΗΗΗ, [ἱμ]ατιομίσθει ΗΗΗ. ῾Υπὲρ σιτηρεσίων· διδότω [δ]ὲ κ[αὶ σι-

τηρέσιον ἑκάστη πόλις τοῖς τεχ]νίταις ἡμερῶν πέντε τῆς ἡμέρας ἑκάστης [ἐ]ννέ' ὀβολοὺς [κ]αὶ τῶν ἐμβολίμων

τοῖς διδασκ]άλοις τῶν τραγωιδῶν ἡμερῶν δέκα, τοῖς ἐκ τῶν κυκλίων χορ[ῶν

25 δρα]χμὰς εἴκοσι. ῾Υπὲρ τῶν ἀγώνων· γίνεσθαι δὲ τοὺς ἀγῶνας τῶν Διονυσίων ἐν Καρύ-

στωι μηνὸς ......, ὡς Κα]ρύστιοι ἄγουσι ἀπὸ τῆς δωδεκάτης, ἔπειτα ἐν ᾿Ερετρίαι μηνὸς Ληναιῶνος, ὡς ᾿Ερετ-

ριεῖς ἄγουσι ἀπὸ τῆς .... ἔ]πειτα ἐν Χαλκίδι μηνὸς Ληνα[ι]ῶνος, ὡς Χαλκιδεῖς ἄγουσι, ἀπὸ τῆς εἰκάδος, ἔπει[τα]

ἐν ᾿Ωρεῶι μηνὸς ...... ὡς ῾Ιστιαιε]ῖς ἄγουσι, ἀπὸ τῆς ὀγδόης ἀπιόντος. ῾Υπὲρ ἐμβολίμων ἡμερῶν ἐὰν δ[έ] τ[ιν]ος δέωνται

[ἐμ]βολίμων ἡ[μερ]ῶν ἐ[ξεῖ]ν (;) αὐτοῖς ἐνβαλέσθαι μέχρι ἡμερῶν τριῶν ΑΥ.....Α τοὺς αὐλητὰς

30 τ]ὸν χορὸν εἰσάγειν, τοὺς δὲ τραγωιδοὺς τοὺς ἐργολαβήσαντας ΚΑΤΑΛ...ΙΝ τοῖς α[ὐ]λη-

ταῖς]ΙΑΝ καὶ τοὺς χοροὺς τῶν ἀνδρῶν τραγωιδῶν τοῖς ὑποκριταῖς ΚΑΙΜΑ...ΝΕΙ..ΠΑ

]ΛΑ... τοὺς δὲ χορηγοὺς τοὺς ἀποδεδειγμένους ἐν ταῖς πόλεσι δέχεσθαί τε τοὺς τ[ε-

χνίτας]κατὰ τοὺς νόμους. ῾Υπὲρ τῆς κρίσεως· ἐπειδὰν δὲ ὁ ἀγὼν γίνηται, κρινόντων οἱ κριτα[ὶ

]Ρ.. γράψαντες εἰς [γραμμ]α[τ]εῖον καὶ θέντες εἰς τὸ φανερὸν [ἕκα]στον ΑΙ.....

35]ΣΧΗ....... [ὀ]νόματα τῶν χορηγῶν ἐπὶ τοὺς τεχνίτας, ὁ δὲ λαχὼν ....

]ΙΟΛΙΣΔ... .Σ.Ι..ΤΩ. ῾Υπὲρ Δημητριείων· εἰς δὲ τὰ Δημητρίεια τὰς ἐργολαβίας γίνεσθαι ἐν

Χαλκίδι (;)]ΕΟΕ.ΑΝ ἀπὸ τῶν πόλεων' τὸν δὲ ἀγῶνα ποιούντων πρῶτον ἐν ᾿Ωρεῶι τοῦ Δημητριῶ[νος] μηνός,

ὡς Ἱστιαιεῖς ἄγουσιν ἀπὸ τῆς . . . .]της ἱσταμένου, εἶτα ἐν Χαλκίδι τοῦ . . . . .ῶνος μηνός, ὡς Χαλκιδεῖς ἄγουσιν, ἀπὸ τῆς δωδεκάτ[ης],
εἶτα ἐν Ἐρετρίᾳ τοῦ . . . .ῶν]ος μηνός, ὡς Ἐρετριεῖ[ς ἄ]γου[σ]ιν, ἀπ[ὸ] τῆς δεκάτης μετ[ὰ] εἰκ[άδα], ἔπειτα ἐν Καρύστωι . . . .ΟΥΘ.
40 . . . μηνός, ὡς Καρύστιοι ἄγο]υσιν, ἀπὸ τῆς ὀγδόης ἀπιόντος· εἶναι δὲ καὶ τῶν Δημητριείων τὰς κρίσεις τῶν τεχνιτῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ο·
καθάπερ καὶ τοῖς Διονυσίοις γέγραπται Καρυστίους κεχρῆσθαι τοῖς τεχνίταις εἰς τὰ Ἀριστονίκ]εια]
ἐὰν δέ τι]νες τῶν τεχνιτῶν λίπωσι τῶν ἔργων τι τῶν [ἐγ]δοθέντων, ἀποτινόντων ζημίαν τὸ διπλάσιον ον . . .
ξις ἔστω τοῦ [τε] τεχνίτου καὶ τοῦ ἐργολάβου [καὶ τ]ο[ῦ] ἐγγύο[υ] καθ' ἑκάστην πόλιν, ἐν αἷς ἂν λ[ίπω]σιν κ. .
τ]ῆς Εὐβοίας ἀγώγιμοι καὶ αὐτοί, καὶ ὅσ' ἂν ἔχοντες δια[πορε]ύωνται δι' Εὐβοίας [στ]ερέσθων πάντων, ἕως ἂν [ἀπο-
45 τείσωσι] τὴν ζημίαν καθ' ἃ γ[έγ]ραπ[ται] τὸ δ' εἰσπραττόμενον ἀργύριον ἀ[ποδιδ]όντων ἐς τὸ ἱερὸν τοῦ Διονύσου, [καὶ τῆ]ι πόλει πάντα ἔ-
στωσαν], ὅσα δ' ἂν ἔχον[τε]ς διαπορεύωνται, τὰ μὲν ἡμίσεα τοῦ ἀφελόν[τος ἔσ]τω, τὰ δὲ ἡμίσεα τῆς πόλεος ΕΞ Σ.Ν.ΑΦΕΛΟΜ.
. . . . ἐὰν δέ τις ἐν ταῖς πόλεσι γράψ[ηι] ἢ [ἐπι]ψηφίσηι ὡς δ[έοι ἀφ]εῖσ⟨σ⟩θαι [τού]των τὸ ἔργον λιπόντων τὴν ζημίαν, ἔνοχος
. . . . .ΤΑΝΟ. [ἔ]γραψαν [καὶ] ἐ[πε]ψήφισαν, ἐὰν μή τι ὁ βασιλε[ὺς] ἄλλο περὶ αὐτῶν ἐπιστείληι, τῶι δὲ ἀπὸ τού[τ-
ω]ν τ[ι] ἀργυρί[ω]ι ἐν ταῖς πόλεσι κ. . . . . χράσθων εἰς τὸ ἱερὸν το[ῦ Δι]ονύσου ε[ἰς ἄ]λλο δὲ μηθὲν περὶ ΕΜΒΟΛΛ.ΩΝΙΙ.
50 ΙΔ.ΤΩΝ [ἐργ]ολάβων πάντων ἐπιμελεῖσθαι τοὺς ἄρχοντας ἐν ταῖς πόλε[σι μ]ετὰ τῶν ἡιρημένων, ὅ[τ]αν καθήκει, ὅπως ἂν ΑΜΑΕΙ.
ἐ]ν Εὐβοίαι γίνωνται τὰ ἔργα . .Ο.ΩΝ. . . . .ΣΙΝ δὲ εἶναι τοῖς τεχνίταις τοῖς ἀποῦσι τῶν ἔργων [α]ὐτοῖς παραγενομέν[οις
ε]ἰς τὴν π[ό]λιν οὗ ἂν λάβωσι τὸ ἔργον . .ΥΚ. . χειμῶνος ἐν ἐγμήνῳ[ι] . . .ΤΕΡ. .ΔΕ. .Ε.Λ. .ΕΝ.ΑΣ καὶ παρόντων . . . . .
διδόντων τὰ ἔργα· ἐὰν δέ τις τῶν τεχνιτῶν τῶν λαβόντων τὰ ἔργα ἐ[ν Ε]ὐβοίαι ἀγωνίζηται ἐν τῆι πόλει ἐξ ἧς πο . . .
. . . . . . παραγενέσθαι εἰς τοὺς χρόνους, ἐν οἷς οἱ ἀγῶνές εἰσιν ἐν [Εὐ]βοίαι καὶ εἰς τὰ ἑαυτῶν ΕΞΩΡ.ΌΣΙΑ· τὰ δὲ [δεδογ-
55 μένα (:) ἀναγράψαι τοὺς ἄρχοντας ἐν ἑκάστηι τῶν πόλεων ἐν στήληι λιθίνηι καὶ ἀναθεῖναι εἰς τὴν πάρ[οδον τοῦ
θ]εά[τρ]ου, τὸ δὲ ἀνάλωμα τὸ εἰς τὴν στήλην ὑποθεῖναι ἑκάστ[ου]ς παρ' ἑαυτοὺς τῶι [θ]εάτρωι ὅταν πρι. . . . .
. . .Λ.ΙΝ.Λ Τὰ δ' ἐπιόντα Διονύσια, ὅπως ἂν [γ]ίνωνται, τὰς πόλεις ἑλομένας τοὺς ἄνδρας κατὰ τὴν διαγρα[φὴν ἀπο-
στεῖλαι;] εἰς Χαλκίδα πρὸ τῆς εἰ[κάδ]ος τοῦ Ἀπατουριῶνος μηνὸς ὡς Χαλκιδεῖς ἄγουσιν, ὅπως ἂν ἐ[γ]δῶσιν τὰ [ἔργα τοῖς
τεχ]νίταις· τοὺ[ς δ]ὲ προβού[λου]ς καὶ στρατηγοὺς τοὺς Χαλκιδέων [ἀποσ]τεῖλ[αί τ]ινα πρὸς τοὺς τεχνίτας ἐπαν[γελοῦντα (:)
60 τὴν] ἐργολαβί[αν] καὶ ΟΤ. .ΑΝΓΩ. Ν. οἱ βουλόμενοι ἐργολαβεῖν τοῦ [Ἀπα]τουριῶνος μηνός, ὡς Χαλκιδεῖς ἄγουσιν, Π. . .
. . . . . . .ΩΝ κατὰ θε[ῶν· ἐὰν δέ τινες τῶν [πρό]τερον ἐζημιωμένων ἐν ταῖς πόλεσιν ἑαυτῶν ἑκάστου τὸν νόμον ΗΥΡΩ. . .
. . . .ωνται ἐργολαβεῖν τὸ εὐβοϊκὸν ἔργον, εἶναι αὐτοῖς, οὗ ἂν παραγένωνται, ἐξομοσαμένοις ἀφεῖσθαι τῶν πρότερον· τὴ[ν
ἀσφ]άλειαν . .ΜΛ. τοῖς ἐργολαβήσασιν τεχνίταις τὸ εὐβοϊκὸν ἔργον ἐν ταῖς πόλεσι ταῖς ἐν Εὐβοίαι πάσαις κατὰ τὸν κοιν-
. . .ΝΤΩΝ. .ΩΝΟΛΕΙ. . . .ΕΙΣ. .ΩΣΙ ἀπὸ τῶν πολιτικῶν ἐνκλημάτων· ἐπιμελεῖσθαι δὲ τῆς ἀσφαλείας τοὺς στρατη[γοὺς
65 καὶ [τοὺς[ἄρχοντ[ας] τοὺς [κατὰ] πόλεις· ἐὰν δέ τινες τῶν τεχνιτῶν λίπωσι τῶν ἔργων τι ΟΙ. .Β. . . . . τὰς ἐγδόσεις τῶν ἔργων . . .
Ε. . .Α. . . . . .ΜΙΣ. .ΣΑ. . . . τεχνίτας ἀντὶ τῶν λειπόντων, ἐὰν ὦσι δυνατοί, οἱ δὲ μισθωθέντες .ΠΑΡΧΟΝΤ.
.Ογ. . εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, ἐν αἷς ἂν λείπηται τὰ ἔργα, ἐὰν δὲ οἱ τεχνῖται ἢ τῶν ἐργολάβων τινὲς δυνατοὶ ὄντες ἐργολα-
βεῖν καὶ βουλομένων ΑΥ. . . . . .ΩΝ τὰ ἔργα διδόναι μὴ ἐργολαβῶσι ΛΛΛΕΓ. . . . . κατὰ τοὺς κειμένους
τοῖς Εὐβοιεῦσιν περὶ τούτων νόμους ὑποτελεῖς αὐτοὺς εἶναι πάντων [ὅσα] ἂν ἔχοντες ἐπιβαίνωσι τῆς Εὐβοίας ΚΛ.Ι‹ΑΤΟ.
70 . . . . . .οντας ΤΟΥ καὶ [ἐκ]διδόντας τὰ ἔργα, οὓς ἂν κρίνωσι τῶν τεχνιτῶν ἢ τῶν ἐργολάβων ἀδικεῖν τι περὶ αὐτὰ
ἀπ]ογράψ[αι] ταῖς ἰδίαις πόλεσιν, ἐπιμελεῖσθαι δὲ μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ στρατηγῶν τοὺς ἡιρημένους πρὸς τὰς ἐργολα-
βίας τρόπωι ὅτωι ἂν ἐπίστωνται, ὅπως οἱ ἀπογραφέντες τὰ τέλη τιθῶσι κατὰ τὰ δόξαντα ⟨⁻Λ⟩ τοῖς Εὐβοιεῦσιν, ἐὰν
δ]έ τινες τῶν τεχνιτῶν ἀτακτοῦντές τι περὶ τοὺς ἀγῶνας ζημιωθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀγωνοθετῶν, ὑπολογεῖν αὐ-
τοῖς τὰς ζημίας ἐκ τῶν μισθῶν, ὅταν κομίσωνται, παραχρῆμα.

ρίπου τῆς ΒΑ πλευρᾶς. Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ μαρμάρου εἶνε λίαν ἐφθαρμένη· πολλὰ γράμματα ἔχουσι τελείως ἀποτριβῆ, ἀλλαχοῦ δὲ πάλιν ταῦτα ἔχουσι παραμορφωθῆ ἐκ διαβρώσεως τῆς ἐπιφανείας· πρὸς τούτοις δὲ καὶ πολλαὶ μικραὶ γραμμαὶ προελθοῦσαι ὁμοίως ἐκ διαβρώσεως τοῦ μαρμάρου παρέχουσι, πρὸ πάντων ὅταν ὁ φωτισμὸς δὲν εἶνε τελείως εὐνοϊκός, μεγίστην σύγχυσιν καὶ δυσχεραίνουσι λίαν τὴν ἀναγνώρισιν τῶν γραμμάτων.

Εἰς τὸ ἀντίγραφόν μου περιέλαβον ὅ τι ἐνόμιζον ὅτι ἀνεγνωρίζετο μετὰ βεβαιότητος ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς· ἐν τούτοις λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς καταστάσεως τῆς ἐπιφανείας τοῦ λίθου ὁμολογῶ ἔτι δὲν εἶνε ἀδύνατον νὰ ἠπατήθην ὡς πρός τινα γράμματα.

Δὲν εἶνε δυστυχῶς δυνατὸν ἕνεκα τῆς κακῆς διατηρήσεως νὰ ἀποκατασταθῇ πλήρης καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις ἡ ἐπιγραφή. Ὁρίζονται ἐν αὐτῇ τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν μουσικῶν καὶ δραματικῶν ἀγώνων τῶν Διονυσίων καὶ Δημητριείων, οἵτινες ἐγίνοντο ἐν διαφόροις ἐποχαῖς τοῦ ἔτους ἐν Ὠρεῷ, Χαλκίδι, Ἐρετρίᾳ καὶ Καρύστῳ κατὰ κοινὴν ἀπόφασιν τῶν τεσσάρων τούτων κυριωτέρων καὶ μόνων καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα αὐτοδιοικήτων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς Εὐβοϊκῶν πόλεων, καὶ διαγράφεται ἰδίως ἐν αὐτῇ ὁ τρόπος τῆς δι' ἐργολαβίας προσλήψεως τῶν τεχνιτῶν τῶν μελλόντων νὰ ἀγωνισθῶσιν, ἀναφέρονται αἱ πρὸς τούτους διδόμεναι παροχαὶ καὶ ὁρίζονται αἱ ζημίαι ὅσων ἐκ τούτων δὲν ἤθελον τυχὸν συμμορφωθῆ πρὸς τὰς διατάξεις τῆς ἐργολαβίας.

Ἐξ Ἐρετρίας ἔχομεν ἤδη καὶ ἑτέραν ἀνάλογον πρὸς τὴν προκειμένην ἐπιγραφήν, τὴν ἐν ΑΕ 1902 σελ. 96 κέ. ὑπὸ Παπαβασιλείου δημοσιευθεῖσαν καὶ ἐκ τῶν χρόνων περὶ τὸ 340 π. Χρ. προερχομένην (ΑΕ 1904 σελ. 96 Wilhelm), ἐν ᾗ καθορίζονται τὰ τῆς τελετῆς τῶν *Ἀρτεμιρίων*. Παλαιότερον δὲ ἤδη γνωστὴ ὁμοίας φύσεως ἐπιγραφὴ ἦτο ἡ ἐκ Κερκύρας (Collitz, *Dial. Inschr.* 3206), ἐν ᾗ ὁρίζονται μετ' ἀρκετῆς ἐπίσης λεπτομερείας τὰ κατὰ τὴν τέλεσιν μουσικῶν ἀγώνων ἐν τοῖς Διονυσίοις ἐν Κερκύρᾳ.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν εἶνε διῃρημένη εἰς κεφάλαια, εἴς τινα δ' ἐκ τούτων προτάσσεται καὶ περιληπτικῶς ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς πραγματεύεται τὸ κεφάλαιον, διὰ τῆς *ὑπὲρ* μετὰ γενικῆς.

Δὲν εἶνε ἀπολύτως βέβαιον πῶς ἦτο ἡ ἀρχὴ (στ. 1-4) τῆς ἐπιγραφῆς· ἐκ τῶν σῳζομένων λειψάνων τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου στίχου φαίνεται ὅτι ἐν αὐτοῖς ἀνεφέροντο ὀνόματα· λοιπὸν ἴσως ὠνομάζοντο οἱ κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀναγραφῆς τῆς στήλης αἱρεθέντες ἄνδρες, ὅπως μεταβῶσιν εἰς Χαλκίδα διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων, καθ' ὃν τρόπον δηλοῦται κατωτέρω ἐν στ. 57-58 τῆς ἐπιγραφῆς, συμφώνως δὲ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην συνεπλήρωσα ἐν στ. 5 τὸ ὄνομα τοῦ μηνὸς *Ἀπατουριῶνος*[1].

Ἐκ τῶν ἀντιστοίχων πρὸς τὸν Χαλκιδικὸν *Ἀπατουριῶνα* μηνῶν τῶν ἄλλων πόλεων σῴζεται δυστυχῶς μόνον τοῦ Ἱστιαιϊκοῦ μηνὸς *Ἀρείου* τὸ ὄνομα. Οὗτος ἦτο ἤδη γνωστὸς ἐκ τῆς ὑπὸ Wilhelm ἐν AEMaÖ, XV σελ. 116 δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς ἐξ Ἱστιαίας.

Ἀπὸ τοῦ στίχ. 6-12 ἀνεγράφετο ὁ ὅρκος, ὃν ὤφειλον νὰ ὀμόσωσιν ἐν τῇ ἀποστειλάσῃ αὐτοὺς πόλει καὶ ἐν Χαλκίδι οἱ αἱρεθέντες. Δυστυχῶς δὲν σῴζεται πλήρης ὁ τύπος αὐτοῦ, φαίνεται ὅμως ὅτι ὡρκίζοντο οὗτοι ὅτι θὰ δώσωσιν ἀπροσωπολήπτως τὰ ἔργα εἰς τοὺς ἐργολάβους (;) ἢ τοὺς τεχνίτας, οἵτινες θὰ παρεῖχον τοὺς ἀρίστους τεχνίτας εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ὁ ἐπίσημος Ἐρετρικὸς ὅρκος γνωστὸς ἐκ τῆς συνθήκης τοῦ Χαιρεφάνους ἐγίνετο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Λητοῦς καὶ τῆς Ἀρτέμιδος· ἐν τῷ ὅρκῳ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ὅστις, ὡς φαίνεται, ἐδίδετο ὁμοίως καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Εὐβοϊκῶν πόλεων χάριν τῆς ειδικῆς περιπτώσεως, ὡς προκειμένου περὶ τῶν ἀγώνων τῶν Διονυσίων καὶ Δημητριείων, γίνεται ἐπίκλησις μετὰ τὸν Ἀπόλλωνα, κατ' ἐξοχὴν λατρευόμενον ἐν Εὐβοίᾳ θεόν, καὶ τῆς Δήμητρος[2], ἥτις συνεδέετο μετὰ τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ[3], εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου ἤγοντο τὰ Δημητρίεια, καὶ τοῦ Διονύσου τοῦ προστάτου τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν δραματικῶν καὶ μουσικῶν τελετῶν.

Ἀπὸ τοῦ 12 μέχρι τοῦ 25 στίχου γίνεται ἡ πε-

[1] Μόνον διὰ *Διονύσια* ἐν στίχ 57-58

[2] Τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς δὲν σῴζεται καλῶς ἐπὶ τοῦ λίθου, ἐκ τῶν σαφῶν ὅμως ἰχνῶν τῶν γραμμάτων νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος 'Η Δημήτηρ ἐλατρεύετο ὡς Θεσμοφόρος μετα τῆς Κόρης, ὡς συνήθως, ἐν Ἐρετρίᾳ Πλουτ. *Ἑλλην. Ζητ.* 298 Β). Τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἀνευρέθη ἐσχάτως ὑπ' ἐμοῦ ἐν Ἐρετρίᾳ. Πρβ. καὶ τὴν κατωτερω δημοσιευομένην ἀναθηματικὴν τῇ *Κόρει* ἐπιγραφήν.

[3] Pauly-Wissowa 2788.

ριγραφὴ τοῦ τρόπου τῆς ἐργολαβίας καὶ ἀναγράφονται αἱ σχετικαὶ πρὸς ταύτην εἰδήσεις. Ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ 4 καὶ τοῦ 58 στίχου ἡ ἐργολαβία γίνεται ἐν Χαλκίδι προκηρυσσομένη ἀπὸ τῆς εἰκάδος τοῦ Ἀπατουριῶνος μηνὸς ὑπὸ τῶν ἀπεσταλμένων τῶν τεσσάρων πόλεων, οἵτινες ὤφειλον νὰ εὑρίσκωνται ἐν Χαλκίδι πρὸ τοῦ χρόνου τούτου (στίχ. 58)· ἐγίνετο δὲ ἡ πρόσκλησις τῶν τεχνιτῶν ὅπως προσέλθωσι καὶ μετάσχωσι τῆς ἐργολαβίας δι' ἀπεσταλμένου τῶν στρατηγῶν καὶ προβούλων τῶν Χαλκιδέων (στίχ. 59).

Συνεπλήρωσα ἐν στίχῳ 14 *τοῦ Ἀπατουριῶνος μηνὸς* ὡς καὶ ἐν στίχ. 5 συμφώνως πρὸς τὸν 58 στίχον. Ἐν τούτοις ἐπειδὴ ἐκεῖ πρόκειται περὶ τῶν Διονυσίων ἡ συμπλήρωσίς μου δὲν εἶνε βεβαία, μολονότι ὄχι καὶ ἀπίθανος, καθόσον, ὡς φαίνεται, αἱ περὶ ἐργολαβίας διατάξεις τῶν στίχ. 12-25 εἶνε γενικαὶ καὶ διὰ τὰς δύο ἑορτάς.

Θὰ ἐγίνετο δὲ ἡ ἐργολαβία, ὡς ἐκ τοῦ σῳζομένου μέρους τῶν στ. 14 καὶ 15 φαίνεται, διὰ τρεῖς αὐλητάς, τρεῖς τραγῳδούς, τρεῖς χοροὺς παίδων, τρεῖς χοροὺς ἀνδρῶν καὶ διὰ τὰ ἀπαιτούμενα πρὸς καταρτισμὸν τοῦ χοροῦ σκεύη καὶ λοιπά. Πλὴν τούτων ὅμως δυνάμεθα ἐκ τοῦ 15 στίχου νὰ συμπεράνωμεν ὅτι καὶ διὰ κωμῳδούς, πιθανώτατα ὁμοίως τρεῖς [1], ἐγίνετο ἐργολαβία ὡς καὶ δι' ἄλλους *τέτταρας* τεχνίτας, οἵτινες δὲν δύνανται νὰ ὁρισθῶσι μετὰ βεβαιότητος. Οἱ αὐτοὶ τεχνῖται θὰ ὠνομάζοντο καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ διατηρηθέντος μέρους τοῦ 22 στίχου, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ ἐκεῖ ἡ συμπλήρωσις τῆς λέξεως ἐκ τῶν διατηρηθέντων γραμμάτων δὲν εἶνε εὔκολος [2].

Εἰς τὴν Κάρυστον ἐλαμβάνοντο μόνον δύο τραγῳδοί, ἴσως δὲ τοῦτο ἐγίνετο διότι οἱ Καρύστιοι ἐχρῶντο τοῖς τεχνίταις, ὡς ἐξάγεται πιθανώτατα ἐκ τοῦ 41 στίχου, καὶ ἐν ἰδιαιτέρᾳ τῆς πόλεως αὐτῶν ἑορτῇ, τοῖς Ἀριστονικείοις.

Ἡ δυνατὴ γενομένη συμπλήρωσις τοῦ 17 στίχου εἶνε βεβαία. *Ἔγγυος* ἀπαντᾷ καὶ κατωτέρω ἐν 43 στίχῳ. Μόνον ἡ ἀνάγνωσις τοῦ τέλους τοῦ στίχου δὲν εἶνε ἀπολύτως ἀσφαλής· φαίνεται ὅτι ἀνεγράφετο ἐκεῖ *πλὴν μὴ* ***Εὐβοέων***, δηλαδὴ ὅτι παρὰ τῶν ἐξ Εὐβοίας τεχνιτῶν δὲν ἐζητοῦντο *ἔγγυοι*.

Ἐν τέλει τοῦ 18 στίχ. σῴζονται τὰ γράμματα *θε*, συνεπλήρωσα δὲ ἐν ἀρχῇ τοῦ 19 στίχου τὸ ὑπόλοιπον τῆς λέξεως *θεωρούς*. Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην νομίζω πιθανωτάτην· ὡρίζετο δηλαδὴ ὅτι ἑκάστη πόλις θὰ ἐξέλεγε θεωρούς, οἵτινες λαμβάνοντες *καλλιστεῖον ἀργύριον παρὰ τῆς ἰδίας πόλεως* θὰ μετέβαινον εἰς τοὺς ἀγῶνας τῶν Διονυσίων καὶ Δημητριείων τελουμένους εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, ἔνθα ὤφειλον νὰ μετέχωσι τῆς πομπῆς καὶ πασῶν τῶν λοιπῶν τελετῶν κατὰ τὸν Εὐβοϊκὸν νόμον.

Οἱ *στίχοι 21* καὶ *22* περιεῖχον τὰς ἀμοιβάς, ἀνθ' ὧν θὰ ἐμισθοῦντο οἱ τεχνῖται. Ὁ αὐλητὴς λαμβάνει ἑξακοσίας δραχμάς. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ δὲν ὁρίζεται ἂν πλὴν τοῦ μισθοῦ θὰ ἐλάμβανον οἱ ἀριστεύσαντες τεχνῖται καὶ βραβεῖόν τι, τοῦτο ὅμως εἶνε πιθανώτατον.

Μετὰ τῶν τεχνιτῶν ἀναφέρεται (στίχ. 22) καὶ ὁ *ἱματιομίσθης*, ὅστις κατὰ Πολυδεύκην (Ζ', 78) ἀπεμίσθου τοῖς χορηγοῖς τὰς ἐσθῆτας. Οἱ ἱματιομίσθαι ἀναφέρονται ὁμοίως μετὰ τῶν λοιπῶν νικητῶν ἐν τέλει τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Δελφικῶν Σωτηρίων (Collitz-Baunack *Dial. Inschr.* 2, 2563 6). Ἐν τῷ ἐξ Αἰγύπτου ψηφίσματι (BCH 1885, 132) τῶν περὶ τὸν Διόνυσον καὶ τοὺς θεοὺς ἀδελφοὺς τεχνιτῶν τῶν χρόνων Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου μετὰ τῶν λοιπῶν τεχνιτῶν ἀναφέρονται καὶ οἱ *σκευοποιοί*, λοιπὸν φαίνεται, ὡς ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ ἐκδότης τοῦ ψηφίσματος E. Miller, ὅτι πάντες οἱ ὁπωσδήποτε, ἀκόμη καὶ οἱ διὰ βοηθητικῶν ἐργασιῶν μετέχοντες τῶν μουσικῶν ἀγώνων, κατετάσσοντο καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς τεχνίτας [1].

Στίχ. 20. νομίσματος Δημητριείου. Ἐν ψηφίσματι τοῦ 200 π. Χρ. τῶν Γόννων εὑρεθέντι ἐν Μαγνησίᾳ (Inschriften von Magnesia ἀρ. 33 στ. 20) ὑπάρχει *δραχμὰς Δημητριείους*. Ὅπως καὶ ἐκεῖ, πρόκειται βεβαίως καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπι-

[1] Ἴσος ἀριθμὸς τραγῳδῶν καὶ κωμῳδῶν ὁρίζεται νὰ μισθωθῇ καὶ ἐν τῇ ἤδη μνημονευθείσῃ ἐπιγραφῇ Κερκύρας.

[2] Ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ [προσ]οδ[ια]οιδοῖς], ἀλλ' ἡ λέξις δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ, μολονότι δὲν εἶνε ἀδύνατος. Ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας περὶ ὧν ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν πραγματεύεται, θὰ ᾔδοντο *προσόδια*, ὡς καὶ ἐν τοῖς Ἀρτεμιρίοις (ΑΕ 1902 σ. 96) εἶνε βεβαίως ἀναμφισβήτητον· *προσοδίων ποιηταὶ* ἀναφέρονται ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν Δελφικῶν Σωτηρίων (Collitz. *Dial. Inschr.* 2565).

[1] *Πλάτ. Πολιτ.* 373 6. «Πολλοὶ δὲ οἱ περὶ μουσικήν, ποιηταί τε καὶ τούτων ὑπηρέται, ῥαψῳδοὶ ὑποκριταί, χορευταί, *ἐργολάβοι, σκευῶν τε παντοδαπῶν δημιουργοί*.

γραφῇ περί τῶν νομισμάτων Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (Pauly-Wissowa 1618).

Στίχ. 23. [*διδασκ*]*άλοις τῶν τραγωιδῶν*. Οἱ διδάσκαλοι οὗτοι δὲν ἦσαν βεβαίως αὐτοὶ οἱ ποιηταί, ἀλλ' ἄλλοι εἰδικοί, οἵτινες ἐγύμναζον τοὺς τραγῳδοὺς εἰς τὴν παράστασιν καὶ ἐσκηνοθέτουν ἐν γένει τὸ ἔργον, ὡς ὁ γνωστὸς Σαννίων (*Δημ.* XXI, 58) *ὁ τοὺς τραγικοὺς χοροὺς διδάσκων*. Οἱ αὐτοὶ ὀνομάζονται ἁπλῶς *διδάσκαλοι* ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Σωτηρίων (πρβ. Reisch ἐν *Pauly-Wissowa* σελ. 405 καὶ Müller, *Bühnenaltert*. σελ. 351 καὶ 406) μνημονεύονται δ' ἀμέσως μετὰ τοὺς τραγῳδοὺς ὄντες διάφοροι τῶν διδασκάλων τῶν αὐλητῶν.

Πλὴν τοῦ μισθοῦ ὑπεχρεοῦτο ἡ πόλις νὰ δίδῃ εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ *σιτηρέσιον* (στίχ. 22-23) γενικῶς διὰ πέντε ἡμέρας καὶ τὰς τυχὸν προστιθεμένας ἐμβολίμους (ἰδὲ κατωτ.), ἐγίνετο ὅμως, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν στ. 24-25, καὶ διάκρισις εἰς τὴν παροχὴν τοῦ σιτηρεσίου, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ἴσως δὲ καὶ ὡς πρὸς τὸ διδόμενον χρῆμα εἰς τοὺς διαφόρους τεχνίτας. Τὸ σιτηρέσιον ὁρίζεται εἰς ἐννέα ὀβολούς, δηλαδὴ μίαν καὶ ἡμίσειαν δραχμὴν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, ἐνῷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῶν Ἀρτεμιρίων (ΑΕ 1902, σ. 96) ὁρίζεται τοῦτο μόνον εἰς μίαν δραχμήν. Τοῦτο ὀφείλεται ἴσως ὄχι μόνον εἰς τὴν διαφορὰν τῶν χρόνων τῆς συντάξεως τῶν δύο ἐπιγραφῶν, τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς τῶν Ἀρτεμιρίων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι ἐν τοῖς Ἀρτεμιρίοις, τοπικῇ μόνον τῶν Ἐρετριέων ἑορτῇ, δὲν θὰ προσελαμβάνοντο πρώτης τάξεως τεχνῖται, ὡς ἐν τοῖς ἀγῶσι, περὶ ὧν πραγματεύεται ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή.

Οἱ ἀγῶνες τῶν μὲν *Διονυσίων* (στίχ. 25-28) ἐτελοῦντο κατὰ τὴν τοπογραφικὴν σειρὰν γινομένης ἀρχῆς ἀπὸ τῆς Καρύστου, μετὰ ταῦτα ἐν Ἐρετρίᾳ, Χαλκίδι καὶ Ὠρεῷ, τῶν δὲ *Δημητριείων* (στ. 37-40) ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσι κατὰ τὴν ἀντίστροφον τάξιν γινομένης ἀρχῆς ἀπὸ τοῦ Ὠρεοῦ.

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι, ἐνῷ ὀνομάζεται ὁ Ὠρεός, ὡς ἡ μία τῶν τεσσάρων πόλεων, ἐν ᾗ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες (στίχ. 37), οἱ κάτοικοι καλοῦνται Ἱστιαιεῖς (στίχ. 5, 28). Λοιπὸν φαίνεται ὅτι, μολονότι κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ὁ Ὠρεὸς εἶνε ἡ κυριωτέρα πόλις τῆς χώρας, ἣν κατεῖχον οἱ Ἱστιαιεῖς, ἐξακολουθοῦσιν ὅμως οἱ κατέχοντες τὸ πρότερον εἰς τὴν Ἱστιαίαν ἀνῆκον τμῆμα τοῦτο τῆς βορείου Εὐβοίας, ὅπερ ἀπηρτίζετο ἐκ διαφόρων δήμων, ὅπως καὶ τὸ τμῆμα τῆς Ἐρετρικῆς, νὰ καλῶνται Ἱστιαιεῖς καὶ ὄχι Ὠρεῖται, τοῦ ὀνόματος τούτου περιοριζομένου ἴσως μόνον εἰς τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Ὠρεοῦ [1].

Αἱ ἑορταὶ δὲν διήρκουν περισσότερον τῶν πέντε ἡμερῶν ἐν ἑκάστῃ πόλει, πιθανώτατα ὀλιγώτερον, ἀφοῦ μόνον διὰ τόσας ἡμέρας ἐλάμβανον σιτηρέσιον οἱ ἀγωνισταί.

Ἐν Ἐρετρίᾳ καὶ Χαλκίδι ἐτελοῦντο τὰ Διονύσια κατὰ τὸν Ληναιῶνα μῆνα· τῶν ἄλλων πόλεων αἱ ἀντίστοιχοι χρονολογίαι δὲν ἐσώθησαν. Πλὴν τοῦ Ληναιῶνος ἄλλοι γνωστοὶ μέχρι τοῦδε Ἐρετρικοὶ μῆνες εἶνε ὁ Ἀνθεστηριών (ΑΕ 1902 σ. 104), ὁ Ἀπατουριὼν (ἐν ἀνεκδότῳ εἰσέτι ἐπιγραφῇ) καὶ ὁ Ἱππιὼν (CIG 2265).

Περὶ τῆς παρεμβολῆς ἡμερῶν εἰς τὰ ἀρχαῖα ἡμερολόγια, αἵτινες ἐκαλοῦντο *ἐμβόλιμοι*, πρβ. Mommsen, *Chronologie* σ. 124 κέ. Δυστυχῶς ὁ στίχ. 29, ἐν ᾧ ὡρίζετο ἡ διάταξις περὶ τῶν ἐμβολίμων ἡμερῶν, καθ' ἃς πιθανώτατα παρετείνοντο διὰ διαφόρους λόγους οἱ ἀγῶνες δὲν ἐσώθη· ἐκ τῶν σωζομένων φαίνεται ὅτι μέχρι τριῶν ἡμερῶν ἠδύναντο μόνον νὰ παρεμβληθῶσι.

Στίχ. 29. Συνεπλήρωσα μετὰ δισταγμοῦ *ἐ*[*ξεῖ*]*ν*, διότι οὐδεὶς ἄλλος τῶν διαλεκτικῶν Ἐρετρικῶν τύπων ἀπαντᾷ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Στίχ. 30. τραγωιδοὺς τοὺς ἐργολαβήσαντας καὶ κατωτέρω στίχ. 53 *τῶν τεχνιτῶν* [*τῶν λαβόντων τὰ ἔργα* καὶ στίχ. 63 *τοῖς ἐργολαβήσασιν τεχνίταις*. Ἐκ τούτων καὶ ἐν γένει ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν φαίνεται ὅτι οἱ τεχνῖται ἀνελάμβανον τὰ ἔργα ὄντες ὑπεύθυνοι αὐτοὶ ἀμέσως πρὸς τοὺς ἐργοδότας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ὁρίσωσιν ἐγγυητὰς (στ. 17), καὶ καταδιώκονται αὐτοί, ὅταν δὲν προσέλθωσιν εἰς τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀναληφθέντα ἔργα (στ. 43). Ἀλλὰ τότε ποία εἶνε ἡ θέσις τῶν *ἐργολάβων* (στ. 43, 50, 67, 70); Δὲν ἦσαν βεβαίως οὗτοι, ὅπως οἱ ἐργολάβοι τῶν λοιπῶν δημοσίων ἔργων, μόνοι ὑπεύθυνοι πρὸς τοὺς ἐργοδότας. Ἐν στ. 43 φαίνεται ὅτι ὁρίζεται, ὅτι, ἂν οἱ τεχνῖ-

[1] Πρβ. διὰ τὸν Ὠρεὸν Geyer, *Topogr. und Gesch. von der Insel Euboia* σελ. 82 κέ.. Lolling *AM* VIII 18. Wilhelm *AEMaÖ* XV 115. Busolt, *Gr. Gesch.* III 430 σημ. 2.

ται δὲν προσέλθωσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας, θὰ καταδιώκηται ὁ τεχνίτης, ὁ ἐργολάβος καὶ ὁ ἐγγυητής, καὶ κατωτέρω δὲ ἐπιβάλλεται ἡ αὐτὴ ποινὴ δι' ἐργολάβους ἢ τεχνίτας παρανομοῦντας ἢ ἀποφεύγοντας τὴν ἐργολαβίαν. Λοιπὸν φαίνεται ὅτι οἱ ἐργολάβοι ἦσαν ἢ μόνον μεσῖται, ὑπεύθυνοι πάντοτε, προμηθεύοντες τοὺς τεχνίτας, καὶ αὐτοὺς ὑπευθύνους ἀμέσως πρὸς τοὺς ἐργοδότας, ἢ παρίσταντο μόνοι ὡς ἀντιπρόσωποι τῶν τεχνιτῶν ἀναλαμβάνοντες τὴν ἐργολαβίαν ἐν ὀνόματι τοῦ σώματος τῶν τεχνιτῶν, οὓς ἀντεπροσώπευον. Ὅμοιόν τι φαίνεται ὅτι ἐξάγεται καὶ ἐκ τῆς Κερκυραϊκῆς ἐπιγραφῆς (Collitz, *Dial. Inschr.* ἔ.ἀ.) στ. 30 κέ., ***εἰ δὲ δυνατοὶ ἐόντες καὶ μὴ ἐπικωλύοντος μηθενὸς μὴ ἀποστείλῃ ἁ πόλις ἐπὶ τοὺς τεχνίτας κατὰ τὰν περίοδον ἑκάσταν ἢ παραγενομένων τῶν ἐργολάβων μὴ μισθώσαιτο τοὺς τεχνίτας***· δηλαδὴ καὶ ἐνταῦθα ἡ πόλις προβαίνει ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν μίσθωσιν τῶν τεχνιτῶν, οἱ δ' ἐργολάβοι παρίστανται μόνον ὡς ἀντιπρόσωποι τούτων. Ἄλλως τε δὲ καὶ οἱ *ἐργολάβοι* κατελέγοντο καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς διονυσιακοὺς τεχνίτας (***Πλάτων*** ἔ. ἀ.).

Ἐν *στίχ. 32-35* περιεγράφετο ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἐγίνετο ἡ κρίσις εἰς τοὺς ἀγῶνας· ὁποία ἦτο ἡ χρῆσις τοῦ *γραμματείου* (στίχ. 34) εἰς τὰς κρίσεις τῶν δραματικῶν ἀγώνων γνωρίζομεν ἐκ τῶν ἀττικῶν Διονυσίων.

Ἴσως ἐν *στίχ. 34-35* περιεγράφετο ὁ τρόπος τῆς κληρώσεως τῶν κριτῶν ἐκ τῶν χορηγῶν.

Στίχ. 41. γέγραπται Καρυστίους κεχρῆσθαι τοῖς τεχνίταις εἰς τὰ Ἀριστονίκεια· μολονότι ἡ ἔννοια δὲν δύναται νὰ συμπληρωθῇ τελείως, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχε διάταξις ἐπιτρέπουσα εἰς τοὺς Καρυστίους νὰ χρησιμοποιήσωσι τοὺς τεχνίτας εἰς τὰ Ἀριστονίκεια, τοπικήν, ἄγνωστον ἄλλοθεν, ἑορτὴν τῶν Καρυστίων, ἀγομένην πιθανώτατα πρὸς τιμὴν τοῦ συμπολίτου αὐτῶν φίλου καὶ συσφαιριστοῦ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Ἀριστονίκου τοῦ Καρυστίου.

Στίχ. 37. Τοῦ *Δημητριῶ[νος] μηνός.* Πρὸς τιμὴν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (Pauly-Wissowa *Demetrion*). Ἐν Ἀθήναις ἀντικατέστησεν ἐπί τινα χρόνον τὸν Μουνιχιῶνα.

Ἐν *στίχ. 42-49* ἀνεγράφοντο ποιναὶ διὰ τοὺς τεχνίτας, οἵτινες μισθωθέντες δὲν θὰ προσήρχοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας· δυστυχῶς ἡ κακὴ διατήρησις τῆς ἐπιγραφῆς ἐμποδίζει καὶ ἐνταῦθα τὴν τελείαν κατανόησιν τῶν διατάξεων.

Ἐν πρώτοις φαίνεται ὅτι (στίχ. 42-44), ἄν τινες ἐκ τῶν μισθωθέντων τεχνιτῶν ἐγκατέλειπόν τι ἐκ τῶν ἔργων, ἅτινα εἶχον ἀναλάβει, κατεδικάζοντο νὰ πληρώσωσι τὸ διπλάσιον, πιθανώτατα τοῦ συμπεφωνημένου μισθοῦ, πρὸς εἴσπραξιν δὲ τούτου ἐξεβιάζοντο ὅ τε τεχνίτης καὶ ὁ ἐργολάβος καὶ ὁ ἐγγυητὴς διὰ προσωπικῆς κρατήσεως καὶ διὰ κατασχέσεως πάντων τῶν πραγμάτων, ὅσα ἤθελον ἔχει μεθ' ἑαυτῶν.

Ἐν *στίχ. 47-48* ὡρίζετο ποινὴ καὶ δι' ὅν τινα ἤθελεν ὑποβάλει ἢ ἤθελεν ἐγκρίνει πρότασιν περὶ χαρισμοῦ τῆς ποινῆς τῶν καταλειπόντων τὰ ἔργα· ἐν τούτοις ὅμως ἐπετρέπετο, ὡς φαίνεται, νὰ κάμνωσιν ἔκκλησιν κατὰ τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως πρὸς *τὸν βασιλέα* (στίχ. 48· τῆς Μακεδονίας πάντως), ὅστις ἀπεφάσιζε τότε πλέον ὁριστικῶς περὶ αὐτῶν.

Ἐν *στίχ. 51-52* εἶνε πιθανόν, μολονότι εἶνε πολὺ δύσκολον νὰ συμπληρωθῇ ἐν τῷ συνόλῳ ἡ ἔννοια, ὅτι περιείχετο εὐνοϊκή τις διάταξις, διὰ τεχνίτας κωλυθέντας ἕνεκα *χειμῶνος* νὰ προσέλθωσιν εἰς τὰ ἔργα καὶ παρουσιαζομένους βραδύτερον, καθ' ὅμοιόν τινα τρόπον πρὸς τὴν ἐξ Ἰασοῦ ἐπιγραφὴν (LeBas, *Asie Mineure* 281 *στίχ.* 20 κέ. *ἐὰν μή τις δι' ἀσθένειαν ἢ διὰ χειμῶνα ἀδύνατος γένηται*).

Τί περιελάμβανον οἱ στίχοι 53-54 δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω.

Ἐκ τοῦ *54 στίχου* ἐξάγεται ὅτι ἡ στήλη ἡμῶν ἦτο ἱδρυμένη ἐν τῷ θεάτρῳ ἀπέχοντι περὶ τὰ 300 μέτρα τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, ἐκεῖθεν δὲ ληφθεῖσα ἐχρησιμοποιήθη ὡς κάλυμμα τοῦ τάφου.

Ἀπὸ τοῦ *57* μέχρι τοῦ *60 στίχου* περιεγράφοντο τὰ κατὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐργολαβίας τῶν Διονυσίων ἐν Χαλκίδι τὸν Ἀπατουριῶνα μῆνα.

Στίχ. 60-61. Καὶ ἡ διάταξις περὶ τῶν *πρότερον ἐζημιωμένων* δὲν ἐξηγεῖται δυστυχῶς τελείως ἐκ τῶν σωζομένων· φαίνεται ὅμως ὅτι ἐπετρέπετο καὶ εἰς τοὺς *ζημιωθέντας*, ἐν προηγουμένῳ τινὶ ἀγῶνι πάντως, νὰ μετάσχωσι τῆς ἐργολαβίας,

ἀφοῦ βεβαιώσωσι δι' ὅρκου (*ἐξομοσαμένοις*) ὅτι εἶχεν ἀφεθῆ αὐτοῖς ἡ προτέρα ζημία.

Στίχ. 62-64 τὴ[ν ἀσφ]άλειαν κτλ. Ἐν ἐκ τῶν κυριωτέρων προνομίων, ὧν ἀπέλαυον *οἱ τεχνῖται* κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἦτο καὶ ἡ *ἀσυλία* καὶ *ἀσφάλεια*. Ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Ἀμφικτυόνων (IG II 551 περὶ τὸ 278 π. Χρ.) παρέχεται εἰς τοὺς ἐν Ἀθήναις Διονυσιακοὺς τεχνίτας ἡ *ἀσυλία* καὶ *ἀσφάλεια* ἢ μᾶλλον ἐπικυροῦνται ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων τὰ προνόμια ταῦτα, ὧν ἀπέλαυον ἤδη τότε οἱ τεχνῖται δι' ἀποφάσεων τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν πόλεων, παρέχεται δ' εἰς αὐτοὺς πρὸς τούτοις καὶ ἡ *ἀτέλεια*, δηλαδὴ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τῶν δημοσίων εἰσφορῶν ὡς καὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑποχρεώσεων. Καὶ διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν φαίνεται ὅτι παρείχετο εἰς τοὺς *τεχνίτας*, εἰδικῶς ὅμως τοὺς μετέχοντας τῆς ἐργολαβίας τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀγώνων τῶν Δημητριείων καὶ Διονυσίων ἡ *ἀσφάλεια*, ἥτις καὶ αὐτη, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ στίχ. 44, κατηργεῖτο, ἂν ὁ τεχνίτης ἐγκατέλειπε τὸν ἀγῶνα. Τί ὡρίζετο περὶ τῆς ἀσφαλείας ἐν σχέσει πρὸς τὰ *πολιτικὰ ἐγκλήματα* (στ. 64) δὲν εἶνε εὔκολον νὰ κατανοηθῇ. Πλὴν τοῦ προνομίου τούτου τῆς ἀσφαλείας φαίνεται ὅτι παρείχετο εἰς τοὺς τεχνίτας καὶ τὸ προνόμιον τῆς ἀτελοῦς εἰσαγωγῆς πάντων τῶν πραγμάτων αὐτῶν, ὅπερ ὅμως ἐπίσης κατηργεῖτο, ἂν οἱ τεχνῖται δὲν ἀνελάμβανον τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐξεδίδοντο εἰς αὐτούς (στ. 68-70).

Στίχ. 65-67 περιεῖχον διάταξιν, καθ' ἣν ἐν περιπτώσει ἀπουσίας τεχνιτῶν τινων ἐκ τῶν ἀναλαβόντων τὰ ἔργα ἐπετρέπετο εἰς τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους νὰ μισθώσωσι κατὰ τὸ δυνατὸν ἄλλους τεχνίτας, οἵτινες τότε μετέβαινον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, ἐν αἷς ὑπελείπετο νὰ γίνῃ ἀκόμη ὁ ἀγών.

Οἱ τελευταῖοι στίχοι, οἱ μόνοι πλήρεις καὶ καλῶς σῳζόμενοι, περιέχουσι διατάξεις περὶ ἐπιβολῆς προστίμων καὶ τοῦ τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν εἰς ἐργολάβους ἢ τεχνίτας παραβλάπτοντας ὁπωσδήποτε τοὺς ἀγῶνας.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὰ γράμματα τῆς στήλης τοῦ Χαιρεφάνους, καὶ ἂν μὴ εἶνε σύγχρονος πρὸς ταύτην ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφή, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶνε καὶ πολλῷ νεωτέρα αὐτῆς, ἀφοῦ δ' ἐκείνη ἐγράφη περὶ τὰ τέλη τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος, εἰς χρόνους ὄχι πολὺ ἀπέχοντας τῆς ἐποχῆς ταύτης πρέπει νὰ ἀναγάγωμεν καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἡμῶν. Ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας ἐκ τῶν περὶ τὸ τέλος τῆς 4 ἑκατονταετηρίδος χρόνων προερχομένας Ἐρετρικὰς ἐπιγραφὰς ὁμοιάζει ἡ γραφὴ ταύτης, ἰδίᾳ δὲ καὶ πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ ὑπὲρ Γλαυκίππου καὶ τῶν ἀδελφῶν ψηφίσματος τῶν περὶ τὸ 300 π. Χρ. χρόνων τοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ (Wilhelm AE 1892, 120).

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξαχθῇ ὅτι αὕτη συνετάχθη πάντως περὶ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ δὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ.

Ἡ ἑορτὴ τῶν Δημητριείων, περὶ ἧς πραγματεύεται ἡ ἐπιγραφή, ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πλούταρχος (*Δημ.* 12), πρὸς τιμὴν Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς βασιλείας τούτου, διὰ τὴν αὐτὴν δ' αἰτίαν μετωνομάσθη καὶ ὁ Ἀττικὸς μὴν Μουνιχιὼν κατὰ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Δημητριών. Οἱ λόγοι τῆς ὑπερμέτρου κολακείας, οἵτινες παρεκίνησαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ προβῶσιν εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ταύτας ἐκδηλώσεις τιμῆς πρὸς τὸν βασιλέα Δημήτριον, φαίνεται ὅτι ἠνάγκασαν καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς καὶ τοὺς λοιποὺς κατοίκους τῆς Εὐβοίας, κατὰ μίμησιν ἴσως καὶ τῶν Ἀθηναίων, νὰ ψηφίσωσι τὰς αὐτὰς τιμὰς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, καὶ νὰ ἱδρύσωσι καὶ αὐτοὶ τὴν ἑορτὴν τῶν Δημητριείων καὶ νὰ μετονομάσωσι μῆνά τινα τοῦ ἔτους εἰς Δημητριῶνα.

Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς ἐγένετο κύριος τῆς Εὐβοίας περὶ τὸ 304 π. Χρ., τότε δ' εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐψηφίσθησαν αἱ πρὸς αὐτὸν τιμαὶ ὑπὸ τῶν Εὐβοέων, ἀλλ' ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν δυνατὸν εἶνε νὰ ἐγράφη καὶ βραδύτερον, διότι δὲν εἶνε αὐτὸ τὸ ψήφισμα τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀγώνων, ἀλλ' ὁ κανονισμὸς τοῦ τρόπου τῆς τελέσεως αὐτῶν, ὅστις δὲν εἶνε ἀναγκαῖον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐγράφη ἐπὶ τῆς στήλης ἀμέσως ἅμα τῇ ψηφίσει τῆς ἱδρύσεως τῶν ἑορτῶν.

Ὅτι δὲν ἐγράφη κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Δημητρίου ἡ ἐπιγραφὴ νομίζω ὅτι ἐξάγεται ἐκ τῆς μνημονεύσεως τοῦ *νομίσματος Δημητριείου* διὰ τὴν ἀμοιβὴν τῶν τεχνιτῶν. Εἰς τὴν κοπὴν νομίσματος φέροντος τὸν τύπον αὐτοῦ ἦτο

δυνατὸν νὰ προβῇ ὁ Δημήτριος μόνον ὅτε μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιγόνου ἔμεινεν αὐτὸς μόνος βασιλεύς, ἀλλὰ διὰ νὰ κυκλοφορήσῃ τοῦτο εἰς τὰς διαφόρους χώρας καὶ νὰ γίνῃ ὀνομαστὸν ἔπρεπε νὰ παρέλθῃ πάντως ὀλίγος χρόνος, λοιπὸν διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἶχον παρέλθει τὰ πρῶτα ἔτη τῆς 3 ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐγράφη ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν. Ὅτι δ' ὅμως πάντως ἐγράφη ζῶντος ἔτι καὶ ἀκμάζοντος τοῦ Δημητρίου, δηλαδὴ μέχρι τοῦ 292 π.Χρ., νομίζω ὅτι εἶνε ἀναμφισβήτητον· πλὴν τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπερ ἐνδεικνύει τοὺς χρόνους τῶν ἀρχῶν τῆς 3 ἑκατονταετηρίδος, εἶνε καὶ πολὺ πιθανὸν ὅτι αἱ εἰς βασιλεῖς ἀποδιδόμεναι ὑπερβολικαὶ ἰσόθεοι τιμαὶ κατελύοντο ἀφοῦ ἐξέλειπεν ἡ δύναμις τούτων.

Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ φαίνονται οἱ Εὐβοεῖς ἡνωμένοι, εἶνε δὲ γνωστὸν ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας ἀπὸ τῶν μέσων τῆς 5 ἑκατονταετηρίδος ὑφίστατο ὁ σύνδεσμος τῶν Εὐβοϊκῶν πόλεων, τὸ Εὐβοϊκὸν συνέδριον. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι εἶχον οὗτοι καὶ κοινοὺς νόμους, πιθανώτατα δ' εἶχον καὶ κοινὸν τύπον πολιτεύματος, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐν Χαλκίδι ὅπως καὶ ἐν Ἐρετρίᾳ τῶν *προβούλων* καὶ *στρατηγῶν*.

Ἀριθ. 2. Α, Β (*πίν.* 2,*α*, *εἰκ* 2). Στήλη μαρμάρου ὕψ. 1·60, πλ. 0·71 καὶ πάχ. 0·12· ἐλλιπὴς τὴν κορυφήν, ἥτις ἀπεκόπη πλαγίως μετὰ μέρους τῆς ἐπιγραφῆς. Μικρὸν μέρος κατὰ τὴν βάσιν δὲν εἶνε, ὅπως ἡ λοιπὴ στήλη λελειασμένον, διότι ἐκρύπτετο ἐντὸς τῆς αὔλακος τοῦ λίθου, ἐφ' οὗ ἦτο ἐνεσφηνωμένη αὕτη. Εὑρέθη ὑπτία παρὰ τὸ κρηπίδωμα τῆς ΒΑ πλευρᾶς τοῦ ναοῦ ἔχουσα διεύθυνσιν κάθετον πρὸς τοῦτο, πιθανῶς ἐν ᾗ θέσει κατέπεσεν ἀρχικῶς ἐκ τοῦ λίθου, ἐν ᾧ ἦτο ἐνεσφηνωμένη. Εἶνε ἀμφοτέρωθεν ἐπιγεγραμμένη, φθάνει δ' ἐπὶ μὲν τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἡ ἐπιγραφὴ μέχρι σχεδὸν καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀλειάντου μείναντος μέρους τῆς στήλης, ἐπὶ δὲ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς

5 10 15 20 25 30 35 40

Εἰκὼν 2 (ἐπιγρ. ἀριθ. 2, Α, στίχ. 1-41). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

μένει μικρὸς χῶρος μέχρι 0·20 περίπου κενὸς κατὰ τὸ κατώτερον μέρος. Αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν ἐγράφησαν ἐν συνεχείᾳ καὶ οὐχὶ εἰς διαφόρους περιστάσεις, ὡς τοῦτο ἐγένετο ἐν τῷ ἄλλῳ μεγάλῳ Ἐρετρικῷ καταλόγῳ, ὅστις ἐδημοσιεύθη ἤδη πολλάκις (ΑΕ 1895. Σταυρόπουλος). Μόνον οἱ τελευταῖοι στίχοι καὶ τῶν δύο πλευρῶν φαίνεται ὅτι προσετέθησαν βραδύτερον γραφέντες ἀμελέστερον τῆς λοιπῆς ἐπιγραφῆς. Ὅπως καὶ ἐν ταῖς ὑπὸ τοῦ Σταυροπούλλου δημοσιευθείσαις ἐπιγραφαῖς ὑπάρχουσι μεταξὺ τοῦ ὀνόματος τοῦ δημότου καὶ τοῦ πατρικοῦ στιγμαὶ παραλειφθεῖσαι ἐν τῇ μεταγραφῇ φαινόμεναι ὅμως καλῶς ἐπὶ τοῦ πίνακος 2, α καὶ τῆς εἰκόνος 2.

Α

	ΑΙ			
	Διονυ			
	Φιλέας Φιλ...			
	Εὐπάλαμος Μ...			
5	Εὐκλείδης Ἀκτείδ[ου			
	Θεόδοτος Φανέου Ζα(ρ)			
	Φιλώνιχος Κεφάλου Ζαρ			
	Ποδώνυμος Εὐμαρείδου Ζα			
	Πύθαρχος Ἀντιλάκου ἐγ Νε	L		
10	Χαιρέστρατος Διδυμάρχου Δισ	Φανοκ		
	Δημοκράτης Κεφαλήτου Περ	Θρασύμαχ[ος		
	Εὐκτήμων Κλειτάρχου Ζαρη	Κλεόνικος Ἀρι...		
	Ἀρχίνος Θαύμωνος ἐγ Νε	Αἴγλων Ἱππονίκ[ου		
	Σωκράτης Ἐπικράτου Δισμ	Τιμοκράτης Ἀντ..		
15	Ζωΐλος Τηχιππίδου Ζαρ	Χαιρεφάνης Χαιρ..		
	Φιλιστίδης Κλεογένου Δισμ	Δίμων Χαρμίδου Στ[υρ]		
	Παράμονος Παραμονίδου Δισ	Παράμονος Αἰσχύλου Ζαρ		
	Κλεοπείθης Ἡρακλείδου Ζαρ	Ἀμφίκριτος Ἀμφικράτου Στυρ		
	Πραξιτέλης Πραξίνου ἐγ Νε	Νεοκλῆς Μελάντου Στυρ		
20	Θεόδοτος Θεοπόμπου Δισ	Κτῆτος Ἀντιπάτρου Γρυν	Νικ	20
	Ἀριστομήδης Κοινέως Ζαρ	Μνησίας Ἑκτορίδου Ζαρ	Τεγε[ήτης;]	
	Λεπτίνης Κρινίππου Περ	Ἄρχιππος Τιμοδήμου Ζαρ	Ἕρμων Πα...	
	Ἀχαιὸς Κωμάρχου ἐγ Ν	Χαιρέστρατος Οἰνανθίσκου Στυ	Νικίας Νικ...	
	Μελίτων Πρηξίππου Φλι	Ἰλίνος Ἀρχιδάμου Στυρ	Αἰσχύλος Φαν...	
25	Παράμονος Μνησάρχου Ζαρ	Τελέσανδρος Μιλησάνδρου Οἰν	Ἡρακλειόδωρος Μ...	25
	Πανταχλῆς Δημοτίμου Ζαρ	Μυρτείδης Μύρτωνος Φαλ	. Κλείταρχος Φιλέου Ζ[αρ]	
	Σωκλείδης Ἐπικτήτου Ζαρ	Μενέστρατος Λάκωνος Ζαρ	Φίλων Καλλικλείδου ..	
	Θεαγγελίδης Θεαγγέλου Ραφ	Μυρτείδης Νεανδρίδου Φαλ	Ἀριστοκλῆς Ἀριστοφῶντ[ος	
	Θεοφάνης Ξενοχάρου Ζαρ	Ὠρωπίνης Βουλάρχου Δισμ	Δήμαρχος Μειλίχου Ζαρ	
30	Ξένων Μονιππίδου Ζαρ	Φιλοκράτης Πυθάρχου Στυρ	Εὐθιππίδης Εὐθυκλέου Φα	30
	Κλεώνυμος Κλεοτίμου Ζαρ	Ξενόκριτος Ξενοκλείδου Ραφι	Κτηρικράτης Πολυκλέου Ζα	
	Σήμανδρος Νικάρχου Ζαρ	Καλλιτέλης Καλλιστράτου Ζαρ	Ἡραίων Μύρτωνος Ζαρ	
	Δήμαρχος Δημονίκου Ζαρ	Ἀριστόδημος Ἀριστέου Ζαρ	Ἀμφικράτης Ἀμφιθείδου ἐκ Τ	
	Μνησιππίδης Μνησάρχου Ζαρ	Πολυφοίτας Φανίππου Φαλ	Ἀρχέστρατος Ἐπικτήτου Ραφ	
35	Σώταιρος Σωφίλου Ζαρ	Ἀντιμένης Ἀντιμάχου Δισ	Ἀθηνογένης Ἀθηνοκλέου (Φ)α	35
	Αἰνέας Ξενοφῶντος Στυ	Ἀρχέβιος Ἀθαμβήτου Στυρ	Πολύστρατος Πολυξένου Π(ερ)	
	[Φ]ανώνδης Κλειτοφῶντος Ζαρ	Φιλοφάνης Ξενοχάρου Ζαρ	Ἀκεστίδης Ἀντικρίτου Ζαρ	
	Πιστέταιρος Δημοστράτου Στυρ	Θαρρίας Θαρρυμάχου Ζαρ	Στράτων Ἀντικράτου Ζαρ	

	Νικίας Πολυκράτου Ζαρ	Λευκόδωρος Ἀπολλω νίουΡαφ	Κοινεὺς Καλλικλέου Ζαρ
40	Στόλων Θαρρυμάχουυ Ζαρ	Καλλιφάνης Ἐρατοξέννου (Φ)λι	Φίλων Μένωνος Ζαρ
	Νίκαρχος Δημοφλίου Δισμ	Θεογείτων Ἀντιφάνου ἐξ Ἐνι	Αἰσχίνης Λημνιάρχου Περ
	Πλούταρχος Νικοκλέου Ραφι	Σώτιμος Σωτιμήδου Ζαρη	Στρατόνικος Στρατίου Ζαρ
	Χαιρίδημος Κλεογένου Φαλ	(Ο)ἰαῖος Θερίου Δισμ	Φίλων Ἐπικτήτου Ραφ
	Ἐπιγένης Κλεογένου Δισ	Τιμηγένης Ἐπικράτου Ζαρ	Ἐπίκουρος Νικολείδου Ζαρ
45	Ἐπανδρίδης Ἐπαινέτου Ζαρ	Σιμύλος Κίλλου Ζαρ	Εὐφάνης Εὐφέροντος Οἰν
	Ἀριστοτέλης [Θ]εομάντιδος ἐκ Τη	Πολυκράτης Ἐπικράτου Ζαρ	Δίων Ἀμφίου Ζαρη
	Πλούταρχος Ἀριστοδήμου Δισμ	Εὔανδρος Θεογείτονος ἐξ Ἐν	Μενέδημος Μενύλου Οἰν
	Δημόνικος Δημοφῶντος Ζαρ	Κλέαρχος Ἀντιφῶντος Στυ⟨υ⟩	Χαιρέφιλος Τιμάρχου Φλι
	Ἀρχέλαος Ρηξιμάχου Οἰνο	Σώταρχος Αὐτονόμου Ραφι	Γνωτάδης Πολυκλέου ἐξ Ἐσ
50	Τιμοκλῆς Κλεάρχου Φλιε	Μύρτων Πρωτολάου Ζαρ	Πολύμνηστος Πολυκλέου ἐξ
	Αἰσχύλος Γλαυκίου Φαλ	Καλλικράτης Μελίου Στυρ	Αἰσχύλος Ἅγνωνος ἐξ Ἐσ
	Μένιππος Φρυνίχου Οἰνο	Κλείσιππος Φιλιστίδου Δισμ	Χάρμος Κοιδάρου Ζαρ
	Ἀντίδωρος Εὐκρατίδου Οἰχα	Ἐπικράτης Κρατίνου Στυρ	Στράτων Ἱέρωνος Ραφ
	Αἰσχίνης Θαρρυμάχου Ζαρ	Ἀντιφάνης Ἀντιφῶντος Στυρ	Ξάνθιππος Ξανθίδου Ζαρ
55	Δημοκήδης Αὐτοβούλου Δισμ	Κέφαλος Ἀριστοδήμου ἐκ Τη	Φιλιστίδης Λυσιστράτου ἐκ Τ
	Πρωτόδημος Πρωτολάου Ζαρ	Ἀριστόδημος Κεφάλου ἐκ Τη	Διότιμος Δαμοτέλου Περ
	Φιλῖνος Φανοστράτου Δισ	Ὄψινος Γοργίωνος ἐκ Τ	Ἐπιτιμίδας Λυσίου Στυ(ρ)
	Ξενόφαντος Γλαυκίου Φαλ	Ἀρχέδημος Γοργίωνος ἐκ	Νικήρατος Νικίου Στυρ
	Εὐάγγελος Εὐαγγέλου Ραφ	Φίλων Μενεκλέου Ζαρ	Ἀρχέλαος Ἀρχετίμου Φλι
60	Ἐράσιππος Ἀρχεπόλιδος Στυρ	Φιλόνικος Νικοβούλου Ζαρ	Φανόστρατος Λιμνέος Οἰνο
	Τελένικος [Π]υλάδου ἐγ Νε	Πολεμαρχίδης Φιλοστράτου Δισ	Δημόκριτος Εὐκρίτου Φλι
	Αἰσχύλος Παραμόνου Ζαρ	Ἐπιχάρης Μειλίχου Στυρ	Βίοττος Ἀπολλωνίου Ζαρ
	Κλεομένης Κλεοδήμου Ζαρ	Θεότιμος Θεοκρίτου Φαλ	Ἡγησίας Ξενοκλέου Ζαρ
	Εὐχάρης Εὐκράτου Ζχρ	Αἴσχρων Μνησιμάχου Ραφ	Κλεόστρατος Κλεοξένου ἐγ Ν
65	Ἀριστοκλῆς Μύρτωνος Φαλ	Λευκόδωρος Ἀριστογείτονος Ραφ	Καλλιππίδης Καλλίππου Ζαρ
	Λευκαῖος Ἀριστογείτονος Ραφ	Δρωπύλος Περαίου Στυρ	Ὀνησίδης Πολυκλέου ἐξ Ἐσχ
	Νικόδημος Αἰνέου Δισμ	Ξενοπείθης Ξενοφίλου ἐκ Ν	Δημοκράτης Πολυκλέου Οἰν
	Δημοκράτης Νικίου Περ	Εὐκτείδης Εὐκλείδου Ζαρ	Σωσικράτης Εὐθυκράτου Ζαρ
	Καλλικλῆς Φίλωνος Ραφι	Ἀπολλόδωρος Πυθοδώρου ἐγ Ν	Ἀντίδοτος Πειθίου Στυρ
70	Θράσυλλος Μύλου Στυρ	Φρύνιχος Ἰθαιμένου Οἰνο	Φιλων Φάνου Ραφι
	Ἐλπίνικος Πρωταρχίδου Ζαρ	Φρύνιχος Ἐπιμένου Ζαρ	Ρηξίμαχος Ἀρχελάου Οἰνο
	Χαιρέφιλος Χαιρεβίου Ζαρ	Μικύλος Γλαύκου ἐκ Τ	Νικόβιος Ἱπποστράτου ἐκ Τ
	Παντακλῆς Πολυκράτου Ζαρ	Οἰαῖος Ἀπολλοδότου Δισμ	Παράμονος Νομηνίου Φλι
	Λύσιππος Λυρανίου Ζαρ	Κτησίας Θεοδώρου Ζαρ	Βουληκλείδης Ξανθίππου Ζαρ
75	Οἰνοχάρης Δημοχάρου Ραφ	Εὐκτήμων Εὐκταίου Ζαρ	Κλεομήδης Κλεινοδήμου ἐκ Τ
	Παράμονος Ἀρίστου Στυρ	Παράμονος Θεάγου Δισ	Τιμόδημος Ἀρκεσιλάου ἐγ Ν
	Γέλων Μένου Δισμα	Ἀριστόκριτος Ἐπιμέλου Ζαρ	Νίκων Φιλοκλέου Ζχρ
	Ἑρμόφιλος Ἐπιχαρμίδου Δισμ	Νικολείδης Νικοβούλου Ζαρ	Δημοκράτης Δ αίτωνος Φλι
	Παράμονος Δωρίππου Δισμ	Ἀντιφάνης Βουκόλου Περ	Κυδίας Πυθοδώρου Φαλ
80	Κεφαλήτης Αἰνέου Δισμ	Ἵκανος Φιλιστίδου Στυρ	Χαρμίων Παραμόνου Οἰν
	Σώμηλος Θάρρωνος Ραφ	Κλεόκριτος Κλεωνύμου Ζαρ	Εὐκτείδης Κρατίνου Φαλ
	Δοροπίδης Μηκιστοδώρο Δισ	Μέλιττος Πυρίδου Ραφι	Κλεογένης Κλεοχάρου Ραφ
	Αἴσχρων Ἱππονίκου Στυρ	Γόργιππος Γοργύθου Φαλλ	Ἀντίπτερος Πτέρωνος Δισ
	Νεόδημος Νεαίου Στυρ	Πολυκλῆς Ἀρκεσίμου Στυρ	Γογγύλος Φρυνίχου Ζαρ
85	Φιλιστίδης Καλλίου Οἰνο	Εὐκλείδης Ἐλπινίκου Στυρ	Πολύοκτος Ποσέω Ζαρ
	Εὔφημος Κλεωνύμου Φλι	Ἀρχανδρίδης Μεγαλίνου Δισ	Ἀρχίδαμος Τιμάνδρου Οἰν

	Διδύμαρχος Λυσανδρίδου Δισμ	Δημοσθένης Δημάρχου Ζαρ	Σώτιμος Φανοκλέου Ραφ	
	Δημοκλῆς Ἀρχεπτολέμου Δισμ	Πολύοκτος Πολυκράτου Ζαρ	Μενεκράτης Μένωνος Ζαρ	
	Νικόμαχος Νικάνδρου Ζαρ	Ἀριστόδημος Τιμηγένου Ζαρ	Ξάνθιππος Πολυκλέου Οἰν.	
90	Θήρων Ἡρακλείδου Περ	Ἀριστέας Ἀντιβάσιδος Ζαρ	Νικόμαχος Αἰσχύλου Φλι	90
	Αἰσχυλίων Βιόττου ἐκ Χυ	Δηλιάδης Κλεοξένου Φαλλ	Μνήσαρχος Μνήμονος Ζαρ	
	Θεοκλῆς Θεογείτονος Ζαρ	Φρυνώνδης Θεοκλείδου ἐγ Ν	Σιμίας Πλουτάρχου ἐκ Τη	
	Μελίτων Ἀριστωνύμου Ζαρ	Πρώταρχος Μικύλου Ζαρ	Φάνιππος Φανομάχου Φλι	
	Προκλῆς Θεοκλείδου Δισμ	Λύσανδρος Ἀπολλωνίου Ζαρ	Νικόδημος Πλουτάρχου ἐκ Τ	
95	Εὐκταῖος Εὐκτήμονος Ζαρ	Ἀξιόνικος Αἰνέου Στυ	Ἀρχέπολις Κλεομάχου Στυ	95
	Ἱέρηξ Ἱεροκλέου Δισμ	Εὔμοιρος Ἐλπινίκου Φλι	Φιλόστρατος Νεάνδρου Δισ	
	Φιλωνίδης Μένωνος Φλι	Θεόξ[ενος] Ξενώνδου Οἰν	Φερεκράτης Φιλωνίκου Ζαρ	
	Δερκυλίδης Δικαιογένου Δισμ	Ἀριστόβουλος Διοδώρου Ζαρ	Κλέαρχος Κλέωνος Δισμ	
	Ἀρχέβουλος Θράσωνος Φλιε	Θεοτιμίδης Σωτιμίδου Ζαρ	Πλουταρχίδης Θαρρύνοντος Οἰν	
100	Σωτιμίδης Καλλιφῶντος Στυρ	Κτησίας Χαρίνου Στυρ	Σωσίστρατος Μικίωνος Οἰν	100
	Νίκων Εὐνομίδου ἐξ Ἐνι	Μύρτων Ἀρχίππου Στυρ	Μενέστρατος Ἡγησάρχου ἐξ Ἐσ	
	Παράμονος Ὀλβιάδου Δισμ	Χαιρέας Διδυμάρχου Δισ	Καλλικλῆς Ἀμφιμέδοντος Ζαρ	
	Καλλιγείτων Ἀριστοκρίτου Δισμ	Ἀρχείδης Ἀρχίππου Στυρ	Ξενοπει[θ]ης Δημοχάρου Ζαρ	
	Μεγαλῖνος Κτηρίου Δισμ	Περικλῆς Θεοδώρου Στυ	Τίμαρ[χ]ος Μεγαλοκλέου Δισ	
105	Κλέανδρος Καλλιφάνου Ραφ	Μενέφιλος Μενεστράτου Στυ	Ἀρριχεὺς Ἐργοχάρου Στυρ	105
	Κλέανδρος Φανέου Δισμ	Ἐ[π]ιγένης Ἀντικράτου Ζαρ	Ἀριστοφάνης Ἀριστόνου Ζαρ	
	Ἀρίσταρχος Βιόττου ἐκ Τη	Καλλίδημος Καλλιβίου Ζαρ	Ἀθηνόδωρος Ἀμφιδήμου Ζαρ	
	Βίοττος Ἀριστάρχου ἐκ Τη	Φίλων Χαρμίδου Ζαρ	Παυσικράτης Περικλέου Ραφ	
	Τιμογένης Τίμωνος Στυρ	Ἀρίσταρχος Φιλωνίχου Ζαρ	Ἀμεινοτέλης Ἀμεινοκλέου [Ρ]α[φ]	
110	Λύσανδρος Λυσίου Στυρ	Εὐβοΐσκος Εὐμαρείδου Ζαρ	Φανόστρατος Φιλιστίδου Ζαρ	110
	Καλλιμήδης Μειλίχου Στυρ	Νικόβουλος Νίκωνος Δισμ	Φιλόκτητος Ἐπικτήτου ἐκ Τη	
	Δημοφῶν Δημονίκου Δισμ	Κλέων Κλεωνύμου Ζαρ	Φανόκριτος Τιμοδήμου Ζαρ	
	Πρωτομένης Μικίνου Στυρ	Τίμαρχος Τιμαρχίδου Ζαρ	Θέωρος Ἀμφιδήμου Ζαρ	
	Ἐράτων Νικοκλέου ἐγ Νε	Παράμονος Νικάρχου Οἰν	Νίκων Θερίου Δισμ	
115	Νίκαρχος Κωμάρχου ἐγ Ν	Εὔφημος Δημίππου Ζαρ	Ἀρκέφρων Λεπτίνου Στυρ	115
	Μενεκρατίδης Φιλοξένου ἐγ Ν	Ξενόφαντος Στησάρχου ἐγ Ν	Νικοφῶν Νικοστράτου ἐκ Τ	
	Χαιρ δης Χαιροντίδου Ζαρ	Πολυκράτης Νικίου Ζαρ	Δήμαρχος Πειθύλου Ζαρ	
	Διόφαντος Διοτίμου Φαλ	Νίκων Νικίου Ζαρ	Βουλαστίδης Φανομάχου Φλι	
	Ἀμφίκριτος Εὐκρίτου Φλι	Κάλλιππος Καλλιπίδου ἐγ Ν	Καλλικράτης Μενίππου Οἰν	
120	Εὔκριτος Ἀμφιμάχου Φλι	Παραμονίδης Ἀμύντου Δισ	Ἐπίζηλος Ἐπικτήτου ἐκ Τη	120
	Καλλιμέδων Φιλοξένου Οἰν	Νικόστρατος Πίθωνος Δισμ	Τρούθιππος Κλεοπόμπου ἐκ Τη	
	Πολύβουλος Εὐφάνου Ζαρ	Φιλιστίδης Εὐκλέου Φλι	Ξενοφῶν Φιλοκτήτου Ζαρ	
	Λυσιμαχίδης Εὐθυμαχίδου Στυ	Εὐκλῆς Φιλιστίδου Φλι	Νικόδημος Νικομάχου ἐκ Τη	
	Νικίας Νικοστράτου Στυρ	Φιλῖνος Θεοπόμπου Δισ	Φίλτων Δερκυλίδα Περα	
125	Χαιρίας Φάρητος Στυρ	Ἐπιφάνης Νεοφάνου Στυρ	Φιλέας Φιλομήλου Φαλ	125
	Δηϊκράτης Ἐρασίππου Στυρ	Ἐχέτιμος Κλεαριστίδου Ραφ	Θεόπομπος Ὀνηρίππου Δισ	
	Μικίνης Ἀμφικλείδου Στυρ	Ἀριστόνους Μιξιδήμου Ζαρ	Καλλίξενος Γλαύκου Περ	
	Κλεόμαχος Εὐμάχου Στυρ	Φάνανδρος Κλειτάρχου ἐγ Ν	Ἀνδροπείθης Ἀνδιππίδου ἐγ Ν	
	Δήμιππος Εὐφήμου Ζαρ	Τιμαρχίδης Πολυώρου Ζαρ	Λάχων Μενεστράτου Ζαρ	
130	Θεόπομπος Ἀριστόνου Στυρ	Ὀνήριμος Θαρρίμου Δισμ	Καλλίας Καλλιδήμου Ζαρη	130
	Εὐκράτης Σωκρατίδου ἐγ Ν	Κλέαρχος Τιμοκλέου Φλι	Καλλιγείτων Θεογείτονος ἐξ Ἐνι	
	Ἀριστομένης Ἀριστοκρίτου ἐγ Ν	Ὄτανος Φρυνίχου ἐξ Ἐνι	Παράμονος Ἐλπινίκου Δισ	
	Προκλείδης Προκλέου Δισμ	Ἀνδρομένης Ἀνδροδάμαντος ἐγ [Νε;]	Ἐργοχάρης Αἰσχρύβου Στυρ	
	Μένιππος Φιλοξένου ἐκ Τη	Ἀπήμαντος Θοινίδου Ζαρ	Ἀρχέστρατος Μνησιγένου Φλι	

135	Φρουραρχίδης Ἀριστομένου Στυρ	Χαιρεφάνης Σκυλήφου Δισμ	Σύμμαχος Λεπτίνου Στυρ	135
	Χαιρίδημος Διπλασίου Ραφ	Πολυκλείδης Πολύτλαντος ἐγ Ν	Σώκριτος Κωμοκλέου Ραφι	
	Ἀντιφάνης Νικοφάντου Ζαρ	Ἀμφίνικος Ἀμφικράτου Ζαρ	Λημνίαρχος Αἰσχίνου Περ	
	Παράμονος Κρίτωνος Δισμ	Πρηξώνδης Πολύτλαντος ἐγ Ν	Νικόστρασις Στρατώνδου Φαλ	
	Νικόμαχος Ἀγαθάρχου Ζαρ	Ἀριστόνικος Ἀριστοκρίτου Δισ	Μελάνθιος Μελανθίου Φαλ	
140	Δεξιμένης Πειθίου Στυρ	Αἰσχινάδης Γοργίωνος ἐκ Τη	Ὀφρυάδης Φορμίωνος Φαλ	140
	Ἐφιάλτης Οἰνοχάρου Δισμ	Αἰώνιος Ἁγίου Δισ	Φίλων Ἀριστάρχου ἐκ Τη	
	Εὐκράτης Εὐχάρου Ζαρ	Κλεώνδης Κλεοφάντου ἐγ Ν	Μνήμων Ἀρίστωνος Φαλ	
	Σοφοκλῆς Βρίγκου ἐγ Νε	Εὔμοιρος Ἀμεινοκλέου Ραφι	Τιμοκράτης Τίμωνος Στυρ	
	Ξάνθιππος Βουληκλέου Ζαρ	Ἀριστοδάμας Ὠρωπιάδου Φαλ	Ἀρχίδαμος Δημάρχου ἐγ Νε	
145	Φιλόμημος Ἀρχενόθου Δισμ	Εὐκλῆς Θεμοθέου Ζαρ	Νικόμαχος Δρακοντίδου Ε	145
	Κριτόδημος Θεμοθέου Ραφ	Ἀριστόλαος Ἀριστόνου Ζαρ	Ἐργῖνος Κόνωνος ἐγ Νε	

B

			ἐξ Ἐν	
			νάνδρου Φαλ	
			οδο ου Ζαρ	
			[Τιμ]όδημος Τιμίδου Φαλλ	
			Φιλώνδας Εὐάλκου Φαλλ	5
			Κλεόπομπος Τρουθίππου ἐκ Τη	
			Εὐκλείδης Μοψίδου Ζαρ	
			Φιλοκλῆς Διογείτονος Ραφ	
			Φάνανδρος Φανοσθένου Φλι	
		Παρ]αμόνου Περ	Κράτιππος Γνάθωνος ἐγ Νε	10
		ξου ἐγ Ν	Φανόμαχος Ἐρατοσθένου Φλι	
		Πο]λυξένου Οἰν	Ἀριστόβιος Τύπωνος Φλιε	
		ταίου Οἰν	Εὔκλειτος Ἰσοκράτου Ζαρ	
		Λυσ]ιστράτου ἐκ Τ	Ἀλέξανδρος Καλλικλέου Ζαρ	
		ν Νικοδρόμου Φαλ	Πολύκτητος Πολυκλέου Δισμ	15
		Παρά]μονος Πυθοδώρου Φαλλ	Φιλῖνος Ξενοπείθου Φλι	
		Κλεόχαρμος Δημωφελου Ζαρ	Χαιρέστρατος Χαιρεμένου Φαλ	
	Φ]αλ	Ἀρχέστρατος Εὐάλκου Φλιε	Τιμοκράτης Ἀψήκτου Στυρ	
	ου Στυρ	Κλεώνυμος Χαρμίδου Στυρ	Κύλων Σωστράτου Δισμ	
20	πίδου Ζαρ	Τιμοκλῆς Τιμοστράτου Δισμ	Φιλώνδας Μνηριμάχου Φαλ	20
	Μ]εληκίου Στυρ	Μύρτων Εὐξένου ἐγ Ν	Νικόλαος Κρίτωνος Ζαρ	
	(ρ)ατος Ἡγεστράτου Ζαρ	Δίων Διοφάντου Ζαρ	Ἀντίμαχος Προθυμίδου ἐξ Ἐν	
	ημος Θωμίγγωνος ἐγ Ν	Ἐπίγονος Γοργίου Φαλ	Εὐτελίδης Εὐτέλου Φλι	
	Ἐ]πιχάρης Πυθομένου Ζαρ	Δημόφιλος Στρουθίππου ἐκ Τ	Πλάτων Εὐτέλου Φλι	
25	Ἀρ]ίσταρχος Ξενοπείθου Ζαρ	Ἐπιθάρρης Ἀπολλοδότου Δισμ	Ἀντίλακος Ἀντικλέου ἐγ Ν	25
	[Ν]ικόβουλος Χαιρεβούλου Φαλλ	Θεόδοτος Τιμάρχου Ζαρη	Θεόπομπος Καλλιστράτου Ζαρ	
	Ἀριστόδημος Πανθέου Φαλλ	Τιμολέων Δεινομένου ἐγ Ν	Σάργων Οἰνάργου Δ(ισ)μ	
	Θήριππος Ἀριστολόχου ἐκ Τη	Φιλοξενίδης Κρατίδου ἐγ Ν	Ἀπόληξις Ἀρχίππου ἐξ Ἐν	
	Πολυκράτης Ὀρεστάρχου Οἰχα	Λοφίας Φιλίσκου ἐγ Ν	Πυθοκλῆς Θεομαντίδου ἐκ Τ	
30	Πρηξάγγελος Τιμοκλέου Ἀμα	Κλεότιμος Ἐχεσθένου ἐγ Ν	Χαιρίας Ἀρχίνου ἐγ Νε	30
	Κλεόμαχος Νικοβούλου Ζαρ	Ἄρχιππος Θεάρχου Φλι	Ἀπήμαντος Ἐράτωνος Ἀφαρ	
	[Ἰ]ολαΐδας Ἰκάνου Στυρ	Ἀριστόκριτος Ἀριστομένου ἐγ Ν	Φανοσθένης Φανογένου Ραφι	
	Πυθώνυμος Ὠλιδίο Φαλ	Διοκλῆς Διοτέλου Ραφι	Εὐκταῖος Ἀρκεφίλου Ζαρ	
	Ἀρκεφῶν Θεοχάρου Ζαρ	Θεοπείθης Εὐιήτου ἐγ Ν	Καλλικράτης Εὐθυκλέου Δισμ	
35	Αἰσχύλος Παραμένου Οἰν	Ἀρίστων Αἰνέου Φαλλ	Δρωπαῖος Τιμογένου Φαλλ	35

	Ἀριστόβουλος Ἀριστοδήμου Φαλ	Σωστρατίδης Ἀριστομένου Δισμ	Πυθίνης Εὐφρονίου Οἰν
	Δημότιμος Δημοστράτου Στυ	Δίαπτος Νικίππου Οἰνο	Ἀρκεσίλας Ἐπανδρίδου Ζαρ
	Ἀμφικλῆς Εὐφρονίου Οἰνο	Μνησιππίδης Πειθύλου Ζαρ	Ἀρχίδαμος Ἀρχεδήμου Ζαρ
	Ἀριστέας Αἰνέου Δισμ	Λυρανίας Ἀρχίππου Φλι	Ἰάσων Θεαγγέλου ἐγ Ν
40	Δήμαρχος Ἡριππίδου ἐγ Ν	Φιλέας Γοργολόχου Περα	Βουλαρχίδης Εὐγείτονος Δισμ
	Ζώβιος Ζωΐλου Ζαρ	Ἄρχιππος Μύννου Φαλ	Θρασύβουλος Τιμάρχου Φαλλ
	Δημοφῶν Τηλεφῶντος Οἰν	Ἱερομνήμων Ἱέρωνος Ραφι	Ἀρχίδαμος Ἰλίνου Στυρ
	Ἀριστείδης Ἀριστοκλέου Ζαρ	Ἄρεσις Καλλιστράτου Φαλλ	Θεομένης Θεομνήστου Οἰνο
	Θεόδημος Κτησίου Στυ(ρ)	Βιάδης Παταίκου Φαλ	Μύρτων Διωτίμου Φλιε
45	Ἀρέτων Τιμοδήμου Οἰν	Ἀθηνίων Εὐκτήμονος Οἰνο	Δήμαρχος Λυσιστράτου ἐκ Τ
	Ἀρχέλαος Τιμοδήμου Οἰν	Ὀλβιόδωρος Κλέωνος Δισμ	Θέωρος Θεοδήμου Ζαρ
	Προκλῆς Αἰσχίνου Ζαρ	Δημαίρετος Βούλωνος ἐγ Ν	Καλλιπίδης Καλλιφήμου Φλι
	Δαφνίων Φανοστράτου Ραφ	Κρατῖνος Ἀρχίππου Φλι	Ἀντιφάνης Κυδίππου Φλι
	Δαφνίων Ἀμεινονίκου Οἰν	Μεγακλῆς Σωστράτου Γρυγ	Ἀριστόδημος Ἀριστοβούλου
50	Εὐθύδικος Εὐθυβίου Φαλλ	Πολύευκτος Φιλωνίχου Φαλλ	Ἰδαῖος Φιλοκλέου ἐγ Ὠ
	Βίων Εὐβίου Οἰν	Νικόστασις Εὐκτήμονος Οἰνο	Θυμοχάρης Εὐγείτονος Δισμ
	Σάθων Θεοδώρου Περ	Ἀριστόκριτος Ἀριστάρχου Ζαρ	Δημυλίδης Εὐβουλίδου ἐκ Τ
	Προκλείδης Καλλισάδου Στυρ	Ἀστύλος Ἀστίου ἐγ Νε	Λυσίας Λυσιστράτου ἐκ Τη
	Μνασέας Μνησιλόχου Ζαρ	Νικοτέλης Νικάνδρου Ραφ	Κλεογένης Κλεομέδοντος Ραφ
55	.όθων Ἀριστέος Φλιευ	Εὔβιος Σιμάδου Ραφι	Εὔμοιρος Σωγένου Ζαρ
	[Τ]ιμοκράτης Τιμοθέου ἐγ Ν	Σωτέλης Σωτάρχου ἐγ Νε	Δημοχάρης Δημοκράτου Ζαρ
	[Ξ]ενόκριτος Δημοτίμου Ζα(ρ)	Εὐθυκράτης Τιμοξένου Δισμ	Ἀσκληπιόδωρος Μελίτωνος Ζαρ
	Φίλιππος Εὐηθίδου Δισμ	Ἐξήκοστος Ἰάσωνος Ζαρ	Παράμονος Ἀγαθάρχου Ραφ
	Δίφιλος Εὐβουλίδου Φαλ	Ἀπολλώνιος Ἀπολλοδώρου Ζαρ	Διοκλῆς Δαιμονίου Ραφ
60	Ἐπίτιμος Τιμοκρίτου Ζαρ	Λυσιμένης Εὐάγρου ἐγ Ν	Φανόδημος Ἀντιπάτρου Δισ
	Δαφνίων Κλεοδήμου Στυρ	Εὔθυμος Ἀρχίου Οἰνο	Νικομήδης Μνησιθέου Φαλ
	Ξέναρχος Ξενοκρίτου Ζαρ	Κόθων Βιόττου Ζαρη	Τιμόστρατος Ἀπολλωνίου Φαλλ
	Ἀρχέδημος Ἀρχίππου ἐγ Ν	Παύσων Εὐφραίνοντος Περ	Ἀπολλώνιος Ἀπολλοδώρου Φαλ
	Κέφαλος Ξενώνδου Οἰνο	Διαίτων Διαιτοδήμου ἐξ Ἐν	Ἡγέστρατος Εὐφραντίδου Φαλλ
65	Αἰσωποκλῆς Φιλοκύδου ἐγ Ν	Ἀρίσταρχος Τόλλου Ζαρ	Τιμογένης Δρωπάκου Φαλλ
	Στρέβις Εὐμαρείδου Ζαρ	Φίλων Φιλίππου Φαλλ	Τιμόνοθος Λυρανίου Ζαρ
	Δημόκριτος Νεοφίλου Ζαρ	Τιμοσθένης Λύρωνος ἐξ Ἐν	Φιλώνιχος Πολυεύκτου Ζαρ
	Ἀριστοφάνης Ἀριστοκράτου Στυρ	Ἡγησίμαχος Ἀριστόνου Φαλ	Ἀρχίας Ἀρχίου Ραφ
	Χ..μενος Θεοδώρου Φαλλ	Εὐγείτων Θεοδότου Ζαρ	Φίλων Φωκίονος Δισμ
70	Βίοττος Βίωνος Ραφι	Γεννάρητος Γενάδου Φαλ	Τιμόνοθος Λυσάνδρου Ζαρ
	Ἄρχιππος Εὐθύμου Οἰνο	Ἀμίφνικος Ἡγησιπόλιδος Φλι	Διονύσιος Ἀριστοκράτου Στυρ
	[Ν]εόφαντος Νεογένου Φλι	Φάνος Ἡγησιπόλιδος Φλι	Θεοκλείδης Προκλέου Δισμ
	Φίλων Φιλωνίχου Ραφι	Νικομαχίδης Θεάγου Φλι	Ἱέρων Ἱερομνήμονος Ραφι
	Κτηρίβιος Βιόττου Οἰν	Καλλικλῆς Δημοτίμου Δισμ	Νικανδρίδης Αἰσχύλου Ραφ
75	Εὔνομος Πυθονίκου Ζαρ	Διογείτων Φιλοκλέου Ραφ	Τιμόκριτος Παραμόνου Ζαρ
	Ἀρχένικος Ἀρχιδάμου Οἰνο	Πολυήρατος Πολυαίνου Ζαρ	Ἀκεστίδης Τιμανδρίδου Ζαρ
	Εὔμοιρος Πολυκρατίδου Οἰνο	Βουλαρχίδης Νικανδρίδου Ζαρ	Εὐθυκράτης Εὐθυκλέου Φαλ
	Πόρος Ἀμφιτίμου Ζαρ	Πρωταρχίδης Πρωτάρχου Ραφ	Ὑγιαίνων Φιλοκλέου ἐξ Ἐν
	Πεδίαρχος Πυθέου Φαλλ	Δημόνικος Δημοτίμου Δισμ	Πειθάδης Ὀνομάνδρου Φλι
80	Ἐπίζηλος Εὐβίου Φαλλ	Σωστρατίδης Εὐβίου Ραφ	Παράμονος Εὐκτείδου Ζαρ
	Ξενοκλῆς Ξενοκρίτου Ζαρ	Χαιρίδημος Χαιρεφάνου Φλι	Λεσχεὺς Ἀπολλοδώρου Ζαρ
	[Τ]ιμόθεος Τιμογένου Φαλλ	Ξενώνδης Δεινομένου ἐγ Ν	Βίων Μνηριμάχου Ραφ
	[Β]ουληκλῆς Ἀντιφίλου Ζαρ	Ἐχεσθένης Περικλέου ἐγ Ν	Ἀριστόνους Ἀριστολάου Ζαρ

[᾿Ο]νήτης ᾿Ονησάνδρου Φλιε
85 ᾿Επίγονος Γοργύθου Οἰχ
Παράμονος Εὐβουλίδου ἐξ ᾿Ε[ν]
Εὐφάνης Εὐφιλήτου Φλι
Δημόνικος Δημοτίμου Ζαρ
Πολύ[κρ]ιτος Πολυκλέου Δισμ
90 Εὐφάνης Τελεστράτου Φλι
Κροίδων ᾿Ανδροττίδου Φαλ
Πύθαρχος Φιλοκράτου Στυρ
Βούλαρχος Βουλαρχίδου ἐγ Ν
Φιλιστίδης Πυρριτίνου Ραφι
95 ᾿Ακεστίδης ᾿Αντικρίτου Ζαρ
Φίλων Σίμωνος Ραφι
Θεοτέλης Θεοδώρου Φλι
Φιλόστρατος Φιλίσκου ἐκ Τ
Καλλιτέλης Φιλονίκου Ζαρ
100 Φιλοφάνης ᾿Επιγόνου Στυρ
Πείσανδρος Κλεομέδοντος Στυρ
Δημοκράτης ᾿Αγίου Δισμ
Παράμονος ῾Ηγησάνδρου Δισμ
Χαροπῖνος Θεοδώρου Φλιε
105 Στρατοκλῆς Ξενοχάρου Στυρ
Διαιτόδημος Θρασύλλου Ζαρ
Δωσόθεος Ξένωνος Δισμ
Φιλόκτητος Φιλιστίδου Ραφι
Καλλίμαχος Καλλίου Περ
110 Φύλακος Μνηριμάχου Ραφ
Δημοκράτης Εὐδωρίδου Ζαρ
Λυσίας Εὐαγόρου ἐγ Ν
Κάλλων Δαφνίωνος Στυρ
Νικοκλείδης Εὐμαρείδου Ζαρ
115 Φανιππίδης Φάνου Ραφι
Κύδιππος Στρατονίκου Ζαρ
Φιλόδημος ᾿Εκφάντου Περ
῎Αρχιππος ᾿Αρχιάδου Ραφι
Κρατῖνος Εὐκταίου Φαλλ
120 ᾿Ανδροκλῆς Κροίδωνος Φαλλ
Μενέδημος Μενύλλου Οἰν
Πυθέας Καλλιμάχου Στυρ
Φιλοτέλης Φιλοκλέου Φλι
Πυρίδης Συγγλάδου Ραφ
125 ᾿Αρχέλαος ᾿Αρχεδήμου Ζαρ
Διαιτόδημος Κλέωνος Δισ
᾿Αριστοφῶν ᾿Αριστοκλέου Οἰν
Πολεμοκλῆς Παραμόνου ἐγ Ν
Ξενοκράτης Νικίου Οἰνο
130 Λυσανδρίδης Λυρανίου Ραφι
Φιλόστρατος Τελεστράτου Φλιε

Τελέσιππος Δημοτίμου Δισμ
Ναυτέλης Αὐτομενίδου Στυρ
Εὐκτείδης ᾿Αλκιδαμάντιδος Οἰν
Ξονοκλῆς Διαιτοδήμου ἐξ ᾿Εν
Θεότιμος Δημοφίλου Ζαρ
Φανόδημος Παραμόνου Φαλ
Φιλοκλῆς Φίλωνος Φλιε
φίλων Φιλοκλέου Φλιε
Νικίας Νικοβούλου Φλιε
᾿Αμεινόνικος Δαφνίωνος Οἰν
᾿Αλεξικράτης ᾿Αλεξιβίου Δισμ
Καλλιτέλης Καλλιφήμου Φλι
῎Οψινος Τεγεήτου ἐκ Τ
᾿Επιγένης Τιμοξένου Δισμ
Φιλόστρατος ᾿Αριστοκλέου Ζαρ
Παράμονος ᾿Αριστοκλέου Ζαρ
Νικόφαντος ᾿Αντιφάνου Ζαρ
Φιλῖνος Στρατώνδου Ζαρ
Νικοκλῆς Πυρράκου Ζαρ
Διοκλῆς Μειξίου Ραφι
᾿Αριστόλαος Κλεοχάρου Ραφ
Φιλιστίδης Αἰνέου ἐγ Νε
Εὐβουλίδης Σωβίου ἐγ Ν
Θεόπολις Θεοφιλέος Φαλ
Μοιριάδης Μύρτωνος Ζαρ
Κλεόμνηστος Περικλέου ἐγ Ν
Θεόδοτος Θεοδώρου Φαλ
Οἰνοχάρης Νικοστάσιδος Φαλ
Ονήρανδρος ᾿Αρχεβίου Ζαρ
Κλεαρχίδης Πλουτάρχου Ζαρ
Εὐετηρίδης Κέρκωνος Ζαρ
᾿Αριστόδημος ᾿Αριστόνου Φαλ
᾿Αντιφάνης ᾿Αρχέου Ζαρ
Κλειτοφῶν Κλεινίου ἐκ Τη
Παράμονος Πολυκρίτου Ζαρ
᾿Αλκίας ᾿Αριστονόου Φαλλ
Λίγων Κτηρίου Φλι
᾿Αντίδωρος ᾿Αντιδότου Περ
Φανόδημος Φάνου Ραφ
Μιξίδημος Μικιάδου Ζαρ
Φιλόστρατος ᾿Αρκέλου Φαλλ
Σιγγλάδης Πυρρίου Ραφ
Σωοικίδης Πρίκωνος Ζαρ
Δίμων Βύβακος Στυρ
Βλεπυρίδης Βλεπύρου ἐγ Ν
Κλείταρχος Κλεαρχίδου Φαλ
Θύμανδρος Θυμοκρίτου Ζαρ
Κρίτων Νικοδρόμου Φαλ

Φρύνιχος Μενίππου Οἰνο
Χάρμος Δικαίου Στυρ 85
Κλεοσθένης Φιλό ου Ζαρ
Φιλόνους Κλεοσθένου Ζαρ
Κτήσων Βύβακος Στυρ
᾿Απολλόδωρος ᾿Απολλωνίου Ζαρ
Κέφαλος Φανοσθένου Φλιε 90
Φιλωνίδης Αὐτοκράτου Ζαρ
Γοργίων ᾿Ερατοξένου ἐγ Ν
᾿Αριστέας ᾿Αριστοτέλου Φαλλ
Φιλόστρατος Στράτωνος Ραφι
Κλεοχάρης ᾿Αριστάρχου Φαλλ 95
Καλλικλῆς Εὐκταίου Φαλλ
Καλλίμαχος Μνησαγόρου ἐγ Νε
Βούλαρχος ᾿Ανδρίου ἐγ Νε
Στρατώνδης Πλουτάρχου Φαλλ
Μελίτων ᾿Αστίου ἐγ Ν 100
Εὐκτήμων Δημοκύδου ἐγ Ν
Εὔβιος Εὐφιλήτου Φλι
Κλέαρχος Κλεαρχίδου Φαλλ
Φιλοκλῆς Θεάγου Δισμ
Σωφρονίσκος Νεάρχου Φαλλ 105
᾿Επικράτης Νεάρχου Φαλλ
᾿Αμφιπτόλεμος Μνησιθείδου ἐκ Τ
Θέωρος Θεπόμπου Ζαρ
Στρατόνικος Στρατίδου Ζαρ
Κέφαλος Ζηλάρχου ἐκ Τη 110
Αἰσχρύδης Θεοδώρου Φαλλ
Φιλώνιχος Οἰνοθέου Φλι
Παράμονος Φίλωνος Ζαρ
᾿Ιολιγένης Αἰσχύλου Στυρ
᾿Αλκίμαχος Αὐξιάδου ἐγ Ν 115
᾿Αγαθοκλῆς Λαμπροκλέου ἐγ Ν
Φιλόστρατος Εὐφραντίδου Ραφ
Θεόδωρος Θεοφάνου Στυρ
Ζηλόβιος ᾿Απολλοδώρου Ραφ
῾Ηρακλείδης Θήρωνος Περ 120
᾿Ωρωπιάδης Βιόττου Φαλλ
Τιμόκριτος Τιμοξένου Ζαρ
Φιλόστρατος Φιλωνίχου Ζαρ
᾿Αρχικλῆς Χαριτέλου Φαλλ
Εὐθύδικος Εὐθυκλέου Φαλ 125
Παράμονος ᾿Ονηράνδρου ἐξ ᾿Εν
Διονυσοφάνης ᾿Αψευδέος ἐξ ᾿Εν
Μενέψ φος Φιλωνίχου Φαλ
᾿Αμύντας ᾿Επιχάρου Ζαρ
Δήμαρχος ᾿Αμύντου Ζαρ 130
᾿Επιγένης Μύρτωνος Φλιε

Ἀπολλώνιος Γλαυκίου Φαλλ
Μένιππος Κράτωνος Φαλλ
Κλεαριστίδης Κλεοστράτου Ραφι
135 Ὀνήριμος Ἀπατουρίχου Φλι
Φανόστρατος Χαρώνδου Οἰν
Εὐθίας Κλεοχάρου Ζαρ
Εὔνομος Πυθίνου Ζαρη
Κλέαρχος Κλειτάρχου ἐκ Τ
140 Νικόβουλος Πρωτάρχου Ραφ
Κλεόδωρος Νικοτέλου Δισμ
Πρέπις Δημοστράτου Στυρ
Κλέανδρος Κλεοδώρου ἐκ Τ
Νικόστρατος Παραμόνου Φλι
145 Ἔργις Πυρριτίνου Ραφι
Σώστρατος Σιμύλου Στυρ
Φιλιστίδης Τελενίκου ἐγ Ν
Ἰάσων Ἡγησιμάχου Φλιε
Φιλόστρατος Πυρριτίνου Φλιευ
150 Ζώπυρος Θρασυβουλίδου Στυρ
Παράμονος Ρηξιμάχου Οἰν
Πυρριδ . . Λυσικράτου Στυρ
Δημόνικος Δημοσθένου ἐκ Τη
Λύσιππος Εὐκτήμονος Οἰνο
155 Φιλιστίδης Κέρκωνος Ζαρ
Τιμογένης Δημοσθένου Φαλ
Τιμόδημος Ἀρχελάου Οἰνο
Δημοσθένης Τιμοσθένου Ζα
Δήμαρχος Ἀρχεδήμου ἐγ Νε
169 Ἅρπαλος Παντακλέου Φαλ
Παράμονος Ἐπικράτου Δυσ
Εὐκτήμων Νικοστάσιδος Οἰνο

Κριτόδημος Κρίτωνος Ζαρ
Χρόμης Σιγγλάδου Ραφ
Πίσταρχος Ἀριστοδήμου Φαλ
Σημίας Ὠρωποδώρου Ραφ
Ἀμφιχαρίδης Φαλάνθου Οἰν
Πρήξιππος Φιλοξένου Ραφ
Αἴσχρ[ων] Θεοφίλεος Φαλλ
Πολυκράτης Πυθοφάνου Ζαρ
Ἄστων Ἐμπέδωνος Φαλλ
Ξενότιμος Ξενοφίλου ἐγ Ν
Παράμονος Τιμοδίκου Ζαρ
Τιμαρχίδης Διαιτοδήμου ἐξ Ἐν
Ἐπιγένης Αὐτοκράτου Φαλ
Ρόγχος Κεφάλου ἐγ Ν
Ἅγνων Κεφάλου ἐγ Ν
Παράμονος Φανοδήμου Ζαρ
Ἀριστόμαχος Ἀριστομήδου Στυρ
Ὠρωπιάδης Ἀριστομήδου Φα(λ)
Φιλόδημος Ἐπικτήτου Φαλ
Πυρίδης Θεώρου Ζαρ
Ἀριστόδημος Ἀριστίωνος Ζαρ
Τίμαρχος Πρηξιδήμου Φλι
Ἱέρων Ἱεράρχου ἐγ Ν
Μνησίστρατος Βυβάλκου Φαλ
Σώστρατος Θέωνος Ζαρ
Αἴσωπος Νίκωνος ἐγ Ν
Εὐαγόρας Λυσιστράτου ἐγ Ν
Φιλώνιχος Φιλήμονος Ζαρ
Χαίριππος Χαιριδήμου Ζαρ
Δίμων Βύβακκος Στυρ
Σκύθης Παραμόνου ἐγ Νε
Κλεόδημος Δαφνίωνος Στυ
Σίταρχος Θέωνος Ζαρ

Νικοτέλης Εὐτέλου Περ
Δημοκύδης Εὐκτήμονος ἐγ Ν
Ἀριστώνυμος Κριτοδήμου Οἰν
Ἀριστόδημος Ξενοκλέου Δισμ 135
Ἀριστόβιος Ἀριστοκλέου Περ
Θεόμνηστος Πολυκλέου Δισ
Παράμονος Αἰσχύλου Οἰν
Εὐετηρίδης Λυσέω Φαλ
Τελέσιππος Χαιρεστράτου Φαλ 140
Σπιλαδίας Ξενοκλέου Ζαρ
Ἀπήμαντος Ξένωνος Φαλ
Μενέστρατος Κοίδρωνος Δισμ
Εὔκριτος Εὐαγόρου ἐγ Ν
Εὐδημίδης Θεομάντιδος Φηγ 145
Θεόμαντις Εὐδημίδου Φηγ
Λυσέας Σιμύλου Στυρ
Κτησιγένης Ἀγασίου Ραφ
Ἡγήριππος Ἀριστογείτονος Ραφ
Χαρίδαμος Ἀθηνίωνος Οἰν 150
Μεγαλῖνος Εὐβουλίδου Φαλ
Ἐργοκλείδης Ἐργοχάρου Στυ
Δημιόδωρος Δημάρχου Ζαρ
Δημοκράτης Δημάρχου Ζαρ
Ἀριστομένης Πυθοδώρου Οἰνο 155
Διογένης Ὀνησιβίου Φλι
Στρατίος Ἀρχεδήμου Περ
Φανόστρατος Φανίππου Φλι

Ἀριθ. 3. Α, Β (*πίν.* 2, *6. εἰκ.* 3). Ὁμοία τῇ προηγουμένῃ μαρμαρίνη στήλη ὕψ. 1·50, πλάτ. 0·72, πάχ. 0·12. Εὑρέθη καὶ αὕτη ἐν ᾗ καὶ ἡ προηγουμένη θέσει παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος, εἰς ἐλαχίστην ἀπόστασιν ἀπ᾽ ἐκείνης. Φέρει ἐπιγραφὰς καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν, ἀμφότεραι ὅμως αὗται δὲν καλύπτουσιν ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς στήλης, ἀλλ᾽ ὑπάρχει ἀρκετὸς κενὸς χῶρος κάτωθεν, περισσότερος δ᾽ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας Β. Καὶ ἡ στήλη αὕτη ἦτο ἐνεσφηνωμένη ἐπὶ ἰδιαιτέρας βάσεως ἐντὸς αὔλακος.

Στιγμαὶ μία ἢ δύο ὑπάρχουσι καὶ ἐπὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς προηγουμένης μεταξὺ τοῦ ὀνόματος καὶ τοῦ πατρικοῦ ὀνόματος, ἐνίοτε δέ, ἀλλὰ σπανιώτερον καὶ μεταξὺ τοῦ τελευταίου τούτου ὀνόματος καὶ τοῦ δημοτικοῦ. Καὶ αἱ δύο ἐπιφάνειαι φαίνονται, ὅτι προέρχονται ἐκ συγχρόνου χαράξεως, μόνον δὲ ἡ γραφὴ τῶν τελευταίων στίχων καὶ τῶν δύο ἐπιφανειῶν διαφέρει ἀπὸ τῆς γραφῆς τῶν προηγουμένων στίχων οὖσα πολλῷ ἀμελεστέρα. Ἐν γένει δ᾽ ὅμως παρατηροῦνται καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, ὅπως καὶ ἐπὶ τῆς προηγουμένης σπανιώτατα χαρακτικὰ σφάλματα.

Ἐτυπ. 20.6.11.

75 80 85 90 95

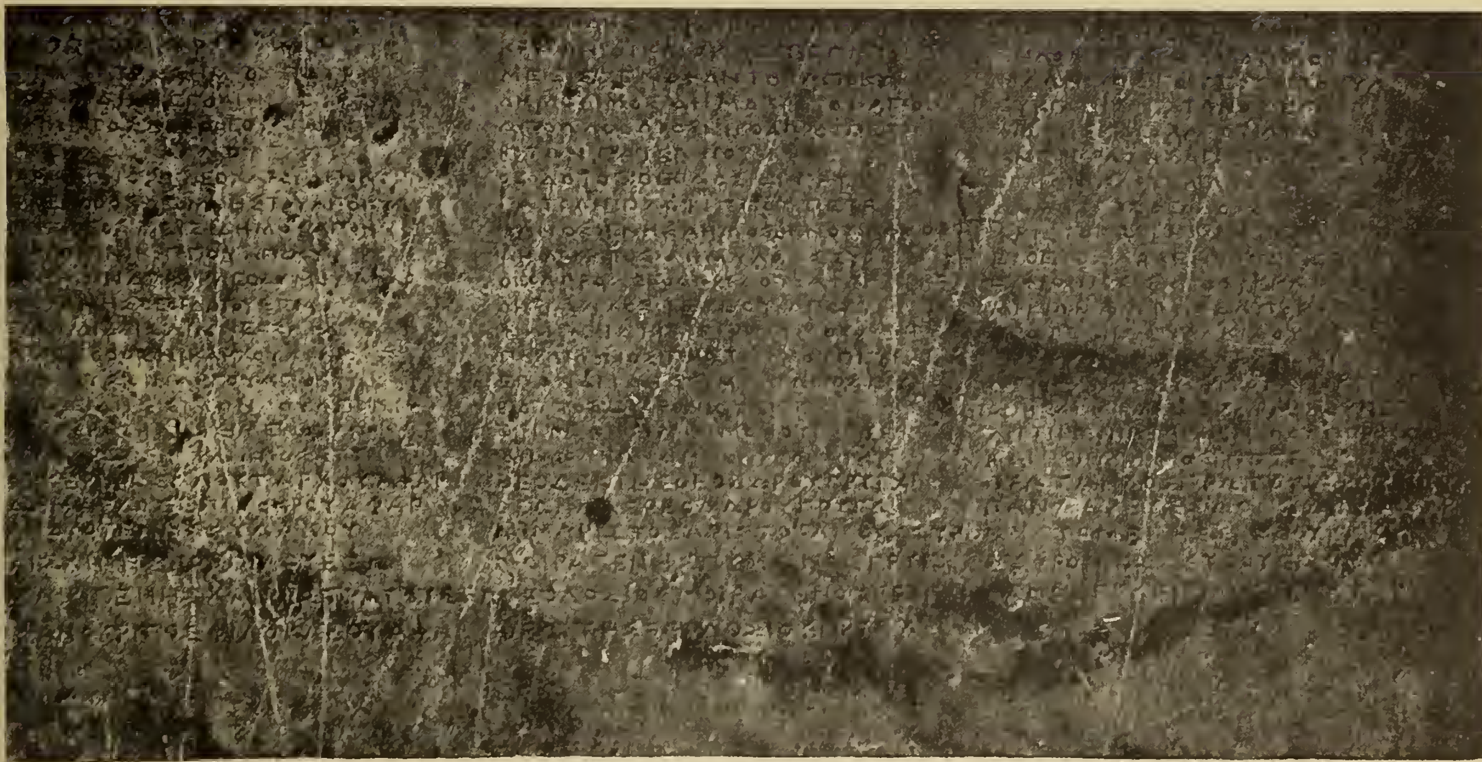

Εἰκὼν 3 (ἐπιγρ. ἀριθ. 3, Α, στίχ. 72-96). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

Α

	[Μ]αχίνου Α			
	μων Εὐμαρείδου			
	αχος Ἀριστέου ἀπὸ Κυ			
	Κομιόδωρος Ἰσθμονίκου Ἀφαρ			
5	Αἰσχρύβης Πολυχάρου Αἰγ			
	Εὐαίνετος Κλεοτίμου Περ			
	Ἀριστίων Κλεάρχου Αἰγ	Κτηρίας Καλλισ..		
	Αὐτόνομος Ἀγηριβίου Ἀφαρ	Θρυλλίων Φαΰλλου Στυρ		
	Κτηρίας Αἴσχρωνος Αἰγ	Φύλακος Ἀνδροτέλου Αἰγ	Ε]ὐαγρ..ης Σ...α..	
10	Γοργίων Σάμου ἀπὸ Κυλ	Ἀντιφάνης Κυδίππου ἀπὸ Κυ	Σημίας Φυγοστρατίδ[ου	10
	Δεξιμένης Εὐθυβήτου Αἰγ	Δημήτριος Πηγάσου ἐκ Χυ	Μνηριπτόλεμος Εὐμαρ..	
	Μενεκράτης Μενετέλου Αἰγ	Εὔπολις Λυσάνδρου Ἀφαρ	Πρωτοχάρης Ἐπιχαρμίδου Π..	
	Λευκόδωρος Λευκάρου Ἀφαρ	Κλειτοφῶν Πάτρωνος Ἀφαρ	Βούλαρχος Σωικίδου Ἀφαρ	
	Τελέας Σωσιτέλου Ἀφαρ	Δημόκριτος Μαχίνου Α..	Πυθόδωρος Εὐκλέου Πέτρ	
15	Φωκίων Εὐετηρίδου Αἰγ	Δημοκλῆς Σωοίκου Δισ	Ἀρχέμαχος Ἀρκεσίλου ἐγ Ὤ	15
	Καλλίστρατος Λυσάνδρου Ἀφαρ	Κτηρίβωτος Πανσίου ἐγ Ὤ	Στρόγγυλος Εὐδήμου Ἀφαρ	
	Νικίας Μύρτωνος ἀπὸ Κυ	Αἰσχίνης Ἱπποκλείδου Γρυγ	Νικόστρατος Νεοκλέου Στυρ	
	Μοιρέστρατος Μοιροδότου Ἀφαρ	Ἀπολλόδωρος Λυσάνδρου Ἀφαρ	Μέσατος Τιμοδήμου Στυρ	
	Κτησικράτης Αἰσχίνου Πέτρη	Πανσίας Ἀθηνοκλέου Ἀφαρ	Θεόμνηστος Ἀρχενόθου ἀπὸ Κυ	
20	Φαναρχίδης Ποσειδίππου Ἀφα	Ἀριστέας Ἀριστοδήμου Γρυγ	Μέναιχμος Λυσίνου Περ	20
	Τιμόκριτος Δημοκρίτου Ἀφαρ	Τελέας Παραμόνου Αἰγ	Πρόμαχος Πρωτομάχου Ἀφαρ	
	Τίμαρχος Φρυνίχου ἐγ Ὤ	Τίμανδρος Ἀνδροκλέου Ἀφαρ	Λύσανδρος Πυθέου Στυρ	
	Τελέστων Φίλωνος Ἀφαρ	Νίκιππος Δημοφῶντος Ἀφαρ	Ἀντίφιλος Μειξιδήμου ἀπὸ Κυ	

Ἀρκεσίλαος Ἀριστάρχου ἐκ Χυ
25 Διοκλῆς Εὐγάθοντος Αἰγ
Μειλιχίδης Ἐπικούρου Ἀφαρ
Ἀμεινοκλῆς Οἰαίου Ἐγ Ὦ
Τιμόδημος Φρυνίχου Ἐγ Ὦ
Χαρίτων Ἡφαιστοδώρου Ἀφαρ
30 Δημοκλείδης Ἡγησανδρίδου Αἰγ
Πρωτοχάρης Πρωτάρχου Πέτρ
Ἀνδροκλῆς Ἐπικρίτου Ἀφαρ
Μικίων Νίκωνος Ἀφαρ
Ξενοπείθης Ξενοκλείδου Αἰγ
35 Ἀριστόβιος Εὐτύχου ἀπὸ Κυ
Πασίας Τιμοδήμου Στυρ
Νικαρχίδης Νικολάου Πέτρ
Φανόδημος Φανοξένου ἐγ Ν
Ἀρκεσίλαος Μύρτωνος Πέτρ
40 Δήμαρχος Κτησικρ[ά]του ἐξ Ἀσ
Εὐφραντίδης Φιλονίχου Ἀφαρ
Δημόκριτος Ἀλκίνου Πέτρ
Δημόνικος Δημολέοντος Στυρ
Κλεότιμος Κλεοσθένου Στυρ
45 Ἀρίστων Ἀρίστωνος Ἀφαρ
Σωκράτης Κρατέου ἐκ Πλαν
Σκύθης Εὐφρονίου ἐκ Χ
Διονύσιος Ἀριστοκλέου ἐκ Χ
Ἄρκετος Ἀριστο[βού]λου Στυρ
50 Μοιρέστρατος Ἐθείου ἀπὸ Κ
Ὠρωποκλῆς Φρυνίχου Ἀφαρ
Ἀλέξιππος Ἀλεξιδήμου Αἰγ
Κλεόστρατος Ἀμφιστράτου Ἀφαρ
Ἀρίστων Ἀρίστωνος ἐγ Ὠ
55 Ἀμεινοκλῆς Σιλπάδου Στυρ
Φανιππίδης Μειλίχου Ἀφαρ
Εὔβιος Ὀνησάνδρου Πέτρ
Ἀμφιπτόλεμος Ἀρχεπτολέμου Πε
Ἡγήσιππος Μνησιθείδου Ἀφαρ
60 Φιλιστίδης Καλλιστράτου Ὠρωπ
Νικίας Δημο[ξένου;] Στυρ
Ἀντίληξις Ἀφθονήτου Αἰγ
Ἱππόδαμος Δημίππου Ἀφαρ
Ἱππόδαμος Φρυνίχου Ἀφαρ
65 Ἱππόλυτος Πολυζήλου Πέτρ
Μενέδημος Κλεισθένου Αἰγά
Ἀπολλώνιος Ἀπολλοδώρου Ἀφαρ
Ἀριστοκλῆς Δημίππου Ἀφαρ
Παράμονος Διαιτομάχου Ἀφαρ
70 Νίκιππος Μικίωνος ἀπὸ Κυ
Χαιριγένης Μεγακλείδου ἐγ Ὦ

Ἀριστόμαχος Ἐπιχαρίωνος Ἀφαρ
Πολυχάρης Πολυκτι. . . ο Ἐγ Ν
Μενεκράτης Φιλοκράτου Πετρ
Ἔγρης Αἰαντίδου Ἀφαρ
Αἶσχρων Ἀρίστωνος Περα
Φιλόδημος Φανέου Ἀφαρ
Ἀριστίων Φιλονόμου Γ[ρυγ]
Βόλων Π[αυσί]ου Ἀφαρ
Διονυσόδωρος Ξενοφίλου Δισμ
Κριτόδημος Δημοκράτου Ἀφαρ
Νίκανδρος Καρτέρωνος Ἀφαρ
Ἁρμόδιος Εὐαράτου ἐγ Ὦ
Ξενοκράτης Σημέου Πετρ
Ἀείφορβος Σωφόρτου ἀπὸ Κυ
Πανταχλῆς Μικίωνος Ἀφαρεῦ
Λευκίας Εὐβίου ἐγ Ὦ
Παυσίας Παραμόνου ἐκ Μυ
Εὔβιος Λευκίου ἐγ Ὠ
Μύρτων Ἐπιμένοντος ἐγ Ὦ
Νικοκλῆς Κρίου ἐγ Ὦ
Μενεκράτης Βιόττου Αἰγ
Πατροκλῆς Μελησάνδρου Πέτρ
Ἀστίας Ἀστυκλέου ἐξ Ἀσ
Βόηθος Ἐπικράτου Ἀφαρ
Βίων Βίωνος ἐγ Ὦ
Γοργέας Κλεοφάντου ἐγ Ὦ
Νίκανδρος Μέδωνος Περα
Πολύευκτος Ἀμφικράτου Αἰγ
Φανόμαχος Χαριγένου
Ἀμπελίων Ἀναξικράτου Ἀφαρ
Θεόδοτος Ἐπιγόνου Στυρ
Ἀγγελίων Καλλίου Ἀφαρ
Φίλτων Κυδίμου Στυρ
Αἰσχίνης Ὀλυμπίχου Ἱστιά
Θρασυκλῆς Θρασύ[ν]οντος ἐγ Ὦ
Χαιριγένης Ἵππου Αἰγ
Φιλωτάδης Φιλίνου Ἀφαρ
Κλέανδρος Καλλιξένου [ἐ]γ [Ὦ]
Ἀριστεὺς Ἀριστοδίκου Περ
Μαχίνος Δαϊμόνου Αἰγ
Ἀπολλόδωρος Θεοδώρου ἐ[κ]
Παράμονος Ἀντιμάχου Ἀφαρ
Ξάνθος Πυθάρχου Ἀφαρ
Αἰσχίνης Αἰσχινάδου Πέτρ
Γεμοκλῆς Κυνάργου ἀπὸ Κυ
Νίκανδρος Νεοπτολέμου ἀπὸ Κ
Καλλίστρατος Νικομάχου Ἀφαρ
Πυθέας Πύθωνος Γρυγ

Δηλίας Ἐπιτέλου Πέτρ
Φιλόξενος Ἀριστοκράτου Ἀφαρ 25
Πρόκριτος Οἰνοχάρου Πέτρ
Σώστρατος Εὐκρίτου Λάκε
Ἰόλαος Νικίου ἀπὸ Κυ
Νίκανδρος Νικάρχου Ἀφαρ
Κλεόδικος Κλεοσθένου Στυρ 30
Κλεισθένης Κλεοδίκου Στυρ
Ἀνδροκλῆς Χρύ[σ]ωνος Ἀφαρ
Χαιροντίδης Πρωτοχάρου Πέτρ
Πλάτων Κυνεγείρου Πέτρ
Φανόστρατος Χαιρεστράτου Ἀφαρ 35
Κτήσων Πολυγένου Ἀφαρ
Συνοίκιος Καρτέρωνος Ἀφαρ
Θεογένης Λυρανίου ἀπὸ Μυ
Εὐφάνης Δηλίου Αἰγ
Ξενο[κρ]άτης Καρτέρωνος Ἀφαρ 40
Αἰσχίνης Ἀντικρίτου ἐξ Ἀσ
Ἀπολλόδωρος Θεοδώρου Αἰγ
Ἀριστόβουλος Καλλιστράτου Στυρ
Φιλιστίδης Φιλίσκου Στυρ
Φανοσθένης Εὐφήμου Ἀφαρ 45
Πύρριχος Πύρρου ἀπὸ Κυλ
Σκύθης Λυρανίου ἐκ Χυ
Νικόστρατος Πύρρου ἀπὸ Κυ
Ἐπιγένης Ἡγηλίχου Ἀφαρ
Φιλόφαντος Μελιφάντου Γρυγ 50
Φανόμαχος Φανοστράτου Ἀφαρ
Κλεόστρατος Κλεοδήμου Πέτρ
Ἀθηνόδωρος Δημοστράτου Ἀφαρ
Τιμοσθένης Παραμόνου Ἀφαρ
Τιμόστρατος Ξενοκρίτου ἀπὸ Κυ 55
Νίκων Εὐμοίρου Ἀφαρ
Ὀνήσανδρος Ὀνηρίμου Πέτρ
Εὔθετος Πυρίδου Πέτρη
Φίλων Πρωτάρχου Πέτρ
Ἀπολλώνιος Φανοδήμου Περα 60
Φρῦνος Χαιρέου Ἀφαρ
Νίκων Λυσέου ἀπὸ Κυλ
Μελήσαρχος Ονομακρίου Στυρ
Κλεόμαχος Φωκίωνος Ἀφαρ
Διοτέλης Δημοκρίτου ἐγ Ὦ 65
Ἀριστοφῶν Ἀρίστωνος ἐγ Ὦ
Δημύλος Ἀριστοφῶντος ἐγ Ὦ
Κλέων Ἀρχενόθου ἀπὸ Κυ
Κλεόστρατος Φιλοστράτου Ἀφαρ
Ἀριστόδαμος Ἀριστάρχου Ἀφαρ 70
Μειξίφρων Ἀγαθαρχίδω Ἀφαρ

Δήμιππος Ἱπποδάμου Ἀφαρ
Φίλιππος Διογένου Ἀφαρ
Νίκιππος Νικάρχου Ἀφαρ
75 Κτησικράτης Σημ[ί]ου Πέτρ
Φιλανθίδης ΕΓΟ/ ΔΟΥ Στυρ
Εὐφίλητος Δωροθέου ἀπὸ Κυ
Ἀρχέλαος Καλλίου ἐκ Χυ
Παράμονος Κλεοχάρου ἀπὸ Κυ
80 Ἀρχένοθος Εὐμνήστου ἀπὸ Κυ
Μειξίθεος Μειξιδήμου ἀπὸ Κυ
Μικίων Νικίππου ἀπὸ Κυ
Μνήμαρδρος Κλεοδήμου Ἀφαρ
Θεοφάνης Θεορδότου ἐγ Μ
85 Εὐδημίδης Λιμνέος . .
Ἀρχένοθος Νικάρχου Ἀφαρ
Πεδιεὺς Οἰνάγρου ἀπὸ Κυ
Εὐκλείδης Συλόνδου ἀπὸ Κυ
Δεξικράτης Δεξιμένου ἀπὸ Κυ
90 Ἔπανδρος Σι[μ]υλίωνος Στυρ
Ἀρκέριμος Πλουτάρχου Ἀφαρ
Δήμαρχος Ἐπικούρου Ἀφαρ
Ἀνδροτέλης Φυλάκου
Αἰσχίνης Γοργίλου ἐξ Ὤ
95 Χαιριγένης Χαιρεστράτου ἐξ Ὤ
Φανόκριτος Φιλοκλέου Ἀφαρ

Ἀριστοκλῆς Ἀριστοκλείδου Γρυγ
Ἀρχώνδης Εὐκλέου Πέτρ
Κέ[ρδ]ων Δικαιοκλέου ἐγ Μυ
Μεῖξις Ξενοφάντου ἀπὸ Κυ
Δημότιμος Δημοκρίτου ἀπὸ Κ
Ἀπολλόδωρος Νικοδώρου Πετ
Βότων Παυσανίου Ἀφαρ
Θεόδοτος Θεοδοσίου Γρυγ
Πάτρων Θαρρίππου Πετρ
Φανοσθένης Δημοσθένου Ἀφαρ
Δημόκριτος Δημύλου Στυρ
Θεόδωρος Θεοδωρίδου Ἀφαρ
Θηρίμαχος Τελέου ἀπὸ Κυ
Φιλιππίδης Ἱερωνύμου Ἀφαρ
Παράμονος Πρωτάρχου Πέτρ
Ἐπανδρίδης Σιμυλίωνος Στυρ
Βίοττος Εὐφρονίου ἐκ Χ
Ἐπιτέλης Παραμόνου Πέτρ
Δημολέων Δημοδίκου Ἀφαρ
Θεοδέκτης Θεοδώρου Γρυγχ
Θεώνδας Θεοδώρου Γρυγχ
Δημάριστος Ἀριστοκλέου Στυρό
Μοιραγένης Πυθίωνος Γρυγχ
Θεοδόσιος Μοιραγένου Γρυγχ
Θεοίτης Θεοδοσίου Γρυγχ

Κλέανδρος Κλέωνος Ἀφαρ ἐγ Ὤ
Τιμόστρατος Παραμόνου Πέτρ
Τηλομένης Δημοτίμου ἐγ Ὤ
Φιλώνιχος Γοργέου ἀπὸ Κυλ 75
Εὐκράτης Κράτωνος ἐγ Ὤ
Ἀμνᾶς Κλεοχάρου Ἀφαρ
Ἀντικράτης Ἀριστοκράτου Αἰγ
Ἕρμων Καρτερίωνος Ἀφαρ
Δήμιππος Θεοδότου Στυρ 80
Ἀριστοκράτης Ἀντικράτου Αἰγ
Εὔθετος Ἀρχενόθου Πέτρ
Εὐφρόνιος Σκύθου ἐκ Χυ
Μικίων Φίλωνος ἀπὸ Κυ
Νεοτέλης Ἀλκίδου Στυρ 85
Φίλαρχος Φίλωνος ἀπὸ Κυ
Ἀντιφάνης Εὐκρίτου ἀπὸ Κυ
Ὀνήσανδρος Ἐπιχαρμίδου Πέτρ
Ἀντιμένης Ἀρχενόθου Πέτρ
Βίων Σήμωνος Πέτρ 90
Πρώταρχος Πρωτάρχου Πέτρ
Πανδάρευς Σωσοικίδου Ἀφαρ
Ἀριστομένης Σκύθου ἐκ Χυτ
Εὐφρόνιος Σκύθου ἐκ Χυτ
Σάμος Εὐχειρίδου ἐκ Χυτ 95

B

5

10 . .κλέου Περα
Εὐμαρείδου Περα
ηρι Ἀφαρ
. .νησ. . . ἀπὸ Χ
. .ραμόνου Αἰγ
15 . .λέου Ἀφαρ
Χαιρίππου Πέτρ
Νικοδήμου ἀπὸ Κυ
Τιμ]οκράτης Τιμοστράτου ἐκ Χ
[Β]ίοττος Εὐκταίου ἐγ Ὤ
20 Νίκανδρος Νικοξένου ἐγ Ὤ
Εὐτέλης Ὀνησιβίου ἀπὸ Κυ

. ς Καλλαίσχρου Φαλλ
Χαιρεφάνης Χαιριγένου Ἀφαρ
Πυλυκλῆς Εὐριπίδου Ἀφαρ
Ἀπολλόδωρος Κλεάνδρου ἀπὸ Κυ
Μνησίστρατος Λυσικλέου ἀπὸ Κυ
Κλείταρχος Πολυκράτου ἐκ Χυ
Κτηρίβιος Κτηρίου Ἀφαρ
Ἀμφιδάμας Ἀμφικλείδου ἐκ Φη
Παράμονος Ἀρχίου Ἀφαρ
Δημόνομος Σωγένου Ἀφαρ
Ἀλέξιππος Ἀριστομένου Ἀφαρ
Παράμονος Δαιτίχου ἀπὸ Κυ
Πολύαινος Καλλαίσχρου Ἀφαρ
Χαιρέστρατος Χαιρέου Ἀφαρ
Φιλοκλῆς Φιλονίκου Ἀφαρ

ἀπὸ Κυ
ος Αἰσχρύβου Αἰγ
Διοφάνου Ἀφαρ
άτης Μίργου ἐκ Χυ
ων Θεοτίμου ἀπὸ Κυ 5
Μνηρίμαχος Παραμόνου Πέτρ
Κλέαξ Κλεοχάρου Ἀφαρ
Διοφάνης Ἀστίνου Ἀφαρ
Δεξυλίδης Μιμνομάχου Περα
Σώφιλος Ἀμφικλείδου ἀπὸ Κυ 10
Αἰσχύλος Δισχύτου Ἀφαρ
Παυσίας Χαρίτωνος Ἀφαρ
Νικόξενος Κρίου ἐγ Ὤ
Θεόδωρος Ζωΐλου Ἀφαρ
Χαιρέδημος Ἀντιφίλου Πέτρ 15
Τιμοσθένης Ἀριστοβούλου Πέτρ
Κάλλιππος Αἰσχίνου Ἀφαρ
Δίκαιος Γλαύκου ἐγ Ὤ
Ξενότιμος Βιόττου ἀπὸ Κυ
Δημόδωρος Σιμίου ἐγ Ὤ 20
Χαιρίας Σωοίκου Αἰγ

Δηλιάδης Φανοστράτου 'Αφαρ
Δυράπωστος 'Εχεκλέου Αἰγ
Κλέων 'Ελπινίκου ἐγ Ὦ
25 Κλεοπτόλεμος 'Αρχεπτολέμου Πέτρ
Ξ]ενοκλῆς Θαρρύνοντος ἐγ Ὦ
Φ]ειδιππίδης 'Αριστωνύμου ἐγ Ὦ
'Α]ρχίδαμος Εὐκλέου Πέτρη
Πατροκλείδης Πατροκλέου Πέτρ
30 'Αριστογένης 'Αριστομένου Πέτρ
Φ]ιλεργίδης Οἰνάρχου ἀπὸ Κ
'Απόλυρις Πρωτονόθου Μ . .
'Αριστώνυμος 'Αγαθωνύμου ἐγ Ὦ
Ξενόκριτος Τιμοκρίτου ἀπὸ Κυ
35 Δημότιμος Γόργου Πέτρ
'Επιχαρμίδης Πρωτοχάρου Πέτρ
Σ]ανίων Κλεομάχου 'Αφαρ
Νικόμαχος Νίκωνος ἀπὸ Κυ
Φιλογείτων 'Ακτέος Γρυ
40 Τεμέναχος Πυθοδώρου Γρυ
Χαιριγένης Χαιρίου Γρυγ
Μοιρέστρατος Εὐμοίρου 'Αφαρ
'Ανδροσθένης 'Ανδρωφέλου 'Αφαρ
Κλεοδάμας 'Επιγένου Γρυγ
45 Ξενόφαντος Ξενοκρίτου Γρυγ
Μεναλκίδης Νεοτέλου Στυ
'Αριστώνυμος 'Αριστάρχου Γρυγ
Πειθαρχίδης Θαρριάδου Στυ
Μοιρόδοτος Μοιρεστράτου 'Αφαρ
50 Σωσιγένης Σωσιμένου Γρυγ
Αἰσχρίων Θεοδοσίου Γρυγ
Θεόφιλος 'Επιγένου Γρυγ
Πυθόκριτος Πυθίωνος Γρυγ
Κρῖος Αὐτοκλέου Στυ
55 'Ανδροκλῆς 'Ανδροκλέου 'Αφα
Ξενοκλείδης Πολυκλείδου Γρυγ
'Επιθέτης Πολυκλείδου Γρυγ
Τελέσων Τεμενούχου Γρυγ
Θεόδοτος Σωκρίτου Γρυγ
60 'Αριστογένης Πιστογένου Γρυγ

Μνησίας Διαιτοδήμου 'Αφαρ
'Αντίδικος Εὐδίκου 'Αφαρ
'Αρχίας Α . . . νου 'Αφαρ
'Επιχάρης Οἰνοχάρου Πέτρ
Τίμων Δημάρχου Πέτρ
'Αριστόμαχος Μνηριμάχου Πέτρ
Ποσείδιππος Φαναρχίδου 'Αφαρ
Δωρόθεος Θεογένου 'Αφαρ
Γόγασος Εὐφιλήτου ἀπὸ Κ
'Εξηκίας Ποσειδίππου 'Αφαρ
Μιμνόμαχος Δεξιλείδου Περ
Δημοκλῆς Κυδάλου 'Αφαρ
Νικόμαχος 'Ανδροκλέου 'Αφαρ
Εὐρησίδημος Εὐρησιβίου 'Αφαρ
Φιλιστίδης Φιλίνου ἐγ Ὦ
Φρυνίων Φρυνίχου 'Αφαρ
'Αμφίνικος 'Επικράτου Πέτρ
Σώφιλος 'Απολλοδώρου Περα
Σμικρίας 'Ολυμπίχου Γρυ
Μενέστρατος Τ[ι]μοστράτου 'Ιστι
'Ηγέστρατος 'Ανδροκλέου Γρυγ
'Αριστοκλείδης Σωκλέου Γρυγ
'Ολύμπιχος Σμικρίου Γρυγ
Τιμ . . ς Τιμοδώρου ἐγ Ὦ
Δημοφάνης Εὐδάμου Γρυγ
Δημοκλῆς Δημοκλείδου Στυ
Εὔκριτος Κηρυκίδου Γρυγ
Κηφισίων Σιμύλου Στυ
Κηρυκίδης Εὐκρίτου Γρυγ
Οἰαῖος Εὐνομίδου 'Αφαρ
'Επίδημος 'Επιφάνου Γρυγ
Γνήσιος Θεοπόμπου Γρυγ
Βουκολίων 'Επιγένου Στυ
'Απολλοφάνης 'Απολλωνίου Στυ
Εὔμοιρος Εὐστράτου Γρυγ
Τεμέναρχος Τελεσάρχου Γρυγ
Καλλικράτης Πυθοκλέου Γρυγ
Μύρτων Φιλοκλέου ἀπὸ Κ
Δημολέων 'Αριστίωνος Στυ

Πυθίνης Παραμόνου 'Αφαρ
Νικόστρατος Νικοδήμου ἀπὸ Κ
Ξάνθιππος Γλαύκου ἐγ Ὦ
Τιμόδημος Δημοτίμου ἐγ Ὦ 25
Νεόστρατος 'Ιπποτίονο Γρυγ
Ζόανδρος Φιλίνου ἐγ Ὦ
Νικοφάνης Νικοβίου ἀπὸ Κυ
Δηλίας 'Αρισταιχμίδου Αἰγ
Κτησικλῆς Ἄνδρωνος 'Αφαρ 30
'Ηγηρίβιος Δημονόμου 'Αφαρ
Φιλῖνος Φιλιστίδου ἐγ Ὦ
Αἰσχύλος Εὐδημίδου ἀπὸ [Κ]υ
Καλλίβιος Κλεομάχου 'Αφαρ
'Ιπποκλῆς Αὐτοκλείδου 'Αφαρ 35
'Αρχένοθος Κλειτάρχου ἀπὸ Κ
'Αντίχαρμος Καλλίου Αἰγ
'Επικράτης Εὐφιλήτου ἀπὸ Κυ
'Εγδοκίδης Εὐφιλήτου ἀπὸ Κυ
Κλεόμαχος Καλλιβίου 'Αφαρ 40
Λυσίδημος Λυσίνου Περα
Νίκων Λυσικλέου 'Αφαρ
Μικίων Φυλάκου Α'ΓΑι
Μενεκλῆς Νικησίλου Γρυγ
Νικανδρίδης Νικησίλου Γρυγ 45
Παραμονίσκος Παραμόνου Αἰγα
'Επιχαρμίδης Εὐβίου Πέτρ
Θεόδωρος Φιλάρχου Γρυγ
Ξενοκλῆς Ποσειδίππου Γρυγ
'Αριστοκλείδης 'Αριστοκλέου Αἰγ 50
Πειθόλαος Αἰσχύλου ἐκ Χα
Ἰοκλῆς Σωκρίτου Γρυγ
Θεοδοτίδας Σωκρίτου Γρυγ
Λυσικλῆς Λυσιστράτου 'Αφαρ
Πολύστρατος 'Αρίστωνος 'Αφαρ 55

Ἀριθ. 4. (εἰκ. 4). Τεμάχιον ἐκ τοῦ μέσου μαρμαρίνης πλακός, ἄρτιον μόνον ἀριστερά. Ὕψ. 0·30, πλ. 0·38, πάχ. 0·12. Εὑρέθη πρὸ τῆς ΝΑ πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου 'Απόλλωνος. Στιγμαὶ πρὸς χωρισμὸν τῶν ὀνομάτων δὲν διακρίνονται, εἶνε ὅμως πολὺ ἐφθαρμένη ἡ ἐπιφάνεια τοῦ μαρμάρου καὶ δυνατὸν εἶνε ὑπάρχουσαι ἀρχῆθεν νὰ μὴ φαίνωνται πλέον ὡς ἐκ τούτου.

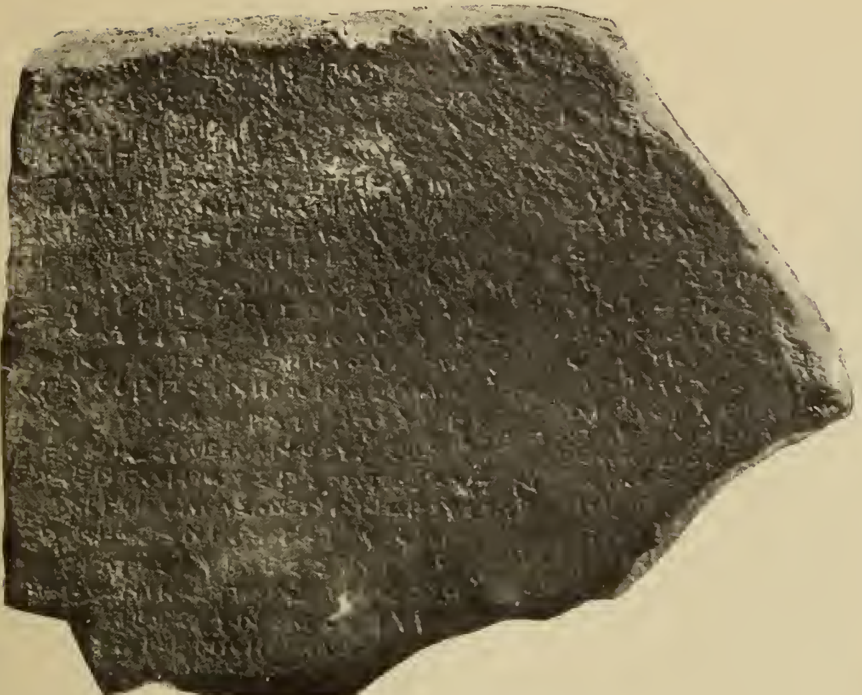

Εἰκὼν 4 (ἐπιγρ. ἀριθ. 4). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

	Κλέονος Πανα	
	Θ]όδ[ο]τος [Γ]νά[θ]ωνος Περα	Ἀρι. .
	Πολυκρατίδης Πολυκράτο Παν	. . . .
	Κλείταρχος Εὐβοΐσκου Φηγο	Μελ
5	Τιμαίνετος Πυ[θ]ίππου Ἀμα	Φυλευ
	Πρωτοφάνης Φάνου Φηγο	Αἰσχύλ[ος
	Κρατῖνος Ἐπιξένου Ἀμαρ	Εὐρυβάτη[ς
	Γοργέας Παριφίλου Ἀμα	Θεόδοτος
	Κάλλουρος Δημοκράτου Γρυγ	Καλλίστρα[τος]
10	Σωγένης Ἐπιγένου Ἀμα	Ἀντίδωρος Μ. .
	Πολύοκτος Αὐτοκλέου Ἀμα	Σωκράτης Ἀ. .
	Μνημαγόρας Νικίου Ἀμα	Γλαυκίας Σ
	Πύθιππος Νίκωνος Ἀμα	Ἀντίφιλος Δη
	Ἀστυκλῆς Κρατίππου Περ	Δημοκλείδης
15	Ἑρμίας Μελάνθου Περα	Παράμονο[ς
	Μενέδημος Πυθαγόρου Παν	Εὐδίδακ[τος
	Πυρροκόμας Μενάνδρου Στυρ	Νικόξε[νος
	Νικίας Μνημαγόρου Ἀμ(α)ρ	Νεοπ. .
	Βοίωτος Εὐβοέ(ω)ς Στυρ	Πατ. .
20	Φιλόνικος Πλάτωνος Στυρ	Μι. .
	Κόρ]οιβος Εὐνόμου ΤΥ	
	ρων Ἐπαινίχου	

Ἀριθ. 5. Α, Β (εἰκ. 5 καὶ 6). Τεμάχιον ἐκ τοῦ μέσου μαρμαρίνης στήλης, ὕψ. 0·52, πλ. 0·35 καὶ πάχ. 0·10. Ἔχει ἐπιγραφὴν καὶ ἐπὶ τῶν δύο ἐπιφανειῶν. Εὑρέθη πρὸ τῆς Α πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι τινὰ τῶν ὀνομάτων ἀναγράφονται ἄνευ πατρικοῦ ὀνόματος (στίχ. 6 καὶ 8 Α).

A

Εἰκὼν 5 (ἐπιγρ. ἀριθ. 5, Α). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

B

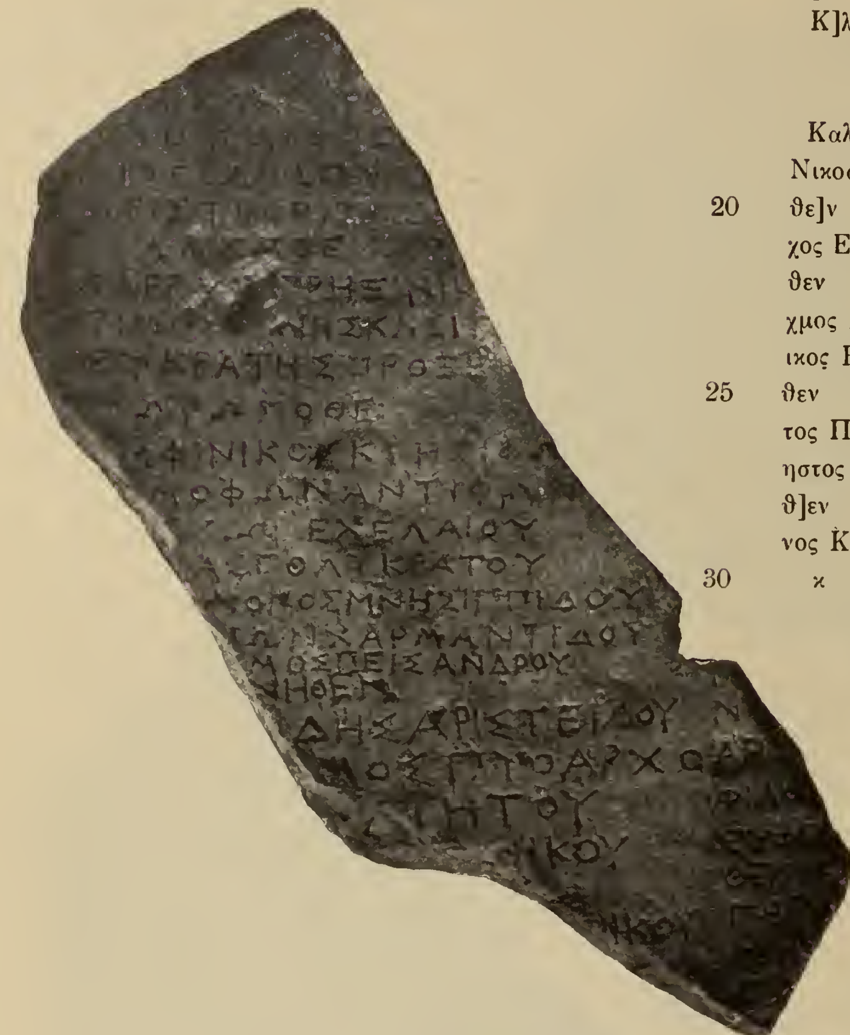

Εἰκὼν 6 (ἐπιγρ. ἀριθ. 5, Β). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

	A	B
	Κα]λλιφάνου	ευ
		λης
	βίου	Ἀρχικλῆς Ἀρχ..
	ίου	Βουδιόθε
5	Διαιτοδήμου	Δ]ιοτέλης Γνά[θωνος
	Προκλέου	Ἀριστόκριτος
	ν Γόργυπος	Λάκεθε
	Ὀ]λυμπιαράτου	Θάρρ[ων] Πρηξινίκ[ου
	Φορησίγονος	Τιμο[σθέ]νης Κλειτ.
10	ος Πινυταγόρο	Εὐκράτης Προξέν[ου
	ιος Ἀπολλοδώρου	Ὠρωπόθε
	ν Μενεχάρμου	Ἀ]μφίνικος Κτησιφῶν[τος
	θε]ν	Δημοφῶν Ἀντιφῶντος
	ος Ἱέρωνος	Αἴ]σχρων Ἐχελαίου
15	θ]εν	.ίας Πολυκράτου
	ς Νικαγόρου	

	θ]εν	Παρά]μονος Μνησιππίδου	
	Κ]λεοχάρου	ίων Χαρμαντίδου	
		μος Πεισάνδρου	
		[Ταμυ]νῆθεν	
	Καλλικλέου	ίδης Ἀριστείδου Νι.	
	Νικοστράτου	μος Πυθάρχο Ἀρι..	
20	θε]ν	τήτου	Φιλο..
	χος Εὐκτημονίδ[ου	νίκου	Εὐφρ..
	θεν		Θεόκρ..
	χμος Αἰσχρίων[ος	νίκου	Παρα
	ικος Εὐήθου	χου	Μικύ..
25	θεν		Τιμ..
	τος Παραμό[νου		Φι..
	ηστος Ἐω..		
	θ]εν		
	νος Κ		
30	κ		

Ἀριθ. 6. Α, Β (εἰκ. 7 καὶ 8). Τεμάχιον μαρμαρίνης στήλης ἄρτιον μόνον ἀριστερά. Ὑψ. 0·68, πλ. 0·42, πάχ. 0·07. Φέρει ἀμφοτέρωθεν ἐπιγραφήν, ἧς οἱ τελευταῖοι στίχοι σῴζονται καὶ ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν, διότι κάτω ὑπάρχει μετὰ τὸν τελευταῖον στίχον ἀρκετὸς κενὸς χῶρος. Πρὸς διαστολὴν τῶν δύο στηλῶν τῶν ὀνομάτων ὑπάρχουσιν ἐνίοτε στιγμαὶ κατόπιν τοῦ συγκεκομμένου δημοτικοῦ τῶν ὀνομάτων τῆς πρώτης στήλης. Εὑρέθη ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ ἰατροῦ Ν. Κάραλη πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Στίχ. 9 καὶ *10* Β ἔχουσι κατόπιν τοῦ συγκεκομμένου δημοτικοῦ τοξοειδῆ σημεῖα συγκοπῆς.

Τοὺς μέχρι τοῦ 1895 δημοσιευθέντας καταλόγους Ἐρετριέων δημοτῶν συνέλεξεν ὁ Σταυρόπουλλος ἐν ΑΕ 1895 σελ. 125 κέ. (πρβ. Collitz-Bechtel *Dialektinschr.* 5312-5313· πρόσθες καὶ IG, II Supp. ἀριθ. 116 c σελ. 42)· εἰς ταύτας προσετέθησαν μετὰ ταῦτα οἱ ὑπ᾽ ἐμοῦ δημοσιευθέντες κατάλογοι ἐν ΑΕ 1897 σελ. 143 κέ. Διὰ τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς καὶ δι᾽ ἄλλους λόγους (πρβ. Σταυρόπουλλον ἔ.ἄ. σελ. 147, Collitz-Bechtel ἔ.ἄ. σ. 531, Holleaux ἐν RÉG 1897 σελ. 164) πάντες οἱ πρότερον δημοσιευθέντες κατάλογοι ὡρίσθη ὅτι

Α

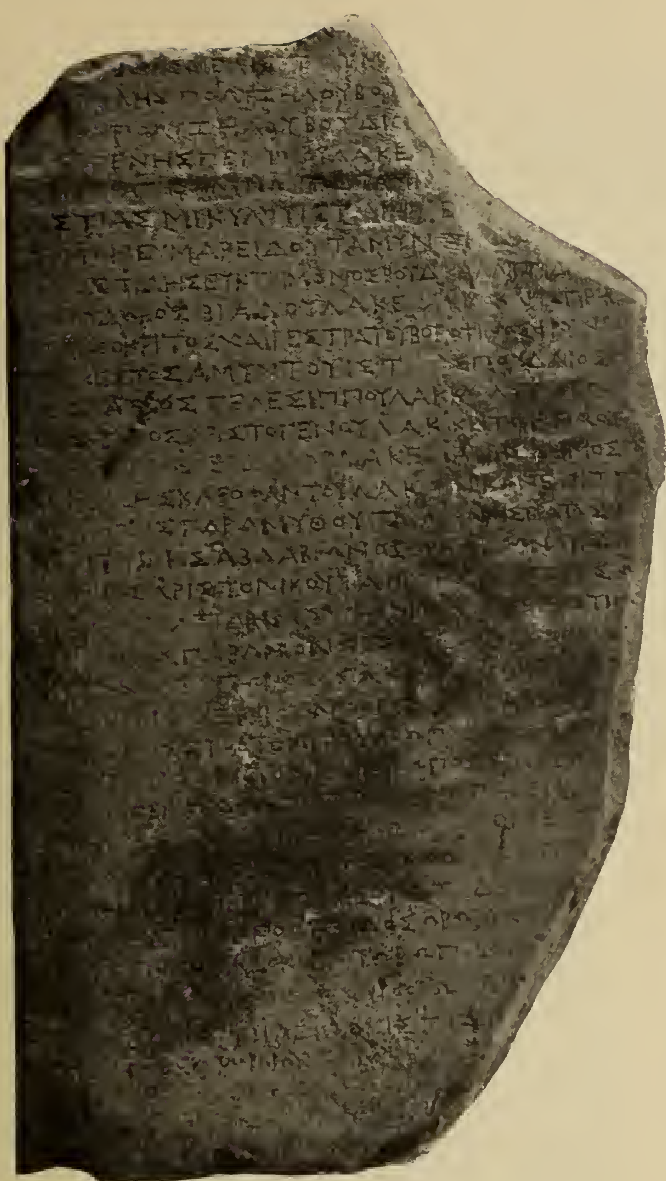

Εἰκὼν 7 (ἐπιγρ. ἀριθ. 6, Α). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων.

Α

	. . ν .	
	είθης Μελίττου Μ	
	Εὐ]θυκλῆς Πολυζήλου Βου	
	. . ας Πολυζήλου Βουδιό	
5	Ἀρ]χιγένης Πεμπίου Λάκε	
	Ἀμφικράτης Ἀντιφῶντος Ταμ. .	
	Ἀστίας Μικύλου Ἱστιαίη	Ε. .
	Τίμων Εὐμαρείδου Ταμυν	Ἀρ. .
	Φιλιστίδης Εὐκτήμονος Βουδ	Καλλιππίδη[ς
10	Π]ολύδωρος Βιάδου Λακε	Φιλοκλῆς Πρηξ. .
	Ξανθόκριτος Χαιρεστράτου Βου	Ὄψινος Φρυνίχ[ου
	Ἐξήκεστος Ἀμύντου Ἱστ	Σπουδαῖος Μ
	Ἀρίσταρχος Τελεσίππου Λακ	ΚΚαλλίστρατος . .
	Ἀριστόβιος Ἀριστογένου	Κρίτων Πλου[τάρχου
15	Παράμονος Θεοδώρου Λακε	Αἰνησίδημος Πυ. .
	Βιάδης Κλεοφάντου Λακ	Νίκων Ἐπιτέλο[υ
	Θεό]δοτος Παραμύθου Ταμ	Φανόστρατος Ὀνη. .
	Φι]λιππίδης Ἀβλαβίωνος Ὠρω	Ἄρχων Ἀριστο. .
	Εὔμοιρος Ἀριστονίκου Ταμ	Σώστρατος Σω. .
20	Πραξίας Πραξιδήμου Ταμυ	Τι]μογένης Τιμ. .
	Γογγύλος Παραμόνου ἐξ Αἰγ	Θεόδοτος Δ. .
	Ἀρέτων Ορτυγίωνος Λάκε	Μελησίας Φ. .
	Σω]κράτης Λευκίου Ὠρωπό	Ἱππαρχίδης
	. . . . άτης Στρατονίκου Ὠρωπ	Δημοσθένη[ς
25	Μ]ε[λ]ίτων Σρτατονίκου Ωρωπ	Σωτάδης Πα
	Καλλίξενος Σωστρατίδου Ὠρω	Πρηξίδημ[ος
	Ἀλ . α ος Ἀλκίου Βουδιό	Οἵδε σ[υνεβάλοντο
	Δα]μασίας Φανοδήμου ἐκ Κω	κατὰ τ- -
	. . ανδρος Ἀριστοκλέου Ἱστ	Δημοφῶν
30	. . μαχος Ἀπολήξιδος Ὠρω	Ἀντιπ. .
	. . . ξενος Κλεοκρίτου Ὠρωπ	Διον.
	. . . όκριτος Δημοσθένου Ὠρω	Ἀρ. .
	Ἀριστόδημος Τηλείδου Ἱστια	Δ. .
	Τιμ]όδημος Ἀρχίνου Ταμ	

ἐγράφησαν ἀπὸ τῶν περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 3 αἰῶνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος χρόνων. Οἱ ἡμέτεροι κατάλογοι εἶνε πάντες κατὰ τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς σχεδὸν σύγχρονοι ἢ ἀνήκουσιν εἰς χρόνους μόνον ὀλίγον ἀπέχοντας ἀπ' ἀλλήλων. Εἰδικώτερον δὲ οἱ δύο πρῶτοι μεγάλοι κατάλογοι φαίνεται ὅτι ἀνεγράφησαν συγχρόνως καὶ διὰ τὸν αὐτὸν ἴσως ἄγνωστον ἡμῖν, ὡς ἀπολεσθείσης τῆς ἀρχῆς τῆς ἐπιγραφῆς, λόγον. Τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς τούτων ἄγει ἡμᾶς εἰς τοὺς περὶ τὸ τέλος τοῦ 4 αἰῶνος χρόνους, ἐπειδὴ δ' ὅμως ἐν τῷ σχηματισμῷ τῆς γενικῆς τῶν πρωτοκλίτων ὀνομάτων ἡ διαλεκτικὴ κατάληξις ω λείπει σχεδὸν τελείως, ἐνῷ εἶνε λίαν συχνὴ ἐπὶ τῶν καταλόγων Σταυροπούλλου ἔ. ἄ. σελ. 131 κέ. II A B, ἴσως εἶνε ὀλίγον νεώτεραι ἐκείνων, οὓς ὁ Bechtel τάσσει εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ 3 αἰῶνος. Νεωτέρα πάντων κατὰ τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς φαίνεται ἡ ὑπ' ἀρ. 6 A B, ἥτις κατὰ τὴν σύνταξιν ὁμοιάζει πρὸς τὸν ὑπὸ Girard ἐν BCH 1878 σ. 277-279 (Σταυρόπ. ἔ. ἄ. σελ. 145-146 IV) δημοσιευθέντα κατάλογον.

Περὶ τῶν ὀνομάτων τῶν καταλόγων δὲν θὰ πραγματευθῶμεν ἐν τῷ παρόντι ἄρθρῳ, μολονότι πλεῖστα ἐξ αὐτῶν καὶ νέα εἶνε καὶ παρουσιάζουσι κατὰ

B

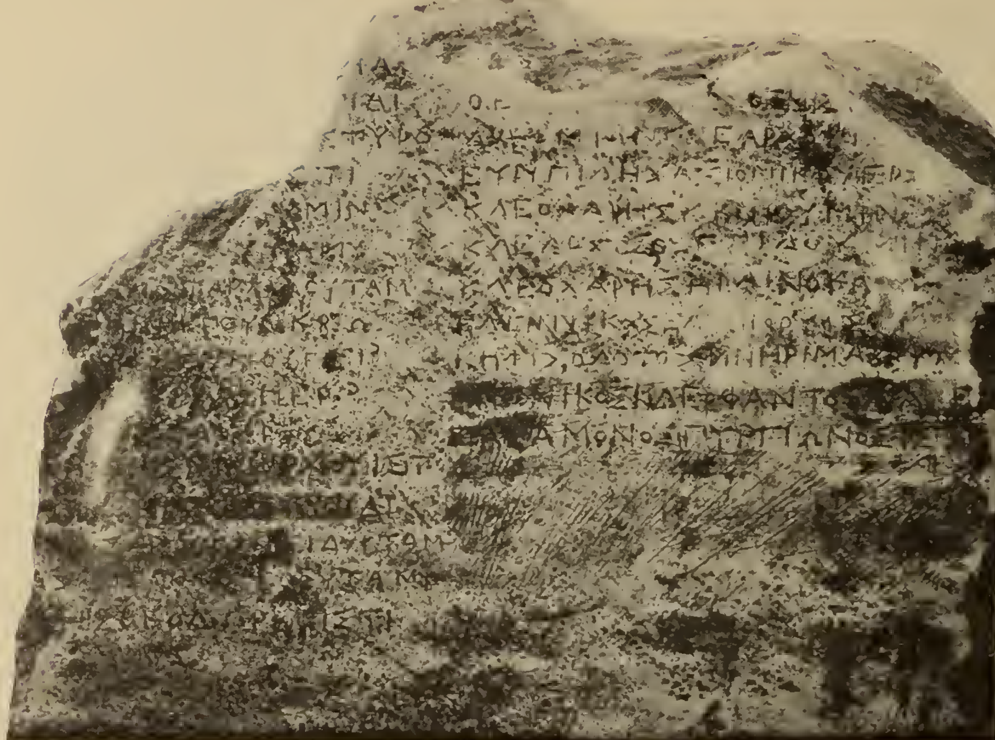

Εἰκὼν 8 (ἐπιγρ. ἀριθ. 6, Β). Κατάλογος δημοτῶν Ἐρετριέων

B

	Ἱστι]αί	
	Ἱστ]ιαί	Θε. . . . . Θεμισ. .
	Στυρό	Δαφνίων Κλεάρχου
	Ἱ]στι	Εὐριπίδης Ἀξιονίκου Γρυ
5	Μιν	Κλεοχάρης Κυνίου Μιν
	ου Ταμυ	Κλέαρχος Θε. . . δου Μιν
	Ἀρισταρχίδου Ταμ	Κλεοχάρης Ἡραΐνου Ὠρω
	Ἀριστ]οκρίτου ἐκ Βω	Ἐλπίνικος Ἐλπίνου Ἱστ
	. . ος Πύρρου Περ	Κηφισόδοτος Μνηριμάχου Μ
10	. . . Περ	Κλεόνικος Κλεοφάντου Λακε
	. . . αντίδου Βου	Παράμονος Πυργίωνος Ἱστ
	. . . νίδης Νικάρχου Ἱστ	
	. . ος Σημαΐδου Βουδι	
	. . δης Ἀριστοκλείδου Ταμ	
15	. . ς Ἀριστοκλείδου Ταμυ	
	. . ης Θεοδώρου Ἱστι	

τε τὴν μορφὴν καὶ τὸν διαλεκτικὸν σχηματισμὸν πολλὰ τὰ ἀξιοπερίεργα. Περὶ τῶν Ἐρετρικῶν ὀνομάτων πρβ. Bechtel ἔ. ἄ. σελ. 547.

Δῆμοι Ἐρετρικοὶ ἄγνωστοι μέχρι τοῦδε ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς καταλόγοις ἡμῶν, ἀναφερόμενοι δυστυχῶς μόνον διὰ τῶν ἀρχικῶν συλλαβῶν, οἱ ἑξῆς:

Ἐκ Βώ(λακος;) 7 Β 8.

Δισμα Δισμ καὶ Δισ 1 Α Β καὶ 2 Α Β πολλάκις.

Ἐξ Ἐσχ(άτης; -ατιᾶς;), 1 Α. Ἴσως εἶνε ἀρχὴ τῆς αὐτῆς λέξεως ἧς καὶ τὸ ἤδη γνωστὸν ἐξ *Ἐσ* (Geyer σελ. 78). Ὑποθέτω μάλιστα ὅτι καὶ τὸ δημοτικὸν *Ἐγε* (Geyer σελ. 78) εἶνε ἐκ τῆς αὐτῆς λέξεως καὶ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ Ἐγ Ἐ(σχ), ὅπως Ἐγ Ὠ(ου ἢ ἐξ Ὤου (Geyer)

Ἐκ Κυ ἢ *ἐκ Κυλ* 2 Α Β.

Ἐγ Μυ' Ἀπὸ Μυ 2Α.

Οἰνο[ηθεν; -υντόθεν;] 1 Α Β.

Πέτρ καὶ *Πέτρη*[θεν;] 2 Α Β.

Ἐκ Πλα 1 Β.

Ῥαφι 1 Α Β.

Ἐκ Τη 1 Α.

Φλι καὶ *Φλιεύ*[ς;] 1 Α Β.

Φάλλ[ηθεν;] 1 Α Β καὶ 2 Α Β. Πρβ. *Φάλλα ἄκρα Εὐβοίας* παρὰ Ἡσυχίῳ.

Φη καὶ *Φηγ*[όθεν; ουντόθεν;] 1 Β καὶ 2 Β, καὶ *ἐκ Φη* 2 Β, ὅπερ ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁμοίως *ἐκ Φη*[*ραιῶν*] ἰδὲ Geyer. Ἴσως κρύπτεται τὸ δημοτικὸν τοῦτο καὶ ἐν ΑΕ 1895 σελ. 145 Ι Α στίχ. 41 *Ἱέρων Φηγο Εἰσωρέων*, ἔνθα ὑπὸ Σταυροπούλλου καὶ τῶν λοιπῶν ἐκδοτῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκεται *Ἱέρων, Φηγόεις, Ὠρέων*.

Ἐκ Χα 2 Β.

Εἰς τοὺς ὑπὸ Geyer (78-79) τελευταῖον ἀριθμηθέντας Ἐρετρικοὺς δήμους τοὺς ἐν παλαιότερον ἐκδεδομένοις καταλόγοις ὑπάρχοντας πρέπει νὰ προστεθῶσι *Σπλη* ΑΕ 1898 σ. 156. *Πεο* ΑΕ 1895 147, ὑπάρχει ὀρθῶς ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦ Χαιρεφάνους. Προσέτι νὰ ἀφαιρεθῶσι καὶ ἀπὸ τοῦ κατα-

λόγου τῶν δήμων τοῦ Geyer οἱ *Ραο* ΑΕ 1897 σελ. 148, ὅστις προέρχεται ἐξ ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως ἰδικῆς μου, καὶ *Σπυ* ΑΕ 1895 σ. 151, ὅπερ ὁμοίως οὐχὶ καλῶς ἀνεγνώσθη (ἐπὶ τοῦ λίθου ὑπάρχει σαφῶς ΣΓ⊦).

Τὸ πρῶτον νῦν ἐν τοῖς ἡμετέροις καταλόγοις ἀπαντᾷ καὶ τὸ δημοτικὸν *Ἀμα* καὶ *Ἀμαρ[υνθόθεν]* ἐκ τοῦ διασημοτάτου καὶ γνωστοτάτου Ἐρετρικοῦ δήμου, τῆς *Ἀμαρύνθου*.

Ἀριθ. 7 (εἰκ. 9). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ἐκ τεσσάρων τεμαχίων προσαρμοζόντων· τὸ δεξιὸν ἄνω ἥμισυ λείπει. Ὕψ. 0·88, πλ. 0·43, πάχ. 0.12. Ὕψ. γραμμ. 0·015. Στοιχηδόν. Εὑρέθη παρὰ τὴν ΝΑ πλευρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

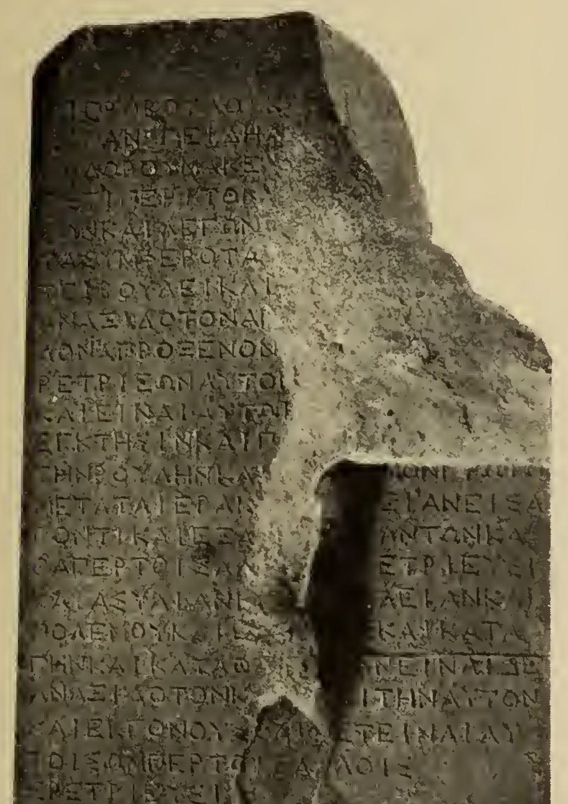

Εἰκ. 9 (ἐπιγρ. ἀριθ 7). Προξενία Ἀναξιδότου Ἀπολλοδώρου.

Οἱ πρόβουλοι κα[ὶ οἱ στρατηγοὶ
εἶπαν· ἐπειδὴ Ἀ[ναξίδοτος Ἀπολ-
λοδώρου Μακε[δὼν ἀνὴρ ἀγαθός
ἐστι περὶ τὸν [δῆμον τὸν Ἐρειρι-
5 έων καὶ λέγων [καὶ πράττων ἀεὶ
τὰ συμφέροτα [τῆι πόλει ἔδοξε
τε̃ι βουλε̃ι καὶ [τῶι δήμωι εἶναι
Ἀναξίδοτον Ἀπ[ολλοδώρου Μακε-
δόνα πρόξενον [καὶ εὐεργέτην
10 Ἐρετριέων, αὐτὸν [καὶ ἐκγόνους,
καὶ εἶναι αὐτῶι [γῆς καὶ οἰκίας
ἔγκτησιν καὶ π[ρόσοδον πρὸς
τὴν βουλὴν καὶ [τὸν δῆ]μον πρώτωι
μετὰ τὰ ἱερὰ κ[αὶ ἀτέλ]ειαν εἰσά-
15 γοντι καὶ ἐξά[γοντι π]άντων, κα-
θάπερ τοῖς ἄλλ[οις Ἐρ]ετριεῦσι,
καὶ ἀσυλίαν κ[αὶ ἀσφάλειαν καὶ
πολέμου καὶ ε[ἰρήνης] καὶ κατὰ
γῆν καὶ κατὰ θά[λαττα]ν· εἶναι δὲ
20 Ἀναξίδοτον καὶ [πο]λίτην αὐτὸν
καὶ ἐκγόνους καὶ μετεῖναι αὐ-
τοῖς ὧμπερ το[ῖς ἄλ]λοις
Ἐρετριεῦσι.

Τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ὁμοιάζουσι πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Φανοκλέους Φανιάδου (ΑΕ 1892 σ. 126), ἐπειδὴ δὲ καὶ ὁ τρόπος, καθ' ὃν λήγουσιν οἱ στίχοι ἀναλόγως τοῦ κανονικοῦ χωρισμοῦ τῶν συλλαβῶν ἐν ταῖς λέξεσιν ἢ συμφώνως πρὸς τὸ τέλος τῶν λέξεων ἀφιεμένου ἐνίοτε χάριν τούτου καὶ κενοῦ τινος χώρου ἐν τέλει τῶν στίχων συμφωνεῖ ὁμοίως πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἐκείνην, τακτέα καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος (πρβ. Wilhelm ἐν ΑΕ 1904 σελ. 94-95).

Ὁ Ἀναξίδοτος Ἀπολλοδώρου εἶνε πατὴρ τοῦ Ἀπολλοδώρου Ἀναξιδότου, ὑπὲρ οὗ ἀνεγράφη τὸ ἐν *Ἀθηνᾷ* 1893 σελ. 346 ὑπὸ Σταυροπούλλου δημοσιευθὲν Ἐρετρικὸν ψήφισμα. Ἡ ὁμοιότης τῆς γραφῆς καὶ ἡ ταυτότης σχεδὸν τῶν δύο ψηφισμάτων καθιστᾷ πιθανὸν ὅτι συγχρόνως ἀνεγράφησαν καὶ τὰ δύο ταῦτα ψηφίσματα, ὥστε δυνατὸν εἶνε καὶ ἀντίστροφος νὰ εἶνε ἡ σχέσις τῆς συγγενείας τῶν δύο ἀνδρῶν πρὸς ἀλλήλους.

Ἀριθ. *8* (εἰκ. 10). Στήλη μαρμάρου ὕψ. 0·81, πλάτ. 0·40, πάχ. 0·08. Ὕψ. γραμμ. 0·009 Εὑρέθη καὶ αὕτη παρὰ τὴν Α πλευρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

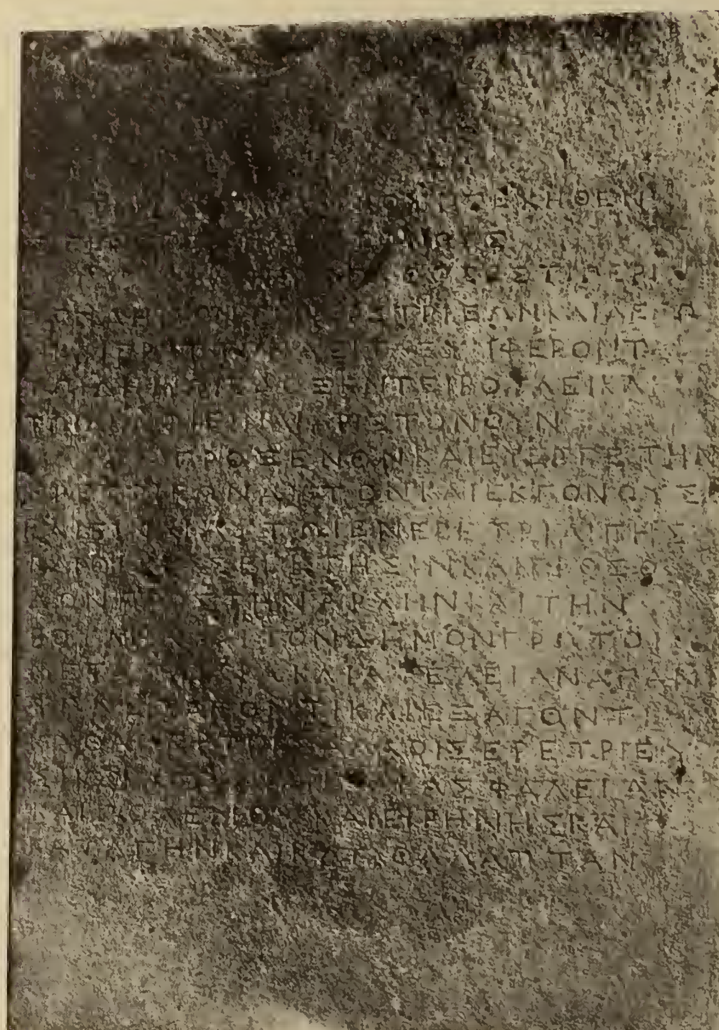

Εἰκὼν 10 (ἐπιγρ. ἀριθ. 8). Προξενία Ἀριστόνου.

Ἀντίφιλος Ἱππάρχου Πτέχηθεν
εἶπεν· ἐπειδὴ Ἀριστόνους
ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι περὶ
τὸν δῆμον τὸν Ἐρετριέων καὶ λέγω-
5 ν καὶ πράττων ἀεὶ τὰ συμφέροντα
τῶι δήμωι ἔδοξεν τε̃ι βουλε̃ι καὶ
τῶι δήμωι εἶναι Ἀριστόνουν
πρόξενον καὶ εὐεργέτην
Ἐρετριέων αὐτὸν καὶ ἐκγόνους
10 καὶ εἶναι αὐτῶι ἐν Ἐρετρίαι γῆς
καὶ οἰκίας ἔγκτησιν καὶ πρόσο-
δον πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν
βουλὴν καὶ τὸν δῆμον πρώτοι
μετὰ τὰ ἱερὰ καὶ ἀτέλειαν ἁπάν-
15 των εἰσάγοντι καὶ ἐξάγοντι,
καθάπερ τοῖς ἄλλοις Ἐρετριεῦ-
σι, καὶ ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν
καὶ πολέμου καὶ εἰρήνης καὶ
κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

Ἀπεξεσμένα εἶνε ἐπίτηδες τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τὸ ἐθνικὸν καὶ ἐν ταῖς δύο θέσεσιν (στ. 3 καὶ 8), ἔνθα ἐμνημονεύοντο ταῦτα.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἐλάχιστα μόνον διαφέρει ἀπὸ τῶν τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς, ἰδίως δὲ ὡς πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ Σ, οὗτινος αἱ κεραῖαι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ δὲν εἶνε τόσον κεκλιμέναι, ὡς ἐν ἐκείνῃ, ὥστε καὶ αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ ἀνάγκη εἶνε νὰ ταχθῇ εἰς τοὺς αὐτοὺς σχεδὸν πρὸς τὴν προηγουμένην χρόνους, δηλαδὴ ἐντὸς τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος.

Ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ψηφίσματος ἀναφέρεται μετὰ τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος *Πτέχηθεν*, ὡς καὶ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ΑΕ 1892 σ. 119-125 ἀριθ. 1, ΑΕ 1899 σ. 142 καὶ τῇ κατωτέρω δημοσιευομένῃ ἐπιγραφῇ ἀρ. 19. *Πτέχαι* ἦσαν ὁ χῶρος, ἐν ᾧ ἀνελάμβανε νὰ ἀποξηράνῃ τὴν λίμνην ὁ Χαιρεφάνης ἐν τῇ γνωστῇ συγγραφῇ (Inscriptions jurid. gr. I. IX Βλέπε Geyer ἔ. ἄ. σελ. 78).

Στίχ. 12. πρὸς τὴν ἀρχήν· ἐννοοῦνται βεβαίως διὰ τῆς φράσεως ταύτης οἱ *στρατηγοὶ καὶ οἱ πρόβουλοι*, οἵτινες ὡς φαίνεται ἐκ τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς ἦρχον τότε ἐν Ἐρετρίᾳ.

Ἀριθ. *9* (εἰκ. 11). Στήλη μαρμάρου ἔχουσα ἄνω ἀετωμάτιον ἐλαφρῶς προεξέχον. Ὕψ. 0·85, πλ. 0·32, πάχ. 0·07. Ὕψ. γραμμ. 0·008 Εὑρέθη ὀλίγα μέτρα πρὸ τῆς ΝΑ πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ὁμοιάζει πρὸς τὰ γράμματα τοῦ ὑπὲρ Γλαυκίππου ψηφίσματος (ΑΕ 1892 σ. 119), μολονότι ἡ γραφὴ δὲν εἶνε τόσον ἐπιμεμελημένη ὁμοιάζουσα κατὰ τοῦτο μᾶλλον πρὸς τὴν ὀπισθίαν ἐπιφάνειαν τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ Χαιρεφάνους. Λοιπὸν διὰ τοῦτο τακτέα καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης ἑκατονταετη-

ρίδος. Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου τῆς κορυφῆς τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγράφεται τὸ εἶδος τοῦ περιεχομένου ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ψηφίσματος, ὅπερ ἁπαντῶν σπανίως ἐν ἐπιγραφαῖς ἄλλων πόλεων (πρβ. καὶ BCH, 1910 σ. 358) τὸ πρῶτον νῦν εὑρίσκεται ἐν Ἐρετρικῇ ἐπιγραφῇ.

Ἐν στίχῳ 6 περιττεύει τὸ δεύτερον *ἀεί*.

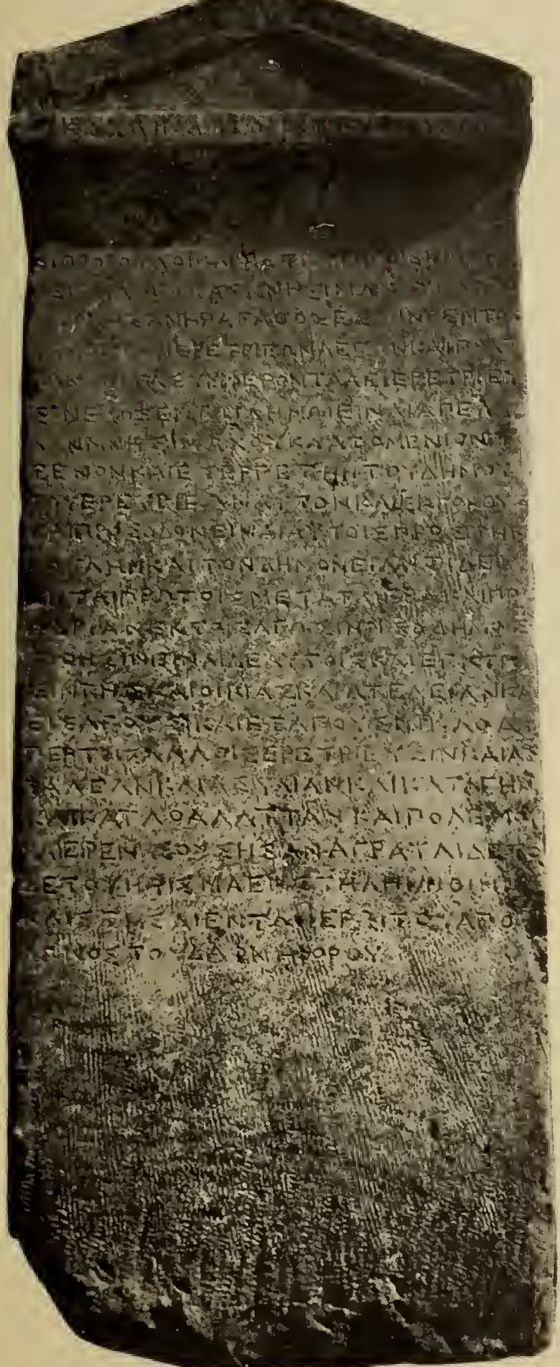

Εἰκὼν 11 (ἐπιγρ. ἀριθ. 9). Προξενία Ἀπελλᾶ Κλαζομενίου.

Ἀπ]ελλᾶι Κλαζομενίωι προξενία.
Οἱ πρόβουλοι καὶ οἱ στρατηγοὶ εἶπον ἐ-
πειδὴ Ἀπελλᾶς Μνησιμάχου Κλαζο-
μένιος ἀνὴρ ἀγαθός ἐστιν περὶ τὸν
5 δῆμον τὸν Ἐρετριέων λέγων καὶ πράτ-
των ἀεὶ τὰ συμφέροντα ἀεὶ Ἐρετριεῦ-
σιν, ἔδοξεν τῶι δήμωι εἶναι Ἀπελ-
λᾶν Μνησιμάχου Κλαζομένιον πρό-
ξενον καὶ εὐεργέτην τοῦ δήμου
10 τοῦ Ἐρετριέων καὶ αὐτὸν καὶ ἐκγόνους
καὶ πρόσοδον εἶναι αὐτοῖς πρὸς τὴν
βουλὴν καὶ τὸν δῆμον, ἐάν τι δέ-
ωνται, πρώτοις μετὰ τὰ ἱερὰ καὶ προ-
εδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσιν, οἷς ὁ δῆμος
15 τίθησιν· εἶναι δὲ αὐτοῖς καὶ ἔγκτη-
σιν γῆς καὶ οἰκίας καὶ ἀτέλειαν κα[ὶ]
εἰσάγουσι καὶ ἐξάγουσι καθά-
περ τοῖς ἄλλοις Ἐρετριεῦσιν, καὶ ἀσ-
φάλειαν, καὶ ἀσυλίαν, καὶ κατὰ γῆν
20 καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ πολέμου
καὶ εἰρένης οὔσης· ἀναγράψαι δὲ τό-
δε τὸ ψήφισμα εἰς στήλην λιθίνην
καὶ στῆσαι ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀπόλ-
λωνος τοῦ Δαφνηφόρου.

Ἀριθ. 10 (εἰκ. 12). Μέρος στήλης ἐκ δύο τεμαχίων ἀκριβῶς συναρμοζομένων. Ὕψ. 0·44, πλ. 0·23, πάχ. 0·05. Ὕψ. γραμμ. 0·008 Εὑρέθη παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Γραφὴ στοιχηδόν.

Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη κατὰ τὸ σχῆμα τῆς γραφῆς ἀνήκει εἰς τοὺς περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος χρόνους, ὁ δὲ βασιλεύς, περὶ οὗ ἐγίνετο λόγος ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς εἶνε πάντως ὁ Δημήτριος ὁ Πολιορκητής.

Στίχ. 18-19. *ὅσα ἐπὶ χρήσει αὐ[τοῖς* εἶνε ὁ περιορισμὸς τῆς παρεχομένης ἀτελείας πρὸς εἰσαγωγὴν καὶ ἐξαγωγὴν μόνον εἰς τὰ δι' ἰδίαν χρῆσιν προωρισμένα εἴδη. Ταυτόσημος εἶνε ὁ ὅρος *εἰς τὸν ἴδιον οἶκον* (*Gr. Hist. inscr.* σ. 256 ἀριθ. 15 καὶ σελ. 258).

Ἐν στίχ. 19 ἐν τῇ λέξει *ἀσυλ⟨υλ⟩ίαν* ἐγράφη κατὰ λάθος δὶς τὸ *υλ*.

Στίχ. 30. Σώζεται μόνον *οτινησαι* ὑποθέτω δ' ὅτι μόνον εἰς *ἀποτιμῆσαι* δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὑποτιθεμένου ὅτι ἐσφάλη κατὰ τὴν χάραξιν ὁ χαράκτης.

Ἐν τέλει τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται ὅτι ὡρίζοντο

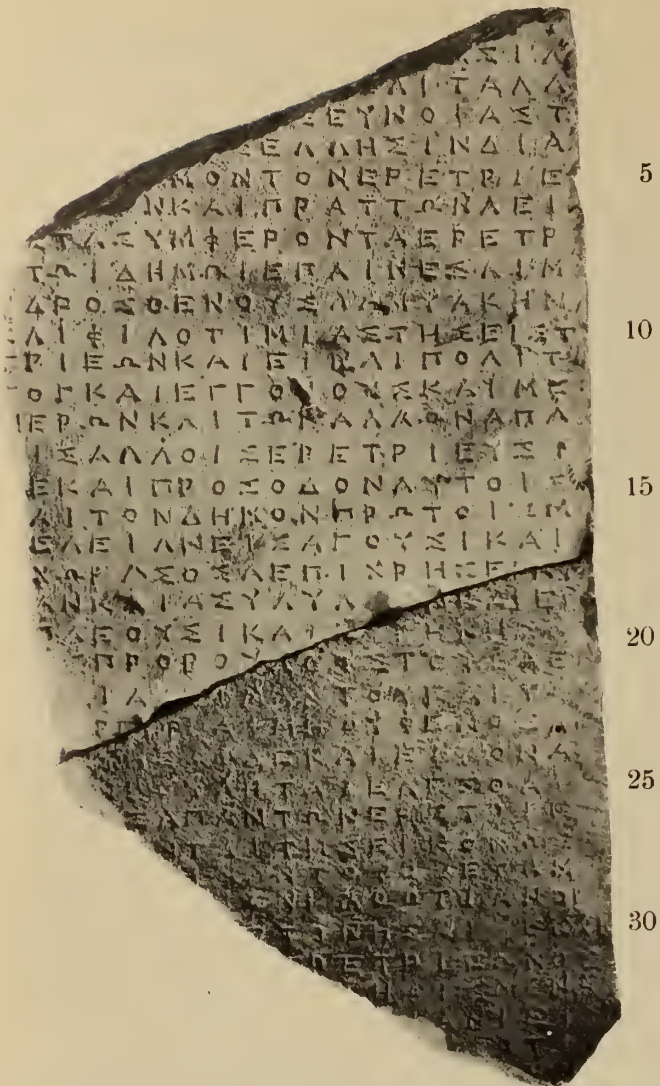

Εἰκὼν 12 (ἐπιγρ. ἀριθ. 10). Προξενία Ἀδειμάντου Λαμψακηνοῦ.

β]ασιλ
κ]αὶ τἆλλ
τῆ]ς εὐνοίας τ
ς Ἕλλησιν δια
5 δ]ῆμον τὸν Ἐρετριέ-
καὶ πράττων ἀεὶ
α τὰ συμφέροντα Ἐρετρ-
ιεῦσιν] τῶι δήμωι ἐπαινέσαι μ
ὲν Ἀδείμαντον Ἀν]δροσθένους Λαμψακην
10 ὸν ἀρετῆς ἕνεκα] καὶ φιλοτιμίας τῆς εἰς τ
ὸν δῆμον τὸν Ἐρε]τριέων καὶ εἶναι πολίτ
ην Ἐρετριέων αὐ]τὸγ καὶ ἐγγόνους καὶ με
τεῖναι αὐτοῖς τῶν] ἱερῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁπά
ντων ὧνπερ καὶ το]ῖς ἄλλοις Ἐρετριεῦσι
15 μέτεστιν· εἶναι δ]ὲ καὶ πρόσοδον αὐτοῖς
πρὸς τὴν βουλὴν κ]αὶ τὸν δῆμον πρώτοις μ
ετὰ τὰ ἱερὰ καὶ ἀτ]έλειαν εἰσάγουσι καὶ
ἐξάγουσιν ἐκ τῆς] χώρας ὅσα ἐπὶ χρήσει αὐ
τοῖς καὶ ἀσφάλει]αν καὶ ἀσυλ⟨υλ⟩ίαν καὶ εἰ
20 σπλέουσιν καὶ ἐκ]πλέουσι καὶ εἰρήνης κ
αὶ πολέμου καὶ τοὺ]ς προβούλους τοὺς ἀεὶ
ὄντας ἐπιμελεῖσθ]αι Ἀδειμάντου καὶ τῶ
ν ἐγγόνων, ὅπως ἐν Ἐρε]τρίαι μήθ' ὑφ' ἑνὸς ἀν
θρώπου ἀδικῶνται· στ]ῆσαι δὲ καὶ εἰκόνα
25 αὐτοῦ τῶν ἱερῶν, οὗ ἂν] βούληται· ἑλέσθαι
δὲ καὶ ἄνδρας τρεῖς ἐ]ξ ἁπάντων Ἐρετριέ
ων, οἵτινες ἐπιμελήσον]ται τῆς εἰκόνος
Ἀδει]μάντου· ὁ δὲ ταμ
ίας καταβαλέτω τὸ ἀργύρ]ιον καθ' ὅτι ἂν οἱ
30 πρόβουλοι λογίσωνται· ἀπ]οτι(μ)ῆσαι; δὲ καὶ
Ἐρετριέων ὅσ
τις ἐψ]ηφισμένα
ἐμ]φανιεῖ
ὅτι
ον

ποιναὶ διὰ τὴν παράλειψιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν *ἐψηφισμένων* ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων καὶ ἴσως ἀμοιβὴ δι' ὅν τινα ἤθελεν ὑποδείξει ***(ἐμφανιεῖ)*** τὴν παράλειψιν.

Ἀριθ. 11 (εἰκ. 13). Στήλη μαρμαρίνη ὕψ. 1·06, πλ. 0·46, πάχ. 0·09. Ὕψ. γραμμ. 0·012. Εὑρέθη παρὰ τὴν ΝΔ πλευρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος. (Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Wilhelm, BGI σελ. 314).

Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, οὐδόλως σχεδὸν διαφέροντος ἀπὸ τοῦ ὑπὲρ Γλαυκίππου καὶ τῶν ἀδελφῶν ψηφίσματος, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς τοὺς περὶ τὸ τέλος τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος χρόνους. Οἱ φυγάδες, εἰς οὓς ἀνῆκον αἱ οἰκίαι, περὶ ὧν γίνεται λόγος ἐν στ. 24, ἐξηγοῦνται ἐκ τῶν συμβάντων ἐν Ἐρετρίᾳ τῷ 309/8 μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ ἀποστατήσαντος στατηγοῦ τοῦ Ἀντιγόνου Πτολεμαίου καὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν τότε πάντως ἐν Ἐρετρίᾳ ἀντεκδικήσεων ὑπὸ τῶν δημοκρατικῶν ἀναλαβόντων πάλιν τὴν ἐξουσίαν (πρβ. RÉG 1897 σ. 187 κέ.).

Στίχ. 10-11. ἱερῶν τῶν ἐν Ἐρετρίαι ἢ τῆς πόλεως. ***Ἐρέτρια*** εἶνε πᾶσα ἡ ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων κατεχομένη χώρα, ***πόλις*** δὲ ἡ πόλις Ἐρετρίας. Ἡ διαστολὴ αὕτη δὲν ἀπαντᾷ καθ' ὅμοιον τρόπον ἐν ἄλλῃ Ἐρετρικῇ ἐπιγραφῇ. Ἐν τῷ ἐν Μαγνησίᾳ

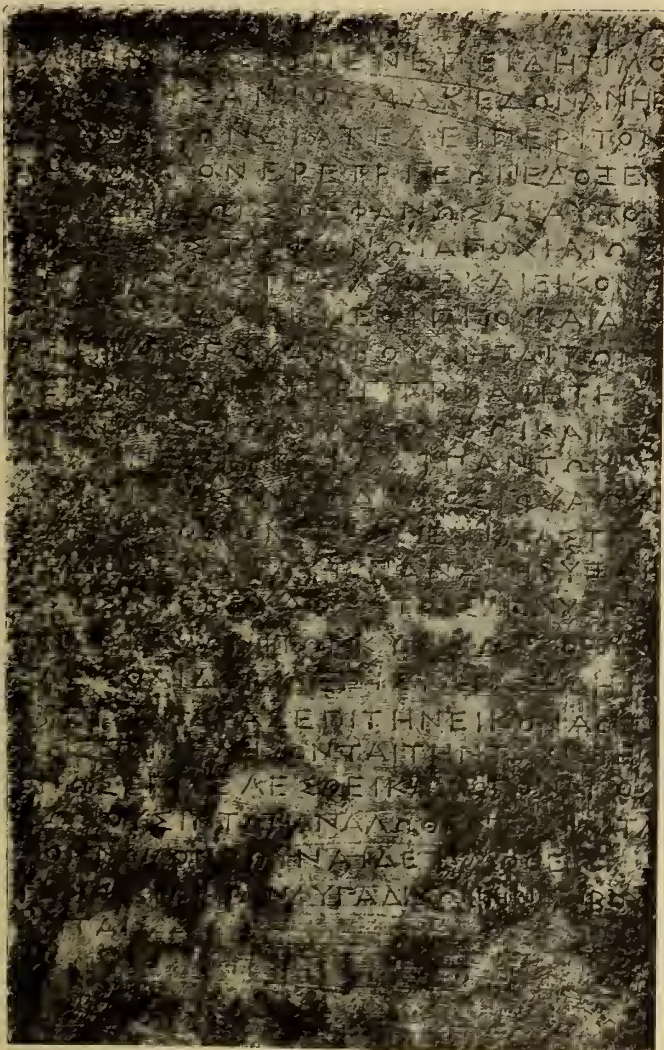

Εἰκὼν 13 (ἐπιγρ. ἀριθ. 11) Προξενία Τιμοθέου Λυσανίου.

Θ ε ο ί.

Ἐλπίνικος εἶπεν· ἐπειδὴ Τιμό-
θεος Λυσανίου Μακεδὼν ἀνὴρ
ἀγαθὸς ὢν διατελεῖ περὶ τὸν
5 δῆμον τὸν Ἐρετριέων, ἔδοξεν
τῶι δήμωι στεφανῶσαι αὐτὸν
χρυσῶι στεφάνωι ἀπὸ χιλίων
δραχμῶν, στῆσαι δὲ καὶ εἰκόνα
αὐτοῦ χαλκῆν ἐφ' ἵππου καὶ ἀνα-
10 θεῖναι ὅπου ἂν βούληται τῶν
ἱερῶν τῶν ἐν Ἐρετρίαι ἢ τῆς
πόλεως· εἶναι δὲ αὐτῶι καὶ ἀτέ-
λειαν ἐν Ἐρετρίαι πάντων
καὶ σίτησιν ἐκ δημοσίου αὐτῶι
15 καὶ ἐκγόνοις· τὰς δὲ τιμὰς τὰς
δεδομένας αὐτῶι ἀνακηρῦξαι
τοὺς προβούλους τοῖς Διονυσίοις
ἐν τῶι ἀγῶνι τῶν κυκλίων χορῶν·
ἑλέσθαι δὲ καὶ ἐπιστάτας ἤδη
20 τρεῖς ἄνδρας ἐπὶ τὴν εἰκόνα, οἵτι-
νες ἐπιμελήσονται τὴν ταχίστην,
ὅπως ἐπιτελεσθεῖ καὶ λόγον
δώσουσιν τῶν ἀναλωθέντων κατὰ
τὸν νόμον· δοῦναι δὲ Τιμοθέωι
25 τῶν οἰκιῶν τῶν φυγαδικῶν, ἣν ἂν βού-
ληται

εὑρεθέντι ψηφίσματι τῶν Ἐρετριέων (*Inschr von Magnesia* σελ. 38 ἀρ. 48) τοῦ 200 περ. π. Χρ. λέγεται (στ. 29) προκειμένου περὶ ὁμοίας διαστολῆς *παραγινομένοις εἰς τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν*.

Ἀριθ. 12 (εἰκ. 14). Στήλη μαρμαρίνη ἐλλιπὴς ἀριστερὰ καὶ κάτω. Ὕψ. 0·47, πλ. 0·32 καὶ πάχ. 0·095. Ὕψ. γραμμ. 0·009. Εὑρέθη παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Γραφὴ στοιχηδόν.

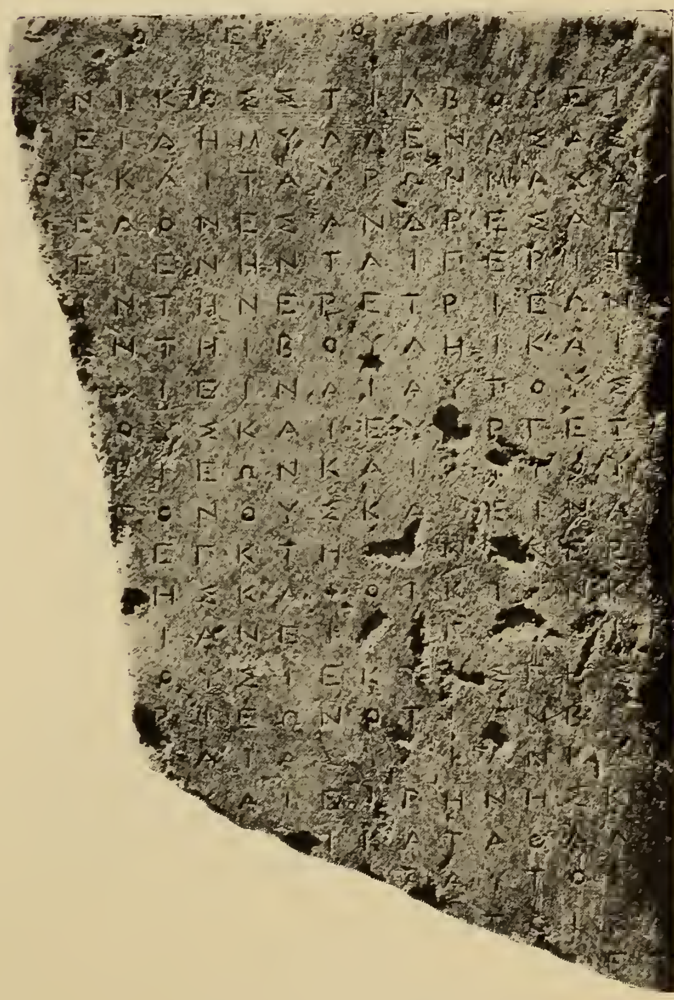

Εἰκὼν 14 (ἐπιγρ. ἀριθ. 12)
Προξενία Μυλλένα καὶ Ταύρωνος Μακεδόνων.

Θ ε ο ί.
Ἐλπ]ίνικος Στίλβου εἶπ-
εν· ἐ]πειδὴ Μυλλένας Ἀσ[ά-
νδρ]ου καὶ Ταύρων Μαχά[τ-
5 α Μα]κεδόνες ἄνδρες ἀγ]α-
θοὶ] γεγένηνται περὶ τ[ὸ-
ν δῆμ]ον τὸν Ἐρετριέων
ἔδοξ]εν τῆι βουλῆι καὶ τ-
ῶι δήμ]ωι εἶναι αὐτοὺς π-
10 ροξέν]ους καὶ εὐεργέτα
ς Ἐρετ]ριέων καὶ αὐτοὺς
καὶ ἐκ]γόνους καὶ εἶναι
αὐτοῖς] ἔγκτησιν ἐν Ἐρ[ε-
τρίαι γ]ῆς καὶ οἰκιῶν κα-
15 ὶ ἀτέλε]ιαν εἰ[σ]άγ[ουσ]ι κ-
αὶ ἐξάγ]ουσι ἐκ τῆς γῆς τ-
ῆς Ἐρετ]ριέων ὅτι ἂν βού-
λωνται κ]αὶ ἀσυλίαν κα[ὶ
πολέμου] καὶ εἰρήνης κα
20 ὶ κατὰ γῆν κα]ὶ κατὰ θάλα-
τταν καὶ τὰ ἄλλ]α αὐτοῖς
εἶναι ὅσαπερ καὶ] τοῖς ἄ-
λλοις προξένοις Ἐρ]ετ

Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἀνήκει ὡς φαίνεται ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων, εἰς οὓς καὶ ἡ προηγουμένη χρόνους, ἴσως δ᾽ ὁ εἰσηγούμενος τὴν προξενίαν ***Ἐλπίνικος Στίλβου***, εἶνε ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν εἰσηγητὴν τῆς προτάσεως τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς, ὅστις ὀνομάζεται ἐπίσης Ἐλπίνικος.

Ἀριθ. 13 (εἰκ. 15). Τμῆμα στήλης μετ᾽ ἐπιγραφῆς ἐλλιποῦς ἄνω καὶ δεξιά. Ὕψ. 0·30, πλ. 0·24, πάχ. 0·06. Ὕψ. γραμμ. 0·007. Εὑρέθη παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

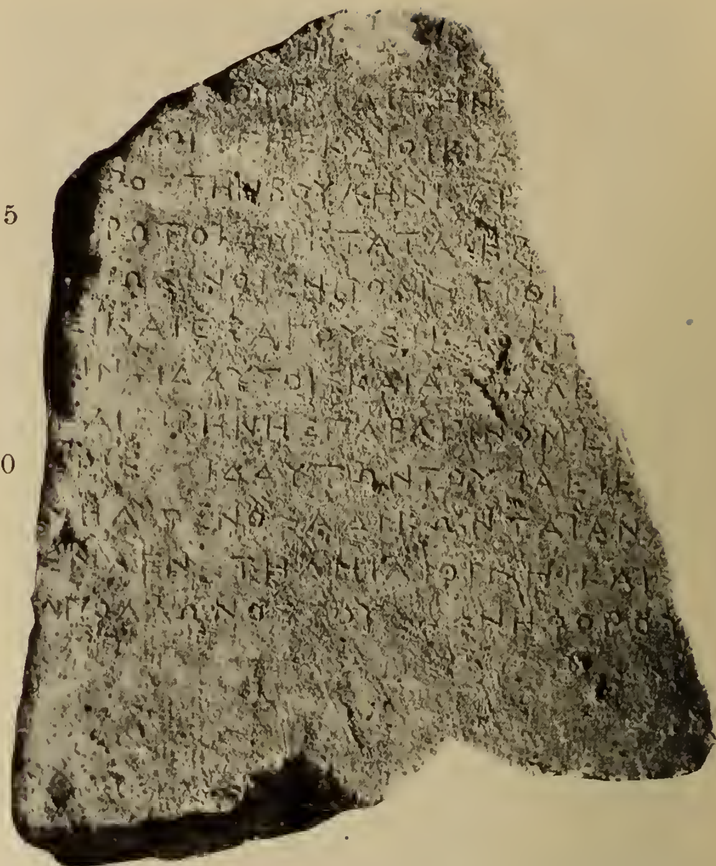

Εἰκὼν 15 (ἐπιγρ. ἀριθ. 13).
Προξενία τοῦ υἱοῦ τοῦ Πακτύου καὶ ἑτέρου Ἐλαΐτου

η Πακτύου [καὶ . .
ου Ἐλαΐτην [προξένους Ἐρετριέων καὶ εἶναι
αὐ]τοῖς γῆς καὶ οἰκία[ς ἔγκτησιν καὶ πρόσοδον
πρὸς τὴν βουλήν, καὶ [τὴν ἀρχήν, καὶ τὸν δῆμον
5 πρώτοις μετὰ τὰ ἱερὰ [καὶ προεδρίαν ἐν τοῖς
ἀ]γῶσιν, οἷς ἡ πόλις τίθη[σι καὶ ἀτέλειαν εἰσάγουσι καὶ ἐξάγουσι καθάπ[ερ τοῖς ἄλλοις Ἐρετριεῦσιν·
εἶναι δ᾽ αὐτοῖς καὶ ἀσφάλει[αν καὶ πολέμου
καὶ εἰρήνης παραγινομέ[νοις εἰς Ἐρέτριαν· ἐπιμε-
10 λεῖσ[θα]ι δ᾽ αὐτῶν τοὺς ἀεὶ ἐ]ν ἀρχῆι ὄντας, ὅπως
μηδ᾽ [ὑ]φ᾽ [ἑ]νὸς ἀδικῶνται· ἀν[αγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα ἐν στήληι λιθίνηι καὶ [στῆσαι ἐν τῶι ἱερῶι τοῦ
Ἀπόλλωνος τοῦ Δαφνηφόρου

Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη προέρχεται ἐξ ὧν περίπου καὶ αἱ προηγούμεναι ἐπιγραφαὶ χρόνων.

Ἀριθ. 14 (εἰκ. 16). Τμῆμα στήλης μετ᾽ ἀετωματίου ἀποκεκρουμένου τὸ πλεῖστον· φέρει μέρος ἐπιγραφῆς ἐλλιποῦς ἀριστερὰ καὶ κάτω. Ὕψ. 0·51, πλ. 0·21, πάχ. 0·09. Ὕψ. γραμμ. 0·006. Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τάσσει καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου πρὸς τὰς προηγουμένας χρόνους.

Ἀριθ. 15 (εἰκ. 17). Τμῆμα στήλης μετ' ἐπιγραφῆς ἐλλιποῦς ἄνω, κάτω καὶ δεξιά. Ὕψ. 0.35, πλ. 0·25, πάχ. 0·08. Ὕψ. γραμμ. 0·014. Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Εἰκὼν 16 (ἐπιγρ. ἀριθ. 14). Προξενία Νίκωνος.

. . ου εἶπεν· ἐπειδὴ Νίκων
. . ἀ]νὴρ ἀγαθὸς ὢν διατελε[ῖ πε-
ρὶ τὸν δῆμον τὸ]ν Ἐρετριέων καὶ λέγων καὶ πράτ-
των ἀεὶ πᾶν τὸ ἀγ]αθόν, ἔδοξεν τῆι βουλῆι κα[ὶ
5 τῶι δήμωι πρόξεν]ον εἶναι αὐτὸν καὶ εὐεργέ-
την τοῦ δήμου τοῦ] Ἐρετριέων καὶ τοὺς ἐκγ]όν-
ους αὐτοῦ, καὶ εἶνα]ι αὐτοῖς γῆς καὶ οἰκίας [ἔγ-
κτησιν καὶ πρόσοδον] πρὸς τὴν βουλὴν καὶ τ[ὸν
δῆμον πρώτοις με]τ[ὰ τὰ] ἱερά, καὶ ἀτέλ[ειαν
10 εἰσάγουσι καὶ ἐξάγουσιν ἐ]κ τῆς χώρα[ς] κα[ὶ
ἀσυλίαν καὶ προε]δρίαν ἐμ πᾶσ[ι τοῖς ἀγῶ-
σιν, οἷς ἡ πόλις τίθη]σιν· ἐπιμε[λεῖσθαι
ς καὶ τ . .
ταισ
υ

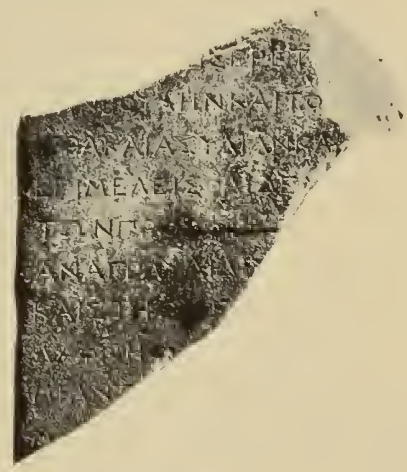

Εἰκὼν 17 (ἐπιγρ. ἀριθ. 15). Προξενία.

τοῖς ἄλλο]ις Ἐρετ[ριεῦσι, καὶ πρόσοδον πρὸς
τ]ὴν βουλὴν καὶ τὸ[ν δῆμον πρώτῳ μετὰ τὰ
ἱερά, καὶ ἀσυλίαν καὶ [πολέμου καὶ εἰρήνης·
ἐπιμελεῖσθαι δὲ [. . . . . μετὰ
5 τῶν προβούλω[ν . . .
ἀναγράψαι δὲ [τὸ ψήφισμα ἐν στήλη λιθίνηι
καὶ στῆσαι ἐ[ν τῶι ἱερῶι τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ
Δαφνηφό[ρου. τὸ δὲ ἀνάλωμα μερίσαι τὸν ταμίαν τ[.
10 μι

Ἀριθ. 16 (εἰκ. 18). Τμῆμα στήλης ἐκ δύο τεμαχίων μετ' ἐπιγραφῆς ἐλλιποῦς ἄνω, ἀριστερὰ καὶ κάτω. Ὕψ. 0·37, πλάτ. 0·24, πάχ. 0·075. Ὕψ. γραμμ. 0·01. Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος. Γραφὴ στοιχηδόν.

γῆς καὶ οἰ]κίας ἔ
γκτησιν καὶ ἀσφάλε]ιαν καὶ
ἀσυλίαν καὶ πολέμ]ου καὶ εἰ
ρήνης καὶ κατὰ γῆν] καὶ κατὰ θ

5 ἄλατταν καὶ πρ]όσοδον πρὸς
τὴν βουλὴν κ]αὶ τὸν δῆμον πρώ
τοις μετὰ τὰ ἱ]ερὰ καὶ ἀτέλε[ι
αν εἰσάγουσι]ν καὶ ἐξάγουσ
ιν καθάπερ τοῖ]ς ἄλλοις Ἐρε
10 τριεῦσιν· ἀναγρ]άψαι δὲ τόδ
ε τὸ ψήφισμα ἐν στ]ήλῃι λιθ[ί
νῃι καὶ στῆσαι ἐν] τῶι ἱερῶ[ι
τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ] Δαφνη[φό
ρου].

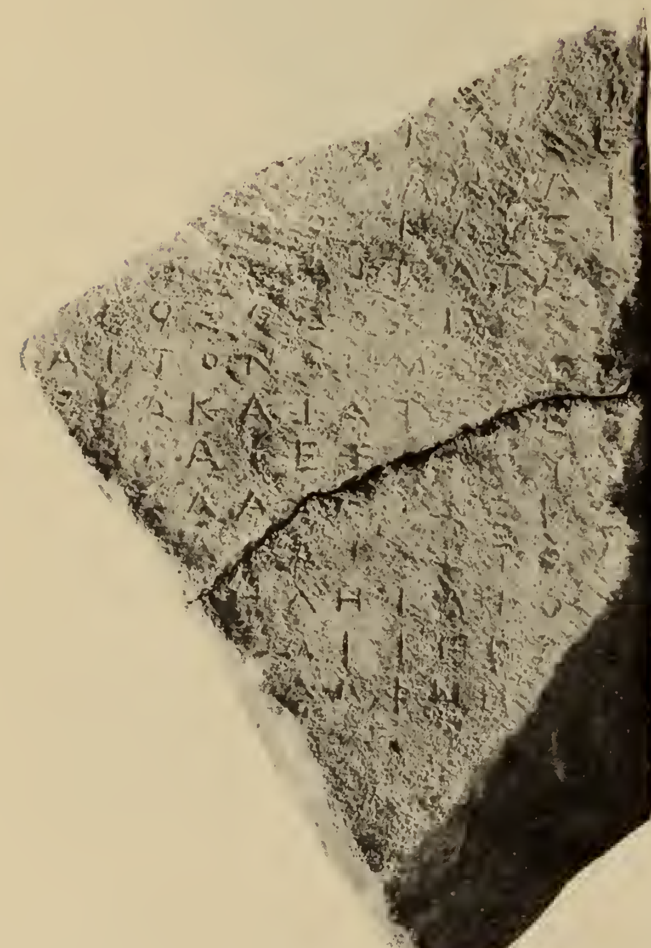

Εἰκὼν 18 (ἐπιγρ. ἀριθ 16). Προξενία.

Ἀριθ. 17 (εἰκ. 19). Δύο μικρὰ τεμάχια στήλης μετ' ἀετωματίου. Ὕψ. μείζονος τεμαχίου 0·19, πλάτ. 0·15· ἐλάσσονος τεμαχίου ὕψ. 0·08, πλάτ. 0·06. Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

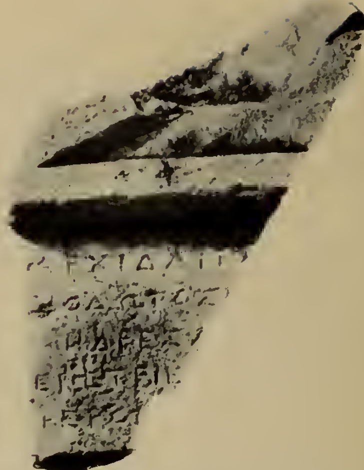

Εἰκὼν 19 (ἐπιγρ. ἀριθ. 17) Προξενία Διοδώρου καὶ ἄλλου τινός.

Ἀρχίδαμο[ς **δεῖνος** εἶπεν ἐπει]δὴ
Δ]ιόδωρος [**δεῖνος** καὶ **δεῖνα δεῖνος ἐθνικὸν**
ἄνδρες ἀ[γαθοί εἰσι περὶ τὸν δῆμον τὸν
Ἐρετριέ[ων λέγοντες καὶ πράττοντες ἀεὶ τὰ συμ-
5 φέροντα [τῶι δήμωι...

Γράμματα τοῦ τέλους τῆς 4ης ἑκατονταετηρίδος.

Ἀριθ. 18. Τμῆμα στήλης μετὰ μέρους ἐπιγραφῆς πάντοθεν ἐλλιποῦς. Ὕψ. 0·28, πλ. 0·15, πάχ. 0·07. Ὕψ. γραμμ. 0·01-0·006. Ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

ἀγῶσιν, οἷς ἡ πόλι]ς τίθησιν ἐπιμ[ε
λεῖσθαι δὲ αὐτοῦ τοὺς ἀ]εὶ ἐν ἀρχῆι ὄν[τας
. . . . ἀναγ]ράψαι δὲ τὸ ψήφ[ισμα
ἐν στήλῃι λιθίνῃι καὶ στῆ]σαι ἐν τῶι ἱερῶι [τοῦ
5 Ἀπόλλωνος τοῦ Δαφνηφόρου; οὗ] ἂν δοκεῖ ἐν
καλλ[ίστωι

Γράμματα ὅμοια πρὸς τὰ τῆς προηγουμένης.

Ἀριθ. 19 (εἰκ. 20). Τὸ ἄνω μέρος στήλης κορυφουμένης ὑπὸ ἀναγλύφου ναϊδιοσχήμου μεθ' ὑψηλοῦ ἀετωματίου. Ὕψ. 0·48, πλ. 035· πάχ. 0·11. Ἐν τῷ ἀναγλύφῳ εἰκονίζονται ἑκατέρωθεν μεγάλου ὀμφαλοῦ ἀριστερὰ μὲν ἡ Ἄρτεμις κατενώπιον κρατοῦσα μεγάλην ἀνημμένην λαμπάδα καὶ διὰ τῶν δύο χειρῶν διαγωνίως πρὸ τοῦ σώματος, δεξιὰ δὲ ὁ Ἀπόλλων ἐν τῇ συνήθει στάσει αὐτοῦ ὡς *Μουσηγέτου*. Τὰ πρόσωπα τῶν μορφῶν εἶναι δυστυχῶς ἀποκεκρουμένα. Παρομοία παράστασις φαίνεται ὅτι συνηθίζετο ἐπὶ τῶν Ἐρετρικῶν ψηφισμάτων, διότι καὶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς πολλάκις

Ἐτυπ. 5.7.11.

Εἰκὼν 21 (ἐπιγρ. ἀριθ. 19). Ψήφισμα.

Ὁ **δεῖνα** . . . .]πληθεν Φιλοξένου εἶπεν· ἐπειδὴ ἡ βουλὴ ἔπεμψεν μαντείαν
. . . ον τὸν θεὸν Ἐρετριέων ὑπὲρ τῶν ἐψηφισμένων τοι. . .
. . . ς ἔχρησεν καλῶς ἔχειν καὶ σ . . .
τὴν τα]χίστην· ἔδο[ξε]ν

ἤδη μνημονευθείσης ἀνωτέρω συνθήκης τοῦ Χαιρεφάνους ὑπῆρχεν ἀνάγλυφον, ἐφ᾽ οὗ κατὰ τὰ ὑπολειφθέντα λείψανα τῶν μορφῶν εἰκονίζεται ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἄρτεμις. Πρβ. καὶ τὸ Ἐρετρικὸν ἐκ Βάθειας ἀνάγλυφον ἐν ΑΕ 1900 πίν. 2 ὡς καὶ ὅσα ἐξέθηκα ἐκεῖ ἐν σελ. 11.

Τῆς ἐπιγραφῆς, ἥτις ἀναφερομένη εἰς μαντείαν τινὰ δοθεῖσαν πιθανώτατα τοῖς Ἐρετριεῦσιν ὑπὸ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου (πρβ. καὶ τὴν Ἐρετρικὴν ἐπιγραφὴν Inschr. v. Magnes. 48, ἔνθα ὁμοίως γίνεται λόγος περὶ μαντείας δοθείσης τοῖς Ἐρετριεῦσιν ἐκ Δελφῶν) θὰ ἦτο σπουδαιοτάτη, σῴζεται μόνον ἡ ἀρχὴ καὶ αὕτη λίαν ἐλλιπῶς.

Εὑρέθη ΝΑ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος καὶ κεῖται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ Χαλκίδος (ἀριθ. Εὑρετ. 27).

Ὡς ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων προκύπτει, ἡ ἐπιγραφὴ δύναται νὰ προέρχηται ἐκ τῶν περὶ τὰ μέσα τῆς 3ης ἑκατονταετηρίδος χρόνων. Δυστυχῶς περὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῆς οὐδὲν δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν.

Στίχ. 1. Ὁ δεῖνα . . .]*πληθεν Φιλοξένου εἶπεν·* ἡ ἐπιγραφὴ ἡμῶν εἶνε ἡ τετάρτη Ἐρετρικὴ ἐπιγραφή, ἐν ᾗ ὁ εἰσηγητὴς τοῦ ψηφίσματος χαρακτηρίζεται πρὸς τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ δήμου εἰς ὃν ἀνήκει (πρβ. ἄνω σελ. 26 ἀριθ. 8). Ἐκ τῶν γνωστῶν Ἐρετρικῶν δήμων οὐδεὶς δύναται νὰ ἀποκατασταθῇ διὰ τοῦ περισωθέντος ὑπολοίπου τοῦ ὀνόματος . . . *πληθεν*. Πρὸ τοῦ *π* φαίνεται ὅτι ἦτο *α*.

Ἀριθ. 20 (εἰκ. 22). Τεμάχιον τῆς κορυφῆς μαρμαρίνης στήλης μετ᾽ ἀετωματίου, ὕψ. 0·26, πλ. 0·28, πάχ. 0·06. Ὕψ. γραμμάτων 0·007. Εὑρέθη ἐντὸς ἀρχαίας δεξαμενῆς ἐπιχωσθείσης ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις καὶ κειμένης παρὰ τὸ ἀνατολικὸν σκέλος τοῦ τείχους ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς Ἐρετρίας.

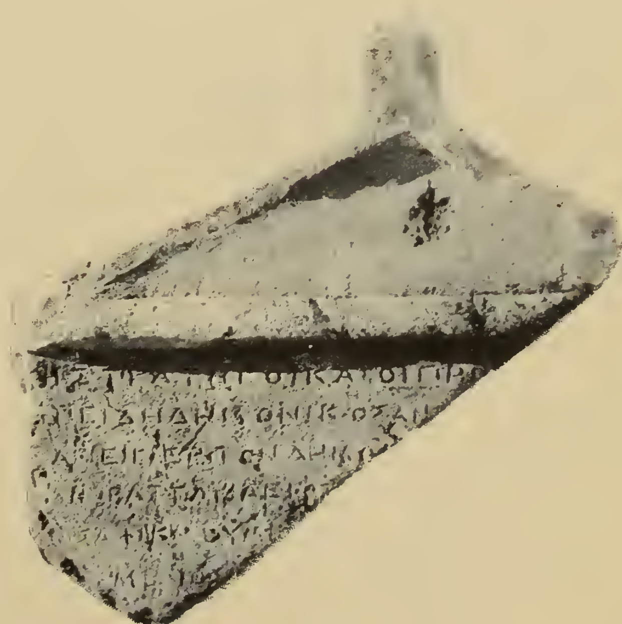

Εἰκὼν 22 (ἐπιγρ. ἀριθ. 20). Προξενία Δημονίκου.

Οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ πρόβ[ουλοι εἶπαν·
ἐπειδὴ Δημόνικος ἀνὴ[ρ ἀγαθὸς τυγ-
χάνει περὶ τὸν δῆμ[ον τὸν Ἐρετριέων λέγων
καὶ πράττων ἀεὶ ὅτι [ἀγαθὸν
5 τοὺ]ς ἀφικνουμέ[νους
ἐνδεικν]ύμενος . .

Τῶν ἀρχῶν τῆς 3 π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Ἀριθ. 21. Τμῆμα στήλης ἐκ μέλανος λίθου. Ὕψ. 0·12, πλάτ. 0·09, πάχ. σωζόμ. 0·07. Ὕψ. γραμμ. 0·007. Εὑρέθη πρὸ τῆς ΝΔ πλευρᾶς τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος

οσων δ
τῆι πόλει [δεδόχθαι τῆι βουλῆι
καὶ τῶι δήμωι [εἶναι **δεῖνι**
ι Διοσκου[ρίδου
5 ἔγκτη]σιν καὶ πρ[όσοδον
μετὰ τὰ ἱ]ερὰ καὶ προ[εδρίαν . .
. . εἰσάγουσι]ν καὶ ἐξάγ[ουσιν . .
καὶ ἀσφάλ]ειαν καὶ [πολέμου καὶ εἰρήνης,
ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοὺ]ς ἄρχον[τας . .

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ δέον νὰ ταχθῇ εἰς τὸν πρῶτον π. Χρ. αἰῶνα.

Ἀριθ. 22 (εἰκ. 23). Τεμάχιον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους στήλης. Ὕψ. 0·11, πλάτ. 0·13, πάχ. 0·07. Ὕψ. γραμμ. 0·007.

Εἰκὼν 23 (ἐπιγρ. ἀριθ. 22) Προξενία;

δαν . . .
εἰς τὴν . . .
θων τοῖς ἀρχο . .
τοὺς τὰ αἰχμ[άλωτα . .
τὸ ἀργύρι[ον . .
ἐκκλησ . .
λογο . .

Ἴσως εἶναι μέρος προξενικοῦ ψηφίσματος καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη.

Ἀριθ. 23 (εἰκ. 24). Τμῆμα ἀριστερὸν μαρμαρίνης στήλης, ὅπερ ἦτο ἐκτισμένον ἐντὸς τοῦ μανδροτοίχου τοῦ οἰκοπέδου Μπενέτου ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος. Ὕψ. 0·28, πλ. 0·25, πάχ. 0·10. Ὕψ. γραμμ. 0·007.

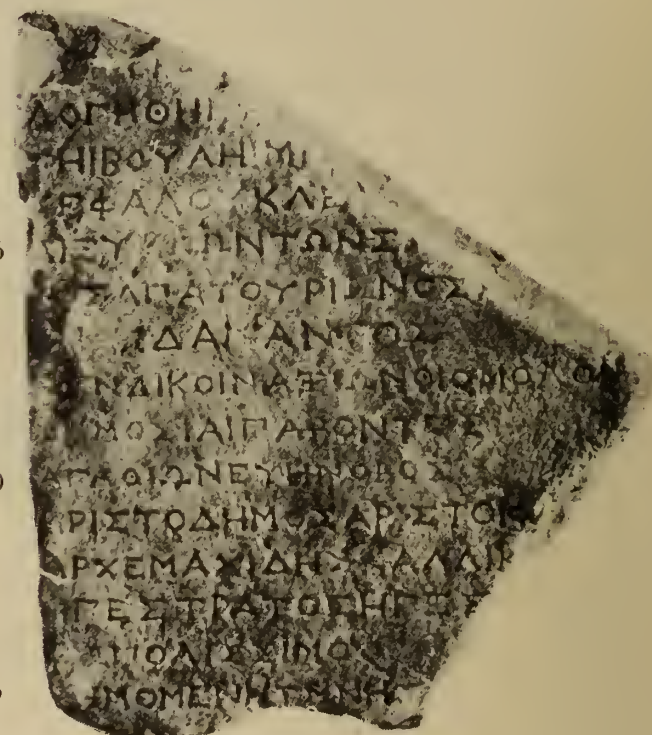

Εἰκὼν 24 (ἐπιγρ. ἀριθ. 23). Ψήφισμα.

ΙΙ[. . . . ὁμο-;
λογηθῆι . . .
τῆι βουλῆι ΜΙ . . .
Κεφάλου Κλε . .
5 \λευ . νώντων ΣΩ[. . . . μην-
ὸς Ἀπατουριῶνος . .
Ἀλκεδάμαντος
ἐ]νδίκοιν ἀξιῶν οἱ ὁμολογ[εῖν
Δημοσίαι παρόντες
10 Ἀγαθίων Εὐήνορος
Ἀριστόδημος Ἀριστοκλέ[ους
Ἀρχεμαχίδης Καλλικ . .
Ἡγέστρατος Ἡγεσ . . .
Σ]ώπολις Σιμο . .
15 Δ]ημομένης Μνη . .

Ἀριθ. 24 (εἰκ. 25). Δύο τεμάχια ἐκ τοῦ χείλους ἀγγείου λεβητοειδοῦς ἐκ πηλοῦ ὄχι τόσον λεπτοῦ, ἐρυθροῦ χρώματος. Ἄνωθεν παρίσταται ἀνάγλυπτος ὄφις κατάστικτος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη,

ὅτε τὸ ἀγγεῖον δὲν εἶχεν ἀκόμη ὀπτηθῆ. Ἀριστερὰ πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, ἐν ᾗ ἦτο ἴσως ἡ λαβὴ τοῦ ἀγγείου· περὶ τὴν ὀπὴν ταύτην ὑπῆρχον μικροὶ ἐγχάρακτοι κοσμηματικοὶ κύκλοι. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ βαίνουσα ἔκλινεν ἔπειτα πρὸς τὰ κάτω. Μῆκ. τῶν δύο τεμαχίων ὁμοῦ 0·16. Εὑρέθη ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος ἐν τῷ προνάῳ.

Ἡ λατρεία τοῦ Ἡρακλέους ἐν Ἐρετρίᾳ ἦτο γνωστὴ ἐκ τῆς ἀρχαϊκῆς ἐπιγραφῆς ἐπί τινος ἐξ Ἐρετρίας χαλκώματος κατατεθειμένου ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ ὑπ᾽ ἀριθ. 7922 (πρβ. ΠΑΕ 1895, σελ. 95) καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἐν **AJA** 1896 σελ. 173, τοῦ 1ου αἰῶνος π. Χρ., ἐν ᾗ ἀναφέρεται τὸ *Ἡράκλειον* καὶ ἀγὼν τῷ Ἡρακλεῖ τιθέμενος (πρβ. Nilsson *Gr. F.* 448, 6).

Εἰκὼν 25 (ἐπιγρ. ἀριθ. 24). Ἀναθηματικὴ τῷ Ἡρακλεῖ.

. . . δρος τοῖ Ἡρακλεῖ ποίε[σε]

Πῶς εὑρέθη τὸ ἀνάθημα τοῦτο τοῦ Ἡρακλέους ἐν τῷ ναῷ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος καὶ ἂν πρέπει τις ἐκ τούτου νὰ συναγάγῃ συμπέρασμά τι, δὲν δύναμαι ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ εἴπω.

Ἀριθ. 25 (εἰκ. 26). Τετραγωνικὴ μαρμαρίνη πλὰξ ἔχουσα τετράγωνον κοίλωμα, ἐν ᾧ ἦτο ἐντεθειμένον ἀνάθημά τι, πίναξ ἴσως. Ὕψ. 0.50. πλ. 0·30, πάχ. 0·60. Φέρει ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας στενῆς πλευρᾶς διὰ γραμμάτων τοῦ 4ου αἰῶνος τὴν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν

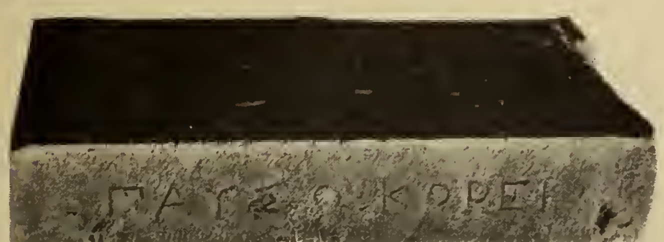

Εἰκὼν 26 (ἐπιγρ. ἀριθ. 25).

Παυσὼ Κόρει.

Ἡ πλὰξ εὑρέθη οὐχὶ μακρὰν μικροῦ τινος ἱεροῦ ἀποκαλυφθέντος ἐπὶ τῆς δυσμικῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως Ἐρετρίας, πλησίον τοῦ ὁποίου μετὰ πολλῶν ἄλλων εἰδωλίων πηλίνων παριστώντων κατὰ τὸ πλεῖστον μικρὰ κοράσια καθήμενα εὑρέθη καὶ τὸ ἄνω μέρος εἰδωλίου παριστῶντος γυναῖκα κρατοῦσαν χοιρίδιον ἐξ οὗ, ὡς καὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν, ἀποδεικνύεται ὅτι ἐν τῷ μικρῷ ἱερῷ ἐλατρεύετο, μετὰ τῆς Δήμητρος πιθανῶς, καὶ ἡ Κόρη.

Ἐν Ἐρετρίᾳ ὑπῆρχεν ἑορτὴ τῶν *Θεσμοφορίων* πρὸς τιμὴν πιθανώτατα τῶν θεῶν τούτων. Πλουτ. Ἑλλ. Ζητ. 298 B. Πρβ. Nilsson, *Griech. Feste* σ. 314.

Ἀριθ. 26 (εἰκ. 27). Τεμάχιον λεπτῆς πωρίνης πλακὸς εὑρεθὲν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τῆς ἀκροπόλεως ὀλίγον ἔξωθεν τοῦ τείχους. Ὕψ. 0·16, πλάτ. 0·15, πάχ. 0·04. Ὕψ. γραμμάτων 0·018.

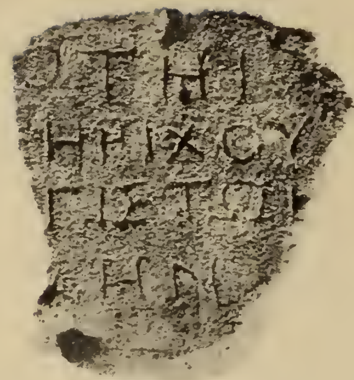

Εἰκὼν 27 (ἐπιγρ. ἀριθ. 26). Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή.

Ἐπὶ Βι]ότηι
Σωτ]ηρίχου
. . Με]γίστωι
εὐ]χὴν

Ἀριθ. 27 (εἰκ. 28). Μέρος κορυφῆς μαρμαρίνης πλακὸς μετὰ κορωνίδος. Ὕψ. 0·17, πλάτ. 0·23, πάχ. 0·085. Ὕψ. γραμμ. 0·03. Εὑρέθη παρα τὸν ναον τοῦ Δαφνηφορου Ἀπόλλωνος.

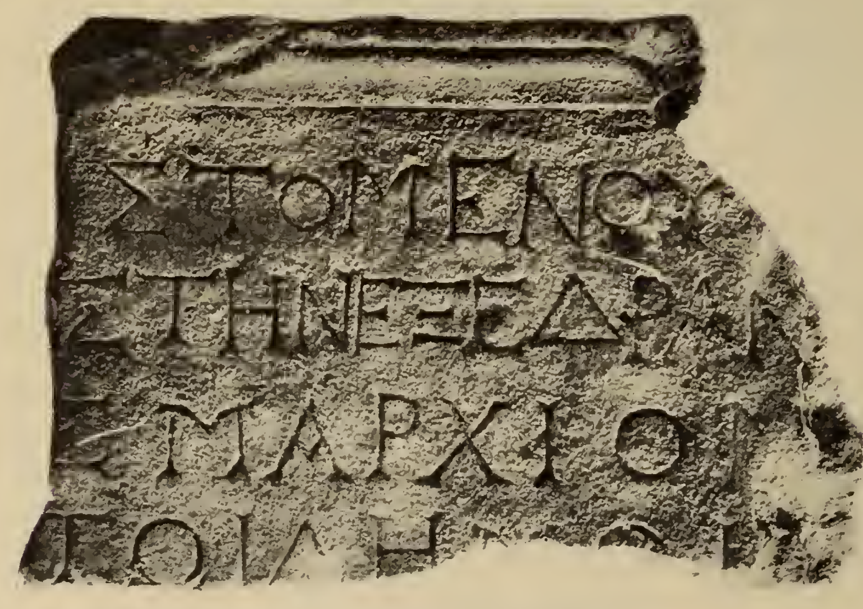

Εἰκὼν 28 (ἐπιγρ. ἀριθ 27). Ἀνάθημα υἱοῦ Ἀριστομένους.

Ὁ **δεῖνα** Ἀρ]ιστομένου[ς
πολεμαρχήσα]ς τὴν ἐξέδραν
καὶ τὸ πο]λεμάρχιον
τῶι δήμωι

Ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ συνεπλήρωσα *πολεμαρχήσας* συμφώνως πρὸς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ τρίτου στίχου *πολ]εμάρχιον*, ἥτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλής. Περὶ *πολεμάρχων* καὶ *πολεμάρχου* ἐν Ἐρετρίᾳ πρβ. RÉG 1897 σελ. 373.

Ποῦ εὑρίσκετο ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένη *ἐξέδρα*, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ. *Ἐξέδρα ἐν τῷ ἐπικαμπίῳ* μνημονεύεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ AJA 1896, XI σ. 173.

Ἀριθ. 28 (εἰκ. 29). Μέρος τῆς κορυφῆς βάθρου μετ' ἐξεχούσης κορωνίδος, ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. 0·23, πλ. 0·24, πάχ. 0.20. Εὑρέθη ἐκτισμένη ἐν οἰκίσκῳ τινὶ πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Δαφνηφόρου Ἀπόλλωνος.

Νικ;]οστράτη Βιόττο[υ
ἱέ]ρεια γενομέ[νη τῆς
Ἀθ]ηνᾶς ἀνέθ[ηκε

Εἰκὼν 29 (ἐπιγρ. ἀριθ. 28) Ἀνάθημα Νικοστράτης.

Ὡς πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἀθηνᾶς ἐν Ἐρετρίᾳ πρβ. τὴν ἐπιγραφὴν ἐν *Ἀθηνᾷ* Ε' 394, 4.

Ἀριθ. 29 (εἰκ. 30). Στήλη τιτανολίθου ἀτελῶς ἐξειργασμένη ἔχουσα τὸ σύνηθες σχῆμα τῶν ὁρολίθων. Ὕψ. 0.80, πλ. 0·50, πάχ. 0·37. Μία ταινία πλ. περίπου 0·10 ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς μιᾶς πλευρᾶς ἔχει λειανθῆ, ἐπὶ ταύτης δ' ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή Εὑρέθη οὐχὶ μακρὰν τοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν νοτίου σκέλους τοῦ τείχους τῆς Ἐρετρίας πλησίον τοῦ ἀνατολικοῦ ἄκρου τούτου ἐντὸς τῆς πόλεως.

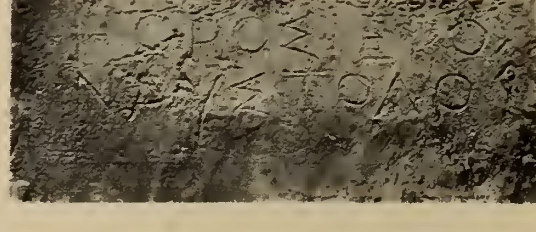

hόρος ἱερῦ
Ναυστόλο

Εἰκὼν 30 (ἐπιγρ. ἀριθ. 29). Ὅρος.

Ὁ ἄγνωστος ἄλλοθεν ἥρως οὗτος ἦτο, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, προστάτης τῶν ναυτιλλομένων, τὸ δ' ἱερὸν αὐτοῦ μὴ εὑρεθὲν ἔτι θὰ ἔκειτο πάντως παρὰ τὴν θάλασσαν, ἔνθα καὶ εὑρέθη, οὐχὶ ὅμως κατὰ χώραν, ὁ ὅρος.

Ἀριθ. 30 (εἰκ. 31). Πωρίνη πλὰξ τριγωνικὴ ἐλλιπὴς κατὰ τὴν μίαν πλευράν. Ὕψ. κατὰ τὴν μίαν μικρὰν πλευρὰν 0·32 καὶ κατὰ τὴν ἀντίστοιχον 0·24, πάχ. 0·06, μήκ. 0·585. Εὑρέθη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ν. Βελισαρίου δυσμικῶς τῆς Ἐρετρίας. Σῴζεται μέρος ἀρχαϊκῆς ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς, ἧς ὁ δεύτερος στίχος εἶνε γεγραμμένος ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά.

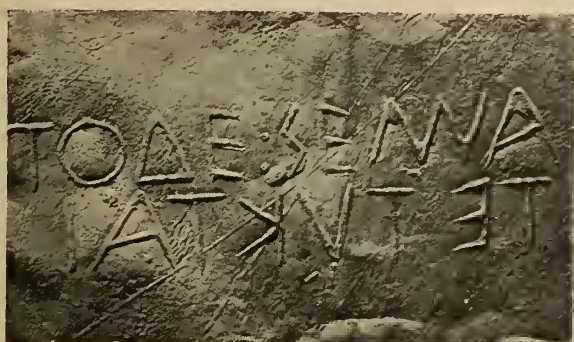

Εἰκὼν 31 (ἐπιγρ. ἀριθ. 30). Ἐπιτύμβιον.

τόδε σε̃μα
τέτυκται.

Ἀριθ. 31 (εἰκ. 32). Τετράγωνος ἐπιτύμβιος στήλη ἐκ πώρου. Ὕψ. 0.75, πλ. 0.40, πάχ. 0·35. Εὑρέθη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τοῦ Ὑγειονομείου.

Ὁ κατ' ἐξοχὴν Βοιωτικὸς οὗτος τύπος τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν εἶνε μοναδικὸς ἐν Ἐρετρίᾳ ἐπὶ τῆς ἐπιγραφῆς ἡμῶν ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις χρόνοις.

Ἀριθ. 32 (εἰκ. 33). Κορυφὴ ἐπιτυμβίου στήλης μετ' ἀετωματίου κεκοσμημένη δι' ἀνθεμίου. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Δ. Ῥούσου ἀνατολικῶς τῆς Ἐρετρίας. Ὕψ. 0·58, πλ. 0·45.

Ἀριθ. 33-46. Αἱ κατωτέρω ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν πᾶσαι ἐκτισμέναι εἰς τὰς πλευρὰς τάφων κειμένων ὀλίγον ἔξωθεν καὶ πρὸς Β τῆς σημερινῆς Ἐρετρίας, 200 μέτρα περίπου μακρὰν τῆς σημερινῆς ἐκκλησίας. Ἐντὸς τῶν τάφων ὑπῆρχον μικρᾶς ἀξίας χαλκᾶ κτερίσματα, πρὸ πάντων φιάλαι καὶ κοινοὶ ἁπλοῖ δίσκοι κατόπτρων, ἀτρακτοειδῆ ἀγγεῖα καί τινες ἐκ τῶν μετὰ πεπλατυσμένης τῆς κοιλίας καὶ ὑψηλοῦ λαιμοῦ οἰνοχοῶν.

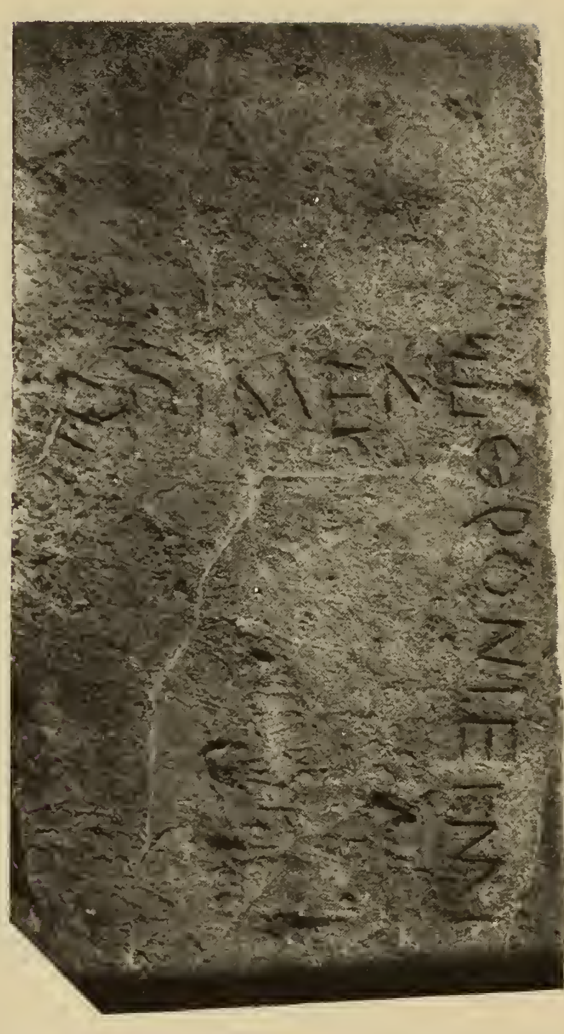

Εἰκὼν 32 (ἐπιγρ. ἀριθ. 31). Ἐπιτύμβιον Μενέφρονος.

Ἐπὶ Μενέφρονι εἰμὶ

Ἀριθ. 33 (εἰκ. 34). Στήλη μαρμαρίνη ὕψ. 0·37, πλ. 0.25, πάχ. 0·10.

Περὶ τῶν Βουκόλων πρβ. Ziebarth, *das Griechische Vereinswesen*.

Ἀριθ. 34 (εἰκ. 35). Στήλη μαρμαρίνη ὕψ. 0·90, πλ. 0·35.

Δὲν εἶνε τόσον σαφὴς ἡ ἔννοια τοῦ ἐπιγράμματος τούτου, οὗτινος μόνον ὁ πρῶτος στίχος φαίνεται ὅτι ἐποιήθη μετρικῶς.

Ἐπὶ μαρμαρίνων στηλῶν ὕψ. μεταξὺ 0 90 καὶ 0·60 καὶ πλ. 0·40 εὕρηνται καὶ αἱ κατωτέρω διὰ γραμμάτων ῥωμαϊκῶν κατὰ τὸ πλεῖστον χρόνων γεγραμμέναι ἐπιγραφαί:

Εἰκὼν 33 (ἐπιγρ. ἀριθ. 32).

Γοργίων
Ἀλκέτας Γοργίωνος
Σήμων
. . . ης

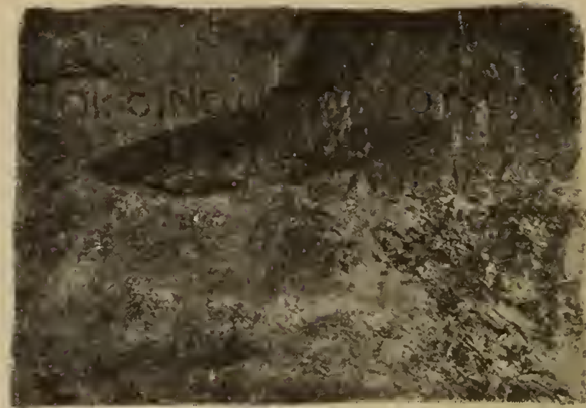

Εἰκὼν 34 (ἐπιγρ. ἀριθ. 33).

Τὸ κοινὸν τῶν Βουκόλ(ω)ν
Ζώπυ[ρο]ν Ἀ[σκ]ληπιάδου . .

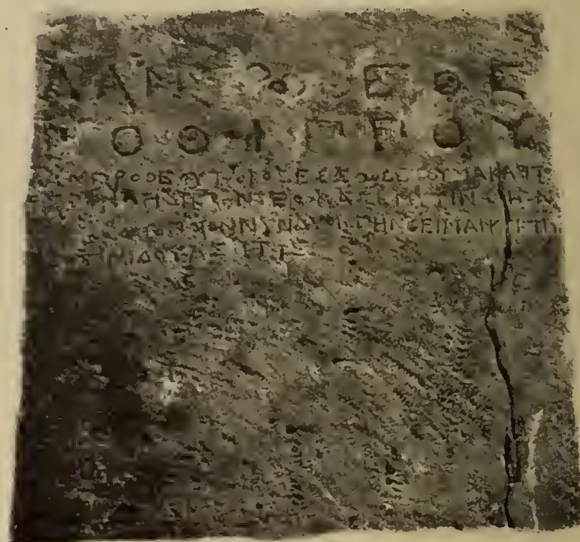

Εἰκὼν 35 (ἐπιγρ. ἀριθ. 34). Ἐπίγραμμα Νοθίππου.

Λαμπρόθεος
Νοθίππου
Λαμπροθέου τάφος ἔσ⟨σ⟩θ' ὅδε τοῦ μακαρίτου
ὃς τὸν ἀηδῆ, πόντ', ἐκόλαζε μυτιν αφιων
τὸν κανθαροποιόν· νῦν δ' ὑπὸ γῆν κεῖμαι ψυκτὴ[ν
Θεοτιμίδου ἄσωτος.

Ἀριθ. 35. Νικοκλῆς
Τιμοδίκου.

Ἀριθ. 36. Μένανδρος
Μενάνδρου
χρηστός.

Ἀριθ. 37. Ἀρκαδίων
Βίθυος.

Ἀριθ. 38. Π]άραλον
Μητροδώρου.

Ἀριθ. 39. Ρ]οδὶς
χρηστή.

Ἀριθ. 40. Κλεισθένης
Πρηξώνδου.

Ἀριθ. 41. Ἄγεμος
Περιγένου.

Ἀριθ. 42. Χρήσιμος
Παραμόνου.

Ἀριθ. 43. Πάπη.

Ἀριθ. 44. Ζωπυρίων
Διοδώρου.

Ἀριθ. 45. Εὐφραντίδη[ς
Δρόμωνο[ς.

Ἀριθ. 46. . τ . . .
Δ]αμέου.
Δόρκιον.
Τειμησιλέα
Κτησίου.

Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης.

Πραξιτέλους: Δημήτηρ, Κόρη καὶ Ἴακχος ἐν Ἀθήναις

(Πίν. 3 καὶ 4)

ὑπὸ

Ἰωάννου Ν. Σβορώνου.

Εἶναι πασίγνωστος ἡ ἱστορία τῆς τὸ Ἐθνικὸν ἡμῶν Ἀρχαιολογικὸν μουσεῖον (ἀριθ. 181) κοσμούσης ὡραίας ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου κεφαλῆς ἐφήβου, τῆς γνωστῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Εὐβουλεὺς τοῦ Πραξιτέλους*** (*πίναξ* 3, 1), ἧς ἀπεικονίζομεν καὶ ἐκμαγεῖον (*πίναξ* 3, 2) μετὰ τῶν ἐν Βιέννῃ γενομένων ὑπὸ τοῦ δοκίμου Βιενναίου γλύπτου καθηγητοῦ Zumbusch συμπληρώσεων.

Ἀνακαλυφθεῖσα ἐν ἔτει 1885 ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἡμῶν ἑταιρείας ἀνασκαφαῖς τοῦ Πλουτωνείου τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐν ἀρχῇ νομισθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἀνακαλύψαντος αὐτὴν μακαρίτου συναδέλφου μου Δ. Φιλίου ὡς ἔργον ρωμαϊκῶν χρόνων [2], προεβιβάσθη αἴφνης, δύο ἔτη κατόπιν, ὑπὸ τοῦ διασήμου αὐστριακοῦ ἀρχαιολόγου Ο. Benndorf [3] εἰς ἔργον πρωτότυπον αὐτοῦ τοῦ Πραξιτέλους, καὶ δὴ ἔργον γνωστὸν ἡμῖν ἐκ μόνης τῆς ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφῆς ΕΥΒΟΥΛΕΥϹ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥϹ [4], ἣν φέρει ἀκέφαλος στήλη προτομῆς (ἑρμῆς) εὑρεθεῖσα ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ γνώμη αὕτη, ἧς τὴν προτεραιότητα διημφεσβήτησεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ ὁ μέγας γερμανὸς ἀρχαιολόγος καὶ δεινὸς τοῦ Benndorf ἀντίπαλος Furtwängler [5], ἐκέρδησεν ὑπὲρ ἑαυτῆς ἀμέσως τοὺς κρατίστους τῶν ἀρχαιολόγων [6], ὧν κατὰ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ τῆς χαρᾶς ἐπὶ τῇ ὑποτιθεμένῃ ἀνακαλύψει ταύτῃ δευτέρου πρωτοτύπου ἔργου τοῦ Πραξιτέλους, ἀδελφοῦ καὶ τελειοτέρου μάλιστα τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας, σμικρὰν ἐπίδρασιν ἔσχον οἵ τ' ἐνδοιασμοὶ τοῦ μακαρίτου Φιλίου [1] καὶ τοῦ κ. P. Wolters [2] καὶ αἱ ἔντονοι, ἐπανειλημμέναι καὶ ἐπὶ ἰσχυροτάτων ἐπιχειρημάτων βασισθεῖσαι διαμαρτυρίαι τοῦ γερμανοῦ συμμαθητοῦ μου Ο. Kern [3], νῦν καθηγητοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Χάλλης, ὑποστηρίξαντος τὴν γνώμην ὅτι ἡ ἐξ Ἐλευσῖνος ἐν λόγῳ κεφαλὴ εἰκονίζει τὸν Τριπτόλεμον, γνώμην ἣν παρεδέξαντο κατόπιν ὁ Klein, Pringsheim καὶ ἄλλοι.

Συμμετασχὼν πρὸ δεκαετίας, ἐν ἔτει 1891, τῆς περὶ τοῦ προβλήματος τούτου συζητήσεως, ὑπεστήριξα ἐν τῇ περὶ τῶν μνημείων τοῦ Ἐλευσινιακοῦ κύκλου συγγραφῇ μου [4], ὅτι ἡ ὡραία αὕτη κεφαλὴ καὶ δύο ἄλλα ἀντίγραφα αὐτῆς ἀνακαλυφθέντα διαρκούσης τῆς συζητήσεως ἐν Ἐλευσῖνι παρὰ τὸ Τελεστήριον (*πίναξ* 3, 3) [5] καὶ ἐν Ἀθήναις παρὰ τὸ Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον (πίναξ 3, 4), εἰκονίζουσιν οὐχὶ τὸν Εὐβουλέα, ἀλλὰ τὸν ὡραῖον υἱὸν τῆς Δήμητρος Ἴακχον, τόν, ὡς γνωστόν, προσωποποιοῦντα τὴν ἱερὰν ***ἰαχὴν*** τῶν ἐν πομπῇ καὶ ὕμνοις κατὰ μυριάδας βαινόντων πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ μυστῶν, ὧν ὁ Ἴακχος ἐθεωρεῖτο ὁ *μυσταγωγός*. Συγχρόνως δὲ προσεπάθησα νὰ δείξω ὅτι ἡ ἐν Ἰταλίᾳ ἀνακαλυφθεῖσα ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφὴ ***Εὐβουλεὺς Πραξιτέλους,***— περὶ ἧς οὐδεὶς δύναται νὰ βεβαιώσῃ ὅτι ἀναφέρεται εἰς ἔργον τοῦ

[2] Φίλιος: ΑΕ 1886, σελ. 258 κέ.— Reinach: Rev. archéol. 1887 p. 75.

[3] Anzeiger der philosophisch-historischen Classe der Wiener Akademie von 16 November = Jahg. 1887 Nº XXV σελ. 25 κέ.— Antiker Denkmäler des arch. Instituts (1887) Taf. 34.— S. Reinach: Gazette des Beux-arts 1888 I, p. 69.

[4] Löwy, Inschr. griech Bildh. Nº 504.— Kaibel: Hermes XXII, S. 151.— Amelung, G. L. Nº 28.

[5] Εἰς τρεῖς ἀνακοινώσεις αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἑταιρείᾳ Βερολίνου, Archäologischer Anzeiger 1889, σελ. 47 (Juli 1887), 57 (Februar 1888), 83 (Berichtigung), 84 (Erklärung), 147 (Avril 1888).— Πρβ. Benndorf αὐτόθι σελ. 83 (Erwiderung). καὶ Grüttner αὐτόθι σελ. 141 (Februar).

[6] Βιβλιογραφίαν ἴδε ἐν AM 1891 σελ 1, σημ. 3.

[1] Ἔ. ἄ.

[2] Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 18ης ἰανουαρίου 1888 τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς (ἴδε AM 1891 σελ. 1 σημ. 3).

[3] Arch. Anzeiger 1889, 112 (Iuni 1888).— AM 1891 S. 1-29 (Eubuleus und Triptolemus).

[4] ΔΕΝΑ τόμ. Δ' σελ. 497 κέ.

[5] Kern: AM 1891 S. 27 Taf. II.— AE 1890, 129, 1.

μεγάλου Πραξιτέλους καὶ οὐχὶ γλύπτου τινὸς τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἢ εἰς εἰκόνα Εὐβουλέως τινὸς υἱοῦ ἑτέρου ἀγνώστου ἡμῖν ἀνδρὸς Πραξιτέλους—, ἀναφέρεται εἰς τὸν Πλούτωνα, τὸν κατ' εὐφημισμὸν Εὐβουλέα καλούμενον, πάντοτε δὲ εἰκονιζόμενον ὥριμον τὴν ἡλικίαν, γενειῶντα καὶ στυγνὸν τὴν ὄψιν, οὐχὶ δὲ εἰς τὸν ὅλως ἄσημον καὶ ἀόριστον τὴν μορφὴν χοιροβοσκὸν ἐκεῖνον Εὐβουλέα τοῦ Ἐλευσινιακοῦ μυστικοῦ κύκλου, ὃν οἱ ταυτίζοντες πρὸς τὸν Εὐβουλέα τοῦ Πραξιτέλους ἠναγκάσθησαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτῶν νὰ φαντασθῶσιν ὡς νέον καὶ ὡραῖον, χωρὶς τὸ παράπαν νὰ εἶναι παραδεδομένον ἡμῖν τοιοῦτόν τι καὶ ἐνῷ συνήθως τοὺς τοιούτους χοιροβοσκοὺς παριστᾷ ἡ ἀρχαία μυθολογία καὶ τέχνη ὡς ἀγροίκους τὴν ὄψιν καὶ ἡλικιωμένους, οἷος π. χ. ἦν ὁ γηραιὸς συβώτης τοῦ Ὀδυσσέως Εὔμαιος.

Ἀλλ' ἡ ἐπὶ διαφόρου γένους ἐπιχειρημάτων, ἰδίως νομισματικῶν, στηριχθεῖσα γνώμη μου αὕτη οὐδεμιᾶς σχεδὸν ἔτυχεν ἐπιδοκιμασίας, πολεμηθεῖσα μάλιστα ὡς ὅλως ἀβάσιμος καὶ ἀστήρικτος [1], ἐνῷ ἐξ ἄλλου ἡ περὶ Εὐβουλέως ὑπόθεσις τῶν Benndorf καὶ Furtwängler προεβιβάσθη σὺν τῷ χρόνῳ εἰς περίπου πλήρη ἐπιστημονικὴν βεβαιότητα, πάντων σχεδὸν βασιζόντων νῦν ἐπ' αὐτῆς, ὡς ἐπὶ θετικοῦ τινος δεδομένου, τὰς περαιτέρω σχετικὰς μυθολογικὰς καὶ τεχνοτροπικὰς αὐτῶν μελέτας.

Καὶ ὅμως ἰδοὺ νῦν ἔρχεται νεωτάτη τις ἀνακάλυψις ἐν Ἰταλίᾳ καταρρίπτουσα πᾶν τὸ περὶ Εὐβουλέως οἰκοδόμημα τῶν ρηθέντων σοφῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἐπικυροῦσα πληρέστατα οὐ μόνον τὴν γνώμην μου, καθ' ἣν αἱ κεφαλαὶ αὗται εἰκονίζουσι τὸν ἀγαπητὸν τοῖς Ἀθηναίοις Ἴακχον, ἀλλά, τῇ βοηθείᾳ ἄλλων μνημείων, καὶ τὴν ἑτέραν ὑπόθεσιν, ἣν συγχρόνως τότε προέβαλον μετὰ δειλίας τινός, ὅτι αἱ κεφαλαὶ αὗται εἶναι ἀντίγραφα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις περιφήμου διὰ τὴν καλλονὴν ἀγάλματος τοῦ Ἰάκχου τοῦ Πραξιτέλους.

[1] H. G. Pringsheim, Archaeol. Beiträge des eleusinischen Kults. München 1905 S. 92. Οὗτος ἀρνεῖταί μοι καὶ αὐτὴν τὴν δύναμιν νὰ διακρίνω ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὁμοιότητας τῶν τύπων αὐτῶν πρὸς ἐκείνους ἑτέρου γένους μνημείων. Ἡ τριακονταετὴς νομισματικὴ πεῖρά μου εἰς οὐδέν μοι ἐχρησίμευσε πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ νεαροῦ τούτου ἀρχαιολόγου, τοῦ ἴσως οὐδέποτε λαβόντος ἀρχαῖον νόμισμα ἀνὰ χεῖρας.

Πρὶν παρουσιάσω τὸ τὴν γνώμην μου ἐπικυρῶσαν μνημεῖον, ἐπιτραπήτω μοι ἵνα ὑπενθυμίσω διὰ βραχέων τὰς περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἰάκχου τοῦ Πραξιτέλους μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων

Ὁ Παυσανίας ὁμιλῶν περὶ τῆς τοῦ Κεραμεικοῦ Διπύλου εἰσόδου τῶν Ἀθηνῶν, γράφει (Α' 2, 4): *Εἰσελθόντων δὲ ἐς τὴν πόλιν οἰκοδόμημα ἐς παρασκευήν ἐστι τῶν πομπῶν, ἃς πέμπουσι τὰς μὲν ἀνὰ πᾶν ἔτος, τὰς δὲ καὶ χρόνον διαλείποντες.* ***Καὶ πλησίον ναός ἐστι Δήμητρος, ἀγάλματα δὲ αὐτή τε καὶ ἡ παῖς (Περσεφόνη) καὶ δᾷδα ἔχων Ἴακχος· γέγραπται δὲ ἐπὶ τῷ τοίχῳ γράμμασιν ἀττικοῖς ἔργα εἶναι Πραξιτέλους».***

Πρὸς τὴν παρὰ τὸ Δίπυλον θέσιν τοῦ ναοῦ τούτου τῆς Δήμητρος, ὃν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐν τῇ πόλει ἱερῶν τῆς αὐτῆς θεᾶς ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι *Ἰακχεῖον* [1], συμφωνεῖ τὸ γεγονὸς ὅτι διὰ τῆς πύλης ταύτης ἐξήρχετο ἡ πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα διὰ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ βαίνουσα διαβόητος πομπὴ τοῦ Ἰάκχου τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων. Ἡ θέσις ὅμως αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή, διὸ καὶ οἱ τοπογράφοι τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν ὑποστηρίζουσι διαφόρους γνώμας περὶ αὐτῆς. Οὕτως ἐνῷ ὁ Wachsmuth, Wilamowitz καὶ Robert ταυτίζουσιν αὐτὸν πρὸς τὸ Θεσμοφορεῖον τοῦ δήμου τῆς Μελίτης, ὁ Niesen δέχεται τὸ λεγόμενον *Θησεῖον* ὡς τὸν ναὸν τοῦτον τῆς Δήμητρος, ὁ δὲ B. Smith δέχεται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ Διπύλου πλατεῖαν περιβαλλομένην ὑπὸ στοᾶς, ἐν ᾗ θὰ ἔκειτο τὸ *Ἰακχεῖον* [2].

Τὸ ἐν τῷ ναῷ τούτῳ σύμπλεγμα τοῦ Πραξιτέλους ἀναφέρει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς (Προτρεπτ. 62) διὰ τῶν λέξεων «*Πραξιτέλους Δήμητρα καὶ Κόρην καὶ τὸν Ἴακχον τὸν μυστικόν*». Ὅτι δὲ τῶν τριῶν ἀγαλμάτων τοῦ συμπλέγματος τὸ κάλλιστον ἦτο ὁ Ἴακχος, δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν οὐ μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος *Ἰακχεῖον*, δι' οὗ διεκρίνετο ὁ ναὸς τῆς Δήμητρος, ἐν ᾧ τὰ τρία ταῦτα ἀγάλματα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ μὲν Κικέρων, προφανῶς ἀναφερόμενος εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἄγαλμα τοῦτο τοῦ Πραξιτέλους [3], ἀναφέρει μόνον τὸν *μαρμάρινον Ἴακχον* ὡς ἰδιαιτέρως ἀγαπητὸν τοῖς Ἀθη-

[1] Πλουτάρχου Ἀριστ. 27.—Ἀλκίφρ. III 56.— Hitzig-Blümner, Pausanias, I σελ. 129.

[2] Hitzig-Blümner ἔ. ἀ.

[3] In Verr. IV, 60. 135: quid (arbitramini merere velle) Athenienses, ut ex marmore Iacchum.

Ἐτυπ. 9.7.11.

ναίοις, αὐτὸς δὲ ὁ Παυσανίας ὁμιλῶν κατωτέρω (Α΄ 37, 4) περὶ τοῦ διασήμου ἰατροῦ Μνησιθέου, τοῦ ἀναθέσαντος τὰ ἐν λόγῳ τῶν Ἐλευσινίων θεῶν ἐν Ἀθήναις ἀγάλματα, ὧν μνείαν ἐποιήσατο ἐν τοῖς προηγουμένοις, μνημονεύει ὀνομαστὶ μόνον τὸν Ἴακχον λέγων «*τοῦτον (Μνησίθεον τὸν ἰατρὸν) λέγουσιν ἰατρόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι καὶ ἀναθεῖναι [τὰ] ἀγάλματα, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἴακχος πεποίηται*» [1].

Ὡς πρὸς δὲ τὸν ποιήσαντα το σύμπλεγμα τοῦτο Πραξιτέλην, ἡ φράσις τοῦ Παυσανίου ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ τοίχου τοῦ ναοῦ ἐπιγραφή, ἡ δηλοῦσα ὅτι ἦσαν ἔργα Πραξιτέλους, ἦν γεγραμμένη «*γράμμασιν Ἀττικοῖς*», — ὅπερ ὁ Ἁρποκρατίων (ἐν λ. *Ἀττικοῖς γράμμασι*) ἐξηγεῖται διὰ τοῦ «*ἀντὶ τοῦ παλαιοῖς*», δηλαδὴ διὰ στοιχείων τοῦ προευκλειδείου ἀλφαβήτου, τοῦ μὴ ὄντος πλέον ἐν ἐπισήμῳ χρήσει κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ περιφήμου Πραξιτέλους — ἐγένετο ἀφορμὴ ὅπως ὁ Benndorf ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ μελέτῃ παραδεχθῇ ὅτι πρόκειται περὶ ἀρχαιοτέρου τινὸς καὶ ἀγνώστου ἡμῖν ἐκ τῶν πηγῶν Πραξιτέλους, οὗ τὴν ὕπαρξιν εἶχον ἤδη ὑποπτεύσει ἄλλοι ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἄλλων ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Πραξιτέλους γνωστῶν μνημείων. Τὴν γνώμην ταύτην παρεδέξαντο μὲν καὶ ὑπεστήριξαν οἱ ἀρχαιολόγοι Klein, Overbeck καὶ ἄλλοι, ἀπέκρουσεν ὅμως ὁ μέγας Brunn, ὁ διαρρήδην ἀρνούμενος τὴν ὕπαρξιν ἀρχαιοτέρου Πραξιτέλους, ὡς καὶ ὁ διάσημος ἐπιγραφικὸς Köhler, ὑπομνήσας ὅτι ἔχομεν καὶ ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφὰς γεγραμμένας διὰ τῶν ἀρχαίων προευκλειδείων ἀττικῶν γραμμάτων. Ὁμοίως ὁ Rumpf ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι ἦν δυνατὸν ἐπιγραφὴ ἔργου τοῦ περιφήμου Πραξιτέλους νὰ γραφῇ διὰ προευκλειδείων γραμμάτων, ἀφοῦ, ὡς πολλοὶ ἰδιῶται μακρὸν πρὸ τοῦ Εὐκλείδου ἐχρῶντο τῷ Ἰωνικῷ ἀλφαβήτῳ, οὕτως ἀντιστρόφως ἠδύναντο ἄλλοι μετὰ τοὺς χρόνους τοῦ Εὐκλείδου, καὶ δὴ καὶ ὁ ἰατρὸς Μνησίθεος ὁ ἀναθέσας τὰ ἐν λόγῳ ἀγάλματα, νὰ κάμνωσι χρῆσιν τῶν παλαιῶν ἀττικῶν γραμμάτων [1].

Δι' ἡμᾶς ὅμως τὸ περίφημον ζήτημα τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ἀρχαιοτέρου Πραξιτέλους εἶναι ἐντελῶς ἀδιάφορον νῦν ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἀφοῦ ὁ ἀναθέσας τὰ ἐν λόγῳ ἀγάλματα Μνησίθεος ἔζη, συμφώνως πρὸς πολλὰς βεβαίως ἀρχαίας μαρτυρίας, ἃς ἤδη ἀλλαχοῦ συνεκεντρώσαμεν [2], ἐν αὐτοῖς τοῖς χρόνοις τοῦ περιφήμου Πραξιτέλους.

Εἰς ποίας στάσεις εἰκονίζοντο τὰ ἀγάλματα τοῦ συμπλέγματος τούτου τοῦ Πραξιτέλους, ἀγνοοῦμεν, διότι αἱ ἀρχαῖαι πηγαὶ οὐδὲν ἄλλο περὶ τούτου λέγουσιν ἢ ὅτι ὁ Ἴακχος ἐκράτει δᾷδα.

Τῶν νεωτέρων ἀρχαιολόγων πολλοὶ πολλάκις ἐπεχείρησαν ν' ἀναγάγωσι διάφορα τῶν σῳζομένων ἀντιγράφων ἀγαλμάτων εἰς τοὺς ἀγνώστους τύπους τοῦ Πραξιτελείου τούτου συμπλέγματος. Ἀλλ' αἱ προσπάθειαι αὐτῶν ἀπέτυχον ἐν τῇ ἐρεύνῃ ταύτῃ ὡς βασισθεῖσαι πάντοτε ἐπὶ τῆς ἐσφαλμένης προϋποθέσεως ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ συμπλέγματος τούτου Πραξιτέλης ἦν οὐχὶ ὁ γνωστὸς ἡμῖν περιβόητος Ἀθηναῖος καλλιτέχνης, ἀλλ' ἄλλος ὁμώνυμος, πάππος ἴσως αὐτοῦ, ζήσας κατὰ τὸν Ε΄ αἰῶνα, συγχρόνως τῷ Φειδίᾳ. Ἐφ' ὅσον δ' ἐνθυμοῦμαι καὶ γνωρίζω, τὴν λεπτομερεστέραν τοῦ θέματος τούτου μελέτην ἐπεχείρησεν ἐν ἔτει 1897 ὁ Kalkmann [3], βασισθεὶς πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν τύπων τοῦ Πραξιτελείου συμπλέγματος ἐπὶ τοῦ γνωστοῦ μεγάλου φειδιακοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου τῆς Δήμητρος,

[1] Ἰδὲ Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον, σ. 250, ἔνθα γράφων περὶ τοῦ Μνησιθέου ἐσημείωσα τὰ ἑξῆς περὶ τοῦ χωρίου τούτου: «Ὁ Παυσανίας (Α΄ 37, 4) μνημονεύει ἐπὶ τῆς πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα Ἱερᾶς ὁδοῦ τάφον τοῦ Μνησιθέου, τονίζων ὅτι «*τοῦτον λέγουσιν ἰατρόν τε ἀγαθὸν γενέσθαι καὶ ἀναθεῖναι ἀγάλματα ἐν οἷς καὶ ὁ Ἴακχος πεποίηται*». Ὁ Köhler ὑπεστήριξε τὴν γνώμην ὅτι ὁ Ἴακχος οὗτος εἶναι ὁ τοῦ προηγουμένως ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Παυσανίου (Α΄ 2, 4) μνημονευομένου συμπλέγματος τοῦ Πραξιτέλους ..., εἰς ἄλλους δὲ πιθανώτερον φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ἀγαλμάτων κοσμούντων αὐτὸν τὸν τάφον τοῦ Μνησιθέου .... Νομίζω ὅμως οὐ μόνον ἀπίθανον τὴν ἀνάθεσιν ἀγαλμάτων θεῶν ἐν τάφῳ καὶ μάλιστα αὐτοῦ τοῦ ἀναθέτου, ἀλλὰ καὶ ὅτι βεβαίαν καθιστᾷ τὴν γνώμην τοῦ Köhler ἡ ἑξῆς νέα, ἁπλουστάτη καὶ παλαιογραφικῶς δοκιμωτάτη ἀνάγνωσις τοῦ κειμένου τοῦ Παυσανίου, ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν διάνοιαν τοῦ φίλου συναδέλφου μου κ. Ἀντ. Κεραμοπούλου, καθ' ἣν στιγμὴν συνεσκεπτόμεθα περὶ τοῦ ζητήματος. Ἐν τῷ κειμένῳ δηλαδὴ τοῦ Παυσανίου δέον νὰ ἀναγνώσωμεν «*καὶ ἀναθεῖναι [τὰ] ἀγάλματα, ἐν οἷς κτλ.*», δηλαδὴ τὰ ἀγάλματα ἐκεῖνα, περὶ ὧν ἐγὼ ὁ Παυσανίας ὡμίλησα ἀμέσως ἀνωτέρω (Α 2, 4). Ἡ ἔντονος καὶ σκόπιμος πρόταξις τῆς λέξεως «*τοῦτον* (τὸν Μνησίθεον)» σαφῶς ἐνδεικνύει ὅτι ὁ Παυσανίας ἐδράξατο τῆς ἀρίστης ἄλλως περιστάσεως, ἵνα ὀνομάσῃ καὶ τὸν φημιζόμενον ὡς ἀναθέσαντα τὰ γνωστὰ ἔργα ἐκεῖνα τοῦ Πραξιτέλους *ἐν οἷς καὶ ὁ περίφημος Ἴακχος*. Ὅτι δὲ ἐξαίρει ὀνομαστὶ τὸν Ἴακχον μόνον ἐξηγεῖται ὑπὸ τοῦ γεγονότος ὅτι ἦν τὸ κάλλιστον (πρβ. Cicero in Verr. IV, 60, 135) καὶ χαρακτηριστικώτατον ἄγαλμα τοῦ συμπλέγματος τῶν Ἐλευσινίων θεῶν τοῦ Πραξιτέλους. Ἀληθῶς Δήμητρος καὶ Κόρης συμπλέγματα ὑπῆρχον πολλά, μετὰ τοῦ Ἰάκχου ὅμως μόνον τοῦτο!».

[1] Hitzig-Blümner ἔ. ἀ.

[2] Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον σελ. 250 κἑ.

[3] Ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας τοῦ Βερολίνου κατ' Ἰούνιον τοῦ 1897 (Jahrbuch d. arch. Inst. 1897 σελ. 136).

τῆς Κόρης καὶ τοῦ Νίσου νεανίου, κατ' αὐτὸν Ἰάκχου, ἀναπαραστήσας δὲ οὕτω τὸ σύμπλεγμα τῇ βοηθείᾳ ἀγάλματος τῆς Κόρης εὑρισκομένου ἐν τῇ Villa Albani (Helbig, Führer II σελ. 84, 235), ἑτέρου ἀγάλματος παιδὸς ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Πετρουπόλεως (Friedrich-Wolters 257) καὶ ἀγάλματος Κόρης τῆς συλλογῆς Chersel. Διὰ τῶν τριῶν τούτων ἀγαλμάτων ἀνέπλασε σύμπλεγμα παιδὸς Ἰάκχου, ἱσταμένου, ὡς ὁ παῖς Νῖσος τοῦ περιφήμου μεγάλου φειδιακοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἀναγλύφου, μεταξὺ τῶν δύο ἱσταμένων θεῶν Δήμητρος καὶ Κόρης τοῦ αὐτοῦ ἀναγλύφου. Τὰ αὐτὰ περίπου ὑπεστήριξε καὶ ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Schrader ἐν ἀνεκδότῳ ἔτι ὁμιλίᾳ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐνταῦθα Γερμανικῇ ἀρχαιολογικῇ Σχολῇ τῇ 2 ἰανουαρίου 1902. Δεξάμενος δηλαδὴ τὸν παῖδα τοῦ μουσείου τῆς Πετρουπόλεως ἐν τῷ μέσῳ, ἀντικατέστησε τὰς δύο θεὰς τοῦ Kalkmann διὰ τῶν δύο ἐπίσης ἱσταμένων ἀγαλμάτων τῆς λεγομένης Ἑστίας Justiniani καὶ ἑτέρου ἀγάλματος τοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου [1]. Ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ γνῶμαι αὗται σμικρᾶς ἔτυχον ὑποδοχῆς [2], ὡς ἐπὶ ἐσφαλμένων προϋποθέσεων βασισθεῖσαι, δηλαδὴ ὅτι πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ ἀρχαιοτέρου Πραξιτέλους καὶ ὅτι τούτου ἀνάλογον εἰκόνα παρέχει τὸ μυθολογικῶς ἄσχετον ἀνάγλυφον τῆς Ἐλευσῖνος, οὗ ἡ ἐν τῷ μέσῳ μορφὴ εἶναι πάντως ὁ Νῖσος καὶ οὐχὶ ὁ Ἴακχος ἢ ὁ Τριπτόλεμος [3].

Τούτων ῥηθέντων, ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὸ μνημεῖον ὅπερ, καθ' ἃ ἀρχόμενοι εἴπομεν, ἐπεκύρωσε τὴν γνώμην ἡμῶν ὅτι ἡ ἐξ Ἐλευσῖνος ὡραία κεφαλὴ τοῦ λεγομένου Εὐβουλέως καὶ τὰ δύο κατόπιν ἀνακαλυφθέντα μεταγενέστερα ἀντίγραφα αὐτῆς εἰκονίζουσι τὸν Ἴακχον.

Ἐν ἔτει 1903 ἰδιῶταί τινες ἀνασκάπτοντες τὰ παρὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὸ Frascati ἐρείπια ῥωμαϊκῆς ἐπαύλεως, ἐν θέσει Torre Nova ἐπὶ τῆς via Labicana, ἀνεκάλυψαν σειρὰν σπουδαίων διὰ τὰς παραστάσεις αὐτῶν σαρκοφάγων, ὧν ἡ καλλίστη, ἔργον ὡραῖον τοῦ Β' μ. Χρ. αἰῶνος, εἰκονίζει ἐπὶ τῆς μιᾶς αὐτῆς ὄψεως θεοὺς (εἰκ. 1) καὶ ἥρωας τοῦ Ἐλευσινιακοῦ μυστικοῦ κύκλου ἱεροπρακτοῦντας. Ὁ δύο ἔτη κατόπιν σύντομον περιγραφὴν αὐτῶν δημοσιεύσας [1] ἰταλὸς ἀρχαιολόγος G. E. Rizzo, ἔπεμψέ μοι ἀμέσως τότε φωτογραφίαν τοῦ μνημείου τούτου, ἐφιστῶν τὴν προσοχήν μου ἐπὶ τῆς δι' αὐτοῦ ἐπικυρώσεως τῆς περὶ τοῦ Ἰάκχου γνώμης μου, ἐπεφύλαξεν ὅμως, φυσικῶς, δι' ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα τῆς μελέτης καὶ λεπτομεροῦς ἀπεικονίσεως καὶ δημοσιεύσεως αὐτοῦ, δι' ὃ καὶ οὐδένα μέχρι τοῦδε ἐποιησάμην λόγον περὶ τοῦ μνημείου τούτου. Τέλος μετὰ πολυετῆ μελέτην ὁ ῥηθεὶς σοφὸς ἐδημοσίευσε νῦν, ἐν τῷ τελευταίῳ τεύχει τῶν RM (τόμ. XXV 1910 σελ. 89 κέ), τὸ ἐν λόγῳ μνημεῖον, ἐφιστῶν καὶ πάλιν τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῆς, ὡς καλεῖ αὐτήν, «*ἀπροσδοκήτου ἐπικυρώσεως* (una conferma inatesa)», ἣν διὰ τοῦ μνημείου τούτου λαμβάνει ἡ ὑπ' ἐμοῦ ὡς Ἰάκχων ὀνομασία τῶν ἐξ Ἐλευσῖνος περιφήμων κεφαλῶν, τῶν γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐβουλέως. Συνίσταται δ' ἡ ἐπικύρωσις αὕτη εἰς τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε μόνον ἐκ κεφαλῶν γνωστὴ μορφὴ αὕτη ἐμφανίζεται ὁλόσωμος ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου ταύτης μεταξὺ τῶν Ἐλευσινίων μυστικῶν θεῶν φέρουσα ἀνὰ χεῖρας τὸ γνωστὸν σύμβολον τοῦ Ἰάκχου, τὴν δᾷδα τῶν μυστηρίων.

Τὸ ὅλον τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου παραστάσεως ταύτης εἰκονίζει σειρὰν θεῶν, δαιμόνων καὶ ἡρώων τοῦ Ἐλευσινιακοῦ μυστικοῦ κύκλου ἱεροπρακτούντων καὶ δὴ σειρὰν γνωστὴν ἡμῖν ἐν τοῖς κυρίοις ἐκ πολλῶν ἄλλων τοῦ αὐτοῦ γένους ἀναγλύπτων μνημείων (εἰκ 2-5), αἱ ἐφ' ὧν μορφαὶ ἀπομιμοῦνται ἢ ἀντιγράφουσιν ἐν τοῖς κυρίοις τὰ αὐτὰ τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς ἑλληνικὰ πρωτότυπα, τροποποιοῦντα αὐτὰ ἐν ταῖς λεπτομερείαις κατὰ τὰς ἑκάστοτε ἀνάγκας τῆς εἰκονιζομένης δράσεως, τῆς ἄλλοτε μὲν συνεπτυγμένης, ἄλλοτε δὲ ἀνεπτυγμένης καὶ διὰ πλειόνων μορφῶν ἀποδιδομένης, ἀναλόγως τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν παραγγελλόντων τὰ μνημεῖα ταῦτα καὶ τῶν ἀλληγορικῶν ἀναφορῶν τῶν παραστάσεων αὐτῶν πρὸς τὸν βίον τοῦ νεαροῦ ἐκείνου, οὗ τὰ μνη-

[1] Εἰκόνας τῶν ὑπὸ τοῦ Kalkmann καὶ Schrader προταθέντων συμπλεγμάτων ἠδυνήθην νὰ ἐπιδείξω διὰ φωτεινῶν προβολῶν κατὰ τὴν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ ἀνάγνωσιν τῆς παρούσης μελέτης μου τῇ εὐγενεῖ καλωσύνῃ τῆς Διευθύνσεως τῆς ἐνταῦθα Γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, δανεισάσης μοι τὰ σχετικὰ clichés τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Schrader.

[2] Rizzo: RM XXV, 1910, σελ. 110, 3.

[3] Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσ. σελ 106 κέ.

[1] Notizie degli Scavi di Antic. 1905 p. 408 ἑξ.

Εἰκὼν 1 Σαρκοφάγος ἐκ Torre Nova

μεῖα ταῦτα (σαρκοφάγοι ἢ ὀστεοδόχοι κάλπαι) περιέκλειον τὰ λείψανα.

Ἀριστερᾷ τῆς ἐν λόγῳ παραστάσεως ἔχομεν τοὺς θεοὺς τῆς Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος, Δήμητρα, Κόρην καὶ Ἴακχον, ὧν ὄπισθεν, εἰς τὸ βάθος τῆς εἰκόνος, ἵστανται δύο ἄλλαι μορφαὶ — αἱ γνωσταὶ *δύο ἱεροφάντιδες* τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων. — Δεξιᾷ δὲ αὐτῶν ἔχομεν ἑτέραν τριάδα ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ πρώτου μυθολογικοῦ ἱεροφάντου τῶν Ἐλευσινίων μυστηρίων Εὐμόλπου, ἱερουργοῦντος μεταξὺ *μύστου* καθαιρομένου, κεκαλυμμένου καθημένου ἐπὶ θρόνου ἐφ᾽ οὗ τὸ μυστικὸν *Διὸς κῴδιον*, καὶ νεαροῦ θεοῦ νεβρίδα περιβεβλημένου, λαμπάδα φέροντος ἐν τῇ ἀριστερᾷ, κάνθαρον δι᾽ οὗ σπένδει ἐν τῇ δεξιᾷ, προφανῶς τοῦ Βάκχου.

Ὡς εἴπομεν, ἡ ὁμοιότης τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἰάκχου τῆς σαρκοφάγου ταύτης πρὸς τὰς λεγομένας κεφαλὰς τοῦ Εὐβουλέως εἶναι τηλικαύτη, ὥστε ὁ ἐκδότης τοῦ μνημείου ὀρθῶς θεωρεῖ αὐτὸ ὡς ἀποτελοῦν ἐπικύρωσιν ἀπροσδόκητον τῆς γνώμης μου, ***ἀπροσδόκητον*** δὲ κατ᾽ αὐτόν, διότι τὴν γνώμην μου ἐστήριξα κυρίως ἐπὶ νομισματικῶν δεδομένων, ἅτινα αὐτὸς καὶ πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι ἄλλως ἐξετίμησαν ἢ ἐγώ, ὁ ἐκ μακρᾶς πείρας γνωρίζων τὸ πασίγνωστον ἄλλως τε πρᾶγμα, ὅτι ἡ μαρτυρία τοῦ ἁπλουστέρου ἀρχαίου νομίσματος εἶναι σχεδὸν πάντοτε ἀνωτέρα τῆς σοφίας ὅλων ἡμῶν τῶν συγχρόνων.

Βεβαιωθέντος οὕτω διὰ τοῦ μνημείου τούτου ὅτι αἱ ἀληθῶς Πραξιτελείου τεχνοτροπίας κεφαλαὶ αὗται τοῦ λεγομένου Εὐβουλέως εἶναι κεφαλαὶ *Ἰάκχου*, τίθεται ἀφ᾽ ἑαυτοῦ ἀμέσως τὸ ζήτημα, μήτοι εἶναι δυνατὴ ἡ ταύτισις τῆς ἐξ Ἐλευσῖνος ὡραίας κεφαλῆς, κατ᾽ ἀκολουθίαν δὲ καὶ τῆς ἐπὶ τῆς νέας σαρκοφάγου Ἐλευσινιακῆς τριάδος, δηλαδὴ τῆς Δήμητρος, Κόρης καὶ τοῦ δᾷδα ἔχοντος Ἰάκχου, πρὸς τὸ μόνον ἐκ τῶν ἀρχαίων πηγῶν γνωστὸν ἡμῖν σύμπλεγμα τῶν τριῶν τούτων θεῶν, ἤτοι τὸ ἐν τῷ Ἰακχείῳ τῶν Ἀθηνῶν σύμπλεγμα τοῦ Πραξιτέλους, περὶ οὗ εἴπομεν προηγουμένως;

Βεβαίως ἡ σαφὴς καὶ παρὰ πάντων νῦν δικαίως ἀναγνωριζομένη Πραξιτέλειος τέχνη τῆς ἐξ Ἐλευσῖνος κεφαλῆς ταύτης τοῦ Ἰάκχου εἶνε ἰσχυρὰ ἔνδειξις ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως· ἀλλὰ τοῦτο μόνον δὲν ἀρκεῖ ἵνα τις ἀποφανθῇ μετά τινος πεποιθήσεως ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ τῆς γνώμης ταύτης, διότι ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν ἀγνοοῦμεν τὴν στάσιν τῶν ἀγαλμάτων τοῦ συμπλέγματος τοῦ Πραξιτέλους, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ ἡ ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova ἐλευσινιακὴ τριὰς ἀντεγράφη μὲν βεβαίως ἐκ πρωτοτύπων τῆς κλασσικῆς τέχνης ἀγαλμάτων, ὑφίσταται ὅμως ἐπὶ τῶν παραλλήλων συγγενῶν μνη-

μείων τοιαύτας ἔν τε τοῖς κυρίοις καὶ ταῖς λεπτομερείαις παραλλαγάς, — ἀναλόγως τῆς ἑκάστοτε εἰκονιζομένης δράσεως τῶν θεῶν τούτων, — ὥστε αὗται νὰ καθιστῶσιν ἀδύνατον τὴν ὑποστήριξιν τῆς γνώμης ταύτης.

Ἵνα πεισθῇ τις περὶ τούτου, ἀρκεῖ νὰ ρίψῃ βλέμμα ἐπὶ τῶν πολυαρίθμων μνημείων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ αὐτὸ θέμα, ἢ εἰς ὁμοίας ἐλευσινιακὰς μυστικὰς ἱεροπραγίας.

Ἐν πρώτοις ἀνάγλυφον τὸ ἐν Museo Nazionale τῆς Νεαπόλεως (εἰκ. 2) εἶναι τμῆμα πιστοῦ ἀντιγράφου τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, ἐξ οὗ ἐλήφθη καὶ ἡ παράστασις τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova, παρουσιάζον ἀπαραλλάκτως τὴν μετ' ἀντεστραμμένων λαμπάδων Κόρην, τὸν καθήμενον μύστην καὶ τὸν ἱεροπρακτοῦντα Εὔμολπον. Ἡ ἀριστερᾷ τῆς Κόρης ἁψιδωτὴ πύλη καὶ ὁ δεξιᾷ τοῦ Εὐμόλπου βωμὸς καὶ τὸ δένδρον εἶναι νεώτεραι προσθῆκαι τοῦ συμπληρώσαντος τὸ ἀνάγλυφον ἰταλοῦ τεχνίτου, ὡς σημειοῖ μὲν ὁ ἐξετάσας τὸ μνημεῖον κ. Rizzo, βεβαιοῖ δὲ ἀρχαῖον ἰχνογράφημα ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Winckelmann, ληφθὲν δὲ πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ μνημείου (Rizzo ἔ. ἀ.).

Ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ ἐκ Ῥώμης περίφημος ὀστεοδόχος μετ' Ἐλευσινιακῶν παραστάσεων κάλπη (εἰκ. 3) καὶ σειρὰ πέντε ἄλλων, ὁμοίως ἐν Ἰταλικοῖς μουσείοις ἀποκειμένων, ἀναγλύφων (εἰκ. 4-8), ἀντιγράφουσι τὴν αὐτὴν παράστασιν σειρᾶς Ἐλευσινίων ἱεροπραξιῶν, ἐν ᾗ ὅμως ἀνευρίσκομεν ἀπαραλλάκτως εἰκονιζόμενα τινὰ μόνον τῶν κυρίων προσώπων τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova, ἐνῷ τὰ λοιπὰ εἶναι νέα ἐντελῶς πρόσωπα. Ἀληθῶς ἔχομεν ἐν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν μὲν τύπον τῆς καθημένης ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ καλάθου Δήμητρος, ἂν καὶ ἐπὶ τὸ νεωτεριστικώτερον ἔχουσαν τοὺς πέπλους ἠνεμωμένους, τὸν αὐτὸν κεκαλυμμένον καθή-

Εἰκὼν 2. Ἀνάγλυφον ἐν τῷ Museo Nazionale τῆς Νεαπόλεως.

Εἰκὼν 3. Ὀστεοδόχος κάλπη ἐκ Ῥώμης.

Εἰκὼν 4. Ἀνάγλυφον ἐν Ἰταλίᾳ.

Εἰκὼν 5 Ἀνάγλυφον ἐν Ἰταλίᾳ.

μενον μυούμενον καὶ τὸν αὐτὸν Εὔμολπον. Πρὸ τοῦ Εὐμόλπου ὅμως τούτου ἵσταται ἡράκλειος καὶ οὐχὶ βακχικὴ μορφή, ὁ δὲ μυούμενος κεκαλυμμένος ἀνὴρ ὑφίσταται τὴν δρᾶσιν οὐχὶ τῆς λαμπαδηφόρου Κόρης, ἀλλ' ἁπλῶς ἱεροφάντιδος ἀνεχούσης *τὰ ἱερὰ* ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τέλος ἡ Δημήτηρ κάθηται οὐχὶ μεταξὺ τοῦ Ἰάκχου καὶ τῆς μετὰ δύο ἀντεστραμμένων λαμπάδων Κόρης, ἀλλὰ μεταξὺ δύο ἐντελῶς διαφόρων μορφῶν τῶν αὐτῶν θεῶν, Κόρης καὶ Ἰάκχου, ἢ ἄλλου τινὸς νεαροῦ μυστικοῦ δαίμονος.

Ἡ τελευταία αὕτη μεγάλη διαφορὰ τῆς ἐπὶ τῆς σειρᾶς ταύτης τῶν μνημείων παραστάσεως τῆς Ἐλευσινιακῆς τριάδος ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova τριάδος τῶν αὐτῶν θεῶν ἀρκεῖ ἵνα καταδείξῃ ἡμῖν λαμπρῶς δύο τινά. Πρῶτον μὲν ὅτι ὁ τύπος τῆς πρὸς τὰ κάτω ἐστραμμένας ἐχούσης τὰς δᾷδας Κόρης (τύπος, ὡς θὰ ἴδωμεν, γνωστὸς ἡμῖν ἐκ πολλῶν ἄλλων μνημείων ὡς *ἀντίγραφον* διασήμου ἀττικοῦ πρωτοτύπου τῆς κλασικῆς τέχνης), δὲν δύναται νὰ συναφθῇ μυθολογικῶς καὶ ἱεροτελεστικῶς πρὸς τὸν καθήμενον μυούμενον. Τοῦτο δὲ διότι αὕτη μὲν ἀποτελεῖ ἀναπόσπαστον μέλος τῆς τριάδος τοῦ Ἰάκχου, Δήμητρος καὶ Κόρης, τῆς ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σειρῶν τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος παραστάσεων εἰκονιζομένης, ὁ δὲ καθήμενος κεκαλυμμένος μυούμενος δέχεται, ἐπὶ τῆς μᾶλλον συνεπτυγμένης δευτέρας σειρᾶς τῶν μνημείων, τὴν δρᾶσιν οὐχὶ τῆς παντελῶς ἐλλειπούσης λαμπαδηφόρου ταύτης Κόρης, ἀλλὰ μιᾶς τῶν ἱεροφαντίδων, ὑπερεχούσης τῆς κεφαλῆς τοῦ μυουμένου τὰ κεκαλυμμένα μυστικὰ *ἱερὰ* τῆς Ἐλευσῖνος. Ἀπαραλλάκτως ἐν τῇ διαδόχῳ τῆς εἰδωλολατρείας Ἑλληνικῇ χριστιανικῇ λατρείᾳ ὁ ἱερεὺς ὑψοῖ τὸ μυστικὸν ποτήριον κεκαλυμμένον ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν τοῦ μεταλαμβάνοντος τῶν ἱερῶν μυστηρίων χριστιανοῦ, οὗ κατὰ τὴν ἀμέσως πρὸ τῆς μεταλήψεως ἀπολυτήριον τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ εὐχὴν καλύπτει ὁμοίως τὴν κεφαλὴν διὰ τοῦ πετραχηλίου αὐτοῦ [1].

Δεύτερον δὲ ἡ ῥηθεῖσα διαφορὰ μεταξὺ τῶν τύπων τῶν δύο Ἐλευσινιακῶν τριάδων ἐπὶ τῶν δύο διαφόρων σειρῶν μνημείων διδάσκει ἡμᾶς ὅτι δὲν εἶναι ἐπιτετραμμένον νὰ σχετίσωμεν πρὸς τὸ ἐν Ἀθήναις σύμπλεγμα τοῦ Πραξιτέλους τὴν ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova Ἐλευσινιακὴν τριάδα, ἀφοῦ τὴν αὐτὴν τριάδα εὑρίσκομεν δηλουμένην ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς σειρᾶς τῆς ἐκ Ῥώμης ὀστεοδόχου κάλπης διὰ τριῶν προσώπων, ὧν τὰ δύο τοὐλάχιστον ἀντιγράφουσι τύπους ἐντελῶς διαφόρων ἀγαλμάτων.

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν δὲν ἔχομεν ἕτερα μνημεῖα δυνάμενα νὰ διαφωτίσωσιν ἢ ἐνισχύσωσιν ἡμᾶς ὑπὲρ τῆς ἀντιθέτου γνώμης, ὑπὲρ ἧς ἰσχυρὰν ἔνδειξιν παρέχει ἡ Πραξιτέλειος τέχνη τῶν κεφαλῶν τοῦ Ἰάκχου, ἀστήρικτος καὶ παρακεκινδυνευμένη θὰ ἦν πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἀναφορὰν τῶν τύπων τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova ἐλευσινιακῆς τριάδος εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ἐλευσινιακὸν σύμπλεγμα τοῦ Πραξιτέλους.

Εὐτυχῶς ἔχομεν τοιαῦτα μνημεῖα, διαλαθόντα παραδόξως τὴν προσοχὴν πάντων τῶν ἐσχάτως περὶ τῶν ἐλευσινιακῶν τύπων ἀγαλμάτων καὶ ἱερο-

[1] Ἰδὲ ΔΕΝΑ τόμ. Δ' σελ. 480 κἑ.

πραξιῶν ἀσχοληθέντων, καὶ δὴ μνημεῖα οὐ μόνον ἐνισχύοντα τὴν ῥηθεῖσαν ἔνδειξιν ὅτι οἱ τύποι τῆς Ἐλευσινιακῆς τριάδος τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova ἀντιγράφουσι τοὺς τύπους τοῦ ῥηθέντος συμπλέγματος τοῦ Πραξιτέλους, ἀλλὰ καὶ *ἀποδεικνύοντα* τοῦτο κατὰ τὸν λαμπρότερον τρόπον, λύοντα δ' οὕτως — ὡς φρονῶ — ἓν τῶν σπουδαιοτέρων ἀρχαιολογικῶν προβλημάτων.

Τὰ μνημεῖα, ἅτινα ἐννοῶ, εἶναι τρία ἀθηναϊκά, ὁμοιότυπα κατὰ πάντα, ἀνάγλυφα βωμῶν (πίν. 4, 1-2 καὶ Σβορώνου Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσεῖον σελ. 473-482 πίν. LXXX καὶ εἰκ. ἀριθ. 227-228) καὶ πολυάριθμα ἀθηναϊκὰ νομίσματα ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν πιστῶς ἀντιγραφόντων τοὺς τύπους τῶν διασημοτέρων ἐπὶ καλλονῇ ἀγαλμάτων τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν (εἰκ. 7).

Τὰ ἐν λόγῳ ἀνάγλυφα, ἀποκείμενα νῦν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν ἀναθηματικῶν ἀναγλύφων τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν ἀρχαιολογικοῦ μουσείου καὶ ἀπὸ ἡμίσεος ἤδη καὶ πλέον αἰῶνος γνωστά, ἔχουσι τὴν ἑξῆς περίεργον καὶ ἐκ τῶν ἐπ' αὐτῶν ἐπιγραφῶν γνωστὴν [1] ἱστορίαν:

Κατὰ τοὺς χρόνους Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου (361-363 μ. Χρ.), ὅτε ἐγένετο ἡ γενναία ἐκείνη ἀπόπειρα πρὸς ἀναζωπύρησιν τῆς εἰδωλολατρείας, καὶ ἰδίως τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων, πλεῖστοι τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ ἐμυοῦντο ὅλα τὰ μέχρι ἐκείνου σῳζόμενα θρησκευτικὰ μυστήρια, καθάπερ καὶ ἡ Fabia Aconia Paulina, γυνὴ τοῦ ἐνθέρμου ὑπερασπιστοῦ τῆς εἰδωλολατρείας Vettius Agorius Praetextus, ἡ μυηθεῖσα τὰ ἐν Ἐλευσῖνι, Λέρνῃ καὶ Αἰγίνῃ μυστήρια τῆς Δήμητρος, Κόρης καὶ Ἰάκχου, ὡς καὶ τὰ νέα μυστήρια τῶν λεγομένων ταυροβολίων, ἤτοι ὀψίμου κράματός τινος τῶν ἀσιατικῶν μυστηρίων τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Κυβέλης μετὰ τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων τῆς Δήμητρος, Κόρης καὶ Ἰάκχου.

Τότε λοιπόν, διαπρεπής τις ἀνήρ, Ἀρχέλεως καλούμενος, Ἀθηναῖος μὲν τὴν πατρίδα, κάτοικος δὲ τοῦ Ἄργους, — ἔνθα ἔζη, ὡς αὐτὸς λέγει, «*βίοτον μυστικὸν εὖ διάγων*» διατελῶν *κλειδοῦχος* μὲν τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐν Ἄργει Ἥρας, *δᾳδοῦχος* δὲ τῆς ἐν Λέρνῃ, ὁμοίως δ' ἐκ τῆς Ἐλευσῖνος ἀμέσως ἐξαρτωμένης μυστικῆς λατρείας τῶν Ἐλευσινίων θεῶν, καὶ μάλιστα τοῦ κυρίως «*τὴν Λέρνην κατέχοντος μυστικοῦ Ἰάκχου*»,— ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας ἐτέλεσε, πρῶτος αὐτός, τὴν νέαν μυστικὴν τελετὴν τοῦ *ταυροβολίου*. Πρὸς ἀνάμνησιν δ' αὐτῆς ἵδρυσεν ἐν Ἀθήναις βωμὸν (πίν. 42) τῆς μητρὸς τῶν θεῶν Ῥέας καὶ τοῦ ὀπαδοῦ αὐτῆς Ἄτυος, χαράξας ἐπ' αὐτοῦ τὰ *κρυπτὰ συνθήματα* τῆς ταυροβόλου ταύτης τελετῆς, τῆς οὐδὲν-ἄλλο οὔσης, ὡς ἤδη εἴπομεν, ἢ κράματος ὀψίμου τῶν Ἐλευσινιακῶν μυστηρίων μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως ἀπὸ τοῦ Β' μ.Χρ. αἰῶνος εἰσαχθέντων ἐν Ἑλλάδι καὶ καθ' ἅπαν τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος συγγενῶν μυστηρίων τῶν φρυγίων θεῶν Κυβέλης καὶ Ἄτυος.

Τὰ αὐτὰ ἀκριβῶς ἔπραξεν ἔτη τινὰ βραδύτερον, ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν ἔτει 386 μ.Χρ. ὑπατείαν τοῦ Ὁνωρίου καὶ Εὐοδίου, Μουσώνιός τις, vir clarissimus — *λαμπρότατος* — ἀπαράλλακτον βωμὸν ἀναθέσας (πίν. 41), ὡς *σύνθημα* τοῦ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθέντος ἐν Ἀθήναις μυστικοῦ ταυροβολίου.

Ἀμφότεροι οἱ βωμοὶ οὗτοι, ἄριστα διατηρούμενοι, κατάκοσμοι καθ' ὅλας τὰς τέσσαρας αὐτῶν πλευρὰς δι' ἀναγλύφων καὶ μακρῶν ἐπιγραφῶν, ἐξ ὧν μανθάνομεν τἀνωτέρω ἐκτεθέντα, ἀνεκαλύφθησαν ἐν Ἀθήναις ἐν ἔτει 1862 καὶ δὴ ἐν οἰκίᾳ παρὰ τὴν λεγομένην *χουρμαδιὰν* τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, τὴν ὑπάρχουσαν ἄλλοτε ἐκεῖ ἀκριβῶς, ἔνθα νῦν κεῖται τὸ *ἱπποπρατήριον (χάνι) τοῦ Δεληγιαννη*, δηλαδὴ μεταξὺ τοῦ *Ἑκατόγχειρος* τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ καὶ τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης γωνίας τῆς ὁδοῦ Νορμάννου, ἤτοι ἐν θέσει δυναμένῃ ἄριστα νὰ ταυτισθῇ πρὸς τὴν θέσιν τοῦ *Ἰακχείου* καλουμένου ναοῦ τῆς Δήμητρος, ἐν ᾧ ἵδρυντο τὰ ἐν λόγῳ ἀγάλματα τῆς Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος τοῦ Πραξιτέλους [1].

Τρίτον βωμόν, ἀπαράλλακτον κατά τε τὰς παραστάσεις καὶ λοιπά, εἶδεν ἤδη ἐν ἔτει 1837 ὁ γερμανὸς ἀρχαιολόγος Gerhard ἐν ἠρειπωμένῳ ἐξοχικῷ ἐκκλησιδίῳ παρὰ τὸ Χαλάνδρι, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης εἰς τὴν Πεντέλην, ἐντετειχισμένον ὅμως οὕτως ἐν γωνίᾳ τοῦ τοίχου, ὥστε ἦσαν ὁραταὶ μόνον αἱ δύο τῶν τεσσάρων αὐτοῦ πλευρῶν (ἃς καὶ μόνας ἁπλῶς ἰχνογραφήσας (εἰκ. 6 ἡ κυρία πλευρὰ)

[1] Ἰδὲ Σβορῶνον ἔ. ἄ.

[1] Τὰς περιέργους περὶ τοῦ τόπου τῆς ἀνακαλύψεως τῶν βωμῶν τούτων μαρτυρίας ἰδὲ λεπτομερῶς ἐν τῇ ἐμῇ συγγραφῇ *Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον* σελ. 473 476.

ἐδημοσίευσε πολὺ κατόπιν [1]). Ἡ περιέχουσα τὴν ἐπιγραφὴν πλευρὰ καὶ ἡ τρίτη τῶν ἀναγλύπτων ἔμειναν ἡμῖν ἄγνωστοι, ἅτε τοῦ βωμοῦ τούτου ἀπολεσθέντος ἔκτοτε. Ὅτι δὲ καὶ ὁ πασίγνωστος βωμὸς οὗτος τοῦ Χαλανδρίου προέρχεται ἐκ τῆς αὐτῆς θέσεως τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐξ ἧς καὶ οἱ δύο ἄλλοι, δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἔχων ὑπ' ὄψει οὐ μόνον τὴν μαρτυρίαν τῶν ἐπιγραφῶν τῶν δύο ἄλλων βωμῶν, καθ' ἣν τὰ ταυροβόλια ταῦτα ἐτελέσθησαν καὶ οἱ ἀναμνηστικοὶ αὐτῶν βωμοὶ ἱδρύθησαν ***ἐν αὐτῇ τῇ πόλει τῶν Ἀθηνῶν***, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας παγκοίνου συνηθείας τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ἡμῶν, τοῦ νὰ μεταφέρωσιν εἰς τὰ ἀγροτικὰ αὐτῶν κτήματα ἀρχαῖα ἀνάγλυφα πρὸς διακόσμησιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἀνηκόντων παρεκκλησίων.

Ὡς εἴπομεν, καὶ οἱ τρεῖς βωμοὶ οὗτοι εἶναι πανόμοιοι τὸ σχῆμα, τὸ μέγεθος καὶ τὴν διακόσμησιν. Ἐπὶ τῆς κυρίας αὐτῶν ὄψεως φέρουσιν ἐπιγραφὴν δηλοῦσαν τὸν ἀναθέσαντα καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ τελεσθὲν ταυροβόλιον. Ἐπὶ δὲ τῆς ὀπισθίας ὄψεως φέρουσι καὶ οἱ τρεῖς χιαστὶ τεθειμένας τὰς μυστικὰς δᾷδας τῆς λατρείας τῶν Ἐλευσινίων θεῶν σὺν τοῖς συμβόλοις τῆς μυστικῆς φρυγίου λατρείας τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Κυβέλης καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ἄτυος, ἤτοι δύο ἱερὰ δένδρα πίτυος, τύμπανον, καλαύροπα, πρόχουν, κρόταλον. Ἐπὶ δὲ τῆς μιᾶς τῶν πλαγίων πλευρῶν εἰκονίζεται ἡ Κυβέλη καθημένη κατενώπιον, ἔχουσα τὸν λέοντα παρὰ πόδας, ἐν τῇ ἀριστερᾷ τύμπανον, τὴν δεξιὰν θέτουσα ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ παρ' αὐτῇ ἱσταμένου Ἄτυος, ἐνῷ ἔνθεν καὶ ἔνθεν αὐτῶν ὑψοῦνται δύο δένδρα πίτυος κωνοφόρου, ἐξ ὧν εἶναι τεταμένον παραπέτασμα καὶ ἀφ' ὧν κρέμανται τὰ ἱερὰ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἄτυος ὄργανα, ἤτοι κρόταλα, σῦριγξ, τύμπανον.

Τέλος ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλαγίας ὄψεως ὑπάρχει ἡ σπουδαιοτέρα πασῶν παράστασις (πίν. 4 1-2 καὶ εἰκ. 6) ἡ καὶ μόνη κυρίως ἐνδιαφέρουσα ἡμᾶς νῦν, ἣν τούτου ἕνεκα θὰ περιγράψωμεν ἀκριβέστερον ἔχοντες ὑπ' ὄψει τὴν ἄριστα πασῶν διατηρουμένην καὶ εἰργασμένην πλευρὰν τοῦ βωμοῦ τοῦ Μουσωνίου (πίν. 4 2), ἀφ' ἧς ἐλάχιστα διαφέρουσιν αἱ λοιπαὶ δύο (πίν. 4 1 καὶ εἰκ. 6).

Εἰκὼν 6. Βωμὸς Χαλανδρίου (Gerhard).

Ἐν ναῷ, πανηγυρικῶς πρὸς τελετὴν διακεκοσμημένῳ, δηλουμένῳ δὲ διὰ τῶν ἀπὸ τριῶν, βουκρανίων εἰς ἴσας ἀποστάσεις καθηλωμένων, κρεμαμένων πανηγυρικῶν φυλλωμάτων *(στεφῶν)* καὶ τῶν ἐπ' αὐτῶν κρεμαμένων δύο λυχνούχων *(κανδηλῶν)*, ἵστανται ***ἐπὶ βάσεων*** *τὰ λατρευτικὰ ἀγάλματα* τεσσάρων θεῶν. Ἀριστερᾷ μὲν τὸ τοῦ δᾷδα ἔχοντος νεαροῦ Ἰάκχου, δεξιᾷ δὲ τὸ τῆς τὰς δύο ἀντεστραμμένας λαμπάδας κρατούσης Κόρης, καὶ δὴ ἀμφότερα ἐπὶ ἰδιαιτέρας ἕκαστον βάσεως, ἐκ μιᾶς μόνον πλίνθου ἀποτελουμένης ἱδρυμένα, ἀμφότερα *ἀπαράλλακτα* τοὺς τύπους, ὡς ἀμέσως βλέπει τις, πρὸς ἐκείνους τοὺς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ μνημείων. Πλὴν δὲ τούτου ἡ πρὸς τὰ δεξιὰ ἐστραμμένη βαθύκομος κεφαλὴ τοῦ Ἰάκχου παρουσιάζει, ἂν καὶ ἱκανῶς τὸ πρόσωπον βεβλαμμένη, μεγίστην ὁμοιότητα πρὸς τὰς κεφαλὰς τοῦ λεγομένου Εὐβουλέως, ἤτοι τοῦ κατ' ἐμὲ Ἰάκχου τοῦ Πραξιτέλους.

[1] Arch. Zeitung 1852 241, πίν 38 2-3.

Μεταξὺ δ' αὐτῶν εὕρηνται κατενώπιον ἐστραμμένα τὰ ἀγάλματα δύο θεῶν, ἕκαστον ἐπὶ ἰδίας βάσεως ἐκ δύο πλίνθων ἀποτελουμένης, ἱδρυμένα δὲ τόσον πλησίον ἀλλήλων, ὥστε μόλις εὑρίσκει θέσιν μεταξὺ τῶν βάσεων ὁ λέων, ἱερὸν ζῷον τῆς ἑτέρας αὐτῶν. Τὸ ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι εἶναι ἄγαλμα Δήμητρος μετὰ καλύπτρας, στάχυς ἢ ἄνθη ἐχούσης ἐν τῇ παρὰ τὰ γόνατα τεταμένῃ δεξιᾷ αὐτῆς, βραχεῖαν δὲ δᾷδα ἀνεχούσης τῇ ἀριστερᾷ ἐπὶ τῶν γονάτων, δᾷδα περὶ ἣν ἑλίσσεται πρὸς τἄνω ὄφις. Ἔχομεν δηλαδὴ καὶ πάλιν τύπον σχεδὸν ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν τύπον τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova κυρίας θεᾶς τῆς Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος, μετὰ μόνης τῆς εὐεξηγήτου διαφορᾶς, ὅτι ὁ ποιήσας τὴν σαρκοφάγον γλύπτης ἀφήρεσε τὴν λατρευτικοῦ ἀγάλματος ναοῦ ἤρεμον κατενώπιον στάσιν τῆς Δήμητρος, ἣν πιστῶς ἀπέδωκεν ὁ τεχνίτης τῶν βωμῶν, καὶ παρέστησεν αὐτὴν οὐχὶ ὡς *ἄγαλμα*, ἀλλ' ὡς *αὐτὴν τὴν θεὰν* κινουμένην καὶ δρῶσαν ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ εἰκονιζομένῃ σειρᾷ τῶν μυστικῶν Ἐλευσινιακῶν ἱεροπραξιῶν.

Οὕτω μέχρι τοῦ σημείου τούτου ἔχομεν ἐπὶ τῶν βωμῶν ἡμῶν αὐτὰ τὰ τρία *ἀγάλματα* τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος, ἧς τοὺς θεούς, ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἀκριβῶς κλασσικοὺς τύπους ἀπεικονιζομένους, εὑρίσκομεν δρῶντας καὶ οὐχὶ ὡς ἀγάλματα ἱσταμένους ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova.

Ἀλλ' ἐρωτᾶται νῦν: τίς ἡ τετάρτη θεά, ἧς ἐπὶ τῶν βωμῶν ἡμῶν παρεντίθεται ἐν τῇ τριάδι τὸ ἄγαλμα, καὶ τίς ὁ λόγος τῆς παρατάξεως αὐτῆς ὑπὸ τὴν αὐτὴν πανηγυρίζουσαν στέγην καὶ δὴ κατὰ τὰς αὐτὰς μυστικὰς τελετὰς τῶν ἐν Ἀθήναις ταυροβολίων τοῦ Δ' μ. Χρ. αἰῶνος;

Ὅτι ἡ θεὰ αὕτη εἶναι ἡ Μήτηρ τῶν θεῶν Ῥέα, ἡ κοινῶς Κυβέλη καλουμένη, βλέπει τις ἀμέσως ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἀριστερᾷ αὐτῆς τυμπάνου, ἐκ τοῦ παρὰ τοὺς πόδας ἱεροῦ λέοντος καὶ ἐκ τοῦ ἐπιστέφοντος τὴν κεφαλὴν πυργώματος.

Τῆς Μητρὸς δὲ τῶν θεῶν Ῥέας ταύτης τὸ κάλλιστον, ἂν μὴ μόνον, τῶν ἐν Ἀθήναις ἀγαλμάτων ἦν, ὡς γνωστόν, τὸ ἐν τῷ ἱερῷ αὐτῆς, τῷ *Μητρῴῳ*, ἢ *Μητρὸς θεῶν ἱερῷ* [1] καλουμένῳ, κειμένῳ δὲ κατὰ τὴν ῥητὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀρριανοῦ (Ἀναβ. III,16, 8) «*ἐν Κεραμεικῷ ᾗ ἄνιμεν εἰς τὴν πόλιν*», κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ μακρὰν τοῦ ὁμοίως ἐν τῷ ἔσω Κεραμεικῷ εὑρισκομένου Ἰακχείου. Εἶναι δὲ νῦν γνωστὸν ὅτι αἱ ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ λεγομένου Θησείου τελευταῖαι ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας ἔφερον εἰς φῶς ἐπιγραφὰς ἐνδεικνυούσας ὅτι παρὰ τὸ Θησεῖον τοῦτο ἔκειτο τὸ Μητρῷον [1]. Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ἔργον τοῦ Φειδίου [2] ἢ Ἀγορακρίτου [3], τὸ κατ' ἀρχαίαν τινὰ περιγραφὴν [4] «*καθήμενον καὶ κύμβαλον μετὰ χεῖρας ἔχον καὶ λέοντα(ς) ὑπὸ τῷ θρόνῳ*», εἶναι πασίγνωστον ἐκ τῶν περισωθέντων μέχρι ἡμῶν ἀπειραρίθμων, κυρίως Ἀθηναϊκῶν, ἀντιγράφων αὐτοῦ ἐν τοῖς λεγομένοις ναϊδίοις τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν Κυβέλης [5], ἀντιγράφων, ὧν ὁ σχεδὸν στερεότυπος τύπος συμφωνεῖ μέχρι τῶν ἐλαχίστων πρὸς τὸν τύπον τοῦ ἐπὶ τῶν ταυροβολιακῶν ἡμῶν βωμῶν ἀγάλματος τῆς θεᾶς ταύτης, τῆς ὁμοίως καθημένης, πυργοστεφοῦς, κύμβαλον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, φιάλην ἐν τῇ δεξιᾷ καὶ λέοντα δεξιᾷ αὐτῆς παρὰ τῷ θρόνῳ ἐχούσης Μητρὸς τῶν θεῶν.

Οὐδεμία ἄρα δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἐπὶ τῶν βωμῶν ἡμῶν μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος τοῦ Ἰακχείου εἰκονιζόμενον ἄγαλμα εἶναι τὸ ἐν τῷ Μητρῴῳ τῶν Ἀθηνῶν ἔργον τοῦ Φειδίου ἢ Ἀγορακρίτου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξον φαινομένην παρένθεσιν αὐτοῦ ταύτην ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῶν βωμῶν ἡμῶν μεταξὺ τῶν ἀγαλμάτων τῆς ἐν τῷ Ἰακχείῳ τῶν Ἀθηνῶν Ἐλευσινιακῆς τριάδος, αὕτη ἐξηγεῖται λαμπρῶς οὐ μόνον ἐκ τῆς συνενώσεως τῶν μυστικῶν λατρειῶν τῶν Ἐλευσινίων θεῶν καὶ τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν ὑπὸ τοῦ πρώτου τελέσαντος ἐν Ἀθήναις ταυροβόλιον ἀναθέτου τῶν βωμῶν τούτων Ἀρχέλεω, τοῦ συγχρόνως διατελοῦντος ἱερέως καὶ δᾳδούχου ἀμφοτέρων τῶν λατρειῶν τούτων, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῆς πολὺ ἀρχαιοτέρας συγγενείας

[1] Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Μητρῴου πολλὰ ἐγράφησαν ἀπὸ τοῦ Gerhard, über das Metroon zu Athen. Berlin 1851 μέχρι τοῦ Judeich, Topographie von Athen σελ. 305 κἑ.

[1] Περὶ τούτου ὡμίλησεν ἐσχάτως ἐν τῇ Ἀρχ. Ἑταιρείᾳ ὁ ἔφορος ἀρχαιοτήτων κ. Οἰκονόμος, εἰς οὗ τὴν προσεχῶς δημοσιευομένην ὁμιλίαν παραπέμπω.

[2] *Ἀρριαν.* Περίπλ. 9.– *Παυσ.* Α, 3, 5.

[3] *Plin* XXXVI, 7.

[4] *Ἀρριαν.* Περίπλ. 9.

[5] *Σβορώνου,* Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσεῖον, πίν. CXVI-CXX. *Ἐτυπ 12 7.11.*

ἀμφοτέρων τῶν λατρειῶν αὐτῶν. Ἀληθῶς γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἐν Ἀθήναις Μητρῷον ἐχρησίμευεν ἀρχικῶς πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Ἐλευσινίας Δήμητρος, ἐκ τούτου δ' ἐξηγοῦνται οἱ τοπογράφοι τῶν Ἀθηνῶν ἀρχαιολόγοι τὴν ὑπὸ τῶν πηγῶν τοπικὴν αὐτῶν σύνδεσιν πρὸς τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλευσινιακῆς Περσεφόνης ***Φερεφαττεῖον*** καὶ τὸν βωμὸν τοῦ ἐπίσης Ἐλευσινιακοῦ δαίμονος ***Εὐδανέμου***[1]. Τούτου δ' ἕνεκα καὶ ἐπί τινων τῶν ἐν τῷ Μουσείῳ ἡμῶν ἀρχαιοτέρων ἀττικῶν ἀναγλύπτων ναΐσκων τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν εὑρίσκομεν ἐπὶ τῶν παραστάδων εἰκονιζόμενα (δηλαδὴ ἐν θέσει δηλούσῃ τὴν γειτονίαν τῶν ἱερῶν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀρχαίων ἀναγλύφων)[2] ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς Ῥέας *τὰ αὐτὰ ἀπαραλλάκτως ἀγάλματα* τοῦ μετὰ δᾳδὸς νεαροῦ Ἰάκχου καὶ τῆς μετὰ δύο ἀνεστραμμένων λαμπάδων Κόρης (Conze, Arch. Zeit. 1880 σελ. 7 κέ., πίν. 2, 4 γ. Σβορώνου, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθνικὸν Μουσεῖον, πίν. CXVII, 1344, CXIX, 1354[3] καὶ CXX, 1357). Λατρευτικοὶ ἄρα καὶ τοπογραφικοὶ λόγοι ἐξηγοῦνται λαμπρῶς τὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ παράθεσιν τῶν λατρευτικῶν ἀγαλμάτων τῶν συνορευόντων ἱερῶν τοῦ Μητρῴου καὶ Ἰακχείου ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῶν ταυροβολιακῶν βωμῶν τῆς κοινῆς λατρείας αὐτῶν.

Ὅτι δὲ τὰ τρία ἀγάλματα ταῦτα τῆς Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος ἐπὶ τῶν βωμῶν ἡμῶν καὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς ἐκ Torre Nova σαρκοφάγου, εἶναι αὐτὰ τὰ ἐν τῷ Ἰακχείῳ τῶν Ἀθηνῶν μνημονευόμενα περίφημα ἔργα τοῦ Πραξιτέλους καὶ οὐχί, ὡς ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ὑπονοήσῃ, ἀγάλματά τινα τοῦ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐλευσῖνι ἱεροῦ, ἐνδεικνυσιν ἐπαρκῶς πρῶτον ἡ *ἐν Ἀθήναις* ἀνακάλυψις τῶν βωμῶν ἡμῶν, δεύτερον ἡ *ἐν Ἀθήναις* τέλεσις τῶν ταυροβολίων, εἰς ἃ οὗτοι ἀναφέρονται, τρίτον ἡ ἀνακάλυψις αὐτῶν ἐν θέσει πιθανώτατα συμπιπτούσῃ πρὸς τὴν τοῦ Ἰακχείου, τέταρτον ἡ παρένθεσις τοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ οὐχὶ ἐν Ἐλευσῖνι εὑρισκομένου ἀγάλματος τῆς Μητρὸς τῶν θεῶν καὶ πέμπτον ἡ μόνη περιγραφικὴ φράσις τοῦ Παυσανίου περὶ τοῦ συμπλέγματος: «*δᾷδα ἔχων Ἴακχος*». Ἐπιβεβαιοῖ δὲ τοῦτο κατὰ τον λαμπρότερον τρόπον σειρὰ τῶν ἀψευδῶν ἐκείνων μνημείων, εἰς ἃ ὀφείλομεν τὴν γνῶσιν τῶν τύπων τῶν διασημοτέρων λατρευτικῶν ἀγαλμάτων τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, δηλαδὴ αὐτὰ τὰ νομίσματα τῶν Ἀθηναίων. Πάντες γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς αὐτοκρατορικοὺς χρόνους τοὺς ἀπὸ Ἀδριανοῦ μέχρι Γορδιανοῦ τοῦ τρίτου, οἱ Ἀθηναῖοι ἔκοπτον νομίσματα χαλκᾶ, ἐφ' ὧν κατὰ προτίμησιν ἀπεικόνιζον τὰ ἐν τῇ πόλει αὐτῶν ὑπάρχοντα διάσημα μνημεῖα καὶ ἀγάλματα. Οὕτω πλὴν τῆς Ἀκροπόλεως, τῶν ἐπ' αὐτῆς καὶ ὑπ' αὐτὴν ἱερῶν, ἀγαλμάτων, θεάτρου κλπ., ἔχομεν ἐπὶ τῶν ἐν λόγῳ νομισμάτων τὴν *Ἀθηνᾶν Παρθένον* τοῦ Φειδίου, τὴν *Πρόμαχον* τοῦ αὐτοῦ, τὸ τοῦ ἀετώματος τοῦ Παρθενῶνος Φειδιακὸν *σύμπλεγμα Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς*, τὸν *Διόνυσον* τοῦ Ἀλκαμένους, τὴν τὸν *Πλοῦτον φέρουσαν Εἰρήνην* τοῦ Κηφισοδότου, τὸ εἰς τὸν Μύρωνα ἀποδιδόμενον *σύμπλεγμα Ἀθηνᾶς καὶ Μαρσύου*, τὴν *Βραυρωνίαν Ἄρτεμιν* τοῦ Πραξιτέλους, τὸν *Δήλιον Ἀπόλλωνα* τοῦ Τεκταίου καὶ Ἀγγελίωνος, τὸν *Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα* τοῦ Κριτίου καὶ Νησιώτου καὶ πλεῖστα ἄλλα. Κατ' ἀκολουθίαν ἔπ' αὐτῶν ἔδει νὰ προσδοκῶμεν καὶ τὰς ἀπεικονίσεις τῶν ἐν τῷ Ἰακχείῳ τῶν Ἀθηνῶν Πραξιτελείων ἀγαλμάτων τῆς Ἐλευσινιακῆς τριάδος. Ἀληθῶς δὲ ηὐτύχησα νὰ ἀνεύρω τὰ τρία ταῦτα ἀγάλματα ἀπεικονιζόμενα *ἀπαράλλακτα* τοὺς τύπους πρὸς ἐκείνους, οὓς ἀνεγνωρίσαμεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐπὶ τῶν ταυροβολιακῶν βωμῶν, ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τῆς σαρκοφάγου τῆς Torre Nova καὶ ἐπὶ τῶν παραστάδων τῶν Ἀθηναϊκῶν ναΐσκων τῆς Κυβέλης.

Κατὰ τοὺς χρόνους δηλαδὴ τοῦ Γορδιανοῦ ἐκόπησαν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων συγχρόνως τρία χαλκᾶ νομίσματα (εἰκ. 7 1-7), χαραχθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σφραγιδογλύφου,— ὡς δηλοῖ τοῦτο ἡ διὰ τῶν αὐτῶν σφραγίδων κοπὴ τῆς κυρίας ὄψεως τῶν τριῶν τούτων κερμάτων, τὸ πανόμοιον τῆς τεχνοτροπίας καὶ τὸ ἐντελῶς ἀσύνηθες ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ νομισματικῇ μέτριον μέγεθος αὐτῶν—. Ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως αὐτῶν ἔχομεν τὰ αὐτὰ τρία ἀγάλματα τοῦ Πραξιτέλους, ἀνὰ ἓν εἰκονιζόμενα, ὅπως τοῦτο εἰθίζετο ὑπὸ τῶν σφραγιδογλύφων προκειμένου περὶ συμπλεγμάτων[1], καὶ δὴ τὸ μὲν τῆς Κόρης (εἰκ. 7 5-7)

[1] Judeich, Topographie von Athen σ. 305 κέ.
[2] Ἰδὲ *Σβορώνου*, Τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐθν. Μουσεῖον σελ. 295.

[1] Ἰδὲ π. χ. τὰ νομίσματα τῶν Μεγαλοπολιτῶν τὰ εἰκονίζοντα ἀνὰ ἓν τὰ τρία ἀγάλματα τοῦ ὑπὸ Κηφισοδότου καὶ Ξενοφῶντος ποιηθέν-

Εἰκὼν 7 1-11. Νομίσματα Ἀθηναίων.

καὶ τὸ τοῦ Ἰάκχου (εἰκ. 7 1-2) ἀπαράλλακτα, μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν, πρὸς τοὺς ἤδη παρατεθέντας ἐκ τῶν ἄλλων μνημείων τύπους αὐτῶν, τὸ δὲ τῆς Δήμητρος (εἰκ. 7 3-4) μετὰ τῶν συνήθων μικρῶν ἐκείνων παραλλαγῶν, ἃς ἐπέφερον κατ' ἀνάγκην εἰς τὸ πρωτότυπον αὐτῶν οἱ σφραγιδογλύφοι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀποφεύγοντες τὴν δύσκολον κατὰ μέτωπον ἀπεικόνισιν τῶν ἀγαλμάτων ἐπὶ τῶν νομισμάτων. Συνίστανται δὲ αἱ ὡς εἴρηται παραλλαγαὶ εἰς τὸ ὅτι ὁ σφραγιδογλύφος εἰκονίσας πρὸς ἀριστερὰ ἐστραμμένον τὸ ἄγαλμα ἔδωκε μὲν τῇ θεᾷ εὐδιακρίτους στάχυς ἐν τῇ δεξιᾷ, τὴν δ' ἐπὶ τῶν γονάτων ὅμως διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατουμένην βραχεῖαν λαμπάδα, ἥτις θὰ ἦν λίαν δυσδιάκριτος ἐπὶ τοῦ σμικροῦ τὸ μέγεθος νομίσματος, ἀντικατέστησε διὰ σκήπτρου ἢ μακρᾶς λαμπάδος (ὡς καὶ ὁ γλύπτης τοῦ ἀναγλύφου εἰκ. 6), μεταθέσας συγχρόνως καὶ τὸν ὄφιν ἀπὸ τῆς περὶ τὴν βραχεῖαν δᾷδα θέσεως αὐτοῦ εἰς τὸν πρὸ τῶν ποδῶν τῆς θεᾶς χῶρον, ἵνα ᾖ μᾶλλον εὐδιάκριτος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸν ἀντὶ θρόνου χρησιμεύοντα μυστικὸν κάλαθον τῆς ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Torre Nova Δήμητρος, ἀντὶ τοῦ ὁποίου εὑρίσκομεν τὸν συνήθη θρόνον ἐπὶ τοῦ νομίσματος ἡμῶν, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ σφραγιδογλύφος ἀποφεύγων καὶ πάλιν τὸ δυσδιάκριτον τῆς κίστης ἀντικατέστησεν αὐτὴν διὰ τοῦ εὐδιακρίτου θρόνου. Ἀπόδειξις δὲ τούτου ὁ πιστότερος τύπος ἑτέρου ἀρχαιοτέρου Ἀθηναϊκοῦ νομίσματος, ἐφ' οὗ ἡ Δημήτηρ κάθηται ἐπὶ τοῦ μυστικοῦ καλάθου καὶ κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ τὴν βραχεῖαν δᾷδα, οὐχὶ σκῆπτρον (εἰκ. 7 9).

Πόσον δὲ διάσημα καὶ ἀγαπητὰ παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἦσαν τὰ τρία ταῦτα Πραξιτέλεια ἀγάλματα τῆς ἐν τῷ Ἰακχείῳ Ἐλευσινιακῆς τριάδος, μαρτυροῦσι καὶ τὰ κατὰ τρεῖς αἰῶνας ἀρχαιότερα ἀργυρᾶ αὐτῶν νομίσματα ἐκεῖνα, ἐφ' ὧν οἱ νομισματικοὶ λεγόμενοι ἄρχοντες τῶν Ἀθηναίων ἔθετον ὡς *σύμβολα* αὐτῶν — δηλαδὴ μικρογραφικὰ παρὰ τὸν κύριον τύπον τοῦ νομίσματος ἐμβλήματα — ἀντιγραφὰς τῶν διασημοτέρων καλλιτεχνικῶν ἀγαλμάτων καὶ συμπλεγμάτων τῆς πόλεως αὐτῶν.

Ἀληθῶς μεταξὺ αὐτῶν ἀνεῦρον νῦν οὐ μόνον τὰ αὐτὰ κεχωρισμένα ἀγάλματα ἑκάστου τῶν τριῶν ἐν λόγῳ Πραξιτελείων ἀγαλμάτων, ἀλλὰ καὶ σύμπλεγμα τῶν δύο κυριωτέρων ἐξ αὐτῶν, ἤτοι τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης, καὶ δὴ ἀπαραλλάκτως εἰκονιζό-

τος παρομοίου τῷ ἡμετέρῳ συμπλέγματος τοῦ Διὸς καθημένου, τῆς Ἀρτέμιδος Σωτείρας καὶ τῆς Μεγάλης πόλεως ἱσταμένων, Διεθν. Ἐφημ. Νομ. ἀρχ. τόμ. XII σελ. 275-277, εἰκ. 38 40.

μενα πρὸς τὰ ἐπὶ τῶν βωμῶν τῶν ταυροβολίων. Οὕτω τὸν δᾳδοῦχον Ἴακχον εὑρίσκομεν ἀπαραλλάκτως εἰκονιζόμενον, ὡς σύμβολον τῆς ἐτησίου νομισματικῆς σειρᾶς τῶν ἀρχόντων ***Φανοκλῆς - Ἀπολλώνιος*** (εἰκ. 7 8)[1]· τὴν μετὰ δύο ἀνεστραμμένων λαμπάδων Κόρην ἔχομεν ὡς σύμβολον ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς σειρᾶς ***Ἀμφίας - Οἰνόφιλος*** (εἰκ. 7 11)[2]· τὴν Δήμητρα, πιστοτέραν ἢ ἐπὶ τῶν χαλκῶν νομισμάτων, ἤτοι καθημένην ἐπὶ τῆς μυστικῆς κίστης καὶ οὐχὶ θρόνου καὶ μετὰ τῆς βραχείας δᾳδὸς ἀντὶ τοῦ σκήπτρου ἐν τῇ ἀριστερᾷ, εὑρίσκομεν ἐπὶ τῆς σειρᾶς ***Μενέδημος - Τιμοκράτης*** (εἰκ. 7 9)[3]. Τέλος τὸ σύμπλεγμα τῆς κατὰ μέτωπον καθημένης, καλύπτραν φερούσης, βραχεῖαν δᾷδα ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ τὴν δεξιὰν πρὸ τῶν γονάτων κειμένην ἐχούσης Δήμητρος μετὰ τῆς ἀριστερᾷ αὐτῆς ἱσταμένης Κόρης, τῆς τὰς δύο ἀνεστραμμένας λαμπάδας ἐχούσης, εὑρίσκομεν ὡς σύμβολον τῆς νομισματικῆς σειρᾶς τῶν ἀρχόντων ***Ἀνδρέας - Χαριναύτης*** (εἰκ. 7 10)[4].

Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ πάντα ταῦτα ἔχομεν καὶ ἐπὶ ἀνεκδότων νομισματομόρφων μολυβδίνων ἀττικῶν συμβόλων οὐ μόνον τοὺς αὐτοὺς τύπους τῶν ἀγαλμάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν προτομὴν τοῦ ἐξ αὐτῶν μᾶλλον ἀγαπητοῦ τοῖς Ἀθηναίοις Ἰάκχου, προτομὴν ἀντιγράφουσαν τὴν ἐξ Ἐλευσῖνος καλλίστην τῶν κεφαλῶν, ἐξ ἧς ὡρμήθην πρὸς τὴν παροῦσαν ἀνακοίνωσιν (εἰκ. 8 1-3).

Οὕτως ἔχομεν πληρέστατα καὶ σαφῶς ἀποδεδειγμένους, διὰ σειρᾶς ὁλοκλήρου Ἀθηναϊκῶν μνημείων, τοὺς τύπους τῶν Πραξιτελείων ἀγαλμάτων τῆς Ἐλευσινιακῆς μυστικῆς τριάδος τοῦ Ἰακχείου τῶν Ἀθηνῶν. Κατ᾽ ἀκολουθίαν ἀποκτῶμεν οὕτως

[1] **Beulé, Monnais d'Athènes** σ. **375** (ἔνθα ἐσφαλμένως ὁ Ἴακχος καλεῖται Ἄρτεμις Φωσφόρος· τὸ αὐτόθι παρατιθέμενον χαλκοῦν μετὰ Ἀρτέμιδος ἀνήκει εἰς ἄλλον τύπον).— **Imhoof-Gardner, Numis. Comm. on Pausanias, Pl.** *BB, 13 καὶ 15*. — **BMC Attica** *. **75** (πανταχοῦ ἐσφαλμένως ὡς Ἄρτεμις περιγραφόμενον).

[2] **Beulé,** ἔ. ἄ. σελ. **198** (Περσεφόνη).— **Imhoof-Gardner** πίν. **BB, 17, 141** (Δημήτηρ ἢ Κόρη).— **BMC Attica** σελ. **37, 317** (Δημήτηρ ἢ Περσεφόνη).

[3] **Beulé,** ἔ. ἄ. σελ. **334** (Δημήτηρ) κακὴ ἀπεικόνισις. Τὸ παρατιθέμενον χαλκοῦν νόμισμα εἶναι ἄσχετον, ἀνῆκον εἰς τοὺς τῆς Σκύρου Ἀθηναίους κληρούχους (ἰδὲ Διεθν. Ἐφ. Νομ. Ἀρχ. τόμ. XIII σελ. **129, 6**).— **Imhoof-Gardner** ἔ. ἄ. **pl. BB, 21** (Δημήτηρ) ὡραία καὶ σαφὴς εἰκών.— **BMC** σελ **64, 453-454** (Δημήτηρ).

[4] **Beulé** ἔ. ἄ. σελ. **202** (Βάκχος καὶ Δημήτηρ ἀντὶ Δήμητρα καὶ Κόρη).— **Imhoof-Gardner** ἔ. ἄ. **pl. CC 7**, (Διόνυσος καὶ Δημήτηρ ἢ Ἄρτεμις).— **BMC Attica** σελ. **35, 319-321** (Διόνυσος καὶ Δημήτηρ).

1

2 3

Εἰκὼν 8 1-3. Μολύβδινα Ἀθηναϊκὰ σύμβολα.

ὁδηγὸν ἀσφαλέστατον, ἀληθῆ ***τυφλοσύρτην***, πρὸς ἀνεύρεσιν μεταξὺ τοῦ πλήθους τῶν ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς μουσείοις περιφερῶν ἀγαλμάτων, ἀντιγράφων τοῦ περιφήμου τούτου Πραξιτελείου ἔργου τῆς πόλεως ἡμῶν, ἀντιγράφων ἐφ᾽ ὧν νὰ βασίσωμεν ἀσφαλεστάτας μελέτας καὶ συμπεράσματα περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῆς τεχνοτροπίας τοῦ δαιμονίου Ἀθηναίου καλλιτέχνου. Ἀλλὰ τὴν ἔρευναν ταύτην ἀναβάλλω ἐς ἄλλοτε[1].

Τέλος ὡς πρὸς τὴν καλλίστην κεφαλὴν τοῦ Ἰάκχου, τὴν ἐν Ἐλευσῖνι πρώτην εὑρεθεῖσαν, παρατηρῶ ὅτι θεωρῶ ἐξ ἴσου πιθανὰς τὰς γνώμας τῶν σοφῶν ἐκείνων ἀρχαιολόγων, οἵτινες ἐκήρυξαν αὐτὴν ἔργον αὐτῆς ταύτης τῆς χειρὸς τοῦ Πραξιτέλους, ἢ σύγχρονον τῷ Πραξιτέλει ἀντίγραφον ποιηθὲν ὑφ᾽ ἑνὸς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ[2] πρὸς χρῆσιν τοῦ ἐν Ἐλευσῖνι ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἀνεκαλύφθη. Ἴσως αὐτὸς ὁ Μνησίθεος ὁ ἀναθέσας τὰ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἰακχείῳ τρία ἀγάλματα, παρήγγειλε τῷ Πραξιτέλει καὶ τὸ ἀντίγραφον τοῦτο πρὸς ἀνάθεσιν ἐν τῷ ἱερῷ ἐκείνῳ τῆς Ἐλευσῖνος Πλουτωνείῳ, ἐν ᾧ

[1] Τῶν πολλαπλῶν ἀσχολιῶν μου κωλυουσῶν με νῦν, καὶ ἴσως ἐπὶ μακρὸν ἔτι, τοῦ νὰ μελετήσω λεπτομερῶς τὸ ζήτημα τοῦτο, ἐκφράζω τὴν εὐχήν, ἵνα τις τῶν δοκίμων περὶ τὰς τοιαύτας ἐρεύνας ἀρχαιολόγων σπεύσῃ πρὸς ἐξέτασιν τῶν ἀγαλμάτων τῶν δυναμένων ν᾽ ἀντιγράφωσι τὰ τρία ταῦτα ἀγάλματα τοῦ Πραξιτελείου συμπλέγματος. Τὸ ἐκ τῆς ἐρεύνης ταύτης κέρδος τῆς ἐπιστήμης πάντως ἔσται μέγα.

[2] **Collignon, Scopas et Praxitèles p. 85.— Perrot, Praxitèles p. 69.**

κατέληγεν ἡ ἐξ Ἀθηνῶν μεγαλοπρεπὴς καὶ περιβόητος πομπὴ τοῦ Ἰάκχου.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ὡς προτομῆς ἐξεργασία αὐτῆς, ἣν κάλλιστα νῦν ἐξηγεῖται τὸ ἔνδυμα ὁλοκλήρου τοῦ ἀγάλματος, δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὰς συνηθείας τῆς κατὰ τμήματα πολλάκις ἐξεργαζομένης τὰ ἀγάλματα Πραξιτελείου σχολῆς — ἀπόδειξις τὸ συγγενέστατον τῇ ἐρεύνῃ ἡμῶν Πραξιτέλειον ἄγαλμα τῆς Κνιδίας Δήμητρος καὶ ἡ Πραξιτέλειος ἐξ Ἀντίου Κόρη —. Αὐτὴ δὲ ἡ κεφαλὴ ἀποπνέει ὅλην τὴν ἰσχὺν καὶ ὅλην τὴν καλλονὴν τῆς χειρὸς τοῦ δαιμονίου Πραξιτέλους, ἐφ᾽ ᾧ καὶ δικαίως ἐνεθουσίασε σύμπαντα τὸν ἀρχαιολογικὸν καὶ καλλιτεχνικὸν κόσμον.

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ἰανουαρίου 1911.

Ἰωάννης Ν. Σβορῶνος.

Ἐπιγραφαὶ Περαίας τῶν Ῥοδίων

(Συνέχεια· ὅρα ΑΕ 1907, 209-218· πρβ. ΑΕ 1908, 317/8)

ὑπὸ

Μιχαὴλ καὶ Νικήτα Δ. Χαβιαρᾶ.

Α΄). Λωρύμων.

Ἐν ΑΕ 1907, 209-218 ἐδημοσιεύσαμεν 16 ἀνεκδότους ἐπιγραφὰς προερχομένας ἐκ τῆς Περαίας τῶν Ῥοδίων. Νῦν δημοσιεύομεν καὶ ἄλλας ἐκ τοῦ αὐτοῦ μέρους προερχομένας ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν εὑρεθεισῶν ἐν Λωρύμοις, ἔνθα καὶ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἀνεῦρε τέσσαρας, ἃς καὶ ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ ὁμωνύμῳ περιοδικῷ τοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ (τ. Δ΄, 1880, σ. 834-835). Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗταί εἰσιν αἱ πρῶται δημοσιευθεῖσαι ἐκ τῆς Περαίας, ὥστε ὁ κ. Dürrbach καὶ ὁ κ. Radet δὲν εἶναι οἱ πρῶτοι δημοσιεύσαντες ἐπιγραφὰς ἐκ τοῦ μέρους τούτου, ὡς ἐσημείωσαν ἐν BCH 1886 (σ. 246), ἔνθα κατεχώρισαν ἐπιγραφὰς ἐκ τῆς Περαίας τῶν Ῥοδίων (σελ. 245 κέ.).

Τὰ Λώρυμα, σήμερον κοινῶς «Ἀπλοθήκα» καλούμενα, ἔχουσι λιμένα εὐρὺν καὶ εἰσχωροῦντα βαθέως εἰς τὴν ξηράν. Αἱ ἀκταὶ αὐτοῦ διακόπτονται πρῶτον ὑπὸ παραλίας ἀλιτενοῦς ἀλλὰ πετρώδους, κατόπιν ὑπὸ δύο αἰγιαλῶν ἀμμωδῶν, τοῦ «Λούμπουκκι» καὶ τοῦ «Γρύπι λιμάνι», καὶ περαιτέρω ὑπὸ δύο ἔτι αἰγιαλῶν, τοῦ «Χαλικεροῦ» καὶ τῆς «Γιάλας», ἔνθα καὶ ἐρείπια ἐκκλησίας τῶν βυζαντιακῶν χρόνων, ἀρχαίων κτιρίων καὶ ἀκροπόλεως, ἥτις «Μέσα κάστρο» κοινῶς καλεῖται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ «Ὄξω κάστρο», τὸ εὑρισκόμενον ἐπὶ τοῦ ἀριστερὰ τῷ εἰσπλέοντι βραχίονος τοῦ λιμένος.

Πλὴν τοῦ πρώτου αἰγιαλοῦ τῶν ἄλλων τὰ ἐδάφη προχωροῦσιν ἀπὸ τῆς ἀκτῆς πρὸς τὴν ξηρὰν ὁμαλὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἐπὶ ἀρκετῆς ἀλλὰ ποικιλλούσης εἰς σχηματισμοὺς ἐκτάσεως μεταξὺ τῶν ἑκατέρωθεν προεκτάσεων τῶν ὑπερκειμένων ὀρέων, αἵτινες κατωφερεῖς φθάνουσι μέχρι αὐτῆς τῆς θαλάσσης καὶ διαχωρίζουσι τοὺς αἰγιαλοὺς καὶ τὰ ὁμαλὰ ἐδάφη αὐτῶν καὶ καταντῶσιν ἀπόκρημνοι ὑπὲρ τὴν θάλασσαν καθιστᾶσαι ἀδύνατον τὴν διὰ τῆς ἀκτῆς συγκοινωνίαν τῶν μεταξὺ αἰγιαλῶν.

Ἀριθ. 17. Ἐν ταῖς προεκδοθείσαις ἐπιγραφαῖς κατεχωρίσαμεν ὑπ᾽ ἀριθ. 1 τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱερὸς ὁ τόπος» περιγράψαντες συντόμως καὶ τὴν θέσιν αὐτῆς. Κατ᾽ αὔγουστον δὲ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀνεκαλύψαμεν εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης πέντε περίπου μέτρων τὰς κάτωθι δύο. Αὗται ἐχαράχθησαν ἀπέναντι ἀλλήλων, ὥστε μικρὰ μόνον ἀπόστασις ἐν εἴδει ἀτέχνου πλαισίου διαχωρίζει ἀλλήλας, ἐπὶ τῆς δυσμικῆς πλευρᾶς τῆς βάσεως τοῦ βωμοῦ (τοῦ ἐν αὐταῖς ἀναφερομένου), ἥτις ἐσχηματίσθη τετράγωνος ἀποχωρισθεῖσα ἀπὸ

τοῦ λοιποῦ βράχου διὰ τῆς σμίλης. 'Αμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται μετὰ τῆς μνημονευθείσης ἐχαράχθησαν πάντως συγχρόνως γράμμασι τοῦ Γ′ π. Χρ. αἰῶνος, ὧν τὸ ὕψος τῆς μὲν *α* 0·02-0·044, τῆς δὲ *β* 0·016-0·038.

α ///ΙΔ.ΟΣΑΤΑΒΥΡΙ.ΥΙΔΡΥΣΑΤΟ
///ΙΙ..Σ...ΛΤΗΣΦΙΛΟΔΑΜΟΥ.....ΟΣ
///ΕΙΣ.Λ.Ι..Σ.. ΚΑΙΤΟΙΣΥΝΣΤΡΛ–ΕΥΣΑΜΕΝ.

β ///ΔΕΘΥΕ..ΔΙ///
ΚΡΙΟΣΧΟΙΡΟ.Α.ΗΝΤΑΥΤΑ///
.ΟΣΕΝΛ...ΜΑΣΙΔΕΛΙ..ΝΟ///
///ΕΜΜΑΤΙ///Λ///
5 ///ΑΘΥ ΕΣΘΕΙΤΟΝΘΥΟΜ.ΝΟ.....ΦΘ///
///ΔΕ..Ε..Σ .Ο...ΚΡΙΟΣ.ΛΝΛ. ///
/// Υ/// ///

α [Βωμὸν] Δ[ι]ὸς 'Αταβυρί[ο]υ ἱδρύσατο
- - - - - - Σ[ωκρά]τη[ς] Φιλοδάμου [- - - -]ος
- εισ - - - - σ - - καὶ τοὶ συνστρ[ατ]ευσάμεν[οι].

β [Κατὰ τάδ]ε θύ[ειν Δ]ι[ὶ 'Αταβυρίωι ἱερά]·
κριός, χοῖρ[ος], ἀ[ρ]ήν ταῦτα [θύειν καὶ βοῦν;]
[ἄρ]σεν[α Πέμ]μασι δὲ - - - - νο - - - - - - - - -
[- - - - π]έμματι - - - - - - - - - - - - - - - - -
5 - - - α θύεσθ(α)ι τὸν θυόμ[ε]νο[ν - - -] φθ[όιας - - -]
[πέμμασι;] δὲ - - ε - σ - - ο - - - κ[ρι]ὸς - - ν - - - - - - - -
- - - - - υ - - - - - - - - - - - - - - - - -

β′. Στίχ. 5. Μετεγράψαμεν «θύεσθ(α)ι», διότι ὑποθέτομεν ὅτι ἡ μετὰ τὴν συλλαβὴν ΘΥ ὑπάρχουσα ρωγμὴ ἐπὶ τοῦ βράχου ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ διὰ τοῦτο ὁ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν διέκοψε τὴν λέξιν παρεμπεσούσης τῆς ρωγμῆς. 'Εχαράχθη δὲ προφανῶς ΘΥΕΣΘΕΙ ἀντὶ ΘΥΕΣΘΑΙ.

'Εκ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἡ μὲν *α* μαρτυρεῖ περὶ τῆς ἱδρύσεως βωμοῦ ἐπὶ τῆς ρηθείσης τετραγώνου βάσεως τῷ Διὶ 'Αταβυρίῳ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Σωκράτους Φιλοδάμου καὶ τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ ἐπ' εὐκαιρίᾳ εὐτυχοῦς πολέμου, ἡ δὲ *β* ἀναγράφει ἐπίσημον διάταξιν, καθ' ἣν ἔδει νὰ θύωσιν ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τούτου τῷ Διὶ 'Αταβυρίῳ. 'Αμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται παρέχουσι καὶ τὴν ἑρμηνείαν τῆς μνημονευθείσης ἐν ἀρχῇ ἐπιγραφῆς, ἥτις οὐδὲν ἄλλο ἐδήλου ἢ ὅτι ἅπασα ἡ ἐπὶ τὴν θάλασσαν καθήκουσα ἄκρα, ἐφ' ἧς κατὰ μῆκος ἔκτισται τὸ φρούριον καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ἄκρας αὐτῆς ἵδρυτο ὁ βωμός, ἦτο ἱερὰ τῷ Διὶ 'Αταβυρίῳ.

Ἡ λατρεία αὕτη τοῦ Διὸς μόνον ἐνταῦθα τῆς Περαίας ἀπαντᾷ ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε γνωρίζομεν· ἕδρα δ' αὐτῆς ἦτο ἡ Ρόδος καὶ ἀκριβέστερον εἰπεῖν τὸ ἐν αὐτῇ ὄρος 'Ατάβυρις, ἐφ' οὗ ὑπῆρχεν ἱερὸν τοῦ Διὸς 'Αταβυρίου (Στράβ. 655) ὑπὸ τοῦ Κρητὸς 'Αλθαιμένους ἱδρυθὲν (Διοδ. Σικελ. Ε′, 59, 2). Ὅρα καὶ Pauly-Wissowa RE ἐν λ. 'Αταβυριασταί.

Παρὰ τὴν ἐπὶ θάλασσαν ἄκραν τῆς πρώτης τῶν εἰρημένων κατωφερειῶν ἀνεκαλύψαμεν ἄντρον μικρόν, εὑρισκόμενον εἰς ὕψος 3 περίπου μέτρων ἀπὸ τῆς θαλάσσης καὶ εἰς ἀπόστασιν 10 περίπου μέτρων ἀπ' αὐτῆς καὶ ἀφορῶν σχεδὸν ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολάς.

Τὸ ἄντρον περικυκλοῦται ὑπὸ βράχων πελωρίων, ὧν πλεῖστοι ἐπάλληλοι καταπεσόντες ἄνωθεν σχεδὸν ἀποκλείουσιν αὐτὸ ἀπὸ τῆς ξηρᾶς καὶ δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ διακρίνῃ τις ἂν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ὁδὸς ἄγουσα ἀπὸ τῆς ξηρᾶς εἰς τὸ ἄντρον. Εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι ὑπῆρχε τοιαύτη νοτανατολικῶς τοῦ ἄντρου, διότι ὑπὸ τοὺς καταπεσόντας ἐν τῇ θέσει ταύτῃ βράχους εὑρίσκονται λίθινα τετράπλευρα βάθρα, ὧν ἓν φέρει δύο μικρὰ τετράγωνα ἔγκοιλα, ἐν οἷς προφανῶς ἐστηρίζοντο ἀγαλμάτια ἢ ἄλλα ἐπιστήματα. Μεταξὺ τοῦ ἄντρου καὶ τῆς θαλάσσης ὑπάρχουσι βράχοι μεγάλοι σκοπίμως λαξευθέντες καὶ ἰσοπεδωθέντες, ἐξ οὗ ὀφείλει τις νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ὑπῆρχεν εἶδός τι ἀνόδου, φερούσης ἀπὸ τῆς θαλάσσης εἰς τὸ ἄντρον.

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἄντρου ὡς διασῴζεται σήμερον εἶναι ὅλως ἀκανόνιστον· οὐδὲν δ' ἐν αὐτῷ βλέπει τις τὸ ἀρχαϊκὸν ἢ μόνον μικρὸν ὀρθογώνιον ἔγκοιλον λελαξευμένον ἐν τῇ ἀριστερᾷ τῷ εἰσιόντι πλευρᾷ αὐτοῦ, μήκ. 0·25, πλ. 0·075, βάθ. 0·025· ἔχει δὲ τὸ ἄντρον ὕψ. μέγιστον 1·85, βάθ. μέγ. 2·90, πλ. κατὰ τὴν εἴσοδον 1·80. Τὸ ἔδαφος τοῦ ἄντρου

δὲν εἶναι τὸ ἀρχαῖον, διότι τοῦτο ἤδη ἀποτελεῖται ἐκ καταπεσόντων τεμαχίων λίθων καὶ χωμάτων.

Ἀριθ. 18. Ἐπὶ τῆς προσόψεως τοῦ βράχου, τοῦ ἀποτελοῦντος τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ ἄντρου, ἐντὸς χώρου λαξευθέντος ἐπὶ τούτῳ μετὰ πλαισίου μήκ. 0·32, πλάτ. 0·29 εὕρηται ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή·

5 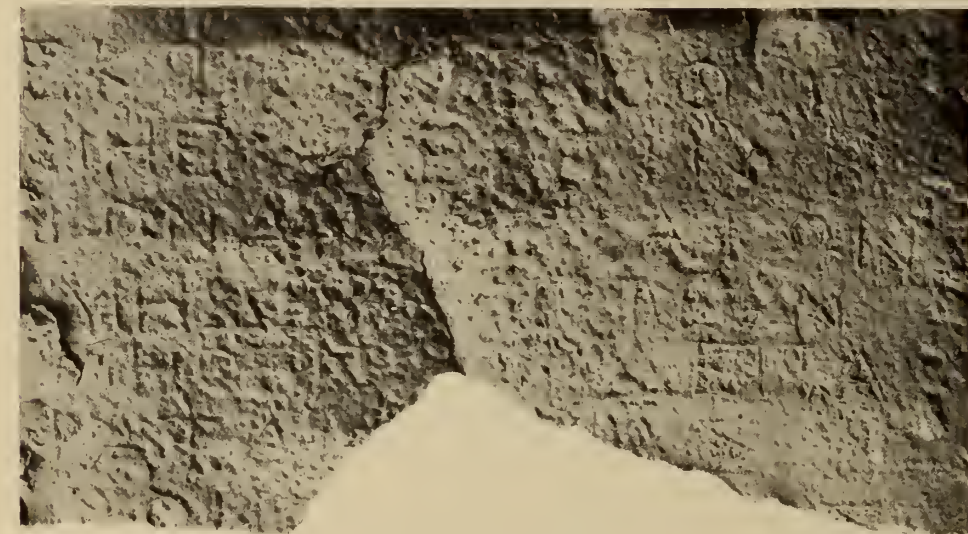

Ἐκ τοῦ ἱεροῦ
μὴ ἐκφέρειν
τῶν ἀν[α]θ[ημά]των
μηδὲ βλ[άπ]τε[ι]ν
5 μηθέν, [μη]δὲ πα-
ρὰ τ[ᾶι γᾶι] τασ-
σόν[των ναῦς],
μή τ[ι βέβηλον ἐσ-]
φέ[ροιεν ὁ δὲ παρὰ]
10 τ[αῦτα ποιῶν]
[ὄλοιτο κακός].

Εἰκὼν 1 Νόμος.

Γράμματα τοῦ Γ΄ π. Χρ. αἰῶνος· ὕψος αὐτῶν 0·017-0·02.

Πρὸς τοὺς *στίχ. 1-2* πρβ. «μηδὲ ἐκφέρειν ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐπὶ κλοπῇ» (Μουσεῖον καὶ Βιβλ. τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς Σχολῆς, Περίοδος Α΄ 1873-1875, σ. 102, ἀριθ. 104) καὶ Ἡροδότου Α΄, 144 «ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλλωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶσι, καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας *ἐκ τοῦ ἱροῦ μὴ ἐκφέρειν*, ἀλλ᾽ αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ». Ἡ φράσις αὕτη τοῦ Ἡροδότου παρελήφθη ἀναμφιβόλως ἐξ ὁμοίας τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῆς, ἱδρυμένης παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Τριοπίῳ· τοὺς ὅρους δὲ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης παραβᾶσα ἡ Ἁλικαρνασσὸς ἐξεκλείσθη τοῦ λοιποῦ τῆς συμμετοχῆς εἰς τοὺς ἐν Τριοπίῳ ἀγῶνας ὑπὸ τῆς Δωρικῆς πλέον Πενταπόλεως.

Ἡ συμπλήρωσις τῶν *στίχ. 6-11* γενομένη ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δημοσθένους φαίνεται ἡμῖν πιθανή. Ἐν *στίχ. 9-10* ἀντὶ τοῦ «[ὁ δὲ παρὰ] | τ[αῦτα ποιῶν]» ἠδύνατο νὰ εἶναι «[αἰ δέ κά τις] | τ[αῦτα παραβαίνῃ]»· πρβ. *Dittenberger* Sylloge² ἀρ. 20, 57. 95, 15, 30, 49.

Στίχ. 11. Θεωροῦμεν πιθανωτέραν τὴν συμπλήρωσιν «[ὄλοιτο κακὸς]» πάσης ἄλλης, διότι διακρίνομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου ἴχνη τοῦ Ο καὶ διότι ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖται ἐξ 11 στίχων, ὡς συμπεραίνομεν ἐκ τοῦ πλαισίου τοῦ διατηρουμένου πρὸς τἀριστερὰ καὶ κάτωθεν τοῦ ὑποτιθεμένου Ο τοῦ 11 στίχου. Πρβ. «κακὸς κακῇ ἐξωλείᾳ ἀπόλοιτο» (Μουσ. καὶ Βιβλ. ἔ. ἄ.).

Τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενον ἱερὸν ἦτο ἀναμφιβόλως τὸ ἄντρον, ὅπερ σῴζεται νῦν ὡς ἐν συντόμῳ περιεγράψαμεν. Τίνι ὅμως θεότητι ἦν ἱερὸν τὸ ἄντρον τοῦτο δὲν δίδοται ἀφορμὴ νὰ εἰκάσωμεν.

Ἀριθ. 19. Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ῥηθείσης προσόψεως τοῦ αὐτοῦ βράχου ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν βροχῶν ἀπετραχύνθη τοσούτῳ δεινῶς, ὥστε μετὰ δυσκολίας διακρίνομεν τὸ κάτωθι ὄνομα εἰς ἀπόστασιν 0·23 ἀπὸ τοῦ πλαισίου τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτῆς. Τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος 0·02-0·032 καὶ ἀνήκουσιν εἰς ἣν ἐποχὴν καὶ τὰ τῆς ἄνω ἐπιγραφῆς.

ΦΑΩΝ Φάων

Ἀριθ. 20. Τὴν ἑξῆς ἐπιγραφὴν ἀνεγνώσαμεν ἀπ᾽ εὐθείας ἀπὸ τοῦ βράχου τοῦ σχηματίζοντος τὴν δεξιὰ τῷ εἰσιόντι πλευρὰν τοῦ ἄντρου. Τὰ γράμματα εἶναι κατὰ πολὺ νεώτερα τῶν γραμμάτων τῶν δύο ἄνω εἰρημένων ἐπιγραφῶν· ἐχαράχθησαν

δὲ ἐπὶ τῆς ἀνωμάλου πλευρᾶς τοῦ βράχου λίαν ἀβαθῶς, δι' ὃ καὶ νῦν εἶναι σχεδὸν ἐξίτηλα καὶ ἕνεκα τούτου οὐδὲν ἔκτυπον ἠδυνήθημεν νὰ λάβωμεν.

ΝΔΡΑΓΑ
ΘΩΝΟΣΔΙΚ
Ν ΧΕΡ ΧΙ
ΥΠ ΡΑ Ο

[Ὁ **δεῖνα** Ἀ]νδραγ[άθου - - -]
[- - - Ἀγά]θωνος Δικ[- - -]
- - - - - - - - - - - - - - -
- - - - - - - - - - - - - - -

Ἀριθ. 21. Κάτωθεν τῆς ἄνω ἐπιγραφῆς ἐντὸς μικροῦ κοιλώματος φυσικοῦ τοῦ βράχου διακρίνεται καθαρῶς τὸ μονόγραμμα ⚹· πρὸς τὰ δεξιὰ δ' αὐτῆς ἀνάγλυφον κατεστραμμένον, ὅπερ δυνάμεθα νὰ ἐκλάβωμεν ὡς βούκρανον φυσικοῦ μεγέθους.

Ἀριθ. 22. Ἐπίστημα ἁπλοῦν ἤτοι ἄνευ πλαισίων ἐξ ἀσβεστολίθου, εὑρεθὲν ἐν Λούμπουκκι, ὕψ. 0·24, πλ. 0·175, πάχ. 0·11. Ὕψ. τῶν γραμμάτων 0·01-0.017.

ΕΥΑΡΑΤΟΥ	Εὐαράτου
ΤΟΥ	τοῦ
ΑΓΗΣΑΓΟΡΑ	Ἁγησαγόρα

Ἀριθ. 23. Ἐπίστημα ἐκ μαρμάρου λευκοῦ, ἀνακαλυφθὲν παρὰ τὸν *Χαλικερὸν* αἰγιαλόν, ὕψ. 0·57, πλ. 0·425, πάχ. 0·19. Ὕψος τῶν γραμμάτων 0·01-0 015.

Εἰκὼν 2. Ἐπιτύμβιον.

Εὐρώπα Αἰγυπτία
ἱέρηα Ἀρτάμιτος
Περγαίας, γυνὰ δὲ
Μαρσύα Ἀσπενδίου
5 Μ[α]καρία.

Ἀριθ. 24. Βάθρον τετράπλευρον ἐκ λίθου λευκοῦ κεχωσμένον ἐν τῷ ἐδάφει, ὕψ. 0·86, πάχ. 0·49. Κεῖται ἐν Λούμπουκκι παρὰ τὸν ναΐσκον τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ 'Θαρρινοῦ'. Ὕψ. γρ. 0·02-0·024.

ΑΝΟΡΟ [ὁ **δεῖνα** Εὐφρ - ἢ Εὐ-]άνορο[ς].

Ἀριθ. 25. Βάσις κυλινδρικὴ λίθου ὑπομέλανος μετὰ τροχίλων ἄνωθι καὶ κάτωθι, εὑρεθεῖσα ἐν Λούμπουκκι πλησίον τοῦ ναΐσκου τοῦ 'Θαρρινοῦ'. Φέρει δύο ἐξοχὰς ἑκατέρωθεν καὶ ἔχει ὕψος 0·78 καὶ διάμετρον κατὰ τὴν βάσιν 0·75.

ΑΓΗΜΩΝΔΑΜΑΤΡΙΟΥ
ΜΟΣΧΙΩΝΚΥΡΑΝΑΙΟΣ
ΑΓΗΜΟΝΑΙΕΡΑΤΕΥΣΑΝΤΑ
ΑΠΟΛΛΩΝΙ
5 ΤΕΧΝΩΝΕΠΟΙΗΣΕ

Ἁγήμων Δαματρίου
Μοσχίων Κυραναῖος
Ἁγήμονα ἱερατεύσαντα
Ἀπόλλωνι.
5 Τέχνων ἐποίησε.

Γράμματα ἐπιμελῶς κεχαραγμένα καὶ κεκοσμημένα κατὰ τὰ ἄκρα λεπταῖς κεραίαις· ἀνήκουσιν εἰς τὸν Β' π. Χρ. αἰῶνα καὶ ἔχουσιν ὕψος τὰ μὲν τῶν τεσσάρων πρώτων στίχων 0·012-0·024, τὰ δὲ τοῦ τελευταίου 0·01-0·015.

Ὁ ἀνδριαντοποιὸς Τέχνων δὲν γνωρίζομεν ἂν εἶναι ἀλλαχόθεν γνωστός. Τὸ ὄνομα *Τέχνων* ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἅπαξ μόνον ἀπαντᾷ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Ῥόδου (IG XII[1] 563) ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ· ἴσως πρόκειται περὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Τὸ αὐτὸ ἠδυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν καὶ διὰ Τέχνωνα [τὸν Σιδώνιον, ἀνδριαντοποιὸν καὶ τοῦτον ἐν Ῥόδῳ ἐργασθέντα (Bull· de l'Akadémie de Danemark, 1907, 25).

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης καθὼς καὶ ἐξ ἑτέρας ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθείσης (ΑΕ 1907, 211, ἀρ. 3) ἐξάγεται ὅτι ἐν Λωρύμοις ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων, οὗ πιθανῶς ναὸς ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει, ἔνθα εὑρέθησαν ἀμφότεραι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται, ἤτοι ἐν

Λούμπουκκι. Ἴσως δὲ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων αὐτοῦ ἐκτίσθη βυζαντιακὴ ἐκκλησία, ἐφ' ἧς καταστραφείσης ὁ ἄρτι ἀνοικοδομηθεὶς ναΐσκος τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ Θαρρινοῦ'.

Ἀριθ. 26. Βάθρον ὀγκωδέστατον λίθου λευκοῦ μετὰ πλαισίων κάτωθι κείμενον ἔνθα καὶ ἡ ἄνω ἐπιγραφή· φέρει ἐπὶ τῆς ἄνωθι ἐπιφανείας δύο ἔγκοιλα σχήματος ἀκριβῶς ποδός, χρησιμεύσαντα προφανῶς πρὸς στήριξιν ἀγάλματος, πρὸς τὰ δεξιὰ δ' αὐτῶν εἰς ἀπόστασίν τινα μικρὸν σφαιρικὸν ἔγκοιλον, κείμενον ἀκριβῶς ἄνωθι τῆς ἐπιγραφῆς *α*, ἐν ᾧ τὰ δύο ἄλλα ἔγκοιλα κεῖνται ἄνωθι τῆς ἐπιγραφῆς *β*. Τὸ βάθρον κεῖται ἀναμφιβόλως κατὰ χώραν ἤτοι ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ θέσει καὶ εἶναι κεχωμένον ἐν τῷ ἐδάφει πλὴν τοῦ μέρους τῆς πλευρᾶς τοῦ φέροντος τὰ γράμματα καὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας. Ἔχει ὕψος 1·27, πλ. ὅσον φαίνεται 2·50, πάχ. ὑπὲρ τὸ ἔδαφος 1·06.

α //////////// *β* ΕΠΙΚΡΑΤΗΣ
//////////// ΕΛΠΙΝΙΚΟΥ
γ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΝΑΥΚΡΑΤ///ΤΑΣ//ΟΕΜΒΑΜΑΕΠΟΗΣΕ

α - - - - - - - *β* Ἐπικράτης
- - - - - - - Ἐλπινίκου
γ Διονύσιος Ναυκρατ[ί]τας [τ]ὸ ἔμβαμα ἐπόησε.

Γράμματα ἐπιμεμελημένα τοῦ Δ' π. Χρ. αἰῶνος· ἔχουσιν ὕψος 0·025-0·033.

Ὁ ἀρχιτέκτων Διονύσιος Ναυκρατίτας δὲν εἶναι ἡμῖν τοὐλάχιστον ἄλλοθεν γνωστός.

Ἡ λέξις *ἔμβαμα* μὴ ἀπαντῶσα ἐν τοῖς Λεξικοῖς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης παράγεται προφανῶς ἐκ τοῦ *ἐμβαίνω* (ὡς *βᾶμα* καὶ ἀττικῶς *βῆμα* ἐκ τοῦ *βαίνω*) καὶ σημαίνει ἀναμφιβόλως *εἴσοδον, ἔμβασμα* ὡς λέγομεν κοινῶς. Ἦτο δὲ βεβαίως τὸ ἔμβαμα, ὅπερ ἐποίησεν ὁ Διονύσιος Ναυκρατίτας σπουδαίου δημοσίου οἰκοδομήματος, εὑρισκομένου ἐν Λούμπουκκι τῶν Λωρύμων, καὶ πιθανῶς γυμνασίου. Περὶ τῆς ὑπάρξεως τούτου ἐνταῦθα μαρτυροῦσι δύο ἐπιγραφαί, ὧν ἡ μία ἀναθηματικὴ καὶ ἡ ἑτέρα κατάλογος νικητῶν ἐν ἀγῶνι λαμπαδιστῶν (ΑΕ 1907, 211, ἀρ. 3, καὶ 210, ἀρ. 2).

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι ἐν τῇ θέσει *α* ὑπῆρχεν ἐπιγραφή, ἥτις ἀποξεσθεῖσα οὐδόλως ἀναγινώσκεται· ἀπεξέσθη δὲ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς *β* ὁ πρῶτος στίχος, ἀλλ' ἀναγινώσκεται σαφῶς, ὁ δὲ δεύτερος αὐτῆς στίχος καὶ ἡ ἐπιγραφὴ *γ* μόνον ὑπὸ τοῦ χρόνου ὑπέστησαν ἐλαχίστην φθοράν. Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀπόξεσις τῶν ἐπιγραφῶν ἐγένετο ἐν χρόνοις πολὺ νεωτέροις καὶ πιθανῶς χριστιανικοῖς.

Ἀριθ. 27. Βάθρον ὀρθογώνιον λίθου μελανίζοντος, φέρον ἄνωθι δύο τροχίλους κυλινδρικούς, ὧν ἐν τῷ κέντρῳ ὀπή, ἀφ' ἧς αὖλαξ φέρει μέχρι τῆς περιφερείας τοῦ ἄνωθι τροχίλου. Εὑρίσκεται ἐν θέσει λεγομένῃ τοῦ «Βαρσαμῆ». Ὑψ. 0·375, πλάτ. 1·13, πάχ. 0·535. Ὑψ. γραμμ. 0·025-0·028.

ΝΑΣΙΩΤΑΣ	Νασιώτας
ΝΙΚΑΣΙΔΑΜΟΥ	Νικασιδάμου.

Ἀριθ. 28. Βάθρον ἁπλοῦν ἐκ λίθου λευκοῦ, εὑρεθὲν ἔνθα καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή. Ἀνεκοινώθη ἡμῖν μετὰ πιστοῦ σχεδιάσματος ὑπὸ τοῦ φίλου διδασκάλου κ. Ἰω. Φρ. Βιτάλη. Νῦν τὸ βάθρον δὲν σῴζεται, καταθραυσθὲν ὑπὸ βεβήλων χειρῶν. Τὰ γράμματά εἰσιν ὅμοια τοῖς τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς.

ΔΩΡΙΕΥΣ	Δωριεὺς
ΔΩΡΙΜΑΧΟΥ	Δωριμάχου.

Ἀριθ. 29. Βάθρον ὀρθογώνιον ἐξ ἀσβεστολίθου μετὰ τροχίλων κυλινδρικῶν ἄνωθι. Κεῖται εἰς ἀπόστασιν τετάρτου περίπου τῆς ὥρας ἀπὸ τοῦ «Χαλικεροῦ» αἰγιαλοῦ παρὰ τὴν πηγὴν τὴν λεγομένην «τοῦ Χατζάλη». Ἔχει ὕψος 0·55, πλάτ. 0·84, πάχ. 0.81. Ὑψ. γραμμ. 0·02-0·03.

ΑΡΙΣΤΟΜΑΧΟΣ	Ἀριστόμαχος
ΤΕΛΕΣΑΡΧΟΥ	Τελεσάρχου
ΚΑΘΥΟΘΕΣΙΑΝΔΕ	καθ' ὑοθεσίαν δὲ
·ΡΙΣΤΟΜΑΧΟΥ	[Ἀ]ριστομάχου
ΚΑΣΑΡΕΥΣ	Κασαρεύς

Ἐτυπ. 17.8.11.

Ἀριθ. 30. Πλὰξ ἐκ μαρμάρου κειμένη ἄλλοτε εἰς τὸ ἔδαφος τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας τῶν «Καραμάκκων», χωρίου χριστιανικοῦ, ἡμίσειαν σχεδὸν ἀπέχοντος ὥραν τοῦ λιμένος τῶν Λωρύμων· νῦν δὲν ὑπάρχει, ἐντειχισθεῖσά που κατὰ τὴν ἐπισκευὴν τῆς ἐκκλησίας. Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν μετὰ σαφοῦς σχεδιάσματος.

ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟΣ	Καλλίστρατος
ΙΟΡΠΟΠᵥΑΜ.. Σ	[Γ]ορ(γώ)π[α] Ἄ[μιο]ς.

Ἀριθ. 31. *Λούμπουκκι.* Ἐπίστημα μαρμάρινον τεθραυσμένον ἄνω καὶ κάτω. Ὕψος μέγ. 0.16, πλ. 0·265, πάχ. 0.7. Ὑψ. γρ. 0 018-0·021.

ΡΟΔΑ	Ῥόδα
ΧΡΗΣΤΑΧΑΙΡΕ	χρηστὰ χαῖρε.

Ἀριθ. 32. Ἐπίστημα μαρμάρινον ὕψους μεγ. 0 22, πλ. 0·18, πάχ. 0 6. Ὕψος γραμμ. 0·011-0 017.

ΠΑΛΑ˙ ΗΔΗ	Παλα[μ]ήδη
ΧΡΗΣΤΕΧΑΙΡΕ	χρηστὲ χαῖρε.

Ἀριθ. 33. Θραῦσμα βάθρου μαρμαρίνου, ὑψ. μεγ. 0·145, πλ. μεγ. 0·275. Ὕψος γραμμάτων 0·012-0,017.

ΑΙΜΙΛΙΑΣ	Αἰμιλίας
///ΚΑΤΩΝΥΜΑΣ	[Ἑ]κατωνύμας
ΡΟΥΙΛΙΑΣ	Ρουιλίας.

Ἀριθ. 34. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ὡς καὶ αἱ ἐφεξῆς τρεῖς ἀναγινώσκονται ἐπὶ ἐπιστημάτων κυλινδρικῶν τετρυπημένων, εὑρεθέντων ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Ὑψ. γραμμ. 0·014-0·026.

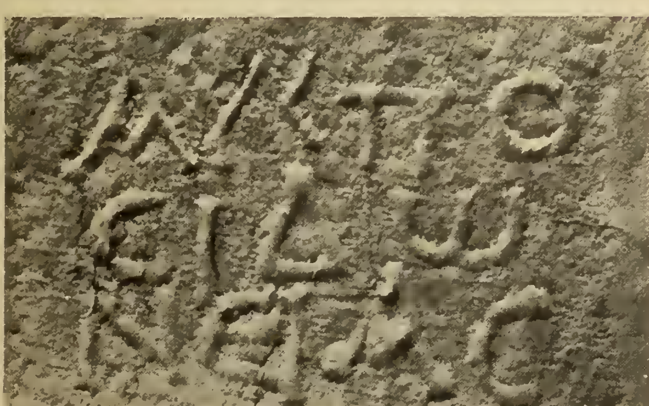

Εἰκὼν 3 Ἐπιτύμβιον.

Αὐρ(ηλίου) Ποσιδω
νείας.

Ἀριθ. 35. Ὑψ. γραμμ. 0·02-0·034.

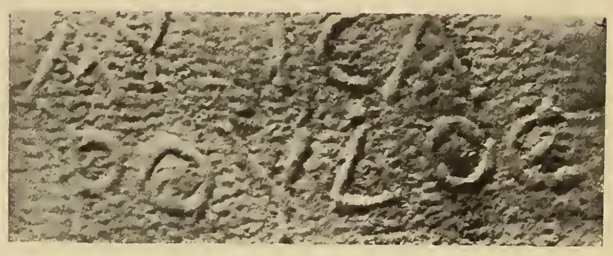

Εἰκὼν 4. Ἐπιτύμβιον.

Αὐ(ρηλίου) Ἰσαρούδος.

Ἀριθ. 36. Ὑψ. γραμμ. 0.022-34.

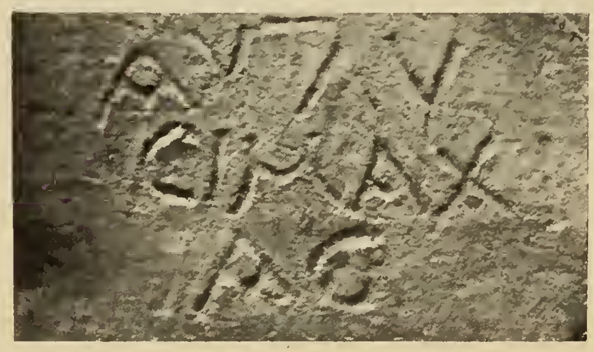

Εἰκὼν 5. Ἐπιτύμβιον.

Αὐ(ρηλίου) Λυσιμαχί-
ας.

Ἀριθ. 37. Ὑψ. γραμμ. 0·038-0·057.

ΑΥΕΡΠΙ	Αὐέρπι-
ΔΟΣ	δος.

Ἐν ταῖς τρισὶ πρώταις ἐπιγραφαῖς ἡ συγκοπὴ τοῦ ὀνόματος *Αὐρηλίου* (δυνατὸν ἀντὶ γενικῆς νὰ εἶναι ὀνομαστικὴ ἢ καὶ θηλυκὸν *Αὐρηλία* ἢ *-ας*), δηλοῦται διὰ σημείων, ὅπερ δὲν συμβαίνει ἐν τῇ τετάρτῃ· ἐν τούτοις ἴσως δέον νὰ ἀναγνωσθῇ *Αὐ(ρηλίου) Ἑρπίδος*, ὑποτιθεμένου ὅτι ὁ χαράκτης παρέλιπε τὸ σημεῖον τὸ δηλωτικὸν τῆς συγκοπῆς· οὕτω δὲ ἐν πάσαις ταῖς τέσσαρσι ταύταις ἐπιγραφαῖς ἔχομεν ἀντὶ πατρωνυμικῶν μητρωνυμικά· ἐκ

τούτου δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἰδιάζοντος τῶν ἐπιστημάτων ἐξάγεται ὅτι οἱ ἐπὶ τῶν ἐπιστημάτων τούτων ἀναγραφόμενοι εἶναι ξένοι καὶ πιθανώτατα Λύκιοι, οἵτινες «καλέουσιν ἀπὸ τῶν μητέρων ἑωυτοὺς καὶ οὐκὶ ἀπὸ τῶν πατέρων» Ἡροδ. Α΄ 170. Περὶ τούτου βλ. Σ. Π. Λάμπρου, Νέος Ἑλληνομν., τ. Α΄ (1904), σ. 162 κἑ.

Ἀριθ. 38. Βάσις μαρμαρίνη μετὰ τροχίλων. Ὕψος γραμμ. 0·025-0·027.

ΑΝΝΙΔΟΣΚΝΙΔΙΑ [Φ;]αννίδος Κνιδί[ας].

Β΄). Μινικοῦ.

Δεξιὰ τῷ εἰσπλέοντι τὸν Συμαϊκὸν κόλπον μετὰ τὸ ἀκρωτήριον «Νόρια» κεῖνται ἐφεξῆς οἱ ὅρμοι *Γούρνα*, *Τραχειανὸς* καὶ *Μινικό*, ὧν ὁ τελευταῖος διασῴζει λείψανα ἀρχαίας προκυμαίας. Παρὰ τὸν ὅρμον τοῦτον διασῴζονται ἀξιόλογα ὁπωσοῦν λείψανα ἀρχαίων κτιρίων· εἰς ἀπόστασιν δ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν μικρὰν παρατηροῦνται ἀρκετὰ ἐρείπια, ἐν οἷς καὶ τάφοι. Τὸ Μινικὸν ἀπετέλει προφανῶς συνοικισμὸν καὶ ὑπήγετο ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ εἰς τὸν δᾶμον Κασαρέων, ὅστις ἐξετείνετο ἐφ᾽ ὅλης τῆς νοτιοδυτικῆς ἄκρας τῆς Περαίας (Jahreshefte VII, 1904, σ. 85).

Ἀριθ. 39. Ἀνευρέθη παρὰ τὸν ῥηθέντα ὅρμον βάθρον ἁπλοῦν λίθου λευκοῦ, ὕψους 0·45, πλάτ. 0·64, πάχ. 0·36, φέρον τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν, ἧς τὰ γράμματα διατίθενται στοιχηδὸν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Δ΄ π. Χρ. αἰῶνα· ἔχουσι δὲ ὕψος 0·03-0·042.

ΑΡΙΣΤΟΚΛ Ἀριστοκλ[εῦς]
ΤΙΜΑΚΡΑΤΕ. Τιμακράτε[υς].

Γ΄). Κασάρων.

Τὰ Κάσαρα πρῶτος ὁ πατὴρ ἡμῶν ὥρισεν ἐν τῇ Περαίᾳ δημοσιεύσας καί τινας ἐπιγραφάς, ἃς εὗρεν ἐκεῖ, ἐν Εἰκοσιπενταετηρίδι Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. Κωνσταντινουπόλεως, 1861-1886, σ. 254· πρβ. τοῦ αὐτοῦ «Περίπλουν τοῦ Συμαϊκοῦ κόλπου» ἐν Παρνασσῷ, 1892 σ. 533. Τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ἠκολούθησαν καὶ ἄλλοι. Κεῖνται δὲ εἰς τὴν θέσιν τὴν σήμερον λεγομένην «Κάτω Συκεὰν» εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου ὥρας πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ Φοίνικος τῆς Περαίας.

Ἀριθ. 40. Βάθρον ὀγκῶδες ἐξ ἀσβεστολίθου κείμενον κατὰ χώραν· φέρει κάτωθι πλαίσια καὶ ὑπ᾽ αὐτὰ κούφωμα σχήματος τραπεζίου μήκους 0·27. Ὕψος ἔχει 1·75, πλ. 1·91, πάχ. 0·87.

ΑΓΗΝΑΚΤΟΣΑΠΟΛΛΟΔΟΤΟ.ΤΕΙΔΕΙΚΑΤΑΚΕΙΤΑΙ
ΑΘΑΝΑΤΟΝΠΕΝΘΟ .ΑΤΡΙ ΙΛΟΙΣΔΕΠΟΘΟΣ
ΙΤ. . .ΦΟΝΑΓΗΝΑ.ΤΟΣ

Ἀγήνακτος Ἀπολλοδότο[υ] τειδεὶ κατάκειται,
ἀθάνατον πένθο[ς π]ατρί, [φ]ίλοις δὲ πόθος,
[Κ]τ[ησι]φῶν· Ἀγήνα[κ]τος.

Γράμματα ἀβαθῆ τῶν ἀρχῶν τοῦ Δ΄ π. Χρ. αἰῶνος διατεθειμένα στοιχηδόν, ὕψ. 0·02-0·017.

Κτησιφῶν διὰ τοῦ Ο καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ Ω. Ἐνταῦθα δὲν πρόκειται ἴσως περὶ λάθους τοῦ χαράκτου, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐγράφη ἐν χρόνοις, καθ᾽ οὓς δὲν ἦτο σταθερὰ ἡ χρῆσις τοῦ Ω.

Ὁ Κτησιφῶν καὶ ὁ Ἀγήνακτος εἶναι βεβαίως υἱοὶ τοῦ Ἀγηνάκτου Ἀπολλοδότου· ἀπέθανε δὲ πρῶτος ὁ Ἀγήνακτος καὶ μετ᾽ αὐτὸν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, οἵτινες καὶ ἐτάφησαν ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ. Εἶναι λοιπὸν τὸ ἐλεγεῖον κατὰ ὀλίγα ἔτη ἀρχαιότερον τοῦ θανάτου τοῦ Κτησιφῶντος καὶ Ἀγηνάκτου, τῶν υἱῶν τοῦ Ἀγηνάκτου Ἀπολλοδότου.

Ἀριθ. 41. Βάθρον λίθου λευκοῦ τεθραυσμένον πρὸς τἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν· ὕψος αὐτοῦ μέγιστον 0·58, πλ. μέγ. 0.79, πάχ. 0·75.

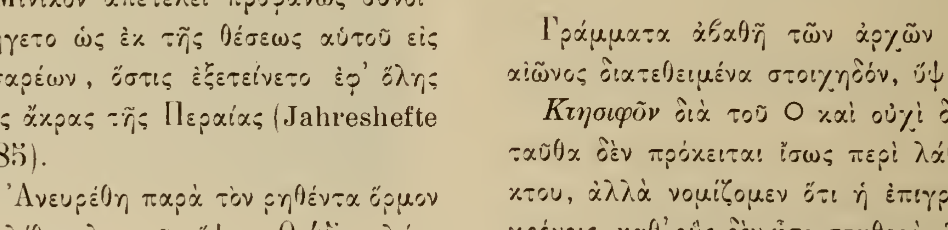

Εἰκὼν 6 (ἐπιγρ. ἀριθ. 41). Ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα

[**Ἡ δεῖνα τοῦ δεῖνος** γυνὰ δὲ Ξενοφάνευς];
[**Ἡ δεῖνα** Ξ]ενοφά[νευς].

[Μάτηρ κα]ὶ θυγάτηρ κεῖνται δύο ἀώριαι ἄδη[ν],
[ἃ μὲν β]ελτίστα, ἃ δὲ ποθεινοτάτ[α].

Τὰ γράμματα εἶναι τεταγμένα στοιχηδὸν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Δ΄ π. Χρ. αἰῶνα· ὕψος αὐτῶν 0·02-0·025.

Καίτοι γνωρίζομεν ὅτι τὸ ἐπίθετον *ἀώριος* ἀπαντᾷ μόνον ὡς δικατάληκτον, ἠδυνάμεθα ἴσως νὰ ἐκλάβωμεν τὸν ἀνωτέρω τύπον ὡς ὀνομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς *ἀωρία* καὶ οὐχὶ ὡς ἐπίρρημα; Τοῦτο οὔτε εἰς τὸ νόημα, νομίζομεν, τοῦ ἐλεγείου ἀντιβαίνει οὔτε εἰς τὸ μέτρον.

Ἄνωθι τοῦ ἐλεγείου ἐχαράχθησαν τὰ ὀνόματα τῶν νεκρῶν κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ προδήλως τάξιν, ἤτοι πρῶτον τὸ τῆς μητρὸς καὶ ὑπ᾽ αὐτὸ τὸ τῆς θυγατρός.

Ἀριθ. 42. Βάθρον ὀγκῶδες λίθου λευκοῦ κείμενον πλαγίως· ἔχει ὕψος 0·67, πλ. 1·38, πάχ. 0·39. Ὕψος γραμμάτων 0·032-0·05.

///////////Ι////////Ι////Ι,////////// [**Ἡ δεῖνα τοῦ δεῖνος**]
//////ΝΑΔΕΓΥΘΟΔΩΡΟΥ [γυ]νὰ δ[ὲ] Πυ[θ]οδώρου.

Ἀριθ. 43. Θραῦσμα ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς λευκοῦ μαρμάρου. Εὑρέθη ἐν Κασάροις καὶ μετεκομίσθη ὑπὸ Ὀθωμανοῦ εἰς Πούσπουρνου. Ἀνεκοινώθη ἡμῖν μετ᾽ ἐκτύπου. Τὰ γράμματα κοσμοῦνται κεραίαις καὶ ἔχουσιν ὕψος 0·011-0·023.

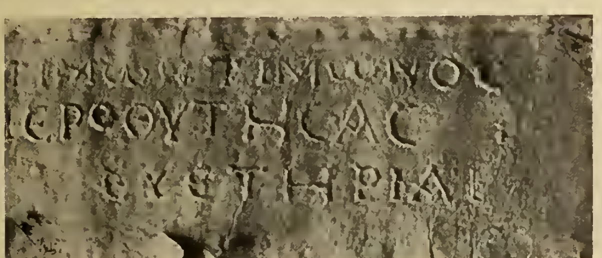

Εἰκὼν 7. Ἀναθηματική.

Τίμων Τίμωνος
ἱεροθυτήσας
εὐετηρίαι.

Δ΄). Φοίνικος.

Πρῶτοι τὸν Φοίνικα τῆς Περαίας ἐπεσκέφθησαν ὁ κ. Dürrbach καὶ ὁ κ. Radet καὶ ἀξιολόγους ἐπιγραφὰς ἐδημοσίευσαν ἐν BCH 1886, 245 κέ., παραθέντες καὶ ἀρκετὰς εἰδήσεις περὶ τῶν ἐρειπίων καὶ τῆς θέσεως τῆς πόλεως, ἣν ὡς πρωτεύουσαν πόλιν τοῦ ἐν τῇ Ῥοδιακῇ χερσονήσῳ δάμου Τλωίων ὑπέδειξεν ὁ F. Hiller von Gaertringen ἐν Hermes XXXVII, σ. 143 κέ.

Ἀριθ. 44. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπιγραφῶν, ἃς ὁ Dürrbach καὶ ὁ Radet ἐξέδωκαν, κατεχώρισαν ἐν τῷ μνημονευθέντι περιοδικῷ συγγράμματι (σ. 247) τὴν ἐπιγραφήν:

ΗΛΟΚΡΑΡΗΣ	Ἡλοκράρης
ΕΥΑΝΟΡΟΣ	Εὐάνορος.

Ταύτης ὅμως ἡ ἀνάγνωσις ἐξελέγχεται ἐσφαλμένη ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἐκτύπου, ὅπερ ἔχει ὡς ἑξῆς:

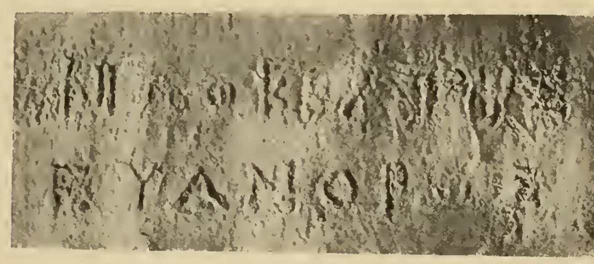

Εἰκὼν 8. Ἐπιτύμβιον.

Φιλοκράτης
Εὐάνορος.

Ὕψος γραμμάτων 0·018-0·033.

Ἀριθ. 45. Ἐν ἀποστάσει σχεδὸν τετάρτου τῆς ὥρας ἀπὸ τῶν ἐρειπίων τοῦ Φοίνικος πρὸς δυσμὰς κεῖται ἡ θέσις «᾽ς τὰ Πατριχτά». Αὐτόθι κεῖται βάθρον ἐξ ἀσβεστολίθου κεχωμένον ἐν τῷ ἐδάφει πλὴν τῆς ἄνω ἐπιφανείας, ἐφ᾽ ἧς κεχάρακται ἡ ἐπιγραφή. Ὕψ. γραμμ. 0·025-0·031.

////ΡΑΣ////////ΠΠ/////Α///// [Θ]ράσ[ων] Ἱ]ππ[οκρ]ά[τευς].

Ε΄). Θυσσανοῦντος.

Ἀριθ. 46. *Ὀρτατζί.* Πλὰξ λίθου λευκοῦ ἀνακαλυφθεῖσα παρὰ τὴν μέσην ἀκτὴν τοῦ λιμενίσκου, ὕψ. 0·65, πλ. 0·70, πάχ. 0·56. Ὕψ. γραμμ. 0·016-0·025. Τῆς ἐπιγραφῆς τὸ δεξιὸν μέρος ἦτο ἐπὶ ἄλλης πλακός, καθότι ἡ παροῦσα μέρος μόνον τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς περιέχει καὶ δὲν φαίνεται ὅτι ἀπεκόπη ἐν νεωτέροις χρόνοις.

Εἰκὼν 9 (ἐπιγρ. ἀριθ 46). Ἀναθηματική.

Ἡλιόδωρος Ἱεροκλεῦς Νετ(τ)ί(δας) ὑπὲρ τοῦ [υἱοῦ **δεῖνα** ......]
ὑπὸ τῶν περὶ Μᾶρκον Πλα(ῦτον) Ὀνάσανδρον τ[ὸ ἡρῷιον καὶ τὸ ἄγαλμα].

ΝΕΤΙ. Οὕτω, δι' ἑνὸς Τ. Εἶναι ἀναμφιβόλως συγκοπὴ τοῦ ἐθνικοῦ *Νεττίδας* τοῦ δήμου τῆς Λίνδου *Νεττεία* (IG XII[1] σελ. 229), ὡς ΒΡΑΣΙ = Βράσιος (αὐτ., ἀρ. 4 III, 60), ΙΣΤ = Ἰστάνιος (αὐτ. ἀριθ. 83).

Στίχ. 1. Ὑπὲρ τοῦ [*υἱοῦ* ...]· ἠδύνατό τις ἀντὶ τοῦ *υἱοῦ* νὰ συμπληρώσῃ *ἀδελφοῦ* ἢ ἄλλο τι τούτοις ὅμοιον, διότι τοιοῦτό τι προεξαγγέλλει τὸ ἄρθρον *τοῦ*. Ἕπεται δὲ μετοχὴ παθητικὴ διὰ τὸ ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ *ὑπὸ τῶν* ...

Ἂν ὀρθῶς ἔχῃ ἡ συμπλήρωσις τοῦ στίχ. 2, ἥτις ἐγένετο κατὰ τὴν ἐν τῇ αὐτῇ θέσει εὑρεθεῖσαν ἐπιγραφὴν τὴν καὶ συμπληρωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. K. F. Kinch (ΑΕ 1907, 212, ἀριθ 6), ἡ πλάξ, ἐφ' ἧς ἡ παροῦσα ἐπιγραφή, ἀπετέλει λίθον τῆς προσόψεως τοῦ ἡρῴου.

Ἀριθ. 47. Θραῦσμα μαρμάρου ὑπομέλανος μετὰ πλαισίου ἄνω ὕψους 0·28. Τὰ γράμματα τοῦ στίχου 1 μείζονα τῶν τοῦ στ. 2. Ὕψ. γραμμ. 0·02-0·013.

ΥΠ Ὑπ[ὲρ]
ΤΟΚ [τοῦ **δεῖνος** Καίσαρος Αὐ]τοκ[ράτορος, Σεβαστοῦ κτλ.]

Συνεπληρώσαμεν οὕτω κατ' ἐπιγραφὴν τῆς Λίνδου (IG XII[1] ἀριθ. 772 α), διότι ὑποθέτομεν ὅτι τὸ *Ὑπ*[*ὲρ*] κατέχει τὸ μέσον ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ καὶ διὰ τοῦτο καὶ διὰ μειζόνων γραμμάτων ἐξαίρεται.

Ἀριθ. 48. Θραῦσμα βάθρου μετὰ πλαισίων κάτωθι, εὑρισκόμενον ἐν «Παραμπούττῃ» μεταξὺ τῶν ἐρειπίων τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἔχει ὕψος 0·77, πλάτ. 0·82, πάχ. 0·69. Ὕψος γραμμάτων 0·02-0·032.

ΛΜΟΣΝΙΚΩΝΟΣ [- - δαμ]ος Νί[κ]ωνος.

Ἀριθ. 49. Βάθρον ὀγκῶδες εὑρεθὲν ἔνθα καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 48 ἐπιγραφή. Ὕψ. 0·77, πλάτ. ἴσον τῷ ὕψει, πάχ. 0·65. Ὕψ. γραμμ. 0.021-0·026.

ΝΙΚΟΜΑΧΟΥΝΙΚΟ.Λ... Νικομάχου Νικο[.ά...]

Ἀριθ. 50. Θραῦσμα βάθρου ἐξ ἀσβεστολίθου, ἐντετειχισμένον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Γετὶμ Ἀλῆ, ὕψους 0·26, πλ. 0·50, πάχ. 0·38. Τὰ ἄκρα τῶν γραμμάτων κοσμοῦνται διὰ κεραιῶν καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὸν Β' π. Χρ. αἰῶνα. Ὕψ. αὐτῶν 0·016-0 027.

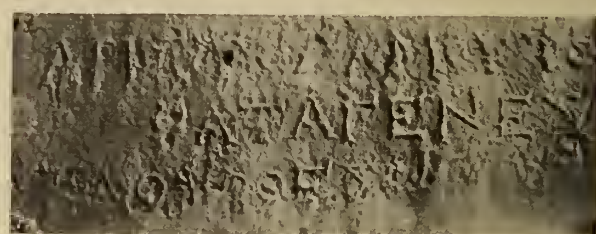

Εἰκὼν 10. Ἐπιτύμβιον.

Ἀριστοδάμου το[ῦ **δεῖνος**]
[κ]ατὰ γένεσ[ιν]
[κα]θ' υἱοθεσί[αν δὲ τοῦ **δεῖνος**].

Ἀριθ. 51. Βάθρον ὀγκῶδες κείμενον ἐν «Παραμπούττῃ». Ἔχει ὕψος 0·35, πλ. 1·00, πάχ. 0·69. Ὕψος γραμμάτων 0·024-0·03.

ΙΜΩΝΔΑΣΔΑΜ...ΕΥ. [Σ]ιμώνδας Δαμ[οκλ]εῦ[ς].

Τὸ ὄνομα Σιμώνδας ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφῇ ἐκ Τεγέας (RÉG 1899, σ.72, στίχ. 39 ἐν σελ.107 τὸ ὄνομα σημειοῦται ὡς μοναδικόν).

Ἀριθ. 52. Βάσις λίθου λευκοῦ, ὕψους 1·19, πλ. 0·58, πάχ. 0·44.

Ἡ βάσις αὕτη ἐχρησίμευσε κατ' ἀρχὰς διὰ τὴν ἐπιγραφὴν Α', ἥτις εἶναι ἐλεγεῖον χαραχθὲν ἐντὸς λαξεύματος ἀβαθοῦς ὕψους 0 10, πλ. 0·53. Εἰς

ταύτην τὴν ἐπιγραφὴν ἀναφέρεται καὶ τὸ ἄνωθεν αὐτῆς ἔγκοιλον, χρησιμεῦσαν πάντως εἰς τὸ ἐν τῷ ἐλεγείῳ ἀναφερόμενον ἀνάθημα. Τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἔπειτα καταστάσης ἀχρήστου, ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς ὀπισθίου ὄψεως τῆς αὐτῆς βάσεως καὶ ἀντιθέτως τῇ ἐπιγραφῇ Α΄ ἡ ἐπιγραφὴ Β΄. Κατόπιν ἡ βάσις αὐτη ἐχρησίμευσε διὰ τὴν ἐπιγραφὴν Γ΄ χαραχθεῖσαν κατὰ μῆκος αὐτῆς ἐπὶ τῆς πλευρᾶς, ἐφ' ἧς ἡ ἐπιγραφὴ Α΄, χωρὶς καθόλου νὰ ἀποξέσῃ αὐτὴν ὁ χαράκτης· ἐφρόντισε δὲ μόνον οὗτος νὰ χαράττῃ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς Γ΄ ἐπὶ γραμμάτων τῆς Α΄ καθ' ὅσον τῷ ἐπετρέπετο· ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο ἡ ἀνάγνωσις τῆς Α΄ δὲν παρέχει μεγάλας δυσχερείας.

Α΄

ΚΟΙΝ////////ΔΥΟΤΟΝΔΑΝ///ΘΗ//////ΕΝΟΝΤΕΣΕΤΑΙΡΟΙ
ΠΙΣΤΟ///ΤΕΑΛΛΗΛΟΙ///ΜΝΗΜΟ/////ΝΟΝΦΙΛΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕ/////ΡΑΤΙΔΑ//////ΥΑΡΑΤΟ///
ΔΑΜΩΝΑΚΤΙΔΑΣΚΑΛΛΙΑΝΑΚΤΟ///

Κοιν[ῆι οἱ] δύο τόνδ' ἀν[ε]θή[καμ]εν, ὄντες ἑταῖροι
πιστο[ί] τε ἀλλήλοι[ς], μνημό[συ]νον φιλίας.
Ἡρακλε[υκ]ρατίδα[ς Ε]ὐαράτ[ου]·
Δαμωνακτίδας Καλλιάνακτο[ς].

Γράμματα ἐπιμεμελημένα τοῦ Γ΄ π.Χρ. αἰῶνος· ὕψ. 0·008-0·011.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 81-96 μ.Χρ.. Τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος 0·016-0·024. Σημειωτέον τὸ Σ (=Ε).

Ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος στίχος εἶναι δεινῶς ἐφθαρμένοι· πιθανῶς δ' ἐν αὐτοῖς ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ συζύγου τῆς Δομιτίας αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ· ἴσως δὲ συμπληρωτέοι κατὰ τὴν ἐν IG XII¹ 995 ἐπιγραφὴν οὕτω: «|Αὐτοκράτορι Καίσαρι Δομειτιανῷ|Οὐεσπασιαν]ο[ῦ υἱῷ]Σ[εβαστῷ]».

Β΄

. . . .
ΚΑΙ//////////Ο//////ΣΣ//////
ΚΑΙΔΟΜΕΤΙΑΘ.ΑΣΕΒΑΣΤΑ
ΟΜΟΝΟΙΑ
5 ΙΑΣΩΝΑΡΙΣΤΟΓΕΝΕΥΣΒΟΥΛ.
ΑΓΗΣΑΜΕΝΟΣΕΠΙΧΕΡΣΟ
ΣΟΥΚΑΙΣΥΜΑΣΕΦΟΥΑΠΕ
ΤΕΣΤΑΘΗΑΠΑΤΡΙΟΣΠΟΛΕΙ
ΤΕΙΑΣΚΑΙ
10 ΟΔΑΜΟΣΟΘΥΣΣΑΝΟΥΝΤΙΩΝ
ΚΑΙΟΙΚΑΤΟΙ
ΚΟΥΝΤΕΣΕΝΘΥΣΣΑΝΟΥΝ
ΤΙΚΑΙΑΚΤΟΙΝΑΑΣΤΡΑΠΙ
ΑΤΑΝ
15 ΚΑΘΙΕΡΩΣΑΝ

. . . .
και. . . . . ο. . . . σ. . . . .
καὶ Δομετία θ[ε]ᾶ Σεβαστᾶ
Ὁμονοίᾳ.
5 Ἰάσων Ἀριστογένευς Βουλ[ί](δας)
ἁγησάμενος ἐπὶ Χερσο[νά-]
σου καὶ Σύμας, ἐφ' οὗ ἀπε[κα-]
τεστάθη ἁ πάτριος πολει-
τεία⟨ς⟩ καὶ
10 ὁ δᾶμος ὁ Θυσσανουντίων
καὶ οἱ κατοι-
τοικοῦντες ἐν Θυσσανοῦν-
τι καὶ ἁ κτοίνα ἁ Στραπι-
ατᾶν
15 καθιέρωσαν.

Στίχ. 5. ΒΟΥΛ[Ι]· συγκοπὴ τοῦ **Βουλίδας**, ἐθνικοῦ, δήμου τῆς Λίνδου. Βλ. IG. XII¹ σελ. 229.

Ἡ κτοίνα ἡ Στραπιατῶν τοῦ δήμου τῶν Θυσσανουντίων τὸ πρῶτον ἤδη γνωρίζεται.

(Ὅρα ὄπισθεν, σελ. 62, ἐπιγραφὴν Γ΄)

Ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 193-211 μ. Χρ.. Τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος 0·009-0·019. Τὰ γράμματα τοῦ στ. 13 εἶναι μείζονα τῶν ἄλλων.

Ὁ ἐν στίχ. 11 μνημονευόμενος στρατηγὸς Χερσονήσου καὶ Σύμης Ἱεροκλῆς Ἡλιοδώρου εἶναι υἱὸς τοῦ Ἡλιοδώρου Ἱεροκλεῦς Νεττίδα, τοῦ ἀναφερομένου ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 46 ἐπιγραφῇ, ἐπίσης ἐν τῷ αὐτῷ μέρει εὑρεθείσῃ.

Ἡ ἀποκατάστασις τῆς πατρίου πολιτείας ἡ μνημονευομένη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ Β΄ ἐγένετο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου τῷ 51 μ. Χρ.. Τοῦτο ἀναφέρεται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ῥόδου (IG XII¹ 2, στίχ. 12-13) «. . . ἀποδοθείσ]ας τᾶ πόλει τᾶς πατρίου πολιτείας καὶ τῶν νόμων ὑπὸ τῶν . . .». Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 51 μ. Χρ. ἡ Χερσόνησος, τουτέστιν ἡ Περαία, ἀπετέλει μετὰ τῆς Σύμης μίαν

Γ΄

ΙΟΥΛΙΑΝΔΟΜΝΑΝΑΥΓΟΥΣΤΑΝΣΕΒΑΣΤΗΝ
ΓΥΝΑΙΚΑΤΟΥΜΕΓΙΣΤΟΥΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΚΑΙΣΑΡΟΣΛΟΥΚΙΟΥΣΕΠΤΙΜΙΟΥΣΕΥΗΡΟΥ
ΕΥΣΕΒΟΥΣΠΕΡΤΙΝΑΚΟΣΣΕΒΑΣΤΟΥΑΡΑΒΙΚΟΥ
5 ΑΔΙΑΒΗΝΙΚΟΥΠΑΡΘΙΚΟΥΜΕΓΙΣΤΟΥΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥ
ΜΕΓΙΣΤΟΥ ΜΗΤΕΡΑΔΕΤΩΝΜΕΓΙΣΤΩΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ
ΜΑΡΚΟΥΑΥΡΗΛΙΟΥΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥΕΥΣΕΒΟΥΣΣΕΒΑΣΤΟΥ
ΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥΜΕΓΙΣΤΟΥΚΑΙΠΟΥΠΛΙΟΥΣΕΠΤΙΜΙΟΥ
............ΣΕΒΑΣΤΟΥΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΥΜΕΓΙΣΤΟΥ
10 ΜΗΤΕΡΑΚΑΣΤΡΩΝ

ΤΟΝΜΕΓΙΣΤΟΝΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
ΚΑΙΣΑΡΑΛΟΥΚΙΟΝΣΕΠΤΙΜΙΟΝ
ΣΕΥΗΡΟΝΕΥΣΕΒΗΠΕΡΤΙΝΑΚΑ
ΣΕΒΑΣΤΟΝΑΡΑΒΙΚΟΝΑΔΙΑΒΗΝΙΚΟΝ
ΠΑΡΘΙΚΟΝΜΕΓΙΣΤΟΝΒΡΕΤΑΝΝΙΚΟΝ
ΜΕΓΙΣΤΟΝΑΡΧΙΕΡΕΑΜΕΓΙΣΤΟΝ
ΔΗΜΑΡΧΙΚΗΣΕΞΟΥΣΙΑΣΤΟΙΗ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΤΟΙΒΥΠΑΤΟΝΤΟΓ
ΠΑΤΕΡΑΠΑΤΡΙΔΟΣΑΝΘΥΠΑΤΟΝ ❧

ΠΑΤΡΟΣΙΕΡΟΚΛΕΥΣΗΛΙΟΔΩΡΟΥΝΕΤΣΤΡΑΤΗΓΗΣΑΝΤΟΣΧΕΡΡΟΝΗΣΣΟΥΚΑΙΣΥΜΗΣ
ΚΑΙΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣΠΡΥΤΤΟΥΣΠΑΝΤΟΣΤΟΥΚΟΣΜΟΥΣΩΤΗΡΑΣΚΑΙΕΥΕΡΓΕΤΑΣ

ΘΕΟΙΣ

ΑΦΙΕΡΩΘΗΣΑΝΔΕΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥΝΕΙΚΑΝΟΡΟΣΣΕΥΘΑ ❧

Ἰουλίαν Δόμναν Αὐγούσταν Σεβαστὴν
γυναῖκα τοῦ μεγίστου αὐτοκράτορος
Καίσαρος Λουκίου Σεπτιμίου Σευήρου
Εὐσεβοῦς Περτίνακος Σεβαστοῦ Ἀραβικοῦ
5 Ἀδιαβηνικοῦ Παρθικοῦ μεγίστου Βρεταννικοῦ
μεγίστου μητέρα δὲ τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων
Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνείνου Εὐσεβοῦς Σεβαστοῦ
Βρεταννικοῦ μεγίστου καὶ Πουπλίου Σεπτιμίου
[Γέτα Εὐσεβοῦς] Σεβαστοῦ Βρεταννικοῦ μεγίστου
10 μητέρα κάστρων.

Τὸν μέγιστον Αὐτοκράτορα
Καίσαρα Λούκιον Σεπτίμιον
Σευῆρον Εὐσεβῆ Περτίνακα
Σεβαστὸν Ἀραβικὸν Ἀδιαβηνικὸν
Παρθικὸν μέγιστον Βρεταννικὸν
μέγιστον ἀρχιερέα μέγιστον
δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ιη΄
αὐτοκράτορα τὸ ιβ΄ ὕπατον τὸ γ΄
πατέρα πατρίδος ἀνθύπατον ❧

Πάτρος Ἱεροκλεῦς Ἡλιοδώρου Νετ(τίδα) στρατηγήσαντος Χερρονήσ⟨σ⟩ου καὶ Σύμης
καὶ Ἀπολλώνιος Πρύττους παντὸς τοῦ κόσμου σωτῆρας καὶ εὐεργέτας

Θεοῖς.

Ἀφιερώθησαν δὲ ἐπὶ στρατηγοῦ Νικάνορος Σευθᾶ ❧

ἡγεμονικὴν διοίκησιν, εἰς ἣν ἀπεστάλη ἡγεμὼν ὑπὸ τῆς Ῥόδου ὁ Ἰάσων Ἀριστογένευς (ἐπιγραφὴ Β). Κατ' ἐπιγραφὴν ὅμως ἐκ Φύσκου (BCH 1894 σελ. 395 κέ.) τοῦ Α΄ π. Χρ. αἰῶνος εἷς μόνος ἡγεμὼν ἐπέμφθη *ἐπὶ Ἀπείρου καὶ Φύσκου καὶ Χερσονάσου καὶ Σύμας*· ἐκ τούτου φαίνεται ὅτι τὰ μέρη ταῦτα ἀπετέλουν τότε μίαν διοίκησιν. Ἐν ὀλίγῳ δὲ προγενεστέροις χρόνοις εὑρίσκομεν τρεῖς διοικήσεις, μίαν τῆς Καύνου, μίαν τῆς Καρίας καὶ μίαν τῆς Λυκίας κατὰ ἐπιγραφὴν ἐκ Ῥόδου (IG XII¹ 49, στίχ. 59-64). Ἐκ τούτων πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἔκτασις τῶν ἠπειρωτικῶν ἡγεμονικῶν διοικήσεων τῶν Ῥοδίων δὲν ἦτο ὡρισμένος, ἀλλ' ἐκανονίζετο ἀναλόγως τῆς κατὰ καιροὺς ἐκτάσεως τῶν κτήσεων αὐτῶν. Ἡ δὲ ἀναλόγως μικρὰ διοίκησις ἐκ μόνης τῆς Χερσονήσου καὶ Σύμης συνέστη πιθανῶς ὅτε μόνη ἡ Περαία ἀπέμεινεν εἰς τὴν Ῥόδον ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι ἠπείρου κτήσεων αὐτῆς, ὅπερ συνέβη ἔτη τινὰ πρὸ τοῦ 51 μ.Χρ.. Τὴν αὐτὴν διοίκησιν εὑρίσκομεν ὑφισταμένην μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 3ου μ.Χρ. αἰῶνος κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν Γ΄, καὶ ὡς φαίνεται ἐξηκολούθει νὰ ὑφίσταται ἐφ' ὅσον καὶ ἡ Ῥόδος ἀπήλαυεν αὐτοδιοικήσεώς τινος. Οἱ δὲ διοικηταὶ αὐτῆς δὲν ὀνομάζονται πλέον ἡγεμόνες ἀλλὰ *στρατηγοί*, οἵτινες ὅμως κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἶχον ἣν καὶ οἱ ἡγεμόνες δικαιοδοσίαν. Γνωρίζομεν δὲ τῆς διοικήσεως ταύτης ἡγεμόνα μὲν τὸν Ἰάσονα Ἀριστο-

γένευς Βουλίδαν (ἐπιγρ. Β΄), στρατηγοὺς δὲ τὸν Ἱεροκλέα Ἡλιοδώρου Νεττίδαν, (ἐπιγρ. Γ΄), τὸν Εὐάρατον Θευδώρου (ἐπιγρ. ἀρ. 53), εἰς οὓς προσθετέον καὶ τὸν Νικάνορα Σευθᾶ (ἐπιγρ. Γ΄).

Ἀριθ. 53. Βάσις μαρμάρου μελανωποῦ μετὰ πλαισίων ἄνωθι καὶ κάτωθι, ὕψ. 0·45, πλ. 0·39. Ἐπὶ τῆς βάσεως ταύτης ὑπῆρχεν ἄλλη ἐπιγραφὴ ἀρχαιοτέρα, ἧς ἀποξεσθείσης ἐχαράχθη αὕτη. Τὸν τελευταῖον στίχον ὁ χαράκτης ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ κάτωθι πλαισίου μὴ ὑπολογίσας καλῶς τὸν χῶρον. Ὕψ. γραμμ. 0·014-0·020.

ΡΑΤΟΥΘΕΥΔΩΡ
ΛΓΟΥΕΠΙΧΕΡΣΟ
ΚΑΙΣΥΜΑΣΤΟΙΚΑΤΟ
ΕΣΕΝΘΥΣΣΑΝΟΥΝ
ΟΙΑΣΕΝΕΚΑΚΑΙΔΙ
ΑΣΤΑΣΕΙΣΑΥΤΟΥ

[Εὐα]ράτου Θευδώρ[ου]
[στρατα]γοῦ ἐπὶ Χερσο[νά-]
[σου] καὶ Σύμας· τοὶ κατο[ι-]
[κεῦν]τες ἐν Θυσσανοῦν[τι]
[εὐν]οίας ἕνεκα καὶ δι[καιο-]
[σύν]ας τᾶς εἰς αὐτού[ς].

Ἀριθ. 54. Βάσις λίθου λευκοῦ ἄνευ πλαισίων ὕψ. 0·56, πλ. 0·66, πάχ. 0·50. Ὕψος γραμμ. 0·012-0·015. Ἡ ἐπιγραφὴ τίθεται μεταξὺ τῶν ἐτῶν 211-217 μ. Χρ.

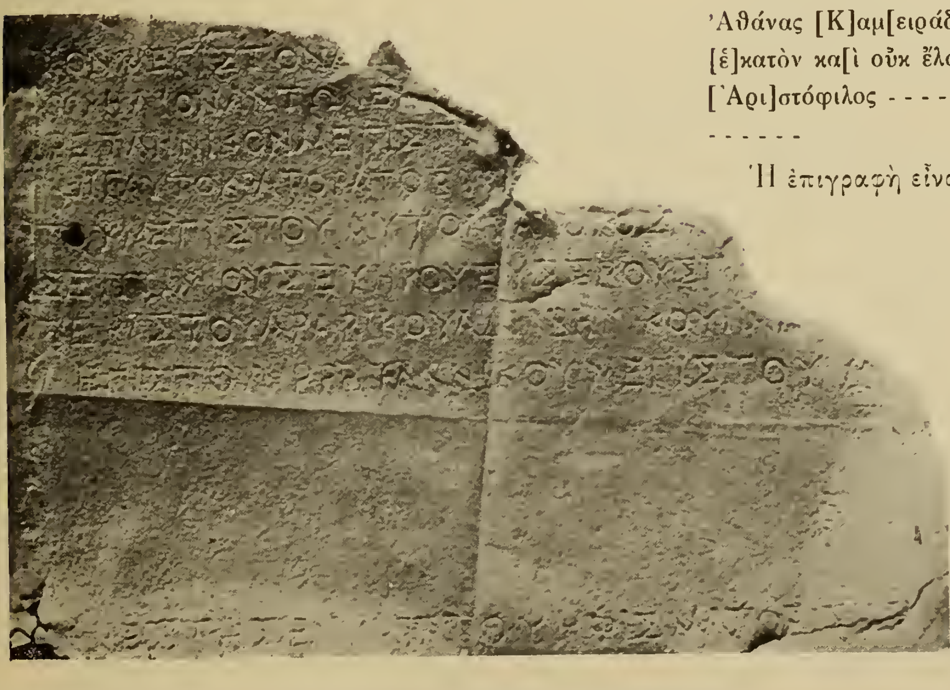

Εἰκὼν 11 (ἐπιγρ. ἀριθ. 54). Ἀναθηματική.

Τὸν μέγιστον Α[ὐτοκράτορα Καίσαρα Μᾶρκον]
Αὐρήλιον Ἀντωνε[ῖνον εὐσεβῆ Σεβαστὸν]
Βρεταννικὸν μέγιστ[ον δημαρχικῆς ἐξουσίας]
τὸ ιγ΄ Αὐτοκράτορα τὸ β΄ ὕπ[ατον τὸ - -· υἱὸν δὲ]
5 τοῦ μεγίστου Αὐτοκράτ[ορος Καίσαρος Λουκίου]
Σεπτιμίου Σευήρου εὐσεβοῦς [Περτίνακος]
Σεβαστοῦ Ἀραβικοῦ Ἀδιαβηνικοῦ Πα[ρθικοῦ]
μεγίστου Βρεταννικοῦ μεγίστου ❧

Ἀνέστησεν κατὰ τὸ ψήφισμα τὸ εἰ[σηγηθέν].

Ἀριθ. 55. Λίθος ὀγκώδης κείμενος πλησίον τοῦ ἄνωθι τοῦ λιμένος φρουρίου. Γράμματα μεγάλα.

ΕΥΦΡΑΝΕΙΔΑΙΕΥΦΡΑΝΟΡΟΣ

Εὐφρανείδαι Εὐφράνορος.

Ἀριθ. 56. Θραῦσμα στήλης ἐκ μαρμάρου ὑπομέλανος εὑρεθὲν ἐν *Ὀρτατζί*· διατηρεῖ μέρος τοῦ ἄνω πλαισίου. Ὕψος μέγ. 0·13, πλάτ. μέγ. 0·19, πάχ. 0·11. Γράμματα ἐπιμεμελημένα τοῦ Γ΄ π. Χρ. αἰῶνος, ὕψους 0·07-0·010.

ΤΟΙΔΕΕΔ..Κ///ΝΕΣΤ
ΑΘΑΝΑΣ///ΑΜΙ
ΚΑΤΟΝΚΑΙ
ΙΣΤΟΦΙ
/////

Τοίδε ἔ[δ]ωκ[α]ν ἐς [τὰν ἐπισκευὰν (;) τοῦ ναοῦ τοῦ τᾶς]
Ἀθάνας [Κ]αμ[ειράδος κατὰ τὸ ψάφισμα οὐ πλέον δραχμᾶν]
[ἑ]κατὸν κα[ὶ οὐκ ἔλαττον δραχμᾶν - - - -].
[Ἀρι]στόφιλος - - - -
- - - - - -

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι κατάλογος τῶν ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς Καμειράδος ἐν Θυσσανοῦντι εἰσενεγκόντων, ὧν τὰ ὀνόματα ἐγράφησαν μετὰ τὸν τρίτον στίχον εἰς δύο στήλας.

Ἐν ἀρχῇ τοῦ τρίτου στίχου πρέπει ἀναμφιβόλως νὰ νὰ ἀναγνώσωμεν [ἑ]κατὸν κα[ὶ]. Ἡ ὕπαρξις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐν τοῖς τρισὶ πρώτοις στίχοις, μεθ' οὓς ἕπονται τὰ ὀνόματα, ἐν τοι-

αὕτη ἐπιγραφὴ καθιστᾷ πιθανωτάτην τὴν συμπλήρωσιν τοῦ δευτέρου στίχου, γενομένην κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου τοῦ Ἀθηναίων, καθ' ὃ οἱ βουλόμενοι τῶν πολιτῶν καὶ τῶν ἄλλων προσεκαλοῦντο νὰ εἰσφέρωσιν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς πόλεως καὶ τὴν φυλακὴν τῆς χώρας ὑπὸ τὸν ἑξῆς ὅρον: *μὴ ἐξέστω δὲ μηθενὶ ἐπιδοῦναι πλέον* ΗΗ *δραχμῶν μηδ' ἔλαττον* 𐅄 (Dittenberger Syll.² 232). Λαμβανομένης δ' ὑπ' ὄψιν τῆς ἄνω ἀναλογίας, ἴσως ἐπετρέπετο ἡμῖν νὰ συμπληρώσωμεν τὸν τρίτον στίχον ὡς ἑξῆς: *κα*]*ὶ οὐκ ἔλαττον δραχμᾶν εἴκοσι πέντε*].

Ἡ λατρεία τῆς Ἀθηνᾶς Καμειράδος προέρχεται βεβαίως ἐκ Καμείρου· μνεία δ' αὐτῆς γίνεται καὶ ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Ῥόδου (IG XII¹ 786, στ. 6-7).

Ϝ'). Λουμπουνεᾶς.

Μεταξὺ τῶν πρὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βοσπόρου κειμένων νησίδων καταλέγεται καὶ ἡ «Λουμπουνεά». Ὡς ἐφ' ὅλων τῶν νησίδων τούτων παρατηροῦνται ὀλίγα ἐρείπια ἀρχαῖα καὶ πλεῖστα τῶν βυζαντιακῶν καὶ ἱπποτικῶν χρόνων, οὕτω καὶ ἡ Λουμπουνεὰ διασῴζει ἔτι λείψανα μικροῦ φρουρίου καὶ δύο βυζαντιακῶν ἐκκλησιῶν, ὧν ἡ παρὰ τὸν ὁρμίσκον αὐτῆς κειμένη, τὸν πρὸς ἤπειρον τετραμμένον, καλεῖται κατὰ τὴν παράδοσιν «ἅγιος Ἀθανάσιος». Ἐνταῦθα ὑπάρχουσι καὶ λείψανα ἀρχαίου ἑλληνικοῦ οἰκοδομήματος, ἐν οἷς εὑρέθη ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή.

Ἀριθ. 57. Τέσσαρα θραύσματα ἐκ μαρμάρου μελανίζοντος, καλῶς πρὸς ἄλληλα ἐφαρμοζόμενα. Τὸ ἐκ τῶν τεσσάρων τούτων θραυσμάτων ἀποτελούμενον μέρος τῆς πλακός, ἥτις εἶναι ἐλλιπὴς πρὸς τἀριστερά, ἔχει ὕψος 0·17, πλάτ. μέγ. 0 44, πάχ. 0·19. Ὕψος γραμμάτων 0·013-0·023.

ΦΙΛΙ⁊ΠΕΞΑΝΘΙΕ
Γ ⁊ΤΗΡΜΗΝΟΦ ΛΑΣ
ΧΡΗΣΤΕΧΑΙΓΕ

----- Φίλι[π]πε Ξάνθιε
----- π[α]τὴρ Μηνοφίλας
χρηστὲ χαῖρε.

Ἡ πρὸς τἀριστερὰ ἐπιγραφή, ἧς ἀρκετὸν μέρος ὑπῆρχεν ἐπὶ τοῦ ἐλλείποντος μέρους τῆς πλακός, θὰ ἀνεφέρετο ἴσως εἰς τὴν πρὸ τοῦ πατρὸς αὐτῆς Φιλίππου ἀποθανοῦσαν Μηνοφίλαν.

Ζ'). Βοσπόρου.

Ἀριθ. 58. Στήλη ἐκ μαρμάρου ὑπομέλανος μετὰ πλαισίων ἄνωθι καὶ κάτωθι κατεστραμμένων καὶ ἀκρωτηρίων, ἴσως ἄνωθι καὶ ἀετωμάτων κατὰ τὰς τρεῖς πλευράς. Ὕψ. μέγ. 0·383, πλ. 0·452, πάχ. 0·227 ἄνω, 0·218 ἐν τῷ μέσῳ, 0·229 κάτω. Ἡ ἄνω πλευρὰ διασῴζει διαιρέσεις, ἐξ ὧν διακρίνονται ὅτι ὑπῆρχον δύο κιόνια διαμέτρου 0·10, ἐφ' ὧν πιθανῶς ἐφηρμόζοντο ἀγαλμάτια. Ὑποκάτω ὑπάρχει ὀπή, δι' ἧς ἐστερεοῦτο ἡ στήλη ἐπὶ ἰδιαιτέρας βάσεως. Ὕψ. γραμμ. 0·011-0·035.

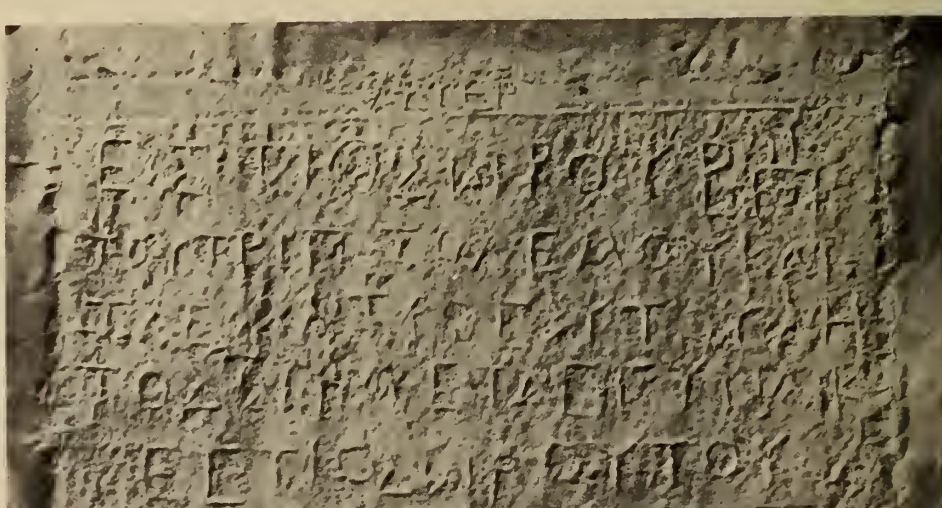

Εἰκὼν 12 (ἐπιγρ. ἀριθ. 58). Ἐπιτύμβιον.
Ἐτυπ. 20.8.11.

[Δάμ]ατ⟨ε⟩ρ[ι];
Ἑστιοδώρου Β(οσ)πο(ρα)ν(οῦ)
τοῦ Τριπτολέμου καὶ
τᾶς ματρὸς αὐτοῦ Λη-
5 τοδώρας, τᾶς γυναικ-
[ὸς] Ἑστιοδώρου τοῦ
Ἄρχοντο[ς Εὐ]χαριστία[ς].

Ὁ στίχ. 1 εἶναι κεχαραγμένος ἐπὶ τοῦ ἄνω πλαισίου, ὁ δὲ στίχ. 7 ἐπὶ τοῦ κάτω. Ὑποπτεύομεν ὅτι ἐπὶ τῆς στήλης πρότερον ὑπῆρχεν ἄλλη συντομωτέρα ἐπιγραφή, ἥτις ἐξηλείφθη καὶ εἶτα ἐχαράχθη ἡ ἄνω, καὶ διὰ τοῦτο οἱ στίχοι 1 καὶ 7 ἐχαράχθησαν δι' ἔλλειψιν χώρου ἐπὶ τῶν πλαισίων. Ἴσως ὅμως ὁ στίχ. 1 ἀπέμεινεν ἐκ τῆς ἀρχαιοτέρας ἐπιγραφῆς.

Στίχ. 2. Περὶ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἐν τέλει τοῦ στ. τούτου βραχυγραφίας ἰδὲ ΑΕ 1907, 217.

Ἀριθ. 59. Θραῦσμα λίθου λευκοῦ· μετεκομίσθη εἰς Σύμην πρὸ ἐτῶν καὶ ἐνετειχίσθη εἰς οἰκίαν παρὰ τὴν προκυμαίαν. Ὕψ. γραμμ. 0·02-0·039.

///ΣΑΙΟΣΑΡΧΕΡΑΝΙΣ///
[Μου;]σαῖος ἀρχερανισ[τάς].

Ἀριθ. 60. Ἐπίστημα λίθου ὑπομέλανος ἐντετειχισμένον εἰς περίβολον τουρκικῆς καλύβης. Ὕψ. ἔχει 0·43, πλ. 0·79, πάχ. 0·72. Ὕψος γραμμάτων 0·022 0·036.

ΝΙΚΑΙΝΕΤΟΣΑΘΑΝΟΔΩΡΟΥ
Νικαίνετος Ἀθανοδώρου.

Ἀριθ. 61. Ἐπίστημα ἐντετειχισμένον εἰς ὃν καὶ ἡ ἄνω ἐπιγραφὴ περίβολον, ὕψους 0·47, πλ. 0·96, πάχ. 0·50. Ὕψ. γραμμ. 0·021-0·027.

ΚΛΗΝΩΑΓΗΣΑΓΟΡΑ	Κληνὼ Ἀγησαγόρα
ΝΙΚΑΙΝΕΤΟΥΔΕΓΥΝΑ	Νικαινέτου δὲ γυνά.

Πιθανῶς ὁ Νικαίνετος, οὗ γυνὴ ἡ Κληνὼ Ἀγησαγόρα, εἶναι ὁ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 60 ἐπιγραφῇ Νικαίνετος Ἀθανοδώρου.

Ἀριθ. 62. Πλὰξ ἐξ ἀσβεστολίθου ἐκτισμένη ἐν οἰκίᾳ παρὰ τὸν λιμένα, ὕψ. 0·35, πλ. 0·74, πάχ. 0·55. Ὕψ. γραμμ. 0·014-0·019.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣΤΕΡΜΕΣΣΕΥΣ
ΜΗΝΙΑΣΣΥΝΝΑΔΙΣ
. . ΝΑ . ΕΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Διονύσιος Τερμεσσεύς,
Μηνιὰς Συνναδὶς
[γυ]ν[ὰ δ]ὲ Διονυσίου.

Ἀριθ. 63. Πλὰξ λίθου ὑπομέλανος ἐντετειχισμένη ἐν Τουρκικῇ οἰκίᾳ, κειμένη εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπὸ τοῦ λιμένος. Ὕψ. 0·96, πλάτος ἴσον τῷ ὕψει.

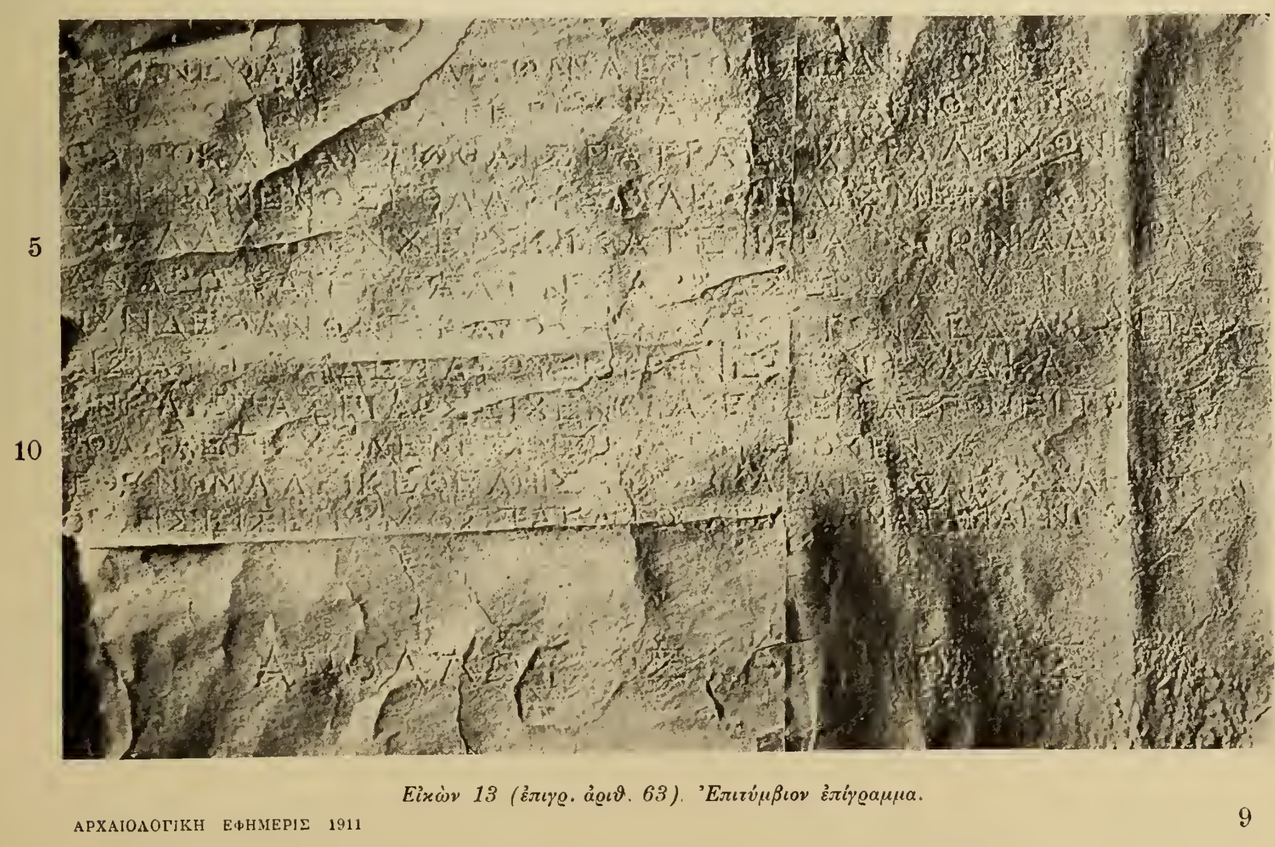

Εἰκὼν 13 (ἐπιγρ. ἀριθ. 63). Ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα.

Ὦ ξένε, θάησαι παριὼν ἴδὲ τόνδε δράκοντα,
ἀνδρὸς ἐπὶ κρατερο[ῦ] σάματι φαινόμενον·
ὅς ποκα ναυσὶ θοαῖς πάτρας ὑπεράλκιμον ἦτορ
δεικνύμενος, πολλοὺς ὤλεσε δυσμενέων.
5 Πολλὰ δ' ὅ γ' ἐν χέρσωι κατενήρατο φοίνια δοῦρα
ἀνδρῶν ἀντιπάλων σάρκας ἐρειδόμενος.
Νῦν δὲ θανὼν γηραιός, ἐπ' αὐτῶι τόνδε δράκοντα
εἵσατο τοῦδε τάφου θυρῶν ἔμεν φύλακα,
ὃν καὶ ἐπ' ἀσπίδος εἶχεν, ὅτ' Ἄρεος ἔργα ἐπονεῖτο,
10 πολλὰ ἐπὶ δυσμενέσιν πήματα μαιόμενος.
Τοὔνομα δ' εἴ κ' ἐθέλῃς αὐτοῦ καὶ πατρὸς ἀκοῦσαι,
εἰδήσεις ἐτύμως τὰ κατώτατα γράμματ' ἀναγνούς.

'Απολλώ[νι]ος [. . . . . .]ωνος.

Γράμματα ἐπιμεμελημένα κοσμούμενα κατὰ τὰ ἄκρα μικραῖς κεραίαις· ἀνήκουσιν εἰς τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ Β' π.Χρ. αἰῶνος καὶ ἔχουσιν ὕψος 0·01-0·018, τὰ δὲ τοῦ ὀνόματος μείζονα τῶν ἄλλων, 0·018-0·028.

Στίχ. 8· μεταξὺ ΤΑΦΟΥ καὶ ΘΥΡΩΝ διάστημα κενόν.

Στίχ. 10· ἐν λέξει ΜΑΙΟΜΕΝΟΣ ὁ χαράκτης ἀντὶ τοῦ πρώτου Μ ἐχάραξε Γ, ὅπερ ἔπειτα διωρθώσατο.

Στίχ. 12· ἐν τῇ τελευταίᾳ συλλαβῇ τῆς τελευταίας λέξεως ὁ χαράκτης ἐχάραξε πρῶτον Ω, ἐφ' οὗ ἔπειτα ΟΥ· ἕνεκα τούτου τὰ γράμματα ταῦτα, ἅτε καταλαβόντα χῶρον ἑνὸς μόνου γράμματος, συνεπυκνώθησαν.

Στίχ. 8· ὁ πρῶτος πούς τοῦ δευτέρου πενταμέτρου ἔχει οὕτω ∪ – ∪.

Στίχ. 12 ἀντὶ καταληκτικοῦ ἐποιήθη ἀκατάληκτος.

Ἐν στίχ. 3 ὁ κ. Λεονάρδος προτιμᾷ τὴν ἀνάγνωσιν *πάτρας ὕπερ ἄλκιμον.*

Πατρὶς τοῦ 'Απολλωνίου εἶναι τὸ Βόσπορον, ὅπερ κατὰ τὸν χρόνον, ἐν ᾧ τάττομεν τὸ ἐπίγραμμα, ὑπήγετο, ὡς καὶ ἅπασα ἡ Περαία, εἰς τὴν Ροδιακὴν Συμπολιτείαν. Ἐπολέμησε δὲ ὁ 'Απολλώνιος καὶ ὡς ὁπλίτης ὑπὸ στρατηγὸν Ρόδιον καὶ ἐπὶ τῶν νεῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἃς αὕτη παρέσχεν εἰς τὴν Ρόδον. Οὐδόλως δὲ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ Βόσπορον ἀνέλαβε πόλεμον κατ' ἄλλου, ὅπερ ὅλως ἀπίστευτον. Ἐκ τοῦ χρόνου δέ, ἐν ᾗ τάττομεν τὸ ἐπίγραμμα, ἀγόμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ 'Απολλώνιος ἐπολέμησε ἐν τοῖς κατὰ τὰ τέλη τῆς Γ' καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς Β' ἑκατονταετηρίδος πολέμοις τῶν Ροδίων πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Φίλιππον τὸν Ε'.

Παρὰ τὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἀνευρέθη τὸ ἐπίγραμμα, παρατηροῦνται ὡραῖα λείψανα μικροῦ μαυσωλείου, ὅπερ ἴσως ἦτο ὁ τάφος τοῦ 'Απολλωνίου. Ἐπὶ τῶν *θυρῶν* (περὶ τῆς λέξεως πρβ. ΑΕ 1907, 211, ἀριθ. 5) τοῦ τάφου τούτου ὑπῆρχεν ἐν ἀναγλύφῳ ὁ δράκων, ὃν ὁ 'Απολλώνιος εἶχεν ὡς ἔμβλημα ἐπὶ τῆς ἀσπίδος αὐτοῦ.

'Αριθ. 64. Πλὰξ λίθου ὑπομέλανος ὕψ. 0·48, πλ. 0·98, πάχ. 0·49. Ὕψ. γραμμ. 0·015-0·021.

ΕΥΦΑΝΙΣΚΟΣΠΕΙΣΑΓΟΡΑ

Εὐφανίσκος Πεισαγόρα.

'Αριθ. 65. Βάσις λίθου ὑπομέλανος, κειμένη ἐν τῇ παραπλεύρως τοῦ Τουρκικοῦ σχολείου ὁδῷ. Ὕψος αὐτῆς 0·28, πλ. 0·78, πάχ. ἴσον τῷ πλάτει. Ὕψ. γραμμ. 0·026-0·029.

ΣΚΟΠΑΣ Σκόπας
ΠΙΣΙΔΑΣ Πισίδας.

'Αριθ. 66. Θραῦσμα ἐξ ἀσβεστολίθου ἐντετειχισμένον ἐν τῷ πρὸς τὴν θάλασσαν τοίχῳ τοῦ τουρκικοῦ σχολείου. Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι τεθραυσμένη τὰ πλάγια. Ἔχει ὕψος 0-15, πλάτ. μέγ. 0·48. Ὕψος γραμμάτων 0·018-0·03.

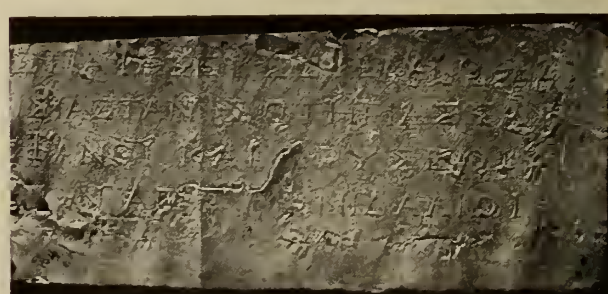

Εἰκὼν 14 (ἐπιγρ. ἀριθ. 66). 'Αναθηματική.

[. . .ο]ς Πα[τ]αρεὺς [σ]τεφανωθεὶ[ς ὑπὸ τοῦ κοινοῦ]
[τοῦ 'Αφροδε]ισιαστᾶν Σωτηριαστᾶν [. . . .στᾶν]
[θαλλίνωι (;) στε]φάνωι καὶ [χ]ρυσέωι [καὶ τιμαθεὶς εὐεργεσίαι καὶ]
ἀτελείαι πάντ]ων, 'Α[πόλλω]νι Δαλίωι.

Ἀριθ. 67. Θραῦσμα μαρμάρινον ὕψους 0·15, πλ. 0·24, πάχ. 0·08. Ὑψ. γραμμ. 0·014-0·023.

ΑΓΙΔΟΣ [Ὁ δεῖνα] Ἄγιδος ἢ Νικ]άγιδος.

Ἀριθ. 68. Βάσις λιθίνη ὕψ. 0·51, πλ. 0·50, πάχ. 0·37. Ὑψ. γραμμ. 0·014-0·02.

ΘΑΡΣΥΝ////ΝΤΙ	[Θ]αρσύν[ο]ντι
ΗΡΩΙ	ἥρωϊ.

Η'). Τύμνου (Λόστας).

Ἐν τῇ νοτίᾳ παραλίᾳ τοῦ Δωρικοῦ κόλπου, τοῦ σημερινοῦ κόλπου τῆς «Ρένας», κεῖται ἡ «Λόστα», λιμὴν ἀρκετὰ εὐρὺς καὶ ἔχων τὸ στόμιον στενόν. Περὶ τὸν λιμένα τῆς Λόστας τὸ ἔδαφος εἶναι μὲν λίαν ἀνώμαλον, κατατεμνόμενον εἰς λόφους, κοιλάδας, φάραγγας καὶ διαφόρους ἄλλους σχηματισμούς, ἀλλὰ διαρρέεται ὑπὸ ἀφθόνων ὑδάτων πολλῶν πηγῶν, καθιστάντων τὸ ἔδαφος αὐτῆς εὐφορώτατον. Σήμερον κατοικεῖται ὑπὸ Ὀθωμανῶν, ὧν αἱ καλύβαι εἶναι διεσπαρμέναι εἰς διαφόρους θέσεις.

Ἐν ᾧ ὁλόκληρος ὁ λιμὴν καὶ ἡ περὶ αὐτὸν περιφέρεια λέγεται ἐν γένει «Λόστα», οἱ κάτοικοι Ὀθωμανοὶ «Λόσταν» καλοῦσι μόνον τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς ἐσωτερικῆς περιφερείας τοῦ λιμένος, ἔνθα καὶ ἀρχαία ἀκρόπολις μικρὸν ἀπὸ τῆς παραλίας ἀπέχουσα. Τὸ δὲ πρὸς ἀνατολὰς μέρος καλοῦσι «Λαππᾶν», ὅπου ἐπὶ λόφου κατηρειπωμένον μεσαιωνικὸν φρούριον. Περαιτέρω ἡ ξηρὰ σχηματίζει οἱονεὶ γλῶσσαν, προχωροῦσαν ἀρκετὰ εἰς τὴν θάλασσαν. Αὐτόθι φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ὁ κυρίως ἀρχαῖος λιμήν, διότι καὶ σήμερον τὸ μέρος τοῦτο τοῦ λιμένος θεωρεῖται ὑπὸ τῶν ναυτικῶν ὡς τὸ ἀσφαλέστατον. Πρόκειται δὲ τῆς θέσεως ταύτης νησὶς μικροτάτη, καλυπτομένη ὑπὸ μεσαιωνικοῦ κατηρειπωμένου πύργου.

Τὸ πρὸς δυσμὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ λιμένος μέρος λέγεται «Γεμετζίκ», τὸ δὲ πρὸς τἀριστερὰ τῇ εἰσόδῳ οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ καλοῦσιν «Ἔρλε», οἱ δὲ Συμαῖοι «*Φετρὰ*» ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ *φρεάτων*. Ἐνταῦθα ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑπάρχουσι καὶ ἐρείπια δύο ναῶν. Διακρίνονται δ' ἔτι εἰς ἀμφοτέρους ἐστρωμένα διὰ πλακῶν τὰ διὰ τὰς θυσίας διαμερίσματα καὶ αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν οἱ βωμοί, καὶ αἱ δι' ὧν ἔρρεον τὰ αἵματα τῶν σφαγίων αὔλακες καὶ τὰ ἐπιμελῶς λελαξευμένα τῶν αἱματοδόχων στόμια.

Ἡ προκειμένη τοῦ λιμένος καὶ οἱονεὶ κλείουσα αὐτὸν μικρὰ χερσόνησος ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν λέγεται «Σίλιμαν», ὑπὸ δὲ τῶν Συμαίων «Παλοῦντα».

Ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Λόστας φαίνονται τὰ ἐρείπια μεγάλης ἐκκλησίας βυζαντιακῆς, ἀνεγερθείσης ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρχαίου μνημείου. Ἐν τοῖς τοίχοις αὐτῆς ὑπάρχει ἐντετειχισμένον τὸ βάθρον, ἐφ' οὗ ἡ ὑπ' ἀρ. 76 ἐπιγραφή, καὶ ἄλλα μετ' ἀναγλύφων στεφάνων.

Ἀξιοσημείωτον τὸ μεταξὺ δύο βουνῶν παρὰ τὰ ἐρείπια ἐκκλησίας βυζαντιακῆς ἀρχαῖον φρέαρ, ἐκτισμένον δι' ὡραιοτάτων ἰσοδομικῶν λευκῶν λίθων, ὅπερ καλεῖται τουρκιστὶ «τσάϊ κουγιοῦ» (ποταμοῦ φρέαρ). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ὁδηγοῦ Ὀθωμανοῦ τὸ φρέαρ ἦτο ἀνοικτὸν ἄνωθεν καὶ ἀρκετὰ ἐπίμηκες καὶ κατήρχοντο εἰς αὐτὸ ἐκ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς διὰ κλίμακος. Πρὸ ὀλίγων ὅμως ἐτῶν οἱ Ὀθωμανοὶ ἔφραξαν αὐτὸ ἄνωθεν διὰ λίθων ὀγκωδῶν καὶ ἀφῆκαν μόνον πρὸς τὴν δυσμικὴν πλευρὰν ἄνοιγμα στρογγύλον, ἐξ οὗ κάλλιστα παρατηρεῖται τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρέατος καὶ ἡ ἐνδότατα κειμένη κλῖμαξ. Ὁ αὐτὸς ὁδηγὸς Ὀθωμανὸς ἐβεβαίωσεν ἡμᾶς ὅτι πρὸς τἀνατολικὰ τοῦ φρέατος τούτου ὑπάρχει ὑδραγωγεῖον ἀρχαῖον, διοχετεῦον τὰ ὕδατα πρὸς τὴν Λόσταν, καὶ ἄλλαι πηγαὶ «γετὶ κουγιοῦ» (ἑπτὰ φρέατα) καλούμεναι, ἅτινα δὲν ἐπεσκέφθημεν.

Ἐν Λόστᾳ λοιπὸν ἔκειτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα πόλις οὐχὶ ἀναξία λόγου. Ἐνταῦθα τίθεται ὑπὸ τοῦ Hula καὶ Szanto ἡ Ὑγασσὸς καὶ ὁ ὁμώνυμος αὐτῇ δᾶμος Ὑγασσέων (S. B. Wiener Ak 1894, I, 33). Τούτοις ἠκολούθησεν ὁ Hiller von Gaertringen (JöaI VII 86). Ὁ δὲ R. Kiepert (Karte von Kleinasien, 1904, DI Budrum) τίθησι τὴν Ὑγασσὸν ἐκεῖ, ἔνθα σήμερον κεῖται τὸ τουρκικὸν χωρίον «Παΐρι» εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς Λόστας πρὸς τὰ βορειανατολικὰ αὐτῆς ἀπόστασιν. Ἀλλ' οὐδετέρα τῶν θέσεων τούτων τῆς Ὑγασσοῦ συμφωνεῖ πρὸς τὸ χωρίον Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (Ἐθν. ἐν τῇ λ.) «Ὑγασσός, πόλις Καρίας, ὡς Βουβασσός, Κρυασσός· τὸ ἐθνικὸν Ὑγάσσιος ὡς Βουβάσσιος· λέγεται καὶ Ὑγάσσειον πεδίον διὰ διφθόγγου, ἀφ' οὗ καὶ Ὑγασσεύς», διότι οὔτε ἐν τῇ Λόστᾳ καὶ τῇ

καὶ Ὑγασσεύς», διότι οὔτε ἐν τῇ Λόστᾳ καὶ τῇ περιχώρῳ αὐτῆς, οὔτε ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Kiepert ὁριζομένῃ διὰ τὴν Ὑγασσὸν θέσει οὐδὲν πεδίον ἔστω καὶ μικρὸν ὑπάρχει. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζητήσωμεν τὴν Ὑγασσὸν ἐν τῇ Περαίᾳ πλησίον «πεδίου»· διὰ τοῦτο δὲ φρονοῦμεν ὅτι ἡ Ὑγασσὸς ἔκειτο παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Δωρικοῦ κόλπου, ἔνθα καὶ πεδίον εὐρὺ ἐκτείνεται, ὅπου ἡ νῦν Ῥένα.

Ἐν δὲ τῇ Λόστᾳ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Τύμνος. Κατὰ τὸν γεωγράφον Μέλαν (I, 84) πρέπει νὰ ζητήσωμεν τρεῖς κατὰ σειρὰν λιμένας μετὰ τὸν τῆς Θυσσανοῦντος, ὧν ὁ πρῶτος εἶναι ὁ Τυμνίας. Τὸ αὐτὸ περίπου διδάσκει ἡμᾶς καὶ ὁ Πλίνιος (Nat. hist. V, 104). Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐξακριβώσεως τῆς θέσεως τῆς πόλεως Θυσσανοῦντος (ΑΕ 1907, 212, BCH 1886, 263, ἀριθ. 8) ὁρισθέντος ἤδη ἀκριβῶς τοῦ λιμένος αὐτῆς, ὡς καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ τοῦ Βοσπόρου (ΑΕ 1907, 271), ὑπολείπονται κατὰ τὸν Μέλαν οἱ ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Δωρικοῦ κόλπου κείμενοι tres ex ordine sinus, ἤτοι ὁ τῆς Λόστας, Τυμνίας, ὁ ἐν τῷ μυχῷ τοῦ Δωρικοῦ κόλπου Σχοῖνος καὶ ὁ ἐπὶ τῶν βορείων παραλίων τοῦ αὐτοῦ κόλπου Βουβάσιος. Εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα καταλήγομεν, ἂν ἀναδρομικῶς, ἀπὸ τοῦ Βουβασίου λιμένος ἀρχόμενοι, ἀπεπειρώμεθα νὰ ὁρίσωμεν τὴν θέσιν τοῦ Σχοίνου καὶ τοῦ Τυμνίου.

Ἐκτὸς τῶν ἄνω ἔχομεν καὶ τὰς ἑξῆς καταχωριζομένας ἐπιγραφάς, ἐξ ὧν μανθάνομεν τὰ ὀνόματα τριῶν Τυμνίων, τοῦ Πεισιάνακτος Ἀπολλοδώρου καθ' ὑοθεσίαν δὲ Γόργωνος (ἀριθ. 70 καὶ 71), τοῦ Θρασυδάμου Δαματρίου (ἀριθ. 72) καὶ τοῦ *δεῖνος* Δαμώνακτος (ἀριθ. 77). Ἀλλὰ γνωρίζομεν ἔτι καὶ ἄλλας ἐπιγραφὰς ἐν Λόστᾳ ἀναγραφούσας Τυμνίους, ἃς δὲν ἐκδίδομεν ἐν τῷ παρόντι δι' ἔλλειψιν ἐκτύπων.

Οὕτω ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν πιθανὸν ὅτι ἐν Λόστᾳ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Τύμνος, ἥτις ἦτο ἡ πρωτεύουσα πόλις τοῦ ὁμωνύμου αὐτῇ δάμου Τυμνίων, ὅστις ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἀντεπροσωπεύετο ἐν τῇ Ῥοδιακῇ συμπολιτείᾳ.

Ἀριθ. 69. Βάθρον ὀρθογώνιον λίθου ὑπομέλανος κείμενον πλησίον τῆς παλαιᾶς οἰκίας Μουλλᾶ Μεεμέτ· ἔχει ὕψος 0·59, πλάτ. 1·00, πάχ. 0·78. Ὕψ. γραμμ. 0·037-0·56.

///ΤΑΜΙ///	[Ἀρ]τάμι[τι]
///ΑΠς ΛΛΟΔΩ///	[ὁ δεῖνα] Ἀπ[ο]λλοδώ[ρου].

Τὰ στοιχεῖα τοῦ στίχ. 1 εἰσὶ μείζονα καὶ ἀραιότερα τῶν τοῦ στίχ. 2. Ἡ ἀναθηματικὴ αὕτη ἐπιγραφὴ ἐσυνεχίζετο πρὸς τἀριστερὰ ἐπὶ ἄλλης πλακός, παραπλεύρως τῇ ἄνω ἱδρυμένης.

Ἀριθ. 70. Ὀγκῶδες βάθρον ὀρθογώνιον λίθου ὑπομέλανος, εὑρισκόμενον πλησίον τῆς παλαιᾶς οἰκίας Μουλλᾶ Μεεμὲτ ἀνεστραμμένον καὶ ἔχον ἐπ' αὐτοῦ ἀλλεπάλληλα ἕτερα βάθρα, ἴσως καὶ ταῦτα ἐνεπίγραφα· ἕνεκα τούτου ἀποβαίνει ἀδύνατος ἡ καταμέτρησις τοῦ βάθρου καὶ ἡ ἀπόκτησις ἐκτύπου καὶ ἡ ἀνάγνωσις ὁλοκλήρου τῆς ἐπιγραφῆς. Ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τοῦ λίθου ἀνέγνωμεν:

ΑΤΡΙΚΑΙ	[Δάμ]ατρι καὶ [Κόραι]
ΠΕΙΣΙΑΝΑΞΑ	Πεισιάναξ Ἀ[πολλοδώρου]
ΚΑΘΥΟΘ	καθ' ὑοθ[εσίαν δὲ]
ΓΟΡΓΩ	Γόργω[νος]
ΤΥΜΙ	Τύμ[νιος].

Ἐπειδὴ τὰ γράμματά εἰσιν ὅμοια τοῖς ἐν τῇ ἑπομένῃ ἐπιγραφῇ, διὰ τοῦτο συνεπληρώσαμεν ἑκατέραν βοηθούμενοι ἐκ τῆς ἑτέρας, καθότι προφανῶς ὁ αὐτὸς Πεισιάναξ Ἀπολλοδώρου καθ' ὑοθεσίαν δὲ Γόργωνος Τύμνιος ἀνέθηκέ τι ἀνάθημα κατὰ μὲν τὴν ἄνω ἐπιγραφὴν ***Δάματρι καὶ Κόραι***, κατὰ δὲ τὴν ἑπομένην ***Διὶ πατρῴωι***.

Ἀριθ. 71. Θραῦσμα βάθρου ὀρθογωνίου ἐκ λίθου ὑπομέλανος, κείμενον παρὰ τὴν ἄνω ἐπιγραφήν. Ὕψος 1·05, πλάτ. 1·03, πάχ. 0.71. Ὕψ. γραμμ. 0·35-0·05.

ιι Ι	[Διὶ πτρῴι]ωι
ΙΠΟΛΛΟΛ	[Πεισιάναξ Ἀ]πολλο[δώρου]
ΘΕΣΙΑΝΔΕ	[καθ' ὑο]θεσίαν δὲ
ΓΩΝΟΣ	[Γόρ]γωνος
ΥΜΝΙΟΣ	[Τ]ύμνιος.

Ἀριθ. 72. Βάθρον λίθου μελανίζοντος, κείμενον ὀλίγον ἄνωθι τῆς οἰκίας τοῦ Μουλλᾶ Μεεμέτ. Ὕψ. γραμμ. 0·018-0·029.

Θ ΡΑΣΥΔΑΜΟΥ	Θ[ρ]ασυδάμου
ΔΑΜΑΤΡΙΟΥ	Δαματρίου
ΤΥΜΝΙΟΥ	Τυμνίου.

Ἀριθ. 73. Μαρμάρινον θραῦσμα κείμενον παρὰ τὴν θέσιν *Τσάι κουγιοῦ* καὶ κοσμούμενον ἄνωθι τρο-

χίλοις. Ὕψ. 0·24, πλάτ. μέγ. 0·52, πάχ. 0·35. Ὕψος γραμμάτων 0·021-0·032.

ΥΜΜΑΧΙ ΠΑΣΙΚΛ	[Σ]υμμαχί[α] Πασικλ[εῦς]
ΓΥΝΑΔΕΑΡΙ ΤΕΩ	γυνὰ δὲ Ἀρι[σ]τέω[ς].

Ἀριθ. 74. Βάσις μετὰ τροχίλου εὑρισκομένη πλησίον τῆς κατὰ τὴν παραλίαν ἐκκλησίας. Ὕψος 0·44, πλ. 0·385, πάχ. 0·42. Ὕψος γραμμάτων 0·015-0.017.

ΛΑΣΟΛΕΩΣ
ΚΑΙ
ΜΟΚΡΑΤΕΥΣΣΩΤΗΡΙΔ
ΣΟΛΕΩΣ

.....λα Σολέως
καὶ
[Δα]μοκράτευς Σωτηρίδ[α]
Σολέως.

Ἀριθ. 75. Θραύσματα τρία ἐκ μαρμάρου λευκοῦ ἔχοντα ὁμοῦ ὕψος 0·50, πλάτ. 0·75, πάχ. 0·30. Ὕψος γραμμάτων 0·015-0·019. Τὰ γράμματα τοῦ στ. 2 μείζονα.

ΕΥΝΟΙΑΣΕΚΑΚΑΙΚΑΛΟΚΑΓΑΘΙΑΣ
ΘΕΟΙΣ

Εὐνοίας ἕ(νε)κα καὶ καλοκαγαθίας
θεοῖ[ς].

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀπετέλει συνέχειαν ἄλλης ἐπιγραφῆς.

Ἀριθ. 76. Στήλη ἐπιτύμβιος ἐντετειχισμένη ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς παραλίας. Ὕψος γραμμάτων 0·02-0·026.

ΥΜΜΑ ΟΣ	[Σ]ύμμα[χ]ος
ΡΑΣΥΔΑΜΟΥ	[Θρ]ασυδάμου.

Ἀριθ. 77. Βωμὸς ἐκ μαρμάρου ὑπομέλανος σχήματος παραλληλογράμμου ὕψους 0·37, πλάτ. 0·45, πάχ. 0·26. Φέρει ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν καὶ τῶν πλαγίων ὄψεων διάφορα ἀνάγλυφα κοσμήματα. Ἡ ἐπιγραφὴ κεχάρακται ἑκατέρωθεν ἀναγλύφου βότρυος ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν ὄψεως. Ὕψος γραμμάτων 0·008-0·011.

	ΚΑΙ
ΝΑΚΤΟΣ	ΤΑΣΓΥΝΑ
ΙΟΥ	ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ
	καὶ
[δεῖνος Δαμώ]νακτος	τᾶς γυν[αικὸς αὐτοῦ]
[Τυμν]ίου	Ἀπολλωνίας.

Ἐν Σύμῃ, κατὰ μῆνα ἰούνιον 1910.

Νικήτας καὶ Μιχαὴλ Δ. Χαβιαρᾶ.

Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἄνδρου

ὑπὸ

Ἰωάννου Κ. Βογιατζίδου.

Ἐκ τῶν ἐνθάδε δημοσιευομένων τεσσαράκοντα ἀρχαίων ἐπιγραφῶν αἱ εἴκοσι καὶ ἓξ εἶναι μέχρι τοῦδε ἀνέκδοτοι, βραχεῖαν μόνον περὶ αὐτῶν ἀνακοίνωσιν ποιησαμένου ἐκ τῶν ἐμῶν χειρογράφων τοῦ κ. Hiller von Gaertringen ἐν AM 1909 σελ. 185-7 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν *Funde*· τῶν δὲ λοιπῶν δεκατεσσάρων παρέχομεν ἢ συμπληρώσεις ἀτελῶς ἐκδεδομένων ἤδη ἐν IG XII [5] διὰ διαφόρους λόγους (ἴδε κάτ.), ἢ ἐπανορθώσεις κατὰ τοὺς λίθους γενομένας, ἢ παρατηρήσεις [1]. Τῶν πλείστων ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν εἶναι ἄγνωστος ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως. Ἀπόκεινται δὲ νῦν πᾶσαι ἐν τῷ ἐν τῇ πόλει τῆς Ἄνδρου ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ [2].

Ἀριθ. 1. Βάσις μαρμαρίνη παραλληλεπιπεδοειδής, ἀριστερὰ ἐλλιπής· ὕψ. 0·085, πλ. σῳζόμ. 0·13, πάχ. 0·15· ἄνωθεν φέρει κοίλωμα βάθους 0·04. Κυμάτιον ἄνω καὶ κάτω ὑπάρχει μόνον ἐπὶ

[1] Περὶ τῆς IG XII [5], 722 ἐπιγραφῆς ἰδίαν μελέτην (μετὰ συμπληρώσεων καὶ παρατηρήσεων) ἐδημοσιεύσαμεν ἐν *Ἀθηνᾷ* ΚΒ' 1910 σελ. 97 κέ.. Ἐνταῦθα δ' ἐπανερχόμενος εἰς αὐτὴν σημειῶ ὅτι τὸ ἐν στίχ. 12ῳ (καὶ 42ῳ) χάσμα κατὰ τὸν κ. Λεονάρδον συμπληρωτέον ὧδε· ΕΝΤ[οῖ]ΣΕΝΝ[όμοις χρ]ΟΝ[οις]· τῷ ὄντι δ' εὐαρμοστεῖ τελείως ἡ ἀνάγνωσις αὕτη (πρβ. Wilhelm ἐν Wiener Studien 1907, 7. IG. XII [8] 269). Ἐν δὲ στίχ. 32ῳ ἀναθεωρήσας μετὰ τοῦ Th. Sauciuc τὸν λίθον ἐξηκρίβωσα ὅτι τὸ δεύτερον τῶν σῳζομένων γραμμάτων εἶναι Τ καὶ οὐχὶ Π, ὅθεν προκύπτει ΑΤΩΝΤΕΑΝΑΠΕ[μ-.

[2] Ἐλπίζομεν ὅτι προσεχῶς θέλομεν συλλέξει καὶ ἀνακοινώσει πληροφορίας περὶ τῆς προελεύσεως ἑκάστης ἐπιγραφῆς.

τῆς προσθίας καὶ δεξιᾶς ἐπιφανείας οὐχὶ δὲ τῆς ὀπισθίου, ἥτις δὲν θὰ ἦτο ὁρατή. Εὗρον αὐτὸς προ τριετίας ἐντετειχισμένην ἐν τοίχῳ τοῦ ἐν τῇ πόλει Ἄνδρου ἐπὶ τουρκοκρατίας ἱδρυθέντος μοναστηρίου δυτικῶν τοῦ γνωστοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα «Φραγκομονάστηρον», νῦν δ' ἐντελῶς σχεδὸν κατηδαφισμένου (Μηλιαράκη Ἄνδρος-Κέως σ. 139). Φέρει δ' ἐπὶ τῆς προσθίας μακρᾶς ἐπιφανείας ἐπιγραφὴν (ὕψ. γραμμ. 0·01) τῆς 4ης περίπου π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

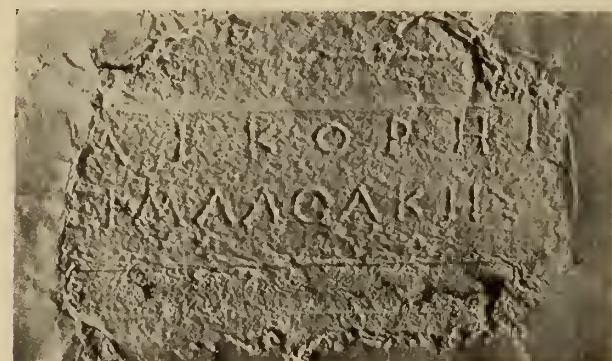

Εἰκὼν 1. Ἐπιγραφὴ ἀναθηματική.

Ταύτην ὁ κ. Hiller (AM 1909, 187) νομίζει συμπληρωτέαν οὕτω:

> [Δήμητρι κ]αὶ Κόρηι
> [ὑπ]ὲρ Μαλθάκης.

Καὶ ἐκ μὲν τῶν ἐγγράφων μνημείων εἶναι ἡ πρώτη ἐπιγραφὴ ἐξ ἧς μανθάνομεν ὡρισμένως τὴν λατρείαν τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Ἄνδρῳ· ἐκ δὲ τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντων νομισμάτων τῆς Ἄνδρου ἦτο γνωστὴ ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος (ΔΕΝΑ 1898 πίν. IF' ἀρ. 3), οὐχὶ δὲ καὶ ἀσφαλῶς πιστοποιουμένη (αὐτ. σελ. 319 ἀρ. 53).

Ἀριθ. 2. Στήλη λευκοῦ μαρμάρου μόνον κατὰ τὸ πρὸς ἀριστερὰ μέρος σῳζομένη, ὕψ. μέγ. 0·47, πλ. μέγ. 0·23, πάχ. 0·10, τέσσαρα περιέχουσα ψηφίσματα, ὧν τὰ μὲν τρία κατενώπιον φαίνονται, τὸ δὲ τέταρτον κεῖται ἐπὶ τῆς πρὸς τἀριστερὰ πλευρᾶς. Καὶ ἡ ποιότης τοῦ λίθου καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων (2ου π. Χρ. αἰῶνος;· ὕψ. 0·009) καὶ ἡ διάταξις τῶν ψηφισμάτων δεικνύουσιν ὅτι τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς στήλης καὶ τὸ ἑξῆς δημοσιευόμενον ὑπ' ἀριθ. 3 ἀπετέλουν ἓν ὅλον, ὅπερ μετὰ ταῦτα ἐθρυμματίσθη. Περὶ συμπληρώσεως καὶ ἑρμηνείας τοῦ μνημείου τούτου πρβ. τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Hiller λεγόμενα ἐν AM 1909, 185-6. Καθ' ὁλοκληρίαν ὅμως ἀδύνατον εἶναι νὰ σχετισθῇ ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη πρὸς τὴν IG XII 5 723 ὡς ὑπὸ τοῦ κ. Hiller (ἔ.ἄ.) εἰκάζεται (***εἰκ.*** 2 καὶ 3).

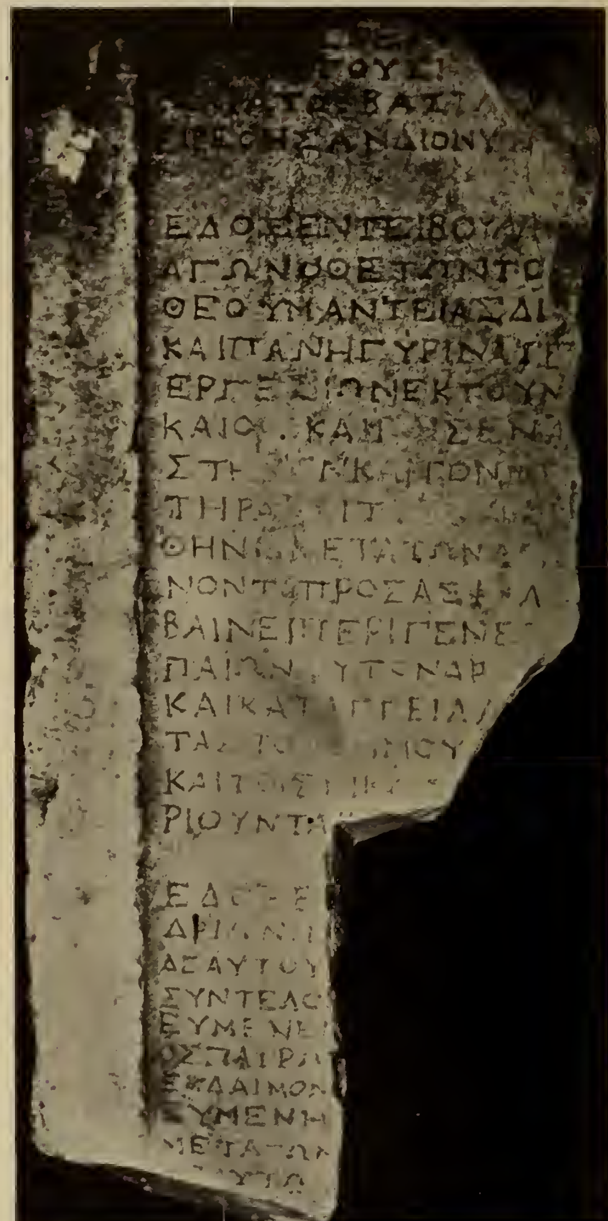

I

II

III

Εἰκὼν 2 (ἐπιγρ. ἀριθ. 2, I-III).

Ἀριθ. 3. Στήλη λευκοῦ μαρμάρου ἀριστερὰ μόνον σῳζομένη, ἀποκεκρουμένη δὲ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν, ὕψ. 0·51, πλ. 0·22, πάχ. 0·12· περιέχει πέντε ψηφίσματα, ὧν τὰ τρία ἔμπροσθεν, τὰ δὲ ἄλλα δύο ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς· ὕψ. γραμμ. 0·009, τοῦ δὲ 5ου ψηφίσματος τῶν δύο πρώτων στίχων 0·02· ἰδὲ ἄνω ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφήν·

IV

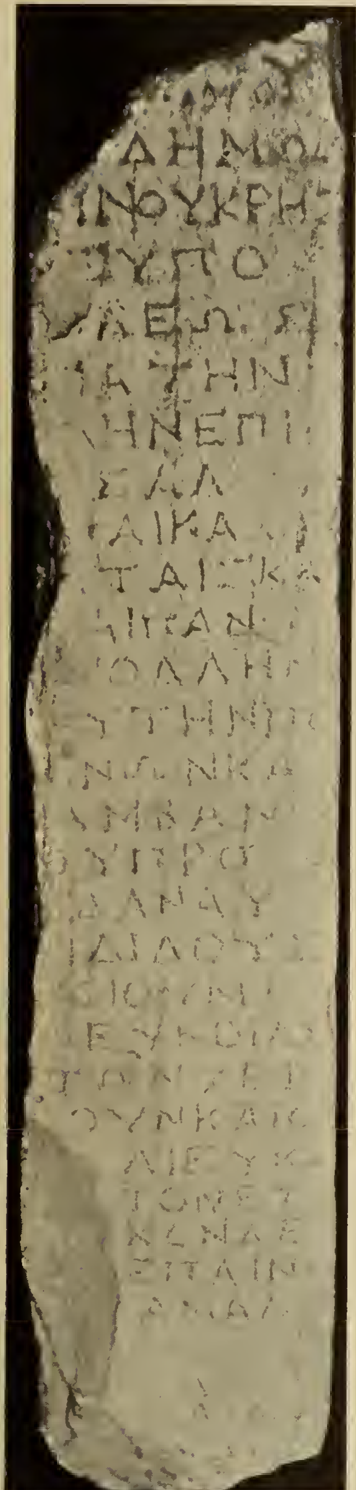

Εἰκὼν 3 (ἐπιγρ. ἀριθ. 2, IV).

πρβ. *Hiller* ἐν AM 1909, 186. Ὡς πρὸς τὸ ἐν στ. 24ῳ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος Σόλωνος παρατηρητέον ὅτι ἀπὸ τοῦ δευτέρου γράμματος Ο μέχρι τοῦ τελευταίου Σ ὁ λίθος φέρει αὐλάκωσίν τινα δηλοῦσαν ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς μὲν εἶχε χαραχθῆ ἄλλο ἐκεῖ ὄνομα, εἶτα δὲ διωρθώθη εἰς *Σόλωνος* (**εἰκ.** 4 καὶ 5).

I

II

III

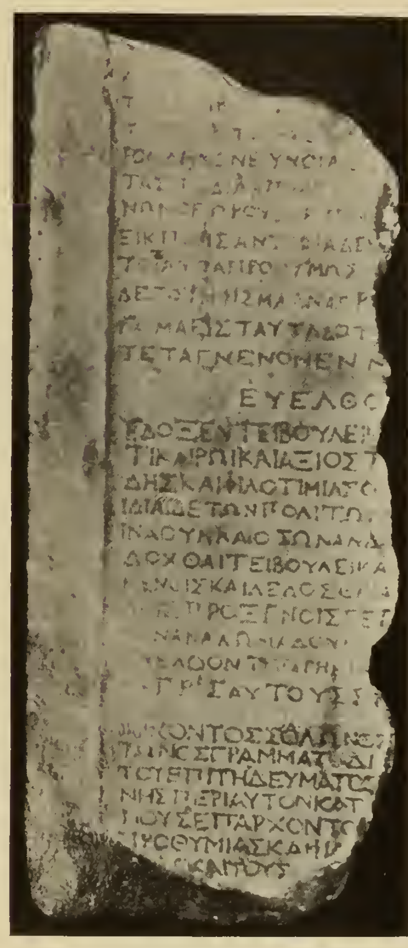

Εἰκὼν 4 (ἐπιγρ. ἀριθ. 3, I-III).

IV

V

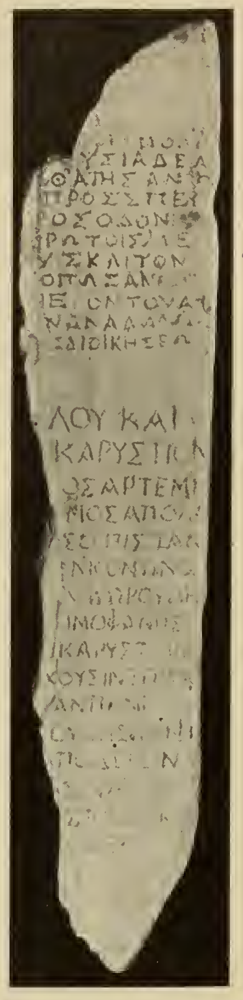

Εἰκ. 5 (ἐπιγρ. ἀρ. 3, IV-V).

Ἀριθ. 4. Βάσις ὑποφαίου μαρμάρου ἑκατέρωθεν ἀποκεκρουμένη, ὕψ. 0·08, σωζ. πλ. 0·50, μέγ. πάχ. 0·18, γράμματα ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γραμμ. 0·05.

ΟΙΠΙΘΟΥΣΤΟΙΣΚΑΤΑ Δι]οπίθους τοῖς κατὰ - -

Ἀριθ. 5. Ἐπιτύμβιος κιονίσκος λευκοῦ μαρμάρου ὕψ. 0·24, πλάτ. 0 22, πάχ. 0 04, ἄνωθεν ἀποκεκρουμένος. Ὕψ. γρ. 0·017.

. . . Α . . . .
. . . ΙΟΥΠΙΝΝΙΟΥ
. . . ΣΙΜ . ΟΥΘΥΓΑΤ .
. . . ΡΑΠΤΗ . . . .
Χ . . ΣΤΗΧΑΙΡΕ

Ἀριθ. 6. Βάσις ὑπερύθρου μαρμάρου ἀποκεκρουμένη κάτωθεν, δεξιὰ καὶ ἄνωθεν· ἡ ἐπιγραφὴ

ρωμαϊκῶν χρόνων· ὕψ. 0·09, πλ. μέγ. 0·27, πάχ. 0·26. Ὕψ. γρ. 0·012.

- - - - - - - -
Α.ΑΣ ΚΤΗΣΙΟΥ
ΚΤΗΣΙΑΣΘΑΡΣΑΓΟΡΟΥ
ΑΣΘΑΡΣΑΓΟ
- - - -

Ἄ[τλ]ας Κτησίου
Κτησίας Θαρσαγόρο[υ
[Ἄτλ]ας Θαρσαγό[ρου.

Ἀριθ. 7 (εἰκ. 6). Βάσις ὑποφαίου μαρμάρου ὕψ. 0·08, σωζ. πλ. 0.42, πάχ. 0·21· ἀριστερὰ καὶ ἄνωθεν ἀποκεκρουμένη· σχῆμα γραμμάτων (ὕψ. 0·015) ρωμαϊκῶν χρόνων. Πρβ. AM 1909, 187.

Σημειωτέον ὅτι τὸ πρῶτον ἐκ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης ἐπιγραφῆς μανθάνομεν περὶ ἀποδόσεως τῆς πατρίου δημοκρατίας τοῖς Ἀνδρίοις.

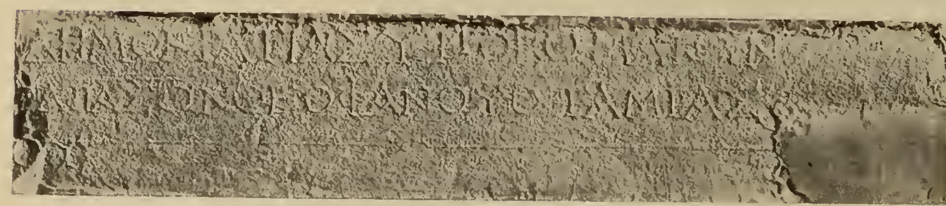

δημοκρατίας ὑπὸ Ῥωμαίων
ραι Ἰάσων Θεοφάνου ὁ ταμίας
[δή]μου.

Εἰκὼν 6 (ἐπιγρ. ἀριθ. 7).

Ἀριθ. 8. Μόνον τὸ στενὸν τοῦτο θραῦσμα ἀπέμεινεν ἐκ τοῦ ὅλου βάθρου ὑποφαίου μαρμάρου πεποιημένου· σωζόμεναι διαστάσεις: ὕψος 0·27, πλ. 0·08, πάχ. μέγ. 0·35· σχῆμα γραμμάτων ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἰδὲ περὶ ταύτης τῆς ἐπιγραφῆς AM 1909, 187.

Εἰκὼν 7 (ἐπιγρ. ἀριθ. 8).

Ἀριθ. 9. Βάσις ὑπερύθρου μαρμάρου ἀποκεκρουμένη ἄνωθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερά· ὕψους 0·18, πλ. 0·17, πάχ. 0·32· περιέχει τιμητικὸν ψήφισμα ρωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γρ. 0·013.

ΙΝΑΟΥΝΚΑΙΟΔΗΜΟΣ
ΑΞΙΟΥΣΤΩΝΑΝΔΡ
ΔΗΜΟΝΕΠΑΙΝΕΣΑ
_ΚΑΙΣΤΕΦΑΝΩΙΣΑ
5 ΝΕΝΤΟΙΣΑΓΩΣΙΝΠΑΣ
ΕΙΑΝΠΟΙΟΥΜΕΝΟΝΠ
ΝΑΓΡΑΨΑΙΔΕΚΑΙ
ΝΚΑΙΣΤΗΣΑΙΠΑ
10 ..ΩΝ...Ο.ΞΕ

-- ἵνα οὖν καὶ ὁ δῆμος --
-- ἀξίους τῶν ἀνδρ[ῶν --
-- δῆμον ἐπαινέσα[ι --
-- καὶ στεφανῶισα[ι --
5 --ν ἐν τοῖς ἀγῶσιν πασ--
-- ἐπιμέλ]ειαν ποιούμενον π--
-- ἀ]ναγράψαι δὲ καὶ --
--ν καὶ στῆσαι πα---
- - - - - - - - - -

Στίχ. 4. *στεφανῶ⟨ι⟩σαι;* πρβ. *Dittenberger* Syll. 10 *ὁρκῶ⟨ι⟩σαι.*

Ἀριθ. 10. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην λίαν ἀτελῶς ἐκδεδομένην ἐν IG XII [5] 762 ἐπανεκδίδομεν ἐνταῦθα· εἶναι σαφέστατα λείψανον τιμητικοῦ ψηφίσματος τῆς πόλεως τῶν Ἀνδρίων. Εἶναι δὲ βάθρον πανταχόθεν ἀποκεκρουμένον ὑπερύθρου μαρμάρου ὕψ. 0·20, πλάτ. 0·30, πάχ. 0·32. Ὕψος γραμμάτων 0·02.

Ἐτυπ. 20.9.11.

ΠΑΡ/
Δ..ΙΟΥ.ΟΣΚ
ΙΙΠΟΛΕΙΠΑΝΤΑΣΤ
ΤΟΥΔΗΜΟΥΕΙΣΕΑΥΤ
5 ΤΩΝΔΗΜΟΣΙΩΝΓΡ
ΣΤΡΕΦΟΜΕΝΟΣΤ
ΔΕΝΙ

------ παρ[ὰ -------
-- δ[ήμ;]ου ὅς κ - -
-- τῆ]ι πόλει πάντας τ--
-- τοῦ δήμου εἰς ἑαυτ[ὸν --
5 -- τῶν δημοσίων γρ[αμμάτων - -
-- ἀνα]στρεφόμενος τ--
------- δενὶ ------

Ἀριθ. 11. Βάσις ὑποφαίου μαρμάρου, κάτωθεν καὶ δεξιὰ ἀποκεκρουμένη· ὕψ. 0·12, πλάτ. μέγ. 0·27, πάχ. 0·36. Ὕψ. γρ. 0·015. Περιέχει τιμητικὸν ψήφισμα ῥωμαϊκῶν χρόνων.

ΔΕΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙ
ΤΑΤΗΝΑΓΟΡΑΝ
ΔΡΕΣΚΑΛΟΙΚΑΙ
ΧΟΝΤΕΣΔΙΑΤΕ
5 .ΟΣΕΥΧΑΡΙΣΤ

δὲ βουλόμενοι ----
τὰ τὴν ἀγορὰν [- - ἄν-]
δρες καλοὶ καὶ [ἀγαθοὶ --
χοντες διατε[λοῦσι, ἵνα οὖν καὶ ὁ δῆ-]
[μ]ος εὐχάριστ[ος ὢν --

Ἀριθ. 12 (εἰκ. 8). Ἀνάγλυφον λευκοῦ μαρμάρου, ἀριστερὰ καὶ κάτω ἐλλιπές, ὕψ. 0·15,

Εἰκὼν 8.

Σωσίνεως

πλάτ. μέγ. 0·18, πάχ. 0·06, ἐφ' οὗ παρίσταται Ποσειδῶν ἀνακεκλιμένος· τοῦ Ποσειδῶνος σῴζεται μόνον τὸ ἀπὸ τῶν μαστῶν καὶ ἄνω μέρος. Ἡ ὑπερκειμένη ἐπιγραφὴ τοῦ 4ου αἰῶνος. Ὕψ. γρ. 0·01. Κατὰ Δ. Πασχάλην (ἐν ἐφημ. ἡ Φωνὴ τῆς Ἄνδρου ἔτ. 1906 ἀρ. 336) ἐδωρήθη τὸ μικρὸν τοῦτο ἀνάγλυφον ὑπὸ Δημ. Βράϊλα ἐκ Κορθίου τῆς Ἄνδρου.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν τὴν λατρείαν τοῦ Ποσειδῶνος ἐν Ἄνδρῳ.

Ἀριθ. 13 (εἰκ. 9). Ἐπιτύμβιος πλὰξ ὑποφαίου μαρμάρου, ἄνω, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ ἐλλιπής· ὕψ. μέγ. 0·13, πλ. 0·18, πάχ. 0 04. Κάτω δεξιὰ ἔκτυπος παραλληλεπιπεδοειδὴς τάφος, ἐφ' οὗ

Εἰκὼν 9

- - - - - - - - - - - - -
αὐτει γενεῆς λειψ.

ἐπίκεινται δύο κυκλικοὶ ὄγκοι, ὑπὲρ δὲ τὸν πρῶτον τούτων ἀριστερὰ ἔκτυπος ὁμοίως ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ, παριστανομένη ὅμως οὐχὶ γλυπτικῶς ἀλλὰ ζωγραφικῶς. Ἡ δὲ ἐπιγραφὴ τῶν πρώτων μ. Χρ. αἰώνων ἔμμετρος (;). Ὕψ. γραμμ. 0·02.

Ἀριθ. 14 (εἰκ. 10). Πλὰξ ὑποφαίου μαρμάρου ἀπὸ τριῶν πλευρῶν ἀκανονίστως ἀποκεκρουμένη· ὕψος 0·32, πλάτ. μέγ. 0·38, πάχ. 0·13· σχῆμα γραμμάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γρ. 0·03.

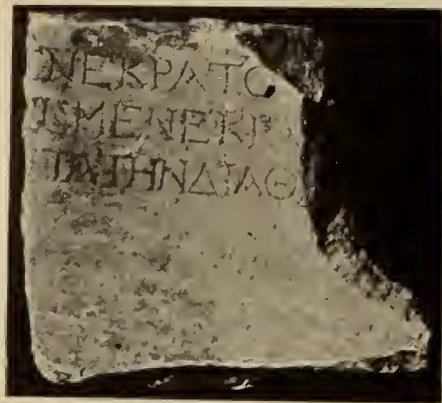

Εἰκὼν 10 (ἐπιγρ. ἀριθ. 14).

-- [Μ]ενεκράτο[υς --
--η;]ν Μενεκρά[της --
-- [κα]τὰ τὴν διαθ[ήκην --

Ἀριθ. 15 (εἰκ. 11). Μαλακὸς καὶ εὔθρυπτος μελανωπὸς λίθος σχήματος παραλληλογράμμου ὀρθοῦ, ὕψους 0·29, πλ. 0.43, πάχ. 0.04· ἄδηλον ἂν εἶναι πανταχόθεν ἀποκεκρουμένος ἢ μόνον δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Σχῆμα γραμμάτων τοῦ 5ου; π. Χρ.

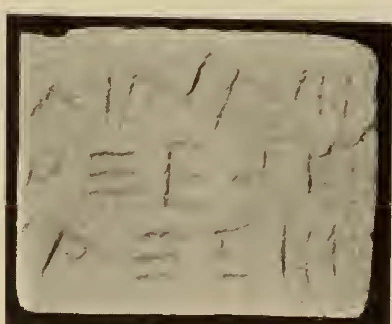

Εἰκὼν 11.

αἰῶνος. Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ἐπιτύμβιος· ὁ α' στ. φαίνεται ἀποτελῶν ὄνομα γυναικὸς λῆγον εἰς *-μίννη*, ὁ β' τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἢ τοῦ συζύγου λῆγον εἰς *-έρξεω* (γεν. πτώσεως· ἂν μὴ τὸ Ξέρξης ἦτο ξενικὸν ὄνομα, θὰ προυτείνομεν *Ξέρξεω*· ἐν τούτοις ἔχομεν ἤδη *Ἐρξίας* γνωστὸν ὄνομα = *Ἐργίας*)· ὁ δὲ γ' εἶναι τὸ ἐθνικὸν *Ναξ(ξ)ίη* δηλοῦν ὅτι ἡ νεκρὰ ἦν ἐκ Νάξου. Ὕψ. γραμμ. 0·06.

Ἀριθ. 16. Βάσις ὑπερύθρου μαρμάρου, ἄνωθεν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀποκεκρουμένη· μόνον ἡ προσθία ἕδρα θὰ ἔφερεν ἐπιγραφήν· ὕψ. 0·11, πλ. 0·18, πάχ. 0·31. Πιθανώτατα ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι τμῆμα καταλόγου ἐφήβων· πρβ. IG XII 5, 729. Σχῆμα γραμμάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γραμμ. 0·02.

ΟΥ	ΝΙΚΟΜ	--ου	Νικομ[ήδης
Υ	ΘΕΟΔ	-[ο]υ	Θεόδ[ωρος
Υ	ΑΥΛΟΣ	-[ο]υ	Αὖλος
ΩΝΟΣ	ΔΕΚ	-ωνος	Δέκ[ιος.

Ἀριθ. 17. Βάσις λευκοῦ μαρμάρου, σχήματος κύβου ὡς ἔγγιστα, ὕψ. 0·12, πλ. 0·19, πάχ. 0·19. Ἐπὶ ταύτης πάντως θὰ ἐστηρίζετο ἀνάθημά τι μικρόν. Σχ. γραμμ. ῥωμ. χρόνων, ὕψ. 0·015.

ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ	Μενεκράτης
ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΥ	Ἀντιπάτρου.
ΘΕΟΔΩΡΟΣ	Θεόδωρο[ς.

Ἀριθ. 18. Θραῦσμα λευκοῦ μαρμάρου, πανταχόθεν ἀποκρουσθέν· ὕψ. 0·22, πλ. 0·12, πάχ. 0·06. Γράμματα ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὕψ. 0·035.

ΜΙΣ
ΑΡΧΗ

Ἀριθ. 19. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μαρμάρου, ἐφ' οὗ ἡ ἐν IG XII 5, 767 ἐπιγραφή, ἀλλ' ἐπ' ἄλλης ἐπιφανείας ἀναφανείσης μετὰ τὸν ἐκτειχισμὸν ἀνέγνων:

ΑΡΣΙΝΗΑΝΤΙΟΧΟΥΓΥΝ
ΕΡΜΟΓΕΝΟΥ..ΗΣΤΗΧ

Ἀρσίνη Ἀντιόχου γυν[ὴ δὲ]
Ἑρμογένου [χρ]ηστὴ χ[αῖρε].

Σχῆμα γραμμάτων 2ου π. Χρ. αἰ., ὕψ. 0·02.

Ἀριθ. 20. Βάθρον λευκοῦ μαρμάρου, ἄνωθεν καὶ δεξιὰ ἀκανονίστως ἀποκεκρουμένον, ὕψ. 0·07, πλάτ. 0·30, πάχ. 0·17. Τὰ ἀριστερὰ φαινόμενα γράμματα πάντως μεταγενέστερα. Ὕψ. γραμμάτ. 0·03, τῶν δὲ τοῦ μονήρους στίχου 0·015.

.ΟΡΗ
ΠΑΝΑ ΑΡΤΕΙ Ἀρτέ[μιδι].
ΠΟΥΜΟ

Ἀριθ. 21. Βάθρον ὑποφαίου μαρμάρου, ἀπὸ τριῶν πλευρῶν (ἄνω, ἀριστερὰ καὶ κάτω) ἀποκεκρουμενον, ὕψ. 0·18, πλάτ. 0·37, πάχ. 0·38, περιέχει ψήφισμα τιμητικὸν τῶν μετ' Αὔγουστον χρόνων. Ὕψ. γρ. 0·017.

.υ..ΙΝΑΟΥΝ
ΟΣΩΝΦΑΙΝΗΤΑΙΚΑΙΤΙΜΩ
ΩΝΑΝΔΡΩΝΤΑΙΣΚΑΘΗ
ΔΕΔΟΧΘΑΙΤΗΙΒΟΥΛΗΙ
5 ΕΠΑΙΝΕΣΑΙΑΚΕΣΑΝΟΡΑ
ΕΙΔΟΛΑΝΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ
ΓΡΑΜΜΕΝΟΙΣΚΑΙΣΤΗ

--ἵνα οὖν [καὶ ὁ δῆ-
[μος εὐχάριστ]ος ὢν φαίνηται καὶ τιμῶ[ν]
[τοὺς ἀγαθοὺς τ]ῶν ἀνδρῶν ταῖς καθη-
[κούσαις τιμαῖς], δεδόχθαι τῆι βουλῆι
5 [καὶ τῶι δήμωι] ἐπαινέσαι Ἀκεσάνορα
[------ καὶ Φ]ειδόλαν Δημοκρίτου
[ἐπὶ τοῖς προ]γεγραμμένοις καὶ στῆ[σαι]
κ.τ.λ.

Σημειωτέον ὅτι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 6ου στίχου περιείχετο τὸ πατρωνυμικὸν ὄνομα τοῦ Ἀκεσάνορος ἀποτελούμενον ἐξ οὐχὶ πλειόνων τῶν 7-8 γραμμάτων, ὡς ὑπελόγισα.

Ἀριθ. 22. Στήλη ὑποφαίου μαρμάρου, ὕψους 0·47, πλ. 0·33, πάχ. 0·11, πανταχόθεν ἀποκεκρουμένη· τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἶναι τῶν μετ' Αὔγουστον χρόνων· ὕψος αὐτῶν 0·06.

ΝΙΚΟΚ	- Νικοκ[λέους
ΛΕΙΦϹ	---λειφο---

Ὁ δεύτερος στίχος πάντως περιεῖχε τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ Νικοκλέους.

Ἀριθ. 23. Βάθρον ὑποφαίου μαρμάρου, δεξιά, ἀριστερὰ καὶ κάτωθεν ἐλλιπές· ὕψ 0·06, πλ. 0·30, πάχ. 0·36· γράμματα ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὕψος αὐτῶν 0·03.

ΠΡΟΦΥΛΑΚΗ	Προφυλακή.

Ἀριθ. 24. Ἐπιτύμβιος στήλη λευκοῦ μαρμάρου ἄνωθεν ἀποκεκρουμένη· ὕψ. μέγ. 0·31, πλάτ. 0·42, πάχ. 0·11. Σχῆμα γραμμάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων· ὕψος αὐτῶν 0·02.

ΕΜ---ΤΕΜΗΝΟΓΕΝΟΥ

ΧΡΗΣΤΟΙΧΑΙΡΕΤΕ

------ Μηνογένου

χρηστοὶ χαίρετε.

Ἀριθ. 25. Βάθρον ὑπερύθρου μαρμάρου ὕψ. μέγ. 0·12, πλάτ. 0·27, πάχ. 0·40, πανταχόθεν ἀκανονίστως ἀποκεκρουμένον· φέρει τιμητικὸν ψήφισμα ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γρ. 0·01.

ΔΑ ΟΥ
ΜΩΙΕΠΕΙΔΗΔΑΜΩΝ
ΓΑΘΟΣΩΝΕΥΝΟΥΣΥΠΑΡ
ΓΩΝΝΙΚΗΣΑΣΤΟΝΑΓΩΝΑ
5 ΤΑΔΙΟΝΕΣΤΕΦΑΝΩΚΕΝ
ΝΔΗΜΟΝΕΙΚΟΝΙΧΑΛΚΕΙ
ΗΣΤΟΝΙΣΘΜΙΟΝ

--δή]μωι ἐπειδὴ Δάμων --
-- ἀνὴρ ἀ]γαθὸς ὢν εὔνους ὑπάρχει--
--των νικήσας τὸν ἀγῶνα --
5 -- σ]τάδιον ἐστεφάνωκεν --
τὸ]ν δῆμον εἰκόνι χαλκεῖ --
ης τὸν ἴσθμιον -----

Ἀριθ. 26. Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ἐντετειχισμένου ἐν τῷ πρὸς Α τοίχῳ τοῦ ἐν Παλαιοπόλει ναΐσκου τῆς Ἁγ. Μαρίνης, ὕψ. 0·22, πλ. 0·44, ἀνέγνων τὴν κάτωθι ἐπιγραφὴν τῶν αὐτοκρατορικῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὕψ. γρ. 0·03.

ΚΛΑΥΔΙΟΣ	Κλαύδιος
ΑΝΤΙΓΟΝΟΣ	Ἀντίγονος.

Ἀριθ. 27. Τὴν ἐν IG XII5 792 ἐπιγραφὴν (ἐν κεφαλαίῳ Varia et incerta καταχωρισθεῖσαν) ἐκδίδω ἐνταῦθα πληρέστερον· ὕψ. γρ. 0·025.

ΑΓΑΘΟ..ΥϹΙΑ	Ἀγάθω;[ν, Λ]υσία[ς]
ΕΠΑΦΡΟΔΙΤΟ	Ἐπαφρόδιτο[ς]
ΕΠΟΙΗΣΑΝ	ἐποίησαν.

Ἐκ τῶν ὑστέρων φαίνεται ὅτι ἡ εἰκασία τοῦ κ. Hiller «malo credere mulierem fuisse Ἐπαφροδίτη. Fortasse Ἀγαθο[κλεῖ (vel simile nomen) -- ὁ δεῖνα καὶ] Ἐπαφροδίτη [τὸ μνημεῖον] ἐποίησαν» δὲν ἀπεῖχε πολὺ τῆς ἀληθείας. Ὁ κ. Λεονάρδος προφορικῶς μοι ἀνεκοίνωσεν ὡς πιθανὴν τὴν ἑξῆς συμπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς:

Ἀγαθό[πο]υς Ἰά[σονος;
Ἐπαφρόδιτο[ς ---
ἐποίησαν.

Σημειωτέον ὅτι τῶν μὲν γραμμάτων τὸ ὕψος εἶναι 0·025, ὁ δὲ λίθος μόνον δεξιὰ ἀποκεκρουμένος. Ὡς πρὸς τὸ ἐν 2ῳ στίχῳ κύριον ὄνομα ***Ἐπαφρόδιτος*** προσθετέον καὶ τὰ ἑξῆς· ἐκ τοῦ κατὰ κακὴν

ἀνάγνωσιν *ἐπ' Ἀφροδίτῃ* (ἐν ΔΕΝΑ 1898 σελ. 335) καὶ ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς πρὸς τὴν CIG 509 *Ἀνδρία Ἀφροδίτῃ εὐξαμένη* | *ἀνέθηκε* ἐπιστοποιήθη ἡ «λατρεία ἐν Ἄνδρῳ τῆς Ἀφροδίτης» (Δ. Πασχάλης, αὐτόθι)· ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα ἐκεῖνο νῦν ἀποδεικνύεται ἐπισφαλές· διότι οὔτε ἐν CIG 509 πρόκειται περὶ Ἀφροδίτης Ἀνδρίας (παραλείπω ὅτι ἡ ἀνάγνωσις *Ἀνδρία* δὲν εἶνε ἀσφαλής), οὔτε ἐνταῦθα περὶ Ἀφροδίτης κἄν. Πλείονα περὶ λατρείας Ἀφροδίτης ἐν Ἄνδρῳ λέγομεν ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν τῇ προσεχῶς δημοσιευομένῃ «Ἀρχαιολογήματα Ἄνδρου».

Ἀριθ. 28. Τὴν ἐν IG XII⁵ 773 ἐπιτύμβιον ἐπιγραφὴν ἐπανεκδίδομεν πληρέστερον· τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ 1ου στίχου θὰ ἦτο Ν, οὗ μόνον ἴχνος φαίνεται, ὅθεν ἔχομεν ἐνταῦθα ὄνομα γυναικὸς λῆγον εἰς *-νὶς* (δὲν πρέπει νὰ νομισθῇ ὅτι ΙΙ ἀποτελοῦσιν Η)· τὸ δεύτερον γράμμα τοῦ 2ου στίχου φαίνεται μὲν ὡς Β, ἀλλ' ἦτο μόνον Ρ, ἕνεκα δὲ νεωτέρας κατὰ τὴν χώραν ταύτην ἀποθρύψεως φαίνεται ὡς Β. Τούτου δεκτοῦ γενομένου, εἶναι ἆρά γε τὸ *-ερα* τέλος τῆς λ. *θυγατέρα* (αἰτ.) ἢ τέλος κυρίου ὀνόματος γυναικὸς λ. χ. Τρυφέρα ἤ τινος ἄλλου ὁμοίου; πρβ. πρὸς τὸ *Τρυφέρα* τὴν ἐν IG XII⁵ 779 ἐπιγραφήν. Ὕψ. γρ. 0·15.

ΙΙΣΑΝΤΙΟΧ	- ν]ὶς Ἀντιόχ[ου]
ΕΡΑΑΣΤ	- έρα Ἀστ[υόχου;
ΡΗΣΤΗ	[χ]ρηστὴ
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

Ἀριθ. 29. Ἐν IG XII⁵ 715 στίχ. 2 ἔχει ἐκδοθῇ ΘΕΟΤΙΜΟΣΦΙΛ ὅπερ συνεπληρώθη *Φιλ[αγάθου]*· ἐπὶ τοῦ λίθου ὅμως κεῖται ΘΕΟΤΙΜΟΣ ΦΡΑΣ, συμπληρωτέον δὲ *Φρασ[ικλέους]*.

Ἀριθ. 30 (εἰκ. 12). Ἐν IG XII⁵ 717 (πρβ. σελ. 336) στίχ. 8 ἔχει ἐκδοθῇ ΩΡΙΙΕΙΣΩΝΤΑΙ *ἧς[τι]ν[ος π]είσωνται*, ἢ κατὰ Weil *ὁρκίσωνται*, κατὰ δὲ Michel *προαιρῶνται*. Ἐπὶ τοῦ λίθου ὅμως κεῖται ἀσφαλῶς ΗΣΑΝΠΡΟΣΠΕΙΣΩΝΤΑΙ, δηλαδὴ *ἧς ἂν προσπείσωνται*. Πρβ. πρὸς ταῦτα τὰ ὑπὸ τοῦ Hiller σημειωθέντα εἰς IG XII⁵ 716 στίχ. 9 καὶ 720 στίχ. 5, ὅπου ὡσαύτως ἀναγνωστέον. Τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς (IG XII⁵ 717) στ. 9 ἐξεδόθη .ΡΑΤΗΣΕΩΝ, ἐρωτᾶται δὲ ὑπὸ τοῦ κ. Hiller πότερον *πρυτάνεων* ἢ *στρατηγῶν* πρέπει νὰ δεχθῶμεν· ὁ Pernice *πρυτάνεων* καὶ ὁ Michel ὁμοίως ἐδέχετο, ὁ δὲ Wilhelm *στρατηγῶν*· ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται μόνον ΣΤΡΑΤΗΓΩΝ ὅπερ δὲν εἶναι εἰ μὴ *στρατηγῶν*. Εἰς τἀνωτέρω εἶχεν ὁ Hiller ἐπαγάγει «*Στρατηγῶν* scriba scribam *πρυτάνεων* substituisse videtur. Quaeritur igitur, cujus aetatis hic sit titulus»· πάντα ὅμως ταῦτα δὲν φαίνονται πλέον ἀναγκαῖα. Σημειωτέον ἔτι περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὅτι ὑπὸ τοῦ Hiller ὑπετέθη περιέχουσα 13 στίχους ἐνῷ πράγματι μόνον 12 περιέχει· ὁ δὲ 1ος κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν εἶναι:

------ΟΣΝΙΚΟΥΜΗΝΟ-ΑΡΤ----ΙΩΝΟΣ----ΤΗΤ---

δύναται δὲ νὰ συμπληρωθῇ οὕτω:

[Ἄρχοντ]ος Νίκου, μηνὸ[ς] Ἀρτ[εμισ]ιῶνος - - -

Καὶ δὲν εὑρίσκομεν μὲν ἐν ταύτῃ πρῶτον ἐξ Ἄνδρου τῇ ἐπιγραφῇ (ἰδὲ IG XII⁵ 715) τὸ ὄνομα μηνὸς Ἀρτεμισιῶνος γνωστοῦ ἡμῖν καὶ ἐξ ἐπιγραφῆς Νάξου IG XII⁵ 38, ὅστις πρέπει νὰ ταυτισθῇ πρὸς Ἀρτεμίσιον (Μακεδονικὸν μῆνα καὶ Σπαρτιατικὸν) τὸν ἀντιστοιχοῦντα τῷ Ἀττικῷ Ἐλαφηβολιῶνι. Ἀλλὰ κύριον ὄνομα *Νῖκος* ἄλλοθεν δὲν γνωρίζομεν εἰ μὴ *Ἐπίνικος* IG XII⁵ 39.

Εἰκὼν 12 (ἐπιγρ. ἀριθ. 30 = IG XII⁵ 717, πρβ. σελ. 336).

Ἀριθ. 31. Τῆς IG XII⁵ 780 ἐντετειχισμένης ἐπιγραφῆς εἶχε σημειωθῆ ὕψος 0·35 ὀρθῶς, μετὰ τὸν ἐκτειχισμὸν δὲ αὐτῆς προσθετέον ὕψος 0·10, ἤτοι τὸ ὅλον ὕψος ἀνέρχεται ἤδη εἰς 0·45. Ἀνέγνων δ' ἐπὶ τοῦ ἀποκαλυφθέντος νῦν τμήματος τοῦ λίθου ἑτέρους τρεῖς στίχους, τελειότερον δὲ νῦν ἀνεγνώσθη ὁ 1ος καὶ ὁ 7ος στίχος, δι' ὃ καὶ ὅλην ἐπανεκδίδω ἐνταῦθα τὴν ἐπιγραφήν.

Δ ΟΛΥΜ
Ο ΣΔ
Μ ΓΑΘ
ΛΑ ΑΓ
5 ΓΥΝ ΟΛΥΜ
ΑΓΑΘΟΚΛΗΣΟ
ΤΕΛΛΑΚΩΠ
ΕΜΟΓΕΝΟΥΓ
ΙΣΤΗΚΡΙΤ
10 ΙΤΩΝΑΓΑΘ

Δ[ωροκλῆς] Ὀλυμ[πιάδου]
Ὀ[λυμπιάδη]ς Δ[ωροκλέους]
Μ[ητικλῆς] [Ἀ]γαθ[οκλέους]
Λα[μίσκα] Ἀγ[αθοκλέους]
5 γυν[ὴ δὲ] Ὀλυμ[πιάδου]
Ἀγαθοκλῆς Ὀ[λυμπιάδου]
[- -]τέλλα Κωπ - - - - - -
[Πολ]εμογένου γ[υνὴ]
[Ἀρί]στη Κρίτ[ωνος]
10 [Κρί]των Ἀγαθ[οκλέους].

Σημειωτέον περὶ τοῦ ὕψους τῶν γραμμάτων ὅτι τῶν μὲν μέχρι τοῦ 7ου στίχου εἶναι 0·025, τῶν δ' ὑπολοίπων μέχρι τέλους 0·02 καὶ ὅτι τὴν εὐαρμοστοῦσαν ἐν τῷ 8ῳ στίχῳ συμπλήρωσιν τοῦ ὀνόματος *Πολεμογένου* προέτεινέ μοι ὁ κ. Λεονάρδος.

Ἀριθ. 32. Τὴν ἐν IG XII⁵ 765 ἐπιγραφὴν ἐπανορθωτέον ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ· διότι ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται ΜΕΛΑΝΘΩΙ ὅπερ εἶναι *Μελάνθωι* ἐξ ὀνόμ. *Μέλανθος*, οὐχὶ δὲ ΜΕΛΑΝΘΩ, δηλ. ὄνομα γυναικὸς *Μελανθώ*· κατὰ ταῦτα ἡ Ἀριστοδίκη (στίχ. 1) ἀφιεροῖ τῷ Μελάνθῳ. Σημειωτέον ὅτι ἤδη ὀρθῶς αὕτη ἡ ἐπιγραφὴ εἶχεν ἀναγνωσθῆ καὶ ἐκδοθῆ ὑπὸ Μηλιαράκη ἐν *Ἄνδρος-Κέως* (1880) σελ. 126 ἀρ. 10 καὶ τούτου ἔτι προγενεστέρως ὀρθῶς ἐπίσης ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τοῦ γένους Θεοφίλου Καΐρη, ὡς ἐκ τῶν ἐν τῷ ἀρχείῳ αὐτοῦ (πρβ. Ἰ. Κ. Βογιατζίδου Νεοελληνικὰ Ἀνέκδοτα, ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τόμ. Ζ' σελ. 3) ἀνευρεθέντων σημειωμάτων φαίνεται.

Ἀριθ. 33. Τῆς ἐν IG XII⁵ 769 ἐπιγραφῆς ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ κεῖται τῷ ὄντι ΟΝΗΣΙΦΟΡΟΥ = *Ὀνησιφόρου* (γενικ.), εἰ καὶ ὁ Hiller ἐπάγεται «postulatur *Ὀνησίφορος* aut *-ον*».

Ἀριθ. 34 (εἰκ. 13). Ἀνάγλυφον λευκοῦ μαρμάρου ἀριστερὰ ἐλλιπές, ὑψ. 0·75, πλ. 0·55, πάχ. 0·11, ἐν σχήματι παραλληλογράμμου· ἔφερεν ἑκατέρωθεν παραστάδας, ὧν μόνον ἡ δεξιὰ σῴζεται, εὑρέθη δ' ἐν Παλαιοπόλει, ἐν τῷ ἀγρῷ Νικ. Ἀ. Κασιδόνη πρώην Ἀνδρ. Μουστάκα (κατὰ Δ. Πασχάλην ἐν ἐφημ. Ἡ Φωνὴ τῆς Ἄνδρου 1906 ἀριθ. 335)· ἐπ' αὐτοῦ παρίστανται δύο γυναικεῖαι

Εἰκὼν 13

- -η Χαρίων.

μορφαί, ἐν μέσῳ δὲ τούτων ἵσταται καὶ τρίτη ἀνδρικὴ μορφή· αἱ δύο πρὸς τὰ δεξιὰ λίαν ἀποκεκρουμέναι· ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ἐφ' οὗ αἱ ἀνάγλυπτοι μορφαί, ἡ ἐπιγραφὴ ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἀριστερὰ δ' ἐλλιπής· ὑψ. γραμμ. 0·01.

Ἀριθ. 35. Ὡς πρὸς τὴν IG XII 5 723 (πρβ. σ. 336) ἐπιγραφὴν παρατηρητέον ὅτι ἐν II στ. 2 ἀναγνωστέον ΣΥΒΡΗΤΙΟΙ ἀντὶ [*Σ*]*υβρίτ*[*ι*]*οι* καὶ ἐν στίχ. 3 ΛΑΥΤΙΟΙ ἀντὶ *Λ*[*ύ*]*ττιοι*· τὸ Α τῆς διφθόγγου ΑΥ εἶναι φανερώτατον. πρβ. AM 1893, ἔνθα ΛΑΥΡΙΟΙ εἶχεν ἀναγνωσθῇ.

Ἀριθ. 36. Ἑπόμενος τῇ γνώμῃ τοῦ Hiller ὅτι αἱ εἰς IG XII 5 734 ἐμαὶ νέαι ἀναγνώσεις eine Nachprüfung verdienen (AM 1909, 185), ἐπεθεώρησα ἐκ νέου τὸν λίθον· ἐν τῷ 1ῳ λοιπὸν στ. ΑΝΙΚΗΤΟΣ ἀναγνωστέον ἀντὶ τοῦ ἐν IG [*Νίκη*]*τος*, ἐν τῷ 2ῳ ΑΡΤΕΜΩΝ ἀντὶ *Ζ*[*ήν*]*ων*, καὶ ΑΙ[νείου] ἀντὶ [*Δ*]*ι*[*αίου*], τὸ δὲ ΜΗΔΕΙΟΣ ἀσφαλῶς κεῖται ἐπὶ τοῦ λίθου, οὐχὶ δὲ ΗΛΕΙΟΣ.

Ἀριθ. 37. Ἐπανερχόμενος ἐπὶ τῆς IG XII 5 764 ἐπιγραφῆς στίχ. 1, ἔνθα .ΥΡΩΠΗΣ καὶ κατὰ συμπλήρωσιν [*Ε*]*ὐρώπης* εἶχον ἀναγνώσει (ἰδὲ AM 1909, 185), ὀφείλω νὰ δηλώσω μετὰ νεωτέραν ἔρευναν τοῦ λίθου ὅτι ὡς λείψανον γράμματος Υ ἐξέλαβον τμῆμα τοῦ συνήθους ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει τῶν ἐπιγραφῶν σημείου ⳨. Τούτου τοῦ σημείου μέρος σῴζεται ἔτι ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἐπιγραφῆς πρὸ τῆς λ. ΡΩΜΗΣ, ὅπερ ἐξέλαβον ὡς λείψανον γράμματος Υ διὸ καὶ συνεπλήρωσα [*Ε*]*ὐρώπης*, ἐνῷ τῷ ὄντι ἐπὶ τοῦ λίθου κεῖται ΡΩΜΗΣ.

Ἀριθ. 38. Ἐν IG XII5 759 στ. 4 ὁ χαράκτης ἐχάραξεν ἐσφαλμένως ΗΒΟΥΛΗ ⳨· ἔπειτα ὅμως γνωσθέντος τοῦ σφάλματος, προσετέθη ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ δεξιὰ ....ΔΗΜΟ.=[*καὶ ὁ*] *δῆμο*[*ς*]. Πρβ. AM 1909, 185.

Ἀριθ. 39 (εἰκ. 14). Ἐν IG XII 5 750 στ. 6 ἐξεδόθη κατὰ συμπλήρωσιν *δ*[*απάνην*], ἀλλ' ἡ συμπλήρωσις αὕτη πιθανὴ οὖσα ἀποκρούεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λίθου, φέροντος ΔΙ· τὸ γράμμα Ι κεῖται ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ λίθου· πρβ. σημείωσιν Hiller ἐν IG. Σημειωτέον δὲ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη μετενεχθεῖσα ὑπ' ἐμοῦ ἐκ Παλαιοπόλεως (οἰκία Δ. Σαντούρη) ἀπόκειται ἤδη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Ἄνδρου.

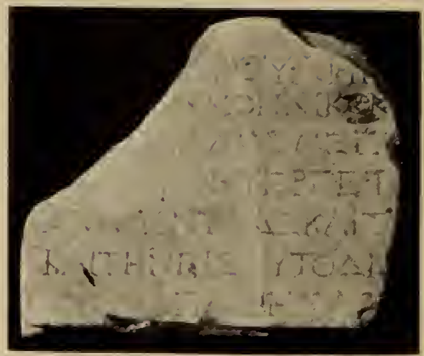

Εἰκὼν 14 (ἐπιγρ. ἀριθ. 39 = IG XII5 750).

Ἀριθ. 40 (εἰκ. 15). Τῆς IG XII 5 728 ἐπιγραφῆς ὁ 1ος στ. οὐχὶ ὀρθῶς ἐξεδόθη κατὰ συμπλήρωσιν [*Διὸς*] *Οὐρίου* (?)· ἐν νεωτέροις χρόνοις

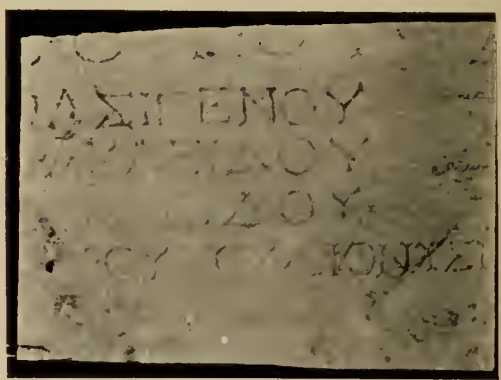

Εἰκὼν 15 (IG XII5 728).

διὰ πρίονος κανονικῶς κοπέντος τοῦ λίθου τούτου, ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς χώρας ἐφ' ἧς νῦν κεῖται ὁ 1ος στίχος τῆς ἐπιγραφῆς, ἀπέμειναν τούτου τοῦ στίχου τὰ γράμματα ἐλλιπῆ τὰ ἄνω· καὶ τὸ μὲν *ουρίου* κεῖται ἀσφαλῶς ἐπὶ τοῦ λίθου, τὸ δὲ πρὸ τούτου γράμμα εἶναι Ρ, δηλαδὴ Ρ οὐχὶ Σ, καὶ πάλιν τὸ πρὸ τοῦ Ρ γράμμα ἀποτελεῖται οὐχὶ ἐκ καμπύλης γραμμῆς, οἵαν ἀπαιτεῖ τὸ Ο, ἀλλ' ἐκ κεραίας τινὸς ⸌(Α ἢ ἄλλου γράμματος ὁμοίου). Ὥστε τὸ *ουρίου* πρέπει νὰ νομισθῇ οὐχὶ ἰδία τις λέξις, ἀλλὰ τέλος ἄλλης λέξεως (πατρωνυμικοῦ;).

Ἐν Ἄνδρῳ, τῇ 20ῇ ἀπριλίου 1910.

Ἰ. Κ. Βογιατζίδης.

Ἐπιγραφὴ Ξενοκρατείας

(ΑΕ 1909, 247, ἀριθ. 3, καὶ ΑΕ 1910, 173/4)

ὑπὸ

Γεωργίου Α. Παπαβασιλείου.

Εἰκὼν 1.

Ξενοκράτεια Κηφισõ(ι) ἱερ-
ὸν ἱδρύσατο καὶ ἀνέθηκεν
ξυνβώμοις τε θεοῖς διδασκαλ-
ίας τόδε δῶρον, Ξενιάδο θυγάτ-
ηρ καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν
θύεν τῶι βουλομένωι ἐπι
τελέστων ἀγαθῶν.

Αὕτη εὑρεθεῖσα ἐν τῷ παρὰ τὸν Κηφισὸν τῆς Ἀττικῆς Νυμφαίῳ ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ ΑΕ (1909, 247) ὑπὸ τοῦ εὑρόντος αὐτὴν ἐφόρου κ. Βαλερίου Στάη. Οὗτος φρονῶν ὅτι ἐν τῷ λελεασμένῳ χώρῳ μετὰ τὸ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ ὑπάρχον τελευταῖον Ν διακρίνονται ἴχνη τῶν γραμμάτων ΟΣ καὶ μετ᾽ αὐτὰ ἄλλου τινὸς ὀνόματος ἀνέγνω «*ἐπὶ τελεστῶν Ἀγάθωνος*». Ἡμῖν ὅμως, ὡς καὶ ἄλλοις, πολὺ ἀμφίβολον τοῦτο φαίνεται, εἰ καὶ ὁ λίθος ὑπὸ τοῦ χαράκτου ἐπίτηδες ἔχει λεανθῆ. Τούτου ἕνεκα οἱ μὲν ἀναγινώσκουσιν *ἐπὶ τελεστῶν*

ἀγαθῶν, ἄλλος δέ τις *ἐπιτελὲς τῶν ἀγαθῶν* (ΑΕ 1910, 174), ἡμεῖς δὲ *ἐπιτελέστων ἀγαθῶν*.

Δικαίως λέγει ὁ κ. Στάης ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη παρέχει οὐκ ὀλίγας δυσχερείας περί τε τὴν σύνταξιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν. Καὶ ἡ μὲν σύνταξις εἶναι τεταραγμένη κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ μὲν ἕνεκα ἀμελείας καὶ ἀταξίας τοῦ γράψαντος αὐτήν, τὸ δὲ ἕνεκα ἀμαθίας καὶ ἀπροσεξίας τοῦ χαράκτου. Καὶ ὁ μὲν γράψας αὐτὴν ἔγραψεν ὧδε·

		Ξενοκράτεια
Κηφισõ(ι) [1] ἱερὸν ἱδρύσατο	καὶ ἀνέθηκεν	Ξενιάδο θυγάτηρ
ξυνβώμοις τε θεοῖς	διδασκαλίας τόδε δῶρον	καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν
θύεν τῶι βουλομένωι	ἐπιτελέστων [2] ἀγαθῶν	

ὁ δὲ χαράκτης ἀμαθὴς ὢν ἀντὶ νὰ χαράξῃ μετὰ τὴν λέξιν *Ξενοκράτεια* τὰς κάτωθεν αὐτῆς γεγραμμένας λέξεις, *Ξενιάδο(υ) θυγάτηρ καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν*, ἔπειτα τὰς ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ καὶ τελευταῖον τὰς ἐν τῇ δευτέρᾳ, ἐχάραξε κατὰ σειρὰν πρῶτον τὰς ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας στήλης *Κηφισõι ἱερὸν ἱδρύσατο καὶ ἀνέθηκεν*, εἶτα τὰς ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ καὶ τῶν τριῶν στηλῶν, *ξυνβώμοις τε θεοῖς, διδασκαλίας τόδε δῶρον, Ξενιάδο θυγάτηρ καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν*, καὶ τελευταῖον τὰς ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας στήλης, *θύεν τῷ βουλομένῳ ἐπιτελέστων ἀγαθῶν*.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη ἔδει νὰ χαραχθῇ ὧδε, ἵνα μηδεμία ταραχὴ ὑπάρχῃ περί τε τὴν σύνταξιν τῶν λέξεων καὶ τὸ νόημα:

Ξενοκράτεια Ξενιάδο θυγάτηρ καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν Κηφισõ(ι) ἱερὸν ἱδρύσατο ξυνβώμοις τε θεοῖς, θύεν τῶι βουλομένωι, καὶ ἀνέθηκεν διδασκαλίας τόδε δῶρον ἐπιτελέστων ἀγαθῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς συντάξεως· νῦν ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τὴν ἑρμηνείαν. Ὅτι σύμβωμοι τῷ Κηφισῷ θεοὶ οὐδένες ἄλλοι δύνανται νὰ εἶνε, ὡς καὶ ὁ κ. Στάης λέγει, ἢ αἱ *γεραιραὶ γενέθλιαι Νύμφαι*, *Ἀπόλλων* ὁ *Πύθιος*, ἡ *Λητώ*, ἡ *λοχεία Ἄρτεμις* καὶ ἡ *Εἰλείθυια* μαρτυροῦσιν ἥ τε ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρεθεῖσα ἐπιγραφὴ (ἰδὲ ΑΕ 1909, 244) καὶ αὐτὴ ἡ ἀνατεθεῖσα ὑπὸ τῆς Ξενοκρατείας εἰκὼν (ἰδὲ ΑΕ 1909 πίν. 8).

Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ χαράκτου γενομένης ταραχῆς τῶν λέξεων δύναταί τις παραχθεὶς νὰ ὑπολάβῃ ὅτι ἡ λέξις *ἱερὸν* κεῖται ὡς κατηγορούμενον τοῦ *τόδε δῶρον* καὶ οὐχὶ ὡς ἀντικείμενον τοῦ *ἱδρύσατο*. Τοῦτο ὅμως δὲν εἶναι ὀρθόν, ὡς πᾶς τις δύναται νὰ πεισθῇ ἐκ τῶν ἑπομένων λέξεων, *θύεν τῷ βουλομένῳ*. Καθ᾽ ἡμᾶς ἡ Ξενοκράτεια πρὸς τῷ ἱερῷ, ὅπερ ἱδρύσατο, ἵνα θύῃ ὁ βουλόμενος, ἀνέθηκε τῷ Κηφισῷ καὶ τοῖς συμβώμοις θεοῖς ὡς δῶρον διδασκαλίας καὶ τὸ αὐτόθι κατὰ χώραν εὑρεθὲν ἀνάγλυφον.

Ἀλλὰ τίνα ἆρά γε διδασκαλίαν νοητέον; Ὀρθότατα λέγει ὁ κ. Στάης ὅτι ἐνταῦθα δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν διδασκαλίαν δράματος ὑπὸ τῆς Ξενοκρατείας γενομένην εἴτε ὡς ποιητρίας εἴτε ὡς ὑποκριτρίας, διότι τοῦτο οὐ μόνον ὅλως ἀπίθανον εἶνε, ἀλλὰ καὶ ἀντίκειται ῥητῇ μαρτυρίᾳ τῶν ἀρχαίων, καθ᾽ ἣν οὐδέποτε ἐν τοῖς θυμελικοῖς ἀγῶσιν ἐδίδαξεν ἢ ὑπεκρίνατο γυνή. Οὐχὶ ὀρθῶς ἄρα ὁ κ. Wilhelm ἐν τῇ πρὸς τὸν κ. Στάην ἐπιστολῇ (ἰδὲ ΑΕ 1909, 249 σημ. 2) ἀποχωρίζων τὸ *διδασκαλίας* τοῦ *δῶρον* ὑπολαμβάνει ὡς γενικὴν ἀπόλυτον καὶ ἑρμηνεύει τὴν φράσιν ὧδε· *ἡ Ξενοκράτεια ἀνέθηκε τόδε δῶρον πρὸς διδασκαλίαν τῶν προσερχομένων καὶ θεωρούντων τὴν παράστασιν.* Ἄν, ὡς φρονεῖ ὁ κ. Wilhelm, ἐκληφθῇ τὸ *διδασκαλίας* ὡς γενικὴ ἀπόλυτος, κατ᾽ ἀνάγκην πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ μετοχὴ *οὔσης*, ἀλλὰ τότε δὲν δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ ἡ γενικὴ *πρὸς διδασκαλίαν*, ἀλλὰ *ὅταν ᾖ* ἢ *γίνηται διδασκαλία*. Παραλείποντες ὅτι, καὶ ἂν δεχθῶμεν τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ὡς ὀρθήν, ἀνάγκη εἶνε νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν τῷ Νυμφαίῳ ἢ παρ᾽ αὐτὸ ὑπῆρχε θεατρίδιόν τι, ἔνθα ἐδιδάσκοντο δράματα ἤ τι τοιοῦτον (τοῦτο ὅμως οὔτε ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Στάη γενομένης ἀνασκαφῆς ἐδείχθη οὔτε

[1] Ἡ παράλειψις τοῦ προσγεγραμμένου *ι* ἐν τῇ λέξει *Κηφισõ* ὑπὸ τοῦ χαράκτου προῆλθεν ἐκ μεταπηδήσεως τοῦ ὀφθαλμοῦ εἰς τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἑπομένης λέξεως *ἱερὸν* ὑπάρχον *ι*.

[2] Ἡ λέξις *ἐπιτέλεστος*, ἄν, ὡς ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὀρθῶς ἀναγινώσκομεν, δὲν εἶναι κατειλεγμένη ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀλλ᾽ εἶναι ἐσχηματισμένη ὀρθῶς ἐκ τοῦ *ἐπιτελεῖν* καὶ μόνη ἐνταῦθα παρέχει τὸν προσήκοντα νοῦν.

ἄλλοθεν μαρτυρεῖται) δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, τίνα παράστασιν ἐθεῶντο οἱ προσερχόμενοι οὐδὲ τί ἦτο δυνατὸν νὰ διδαχθῶσιν ἐκ τοῦ δώρου τούτου τῆς Ξενοκρατείας. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐρωτᾶται: τίς λοιπὸν ἦτο ἡ διδασκαλία, ἀνθ' ἧς ἡ Ξενοκράτεια ἀνέθηκε τὸ ἀνάγλυφον; Ὡς ἡμεῖς εἰκάζομεν, εἰς τὸ παρὰ τὸν Κηφισὸν Νυμφαῖον, ἔνθα πρὸς τῷ Κηφισῷ ἐλατρεύοντο αἱ γενέθλιαι Νύμφαι, ἡ λοχεία Ἄρτεμις καὶ ἡ Εἰλείθυια, αἱ γυναῖκες αἱ πρόσκαιρον στείρωσιν πάσχουσαι ἕνεκα παθήσεώς τινος τῆς μήτρας καὶ θεραπείας δεόμεναι πρὸς κύησιν κατέφευγον ζητοῦσαι μαντείαν ἢ μᾶλλον ἰατρικὴν συμβουλήν. Καὶ ἡ Ξενοκράτεια λοιπὸν οὔπω τέκνον κεκτημένη καὶ σφόδρα τούτου νὰ τύχῃ ποθοῦσα καὶ ἐξ ἀδαδουχήτων γάμων πιθανῶς, ὡς τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς μὴ ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος τοῦ πατρὸς τοῦ υἱοῦ αὐτῆς Ξενιάδου, ἀλλὰ μόνον τοῦ ἑαυτῆς, ᾐτήσατο παρὰ τῶν γενεθλίων Νυμφῶν καὶ τῶν συμβώμων θεῶν τὴν πλήρωσιν τοῦ πόθου αὐτῆς. Διδαχθεῖσα δὲ ὑπὸ τῶν καὶ ἰατρικὰς γνώσεις πιθανῶς ἐχόντων ἱερέων, οἵτινες ἴσως τὰς συμβουλὰς αὐτῶν παρεῖχον ὑπὸ μορφὴν μαντειῶν ἢ χρησμῶν, τίνι τρόπῳ ἠδύνατο νὰ τύχῃ τοῦ ποθουμένου καὶ τεκοῦσα τὸν ὁμώνυμον τῷ πατρὶ αὐτῆς Ξενιάδην ἐξεδήλωσε τὴν ἐπὶ διδασκαλίᾳ ἐπιτελέστων ἀγαθῶν (= ἀγαθῶν ἃ ἐπιτετέλεσται) εὐγνωμοσύνην αὐτῆς τό τε ἱερὸν ἱδρύσασα καὶ ὡς δῶρον τὸ ἀνάγλυφον ἀναθεῖσα. Τὴν εἰκασίαν ἡμῶν ταύτην ἐνισχύει λίαν αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀνάγλυφον, ὅπερ, ὡς πειστικώτατα ὁ κ. Στάης ἡρμήνευσεν, ἀπεικονίζει τὴν ὑπὸ τοῦ Ξούθου ἀνεύρεσιν τοῦ Ἴωνος, ὃν ἔτεκεν ἡ Κρέουσα ἐκ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ δὲ Ξοῦθος πεισθεὶς εἰς τὸν χρησμόν, ὃν ὁ θεὸς διὰ τῆς Πυθίας ἀνεῖλεν αὐτῷ, ὡς ἴδιον τέκνον ὑπέλαβεν. Τοῦτο δὲ ἡμεῖς τοὐλάχιστον νομίζομεν πιθανόν, πλὴν ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ Ξενοκράτεια συνειδυῖα τοὺς μετά τινος θνητοῦ Ἀπόλλωνος ἔρωτας αὐτῆς ἐπείσθη ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ υἱοθέτησε ξένον τέκνον, ὅπερ, ὡς ὁ Ξοῦθος, ὡς ἴδιον ὑπέλαβεν. Οὕτω δὲ ἡμεῖς τοὐλάχιστον δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, τίνος ἕνεκα ἡ Ξενοκράτεια ὡς δῶρον ἀνέθηκε τῷ Κηφισῷ καὶ τοῖς συμβώμοις θεοῖς εἰκόνα, ἐν ᾗ ἀπεικονίζεται ἡ ἀνεύρεσις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ Ἴωνος ὑπὸ τοῦ Ξούθου ὡς υἱοῦ αὐτοῦ καὶ οὐχὶ ἄλλο τι.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20ῇ μαΐου 1910.

Γεώργιος Ἀ. Παπαβασιλείου.

Παρατηρήσεις εἰς Ταμυνῶν ἐπιγραφὴν

(ΑΕ 1907, 23)

ὑπὸ

Γεωργίου Ἀ. Παπαβασιλείου.

Τῆς ἐν τῇ ΑΕ 1907 σελ. 23 δημοσιευθείσης ἐπιγραφῆς δημοσιεύομεν ἐνθάδε εἰκόνα (ἐν σελ. 82) λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς συμπληρώσεως, ἣν ἐποιήσατο ὁ κ. Wilhelm ἐν Beiträge zur griech. Inschriftenkunde, ὡς μανθάνομεν ἐξ ὧν ὁ κ. Ziebarth γράφει ἐν τῇ Philologische Wochenschrift περὶ αὐτῆς. Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Ziebarth λεγομένων τεκμαιρόμεθα, ὅτι ὁ κ. W. νομίζει ὅτι ἡ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθεῖσα ἐπιγραφὴ εἶνε μέρος τῆς ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθείσης ἐν τῇ ΑΕ (1892 σελ. 159). Ἡ μεγάλη ὅμως διαφορὰ τῶν ἐν ἑκάστῳ στίχῳ γραμμάτων καὶ ὁ διάφορος χωρισμὸς τῶν συλλαβῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, ὡς ὀρθότατα παρατηρεῖ ὁ κ. Ziebarth, ἀποδεικνύουσιν ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ δὲν δύναται νὰ εἶνε μέρος τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Wilhelm προδημοσιευθείσης. Πλὴν τούτου προσθετέον πρῶτον μὲν ὅτι τὸ πλάτος τοῦ λίθου, ἐν ᾧ εἶνε κεχαραγμένη ἡ ὑπὸ Wilhelm δημοσιευθεῖσα, δὲν εἶνε τὸ αὐτὸ πρὸς τὸν λίθον, ἐν ᾧ ἡ ἡμετέρα, εἶτα ὅτι, ἐν ᾧ συνήθως αἱ στῆλαι αἱ

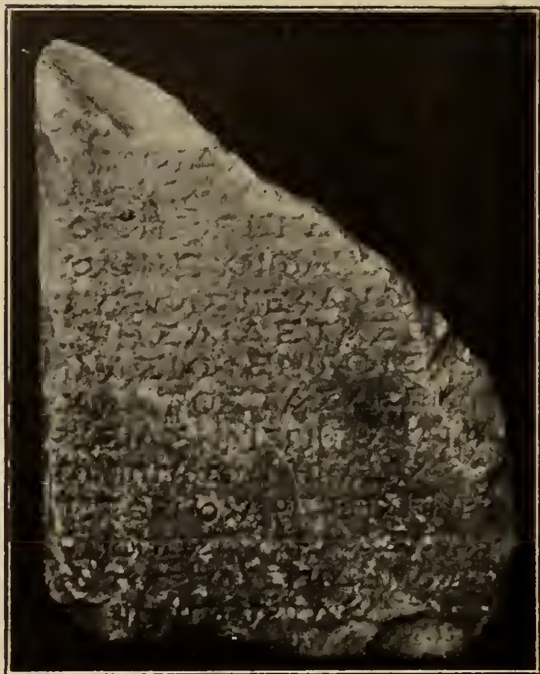

Εἰκὼν 1.

ας
αι τῶι δ
αι Αἰσχύλ
οις προγεγε
5 πόλιν εὐνοίαι κα
ρυσῶι στεφάνω
στῆσαι δὲ τὰς ε
μνασίῳ ἐν τῶι ἐ
βήματος, τὰς δὲ εἰ
10 ρυσίας καὶ ἐπιγράψαι
τῶν Ἱπποσθένην Αἰσχύλ
ποσθένου ἀρετῆς ἕνε
ον ὅπως εὔσημος ὑπάρ
αὶ τοῖς παρεπιδημοῦσι
15 νων πρὸς τὰ κ[οι]νὰ πρ

περιέχουσαι τὸ ψήφισμα τὸ ὑπὲρ τῶν τιμωμένων διὰ χρυσοῦ στεφάνου καὶ εἰκόνων τίθενται παρὰ τὰς εἰκόνας (ἴδε ψήφ. ὑπὲρ Θεοπόμπου παρὰ Ραγκαβῇ Ant. hell. II ἀριθ. 689), ἐν τῇ ὑπὸ W. δημοσιευθείσῃ τοῦτο δὲν λέγεται, ἀλλὰ μόνον ὁρίζεται ὡς τόπος τῆς ἱδρύσεως αὐτῶν τὸ ἱερὸν καὶ γυμνάσιον ἄνευ τοῦ εἰδικωτέρου διορισμοῦ, *ἐγγὺς τοῦ βήματος*. Καὶ τελευταῖον σημειούμεθα ὅτι καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς τὰ γράμματα ἔχουσι μὲν ἀκρεμόνας, ἀλλ' ἔχουσιν ὕψος 0·005-0·006 καὶ οὐχὶ 0·009, ὡς τὰ γράμματα τῆς τοῦ W., τὸ Ο ἐνιαχοῦ εἶνε μικρότερον τῶν ἄλλων γραμμάτων, τοῦ δὲ γράμματος Ε ἡ ἄνω καὶ κάτω ὁριζόντιος κεραία εἶνε μακροτέρα τοῦ συνήθους, ἔν τισι δὲ καὶ προεκτείνονται ὀλίγον τῆς καθέτου.

Ἂν ἡ ἡμετέρα ἢ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Wilhelm συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης εἶνε πιθανωτέρα, ἄλλοι κρινάντων, ἡμεῖς τοῦτο μόνον λέγομεν, ὅτι ὁ 10ος καὶ 11ος στίχος δὲν δύναται νὰ συμπληρωθῇ, ὡς συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ κ. Wilhelm, *ὁ δῆμος ὁ* ***Ἐρετριέων***, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ 11ου στίχου εἶνε Τ καὶ οὐχὶ Ε, καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ ψήφισμα εἶνε τοῦ Ἐρετριέων καὶ οὐχὶ τοῦ Ταμυνέων δήμου. Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι ὁ χῶρος ὁ μεταξὺ τοῦ πρώτου γράμματος καὶ τοῦ δευτέρου τοῦ 11ου στίχου εἶνε τοσοῦτον ὀλίγος, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ χαραχθῇ τὸ ἔχον τὰς ὁριζοντίους κεραίας μακρὰς Ε.

Σημ. Ἐν τῇ προτέρᾳ δημοσιεύσει τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης (ΑΕ 1907, 23) εἰσέρρησαν τὰ ἑξῆς ἀβλεπτήματα, ἅτινα ἐν τῇδε τῇ ἀναγραφῇ ἐπανορθοῦνται. Ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ παρελείφθη τὸ ἐν τῇ δοτικῇ ὑπογεγραμμένον Ι, ἐν δὲ τῷ 15ῳ μετὰ τὸ Κ φαίνεται τὸ ἥμισυ περίπου τοῦ Ο μικροῦ C ; μεθ' ὃ ἀναγινώσκονται εὐκρινῶς τὰ γράμματα ΝΑ, ὅτε συμπληρωτέον οὐχὶ *κ[αλά]*, ὡς συνεπληρώσαμεν, ἀλλὰ *κ[οι]νά*. Δὲν ἀποκρούομεν τὴν ἐν τῷ 11ῳ στίχῳ συμπλήρωσιν τοῦ κ. Wilhelm [*ἣι ἔχουσι πρὸς*] *τὴν πόλιν εὐνοίαι*.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 20ῇ Ἰουνίου 1910.

Γεώργιος Ἀ. Παπαβασιλείου.

Ἐπιγραφαὶ Χαλκίδος

ὑπὸ

Γεωργίου Ἀ. Παπαβασιλείου.

Ἀριθ. 1. Ἐπὶ στήλης μαρμάρου ἐχούσης ἀέτωμα, ὕψ. 0·42, πλ. 0·32, πάχ. 0.06, κειμένης δὲ ἄνωθεν τοῦ εἰκονοστασίου τοῦ παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ἀνέγνωμεν

ΑΝΑΣΩ	Ἀνασὼ
ΠΕΙΘΑΓΟΡΟΥ	Πειθαγόρου.

Τὸ ὄνομα ***Ἀνασὼ*** δὲν εἶνε κατειλεγμένον ἐν τῷ τοῦ Παπίου λεξικῷ τῶν κυρίων ὀνομάτων.

Ἀριθ. 2. Ἐπὶ στήλης μαρμαρίνης ἐχούσης ἀετωμάτιον μετ' ἀκροκεράμων, ὕψ. 0·75, πλάτ. 0·30, πάχ. 0·10, εὑρεθείσης δὲ ἐν τῷ παρὰ τὴν Βρωμοῦσαν κτήματι τοῦ Εὐαγγέλου Χρ. Βασιλείου ἢ Ματσᾶ ἀνέγνωμεν

ΑΝΤΙΟΧΑ	Ἀντιόχα
ΘΡΑΣΩΝΟΣ	Θράσωνος
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

Ἄγνωστον μέν μοι ἄλλοθεν τὸ ὄνομα ***Ἀντιόχα***, ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν τῶν μετὰ τὴν ἐν Χαλκίδι διατριβὴν τοῦ Ἀντιόχου χρόνων. Κάτωθεν τῆς ἐπιεπιγραφῆς ὑπάρχουσι δύο ῥόδακες.

Ἀριθ. 3. Ἐπὶ τεμαχίου μαρμαρίνης στήλης φερούσης γεῖσον, ὕψ. 0·25, πλ. 0·30, πάχ. 0·08, εὑρεθέντος δὲ κατὰ τὸ θέρος τοῦτο ἐν τῷ παρὰ τὴν Βρωμοῦσαν κτήματι τοῦ Νικ. Ἀγγέλου ἀνέγνωμεν

. . . ΙΣΣΑ	. . . ισσα
. . . ΩΝΟΣ	. . . ωνος

Ἀριθ. 4. Ἐπιτυμβία μαρμαρίνη στήλη ἔχουσα ἀετωμάτιον φέρον ἀκροκεράμους, ὕψ. 0.64, πλ. ἄνωθεν 0·30, κάτωθεν 0·34, πάχ. 0·06. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι τοῦ αὐτοῦ Ν. Ἀγγέλου·

ΑΝΑΞΙΒΙΟΣ	Ἀναξίβιος
ΕΥΔΗΜΙΔΟΥ	Εὐδημίδου.

Ἀριθ. 5. Στήλη ἀναθηματικὴ μαρμαρίνη ὕψ. 0·60, πλ. 0·30, πάχ. 0·20, ἐντετοιχισμένη ὡς παραστὰς θύρας βαλανείου, οὗ μέρος εὕρομεν ἐν τῷ παρὰ τὰς *Ὑψηλὰς Καμάρας* ἀγρῷ τοῦ Ἐλευθερίου Καπέλλου. Ὡς εἰκάζομεν, αὕτη ἐλήφθη ἐκ τοῦ παρακειμένου ναοῦ τῆς Ἴσιδος, ἔνθα καὶ ἄλλαι δύο ἐπιγραφαὶ ὅμοιαι εὑρέθησαν (***Ἀθηνᾶ*** F' 176).

ΙΣΙΔΙ	Ἴσιδι
ΣΑΡΑΠΙΔΙΑΝΟΥΒΙΔΙ	Σαράπιδι Ἀνούβιδι.

Ἀριθ. 6. Ἐπὶ κεράμου κοίλου καλύπτοντος τάφον, ὃν ἀνεφῶξαμεν ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ν. Ἀγγέλου, ἀνέγνωμεν ἐντετυπωμένον τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστοῦ καλουμένου

ΜΕΙΔΙΜΟΥ

Ἐντεῦθεν τὸ πρῶτον γινώσκομεν τὸ ὄνομα ***Μείδιμος***.

Ἀριθ. 7. Ἐπὶ τεμαχίου μαρμαρίνης στήλης, ἧς τὸ σῳζόμενον μέρος εἶνε ὕψ. 0·22, πλ. 0·12, πάχ. 0·04, ἀνέγνωμεν

.ΗΤΡΟ. . . .	Μ]ητρό[δωρος
ΠΥΘΟ.	Πυθο[δώρου.

Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ν. Ἀγγέλου.

Ἀριθ. 8. Ἐπιτυμβία στήλη ἔχουσα ἀετωμάτιον ἀπολῆγον εἰς ἀκροκεράμους, ὕψ. 1·00, πλ. 0·39, πάχ. 0.07. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι τοῦ Ν. Ἀγγέλου.

ΝΙΚΑΝΔΡΙΔΗΣ	Νικανδρίδης
ΕΡΑΤΟΚΛΕΟΥΣ	Ἐρατοκλέους
ΧΑΙΡΕ	χαῖρε.

Κάτωθεν τῶν γραμμάτων δύο ῥόδακες.

Ἀριθ. 9. Ἐπὶ τεμαχίου στήλης μαρμαρίνης, ὕψ. 0·20, πλ. 0·23, ἐχούσης ἀέτωμα, ἐντετοιχισμένης ἐν τῇ δεξαμενῇ τοῦ κτήματος τῆς κ. Ἑλένης Μαντάλου ἀνέγνωμεν

ΔΗΜΟΝΙΚΗ	Δημονίκη
ΑΡΧΕΠΟΛΕΩΣ	Ἀρχεπόλεως
. . . ΙΑ	. . . ια.

Ἀριθ. 10. Στήλη μαρμαρίνη ἔχουσα ἀετωμάτιον ὕψ. 1·00, πλ. 0·42, πάχ. 0·05. Εὑρέθη ἐν τῷ παρὰ τὴν Βρωμοῦσαν κτήματι τοῦ Ἀναστ. Καλλιμάνη·

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ	Ἀριστόδημος
ΠΑΡΑΜΟΝΟΥ	Παραμόνου.

Ἀριθ. 11. Στήλη μαρμαρίνη ἔχουσα ἀετωμάτιον μετ' ἀκροκεράμων· ὕψ. σῳζόμενον 0·54, πλ. 0·50, πάχ. 0·16. Εὑρέθη ἐν τῷ κτήματι Σοφοκλέους Λεμπέση. Ἔνδοθεν μὲν τοῦ ἀετωματίου ῥόδαξ ἄνευ πετάλων, κάτωθεν δὲ τῶν γραμμάτων ἕτεραι δύο μετὰ πετάλων·

ΣΩΦΙΛΟΣ	Σώφιλος
ΜΕΝΕΣΤΡΑΤΟΥ	Μενεστράτου.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 10ῃ σεπτεμβρίου 1910.

Γεώργιος Ἀ. Παπαβασιλείου.

Συμπληρώσεις καὶ παρατηρήσεις

εἰς τὰς

L. Ziehen Leges Graecorum sacras, 1906

ὑπὸ

Γεωργίου Ἀ. Παπαβασιλείου.

Ὁ ἐκδότης τῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἰσχυόντων ἱερῶν νόμων οὐ μόνον ὡς φιλόπονος μέλισσα συνέλεξε πᾶν ὅ,τι οἱ πρὸ αὐτοῦ περὶ ἑκάστου αὐτῶν ἔγραψαν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς μετὰ βαθείας κρίσεως πολλαχοῦ καὶ ἑρμηνεύει ὀρθῶς τὰ δεόμενα ἑρμηνείας καὶ συμπληροῖ τὰ ἐν τοῖς λίθοις κενά. Εἰς τὴν ἐμβριθῆ καὶ ἐπιστημονικὴν ταύτην ἐργασίαν ἐκρίναμεν καλὸν νὰ παράσχωμεν καὶ ἡμεῖς ὡς ἐλαχίστην συμβολὴν συμπληρώσεις τινὰς ἢ παρατηρήσεις, ἃς ἐν καιρῷ σχολῆς μελετῶντες τοὺς ἱεροὺς νόμους ἐποιησάμεθα.

***Ἀριθ. 1. Στίχ.** 3.* Συμπληροῦμεν τὸν στίχον ἐν ἀρχῇ ὧδε [οι κεῖσθαι.

Στίχ. 4-6. Ἀποδεχόμενοι τὴν γνώμην τοῦ Ziehen, ὅτι ἐνταῦθα δὲν πρόκειται περὶ ἱερουργίας ὑπὸ ἱερέων τελουμένης ἀλλ' ἰδιωτῶν, συμπληροῦμεν τούτους τοὺς στίχους ὧδε· ας ⁝ *τοῖς θύου*[*σι τὰ ἱερὰ* ⁝ *οἱ ἔ*[*στ' ἂ*]*ν ἱε*[*ρ*]*οργο͂ντ*[*ι πυρὶ μὲ*] *φιστάναι χύτραν μεδ ὲ κρέα ὀπτ*[*ᾶν μεδὲ* [Ϝ*οῖνον ἐσφέρεν*] *μεδὲ τὸ πῦρ* ⁝ *ἀνάπτεν* ⁝ *ἐὰν δέ τις* ⁝ *τ-*. Κατὰ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἀπὸ τοῦ *τοῖς θύουσι τὰ ἱερὰ* ἄρχεται νέα διάταξις, καθ' ἣν οἱ θύοντες εἴτε ἱερουργοῦντες δὲν ἐπετρέπετο νὰ παρασκευάζωσιν ἐδέσματα ἕψοντες ἢ ὀπτῶντες κρέα μηδὲ νὰ φέρωσιν οἶνον, διότι, ὡς φαίνεται, πολλοὶ τῶν θυόντων παρέμενον μετὰ τὴν θυσίαν καὶ εὐωχοῦντο, ὡς καὶ νῦν ἔτι παρὰ τοῖς χωρικοῖς αἱ μακαρίαι ἐκτρέπονται εἰς εὐωχίας. Ἵνα παύσηται λοιπὸν τὸ ἄτοπον τοῦτο, ὅπερ, ὡς φαίνεται, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἦτο σύνηθες, καὶ ἵνα μὴ αἱ πρὸς τὴν θεὰν θυσίαι μετατρέπωνται εἰς εὐωχίας, ἡ πόλις ἐνομοθέτησε τὴν ἀπαγορευτικὴν ταύτην διάταξιν.

Στίχ. 8-12. Συμπληροῦμεν ⁝ *τὸς ἱερορadded γο͂ντας* ⁝ *μ*[*ὲ θύεν*] *μεταχσὺ το͂ νεὸ καὶ το͂ πρό*[*σθεν τούτ*]*ο βομο͂* ⁝ [*καὶ*] *νοτόθεν το͂ νεὸ* ⁝ *ἐντὸς το͂ Κ*[*υκλοπείο κατ*]*ὰ πᾶν* ⁝ *τὸ ἑκατόμπεδον* ⁝ *μεδ' ὄνθον ἐγβ*[*λύεν*] ⁝

Κατὰ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἀπαγορεύεται τοῖς ἱερουργοῦσι νὰ θύωσι μεταξὺ τοῦ ναοῦ, τοῦ ἑκατομπέδου δηλονότι, καὶ τοῦ βωμοῦ, ὅστις ἔκειτο ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ πρὸς νότον τοῦ ναοῦ ἐντὸς τοῦ Κυκλωπείου καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τοῦ ἑκατομπέδου μηδὲ νὰ ἐκρίπτωσι τὴν ἐκ τῶν θυομένων κόπρον.

Ἴδωμεν νῦν, ἂν ἡ συμπλήρωσις ἡμῶν εἶνε ὀρθὴ καὶ τοπογραφικῶς· ὁ ναὸς ἢ τὸ ἑκατόμπεδον ὅτι ἔκειτο πρὸς βορρᾶν μεταξὺ τῆς στοᾶς τῶν Καρυατίδων καὶ τοῦ Παρθενῶνος εἶνε ἤδη γνωστόν. Πρὸ τοῦ ἑκατομπέδου ἔκειτο ὁ βωμός, πρὸς νότον δὲ τοῦ τε ἑκατομπέδου καὶ τοῦ πρόσθεν αὐτοῦ βωμοῦ τὸ Κυκλώπειον, τὸ Πελαργικὸν δηλονότι ἄλλως λεγόμενον τεῖχος. Καθ' ὅλην λοιπὸν τὴν ἔκτασιν τὴν μεταξὺ τοῦ ἑκατομπέδου ἢ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ Κυκλωπείου ἢ τοῦ Πελαργικοῦ δὲν ἐπετρέπετο πλέον νὰ θύωσι μηδὲ τὴν κόπρον τὴν ἐκ τῶν θυμάτων νὰ ἐκρίπτωσιν. Ὅτι τὸ Πελαργικὸν ἢ Κυκλώπειον ἔκειτο νοτόθεν τοῦ ἑκατομπέδου ἀπέδειξαν αἱ ἀνασκαφαί, καθ' ἃς οὐκ ὀλίγον μέρος αὐτοῦ εὑρέθη ὄπισθεν τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, ἄλλο πρὸς τὸ νοτιοδυτικὸν τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἄλλο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἐρεχθείου. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποσιωπήσωμεν, ὅτι οὐδεμία ἀρχαία μαρτυρία ὑπάρχει, καθ' ἣν τὸ Πελαργικὸν ὠνομάζετο καὶ Κυκλώπειον· ἐπειδὴ ὅμως ὁ Εὐριπίδης ἐν τῇ Ἠλέκτρᾳ (στίχ. 1158) τὰ τείχη τῶν Μυκηνῶν ὀνομάζει ***Κυκλώ-***

πεια οὐδόλως ἀπίθανον εἶνε ὅτι καὶ τὸ Πελαργικὸν ἐπωνομάζετο καὶ Κυκλώπειον.

Τὸ *ἐγβλύω* = ἐκβλύζω συνήθως ἀπαντᾷ ἀμετάβατον, εὕρηται ὅμως παρ' Εὐσταθίῳ καὶ ὡς μεταβατικόν.

Στίχ. 22. Δὲν φαίνεται ἡμῖν ὀρθὴ ἡ συμπλήρωσις *ἀποτίνε*ν, διότι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ποινῆς ἐπιβαλλομένης τῷ ἀπουσιάζοντι ταμίᾳ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου. Ἀντὶ τοῦ *ἀποτίνε*]ν λοιπὸν γραπτέον *μὲ λείπε*]ν. Ὡσαύτως οὐδένα λόγον ἔχει ἡ τοῦ Körte συμπλήρωσις *ἕκαστον* ἄνευ τοῦ δασέος μάλιστα h, ἀφ' οὗ ἡ ἔννοια τοῦ *ἕκαστος* περιέχεται ἐν τῇ φράσει *hὸς δ' ἂν λείπει*. Συμπληρωτέον λοιπὸν [*ἐκτίνεν*] ἀντὶ τοῦ *ἕκαστον*. Κατὰ ταῦτα τὸν ὅλον νόμον ἀναγνωστέον

τὰ ἀγγεῖα τὰ ἐ]μ πόλει⁝ ὁσοις χρõνται⁝ π[λ]ὲν ὁσα
ἐστὶ ἐν ἐστεγ]ασμένοις⁝ οἰκέμ[ασι⁝ ἐ]ᾶμ παρ' εκάστ-
οι κεῖσθαι κα]τὰ τὲν πόλιν ⁝ γρά[φσα]σθαι ⁝ τὸς ταμί-
ας⁝⁝⁝ ***τοῖς θύον***]σι⁝ τὰ ἱερὰ⁝ οἱ ἐ[***στ' ἂ***]ν ἱε[ρ]οργõντ-
5 ***ι πυρὶ μὲ φιστ***]άναι χύτραν μεδ]***ὲ κρέα ὀπτ***]ᾶν μεδὲ
Ϝοῖνον ἐσφέρεν] μεδὲ τὸ πῦρ⁝ ἀν[άπτ]εν [⁝ ἐὰν δ]έ τις⁝ τ-
τοιοῦτόν τι δρᾶι εἶ]δός ⁝ ἐχσεῖναι θ[οᾶ]ν⁝ μέχ[ρι τρι]õν ὀ-
βελõν τοῖσι τ]αμίασι⁝⁝⁝ τὸς ιε[ρορ]γõντα[ς⁝] μ[***ὲ θύεν***
με[***ταχσὺ*** τõ ν]εὸ⁝ καὶ τõ πρό[***σθεν τούτ***]ο β[ο]μõ⁝ [***καὶ***] νο-
10 τόθεν⁝ τ[õ ν]εὸ⁝ ἐντὸς τõ Κ[***υκλοπείο κατ***]ὰ πᾶν⁝ τὸ ἑ-
κατόμπ[εδ]ον⁝ μεδ' ὄνθο[ν] ἐγ[***βλύεν***]⁝ ἐὰν δ]έ τις⁝ τούτο-
ν τι δρᾶ[ι εἶδός⁝ ἐ]χσ[ε]ναι θοᾶ[ν μέ]χρι τριõν⁝ ὀβελõ-
ν⁝ τοῖσι ταμ[ίασι⁝⁝⁝ τὰς] ἱερέα[ς] τὰς ἐμ πόλει⁝ καὶ τ-
ὰς ζακόρος [μὲ ἔχεν οἴ]κεμα ταμιεῖον ⁝ ἐμ πόλει ⁝ μ-
15 εδὲ ἰπνε[ύεσθαι ⁝ ἐὰν δέ τις τ]ούτον τι δρᾶι ⁝ εὐθύ-
νε[σθαι ἑκατὸν] δραχμε͂[σι καὶ] τὸς ταμίας ⁝ ἐὰν ἐõ-
σ[ι, εὐθύνεσθαι⁝] ἑκατὸν δραχμε͂[σι ⁝⁝⁝] τὰ οἰκέματα
τὰ ἐν τõι ἑκατ]ομπέδοι⁝ ἀνοίγεν [τὸς] ταμίας⁝ μὲ ὄ-
λειζον τρὶς τ]õ μενὸ[ς θ]εᾶσθαι ⁝ τὰ[ς ἑν]ας εμέ[ρ]ας
20 τὰς πρὸ τε͂ς νο]μενία[ς καὶ τ]ε͂ι [δεκάτει κα]ὶ τε͂ι εἰ-
κάδι ὑπὲρ ἑμ]ισυ⁝ π[αρό]ντα[ς⁝ ὁς δ' ἂν λεί]πει⁝ δυν-
ατὸς ὂν ***μὲ λείπε***]ν⁝ δύο δραχμ[ὰ ***ἐκτίνεν***⁝ ἐσπρ]άττε-
ν δὲ τὸ(μ) π]ρύ[τανιν⁝ ἐ]ν δὲ μέ, κα[τὰ τὰ νομιζόμενα] εὐθ-
ύνεσ]θαι⁝ φα[ί]νεν δὲ τὸ(μ) π[ρύτανιν τὰ ἀδικέματα] το-
25 ῖς] ταμίασι⁝ τὰ ἐν τõι λί[θοι γεγραμμένα].

Σημ. Μόνον αἱ διὰ παχέων γραμμάτων τετυπωμέναι λέξεις εἰσὶ συμπληρώσεις ἡμέτεραι.

Ἀριθ. 2. Τὸν μὲν δεύτερον στίχον συμπληροῦμεν [***Ἐλευσῖνι καὶ***], ἐπειδὴ φρονοῦμεν, ὅτι τὰ προτέλεια οἱ τῶν Ἐλευσινίων ἱεροποιοὶ ἔδει νὰ θύωσι καὶ ἐν Ἐλευσῖνι καὶ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐλευσινίῳ, τὸν δὲ τρίτον, [*Ἀπόλλωνι πρόγον*]*ον*. Ὅτι τῷ Ἀπόλλωνι ἐθύετο *πρόγονος*, δηλ. ἐκ τῶν πρωτογόνων ἀρνῶν, ἴδε ἱερὸν νόμον Ἐλευσῖνος 6 στίχ. 9 (Ziehen σελ. 29).

Ἀριθ. 7. Ἐν μὲν τῷ 5ῳ στίχῳ ἀντὶ τῶν λέξεων *ὥστε τὰ κατὰ* γραπτέον *τῶι ἄγεσθαι*, ἐν δὲ τοῖς ἑπομένοις ἀντὶ *καὶ τὰ πάτρια* γραπτέον *κα*(*τὰ*) τὰ πάτρια, ἀντὶ δὲ τῶν *προστάττ*[*οντες ἀεὶ μετὰ* συμπληρωτέον *προστάττ*]*ειν καὶ μετ'*.

Κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν τὸ ὅλον χωρίον ἔχει ὧδε·

ἐπει]*δὴ καὶ διατελοῦμε*[*ν εὐσεβοῦντες νῦν τε*] *καὶ* [*δι*]*ὰ τῶν παρωιχημένων* [*χρόνων* ***τῶι ἄγεσθαι*** *τὰ μυ*]*στήρια κα*(***τὰ***) *τὰ πάτρια πρ*[*οσ*]*τάττ*[***ειν καὶ*** *μετ' Εὐμο*]*λπιδῶν πεφροντικέν*[*αι, ὅπως ἀ*]*χθείη τὰ ἱερὰ* - -, *δεδόχθαι τῶι δήμωι*.

Ἡ σύνταξις δὲ ἔχει οὕτω·

- *διατελοῦμεν εὐσεβοῦντες τῷ προστάττειν ἄγεσθαι τὰ μυστήρια κατὰ τὰ πάτρια καὶ* (*τῷ*) *πεφροντικέναι μετ' Εὐμολπιδῶν, ὅπως ἀχθείη τὰ ἱερά*.

Περὶ τοῦ *ἄγεσθαι τὰ μυστήρια* ἴδε Ξενοφ. Ἑλλ. Α' 4, 20.

Ἀριθ. 10.

Α'.

Δὶ Ὀλυμπί]οι σῦν ⁝ ἑ Ε'ραι τέλεον ⁝ Ἀθεναίαι ο-
ἶν ⁝ Ἀφροδί]τει βοῦ[ν καὶ νεφάλια ἱερά ⁝ Διον-
ύσοι τράγ]ον ⁝ Ἔροτ[ι ἀμνόν ⁝ Λετõι αἶγα ⁝ Ἀρτέμ-
ιδι ἐνστορ]νύναι τρά[πεζαν, κωλῆν, πλευρόν,
5 κρέα ⁝ Ἱππ]ολύτοι τõι [ἐν τε͂ι ἀγοραῖ πρόγον-
ον ⁝ παρ'] εκάστο τõν ἐ[ρανιστõν θύεσθαι τὰ ν-
ομιζόμεν]α Τριττύι ⁝ Ἀπ[όλλωνι Δελφινίοι ἄ-
ρνα ⁝ θε]õι Ποσιδέοις τ[ρίττοαν χρυσόκερον ⁝
Δὶ] τροπαίοι ἐν Κυνὸ]ς κεφαλε͂ι τέλεον ⁝ Ἑρ-
10 ακ]λε͂ι ἐν τõι ἐλαιε͂ι τρ[άπεζαν, σκέλος, ὦμον ⁝
Χσ]όθοι ἀμνὸς
Γ]λαύκοι ἀμνὸς **A**
Ἀ]πόλλονι Πυθίοι τέ[λεον δαρτόν ⁝ Ἴονι ἑρο-
ι ἐνστορνύναι τρά[πεζαν ⁝ Ϝ ⁝ θεοῖς ὁμονάοι-
15 ς μὲν ἄρνα ἀνάσχες [ὁμονάαις δ' οἶν θήλειαν ⁝
Ποσειδõνι πτορθί[οι ταῦρον χρυσόκερον ⁝
Νύ]νφ[αι]ς [νεφάλια ἱερά ⁝ Ἀχελόιοι χοῖρον.

Β'.

ὁ τõ Διὸς ἱερεὺς λαμβανέτ]ο ἀπὸ τõν δαρτ-
õν σκέλος καὶ τὸ δέρμα, ἀπὸ δὲ] βοὸς πέντε ὁ-
λα πλευρὰ ἰσχίο, εἰ δὲ δοκεῖ τ]ινι, στερνοφορ-
είτο, παρέχεν δὲ τõ(ι) ἀρχέγέτ]ει τὰς μερίδας

5 τὰς αὐτάς ⁝ Πυθίο ῾ιερεῦ]ς λαμβανέτο καθ' ἔκ-
αστον ῾ιερὸν ⁝ F ⁝ τὸν δαρ]τὸν τὰ δέρματα παρέ-
χεν τοῖς θύουσι, γλὸτ]ταν δὲ τὸι ἀρχεγέτε-
ι ⁝ ῾ιέρεια ᾿Αρτέμιδος Νι]σαίας καθάπερ τὸ ῞Ε-
ροτος, ἐὰν ῾ε πόλις θύε]ται, ἐς ἀπόμετρα δί-
10 κρεας λαμβανέτο ⁝ ᾿Αθεναί]ας ῾ιέρεια λαμβα-
νέτο πλευρὰ οἰὸς κωλῆν κ]αὶ ⁝ F ⁝ κατὰ τὸ ῾ιερὸ-
ν ῾έκαστον, εἴ περ ταῦτ' ἐ]νδέρος θύεται, σάρ-
κας δ' εἰ μὲ ἐνδέρος, παρέ]χεν δὲ τὲν ῾ιέρεια-
ν μερίδας μὲν πέντ]ε τὸν ἰδίον τὸν δαρτὸν. δ-
15 εμοσίον δὲ τὸν δαρ]τὸν σκέλος ⁝ ᾿Αρτέμιδος ῾-
ιέρεια ἀπὸ τὸν δ]εμοσίον τὸν δαρτὸν δέρμ-
α καὶ ⁝ F ⁝ κατὰ τὸ ῾ι]ερὸν ῾έκαστον, ἀπὸ δὲ τὸν
ἰδίον τὸν δαρτὸν σ]κέλος, τὸν δὲ μὲ δαρτὸν τ-
ραπεζόματα ⁝F⁝ λαμβα]νέτο. Καθάπερ ἑ τὲς ᾿Αρτέ-
20 μιδος καὶ ῾Ε΄ρας λα]μβανέτο τὸν δεμοσίον ῾-
ιερὸν τὰ δέρματα καὶ ⁝ F ⁝] κατὰ τὸ ῾ιερὸν ἑκασ-
τον, [τὸν δὲ ἰδίον πλευρὸν ἰσχίο καὶ ⁝ F ⁝.

Τὸν ἱερὸν τοῦτον νόμον δημοσιευθέντα τὸ πρῶτον ὑφ' ἡμῶν ἐν σπουδῇ ἐν τῇ ΑΕ (1902 σελ. 29 κέ.) ἀναδημοσιεύομεν νῦν κρεῖττον συμπεπληρωμένον, ἀφ' οὗ καὶ τὸν λίθον αὖθις ἐξητάσαμεν καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ γραφέντα ἐλάβομεν πρὸ ὀφθαλμῶν. Ὡς γνωστόν, τοῦ νόμου τούτου ἠμφεσβητήθη ἡ πατρίς, εἰ καὶ εὑρέθη ἐν Χαλκίδι ἐντετοιχισμένος τοίχῳ τινὶ κήπου, παρ' ὃν ἔκειτο τὸ ἕτερον τῶν δύο γυμνασίων. Πρῶτος ὁ κ. Wilhelm κρίνων ἐκ τοῦ ὄντως ἀττικοῦ ἰδιώματος αὐτοῦ καὶ ἔκ τινων θεῶν λατρευομένων καὶ ἐν τῇ ᾿Αττικῇ ἀπεφήνατο ὅτι εἶνε οὐχὶ Χαλκιδεὺς αὐτόχθων, ἀλλὰ μέτοικος ἐξ ᾿Αττικῆς εἰς Χαλκίδα ἄκων πάντως ἐλθών. Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθήσας καὶ ὁ κ. Ziehen ἀνέγραψεν αὐτὸν ἐν τοῖς δημόταις τῆς ᾿Αττικῆς, ἐπειδή, ὡς φαίνεται, δὲν ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰ τελευταῖον ὑφ' ἡμῶν γραφέντα ἐν τῇ ΑΕ (1905 σελ. 27). Καὶ ὁ κ. Σβορῶνος, ὅστις τελευταῖος ἔγραψε περὶ αὐτοῦ (ΔΕΝΑ 1909-1910), οὐ μόνον ἀποδέχεται τὴν γνώμην τοῦ κ. Wilhelm, ὅτι εἶνε ἀττικός, ἀλλ' ὑπερθεματίζων ὁρίζει ὅτι προέρχεται ἐκ Κολωνοῦ, ὅθεν ὑπό τινος Κολωνίτου βεβαίως ἐκ τῶν ὡς κληρούχων εἰς τὴν Χαλκίδα ἐκπεμφθέντων δίκην παλλαδίου εἰς Χαλκίδα ἐκομίσθη. Ἡμεῖς ὅμως, ἐπειδὴ συνηθίζομεν νὰ μὴ παραγώμεθα ἐκ τῆς πρὸς καινορρημοσύνην ῥοπῆς, ὥστε τὰ ἀποδεικτέα νὰ ὑπολαμβάνωμεν ἀποδεδειγμένα, ἐμμένομεν τῇ γνώμῃ ἡμῶν, ὅτι ὁ νόμος οὗτος κανονίζει τὰ κατὰ τὴν λατρείαν τῶν ἐν Χαλκίδι λατρευομένων θεῶν καὶ ἡρώων ὑπὸ τῶν ἐν Χαλκίδι οἰκούντων μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ᾿Αθηναίων κατάκτησιν τῆς Εὐβοίας καὶ οὐχὶ τὰ τῆς λατρείας τῶν ἐν τῇ τετραπόλει τῆς ᾿Αττικῆς ἢ τῶν ἐν τῷ δήμῳ τοῦ Κολωνοῦ λατρευομένων θεῶν καὶ ἡρώων.

Καὶ τίνων μὲν ἕνεκα λόγων φρονοῦμεν ταῦτα, δῖς ἤδη ἐδηλώσαμεν ἐν τῷ ἐλέγχῳ τῆς γνώμης τοῦ κ. Wilhelm (ΑΕ 1903, 129 καὶ 1905, 28 κέ.), νῦν δὲ τοῦτο μόνον προστίθεμεν, ὅτι, ἵνα οἱ ἰσχυρισμοὶ τῶν ἀντιφρονούντων στηρίζωνται ἐπὶ βάσεως ἀσφαλοῦς, ἔδει νὰ προαποδειχθῇ διὰ μαρτυριῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἢ δι' ἐπιγραφῶν πρῶτον μὲν ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς καὶ Ἴωνες ὄντες δὲν ἐλάτρευον τοὺς αὐτοὺς τοῖς ἄλλοις Ἴωσι θεούς, εἶτα ὅτι ἡ τῶν Χαλκιδέων διάλεκτος ἦτο διάφορος τῆς ᾿Αττικῆς. Πᾶν ἄλλο ὅμως ἢ τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ αἱ μέχρι τοῦδε εὑρεθεῖσαι ἐν Χαλκίδι δύο ἀρχαιότεραι τῆσδε ἐπιγραφαί, ὧν ἡ μὲν ᾿Ιωνικὴ οὖσα ἀνάγεται εἰς τὴν ἐγκαθίδρυσιν τῶν πρώτων εἰς Χαλκίδα σταλέντων ᾿Αθηναίων κληρούχων, ἡ δὲ βουστροφηδὸν γεγραμμένη οὐδὲν διαφέρει τῶν συγχρόνων ἀττικῶν ἐπιγραφῶν (ἰδὲ ᾿Αθηνᾶς τόμ. Γ΄ σ. 612 καὶ ΑΕ 1902 σ. 39 στ. 10).

Καὶ ταῦτα μὲν καθόλου, νῦν δὲ ἔλθωμεν καὶ ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστον.

Στίχ. 1. Τὸν πρῶτον στίχον συνεπληρώσαμεν ὧδε· *Διὶ ᾿Ολυμπί οι σῦ ν* ⁝ *῾Ε΄ραι τέλεον* ⁝ *᾿Αθεναίαι ο.* Καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ *Λετ]οῖ*, δι' οὗ δὲν ἐπληροῦτο τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου κενόν, νῦν συμπληροῦμεν *Διὶ ᾿Ολυμπί οι*. Οὕτω δὲ ὁ ἐξ ἐννέα γραμμάτων κενὸς χῶρος πληροῦται ἀκριβῶς, ὥς τις δύναται νὰ βεβαιωθῇ, ἂν παραβάλῃ τὸν 9^{ον} στίχον, οὗ τὸ δέκατον γράμμα ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ αὐτὸ γράμμα τοῦ 1^{ου} στίχου. Ὅτι ὁ ᾿Ολύμπιος Ζεὺς ἐλατρεύετο ἐν Χαλκίδι, γινώσκομεν ἐκ τῆς συνθήκης τῆς μεταξὺ ᾿Αθηναίων καὶ Χαλκιδέων, ἥτις ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Εὐβοίας (*Dittenb.* Syll. 17, 61). Τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ στίχου τούτου κενὸν ὁ κ. Σβορῶνος συμπληροῖ *Διὶ Μορί οι σῦ]ς*. Ἡ συμπλήρωσις *Μορί οι* δὲν εἶνε ὀρθή, δι' ὃν λόγον καὶ ἡ ἡμετέρα τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἔπειτα δὲ ἡ κατ' ὀνομαστικὴν ἐκφορὰ τοῦ *σῦ[ς*, διότι, ἐν τῷ 10^{ῳ} καὶ 11^{ῳ} στ. τὸ θῦμα κεῖται οὐχὶ κατ' αἰτι-

ατικήν, ἀλλὰ κατ' ὀνομαστικήν, καθιστᾷ τὴν σύνταξιν ἀνώμαλον καὶ οὐχὶ ἀκόλουθον πρὸς τὴν σύνταξιν τοῦ στ., ὃν αὐτὸς ὁ κ. Σβορῶνος πρὸ τοῦ 1ου προσέθηκεν. Ἐν ᾧ δηλ. φρονεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἤρχετο ὧδε· «*τάδε ὁ δέμαρχος ὁ Κολονιτõν θύει ἐν δέμοι*», κατόπιν ἀντὶ τῆς αἰτιατικῆς, ἥτις ἀναμένεται ἕνεκα τοῦ ***θύει*** ἐπάγεται ὀνομαστική, ὡσεὶ προηγεῖτο ***θύεται***. Ἡ προσθήκη ὅμως τοῦ στίχου τούτου γεννᾷ ἡμῖν τὴν ἑξῆς ἀπορίαν· κατὰ τὸν νόμον τοῦτον ὁρίζεται πρὸς τίνας θεοὺς ὀφείλει νὰ θύῃ καὶ τίνα θύματα ὁ δήμαρχος τῶν Κολωνιτῶν μόνον ἢ καὶ πᾶς ἰδιώτης; Ἂν μόνον ὁ δήμαρχος, τότε ὑπάρχει ἀντίφασις πρὸς τὸν 14ον στίχον, καθ' ὃν καὶ πᾶς ἰδιώτης οὕτως ὤφειλε νὰ πράττῃ, ἂν δὲ οὕτως ὤφειλε καὶ πᾶς ἰδιώτης νὰ θύῃ, τίνα λόγον ἔχει ἡ προσθήκη τοῦ στίχου τούτου; Ὅτι ἡ Ἥρα καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἐλατρεύοντο, μαρτυροῦσι καὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς καὶ ἐπιγραφαὶ (Παυσ. Θ' 31, Πλουτ. Πλάτ. Δαιδαλ. 3. Στ. Βυζ. ἐν λ. *Δίρφυς*, Ἀθηνᾶ τόμ. Γ' σ. 612). Αἱ ἄλλαι συμπληρώσεις ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ τοῦ κ. Σβορώνου εἶνε μὲν ἀκόλουθοι πρὸς τὴν γνώμην ἣν περὶ τοῦ νόμου τούτου ἔχει, ἀλλὰ στηρίζονται ἐπὶ βάσεως σαλευούσης.

Στίχ. 2. Συνεπληρώσαμεν ***οἶν⁝ Ἀφροδί]τει βοῦ ν καὶ νεφάλια ἱερὰ ⁝ Διον-*** πεισθέντες ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ λίθου, ὅτι ἀντὶ τῶν γραμμάτων *ιδι*, ἅτινα τὸ πρῶτον ἡμεῖς ἀνέγνωμεν, δυνατὸν εἶνε νὰ ἀναγνωσθῇ ΤΕΙ, διότι, εἰ καὶ τοῦ Τ ἡ ὁριζοντία κεραία οὐδόλως φαίνεται, τὸ δεύτερον ὅμως γράμμα εἶνε πάντως Ε, ἀπεδεξάμεθα τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κ. Ziehen γράψαντες ***Ἀφροδί]τει*** ἀντὶ τοῦ ***Ἀρτέμιδι***. Ὅτι ὅμως εἶνε δυνατὸν νὰ συμπληρωθῇ ***Ἀρχεγέ]τει***, ὡς καὶ ὁ κ. Σβορῶνος συνεπλήρωσε, δὲν νομίζομεν ὀρθόν, διότι, ἂν ὁ Ἀρχηγέτης ὑποληφθῇ ὡς ἥρως τις, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναφέρηται ἐν τῇ πλευρᾷ Β (στ. 7) ὡς λαμβάνων ἱερώσυνα τὴν γλῶσσαν τοῦ θύματος.

Στίχ. 2/3. Συνεπληρώσαμεν ***Διονύσοι τράγ]ον⁝ Ἔροτ ι ἀμνὸν ⁝ Λετοῖ αἶγα ⁝ Ἀρτέμ-***. Ὅτι ἐθύετο τῷ Διονύσῳ τράγος, τῷ Ἔρωτι ἀμνός, τῇ Λητοῖ αἶξ, περιττὸν δι' ἐπιγραφῶν νὰ κυρώσωμεν.

Στίχ. 4. Ὅτι ἡ κωλῆ, τὸ πλευρὸν καὶ τὰ κρέα ἀπετέλουν τὴν τράπεζαν τῶν θεῶν, ἰδὲ Ziehen 24 κέ.. Ὁ κ. Σβορῶνος ἐν στ. 2/3 συμπληρῶν ***Ἀφροδίτῃ χρυσηνίῳ*** δέχεται ὡς θυόμενον ***μέλαν μῆλον***. Ἡμεῖς τοὐλάχιστον ἐγινώσκομεν, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἐλατρεύετο ὡς ***οὐρανία***, ὡς ***πάνδημος***, ὡς ***χρυσήνιος***, ἀλλ' ὡς ***χθονία*** οὐχί, καὶ διὰ τοῦτο ἐθύετο μὲν αὐτῇ πλὴν χοίρου, ὅ,τι ἂν τις ἤθελεν ἄρρεν ἢ θῆλυ, αἶξ ἢ νηφάλια ἱερὰ (πρβ. Ziehen 18 σ. 76, 119, 138), ἀλλὰ μέλαν πρόβατον ἢ μέλαινα αἶξ οὐχί. Δὲν νομίζομεν ὀρθὴν τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ***μῆλον*** ἐν ταῖς θυσίαις καὶ τῶν ἑξῆς ἕνεκα· πρῶτον μὲν ἡ λέξις αὕτη εἶνε ποιητική, παρ' Ὁμήρῳ δὲ ἐξαιρουμένων δύο χωρίων τῆς Ὀδυσσείας (μ 301, ξ 105) πανταχοῦ ἀπαντᾷ ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ, ἔπειτα, ἐπειδὴ κατὰ τὸν Ὅμηρον ***μῆλον*** σημαίνει ***πρόβατον*** ἢ ***αἶγα***, δὲν ἦτο δυνατὸν ἐν τῷ νόμῳ, ἔνθα εἶνε ἀνάγκη νὰ ὁρίζηται σαφῶς τὸ εἶδος τοῦ θύματος, νὰ γίνηται χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης. Τούτου ἕνεκα ἐν τοῖς ἱεροῖς νόμοις ἀντ' αὐτῆς τίθενται αἱ ὡρισμένον εἶδος δηλοῦσαι, ***ἀμνός***, ***ἔριφος***, ***κριός***, ***τράγος***, ***οἶς***. ***αἶξ***. Καὶ δικαίως· διότι, ἂν ἐν τοῖς νόμοις ἐγίνετο χρῆσις τῆς λέξεως ταύτης, ὁ θέλων νὰ θυσιάσῃ δὲν θὰ ἐγίνωσκε τί τῷ θεῷ ἢ τῇ θεᾷ θὰ ἦτο μᾶλλον ἀρεστόν, οἶς ἢ αἶξ.

Στίχ. 5. Ὁ κ. Σβορῶνος λέγει, ὅτι ***δι' οὐδενὸς ἐπιχειρήματος*** δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἡ λατρεία τοῦ Ἱππολύτου ἐν Χαλκίδι. Νομίζει ὁ κ. Σβορῶνος ὁ τῇ γνώμῃ τοῦ κ. Wilhelm καὶ ἐν τούτῳ ἀκολουθῶν, ὅτι δὲν εἶνε ἀρκοῦσα ἀπόδειξις τὸ ὅτι ἥδε ἡ ἐπιγραφὴ εὑρέθη ἐν Χαλκίδι; ἢ νομίζει ὅτι αἱ οὐδαμοῦ στηριζόμεναι εἰκασίαι αὐτοῦ εἰσὶν ἀσάλευτα τεκμήρια τῆς καὶ ἐν τῷ Κολωνῷ λατρείας τοῦ Ἱππολύτου; ἂν τοῦτο ἦτο ἀληθές, φαντάζεται ὁ κ. Σβορῶνος ὅτι ὁ Σοφοκλῆς ὁ μὴ παραλιπὼν νὰ μνημονεύσῃ τὰ παρ' αὐτὸν ἱερὰ ἔμελλε νὰ ἀποσιωπήσῃ ὅλως τὸν συνδημότην αὐτοῦ ἥρωα Ἱππόλυτον; Περὶ τῆς λέξεως ***πρόγονος*** ἰδὲ Zieh. 6. A. 9).

Στίχ. 6/7. Κατὰ τὴν ἡμετέραν συμπλήρωσιν τὴν Τριττὺν ἐνταῦθα νοητέον ὡς θεότητα ἀφηρωϊσθεῖσαν, ὡς ἀφηρωΐσθησαν ***ὁ Λεώς, ὁ Δῆμος***. Τὴν λατρείαν αὐτῆς ἐτέλουν ***οἱ ἐρανισταὶ*** θύοντες ἕκαστος τὰ νομιζόμενα, ἅτινα ὡς γνωστὰ ἐνταῦθα δὲν ὁρίζονται· οὕτως ἀορίστως ἀπαντᾷ καὶ ἡ λέξις ***τράπεζα*** καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ καὶ τὰ διδόμενα ἱερώσυνα (πρβ. Zieh. 6, 29). Ὁ κ. Ziehen ἐκ τῆς λέξεως ***τριττὺς*** εἰκάζων παραδέχεται, ὅτι ὁ νόμος οὗτος κανονίζει τὰ τῶν θυσιῶν οὐχὶ ὁλοκλήρου τῆς Ἀττικῆς, ἀλλὰ μέρους αὐτῆς, τῆς τριττύος, καὶ

δὴ τῶν ἐκ τῆς τριττύος ὄντων ἐν Χαλκίδι Ἀθηναίων κληρούχων. Τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἡμεῖς δὲν ἀποκρούομεν, ὅτι δηλ. πρόκειται περὶ τῆς τριττύος, ἐξ ἧς οἱ ἐγκαταστάντες ἐν Χαλκίδι ὡς κληροῦχοι Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐννοοῦμεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κληροῦχοι οἱ ἐν Χαλκίδι οἰκοῦντες ἀφηρωΐσαντες τὴν ἑαυτῶν τριττὺν ἐλάτρευον διὰ τῶν ἐρανιστῶν ὁμοῦ μετὰ τῶν αὐτοχθόνων ὡς θεότητα κοινήν. Τούτου ἕνεκα κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ὁ ἱερὸς οὗτος νόμος πλὴν τῶν κοινῶν πᾶσι τοῖς Ἴωσι θεῶν καὶ ἡρώων, *Διός, Ἥρας, Ἀθηνᾶς, Ἱππολύτου, Ἀπόλλωνος, Ἀφροδίτης, Διονύσου, Ἔρωτος, Ἡρακλέους*, μνημονεύει τοῦτο μὲν τοὺς τὰ μάλιστα τιμωμένους ἐν Εὐβοίᾳ *Ἀπόλλωνα, Ἄρτεμιν, Γλαῦκον*, τοῦτο δὲ τὴν *Τριττύν*, ἐξ ἧς πιθανῶς προήρχοντο οἱ ἐν Χαλκίδι ἤδη ἐγκαθιδρυμένοι Ἀθηναῖοι κληροῦχοι (περὶ τῶν ἐρανιστῶν πρβ. Ziehen 47, 49). Ὁ κ. Σβορῶνος συμπληροῖ *Θησεῖ hιερô h|εκάστο τôν ἐ|ν τε̃ι τριττύι δέμον hιερόσυν α τριττύϊ*, ἀλλ' οὕτω τὸ χωρίον εἶνε ἀδιανόητον· διότι, ἂν νοήσωμεν, ὡς λέγει ὁ κ. Σβορῶνος, τὸ ῥῆμα *θύεται*, κατ' ἀνάγκην α΄) θὰ λάβωμεν ὡς ὑποκείμενον τὸ *ἱερώσυνα*· τὰ ἱερώσυνα ὅμως δὲν θύονται, ἀλλὰ δίδονται τοῖς ἱερεῦσιν (Ἀθήν. Θ΄ 368 e, Ziehen 24 Ἡσύχ.)· β΄) τὴν γενικὴν *ἑκάστου ἱεροῦ* (= *ναοῦ*, ὡς ἑρμηνεύει ὁ κ. Σ.) θὰ ἐξαρτήσωμεν ἐκ τοῦ *ἱερώσυνα*, ἀλλὰ τότε τί θὰ νοήσωμεν ὡς ἱερώσυνα; τὰ ὑφ' ἑκάστου ἱεροῦ ἐκ τῶν ἐν τῇ τριττύι δήμων θυόμενα τῷ Θησεῖ ἢ τὰ ἐκ τῶν θυμάτων ὡς ἱερώσυνα διδόμενα πρὸς ἕκαστον τῶν ἐν τῇ τριττύι δήμων; Πλὴν τούτων ἡ δοτικὴ *τριττύι* πόθεν κρέμαται; Καὶ ἂν παραδεχθῶμεν τὴν σημασίαν, ἣν παρέχουσι τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Βεκκήρου ὅτι δηλ. ἡ λέξις *ἱερώσυνα* σημαίνει *τὰ τοῖς θεοῖς ἐξαιρούμενα μέρη καὶ θυμιώμενα*, πάλιν τὸ *θύεσθαι* δὲν εὐαρμοστεῖ.

Στίχ. 8-10. Συνεπληρώσαμεν ἐν μὲν τῇ ἀρχῇ τοῦ 8ου στίχου *(ἄ)ρνα θε|ôι* ἀντὶ *Γλαύκ|οι* οὐχὶ διότι ὁ Γλαῦκος καὶ κατωτέρω μνημονεύεται, ἀλλὰ διότι κατὰ τὰ Ποσείδια, ἑορτὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν φαίνεται. Τὸ *θεῷ* ἄρα ἐνταῦθα κεῖται ἀντὶ *Ποσειδῶνι*, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τοῦ ἑπομένου *Ποσειδέοις*. Ὅτι τὸ *θεῷ* τίθεται ἀντὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος ἰδὲ Ziehen 54. Ἐν τέλει δὲ συνεπληρώσαμεν *τ|ρίττοαν χρυσόκερον* ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἐπιγραφὰς Ziehen 4 καὶ 15. Ἐν τῷ 9ῳ στίχῳ ὁ Wilhelm συμπληροῖ *Κυνο|σούραι*. Τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Ziehen, ἐπειδὴ ἐν τῇ ἄκρᾳ τῆς Σαλαμῖνος Κυνοσούρᾳ ἐλατρεύετο ὁ τροπαῖος Ζεύς, εἰ καὶ ὁμολογεῖ ὅτι πολὺ πιθανὸν εἶνε, ὡς καὶ ὁ Wilhelm λέγει, νὰ εἶνε ἡ Μαραθωνία Κυνόσουρα, ἔνθα ὡσαύτως ἐλατρεύετο ὁ τροπαῖος Ζεύς. Ὁ δὲ κ. Σβορῶνος ἀποκρούων τὴν γνώμην τοῦ κ. Wilhelm, ὅτι ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας ἔκειτο τὸ τρόπαιον, διότι «*αἱ τὸ τρόπαιον τῆς Σαλαμῖνος μνημονεύουσαι πηγαὶ οὐδέποτε προσθέτουσιν ὅτι τοῦτο ἔκειτο ἐπὶ τῆς Κυνοσούρας*» προστίθησιν ὅτι τροπαία ἄκρα εἶνε ἡ νῦν *Βαθειὰ πούντα* καλουμένη καὶ ὅτι ἐπὶ ταύτης *ἐν τῷ ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ καὶ τῇ χαρᾷ αὐτῶν οἱ ἐπὶ τῆς Βαθειᾶς Πούντας θεαταὶ τῆς τροπῆς τοῦ ἐχθροῦ θὰ ἤγειραν ἀμέσως ἐκεῖ βωμὸν τοῦ Τροπαίου Διὸς καὶ συγχρόνως ἓν τῶν αὐθορμήτων καὶ αὐτοσχεδίων τροπαίων τῶν ἐγειρομένων τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐν στιγμαῖς ὑπάτης χαρᾶς καὶ θριάμβου*». Ὥστε ἐπάγεται ὁ κ. Σβορῶνος «*ἡ γνώμη τοῦ Wilhelm δὲν εἶνε τόσον βεβαία, ὅσον ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται, ἂν δὲ ἄλλος τις ὑποδείξῃ ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις θέσις τῆς Ἀττικῆς καὶ μάλιστα τοῦ Κολωνοῦ διὰ τῶν Κυνο- ἀρχομένη, ἐν ᾗ νὰ ἱδρύθη ποτὲ τρόπαιον ἀττικόν, κατ' ἀκολουθίαν δὲ καὶ ἑτέρα ἀττικὴ λατρεία Διὸς τροπαίου*», τότε ἡ γνώμη τοῦ Wilhelm ἀποδεικνύεται ὅλως ἀβάσιμος. Θεωρῶν ὁ κ. Σβορῶνος ὡς τοιοῦτον τόπον τὸν Κολωνόν, ἐπειδὴ κατὰ τὸ ἔτος 410/9 οἱ Ἀθηναῖοι ἤραντο νίκην κατὰ τοῦ ἱππικοῦ τῶν Βοιωτῶν καὶ τοῦ Ἄγιδος καὶ ἔστησαν τρόπαιον, συμπληροῖ ἐν *Κυνο|σάργει*. Ἵνα καταδείξῃ δὲ τὴν σχέσιν τοῦ ἐν τῷ Κυνοσάργει σταθέντος τροπαίου πρὸς τὸν Κολωνὸν λέγει· ἐπειδὴ ἡ νίκη ὠφείλετο *τοῖς πρεσβυτέροις καὶ τοῖς μεγίστοις παισίν*, μεταξὺ δὲ τῶν μεγίστων παίδων, ἤτοι τῶν ἐφήβων, *θὰ ἦσαν βεβαίως καὶ οἱ λεγόμενοι νόθοι, οἵτινες τόπον ἀναστροφῆς εἶχον τὸ Κυνόσαργες, ἠδύναντο οὗτοι*[1] *κάλλιστα νὰ ἱδρύσωσιν ἐν αὐτῷ τῷ (Κυνοσάργει) τρόπαιον καὶ τὸν βωμὸν τοῦ Τροπαίου Διός, οἱ δὲ Κολωνῖται νὰ θύωσιν ἐν αὐτῷ, ἀφ' οὗ μάλιστα τὸ Κυνόσαργες ἔκειτο ἐν τῷ δήμῳ, τοῖς Διομείοις, ὅσ-*

[1] Δὲν ἠδύναντο λοιπὸν καὶ πρεσβύτεροι, ἀφ' οὗ καὶ αὐτοῖς ὠφείλετο ἡ νίκη, νὰ ἀπαιτήσωσι νὰ σταθῇ ἀλλαχοῦ τὸ τρόπαιον ἢ καὶ οὗτοι πάντες ἦσαν ἐκ τῶν νόθων τοῦ Κυνοσάργους;

Ἐτυπ. 4.10.11.

τις ἀπετέλει μέρος τῆς τριττύος, ἧς καὶ ὁ Ἵππιος ***Κολωνός***. Ἡμῖν καὶ ἂν ἐγεννήθη τις ἀμφιβολία περὶ τῆς πατρίδος τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς, ἤδη μετὰ τὰ γραφέντα ὑπὸ Wilhelm, Ziehen καὶ Σβορώνου τέλεον ἐξέλιπεν. Ἂν δὲ παρεθέσαμεν τὰς συγκρουομένας ταύτας πρὸς ἀλλήλας γνώμας, ἐπράξαμεν τοῦτο, ἵνα καταδείξωμεν, τίνες εἰσὶν αἱ βάσεις τῶν σκέψεων, ἐφ᾽ ὧν στηριζόμενοι οἱ ἀντιφρονοῦντες ἡμῖν ἐξήγαγον τὰ συμπεράσματα αὐτῶν. Ἡμεῖς ἐμμένοντες τῇ γνώμῃ, ἣν καὶ πρότερον εἴχομεν, φρονοῦμεν ὅτι οἱ Χαλκιδεῖς νικήσαντες τοὺς Ἐρετριεῖς ἐν τῷ περὶ τοῦ Ληλάντου πεδίου πολέμῳ, καθ᾽ ὃν τὸ Ἑλληνικὸν διέστη εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα, ὡς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐδικαιοῦντο καὶ αὐτοὶ νὰ τιμῶσι καὶ λατρεύωσι τὸν τροπαῖον Δία καὶ δὴ καὶ ἐν ***Κυνὸς κεφαλῇ*** [1] τῆς Χαλκίδος. Διὰ τοῦτο οὐδὲν ἡμῖν μέλλει, ἂν ἡ μὲν γνώμη τοῦ Wilhelm καὶ Ziehen ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ Σβορώνου, τὸ δὲ μετὰ κόπου καὶ μόχθου ἱδρυθὲν οἰκοδόμημα τοῦ κ. Σβορώνου καταρρέει διὰ μόνου τοῦ ὁρισμοῦ τῆς χρονολογίας τοῦ ἱεροῦ τούτου νόμου, ὅστις κατὰ τὸν ὀρθότερον φρονοῦντα Wilhelm ἐγένετο τῷ 421 π. Χρ. (ὅτε οὔτε μάχη εἶχε γίνει Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Πελοποννησίους, οὔτε νίκη αὐτῶν κατὰ τῶν Βοιωτῶν καὶ τοῦ Ἄγιδος, οὔτε τρόπαιον εἶχε σταθῆ ἐν Κολωνῷ ἢ ἐν Κυνοσάργει) καὶ οὐχὶ ὀλίγον πρὸ τοῦ 401, ὡς λέγει ὁ κ. Σβορῶνος.

Τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Wilhelm *Ἑρακλεῖ*, εἰ καὶ ἡ πλαγία κεραία τοῦ ⊢ οὐδόλως φαίνεται ἐν τῷ λίθῳ, ἀπεδεξάμεθα ὡς πολὺ πιθανήν, διότι ὁ Ἡρακλῆς ἐτιμᾶτο ἐν Χαλκίδι καὶ Ἡράκλεια ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ (ἰδὲ ***Ἀθηνᾶς*** τόμ. Θ΄, 1897).

Στίχ. *13-16*. Ἐν μὲν τῷ 13ῳ στίχῳ συνεπληρώσαμεν *Ἴονι ἑροῖ*, διότι φρονοῦμεν ὅτι ἐν ἰωνικῇ πόλει ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐλατρεύετο ὁ γενάρχης τῶν Ἰώνων. Ἐν δὲ τῷ 14ῳ-15ῳ συνεπληρώσαμεν *θεοῖς ὁμονάοι]ς μὲν ἄρνα ἀνάσχες* ***(=παράσχες)*** *ὁμονάαις δ᾽ οἶν θήλειαν*. Οὕτω συνεπληρώσαμεν εἰκάζοντες ὅτι ὡς ἡ Λητὼ καὶ ἡ Ἄρτεμις πολλαχοῦ ἦσαν ὁμόναοι θεαὶ τῷ Ἀπόλλωνι, οὕτω καὶ ἄλλοι τινὲς θεοὶ οἷον ὁ Ἑρμῆς ἦσαν ὁμόναοι. Ἐν τῷ στίχῳ 16ῳ μετὰ προσεκτικὴν ἐξέτασιν τοῦ λίθου τῆς λέξεως ***Νύ***]***νφ***[***αι***]***ς*** μόνον τὸ 3ον, 4ον καὶ 8ον γράμμα, οὐδὲν δὲ ἄλλο διεκρίναμεν, συνεπληρώσαμεν δ᾽ ὡς συνεπληρώσαμεν ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν συμπλήρωσιν τοῦ Wilhelm, τὰ Σχόλ. ἐν Οἰδ. Κ. 100 καὶ τὴν ἐν σελ. 371 λεβηναίαν ἐπιγραφὴν τοῦ Ziehen.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ziehen συμπλήρωσις τῆς Β πλευρᾶς, ὀρθότατα λέγει ὁ κ. Σβορῶνος ὅτι δὲν εἶνε ὀρθή, διότι, *ἐν ᾧ ἀμφότεραι αἱ πλευραὶ εἶνε δι᾽ ἰσομεγέθων γραμμάτων γεγραμμέναι ἐν ἑκάστῳ στίχῳ, ὁ κ. Ziehen μὴ λαβὼν ὑπ᾽ ὄψιν τοῦτο συνεπλήρωσε τὴν Β πλευρὰν ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι ἕκαστος στίχος ἀπετελεῖτο ἐκ 42 γραμμάτων καὶ οὐχὶ 34 ὡς ἡ πλευρὰ Α*. Ὡς τὴν Α πλευρὰν συμπληροῦντες ἐλάβομεν πρόνοιαν νὰ μὴ ἀντιφάσκῃ τὸ περιεχόμενον αὐτῆς πρὸς τὸ τῆς Β, οὕτω καὶ κατὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς Β πλευρᾶς, ἥτις ἐν κρείττονι καταστάσει περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς, ἐφροντίσαμεν, ὅπως αὕτη μὴ μόνον ἀντιφάσκῃ ἀλλὰ καὶ συμπληροῖ ἐκείνην.

Στίχ. *1-4*. Τὸν 1ον στίχον συνεπληρώσαμεν *ὁ τõ Διὸς ἱερεὺς λαμβανέτ]ο ἀπὸ τõν δαρτ* παραλαβόντες τοῦ Wilhelm τὴν συμπλήρωσιν *λαμβανέτ*]*ο* καὶ τὴν ἀνάγνωσιν ΟΑΠΟΤΟΝ, εἰ καὶ ἡ ὁριζοντία κεραία τοῦ Τ οὐδόλως φαίνεται. Τοῦ 2ου στίχου τὸ προτελευταῖον γράμμα ὄντως δὲν εἶνε Μ ἀλλὰ Η, ὡς καὶ ὁ Wilhelm παρετήρησεν. Ὁ κ. Σβορῶνος συμπληροῖ *καὶ τὸν βραχίονα*, ἐν ᾧ συνήθης ἀντ᾽ αὐτῆς ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς εἶνε ἡ λέξις *ὦμος*. Τοῦ 3ου καὶ 4ου στίχου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Σβορώνου γε-

[1] Ὁ κ. Σβορῶνος τὴν συμπλήρωσιν ἡμῶν ***Κυνὸ***[***ς κεφαλῆι***, ἣν ἐποιησάμεθα εἰκάσαντες ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς παρὰ τὴν Χαλκίδα ἄκρας, ἥτις ὁρωμένη ἀπὸ τῆς θαλάσσης ὁμοιάζει ὄντως κυνὸς κεφαλῇ, νῦν δὲ ἐκ παραφθορᾶς καλεῖται ***Κακοκεφαλή***, κοσμεῖ διὰ θαυμαστικοῦ. Ἂν διὰ τοῦ θαυμαστικοῦ ὁ κ. Σβορῶνος ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ, διότι ἡμεῖς εἴπομεν ὅτι ἡ νῦν Κακοκεφαλὴ λεγομένη ἄκρα πιθανῶς τὸ πάλαι ἐκαλεῖτο ***Κυνὸς κεφαλὴ*** διὰ τὴν ὁμοιότητα πρὸς κυνὸς κεφαλήν, ἐρωτῶμεν αὐτόν· μὴ ἆρά γε νομίζει ὅτι ἡ Κυνόσουρα τῆς Πελοποννήσου, ἡ τοῦ Μαραθῶνος, ἡ τῆς Σαλαμῖνος, αἱ ἐν Θεσσαλίᾳ ***Κυνὸς κεφαλαὶ*** οὕτως ὠνομάσθησαν δι᾽ ἄλλο τι ἢ διότι προσομοιάζουσι πρὸς κυνὸς οὐρὰν ἢ κεφαλήν; Ἂν δὲ τὸ θαυμαστικὸν δηλοῖ τὴν ἔκπληξιν αὐτοῦ, ὡς οὔσης δῆθεν παρατόλμου τῆς ἡμετέρας γνώμης νὰ νομίζωμεν τὸν νόμον τοῦτον Χαλκιδικὸν καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν νὰ συμπληρῶμεν αὐτόν, ὡς συνεπληρώσαμεν, τότε μὰ τὸν κύνα δὲν γνωρίζω, ἂν ἐγὼ παράτολμα φρονῶ καὶ πράττω, διότι τεμάχιον ἐπιγραφῆς σφόδρα λελωβημένον εὑρεθὲν ἐν Χαλκίδι ἐντετοιχισμένον τοίχῳ κήπου νομίζω αὐτὸ Χαλκιδικόν. ἢ ἐκεῖνοι, οἵτινες χωρὶς νὰ λάβωσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου, ἀβασανίστως καὶ ὑπὸ τῆς πρὸς καινορρημοσύνην ῥοπῆς κινούμενοι, ἐπειδὴ ἡ λέξις τοῦ νόμου εἶνε ὄντως ἀττική, θεοὶ δὲ τινές εἰσιν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἐν ἀττικῇ λατρευομένους, μετοικίζουσιν αὐτοὶ ἄκοντα ὁ μὲν ἐκ τῆς Κυνοσούρας τῆς Σαλαμῖνος ἢ τοῦ Μαραθῶνος, ὁ δὲ ἐκ τῆς τετραπόλεως, ὁ δὲ ἐκ τοῦ Κολωνοῦ εἰς Χαλκίδα;

νομένην συμπλήρωσιν *βοὸς πέντε hόλας μερίδας παρέχοσαν, ὅι ινι στερνοφορεῖν δέδοται, ὅς καὶ κατανέμει τὰς μερίδας*, οὔτε τὴν σύνταξιν οὔτε τὸν νοῦν νοοῦμεν. Τὸ δὲ *παρέχοσαν* τί εἶνε;.

Στίχ. 5-10. Ὁ κ. Σβορῶνος συμπληροῖ τοὺς στίχους ὧδε·

5 *Ἀρχεγέτο δέμο ὁ hιερεὺ ς λαμβανέτο καθ' ἕκαστον θυμάτον τὸν δαρ τὸν τὰ δέρματα παρέχον Διὶ μὲν μηρόν, γλõτ ταν δὲ τõι Ἀρχεγέτει. Ηυμνετρίαι Νύμφες Νυ σαίας καθάπερ τõ Ἔροτος τõ hιερεῖ : ϝ: δίδο ται εἰς ἀπόμετρα : δί-*
10 *δοται δὲ καὶ βραχίον. Ἥρ ας hιέρεια λαμβα-*

Ὡς γίνεται δῆλον σαφῶς ἐκ τῶν σωζομένων λέξεων ἐν τῇ πλευρᾷ ταύτῃ, ὁ νόμος ὁρίζει τὰ ἱερώσυνα οὐχὶ δὲ καὶ τὰ θυόμενα ἢ προσφερόμενα τοῖς θεοῖς ἢ ἥρωσιν. Οὐχὶ ὀρθῶς ἄρα ὁ κ. Σβορῶνος λέγει, ὅτι ὁ ἱερεὺς παρέχει καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν στ. 14 τῷ Διὶ μηρόν, τῷ δὲ ἀρχηγέτῃ γλῶτταν· ἔπειτα ὁ ἱερεὺς εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ παρέχῃ κατὰ τὸν νόμον τοῖς θύουσιν οὐχὶ δὲ καὶ τοῖς θεοῖς, ἀφ' οὗ ἄλλοι εἰσὶν οἱ τὰ θύματα προσφέροντες. Τὴν λέξιν *θῦμα* ἐν οὐδενὶ τῶν ἱερῶν νόμων εὕρομεν· ἀντ' αὐτῆς τίθεται ἡ λ. *ἱερὸν* ὡς ἐν τῇδε τῇ ἐπιγραφῇ (στίχ. 11, 21) ἢ *ἱερήιον*, *ἱερεῖον* ὡς ἐν ἄλλαις (Ziehen 24, 53, 60, 119, 129 κ. ἀ.). Τῆς ὑμνητρίας τῆς νύμφης Νυσαίας ὁ ἱερεύς, ὡς καὶ ὁ τοῦ Ἔρωτος λαμβάνουσιν εἰς ἀπόμετρα δραχμήν, δίδοται δὲ αὐτοῖς καὶ βραχίων. Ἐνταῦθα νομίζω δὲν ἦτο δυνατὸν ὁ γράψας νὰ προτάξῃ τὰ ἀπόμετρα, ἅτινα εἶνε δραχμή, καὶ νὰ ἐπιτάξῃ τὸ κύριον ἐπίδομα τὸν βραχίονα.

Στίχ. 11-15. Ἐμμένομεν εἰς τὴν γραφὴν *ἐνδέρως* καὶ δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ziehen *ἐὰ ν δὲ βõς*, πρῶτον μὲν διότι παρατηρήσαντες μετὰ προσοχῆς τὸν λίθον οὐδὲν ἴχνος τῆς κάτω καμπύλης γραμμῆς τοῦ Β εἴδομεν, ἔπειτα ἐὰν ἦτο *βõς* ἐνταῦθα, ἔδει καὶ ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ τῆς πλευρᾶς Α νὰ εἶνε γεγραμμένον ὡσαύτως *βõς* καὶ οὐχὶ *βοῦ[ν*. Δὲν εἶνε ἐσφαλμένη ἡ σύνθεσις τοῦ *ἐνδέρως*, ὡς νομίζει ὁ κ. Ziehen, διότι ἡ σύνθεσις ἐγένετο οὐχὶ ἀπὸ τοῦ *δορά*, ὁπότε πρέπει νὰ σχηματισθῇ τὸ ἐπίθετον *ἔνδορος* καὶ τὸ ἐπίρρημα *ἐνδόρως*, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ *δέρας*, ὡς ἀπὸ τοῦ *κέρας* τὸ *εὔκερως*. Ὁ παρακείμετος *δέδοται* ὁ ἐν τῇ συμπληρώσει τοῦ 13ου καὶ 17ου στίχου τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Σβορώνου γενομένῃ οὐδένα λόγον ἔχει, ἐκτὸς ἂν εἶνε τυπογραφικὸν ἀβλέπτημα ἀντὶ τοῦ *δίδοται*. Ἐν τῷ στίχῳ 14ῳ ἀπεδεξάμην τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Wilhelm *τὲν hιέρειαν* ἀντὶ τῆι *hιερείαι*.

Στίχ. 16-22. Ἐν τῷ στίχῳ 19ῳ συνεπληρώσαμεν *τραπεζόματα* λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἐπιγραφὴν Ziehen 189 (πρβ. καὶ 49).

Ἀριθ. 41. *Στίχ. 11/12. ἐὰν μή τι ἄλλο ψηφίσωνται οἱ ὀργεῶνες [θέ ας ἕ νεκε]ν εἰς τὸ ἱερόν.*

Ὁ Φουκὰρ συνεπλήρωσε *δαπανᾶν* ὅπερ ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν [*θέ ας ἕ νεκε*]ν.

Ἀριθ. 46. *Στίχ. 48. ἐὰν δὲ μὴ πληροῖ, εἰργέσθω τῆς στιβάδος καὶ εὐτονείτωσαν οἱ τῷ ψηφίσματι ἐγγεγραμμένοι χωρὶς ἢ ἀποδημίας ἢ νόσου ἢ εἰ σφόδρα ἀναγκαῖός τις ἦν ὁ προσδεχθησόμενος ἐς τὴν στιβάδα κρεινάντων τῶν ἱερέων.*

Ἐρωτᾶται τίνες εἰσὶν οἱ τῷ ψηφίσματι *ἐγγεγραμμένοι* καὶ ποῖον τὸ *ψήφισμα*. Κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἐγγεγραμμένοι εἰσὶν οἱ ***ἀπογραψάμενοι*** *παρὰ τῷ ἱερεῖ τὴν νενομισμένην ἀπογραφὴν* καὶ μὴ δοκιμασθέντες ὑπὸ τῶν Ἰοβάκχων ψήφῳ. Οὗτοι λοιπὸν οἱ ἐγγεγραμμένοι ὤφειλον νὰ εὐτονήσωσι, νὰ εἰσενέγκωσι δηλονότι τὴν ὁρισθεῖσαν εἰς οἶνον φοράν. Τῆς φορᾶς ἀπηλλαγμένοι ἦσαν οἱ ἀποδημοῦντες, οἱ πενθοῦντες, οἱ νοσοῦντες καὶ ὅστις κατὰ τὴν κρίσιν τῶν ἱερέων ἦτο ἀναγκαῖος νὰ γίνῃ δεκτὸς εἰς τὴν στιβάδα καὶ ἄνευ τῆς καταβολῆς τῆς μηνιαίας εἰς οἶνον φορᾶς. Ψήφισμα δὲ οὐδὲν ἄλλο νομίζομεν ἢ τὴν ἀπόφασιν τῶν Ἰοβάκχων περὶ τῆς παραδοχῆς αὐτῶν, ἥτις ἐγένετο πρὸ τῆς δοκιμασίας.

Στίχ. 55. ἱερὸς παῖς ἐξωτικός. Οὕτω λέγεται ὁ υἱὸς οὐχὶ Ἰοβάκχου, ἀλλ' ἀνθρώπου μὴ ἀνήκοντος εἰς τὴν στιβάδα τῶν Ἰοβάκχων, ὅστις, ἐπειδὴ βοηθεῖ αὐτοῖς ἐν ταῖς ἱεροτελεστίαις, καλεῖται ἱερός. Ὡς νῦν πρὸς τοὺς κληρικοὺς ἀντιτίθενται οἱ λαϊκοί, ὧν τινες χωρὶς νὰ εἶνε ἱερωμένοι ὑπηρετοῦσι τοῖς ἱερωμένοις, οὕτω καὶ οἱ ἐξωτικοὶ παῖδες προσελαμβάνοντο ἐκ μὴ Ἰοβάκχων καὶ ὑπηρέτουν αὐτοῖς ὁπωσδήποτε κατὰ τὰς τελετάς. Ὡς φαίνεται δὲ ἐκ τῶν λέξεων *ἐὰν ἀναλώσῃ τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ τὸ Βακχεῖον* ὁ ἐξωτικὸς παῖς, ἵνα γένηται δεκτὸς (καθεσθεὶς) εἰς τὴν στιβάδα μετὰ τοῦ πατρὸς μιᾷ σπονδῇ, ἔδει νὰ ἀναλώσῃ ὑπὲρ τῶν θεῶν καὶ

τοῦ Βακχείου ἱκανὰ καὶ εἶτα νὰ γένηται δεκτὸς αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ μιᾷ σπονδῇ.

Ἀριθ. 47. *Στίχ. 40. εἰ δέ τι(ς) μάχας ἢ θορύ(β)ους κεινῶν φαίνοιτο, | ἐκβαλλέσθω τοῦ ἐράνου (ζ)ημιούμενος ⟨ε⟩ Ἀτ[τ]ικαῖς κε΄ ἢ πληγαῖς αἰκ⟨αικ⟩ιζόμενος·| ταῖς διπλαῖς πέ⟨τ⟩ρα κρίσεως.*

Ὁ Ziehen σημειοῦται· Wilhelm totum locum (v. 44, 45) in integrum restituit praeter illud ΠΕΤΡΑ, quod adhuc nondum expeditum est. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι, ἂν ἀφαιρεθῇ τὸ ἐξ ἀμαθίας ἢ ἀπροσεξίας ὑπὸ τοῦ χαράκτου προστεθὲν Τ τοῦ *πέτρα*, ἡ ἔννοια εἶνε σαφής. Πέρα κρίσεως = ἐκτὸς κρίσεως, ἄνευ κρίσεως. Ὅτι δὲ τὸ *πέρα* = *ἐκτὸς* πρβ. Ξενοφ. Συμπ. Η΄ 19.

Ἀριθ. 55. *Ἀποστρύθεσται* = ἀποστρ(ο)υθεῖσται = ἀποστρουθεῖσθαι = τὰς στρουθοὺς κυνηγετοῦντα ἀφαιρεῖν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἑρμηνεία τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἦδε·

Μηδένα κυνηγετεῖν τὰς στρουθοὺς ἐντὸς τῆς μοίρας τοῦ Τεραστίου Διός· ἂν δέ τις κυνηγετῇ τιμωρεῖται ὡς (=ἢ τὸ ε̄;) καὶ ὁ δοῦλος (hὸ), μοίρα δὲ ὅπη νόμος πλησιαζέτω (ποστάτο = ποτεστάτο = πλησιαζέτω).

Ἀριθ. 57. *Στίχ. 13. ἄρτον προχαρέα* = ἄρτον χαρίσιον; Τί ἐστι χαρίσιος ἄρτος ἰδὲ Ἀθήν. ΙΕ΄ 646.

Ἀριθ. 58. *Στίχ. 120. ὅπως καταστάσει ἐκ πάντων τῶν πολιτᾶν δέκα μὴ νεωτέρους ἐτῶν τεσσαράκοντα μηδὲ δὶς τοὺς αὐτοὺς τ.*ΝΙΓΙΟΝ *ἐνιαυτόν.*

Ὁ Κουμανούδης ἔγραψε [*τὸ*]*ν* [*αὐτ*]*ὸν ἐνιαυτόν*. Ὁ Dittb. προέτεινε *τ*[*ὸ*]*ν* [*νέ*]*ον ἐνιαυτόν*. Ὁ Meister *τόν γ' ἰὸν ἐνιαυτόν*. Ὁ Ziehen λέγει ὅτι ὁ χαράκτης παρὰ τὸ σύνηθες, ἐν ᾧ χωρίζει τὰς συλλαβάς, ἐνταῦθα τοῦτο παρέβη. Ἂν τοῦ Meister ἡ ἀνάγνωσις μὴ ἀρέσκῃ, προτείνομεν νὰ ἀναγνωσθῇ ὧδε· *τ*[*ό*]*ν γ' ἰόν*(*τ'*) *ἐνιαυτόν*.

Ἀριθ. 62. *§ 4.* Εὐλογωτάτη εἶνε ἡ ἀπορία τοῦ ἐκδότου, τίνος ἕνεκα ἔδει τὰ ἱερὰ πρόβατα τὰ ἀνήκοντα τῇ ἀλέᾳ Ἀθηνᾷ νὰ πληρώνωσι νέμοντα ἐν τῇ Ἀλέᾳ. Καθ' ἡμᾶς τὰ ἱερὰ πρόβατα εἶνε τὰ πρὸς θυσίαν τῇ θεᾷ προωρισμένα. Τούτων τὴν ἐπιμέλειαν εἶχεν ἡ πόλις, ἥτις καὶ παρεῖχεν ἐξ αὐτῶν κατὰ τὴν πανήγυριν τῆς Ἀθηνᾶς. Τούτου ἕνεκα ἐπετρέπετο νὰ νέμωσιν ἐν τῷ περιχώρῳ μόνον καὶ οὐχὶ ἐν τῇ Ἀλέᾳ. Ἂν δὲ τοῦτο παρεβαίνετο, ἔπρεπεν ἡ πόλις νὰ πληρώνῃ ὅ,τι καὶ οἱ ἰδιῶται καὶ οἱ ξένοι τῷ ταμιείῳ τοῦ ναοῦ.

§ 8. Τᾶι παναγόρσι τὸς ἱερ[*ομνάμ*]*ονας ἀρτύεν τὰ ἐν ταῖς ἰνπολαῖς πάντα* [**ὢν ἂν δείῃ·** *τ*]*ὸς δαμιοργὸ*[*ς*] *τὸν κόπρον τὸν ἀπυδόσμ*[*ι*]*ον* **ἐξάγεν**[ ] *τᾶι hεβδόμαι τõ Λεσχανασίο μενός·* [ ] *εἰ δὲ μέ, hεκοτὸ*[**ν**] *ὀφλε͂ν* [:] *τὸν Παναγόρσιον μεῖνα τὸ*[*ς*] *Fαστὸς* **ἰ**[**νπ**]**ελά**[*ζ*]*εν τοῖς ξένοις, εἰ κατάγο(ν)ται.*

Οὕτω νομίζομεν τὸ χωρίον συμπληρωτέον. Ἀντὶ τοῦ *hεκοτὸν* ὁ Solmsen συνεπλήρωσε *δραχμάν*[ ]· ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ λίθῳ *κατάγοιται* ἐγράψαμεν *κατάγονται*.

Ἀριθ. 65. *Στίχ. 25-30. κατεύχεσθαι δὲ τῶν ἱερῶν καὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐπιτιθεῖν, ὅταν παρεῖ, τὸν ἱερέα, ὅταν δὲ μὴ παρεῖ, τὸν θύοντα, καὶ τεῖ θυσίει αὐτὸν ἑαυτõι κατεύχεσθαι ἕκαστον, τῶν δὲ δημορίων τὸν ἱερέα.*

Ὁ ἐκδότης τάδε σημειοῦται ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου· Difficultate tamen quandam hoc praeceptum laborat. Verba enim *καὶ τεῖ θυσίει ἑαυτõι κατεύχεσθαι ἕκαστον* si conjungas cum superiore sententia, ut apodosin efficiant verborum *ὅταν δὲ μὴ παρεῖ*, supervacanea et paene molesta sunt; sin ab illis separes tamquem novum proprium certe aspectu adversa fronte cum superiore (*κατεύχεσθαι—ὅταν παρεῖ, τὸν ἱερέα*) pugnant.

Ὀρθῶς ὁ Dittenberger διὰ τοῦ *τεῖ θυσίει* νοεῖ sacrificium solemne publicum. Ὁ νοῦς τοῦ χωρίου ὅδε· ὅταν ὁ ἱερεὺς εἶνε παρών, καὶ ἡ θυσία καὶ αἱ εὐχαὶ γίνονται ὑπ' αὐτοῦ, ὅταν δὲ ἀπουσιάζῃ, τότε γίνονται ὑπὸ τοῦ θύοντος· ὡσαύτως κατὰ τὴν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ θεοῦ τελουμένην θυσίαν, ἕκαστος τῶν θυόντων ὁ ἴδιος κατεύχεται ἑαυτῷ, ὁ δὲ ἱερεὺς μόνον τῶν δημοσίων.

Ἡ τελευταία αὕτη διάταξις εἶνε ἐξαιρετική· ὁ νομοθέτης ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ, ὅτι παρόντος τοῦ ἱερέως οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτελέσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀπόντος ὅμως τὰ καθήκοντα τοῦ ἱερέως αὐτοδικαίως ἔχει ὁ θύων. Ὡσαύτως ὁ θύων κατεύχεται αὐτὸς ἑαυτῷ, εἰ καὶ ὁ ἱερεὺς εἶνε παρών, ὅταν τελῆται ἡ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ θεοῦ δημοσία θυσία, ὅτε ὁ ἱερεὺς μόνον τῶν δημοσίων κατεύχεται.

Τούτου ἕνεκα νομίζομεν, ὅτι ὀρθοτέρα ἔσται ἡ

στίξις, ἂν ὁ λόγος χωρισθῇ μετὰ τὴν λέξιν *θύοντα* διʼ ἄνω στιγμῆς, ὅπως τὸ ἐπιφερόμενον *καὶ τῆι θυσίει αὐτὸν ἑαυτῆι κατεύχεσθαι ἕκαστον, τῶν δὲ δημορίων τὸν ἱερέα* χρησιμεύσῃ τοῦτο μὲν ὡς ἐξαιρετικὴ περίπτωσις περιορίζουσα τὴν πρώτην διάταξιν *κατεύχεσθαι τῶν ἱερῶν καὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἐπιτιθεῖν, ὅταν παρῆι, τὸν ἱερέα*, τοῦτο δὲ ὡς πρόσθετος εἰς τὴν δευτέραν, *ὅταν δὲ μὴ παρῆι, τὸν θύοντα*. Δὲν μετεχειρίσθη δὲ ἐνταῦθα τὴν λέξιν *ἑορτὴ* ἀντὶ τοῦ *θυσίει*, ὡς νομίζει ὁ Ziehen ὅτι ἔπρεπε, διότι τῆς ἑορτῆς τὸ κυριώτατον μέρος εἶνε ἡ θυσία ἡ πρὸς τὸν θεόν, τὸ ἄρθρον δὲ τὸ πρὸ τοῦ *θυσίει* ὁρίζει καὶ ἀντιδιαστέλλει τὴν κοινὴν τὴν δημοτελῆ θυσίαν ἀπὸ τῶν ἄλλων θυσιῶν τῶν ἰδιωτῶν.

Ἀριθ. 69. *Στίχ. 34. ἡ δέ κ α τι οὐπεργένειτη ἀργούριον ἀπὸ τὰν ἐπανγελιάων, τὰν ἀρχὰν ἀπολ ογίττασθη κὴ δόμε ν τῦ ταμίη τῦ ἐπὶ τῶν καθιαρωμένων, τὸν δὲ τα μίαν* ***ἀποτυπώση*** *ο ὗτ' ἐπ' αὐτῶ «ἰαρὸν τᾶς Δάματρος κὴ τᾶς Κόρας».*

Ὁ Reinach συνεπλήρωσε τὸ μετὰ τὸ *τα μίαν* χάσμα γράψας *ἀνγράψη*, ἀλλ' ἐνταῦθα οὔτε τὸ *ἀναγράφειν* εὐαρμοστεῖ, οὔτε τὸ κενὸν τοῦ χώρου πληροῦται διὰ τοῦ *ἀνγράψη*. Τούτου ἕνεκα συμπληροῦμεν *ἀποτυπώση*.

Ἀριθ. 74. *D 50. τὰς δ' ἄλλας θοίνας κὰτ τὰν hώραν ⟨ἀπ⟩ ἄγεσθαι.*

Ὁ ἐκδότης σημειοῦται «*ἀπάγεσθαι* non *ἀγαγέσθαι* verum videtur, aoristum enim ferri non posse Dragumi concedendum est: sed quid illud *ἀπάγεσθαι* sibi velit, non assequor; omnino postremi praecepti rationem parum perspicio· Epulae enim Apellaei et Bucatii num *κὰτ τὰν ὥραν* i. e. suo tempore non habebantur?».

Ὅτι οὔτε τὸ *ἀγαγέσθαι* οὔτε τὸ *ἀπάγεσθαι* ἔχει ὀρθῶς, δῆλον. Ἡμεῖς νομίζοντες, ὅτι εἴτε τοῦ *ἀγαγέσθαι* εἴτε τοῦ *ἀπάγεσθαι* τὰ δύο πρῶτα γράμματα προέρχονται ἐκ διττογραφίας ὑπὸ τοῦ χαράκτου γενομένης, προτείνομεν νὰ διορθωθῇ ⟨*ἀπ* ἢ *ἀγ*⟩ *ἄγεσθαι*, *hώρα* δὲ ἐνταῦθα εἶνε τὸ ἔαρ.

Ἀριθ. 75. *§ 5-6. μι]σθὸν μ[ηδ ένα φέρεν μηδενί, μηδ' ἐνοικῆν τὸν αὐτὸν πλέον τριά κοντα* ***πέντε*** *ἀμερᾶν μηδὲ γυναῖκα] ἐνοικε[ῖν μ]ηδεμίαν μηδὲ μύλαν ἐνεῖμεν μηδὲ ὅλμον· αἰ δέ τις τ]ὸς νόμους τούτους παρβαίνοι, τοὶ ἱ[αρομν[άμ]ονες ζαμιόντων ὅτινι κα δικαίω σφ[ι]ν δοκῆι ἦμεν ἐπ ιζαμίωι,* ***ἀγόντων*** *δὲ τοὶ θέλοντες κάξαγ γε λλόντων ποὶ τὸς ἱαρομνάμονας: Λῶτις· ἁ λῶτις τᾶς Ἀμφ ικτιονίας* ***Ἀθαναίας*** ΗΗ *στατῆρες Αἰγινα ῖο ι· τὸ δὲ ἀμπέχονον πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν στατῆ ρες Αἰγιναῖοι, τῶν δ' ἐπὶ τούτῳ πορπαμά των ἑκατὸν στατῆρες Αἰγιναῖοι· τᾶς στεφάνας ἑκατὸν στατ ῆρες Αἰγιναῖοι·* ***γοργονίου*** *πεντεκαί δεκα στατῆρες Αἰγιναῖοι· τᾶς ἀσπίδος διακάτιοι στατῆρες Αἰγιναῖοι·* ***τᾶς κόρυθος διακάτιοι*** *στα τῆρες Αἰγιναῖοι· λόφου πεντεκαίδεκα στατῆρες Αἰγιναῖοι· δόρατ ος* ***πέντε καὶ εἴκοσιν*** *στατῆρες Αἰγιναῖοι· καὶ τὰ πορ(π)άματα καὶ ἁ στεφάνα χρύσεα ἐόντων.*

Ὁ νόμος οὗτος, εἰ καὶ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν Ἀμφικτιόνων, ὅμως, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ 1ου στίχου, ἐγένετο ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Πυθέου ἄρχοντος. Τὸ χωρίον, οὗτινος τὴν συμπλήρωσιν ἐπεχειρήσαμεν, ἀφορᾷ εἰς τὰ περὶ τὴν ἀμφίεσιν τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν. Ὡς δηλοῦται ἐκ τῶν συμπληρώσεων ἡμῶν, ἂν ἡ εἰκασία ἡμῶν εἶνε ὀρθή, πρόκειται περὶ τῆς ἀμφιέσεως τοῦ ἐν Δελφοῖς ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς, ἢ ἐκείνου ὅπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἵδρυσαν ἐν Δελφοῖς ἀπὸ τῶν ἐν Μαραθῶνι λαφύρων (ἴδε Παυσ. Ι' 10, 1) ἢ τοῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Προναίας (κατὰ Παυσ. Ι', 6, 4 *Προνοίας*) Ἀθηνᾶς.

Λῶτις πιθανῶς = τῷ *πέπλος*.

Ἀριθ. 81. *Στίχ. 16. εἰ δέ τις ἐννέμοι, μαστ ιγοῦσθαι ὑπὸ τῶν στρατηγῶν καὶ νο[μοφυλάκ[ων* ***[δημοσίαι]*** *πλ ηγὰς ἑκατόν, τοῦ δὲ θρέμματος ἀποτίνειν ἑκάστου ὀβελόν.*

Ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει *τὸν δοῦλον* συμπληροῦμεν *δημοσίαι*.

Ἀριθ. 82. *Στίχ. 5.* Ὁ μὲν Lolling ἐφρόνει ὅτι τὸ ἐλλεῖπον δηλοῖ χρονολογίαν, ὁ δὲ Holleaux προέτεινε *ἀπὸ τοῦ [συνεδ]ρίου* (d'après les ordres et sur l'initiative du συνέδριον), περὶ οὗ ὀρθῶς ὁ Ziehen παρατηρῶν, ὅτι ἕνεκα τοῦ ἑπομένου *ὑπὸ τῶν προγεγραμμένων ἀρχόντων* δὲν εὐαρμοστεῖ, λέγει ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τοῦ τόπου, ἔνθα ἡ πώλησις ἐγίνετο. Ταύτην τὴν γνώμην καὶ ἡμεῖς ἔχοντες συνεπληρώσαμεν *ἀπὸ τοῦ* ***[πωλητη]ρίου***, ὅπερ συναπτέον τῷ ἐν τῷ στ. 3ῳ *πωλεῖσθαι*. Ὅτι δὲ ἡ λέξις ἐν ταύτῃ τῇ χρήσει κεῖται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πρβ. Ξενοφ. Πόρ. 3, 13. Δημ. 25, 27. Λουκ. Ἀλ. 27.

Ἀριθ. 85. *Στίχ. 11: τοὺς θύοντας ἀπάρχε-*

σθαι | *ε ἰς τὸν θησαυρόν·* | *βοὸς μὲν χιλίους διακοσίους* | *ἱερείου δὲ καὶ αἰγὸς τριακοσίους* | ***π ε-*** | ***λαν*** *οὺς δὲ ἑξήκοντα.*

Ἡμεῖς ὄντες μᾶλλον τῆς γνώμης τοῦ Nauck συμπληροῦμεν *π ε λαν ούς*. Περὶ τοῦ πελανοῦ πρβ. Ziehen 4, 36. 35. 124 (πρβ. ἐξ. ἀριθ. 98). Σχολ. εἰς Ἀριστοφ. Πλοῦτ. 661. Ἁρποκρ. ἐν λέξ. Σουΐδ. Φωτ. «λέγεται δὲ πελανὸς καὶ τὸ περιπεπηγὸς καὶ ἐξηραμμένον ὁπῶδες δάκρυον οἷον λιβανωτός, κόμμι καὶ ὁ τῷ μάντει διδόμενος μισθὸς *ὀβολός*». Πλάτ. Νόμ. VI 782 c «θύματά τε οὐκ ἦν τοῖς θεοῖς ζῷα, πελανοὶ δὲ καὶ μέλιτι καρποὶ δεδευμένοι καὶ τοιαῦτα ἄλλα ἁγνὰ θύματα». Πρβ. Πορφ. Π. ἀπ. ἐμψ. Β', 6. 30.

Ἀριθ. 88. Τὸν ἱερὸν τοῦτον νόμον ἐδημοσιεύσαμεν ἐν ΑΕ 1902, 97 κέ.. Τὸ ψήφισμα τοῦτο ὁ Wilhelm κρίνων ἐκ τῆς γλώσσης καὶ τῆς γραφῆς, μάλιστα δὲ ἐκ τῶν ἐν τέλει λέξεων *ἐλευθέρων ὄντων Ἐρετριέων καὶ εὖ πρηττόντων καὶ αὐτοκρατόρων* φρονεῖ ὅτι ἐγένετο μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν Ἐρετριέων ἀπὸ τοῦ Κλειτάρχου τῷ 343 ἢ 340 π. Χρ. Τὴν γνώμην ταύτην ἀπεδέξατο καὶ ὁ Ziehen, διότι πιθανῶς δὲν ἀνέγνω τὸν ἔλεγχον αὐτῆς, ὃν ἐποιησάμεθα ἐν ΑΕ 1905 31 κέ.). Καὶ τότε μὲν ἀπεκρούσαμεν αὐτὴν διὰ πέντε λόγους. Νῦν δὲ προστίθεμεν, ὅτι, ἂν παραβάλῃ τις τὸ ὑπὲρ Φανοκλέους ψήφισμα τὸ γενόμενον ἀναμφισβητήτως κατὰ τὸν Wilhelm τῷ 323 π. Χρ., θέλει ἰδεῖ ὅτι τοῦτο οὔτε τύπους Ἰωνικοὺς ἔχει οὔτε ῥωτακισμόν τινα, ἀλλ' εἶνε γεγραμμένον ἐν καθαρᾷ ἀττικῇ διαλέκτῳ. Εἶνε λοιπὸν δυνατὸν νὰ πιστεύσῃ τις, ὅτι οἱ Ἐρετριεῖς μετὰ 17 ἢ 20 ἔτη ἀπὸ τοῦ περὶ Ἀρτεμιρίων ψηφίσματος (κατὰ Wilhelm) οὕτω πως ἐξηττικίσθησαν, ὥστε ἀπέβαλον πᾶν ἴχνος ἰωνισμοῦ καὶ ῥωτακισμοῦ; Τούτων πάντων ἕνεκα ἡμεῖς καὶ τότε ἐφρονοῦμεν καὶ νῦν ἔτι μᾶλλον μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν Ἐρετρικῶν ἐπιγραφῶν πειθόμεθα ὅτι τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο τὴν πρώτην ἢ τὸ πολὺ τὴν δευτέραν δεκαετηρίδα τοῦ Δ' αἰῶνος. Ὁ δὲ ὑπαινιγμός, ὃν ὁ Wilhelm ἀναφέρει εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ Κλειτάρχου ἀπαλλαγήν, κατὰ τὴν γνώμην ἡμῶν ἀναφέρεται εἰς πολλῷ ἀπωτέρους χρόνους, εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπελευθέρωσιν, ἣν ἕνεκα πολιτικῆς συνέσεως μόνον ὑπηνίξαντο. Τὸ ψήφισμα ἄρα τοῦτο ἐγένετο, ὅτε οἱ Ἐρετριεῖς ὄντως ἦσαν ἐλεύθεροι, αὐτοκράτορες καὶ εὐτυχεῖς καὶ οὐχὶ ὅτε ἦσαν ταλαίπωροι. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ψηφίσματος, νῦν ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον γνωμῶν τινων τοῦ Ziehen.

Κατὰ τὸν Ziehen αἱ δοτικαὶ τεῖ *Μεταξὺ* καὶ τεῖ *Φυλάκει* (οὐχὶ *Φυλακεῖ* ὡς ἐν σ. 254 στ. 4 τονίζει), διότι εἶνε ἄνευ προθέσεως, δὲν εἶνε τόπου δηλωτικαί, ὡς ἡμεῖς νομίζομεν, ἀλλὰ χρόνου καὶ δηλοῦσιν ἡμέρας τῆς ἑορτῆς. Ὅτι ἀπρόθετοι δοτικαὶ τίθενται πρὸς δήλωσιν τόπου, μαρτυροῦσιν αἱ παρ' Ἀττικοῖς συνηθέστατατα τιθέμεναι *Ἐλευσῖνι, Ῥαμνοῦντι, Πλαταιαῖς* κλπ.. Ὅτι δὲ δηλοῦσιν ἡμέρας τῶν ἑορτῶν, δὲν εἶνε ὀρθόν, διότι κατωτέρω ὁ χρόνος τῆς τελέσεως τῶν ἀγώνων ὁρίζεται σαφῶς διὰ τῶν λέξεων *τετράδα φθίνοντος τοῦ ἀνθεστηριῶνος μηνός*. Ἡ δὲ δοτικὴ τεῖ *πρὸ τῶν Ἀρτεμιρίων*, ἧς ἕνεκα ὁ Ziehen ὑπέλαβε καὶ τὰς τοπικὰς δοτικὰς ὡς χρονικάς, ὁρίζει τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἔδει νὰ παρασχεθῶσιν οἱ ἄρνες. Λέγει δηλ. ὅτι οἱ οἰκοῦντες τὴν χώραν τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς χώρους τοὺς κειμένους ἐν τῇ Μεταξὺ καὶ τῇ Φυλάκῃ πρέπει νὰ παρέχωσι τοὺς ἄρνας πέντε ἡμέρας πρότερον τῆς παραμονῆς τῆς τελέσεως τῶν ἀγώνων. Ἂν μὴ οὕτω νοήσωμεν τὴν αἰτιατικὴν *ἡμέρας*, τότε πρέπει αὕτη νὰ συναφθῇ τῷ *ἄρνας*, ὡς εἰ ἦτο δυνατὸν νὰ θύωνται καὶ ἄγριοι ἄρνες. Ἔπειτα τὸ *ἥμερος* ἐν τῷ πεζῷ λόγῳ δὲν εἶνε τρικατάληκτον ἀλλὰ δικατάληκτον. Ἦτο δὲ ἀνάγκη τὰ θύματα, δηλ. οἱ ἄρνες, νὰ προσάγωνται πέντε ἡμέρας πρότερον τῆς παραμονῆς, διότι ἐξητάζοντο, ἂν ἦσαν κατάλληλα, ἀφ' οὗ μάλιστα τὰ δύο ἔδει νὰ ὦσιν ἔγκριτα.

Τούτοις καὶ τοῖς προειρημένοις (ΑΕ 1902, 2) ἀνάγκη νὰ προσθέσωμεν καὶ τὰ ἑξῆς, δι' ὧν ὁρίζεται ἥ τε χώρα ἡ κειμένη μεταξὺ τῆς Φυλάκης καὶ τῆς Μεταξὺ καὶ οἱ ἐντὸς αὐτῶν χῶροι, ὡς καὶ ὁ τόπος, ἔνθα κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐτελοῦντο τὰ Ἀρτεμίρια. Ἡ μὲν *Φυλάκη* ἔκειτο ἐν τῷ λόφῳ τῷ κειμένῳ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Ταμυνῶν ἢ τοῦ νῦν Ἀλιβερίου οὐχὶ πολὺ μακρὰν τοῦ παρὰ τὸν Κάραβον φραγκικοῦ πύργου. Ὁ τόπος οὗτος καὶ νῦν ἔτι, ὡς παρὰ τῶν ἐγχωρίων ἔμαθον, ὀνομάζεται *Φυλακή*, διασῴζει δέ, ὡς αὐτὸς εἶδον, οὐκ ὀλίγα λείψανα ἀρχαίου συνοικισμοῦ. *Μεταξὺ* δὲ ἐλέγετο ἡ χώρα ἡ μεταξὺ τῶν Στύρων, Φυλάκης (τῆς παρὰ τὸ νῦν Ἀλιβέριον) καὶ Αὐλωναρίου. Οἱ

χῶροι λοιπὸν οἱ μνημονευόμενοι ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἔκειντο ἔνδον τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀλιβερίου, Αὐλωναρίου καὶ Στύρων. Σημειωτέον ὅτι καὶ νῦν μεταξὺ τοῦ Ἁρμυροποτάμου καὶ τῶν Στύρων ὑπάρχει κώμη κειμένη ἐν τῇ ἀνατολικῇ πλευρᾷ τοῦ ὄρους *Ζάρηκος* ὀνομαζομένη *Μεσοχώρια*, ὅπερ εἶνε πολὺ πιθανὸν ὅτι οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ μετάφρασις τῆς ἀρχαίας λέξεως *Μεταξὺ* (ΑΕ 1905, 25). Ὡς δὲ εἰκάζομεν ἐκ τῶν παρὰ τὸ Αὐλωνάριον εὑρεθεισῶν ἤδη πρὸς τῇ τῶν Ἀρτεμιρίων καὶ τριῶν ἄλλων εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς ἀγῶνας ἀναφερομένων ἐπιγραφῶν (ΑΕ 1902, 107, 108 καὶ Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων σελ. 110) καὶ ἐξ οἰκοδομημάτων εὑρεθέντων κάτωθεν τοῦ Αὐλωναρίου παρὰ τὴν εἰς Κύμην ἄγουσαν ὁδόν, ἐν τῷ πεδίῳ, ἔνθα τελεῖται ἡ πανήγυρις τῆς *Ἁγίας Θέκλης*, τὰ Ἀρτεμίρια ἐτελοῦντο ἐνταῦθα.

Εὐλογωτάτη εἶνε ἡ ἀπορία τοῦ Ziehen, ὅτι ἐν τῷ νόμῳ οἱ **αὐληταὶ** δὲν ἀναφέρονται, ἐν ᾧ ἐν ἐπιγραφῇ μεταγενεστέρᾳ ἀναφερομένῃ εἰς αὐτοὺς τούτους τοὺς ἀγῶνας καὶ ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ εὑρεθείσῃ μνημονεύεται Φιλοκλῆς ἢ Νεοκλῆς τις Δημοσθένους Λαμιεύς, ὅστις ἐνίκησεν αὐλητὰς (ΑΕ 1902, 107). Ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι παρελείφθησαν οἱ αὐληταί, διότι μνημονεύονται οἱ αὐλῳδοί, μαρτυρεῖ ἡ διαφορὰ τῆς σημασίας ἑκατέρου αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲν διεσώθη ἡ νεωτέρα ἐπιγραφὴ ὁλόκληρος καὶ δὲν γινώσκομεν, ἂν χωρὶς ἐμνημονεύοντο οἱ αὐλῳδοὶ ἀπὸ τῶν αὐλητῶν, ὡς οἱ κιθαρισταὶ ἀπὸ τῶν κιθαρῳδῶν, κατ᾽ ἀνάγκην πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι τὸ **αὐλητὴς** κατέστη κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης συνώνυμον τῷ **αὐλῳδός**, ὅπερ λίαν ἀμφίβολον, ἢ ὅτι ὁ τῶν αὐλητῶν ἀγὼν ἐν τοῖς Ἀρτεμιρίοις προσετέθη βραδύτερον. Οἱ ἐνταῦθα λεγόμενοι ῥαψῳδοί εἰσιν οἱ αὐτοὶ τοῖς τῶν ἑξαμέτρων καὶ ἐπῶν ποιηταῖς (ἰδὲ Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων σελ. 110). Ὀρθῶς ὁ Ziehen λέγει ὅτι **παρῳδοὶ** ἐνταῦθα πρέπει νὰ νοηθῶσι παρῳδιῶν ποιηταὶ καὶ οὐχὶ οἱ βοηθοῦντες ἄλλῳ ᾄδοντι.

Ἐπειδὴ τὸ προσόδιον ἦτο ποίημα ᾀδόμενον ὑπὸ ἀρρένων ἢ παρθένων χοροῦ κατὰ τὰ ἀνέκδοτα τοῦ Κραμέρου (IV, 314) καὶ κατὰ δύο ἄλλας ἐπιγραφὰς κυρούσας τοῦτο (Ditt. Syll. 662 καὶ 721), ὁ Ziehen τὴν φράσιν **τοὺς δὲ τὴμ μουσικὴν ἀγωνιζομένους πάντας ἀγωνίζεσθαι προσόδιον** ἑρμηνεύει ὅτι οἱ τὴν μουσικὴν ἀγωνιζόμενοι ἠγωνίζοντο, ἵνα καταδειχθῇ τίνος ποίημα ἔπρεπεν οἱ παῖδες καὶ αἱ παρθένοι νὰ ᾄσωσι κατὰ τὴν θυσίαν. Ἂν ὁ ἀγὼν ἦτο μεταξὺ αὐτῶν ὡς ποιητῶν, ἵνα φανῇ τὸ προκριθησόμενον ποίημα, ὅπερ ἔμελλον νὰ ᾄσωσιν οἱ παῖδες καὶ αἱ παρθένοι κατὰ τὴν θυσίαν, πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκμάθωσιν αὐτὸ οἱ παῖδες καὶ αἱ παρθένοι ἐντὸς τοῦ χρόνου τοῦ μεταξὺ τοῦ προάγωνος καὶ τοῦ ἀγῶνος, ἀφ᾽ οὗ κατὰ μὲν τὴν τῶν Δελφῶν ἐπιγραφὴν (Syll. 662) ὁ κατ᾽ ἐνιαυτὸν χοροδιδάσκαλος ἐδίδασκε τοὺς παῖδας, ἵνα ᾄδωσι τὸ προσόδιον, κατὰ δὲ τὴν ἐκ Δήλου ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἐδίδαξε τοὺς παῖδας τῶν πολιτῶν **πρὸς λύραν ᾄδειν τὸ μέλος;** Ἵνα γίνῃ δεκτὴ ἡ γνώμη αὕτη, πρέπει νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἕκαστος τῶν διαγωνιζομένων εἶχεν ἴδιον χορὸν ἐκ παίδων καὶ παρθένων, ἀλλὰ τοῦτο ἀντίκειται πρὸς τὸν ὁρισμὸν τῆς δαπάνης δι᾽ ἕκαστον τῶν διαγωνιζομένων, περὶ ὧν μόνον λαμβάνεται πρόνοια ἐν τῷ νόμῳ, οὐδεμία δὲ μνεία περὶ χοροῦ γίνεται. Ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι ἕκαστος τῶν μουσικῶν, οἵτινες ἠγωνίζοντο κατὰ τοὺς ἀγῶνας, προσήρχετο ἔχων ἴδιον προσόδιον, ὅπερ αὐτὸς εἶχε ποιήσει καὶ αὐτὸς ἔμελλε νὰ ᾄσῃ διαγωνιζόμενος πρὸς τοὺς ὁμοτέχνους καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπεν οἱ διαγωνιζόμενοι νὰ φέρωσι τὴν στολήν, ἣν ἔμελλον νὰ φέρωσι κατὰ τὸν ἀγῶνα. Τὸ προκρινόμενον δὲ ἐμμελὲς ποίημα ᾔδετο κατὰ τὴν θυσίαν ὑπ᾽ αὐτοῦ τούτου ἢ καὶ ὑπὸ πάντων ἴσως τῶν μουσικῶν τῶν ἀγωνιζομένων. Εἴς τινας δὲ πόλεις, ὡς φαίνεται, κατηρτίζοντο χοροὶ παίδων καὶ παρθένων, οἵτινες ἐδιδάσκοντο ὑπ᾽ αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, ὅστις ἦτο καὶ μελοποιός, νὰ ᾄδωσι τό τε προσόδιον καὶ τὸν παιᾶνα καὶ τὸν ὕμνον τὸν πρὸς τὸν θεόν.

Ὁ Ziehen τὴν ἐν τῷ στίχῳ 41 ἡμετέραν ἀνάγνωσιν **ἀγινῆται** δὲν ἀποδέχεται, ἀλλὰ προτιμᾷ τὴν τοῦ Wilhelm **κατὰ τοῦτα γίνηται**. Τὴν γραφὴν ταύτην καὶ ἡμεῖς θὰ προεκρίνομεν, ἂν ἔν τινι τῶν τῆς Ἐρετρίας καὶ οὐχὶ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Κύμης ἐπιγραφῶν ὁ τύπος οὗτος ἀπήντα.

Ἀριθ. 93 Α΄. Στίχ. 7. τὰ δολοσχερέα (= τὰ ***δόλοις*** [= πασσάλοις] ἐχόμενα) εἶνε πιθανῶς τὰ ξύλα, δι᾽ ὧν ἡ κλίνη (ἡ νεκρική, τὸ φέρετρον) ᾔρετο. Καὶ νῦν τὰ ξύλα, δι᾽ ὧν αἴρεται τὸ φέρετρον, περικαλύπτουσιν ὑφάσματι συνήθως μέλανι.

Στίχ. 19. τὰς γυναῖκας τὰς ἰούσας ἐπὶ τὸ κῆδ....

ἀπιέναι προτέρας τῶν ἀνδρῶν ἀπὸ τοῦ σήματος. Τὸ χάσμα ὁ Hiller συνεπλήρωσε γράφων *κῆδ[ος*, ὁ Cauer *κήδ[εον*, ὁ Hoffmann *κήδ[ημα?* ὁ δὲ Ziehen *κῆδ[ος μὲ]*. Μὴ συμπληρωτέον *κήδ[***ειν***]* = κηδεύειν; Κατὰ τὴν διάφορον συμπλήρωσιν καὶ ἡ ἔννοια εἶνε διάφορος. Κατὰ μὲν τὸν νόμον τοῦ Σόλωνος καὶ τὰς ἐν τοῖς ἀγγείοις ἀπεικονιζομένας νεκρικὰς πομπὰς αἱ γυναῖκες βαδίζουσιν ὄπισθεν τῶν ἀνδρῶν, κατὰ δὲ τὸν Κεῖον τοῦτον νόμον, ἂν μὲν τὸ χάσμα συμπληρωθῇ διὰ τοῦ ἀρνητικοῦ *μή*, αἱ γυναῖκες πρέπει νὰ ἐπιστρέφωσιν οἴκαδε μετὰ τῶν ἀνδρῶν, ἵνα μὴ ἐκτρέπωνται καθ' ὁδὸν εἰς ὀλολυγμοὺς καὶ θρήνους· ἀλλά, ἂν τοῦτο ὁ νομοθέτης ἐπεθύμει νὰ περιορίσῃ, δὲν θὰ ἔλεγε μᾶλλον *τὰς γυναῖκας ἀπιούσας ἀπὸ τοῦ σήματος οἴκαδε βαδίζειν σιωπῇ*, ὡς λέγει ἐν στίχῳ 11ῳ περὶ τῶν ἀκολουθούντων τὴν κηδείαν; Ἂν δὲ συμπληρωθῇ ἄνευ τοῦ ἀρνητικοῦ, τότε ὁρίζεται, ὅπως αἱ γυναῖκες ἐπιστρέφωσιν οἴκαδε πρότερον τῶν ἀνδρῶν, ἵνα μὴ παραμένωσιν ἐπὶ τοῦ τάφου θρηνοῦσαι πρὸς βλάβην τῆς ὑγιείας αὐτῶν.

Στίχ. 21-23. ἐπὶ τῷ θανόντι τριηκόστια μὲ ποιεῖν. μὲ ὑποτιθέναι κύλικα ὑπὸ τὴν κλίνην μεδὲ τὸ ὕδωρ ἐκχεῖν μεδὲ τὰ καλλύσματα φέρεν ἐπὶ τὸ σῆμα. Καὶ νῦν ἀποθνῄσκοντός τινος ἐν τῇ οἰκίᾳ μετὰ τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ νεκροῦ ἡ οἰκία καὶ μάλιστα τὸ δωμάτιον, ἐν ᾧ ἐξέπνευσε, σαρώνεται, τὸ δὲ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ὕδωρ, μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἐκ τῆς κηδείας καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀνάγνωσιν εὐχῆς, ἐκρίπτεται εἰς τὴν ὁδὸν καὶ θραύεται. Ἐν τῇ σημασίᾳ, ἐν ᾗ κεῖται ἡ λέξις *καλλύσματα* (= σάρματα, νῦν σαρώματα), σῴζεται ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἡ λέξις *καλλυντῆρι* καὶ *κάλλαντρο* ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ *σάρωθρον, σάρωμα*.

Ἀριθ. 93 Β'. *Ἔδο[ξεν τῆι [β]ουλῆι καὶ [τῶ]ι δήμωι· [τῆ]ι τρίτηι [κα]ὶ τοῖς ἐνι[αυ]σίοις κα[θ]αροὺς εἶ[ν]αι τοὺς ποι[οῦ]ντας — ἐς τὸ ἱερὸν δὲ μὴ ἰέναι—καὶ τὴν [ο]ἰ[κ]ίαν καθα[ρ]ὴν εἶναι μ(ε)[χρι] (ἂ)ν ἐκ τοῦ σήματος ἔλ[θωσιν]*.

Ὡς νῦν οἱ βουλόμενοι νὰ μεταλάβωσι τῶν μυστηρίων πρέπει νὰ εἶνε καθαροί, νὰ φορῶσι καθαρὰ ἐνδύματα καὶ νὰ ἀπέχωνται γυναικός, οὕτω, φαίνεται, τὸ πάλαι καὶ οἱ τοῖς νεκροῖς τὰ τρίτα καὶ τὰ ἐνιαύσια τελοῦντες ἔδει νὰ ὦσι καθαροί, μέχρις οὗ τελέσαντες τὰ πρὸς τοὺς νεκροὺς ἐπανέλθωσιν ἐκ τοῦ τάφου. Καὶ τοιοῦτοι ὅμως ὄντες δὲν ἠδύναντο νὰ εἰσέλθωσιν εἰς ναόν, διότι, ὡς ὁ νεκρὸς ἐθεωρεῖτο μίασμα, οὕτω καὶ οἱ τὰς πρὸς τοὺς νεκροὺς τελοῦντες θυσίας ἦσαν τρόπον τινὰ μεμιασμένοι.

Ἀριθ. 94. *Στίχ. 3. τοὺς δὲ προβούλους τοὺς ἀεὶ ὄντας ἐγδιδόναι ἐν τῷ Μαιμακτηριῶνι μηνὶ τὴμ μεσε[***γγύην***] ἐν[ά]τηι ἀπιόντος καὶ διδόναι τῶι ἐγλαβόντι εἰς ἱερεῖα* ΗΡ *δραχμάς.*

Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐκδόσεως (= ἀπομισθώσεως) δημοσίας ἑστιάσεως καὶ θυσίας ἀντὶ δραχμῶν ΗΡ, ἃς πρὸς τοῦτο παρεῖχεν ἡ πόλις. Ἵνα δὲ ὁ ἐργολαβικῶς ἀναλαβὼν (ὁ ἐγλαβὼν) τὴν ἑστίασιν καὶ θυσίαν ἐκτελέσῃ καλῶς καὶ μὴ ποιήσηται κατάχρησίν τινα, ὤφειλε νὰ παράσχῃ ἐγγυητὴν (ἔγγυον καταστῆσαι), ὃν ἂν δέχωνται οἱ πρόβουλοι. Ἡ ἔκδοσις ἔπρεπε νὰ γίνηται ὑπὸ τῶν προβούλων τῇ ἐνάτῃ Μαιμακτηριῶνος ἀπιόντος. Καὶ ἂν μὲν ἡ ἑστίασις ἐγίνετο οἵα ἔπρεπεν, ὁ ταμίας ἀπεδίδου τῷ ἀπομισθωσαμένῳ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μισθώματος, ἂν δὲ μὴ ἐγίνετο καλή, τότε ἀπώλλυε τὸ πέμπτον τοῦ μισθώματος (στίχ. 16-20).

Φρονοῦντες λοιπὸν ὅτι ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς ἐπὶ ἐγγυήσει ἐκδόσεως τῆς ἑστιάσεως καὶ θυσίας ἐλέγετο *μεσε[γγύη* συνεπληρώσαμεν τὸ ΜΗΣΕ..... οὕτω, εἰ καὶ τὸ δεύτερον γράμμα ἐκ τῶν σῳζομένων ἐν τῷ λίθῳ εἶνε Η καὶ οὐχὶ Ε, ὡς φαίνεται.

Ἀριθ. 97. *Θεοί. [Ἔδοξεν τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι [***Κυ[ρηναῖος***] εἶπεν· Ἀπολλώνιος ἐπε[στάτει· ἐπειδὴ ἡ ἱέρεια τῆς Δήμητρος [τῆς δημοτελοῦς εἰσαγγέλλει πρὸς [τοὺς πρυτάνεις περὶ τὸ ἱερὸν τῆς Δή[μητρος ὅτι αἱ γυναῖκες εἰσιοῦσαι [***τἄρ***-]***ρη[τ]α δρῶσ'*** *ἐν τῶι ἱερῶι καὶ ὅτι [***ε[ἴτι αὖ***] το ὑ***τ[***ων*** *γένοιτο ἐν τῶι ἱερῶι [***δείν'*** *ἂν [***εἴη***] Ἀρκεσινεῦσιν ἀσεβοῦ[σι [***τοιάδε***] πρὸς τοὺς θεοὺς . . .*

Ὅτι τὸ *Κυρηναῖος* ἀπαντᾷ καὶ ὡς οὐσιαστικόν, περιττὸν νὰ εἴπωμεν. Ἐν τῷ 7ῳ στίχῳ συμπληροῦντες *τἄρρητα* ἐννοοῦμεν τὰ μυστήρια. Τὸν 8ον στίχον ὁ Delamarre συνεπλήρωσεν *εἰ ἔτι τοῦτο γένοιτο*, ἀλλὰ τὸ κενὸν οὕτω δὲν πληροῦται· τὸν 9ον ὁ αὐτὸς συνεπλήρωσε *δεινὰ ἂν εἴη Ἀρκεσινεῦσιν ἀσεβ[οῦσι* προσθεὶς ἓν γράμμα πλέον. Ἐν τῷ 10ῳ στίχῳ *τοιάδε* συνεπληρώσαμεν ἡμεῖς.

Ἀριθ. 98. *Στίχ. 12-15. ἐπὰν δὲ τελετὴν ποιῇ ἡ ἱέρεια, ὁ πελανὸς ὁ ἀποδιδόμενος ὑπὸ τῶν τεθυ-*

μένων ἱερὸς ἔστω· ἔστω δὲ ὁ πελανὸς ἑκάστου δραχμὴ καὶ ἐγδανεισθήτω παραχρῆμα.

Συνήθως, ὡς ἐκ τοῦ Σουΐδα καὶ τοῦ Φωτίου μανθάνομεν (πρβ. ἀν. σ. 92 ἐν ἀρ. 85), *πελανὸς* καλεῖται ὁ *ὀβολὸς* ὁ διδόμενος ὡς μισθὸς τῷ μάντει, ἐνταῦθα ὅμως ἡ ἀξία τοῦ πελανοῦ εἶνε δραχμή. Ὡς φαίνεται, ἡ μετάπτωσις τῆς σημασίας τῆς λέξεως *πελανὸς* προῆλθεν ἐκ τοῦ ὅτι ἀντ' αὐτοῦ (τοῦ πλακοῦντος δηλ.) ἐδίδοτο ἡ ἀξία αὐτοῦ, ἥτις συνήθως ἦτο ὀβολός. Οὕτω καὶ νῦν κατὰ τὰς ἑορτὰς ἀντὶ τῶν προσφορῶν δίδοται τοῖς ἱερεῦσι τὸ ἀντίτιμον τῆς ἀξίας αὐτῶν, ὅταν διά τινα λόγον ἡ οἰκοδέσποινα δὲν ἠδυνήθη νὰ ζυμώσῃ προσφοράν.

Ἀριθ. 106. ***ἐσιέναι καὶ ποε̃ν*** *χσένωι Δωριῆι οὐ θέμι ς* ***οὔτε γυναικὶ ἀστῆι*** *οὔτε δ[**ο**(ύ)**λ**]ωι, ἃ κο(ύ)ρηι, ἀστῶι ἔ[χσεστιν].*

Συνεπληρώσαμεν οὕτω λαβόντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ περὶ Κλεομένους λεγόμενον παρ' Ἡροδότῳ (5, 72) *ὦ ξένε Λακεδαιμόνιε, πάλιν χώρει μηδὲ ἔσιθι ἐς τὸ ἱρόν· οὐ γὰρ θεμιτὸν Δωριεῦσι παριέναι ἐνθαῦτα· ὁ δὲ* (δηλ. Κλεομένης) *εἶπεν· ὦ γύναι, ἀλλ' οὐ Δωριεύς εἰμι, ἀλλ' Ἀχαιός·* καὶ τὸ ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ζητήμασι τοῦ Πλουτάρχου (16) ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Λευκοθέας νεωκόρου κηρυττόμενον *μὴ δοῦλον εἰσιέναι, μὴ δούλαν, μὴ Αἰτωλόν, μὴ Αἰτωλάν.*

Ἀριθ. 107. *Στίχ. 4 κέ. - [- - ἢν δέ τ]ίς τι τούτων παρίη[ι] [φηνάτ]ω ὁ θέλων πρὸς θεορ[ὸ]ς καὶ [ἐ]χέτο τὸ ἥμισυ· τὸν δὲ ν[εωκ]όρον ἐξορκ(ό)ντων θεορ[ο]ί, ἤ[ν] τινα ἴδηι κόπτοντα πὰρ τ[ὰ] ἐκγινόμενα, κατερε̃ν πρὸς τ[ὸ]ς θεορός.*

Ὁ Ziehen περὶ τοῦ ἐν τῷ 9ῳ στίχῳ *πὰρ τὰ ἐκγινόμενα* σημειοῦται: « verbum *ἐκγίνεται* pro *ἔξεστι* dici summa cum probabilitate statuit Wilh(elm) ». Ἀποροῦμεν πῶς καὶ ὁ Wilhelm μετοχὴν σύναρθρον κατὰ πληθυντικὸν μάλιστα ἀριθμὸν ἐκλαμβάνει κειμένην ἀπροσώπως καὶ ὁ Ziehen ἐπιδοκιμάζει καὶ ἐπικροτεῖ τοῦτο. Τὸ *ἐκγίνεσθαι* ὡς καὶ τὸ *ἀπογίνεσθαι* τιθέμενα κατὰ παράλειψιν *τοῦ ζῆν* ἔχουσι τὴν σημασίαν τοῦ *ἐξιέναι τοῦ ζῆν, ἀποθνήσκειν·* πρβ. Ξενοφ. Ἑλλ. F' 4, 23. Οὕτω δὲ κεῖται καὶ ἐνταῦθα κατὰ μεταφορὰν ἐπὶ τῶν δένδρων ἀντὶ τοῦ *ξηραίνεσθαι.* Τὸ *πὰρ τὰ ἐκγινόμενα* λοιπὸν ἑρμηνευτέον παρὰ τὰ ἐκ τοῦ βίου ἐξιόντα, δηλονότι τὰ *ξηρά.*

Ἀριθ. 110. *Ἐπὶ Λυσιστράτου [τοῦ Α]ἰσχρωνος ἄρχοντος - - - - - ἐπὶ τοῖσδε ἐκδέδοται [ὁ κῆπος] Ἡρακλέος ὁ πρὸς τῶι χωρίωι τοῦ Ἀσκληπιοῦ· ὁ ἀνε[ραιρημένος τὸν κῆ[πον τὸ χωρί[ον καθαρὸν παρέξει* [***τὸ ἐκ τοῦ κήπου εἰς τὰς***] *πύλας, ὅπου ἡ κόπρος [ἐξεβάλλ]ετο.*

Ὁ Ziehen συμπληροῖ γράφων [*καὶ κεκλειμένας τὰς*], δικαιολογεῖ δὲ τὴν συμπλήρωσιν ταύτην ὧδε· « Portarum mentio collata cum usu verbi *ἐγβάλλειν* indicare mihi videtur in fundum sacrum fores aedificii hortive privati alicujus spectavisse, unde stercus servi eicere consueverant. Intererat igitur eas fores clausas teneri sive quacunque ratione obstrui ». Ἡμεῖς νομίζοντες ὅτι ἐπὶ οἰκίας ἢ ἰδιωτικοῦ κήπου γίνεται χρῆσις μᾶλλον τῆς λέξεως *θύραι* καὶ οὐχὶ τῆς *πύλαι*, ἃς ἀποδίδομεν εἰς τὸ παρακείμενον Ἀσκληπιεῖον, συμπληροῦμεν γράφοντες *τὸ ἐκ τοῦ κήπου εἰς τὰς* καὶ νοοῦμεν τὸ χωρίον ὧδε· Πλησίον τοῦ χωρίου τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἔνθα ὑπῆρχε ἱερὸν αὐτοῦ, ὡς δῆλον ἐκ τοῦ 9ου στίχου, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τοῦ ἱερέως, ἔκειτο ὁ τοῦ Ἡρακλέους κῆπος. Εἰς τὸν χῶρον τὸν μεταξὺ τοῦ κήπου καὶ τῶν πυλῶν τοῦ Ἀσκληπιείου οἱ τῶν πέριξ οἰκιῶν δοῦλοι, ὡς φαίνεται, ἐξέρριπτον τὴν κόπρον. Ὅπως τοῦτο παύσηται γινόμενον, ἐνομοθετήθη ὁ τὸν κῆπον μισθωσάμενος νὰ φυλάττῃ τὸ χωρίον καθαρόν, ἂν δέ τις τῶν δούλων ἤθελεν ἐκρίπτει κόπρον, νὰ δύνηται νὰ κατίσχῃ τὸ ἐν ᾧ ἡ κόπρος ἀγγεῖον, τὸν δὲ δοῦλον ἀποινεὶ νὰ μαστιγοῖ. Τὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ χωρίου, ὅπως διατελῇ ὂν καθαρόν, εἶχεν ὁ ἀγορανόμος καὶ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, οἵτινες, ἂν παρημέλουν, ἐτιμωροῦντο ἡμίεκτον τῷ Ἀσκληπιῷ καταβάλλοντες.

Ἀριθ. 117. - - - - - - - - - [***εἰς τὸ τέμενος***] | [***θύσοντα***]*ς εἰστείχη[ν] εὐσέβεας* | [***κἀγνοῖς***] *ἀπὸ μὲν κάδεος ἰδίω* | [*περιμένν*]*αντας ἀμέραις εἴκοσι, ἀπὸ δὲ* | [*ἀλλοτρί*]*ω ἀμέραις τρεῖς λοεσσάμενον·* ‖ [*ἀπὸ δὲ* ***κυ***]*άτω ἀμέραις δέκα· αὔταν δὲ* | [*τὰν τετό*]*κοισαν ἀμέραις τεσσαράκοντα·* | [***ἀπ' ἀώρω δέ***]*τω ἀμέραις τρεῖς· αὔταν δὲ* | [*τὰν τ*]*ετόκοισαν ἀμέραις δέκα·* | [*ἀπὸ δὲ γ*[*ύναικος αὐτάμερον λοεσσάμενον·* ‖ [*ξένοις*] *δὲ μὴ εἰστείχειν μηδὲ προδόταις.*

Ἡ ἐν τῇ ἀρχῇ συμπλήρωσις [*εἰς τὸ τέμενος θύσοντα*]ς εἶνε ἡμετέρα· ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ 2ου στίχου ὁ Kretschmer προέτεινε *καὶ ἁγνοῖς*, ὅπερ ἡμεῖς

κατὰ κρᾶσιν ἕνεκα ἐλλείψεως χώρου διὰ ἐννέα γράμματα ἐγράψαμεν *κἀγνοὶς*. Ἐν τῷ 5ῳ στίχῳ συνεπληρώσαμεν *κυ*]*άτω*. Εἶνε δὲ τὸ αἰολικὸν *κύατος* ταυτὸν τῷ *κύητος*, ὅπερ γίνεται ἐκ τοῦ *κυέω*. Ὅτι ἡ λέξις δὲν ὑπάρχει ἐν τοῖς λεξικοῖς, ὁμολογοῦμεν, εἶνε ὅμως ἐσχηματισμένη κανονικῶς κατὰ τὸ *ἄμητος*, *τρύγητος*. Ὅτι δὲ τὸ *κυεῖν* ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ *γεννᾶν* ἰδ. Ὀππ. Κυν. 3, 22 (IG 37, 56, 61)· Προετιμήσαμεν τὸν σχηματισμὸν οὐσιαστικοῦ ἐκ τοῦ *κυεῖν* καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ *τίκτειν*, ὡς ὁ Παπαγεώργιος, διότι τὰ ἐλλείποντα γράμματά εἰσι δύο καὶ οὐχὶ τρία. Ἐν δὲ τῷ 7ῳ στίχῳ συνεπληρώσαμεν οὕτω, διότι ἡ συμπλήρωσις τοῦ Παπαγεωργίου ***ἀπὸ δὲ τοκάτω*** δὲν φαίνεται ἡμῖν πιθανή, ἐπειδὴ δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν, πῶς ἐκ μόνου τοῦ ***ἀπὸ δὲ τοκάτω*** δύναται νὰ ἐννοηθῇ ***τὸ ἀπ᾽ ἀλλοτρίου*** καὶ διατί, αὕτη, ἀφ᾽οὗ, παρελθουσῶν τῶν τεσσαράκοντα ἡμερῶν, ἦτο πλέον κεκαθαρμένη, ἐπεσπᾶτο εὐκολώτερον τὸ μίασμα καὶ ὤφειλε νὰ ἀναμείνῃ οὐχὶ τρεῖς ἡμέρας, ὡς πάντες οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ δέκα ἡμέρας. Τούτου ἕνεκα ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν ***ἀπ᾽ ἀώρω δέ***]*τω* (=τινος κυάτου). Οὕτω δὲ γίνεται διάκρισις μεταξὺ τοκετοῦ κανονικοῦ καὶ τοκετοῦ ἀώρου δηλ. ἀποβολῆς καὶ ἔχει λόγον τὸ ἐπιφερόμενον, ***αὐτὰν δὲ τὰν τετόκοισαν ἀμέραις δέκα***. Καὶ ἐπὶ μὲν κανονικοῦ τοκετοῦ οἱ μὲν κατ᾽ αὐτὸν παρατυχόντες ἔδει νὰ περιμένωσιν ἡμέρας δέκα, ἵνα ἀπαλλαγῶσι τοῦ μιάσματος, αὐτὴ δὲ ἡ τετοκυῖα ἡμέρας τεσσαράκοντα (καὶ νῦν ἡ λεχὼ δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς ναόν, πρὶν ἢ παρέλθωσι 40 ἡμέραι καὶ καθαρθῇ δι᾽ εὐχῆς ἰδίας εἰς τὰς λεχοὺς μόνον ἀναγινωσκομένης ὑπὸ ἱερέως). Ἐπὶ δὲ ἀώρου τοκετοῦ οἱ μὲν ἄλλοι ἡμέρας τρεῖς, αὐτὴ δὲ ἡ ἀποβαλοῦσα ἡμέρας δέκα. Ἐν τῷ 10ῳ στίχῳ προεκρίναμεν τοῦ Ziehen τὴν συμπλήρωσιν ***ξένοις*** τῆς τοῦ ***δούλοις*** στηριζόμενοι εἰς τὴν Μυκονίαν ἐπιγραφήν, καθ᾽ ἣν οἱ ξένοι ἀπεκλείοντο τῶν πρὸς τὸν χθόνιον Δία θυσιῶν (*Prott* Fasti 4, 25) καὶ διότι ὁ χῶρος δὲν ἐπιτρέπει τὴν προσθήκην ἑνὸς ἔτι γράμματος, ὅπερ ἔχει ἐπὶ πλέον ἡ λέξις ***δούλοις***.

Ἀριθ. 139. Στίχ. 4. Ἀντὶ τῆς τοῦ Ziehen συμπληρώσεως ***καὶ τῶν ἐλευθε***[***ρουμένων ἕκαστος*** ἡμεῖς συνεπληρώσαμεν ***ἐλευθέ***[***ρωσιν ποιούντων ἕκαστος, θυόντων δὲ***] εἰκάσαντες ἐκ τῶν κατωτέρω λεγομένων ***τοῖς ποιεῦσι τὰν ἀπελευθέρωσιν***, ἐξ ὧν δῆλον ὅτι ἔθυον οὐχὶ οἱ ἐλευθερούμενοι, ἀλλ᾽ οἱ ποιοῦντες τὴν ἀπελευθέρωσιν, πρὸς οὓς οἱ ταμίαι ἔδιδον καὶ δέλτον τῆς ἀπολυτρώσεως.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17ῃ ἰουλίου 1910.

Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου.

Πεντήκοντα Χριστιανικῶν καὶ Βυζαντιακῶν ἐπιγραφῶν νέαι ἀναγνώσεις

ὑπὸ

Νικολάου Ἀ. Βέη.

Ἀριθ. 1. Ἐπιγραφὴ κεχρονισμένη, ἀνακαλυφθεῖσα πρὸ ἐτῶν ἐν Ἐλεγμοῖς (κοινῶς *Λιγουμούς*, κώμῃ παράλῳ τῆς Βιθυνίας ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τοῦ Κιανοῦ κόλπου), οὐ μακρὰν τῆς περιδόξου ποτὲ μονῆς τῆς Θεοτόκου τῶν Ἐλεγμῶν, ἣν τῷ 1162 ἵδρυσε Νικηφόρος ὁ Μυστικός[1]. Πανομοιότυπον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφῆς ἄνευ μετα-

[1] Περὶ τῆς μονῆς ταύτης ἰδὲ τὰ δημοσιευθέντα ὑπὸ *A. Dmitrievski* τὸ μὲν ἐν «Τυπικοῖς» (ἐν Κιέβῳ 1895) σ. XCV κέ. καὶ 715-769, τὸ δὲ ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς θεολογικῆς ἀκαδημείας τοῦ Κιέβου τοῦ 1895, σ. 309-313. Πρβ. καὶ τὰ γεγραμμένα ὑπὸ ***Τρύφωνος Εὐαγγελίδου*** ἐν περιοδικοῖς «Πλάτωνι» (ἐν τόμ. Ι΄ 1888, σ. 282 κέ.) καὶ «Σωτῆρι» (τόμ. ΙΒ΄ 1889, σ. 156 κέ.). Τὸ λεγόμενον «κτητορικὸν τυπικὸν» τῆς Θεοτόκου Παρθένου τῶν Ἐλεγμῶν κεῖται καὶ ἐν κώδικι 6182 Ἁγίου Ὄρους, φιλοπονηθέντι ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Πηλουσίου Ἀμφιλοχίου (πρβ. *Sp. P. Lampros*, Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos, τόμ. II, ἐν Κανταβριγίᾳ 1900, σ. 412).

γραφῆς ἐξέδωκεν ὁ κ. Π. Καστριώτης ἐν Δελτίῳ Β' τῆς Χριστιαν. Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας, 1894, 83· κατ' αὐτὸ ἀναγινώσκω τάδε·

Αδελφοι μου πν(ευματ)ικοι ·:
μη μου επιλαθεσθε ·:
ὅταν προσευχεσθε ·:
βλεποντες μου ταφον ·:
μέμνησθε τῆς αγαπης ·:
καὶ ἱκε(τεύε)τε Χριστον
ὅπως κ[α]τασταθῶ
θ μετὰ τῶν δικαίων ·:
Ἐκοιμη ο (μον)αχ(ος) Ἰω(αννης) κ(αι) καθηγουμ(ε)ν(ος):· τ(ῆ)ς μο(νῆς) ταύτ(η)ς ο καὶ ἀρχ(ι)μανδρ(ίτης) [ε]π[ι;] του Ὀλύμπ(ου) ὄρ(ους) μη(νὶ) Δε(κεμβ)ρ(ιω) λ :· ημερ(ᾳ) Β (ινδικτιῶνος) ι[ε] [ε]π(ι) ἔ[τ](ους) ,ςψε.

Τὰ ἐν ἀρχῇ *Ἀδελφοί μου ... μετὰ τῶν δικαίων* παρελήφθησαν κατά τι παρηλλαγμένα ἐκ τῆς νεκρωσίμου εἰς μοναχοὺς ἀκολουθίας [1]. Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί, ἐν αἷς κεῖνται ῥήματα ἐκ τῶν νεκρωσίμων ἀκολουθιῶν παρειλημμένα, ηὕρηνται οὐκ ὀλίγαι Ἀθηνῶν [2], Σμύρνης [3], Λυκαονίας [4], Συρακουσῶν [5], Αἰγύπτου καὶ Νουβίας [6]. Ὄλυμπος ὁ βιθυνικὸς κατὰ τοὺς μέσους καλουμένους αἰῶνας ὑπῆρξε σημαντικώτατον κέντρον τοῦ μοναχικοῦ βίου. Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου ἵδρυντο τὰ περίφημα μοναστήρια τῶν Ἀβραμιτῶν καὶ Ἀγαύρων, τοῦ μάρτυρος Ἀθηνογένους καὶ Συγκέλλου, ἡ Λαύρα τῶν Μεγάλων Κελλίων, τὰ καλούμενα Καθαρὰ καὶ ἄλλα πολλὰ κοινόβια, ἐν οἷς ἐμόνασαν πλεῖσθ' ὅσοι ἅγιοι, ἀσκηταί, στηλῖται, ὅσιοι, δίκαιοι, ὁμολογηταὶ τῆς καθ' ἡμᾶς πίστεως [7].

«*Ἀρχιμανδρίτης*» δὲ «*τοῦ Ὀλύμπου ὄρους*» κεῖται καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ, ὧν μία ἐπιγράφεται «*τῷ μοναχῷ καὶ ἀρχιμανδρίτῃ τοῦ Ὀλύμπου*» [8]. Προφανῶς πρόκειται περὶ ἀρχιμανδρίτου τῶν ἐν Ὀλύμπῳ μοναστηρίων. Εἰς *Νεόφυτον* δέ τινα *ἀρχιμανδρίτην τῶν ἐν Ἀθήναις μοναστηρίων* ἔχομεν ἐπιτάφιον τοῦ Ἀθηνῶν Μιχαὴλ Ἀκομινάτου [9]. Ἐν πράξει δὲ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας Δημητρίου Χωματιανοῦ ἀναφέρεται «*Ὁ εὐλαβέστατος ἀρχιμανδρίτης τῶν κατὰ Πελαγονίαν ἱερῶν φροντιστηρίων* (=*μοναστηρίων*) *καὶ καθηγούμενος τῆς ἁγίας μονῆς τῶν ἁγίων παὶ* (γρ. *καὶ*) *ἐνδόξων πανευφήμων ἀποστόλων, ὁ ἱερομόναχος Μεθόδιος*» [10]. Τῶν ἐν στίχῳ 12 τὸ «*ἡμέρ(ᾳ) β'*» δηλοῖ ἀναμφιβόλως ἡμέραν τῆς λεγομένης ἑβδομάδος, τὸ δ' ἔτος ,ϚΨΕ' «ἀπὸ θεμελιώσεως κόσμου» ἢ «στάσεως γῆς», κατὰ τὸ λεγόμενον, στοιχεῖ τῷ ,ΑΡΗϚῳ ἀπὸ Χριστοῦ γεννήσεως λογιζομένῳ. Ὄντως δέ, καθ' ἃ καὶ τὸ μνημεῖον λέγει, ἡ ἰνδικτιὼν εἴτε ἐπινέμησις τοῦ ἔτους ,ϚΨΕου συμπίπτει τῷ ἀριθμῷ ΙΕ, ἡ δὲ λ' Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους τούτου ὄντως συμπίπτει ἡμέρᾳ δευτέρᾳ τῆς ἑβδομάδος.

Ἀριθ. 2. Ἐπιγραφὴ τοῦ μουσείου Προύσης ἀναδημοσιευθεῖσα ἐπ' ἐσχάτων ἐν BCH 1909 σ. 430 κέ., ὡς ἑξῆς·

Ἰ(ησοῦ)ς Χ(ριστὸ)ς [ν]ικ[ᾷ]. Κ(ύριε) βοήθι τὸν σὸν δοῦλον ἀγαπη[τ]ὸν κὲ ἁμαρτο[λόν].

Πλὴν ἀντὶ *Κ(ύριε)* μεταγραπτέον *Κ(ύρι)ε* καὶ ἀντὶ *ἀγαπη[τ]ὸν* μεταγραπτέον *Ἀγαπη[ον* = Ἀγάπιον.

Ἀριθ. 3. Ἐπιγραφὴ Ἀβύδου. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1893, 555, ἀριθ. 58, ὧδε·

ΕΝΘΑΔ	Ἐνθάδ-
ΕΚΑΤΑΚΙ	εκατάκι-
ΤΕΠΑΥ	τε Παῦ-
ΛΟCΔΗ	λος δη-
ΑΚΟΝ+	άκον(ος) +.

[1] *J. Goar*, Εὐχολόγιον sive rituare Graecorum. Ἐν Βενετίᾳ 1730, σ. 447.

[2] IG III 3536 (κατ' ἀντίγραφον *Lolling*). Διάφοροι ἀναγνώσεις τῆς ἐπιγραφῆς παρὰ *Κουμανούδῃ* (Ἀττικῆς ἐπιγρ. ἐπιτ., σ. 418 ἀριθ. 3622) καὶ *Ch. Bayet* (ἐν BCH 1878, σ. 31, ἀριθ. 35 καὶ ἐν De titulis Atticae christianis antiquissimis. Ἐν Παρισίοις 1878 σ. 87, ἀρ. 45).

[3] CIG 9278.

[4] BCH 1886 σ. 503, ἀριθ. 5 Πρβ. ἐνθάδε ἀριθ. 7.

[5] CIG 9111-9117, 9119-9120, 9121 (Πρβ. *Τ. Νεροῦτσον* ἐν Bull. de l'Institut Égyptien, 1875, σ. 101 κέ. καὶ *A. Dumont* ἐν BCH, 1877, σ. 321 κέ.), 9122-9125, 9128-9134 — *Γ. Ἀρβανιτάκις* ἐν «Ἑλληνίῳ» (Καΐρου), τεύχει Η', 1905, σ. 179 κέ.. — G. *Lefebure* ἐν BCH 1902, σ. 456 κέ. ἀρ. 20 καὶ σ. 463 κέ. ἀρ 30.

[6] IG XIV 189

[7] Πρβ. *A. Dmitriewskij* Τυπικὰ σ 33, 47, 56, 86, 93 κλπ. — Πρβ. καὶ τὰ ὑπὸ τῶν Βολλανδιστῶν ἐκδεδομένα Acta Sanctorum καὶ δὴ ἐν βίῳ τοῦ ὁσίου ἡμῶν πατρὸς Πέτρου (μηνὶ ὀκτωβρίῳ θ'), ἐν βίῳ Ἄννης τῆς μετονομασθείσης ἐν τῇ μονῇ τῶν Ἀβραμιτῶν Εὐφημιανοῦ (τῷ αὐτῷ μηνὶ κθ'), ἐν βίῳ Ἰωαννικίου τοῦ μεγάλου. (μηνὶ νοεμβρίῳ δ'), Λουκᾶ τοῦ νέου Στυλίτου (μηνὶ δεκεμβρίῳ ια'), Εὐστρατίου τοῦ θαυματουργοῦ (μηνὶ ἰανουαρίῳ θ') καὶ Νεοφύτου μάρτυρος (μηνὶ ἰανουαρίῳ κδ').

[8] *Κ. Ν. Σάθα*, Μεσαιων. Βιβλιοθ. Τόμ. Ε' (Μιχαὴλ Ψελλοῦ, ἱστορικοὶ λόγοι, ἐπιστολαί, καὶ ἄλλα ἀνέκδοτα). Ἐν Παρισίοις 1876, σελ. 496 κέ., ἀριθ. 185.

[9] Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου τὰ σωζόμενα. Ἔκδοσις *Σ. Π. Λάμπρου*. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1879, σ. 259 κέ.

[10] *Pitra,* Analecta sacra et classica Spicilegio Solesmensi . . Τόμ. VII. Ἐν Παρισίοις - Ῥώμῃ 1891, σ. 337 κέ.

Μετὰ ταῦτα ἐξεδόθη ἐν BCH 1901 σ. 88, ἀριθ. 222. Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἔκδοσιν ὁ μὲν 1ος στίχος ἔχει

	ΕΝΘΑΔΕ	Ἐνθάδε
ὁ δὲ 4ος	ΔΙΑΚΟΝ	διάκον[ος] +.

Πλὴν τὸν στίχον τοῦτον μετάγραφον ἁπλῶς *διάκον* = *διάκων*, ὅπερ εἶνε συνηθέστατον ἐν βυζαντιακοῖς κειμένοις (ἰδὲ τὰ περὶ τοῦ τύπου τούτου σημειωθέντα ὑπὸ Κοραῆ ἐν Ἀτάκτοις Τόμ. Α', ἐν Παρισίοις 1828, σ. 52). Ἰδοὺ καὶ ἄλλα πρόχειρα παραδείγματα, ἐν οἷς κεῖται τὸ *διάκων*: IG XIX 251. Παράρτημα τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ Ἑλλην. Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως σελ. 178, ἀρ. 58. AM 1888, 253. BCH 1893, 290. Pap. of the Am. Sc. at Athens II, 200. Ἐν ἐπιγραφῇ Κρήτης κεῖται καὶ *ὑποδιάκων* (Am. Journ. of Arch. 1896, 604). Τὸ *ὑποδιάκων* κεῖται καὶ ἐν βυζαντιακῷ μολυβδοβούλλῳ, οὗ ἡ ἐπιγραφὴ ΜΙΧΑΗ[Λ] Κ8Ρ8ΚΛ'(ισιος) S ΥΠΟΔΙΑΚΟΝ, καὶ συμπληροῦται μὲν ΥΠΟΔΙΑΚΟΝ(ος) ὑπὸ τοῦ ἐκδόντος τὸ μνημεῖον Schlumberger (Sigillographie de l'Empire byzantin σ. 389, ἀρ. 6) ἀλλ' ἀναγνωστέον ΥΠΟΔΙΑΚΟΝ (ὅρα καὶ τὰ γεγραμμένα μοι ἐν JIAN τόμ. X, σ. 365, ἀρ. 28.

Ἀριθ. 4. Ἐπιγραφὴ ἐκ Tchet-tepé ἐκδοθεῖσα ἐν BCH 1903, 332, ἀριθ. 46. Ἐν στίχ. 4-5 τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀντὶ *γαμήτης* τόνισον *γαμητῆς* = γαμετῆς.

Ἀριθ. 5. Ἐπιγραφὴ Καππαδοκίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1909, 75, ἀριθ. 62 μεταγεγραμμένη ὧδε:

Κ(ύριε) βοίθι τ[ῷ] δοῦ-
λο σου μεληδόνη
τὸν τ. .τον.

Ὁ ἐκδότης παρατηρεῖ περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τάδε: «La lecture *Μεληδόνη* est certaine. Faut-il y voir un nom propre, ou bien le datif de *μεληδὼν* (pour *μελεδών*? *Μελεδὼν* est traduit par Hésychius: *ἐπίτροπος, οἰκονόμος, προεστώς, φύλαξ*. Mais je ne puis citer, à l'appui de cette signification, aucun auteur, classique ou byzantin». Κατ' ἐμὲ ἀναμφιρρήστως ἡ λέξις εἶνε ὄνομα προσώπου. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ ἐπώνυμον *Μεληδόνης* ἐν βυζαντιακοῖς κειμένοις καὶ δὴ τοῦ ΙΑ'-ΙΔ' αἰῶνος[1]. Καὶ τανῦν ἐπώνυμον *Μελιδόνης* ἐν Ἀρκαδίᾳ, Κρήτῃ κλ.. Ἐν Κρήτῃ καὶ χωρίον *Μελιδόνη*, τιμάριόν ποτε τῆς ὁμωνύμου οἰκογενείας.

Ἀριθ. 6. Ἐπιγραφὴ Ῥοδανδοῦ Καππαδοκίας· ἐξεδόθη μετὰ πανομοιοτύπου ἐν BCH 1909, 120, ἀριθ. 98. Τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκει ὁ ἐκδότης

. . . . Ἐκ[αθ]ά[ρισ]εν τ[ὴ]ν
πέτραν.

Κατὰ τὸ πανομοιότυπον ἐγὼ προτιμῶ τὴν ἀνάγνωσιν· ... *Ἐκάθυ*[*ρ*]*εν* [= ἐκάθηρεν] ....

Ἀριθ. 7. Ἐπιγραφὴ Λυκαονίας, ἐναποκειμένη τανῦν ἐν τῷ χωρίῳ Yonouslar. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1886, 503, ἀρ. 5 ὧδε·

+ΑΝΑΠΑΥϹΟΝϹΙΡΤΗΝ
ΔΟΥΛΗΝϹΟΥΙΩΑΝΟΥΝ
ΠΑΡΟΡΟΝΤΑΠΛΙΜΕΛΗ
ΜΑΤΑΕΝΓΝΟϹΙΚΕΕΝΑ
5 ΓΝΟΙΑΑΥΤΗϹΦΗΛΑ[illegible]

+Ἀνάπαυσον, σίρ(ιε) τὴν
δούλην σου Ἰωάνουν,
πάρορον τὰ πλιμελή-
ματα τὰ ἐν γνόσι κὲ ἐν ἀ-
5 γνοία αὐτῆς φηλά[ματα].

Οἱ ἐκδόται ἐπάγονται· «*Σίριε* est pour *κύριε*, *πλιμελήματα* pour *πλημμελήματα*, *γνόσι* pour *γνώσει*, *φηλάματα* pour *φηλώματα*». Κατ' ἐμὲ δὲ ἐν στίχ. 1 ἀντὶ *σίριε* ἀνάγνωθι σ(ωτ)ιρ = σωτήρ, ἴσως δὲ τὸ Ι εἶναι κεραία τοῦ Ε, ὁπότε ἀνάγνωθι σ(ῶτ)ερ· ἡ ἐπίτμησις *σηρ* = *σωτὴρ* εἶναι τῶν συνηθεστάτων. Ἐν στ. 2 ἀντὶ ***Ἰωάνουν*** τόνισον ***Ἰωανοῦν*** (ἕτερος τύπος ***Ἰαννοῦ*** κατὰ γενικὴν ***Ἰαννοῦ***[*ς*] κεῖται ἐν χριστιαν. ἐπιγραφῇ Νουβίας. — Πρβ. BCH 1902, 464). Ἐν στίχ. 3 ἀντὶ *πάρορον* τόνισον *παρορῶν* = παρορῶν. Ἐν τέλει ἀντὶ *φηλά*[*ματα*] συμπληρωτέον κατ' ἐμὲ *φηλα*[*νε*] = *φηλαν*(*θρωπ*)*ε*. Ἡ ὅλη ἐπιγραφὴ ὑπενθυμίζει εὐχὰς καὶ ἐκφωνήσεις τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας (ἰδὲ Εὐχολόγιον τὸ μέγα. Ἔκδοσις Ῥώμης 1873, σ. 263). Πρβ. καὶ τὰ σημειωθέντα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ὑπὸ B. Latichef ἐν Bizantinijskij Vréménnik, 1899 σ. 144-146.

[1] *Miklosich-Müller*, Acta et Diplomata, τόμ. Α' σ. 370, κλ. κλ.

Ἀριθ. 8. Ἐπιγραφὴ Λυκαονίας, ἐκ τοῦ χωρίου Bin-Bir-Kilisseh. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1886, 512, ἀρ. 30, ἄνευ τινὸς μεταγραφῆς ὧδε·

ΑVΤΗΗΚΑΤVΚV
ϹΗΕΜΟVΗϹΕΟΝ
ΑΕΟΝΟϹΟΔΕ
ΚΑΤVΚVϹΟΑV Ή

Κατ' ἐμὲ ταῦτα μεταγραπτέα· «*Αὕτη ἡ κατύκυση ἐμοῦ ἧς ἔονα ἔονος ὅδε* (=*ὧδε*) *κατυκύσω αὐτή*». Περὶ τῆς λέξεως *κατοίκησις* = τάφος ἰδὲ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἐν Glotta 1911, 205. Ἑτέραν ἀνάγνωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημείου ἰδὲ παρὰ *Fr. Cumont* ἐν Mélanges d'Archéol. et d'Hist., 1895, 292, ἀριθ. 294.

Ἀριθ. 9. Ἐπιγραφὴ Λυκαονίας, ἐκ τοῦ αὐτοῦ χωρίου Bin-Bir-Kilisseh. Ἐξεδόθη ἐν BCH, 1886, 512, ἀρ. 31 ὡς ἑξῆς·

+ΕΝΘΑΔΕΚΑ	+Ἐνθάδε κα-
ΤΑΚΗΤΕΗϹΤ	τάκητε ἡ Στ-
ΕΦΑΝΟΥΜΗΓΝΟϹ	εφάνου Μήγνος,
ΧΑΡΟΥϹΑΠΟΤΕ	χάρουσα ποτέ.
ΜΗΝΗΝΟΕΒΡΟΥΙ	... .

Τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγινώσκω «*μη*[*δε*]*νὸς χαροῦσα* [=*χαρεῖσα*] *ποτὲ μηνὴ* [= μηνὶ] *Νοεβρ(ί)ου* Ι». Πιθανῶς τὸ ἐν τέλει Ι δὲν σημαίνει τὴν ἡμέραν τοῦ μηνός, ἀλλ' εἶναι τὸ ἐλλεῖπον γράμμα τῆς λέξεως *Νοεβρίου*. Τὸ *χαίρω* ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ συντάττεται γενικῇ ὡς ἀπολαύσεως σημαντικόν.

Ἀριθ. 10. Ἐπιγραφὴ Λυκαονίας, ἐκ τοῦ χωρίου Ambararas. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1886, 514, ἀρ. 36. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἐπιγραφῆς·

ΚΕΒΟΗΘΙΙШΑΝΝΟΥ Χ(ριστ)ὲ βοήθ(ε)ι Ἰωάννου.

Ἀλλὰ τὸ ΚΕ ἀναλυτέον *Κ(ύρι)ε*.

Ἀριθ. 11. Ἐπιγραφὴ ἐξ Anayounth τῆς Φρυγίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1893, 287 κέ., ἀριθ. 91. Ἐν τῷ στίχ. 3ῳ τοῦ 2ᵒ ἀντὶ *μέδοντος* μετάγραψον *Μέδοντος*. Ἐν στίχ. πάλιν 7ῳ τοῦ αὐτοῦ 2ᵒ ἀντὶ *Ἐπιφανοῦ*[*ς*] μετάγραψον *Ἐπιφάνου*, ὅπερ ἐξ ὀνομαστικῆς *Ἐπιφάνης*· (ἐν ἀττικῇ χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ ἔχομεν γενικὴν *Ἐπιφάνη*· ἰδὲ IG III 3459). Ἐν στίχ. 3ῳ τοῦ 3ᵒ ἀντὶ *συμβίου* μετάγραψον *συνβίου*, ὅπερ μυριόλεκτον ἐν ἐπιγραφαῖς.

Ἀριθ. 12. Ἐπιγραφὴ ἐξ Aghzi-Kara τῆς Φρυγίας· ἐξεδόθη καὶ αὕτη ἐν BCH 1893, 288 κέ., ἀρ. 93. Ἐν στίχ. 1-2 ἀντὶ + *Ὑπὲρ εὐχῆς καὶ ἀναπαύσεως* ἀνάγνωθι *Ὑπὲρ μνήμης καὶ ἀναπαύσεως*.

Ἀριθ. 13. Ἐπιγραφὴ ἐκ Mukhaïl τῆς Φρυγίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1893, 289 κέ., ἀρ. 96. Ἐν στίχ. 3ῳ ἀντὶ *πέντε δεκάδας* μετάγραψον *πέντε μὲν δεκάδας*. Ἐν στίχ. 4ῳ-5ῳ ἀντὶ *ἐπνήσαντο μνῆμα τοῦτο* μετάγραψον *ἐπύησαν τὸ μνῆμα τοῦτο*. Ἐν στίχ. 6ῳ τὰ *πάντα τῶν ....ων* συμπληρωτέα *πάντων τῶν* [*ἐγγόν*]*ων*. — Ἕτερα παρατηρήματα καὶ διάφοροι ἀναγνώσεις προκειμένου περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἰδὲ παρὰ *Ἀ. Παπαδοπούλῳ Κεραμεῖ*, «Διορθωτικὰ εἰς χριστιανικὰς ἐπιγραφάς», ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ῥωσσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τόμ. 343, τεῦχ. σεπτεμβρίου 1902 (Τμῆμα κλασικῆς φιλολογίας), σ. 418, ἀρ. 15.

Ἀριθ. 14. Ἐπιγραφὴ Γαλατίας· ἐκδέδοται ἐν BCH 1883, 22, ἀρ. 10 ὡς ἑξῆς·

+ΕΝΘΑΔΕΚΕΚΥΜ
ΙΤΕѠΔȣΛΟϹΤȣ
ΘΕΑΝΝΑϹΤΑϹΙϹ
ΕΤΕΛΙѠΘΙ$\overset{\text{Η}}{\text{Μ}}$ΕΙΑΝ
5 ΝȣΑΡΙȣΓΙ
ΕΝ ΙΒ +

ἐνθάδε κεκοίμηται ὁ δοῦλος τοῦ Θε[οῦ] Ἀνναστάσι(ο)ς· ἐτελειώθη μη(νὸς) Ἰανουαρίου ιγ', ἐν(δικτιῶνος) ιβ'.

Κατ' ἐμὲ ἡ μεταγραφὴ ἔστω ὧδε·

+Ἐνθάδε κεκύμ|ιτε ὡ δοῦλος τοῦ | Θε(οῦ) Ἀνναστάσις· | ἐτελιώθι μη(νὸς) Εἰαν|νουαρίου ΓΙ [=ΙΓ']| ἐν(δικτιῶνος) ΙΒ +

Ὡς πρὸς τὸ ΓΙ=ΙΓ παρατηρῶ ὅτι τοιαῦται μεταθέσεις τῶν γραμμάτων τῶν δηλούντων τὰς δεκάδας μετὰ τὰ γράμματα τὰ δηλοῦντα τὰς μονάδας δὲν εἶναί τι σπάνιον ἐν χειρογράφοις καὶ ἐπιγραφαῖς. Ἀλλαχοῦ (ἐν Bull. de l'Inst. Archéologique russe à Constantinople 1909, 162) ἐμνημόνευσα τοιαῦτα παραδείγματα μεταθέσεων· εἰς ταῦτα πρόσθες καὶ τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ναϋδρίου τῆς Ἁγ. Τριάδος τῆς Δεσφίνης (δῆμος Ἀν-

τικύρας) παράδειγμα, ἐν ᾗ κεῖται ΕΙ ἀντὶ ΙΕ· εἶναι δὲ ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ͵ϚΩΜ' (= + 1331/2) ἔτους (πρβ. Δελτίον Γ' τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1903, 42). Ἐπίσης πρόσθες καὶ τὸ ἐκ Μακεδονικῆς ἐπιγραφῆς παράδειγμα, ἐν ᾧ κεῖται πάλιν ΓΙ ἀντὶ ΙΓ (ἰδὲ *Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου*, Ἀποδημία εἰς Ῥούμελην, σ. 374 καὶ πίν. 5).

Ἀριθ. 15. Ἐπιγραφὴ κεχρονισμένη, τοῦ ἔτους ͵ϚΥΚΔ' (=915/6), ἐκ Παμφυλίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1883, 262, ἀρ. 4. Οἱ δύο τελευταῖοι στίχοι μεταγράφονται ὑπὸ Ramsay ὧδε·

Κωνσ]ταντίνου Ζώης τῶν παναγαθῶν
]αν θαυμαστὸς ἐν στρατηγῆσιν

Κατ' ἐμὲ δέ, ἔχοντα ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ διὰ κεφαλαίων ἀπόγραφον τῆς ἐπιγραφῆς, μεταγραπτέα τάνω ὧδε·

Κωνσ]ταντίνου Ζωῆς τε τῶν παναγάθων
∪ – καὶ π]ανθαύμαστος ἐν στρατηγῆσιν.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι, ὡς φαίνεται, ἔμμετρος.

Ἀριθ. 16. Ἐπιγραφὴ ἐξ Akcheler τῆς Μυσίας. Ἐξεδόθη ἐν JHS XVII (1897), 269, ἀριθ. 4 ὡς ἑξῆς·

+ΩΡ
ΔΙΑΦΕΡΟΝ
ΤΕCΤΟΝΚ
ΟΤΑ

Ὁ ἐκδότης οὐδεμίαν ἀνάγνωσιν παρέχει. Καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστέον· + *Ὡρ(οι) διαφέροντες τὸν* [= *τῶν*] *Κοτᾶ*. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται προφανῶς εἰς ὁροθέσια· περὶ δὲ τῆς συντάξεως τοῦ *διαφέρειν* γενικῇ ἰδὲ ἐνθάδε ἀριθ. 37.

Ἀριθ. 17. Ἐπιγραφὴ ἐκ Κωρύκου τῆς Κιλικίας· ἐκδέδοται ἐν CIG 9176 ὧδε·

+ΘΗΚΗΙШΟΝΝȢΧΑΛΚΟΤΥΠȢ
ΥΙΟΥΚΟΝШΝΟCΕΥΤΥΧΗΚΑΙΚΥ
ΡΙΑΚȢ

Θήκη Ἰω[ά]ννου Χαλκοτύπου
υἱοῦ Κόνωνος· εὐτυχῆ· καὶ Κυριακοῦ.

Ἐν CIG ὑποσημειοῦται: «*Εὐτυχῆ* scriptum videtur pro *εὐτυχοῖ*, verba autem *καὶ Κυριακοῦ* postmodum addita, postquam alterius, filii puta vel cognati, cadaver est monumento illatum». Ἡ αὐτὴ ἐπιγραφὴ ἐπανεκδίδεται ὑπὸ *L. Duchesne* ἐν BCH 1883, 242, ἀρ. 34, ἔνθα πάλιν μεταγράφεται . . . *καὶ Εὐτύχη* . . . . Πλὴν κατ' ἐμὲ μετάγραψον: *Εὐτυχῆ*, ὅπερ γενικὴ ἐξ ὀνομαστικῆς *Εὐτυχῆς*.

Ἀριθ. 18. Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἰσαυρίας· ἐξεδόθη μεταγεγραμμένη ἐν BCH 1883, 238 κέ., ἀρ. 24, ὡς ἑξῆς·

Ἑαυτῷ τὸν τάφον ποιήσας, ἀταφίαν
τοῦτον . . . καὶ πρὶν φθάσῃς εὐσεβῶν.
. . . .

Ἐν στ. 2ῳ ὁ λίθος ἔχει ΤΟΥΤΟΝΕΝ. ШΝ . . καθ' ἃ ἐγὼ συμπληρῶν μεταγράφω *τοῦτον ἐν*-[*νο*]*ῶν* . . . . Ἐπίσης ἐν τῷ 4ῳ στίχῳ ἀντὶ *φωτίζεις* μετάγραψον κατὰ τὸν λίθον *φωτίζις*. Τὸ δ' ἐν τέλει μονόγραμμα ἀναγνωστέον ἴσως *Ἔτους Δ'*.

Ἀριθ. 19. Ἐπιγραφὴ ἐξ Ἰσαυρίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1883, 241, ἀρ. 29. Ὁ ἐκδότης ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ μεταγράφει *τὴν τέχνην* (sic) *κεραμεύς*. Πλὴν μετάγραψον *τὴν τήχνην*.

Ἀριθ. 20. Τρεῖς ἐπιγραφαὶ Ἰσαυρίας ἐκδεδομέναι ἐν BCH 1883, 244, ἀρ. 42, 43, 44. Ἐκ τούτων ἡ μὲν πρώτη μεταγράφεται ὑπὸ τοῦ ἐκδότου·

Σωματοθήκη Ἰωάννου ὀθωνιακοῦ, υἱοῦ Στεφάνου,

ἡ δὲ δευτέρα μεταγράφεται·

Σωματοθήκη Εὐδαίμωνος υἱῷ Φωτίνῳ Ἐγυπτίῳ καὶ ὀθωνιακῷ,

ἡ δὲ τρίτη τέλος μεταγράφεται·

Σωματοθήκη Ἠλία ὀθονιακοῦ.

Πλὴν τὸ *Ὀθωνιακὸς* κεφαλαιογραφηθήτω καθ' ὅσον εἶναι κύριον ὄνομα. Ἀπαντᾷ δὲ τὸ κύριον *Ὀθωνιακὸς* καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ ἐν ἐπιγραφῇ Μακεδονικῇ (ἰδὲ *Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου*, Ἀποδημία εἰς Ῥούμελην [ῥωσσιστί], ἐν Πετρουπόλει 1879, σ. 219 ἐν ὑποσ. 5, ἰδὲ καὶ πίνακα 4, ἀρ 16).

Ἀριθ. 21. Ἐπιγραφὴ Ἰσαυρίας· ἐν BCH 1883, 245, ἀρ. 47, μεταγέγραπται ὡς ἑξῆς·

Σωματοθήκη Γεωργίου ἐρεούργου κ(αὶ) Γεωργίας γαμ[ετῆς] αὐτοῦ.

Ἀλλ' ἔχων ὑπ' ὄψιν τὸ διὰ κεφαλαίων παρεχόμε-

νον ὑπὸ τοῦ L. Duchesne κείμενον μεταγράφω ὧδε·

+ Σωμ(ατο)θήκη Γεωργίου ἐρεουργοῦ + Καὶ Γεωργίας γαμ[ετῆς] αὐτοῦ.

Τὸ *ἐρεουργὸς* = ὁ κατεργαζόμενος τὴν *ἐρέαν* = τὸ ἔριον. Ἡ λέξις ἀθησαύριστος ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς λεξικοῖς. Ἀντὶ *γαμ[ετῆς]* δυνατὸν νὰ συμπληρωθῇ καὶ *γαμ[ητῆς]*, ὅπερ κεῖται καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ Ἰσαυρίας (BCH 1883, 237, ἀρ. 17, ἰδὲ καὶ ἄνω ἀριθ. 4).

Ἀριθ. 22. Ἐπιγραφὴ Ἰσαυρίας· ἐν BCH 1883, 246, ἀρ. 54 μεταγέγραπται ὧδε·

Σωματοθίκι διαφέρουσα Θεωδούλου χρυσοχό[ο]υ.

Πλὴν ὁ λίθος ἔχει ΧΡΥϹΟΧΟΥ = *χρυσοχοῦ*, ὅπερ ἔχει καλῶς. Εἶναι ὁ τύπος οὗτος συνήθης κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας καὶ τοὺς νεωτέρους χρόνους περὶ οὗ ἰδὲ *K. Dieterich*, Untersuchungen zur Geschichte der griech. Sprache σ. 43 κέ.

Ἀριθ. 23. Ἐπιγραφὴ ἐκ τῆς Λαύρας τῆς καλουμένης τοῦ Χουζιβᾶ παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα· ἐκδέδοται ὑπὸ **Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως** ἐν ταῖς Ἀνακοινώσεσι τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ὀρθοδόξου Παλαιστινοῦ Συλλόγου τόμ. XIV (1903), μέρος ϛ΄, σ. 200 ὑπ᾽ ἀριθ. 15.

Ἐν στίχ. 4ῳ ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου μεταγραφομένου *ἰνδ. γ΄* + ἐγὼ ἀναγινώσκω ΙΔ(*ικτῶνος*). ΙΓ+. Ὁ τύπος ΙΔ(*ικτῶν*) μαρτυρεῖται καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν τῆς Λαύρας Χουζιβᾶ· ἰδὲ ***Α. Παπαδόπουλον Κεραμέα*** ἔ. ἄ. 203, ἀρ. 28 καὶ 214 ἀρ. 71.

Ἀριθ. 24. Ἐπιγραφὴ ἐκ Cheikh-Miskin. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1897, 52, ἀρ. 48. Τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει·

ЄΠΙΤΗϹΘΙΝ

Ὁ ἐκδότης μεταγράφει *ἐπὶ τῆς* . . . καὶ πλέον οὔ. Προφανῶς μεταγραπτέον *ἐπὶ τῆς ϑ΄ ἰν(δικτιῶνος)*.

Ἀριθ. 25. Ἐπιγραφὴ ἐκ Jouekhet τῆς Συρίας. Ἐξεδόθη διὰ κεφαλαίων μόνον γραμμάτων ἐν BCH 1897, 74, ἀρ. 20. Μεταγράφω ὧδε·

Εἷς θεὸς μόνος
Αὐρή(λιος) Δημήτρι[ς;] ἐποίησε
ἔτους θῃφ [= 287 μ. Χρ.] ἔτους
τεχνίτης πρῶτο[ς ἀ]νή[γει]ρε.

Ἴσως τὸν τελευταῖον στίχον ἠδύνατό τις νὰ ἀναγνώσῃ *Πρωτογένη[ς] ἐ[ποίησε]*.

Ἀριθ. 26. Ἐπιγραφὴ Συρίας ἐκ Kasr el Berudj. Ἐξεδόθη ἐν Byzantin. Zeitschrift 1905, 37, ἀρ. 39 — Κατὰ τὸ πανομοιότυπον τὸ συμπαρομαρτοῦν τῇ ἐκδόσει ἐν στ. 1ῳ ἀντὶ *ἐχθροῦ* μετάγραφον *ἐκθροῦ*. Ἐπίσης ἐν στ. 5-6 ἀντὶ *ἀνέλθη τῷ ὑπέρθυρον* μετάγραψον *ἀνέθη [= ἀνετέθη] τῷ ὑπέρθυρον*. Ὁ τύπος *ἐκθρὸς* εἶναι γνωστὸς καὶ ἐξ ἄλλων χριστ. ἐπιγραφῶν· οὕτω ἐν ἐπιγραφῇ Καρίας κεῖται: «. . . *ἔχει τὸ ἀνάθεμα ἀπὸ τῶν τιη πατέρων ὡς ἐκθρὸς τοῦ θεοῦ* (ἰδὲ ἐν BCH 1885, 83, ἀρ. 13). Ἔχομεν καὶ τύπους *ἐκχθρός, ἔκθρα* περὶ ὧν ἰδὲ προχείρως *K. Dieterich*, Untersuchungen zur Gesch. der griech. Sprache (Leipzig 1898) 98, σημ.

Ἀριθ. 27. Ἐπιγραφὴ Συρίας ἐκ Kasr abu Samra. Ἐξεδόθη μετὰ πανομοιοτύπου ἐν Byzant. Zeitschr. 1905, 38 κέ., ἀρ. 43 ὡς ἑξῆς μεταγεγραμμένη·

Σὺν . . . .
Ἀνενεώθ[η]
[κ]αὶ ἱ[ερ]ώ(θη);
ἡ (ἐκ)κλεσία [; το-] καὶ [ἐ]τέθ[η]
5 ῦ θεοφ(ιλεστάτου) Ἰουλ(ιανοῦ) τὸ [ὑπέρθυρον; . .

Ἐν στίχ. 4ῳ-5ῳ ἀντὶ *[; το]ῦ θεοφ(ιλεστάτου) Ἰουλ(ιανοῦ)* ἀνάγνωθι κατὰ τὸ πανομοιότυπον *ἐ[πὶ] τ͛ θεοφ(ιλεστάτου) Ἰουλ(ιανοῦ)* κλ.

Ἀριθ. 28. Ἐπιγραφὴ Συρίας ἐκ Audje el Gharbije. Ἐξεδόθη πανομοιοτύπως ἐν Byzant. Zeitschr. 1905, 45, ἀρ. 64. Ἡ ἀνάγνωσις ταύτης μεταγεγραμμένης ἔχει ὧδε·

Ἔτους ζπχ ἀν[ῆλθεν
ὁ] ὑ[πο]κίμε[ν]ος (;) λ[ίθος].

Ἐν στίχ. 2ῳ ἀναγνωστέον κατὰ τὸ πανομοιότυπον *[ὁ] ὑπε[ρ]κείμε[ν]ος λ[ίθος]*.

Ἀριθ. 29. Ἐπιγραφὴ Συρίας ἐκ Weranschehar. Ἐξεδόθη ἐν BCH 1902, 200, ἀριθ. 49 καὶ ὀρθότερον ἐν Byzant. Zeitschr. 1905, 60, ἀριθ. 93 ὡς ἑξῆς μεταγεγραμμένη·

['Επὶ τοῦ] ὁσιωτ(άτου) ἐ[π]ισκ(όπου) Ἀβραάμου καὶ Ἰσαάκου ἀσαβινα (;) καὶ Θε[ο]φίλου διακόνου οἰκ(οδομήθη;) κ(αὶ) ἀνε. . . καὶ τὸ μνημῖον ἐν μηνὶ Ἀρτεμ(ισίῳ) ἰν[δ]. ϛ.

Ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ πανομοιότυπον ἀναγινώσκω ἐν στίχ. 2-3 ὡς ἑξῆς· .... *οἰκ(οδομήσαντος) κ(αὶ) ἀνε[καινίσαν]τος καὶ τὸ μνημῖον* . . . .

Ἀριθ. 30. Ἐπιγραφὴ Συρίας ἐκ Diarbekr. Ἐξεδόθη ἐν Byz. Zeitschr. 1905, 63, ἀριθ. 103, ὡς ἑξῆς μεταγεγραμμένη·

[;Κύριε, βοήθησ]ο[ν;] το[ῦ] δούλο[υ σου]
Ἀκάμου κόμ(ης) Καισαρρέο[ν καὶ]
τοῦ τέκνου αὐτοῦ. Ἐξ ἰδ(ίων) ἔ[κτισεν;]
ἐπ[ὶ] Χρ[υ]σοῦ εὐλ(αβεστάτου) .... ἀρχιμ(ανδρίτου).

Κατὰ τὸ πανομοιότυπον δ' ὅμως, ὅπερ συνοδεύει τῇ ἐκδόσει, τοὺς στίχ. 2-4 ἀναγινώσκω·

Ἀκάμου κόμ(ητος) Καισαρρέο[ν καὶ]
τοῦ τέκνου αὐτοῦ. Ἐξ ἰδ(ίων) ἐπ(οίησεν)
ἐπὶ Χρ[υ]σοῦ Εὐλο(γίου) Γουρία ἀρχιμ(ανδριτῶν)

Ἀριθ. 31. Ἐπιγραφὴ Συρίας· ἐξεδόθη ἐν Jahresheft. 1900 Beibl. 21-22, μετὰ πανομοιοτύπου, καθ' ὃ ἐγὼ ἐν στίχ. 1ῳ ἀντὶ *Απ*[ὸ ἀναγινώσκω δ· ἐπίσης ἐν στίχ. 1ῳ ἀντὶ *τ*[*ὸν*] ἀναγινώσκω S' [=*καὶ*] *τ*[*ὸν*]· ἐν στ. 2ῳ ἀντὶ *τόνδε τὸν* ἀνάγν. S']=*καὶ*] *τόνδε τὸν*· ἐν στ. 3ῳ ἀντὶ *ἐ*[*πιτρόπου?*] *β' Λεοντίου* ἀναγν. *ἐ*[*πιτροπέ*]*βο*(*ντος*) *Λεοντίου*· καὶ ἀντὶ *ἱερέως* ἀνάγν. *ἱερέως* S' [=*καὶ*]· ἐν στ. 4ῳ ἀντὶ *Θεοδοσίου* ἀνάγν. S' [=*καὶ*] *Θεοδοσίου*· ἐν στίχ. 5ῳ ἐν τοῖς *βοήθει, ἅγι*(*ε*) *νομύποιστε* (;), | *τῷ* ὑπολανθάνει κατ' ἐμὲ *βοήθεια γινομ*(*ένων*). . .

Ἀριθ. 32. Ἐπιγραφὴ Ἀκώριδος Αἰγύπτου· ἐξεδόθη ἐν BCH 1903, 375, ἀρ. 117 ὡς ἑξῆς·

ЄΙCΘЄΟC	Εἷς θεὸς
ΟΒΟΥΘΩΝ	ὁ βουθῶν (sic).
ЄΥΤЄΜΙΩΝ	Εὐτέμων.
Α | Ω	
ΘΩΘΗ	θώθ η'

Οἱ στίχ. 2ος-3ος κατ' ἐμὲ ἀναγνωστέοι *ὁ βουθῶν* [=*βοηθῶν*] *εὐτελ⟨λ⟩ῶν*. Ἡ μετὰ γενικῆς σύνταξις τοῦ *βοηθεῖν* εἶναι, ὡς γνωστόν, συνήθης ἐν χριστιανικαῖς καὶ βυζαντιακαῖς ἐπιγραφαῖς.

Ἀριθ. 33. Ἐπιγραφὴ ἐκ Baouit τῆς Αἰγύπτου· ἐξεδόθη ἐν BCH 1902, 460, ἀρ. 22. Ἐνταῦθα ἀναγινώσκει ὁ ἐκδότης·

\- - - - - - - - -
\- - - - - φύλαξ(ον)
τὸν δοῦλό(ν) σου
Ἄρων- - - - -
\- - - - - - - - -
\- - - - - - - - -
\- - - - - - - - -

Προτιμῶ τὸν τονισμὸν *Ἀρῶν* =Ἀαρών. Καίτοι ἔχομεν ὄνομα κύριον *Ἄρ(ρ)ων -οντος* ἢ *-ωνος* (ἴδε Pape-Benseler).

Ἀριθ. 34. Βυζαντιακὴ ἐπιγραφὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἁγ. Σοφίας ἐν Decimoputzu τῆς Σαρδινίας. Ἐξεδόθη ἐν Atti della R. Accademia dei Lincei .... Serie quinta. Notizie degli scavi di Antichità vol. III 1906, 135 ὡς ἑξῆς μεταγεγραμμένη·

+ Κ(ύρι)ε βοήθη τοῦ δούλου σοῦ Οὐνουσπήτη
+ κὲ τῆς συν(:)ίου αὐτοῦ Σωρήκα(ς)
ἀμὴν [π]ενήτω(ν).

Ὁ ἐκδότης ἐπάγεται· «La formola *ἀμὴν* [*π*]*ενήτω*(*ν*) = davvero poveri, per denotare coloro che fanno ossequio alla divina onnipotenza è frequente nelle invocazioni e consacrazioni sacre, documentali ed epigraphiche». Πλὴν τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγνωστέον *ἀμὴν γένητω* =*γένοιτο*, ὅπερ ἁπλῶς τίθεται κατὰ τρόπον τινὰ ἑρμηνεία τοῦ *ἀμήν*.

Ἀριθ. 35. Ἐπιγραφὴ τοῦ μουσείου Σπάρτης ἐγκεκολαμμένη σκαιῶς ἐπὶ κιονίσκου· ἀκέφαλος καὶ κολοβή. Ἐξέδωκε ταύτην πανομοιοτύπως ὁ κ. *Κ. Γ. Ζησίου* ἐν «Ἀθηνᾷ» Γ' (1891) 430, ἀρ. 11 καὶ εἶτα ἐν τοῖς «*Συμμίκτοις*»[1] αὐτοῦ καὶ τρίτον ἐν τῇ «*Βυζαντίδι*» τόμ. Α' (1909) 422, ἄνευ πανομοιοτύπου. Ὁ κ. Κ. Γ. Ζησίου κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ ἐν τῇ «Βυζαντίδι» ἔκδοσιν ἀνέγνω·

. . . .
. . . . απο μεν
της επισκοπης Αμηκλιου
το αμπελιων του Γεραν
ου απο δε του Κρανουπολεος
τω ἀγριιιμπελον της Δαψ-
νου . . . .

[1] σ. 14, ἀρ. 11.— Εἶναι δὲ τὰ «*Σύμμικτα*» τοῦ κ. Ζησίου ανατύπωσις ἐκ τῆς «Ἀθηνᾶς» τόμ. Γ', ἔχουσα ἐπὶ τῆς προμετωπίδος ἔτος ἐκδόσεως 1892.

Κατὰ τὸν κ. Κ. Γ. Ζησίου *Κρανούπολις* = Καρυούπολις, πολίχνη τῆς Μάνης καὶ ὁμώνυμος ἐπισκοπὴ ἄλλοτε. Τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἑρμηνείαν ταύτην παρεδέξαντο καὶ οἱ κ.κ. *M.N.Tod* καὶ *A.J.B.Wace* (Catalogue of the Sparta Museum. Oxford 1906, σ. 54, ἀριθ. 269). Πλὴν τὸ πανομοιότυπον ἔχει ⳩ΑΝΟΥΠΟΛΕΟS = *Χριστιανουπόλεως*. Τὸ ⳩ ὁτὲ μὲν ἀναλυτέον *Χρ(ιστός)*, ὁτὲ δὲ *Χρ(υσός)* [1]. Ἦτο δὲ ἡ *Χριστιανούπολις* ἐπίσημος πόλις κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἐν Τριφυλίᾳ κειμένη. Περὶ τῆς μητροπόλεως Χριστιανουπόλεως ἰδὲ τὰ σημειούμενα παρὰ *Le Quien* [2], *Δημ. Δουκάκῃ* [3] καὶ *Χριστοφόρῳ Κνήτῳ* [4]. Τανῦν ἡ πάλαι ποτὲ ἐπίδοξος *Χριστιανούπολις* κατέστη ἄσημον χωρίον, *Χριστιάνου* καλούμενον, ὑπαγόμενον εἰς τὸν δῆμον Ἐράνης καὶ διασῷζον ἀξιόλογα βυζαντιακὰ μνημεῖα [5].

Ἀριθ. 36. Ἐν ταῖς βυζαντιακαῖς ἐπιγραφαῖς ἐκ Μωκίστης τοῦ δήμου Παμφίας τῆς Αἰτωλίας, ἃς ἐξέδωκεν ὁ κ. Γ. Σωτηριάδης ἐν τῇ «Ἐπετηρίδι» τοῦ Φιλ. Συλλ. Παρνασσοῦ 1903, 215, ἀντὶ τοῦ τονισμοῦ *Ζωριανὸς* οὐχὶ ἀστόχως ἠδύνατό τις νὰ προτείνῃ τὸν τονισμὸν *Ζωριᾶνος*. Διότι ἐν πράξει τοῦ ΙΓ', ὡς φαίνεται, αἰῶνος κεῖται *Ζωριᾶνός* τις [6] καὶ ἐν ἑτέρᾳ πράξει βυζαντιακῶν χρόνων, ἣν ἀντέγραψα ἐκ τῶν ἀρχείων τοῦ Μετεώρου, ἀπαντᾷ τὸ αὐτὸ ἐπώνυμον μετὰ τονισμοῦ ἐν τῇ παραληγούσῃ. Καὶ ἐν τῷ δήμῳ Κροκυλίου κεῖται χωρίον ἀκμαῖον *τοῦ Ζωριάνου* καλούμενον [7], τιμάριόν ποτε τῆς οἰκογενείας Ζωριάνου, ὡς ἔξεστιν ἐκ τοῦ ὀνόματος εἰκάσαι. Ἔπειτα ὁ τονισμὸς *Ζωριᾶνος* μαρτυρεῖται καὶ ἐκ κειμένου ἐμμέτρου περισωθέντος ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 27 Βαροκκικῷ καλουμένῳ κώδικι τοῦ Ὀξωνίου [8].

Ἀριθ. 37. Ἐπιγραφὴ ἐξ Ὠρεοῦ Εὐβοίας· ἐξεδόθη ἐν BCH 1891, 411, ἀριθ. 24 μόνον διὰ κεφαλαίων. Ἡ ἐπιγραφὴ μεταγραπτέα κατ' ἐμὲ ὡς ἑξῆς· + *Ἀγαθώνυμος* | *ἀπὸ κορνικου[λ]αρί|ων καὶ ἀναγνώστ|ης ἐνθάδε κῖτε* | + *Διαφέρει ἐλαχ(ίστῳ)* | *πρ(εσβυτέρῳ) ὑῷ [= υἱῷ] αὐτοῦ πν(ευματι)κ(ῷ)* + + +. Περὶ τῆς λέξεως *κορνικουλάριος* = cornicularius ἰδὲ τὰ δηλωθέντα ὑπὸ *Du Cange* ἐν τῷ Gloss. med. Graec. καὶ ἐν τῷ Gloss. med. Lat. ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ. Περὶ τοῦ ῥήματος *διαφέρειν* = ἀνήκειν ἐν ἐπιτυμβίοις ἐπιγραφαῖς ἰδὲ τὰς ὑπ' ἐμοῦ σημειωθείσας ἐν τῷ περιοδικῷ Glotta, τ. Γ' (1909) σ. 118 κέ.. Ἡ δὲ ἐπίτμησις ⲠⲢ = *Πρ(εσβύτερος)* εἶναι καὶ ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν γνωστή· οὕτω ἐν ἐπιγραφῇ Σαρδινίας ⲀΧ'ⲠⲢ = *ἀρχ(ι)πρ(εσβύτερος)* [9]· καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Σμύρνης ΠΡς = *πρ(εσβύτερος)*. Καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Συρίας Π†ΡS = *πρ(εσβύτε)ρ(ος)* [10]· καὶ ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ Συρίας [11] ΠΡЄS καὶ ἑτέρᾳ ἐξ Ἰκονίου ΠΡЄC [12] = *πρεσ(βύτερος)*· καὶ ἐν ἐπιγρ. Τεγέας [13] ΠΡΕΞBS = *πρεσβ(ύτερος)*· καὶ ἐν ἐπιγραφῇ Λυκαονίας [14] ΠΡЄCBς = *πρεσβ(ύτερος)*· ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς δὲ τῆς παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα χώρας τοῦ Χουζιβᾶ κεῖνται αἱ ἀκόλουθοι τῆς λέξεως *πρεσβύτερος* ἐπιτμήσεις ΠΡЄσBS, ΠΡЄC, ΠΡЄCBs: (πρβ. Ἀνακοινώσεις τοῦ Αὐτοκρατ· Ὀρθοδόξου Παλαιστινοῦ Συλλόγου, 1903, τόμ. XIV, μέρ. Β', σ. 204-205, ἀρ. 31-34). Τέλος ἐν Μακεδονικῷ τινι μνημείῳ κεῖται ΠΡЄCΒΥ, = *πρεσβύ(τερος)*· ἰδὲ *Ἀντωνίνου Ἀρχιμανδρίτου*, Ἀποδημία εἰς Ῥούμελην. Ἐν Πετρουπόλει, 1879, σ. 218, ἰδὲ καὶ πίνακα 4. 10. Πρβ. *Larfeld* HGE II 534. Περὶ δὲ τῶν ἐν χειρογράφοις ἰδὲ *V. Gardthausen* Griech. Palaeographie, Leipz. 1879, 256.

Ἀριθ. 38. Ἐπιγραφὴ Χαλκίδος· ἐξεδόθη ὑπὸ *Γ. Παπαβασιλείου* ἐν τῷ Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων (1910) σελ. 107, ἀρ. 3 ὡς ἑξῆς·

[1] Πρβ. *Garthausen*, Griechische Palaeographie σελ. 258. — *Mordtmann* Fils ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγῳ Κωνσταντινουπόλεως Τομ. Ζ' (1872-73) σ. 64, ὑποσ. 1.

[2] Oriens Christianus. Τόμ. Β'. Ἐν Παρισίοις 1740. σ. 187 κέ.

[3] Ἐν τῷ «Ἐκκλησιαστικῷ Φάρῳ» Ἀλεξανδρείας τόμ. Δ' (1909) σ. 366-373.

[4] Ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ» τόμ. Λ' (1910) σ. 69-72.

[5] Πρβ. *Γ. Λαμπάκης* ἐν Δελτίῳ Α' τῆς Χριστ. Ἀρχ. Ἑταιρείας 1892, σ. 99 κέ.. — *Γ. Παπανδρέου* ἐν τῷ περιοδικῷ «*Ἁρμονία*» 1902, σ. 190 κέ.

[6] *Miklosich* et *Müller*, Acta et Diplomata. Τόμ. IV 385.

[7] Πρβ. Στατιστικὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 5-6 ὀκτωβρίου 1896. Μέρος Β'. Ἐν Ἀθήναις 1897. σ. 40.

[8] *Coxe*, Catalogi codicum manuscriptorum bibliothecae Bodlianae pars prima recentionem codicum Graecorum continens. Ἐν Ὀξωνίῳ 1853, σελ. 46 κέ.. — *Σπ. Π. Λάμπρου* «Πρόχειρον σημείωμα περὶ Μιχαὴλ Ζωριανοῦ». Ἐν Ἐπετηρίδι Παρνασσοῦ. Τόμ. Ζ' (1903) σελ. 216 κέ.. — *Σπ. Π. Λάμπρου*, «Μιχαὴλ Ζωριανὸς καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 29 Βαροκκικὸς κῶδιξ» αὐτόθι, τόμ. Η' (1904) σ. 63 κέ.

[9] Atti della R. Accad. dei Lincei ann. CCCXII 1906, 131.

[10] Byz. Zeitschr. 1905, σ. 28, ἀριθ. 15.

[11] BCH 1902, 166, ἀρ. 6

[12] BCH 1902, 216, ἀρ. 5

[13] BCH 1901, 281, ἀρ. 34.

[14] BCH, 1883, 315

Ἐτυπ. 13.10.11.

+
CABBA — Σαββα-
TIOYXE — τίου Χε-
PIKEOC — ρικέος

«Τί δηλοῖ — ἐπάγεται ὁ ἐκδότης — τὸ *Χερικέος*, ἀγνοοῦμεν. Μὴ ἀναγνωστέον *χέρι* (= χαίρει) *Κέος* (= Κέως); ». Πλὴν προφανῶς ἐν τῇ λέξει ταύτῃ *Χερικέος* λανθάνει ἡ λέξις *Χαρκέως* = Χαλκέως. Ἡ ἐναλλαγὴ τοῦ *λ* καὶ *ρ* ἐν τῇ μέσῃ καὶ νέᾳ Ἑλληνικῇ εἶναί τι τῶν συνήθων γλωσσικῶν φαινομένων, περὶ οὗ ἔγραψεν ἰδίαν διατριβὴν ὁ κ. Ἰ. Ψυχάρης[1]. Ἐν ἐπιγραφῇ Σινώπης ἀναγινώσκεται: « + *θέσις Μεγαλημέρου χαρκέου*» (ἴδε Revue des Études anciennes 1901, 354, ἀριθ. 8. — Πρβ. American Journ. of Arch. 1905, 322, ἀρ. 62). Ἐξ ἐπιγραφῆς Λυδίας τῶν πρώτων, ὡς φαίνεται, μ. Χρ. χρόνων κεῖται *Χαρκωματαδος* = *Χαλκωματαδος* = χαλκουργοῦ[2]. Ἐν ἐπιγραφικοῖς χαράγμασι τῆς στοᾶς τοῦ Ἀδριανοῦ ἐν Ἀθήναις κεῖται *Χαρκανδ(ύ)λ(ης)* = *Χαρκανδύλης* καὶ *Χαρκο(νδύλης)* = *Χαλκο(νδύλης)*[3], ἅτινα εἶναι διάφοροι τύποι τοῦ ἐπωνύμου τῆς γνωρίμου ἀττικῆς οἰκογενείας *Χαλκοκονδύλη*. Καὶ τανῦν πολλαχοῦ *Χαρκιᾶς* = *Χαλκιᾶς* = χαλκεύς.

Ἀριθ. 39. Ἐπιγραφὴ ἀποκειμένη ἐν τῷ μουσείῳ τῆς ἐν Ἀλμυρῷ τῆς Θεσσαλίας φιλαρχαίου Ἑταιρείας τῆς «Ὄθρυος»· ἐγκεκόλαπται ἐν τεμαχίῳ «πίθου κεραμεοῦ βυζαντιακοῦ»· ἐξεδόθη ἐν Δελτ. «Ὄθρυος» τεύχ. Ε΄ Ἀθήν. 1903, 42, ὧδε·

Κτίτω(;)]ρ Ὑλασί[ων].

Κατ' ἐμὲ δὲ ἀναγνωστέον τὸ ὄνομα *Ὑλάσι[ος]*. Κεῖται δὲ τοῦτο πολλάκις ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ περιπύστου ἐν Πάρῳ ναοῦ τῆς ***Ἑκατοπυληανῆς***, μᾶλλον δὲ ***Κατωπολιανῆς***. Τοῦ ναοῦ τούτου ὁ κτίστης φαίνεται καλούμενος ***Ὑλάσιος*** ἐπίσκοπος (πρβ. Δελτ. Χριστ. Ἀρχαιολ. Ἑταιρ. Ἀθηνῶν Α΄ 1892, 103 κἑ.).

Ἀριθ. 40. Ἐπιγραφὴ ἐκδεδομένη ἐν τῷ Δελτίῳ «Ὄθρυος» τεύχ. Δ΄, Ἀθήνησι, 1901, 37, ἀρ. 2. «Ἐπιτύμβιος χριστιανικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ μεσαίωνος καὶ ἑπτάφωτος λυχνία, εἰκὼν ἐνορῶντος θεοῦ.

Ἔμπροσθεν
//CNHMAЄ
YCЄBIOYA
///ЄΞΑΝΔΡ
KÀIΘЄO
CΓ
ÀY

Ὄπισθεν
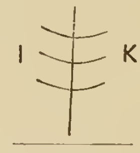

ЄNOPΩ
ΘЄOY

«Ἡ ἐπιτύμβιος πλὰξ ἡ φέρουσα ἑκατέρωθεν τὰς προκειμένας ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς . . . ἐδωρήθη τῇ [ἐν Ἀλμυρῷ Θεσσαλίας φιλαρχαίῳ] ἑταιρείᾳ «*Ὄθρυϊ*». Καὶ ἔμπροσθεν μὲν ἐπιγέγραπται [*Μ*]*νῆμα Εὐσεβίου Ἀ* [*λ*] *εξάνδρ*[*ου*] *καὶ Θεο*[*δώρα*]*ς γυ*[*ναικὸς*] *αὐ*[*τοῦ*], ὄπισθεν δὲ ὑπὸ ἑπτάφωτον λυχνίαν [*Ε*]*ἰκ*[*ὼν*] *ἐνορῶ*[*ντος*] *Θεοῦ* . . . *Χ* . . . . Εἶναι δὲ οἱ ἑπτὰ λύχνοι κατὰ τὴν Γραφὴν (Ζαχαρ. δ΄ 10) οἱ ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου πάνθ' ὁρῶντος καὶ ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀποδιδόντος». Ταῦτα γράφει περὶ τοῦ μνημείου ὁ ἐκδότης *Ἀ. Σπυριδάκης*. Τὴν ἐπιγραφὴν ἀναγνωστέον, νομίζω, ὧδε·

[Μ]νῆμα Ε-
ὐσεβίου Ἀ-
[λ]εξανδρ-
[έως] καὶ Θεο-
5 [δώρα;]ς γ-
[υναικὸς] αὐ-
[τοῦ].

Τὸ μνημεῖον προφανῶς εἶναι ἰουδαϊκόν. Ἡ ἑπτάφωτος καλουμένη λυχνία εἶναι ἀριδηλότατον τεκμήριον τῆς τοιαύτης κατατάξεως. Ἴδε παραπλήσια μνημεῖα Ἰουδαίων ἐν Ἀθήναις εὑρεθέντα ἐν IG III 3545, 3546 (πρβ. *Kekule* Theseion, σ. 132 ὑπ' ἀρ. 324). Περὶ τῆς ἑπταφώτου λυχνίας ἰουδαϊκῆς ἐπιγραφῆς Ῥώμης ἴδε τὰ ὑπὸ *Garrucci* (Cimetero ebreo di vigna Randanini) γεγραμμένα.

Ἀριθ. 41. Ἐπιγραφὴ ἐγκεκολαμμένη ἐπὶ τοῦ πρώτου κίονος τῆς δυτικῆς ἐσωτερικῆς κιονοστοι-

[1] *J. Psichari* Essai de grammaire historique sur le changement de λ en ρ devant consonnes en grec ancien, médiéval et moderne (Extrait des *Mémoires orientaux*, publiés par l'École des Langues orientales vivantes, Paris 1905). Ἐν Παρισίοις 1905.

[2] *I. Schmidt* ἐν AM 1871, 142, ἀριθ. 22 (πρβ. καὶ *Bursian* Jahresber. 1885, 73.

[3] *Κ. Γ. Ζησίου* ἐν Δελτίῳ τῆς Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρείας, τόμ. Β΄ σ. 26 κἑ. (πρβ. *K. Dieterich* Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Sprache σ. 107 καὶ 166. *Psichari* ἔ. ἄ).

γίας τοῦ Παρθενῶνος. Ὁ ἀρχιμανδρίτης **Ἀντωνῖνος** (Χριστ. Ἐπιγραφαὶ Ἀθηνῶν [Ρωσσιστί], Πετρούπολις 1874, σ. 41, ἀρ. 2, πίν. 16, 2) ἀνέγνω ὡς ἑξῆς·

Κ(ύρι)ε βοήθει τοῦ δούλου σου
Γερμανοῦ καὶ ἀναξίου.

Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἀνεδημοσίευσε μετὰ πιστοτέρου πανομοιοτύπου ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος ἐν «Βυζαντίδι» 1909, σ. 113, ἀριθ. 7, ἔνθα ἀναγινώσκει τὸν 2ον στίχον·

Γερμανοῦ κ(ουράτωρος), ἀναξίου.

Ἐπάγεται δὲ ὁ κ. Κ. Μ. Κωνσταντόπουλος: «δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναγνώσῃ τις *καὶ ἀναξίου*· ὁ σύνδεσμος *καὶ* ἐνταῦθα ὅλως παρέλκει. Τὸ Κ μετὰ τῆς κεραίας συντμήσεως δηλοῖ τὸ ἀξίωμα τοῦ Γερμανοῦ». Καθ' ἡμᾶς ἀναγνωστέον *κ(αὶ) ἀναξίου*. Ὁ *καὶ* συνδέει τὸ *δούλου* καὶ τὸ *ἀναξίου*. Τοιαῦται συνδέσεις καὶ ἐκφράσεις εἶναι συνήθεις ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς. Πρβ. π. χ. τὴν ἄνω ὑπ' ἀριθ. 2 ἐπιγραφήν· *Κ(ύρι)ε βοήθι τὸν σὸν δοῦλον Ἀγάπιον κὲ ἁμαρτο[λόν]*.

Ἀριθ. 42. Ἐπιγραφὴ ἐκ Λαρίσης· ἐξεδόθη πανομοιοτύπως ὑπὸ *E. M. Pridik* ἐν Bulletin de l'Institut Archéologîque russe à Constantinople, τόμ. Α' (1896), τεύχ. Β', σ. 103, ἀρ. 84. Ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ πανομοιότυπον σημειοῦμαι διορθωτέα τὰ ἑξῆς· Στίχ. 2 ἀντὶ ..*εισται* ἀνάγν. *ει(σ)α*. Στίχ. 3 ἀντὶ *γενε(ι)ὴν* ἀναγν. *γενετήν*. Στίχ. 4 ἀντὶ [..]*ρώχιος ἐν(θά)δε κεῖμαι* ἀνάγν. [*Ἀγ*](*ε*)*ρώχιος*? *ἐν(θ)άδε κεῖμ(α)ι*. Στίχ. 6-7 ἀντὶ *Τ(ό)πο(ν) φυ*[*λά*]*ξω δὲ κατοικῶ* ἀνάγν. *τόπο(υ) φύ*[*λα*]*ξ ὧδε κατοικῶ*. Στίχ. 8 *μ*[*ε*]*τέπειτα* ἀνάγν. *μ(ετ)έπει(τ)α*. Στίχ. 12 ἀντὶ *φίλοι* ἀνάγν. [*οἱ*] *φίλοι*.

Ἀριθ. 43. Ἐπιγραφὴ ἐν τῷ ναΐσκῳ τῆς Ἁγ. Μαρίνης παρὰ τὴν Πρέσπαν τῆς Μακεδονίας. Ἐξεδόθη μετὰ πανομοιοτύπου ὑπὸ *P. N. Miliokof* ἐν τῷ Bull. de l'inst. Archéol. russe à Constantinople, τόμ. Δ', 1899, τεύχ. 1, σ. 64, ὅθεν ἡ μεταγραφὴ παρελήφθη καὶ ὑπὸ *Σπ. Π. Λάμπρου* ἐν «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι» τόμ. Ε' (1908) σ. 287, ἀρ. 55. Ὁ στίχ. 2 ἀντὶ

.... ο δ(ε) θ(εο)ς συ(γ)χορισι (αὐτοὺς;) ⁝ προεδόθησαν (π)εν(ιντα) ασπρ... ὁ καματος ὅλος....

μεταγραπτέος κατὰ τὸ πανομοιότυπον·

ο θ(εο)ς.' σ. ῡχορίσι τους ⁝ προεδοθησὰν (π)ενιτ(α) ἄσπ(ρα) ο καματος ολως...

Ἀριθ. 44. Ἐπιγραφὴ τῆς παρὰ τὴν Πρέσπαν τῆς Μακεδονίας χώρας· ἐξεδόθη ὑπὸ *P. N. Miliokof* ἔνθ' ἄνω σ. 65, ἀριθ. 11. Τὸν 3ον στίχον τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀναγινώσκει ὁ ἐκδότης·

πηληπημανθέακαντονηνο (?.)....

Ταῦτα ἀναγνωστέα·

Πηληπῆ Μανθέα κ(αὶ) Ἀντονήνο[υ]....

Τὸ *Πηληπῆ* = Φιλίππου, *Μανθέα* = Ματθαίου.

Ἀριθ. 45. Ἐπιγραφὴ Μακεδονίας· ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ *Ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου* ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἀποδημία εἰς Ρούμελην» (Ἐν Πετρουπόλει 1879, ρωσσιστὶ) σ. 214, ἐν ὑποσημ. 1, ὡς ἑξῆς·

Μημόριον Ἀλεξάνδρου, Δροσερίας, Ζωσιμιανο(ῦ),
Ἀνασ(τασίας).

Κατὰ τὸ πανομοιότυπον δ' ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν πίν. 4ῳ ὑπ' ἀρ. 3 ἐγὼ ἀναγινώσκω·

+ | Μημόριον | Ἀλεξάνδρου | Δροσερίας Ζω|σιμια-
ν[ῆ]ς Ιοάνας.

Τὸ *Ζωσιμιανὴ* ἀπαντᾷ καὶ ἐν χριστιανικαῖς ἐπιγραφαῖς Ἀττικῆς· ἰδὲ IG III 3514 καὶ 3516 α.

Ἀριθ. 46. Ἐπιγραφὴ Μακεδονίας· ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ *ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου* ἔνθ' ἄνω σ. 214, ἐν ὑποσ. 3 ὡς ἑξῆς·

Μημόριον Δροσερίας καὶ Εὐδοξίας καὶ Ἀνθεμίου
εἰ(sic)ατροῦ κὰι τῆς συμβίας αὐτοῦ Σοφίας.

Κατὰ τὸ πανομοιότυπον δ' ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν πίν. 4ῳ ὑπ' ἀρ. 5, ἀντὶ *συμβίας* ἀνάγν. *συμβίου*.

Ἀριθ. 47. Ἐπιγραφὴ Μακεδονίας· ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ *ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου* ἔνθ' ἄνω σ. 218, ἐν ὑποσ. 1 ὡς ἑξῆς·

Μημόριον τοῦ ἁγ(ίου) Εὐδοξίου πρεσβυ(τέρου) καὶ τοῦ ἁμαρτουλο (Ἰ)ωάννου διακόνο(υ).

Ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς ἐν πίν. 4ῳ ὑπ' ἀρ. 10 ἀναγινώσκω·

+ + | Μημόριον Αἰ[ώνιον] | [Ε]ὐδοξίου πρεσβυ(τέ-
ρου) | καὶ τοῦ ἁμαρτουλο(ῦ) | [Ἰ]ωάννου διακόνο(υ).

Ὁ τύπος *μημόριον αἰώνιον* ὑπομιμνήσκει ἡμᾶς ἀττικήν τινα χριστιανικὴν ἐπιγραφήν, ἐν ᾗ κεῖται «*Κυμητήριον* [*Ἱ*]*ερω*]*νύμου ἐώνιον*» (*Πανάρετος Κωνσταντινίδης* ἐν «Παρνασῷ» τόμ. ϛ' (1882) σ. 82, ἀριθ. 6).

Ἀριθ. 48. Ἐπιγραφὴ Μακεδονίας· ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ *ἀρχιμανδρίτου Ἀντωνίνου* ἔνθ' ἄνω σ 220, ἐν ὑποσ. 1, ὡς ἑξῆς·

Μημόριον Θεοδοτίας κ(αὶ) Ἀσπιλίας παρθένων.

Κατὰ τὸ πανομοιότυπον τῆς ἐπιγραφῆς, ἐν πίν. 4ῳ ὑπ' ἀρ. 17, ἀντὶ *Θεοδοτίας* ἀνάγνωθι *Θεοδοσίας*.

Ἀριθ. 49. Ἐπιγραφὴ κεχρονισμένη, τοῦ ἔτους ͵ζρλα' [=1622/3], ἐν τῇ μονῇ τῆς Ἁγ. Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. *Πέτρου Δ. Παπαγεωργίου* ἐν Byzant. Zeitschr. 1898, 82, ἀριθ. 3. Ὁ ἐκδότης σημειούμενος περὶ τοῦ μνημείου: «Ἐν τῇ νοτίᾳ πλευρᾷ τῆς μονῆς ἄνωθεν κρήνης ἐντετειχισμένη πλὰξ φέρει ἐπιγραφὴν 1623 κεφαλαίοις γράμμασι, ποικίλως συμπεπλεγμένοις καὶ δυσερμηνεύτοις» ἀνέγνω ὧδε·

+ Πότισον Χ̅ε̅ ζωρὸν πῶμα τήνδε,
τὴν ποτίζουσαν ἡμᾶς τὸ ὕδωρ τοῦτο
ρηγοινην πλνην (sic) τοῦ τε Παντευγενήου
θυγάτηρ ὑπάρχουσα τοῦ Ἰωάννου
οὗ ἡ πατρὶς ἦν ἐκ Σιδηροκαυσίας
ἐν ἔτει ͵ζρλα'. Ν ϛ.

Κατ' ἐμὲ ἡ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου 3 λέξις κεφαλαιοποιηθήτω: *Ρηγοίνην* (=*Ρηγίνην*, θηλυκὸν τοῦ *Ρηγῖνος* ἀνορθόγραφον. Τὸ *Ῥηγ*[*ε*]*ινα* κεῖται ἐν ἐπιγραφῇ χριστιανικῇ Ἀττικῆς τῶν πρώτων αἰώνων. Ἰδὲ «Ἁρμονίαν» 1900, 33, ἀριθ. 29 καὶ ΑΜ 1888, 254). Εἶναι δὲ ἡ *Ρηγίνη* αὕτη κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν ἡ ἀναλώσασα πρὸς κατασκευὴν τῆς κρήνης. Ἐν δὲ τῷ *πλνην* τῷ κειμένῳ ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ ὑπολανθάνει κατ' ἐμὲ τὸ *γυνήν*.

Ἀριθ. 50. Ἐπιγραφὴ κεχρονισμένη τοῦ ἔτους 1071 εὑρεθεῖσα κατὰ τὴν νοτίαν Ῥωσίαν· ἐδημοσιεύθη ὑπὸ B. Latyschew μετὰ πανομοιοτύπου ἐν Bull. de la Commission impériale archéologique τῆς Πετρουπόλεως, τεύχ. XIV (1905) σελ. 132 κέ., ἀριθ. 5. Ὁ ἐκδότης ἀναγινώσκει·

. . . . Ἰωαννίκιος μοναχὸς ὁ καὶ οἰκοδόμος εἰς τὴν ἁγίαν μονὴν ταύτην . . .

Ἔχων ὑπ' ὄψει τὸ πανομοιότυπον ἀναγινώσκω·

. . . ὢ S' [=καὶ] ὑ[κο]δομ(ή)σ(ας) τιν αγ(ίαν) μον(ὴν) ἀυτ(ην) . . . . .

Ἐν Μονάχῳ.

Νικ. Ἀ. Βέης.

Τοπογραφικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ τῶν ἐν Μεσσηνίᾳ Φαρῶν καὶ τῶν πέριξ.

ὑπὸ

Ἀνδρέου Ν. Σκιᾶ.

Κατὰ μῆνα Αὔγουστον τοῦ ἔτους 1901 διατρίβων ἐν Καλάμαις ἔλαβον παρὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως ὑπουργείου ἐντολὴν νὰ παρασκευάσω δαπάνῃ αὐτοῦ γύψινα ἐκμαγεῖα τῶν ἐντὸς τῆς βραχώδους χαράδρας τοῦ χειμάρρου Νέδοντος ἐπὶ τῶν βράχων ἐγκεχαραγμένων ἀρχαϊκῶν ἐπιγραφῶν, τῶν ἐκδεδομένων τὸ τελευταῖον ὑπὸ H. Röhl ἐν Inscriptiones Graecae antiquisimae ἀριθ. 74 καὶ R. Meister ἐν Collitz, Sammlung der griechischen Dialekt-Inschriften III ἀριθ. 4673. Τὰ ἐκμαγεῖα ταῦτα παρασκευασθέντα ὑπ' ἐμοῦ εἰσήχθησαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν μουσεῖον, ταυτοχρόνως δὲ ἐξηρεύνησα καὶ ἄλλα τινὰ ἀρχαῖα λείψανα ὑπάρχοντα ἐν Καλάμαις καὶ τοῖς πέριξ, τὸ δὲ πόρισμα τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐκτίθεται ἤδη ἐνταῦθα.

Τὸ τεῖχος τῶν Φαρῶν.

Εἰ καὶ ἡ θέσις τῶν ἀρχαίων Φαρῶν ἐν ταῖς σημεριναῖς Καλάμαις εἶνε ἀσφαλῶς ὡρισμένη κατὰ τὰς σαφεῖς περὶ αὐτῆς μαρτυρίας τοῦ Στράβωνος (VIII, 360-361) καὶ τοῦ Παυσανίου (IV, 31,1)[1], δὲν εἶχεν εὑρεθῆ αὐτόθι οὐδὲν ἀρχαῖον οἰκοδόμημα, μόνον δὲ ὀλίγαι τινὲς ἐπιτύμβιοι στῆλαι καὶ πώριναί τινες πλινθίδες ἀπεσπασμέναι ἐξ ἀρχαίων κτιρίων καὶ ἐνῳκοδομημέναι ἐν τῇ μεσαιωνικῇ ἀκροπόλει τῆς «*Καλαμάτας*», ὅπως ἐλέγετο πρότερον ἡ νῦν πόλις τῶν Καλαμῶν, ἐδείκνυον ὅτι ὑπῆρχεν αὐτόθι συνοικισμός τις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀρχαίων κτιρίων, ὄχι ἅπαξ ἤδη παρατηρηθεῖσα, ἴσως συνετέλεσεν ὥστε καὶ νὰ ἀμφισβητηθῇ ἔτι ἡ ἐν Καλάμαις θέσις τῶν ἀρχαίων Φαρῶν ὑπὸ τοῦ Pernice (Mitt. d. d. archäol. Institut. Athen XIX 351 κέ.), ἀλλ' ἐν ἔτει 1901 ὁ δικηγόρος Δ. Καριζόπουλος μοὶ ἐπέδειξεν ἀρχαῖον τεῖχος, ὅπερ εἶχεν ἀνεύρει πρὸ μικροῦ ἐν ἰδίῳ κτήματι κειμένῳ παρὰ τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως μεταξὺ τούτου καὶ τῆς εὐρείας πλατείας, ἐν ᾗ ὑπῆρχεν ἄλλοτε μέγας καὶ βαθὺς βόθρος μετὰ λιμνάζοντος ὕδατος, λεγόμενος *Φραγκόλιμνα*, ἐπιχωσθεὶς πρὸ πεντηκονταετίας[2]. Τὸ εὑρεθὲν τεῖχος τοῦτο ἕνεκα τῆς θέσεως, ἐν ᾗ κεῖται, καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἶνε κατεσκευασμένον, ἀναγνωρίζεται ἀσφαλῶς ὡς πύργος τείχους περιβάλλοντος τὸ κάτωθι τῆς μεσαιωνικῆς ἀκροπόλεως καὶ πρὸς νότον αὐτῆς ἐπίπεδον μέρος, ὥστε βεβαίως ἀνήκει εἰς τὸν περίβολον τῆς αὐτόθι κατὰ τὰς ἀρχαίας μαρτυρίας κειμένης πόλεως τῶν Φαρῶν. Περιέγραψα ἤδη αὐτὸ ἔν τινι μηνιαίῳ περιοδικῷ ἐκδιδομένῳ τότε ἐν Καλάμαις ὑπὸ Π. Α. Σάλμα ὑπὸ τὸ ὄνομα *Ὠρίων* (ἔτος Α´ ἀριθ. 1 σελ. 3 κέ.)[3], ἐπαναλαμβάνω δὲ τὴν περιγραφὴν αὐτοῦ καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὸ περιοδικὸν ἐκεῖνο δὲν εἶνε εἰμὴ εἰς ὀλίγους μόνον προσιτόν. Τὴν εὕρεσιν τοῦ πύργου τούτου ἔμαθε παρ' ἐμοῦ ὁ ἐν ἔτει 1904 περιηγηθεὶς τὴν Μεσσηνίαν W. Kolbe, καὶ ἐπεσκέφθη τὸν τόπον, ἐν ᾧ κεῖται, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἐρείπιον εἶχεν ἤδη συγχωθῆ, δὲν εἶδεν εἰμὴ τὸν βαθὺν λάκκον, ἐν ᾧ εὑρέθη[4].

Τὸ εὑρεθὲν ἐρείπιον εἶνε ᾠκοδομημένον διὰ μεγάλων πωρίνων πλινθίδων σχήματος ὀρθογωνίου, εἶνε δὲ τετράπλευρον ἐλλειπούσης τῆς πρὸς βορρᾶν, ἤτοι πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν ἀκρόπολιν πλευρᾶς, καὶ ἔχει μῆκος μὲν ἐξ Α πρὸς Δ 3·35, πλάτος 2·42, πάχος δὲ τοῦ τοίχου 0·74. Σῴζονται τέσσαρες δόμοι πλινθίδων ἔχοντες ἐν ὅλῳ ὕψος 2·00. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τετραγώνου ἦτο πεπληρωμένον διὰ μικρῶν ἀκατεργάστων λίθων τεχνηέντως πρὸς ἀλλήλους συνηρμοσμένων, οὓς ὅμως ὁ εὑρὼν τὸ πρῶτον τὸ κτίριον κηπουρὸς τοῦ Δ. Καριζοπούλου ἀφήρεσεν ὑποπτεύων ὅτι κρύπτεται ὑπ' αὐτοὺς θησαυρός. Τὸ ὅλον κτίριον λοιπὸν ἦτο συμπαγὴς τετράγωνος ὄγκος, οὗ ἐλλείπει ἡ πρὸς βορρᾶν ἤτοι πρὸς τὴν μεσαιωνικὴν ἀκρόπολιν πλευρά. Ἐκ τούτων φαίνεται ὅτι τὸ κτίριον οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ εἶνε εἰμὴ πύργος τοῦ περιβάλλοντος τὴν ἀρχαίαν πόλιν τείχους, διὰ τοῦτο δὲ ἡ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως ἐστραμμένη πλευρὰ αὐτοῦ ἦτο αὐτὸς ὁ τοῖχος τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς τοῦ τείχους, ὅστις ἐνδότερον τοῦ εὑρεθέντος τετραγώνου πύργου ᾠκο-

[1] Μόνον ἡ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀπόστασις τῆς πόλεως δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὰς μαρτυρίας τῶν συγγραφέων τούτων, οὖσα διπλασία, ἀλλ' ἡ διαφορὰ ἐξηγεῖται εὐκόλως ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ Νέδοντος, αἵτινες εἶνε μεγάλαι Ἐκ μαρτυριῶν πρεσβυτέρων Καλαμίων γινώσκω ἀσφαλῶς ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν, ἴσως ἕνεκα καταστροφῆς τῶν παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Νέδοντος δασῶν, ἡ γενομένη πρόσχωσις εἶνε ἀληθῶς καταπληκτική, διότι ἐνῷ τότε τὰ κύματα ἐν τρικυμίᾳ ἔφθανον σχεδὸν μέχρις αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀναλήψεως, σήμερον ἡ παραλία ἀπέχει σχεδὸν 200 μέτρα ἀπ' αὐτῆς.

[2] Εἰς τὴν Φραγκόλιμναν ταύτην νομίζω ὅτι ἀναφέρεται ἡ ἐν τῷ ἐσχάτως ὑπὸ Σ. Λάμπρου ἐν Νέῳ Ἑλληνομν. Τόμ. Γ´ σελ. 197 ἐκδοθέντι βίῳ τοῦ ὁσίου Νίκωνος **τοῦ *Μετανοεῖτε*** ἱστορουμένη καταβύθισις γηλόφου τινὸς παρὰ τὴν Καλαμάταν γενομένη διὰ θαύματος πρὸς τιμωρίαν κακοποιῶν τινων οἰκούντων αὐτόθι. «Διασχοῦσα γὰρ ἡ γῆ· ὅσον σου τὸ πλῆθος, Χριστέ, τῆς δυνάμεως· αὐτό τε ἅπαν τὸ στῖφος τὸ ληστρικὸν καὶ τὸν γήλοφον σὺν τῷ ἀγρῷ καὶ ταῖς ἀρούραις καὶ ταῖς σκηναῖς καὶ πάσῃ τῇ παροικίᾳ, οἷα πάλαι τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρών, ἄρδην κατέπιεν, αὐτοσχεδίῳ *τάφῳ τῷ χάσματι τῆς γῆς ἐξαπίνης πάντων κατασχεθέντων καὶ τῷ Ἅιδῃ ἀθλίως παραπεμφθέντων. Ἔνθα καὶ ὕδατος πολλοῦ κάτωθεν ἀναδοθέντος καὶ ἄνωθεν πάλιν ἐξ ὑπσγυίσυ συρρεύσαντος καὶ τὸ χάσμα καλύψαντος, μετημείφθη ὁ χῶρος ἅπας εἰς ἕλη* ⟨*καὶ*⟩ *τσῖς τέλμασι καὶ τῇ συναγωγῇ τῶν ὑδάτων πάμπαν κεκαλυμμένος,* ***καθ' ἅπερ δὴ καὶ εἰς δεῦρο καθορᾶται*** ⟨*καὶ*⟩ *μσνσνσυχὶ λαμπρὰν φωνὴν ἀφιείς, διηγσυμένην γλώσσης τρανότερσν τὸ φρικτὸν τσῦ θεάματος καὶ ἐξαίσισν.* ***Ὅπου καὶ ἡ ὀροφὴ μόνον ὁρᾶται τοῦ θείου ναοῦ ἐπιπόλαιος μέσον τοῦ ὕδατος,*** ὃς ἦν πάλαι ἐν τῷ ἀγρῷ ἱδρυμένος *ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ, εἰς μαρτύριον ἀψευδὲς τοῦ τελεσθέντος σημείου*». Ὁμοίαν καταβύθισιν ἐν Σιπύλῳ περιγράφει ὁ Παυσανίας VII, 24, 13.

[3] Ἡ διατριβὴ ἀνετυπώθη καὶ ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ Ἐπετηρίδι τοῦ 1902 σελ. 10 ἑξ.

[4] Sitzungsberichte der k. preussisch. Akademie der Wiss. 1905 σελ. 59. Ἡ αὐτόθι ἐκφραζομένη ὑπόνοια ὅτι τὸ τεῖχος κατεστράφη χάριν τῶν λίθων δὲν εἶνε ἀληθής, καθὼς ἔμαθον.

δομημένος δὲν ἔχει ἀποκαλυφθῇ ἀπὸ τῶν χωμάτων τῆς ἐπιχώσεως. Ὅτι ὅμως ὑπῆρχε καὶ τετάρτη πλευρά, εἶνε ἀναμφίβολον, ἐπειδὴ οἱ μικροὶ λίθοι, δι᾽ ὧν ἦτο πεπληρωμένον τὸ ἐσωτερικὸν δὲν ἠδύναντο νὰ συγκρατηθῶσιν ἄνευ ἐσωτερικοῦ τοίχου. Τὸ συνεχόμενον ὅμως ἑκατέρωθεν πρὸς τὸν πύργον τοῦτον μέρος τοῦ τείχους δὲν εἶδον, ἐπειδὴ τὸ μέρος ἦτο συγκεχωσμένον, ἀγνοῶ δὲ ἂν σώζεται ἢ ἔχει καταστραφῇ· ἤκουσα ὅμως ὅτι ὁμοίως κατεσκευασμένον τεῖχος ἔχει εὑρεθῇ ἐν τῇ παρακειμένῃ πρὸς δυσμὰς οἰκίᾳ τοῦ Φουντούκη καὶ ἐν τῷ ἔτι δυτικώτερον κειμένῳ οἰκοπέδῳ τῶν ἀδελφῶν Ν. Π. Στρούμπου, ὥστε ἴσως ἀνασκαφή τις δύναται νὰ ἀποκαλύψῃ τὴν συνέχειαν τοῦ περιβόλου. Αἱ πώριναι πλινθίδες δὲν εἶνε οὔτε τελείως κατεξεσμέναι οὔτε ἀκριβῶς πρὸς ἀλλήλας συνηρμοσμέναι, ἐπειδὴ τὸ εὑρεθὲν μέρος ἀνήκει εἰς τὰ θεμέλια, ἄλλως ὅμως ἡ κατασκευὴ τοῦ τείχους εἶνε λίαν στερεὰ καὶ ἐπιμεμελημένη, οἵα ἡ τῶν ἀρίστων ἔργων τῆς Ἑλληνικῆς τειχοποιίας, ἄδηλον δὲ μόνον ἂν τὸ τεῖχος ἦτο λίθινον εἰς ἅπαν αὐτοῦ τὸ ὕψος ἢ ἂν τὸ ἀνώτερον μέρος συνίστατο ἐξ ὠμῶν πλίνθων.

Ἡ θέσις, ἐν ᾗ κεῖται ὁ εὑρεθεὶς πύργος, ἀπέχει περίπου 250 μ. ἀπὸ τῆς πρὸς βορρᾶν κειμένης μεσαιωνικῆς ἀκροπόλεως, περίπου δὲ 30 βήματα βορειανατολικῶς τοῦ ἁγίου βήματος τῆς μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς κειμένης κατὰ τὸ βόρειον πλευρὸν τῆς εὐρείας ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐκ τῆς Φραγκολίμνης εἰς τὸ νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ἀνηκούσης δὲ εἰς τὴν οἰκογένειαν Ἐφεσίου. Ἑπομένως ὁ ἀρχαῖος οὗτος πύργος κεῖται περίπου κατὰ τὸ μέσον μεταξὺ τοῦ νεκροταφείου καὶ τῆς ὁδοῦ τῆς διερχομένης ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Φραγκολίμνης. Ἂν τὰ προειρημένα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φουντούκη καὶ ἐν τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ Ν. Π. Στρούμπου κτίρια ἦσαν συνέχεια τοῦ τείχους, ὅπως πιστεύω, τότε δύναταί τις εὐλόγως νὰ εἰκάσῃ ὅτι ἡ περαιτέρω πρὸς δυσμὰς συνέχεια τοῦ τείχους παράλληλος οὖσα πρὸς τὸ τεῖχος τῆς μεσαιωνικῆς ἀκροπόλεως θὰ διήρχετο διὰ τῆς περιοχῆς τῶν δύο οἰκιῶν τῆς οἰκογενείας Παγώνη, ἥτις σήμερον ἔχει μεταβληθῇ εἰς πλατεῖαν, καὶ ἔπειτα διὰ τῆς πρὸς νότον τῆς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς μικρᾶς πλατείας, ὅπου μέλλει νὰ καταλήξῃ ὁ νῦν κατασκευαζόμενος ἠλεκτρικὸς τροχιόδρομος· περαιτέρω ὅμως κατόπιν πιθανῶς θὰ ἐκάμπτετο πρὸς βορρᾶν ἀκολουθοῦν τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Νέδοντος καὶ διευθυνόμενον πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Πρὸς ἀνατολὰς δὲ θὰ διήρχετο τὸ τεῖχος διὰ μέσου τῆς περιοχῆς τοῦ νεκροταφείου, ἄδηλον δὲ ποῦ αὐτόθι ἐστρέφετο πρὸς τὴν ἀκρόπολιν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πρὸς ἀνατολὰς τῆς ἀκροπόλεως κείμενος ὑψηλὸς λόφος ὁ λεγόμενος ***Τοῦρλες*** δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἐκταθῇ τὸ τεῖχος πρὸς τὸ μέρος τοῦτο πολύ, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι ἡ περιοχὴ τῆς ἀρχαίας πόλεως δὲν θὰ ἦτο μεγάλη, ἀλλ᾽ ὅμως ὄχι καὶ μικρά, διότι θὰ ἦτο ὀλίγον τι μικροτέρα τῆς κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν περιοχῆς τῶν Ἀθηνῶν καὶ περίπου ἴση πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Ναυπλίου. Τοιαύτη πόλις περιβαλλομένη διὰ τοιούτου τείχους ἦτο βεβαίως ἱκανῶς σπουδαία, ὥστε εἶνε εὐεξήγητοι αἱ κατ᾽ αὐτῆς ἐν διαφόροις πολέμοις ἐπιχειρηθεῖσαι ἐπιθέσεις.

Ὑπὸ τοῦ πρὸ ὀλίγου ἀποθανόντος ἰδιοκτήτου τῆς προειρημένης παρὰ τὸ νεκροταφεῖον μικρᾶς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἔμαθον ὅτι ὅτε ἐγίνετο ἡ ἐπίχωσις τῆς Φραγκολίμνης, ἀφαιρουμένου χώματος ἐκ τοῦ αὐτόθι κτήματος αὐτοῦ εὑρέθη παρὰ τὴν προειρημένην ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τῆς Φραγκολίμνης τεῖχος ὁμοίως διὰ μεγάλων πωρίνων πλινθίδων κατεσκευασμένον, διευθυνόμενον ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, ἑπομένως κάθετον πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ περιβόλου τῶν Φαρῶν καὶ ἔξω αὐτοῦ κείμενον. Δυστυχῶς τὸ τεῖχος ἐκεῖνο δὲν διετηρήθη, ἀλλὰ κατεστράφη τελείως, ἔμαθον ὅμως ὅτι ἐξ αὐτοῦ εἶχεν ἀφαιρεθῇ μία μεγάλη καὶ καλῶς εἰργασμένη πωρίνη πλινθίς, ἣν ἄλλοτε εἶχον ἴδει κειμένην πρὸ τῆς οἰκίας Ἐφεσίου ἐν τῇ ὁδῷ. Περὶ τοῦ τείχους τούτου δύναται νὰ εἰκάσῃ τις ὅτι ἦτο μέρος *μακρῶν τειχῶν* συνδεόντων τὴν πόλιν τῶν Φαρῶν πρὸς τὴν παραλίαν. Ἴσως ἀνασκαφή τις δύναται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν εἰκασίαν ταύτην, διότι ἐνδέχεται νὰ μὴ ἔχωσι καταστραφῇ τὰ τείχη ταῦτα καθ᾽ ἅπαν αὐτῶν τὸ μῆκος.

Περὶ τοῦ χρόνου τῆς κατασκευῆς τοῦ τείχους τῶν Φαρῶν δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τι ἀκριβές, ἀλλ᾽ ἡ καλὴ κατασκευὴ αὐτῶν καὶ ἡ χρῆσις τοῦ πωρίνου λίθου, ἐνῷ ὑπάρχει ἐν τῇ χώρᾳ ὄχι μακρὰν μέλας ἀσβεστόλιθος, δεικνύουσιν ὅτι δὲν εἶνε νεώ-

τερον τῶν μέσων τοῦ Δ' π. Χρ. αἰῶνος· ὥστε ἴσως ἐκτίσθη μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀπελευθέρωσιν τῶν Μεσσηνιακῶν πόλεων. Ἐνδέχεται ὅμως καὶ νὰ ἔχῃ κτισθῇ παλαιότερον κατὰ τὸν Ε' π Χρ. αἰῶνα ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων ὡς φρούριον αὐτῶν, οἷον ἦτο ἡ Τρίνασος.

Αἱ ἐν τῇ χαράδρᾳ τοῦ Νέδοντος ἐπιγραφαί.

Ἐκδεδομέναι μέχρι τοῦδε ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς βραχώδους χαράδρας τοῦ Νέδοντος εἶνε μόνον τέσσαρες, ἀλλ' ὑπό τινων ἐπιχωρίων φιλαρχαίων παρετηρήθησαν ἐκτὸς ἐκείνων καὶ ἕτεραι τρεῖς, ὥστε αἱ εἰς ἐμὲ γνωσταὶ γενόμεναι εἶνε τὸ ὅλον ἑπτά. Ἐκ τῶν τριῶν δὲ νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένων ἡ μία, ἐκ δύο μόνον γραμμάτων συνισταμένη εὑρίσκεται ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ, ἔνθα καὶ αἱ πρότερον ἐκδεδομέναι, καὶ δὴ ὑπεράνω τῆς πρώτης ἐξ αὐτῶν (IGA 74 α), αἱ δ' ἕτεραι δύο ὀλίγον νοτιώτερον, ἤτοι πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ. Ἡ θέσις, ἔνθα κεῖνται αἱ πρότερον ἐκδεδομέναι ἀπέχει ἕως 600 μέτρα βορειότερον, ἤτοι μᾶλλον πρὸς τὰς πηγὰς τοῦ ποταμοῦ, ἀπὸ τῆς θέσεως τῆς καλουμένης *Λιθωμένο φείδι*, κειμένης ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, κατὰ τὸ πρὸς βορρᾶν πέρας τῶν μεγάλων λατομείων, ἐξ ὧν ἐξήχθησαν οἱ λίθοι τοῦ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατασκευασθέντος τεχνητοῦ λιμένος τῶν Καλαμῶν. Τὸ ὄνομα δὲ *Λιθωμένο φείδι* ἀποδίδεται εἰς μικρὸν κάθετον ῥῆγμα τῆς βραχώδους ὄχθης πεπληρωμένον ὑπὸ ἀσβεστολιθικοῦ ἰζήματος ἀποτεθειμένου ὑπὸ τῶν καταστλαζόντων ὑδάτων, διαφέροντος δὲ κατὰ τὸ χρῶμα ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ περιέχεται βράχου καὶ διακρινομένου ὡς μικρὰ ὀφιοειδὴς αὖλαξ. Ἡ χαράδρα τοῦ Νέδοντος ἀπὸ τῶν προειρημένων λατομείων καὶ ἀνωτέρω εἶνε ἅπασα βραχώδης μετὰ ἀποκρημνοτάτων ὀχθῶν, καὶ βαθμηδὸν βαίνει στενουμένη πρὸς τὸ μέρος τῶν πηγῶν, ἀλλ' ἡ κοίτη εἶνε ὁμαλὴ πεπληρωμένη ἄμμου, καὶ μόνον εἰς ἀπόστασιν περίπου 400 μέτρων ἀπὸ τῆς θέσεως τῶν προεκδεδομένων ἐπιγραφῶν καθίσταται καὶ ἡ κοίτη βραχώδης καὶ ἀπόκρημνος. Τούτου ἕνεκα ὁ ποταμὸς ἐν καιρῷ ἰσχυρῶν καὶ ῥαγδαίων βροχῶν πλημμυρῶν κατάρχεται μετὰ μεγάλης ὁρμῆς καὶ προξενεῖ πολλάκις σπουδαίας καταστροφὰς ἐν τῇ ὑποκειμένῃ πεδινῇ χώρᾳ, φθείρει δ' ἕνεκα τῆς στενοχωρίας ὡσαύτως καὶ τὰς ὄχθας ἀποσπῶν μεγίστους βράχους ἀπ' αὐτῶν.

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχεν ἐν τῇ χαράδρᾳ ὁδὸς λελαξευμένη ἐν τοῖς βράχοις, σώζονται δὲ σήμερον τέσσαρα τμήματα τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἅτινα ἀναμφιβόλως ἄλλοτε συνείχοντο πρὸς ἄλληλα, διεσπάσθησαν δὲ κατόπιν ἕνεκα ἀποκοπῆς βράχων ἐκ τῶν ὀχθῶν. Αἱ ἐπιγραφαὶ εἶνε κεχαραγμέναι ἐπὶ τῆς πρὸς κατασκευὴν τῆς ὁδοῦ καθέτως λαξευθείσης βραχώδους ὄχθης. Τὸ μεγαλύτερον τῶν σωζομένων τεσσάρων τμημάτων τῆς ὁδοῦ εἶνε ἐκεῖνο, ἐν ᾧ εἶνε κεχαραγμέναι αἱ πρότερον ἐκδεδομέναι ἐπιγραφαί, ἔχει δὲ μῆκος 23 μέτρων. Αὐτόθι ἡ βραχώδης ἀριστερὰ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ εἶνε λελαξευμένη εἰς ὕψος περίπου 2·70, ἐπίσης δ' ὁμαλῶς λελαξευμένος εἶνε καὶ ὁ προσκείμενος ὑποκάτω πρὸς τὴν πλευρὰν ταύτην βράχος ἀποτελῶν ὁδὸν σωζομένην εἰς πλάτος 1·80, κειμένην δὲ πέντε μέτρα ὑψηλότερον τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ. Τὸ πάλαι πιθανῶς καὶ τὸ πλάτος τῆς λαξευτῆς ταύτης ὁδοῦ ἦτο μεγαλύτερον, καὶ ἡ πλευρὰ τῆς ὄχθης ἦτο εἰς μεγαλύτερον ὕψος λελαξευμένη, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ἀκολούθου πρὸς νότον τμήματος, ἐν ᾧ ἡ πλευρὰ εἶνε λελαλευμένη εἰς ὕψος πλέον τῶν 3·00. Ἐπειδὴ δὲ ἡ λελαξευμένη πλευρὰ καὶ ἐν τῷ μεγαλυτέρῳ τούτῳ τμήματι ἄνω προέχει κατά τι πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ ἀκολούθῳ πρὸς νότον τμήματι, φαίνεται ὅτι ἄνω ἁπανταχοῦ ὁ βράχος προεῖχε πολὺ πρὸς τὰ ἔξω, ἡ δὲ ὁδὸς διήρχετο κάτωθεν ὡς ἐν σπηλαίῳ ἢ μᾶλλον ὑπονόμῳ στοᾷ (galerie). Τὰ λαξεύματα ἀκολουθοῦσι τὴν διεύθυνσιν τῆς χαράδρας ἐκτεινόμενα ἑλικοειδῶς παρὰ τὰς ὄχθας. Ἡ λαξευτὴ ὁδὸς δὲν εἶνε ἐπίπεδος, ἀλλὰ τοὐναντίον λίαν κεκλιμένη, ἔχουσα κλίσιν περίπου 18 %, ὥστε διάβασις ἁμάξης δι' αὐτῆς εἶνε τελείως ἀδύνατος, δὲν φαίνονται δὲ οὐδαμοῦ ἴχνη τροχῶν. Ὑπάρχουσιν ὅμως ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τέσσαρες ἐγκάρσιοι αὔλακες πλάτ. 0·40 καὶ βάθ. 0·10, ἀπέχουσαι ἀπ' ἀλλήλων 1·90-2.00. Εἰς τί δ' ἐχρησίμευον αἱ αὔλακες αὗται, εἶνε ὅλως ἄδηλον· στῆλαι ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἦσαν ἐμπεπηγμέναι ἐν αὐταῖς, διότι πρὸς τοιοῦτον σκοπὸν καὶ τὸ πλάτος αὐτῶν θὰ ἦτο πολὺ μέγα καὶ τὸ βάθος ὅλως ἀνεπαρκές. Αἱ ἐπὶ τῆς λελαξευμένης πλευρᾶς ὑπάρχουσαι πλησιέστατα πρὸς ἀλλήλας

τρεῖς τετράπλευροι κόγχαι, αἵτινες ἐθεωρήθησαν ὅτι ἐμπεριεῖχον ἀναθηματικὰ ἀνάγλυφα, εἶνε πολὺ μικραί, ὥστε μοὶ φαίνονται ὅλως ἀκατάλληλοι πρὸς τοῦτο, νομίζω δὲ μᾶλλον ὅτι ἐχρησίμευσαν πρὸς στήριξιν ξυλίνων δοκῶν ἀναγκαίων ἴσως εἰς τὴν ἐργασίαν τῆς λαξεύσεως.

Μετὰ τὸ τμῆμα τοῦτο πρὸς νότον ὑπάρχει ὡσαύτως ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 11 βημάτων ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἕτερον ὅμοιον λάξευμα, περὶ οὗ ἔγινε λόγος καὶ ἀνωτέρω. Τοῦτο σώζεται εἰς μῆκος 7·00 καὶ φέρει ἐπιγραφὴν ἐκδιδομένην κατωτέρω· κεῖται δὲ 2·50 περίπου βαθύτερον τοῦ προηγουμένου, καὶ ἡ μεταξὺ τῶν δύο κλίσις τῆς ὁδοῦ εἶνε τοιαύτη, ὥστε θὰ ἦτο ἀδύνατος ἡ διάβασις ἁμάξης. Οὔτε αὔλακες οὔτε κόγχαι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ τμήματι τούτῳ, ὡς οὐδὲ ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἐκτὸς τοῦ πρώτου.

Τρίτον τμῆμα τῆς λαξευτῆς ὁδοῦ κεῖται 100 βήματα νοτιώτερον τοῦ προηγουμένου, ἀκολουθοῦν καὶ αὐτὸ ἑλικοειδῶς τὴν διεύθυνσιν τῆς ὄχθης, καὶ σωζόμενον εἰς μῆκος περίπου 40 βημάτων. Τὸ τμῆμα τοῦτο κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἐνῷ πάντα τὰ ἄλλα κεῖνται ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, ὥστε ἀνάγκη νὰ ὑποτεθῇ ἢ ὅτι τοῦτο συνεδέετο πρὸς τὰ προηγούμενα διὰ γεφύρας ἢ ὅτι ὑπῆρχον δύο λαξευταὶ ὁδοὶ κατὰ τὰς δύο ὄχθας. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τοῦτο κεῖται 3·00 περίπου βαθύτερον τοῦ προηγουμένου καὶ εἰς τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον μετὰ τῆς κοίτης· ὥστε γέφυρα μόνιμος μεταξὺ τῶν δύο δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ, ἴσως δ' ὑπῆρχε μόνον πρόσκαιρος ξυλίνη γέφυρα διαλυομένη κατὰ τὸν χειμῶνα. Κατὰ τὸ πρὸς νότον πέρας τοῦ λαξεύματος τὸ δάπεδον αὐτοῦ ἀνυψοῦται ὀλίγον. Φέρει καὶ τοῦτο ἐπιγραφὴν ἐκδιδομένην κατωτέρω.

Τέταρτον λάξευμα κεῖται εἰς ἀπόστασιν περίπου 300 μ. βορειότερον τοῦ πρώτου καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὄχθης μετ' αὐτοῦ, ἤτοι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς, σωζόμενον εἰς μῆκος περίπου 10 μ. καὶ εἰς ὕψος μόλις 0·30. Ἐπιγραφὴ δὲν ὑπάρχει αὐτόθι, ἴσως διότι τὸ ἄνω μέρος αὐτοῦ ἔχει καταστραφῆ.

Οἱ ἐκδώσαντες τὰς μέχρι τοῦδε μόνας γνωστὰς τέσαρας ἐπιγραφὰς πιστεύουσιν ὅτι αὐτόθι ἔκειτο ἱερόν τι, καὶ ἐκλαμβάνουσι τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας ὡς ἀναθηματικάς, ἀναγινώσκουσι δ' ἐν αὐταῖς τὰ ὀνόματα τοῦ Πανὸς καὶ τῶν Χαρίτων, ἀλλ' εἰς ἐμὲ οὔτε ἡ τοὐλάχιστον εἰς μῆκος πλέον τῶν 400 μέτρων ἐκτεινομένη λαξευτὴ ὁδὸς φαίνεται ὅτι δύναται νὰ εἶνε ἱερὸν οὔτε ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς ἀνευρίσκω ὄνομα οὐδενὸς θεοῦ, πιστεύω δὲ μᾶλλον ὅτι ἅπασαι δηλοῦσιν ὀνόματα λιθοτόμων ἐργασθέντων ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς λαξευτῆς ὁδοῦ ἢ ἄλλα ὅλως αὐτοσχεδίως ὑπὸ τούτων κεχαραγμένα σημειώματα (graffiti). Τοῦτο θὰ φανῇ ἐκ τῶν ἑπομένων.

Τὰς ἐπιγραφὰς ἀντέγραψα ἐξ αὐτοῦ τοῦ βράχου διατρίψας ὁλόκληρον ἡμέραν αὐτόθι, τὰ δὲ κατωτέρω δημοσιευόμενα πανομοιότυπα ἐξεπονήθησαν ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ἀποκειμένων γυψίνων ἐκμαγείων συμφώνως πρὸς τὰς ἐμὰς ὁδηγίας καὶ τὰς ἐπὶ τόπου ληφθείσας σημειώσεις. Ἡ ἐπιγεγραμμένη ἐπιφάνεια εἶνε λίαν ἀνώμαλος, ὁ δὲ λίθος πολλάκις εἶνε σύμπηκτος ἐκ μικρῶν ἀσβεστολιθικῶν συντριμμάτων, ὥστε διὰ τῆς ἐκ τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπηρειῶν ἀποσαθρώσεως αὐτοῦ ἀποσπῶνται πολλάκις εὐμεγέθη τεμάχια καὶ οὕτω τὰ γράμματα παρὰ τὸ μέγα μέγεθος αὐτῶν καθίσταται ἐλλιπῆ καὶ δυσδιάγνωστα ἢ καὶ ἀφανίζονται ὁλοσχερῶς.

Πρώτη τῷ ἐκ τῆς πόλεως τῶν Καλαμῶν ἀνερχομένῳ τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ εὑρίσκεται ἡ ἐν τῷ νοτιωτάτῳ τῶν προειρημένων τεσσάρων τμημάτων τῆς λαξευτῆς ὁδοῦ, ἤτοι τῷ ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης. Ἔχει δὲ αὕτη οὕτω·

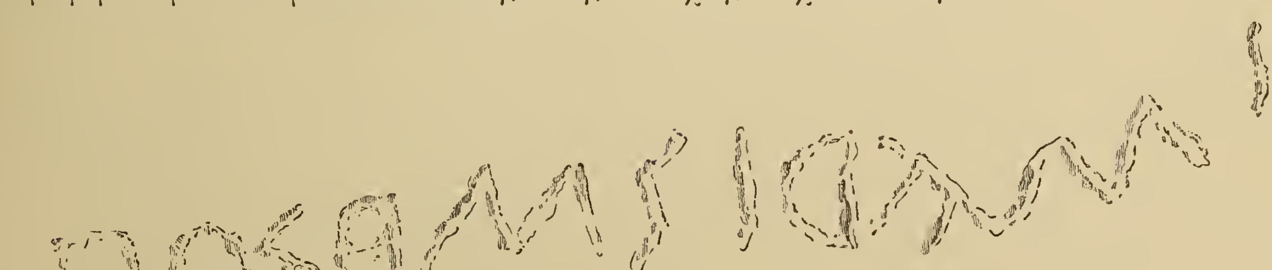

Εἰκὼν 1. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

Μῆκος τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς 1·30, μέγεθος τῶν μεγίστων γραμμάτων 0·13. Γράμματα ἐνδέχεται νὰ ἐλλείπωσιν ἑκατέρωθεν πολλά. Τὸ πρῶτον σωζόμενον λείψανον κεκλιμένης κεραίας εἶνε ἄδηλον εἰς τί γράμμα ἀνήκει, ἐπειδὴ ἡ χάραξις εἶνε λίαν ἀκανόνιστος· ἑπομένως τὰ πρῶτα βέβαια γράμματα εἶναι Γ καὶ Ο. Ἐν τῷ μετὰ ταῦτα Ξ μία γραμμὴ ἔχει ἐπαναληφθῆ δὶς ἕνεκα διαμαρτίας τοῦ χαράξαντος. Τὸ κατόπιν γράμμα Θ εἶνε βέβαιον, καίπερ ἐφθαρμένον, τὰ δὲ ΜΣ διατηροῦνται καλῶς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τρία ταῦτα γράμματα δὲν δύνανται νὰ ἀναγνωσθῶσιν ἄλλως εἰμὴ ὡς *ἡμί*, ἡ κατόπιν αὐτῶν κάθετος κεραία πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς σημεῖον χωρισμοῦ τῶν λέξεων. Ὁ τύπος *ἡμί* = *εἰμί* εἶνε γνωστός· πρβ. G. Meyer, Gr. Gramm.[3] σελ. 566. Τὰ κατόπιν γράμματα μοὶ φαίνονται ὅτι εἶνε ΦΑ, καίτοι ἕνεκα διαμαρτίας τοῦ χαράξαντος ἡ μεσαία κεραία τοῦ δευτέρου διευθύνεται πρὸς τὰ κάτω, ἀμφότερα δὲ εἶνε ἡνωμένα μετ' ἀλλήλων. Ἑπομένως τὴν ὅλην ἐπιγραφὴν ἀναγινώσκω οὕτω·

-πος ἡμὶ Φάμι[δος]

Ὄνομα *Φᾶμις* εἶνε γνωστὸν ἐν Μαγνησίᾳ (ἴδε Pape-Benseler Wört. d. gr. Eigenn.). Δὲν εἶνε ἀπίθανος καὶ ἡ συμπλήρωσις *Φαμίω* = Φημίου.

Τὸ Θ ἀντὶ τοῦ φθόγγου *η* ἀπαντᾷ ἐν Λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς ἤδη κατὰ τὸν Ε' π. Χρ. αἰῶνα· πρβ. IGA 85-91.

Ἐν τῷ ἀκολούθῳ λαξεύματι ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή, ἧς τὰ γράμματα διευθύνονται ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω.

Εἰκὼν 2. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

Μῆκος αὐτῆς 0·90, μέγεθος τῶν γραμμάτων μέχρι 0·12· γράμματα δυνατὸν νὰ ἐλλείπωσι πρὸς ἀριστεράν, πρὸς δεξιὰν δὲ φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρχον ἄλλα. Τὸ πρῶτον γράμμα εἶνε λίαν ἐφθαρμένον, νομίζω δὲ ὅτι εἶνε D ἤτοι *ϱ*, καίτοι κατωτέρω τὸ αὐτὸ σημεῖον παριστᾷ τὸ *δ*. Ἑπομένως ἀναγνωστέον

[Ἰα]ϱοτελίδας

ἢ ἄλλο τι εἰς *-ϱοτελίδας* λῆγον ὄνομα. Ἡ εἰς *-ίδας* ἀντὶ *-είδας* κατάληξις δὲν παρέχει δυσκολίαν τινά. Πρβ. Kühner-Blass, Ausf. gr. Gramm. II σ. 283.

Κατόπιν ἐν τῷ τρίτῳ πρὸς τὰς πηγὰς τμήματι

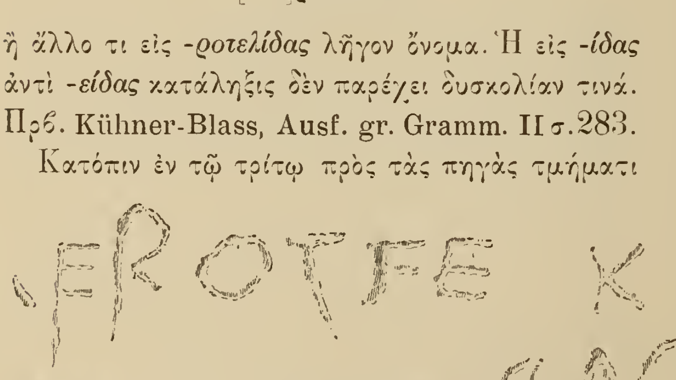

Εἰκὼν 3. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

τῆς λαξευτῆς ὁδοῦ εὑρίσκονται πᾶσαι αἱ προεκδεδομέναι ἐπιγραφαί, ἡ πρώτη δ' ἐκ τούτων κεῖται βορειότερον τῶν ἄλλων οὖσα τοιαύτη ***(εἰκὼν 3)***· Μῆκος τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς 0·80, ὕψος 0·40. Τὸ ἐν ἀρχῇ λείψανον κεραίας εἶνε λίαν ἀμφίβολον. Τὸ πρῶτον ἀκέραιον γράμμα καὶ τὸ τρίτον εἶνε σαφῆ, τὸ δ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐπὶ τόπου μὲν μοὶ ἐφάνη ὡς Κ, ὅπως ἐξέλαβον αὐτὸ καὶ οἱ προηγούμενοι ἐκδόται, ἀλλ' ἐν τῷ γυψίνῳ ἐκτύπῳ νομίζω ὅτι διακρίνω ἀσφαλῶς R. Μετὰ τὸ Ο ἕπεται γράμμα λίαν ἐφθαρμένον, ὅπερ ἐπὶ τόπου μὲν μοὶ ἐφάνη ὁμοιάζον πρὸς D, ἐπὶ τοῦ γυψίνου δὲ ἐκμαγείου φαίνεται ὡς Τ. Μετὰ τοῦτο ἕπεται F, ἔπειτα δὲ Ε, ὅπερ ἐπὶ τόπου μοὶ ἐφάνη μᾶλλον ὡς Θ. Ἐν τέλει φαίνεται ἀμυδρόν τι καὶ ἀμφίβολον γράμμα ὡσεὶ Κ, ὅπερ δὲν εἶδον οἱ προηγούμενοι ἐκδόται, ἴσως δ' ἀνήκει τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ἑπομένης λέξεως. Κατὰ ταῦτα νομίζω ὅτι μετά τινος πιθανότητος δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ὄνομα [*Ἱ*]*εϱοτέ(λ)ε*[*ς*] ***Κ-***, ἐν ᾧ τὸ Λ ἔχει παραλειφθῆ κατὰ παραδρομὴν τοῦ χαράκτου. Ἡ χρῆσις τοῦ τύπου *ἱεϱὸς* ἀντὶ τοῦ δωρικοῦ *ἱαϱὸς* νομίζω ὅτι δὲν καθιστᾷ ἀπαράδεκτον τὴν ἀνάγνωσιν

Ἐτυπ. 14.10.11.

ταύτην, ἐπειδὴ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς ἐπίδρασις τῆς Ἀρκαδικῆς διαλέκτου, περὶ ἧς πρβ. Hoffmann, Gr. Dial. I σελ. 143. Ὁμοίως ἐξηγεῖται ἡ χρῆσις ἀμφοτέρων τῶν τύπων ἐν τῇ Θεσσαλικῇ διαλέκτῳ (Hoffmann, Gr. Dial. II σελ. 272 ἑξ.). Τὰ ὑποκάτω τοῦ στίχου τούτου γράμματα ἀποτελοῦσιν ἅπαντα τὸν δεύτερον στίχον, ὥστε ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Röhl [*Π*]*ανὶ Χαρί*[*τεσσι*] εἶνε ὅλως ἀδύνατος. Τὰ γράμματα ΨΑΡΙ εἶνε σαφῆ. Πρὸ αὐτῶν ἐπὶ τόπου μοὶ ἐφάνη ὅτι διέγνωσα ἀσφαλῶς ἴχνος Λ. Τὸ ϙ μοὶ φαίνεται βέβαιον καίπερ ἐφθαρμένον. Τὰ ἑπόμενα εἶνε λίαν ἐφθαρμένα καὶ συγκεχυμένα, ὥστε φαίνεται ἀβέβαιον ἂν εἶνε δύο γράμματα ἢ ἕν. Ἐπὶ τόπου μοὶ ἐφάνη ὅτι ἦσαν δύο γράμματα, ὧν τὸ πρῶτον D ἢ O κακῶς κεχαραγμένον, τὸ δὲ δεύτερον N, ἀλλ' ἤδη πιστεύω ὅτι μετὰ τὸ ϙ κεῖται M, ὥστε ἀμφότερα δηλοῦσι τὸν φθόγγον ξ. Ἑπομένως νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ὄνομα *Χαρίξ*[*ενος*]. Ἡ χρῆσις τοῦ γράμματος M ἀντὶ τοῦ Ƹ νομίζω ὅτι δὲν εἶνε ἀνεξήγητος, ἐπειδὴ ὁ χαράξας τὴν ἐπιγραφὴν ἐνδέχεται νὰ ἦτο ξένος.

Ὑπεράνω τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης ἀπέχοντα αὐτῆς 0·50 κεῖνται τὰ ἑξῆς δύο γράμματα **(εἰκ. 4)**·

Εἰκὼν 4. Ἐπιγρ. ἐπὶ βράχου.

Ἄλλα γράμματα πλὴν τούτων δὲν φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον.

Ἀκολούθως εἰς ἀπόστασιν 3·40 νοτιώτερον κεῖται ἡ δευτέρα τῶν προεκδεδομένων ἐπιγραφῶν οὖσα τοιαύτη **(εἰκ. 5)**·

Μῆκος τῆς ἐπιγραφῆς 1·30, μέγεθος τῶν γραμμάτων μέχρι 0·20. Τὸ τέταρτον γράμμα ἐφθαρμένον δὲν δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ ἀναγνωσθῇ ὡς Φ ἐκ τῆς κατωτέρω ἐκδιδομένης τετάρτης ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ ἀναμφιβόλως κεῖται ἡ αὐτὴ λέξις. Κατόπιν αὐτοῦ κεῖται ϟ, ὄχι I, ὡς ἀνέγνωσαν οἱ προηγούμενοι ἐκδόται. Μετὰ δὲ τὸ ὄγδοον γράμμα νομίζω ὅτι κεῖται ϟ ἤτοι σίγμα, ὅπερ ἕνεκα διαμαρτίας τοῦ χαράκτου φαίνεται ὡς Iϟ, ἐπειδὴ ἡ ἀνωτάτη γραμμὴ τοῦ ϟ παρεξετάθη ὑπερμέτρως πρὸς τὰ κάτω, ὥστε φαίνεται ὡς I, ἔπειτα δὲ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτῆς ἐχαράχθη ἑτέρα γραμμὴ πρὸς τὰ ἄνω, ἥτις εἶνε λίαν ἀμυδρά, ἀλλὰ βεβαία. Σημειωτέον ὅτι ἄνω ἀμφότεραι αἱ γραμμαὶ αὗται ἀπολήγουσιν εἰς ῥῆγμα τοῦ λίθου, ὥστε δύναται νὰ ὑποτεθῇ καὶ ὅτι ὑπάρχει αὐτόθι R. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ ῥωτακισμὸς δὲν εὑρίσκεται ἐν Λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς, εἰμὴ ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις, ἡ ὑπόθεσις αὕτη φαίνεται ἀπίθανος. Οἱ προηγούμενοι ἐκδόται διέγνωσαν αὐτόθι Γ, ὅπερ εἰς ἐμὲ καὶ ἐπὶ τόπου καὶ ἐπὶ τοῦ γυψίνου ἐκμαγείου φαίνεται ἀδύνατον. Τὰ ἀκόλουθα γράμματα ΑΝ εἶνε σαφῆ, πρὸς δεξιὰν δ' αὐτῶν ὁ βράχος ἔχει ἀποκοπῆ, ὥστε εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ ἐλλείπωσιν αὐτόθι γράμματα ἱκανά. Κατὰ ταῦτα νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ *Κορφιάτας Ἀν*--. Ἡ συμπλήρωσις *ἀν*[*έθηκε*] μοὶ φαίνεται ἀπίθανος, ἐπειδὴ οὐδὲν δικαιολογεῖ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἱερὸν αὐτόθι.

Εἰς ἀπόστασιν 2·00 νοτιώτερον τῆς προηγουμένης ἐπιγραφῆς ὑπάρχει ἡ ἀκόλουθος **(εἰκ. 6)**·

Εἰκὼν 5. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

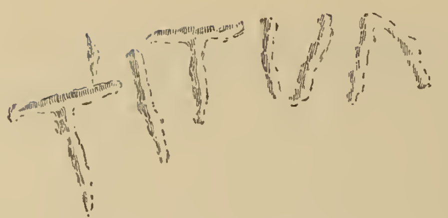

Εἰκὼν 6. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

Μῆκος τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς 0·55, μέγεθος τῶν γραμμάτων μέχρι 0·10. Τὸ τελευταῖον γράμμα πολλάκις ἐξετάσας τὸ ἐκμαγεῖον νομίζω ὅτι ἀσφαλῶς εἶνε Λ, ὄχι Α. Κατὰ ταῦτα νομίζω ὅτι δύναται ἐνταῦθα νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ὄνομα *Τίτυλ*[*λος*].

Εἰς ἀπόστασιν δὲ 3·80 ἀπὸ τῆς προηγουμένης πρὸς νότον ὑπάρχει ἡ ἑξῆς ἐπιγραφὴ ***(εἰκ. 7)***·

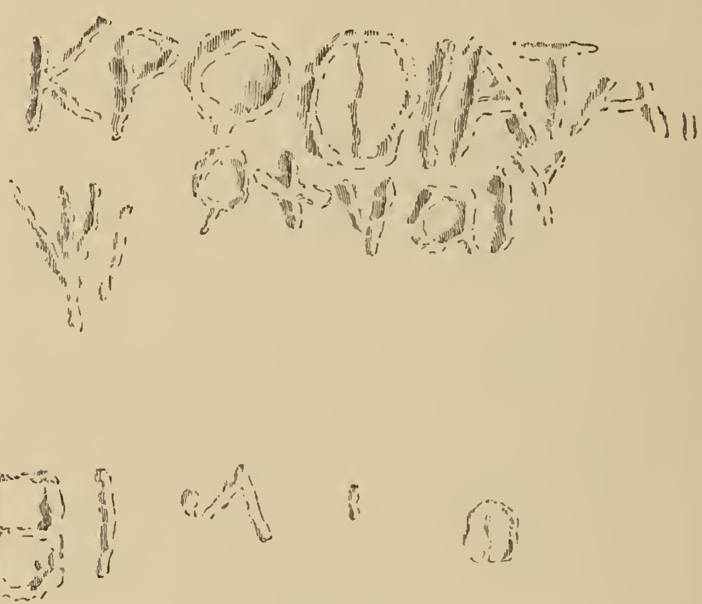

Εἰκὼν 7. Ἐπιγραφὴ ἐπὶ βράχου.

Μέγιστον πλάτος τῆς ἐπιγραφῆς 0·70, ὕψος καὶ τῶν τριῶν στίχων 0·60, μόνον δὲ τῶν δύο πρώτων 0·32, μέγεθος τοῦ μεγίστου γράμματος 0·12

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τὰ ὀκτὼ πρῶτα γράμματα εἶνε βέβαια, τὸ δὲ ἐλλιπὲς τελευταῖον δύναται νὰ συμπληρωθῇ ὡς ϛ ἢ ὡς R. Ἐπομένως καὶ ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ τὸ ὄνομα *Κροφιάτα*[*ς*]. Τὸ ἔτυμον τοῦ ὀνόματος τούτου εἶνε ἄγνωστον. Πρὸς δεξιὰν ὁ βράχος εἶνε ἀποκεκομμένος, ὥστε δύνανται νὰ ἐλλείπωσι γράμματα πολλά. Ὁ δεύτερος στίχος εἶνε λίαν δυσανάγνωστος καὶ ἕνεκα φθορᾶς καὶ ἕνεκα πλημμελοῦς χαράξεως. Τὸ γράμμα Ψ καὶ τὸ κατόπιν αὐτοῦ, ὅπερ δύναται νὰ συμπληρωθῇ εἰς Α, ἀλλὰ δύναται νὰ εἶνε καὶ Ι, εἶνε ἀμφίβολον ἂν ἀποτελοῦσιν ἕνα στίχον μετὰ τῶν ἑπομένων γραμμάτων, ἢ κεῖνται ἐν τρίτῳ στίχῳ. Ἐκ τῶν λοιπῶν ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ γραμμάτων τὸ Ο εἶνε σαφές, ἡ δὲ προσκεκολλημένη εἰς αὐτὸ μικρὰ οὐρὰ φαίνεται ὅτι εἶνε τυχαῖον ῥῆγμα. Τὰ κατόπιν XV εἶνε σαφῆ. Τὸ ἀκόλουθον ἀμφίβολον ἂν εἶνε Ο ἢ Α. Ἔπειτα ὑπάρχει Ι καὶ τέλος Υ ἢ Κ. Τοῦ τελευταίου στίχου ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τῶν προηγουμένων εἶνε μεγάλη, ὥστε ἐνδέχεται νὰ ἀποτελῇ ἰδίαν ἐπιγραφήν. Ἐν αὐτῷ τὰ ΘΙ εἶνε σαφῆ, τὰ δὲ λοιπὰ ἐφθαρμένα καὶ ἀμφίβολα. Ἀνάγνωσιν τῶν ἐν τῷ δευτέρῳ στίχῳ καὶ τῶν ἀκολούθων γραμμάτων δὲν δύναμαι νὰ εὕρω, ἀλλ᾽ οὐδὲν ὑποδηλοῖ ὅτι καὶ ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εἶνε κοινὰ ὀνόματα ἀνθρώπων, ὡς τὰ ἐν ταῖς προηγουμέναις μετὰ βεβαιότητος ἢ μετὰ πιθανότητος ἀναγνωσθέντα.

Τό τε κείμενον λοιπὸν τῶν ἐπιγραφῶν καὶ αὐτὴ ἡ κατασκευὴ τῆς λαξευτῆς ὁδοῦ ἐξελέγχει ὡς ἐσφαλμένην τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὑπῆρχεν ἱερόν τι αὐτόθι ἐν τῇ χαράδρᾳ τοῦ Νέδοντος, ὅπου ὑπάρχουσιν αἱ προεκδεδομέναι ἐπιγραφαί. Πρὸς τίνα δὲ σκοπὸν ἦτο κατεσκευασμένη ἡ λαξευτὴ αὕτη ὁδός, δὲν δύναμαι νὰ εἴπω, ἀφοῦ μάλιστα δυστυχῶς δὲν ηὐκαίρησα νὰ προχωρήσω περαιτέρω πρὸς τὰς πηγὰς ἐξερευνῶν τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ, ἵνα ἴδω ποῦ καταλήγουσι τὰ λαξεύματα, οὐδὲ νὰ ἐξετάσω τὰ ἔξω τῆς κοίτης μέρη. Ἅμαξαι δὲν ἠδύναντο νὰ διέρχωνται δι᾽ αὐτῆς, ὡς ἐδηλώθη καὶ ἀνωτέρω (σελ. 110), ὡς κοινὴ δὲ ἀτραπὸς χάριν τῆς συνήθους συγκοινωνίας τῶν πεζοπορούντων κατεσκευασμένη δὲν φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ, ἐπειδὴ ἡ κατασκευὴ αὐτῆς ἀπῄτει μεγάλην δαπάνην, ἐνῷ ἦτο εὔκολον νὰ κατασκευασθῶσιν ὁδοὶ πολὺ καλύτεραι καὶ ὀλιγοδαπανώτεραι ἔξω τῆς χαράδρας. Δὲν δύναται δ᾽ ἐπίσης νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο ὄρυγμα πρὸς διοχέτευσιν ὕδατος, ἐπειδὴ καὶ κλίσιν πολὺ μεγάλην ἔχει, καὶ τὸ δάπεδον αὐτῆς ἀνυψοῦται καὶ ταπεινοῦται κατὰ τόπους. Ἀπίθανον ὡσαύτως μοὶ φαίνεται καὶ νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο στοὰ μεταλλευτική, διότι πρὸς ἐξαγωγὴν μεταλλευμάτων ἠδύναντο νὰ κατασκευασθῶσιν ὁδοὶ πολὺ ὀλιγοδαπανώτεραι. Ἐπομένως μίαν μόνον ὑπόθεσιν εὑρίσκω ὡς ὁπωσοῦν πιθανήν, ἤτοι ὅτι εἶνε ὁδὸς

ἄγουσα πρός τι ἱερὸν περαιτέρω που τῆς χαράδρας ἱδρυμένον, ὡρισμένη δὲ εἰς διάβασιν πεζοπορούντων προσκυνητῶν. Οὕτως εἶχε κατασκευασθῆ καὶ ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ ἐπὶ τοῦ Ῥειτοῦ ***τοῦ πρὸς τοῦ ἄστεως*** γέφυρα στενή, περὶ ἧς ἡ ὑπὸ Φιλίου ἐν Mitteil. d. d. arch. Inst. Athen XIX (=1894) σ. 163 ἐκδεδομένη ἐξ Ἐλευσῖνος ἐπιγραφὴ ὁρίζει τὰ ἀκόλουθα· «***πλάτος δὲ ποιούντων πεντέποδα, ἵνα μὴ ἅμαξαι διελαύνωνται, ἀλλὰ τοῖς ἰοῦσιν ᾖ βαδίζειν ἐπὶ τὰ ἱερά***». Ὡς τοιοῦτόν τι νομίζω ὅτι δύναται μετά τινος πιθανότητος νὰ ὑποτεθῇ καὶ ἡ ἐν τῇ χαράδρᾳ τοῦ Νέδοντος λαξευτὴ ὁδός, αἱ δ' ἐπιγραφαὶ εἶνε ὀνόματα χαραχθέντα χάριν παιδιᾶς ἢ πρὸς ἀνάμνησιν ὑπὸ τῶν λιθοτόμων.

Ἕτεραι ἐπιγραφαὶ Φαρῶν.

Εἰς ἀπόστασιν περίπου ἑνὸς τετάρτου τῆς ὥρας βορειότερον τῆς μεσαιωνικῆς ἀκροπόλεως τῶν Καλαμῶν ἐπὶ τῆς ἀποκρήμνου μέν, ἀλλ' αὐτόθι ὄχι βραχώδους ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Νέδοντος ἐν θέσει λεγομένῃ ***Καρβούνι***[1] ὑπῆρχε τμῆμα ἀρχαίας ἐνεπιγράφου πλακὸς τεθειμένον ἀντὶ παραστάδος ἐν τῷ παραθύρῳ τῆς κόγχης τοῦ ἁγίου βήματος τοῦ αὐτόθι ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου[2]. Ταύτην ἀποσπάσας μετεκόμισα εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν μουσεῖον, καταγραφεῖσαν ἐν τῷ εὑρετηρίῳ τῶν εἰσαγομένων ἐπιγραφῶν ὑπ' ἀριθμὸν 187. Τὸ τμῆμα τοῦτο εἶνε τὸ ἀνώτατον μέρος στήλης ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἀποκοπὲν ἐπίτηδες καὶ ἐπεξεργασθέν, ἵνα χρησιμεύῃ ὡς παραστὰς τοῦ ἐν ᾧ ὑπῆρχε παραθύρου, ὥστε ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐπιγραφὴ εἶνε ἐλλιπὴς κάτωθεν καὶ δεξιόθεν, ἀποκεκρουσμένη δὲ ὀλίγον τι καὶ πρὸς ἀριστεράν. Πλάτος 0·66, ὕψ. 0·46, πάχ. 0·125. Φέρει γράμματα ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ἱκανῶς ἐφθαρμένα καὶ δυσανάγνωστα, ἰδίως τὰ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς, ἐν ᾗ εἶνε γεγραμμένον μέρος τοῦ de pretiis rerum venalium γνωστοῦ διατάγματος τοῦ Διοκλητιανοῦ. Ἡ ἐπιγραφὴ τῆς προσθίας πλευρᾶς εἶνε παλαιοτέρα, τὰ δὲ γράμματα αὐτῆς ἔχουσι μέγεθος 0·01, ἐν δὲ τῇ ἐπικεφαλίδι 0·035. Τὰ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς εἶνε ἐν γένει μικρότερα καὶ ἀμελέστερον κεχαραγμένα, ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ τῆς μεγαλυτέρας φθορᾶς τῆς πλευρᾶς ταύτης δὲν ἠδυνήθην νὰ ἀναγνώσω ἱκανὰ ἐξ αὐτῶν, ὧν σώζονται ἀμυδρά τινα ἴχνη.

Πλευρὰ Α'.

Α Γ Α Θ Η Ι Τ Υ Χ Η Ι
ΕΤΟΥΣΕΞΗΚΟΣΤΟΥΚΑΙΠΡΩΤΟΥΑΠΟΤΗΣΤΟΥΘΕΟΥΣΕΒΑΣΤΟ
ΠΡΟΔΕΚΑΕΞΚΑΛΑΝΔΩΝΔΕΚΕΜΒΡΙΩΝΗΤΙΣΕΣΤΙΝΓΕΝΕΘΛΙΟ
ΞΤΟΥ''ΜΕΡΑΕΠΕΙΔΗΣΤΕΦΑΝΙΣΑΓΑΘΙΛΙΤΟΕΚΠΡΟΓΟΝΩΝΠ-
5 . . Τ . . . ΤΟΙΣΠΡΟΤΕ⁊ΟΙΣΑΙΕΙΤΠΙΡΟΣΤΙΘΙ 'ΣΑΚΑΙΝΟΤΕΡΟΝ- ' ^ ι\

Ἀγαθῆι τύχηι.
Ἔτους ἑξηκοστοῦ καὶ πρώτου ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ Σεβαστο[ῦ Ἁδριανοῦ ἐπιδημίας]
πρὸ δέκα ἓξ καλανδῶν Δεκεμβρίων, ἥτίς ἐστιν γενέθλιο[ς τοῦ θεοῦ Ἁδριανοῦ Σεβα-]
[σ]τοῦ [ἡ]μέρα. Ἐπειδὴ Στεφανὶς Ἀγαθί[α]⟨ι⟩ τὸ ἐκ προγόνων - - - - - - - - - -
5 - - - - - τοῖς προτέ[ρ]οις αἰεί τ(ι π)ροστιθ[εῖ]σα καινότερον - - - - -

Σώζονται καὶ λείψανα ἀδιαγνώστων γραμμάτων τοῦ ἀκολούθου στίχου.

Στίχ. 4. Ἐν ἀρχῇ ἀμφίβολα μικρὰ ἴχνη Σ. Μετὰ τὸ ΡΑ ὑπάρχει μικρὸν διάστημα κενόν. Τὸ ὄνομα ***Στεφανὶς Ἀγαθί(α)*** ἀναγινώσκεται ἀσφαλῶς, εἰ καὶ τὰ γράμματα εἶνε ἐφθαρμένα. Ἐν τέλει τῆς γενικῆς ὑπάρχει προσγεγραμμένον Ι πλημμελῶς προστεθειμένον. Ἐν τέλει ἀμυδρότατον Π, ὅπερ δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ὡς Ε, μετ' αὐτὸ δὲ λείλείψανον ὁριζοντίου κεραίας.

Στίχ. 5. Τὰ γράμματα ΠΡΟΤΕ εἶνε σαφῆ, μετ' αὐτὰ δὲ ὑπάρχει λείψανον στρογγύλου γράμμα-

[1] Τὸ ὄνομα τοῦτο πιθανῶς ὀφείλεται εἰς γαιανθρακοφόρα στρώματα ὑπάρχοντα αὐτόθι. Πρβ. τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα ἐν τῷ τοῦ Σ. Λάμπρου Νέῳ Ἑλληνομνήμονι τόμ. Ζ' σελ. 92 κέ.

[2] Μνημονεύει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ὁ Δ. Χ. Δουκάκης ἐν τῷ βιβλίῳ *Μεσσηνιακὰ* τεῦχ. Α' σελ. 37 καὶ ἐν τῷ τοῦ Σ. Λάμπρου Ν. Ἑλληνομνήμονι Ζ' σελ. 93.

τος καὶ κατόπιν ἕπονται ΟΙΣΑΙΕΙΤΠΙΡΟΣ σαφῆ, ἔνθα τὰ ΤΠΙΡΟΣ ἔχουσι γραφῇ πλημμελῶς κατὰ παραδρομὴν ἀντὶ ΤΙΠΡΟΣ. Μετὰ τὴν λέξιν *καινότερον* ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ τοῦ στίχου ὁριζοντία κεραία ὡς σημεῖον στίξεως, ἔπειτα δὲ λείψανον κεραίας κεκλιμένης πρὸς δεξιὰν ὡσεὶ ἦτο Υ καὶ κατόπιν λείψανα ἑτέρων τριῶν γραμμάτων. Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ *αἰεὶ* ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις ἴδε Edw. Mayser, Gramm. der gr. Papyri σ. 103 κέ..

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται ὅτι εἶνε ψήφισμα θρησκευτικοῦ τινος σωματείου ὑπὲρ γυναικός τινος παρασχούσης εἰς αὐτὸ εὐεργεσίαν τινὰ κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν προγόνων αὐτῆς, ὁμοίας παρασχόντων εὐεργεσίας. Περὶ τῆς κατὰ τὰς ἐπιδημίας τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ χρονολογίας ἴδε Dürr, Die Reisen des Kaisers Hadrian σελ. 42 ἑξ., Bulletin de corr. hell. XVII σελ. 68 ὑποσημ. 3, Pauly-Wissowa, Real Encycl. ἐν λ. Aera I, 651.

Πλευρὰ Β'.

		ЄΡΒΛΙΝ..Ι\Π ΤΟ	ΠΗ ΕΝΤ
		ΡΗΤΟΡΙΗΤΟΙCΟΦΙCΤΗΥ	ΤΡ.ΓΩ\ ΔΑ ΥΛ.Ο
ΝΚΛΟ ϛΛ	✱//	ΠΕΡΕΚΑCΤΟΥΛ ΑΘΗΤΟΥ	Π
ΝΚΛΘ.Λ	✱///	ΜΗΝΙΑΙΑ ✱CΝ	Τ
ΚΛΘ .Λ	///	ΔΙΚΟΛΟΓΩΗΤΟΙΝΟΜΙΚΩ	Π ΠΛΛΤ ЄΝ
.Λ	✱///	ΜΙC.ΟΝΕΝΤΕΥΞΕΩC .CΝ	Γ ΙΩ.. ΛΚΤΥΥ
.Λ	✱///	ΛΙΛ..ΩCΕ ΩC ¥	CΙ

Ὑπάρχουσιν ἐν τῇ πλευρᾷ ταύτῃ μέρη τριῶν στηλῶν τοῦ Διοκλητιανείου διατάγματος ἐκ τοῦ πίνακος τῶν διατιμωμένων πραγμάτων, ἐξ ὧν μόνον ἡ μεσαία διατηρεῖται ὁπωσοῦν ἀκεραία. Ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ τὸ σημεῖον ϛ δηλοῖ sextarius, δὲν σώζεται δ' ἐν αὐτῇ εἰμὴ τὸ ληκτικὸν γράμμα *ν* καὶ μετ' αὐτὸ ἡ συντετμημένη λέξις *καθ(αρόν)*. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν τιμῶν εἶνε ἐφθαρμένοι, καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν δὲ σημεῖον εἶνε ἀμφίβολον ἂν εἶνε ✱ ἢ ¥. Τῆς δευτέρας στήλης τὸ περιεχόμενον εἶνε γνωστὸν ἐξ ἄλλων τεμαχίων, ἐν οἷς ὅμως δὲν εὑρίσκεται ὁ πρῶτος στίχος. Τοιαῦται ὅμως διαφοραὶ ἐν τῷ κειμένῳ δὲν εἶνε πρωτοφανεῖς (πρβ. H. Blümner, Der Maximaltarif des Diocletian σελ. IX). Τὸ περιεχόμενον τῆς στήλης ταύτης εὑρίσκεται ἐν 8,71 κέ. τοῦ γνωστοῦ κειμένου·

ὑπ]ερβαίν[οντα
ῥήτορι ἤτοι σοφιστῇ ὑ-
πὲρ ἑκάστου (μ)αθητοῦ
μηνιαῖα ✱ σν'
δικολόγῳ, ἤτοι νομικῷ
μισ[θ]ὸν ἐντεύξεως [✱] σν'
[διαγν]ώσεως ¥

Ἐν τῇ τρίτῃ στήλῃ δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ ἡ λέξις *τρ[υ]γών*, ἥτις εὑρίσκεται ἐν 4, 26 τοῦ προεκδεδομένου κειμένου, ἀλλὰ δυστυχῶς ἐκ τούτου οὔτε ὁ προηγούμενος στίχος οὔτε οἱ ἑπόμενοι τοῦ παρόντος τεμαχίου δύνανται νὰ συμπληρωθῶσιν. Μετ' αὐτὴν ὡς καὶ κατωτέρω ἐν τῷ προτελευταίῳ στίχῳ δύναται ἴσως νὰ συμπληρωθῇ ἡ λέξις *δακτ]ύλ[ι]ο-* καὶ [*δ*]*ακτύ(λ)-*, ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ εὕρω σχέσιν τινὰ τούτου οὔτε πρὸς τὸ *τρυγών*, οὔτε πρὸς τὴν λέξιν *τρίγωνος*, ἥτις δύναται ἐπίσης νὰ συμπληρωθῇ ἀντὶ τοῦ *τρυγών*. Οὐδαμῶς ὠφελοῦσιν οὐδὲ τὰ νεωστὶ εὑρεθέντα τεμάχια τοῦ Διοκλητιανείου διατάγματος, ὧν τελευταῖον εἶνε τὸ ὑπὸ Ἀ. Ἀρβανιτοπούλλου ἐκδεδομένον ἐν Ἀθηνᾶς τόμῳ ΙΗ'. Πρβ. καὶ CIL III Suppl. II 2328[58].

Διόρθωσις ἐπιγραφῆς.

Ἐν ἀρχαίᾳ ἐπιγραφῇ ἐκ Καλαμῶν δημοσιευομένῃ ἐν CIG 1487 καὶ παρὰ Lebas-Foucart 291, ἐσχάτως δὲ καὶ ὑπὸ R. Meister ἐν Sammlung der gr. Dialekt-Inschr. III 4674 ἀπαντᾷ τὸ ἀλλόκοτον ὄνομα *Ἀθάπτων*. Τοῦτο διώρθωσα ἤδη ἐν τῷ περιοδικῷ *Παναθήναια* τῆς 15ης Ἀπριλίου 1901 εἰς *Ἀθανίων* (ΠΤ=ΝΙ), κρίνω δ' ἀναγκαῖον νὰ ἐπαναλάβω τὴν διόρθωσιν ταύτην καὶ ἐνταῦθα, ἐπειδὴ τὸ περιοδικόν, ἐν ᾧ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον, δὲν εἶνε εὐπρόσιτον εἰς πολλοὺς τῶν ἀρχαιολόγων.

Εἰδήσεις ἐκ τῆς περιχώρου.

Ἐπισκεφθεὶς κατὰ τὴν αὐτὴν εὐκαιρίαν τὸ ἐν τῷ χωρίῳ *Γιάννιτσα* ἀρχαῖον φρούριον παρετήρησα ὅτι τοῦτο ὡς ἐκ τῆς οἰκοδομίας αὐτοῦ ἥκιστα δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους, ὅπως ἠθέλησεν ὁ Pernice, Mitteil. der d. arch. Athen XIX σελ. 356 κέ. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν τειχῶν εἶνε ἐκτισμένον πολυγωνικῶς, ἀλλ' ἱκανῶς ἀκανονίστως, οἱ δὲ λίθοι ἔχουσι λελαξευμένας πάσας τὰς συνηρμοσμένας πλευρὰς αὐτῶν, οὐδεὶς δὲ ὑπάρχει ἀκατέργαστος. Πολλαχοῦ μεταξὺ μεγάλων λίθων εἶνε παρεμβεβλημένοι καὶ μικροί, ἀλλὰ καὶ οὗτοι εἶναι πολυγωνικῶς λελαξευμένοι. Τοῖχοί τινες διὰ μικροτέρων λίθων ᾠκοδομημένοι ἔχουσι τὰς μὲν γωνίας σχεδὸν ἰσοδομικῶς, τὰς δὲ πλευρὰς πολυγωνικῶς ἀκανονίστως ἐκτισμένας, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δὲν εἶνε προϊστορικοί. Κατ' ἐμὲ λοιπὸν τὸ τεῖχος τοῦτο εἶνε παραμεθόριον φρούριον ἐκτισμένον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ἀπελευθέρωσιν τῆς Μεσσηνίας. Ἦτο δὲ τὸ φρούριον τοῦτο μεμονωμένον μὴ ὑπάρχοντος συνοικισμοῦ τινος ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ σημερινοῦ χωρίου, ὅπως δέχεται ὁ Pernice. Ἐπίσης οὐδὲ παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Βασιλείου ἐν τῷ μετοχίῳ τῆς μονῆς τῆς Δήμιοβας ἐν τῇ ἀπέναντι ὄχθῃ τῆς χαράδρας, ἔνθα ὑπάρχουσιν ἀρχαῖοι ἐνεπίγραφοι λίθοι (Pernice σελ. 360), μοὶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἀρχαῖος συνοικισμός, ἀλλὰ μόνον ἐρείπια μεσαιωνικὰ παρὰ τὸ ἐλαιοτριβεῖον τῆς μονῆς λεγόμενα «*τοῦ ῥηγὸς ὁ πύργος*». Ἀρχαῖος συνοικισμὸς φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἐν τῇ θέσει *Μάρμαρα*, κειμένῃ 10 λεπτὰ τῆς ὥρας βορειοδυτικῶς τοῦ Ἁγίου Βασιλείου κατὰ τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν βραχώδους λόφου, ἔνθα ὑπάρχουσιν, ὡς ἤκουσα, ἀρχαῖα ἐρείπια, ἴσως δὲ καὶ ἀκρόπολις ἐπὶ τῆς κορυφῆς. Αὐτόθι μοὶ φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον αἱ ἀρχαῖαι *Καλάμαι*, ὡς ἔχουσιν ἤδη εἰκάσει καὶ ἄλλοι ἐκ τοῦ περιεχομένου μιᾶς τῶν αὐτόθι ἐπιγραφῶν. Δυστυχῶς ἐπελθούσης ῥαγδαίας βροχῆς δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν τόπον τοῦτον. Ἴσως καὶ αἱ ἐν Ἁγίῳ Βασιλείῳ ὑπάρχουσαι ἐπιγραφαὶ ἔχουσι μετακομισθῆ ἐντεῦθεν.

Ἐρείπια συνοικισμοῦ παλαιοῦ ὑπάρχουσι καὶ κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τῆς Σέλιτσας πρὸς τὸ μέρος τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ ὄχι μακρὰν τῆς ἐκ Καλαμῶν εἰς Γιάννιτσαν ὁδοῦ. Ἡ θέσις δὲν εἶνε ἐπιτηδεία πρὸς ἐγκατάστασιν συνοικισμοῦ, ἀλλ' ὅμως ἤκουσα ὅτι ὑπάρχουσιν ἐρείπια εἰς εὐρεῖαν ἔκτασιν διεσπαρμένα. Ἴσως εἶνε μεσαιωνική τις κώμη. Δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐπισκεφθῶ οὐδὲ τοῦτο τὸ μέρος, ἀλλὰ μόνον μακρόθεν ἐπεσκόπησα αὐτό.

Θουρία. Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Θουρίας ἐπεσκέφθην κατὰ τὸ ἔτος 1903 ἀνελθὼν ἐκ τοῦ χωρίου Βείζαγα. Ὁ λόφος εἶνε μακρὸς διευθυνόμενος ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον, ἀποτομώτατα δὲ καταπίπτων πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμάς. Τὸ ὑψηλότατον μέρος αὐτοῦ κεῖται πρὸς βορρᾶν παρὰ τὴν θέσιν *Φυλακὲς* κληθεῖσαν οὕτω ἔκ τινος ἐκ πολλῶν δωματίων συνισταμένου θολωτοῦ οἰκοδομήματος ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Αὐτόθι ὑπάρχουσι καὶ τὰ πλεῖστα λείψανα κτισμάτων τῆς ἀρχαίας Θουρίας ἐκτεινόμενα μέχρι τῆς γυναικείας μονῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου παρὰ τὴν θέσιν *Παλιόκαστρον*. Ἡ μονὴ αὕτη κεῖται ἐπὶ τῶν ἐρειπίων μεγάλου ἀρχαίου οἰκοδομήματος, οὗ σώζονται πλεῖσται πώριναι πλινθίδες, ἐξ ὧν ἐν μέρει ἔχει κτισθῆ καὶ ἡ ἐκκλησία. Ἔξω τῆς μονῆς παρὰ τὴν ἀτραπόν, δι' ἧς κατερχόμεθα εἰς αὐτὴν ὑπάρχει μέρος ἀρχαίου τοίχου μακροῦ, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν ἐν τῷ βράχῳ πρὸς τοποθέτησιν τῶν πλινθίδων εἰργασμένων λαξευμάτων. Ἐν τῇ ἑτέρᾳ πλευρᾷ τῆς ἀτραποῦ σώζεται εἰς ἱκανὸν μῆκος ἰσοδομικῶς ἐκτισμένος τοῖχος τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος πιθανῶς. Αὐτόθι εἶδον καὶ τρίγλυφον πωρίνην εὐμεγέθη καὶ δύο τεμάχια σπονδύλων κιόνων δωρικοῦ ῥυθμοῦ. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπάρχουσι τρεῖς ἀρχαῖαι ἐπιγραφαὶ γνωσταί. Κατὰ τὸ ὑψηλότατον μέρος τοῦ λόφου, ἔνθα τὸ *συκόσπιτον τοῦ Κουμούτσου*, ὑπάρχουσι πολλὰ ἀρχαῖα ὑπόγεια κτίσματα, ὧν ἓν φαίνεται ὅτι εἶχεν ὀρθομαρμάρωσιν.

Περαιτέρω δὲ πρὸς νότον κατὰ τὴν θέσιν *Ἑλληνικό*, ἥτις φαίνεται ὅτι ἔκειτο ἔξω τῆς περιοχῆς τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὑπάρχουσι κατ' ἀμφοτέρας τὰς κλιτὺς τοῦ λόφου, ἤτοι καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀντικρὺ τοῦ χωρίου Γαρδίκι καὶ πρὸς δυσμὰς ἀντικρὺ τοῦ χωρίου Φαρμίσι περὶ τοὺς 20 ἀρχαῖοι τάφοι λελαξευμένοι ἐν τῇ κατωφερείᾳ. Ἐκ τούτων τρεῖς ἢ τέσσαρες εἶνε προφανῶς μυκηναϊκοὶ θαλα-

μοειδεῖς, οἱ δ' ἄλλοι δὲν εἶνε φανερὸν εἰς τίνα ἐποχὴν ἀνήκουσιν. Κατὰ τὴν πρὸς δυσμὰς κλιτὺν ὑπάρχουσι δύο μόνον τοιοῦτοι τάφοι, οἱ δ' ἐπιχώριοι βεβαιοῦσιν ὅτι ἐντὸς τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῶν πλευρῶν γράμματα πολλά, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθην νὰ εἰσέλθω εἰς αὐτόν. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἐκ τῆς κλιτύος ταύτης τὰ ὄμβρια ὕδατα κατέρχονται πρὸς τὸ χωρίον *Δελήμεμι*, ἔνθα πρό τινων ἐτῶν εὑρέθησαν μικρὰ χρυσᾶ τεχνουργήματα, ἤτοι ἀλυσείδια, κρίκοι, κοκκία κλπ., ἅτινα ἴσως ἔχουσι παρασυρθῆ ὑπὸ τῶν ὑδάτων ἔκ τινος προϊστορικοῦ τάφου ὑπάρχοντος κατὰ ταύτην τὴν πλευράν. Πάντες οἱ φαινόμενοι τάφοι εἶνε ἀνοικτοὶ καὶ ἴσως σεσυλημένοι, ἀλλὰ καὶ πάλιν νομίζω ὅτι θὰ ἦτο τὰ μάλιστα εὐκταῖον νὰ ἐνεργηθῇ αὐτόθι συστηματικὴ ἀνασκαφή, ἥτις ἴσως θὰ ἀπεκάλυπτε καὶ ἄλλους, ὧν δὲν φαίνονται ἴχνη.

Ἐν τῇ θέσει *Ἑλληνικὸ* ἐν τῷ κτήματι τοῦ Παναγιώτου Γεωργούση εἶδον τὴν ἑξῆς ἐπιγραφήν. Τεμάχιον σκεύους τινὸς ἔχοντος ἄνω ἀβαθῆ κοιλότητα, ἴσως περιρραντηρίου, ἐκ τεφρόχρου ἀσβεστολίθου τεθραυσμένον εἰς δύο, μόνον ἄνωθεν ἀκέραιον. Πλάτος 0·28, ὕψ. 0·14, πάχ. 0·24.

ΕΟϹΤΙΜ

Πρὸ τοῦ Ε βεβαιοῦται ὅτι ὑπῆρχεν ἄλλοτε Λ, ὅπερ ἔχει ἀποκοπῆ.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ χωρίου Βεΐζαγα ἦτο ἐνῳκοδομημένη ἑτέρα ἐπιγραφή, ἣν ἀποσπάσας μετεκόμισα εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικὸν Μουσεῖον (εὑρετ. ἀριθ. 248). Πιστεύω ὅτι εἶνε ἀνέκδοτος. Τεμάχιον τεφρόχρου ἀσβεστολίθου ἐλλιπὲς ἑκατέρωθεν, ἴσως δὲ καὶ κάτωθεν. Μῆκος τοῦ λίθου 0·21, τῆς δὲ ἐπιγεγραμμένης ἐπιφανείας 0·15, ὕψος 0·06, πάχος 0·10.

ΡΧΟΝΤΕϹΚΑΙΗΠϹ
ΕΙΝΚΑΙΤΗΤΟΥΘΕΙϹ

Τὸ ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχ. 1 γράμμα δὲν διακρίνεται ἀσφαλῶς ὅτι εἶνε Ρ.

Ἐπιγραφὴ ἐκ Μεσσήνης. Ὁ ἐν Καλάμαις φιλάρχαιος δικηγόρος κ. Δ. Πόταρης μοὶ ἀπέστειλεν ἀντίγραφον τοῦ ἀκολούθου τεμαχίου, ὅπερ εὗρεν ἐν ἔτει 1905 ἐν Μεσσήνῃ ὁ χωρικὸς Χαρ. Κουβελάκης. Ὁ λίθος, ἐφ' οὗ αὕτη εἶνε κεχαραγμένη, εἶνε τεφρόχρους ἀσβεστόλιθος σκληρὸς ἔχων μῆκος 0·10. Τὸ ἀντίγραφον τοῦ κ. Πόταρη ἔχει οὕτω:

ΑΤΟΥ
ΑΛΙΠΟΛΙΟΣ
ΠΟΛΥΣΤΡΑΤΟΥ
ΑΡΧΟΥ
ΟΣ

Ἀνδρέας Ν. Σκιᾶς.

Ἐπιτύμβιον ἄγαλμα ἐκ Γυθείου

(πίναξ 5)

ὑπὸ

Παναγιώτου Καστριώτου.

Τὸ ἐν πίνακι 5ῳ εἰκονιζόμενον ἄγαλμα γυμνοῦ νεανίου εὑρεθὲν τῷ 1909 ἐν τῷ κτήματι Ἠλ. Ξανθάκου ἐν θέσει Πασαβᾶ κειμένῃ 1 ½ ὥρ. δυτικῶς τοῦ Γυθείου, ½ ὥρ. ἀνατολικῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως Λᾶ καὶ ἀκριβῶς ἐν ᾗ θέσει ὁ ὑπὸ τοῦ Woodward ἐν BSA δημοσιευθεὶς χάρτης τῶν τόπων τούτων σημειώνει Ancient Remains. Εὑρέθη δὲ ἐν βάθει 1 ½ μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους τεθραυσμένον εἰς ὀκτὼ τεμάχια καὶ ἐλλιπὲς τὰς χεῖρας [1].

[1] Αἱ χεῖρες τοῦ ἀγάλματος μετὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ πάνθηρος εἶχον εὑρεθῆ δύο ἔτη πρότερον, τῷ 1907, κατασχεθεῖσαι δὲ ὑπὸ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς κατέκειντο ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Γυθείου. Ἀλλ' ἀναγνωρισθεῖσαι ἐσχάτως μετὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ παρόντος ἀγάλματος ὑπὸ τοῦ πρώην ἐπιμελητοῦ τῆς συλλογῆς καθηγητοῦ κ. Β. Σκουρμπουτάκου ὡς ἀνήκουσαι αὐτῷ προσηρμόσθησαν, μετακομισθέντων τῶν τεμαχίων εἰς Ἀθήνας. Ἐν τῷ μουσείῳ συγκολληθέντα τὰ τεμάχια ὑπὸ τοῦ ἀρχιτεχνίτου τῶν μουσείων τοῦ Κράτους κ. Π. Καλούδη, ἀπετέλεσαν

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ εἰκόνι τυγχάνει ἀσινὲς ἐν τῷ συνόλῳ, εἶναι δὲ τέχνης κοινῆς τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἴσως τοῦ α΄ μ. Χρ. αἰῶνος.

Εἰκονίζει ἔφηβον ἀφηρωϊσθέντα διὰ τοῦ θανάτου ὑπὸ τύπον Διονύσου, εἰς μέγεθος ἔλαττον τοῦ φυσικοῦ, ὕψος 1·66. Ἵσταται δὲ οὗτος κατενώπιον ἐπὶ συμφυοῦς πλίνθου, στηρίζει δὲ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα κατὰ τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ στελέχους δένδρου, περὶ ὃ ἑλίσσεται κλῆμα ἀμπέλου μετὰ σταφυλῶν, ὧν ὁραταὶ τέσσαρες, ἐπὶ τοῦ στελέχους τοῦ δένδρου, καὶ μία πέμπτη, ἣν κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ὁ ἔφηβος. Ὁ δεξιὸς βραχίων ἐπιχαρίτως καθειμένος φέρει κάνθαρον, ὃν ἀνέχει διὰ τοῦ μέσου δακτύλου διαβιβασθέντος διὰ τοῦ ὠτὸς τοῦ κανθάρου, συνεπικουροῦντος καὶ τοῦ μεγάλου δακτύλου. Μικρὸν τεμάχιον μαρμάρου συνδέει τὸν κάνθαρον πρὸς τὸ σῶμα τοῦ ἀγάλματος, ὅπως ὑποστηριχθῇ κάλλιον ὁ ἀπεσπασμένος ἀπὸ τοῦ σώματος δεξιὸς βραχίων. Ὀλίγον ὕπερθεν τοῦ κανθάρου ἐπὶ τοῦ ἰσχίου ὑπάρχει θραῦσμά τι, λείψανον καὶ τοῦτο ἑτέρου ἐρείσματος τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. Παρὰ τὴν βάσιν τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου ἀριστερὰ ἐνίδρυται ὁμοίωμα πάνθηρος ὀκλαδόν, ἀνέχοντος μετ' ἀνεῳγμένου τοῦ στόματος τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν ἔφηβον.

Βλέπομεν δηλαδὴ ἐν τῇ παραστάσει τοῦ ἀγάλματος πάντα τὰ ἐπισημότατα σύμβολα τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου Βάκχου. Τὴν κόμην περιβάλλει στέφανος κισσοῦ, ὅστις καὶ αὐτὸς ἰδιάζων, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν Διόνυσον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ἀγάλματος κατευθύνονται πρὸς δεξιὰ ἐπὶ σταθεροῦ τινος σημείου, ἐν ᾧ τὸ στόμα ἔχει ἐλαφράν τινα κλίσιν πρὸς ἀριστερά.

Ὑπὸ ἔποψιν τέχνης ἐξεταζόμενον τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ὡς εἴπομεν καὶ ἐν ἀρχῇ, εἶναι ἔργον κοινῆς τέχνης τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἀμελῶς ἐξειργασμένον, ἰδίως κατὰ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλήν. Ἐπὶ πλέον τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ σώματος εἶναι ἀμελέστατα, ἐξ οὗ φαίνεται ὅτι ἐκ τῶν ὄπισθεν δὲν ἦτο ὁρατόν.

Ἡ διάπλασις τῶν μελῶν τοῦ σώματος εἶναι εἰς ἄκρον ἀσύμμετρος καὶ δυσανάλογος, ἰδίως δ' οἱ βραχίονες καὶ οἱ πόδες εἶναι βραχύτεροι τοῦ φυσικοῦ· ἐπίσης δὲ καὶ ὁ λαιμὸς εἶναι ὑπερμέτρως βραχύς.

Ὁ ἔφηβος οὗτος δὲν εἰκονίζει θεόν, καίτοι φέρει πάντα τὰ διακριτικὰ σύμβολα τοῦ Διονύσου, ἀλλὰ θνητόν τινα. Τὸ τοιοῦτον δεικνύει αὐτὴ αὕτη ἡ μορφὴ τοῦ προσώπου αὐτοῦ, ὅλως εἰκονικὴ οὖσα καὶ μηδὲν τὸ θεῖον ἔχουσα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως αὐτοῦ ἐν νεκροταφείῳ τοῦ Πασαβᾶ πιστοῖ ὅτι πρόκειται περὶ θνητοῦ τινος προσώπου· εἰκονίζεται δὲ ὁ ἀποθανὼν ἔφηβος οὗτος οὐχὶ κατὰ τὰ συνήθη ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἀγάλμασιν ἰδανικὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον γνωρίσματα, ἀλλ' εἶναι ἐν προσωπικῇ ὁμοιότητι καὶ φυσικῇ πραγματικότητι ἐξειργασμένος. Ὡς ἐκ τοῦ μέρους ἔνθ' εὑρέθη τὸ ἡμέτερον ἄγαλμα παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Λᾶ, κειμένην παρὰ τὸ ὄρος Λαρύσιον, ἔνθα ἐτελοῦντο κατὰ Παυσανίαν (Γ΄ 22, 2) τὰ Διονύσια: «*καὶ ἦρος ἀρχομένου Διονύσῳ τὴν ἑορτὴν ἄγουσιν, ἄλλα τε εἰς τὰ δρώμενα λέγοντες καὶ ὡς βότρυν ἐνταῦθα ἀνευρίσκουσιν ὡραῖον*» ἐξηγεῖται ὅτι ὁ εἰκονιζόμενος ἀπεθεώθη ὑπὸ μορφὴν Διονύσου, ἴσως δ' ἀνῆκε καὶ εἰς θίασον Διονυσιαστῶν.

Ὅμοια παραδείγματα θνητῶν παρασταθέντων ὑπὸ τύπον θεῶν ἢ ἡρώων ἔχομεν πλεῖσθ' ὅσα, ἀρ-

πλῆρες σχεδὸν τὸ ἐν λόγῳ ἄγαλμα, πλὴν μικρῶν τεμαχίων ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς ἑτέρας λαβῆς τοῦ κανθάρου μετὰ τοῦ χείλους, ἅπερ καὶ συνεπληρώθησαν γύψῳ. Ἐν Πασαβᾷ πλησίον τοῦ ἀγάλματος, ἐν βάθει 1 μέτρου, εὑρέθη μαρμαρίνη λάρναξ, ἥτις πλὴν τοῦ πώματος ἀποτελεῖται ἐξ ἑνὸς ὄγκου μαρμάρου. Μετρεῖ δὲ μετὰ τοῦ πώματος ὕψ. 1·05, μῆκ. 2·54 καὶ πλ. 0·90 Τὸ πῶμα κοσμούμενον μόνον κατὰ τὴν ἐμπροσθίαν πλευρὰν δι' ἁπλῶν ἀναγλύπτων ταινιῶν ἔχει ὕψ. 0.25. Ἐντὸς τῆς λάρνακος εὑρέθησαν ἐκτὸς τῶν ὀστέων τοῦ νεκροῦ καὶ πολυάριθμα τεμάχια πλακὸς μαρμαρίνης πάχους 0·05. Ἡ πλὰξ αὕτη εὑρέθη ἀκεραία, ἐθραύσθη δὲ κατὰ τὴν βιαίαν καὶ βανδαλικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ τάφου ὑπὸ τῶν χωρικῶν ἰδιοκτητῶν· ἐστηρίζετο δὲ ἐπὶ κυβοειδῶν τεμαχίων μαρμάρου, ἀνεχόντων οὕτω τὴν πλάκα εἰς ὕψος 0·25 ἀπὸ τοῦ πυθμένος.

Ὅτι ὁ ἀνδριὰς εὑρέθη κείμενος παρὰ τὴν σαρκοφάγον ὁμολογεῖται ὑπὸ τῶν εὑρετῶν καὶ δὲν φαίνεται ἀμφίβολον. Ἀλλ' ἡ θέσις τοῦ βάθρου τοῦ ἔχοντος πιθανῶς καὶ ἐπιγραφὴν ἀτυχῶς δὲν ἐξηρευνήθη. Τὰς ἄνω πληροφορίας μοι ἔδωκεν ὁ συνάδελφος κ. Ρωμαῖος, ὅστις καὶ ἐπεσκέφθη τὸ μέρος μεταβὰς ἐπὶ τούτῳ εἰς Πασαβᾶν δι' ὃ καὶ πλείστας ἐπὶ τούτῳ ὀφείλω αὐτῷ χάριτας.

Ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου λέγεται ὅτι εὑρέθησαν πολλὰ κτερίσματα καὶ δὴ χρυσοῦν κύπελλον καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα ἅτινα συληθέντα ὑπὸ τυμβωρύχων ἀπεμπολήθησαν. Καὶ περαιτέρω τῆς σαρκοφάγου εὑρέθησαν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τάφοι περιέχοντες ἀγγεῖα ῥωμ. χρόνων. Ἐκ τούτων ἀσφαλῶς συνάγεται, ὅτι τὸ ἡμέτερον ἄγαλμα, ἦν ἐπιτύμβιον, ὡς εὑρεθὲν ἐν νεκροταφείῳ, νῦν τόπῳ καταφύτῳ ἐξ ἀμπέλων. Ἀπόκειται νῦν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Ποσειδῶνος τοῦ Ἀθήνησιν Ἐθνικοῦ μουσείου, ἀριθ. 2779 (πρβ. *V. Staïs* Guide illustré du Musée National: Marbres et bronzes σ. 376).

κούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθνικῷ Μουσείῳ ἄγαλμα Ἑρμοῦ τοῦ ἐξ Ἄνδρου [1] δι' οὗ εἰκονίζεται αὐτὸς ὁ ἀποθανὼν ἐν ὅλως ἐξιδανικευμένῃ μορφῇ, ὡς Ἑρμῆς. Ἄλλα ὅμοια ἀγάλματα θνητῶν ὑπὸ τύπον θεῶν ἱδρυμένα ἐπὶ τάφων ἔχομεν τὸν ἐξ Αἰγίου Ἑρμῆν [2] καὶ ἕτερον ἄγαλμα γυναικὸς [3] ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ ἱδρυμένον ὑπὸ τύπον Μούσης εἰκονιζομένης.

Ὅπως οἱ ἡγεμόνες ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου τὸ πρῶτον [4], καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἰδίως ἀπέλαυον κυρίως μὲν μετὰ θάνατον, ἀλλὰ πολλάκις δὲ καὶ ἐν τῇ ζωῇ θείων τιμῶν, τοιουτοτρόπως φαίνεται ἐθεοποιοῦντο ἢ ἀφηρωΐζοντο μετὰ θάνατον καὶ ἁπλοῖ θνητοὶ ἄνθρωποι [5] δι' εὐεργεσίας ἢ χορηγίας ἢ ἄλλας πράξεις, ἢ καὶ δι' εὔνοιαν αὐτοκράτορός τινος πρὸς πρόσωπόν τι [6].

Ἡ ἀφηρώϊσις ἑπομένως ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐποχῇ ἦν συνήθης, πλεῖστα δὲ παραδείγματα ἐν ἐπιγραφαῖς πιστοῦσι τὸ τοιοῦτο·

ἀρετᾶς ἕνεκεν καὶ καλοκαγαθίας [7]

ἢ

πάσας ἀρετᾶς ἕνεκα καὶ σωφροσύνας [8]

ἔπιθι καὶ ἐπιγραφὴν ἐξ Ἀνάφης [9].

Τὸν αὐτὸν δὲ ἀφηρωϊσμὸν δεικνύουσιν οἱ τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων βοιωτικοὶ λίθοι οἱ εἰκονίζοντες τὸν νεκρὸν αὐτῶν ὡς ἱππέα καὶ πρὸ αὐτοῦ βωμόν [10].

Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συλλογῇ δὲ τοῦ Ἐθνικοῦ ἡμῶν Μουσείου ἀπόκεινται πλεῖστα ὅμοια ἀνάγλυφα [11].

Προσέτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα νεκρόδειπνα οὐδὲν ἄλλο δεικνύουσι τουλάχιστον, ἢ τὸν ἀφηρωϊσμὸν τῶν νεκρῶν.

Καὶ αὐτοκρατόρων ἐπίσης πλεῖστα ἀγάλματα εὑρέθησαν ὑπὸ τύπον θεῶν ἀποκείμενα ἐν τοῖς μουσείοις τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης. Ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὸ ἐν τῷ ἡμετέρῳ Ἐθν. μουσείῳ ἄγαλμα τοῦ αὐτοκράτορος Κλαυδίου [12] ὑπὸ τύπον Διὸς εἰκονιζόμενον. Τοιοῦτος δὲ μετ' ἀετοῦ εὑρέθη καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ (Μουσεῖον Ὀλυμπίας ἀριθ. 119).

Ἀλλὰ τὸ ἡμέτερον ἄγαλμα δὲν δυνάμεθα νὰ ταυτίσωμεν πρὸς οὐδένα τῶν γνωστῶν τύπων αὐτοκρατόρων, πρὸς οὐδένα τῶν ἐπὶ ἀγαλμάτων γνωστῶν ἡμῖν, οὐδὲ τῶν ἐπὶ νομισμάτων τύπων, ὥστε εἶναι φανερὸν ὅτι παρίστησι τοῦτο πάντως προσωπικὴν εἰκόνα κοινοῦ τινος ἀγνώστου ἡμῖν νεκροῦ,

[1] Annali 1861. — Bulletino 1863 σ. 90.— *Ross* Inselr. 2, 16. Mitteilungen 1878 σελ. 95. — *Friedrichs-Wolters,* Bausteine σ. 1220.— *Brunn-Bruckmann,* Denkmaeler ἀρ. 18. – *Π. Καστριώτου* Κατάλογος τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθν. Ἀρχαιολ. μουσείου ἀριθ. 218.— *V. Staïs* Guide illustré du Musée National: Marbres et bronzes σ. 49.

[2] Mitteilungen 1878 σ 95 πίν. 6. *Π. Καστριώτου* ἔνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 241.

[3] Annali 1861 σ. 60. — Mitteilungen 1878 σ. 95. — *Π. Καστριώτου* ἔνθ' ἀνωτέρω ἀριθ. 242.

[4] Γνωστὸν εἶναι ἐκ τῆς Ἀρριανοῦ Ἀλεξάνδρου ἀναβάσεως (7,14,8. — Διοδώρου 17, 115) ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐλυπήθη σφόδρα διὰ τὸν θάνατον τοῦ φίλου αὐτοῦ Ἡφαιστίωνος, ὡς ποτε ὁ Ἀχιλλεὺς διὰ τὸν τοῦ Πατρόκλου, καὶ διέταξε νὰ μεταφέρωσι τὴν σορὸν αὐτοῦ εἰς Βαβυλῶνα καὶ ἐκεῖ ἀνήγειρε μέγαν τύμβον ἔνθα ἔθαψαν αὐτόν. Κατὰ τὴν τελετὴν τῆς ταφῆς ἐτελέσθησαν μεγαλοπρεπεῖς γυμνικοὶ καὶ μουσικοὶ ἀγῶνες. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος διέταξεν ὅπως θυσιάζωσιν εἰς τὸν Ἡφαιστίωνα ὡς εἰς ἥρωα (ὡς ἥρωϊ ἐναγίζειν)· Ἀρριανὸς 7,14, 7). Κατ' ἄλλην δὲ παράδοσιν λέγεται ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔπεμψε νὰ ἐρωτήσῃ τὸ μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἄμμωνος ἐν Λυβικῇ ἐρήμῳ ἂν εἰς τὸν θανόντα ἥρωος ἢ θείας τιμὰς νὰ ἀπονείμωσι, καὶ ὁ θεὸς ἀπήντησεν, ὡς ἥρωα τὸν Ἡφαιστίωνα καὶ οὐχὶ ὡς θεὸν νὰ τιμῶσιν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἵδρυσε δύο ἡρῷα τῷ Ἡφαιστίωνι, τὸ ἓν ἐν τῇ πόλει, τὸ δ' ἕτερον ἐν τῇ νήσῳ Φάρῳ (Ἀρριανὸς 23, 6, κέ. — Ἔπιθι Πλουτάρχου Ἀλέξανδρον 72).— Κατ' ἄλλην ὅμως ἔκδοσιν τὸ Μαντεῖον διέταξεν ὡς θεὸν νὰ λατρεύωσι καὶ ὁ βασιλεὺς διέταξε: *θύειν Ἡφαιστίωνι θεῷ παρέδρῳ.* (Διόδωρος).

[5] Περὶ τῆς λατρείας καὶ ἀπεικονίσεως τοῦ Πτολεμαίου Δ' μέχρι Θ' ὡς *Νέων Διονύσων* ἰδὲ Σβορώνου, Τὰ νομίσματα τοῦ Κράτους τῶν Πτολεμαίων. Τόμ. Α' σελ. τιδ - τις', τξδ', τπγ', υξ'.

[6] Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν προχείρως τὸν Αὐτοκράτορα Ἀδριανὸν ἀφηρωΐσαντα τὸν εὐνοούμενον αὐτοῦ Ἀντίνοον τὸν Βιθυνόν, εἰς τιμὴν τοῦ ὁποίου διετάχθησαν ἀνὰ σύμπαν τὸ Ῥωμαϊκὸν Κράτος νὰ ἱδρυθῶσι καὶ νὰ ἀποδίδωνται αὐτῷ θεῖαι τιμαί. Καὶ ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ ὑπάρχει ἕδρα φέρουσα ἐπιγραφὴν *Ἱερέως Ἀντινόου Χορείου ἐκ τεχνειτῶν*, ὅρα *Michel* Recueil 868, 41 = CIA III 240-298.

Καὶ ἐν Ὀλυμπίᾳ δ' εὑρέθη ἄγαλμα Ἀντινόου ὑπὸ τύπον Διονύσου (*Th. Homolle* ἐν Gazette des beaux Arts 1894 II, σελ. 454). Καὶ ἐν Θήβαις δ' ἐπίσης ὑπῆρχεν ἐπιγραφὴ ἐπιτύμβιος ἀναφερομένη εἰς γυναῖκά τινα, ὡς δεκάτην Μοῦσαν CIG VII, 2411. Κατὰ τὸν Παυσανίαν Η' 9, 7-8, ὅστις ἀναφέρει ὅτι ἐν Μαντινείᾳ μητροπόλει Βιθυνίου, πατρίδος τοῦ Ἀντινόου . . . *οἶκος δέ ἐστιν ἐν τῷ γυμνασίῳ Μαντινεῦσιν ἀγάλματα ἔχων Ἀντίνου καὶ ἐς τἆλλα θέας ἄξιος λίθων ἕνεκα οἷς κεκόσμηται, καὶ ἀπιδόντι ἐς τὰς γραφάς· αἱ δὲ Ἀντίνου εἰσὶν αἱ πολλαί, Διονύσῳ μάλιστα εἰκασμέναι.*

[7] *Ross* Inscr. Gr. Ined. 203; 207.

[8] CIG 2467.— *Ross* Inscr. 218 — Inselr. 1, 183.

[9] CIG 2480ᵉ Πρβ. Roscher's Lexikon ἐν λέξει Heros σ. 2547.

[10] *Körte* Katalog der boeotischen Skulpturen in Mitteilungen 3, 1878, 319 κέ.— *Roscher* Lexikon ἐν λέξει Heros σελ. 2558.

[11] *Π. Καστριώτου* Κατάλογος τῶν γλυπτῶν τοῦ Ἐθνικοῦ μουσείου ἀριθ. 1410, 1413, 1415, 1418 καὶ *Roscher* Lexikon ἐν λέξ. Heros σελ. 2486 κέ.— *Arndt-Amelung* Einzelaufnahmen antiker Skulpturen 1245, 2.

[12] Arch. Zeitung. 13, 5. Rev. arch. 1856, 44.— *Kekule* N° 399. — *Π. Καστριώτου* Τὰ γλυπτὰ τοῦ Ἀθήνησιν Ἐθνικοῦ μουσείου ἀρ. 1759.

Ἐτυπ. 3.11.11.

ὃν μετὰ θάνατον ἀφηρώϊσαν οἱ συμπολῖται αὐτοῦ, ὡς εὐεργέτην ἢ χορηγόν, δι᾽ εὐεργεσίαν ἢ χορηγίαν, ἣν παρέσχεν ἐν τοῖς τελουμένοις ἐκεῖ Διονυσίοις [1], ἱδρύσαντες τὸ ἄγαλμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ καὶ ἀποθεώσαντες αὐτὸν ὡς θεὸν Διόνυσον, ὡς εἴδομεν ἀνωτέρω ἐν τοῖς περὶ τοῦ Ἀντινόου ἀναγραφεῖσι («*Διονύσῳ μάλιστα εἰκασμέναι*» Παυσανίας Η´ 9, 8). Ἐν τοῖς Λεσβιακοῖς δὲ νομίσμασιν ἀπαντᾷ ὁ τύπος «*Λεσβῶναξ ἥρως νέος*» ὑπὸ μορφὴν Διονύσου (*T. E. Mionnet* Description des m. 3, 48, 116).

Ἀθήνησι.

Παναγιώτης Καστριώτης.

[1] Ἄγαλμα Διονύσου ὑπὸ τοιοῦτον τύπον νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ᾽ ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἑλλάδι καὶ ἰδίως ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ταραντίνων ἀπαντῶσι χρυσᾶ φύλλα ἐνεπίγραφα (πρβ. Ausonia III, 1909 σ. 142 κέ.) καὶ εἰδώλια ἐξ ὀπτῆς γῆς παριστῶντα νεκρόδειπνα (*Evans* Journal of Hell. Studies 1886, 2 κέ.).

Καὶ ἐπὶ ῥωμαϊκῆς σαρκοφάγου ὁ νεκρὸς παρίσταται ὑπὸ μορφὴν Διονύσου, ὡς ἡ ἐπιγραφὴ δηλοῖ (*Ross* Arch. Aufsätze 1, 51). Ὁ Kaibel σημειοῖ ἐν ἐπιγραφῇ 705, πρβ. 821.

Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα

ὑπὸ

Στεφάνου Ν. Δραγούμη.

Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος 1910:

Α´). Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ [Α. Σ. Ἀρβανιτόπουλος].

Σελίδες 333-339: Ὅτι ἡ ὑπ᾽ ἀρ. 1 ἐπιγραφή, ἥτις ἐν τούτοις ἀκριβῶς κατὰ τὸ χάραγμα ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς τὸ μικρογράμματον κείμενον, περιέχει ἐν στίχῳ 24ῳ ὀφθαλμοφανῆ ἀνωμαλίαν εὐκόλως διαγινώσκει ὁ νοῦς τοῦ μετὰ προσοχῆς ἀναγινώσκοντος κατὰ σειρὰν τοὺς στ. 10-30 ὡς ἑξῆς·

«[10] Ἐπειδὴ Ἀριστοκλῆς Ἀριστοκλέους Λαρισαῖος καὶ ἐν ἄλλοις μὲν τὰς ἀφ᾽αὑτοῦ παρείσχηται χρείας· καὶ . . . σπουδῆς καὶ φιλοτιμίας οὐδὲν ἐνλέλειπται· [15] καὶ . . . ἀναστρέφεται ἐπιεικῶς καὶ συνεκτικῶς ἐν τοῖς κριτηρίοις, *τηρῶν* ἅμα τὴν ἐγχειριζομένην αὐτῷ πίστιν· . . . καὶ μετὰ ταῦτα ***παρακληθεὶς*** [21] . . . ἐπέδωκεν ἑαυτὸν ἐπί τε τὰς δίκας τὰς τεθείσας κατὰ τὸ σύμβολον τὸ κείμενον Θεσσαλοῖς πρὸς Περραιβούς· ***καὶ εἰπόντος κρίσεις*** περὶ τῶν ἐκ τοῦ [25] ἔθνους μετὰ τῶν συμπαρακληθέντων μετὰ πάσης φιλοτιμίας· καὶ τοῦτο ἐποίησεν δωρεάν· ἵνα οὖν καὶ οἱ Θεσσαλοὶ φαίνωνται . . . . ἔδοξε κλπ.».

Τὸ ἐν στίχῳ 24ῳ «***καὶ εἰπόντος κρίσεις***» ἐκ τοῦ ἐν τῇ εἰκόνι σαφοῦς ΚΑΙΕΙΠΟΝΤΟΣΚΡΙΣΕΙΣ. Ἀλλ᾽ ἡ ἐν γενικῇ πτώσει μετοχὴ «***εἰπόντος***» ἢ ἐν εὐθείᾳ τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου ἐπακολουθοῦσα εἰς τὰς ἐν στίχοις 17 καὶ 19 «***τηρῶν***» καὶ «***παρακληθείς***» ταράσσει τὴν ὅλην τοῦ ψηφίσματος ὁμαλότητα καὶ ἀποτελεῖ διὰ τοῦτο ἐκβλητέαν παραφωνίαν. Πρόδηλον δ᾽ ὅτι ἢ ἐνεγράφη κατ᾽ ἀβλεψίαν τοῦ συντάξαντος ἢ μᾶλλον ἐκ παραναγνώσεως ἐν τῇ χαράξει τοῦ ὑπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ χαράκτου ὑποδείγματος, ὅπερ οὐχὶ ἀπιθάνως εἰκάζομεν ὅτι εἶχεν οὕτω· ΚΑΙΕΙΠΩΝΤΑΣΚΡΙΣΕΙΣ [1].

«*Καὶ εἰπὼν τὰς κρίσεις*»: Τὸ καλῶς ἔχον τῆς διορθώσεως στηρίζει καὶ ἡ παρατήρησις ὅτι πρὸ τῆς λέξεως «***κρίσεις***» ὁ λόγος ὑπαγορεύει χρῆσιν ἄρθρου· ἐπὶ ὡρισμένων δικῶν — «***τὰς δίκας***» — καθ᾽ ὡρισμένον σύμβολον τεθεισῶν — «***τὰς τεθείσας κατὰ τὸ σύμβολον*** κλπ.» — ἐζητοῦντο, οὐχὶ ἀορίστως κρίσεις, ἀλλ᾽ «***αἱ κρίσεις***», ἡ κρίσις, ἡ ἀπόφασις τοῦ Ἀριστοκλέους μετὰ τῶν συμπαρακληθέντων.

Σελίδες 341-344: Εἰς ἐνίσχυσιν τῶν λόγων, δι᾽ οὓς ὀρθὴ φαίνεται ἡ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συμπλήρωσις τοῦ β´ στίχου τῆς ὑπ᾽ ἀρ. 2 ἐπιγραφῆς οὕτω· «*Λαρισαίω*]*ν τὸ κοινόν*», ἴσως δὲν εἶναι ἄχρηστος

[1] Ἀλλὰ καί: ΚΑΙΕΙΠΕΝΤΑΣΚΡΙΣΕΙΣ = *καὶ εἶπεν τὰς κρίσεις* ἤθελεν ἔχει καλῶς.

ἡ παρατήρησις ὅτι κατὰ τρόπον ἀνάλογον καὶ ἐν τῇ Ἀθηναίων πολιτείᾳ «*δῆμοι*» προσωνυμοῦντο καὶ αἱ κατὰ κώμας ὑποδιαιρέσεις αἱ συναποτελοῦσαι ἐν ἀθροίσματι τὴν τοῦ «*δήμου Ἀθηναίων*» πολιτείαν.

Σελίδες 361-363: Τοῦ ῥήματος *ὀνοματίζειν* χρῆσις ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ. Ἀλλ' ἰδίως ἀξία προσοχῆς ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὑπ' ἀρ. 7 θέσις τῆς λέξεως «*ὀνοματισμὸς*» ἐπὶ καταγραφῆς ἀπελευθέρων «*σωμάτων*» κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸ ἀπὸ τῶν ἀποστολικῶν χρόνων ἐμφανιζόμενον ἔθος τοῦ δηλοῦν τοὺς ἀνθρώπους (γενικῶς) διὰ τῆς λέξεως «ὀνόματα»: «*ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν*» [Πράξεων τῶν Ἀποστόλων Α' 15][1]: ὄχλος ὀνομάτων = πλῆθος ἀνθρώπων. Ἐξ οὗ καὶ τὰ σημερινὰ παρὰ τῷ χύδην λαῷ «*νομάτος-νομάτοι-νοματαῖοι-νομάτους-νοματαίους*».

Β'). Ἄλλη βάσις Ξενοφίλου ἐκ Λυκοσούρας [Φρ. Χίλλερ]. Σελ. 395-396:

Ἴσως προτείνει τις εἰκασίαν πιθανὴν συμπληρῶν μέρος τοῦ ἐν Α' Β' Γ' ἀφεθέντος διπλοῦ κενοῦ ὧδε·

> Ξενό]φι[λος Δαμοφῶντος] Μεσ[σά]νιος τὸ[ν ἀδελφ]ὸν ἀ[νέθηκεν (δεῖνα) Δ]εσποίν[αι.

Ἀλλὰ καὶ ἐν στίχῳ 3ῳ τῆς πρώτης ἐπιγραφῆς ἴσως ἐνδείκνυται ἀντικατάστασις τοῦ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἀρχῆς τεθέντος ὀνόματος «*Ἀρτέμιδ*]*ι*» τοιαύτη· «*Δεσποίνα*]*ι*». Ὀκτὼ γράμματα ἀντὶ ἑπτά.

Γ'). Ἀνάθημα Ἀρτέμιτι Πασικράτᾳ ἐν Ἀμβρακίᾳ [Σ. Ν Δραγούμης]. Σελ. 397-398:

Ὁ τύπος *Ἀρτέμιτι* ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ κατὰ θάλασσαν γείτονι τῆς Ἀμβρακίας Κερκύρᾳ (ἐχούσῃ καὶ πρόξενον ἐψηφισμένον «*Πανσανίαν Ἀττάλου Ἀμβρακιώτην*») ὅπου βλέπομεν μῆνα *Ἀρτεμίτιον* (*Μουστοξύδης*, Delle cose Corciresi, I [1848] σελ. 164 κέ., ἐπιγραφὴ I στίχ. 62, 92, 97 καὶ ἐν ὑποσημειώσει. Πρβ. αὐτόθι ἐν σελ. 221 ἐπιγρ. LIII: Ἀρτ]άμιτι ὅσα ὀρθὰ περὶ τοῦ τύπου *Ἀρτέμιτι* λέγει ὁ σοφὸς Κερκυραῖος μνημονεύων καὶ τῶν *Χρ. Φιλητᾶ* «Παρατηρήσεων εἰς ζακυνθίαν ἐπιγραφήν»). Ἀλλὰ καὶ μιᾶς τῶν Ἐχινάδων νήσου τὸ ὄνομα «*Ἀρτεμίτα*» (Στράβωνος Α' 59) ἔρχεται εἰς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ τύπος *Ἀρτέμιτι* ἐπεκράτησε κατὰ τὴν παραθαλασσίαν Αἰτωλοακαρνανικὴν πλευρὰν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰς προσκειμένας αὐτῇ νήσους. Καὶ ἐν Κυρήνῃ δὲ μνημονεύεται ἑορτὴ *Ἀρτεμίτια*, καὶ ὄνομα δύο ἢ τριῶν πόλεων *Ἀρτεμίτα* καὶ *Ἀρτεμιτηνὸς* καὶ *Ἀρτεμιταῖος* ὁ πολίτης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπὸ Adolf Wilhelm νεωστὶ δημοσιευθεῖσα ἐκ Σπάρτης ἐπιγραφὴ (ἐν Neue Beiträge zur griechischen Inschriftenkunde, Wien 1911, erster Teil σελ. 32-3) ἔχει *ψηφί*]*σματα Ἀρτεμιτίου* (μηνὸς δηλ.) *τᾶς Α*, ὡς δεικνύει σαφῶς ὁ παρηρτημένος φωτοτυπικὸς πίναξ I.

Δ'). Πειραϊκαὶ Ἀρχαιότητες [Ἰάκ. Χ. Δραγάτσης]. Σελ. 73-74. — Ἐπιγραφικὰ [Σπ. Βάσης]. Σελ. 399-400:

Τολμητέα τρίτου παρέμβασις πρὸς ὑποβολὴν ἄλλης ἀναγνώσεως;

> Ε]ὖ τὸ χρεὼν εἵμαρται. Ὥρα τέλος ἡμέτερον νῦν.

Εὖ εἵμαρται τὸ εἱμαρμένον τέλος ζωῆς. — Καλὰ ὥρισεν ἡ εἱμαρμένη τὴν ἔκτισιν τοῦ κοινοῦ χρέους. Ἴδε νῦν τὸ ἡμέτερον τέλος [2].

> Ἡμεῖς γάρ, τρεῖς ὄντε(ς), πατήρ, υὸς θυγάτηρ τε,
> θνήισκομεν Αἰγαίου κύμασι πλαζόμενοι.

Πικρᾶς εἰρωνείας διαμαρτυρία κατὰ τῶν ἀμειλίκτων ὁρισμῶν τοῦ πεπρωμένου; Ἢ ἀπόφθεγμα γαληνίου φιλοσοφικῆς ψυχῆς; Τοῦτο μᾶλλον, ἂν ἡ ἔντονος παρεμβολὴ τοῦ ὁρισμοῦ «*τρεῖς ὄντες*» ἐμφαίνῃ, ὡς φρονοῦμεν, δεσπόζουσαν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἀχώριστοι καὶ οἱ τρεῖς, πατήρ, υἱός, θυγάτηρ, κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, βουλῇ τῆς εἱμαρμένης, συναπέθνησκον εἰς οὐδένα ὄπισθεν αὐτῶν καταλείποντες πένθος.

Μετὰ τὴν τοιαύτην κρίσιν ἐπιμείνας εἰς τὴν ἀνίχνευσιν ἐπὶ τοῦ ἐν σελ. 73 φωτογραφικοῦ ἀπεικονίσματος, νομίζω ὅτι διέκρινα ἀμυδρῶς λευκάζον ἴχνος Ε ὁμοιάζοντος ἰδίως πρὸς τὸ τοῦ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 4ου στίχου ΤΕ. Ὁμοίως λευκάζοντα φαίνονται καὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ γράμ-

[1] Ἴδε καὶ E. Sophocles, Lexicon of the rom and byz. periods etc. ἐν λ. *ὄνομα* 4.

[2] *Σουΐδας*, ἐν λ. *χρεὼν* «εἱμαρμένον [,] τέλος ζωῆς. *Αἰλιανός*. ἐπεὶ δὲ ἐς γῆρας ἀφίκετο, *τὸ κοινὸν τῇ πεπρωμένῃ χρεὼν ἐξέτισε*».

ματος Η, καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος τοῦ α΄ στοιχείου (Γ) τοῦ τετάρτου στίχου, καὶ τοῦ Θ τῆς λέξεως «θυγάτηρ» (τὸ τετριμμένον Θ τοῦ ἐν τῷ ε΄ στίχῳ «θνήισκομεν» οὐδόλως διακρίνεται) καὶ τοῦ ἀρχικοῦ Κ ἐν τῷ τελευταίῳ στίχῳ.

Τεκμήριον ἄξιον σημειώσεως ἀναγράφομεν ὅτι μόνον εἰς τοῦ τρίτου στίχου τὸ τέλος ἐναπολείπεται κενὸς χῶρος ἑνὸς γράμματος, εὐθὺς μετὰ τὰ γράμματα ΟΝΤΕ, χῶρος δεκτικὸς τοῦ ζητουμένου σ. Μάλιστα δὲ καὶ διακρίνεται ἐκεῖ, εἰς τὸ αὐτὸ τῆς ἄνω κεραίας τοῦ Ε ὕψος γραμμή, ἥτις, ἂν βεβαιωθῇ οὐχὶ τυχαῖον χάραγμα, δύναται νὰ ληφθῇ ὡς ἀνήκουσα εἰς *σίγμα*, κατ' ἀβλεψίαν ἀφεθὲν ἀσυμπλήρωτον· διότι οὕτως ὁριζόντιον ἔχει τὴν ἄνω κεραίαν καὶ τὸ σ τοῦ «κύμασι» καὶ τοῦ «θνήισκομεν» ἐν τῇ ἀμελῶς κεχαραγμένῃ ἐπιγραφῇ.

Ἐν Κηφισιᾷ, κατὰ Ἰούλιον 1911.

Στέφανος Ν. Δραγούμης.

Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ

ὑπὸ

Ἀποστόλου Σ. Ἀρβανιτοπούλλου.

Τῶν ἡμετέρων ἀνεκδότων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν ἐδημοσιεύσαμεν ἤδη τὰς μὲν Α΄) ἀπ' ἀριθ. 1-25 ἐκ ***Λαρίσης τῆς Πελασγίδος*** ἐν τῇ ***Ἀρχ. Ἐφημ.*** 1910 σελ. 331-382 (πρβ. καὶ σελ. 407-408), τὰς δὲ Β΄) ἀριθ. 26-50 ἐκ ***Λαρίσης τῆς Πελασγίδος, Μοψίου, Λαρίσης ἐπὶ τῇ Ὄσσῃ, Ὁμολίου, Ἄτραγος, Ἑρμίτσι Θεσσαλιώτιδος, Θαυμακῶν, Πυράσου*** ἢ ***Φθιωτίδων Θηβῶν, Ἰωλκοῦ, Μαγνησίας*** πόλεως ἢ ***Λυφοκάστρου*** καὶ ***Φαρσάλου*** ἐν τῇ ***Revue de Philologie*** 1911 σελ. 123 κἑ., 282 κἑ..

Γ΄). Ἐπιγραφαὶ Γόννων Περραιβίας.

Ἐνταῦθα δημοσιεύομεν ἐν ἀριθμητικῇ συνεχείᾳ τὰς ἐπιγραφάς, ἃς εὕρομεν ἐν ταῖς ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας δι' ἡμῶν γενομέναις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1910 ἀνασκαφαῖς καὶ ἐρεύναις ἀνὰ τὰ ἐρείπια τῶν *Γόννων*, μάλιστα δ' ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως αὐτῶν παρὰ τὸν εὑρεθέντα ἐκεῖ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος· περὶ τούτου, περὶ τῆς τοπογραφίας καὶ ἱστορίας τῆς πόλεως ταύτης βλ. ***Πρακτικὰ*** τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας 1910 σελ. 241-264.

Αἱ μέχρι τοῦδε γνωσταὶ ἐκ Γόννων ἐπιγραφαὶ ἔχουσι δημοσιευθῇ ἐν IG IX² 1040-1055· ἀλλ' αὗται προέρχονται κατὰ μέγιστον μέρος, πρὸ πάντων αἱ ἀπελευθερωτικαί, ἐκ τῆς θέσεως ***Τσιούρβα Μαντριά***, κειμένης εἰς ἀπόστασιν δύο περίπου ὡρῶν Βορειοδυτικῶς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Γόννων· ἐκ τούτου δ' εἶναι ἀμφίβολον ἂν δύνανται ὀρθῶς πᾶσαι νὰ καταριθμῶνται ταῖς ἐπιγραφαῖς τῶν Γόννων (πρβ. ***Πρακτικὰ*** 1910 σελ. 243), καίτοι ἡ πόλις αὕτη κατεῖχε περιοχὴν καὶ πολὺ περαιτέρω τῆς μνημονευθείσης θέσεως. Ἓν ἄρτιον ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ἐδημοσίευσεν ὁ Kern, ***Die Inschriften von Magnesia am Maeander*** 1900 σελ. 24 ἀρ. 33, δὲν περιέλαβε δ' αὐτὸ ἐν ταῖς IG IX². Ἕτεραι ἐκ Γόννων ἐπιγραφαὶ δεδημοσιευμέναι δὲν εἶναι ἡμῖν γνωσταί.

Διατηροῦνται δ' αἱ κάτωθι δημοσιευόμεναι ἐπιγραφαὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων τοῦ Δερελί, ἠριθμημέναι ἐν Εὑρετηρίῳ. Τόπον εὑρέσεως αὐτῶν διάκρινον τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος, ἂν μὴ ἄλλος ἀναγράφηται εἰδικῶς.

α΄). Ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί.

Ἀριθ. 51 (εἰκ. 1). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος [1] ἐκ δύο τμημάτων συναρμοσθεῖσα ἀκέραιος

[1] Πασῶν τῶν πλακῶν τούτων τὸ μάρμαρον εἶναι εὔθρυπτον χον-

πλὴν κάτω κατὰ τὴν δεξιὰν μάλιστα γωνίαν μικρᾶς ἀποκοπῆς· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων, εἰργασμένων κοίλων διεδρικῶς τὰ ἔσω, ὧν τὸ μέσον μόνον ἐσώθη· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀβαθῶς ἐκτετυπωμένη ἀνάγλυφος ἀσπὶς κυκλικὴ μετ' ἄντυγος. — Ὕψ. 1·145, πλ. τοῦ γείσου 0·278, τῆς στήλης κατωτάτω 0·28, πάχ. 0·08 (*ἀριθ. Εὑρετ.* ***122. 122α***).

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς ἡ πρώτη ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·019, διάστιχ. 0·004. Ὑπ' αὐτὴν μετὰ κενὸν διάστημα 0.408 ἐχαράχθη ὁμοίως καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς πιθανῶς χειρὸς τοῦ αὐτοῦ ὕψ. καὶ διαστίχ. 0·007 ἑτέρα ἐπιγραφή, ἥτις εἶναι βεβαίως συνέχεια τῆς πρώτης.

Δὲν ἐχαράχθη δὲ αὕτη εὐθὺς ὑπὸ τὴν πρώτην, ἵνα μὴ συμπέσῃ ἐπὶ *γραπτῆς παραστάσεως* τῆς στήλης: διότι ἐν τῷ μνημονευθέντι κενῷ διαστήματι διεκρίναμεν φθοράν, ἣν ἀφίνουσιν ἐξαλειφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ χρόνου βαφαί, καθ' ἃ εἴπομεν ἐν *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1908, σ. 53 κέ.. — περὶ ἀναθηματικῶν γραφῶν βλ. *Ἀρχ. Ἐφημ.* 1908, 36 καὶ 1910, 378.

Τὸ ἐν τέλει τοῦ στίχ. 4 I εἶναι ἡ κάθετος κεραία τοῦ φ τοῦ ἀκολούθου ὀνόματος, ὅπερ μεταγνοὺς ὁ χαράκτης ἀφῆκεν, ἀναγράψας τὸ ὅλον ὄνομα ἐν στίχ. 5 διὰ τὴν συμμετρίαν.

Στίχ. 1. — Ἡ θεὰ ὀνομάζεται ἐν τοῖς κάτωθι ψηφίσμασιν ἀρ. 64 κέ. πάντοτε καὶ μόνον *Ἀθηνᾶ ἡ ἐν ἀκροπόλει*, σπανίως ἁπλῶς Ἀθηνᾶ ὡς καὶ ἐν ἀριθ. 52, ἐν δὲ ἀριθ. 57 φαίνεται ὅτι ἐπονομάζεται ἡ αὐτὴ ποιητικώτερον *ὁπλοφόρος Παλλάς*, δι' ὃν λόγον ἐκεῖ ἀναφέρομεν.

Στίχ. 2-5. — Τὸ αὐτὸ ἀξίωμα *ἀρχιπρουρείσας* ἢ *ἀρχιφρουρήσας* καὶ *σύνπρουροι* ἢ *σύνφρουροι* ἀπαντᾷ ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Μοψίου, πόλεως κειμένης ἀπέναντι Ἀνατολικῶς τῶν Γόννων εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας περίπου ὥρας ἀπ' αὐτῶν κατὰ

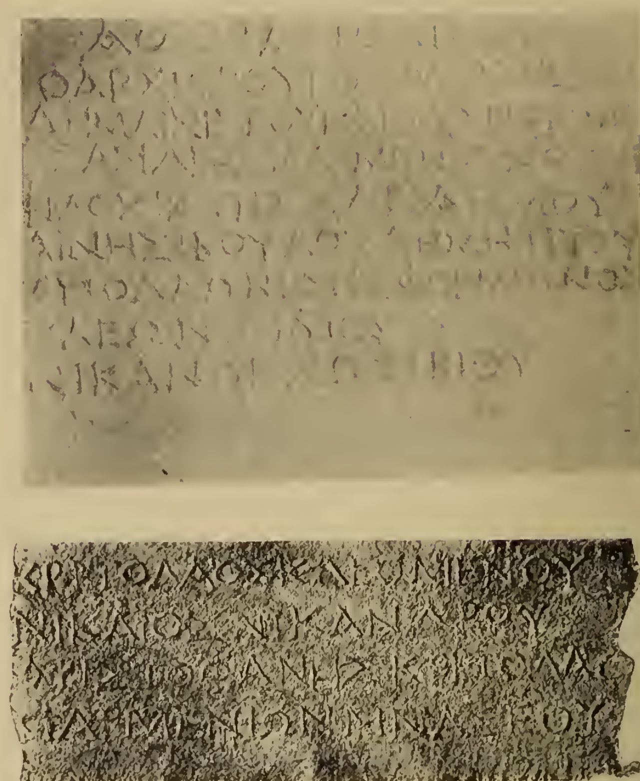

Εἰκὼν 1 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 51. Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ Γόννων.

Ἀθηνᾶ Πολιάδι·
ὁ ἀρχιφρουρὸς Ἄσανδρος
Δημαινέτου καὶ οἱ σύνφρουρο[ι
Ἄσανδρος Παρμενίωνος ⟨I⟩
5 Φιλοκράτης Χαριδήμου
Αἰνησίβουλος Δημητρίου
Ἀπολλωνίδης Φορμίωνος
Κλέων Σίμου
Νικάνωρ Σωσιβίου.

---

10 Κριτόλαος Κλεομένου
Νίκαιος Νικάνδρου
Ἀριστοφάνης Κριτολάο[υ
Παρμενίων Μνασέου.
(κενὸν 0·29)

τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Πηνειοῦ ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων ὑπωρειῶν τῆς Ὄσσης, ἧς τὸ τμῆμα τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐκαλεῖτο ὁμωνύμως τῇ πόλει Μόψιον ὄρος. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι ἐπίσης ἀναθηματικαὶ τῇ Ἀρτέμιδι, τῷ Λευκάτᾳ, τῷ Φαεσφόρῳ ἢ Φωσφόρῳ, τῷ Εἵρουι Αἰνέᾳ καὶ ἴσως τῷ Διὶ Φερφερέτᾳ ἢ Περφερέτᾳ (IG IX² 1058-1065· πρβ. 1057· ***Revue de Phil.*** 1911, ἀριθ. 31. 32).

δρόκοκκον λευκὸν ἢ ὑπόμελαν λέγεται ὅτι ὅλως ὅμοιον ὀρύσσεται καὶ σήμερον ἐγγὺς τοῦ χωρίου ***Μπαμπᾶ*** κατὰ τὴν εἴσοδον τῶν Τεμπῶν, εἰς ἀπόστασιν ἡμισείας περίπου ὥρας Βορειοανατολικῶς τῶν **Γόννων**, ἔνθα καὶ παλαιαὶ λιθοτομίαι μαρμάρου παρατηροῦνται, ἃς ὅμως ἡμεῖς δὲν εἴδομεν ἐν τοῖς ἐγγὺς τῶν πέριξ· τοὐναντίον ἐπὶ τοῦ μεσαίου βουνοῦ τῶν Γόννων, ἐπὶ τοῦ λόφου ***Μπεσὶκ-Τεπὲ*** καὶ εἰς τοὺς ἐγγυτάτω πρόποδας τοῦ κάτω Ὀλύμπου εἴδομεν ἤδη ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ὀρυχθὲν μάρμαρον ὅμοιον· εἶναι δὲ καὶ τὸ νῦν ὀρυσσόμενον καὶ τὸ τῶν ἀρχαίων πλακῶν οὐχὶ καλὸν οὐδὲ διαρκὲς εἰς τὰς ἐπηρείας τῆς ἀτμοσφαίρας.

Ἀνάλογοι στρατιωτικαὶ βεβαίως ἀρχαὶ ἦσαν ἐν Φθιώτισι Θήβαις οἱ ***ἀρχέσκοποι*** μετὰ τῶν ***συσκόπων*** (IG IX² 1322, *Πρακτικὰ* 1908 σελ. 173), γνωστοὶ ἐξ ἐπιγραφῶν εὑρεθεισῶν ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως παρὰ τὸν ναὸν τῆς καὶ ἐκεῖ Ἀθηνᾶς Πολιάδος.

Πιθανῶς καὶ οἱ ***πολίαρχοι*** μετὰ τοῦ ***ἀρχιπολιαρχέντος*** τῶν Φαλάννων (IG IX² 1233) πέντε ἐν ὅλῳ, ὧν ἐσώθη ἀνάθημα τῇ Ἀθηνᾷ Πολιάδι ἐπίσης, ἦσαν ὅμοιαι ταῖς προηγουμέναις ἀρχαί, ἀναλογοῦσαι πᾶσαι πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις περιπόλους [1]. Πλείονα περὶ τούτων βλ. ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης ἐν τοῖς περὶ τῆς ***Γοννέων πολιτείας.***

Ὅτι οἱ φρουροὶ οὗτοι καὶ ἀρχιφρουροὶ ἀπετελοῦντο ἐκ νέων τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν οἰκογενειῶν, ἀποδεικνύει πρῶτον ὁ ***Ἄσανδρος Δημαινέτου*** ἀπαντῶν ὡς ταγὸς ἐν τῷ κατωτέρω ἀριθ. 69 δημοσιευομένῳ ψηφίσματι, ἐν ἄλλοις δὲ ὡς ταμίας πιθανῶς. Ἴσως ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦτο ὁ στρατηγὸς τῶν Περραιβῶν ***Δημήτριος ὁ Δημαινέτου Γοννεὺς*** περὶ τοὺς ὀλίγον μετὰ τὸ 178 π. Χρ. χρόνους, ἀπαντῶν ἐν ψηφίσματι τῶν Κορκυραίων *Dittenberger* Syll.² 453=IG IX¹ 689. Δεύτερον ὁ φρουρὸς ***Φιλοκράτης Χαριδήμου*** ἐν στίχ. 5 φαίνεται ὧν πατὴρ τοῦ ἱερομνήμονος τῶν Περραιβῶν ἐν Δελφοῖς τῷ 130-129 π.Χρ. ***Χαριδήμου Φιλοκράτους Γοννίου***, περὶ οὗ IG II 551 στίχ. 66 καὶ Pomtow, *Pauly-Wiss. Real-Encycl. IV* 2691.

Στίχ. 4-13. — Πολλοὶ τῶν λοιπῶν φρουρῶν λανθάνουσιν ὡς ταγοί, ταμίαι, γραμματεῖς ἢ κριταί· περὶ ἑκάστου τούτων γενήσεται λόγος εὐθέτως ἐν τοῖς κάτωθι δημοσιευομένοις ψηφίσμασι.

Σημειωτέον ἐν τέλει ὅτι οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως διακρίνονται ἐρείπια οἰκοδομήματος ἰσχυροῦ, πιθανῶς στρατῶνος, ἔνθα διέμενον οἱ φρουροὶ οὗτοι κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῆς θητείας αὐτῶν, ὅπερ φαίνεται ἐνιαύσιον. Θὰ ἦσαν δὲ τὸ ὅλον ἕνδεκα μετὰ τοῦ ἀρχιφρουροῦ, ὡς φέρονται ἐπὶ τοῦ ἄνω ἀναθήματος.

Ἀριθ. 52. Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου τὸ ἄνω ἥμισυ περίπου σωθεῖσα· λήγει ἄνω εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων ἀποκοπέντων ἢ ἀποσχισθέντων τὰ πολλά· ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ τυμπάνου ὑπάρχει ἀσπὶς οἵα ἐπὶ τοῦ προηγουμένου. — Ὕψ. 0·263, πλάτ. 0·275, πάχ. 0·11 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 44).***

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·009-0·019·

ƆΙΦΡΟΥΡΟΙΑΘΗΝΑΙ ο]ἱ φρουροὶ Ἀθηνᾶι.

Ἐκ ταύτης φαίνεται ὅτι τὸ ἐπίσημον ὄνομα τῶν περιπόλων ἦτο ***φρουροί***, ὠνομάζοντο δὲ ***σύνφρουροι***, συνήθως ὁσάκις προσετίθετο ὁ ἀρχιφρουρός.

Τὸ ἐπίθετον τῆς θεᾶς παρελείφθη ἢ ὡς τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ ἐκ τῆς ἐπὶ τόπου θέσεως τῆς στήλης δῆλον, ἢ διότι εὐθὺς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν κατὰ τὸ νῦν λεῖον διάστημα τῆς στήλης ὑπῆρχε ***γραπτὴ παράστασις***, ὡς ἐπὶ τῆς προηγουμένης. Δυνατὸν ἄρα ὑπὸ τὴν παράστασιν κατὰ τὸ ἐλλεῖπον τῆς στήλης νὰ εἶχεν ἐπιγραφῇ καὶ τὸ ***Πολιάδι*** καὶ τὰ ὀνόματα τῶν δέκα φρουρῶν.

Ἀριθ. 53. Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἀμφοτέρωθεν ὁμοίως λεία εἰργασμένη, ὡς ἡ κατωτέρω ἀριθ. 61 καὶ μετ' ἀετώματος, διπλοῦ γείσου καὶ ἀκρωτηρίων ἀποτριβέντων. — Ὕψ. 0·28, πλάτ. 0·325, πάχ. 0·10 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 129).***

Ἐπὶ τοῦ γείσου φαίνεται ὅτι ἔφερεν ἐπιγραφήν, ἀποτριβεῖσαν ὡς ὅλη ἡ στήλη ἐκ τῆς ἐν ὑπαίθρῳ πάλαι ἐκθέσεως· ἔμπροσθεν διεκρίναμεν ἴχνη ἀβαθῶς κεχαραγμένων γραμμάτων ὅλως συγκεχυμένων·

. . . . . Ρ. . . . . οἱ φρου]ρ[οὶ Ἀθηνᾶι;

Ἀριθ. 54. Τμημάτιον ἀπεσχισμένον ἐκ στήλης λευκοῦ χονδροκόκκου μαρμάρου ἄνω καὶ ἀριστερὰ ἀκέραιον· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον γεῖσον.—Ὕψ. 0·046, πλάτ. 0·096, πάχ. 0·025 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 62).***

Ἐπὶ τοῦ γείσου ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπιγραφὴ μονόστιχος, ἧς ἡ συνέχεια θὰ ἔκειτο ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντηρίδος εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον· ὕψ. γραμμ. 0·015·

/ ƆΗΝ. . . . . Ἀθ]ην[ᾶι Πολιάδι.

Ἀριθ. 55. Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου καί που ὑπομέλανος, ὀλίγον ἄνω κατὰ τὰς γωνίας ἀπο-

[1] Ἴσως ἐν Ἀζωρίῳ οἱ αὐτοὶ φρουροὶ ἐκαλοῦντο ὁπλοφόροι· πρβ. IG XII⁸ 178 *ἀπὸ Ἀζωρίου στρατηγὸς Τριπολι[τῶν] καὶ ὁπλοφόρος Παρμενίσκος* (ἡ παραπομπὴ δι' ἄλλο ζήτημα παρὰ Kip. *Thessalische Studien* 1909 σελ. 122 σημ. 5)· βλ. κατωτέρω ἀρ. 57.

κεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ὁριζόντιον γεῖσον, ὡς περίπου ἡ προηγουμένη, κάτω δὲ εἰς γόμφον ὕψ. 0·055 πρὸς ἔμπηξιν ἐν τόρμῳ βάθρου ἤ ἔν τινι τῶν ἐπὶ τῶν πέριξ τοῦ ναοῦ βράχων εὑρεθέντων βαθυσμάτων.—Ὑψ. μετὰ τοῦ γόμφου 0·345, πλ. 0·343, πάχ. 0·07 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 128).***

Ἐπὶ τοῦ γείσου ὑπάρχουσιν ἴχνη ἀβαθῶς κεχαραγμένης ἐπιγραφῆς·

.....Γ.....   Ἀθηνᾶι] Π[ολιάδι.

Τὸ λοιπὸν λεῖον διάστημα τῆς στήλης θὰ κατεῖχεν ὑπὸ μὲν τὸ γεῖσον ἐπιγραφὴ ἀποτριβεῖσα τελείως, ὑπ' αὐτὴν δὲ ***γραπτὴ παράστασις***, ὡς ἐν ἀριθ. 51. 52 κττ..

Ἀριθ. 56. Στήλη μαρμάρου λίαν ὑπομέλανος ἀκέραιος· κάτω ἐν μέσῳ λήγει εἰς γόμφον, ὡς ἡ προηγουμένη, ἀποκοπέντα τὰ πολλά, ἄνω δὲ εἰς ὁριζόντιον ἐλαφρῶς προέχον γεῖσον. Τὸ σχῆμα τοῦτο ἀκριβῶς ἔχουσιν αἱ ἐν τῷ ἄντρῳ τῶν Νυμφῶν τῆς Ὄσσης εὑρεθεῖσαι στῆλαι, περὶ ὧν βλ. ΠΑΕ 1910 σελ. 183-184, *καί τις νεωστὶ* ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τοῦ Ὁμολίου.—Ὑψ. 0·33, πλ. 0·315, πάχ. 0·05 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 50).***

Ἐπὶ τοῦ γείσου ἐχαράχθη λίαν ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή, ἀποτριβεῖσα πολλαχοῦ· ὕψ. γραμμ. 0·012, διάστιχ. 0·004·

ΑΘΗΝ.ΙΙ\ΟΛΙΑΔΙΕ/_ΙΙΙ/\ΟΣ
ΕΥΑΓ..ΛΟΥΙΕΡΗ ΕΥΣΑΣ

Ἀθην[ᾶ] Πολιάδι Εὔ[δημ]ος
Εὐα[γγέ]λου ἱερη[τ]εύσας.

Ἐκ τοῦ τόπου τῆς εὑρέσεως φαίνεται οὗτος γενόμενος ἱερεὺς τῆς Ἀθηνᾶς Πολιάδος· διότι ἑτέρων θεῶν ἱερεῖς ἀναγράφουσι τὴν θεότητα (βλ. IG IX² 1040ᵅ καὶ κατωτέρω ἀριθ. 63).

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν κατὰ τὸ λεῖον κενὸν διάστημα τῆς στήλης διεκρίναμεν κάτω ἀριστερὰ ἴχνη πορφυρᾶς βαφῆς πεπωρωμένα ἐκ συγκολλήσεως μετὰ πηλοῦ ἢ κόνεως, ὑπόλοιπα ὄντα ***γραπτῆς παραστάσεως***, ὡς ἐν 51 κττ..

Ἀριθ. 57. Βάθρον παραλληλεπίπεδον λευκοῦ εὐθρύπτου μαρμάρου καλοῦ, ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθέν, ὧν τὸ ἓν δὲν ἁρμόττει μέν που τοῖς ἄλλοις, ἀλλ' ἀνήκει αὐτοῖς βεβαίως· μόνον δεξιὰ καὶ ὄπισθεν ἀποκεκομμένον· ἄνω καὶ κάτω λήγει ἐκ πασῶν τῶν πλευρῶν εἰς προέχον γεῖσον· ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας διατηρεῖται ἴχνος τοῦ ὀρθογωνίου ἀβαθοῦς τόρμου, ἐφ' οὗ ἐγομφοῦτο πλίνθος μαρμαρίνου ἀγαλματίου, ᾧ ἴσως ἀνήκουσιν εὑρεθέντα τμήματα.—Ὑψ. 0·11, πλ. 0·32 τὸ ὁλικὸν σχεδόν, πάχ. σωθὲν 0·175 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 34).***

Ἔμπροσθεν μεταξὺ τῶν γείσων ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γρ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·003·

.ΙΚΟΚΡΑΙΟΥΣΠΑ
ΝΤΙΜΩΝΑΝΕΘΗΚΕΝ
ΟΣΟΠΛΟΦΟΡΩΙΠΑΛ
ΞΑΜΕΝΟΣ

Νι]κοκρά[τ]ους πα[ῖς Νίκαρχος ἀντὶ τῶ-
ν τιμῶν ἀνέθηκ[εν ὧν φρουρ- (ἢ φρουρὸς γενόμεν-)
ὸς ὁπλοφόρωι Παλ[λάδι εὐ-
ξάμενος. (τέρμα).

Συνεπληρώσαμεν ἐν στίχ. 1 ὡς ἄνω, διότι ἐν τῷ κατωτέρω ἀρ. 113 ψηφίσματι ἀπαντᾷ ***Νίκαρχος Νικοκράτου*** ὡς ταγός, ὧν πιθανῶς ὁ αὐτὸς τῷ ταμίᾳ τοῦ κατωτέρω ἀριθ. 73 ψηφίσματος καὶ τῷ ἐνταῦθα.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἀναθεὶς τὸ ἄγαλμα ἔλαβε τιμάς τινας παρὰ τῆς πόλεως ὡς ἀγαθόν τι ποιήσας καὶ γενναῖον κατὰ τὴν θητείαν αὐτοῦ· μνήμων τούτου ἀνέθηκε δῶρον τῇ θεᾷ, ἣν ὀνομάζει ***ὁπλοφόρον Παλλάδα*** πιθανῶς, ὡς προστάτιν τῶν φρουρῶν, οἵτινες φαίνεται ὅτι ἐν Ἀζωρίῳ ἐκαλοῦντο ***ὁπλοφόροι*** ὡς εἴπομεν ἐν τοῖς ἄνω ἀριθ. 1 σημ. εἰς στίχους 2-5.

Ἀριθ. 58. Τμῆμα ἐκ βάθρου κυλινδρικοῦ μαρμάρου λευκοῦ χονδροκόκκου ἄνω καὶ ἔμπροσθεν ἀκέραιον, ὄπισθεν ἀπεσχισμένον, κάτω ἀποκεκομμένον· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ἁπλοῦν γεῖσον· ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας διετηρήθη ἴχνος τοῦ ἀβαθοῦς τόρμου, ἐν ᾧ ἐγομφοῦτο πλίνθος συμφυὴς ἀγαλματίου μαρμαρίνου, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ.—Ὑψ. 0·18, πλάτ. 0·075, πάχ. 0·12 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 61).***

Ἐπὶ τοῦ γείσου ὑπῆρχεν ὁ πρῶτος στίχ. ὑπ' αὐτὸ δ' οἱ λοιποὶ δύο τῆς ἐπιγραφῆς, βαθέως καὶ οὐχὶ

ἐπιμελῶς κεχαραγμένης· ὕψ. γραμμ., διατηρούντων καλῶς τὴν πορφυρᾶν αὐτῶν βαφήν, 0·013-0·025, διάστιχ. 0·006·

ΝΑΙ	Ἀθη]νᾶι [Πολιάδι
ΜΕΝΙ	Παρ]μενί[σκος(ων)
ΟΚΛΕ	Σο]φοκλέ[ους ἀνέθηκεν.

Ἀριθ. 59. Τμῆμα ἀπεσχισμένον ἐκ μικροῦ βωμοῦ λευκοῦ χονδροκόκκου μαρμάρου ἄνω καὶ ἀριστερὰ ἀκέραιον· ὁ βωμὸς ἦτο κυβικὸς λήγων ἄνω μὲν καθ' ὅλας τὰς ἕδρας εἰς ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων, ἐπὶ δὲ τῆς ἄνω ἐπιφανείας ἐσχηματισμένος κυλινδρικὸς καὶ ὀλίγον κοῖλος τὰ ἔνδον. — Ὕψ. 0·09, πλ. 0·08, πάχ. 0·05 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 63).***

Ἔμπροσθεν ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·014·

ΑΘΙ	Ἀθ[ηνᾶι Πολιάδι.

Ἀριθ. 60. Ἀριστερὸν κάθετον ἥμισυ βωμοῦ καθ' ὅλα ὁμοίου τῷ προηγουμένῳ· ἐπὶ τοῦ μέσου που τῆς ἔμπροσθεν ἐπιφανείας ὑπάρχει ἐκτύπως ἀναγεγλυμμένον βουκράνιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἕδρας ὁμοίως κυκλοτερὴς ἀσπίς· καὶ κάτω λήγει εἰς προέχον γεῖσον. — Ὕψ. 0·223, πλ. 0·10, πάχ. 0·165 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 19).***

Διετηρήθη ἄνω ἐπὶ τοῦ γείσου ἀρχὴ ὀνόματος· ὕψ. γραμμ. 0·012 βαθέως καὶ καλῶς κεχαραγμένου·

Ε	Ἐ[. . . δεῖνα ἀνέθηκεν].

Τὸ ὄνομα τῆς θεᾶς φαίνεται ὅτι δὲν εἶχε γραφῇ, κατάδηλον ὂν ὡς ἐν ἀριθ. 56.

Ἀριθ. 61. Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ἀκέραιος πλὴν μικρᾶς κάτω ἀποκοπῆς· ἄνω λήγει ἀμφοτέρωθεν, ἔνθα εἶναι ἐπίσης λεία ἐξειργασμένη, ὡς ἡ ἐν ἀριθ. 53, εἰς ἀέτωμα ἐφθαρμένον τὰ πολλά. — Ὕψ. 0·365, πλ. 0·195, πάχ. 0·09.

Εὕρομεν αὐτὴν κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον τοῦ 1910 ἐν τῇ οἰκίᾳ Παναγ. Βαλαῆ ἐν Δερελί, ὅστις λέγει ὅτι εὗρεν αὐτὴν ἔξω τῶν τειχῶν τῶν Γόννων Ἀνατολικῶς· ἤχθη εἰς τὴν Ἀρχαιολ. Συλλογὴν καὶ φέρει ***ἀριθ. Εὑρετ. 136.***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἱκανὸν ὑπὸ τὸ γεῖσον· τὸ μεταξὺ ἄρα θὰ κατεῖχε *γραπτὴ κορωνίς*, ὡς ἐπὶ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·014, διάστ. 0·01·

ΜΕΝΕΠΟΛΙ	Μενέπολι[ς
ΜΑΜΑΛΛΑΙΑ	Μαμαλλαία
ΕΝΝΟΔΙΑΟΝΕΘΕΙΚΕ	Ἐννοδία ὀνέθεικε.

Τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἦτο ***Μαμάλλας*** περιέργως ἐσχηματισμένον· ὑπάρχει ὄνομα ***Μάλλος*** ἐν Θεσσαλικῇ ἐπιγραφῇ IG IX² 1098, ἐξ οὗ δυνατὸν νὰ ἐσχηματίσθη δι' ἀναδιπλασιασμοῦ (πρβ. σημερινὰ Κοκὸς = Κωνσταντῖνος κττ.) τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος· εὑρέθη καὶ ὄνομα ***Ἄμμαλα*** ἐπὶ ἀνεκδότου στήλης τῶν Παγασῶν, ἀλλ' εἶναι ἄσχετον πρὸς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος.

Ἐννοδία δὲ εἶναι ἡ Ἄρτεμις οὕτως ἁπλῶς καλουμένη καὶ πολλάκις διὰ τοῦτο λαμβάνουσα καὶ ἕτερον ἐπίθετον, π. χ. Ἀλεξεᾶτις, Σταθμία, Πατρῴα, Ϝαστικὰ κττ.· ἀπαντᾷ δὲ συχνότατα ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς IG IX² 358. 421. 575-578). Ἐν ἑτέρᾳ ἐπιγραφῇ τῶν Γόννων ἀνεκδότῳ ἀναφέρεται ***Ἄρτεμις Εὐώνυμος.***

Ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν θὰ ὑπῆρχε γραπτόν τι κόσμημα, ὄπισθεν δὲ ὅλη *γραπτὴ παράστασις*, ὡς ἐν ἀριθ. 56 κττ..

Ἀριθ. 62. Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἀκέραιος· ἄνω λήγει ἁπλῶς ὁριζοντίως εἰς γεῖσον σφυρηλατηθὲν ὑπὸ τῶν νεωτέρων. — Ὕψ. 0·47, πλ. 0·66, πάχ. 0·05. Εὕρομεν αὐτήν, ὡς τὴν προηγουμένην, ἐν Δερελὶ οἰκίᾳ Κωνστ. Ῥιζούλλη· ἤχθη εἰς τὴν Ἀρχαιολ. Συλλογὴν καὶ φέρει ***ἀριθ. Εὑρετ. 147.***

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς ἡ ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·01·

ΔΙΚΑΙΟΠΑΤΡΑΕΥΔΑΜ ΕΙΑΑΡΤΕΜΙΔΙ

Δικαιοπάτρα Εὐδαμ-εία Ἀρτέμιδι.

Αὕτη μετὰ τῆς προηγουμένης εἶναι διαλεκτική, χρόνων τέλους τῆς Δ' ἢ ἀρχῶν τῆς Γ' π.Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Τὸ μεταξὺ Μ καὶ Ε κενὸν ἀφείθη ἐπίτηδες ὑπὸ τοῦ χαράκτου, ἴσως ὑπ' αὐτοῦ ἀποξεσθὲν καὶ λειανθὲν ἐκ κακῆς γραφῆς. Τὸ ὄνομα εἶναι νέον ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς. Τὸ δὲ ***Εὔδημος*** ἀπαντᾷ ὡς πατρικὸν ταγοῦ ἐν ψηφίσμασι τῶν Γοννέων π. χ. κατωτέρω ἀριθ. 64.

Ποῦ δὲ περίπου ἔκειτο ὁ ναὸς ἢ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀρτέμιδος, εἶναι ἄγνωστον· ἡ Ἐννοδία τῆς προηγουμένης στήλης δύναται νὰ εἶναι ἡ αὐτὴ τῇ Ἀρτέμιδι ταύτῃ καὶ τῇ Εὐωνύμῳ.

Ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος στήλῃ τὸ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν λεῖον κενὸν διάστημα θὰ κατεῖχέ ποτε *γραπτὴ παράστασις*, ὡς ἐν ἀριθ. 56 κττ..

Ἀριθ. 63. Μεγάλη στήλη λευκοῦ χονδροκόκκου μαρμάρου ἐν εἴδει ναΐσκου ἀκέραιος: δύο κίονες ἑκατέρωθεν, ὧν τὰ ἄνω ἡμίσεα φέρουσιν αὔλακας μετὰ δωρίων κιονοκράνων, ὑπέχουσι στενὸν ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων, ὧν ἐσώθη τὸ δεξιόν, φέρον λεπτὸν ἀνθέμιον διὰ χαραγῶν ἀποδοθέν· κάτω ἐν μέσῳ λήγει εἰς γόμφον πρὸς ἁρμογὴν ἐπὶ τόρμου βάθρου, ὅπερ λέγεται ὅτι εὑρέθη μετὰ τῆς στήλης καὶ ἐξηφανίσθη.—Ὕψ. 1·00, πλάτ. 1·055, πάχ. 0·14, βάθος ναΐσκου εἰσέχον 0·078.

Εὕρομεν αὐτό, ὅτε καὶ τὰ δύο προηγούμενα, ἐν τῷ ὑπογείῳ τοῦ ἀστυνομίου Δερελί· λέγεται ὅτι εὑρέθη ἐν τῷ ἀγρῷ Στεργίου Τσιαπλὲ ἔξω Ἀνατολικῶς τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Γόννων, ἔνθα παρετηρήσαμεν ἴχνη ναοῦ (βλ. ΠΑΕ 1910, 248 καὶ εἰκ. 14)· ἤχθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Συλλογὴν καὶ φέρει ***ἀριθ. Εὑρετ. 151.***

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ἐχαράχθη βαθέως καὶ ἐπιμελῶς ἐπιγραφή· ὕψ. γραμμ. 0·018-0·021·

ΑΣΚΛΗΠΙΟΙΚΛΕΟΞΕΝΟΣΑΣΑΝΔΡΟΥΙΕΡ . ΙΕΥΣΑΣ

Ἀσκληπιοῖ· Κλεόξενος Ἀσάνδρου ἱερ[ητ]εύσας.

Τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ κεῖται κατὰ γενικὴν διαλεκτικῶς (πρβ. IG IX² 397 ***Ἀσκαλ[α]πιοῖ*** κ. ἀ.) καθ' ὑπονόησιν τοῦ ***τόδε ἐστὶν*** ἢ ὁμοίου. Εἶναι γνωστὴ ἤδη ἐκ Γόννων ἀνάθεσις εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ὑπὸ ἱερέως ἐπίσης, ἡ ἐν IG IX² 1040· εἶναι δ' αὕτη ὀλίγον νεωτέρα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος, ἥτις ἐγράφη ἐντὸς τῆς Γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Τὸ ἔνδον τῆς στήλης εἶναι λεῖον σχόν ποτε ***γραπτὴν παράστασιν***, ὡς τὸ προηγούμενον μνημεῖον κτδ..

Κλεόξενος Ἀσάνδρου φέρεται πολλάκις ὡς ταμίας ἐν τοῖς κάτωθι ἀριθ. 69 70. 80 κ. ἄ. ψηφίσμασιν· εἶναι πανταχοῦ πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἐνταῦθα ἱερατεύσαντι.

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος

Εἰς Κυνοσάργους ἐπιγραφὴν

(ΑΜ 1906, 134 καὶ 145 καὶ 359, AJP 1907, 425, ἀριθ. 3, ΑΜ 1908, 75· πρβ. JdaI 1886, 186 κέ.).

Στίχ. 20/1· «*κιόνιον - - - - -, δωρικόν, ἔχον τὸ ἐπίκρανον ἐξ αὐτõ*».

Β. Λ.

Ἐκδοθήσεται τόδε τὸ τεῦχος (1ον καὶ 2ον) τῇ 11.11.11.

Ἐτυπ. 4.11.11.

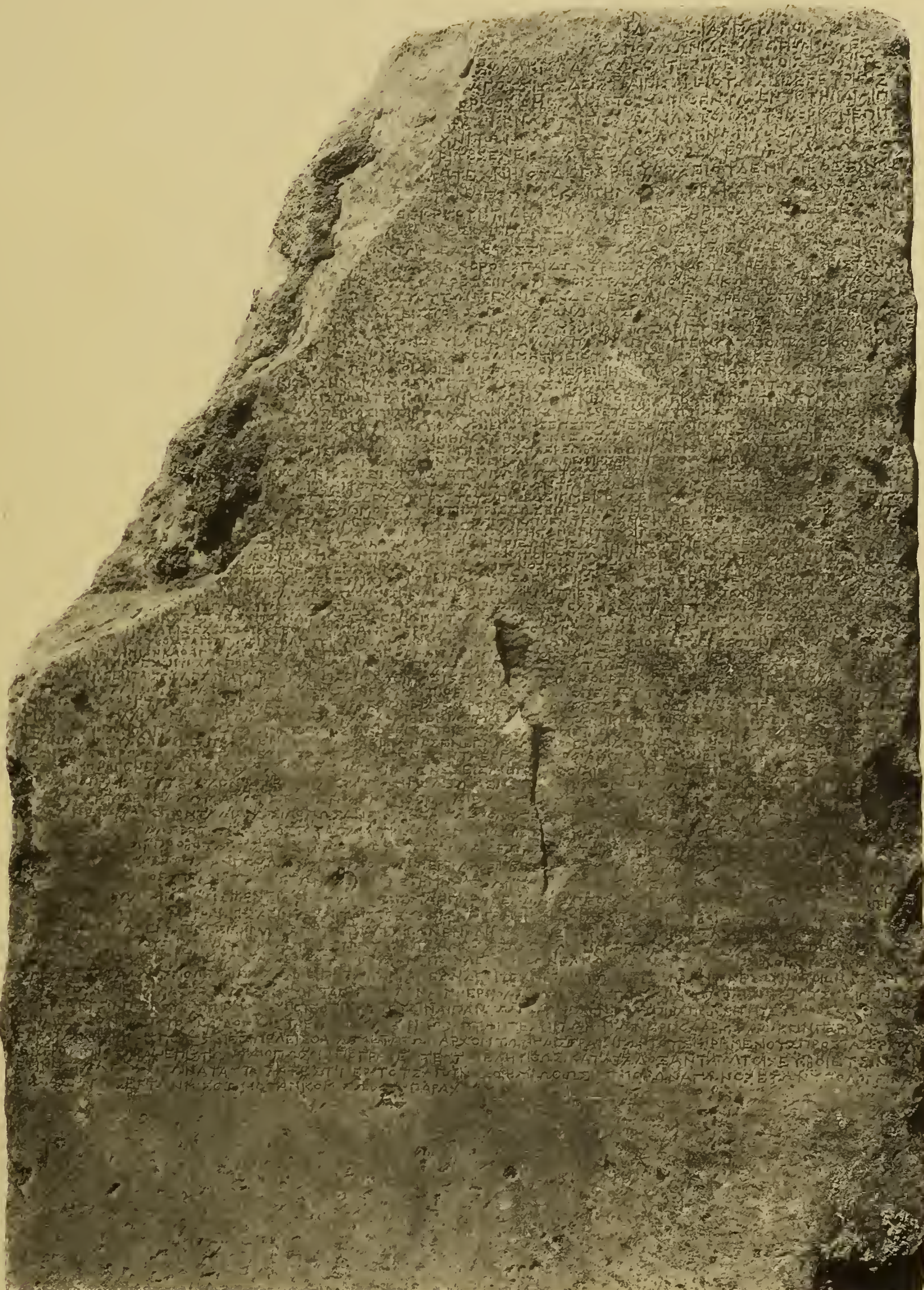

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΕΙΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΕΥΒΟΙΑΙ ΔΙΟΝΥΣΙΩΝ ΚΑΙ ΔΗΜΗΤΡΙΕΙΩΝ

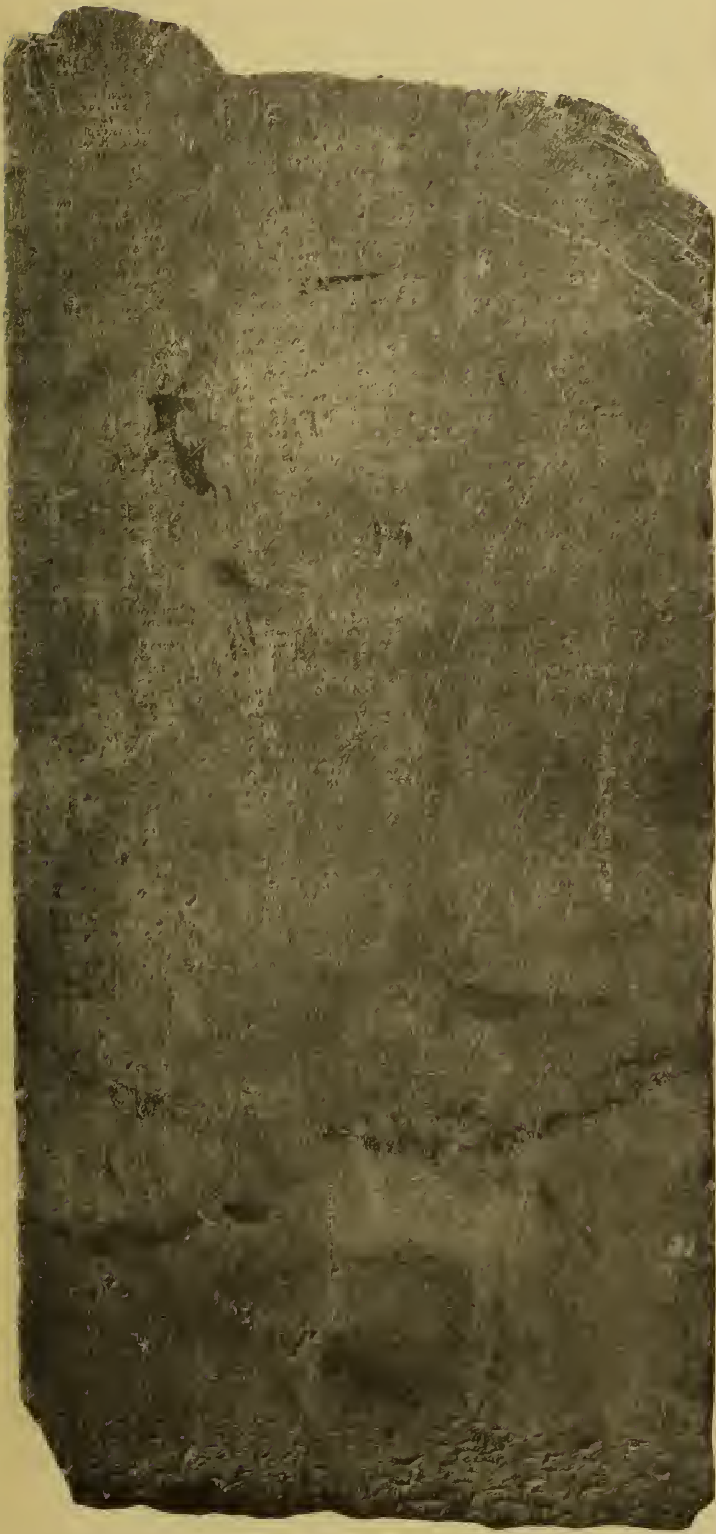

β

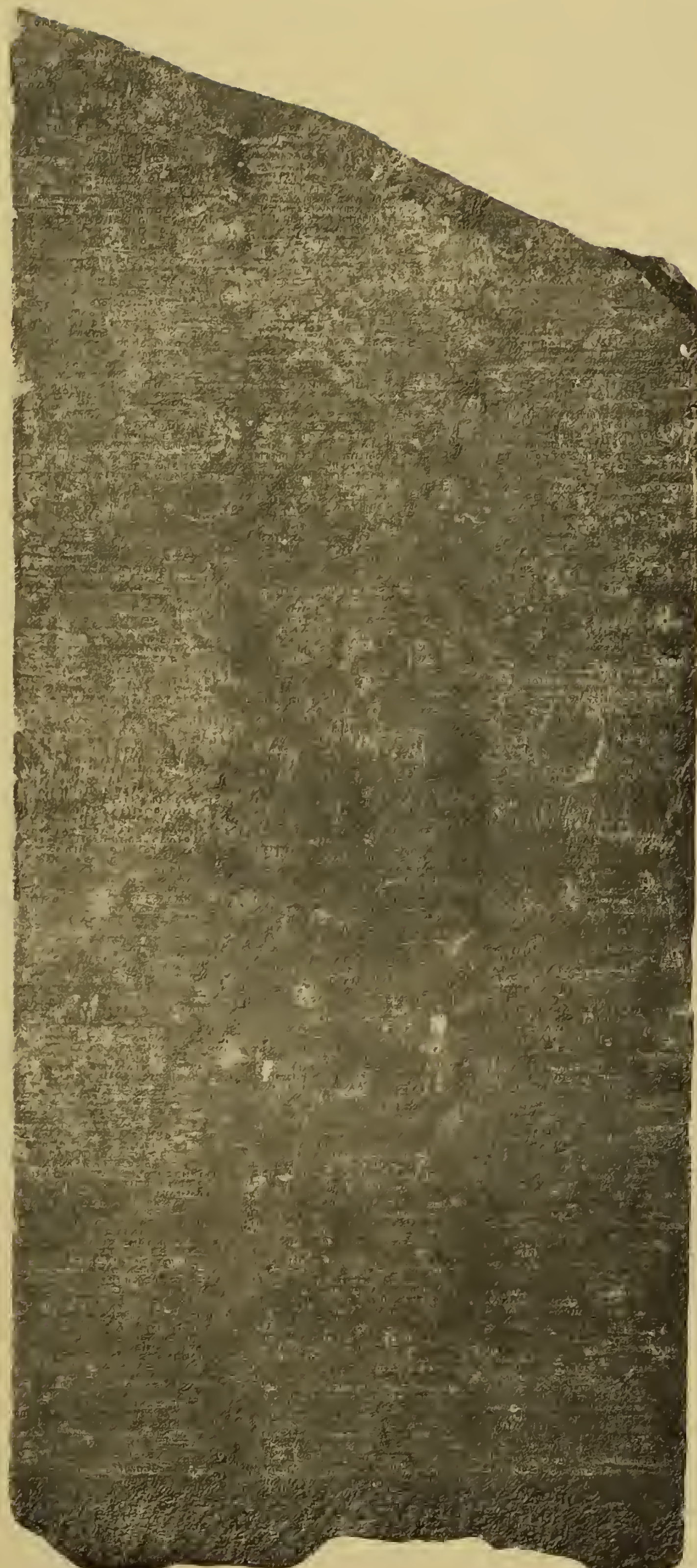

α

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΔΗΜΟΤΩΝ ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΔΗΜΟΤΩΝ ΕΡΕΤΡΙΕΩΝ

1 2

3 4

ΚΕΦΑΛΑΙ ΙΑΚΧΟΥ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ (3-4) ΚΑΙ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ (1-2)

ΚΕΦΑΛΑΙ ΙΑΚΧΟΥ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ (3-4) ΚΑΙ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ (1-2)

1

2

ΒΩΜΟΙ ΤΑΥΡΟΒΟΛΙΩΝ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

ΒΩΜΟΙ ΤΑΥΡΟΒΟΛΙΩΝ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ

ΓΥΘΕΙΟΥ· ΑΓΑΛΜΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

ΓΥΘΕΙΟΥ· ΑΓΑΛΜΑ ΕΠΙΤΥΜΒΙΟΝ

Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαὶ

(Συνέχεια· ὅρα ΑΕ 1911, 123-128)

ὑπὸ

Ἀποστόλου Σ. Ἀρβανιτοπούλου.

β'). Ψηφίσματα ὑπὲρ δικαστῶν καὶ βολιμοδικαστῶν.

Ἀριθ. 64 (εἰκ. 1). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος κάτω μόνον ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον.—Ὕψ. 0·51, πλάτ. 0·342, πάχ. 0·07 *(ἀριθ. Εὑρετ. 43)*.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἤδη ἀπὸ τοῦ κυματίου τοῦ γείσου ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς ἐπὶ διπλῶν λίαν ἐλαφρῶν ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος· ὕψ. γρ. 0·006-0·009, διάστ. 0·006·

A, 5, 10, 15, 20, B, 5

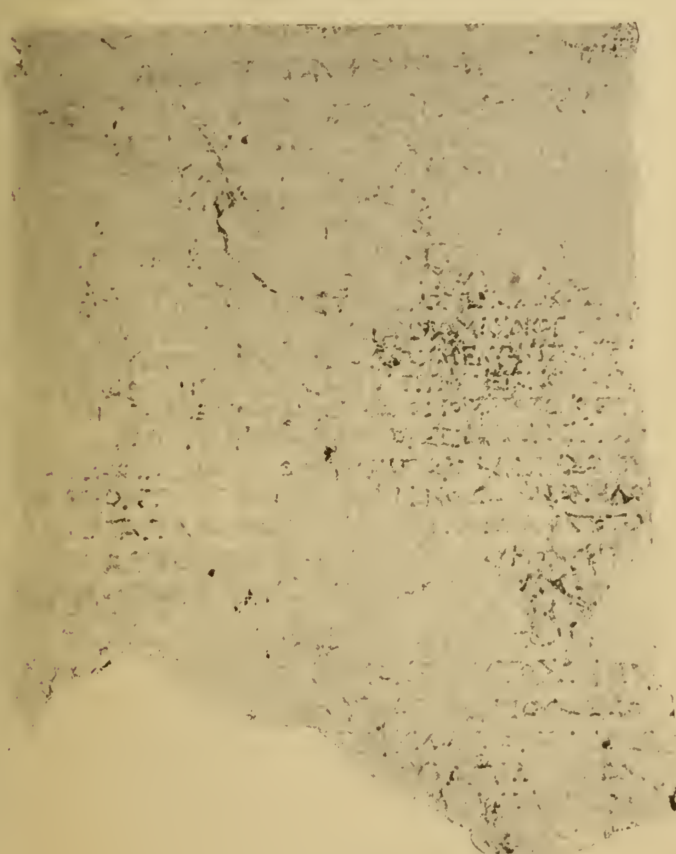

Εἰκὼν 1 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 64. Συναναγραφὴ δύο ψηφισμάτων τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ Φεραίων δικαστῶν καὶ βολιμοδικαστῶν.

A Δικασστῶν Φεραίων:
Ἀγαθῆ τύχη· ἱερομνημονεύοντος τοῦ Δημοκρ[ά-
του τοῦ Ἀσάνδρου· ταγευόντων δὲ Θεοφ[άνου
τοῦ Ἀρμέου, Εὐφήμου τοῦ Εὐδήμου, Παρμεν[ίωνος
5 τοῦ Τιμοθέου, Παρμενίωνος τοῦ Μανίγ[χου καὶ
Ἀσάνδρου τοῦ Δικαίου· ταμιευόντων δὲ [Ἀντι;-
γόνου τοῦ Εὐβιότου καὶ Ἀντιόχου τοῦ Παρμε[νίω-
ν]ος· γραμματεύοντος δὲ Ἀσάνδρου τ[οῦ] Ἀσίου· ἔδοξ[ε
τῆ] πόλει τῆ Γοννέων· τοῖς παραγενομένοις δικαστ[αῖς
10 ἐκ] Φερῶν Καλ(λ)ισθέν[η] Μασάκου, Εὐδήμω Μασάκου, Λέον[τι
Με]νίσκου καὶ τῶ γραμματεῖ αὐτῶν Μένωνι Πολυξ[ε-
νί]δου δοῦναι προξενίαν, ἰσοπολειτείαν, ἐπινομίαν, [ἔ-
νκ]τησιν, ἀσφάλειαν, καθ' ἃ καὶ τοῖς λοιποῖς προξένοις ὑ-
πάρ]χει· καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο τοὺς ἐνάρχους ταγοὺς
15 ἀ]γοράσαντας κίονα λιθίνην ἀναγράψαι καὶ στῆσαι ἐπὶ
τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς· τὸ δὲ γενόμενον ἀνήλω-
μα εἰς ταῦτα δοῦναι τὸν ⟨τὸν⟩ ταμίαν ἀπὸ τῶν
τῆς πόλεως προσόδων· κ[αὶ] τ[οῦ]το κύριον· κριτα[ὶ
Λυσίμαχος Σίμμ(ί)ου, Ξενοκράτης Οἰ[ν]ίου, Με[λάν-
20 τ[α]ς Σίμωνος.
B Φ]ερ[α]ίων βολιμοδικαστῶν:
Ἀγαθῆ τύχη· ἱερο]μνημονεύοντος Δημο-
κράτου τοῦ Ἀσάνδ]ρου·[τ]αγευόντ(ων)⟨δὲ⟩δὲ Θεο[φ-
άνου τοῦ Ἀρμέου], Εὐφήμου τοῦ Εὐδήμου,
5 Παρμενίωνος τοῦ Τιμο]θέου καὶ Παρμενίωνος
τοῦ Μανίγχου καὶ Ἀσάνδρου το]ῦ Δικαίου· ταμι[ευ-
όντων δὲ Ἀντι;-γόνου τοῦ Εὐβιότου] καὶ Ἀντ[ιόχου
τοῦ Παρμενίωνος· γραμματεύοντ]ο[ς δὲ Ἀσάν-
[δρου τοῦ Ἀσίου· κτλ.].

Σφάλματα τοῦ χαράκτου εἶναι αἱ ἐν A 17 καὶ B 3 διττογραφίαι (ἐν B 3 εἶχε γράψει ΤΟΥΔΕΔΕ), ἃς ἐξήλειψεν ἢ διώρθωσεν ὁ ἴδιος. Τὸ ἐν A 1 δι**κασστῶν** εἶναι ὑπόλειμμα διαλεκτικόν, οἷον τὸ δε-

δόσσθαι ἐπὶ τοῦ κατωτέρω ἀριθ. 71 ψηφίσματος (περὶ τοῦ Ἀσκληπιοῖ βλ. ἄνω ἀριθ. 63)· περὶ τοῦ τοιούτου διπλασιασμοῦ βλ. ΑΕ 1910, 351. Τὸ ἐν Α 10 ***Καλ(λ)ισθένη*** εἶναι ἀσφαλές, ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ἰχνῶν διαγιγνωσκόμενον καὶ κατὰ μοναδικὸν παράδειγμα ἐξενεχθὲν καὶ ἐν τοιαύτῃ πτώσει πρωτοκλίτως· διότι ἡ εἰς τὰς ἄλλας πτώσεις πρωτόκλιτος ἐκφορὰ τῶν τοιούτων τριτοκλίτων εἶναι καὶ ἐν τοῖς ψηφίσμασι τούτοις καὶ ἐν ἄλλαις Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς κτλ. τῆς Γ΄-Β΄ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος ὁ κανών, ἐξαίρεσις δὲ τὸ γραμματικῶς ὀρθόν. Ἐπίσης τὸ ἐν Α 16 ***ἀνήλωμα*** συνεκδραμὸν πρὸς τὸ ***ἀνήλωσεν*** ἔχει καλῶς. Ἡ ἐν Α 12 γραφὴ τοῦ ι δι' ***ει*** ἐν τῷ ***ἰσοπολειτείαν*** εἶναι μὲν σπανιωτέρα ἐν τοιούτοις χρόνοις, εὑρηται δὲ καὶ ἐπὶ ἄλλων ψηφισμάτων· περὶ τούτου βλ. καὶ ΑΕ 1910, 359.

Ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης ἔχουσι γραφῇ δύο ψηφίσματα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν αὐτῶν ταγῶν· τοῦτο καλεῖται ἐν ἑτέρῳ ψηφίσματι *συναναγραφὴ* καὶ φαίνεται ὅτι διαρρήδην ἐπιτάσσεται τοῖς ταγοῖς νὰ ἀναγράψωσι δύο ψηφίσματα, συγγενῆ βεβαίως καὶ σχετικὰ ἀλλήλοις, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου· ἐσώθησαν δ' ἴσως τοιαῦτα ψηφίσματα, ἅτινα περαιτέρω θὰ παραθέσωμεν. Τὰ κατωτέρω ἀριθ. 80 ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λίθου δύο ψηφίσματα δὲν ἀποτελοῦσι συναναγραφήν, διότι ταῦτα εἶναι ἄσχετα καὶ διάφορα ἀλλήλοις.

Τὸ δὲ τυπικὸν τοῦ ψηφίσματος εἶναι τὰ μὲν ἄλλα τὸ σύνηθες: πέντε ταγοί, δύο ταμίαι, ἤτοι εἷς καθ' ἑξάμηνον, καὶ εἷς γραμματεὺς προσαγορευόμενοι πάντες καὶ πατρόθεν· ἡ δὲ ἀναγραφὴ ἱερομνήμονος καὶ ἡ παράλειψις τοῦ μηνός, ἥτις φαίνεται οὖσα ἐπακολούθημα τούτου, μόνον ἐνταῦθα καὶ ἴσως ἐν ἑνὶ ἑτέρῳ ψηφίσματι ἰδιοτρόπου ἐπίσης τυπικοῦ ἀπαντᾷ. Ἐν τῷ κατωτέρω ἀριθ. 80 ψηφίσματι παραλείπεται μὲν ὁ μήν, ἀλλ' ἱερομνήμων δὲν ἀναφέρεται. Ἐπίσης ἡ ἀθησαύριστος λέξις *βολιμοδικαστής*, δηλοῦσα τοὺς ἐπὶ τὰς *βολίμους δίκας* παραγενομένους δικαστάς, ἤτοι τὰς *ἀπὸ συμβόλων*, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐπὶ τὰς *εὐθείας δίκας*, οἵτινες καλοῦνται ἁπλῶς δικασταί, ἢ μετὰ τῆς προσθήκης ἐνίοτε τῶν εὐθειῶν δικῶν, ἐνταῦθα μόνον ἀπαντᾷ. Τοὐναντίον οἱ *κριταὶ* ἀναγράφονται ἐν ἅπασι τοῖς τιμητικοῖς ὑπὲρ δικαστῶν ψηφίσμασι καὶ ἀποτελοῦσι διάγνωσιν αὐτῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων ψηφισμάτων· μόνον ἅπαξ εὕρομεν παραλειπομένους τοὺς κριτάς, καίτοι ἐμφανῶς πρόκειται περὶ τιμωμένων δικαστῶν, ἐν τῷ κατωτέρω ἀριθ. 72 ψηφίσματι, ὃ βλέπετε.

Λεπτομερέστερον περὶ πάντων τούτων, μάλιστα περὶ τῶν δικῶν, διαλαμβάνομεν ἐν τέλει τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης ἐν τοῖς περὶ τῆς *Γοννέων πολιτείας*.

Ταγοὶ *Μάνινχος Παρμενίωνος* καὶ *Δικαῖος Ἀσάνδρου* ἐμφανίζονται ἐν τῷ κατωτέρω ἀριθ 80 Β ψηφίσματι· εἶναι βεβαίως συγγενεῖς τῶν ἐνταῦθα ταγῶν *Παρμενίωνος τοῦ Μανίγχου* καὶ *Ἀσάνδρου τοῦ Δικαίου*, ἴσως υἱοὶ τούτων ἐκεῖνοι· διότι καὶ ὁ ἕτερος τῶν ταμιῶν τοῦ αὐτοῦ ψηφίσματος *Δήμαρχος Δημοκράτου* φαίνεται σχετικὸς πρὸς τὸν ἐνταῦθα ἱερομνήμονα, σπανιώτατα ἐμφανιζομένου τοῦ δευτέρου τούτου ὀνόματος ἐν τοῖς ψηφίσμασι τῶν Γοννέων. Δύνανται ὅμως νὰ ἔχωσι καὶ τὴν ἀντίθετον συγγενικὴν σχέσιν. Ὁ δὲ πρῶτος τῶν κριτῶν ἐν Α 19 εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ γραμματεῖ τῶν κατωτέρω ἀριθ. 65-68 ψηφισμάτων, καίτοι ἐν αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτοῦ φέρεται *Σῖμ(μ)ος*· ἴσως καὶ ἐνταῦθα γραπτέον αὐτὸν οὕτως, ἀφ' οὗ τὸ ἐλλεῖπον Ι δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀνωμαλία τοῦ λίθου, ἣν ὑπερεπήδησεν ὁ χαράκτης μηδὲν γράψας πιθανῶς.

Νέα ὀνόματα ἐν ταῖς Θεσσαλικαῖς ἐπιγραφαῖς ἐμφανίζονται τὸ *Ἁρμέας*, *Ἄσιος*, *Θεοφάνης* (ἴχνη τοῦ Α σῴζονται ἐπὶ τοῦ λίθου), *Μάνιγχος*, *Μάσακος* (πρβλ. Πίθακος, Φύλακος κτλ.), *Οἰνίας*, *Πολυξενίδας*. Περὶ τοῦ ἐν Α 11 *Μενίσκου* βλ. *Revue de Phil.* 1911, ἀριθ. 36 καὶ σελ. 304 addenda.

Ἀριθ. 65 (εἰκ. 2). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου κάτω μόνον ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον.—Ὑψ. 0·318, πλ. 0·255, πάχ. 00·7 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 23).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·011, διάστιχ. 0·003·

Ἀγαθῆ τύχη· μηνὸς Διθυραμ-
β]ίου εἰκάδι· ταγευόντων
Π]αρμενίωνος τοῦ Αἰνησίου,
Δ]ημαινέτου τοῦ Ἀντιγόνου,
5 Ἐπικράτου τοῦ Μικύθου, Πιθέ-

ω]ς τοῦ Λυκίνου, Νικάνορος
τοῦ Φιλώτου· ταμιευόν-
των Σωπάτρου τοῦ Πυθ[ο-
γ]ένου, Ἀσάνδρου τοῦ Δι-
10 κ]αιογένου· γραμματεύο[ν-
τος Λυ-σιμάχου τ[οῦ Σί(μ)-
μου· ἐπειδὴ οἱ πα[ραγεγο-
νότες δικασ[ταὶ ἐκ Μητρο-
πόλεω[ς ἐπὶ τὰς (βολίμους)
15 δ[ίκας κτλ..

5
10
15

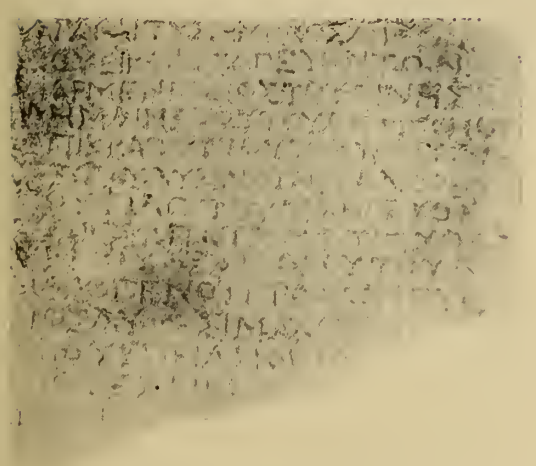

Εἰκὼν 2. (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 65.
Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Μητροπόλεως.

Ἐν στίχ. 11 ἀφῆκεν ὁ χαράκτης ὀλίγον κενὸν μεταξὺ ΛΥ ΣΙ ὑπερπηδήσας ἀνωμαλίαν τοῦ λίθου. Περὶ τῆς ἐν στίχ. 5. 9. 10 πρωτοκλίτου ἐκφορᾶς τῶν τριτοκλίτων βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 64. Ὁ προτελευταῖος ταγὸς γράφεται ἐν τοῖς ἀκολούθοις ψηφίσμασι **Πιτθεύς** (ἐξ οὗ Πιθθεὺς-Πιθεύς) καὶ **Πειθεύς**· περὶ τῆς δι' ει γραφῆς τοῦ ι βλ. τὰ ἐν ἀριθ. 64 μνημονευθέντα. Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ γραμματέως φέρεται Σῖμμος ἐν τοῖς ἀριθ. 67. 68 (καὶ 66), ἴσως δὲ καὶ ἐνταῦθα οὕτω γραπτέον αὐτόν, καίτοι ὁ χῶρος μόλις ἐξαρκεῖ πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἑτέρου μ· ἐν δὲ ἀριθ. 64 Α 19 παρὰ τὴν ὁμοφωνίαν ταύτην φαίνεται μὲν ὅτι καλεῖται *Σιμμίας*, ἀλλ' εἶναι πιθανώτερον νὰ ἐκλάβωμεν ἀνωμαλίαν ἐκεῖ τοῦ λίθου, ὁπότε εὐχερῶς συμφωνεῖ καὶ τοῦτο τοῖς ἄλλοις ὡς *Σῖμμος*.

Τὸ τυπικὸν τοῦτο τοῦ ψηφίσματος εἶναι τὸ πάντων ἐπικρατέστατον ἐν τοῖς τοιούτοις ψηφίσμασι· τὸ ἐν ἀριθ. 64 ἀποτελεῖ μοναδικὴν ἐξαίρεσιν, τὸ δὲ κατωτέρω ἀριθ. 72 ἔχει καί τινα ὅμοια ὀλίγα, ἀλλὰ μόνον φαινομενικὴν ἐξαίρεσιν παρουσιάζει, ὡς ἐκεῖ εἰκάζομεν. Ἡ εἰκοστὴ τοῦ μηνὸς *Διθυραμβίου*, τὸ πρῶτον ἐν τοῖς ψηφίσμασι τούτοις ἐμφανιζομένου [1], φέρεται κανονικῶς ἐπί τε τῶν δικαστικῶν καὶ ἐπὶ τοῦ πρώτου εἴδους τῶν κοινῶν προξενικῶν ψηφισμάτων· ἐν ἑνὶ μόνον αὐτῶν ἰδιάζοντος τυπικοῦ εὕρομεν ἕτερον μῆνα· ἐν τῷ κατωτέρω ἀρ. 70 εἶναι ἀμφίβολος ἡ ἡμέρα καὶ ἐν τῷ ἀριθ. 73 φέρεται ἡ δεκάτη αὐτοῦ· ἡ δεκάτη ἐπίσης ἀναγράφεται καὶ ἔν τινι κοινῷ προξενικῷ ψηφίσματι, τῷ νεωτάτῳ πιθανῶς τῶν εὑρεθέντων.

Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν αὐτῶν ταγῶν ἐξεδόθησαν καὶ τὰ κάτωθι ἀριθ. 66. 67. 68 ψηφίσματα, ὡς ἐκ τῶν ἀσφαλῶς διακρινομένων ὀνομάτων συνηγάγομεν. Τὸ ἐν ἀριθ. 66 ἀναφέρεται πιθανῶς εἰς Μητροπολίτας ἐπίσης δικαστάς· οὗτοι βεβαίως ἦλθον ἐπὶ διαφόρους δίκας, ἴσως εὐθείας· διότι ὁσάκις δὲν κατονομάζονται αἱ δίκαι, ὑπονοεῖται ὅτι εἶναι εὐθεῖαι (πρβλ. τὴν ἐν ἀριθ. 64 ἀντίθεσιν τοῦ Α πρὸς τὸ Β)· ἀλλ' ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ψηφίσματι ἡ συμπλήρωσις, ἣν ἐθέσαμεν, δὲν εἶναι ἀναμφισβήτητος· διότι ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ (ἀπιθάνως διττοὺς ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει δικαστὰς ἐπὶ εὐθείας δίκας παραδεχόμενος):

πόλεω[ς δεῖνα τοῦ . . . .
δ[ρου, κτλ..

Ἐπὶ ἑτέρων ταγῶν δικαστὰς Μητροπολίτας τιμωμένους βλ. κατωτέρω ἀριθ. 75. 76.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ **Αἰνησίας, Μίκυθος, Π(ε)ι(τ)θεύς**. Ταγὸν **Μίκυθον Ἐπικράτου** βλ. ἐν ἀριθ. 70· θὰ ἦτο πιθανώτατα πατὴρ τούτου.

Ἀριθ. 66 (εἰκ. 3). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος κάτω μόνον ἀποκεκομμένη καὶ πολλαχοῦ ἀπεσχισμένη· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων ἀποσχισθέντων. — Ὑψ. 0·39, πλ. 0·287, πάχ. 0·07 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 41)***.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· τὰ γράμματα κατέστησαν ἀφανῆ φθαρείσης τῆς ἐπιφανείας· ὕψ. αὐτῶν 0·011-0·015, διάστιχ. 0·007·

[1] Ὁ μὴν *Διονύσιος* τῶν Ἀλέων, IG IX² 109 b στίχ. 5 φαίνεται ἀνάλογος πρὸς τὸν Διθυράμβιον τοῦτον τῶν Γοννέων ὡς πρὸς τὴν κατὰ τὸν αὐτὸν θεὸν ὀνομασίαν· πλείονα βλ. ἐν τοῖς περὶ τῆς **Γοννέων πολιτείας** ἐν τέλει τῆς μελέτης ταύτης.

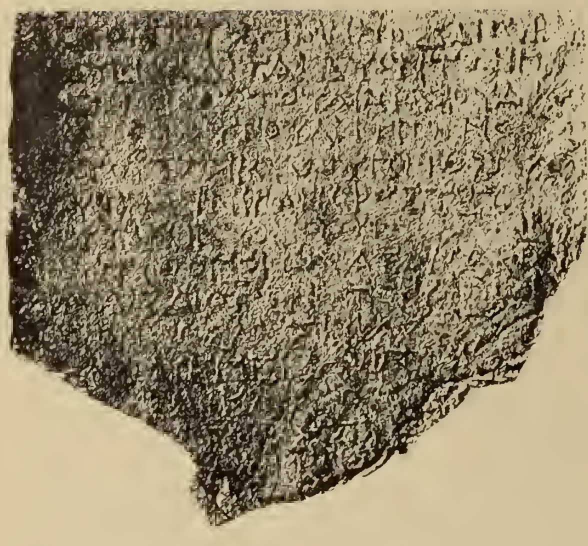

Εἰκὼν 3 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 66.
Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ Μητροπολιτῶν δικαστῶν.

Ἀ]γαθῆ τύχη· μηνὸς Διθυρα[μ-
β]ίου εἰκάδι· ταγευόντων Πα[ρ-
μενίωνος τοῦ Αἰνησίου, Δ[η-
μ]αινέτου τοῦ Ἀντιγόνο[υ, Ἐπι-
5 κρ]άτου τοῦ Μικύθου, Πιτθέω[ς
τοῦ] Λυκίνου, Νικάνορος τοῦ [Φι-
λώ]του· ταμιευόντων [Σωπάτρου
τοῦ] Πυθογένου, Ἀσάνδρο[υ
τοῦ] Δικαιογένους· γραμμ[α-
10 τε]ύοντος Λυσιμάχου τ[οῦ
Σίμ]μου· ἐπειδὴ οἱ π[αραγε-
γονότε]ς δικαστα[ὶ ἐκ Μη-
τροπό]λε[ω]ς Κα[.. δεῖνα.
.. (τοῦ) ...]σικ[ράτου κτλ..

Βλ. τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ψηφίσματι εἰρημένα καὶ τὰ ἐν τοῖς κάτω ἀριθ. 75. 76 λεγόμενα.

Ἀριθ. 67 (εἰκ. 4). Στήλη λευκοῦ μαρμάρου κάτω μόνον ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον, οὗ τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ ἀπεσχίσθη.—Ὕψ. 0·38, πλάτ. 0·25, πάχ. 0 06 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 6).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς, ἀλλ' ἡ ἐπιφάνεια εὐθρύπτου ὕλης οὖσα ἀπετρίβη ἐκ τῆς πάλαι ἐν ὑπαίθρῳ ἐκθέσεως· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·011, διάστιχ. 0·006·

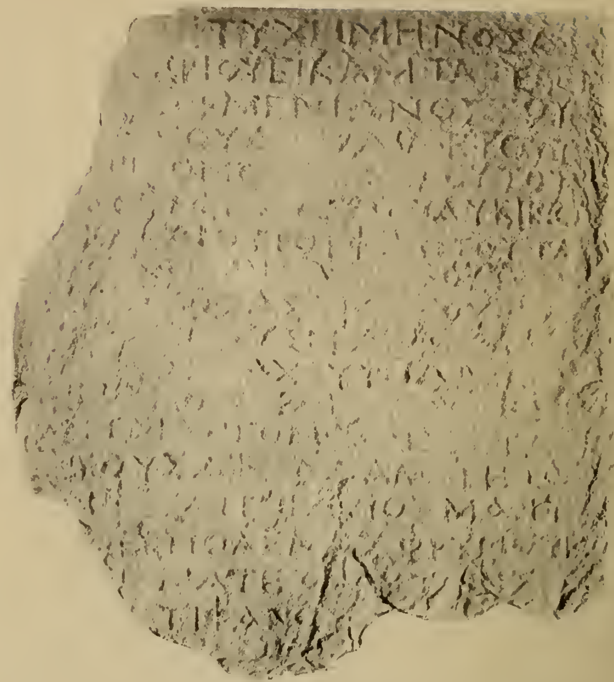

Εἰκὼν 4 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 67.
Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ βολιμοδικαστῶν ἐκ Γόμφων.

Ἀγαθῆ] τύχη· μηνὸς Δι-
θυρ](α)μβίου εἰκάδι· τα[γευόν-
των Παρ]μενίωνος τοῦ
Αἰνη]σίου, Δημαινέτου τ[οῦ
5 Ἀντιγό]νου, [Ἐπικρά]του τοῦ [Μι-
κύ]θου, Πειθέως τοῦ Λυκίνου,
Νικ]άν[ορος] τοῦ Φιλώτου· τα[μι-
ευόντ]ων [Σωπάτ]ρου τ[οῦ Πυ-
θογέν]ους, Ἀσάνδρου [τοῦ Δι-
10 καιογένο]υς· γραμμ[ατεύ-
οντος Λυσιμά]χου τοῦ Σίμμ[ου·
ἐπει]δὴ οἱ παρ[α]γ[εγονότ]ες δ[ι-
κ]ασταὶ ἐγ Γόμφ[ων] ἐπὶ τὰ[ς βο-
λί]μους δίκ[ας] Δαμάγητο[ς
15 (Αἰνί)]ου, Δη[μ]ή[τρ]ιο[ς] Μαν[ψιχ-
ίδου;], Εὐπόλεμος Φρύνου κ[αὶ
ὁ γραμ]ματεὺ[ς α]ὐτ[ῶ]ν Σ[ί]μ-
(μία)ος Ἀν]τιφάνου, [οἳ καὶ εἴοι-
σαν εἰλη]φότ[ες τὰ τίμια πα-
20 ρὰ τῆς πόλεως] ἡ[μῶν κτλ..

Ἐν στίχ. 2 ὁ χαράκτης φαίνεται ὅτι ἔγραψεν Ο ἀντὶ Α.

Ἡ συμπλήρωσις ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχ. 15 εἶναι πιθανή, διότι ἴχνη τῆς μέσης συλλαβῆς διακρίνον-

ται· ἠδύνατο ὅμως νὰ κεῖται *Οἰνίας* ἢ ἄλλο τι ὅμοιον.

Τὸ ἐν στίχ. 15-16 ὄνομα *Μανψ*.... δὲν δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἀσφαλῶς· ἴσως ὑπόκειται σφάλμα τι τοῦ χαράκτου· παραδείγματος ἕνεκα ἐθέσαμεν συμφώνως πρὸς τὰ ἴχνη καὶ τὸν χῶρον *Μανψιχίδης* παρὰ τὸ *Μάνψιχος* (*Μάρψιχος* ἐκ τοῦ μάρπτω *Μάρπτος, μάρπτης;*).

Ὁ ἐνταῦθα δικαστὴς *Εὐπόλεμος Φρύνου Γομφεὺς* δύναται νὰ εἶναι συγγενής, ἴσως ἀδελφός, πρὸς τὸν *Πόλλιχον Φρύνου Γομφέα* στρατηγὸν τῶν Θεσσαλῶν τῷ 130-129 π. Χρ. (βλ. IG IX², 507 μετὰ τῆς εἰς Jardé-Laurent παραπομπῆς).

Περὶ τῶν λοιπῶν συμπληρώσεων βλ. ἀριθ. 68, περὶ δὲ τοῦ τυπικοῦ καὶ τῶν βολίμων δικῶν ἀριθ. 66 καὶ τὸ ἐν τέλει συμπέρασμα ἡμῶν περὶ τῆς *Γοννέων πολιτείας*.

Νέον ὄνομα θὰ ἦτο τὸ *Μανψιχίδης*.

Ἀριθ. 68 (εἰκ. 5). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἐκ τριῶν τμημάτων συναρμοσθεῖσα, ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος· κατὰ τὴν ἐξαγωγὴν ἀπεσχίσθησαν ἀνωτάτω δύο σχίζαι διατηρηθεῖσαι. — Ὑψ. 0·347, πλ. 0·32, πάχ. 0·065 (*ἀριθ. Εὑρετ. 14*).

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς· τινὰ τῶν γραμμάτων διατηροῦσι πορφυρᾶν βαφήν· ὕψ. αὐτῶν 0·008-0·014, διάστιχ. 0·004·

5
10
15

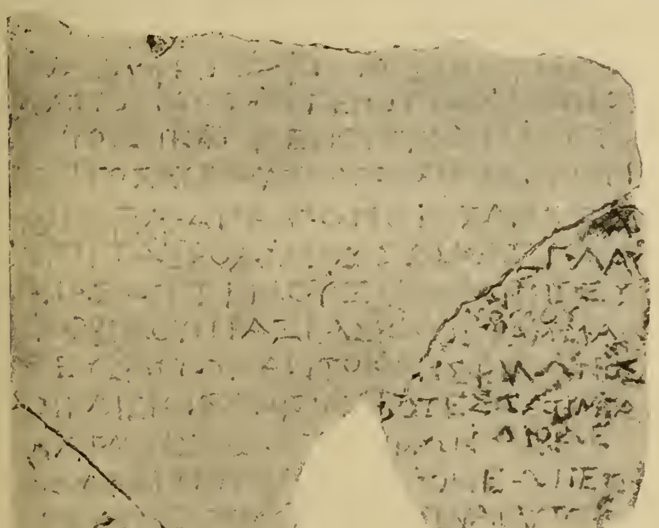

Εἰκὼν 5 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 68. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ βολιμοδικαστῶν ἐκ Τρίκκης.

[Ἀγαθῆ τύχῃ· μηνὸς Διθυραμβίου]
[εἰκάδι· ταγευόντων Παρμενίωνος]
[τοῦ Αἰνησίου, Δημαινέτου τοῦ Ἀν-]
[τιγόνου, Ἐπικράτου τοῦ Μικύ-]
θ]ο[υ, Πιτθέ]ως [τοῦ Λυκίνου, Νικάνο-
ρος τοῦ Φιλώτου· ταμιευόντων [Σω-
πάτρου τοῦ Πυθογένους, Ἀσάνδρου
⟨δι⟩ τοῦ Δικαιογένου· γραμματεύ-
5 οντος Λυσιμάχου τοῦ Σίμμου· ἐπει-
δὴ οἱ παραγεγονότες δικασταὶ
ἐκ Τρίκης
ἐπὶ τὰς βολίμους δίκας Γλαυ-
κίας Ἀττίνου, Ξενοφάνης Εὐ-
Αὐτονόμου
φορβίδου, Πραξίας καὶ ὁ γραμμα-
10 τεὺς αὐτῶν Ἀρι(σ)τοκλῆς Φίλωνος,
οἳ καὶ εἴοισαν εἰλ[η]φότες τὰ τίμια
παρὰ τῆς πόλε[ως ἡ]μῶν· διὸ δε-
δόχθαι τῇ πόλ[ει τῇ] Γοννέων ἐπ[αι-
νέσαι [τ]ε αὐτο[ὺς καὶ δο]ῦναι αὐτο(ῖ)ς [πο-
15 λειτείαν, [ἐ]πιγ[αμίαν, ἔν]κτη[σιν, ἀ-
σφάλειαν κ[αὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρή-
ν[η, κ]αθ' ἃ καὶ τ[οῖς λοιποῖς προξένοις·
π]ρονοηθ[ῆναι δὲ τοὺς ἐνάρχους τα-
γ]ο[ὺς ὅπως τὸ ψήφισμα τοῦτο κτλ..

Ὁ χαράκτης ὑπῆρξεν ἀρκούντως ἀμελής: ἐν στίχ. 4 ἔγραψε ΔΙ καὶ ἐξήλειψεν αὐτό, ἐν δὲ 7 καὶ 9 προσέθηκεν ἐκ δευτέρας φροντίδος τὰς λέξεις *ἐκ Τρίκ(κ)ης* καὶ *Αὐτονόμου* χαράξας ἐπὶ τοῦ διαστίχου· ἐν δὲ στίχ. 10 καὶ 14 περέλιπε τὸ Σ καὶ Ι· περὶ τῆς ἐν στίχ. 15 γραφῆς τοῦ ῑ δι' ει βλ. τὰ προειρημένα εἰς ἀριθ. 64. Τὸ ἐν στίχ. 11 *εἴοισαν* (εἴησαν) ἀπαντᾷ οὕτω στερεοτύπως συνεκδραμὸν ταῖς κοινοτέραις εὐκτικαῖς.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ *Αὐτόνομος, Εὐφορβίδας, Ξενοφάνης*, βεβαιοῦται δὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Hiller ἀμφίβολον θεωρηθὲν *Ἀττίνης* τῆς IG IX², 1069 ἐπιγραφῆς.

Ἀριθ. 69 (εἰκ. 6). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος κάτω μόνον ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον. — Ὑψ. 0·485, πλάτ. 0·253, πάχ. 0·062 (*ἀριθ. Εὑρετ. 83*).

Εὐθὺς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφὴ ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς μεταξὺ διπλῶν ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·003·

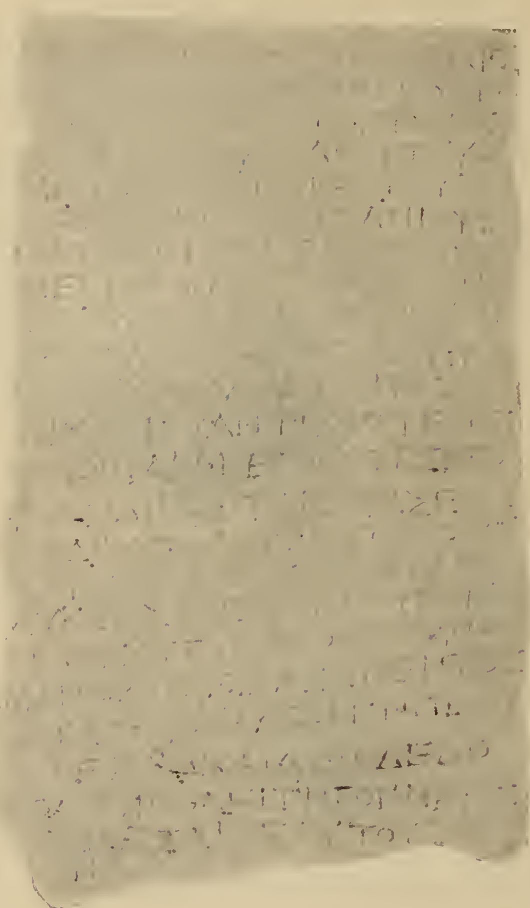

Εἰκὼν 6 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 69. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Γόμφων.

Ἀγαθῆ τύχῃ· μηνὸς Διθυ-
ραμβίου εἰκάδι· ταγευόν-
των Εὐβιότου τοῦ Παρμε-
νίωνος, Ἀσάνδρου τοῦ Δ[η-
5 μαινέτου, Φιλοκράτου τ[οῦ
Πανσανίου, Πανσανίου τ[οῦ
Πανσανίου, Ποσιδίππου τ[οῦ
Μενεκράτου· ταμιευόν-
των Κλεοξένου τοῦ Ἀσάν-
10 δρου, Κλέωνος τοῦ Ἀντιγ[όνου·
γραμματεύοντος Μ[α-
νίχου τοῦ Ἀντιόχου· ἐπει-
δὴ οἱ παραγεγονότες ἐ Γό[μ-
φων δικασταὶ ἐπὶ τὰς εὐ[θ]ε-
15 ίας δίκας Χαλακίας Θε[ρ]σικρά
τους, Δημήτριος Πετραίου,
Λυκίσκος Κλεοσθένου καὶ ὁ
γραμματεὺς Λεόντιος Ποι-
μάνδρου εἴοισα⟨σα⟩ν ἐν τοῖς
20 κατὰ τὴν δικαστεί[α]ν πεποη-
κότες τὰ δίκαια· διὸ δεδό-
χθαι τῇ πόλει τῇ Γοννέων
ἐ]παινέσαι τε αὐτοὺς κα[ὶ
δ]οῦναι αὐτοῖς πο[λιτείαν,
25 ἐπιγ]αμ[ίαν κτλ..

Τὴν ἐν στίχ. 19 διττογραφίαν διώρθωσεν ὁ χαράκτης αὐτός. Ἡ ἐν στίχ. 11-12 γραφὴ **Μάνιχος** ἀντὶ **Μάνιγχος (Μάνινχος)**, ὡς φέρεται ἐν ἀρ. 64. 80 κλ., καὶ ἡ ἐν στίχ. 13 **ἐ Γόμφων** ἀντὶ **ἐγ Γόμφων**, ὡς φέρεται ἐν ἀριθ. 67, λόγον ἔχουσι μᾶλλον τὴν ἁπλουστέραν προφορὰν καὶ δὲν πρέπει νὰ λογισθῶσιν ὡς σφάλματα. Τὴν ἐν στίχ. 7 γραφὴν τοῦ ει διὰ ι ἐν τῷ **Ποσίδιππος** (ἐν ἀριθ. 74 **Ποσείδιππος**) συνηντήσαμεν ἐν ΑΕ 1910, 359 εἰς ἐπιγραφὰς μόλις τοῦ τέλους τῆς Α΄ π.Χρ. ἢ τῶν ἀρχῶν τῆς Α΄ μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος.

Ὁ ἐν στίχ. 4-5 ταγὸς **Ἄσανδρος Δημαινέτου** εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἀρχιφρουρῷ τῆς ἄνω ἀριθ. 51 ἐπιγραφῆς· ὁ ταμίας **Κλεόξενος Ἀσάνδρου** ἀπαντῶν καὶ μετ᾽ ἄλλων ταγῶν ἐν ἀριθ. 70. 80 κλ. εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἱερατεύσαντι ἄνω ἀριθ. 63.

Περὶ τῶν εὐθειῶν δικῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς βολίμους βλ. τὰ ἐν ἀριθ. 65 καὶ τὰ ἐν τέλει λεγόμενα ἐν τοῖς περὶ τῆς **Γοννέων Πολιτείας**.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ **Θερσικράτης, Λεόντιος, Ποίμανδρος, Χαλακίας**.

Ἀριθ. 70 (εἰκ. 7). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος, κάτω δ᾽ ἀριστερὰ ἀπεσχισμένη. — Ὕψ. 0·61, πλάτ. 0·335, πάχ. 0·09 **(ἀριθ. Εὑρετ. 120)**.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·003·

[. . . . . ταγευόντων Φι-]
λοκ[λέου τοῦ δεῖνος, Ἀπολ-
λωνίδου [τοῦ Ξενοκρίτου, Μικύθου
τοῦ Ἐπικράτου, Ἀ[. . . . .(ου) τοῦ Πα-
τροκλέου· ταμιευό[ντων Κλεοξένου
5 τοῦ Ἀσάνδρου, Θεολύτο[υ τοῦ δεῖνος·
γραμματεύοντος Ἐπιμεν[ίδου τοῦ
Ἀσκληπιάδου· μηνὸς Διθυραμβί[ου (κ΄)·
ἐπειδὴ οἱ παραγεγονότες ἐξ Σκοτο[ύ(σ)-
σης δικασταὶ Ἵππαρχος Διοκλέου,
10 Μελάντας Δικαίου, Αὐτόβουλος Ἀρι-

στοδήμου καὶ ὁ μετ' αὐτῶν γραμμα-
τεὺς Μόλοτος Φοίνικος τὴν ἀναστρο-
φὴν καὶ δικαστείαν πεπόη(ν)ται ἀξίως
αὐτῶν τε καὶ τῆς ἐξαποστειλάσης
15 πόλεως· καὶ τῶν κατὰ τὰς δίκας
τοὺς ἔχοντας τὰ πράγματα τοὺς
μὲν πλείστους εἰς σύλλυσιν ἠγά-
γοσαν διὰ τῆς αὐτῶν φιλοτιμίας,
ὅσοις δὲ ἐδίκασαν, ἀπέδωκαν τὸ δί-
20 καιον κατὰ ⟨τὰ⟩ τοὺς νόμους· ἐπιβαλο-
μένου δέ τινος καὶ φθείρειν αὐτοὺς
περί τινων δικῶν, οὐ παρε⟨ι⟩σιώπησαν,
ἀλλὰ συναχθείσης προσκλήτου τῶν
πολιτῶν κατὰ πρόσωπον κατηγόρη-
25 σαν τὸν ἐπιβα⟨λ⟩λόμενον μοχθηρὰν
καὶ παράνομον πρᾶξιν· διὸ καὶ δεδ[ό-
χθαι τῇ πόλει τῇ Γοννέων ἐπαινέ-
σαι τε αὐτοὺς καὶ δοῦναι πολιτ[είαν,
ἐπιγαμίαν, ἔνκτησιν, ἀσ[φάλειαν καὶ
30 αὐτοῖς καὶ ἐγγόνοις κ[αὶ ἐν πολέμῳ
καὶ ἐν εἰρήνῃ, καθάπε[ρ καὶ τοῖς
λ]οιποῖς [προξένοις] τῆς [πόλεως κτλ..

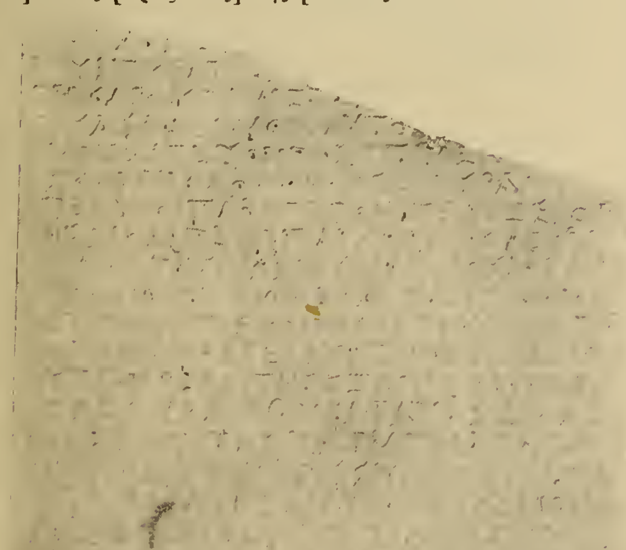

*Εἰκὼν 7 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 70.
Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Σκοτούσσης.*

Τὰς ἐν στίχ. 20 καὶ 25 διττογραφίας ἐξήλειψεν αὐτὸς ὁ χαράκτης. Ὁ ἐν στίχ. 12 **Μόλοτος** (ἐκ τοῦ **μολεῖν** = περίπου Εὐέλθων) φαίνεται καλῶς ἔχων, οὕτω δὲ τονιστέον καὶ τὸν ἐν IG IX² 553 κατὰ σύμπτωσιν ὁμώνυμον **Μόλοτον Φοίνικος** (Λαρισαῖον)· ἕτερος ἄρα ὁ **Μολοττὸς** (Μολοσσός). Τοὐναντίον ἐν στίχ. 13 ἀπαιτεῖται ἡ προσθήκη τοῦ Ν, καίτοι τὸ ῥῆμα ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ συντεταγμένον πρὸς τὸ ἐγγυτάτω πρόσωπον. Ἐν στίχ. 22 φαίνεται ὁ χαράκτης ὅτι ἔγραψε **παρεισιώπησαν**, ἀλλὰ μεταγνοὺς δὲν ἐχάραξε τελείως τὸ Ι. Τὸ ἐν στίχ. 17-18 **ἠγάγοσαν** ἀντὶ ἤγαγον ἐσχηματίσθη βεβαίως κατὰ συνεκδρομὴν πρὸς τοὺς συχνοὺς ἀορίστους εἰς **-σαν**.

Ἡ ἡμέρα τοῦ μηνὸς ἐν στίχ. 7, περὶ ἧς βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 64, εἶναι ἀβέβαιος· ἐπειδὴ πρὸς ὑποδοχὴν ὅλης λέξεως δὲν ἐξαρκεῖ ὁ χῶρος, ὑποπτεύσαμεν ὅτι ἐδηλώθη δι' ἀριθμητικοῦ σημείου ἡ συνήθης εἰκοστὴ τοῦ μηνός. Ἐπίσης ἐν στίχ. 8 εἶναι ἀβέβαιος ἡ γραφὴ τῆς **Σκοτούσσης**, ἥτις ἐπὶ καλῶν χρόνων ἐπιγραφῶν γράφεται πάντοτε οὕτω.

Τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ τυπικοῦ συμπληρώσεις τῶν ἀρχόντων ἐξετελέσαμεν τοῦ μὲν ἐν στίχ. 1 ταγοῦ Φιλοκλέους ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ἰχνῶν καὶ διότι καὶ ἐν ἄλλῳ ψηφίσματι διαγιγνώσκεται οὗτος, τοῦ δὲ Ἀπολλωνίδου διότι ἐν κοινῷ προξενικῷ ψηφίσματι φέρεται ταγὸς **Ἀπολλων ί|δης τοῦ Ξενοκ[ρί]του**, τοῦ δὲ Μικύθου διότι ἐν τοῖς ἄνω ἀριθ. 65-68 ψηφίσμασι φέρεται ταγὸς **Ἐπικράτης Μικύθου**, ὧν υἱὸς ἢ πατὴρ τούτου βεβαίως, τοῦ δὲ ταμίου **Κλεοξένου**, διότι συχνάκις ἀπηντήσαμεν αὐτὸν ταμίαν, ἐν ἀριθ. 69. 80 κ. ἄ., ἔτι δὲ ἱερατεύσαντα ἐν ἀριθ. 63.

Σημαντικώτατον εἶναι τὸ ψήφισμα τοῦτο ὡς παρέχον λεπτομερείας τῆς διεξαγωγῆς τῶν δικῶν, τῶν αἰτιάσεων τῶν διατεινομένων ὅτι ἠδικήθησαν ἀντιδίκων καὶ τῆς ἐκτάκτου βεβαίως ἀλλὰ νομίμου ἐφέσεως τῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστῶν τούτων ἐνώπιον **προσκλήτου** ἐκκλησίας. Ἐπίσης σημαντικὸν εἶναι ὅτι ἀναφέρονται **νόμοι**, καθ' οὓς ἐτελοῦντο αἱ ἀπὸ συμβόλων δίκαι· ὁποῖοί τινες ἦσαν οὗτοι, εἴπομεν ἐν ΑΕ 1910, 338.

Κύριον ἔργον τῶν δικαστῶν τούτων ἦτο ἡ **σύλλυσις**, ἤτοι ὁ διὰ διαιτησίας ἁπλῆς συμβιβασμὸς

τῶν ἀντιδίκων· ἐκ τῆς λέξεως ταύτης ἀποδεικνύεται πιθανωτάτη ἡ ἐν ΑΕ 1910, 334 στίχ. 16-17 συμπλήρωσις τοῦ Λεονάρδου *συ[νλυ]τικῶς*. Λεπτομερέστερον περὶ πάντων τούτων διαλαμβάνομεν ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης ἐν τοῖς περὶ τῆς *Γοννέων πολιτείας*.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ *Ἐπιμενίδης*, ὅπερ ἠδύνατο νὰ συμπληρωθῇ *Ἐπιμένης*, ἀλλ' ὁ κενὸς χῶρος ἀπαιτεῖ πλείονα γράμματα, καὶ τὸ *Θεόλυτος*.

Ἀριθ. 71 (εἰκ. 8). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος.—Ὕψ. 0·215, πλάτ. 0·27, πάχ. 0·035 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 24).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·006-0·011, διάστιχ. 0·006·

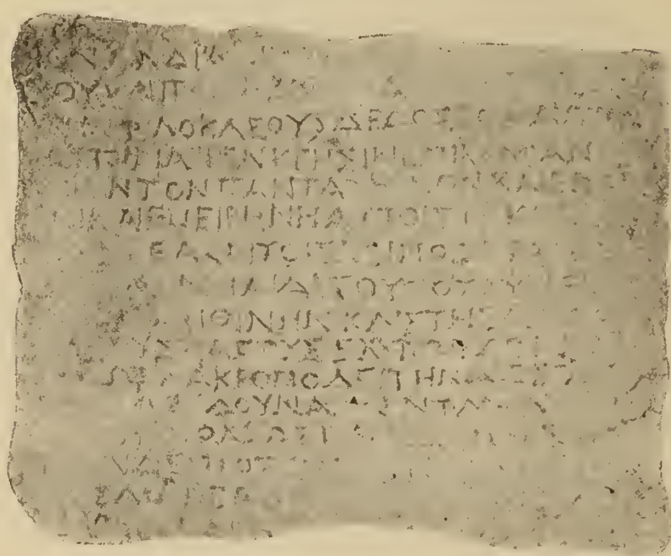

Εἰκὼν 8 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 71. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ (Φθιωτίδων) Θηβῶν.

[ἔδοξε κτλ. ἐπαινέσαι τοὺς δικαστὰς]
Ἀν]δ[ρό]μα[χ]ο[ν δεῖνος, δεῖνα...
.']αν Ἀνδρ[αγάθ]ο[υ, Νι]κί[αν Ἀγησιμ-
ά]χου καὶ τὸν γραμμα[τέ](α) αὐτῶν Φιλ[ο-
κ]λῆν Φιλοκλέους· δεδόσσθαι (δὲ) αὐτο[ῖς
5 π]ολιτείαν, ἔνκτησιν, ἐπι(γ)αμίαν, ἀ[σ-
φάλ]ειαν τὸν πάντα χ[ρ]όνον καὶ ἐν π[ο-
λέμ]ωι καὶ ἐν εἰρήνη αὐτοῖς τε καὶ ἐκγ[ό-
νοις, κα]θ' ἃ καὶ τοῖς λοιποῖς προξέν[οις·
ἀναγρα]φῆναι δὲ τοῦτο τὸ ψήφισμα
10 εἰς κίο]να λιθίνην καὶ στῆσαι τοὺ[ς
ἐνάρχο]υς ταγοὺς ἐν τῶι ἱρῶ τῆ[ς Ἀθη-
νᾶ]ς τῶ ἐν ἀκροπόλει· τὴν δὲ εἰς τ[αῦτα
δ]α[πά]νην δοῦναι τὸν ταμία[ν ἀπὸ
τῶ]ν τῆς πόλεως προσόδων· δ[ιαποσ-
15 τε]ῖλαι δὲ πρὸς τ[ὴν Θ]ηβ[α]ίω[ν πόλιν
τὰ] δε(δ)ομένα φ[ιλάνθρωπα τοῖς τε δικ-
αστα]ῖς κα[ὶ τῶ γραμματεῖ αὐτῶν κτλ..

Σφάλματα τοῦ χαράκτου ὑπάρχουσιν ἱκανά: ἐν στίχ. 3 παρέλιπε τὸ Α τελικὸν τοῦ *γραμματέα*, ἐν δὲ 4 τὸ *δὲ* ἀπαιτούμενον πάντως· ἐν στίχ. 5 ἔγραψε Κ ἀντὶ Γ, ἐν δὲ 16 Λ ἀντὶ Δ. Τὸ ἐν στίχ. 4 *δεδόσσθαι* εἶναι πιθανῶς ὑπόλειμμα διαλεκτικόν, περὶ οὗ βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 64. Καὶ τὸ ἐν στ. 11 *ἱρῶ* ἀντὶ *ἱ(ε)ρῶι* φαίνεται ὂν κοινοτέρα ἢ διαλεκτικὴ ἐκφορά.

Ἡ συμπλήρωσις ἐν στίχ. 1 ***Ἀνδρόμαχον*** εἶναι πιθανὴ ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων ἰχνῶν· ἐν δὲ στίχ. 2 ἠδύνατο νὰ κεῖται ***Φω]κί[ωνα, Μι]κί[ναν(-ην), Μικ]κί[ωνα*** κττ.· προετιμήσαμεν τὰ συμπληρωθέντα, διότι ἐν ἐπιγραφῇ εὑρεθείσῃ ἐν Καραμπάσι ἐγγύτατα τῶν Φθιωτίδων Θηβῶν καὶ ἀνηκούσῃ τῷ α' ἡμίσει τῆς Β' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος τοὐλάχιστον (IG IX², 133 στ. 8-9) ἀπαντᾷ πολίτης ἀπελευθερωτὴς ***Νικίας Ἀγησιμάχου***, πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἐν τῷ ψηφίσματι τούτῳ. Ὅτι δὲ τὸ ἄνω ψήφισμα ***πόλιν Θηβαίων*** ἐν στίχ. 15 θεωρεῖ τὰς Φθιώτιδας Θήβας εἶναι φανερὸν (βλ. ***Θεσσαλικὰ Μνημεῖα*** I σελ. 239).

Ἀριθ. 72 (εἰκ. 9). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ὑποκυανίζοντος ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος, ὄπισθεν τὰ ἄνω ἀπεσχισμένη· κάτω φαίνεται ὅτι ὀλίγον ἐλλείπει. — Ὕψ. 0·50, πλάτ. 0·312, πάχ. 0·08 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 121).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἀρκούντως ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·006-0·015, διάστιχ. 0·003·

[.. γενομένης ἐννόμου ἐκκλησί-]
ας· τῶν ταγῶν οἱ [ἐν ἀρχῆι ὄντες· ἔδοξε
τῆι Γοννέων πόλει· τοῖς ἐξα[ποσταλεῖσι δικασ-
ταῖς Πολίτα Φιλίππου, Σιμία Ἀγάθωνος,
Σίμωνι Δικαίου καὶ τῶι γραμματεῖ αὐ-
5 τῶν Ἀριστοτέλει Ἱέρωνος δεδόσθαι
πολιτείαν, ἔγκτησιν, ἀσφάλειαν καὶ
πολέμου καὶ εἰρήνης, ἐπιγαμίαν, ἐπι-
νομίαν, καθ' ἃ καὶ τοῖς ἄλλοις προξέ-
νοις τῆς πόλεως ὑπάρχει· καὶ ἀναγρα-
10 φῆναι τὸ ψήφισμα τοῦτο εἰς κίονα λι-

Ἐτυπ. 9.12.11.

θίνην, ἣν καὶ στ[α]θῆναι ἐν τῶι ἱερῶι
τῆς Ἀθηνᾶς τῆς ἐν ἀκροπόλει· δια-
πενφθῆναι δὲ καὶ ἀντίγραφον πρὸς
τὴν Ἀτραγίων πόλιν, δοθείσης τῆς
15 εἰς ταῦτα δαπάνης ἀπὸ τῶν τῆς πό-
λεως προσόδων.

(κενὸν ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὕψ. 0·205)

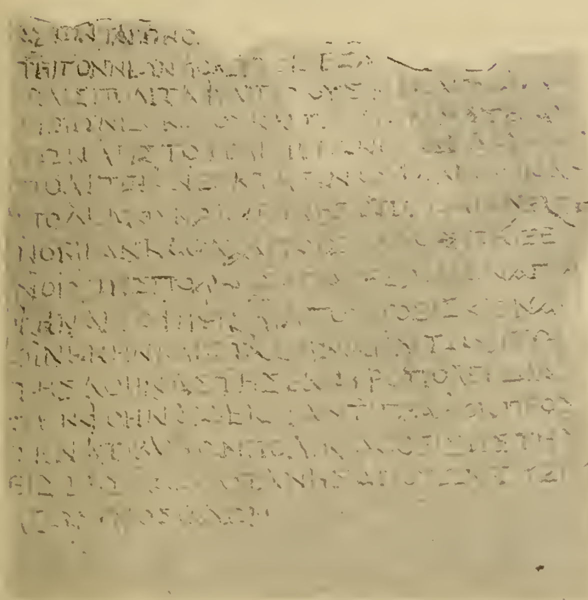

Εἰκὼν 9 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 72. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐξ Ἄτραγος.

Ὁ τύπος οὗτος τοῦ ψηφίσματος εἶναι διάφορος τῶν προηγουμένων· ἐπειδή, ὡς εἶναι εὐνόητον, ὀλίγον ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐλλείπει, εἷς ἢ δύο στίχοι, καὶ ἐπειδὴ δὲν κατονομάζονται οἱ ἄρχοντες, ὑποπτεύομεν μήπως πρόκειται περὶ *συναναγραφῆς* δύο ψηφισμάτων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν αὐτῶν ταγῶν, οἵτινες ἐν τῷ προτέρῳ κανονικῶς μετὰ τῶν ταμιῶν καὶ τοῦ γραμματέως κατονομασθέντες, ἦτο περιττὸν νὰ ἐπαναληφθῶσιν ὀνομαστὶ ἐπίσης καὶ ἐν τῷ ὑστέρῳ τούτῳ. Οὗτος ἐπίσης δύναται νὰ εἶναι ὁ λόγος, δι' ὃν καὶ οἱ *κριταὶ* ἐν τέλει δὲν ἀναγράφονται. Θὰ ἦσαν ἄρα δύο ψηφίσματα, ὡς ἐν ἀριθ. 64, ἔνθα βλ. τὰ εἰρημένα, τὸ μὲν ὑπὲρ βολιμοδικαστῶν, τὸ δὲ ὑπὲρ δικαστῶν ἐπὶ τὰς εὐθείας δίκας Ἀτραγίων ἀμφοτέρων· βλ. καὶ τὸν ἀριθ. 73.

Ἡ φράσις *γενομένης ἐννόμου ἐκκλησίας κτλ.* ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ ἑτέρου ψηφίσματος· περὶ ταύτης καὶ τῶν ὁμοίων διαλαμβάνομεν ἐν τέλει τῆς μελέτης ἡμῶν ἐν τοῖς περὶ τῆς *Γοννέων πολιτείας*.

Ἡ ἐν στιχ. 9 κέ. ἀπρόσωπος ἐκφορὰ τῆς ἀναγραφῆς τῆς στήλης καὶ τῶν ἄλλων δαπανῶν, λόγον δύναται νὰ ἔχῃ ἧττον μὲν τὴν εὐχερῆ ὑπονόησιν τῶν ἐνάρχων ταγῶν καὶ τοῦ ταμίου, μᾶλλον δὲ τὴν ἀναφορὰν αὐτῶν ἐν τῷ προτέρῳ ψηφίσματι, ἂν ὄντως πρόκειται, ὡς ἠκάσαμεν, περὶ *συναναγραφῆς*· τὸ τελευταῖον τοῦτο καθίσταται πιθανώτατον, διότι ἄλλως αἱ παρατηρηθεῖσαι ἐλλείψεις θὰ ἦσαν λίαν ἀντικανονικαί.

Ἀριθ. 73 (εἰκ. 10). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος, πολλαχοῦ ἀπεσχισμένη καὶ ἔμπροσθεν, ἰδίως κατὰ τὰς ἀκμάς, ἀποτετριμμένη. — Ὕψ. 0·125, πλ. 0·28, πάχ. 0·07 **(ἀριθ. Εὑρετ. 90).**

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·006-0·009, διάστιχ. 0·008·

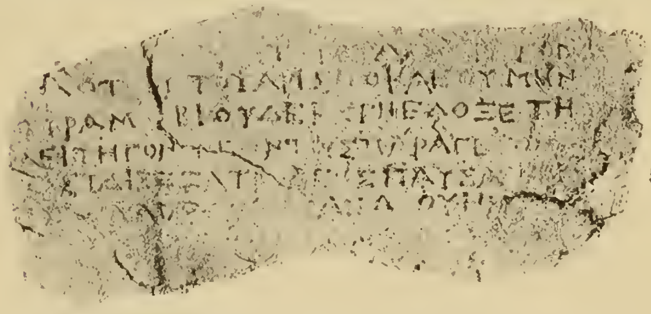

Εἰκὼν 10 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 73. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐξ Ἄτραγος.

[. . . ταμιευόντων δεῖνος τοῦ δεῖνος καὶ Νικάρχ-]
ου τ]ο[ῦ Νικοκρ]άτ[ου· γρ]αμ[ματεύ]ο[ντος δὲ
Φιλ]ώτ[ο]υ τοῦ Ἀριστοκλέου· μην[ὸς Δι-
θ]υραμ-βίου δεκάτηι· ἔδοξε τῆ[ι πό-
λει τῆ Γον-νέων· τοῖς παραγε[ν]ο[μένοις δι-
5 κα]σταῖς ἐξ Ἄτρ-αγος Παυσα[νίαι
τ]ο[ῦ] Ἑλάνδρ[ου, Ἀ]σάνδρ(ωι τ)οῦ Ἡρ[. . .κτλ..

Ἐν στίχ. 3-5 ὑπερεπήδησεν ὁ χαράκτης ἀνωμαλίαν τοῦ λίθου ἀφεὶς μικρὰ κενά· ἐν δὲ στίχ. 6 ἔγραψεν ΟΥ ἀντὶ ΩΙΤΟΥ.

Ἐν στίχ. 1 συνεπληρώσαμεν τὸ ὄνομα τοῦ δευτέρου ταμίου ὡς ἄνω, διότι ἀναφέρεται ἐν ψηφίσματι ταγὸς *Νίκαρχος Νικοκράτου*, ὅστις δύναται νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς πρός τε τὸν ἐνταῦθα καὶ τὸν ἄνω ἀριθ. 57 ἀναθέντα τὸν βωμόν. ***Φιλώτας Ἀριστοκλέου*** ἀπαντᾷ ὡς κριτὴς ἐν τῷ κάτω ἀριθ. 75 ψηφίσματι· θὰ εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἐνταῦθα.

Μόνον ἐνταῦθα καὶ ἔν τινι μεταγενεστέρῳ ψηφίσματι προξενίας ἐμφανίζεται ἡ *δεκάτη* τοῦ Διθυραμβίου μηνός, περὶ ἧς βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 65. Καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ μηνὸς παραλλάσσει τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος πρὸς τὰ λοιπά, μόνον τὸ ἄνω ἀριθ. 70 ἔχον ὡς πρὸς ταῦτα ὅμοιον.

Οἱ ἐξ Ἄτραγος οὗτοι δικασταὶ οἱ παραγενόμενοι ἐπὶ τὰς εὐθείας βεβαίως δίκας, ὡς οἱ τοῦ προηγουμένου ψηφίσματος, εἶναι διάφοροι ἐκείνων, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἀμφότερα τὰ ψηφίσματα ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας, ὅπερ ἀμφίβολον· διότι ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἡ ἐξαποστολὴ δύο σωμάτων δικαστῶν ἐπὶ τὰς αὐτὰς δίκας δὲν φαίνεται πιθανή.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ *Ἕλανδρος*.

Ἀριθ. 74 (εἰκ. 11). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος. — Ὕψ. 0·178, πλ. 0·25, πάχ. 0·07 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 123).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς· ἄνω καὶ κάτω ἔχει ἀποσχισθῆ τι ἐνίων γραμμάτων κατὰ τὴν ἐξαγωγήν· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·014, διάστιχ. 0·005·

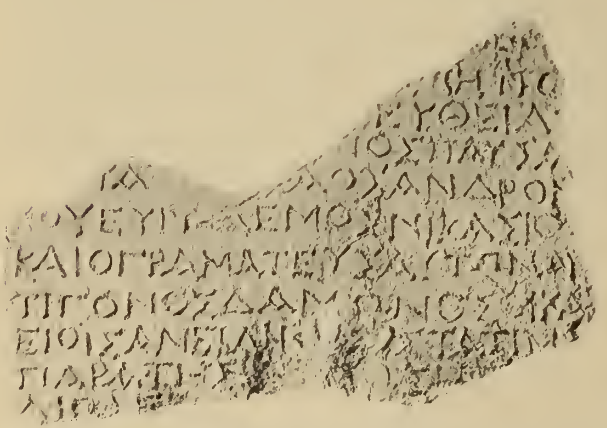

Εἰκὼν 11 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 74. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Μητροπόλεως·

γραμματεύοντος δὲ δεῖνος τοῦ] Δ[. . .
. . . ἐπειδὴ οἱ παραγ]εγ[ο-
νότες δικασταὶ ἐκ] Μητρο-
πόλεως ἐπὶ τὰς] εὐθείας
5 δίκας δεῖνα . . .]νος Παυσα-
νίο]υ, Ἀ[ρχέλ]αος Ἀνδρομ[ά-
χ]ου, Εὔπ[ό]λεμος Νικασίο[υ
καὶ ὁ γραμ(μ)ατεὺς αὐτῶν Ἀ[ν-
τίγονος Δάμωνος, οἳ κα[ὶ
10 εἴοισαν εἰληφ[ότε]ς τὰ τίμ[ια
παρὰ τῆς [πόλ]εως ἡ[μῶν·
διὸ δεδό[χθαι ἐπαιν]έ[σαι τε
[αὐτοὺς κτλ.].

Ἐν στίχ. 8 ἐλησμόνησεν ὁ χαράκτης νὰ γράψῃ τὸ ἕτερον Μ τοῦ γραμματέως.

Συχνότατα ἀπαντῶμεν παραγιγνομένους ἐν Γόννοις δικαστὰς ἐκ Μητροπόλεως ἐπί τε (βολίμους) δίκας ἐν ἀριθ. 65 καὶ ἐπὶ (εὐθείας) ἐν ἀριθ. 66. 75. 76· ἐνταῦθα μόνον κατονομάζονται ὡς πρὸς τοὺς ἐκ Μητροπόλεως δικαστὰς αἱ εὐθεῖαι δίκαι διαρρήδην.

Ἐν στίχ. 12 κέ. ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ καὶ ὧδε·

διὸ δεδό[χθαι τῆι πόλ]ε[ι τῆι
[Γοννέων κτλ.]·

ὁ χῶρος ἁρμόττει δι' ἀμφοτέρας τὰς συμπληρώσεις ταύτας.

Ἀριθ. 75 (εἰκ. 12). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἄνω μόνον καί τι κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὰν γωνίαν ἀποκεκομμένη· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς κατέστη πωρώδης ἐκ τῆς φθορᾶς.—Ὕψ. 0·392, πλ. 0·385, πάχ. 0·065 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 12).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·012-0·018, διάστιχ. 0·009·

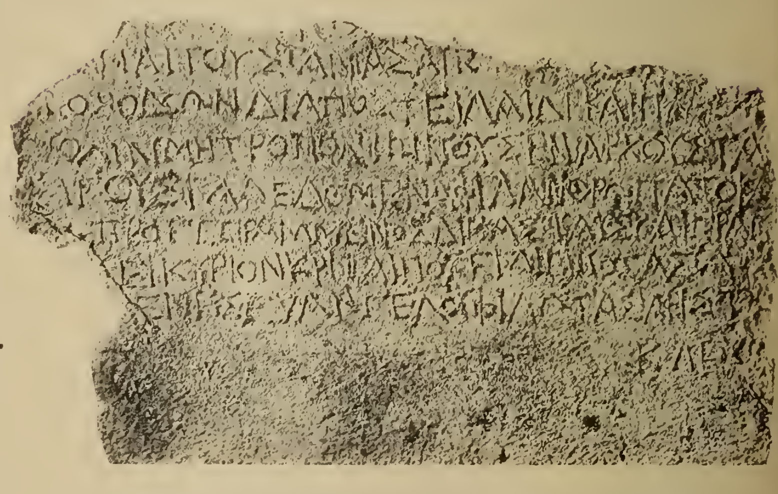

Εἰκὼν 12 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 75. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Μητροπόλεως.

[καὶ στῆσαι ἐν τῶι ἱερῶι τῆς Ἀθηνᾶς]
τῆς ἐ]ν [ἀκροπόλει· τὴν δὲ εἰς ταῦτα δαπάνην
διδό]ναι τοὺς ταμίας ἀπὸ [τῶν τῆς πόλεως
π]ροσόδων· διαποστεῖλαι δὲ καὶ π[ρὸ]ς [τ]ὴ[ν

πόλιν Μητροπολιτῶν τοὺς ἐνάρχους τα-
5 ⟨α⟩γοὺς τὰ δεδομένα φιλάνθρωπα τοῖς
τε] προγεγραμμένο(ι)ς δικασταῖς καὶ (τῶι) γραμ-
ματ]εῖ· κύριον· κριταὶ Ποσείδιππος Ἀσάν-
δρου, Κλεομ]ένης Εὐανγέλου, Φιλώτας Ἀριστ[ο-
κλέο[υ.
(κενὸν ὕψ. 0·21)

Ἐν στίχ. 5 ἐπανέλαβεν ὁ χαράκτης τὸ Α καὶ ἐξήλειψεν αὐτό· ἐν δὲ στίχ. 6 παρέλιπε τὰ ἐν παρενθέσει σεσημειωμένα, ἀναγκαῖα πάντως.

Τὴν συμπλήρωσιν *διδόναι* ἐν στίχ. 2 ἀντὶ τοῦ συνήθους *δοῦναι* ἐπιβάλλει σωθὲν ἴχνος τοῦ ο εὐθὺς πρὸ τοῦ *ν*.

Ἡ ἐν στίχ. 3 ἀναγραφὴ ἀμφοτέρων τῶν ταμιῶν, ἀντὶ τοῦ ἑνὸς τῆς ἑξαμήνου, λόγον δύναται νὰ ἔχῃ τὴν ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν τέλει τοῦ ἔτους ἔκδοσιν τοῦ ψηφίσματος, ἢ ἄλλον τινά, διότι καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις ψηφίσμασι, π.χ. ἐν τοῖς κάτω ἀριθ. 78. 79 κλ., ἀναφέρονται ἀμφότεροι, ἐν ᾧ ἐν ἀριθ 64 Α. 71 κλ. ὁ ἕτερος, καίτοι ἐν ἀρχῇ τῶν ψηφισμάτων κατονομάζονται κανονικῶς βεβαίως ἀμφότεροι μετὰ τοὺς ταγούς.

Περὶ τῶν συχνῶν ἐκ Μητροπόλεως δικαστῶν βλ. τὰ λεχθέντα ἐν τῷ προηγουμένῳ ψηφίσματι.

Τὸ ὄνομα Ποσείδιππος γράφεται Ποσίδιππος ἄνω ἐν ἀριθ. 69. Ὁ κριτὴς . . . ένης Εὐανγέλου εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐν τῷ κάτω ἀριθ. 80 Α ψηφίσματι γραμματέα ***Κλεομένην Εὐανγέλου***, φέρει δὲ τὸ αὐτὸ πατρικὸν τῷ ἄνω ἐν ἀρ. 56 ἱερεῖ. Καὶ ὁ κριτὴς ***Φιλώτας Ἀριστοκλέου***, εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἄνω ἀριθ. 73 γραμματεῖ ἐπίσης· ἀπαντᾷ δὲ καὶ ταγὸς υἱὸς Ἀριστοκλέου, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τοῦτο εὕρηται καὶ μετ' ἄλλων, οὐχὶ μόνον μετὰ τοῦ Φιλώτου, ἐδιστάσαμεν νὰ συμπληρώσωμεν δι' αὐτοῦ.

Περὶ τῶν ***κριτῶν*** βλ. ἐν τέλει τὸ ἡμέτερον περὶ τῆς Γοννέων πολιτείας συμπέρασμα.

Ἀριθ. 76 (εἰκ. 13). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος πανταχόθεν ἀποκεκομμένη καί τι ὄπισθεν ἀπεσχισμένη.—Ὕψ. 0·147, πλάτ. 0·107, πάχ. 0·067 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 69).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·006-0·014, διάστιχ. 0·002·

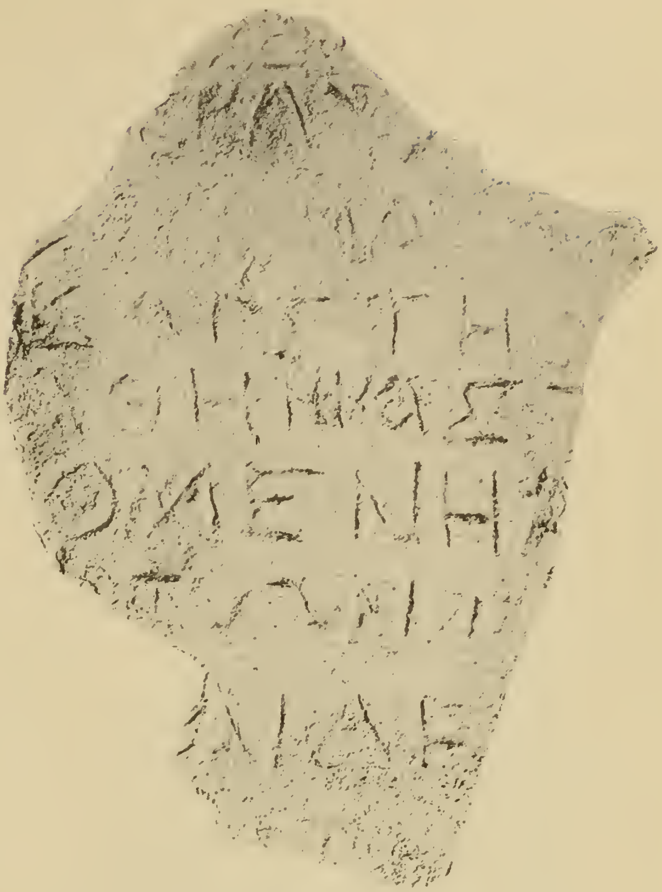
5

Εἰκὼν 13 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 76. Ψήφ. τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ (δικαστῶν ἐκ Μητροπόλεως;).

. προνοηθῆναι δ]ὲ [τοὺς ἐνάρ-
χους ταγοὺς ἀναγ]ρ(ά)[ψαι τὸ ψήφι-
σμα τοῦτο εἰς κίο]να [λι]θ[ί-
νην] καὶ στῆσ[αι ἐν τῶι ἱε-
5 ρῶι τῆς] Ἀθηνᾶς [τῆς ἐν ἀκροπό-
λει· τὴν δὲ ἐσ]ομένη[ν δαπάνην δοῦναι
τοὺς ταμίας ἀπὸ] τῶν τ[ῆς πόλεως προσό-
δων· διαποστεῖλ]αι δὲ [καὶ πρὸς τὴν πό-
λιν Μη]τρ[οπολιτῶν κτλ..

Ἐν στίχ. 2 ἔγραψεν ὁ χαράκτης Λ ἀντὶ Α· περὶ τούτου βεβαιούμεθα βλέποντες τὸ προηγούμενον αὐτῷ Ρ.

Δὲν εἶναι βέβαιον ἂν τὸ παρὸν ψήφισμα ἀναφέρεται εἰς δικαστάς· διότι καὶ ἐπὶ κοινῶν προξενικῶν ψηφισμάτων τοῦ πρώτου εἴδους ἀπαντᾷ ἡ φράσις *διαποστεῖλαι δέ*, ὡς καὶ ἡ ἀναγραφὴ καὶ ἵδρυσις τῆς στήλης εἰς τὸ αὐτὸ ἱερὸν διὰ προνοίας τῶν ἐνάρχων ταγῶν ἐπίσης. Ἕτερα δὲ διακριτικὰ δὲν ἐσώθησαν ἐπὶ τοῦ λίθου. Ἀλλ' ἐπειδὴ δύο μόνον

βέβαια κοινὰ προξενικὰ ψηφίσματα ὑπὲρ Μητροπολιτῶν εὕρομεν, ἅπερ διαφέρουσι τὴν χάραξιν καὶ τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ἐπειδὴ πλείονα ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Μητροπόλεως εὑρέθησαν (βλ. τὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ ψηφίσματι λεγόμενα), προετιμήσαμεν νὰ θεωρήσωμεν πιθανώτερον ὅτι καὶ τὸ παρὸν ἀνήκει εἰς δικαστάς, χωρίς, ἐννοεῖται, νὰ ἀποκλείσωμεν τὴν ἐναντίαν ὑπόθεσιν.

Περὶ τῶν ἐν στίχ. 7 συμπληρωθέντων *ταμιῶν* βλ. τὰ εἰρημένα ἐν τῷ προηγουμένῳ ψηφίσματι.

Ἀλλὰ καὶ τοῦ τελευταίου στίχου ἡ συμπλήρωσις δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία· εἶναι ὅμως λίαν πιθανή, διότι ἴχνος τοῦ Η καὶ ἐφθαρμένον τι Ρ καὶ ἴχνος τοῦ Ο διακρίνονται· ταῦτα δ' ἀρκοῦσιν εἰς τὴν προταθεῖσαν συμπλήρωσιν, ἄλλης μὴ εὐαρμοστούσης ὁμοίως.

Ἀριθ. 77 (εἰκ. 14). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἀριστερὰ μόνον ἀκέραιος, πολλαχοῦ δ' ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν ἀπεσχισμένη. — Ὕψ. 0·245, πλάτ. 0·223, πάχ. 0·057 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 84).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ ἐπιμελῶς· ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπετρίβη ὑπὸ τοῦ χρόνου ἐκ τῆς πάλαι ἐν ὑπαίθρῳ ἐκθέσεως ἡ ἐπιφάνεια, ὥστε μόλις διακρίνονται τὰ ἴχνη τῶν γραμμάτων, ὧν ὕψ. 0·006—0·01, διάστιχ. 0·005·

Εἰκὼν 14 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 77. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Κιερίου.

[διὸ δεδόχθαι ἐπαινέ]σ[αι τε αὐτοὺς καὶ δοῦ-
ναι αὐτο]ῖς π[ροξενίαν, ἰσοπολιτείαν, ἐπινο-
μίαν, ἀσ]φά[λειαν, ἔγκτησιν καὶ ἀσυλί-
αν καὶ] ἐ[ν] πο[λέμωι καὶ ἐν εἰρήνηι αὐ-
5 τ]οῖς τε κ[αὶ ἐγγό]ν[οις, καθ' ἃ καὶ τοῖς λοι-
ποῖς προξένο[ι]ς· ἀναγ[ρ]αφ[ῆναι δὲ (καὶ)
τοῦτ[ο τὸ ψήφι]σμα εἰς κίο[να λιθίνην
κ]αὶ στῆσαι τοὺς ἐνάρχ[ους ταγοὺς
ἐν τ]ῶ ⟨τῶ⟩ ἱερῶ τῆς Ἀθη[νᾶς τῆς ἐν ἀ-
10 κρ]οπό[λει· τ]ὴν (δ)ὲ γε[νησομένην εἰς
ταῦτα δαπάν]ην δοῦνα[ι τοὺς ταμίας
ἀπὸ τῶν τῆς π]όλεως προσ[όδων· διαπο-
στεῖλαι δὲ καὶ πρὸ]ς τὴν Κιερ[ιέων πόλιν
τὰ δεδομένα φι]λάνθρ[ωπα τοῖς τε δι-
15 κασταῖς καὶ τῶι γραμμ]ατεῖ [αὐτῶν κτλ..

Ἐν στίχ. 9 ἔγραψεν ὁ χαράκτης δὶς τὸ ΤΩ καὶ δὲν ἐξήλειψε τὸ ἕτερον αὐτῶν· ἐν δὲ στ. 10 ἔγραψε Λ ἀντὶ Δ. Ἐν στίχ. 6 τὸ *ἀναγραφῆναι* εὑρίσκεται ἔν τινι ἀνωμάλῳ συντάξει πρὸς τὸ ἐν στίχ. 8 *στῆσαι*, συνήθει ἄλλως ἐν τοῖς ψηφίσμασι· πρὸς ἄρσιν αὐτῆς ἠδύνατο νὰ προστεθῇ ἐν τέλει τοῦ στίχ. τούτου τὸ *αὐτό*, ὅπερ δὲν ἀποκρούει ὁ χῶρος τῶν εἰκαζομένων δι' ἕκαστον στίχον ἐκ τῶν ἀσφαλῶν ἰχνῶν 28-32 γραμμάτων, καίπερ ἄλλως οὐχὶ ἀναγκαῖον.

Ὅτι τὸ ψήφισμα ἀναφέρεται εἰς δικαστάς, ἠκάσαμεν ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων γραμμάτων τοῦ τελευταίου στίχου, ἅτινα δὲν ἁρμόττουσι λέξει τινὶ κοινοῦ προξενικοῦ ψηφίσματος.

Περὶ τῶν ἐν στίχ. 2-4 τιμῶν, ὧν ἡ τάξις δύναται ἔν τισι νὰ εἶναι διάφορος, διαλαμβάνομεν ἐν τέλει τῆς παρούσης μελέτης ἡμῶν. Περὶ δὲ τῶν *ταμιῶν* βλ. ἀριθ. 75.

Ἀριθ. 78 (εἰκ. 15). Στήλη μαρμάρου λίαν ὑπομέλανος ἐκ τῶν πλευρῶν μόνον ἀκέραιος, πολλαχοῦ δ' ἀπεσχισμένη· ἡ ἐπιφάνεια αὐτῆς ἔχει φθαρῇ ἐκ τῆς πάλαι ἐν ὑπαίθρῳ ἐκθέσεως καὶ συγκολληθεῖσα μετὰ πηλοῦ ἔχει καταστῇ πωρώδης. — Ὕψ. 0·37, πλ. 0·32, πάχ. 0·075 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 42).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ οὐχὶ ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·014, διάστ. 0·007·

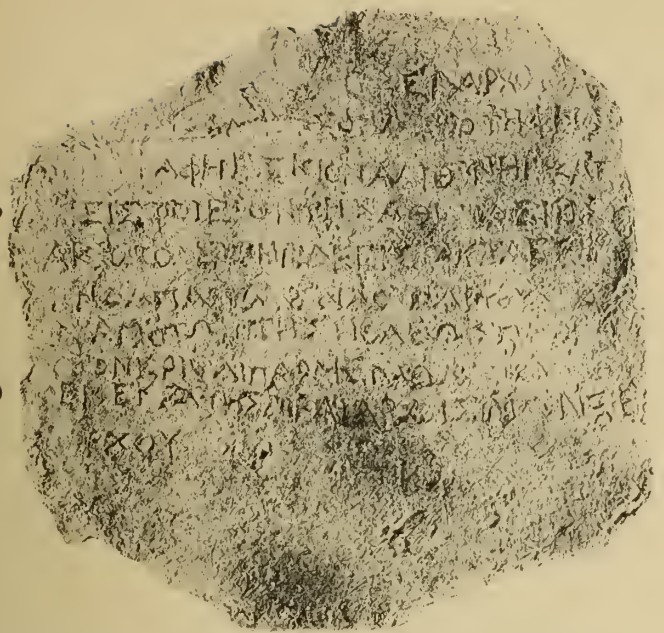

Εἰκὼν 15 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 78. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ . . .

καθ' ἃ καὶ τοῖς λοιποῖς] προξ[ένοις τῆς πό-
λεως· προνοηθῆναι δὲ τοὺ]ς ἐνάρχου[ς τα-
γοὺς καὶ τοὺς τα]μίας, ὅπως τὸ ψήφισ[μα
τοῦτο ἀ]ναγραφῆ εἰς κίονα λιθίνην καὶ [στα-
5 θῆ] εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς [ἐν
ἀκροπόλει· τὴν δὲ εἰς ταῦτα ἐσ[ομέ-
ν]ην δαπά⟨πα⟩νην δοῦναι τοὺς τα[μί-
α]ς ἀπὸ τῶν τῆς πόλεως προσ[όδων·
κύ]ριον· κριτ(α)ὶ Παρμενίων [Μ]ικύ[θου,
10 Μ]ενεκράτης Δικαιάρχου, Σίμων Ξε-
νά]ρχου.
(κενὸν ὕψ. 0·185)

Ἐν στίχ. 7 ἔγραψεν ὁ χαράκτης δὶς τὴν συλλαβὴν ΠΑ, ἐξήλειψε δ' ἐν μέρει τὴν δευτέραν· ἐν δὲ στίχ. 9 ἔγραψε Λ ἀντὶ Α.

Τοῦ στίχ. 1 τὰ μὴ ἐν ἀγκύλαις τεθέντα γράμματα μόλις διακρίνονται· ἠδύνατο δὲ νὰ τεθῇ ἐν στίχ. 1-2 ἀντὶ τοῦ *τῆς πό|λεως* τὸ *ὑπάρ|χει*.

Ἡ προσθήκη καὶ τῶν *ταμιῶν* εἰς τὴν πρόνοιαν περὶ ἀναγραφῆς κτλ. τῆς στήλης, ἣν πάντοτε ἔχουσι μόνοι οἱ ταγοί, δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ ταμίου εἰς τὴν πληρωμὴν τῆς δαπάνης· περὶ τῆς ἀναγραφῆς ἀμφοτέρων τῶν ταμιῶν βλ. τὰ ἐν ἀριθ. 75 λεχθέντα.

Ὅτι τὸ ψήφισμα ἀναφέρεται εἰς δικαστάς, ἀποδεικνύουσιν οἱ ἐν τέλει *κριταί*· διότι ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων προξενικῶν ψηφισμάτων ἀναγράφονται κριταί. Τούτων ὁ *Παρμενίων Μικύθου* φέρεται ἐν ἑτέρῳ ψηφίσματι ὡς ταγὸς καὶ εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἐνταῦθα, σχετικὸς δ' ἀναμφιβόλως πρὸς τὸν ταγὸν **Μίκυθον τὸν Παρμενίωνος** ἐν τῷ ψηφίσματι τῶν Γοννέων τῆς Μαγνησίας τῆς ἐπὶ Μαιάνδρῳ, περὶ οὗ βλ. ἄνω σελ. 123, πιθανῶς πατὴρ ἢ υἱὸς αὐτοῦ.

Ἀριθ. 79 (εἰκ. 16). Στήλη λευκοῦ ὀλίγον ὑπομέλανος μαρμάρου, κάτω καὶ ἀριστερὰ μόνον ἀκέραιος.—Ὕψ. 0·325, πλ. 0·202, πάχ. 0·085 **(ἀριθ. Εὑρετ. 4).**

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·008-0·011, διάστιχ. 0·006·

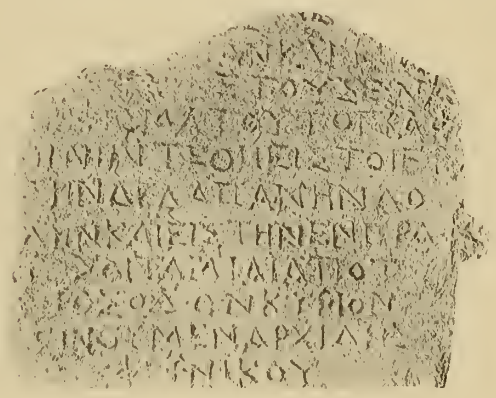

Εἰκὼν 16 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου) ἐπιγρ. ἀριθ. 79. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ . . .

[. . . . . καὶ δοῦναι αὐτοῖς]
προξενίαν, ἰ]σοπ[ολιτείαν, ἐπιγαμίαν, ἔγκτησιν,
ἀσφάλε]ιαν καὶ π[ολέμου καὶ εἰρήνης· προ-
νοηθῆναι] δὲ τοὺς ἐνά[ρχους ταγούς, ὅπως τὸ
ψή]φισμα τοῦτο γραφ[ὲν εἰς κίονα λι-
5 θίνην τεθῇ εἰς τὸ ἱερ[ὸν τῆς Ἀθηνᾶς·
τὴν δὲ δαπάνην δό[τωσαν καὶ εἰς τὴν στή-
λην καὶ εἰς τὴν ἐνγραφ[ὴν τοῦ ψηφίσμα-
το]ς οἱ ταμίαι ἀπὸ τ[ῶν τῆς πόλεως
π]ροσόδων· κύριον· κ[ριταὶ δεῖνα Ἀγ-
10 ασίνου, Μεναρχίδης Δ[ικαιοκράτου(ς) δεῖνα . .
. ']της Φερ(ε)νίκου.
(κενὸν ὕψ. 0·15)

Ἐν στίχ. 11 εἶναι ἀβέβαιον ἂν πρέπῃ νὰ καταλογίσωμεν ὡς σφάλμα τοῦ χαράκτου τὴν παράλειψιν τοῦ Ε, διότι καὶ *Φέρνικος* ἦτο δυνατὸν νὰ προυφέρετο κοινότερον.

Ἡ ὀνομασία *στήλη* ἐν στίχ. 6-7 εὕρηται καὶ ἐν

ἑτέρῳ ψηφίσματι· πανταχοῦ ἄλλοθι διατηρεῖται τὸ Θεσσαλικὸν διαλεκτικὸν ὄνομα *κίων*.

Ὅτι καὶ τὸ παρὸν ψήφισμα ἀναφέρεται εἰς δικαστάς, ἀποδεικνύουσιν οἱ *κριταί*, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ προηγουμένῳ· περὶ δὲ τῆς ἀναγραφῆς ἀμφοτέρων τῶν ταμιῶν βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 75.

Τὸ ὄνομα *Μεναρχίδης* εἶναι νέον· τὸ πατρικὸν αὐτοῦ συνεπληρώσαμεν ἐκ τοῦ κάτω ἐκδοθησομένου ὑπ' ἀριθ. 109 ψηφίσματος.

Ἀριθ. 80 (εἰκ. 17). Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου, σκληροῦ καὶ συμπαγοῦς, διαφόρου ἄρα τοῦ συνήθους ἐν χρήσει εὐθρύπτου καὶ χονδροκόκκου, περὶ οὗ βλ. τὰ προειρημένα ἐν σελ. 123, σημ. 1, κάτω μόνον ἀποκεκομμένη· ἄνω λήγει εἰς ἱκανῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον, ὑφ' ὃ μέχρι τῆς

A 5 10 B 5 10

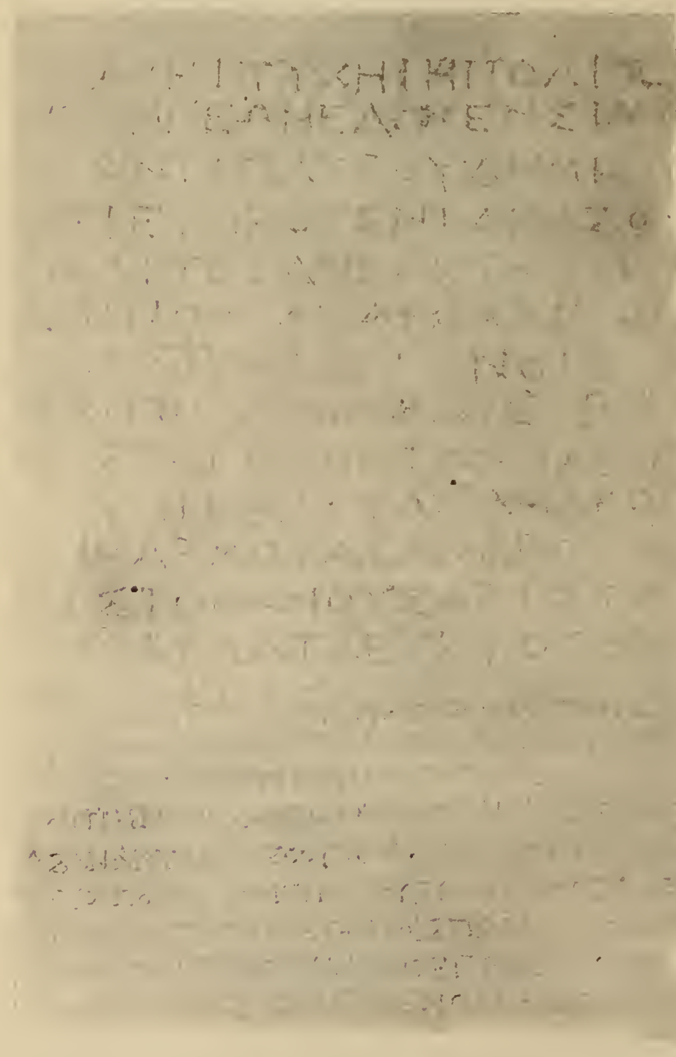

Εἰκὼν 17 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 80 A καὶ B Ψηφίσματα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων A ὑπὲρ Σιμίου τοῦ Ἀντιπάτρου Δημητριέως· B ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ Κραννῶνος.

ἐπιγραφῆς ἀφίνεται κενὸν διάστημα 0·065, ὅπερ θὰ κατεῖχέ ποτε *γραπτὴ κορωνίς*, ὡς ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 61 κττ. — Ὕψ. 0·65, πλάτ. 0·375, πάχ. 0·075 *(ἀριθ. Εὑρετ. 97)*.

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ μὲν πρώτου ψηφίσματος ἐχαράχθη βαθέως καὶ λίαν ἐπιμελῶς· ὕψ. γραμμ. 0·009-0·02, διάστιχ. 0·01· τοῦ δὲ δευτέρου βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·004-0·01, διάστιχον 0·009·

A Ἀγαθῆι τύχηι· ἡ πόλις
ἡ Γοννέων ἔδωκεν Σιμί-
αι Ἀντιπάτρου Δημη-
τριεῖ προξενίαν, ἰσο-
5 πολιτείαν, ἔνκτησιν,
ἐπινομίαν, ἀσφάλεια[ν,
αὐτῶι καὶ ἐγγόνοις
καὶ πολέμου καὶ εἰρή-
νης· ταγευόντων Μανίγ-
10 χου Νικαίου, Ἀσάνδρο[υ
Δημάρχου, Ἀσάνδρου Ἀ-
ριστοφάνους, Ἀριστό-
νου Φιλώτα, Εὐβιότου
Ἀντιφίλου.

B Ταγευόντων Παρμενίωνος τοῦ Στρα-
τονίκου, Δικαίου τοῦ Ἀσάνδρου, Εὐβιότο[υ
τοῦ Ἀσάνδρου, Πυρρία τοῦ Πυρρίχου, Μανίνχ[ου
τοῦ Παρμενίωνος· ταμιευόντων Κλεοξένου τ[οῦ
5 Ἀσάνδρου, Δημάρχου τοῦ Δημοκράτου· γραμμ[α-
τεύοντος Κλεομένου τοῦ Εὐανγέλου· ἔδοξε
τῆ πόλει τῆ Γοννέων· τοῖς παραγεγονόσι[ν
δικασταῖς ἐκ Κραννῶνος Γενναίω Κρα[τε-
ρ]αίου, [Μ]ε(θ)υστ(ά)δει Μένωνος, Θεσσαλ[ῶ
10 δεῖνος καὶ τῶ γραμματεῖ αὐτῶν Μ]εγ[α-
[λοκλεῖ(;) δεῖνος κτλ.].

Ἡ ἐπὶ τῆς αὐτῆς στήλης ἀναγραφὴ δύο ψηφισμάτων διαφόρου τύπου καὶ ἀσχέτων ἀλλήλοις δὲν εἶναι *συναναγραφή*, οἵαν ἐπιτάσσει εὑρεθὲν ψήφισμα, καὶ οἵαν παρατηροῦμεν ἄνω ἀριθ. 64· λόγον ἔχει ἐνταῦθα μᾶλλον τὴν οἰκονομίαν: οἱ ἔναρχοι ταγοὶ τοῦ B εὑρόντες ἑτοίμην καλὴν στήλην ἔχουσαν ἱκανὸν κενὸν χῶρον ὑπὸ τὸ τέρμα τοῦ πρώτου ψηφίσματος, ἀνέγραψαν ἐπ' αὐτῆς ἐκεῖ τὸ δεύτερον.

Θὰ ἐκομίσθη δὲ ἡ στήλη αὕτη ἐκ Παγασῶν πιθανώτατα, διότι τὸ μάρμαρον ὁμοιάζει πολὺ πρὸς

τὸ τῶν στηλῶν τῶν Παγασῶν, ἐν ᾧ διαφέρει, ὡς εἴπομεν ἐν ἀρχῇ, τοῦ συνήθους ἐν χρήσει ἐν τοῖς ψηφίσμασι τῶν Γοννέων. Ἐποιήθη δὲ καὶ ἐγράφη ἡ στήλη κατὰ τὸ Α ἀναλώμασι τοῦ τιμωμένου Σιμίου· ἀκριβῶς τοῦτο καί τινες ἄλλαι διαφοραί, περὶ ὧν θὰ γίνῃ λόγος εὐθέτως, διακρίνει εἰς δύο εἴδη τὰ κοινὰ προξενικὰ ψηφίσματα. Δεῖγμα χαρακτηριστικὸν τοῦ δευτέρου εἴδους αὐτῶν εἶναι τὸ ψήφισμα Α.

Εἶναι δὲ τὸ Α ἁπλοῦν, ἤτοι συντόμου τυπικοῦ, ψήφισμα προξενίας πρὸς πολίτην ξένης πόλεως, οἷα πλεῖστα εὑρέθησαν ἐν Γόννοις· ἦτο δὲ πιθανῶς περιζήτητος ἡ κτῆσις προξενίας παρὰ τοῖς Γοννεῦσιν ὑπ' ἀνθρώπων μάλιστα ἀσχολουμένων περὶ τὴν ἐμπορίαν· διότι ἡ ὀχυροτάτη αὕτη πόλις κειμένη λίαν εὐθέτως ἐπὶ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ συντόμου ἐκ Θεσσαλίας εἰς Μακεδονίαν διόδου, ὡς ἐξεθέσαμεν ἐν τοῖς ***Πρακτικοῖς*** 1910 σελ. 244, παρεῖχεν ἀσφαλὲς καταφύγιον τοῖς κεκτημένοις ἀσυλίαν καὶ ἀσφάλειαν ἐν αὐτῇ· ἦσαν δὲ ταῦτα πολύτιμα τοῖς διενεργοῦσι τὸ ἐμπόριον ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν· διὰ τοῦτο φαίνεται ὅτι εὐηργέτουν οἱ τοιοῦτοι ἔμποροι τὴν πόλιν τῶν Γοννέων ποικίλως, ἵνα οὕτω λάβωσι τὰ οὐχὶ κενὰ τίμια τοῖς προξενίας.

Καὶ ἂν μὲν αἱ εὐεργεσίαι ἦσαν μέγισται καὶ σπουδαιόταται, ἐξέδιδον κανονικὸν δόγμα οἱ Γοννεῖς, οἷον περίπου περὶ τῶν δικαστῶν· ταῦτα εἶναι τὰ κοινὰ προξενικὰ ψηφίσματα τοῦ πρώτου εἴδους, ἤτοι πλήρους τυπικοῦ, ὧν ἄριστον δεῖγμα τὸ κάτω ὑπ' ἀριθ. 89 ἐκδοθησόμενον. Ἂν δὲ αὗται ἦσαν ἥττονος σημασίας, ἐξεδίδετο σύντομον ψήφισμα τοῦ τύπου Α, ἀναγράφον ἁπλῶς ὅτι ἔδωκε τῷ δεῖνι τὰ τίμια πόλις ἡ Γοννέων ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν δεῖνα ταγῶν.

Ἀνήκουσι δὲ τὰ δέκα ὀνόματα τῶν ταγῶν τοῦ Α κατὰ τὸ ἥμισυ εἰς πατρικὰ αὐτῶν· δὲν ἐτέθη δ' ἐνταῦθα τὸ διακριτικὸν *τοῦ* μεταξὺ τοῦ ταγοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ὡς συνέβη καὶ ἐπὶ ἄλλων ὁμοίων ψηφισμάτων, οὐχὶ πολλῶν. Τινὲς τῶν ταγῶν τούτων διαγιγνώσκονται ἐν ἑτέροις ψηφίσμασι, περὶ ὧν θὰ γίνῃ λόγος εὐθέτως.

Τὸ δ' ἕτερον ψήφισμα Β ἀναφέρεται εἰς δικαστάς, ἐπὶ εὐθείας πιθανῶς δίκας, ὡς τὰ πλεῖστα τῶν προηγουμένων· διαφέρει δ' ἐξ ἄλλου ἐκείνων κατὰ τὴν μὴ ἀναφορὰν τοῦ μηνὸς καὶ τῆς ἡμέρας· ὅμοιον παράδειγμα παρέχουσι τὰ ἄνω ἀριθ. 64 Α καὶ Β ψηφίσματα.

Οἱ ταγοὶ ***Δικαῖος Ἀσάνδρου*** καὶ ***Μάνινχος Παρμενίωνος*** ἔχουσι σχέσιν πατέρων ἢ υἱῶν πρὸς τοὺς ἄνω ἐν ἀριθ. 64 ***Ἄσανδρον Δικαίου*** καὶ ***Παρμενίωνα Μανίνχου***. Ὁ αὐτὸς βεβαίως ταγὸς ***Πυρρίας Πυρρίχου*** ἐμφανίζεται ἐν ἑτέρῳ ψηφίσματι. Ὁ ταμίας ***Κλεόξενος Ἀσάνδρου*** εἶναι ἤδη λίαν γνωστὸς ἐκ τῶν ἄνω ἀριθ. 63. 69. 70 ἐπιγραφῶν. Ὁ δὲ γραμματεὺς ***Κλεομένης Εὐανγέλου*** εἶναι γνωστὸς ὡς κριτὴς ἄνω ἀριθ. 75.

Νέα ὀνόματα ἐμφανίζονται τὸ ***Πύρριχος*** (βλ. ΑΕ 1910 σελ. 368) καὶ τὸ ***Μεθυστάδας*** (***Μεθύστας*** ἀπαντᾷ), ἐφ' οὗ ὁ χαράκτης ἐξετέλεσε δύο σφάλματα γράψας Ο καὶ Λ ἀντὶ Θ καὶ Α.

Ἀριθ. 81. Στήλη μαρμάρου λευκοφαίου πανταχόθεν ἀποκεκομμένη καὶ ἔμπροσθεν ἀπεσχισμένη. — Ὕψ. 0·185, πλάτ. 0·22, πάχ. 0·07 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 79).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς, ἀλλ' ἀπετρίβη ἱκανῶς· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·007·

Ο
ΟΣΔΕΤΙΜΟ
ΗΝΟΣΩΣΜΕΝΠ
ΟΥΩΣΔΕΓΟΝΝΕ
5 ΕΔΟΞΕΤΗΠΟΛΕΙ
ΠΑ ΑΓΕΝΟΜΕΝ◠
ΡΙΟΥ Ο Σ ΕΡΙΑΡΙΣ
ΕΑ ΣΠΑΡΜΕΝΙ
ΤΟΥΚΑ ΤΟΝ
ΦΙΠ

[. . . ταμιευόντων δεῖνος τοῦ δεῖνος]
καὶ δεῖνος τοῦ . . .]ο[υ· γραμμα-
τεύοντ]ος δὲ Τιμοκρ[άτους τοῦ δεῖ-
νος· μ]ηνὸς ὡς μὲν Π[ρωέρνιοι ἄγουσι
. . . . .]ου, ὡς δὲ Γοννε[ῖς δεῖνος, δεῖ-
5 νι·] ἔδοξε τῇ πόλει [τῇ Γοννέων·
τοὺς] πα[ρ]αγενομέν[ους δικαστὰς
ἐκ Κιε]ρίου [τ]ο[ὺ]ς [π]ερὶ Ἀρισ[τ. . .
τὸν . . .]έ(λ)[ου]ς, Παρμενίσ[κον τὸν δεῖ-
νος, δεῖνα τὸν . . .]του κα[ὶ] τὸν [γραμμα-
10 τέα αὐτῶν δεῖνα τὸν . . . Ἐ;]φίπ[που κτλ..

Ἐν στίχ. 8 φαίνεται ὅτι ἔγραψεν ὁ χαράκτης Α ἀντὶ Λ.

Ἡ συμπλήρωσις τοῦ στίχ. 3 στηρίζεται ἐπὶ ἐφθαρμένων ἰχνῶν ΠΡΟΣ, ἅτινα πιθανώτατα ἀποδίδουσι τὸ ἐθνικὸν τῆς ἐν τῇ τετραρχίᾳ Φθιώτιδι πόλεως **Πρωέρνης**, περὶ ἧς βλ. **Πρακτικὰ** 1910, 180 καὶ Kip, *Thessalische Studien* σελ. 75 κέ..

Ἡ διάδικος πόλις δὲν εἶναι τὸ Κιέριον, ὡς θὰ ἀνέμενέ τις ἐκ τοῦ στίχ. 7, ἀλλ' ἡ Πρώερνα· οἱ ἐκ Κιερίου δικασταὶ ἐκλήθησαν ὡς διαιτηταί, ἵνα δικάσωσιν ἀμφισβήτησιν τῶν Γοννέων πρὸς τοὺς Πρωερνίους, ἥτις δὲν θὰ ἀνεφέρετο βεβαίως εἰς σύνορα, τῶν δύο πόλεων κειμένων λίαν μακρὰν ἀλλήλων. Ὁμοίως δικάζουσιν Ἀπολλωνιᾶται, Κορκυραῖοι καὶ Δυρραχῖνοι δικασταὶ ἀμφισβήτησιν τῶν Μονδαιατῶν καὶ Ἀζωριαστῶν παρὰ *Dittenb.* Syll.² 453, ἔνθα καὶ ἡ διττὴ χρονολόγησις κατὰ Θεσσαλοὺς καὶ Περραιβούς, ὡς ἐνταῦθα κατὰ Πρωερνίους καὶ Γοννεῖς, ἤτοι κατὰ Θεσσαλοὺς καὶ Περρραιβούς· ὡς πρὸς τοῦτο βλ. καὶ ἀριθ. 82 στίχ. 7-8.

Δικαστὰς ἐκ Κιερίου παραγενομένους ἐν Γόννοις ἐπὶ δίκας βολίμους ἢ εὐθείας εἴδομεν ἄνω ἀριθ. 77 καὶ συναντῶμεν ἐν τῷ κάτω ἀριθ. 82 ὁμοίῳ ψηφίσματι.

Ἡ ἐν στίχ. 7 διὰ περιφράσεως κατονομασία τῶν δικαστῶν εἶναι ἀσυνήθης, ἐν ᾧ τῶν ταγῶν ἡ ὁμοία εἶναι λίαν συνήθης.

Τὸ ἐθνικὸν **Πρωέρνιος** νῦν τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ.

Ἀριθ. 82. Στήλη μαρμάρου λίαν ὑπομέλανος δεξιὰ μόνον ἀκέραιος, πολλαχοῦ δ' ἀπεσχισμένη. —Ὑψ. 0·205, πλάτ. 0·148, πάχ. 0·047 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 110).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ σχεδὸν καλῶς, ἀλλ' ἐκ τῆς πάλαι ἐν ὑπαίθρῳ διαμονῆς τῆς στήλης ἡ ἐπιφάνεια ἐφθάρη καὶ ἐξηφανίσθησαν πολλὰ τῶν γραμμάτων, ὧν ὕψ. 0·005-0·01, διάστιχ. 0·003·

ΑΣ
Α
ΩΝΔΕ
ΛΙΑΣΑΝ
ΕΥΟΝΤΟΣ 5
ΞΕΝΟΥΜΗΝΟ
ΔΙΚΟ
ΟΥΕΙΚΑΔΙ
Ν ΩΝΤΟΙΣ
ΙΚΑΣ ΙΣΕΚΚΙΕ 10
ΑΝ ΡΟΥ
ΛΥΣ

[. . . . . . ταγευόντων . . . . . .]
. . . . δεῖνος τοῦ] Ἀσάνδρου; καὶ . . . .]α[·
τοῦ δεῖνος· ταμιευόντ]ων δὲ
δεῖνος τοῦ δεῖνος κ]α[ὶ] Ἀσά[ν-
5 δρου τοῦ Δημαινέτου; γραμματε]ύοντος
δὲ δεῖνος τοῦ . . . έ]νου· μηνὸ[ς
Γοννεῦσι μὲν Διθυραμβίου εἰκά]δι, Κονδαιεῦσι δὲ . . . .]ου εἰκάδι·
ἔδοξε τῆι πόλει τῆι Γον]ν[έ]ων· τοῖς
10 παραγενομένοις δ]ικ[αστα]ῖς [ἐ]κ Κιερίου . . .]α[ν . . . τοῦ . . . . δ]ώρου,
δεῖνι] Λυσ[. . . . κτλ..

Ἕνεκα τῶν ἀμφιβόλων ἰχνῶν τοῦ πρώτου ἡμίσεος τοῦ στίχ. 10 δὲν εἴμεθα μὲν τελείως βέβαιοι περὶ τῆς ἀναγνώσεως *δικασταῖς*, θεωροῦμεν ὅμως καὶ ταύτην μὲν πιθανὴν καὶ τὰς λοιπὰς δ' ἀναγνώσεις καὶ συμπληρώσεις πιθανωτάτας ἢ βεβαίας καὶ ἀσφαλεῖς· ἐννοεῖται ὅτι τὰ ἐν στίχ. 7-8 συνεπληρώσαμεν παραδείγματος χάριν, ἵνα δείξωμεν ὅτι πρόκειται καὶ ἐνταῦθα, ὡς ἐν τῷ προηγουμένῳ ψηφίσματι, περὶ διττῆς χρονολογίας κατά τε τοὺς Γοννεῖς καὶ τοὺς διαδίκους αὐτῶν **Κο** . . . . ., πιθανώτατα **Κονδα(ι)εῖς**, ὧν τὰς ἀμφισβητήσεις παρεγένοντο νὰ δικάσωσιν ἐκ Κιερίου ἐπίσης δικασταί. Σχετικὸν πιθανῶς πρὸς ταύτας εἶναι τὸ κάτω ὑπ' ἀριθ. 181 δημοσιευθησόμενον ψήφισμα λίαν ἐφθαρμένον δυστυχῶς, ὃ βλέπε.

Αἱ δὲ ἀμφισβητήσεις αὗται θὰ ἦσαν ἴσως περὶ συνόρων, τῆς Κονδαίας οὔσης Περραιβικῆς πόλεως ὁμόρου τοῖς Γόννοις, ὡς λέγομεν ἐν τῷ κάτω δημοσιευθησομένῳ ὑπ' ἀριθ. 109 ψηφίσματι.

Περὶ τοῦ συμπληρωθέντος ἐν στίχ. 4-5 περιφήμου **Ἀσάνδρου** τοῦ **Δημαινέτου** βλ. ἄνω ἀριθ. 51. 67 καὶ κάτω ἀριθ. 87. 96. 115.

Ἀριθ. 83. Στήλη λευκοῦ εὐθρύπτου μαρμάρου ἀριστερὰ μόνον ἀκέραιος. —Ὑψ. 0·09, πλάτ. 0·15, πάχ. 0·093 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 38).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη σχεδὸν βαθέως καὶ καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·014, διάστιχ. 0·007·

ΝΟΙΣ
ΝΟΜΙΑ
ΑΤΕΡΑΙΟΥΛΡ
ΘΕΣΣΑΛΩΙΓ
5 ΜΕΝΙΣΚΟ
ΚΤΗΣ

Ἐτυπ. 12.12.11

[. . . τοῖς ἐκ (ὄνομα πόλεως) παρα-]
γενομέ]νοις [δικασταῖς δεδόσθαι προξενίαν,
ἐπι]νομία[ν, ἐπιγαμίαν, ἔγκτησιν, δεῖνι
Κρ]ατεραίου, [Ἀ]ρ[. . . . δεῖνος,
Θεσσαλῶ[ι Ἐ. . . . . ., δεῖνι (Παρ)-
5 μενίσκ[ου καὶ τῶι γραμματεῖ αὐτῶν δεῖνι
Κτήσ[ωνος (-ίου κττ.) κτλ..

Ἐπειδὴ εἶναι ἄγνωστον πόσον ἐλλείπει δεξιά, δύνανται τὰ τίμια νὰ συμπληρωθῶσι καὶ ἄλλως, ἀλλὰ πιθανώτατα ἔχουσιν ὡς ἄνω.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐτάξαμεν ἐν τοῖς δικαστικοῖς, καίτοι καὶ ἄλλως ἁρμόττει πρὸς κοινοῦ ψηφίσματος τυπικὸν τὸ σωθέν, συμπληρούμενον ὧδέ πως:

[. . . καὶ αὐτῶι]
καὶ ἐγγό]νοις [· πολιτείαν,
ἐπι]νομία[ν· ταγευόντων
Κρ]ατεραίου [Ἀ]ρ[. . . κτλ..

Τὴν τοιαύτην συμπλήρωσιν δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ πιθανωτέραν, λαμβάνων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ὅτι ἄλλως προκύπτει τις ἀνωμαλία τῆς ἐν τέλει κατονομασίας τῶν δικαστῶν, πρὸ ταύτης δὲ τῶν τιμίων· ἀλλ' εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἀνωμαλία αὕτη.

Ἀλλὰ σημαντικὴ δυσχέρεια ἐμφανίζεται ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν δικαστῶν: διότι κατ' ἀνάγκην ὑποχρεούμεθα πρὸς τὰ σωθέντα γράμματα νὰ θεωρήσωμεν τέσσαρας τοὺς δικαστάς, ἐν ᾧ ἐν ἅπασι τοῖς προηγουμένοις ψηφίσμασιν ἐμφανίζονται τρεῖς, ἐκτὸς ἐννοεῖται τοῦ γραμματέως· ἀλλ' ἐπειδὴ κάτω ἀριθ. 86 φαίνεται πιθανὸν ὅτι εἷς μόνον δικαστὴς παρεγένετο, ἐν δὲ ἀριθ. 81 καὶ 84 συνοπτικῶς διὰ τῆς ***περὶ*** ὀνομάζεται τὸ σῶμα τῶν δικαστῶν, καίτοι ἐν τῷ πρώτῳ καὶ οὕτως ἀριθμοῦνται τρεῖς, δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι συνηθέστατα μὲν ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστῶν ἦσαν τρεῖς, ἀλλὰ καὶ πλείονες ἢ ἐλάττονες ἦτο δυνατὸν νὰ προσέρχωνται· ἐξ ἄλλου ἐκλαμβάνοντες ὡς κοινὸν προξενικὸν τὸ σωθέν, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν εὐχερῶς τὴν ἐν στίχ. 4 δοτικήν· οὕτως ἐτάξαμεν αὐτὸ ἐν τοῖς δικαστικοῖς τέλος.

Ἐν στίχ. 5 δυνάμεθα νὰ συμπληρώσωμεν καὶ ***Ἀ μενίσκου***, ἢ καὶ ἁπλῶς ***Μενίσκου*** νὰ ἀναγνώσωμεν· περὶ τῶν ὀνομάτων τούτων βλ. *Revue de Phil.* 1911, 138 καὶ ἄνω ἀριθ. 64.

Βλ. καὶ κάτω τὸν ἀριθ. 85.

Ἀριθ. 84. Στήλη μελανολίθου εὐθρύπτου μετὰ λευκῶν που φλεβῶν ἀριστερὰ μόνον ἀκέραιος, ἄνω δὲ καὶ ὄπισθεν ἀπεσχισμένη. — Ὕψ. 0·25, πλάτ. 0·245, πάχ. 0·082 ***(Εὑρετ. ἀριθ. 36).***

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ἀβαθῶς καὶ καλῶς ἐπὶ διπλῶν λίαν ἐλαφρῶν ὁριζοντίων χαραγῶν ἠγμένων διὰ τοῦ κανόνος, ἀλλ' ἐφθάρη ἱκανῶς, ἄνω μάλιστα, ἀποτριβείσης πάλαι τῆς ἐπιφανείας καὶ πωρωθείσης ἐκ τῆς ἐν ὑπαίθρῳ ἐκθέσεως· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·005·

Ω
ΙΓΕΙ ΟΛ
ΑΣΙΑΣΔΕΛ
ΝΞΑΣΕΝΙΓΟΝ
5 ΓΕΡΔΙΚΚΑΝ
ΟΙΚΟΠΕΔΑΤΑΕΝΠΟ
ΛΚΟ
ΟΥ
Ο Υ

[. . . . . ἔδοξε τῆι πόλει τῆι]
Γοννέ]ω[ν· τῆι δεῖνι τοῦ δεῖνος μηνός· τοὺς
παρα]γε[ν]ομ[ένους ἐκ (πόλις) δικαστὰς ἐπὶ
τὰς δίκ]ας [τ]ὰς δε[δομένας Ἡρακλειώ-
ταις] νέας ἐν⟨γ⟩ Γόν[νοις, τοὺς περὶ δεῖ-
5 να καὶ;] Π[ε]ρδίκκαν, [κρίναντας εἶναι Γοννέων
τὰ ο]ἰκόπ[ε]δα τὰ ἐν [Ποθναιεῖ;. . . . .
. .(λ)α]κ[ο(ω) . . . . . .
. . . ου. . .
. . . ο[υ το]ῦ [δεῖνος; κτλ.

Ἐν στίχ. 4 φαίνεται ὅτι ὁ χαράκτης ἔγραψε τὸ Γ ἀντὶ τοῦ προηγουμένου Ν τῆς ***ἐν*** προθέσεως, ἢ δὶς τὸ πρῶτον γράμμα τῆς πόλεως.

Τὸ ψήφισμα τοῦτο οὐδενὶ τῶν γνωστῶν τυπικῶν ἁρμόττει· προσεπαθήσαμεν κατὰ τὰ σωθέντα γράμματα νὰ καταδείξωμεν διὰ τῶν ἐν πολλοῖς ὑποθετικῶν βεβαίως συμπληρώσεων τὸν νοῦν αὐτοῦ, ἔχοντα ὡς ἑξῆς περίπου: φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν ἀμφισβήτησίς τις τῶν Γοννέων πρὸς ἑτέραν ὅμορον πόλιν διά τινα οἰκόπεδα κείμενα ἐν θέσει ἢ πολίχνῃ, ἧς τὸ ὄνομα δὲν ἐσώθη, πλὴν ἰχνῶν τῶν δύο πρώτων γραμμάτων, ἱκανῶς ἀμφιβόλων· περὶ τούτων εἶχε γίνει δίκη ἐν τῇ ἑτέρᾳ τῶν διαμφισβητουσῶν πόλεων, ἣν οἱ Γοννεῖς ἐθεώρησαν διεξαχθεῖσαν οὐχὶ νομίμως. Οὕτω προεκάλεσαν νέαν διαιτησίαν ἐν Γόννοις (ἡ συμπλήρωσις ***Γό μφοις*** δυνατὴ ἐπίσης,

ἀντίκειται πρός τε τὸ ἴχνος τοῦ τρίτου γράμματος καὶ τὸν νοῦν τοῦ ψηφίσματος), δι' ἣν ἐστάλησαν ἐξ ἄλλης πόλεως δικασταί, οἵτινες ἐκφέρονται διὰ τῆς περιφράσεως *οἱ περὶ τὸν δεῖνα καὶ τὸν δεῖνα*, ὡς ἄνω ἀριθ. 81, καὶ ὧν ἐσώθη ὁ Περδίκκας. Ἐπειδὴ οἱ νέοι δικασταὶ εἶναι βέβαιον ὅτι ἔλυσαν τὴν διαφορὰν ὑπὲρ τῶν Γοννέων, τιμῶνται ὑπ' αὐτῶν ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ψηφίσματι.

Ἐπειδὴ ἐν τῷ κάτω δημοσιευθησομένῳ ὑπ' ἀριθ. 165 ψηφίσματι ἢ ὁμολόγῳ ἀναφέρονται *οἰκόπεδα* καὶ θέσις *ἐν Ποθναιεῖ* καὶ ἀμφισβήτησις πρὸς τοὺς ὁμόρους τῶν Γοννέων *Ἡρακλειώτας* (τῆς νῦν Πλαταμῶνος), συνεπληρώσαμεν κατ' ἐκεῖνα τοὺς στίχ. 3 καὶ 6· εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὅλον τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος τμῆμα ἐπιγραφῆς ἀνήκει που τῇ 165.

Οὕτως ἐκτὸς τῶν *βολίμων* καὶ *εὐθειῶν* δικῶν, ἔχομεν καὶ τὰς λεγομένας ἐνταῦθα *νέας*· περὶ τούτων βλ. ἐν τέλει τὸ συμπέρασμα ἡμῶν περὶ τῆς *Γοννέων πολιτείας*.

Ἐν στίχ. 3 ἠδύνατό τις νὰ συμπληρώσῃ καὶ *δε[δικασμένας*, ἀλλὰ προτιμητέον τὴν ἄνω συμπλήρωσιν, ἐνέχουσαν τὸν νοῦν τῆς συγκαταθέσεως πρὸς νέαν δίκην τῆς ἑτέρας τῶν πόλεων.

Ἀριθ. 85. Στήλη λευκοῦ εὐθρύπτου μαρμάρου πανταχόθεν ἀποκεκομμένη· ἴσως ἀνήκει τῇ ἄνω ἀριθ. 83, καίτοι οὐδαμοῦ αὐτῆς ἁρμόττει. — Ὕψ. 0·04, πλάτ. 0·05, πάχ. 0·055 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 38α)***.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη ὡς ἐν ἀριθ. 83 καὶ τὰ γράμματα ἔχουσι τὰς αὐτὰς διαστάσεις·

	[. . . . καὶ τῶι γραμματεῖ αὐτῶν]
ΡΑΙΙΙ◡	. . . ρα[ι Πο; . . . .]
ΟΙΣΑΝ	οἳ καὶ εἴ]οισαν [εἰληφότες τὰ τίμι-
—	α παρὰ τῆ]ς [πόλεως ἡμῶν κτλ..

Περὶ τῆς φράσεως *οἳ καὶ εἴοισαν* ἀπαντώσης μάλιστα ἐν ψηφίσμασιν ὑπὲρ δικαστῶν βλ. ἄνω ἀριθ. 67. 68. 74. Δὲν ἀποκλείομεν ὅμως καὶ τὴν συμπλήρωσιν·

ἐπειδὴ δεῖνα . . .]ρα. . [καὶ δεῖνα (ἀδελφοὶ)
εἴ]οισαν [εὐχρηστήσαντες τῆι πόλει ἡμῶν . . . .
διὸ δεδό]σ[θαι αὐτοῖς κτλ.·

ἀλλὰ πιθανωτέραν θεωροῦμεν τὴν πρώτην, ἥτις κατὰ τὸ ἄνω ἀριθ. 69 ψήφισμα ἐκφέρεται καὶ *εἴοισαν ἐν τοῖς κατὰ τὴν δικαστείαν πεποηκότες τὰ δίκαια* κτλ.· καὶ διὰ τοῦ τελευταίου τούτου δύναται νὰ συμπληρωθῇ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιγραφή, πιθανώτερον μάλιστα.

Ἀριθ. 86. Στήλη λευκοῦ μαρμάρου κάτω μόνον ἀποκεκομμένη, τὸ δ' ἄνω ἀριστερὸν ἥμισυ ἀπεσχισμένη· ἄνω λήγει εἰς ἱκανῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον, ἐφ' οὗ ἀβέβαια ἴχνη γραμμάτων. — Ὕψ. 0·207, πλ. 0·305, πάχ. 0·10 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 93)***.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς, ἀλλ' ἀπετρίβη καὶ ἐξηφανίσθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὀλίγα βέβαια καὶ εἰκαζόμενα γράμματα δύνανται νὰ συγκομισθῶσιν, ὧν ὕψ. 0·009, διάστιχ. 0·008·

ΟΥΙΙΟΥ	. . . . τοῦ Εὐ;]θύ[μ]ου
Υ ΗΜ◠Ν	καὶ δεῖνος τοῦ Ε]ὐ[θ]ήμ[ο]ν-
Α ΕΙΙΟΜΕΝΟΝ	ος· τὸν παρ]α[γ]ε[νό]μενον
ΑΓΟΛ	δικαστὴν] Ἀ[π]ολ[λ.. ἐκ (πό-
	[λις) κτλ.].

Ἕνα παραγενόμενον δικαστήν, ἐνταῦθα μόνον θὰ συνηντῶμεν· βλ. τὰ προειρημένα ἐν ἀριθ. 83.

Ταμίαν πιθανῶς, υἱὸν τοῦ . . . .]*μων*[*ος* συναντῶμεν κάτω ἀριθ. 143.

Ἀριθ. 87 (εἰκ. 18). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος ἄνω καὶ δεξιὰ μόνον ἀκέραιος· ἄνω λήγει εἰς ἐλαφρῶς προέχον ὁριζόντιον γεῖσον, ὑφ' ὃ ὑπάρχει κενὸν μέχρι τῆς ἐπιγραφῆς 0·108 πρὸς ὑποδοχὴν γραπτῆς κορωνίδος, ὡς ἐν ἀριθ. 61 κτλ.— Ὕψ. 0·35, πλ. 0·342 (τὸ ὁλικὸν θὰ ἦτο ὀλίγον τι πλέον), πάχ. 0·088 ***(ἀριθ. Εὑρετ. 15)***.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη βαθέως καὶ σχεδὸν καλῶς· ὕψ. γραμμ. 0·007-0·012, διάστιχ. 0·004·

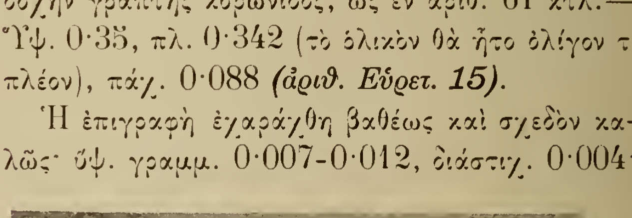

Εἰκὼν 18 (ἐκ τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 87. Ψήφισμα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων ὑπὲρ δικαστῶν ἐκ . . .

Ταγευ]όντων τῶν περὶ Πυρρί—[αν
τὸν Πυρ]ρίχου, Κλεῖτον Ἀριστό[νου.
. . . . . .]νον Φιλώτου, Κόρραγον
δεῖνος], Χάρητα Ἀριστομένο[υ·
5 ταμιευόντων] Ἀπολλωνίδου το[ῦ
Ξενοκρίτου, Ἀσάνδρ]ου τοῦ Δημαινέτ[ου·
γραμματεύ]οντος Κορράγ[ου
τοῦ δεῖνος· ἔδοξ]ε τῇ πόλει [τῇ Γο-
ννέων· τοὺς π]α[ρ]αγ[ε]νο[μένους
[δικαστὰς ἐκ . . .(πόλις). . κτλ.].

Ἐν στίχ. 1 φαίνεται ὅτι ὑπερεπήδησεν ὁ χαράκτης ἀνωμαλίαν τοῦ λίθου περὶ τὸ τέλος ἀφεὶς μικρὸν κενόν.

Ὅλως ἀσυνήθης εἶναι ἡ παράλειψις τοῦ ἐπ' αἰσίοις ἐν ἀρχῇ **Ἀγαθῆι τύχηι**· ὅτι δὲ παρελείφθη ὄντως, ἀποδεικνύουσι τὰ κατόπιν ὀνόματα τῶν ἀρχόντων, ὁρίζοντα τὴν δύναμιν ἑκάστου στίχου οὐχὶ ἀνωτέραν τῶν τριάκοντα γραμμάτων.

Ταγὸς **Πυρρίας Πυρρίχου** ἐμφανίζεται ἄνω ἀρ. 80 Β, **Κλεῖτος** δὲ πατὴρ ταγοῦ κάτω ἀριθ. 149 (βλ. καὶ 134). Υἱὸς **Φιλώτου** ταγὸς εἶναι ὁ **Ἀριστόνους** ἐν ἀριθ. 80 Α, **Κόρραγον** δὲ ἀγνώστου ταγοῦ πατέρα βλ. ἐν ἀριθ. 149 (πρβ. καὶ 105).

Ὁ πρῶτος τῶν ταμιῶν εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς τῷ ἐν ἀριθ. 70 καὶ 132 ταγῷ· ὁ δὲ δεύτερος (ἴχνη τοῦ Ρ σῴζονται) εἶναι ὁ περίφημος ἀρχιφρουρὸς καὶ ταγὸς ἢ ταμίας ἐν ἀριθ. 51. 69. 82. 96. 115 κἄπ..

Ἐκ τῶν ὀλίγων καὶ ἱκανῶς ἀβεβαίων ἰχνῶν τοῦ στίχ. 9 φαίνεται πιθανώτερον ὅτι πρόκειται περὶ δικαστῶν, ἧττον δὲ πιθανὸν περὶ προσώπου ἐκφερομένου διὰ τοῦ *ἐπειδὴ δεῖνα*, ὡς ἐν τοῖς κάτωθι ἀριθ. 89 κἑ. ψηφίσμασι. Συνήθως ἀναμένομεν μῆνα καὶ ἡμέραν ἐνταῦθά που, ἀλλ' ὑπάρχουσι παραδείγματα ἄνευ αὐτῶν ἄνω ἀριθ. 64 (72). 80 Β.

Νέα ὀνόματα ἐκτὸς τοῦ **Πύρριχος**, περὶ οὗ βλ. ἄνω ἀριθ. 80 Β, ἐμφανίζονται καὶ τὸ **Κόρραγος** καὶ **Χάρης**· πρὸς τὸ πρῶτον βλ. τὰ ἔξω τῆς Θεσσαλίας ζητηθέντα παραδείγματα πρὸς ἑρμηνείαν τοῦ **Μενέ—κορρος** ὑπὸ τοῦ *Hiller* ἐν Berl. Phil. Woch. 1911, 62.

Ἀριθ. 88 (εἰκ. 19). Στήλη μαρμάρου ὑπομέλανος δεξιὰ μόνον ἀκέραιος. — Ὕψ. 0·56, πλ. 0·335, πάχ. 0·10 *(ἀριθ. Εὑρετ. 2)*.

Ἡ ἐπιγραφὴ μέχρι μὲν τοῦ στίχ. 16 ἐχαράχθη μετρίως βαθέως καὶ καλῶς, ἀλλ' ἀπετρίβη ἱκανῶς ἀριστερά· ὕψ. γραμμ. 0·01-0·014, διάστιχ. 0·006· ἀπὸ δὲ τῶν μετὰ τὸν στίχ. 16 ἐχαράχθη οὐχὶ βαθέως οὐδ' ἐπιμελῶς ὑπ' ἄλλης πιθανῶς χειρός· ὕψ. γραμμ. 0·009-0·012, διάστιχ. 0·006· διὰ τοῦτο καὶ δι' ἄλλους λόγους, περὶ ὧν ἐν τοῖς κάτω, ὑποθέτομεν ὅτι δύο ψηφίσματα ἔχουσι γραφῇ ἐπὶ τοῦ λίθου τούτου·

Εἰκὼν 19 (ἐκ φωτογραφίας τῆς ὀπισθίου ὄψεως ἐκτύπου)· ἐπιγρ. ἀριθ. 88 Α-Β. Δύο ψηφίσματα τῆς πόλεως τῶν Γοννέων: Α ὑπὲρ Σιμ. . . Ὀλοσσωνίου, Β ὑπὲρ δικαστῶν (;) ἐκ . . .

Α . . . . διὸ] δ[εδ]ό[χθαι ἐπαινέσαι τε Σιμ. . . . δεῖνος Ὀλοσ-
σώνιον καὶ δεδόσθ]α[ι αὐτ]ῶι π[ροξενίαν, ἐπινομίαν,
ἔγκτησιν, ἀσφάλειαν καὶ πολ]έμου κ[αὶ εἰρήνης καὶ
αὐτῶι καὶ ἐγγόνοις, καθ' ἃ κ]αὶ τοῖς [λ]οιποῖς προξ[ένοις
5 καὶ εὐεργέταις ὑπάρχ]ει τῆς πόλεως· πρ[ονοηθῆναι δὲ
ἀναγράψ]αι τὰ [δε]δομένα τίμι[α] Σι[μ. . . . τοὺς ἐνάρ-
χους τα]γο[ὺς] εἰς κίονας λιθίνας [κα]ὶ [στῆσαι αὐ-

τὰς ἐν τ]ῶι ἱερῶι τῆς Ἀθηνᾶς τ[ῆς ἐν ἀκροπόλει,
ταῖς κιό]να[ις] ταῖς Εὐρω[π]ί[α]ις δ[εξιᾶι; τὴν δὲ
10 ἐσομένην δαπ]άνην εἰς ταῦτα δοῦ[ναι τοὺς ταμί-
ας ἀ]πὸ τῶν τῆς πόλεως [προσόδων· διαποστεῖ-
λαι δὲ καὶ (τὸ) ἀν]τίγραφ[ο]ν τῶ[ν δεδομένων Σιμ...
... τιμίων] πρὸς τὴν Ὀλοσ[σωνίων πόλιν
σὺν γράμ]μ[α]σιν ὅτι ἀντ' ἀ[ρετῆς μέμνηται
15 ἡ πόλις ἡ] Γοννέων [τὰς ἀνταξίας χάριτας ἀντ-
αποδιδόναι τοῖς εὐεργετ]οῦσ[ιν.

B Στρατηγοῦντος τῶν Περραιβῶν ...]ου [τοῦ δεῖ-
νος], ἱ[ερέ]ω[ς δὲ] τοῦ Ἀσκλ[ηπιοῦ δεῖνος
τοῦ ....]ου· [ταγευό[ντων δὲ δεῖνος τοῦ δεῖ-
νος, ...]ο[υ] τοῦ Δικαί[ου, δεῖνος τοῦ δεῖ-
5 νος, Ἀντ]ιγόνου [τοῦ Εὐβιότου, δεῖ-
νος τοῦ Μ]ο[νί]μου· [ταμιευόντων δὲ
....ο]υ [τοῦ] Τ[ολμα;]ίου [καὶ δεῖ-
νος τοῦ ....]ίδ[ου· γραμματεύοντος
δὲ] Ποσ[ειδίππου; τοῦ δεῖνος· μηνὸς Διθυραμ-
10 βίου εἰκάδι· ἐπειδὴ οἱ παραγεγ]ο[νότες δι-
κασταὶ ἐκ (πόλις) δεῖνα ..]ου, [δεῖνα δεῖνος,
δεῖνα ...]του [καὶ ὁ γραμματεὺς αὐτῶν δεῖνα
δεῖνος, οἳ καὶ εἴοισα]ν [εἰληφότες τὰ τίμια παρὰ
τῆς πόλεως ἡμῶν, εὐχρ]ήσ[τους ἑαυτοὺς ἐπιδείξαντες
15 καὶ φι]λ[οτίμ]ο[υς κατὰ τὴν δικαστείαν αὐτῶν ......
..λ..
..α.....ο....

Παρ' ὅλην τὴν κακὴν κατάστασιν, ἐν ᾗ περιεσώθη ἡ στήλη αὕτη, φαίνεται πιθανώτατον ὅτι περιέχει δύο ψηφίσματα, ὡς ἡ ἄνω ἀριθ. 80· διότι ἐν στίχ. 16 περατοῦται ἡ διήγησις καὶ τὸ αἰτιολογικὸν τοῦ ψηφίσματος, τὰ δὲ μετ' αὐτὸν εἶναι παρὰ πάντα λόγον πολλὰ πρὸς σύνδεσιν μετ' αὐτοῦ· ἐξ ἄλλου οἱ ἄρχοντες καὶ τὰ ἄλλα τυπικὰ θὰ ἀνεγράφοντο κατὰ τὸ σύνηθες (βλ. κάτω ἀριθ. 89) ἐν ἀρχῇ.

Τοῦ A οἱ στίχ. 1-2 συνεπληρώθησαν ὑποθετικῶς τὰ πολλά, διότι ἐλάχιστα καὶ ἀβέβαια ἴχνη γραμμάτων διεσώθησαν· θὰ προηγοῦντο δὲ αὐτῶν ἐκτὸς τῶν ἀρχόντων καὶ αἱ διὰ τοῦ *ἐπειδὴ* εἰσαγόμεναι εὐεργεσίαι τοῦ Σιμ... πρὸς τοὺς Γοννεῖς, αἵτινες βεβαίως θὰ ἦσαν λίαν σημαντικαί.

Ἀπὸ τοῦ στίχ. 3 κέ. διετηρήθησαν εὐκρινέστερον τὰ γράμματα καὶ αἱ συμπληρώσεις δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ἀσφαλέστεραι· αἱ ἀνωμαλίαι ἐν στίχ. 5 καὶ 6 *ὑπάρχει τῆς πόλεως* καὶ *προνοηθῆναι ἀναγράψαι* δὲν εἶναι σπουδαῖαι· ἀναλόγους βλ. ἐν ἀριθ. 71. 77. 89. 106. 107. 109. 111. 112 κτλ..

Ἀλλ' ἡ διάταξις ἐν στίχ. 7 τῆς ἀναγραφῆς τῶν δεδομένων τιμίων ἐπὶ δύο στηλῶν, διασωθεῖσα εὐκρινέστατα καὶ ἀσφαλῶς συμπληρουμένη, εἶναι περίεργος· φαίνεται πιθανὸν ὅτι θὰ ἐξεδόθησαν ὑπὲρ τοῦ Σιμ... δύο ψηφίσματα, ὧν τὸ μὲν περιεῖχεν ἐν πλάτει τὸ ἱστορικὸν τῶν πρὸς τὴν πόλιν τῶν Γοννέων εὐεργεσιῶν αὐτοῦ, τὸ δ' ἕτερον, ὅπερ εἶναι καὶ τὸ σωθέν, περὶ οὗ ὁ λόγος, περιέχει αὐτὰς ἐν περιλήψει καὶ γενικώτερον.

Τοῦ δὲ στίχ. 9 αἱ συμπληρώσεις στηρίζονται ἐπὶ περισωθέντων ἰχνῶν γραμμάτων· δὲν ἠδυνήθημεν δὲ ἄλλως νὰ συμπληρώσωμεν αὐτόν· φαίνεται πιθανὸν ὅτι ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ὑπῆρχεν ἰδιαιτέρα τις θέσις, ἐμφανὴς καὶ περίοπτος, ἔνθα εἶχον σταθῇ γνώριμοι τοῖς πᾶσιν αἱ ***Εὐρώπιαι κίονες***[1]· τί περιεῖχον αὗται, ἀγνοοῦμεν· ἀλλὰ θὰ εἶχον σχέσιν πρὸς τὴν ***Εὔρωπον*** πόλιν, οὐχὶ βεβαίως τὴν Μακεδονικήν, περὶ ἧς βλ. κάτω ἀριθ. 111, ἀλλὰ τὴν Θεσσαλικὴν ἢ Περραιβικὴν πολίχνην, τὴν κειμένην που παρὰ τὸν ὁμώνυμον ***Εὔρωπον*** ποταμόν· διότι τοσοῦτον μύχιον καὶ σημαντικὴν σχέσιν τῶν Γοννέων πρὸς τὴν Μακεδονικὴν ***Εὔρωπον*** δὲν δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν.

Τοὐναντίον ἡ ἑτέρα Εὔρωπος θὰ ἦτο ὅμορος τοῖς Γόννοις, ὧν τὰ ὅρια ἐξικνοῦντο μέχρι που τῶν συμβολῶν τοῦ Εὐρώπου ἐν τῷ Πηνειῷ· ἐκ τούτου φαίνεται πιθανὸν ὅτι αἱ Εὐρώπιαι κίονες ἀπέβλεπον εἰς διακανονισμὸν τῶν συνόρων, χρησιμώτατον τοῖς Γοννεῦσιν, οἵτινες μεγίστην ἀνάγκην εἶχον πρὸς βοσκὴν ποιμνίων περὶ τὰ νῦν στενὰ τοῦ Μουσαλάρ, ἐξαίρετα πρὸς τοῦτο, καὶ πρὸς καλλιεργίαν τῆς εὐφορωτάτης γῆς ἀπὸ τοῦ νῦν χωρίου Μουσαλάρ, ἔνθα αἱ συμβολαί, μέχρι τοῦ χωρίου Μπαξιλὰρ καὶ βορειότερον τοῦ Κιτσελέρ.

Σημειωτέον δ' ὅτι Εὔρωπος ποταμὸς ὠνομάζετο οὐ μόνον ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Περραιβικός, ἔνθα ἡ ὁμώνυμος πόλις, ἀλλὰ καὶ ἕτερος ἐν τῇ τετραρχίᾳ Φθιώτιδι ὁρίζων τὴν Μελίτειαν τῆς Πηρείας κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν IG IX² 205. Ἐκαλεῖτο δ' ὁ πρῶτος καὶ Τιταρήσιος ἤδη παρ' Ὁμήρῳ. Τὴν ὕπαρξιν πόλεως ἢ πολίχνης Εὐρώπου γινώσκομεν ἔκ τινων

[1] Ὁ τύπος τῆς δοτικῆς *κιόναις* οὐδὲν τὸ ἄτοπον παρουσιάζει, ἀφ' οὗ καὶ ἐν προγενεστέραις ἐπιγραφαῖς καὶ συχνότατα ἐκφέρονται τοιαῦται δοτικαὶ τριτοκλίτων πρωτοκλίτως.

βραχειῶν εἰδήσεων τῶν συγγραφέων, περὶ ὧν γενήσεται λόγος εὐθετώτερον.

Ἐν στίχ. 13 διεκρίναμεν ἀμυδρά τινα γράμματα τῆς πατρίδος τοῦ τιμωμένου· ἦτο δ' αὕτη ἡ περίφημος πόλις τῶν Περραιβῶν *Ὀλοοσσών*, ἡ νῦν Ἐλασσῶνα· καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιγραφῇ τῶν εὑρεθεισῶν κατὰ τὰς ἀνασκαφάς, κάτω ὑπ' ἀριθ. 165 δημοσιευθησομένῃ, ἀναφέρεται μάρτυς τις ἐξ *Ὀλοσσῶνος*.

Τοῦ ἑτέρου ψηφίσματος ἡ διατήρησις εἶναι οἰκτρά· πάντως θὰ ἦτο ἄσχετον τὸ Β τοῦτο πρὸς τὸ Α, ὡς εἶναι τὸ 80 Β πρὸς τὸ 80 Α, γραφὲν δι' οἰκονομίαν ἐπὶ ἀφεθέντος κενοῦ χώρου στήλης καλῆς, ὡς ἐκεῖ, ὑπὸ νεωτέρων ταγῶν.

Ἐν Β στίχ. 1-2 συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ κοινοῦ τῶν Περραιβῶν καὶ τοῦ ἱερέως τοῦ Ἀσκληπιοῦ, περὶ οὗ βλ. ἄνω ἀριθ. 63, διότι καὶ ἐν τῷ κάτω ἀριθ. 90 ψηφίσματι οὗτοι προηγοῦνται τῶν ταγῶν· ἧττον πιθανὴ θὰ ἦτο ἡ συμπλήρωσις διὰ τοῦ *ἱερομνήμονος*, ὡς ἐν ἀριθ. 64, ἀναγραφομένου καὶ ἱερέως εὐθὺς μετ' αὐτόν.

Τὰ ἀπὸ τοῦ στίχ. 3 κέ. ὀνόματα τῶν ἀρχόντων εἶναι ὅλως ἄδηλα· τὸ πατρικὸν τοῦ πρώτου ταγοῦ ἠδύνατο νὰ εἶναι *Δικαι[ογένης* ἢ καὶ ἄλλο ὅμοιον· ταγοὶ τοιαῦτα φέροντες πατρικὰ εἶναι ὁ Ἄσανδρος ἐν ἀριθ. 64, ὁ Ἄσανδρος ἐν ἀριθ. 65-68, ὁ Σιμίας ἐν ἀριθ. 120, ὁ *δεῖνα* ἐν ἀριθ. 140 κλ.. Ὁ δὲ Ἀντίγονος, ὅστις ἀναγράφεται πατὴρ ταγοῦ ἐν ἀριθ. 65-68 κέ., δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ **τοῦ Εὐβιότου**, οἷος φέρεται ἐν ἀριθ. 64 κλ..

Καὶ τῶν ταμιῶν ἠδύναντο νὰ συμπληρωθῶσι τὰ ὀνόματα, ἀλλ' εἶναι τοσοῦτον ὀλίγα τὰ ὑπολειφθέντα γράμματα καὶ τοσοῦτον ἀβέβαια, ὥστε οὐδὲν θετικὸν δύναταί τις νὰ συναγάγῃ. Μόνον ὁ πιθανὸς γραμματεὺς **Ποσείδιππος** δύναται νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ἐν ἀριθ. 69 ταγῷ, υἱῷ τοῦ **Μενεκράτους**, ἢ τῷ ἐν 75 κριτῇ, υἱῷ τοῦ **Ἀσάνδρου**.

Ἀπὸ τοῦ στίχ. 9 κέ. ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει φθαρῆ ἀπελπιστικῶς· αἱ συμπληρώσεις ἄρα ἐγένοντο τὰ πολλὰ παραδείγματος χάριν, ἵνα καταδειχθῇ ὅτι τὸ δεύτερον τοῦτο ψήφισμα προσαρμόζεται πρὸς τὸ τυπικὸν τῶν δικαστικῶν· δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀποκλεισθῇ ὅλως ἡ ὑπόθεσις τοῦ ὅτι ἴσως ἀνῆκεν εἴς τι τῶν κοινῶν μακρῶν προξενικῶν· ἀλλ' ἡμεῖς ἰδόντες ὅτι ὑπὸ κοινὸν προξενικόν, τὸ 80 Α, ἀνεγράφη ἐν τῷ κενῷ χώρῳ δικαστικόν, τὸ 80 Β, καὶ ὅτι τἀνάπαλιν οὐδαμοῦ ἀπαντᾷ, ὑπεθέσαμεν ὅτι καὶ ἐνταῦθα τὸ αὐτὸ συνέβη.

Ἐν Βόλῳ, τῇ 14ῃ ἰουλίου 1911

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος.

Ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ

ὑπὸ

Κωνσταντίνου Ἀ. Ῥωμαίου.

Πρὸ μακροῦ χρόνου, ἤδη τῷ 1868, ὁ P. Foucart περιέγραψε παράδοξον ἑρμαϊκὴν στήλην μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *Αθαναια*, προερχομένην ἐκ Μαντινείας, ἥτις ἀντὶ κεφαλῆς ἔφερε πυραμίδα [1]. Βραδύτερον ἄλλοι λόγιοι κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα περιέγραψαν ὁμοίους ἑρμᾶς ἐκ Τεγέας, ἀλλ' οὐδεὶς παρέθηκεν εἰκόνα τῶν περιέργων μνημείων [2]. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπειδὴ μάλιστα μέχρι πέρυσιν αἱ τεγεατικαὶ ἀρχαιότητες σεσωρευμέναι ἐν ἀκαταλλήλῳ χώρῳ ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀφανεῖς, ὁ μελετῶν νῦν τὴν ἐν τῷ νέῳ κτιρίῳ τακτοποιηθεῖσαν συλλογὴν καὶ εὑρισκόμενος πρὸ μακρᾶς σειρᾶς τοιούτων ἑρμῶν ἐκπλήσσεται δικαίως, διότι τὰ μνημεῖα ταῦτα, καίπερ πολυάριθμα, φαίνονται ὡς ἐντελῶς νέα καὶ ἄγνωστα. Ἐντεῦθεν εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ἀπεικόνισις καὶ περιγραφὴ τῶν ὑπὸ

[1] Le Bas-Foucart 352d.

[2] Ὁ Milchhöfer τῷ 1880 ἐν AM IV, 141 (ἀρ. 38k), ὁ Καστριώτης τῷ 1888 ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ ἔτους σελ. 116, ὁ Bérard τῷ 1893 ἐν BCH XVII, 24, ὁ Fougères τῷ 1896 ἐν BCH XX, 149 καὶ Mantinée 388 (fig. 53) καὶ 539, ὁ Mendel τῷ 1901 ἐν BCH XXV 279 καὶ τελευταῖον ὁ Ἀρβανιτόπουλλος τῷ 1906 ἐν ΑΕ 1906, 63 κέ..

πολλὰς ἐπόψεις διαφερουσῶν στηλῶν δὲν πρέπει ἐπὶ μακρότερον νὰ ἀναβληθῇ.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῷ νέῳ μουσείῳ ἐκτεθειμένων ἑρμῶν μετὰ πυραμίδος ἀνέρχεται εἰς 18, ἐξ ὧν 10 μετ᾽ἐπιγραφῶν. Ἀλλ᾽ἐκτὸς τούτων περὶ τοὺς δέκα ἀνεπιγράφους, ἀκεραίους ἢ εἰς τεμάχια διασῳζομένους, φυλάσσονται ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ μουσείου ἢ τῇ ἀποθήκῃ αὐτοῦ. Ἐκ τῶν 27 μόνον 9 ὑπῆρχον ἐν τῇ τεγεατικῇ συλλογῇ πρὸ τοῦ 1907. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος τοῦτο προσετέθησαν ἓξ μὲν ἐκ τοῦ ναϋδρίου τῆς Ἀρτέμιδος, τοῦ ὑπὲρ τὰ Δολιανά, τέσσαρες δὲ ἄλλοι ἐκ τῶν πέριξ τῆς Π. Ἐπισκοπῆς. Κατὰ τὸ 1909 συνελέχθησαν τρεῖς ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ παρὰ τὸν Ἅγ. Σώστην ἱεροῦ, ἕτεροι τοσοῦτοι ἐξ οἰκιῶν τοῦ Ἰμβραὴμ ἐφέντη, εἷς ἐκ τοῦ Παλλαντίου, καὶ δύο ἐκ τῆς ἐν Τριπόλει συλλογῆς, ἥτις ἀποτελεσθεῖσα ἐκ μαντινικῶν πρὸ πάντων καὶ τεγεατικῶν ἀρχαίων μετεκομίσθη εἰς Τεγέαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος κατὰ διαταγὴν τοῦ Ὑπουργείου.

Ἐκ τῶν δύο ἑρμῶν τῆς συλλογῆς Τριπόλεως ὁ εἰκονίζων συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν τὴν Ἀρτέμιδα προέρχεται ἐξ ἱεροῦ τῆς αὐτῆς θεᾶς, κειμένου παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην ῥεύματος μεταξὺ τοῦ γνωστοῦ μεσαιωνικοῦ φρουρίου Παλαιομουχλίου καὶ τοῦ χωρίου Ἀχλαδοκάμπου [3]. Ἐπειδὴ ἡ κατὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο χώρα ἀνήκει, ὡς ἐκ τοῦ Παυσανίου ἐξάγεται, εἰς τὸν τεγεατικὸν δῆμον τῶν Κορυθέων, ὁ ἑρμῆς τῆς Ἀρτέμιδος δέον νὰ θεωρηθῇ τεγεατικός. Ἀλλ᾽ ὁ ἕτερος μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς *ηρως* προέρχεται πιθανώτατα ἐκ Μαντινείας. Ἀτυχῶς ἐν τῷ καταλόγῳ τῆς συλλογῆς Τριπόλεως δὲν ἀναφέρεται ὁ ἑρμῆς οὗτος, οὐδ᾽ ἐν ταῖς διατριβαῖς τοῦ G. Fougères ἠδυνήθην νὰ εὕρω τι σχετικόν. Ἀλλὰ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἑρμοῦ, ὁ ἐρυθρωπὸς ἀσβεστόλιθος, εἶναι τόσον ἄγνωστον ἐν Τεγέᾳ, ὅπου διὰ τὴν γειτνίασιν τῶν ὀρυχείων τοῦ μαρμάρου ἐπικρατεῖ τὸ εὐγενὲς τοῦτο ὑλικόν, ὅσον σύνηθες εἶναι ἐν Μαντινείᾳ. Ἐντεῦθεν δὲν διστάζομεν νὰ ἀποδώσωμεν τὸν ἑρμῆν εἰς τὴν Μαντίνειαν, ἔνθα, ὡς ἐκ τοῦ μνημονευθέντος ἑρμοῦ τῆς Ἀθαναίας φαίνεται, αἱ ἰδιάζουσαι αὗται στῆλαι ἦσαν γνωσταί.

Τρίτον τόπον προελεύσεως ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω τὸ γειτονικὸν Παλλάντιον. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Ἀρκαδίας ἐνδέχεται νὰ συλλεχθῶσιν ὅμοια μνημεῖα. Ὅτι δὲν εὑρέθησαν μέχρι τοῦδε, δέον ἐν μέρει μὲν νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὰς ἀτελεῖς ἡμῶν τοπογραφικὰς γνώσεις, ἐν μέρει δὲ εἰς τὸ γεγονός, ὅτι οἱ τοιοῦτοι ἑρμαῖ διετέλεσαν μέχρι ἐσχάτων κατὰ τὸ πλεῖστον ἄγνωστοι, ὥστε διάφοροι λόγιοι νὰ παραγνωρίσωσιν αὐτοὺς ἢ παρέλθωσιν ἀδιάφοροι. Περὶ τούτου θὰ πεισθῶμεν ἐν τῇ κατωτέρω καθ᾽ ἕκαστον περιγραφῇ τῶν ἀξιολογωτέρων.

Ἀριθ. 1 (εἰκ. 1. Καταλ. ἀριθ. 217). Μάρμαρον Δολιανῶν. Ἐλλείπει τὸ πρὸς ἔμπηξιν χρησιμεῦον τραχὺ κάτω ἄκρον. Ὕψος 0·67, πλάτος τῆς προσθίας πλευρᾶς τοῦ κορμοῦ κάτω 0·098, ἄνω 0·075, τῆς συνεχομένης 0·08. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ εἶναι ἐπίσης καλῶς εἰργασμένη.

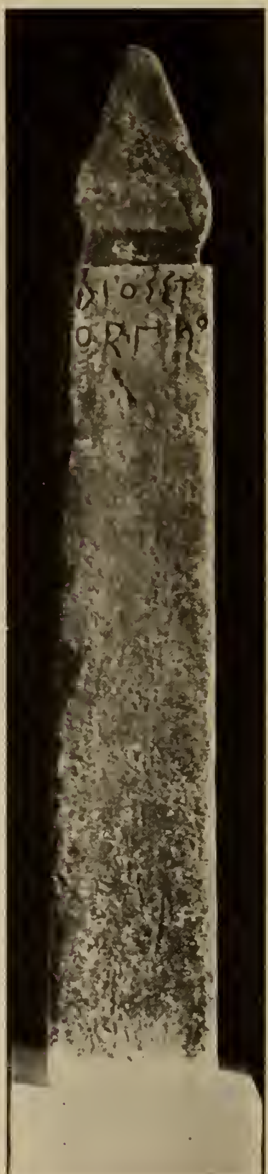

Εἰκὼν 1.
Ἑρμῆς Διὸς Στορπάω.

Εἶναι ὁ ἀρχαιότατος τῶν δι᾽ ἐπιγραφῶν χρονολογουμένων ἑρμῶν μετὰ πυραμίδος, ἀνήκων εἰς τὸν Ε´ π.Χρ. αἰῶνα. Περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀρβανιτοπούλλου, ἐν τῇ ΑΕ τοῦ 1906 σελ. 63 κέ., παραθέσαντος καὶ ἀρκούντως πιστὴν εἰκόνα τῆς ἐπιγραφῆς. Διὰ ταύτης δηλοῦται ὅτι ἡ στήλη εἶναι ἱερὰ *Διὸς στορπάω*. Ὡς ὁ ἐκδότης ἀνέπτυξε, τὰ μὲν γράμματα δὲν δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς νεωτέραν τοῦ Ε´ αἰῶνος ἐποχήν, ὁ δὲ *Στορπάος* εἶναι τύπος διαλεκτικὸς ἰσοδυναμῶν πρὸς τὸν ἀστεροπητὴν τῶν ποιητῶν, ἀφοῦ οἱ Πάφιοι, οἱ τὴν αὐτὴν σχεδὸν πρὸς τοὺς Ἀρκάδας λαλοῦντες διάλεκτον, ἐκάλουν τὴν ἀστραπὴν *στορπάν*.

[3] ΑΔ 1888, 116 καὶ 1889, 154.

Ἀριθ. 2 (εἰκ. 2. *Καταλ. ἀριθ. 225*). Μάρμαρον Δολιανῶν. Ἦτο τὸ πρῶτον εὕρημα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ὑπὲρ τὰ Δολιανὰ ἐρευνηθέντος ὑπ' ἐμοῦ ναϋδρίου. Σῳζόμενον ὕψ. 0·21, πλ. τῆς προσθίας πλευρᾶς 0·10, τῆς συνεχομένης 0·095. Ἡ ἐργασία καὶ ὄπισθεν ἡ αὐτή. Αἱ πλευραὶ τοῦ πυραμιδίου δὲν εἶναι ἐπίπεδοι, ὡς ἐπὶ τοῦ προηγουμένου, ἀλλ' ἐλαφρῶς καμπύλαι. Ἐκτὸς τούτου ἡ βάσις τῆς πυραμίδος ἐνταῦθα εἶναι διπλῆ, ἐπαναλαμβανομένης δὶς τῆς τετραπλεύρου βάσεως καὶ τῆς ὑπ' αὐτὴν ὡς ὑποτραχηλίου στενώσεως. Τὰ ἐπὶ τοῦ κορμοῦ γράμματα, διὰ τὴν φθορὰν τῆς ἐπιφανείας, συνήθη ἀτυχῶς ἐπὶ τοῦ μαρμάρου τῶν Δολιανῶν, ἀνεγνώσθησαν μετὰ πολλοῦ κόπου. Ἐκ τῆς α' σειρᾶς ἀναγινώσκονται σαφῶς τὸ γ' γράμμα Ι, τὸ δ' Μ καὶ τὸ ς' Ν, τῶν δὲ λοιπῶν ὑπάρχουσιν ἴχνη μόνον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ε' εἶναι ἀσφαλῶς Ω, δυνάμεθα τὴν ὅλην σειρὰν νὰ ἀναγνώσωμεν ἀδιστάκτως: *Δαίμων*. Ἐκ τῆς β' σειρᾶς διακρίνομεν τὰ ΓΑΘΟΣ, μεθ' ὃ ἡ συμπλήρωσις *Ἀ*]*γαθὸς* σχετιζομένη πρὸς τὴν α' σειρὰν φαίνεται ἀναμφισβήτητος. *Δαίμων Ἀγαθὸς* εἶναι βεβαίως ὁ γνωστὸς Ἀγαθὸς Δαίμων, ἂν καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ πρόταξις τοῦ Δαίμονος δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ. Τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον, ὅταν ἀναλογισθῇ τις ὅτι ἐπὶ ψηφισμάτων ἐπιγράφεται *Ἀγαθὴ Τύχη* καὶ *Τύχη Ἀγαθή*[1], Θεὸς Ἀγαθὸς ἐπὶ τῆς συνθήκης μεταξὺ Ἱεραπύτνης καὶ Πριανσοῦ (Dittenberger, Syll. 462) καὶ Ἥρως Ἀγαθὸς ἐν CIG 1657. Ὁ χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς δὲν φαίνεται νεώτερος τοῦ Δ' αἰῶνος, οὔτε ἀρχαιότερος αὐτοῦ.

Εἰκὼν 2. Ἑρμῆς Δαίμονος Ἀγαθοῦ.

Ἀριθ. 3 (εἰκ. 3. *Καταλ. ἀριθ. 218*). Μάρμαρον Δολιανῶν. Σῳζόμενον ὕψ. 0·22, πλάτ. τῆς προσθίας 0·11, τῆς συνεχομένης 0·09. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ ἐντελῶς ἀμελῶς εἰργασμένη. Περιεγράφη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Milchöfer (AM IV 141) καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ Mendel (BCH XXV 279) ἀναγνώσαντος ὀρθότερον τὸ ὄνομα τοῦ ἀναθέσαντος *Ἀ*]*ριστομ*[*α*]*χίδας ἀνέθηκε*. Τὰ γράμματα ἂν καὶ ἀμελῶς κεχαραγμένα, δύνανται νὰ ἀνέρχωνται μέχρι τοῦ Δ' π.Χρ. αἰῶνος.

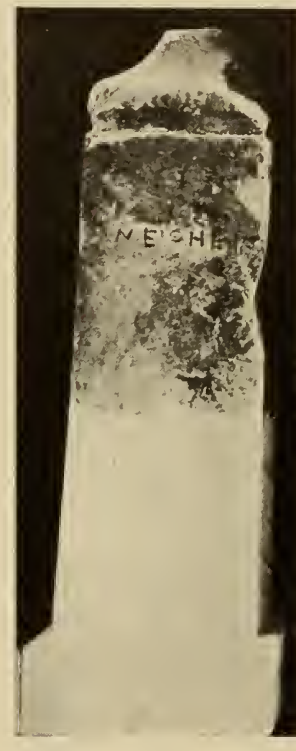

Εἰκὼν 3 (ἀριθ. 3). Ἑρμῆς, ὃν ἀνέθηκεν Ἀριστομαχίδας.

Ἀριθ. 4 (εἰκ. 4. *Καταλ. ἀριθ. 1437*). Μάρμαρον Δολιανῶν. Σῳζόμενον ὕψ. 0·34, πλ. τῆς προσθίας πλευρᾶς 0·096, τῆς συνεχομένης 0·08. Ἡ ὄπισθεν ἐπιφάνεια τοῦ κορμοῦ εἶναι τραχύτερον εἰργασμένη, ἡ τῆς πυραμίδος λεία. Ὁ ἑρμῆς προέρχεται, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἐκ τοῦ μικροῦ ἱεροῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ὅπερ κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ τεγεατικοῦ δήμου τῶν Κορυθέων ἀνεῦρον καὶ ἀνέσκαψαν τὸ μὲν πρῶτον χωρικοί, εἶτα δὲ ὁ Bérard τῷ 1889. Ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Καστριώτου (Δελτ. 1888, σ. 116) ἀναγνώσαντος *Κλεινίας*, εἶτα δὲ ὑπὸ τοῦ Fougères (BCH 1896, 149 καὶ Mantinée 539 καὶ 388, ὅπου ἀπεικονίζεται ἀνακριβὲς τοῦ ὅλου σχεδίασμα) γράψαντος κατ' ἀβλεψίαν τινὰ *Κνίμας ἀνέθηκε* ἀντὶ τοῦ σαφῶς ἀναγινωσκομένου *Κληνίας ἀνέθηκε*.

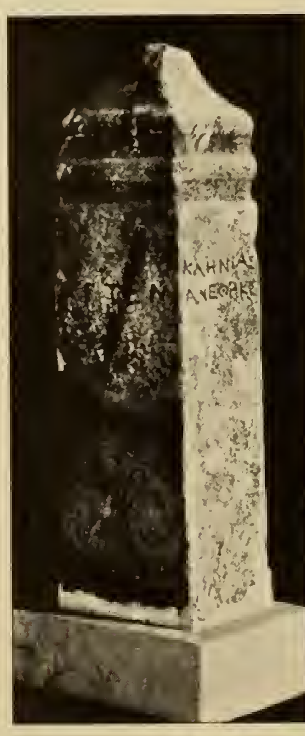

Εἰκὼν 4. Ἑρμῆς Ἀρτέμιδος.

[1] Πρβγ. ἴδε παρὰ Larfeld, Epigraphik I, 436.

Ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἀναγινώσκεται ἐπίσης σαφῶς *Ἄρτεμις*. Τὸ ὄνομα Κληνίας[1] δὲν εἶναι γνωστὸν ἐξ ἀρκαδικῶν ἐπιγραφῶν, ἀλλ' ἡ Κληνίππα ἐκ Φιγαλείας (Collitz, SGDI 1215). Τὰ γράμματα δὲν φαίνονται παλαιότερα τῶν τῆς μεγάλης τεγεατικῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐργωνῶν[2], ἑπομένως δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς τὸν Γ′ περίπου π. Χρ. αἰῶνα.

Ἀριθ. 5 (εἰκ. 5. Καταλ. ἀριθ. 1558). Ἐρυθρωπὸς ἀσβεστόλιθος. Σῳζόμενον ὕψ. 0·22. Περὶ τῆς ἐκ Μαντινείας προελεύσεως ἴδε ἀνωτέρω. Διὰ τὴν σκληρότητα τοῦ λίθου ὁ τεχνίτης δὲν κατώρθωσεν ὅπερ ἐπεδίωκεν. Τὰ γράμματα εἶναι σχετικῶς μεγάλα καὶ ἐπιμελῶς κεχαραγμένα. Εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναβιβασθῶσιν χρονικῶς μέχρι τοῦ Γ′ αἰῶνος. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀποτελεῖται ἐκ μόνου τοῦ ὀνόματος. Ὅτι δὲ διὰ μόνου τοῦ γενικοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὠνομάζοντο οἱ ἥρωες, ἱκανὰ ἔχομεν παραδείγματα.

Εἰκὼν 5 (ἀριθ. 5). Ἑρμῆς Ἥρωος.

Ἀριθ. 6 (εἰκ. 6. Καταλ. ἀριθ. 220). Μάρμαρον Δολιανῶν. Σῳζόμενον ὕψ. 0·29, πλ. ἐμπροσθίας πλευρᾶς καὶ τῆς συνεχομένης 0·07. Ἡ ἐργασία ὄπισθεν ἐντελῶς τραχεῖα. Ὁ ἑρμῆς περιεγράφη ὑπὸ τοῦ Ἀρβανιτοπούλλου, ἐν τῇ ΑΕ τοῦ 1906, 66, καὶ μετ' ἀκριβείας ἀπεικονίσθη ἡ ἐπιγραφή[3].

Κ]λεοίτας
Ἀγαθõι θεõι
ἀνέθηκε.

Ἐκ τοῦ α′ γράμματος τῆς α′ σειρᾶς οὐδὲν ἴχνος διασῴζεται, ἀλλ' ἡ ἀνωτέρω συμπλήρωσις εἶναι ἀναγκαία. Τὸ τελευταῖον γράμμα τοῦ *θεοι* ἐγράφη δι' ἔλλειψιν χώρου ὑπεράνω τοῦ στίχου. Ἡ ἐπιγραφὴ δὲν δύναται νὰ εἶναι νεωτέρα τοῦ Γ′ αἰῶνος καὶ διὰ τοὺς χαρακτῆρας τῶν γραμμάτων καὶ διὰ τὴν διατήρησιν τοῦ διαλεκτικοῦ τύπου τῆς δοτικῆς.

Εἰκὼν 6 (ἀριθ. 6). Ἑρμῆς Ἀγαθοῦ θεοῦ.

Ἀριθ. 7 (εἰκ. 7. Καταλ. ἀριθ. 224). Μάρμαρον Δολιανῶν. Σῳζόμενον ὕψ. 0·25, πλ. προσθίας πλευρᾶς 0·095, τῆς συνεχομένης 0·085. Ὄπισθεν ὁμοίως εἰργασμένος. Εἰς τὸ μουσεῖον εἰσῆλθε μετὰ τὸ 1897 (διότι δὲν φέρει ἀριθμὸν τῆς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο γενομένης καταγραφῆς) ἀλλὰ παρέμεινεν ἀπαρατήρητος, διότι τὰ νῦν σαφῶς ἀναγινωσκόμενα γράμματα προῆλθον εἰς φῶς μόνον μετ' ἐπίμονον καθαρισμὸν ἐνεργηθέντα ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1909.

Διὸς Πα-
σίω

ἀναγινώσκονται ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀμφιβολίας. Οἱ χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων ἀποδοτέοι εἰς τὸν Γ′ αἰῶνα ἢ τὸ πολὺ εἰς τὸ τέλος τοῦ Δ′. Δία Πάσιον μνημονεύει ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Κῴου Διομέδοντος (Paton - Hicks, Inscr. of Cos 36) καὶ ἀνέκδοτος ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφὴ τοῦ ἐν Αἰγίνῃ μουσείου. Τὸ ἡμέτερον ἄρα τεγεατικὸν παράδειγμα εἶναι τὸ τρίτον περὶ τοῦ Διὸς Πασίου, δηλοῦν ὅτι ὁ ἀλλαχοῦ γνωστὸς Ζεὺς Κτήσιος ἐλέγετο Πάσιος ἐν Τεγέᾳ, ὅπου, ὡς γνωρίζομεν ἐξ ἀρχαιοτέρου ψηφίσματος (ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Foucart 340c), ἡ *κτῆσις* ἐλέγετο *ἴμπασις*.

Εἰκὼν 7. Ἑρμῆς Διὸς Πασίω.

Ἐτυπ 24.12.11

[1] Περὶ τῆς συναιρέσεως τοῦ εε εἰς η ἐν τῇ ἀρκαδικῇ διαλέκτῳ ἴδε Hoffmann, I, 149.

[2] Περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπιγραφῆς τῶν ἐργωνῶν ἴδε A. Premerstein ἐν AM, 1909, 244.

[3] Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς *ἀχαιοδωρικῆς κοινῆς* ἤρχισεν ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Γ′ αἰῶνος. Meister, Griech. Dial. II, 80 κέ..

Ἀριθ. 8 (εἰκ. 8. Καταλ. ἀριθ. 221). Μάρμαρον Δολιανῶν. Σῳζόμενον ὕψ. 0·20, πλάτ. ἔμπροσθεν 0·08, τῆς συνεχομένης πλευρᾶς 0·07. Ἐντελῶς τραχεῖα ἡ ἐργασία ὄπισθεν. Εἰς τὸ μουσεῖον εἰσῆλθεν, ἄγνωστον πόθεν τῆς Τεγεάτιδος, μετὰ τὸ 1897. Ἐπὶ τῆς κυρίας ὄψεως ἔχομεν μέγα X, ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ τῶν κατὰ τὰ ἄκρα διαπλατύνσεων ἀνῆκον εἰς ὑστέρους χρόνους, καὶ ὑπ' αὐτὸ δυσόριστον ἀνάγλυπτον εἰκόνα. Ἀλλ' οὔτε περὶ τοῦ γράμματος οὔτε περὶ τῆς εἰκόνος δυνάμεθα νὰ εἴπωμέν τι βέβαιον. Εἶναι ἆρά γε τὸ X τοῦτο ὡς τὰ τῆς καταγραφῆς σημεῖα τὰ παρατηρηθέντα ἐπὶ πολλῶν βάσεων καὶ βωμῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ (IG IV 186 κέ.) ἢ εἶναι ἀρχικὸν γράμμα τῆς σημαινομένης θεότητος; Τὸ ἀνάγλυφον θὰ εἰκονίζῃ τι ἱερὸν εἰς τὴν θεότητα. Ἀλλὰ ποῖον;

Εἰκὼν 8.
Ἑρμῆς μετ' ἀναγλύφου.

Ἐνταῦθα εἶναι καλὸν νὰ σημειωθῶσιν ὀλίγα περὶ τοῦ ἐκ Παλλαντίου ἑρμοῦ, οὗ δὲν κατωρθώθη νὰ παρατεθῇ εἰκών. Οὗτος ἀπετειχίσθη ὑπ' ἐμοῦ τῷ 1909 ἔκ τινος ἠρειπωμένης ἐκκλησίας, κειμένης ἐν τῇ ἀκριβῶς ὡρισμένῃ θέσει τῆς ἀρχαίας πόλεως. Ἡ πυραμὶς αὐτοῦ εἶναι σχεδὸν κατεστραμμένη, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα εὐδιάγνωστος. Ὁ ἑρμῆς ὁμοιάζει πρὸς τὸν ἀνωτέρω περιγραφέντα, καθότι ἐπὶ τοῦ κορμοῦ φέρει ἀνάγλυπτον εἰκόνα ἀνδρὸς μεθ' ἱματίου, ἀτυχῶς πολὺ ἐφθαρμένην. Εἶναι εὔλογον νὰ τεθῇ ὅτι τὰ ἀνάγλυφα ταῦτα δεικνύουσιν, ὡς ἄλλως αἱ ἐπιγραφαί, τὴν διὰ τοῦ ἑρμοῦ παριστωμένην θεότητα, ὅπως εὐρύτερον θὰ δειχθῇ κατωτέρω.

Ἀριθ. 9 (εἰκ. 9. Καταλ. ἀριθ. 219). Μάρμαρον Δολιανῶν. Ὕψ. 0·40, πλάτ. κάτω 0·095, ἄνω 0·08, τῆς συνεχομένης πλευρᾶς κάτω 0·08. Τραχεῖα ὄπισθεν ἡ ἐργασία. Ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ Bérard, εὑρόντος τὸν ἑρμῆν ἐπὶ τῆς μάνδρας τῆς παρὰ τὸ Πιαλῆ ἐκκλησίας τῆς Μεταμορφώσεως. Ὁ ἐκδότης δὲν ἀνεγνώρισε τὸν ἑρμῆν περιγράφων αὐτὸν ὅλως ἀτόπως (plaque de marbre BCH XVII 24).

Ἀντίο-
χος κα(ὶ)
Δαμό-
στρατος
Διὶ Πα-
τρώιω.

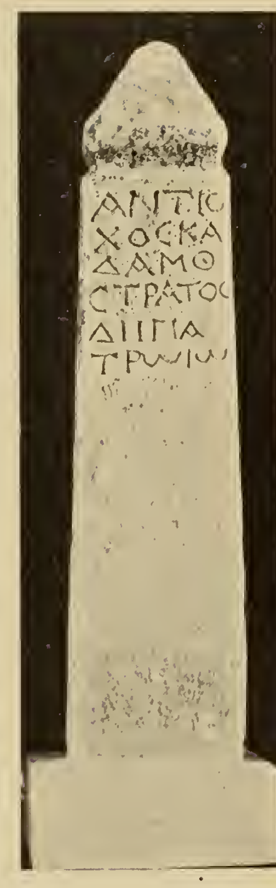

Εἰκ. 9. Ἑρμῆς Διὸς Πατρῴου.

Δι' ἀβλεψίαν περιελείφθη τὸ *ι* τοῦ *καί*, ἀλλ' ὄχι βεβαίως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ τελευταῖον *ι* τοῦ *πατρώιω*. Διότι ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις τῆς ἐπιγραφῆς τὸ *ι* τοῦτο τῆς δοτικῆς, ὡς ἐκλιπὸν ἐν τῇ προφορᾷ, παρελείπετο πολλάκις. Οἱ χαρακτῆρες τῶν γραμμάτων, ἰδίως οἱ C, A καὶ ω, ἀπαντῶσιν ὁμοίως ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ (126 μ. Χρ.) χρονολογουμέναις τεγεατικαῖς ἐπιγραφαῖς. Τοιαῦται εἶναι ὁ ἐφηβικὸς κατάλογος (BCH XVII 20-21), γραφεὶς «ἔτους μδ' ἀπὸ τῆς θεοῦ Ἀδριανοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα παρουσίας» καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ἑρμοῦ τοῦ Ἡρακλέους (ἔτους ξθ', BCH XXV 275). Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπὶ τοῦ ἑρμοῦ τοῦ Διὸς Πατρῴου ἐπιγραφὴ ἐχαράχθη περίπου κατὰ τὰ τέλη τοῦ Β' μ. Χρ. αἰῶνος.

Ἀριθ. 10 (εἰκ. 10). Ὁ ἑρμῆς οὗτος εἶναι ἀνεπίγραφος καὶ ἄλλως ἄσημος. Ἀλλ' ἐκρίθη καλὸν νὰ ἀπεικονισθῇ οὐ μόνον διότι διατηρεῖται καὶ πρὸς τὰ κάτω ἀκέραιος, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἵνα δειχθῇ, πόσον εὐκόλως τοιαῦτα μνημεῖα εἶναι δυνατὸν νὰ παροραθῶσιν. Ἦτο ἐμπεπηγμένος ὁριζον-

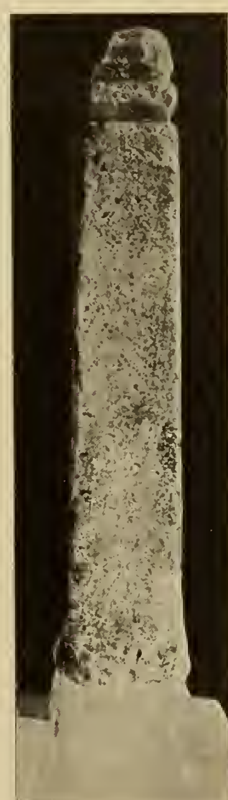

Εἰκ. 10 (ἀριθ. 10).
Ἑρμῆς ἀνεπίγραφος.

τίως καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἐν τῇ πλινθοκτίστῳ μάνδρᾳ τοῦ ἐν Ἰμβραὴμ Ἐφέντη Ἰ.. Μαρινάκου καὶ ἐχρησίμευεν, ἵνα προσδένωνται τὰ ζῷα τοῦ ἰδιοκτήτου. Μόνη δὲ ἡ συνεχὴς θέα τῶν ἐν τῷ τεγεατικῷ μουσείῳ μικρῶν στηλῶν κατέστησέ με προσεκτικόν, ἵνα ἀπομακρύνω ἐκ τῆς ἀναξίας θέσεως τὸ παλαιὸν σεπτὸν ἀνάθημα.

Ἀριθ. 11 (εἰκ. 11. Καταλ. ἀριθ. 228). Μάρμαρον Δολιανῶν. Ὕψ. 0·44, πλάτ. 0·26, πάχ. 0·09. Ὡς ἐκ τῆς εἰκόνος φαίνεται, ἐπὶ τῆς πλακὸς ταύτης δὲν ἔχομεν ὡς ἐν πᾶσι τοῖς ἀνωτέρω, ἕνα μόνον ἑρμῆν ἀλλ' ἐν ὅλῳ τρεῖς συνηνωμένους. Τὴν ἐν γράμμασι τοῦ Δ' αἰῶνος ἐπιγραφὴν ***Νυμφᾶν*** ἐδημοσίευσεν ὁ Mendel (BCH XXV 276), ἰδὼν τὸ μάρμαρον ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἐν Πιαλῇ Β. Γιαννίλου καὶ περιγράψας αὐτὸ ἁπλῶς ὡς στήλην. Ἀλλ' ὅτε κατ' αὔγουστον τοῦ 1907 ἐξήτασα τὴν πλάκα ἐν τῇ αὐτῇ αὐλῇ κατακειμένην, ἠδυνήθην μετὰ βραχὺν δισταγμὸν νὰ παρατηρήσω, ὅτι δύο ἀβαθεῖς μὲν ἀλλὰ τεχνικῶς κεχαραγμέναι γραμμαὶ διῄρουν τὴν στήλην εἰς τρία μέρη, ἀνταποκρινόμενα ἀκριβῶς πρὸς τὰ ὑπερκείμενα πυραμίδια. Οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέμεινεν ἀμφιβολία, ὅτι ἐπὶ τῆς παρερριμμένης ταύτης πλακός, ἥτις πολλάκις ἐχρησίμευσεν εἰς τὰς χρείας τῆς πλυνούσης οἰκοδεσποίνης, ἔχομεν τρεῖς ἑρμαϊκὰς στήλας ἀφιερωθείσας ποτὲ εἰς τὴν χαρίεσσαν τριάδα τῶν Νυμφῶν. Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην ἐστήριζεν ἐπὶ πλέον ἡ ἐν τῷ τεγεατικῷ μουσείῳ πρὸ πολλῶν ἐτῶν φυλασσομένη πλὰξ μετὰ ἓξ συνεχομένων ἑρμῶν τοῦ συνήθους τύπου, ὧν οἱ τετράπλευροι κορμοὶ χωρίζονται ἐπίσης διὰ καθέτων γραμμῶν.

Εἰκὼν 11. Ἑρμαῖ Νυμφῶν.

Ἡ οὕτω γνωσθεῖσα μετὰ τριῶν ἑρμῶν στήλη ἐγένετο κατόπιν μεγάλως χρήσιμος. Διότι ἐν πρώτοις τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ τοῦ μνημείου τῶν Νυμφῶν ἀπεικονιζόμενον τεμάχιον κατέστη εὐνόητον. Προέρχεται ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ὑπὲρ τὰ Δολιανὰ ναϊδρίου τῆς Ἀρτέμιδος καὶ εἶναι τὸ δεξιὸν ἄκρον στήλης μετ' ἀγνώστου ἀριθμοῦ ἑρμῶν, ἐν ὧν διασῴζονταί πως δύο πυραμίδια ἐρειδόμενα ἐπὶ διπλῆς βάσεως. Ἐκ τῆς αὐτῆς ἀνασκαφῆς προῆλθον καὶ δύο ἄλλα προσόμοια τεμάχια στηλῶν, ἅτινα συνεκομίσθησαν εἰς τὸ μουσεῖον πρὸς δήλωσιν τῆς ἐν Τεγέᾳ συχνότητος τῶν τοιούτων μνημείων. Ἐν τέλει διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου κατενοήθησαν καὶ δύο μεγάλα, ἀνεξήγητα τέως, τεμάχια μαρμάρου, κατακείμενα μετ' ἄλλων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Π. Ἐπισκοπῆς. Ταῦτα ἀναγνωρισθέντα μετηνέχθησαν εἰς τὸ μουσεῖον καὶ περιγράφονται κατωτέρω.

Ἀριθ. 12 (Καταλ. ἀριθ. 232). Δύο τεμάχια ἐκ μαρμάρου Δολιανῶν, ὧν ἑκάτερον ἔχει σῳζόμενον ὕψος περίπου 0·51 καὶ πλ. 0·68. Ἡ ἐργασία καὶ ὄπισθεν ἡ αὐτὴ ἀκριβῶς, ἡ δὲ διατήρησις ἐκτὸς μικρῶν βλαβῶν ἀρκούντως καλή. Ἑκάτερον τῶν τεμαχίων εἰκονίζει τρεῖς πυραμίδας, ὑψουμένας ἐπὶ διπλῶν βάσεων. Ἐλλείπει ἀποκρουσθὲν ὁλόκληρον τὸ μέρος τῆς πλακός, τὸ παριστῶν τοὺς κορμοὺς τῶν ἑρμῶν. Χωρίζεται δ' ἐνταῦθα ἑκάστη τῶν πυραμίδων ἀπὸ τῆς συνεχομένης οὐ μόνον διὰ καθέτου γραμμῆς ἐπὶ τῶν βάσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ καμπύλης σαφῶς ἐγκεχαραγμένης ἐπὶ τοῦ ὀνομασθέντος ὑποτραχηλίου. Τὸ οὕτω μεταξὺ δύο

Εἰκὼν 11α. Ἑρμαῖ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

καμπυλῶν περιοριζόμενον κωνοειδὲς μέρος μαρμάρου δὲν ἀνήκει εἴς τινα τῶν ἑρμῶν, ἀλλὰ παραμένει χάριν τεχνικῶν λόγων. Τὸ αὐτὸ μέρος τοῦ μαρμάρου ἔχει ἀποκοπὴ ἐπιμελῶς κατὰ τὸ πρὸς τὰ δεξιὰ ἄκρον, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος πρὸς τὰ δεξιὰ ἑρμῆς ἀποτελεῖ τὸ ἕτερον τῶν περάτων τῆς ἀρχαίας στήλης. Ἐὰν δὲ δὲν συμβαίνει τὸ αὐτὸ ὡς πρὸς τὸν κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον ἑρμῆν, τοῦτο εἶναι ἔνδειξις, ὅτι δὲν ἔχομεν κατ' αὐτὸν τὸ ἕτερον πέρας, ἀλλ' ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἄλλος. Τούτου ἕνεκα καί, ὡς ἐννοεῖται, διὰ τὰς αὐτὰς διαστάσεις, ἃς παρουσιάζει τὸ δεύτερον τεμάχιον, φαίνεται ὅτι ταῦτα συνανήκουσιν. Ἀλλὰ καὶ οὕτω δὲν ἀποτελεῖται ὁλόκληρον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἀρχαίας στήλης, διότι καὶ τὸ πρὸς τὰ ἀριστερὰ ἄκρον τοῦ β' τεμαχίου δὲν σχηματίζει πέρας. Ἀνάγκη ἄρα προσθήκης καὶ ἄλλων ὁμοίων μερῶν, ὧν ὁ ἀριθμὸς δὲν εἶναι δυνατὸν μετ' ἀσφαλείας νὰ εὑρεθῇ. Ἀλλ' ἐπειδή, ὡς μάλιστα κατωτέρω θὰ δειχθῇ, ἕκαστος ἑρμῆς εἶναι εἰκὼν θεότητος, πιθανὸν εἶναι ὅτι ἐλλείπουσιν ἔτι, ἢ ἓν τεμάχιον ἐκ τριῶν ἑρμῶν, ὥστε ἡ ὅλη στήλη νὰ παριστᾷ τὰς ἐννέα Μούσας[1], ἢ δύο, ὅτε θὰ ἔχωμεν οὕτω τιμωμένους τοὺς δώδεκα θεούς.

Κεφαλαιοῦντες ἤδη τὰς καθ' ἕκαστον περιγραφὰς παρατηροῦμεν ὅτι τὰ μνημεῖα ἡμῶν ἀποτελοῦνται πάντοτε ἐκ τετραπλεύρου ὑψηλοῦ σχετικῶς στύλου, τῆς ὑπεράνω ἰδιαζούσης βάσεως, καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς ὑψουμένης μικρᾶς πυραμίδος. Ἡ ἐργασία τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς συνήθως εἶναι ἀμελεστέρα, (ἀριθ. 4, 9, 5, 10, 11) ἐνίοτε ἐπίσης ἐπιμελὴς (ἀριθ. 1, 2, 7, 12) καὶ σπανίως ἐντελῶς τραχεῖα (ἀριθ. 3, 8, 6). Ὅθεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ αἱ στῆλαι ἐτοποθετοῦντο πρὸ τοίχου. Ὁ στῦλος πολλάκις φέρει ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας πλευρᾶς, διακρινομένης ἀπὸ τῆς συνεχομένης διὰ τὸ κατά τι μεῖζον πλάτος, ἐπιγραφὴν καὶ δὶς κοσμεῖται δι' ἀναγλύφου. Ἡ βάσις ἀποτελεῖται ἐκ μικροῦ τμήματος τοῦ στύλου, ὅπερ πρὸς τὰ κάτω στενοῦται κατὰ καμπύλας ἐπιφανείας. Ἡ πυραμὶς μεταβάλλεται, καθόσον αἱ πλευραὶ αὐτῆς καμπυλοῦνται. Οὕτως ἐκ τῶν διαφόρων τούτων σχημάτων τὸ ἁπλούστατον καὶ ἑπομένως παλαιότατον, ἐξ ὅσων ἔχομεν, εἶναι τὸ τῆς στήλης τοῦ *Διὸς Στορπάω*. Συμπίπτει δὲ ἡ στήλη αὕτη νὰ εἶναι ἡ παλαιοτάτη ἐκ τῶν δι' ἐπιγραφῶν χρονολογουμένων, ἀνήκουσα εἰς τὸν Ε' αἰῶνα. Ἐπὶ τῆς ἀμέσως νεωτέρας στήλης τῶν Νυμφῶν (11) αἱ πυραμίδες καμπυλοῦνται, ἐπὶ δὲ τῆς ἔτι νεωτέρας τοῦ Ἀγαθοῦ Δαίμονος (2) ἐκτὸς τῆς καμπυλώσεως ἔχομεν καὶ τὸν διαπλασιασμὸν τῆς βάσεως. Φανερὸν εἶνε ἄρα, ὅτι αἱ μεταβολαὶ αὗται εὑρέθησαν χάριν μεγαλυτέρας κομψότητος τῆς στήλης. Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ οἱ παλαιότεροι τύποι συνηθέστατα διατηροῦνται μέχρις ἐσχάτων παρὰ τοὺς νεωτέρους, δὲν εἶναι παράδοξον, ὅτι ἡ νεωτάτη πασῶν στήλη τοῦ Διὸς πατρῴου (9) διατηρεῖ τὸ παλαιότατον σχῆμα.

Ὡς πρὸς τὴν ὀνομασίαν τῶν στηλῶν παρατηρητέον ὅτι ἤδη οἱ προηγηθέντες ἐρευνηταὶ σχετίσαντες πρὸς τὰς συνήθεις ἑρμαϊκὰς στήλας ὠνόμασαν καὶ τὰς ἐνταῦθα ἐξεταζομένας διὰ τοῦ αὐτοῦ, ὡς ἡμεῖς, ἢ παραπλησίου ὀνόματος[2]. Πραγματικῶς δὲ ἡ ὁμοιότης, μάλιστα νῦν, ὅτε μεγάλως ηὐξήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν λόγῳ μνημείων, ἀποβαίνει φανερά.

Κοινὰ εἰς τὰς στήλας ἑκατέρου εἴδους εἶναι ὁ τετράπλευρος εὐμήκης κορμός, ἡ ἐργασία καὶ τοποθέτησις, τὸ μικρὸν συνήθως μέγεθος, ἡ ἐπὶ μιᾶς πλακὸς παράστασις πλειόνων τὸν ἀριθμὸν στηλῶν καί, ὅπερ σπουδαιότατον, ἡ σημασία. Διότι, ὡς εἶναι βέβαιον, ὅτι αἱ μετὰ κεφαλῆς στῆλαι εἶναι εἰκόνες διαφόρων θεῶν, οὕτω διὰ τῶν ἱκανῶν τὸν ἀριθμὸν ἐπιγραφῶν ἀποβαίνει ἀναμφισβήτητον ὅτι καὶ αἱ μετὰ πυραμίδος θεότητας παριστῶσι. Κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς ταύτας τετράκις ὀνομάζεται ἡ θεότης κατ' ὀνομαστικήν· ***Ἀθαναία, Ἄρτεμις, Δαίμων Ἀγαθός, Ἥρως***. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐνίοτε καὶ ἐπὶ ἀναθημάτων ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τῆς θεότητος[3] κατ' ὀνομαστικήν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἐνταῦθα οὐδαμῶς ἰσχύει. Δὲν ἔχομεν μόνον πυραμίδας, αἵτινες ἠδύναντο πράγματι νὰ θεωρηθῶσιν ἀναθήματα, ἀλλ' ὁλοκλήρους στήλας, ὧν κύριον μέρος εἶναι ὁ εὐμεγέθης κορμός. Οὗτος χωρίζεται ἐπιμελῶς ἀπὸ τῶν γειτονικῶν, ὅταν πλείονες ὁμοῦ στῆλαι παριστῶνται. Οὐδὲ εἶναί τις ἁπλῆ σύμπτωσις,

[1] Μνείαν τῆς λατρείας τῶν Μουσῶν ἐν Τεγέᾳ ἔχομεν παρὰ Παυσ. Η' 47, 2.

[2] **Hermès à l'arkadienne** ὁ Mendel, ἑρμοειδῆ βαίτυλον ὁ Ἀρβανιτόπουλλος.

[3] Ἴδε ΑΕ 1904, 148 καὶ ΑΕ 1906. 45[6].

ὅτι ἐπὶ τῆς πλακὸς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς **Νυμφᾶν** εἴδομεν τρεῖς διακεκριμένας στήλας ἀνταποκρινομένας πρὸς τὴν γνωστὴν τριάδα. Μετὰ ταῦτα, καὶ ὅταν ἡ θεότης ἀναγράφεται κατὰ γενικὴν πτῶσιν ἢ δοτικήν, εἶναι ἀνάγκη ἡ μετὰ πυραμίδος στήλη νὰ παριστᾷ τὸν μνημονευόμενον θεὸν (διότι οὐδένα ἄλλον εἶναι δυνατὸν νὰ εἰκονίζῃ) καί, ὅταν οὐδὲν ἀναγράφεται ὄνομα, θὰ παριστᾷ τὴν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἀφιερώσεως γνωστὴν θεότητα.

Ἀλλ' ὅμως παρὰ τὴν μεγάλην ὁμοιότητα προφανὴς εἶναι καὶ ἡ διαφορά. Διὸ πρὸς διάκρισιν προσετέθη τὸ ἐπίθετον, ληφθὲν ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας, ἐν ᾗ τὸ πρῶτον τοιαῦτα μνημεῖα συνελέχθησαν. **Ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ** δὲ μέχρι τῆς εὑρέσεως τῆς κυρίας λέξεως δύνανται, νομίζω, νὰ λέγωνται καὶ αἱ ἐν ἄλλαις τυχὸν χώραις παρατηρηθησόμεναι ὅμοιαι στῆλαι [1].

Οἱ ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ διὰ τὴν μεγάλην πληθύν, τὴν σχετικὴν μικρότητα καὶ τὴν εὔκολον κατασκευήν, βεβαίως ὑπῆρξαν, μάλιστα ἐν Τεγέᾳ, συχνόταται καὶ λαϊκώταται παραστάσεις τῶν θεῶν. Ἐκ τριῶν τεγεατικῶν ἱερῶν προέρχονται τοιαῦται εἰκόνες. Ἓξ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος τοὐϋπὲρ τὰ Δολιανά, τρεῖς ἐκ τοῦ ναοῦ τῶν χθονίων θεῶν παρὰ τὸν Ἅγ. Σώστην καὶ εἷς ἐκ τοῦ τῆς Ἀρτέμιδος τῶν Κορυθέων. Εὐθηνόταται δὲ τῶν εἰκόνων ἦσαν αἱ ἐπὶ μιᾶς πλακὸς πλείονας θεότητας παριστῶσαι. Φαίνεται ὅτι τοιαύτας εἰκόνας προσέφερον τοῖς θεοῖς ἐν τοῖς ἱεροῖς αὐτῶν οἱ πτωχότεροι ἢ πάντες, κατὰ τὴν ἐν τῇ οἰκίᾳ λατρείαν. Πρὸς τὴν λατρείαν ταύτην φαίνεταί μοι ὄχι ἄσχετον ὅτι τέσσαρες ἐκ τῶν ὀνομαζομένων θεῶν, Ζεὺς Πάσιος, Ζεὺς Πατρῷος, Δαίμων Ἀγαθὸς καὶ ὁ τούτῳ προσόμοιος Ἀγαθὸς Θεός, εἶναι ἐκ τῶν συνήθως ἐν τῇ οἰκογενείᾳ λατρευομένων [2].

Ἐπίσης συχνοὶ καὶ δημοτικοὶ φαίνονται, μάλιστα ἐν Τεγέᾳ, οἱ συνήθεις ἑρμαῖ. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μέχρι τοῦδε συλλεχθέντων ἐκ τῆς πόλεως ταύτης εἶναι πράγματι σημαντικός [3]. Ἐπίσης χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ σύνηθες μικρὸν μέγεθος καὶ ἡ συνένωσις πλειόνων ἐπὶ τῆς αὐτῆς πλακός. Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀρβανιτοπούλλου δημοσιευθεῖσα στήλη μετὰ τῶν ἓξ ἑρμῶν δὲν εἶναι πλέον μοναδική, διότι δύο νέα παραδείγματα εἰσήχθησαν πρὸ διετίας εἰς τὸ τεγεατικὸν μουσεῖον. Ἐκ τούτων τὸ μὲν εἶναι ἀσήμαντον χειρωνακτικὸν ἔργον, ἄνευ ἐπιγραφῆς μετὰ δύο ἑρμῶν, τὸ δὲ παρέχει ἡμῖν πλείονας εἰδήσεις, διὸ καὶ ἀπεικονίζεται ἐνθάδε **(εἰκ. 12).**

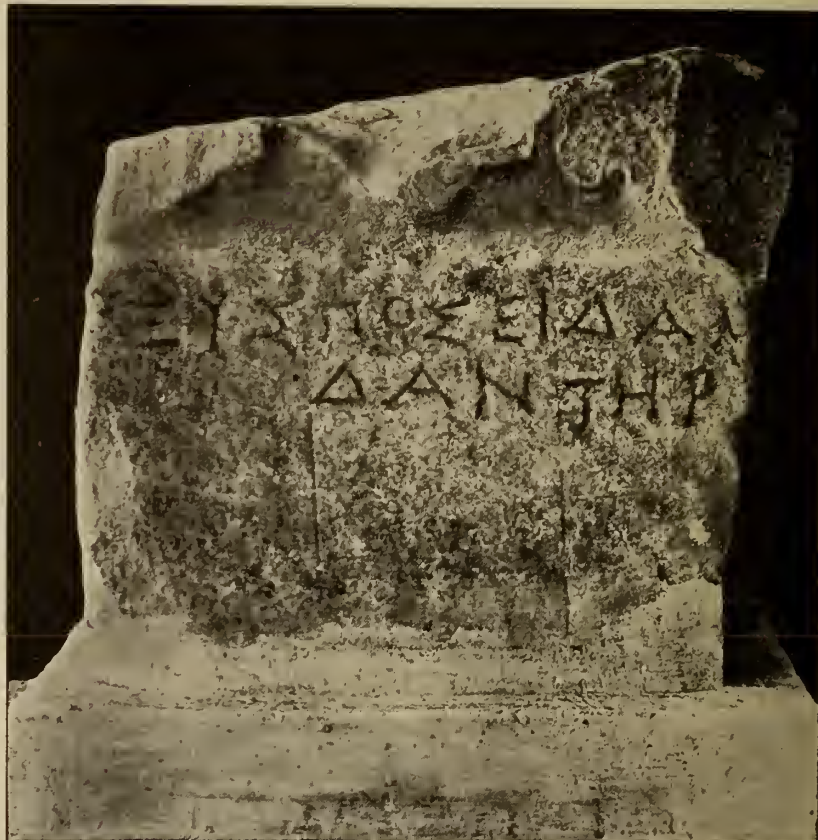

Εἰκὼν 12. Ἑρμαῖ: Διός, Ποσειδῶνος, Δήμητρος.

Τὸ πανταχόθεν πλὴν πρὸς τὰ κάτω κολοβωθὲν τεμάχιον μαρμάρου ἐξήχθη ὑπὸ τοῦ ἐπιστάτου Γριμάνη τῷ 1908 ἔκ τινος νεωτέρου τοίχου παρὰ τὴν Π. Ἐπισκοπήν. Ὕψ. σωζ. 0·21, πλάτ. κάτω 0·22. Αἱ πλευραὶ ἑκατέρωθεν ἔχουσιν ἀποκρουσθῆ,

[1] Ἡ ὀνομασία ***Ἀρκαδικοὶ ὀβελίσκοι*** θὰ ἦτο περιγραφικωτέρα, ἀλλὰ μειονεκτεῖ κατὰ τοῦτο, ὅτι διὰ τοῦ ὀβελίσκου δὲν δηλοῦται εἰκὼν θεοῦ ἢ ἀνθρώπου, ὡς διὰ τοῦ ἑρμοῦ.

[2] Ἰδὲ π.χ. τοὺς ἐν ταῖς οἰκίαις τῆς Θήρας (IG XII, 1361, 1359, 1366, 1377) λατρευομένους θεοὺς καὶ πρβ. Thera III, 173-175.

[3] Πολλοὺς ἀριθμεῖ ὁ Ἀρβανιτόπουλλος ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἐφημερίδι 1906, 35 κέ. καὶ τρεῖς νέους δημοσιεύει. Ἤδη προσετέθησαν καὶ ἄλλοι.

ὥστε ὁ ἀρχικὸς ἀριθμὸς τῶν εἰκονιζομένων ἀγνοεῖται. Πρὸς τὰ ἄνω διακρίνονται ἀσφαλῆ ἴχνη τῶν κεφαλῶν καὶ ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῆς πλακὸς δύο χωρίζουσαι τοὺς ἑρμᾶς κάθετοι γραμμαί.

Ζεὺς	Ποσει- δὰν	Δαμ[ά- τηρ

εἶναι τὰ ὀνόματα τῶν ἐπὶ τοῦ τεμαχίου θεῶν, γεγραμμένα διὰ χαρακτήρων περίπου τοῦ Α΄ π. Χρ. αἰῶνος.

Δειχθείσης οὕτω τῆς συχνότητος τῶν ἑρμῶν ἑκατέρου εἴδους, εὔκαιρον φαίνεται νὰ ἐνθυμηθῶμεν, ὅτι ὁ Παυσανίας περιγράφων τὰ κατὰ τὴν ἐν Τεγέᾳ ἀγορὰν ἐπιφέρει μεθ᾿ ἁπλότητος καὶ δυνάμεως λόγου ἀρχαίων χρόνων τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο· *περισσῶς γάρ δή τι τῷ σχήματι τούτῳ φαίνονταί μοι χαίρειν οἱ ᾿Αρκάδες* (Η΄ 48, 6).

Τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Παυσανίου ἐμνημόνευσαν καί τινες τῶν ἐρευνητῶν, ὅσοι ἠθέλησαν νὰ ἑρμηνεύσωσί πως ἢ συνάψωσι πρὸς τὴν παράδοσιν τοὺς μετὰ πυραμίδος ἑρμᾶς [1]. ᾿Αλλ᾿ ἀτόπως. Διότι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Παυσανίας ἐξαιρετικῶς ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὑπὸ τὸν συνήθη καὶ τυπικὸν ὅρον τοῦ *τετραγώνου* ἑρμοῦ ἢ ἀγάλματος, οὗπερ ποιεῖται συχνάκις χρῆσιν ἐννοῶν πάντοτε τὸν γνωστὸν τύπον τῶν ἑρμαϊκῶν στηλῶν (*τέχνης τῆς ἀττικῆς* Δ΄, 33, 4), ὑπῆγε καὶ τοὺς τόσον ἀλλοκότους ἑρμᾶς μετὰ πυραμίδος. ᾿Εν Φιγαλείᾳ ἰδὼν ἑρμαϊκὴν στήλην ἐνδεδυμένην δι᾿ ἱματίου (Mantelherme) ἐνόμισεν ἀναγκαῖον νὰ περιγράψῃ ταύτην λεπτομερῶς (Η΄ 39, 6). Ἄλλοτε περιέγραψε τὸν ᾿Απόλλωνα Καρινὸν τῶν Μεγάρων ὡς σχῆμα παρεχόμενον πυραμίδος οὐ μεγάλης (Α΄ 44, 2) καὶ ἐν Σικυῶνι ἔκρινεν ἄξιον σημειώσεως, ὅτι ὁ Ζεὺς Μειλίχιος ἦτο ὅμοιος πρὸς πυραμίδα (Β΄ 9, 6). Πῶς λοιπὸν μετὰ ταῦτα ἠδύνατο νὰ παραλείψῃ ἐν Τεγέᾳ τὴν περιγραφὴν τόσον πολλῶν καὶ τόσον περιέργων εἰκόνων, ἐὰν τῷ ὄντι εἶχον ὑποπέσει εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ;

᾿Επίσης ὑπ᾿ οὐδενὸς ἄλλου παλαιοῦ συγγραφέως περιγράφονται ἢ ἁπλῶς ὑποδηλοῦνται οἱ ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ. Μόνον οἱ ἐπὶ μιᾶς πλακὸς παριστώμενοι συνεχεῖς ἑρμαῖ, ὡς οἱ τῶν Νυμφῶν ἀνωτέρω, φαίνονται κάπως ἀνάλογοι πρὸς τὴν ἐν Κυζίκῳ στήλην τῶν Χαρίτων, ὡς ταύτην περιγράφει τὸ κατωτέρω ἐπίγραμμα τῆς ᾿Ανθολογίας (VI 342)·

> Ἄθρησον Χαρίτων ὑπὸ παστάδι τῇδε ***τριήρη***
> ***στηλίδα*** τᾶς πρώτας τοὔθ᾿ ὑπόδειγμα τέχνας
> ταύτην γὰρ πρώτην ἐμήσατο Παλλὰς ᾿Αθήνη,
> τάνδε πόλει ***στάλαν*** ἀντιδιδοῦσα χάριν.
> Τοὔνεκεν ὑψίστᾳ Τριτωνίδι νηὸν ἔτευξεν
> Κύζικος ἅδ᾿ ἱρᾷ πρῶτον ἐν ᾿Ασιάδι·
> . . . .

᾿Αλλ᾿ ὅμως παρὰ τὴν ἔλλειψιν περιγραφῆς αἱ πολυάριθμοι εἰδήσεις, ἃς ἔχομεν περὶ τῶν ***ἀργῶν λίθων*** ἐν γένει, καὶ πολλὰ σχετικὰ μνημεῖα οὐδεμίαν ἐπιτρέπουσιν ἀμφιβολίαν ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἑρμηνείας τῶν ἀρκαδικῶν ἑρμῶν. Οὗτοι ὑπῆρξαν ἀρχικῶς ***ἀργοὶ λίθοι*** προσλαβόντες σὺν τῷ χρόνῳ γεωμετρικὸν σχῆμα.

Τὴν ἑρμηνείαν ταύτην στηρίζει μεγάλως ἡ ἀνωτέρω παρατηρηθεῖσα ὁμοιότης πρὸς τὴν συνήθη ἑρμαϊκὴν στήλην [2]. Διότι, ὡς αὐτή, καθὰ ἤδη βεβαίως ἐδείχθη προκειμένου περὶ τῆς χαρακτηριστικῆς εἰκόνος τοῦ ἑρμοῦ [3], προῆλθεν ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς ἀργοῦ λίθου, τοῦ ὑψουμένου ὑπὲρ τὸν τάφον καὶ τιμωμένου ὡς θεοῦ τοῦ *ἕρματος*, τῶν ἐπὶ τοῦ τάφου δηλ. σεσωρευμένων λίθων, οὕτω καὶ ὁ ἀρκαδικὸς ἑρμῆς εὐχερὲς εἶναι νὰ δειχθῇ ὅτι προῆλθεν ἐξ ἀργοῦ λίθου γεωμετρικῶς μόνον σχηματισθέντος καὶ μετ᾿ οὐδεμιᾶς ἀνθρωποποιήσεως. Γενικῶς οἱ ἀργοὶ λίθοι ἢ παρέμειναν τοιοῦτοι μέχρι ἐσχάτων, ὡς αἱ Χάριτες τοῦ ᾿Ορχομενοῦ, ὁ Ζεὺς Καππώτας τοῦ Γυθείου καὶ ἄλλοι, ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἰδέας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὰς ἑρμαϊκὰς στήλας, ἢ ἐξειλίχθησαν εἰς γεωμετρικὰ σχήματα.

[1] Ὁ Foucart ἐν 352 d, ὁ Milchhöfer ἐν AM IV 141 καὶ ὁ Fougères ἐν BCH XX 149.

[2] Ἡ ὁμοιότης αὕτη προφυλάσσει καὶ ἀπὸ τῆς ἐσφαλμένης ἑρμηνείας ὅτι οἱ ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ προῆλθον διὰ σχηματισμοῦ (**Stilisierung**) ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, ὡς περίπου τοῦτο συμβαίνει ἐνίοτε ἐπὶ τῶν παναρχαίων νησιωτικῶν εἰδωλίων.

[3] Ἐκτὸς τῆς γνωστῆς διατριβῆς τοῦ **L. Curtius (Die Entstehung der antiken Herme)** ἰδὲ καὶ **Pfuhl** ἐν **Arch. Jahrb. 1905, 79** καὶ **M. Nilsson** ἐν **Griech. Festen 388, 6.** Ὅτι πολλὰ σημαίνει ἡ λέξις *ἕρμα*· ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Pfuhl, ἀλλὰ δὲν ἔδειξεν, ἂν πάντα τὰ σημαινόμενα διὰ τοῦ *ἕρματος*, ὡς πᾶς βράχος καὶ αὐτοφυὴς λίθος ἢ πᾶς σωρὸς λίθων, ἦσαν ἱερὰ τοῦ Ἑρμοῦ. Τὸ πιθανώτατον εἶναι ὅτι ὁ Ἑρμῆς ὁρμηθεὶς τὸ πρῶτον ἐκ τῶν τάφων καὶ τοῦ ἐπ᾿ αὐτῶν ἕρματος καὶ συχνότατα οὕτω λατρευόμενος ὑπέταξεν ἄλλας θεότητας ὀλιγώτερον σημαντικὰς καὶ ὁμοίως ἐπὶ ἀργοῦ λίθου ἑδραζομένας. Οὕτως ὁ Ἑρμῆς ἐκλήθη Προπύλαιος, Ἐνόδιος καὶ Ἐπιτέρμιος, δι᾿ ἐπιθέτων δηλ. ἅτινα παλαιότερον ἦσαν ὀνόματα ἰδίων θεοτήτων.

Τοῦ τελευταίου μετασχηματισμοῦ πλεῖστα ἔχομεν παραδείγματα. Γνωστοὶ εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ τῶν Φαρῶν 30 ἀργοὶ λίθοι, περὶ ὧν ὁ Παυσανίας λέγει ὅτι ἦσαν τετράγωνοι. 'Αλλ' ἵνα περιορισθῶμεν εἰς τὰ μέχρις ἡμῶν διασωθέντα μνημεῖα, ἀναφέρομεν τὸν κίονα τῆς πύλης τῶν Μυκηνῶν, τοὺς ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τῆς Κνωσοῦ καὶ ἐν θαλάμοις τῆς Φυλακωπῆς τετραπλεύρους στύλους [1], τοὺς διδύμους κίονας τοῦ Λυκαίου ἐν 'Αρκαδίᾳ [2], τὴν ἀρχικὴν εἰκόνα τῆς Ἑκάτης ὡς κίονος [3], τὸν κιονοειδῆ 'Αγυιᾶ, ὡς οὗτος εἰκονίζεται ἐπὶ νομισμάτων ἱκανῶν πόλεων, τὸν Τέρποντα τῆς 'Αντιπόλεως [4], τὸν κωνοειδῆ λίθον τῆς Κερκύρας [5], τοὺς τετραγώνους ἢ κυλινδρικοὺς λίθους τῆς Θήρας [6], τὴν πυραμιδοειδῆ καὶ κωνοειδῆ εἰκόνα τῆς Παραλίας 'Αρτέμιδος ἐν Κύπρῳ [7] καὶ ἐν τέλει τὰς πολυαρίθμους εἰκόνας διαφόρων θεῶν ὡς κώνων ἢ πυραμίδων ἐπὶ τῶν νομισμάτων [8]. Τὸ φαινόμενον εἶναι, ὡς καὶ ἡ λατρεία τῶν λίθων ἐν γένει, παγκόσμιον. Οἱ Menhirs λεγόμενοι λίθοι ἐν Γαλλίᾳ δεικνύουσιν ἐνίοτε ἐπεξεργασίαν τινά [9], γνωστοὶ δὲ εἶναι οἱ ὀβελίσκοι ἐν Αἰγύπτῳ, οἵτινες ἀρχικῶς καὶ κυρίως εἰκόνιζον τὸν μέγαν ἡλιακὸν θεὸν Reh [10], καὶ πάμπολλοι εἶναι ἐν ταῖς σημιτικαῖς χώραις οἱ εἰργασμένοι ἱεροὶ λίθοι [11].

Τὰ σχήματα, ἅπερ προσέλαβεν ὁ ἀργὸς λίθος, εἶναι οὕτω τὸ τοῦ κίονος μετὰ παραλλαγῶν, τὸ τοῦ στύλου, τὸ τῆς πυραμίδος καὶ τοῦ κώνου. Εἰς ταῦτα δύναται νὰ προστεθῇ καὶ τὸ τοῦ ὀμφαλοῦ [12].

'Αλλ' οὐδὲν ἐκ τῶν μνημονευθέντων εἶναι τὸ αὐτὸ ἢ παρεμφερὲς πρὸς τὸ σχῆμα τῶν ἀρκαδικῶν ἑρμῶν. Ἴσως ἤθελέ τις ἐνθυμηθῇ νομίσματα τῶν Μεγάρων, τοῦ Βυζαντίου καὶ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ πόλεων, τῆς 'Αμβρακίας, τῆς 'Απολλωνίας καὶ τοῦ 'Ωρικοῦ, ὅπου εἰκονίζεται ὁ 'Απόλλων κατὰ παραπλήσιον τρόπον. Ὅμως ἡ προσεκτικὴ ἐξέτασις τούτων δεικνύει ὅτι ἐπὶ πάντων πρέπει νὰ παραδεχώμεθα, ὅτι παρίσταται ὁ 'Απόλλων ὡς 'Αγυιεύς, ὡς κίων δηλ. εἰς ὀξὺ λήγων [13]. Δὲν εἶναι ἄρα *ὀβελίσκος* τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων εἰκονιζόμενον, ὡς γνωρίζομεν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου, ὅπου εἶναι κατὰ κανόνα τετράπλευρος καὶ λήγει ἄνω εἰς πυραμίδα. 'Αλλ' ἂν οὕτω δὲν ἔχομεν ἄλλοθεν ἐξ ἑλληνικῶν μνημείων ὅμοια σχήματα ἀνεικονίστων θεῶν πρὸς τὸ τοῦ αἰγυπτιακοῦ ὀβελίσκου, ὅπερ εἶναι φανερῶς ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἀρκαδικοῦ ἑρμοῦ, οὐδαμῶς συνάγεται ἐκ τούτου ὅτι οἱ ὀβελισκοειδεῖς ἑρμαῖ τῆς 'Αρκαδίας εἰσήχθησαν ἐξ Αἰγύπτου. Οὐδὲ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἐν ταῖς ὁμοίαις φοινικικαῖς στήλαις τοῦ ἐν Κύπρῳ Κιτίου [14] ἔχομεν δείγματα τοῦ παλαιοῦ συνδέσμου τῶν δύο χωρῶν. Διότι ἡ μὲν ἑρμηνεία αὕτη τῆς ἐκ τῆς 'Ανατολῆς εἰσαγωγῆς τοῦ τύπου ἔχει ἀνάγκην μειζόνων ἀποδείξεων, φυσικώτερον δὲ εἶναι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν τῇ Ἑλλάδι αὐτῇ, ὅπου συχνοτάτη ὑπῆρξεν ἡ λατρεία τῶν ἀργῶν λίθων ποικίλη δὲ ἡ διαμόρφωσις αὐτῶν, ὁ τύπος τοῦ ἀρκαδικοῦ ἑρμοῦ ἀνεπτύχθη ἄνευ οἱασδήποτε ξένης ἐπιδράσεως.

Περὶ τῶν ἀργῶν λίθων, τῶν ἀρχεγόνων τούτων

[1] Τὴν λατρείαν τοῦ κίονος, στύλου καὶ ὀβελίσκου κατὰ τὴν κρητικὴν καὶ μυκηναϊκὴν ἐποχὴν ἀπέδειξεν ὁ **Evans** ἐν τῇ γνωστῇ αὐτοῦ διατριβῇ, **Pillar and tree cult**, τῇ τὸ πρῶτον ἐν **JHS 1901**, 99-153 δημοσιευθείσῃ.

[2] **JHS 1901, 127.** Περὶ τῆς ἀνευρέσεως λειψάνων ἐκ τῶν κιόνων τούτων ἴδε Κουρουνιώτην ἐν **ΑΕ 1904, 171** κέ..

[3] **Arch. Jahr. 1908, 21** κέ. **(Petersen).**

[4] **IG I 551.**

[5] **AM XIX 341** κέ. **(Six) IG IX 704.**

[6] **Gött. Gel. Anz. 1910, 544 (Studniczka).**

[7] **BCH XX 339 (Perdrizet), Cesnola, Salaminia,** σελ. 96, εἰκ. 105.

[8] **De Visser. De deorum imaginibus ad speciem humanam non referentibus,** σελ. 36-71.

[9] **A. Bertrand, La Gaule avant les Gaulois,** σελ. 193. **Hörnes, Urgeschichte des Menschen 86** κέ. **(Taf. 2).**

[10] **Perrot-Chipiez, Histoire de l'art, I 621** καὶ **E. Meyer Geschichte Aegyptens 70-71.**

[11] **Perrot-Chipiez, IV 384, 389** καὶ **III 60, 265, 273** καὶ ἀλλαχοῦ.

[12] Ὁμοίαν ἐξέλιξιν πρὸς τὴν τῶν ἀργῶν λίθων τῶν σημαινόντων θεότητας δεικνύουσι, νομίζω, καὶ οἱ ἐπιτάφιοι ἀργοὶ λίθοι, οἱ σημαίνοντες τὸ ἕδος τοῦ τιμωμένου νεκροῦ. Οὕτως ἐκτὸς τῆς ἐπιταφίου στήλης ἀνεπτύχθη οὗτος εἰς κίονα, κῶνον (ὡς ἐν Βοιωτίᾳ), κύλινδρον (ὡς ἐν Κάσῳ) καὶ ὀμφαλοειδὲς σχῆμα. Ὅτι ὁ ὀμφαλὸς τῶν Δελφῶν τοιαύτην ἔσχεν ἀρχὴν ὑπέδειξεν ὁ **Karo (Daremberg-Saglio** ἐν λ. **Omphalos).** Δεν εἶναι δὲ ὀρθὸν νὰ δεχώμεθα μετὰ τοῦ **B. Schröder** ὅτι τὸ θολοειδὲς σχῆμα τοῦ τύμβου ὑπηγόρευσε τὰ ἀνωτέρω σχήματα τῶν λίθων **(Studien zu den Grabdenkmälern der römischen Kaiserzeit).** Ἡ παρατήρησις τοῦ **Pfuhl (Arch. Jahr. 1905, 88-91)** ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ **Körte** καὶ ἄλλων ἐν Μ.'Ασίᾳ καταδειχθεὶς ἐπὶ τῶν τάφων φαλλὸς εἶναι ἄλλη τις ἀρχή, φαίνεται ὀρθή, ἐὰν περιορισθῇ εἰς τὰ ὄντως φαλλοειδῆ σχήματα, οἷα συχνάκις προέρχονται ἐκ Μ. 'Ασίας.

[13] Ὅτι κίων εἰκονίζεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων δεικνύεται ἐκ τούτου πρὸ πάντων, ὅτι ἐπὶ τῶν νεωτέρων τύπων ἡ βάσις τοῦ κίονος στενοῦται καὶ στρογγυλοῦται ᾠοειδῶς, ὅπως ἡ ἐπὶ τῆς τριπλεύρου βάσεως τοῦ Βατικανοῦ εἰκονιζομένη Ἄρτεμις **(Bötticher, Baumkultus Fig. 10 s. 77).** Ἡ Ἄρτεμις αὕτη ὁμοιάζει πρὸς τὸν 'Αγυιᾶ τῶν νομισμάτων καὶ κατὰ τὸ κωδωνοειδὲς κάλυμμα.

[14] **Corpus Inscr. Semiticarum, Pars I, Pl. VIII, fig. 42, 44, 192.**

εἰκόνων τῶν θεῶν καὶ δαιμόνων, καὶ τῶν σχημάτων αὐτῶν ἱκανὰ οὕτω ἐδιδάχθημεν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τῶν ἀρκαδικῶν ἑρμῶν. Παρουσιάζουσι νέον σχῆμα, ἀποτελοῦσι τὴν πολυμελεστάτην σειράν, ἐξ ὅσων ἔχομεν, καὶ διὰ τὸ κῦρος τῶν ἐπιγραφῶν εἶναι τὰ αὐθεντικώτατα μνημεῖα τοῦ εἴδους. Ὅτι τοιαῦτα παμπαλαίας ἀρχῆς ἔδη τῶν θεῶν διετηρήθησαν ἐν τοσαύτῃ τιμῇ ἐν Ἀρκαδίᾳ, οὐδαμῶς εἶναι παράδοξον. Τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ συντηρητικώτεροι τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, καθ' ἃς ἔχομεν εἰδήσεις, ὑπῆρξαν ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν θεῶν οἱ Ἀρκάδες. Δικαίως δὲ ὁ Πολύβιος ἐκ τῶν ἀρετῶν τῶν ὁμοφύλων ἐξῆρε διὰ μεγάλων τὴν εἰς τὸ θεῖον εὐσέβειαν (Δ' 20).

Ἐν Σπάρτῃ, τῇ 25ῃ φεβρουαρίου 1911.

Κωνσταντῖνος Ἀ. Ῥωμαῖος.

Δελφικὴ λατύπη

(συνέχεια· ὅρα ΑΕ 1909, 263 καὶ ΑΕ 1910, 171)

ὑπὸ

Ἀντωνίου Δ. Κεραμοπούλου.

3. *Ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων.*

Ὁ Παυσανίας [1] μνημονεύει τοῦ κτίσματος τούτου διὰ τῶν ἑξῆς λόγων: «Ὠκοδόμησαν δὲ καὶ Ἀθηναῖοι στοὰν ἀπὸ χρημάτων, ἃ ἐν τῷ πολέμῳ σφίσιν ἐγένετο ἀπό τε Πελοποννησίων καὶ ὅσοι Πελοποννησίοις ἦσαν τοῦ Ἑλληνικοῦ σύμμαχοι. Ἀνάκειται δὲ καὶ πλοίων τὰ ἄκρα κοσμήματα καὶ ἀσπίδες χαλκαῖ· *τὸ δὲ ἐπίγραμμα τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀριθμεῖ τὰς πόλεις*, ἀφ' ὧν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἀκροθίνια ἀπέστειλαν, τήν τε Ἠλείων καὶ Λακεδαιμονίων, Σικυῶνά τε καὶ Μέγαρα, καὶ Πελληνέας Ἀχαιῶν, Ἀμβρακίαν τε καὶ Λευκάδα καὶ αὐτὴν Κόρινθον· γενέσθαι δὲ ἀπὸ τῶν ναυμαχιῶν τούτων καὶ θυσίαν τῷ Θησεῖ καὶ τῷ Ποσειδῶνι ἐπὶ τῷ ὀνομαζομένῳ Ῥίῳ. *Καί μοι φαίνεται τὸ ἐπίγραμμα ἐς Φορμίωνα τὸν Ἀσωπίχου ἔχειν* καὶ ἐς τοῦ Φορμίωνος τὰ ἔργα». Εἶνε δὲ γνωστόν, ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς κειμένη ἐπιγραφή, ἀποκαλυφθεῖσα καὶ γνωστὴ ἤδη πρὸ πολλοῦ,

Ἀθεναῖοι ἀνέθεσαν τὲν στοὰν κ[α]ὶ τὰ ὅπλ[α] κ]αὶ τἀκροτέρια ἑλόντες ΤΟΝΠΟ[λεμι]ΟΝ

οὔτε τὸν πόλεμον ὁρίζει συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τοῦ Παυσανίου, οὔτε τὰς πόλεις ἀριθμεῖ, ἀφ' ὧν ἀπέστειλαν οἱ Ἀθηναῖοι τὰ ἀκροθίνια, οὔτε *ἐπ' αὐτοῖς* κεῖται, οὔτε κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον δικαιολογεῖ τὴν εἰκασίαν τοῦ Παυσανίου, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὸν Φορμίωνα καὶ τὰς νίκας αὐτοῦ (429 π. Χρ.) [2]. Ὅθεν κοινῶς ἐγένετο ἤδη δεκτόν, ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα ἐξήχθησαν οὐχὶ ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς, ἀλλ' ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν παρακειμένων τοῖς ἀναθήμασιν, ἱδρυμένοις ἐν μέρει τοὐλάχιστον ἐπὶ βάθρου ἔνδον κατὰ μῆκος τῆς στοᾶς [3].

[1] *Παυσ.* Ι' 11, 6.

[2] *Θουκ.* Β' 83 κἑ., *Διοδ.* ΙΒ' 48.

[3] Εἰς τὸ βάθρον τοῦτο ἐνόμισα ὅτι ἠδύναντο νὰ ἀναχθῶσιν οἱ μέλανες λίθοι οἱ κείμενοι ὄπισθεν τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ νοτιώτερον αὐτοῦ μέχρι τοῦ περιβόλου τοῦ τεμένους. Ἀλλὰ καὶ πλάτος μεῖζον τοῦ βάθρου ἔχουσι καὶ ἄλλως εἶνε δύσκολον νὰ συντεθῶσιν εἰς ἓν ἐπίμηκες ὅλον. Τοὺς λίθους τούτους ἐπίστευσεν ὁ Pomtow (*Berl. Phil. Woch.* 1909,190), ὅτι ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ μετὰ βεβαιότητος εἰς τὸν χαλκοῦν τράγον τῶν Κλεωναίων (*Παυσ.* Ι' 11, 5). Ἀλλὰ πρῶτον οἱ λίθοι οὗτοι δὲν ἐβάσταζον χαλκοῦν τι ἀνάθημα, δεύτερον δὲν ἦσαν πάλαι ἐκτεθειμένοι εἰς τὸ ὕπαιθρον ὡς ἦτο ὁ τράγος, τρίτον αἱ ἐπ' αὐτῶν ὀπαὶ εἶναι πολλῷ πλείονες ἢ ὅσας θ' ἀπῄτει ὁ τετράπους τράγος, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ οὐρὰ αὐτοῦ καί τι ὑποστήριγμα ἠρείδετο ἐπὶ τοῦ βάθρου. Ἐντὸς τῶν λίθων τούτων δὲν ἐτέθη ποτὲ μέταλλον, ἀλλὰ ξύλον· διὰ τοῦτο ἠθέλησα νὰ ἀποδώσω τοὺς λίθους εἰς τὴν στοάν. Ἂν ἡ

Ἂν ὁ Παυσανίας εἶδε καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ στυλοβάτου ἐπιγραφήν, δὲν γίνεται σαφῶς φανερὸν ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ. Ῥητῶς ἀναφέρει τὸ *ἐπὶ τοῖς ἀναθήμασιν* ἐπίγραμμα τὸ ἀριθμοῦν τὰς ἡττημένας πόλεις. Ὅταν ὅμως λέγῃ, ὅτι ᾠκοδόμησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν στοὰν ἀπὸ χρημάτων ληφθέντων ἀπὸ τῶν Πελοποννησίων καὶ τῶν τούτοις συμμαχούντων, γίνεται ἴσως πιθανόν, ὅτι συμμιγνύει τοὺς λόγους τῆς ἐπιγραφῆς «Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν τὴν στοὰν» κλ. μετὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐπὶ τοῖς ἀναθήμασιν ἐπιγράμματος· πάντως δὲ νομίζει, ὅτι ἡ στοὰ ἱδρύθη κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Τὸν χρόνον τοῦτον τῆς κτίσεως τῆς στοᾶς οὐδεὶς τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν ἀπεδέξατο, ἀλλὰ πάντες [1] ἀνάγουσιν αὐτὴν εἰς παλαιοτέρους χρόνους, καὶ δὴ ὁ μὲν Haussoullier εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὸ 460 χρόνους, μετὰ τὴν κατὰ τῶν Αἰγινητῶν δηλ. καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν νίκην τῶν Ἀθηναίων [2], ὁ Röhl εἰς τοὺς χρόνους τῆς τυραννίδος τοῦ Πεισιστράτου, ὅτε κατελήφθη τὸ Σίγειον [3], ὁ Köhler εἰς τοὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην χρόνους, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι ἐνίκησαν τοὺς Αἰγινήτας [4], ὁ δὲ Wilamowitz, διαφερόμενος πρὸς τὸν Köhler, καὶ ὁ Homolle καὶ ὁ Furtwängler εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὔριπον νίκην τοῦ 504 ἢ 506 π. Χρ.. Κατὰ πάσας ταύτας τὰς χρονολογίας ἀναφέρονται ναυτικὰ γεγονότα πολεμικά, ὡς ἀπαιτεῖ ἡ ἐπιγραφή, λέγουσα περὶ ἀκρωτηρίων (ἀκροστολίων) πλοίων. Ὁ Pomtow ὅμως, μὴ δεχόμενος, ὅτι ἡ στοὰ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ὅπλα καὶ ἀκρωτήρια ἠδύναντο νὰ εἶνε πρὸ τῶν μέσων τοῦ Ε΄ π. Χρ. αἰῶνος οἱονεὶ τρόπαιον τῶν Ἀθηναίων ἀφ' Ἑλλήνων, νομίζει, ὅτι πρέπει νὰ ἀποδοθῇ ἡ ἵδρυσις αὐτῆς καὶ ἡ ἀνάθεσις τῶν ὅπλων καὶ ἀκρωτηρίων εἰς τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Παρατηρεῖ δὲ ὀρθῶς, ὅτι πολλαὶ ἑλληνίδες πόλεις, μετασχοῦσαι τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης ἢ τῆς ἐν Σαλαμῖνι καὶ τῆς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ ναυμαχίας, δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὰ κοινά, τὰ πανελλήνια ἐν Δελφοῖς ἀναθήματα, ἀλλ' ἀνέθεσαν αὐτόθι καὶ ἕτερα ἑκάστη ἴδια· ὅθεν συμπεραίνει, ὅτι δὲν εἶνε πιστευτόν, ὅτι μόνοι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ ἀπηθανάτιζον τὴν ἐν Σαλαμῖνι ἔνδοξον συμμετοχὴν αὐτῶν, ἐν ᾧ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀπόλλωνος, συμβουλεύσαντος αὐτοῖς τὰ ξύλινα τείχη, ὤφειλον τὴν νίκην καὶ τὴν δόξαν.

Ἀλλ' ἂν περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἱδρύσεως τῆς στοᾶς ἐπικρατῇ τοιαύτη τις καὶ τοσαύτη διαφωνία, περὶ τῆς ἀναγνώσεως ὅμως τῆς ἐπιγραφῆς οὐδεμία μέχρι τοῦδε ἐγένετο ἀμφισβήτησις: πάντες δηλ. συμφωνοῦσιν, ὅτι αἱ δύο τελευταῖαι λέξεις αὐτῆς πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσι *τõν πο[λεμί]ον* (=*τῶν πολεμίων*). Τὴν συμφωνίαν ταύτην θὰ διαταράξω ἐν τοῖς ἑπομένοις.

Δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὐδεμία ἀνωμαλία ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἂν αὕτη περιωρίζετο εἰς τὰς λέξεις «*Ἀθηναῖοι ἀνέθ. τ. στ. κ. τ. ῾όπλ. καὶ τἀκρωτέρια*» · αἱ λέξεις *τὲν στοὰν καὶ τὰ ῾όπλα καὶ τἀκρωτέρια* εἶνε λογικὰ καὶ συντακτικὰ συμπληρώματα τοῦ ῥήματος *ἀνέθεσαν*· ἐπίσης ὁμαλῶς θὰ εἶχον τὰ πράγματα, ἂν εἰς τὰς λέξεις ταύτας προσετίθετο: «***ἀπὸ** τõν πολεμίον* [5]». Ἡ ἔλλειψις ὅμως τῆς *ἀπὸ* καὶ ἡ προσθήκη τῆς λέξεως *῾ελόντες* μεταβάλλει τὴν κατάστασιν· διότι ὡς συμπληρώματα ταύτης λογικῶς μὲν μόνον αἱ λέξεις *τὰ ῾όπλα καὶ τἀκροτέρια* εἶνε, γραμματικῶς ὅμως δὲν χωρίζονται ἀπὸ τούτων αἱ λέξεις *τὲν στοάν*. Ἀλλ' ἡ στοὰ δὲν ἦτο τῶν πολεμίων, ὡς εἶνε τὰ ὅπλα καὶ τἀκρωτήρια, οὐδὲ τῶν πολεμίων οὖσαν ἔλαβον (εἷλον)

γνώμη αὕτη ἀτυχῇ, τότε πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν ξόανα ἢ χρυσελεφάντινα ἀγάλματα (πρβ. τὰς ἐξ ὁμοίου μέλανος λίθου βάσεις τοῦ ἐν Δήλῳ ναοῦ «ἐν ᾧ τὰ ἑπτὰ» ἀγάλματα) ἀνακείμενα ἐν Δελφοῖς ἢ ἄλλα ἐξ εὐθρύπτου ὕλης καὶ δὴ καὶ ξύλου πεποιημένα ἀναθήματα πολύτιμα, ὥστε νὰ εἶναι ἱδρυμένα ἐπὶ τῆς διὰ τῶν λίθων τούτων σχηματιζομένης μεγαλοπρεποῦς βάσεως καὶ ὑπὸ στέγην. Μέχρι τοῦδε οὔτε τὰ ἀναθήματα οὔτε τὸν ἐστεγασμένον χῶρον τῆς βάσεως ταύτης εὗρον.— Εἰς τὴν ὄψιν τοῦ πολυγωνικοῦ τοίχου καὶ δὴ τοῦ μέρους αὐτοῦ, ὃ ἔκειτό ποτε ὑπὸ τὴν στέγην τῆς στοᾶς, ὑπάρχουσιν 7 ὀπαί, ὧν τινες διατηροῦσι καὶ λείψανα μετάλλων. Ἐσκέφθην, ὅτι αὗται ἴσως εἶχον χρησιμεύσει πρὸς ἀνάρτησιν ἀσπίδων χαλκῶν. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀποδεδειγμένον ἂν εἶναι πᾶσαι ἀρχαῖαι· πάντως δέ, καὶ ἂν εἶναι ἀρχαῖαι, πρέπει ἐπὶ Παυσανίου τινὰ τοὐλάχιστον τῶν ἀνηρτημένων σκύλων νὰ εἶχον ἐκλίπει ἤδη· διότι περὶ τὰς ὀπὰς εἶνε ἐπιγραφαὶ νεώτεραι μὲν τῶν Μηδικῶν, ἀλλὰ παλαιότεραι τοῦ Παυσανίου.

[1] Πρβ. Haussoullier *BCH* 1881, 205 ἑξ.. Koldewey *AM* 1884, 264 κέ. καὶ 1889, 205 κέ.. Pomtow *Beitr. z. Topogr. v. Delphi* 42 κέ. καὶ *Archäol. Anzeiger* 1902, 85. Roehl *IGA* σ. 169 ἀριθ 3a. Köhler, *Rhein. Mus.* 1891, 1 κέ.. Wilamowitz *Aristoteles und Athen* II, 287. Furtwängler, *Sitz.-Ber. d. Münch. Akad.* 1901, 391 κέ.. Homolle *BCH* 1896, 615 κέ.. Larfeld, *Griech. Epigr.* II 419. Michel, *Rec.* 1116. κἄ..

[2] *Θουκ.* Α΄ 105, *Διοδ.* Α΄ 78, *Λυσ. ἐπιταφ.* 48, CIA I 133.

[3] *Ἡροδ.* Ε΄ 94.

[4] *Ἡροδ.* Ϛ΄ 89, 92.

[5] Ὁ Παυσανίας, εἰς οὗ τὴν γλῶσσαν ἐπέδρασαν βεβαίως πολὺ αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνωσθεῖσαι ἐπιγραφαί, λέγει Ι΄ 9, 5: «*Τεγεατῶν ἀναθήματα ἀπ' Ἀθηναίων*», Ι΄ 10, 1: «*ἀπὸ δεκάτης τοῦ Μαραθω·*

Ἐτυπ. 10.1.12

αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐκτίσθη πιθανῶς ἐκ χρημάτων προερχομένων ἐκ πολεμικῶν λαφύρων, ἀλλὰ δὲν ἐλήφθη αὐτὴ αὕτη ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, ὡς θέλει ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή. Ὅθεν νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν ἄλλως τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην: Ἀντὶ ***τῶν πο[λεμί]ων*** δηλ. νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ἀναγνώσωμεν ***τὸν πο[λέμι]ον***. Τότε τὸ μὲν ῥῆμα ***ἀνέθεσαν*** θὰ ἔχῃ ὡς ἀντικείμενα αὐτοῦ λογικά τε καὶ γραμματικὰ τὰς λέξεις ***τὲν στοὰν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τἀκροτέρια***, τὸ δὲ ***ἑλόντες*** θὰ ἔχῃ ὡς ἀντικείμενον αὐτοῦ ἐπίσης λογικόν τε καὶ γραμματικὸν ***τὸν πολέμιον***. Τὸ ***ἑλόντες*** δηλοῖ ἐνταῦθα ***νικήσαντες***[1]. Ὥστε ἡ ἐπιγραφὴ κατὰ ταῦτα θὰ σημαίνῃ «Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν τὴν στοὰν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τἀκρωτήρια, νικήσαντες τὸν πολέμιον».

Τίς εἶνε ὁ οὕτως ἀορίστως ὀνομαζόμενος *πολέμιος;*

Ἂν μετατεθῶμεν εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους τῆς ἱδρύσεως τοῦ μνημείου τούτου, θὰ εὕρωμεν, ὅτι μόνον ὁ βάρβαρος Μῆδος ἠδύνατο νὰ νοηθῇ διὰ τοιούτου ἄχρου ὁρισμοῦ. Ὅπως ὑπὸ τῶν συγγραφέων λέγεται ἁπλῶς ὁ Μῆδος, ὁ Πέρσης, ὁ βάρβαρος, οὕτως ἐνταῦθα λέγεται ὁ ***πολέμιος***, ὁ κατ' ἐξοχὴν τότε πολέμιος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μεγίστη ναυτικὴ δόξα τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὰ Μηδικὰ ἦτο ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία, ἕπεται, ὅτι ἡ στοὰ καὶ τὰ πρῶτα ἐν αὐτῇ ἐκτεθέντα ναυτικὰ τρόπαια προέρχονται ἐκ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας. Ὁ Ἡρόδοτος[2] λέγει ὅτι οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν ἐν Δελφοῖς ἵδρυσιν τοῦ δωδεκαπήχεως Ἀπόλλωνος[3] ἀπὸ τῶν ἀκροθινίων τῆς Σαλαμῖνι ναυμαχίας, ἐπηρώτων τὸν θεὸν κοινῇ, ἂν εἶχε λάβει πλήρη καὶ ἀρεστὰ τὰ ἀκροθίνια· ὁ δὲ ἀπήντησεν, ὅτι ***παρὰ μὲν τῶν ἄλλων εἶχε λάβει***, παρὰ τῶν Αἰγινητῶν ὅμως ὄχι, ἐζήτει δὲ παρὰ τούτων τὰ ἀριστεῖα τῆς μάχης· οἱ δὲ Αἰγινῆται ἀνέθεσαν τότε ἰδίᾳ τρεῖς χρυσοῦς ἀστέρας ἐπὶ χαλκοῦ ἱστοῦ. Ἐπειδὴ οἱ Αἰγινῆται συνυπολογίζονται βεβαίως καὶ εἰς τοὺς Ἕλληνας τοὺς κοινῇ ἀναθέντας τὸν δωδεκάπηχυν Ἀπόλλωνα, συνάγεται ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ Αἰγινῆται διττῶς εὐηρέστησαν τῷ θεῷ μετὰ τὴν ναυμαχίαν, τὸ μὲν διὰ τοῦ κοινοῦ τὸ δὲ διὰ τοῦ ἰδίου ἀναθήματος ὡς ἀριστεύσαντες. Ἂν δὲ εἶνε ἀληθῆ τὰ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου[4] λεγόμενα, ὅτι καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἠθέλησεν ἰδίᾳ[5] νὰ προσενέγκῃ τῷ θεῷ λάφυρα ἀπὸ τῆς ναυμαχίας ταύτης, εἶνε δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι οἱ τοσοῦτον πρὸς τὴν ἔπαρσιν τοῦ Θεμιστοκλέους ζηλότυποι[6], δὲν θὰ ἔσπευδον νὰ ἱδρύσωσι κοινὸν ἀθηναϊκὸν ἀνάθημα, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν εἶχον ἱδρύσει αὐτὸ ἤδη πρὸ τῆς ἰδιωτικῆς καὶ ἀποτυχούσης ἀποπείρας τοῦ ναυμάχου στρατηγοῦ αὐτῶν; Ὁ Παυσανίας (ἔ. ἄ.) λέγων «θαῦμα οὖν ἐποιούμεθα, εἰ ἀπηξίωσεν (ὁ θεὸς) ***ἐκείνου μόνου*** (τοῦ Θεμιστοκλέους) μὴ προσέσθαι τὰ ἀπὸ τῶν Μήδων κτλ.» ὑποδηλοῖ, ὅτι πλὴν τῶν κοινῶν τῶν Πανελλήνων ἀναθημάτων ἀπὸ τῶν Μήδων ἦσαν καὶ ἄλλα μερικώτερα τῶν πόλεων ἑκάστων, ἐπίσης ἀπὸ τῶν Μήδων προερχόμενα· καὶ ἀναφέρει δὲ[7] τοιαῦτα. Τοιοῦτον λοιπὸν θὰ ἦτο καὶ ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων, ὁ δὲ πύθιος Ἀπόλλων, διατάσσων τῷ Θεμιστοκλεῖ

νίσυ ἔργου τεθῆναι τὰς εἰκόνας», Ι' 10, 4 «***ἐποίησαν σφᾶς . . . ἀπὸ τῆς νίκης, ἥντινα . . . ἐνίκησαν· ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ ἔργου . . . τοὺς Ἐπιγόνους . . . ἀνέθεσαν***», Ι' 11, 5 «***οἱ δὲ θησαυροὶ Θηβαίων ἀπὸ ἔργου τῶν ἐς πόλεμον . . . ἐπεὶ Θηβαίοις γε ἀπὸ ἔργου τοῦ ἐν Λεύκτροις καὶ Ἀθηναίοις ἀπὸ τῶν ἐς Μαραθῶνα ἀποβάντων ὁμοῦ Δάτιδί εἰσιν οἱ θησαυροί***»· (πρβ. τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ἀκροθινίων τοῦ Μαραθῶνος «***Ἀθεναῖοι τ[ο͂]ι Ἀπόλλον[ι ἀπὸ Μέδ]ον ἀκ[ροθ]ίνια τε̃ς Μαραθ[ο͂]νι μ[άχες]***) . . . ***τῶν μέν ἐστιν ὁ θησαυρὸς ἀπὸ τοῦ Ἀττικοῦ πταίσματος***», Ι' 13, 4 «***Φωκέων ἀναθήματά ἐστιν ἀπὸ Θεσσαλῶν ὁμόρων τε***», 9 «***ἀνέθεσαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Πλαταιᾶσιν***» 10 «***Ταραντῖνοι καὶ ἄλλην δεκάτην ἐς Δελφοὺς ἀπὸ βαρβάρων Πευκετίων ἀπέστειλαν***», Ι' 15, 1 «***τὰ ἀγάλματα τοῦ Ἀπόλλωνος Ἐπιδαύριοι τὸ ἕτερον οἱ ἐν τῇ Ἀργολίδι ἀπὸ Μήδων . . . ἀνέθεσαν***», 4 «***τὸν φοίνικα ἀνέθεσαν Ἀθηναῖοι . . . ἀπὸ ἔργων ὧν ἐπ' Εὐρυμέδοντι . . . κατώρθωσαν***», Ι' 16, 6 «***Καρύστιοι . . . βοῦν ἔστησαν ἀπὸ ἔργου τοῦ Μηδικοῦ***», Ι' 18, 7 «***ὁ Ἀπόλλων . . . Μασσαλιωτῶν ἐστιν ἀπὸ τῆς πρὸς Καρχηδονίους ἀπαρχὴ ναυμαχίας***», Ι' 19, 4 «***Ἀθηναῖοι τὰς ἀσπίδας ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Μαραθῶνι ἀνέθεσαν***» κλ. Προσέτι ἐκ λιθίνων μνημείων πρβ. Michel, *Rec.* 1031-2 1082, 1084-7, 1129-30 κ.ἄ..

[1] Οὕτω ἐν Σιμων. ἀπ. 36 «***Πέρσας ἑλόντες καὶ Μήδους***», Ξενοφ. Ἑλλ. Γ' 5,1 «***αἱρήσειν βασιλῆα***», Ἱππαρχ. Ε', 14 «***ἢ βίᾳ ἢ τέχνῃ αἱρεῖν τοὺς ἐναντίους***», Πλάτ. *Νόμ.* 698 d «***τοὺς Ἐρετριέας***», Πίνδ. *Ὀλ.* Α' 88 «***ἕλεν Οἰνομάου βίαν***». Πρβ. *Inschr. von Pergamon* 20 «***Βασιλεὺς Ἄτταλος νικήσας μά]χηι Τολιστ[οαγίους Γαλάτα]ς π[ερὶ πηγὰς] Καΐκ[ου ποταμοῦ χα]ριστή[ριον Ἀ]θη[νᾶι***» (περὶ τὸ 240 π. Χρ.), Παυσ. Ι' 11, 2 «***Ἀνέθεσαν δὲ καὶ ἀνδριάντας Λιπαραῖοι ναυμαχίᾳ κρατήσαντες Τυρρηνῶν***», καὶ Ι' 15, 1 «***τὸ δὲ (ἄγαλμα) αὐτῶν Μεγαρεῖς ἀνέθεσαν, Ἀθηναίους μάχῃ πρὸς Νισαίᾳ κρατήσαντες***»· προσέτι πρβ. Karapanos, *Dodone et ses ruines* σ. 47 = Michel, *Rec.* 1129 ***Ἀθεναῖοι ἀπὸ Πελοποννεσίων ναυμαχίαι νικέσαντες ἀ[νέθεσαν.***

[2] *Ἡροδ.* Η' 121 κἑ..

[3] Πρβ. *Παυσ.* Ι' 14, 5.

[4] *Παυσ.* Ι' 14, 5-6.

[5] Πρβ. Πλουτ. *Θεμ.* ΙΕ'.

[6] Πλουτ. ἔ. ἄ. 22

[7] π. χ. *Παυσ.* Ι' 15, 1 καὶ 4, Ι' 16, 6 κλ..

Μή μοι Περσῆος σκύλων περικαλλέα κόσμον
νηῷ ἐγκατθῇς· **οἶκόνδ' ἀπόπεμπε τάχιστα**,

ἴσως συμμορφοῦται πρὸς τὰς διαθέσεις τῶν Ἀθηναίων μὴ ἀνεχομένων οὐδεμίαν ἔξαρσιν προσωπικότητος ἐν τῇ πόλει, ἴσως ὑποδεικνύει αὐτῷ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ χωρίζηται τῆς λοιπῆς πόλεως ἐν τῇ θριαμβευτικῇ ταύτῃ εὐσεβείᾳ.

Ἀφ' οὗ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὑφ' οἱανδήποτε ἀφορμὴν εἶχον ἱδρύσει καὶ μόνον ἐν Δελφοῖς δύο τοὐλάχιστον ἀναθήματα [1], τρίτου τινὸς ἀμφισβητουμένου [2], δὲν παρέλιπον δὲ νὰ τιμήσωσι δι' ἰδίου ἀναθήματος οὔτε τὴν ἐν Πλαταιαῖς [3] οὔτε τὴν ἐπ' Εὐρυμέδοντι μάχην [4], μοὶ φαίνεται ἀπαράδεκτον, ὅτι διὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἥτις ἦτο μεγίστη τιμὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰς ἣν ὤμνυον ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν Μαραθῶνι καὶ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην [5], δὲν θὰ ἐφιλοδόξουν νὰ ἱδρύσωσι μνημεῖόν τι ἐν Δελφοῖς ἀλλὰ θὰ ἐπέτρεπον μόνῳ τῷ Θεμιστοκλεῖ νὰ ἐναβρύνηται ἐπ' αὐτῇ.

Ἡ μαρτυρία δὲ τοῦ Παυσανίου περὶ ὑπάρξεως καὶ ἑτέρου ἐπὶ τοῖς ἀκροθινίοις τοῖς ὑπὸ τὴν στοὰν ἐπιγράμματος ὀνομάζοντος, ἃς ὀνομάζει καὶ αὐτὸς ἑλληνίδας πόλεις, δεικνύει, ὅτι ἡ στοὰ μετὰ τὰ μηδικὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς γενικὸν τρόπαιον τῶν Ἀθηναίων, εἰς ὃ προσετίθεντο ἕτερα λάφυρα αὐτῶν λαμβανόμενα κατὰ θάλασσαν ἢ καὶ κατὰ ξηρὰν ἴσως. Εἰς τοῦτο δὲ βεβαίως συνετέλει καὶ ἡ νῦν σῳζομένη ἐπιγραφὴ τῆς στοᾶς διὰ τῆς ποικιλίας τῶν ἀναθημάτων, ὧν μνημονεύει, καὶ διὰ τῆς ἀοριστίας τοῦ πολεμίου.

4. *Ἡ βάσις τῶν ἀκροθινίων τῆς Μαραθῶνι μάχης (εἰκ. 1).*

Εἶνε γνωστὸν ὅτι ὁ θησαυρὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν Δελφοῖς ἔχει πρὸ τῆς ἀνατολικῆς καὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς ἀνὰ μίαν ὑψίπεδον τριγωνικὴν πλατεῖαν (**εἰκ. 1,** Α), ἔχουσάν ποτε πρὸς τὴν ἱερὰν ὁδὸν ἱδρυμένας τετραγώνους ἐνεπιγράφους στήλας. Εἰς τὸ βάθος τῆς νοτίας πλατείας καὶ παρ' αὐτὴν τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ θησαυροῦ συνηρμολογήθη ἤδη

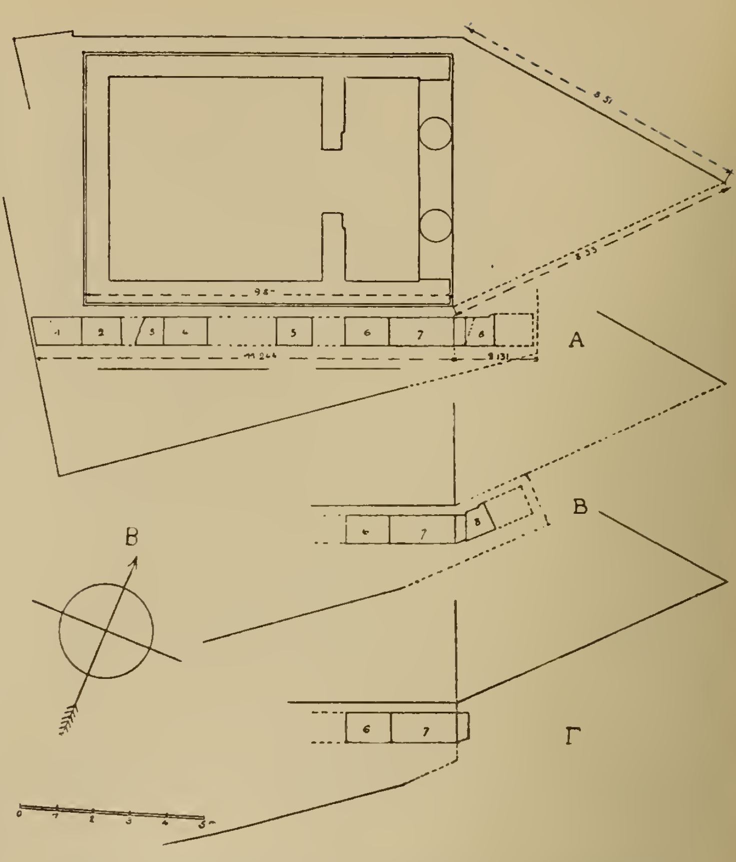

Εἰκὼν 1. Αἱ ἀποδιδόμεναι εἰς τὸ ἀνάθημα τῶν ἀκροθινίων τοῦ Μαραθῶνος ἐν Δελφοῖς τρεῖς μορφαί, ὧν ἡ πρώτη (Α) οὐδέποτε ὑπῆρξε.

ὀρθῶς βάσις τις ἐνεπίγραφος, ἀποτελουμένη ἐκ πλειόνων κατὰ μῆκος πλακῶν, οὖσα δὲ ἄλλοτε ὑψηλοτέρα, ἐλλιπούσης ἤδη ὑπὸ τὰς ἐνεπιγράφους πλάκας μιᾶς τοὐλάχιστον σειρᾶς λίθων.

Ἐκ τῶν ἐνεπιγράφων πλακῶν σῴζονται ὀκτώ, ὧν ἡ τρίτη ἐλλιπής. Αἱ ἀπολόμεναι ὑπολογίζονται εἰς τρεῖς. Τὸ σύνολον τῶν σῳζομένων πλακῶν καὶ τῶν ἐλλιπουσῶν, παρέχει τὴν ἐπιγραφὴν

Ἀθενα|ῖοι τ|[ὸ]ι Ἀπ|όλλον|[ι ἀπὸ Μέδ]|ον ἀκ|[ρο-θ]|ίνια τ|ε͂ς Μαραθ|[ȏ]νι μ|[άχες].

Ἡ ἐπιγραφὴ ἀναμφιβόλως δὲν πρέπει νὰ ἀναφέρηται εἰς τὸν παρακείμενον Ἀθηναϊκὸν θησαυρόν, καὶ διότι ἡ πλατεῖα καὶ τὸ ἐφ' οὗ κεῖται ἡ ἐπιγραφὴ βάθρον εἶνε προσκεκολλημένα μὲν ἀλλ' ἀσύμπλεκτα πρὸς τὰ κρηπιδώματα τοῦ θησαυροῦ ὡς εἶνε πιθανώτατα καὶ ἡ ἀνατολικὴ πλατεῖα, καὶ διότι ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῶν ἐνεπιγράφων πλακῶν ὁρῶνται τὰ ἴχνη τῶν ἱδρυμένων ποτὲ ἐνταῦθα ἀναθημάτων, ἅτινα ἡ ἐπιγραφὴ λέγει *ἀκροθίνια*. Τὰ ἴχνη ταῦτα εἶνε ὀπαὶ καὶ μετάλλινα ἔμβολα, προ-

[1] Παυσ. Ι' 10, 1 κέ., Ι' 11, 5.
[2] Παυσ. Ι' 19, 4· πρβ. Αἰσχ. κ. Κτησ. 116.
[3] Αἰσχ. ἔ. ἄ.
[4] Παυσ. Ι' 15, 4.
[5] Δημ. ΙΗ' 208.

σέτι δὲ ἑκασταχοῦ περὶ τὰ σημεῖα ταῦτα ἀτριβής τις τῆς ἐπιφανείας τῶν λίθων ἔκτασις, ἥτις ἐκαλύπτετό ποτε ὑπὸ τῶν ἀκροθινίων καὶ προὐφυλάσσετο κατὰ τὸ ἐνὸν μᾶλλον ἢ ἡ λοιπὴ ἐπιφάνεια. Ἐπειδὴ ἡ λέξις ***ἀκροθίνια*** δύναται νὰ δηλοῖ καὶ μέρος τῶν ἐν πολέμῳ λαφυραγωγουμένων ὅπλων (ἵνα μὴ εἴπωμεν περὶ τῶν ἀπαρχῶν τῶν καρπῶν, περὶ ὧν δὲν πρόκειται ἐνταῦθα), ἀλλὰ καὶ πᾶν ἄλλο ἀνάθημα, ὅπερ γίνεται ἢ ὑποτίθεται, ὅτι γίνεται ἐκ τῶν πολεμικῶν λαφύρων [1], τὰ ἀκροθίνια ἐνταῦθα ἦσαν ἢ ὅπλα, ὡς εἶνε μέχρι τοῦδε παραδεδεγμένον, ἢ ἀγάλματά τινα χαλκᾶ, ὡς θὰ ὑποστηριχθῇ ἀλλαχόθεν, ἂν καὶ συνηθέστερον ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει εἶνε νὰ ἔχωμεν ἐπὶ τοῦ λίθου ἔγκοιλον τὸ σχῆμα τῶν πελμάτων.

Ὅτι ἡ βάσις αὕτη ἔκειτο ἀρχικῶς ἐνταῦθα, ἔνθα ἐτέθη ἤδη, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς πλησίον εὑρέσεως τῶν πλειόνων ἐνεπιγράφων πλακῶν, καὶ ἐκ τῶν διαστάσεων τοῦ ὅλου μνημείου, προσφόρων πρὸς τὸν χῶρον κατὰ τὰς καταμετρήσεις τοῦ Martinaud καὶ τοῦ Colin, καὶ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τοῦ πρώτου λίθου, ἥτις δὲν εἶνε κάθετος πρὸς τὴν προσθίαν, διότι προσηρμόζετο πρὸς τὸ δυτικὸν ἄκρον χεῖλος τῆς πλατείας, μεθ' οὗ συνέπιπτε. Εἶνε δὲ τὸ δυτικὸν τοῦτο χεῖλος τῆς πλατείας οὐχὶ παράλληλον πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ θησαυροῦ, ἀλλὰ βαίνει πρὸς βορρᾶν ἀποκλῖνον ἀπ' αὐτῆς καὶ σχηματίζον μετὰ τοῦ νοτίου χείλους ἀμβλεῖαν γωνίαν.

Τὸ μνημεῖον, ὡς λέγει ἡ ἐπιγραφή, ἱδρύθη ἀπὸ τῆς ἐν Μαραθῶνι μάχης, ἑπομένως μετὰ τὸ 490 π. Χρ. καὶ πιθανώτατα πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα.

Ἀλλὰ τὰ κανονικὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀναχθῶσιν εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους, εἰ καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτῶν (Ε καὶ Ο κεῖνται ἀντὶ Η καὶ Ω) καί τινες γραφικοὶ ἀρχαϊσμοὶ (ϟ, Ⅼ ἀντὶ ⋜, Λ) εἶνε τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Χαρακτηρισθέντων δὲ τῶν γραμμάτων ἐν γένει ὡς ἀνηκόντων εἰς τοὺς Μακεδονικοὺς καὶ δὴ τοὺς περὶ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν χρόνους, ἐγένετο δεκτὴ μετασκευή τις ἢ ἀνανέωσις τοῦ ἀναθήματος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἀναχθεῖσα εἰς τὸ ἔτος 339 π. Χρ., ὅτε καὶ αἱ ἀσπίδες αἱ ἀνηρτημέναι ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων εἰς τὸν θριγκὸν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος [1] ἀνενεώθησαν, ἐγένοντο δὲ καὶ ἄλλαι μετασκευαὶ ἐν τῷ τεμένει.

Ἂν καὶ κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα ἐλήφθη φροντὶς περὶ ἀποκαταστάσεως ἀθηναϊκῶν ἀναθημάτων, τῷ 307 π. Χρ. [2], ὥστε θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ μετατεθῇ καὶ ἡ τῶν ἀκροθινίων τούτων ἀποκατάστασις εἰς τὴν χρονολογίαν ταύτην, ἀλλ' ὅμως τὸ ζήτημα τοῦτο εἶνέ πως δευτερεῦον πρὸ τῶν ἀπιθάνων μεταβολῶν, αἵτινες ἐγένοντο δεκταὶ εἰς τὴν ὄψιν τοῦ ἀναθήματος.

Ἐπειδὴ δηλ. ἡ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ ἑβδόμου τῶν σῳζομένων λίθων φέρει ψήφισμά τι γενόμενον ἐπὶ ἄρχοντος Ἀρχιδάμου, ὃν ὁ Pomtow [3] ἀνάγει εἰς τὸ 251-0 π.Χρ. κατέληξαν νὰ δεχθῶσι τὰς ἑξῆς τρεῖς μορφὰς τοῦ ἀναθήματος.

Α'). Κατ' ἀρχὰς τὸ μνημεῖον διῆκεν *ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ* πλησίον καὶ παραλλήλως τῶν κρηπιδωμάτων τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ θησαυροῦ, ἔχον ὁλικὸν μῆκος περίπου 13·37, οὗ 1·40 μὲν ἐμετρεῖτο ἀπὸ τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας τοῦ θησαυροῦ μέχρι τοῦ δυτικοῦ χείλους τῆς πλατείας, ἐφ' ἧς τὸ μνημεῖον κεῖται, 9·87 δὲ ἐμετρεῖτο κατὰ μῆκος τῆς νοτίας πλευρᾶς καὶ 2·13 πέραν τῆς νοτιοανατολικῆς γωνίας τοῦ θησαυροῦ *ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ*, ἐχούσης τότε κατ' ἀκολουθίαν διάφορον ὄψιν ἢ νῦν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. Ἡ κατάστασις αὕτη (***εἰκ. 1,*** Α) ἐπεκράτησε μέχρι τοῦ τετάρτου αἰῶνος.

Β'). Κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς νῦν σῳζομένης «μακεδονικῶν χρόνων» ἐπιγραφῆς τοῦ μνημείου, ἀνανεοῦντες τὰ ἀκροθίνια καὶ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτῶν καὶ διορθοῦντες ἴσως τὴν ἱερὰν ὁδόν, καλυπτομένην κατὰ τἀνωτέρω ὑπὸ τῆς πρὸς ἀνατολὰς κατὰ 2·13 προεκβολῆς τοῦ μνημείου, ἔκοψαν ἐγκαρσίως τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ λίθου 8, ὠθήσαντες δέ πως τοῦτον πρὸς τὰ ὀπίσω, προσήρμοσαν αὐτὴν πρὸς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ λίθου 7 καί, ἀποκόψαντες τὴν ἐξέχουσαν δεξιὰν

[1] Πρβ. Colin, *Fouilles de Delphes* III, 2 σ.9 κἑ.. Ἐνταῦθα μνημονεύονται πᾶσαι αἱ περὶ τοῦ δελφικοῦ τούτου μνημείου ἀξιόλογοι ἐργασίαι.

[1] Ὅρα ἄνω σελ. 162 σημ. 2.

[2] Πλουτ. *Δημητρ.* ΙΓ'.

[3] ***Delphische Chron.*** σ. 41. Πρβ. Baunack, ***Delph.Inschr.*** 2755 Ὀρθῶς εἰκάζει ὁ Baunack τὸ ὄνομα τοῦ τρίτου βουλευτοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὡς *Ἀγάζαλος* ἀντὶ *Ἀγασίλαος* Ἐγὼ ἀνέγνωσα καθαρῶς *Ἀγάζαλος* ἀγνοῶν τὴν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν· ὅρα νῦν καὶ Colin, ***Fouilles de Delphes*** II, 2 σ. 88 ἀρ. 71.

προσθίαν γωνίαν τούτου, ἐσχημάτισαν διὰ τῆς τομῆς ταύτης καὶ τῶν ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας κειμένων λίθων 8 [καὶ 9] γραμμὴν σχηματίζουσαν μετὰ τοῦ πρὸς ἀριστερὰ ὑπολοίπου μείζονος μέρους τοῦ μνημείου γωνίαν ἀμβλεῖαν. Τὸ δεξιὸν ἐκεῖνο κεκαμμένον μέρος προσήγγισεν οὕτω παράλληλον πρὸς τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τῆς ἀνατολικῆς τριγωνικῆς πλατείας τοῦ θησαυροῦ καὶ κατέλιπεν ἐλευθέραν πως τὴν ἱερὰν ὁδόν. Ὁ λίθος 8 τότε συνεδέθη μετὰ τοῦ 7 καὶ 9 διὰ συνδέσμων ⊓, ἐν ᾧ οἱ λοιποὶ λίθοι πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἶνε ἐντελῶς ἀσύνδετοι πρὸς ἀλλήλους, οἱ δ' ὑπ' αὐτοὺς κείμενοι ἔχουσι συνδέσμους ⊢⊣ (ἕνα δὲ ⊢⊣ σύνθετον ὡς ὁ ἐπὶ τῆς βάσεως τοῦ τρίποδος τοῦ Γέλωνος)[1]. Ἡ μεταβολὴ αὐτὴ (εἰκ. 1, Β) πρέπει νὰ ἔγινεν, ὡς εἶπον ἤδη, κατὰ τὸ 339 π. Χρ..

Γ'). Ἤδη πρὸ τοῦ 250 π. Χρ. ἤτοι κατὰ τἀνωτέρω πρὸ τοῦ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος, ἐπειδὴ πιθανῶς καὶ ἡ δευτέρα διευθέτησις τοῦ μνημείου, καλύπτοντος ὁπωσδήποτε ἔκτασιν τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, δὲν εὐηρέστει, προέβησαν εἰς ῥιζικωτέραν μεταβολὴν διὰ τῆς κολοβώσεως αὐτοῦ· ἀπεμάκρυναν δηλ. ἐντελῶς τὸ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἐκτεινόμενον μέρος τοῦ μνημείου ἤτοι τοὺς λίθους 8 καὶ 9 οὕτως, ὥστε τὸ ἐπίγραμμα ἔμεινε κολοβόν, ἅτε λῆγον εἰς τὸ «*Μαραθō-*»! Τότε δὲ ἐπὶ τῆς ἐλευθέρας καὶ ὁρατῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ λίθου 7 ἔγραψαν τὸ ἐπὶ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος ψήφισμα. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν (εἰκ. 1, Γ) εἶδεν ἐλλιπὲς τὸ μνημεῖον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ὁ Παυσανίας[2] καί, χωρὶς οὐδὲν περὶ τῆς ἐλλείψεως ταύτης νὰ σημειώσῃ, ἐνόησεν ὅμως ἐκ τῆς κολοβῆς λέξεως *Μαραθō-*, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀνεφέρετο εἰς τὴν Μαραθῶνι μάχην.

Ἡ γνώμη αὐτὴ περὶ τῶν τυχῶν καὶ μετασκευῶν τοῦ ἀναθήματος μοὶ φαίνεται σφόδρα ἀπίθανος· πρῶτον διότι δέν μοι φαίνεται πολὺ εὐεξήγητον πῶς ὁ λίθος 8 ἀπομακρυνθεὶς πρὸ τοῦ 250 π. Χρ. δὲν κατεστράφη, οὐδ' ἐβλάβη εἰς δευτέραν χρῆσιν τεθείς, ἀλλ' ἀνευρέθη ἤδη ἔξω τοῦ τεμένους παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ περιβόλου, ἔνθα ἦσαν ἰδιωτικὰ οἰκήματα βεβαίως· δεύτερον διότι τὰ γράμματα τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς, διευρυνόμενα κατὰ τὰ ἄκρα τῶν γραμμῶν ἢ σκελῶν αὐτῶν, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε τοῦ δ' αἰῶνος π. Χρ. ἀλλὰ νεώτερα, ἀναγόμενα τὸ πολὺ μέχρι μεσοῦντος τοῦ 6' αἰῶνος π. Χ.· τρίτον διότι **τὰ γράμματα ταῦτα εἶνε πάντως νεώτερα τῶν τοῦ ψηφίσματος τοῦ ἐπὶ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος**· τέταρτον, διότι δὲν ἐννοῶ παντάπασι, πῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἠνέχθησαν νὰ εἶνε κολοβὴ ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ αἰῶνας, ἐν ᾧ ἠδύναντο ἀποξέοντες αὐτὴν νὰ συμπυκνώσωσι τὰ γράμματα, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἀρτία. Τῷ 215 π. Χρ. οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον προσθέσει εἰς τὸ ἀνάθημα, τὸ πρὸς τιμὴν τοῦ Μιλτιάδου ἱδρυμένον[3], τὸν ἀνδριάντα τοῦ Πτολεμαίου, τοῦτο δὲ τοὐλάχιστον δεικνύει, ὅτι δὲν εἶχον ἐγκαταλίπει παρημελημένα καὶ ἔκθετα τὰ ἀναθήματα αὐτῶν. Πῶς λοιπὸν δὲν ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ἀνάθημα τῶν ἀκροθινίων τοῦ Μαραθῶνος, ὅπερ ἦτο δόξα τῶν μεγίστων τῆς πόλεως, ἀλλὰ κατέλιπον αὐτὸ κολοβὸν ἐν τῷ μέσῳ τόσων ἀναθημάτων, τηλικαύτης ἐπιμελείας ἀπολαυόντων παρὰ τῶν ἀναθέντων αὐτά;

Νομίζω ὅτι ἄλλως πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὰς τύχας τοῦ ἀναθήματος.

Μεταξὺ τῶν γραμμάτων τῆς νῦν σῳζομένης ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς διακρίνονται τὰ ἴχνη τῶν ἀποξεσθέντων παλαιῶν τῆς ἀρχικῆς ἐπιγραφῆς γραμμάτων. Ἐπὶ τοῦ λίθου 1 φαίνονται ἀμυδρὰ τὰ ἴχνη τῶν γραμμάτων Ο (=⊕) ΕΝΑ, ὧν τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος τοῦ νεωτέρου Θ, τὸ δεύτερον μεταξὺ τοῦ Θ καὶ Ε, τὸ τρίτον μεταξὺ τοῦ Ε καὶ Ν καὶ τὸ τέταρτον ἑκατέρωθεν τοῦ πρώτου σκέλους τοῦ Ν. Ἐπὶ τοῦ λίθου 4 φαίνονται ἀμυδρὰ τὰ γράμματα ΟΙΑΚΡ, ὧν τὸ πρῶτον ἐπὶ τοῦ Ŀ, τὸ δεύτερον μεταξὺ τῶν δύο Ŀ, τὸ τρίτον μεταξὺ Ŀ καὶ Ο, τὸ τέταρτον ἐπὶ τοῦ Ο καὶ τὸ πέμπτον μεταξὺ Ο καὶ Μ. Ἐπὶ τοῦ λίθου 7, τοῦ μεγίστου πάντων, φαίνονται τρία γράμματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων εἶνε ἴχνη καὶ ἄλλων. Τὰ φαινόμενα εἶνε Α μὲν πρὸ τοῦ νέου Ε, Ϟ δὲ πρὸ τοῦ νέου Ϟ[4] καὶ Λ μεταξὺ τοῦ Α καὶ Ρ. Καὶ περαιτέρω δὲ πρὸς δεξιὰ ἐπὶ τοῦ λίθου 7 φαίνονται ἴχνη ἀπε-

[1] ΑΜ 1909, 41 Α'.

[2] *Παυσ.* Ι' 11, 5.

[3] *Παυσ.* Ι' 10, 2.

[4] Πρὸ τοῦ ἴχνους τοῦ Ϟ διακρίνονται ἄλλα τινὰ ἴχνη δυσξύμβλητα, καὶ ἴσως ταῦτα εἶνε τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν παλαιὰν ἐπιγραφὴν ἕνεκα τῆς ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἰχνῶν τοῦ Α ἀποστάσεως· τότε τὸ ἀπεξεσμένον Ϟ εἶνε τῆς νέας ἐπιγραφῆς, ἀλλά, μὴ χαραχθὲν εἰς κανονικὴν θέσιν, ἀπεξέσθη καὶ ἐχαράχθη μικρὸν περαιτέρω.

ξεσμένα. *Ἐπὶ τοῦ λίθου 8 οὐδὲν τοιοῦτον ἴχνος ἀποξέσεως εὑρίσκεται.*

Τὰ παλαιὰ ἀπεξεσμένα γράμματα τοῦ λίθου 1 συμπληροῦνται βεβαίως εἰς *Ἀ]θενα[ῖοι]*. Τὰ τελευταῖα τρία ἀπεξεσμένα παλαιὰ γράμματα τοῦ λίθου 4 συμπληροῦνται ἐπίσης βεβαίως εἰς *ἀκρ[οθίνια]*. Εἶνε δὲ ὡσαύτως βέβαιον, ὅτι τὰ ἀπεξεσμένα γράμματα ἦσαν κατά τι μικρότερα τῶν νέων καὶ πυκνότερα, ἀπέχοντα ἀλλήλων ἀπὸ ἄξονος εἰς ἄξονα 0·145-0·20, ἐν ᾧ τὰ νέα ἀπέχουσιν 0·25-0·29.

Ἂν ἐπιχειρήσωμεν συμπλήρωσιν ταύτης τῆς ἀποξεσθείσης ἀρχικῆς ἐπιγραφῆς, βλέπομεν, ὅτι ἡ θέσις τῶν λειψάνων αὐτῆς δὲν ἐπιτρέπει νὰ δεχθῶμεν, ὅτι αὕτη ἦτο λεκτικῶς καὶ συντακτικῶς πανομοιότυπον τῆς νεωτέρας. Ὁμοίαν δὲ παρατήρησιν ἐποιήσατο ὁ Bourguet εἰς τὴν ἀνανεωθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῶν κάτω Ταραντίνων [1] καὶ εἰς τὴν ἐπίσης ἀνανεωθεῖσαν ἐπιγραφὴν τῶν ἄνω Λιπαραίων [2].

Μία δὲ τῶν δυνατῶν συμπληρώσεων — πάντως διαφόρων τῆς νεωτέρας ἐπιγραφῆς — εἶνε ἴσως ἡ ἑξῆς:

Ἀ]θενα[ῖοι Ἀπόλλονι πυθί]οι ἀκρ[οθίνια τε̃ς Μαραθο̃νι μάχες ἀνέθεσαν] ἀ[πὸ Μέδον ἢ . . . *ἀπὸ Μέδον] ἀ[νέθεσαν.*

Ἡ ἐπιγραφὴ οὕτω περιέχει γράμματα 63 ἐν συνόλῳ. Προστιθεμένου δὲ τοῦ τε σῳζομένου μήκους τῶν ὑπαρχόντων νῦν λίθων τῆς βάσεως μέχρι τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ λίθου 7 (ες Μαραθ) καὶ τοῦ τῶν ἀπολομένων ἢ βλαβέντων, συμφώνως πρὸς τὰς καταμετρήσεις τοῦ Martinaud καὶ τοῦ Colin, καὶ ὑπολογιζομένου ὅτι τὰ ἀπεξεσμένα γράμματα ἀπέχουσιν ἀλλήλων 0·145-0·20 ἤτοι κατὰ μέσον ὅρον 0·172, ἔχομεν·

λίθος	*μῆκος*		*ἐπιγραφὴ νέα*
1	1·244		Ἀθενα
2	1·127		ῖοιτ
[3]3	[1·097]		ο̃]·ἀπ
4	1·119		όλλον
[5]	[1·922]		[ιἀπὸμέδ]
6	0·903		ονάκ
[7]	[0·903]		[ροθ]
8	1·132		ίνιατ
9	2·012		ἐςΜαραθο̃
	11·459	172	
	1·159	66	γράμματα
	107		

Ἤτοι καὶ μαθηματικῶς (οὐχὶ μόνον κατὰ τὰ σῳζόμενα λείψανα) ἡ ἀρχικὴ ἐπιγραφὴ πρέπει νὰ εἶχε τὸν ἐν τῷ ἄνω συμπεπληρωμένῳ κειμένῳ ἀριθμὸν γραμμάτων, ἂν μάλιστα ἐξαιρέσωμεν κενόν τινα χῶρον μετὰ τὸ δεξιὸν τέρμα τῆς ἐπιγρα-

[1] Παυσ. Ι' 10, 6. *Fouilles de Delphes* III, 1 σ. 73 κέ.· πρβλ. τὸν ἐμὸν *Guide de Delphes* 34. Τὸν λίθον τοῦ μνημείου τούτου, τὸν φέροντα τὰ γράμματα ΙΩΝ, προσέθηκα ἐγὼ ἐνταῦθα, εὑρὼν αὐτὸν ἀποκείμενον πρὸς Ν ἔξω τοῦ περιβόλου.

[2] BCH 1911, 149· κέ.. Ἡ συμπλήρωσις τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἡ παρεχομένη ὑπὸ τοῦ Bourguet ἐν τῷ κειμένῳ τῆς σελ. 152, ἀλλ' ἡ ἐν τῇ ὑποσημειώσει τῆς αὐτῆς σελίδος. Διότι, ὡς κεῖται ἐν τῷ εὑρετηρίῳ τοῦ μουσείου, ἔνθα ὑπ' ἀριθμὸν 4554 α κατέγραψα τὸν σχετικὸν λίθον ἤδη πρὸ τῆς 20 Μαρτίου 1907, ἡ ἄνω ἐπιφάνεια αὐτοῦ δεικνύει ΛΙΠΑRΑΙΤΟ. Ἐξελέγξας τὴν ἀνάγνωσίν μου ταύτην ἐπανειλημμένως, ἀνέγνωσα πάντοτε ἀσφαλῶς τὰ γράμματα ταῦτα. Ὥστε ἡ συμπλήρωσις ἐν τῇ ἀρχῇ πρέπει, ὡς καὶ ἐν τῷ εὑρετηρίῳ εἶνε γεγραμμένον ἔκτοτε ὑπ' ἐμοῦ, νὰ λέγῃ *Κνίδιοι οἱ ἐν] Λιπάραι το....* Μετὰ τὸ Ο φαίνεταί τι ὡς ἡ κάτω ἀριστερὰ γωνία τοῦ γράμματος Δ, τὸ δὲ λείψανον τοῦτο, ἂν ἦτο ἐπαρκῶς σαφές, θὰ ἦγεν ἡμᾶς νὰ συμπληρώσωμεν περαιτέρω οἱονεὶ «*τόδ'[Ἀπό]λ[λονι ἀνέθεκαν' δ[εκάταν ἀ]πὸ Τυρσαν[ο̃ν* —Ὁ Pomtow Delphika II, 1909, 18 λέγει, ὅτι αὐτὸς ἀπέδωκε τοὺς λίθους τούτους εἰς τὸ ἀνάθημα τῶν Λιπαραίων. Ἀλλὰ κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1908, ὅτε ἐμελέτα ἐν Δελφοῖς, εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ὁλόκληρον τὸ εὑρετήριον τοῦ μουσείου καὶ ἦτο προσέτι ἀδείᾳ τοῦ τότε Γενικοῦ ἐφόρου τῶν Ἀρχαιοτήτων κάτοχος καὶ ἀκριβοῦς ἀντιγράφου ὁλοκλήρου τοῦ ἐπιγραφικοῦ μέρους τοῦ αὐτοῦ εὑρετηρίου, ἔνθα, ὡς νομισθέντες ἀκατάγραφοι, εἶχον περιγραφῆ ἤδη κατὰ τὸ 1907 δύο λίθοι τοῦ ἀναθήματος διὰ τῶν ἑξῆς: «4554 λίθοι φαιοὶ ἐγχώριοι δύο. Ἐρυθρωπὴ patina (γάνωμα).

α. [=ἀριθ. εὑρ. 724] Πλήρης τὰς διαστάσεις ἔμπροσθεν καὶ ἑκατέρωθεν· παχ. 0,285. πλ. ἀριστερὸν 0,82, πλ. δεξιὸν 0.64· μῆκ. 1,20. Εἰς τὸ πρόσωπον ἄνω ἐξέχουσα ἐλαφρῶς ταινία 0,075, ἄνω εἰς τὴν δεξιὰν ὄπισθεν γωνίαν ὀπὴ 0,08 διαμέτρου, 0,10 βάθους.

ΛΙΠΑRΑΙΤΟ

β. [=ἀριθ. εὑρ. 1000] Ὁ ἕτερος λίθος· ὄπισθεν λεῖος λαξευτός, ἑκατέρωθεν ἀδρῶς, κάτω ἀφανής. Ἐμπρὸς ὡς ὁ ἄνω. Πλ. 0,87, μῆκ. 1,03.

ΠΟΤΥRΣΑΝ

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας εἰς ἀπόστασιν 0,15 ἀπὸ τῆς προσθίας ἀκμῆς. Ὕψος γραμμάτων 0.055. Τὸ εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου λίθου λείψανον εἶνε ὡς ἡ κάτω ἀριστερὰ ἄκρα τοῦ Δ ἢ τοῦ Α ἢ Λ ἢ Ν ἢ Μ. Ἴσως εἶνε Δ. *Ὁ ἔφορος Κεραμόπουλλος, συνενῶν τοὺς δύο λίθους, ἀποδίδει τούτους εἰς τὸ ἀνάθημα τῶν Λιπαραίων* (*Παυσ. Χ, 11, 3*), συμπληροῖ δὲ περίπου «..Λιπάραι τόδ[ε.... ἀ]πὸ Τυρσαν[ο̃ν».

Νῦν μετὰ τὴν εὕρεσιν πολλῶν ἄλλων λίθων, ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν *μακρὰν* βάσιν, φρονῶ, ὡς καὶ ἄλλοθεν θὰ δειχθῇ διεξοδικῶς, ὅτι οἱ λίθοι οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἄνω ἀνάθημα τῶν Λιπαραίων Παυσ. Χ. 16,7 καὶ τάσσω αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ πρὸς νότον παρὰ τὰς μεσημβρινὰς βαθμίδας ἀντερείσματος τοῦ ναοῦ, ὡς φαντάζομαι αὐτὸ ἐν τῷ ἐμῷ *Ὁδηγῷ τῶν Δελφῶν* σ. 59-60 (=*Guide de Delphes* σ. 60). Ὅτι ὅμως ἤδη πρότερον οἱ ἀνασκάψαντες γάλλοι εἶχον ἀναγνωρίσει τὴν συνάφειαν τῶν ἄνω δύο λίθων, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς ἀποθέσεως αὐτῶν ὁμοῦ καὶ ἐν εὐταξίᾳ ἀπέναντι τοῦ θησαυροῦ τῶν Ἀθηναίων.

φῆς καὶ ἐλαττώσωμεν κατὰ 0·20 περίπου τὰ ὑπὸ τοῦ Martinaud καὶ Colin εἰκαζόμενα μήκη· ἐπειδὴ ἐγὼ φρονῶ, ὅτι ἡ δεξιὰ ἄκρα τοῦ μνημείου τούτου συνέπιπτεν ἀκριβῶς πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ θησαυροῦ. Τά γράμματα ἄλλως τε τῆς ἀρχικῆς ἐπιγραφῆς ἠδύναντο ἐνιαχοῦ νὰ εἶνε καὶ πυκνότερά πως κατά τινα χιλιοστά, ὥστε νὰ πληρῶσι τὸ ἄθροισμα τοῦ μήκους τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ θησαυροῦ (9·87) καὶ τῆς ἀποστάσεως τῆς νοτιοδυτικῆς γωνίας αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ χείλους τῆς πλατείας (1·40), ὅπερ ἄθροισμα (11 27) παρέχει τὸ μῆκος τῆς ὅλης ἀρχικῆς βάσεως τοῦ ἀναθήματος.

Ἡ ἀνωτέρω συμπλήρωσις τῆς ἀρχικῆς ἐπιγραφῆς, λέγουσα πλείω ἢ ἡ νέα ἐπιγραφή, ἐκτείνεται ἐπὶ μόνων τῶν 7 σῳζομένων πρώτων λίθων καὶ τῶν μεταξὺ ἐλλειπόντων, καταλήγει δὲ περίπου ὀλίγον πρὸ τοῦ Θ τοῦ μεγάλου λίθου 7, καταλείπουσα εἰς τὸ δεξιὸν ἄκρον αὐτοῦ μεῖζον κενὸν ἢ εἰς τὸ ἀριστερόν· τοῦτο δὲ δὲν εἶνε παράδοξον εἰς ἀρχαϊκὰ μνημεῖα, ἀφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ τῆς στοᾶς τῶν Ἀθηναίων ἐν Δελφοῖς καταλείπει πέραν μὲν τοῦ δεξιοῦ ἄκρου αὐτῆς κενὸν μέρος μήκ. 9·00, πέραν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ 3·07 μόνον.

Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἐβεβαιώθην, ἡ δεξιὰ πλευρὰ τοῦ σῳζομένου ἑβδόμου λίθου (ἐνάτου δὲ τῶν ποτε συμπάντων), ἡ φέρουσα τὸ ψήφισμα τὸ ἐπὶ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος, δεικνύει τὴν αὐτὴν λεπτομερῆ ἐργασίαν τῆς ἐπιφανείας, ἣν καὶ οἱ ἄλλοι προηγούμενοι λίθοι καὶ δὴ ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ τοῦ πρώτου πάντων, ἐν ᾧ ἡ ἀποτμηθεῖσα δεξιὰ προσθία γωνία τοῦ τε ἑβδόμου τῶν σῳζομένων καὶ ὅλος ὁ ὄδγοος (βεβαίως δὲ καὶ ὁ ἐλλείπων ἔνατος) δεικνύουσιν ἁδρομερεστέραν καὶ ἑπομένως ἀλλοτρίαν πρὸς τὸν ἀρχικὸν πυρῆνα τοῦ μνημείου ἐργασίαν τῆς ἐπιφανείας, συνάγω, ὅτι τὸ ὅλον ἀρχικὸν μῆκος τοῦ ἀναθήματος ἐξετείνετο μέχρι τοῦ σημείου, εἰς ὃ συνήντα τὴν γραμμὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ θησαυροῦ, ἤτοι κατέληγε διὰ τοῦ ἑβδόμου τῶν σῳζομένων λίθων, ἐφ' οὗ καταλήγει διὰ τῆς ἀνωτέρω συμπληρώσεως καὶ ἡ ἀρχικὴ ἐπιγραφή, ἡ ἀπεξεσμένη.

Ἡ βάσις λοιπὸν τοῦ ἀναθήματος τῶν ἀκροθινίων, ὅτε τὸ πρῶτον ἀνετέθησαν ταῦτα, ἦτο εὐθεῖα καὶ ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ δυτικοῦ χείλους τῆς νοτίας πλατείας τοῦ θησαυροῦ μέχρι τῆς νοτιοανατολικῆς τούτου γωνίας. Ὥστε τὸ σχῆμα εἰκ. 1, Γ εἶνε ἡ πρώτη μορφὴ τοῦ μνημείου. Ἡ κατάστασις αὕτη ὑπῆρχε κατὰ τὸν τρίτον αἰῶνα π. Χρ., ὅτε ἐχαράχθη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ὄψεως τῆς βάσεως τὸ ἐπὶ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος ψήφισμα, ἐξηκολούθησε δὲ ὑπάρχουσα ἐπὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον, ὥστε καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο νὰ ἀποτριβῇ σφόδρα καὶ καταστῇ λίαν δυσανάγνωστον, ὅτε κατὰ τὸν δεύτερον αἰῶνα π. Χρ. ἠθέλησαν νὰ αὐξήσωσι κατὰ μῆκος τὸ ἀνάθημα. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπεκτείνωσιν αὐτὸ πρὸς δυσμάς, διότι τοιαύτη προσεκβολὴ θὰ ἀπέκλειε τὴν πρόσοδον πρὸς τοὺς αὐτόθι κειμένους θησαυροὺς τῶν Ποτιδαιατῶν καὶ τῶν Συρακοσίων, οὔτε δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ ἐνέκρινον νὰ ἐπεκτείνωσιν αὐτὸ ἐπ' εὐθείας γραμμῆς, ἵνα μὴ ἀποστενώσωσιν ὑπερβολικῶς τὸν χῶρον αὐτόθι, ἐσχημάτισαν κεκαμμένην τὴν προσθήκην, προσκολλήσαντες αὐτὴν παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλατείαν τοῦ θησαυροῦ. Βεβαίως καὶ ἡ διάταξις αὕτη, παρὰ πᾶσαν τὴν ἐπιδειχθεῖσαν εὐλάβειαν πρὸς τὴν εὐταξίαν τοῦ τεμένους, κατελάμβανεν ὅμως μέρος τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, ὅπερ ἀνασκαφὲν εὑρέθη καὶ παραμένει καὶ νῦν ἔτι ἄστρωτον διὰ πλακῶν. Ἀλλὰ τοιαύτη καταπάτησις κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦτο οὔτε ἡ πρώτη οὔτε ἡ τελευταία. Ὁ ἀνδριὰς τοῦ Φιλοποίμενος [1] καὶ πλεῖσται ἄλλαι γνωσταί, ἢ ἐκ τῆς ἐργασίας αὐτῶν ἢ ἐξ ἐπιγραφῶν, ὡς ἀνήκουσαι εἰς τοὺς δύο τελευταίους π. Χρ. αἰῶνας καὶ ὕστερον, εἶνε πεφυτευμέναι ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ.

Ἐρρήθη ἀνωτέρω, πῶς διὰ τῆς πλαγίας ἀριστερᾶς τομῆς τοῦ ὀγδόου τῶν σῳζομένων λίθων, ὅστις εἶνε ὁ πρῶτος τῆς προσθήκης καὶ ἐπεκτάσεως τῆς βάσεως τοῦ ἀναθήματος, καὶ διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς δεξιᾶς προσθίας γωνίας τοῦ λίθου 7 ἐσχηματίσθη ἤδη ἡ βάσις γωνιώδης ἄνευ οὐδεμιᾶς παρεκκλίσεως τοῦ ἀρχικοῦ πυρῆνος αὐτῆς· ἐρρήθη προσέτι, ὅτι ἡ νέα προσθήκη, δι' ἀστάθειαν βεβαίως τῆς κατ' ἀνάγκην προστεθείσης κρηπῖδος αὐτῆς, συνεδέθη διὰ συνδέσμων ⊓. Προσθέτω ἐνταῦθα, ὅτι ἡ προσθήκη αὕτη προσεκολλήθη εἰς τὸν σῳζόμενον λίθον 7, χωρὶς οὗτος νὰ προσλάβῃ ἀναθύρωσιν, καὶ ὅτι ἡ ἀποκοπὴ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ προσθίας γωνίας συμπαρέλαβε καὶ τὴν ἀρχὴν (εἰς μῆκ.

[1] Pomtow, *Klio* IX, σ. 160 κέ.. Bourguet, *Fouilles de Delphes* III, 1 σ. 31.

0·10) πάντων τῶν στίχων τοῦ ἐπὶ Ἀρχιδάμου ἄρχοντος ψηφίσματος, ὅπερ ἀποβαίνει οὕτως ἀναμφιλέκτως terminus post quem διὰ ταύτην τὴν ἀνανέωσιν ἢ μεγέθυνσιν τοῦ ἀναθήματος καὶ δεῖται ἀναποφεύκτως συμπληρώσεως ἐν τῇ ἀρχῇ, οὐχὶ δὲ ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων [1].

Ἡ προσθήκη συνετελέσθη διὰ δύο λίθων εὐρυτέρων ἢ οἱ λοιποί· ἔχομεν δ' ἕνα τούτων, τὸν ὄγδοον τῶν σῳζομένων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀρχικὴ ἐπιγραφὴ τοῦ ἀναθήματος ἔληγεν ἐπὶ τοῦ λίθου 7 οὕτως, ὥστε ἡ προσθήκη τοῦ ἀναθήματος θὰ ἠδύνατο νὰ μὴ χαρακτηρίζηται ὡς προερχομένη ἐκ τῆς Μαραθῶνι μάχης, ὅπερ δὲν θὰ ἐπεθύμουν οἱ αὐξάνοντες τὸ ἀνάθημα Ἀθηναῖοι, ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ ἀποξεσθῇ ἡ παλαιὰ ἐπιγραφὴ καὶ νὰ χαραχθῇ ὑπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα νέα, ἀλλὰ μεγαλυτέροις καὶ ἀραιοτέροις γράμμασιν, ὥστε νὰ ἐκταθῇ ἐπὶ πάντων τῶν λίθων τῆς βάσεως, τῶν τε παλαιῶν καὶ τῶν νέων.

Οὕτως ἔχουσαν καὶ πλήρη οὖσαν τὴν βάσιν εἶδε καὶ ἀνέγνωσεν ὁ Παυσανίας καὶ οὕτως εὗρεν αὐτὴν ἡ γενικὴ καταστροφὴ τοῦ τεμένους. Φαίνεται ὅμως, ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς βάσεως ὡς ἀκροθίνια ἱδρυμένα ἀναθήματα δὲν ἐσῴζοντο τότε (ἀπαχθέντα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων;), καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παυσανίας ἐξέλαβεν, ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἀφεώρα εἰς τὸν θησαυρόν, ὃν οὕτω ἐξέλαβεν ὡς ἀπὸ τῆς Μαραθῶνι μάχης οἰκοδομηθέντα, ἐν ᾧ οὗτος εἶναι ἔργον παλαιότερον [2].

Κατὰ τἀνωτέρω τὸ ἀνάθημα ἔσχεν οὐχὶ τρεῖς, ἀλλὰ δύο μόνας μορφάς, ἤτοι:

α') τὴν ἀρχικὴν εὐθύγραμμον καὶ βραχεῖαν μορφὴν τὴν ἀποτερματιζομένην εἰς τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ θησαυροῦ μετὰ τῆς ἐκτενεστέρας καὶ πυκνοτέρας ἀρχικῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ μορφὴ αὕτη διετηρήθη μέχρι τοῦ δ' αἰῶνος π. Χρ. (**εἰκ. 1,** Γ).

β') τὴν ἐπηυξημένην γωνιώδη μακροτέραν μορφὴν μετὰ τῆς νεωτέρας καὶ βραχυτέρας ἀλλ' ἀραιοτέρας ἐπιγραφῆς, ἣν ἐγνώρισε καὶ ὁ Παυσανίας (**εἰκ. 1,** Β).

Τὸ σχῆμα εἰκ. 1 Α οὐδέποτε ὑπῆρξε.

5. Ἀρχικλά;

Ἐν τῷ περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος βιβλίῳ τοῦ Πλουτάρχου κεφ. 35 κεῖται: «*Ὅτι μὲν οὖν ὁ αὐτός ἐστι Διονύσῳ (ὁ Ὄσιρις), τίνα μᾶλλον ἢ σὲ γιγνώσκειν, ὦ Κλέα, δὴ προσῆκόν ἐστιν,* ***ἀρχικλὰ*** *μὲν οὖσαν τῶν ἐν Δελφοῖς Θυιάδων, τοῖς δ' Ὀσιριακοῖς καθωσιωμένην ἱεροῖς ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρός;*».

Τὸ *ἀρχικλὰ* ἐκεῖνο, ἂν ἦτο ὄνομα γένους θηλυκοῦ, ἔδει νὰ ἔχῃ τὸ καταληκτικὸν *ν* (ἀρχικλὰν), ἵνα συμφωνῇ πρὸς τὸ προηγούμενον *σέ*. Ἀλλ' οὔτε τοῦτο συμβαίνει, οὔτε ὡς οὐδέτερον ἔχει νόημά τι ἡ λέξις, οὔτε εἶνε γνωστὴ ἀλλαχόθεν, οὔτε συμβιβάζεται πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Τὰ χειρόγραφα καὶ οἱ ἐκδόται τοῦ Πλουτάρχου οὐδεμίαν ἄλλην παρέχουσι γραφὴν αἴρουσαν τὴν δυσχέρειαν. Τίνας ὄψεις ἔχει τὸ κείμενον τοῦ χωρίου τούτου, δεικνύει ἡ ἑπομένη σημείωσις, ἣν ἔδωκέ μοι προθύμως ὁ καθηγητὴς κ. Γρηγόριος Βερναρδάκης.

«ἀρχικλὰ μένουσαν E. ἀρχικλαμένουσαν cett. ἀρχηγὸν μὲν οὖσαν Basiliensis ex p. 293 f. ἀρχιέρειαν μὲν οὖσαν Salmasius. ἀρχίλαν μὲν οὖσαν Baxter. ἀρχιφλαμινίαν οὖσαν Markland. ἀρχικλᾳδοῦχον Halm. Fort. ἄρχιλλαν μὲν οὖσαν coll. Hesychio Ἀρχίλλαν ἀρχιποίμενα Κρῆτες».

Νομίζω, ὅτι ἀντὶ τῆς ἀδιανοήτου λέξεως *ἀρχικλὰ* ἔκειτό ποτε παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ *ἀρχηίδα*. Ἦτο δὲ ἡ ἀρχηὶς κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἀξίωμα συναφὲς πρὸς τὰς Θυιάδας καὶ ἀπέβλεπε κυρίως ἢ μόνον εἰς τὴν ἐν Δελφοῖς Διονυσιακὴν λατρείαν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου ἐξάγεται: Ἐν τοῖς *Ἑλλ. Ζητ.* 12 γίνεται λόγος περὶ τῆς «*ἀρχηγοῦ*» τῶν Θυιάδων («ὁ μὲν βασιλεὺς ῥαπίζει τῷ ὑποδήματι τὸ εἴδωλον, ἡ δὲ τῶν Θυιάδων *ἀρχηγὸς* ἀραμένη κομίζει πρός τινα τόπον» κλ.). Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο ἑρμηνεύει, νομίζω, τὴν ἀρχηίδα ὡς ἀρχηγόν, προϊσταμένην τῶν Θυάδων, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ, ὅτι καὶ

[1] Πρβ. καὶ Colin ἔ ἄ. σ. 89, ὅστις ὀρθῶς ἐξαίρει, ὅτι ἡ συμπλήρωσις τῶν ἐλλειμμάτων τοῦ κειμένου πρέπει νὰ γίνῃ ἐν τῇ ἀρχῇ οὐχὶ δ' ἐν τῷ τέλει τῶν στίχων, ἔνθα οὐδὲν ἴχνος γραμμάτων φαίνεται ἐπὶ τοῦ λίθου.

[2] Πρβ. Ὁδηγὸν σελ. 30, 44 = Guide σελ 29, 42.— Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας ἐνταῦθα νὰ συμπληρώσω διόρθωσίν τινα, ἣν ἔκαμα εἰς τὸν Ὁδηγὸν διὰ τοῦ γαλλιστὶ συντεταγμένου Guide Ἐν τῷ Ὁδηγῷ σ. 66 ὀνομάζω στοὰν τοῦ Ἀττάλου τὴν πρὸς Δ τοῦ τεμένους κειμένην. Ἐν τῷ Guide σ. 52 ὁρίζω ὡς στοὰν τοῦ Ἀττάλου τὴν πρὸς Λ τῶν Συρακοσίων τριπόδων οὖσαν, διότι εὗρον ἐπιγραφὴν πλησίον κειμένην καὶ λέγουσαν τὴν κατάληξιν τοῦ ὀνόματος *Ἄτταλος* μεγάλοις γράμμασι, σχεδὸν ὅσον τὰ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς ἐν Ἀθήναις στοᾶς τοῦ Ἀττάλου, ἐν ᾧ τὴν πρὸς Δ τοῦ τεμένους στοὰν ὀνομάζω σ. 66 στοὰν τοῦ Εὐμένους. Σημειοῦμαι λοιπὸν ἐνθάδε, ὅτι ἡ διόρθωσις αὕτη ***κατὰ παραδρομὴν*** δὲν εἰσῆλθε καὶ εἰς τὸν πίνακα I τοῦ Guide, ἐκεῖ ἔνθα εἶνε αἱ στοαί.

ἐνταῦθα ἀντὶ *ἀρχηγὸς* πρέπει νὰ γράψωμεν *ἀρχηΐς*. 'Αλλ' ἤδη πρὸ μακροῦ[1] παρετηρήθη, ὅτι αἱ Θυιάδες ἦσαν ὡρισμέναι περὶ τὸν Διόνυσον γυναῖκες, σύλλογός τις ἔχων ἐπὶ κεφαλῆς μίαν γυναῖκα καὶ κεκτημένος — προσθέτω ἐγὼ — ἰδίας δι' ἐπιγραφῶν ἐπὶ τῶν ἑδωλίων δηλουμένας θέσεις ἐν τῷ δελφικῷ θεάτρῳ. Ἡ ἐπὶ κεφαλῆς λοιπὸν τοῦ συλλόγου τῶν Θυιάδων γυνὴ ἐλέγετο *ἀρχηΐς*, ὡς δηλοῦσιν ἄλλαι δελφικαὶ ἐπιγραφαί. Τούτων τῶν ἐπιγραφῶν τινας ἀναφερομένας εἰς ἀρχηΐδας γυναῖκας ἐδημοσίευσεν ἤδη ἢ αἰνίττεται ὁ Bourguet[2] λέγων προσέτι (σ. 18): «Prius (nomen) ἀρχηΐδος est, quo Memmiam Lupam et Gelliam Dionysiam ornatas esse comperimus; praeter eas Flaviam Cleam, *eandem fortasse vel potius ejusdem filiam* cui Plutarchus librum de Iside et Osiride misit agnoscemus». Δὲν γνωρίζω τί ἦτο ἡ θυγάτηρ τῆς Φλαβίας Κλέας, ἀλλ' ἐκ τῆς διορθώσεως, ἣν προτείνω εἰς τὸ ἀνωτέρω χωρίον τοῦ Πλουτάρχου, ἐξάγεται ὅτι ἡ Κλέα, πρὸς ἣν ἔπεμψεν ὁ Παυσανίας τὸ βιβλίον περὶ Ἴσιδος καὶ Ὀσίριδος, ἦτο πάντως ἀρχηΐς. Ἐπειδὴ δὲ ὡς ἀρχηῒς ἐγνώριζε τὰς περὶ Διονύσου μυθολογικὰς ἢ θρησκευτικὰς ἢ φιλοσοφικὰς εὐημερικὰς θεωρίας, ἦτο δὲ προσέτι καθωσιωμένη εἰς τὰ Ὀσιριακὰ ἱερὰ ἀπὸ πατρὸς καὶ μητρός, διὰ τοῦτο λέγει ὁ Πλούταρχος, ὅτι αὐτῇ προσῆκε μᾶλλον νὰ γνωρίζῃ, ἂν ἀληθῶς ὁ Ὄσιρις καὶ ὁ Διόνυσος ἦσαν ὅμοιοι θεοὶ ἢ ἐταυτίζοντο ὅλως.

[1] Rapp ἐν *Rhein. Mus.* 27 (72), σ. 1, 4 κέ., 562 κέ..

[2] *De rebus Delphicis imperatoriae aetatis* 1905 σ. 13. 14, 18.

Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος.

Ἐργατῶν σήματα καὶ ὀνόματα ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ θεάτρου τῆς Θεσσαλονίκης

ὑπὸ

Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1873 ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἀκέραια διέσῳζε τὰ Βυζαντιακὰ τείχη καὶ περὶ τὴν κάτω μοῖραν αὐτῆς, τὴν ἐκ τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ μέχρι τῆς θαλάσσης, καὶ δή: α') τοῦ ἀνατολικοῦ τείχους[1] καὶ τὸ μέρος τὸ ἐκ τῆς πύλης Κασσανδρεωτικῆς ἐκτεταμένον μέχρι τῆς πρὸς τῇ θαλάσσῃ πύλης Ῥώμης· β') τοῦ δυτικοῦ καὶ τὸ ἐκ τῆς πύλης Χρυσῆς μέχρι τοῦ πρὸς τῇ θαλάσσῃ Τὸπ χανέ· γ') ὅλον τὸ τεῖχος τὸ μεταξὺ τῆς πύλης Ῥώμης καὶ τοῦ Τὸπ χανέ, τὸ μακρότατον παραθαλάσσιον.— Τοῖς εἰρημένοις προσθετέον ὅτι ἡ Ἐγνατία ὁδὸς τὴν Θεσσαλονίκην διασχίζει ὅλην ἐκ τῆς Κασσανδρεωτικῆς πύλης μέχρι τῆς Χρυσῆς (β) παράλληλος δὲ πρὸς τὴν Ἐγνατίαν εἶναι ἡ ὁδὸς τοῦ Μιδὰτ πασιᾶ, ἥτις τὴν πόλιν διασχίζει ἔκ τινος ἀνατολικῆς πύλης, ἄνωθεν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Κασσανδρεωτικῆς κειμένης, μέχρι τῆς Λη(ι)ταίας πύλης (α), τῆς κειμένης ἄνωθεν καὶ πρὸς βορρᾶν τῆς Χρυσῆς.

Τῷ 1873 ἐπὶ διοικητοῦ τῆς πόλεως Μιδὰτ ἤρξατο καὶ κατόπιν κατὰ ποικίλα διαλείμματα ἐξετελέσθη ἡ καθαίρεσις τῶν μερῶν α' καὶ β' καὶ τοῦ τείχους γ', τούτου μὲν χάριν προσαυξήσεως τῆς γῆς καὶ κατασκευῆς τῆς προκυμαίας, ἐκείνων δὲ χάριν τῆς ἔξω τοῦ περιβόλου ἐπεκτάσεως τῆς πόλεως. Πρὸ ὀκτὼ ἐτῶν καθῃρέθη δ') τὸ μέρος τὸ μεταξὺ τῆς Κασσανδρεωτικῆς πύλης καὶ τῆς ἄνωθεν αὐτῆς κειμένης, ἐφέτος δὲ (ἀπὸ τῆς 13 Φεβρουαρίου) καθαιρεῖται ε') τὸ μεταξὺ τῆς Χρυσῆς πύλης καὶ τῆς Ληταίας.

Κατὰ τὰ μέρη α', β', δ', καὶ ε' τὰ τείχη ἐπε-

[1] Οἱ ὁρισμοὶ *ἀνατολικὸν* καὶ *δυτικὸν* γίνονται, κατὰ τὴν παρὰ πᾶσι κρατοῦσαν συνήθειαν, συμφώνως πρὸς τὰ ὑπ' ἀρχαίων ἱστορικῶν, Ἰωάννου τοῦ Καμενιάτου καὶ Εὐσταθίου τοῦ μητροπολίτου καὶ ἄλλων, εἰρημένα, τούτοις δὲ προέκειτο οὐχὶ καθόλου τῆς πόλεως ἡ ἀκριβὴς γεωγραφικὴ θέσις, ἀλλ' ἰδίᾳ τὸ ἐκ τῆς θαλάσσης μέρος, κατὰ συνήθειαν τοῦτο ὡς νότιον λαμβανόμενον.

Εἰκὼν 1. Γραμμὴ τοῦ δυτικοῦ τείχους τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ μεταξὺ τῆς Ληταίας πύλης (α) καὶ τῆς Χρυσῆς (β). Μάρμαρα τοῦ θεάτρου καὶ ἀναγραφαὶ ἐργατῶν.

στηρίζοντο, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ ἐπαλλήλων στοίχων παντοίων μαρμάρων, ἁπλῶν ὀγκωδεστάτων πλακῶν (πολλῶν καὶ παντελῶς ἀκατεργάστων), κιόνων, ἐπιστυλίων, γείσων, φατνωμάτων, στηλῶν ἐνεπιγράφων καὶ ἄλλων, πάντων τούτων παρὰ τῶν Χριστιανῶν σωρηδὸν εἰλημμένων ἐξ ἐθνικῶν κτι-

σμάτων καὶ ἐπιμελῶς συνῳκοδομημένων πρὸς τοῖς θεμελίοις τῶν τειχῶν.

Καὶ ἐν μὲν τοῖς τείχεσιν, ἅτινα ἀμέσως συνείχοντο τοῖς παραστάταις τῶν τεσσάρων ὠνομασμένων πυλῶν, ἐφ' ἱκανήν τινα ἔκτασιν οἱ στοῖχοι ἦσαν οὐ μόνον ἐπάλληλοι, 8 καὶ 10 καθ' ὕψος τοῦ κτίσματος, ἀλλὰ καὶ προσάλληλοι, 3 καὶ 5, κατὰ πάχος τοῦ κτίσματος· ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς τείχεσι, μάλιστα δὲ τοῖς μεταξὺ τῶν προβόλων, ὀξυγωνίων καὶ ὀρθογωνίων, μόνον ἐπάλληλοι, 3 καὶ 5. Καὶ ἑτέραν δὲ διαφορὰν εὐχερῶς παρετήρει ὁ προσέχων, ὅτι ἐν τοῖς στοίχοις τῶν πυλῶν Κασσανδρεωτικῆς καὶ Χρυσῆς καὶ τῶν ἀμέσως αὐταῖς συνεχομένων τειχῶν τὰ ἐπικρατέστατα τῶν μαρμάρων ἦσαν τὰ ἔχοντα τὰ σχήματα **εἰκ. 1,** *δ-ι*.

Ἤδη ὁ L. Duchesne *Mémoire sur une mission*, Paris 1876, p. 16 παρετήρησε γενικῶς ὅτι οἱ λίθοι οὗτοι (κατ' αὐτὸν ὄντες ὕψους σχεδὸν 0·40 καὶ μήκους μεγίστου 2·00) ἐλήφθησαν «de la démolition de quelque monument considérable» καὶ ὅτι σχεδὸν πάντες φέρουσιν «un Θ gravé sur une des plates-bandes»· τὸν ἄλλως παρατηρητικώτατον ἄνδρα διέφυγεν ὅτι καὶ καθ' ὅλον τὸ μεταξὺ τῆς πύλης Ληταίας καὶ Χρυσῆς μακρότατον μέρος οἱ στοῖχοι ἐκ τοιούτων σύγκεινται μαρμάρων ***(εἰκ. 2)*** κατά τε τοὺς δέκα ὀξυγωνίους προβόλους

Εἰκὼν 2. Μέρος τοῦ δυτικοῦ τείχους μεταξὺ ὀξυγωνίων προβόλων.

καὶ κατὰ τὰς μεταξὺ αὐτῶν κειμένας δέκα εὐθείας πλευράς [1].

Τὰ μάρμαρα, ὧν τὸ ὕψος εἶναι 0·30-0·35 καὶ τὸ πλάτος 0·85-1·00 καὶ τὸ μῆκος ἔτι ποικιλώτερον, 0·50-3·00, ἢ α') εἶναι ἁπλᾶ, ἔχοντα καθέτους πάσας τὰς κατὰ τὸ ὕψος πλευρὰς καὶ δὴ ἄνευ ζώνης τινός (εἰκ. 1 δ)· ἢ β') φέρουσι μίαν καθέτως προεξέχουσαν πλατεῖαν ζώνην (εἰκ. 1 ε) ἢ δύο προεξεχούσας ζώνας, πλατεῖαν καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ ἢ καὶ κατὰ τὸ τέταρτον μόνον στενωτέραν (εἰκ. 1 ζ), τὴν δὲ ὑπὸ τὴν ζώνην ἢ μεταξὺ τῶν ζωνῶν κειμένην πλευρὰν ὑπόκυρτον· ἢ γ') ἔχουσι δύο κοιλώματα καὶ μίαν ἐντομὴν (εἰκ. 7 η), μήκους 0·57 καὶ πλάτους 0·40 καὶ βάθους 0·20, ἢ ἓν κοίλωμα καὶ μίαν ἐντομὴν (εἰκ. 7 θ καὶ ι) ἢ μόνον ἐντομὴν (εἰκ. 1 κ). Τῶν δύο πλατειῶν πλευρῶν ἡ τῇ ἄνω ζώνῃ συνεχομένη φαίνεται ἐπιμελῶς ἐξωμαλισμένη καὶ λεία ἐκ τῆς χρήσεως οὖσα.

Τοιούτων δὴ μαρμάρων ἐπάλληλοι στοῖχοι φαίνονται κείμενοι [2] νῦν ἐν τῇ πρώτῃ (ἐκ τῆς Ληταίας

[1] Οἱ τοπογραφικοὶ τῆς πόλεως χάρται, καὶ αὐτὸς ὁ τῆς δημαρχίας (ὑπὸ τοῦ Ἀχιλλέως Καμπανάκη πρὸ 25 ἐτῶν πεποιημένος) τὸ μέρος τοῦτο ἀνακριβῶς ἀναγράφουσιν ὅλως εὐθυγραμμικόν (ἄνευ προβόλων).

[2] Ἄλλοι στοῖχοι ἴσως κεῖνται ὑπὸ τὴν γῆν, ἀφανεῖς νῦν ὄντες.

πύλης) μεταξὺ τῶν προβόλων πλευρᾷ 8, ἐν τῇ τετάρτῃ 5 καὶ 6, ἐν τῇ πέμπτῃ 3 (εἰκ. 2), 3 δὲ καὶ ἐν τῇ ἑβδόμῃ, τῇ ὀγδόῃ καὶ τῇ ἐνάτῃ (ἐκ τῆς δεκάτης πλευρᾶς ἄρχεται νεώτατος τοῖχος ἐν τῷ τόπῳ τοῦ πάλαι καθαιρεθέντος τείχους, δεδηλωμένος ἐν τῇ εἰκόνι 1 διὰ τῶν στιγμῶν, ἐκ τοῦ τοίχου δ᾽ ἄρχονται τῆς δημαρχίας οἰκήματα, εἰκ. 1 γ γ) [1]. Ἡ δημαρχία πρὸ ἐτῶν πολλῶν ἥνωσε διὰ τοίχων, δεδηλωμένων ἐν τῇ εἰκόνι διὰ στιγμῶν, τὰς ἄκρας τῶν προβόλων τῶν ἑκατέρωθεν τῶν πλευρῶν πρώτης, δευτέρας, τρίτης, τετάρτης, ἕκτης καὶ ὀγδόης, κατεσκεύασε δ᾽ οὕτως ἐξ ὑποστέγους ἀποθήκας ἀχύρων, ἀσβέστου καὶ πετρελαίου [2]. Τῶν ἀποθηκῶν ἐκαύθησαν πρό τινος χρόνου ἡ πρώτη καὶ ἡ τετάρτη (ἐστερημέναι νῦν στέγης), ὅθεν καὶ τῶν ἐν ταύταις μαρμάρων τὸ χρῶμα εἶναι νῦν μέλαν, σφόδρα τῶν γραμμάτων τὴν ἀνίχνευσιν καὶ ἀνάγνωσιν δυσχεραῖνον, κατερρίφθη δ᾽ ἐφέτος ἡ ὀγδόη. Τῶν λοιπῶν ἀποθηκῶν ἄδειαν λαβὼν ἐξήτασα μόνην τὴν δευτέραν, πρὸς ἐξέτασιν δ᾽ ὑπολείπονται ἐν μέλλοντί τινι χρόνῳ αἱ ἀποθῆκαι τρίτη καὶ ἕκτη.

Δεύτερος μετὰ τὸν **Duchesne** τῶν μαρμάρων μνείαν ἐποιήσατο ὁ A. Choisy *Rev. archéol.* 1876 *p.* 355 κέ., ὅστις καὶ συνεῖδεν ὅτι οἱ λίθοι εἶναι θεάτρου ἑδώλια καὶ βαθμίδες καὶ ἐξέδωκεν 28 ἑδωλίων (19 μὲν τῆς Χρυσῆς πύλης, 9 δὲ τῆς Κασσανδρεωτικῆς) γράμματα (ἔνια τὰ αὐτά) καὶ ὀνόματα, 21 τὰ σύμπαντα, τάδε: 1) Η, 2) Λ, 3) Ο, 4) Φ· 5) ΠΙ, 6) Λ̄· 7) Π͡Α. 8) Λ Π͡Α · 9) ΕΛ, 10) ΚΕ καὶ 11) ΚΕΙ, 12) ΛΒ καὶ 13) ΒΛ· 14) <ΙΙ, 15) ΙΙΙΧΙΙ· 16) Φ Π͡Α · 17) ΛΗΔΙΟ, 18) ΛΙΙΙΙΙΦΥΛ·19) ΗΛCΟΥ, 20) ΘΛΕCΕΡΓ, 21) ΘΛΕCΕΡΓΙΙΙΙΙΟΥ. Εὐστόχως δ᾽ ὁ Choisy, παραβαλὼν καὶ Γαλλικῶν μνημείων τοῦ ιγ᾽ αἰῶνος γράμματα, καθώρισεν ὅτι καὶ τὰ γράμματα τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ θεάτρου ἦσαν τῶν λιθογλύφων σήματα καὶ ὀνόματα (19 *Ἤλσου* (;), 20 καὶ 21 ***Θλέσ(ου) ἐργ(άτ)ου***), ἐγγεγλυμμένα ὑπ᾽αὐτῶν χάριν τῆς τοῦ μισθοῦ καταβολῆς. Ὁμοίας δ᾽ ἀναγραφὰς (Α, Ω. Δ⃝ . ΘΕΟΔΩΡΟΥ κ. ἄ.), πάσας ταύτας δι᾽ ἐρυθρᾶς βαφῆς πεποιημένας, ἑδωλίων τοῦ ἐν Θάσῳ θεάτρου ἐξέδωκεν ὁ E. Hicks *Journ. of Hell. St.* VIII, 1887, *p.* 420 κέ.

Ἐκδίδω νῦν ἐγὼ 42 ἑδωλίων ἄλλας 39 διαφερούσας ἀναγραφὰς (τὰς ἐν ἀριθ. 6 καὶ 7 καὶ 8-10 τὰς αὐτάς), τὰς 37-42 ἐρυθροβαφεῖς, καὶ δὴ ἐκ μὲν τῶν περὶ τὴν Κασσανδρεωτικὴν πύλην τειχῶν 17, τάσδε: 1, 18, 21, 22, 24-27 καὶ 32-40· ἐκ δὲ τοῦ τείχους τοῦ μεταξὺ τῆς Χρυσῆς πύλης καὶ τῆς Ληταίας 25, τάσδε: 2-17, 19, 20, 23, 28-31, 41 καὶ 42 (τῆς ἀναγραφῆς 5 καὶ τῆς 9 δύο εὗρον τὰ παραδείγματα).

Καὶ τὰ μὲν μάρμαρα τοῦ δευτέρου τείχους σῴζονται, ὡς εἰκός, καὶ νῦν τὰ πλεῖστα, καὶ δὴ ἐν ᾧ τόπῳ ἕκαστον αὐτῶν ἔθηκαν οἱ Χριστιανοὶ οἰκοδόμοι, μόνον δ᾽ ὀλίγα τινὰ ἤρξαντο ἄρτι κατὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ τείχους κατακοπτόμενα ἢ ἀλλαχόσε μετακινούμενα· συνέλεξα δὲ τὰς ἀναγραφὰς αὐτῶν μηνὶ Φεβρουαρίῳ τοῦ 1911 καὶ τοῖς ἑξῆς μησὶ μέχρι τοῦ Ἰουνίου. Τὰ δὲ μάρμαρα τοῦ πρώτου τείχους ἀπώλοντο πάντα πλὴν τῶν ἐχόντων τὰς ἀναγραφὰς 18 (ἐκ τούτου τοῦ μαρμάρου καὶ ἄλλων πολλῶν ὁμοίων ἀνεπιγράφων συνεκροτήθη πρό τινων ἐτῶν τοιχίσκος τις πλησίον τοῦ ἀνατολικοῦ παραθαλασσίου δημοσίου κήπου) καὶ 32-34 (τὰ τρία ταῦτα μάρμαρα μετ᾽ ἄλλων ὁμοίων ἀνεπιγράφων κεῖνται καὶ νῦν ἐν ἀναπεπταμένῳ τόπῳ πλησίον τῆς θέσεως τῆς Κασσανδρεωτικῆς πύλης, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῷ ἐξελθόντι)· συνέλεξα δὲ τὰς ἀναγραφὰς τὰς μὲν 18, 21, 24-27, 35-37 καὶ 39 τῷ 1888 ἔτει, τὰς δὲ 30 καὶ 40 τῷ 1894, τὰς δὲ 1, 22 καὶ 32-34 τῷ 1908 (τὰ μάρμαρα 1 καὶ 22 καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια ἀνεπίγραφα κατετέθησαν τῷ 1879 ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς τότε ἀνεγειρομένης Ἑλληνικῆς ἀστικῆς σχολῆς, οὐ μακρὰν τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Χαραλάμπου, μεταβληθέντος δὲ τοῦ σχεδίου τῆς σχολῆς ἀνεσκάφησαν τὰ θεμέλια τῷ 1908). Πάντα τὰ λοιπὰ μάρμαρα, καὶ αὐτὰ τὰ ἐνεπίγραφα τοῦ Choisy, ἀπώλοντο ποικιλοτρόπως, ἢ κατακοπέντα ὑπὸ ἐργατῶν ἢ μετακοπέντα ὑπὸ μαρμαρογλύφων, οἷς ἐπωλήθησαν, ἢ μεταλαξευθέντα χάριν τῆς ἐν ἔτει 1888 γενομένης ἐπισκευῆς τοῦ Χορτάτς-τζιαμίου (τοῦ ναοῦ τοῦ Παντοκράτορος). Τινὰ δὲ κατετέθησαν ἐν τοῖς θεμελίοις τῶν οἰκιῶν τοῦ παρὰ τὴν γραμμὴν τοῦ τείχους Boulevard.

Ὁ λίθος τῶν ἑδωλίων καὶ τῶν βαθμίδων εἶναι

[1] Ἐν τῇ αὐλῇ τῶν οἰκημάτων σῴζεται πλατεῖα τοῦ τείχους ἁψὶς ἀνεῳγμένη (μεταξὺ τῶν στιγμῶν).

[2] Ἴσως αὐτὴ εἶναι ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀνακριβείας, περὶ ἧς ὁ λόγος ἐν σελ. 170 σημ. 1.

ἐγχώριος ὑπολεύκου χρώματος, πολλῶν δὲ μαρμάρων αἱ ἐν τῷ τείχει φαινόμεναι πλευραὶ εἶναι ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ καιροῦ, πάντως δὲ καὶ ἐκ τῶν προσβολῶν τῶν παντοίων τῆς πόλεως πολιορκητῶν οὕτω σφόδρα βεβλαμμέναι, ὥστε καὶ ἡ ὄψις αὐτῶν ὅλως μετεβλήθη, ἢ οὕτω κατ᾽ ἐπιπολὴν ἐρρηγμέναι, ὥστε μεγάλης προσοχῆς ἀνάγκη εἶναι ὅπως μὴ ῥηγμάτων γραμμαὶ συγχέωνται πρὸς γραμμάτων ἴχνη.

Τῶν γραμμάτων, ὧν κομψότατα εἶναι τὰ 1, 5, 14, 31 καὶ 32, ἡ ἐπὶ τῶν μαρμάρων θέσις εἶναι ποικίλη τις· κεῖνται ταῦτα: ἐν τῇ ὑποκύρτῳ πλευρᾷ τῇ μεταξὺ τῶν ζωνῶν, καὶ δὴ ἐν τῷ μέσῳ 22 καὶ 35, ἐν τῇ ἀρχῇ 5, 8-10, 14, 15, 19 καὶ 20, ἐν τῷ τέλει 2, 11-13, 17 και 23, ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς πλευρᾶς καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς ἄνω ζώνης 31· ἐν τῇ ἄνω ζώνῃ ἐν τῇ ἀρχῇ 16, ἐν τῷ μέσῳ 1, 3, 18, 21, 24-28 καὶ 36, ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ τέλει 32 καὶ 33, ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἐν τῷ τέλει 34· μεταξὺ τῆς ἐντομῆς καὶ τοῦ ἀριστεροῦ κοιλώματος 4, μεταξὺ τῆς ἐντομῆς καὶ τοῦ δεξιοῦ κοιλώματος 29 καὶ 30· τέλος δέ, ἐν τῷ δεξιῷ κοιλώματι ἐν τῇ ἀρχῇ 6, κάτωθεν τῆς ἐντομῆς ἐν τῇ ἀρχῇ 7. Τὰ ἐρυθροβαφῆ 37-42 κεῖνται καθ᾽ ὅλον τὸ ὕψος ἀκατεργάστων μαρμάρων τοῦ σχήματος δ, πάλαι ἀφανῶν τούτων ὑποβάθρων.

Οὐχὶ πάντων τῶν ἐν τοῖς μαρμάροις ἀναγεγραμμένων ἡ ἑρμηνεία καὶ ἡ ἀνάγνωσις εἶναι ἀσφαλής· ἴσως ἁπλᾶ σήματα εἶναι τὰ ἐμὰ 1-7 (καὶ τοῦ Choisy τὰ 1-4) καὶ τὰ ἐμὰ 8-11 (ἴσως καὶ τὸ τοῦ Choisy 12 ΛΒ ἦτο τὸ ΑΒ, τὸ δὲ 13 ΒΛ τὸ ΒΑ).

Τὰ δὲ λοιπὰ ἀναγινώσκω:

11 ***Γα(ΐου)***, ὡς μαρτυρεῖ τὸ 12·

13 ***Ἐρ(εννίου)***, ὡς μαρτυρεῖ τὸ 15·

16 ***Θλ(έσου)***, μαρτυρούντων τῶν τοῦ Choisy 20 καὶ 21·

17 ***Κο(ίλη)***. μαρτυροῦντος τοῦ 18 (***Κοίλη***=τῷ ***Κοιλίου*** (;), Coelii), πλὴν ἐὰν ***Κο(ΐντου)*** ἀναγνωσθῇ·

19 ***Λο(ύπου)***, μαρτυροῦντος τοῦ 20·

23 ***Πα(πίου)***, μαρτυρούντων τῶν 24 καὶ 25 (πρβ. τὰ τοῦ Choisy 5, 7, 8 καὶ 16)·

24 ***Παπ(ί)ο(υ) Ἀρ(τε)μ(ιδώρου)***, μαρτυροῦντος τοῦ 25·

26 ***Ῥεα(τίνου)***, μαρτυροῦντος τοῦ 27·

28 ***Τ(ίτου) Μαΐ(ου)***· πρβ. 21·

29 καὶ 30 ***Τ(ίτου) Μ(αΐου)***· πρβ. 28·

31-33 ***Φ(λα)β(ίου)*** καὶ ***Φλ(αβίου)***, μαρτυροῦντος τοῦ 34 (πρβ. τὸ τοῦ Choiay 16).

Τὰ δ᾽ ἐρυθροβαφῆ: 37 ἴσως ***Προθύμ(ου)*** . . καὶ ΔΠΡ ἔτος=τῷ 36 Χριστοῦ· 38 ***ἔ(ργον)*** ἢ ***ἐ(ργάτου) Θεοφ(ίλου)***· 41 ***Serv(ilii)***· 42 ***Rom(ani)***. — Ἄλλοι εὑρέτωσαν τὴν ἐξήγησιν τῶν τοῦ Choisy 6, 9-11, 14, 15, 17 καὶ 18 καὶ τῶν ἐμῶν 22, 35, 36, 39 καὶ 40. — Τὸ τοῦ Duchesne γράμμα Θ οὔτε ὁ Choisy ἀνέγραψεν οὔτε ἐγὼ εἶδόν που κείμενον. — Ὑπομιμνήσκω ὅτι τῆς προκειμένης σηματογραφίας ἡ συνήθεια ἀναφαίνεται πάλιν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐν χρόνοις πολλῷ μεταγενεστέροις, Χριστιανικοῖς, καὶ δὴ ἐπὶ πλίνθων τῶν τειχῶν καὶ τῶν ναῶν· ἐπὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ἐπὶ πλείστων μονήρη κεῖνται καὶ ἄλλα γράμματα καὶ τὰ +Α+, +Β+, +Γ+, +Δ+, +Ε+, πρὸς δὲ καὶ δύο πρὸς ἀλλήλοις καὶ τρία. Παρατηρήσεως δ᾽ ἄξιον εἶναι ὅτι τὸ τοῦ Choisy ΠΠ (ὃ καὶ ἐγὼ εὗρον) φέρεται ἐπὶ πολλῶν πλίνθων ἀπαράλλακτον τετυπωμένον.

Τὰ κατὰ τὸ θέατρον τῆς Θεσσαλονίκης τόσον συγκεχυμένα εἶναι ἡμῖν ὑπὸ τῶν Βυζαντιακῶν συγγραφέων παραδεδομένα καὶ ὑπὸ τῶν νεωτέρων περιηγητῶν ἐκτεθειμένα, ὥστε ἄνευ λειψάνων καὶ ἄλλων μνημείων, in loco ἀνακαλυπτομένων, ἀδύνατος ἀποβαίνει ἀκριβής τις ἱστορικὴ καὶ τοπογραφικὴ παράστασις αὐτῶν. ***Θέατρον*** καὶ ***στάδιον*** καὶ ***ἱππόδρομος*** καὶ ***ἀγορὰ*** ὑπ᾽ ἄλλων μὲν ἁπλῶς ταυτίζονται, ὑπ᾽ ἄλλων δὲ ποικίλως διασπῶνται, ὥστε οὐδὲ τῆς συγχύσεως ἡ ἔκθεσις εἶναι εὐχερής (πρβ. Tafel *De Thessalonica p.* 163-168 καὶ Μιχαὴλ Χατζῆ Ἰωάννου ***Ἀστυγραφ. Θεσσαλονίκης*** σελ. 57-61 καὶ 65).

Τοῦ δ᾽ εἰδικῶς ***θεάτρου*** λεγομένου ἡ ἀρχαιοτάτη μνεία (αἰῶνι β΄ Χριστοῦ) γίνεται παρὰ τοῦ συντάκτου τοῦ ὡς Λουκιανείου φερομένου ἔργου «***Λούκιος ἢ Ὄνος***» ἐν κεφ. 50. Ἀλλ᾽ ἀνάγκη νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τῶν μαρμάρων, περὶ ὧν μοι ὁ λόγος, οὐδὲ ἓν εὑρέθη ἔχον σχῆμα ἄλλο ἢ τὸ ἐπίμηκες, ὥστε μοι ἐπῆλθεν ἡ ὑποψία ὅτι τὰ μάρμαρα προσῆκον τῷ ἐπιμήκει καὶ μακρῷ ἱπποδρόμῳ, ὃν ὁ Ζωναρᾶς ιγ΄ 18 καὶ ***θέατρον*** καλεῖ.

Ὁ ἱππόδρομος (κοινῶς, κατὰ παρετυμολογίαν, ***τὸ Προδρόμι(ον)***) ἐκτείνεται κατὰ τὴν πλευρὰν τοῦ

τείχους τὴν πρὸ τῆς καθαιρέσεως κειμένην μεταξὺ τῆς Κασσανδρεωτικῆς πύλης καὶ τῆς Ῥώμης. Τὰ ἑδώλια τοῦ ἱπποδρόμου πιθανῶς ἐπιτεθειμένα ἦσαν ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν ἐν τῇ δυτικῇ πλευρᾷ αὐτοῦ ὑπογείων ἀψίδων τῶν βαφείων, τῆς ἀρχομένης σχεδὸν ἐξ αὐτῆς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ [1] καὶ σχεδὸν εἰς αὐτὴν τὴν παραλίαν τελευτώσης, διακεκομμένης δὲ νῦν ὑπὸ οἰκιῶν καὶ παρόδων· ἡ δὲ πρὸς ἀνατολὴν τετραμμένη πλευρὰ τοῦ ἱπποδρόμου ἴσως ἦτο ἐλευθέρα. Ὁ Félix Beaujour *Tabl. de comm. de la Grèce* I *p.* 37 ἀμαρτύρως γράφει «le pourtour [τοῦ ἱπποδρόμου] était formé d'un amphitheatre de gradins; et dans la partie occidentale régnaient de vastes galeries, qui *ornaient le palais de Déoclétien* et qui étaient soutenues par une file d'arceaux» (καὶ Clarke *Travels* II *p.* 356) [2]. Ὁ Tafel *p.* 167 ἀποκλίνει εἰς τὴν γνώμην περὶ βασιλείων τοῦ Μαξιμιανοῦ καὶ ὁ K. Kinch *L'arc de triomphe de Salonique* (Paris 1890) *p.* 10 εἰς τὴν περὶ βασιλείων τοῦ Γαλερίου Μαξιμιανοῦ, ἀκολουθῶν τῷ Cornèle Buée. Ἐμοὶ δὲ μέχρι σαφεστέρας τινὸς ἀποδείξεως ἐπιτραπήτω ἡ εἰκασία ὅτι αἱ εἰρημέναι ἀψῖδες ἦσαν cloacae.

Ἀλλ' ὁπωσδήποτε τούτων ἐχόντων, τῷ θεάτρῳ ἀσφαλῶς, νομίζω, νὰ προσνείμω δύναμαι νὰ προσνείμω τὸ θρόνου βάθρον ***εἰκ. 3*** καὶ τὰ ἀνάγλυφα

Εἰκὼν 3. Βάθρον θρόνου ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Θεσσαλονίκης.

εἰκ. 4-5, καὶ τὰ τρία μετὰ πολλῶν ἑδωλίων ἐκ τοῦ περὶ τὴν Χρυσῆν πύλην τείχους πάλαι ἐξαχθέντα. Καὶ τὸ μὲν βάθρον, ὕψους 0·23, μήκους 0·82 καὶ πλάτους 0·37, ἔχει κατὰ τὰς πλαγίας αὐτοῦ πλευρὰς ἑλικοειδῆ κοσμήματα, κατὰ δὲ τὴν ἔμπροσθεν πλευρὰν τρεῖς ῥόδακας· ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιπέδου ἐπιφανείας κεῖνται δύο μικρὰ κοιλώματα (πρὸς ἐνστήριξιν τοῦ θρόνου), ἐπὶ δὲ τῆς ὄπισθεν πλευρᾶς μακρὰ ὁριζοντία κοιλότης.

Εἰκὼν 4. Ἀνάγλυφον τοῦ θεάτρου Θεσσαλονίκης.

Τὰ δὲ ἀνάγλυφα, ἅτινα πάντα ἕκαστον παραχρῆμα ἀναμιμνήσκουσι τὰ ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ τῶν Ἀθηνῶν κείμενα, ἔχουσιν ὕψος μὲν 0·46, πλάτος δὲ 0·33· τῶν ὅλων δὲ μαρμάρων τὸ ὕψος εἶναι 0·60, τὸ πλάτ. 0·38 καὶ τὸ πάχος 0·26. Τρίτον ὅμοιον ἀνάγλυφον σφόδρα βεβλαμμένον εἶδον πρό τινος χρόνου ἐν τῷ δημαρχείῳ.

Εἰκὼν 5. Ἀνάγλυφον τοῦ θεάτρου Θεσσαλονίκης.

Ἄλλοτε θὰ ἐκδώσω καὶ ἐπιγραφὰς ἴσως τῷ θεάτρῳ δυναμένας νὰ προσνεμηθῶσιν.

Ἐν μηνὶ Ἰουνίῳ 1911.

Πέτρος Ν. Παπαγεωργίου.

[1] Κατά τινα παράδοσιν τοῦ λαοῦ ἡ σειρὰ ὑπόγειος σῴζεται καὶ ἄνωθεν τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ἀκροπόλεως. Τὸ λεγόμενον δὲν εἶναι ἀπίθανον.

[2] Ἀμφότεροι λέγουσιν ὅτι τῶν ἀψίδων ἡ σειρὰ ἔχει ἐλλείψεως σχῆμα (Clarke «in form of an *ellipse*, sourrounded by an immense Coilon»)!

Ἄλλη πλευρὰ ἐκ τοῦ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν ἐν Ἐπιδαύρῳ

ὑπὸ

Χρήστου Ἀ. Γιαμαλίδου.

Βορειοανατολικῶς τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου λεπτῶν ἀπ' αὐτοῦ εὗρον πρό τινος ἔν τινι ἀγρῷ δύο ἀνάγλυπτα τεμάχια ἐκ πεντελησίου μαρμάρου, ἅτινα ὑπὸ τῶν χωρικῶν εἶχον χρησιμοποιηθῆ μετ' ἄλλων λίθων εἰς τὴν κατασκευὴν μικρῶν τοιχωμάτων, πρὸς μετρίασιν τῆς ὁρμῆς τῶν διὰ τῶν ἀγρῶν αὐτῶν διαρρεόντων ὀμβρίων ὑδάτων. Μετακομίσας τὰ τεμάχια ταῦτα εἰς τὸ μουσεῖον εἶδον ὅτι κάλλιστα ταῦτα προσαρμόζουσι πρὸς ἄλληλα, ἐκ δὲ τῶν διαστάσεων καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῶν εὗρον ὅτι ταῦτα ἀπετέλουν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων πλευρῶν μνημείου τινὸς προερχομένου ἐκ τῆς Δ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, οὗ ἑτέραν πλευρὰν εἶχεν εὕρει ὁ κ. Π. Καββαδίας (ΑΕ 1895, 179-184, πίν. 8), ὅστις καὶ κατέθηκεν αὐτὴν ἐν τῷ Ἀθήνησιν Ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 1425 ***(εἰκ. 1)***.

Εἰκὼν 1. Πλευρὰ τοῦ βωμοῦ ἐκδεδομένη ἐν ΑΕ 1895, 179.

Ἡ ὑπ' ἐμοῦ εὑρεθεῖσα πλὰξ ***(εἰκ. 2)*** ἔχει ὕψ. 0·53, πλάτ. 0·68, πάχ. 0·19. Παραβάλλοντες

Εἰκὼν 2. Ἄλλη πλευρὰ τοῦ βωμοῦ.

δὲ αὐτὴν πρὸς τὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ κατατεθειμένην ἀκέραιον πλευρὰν βλέπομεν ὅτι ἐκ μὲν τοῦ μήκους αὐτῆς ἐλλείπουσιν 0·28 περίπου, ἐκ δὲ τοῦ ἄνω αὐτῆς μέρους ὁλόκληρον σχεδὸν τὸ κυμάτιον, ὅπερ διεκόσμει τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ μνημείου. Εἰκονίζονται δὲ ἐν αὐτῇ τρεῖς μορφαὶ ὄρθιαι, μεμονωμέναι ἀπ' ἀλλήλων, ἐξ ὧν αἱ δύο, αἱ ἑκατέρωθεν τῆς πλακὸς εὑρισκόμεναι, εἰσὶ λίαν ἐφθαρμέναι. Ἡ ἐν τῷ μέσῳ ἱσταμένη μορφὴ εἰκονίζει γυναῖκα ἐνδεδυμένην ποδήρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ βαίνουσαν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδός. Ἡ πρὸς τὸ δεξιὸν τῷ θεατῇ ἄκρον εἰκονιζομένη μορφή, ἧς τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος κάτω μέρος μόνον σῴζεται, εἶναι ἐπίσης γυνή, ἐνδεδυμένη πολύπτυχον ποδήρη χιτῶνα συρόμενον σχεδὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ μεγάλην ἔχουσα ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἀρχαΐζουσαν γυναικείαν μορφήν, ἥτις ἐμφαίνεται ἐν τῇ δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι στενῇ πλευρᾷ τῆς ὑπ' ἀριθ. 1425 πλακὸς τοῦ Ἀθήνησι μουσείου.

Λίαν δυσκόλως δύναταί τις νὰ κρίνῃ περὶ τοῦ γένους τῆς τρίτης μορφῆς, τῆς ἐν ἀριστερᾷ τῷ θεατῇ εἰκονιζομένης. Ἀποβλέπων ὅμως εἰς τὴν πολύπτυχον περιβολὴν αὐτῆς καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα τῆς στάσεως αὐτῆς πρὸς τὴν στάσιν τῆς μεσαίας μορφῆς, κλίνω νὰ πιστεύσω ὅτι καὶ ἡ μορφὴ αὕτη εἰκονίζει γυναῖκα.

Ἵνα δώσωμεν ἀκριβῆ τινα ἑρμηνείαν εἰς τὰς μορφὰς τῆς προκειμένης πλακὸς δέον νὰ παραβάλωμεν ταύτας πρὸς τὰς παραστάσεις τῆς ἐν τῷ Ἀθήνησι μουσείῳ κειμένης πλευρᾶς, μεθ' ὧν αἱ ἡμέτεραι ἀπετέλουν σειρὰν ἐν τῷ αὐτῷ μνημείῳ, καὶ ἑπομένως ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν σχέσιν τινὰ πρὸς ἀλλήλας.

Ἡ πλὰξ τοῦ Ἀθήνησι μουσείου ἀποτελεῖται ἐκ μιᾶς ἀκεραίου πλευρᾶς καὶ δύο στενῶν, ἁπασῶν δι' ἀναγλύπτων παραστάσεων κεκοσμημένων. Καὶ ἐν μὲν τῇ μεγάλῃ πλευρᾷ εἰκονίζεται ἀνὴρ πωγωνοφόρος μεγαλοπρεπῶς καθήμενος ἐπὶ θρόνου, τὴν μὲν δεξιὰν αὐτοῦ στηρίζων ἐπὶ σκήπτρου, χρώματι τὸ πάλαι δεδηλωμένου, τὴν δὲ ἀριστερὰν ἔχων ἀναπεπαυμένην ἐπὶ τοῦ ἐρεισιχείρου. Πρὸ αὐτοῦ ἵσταται ὀρθία ποδήρη χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐνδεδυμένη γυνή, ἥτις διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ἀνέχει τὸ ἀπο τῆς κεφαλῆς κατερχόμενον ἐπίβλημα, διὰ δὲ τῆς καθειμένης ἀριστερᾶς συσφίγγει τὸ διπλούμενον ἐπὶ τῆς ὀσφύος ἱμάτιον. Ἐν τῇ στενῇ ἀριστερᾷ πλευρᾷ εἰκονίζεται Νίκη, ἧς μόνον αἱ πτέρυγες καὶ λείψανά τινα τοῦ ἱματίου σῴζονται, ἐν δὲ τῇ ἀντιθέτῳ ταύτῃ πλευρᾷ ὑπάρχει μορφὴ γυναικεία ἀρχαΐζουσα τὴν τέχνην, ἥτις τὴν μὲν ἀριστερὰν ἔχει καθειμένην, διὰ δὲ τῆς ἀνυψωμένης δεξιᾶς κρατεῖ οἰνοχόην. Ἅπασαι αἱ μορφαὶ αὗται εἰκονίζονται ἐπὶ ἐδάφους, ἐπὶ προεξοχῆς δηλ. τῆς πλακός, ἔχοντος ὕψος 0·025· τὸ ἄνω μέρος τοῦ μνημείου κοσμεῖται διὰ πλουσίου κυματίου, ἐν εἴδει γείσου ἀρχιτεκτονικοῦ οἰκοδομήματος.

Οἱ κκ. Defrasse Lechat [1] καὶ Καββαδίας [2] στηριχθέντες εἰς τὴν ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἀνακάλυψιν τῆς πλακὸς ταύτης, ἀπεφήναντο ὅτι ἐν τῇ ἀκεραίῳ πλευρᾷ εἰκονίζεται Νίκη, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἀντιθέτῳ τῇ Νίκῃ πλευρᾷ παρίσταται ἡ Ἠπιόνη. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν φύσιν τοῦ μνημείου, ὁ κ. Καββαδίας γράφει τὰ ἑξῆς [3]: «Τὸ μνημεῖον τοῦτο θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἦτο βωμός, ἀλλ' εἰς τοιαύτην ὑπόθεσιν προσκρούει ἡ Νίκη, ἧς ἡ ἐν βωμῷ ἀπεικόνισις δὲν δύναται νὰ ἔχῃ λόγον τινά. Αὐτὴ ἡ παράστασις τῆς Νίκης βοηθεῖ ἡμᾶς εἰς τὴν ἐξακρίβωσιν τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημείου. Τὸ προκείμενον δηλ. ἀνάγλυφον θὰ ἀπετέλει τὴν μίαν τῶν πλευρῶν βάθρου μνημείου ἱδρυθέντος πρὸς ἀνάμνησιν νίκης, ἣν ἐνίκησέ τις ἐν τοῖς ἐν τῷ ἱερῷ τελουμένοις ἀγῶσι».

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη δὲν ἔπεισε πολλοὺς τῶν ἀρχαιολόγων, καὶ διὰ τοῦτο, ὁσάκις τινὲς ἐξ αὐτῶν ἠναγκάζοντο νὰ ἀναδημοσιεύσωσι τὸ μνημεῖον, ἔθετον τὸ σημεῖον τῆς ἀμφιβολίας μετὰ τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ τῆς Ὑγιείας, ἀφίνοντες ὅλως ἀνώνυμον τὴν οἰνοχοοῦσαν μορφήν [4].

Ἐσχάτως ὅμως ὁ διευθυντὴς τοῦ Νομισματικοῦ μουσείου κ. Ἰωάννης Σβορῶνος [5], παραδεξάμενος τὴν ἐν τῇ ἀριστερᾷ στενῇ πλευρᾷ ἀπεικόνισιν τῆς Νίκης, ἀπέκρουσε τὴν γνώμην τῶν κκ. Defrasse-Lechat καὶ Καββαδίου περὶ τῶν ἄλλων μορφῶν τοῦ μνημείου, δι' ἰσχυροτάτων ἐπιχειρημάτων ἀποδείξας ὅτι ἐν τῇ ὁλοκλήρῳ διατηρηθείσῃ πλευρᾷ τοῦ ἀναγλύφου εἰκονίζεται ὁ Ζεὺς καὶ ἡ Ἥρα, καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι στενῇ πλευρᾷ εἰκονιζομένη νεαρωτάτη καὶ λιγυρὰ θεὰ «οὐδεμία ἄλλη δύναται νὰ εἶναι ἢ αὐτὴ ἡ θυγάτηρ αὐτῶν Ἥβη». «Περὶ δὲ τοῦ ὅλου τῆς παραστάσεως, γράφει ὁ κ. Σβορῶνος [6], εἰς ἣν ἀνῆκε τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν, ὡς καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ μνημείου ὅπερ ἐκόσμει, δύο τινὰ δύναταί τις, νομίζω, νὰ εἰκάσῃ εὐλόγως. Ἢ δηλαδὴ ὅτι πρόκειται περὶ θυμελικῆς παραστάσεως παρομοίας ἐκείνῃ, ἣν ἀνεύρομεν ἐπὶ τῆς θυμέλης τοῦ θεάτρου τῆς Μαντινείας, ἐν ᾗ ὁ Ζεὺς ἐκπέμπει τὴν Νίκην πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Μαρσύου ἀγωνιζόμενον Ἀπόλλωνα, ἢ — ὅπερ καὶ τὸ πιθανώτερον ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ αὐτοῦ πρωτοτύπου, ἐξ οὗ καὶ αἱ παραστάσεις τοῦ ἀθηναϊκοῦ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν, ἀντιγραφῆς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας — ὅτι πρόκειται περὶ βωμοῦ τῶν δώδεκα ὀλυμπίων θεῶν, εἰς ὧν τὰς παραστάσεις προσετέθησαν — οὐ

[1] Épidaure (1895) σ 86.

[2] Ἔ. ἄ.

[3] Ἔ. ἄ. σ. 182.

[4] Ἴδε AM 1886, 455, 7. — *V. Staïs* Marbres et bronzes du Musée National σελ. 246, ἀριθ. 1425.

[5] Νέαι ἑρμηνεῖαι ἀρχαίων ἀναγλύφων (1910) σελ. 416-423

[6] Ἔ. ἄ. σελ. 421-422.

μόνον χάριν ἐξάρσεως καὶ μεγαλοπρεπείας τῆς μορφῆς τοῦ Διός, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τεχνικῶν λόγων — ἡ Νίκη καὶ ἡ Ἥβη, αἱ οὐχὶ μόνον πᾶσι γνωσταὶ ὡς σταθεραὶ συγκάτοικοι καὶ διάκονοι τοῦ συνεδρίου τῶν δώδεκα θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, ἀλλὰ καὶ τεχνικῶς ἁρμόζουσαι ἐνταῦθα».

Ἐν διαγράμματι δὲ οὕτω πως κατατάσσει ὁ κ. Σβορῶνος τὰς μορφάς, αἵτινες ἔδει νὰ κοσμῶσι τὰς τέσσαρας πλευρὰς τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημείου ***(εἰκ. 3)***·

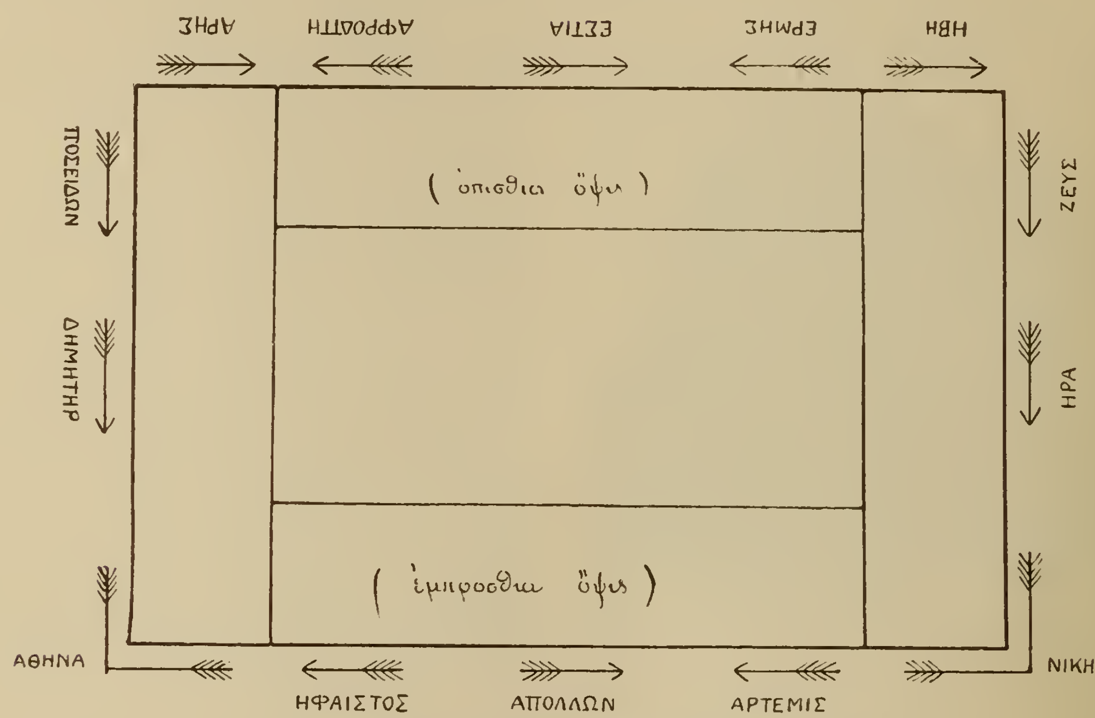

Εἰκὼν 3. Διάγραμμα τοῦ βωμοῦ συμπεπληρωμένου.

Ἡ ὑπ᾽ ἐμοῦ εὑρεθεῖσα πλὰξ ἔρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν μετὰ μεγαλειτέρας πιθανότητος ὑποστηριχθεῖσαν δευτέραν γνώμην τοῦ κ. Σβορώνου. Πράγματι, αἱ τρεῖς μορφαὶ τῆς πλευρᾶς ταύτης, ὡς ἐκ τῆς μεγαλοπρεποῦς στάσεως καὶ τῆς σεμνοπρεποῦς περιβολῆς αὐτῶν δὲν δύνανται νὰ εἰκονίζωσιν ἄλλο τι, εἰμὴ θεούς, οἵτινες «παρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο» (Ὁμήρ. Ἰλ. Δ 1).

Ὅτι δὲ ἐν τῷ Ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ πλὴν τῆς λατρείας τοῦ «Πανθείου» (IG IV 1037 καὶ 1038), τῶν θεῶν «πάντων καὶ πασῶν» (IV 995) καὶ «ἀειγενείων» (IV 1001 καὶ 1002), ὑπῆρχε καὶ ἡ λατρεία τοῦ δωδεκαθέου, μαρτυρεῖται ἐξ ἐπιγραφῆς αὐτόθι εὑρεθείσης, ἥτις, ὡς ἐκ τῶν διαστάσεων αὐτῆς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ, ἀπετέλει ἐπίσης βάσιν βωμοῦ πρὸς τιμὴν τῶν «*δ[υ]ώ[δ]ε[κα] θεῶν*» (IG IV 1280).

Θὰ ἀπετέλει δὲ ἡ νῦν εὑρεθεῖσα πλὰξ τὴν ἐν ἀριστερᾷ τῷ θεωμένῳ πλαγίαν πλευρὰν τοῦ βωμοῦ, ἔνθα ἀκριβῶς ὁ κ. Σβορῶνος κατέταξεν ἐν τῷ διαγράμματι αὐτοῦ τρεῖς μορφάς, ὡς τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς προεξοχῆς, ἣν ἔχουσιν αὐταὶ αἱ μορφαὶ ἐπὶ τῆς πλακός. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν σαρκοφάγων καὶ ἐξ ἄλλων τετραπλεύρων μνημείων, ἀναγλύπτοις παραστάσεσι κεκοσμημένων, ὅτι αἱ μὲν λίαν ἔκτυποι μορφαὶ κοσμοῦσι τὴν πρόσοψιν τοῦ μνημείου αἱ δ᾽ ὀλιγώτερον ἔκτυποι τὰς πλαγίας πλευρὰς αὐτοῦ, αἱ δ᾽ ὅλως πρόστυποι τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ πλευράν. Κατὰ ταῦτα ἡ ὅλως ἔκτυπος Νίκη τοῦ προκειμένου μνημείου θὰ ἐκόσμει μετ᾽ ἄλλων μορφῶν τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ· αἱ μορφαὶ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας, αἵτινες προεξέχουσιν ἀπὸ τῆς πλακὸς 0·08-0·09, θὰ ἀπετέλουν τὴν δεξιὰν τῷ ὁρῶντι πλευρὰν τοῦ βωμοῦ· ἡ ὅλως πρόστυπος παράστασις τῆς Ἥβης, ἥτις προεξέχει 0·035 ἀπὸ τῆς πλακός, θὰ ἀπετέλει μετ᾽ ἄλλων ἐπίσης προστύπων μορφῶν τὴν ὀπισθίαν αὐτοῦ πλευράν, ἡ δὲ νῦν εὑρεθεῖσα πλάξ, ἧς αἱ μορφαὶ

ἔχουσι τὴν αὐτὴν προεξοχήν, ἣν καὶ αἱ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἥρας (0·08-0·09), θὰ ἀπετέλει τὴν ἀριστερὰν τῷ θεωμένῳ πλευρὰν αὐτοῦ.

Ὡς ἐκ τῆς ἀτελοῦς διατηρήσεως τῶν μορφῶν τῆς νῦν εὑρεθείσης πλακός, δύσκολον τυγχάνει τὸ ν' ἀποφήνηταί τις περὶ τῆς ταυτότητος αὐτῶν. Ὁ κ. Σβορῶνος, πρὶν ἢ εὑρεθῇ ἡ προκειμένη πλευρά, εἶχε κατατάξει ἐν αὐτῇ, ὡς ἐν τῷ ἀνωτέρω διαγράμματι αὐτοῦ φαίνεται, τρεῖς μορφάς· ἐν τῷ μέσῳ κατέταξε τὴν Δήμητρα, δεξιόθεν αὐτῆς τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἀριστερόθεν τὴν Ἀθηνᾶν. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ κ. Σβορώνου περὶ τῆς μορφῆς καὶ τῆς θέσεως τῆς Δήμητρος ἐπιβεβαιοῦται σήμερον διὰ τῆς νεωστὶ εὑρεθείσης πλευρᾶς. Τῷ ὄντι μόνον περὶ τῆς μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιβλητικῆς ταύτης μορφῆς, ἥτις ἔχει ἀντίστοιχον ἐν τῇ ἀντιθέτῳ πλευρᾷ τὴν μητροπρεπῆ Ἥραν, δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν ὅτι αὕτη εἰκονίζει τὴν «καλλιπλόκαμον ἄνασσαν» (Ὁμήρ. Ἰλ. Ξ 326) καὶ «θεσμοφόρον» Δήμητρα.

Περὶ τῶν ἑκατέρωθεν αὐτῆς δύο μορφῶν, καὶ μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς πλευρᾶς, μόνον ὑποθέσεις δυνάμεθα νὰ ἐξενέγκωμεν.

Ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ 1910.

Χρῆστος Ἀ. Γιαμαλίδης.

Μετεώρου πίναξ ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Παλαιολογίνης

ὑπὸ

Νικολάου Ἀ. Βέη.

Ἐκ τοῦ θησαυροῦ, τοῦ ὄντως πλουσιωτάτου εἰς μνημεῖα τῆς μικροτεχνίας — ἔργων σερβοβυζαντιακῶν καὶ τῆς καθαρῶς βυζαντιακῆς παραδόσεως — τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων, ἅτινα κατέγραψα καὶ ἐμελέτησα ἐν αὐταῖς κατὰ τὰ ἔτη 1908, 1909, 1910 καὶ 1911, διεξοδικῶς πως περιγράφω ἐνταῦθα τὸν ἐν τῇ μονῇ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ κατ' ἐξοχὴν Μετεώρου πολύμορφον ἐκεῖνον πίνακα, τὸ ἀφιέρωμα τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀγγελίνης Κομνηνῆς Δουκαίνης Παλαιολογίνης. Περὶ τοῦ πίνακος τούτου ὀλίγας τινὰς λέξεις ἀφιέρωσα ἀλλαχοῦ [1], σημειώσας ὅτι «*ἀνεῦρον ... τὴν πολύτιμον ταύτην εἰκόνα ... ἀπερριμμένην καὶ λησμονημένην, ἀμυδρὰν ἐκ σταγμάτων κηροῦ, κονισαλέαν, ἔν τινι ἀποκρύφῳ κόγχῃ τοῦ Μετεώρου, ἐν μέσῳ κρανίων νεκρῶν*», ὑποσχόμενος ἅμα ἰδίαν

Εἰκὼν 1. Πίναξ βασιλίσσης Παλαιολογίνης.

[1] *Νικ. Ἀ. Βέη* Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν Μετεώρων κατὰ τὰ ἔτη 1908 καὶ 1909 Ἀθήνησι 1910 σελ. 65.— Πρβ. καὶ *Γ. Τσοκοπούλου* ἄρθρον περὶ τῶν ἡμετέρων ἐν Μετεώροις ἐργασιῶν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Οἱ θησαυροὶ τῶν Μετεώρων*» δημοσιευθὲν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Ἀθῆναι» τῆς 5ης ἰανουαρίου 1910. — Πρβ. καὶ «*Παναθήναια*» τόμ. Θ' (1909-10) σελ. 67.

περὶ τούτου νὰ παράσχω μελέτην[1]. Γέγραπται δὲ τὸ πολύτιμον μνημεῖον ἐπὶ κηρωτοῦ ὑφάσματος ἐπικεκολλημένου ἐπὶ ξυλίνου πίνακος, οὗ τὸ μὲν ὕψος 0·39, τὸ δὲ πλάτος 0·30, τεθραυσμένου δυστυχῶς εἰς δύο μόλις συγκρατούμενα τεμάχη, ἀποκεκρουμένου δὲ πρὸς τούτοις καὶ ἀλλαχοῦ καὶ δὴ κατὰ τὴν ἄνω ἀριστεράν, ὡς πρὸς τὸν ὁρῶντα τὸ μνημεῖον, γωνίαν, ἔνθα καὶ ἐλλιπὲς κατά τι τοῦτο τανῦν τυγχάνει. Οὐχὶ δὲ μόνον στάγματα κηροῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ σῆτες καὶ ἄλλα ζωΰφια ἔχουσι συντελέσει εἰς τὴν φθορὰν τοῦ μνημείου, διατηροῦντος ὅμως παρ᾽ ἅπαντα ταῦτα, κατὰ τὸ πλεῖστον τοὐλάχιστον, τὴν εὐκρίνειαν τῶν γραμμῶν.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ξυλίνου πίνακος ἔχει κοιλανθῆ εἰς μικρὸν βάθος, κατὰ δὲ τὰ κράσπεδα ἀφίεται ὑπερεξέχον πλαίσιον, σχήματος ὀρθογωνίου, οἷον ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πίνακος. Ἐν τῷ μεσαίῳ τούτῳ κοιλώματι παρίσταται ἐπὶ βάθους κιρροῦ ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, λιγυρά, βρεφοκρατοῦσα εὐσταλῶς, ἑδραζομένη ἐπὶ προσκεφαλαίου, φοροῦσα μέλαιναν καλύπτραν κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ ποδῆρες μέλαν ἱμάτιον μετὰ χρυσῶν παρυφῶν κατὰ τὸ λοιπὸν σῶμα. Παρὰ τὴν κεφαλὴν τῆς Θεοτόκου ἀναγινώσκομεν:[2]

Μ(ήτ)ηρ Θ(εο)ῦ

παρὰ δὲ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰησοῦ ἀναγινώσκομεν πάλιν·

Ἰ(ησοῦ)ς — Χ(ριστό)ς.

Τῆς μητρὸς καὶ μάλιστα τοῦ παιδίου τὸ πρόσωπον ἐφθαρμένον. Παρὰ τοὺς πόδας τῆς Θεοτόκου, ἐν ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι, ὑποφαίνεται, μέχρι ζώνης, ἐν ταπεινῇ στάσει ἱκεσίας καὶ προσκυνήσεως ἡ βασίλισσα Μαρία Ἀγγελῖνα Κομνηνὴ Δούκαινα Παλαιολογῖνα ἀνατείνουσα τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν οὐρανῶν, τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον. Ἄνωθεν τῆς δεομένης βασιλίδος δι᾽ ἀμαυροῦ μέλανος ἀναγινώσκεται εὐκρινὴς ἡ ἐπιγραφή·

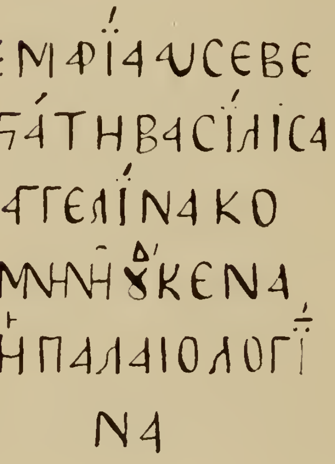

Μαρΐα εὐσεβεςάτη βασΐλϊσα[3] *Ἀγγελῖνα Κομνηνῆ Δούκενα ἡ Παλαιολογΐνα.*

Ἡ βασίλισσα Μαρία παρίσταται φοροῦσα κάλυμμα τῆς κόμης διάκοσμον, μορφολογικῶς δὲ παρίσταται μελανόφθαλμος καὶ μεγαλόρρινος. Ἐπειδὴ δὲ πλεῖστα τῶν γραφικῶν ἔργων τῶν Μετεώρων, τά τε ἐπὶ κονιαμάτων καὶ τὰ ἐπὶ πινάκων κινητῶν, ἔχουσι πολὺ τὸ ἀτομικόν, ἐπιτρέπεται νὰ πιστεύσωμεν ὅτι καὶ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εἰκὼν διέσωσεν ἡμῖν τὸν ἀτομικὸν χαρακτῆρα τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος βασιλίσσης Μαρίας Ἀγελίνης Κομνηνῆς Δουκαίνης Παλαιολογίνης, καθισταμένου οὕτω πολλῷ μᾶλλον τιμίου τοῦ μνημείου ἡμῶν.

Πέριξ τῆς κεντρικῆς ταύτης παραστάσεως, ἐντὸς τῶν δύο πλαισίων, ἐπὶ βάθους ὡσαύτως κιρροῦ ἔχομεν παραστάσεις διαφόρων ἁγίων, εἰκονιζομένων μέχρι ζώνης, μετὰ φεγγείων περὶ τὴν κεφαλήν. Αἱ ἁγιολογικαὶ αὗται παραστάσεις, ἀρχομένης τῆς περιγραφῆς ἐκ τοῦ ἄνωθι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τμήματος τοῦ πίνακος, εἶναι κατὰ σειρὰν αἱ ἑξῆς·

Πρῶτος πρὸς τἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι τὸ μνημεῖον, παρίσταται ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ Τήρων μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς·

[1] Πρβ. *Νικ. Ἀ. Βέη* Σύνταγμα ἐπιγραφικῶν μνημείων Μετεώρων καὶ τῆς πέριξ χώρας μετὰ σχετικῶν ἀρχαιολογημάτων. Ἐν τῇ «Βυζαντίδι» τόμ. Α´ (1909) σελ. 600.

[2] Τὰ ἀπεικάσματα τῶν ἐπιγραφῶν τοῦ πίνακος ἔχουσι γίνη ἐκ φωτογραφίας τῶν ἐμῶν ἀντιγράφων. Διὰ παύλης (—) δηλοῦται διακοπὴ τῆς ἐπιγραφῆς, μεσολαβούσης παραστάσεως, διὰ καθέτου γραμμῆς (|) δηλοῦται νέος στίχος, τὰ ἐν ὀρθογωνίοις ἀγκύλαις ([]) δηλοῦσιν ἐλλείποντα, ἀπεσδεσμένα εἴτε ἀποτετριμμένα.

[3] Καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο προστεθήτω εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ κ. *Σπ. Π. Λάμπρου* (ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι τόμ. Α´ (1904 σ. 39 κἑ.) συνειλεγμένα, καθ᾽ ἃ τὸ *βασιλεύς, βασίλισσα* λέγεται καὶ περὶ δεσποτῶν καὶ δεσποινῶν.

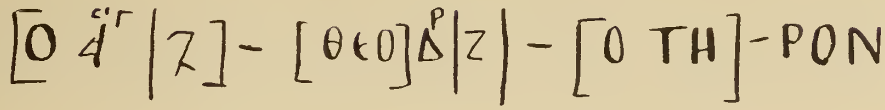

Δυστυχῶς ἡ παράστασις τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος εἶναι ἐφθαρμένη, ὥστε νὰ μὴ διακρίνωνται ἐν πᾶσι τὰ καθ' ἕκαστον ταύτης. Ἐν τούτοις, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν σῳζομένων μερῶν ὁ ἅγιος παρίσταται ἠμφιεσμένος ἐρυθρὸν χιτῶνα μετὰ μελαινῶν παρυφῶν καὶ χρυσῶν κόσμων. Τῇ ἑτέρᾳ, τῇ εὐωνύμῳ, χειρὶ ὁ Τήρων εὐλογεῖ· ἡ δεξιὰ αὐτοῦ κατεστραμμένη, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ὁποία τις ἦτο ἡ διάθεσις αὐτῆς. Πιθανώτατα διὰ τῆς χειρὸς ταύτης ἔφερεν ὁ Τήρων δόρυ, καθ' ἃ δῆλον ὅτι συνηθέστατα παρίσταται οὗτος (ὡς ἐπὶ παραδείγματος ἐν τῇ περιφήμῳ συστάδι τῶν στρατιωτικῶν ἁγίων τῶν ἱστορημένων ἐπὶ τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ καθολικοῦ τοῦ Μετεώρου· ἐκεῖ οἱ στρατιωτικοὶ ἅγιοι Θεόδωροι, Γεώργιος ὁ Καππάδοξ, Δημήτριος ὁ μέγας δοὺξ καὶ ὁ μέγας Νέστωρ ἔχουσι περιβολὴν καὶ δὴ πίλους τῶν μεσαιωνικῶν ἀρχόντων τῆς Σερβίας)[1] καὶ καθ' ἃ παρίσταται, ὡς παρακατιόντες λέγομεν, ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ πίνακι ἡμῶν ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης. — Καὶ ταῦτα μὲν ὡς πρὸς τὴν ἁγιολογικὴν ταύτην παράστασιν, ὡς πρὸς δὲ τὴν συνοδεύουσαν τῇ παραστάσει ἐπιγραφὴν ἐφιστῶ τοῦ ἀναγνώστου τὴν προσοχὴν ἐν σχέσει πρὸς τὴν δίκην: Ζ βραχυγραφίαν τὴν δηλοῦσαν τὴν κατάληξιν: -ος, ἣν βραχυγραφίαν ὑπὸ διαφόρους παραλλαγὰς κατ' ἐπανάληψιν ἀπαντῶμεν κατωτέρω ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ πίνακος ἡμῶν.

Ἐν δεξιᾷ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Τήρωνος, ἐν δεξιᾷ[2] ὡς πρὸς τὸν ὁρῶντα τὸ μνημεῖον, παρίσταται ὁ Ἅγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς·

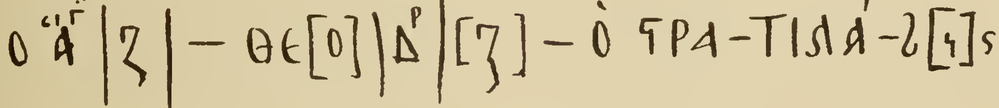

Περὶ τοῦ Ἁγ. Θεοδώρου τοῦ στρατηλάτου σημειωτέον ὅτι παρίσταται ἀνὴρ νέος, εὐόφθαλμος, εὔρινος, ἔχων κατέρυθρα τὰ χείλη καὶ κόμην οὔλην, ἠμφιεσμένος στολὴν στρατιωτικήν· τῇ δεξιᾷ κρατεῖ δόρυ, οὗ φαίνεται μόλις τὸ πρὸς τἄνω μέρος, τῇ δ' εὐωνύμῳ εὐλογεῖ.

Ἐν δεξιᾷ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων εἰκονίζεται ἡ Ἁγία Ἄννα, ἡ μήτηρ τῆς Θεομήτορος, μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς·

Παρίσταται δὲ ἡ Ἁγία Ἄννα εὐλογοῦσα δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν, φοροῦσα δὲ ἐρυθρὰν βαθεῖαν καλύπτραν καὶ χιτῶνα ἐρυθρόν· τόσον ἡ καλύπτρα ὅσον καὶ ὁ χιτὼν ἔχουσι κοσμήματα μέλανα μετὰ χρυσῶν γραμμῶν.

Ἐν δεξιᾷ τῆς Ἁγ. Ἄννης, τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου, βλέπομεν τὸν Ἅγιον Προκόπιον μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς·

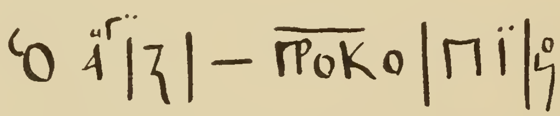

Εἰκονίζεται ὁ ἅγιος οὗτος ἐν νεανικῇ μορφῇ, ἀγένειος, ἔχων πλουσίους τοὺς πλοκάμους τῆς κόμης· ὡς πρὸς τὴν στολὴν αὐτοῦ σημειῶ ὅτι εἶναι στρατιωτικὴ καὶ διὰ μαργάρων διάκοσμος· καὶ ὁ μὲν ἐσωτερικὸς χιτὼν εἶναι ἐρυθρός, ὁ δ' ἐπενδύτης μέλας· τῇ δεξιᾷ κρατεῖ ὁ ἅγιος διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, τῇ δ' εὐωνύμῳ εὐλογεῖ.

Ὑπὸ τὸν Ἅγιον Προκόπιον εἰκονίζεται νεανικωτάτη ὡραία μορφὴ μετὰ πλουσίων πλοκάμων, μόλις γενειάσκοντος νέου, παρ' ἣν ἡ ἐπιγραφή·

[1] Ὅρα τὰ γεγραμμένα μοι ἐν «Βυζαντίδι» τόμ. Α' (1909) σ. 589.

[2] Τὸ *ἐν δεξιᾷ* ἢ *ἀριστερᾷ* σημειοῦται πάντοτε — προκειμένου περὶ τῆς τάξεως τῶν παραστάσεων — ὡς πρὸς τὸν ἐκ τοῦ ἀπέναντι ὁρῶντα τὸ μνημεῖον.

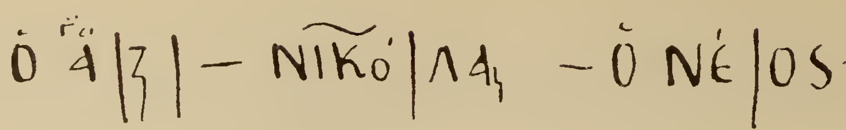

Πρόκειται βεβαίως περὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ ἐν Βουνένῃ, ἐν Θεσσαλίᾳ ἀθλήσαντος [1]. Παρίσταται δ' οὗτος ἠμφιεσμένος, ἅτε στρατιωτικὸς ἅγιος, στρατιωτικὴν στολὴν ἐκ χιτῶνος ἐρυθροῦ καὶ ἐπενδύτου ἐπίσης ἐρυθροχρώμου μετὰ χρυσῶν καὶ μελάνων κοσμημάτων καὶ διὰ μαργάρων πεποικιλμένου. Τῇ δεξιᾷ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος ἅγιος κρατεῖ διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, τῇ δ' εὐωνύμῳ χειρὶ εὐλογεῖ.

Ὑπὸ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τὸν ἐν Βουνένῃ εἰκονίζεται ὁ μάρτυς Ἅγιος Γουρίας (ιε' νοεμβρίου), παρ' ὃν ἡ ἐπιγραφή·

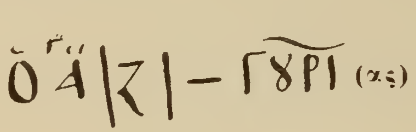

Παρίσταται οὗτος πολιός, ἔχων τὰ γένεια καὶ τοὺς μύστακας διχαλωτούς, ὀξέως καταφερομένους. Ὁ ἐσωτερικὸς χιτὼν τοῦ μάρτυρος ἐρυθρός, ὁ ἐπενδύτης μέλας· καὶ οὗτος καὶ ἐκεῖνος διὰ μαργάρων καὶ ἄλλων ποικιλμάτων διάκοσμος. Τῇ δεξιᾷ χειρὶ κρατεῖ διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, τῇ δ' εὐωνύμῳ εὐλογεῖ.

Ὑπὸ τὸν μάρτυρα Ἅγ. Γουρίαν ὁ ἐπίσης μάρτυς Ἅγιος Σαμωνᾶς, μιξοπόλιος, ἐν ἱερατικῇ στολῇ κρατῶν διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, τῇ δ' εὐωνύμῳ εὐλογῶν. Παρὰ τοῦτον ἡ ἐπιγραφή·

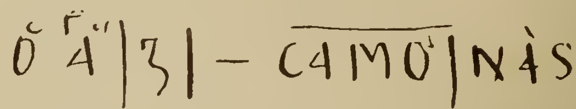

Ὑπὸ τὸν Ἅγ. μάρτυρα Σαμωνᾶν παρίσταται νεανικὴ μορφή, τὴν μὲν κόμην ἔχουσα οὔλην, τὸ δὲ πρόσωπον τελείως ἀγένειον καὶ ἀμύστακον. Παρ' αὐτὴν ἡ ἐπιγραφή·

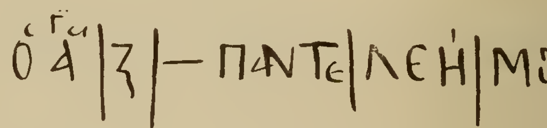

Παρίσταται ὁ Ἅγιος ἠμφιεσμένος ἱμάτιον ἐρυθρόχρουν, πεποικιλμένον διὰ μελάνων κοσμημάτων διαθεομένων διὰ χρυσῶν γραμμῶν· τῇ δεξιᾷ κρατεῖ χειρουργικὴν λαβίδα, τῇ δ' εὐωνύμῳ νάρθηκα ἰατρικὸν ἠνεῳγμένον.

Παρὰ τὸν Ἅγ. Παντελεήμονα, πρὸς τἀριστερὰ τούτου, ὁ ἐκ τῶν ἀναργύρων Ἅγ. Δαμιανός, παρ' ὃν ἡ ἐπιγραφή·

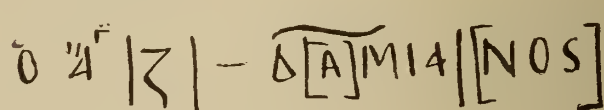

Ἡ παράστασις αὕτη εἶναι ἐφθαρμένη κατὰ τὰ πλεῖστα, ὥστε τὰ καθ' ἕκαστον αὐτῆς εἶναι τελείως ἀδιάγνωστα· ὁ χιτὼν τοῦ ἁγίου τούτου εἶναι μέλας.

Πρὸς τἀριστερὰ τοῦ Ἁγίου Δαμιανοῦ ὁ ἕτερος τῶν ῥωμαίων ἁγίων ἀναργύρων, ἤτοι ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς, παρ' ὃν ἡ ἐπιγραφή·

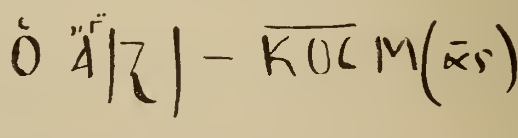

Παρίσταται καὶ οὗτος νεανίσκος μετὰ κόμης οὔλης, μετ' ἐπιπολαίου μύστακος, ἀγένειος. Ἡ διάθεσις τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀδιάγνωστος, φθαρείσης τῆς παραστάσεως.

[1] Ἰδὲ *Ν. Ι. Γιαννοπούλου*, «Βίος Ἁγίου Νικολάου τοῦ Νέου καὶ ἡ Βουνένη τῆς Θεσσαλίας» Ἐν «Νεολόγου Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει». Τόμ. Γ' (1894) σ. 698-700, 715-717, 738-740, 746 (Πρβ. καὶ Δελτ. τῆς ἐν Ἁλμυρῷ Φιλαρχ. Ἑτ. τῆς «Ὄθρυος». Ἐν Βόλῳ 1899 σ.30 κέ.). — Ἰδὲ καὶ *Β. Ι. Σταΐκου*, «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος καὶ ἡ Βουνένη τῆς Θεσσαλίας». Ἐν τῷ «Προμηθεῖ» τοῦ Βόλου, τόμ. Γ' (1891), σελ. 247-251. — Ἀκολουθία καὶ μαρτύριον ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ τοῦ Ἁγ. Νικολάου τοῦ ἐν Βουνένῃ κεῖται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 81 [Β. 334] κώδικι τῆς μονῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Μετεώρου καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 10 κ. τῆς μονῆς Ἁγ. Θεοδώρων τῆς Ἀρσανείας (ἐν τούτῳ τὸ μαρτύριον ἐλλιπὲς καὶ κολοβὸν ἐν τῇ νεοελληνικῇ· πρβ. *Νικ. Α. Βέη*, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Ἀρσανείᾳ μονῆς τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.—Ἀνατύπωσις ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος Παρνασσοῦ Θ' ἔτους.—Ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 21-22). Ἐπίσης «Βίος καὶ μαρτύριον τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ὁσιομάρτυρος Νικολάου τοῦ ἐν Βουνένῃ» κεῖται καὶ καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 6241 (= 734 τῆς μονῆς Ἁγ. Παντελεήμονος) Ἁγιορειτικῷ κώδικι. (Πρβ. *Sp. P. Lampros*, Catalogue of the Greek manuscripts on Mount Athos. Τόμ. Β'. Ἐν Κανταβριγίᾳ 1900, σ. 422). Τῶν διαφόρων τοιχογραφιῶν τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν Βουνένῃ μνημονευτέα καὶ ἐνταῦθα ἡ ἐν τῷ νάρθηκι τοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου.

Πρὸς τἀριστερὰ ταύτης παράστασις παρ' ἣν ἡ ἐπιγραφή·

Φορεῖ δὲ ἡ ἁγία Πελαγία καλύπτραν· τὰ λοιπὰ καθ' ἕκαστον, φθαρείσης τῆς παραστάσεως, ἀδιάγνωστα. Ἀδύνατον νὰ βεβαιωθῇ ἀσφαλῶς ἂν πρόκειται περὶ τῆς μάρτυρος Πελαγίας (ἑορταζομένης παρ' ἡμῖν τῇ δ' Μαΐου) ἢ τῆς ὁμωνύμου ὁσίας τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ (ἑορταζομένης παρ' ἡμῖν τῇ θ' ἰουνίου)[1]. Τό γ' ἐπ' ἐμοὶ φρονῶ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μάρτυρος Πελαγίας.

Ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Πελαγίας ἑτέρα γυναικεία παράστασις, παρ' ἣν ἡ ἐπιγραφή·

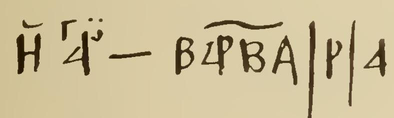

Παρίσταται αὕτη νεᾶνις, φοροῦσα καλύπτραν καθήκουσαν μέχρι ὤμων καὶ διαχεομένην ἐπ' αὐτῶν. Φορεῖ καὶ διάδημα βασιλικόν, ὁ δὲ χιτὼν αὐτῆς ἐρυθρόχρους· φθαρείσης τῆς παραστάσεως δὲν διαγινώσκεται ἡ διάθεσις τῶν χειρῶν τῆς ἁγίας.

Ἄνωθεν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας εἰκονίζεται ὁ Ἅγιος Εὐστράτιος, ἀνὴρ καθεστηκώς, μελανόθριξ, ὀξυγένειος φορῶν πολύχρωμον διάκοσμον στολήν. Παρὰ τοῦτον ἡ ἐπιγραφή·

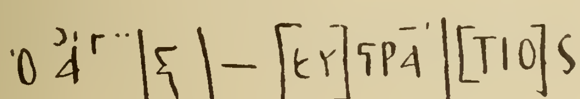

Καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς ὁ ἅγιος οὗτος κρατεῖ διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς εὐλογεῖ.

Ἄνωθεν τοῦ Ἁγίου Εὐστρατίου ἑτέρα παράστασις, παρ' ἣν ἡ ἐπιγραφή·

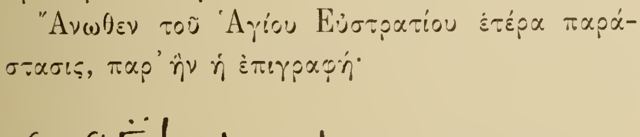

Τούτου τὸ πρόσωπον δυστυχῶς ἐφθαρμένον, ὡς δ' ὅμως διαγινώσκεται — παρ' ὅλην τὴν φθορὰν — νεανικόν. Φορεῖ ὁ ἅγιος στολὴν πολύχρωμον καὶ διάκοσμον· τῇ δεξιᾷ χειρὶ κρατεῖ διπλοῦν σταυρὸν μετὰ διπλῆς κεραίας, τῇ εὐωνύμῳ, ὡς ἔστιν εἰκάσαι — τῆς παραστάσεως φθαρείσης καὶ κατὰ τοῦτο τὸ σημεῖον —, θὰ ηὐλόγει.

Ταῦτα περὶ τῶν ἐν τῷ πίνακι ἁγιολογικῶν παραστάσεων. Ὑπὸ σημείωσιν ὅτι παραβαλλόμεναι αὗται πρὸς τὰς ἁγιολογικὰς παραστάσεις τὰς διατυπουμένας ἐν τῇ καλουμένῃ «Ἑρμηνείᾳ τῶν Ζωγράφων» καὶ ταῖς γνωσταῖς ταύτης πηγαῖς[1] παρέχουσι διαφοράς, ποῦ μὲν ἐπουσιώδεις, ποῦ δὲ σημαντικὰς ὁπωσοῦν. Τοῦ δὲ Ἁγίου Νικολάου τοῦ ἐν Βουνένῃ ἀθλήσαντος — ῥητέον καὶ τοῦτο — μνεία ἁγιολογικῆς παραστάσεως δὲν ὑπάρχει ἀπολύτως ἐν τῇ «Ἑρμηνείᾳ τῶν Ζωγράφων» καὶ ταῖς γνωσταῖς μέχρι τοῦδε ταύτης πηγαῖς.

Τοιοῦτον τὸ μνημεῖον ἡμῶν. Πρόσθες ὅτι ὑφ' ἑκάστην τῶν περὶ τὴν κεντρικὴν παράστασιν τῆς βρεφοκρατούσης Θεοτόκου καὶ τῆς πρὸ αὐτῆς δεομένης βασιλίσσης Μαρίας Ἀγγελίνης Κομνηνῆς Δουκαίνης Παλαιολογίνης, ὑφ' ἑκάστην λέγω ἁγιολογικὴν παράστασιν ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ πίνακος γεγλυμμένη ὀπή τις σχήματος παραλληλογράμμου, βάθους συνήθως ὀκτὼ περίπου χιλιοστομέτρων. Διατί ἆρά γε ἐνεκολάφθησαν αἱ ὀπαὶ αὗται; Ἴσως ἵνα τεθῶσιν ἐν αὐταῖς μικρὰ τεμάχια λειψάνων τῶν ἁγίων ἑκάστου τῶν εἰκονιζομένων ἐν τῷ πίνακι. Ἢ πιθανώτερον, ὡς φαίνεταί μοι, ἐνεκολάφθησαν ἐπὶ τοῦ πίνακος αἱ ὀπαὶ αὗται, ἵνα ἐν αὐταῖς τεθῶσι πολύτιμοι λίθοι, ὑπὸ βεβήλων χειρῶν ἤδη ἀφῃρημένοι. — Πρὸς τελείαν δὲ περιγραφὴν τοῦ μνημείου γνώριζε, ὅτι κατὰ τὴν ἄνω ἕδραν τοῦ παραλληλεπιπέδου τοῦ σχηματίζοντος τὸν πίνακα ἡμῶν ὑπάρχει καθηλωμένος μικρὸς μετάλλινος κρίκος χρησιμεύων πρὸς ἐξάρτησιν τῆς εἰκόνος.

Καὶ τοιοῦτον μὲν καθ' ἑαυτὸ τὸ πολύτιμον μνημεῖον, ὅπερ διέσωσεν ἡμῖν τὴν μορφὴν τῆς βασι-

[1] Ἰδὲ τοὺς διαφόρους βίους τῶν ἁγίων Πελαγιῶν παρὰ *Migne*, Patrologia Graeca τόμ. ΡΙϚ', σελ. 908-20 καὶ *H. Usener*, Legenden der heiligen Pelagia. Bonn 1879.

[1] Πρβ. «Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ — Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς τέχνης καὶ αἱ κύριαι αὐτῆς ἀνέκδοτοι πηγαί, ἐκδιδομένη μετὰ προλόγου νῦν τὸ πρῶτον πλήρης κατὰ τὸ πρωτότυπον αὐτῆς κείμενον ὑπὸ *Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως*. Δαπάναις τῆς αὐτοκρατορικῆς Ῥωσικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας. Ἐν Πετρουπόλει τυπογραφεῖον B. Kirschbaum 1909». Σελ. να'+351. Εἰς 8ον. (Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ βιβλίου ἰδὲ περὶ τῶν προγενεστέρων ἐκδόσεων καὶ μεταφράσεων).

λίσσης Μαρίας Ἀγγελίνης Κομνηνῆς Δουκαίνης Παλαιολογίνης, αὐτῆς ταύτης προφανῶς τῆς ἀφιερωσάσης τὸ ἀφιέρωμα. Ὑπῆρξε δὲ ἡ βασίλισσα αὕτη θυγάτηρ μὲν τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος «Ῥωμαίων καὶ Σερβῶν καὶ παντὸς Ἀλβάνου» [1] Συμεὼν εἴτε Σίμωνος [2] Οὔρεση Παλαιολόγου, τοῦ υἱοῦ τοῦ κράλη τῆς Σερβίας Στεφάνου τοῦ νόθου καὶ Μαρίας Παλαιολογίνης, τῆς θυγατρὸς Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ υἱοῦ Ἀνδρονίκου Α´ καὶ ἀδελφοῦ Μιχαὴλ Β´, καὶ Εἰρήνης τῆς θυγατρὸς Νικηφόρου τοῦ Χούμνου [3]· ἀδελφὴ δὲ τοῦ βασιλέως Ἰωάννου Οὔρεση τοῦ Παλαιολόγου [4], ὅστις διὰ τοῦ θείου καὶ εὐαγγελικοῦ σχήματος μετωνομάσθη Ἰωάσαφ καὶ ἐγένετο πατὴρ τοῦ Μετεώρου μεταξὺ τῶν κτιτόρων αὐτοῦ τιμώμενος [5]. Τὴν Μαρίαν ταύτην, ἣν ἁπλῶς Ἀγγελικὴν καλεῖ τὸ Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ [6], ὁ πατὴρ Συμεὼν ἐλθὼν εἰς συμβάσεις μετὰ τοῦ ἐπιδραμόντος εἰς Θεσσαλίαν Ραδοσλαύου Χλαπένου (Radoslav Chlapen) [7] ἐξέδωκεν εἰς γάμον τῷ Θωμᾷ υἱῷ τοῦ καίσαρος τῆς ἐν Ἑλλάδι Βλαχίας (καὶ τῶν Ἰωαννίνων) Γρηγορίου Πρεαλίμπου (Preliub) [8]. Τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέβη ἐν ἔτει 1359 [9] ἐν Τρικκάλοις «τοῦ μητροπολίτου Λαρίσσης τὴν μνηστείαν τελέσαντος» [10]. «Τοῦ γάμου δὲ ἤδη ἀπαρτισθέντος — κατὰ τὸ Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν [11] — καί τινας ἡμέρας ὁ Θωμᾶς ἐκεῖσε [= ἐν Τρικκάλοις] προσκαρτερήσας, εἰς τὴν ἐνεγκαμένην ἀπέρχεται πρὸς τῷ αὐτοῦ πατρομητρίῳ Χλαπένῳ συνεπαγόμενος ὕστερον καὶ τὴν ἰδίαν γαμετήν». Κατῴκει δὲ ὁ Θωμᾶς ὁ Preliubovic ἐν Βοδινοῖς τῆς Μακεδονίας, ἔνθεν διὰ πρεσβείας τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ τοῦ πενθεροῦ βασιλέως Συμεὼν Οὔρεση, ἀναῤῥηθεὶς ἡγεμὼν καὶ αὐθέντης τῶν Ἰωαννίνων, μετεπέμφθη εἰς τὴν πόλιν ταύτην «σὺν τῇ εὐσεβεῖ βασιλίσσῃ Ἀγγελικῇ τῇ Παλαιολόγου τῇ τούτου εὐνέτιδι [12], ἔτους ὑπάρχοντος ͵ςωοε´

[1] Οὗτοι εἶναι οἱ τίτλοι τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βασιλέως ἐν χρυσοβούλλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς μονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ζαβλαντίων, τοῦ ἔτους 1366 (πρβ. *Νικ. Ἀ. Βέη*, Σερβικὰ καὶ Βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρου. Ἐν «Βυζαντίδι», τόμ. Β´ (1910-1911) σελ. 80-84 καὶ δὴ σελ. 84.

Πρβ. καὶ ἐπιγραφὴν τῆς μονῆς Ὑπαπαντῆς τῶν Μετεώρων, ἔνθα ἔχομεν μνείαν τοῦ «***βασιλέος κῦρ Συμε(ων) τσυ Παλαιολόγσυ κ(αὶ. (αὐτοκράτσρ Ρωμαίων Σέρβεί(ας)· καὶ Ρσμανεί(ας) τσυ Οὖρεσι***») πρβ. *Νικ Ἀ. Βέη*, Σύνταγμα ἐπιγραφικῶν μνημείων Μετεώρων. Εν «Βυζαντίδι», τόμ. Α´ (1909), σ. 569. Αὐτόθι, σ. 571-572, περὶ τῶν δαφόρων τίτλων τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος βασιλέως).

[2] Τό *Σίμων* ἀντὶ τοῦ *Συμεὼν* κεῖται παρὰ Νικηφόρῳ Γρηγορᾷ (ἔκδοσις Βόννης, τόμ. Γ´ σ. 557, 8) καὶ Ἰωάννῃ Καντακουζηνῷ (ἔκδοσις Βόννης, τόμ. Γ´ σ. 314, 14, 20 καὶ σ. 315, 4).

[3] Ἰδὲ τὰ γενεαλογικὰ στέμματα παρὰ *Du Cange,* Familiae Byzantinae, *Buchon*, Recherches et materiaux (Paris 1840. I partie, πίναξ III), *Buchon*, Nouvelles rescherches historiques (τόμ. Α´. Paris 1843. I partie, πίναξ III καί IV), ***Γαβριὴλ Δεστούνη*** (Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ . . . Ἐν Πετρουπόλει 1858 — ἐν τέλει προσηρτημένος πίναξ), *Hopf,* Chroniques Gréco Romanes inédites ou peu connues. Ἐν Βερολίνῳ 1873 σ. 530.— Πρβ. καὶ ***Ἰ. Ῥωμανοῦ***, Γρατιανὸς Ζώρζης — ἐν τέλει προσηρτημένος γενεαλογικὸς πίναξ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐργασιῶν τοῦ Hopf) κλ.— Τὰ διάφορα ταῦτα γενεαλογικὰ στέμματα, ἀντιφατικὰ ἐν πολλοῖς, δέον νἀναθεωρηθῶσι καὶ συναρμολογηθῶσι, καθ' ἃ ἤδη ἐσημείωσα ἐν «Βυζαντίδι», τόμ. Α´ (1909) σ. 236 ε ἐν ὑποσημ. 1.

[4] Οὕτω: «+ ***Ἰωάννης Οὖρεσις ὁ Παλαισλόγσς ὁ διὰ τσῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματσς μετονσμασθεὶς Ἰωάσαφ μοναχὸς***» ὑπογράφεται ἰδίᾳ χειρὶ ἐν πράξει τοῦ ἔτους 1381 τῆς Θεσσαλικῆς μονῆς τῶν Μεγάλων Πυλῶν. — Ἰδὲ *Heuzey Daumet*, Mission archéoligique de Macédoine. Paris 1876, σ. 444, ὑποσημ. 1. — *Γ. Λαμπάκη*, Δελτίον Γ´ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθήναις 1903, σ. 29 κέ. — Κλ. κλ. κλ.

[5] Περὶ τούτου ἰδὲ διεξοδικῶς *Νικ. Ἀ. Βέη*. Συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν μονῶν τῶν Μετεώρων. Ἐν «Βυζαντίδι», τόμ. Α´ (1909) σ. 236 κζ´ κέ.

[6] Πρβ. περὶ τούτου τὰ κατωτέρω λεγόμενα.

[7] Ἰδὲ περὶ τούτου τὰ διαληφθέντα ὑπὸ *[Ἀ. Μσυστοξύδσυ]* «Ἑλληνομνήμων ἢ Σύμμικτα Ἑλληνικὰ» σ. 501.

[8] Ἰδὲ περὶ τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ ονόματος παρὰ *Νικ. Ἀ. Βέη* ἔ. ἀ. σ. 263.

[9] Παρὰ *Hopf*, Chroniques Gréco-Romanes σ 530 ἐσφαλμένως τὸ γεγονός ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 1367. Ἀλλ' ἐκ τῶν πηγῶν καὶ δὴ ἐκ τοῦ Ἱστορικοῦ τοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν (περὶ οὗ γίνεται λόγος ἐν τῇ ἀμέσως κατωτέρω ὑποσημειώσει) ἐξάγεται ὅτι εἰς τὸ ἔτος 1359, ὡς ἀνωτέρω γράφομεν, πρέπει νἀναχθῇ ὁ γάμος τοῦ Θωμᾶ Preliubovic μετὰ τῆς βασιλίσσης ἡμῶν Μαρίας.

[10] Ταῦτα κατὰ τὸ Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ μοναχοῦ καὶ Πρόκλου μοναχοῦ. — Ἰδὲ *Pouqueville*, Voyage dans la Grèce. Ἔκδοσις Α´, τόμ. Ε´. Ἐν Παρισίοις 1821, 218. *[Γ. Αἰνιᾶνσς]*, Ἀθηνᾶ. Ἤτοι Ἀνάλεκτα, γεωγραφικά, φιλολογικά, ἱστορικὰ καὶ περὶ ἐφευρέσεων. Ἐν Ναυπλίῳ 1831, σελ. —.— *[Ἀ. Μσυστσξύδσυ]*, Ἑλληνομνήμων σ. 503. — Epirotica ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Βυζαντίδος τῆς Βόννης (1849) σ. 214. — *Archimandrit Porfirii Ouspenskova, Poutechestvije f Meteorskije i Ocoolimpiiskije Monastiri f Thessalii* (= *Ἀρχιμανδρίτσυ Πορφυρίου Οὐσπένσκη* Ἀποδημία εἰς τὰς μονὰς τῶν Μετεώρων, Ὄσσης καὶ Ὀλύμπου ἐν Θεσσαλίᾳ· ῥωσσιστί, ἐπιμελείᾳ *Π. Α. Σύρκσυ*). Ἐν Πετρουπόλει 1896, σελ. 424. (— Ὁ Πορφύριος Οὐσπένσκη μόνον τμήματά τινα τοῦ Ἱστορικοῦ δημοσιεύει ἐνταῦθα). — *Γαβριὴλ Δεστσύνη* Ἔκδοσις Ἱστορικοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν (ἰδὲ ἄνω σημ. 9), σ. 9. — Ἐμνημόνευσα ἀνωτέρω πάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ Ἱστορικοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς σχετικῆς ἀναγραφῆς τοῦ *Krumbacher*, Geschichte der byzantinischen Litteratur ² 394 κέ..(— Πρβ. ἑλληνικὴν μετάφρασιν ὑπὸ *Γ. Σωτηριάδσυ* ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ. τόμ Β´ σ. 799 κέ.).

[11] Σελ. 9-10 τῆς ἐκδόσεως *Γαβριὴλ Δεσισύνη* (καθ' ἣν κάτω πάντοτε παραπέμπω).

[12] Ἀντικατέστησα τὴν γραφὴν ταύτην—προτεταμένην ἤδη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀνδρέου Μουστοξύδου (Ἑλληνομνήμων σ. 509) — ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Γαβριὴλ Δεστούνη κειμένου *εὐμενεστάτη*.

(1367)»[1]. Ἡ ἐν Ἰωαννίνοις ἀρχὴ τοῦ Θωμᾶ Preliudovic ὑπῆρξεν ὕπουλος, δολερά, ὠμή, τυραννική, ὥστε νὰ λεχθῇ περὶ αὐτοῦ «μικρὰ γὰρ πᾶσα κακία πρὸς κακίαν τὴν τοῦ Θωμᾶ»[2]. Οὐδὲ μετὰ τῆς συζύγου αὐτοῦ Μαρίας, περὶ ἧς κυρίως ὁ λόγος ἡμῶν, διήγαγεν εἰρηνικῶς, διότι ὁ Μιχαὴλ Ἀψαρᾶς[3], ὁ πεφιλημένος τοῦ Θωμᾶ πρωτοβεστιάριος, ἀνὴρ δόλιος καὶ καταδότης, «μετὰ πάντων ὧν εἶχε κακῶν,— ἵνα καὶ πάλιν μεταχειρισθῶ τὴν φράσιν τοῦ Ἱστορικοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν — καὶ κατὰ τῆς χρυσῆς τῷ ὄντι Ἀγγελικῆς φημὶ τῆς φυσικῆς κυρίας λόγοις σφαλεροῖς καὶ αἰσχροῖς κατατολμᾷ καὶ ἐμπίπλησι τὰς ἀκοὰς τοῦ Θωμᾶ, ὥς τις σοφὸς προηγόρευσε λέγων «πονηρὸς λόγος καρδίαν ἀνδρὸς ταράσσει», καὶ οὕτως ἀπ' αὐτῆς ἐξέκλινεν ὁ δεσπότης, καὶ εἰς κακίαν καὶ μῖσος πρὸς αὐτὴν παρετράπη, καὶ εἰς ἀρσενοκοιτίας πάθος ἐνέπεσε, καὶ κοιλιόδουλος ἀποκατέστη· τὰ δὲ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν· παρεῖδε γὰρ ὅρια προγόνων ἅγια, καὶ ὅλως εἰς ἀποστασίαν ἐτράπη»[4]. Μετὰ εἰκοσιπενταετῆ περίπου συζυγικὸν βίον μετὰ τοῦ Θωμᾶ Preliubovic ἡ Μαρία Ἀγγελῖνα ἀπηλλάγη τούτου, φονευθέντος παρὰ τῶν ἰδίων σωματοφυλάκων μηνὶ «Δεκεμβρίῳ κγ' ἐπιφωσκούσης τῆς πέμπτης, ὥρᾳ ε' τῆς νυκτός» τοῦ ἔτους ͵ϛωϞγ' (=1384)[5]. Κατά τινα μάλιστα παράδοσιν αὐτὴ αὕτη ἡ Μαρία Ἀγγελῖνα ὑπῆρξε συζυγοκτόνος κοινῇ μετὰ τοῦ ἐραστοῦ αὐτῆς Ἰζαοῦ (=Esau, Isau, Ἠσαῦ, Ἰζαούλου παρὰ Χαλκοκονδύλῃ)[4] Buondelmonti, ὃν ἔλαβε δεύτερον σύζυγον. Ἡ παράδοσις αὕτη κεῖται παρὰ Χαλκοκονδύλῃ, εἰς ὃν παρέχομεν ἀμέσως τὸν λόγον.

«Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς Αἰτωλίας οὖσα τὸ πρότερον Θωμᾶ τοῦ Πριαλούπων Τριβαλλοῦ, περιῆλθεν ἐς τοῦτον δὴ τὸν Ἰζάουλον τρόπῳ τοιῷδε. Ὡς συνεπελάβετο ὁ Πριάλουπας τῷ τε Σπάτᾳ καὶ τοῖς Ἀλβανοῖς ἐς τὸν πρὸς Ἰταλοὺς πόλεμον, πολιορκοῦντας Ἄρτην μητρόπολιν τῆς Ἀκαρνανίας χώρας, ἑάλωσαν δὴ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἄλλοι τε πολλοὶ τῶν παρὰ σφίσιν εὐδοκιμούντων τῷ γένει καὶ δὴ καὶ Ἰζάουλος, εἷς τῶν ἀρίστων λεγόμενος γενέσθαι τοῦ Παρθενόπης βασιλέως νεανίας, τὸ μὲν εἶδος οὐκ ἀηδής, ἐπιεικὴς δὲ τὸν τρόπον καὶ ἡσύχιος. Τοῦτον σὺν πολλοῖς ἄλλοις ἀγόμενος ὁ Πριάλουπας εἰς τὰ οἰκεῖα ὡς ἀνδράποδά τε περιεῖπε καὶ εἶχεν ἐν φυλακῇ. Ἐς τὰ βασίλεια διατρίβων κατεῖχεν ὡς χρημάτων ἐς τοὺς προσήκοντας ἐσαῦθις ἀποδιδόμενος, ἣν αἰτοῖντο αὐτούς. Ἡ δὲ γυνὴ τούτου ὡς ἑώρα τὸν νεανίαν, ἠράσθη τε αὐτοῦ· ἦν γὰρ καὶ ἐς ἄλλους πρότερον φοιτῶσα [εἰς] ἄνδρας καὶ ἀκόλαστος[7]. Συγγινομένη τοίνυν τῷ νεανίᾳ, καὶ ἐπιμαινομένη αὐτῷ ἐς τὸν ἔρωτα, συντίθεται αὐτῷ ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ ἐπιβουλήν. Καὶ ἐξηγουμένης τῆς γυναικὸς ἐς τὴν κοίτην, ὡς ἀνεπαύετο Πριάλουπας ὁ ἡγεμών, ἀνεῖλέ τε αὐτὸν ἅμα σὺν τῇ γυναικί. Καὶ ἅμα συγκατίσχει τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ»[8]. Πλὴν — καθ' ἃ παρετήρησεν ἤδη ὁ Μουστοξύδης[9] — «ὁ Ἰζαοῦ φαίνεται ὅτι ἀπεδήμει τῶν Ἰωαννίνων καὶ δὲν ἠδύνατο ἐπομένως οὔτ' ἐργάτης τοῦ φόνου οὔτε συνεργάτης νὰ γίνῃ. Εἰ δέ τις θέλει νὰ ἐξιχνεύσῃ καὶ αὐτὰ τοῦ ἀνθρώπου τὰ πονηρὰ βουλεύματα ἵνα συμβιβάσῃ τὰς δύο διηγήσεις, δύναται μὲν νὰ λεχθῇ ὅτι ὁ Ἰζαοῦ ᾐχμαλωτίσθη ὑπὸ Θωμᾶ κατὰ τὴν μάχην, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος . . . ὅτι δὲ μετὰ

[1] Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σ. 11.

[2] Αὐτόθι σ. 13 ἡ αὐτή που φράσις ἐπαναλαμβάνεται σχεδὸν ἀπαράλλακτος καὶ ἐν σ. 15, 21, 22.

[3] Ἐκ τοῦ οἴκου Ἀψαρᾶ τῶν Ἰωαννίνων ὁρμῶνται οἱ κατὰ τὸν ΙϚ' αἰῶνα κτίτορες τῆς μονῆς Βαρλαὰμ τῶν Μετεώρων αὐτάδελφοι Νεκτάριος καὶ Θεοφάνης.

[4] Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σ. 18.

[5] Αὐτόθι σ. 27. Πολλοὶ ἀνάγουσι τὸ τέλος τοῦ Θωμᾶ Preliubovic εἰς τὸ ἔτος 1385. Πλὴν ἐκ τοῦ Ἱστορικοῦ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν ἐξάγεται, ὅτι ἡ δολοφονία τοῦ Θωμᾶ ἀνακτέα εἰς τὸ ἔτος 1384, ὡς ὀρθῶς ἀνάγει ὁ *Ἰωάννης Ῥωμανός*, Περὶ τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου. Ἐν Κερκύρᾳ 1895, σ. 161. Διορθωτέαι δὲ καὶ αἱ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγραφεῖσαι σχετικαὶ χρονολογίαι ἐν «Βυζαντίδι» τόμ. Α' (1909) σ. 236α στίχ. 13 ἀντὶ 1385 γράφε 1384· σ. 236β στίχ. 14 ἀντὶ 1386 γράφε πάλιν 1385· σ. 236κθ στίχ. 12 ἀντὶ 1385 γρ. 1384 καὶ στίχ. 15 ἀντὶ 1386 γρ. 1385. (Πρβ. καὶ τὰ γεγραμμένα μοι σχετικῶς πρὸς ταῦτα ἐν τῇ «Βυζαντίδι» τόμ. Β' 1910-1911 σελ. 260).

[6] Ἔκδοσις Βόννης. 211. — Περὶ τῶν διαφόρων παραλλαγῶν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰζαοῦ Buondelmonti ἰδὲ *Κ. Σάθα*, Ἑλληνικὰ Ἀνέκδοτα, τόμ. Α'. Ἀθήνησι 1867, σ. νϛ' ἐν ὑποσημ.— Καθ' ὅλου περὶ αὐτοῦ ἰδὲ τὰ σημειωθέντα ὑπὸ *Α. Μουστοξύδου*, Ἑλληνομνήμων, σ. 536 κἑ., 541 κἑ.— Περὶ τοῦ Ἰζαοῦ τούτου παρέχουσιν εἰδήσεις καὶ τὰ οἰκογενειακὰ γράμματα τῆς Κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας Τυπάλδου.

[7] Ταῦτα εἶναι τελείως ἀντιφατικὰ πρὸς τὰ κείμενα ἐν τῷ Ἱστορικῷ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν, οἵτινες τὴν βασίλισσαν Μαρίαν Ἀγγελίναν καλοῦσιν ***εὐσεβῆ*** (σ. 11. 29), ***χρυσῆν τῷ ὄντι*** (σ.18, 28), ***ἀγαθὴν*** (σ. 28), ***ἀγαθὴν τῷ ὄντι γε κυρίαν εὐσεβεστάτην βασίλισσαν*** (σ. 33), κλ.

[8] Χαλκοκονδύλης. Ἔκδοσις Βόννης, σ. 211. 16-212, 11. Τὰ τοῦ Χαλκοκονδύλου παρέλαβε καὶ ὁ Orbini (Il Regno degli Slavi. Ἐν Πεσάρῳ 1600, βιβλ. η' σ. 270 καὶ 271) γενόμενος ἐν μέρει θῦμα παρερμηνείας τοῦ σχετικοῦ κειμένου καθ' ἃ ἤδη ὑπέδειξεν ὁ *Α. Μουστοξύδης*, Ἑλληνομνήμων σ. 536 κἑ. ἐν ὑποσημ. 100.

[9] Ἑλληνομνήμων σ. 537 κἑ. ἐν ὑποσημειώσει.

τὴν ἐλευθέρωσιν αὐτοῦ ἡ Ἀγγελική, διασῴζουσα ἔτι τὸν ἀθέμιτον ἔρωτα καὶ ἅμα εἰς τὰς μετ' ἄλλων δυναστῶν συγγενείας ἀποβλέπουσα, ἀπετόλμησε τελευταῖον ἐκ συνθήματος πρὸς τὸν ἐραστήν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου καὶ τὸν νέον αὐτῆς γάμον». Ὁπωσδήποτε εὐθὺς μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Θωμᾶ Preliubovic οἱ Ἰωαννῖται συναθροισθέντες ἐν τῇ ἁγίᾳ αὐτῶν μητροπόλει ὁμοφώνως ἀνηγόρευσαν δέσποιναν τὴν Μαρίαν Ἀγγελίναν [1]. Αὕτη δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἰωαννιτῶν ἐντίμως τὸν Θωμᾶν θάψασα μετακαλεῖ σύμβουλον καὶ συνέριθον τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς ***βασιλέα Ἰωάσαφ***, πιθανώτατα ἐν Μετεώρῳ τότε διατρίβοντα [2]. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀλβανοί, ἡγουμένου τοῦ Σπάτα, ἐπολιόρκησαν τὰ Ἰωάννινα, ἡ βασίλισσα Μαρία ἐν κοινῇ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ βασιλέως Ἰωάσαφ καὶ τῶν ἐγκρίτων ἀρχόντων τὸν προμνημονευθέντα ἐκ τοῦ οἴκου Buondelmonti Φλωρεντῖνον «ἀδελφὸν τῆς ἐν Κεφαλληνίᾳ δουκέσσης, τὸν Ἰζαοῦ, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν Κεφαλληνίᾳ, αὐθέντην καὶ μνήστορα εἰς τὴν βασίλισσαν προσκαλοῦσιν» [3]. Πράγματι δὲ τῇ λα' ἰανουαρίου τοῦ 1385 ὁ Ἰζαοῦ ἐλθὼν εἰς Ἰωάννινα ἐγένετο δεκτὸς ***ὑπτίαις ὅλαις χερσὶν*** ὑπὸ τῶν πολιτῶν καὶ δεσπότης παρὰ τούτων ἐπευφημηθεὶς στέφεται μετ' οὐ πολὺ σύζυγος τῆς βασιλίσσης Μαρίας ἐν μέσῳ γενικῆς χαρᾶς καὶ ἀγαλλιάσεως τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων [4].

Κατὰ μάϊον τοῦ ἔτους ͵ϛωϟδ' [=1386] ἔχομεν ἀπολελυμένον ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Μαρίας ***ἐκδοτήριον καὶ ἐξισαστικὸν καὶ ἀποδεικτικὸν ἔγγραφον*** (ἐναποκείμενον τανῦν ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς μονῆς Μετεώρου ὑπ' ἀριθ. ἡμετέρας κατατάξεως 5) πρὸς τὸν «γλυκύτατον» αὐτῆς «αὐθέντην καὶ γνήσιον ἀδελφὸν» κῦρ Ἰωάννην τὸν Δούκα, τὸν διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθέντα Ἰωάσαφ μοναχόν, καὶ πρὸς τοὺς εὑρισκομένους ἱερομονάχους καὶ μοναχούς, τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ Μετεώρῳ» [5].

[1] Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σ. 27 κέ..

[2] Πρβ. *Νικ. Ἀ. Βέην* «Βυζαντὶς» τόμ. Α' (1909) σ. 236 κθ' κέ..

[3] Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σ. 28 κέ..

[4] Αὐτόθι σ. 29.

[5] Ἰδὲ τὸ γράμμα τοῦτο ἐκδεδομένον πλήρως κατὰ πιστὸν ἀντίγραφον καὶ μετὰ πανομοιοτύπου ὑπὸ *Νικ. Ἀ. Βέη*, Σερβικὰ καὶ Βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρου. Ἐν «Βυζαντίδι», τόμ. Β', (1910-11) σ. 20-23, ἰδὲ καὶ πίνακα Γ'. — Ἐσφαλμένη καὶ μετὰ παραλείψεων ἔκδοσις τοῦ αὐτοῦ γράμματος ὑπὸ *Πορφυρίου Οὐσπένσκη*, ἔ. ἄ. 464-5 (καὶ ἐν ῥωσσικῇ μεταφράσει σ. 151-2).

Διὰ τοῦ γράμματος τούτου, ἐν ᾧ ἐρυθρῷ μέλανι ἰδιοχείρως ὑποσημειοῦται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἡμῶν: ***Μαρία βασίλισα Ἀγγελίνα Δούκενα ἡ Παλαιολογίνα*** [1], βεβαιοῖ αὕτη ὅτι παρέλαβε σῶα καὶ ἀνελλιπῆ μετὰ τοῦ ἰδίου αὐτῆς συζύγου τοῦ ὑψηλοτάτου δεσπότου Ἰζαοῦ «μερικὰ πράγματα», ἅτινα χάριν παρακαταθήκης ἀνέθηκεν εἰς χεῖρας τοῦ βασιλέως Ἰωάσαφ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀνδρός, τοῦ Θωμᾶ Preliubovic. Ἐν τῷ αὐτῷ γράμματι γίνεται μνεία καί τινων «ἱερῶν σκεβῶν ... ἐκκλησιαστικῶν», ὧν τὴν ἀπόλυτον ἰδιοκτησίαν παρέχει ἡ βασίλισσα Μαρία εἰς τὸν αὐτάδελφον βασιλέα Ἰωάσαφ τοῦ Μετεώρου. Πλὴν μνεία μεγάλων καὶ οὐσιωδῶν εὐεργεσιῶν πρὸς τὸ Μετέωρον τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος βασιλίσσης γίνεται ἐν τῷ γνωστῷ κειμένῳ, ὅπερ ἔχει τίτλον «Σύγγραμμα ἱστορικόν, ὡς ἐν συνόψει συντεθέν, δηλοῦν περὶ τῆς σκήτεως ὅτι τέ ἐστι τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Δουπιάνου καὶ Σταγῶν καὶ πῶς σήμερον λέγεται τοῦ Μετεώρου» [2]. Ἐν αὐτῷ ἀναγινώσκομεν τάδε κατὰ λέξιν:

«Ἐν ὑστέροις γοῦν ἦλθεν [εἰς Μετέωρον] ὁ κυρὸς Ἰωάσαφ ὁ Παλαιολόγος ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἐκ τῆς ἑαυτοῦ φυγῆς καὶ ἐζήτησεν ἀπὸ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ κυρᾶς Ἀγγελίνης καὶ δεσποίνης τῶν Ἰωαννίνων βοήθειαν καὶ ηὔξησε τὸν ναὸν τοῦ Πλατέος λίθου ἤγουν τοῦ Μετεώρου, καθὼς ὑπάρχει καὶ φαίνεται. Καὶ ἄλλα τινὰ σκεύη ἡ Ἀγγελίνα ἐδωρήσατο αὐτῷ ἐκ τοῦ μοναστηρίου τῶν Ἰωαν-

[1] Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ πίνακος ἡμῶν, ἰδὲ ἄνω σ. 178, φέρει ἡ βασίλισσα ἡμῶν Μαρία καὶ τὸ ἐπώνυμον ***Κομνηνή*** Ἐν τῷ Ἱστορικῷ Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν καλεῖται εἴτε ἁπλῶς ***Ἀγγελικὴ*** (σ 18-29), εἴτε ***Ἀγγελικὴ ἡ Παλαιολόγου*** (σ. 11), εἴτε ***Ἀγγελικὴ Δούκαινα ἡ Παλαιολογῖνα*** (σ. 33). Ἐν τῷ Ἱστορικῷ περὶ τῆς σκήτεως Σταγῶν (ἰδὲ κάτω) καλεῖται ***Ἀγγελῖνα***. Παρὰ Χαλκοκονδύλῃ (ἔκδοσις Βόννης σ. 211 κ. ἑ) εἶναι τελείως ἀνώνυμος. Παρὰ ***Du Cange*** ἔ. ἄ. σελ. 346 καλεῖται Angelina.

[2] Ἐξεδόθη τοῦτο κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ ***L Heuzey*** καὶ δὴ ἐν τῇ Revue Archéologique τόμ. Θ' τῆς νέας σειρᾶς (1864) σ. 153-169 ἐν γαλλικῇ μόνον μεταφράσει μετ' εἰσαγωγῆς· ἐν Annuaire de l'Association pour l'encouragement des Etudes Grecques· 9e année (1875) ἐν Παρισίοις 1875, σ. 232-251· ἐν ***L. Heuzey-H. Daumet***, Mission archéologique de Macédoine σ. 440 452 (αἱ δύο τελευταῖαι ἐκδόσεις μετ' εἰσαγωγῆς, ὑπομνημάτων καὶ γαλλικῆς μεταφράσεως). Ἐπίσης ἐξεδόθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κείμενον καὶ ὑπὸ τοῦ ***Πορφυρίου Οὐσπένσκη*** ἔ. ἄ. σ. 408-413 (καὶ ἐν ῥωσσικῇ μεταφράσει σελ. 414-419) καὶ ὑπὸ ***Ν. Γιαννοπούλου*** ἐν «Νεολόγου [Κωνσταντινουπόλεως] Ἑβδομαδιαίᾳ Ἐπιθεωρήσει», τόμ. Α' (1892) σ. 540-542. (Πρβ. ***Νικ. Ἀ. Βέη*** ἐν «Βυζαντίδι» τόμ. Α' 1909, 196 κέ., 199, 208 κέ.).

Ἐτυπ. 3.2.12.

νίνων καὶ ἐκ τοῦ αὐτῆς ἀνδρὸς κυροῦ Θωμᾶ τοῦ δεσπότου, οὐ μὴν ἀλλὰ δὴ καὶ πρόβατα καὶ βουβάλια...»[1]. Μεταξὺ τῶν ἀφιερωμάτων τούτων τακτέος ἴσως καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος πολύμορφος πίναξ.

Μετὰ τοῦ Ἰζαοῦ Buondelmonti, τοῦ δευτέρου αὐτῆς συζύγου, ἡ βασίλισσα Μαρία Ἀγγελῖνα συνέζησε δέκα, παρά τι, ἔτη, ἀποθανοῦσα τῇ 28 δεκεμβρίου τοῦ 1394. Τὸ Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν ὡς ἑξῆς ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὸν θάνατον ταύτης: «Ἐν ἔτει δὲ ͵ϛϡγ', ἰνδικτιῶνος γ' μηνὶ Δεκεμβρίῳ τῇ κη' (ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1394)[2], ἡ ἀγαθὴ τῷ ὄντι γε κυρία εὐσεβεστάτη βασίλισσα Ἀγγελικὴ Δούκαινα ἡ Παλαιολογῖνα τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν τῆς ἐπιγείου ἀντήλλαξε, καὶ ἐν μετανοίᾳ καὶ ἐξομολογήσει θερμοῖς δακρύοις ἐν εἰρήνῃ ἀνεπαύσατο. Ἡ μέν τοι πόλις τῶν Ἰωαννίνων, ὡς ἐπὶ κοινῇ τινι τρέχουσα συμφορᾷ, οὐκ εἶχε πράως τῆς φυσικῆς κυρίας αὐτῶν τὴν στέρησιν ἐνεγκεῖν, ἀλλ' ἀθυμίᾳ συνείχετο, καὶ θρήνοις πολλοῖς καὶ γοεροῖς ἐκόπτετο, καὶ ὠδύρετο, καὶ συναποθέσθαι πάντες τὰς ἑαυτῶν ψυχὰς τῇ ἀγαθῇ κυρίᾳ προῃροῦντο. Τίς ἂν δυνηθείη εἰπεῖν τοὺς κρότους τῆς πόλεως τοὺς τότε, τοὺς πρὸς Θεὸν ἐπικηδείους ὕμνους, τὰς λαμπάδας, τὰς ψαλμῳδίας, τὰς πρὸς ἀλλήλους συμπλοκὰς καὶ θρήνους παμπληθεὶ κοπτομένων, κλαιόντων ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, πρεσβυτέρων καὶ νέων, νηπίων καὶ γερόντων, πλουσίων καὶ πενήτων! Θάψαντες οὖν αὐτὴν ἐντίμως, καὶ παννυχίως προσμείναντες, καὶ πολλὰ δάκρυα καταχέαντες, μόλις ποτὲ πείθονται τοῦ τάφου ἀποστῆναι»[3]. Μεθ' ὃ ἐπάγεται τὸ Ἱστορικὸν καὶ περὶ τοῦ Ἰζαοῦ: «Πολλὰ δὲ θρηνήσας καὶ πενθήσας ὁ ταύτης σύνευνος Ἰζαοῦ, καὶ ἐκτελέσας τὰς πενθίμους ἡμέρας ἀξίως, μετὰ χρόνου ἑνὸς παραδρομὴν ἠναγκάζετο παρὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὰ πρὸς σύστασιν καὶ εἰρήνην τοῦ τόπου, καὶ μνηστεύεται τὴν θυγατέρα τοῦ Σπάτα, Εἰρήνην καλουμένην· καὶ ἦν αὕτη γυνὴ ἀνδρεία, φρονήματι καὶ κάλλει εὐπρεπής, καὶ ἀρετὴν περιβεβλημένη. Τοῦ γάμου . . . ἐκτελεσθέντος, μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος δ', ἔτους ͵ϛϡδ' (ἀπὸ δὲ Χριστοῦ 1396)...»[4].

Τοιαύτη κατὰ τὰς πηγὰς ἡ βασίλισσα Μαρία Ἀγγελῖνα Κομνηνὴ Δούκαινα Παλαιολογῖνα, ἧς τὴν μορφὴν διέσωσεν ὁ πολύτιμος πίναξ τοῦ Μετεώρου[5]. Πρὸς συμπλήρωσιν τῶν περὶ αὐτῆς εἰδήσεων εἰρήσθω ὅτι ἐκ τοῦ πρώτου αὐτῆς γάμου, μετὰ τοῦ Θωμᾶ Preliubovic, ἔσχεν αὕτη κόρην τὴν Εἰρήνην, σύζυγον τοῦ Ἰωάννου Λιώσα (υἱοῦ τοῦ χωροδεσπότου Πέτρου Λιώσα), θανοῦσαν ἐκ λοιμοῦ τῷ ͵ϛωπγ' (=1374/5)[6].

Ἐν τέλει σημειωθήτω ὅτι ἡ ἐν σελ. 177 εἰκὼν τοῦ μνημείου ἐγένετο κατὰ φωτογραφίαν πρὸς χάριν μου παρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας καὶ ἑταίρου τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Gerhart Rodenwaldt. Δυστυχῶς λόγῳ τῆς καταστάσεως τοῦ μνημείου καὶ τῶν περιστάσεων, καθ' ἃς τοῦτο ἐφωτογραφήθη — τῶν μοναχῶν μὴ ἐπιτρεπόντων τὴν εἰς φωτεινὸν μέρος ἔξοδον αὐτοῦ — διὰ τοὺς λόγους τούτους καὶ ἡ παρ' ἡμῶν παρεχομένη ἀπεικόνισις τοῦ μνημείου εἶνε ἀμυδρά. Ἐν τούτοις ἔχω δι' ἐλπίδος ὅτι ἐν τῷ ὑπεσχημένῳ ὑπ' ἐμοῦ καὶ τῆς Βυζαντιολογικῆς Ἑταιρείας Ἀθηνῶν λευκώματι τῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων Μετεώρων[7] θὰ δυνηθῶ νὰ παράσχω ἔγχρωμον ἀπείκασμα τοῦ τόσον ἐν διαφέροντος πίνακος.

Ἐν Μετεώρῳ, τῇ 18ῃ ὀκτωβρίου 1909.
Ἐν Ἀθήναις, τῇ 7ῃ φεβρουαρίου 1911.

Νικ. Ἀ. Βέης.

[1] *Πορφύριος Οὐσπένσκη* ἔ. ἄ., σ. 410 κἑ.

[2] Αἱ ἐκδόσεις τοῦ Ἱστορικοῦ π. χ. ὑπὸ *Ἀ. Μουστοξύδου* (Ἑλληνομνήμων, σ. 553) καὶ *Γ. Δεστούνη*, σ. 33 ἔχουσι: 1395, ἀνθ' οὗ ἄνω ἀντικατέστησα τὸ ὀρθόν: 1394.

[3] Σελ. 33-4.— Οἱ μοναχοὶ Κομνηνὸς καὶ Πρόκλος ἐλέγχονται συμπαθῶς διακείμενοι τῇ βασιλίσσῃ Μαρίᾳ ἀμειβόμενοι βεβαίως τῷ προφανεῖ φιλοθρήσκῳ πνεύματι τῆς γυναικός. Εἰς τὴν εὐνοϊκὴν δὲ διάθεσιν τῶν συνταξάντων τὸ Ἱστορικὸν πρὸς τὴν βασίλισσαν Μαρίαν πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν παράλειψις τῶν λεγομένων περὶ τῆς συμμετοχῆς ταύτης εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Θωμᾶ Preliubobic (πρβ. καὶ *Ἀ. Μουστοξύδου* Ἑλληνομνήμων, σ. 537 ἐν ὑποσημειώσει).

[4] Σελ. 34.

[5] Περὶ τῆς βασιλίσσης Μαρίας Ἀγγελίνας ἰδὲ καὶ τὰ διαληφθέντα ὑπὸ *Π. Ἀ[ραβαντινοῦ] Ἠ[πειρώτου]* Χρονογραφία τῆς Ἠπείρου. Τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1856 σ. 136, 137, 148 κἑ.. — *K. Hopf*, Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart. Τόμ. ΠϚ', σ. 39.— *Ι. Ῥωμανοῦ*, Περὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου.

[6] Ἱστορικὸν Κομνηνοῦ καὶ Πρόκλου τῶν μοναχῶν σ. 16, 18. — Πρβ. *Hopf*, Chroniques Gréco-romanes σ. 530. κλ. κλ..

[7] Ἰδὲ «Βυζαντὶς» τόμ. Α' (1909) σ. 559, 592 καὶ τόμ. Β' (1910-11) σελ. 7.— *Νικ. Ἀ. Βέη*, Ἔκθεσις παλαιογραφικῶν καὶ τεχνικῶν ἐρευνῶν ἐν ταῖς μοναῖς τῶν Μετεώρων κατὰ τὰ ἔτη 1908 καὶ 1909 σελ. 60.

Καλυδωνίου κάπρου θήρα ἐν ἀναγλύφῳ Πρεβέζης

ὑπὸ

Φριδερίκου Βερσάκη.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου 1911 ἐπιστρέφων ἐξ Ἄρτης ἀπεβιβάσθην εἰς Πρέβεζαν πρὸς ἐξέτασιν ἐπιτυμβίου στήλης κομισθείσης ἐκεῖ ἐκ Ζαβέρδας ὑπὸ ἀρχαιοκαπήλων, ἥτις καὶ δημοσιεύεται μετὰ τὴν παροῦσαν πραγματείαν. Παρὰ τὴν στήλην ταύτην ἐφυλάσσετο ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ διοικητηρίου Πρεβέζης καὶ τὸ κάτω ἀπεικονιζόμενον ἀνάγλυφον. Τῇ μεσολαβήσει τοῦ τότε διευθύνοντος τὸ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἡμέτερον Προξενεῖον κ. Ζήση Χατζηβασιλείου ἐπετράπη μοι εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Μουτεσαρίφη Χιλμῆ βέη ἡ μελέτη τῶν ἀναγλύφων τούτων καὶ ἡ λῆψις δύο φωτογραφιῶν. Ὀφείλω δὲ καὶ δημοσίᾳ νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας μου πρὸς τὸν φιλόπατριν καὶ φιλάρχαιον κ. Χατζηβασιλείου διὰ τὴν παρασχεθεῖσάν μοι συνδρομὴν πρὸς μελέτην τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναγλύφου.

Τὸ ἀνάγλυφον εὑρέθη, ὡς μοι διηγήθησαν, πρὸ 4 περίπου ἐτῶν ἐν τῇ περὶ τὴν ὥραν ἐκ Πρεβέζης ἀπεχούσῃ ἀρχαίᾳ Νικοπόλει· μετηνέχθη δ᾽ ἔκτοτε εἰς τὸ διοικητήριον τῆς πόλεως καὶ ἐτοποθετήθη ἔξωθεν αὐτοῦ ἐκτεθειμένον εἰς τὴν ἐπήρειαν τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ εἰς τοὺς βανδαλισμοὺς ἀμαθῶν στρατιωτῶν, χαρασσόντων διὰ μολυβδοκονδύλου διάφορα σημεῖα ἐπὶ τῶν προσώπων. Ἕνεκα δὲ τῆς παραστάσεως τοῦ ὑός, ζῴου βεβήλου παρὰ τοῖς Ὀθωμανοῖς, δὲν ἠδύνατο τὸ ἀνάγλυφον νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ διοικητήριον. Τότε μόνον μετηνέχθη εἰς τὸ προαύλιον, ὅτε ἀρχαιοκάπηλός τις προσενεγκὼν μέγα χρηματικὸν ποσὸν πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ διήγειρε τὰς ὑπονοίας τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν περὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἀξίας.

Πειρίθους. Ἱππόθους. Ἀμφιάραος. Κάστωρ. Ἔποχος. Ἀγκαῖος. Αταλάντη. Μελέαγρος. Θησεύς. Ἄρτεμις.

Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει ὕψ. σωζ. 0·47, πλ. 2·05 καὶ πάχ. 0·14 περίπου· τὸ δὲ ἄνω κράσπεδον κοσμεῖται ὑπὸ ἐγγεγλυμμένου πλέγματος καὶ κάτωθεν τούτου ὑπὸ ἑνὸς λεσβίου καὶ ἑνὸς ἰωνικοῦ κυματίου εἰς δύο ὑπερκειμένας σειράς. Εἰκονίζονται δὲ ἐπ᾽ αὐτοῦ ἐννέα μορφαὶ θηρεύουσαι τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ ἀναγλύφου εὑρισκόμενον κάπρον· ἐκ τούτων ἡ τὸ κέντρον κατέχουσα παρίσταται ἔφιππος. Παρὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον διακρίνεται καὶ δεκάτη μορφὴ γυναικὸς καθημένης ὄπισθεν βράχου καὶ παρακολουθούσης, ὡς φαίνεται, τὴν ἐξέλιξιν τῆς θήρας. Αἱ πρῶται ἐννέα μορφαὶ χωρίζονται εἰς δύο συμπλέγματα,

ὧν τὸ μὲν σύγκειται ἐκ τριῶν, τὸ δὲ ἐκ μορφῶν ἕξ.

Ἡ πρώτη μορφὴ τοῦ μικροτέρου συμπλέγματος εἶναι γυναικός, αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἀνδρῶν. Αἱ μορφαὶ αὗται συμπλέκονται ἤδη πρὸς τὸν κάπρον, ἐν ᾧ αἱ λοιπαὶ ἕξ, πλὴν τῆς πληγείσης πρώτης, βαίνουσι πρὸς τὴν πάλην, ἡγουμένης τῆς ἐφίππου. Ἔχοντες ὑπ᾿ ὄψει τὴν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν αὐστηρὰν τήρησιν τῆς συμμετρίας πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἑτέρας ἓξ μορφάς, βαινούσας ἀντιθέτως πρὸς τὴν μάχην καὶ ἀνταποκρινομένας πρὸς τὰς πρώτας, λαξευθείσας δὲ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου, ἧς τὴν μίαν πλευρὰν παριστᾷ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος πλάξ. Παρατηροῦντες τὴν διάθεσιν τῶν μορφῶν καὶ τὴν τεχνοτροπίαν διακρίνομεν τὴν σκοπάδειον σχολήν, ἐξ ἧς προέρχεται δι᾿ ἀντιγραφῆς τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο, ἔργον τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων. Ἓν τῶν διασημοτέρων ἔργων τοῦ Σκόπα ἦσαν τὰ ἐναιέτια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀλέας ἐν Τεγέᾳ· ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἀετώματι παρίστατο, ὡς γνωστόν, ἡ θήρα τοῦ Καλυδωνίου κάπρου. Ὥστε, ἀφοῦ τὸ ἀνάγλυφον ἀποδίδει τὸ πλεῖστον ἀκριβῶς, ὡς θέλομεν ἴδει, τὴν σκοπάδειον τεχνοτροπίαν, προκύπτει κατὰ λογικὴν συνέπειαν ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς εἶχεν ὑπ᾿ ὄψει τὴν εἰρημένην παράστασιν τοῦ ναοῦ τῆς Τεγέας. Ὁσασδήποτε δὲ μεταβολὰς καὶ ἂν ἐπήνεγκεν ὁ ἀντιγραφεύς, δὲν δύναται τὸ ἀνάγλυφον πολὺ νὰ ἀπέχῃ τοῦ πρωτοτύπου. Ἕκαστος κρίνει λοιπὸν εὐκόλως πόσην σπουδαιότητα κέκτηται τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς συνθέσεως τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ.

Τὰ ἐναιέτια τούτου περιέγραψεν ὁ Παυσανίας, ἡ δὲ περιγραφὴ αὕτη μὴ ἐννοηθεῖσα καλῶς ὑπὸ πάντων διήγειρε πολλὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς ἀκριβείας αὐτῆς· ἐκ τούτου διάφοροι προὐτάθησαν ἑρμηνεῖαι καὶ συμπληρώσεις τῶν ἐναετίων [1]. Εἶναι ὅμως ἡ περιγραφὴ αὕτη ἀκριβεστάτη, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῶν διαφόρων μορφῶν, πιστοποιεῖται δὲ τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ὁ Παυσανίας (Η΄ 45,6) λέγει· «*τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀετοῖς, ἔστιν ἔμπροσθεν ἡ θήρα τοῦ ὑὸς τοῦ Καλυδωνίου· πεποιημένου δὲ κατὰ μέσον μάλιστα τοῦ ὑὸς τῇ μὲν ἐστιν Ἀταλάντη καὶ Μελέαγρος καὶ Θησεὺς Τελαμών τε καὶ Πηλεὺς καὶ Πολυδεύκης καὶ Ἰόλαος, ὃς τὰ πλεῖστα Ἡρακλεῖ συνέκαμνε τῶν ἔργων, καὶ Θεστίου παῖδες, ἀδελφοὶ δὲ Ἀλθαίας, Πρόθους καὶ Κομήτης· κατὰ δὲ τοῦ ὑὸς τὰ ἕτερα Ἀγκαῖον ἔχοντα ἤδη τραύματα καὶ ἀφέντα τὸν πέλεκυν ἀνέχων ἐστὶν Ἔποχος, παρὰ δὲ αὐτὸν Κάστωρ καὶ Ἀμφιάραος Οἰκλέους, ἐπὶ δὲ αὐτοῖς Ἱππόθους ὁ Κερκυόνος τοῦ Ἀγαμήδους τοῦ Στυμφήλου· τελευταῖος δέ ἐστιν εἰργασμένος Πειρίθους*».

Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης ἐξάγεται ὅτι ὑπῆρχον ἐν τῷ ἀετώματι τρία διακεκριμένα συμπλέγματα· τὸ μὲν ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς Ἀταλάντης, τοῦ Μελεάγρου καὶ τοῦ Θησέως, τὸ δὲ ἐκ τοῦ Τελαμῶνος, τοῦ Πηλέως, τοῦ Πολυδεύκους, τοῦ Ἰολάου, τοῦ Πρόθου καὶ τοῦ Κομήτου. Ἐν τῷ ἀντιθέτῳ μέρει εὑρίσκοντο ὁ Ἀγκαῖος, ὁ Ἔποχος, ὁ Κάστωρ, ὁ Ἀμφιάραος, ὁ Ἱππόθους καὶ ὁ Πειρίθους. Ἡ εἰς συμπλέγματα διαίρεσις τῶν μορφῶν ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ τρόπου τῆς συνδέσεως τῶν διαφόρων ὀνομάτων ἐν τῇ περιγραφῇ· ἐν ᾧ τὰ τρία πρῶτα συνδέονται διὰ τοῦ συνδέσμου *καί*, συνενούμενα οὕτως εἰς ἓν ἀναπόσπαστον σύνολον, τὰ ἑπόμενα ἓξ συνδέονται πρὸς τὸ προηγούμενον σύμπλεγμα διὰ τοῦ *τε καί*. Διὰ τοῦ *τε* γίνεται δηλονότι μετάβασις ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον σύμπλεγμα. Ἀφ᾿ οὗ λοιπὸν ὑπῆρχον τρία συμπλέγματα, πρέπει κατὰ τοὺς αὐστηροὺς κανόνας τῆς συμμετρίας τὸ ἓν νὰ κατέχῃ τὸ μέσον, τὰ δὲ ἕτερα δύο τὰ ἄκρα ἑκατέρωθεν αὐτοῦ συμμετρικῶς.

Κατὰ ταῦτα τὸ πρῶτον σύμπλεγμα εὑρίσκετο ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ ἀετώματος, τοῦ Μελεάγρου κατέχοντος ἀκριβῶς τὸ μέσον, δεξιᾷ δὲ ὁ Τελαμὼν καὶ οἱ λοιποὶ πέντε, καὶ ἀριστερᾷ *(κατὰ δὲ τὰ ἕτερα)* ὁ Ἀγκαῖος κτλ.. Ὁ δὲ κάπρος εὑρίσκετο οὐχὶ ἀκριβῶς, ἀλλὰ περίπου ἐν τῷ μέσῳ *(κατὰ μέσον μάλιστα)*. Ὑπῆρχον ἄρα 15 μορφαὶ ἐν τῷ ἀνατολικῷ ἀετώματι. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Παυσανίας ἄρχεται τῆς περιγραφῆς ἀπὸ τοῦ μέσου συμπλέγματος μεταβαίνων πρῶτον πρὸς τὸ δεξιὸν καὶ ἔπειτα πρὸς τὸ ἀριστερὸν ἥμισυ, ἐγεννήθησαν ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀκριβείας τῆς περιγραφῆς καὶ ὑπετέθη ὅτι παρελείφθησαν καὶ μορφαί τινες, διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ εὑρίσκοντο 9 πρὸς τὸ ἓν καὶ 6 πρὸς τὸ ἕτερον ἥμισυ [2]. Ἡ ὀρθὴ ὅμως ἀνάγνωσις τῆς περιγραφῆς,

[1] Πρβ. Hitzig-Blümner, Pausaniae Graeciae descriptio III 286.

[2] Πρβ. *Welcker*, Alte Denkmäler I 199 καὶ *Kuhnert* ἐν Roscher's Lexikon II [2] 2617.

ὡς εἴπομεν, καὶ τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον, περιέχον τόσας μορφάς, ὅσας καὶ ὁ Παυσανίας περιγράφει, ἐπικυροῦσι τὰ ὑπὸ τούτου περιγραφέντα κατ᾽ ἀναμφισβήτητον τρόπον. Οὕτως αἱ μορφαὶ τοῦ μέσου συμπλέγματος τοῦ ἀναγλύφου εἶναι ἡ Ἀταλάντη, ὁ Μελέαγρος καὶ ὁ Θησεύς. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἓξ ἐκ δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὁ Ἀγκαῖος, ὁ Ἔποχος, ὁ Κάστωρ, ὁ Ἀμφιάραος, ὁ Ἱππόθους καὶ ὁ Πειρίθους. Τὰ ἐλλείποντα ἓξ τοῦ δεξιοῦ ἡμίσεος εὑρίσκοντο, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ τῆς στενῆς πλευρᾶς τῆς σαρκοφάγου. Ἡ παρὰ τὸν Θησέα μορφὴ δὲν ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Παυσανίου, παριστᾷ δὲ πιθανῶς τὴν Ἄρτεμιν, ἀναφερομένην ἐν τῷ μύθῳ τούτῳ, καὶ παρακολουθοῦσαν ὄπισθεν βράχου τὴν ἐξέλιξιν τῆς θήρας [1]. Ἕνεκα δὲ τῆς παθητικῆς αὐτῆς θέσεως παρελείφθη ἴσως ὑπὸ τοῦ Παυσανίου. Δυνατὸν ὅμως νὰ προσετέθη ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως.

Ἡ Ἀταλάντη φορεῖ μικρὸν δωρικὸν χιτῶνα, ὡς συνήθως, μετὰ κόλπου καὶ ἀποπτύγματος ἀφίνοντα ἐλευθέραν τὴν δεξιὰν ὠμοπλάτην καὶ τὸν βραχίονα διευθυνόμενον πρὸς τὰ κάτω καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς εἰκόνος, ἵνα διὰ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποκοπείσης χειρὸς κρατουμένου ὅπλου, ξίφους πιθανῶς ἢ μαχαίρας, κατενεχθῇ πλῆγμα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ κάπρου [3]. Ἄδηλον τί ἐκράτει διὰ τῆς ὁμοίως ἀποθραυσθείσης ἀριστερᾶς. Τὸν κολεὸν ἴσως ἢ οὐδέν; Προτείνουσα τὸν ἀριστερὸν πόδα καὶ τὸ ἄνω τοῦ σώματος κατὰ τρία τέταρτα κατενώπιον στρέφουσα ὁρμᾷ ἡ Ἀταλάντη πρὸς τὰ ἐμπρός, ἵνα πλήξῃ τὸ θηρίον· ἀποσπᾶται ὅμως πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἐκτελέσεως τῆς πράξεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐν δεξιᾷ αὐτῆς πληγέντος Ἀγκαίου, πρὸς ὃν στρέφει τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς κλίνουσα αὐτήν. Διὰ τῆς κινήσεως ταύτης συσχετίζεται τρόπον τινὰ τὸ μεσαῖον σύμπλεγμα πρὸς τὸ ἀριστερόν, ἐν ᾧ διὰ τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς ὁρμῆς καὶ στροφῆς τοῦ σώματος συνδέονται αἱ τρεῖς μορφαὶ πρὸς ἀλλήλας.

Ὁ Μελέαγρος φέρων χλαμύδα ἀναδεδεμένην ἐπὶ τοῦ ὤμου καὶ καλύπτουσαν τὸν ἀριστερὸν βραχίονα πειρᾶται νὰ ἐμπήξῃ δι᾽ ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὸ δόρυ κατὰ τοῦ κάπρου. Ἔχων ἐστραμμένον τὸ σῶμα κατενώπιον προσβλέπει δι᾽ ἐλαφρᾶς πρὸς τὰ κάτω κλίσεως τῆς κεφαλῆς τὴν κίνησιν τῶν χειρῶν καὶ τὸν παρ᾽ αὐτὸν ἱστάμενον Θησέα. Οὕτω συνδέονται ἐν τῇ συνθέσει αἱ δύο μορφαί [4].

Ὁ δὲ Θησεὺς κραδαίνει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ ῥόπαλον, ἔχει, ὅπως καὶ ὁ Μελέαγρος, μικρὰν καὶ οὔλην κόμην καὶ χλαμύδα πορπουμένην ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου καὶ πρὸς τὰ ὀπίσω πίπτουσαν [5].

Ὁ Ἀγκαῖος εἰκονίζεται φορῶν χιτῶνα καὶ χλαμύδα καλύπτουσαν τὸν ἀριστερὸν βραχίονα καὶ ὄπισθεν πίπτουσαν, ἔνθα ἀναρριπίζεται ἐκ τῆς ὁρμητικῆς κινήσεως.

Ἐκράτει διὰ τῆς ἀριστερᾶς ὅπλον τι, πέλεκυν πιθανῶς. Κλίνει δὲ τὴν κεφαλὴν ἐλαφρῶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ πρὸς τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ, ὡς ἀπολέσας τὰς αἰσθήσεις καὶ ἕτοιμος νὰ πέσῃ ἐκ τοῦ ἵππου. Διὰ τῆς κινήσεως ταύτης τῆς κεφαλῆς, ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐκφραζομένου ἄλγους καὶ τῆς χαλαρᾶς ἐπὶ τοῦ ἵππου στάσεως αὐτοῦ δηλοῦται σαφῶς ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τοῦ Ἀγκαίου ὡς τραυματισθέντος ὑπὸ τοῦ κάπρου, ὅστις κατ᾽ αὐτοῦ κυρίως διευθύνει τὸ ἐξηγριωμένον βλέμμα [6].

[1] Τρία συμμετρικὰ συμπλέγματα, ἀλλὰ μετ᾽ ἐναλλαγῆς τῶν μορφῶν τοῦ κεντρικοῦ συμπλέγματος, δέχονται ὁ **Treu** ἐν **AM IV 1881, 484. AZ XXXVIII, 98** καὶ ὁ **Furtwängler, Jahrb. d. d. arch. Inst. 7 Anzeiger 106/7,** καὶ **Aegina 332. 2.**

[2] Ὁμ. Ἰλ I 536-40. Πρβ. καὶ τὸ ἐν **Ann. dell. Inst. 1868** πίν. **LM** ἀπεικονισθὲν ἐρυθρόμορφον ἀγγεῖον μετὰ παραστάσεως τῆς θήρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου, ἔνθα ἡ Ἄρτεμις παρίσταται καθημένη ὄπισθεν βράχου καὶ παρακολουθοῦσα τὴν θήραν.

[3] Μικρὸν ξίφος κρατεῖ ἡ Ἀταλάντη ἡ εἰκονιζομένη ἐπὶ τοῦ ἐκ Μήλου ἀναγλύφου. Πρβ. ***Benndorf*, Heroon v. Gjölbaschi** σ. **111** καὶ ***Kuhnert*** ἔ. ἄ. Τὸ ἐκ Μήλου ἀνάγλυφον καὶ τὸ ἐκ τῆς συλλογῆς **Gréau (Jahrb. 7** ἔ. ἄ.) παρουσιάζουσι σχετικὴν ἀναλογίαν ὡς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ κάπρου καὶ τῶν τριῶν μορφῶν τοῦ κεντρικοῦ συμπλέγματος.

[4] Μετὰ δόρατος καὶ εἰς ἀνάλογον στάσιν παρίσταται ὁ Μελέαγρος καὶ ἐπὶ τοῦ Ἡρῴου (ἔ. ἄ.), ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου **Grêau (Jahrb. 7** ἔ. ἄ.) καὶ ἐπὶ τοῦ ἐν Βερολίνῳ ἀγγείου **3258 (Furtwängler Vasensammlung).**

[5] Τὸ ῥόπαλον ὡς ὅπλον τοῦ Θησέως εἶναι σταθερὸν σχεδὸν εἰς τὰς παραστάσεις ταύτας, ἡ δὲ στάσις γνωστή, ἀλλὰ κοινὴ καὶ ἄλλαις μορφαῖς. Ἐν τῷ μνημονευθέντι ἀγγείῳ **(Annal. 1868)** ὁ Θησεὺς κρατεῖ ῥόπαλον, ὁ δὲ Ἀγκαῖος πέλεκυν, ἀλλὰ εἰς στάσιν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ Θησέως τοῦ ἡμετέρου ἀναγλύφου. Ὁμοία ἦτο ἡ στάσις τοῦ Θησέως ἐν τῷ ἀετώματι τοῦ ναοῦ τοῦ Διὸς ἐν Ὀλυμπίᾳ. Ἐπαναλαμβάνεται δὲ καὶ βραδύτερον, ὡς ἐν τῷ μαυσωλείῳ τῆς Ἀλικαρνασσοῦ **(Jahrb. XXIV 1909 Beilage 2, 1018, 10).** Πρόκειται περὶ τύπου γεννηθέντος πιθανῶς κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ τοῦ **Ε′** αἰῶνος ἐν τῇ γραφικῇ τοῦ Πολυγνώτου.

[6] Περὶ τούτου παρατηροῦμεν ὅτι ἔχει τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν πρὸς τὸν ἐκ Τεγέας καὶ πρὸς ἄλλους κάπρους ὁμοίων παραστάσεων, ἀλλὰ τὸ βλέμμα ἔχει διάφορον κατεύθυνσιν. Τὸ μέγεθος εἶναι τὸ φυσικὸν περίπου Ἄξιον μνείας εἶναι ὅτι δὲν παρελείφθη καὶ ὁ τὸν κάπρον προσβάλλων κύων, συνήθης ἐν ταῖς παραστάσεσι ταύταις. Ὡς μοι ἀνεκοίνωσεν ὁ φίλος συνάδελφος Ἀρβανιτόπουλος, εὗρε τῷ **1905** ἐν Τεγέᾳ κεφαλὴν κυνός, ἥτις ἀνήκει τῷ ἀετώματι ὡς καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ ἐκ τοῦ μαρμάρου καὶ ἐκ τῆς τέχνης συνεπέρανεν.

Ἐκ τούτου ἐκλίπει βεβαίως πᾶσα ἀμφιβολία περὶ τῆς ταυτότητος τῆς ἐφίππου ταύτης εἰκόνος.

Πρὸς τὸν πίπτοντα Ἀγκαῖον σπεύδει ὁ Ἔποχος φέρων χιτῶνα ὅμοιον πρὸς τὸν τῆς Ἀταλάντης, καὶ χλαμύδα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ἐρριμμένην καὶ ἑκατέρωθεν κυματοειδῶς καταπίπτουσαν. Ἔχει μακρὰν κόμην μετὰ πλοκάμων περὶ τοὺς κροτάφους, ὡς ἡ τοῦ Ἀγκαίου. Προβάλλων τὸν ἀριστερὸν πόδα ὁρμᾷ πρὸς τὸν τραυματισθέντα, ἵνα διὰ τῆς δεξιᾶς, ἥτις ἀπεκόπη, κρατήσῃ αὐτόν, ἐν ᾧ διὰ τῆς ἀριστερᾶς φέρει δύο δόρατα. Τὸ σῶμα φαίνεται ἐκ τῶν πλαγίων σχεδόν, ἡ δὲ κεφαλὴ στρέφεται πρὸς τὰ δεξιὰ αὐτῆς παρατηροῦσα τὸν Ἀγκαῖον.

Ὁ Κάστωρ παρίσταται γενειῶν καὶ μετὰ κράνους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Διὰ τῆς ὑψουμένης δεξιᾶς κρατεῖ ῥόπαλον ἢ πέλεκυν, οὗ μόνον ἡ λαβὴ διακρίνεται. Βλέπει πρὸς τὰ ἐμπρὸς καὶ φέρει χλαμύδα, καλύπτεται ὅμως τὸ πλεῖστον ὑπὸ τοῦ Ἐπόχου καὶ τοῦ Ἀμφιαράου.

Ὁ Ἀμφιάραος φέρει χιτῶνα ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ Ἐπόχου, ἀφίνοντα γυμνὴν τὴν δεξιὰν ὠμοπλάτην καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα. Ὁ χιτὼν πορποῦται κάτωθεν τῆς δεξιᾶς μασχάλης, τὰ δὲ κράσπεδα ἀναδιπλούμενα καταπίστουσιν ἑκατέρωθεν. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος κρατεῖ βαρὺ ἱμάτιον, ὅπερ διερχόμενον ἐκ τῶν ὄπισθεν φθάνει μέχρι τοῦ ὤμου καὶ καταπίπτει ὀλίγον ἔμπροσθεν. Φέρει δὲ καὶ δύο δόρατα ἐρειδόμενα ἐπὶ τοῦ ὤμου. Τὸ σῶμα ἔχει ἐστραμμένον πρὸς τὰ ἔμπροσθεν μετὰ προβεβλημένου τοῦ ἀριστεροῦ ποδός, τὴν δὲ κεφαλὴν στρέφει πρὸς τὸν Ἱππόθουν καὶ τὸν Πειρίθουν, πρὸς οὓς τείνει τὴν δεξιὰν χεῖρα, παρορμῶν αὐτοὺς εἰς τὴν μάχην.

Διὰ τῆς προτάσεως τῆς χειρὸς ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος τῶν τριῶν τελευταίων μορφῶν, διὰ δὲ τῆς στροφῆς τοῦ σώματος καὶ τῆς διευθύνσεως τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς μετὰ τῶν δοράτων ἡ πρὸς τὰς λοιπὰς μορφὰς τοῦ συμπλέγματος συσχέτισις.

Καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς τὸν Κάστορα εἶναι ὁ Ἱππόθους, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν διασκευὴν καὶ τὴν στάσιν, ἀλλ' ὁ δεξιὸς αὐτοῦ βραχίων ἀπομακρύνεται περισσότερον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, τοῦτο δὲ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ χώρου ἢ ἐκ προσπαθείας διαφόρου διαπλάσεως τῶν μορφῶν, ἥτις δὲν διακρίνει τὸν τεχνίτην. Καλύπτεται ὁ Ἱππόθους δὲ σχεδὸν ὁλόκληρος ὑπὸ τοῦ βραχίονος καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ σώματος τοῦ Ἀμφιαράου, προσέτι καὶ ὑπὸ τοῦ ἱματίου τοῦ Πειρίθου.

Καὶ οὗτος εἰκονίζεται γενειῶν καὶ φορῶν χιτῶνα, ἐπὶ δὲ τῆς ἀριστερᾶς κρατῶν ἱμάτιον κυματοειδῶς αἰωρούμενον καὶ κυνηγετικὴν ῥάβδον, τὸ λαγωβόλον. Ἐπειδὴ εὑρίσκεται ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς γωνίας τῆς σαρκοφάγου, τὸ πλάγιον μέρος τοῦ σώματος φαίνεται ἐκ τῆς στενῆς πλευρᾶς, τὸ δὲ λοιπὸν κατενώπιον ἐκ τῆς μακρᾶς.

Πλὴν τῆς διατάξεως τῶν μορφῶν ἐν τῷ ἀετώματι ἀποδίδει ὁ τεχνίτης καὶ τὴν σκοπάδειον τεχνοτροπίαν μετὰ ποιᾶς τινος ἀκριβείας. Τὸ πρόσωπον εἶναι στρογγύλον μετὰ ἐξεχόντων ζυγωματικῶν καὶ προεξέχοντος πώγωνος. Τὸ κάτω μέρος τοῦ μετώπου ἐξογκοῦται, αἱ δὲ κόγχαι ἐμβαθύνονται πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, προσδίδουσαι τραγικὴν ὄψιν εἰς τὰς μορφάς.

Τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος δεικνύουσι μῦς λίαν ἀνεπτυγμένους, ἴσως μετά τινος ὑπερβολῆς· ἀλλὰ πάντως χαρακτηρίζει ἡ μυϊκὴ ὑπερέντασις τὰ ἔργα τοῦ Σκόπα, πολλῷ μᾶλλον κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, καθ' ἃ εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης.

Τὰ γυμνὰ μέρη τῆς Ἀταλάντης εἶναι ἁπαλὰ καὶ στρογγύλα. Αἱ πτυχαὶ τῶν χιτώνων εἶναι λεπτότεραι καὶ πυκνότεραι τῶν ἐξωτερικῶν ἱματίων, ἐχόντων παχείας καὶ βαθείας πτυχώσεις.

Τὰ ἀνάγλυφα τοῦ μαυσωλείου τῆς Ἁλικαρνασσοῦ παρουσιάζουσι πολλὰς ὁμοιότητας πρὸς τὸ ἡμέτερον ἐν τῇ διασκευῇ τῆς πτυχώσεως μετὰ τῶν αἰωρουμένων ἄκρων τῶν χλαμύδων καὶ τῶν ἱματίων.

Ὁ τρόπος τῆς αἰωρήσεως τῆς χλαμύδος καὶ τῶν περὶ τὸν μηρὸν ἄκρων τοῦ χιτῶνος τοῦ Ἀγκαίου, τοῦ ἱματίου τοῦ Ἐπόχου καὶ τοῦ Πειρίθου παρατηρεῖται μᾶλλον εἰς τὰ ἀνάγλυφα τὰ ὑπὸ τῶν Wolters καὶ Sieveking εἰς τὸν Λεωχάρην ἀποδιδόμενα ἢ εἰς τὰ τοῦ Σκόπα Jahrb. XXIV 1909 Beilage 2, 1020-1021-1018).

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ τρόπος, καθ' ὃν αἰωρεῖται τὸ ἱμάτιον τοῦ Ἐπόχου ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν. Ἐν ᾧ οὗτος ὁρμᾷ κατὰ τοῦ κάπρου παρασύρεται τὸ ὕφασμα ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς φορᾶς τοῦ σώ-

ματος πρὸς τὸ ἀντίθετον μέρος. Ἀλλὰ διακοπτομένης τῆς ὁρμῆς του ὑπὸ τοῦ πίπτοντος Ἀγκαίου, τὸ πρὸς τὰ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος καταπῖπτον μέρος τοῦ ἱματίου ἀκολουθεῖ ἀκόμη ἐκ τῆς κεκτημένης τρόπον τινὰ ταχύτητος τὴν πρὸς τὰ πρόσω φοράν, καὶ οὕτω συμπίπτει νὰ αἰωρῆται τὸ ἱμάτιον ἐκ τῶν δύο μερῶν, οὐχὶ ἐντελῶς φυσικῶς.

Τὸ κυματίζον ἄκρον τοῦ ἱματίου τοῦ Πειρίθου δὲν εἶναι ἐντελῶς φυσικόν, καὶ δὲν δικαιολογεῖται ἡ τοιαύτη ἐξεργασία ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν ῥεῦμα ἀέρος ἐρχόμενον ἐκ τῶν ὄπισθεν. Πάντως εἶναι κινήσεις τῶν ὑφασμάτων ἐπιζητούμεναι μετ' ἐπιτηδεύσεως, ὅπως καὶ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τοῦ μαυσωλείου.

Τοιαύτη ἐπιτήδευσις ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ παρατηρεῖται καὶ ἐν ἄλλαις μορφαῖς, μάλιστα δὲ ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀμαζόνα μαχομένῳ 62, 1021 (ἔ.ἄ.) καὶ 58 (πρβ. BCH 1901 πίν. VI). Πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην εἰκόνα 58 ἔχει ὁμοιότητα ὁ τρόπος τῆς ἐκ τῶν ὄπισθεν ἀναπτύξεως τῆς χλαμύδος τοῦ Ἀγκαίου καὶ τοῦ ἀναπεπταμένου ἱματίου μετὰ τῶν κυματοειδῶν πτυχῶν. Δὲν ἐννοῶ βεβαίως τὴν πρὸς τὰς λεπτομερείας ὁμοιότητα, ἀλλὰ τὴν τάσιν τῆς καλύψεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρου χώρου ὑπὸ τῶν εἰκόνων. Τὸ κράσπεδον τοῦ χιτῶνος τοῦ Ἀγκαίου δεικνύει ὁμοίως κυματοειδεῖς πτυχὰς πρὸς τὸ κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον καταπῖπτον ἀπόπτυγμα τοῦ χιτῶνος τῆς Ἀταλάντης. Τοιαύτας ὁμοίας λεπτομερείας ἔχει καὶ ὁ χιτὼν τῆς ἐκ Τεγέας Ἀταλάντης· καίτοι τὸ πλεῖστον ἐθραύσθησαν τὰ μέρη ταῦτα, οὐχ ἧττον ἀρκοῦσι τὰ διατηρούμενα κατὰ τὸ δεξιὸν σκέλος πρὸς σύγκρισιν. Ἀλλὰ καὶ τὸ σχῆμα ἐν γένει τοῦ χιτῶνος τοῦ ἀγάλματος τούτου εἶναι σχεδὸν καθ' ὅλα ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ ἐν λόγῳ ἀναγλύφου. Ἐν ἀμφοτέροις παρατηρεῖται τὸ αὐτὸ ἄνοιγμα κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος, ἀφεῖνον γυμνὴν τὴν ὠμοπλάτην καὶ τὸν βραχίονα· ὁ κόλπος καὶ ἡ ὑπὸ τοὺς μαστοὺς ταινία καὶ τὰ γυμνὰ μέρη τοῦ σώματος τῶν δύο μορφῶν δεικνύουσι τὴν αὐτὴν ἁπαλὴν καὶ στρογγύλην ἐξεργασίαν.

Περὶ ταύτης καὶ τῶν γυμνῶν τῶν ἄλλων μορφῶν τοῦ ἀναγλύφου παρατηροῦμεν ὅτι ἡ ἐξεργασία τοῦ γυμνοῦ πλησιάζει μᾶλλον πρὸς τὰ ἀνάγλυφα 1013, 1014, 1015 (ἔ. ἄ.) τοῦ μαυσωλείου, τὰ ἀποδιδόμενα εἰς τὸν Σκόπαν. Ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀναγλύφῳ ὅμως οἱ μύες εἶναι ὑπερβολικώτερον ἀνεπτυγμένοι, τοῦθ' ὅπερ δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ τῆς χρονικῆς ἀποστάσεως, ἥτις χωρίζει τὰ δύο ἔργα [1]. Διότι τοῦτο κατεσκευάσθη περὶ τὰς ἀρχάς, ἐκεῖνο δὲ περὶ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος.

Παρὰ τὴν προσπάθειαν τοῦ τεχνίτου, ὅπως δώσῃ ζωήν τινα εἰς τὸ ἡμέτερον ἔργον καὶ ἰσχυρὰν πλοκὴν διὰ τῶν διαφόρων κινήσεων τῶν μορφῶν, χαρακτηρίζει τοῦτο μεγάλη ἠρεμία καὶ ἀρχαϊκότης ἐν τῇ συνθέσει, μὴ ἀπηλλαγμένη ποιᾶς τινος μονοτονίας.

Καὶ ὁ τύπος τῶν μορφῶν ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις ὁ αὐτός. Οὕτως ἐν ᾧ παρατηρεῖται ὅτι χάριν ποικιλίας τῆς συνθέσεως τὰ ὅπλα τῶν μαχητῶν διαφέρουσιν, ἐναλλάσσονται ὅμως ταῦτα κανονικῶς. Ὁ Ἀγκαῖος κρατεῖ λ. χ. πέλεκυν ἢ ῥόπαλον, ὡς εἴπομεν, τὸ αὐτὸ δὲ ὅπλον ἔχει καὶ ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Ἱππόθους. Ὁ δὲ Ἔποχος καὶ ὁ Ἀμφιάραος φέρουσι δόρατα. Ὁ τύπος τοῦ Ἐπόχου εἶναι παρὰ τὴν διάφορον στάσιν ὅμοιος πρὸς τὸν τοῦ Ἀμφιαράου. Ὁμοιότατοι δὲ εἶναι καὶ ὁ Κάστωρ καὶ ὁ Ἱππόθους, καὶ μέχρι τῶν ὅπλων αὐτῶν. Οὐχ ἧττον διὰ τῆς στάσεως τῶν διαφόρων μορφῶν ἐπιτυγχάνεται, ὡς εἴπομεν, τελείως ἡ πρὸς ἄλληλα πλοκή, πρὸς δὲ καὶ τῶν συμπλεγμάτων ὁ ἀμοιβαῖος σύνδεσμος, οὕτως ὥστε νὰ μὴ διασπᾶται ἡ ἑνότης τῆς συνθέσεως.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως ὅτι αἱ μορφαὶ σμικρύνονται, ὅσον ἀπομακρύνονται τοῦ κεντρικοῦ συμπλέγματος. Ὁ Ἀμφιάραος λ.χ. δεικνύει μικροτέρας διαστάσεις τοῦ Ἐπόχου καὶ ὁ Ἱππόθους τοῦ Κάστορος. Μικρότερος εἶναι καὶ ὁ Πειρίθους τῶν ἄλλων μορφῶν. Ἡ λεπτομέρεια αὐτὴ ἐνισχύει τὴν γνώμην μου ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς δὲν ἀπεμακρύνθη πολὺ τοῦ πρωτοτύπου. Διότι ἡ σμίκρυνσις αὐτὴ τῶν πρὸς τὰ ἄκρα μορφῶν εἶναι ἡ χαρακτηρίζουσα τὰς ἐν τοῖς ἀετώμασι τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν ναῶν συνθέσεις, προερχομένη ἐκ τῆς δυσχερείας τῆς τοποθετήσεως ἰσομεγέθων μορφῶν ἐν τῷ τριγωνοειδεῖ ἀετώματι. Ἐκ τούτου διαφόρους ἠκολούθουν τρό-

[1] Ὑπερβολικώτερον ἐξειργάσθησαν καὶ αἱ ἀνατομικαὶ λεπτομέρειαι τῆς κεφαλῆς τοῦ κάπρου.

πους οἱ τεχνῖται ἐν ταῖς συνθέσεσιν· ἢ δηλαδὴ προσέδιδον ταῖς ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀπομακρυνομέναις μορφαῖς στάσεις τοιαύτας, καθημένας, κεκλιμένας, κυπτούσας κτλ., ὥστε νὰ προσαρμόζωνται πρὸς τὰς συγκλινούσας πλευρὰς τοῦ ἀετώματος, ἢ κατεσκεύαζον αὐτὰς μικροτέρας, ὁσάκις τὸ περιεχόμενον τῆς συνθέσεως ἀπῄτει ὀρθὰς στάσεις.

Τοιαύτην λύσιν ἠκολούθησε καὶ ὁ Σκόπας ἐν τοῖς ἐναιετίοις τῆς Τεγέας, ὁ δὲ ἀντιγραφεὺς διετήρησε ταύτην καὶ ἐν τῇ μεταφορᾷ τῆς παραστάσεως ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου.

Ἕνεκα τῆς θραύσεως τοῦ κάτω μέρους τοῦ ἀναγλύφου δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν πῶς ἔλυσε οὗτος τὴν δυσχέρειαν τῆς μεταφορᾶς μορφῶν προωρισμένων διὰ τριγωνοειδὲς ἐπίπεδον ἐπὶ παραλληλεπιπέδου. Πάντως θὰ κατεσκευάσθησαν βαίνουσαι ἐπὶ ἀνωμάλου καμπυλοειδοῦς ἐδάφους, ὅπως ἐξισωθῇ ἡ ἐκ τοῦ διαφόρου ὕψους τῶν μορφῶν προκύπτουσα διαφορά.

Μὴ δυνάμενος νὰ μελετήσω τὰ ἐκ Τεγέας πρωτότυπα, ἀφ' οὗ ἄλλοι ἀρχαιολόγοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, δὲν δύναμαι νὰ λάβω ταῦτα πρὸς σύγκρισιν, ὅπως κρίνω περὶ τοῦ βαθμοῦ τῶν εἰς τὸ ἀνάγλυφον ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως ἐπενεχθεισῶν τροποποιήσεων.

Ἡ τελευταίως μνημονευθεῖσα λεπτομέρεια, ἡ διατήρησις ἐν γένει τῆς σκοπαδείου τεχνοτροπίας καὶ ἡ ὁμοιότης τοῦ ἐνδύματος καὶ ἄλλων λεπτομερειῶν τῆς Ἀταλάντης πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ὁ ἀντιγραφεὺς δὲν παρεξέκλινε πολὺ τῆς ἀρχικῆς παραστάσεως τοῦ Σκόπα.

Ἡ διαφορὰ ἐξ ἄλλου τῆς ἐν τῷ ἀναγλύφῳ στάσεως τῆς μορφῆς ταύτης, πρὸς τὴν ἐκ Τεγέας, ἥτις ἐκεῖ μὲν προβάλλει τὸν δεξιόν, ἐδῶ δὲ τὸν ἀριστερὸν πόδα, αἴρει δὲ τὴν δεξιάν, ἐν ᾧ ἐνταῦθα καταβιβάζει αὐτὴν καὶ ἄλλα, δεικνύει ὅτι δὲν ἔμεινεν ὁ τεχνίτης ἐντελῶς πιστὸς εἰς τὸ πρωτότυπον.

Αἱ ὁμοιότητες, αἵτινες παρατηροῦνται πρὸς τὰ ἀνάγλυφα τοῦ μαυσωλείου παρέχουσι τὴν εὐκαιρίαν, ἵνα ἐξετασθῇ, ἐὰν οἱ διάφοροι τρόποι τῆς ἐργασίας προέρχωνται ἐκ τοῦ Σκόπα ἢ τοῦ ἀντιγραφέως καὶ νὰ ἐξακριβωθῇ ἐκ νέου ὁποία ἡ πρὸς ἄλληλα σχέσις τῶν διαφόρων γλυπτῶν τοῦ μαυσωλείου καὶ τούτων πρὸς τὰ γλυπτὰ τῆς Τεγέας.

Τοῖς Γάλλοις ἀρχαιολόγοις, τοῖς ἀσχολουμένοις εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ναοῦ τῆς Τεγέας μετὰ πάντων τῶν γλυπτῶν ἐναπόκειται νὰ λύσωσι πάντα τὰ προβλήματα ταῦτα, οἷς τὸ ἡμέτερον ἀνάγλυφον θέλει παράσχει πιθανῶς σπουδαίαν συμβολήν.

Ἐγράφη κατ' αὔγουστον 1911.

Φριδερίκος Βερσάκης.

Ζαβέρδας στήλη ἐπιτύμβιος

ὑπὸ

Φριδερίκου Βερσάκη.

Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος στήλη (**εἰκὼν** ἐν σελ. 192) εὑρέθη ἀρχομένου τοῦ ἔτους 1911 ἐν Ζαβέρδᾳ, ἐν τῷ κτήματι Ἰ. Ράγκου, καὶ μετηνέχθη εἰς Πρέβεζαν, ἔνθα κατασχεθεῖσα ὑπὸ τῶν ἐκεῖ ἀρχῶν ἐτέθη ἐν τῷ προαυλίῳ τοῦ διοικητηρίου, πλησίον τοῦ ἄνω δημοσιευομένου ἀναγλύφου, παρὰ τὰς ἐντόνους διαμαρτυρίας τοῦ ἡμετέρου προξένου κ. Χατζηβασιλείου ζητοῦντος τὴν ἐπιστροφὴν τῆς στήλης.

Ἡ στήλη εἶνε ἐγχωρίου φαιόχρου ἀσβεστολίθου καὶ ἔχει ὕψος περὶ τὸ μέτρον καὶ πλάτος 0·65 περίπου. Ἄνω ἀπολήγει εἰς θριγκὸν καὶ ἀέτωμα μετ' ἀνθεμίων ἐπὶ τῆς κορυφῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἄκρων. Τὸ ἀέτωμα φέρει ἐν ταῖς τρισὶ πλευραῖς κυμάτιον ἀντὶ γείσου, ἐν τῇ ὁριζοντίᾳ πλευρᾷ καὶ ἕτερον κυμάτιον ὑπὸ τὸ πρῶτον. Μετὰ τὸ κυμάτιον τῆς ὁριζοντίας πλευρᾶς ἐξειργάσθη τὸ τρίγλυφον, φέρον ἐν ταῖς μετόπαις βουκράνια, καὶ κάτωθεν τούτου τὸ ἐπιστύλιον. Μετὰ τὸ ἐπιστύλιον ἐλαξεύθη στρογγύλη ῥάβδος καὶ σειρὰ ἰωνικῶν ὀδόντων ὑπὸ ταύτην. Παρὰ τὴν βάσιν ἐξειργάσθη προεξέχουσα πλατεῖα ταινία ἀπολήγουσα ἄνωθεν εἰς κυμάτια. Ὑπεράνω τῆς ταινίας ταύτης ἐξειργάσθη ὀλίγον ἐξέχον

τμῆμα τῆς ἐπιφανείας τῆς στήλης στενώτερον αὐτῆς, ἀπολῆγον δὲ πρὸς τὰ ἄνω εἰς κυμάτιον. Ἐπὶ τοῦ κυματίου τούτου χρησιμεύοντος ἀντὶ ἐδάφους ἵστανται ἀντωποὶ δύο Σειρῆνες, αἵτινες ἔχουσι τὸ ἀπὸ τῶν γονάτων μέχρι τῶν ποδῶν μέρος τοῦ σώματος πτηνοῦ, τὸ δὲ λοιπὸν γυναικὸς μετὰ μακρᾶς κόμης χωριζομένης ἐν τῷ μέσῳ τῆς κεφαλῆς καὶ πιπτούσης ἐπὶ τῶν ὤμων, καὶ μετὰ δύο μακρῶν πτερύγων. Αἱ πρὸς τὰ ἔξω χεῖρες τῶν Σειρήνων φέρονται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ δὲ τῶν δύο ἄλλων χειρῶν κρατοῦσι τὰς ταινίας, αἵτινες κρέμανται ἑκατέρωθεν εἶδος ἐκτύπου πινακίδος ἀπεστρογγυλωμένης κατὰ τὰ ἄκρα καὶ φερούσης ἐν δωρικῇ διαλέκτῳ τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ *Σασάμα*.

Τὸ σχῆμα τῶν Σειρήνων κατεσκευάσθη κατὰ τὸν ἀπὸ τῶν μέσων περίπου τοῦ Δ΄ π. Χρ. αἰῶνος συνήθη τύπον, ὁ ὁποῖος διετηρήθη ἀμετάβλητος ἐν πολλοῖς καὶ ἐπὶ τῶν μακεδονικῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων (*Schräder* Die Sirenen κτλ. Berlin 1860, σ. 109 κέ., Roscher's Lex., Seirenen, *Weicker* σελ. 635). Ἡ τεχνοτροπία τῶν ἐπὶ τῆς στήλης ταύτης Σειρήνων δεικνύει τοὺς μακεδονικοὺς χρόνους. Διότι αἱ γραμμαὶ τοῦ σώματος εἶναι λίαν στρογγύλαι καὶ μαλθακαί, ἡ περὶ τοὺς μαστοὺς καὶ τὴν κοιλίαν χώρα μετὰ πολλῆς πραγματικότητος ἐξειργασμένη, αἱ δὲ λαγόνες πολὺ εὐρεῖαι, τὸ δὲ πρόσωπον διατηρεῖ τὸ τραγικὸν ὕφος. Μεθ' ὁμοίας πραγματικότητος εἶναι ἐξειργασμένα καὶ τὰ μέρη τοῦ πτηνοῦ καὶ αἱ μακραὶ πτέρυγες ἑκατέρωθεν.

Λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἀρίστην ἐκτέλεσιν τῶν γραμμάτων τοῦ ὀνόματος τοῦ νεκροῦ καὶ τῶν κάτωθεν αὐτοῦ ἐγκεχαραγμένων γραμμάτων τῆς πρὸς τὸν νεκρὸν προσφωνήσεως, *χαῖρε*, δυνάμεθα νὰ τάξωμεν τὴν στήλην εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ Γ΄ π. Χρ. αἰῶνος. Διότι τὸ σ ἔχει τὰς ἑκατέρωθεν γραμμὰς λοξάς, τὰ δὲ γράμματα τῆς προσφωνήσεως δὲν ἔχουσιν ἀκρεμόνας. Ἕνεκα τῆς κακῆς φωτογραφίας δὲν διακρίνονται ταῦτα καλῶς.

Ἡ πινακὶς ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ ἐνεσκάφη ἐσωτερικῶς ἀφίνουσα ἔκτυπον μικρὸν κράσπεδον κύκλῳ. Ἐντὸς δὲ τῆς ἐγγλυφῆς ταύτης ἐξειργάσθησαν ἔκτυπα τὰ γράμματα τοῦ ὀνόματος τοῦ νεκροῦ. Τοῦτο φαίνεται ὅτι ἐγένετο κατ' ἐπίδρασιν τῆς μεταλλουργίας.

Τὸ ὄνομα *Σασάμα* κεῖται κατὰ κλητικὴν πτῶσιν ἐκ τοῦ δωρικοῦ *Σασάμας*. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν CIG 8483 καὶ παρ' Αἰσχύλῳ (Πέρσ. 322: *Σεισάμης θ' ὁ Μύσιος*) ὡς *Σεισάμης*, ἐν δὲ CIG 4212 μετὰ τῆς δωρικῆς καταλήξεως ὡς *Σησάμας*, τῆς πρώτης συλλαβῆς ἐχούσης *Ση* ἀντὶ *Σει*. Ἐπὶ δὲ τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος στήλης ἡ πρώτη συλλαβὴ μετεβλήθη κατὰ δωρικὴν ἕξιν εἰς *Σα* (Ἀλκμὰν ἀπ. 5, 6 *σάσαμος* = *σήσαμος* καὶ Στησίχορος ἀπ. 2, 1 *σασαμίδας* = *σησαμίδας*).

Φριδερίκος Βερσάκης.

Ἐτυπ. 20.2.12.

Λυκοσούρας ἀγάλματα ἐπὶ νομίσματος.

Ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ γενομέναις ἀνασκαφαῖς τῆς Λυκοσούρας παρὰ τὸ νότιον θύρωμα τοῦ ναοῦ τῆς Δεσποίνης ηὑρέθη τῇ 23ῃ ὀκτωβρίου 1889 νόμισμα χαλκοῦν σπουδαιότατον, ἐφ' οὗ ἔνθεν μὲν εἰκονίζονται τὰ τέσσαρα γνωστὰ ἀγάλματα τοῦ ναοῦ τούτου, ἔνθεν δὲ ἡ Ἰουλία Δόμνα. Τὸ νόμισμα τοῦτο κομισθὲν ὑπ' ἐμοῦ σὺν ταῖς τρισὶ μεγάλαις κεφαλαῖς καὶ τῷ τοῦ πέπλου τεμαχίῳ καὶ πλείστοις ἄλλοις ἀρχαίοις εἰς Ἀθήνας τῇ 5ῃ ἰανουαρίου 1890 κατετέθη ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ καὶ παρελήφθη σὺν τοῖς ἄλλοις ἀρχαίοις ὑπὸ τοῦ τότε Γενικοῦ ἐφόρου τῶν ἀρχαιοτήτων. Σήμερον ἄσμενος ἔμαθον ὅτι ἐρευνωμένων τῶν ἐν ταῖς ἀποθήκαις τοῦ μουσείου τούτου ἀρχαίων ἀνηυρέθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος νόμισμα.

Ἀθήνησι, τῇ 25ῃ ἰανουαρίου 1912.

Βασίλειος Λεονάρδος.

Λακωνικαὶ ἐπιγραφαὶ

ὑπὸ

Δημητρίου Εὐαγγελίδου.

Ἀπό τινων μηνῶν εὑρισκόμενος ἐν Σπάρτῃ καὶ ἐρευνῶν διάφορα μέρη ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς πόλεως καὶ ἰδίως οἰκίας, ἐν αἷς πολλὰ ἀρχαῖα εἶναι ἐντετειχισμένα, εὗρον τὰς ἑξῆς ἐκδιδομένας ἐπιγραφὰς [1] πλὴν τῆς πρώτης, ἧς τὴν δημοσίευσιν ὀφείλω εἰς τὴν εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κ. Κ. Ῥωμαίου, εἰς ὃν καὶ ἐνταῦθα ἐκφράζω τὰς θερμοτάτας μου εὐχαριστίας.

Ἀριθ. 1 (εἰκ. 1). Πλὰξ εὐθρύπτου σχιστολίθου χρώματος ὑποπρασίνου, ἐπιχωριάζοντος ἐκεῖ, ἐπιμήκης, ἀκατέργαστος ἐντελῶς, εὑρεθεῖσα ἐν τῷ πρὸς δυσμὰς τῆς μονῆς Ζερβίτσης δάσει, ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντι αὐτῆς. Ἀποκεκρουμένη πιθανώτατα ὀλίγον τὰ δεξιὰ ἔχει ὑποστῇ φθοράν τινα καὶ ἐν τῇ δεξιᾷ ἄνω γωνίᾳ, ἔνθα ἀπελεπίσθη τμῆμα τῆς ἐπιφανείας πρὸ τῆς χαράξεως τῆς ἐπιγραφῆς. Μῆκ. 1·21, πλάτ. 0·37, πάχ. 0·04-0·06. Κεῖται νῦν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς ῥηθείσης μονῆς. Ὑπεράνω ἡ ἐπιφάνεια εἶναί πως κυρτὴ καὶ τὰ γράμματα ἄρχονται εἰς 0·39 ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς ἄκρας διήκοντα ὁριζοντίως μέχρι τοῦ δεξιοῦ ἄκρου τῆς πλακός, καὶ εἶναι μεγάλα ποικίλοντα μεταξὺ 0·05 καὶ 0·09 καὶ ὡσεὶ διὰ τρυπάνου ἐξ ὀπῶν συνεχομένων ἐσχηματισμένα δι' ἐπικρούσεως.

Εἰκὼν 1. Ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφή.

Δεσπόσιος
Παλάμο[ν]ο[ς

Τοῦ πρώτου στίχου ἀναγινώσκονται ἐννέα γράμματα, περαιτέρω δὲ διακρίνεται ἴχνος ὡσεὶ γράμματος, ἀλλ', ὡς φαίνεται, προέρχεται ἐκ φθορᾶς τοῦ λίθου. Τοῦ δευτέρου στίχου διακρίνονται ἓξ γράμματα ὁπωσδήποτε καθαρά, τὸ ἕβδομον εἶναι λίαν δυσανάγνωστον, εἶτα ἀκολουθεῖ Ο καὶ τέλος φαίνονται ἴχνη ὡσεὶ ϟ. Τὰ τελευταῖα γράμματα ἐν γένει λίαν ἀμυδρά.

Τὸ ἐπίθετον *δεσπόσιος* εὑρίσκεται παρ' Αἰσχύλ.

[1] Ἡ εἰκὼν 1 ἐγένετο ἐκ χειρογράφου ἀπεικάσματος, αἱ δὲ λοιπαὶ ἐκ τῆς ὀπισθίας ὄψεως ἐκτύπων.

Ἱκέτ. 845 ἰσοδυναμοῦν τῷ *δεσπόσυνος*[1]. Ὁ Εὐστάθιος δ' ἐν 784, 15 λέγει: «δοῦλοι μέντοι ἐκτραφέντες ἐν οἰκίαις δεσποτῶν οὐ τρόφιμοι καλοῦνται, ἀλλὰ δεσπόσυνοι ἢ δεσπόσιοι, ὡς ὑπὸ τῶν παλαιῶν παραδίδοται». Ἐν Σπάρτῃ ὅμως ὑπῆρχε καὶ τάξις τις δούλων ἢ ἀπελευθέρων, οἵτινες μόθακες ἢ μόθωνες ἐκαλοῦντο, περὶ ὧν ἴδε *Gilbert-Πολίτου* Ἐγχειρίδ. σελ. 40 καὶ σημ. 3. Κατὰ τὸ Ἐτυμ. Μ. «μόθων, μόθωνος· οὕτω καλοῦσι Λακεδαιμόνιοι τὸν οἰκογενῆ δοῦλον, ὃν οἱ Ἀθηναῖοι οἰκότριβά φασιν». Εἶναι δῆλα δὴ οἱ μόθωνες ὡς οἱ δεσπόσιοι. Πρὸς τούτοις σημειωτέον καὶ τὸ παρ' Ἀθην. Ϝ' σελ. 271 «δεσποσιοναῦται», ὡς ἐκαλοῦντο ἐν Λακωνικῇ δοῦλοι ἐλευθερωθέντες, «οὓς εἰς τοὺς στόλους κατέτασσον», καθ' ἃ λέγει αὐτόθι Μύρων ὁ Πριηνεύς, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς ἐν Ἀθήναις ἐκ τῶν δούλων λαμβανομένους ἐνίοτε ἐρέτας, ὡς ἐν τῇ παρὰ τὰς Ἀργινούσας ναυμαχίᾳ (Ξενοφ. Ἑλλην. Α' 6, 24. Πρβ. καὶ *Müller* Die Dorier III 3, 2 καὶ 5).

Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ ἐπιτυμβίου ἐπιγραφῆς ἀναφερομένης εἰς δοῦλον ἐκτραφέντα ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Παλάμονος καὶ ταφέντα πιθανῶς παρὰ τὸν οἰκογενειακὸν τάφον αὐτοῦ, ὡς ἐν Κεραμεικῷ παρὰ τὸν τάφον τοῦ Μεσσηνίου Φιλοξένου αἱ τρεῖς αὐτοῦ δοῦλαι (πρβ. *Brueckner* Der Friedhof am Eridanos σελ. 100, πρβ. καὶ σ. 118). Δυστυχῶς δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστὸς ὁ τόπος τῆς εὑρέσεως, ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἀνασκαφική τις ἔρευνα, ἥτις λίαν ἐνδιαφέρουσα θὰ ἀπέβαινε.

Ἀξιοπαρατήρητον ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ὁριζοντίως κατὰ μῆκος τοῦ λίθου κεχαραγμένη, ὅστις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐχρησίμευεν ὡς στήλη ὀρθία καὶ δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὰς ὁμοίως διατεθειμένας ἐπιτυμβίους ἐπιγραφὰς τὰς ἐν Θήρᾳ εὑρεθείσας, ὧν ἡ IG XII[3] 796 εἶναι ὁμοιοτάτη τῇ προκειμένῃ ἐπὶ ἀκατεργάστου λίθου κεχαραγμένη, ὡς καὶ ἀρ. 797 «auf einer horizontalen Felsplatte» καὶ ἄλλαι. Αἱ πλάκες αὗται ἐτίθεντο ἐπὶ τῶν τάφων καὶ ἐχρησίμευον ὅπως ἐπιθέτωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰ πρὸς τὰς χοὰς ἀναγκαιοῦντα ἀγγεῖα, ἕνεκα δὲ τούτου ἐξελήφθησαν βραδύτερον οἱονεὶ βωμοὶ τῶν νεκρῶν καὶ ἔλαβον καὶ βωμοειδὲς σχῆμα[2]. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὐδεμίαν ἔφερον ἐπιγραφήν, εἶτα δὲ προσετέθη καὶ αὕτη, νεώτερον στοιχεῖον. Δὲν ἀποκλείεται τοιαύτη νὰ ἦτο ἡ χρῆσις καὶ τῆς νῦν δημοσιευομένης πλακός, ἥτις ἀνήκει εἰς πολὺ ἀρχαίους χρόνους. Διότι κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων κατέρχεται μέχρι τῆς ἕκτης π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, ἀλλὰ καὶ ἀρχαιότερον νὰ τεθῇ οὐδὲν κωλύει. Τὸ ε ἔχει τὰς τρεῖς ὁριζοντίους κεραίας ἴσας, τὴν δὲ κάθετον ἱκανῶς κάτω προεκβεβλημένην. Τὸ σ σύγκειται ἐκ τριῶν μόνον κεραιῶν, ὡς ἐν πλείσταις ἀρχαϊκαῖς λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς (Πρβ. *Roberts* IGE I σελ. 269, BSA XII σελ. 353 ἀρ. 1 καὶ XV σελ. 81 ἀρ. 87 καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἐπὶ λακωνικῶν πινακίων ἀρχαϊκοῦ ῥυθμοῦ τῶν εὑρεθέντων ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ὀρθίας κατὰ τὸς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων γενομένας ἀνασκαφάς). Καὶ ἐν γένει ἡ ὅλη ὄψις τῶν γραμμάτων ἀποφαίνει τὴν ἐπιγραφὴν λίαν ἀρχαϊκήν.

Παραπλησία, ἀλλ' ἐπὶ μικροτέρου λίθου, ἐπιγραφὴ ὑπάρχει πρὸ πολλοῦ γνωστὴ ἐν τῷ μουσείῳ Σπάρτης, ἐφ' ἧς ἀναγινώσκεται τὸ ὄνομα «***Πολλειον***» μεγάλοις γράμμασιν ἐπὶ τραχέως εἰργασμένου λίθου κεχαραγμένη βουστροφηδόν. Ἰδὲ SMC[3] 526 (= *Collitz-Bechtel* GDI 4408).

Τοῦ δευτέρου ὀνόματος ἡ ὀνομαστικὴ θὰ εἶναι ***Παλάμων***, ὅπερ δὲν ἀπαντᾷ ἀλλαχοῦ, ὅσον ἠδυνήθην νὰ ἐξετάσω. Μόνον ***Παλαμάων*** εὑρίσκεται παρὰ Σχολ. Πινδ. Ὀλυμπ. 7,66 καὶ ἀλλαχοῦ. Πρβ. *Pape-Benseler* ἐν λέξει.

***Ἀριθ. 2** (εἰκ. 2· καταλ. ἀριθ. 1000).* Μικρὰ στήλη ἐκ πώρου λίθου ἔχουσα προεξέχον ἀέτωμα μετ' ἀνθεμίων ἀποκεκρουμένη τὴν κορυφὴν αὐτοῦ καὶ τὰ κάτω δεξιὰ λοξῶς. Παρὰ τὴν βάσιν τῶν ἐν μέρει ὡσαύτως ἀποκεκρουμένων ἀνθεμίων φαίνονται ὀπαί τινες προερχόμεναι πιθανῶς ἐκ διαβρώσεως τοῦ λίθου, ἥτις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ διαγιγνώσκεται. Εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Π. Ν. Μπακῆ, κατοίκου Καλυβίων Γεωργίτση ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ. Ὑψ. σωζ. 0·39, πλάτ. 0·22, πάχ. 0·13. Κάτωθεν τοῦ ἀε-

[1] *Δεσπόσυνος* = ὁ ἀνήκων τῷ δεσπότῃ, δῆλα δὴ ὢν κτῆμα καὶ κατὰ συνεκδοχὴν δοῦλος. Πρβ. ΑΕ 1892, 174-175: «χώρου δεσπόσυνος φιλίου», ἔνθα ὁ Wilhelm ἑρμηνεύει «υἱὸς τοῦ κτήτορος τοῦ χώρου» (αὐτ. σ. 176). Πρβ. καὶ Τιμοθέου ἀπόσπ. 135 (παρὰ Wilamowitz-Möllendorff, Die Perser) «πρὸς μελαμπεταλοχίτωνα Ματρὸς οὐρείας δεσπόσυνα γόνατα πεσεῖν...».

[2] Thera II σελ. 104-105.

[3] SMC = A Catalogue of the Sparta Museum by *M. Tod* and *A. Wace*, Oxford, 1906.

τώματος φέρει δίστιχον ἐπιγραφὴν μετὰ ἐγχαράκτων γραμμῶν ἐπιμελῶς κεχαραγμένην, ἀλλὰ τὰ γράμματα εἶναι ἀποτετριμμένα ἐνιαχοῦ καὶ πολλαχῶς ἐφθαρμένα ἕνεκα τῆς μαλακότητος τοῦ λίθου, ἔχουσι δὲ ὕψος 0·02·

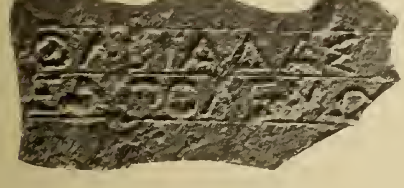

Ὀλβιάδας
ἐν πολέμω[ι].

Εἰκὼν 2. Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή.

Τὸ πρῶτον γράμμα Ο ἔχει ἐν τῷ μέσῳ στιγμήν, ἥτις φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐκ βλάβης τοῦ λίθου, ἀφ' οὗ καὶ τὸ τοῦ δευτέρου στίχου Ο οὐδὲν ἴχνος στιγμῆς ἐν τῷ μέσῳ φέρει. Τοῦ τελευταίου γράμματος τὸ ἥμισυ μόνον σῴζεται, ἀλλὰ διακρίνεται σαφῶς ὅτι εἶναι Ω, ὑπῆρχε δὲ χῶρος καὶ διὰ τὸ Ι.

Κατὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ ἀνήκει εἰς τὴν 4ην π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα.

Ἡ ἐπιγραφή, ὡς δῆλον, εἶναι ἐπιτύμβιος Ὀλβιάδου τινός, οὗ τὸ ὄνομα πρῶτον ἐνταῦθα ἐπιγραφικῶς μαρτυρεῖται. Ὁ Παυσανίας (Α' 3, 5) ἀναφέρει Ὀλβιάδην ζωγράφον ἐν Ἀθήναις, ἐν δὲ IG. II 1855 ἀναφέρεται Ὀλβιάδης Ἀνακαιεύς.

Ἡ δὲ φράσις «ἐν πολέμῳ» εἶναι συνήθης ἐν πολλαῖς Λακωνικαῖς ἐπιγραφαῖς δηλοῦσα τὸν ἐν πολέμῳ ἀποθανόντα. Κατὰ Πλούτ. Λυκ. ΚΖ' 1 «ἐπιγράψαι δὲ τοὔνομα θάψαντας οὐκ ἐξῆν τοῦ νεκροῦ πλὴν ἀνδρὸς ἐν πολέμῳ καὶ γυναικὸς τῶν ἱερῶν ἀποθανόντων»[1]. Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῦται καὶ ὑπὸ τῶν μνημείων, διότι μέχρι σήμερον τοὐλάχιστον εἶναι γνωσταὶ 16 ἐπιγραφαὶ ἐν πολέμῳ τελευτησάντων[2], εἰς ἃς νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἡ SMC 393 (=GDI 4423), περὶ ἧς κατωτέρω.

Αὗται, ὧν αἱ πλεῖσται κεῖνται νῦν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Σπάρτης, εὑρέθησαν πολλαχοῦ τῆς Λακωνικῆς (ἰδὲ σημ. 1), ἰδίως δ' ἡ SMC 435 (ἰδὲ σημ. ἐνταῦθα ἀριθ. 5) εὑρέθη ἐπὶ τοῦ Παλαιοκάστρου μεταξὺ τῶν Καλυβίων Γεωργίτση καὶ τοῦ χανίου τοῦ ἐπὶ τῆς πρὸς τὸ Λεοντάρι ὁδοῦ δηλ. πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου· ἐνταῦθα δέ, παρὰ τὰ Καλύβια Γεωργίτση, εὑρέθη καὶ ἡ νῦν ἐκδιδομένη, ἀλλὰ πρὸς βορρᾶν τοῦ χωρίου, ἑκατοντάδα μέτρων νοτίως τῆς θέσεως «Πελεκητῆς», ἐν ᾗ ἀνεκαλύφθησαν ἀρτίως λαξευτοὶ θολωτοὶ τάφοι μυκηναϊκῶν χρόνων ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Κ. Ρωμαίου. Ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁ εὑρὼν τὴν ἐπιγραφὴν παρετήρησε καὶ λείψανα κτιρίου καὶ τεμάχια ἀγγείων, ὥστε εἶναι πιθανώτατον ὅτι ὑπῆρχε δημόσιόν τι οἰκοδόμημα ἐκεῖ ἢ συνοικισμὸς καὶ νεκροταφεῖον, γνωστοῦ ὄντος ὅτι κατὰ Πλουτ. Λυκ. ΚΖ' (ὁ Λυκοῦργος) «ἐν τῇ πόλει θάπτειν τοὺς νεκροὺς καὶ πλησίον ἔχειν τὰ μνήματα τῶν ἱερῶν οὐκ ἐκώλυσε»· ὅπερ καὶ ἐν ἄλλαις δωρικαῖς πόλεσι σύνηθες ἦτο (ἐν Μεγάροις, Τάραντι κτλ.). Περὶ τῶν ἐν Σπάρτῃ ἐσχάτως ἀνακαλυφθέντων τάφων ἰδὲ BSA XIII σελ. 154.

Χρονολογικῶς ἐξεταζόμεναι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται καταλαμβάνουσι τὴν ε' (τοὐλάχιστον τὸ δεύτερον ἥμισυ αὐτῆς), δ' καὶ γ' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδας, καθ' ἃς μόνας πᾶσαι αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ τοῦτον τὸν τύπον ἔχουσι· διότι πρότερον μὲν ἔχομεν ἐπιγράμματα ἢ ἁπλᾶς ἐπιγραφὰς ἀναφερομένας εἰς

[1] **Ὁ Meister** ἐν **Dorer und Achäer I** σελ 9 σημ.1 συμπληροῖ τὸ χωρίον : . . . ἐν πολέμῳ καὶ ⟨ἀνδρὸς ἢ⟩ γυναικὸς τῶν ἱερῶν κτλ.

[2] Αὗται εἶναι αἱ ἑξῆς:

1) **SMC 377 (=Collitz-Bechtel 4422)** παρὰ τὴν Σπάρτην· Αἰνη'ίας | ἐν πολέμωι (μουσεῖον Σπάρτης)· Δ' ἑκατ..

2) **SMC 386 (=C.-B. 4420)** ἐκ Μαγούλας· Αἴνετος | ἐν πολέμοι (μουσεῖον Σπάρτης)· Ε' ἑκατ..

3) **SMC 387 (=C.-B. 4421)** ἴσως ἐκ Σπάρτης· Ἁιρή'[ιππος] | ἐν πολ[έμοι] (μουσεῖον Σπάρτης) Ε' ἑκατ..

4) **SMC 509 (=C.-B. 4435+4437)** ἀγνώστου προελεύσεως· Εὐρυάδης | Ὀλυμπιονίκας | ἐμ πολέμωι | Τάσκος | ἐμ πολέμωι (μουσεῖον Σπάρτης)· Γ' ἑκατ..

5) **SMC 435 (=C.-B. 4436)** ἐκ Παλαιοκάστρου τῶν Καλυβίων Γεωργίτση· Εὐδαίμων | ἐμ πολέμ[ωι] (μουσεῖον Σπάρτης) Γ' ἑκατ..

6) **SMC 617.** Ἀγνώστου προελεύσεως· - - - όνικος | [ἐμ πολ](έ)μωι (μουσεῖον Σπάρτης)· Γ' ἑκατ..

7) **C.-B. 4529.** Παρὰ τὸ Γεράκη· Εὐάλκης | ἐν πολέμωι | ἐν Μαντινέαι· Ε' ἑκατ..

8) **C.-B. 4528** παρὰ τὸ Γεράκη· Τηλεφάνης | ἐμ πολέμωι· Γ' ἑκ..

9) **C.-B. 4512** ἐξ Ἀμυκλῶν· Βαστίας | ἐμ πολέμοι· ἴσως τῆς Ε' ἑκατοντ..

10) **Ussing, Groeoske og Latinske Indskrifter i Kjobenhavn, 1854, Nº 6** σελ. **8** . . . ξις ἐν πολέμωι..

11) **C.-B. 4579.** Ἀγνώστου προελεύσεως· Ὀναϊτέλης | ἐν πολέμωι | χαῖρε. Περὶ τῆς χρονολογίας αὐτῆς ἰδὲ **SMC** σελ. **25**, ἔνθα τάσσεται εἰς τοὺς αὐτοκρ. ῥωμαϊκοὺς χρόνους.

12) **C.-B. 4429** ἐκ Σελλασίας· Τελέστωρ | ἐν πολέμῳ (νῦν ἐν Βρεσθένοις)· Γ' ἑκατοντ..

13) **BSA XIV 139** ἀρ **69** ἐκ Κεφαλᾶ (δήμου Θεραπνῶν) Νικαhικλῆς | ἐν πολέμωι (μουσεῖον Σπάρτης)· Δ' ἑκατοντ..

14) **BSA XIV** σελ. **105** ἀρ. **4** ἐκ Σπάρτης . . . (π)ος | [ἐν πολ](έ)μωι (μουσεῖον Σπάρτης)· Γ' ἑκατοντ..

15) **BSA XV** σελ. **75-76** ἐκ Σπάρτης· . . . ήμων | [ἐν πολέ]μωι· (μουσεῖον Σπάρτης)· Δ' ἑκατοντ..

16) Ἡ προκειμένη, ἀφ' ἧς ὡρμήθημεν.

πάντα ἀποθανόντα [1] καὶ ὕστερον, ἀπὸ τῆς γ′ ἑκατονταετηρίδος ἤδη, αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ ἀναφέρονται εἰς πάντα ὡσαύτως ἀποθανόντα καὶ ἔχουσι τὸν κοινὸν καταστάντα τύπον «δεῖνα, χαῖρε», νῦν δ᾽ ὅμως αὗται περιωρίσθησαν μόνον εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ ἀποθανόντας καὶ τοὺς ἱεροὺς (ἄνδρας ἢ γυναῖκας), περὶ ὧν κατωτέρω. Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν Ϝ′ πρὸς τὴν ε′ π. Χρ. ἑκατονταετηρίδα μεταβολή τις ἐπῆλθεν εἰς τὰ κατὰ τὴν ταφὴν ἐθιζόμενα, ταύτην δέ, ὡς καὶ ἄλλας παρομοίας διαρρυθμίσεις ἀπέδωκεν ἡ παράδοσις εἰς τὸν νομοθέτην Λυκοῦργον, εἰς ὃν ἀεὶ ἀνέφερον τὴν κατάστασιν τῆς πολιτείας αὐτῶν οἱ Σπαρτιᾶται [2]. Οὕτω δὲ νῦν ἀντὶ τῶν μακρῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραμμάτων τῆς Ϝ′ ἑκατονταετηρίδος βλέπομεν τὴν λιτὴν ἐπὶ τοῦ λίθου ἀναγραφὴν τοῦ ὀνόματος τῶν ἐν πολέμῳ ἀποθανόντων. Οὗτοι τότε ἐκρίθησαν ἄξιοι τοιαύτης μετὰ θάνατον μνείας ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Λακεδαιμονίων, ἧς ὁ καθόλου στρατιωτικὸς χαρακτὴρ ἐπέβαλλε τὴν πρὸς πᾶσαν ἐπίδειξιν ἀποστροφήν. Ἡ τοιαύτη δὲ τῆς πολιτείας κατεύθυνσις ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἐπιδράσῃ καὶ ἐπὶ τὴν καθόλου πνευματικὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀνάπτυξιν. Διότι, ἐνῷ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον μεγάλη ἀκμὴ καὶ καλλιτεχνικὴ κίνησις παρατηρεῖται ἐν Σπάρτῃ, κατὰ τὴν ἑπομένην καὶ δὴ μετὰ τὰ μέσα τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος [3] ἡ καλλιτεχνικὴ ζωὴ ἤρξατο νὰ φθίνῃ (πρβ. τὴν ἔλλειψιν ἢ εὐτέλειαν τῶν καλλιτεχνικῶν μνημείων καὶ τὴν φιλολογικὴν σιγήν). Ὁ πόλεμος ἀπερρόφησεν ἐντελῶς τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες πᾶσαν αὐτῶν τὴν πολιτείαν πρὸς τοῦτον τὰ μάλιστα προσήρμοσαν [4]. Οὕτω χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐξαιρετικὴ τιμή, ἣν ἐπεφύλαξαν εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ ἀποθανόντας.

Ἀλλὰ καὶ τὰ ἱερὰ πρόσωπα [5] δὲν ἐστέρησαν τῆς προνομίας, οὕτως εἰπεῖν, ταύτης. Γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι παρ᾽ ἅπαντι τῷ Ἑλληνικῷ ἐξαιρέτως ἐτιμῶντο οἱ ἱερεῖς ἀνέκαθεν. Παρ᾽ Ὁμήρῳ λέγεται ὅτι ὡς θεοὶ ἐτιμῶντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ [6], οἱ Ἀθηναῖοι παρεῖχον αὐτοῖς πρωτοκαθεδρίαν ἐν τῷ θεάτρῳ, ἐν Ἄργει ἀπὸ τῶν ἱερειῶν ἐλογίζετο ἡ ἐπίσημος χρονολογία καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλαι ἀπενέμοντο αὐτοῖς τιμαί. Οὕτω λοιπὸν καὶ ἐν Σπάρτῃ ἠξίωσαν αὐτοὺς τῆς μετὰ θάνατον ἐπὶ λίθου ἀναγραφῆς τοῦ ὀνόματος αὐτῶν. Καίτοι δὲ ὁ Πλούταρχος ποιούμενος λόγον περὶ τῶν Λυκουργείων μεταρρυθμίσεων καὶ διατάξεων ἐν μὲν Λυκ. ΚΖ′ 1 μόνον γυναῖκας ἱερὰς ἀναφέρει, ἐν δὲ «Τοῖς παλαιοῖς τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιτηδεύμασιν» [7] οὐδόλως περὶ τῶν ἱερῶν λέγει τι, ὅμως ἔχομεν ἐπιγραφὰς ἐπιτυμβίους οὐ μόνον ἱερῶν γυναικῶν ὡς αἱ GDI 4580 ἐκ Πυρρίχου: «Σοφιδοῖ | ἱαρὰ» καὶ 4582 «Ἀριστονίκα ἱερά», ἀλλὰ καὶ ἱερῶν ἀνδρῶν ἐκ Λακωνίας καὶ Μεσσηνίας καὶ ὀρθὴ εἶναι ἡ διόρθωσις τοῦ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου, ἣν προέτεινεν ὁ Meister. Καὶ ἡ μὲν GDI 4534 a, μεταγενεστέρων οὖσα χρόνων, περιέχει, ὡς εἰκός, ὀνόματα ἀποθανόντων ἀναμὶξ ἱερῶν καὶ ἰδιωτῶν, ἀλλ᾽ αἱ GDI 4668 ἐκ Γερηνείας, ἡ 4674 ἐκ Φαρῶν καὶ ἡ IGA 81 ἀναφέρονται εἰς ἱεροὺς ἄνδρας ἀποθανόντας, ὅτε ἴσχυεν ὁ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευόμενος νόμος. Ἀλλὰ καὶ ἡ SMC 393 (= GDI 4423) δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀσφαλῶς ἐπιτύμβιος συμπληρουμένη οὕτω: «Διάρης ἱαρε[ὺς] | Εὐδάλκης ὀλυμπιονίκα[ς ἐν πολέμωι]» κατὰ τὴν SMC 509 (= GDI 4435) «Εὐρυάδης | ὀλυμπιονίκας | ἐμ πολέμωι». Εἶναι δὲ τῆς Γ′ ἑκατονταετηρίδος, ὡς καὶ ἡ τελευταία αὕτη. Ὁ λίθος, ἐφ᾽ οὗ εἶναι κεχαραγμένη ἡ τοῦ Εὐάλκους τούτου ἐπιγραφή, εἶναι πιθανῶς οὐχὶ βάσις, ἀλλ᾽ ἐπιστύλιον ναϊδιοσχήμου τινὸς ἐπιτυμβίου μνημείου, οἷα, ἀλλὰ μεταγενέστερα, πράγματι εὑρέθησαν ἐν Σπάρτῃ ἐσχάτως (πρβ. BSA XIII 157, ἔνθα παρεντίθεται

[1] Πρβ. Collitz-Bechtel GDI 4412, 4402, 4408 καὶ ἡ ἀνωτέρω ἐκδοθεῖσα ἀρ. 1. Ἡ C.-B. 4410 δὲν εἶναι ἐπιτύμβιον ἐπίγραμμα καὶ κατὰ τὸν κ. Κ. Ρωμαῖον. Ὁ Meister ἔ. ἄ. νομίζει ὅτι αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εἶναι ἀναθηματικαὶ εἰς ἀνδριάντας ἀποθανόντων.

[2] Πρβ. SMC Introduction σελ. 25.

[3] Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ε′ ἑνατονταετηρίδος ἤκμαζεν ἔτι καλλιτεχνικόν τι ἐργαστήριον ἐν Λακωνικῇ Πρβ. ἀνάγλυφον Γεράκη (AM 1904, 47-49), Ἀγγελλώνας (BSA XI 81) κτλ..

[4] Πρβ. Ἀριστ. Β′ 9 σ. 50,2: «πρὸς γὰρ μέρος ἀρετῆς ἡ πᾶσα σύνταξις τῶν νόμων ἐστί, τὴν πολεμικήν».

[5] Εἰς τὰ ἱερὰ πρόσωπα περιλαμβάνομεν καὶ τοὺς ἱερεῖς. Οἱ ἐν ταῖς Λακωνικαῖς καὶ ταῖς Μεσσηνιακαῖς ἐπιγραφαῖς «ἱεροὶ» ἢ «ἱεραὶ» δὲν εἶχον κυρίως ἱερατικὰ καθήκοντα. Ὡς ἐκ τῆς ἱερᾶς ἐπιγραφῆς Ἀνδανίας φαίνεται, οὗτοι παρεσκεύαζον τὰ πρὸς τέλεσιν τῶν μυστηρίων καὶ προελάμβανον ἢ ἀπεμάκρυνον πᾶν τὸ δυνάμενον νὰ διαταράξῃ αὐτά. Τοῦτο ὅμως οὐδόλως μεταβάλλει τὰς ἡμετέρας περὶ τοῦ ζητήματος τούτου παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν ταφήν. Περὶ τῶν «ἱερῶν» καθόλου ἔπιθι καὶ τὴν ἐν Hermes 1911 (46) II σ. 300 303 σημείωσιν τοῦ O. Kern, ἐν ᾗ πολλὰ παραδείγματα «ἱερῶν» πολλαχόθεν ἀναφέρονται.

[6] Ὁμ. Ἰλ. Ε 578: «ὅς ρα . . . ἀρητὴρ ἐτέτυκτο, θεὸς δ᾽ ὣς τίετο δήμῳ» καὶ Ἰλ. Ι 575.

[7] Πλουτ. Τα π. τ. Λακ. ἐπιτ. 18: «ἀνεῖλε δὲ καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἐπὶ τῶν μνημείων, πλὴν τῶν ἐν πολέμῳ τελευτησάντων».

καὶ τὸ περὶ Μεγαρικῶν τάφων χωρίον τοῦ Παυσανίου, Β΄ 7, 2, το ἑρμηνεῦον τὴν κατασκευὴν αὐτῶν: «τὸ μὲν σῶμα γῇ κρύπτουσι, λίθου δὲ ἐποικοδομήσαντες κρηπῖδα κίονας ἐφιστᾶσι καὶ ἐπ' αὐτοῖς ἐπίθημα ποιοῦσι κατὰ τοὺς ἀετοὺς μάλιστα ἐν τοῖς ναοῖς, ἐπίγραμμα δὲ ἄλλο μὲν ἐπιγράφουσιν οὐδέν, τὸ δὲ ὄνομα ἀφ' αὑτοῦ καὶ οὐ πατρόθεν ὑπειπόντες κτλ.»).

Οὕτω βλέπομεν ὅτι κατὰ τὴν ε΄, δ΄ καὶ γ΄ ἑκατοντ. μόνον εἰς τοὺς ἐν πολέμῳ καὶ τοὺς ἱεροὺς καὶ τὰς ἱερὰς ἀναφέρονται αἱ ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαί, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ δὴ ἀπὸ τῆς γ΄ ἑκατοντ. ἀναφαίνονται αἱ τοῦ κοινοῦ τύπου (πρβ. SMC 257 ***Πάρα, χαῖρε*** καὶ 28 . . . .***τη,*** | ***χαῖρε***). Πότε ὅμως ἐγένετο ἡ μεταβολὴ αὕτη δὲν δυνάμεθα νὰ ὁρίσωμεν ἀκριβῶς. Εἶναι γνωστὸν ὅτι Ἆγις ὁ Δ΄ καὶ Κλεομένης ὁ Γ΄ ἐπεχείρησαν νὰ μεταβάλωσι τὴν Λακεδαιμονίων πολιτείαν κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς γ΄ ἑκατονταετηρίδος. Τότε πιθανῶς κατηργήθη, ἴσως ὑπὸ τοῦ Κλεομένους, καὶ ἡ περιοριστικὴ τῆς ἐπὶ λίθων ἀναγραφῆς ὀνομάτων διάταξις [1] καὶ ἐπεξετάθη τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐπὶ πάντας, ἀλλ' ὅτε ἐπανῆλθεν ἡ πάτριος πολιτεία [2], παρέμεινεν ἡ νέα περὶ ταφῆς διάταξις, ὡς παρέμεινε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους κατασταθεῖσα ἀρχὴ τῶν πατρονόμων.

Ἀριθ. 3. (εἰκ. 3· καταλ. ἀριθ. 1230). Στήλης ὑποκυάνου μαρμάρου τὸ ἄνω μέρος. Εὑρέθη ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας Ἰ. Μουλαμέτου κατὰ τὸ ΒΑ ἄκρον τῆς Σπάρτης καὶ ἔχει ἐνεγλυμμένον ἀέτωμα φέρον κατὰ τὰ δύο ἄκρα ἀνάγλυπτα ἀνθέμια. Τὸ ὑπὸ τὸ ἀέτωμα τμῆμα τῆς στήλης, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφὴ περιβάλλεται ὑπὸ πλαισίου καθέτων γραμμῶν. Ὕψ. σωζ. 0·50, πλ. 0·65, πάχ. 0·20· ὕψ. γραμμ. 0·035·

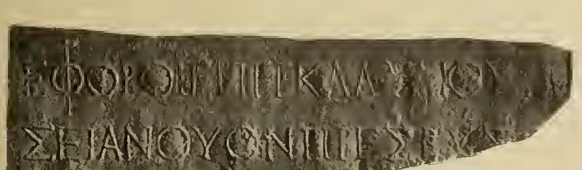

Εἰκὼν 3. Κατάλογος ἐφόρων.

Ἔφοροι ἐπὶ Τι(βερίου) Κλαυδίου
Σεϊανοῦ, ὧν πρέσβυς
(Λο)[ύκιος . . . .

Τὰ τελευταῖα γράμματα τοῦ δευτέρου στίχου εἶναι ἐφθαρμένα ἕνεκα ἀπολεπίσεως τοῦ μαρμάρου. Τοῦ τρίτου στίχου διακρίνονται μόνον ἐλάχιστα ἴχνη, καθ' ἅ, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον γράμμα δύναται νὰ εἶναι Α ἢ Δ ἢ Λ καὶ τὸ δεύτερον Ω ἢ Ο, ὑπῆρχε πιθανῶς ἡ λέξις ΛΟ[ΥΚΙΟΣ] [3].

Ὡς εἶναι φανερόν, ἔχομεν ἐνταῦθα ἀρχὴν καταλόγου ἐφόρων ἐπὶ τῆς πατρονομίας Τιβερίου Κλαυδίου Σεϊανοῦ. Οἱ ἔφοροι ἦσαν ἀρχὴ ἐν Σπάρτῃ τῶν κυριωτάτων, ἥτις ἱδρυθεῖσα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοπόμπου κατηργήθη ὑπὸ Κλεομένους τοῦ Γ΄, εἶτα ὅμως ἐκ νέου κατασταθεῖσα (Πολυβ. Δ΄ 22,5 καὶ Δ΄ 35, 5) ἀναφαίνεται κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἀναφερομένη καὶ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου. Οἱ ἔφοροι ἦσαν τότε, ὡς καὶ πρότερον πέντε [4], εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἦτο ὁ προϊστάμενος τῶν ἐφόρων, ὀνομαζόμενος πρέσβυς, ὡς ἐλέγετο καὶ ὁ προϊστάμενος ἑκάστης ἐπαρχίας κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἐν Σπάρτῃ (πρβ. *Gilbert-Πολίτου* Ἐγχειρίδιον σελ. 31). Καὶ διετηρήθησαν μὲν οὕτω οἱ ἔφοροι, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὴν προτέραν μεγίστην αὐτῶν ἐξουσίαν, ἣν νῦν ἐνέμοντο οἱ ὑπὸ τοῦ Κλεομένους κατασταθέντες πατρονόμοι [5], οἵτινες παρεῖχον καὶ τὸν ἐπώνυμον παρὰ τὴν ἀντίθετον πληροφορίαν τοῦ Παυσανίου (περὶ τούτου ἰδὲ Boeckh CIG I σ. 605 κέ.).

Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἔχομεν ἐφόρους ἐπὶ τοῦ πατρονόμου Τιβερίου Κλαυδίου Σεϊανοῦ.— Κλαύδιος Σεϊανὸς ἀναφέρεται ἐν BSA XII σελ. 364 ἀρ. 11 (2151), Σηϊανὸς ἐν CIG 1249 καὶ Σεϊανὸς ἐν SMC 787, ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα. Οὗτος κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Woodward ἐν BSA 1909 σελ. 54 καὶ 69 ἦτο ἐπώνυμος μετὰ τὸ ἔτος 137 μ. Χρ..

Ἀριθ. 4 (εἰκ. 4). Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη καὶ αἱ δύο ἑπόμεναι εὑρίσκονται ἐντετειχισμέναι ἔν τινι παλαιᾷ οἰκίᾳ τοῦ Ἰω. Ῥηγοπούλου ΝΑ τοῦ μουσείου Σπάρτης. Ἐξ αὐτῶν ἡ ὑπ' ἀρ. 6 χρησιμεύει ὡς πλὰξ

[1] Ὁ Foucart ἐν Le Bas-Foucart 203a ἐκφράζει τὴν πιθανότητα ὅτι ἡ 203a (= GDI 4429) ἐπιγραφή, ἐπειδὴ εὑρέθη παρὰ τὴν Σελλασίαν, ἀνήκει εἰς πολεμιστὴν ἀποθανόντα κατὰ τὴν αὐτόθι μάχην (221 π. Χρ.). Τοῦτο ὅμως οὐδόλως εἶναι βέβαιον, οὐδὲ κλονίζει τὴν περὶ τοῦ χρόνου τῆς καταργήσεως τοῦ ἐθίμου ὑπόθεσιν.

[2] Πρβ. *Gilbert-Πολίτου* Ἐγχειρίδιον Ἀρχαιολογίας σελ. 28.

[3] Πρβ. SMC 718 . . .ῶν πρέσβυς Λούκιος κτλ.

[4] Πρβ. Παυσ. Γ΄ 2, CIG 1237, 1238, 1240, SMC 204, ἔνθα ἀναγράφονται δύο κατάλογοι ἐφόρων περιέχοντες πέντε ἐφόρους ἕκαστος, καὶ BSA 1906 σελ. 451 ἀρ. 3.

[5] Παυσαν. Β΄ 9,1 (Ὁ Κλεομένης) «τὸ κράτος τῆς γερουσίας καταλύσας πατρονόμους τῷ λόγῳ κατέστησεν ἀντ' αὐτῶν».

στρώσεως τῆς κλίματος τῆς οἰκίας, ἡ 4 εἶναι ἐντετειχισμένη εἰς τὴν ἀριστερὰν παραστάδα θύρας τοῦ πρὸς τὰ δεξιὰ τῆς κλίμακος ἰσογείου οἰκήματος καὶ ἡ 5 εἰς τὴν δεξιὰν παραστάδα τῆς θύρας τῆς οἰκίας, εἰς ἣν ἀνέρχεταί τις διὰ τῆς μνημονευθείσης κλίμακος.

Ἡ 4 εἶναι μαρμαρίνη στήλη, ὀλίγον ἀποκεκρουμένη δεξιᾷ. Ὕψ. 0·45, πλ. 0·17, τὸ δὲ μέγεθος τῶν γραμμάτων ποικίλλει μεταξὺ 0·015 καὶ 0·025·

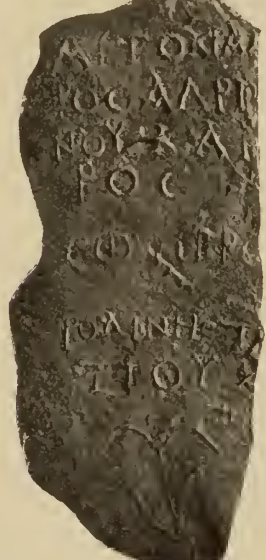

Αὐτοκρά[το-
ρος Ἁδρι[α-
νοῦ Καί[σα-
ρος
Σωτῆρ(ο)[ς.
Ροδίνη Στ[α-
(τ)ίου.

Εἰκὼν 4. Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή.

Ὁ αὐτοκράτωρ Ἁδριανὸς δὶς ἐπεδήμησεν εἰς τὴν Σπάρτην, τὸ πρῶτον τῷ 125 καὶ εἶτα τῷ 128 μ. Χρ. (ΑΜ 1903, 294 καὶ 295 σημ. 1 (Wolters)), εἰς τὰς δύο δὲ ταύτας αὐτοῦ ἐπιδημίας ἀναφέρονται πολλαὶ ἐν Σπάρτῃ εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, καλοῦσαι αὐτὸν «σωτῆρα τῆς Λακεδαίμονος» (SMC 381 καὶ 507), «σωτῆρα καὶ εὐεργέτην τῆς Λακεδαίμονος» (BSA XII 458 ἀρ. 7), «τὸν τῆς Λακεδαίμονος σωτῆρα καὶ κτίστην» (ΑΜ 1877, 438 ἀρ. 13) καὶ «σωτῆρα Λακεδαιμονίων».

Ἡ κάτωθεν τῆς πρώτης κεχαραγμένη ἐπιγραφὴ εἶναι πιθανώτατα σύγχρονος, διότι τὸ σχῆμα καὶ τὸ μέγεθος τῶν γραμμάτων εἶναι ἀκριβῶς τὸ αὐτό, ἴσως δ' εἶναι τὸ ὄνομα τῆς ἀναθείσης τὴν ἐπιγραφήν.

Ἡ κατὰ γενικὴν ἐκφορὰ τῶν ἐπιγραφῶν τούτων εἶναι λίαν συνήθης, ὡς καὶ ἡ κατὰ δοτικὴν (πρβ. BSA XII 456 καὶ 457).

Ἀριθ. 5 (εἰκ. 5). Στήλη ἐκ μαρμάρου ὕψ. 0·27 πλ. 0·27, πάχ. 0·15. Τὰ γράμματα εἶναι ἀπεξεσμένα ὀλίγον, ἔνια δὲ καὶ δυσδιάκριτα ἕνεκα τοῦ κονιάματος, ὑφ' οὗ εἶναι ἐπικεχρισμένος ὁ λίθος καὶ ἔχουσιν ὕψ. 0·035.

Αὐτοκρά-
τορος
Ἁδριανο[ῦ
Καίσαρος
σωτῆρος.

Εἰκὼν 5. Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή.

Ἀριθ. 6 (εἰκ. 6). Μαρμαρίνη πλὰξ λοξῶς ἀποκεκρουμένη τὰ ἄνω. Ὕψ. 0·26, πλ. 0·27· ὕψ. γραμμ. 0·023.

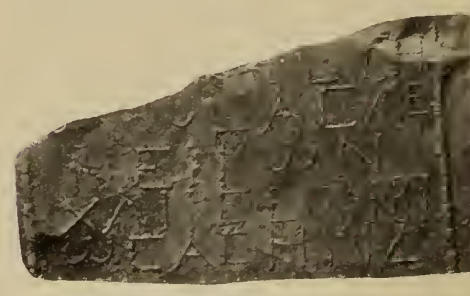

Δεῖνα χαῖρε,] ἔτη
βιώσας λε΄.
Νείκων,
χαῖρε, ἔτη βι-
ώσας η΄ μ(ῆνας) δ΄.

Εἰκὼν 6. Ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή.

Τοῦ *χαῖρε* τοῦ πρώτου στίχου σῴζεται μόνον ἡ κάτω ὁριζόντιος κεραία τοῦ ε, κατὰ τὰ λοιπὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ ἀνάγνωσις καὶ συμπλήρωσις. Ἡ πλὰξ περιεῖχε τὰ ὀνόματα δύο τοὐλάχιστον νεκρῶν, ὧν τὸ τοῦ πρώτου δὲν διεσώθη. Ὁ τύπος οὗτος τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν εἶναι συνηθέστατος κατὰ τοὺς τελευταίους ρωμαϊκοὺς χρόνους. Ἔν τισι προστίθεται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μηνῶν πρὸς τοῖς ἔτεσιν, ὡς ἐν SMC ἀρ. 395 καὶ BSA XII σελ. 475 ἀρ. 34, ἔνθα πρὸς τούτοις ἐδηλοῦντο καὶ ἡμέραι, ἐν τῇ ἐκ Γυθείου ΑΕ 1910, 53, ἐν Le Bas 248b, 203h (ἔνθα λέγεται «βιώσας ἔτη δύο παρὰ ἡμέρας δύο») καὶ ἰδίως ἐν Αἰγυπτιακαῖς ἐπιγραφαῖς, αἵτινες πολλὰς λεπτομερείας ἔχουσιν, ὡς CIG 5198 κτλ..

Νείκων. Ἡ διὰ τοῦ ει ἐκφορὰ τοῦ ι μακροῦ ἤρξατο ἤδη ἀπὸ τῆς δ΄ π.Χρ. ἑκατονταετηρίδος μάλιστα ἐν ταῖς διαλέκτοις· πρβ. ***πολιτείαν*** ἐκ Δωδώνης, ***Νεικόλαος*** ἐξ Ἀχαΐας, ***Τειμαγόρα*** ἐκ Ρόδου (Γ. Χατζιδάκι Ἀκαδ. Ἀναγν. Α΄ σελ. 403), ἐν δὲ ταῖς νεωτέραις καὶ δὴ ρωμαϊκῶν χρόνων ἐπιγραφαῖς καὶ τοῖς παλαιοτέροις ἀντιγράφοις εἶναι συχνοτάτη (Κόντον Ἀθηνᾶς Γ΄ σελ. 306).

Δημήτριος Εὐαγγελίδης.

Εἰς Σπάρτης ἐπιγραφὴν ἀντιγραφεῖσαν ὑπὸ Fourmont (CIG 1426)

ὑπὸ

Δημητρίου Εὐαγγελίδου.

Ἐπισκευαζομένης τῆς οἰκίας Ἰω. Βλάχου, ἥτις χρησιμεύει νῦν ὡς γραφεῖον τῆς Οἰκονομικῆς ἐφορείας Λακεδαίμονος, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀμυκλῶν τῆς Σπάρτης ἀνευρέθη ἡ ὑπὸ Fourmont ἀντιγραφεῖσα καὶ ἐν CIG 1426 ἐκδοθεῖσα ἐπιγραφή, νέον τεκμήριον τῆς ἀξιοπιστίας τοῦ Fourmont (πρβ. καὶ BSA XII 477 κέ. καὶ XIII 208 κέ.). Καταλ. ἀρ. 1001.

Αὕτη ἦτο πληρεστέρα, ὅτε οὗτος εἶδεν αὐτήν, ὅστις παρέλειψε μόνον τὸν πρῶτον στίχον, τὸν καὶ νῦν κατὰ τὸ ἥμισυ σῳζόμενον. Εὗρε δ' αὐτὴν κειμένην «Spartae prope portam septentrionalem», ὅθεν βραδύτερον μετηνέχθη καὶ ἐνῳκοδομήθη ἔνθ' ἀνωτέρω πολὺ μακρὰν τῆς ἀρχικῆς αὐτῆς θέσεως, συντριβεῖσα εἰς μικρότερα τεμάχια, ὧν μόνον τὸ ἀνώτερον ἀνευρέθη· Τοῦτο ἔχει νῦν ὧδε (αἱ συμπληρώσεις κατὰ CIG 1426):

ΙΙΟΛΙΣ	Ἡ] πόλις
ΓΑΘΑΓΓΕΛΟΝ	Γα. Αβι. Ἀ]γαθάγγελον
ΞΙΑΣΚΑΙΒΙΟΥΣΕ	ἀνδρε]ίας καὶ βίου σε-
ΓΗΤΟΣΕΝΕΚΑ	μνό]τητος ἕνεκα
ΔΕΞΑΜΕΝΟΥΤΟ	προσ]δεξαμένου τὸ
ΜΑΤΟΥΑΞΙΟΛΟ	ἀνάλω]μα τοῦ ἀξιολο-
	γωτάτου βοαγοῦ αὐτοῦ
	Τιβ. Κλαυ. Πρατολάου τοῦ
	Βρασίδου
	Πιτανάτην].

Ὁ τιμώμενος Ἀγαθάγγελος εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ἐν CIG 1425, ἔνθα ἀναφέρεται ὅτι ἐνίκησε πάλην ἀγενείων, καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο ἐγκρίτου οἰκογενείας δὶς τιμηθείς. Ἐνταῦθα προσεδέξατο τὸ ἀνάλωμα ὁ Τιβ. Κλαύδιος Πρατόλαος, γνωστότατον καὶ ἐξέχον ἐν Σπάρτῃ πρόσωπον ὡς ἐκ τῶν ἐν SMC 648 καὶ AE 1892, 19 ἀριθ. 2 ἐπιγραφῶν ἐμφαίνεται. Οὗτος ἦτο βουαγὸς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, δηλ. ἀρχηγὸς τῆς ἀγέλης ὁμηλίκων αὐτοῦ, ἐν ᾗ συγκατελέγετο καὶ ὁ Ἀγαθάγγελος καὶ ἥτις μετέσχε τῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ὀρθίας τελουμένων ἀγώνων (πρβ. BSA XV 52).

Κατήγετο δὲ ὁ Ἀγαθ. ἐκ τῆς Πιτάνης, ἥτις μετὰ τῆς Μεσόας, Λιμνῶν καὶ Κυνοσούρας ἀπετέλουν τὰς τοπικὰς ἐν Σπάρτῃ φυλὰς (πρβ. *Gilbert-Πολίτ.* Ἐγχειρίδ. σελ. 48 καὶ *Frazer* Pausanias III σελ. 341). Ἐξ ἐνεπιγράφου κεράμου εὑρεθέντος ἐν Σπάρτῃ εἶναι δυνατὸν νὰ ὁρισθῇ ἡ θέσις τῆς Πιτάνης ἐπὶ τόπου, ὅστις καλεῖται «Κοκκινάκι». BSA XIII 42 ἀρ. 61.

Περὶ τῆς λέξεως *Ἀγαθάγγελος* παρατηρητέον ὅτι μόνον κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους τοῦ Ἑλληνισμοῦ χρόνους ἀπαντᾷ. Εἶναι δὲ σύνθετος ἐξ ἐπιθέτου καὶ οὐσιαστικοῦ *(ἀγαθὸς + ἄγγελος)*, ὅπερ ἡ τῶν δοκίμων γλῶσσα οὐδαμῶς ἀνέχεται προτιτιμῶσα τὴν παράλληλον θέσιν τοῦ ἐπιθέτου ἢ τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ μετὰ τοῦ οὐσιαστικοῦ· ὡς *ἀγαθὸς δαίμων*, *Ἄρειος Πάγος* κτλ. (*Τσερέπη* Σύνθετα σελ. 698). Ἐν γένει δὲ ἡ λέξις *ἀγαθὸς* σπανίως ἐν συνθέσει εὑρίσκεται, ὡς διδάσκει καὶ ὁ Cobet ἐν Λογίῳ Ἑρμῇ σελ. 268· «ἔστι δὲ ὄντως παρὰ πᾶσι τοῖς καθαρῶς ἑλληνίζουσι τὸ *ἀγαθός* λέξις *μονήρης*· καὶ αὐτὸ μέν ἐστι μυριόλεκτον παρὰ πᾶσι, οὐδὲν δὲ πώποτε ἐξ αὐτοῦ γέγονεν οὔτε παρηγμένον οὔτε συγκείμενον πλὴν ὀλίγων τινῶν κυρίων ὀνομάτων».

Βραδύτερον ὅμως ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπαντᾷ συνήθως, ὡς IG XII[8] 186 (Σαμοθρ.) τῆς Α' π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος, IG IX[2] ἀρ. 562, 12-13, Inscr. Brit. Mus. Knidos ἀρ. 848, IG III 1093, 1113, 1162, 1169 κτλ..

Κατὰ δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους τὸ ὄνομα Ἀγαθάγγελος πολλάκις ἐλέχθη καὶ παρ' ἡμῖν λίαν δημῶδες ἐγένετο ἐκ τοῦ χρονογραφικοῦ φερωνύμου βιβλίου, τοῦ ὑπὸ τύπον ἀποκαλύψεως γραφέντος ὑπὸ Πολυειδοῦς τινος, ἰσχυριζομένου ὅτι μετέφρασεν αὐτὸ γραφὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Ἀγαθαγγέλου τινός, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα (Ἴδ. Ἐγκυκλοπ. Λεξ. ἐν λέξ. *Ἀγαθάγγελος)*.

Δημήτριος Εὐαγγελίδης.

Ἡ κρήνη τῆς Λυκοσούρας

ὑπὸ

Ἀναστασίου Κ. Ὀρλάνδου.

Εἰκὼν 1. Κρήνη Λυκοσούρας.

Κατὰ τὴν ΝΑ κλιτὺν τῆς ἀκροπόλεως τῆς Λυκοσούρας καὶ ἐν ἀποστάσει ἑξηκοντάδος περίπου μέτρων ΝΔ τοῦ αὐτόθι μουσείου, ἀνεσκάφη τῷ 1896 ἡ ὑπὸ ἐξέτασιν κρήνη ***(εἰκ. 1)*** κατὰ τὰς ὑπὸ τῆς Ἀρχ. Ἑταιρείας καὶ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Β. Λεονάρδου ἐνεργηθείσας ἀνασκαφάς.

Τὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς κρήνης ταύτης ἐκτίθενται δι' ὀλίγων γραμμῶν ἐν τοῖς ***Πρακτικοῖς*** τοῦ 1896 (σελ. 123) [1]. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε σχέδιον αὐτῆς ἐγένετο μέχρι τοῦδε οὐδὲ μετ' ἐπιστάσεως ἡ κρήνη εἶχε μελετηθῆ, δὲν ἐθεωρήσαμεν ἄσκοπον νὰ ἀναλάβωμεν τήν τε μελέτην καὶ σχεδιογράφησιν αὐτῆς παρέχοντες ἐνταῦθα καταγραφὴν τῆς κρήνης ***(εἰκ. 2)***, τομὴν αὐτῆς κατὰ τὸν κύριον ἄξονα ***(εἰκ. 3)*** καὶ προοπτικὴν (ἄνευ τῆς στέγης) ἀναπαράστασιν ***(εἰκ. 4)***.

Τοῦ οἰκοδομήματος διατηροῦνται σήμερον οἱ μὲν πλευρικοὶ τοῖχοι μέχρι ὕψους 1·60 κατὰ μέσον ὅρον, ὁ δὲ ὀπίσθιος μέχρι 3·50. Ὁ τοῖχος οὗτος ὑπεστηρίζετο ἐσωτερικῶς ὑπὸ τῶν ἀντηρίδων Τ Τ (εἰκ. 2), αἵτινες σήμερον μὲν σῴζονται μέχρι ὕψους 1·10 διῆκον ὅμως ποτὲ ἕως ἄνω, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ

[1] Δεξαμενήν τινα ἐν Λυκοσούρᾳ ἀναφέρει πρῶτος ὁ *L. Ross* (**Reisen und Reiserouten durch Griechenland I** σελ. 85-88) κατὰ τὴν νοτίαν τῆς ἀκροπόλεως πλευράν· ἄδηλον ὅμως ἂν ἐννοῇ τὴν προκειμένην ἢ ἑτέραν τινὰ ἐκ τῶν αὐτοῦ εὑρισκομένων.

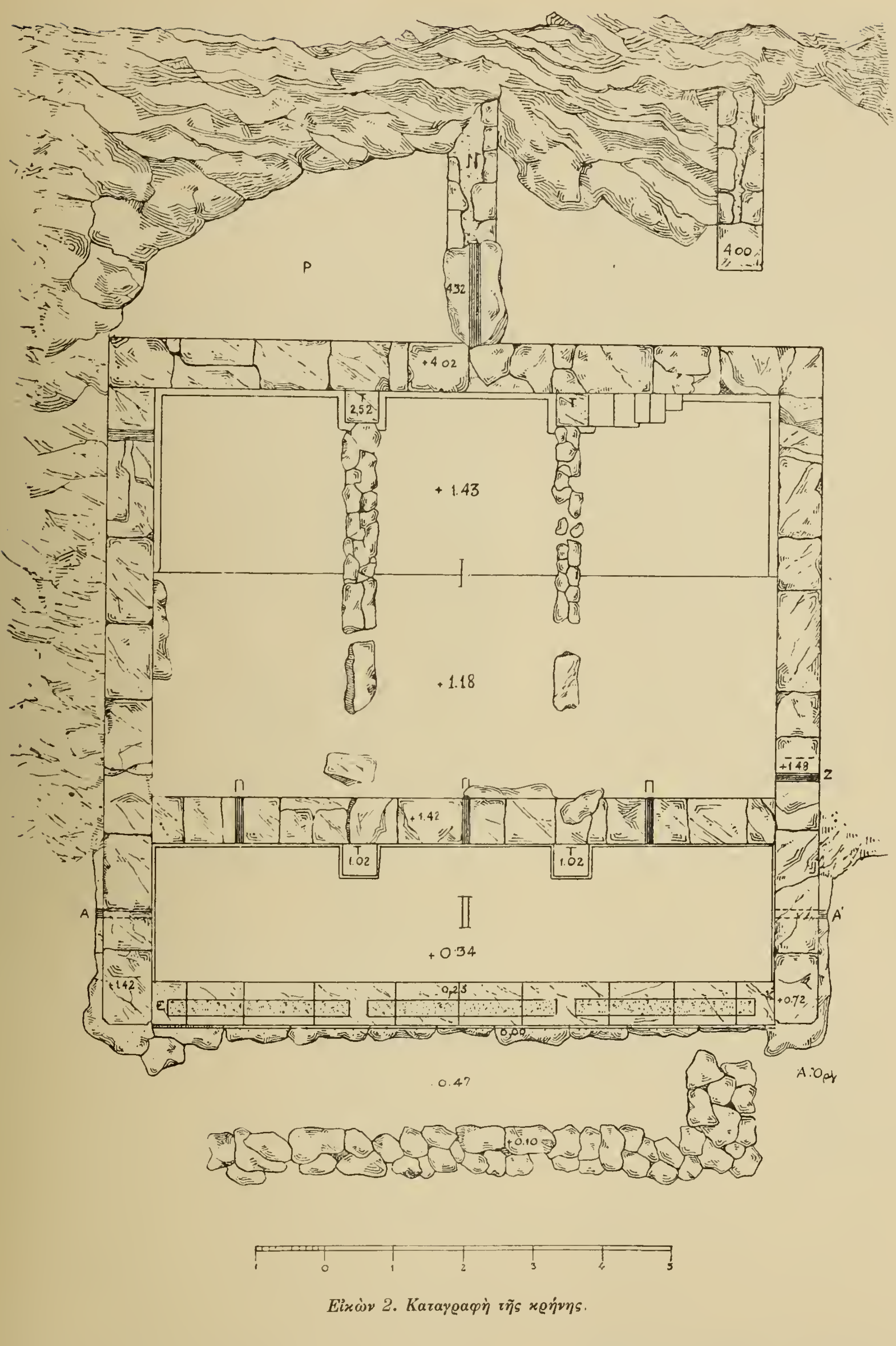

Εἰκὼν 2. Καταγραφὴ τῆς κρήνης.

τῶν ἐπὶ τοῦ τοίχου ἰχνῶν (ἰδὲ εἰκ. 3). Τῆς προόψεως κατεστραμμένης, σῴζονται μόνον τὰ ἐδάφη κατασκευῆς, ὀρθοστατοβάτης δηλονότι ὕψ. 0·235 καὶ ὑπὸ τοῦτον ἡ κατὰ 0·07 προέχουσα εὐθυντηρία. Ἡ τελευταία αὕτη κάμπτεται κατὰ τὰς γωνίας ἑκατέρωθεν καὶ εἶνε ὁρατὴ ἐπὶ μῆκός τι τῶν πλευρῶν ὅπερ ἕνεκα τῆς ἔκτοτε ἐπιχώσεως δὲν δύναται ἐπ' ἀκριβὲς νὰ ὁρισθῇ [2].

Οἱ τὴν εὐθυντηρίαν ταύτην ἀπαρτίζοντες λίθοι εἶνε πολυγωνικοὶ καὶ ἀκανόνιστοι, κατειργασμένοι δὲ μόνον ὁριζοντίως κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν.

Πρὸ τῆς προόψεως καὶ ἐν ἀποστάσει 1·50 περίπου ἀπ' αὐτῆς εὕρηνται λείψανα παραλλήλου τείχους πάχ. 0·98, ἐξ ἀργῶν λίθων. Τὸ τεῖχος τοῦτο καμπτόμενον δεξιὰ συναντᾷ τὴν εὐθυντηρίαν τῆς κρήνης εἰς ἀπόστασιν 0·60 ἀπὸ τῆς βορείου γωνίας, ἐν ᾧ τὸ πρὸς τὸ νότιον ἄκρον σκέλος αὐτοῦ εἶνε κατεστραμμένον. Περὶ τοῦ τείχους τούτου δύο ὑποθέσεις δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν: Ἢ ὅτι ἐχρησί-

[2] Ἡ κρήνη ἐκαθάρθη ἐκ νέου κατὰ τὸ 1906 ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Κουρουνιώτου (ΠΑΕ 1906, 122), παραχωρηθεῖσά μοι λίαν εὐγενῶς πρὸς μελέτην.

μευεν ὡς θεμέλιον στυλοβάτου προστάσεώς τινος κιόνων πρὸ τῆς κρήνης, ὡς συνηθέστατα τοιαῦται ἐπὶ ἀγγειογραφιῶν ἰδίως ἀπαντῶνται, ἢ ὅτι ἐχρησίμευεν ὡς ἀνάλημμα πρὸς συγκράτησιν τῶν πρὸς ὁριζοντίωσιν τοῦ πρὸ τῆς κρήνης χώρου ἀναγκαίων χωμάτων ἅτινα ἄλλως, ὡς ἐκ τῆς κλίσεως ἐφ᾿ ἧς ἡ κρήνη εἶνε ᾠκοδομημένη, θὰ παρεσύροντο ὑπὸ τῶν ὑδάτων. Ἡ πρώτη ὑπόθεσις ὅμως δὲν φαίνεται πιθανὴ ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν κακὴν κατασκευὴν τοῦ τείχους. Τὸ τεῖχος τοῦτο δυνατὸν νὰ ἀνήκῃ καὶ ἀρχαιοτέρῳ τινὶ κτίσματι ὅπερ κατεστράφη ὅπως ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἀνεγερθῇ ἡ κρήνη.

Ὄπισθεν τῆς κρήνης, κατὰ τὴν προέκτασιν τοῦ κυρίου αὐτῆς ἄξονος καὶ ἐν ἀποστάσει 1·13 ἀπὸ τῆς ἐξωτερικῆς παρειᾶς τοῦ ὀπισθίου αὐτῆς τοίχου εὕρηται ἀντηρὶς ἐπιμελῶς ἐκτισμένη ***(εἰκ. 2,*** N***)***, διήκουσα μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου κάτω καὶ ὄπισθεν. Παραλλήλως ταύτῃ καὶ ἐν ἀποστάσει 3·25 εὕρηται δευτέρα ἀντηρὶς ὁμοίως ᾠκοδομημένη.

Αἱ δύο αὗται ἀντηρίδες, φέρουσαι ἴχνη ἐπιχρίματος, δὲν συνηνοῦντο μετὰ τοῦ κυρίου τῆς κρήνης οἰκοδομήματος· διότι κατὰ τὴν πρὸς τὴν κρήνην πλευρὰν αὐτῶν δεικνύουσι μετωπιαίαν ἐπιφάνειαν πρὸς δὲ καὶ ἡ εὐθυντηρία αὐτῶν δείκνυσι σαφῶς ὅτι δὲν προεχώρουν περαιτέρω.

Ἡ πρώτη τῶν δύο τούτων ἀντηρίδων ἐχρησίμευεν ὡς βάθρον τῶν λαξευτῶν αὐλάκων καὶ μέρους τοῦ ὑδραγωγείου ὅπερ ἐτροφοδότει τὴν κρήνην. Εἰς τί ὅμως ἐχρησίμευεν ἡ δευτέρα καὶ διατί ἀμφότεραι ἐκτίσθησαν εἰς ἀπόστασίν τινα ἀπὸ τοῦ ὀπισθίου τῆς κρήνης τοίχου καὶ δὲν συνηνώθησαν μετ᾿ αὐτοῦ ὁπότε θὰ ἐχρησίμευον ὡς πραγματικαὶ ἀντηρίδες, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν. Διότι δρόμος ὄπισθεν τῆς κρήνης προφανῶς δὲν ὑπῆρχεν ἀφ᾿ οὗ ὄπισθεν μὲν εὑρίσκεται ὁ κεκλιμένος βράχος, ἔμπροσθεν δὲ ἡ πρόοψις τῆς κρήνης ἔκειτο ἀκριβῶς ἐπὶ δρόμου, ὡς τοῦτο δῆλον καθίσταται ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν κτισμάτων ἅτινα εἰσὶν ᾠκοδομημένα κατὰ τὴν προέκτασιν τῆς γραμμῆς τοῦ μετώπου τῆς κρήνης. Ὡς μόνην ἐξήγησιν ἠδύνατό τις νὰ ἀναφέρῃ ὅτι ἡ δίοδος αὕτη ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἐκροὴν τῶν ὀμβρίων ὑδάτων ἅτινα, ἂν αὕτη δὲν ὑπῆρχεν, ἐρχόμενα ἐκ τῆς ὕπερθεν κλιτύος, θὰ συνεσωρεύοντο ἐν τῷ μεταξὺ τῶν δύο ἀντηρίδων κενῷ. Δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ θεραπεύσωσι τὸ κακὸν διὰ κεκλιμένης τινὸς τεχνητῆς ἐπιχώσεως;

Τὸ ὑλικὸν ἐξ οὗ ἡ κρήνη συνίσταται εἶνε κυανότεφρος ἀσβεστόλιθος ἐγχώριος, τὸ δὲ σύστημα τῆς οἰκοδομίας τὸ μεικτόν: ἰσοδομικὸν μετὰ πολυγωνικοῦ. Στρώσεις δηλαδὴ ὁριζόντιαι οὐχὶ συνεχεῖς οὐδ᾿ ἰσοϋψεῖς διὰ λίθων ὀρθογωνίων καὶ τραπεζοειδῶν (εἰκ. 1). Τὸ σύστημα τοῦτο ἐπιχωριάζει ἐν Ἀρκαδίᾳ κατά τε τοὺς Ἑλληνικοὺς καὶ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους.

Αἱ διαστάσεις τῶν λίθων ποικίλλουσιν ἀπὸ 0·50 × 0·28 × 0·60 μέχρι 1·45 × 0·65 × 0·50· αἱ δὲ παρειαὶ αὐτῶν δὲν εἶναι λεῖαι καὶ τοῦτο ὅπως τὸ ἐπίχριμα ὅπερ ἐκάλυπτεν αὐτοὺς τελειότερον προσκολλᾶται. Μόνον οἱ ὀρθοστάται τῆς προόψεως καὶ οἱ ὑπὸ τούτους λίθοι εἰσὶ λεῖοι φέροντες ἀναθύρωσιν καὶ τεκτονικοὺς ἀγκῶνας. Ἡ ἐργασία τῶν λίθων τούτων τῆς προόψεως φαίνεται οὖσα παρεμφερὴς τῇ τοῦ αὐτόθι μεγάρου [1] καὶ ἄλλων ἐν Λυκοσούρᾳ κτισμάτων, ὧν ἡ χρονολογία κατασκευῆς κυμαίνεται μεταξὺ Ἑλληνικῶν καὶ Μακεδονικῶν χρόνων.

Τὸ σύστημα τῆς οἰκοδομίας τῆς κρήνης ἀφ᾿ ἑνὸς καὶ ἕτεροι λόγοι ἀφ᾿ ἑτέρου, οὓς κατὰ τὴν πρόοδον τῆς μελέτης ταύτης θὰ ἐκθέσωμεν, πείθουσιν ἡμᾶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἡ κρήνη θὰ ᾠκοδομήθη τὸ πρῶτον ἐν μακεδονικοῖς χρόνοις, θὰ ὑπέστη δὲ βραδύτερον δύο μετασκευάς, τὴν μὲν ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις τὴν δὲ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας. Καὶ τῆς μὲν πρώτης μετασκευῆς μαρτύριον οἵ τε νῦν πυθμένες τῆς κρήνης καὶ τὸ ἐπίχριμα αὐτῆς, τῆς δὲ δευτέρας τοῖχοι κακῶς ἐκτισμένοι, περὶ ὧν κατωτέρω ὁ λόγος.

Τὸ σχῆμα τοῦ ὅλου κτίσματος εἶνε ἐν κατόψει περίπου τετράγωνον (10·20 × 9·40) διαιρούμενον δι᾿ ἐγκαρσίου τοίχου διήκοντος παραλλήλως τῇ μακρᾷ πλευρᾷ εἰς δύο ἄνισα ὀρθογώνια I, II. Τούτων τὸ ὀπίσθιον (εἰκ. 2) δι᾿ ἑτέρων δύο παραλλήλων τοίχων καθέτως τῷ ἐγκαρσίῳ διηκόντων διαιρεῖται εἰς τρία διαμερίσματα. Οἱ δύο τελευταῖοι οὗτοι τοῖχοι συνίστανται ἐξ ἀργῶν καὶ μικρῶν λίθων καὶ στεροῦνται θεμελίου στηριζόμενοι ἁπλῶς ἐπὶ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δαπέδου· εἶναι δὲ προφανὲς ὅτι ἐτέθησαν πολλῷ μεταγενέστερον κατὰ τὴν δευτέραν τῆς κρήνης μετασκευὴν ἐν βυζαντιακοῖς ἢ

[1] *Κ. Κουρουνιώτης* Πρακτικὰ 1905 σελ. 121, ***Dörpfeld*** AM XVIII σ. 221, Παυσαν. Η´ 37, 8.

μᾶλλον μεσαιωνικοῖς χρόνοις, ὅτε στειρεύσαντος τοῦ τροφοδοτοῦντος τὴν κρήνην ὕδατος ἔσχε καὶ αὕτη τὴν τύχην τῶν ὁμοίων αὐτῇ [1] μεταβληθεῖσα εἰς οἰκίαν καὶ ἀποτελέσασα οὕτω συνέχειαν τῶν παρακειμένων κτισμάτων, ἅτινα θεωροῦνται ὡς οἰκήματα [2].

Ἡ κρήνη ἦτο ἐξωτερικῶς ἀληλιμμένη δι' ἐπιχρίματος ἁπλοῦ διατηρουμένου εἰσέτι κατὰ τοὺς ἁρμοὺς ἰδίᾳ τῆς ὀπισθίου πλευρᾶς ἐσωτερικῶς δέ, ὡς ἐμφαίνεται ἔκ τινων καλῶς διατηρηθεισῶν θέσεων, δι' ὑποστρώματος ἐξ ἀσβέστου πάχους μέχρι 0·027 μετὰ χονδρᾶς ἄμμου, ἐφ' οὗ ἕτερον λελεασμένον στρῶμα ἀσβέστου πάχους 0·007 μετὰ λεπτοτέρας ἄμμου, ἐφ' οὗ τέλος διάφορα στρώματα οὐχὶ ὑπερβαλλόντως χονδρὰ ἐξ ἑτέρας στερεωτάτης ὕλης ἐχούσης χρῶμα φαιὸν ἄνευ λιθαρίων ἢ ἄμμου διατηρουμένης ἔτι εἰς λιθώδη κατάστασιν. Τὸ τελευταῖον τοῦτο στρῶμα εἶναι πιθανῶς ἀπολίθωμα ἐξ ὕδατος (Sinter) καὶ φέρει φυσαλίδας μικρὰς καὶ μεγάλας σχηματιζούσας ἐπιφάνειαν φολιδωτήν. Μέγιστον σῳζόμενον ὕψος ἐν τῷ διαμερίσματι I 0·82. Συστατικὰ τοῦ κονιάματος τούτου εἰσὶ τὰ τῶν ὑδραυλικῶν ἀσβέστων δηλ. ἀνθρακικὸν ἀσβέστιον, ὀξείδιον ἀργιλίου, μαγνησία, ἴχνη σιδήρου κλπ.

Πλὴν τοῦ ἄνω περιγραφέντος ῥωμαϊκοῦ ἐπιχρίματος (stucco) εὕρηνται ἐνιαχοῦ καὶ λείψανα ἑτέρου, μεμειγμένου μετὰ μικρῶν λιθαρίων. Τὸ δεύτερον τοῦτο ἐπίχριμα δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς ἑλληνικόν, καθόσον οὐ μόνον πάμπολυ τοῦ ῥωμαϊκοῦ, διαφέρει, ἔχοντος πολλῷ ἐλάσσονα σκληρότητα, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ συστατικὰ αὐτοῦ εἰσι σχεδόν που ταὐτὰ τοῖς τοῦ ἐν τῇ κρήνῃ Γλαύκῃ ἀσφαλῶς ἑλληνικοῦ κονιάματος [3]. Ἔστω καὶ τοῦτο τεκμήριον τῆς ἐν ἑλληνικοῖς χρόνοις ὑπάρξεως τῆς κρήνης.

Ὁ πυθμὴν τοῦ διαμερίσματος I (προερχόμενος ὡς καὶ ὁ τοῦ II ἐκ τῆς ἐν ῥωμαϊκοῖς χρόνοις μετασκευῆς τῆς κρήνης) διαιρεῖται διὰ βαθμίδος ὕψους 0·24 εἰς δύο ἐπίπεδα ὧν τὸ ἀνώτερον κεῖται ἐν ᾧ ὑψομέτρῳ καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου. Οὕτω δὲ μεταξὺ τῆς βαθμίδος καὶ τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου σχηματίζεται λεκάνη τις διαστάσεων 8·87 × 3·20 καὶ βάθους 0·24, ἧς τὸν προορισμὸν θὰ ἐξετάσωμεν κατωτέρω.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου κεῖται κατὰ 1·00 περίπου ὑψηλότερον τοῦ πυθμένος τοῦ διαμερίσματος II. Εἰκόνα τῶν καθ' ἕκαστα ὑψομέτρων παρέχει ἡ **εἰκ. 3**·

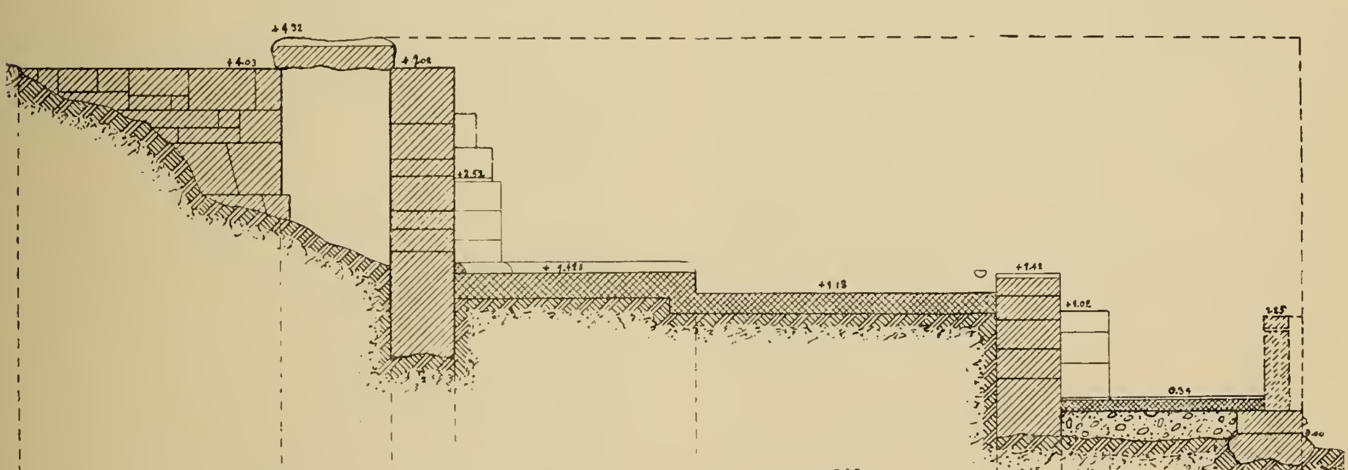

Εἰκὼν 3. Τομὴ τῆς κρήνης κατὰ τὸν κύριον ἄξονα.

Τὰ δάπεδα ἐν γένει τῆς κρήνης συνίστανται ἐκ μικρῶν κεραμίδων (διαστάσεων 0·08 × 0·12 × 0·02 — 0·03) εἰσχωρουσῶν καθέτως ἐντὸς πάχέος κονιάματος ὑδραυλικῆς ἀσβέστου. Τὸ κονίαμα τοῦτο ἐν τῷ διαμερίσματι II ἐρείδεται ἐπὶ κοιτοστρώσεως ἐκ κροκαλῶν μετὰ κονιάματος σκληροῦ διήκοντος μέχρι τοῦ στερεοῦ ἐδάφους. Μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα (ἀποκαλύψασα καὶ τὴν κεχωσμένην αὔλακα Α΄) ἀπέδειξεν ὅτι ἡ κοιτόστρωσις αὕτη

[1] AJA XIV, 22.

[2] ΠΑΕ 1906 σελ. 122.

[3] American Journal of Archeaology XIV σ. 26.

ἔχει πάχος μεῖζον τῶν 0·40. Δὲν εἶναι δὲ ἀπίθανον νὰ ἀντικατέστησεν αὕτη τὴν ἀρχαιοτέραν (ἑλληνιστικὴν) τῆς δεξαμενῆς στρῶσιν. Λέγω δὲ τοῦτο διότι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ νῦν πυθμένος (τοῦ ρωμαϊκοῦ) κεῖται κατὰ 0·15 ὑψηλότερον τῶν ἑκατέρωθεν αὐλάκων ἐκκενώσεως ***(εἰκ. 2,*** Α, Α΄) καὶ φράσσει αὐτάς. Ὥστε διὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς δεξαμενῆς πρὸς καθαρισμόν, ἐν ρωμαϊκοῖς χρόνοις, ἀπῃτεῖτο ἑκάστοτε ἡ καταστροφὴ μέχρι βάθους 0·15 τοῦ παρὰ τὰς αὔλακας τμήματος τοῦ πυθμένος καὶ ἡ ἐκ νέου συμπλήρωσις αὐτοῦ. Ἐν ᾧ, τῆς ἄνω ἐπιφανείας τῆς κοιτοστρώσεως εὑρισκομένης ἐν τῷ αὐτῷ ὑψομέτρῳ τῶν αὐλάκων (ἐν ἑλληνιστικοῖς χρόνοις) δι' ἁπλῆς ἐμφράξεως τῆς ὀπῆς ἐπετυγχάνετο τελεία τῆς δεξαμενῆς στεγανότης.

Ὅλως ἰδιαιτέρα προφύλαξις ἐλήφθη ὅπως μὴ τὸ ὕδωρ εἰσδύῃ κατὰ τὰς γωνίας. Οὕτω τὸ διαμέρισμα Ι φέρει κατὰ τὰς γωνίας τοῦ ὑψηλοτέρου αὐτοῦ ἡμίσεος παχὺ κάλυμμα ἐξ ὑδραυλικῆς ἀσβέστου, τομῆς τετάρτου κύκλου ἀκτῖνος 0·12 ***(εἰκ. 4).***

Τοῦ δὲ διαμερίσματος ΙΙ αἱ καλύπτουσαι τὸ δάπεδον κεραμίδες ἐτέθησαν κεκλιμέναι κατὰ τὰς γωνίας καθιστῶσαι οὕτω ὁμαλωτέραν τὴν ἀπὸ τῶν κατακορύφων πρὸς τὰς ὁριζοντίους ἐπιφανείας μετάβασιν.

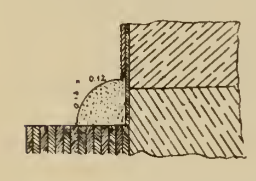

Εἰκὼν 4. Λεπτομέρεια ἐπενδύσεως τῶν γωνιῶν τῆς κρήτης.

Ἐρχόμενοι νῦν ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς προόψεως παρατηροῦμεν ὅτι αἱ ἀκμαὶ τῶν ἑκατέρωθεν παραστάδων φέρουσι τὴν χαρακτηριστικὴν λάξευσιν ***(εἰκ. 5)*** ἥτις συχνάκις ἀπαντᾷ ἐπὶ μακεδονικῶν χρόνων ἔργων [1] χρησιμεύουσα πρός τε τὸν κόσμον καὶ τὴν αἰσθητικὴν τῆς γωνίας ἐνίσχυσιν.

Εἰκὼν 5. Γωνιαία λάξευσις τῶν παραστάδων τῆς κρήνης.

Ἐπὶ δὲ τῆς πρώτης ὑπὲρ τὴν εὐθυντηρίαν στρώσεως παρατηροῦμεν, κατὰ μῆκος τῆς προόψεως, τρεῖς ἐπιμήκεις ὀρθογωνίους ἐπιφανείας πλάτους 0·24 ἀπεχούσας δ' ἀλλήλων καὶ τῶν ἑκατέρωθεν παραστάδων κατὰ 0·25–0·30, ἀνωμάλως ἐξειργασμένας μέχρι βάθους 0·01. Τὸ μῆκος τῶν ἄκρων εἶναι 2·59, τῆς δὲ μέσης 2·708, οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὅτι αὗταί εἰσιν αἱ *ἕδραι* (Bettungen) ἐφ' ὧν ἐτίθεντο αἱ *βάσεις* τῶν ὀρθοστατῶν οἵτινες ἔκλειον ἔμπροσθεν τὸ διαμέρισμα ΙΙ. Τῶν ὀρθοστατῶν τούτων σῴζονται σήμερον, οὐχὶ κατὰ χώραν, τέσσαρα τεμάχια, ὧν σχεδὸν ἀκέραιον σῴζεται μόνον τὸ ἕν, ἔχον ὕψος 1·02 καὶ πλάτος 0.994· τὰ λοιπὰ τεθραυμένα κατὰ τὸ ἄνω αὐτῶν μέρος ἔχουσι πλάτος 0 867, 0·728 καὶ 0·72 πάχος δὲ κοινὸν 0·24 ὅσον δηλ. καὶ τὸ τῆς ἕδρας. Πάντων τῶν ὀρθοστατῶν αἱ κατὰ τὴν βάσιν ἀκμαὶ εἰσὶ λοξῶς ἀποτετμημέναι (en biseau) ὡς ἐπ' ἴσης λοξῶς ἀποτετμημέναι εἰσὶ καὶ αἱ παρειαὶ τῶν εἰρημένων ἑδρῶν. Ἡ διάταξις αὕτη συμβάλλεται εἰς τὴν κρείττονα ἐναρμογὴν καὶ μείζονα στεγανότητα.

Καὶ οἱ μὲν ὀρθοστάται ἔβαινον ἐπὶ τῶν ἑδρῶν· τίνας δὲ διαστάσεις εἶχον οἱ τὰ μεταξὺ τῶν ἑδρῶν κενὰ πληροῦντες λίθοι, ἠδυνήθην νὰ συμπεράνω ἐκ τοῦ ἑξῆς: Ἐξετάζων τὸ τοῦ διαμερίσματος ΙΙ ἐπίχρισμα παρετήρησα ὅτι τοῦτο κάμπτει κατὰ τὸν βόρειον τοῖχον (εἰκ. 2, Κ) εἰς ἀπόστασιν 0·453 ἀπὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἄκρου τῆς βορείου παραστάδος, φαίνεται δὲ σαφῶς ἡ καμπή. Τούτου οὕτως ἔχοντος ὁ κατὰ τὴν βόρειον γωνίαν λίθος θὰ ἔφθανε μέχρι τῆς καμπῆς ταύτης τοῦ ἐπιχρίματος ἤτοι θὰ προὐχώρει κατὰ 0·075 ἐνδότερον τῆς ἐσωτερικῆς τῶν ὀρθοστατῶν παρειᾶς. Πρὸς τὰ ἔξω θὰ ἠδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἐξικνεῖτο μέχρι τοῦ ἐπιπέδου τῆς ἐξωτερικῆς τῶν ὀρθοστατῶν ἐπιφανείας. Ἐν τούτοις ἐρευνῶν μεταξὺ τῶν περὶ τὴν κρήνην κατεσπαρμένων λίθων ἀνεῦρον τεμάχιόν τι λελεασμένον, ἐργασίας καὶ ὑλικοῦ ὁμοίου τοῖς τῶν ὀρθοστατῶν ἀλλὰ πάχους 0·28 μήκους δὲ 0 453. Ἐπειδὴ δὲ τοσοῦτον ἀπέχει καὶ τὸ σημεῖον καμπῆς τοῦ ἐπιχρίματος ἀπὸ τοῦ ἄκρου, τὸ τεμάχιον τοῦτο (ὡς ἔχον πάχος 0·28) ἀνήκει εἰς τὸ κενὸν Ε εἰκ. 2. Κατὰ ταῦτα παραδεχόμενοι τέσσαρας ὁμοίους τοιούτους λίθους πληροῦντας τὰ μεταξὺ τῶν ὀρθοστατῶν κενά, λαμβάνομεν τὴν ἐν τῇ ***εἰκ. 6*** ἀπεικονιζομένην διάταξιν. Διὰ ταύτης ἡ ὅλη πρόσοψις διαιρεῖται εἰς τρία οὕτως εἰπεῖν τμήματα. Διὰ τῶν καθέτως τοῖς ὀρθοστάταις διηκόντων διαμέσων τούτων λίθων ἐπιτυγχάνομεν δύο τινά, δηλαδὴ ἀποφεύγομεν ἀφ' ἑνὸς τὴν μονοτονίαν καὶ κτώμεθα ἀφ' ἑτέρου βάσεις διὰ τοὺς ὑποβαστάζοντας τὴν στέγην ξυλίνους στύλους (ἰδὲ σελ. 206).

[1] *Durm* Die Baukunst der Griechen σ. 214 — Priene.

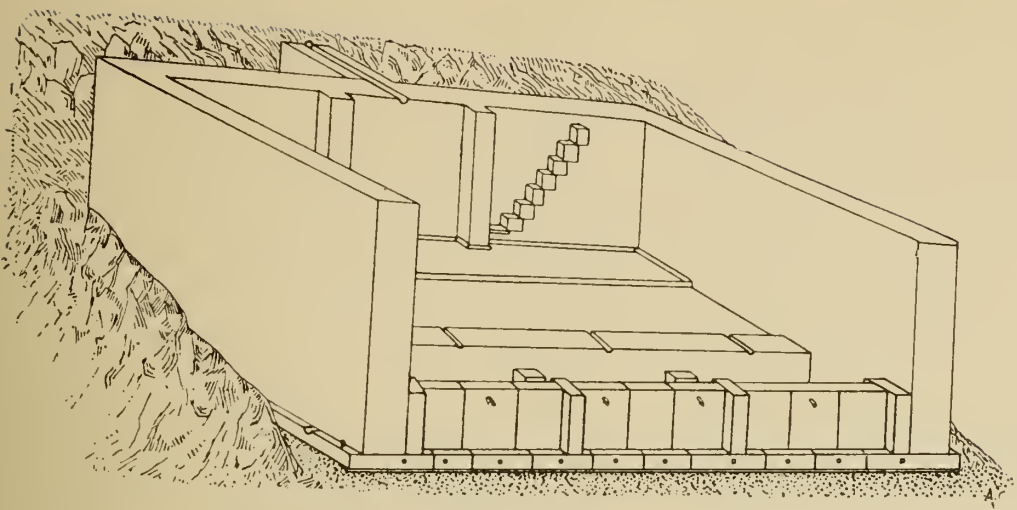

Εἰκὼν 6. Προοπτικὴ ἀναπαράστασις τῆς κρήνης (ἀστέγου).

Καὶ κατὰ μὲν τὸ μέσον τμῆμα θὰ ὑπῆρχον τρεῖς ὀρθοστάται, εἷς πλάτους 0·72 καὶ δύο τῶν 0·994 (2×0·994+0·72=2·708), κατὰ δὲ τὰ ἄκρα ἀνὰ 0·994, 0·867 καὶ 0·728=2·598.

Οἱ ὀρθοστάται συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ἄνω αὐτῶν ἐπιφάνειαν διὰ συνδέσμων σχήματος ⊓, ὡς μαρτυρεῖ ὀπὴ ὀρθογώνιος εὑρεθεῖσα ἐπὶ τοῦ ἑνὸς τῶν ὀρθοστατῶν.

Τὸ σχῆμα τοῦτο τοῦ συνδέσμου ἀπαντᾷ ἐν Ἀρκαδίᾳ ἤδη ἀπὸ τοῦ 4ου αἰῶνος [1]. Ἕνεκα δὲ τῶν συνδέσμων τούτων παραδεχόμεθα ἄνωθεν τῶν ὀρθοστατῶν χαμηλήν τινα στέψιν. Μὴ δυνηθέντες ὅμως, ἐλλείψει τεμαχίων, νὰ καθορίσωμεν τὸ σχῆμα καὶ τὰς διαστάσεις αὐτοῦ, παρελίπομεν αὐτὴν ἐν τῇ ἀναπαραστάσει.

Ἐπὶ ἑνὸς ὀρθοστάτου καὶ εἰς ὕψος 0·87 ἀπὸ τῆς βάσεως αὐτοῦ σῴζεται διαμπερὴς ὀπὴ διαμέτρου 0·055. Περὶ ταύτην οὐδὲν ὑποδηλοῖ τὴν ὕπαρξιν κρουνοῦ τινος λεοντοκράνου· πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἐτίθετο πρὸ αὐτῆς αὐλός τις ἐξ ὀπτῆς γῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διάμετρος τῆς ὀπῆς εἶναι μικρὰ ὁ αὐλὸς οὗτος θὰ ἦτο μετάλλινος καὶ δὴ τοιοῦτος οἷος εἰκονίζεται ἐπὶ ἀγγείου τῆς Κάτω Ἰταλίας[3]. Διὰ τούτου ἐπετυγχάνετο ὥστε τὸ ὕδωρ ἀνερχόμενον ἔσωθεν μέχρι τοῦ ὕψους τῆς ὀπῆς καὶ ἐκρέον διὰ ταύτης νὰ ἐκτοξεύηται καὶ μὴ ἁπλῶται ἐπὶ τοῦ ὀρθοστάτου φθεῖρον αὐτόν.

[1] Annual of the Britisch School XII σ. 117, AM XVIII σ. 221.

[2] Priene σ. 71.

Ἐκ τίνος πηγῆς προήρχετο τὸ τροφοδοτοῦν τὴν κρήνην ὕδωρ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω. Ἤγετο ὅμως εἰς τὴν δεξαμενὴν δι' ὑδραγωγείου ἐκ πηλίνων σωλήνων, ὧν λείψανα ἐσῴζοντο μέχρι πρό τινος [3], ἔχοντα διεύθυνσιν πρὸς τὴν κρήνην. Ἐκ τοῦ ὑδραγωγείου τούτου πιθανῶς προέρχεται καὶ τεμάχιον πηλίνου σωλῆνος ἀποκείμενον σήμερον ἐν τῷ μουσείῳ Λυκοσούρας, ἔχον διάμετρον 0·14 **(εἰκ. 7)** στενουμένην κατὰ τὸ ἄκρον μέχρι 0·10 ὅπως ἐναρμόζηται πρὸς τὸ παρακείμενον· φέρει δὲ τὸ τεμάχιον τοῦτο καὶ ὀρθογώνιον ἄνοιγμα πρὸς καθαρισμὸν οὗτινος ἐλλείπει τὸ κάλυμμα καὶ εἶναι, ὡς ἐκ τοῦ πηλοῦ ἐμφαίνεται ῥωμαϊκῶν χρόνων.

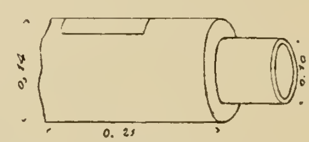

Εἰκὼν 7. Τεμάχιον σωλῆνος τοῦ πρὸς τὴν κρήνην ὑδραγωγείου.

Τὸ ὑδραγωγεῖον τοῦτο θὰ ἐξικνεῖτο μέχρι ὄπισθεν τῆς ἀντηρίδος N πέραν τῆς ὁποίας θὰ συνεχίζετο διὰ λαξευτῆς λιθίνης αὔλακος, ὡς δείκνυσι τεμάχιον μήκους 1·32, σῳζόμενον κατὰ χώραν, ἐφ' οὗ διατηρεῖται αὖλαξ διαμέτρου περίπου 0·21.

Διελθὸν τὴν αὔλακα τὸ ὕδωρ ἔπιπτεν ἀφ' ὕψους 2·60 ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω ἐπιπέδου τοῦ διαμερίσματος I, εἶτα δὲ ἔρρεε πρὸς τὴν λεκάνην. Αὕτη ἐχρησίμευεν ὅπως καθιζάνωσιν ἐν αὐτῇ αἱ ἐν τῷ ὕδατι αἰωρούμεναι ὗλαι (ἰλὺς κτλ.). Ἦτο δηλ. προδέκτης τις τοῦ ὕδατος [4], οὗ χρῆσις λίαν συχνὴ ἐγίνετο κατὰ τοὺς ἑλληνικούς, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους. Ὁ Πλίνιος [5] συμβουλεύει τὴν χρῆσιν προδέκτου τοιούτου.

[3] Κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν χωρικῶν.

[4] Εἰς τὰς ἀρχαιοτάτας δεξαμενὰς τῆς Ἀσπίδος τοῦ Ἄργους (BCH XXXI σ. 152) καὶ εἰς τὴν Ἐννεάκρουνον (AM 1905 σ. 21) ἀπαντῶμεν ὁμοίως προδέκτας.

[5] Plin. Hist. Nat. XXXVII 173: Utilius geminas esse (cisternas) ut in priore vitia considant atque per colum in proximam transeat pura aqua. Πρβ. ἐπ' ἴσης *Couve* ἐν BCH XIX σ. 466.

Τὸ ὕδωρ συλλεγόμενον ἐντὸς τῆς λεκάνης ταύτης καὶ ἀνερχόμενον μέχρι ὕψους 0·20 ἔρρεε διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου [1] τριῶν αὐλάκων (Π, Π, Π εἰκ. 2) διαμέτρου 0·10 εἰς τὸ διαμέρισμα ΙΙ τὸ ὁποῖον ἐπλήρου. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν τὸ βάθος αὐτοῦ ἦτο ἔλασσον τοῦ ὕψους εἰς ὃ εὑρίσκοντο αἱ ὀπαὶ (0·87) ἠντλεῖτο ῥιπτομένων ἐντὸς αὐτοῦ τῶν ὑδριῶν [2], φθάνον δὲ τὸ ὕψος τῶν ὀπῶν ἐξέρρεε.

Πλὴν τῶν ἓξ αὐλάκων ὧν μέχρι τοῦδε ἐμνημονεύσαμεν εὕρηται καὶ ἑβδόμη [3] (Ζ ἐν τῇ εἰκ. 2), κατὰ τὴν βόρειον παρειὰν τῆς λεκάνης Ι καὶ παρὰ τὸν ἐγκάρσιον τοῖχον διαμέτρου 0·12 ἀλλ' εἰς ὕψος μεῖζον τοῦ τῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκαρσίου τοίχου. Τούτου ἕνεκα αὕτη χαρακτηριστέα ὡς αὖλαξ τροφοδοσίας τῆς δεξαμενῆς [4].

Πῶς ὅμως καὶ πόθεν ἤγετο διὰ ταύτης τὸ ὕδωρ εἰς τὴν κρήνην δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ εἰκάσωμεν τὰ παρακείμενα μεταγενέστερα κτίσματα.

Ἀναφέρομεν τέλος τὴν κατὰ τὴν ἐσωτερικὴν παρειὰν τοῦ ὀπισθίου τοίχου εὑρισκομένην κλίμακα (εἰκ. 1) ἧς σῴζονται σήμερον πέντε ὑψηλοὶ ἀναβαθμοί· διὰ ταύτης κατήρχοντο εἰς τὴν δεξαμενὴν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ καθαρισμοῦ ὁπότε, ἀνεῴγοντο καὶ αἱ κατὰ τὸ διαμέρισμα ΙΙ μνημονευθεῖσαι αὔλακες ἐκκενώσεως Α, Α' δι' ὧν ἐξήγετο πᾶσα τυχὸν ἐν τῷ πυθμένι ἀποτεθειμένη ἰλύς.

Ἡ κρήνη ἦτο βεβαίως ἄνωθεν ἐστεγασμένη ὅπως τὸ ὕδωρ αὐτῆς διατηρῆται καθαρὸν καὶ δροσερὸν κατὰ τὸ θέρος. Ἀλλ' ἡ στέγη (ἢ ἡ ὀροφὴ) αὐτῆς θὰ ἦτο πιθανώτατα ξυλίνη διότι οὐδὲν λίθινον τεμάχιον εὑρέθη ἐμφαῖνον τὴν ὕπαρξιν λιθίνης τοιαύτης.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς κρήνης (9 μ.) εἶναι πολὺ μέγα διὰ δοκὸν ξυλίνην διήκουσαν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν παραστάδα, δεχόμεθα τρεῖς δοκοὺς κατὰ μῆκος τῆς προόψεως, στηριζομένας, τῇ μεσολαβήσει σαγμάτων, ἐπὶ δύο διαμέσων ξυλίνων στύλων. Οἱ στῦλοι οὗτοι θὰ ἠδράζοντο οἱ μὲν ἐπὶ τῶν μεταξὺ τῶν ὀρθοστατῶν τεμαχίων, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ἀντηρίδων Τ, Τ (εἰκ. 2). Καθέτως ἐπὶ τῶν δοκῶν τούτων θὰ ἐτίθεντο τεγίδες, ἐπὶ τούτων δὲ κάλαμοι. Τὸ ὅλον θὰ ἐκαλύπτετο εἴτε ὑπὸ στρώματος ἀργιλλώδους ἔχοντος κλίσιν τινὰ πρὸς ἐκροὴν τοῦ ὀμβρίου ὕδατος, ἢ μᾶλλον, καὶ τοῦτο πιθανώτερον, διὰ κεράμων ἐξ ὀπτῆς γῆς ὧν τὴν ὕπαρξιν μαρτυροῦσι πλεῖστα τεμάχια κατεσπαρμένα περὶ τὴν κρήνην. Παράδειγμα διὰ πηλίνων κεράμων ἐστεγασμένης κρήνης ἀναφέρομεν τὴν ἐν ἔτει 1908 ἐν Δήλῳ ἀνασκαφεῖσαν Μινώην κρήνην, ἧς πλεῖστοι κέραμοι σῴζονται.

Ὁ Παυσανίας περιγράφων ἀρκούντως ἐκτενῶς τὰ κατὰ Λυκόσουραν (Η' 37, 8) οὐδεμίαν περὶ κρήνης τινὸς αὐτόθι ποιεῖται μνείαν.

Ἡ περιγραφεῖσα εἶνε ἡ μόνη ***παρὰ τὸ ἱερὸν κρήνη*** καὶ τὰς ἀνάγκας τούτου καὶ μόνου προώριστο νὰ ἐξυπηρετήσῃ διὰ τῆς σχετικῶς μικρᾶς (20 κυβ. μέτρα) περιεκτικότητος αὐτῆς. Πᾶσαι αἱ λοιπαὶ αὐτόθι δεξαμεναὶ ἐχρησίμευον τὸ πλεῖστον πρὸς περισυλλογὴν οὐχὶ πηγαίου ἀλλ' ὀμβρίου ὕδατος πιθανῶς πρὸς ὕδρευσιν τῆς κατὰ τοὺς κάτω πρόποδας τοῦ λόφου Τερζῆ ἀποκαλυφθείσης ῥωμαϊκῆς πόλεως.

Ἡ κρήνη τοῦ ἱεροῦ σύγχρονος πιθανῶς ἢ ὀλίγῳ μεταγενεστέρα τοῦ ναοῦ, δὲν ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ περιηγητοῦ ἴσως διότι ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων ἐκείνων εἶχε πλέον περιπέσει εἰς ἀχρηστίαν, στειρευσάσης τῆς τροφοδοτούσης αὐτὴν πηγῆς.

Ἀναστάσιος Κ. Ὀρλάνδος.

[1] Ἐλλείψει σαφῶν καὶ ἐπαρκῶν ἐνδείξεων καὶ τεμαχίων ἀρχιτεκτονικῶν ὁ ἐγκάρσιος οὗτος τοῖχος δὲν ἐσχεδιάσθη ἐν τῇ ἀναπαραστάσει (εἰκ. 3) διήκων ἕως ἄνω, ὡς καὶ οἱ πλευρικοὶ τοῖχοι, καίτοι τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ συνέβαινε σκοπουμένης τῆς διὰ τούτου σταθερᾶς τῶν ἑκατέρωθεν τοίχων πρὸς ἀλλήλους συνδέσεως.

[2] Καίτοι οὐδὲν ἴχνος τῆς ἐκ τῶν ὑδριῶν χαρακτηριστικῆς φθορᾶς παρατηρεῖται ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς τῶν ὀρθοσταστῶν παρειᾶς.

[3] Δύο τεμάχια ὀγδόης τινὸς αὔλακος εὑρέθησαν μεταξὺ τῶν περὶ τὴν κρήνην λίθων, ἀνήκοντα εἰς τὸν αὐτὸν λίθον διαστάσεων 0·60 × 0·60 οὗτινος ἡ θέσις δὲν δύναται νὰ καθορισθῇ. Πιθανῶς ἀπετέλει οὗτος τὸ ἐλλεῖπον ἄνω ἥμισυ τῆς κατὰ τὸ Ζ (εἰκ. 2) αὔλακος μεθ' ἧς συμφωνεῖ κατὰ τὸ πλάτος καὶ τὴν διάμετρον (0·16).

[4] Ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τοῦ 1896 σελ. 123 ἡ αὖλαξ αὕτη ἀναφέρεται ὡς αὖλαξ ὑδροληψίας.

Ἐξήγησις δύο δυσερμηνεύτων ἐπιγραφῶν

ὑπὸ

Ἀνδρέου Ν. Σκιᾶ.

Α΄

(ΑΕ 1910 σελ. 73).

Ἐπιτύμβιόν τινα ἐπιγραφὴν εὑρεθεῖσαν ἐν Πειραιεῖ ἐξέδωκεν ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1910 σελ. 73 ὁ Ἰ. Χ. Δραγάτσης συμπληρώσας καὶ τὰ ἐλλείποντα ἢ ἐλλιπῶς κεχαραγμένα γράμματα αὐτῆς ὡς ἑξῆς·

Ο]ὐ τὸ χ(ρ)εὼν εἵμ(α)ρται· ὅρα | τέλος ἡμέτερον νῦν·
ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ὄντε, | [π]ατὴρ υὸς (θ)υγ(ά)τηρ τε,
θ]νήισκομεν Αἰγ(α)ίου | κύμασι πλαζόμενοι.

Τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην ἀπέκρουσεν ὁ Σ. Βάσης ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1910 σελ. 399 παρατηρήσας ὅτι ἡ φράσις ***οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται*** οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ ***τὸ χρεὼν οὐχ εἵμαρται*** τ. ἔ. ***τὸ πεπρωμένον οὐ πέπρωται***, ὅπερ παράλογον, προέτεινε δὲ ἑτέραν συμπλήρωσιν τῆς ἐν ἀρχῇ ἐλλιποῦς λέξεως, οὕτω δ' ἀνέγνωσε τὸν πρῶτον στίχον τῆς ἐπιγραφῆς ὡς ἑξῆς·

Ὦ]ι τὸ χρεὼν εἵμαρται, ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν

ἑρμηνεύων τοῦτο οὕτω· «Σύ, ᾧ εἵμαρται ἀποθανεῖν (= σύ, ὦ θνητέ), ὅρα τέλος ἡμέτερον καὶ συσκευάζου πρὸς τὸ καὶ σοὶ αὐτῷ πεπρωμένον τέλος». Ἀλλὰ καὶ ΟΥ ἂν πράγματι κεῖται ἐν τῷ λίθῳ, ὁ κ. Βάσης νομίζει ὅτι καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ ἑρμηνευθῇ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ ὅτι προσφωνεῖται ὁ τῆς ἐπιγραφῆς ἀναγνώστης οὕτω· «Σύ, οὗ τὸ χρεών, τ. ἔ. τὸ τέλος εἵμαρται, ὅρα νῦν τὸ ἡμέτερον τέλος καὶ προσδόκα τὸ σόν».

Ἐκ τῶν δύο τούτων ἀναγνώσεων ἡ πρώτη δὲν δύναται νὰ εἶνε ὀρθή, ἐπειδὴ ἐξετάσας ἐπὶ τούτῳ αὐτὸν τὸν λίθον ἐν τῷ ἐν Πειραιεῖ μουσείῳ, εἶδον ὅτι τὸ μὲν πρῶτον γράμμα εἶνε τελείως ἠφανισμένον ἀποθραυσθέντος μικροῦ τεμαχίου τοῦ λίθου, τὸ δὲ δεύτερον εἶνε Υ ἀναγινωσκόμενον λίαν εὐδιαγνώστως, καίτοι ἐλλείπει ἡ πρὸς ἀριστερὰν κεραία αὐτοῦ. Ἐν τῷ ἀποτεθραυσμένῳ δὲ μέρει τοῦ λίθου δὲν ὑπάρχει χῶρος, εἰμὴ μόνον δι' ἓν γράμμα, ὥστε οὐδεμία ἄλλη συμπλήρωσις τῆς ἐν ἀρχῇ ἐλλιποῦς λέξεως φαίνεται δυνατὴ πλὴν τῆς ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου εὑρεθείσης, δηλαδὴ τοῦ ΟΥ [1]. Τὴν ἀνάγνωσιν *οὗ* καὶ τὴν κατ' αὐτὴν ἑρμηνείαν τοῦ κ. Βάση δὲν νομίζω ὀρθὴν διά τε τὸ ἄηθες τῆς συντάξεως καὶ τὸ ἄτοπον τοῦ νοήματος. Ἡ παράλειψις τοῦ ὑποκειμένου τοῦ *ὅρα* καὶ ἡ ἀντ' αὐτοῦ θέσις ἀναφορικῆς προτάσεως ἀληθῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν χρῆσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἂν ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία ἦτο τεθειμένη κατὰ τὴν πτῶσιν τοῦ παραλειπομένου ὑποκειμένου τοῦ ῥήματος, ἤτοι κατ' ὀνομαστικὴν (πρβ. Kühner-Gerth, Ausf. Gramm. II, 2 σ. 352b καὶ 401, 3), ἀλλ' ἡ κατὰ πλαγίαν πτῶσιν θέσις τῆς ἀντωνυμίας ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀναφορικῇ προτάσει, καθ' ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον γνωρίζω, εἶνε ἄγνωστος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ, καθιστᾷ δὲ καὶ εἰς ἄκρον ἀσαφῆ τὸν λόγον. Ἐκτὸς τούτου δὲ καὶ ἡ ἑρμηνεία, ἣν προτείνει ὁ κ. Βάσης δέν μοι φαίνεται ὀρθή, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην τὸ διὰ τοῦ ἐπιγράμματος ἐκφραζόμενον νόημα ἁρμόζει εἰς πάντα ἄνθρωπον τεθνεῶτα, ἐνῷ ἡ τύχη τῶν τριῶν νεκρῶν, εἰς οὓς ἀνήκει τὸ ἐπίγραμμα, εἶνε ὅλως ἐξαιρετικὴ καὶ ἐξόχως οἰκτρά, ὁ δὲ ἐπιγραμματοποιὸς ἐξαίρει τὸ ἐξαιρετικὸν τοῦτο συνδέων τὴν τελευταίαν πρότασιν πρὸς τὴν προηγουμένην διὰ τοῦ *γάρ*, δι' οὗ ἡ ἐξαιρετικὴ τύχη τῶν τριῶν νεκρῶν παρίσταται ὡς αἰτιολογοῦσα τὸ νόημα τῆς κυρίας προτάσεως. Ἂν ὅμως τὸ ἐπίγραμμα ἥρμοζεν εἰς πάντα ἄνθρωπον, ἡ τοιαύτη

[1] Σημειωτέον προσέτι ὅτι καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ τοῦ δευτέρου στίχου **Η** δὲν σώζεται, εἰμὴ τὸ ἄνω ἄκρον τῆς πρὸς δεξιὰν κεραίας.

αἰτιολογία θὰ ἦτο ἀνάρμοστος, ἀντ' αὐτῆς δ' ἔμελλε νὰ τεθῇ πρότασις ἀναφορικὴ *(οἳ ἐθάνομεν)*.

Μετὰ τὸν κ. Βάσην προέτεινε νέαν συμπλήρωσιν καὶ ἑρμηνείαν τῆς ἐπιγραφῆς ὁ κ. Στ. Ν. Δραγούμης ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τῆς 'Αρχ. 'Εφ. σελ. 122 ὡς ἑξῆς·

Ε]ὖ τὸ χρεὼν εἵμαρται. Ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν

τ. ἔ. «*Εὖ εἵμαρται τὸ εἱμαρμένον τέλος τῆς ζωῆς. — Καλὰ ὥρισεν ἡ εἱμαρμένη τὴν ἔκτισιν τοῦ κοινοῦ χρέους*»· θεωρεῖ δὲ ὁ κ. Δραγούμης τὴν ἔκφρασιν ταύτην ὡς διαμαρτυρίαν πικρᾶς εἰρωνείας κατὰ τῶν ὁρισμῶν τοῦ πεπρωμένου ἢ ὡς ἀπόφθεγμα γαληνίου φιλοσοφικῆς ψυχῆς.

Ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἀληθῶς ἐκφράζει τὸ ἐξαιρετικὸν τῆς τύχης τῶν νεκρῶν, εἰς οὓς ἀνήκει τὸ ἐπίγραμμα, ἀλλ' ὅμως μοὶ φαίνεται ὅτι καὶ αὕτη δὲν εἶνε ὀρθή, ἐπειδὴ κατὰ ταύτην ἐκ τῆς ὅλως ἐξαιρετικῆς τύχης τῶν τριῶν νεκρῶν συνάγεται καθολικὴ κρίσις περὶ τοῦ πεπρωμένου πάντων τῶν ἀνθρώπων, ἡ δὲ κρίσις αὕτη ἐκφράζει ἢ ἀπαισιοδοξίαν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὰς περὶ τοῦ βίου δοξασίας τῶν ἀρχαίων ἢ ἐγκαρτέρησιν ἁρμόζουσαν μόνον εἰς χριστιανοὺς θεωροῦντας τὰς ἐν τῷ βίῳ συμφορὰς ὡς δοκιμασίαν. Εἰς ἀρχαίους Ἕλληνας τῶν ἀρχῶν τοῦ Γ' π. Χρ. αἰῶνος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ἐπίγραμμα, εἶνε ἀνάρμοστος καὶ ἡ εἰρωνεία, ἀφοῦ τὸ πεπρωμένον δὲν ὑπόκειται εἰς ἐπίκρισιν οὐδὲ ῥυθμίζεται κατὰ τὰ ἀρέσκοντα τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἡ φιλοσοφικὴ ἐγκαρτέρησις, ἐπειδὴ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε πρὸς ἐπιδοκιμασίαν τοῦ ὅλως ἐξαιρετικοῦ θανάτου τῶν τριῶν νεκρῶν.

Εἰς ἐμὲ φαίνεται ὅτι ἀδίκως ἀποκρούεται ἡ ἀνάγνωσις [*Ο*]*ὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται*, ἐπειδὴ ἡ ἔκφρασις αὕτη δὲν εἶνε ἀναγκαῖον νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἡρμήνευσεν αὐτὴν ὁ κ. Βάσης. Ἡ λέξις *τὸ χρεὼν* σημαίνει μὲν ἀληθῶς καὶ τὴν μοῖραν, ἀλλ' ὅμως ἡ πρώτη καὶ κυρία αὐτῆς σημασία εἶνε εὐρυτέρα δηλοῦσα ἐν γένει τὸ προσῆκον ἢ τὸ ἀναγκαῖον, ὡς π. χ. Πινδ. Πυθ. Β' 53 *ἐμὲ χρεὼν φεύγειν δάκος κακαγοριᾶν*, Πυθ. Γ' 2 *εἰ χρεὼν τοῦθ' ἁμετέρας ἀπὸ γλώσσας κοινὸν εὔξασθαι ἔπος*, Νεμ. ΙΑ' 17 *ἐν λόγοις δ' ἀστῶν ἀγαθοῖσι μιν ὑμνεῖσθαι χρεών*. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐν τοῖς παραδείγμασι τούτοις τὸ *χρεὼν* εἶνε ἄναρθρον, τὸ δὲ σύναρθρον *τὸ χρεὼν* καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἐπιγράμμασιν ἔχει τὴν σημασίαν τοῦ πεπρωμένου τέλους, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πρώτη καὶ κυρία αὐτοῦ σημασία δὲν ἔχει ἀφανισθῇ, ἐπειδὴ τὸ πεπρωμένον εἶνε τὸ κατ' ἐξοχὴν προσῆκον καὶ ἀναγκαῖον, ὡς εἰκότως καὶ κατὰ φύσιν τελούμενον, ἑπομένως ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως ἠδύνατο καὶ ἐν τῇ στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ αὐτῆς νὰ μὴ εἶνε πάντοτε ἀμυδρά.

Ἐὰν λοιπὸν ταύτην τὴν σημασίαν ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὴν φράσιν *οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται*, ἡ ἐξήγησις αὐτῆς εἶνε σαφὴς καὶ εὐκολωτάτη· σημαίνει δηλαδὴ *δὲν εἶνε πεπρωμένον τὸ προσῆκον, καὶ τούτου ἀπόδεξις ἔστω τὸ ἡμέτερον τέλος. διότι ἐνῷ δὲν εἶνε φυσικὸν νὰ ἀποθνήσκῃ ὁ πατὴρ ὁμοῦ μετὰ πάσης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιζῶσι τινὰ τοὐλάχιστον τῶν τέκνων, ἡμεῖς τρεῖς ὄντες ἀπεθάνομεν ἅπαντες ὁμοῦ*. Ὁ ἐπιγραμματοποιὸς δηλαδὴ ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἀτόπως ἡ μοῖρα λέγεται *τὸ χρεών*, τουτέστι *τὸ κατ' ἐξοχὴν προσῆκον*, διότι πράγματι πολλάκις δὲν εἶνε χρεών, ἀλλ' οὐ χρεών, ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει. Καὶ δύναται μὲν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ φράσις *οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται* εἶνε γενική, ἐν ᾧ ἡ προκειμένη περίπτωσις εἶνε ἐξαιρετική, ὥστε θὰ ἥρμοζε μᾶλλον νὰ λεχθῇ *οὐκ ἀεὶ* ἢ *οὐ πᾶσι τὸ προσῆκον εἵμαρται*, ἀλλὰ τὸ ἄρθρον *τὸ* τιθέμενον εἰς τὴν λέξιν *χρεὼν* δηλοῦσαν τὸ πεπρωμένον, παριστᾷ τὸ πεπρωμένον ὡς *τὸ κατ' ἐξοχὴν καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως χρεών*, ὥστε καὶ μία μόνη ἐξαίρεσις καθιστᾷ ἄτοπον τὴν ὀνομασίαν *τὸ χρεών*.

Ὅταν δ' ἑρμηνευθῇ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἡ προκειμένη ἐπιγραφή, καθίσταται ἀμφίβολος καὶ δυσαπόδεκτος ἡ ἄλλως εὔλογος διόρθωσις τοῦ *οὔτε* εἰς *οἵδε*, ἣν προτείνει ὁ κ. Βάσης, ἐπειδὴ ἡ μετοχὴ εἶνε ἀναγκαία καθ' ὃ δεικνύουσα ὅτι οἱ τρεῖς πνιγέντες ἦσαν ὁλόκληρος οἰκογένεια ἀπολεσθεῖσα πανοικί, ὥστε ἡ τύχη αὐτῶν παρίσταται ἔτι οἰκτροτέρα. Ἀληθῶς ἡ χρῆσις τοῦ δυϊκοῦ ἀριθμοῦ ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ μόνου προσήκοντος πληθυντικοῦ εἶνε σόλοικος, ἡ δὲ προσθήκη τοῦ Σ, δι' ὃ ὑπάρχει θέσις κενὴ ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀντιβαίνει εἰς τὸ μέτρον, ἀλλ' ὅμως καὶ πάλιν οὔτε ἡ διόρθωσις τοῦ κειμένου φαίνεται ἀπαραίτητος, οὔτε ἡ ὑπόθεσις ὅτι ἡ θέσει μακρὰ συλλαβὴ λαμβάνεται καταχρηστικῶς

ὡς βραχεῖα φαίνεται πιθανὴ ἐν τοῖς χρόνοις, εἰς οὓς κατὰ τὸν χαρακτῆρα τῆς γραφῆς φαίνεται ἀνήκουσα ἡ ἐπιγραφή. Πιθανωτέρα φαίνεται ἡ ὑπόθεσις ὅτι ὑπάρχει ἀληθῶς σόλοικος χρῆσις, οἵα παρὰ μεταγενεστέροις ποιηταῖς (πρβ. Kühner-Gerth, Ausf. Gramm. II,1 σελ. 20), ἀφοῦ κατὰ τὰς προσφάτους ἐρεύνας τοῦ Alb. Cuny (Le nombre duel en Grec. Paris 1906), ὁ δυϊκὸς ἀριθμὸς φαίνεται ἐξηφανισμένος ἐκ τῆς λαλουμένης γλώσσης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀττικῇ ἤδη κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ' π. Χ αἰῶνος, ἤτοι πολὺ παλαιότερον τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ἐγράφη ἡ παροῦσα ἐπιγραφή. Ὁ σολοικισμὸς δὲ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ εἶνε τοσούτῳ μᾶλλον πιθανός, καθ' ὅσον ὁ ἐπιγραμματοποιὸς ἐνδέχεται νὰ ἦτο συγγενὴς καὶ συμπολίτης τῶν νεκρῶν, εἰς οὓς ἀνήκει τὸ παρὸν ἐπίγραμμα, ἤτοι Ἡρακλειώτης, ὁ δὲ δυϊκὸς ἀριθμὸς ὡσαύτως κατὰ τὰς ἐρεύνας τοῦ Cuny ἐξηφανίσθη πρωϊμώτερον ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις. Ἴσως ὅμως μᾶλλον ὁ ἐπιγραμματοποιὸς ἀποβλέπων εἰς τοῦτο, ὅτι οἱ τρεῖς νεκροὶ ἦσαν ὁ μὲν πατήρ, οἱ δ' ἕτεροι δύο τέκνα αὐτοῦ, ἐνόησεν αὐτοὺς ὡς δυάδα. Ὅτι δὲ προηγήθη τὸ ἀριθμητικὸν **τρεῖς**, δὲν ἐκώλυε, νομίζω, τὸν ἐπιγραμματοποιὸν νὰ νοήσῃ αὐτοὺς ὡς δυάδα, ἐπειδὴ καὶ παρ' Ὁμήρῳ Ἰλ. Π 371 προηγεῖται **πολλοὶ δ' ἐν τάφρῳ ἐρυσάρματες ὠκέες ἵπποι**, καὶ ὅμως ἐπιφέρεται ἡ μετοχὴ **ἄξαντε** κατὰ δυϊκὸν ἀριθμόν, ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς ἵππους νοεῖ ὁ ποιητὴς κατὰ ζεύγη. Ὁμοίως καὶ παρὰ Πλάτωνι Θεαιτ. 152 Ε προηγεῖται **πάντες ἑξῆς οἱ σοφοί,** ἕπεται δὲ κατὰ δυϊκὸν *ξυμφέρεσθον*, ἐπειδὴ οἱ σοφοὶ νοοῦνται ὡς ἀποτελοῦντες δύο σχολάς.

Β'

(ΑΕ 1909, 247).

Τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἐν Φαλήρῳ εὑρεθέντος καὶ ὑπὸ Β. Στάη ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1909 σελ. 247 ἑξ. δημοσιευθέντος μεγάλου πωρίνου βάθρου νομίζω ὅτι οὔτε ὁ πρῶτος αὐτῆς ἐκδότης, οὔτε κατόπιν ὁ κ. Γ. Παπαβασιλείου ἐν τῷ παρόντι τόμῳ τῆς Ἀρχ. Ἐφ. ἔχουσιν ἑρμηνεύσει ὀρθῶς, ἰδίως δ' ἠστόχησαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῶν δύο τελευταίων στίχων αὐτῆς: *θύεν τῷ βουλομένῳ* ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΩΝΑΓΑΘΩΝ. Ὁ πρῶτος ἐκδότης ἀνέγνωσε τὸ πρῶτον *ἐπὶ τελεστῶν Ἀγάθωνος* . . . νομίζων ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ ἐν τέλει ἀναφέρει ἱερεῖς τινας (τελεστὰς) ἐπιμελουμένους τοῦ ἱεροῦ, ἐν ᾧ ἦτο ἱδρυμένον τὸ βάθρον, ἐμμένει δὲ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἑρμηνείαν ταύτην καὶ ἀφοῦ κατεφάνη ὅτι μετὰ τὸ ΑΓΑΘΩΝ δὲν φαίνονται ὑπάρχοντα ἄλλα γράμματα ἐπὶ τοῦ λίθου, ὑπεδείχθησαν δ' ὑπ' ἄλλων τινῶν ἄλλαι ἀναγνώσεις καὶ ἑρμηνεῖαι, ἐπειδὴ ἐπιμελῶς ἐξετάσας τὸν λίθον νομίζει ὅτι διακρίνει ἴχνη καὶ τῶν δύο τελευταίων γραμμάτων, ἐπίσης δὲ καὶ ἴχνη ἄλλου ὀνόματος κάτωθεν τῆς τελευταίας λέξεως, ὅπου καὶ χῶρος ὑπάρχει ἱκανὸς πρὸς ἀναγραφὴν βραχέος τινὸς ὀνόματος καὶ ὁ λίθος λελειασμένος εἶνε πρὸς χάραξιν τούτου (Ἀρχ. Ἐφ. 1910 σελ. 173 ἑξ.). Τὰ ἴχνη ὅμως ταῦτα, ἐξετάσας καὶ ἐγὼ τὴν ἐπιγραφὴν ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ, νομίζω ὅτι εἶνε ἀπατηλά, συμφωνῶν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ κ. Παπαβασιλείου, πράγματι δὲ μοὶ φαίνεται ὅτι μετὰ τὸ ΑΓΑΘΩΝ οὐδὲν γράμμα ὑπάρχει οὐδ' ὑπῆρξέ ποτε ἐπὶ τοῦ λίθου.

Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην τὸ *θύειν* ἐνταῦθα εἶνε συντεταγμένον μετὰ γενικῆς, ὡς ἐνίοτε τὸ *σπένδειν*, *ἐγχεῖν* καὶ ἄλλα τινὰ ὑπονοουμένης συστοίχου αἰτιατικῆς, οἷον Ἀριστοφ. Ἱππ. 106 *σπεῖσον ἀγαθοῦ δαίμονος*, Θεόκρ. ΙΙ 150 *αἰὲν ἔρωτος ἀκράτως ἐπεχεῖτο* (Kühner-Gerth, Ausf. Gramm. II, 1 σελ. 376, Anm. 5). Ἡ προηγουμένη τοῦ *ἀγαθῶν* λέξις πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ *ἐπιτελέστων*, ὥστε *θύειν τῷ βουλομένῳ ἐπιτελέστων ἀγαθῶν* θὰ ἑρμηνευθῇ: *νὰ θυσιάζῃ ὁ βουλόμενος διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ἐπιτετελεσμένα ἑαυτῷ*. Τὴν λέξιν *ἐπιτέλεστος* ἔχει ἀναγνώσει ἤδη ὁ P. Cauer, Delectus inscr. Graec.[2] ἀριθ. 181 σελ. 123 ἐν τῷ πέμπτῳ στίχῳ ἐπιγραφῆς τινος Ῥοδιακῆς, ἧς οἱ πρῶτοι 70 στίχοι εἶνε γνωστοὶ μόνον ἐξ ἀντιγράφου τινὸς τῆς Ἀμβροσιακῆς βιβλιοθήκης, ἐφ' οὗ ὅμως κεῖται *ἐπὶ τελετᾶν δὲ τᾶν εὐχᾶν γενομενᾶν*. Τὴν πλημμελῆ ταύτην γραφὴν ὁ Cobet διώρθωσεν εἰς *ἐπιτελέων* (πρβλ. Ἡροδ. Α' 124 «ταῦτά τε δὴ ὧν ἐπιτελέα ἐγίνετο»), ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις *ἐπιτελε(σ)τᾶν*, ἣν ἐδέχθη πλὴν τοῦ Cauer καὶ ὁ Herwerden, Lex. Gr. supplet. et dial. σελ. 308, μοὶ φαίνεται προκριτωτέρα, ὡς ἐγγυτέρα πρὸς τὴν γραφὴν τοῦ χειρογράφου. Ἐν τῇ τοῦ Collitz ὅμως Sammlung der griech. Dialekt-Inschr. τόμ. III ἀριθ. 3749 ἔχει γίνει ἀποδεκτὴ ἡ διόρθωσις τοῦ Cobet. Ὁμοίαν

παθητικὴν σημασίαν ὡς τὸ *ἐπιτέλεστος* ἔχουσι καὶ ἄλλα ὅμοια ῥηματικά, οἷον *ἐπίθετος, ἐπίκλητος, ἐπίκτητος, ἐπίλεκτος, ἐπίσπαστος, ἐπίστατον, ἐπίτακτος, ἐπίτηκτος, ἐπίτριπτος, εἰσποίητος, ἔκδοτος, ἀμφίχυτος, παράβυστος* κτλ. Ὁμοίαν δὲ σημασίαν ἔχει προσέτι καὶ τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ Οἰδ. Κολ. 1220 *ἰσοτέλεστος* (= ἐξ ἴσου τετελεσμένος, ἐξ ἴσου ἀμετατρέπτως ὡρισμένος). Ἄλλα τοιαῦτα ὅμως, ὡς τὸ παρὰ Σοφοκλεῖ Ἀντιγ. 841 *ἐπίφαντος*, τὸ *περίρρυτος* κλπ. ἰσοδυναμοῦσι πρὸς μετοχὴν ἐνεστῶτος.

Τὸ ἀπαρέμφατον *θύειν* δηλοῖ προφανῶς τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἀνετέθη τὸ ἀνάθημα τῆς Ξενοκρατείας [1], ἀλλὰ τὸ ἀνάγλυφον, ὅπερ κατὰ τὸν πρῶτον ἐκδότην ἵστατο ἐπὶ τοῦ βάθρου, δὲν ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τοιοῦτον σκοπόν. Διὰ τοῦτο ὑπώπτευσα μὴ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἵστατο ἐσχάρα βωμοῦ καὶ ὄχι τὸ ἐν Ἀρχ. Ἐφ. 1909 πίν. 8 ἀνάγλυφον, ὡς πιστεύεται· ἐξετάσας δὲ ἐπισταμένως τὸ βάθρον καὶ τὸ ἐπ' αὐτοῦ καταλλήλως τεθειμένον γύψινον ἐκμαγεῖον τοῦ ἀναγλύφου νομίζω ὅτι ἡ ὑποψία αὕτη δὲν εἶνε ἀπίθανος, καίτοι τὸ ἔμβολον τοῦ ἀναγλύφου χωρεῖ καλῶς εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ βάθρου τόρμον, καὶ φαίνεται μάλιστα ὅτι μέρος τι τοῦ πυθμένος τοῦ τόρμου ἔχει ἀφεθῆ ἄτμητον ἐπίτηδες, ἵνα ἁρμόζῃ πρὸς ἔλλειψίν τινα τοῦ ἐμβόλου τοῦ ἀναγλύφου. Ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ τὸ πλάτος τοῦ ἀναγλύφου εἶνε πολὺ μεγαλύτερον ἢ τὸ τοῦ βάθρου, τὸ δὲ ἔμβολον αὐτοῦ εἶνε βραχύτατον, ὥστε τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ μένῃ στερεῶς ἐμπεπηγμένον ἐν τῷ τόρμῳ, δὲν εἶνε ἀδικαιολόγητον νὰ ἀμφιβάλλῃ τις, ἂν ἀληθῶς ἐπὶ τοῦ φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν βάθρου ἵστατο τὸ προειρημένον ἀνάγλυφον καὶ ὄχι ἄλλο τι. Τὸ βάθρον ὅμως εἶνε τοσοῦτον ὑψηλόν, ὥστε ἐσχάρα βωμοῦ ἐπιτιθεμένη ἐπ' αὐτοῦ θὰ ὑπερέβαινε σχεδὸν τὸ ἀνάστημα τῶν πλείστων ἀνθρώπων, διὸ ἡ τέλεσις θυσίας ἐπ' αὐτῆς θὰ ἦτο λίαν δυσχερής· νὰ ὑποτεθῇ δὲ ὅτι οἱ θύοντες ἐπάτουν ἐπὶ παρακειμένου ὑποβάθρου, οὐδαμῶς εἶνε πιθανόν, ἐπειδὴ οὐδεὶς λόγος ὑπῆρχε νὰ μὴ κατασκευασθῇ ὁ βωμὸς ταπεινότερος. Εἴτε λοιπὸν τὸ ἐν Ἀρχαιολ. Ἐφημ. 1909 πίν. 8 ἀνάγλυφον ἵστατο ἐπὶ τοῦ βάθρου εἴτε ἄλλο ἀνάθημα, τὸ ἀπαρέμφατον *θύειν* δὲν δύναται νὰ ἀναφέρεται εἰς αὐτό. Ἀφοῦ δὲ ἡ ἐπιγραφὴ ἑτέρου αὐτόθι εὑρεθέντος βάθρου δηλοῖ ὅτι ὁ Κηφισόδοτος Δημογένους Βουτάδης ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀναθήματος αὐτοῦ ἱδρύσατο *καὶ βωμόν*, ἔχομεν πάντα λόγον νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ἡ Ξενοκράτεια ἐκτὸς τοῦ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀναθήματος ἱδρύσατο καὶ βωμόν τινα παρ' αὐτό, εἰς τοῦτον δὲ τὸν βωμὸν ἀναφέρεται τὸ ἀπαρέμφατον *θύειν*. Ἡ ἐπιγραφὴ λοιπὸν δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀνάθημα, ἀλλὰ προσέτι καὶ εἰς τὸν παρακείμενον βωμόν, ὅθεν ἡ φράσις *διδασκαλίας τόδε δῶρον* ἀναφερομένη εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀνάθημα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄσχετος πρὸς τὸ *θύειν* [2]. Ἴσως μάλιστα καὶ ἡ θέσις δύο ῥημάτων *ἱδρύσατο* καὶ *ἀνέθηκεν* δηλοῖ ὅτι τὸ μὲν ἀναφέρεται εἰς τὸν βωμόν, τὸ δὲ εἰς τὸ ἀνάθημα, καίτοι τοῦτο δὲν εἶνε ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ ὁ γράψας τὸ ἐπίγραμμα ἠδύνατο νὰ ἀποβλέψῃ τὸ πρῶτον μὲν εἰς μόνον τὸ ἐπὶ τοῦ βάθρου ἀνάθημα, ἀφοῦ ἐπὶ τοῦ βάθρου τούτου ἔγραφεν, ἔπειτα δὲ εἰς τὸ ὅλον καθίδρυμα τῆς Ξενοκρατείας καὶ νὰ νοήσῃ ὡς ἀντικείμενον τῶν ῥημάτων καὶ τὸν βωμόν, ὥστε νὰ προσθέσῃ τὸ *θύειν*. Ἀφοῦ δὲ τὸ *τόδε δῶρον* εἶνε ἀντικείμενον τοῦ *ἱδρύσατο* καὶ *ἀνέθηκεν*, τὸ ἐπίθετον *ἱερὸν* πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς κατηγορούμενον τοῦ ἀντικειμένου τῶν ῥημάτων. Ὑποκείμενον δὲ τῶν ῥημάτων πλὴν τοῦ *Ξενοκράτεια* εἶνε καὶ τὸ *μήτηρ*, ὅπερ ἔχει τεθῇ ἄνευ ἄρθρου, ὅπως συχνάκις τὰ ὀνόματα τὰ δηλοῦντα συγγένειαν (ἴδε Kühner-Gerth, Ausf. Gramm. II, 1 σελ. 604)· ὥστε δὲν εἶνε ἀποδεκταὶ αἱ βεβιασμέναι ἑρμηνεῖαι τοῦ τε πρώτου ἐκδότου καὶ τοῦ κ. Παπαβασιλείου. Τὰ δὲ ῥήματα συμφωνοῦσι κατ' ἀριθμὸν πρὸς τὸ πρῶτον τῶν δύο ὑποκειμένων (πρβ. Kühner Gerth ἔ. ἀν. σ. 79 ἑξ). Ἡ γενικὴ *διδασκαλίας* νομίζω ὅτι οὔτε νὰ χωρισθῇ τοῦ *δῶρον* δύναται, οὔτε νὰ ἑρμηνευθῇ ἄλλως ἢ ὡς δηλοῦσα ἀντίσταθμον, ὡς ἐν τοῖς *δώρημα τῆς συνουσίας* Σοφ. Οἰδ. Κολ. 647, *μισθὸς τῆς ὁμιλίας* Ξεν. Ἀπ. Α' 2, 6, *πρῶτος τούτου* (τῆς διδασκαλίας) *μισθὸν ἀξιώσας ἄρνυσθαι* Πλάτ. Πρωτ. 349 A, *ἀρετῆς μισθὸν* Πλάτ. Πολιτ. 363 D, *τὰ τῶν λόγων ξένια* Πλάτ. Τίμ. 20 C, *ἐπίχειρα ἀρε-*

[1] Πρβ. Αἰσχίν. κατὰ Κτησ. 150: *τὴν Ἀθηνᾶν, ἥν, ὡς ἔοικε, Φειδίας ἐνεργολαβεῖν εἰργάσατο καὶ ἐνεπιορκεῖν Δημοσθένει.*

[2] Ἠδύνατο καὶ τελείως νὰ χωρισθῇ τὸ *θύειν* ἀπὸ τῶν προηγουμένων τιθεμένης τελείας στιγμῆς πρὸ αὐτοῦ, ἀλλὰ τότε τὸ ὑποκείμενον αὐτοῦ ἔπρεπε νὰ τεθῇ κατ' αἰτιατικήν, ἐνῷ ἡ δοτικὴ *τῷ βουλομένῳ* δηλοῖ σαφῶς ὅτι ὁ λόγος εἶνε συνεχής.

τῆς Πλάτ. Πολιτ. 608 C, *ταύτης ἐπίχειρα* Ἀριστοφ. Σφ. 581. Τὸ ὑπὸ τῆς Ξενοκρατείας λοιπὸν ἀφιερωθὲν ἀνάθημα εἶχε δοθῇ εἰς αὐτὴν ὡς δῶρον ἀντὶ διδασκαλίας τινός, ἣν αὕτη παρέσχεν εἰς τὸν δωρησάμενον. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἡ ἐπιγραφὴ πρέπει νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς ἑξῆς· *Ἡ Ξενοκράτεια, θυγάτηρ τοῦ Ξενιάδου ἐκ Χολλειδῶν μετὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς καθίδρυσε καὶ ἀνέθηκεν εἰς τὸν Κηφισὸν καὶ τοὺς συμβώμους αὐτοῦ θεοὺς ὡς ἀφιέρωμα τοῦτο τὸ ἀντὶ διδασκαλίας δοθὲν εἰς αὐτὴν δῶρον, ἵνα θύῃ ἐνταῦθα ὁ βουλόμενος διὰ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὁποῖα ἔχει ἐπιτύχει.*

Ἡ διδασκαλία, ἣν παρέσχεν εἰς τὸν δωρητὴν ἡ Ξενοκράτεια, εἶνε ἄδηλος.

Ἀνδρέας Ν. Σκιᾶς.

Ἐπιγραφικὰ

ὑπὸ

Σπυρίδωνος Βάση.

Α΄.

ΑΕ 1910 σελ. 73, *ἀριθ. ε΄* ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ κ. Ἰ. Δραγάτση Πειραϊκὸν ἐπίγραμμα οὗ ὁ πρῶτος στίχος ἀνεγνώσθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ὧδε·

[ο]ὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται· ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν.

Τὸ *οὐ* τοῦτο ἀπεκρούσαμεν ἡμεῖς ἐν ΑΕ 1910 σελ. 400, διότι «ἡ φράσις *οὐ τὸ χρεὼν εἵμαρται* οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ σημαίνῃ ἢ *τὸ πεπρωμένον οὐ πέπρωται*, ὅπερ ἄτοπον». Προυτείναμεν δέ, «ἂν εἶναι πάντως ἐν τῷ λίθῳ κεχαραγμένον ΟΥ», νὰ ληφθῇ τοῦτο = *οὗ*, ὅτε ὁ νοῦς τοῦ ὅλου στίχου ἔσται· «Σύ, οὗ *τὸ χρεὼν* τ. ἔ. *τὸ τέλος* εἵμαρται, ὅρα νῦν τὸ ἡμέτερον τέλος καὶ προσδόκα τὸ σόν» [1].

Ἀλλ' ὁ κ. Ἀ. Σκιᾶς (ἐν ΑΕ 1911, 207 κέ.) τὴν τοῦ ἐκδότου ἀνάγνωσιν εὑρίσκει ὀρθὴν λαμβάνων τὸ *χρεὼν* ἀντὶ τοῦ *προσῆκον*, ἣν σημασίαν ἔχει ὄντως τὸ ἄναρθρον *χρεὼν* οὐ μόνον ἐν οἷς ὁ κ. Σκιᾶς παρατίθεται χωρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις, οἷον ἐν τῷ γνωριμωτάτῳ ἐκείνῳ τοῦ Εὐριπίδου (Φοινισσ. 524)·

> εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι
> κάλλιστον ἀδικεῖν, τἆλλα δ' εὐσεβεῖν ***χρεών***.

Ἀλλὰ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα χωρία [2] δὲν ἀποδεικνύουσιν ὅτι καὶ τὸ σύναρθρον *τὸ χρεὼν* δύναται ἐν ἐπιτυμβίῳ μάλιστα ἐπιγράμματι νὰ ἔχῃ ἄλλην σημασίαν ἢ τὴν τοῦ *πεπρωμένου τέλους*, τῆς μοιραίας ἀνάγκης. Τοῦτο δέχεται μὲν κατ' ἀρχὴν καὶ ὁ κ. Σκιᾶς, ἀλλ' ὅμως φρονεῖ ὅτι «καὶ ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ πρώτη (;) καὶ κυρία (;) αὐτοῦ σημασία δὲν ἔχει ἐξαφανισθῇ, ἐπειδὴ τὸ πεπρωμένον εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν (;) ***προσῆκον*** καὶ *ἀναγκαῖον* [3], ὡς εἰκότως καὶ κατὰ φύσιν τελούμενον, ἐπομένως ἡ πρώτη σημασία τῆς λέξεως (;) ἠδύνατο καὶ ἐν τῇ στενωτέρᾳ ἐννοίᾳ αὐτῆς νὰ μὴ εἶνε πάντοτε ἀμυδρά». Ἀλλὰ τοῦτο ἔδει νὰ βεβαιωθῇ διὰ παραθέσεως χωρίων ἐξ ἐπιτυμβίων ἐπιγραμμάτων, ἐν οἷς τισι τὸ σύναρθρον *τὸ χρεὼν* ἀναγκαίως σημαίνει τὸ προσῆκον. Ἀλλὰ τοιαῦτα χωρία δὲν παρατίθεται ὁ κ. Σκιᾶς. Τοὐναντίον δὲ ὑπάρχουσι χωρία ἐν οἷς *τὸ χρεὼν* ὡς *οὐ προσῆκον* παρίσταται, οἷον KEG 519,6: *οὐδὲ παρώσασθαι μόρσιμον ἦν τὸ χρεών*, Ἐν τούτῳ τῷ χωρίῳ *τὸ χρεὼν* παρίσταται ὡς *τὸ **οὐ** προσῆκον*, διότι *τὸ χρεὼν* εἶναι ὁ θάνατος οὔπω εἰκοσαετοῦς νεανίου *πένθος λυγρὸν στυγνόν τε γονεῦσι* καταλιπόντος *ἀίδιον γήρᾳ τειρομένοις*, ἀλλ' ὅμως, ἐπιφέρεται, *μόρσιμον ἦν τὸ χρεών*, τ. ἔ. ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τῷ δῆθεν ἐν τῷ ἡμῖν προκειμένῳ ἐπιγράμματι ὑπάρχοντι: ***οὐ τὸ χρεὼν***

[1] Πρβ. KEG (= Kaibel Epigrammata Graeca) 344 «Ἄνθρωπος τοῦτ' ἔστι· τίς εἶ βλέπε, καὶ τὸ μένον σε· εἰκόνα τήνδ' ἐσορῶν τὸ σὸν τέλος λόγισαι».

[2] Οἷον KEG. 667: *ἐχρῆν σ' ἔτι ζῆν*.

[3] Τὸ δεύτερον τοῦτο πάντως παρέλκει, διότι περὶ τῆς τοῦ *ἀναγκαίου* σημασίας οὐδεὶς ἀμφιβάλλει, ἀλλὰ μόνον περὶ τῆς τοῦ *προσήκοντος* ἀμφισβητεῖται.

εἵμαρται. Ἐκ τούτων καταφανῶς συνάγεται ὅτι ἐν τῷ συνάρθρῳ **τὸ χρεὼν** οὐδ' ἀμυδρὰ ὑπόκειται μήτι γε φανερά, ὡς ὁ κ. Σκιᾶς νομίζει, ἡ τοῦ *προσήκοντος* ἔννοια [1].

Διὰ τούτους τοὺς λόγους διατελῶ καὶ νῦν εὔλογον θεωρῶν τὴν τοῦ ΟΥ, εἴπερ ΟΥ ὄντως ἦτο ἐν τῷ λίθῳ γεγραμμένον, ἀντὶ τοῦ *οὗ* ἐκδοχήν. Ὁ δὲ πρὸς τὴν τοιαύτην ἐκδοχὴν ἀντέταξάν τινες ὅτι ἡ τῆς ἀναφορικῆς προτάσεως ἀντὶ τοῦ *οὗ* χρῆσις εἶναί τι ἄηθες, οὐδ' αὐτοὶ σήμερον εὑρίσκουσιν ὀρθόν. Διότι ἀναφορικὴ πρότασις ἀντὶ τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας ἐγὼ ἢ *σὺ* κειμένη δὲν εἶναι ἀλλοτρία τῶν τοιούτων ἐπιγραμμάτων, οἷον ἐν KEG 627:

τὴν τρίβον **ὃς** παράγεις, ἄν πως τόδε σῆμα νοήσῃς,
μή, δέομαι, γελάσῃς κ.τ.λ ,

ἔνθα τὸ **ὃς** ἀσφαλῶς ἀνεπλήρωσεν ὁ Vossius· αὐτ. 285: *τὸν τριακονταέτη κλαίοις μόρον ὅστις ἀναγνοῖ*, ἔνθα διὰ τὸ *ἀναγνοῖ* πᾶς τις προσεδόκα *κλαίοι*. αὐτ. 132. *Οὗ τὸ γένος . . . ἀνέγνως ἐνθάδε κεῖμαι*=ἐγώ, οὗ . . . ἀνέγνως. Τοῦτο δὲ τὸ τελευταῖον χωρίον, ἔνθα τὰ πρὸ τοῦ *ἀνέγνως* κεῖνται κατ' ἀναπλήρωσιν μὲν τοῦ ἐκδότου (Kaibel), ἀλλ' *ἀναγκαίαν καὶ ἀσφαλῆ*, αἴρει καὶ τὸν τελευταῖον τοῦ κ. Σκιᾶ δισταγμὸν λέγοντος ὅτι «ἡ κατὰ **πλαγίαν** πτῶσιν «θέσις τῆς ἀντωνυμίας ἐν τῇ τοιαύτῃ ἀναφορικῇ «προτάσει, καθ' ὅσον ἐγὼ τοὐλάχιστον γνωρίζω, «εἶναι ἄγνωστος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ».

Καὶ ταῦτα μέν, ὡς προείρηται, εἰ ὀρθῶς ἀνέγνωσαν οἱ ἀναγνόντες ἐν τῷ λίθῳ ΟΥ. Ἐὰν δ' ὅμως ἀληθεύῃ ὅπερ ἄλλοι τε ἰδόντες τὸν λίθον καὶ ὁ κ. Σκιᾶς ἰσχυρίζεται ὅτι μόνον τὸ Υ ἀναγινώσκεται ἐν αὐτῷ, τὰ δὲ πρὸ τούτου εἰσὶν ὅλως ἠφανισμένα, τότε δύναταί τις καὶ ἄλλως τὰ πρὸ τοῦ Υ νὰ ἀναπληρώσῃ. Καὶ ὁ μὲν κ. Στέφανος Δραγούμης, ἀνὴρ **οὐ ζῶν μετ' ἀμουσίας**, οὐδὲ τοὺς τῶν Μουσῶν θιασώτας ἐπιτωθάζων, ὥσπερ ἄλλοι τινὲς τῶν παρ' ἡμῖν πολιτευομένων, ᾔκασεν ἀναγνωστέον: ***εὖ τὸ χρεὼν εἵμαρται*** κ.τ.λ., ὃ δεξιῶς ἑρμηνεύει ἐν ΑΕ 1911, σελ. 122, Δ', 6. Ἀλλ' ἡμῖν πιθανώτερον φαίνεται ὅτι ἀρχῆθεν ἐν τῷ λίθῳ ἔκειτο:

Φεῦ! *τὸ χρεὼν εἵμαρται, ὅρα τέλος ἡμέτερον νῦν.*

Εἶναι δὲ τὸ *φεῦ* σύνηθες ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἐπιγράμμασιν, οἷον KEG 142 *ᾤχετο φεῦ*, 644: *φεῦ θανάτων ἀνίσων*, 706: *τὰν μορφὰν φεῦ τάνδε . . . τεῦξε δόμος κ.τ.ἑ.* Ὡσαύτως δὲ καὶ ἄλλα σχετλιαστικὰ εὕρηνται ἐν τοῖς τοιούτοις ἐπιγράμμασιν, οἷον *ἰὼ* KEG 241, *οἴ* αὐτ. 565. 583, *ὦ* αὐτ. 249. 482. 536. Ταύτης δὲ τῆς γραφῆς ἐγκριθείσης αἴρονται αὐτόθεν ἅπασαι αἱ πρὸς τὰς ἄλλας γραφὰς ἐνστάσεις [2].

Τοῦ αὐτοῦ τούτου Πειραϊκοῦ ἐπιγράμματος ὁ β' στίχος ἀναγινώσκεται ἐν τῷ λίθῳ ὧδε·

ἡμεῖς γὰρ τρεῖς ΟΝΤΕ πατὴρ υἱὸς θυγάτηρ τε.

Τοῦτο τὸ ΟΝΤΕ οἱ μὲν ὑπολαμβάνουσιν ὅτι κεῖται ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ γεγραμμένου *ὄντες*, ὃ κατά τινας καὶ ἀρχῆθεν ἐν τῷ λίθῳ ἦτο κεχαραγμένον, ἣν ἐκδοχὴν εὐλόγως ὡς τὸ μέτρον λυμαινομένην ἀποδοκιμάζει ὁ κ. Σκιᾶς, αὐτὸς δὲ ὁ κ. Σκιᾶς δέχεται ὅτι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ ἀμελῶς ἐγράφη κατὰ δυϊκὸν ἀντὶ πληθυντικοῦ, ἥπερ ἀμέλεια εἶναι ἀνάρμοστος ποιητῇ κατὰ τἆλλα ἐπιμελεστάτῳ, ὡς δεικνύει τὸ μετὰ τοῦ ἀνεκφωνήτου ***ι*** γεγραμμένον *θνῄσκομεν*, ὅπερ ἐν ἄλλῳ τινὶ ἐπιγράμματι κείμενον ἀκριβεστάτου ποιητοῦ γνώρισμα ὑπολαμβάνει ὁ Kaibel.

Ἀλλ' ὁ κ. Σκιᾶς εὑρίσκει καὶ ἄλλην τοῦ δυϊκοῦ *ὄντε* δυνατὴν αἰτιολογίαν, ὅτι ὁ ποιητὴς ἐξέλαβε τοὺς τρεῖς ἐκείνους ὡς δυάδα ἀποτελουμένην ἔνθεν μὲν ἐκ τοῦ πατρός, ἔνθεν δὲ ἐκ τῶν τέκνων. Ἀλλ' ἂν οὕτως ἐφαντάζετο τὸ πρᾶγμα ὁ ποιητής, δὲν θὰ προέταττε τοῦ *ὄντε* τὸ **τρεῖς**, δι' οὗ αἴρεται ἡ τῆς δυάδος ἔννοια [3].

Διὰ ταῦτα ἐμμένομεν ἡμεῖς ἐν ᾗ προετείναμεν διορθώσει τοῦ *ὄντε* εἰς *οἵδε*, ὅπερ γραφικῶς μὲν μικρὸν ἀπέχει τοῦ ἐν τῷ λίθῳ, ἔννοιαν δὲ παρέχει

[1] Τῆς ἐννοίας ταύτης ἀντέχεται ὁ κ. Σκιᾶς, διότι λαμβάνων τοῦ **γὰρ** αἰτιολογικὸν νομίζει ὅτι, ἂν τὰ πρὸ τούτου νοηθῶσιν, ὡς ἐγὼ νοῶ, «ἡ τοιαύτη **αἰτιολογία** θὰ ἦτο ὅλως ἀνάρμοστος, ἀντ' αὐτῆς δ' ἔμελλε νὰ τεθῇ πρότασις «**ἀναφορικὴ** (οἳ ἐθάνομεν)». Ἀλλ' ὁ **γὰρ** δὲν εἶναι **αἰτιολογικός**, ἀλλ' ἐπεξηγητικὸς τοῦ ***τέλος ἡμέτερον***, ἰσοδυναμεῖ ἄρα ***ἀναφορικῇ*** προτάσει. Τοῖς εἰρημένοις πρόσθες ὅτι τὸ λέγειν ***οὐ τὸ προσῆκον εἵμαρται*** ἐπικρίνειν ἐστὶ τὸ πεπρωμένον, ὅπερ κατὰ τὸν κ. Σκιᾶν ἀνάρμοστον.

[2] Ταῦτα, ἐὰν ὁ πρὸ τοῦ Υ χῶρος ἐξαρκῇ εἰς δύο γράμματα. Τοῦτο ἀρνεῖται μὲν ὁ κ. Σκιᾶς, ἀλλ' ἴσως ἐξεταστέον μετὰ μείζονος ἐπιστάσεως τὸ πρᾶγμα.

[3] Τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Σκιᾶ παρατιθέμενα ὡς ὅμοια παραδείγματα διαφέρουσιν ἅπαντα τοῦ προκειμένου, ἅτε οὐ περιέχοντα ὡρισμένον ἀριθμὸν ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν τῆς δυάδος ἔννοιαν. Τῷ προκειμένῳ ὅμοιον εἶναι μόνον τὸ νῦν ἐπὶ γέλωτι λεγόμενον ***ἀμφότεροι καὶ οἱ τρεῖς!***

συνηθεστάτην ἐν τοῖς ἐπιτυμβίοις ἐπιγράμμασιν. Πρβ. KEG 31. 116. 560. 575. 633 κ.ἄ. πολλά.

Β΄.

ΑΕ 1911 σελ. 3, *στίχ. 43* ἐν ἀρχῇ τοῦ στίχου ἀναπληρωτέον [*πρᾶ*]*ξις*.

Αὐτ. *στίχ. 46* ἀναπληρωτέον *ἔ*[*στω*], ὥσπερ καὶ μικρὸν κατωτέρω μετὰ πληθυντικοῦ οὐδετέρου ὑποκειμένου κεῖται *ἔστω*.

Αὐτ. *στίχ. 47* ἀναγνωστέον: *ἀφ*]*εῖσ*⟨*σ*⟩*θαί* [***τῳ***] ***τῶν*** *τὸ ἔργον λιπόντων* (τ.ἔ. ἀφεῖσθαί τινι τῶν... λιπόντων), οὐχὶ *τούτων*. Πρβ. στίχ. 42: *ἔργον* ***τι*** *τῶν ἐκδοθέντων* καὶ στίχ. 65 ***τῶν*** *ἔργων* ***τι.***

Αὐτ. *στίχ. 52* κατὰ τυπογραφικὸν σφάλμα κεῖται ***ἐγμήνω***[*ι*] ἀντὶ τοῦ ***ἐγμήνω***[*ι*].

Γ΄.

Αὐτ. σελ. 57 ἐν ἐπιγρ. *ἀριθ. 34. 36. 37* γραπτέον πάντως *Αὐρ*(*ηλίας*), οὐχὶ *Αὐρ*(*ηλίου*). Οὕτω θὰ ἔχωμεν ἐν μὲν 34 *Αὐρηλίας Ποσειδωνίας*, ἐν δὲ 36 *Αὐρηλίας Λυσιμαχίας*, ἐν δὲ 37 *Αὐρηλίας* ***Ἐρπίδος*** (=Ἐλπίδος). Εἰσὶ δὲ τὰ μετὰ τὸ *Αὐρηλίας* Ἑλληνικὰ ὀνόματα οὐχὶ μητρωνυμικά, ὡς οἱ ἐκδόται τῆς ἐπιγραφῆς εἰκάζουσιν, ἀλλὰ τὰ Ἑλληνικὰ *ἐπώνυμα* (cognomina) τῶν τριῶν γυναικῶν, αἵτινες ἔφερον τὸ Ρωμαϊκὸν *ὄνομα* (nomen) Αὐρηλία. Ὅμοια παραδείγματα εἰσὶ τὸ *Αἰμιλίας* (*Ἑ*)*κατωνύμας* τὸ ἐν ἐπιγρ. 33 (ἔνθα στίχ. 3 γραπτέον [*Σε*]*ρουιλίας*), καὶ ἄλλα πολλά, οἷα τὰ ἐν τῷ Εὑρετηρίῳ τῆς ΑΕ *Αἰλία Ἐπίλαμψις, Κλαυδία Θεμιστόκλεια, Παπία Ὀνησίμη, Πομπωνία Ἐπίλαμψις.*

Δ΄.

Αὐτ. σελ. 60 *ἐπιγρ. ἀριθ. 46*, *στίχ. 2* οἱ ἐκδόται ἀναγινώσκουσι: *Μᾶρκον Πλαῦτον' Ονάσανδρον.* Ἀλλὰ πρῶτον μὲν ἡ τῶν Ρωμαϊκῶν ὀνομάτων συνήθεια ἀπαιτεῖ ὅπως ἀντὶ τοῦ *Πλαῦτος* δεύτερον ὄνομα ὑπάρχῃ τι τῶν γένους δηλωτικῶν καὶ εἰς *-ιος* ληγόντων, οἷον *Πάκιος*. Ἔπειτα τοῦ *-ον* ἅπαξ κειμένου πιθανώτερον τὸ τρίτον ὄνομα ἀναγνωστέον *Ἄσανδρον*, οὐχὶ *Ὀνάσανδρον*. Κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ τοῦ στίχου κατὰ τὸ πιθανὸν ἔχει ὧδε·

ὑπὸ τῶν περὶ Μᾶρκον Πάκιον Ἄσανδρον.

Ε΄.

ΑΕ 1911 σελ. 101 *ἀριθ. 20* τὸ προσηγορικὸν *ὀθονιακὸς* ἢ *ὀθωνιακὸς* οὐδαμῶς μεταβλητέον εἰς κύριον ὄνομα *Ὀθωνιακός*, διότι ἔχει κάλλιστα δηλοῦν τὸν ἄλλως καλούμενον *ὀθονιοπώλην, λινουργόν, λινοϋφόν*, λατινιστὶ δὲ lintearium. Πάντα ταῦτα ἐκ παλαιῶν γλωσσαρίων ἀναγράφει ὁ τοῦ Götz Thesaurus glossarum emendatarum ἐν λ. *lintearius*. Ὡς δ' ἔν τισιν ἐπιγραφαῖς εὕρηται ἀνορθογράφως ***ὀθωνιακὸς*** ἀντὶ τοῦ ***ὀθονιακός***, παραπλησίως ἐν τοῖς γλωσσαρίοις κεῖται ἐνίοτε *ὀθο*-***νιωπώλης*** ἀντὶ τοῦ *ὀθονι**ο**πώλης*.

Ὡς λέγεται ***Ἰωάννου ὀθονιακοῦ, Φωτίνῳ ὀθονιακῷ, Ἠλία ὀθονιακοῦ***, οὕτω λέγεται ἐν τῇ εὐθὺς κατωτέρω (ἀριθ. 21) ὑπὸ τοῦ κ. Βέη ὀρθότερον τοῦ Duchesne ἐκδιδομένῃ ἐπιγραφῇ *Γεωργίου ἐρεουργοῦ* καὶ ἐν ἑτέρᾳ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐν ἀρ 22 ἐπανεκδιδομένῃ *Θεωδούλου* (=Θεοδούλου) *χρυσοχοῦ.*

Τῷ *ὀθονιακὸς* ὅμοια εἰσὶ *σκυτικὸς* = σκυτεὺς κ.ἄ.τ..

Ϝ΄.

Αὐτ. σελ. 115 κέ. ἐν Μεσσηνιακῇ ἐπιγραφῇ ὑπὸ τοῦ κ. Ἀ. Σκιᾶ ἐκδεδομένῃ κεῖται στ. 2 κέ.[1]

> Ἔτους ἑξηκοστοῦ καὶ πρώτου ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ Σεβαστο - - - -
> πρὸ δεκαὲξ Καλανδῶν Δεκεμβρίων, ἥτις ἐστὶν γενεθλιο - - - - - -
> .του.μερα κτέ..

Τὰ ἐλλείποντα ἀναπληρῶν ὁ ἐκδότης μεταγράφει ὧδε·

> .... Σεβαστο[ῦ Ἁδριανοῦ ἐπιδημίας]
> πρὸ δέκα ἓξ Καλανδῶν Δεκεμβρίων, ἥτίς ἐστιν γενέθλιο[ς τοῦ θεοῦ Ἁδριανοῦ Σεβα]
> [σ]τοῦ [ἡ]μέρα κτέ..

[1] Πρὸς ταῦτα ἀντιτάττει ὁ κ. Σκιᾶς, ὅτι «ἡ μετοχὴ εἶναι ἀναγκαία, καθὸ δεικνύουσα ὅτι οἱ τρεῖς πνιγέντες ἦσαν ὁλόκληρος οἰκογένεια ἀπολεσθεῖσα πανοικί, ὥστε ἡ τύχη αὐτῶν παρίσταται οἰκτροτέρα». Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δηλοῦται διὰ τῆς μετοχῆς.

Ἀλλὰ XVI Kal. Dec., ἤτοι 15η νοεμβρίου δὲν ἦτο οὔτε ἡ κυρίως γενέθλιος οὔτε ἡ τῆς ἡγεμονίας γενέθλιος τοῦ Ἁδριανοῦ. Διότι ὁ Ἁδριανὸς κατὰ τὸν βιογράφον αὐτοῦ Σπαρτιανὸν ἐγεννήθη μὲν τῇ 24η ἰανουαρίου, παρέλαβε δὲ τὴν ἡγεμονίαν τῇ 11η αὐγούστου.

Ἀλλὰ τίνος ἄρα Σεβαστοῦ ἦτο γενέθλιος ἡ ἡμέρα αὕτη; Τίνος ἄλλου ἢ τοῦ Τιβερίου, ὅστις κατὰ τὸν Σουητώνιον: natus est Romae in Palatio XVI Kal. Dec.;

Κατὰ ταῦτα τὸ τέλος τοῦ 3ου στίχου καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ 4ου ἀναπληρουμένων τῶν *ἀληθῶς* ἐλλειπόντων ἔχει ὧδε·

ἥτις ἐστὶν γενέθλιο[ς Τιβερίου (ἢ Τιβ.) Καίσαρος Σεβα-]
[σ]τοῦ ἡμέρα.

Τούτου τεθέντος τὸ 61ον ἔτος *ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ Σεβαστοῦ* κεῖται μεταξὺ 14-37 μ.Χρ., ἃ ἔτη ἡγεμόνευσεν ὁ Τιβέριος. Ἡ ἐποχὴ ἄρα, ἀφ' ἧς 61 ἔτη ἀριθμοῦνται, κεῖται μεταξὺ 47-24 π.Χρ., ἐν ᾧ χρόνῳ πολλὰ συνέβησαν τὰ δυνάμενα νὰ ἀποτελέσωσιν ἐποχὴν χρονολογίας. *Σεβαστὸς* δὲ πρὸ τοῦ 24 π. Χρ. οὐδεὶς ἄλλος μνημονεύεται πλὴν τοῦ πρώτου καὶ κατ' ἐξοχὴν Σεβαστοῦ τοῦ Αὐγούστου. Τὸ *τοῦ θεοῦ Σεβαστοῦ* ἄρα νοητέον ἀντὶ τοῦ divi Augusti. Τοῦτο τὸ τοῦ Σεβαστοῦ ὄνομα ἐδόθη τῷ Ὀκταουιανῷ Καίσαρι τῷ 27 π. Χρ.. Ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ 24 π. Χρ. οὐδὲν ἄλλο συνέβη, ἐξ οὗ ἠδύνατο νὰ γένηται ἀρχὴ χρονολογίας.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐποχή, ἀφ' ἧς 61 ἔτος ἀριθμεῖται, εἶναι αὐτὸ τὸ 27ον π. Χρ. ἔτος, ἀφ' οὗ καὶ τὰ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Αὐγούστου ἔτη ἀριθμοῦνται. Κατὰ τοιαύτην λοιπὸν ἔννοιαν ἀναπληρωτέα τὰ ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ ἐλλείποντα. Ὡς ἀπίθανον δὲν λαμβάνω ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκδοχήν, καθ' ἣν ἐνταῦθα νοητέον τὸ *Σεβαστοῦ* κατὰ πρόληψιν, ἤτοι καὶ ἐπὶ τοῦ χρόνου, καθ' ὃν ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος *Σεβαστὸς* οὔπω ἐκαλεῖτο οὕτω. Ὡρισμένην δ' ὅμως ἀναπλήρωσιν δὲν δύναμαι μετὰ πάσης ἀσφαλείας νὰ προτείνω.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἀρχὴ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ἀναγνωστέα, ἐμοὶ δοκεῖν, ὧδε·

Ἀγαθῆι τύχηι.
Ἔτους ἑξηκοστοῦ καὶ πρώτου ἀπὸ τῆς τοῦ θεοῦ Σεβαστο[ῦ - - - -
πρὸ δεκαὲξ Καλανδῶν δεκεμβρίων, ἥτις ἐστὶν γενέθλιο[ς Τιβερίου (ἢ Τιβ.) Καίσαρος Σεβα-]
[σ]τοῦ [ἡ]μέρα κτέ..

Χρόνος δὲ τῆς ἐπιγραφῆς εἶναι τὸ 34/35 μ. Χρ..

Ἀθήνησι, τῇ 8η μαρτίου 1912.

Σπυρίδων Βάσης.

Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα

ὑπὸ

Στεφάνου Ν. Δραγούμη.

Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς

1909: ***Ἀναθηματικὸν ἀνάγλυφον ἐκ Φαλήρου [Β. Στάης].*** Σελ. *239-264.*

1910: ***Ἀναγκαία προσθήκη [ὁ αὐτός].*** Σελ. *173-176.*

1911: ***Ἐπιγραφὴ Ξενοκρατείας [Γ. Α. Παπαβασιλείου].*** Σελ. *78-81.*

Τῆς ζητήσεως τῆς ἐννοίας τοῦ περιέργου ἀναθηματικοῦ γρίφου τῆς Ξενοκρατείας προτάσσεται, ὡς οὐχὶ ἄχρηστος ἴσως εἰσήγησις, συνοπτικὴ ἐπισκόπησις τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἱεροῦ περιβόλου, ἐν ᾧ τὸ ἐνεπίγραφον βάθρον μετὰ τοῦ ἐπανατεθειμένου εἰκονικοῦ πίνακος εὑρέθη· ἐπισκόπησις διὰ πραγμάτων καὶ δι' ὀνομάτων ἄγουσα εἰς διάγνωσιν ὅτι ὁ παρὰ τὴν φαληρικὴν παραλίαν περίβολος, ὁ ὑπὸ τῆς ἄλλης, τῆς ἐπὶ τοῦ ὁροσήμου ἐπιγραφῆς (1909: σ. 244, εἰκὼν 1), δηλούμενος ὡς Ἱερὸν «*Ἑστίᾳ, Κηφισῷ, Ἀπόλλωνι Πυθίῳ, Λητοῖ, Ἀρτέμιδι Λοχίᾳ, Ἰλειθύᾳ* (οὕτως), *Ἀχελῴῳ, Καλλιρόῃ, Γεραισταῖς Νύμφαις Γενεθλίαις, Ῥαψοῖ*»,

ἀνῆκεν εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνων τῶν «*κατὰ δήμους ἱερῶν*»[1], εἰς ἃ ἐν τακταῖς ἡμέραις προσερχόμενοι *θεοῖς ἰδίᾳ ἀφιδρυμένοις ὠργίαζον, θυσίας τινὰς θύοντες καὶ δρῶντες τὰ νενομισμένα*[2]. Περὶ τούτων γνωστὸν μὲν εἶναι ὅτι σὺν τῇ ἄλλῃ περὶ συντάξεως καὶ διανομῆς φυλῶν καὶ φρατριῶν προνοίᾳ, ἐμερίμνησε, κατὰ τὴν μεταβολὴν τῆς ἐν 'Αθήναις πολιτείας, ὁ Κλεισθένης[3], ὑπὸ δὲ τοῦ Πλάτωνος διδασκόμεθα ὅτι ὑπὲρ τῆς κοινῆς εὐκοσμίας καὶ τάξεως εὐκταῖον ἐκρίνετο ἂν μετέβαλλον χαρακτῆρα· «θύειν δ' ὅταν ἐπὶ νοῦν ἴῃ τινί, πρὸς τὰ δημόσια ἴτω θύσων καὶ *τοῖς ἱερεῦσί τε καὶ ταῖς ἱερείαις ἐγχειριζέτω τὰ θύματα οἷς ἁγνεία τούτων ἐπιμελής· συνευξάσθω δὲ αὐτός τε καὶ ὃς ἂν ἐθέλῃ μετ' αὐτοῦ ξυνεύχεσθαι*. Ταῦτα δὲ γιγνόμενα τῶν τοιῶνδε χάριν ἔστω· ἱερὰ καὶ θεοὺς οὐ ῥᾴδιον ἱδρύεσθαι, μεγάλης δὲ διανοίας τινὸς ὀρθῶς δρᾶν τὸ τοιοῦτον, ἔθος τε γυναιξί τε δὴ διαφερόντως πάσαις καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι πάντῃ καὶ κινδυνεύουσι καὶ ἀποροῦσιν, ὅπῃ τις ἂν ἀπορῇ, καὶ τοὐναντίον ὅταν εὐπορίας τινὸς λάβωνται, *καθιεροῦν τε τὸ παρὸν ἀεὶ καὶ θυσίας εὔχεσθαι καὶ ἱδρύσεις ὑπισχνεῖσθαι θεοῖς καὶ δαίμοσι καὶ παισὶ θεῶν*, ἔν τε φάσμασιν ἐγρηγορότας διὰ φόβους καὶ ἐν ὀνείροις, ὡς δ' αὔτως ὄψεις πολλὰς ἀπομνημονεύοντας ἑκάσταισί τε αὐτῶν ἄκη ποιουμένους βωμοὺς καὶ ἱερὰ πάσας μὲν οἰκίας, πάσας δὲ κώμας ἔν τε καθαροῖς ἱδρυομένους ἐμπιπλάναι καὶ ὅπῃ τις ἔτυχε τῶν τοιούτων»[4].

Τούτου τεθέντος, ἡ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ τῆς Ξενοκρατείας μεταγράφεται ὧδε, κατὰ μὲν τὰ ἀναμφισβήτητα *ἄστικτος*, οἷα περίπου ὑπὸ τοῦ κ. Β. Στάη ἀναγνωσθεῖσα μετεγράφη (ΑΕ 1909 σελ. 247), κατὰ δὲ τὰ σαφῆ μὲν καὶ σήμερον ἀναντίρρητα, ἀλλ' ἐπίμαχα τὴν εἰς λέξεις διάκρισιν τελευταῖα δεκαπέντα γράμματα ΕΠΙΤΕΛΕΣΤΩΝ ΑΓΑΘΩΝ *εἰς σειρὰν ἀδιάσπαστον ἀτόνιστος:*

> Ξενοκράτεια Κηφισõι [ἱ][5]ερ
> ὸν ἵδρύσατο καὶ ἀνέθηκεν
> ξυμβώμοις τε θεοῖς διδασκαλ
> ίας τόδε δõρον Ξενιάδο[6] θυγάτ
> ηρ καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδõν
> θύεν τõι βουλομένωι επι
> *τελεστωναγαθων*[7]

* * *

«*Θυγάτηρ καὶ μήτηρ*».

Τὸ φύσει ἀδύνατον τῆς εἰς τὸν αὐτὸν Ξενιάδην ἀναφορᾶς ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιῶν *θυγάτηρ* καὶ *μήτηρ* ἐγέννησε τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὑφ' ἅπαξ γεγραμμένον ὄνομα μνημονεύονται δύο, πατὴρ τῆς μητρὸς καὶ ἔγγονος μητρόθεν, ἐπὶ λόγῳ ὅτι «ἴσως πρόκειται περὶ γυναικός τινος ἐν χηρείᾳ, ἧς ἡ ἐπιθυμία ἦτο νὰ γνωσθῶσι διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης τὰ ὀνόματα καὶ τῶν δύο αὐτῇ προσφιλῶν προσώπων, τοῦ υἱοῦ δηλονότι καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῆς» (ΑΕ 1909, 249).

'Αλλ' ἐκτὸς τοῦ ὅτι τοῦ υἱοῦ τὸ ὄνομα πατρόθεν λαμβανόμενον οὐδὲν κοινὸν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ πρὸς τὸ τοῦ μητρόθεν πάππου,—πλὴν ἂν ὑποθέσῃ τις ἀπίθανον σύμπτωσιν ταὐτωνυμίας,— αὐτὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Ξενοκράτεια ἀναφέρεται *θυγάτηρ* τοῦ Ξενιάδου καὶ *ἐκ Χολλειδῶν*, οὐχὶ δέ, κατὰ τὰ ἐν 'Αθήναις πάτρια,—τὰ αὐστηρὰ νόμιμα,—καὶ *γυνὴ* τοῦ *δεῖνος*, *μετὰ τοῦ προσήκοντος τῷ ἀνδρὶ τούτῳ δημοτικοῦ*, τὸ γεγονὸς τοῦτο διδάσκει ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὁ λόγος οὐχὶ περὶ ἐγγάμου γυναικός.

Ἔχοντες δ' οὕτως ἄγαμον κόρην, ἂν τῷ ὄντι εἰς αὐτὴν ἀναφέρεται καὶ ἡ προσηγορία *μήτηρ*, πῶς ἄλλως θέλει ἐπιτραπῇ ν' ἀναγνωρίσωμεν αὐτὴν *μητέρα*, ἢ ἂν δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ τοιαύτη ἐπωνυμία εἶχε καὶ ἄλλην τὸ πάλαι ἐκτὸς τῆς κυρίας καὶ πρώτης ἔννοιαν;

[1] Πολυδ. Θ' 15: «μέρη δὲ πόλεως καὶ *τὰ κατὰ δήμους ἱερά, τελεστήρια, μέγαρα, ἀνάκτορα, χρηστήρια, ἡρῷα*... ἔξω δὲ πόλεως καὶ ἄντρα καὶ σπηλαιώδεις ὑποφυγαί».

[2] 'Ησύχιος καὶ Σουΐδας ἐν λ. *ὄργια, ὀργιάζειν, ὀργεών, ὀργεῶναι, ὀργεῶνες* (κατὰ πάντα χρόνον, κλίσιν καὶ πτῶσιν).

[3] 'Αριστοτ. *'Αθην. Πολιτείας* ΚΑ': «τὰ δὲ γένη καὶ τὰς φρατρίας καὶ τὰς ἱερωσύνας εἴασεν ἔχειν ἑκάστους κατὰ τὰ πάτρια». *Πολιτικῶν* Ϛ' 6' 11: «φυλαί τε γαρ ἕτεραι ποιητέαι πλείους καὶ φρατρίαι, *καὶ τὰ τῶν ἰδίων ἱερῶν συνακτέον εἰς ὀλίγα καὶ κοινά*».

[4] *Νόμων* Ι' 910. Περὶ τῶν τοιούτων ἱερῶν ἴδε ἐν **Ludov. Ziehen, Leges Graecorum Sacrae, Pars altera I,** μεταξὺ ἄλλων τὴν ὑπ' ἀρ. 112 (σ. 294) σπουδαιοτάτην χιακὴν ἐπιγραφήν, καὶ τὴν ἐν ἀρ. 144 Β (σ. 351) ἀπαγόρευσιν «*μηδὲ τὸ τέμενος ἐξιδιάζεσθαι*» κλπ.

[5] Οὕτω καὶ οὐχὶ «*Κηφισõ[ι]ἱερόν*», διότι ἡ ὀπτικὴ σύγχυσις φυσικὸν ἦτο νὰ γεννηθῇ μετὰ τὴν χάραξιν τοῦ πρώτου Ι.

[6] Τὸ Ο ἀντὶ *ου* ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἔχον ἀμέσως ἐπακολουθοῦν τοῦ «*θυγάτηρ*» τὸ Θ. Οὕτως ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἔχομεν τρεῖς ἀρχαϊσμούς· τὸ Ο ἀντὶ Ω ἐν τῇ λέξει «*Κηφισõι*», τὸ Ο ἀντὶ ΟΥ ἐν τῇ λέξει «*Ξενιάδου*», τὸ Ε ἀντὶ ΕΙ ἐν τῷ ῥήματι «*θύειν*».

[7] Μετὰ τὰ ΑΓΑΘΩΝ οὐδὲν ἄλλο γράμμα διέκρινα ἐπὶ τοῦ λίθου.

Ἂν μέν, ἀντὶ παιδίου ἄρρενος ὁλογύμνου, ἐβλέπομεν ἐπὶ τοῦ ἀναθηματικοῦ πίνακος ἐν δεξιᾷ τῆς παρὰ τὸν βωμὸν θνητῆς γυναικείας μορφῆς *παιδίσκην*, ἴσως ἂν ἐγεννᾶτο πιθανὴ ὑπόθεσις ὅτι ἱέρεια μὲν εἰκονίζεται αὐτὴ ἡ παῖς (διότι γινώσκομεν ἐκ κειμένων ἀρχαίων πιστοτάτων ὅτι μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς *δεκαέτιδος* κόρης κατήρχετο ἡ ἱερωσύνη), συμπαρίσταται δὲ παραπλεύρως ἡ μήτηρ συμπληροῦσα τὴν παιδικὴν ἀτέλειαν, παρενθέτως ἐν ἐλλειπτικῷ σχήματι, κατὰ τὸ ποιητικόν, ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευομένη (Ξενοκράτεια . . . ἀνέθηκεν Ξενιάδου θυγάτηρ,—καὶ μήτηρ ἐκ Χολλειδῶν). Ἀλλὰ τοῦ πράγματος ἄλλως ἔχοντος, τοῦ δὲ παρὰ τὸν βωμὸν παιδός, τοῦ ζωηρῶς πρὸς τὸν *ἐπιβώμιον* δαίμονα[1] εὐλάβειαν χειρονομοῦντος, χαρακτηριζομένου παιδὸς παρὰ τὴν ἑστίαν διακόνου, πῶς ἄλλως θέλει ἐπιτραπῇ εὐσυνειδήτως ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν θυγατέρα καὶ *μητέρα* (διότι δὲν πρόκειται λύσις *λεξιγρίφου*[2]) ἢ ἂν δυνηθῶμεν ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ τοιαύτη προσηγορία εἶχε καὶ ἄλλην ἐκτὸς τῆς ἀρχικῆς καὶ κυρίας σημασίαν;

Ὅτι τῆς λέξεως «*μήτηρ*» ἐγίνετο τὸ πάλαι χρῆσις, ὡς καὶ σήμερον (*μητέρα, μάννα*), εἰς προσφώνησιν γηραιῶν γυναικῶν, περιττὸν ἴσως καὶ νὰ ὑπομνήσῃ τις.

Ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς ἐπίκλησιν γυναικῶν ἐν ἀξιώματι, πρεσβείῳ, τιμῇ, ἐλέγετο ἡ λέξις, ἀνάγκη νὰ πιστωθῇ δι' ἀναφορᾶς εἰς ἀρχαῖα κείμενα. Ἔχομεν δ' αὐτά— ἀλλ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον εἰδικὸν σπάνια,— χάρις εἰς τοὺς παλαιοὺς λεξικογράφους, ἐν οἷς καὶ ἐνταῦθα πρωτοστατεῖ ὁ ἀληθῶς πολύτιμος Ἡσύχιος.

«*Μήτηρ· ἡ πρεσβυτάτη πᾶσα*»· δηλονότι οὐχὶ ἡ γηραιά, ἀλλ' ἡ «*ἐντιμοτάτη*». Διότι τοιαύτην ἔννοιαν ἀπὸ τῶν ὁμηρικῶν χρόνων μαρτυρεῖται ὅτι εἶχεν ἡ λέξις «*πρεσβυτάτη*». Ἀπαραλλάκτως ὅπως ἡ λέξις «*γεραιαὶ*» δὲν ἐσήμαινε τὰς «*γηραιάς*», ἀλλὰ τὰς *γεραράς*, ἤτοι «τὰς *ἐντίμους* γυναῖκας, τὰς *γέρας τι ἐχούσας*», οὕτω καὶ τὸ ὄνομα «*πρεσβυτάτη*» σημαίνει οὐχὶ τὸ βαθὺ γῆρας, ἀλλὰ τὸ «*πρεσβεύειν*», ἤτοι *προτιμᾶσθαι, ἄρχειν, μεγαλύνειν*», τῆς λέξεως «*πρέσβυς*» ἐχούσης διττὴν σημασίαν: «*Πρέσβεις*· γέροντες. *Βασιλεῖς, ἄρχοντες, προτιμ(ώ)μενοι*. Καὶ οἱ *πρεσβευταί, μεσῖται(,) ἀπόστολοι ἕνεκεν εἰρήνης*»[3].

Μήτηρ ἄρα σημαίνει καὶ πᾶσαν *πρεσβυτάτην*, τὴν σεμνήν, τὴν ἐν τιμῇ, τὴν *πρέσβειραν*, ἤτοι «*προτιμητὴν*» ἢ «*ἀρχηγέτιδα*»[4], τὴν τετιμημένην ἀξιώματί τινι ἢ ἀρχῇ.

Σεμνὸν δ' εἴπερ τι ἄλλο καὶ ἔντιμον ἀξίωμα ἦτο καὶ τὸ τῆς ἱερείας[5], «*ἁγίας, ᾗ οὐ θέμις ἰέναι πρὸς ἄνδρα, παρθένου*»,—ὁποίαν ἀπὸ τοῦδε ἐνταῦθα τολμῶμεν νὰ ὑποδείξωμεν τὴν κατὰ τὰ ἄνω ἐξηγηθέντα ἀνύμφευτον θυγατέρα τοῦ *Ξενιάδου, τὴν ἐκ Χολλειδῶν*[6], τοῦτο μὲν ἔχοντες συνεπικουροῦν ἐπιχείρημα ἀπὸ λατινικῶν ἐπιγραφῶν, ἐν αἷς ἡ λέξις *mater* κεῖται ἀναγεγραμμένη εἰς χαρακτηρισμὸν *ἱερείας*[7], τοῦτο δ' εὐμοιροῦντες καὶ ἰσοδυ-

[1] Ὅτι οὐχὶ θνητοῦ μορφὴ ἡ τοῦ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ πατοῦντος τὸν δεξιὸν πόδα, φρονοῦμεν ὅτι ἀπέδειξεν ὁ κ. Ἰ. Σβορῶνος, οὗτινος ἡ πραγματεία (***Μεταγαμήλιον ἀνάθημα θεοῖς τοῖς τελείοις ὑπὸ Ξενοκρατείας***, ἐν τεύχει 19-20 τοῦ δημοσιεύματος «***Τὸ ἐν Ἀθήναις Μουσεῖον***», σελ. 492 ἑπ.) ἐγένετο ἡμῖν γνωστὴ τῆς μελέτης ἡμῶν ταύτης πλησιαζούσης εἰς πέρας. Ἀλλὰ τὸ ἐν τῇ φωτογραφικῇ ἀπεικονίσει προεξέχον ὡς κέρας ἔχει τι τὸ κακοχάρακτον καὶ διφορούμενον ἐπὶ τοῦ λίθου.

[2] Οἷον τὸ αἴνιγμα 41 (*Ἀνθολ. Παλατ.* ΙΔ'): μητέρ' ἐμὴν τίκτω καὶ τίκτομαι κλπ..

[3] Ἡσύχιος ἐν λ. *μήτηρ, γεραιαί, πρεσβεύειν, πρέσβεις*. Πρβ. Σουΐδαν ἐν λ. *πρεσβυτάτην*. Ἴδε δὲ παρ' ἀμφοτέροις καὶ τὰς λέξεις *πρέσβα, πρεσβεῖον, πρεσβήϊον*, προσέτι δ' ἐν τοῖς λεξικοῖς τὰς λ. *πρέσβος* (τό), *πρεσβεῖον, πρεσβηΐς*.

[4] Ἡσύχιος καὶ Σουΐδας ἐν τῇ λέξει. Ἔπιθι παρ' Ἡσυχίῳ καὶ τὴν λέξιν «*ἀρχηγέτης*· ἄρχων».

[5] Ἡσύχιος ἐν τῇ λέξει.

[6] *Τὴν ἐκ Χολλειδῶν*· οὕτως ἀπ' εὐθείας ἐπ' αὐτῆς τὸ δημοτικὸν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, καθ' ἡμᾶς, καὶ οὐχὶ ἐκ τοῦ πατρός, ὅστις πιθανώτατα ἤθελε γραφῇ *Χολλείδης*, καίτοι κατ' ἐξαίρεσιν καὶ ἐπ' ἀνδρῶν ἀπαντᾷ τὸ «ἐκ Χολλειδῶν».

[7] Quicherat et Daveluy, Dict. Latin-Français: mater ... II Qqf. *Inscr*. Prêtresse. Εἰς τὸν σοφὸν Καθηγητὴν τῆς Λατινικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ κ. Σ. Βάσην ὀφείλω τὴν χάριν τοῦ κυροῦντος τὴν τοῦ λεξικοῦ μαρτυρίαν ἀκριβολόγου σημειώματος τοῦδε: «Mater=sacerdos. Orelli, Inscript. Latinarum Collectio, 1491. Reginia Paterna *mater* nata et facta [ἡ ἱερωσύνη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ λέγεται matratus, κατὰ τὸ pontificatus κ.τ.τ]. — Dessau, Inscr. Lat. selectae, 4114: Domitia Civitas *mater*. Ὡσαύτως Orelli 2313: Geminia *mater sacrorum*. Παραλείπω τὸ *mater collegi, mater synagogae* κ.τ.τ., ἔνθα *mater=patrona*. Ὡσαύτως παραλείπω χωρία, ἐν οἷς ἡ προσηγορία mater εἶναι ἁπλῶς ἐνδεικτικὴ σεβασμοῦ, οἷον Plaut. Rudente, 262 Fl.: Jubemus te salvere, *mater*, λέγουσι νεάνιδες πρὸς ἱέρειαν, ἧς ὅμως ἀγνοοῦσι τὴν ἰδιότητα· αὕτη δ' ἀποκρίνεται Salvete puellae. Αὐτόθι, 288: Amice benigneque, mater, honorem nostrum habes». — Καὶ ταῦτα μὲν ὁ διακεκριμένος λατινιστής. Προσσημειοῦμαι δὲ καὶ παραπομπὴν εἰς Bull. Corr. Hell. II, 597; VI, 182; VII, 232, ὅπου ἀπαντᾷ ἀνάλογος παράχρησις τοῦ ὀνόματος mater εἰς προσηγορίαν τῆς γυναικὸς τοῦ Αὐτοκράτορος: mater castrorum, ἑλληνιστὶ μεταπεφρασμένη: «μήτηρ κάστρων».—Ἐν Εὐριπίδου Ἴωνι στ. 321 καὶ 1324 ἡ Πυθία προσαγορεύεται ὑπὸ Ἴωνος *μήτηρ*, οὐχὶ ὡς ἱέρεια, ἀλλ' ὡς θρέ-

Ἐτυπ. 20.3.12.

νάμου παραλλήλου ἑλληνικοῦ παραδείγματος, καθ' ὃ ἐν Ἀθήναις «αἱ ἱέρειαι *κοινῶς*, ἰδίως δὲ αἱ τῷ Διονύσῳ ἐν Λίμναις τὰ ἱερὰ ἐπιτελοῦσαι» ὠνομάζοντο *γεραραί*, ἀλλά, κατὰ Σουίδαν, καὶ *γεραιαί*[1].

* * *

«*Διδασκαλίας δῶρον*»

Ὅτι μυστικὸν ὀργιαστικὸν χαρακτῆρα εἶχεν ἡ λατρεία θεῶν καὶ δαιμόνων, οἷοι παρὰ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον ἐμφανίζονται οἱ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ ἱεροῦ ποταμοὶ καὶ νύμφαι, ἀρκεῖ ὅπως διὰ βραχέων ἐνταῦθα ὑπομνήσῃ τὸ ὑπὸ Σουίδα μνημονευόμενον τῶν Αἰσχύλου ***Μυσῶν*** ἀπόσπασμα, τὸ εἰς ἱερέα ποταμοῦ ἀναφερόμενον· «Ποταμοῦ Καΐκου χαῖρε πρῶτος *ὀργεών, εὐχαῖς δὲ σώζοις δεσπότας παιωνίαις*»[2].

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοιαύτης ἀρρήτου λατρείας φανερόν, ὅτι οἱ *ὀργεῶνες* (ἱερεῖς) καὶ αἱ καθ' Ἡσύχιον *ὀργεῶναι* (ἱέρειαι) ὤφειλον ὡς προφάνται ἢ προφάντιδες, ἐξηγηταὶ ἢ ἐξηγήτριαι τῶν περὶ τὰς ἱερουργίας «ἅμα λέγειν τε περὶ ὧν ἀγνοοῦσιν οἱ ἀκούοντες καὶ *διδάσκειν* αὐτοὺς περὶ ὧν πυνθάνονται».

Ἐπυνθάνοντο δὲ καὶ περὶ ἄλλων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς περὶ τῶν εἰδικῶν ἐν ἑκάστῳ ἱερῷ νομίμων, προκαταργμάτων, ἱερείων, θυσιῶν καὶ τῶν τοιούτων.

Εἶχον δὲ τὰ νόμιμα τὴν ἀρχὴν πάντοτε ἀπὸ μαντείας[3], ἐν τοῖς δημοσίοις (δημοτελέσιν) ἱεροῖς ὀνομαζόμενα καὶ «*πάτρια*», γενικώτερον μέν, κατὰ τὰ θεμελιώδη, ὁμοιάζοντα, ἐν ἄλλοις δὲ κατὰ θεότητας ἐν γένει καὶ συλλόγους διάφορα, ὧν τὴν ἔννοιαν, τὸν λόγον, τὸν σκοπὸν καὶ τὴν τάξιν μόνος ὁ ἱερεὺς εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἑρμηνεύσῃ, αὐτὸς καὶ παρὼν εἰς τὴν ἱερουργίαν, πλὴν ἂν εἰδική τις ῥήτρα ἢ ἐπέτρεπεν εἰς τὸν νεωκόρον ἔργα τινὰ ἢ καὶ ἐξαιρετικῶς συνεχώρει τῷ εἰς τὸ ἱερὸν προσερχομένῳ καὶ ἄνευ τοῦ ἱερέως αὐτὸς νὰ *τελέσῃ*, ἤτοι θύσῃ[4].

«*Θύειν ᾗ θέμις*»· ἐν τούτῳ, χριστιανικῶς εἰπεῖν, «οἱ νόμοι καὶ οἱ προφῆται κρέμανται». Τοῦτο δὲ καὶ μόνον, ἄνευ ἄλλου τινὸς εἰδικωτέρου ὁρισμοῦ, ἀναγινώσκεται ἐν ἀγροτικῇ τῆς Ἀττικῆς ἐπιγραφῇ ἱεροῦ τεμένους Ἀσκληπιοῦ καὶ Ὑγιείας[5]. Καὶ τίς ἄλλος ἢ ὁ ἱερώμενος ἦν ἱκανὸς νὰ διδάξῃ τὸν προσιόντα ἢ ἀφικνούμενον εἰς τὸ ἱερόν, ὅπως οὕτω, κατὰ τὰ νόμιμα, «*ᾗ θέμις*», θύσῃ, αὐτὸς ὁ ἄνωθεν ὑπὸ τοῦ θείου *δεδιδαγμένος*, αὐτὸς ὁ κατὰ χρησμὸν καὶ μαντείαν, *τὰ θεῖα καταλαβών*[6]; Μόνον τὰ διδακτέα ὅσων ὑπῆρχεν ἄδεια δημοσιεύσεως,

ψασα αὐτόν.—Περὶ τοῦ «*μήτηρ*» εἰς ἐπίκλησιν θεοτήτων ἴδε Rochers, Lexikon der Gr. und Rom. Mythologie ἐν λ. Mater σ 2847 ἑπ.

[1] Πολυδ. Η' 108.—Ἡσυχ. λ. *γεραραί*. Σουΐδας λ. *γεραιαί*. Ἁρπ. *γεραραὶ* μετὰ τῆς ὑποσημειώσεως καὶ τῶν ἐν τῷ 6' τόμῳ Σχολίων (Annotationes) λ. *Γεραιραὶ* ἐν τέλει.—Ἔπιθι καὶ Pauly Wissova Real Encyclop. Παράβαλε καὶ τὰ παρὰ Χριστιανοῖς ὕστερον κρατήσαντα, καθ' ἃ «*μήτηρ*» μὲν ἡ μοναχή, ἡ καὶ *νόννα*, «*πρεσβυτέρα*» δὲ ἡ ἐν ἀξιώματι ἡγουμένης μοναχικοῦ ἱδρύματος (E. G. Sophocles Lex. of the rom. and byz. periods [146 π. Χ.—1100 μ.Χ.] ἐν λ. *μήτηρ, νόννα, πρεσβυτέρα*.— Clugnet, Dict. des noms liturgiques dans l'église grecque ἐν λ. *μήτηρ*. Σήμερον λέγομεν *πρεσβυτέραν* καὶ τὴν τοῦ ἱερέως *(πρεσβυτέρου)* σύμβιον.

[2] Τουτέστιν «εὐχαῖς περὶ σωτηρίας ἢ θεραπείας, μεθ' ἃς ἐπληροῦτο τὸ συντεταγμένον, τὸ *τάγμα*, ὡς ἔκτοτε καὶ μέχρι τῆς σήμερον (*τάγμα, τάμμα* καὶ μετὰ τῆς ὀρθῆς ἐν τῇ ὀνομαστικῇ καταλήξεως *τάξημα -τος*) ὀνομάζεται [Ἡσυχ. ἐν λ. *εὐχάς*· «τάγματα»· — ἐν λ. *σύνταγμα*· ... ἐκ λόγων *τάγμα*], ἐπακολουθοῦντος *παιῶνος*, ἤτοι ὕμνου χαριστηρίου. Ἀντιπαράθες τὰ παρὰ Σουΐδᾳ ἐν λ. *παιανισμός, παιωνίσας* καὶ *παιῶνος* πρὸς τὰς παρ' αὐτῷ τούτῳ λέξεις *παιᾶνας* b καὶ *παιανῖσαι*. *Παιωνισμὸς* καὶ *παιανισμός*, κατά τι ἴσως ἀρχικῶς διαφέροντες, εἶχον ἀμφότεροι ἔννοιαν διττήν· *προτελεστικὴν* (ἐπικλητικῆς εὐχῆς) καὶ *ἐπιτελεστικὴν* (εὐχαριστηρίου ᾠδῆς). Πρβ. καὶ Ἡσυχ. ἐν λ. *Παιὰν Ζεύς, παιᾶνας, παιήονα*.

[3] Ἴδε π. χ. τὰ ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 4 καὶ 14 δημοσίαις ἀττικαῖς ἐπιγραφαῖς (Leges Graecorum Sacrae, σ. 19 καὶ 58): «Ἀπάρχεσθαι τοῖν θεοῖν τοῦ καρποῦ κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὴν μαντείαν τὴν ἐκ Δελφῶν».—«ἀμφιέννυσθαι τὸ ἕδος τῆς θεοῦ κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὴν μαντείαν τοῦ θεοῦ.... τάδε πάτρια Πραξιεργίδαις». —Ἴδε προσέτι δείγματος χάριν (αὐτόθι σ. 63) τὰ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 16 ἐπιγραφῇ «κατὰ τὴν Ἀπόλλωνι μαντείαν δι' Ἅρματος τάδε ἕπεσθαι τῷ κανῷ .... *στέμμα προγόνιον* κλπ.», ἔνθα αἱ λέξεις *στέμμα προγόνιον* σημαίνουσι στέμμα ἐξ ἐρίων *προγόνου* ἤτοι *πρωτογόνου ἀρνός*. [Ἡσυχ. ἐν λ. *πρόγονοι* καὶ *πρατήνιον*. Πολυδ. Α' 250].

[4] Ὡς π. χ. ἐν τῷ κατὰ τὴν Ὠρωπίαν ἱερῷ τοῦ Ἀμφιαράου, διὰ τὸ μὴ μένειν σταθερῶς ἐν αὐτῷ τὸν ἱερέα, τὸν δὲ νεωκόρον μὴ ἔχειν ἄλλην ἐντολὴν ἢ μόνην τὴν τῆς ἐπιμελείας τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν ἀφικνουμένων καὶ τοῦ παρίστασθαι ἐπόπτην τῆς καταβολῆς τῆς λεγομένης «*ἐπαρχῆς*» εἰς τὸν θησαυρὸν τοῦ ἱεροῦ ὑπὸ τοῦ «μέλλοντος θεραπεύεσθαι». [LGS ἀρ. 65 ἐν σελ. 201]. Ἐν Ἀμοργῷ ἡ ἱέρεια Δήμητρος τῆς Θεσμοφόρου τῆς δημοτελοῦς (δημόσιον ἱερὸν) «εἰσαγγέλλει πρὸς τοὺς πρυτάνεις τοὺς περὶ τὸ ἱερόν.. ὅτι αἱ γυναῖκες εἰσιοῦσαι αὐτ]α[ὶ] τ[ελοῦσιν] ἐν τῷ ἱερῷ». Εἰς δὲ τὸ ἐν Πειραιεῖ Θεσμοφορεῖον ἀπηγορευμένον ἦτο, πλὴν τῶν ἄλλων τῶν ἐπιμελῶς ἐν τῇ στήλῃ ἀπηριθμημένων, «μηδὲ πρὸς τοὺς βωμοὺς μηδὲ τὸ μέγαρον προσιέναι ἄνευ τῆς ἱερείας». Καὶ ἐν τῷ κατὰ τὸ Σούνιον ἱερῷ Μηνὸς Τυράννου ὡρίζετο «μηδένα θυσιάζειν ἄνευ τοῦ καθιδρυσαμένου τὸ ἱερόν· ἐὰν δέ τις βιάσηται, ἀπρόσδεκτος ἡ θυσία παρὰ τοῦ θεοῦ». [Ath. Mitt. 1904 σ. 381-2 ἐν ἀντιπαραθέσει πρὸς ἀρ. 97 LGS σ. 275, ἀρ. 33 αὐτόθι σ. 99 καὶ ἀρ. 49 σ. 148]. Πρβ. Εὐριπίδου Ἴωνα ἐν στίχοις 219-232. Ἀθηναίου Ι' 58 (441 - 442). Ἡρώνδα IV Ἀσκληπιῷ ἀνατιθεῖσαι κλπ..

[5] LGS ἀρ. 48 σ. 148.

[6] [Ἀριστοτ. 1] *Περὶ κόσμου* Α' 2.

μόνα ταῦτα ἀνεγράφοντο διὰ τὸ ἀσφαλὲς ἐν τῷ ἱερῷ, πρὸς τοῖς βωμοῖς, εἰς στήλας, οἷαι π. χ. αἱ τοῦ ἐν Πειραιεῖ ἱεροῦ, ἐν αἷς «Εὐθύδημος Ἐλευσίνιος ἱερεὺς Ἀσκληπιοῦ . . . . τὰ πόπανα πρῶτος ἐξηγήσατο ἃ χρὴ προθύεσθαι», ἤτοι ἀπεικόνισε πιστὰ ὁμοιώματα τῶν προθυτέων ἱερῶν πλακούντων[1].

Ἀλλ' ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἀπόρρητον, ἡ *ἀπὸ θεοῦ διδασκαλία* ἐγίνετο ὑπὸ τοῦ ἱερέως προφορική[2].

Ἐμυσταγώγουν ἄρα, ὅ ἐστιν *ἐδίδασκον* ἢ *ἐξεδίδασκον*, τοὺς ἀγεύστους γνώσεως προσκυνητάς. Τοιουτρόπως δέ, κατ' ἀξίαν νεμόμενοι τά, λόγῳ τῆς τοιαύτης κατὰ θείαν παραχώρησιν κτηθείσης ἱκανότητος *διδασκαλίας* ἢ *κατηχήσεως* τῶν ἀμυήτων, προσφερόμενα, οὐ μόνον εἰς τὸ ἱερόν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς ἀγαθά, ὁ ἱερεύς, ἡ ἱέρεια, εἰς τὸ θεῖον εὐλόγως ἀναφέροντες τὴν εὐεργεσίαν, ἀντεδίδοσαν αὐτῷ *χαριστήριον*, *δωρεάν*, ἀναθήματα[3].

Καὶ τοιοῦτο *δῶρον* ἔχομεν ἐνταῦθα, οὕτω καὶ ὀνομαζόμενον, τὸν ὑπὸ τῆς Ξενοκρατείας τῷ Κηφισῷ καὶ τοῖς συμβώμοις ἀνατεθέντα *εἰκονικὸν πίνακα*, «δῶρον διδασκαλίας» οἱονεί τινα *διδασκαλεῖα* (κατὰ Πολυδεύκην), ἀφῃρημένα τὸν ταπεινὸν χαρακτῆρα τῶν συνήθων *διδάκτρων*.

*
* *

« Θύειν τῷ βουλομένῳ — επιτελεστωναγαθων ».

«*Θύειν τῷ βουλομένῳ*». Οὕτω καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 119 (LGS σ. 308) μυτιληναίᾳ ἐπιγραφῇ: «Ὄ κε θέλη θύην ἐπὶ τῷ βώμῳ . . . θυέτω ἰρήϊον ὄττι κε θέλη·» — ὅμως ἐπακολουθούντων καί τινων ὅρων εἰδικῶν.

Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὑπῆρχε γενικὸν δογματικόν, οὕτως εἰπεῖν, κώλυμα, θεμελιῶδες, ἀπαγορεῦον εἰς πάντα ὅλως περὶ παντὸς ἀνεξέταστος νὰ προσέρχηται εἰς τὸν βωμὸν πρὸς θυσίαν. Ἡ τοιαύτη δ' ἀπαγόρευσις περιελαμβάνετο ἐν τῷ γενικῷ τῶν νομίμων ὁρισμῷ τῷ ἤδη ἀνωτέρω παρατεθέντι, τῷ ὁρισμῷ «*ᾗ θέμις*», οὗ τινος τὴν προϋπόθεσιν εὑρίσκομεν ἐγκειμένην ἐν αὐτῇ τῇ ἐπακολούθῳ εἰς τὴν μετοχὴν «*βουλομένῳ*» γραμματικῇ συστάδι, ἐὰν διαχωρίσωμεν αὐτὴν εἰς δύο τάσδε τὰς λέξεις· «*ἐπιτελεστῶν ἀγαθῶν*».

«*θύειν τῷ βουλομένῳ ἐπιτελεστῶν ἀγαθῶν*»: ἵνα θύῃ ὁ βουλόμενος τῶν ἀγαθῶν ἐπιτελεστῶν.

«*Ἧ θέμις*» ἔθυε μόνος ὁ συνειδὼς ἑαυτῷ ἁγνότητα, ὁ καθαρὸς τὰς χεῖρας καὶ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ψυχὴν ὅσιος, ὁ ἀληθῶς «*εὐσεβής*». Προσετίθεντο δὲ καὶ ἐξωτερικοί τινες ὅροι καὶ τύποι σώματος ἀμιάντου, καθαρότητος, νηστείας ἢ ἀποχῆς, οἷοι ἐν παραδείγματι οἱ ἐν ἀρ. 49 (LGS σ. 148): «*καθαριζέσθω ἀπὸ σκόρδων καὶ χοιρείων καὶ γυναικὸς λουσαμένους κατακέφαλα*» κλπ.[4], ἀλλὰ μηδὲ μετὰ τούτων τὴν τήρησιν παραλειπομένης τῆς ὑπομνήσεως τῆς οὐσιαστικῆς ἀξιώσεως ἁγνότητος ψυχικῆς· «*εὐείλατος γένοιτο ὁ θεὸς τοῖς θεραπεύουσιν ἁπλῇ τῇ ψυχῇ*».

Ἀλλὰ συνήθως τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀξιώσεως τοῦ θείου προστάγματος τὴν αὐστηρὰν διατύπωσιν βλέπομεν ἐν αὐτῇ τῇ ἀρχῇ τῶν ἐπιγραφικῶν κειμένων: «*Παριέναι εἰς τὸ ἱερὸν . . . χερσὶν καὶ ψυχῇ καθαρᾷ*» (LGS ἀρ. 91 σ. 259).—«*Πρῶτον μὲν καὶ τὸ μέγιστον· χεῖρας καὶ γνώμην καθαροὺς καὶ ὑγιεῖς ὑπάρχοντας καὶ μηδὲν αὐτοῖς δεινὸν συνειδότας. Καὶ τὰ ἐκτός· ἀπὸ φακῆς ἡμερῶν γ'* κλπ.» (Αὐτόθι ἀρ. 148, σ. 364). «*Εἰς τὸ ἱερὸν μὴ ἐσέρπεν ὅστις μὴ ἁγνός ἐστι ἢ τέλει ἢ αὐτῷ ἐν νῷ ἐσσεῖται*». (Αὐτόθι, ἀρ. 123 σ. 313)[5].

Κατὰ τὰ ἄνω, ὅρος γενικὸς ἀπαράβατος ὑπῆρχε τεθειμένος ὁ τῆς ἁγνότητος τῶν χειρῶν καὶ τῆς ὁσιότητος τῆς γνώμης, ὅπως τις ἔχῃ ἄδειαν θυσίας

[1] LGS ἀρ. 18 σ. 70.

[2] Διδακτικὸν ἐν τούτῳ τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ χωρίον (Εἰ πρεσβυτ. πολιτευτέον, 24) ὅπερ παρατίθεμεν: «Ὥσπερ ἐν Ῥώμῃ ταῖς Ἑστιάσι παρθένοις τοῦ χρόνου διώρισε τὸ μὲν *μανθάνειν*, τὸ δὲ *δρᾶν τὰ νενομισμένα*, τὸ δὲ τρίτον ἤδη *διδάσκειν* . . . οὕτως ὁ τελέως πολιτικὸς ἀνὴρ τὰ μὲν πρῶτα *μανθάνων* . . . καὶ *μιμούμενος*, τὰ δ' ἔσχατα *διδάσκων καὶ μυσταγωγῶν*».

[3] Σουΐδας ἐν λ. «*μυσταγωγεῖ*· μυστήριον ἐπιτελεῖ, μυστήρια ἄγει ἢ *ἐκδιδάσκει*».— Σουΐδας καὶ Ἡσύχιος ἐν λ. *ὑποφῆται*· «μάντεις, προφῆται, *ἱερεῖς*, *διερμηνευταί*, χρησμολόγοι».— Ἡσύχιος ἐν λ. *διδασκαλία*· «παραίνεσις, νουθεσία» καὶ ἐν λ. *ὑποθήκη* καὶ *ὑποθημοσύνη*· «παραίνεσις, *διδασκαλία* . . . ἢ συμβουλή».— Σουΐδας ἐν λ. *κατηχῶν*· «προτρεπόμενος, παραινῶν». Ἡσυχ. ἐν λ. *κατηχίζειν*· «νουθετεῖν . . .» Μέρος τῆς τοιαύτης διδασκαλίας ἢ κατηχήσεως, χριστιανικὴν ἔχον τὴν ἰδέαν, ὑπάρχει καὶ ἀναγεγραμμένον ἔν τισιν ἱεροῖς, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω.

[4] Περὶ τούτων ἴδε T. Wächter, Reinheitsvorschriften im griechischen Kult. Giessen 1910.

[5] «Ὅστις μὴ ἁγνός ἐστι ἢ *τέλει* ἢ *αὐτῷ ἐν νῷ ἐσσεῖται*: α') *ἢ τέλει*· ἰσοδύναμον τῷ «ἢ ἔργῳ» (τετελεσμένῃ πράξει)· β') *ἢ αὐτῷ ἐν νῷ ἐσσεῖται*· ἰσοδύναμον τῷ «ἢ ὡς ἔχων ἐν νῷ τι (μελετῶν τι) τὸ μὴ ὅσιον». Αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐν ἀρ. 148. Τὰ περὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἄνω ἑρμηνευομένων τέως ἀμφισβητούμενα τῆς ὑπ' ἀρ. 123 ἐπιγραφῆς ἴδε αὐτόθι (σ. 314) ἐν τοῖς σχολίοις. «*Ἁγνείη δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια*», κατὰ τὸ ἐν Ἐπιδαύρῳ ἱερὸν ποίημα τὸ ἐν LGS σ. 364-5 μνημονευόμενον.

ἐν ἱερῷ[1]. Ὁ τοιοῦτος δ' ἐκαλεῖτο περιληπτικῶς *ἁγνός, εὐσεβὴς* ἢ *ἀγαθὸς* ἢ καὶ τὰ τρία. «*Εἰς τὸ τέμενο]ς εἰστείχειν εὐσέβεας* (κενὸν) *δὲ μὴ εἰστείχειν μηδὲ προδόταις*» (αὐτόθι, ἀριθ. 117 σ. 303).— «*Μηδενὶ ἐξέστω ἰσιέναι . . . πρὶν ἂν δοκιμασθῇ εἰ ἐστιν ἁγνὸς καὶ εὐσεβὴς καὶ ἀγαθὸς*» (αὐτόθι ἀριθ. 47 σ. 147)[2]. — «*Τοῖς ἥρωσιν κατὰ τὰ δόξαντα θυσίαν . . . ποιο]υμένων*[3] *τῶν ἀγαθῶν*» (αὐτ. ἀρ. 35 σ. 104).

Καὶ μάρτυς τούτων ὑπέρτατος ὁ διπλοῦς χρησμὸς τῆς Πυθίας[4]:

Α΄.

Ἁγνὸς εἰς τέμενος καθαροῦ, ξένε, δαίμονος ἔρχου
ψυχήν, νυμφαίου νάματος ἀψάμενος·
ὡς *ἀγαθοῖς* κεῖται βαιὴ λιβάς· ἄνδρα δὲ φαῦλον
οὐδ' ἂν ὁ πᾶς νίψαι νάμασιν Ὠκεανός.

Β΄.

Ἱερὰ θεῶν *ἀγαθοῖς* ἀναπέπταται, οὐδὲ καθαρμῶν
χρειώ· τῆς ἀρετῆς ἥψατο οὐδὲν ἄγος.
Ὅστις δ' οὐλοὸν ἦτορ, ἀπόστιχε· οὔποτε γὰρ σὴν
ψυχὴν ἐκνίψει σῶμα διαινόμενον.

Τῶν τοιούτων *ἀγαθῶν* τῷ βουλομένῳ ἐπιτρέπει καὶ ἡ τῆς Ξενοκρατείας ἐπιγραφὴ ἐλευθέραν τὴν εἰς θυσίαν προσέλευσιν, ἀλλὰ καὶ μετά τινος εἰδικωτέρου προσδιορισμοῦ κύκλου, τοῦ τῶν καλουμένων *ἐπιτελεστῶν*. Τοῦτο δὲ οὐχὶ δι' ἄλλο τι ἢ μόνον διὰ τὴν τῆς ἁγνότητος ἀσφάλειαν· διότι *ἐπιτελεστὴς* ἀδύνατον νὰ νοηθῇ *μὴ καθαρὸς τὴν ψυχήν, μὴ ἁγνός, μὴ ἀγαθός*, αὐτὸς ὁ πρότερον ἤδη *τελέσας*, ὁ «*προτελέσας*», ὁ τὰ «*προτέλεια ποιήσας*», κατὰ τὴν φράσιν Πλάτωνος τοῦ κωμικοῦ, διὰ τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ αἰτούμενον τέλος. Αὐτὸ καὶ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι ἐτελέσθη πρώτη θυσία (*κατὰ τὰ νόμιμα*) ἐμαρτύρει τὸ *εὐσεβὲς* καὶ τὸ *ἀγαθὸν*[5] τοῦ εἰς ὃν παρείχετο ἄδεια, κατὰ βούλησιν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν *ἐπιτελεστής*.

Τοιουτοτρόπως δὲ καὶ ὑπὸ ἄλλην ὄψιν, τὴν οἰκονομικήν, ἠσφαλίζετο εἰς τὸ ἱερὸν καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ λατρεύοντας ἡ συμπλήρωσις τῶν θυσιῶν, ἐπιθαρρυνομένου τοῦ εὐλαβοῦς ζήλου τῶν προθυσάντων, ὅπως, παρὰ τὸ ὁπωσδήποτε δαπανηρὸν τοῦ ἔργου, προσέρχωνται εἰς τέλεσιν καὶ τῆς ὑστέρας θυσίας.

Ἐπιτελεοῦντες ἀπὸ Λυκούργου τοῦ ῥήτορος ἦσαν ἡμῖν γνωστοὶ οἱ τῷ *ἐπιτελεώματι*, — ὡς ἐλέγετο «*τὸ ἐπὶ πᾶσι θυόμενον ὑπὲρ τοῦ ἐπιτελεῖς γενέσθαι τὰς πρότερον θυσίας*», — πληροῦντες ὅλον τὸ κατὰ τὰ ἱερὰ νόμιμα ὑπαγορευόμενον. Αὐτοὺς τούτους ἔχομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ *ἐπιτελεστάς*[6].

*
* *

Λύσις τοῦ γρίφου.

Μετὰ τὰ προεκτεθειμένα, ἡ ἐπιγραφὴ ἀναγινωσκομένη ὧδε·

«Ξενοκράτεια Κηφισῷ ἱερ|ον ἱδρύσατο καὶ ἀνέθηκεν | ξυμβώμοις τε θεοῖς διδασκαλ|ίας τόδε δῶρον, Ξενιάδου θυγάτ|ηρ, καὶ μήτηρ, ἐκ Χολλειδῶν·| θύειν τῷ βουλομένῳ ἐπι|τελεστῶν ἀγαθῶν»

τεχνολογεῖται ὡς ἀκολούθως·

Ξενοκράτεια Ξενιάδου θυγάτηρ, ἐκ Χολλειδῶν, καὶ μήτηρ,
Κηφισῷ ξυμβώμοις τε θεοῖς
ἱερὸν ἱδρύσατο, καὶ ἀνέθηκεν
διδασκαλίας τόδε δῶρον·
θύειν τῷ βουλομένῳ ἐπιτελεστῶν ἀγαθῶν.

Δεικνύει δ' οὕτω τὴν Ξενοκράτειαν ἱδρύτριαν τῷ

[1] Ἔν τισιν ἱεροῖς ὑπῆρχε καὶ ἄλλος προκαταρκτικὸς ὅρος ἀπαράβατος· «*ἀτελέστῳ* (δηλ. ἀμυήτῳ) οὐ θέμις» (LGS ἀρ. 105, σ. 254). Ἀλλὰ τὰ περὶ τούτου, καθὼς καὶ τῆς εἰς τὸν *δοῦλον* ἢ τὸν *ξένον* ἀπαγορεύσεως «*ξένῳ μηδενί*», αὐτόθι ἀρ. 96 σ. 274) κεῖνται ἐκτὸς τοῦ ἐνταῦθα ἐξεταζομένου θέματος.

[2] Σημειωτέον ἐνταῦθα ἐν παρόδῳ ὅτι τὰ κατὰ τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης: «ἐκβαλλέσθω. . . ζημιούμενος . . . ἢ πληγαῖς αἰκιζόμενος ταῖς διπλαῖς ΠΕΤΡΑ κρίσεως», ἀναγνωστέα, ἐξοβελιζομένου τοῦ Τ, οὕτω: «*πέρα* κρίσεως, ἤτοι «*ὑπεράνω* κρίσεως» (Ἡσύχιος, ἐν λ. πέρα) χωρὶς κρίσεως, ἄνευ δίκης, ἀπαραλλάκτως ὡς δι' ἄλλης φράσεως ἐν ἀρ. 140 (σ. 344) ὁρίζεται· «ἢ ἀποτινόντω τῷ ἱερεῖ . . . καὶ ἃ πρᾶξις ἔστω αὐτῷ *καθάπερ ἐκ δίκας*».

[3] Ἡ συμπλήρωσις ἡμετέρα.

[4] Ἀνθολογ. Παλατ. ΙϚ΄, 71, 72.

[5] Το ἰσοδύναμον τῶν ὅρων *ἀγαθὸς* καὶ *εὐσεβὴς* κάλλιον παντὸς ἄλλου δεικνύει τὸ ἑπόμενον χωρίον τοῦ ῥήτορος Λυκούργου ἐν τῷ κατὰ Λεωκράτους (96): «Ὅθεν δὴ καὶ ἄξιον θεωρῆσαι καὶ τὸ θεῖον, ὅτι τοῖς ἀνδράσι *τοῖς ἀγαθοῖς* εὐμενῶς ἔχει. Λέγεται γὰρ κύκλῳ τὸν τόπον ἐκεῖνον περιρρυῆναι τὸ πῦρ καὶ σωθῆναι τούτους μόνους, *ἀφ' ὧν καὶ τὸ χωρίον ἔτι καὶ νῦν προσαγορεύεσθαι τῶν εὐσεβῶν χῶρον*».

[6] *Τελεστὴς* καὶ *ἐπιτελεστὴς* ἐνταῦθα ὁ ἁπλοῦς θύτης, ὅλως διάφορος τοῦ κατ' εἰδικὸν ἀξίωμα *τελεστοῦ*, ἱερέως, μυσταγωγοῦ, μητραγύρτου κτλ.— *Τέλος* δὲ ἡ θυσία (Ἀθηναίου Β΄ 12 (40)).— *Προτελὴς θυσία* καὶ *προτέλεια ποιεῖν* (Ἀθην. Θ΄ 18 (376) Ι΄ 58 (441-2). *Προτέλεια* (Ἁρποκρατίων). —*Ἐπιτελεσοῦν* καὶ *ἐπιτελέωμα* (Ἁρποκρ. καὶ Σουΐδας). *Ἐπιτελῆ* (Σουΐδας). *Ἐπιτελέωμα, ἐπιτελεῶσαι, ἀφιέρωσε* (Ἡσύχιος). — Ἡ λέξις *ἐπιτελεστὴς* ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Σχολιαστῇ τῆς Λυκόφρονος Ἀλεξάνδρας.

τε Κηφισῷ καὶ τοῖς ξυμβώμοις τοῦ ἐν τῷ περιβόλῳ ἐν ᾧ ἔκειτο ἡ ἐπιγραφὴ ἱεροῦ, ἀφιερώσασαν ἔπειτα εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο τὴν ἐπὶ τοῦ ἐπιγεγραμμένου βάθρου ἀνακειμένην ἀνάγλυπτον εἰκόνα δῶρον (χαριστήριον) τῆς θείας διδασκαλίας, μετὰ προσκλήσεως τῶν ***ἡγνισμένων***, τῶν ***ὡσιωμένων***, τῶν ***καθαρῷ νῷ***, κατὰ Πολυδεύκην[1], ***ἀγαθῶν***, ὅπως προσέρχωνται ἐλευθέρως εἰς τὸν ἐν τῷ τεμένει βωμὸν πρὸς ***ἐπιτελέωσιν*** τῶν εἰς τὸν Κηφισὸν καὶ τοὺς συμβώμους θυσιῶν αὐτῶν, κατὰ μίμησιν τοῦ εὐσεβοῦς τῆς Ξενοκρατείας παραδείγματος, — οὗ τινος μαρτύριον ἀνέκειτο ὁ καλὸς πίναξ, — ἀφιεροῦντες καὶ αὐτοὶ τὸ ἴδιον ***τάγμα***. Διότι ***ἐπιτελεώματος*** ὑπόμνημα, μετὰ τὰ ἄνω εἰρημένα, δεχόμεθα τὸν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Κηφισοῦ ἀνακείμενον εἰκονικὸν πίνακα, τὸ πρῶτον πιθανῶς ἀνάθημα εἰς τὸν ἄρτι τῷ θεῷ τούτῳ ἱδρυμένον βωμόν[2].

*
* *

Ὁ πίναξ.

Καιρὸς νῦν, ὅπως ἀκολουθοῦντες τῇ ἐπὶ τῆς ***δροσήμου*** στήλης ἀναγραφῇ τῶν περὶ τὸν Κηφισὸν ξυμβώμων, — ὅλης μετ' αὐτοῦ δωδεκάδος, — προέλθωμεν εἰς ἐξέτασιν αὐτοῦ τοῦ πίνακος πρὸς διάγνωσιν τῆς εἰκόνος ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀπεικονισμένων θεῶν, ἐπιμελῶς προσβλέποντες εἰς τὴν ἐν τῇ ἀναγραφῇ σειράν.

Ἀλλ' «***ἀφ' Ἑστίας***» κατὰ τὸ προσῆκον ἀρχόμενοι, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προσκρούομεν εἰς ἀπορίαν, διὰ τὸ μάταιον τῆς ἐπὶ τοῦ πίνακος ἀναζητήσεως τῆς εἰκόνος αὐτῆς.

Πρῶτος δ' ἐπὶ τρίποδος φαίνεται ***Ἀπόλλων ὁ Πύθιος***, ἀριστερὰ τῷ ὁρῶντι. — Ἔπειτα παρ' αὐτὸν ἐλαφρῶς εἰσέχουσα ἡ εἰκὼν ἀναδουμένης, τῆς μητρὸς αὐτοῦ ***Λητοῦς***, ταύτης δὲ πλαγίως προέχουσα, ἡ τῆς θείας ἀδελφῆς ***Ἀρτέμιδος τῆς Λοχίας***, ἐν τῇ καταλλήλῳ ἀμφότεραι θέσει.

Κατέναντι τοῦ Ἀπόλλωνος ὁ ***Κηφισός***, τὸν δεξιὸν πόδα κεκαμμένον ἐρείδων ἐπὶ τετραγώνου ἐπιμήκους βωμοῦ, ὡς ἐν ἐντεύξει ἀποβλέπει πρὸς ἀντιμέτωπον μορφὴν θνητῆς, — τῆς Ξενοκρατείας, — ἥτις τὰ νῶτα ἔχουσα ἐστραμμένα πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, εὐλαβῶς μετ' ἀνατεταμένων τῶν χειρῶν ἀκροωμένη τῶν λόγων τοῦ δαίμονος, ἵσταται μεταξὺ τῶν ἐπιψαυόντων τῆς κορυφῆς τοῦ ὀμφαλοῦ ποδῶν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ὑπὸ τὸν πόδα τοῦ Κηφισοῦ τετραγώνου ἑστίας. Τῆς δ' ἱερείας δεξιὰ ὄρθιος ἐν ζωηρᾷ κινήσει ὁ ἄνω μνημονευθεὶς παῖς ὁ ***ἐπιβωμίτης***, οἱονεί τις ***παῖς ἀφ' ἑστίας***[3].

Ἔχομεν οὕτω θεῶν μορφὰς ἐκ τῶν δώδεκα τέσσαρας.

Ἀλλὰ ποῦ ἡ μετ' αὐτὰς εἰς τὴν σειράν, κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, ἐρχομένη ***Ἰλείθυα*** ἢ ***Εἰλείθυια;*** Εἰς τὴν θέσιν τὴν κατὰ λόγον τῆς ἐν τῇ ἀναγραφῇ τάξεως ζητουμένην, πλαγίως ὀπίσω τοῦ Κηφισοῦ, ἐμφανίζεται ἀπροσδοκήτως θεία ἀληθῶς μορφή, ἀλλ' ἀνδρική.

Ἐνταῦθα δὲ προσκόπτον τὸ βλέμμα καὶ αὐτομάτως ἑλκόμενον πρὸς τὸν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ πίνακος μεγαλοπρεπῶς προβαλλόμενον ταυρόμορφον ***Ἀχελῷον***, ἀναγκάζεται οὕτως ἀπ' αὐτοῦ ν' ἀκολουθήσῃ νέαν σειράν.

Παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Ἀχελῴου δεξιὰ ὀπίσω ἡ ***Καλλιρρόη***, ἐν εἴδει λιθίνης Κόρης, ὑψοῦται ὡς ἄλλη καρυᾶτις βαστάζουσα τὸ γεῖσον τοῦ πίνακος, κατὰ τὴν ἤδη ὑπὸ Στάη καὶ Σβορώνου γενομένην διάγνωσιν.

Μεταξὺ δὲ ταύτης καὶ τῆς πρὸς τἀριστερὰ ἐν τῷ πίνακι ἀνωνύμου ἄρρενος θεότητος, ἧς πρὸ μικροῦ ἐγένετο μνεία, ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ φαίνονται συνηγμέναι αἱ τέσσαρες ὑπόλοιποι θεαί, αἱ τρεῖς μὲν ἐμπρός, εἰς τὴν αὐτὴν γραμμήν, κρηδεμνοφόροι, ἡ δὲ τετάρτη ὀπίσω, πρὸς τὸ βάθος, μεταξὺ δευτέρας καὶ τρίτης, τὴν κεφαλὴν ἀκάλυπτος ὅλως.

Ἂν τὰς τρεῖς ταύτας ***σεμνὰς*** κρηδεμνοφόρους διὰ τὸ πανομοιόμορφον καὶ τὸ προδήλως προσῆκον ὀνομάσωμεν ***Γεραιστὰς Νύμφας Γενεθλίας***, τὴν τετάρτην, τὴν ἐξοπίσω, ἔχομεν σαφὲς τεκμήριον ὅπως θαρροῦντες εἴπωμεν ***Εἰλείθυιαν***, τὸ ὅτι ὑπὸ τοῦ γλύπτου ἐπιτυχῶς εἰκονίσθη διέχουσα τὴν

[1] Α' 25.

[2] Ζῶσαν εἰκόνα ***ἐπιτελεστῶν*** ἀπέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Δ' τῶν ἀνευρεθέντων ***Μιμιάμβων*** τοῦ Ἡρώνδα: «Ἀσκληπιῷ ***ἀνατιθεῖσαι καὶ θυσιάζουσαι· α') Εὐχή·*** (στ. 1-18) «Χαίροις ἄναξ Παίηον ὃς μέδεις Τρίκκης . . . χὤσοι θεοὶ σὴν ἑστίαν κατοικεῦσιν καὶ θεαί, πάτερ Παίηον· ἵλεῳ δεῦτε τοῦ ἀλέκτορος τοῦδ' ὅντιν' οἰκίης τοίχων κήρυκα θύω τἀπίδορπα δέξαισθε» κλπ. β') ***Ἀνάθεσις χαριστηρίου πίνακος***· στ.19-20): «Ἐκ δεξιᾶς τὸν πίνακα, Κοκκάλη, στῆσον τῆς Ὑγιείης». γ') ***θυσία τοῦ ἀλέκτορος ὑπὸ τοῦ νεωκόρου*** (στ 79-81): «Κάλ' ὑμῖν, ὦ γυναῖκες, ***ἐντελέως*** τὰ ἱρὰ καὶ ἐς λῷον ἐμβλέποντα· μεζόνως οὔ τις ἠρέσατο τὸν Παιήον' ἤπερ οὖν ὑμεῖς». δ') ***Παιάν***· στ. 82-85, 86-88.

[3] Goblet d'Alviella, Eleusinia, σ. 65.

χεῖρα τὴν δεξιὰν ἀσύγκλειστον, οὕτως ὥστε ὁ βλέπων ἀντιλαμβάνεται καλῶς ὅτι ἡ πρὸς τὰ ἔσω ἀνοικτὴ παλάμη (τὸ θέναρ) οὐδόλως ἅπτεται τοῦ ἐνδύματος τῆς θεοῦ· διότι ἡ τοιαύτη στάσις τῆς Εἰλειθυίας τυγχάνει οὖσα ἐκ κειμένων καὶ μνημείων ἀρχαίων γνώρισμα διακριτικὸν τῶν εἰκόνων αὐτῆς: sie stehen bekleidet, die geöffneten Hände vorhaltend, die Handfläche vor sich abgewandt[1].

Ὑπολείπεται οὕτω, πλὴν τῆς Ἑστίας, μία ἔτι θεός, μὴ ἀνευρισκομένη ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἡ τέως οὐδὲ κατ' ὄνομα γνωστὴ εἰς ἡμᾶς, ἐκείνη εἰς ἣν ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Στάη γενομένη ἀνάγνωσις προσέδωκεν ὄνομα ἀναμιμνῆσκον τὴν τοῦ Σοφοκλέους «*ῥαψῳδὸν κύνα*», τὴν Σφίγγα[2]· ἀλλὰ καὶ πλεονάζει, ἔξω τοῦ καταλόγου τῶν ἐν τῷ *δροσήμῳ* ἀναγεγραμμένων δαιμόνων, εἷς ἄρρην θεός. Γεννᾶται δ' ἐκ τούτου ἐρώτημα μήπως τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ΡΑΨΟΙ, τὸ ὑπὸ τοῦ κ. Στάη μεταγραφὲν *Ραψοῖ*, ἐπιτρέπεται, κατὰ τὸ παράδειγμα τὸ ἐπὶ τῆς ἄλλης ἐπιγραφῆς ΚΗΦΙΣΟΙ, ν' ἀναγνωσθῇ, ὡς μετὰ τοῦ Ο ἀντὶ τοῦ Ω, *Ῥάψῳ* ἢ *Ῥαψῷ*, φερομένου οὕτως εἰς φῶς ὀνόματος, ὅπερ ἐνθυμίζει μὲν τον *Εἰραφιώτην*, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἄγνωστον, ὅσον καὶ τὸ *Ῥαψὼ* εἶναι[3].

Καὶ εἰς τοῦτο μὲν τὸ ἀπόρημα οὐδενὸς τό γε νῦν στοιχείου εὐμοιροῦμεν, ὅπως ζητήσωμεν λύσιν.

Ἀλλὰ τῆς *Ἑστίας* τὴν μεταξὺ τῶν ἄλλων θεῶν παρουσίαν δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν.

Τὴν εἰκόνα ταύτης ἐν τῷ πίνακι παρέχει αὐτὸς ὁ τετράγωνος βωμός, εἰς ὃν καὶ τὸ ὄνομα *ἑστία* ἀνήκει. Τοῦτο δ' ὑπὸ τοῦ πίνακος σήμερον πιστούμενον ἔρχεται ἵνα δείξῃ, ὅτι οὐχὶ εὐλόγως ἐκρίθη ἐξαιρετικὸν τὸ ὑπὸ τοῦ Παυσανίου ἐν τοῖς *Κορινθιακοῖς*[4] περὶ Ἑρμιόνης μαρτυρηθὲν ἐν τοῖς ἑξῆς· «παρελθοῦσι δὲ εἰς τὸ τῆς Ἑστίας *ἄγαλμα μέν ἐστιν οὐδέν, βωμὸς δέ*, καὶ ἐπ' αὐτοῦ θύουσιν Ἑστίᾳ»· μάλιστα δὲ καὶ ὅτι, τοὐναντίον, τὰ ἐν τοῖς *Ἀχαϊκοῖς*[5] περὶ Φαρῶν ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ λεγόμενα, ὅτι ὁ ἐκεῖ Ἑρμῆς «καλεῖται μὲν δὴ Ἀγοραῖος, παρὰ δὲ αὐτῷ καὶ χρηστήριον καθέστηκε· κεῖται δὲ πρὸ τοῦ ἀγάλματος (τοῦ Ἑρμοῦ) *ἑστία*, λίθου καὶ αὐτή, μολίβδῳ δὲ πρὸς τὴν ἑστίαν προσέχονται λύχνοι χαλκοῖ» (κλπ. περὶ τῆς θυσίας) ὅτι ταῦτα, ἂν εἰς τὰ κατωτέρω ὑπὸ τοῦ Παυσανίου λεγόμενα δοθῇ προσοχή, ἐπιμαρτυροῦσι τὸ αὐτό, κατ' ἔθος παμπάλαιον, συμβαῖνον κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ καὶ ἐν Φαραῖς. «Ἐν Φαραῖς δὲ καὶ ὕδωρ ἱερόν ἐστιν. *Ἑρμοῦ νᾶμα* μὲν τῇ πηγῇ τὸ ὄνομα . . . *Ἑστήκασι δὲ ἐγγύτατα τοῦ ἀγάλματος τετράγωνοι λίθοι τριάκοντα μάλιστα ἀριθμόν· τούτους σέβουσιν οἱ Φαρεῖς ἑκάστῳ θεοῦ τινος ὄνομα ἐπιλέγοντες*. Τὰ δὲ ἔτι παλαιότερα καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησιν τιμὰς θεῶν ἀντὶ ἀγαλμάτων εἶχον ἀργοὶ λίθοι».

Οὕτω δ' ἐν τῷ κυριωτάτῳ τοῦ πίνακος μέρει, «ἐν μέσῳ οἴκῳ», ἡ εἰκὼν τῆς Ἑστίας ἐπιφαινομένη ἀποκαλύπτει ἅμα καὶ τὸ εἰς τὸν δαίμονα, τὸν τῷ ποδὶ τοῦ βωμοῦ ψαύοντα, προσῆκον ὄνομα·— αὐτὸ ἐκεῖνο, ὅπερ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐν τῷ ἱερῷ στήλης εἴδομεν ἐγκεχαραγμένον εὐθὺς πρῶτον μετὰ τὸ ὄνομα τῆς ἐν τῇ θείᾳ ὁμηγύρει τὴν ἡγεμονίαν ἐχούσης θεᾶς («*Ἑστίᾳ, Κηφισῷ*»)· τὸ ὄνομα τοῦ Κηφισοῦ, εἰς ὃν ὡς κύριον τοῦ ἱεροῦ προσεφέρετο ἡ πρώτη θυσία, ἀμέσως μετὰ τὰς καθ' ἱερὸν ἔθος εἰς τὴν πρωτότοκον τοῦ Κρόνου θυγατέρα ὀφειλομένας «ἀπαρχάς»·

> τῇ δὲ πατὴρ Ζεὺς δῶκε καλὸν γέρας ἀντὶ γάμοιο,
> καί τε μέσῳ οἴκῳ κατ' ἄρ' ἕζετο πῖαρ ἑλοῦσα·
> πᾶσιν δ' ἐν νηοῖσι θεῶν τιμάοχός ἐστι,
> καὶ παρὰ πᾶσι βροτοῖσι θεῶν πρέσβειρα τέτυκται[6].

Κατὰ ταῦτα, ἐν τῷ πίνακι ἔχομεν ἀνάγλυπτον αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῆς θείας διδασκαλίας. Ἡ ἱδρύτρια τοῦ ἱεροῦ ἐκ στόματος αὐτοῦ τοῦ θεοῦ εὐλαβῶς ἀνατεταμέναις χερσὶν ἐκδέχεται τὰς περὶ τῶν ἐν τῷ ἱερῷ νομίμων θείας ὑποθήκας. Ὁ δὲ προσωποποιῶν τὸν παραρρέοντα εὐεργέτην τοῦ ἀττικοῦ πεδίου ἐγχώριος δαίμων, ἐπιβαίνων τοῦ ἱεροῦ βάθρου,—τῆς ἑστίας,—κεκαμμένῳ τῷ ποδὶ καὶ τὸν ἀγκῶνα ἐπὶ τοῦ μηροῦ παρὰ τὸ γόνυ ἐρείδων, ὑψοῖ

[1] Von Sybel ἐν Roscher, Lex. gr. röm. Myth. λ. Eileithyia σ. 1220-1, ὅπου ἴδε καὶ τὰς παραπομπάς.

[2] Οἰδίπους Τύραννος στ. 391. Ἀρχ. Σχολιαστής· «ἡ Σφὶγξ ἡ ῥάπτουσα τὰς ᾠδὰς . . . κύνα δὲ αὐτὴν καλεῖ διὰ τὸ ἁρπακτικόν».

[3] Ἐνταῦθα θέσιν δύναται νὰ διεκδικήσῃ ἴσως ὁ χρυσόρραπις Ἑρμῆς. Ὁμ. Ὕμν. XXIX στ. 6-14. Οὗτος δὲ μόνος θέλει ὑπολειφθῆ πλεονάζων ἔξω τοῦ καταλόγου, ἂν δεχθῇ τις *Ῥαψὼ* τὴν ἐκ τῆς κρηδεμνοφόρου τριάδος μόνην ἄνευ ἑανοῦ ἢ περιβολαίου.

[4] II. XXXV, 1.

[5] VII. XXII, 25.

[6] Ὁμηρ. Ὕμνου IV στ. 29-32 Πρβ. καὶ XXIX στ. 1-6.

καμπύλον τὸν πῆχυν, καὶ τῆς πρὸς τὰ ἔσω κλινούσης χειρὸς τὸν δείκτην *ὑποδεικτικῶς* προβαλλόμενος *ὑποσημειοῖ* τὸ πολλῆς προσοχῆς ἄξιον τῶν πρὸς τὴν τεταγμένην *ἱερὰν τῶν νομίμων ἐξηγήτριαν* ὑπαγορευομένων μυστικῶν ῥητρῶν.

Τοιαύτης διδασκαλίας εὐσεβὲς *χαριστήριον* ἀνετέθη ὑπὸ τῆς Ξενοκρατείας ἐν τῷ ἱερῷ τὸ «*χάριεν δῶρον*» (Ἡσυχ. ἐν λ. *χαριστήρια)*, τὸ διὰ τὸ *γριφῶδες* τῆς ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς τοσαύτας ἀφορμὰς λόγων κινῆσαν ἐν τοῖς κύκλοις τῶν περὶ τὰ ἀρχαιολογικὰ περιέργως διατριβόντων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27ῃ Δεκεμβρίου 1911

Σ. Ν. Δραγούμης.

Ἐπίμετρον

εἰς τὰ ἐν σελίσι 122-123 Ἀρχ. Ἐφημερίδος 1911

Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα.

Σελὶς 122, Β'. Ἐπὶ τῆς ὑφ' ἡμῶν προταθείσης συμπληρώσεως οὐχὶ ἀπίθανον τροποποίησιν ἀντιπροτείνει ὁ κ. Φ. Χίλλερ τὴν κατωτέρω, συμφωνῶν μὲν κατ' ἀρχήν, φρονῶν δὲ ὅτι τὸ μετὰ τὴν λέξιν *ἀδελφ*]*όν* Α «*ἀνήκει εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ* καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λέξιν *ἀνέθηκεν*». Ἀναγινώσκει δὲ κατὰ ταῦτα ὧδε·

Ξενό]φι[λος Δαμοφῶντος] Μεσ[σά]νιος τὸ[ν ἀδελφ]ὸν Α ἢ Λ [. . . . . ἀνέθηκεν Δ]εσποίν[αι.

Σελίδες 122, Γ'- 123. Πρόσθες ὅτι καὶ ἐν Δελφικῇ ἐπιγραφῇ ὁ τύπος *Ἀρτέμιτι* ἀπαντᾷ (L. Ziehen, Leg. Gr. sacrae σ. 236 ἀριθ. 77): «*καὶ τᾷ Ἀρτέμιτι*».— Καὶ ἐν Καλαυρίᾳ (αὐτ. σ. 155-6, ἀρ. 52): «θύειν δὲ διὰ τριῶν ἐτέων ἐν τῷ *Ἀρτεμιτίῳ μηνί*»· — καὶ ἐν Ἄκραις τῆς Σικελίας δὶς (Ad. Wilhelm JHÖ III 1900 σελ. 45): ποτὶ τῶι *Ἀρτεμιτίῳ*» καὶ «ἐν βαλσά[μοις] ποτὶ τῷ *Ἀρτεμιτίῳ*», ἐπὶ τόπου (Ortsbezeichnung).

Μηνὶ Δεκεμβρίῳ 1911.

Σ. Ν. Δ.

Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς

(συνέχεια· ὅρα ΑΕ 1910, 1 καὶ 175/6 καὶ 401)

ὑπὸ

Γεωργίου Π. Οἰκονόμου.

V.

Στήλη λίθου ὑμηττίου ἀπολήγουσα ἄνω εἰς ἀέτωμα, ἀποκεκρουμένη δὲ κάτω. Εὑρέθη ἐνῳκοδομημένη τῇ 24ῃ Ἰανουαρίου 1908 καὶ ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ (ἀρ. 467). Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι στοιχηδὸν διατεταγμένη, ἔχει δέκα τέσσαρας ἐν ὅλῳ στίχους, γράμματα δὲ ἐν ἑκάστῳ πλήρει στίχῳ τεσσαράκοντα ἕξ. Μεταξὺ λέξεων ὑπάρχουσι κενὰ ἑνὸς μὲν γράμματος ἐν στ. 5ῳ, 7ῳ, 8ῳ καὶ 10ῳ, δύο δὲ γραμμάτων ἐν στ. 6ῳ. Ὕψος τοῦ λίθου 0·37, μῆκ. 0·38-43, πάχ. 0·09· ὑψ. γραμμ. 0·005· διάστιχον 0·008 ***(εἰκ. 1).***

Ἡ ἐπιγραφὴ καὶ ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτῆς ἀξία μελέτης, ἰδίαν ἔχει σημασίαν δι' ὃν γνωρίζει ἡμῖν νέον ἄρχοντα *Ἀθηνόδωρον*, ὅστις, ἤδη διὰ τὸν γραφικὸν χαρακτῆρα τῆς ἐπιγραφῆς, οὐδεμίαν βεβαίως δύναται νὰ ἔχῃ σχέσιν πρὸς τὸν ὁμώνυμον αὐτῷ ἐπώνυμον τοῦ ἔτους 183/4 μ. Χρ. *Ἀθηνόδωρον Ἀσμένου Ἰτεέα* (Pauly[2] [Wissowa-Kroll] RE II 596). Ὑποκείμενον τοῦ ψηφίσματος εἶναι ἔπαινος τῶν ἀθλοθετῶν τῶν Παναθηναίων, ἡ δὲ μνεία τῆς Ἀντιγονίδος φυλῆς ἐν τῷ 1ῳ στίχῳ παρέχει ἡμῖν ἀμέσως τὰ δύο χρονικὰ πέρατα, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιλαμβάνεται ὁ χρόνος τοῦ ψηφίσματος ἤτοι τὸ ἔτος τῆς ἱδρύσεως καὶ τὸ τῆς κα-

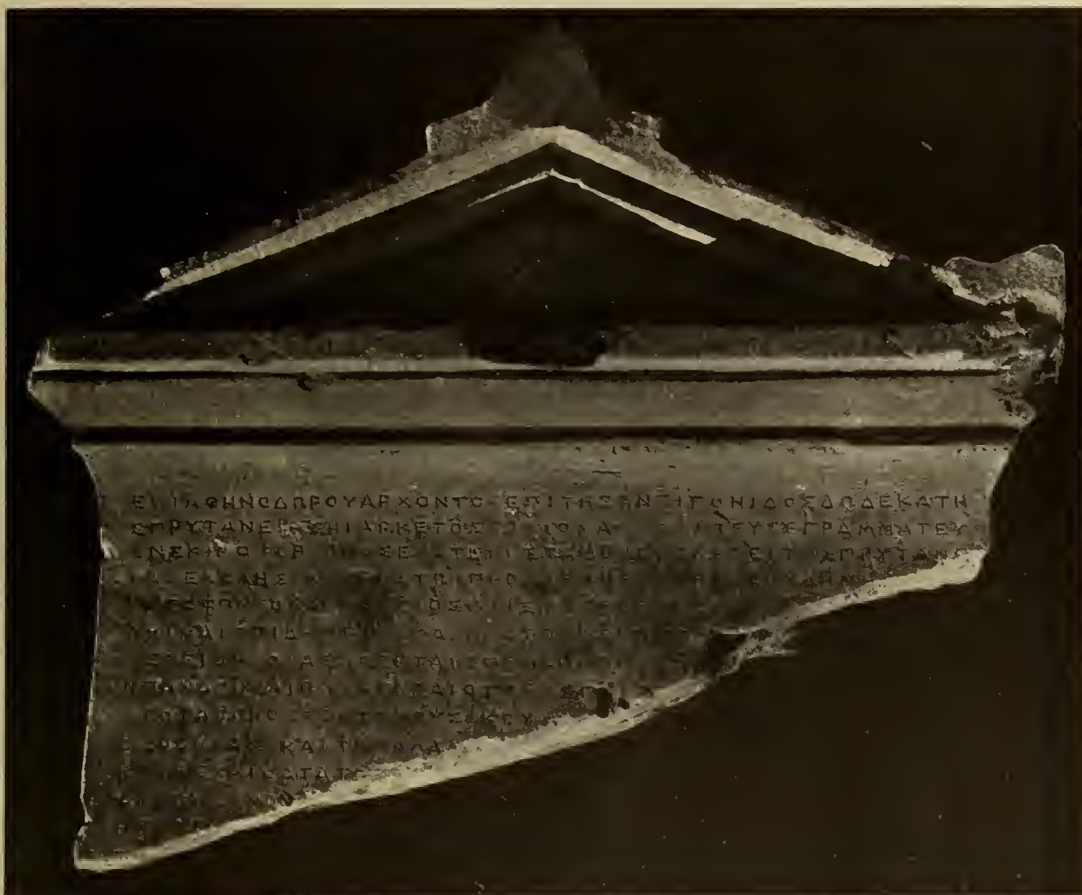

Εἰκὼν 1. Ψήφισμα ὑπὲρ ἀθλοθετῶν Παναθηναίων.

1 Ἐπὶ Ἀθηνοδώρου ἄρχοντος ἐπὶ τῆς Ἀντιγονίδος δωδεκάτη-
ς πρυτανείας, ἧι Ἄρκετος Ἀρχίου Ἁμαξαντεὺς ἐγραμμάτευ-
εν, Σκιροφοριῶνος ἐνάτει ἱσταμένου, ἐνάτει τῆς πρυτανε-
ίας· ἐκκλησία κυρία· τῶν προέδρων ἐπεψήφιζεν Δημήτρ[ιος
5 Κλεοφῶντος Ἁγνούσιος καὶ συμπρόεδροι ☐. Ἔδο[ξεν τῆι βου-
λῆι καὶ τῶι δήμωι ☐ ☐. Καλλίας Θρασίππου Γ[αργήττιος εἶπε-
ν· ἐπειδὴ ☐ οἱ ἀθλοθέται ἐπεμελήθησαν ｜[. . . τῆς πομπῆς τῶ-
ν Παναθηναίων ☐ Ἀγαθαίου Προσπ[αλ]τ[ίου χορηγοῦντος; κα-
ὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ τε μουσικοῦ καὶ [τοῦ γυμνικοῦ καὶ τῆς ἱππ-
10 οδρομίας ☐ καὶ τὰ ἄλλα ἅ[παντα ὅσα προσῆκεν ἐποίησαν δι-
καίως καὶ κατὰ τὸ[ν νόμον ☐, ἔθυσαν δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς βουλῆς κ-
αὶ τοῦ δήμου [τοῦ Ἀθηναίων ☐ ☐ τῶι τε Ἀπόλλωνι τῶι Προστατ-
ηρίωι κ[αὶ Ἀθηνᾶι τῆι ἀρχηγέτιδι καὶ σωτείραι τῆς πόλεως
14 τ[ὰς πατρίους θυσίας ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις καλῶς κα-
[ὶ εὐσεβῶς κλπ. - - - - - - - - - - - - - - - - - - -]

ταλύσεως τῶν δύο ἀπὸ Μακεδόνων ἐπικληθεισῶν ἀττικῶν φυλῶν, τῆς Ἀντιγονίδος καὶ τῆς Δημητριάδος, τουτέστι τὸ ἀπὸ 307/6 μέχρι περίπου τοῦ 200 π. Χρ. χρονικὸν διάστημα (Pauly² RE I 2405. IV 2765 καὶ νεωστὶ Kolbe Die attischen Archonten 7. Εἰδικὴ πραγματεία ἡ τοῦ Fred. Orl. Bates The five Postkleisthenian Tribes [Cornell Studies in class. Philology VIII] 1898. Πρβ. τελευταῖον W. S. Ferguson Hellenistic Athens 96. 268). Πρὸς ἀκριβέστερον χρονολογικὸν καθορισμὸν ἐξετάζομεν νῦν τὰ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενα πρόσωπα. Ὁ γραμματεὺς *Ἄρκετος Ἀρχίου* ἀνήκει ὡς *Ἁμαξαντεὺς* εἰς τὴν Ἱπποθωντίδα φυλὴν κατέχουσαν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν δώδεκα φυλῶν τὴν δεκάτην θέσιν, εἶναι δὲ αὐτὸς ἄλλως ἀμαρτύρητος. Υἱὸς αὐτοῦ εἶναι ἴσως ὁ ἐπὶ Σωσιγένους ἄρχοντος (περὶ τὸ 183/2 Kolbe 93) μεταξὺ τῶν ***ἀναθέντων τὸν πύργον*** ἀναφερόμενος Ἀρχίας Α - - -, IG II 982, 11.

Ὁ *Δημήτριος Κλεοφῶντος Ἁγνούσιος* δὲν εἶναι τοῦ Ἀρκέτου γνωστότερος. (Περὶ τοῦ δήμου Ἁγνοῦντος καὶ τῆς ἐκ τῆς Δημητριάδος μεταθέσεως αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀτταλίδα Kirchner Rhein. Museum

1904, 229).

Ὁ *Καλλίας Θρασίππου Γ[αργήττιος]* δὲν εἶναι μὲν ἀμέσως παραδεδομένος, ἀνήκει δ' ὅμως πιθανώτατα εἰς τὸν οἶκον *Θρασίππου Καλλία Ἀθηναίου* περὶ τὸ 200 π. Χρ. ἀκμάσαντος (IG II 547. GDI 5148. Kirchner PA) καὶ *Θρασίππου Καλλίου Αἰγεῖδος φυλῆς* IG II 446, 70 τοῦ 150 π. Χρ. περίπου, ὧν πιθανῶς πατὴρ τοῦ προτέρου. Ἐπὶ τοῦ ἡμετέρου λίθου σῴζεται ἴχνος γράμματος, ὅπερ δύναται νὰ εἶναι Γ ἢ Π. Τὸ δημοτικὸν *Γαργήττιος*, ὅπερ συνεπλήρωσα, πληροῖ τὸ κενὸν ἀκριβῶς, καθίσταται δὲ πιθανώτατον καὶ ἐκ τοῦ *Θρ. Καλλ.* ***Αἰγεῖδος*** *φ.*, καθ' ὅσον εἰς τὴν Αἰγεῖδα φυλὴν ἀνῆκεν ὁ δῆμος Γαργηττὸς πρὸ τῆς συστάσεως τῆς Ἀντιγονίδος καὶ μετὰ τὴν κατάλυσιν αὐτῆς.

Ἀπομένει νῦν ὁ *Ἀγαθαῖος Προσπάλτιος*. Ἐκ τοῦ διπλοῦ ψηφίσματος IG II 307 γινώσκομεν Ἀγαθαῖον Αὐτοκλέους [Προσπάλτιον] (κατὰ συμπλήρωσιν τοῦ Wilhelm ἐξ IG II 990,4 παρὰ Ditt. Sylloge 635 σημ. 7) ἐπαινούμενον ὡς εὐσεβῶς καὶ φιλοτίμως ἐπιτελέσαντα τὰ καθήκοντα τοῦ ἀγωνοθέτου. Οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ Ἀγαθαῖος ἐκεῖνος εἶναι, νομίζω, καὶ ὁ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ψηφίσματι ἀπαντῶν, ἄλλως τε καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἀθλοθέτας καὶ τὰ Παναθήναια σχέσιν αὐτοῦ. Ξένος τῷ παρόντι, πιθανώτατα δὲ ἔγγονος τοῦ ὁμωνύμου πρώτου αὐτοῦ ἐξαδέλφου εἶναι ὁ ἐν IG II 990 col. I, 3 «τοῦ 2ου αἰ. τελευτῶντος» ἀναφερόμενος *Ἀγαθαῖος Ἀγαθάρχου Προσπάλτιος*. Τῶν ἐπὶ τοῦ λίθου II 307 ψηφισμάτων τὸ μὲν πρῶτον, ἔνθα ῥητῶς ἀναφέρεται ὁ Ἀγαθαῖος, ἐγένετο ἐπὶ Καλλιμήδους, τὸ δὲ δεύτερον, ἐν ᾧ ἀσφαλῶς ἐμνημονεύετο ὁ αὐτὸς Ἀγαθαῖος, ἐπὶ Θερσιλόχου. Ὁ Καλλιμήδης ἦρξε κατὰ κοινὴν ἐκδοχὴν τῷ 246/5, ὁ δὲ Θερσίλοχος τῷ 244/3 (Kolbe 58/59).

Διὰ τῶν ἀπὸ τῶν προσώπων ἐνδείξεων ἄρα καταλήγομεν εἰς τοὺς περὶ τὸν Καλλιμήδη καὶ τὸν Θερσίλοχον χρόνους, ἔτη δέ, ἅτινα κατὰ τὸν περὶ τῆς διαδοχῆς τῶν γραμματέων νόμον ἐξευρισκόμενα ἐκ τῆς περιόδου ἐκείνης δύνανται νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν εἶναι τὸ 252/1 καὶ τὸ 240/39. Εἰς τὸ πρότερον τούτων τίθεται ὁ ἄρχων Διογείτων, περὶ οὗ ὅμως εἶναι ἐπίσης πιθανὸν καὶ τὸ ἔτος 240/39 (Kolbe 55). Ἡ θέσις ἄρα τοῦ Ἀθηνοδώρου, δι' ὃν τὰ αὐτὰ δύο ἔτη εἶναι δυνατά, καθοριζομένη θὰ ἐξησφάλιζε, μέχρι τοὐλάχιστον ἄλλης ἀποδείξεως, καὶ τὴν τοῦ Διογείτονος. Ἐν IG II 301 ὁ Ἀγαθαῖος ὀνομάζεται πατρόθεν, Ἀγαθαῖος Αὐτοκλέους Προσπ., ἐν ᾧ ἐν τῷ ἐπ' Ἀθηνοδώρου ψηφίσματι καλεῖται ἁπλῶς Ἀγαθαῖος Προσπάλτιος, οἱονεὶ ὡς γνωστὸς ἤδη καὶ ἔναυλος ταῖς ἀκοαῖς. Εἰς τὴν διαφορὰν ταύτην, καίπερ ἐστερημένην ἀπολύτου ἀποδεικτικῆς ἀξίας, στηριζόμενος θὰ ἠδύνατό τις μετὰ πιθανότητος νὰ θέσῃ τὸν Ἀθηνόδωρον μετὰ τὸν Καλλιμήδη καὶ τὸν Θερσίλοχον ἤτοι εἰς τὸ ἔτος 240/39. Διστάζω δ' ὅμως νὰ δεχθῶ ἀνεπιφυλάκτως τὸ χρονολογικὸν τοῦτο πόρισμα πρὶν ἐξετάσω τὸ ἐκ τῆς μνείας τῶν Παναθηναίων καὶ τῶν ἀθλοθετῶν γεννώμενον ζήτημα. Ἐν ταῖς ἀττικαῖς δηλονότι ἐπιγραφαῖς διακρίνονται σαφῶς τὰ δύο εἴδη τῶν Παναθηναίων, τὰ μὲν μικρὰ καλούμενα *Π. τὰ κατ' ἐνιαυτὸν* ἢ *τὰ μικρὰ* ἢ καὶ ἁπλῶς *Παναθήναια*, τὰ δὲ μεγάλα κανονικῶς *Παναθήναια τὰ μεγάλα* (Michaelis Parthenon 319. A. Mommsen Feste der Stadt Athen 41 ἑξ.). Ἅπαξ ἐν ἐπιγραφῇ IG II 678A στ. 17-19: *ἀριστεῖον ἐκ Παναθηναίων τῶν ἐπὶ Ναυσινίκου ἄρχοντος* (Ὀλυμπ. 100,3=378/7 π. Χρ.) νοεῖται ἡ πεντετηρίς. Ἐν στίχ. 7ῳ τοῦ ἐπ' Ἀθηνοδώρου ψηφίσματος τῆς λ. *Παναθηναίων* δὲν προηγεῖτο ἡ λ. *μεγάλων* ἢ *μικρῶν*, διότι ἐκτὸς ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφικῇ γλώσσῃ ἀπαρεγκλίτως ἐπιτάσσεται τὸ ἐπίθετον, καὶ λόγοι σπουδαῖοι τῆς οἰκονομίας τοῦ κειμένου δυσκόλως, νομίζω, ἐπιτρέπουσι τοιαύτην συμπλήρωσιν. Ἀπομένει ἄρα τὸ ὄνομα τῆς ἑορτῆς ἄνευ ἐπιθέτου, ὅτε συμφώνως πρὸς τὴν ἐπιγραφικὴν συνήθειαν νοεῖται ἐνταῦθα ἡ ἀμφιετηρίς. Βεβαίως δὲν ἀποκλείεται ἐντελῶς ἡ πεντετηρίς, τότε δὲ δὲν δύνανται νὰ εἶναι ὀρθὰ τὰ ἔτη τοῦ Ἀθηνοδώρου, εἰς ἃ ἀνωτέρω κατέληξα, καθ' ὅσον τὰ μεγάλα Παναθήναια ἤγοντο ἐν τῷ τρίτῳ ἔτει ἑκάστης Ὀλυμπιάδος (Mommsen Feste 47), ἐν ᾧ τὸ μὲν ἔτος 252/1=Ὀλυμπ. 132,1, τόδε 240/39 =Ὀλυμπ. 135,1. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἀπετέλει ἐξαίρεσιν.

Ἔρχομαι εἰς τοὺς ἀθλοθέτας (πρβ. καθόλου Pauly² RE II 2063 καὶ Daremberg Saglio DA IV, 1 σελ. 304 ἐν λ. Panathénées). Περὶ τούτων διδάσκει ἀκριβῶς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ΑΠ 60 *κληροῦσι*

δὲ καὶ ἀθλοθέτας δέκα ἄνδρας ἕνα τῆς φυλῆς ἑκάστης. Οὗτοι δὲ δοκιμασθέντες ἄρχουσι τέτταρα ἔτη καὶ διοικοῦσι ***τήν τε πομπὴν τῶν Παναθηναίων καὶ τὸν ἀγῶνα τῆς μουσικῆς καὶ τὸν γυμνικὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἱπποδρομίαν*** *καὶ τὸν πέπλον ποιοῦνται καὶ τοὺς ἀμφορεῖς ποιοῦνται μετὰ τῆς βουλῆς καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς ἀθληταῖς ἀποδιδόασι* », δέχονται δὲ πάντες ὅτι οἱ ἀθλοθέται διῴκουν μόνον τὴν μεγάλην ἑορτὴν (πρβ. π. χ. Busolt Griech. Staatsalt. 246.—Schoemann-Lipsius Griech. Altertümer II 484), τὴν δὲ φροντίδα τῶν μικρῶν Παναθηναίων εἶχον ἴδιοι *ἱεροποιοί*, περὶ ὧν στηριζόμενος καὶ εἰς τὴν ἐπιγραφὴν IG II 163 (τοῦ 338-326 π. Χρ.) διέλαβε πειστικῶς ὁ Ziehen ἐν Rhein. Museum LI, 212 κέ. (πρβ. LS σ. 71). Καὶ δὲν δύναται μέν τις νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ πρᾶγμα περὶ τῶν χρόνων τῆς ἐπιγραφῆς ἐκείνης, δὲν εἶναι δ' ὅμως ἀπίθανον, ὅτι ὅπως ἐν παλαιοτέροις χρόνοις οἱ κατ' ἐνιαυτὸν ἱεροποιοὶ παρεχώρησαν τὸ εἰς τὰ μεγάλα Παναθήναια ἀναφερόμενον μέρος τῆς ἐξουσίας αὐτῶν εἰς τὸ ἐπὶ τούτῳ ἱδρυθὲν τότε ἀρχεῖον τῶν ἀθλοθετῶν, οὕτω καὶ ἐν ὑστέροις χρόνοις *οἱ ἱεροποιοὶ οἱ διοικοῦντες τὰ Π. τὰ κατ' ἐνιαυτὸν* ὑπεχώρησαν εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐξουσίας τῶν ἀθλοθετῶν, ἕως οὗ τέλος καὶ οἱ τελευταῖοι οὗτοι ὑπέκυψαν εἰς τὸν *ἀγωνοθέτην τῶν Παναθηναίων*. Ἀλλὰ καὶ ἡ φροντὶς τῶν μικρῶν Π. ἐν παλαιοτέροις χρόνοις δὲν φαίνεται, ὅτι ἦτο τελείως ἀποκεκλεισμένη ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀθλ., διότι ἔχομεν ῥητὸν ἐπιγραφ. μαρτύριον τοῦ 415 π. Χρ.=Ὀλυμπ. 91, 2 ἀναφερόμενον εἰς τὰ μικρὰ Παναθήναια, ἔνθα εὕρηται *ἀθλοθέταις ἐς Παναθήναια* (IG 183, 6-8). Ἐπὶ Γλαυκίππου Ὀλυμπ. 92,3 IG I 188,6 *Παναθήναια τὰ μεγάλα*. Εἶναι δὲ πιθανὸν ὅτι καὶ ἐν οἷς χρόνοις τοὐλάχιστον ἔζη καὶ ἔγραφεν ὁ Ἀριστοτέλης οἱ ἀθλοθέται εἶχον καὶ τῆς διοικήσεως τῶν μικρῶν Π. μέρος. Οὕτω δὲ ἴσως αἴρεται καὶ ἡ φαινομένη ἀοριστία τοῦ συγγραφέως τούτου ἐν τῷ περὶ τῶν ἀθλοθετῶν λόγῳ, ὅστις οὐδὲν εἶδος ἑορτῆς διακρίνει, καὶ ἑρμηνεύεται ἡ ὑπ' αὐτοῦ παραδιδομένη *τετραετὴς* διάρκεια τῆς ἀρχῆς τῶν ἀρχόντων τούτων, ἥτις ἄλλως δὲν φαίνεται ἔχουσά τινα λόγον. Πρὸς τούτοις ὁ Ἀρ. διδάσκει, ὡς εἴδομεν, ὅτι οἱ ἀθλοθέται *καὶ τοὺς ἀμφορεῖς ποιοῦνται μετὰ τῆς βουλῆς καὶ τὸ ἔλαιον τοῖς ἀθληταῖς ἀποδιδόασιν*. Ὄντως δὲ καὶ ἐκ τῶν σῳζομένων Παναθην. ἀμφορέων οἱ φέροντες ὀνόματα ἐπωνύμων ἀρχόντων (von Brauchtisch Die panathenäischen Preisamphoren 1910. — Robinson AJA 1908, 47. 1910, 425) εἶναι κατανενεμημένοι ἅπαντες εἰς ἔτη μικρῶν Παν. μεταξὺ 374 καὶ 310 π. Χρ., οὐδὲ εἷς δὲ εἰς ἔτος μεγάλων Π., ὡς ἐτόνισεν ἤδη ὁ von Brauchtisch 164. Καί τις νεωστὶ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τοῦ Κεραμεικοῦ εὑρεθεὶς ἐν τεμαχίοις Παναθ. ἀμφορεὺς φέρει τὴν ἐπιγραφὴν *ἐπὶ Θεοφίλου ἄρχοντος*, ἀνήκει δὲ καὶ οὗτος εἰς ἔτος μικρῶν Παναθηναίων 3487/7=Ὀλ. 108,1. Τὸ ἐκ τῶν ἱερῶν μοριῶν ἔλαιον συνελέγετο μὲν μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου, ἀλλ' ἐτίθετο εἰς τοὺς παναθ. ἀμφορεῖς, τότε μόνον, ὅτε ἦτο γνωστὸς ὁ νέος ἄρχων, ***ἐφ' οὗ θὰ ἐτελεῖτο ἡ ἑορτή***, ἵνα γραφῇ ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τὸ ὄνομα τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος. Ἀπιθανώτατα φρονεῖ ὁ Mommsen F. 81 ὅτι ὁ ἐπώνυμος ἄρχων δηλοῖ τὸν χρόνον τῆς συγκομιδῆς τοῦ διὰ τὰ Π. προωρισμένου ἐλαίου. Ὡσαύτως ἀπίθανος εἶναι καὶ ἡ γνώμη τοῦ Ferguson Klio 1908, 348 ὅτι ἡ χρονολογία αὕτη ἀναφέρεται εἰς τὸ ἔτος τῆς κατασκευῆς τῶν ἀμφορέων, καθ' ὅσον ἐν ἀμφοτέραις ταῖς περιπτώσεσι ταύταις τίθεται ἐν παρέργου μοίρᾳ ἡ χρονολογία τῆς ἑορτῆς, ἧς ἀκριβῶς ἦσαν *μνημεῖα* οἱ ἀμφορεῖς. Ἡ παντελὴς ἔλλειψις πηλίνων παναθηναϊκῶν ἀμφορέων μεγάλων Π. ἴσως δηλοῖ ὅτι ἐν τοῖς μεγάλοις Π. διενέμοντο εἰς τοὺς ἀθλητὰς μετάλλινοι. Πότε ἀνετέθη ἡ διοίκησις τῶν μικρῶν Π. εἰς ἰδίους ἱεροποιοὺς δὲν εἶναι γνωστόν, ἀλλ' ἡ ἐν IG II 163 καθοριζομένη διοίκησις τῆς ἐλάσσονος ἑορτῆς ὑπ' αὐτῶν καθιστᾷ πιθανὸν ὅτι ἐν Λυκουργείοις χρόνοις, ἴσως δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ Λυκούργου, ὅστις δὲν εἶναι ξένος πρὸς τὰ Π. (πρβ. τὸ παρὰ Πλουτάρχῳ β. δέκα ῥητόρ., Λυκούργου, διασωθὲν γνωστὸν ψήφισμα τοῦ Στρατοκλέους) ἐγένετο τοῦτο. Τὸ νέον ἄρα ψήφισμα ὁμιλεῖ πιθανώτατα περὶ μικρῶν Π.. Ἐκ τούτου δὲ δυνάμεθα μεθ' ὅσης ὑπὸ τοὺς ὅρους τούτους ἐπιτρέπεται πιθανότητος νὰ συναγάγωμεν, ὅτι οἱ ἱεροποιοὶ ἐκεῖνοι δὲν ἔζησαν ἐπὶ μακρὸν χρόνον, ἀλλ' ὅτι βραδύτερον ἐκ νέου διετάχθησαν τὰ τῆς διεξαγωγῆς τῶν παναθηναϊκῶν ἑορτῶν. Οἱ ἀθλοθέται τελοῦσι νῦν τὰ εἰς τὰ Πα-

ναθήναια, τά τε μικρὰ καὶ τὰ μεγάλα, ἀναφερόμενα καὶ θύουσι τεταγμένας θυσίας. Ἐν τῷ σῳζομένῳ τεμαχίῳ μνημονεύεται θυσία εἰς [Ἀπόλλωνα] τὸν Προστατήριον, πιθανῶς δὲ ἠκολούθει καὶ θυσία τῇ Ἀθηνᾷ, ἥτις εἶναι οἰκειοτάτη τῇ ἑορτῇ. Ἡ συμπλήρωσις τοῦ 13ου στίχου ἀποβλέπει εἰς τὸν νοῦν τῆς φράσεως μάλιστα. Εἰ καὶ δὲν ἔχομεν πλήρη τὴν εἰκόνα τῶν θυσιῶν, ἐν τούτοις καὶ ἐκ τοῦ ἐλαχίστου τούτου εἰς τὰς θυσίας ἀναφερομένου τεμαχίου τοῦ κειμένου δυνάμεθα μετὰ πιθανότητος νὰ συμπεράνωμεν μᾶλλον μικρὰ ἢ μεγάλα Παναθήναια.

Πότε καθόλου κατελύθη ἡ ἀρχὴ τῶν ἀθλοθετῶν δὲν εἶναι γνωστόν, ἐξηνέχθησαν δὲ περὶ τοῦ πράγματος διάφοροι εἰκασίαι. Ἤδη ὁ Koehler (IG II suppl. 421· πρβ. II 1289. AM III) ἤκασεν ὅτι ἡ ἐν μεταγενεστέραις ἐπιγραφαῖς ἀναφαινομένη *ἀγωνοθεσία τῶν Π.* κατεστάθη ὀλίγῳ ὕστερον τῆς ἀγωνοθεσίας τῶν Διονυσίων τῷ 308 π. Χρ. καταργηθέντων τῶν ἀθλοθετῶν. Ὁ Sundwall de institutis rei publicae Atheniensium post Aristotelis aetatem commutatis (Acta S. S. Fennicae tom. 34 nº 4 Helsingfors 1906) σ. 19 ἀναλαμβάνων τὴν εἰκασίαν ταύτην τοῦ Koehler φρονεῖ ὅτι ἀπὸ τοῦ 309/8 περίπου μέχρι τοῦ 229 ἅπασαι αἱ ἐν Ἀθήναις ἑορταὶ διῳκοῦντο ὑφ' ἑνὸς ἐνιαυσίου *ἀγωνοθέτου*. Ὁ Ferguson τέλος Klio 1908 σ. 347 δέχεται ὅτι ἐν τῇ περιόδῳ ἐκείνῃ ὑπῆρχε μόνον συμβούλιόν τι ἀγωνοθετῶν μέχρι μὲν τοῦ 229 ἀδιαφόρως κατανεμομένων τὴν διοίκησιν τῶν διαφόρων ἑορτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους ἐκείνου ῥητῶς ἐκ τῶν προτέρων ἐφ' ἑκάστην ἑορτὴν καθισταμένων. Τὸ νέον ψήφισμα κατὰ τοῦτο προάγει τὸ ζήτημα, ὅτι διδάσκει τὴν ὕπαρξιν ἀθλοθετῶν καὶ μεσοῦντος τοῦ 3ου π. Χρ. αἰῶνος. Παναθηναϊκοῦ τινος ἀμφορέως τεμάχιον εὑρεθὲν ἐν Μήλῳ καὶ φέρον ἐν ᾗ ἄλλως θέσει ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων τὴν ἐπιγραφὴν *ἀγωνο*]*θετοῦ*(*ν*)*το*[*ς* . . . (BSA I 197 (C. Smith). Wilhelm BGI 82 v. Brauchtisch 73 ἀρ. 120) δὲν εἶναι, ὡς ἔχει, ἀρκετὸν νὰ μεταβάλῃ τὰ πράγματα. Ἀναμιμνήσκω καὶ τὸ τεμάχιον τὸ φέρον τὴν ἐπιγραφὴν *ταμ*]*ιεύοντος* ***Εὐρυκλείδου*** (Benndorf Griech. u. siz. Vbilder πίν. X. Wilhelm B. phil. Woch. 1902. 1100. Ferguson Klio 1908, 350. Ὁ v. Brauchtisch 73 (ἀρ. 121). 124 τηρεῖ τὴν σφαλερὰν πρώτην ἀνάγνωσιν *κοσμη*]*τεύοντος*. Ὁ Wilhelm BGI 81 θεωρεῖ δυνατὸν καὶ ἀρχαιότερόν τινα Εὐρυκλείδην παρὰ τὸν γνωστὸν τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 3ου αἰῶνος, εἰς ὃν ἀνέφερε τὴν ἐπιγραφὴν πρότερον). Ἐν τοῖς ἀρχαιοτάτοις περὶ τῶν ἀθλοθετῶν ἐπιγραφικοῖς μαρτυρίοις, τοῖς ἀπολογισμοῖς τῶν ταμιῶν IG I 188, μνημονεύεται προϊστάμενος τῶν ἀθλοθετῶν, π. χ. ***Διύλλῳ Ἐρχιεῖ καὶ συνάρχουσι***, τοιοῦτος δ' ὅμως δὲν εἶναι βεβαίως ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ ὁ Ἀγαθαῖος, ἀκριβῶς διὰ τὴν θέσιν, ἣν κατέχει ἐν τῇ σειρᾷ τοῦ λόγου. Πιθανώτατα εἶναι οὗτος χορηγὸς εἰς τὴν πομπὴν δαπανήσας *μεγαλομερῶς*[1], διὸ ἴσως καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων ἀναφέρεται. Χορηγία τῶν Παναθηναίων ὡς καὶ τῶν Ἡφαιστείων κἄ. εἶναι γνωστὴ ἐκ παλαιοτέρων χρόνων, ἀποδίδεται δὲ μέχρι τοῦδε ἡ κατάλυσις αὐτῆς εἰς Δημήτριον τὸν Φαληρέα, ὅστις εἰκάζεται ὅτι εἶναι καὶ ὁ ἱδρυτὴς τῆς ἀγωνοθεσίας τῶν Π. (τελευταῖον καὶ Ferguson HA 56). Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι ἡ χορηγία τῶν Π. διετηρήθη μετὰ τῆς ἀθλοθεσίας καὶ μέχρι τοὐλάχιστον τῶν χρόνων τῆς νέας ἐπιγραφῆς, διότι θὰ ἦτο ἀπίθανον νὰ δεχθῶμεν ἀνασύστασιν τῆς ἀρχῆς ἐν τῷ τρίτῳ αἰῶνι. Εἶναι πρὸς τούτοις ἄξιον σημειώσεως ὅτι ἡ λ. *ἀθλοθεσία* ἀπαντᾷ ἀκόμη ἐν τῷ 2ῳ μ. Χρ. αἰῶνι ἐν αὐτῷ τῷ καταστατικῷ τοῦ θιάσου τῶν Ἰοβάκχων (161-178 μ. Χρ. Ditt. Sylloge 737 — Ziehen LS 46) ἐν στ. 1 28ῳ κέ.: *ὃς δ' ἂν τῶν* ***Ἰοβάκχων*** *λάχῃ κλῆρον ἢ τειμὴν ἢ τάξιν τιθέτω τοῖς Ἰοβάκχοις σπονδὴν ἀξίαν τῆς τάξεως* || *γάμων γεννήσεως χοῶν ἐφηβείας πολειτείας ῥαβδοφορίας βουλείας* **ἀθλοθεσίας** *πανέλληνος γερουσίας θεσμοθεσίας* κλπ. Ἀλλ' εἶναι ζήτημα ἂν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ἀθλοθεσίας τῶν Π., ὅπερ δέχεται ὁ Ziehen αὐτ. 146, ἀποκρούει δὲ ὁ Dittenberger.

Μετὰ τὰ εἰρημένα ἐπιτρέπεται νὰ ἀμφιβάλλῃ τις πλέον περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς χρονολογίας τοῦ εἰς Ἡράκλειτον τὸν Ἀθμονέα ψηφίσματος II 371b τιθεμένου τελευταῖον εἰς τὸ ἔτος 274/3 (Klio VIII

[1] Ἡ λέξις *μεγαλομερὴς* εὕρηται ἐν συγγενεῖ ἐπιγραφῇ, τῷ εἰς Ἡράκλειτον τὸν Ἀθμονέα ἀγωνοθέτην ψηφίσματι IG II 371 b. Τὸ ἀντίθετον παρέχει πάλιν περὶ χορηγοῦ προκειμένου τὸ εἰς Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 1150 ἀρχαῖον σχόλιον: *οἱ δὲ λέγουσιν ὅτι ποιητὴς ὢν καλὸς (ὁ Ἀντίμαχος ὁ Ψακάδος) χορηγῶν ποτε* ***μικρολόγως*** *ἐχρήσατο τοῖς χορευταῖς*

1908, 345), ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται περὶ ἐκτάκτου ἀγωνοθεσίας τῶν Π. ἤτοι ἄλλως λειτουργίας ἐπ' ἐκτάκτῳ περιστάσει ἀναληφθείσης (***καὶ ἀνατίθησι τῇ Ἀθηνᾷ τῇ Νίκῃ γραφὰς ἐχούσας ὑπομνήματα τῶν τῷ βασιλεῖ πεπραγμένων πρὸς τοὺς βαρβάρους ὑπὲρ τῆς τῶν Ἑλλήνων σωτηρίας***) καὶ ἀναφερομένης μάλιστα μὲν εἰς τὴν δαπάνην τῶν ἑορτῶν, ἐλάχιστα δὲ εἰς τὸ διοικητικὸν αὐτῶν μέρος. Τὰ αὐτὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ ἐν ἔτει 282/1 θεωρουμένου πιθανοῦ δευτέρου ἀγωνοθέτου Γλαύκου, εἰ καὶ τὸ πρᾶγμα χρήζει ἀσφαλεστέρας ἀποδείξεως.

VI.

Στήλη ἐνεπίγραφος ἐξ ὑμηττίου λίθου ἐλλιπὴς τὰ ἄνω. Εὑρέθη τῇ 21ῃ φεβρουαρίου 1908 ἐνῳκοδομημένη ἐν μεταγενεστέρῳ κτίσματι, διεκρίνετο δὲ τότε ἔν τισι τῶν γραμμάτων ἐρυθρὸν χρῶμα. Ὑψ. 0·50, πλάτ. 0·48, πάχ. 0·095· ὕψος γραμμάτων 0·006, διάστιχον 0·005. Ἕκαστος στίχος περιεῖχε 46-48 γράμματα. Στίχοι κειμένου σῴζονται ἕνδεκα, ὑπ' αὐτοὺς δὲ ὑπάρχουσιν ὀνόματα ἐν τρισὶ στήλαις, ὧν ἑκάστη ἀριθμεῖ εἴκοσι στίχους. Τῶν ὀνομάτων τούτων τὸ πρῶτον καὶ τὸ ὄγδοον τῆς πρώτης στήλης εἶναι παλίγγραπτα. Κάτω ὀνόματα στεφανουμένων ἐντὸς τεσσάρων ἐγχαράκτων κύκλων, οἵτινες εἶναι βεβαίως λείψανα τῶν διὰ χρώματος δεδηλωμένων ποτὲ στεφάνων.

Ὁ λίθος ἀπολήγει κάτω εἰς ἀποκεκρουμένον τὸ πλεῖστον νῦν ἔμβολον. Ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 468 ***(εἰκ. 2, σελ. 228)***.

Τὸ ψήφισμα, ὅπερ περιέχει ἡ στήλη, ἀναφέρεται εἰς ἔπαινον ὑπαλλήλων τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου κατ' εἰσήγησιν τῶν ὑπογεγραμμένων πρυτάνεων τῆς Ἐρεχθηΐδος, προστίθεται δὲ εἰς σειρὰν ὅλην ὁμοίων ἐπιγραφικῶν μνημείων, ἅπερ συνήγαγεν ὁ Francotte De la législation athénienne sur les distinctions honorifiques 25 κατὰ Wilhelm, AM XXI 1896 435· (πρβ. Urkunden dram. Aufführ. 211).

Ἐκ τῶν ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ψηφίσματος μνημονευομένων ὀνομάτων ὁ Εὐκλῆς Βερενεικίδης (καὶ κάτω ἐν στεφάνῳ) εἶναι πιθανώτατα ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ἐκ τῶν ψηφισμάτων IG II 393. 394 καὶ ΑΕ 1903, 65 γνωστὸν κήρυκα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ὅστις, ὡς λαμπρῶς ἀπέδειξεν ὁ Wilhelm ἐν UDA συνενώσας τοὺς λίθους IG II 391 καὶ 393, ἐκηρύκευσε καὶ ἐπὶ Προξενίδου ἄρχοντος οὐχὶ πολλῷ πρότερον τοῦ ἄρχοντος Ἀριστόλα 161/0 π. Χρ. (πρβ. καὶ Kolbe Att. Arch. 100). Εἶναι πιθανώτατον ὅτι καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ὁ Εὐκλῆς ὡς κῆρυξ τιμᾶται, διὰ τοῦτο δὲ καὶ συνεπλήρωσα ἐν στ. 4ῳ: ***καὶ τὸν κήρυκα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου***. Ἐν τῷ οἰκείῳ στεφάνῳ δὲν ἀναφέρεται ὁ τίτλος τοῦ Εὐκλέους, ἴσως διότι ἐδηλοῦτο ἐν τῷ κειμένῳ. Πόσον διήρκει ἡ ὑπηρεσία τῶν τοιούτων δημοσίων ὑπηρετῶν δὲν εἶναι παραδεδομένον, δυνάμεθα δ' ὅμως ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ παραδείγματος τοῦ κήρυκος Εὐκλέους μετ' ἀσφαλείας νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι οἱ ὑπάλληλοι οὗτοι δὲν ἦσαν ἐνιαύσιοι, ἀλλὰ προσελαμβάνοντο ἐπί τινι ὡρισμένῃ ἐκ τῶν προτέρων περιόδῳ ἢ παρέμενον ἐν τῇ θέσει ἐφ' ὅσον ἐπήρκουν εἰς τὴν ἀποστολὴν αὐτῶν. Ὅ,τι δὲ ὁ Ἀριστοτέλης ἐν ΑΠ 62, 2 λέγει περὶ τοῦ κήρυκος καὶ τοῦ αὐλητοῦ τῶν ἐννέα ἀρχόντων: ***ἔπειτ' ἐς σίτησιν λαμβάνουσιν ἐννέα ἄρχοντες τέτταρας ὀβολοὺς ἕκαστος καὶ παρατρέφουσι κήρυκα καὶ αὐλητήν***, ἐξαρτᾷ μὲν αὐτοὺς ἐκ τῶν προϊσταμένων αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν ἐπιβάλλει καὶ τὴν ἀλλαγὴν αὐτῶν μετ' ἐκείνων.

Διὰ τῆς ταυτίσεως τοῦ Εὐκλέους ἔχομεν ὁπωσδήποτε καθωρισμένην τὴν περίοδον, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐγένετο τὸ ψήφισμα ἤτοι τὸ πρῶτον ἥμισυ τῆς δευτέρας π. Χρ. ἑκατονταετηρίδος. Καὶ αἱ ἄλλαι δὲ ἀπὸ τῶν προσώπων ἐνδείξεις εἰς τοὺς αὐτοὺς περίπου ἄγουσι χρόνους. Οὕτω π. χ. ὁ ***Δημόστρατος Διονυσοδώρου Εὐωνυμεὺς*** ὁ ἐπὶ Προκλέους 98/7 ἐπιστάτης τῶν προέδρων (Kirchner 3618) εἶναι πιθανώτατα τοῦ ἡμετέρου πρυτάνεως Διονυσοδώρου Εὐωνυμέως υἱός. Δὲν εἶναι ἀδιάφορον νὰ παρατηρήσω ὅτι ὁ Διονυσόδωρος ἐν τῷ προκειμένῳ πίνακι τῶν Εὐωνυμέων πρυτάνεων εἶναι ὄγδοος καὶ κατ' ἀκολουθίαν, ἐπειδή, ὡς εἰκάζω, οἱ πρυτάνεις ἐγράφοντο ἐν ἑκάστῳ δήμῳ κατὰ σειρὰν ἡλικίας, ἀνήκει εἰς τοὺς νεωτέρους τῶν συνδημοτῶν αὐτοῦ πρυτάνεων. Ἄλλη χρονολογικὴ ἀφετηρία εἶναι ὁ ἐπὶ Διομέδοντος ἄρχοντος (232/1 π. Χρ. Kolbe 66) ἀναφερόμενος ἔφηβος - - ***Ἀντιπάτρου Λαμπτρεὺς*** (Kirchner 1171), οὗ υἱὸς τὸ παππῷον φέρων ὄνομα φαίνεται ὁ ἡμέτερος [*Ἀντί;*]*πατρος Λαμπ-*

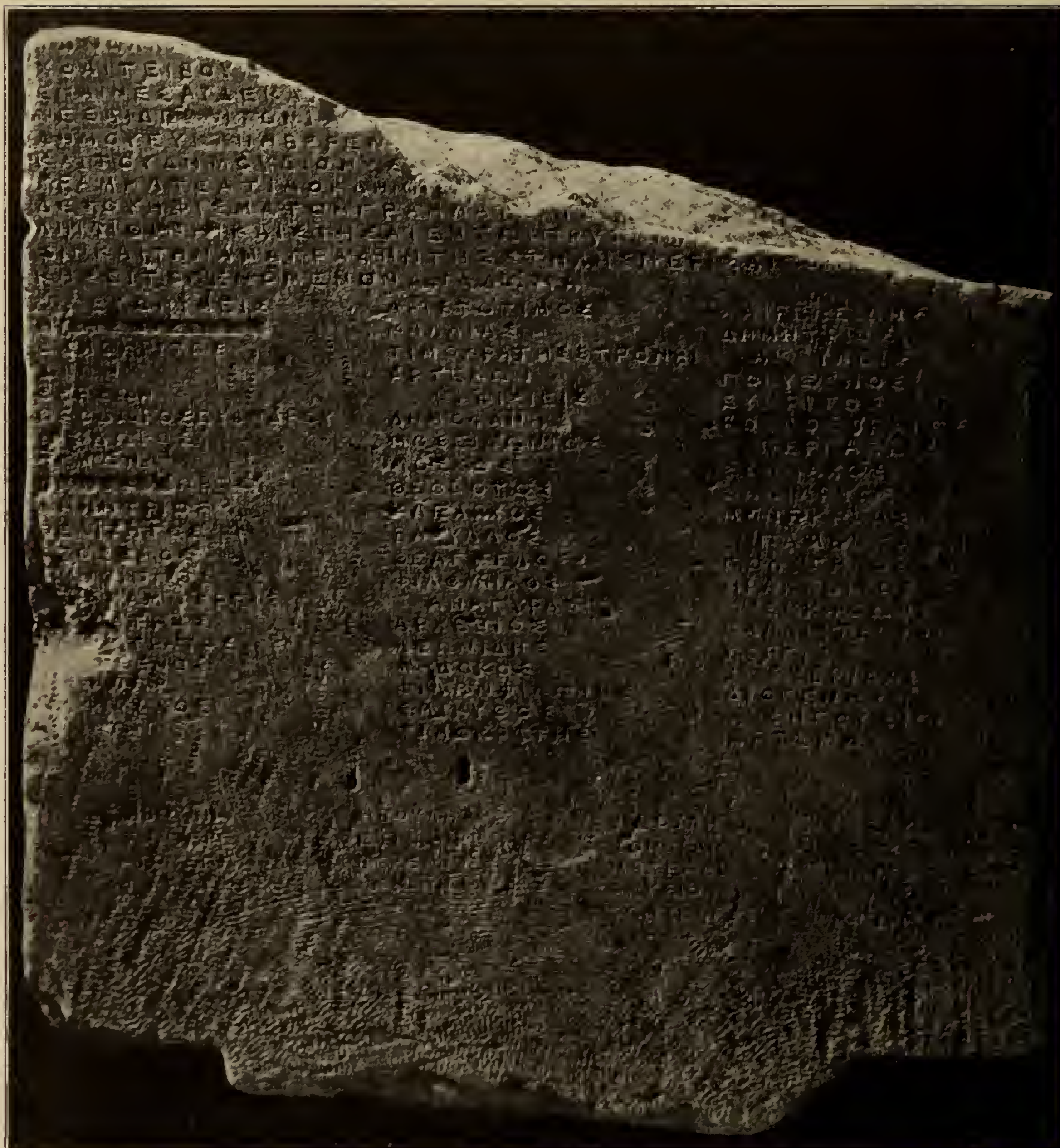

Εἰκὼν 2. Ψήφισμα ὑπὲρ ὑπαλλήλων βουλῆς καὶ δήμου.

[- - - - - - - - - - - - - - - - - - - ἐπιμεμελῆσθαι δὲ καὶ]
1 τῶν ἄλλ[ων ἁπάντων καλῶς καὶ φιλοτίμως ἀγαθῆι τύχηι δεδό-
χθαι τεῖ βουλ[εῖ ἐπαινέσαι τὸν ταμίαν - - - - - - - - - - -
ἐπαινέσαι δὲ καὶ [τὸν γραμματέα - - - - - - - - - - ἐπαι-
νέσαι δὲ καὶ τὸν ἱ[ερέα καὶ τὸν κήρυκα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ
5 δήμου Εὐκλῆν Βερεν[εικίδην καὶ τὸν γραμματέα τῆς βουλῆς
καὶ τοῦ δήμου Διονύσ[ιον - - - - - Ἀνακαιέα καὶ τὸν ὑπο-
γραμματέα Τιμοκλῆν Με[- - Κικυννέα, ἀναγράψαι δὲ τό-
δε τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα τὸ[ν κατὰ πρυτανείαν ἐν στή-
ληι λιθίνηι καὶ στῆσαι ἐν τῶι πρυτανι[κῶι, εἰς δὲ τὴν ἀνάθε-

10 σιν καὶ τὴν ἀναγραφὴν τῆς στήλης μερίσαι τὸν ἐ[πὶ τῆι διοι-
κήσει τὸ γενόμενον ἀνάλωμα.

	Εὐωνυμεῖς	Ἀριστότιμος	Χαιρελείδης
	Ἡγησίας	Καλλίας	Δημήτριος
	Δαμόκριτος	ΤιμοκράτηςΣτρονβί(χου)	***Ἀγρυλεῖς***
15	Δίων	Ἀρτέμων	Πολύξενος
	Θέρσων	***Κηφισιεῖς***	Εὔκριτος
	Θεόδωρος Εὐάνδρου	Δημοφάνης	Βουλόστρατος
	Διόδωρος	Ποσειδώνιος	***Περγασεῖς***
	Τίμων	Μόσχος	Σύμμαχος
20	Διονυσόδωρος	Θεόδοτος	Θαλίαρχος
	Δημήτριος	Κλέαρχος	Μενεκράτης
	Θεαίτητος	Βάθυλλος	***Παμβωτάδαι***
	Θ]εό[ξ]ενος	Θεάγγελος	Πολύζηλος
	Ξά]νθιππος	Φιλόμηλος	Ἡράκλειτος
25	***Λαμπτρεῖς***	***Ἀναγυράσιοι***	***Ἐκ Κηδῶν***
	Σώ]πατρος	Ἀρχέβιος	Καλλίστρατος
	. . . σ]τρατος	Λεωνίδης	Γόργις
	]ξενος	Μήδοκος	***Συβρίδαι***
	Εὐπ]άτωρ	Φίλων Φίλωνος	Διογένης
30	Ἀμφίμαχος	Σμίκυθος	***Φηγούσιοι***
	Μίκων	Τιμοκράτης	Ἀρτέμων

	Ἡ βουλὴ	Ἡ βουλὴ	Ἡ βουλὴ	Ἡ βουλὴ
	τὸν ἱερέ-	Εὐκλῆν	τὸν γραμ-	τὸν ὑπογραμ-
	α τοῦ Ἐπω-	Βερενει-	ματέα Δι-	ματέα Τιμο-
35	νύμου.	κίδην.	ονύσιον	κλῆν Κι-
			Ἀνακαι-	κυννέ-
			έα	α.

τρεύς, ἐὰν δὲν εἶναι ὀρθοτέρα ἡ ἀνάγνωσις Σώπατρος ἢ ἄλλη. Ἐὰν συνδυάσωμεν τὰ δεδομένα τῆς ἡλικίας τοῦ πατρὸς ὡς ἐφήβου ὡς καὶ τὸ κατώτατον ὅριον τῆς πρὸς βουλείαν ἀπαιτουμένης ἡλικίας τοῦ υἱοῦ συνάγομεν ὅτι ἡ ἐπιγραφὴ κατ᾽ οὐδένα λόγον δύναται νὰ εἶναι ἀρχαιοτέρα τοῦ 202/1 π. Χρ.

Θεόδοτος Κηφισιεὺς (Kirchner 6793) ἀναφέρεται ὡς ἐπιστάτης τῶν προέδρων ἐπὶ Ἰάσονος τῷ 125/4 (Kolbe 77), δύναται δὲ νὰ εἶναι ἢ ὁ αὐτὸς τῷ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ ἀναφερομένῳ ὁμωνύμῳ πρυτάνει τὸ δεύτερον βουλεύσας τότε ἢ υἱὸς αὐτοῦ ὁμώνυμος ἢ καὶ νεώτερός τις ἐξάδελφος. Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς τὸ πρότερον ἥμισυ τοῦ $2^{ου}$ π. Χρ. αἰῶνος καταλήγομεν πιθανώτατα διὰ τὴν ἡμετέραν ἐπιγραφήν, ἰδίᾳ δὲ ἂν πρόκειται περὶ δευτέρας βουλείας τοῦ αὐτοῦ προσώπου, εἶναι πιθανώτερον ὅτι ἡ πρώτη αὐτοῦ βουλεία ἤτοι ὁ χρόνος τῆς νέας ἐπιγραφῆς θὰ εἶναί τι ἔτος πλησιέστατα τῷ Προξενίδῃ, ᾧ καὶ ἄλλως ἐπλησιάσαμεν διὰ τοῦ Εὐκλέους.

Ὁ *Ἀναγυράσιος Ἀρχέβιος* ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῷ ἐκ Ῥαμνοῦντος ψηφίσματι τῶν Ἀμφιεραϊστῶν (Sundwall NPA 34· ἐξεδόθη νῦν ὑπὸ τοῦ Kirchner AE 1909. 272), ὅπερ ἀνήκει εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ τὸ νέον ψήφισμα.

Τοῦ *Φίλωνος Φίλωνος Ἀναγυρασίου* ἔγγονος εἶναι πιθανώτατα ὁ ἐν ἔτει 128/7 ἀναφερόμενος ὡς ἔφηβος *Φίλων Φίλωνος*, υἱὸς δὲ ἴσως ὁ ἐξ ἐπιτυμβίου κιονίσκου γνωστὸς *Δημήτριος Φίλωνος Ἀναγυράσιος* (Sundwall NPA 48· $2^{ου}$ αἰῶνος). Ἂν ὁ τελευταῖος οὗτος εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ἐν τῷ ἡμετέρῳ

ψηφίσματι ἀπαντῶντι Δημητρίῳ Ἀναγυρασίῳ δὲν δύναται ἀναμφισβητήτως νὰ πιστωθῇ.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς ὡσαύτως χρόνους ἄγουσι καὶ τὸ ἐπιτύμβιον τῆς ***Νεοστράτης Θαλιάρχου Περγασῆθεν θυγατρὸς*** (Kirchner 6575 «init. II seculi») καὶ ὁ ἐν ἔτει 137 περίπου ἔφηβος ***Ἀπολλώνιος Μενεκράτου*** (Sundwall 23) τοῦ ἡμετέρου Μενεκράτους Περγασῆθεν πιθανῶς υἱός. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι καὶ ὁ ἐν τῷ ἀττικῷ τετραδράχμῳ ἀναφερόμενος τρίτος ἄρχων Κλέαρχος (186-146 π. Χρ. Kirchner 6793 — Sundwall Untersuchungen zu den attisch. Münzen jüngeren Stiles 42) δύναται νὰ εἶναι ὁ αὐτὸς τῷ ***Κηφισιεῖ Κλεάρχῳ***. Τὸ αὐτὸ δὲ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ περὶ τοῦ ***Τίμωνος Κηφισιέως*** (Kirchner 13838 — Sundwall Untersuch. 224.

Ἀπόγονος τοῦ τριηράρχου ***Θεοξένου Εὐωνυμέως*** (Kirchner 6990-1. Sundwall NPA 94) εἶναι ὁ ***Θεόξενος Εὐωνυμεὺς*** τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς.

Εἰς τὴν οἰκογένειαν δὲ τοῦ ***Δημοστράτου Διονυσοδώρου Εὐωνυμέως***, ἐπιστάτου τῶν προέδρων ἐπὶ Προκλέους 98/7 (Kirchner 3618) ἀνήκει ὁ νῦν ἀπαντῶν ***Διονυσόδωρος Εὐωνυμεύς***.

Ὑπολείπονται ἄρα ὡς νέα πρόσωπα ἄλλως ὅλως ἀμαρτύρητα ἢ δυσταύτιστα οἵδε.

Εὐωνυμεῖς· *Ἡγησίας, Δαμόκριτος, Δίων, Θέρσων, Θεόδωρος* ***Εὐάνδρου***, *Διόδωρος, Τίμων, Διονυσόδωρος, Δημήτριος* (πρβ. Kirchner 3401-3 καὶ Sundwall NPA 49), *Θεαίτητος, Θεό[ξ]ενος, [Ξά]νθιππος.* **Λαμπτρεῖς·** *Ἀντίπατρος, [Ἀμ]φίμαχος, Μίκων, Ἀριστότιμος, Καλλίας, Τιμοκράτης Στρονβ(ίχου)* (πρβ. Kirchner 13776[a]), *Ἀρτέμων.* **Κηφισιεῖς·** *Δημοφάνης, Ποσειδώνιος, Μόσχος, Κλέαρχος (;), Βάθυλλος, Θεάγγελος, Φιλόμηλος.* **Ἀναγυράσιοι·** *Λεωνίδης, Μήδοκος, Φίλων Φίλωνος, Σμίκυθος* (ἔγγονος πιθανῶς τοῦ ἐπὶ Διομέδοντος 233/1 ἱερέως *Σμικύθου ἱερέως Ἀναγυρασίου* Kirchner 12786), *Τιμοκράτης, Χαιρελείδης.* **Ἀγρυλεῖς·** *Πολύξενος, Εὔκριτος, Βουλόστρατος.* **Περγασεῖς·** *Σύμμαχος, Θαλίαρχος, Μενεκράτης.* **Παμβωτάδαι·** *Πολύζηλος, Ἡράκλειτος* (υἱὸς αὐτοῦ ὁ παρὰ Kirchner 13217 *Σωσιγένης Ἡρ. Παμβ.*). **Ἐκ Κηδῶν·** *Καλλίστρατος, Γόργις.* **Συβρίδης** *Διογένης* καὶ **Φηγούσιος** *Ἀριέμων.*

Τοῦ γραμματέως Διονυσίου Ἀνακαιέως πρόγονος εἶναι ὁ ἐν ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ τῶν μέσων τοῦ 4ου αἰῶνος ἀπαντῶν ***Κιχήσιππος Διονυσίου Ἀνακαιεὺς*** (Kirchner 8448).

Ἐν τέλει ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὰς ἐνδείξεις τοῦ λίθου ὁ ἱερεὺς τοῦ ἐπωνύμου ἀνεγράφετο συντομώτατα ἐν τῷ κειμένῳ. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐλλείπει καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ στεφάνῳ κάτω.

VII.

Στήλη ὑμηττίου λίθου ἐνεπίγραφος, ἐλλιπὴς ἄνω καὶ κάτω. Εὑρέθη τῷ 1907 καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 479, ἔχει δὲ ὕψ. 7·68, μῆκ. 0·53 καὶ πάχ. 0·105. Τῶν γραμμάτων τὰ μὲν τοῦ κειμένου ἔχουσιν ὕψ. 0·005, τὰ δὲ τῶν ὑπογεγραμμένων ὀνομάτων 0·007· διάστιχον 0·004· στίχοι κειμένου δέκα πέντε. Τινὰ τῶν πρυτανικῶν ὀνομάτων εἶναι παλίγγραπτα, δύο δὲ ἀποξεσθέντων ὁ χῶρος ἔμεινε κενός. Περὶ τῶν γραμμάτων καθόλου παρατηρῶ, ὅπερ καὶ ἐν τῇ εἰκόνι εἶναι ὁρατόν, ὅτι δὲν ἐχαράχθησαν πάντα ἄρτια, ἀλλὰ κατὰ κανόνα καταλείπονται εἰς τὴν διὰ χρώματος συμπλήρωσιν ἡ ὁριζόντιος κεραία τοῦ Α, ἡ μέση τοῦ Ε καὶ ἡ τοῦ Θ ***(εἰκ. 3)***. Ἄλλο παράδειγμα τῆς δι' ὅλης τῆς ἐπιγραφῆς τηρήσεως τῶν αὐτῶν ἀρχῶν χαράξεως εἶναι καὶ τὸ ψήφισμα IG II 438. Μεμονωμένων δὲ ἀτελῶν γραμμάτων τὸ τελευταῖον παράδειγμα καὶ βιβλιογραφία ἐν ΑΕ 1910, 73. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ μνημονεύω ὅτι ἐπὶ ἐπιτυμβίου στήλης τοῦ Κεραμεικοῦ, εὑρεθείσης ἐν ταῖς τελευταίαις ἀνασκαφαῖς, ἀνεγινώσκετο σαφέστατα, ὅτε αὕτη ἐξήχθη ἐκ τῆς γῆς, διὰ τῶν ἰχνῶν τοῦ χρώματος ὅλον ὄνομα ἄλλως ἀχάρακτον.

Καὶ τὸ ψήφισμα τοῦτο ἐγένετο ὑπὲρ τῶν ὑπαλλήλων τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ὡς καὶ τὸ προηγούμενον, ἔχει δὲ τὸ σῳζόμενον μέρος αὐτοῦ συμπεπληρωμένον ὡς ἐν σελ. 231 παρέχεται.

Οἱ ὑπογεγραμμένοι πρυτάνεις ἀνήκουσι πάντες εἰς τὴν Λεοντίδα φυλήν.

Ἀνώτατον χρονικὸν ὅριον, πρὸ τοῦ ὁποίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐγένετο τὸ προκείμενον ψήφισμα, παρέχει ἡμῖν τὸ δημοτικὸν τοῦ γραμματέως τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου Δημητρίου Ἀπολλωνιέως, καθ' ὅσον εἶναι παραδεδομένον ὅτι ὁ δῆμος Ἀπολ-

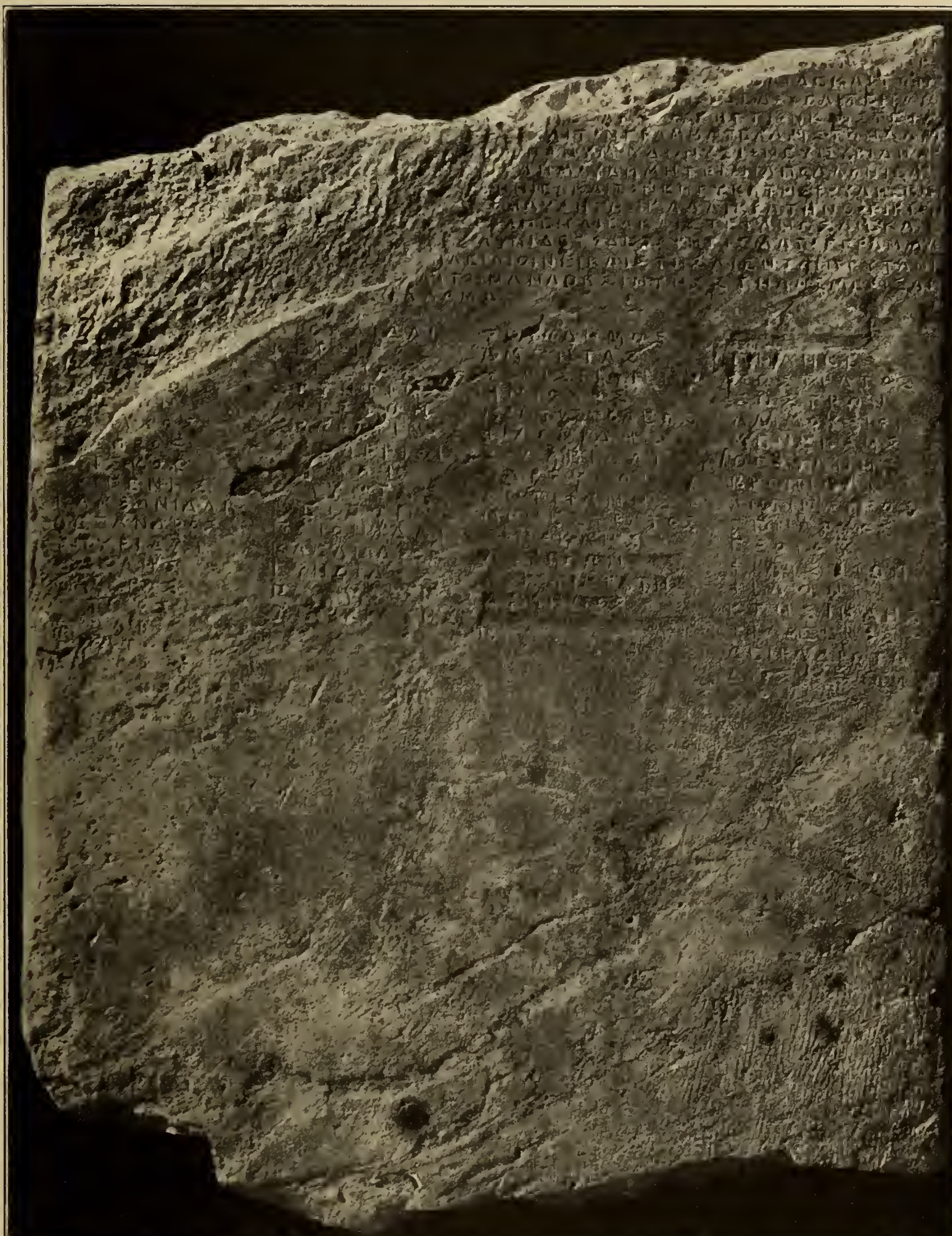

Εἰκὼν 3. Ψήφισμα ὑπὲρ ὑπαλλήλων βουλῆς καὶ δήμου.

[- - - - - - - ἐπειδὴ οἱ πρυτάνεις τῆς Λεωντίδος φυλῆς ἐπαινέσαντες]
[καὶ στεφανώσαντες ἀποφαίνουσιν τῆι βουλῆι - - - - - - - - - - --]ν
- - - - - - - τὰς θυσίας τεθυκέναι πάσας τὰς καθηκούσα]ς ἐν τῆι πρυ-

ταν̣είαι ὑπὲρ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου - - - ἐπιμεμελῆσ]θαι δὲ καὶ τῶν
ἄλλων ἁπάντων καλῶς καὶ φιλοτίμως ἀγαθῆι τύ]χε[ι] δεδόχθαι τε̃ι βουλ-
5 ε̃ι ἐπαινέσαι τὸν ταμίαν - - - - - - Ἀ]λεξάν[δρ]ου Κήττιον καὶ στεφα-
νῶσαι θαλλοῦ στεφάνωι ἐπαινέσαι δὲ] καὶ τὸν γραμματέα Ἀρίστωνα Ἀρί-
στωνος Αἰθαλίδην καὶ τὸν ἱερέα τοῦ ἐ]πωνύμου Διονύσιον Εὐπυρίδην
καὶ τὸν γραμματέα τῆς βουλῆς καὶ το]ῦ Δήμου Δημήτριον Ἀπολλωνιέα
καὶ τὸν ὑπογραμματέα - - - - Ἀζ]ηνιέα καὶ τὸν κήρυκα τῆς βουλῆς καὶ
10 τοῦ δήμου - - - - - - - καὶ τ]ὸν αὐλητὴν Καλλικράτην Θορίκιον
καὶ τὸν - - - - - - - - - -]να Πειραιέα καὶ στεφανῶσαι ἕκασ-
τον αὐτῶν θαλλοῦ στεφάνωι ἀναγρ]άψαι δὲ τόδε τὸ ψήφισμα τὸγ γραμμα-
τέα τὸν κατὰ πρυτανείαν ἐν στ]ήλει λιθίνει καὶ στῆσαι ἐν τῶι πρυτανι-
κῶι εἰς δὲ τὴν ἀναγραφὴν κ]αὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς στήλης μερίσαι
15 τὸν ἐπὶ τῆι διοικήσει τὸ γενόμενον] ἀνάλωμα.

		Αἰθαλίδαι	Τιμόδημος	▭
		Κερρ[ῖ]νος	Ἀμύντας	**Πήληκες**
		Ἱκέσιος	Φιλιστίων	Σώστρατος
	Λευκονο]εῖς	Σωτήριος	Ἡνίοχος	Σώστρων
20	]ων	Ἀρίστων	Κρατιστόλεως	**Ἁλιμούσιοι**
	. . . μ]αχος	Σωκρατῖνος	Φιλωνίδης	Μενεκλῆς
	. . .]σωρος	**Φρεάρριοι**	**Χολλεῖδαι**	Θεοφάνης
	Φι]λίσκος	Δ]ήμων	Θαρρύνων	**Κρωπίδαι**
	Π]εριγένης	Ἀ]μύντας	Ἀντιφάνης	Ἀντίπατρος
25	**Σκαμβωνίδαι**	Μείξων	Μενέστρατος	Ξέναρχος
	Ἀλέξανδρος	**Παιονίδαι**	Τιμοκλῆς	**Ἐξ Οἴου**
	Εὐπυρίδαι	Κλέανδρος	Ἀντιφῶν	Φιλιστίων
	. . . οκλῆς	Εὐηθίδης	Ἀριστοκράτης	Φίλων
	. . . όλεως	Πρ - -	Εὔμηλος	Κτησικλῆς
30	. ατωνης	Τιμοκράτης	▭	Φιλόξενος
	Ὑβ]άδαι			**Δειραδιῶται**
	Εὐ]πάτω[ρ			Διοσκουρίδης

λωνιέων ἱδρύθη ἐν Ἀθήναις τῷ 200 π. Χρ., ἔλαβε δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς συζύγου τοῦ βασιλέως τοῦ Περγάμου Ἀττάλου τοῦ Α΄ Ἀπολλωνίδος, αὐτοῦ τοῦ βασιλέως τιμηθέντος συγχρόνως τότε ἐπὶ τῇ εἰς Ἀθήνας ἐπιδημίᾳ αὐτοῦ διὰ τῆς ἱδρύσεως τῆς Ἀτταλίδος φυλῆς (Pauly² RE II 2156, Toepffer 1896. — F. O. Bates The five post-kleisthenian tribes).

Ὁ γραφικὸς χαρακτὴρ τῆς ἐπιγραφῆς ὑποδεικνύει τοὺς ἀπὸ τοῦ 200-150 π. Χρ. χρόνους, εἰς τὴν αὐτὴν δὲ περίοδον ἄγουσι καὶ τὰ ἀπὸ τῶν προσώπων χρονολογικὰ συμπεράσματα. Ὁ ἐν στ. 6ῳ ἀναφερόμενος *γραμματεὺς Ἀρίστων Ἀρί[στωνος]* εἶναι πάντως ὁ γραμματεὺς τῶν πρυτάνεων, ὃν οὗτοι ἐξέλεγον ἐξ ἑαυτῶν (Brillant Les secrétaires Athéniens 118), εὑρίσκεται δὲ ὄντως ὑπογεγραμμένος μεταξὺ τῶν Αἰθαλιδῶν καὶ ἀπολαμβάνει ἐκεῖθεν τὸ ἐν τῷ κειμένῳ τοῦ ψηφίσματος ἐλλεῖπον δημοτικὸν αὐτοῦ.

Τοῦ *Διονυσίου Εὐπυρίδου* τίς τῶν παρὰ Kirchner 4172-5 Διονυσίων εἶναι ἀπόγονος δὲν εἶναι φανερὸν (πρβ. καὶ Sundwall NPA 59). Τοὐναντίον εἶναι πιθανὸν ὅτι ὁ ἐν ἐπιτυμβίῳ «τοῦ 2ου αἰῶνος» (Kirchner 6957) *Θεοδόσιος Δημ. Ἀπολλ.* εἶναι υἱὸς τοῦ γραμματέως τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου *Δ. Ἀ.* Ὁ *Καλλικρά[της] Διονυσί[ου] Θορίκιος* Sundwall 105 ἴσως εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ αὐλητὴς *Κ. Θορ.* — Τὸν ἐν τοῖς Φρεαρρίοις πρῶτον -*ιμωνα* συμπληρῶ εἰς *Δήμωνα* κατὰ τὸν Φρεάρριον τριήραρχον (323 περίπου π. Χρ. Δήμωνα τοῦ Kirchner

Ἐτυπ. 2.4.12.

3738), ὅστις εἶναι πιθανῶς τοῦ ἡμετέρου πρόγονος. Ὡσαύτως ἀπόγονος τοῦ παρὰ Kirchner 1939 *Ἀριστοκράτους Μίκωνος Χολλείδου* φαίνεται ὁ ἐν τοῖς Χολλείδαις ἀναφερόμενος *Ἀριστοκράτης*.

Τῶν ἄλλων προσώπων τινὰ εἶναι δυσταύτιστα, τὰ δὲ πλεῖστα νέα. Πρωτοφανῆ ἐν τῇ ἀττικῇ προσωπογραφίᾳ ὀνόματα εἶναι τάδε· ***Μείξων*** (σύνηθες τὸ Μειξωνίδης), ***Σωκρατῖνος, Σώστρων, Σωτήριος, Κερρῖνος***.

Ὀνόματα πρυτάνεων σῴζονται νῦν ἀκέραια ἢ ἐλλιπῆ τεσσαράκοντα ἕξ. Ὑπεράνω τῶν [Λευκονο]έων ἐν τῇ πρώτῃ στήλῃ ὑπάρχει θέσις τριῶν στίχων, ὧν τοὺς μὲν δύο ἐπλήρουν πρυτανικὰ ὀνόματα, τὸν δὲ ἄλλον τὸ δημοτικὸν αὐτῶν. Ἐὰν εἰς τούτους προσθέσωμεν καὶ τὰ δύο ἀπεξεσμένα ὀνόματα, συμπληροῦμεν τὸν δι' ἑκάστην πρυτανείαν ἀπαιτούμενον ἀριθμὸν βουλευτῶν, ὅστις ὅμως μόνον βραχύτατον, μέχρι τῆς δι' ἄγνωστον λόγον συμβάσης ἐκκολάψεως, ὑπῆρξε πλήρης.

Ἀξία ἰδίας ἐπιστάσεως εἶναι ἡ σύγκρισις τοῦ νέου καταλόγου τῶν πρυτάνεων τῆς Λεωντίδος πρὸς ἄλλους προγενεστέρους ὁμοίους καταλόγους ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑφ' ἑκάστου δήμου παρεχομένων βουλευτῶν. Αἱ σχετικαὶ ἤδη γνωσταὶ ἐπιγραφαὶ εἶναι· IG II 864 (ἀρχῶν τοῦ 4^ου^ π. Χρ. αἰῶνος)· AM 1904 XXIX 244 (335/4 π. Χρ.). AM 1885 X 106 (τοῦ 330 περίπου π Χρ.)· πρβ. Sundwall Beiträge zur sozial-politischen Geschichte Athens im Zeitalter des Demosthenes σ. 83-4.

Νέα ἐπιγραφή		IG II 864	AM 1904	AM 1885
Λευκονοεῖς . .	5	3	—	—
Σκαμβωνίδαι .	1	3	—	—
Εὐπυρίδαι . .	3	2	2	2
Ὑβάδαι	1	2	—	—
Αἰθαλίδαι . . .	5	2	—	[2]
Φρεάρριοι . . .	3	9	8	—
Παιονίδαι . . .	10	3	—	2 ἢ 3
Χολλεῖδαι . .	7(9)	2	2	—
Πήληκες . . .	2	2	—	—
Ἁλιμούσιοι . .	2	3	3	—
Κρωπίδαι . . .	2	1	—	—
Ἐξ Οἴου . . .	4	1	1	—
Δειραδιῶται . .	1	2	—	—

Ὁ συγκριτικὸς πίναξ παρέχει σαφῆ εἰκόνα τῆς τε ἐπιδόσεως καὶ τῆς μειώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀττικῶν δήμων ἐντὸς τοῦ ἀπὸ τοῦ 2^ου^ ἡμίσεος τοῦ 4^ου^ π. Χρ. αἰῶνος μέχρι περίπου τοῦ 150 π. Χρ. διαρρεύσαντος χρονικοῦ διαστήματος. Ἐκ τῶν ἀστικῶν δήμων τῆς φυλῆς οἱ μάλιστα πολυάνθρωποι εἶναι νῦν οἱ Χολλεῖδαι καὶ οἱ Λευκονοεῖς, εἶναι δὲ ἠλαττωμένος ὁ πληθυσμὸς τῶν Ἁλιμουσίων καὶ τῶν Σκαμβωνιδῶν. Ἡ μείωσις φαίνεται γενικὴ ἐν τῇ μεσογαίᾳ, ἔνθα οἱ Φρεάρριοι, ἄλλοτε μέγας δῆμος ἔχων ἐννέα βουλευτάς, καταπίπτουσιν εἰς τοὺς τρεῖς. Τοὐναντίον παρατηρεῖται αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς παραλιακῆς τριττύος, ἐν ᾗ ἰδίᾳ οἱ Παιονίδαι παρουσιάζουσι μεγάλην διαφορὰν ἐν σχέσει πρὸς τοὺς προγενεστέρους πρυτανικοὺς καταλόγους.

Ἐκ τῶν δήμων, οἵτινες ἐκτὸς τῶν ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ ἀπαντώντων, μνημονεύονται ἐν ταῖς προγενεστέραις ἀναγραφαῖς, εὐλόγως ἐλλείπουσιν ἐνταῦθα βεβαίως οἱ Κολωνεῖς καὶ οἱ Ἐκάληθεν, ἅτε ἀποτελοῦντες μέρος τῆς Πτολεμαΐδος ἀπὸ τοῦ 224/3 π. Χρ., ἔτι δὲ καὶ οἱ Σουνιεῖς ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν Ἀτταλίδα ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τῆς φυλῆς ταύτης. Τοὺς Λευκονοεῖς συνεπλήρωσα ὑπεράνω τῶν Σκαμβωνιδῶν ἄλλως τε καὶ διότι τὸ ὑπάρχον κενὸν μόνον διὰ τοῦ δημοτικοῦ τούτου πληροῦται ἀσφαλῶς. Ὑπεράνω τῶν Λευκονοέων ἀνεγράφοντο δύο πρυτάνεις ἢ Κήττιοι ἢ Ποτάμιοι· ἀμφότεροι οἱ δῆμοι οὗτοι εἶναι καὶ ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις μικροί.

Εἰς τὸ αὐτὸ πόρισμα κυμάνσεως τοῦ πληθυσμοῦ καταλήγομεν, ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τοὺς ἐν τῇ προηγουμένῃ ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἐπιγραφῇ ἀναφερομένους πρυτάνεις τῆς Ἐρεχθηίδος, εἰ καὶ προκειμένου περὶ τῆς φυλῆς ταύτης δὲν δυνάμεθα νὰ τελέσωμεν τὴν παραβολὴν διὰ πάντας τοὺς δήμους, διότι στερούμεθα πλήρων πρυτανικῶν ἀναγραφῶν ἀρχαιοτέρων χρόνων. Δῆμοι ἄρα, ὧν δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν, εἶναι μόνοι οἱ ἑξῆς·

		AM 1904	IG II 995 suppl. 996 400-350 π. Χρ.
Εὐωνυμεῖς . .	7	2	—
Κηφισιεῖς . .	8	—	+ 3
Ἀναγυράσιοι .	9	—	9
Περγασεῖς . .	3	2	3
Φηγούσιοι . .	1	1	—

Καὶ ἐκ τοῦ πίνακος τούτου ἐπιτρέπεται νὰ συναγάγωμεν ἐπίδοσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἀσφαλῶς μὲν ἐν τοῖς Εὐωνυμεῦσι, πιθανῶς δὲ καὶ ἐν τοῖς Κηφισιεῦσιν. Οἱ Περγασεῖς ἀνακτῶνται οὓς εἶχον καὶ πρὸ τοῦ 335/4 τρεῖς βουλευτάς, στάσιμοι δὲ παραμένουσιν οἱ Ἀναγυράσιοι καὶ οἱ Φηγούσιοι.

Δὲν εἶναι δὲ καὶ ἄλλως πιθανὸν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἦτο ἀνέκαθεν καὶ παγίως καθωρισμένος δι' ἕκαστον δῆμον, ἀλλ' εἶναι τοὐναντίον εὔλογον ὅτι ἀναλόγως τῆς διακυμάνσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐκανονίζετο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐξ ἑκάστου δήμου κληρωτέων βουλευτῶν (ἄλλως ὁ Beloch ἐν Bevölkerung der griechisch-röm. Welt 103). Καὶ ἡ δημιουργία τῶν νέων φυλῶν καὶ ἡ αὔξησις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν εἶναι πιθανὸν ὅτι σκοπὸν εἶχον τὴν πλήρωσιν τῆς ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καθόλου γεννηθείσης ἀνάγκης. (Τελευταῖον καὶ W. S. Ferguson Hellenistic Athens 97). Ὅτι ἐν ὑστέροις χρόνοις, λήγοντος τοῦ 2ου π.Χρ. αἰῶνος, ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἀττικῆς ηὐξήθη εἰκάζει μετὰ πολλῆς πιθανότητος ὁ Ferguson αὐτ. 374 καὶ σημ. 1. Περὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀττικῆς ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις νεωστὶ καὶ A. Wilhelm Attische Urkunden I 25, ἐσχάτως δὲ A. Zimmern The Greek Commonwealth 319-343.

VIII.

Τεμάχιον στήλης ὑμηττίου λίθου ἀποκεκρουμένης τὰ ἄνω καὶ πρὸς δεξιά. Εὑρέθη τῷ 1907 καὶ ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 477, ἔχει δὲ ὕψ. 0·30, μῆκ. 0·155 καὶ πάχ. 0·12· ὕψος γραμμ. 0·006 ***(εἰκ. 4).***

Ἐκ συνδυασμοῦ τῶν ἐν τῷ στεφάνῳ λέξεων μετὰ τοῦ ἐν στ. 6ῳ ***ἱππαρχείωι*** καὶ τῶν ἐν 10ῳ ***ἱππέων*** ὡς καὶ τοῦ ἐν στ. 1ῳ ὑπολειφθέντος μέρους τοῦ ὀνόματος τοῦ ἄρχοντος, εἰκάζω ὅτι ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ εἶναι ψήφισμα τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ὑπέρ τινος ἀγνώστου ἡμῖν Ἀθηναίου ἱππάρχου ἄρξαντος τῷ 188/7 π.Χρ. ἐπὶ Συμμάχου (Kolbe Att. Arch. 97), ἐγένετο δὲ πιθανώτατα ἐν τῷ ἀμέσως ἑπομένῳ ἢ μεθεπομένῳ ἔτει ἐπὶ Ἑρμογένους ἢ ἐπὶ Ζωπύρου ἄρχοντος. Ἄλλα ὅμοια ψηφίσματα εἶναι τὸ IG II suppl. 318c ὑπὲρ τοῦ ἐν Λήμνῳ Ἀθηναίου ἱππάρχου Κωμέου γενόμενον πιθανῶς τῷ 278/7· τὸ ἐν IG II 593 (Add. σ. 422 ἀριθ. 593) πιθανώτατα γενόμενον τῷ 165/4 (Ferguson). Εἰς ἵππαρχον δ' ὡσαύτως ἀναφέρεται (Foucart Mémoire sur les colonies athén. au V et au VI s.) καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Μυλωνᾶ ΑΕ 1903, 70 διὰ νέου τεμαχίου συμπληρωθὲν καὶ ἀναδημοσιευθὲν ψήφισμα IG II 592, τιθέμενον εἰς τὸ 227 (Fredrich IG XII 8 p. 4) ἢ εἰς τὸν μεταξὺ 166-146 χρόνον (Ferguson Hellen. Athens 328· πρβ. 156. 323).

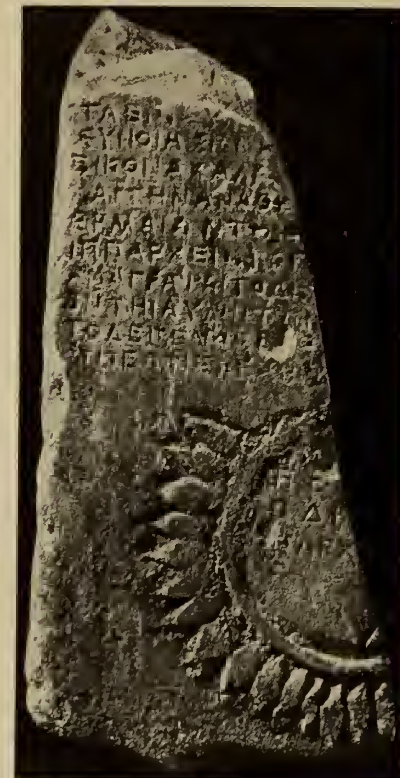

Εἰκὼν 4. Ψήφισμα εἰς ἵππαρχον (τοῦ 187/6 π. Χρ.).

Κατὰ ταῦτα συμπληρῶ τὸ σῳζόμενον μέρος τῆς νέας ἐπιγραφῆς ὡς ἐν σελ. 235 παρέχεται.

Πρώτην φορὰν μνημονεύεται ἐνταῦθα τὸ *ἱππαρχεῖον*, ὅπερ εὑρίσκετο πιθανώτατα ἐν τῇ Ἀγορᾷ, ἔνθα καὶ τὰ ἄλλα συγγενῆ ***ἀρχεῖα***, περὶ ὧν πραγματεύεται ὁ Judeich Topographie von Athen 308. Ὡσαύτως εἶναι ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὡς ἀγὼν πρὸς ἀνακήρυξιν τῶν εἰς τὸν ἵππαρχον ἀπονεμομένων τιμῶν προκρίνεται ὁ τῶν Ἑρμαίων ἢ τοὐλάχιστον μεταξὺ τῶν ἄλλων, οἵτινες πιθανῶς ἐμνημονεύοντο ἐν τῷ ἀπολεσθέντι μέρει τοῦ κειμένου, καταλέγεται καὶ οὗτος. Ἐπειδὴ δ' ὅμως τὰ ἐν Ἀθήναις τελούμενα Ἑρμαῖα, ὧν κύριον σημεῖον ἦτο ἡ λαμπαδηδρομία, ἀπήλαυον ἰδίας καὶ ἀποκλειστικῆς τιμῆς ἐν γυμνασιακοῖς μόνον κύκλοις (Schoemann-Lipsius Griech. Altertümer II 552), δὲν εἶναι ἀπίθανον ὅτι τὰ ἐν τῷ νέῳ ψηφίσματι ἀναφερόμενα *Ἑρμαῖα* δὲν εἶναι τὰ ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἄλλα ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν, ἴσως ἔν τινι κληρουχίᾳ, τελούμενα, πρὸς ἣν πιθανώτατα ἐσχετίζετο

[- - - - - δεδόχθαι τῆι βουλῆι καὶ τῶι δήμωι ἐπαινέσαι - - - - - - - ἱππαρχήσαν-
1 τα ἐπὶ Συμ[μάχου ἄρχοντος καὶ στεφανῶσαι χρυσῶι στεφάνωι κατὰ τὸν νόμον ἀρετῆς ἕνεκα καὶ
εὐνοίας ἣν κ[αὶ - ἔχων διατελεῖ περί τε τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων στῆσαι δὲ αὐτοῦ καὶ
εἰκόνα χαλκ[ῆν ἐν Ἀθήναις ὅπου ἂν δόξηι ἐπιτήδειον εἶναι ἀνειπεῖν δὲ τὸν στέφανον τοῦτον
καὶ τὴν ἀνάθε[σιν τῆς εἰκόνος -
5 Ἑρμαίων τῶι [ἀγῶνι - ἐν τῶι
ἱππαρχείῳ ὅπ[ως δὲ καὶ ὑπόμνημα ὑπάρχηι τῆς τοῦ δήμου εὐχαριστίας τὸν γραμματέα τοῦ δήμου
ἀναγράψαι τόδε [τὸ ψήφισμα εἰς στήλας λιθίνας διττὰς καὶ στῆσαι τὴν μὲν μίαν αὐτῶν Ἀθήνησιν
ἐν τῆι αὐλῆι τῶν [- - - - - - τὴν δὲ ἑτέραν ἐν -
τὸ δὲ γενόμε[ν]ο[ν ἀνάλωμα μερίσαι τὸν ταμίαν τῶν στρατιωτικῶν - - - - - - - - - ἐκ δὲ ἁπάντων
10 ἱππέων ἑλέσθαι [ἄνδρας «τρεῖς» εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν ἀνάθεσιν τῆς εἰκόνος
Ἡ βο[υλὴ]
Ὁ δῆ[μος ἱ-]
ππαρχ[ήσαντα]

ὁ ἐν τῷ ψηφίσματι τιμώμενος ἵππαρχος (πρβ. IG II 592 = AE 1903, 70 καὶ IG II suppl. 318c). Ἵππαρχοι ἐπέμποντο εἰς κληρουχίας ἐξ Ἀθηνῶν δύο, εἷς μὲν εἰς Σαλαμῖνα, ἄλλος δὲ εἰς Λῆμνον. Ἐκ τούτων διὰ τὸν χρόνον τοῦ ψηφίσματος ὁ ἐπὶ Συμμάχου ἱππαρχήσας 188/7 δὲν δύναται νὰ εἶναι ἵππαρχος Λήμνου, διότι γινώσκομεν ὅτι ἡ Λῆμνος ἀποσπασθεῖσα ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν τῷ 314 π. Χρ. ἐπανῆλθε μὲν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μητροπόλεως τῷ 279 π. Χρ. (Ferguson Hellen. Athens 49. 155 — IG II suppl. 318c), ἀλλὰ δὲν ἔμεινεν ἐπὶ μακρὸν ὑπὸ τὸ κράτος αὐτῆς, μόλις δὲ μεθ' ὅλην ἑκατονταετηρίδα ἀποδίδεται εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 166 π. Χρ. κατὰ πιθανὰς μαρτυρίας. Φαίνεται ἄρα πιθανώτερον ὅτι ἐν τῷ νέῳ ψηφίσματι μνημονεύεται ἵππαρχος Σαλαμῖνος, εἰ καὶ δὲν δυνάμεθα μετὰ πάσης πεποιθήσεως νὰ βεβαιώσωμεν τοῦτο. Ἵππαρχος Σαλαμῖνος καὶ ὁ ἐν IG II 962.

Ὁ ὑπὸ τὸ κείμενον στέφανος συμπληροῦται: *ἡ βουλὴ ὁ δῆμος ἱππαρχήσαντα*. Εἵποντο δὲ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καὶ ἄλλοι στέφανοι, δύο ἢ τρεῖς τὸ πολύ, ἴσως ἀναλόγου περιεχομένου πρὸς τοὺς ἐν τῇ εἰς Δημήτριον τὸν Φαληρέα ἀναθηματικῇ ἐπιγραφῇ IG II 1217.

IX.

Τεμάχιον ἐνεπιγράφου ὑμηττίου λίθου εὑρεθὲν ἐντὸς μεταγενεστέρου κτιστοῦ πίθου τῇ 22ᾳ Ἰουνίου 1908. Ἔχει ὕψ. 0·38, μῆκ. 0·30, πάχ. 0·02, διάστιχον 0·022 **(εἰκ. 5)**. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀνάγει τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὸν 3ον μ.Χρ. αἰῶνα, τὸ δὲ σωζόμενον αὐτῆς μέρος δεικνύει σαφῶς ὅτι πρόκειται περὶ τιμητικῆς ἐπὶ βάθρου ἐπιγραφῆς (πρβ.

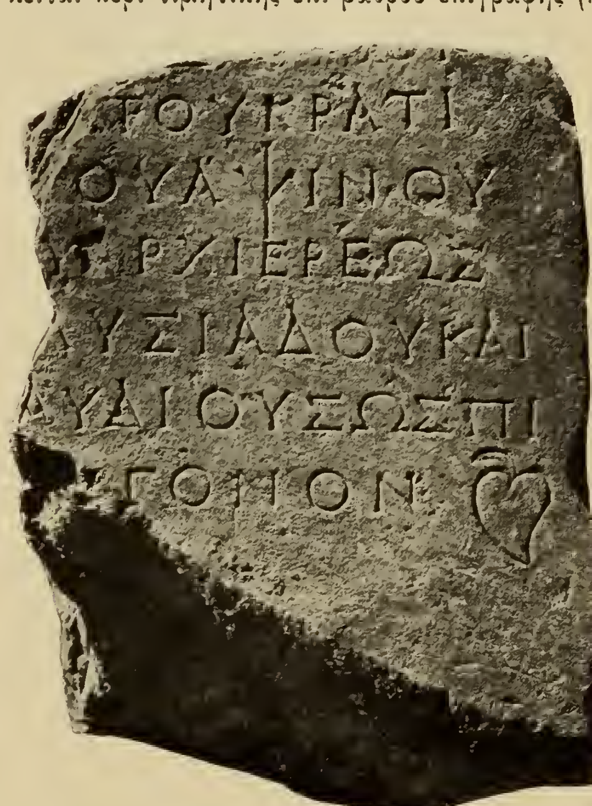

Εἰκὼν 5. Ἐπιγραφὴ τιμητικὴ εἰς Ἀψίνου ἔγγονον.

Günther Gerlach Griechische Ehreninschriften 1908). Τὸ ὄνομα τοῦ τιμωμένου δὲν ὑπάρχει πλέον ἐπὶ τοῦ λίθου, ἀλλὰ μνημονεύονται ἐπ' αὐτοῦ ἄλλα ὀνόματα γνωριμώτατα ἐν τοῖς ὑστέροις χρόνοις τῶν Ἀθηνῶν, συνδεόμενα δὲ στενώτατα πρὸς λαμπρὰν περίοδον τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως. Ὁ τὸ πρῶτον νῦν ἐν ἐπιγραφῇ ἀπαντῶν *Ἀψίνης* εἶναι

ἀναμφιβόλως ὁ περίπυστος ἐκ Γαδείρων τῆς Κοίλης Συρίας σοφιστὴς καὶ συγγραφεὺς βιβλίων ῥητορικῶν, ὅστις ἐδίδαξεν ἐν Ἀθήναις κατὰ μὲν ἀρχαίαν μαρτυρίαν ἐπὶ Μαξιμίνου 235-238 (οὕτω διορθουμένου ἀντὶ τοῦ παρὰ τῷ Σουίδᾳ παραδεδομένου Μαξιμιανοῦ), πιθανώτατα δ' ὅμως καὶ ἐπὶ μακρότερον χρόνον, ἔλαβε δὲ παρὰ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος καὶ τὸ *ἀξίωμα τοῦ ὑπατικοῦ*, ἰδιαιτάτης ὄντως τιμῆς ἔνδειξιν (Pauly[2] RE II 277 κέ. Σουίδας ἐν λ.: *Ἀψίνης Γαδαρεὺς σοφιστὴς σπαρεὶς ὡς λόγος ἐκ Πανὸς μαθητεύσας δὲ ἐν Σμύρνῃ Ἡρακλείδῃ τῷ Λυλίῳ, εἶτα Βασιλικῷ ἐν Νικομηδείᾳ· ἐσοφίστευσεν Ἀθήνησι βασιλεύοντος Μαξιμί⟨α⟩νου ὑπατικοῦ λαβὼν ἀξίωμα*. Περὶ τοῦ πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ἐκτὸς τῶν ἐν τοῖς ἱστορικοῖς βιβλίοις (πρβ. π. χ. Χέρτσβεργ-Καρολίδου Ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος Γ' 379-441) ἐκτιθεμένων, διέλαβε νεωστὶ ὁ A. Müller ἐν Philologus LXIX 1910, 292 κέ.).

Τὸν καὶ ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ ἀπαντῶντα Ἀψίνην τοῦτον ὀφείλομεν νὰ διακρίνωμεν τοῦ νεωτέρου Ἀψίνου («Σπαρτιάτου»), σοφιστοῦ καὶ τούτου, υἱοῦ δὲ Ὀνασίμου τοῦ Ἀθηναίου σοφιστοῦ. Ὁ Σουίδας διακρίνει καὶ τρίτον Ἀψίνην *Ἀθηναῖον σοφιστήν*, ὅστις ὅμως, ὡς ὀρθῶς ᾐκάσθη, δὲν εἶναι ἄλλος ἢ αὐτὸς ὁ Γαδαρεύς. Ἐνισχύεται δὲ νῦν ἡ ἐκδοχὴ αὕτη διὰ τῆς νέας ἐπιγραφῆς, ἐξ ἧς ἐμφαίνεται ὅτι ὁ Γαδαρεὺς Ἀψίνης ἐγκατεστάθη ἐν Ἀθήναις καὶ ἀπέκτησεν ἐνταῦθα τέκνα.

Ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι δύο μνημονευόμενοι ἐνταῦθα *Τιβ. Κλαύδιος Λυσιάδης* καὶ *Τιβ. Κλαύδιος Σώσπις* δὲν εἶναι ἄγνωστοι, καθ' ὅσον ὑπάρχουσι περὶ αὐτῶν ἐπιγραφικὰ μαρτύρια, δι' ὧν τάσσονται εἰς ἐπιφανεῖς Ἀθηναϊκὰς οἰκογενείας τῶν ἑλληνορρωμαϊκῶν χρόνων (IG III 676 καὶ τὸ ἐκεῖ οἰκογενειακὸν δένδρον. 677. 680). Περὶ τοῦ Σώσπιδος, ὅστις κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Dittenberger θὰ ἐγεννήθη (κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸν Θεμιστοκλέα II τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ) μεταξὺ τοῦ 70 καὶ 80 μ. Χρ. ἢ περίπου ἐν τοῖς χρόνοις ἐκείνοις, δὲν νομίζω ἀπίθανον ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ ἐκ τῶν Συμποσιακῶν προβλημάτων τοῦ Πλουτάρχου (8, 4, 1. 9, 5, 1) γνωστὸς σοφιστὴς Σώσπις, διότι παρατηρῶ σύνδεσιν τῆς οἰκογενείας πρὸς πρόσωπα σοφιστῶν, οὗ τὸ μὲν πρῶτον παράδειγμα ἔχομεν ἐν IG III 680, τὸ δὲ δεύτερον ἐν τῇ νέᾳ ἐπιγραφῇ, ἔνθα, ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἐμνημονεύετο τοῦ Ἀψίνου θυγάτηρ εἰσελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον Λυσιάδου-Σώσπιδος δι' ἐπιγαμίας. Ζήτημα εἶναι ἂν εἰς ἀπωτέρους χρόνους προχωροῦντες ἐπιτρέπεται νὰ θεωρήσωμεν πρόγονον τοῦ Λυσιάδου τούτου τὸν υἱὸν τοῦ φιλοσόφου Φαίδρου (Cic. Phil. 5, 5) Λυσιάδην.

Τὴν νέαν ἐπιγραφὴν συμπληρῶ ὡς ἑξῆς·

[Ἡ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλὴ]
[καὶ ἡ βουλὴ τῶν Φ' καὶ ὁ δῆμος]
[τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος]
[υἱὸν καὶ τῆς δεῖνος]
θυγατρὸς] τοῦ κρατί-
στου σοφιστ]οῦ Ἀψίνου
ὑπατικο]ῦ ἀρχιερέως,
Τιβ. Κλαυδίου] Λυσιάδου καὶ
Τιβ. Κλ]αυδίου Σώσπι-
δος δαιδούχων ἔ]κγονον.

Ὁ Ἀψίνης εἶναι καὶ ἀρχιερεύς, ὡς διδάσκει ἡ ἐπιγραφή, καλεῖται δὲ *κράτιστος* vir egregius (Gerlach αὐτ. 27 κατὰ Mommsen Röm. Geschichte III, 1. 565), ὅπερ ἔτι ἁπτότερον μαρτυρεῖ τὸ ἐν Ἀθήναις κῦρος τοῦ ἀνδρός.

Χρόνος τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται μετὰ τὰ εἰρημένα ὁ τοῦ τελευτῶντος 3ου μ. Χρ. αἰῶνος.

X.

Λίθος ὑμήττιος ἐνεπίγραφος ἀποκεκρουμένος δεξιὰ καὶ κάτω. Εὑρέθη τῇ 29ῃ ἀπριλίου 1908 ἐνῳκοδομημένος, ἀπόκειται δὲ ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 464 καὶ ἔχει ὕψ. 0·25, μῆκ. 0·135, πάχ. 0·39· ὕψ. γραμμ. 0·015. Στίχοι σῳζόμενοι πέντε **(εἰκ. 6)**.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι πιθανώτατα ἀναθηματικὴ πρυτάνεων οἷαι καὶ αἱ ἐν IG II 864. 866. 868. 871. 872. 1183 suppl. 871 b. Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων φαίνεται ἀνῆκον εἰς τὸ δεύτερον ἥμισυ τοῦ τετάρτου αἰῶνος π. Χρ. μᾶλλον ἢ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ τρίτου.

Μέρος τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος διεσώθη ἐν τῷ 2ῳ στίχῳ, ἔνθα ἀναγινώσκεται *οἱ ἐπὶ Λυ-*, δυνάμεθα δὲ μετὰ πιθανότητος νὰ περιορίσωμεν τὴν ἐκλογὴν ἐκ τῶν ἀπὸ *Λυ-* ἀρχομένων ἐπωνύμων ἀρχόντων τοῦ 4ου αἰῶνος εἰς τὸν *Λυκί-*

Εἰκὼν 6. Τεμάχιον ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς πρυτάνεων.

σκον (341/3) καὶ τὸν *Λυσιμαχίδην* (339/8), ἀπιθανώτερον θεωροῦντες τὸν ἀρχαιότερον *Λυσίστρατον* (369/8). Ἐπειδὴ πρὸς τούτοις τὰ γράμματα τῶν τριῶν πρώτων στίχων τῆς ἐπιγραφῆς φαίνονται στοιχηδὸν διατεταγμένα, τότε ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀσφαλῶς συμπληρουμένου πρώτου στίχου, θὰ εἶναι ὁ δεύτερος παρ' ἓν γράμμα πλήρης ἂν προκρίνωμεν τὸν Λυσιμαχίδην. Οἱ ἐκ τοῦ τρίτου π. Χρ. αἰῶνος ἀρχαιότατοι ἀπὸ *Λυ-* ἀρχόμενοι γνωστοὶ ἐπώνυμοι Λυσανίας (247/6), Λυσιάδης I (242/1-240/39) καὶ Λυσίας (238/7) ἀποκλείονται καὶ διὰ τὸν χρόνον καὶ διὰ τὸν χῶρον.

Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφὴ συμπληροῦται κατὰ τὸ πλεῖστον ὡς ἑξῆς·

Οἰ]νεῖδ[ος πρυτάνεις ἀνέθεσαν
οἱ ἐπὶ Λυ[σιμαχίδου ἄρχοντος
νι]κήσαν[τες, ὑπὸ τῆς βουλῆς καὶ
τοῦ] δήμου [στεφανωθέντες
- -]του[- -

XI.

Λίθος ὑμήττιος ἐνεπίγραφος ἀποκεκρουμένος ἄνω, ἀριστερὰ καὶ κάτω. Εὑρέθη τῇ 29ῃ ἀπριλίου 1908 ἐνῳκοδομημένος, ἀπόκειται δὲ ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀρ. 465, ἔχων ὕψ. 0·24, μῆκ. 0·145, πάχ. 0·03· ὕψ. γραμμ. 0·03 **(εἰκ. 7)**.

Εἰκὼν 7. Τεμάχιον ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς.

Ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται, ὡς καὶ ἡ προηγουμένη, ἀναθηματική, ἀνήκει δὲ διὰ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων εἰς τοὺς περὶ τὸν Χριστὸν χρόνους. Ἡ μεταγραφὴ αὐτῆς ἔχει ὧδε·

[. . συνεπιψηφι-]
σαμένης τῆ]ς βο-
υλῆς καὶ το]ῦ δή-
μου εὐεργεσ]ίας
ἕνεκα -]τας.
— — —

XII.

Τεμάχιον πεντελησίου μαρμάρου εὑρεθὲν ἐνῳκοδομημένον τῷ 1907 καὶ ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἐπι-

γραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀρ. 474. Ὕψ. γραμμ. 0·041, μῆκος δὲ τοῦ ὅλου τεμαχίου 0·177 ***(εἰκ. 8).***

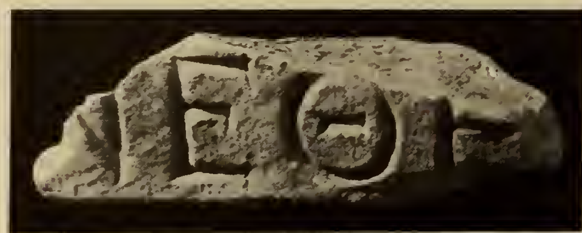

Εἰκὼν 8. Τεμάχιον ἀναθηματικῆς ἐπιγραφῆς.

\- ἀ]νέθη[κ -

Φαίνεται μέρος ἐπιγραφῆς μεγάλου ἀναθήματος τοῦ 3ου ἢ τοῦ 2ου π. Χρ. αἰῶνος.

XIII.

Τεμάχιον βάθρου κυκλικοῦ ἐκ πεντελησίου μαρμάρου εὑρεθὲν τῷ 1907, φέρον δ' ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ἀριθ. 475. Ἔχει ὕψ. 0·16, πλάτ. 0·50 καὶ ὕψ. γραμμ. 0·03-0·035. Ἀναθηματικὴ ἐπιγραφὴ ***(εἰκ. 9).***

Εἰκὼν 9. Βάθρον ἀναθηματικόν.

\- ω]μον
ἀρετῆς ἢ δικαιο- ἢ σωφρο- (ἢ φιλοφρο)σύν]ης ἕνεκεν

XIV.

Ἐπίκρανον ἡμικυκλικὸν ἐπιτυμβίου στήλης ἐκ πεντελησίου μαρμάρου εὑρεθὲν ἐντετειχισμένον τῇ 1ῃ μαΐου 1908. Ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀρ. 469. Ἔχει μῆκος χορδῆς 0·69, ὕψ. 0·41, πάχ. 0·21· ὕψ. γραμμ. 0·017 ***(εἰκ. 10).***

Φέρει ἀνάγλυπτον σύνθετον ἀνθέμιον ἀκάνθης μεταγενεστέρου τύπου, ὡς ἄλλως ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἀνήκει δὲ εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην, ἥτις ἐν τῇ τέχνῃ τῶν ἐπιτυμβίων μνημείων ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ποιάν τινα ἀναγέννησιν τῶν διὰ τοῦ νόμου τοῦ Δημητρίου (317 π. Χρ.) καταπνιγεισῶν καλλιτεχνικῶν τάσεων καὶ ζῆλον περὶ τὴν μίμησιν τῶν πρὸ τῶν ὀμμάτων αὐτῆς ἱσταμένων ἀκόμη μεγαλοπρεπῶν παραδειγμάτων τοῦ 5ου καὶ τοῦ 4ου π. Χρ. αἰῶνος (νεωστὶ καὶ Conze, Die att. Grabreliefs IV Text. S. 29.—Περὶ τοῦ νόμου τοῦ Δημητρίου Brueckner καὶ ΑΕ 1910). Τὸ ἡμικυκλικὸν ἐπίκρανον δὲν εἶναι βεβαίως ὅσον καὶ τὸ τριγωνικὸν ἢ τὸ ἀνθεμωτὸν (τό τε ἀνάγλυπτον καὶ τὸ περίοπτον) σύνηθες ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἐπιτυμβίοις στήλαις, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ὅλως σπάνιον, ἀπαντᾷ δὲ εἴτε μετ' ἀναγλύπτου εἴτε μετὰ γραπτοῦ ἀνθεμίου, συχνὰ δὲ καὶ ὅλως λευκὸν ἢ διότι ἀρχῆθεν ἔμεινεν οὕτως ἀκόσμητον ἢ διότι ὁ γραπτὸς αὐτοῦ κόσμος ἐγένετο διὰ τοῦ χρόνου ἐξίτηλος. Κανονικῶς τὸ ἐπίκρανον τοῦτο ἀποτελεῖ σαφῶς διακεκριμένον ἀρχιτεκτονικὸν μέλος τῆς ὅλης στήλης, ἐνίοτε δ' ὅμως ἀπαντᾷ ἡνωμένον εἰς ἓν ὅλον μετὰ τοῦ κυρίου σώματος τοῦ ἐπιτυμβίου ὡς π. χ. ἐν τῇ στήλῃ τῆς ***Μητρὸς Θράσωνος*** ἐν Att. Grabrel. Textb. III σ. 289 ἀρ. 1334, ἥτις φέρει εἰς τὴν μνήμην τὸν ἐν τῇ μέσῃ αἰγυπτιακῇ περιόδῳ ἤδη ἀπὸ τῆς 11ης δυναστείας ἀναφαινόμενον καὶ ἀντὶ τῆς λεγομένης «ψευδοθύρας» ἐπικρατοῦντα τύπον τῶν ἐπιτυμβίων στηλῶν. Ἀναφέρω π. χ. ἐνταῦθα ἐπιτύμβιά τινα, ὧν τὸ ἐπίκρανον εἶναι ἡμικυκλικὸν «τοξοειδές». Conze Att. Grabrel. I πίν. XLII, 142. 118. II πίν. CXXVII, 662. Textb. III σελ. 290 ἀριθ. 1334a. 1334c. III πίν. CCCVII-XI. Λευκὸν εἶναι τὸ ἔδαφος ἐν I πίν. XXII, 1 LIII, 166. LIV, 189. LX, 240. II, CLIV, 842. Ἐζωγραφημένον ἔχουσιν ἀνθέμιον π. χ. I, LII, 163 (οὐχὶ ἀκριβῶς ἡμικυκλικὸν τὸ

Εἰκὼν 10. Ἐπιτύμβιον Κριτίου.

ἐπίκρανον). II CXCIX. III CCLXXX. CCCVIII κἑ.

Ὅμοιον πρὸς τὸ ἐκ τῆς Ἀγορᾶς ἐπίκρανον δὲν γνωρίζω ἄλλο. Παρατηρῶ δὲ ὅτι τοῦτο διακρίνεται διὰ τὴν ῥαδινότητα καὶ εὐκαμψίαν τῶν ἐκ τῆς ἀκάνθης ἑκατέρωθεν ἐκφυομένων περιπλοκάδων, εἰ καὶ ὑστερεῖ πως κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν εὐρυθμίαν καὶ αὐστηροτέραν συμμετρίαν, ἣν θὰ ἀνεύρισκέ τις ἐν παλαιοτέρῳ πλαστικῷ ἔργῳ. Ἔχει γραφικὸν τὸν χαρακτῆρα. Τοὐναντίον τὸ ἐπὶ τῆς ἀκάνθης ἐπικαθήμενον ἀνθέμιον εἶναι μᾶλλον ἐσχηματοποιημένον ἢ κατὰ φύσιν πεποιημένον, ἀναμιμνήσκει δὲ παλαιότερα ἀνθέμια ἐν ἀρχιτεκτονικῇ διακοσμήσει, ἧς ὁ χαρακτὴρ ὁ ἐκ τῆς διαμορφώσεως ἑνὸς ὅλου ὀργανικοῦ οὐχὶ μόνον ὄντος ἀλλὰ καὶ φαινομένου στερεοῦ ἀπορρέων οὐχὶ μόνον εὐνοεῖ ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλει τοιαύτην αὐστηρότητα τοῦ κοσμήματος. Τοιαύτη δὲ εἶναι ἡ διαμόρφωσις τῶν ἀκρωτηρίων τῶν ναῶν, ἅτινα πλησιάζουσι τῷ νέῳ ἐπιτυμβίῳ, ἔτυχον δὲ ἀκριβοῦς πραγματείας ὑπὸ τοῦ Praschniker Oest. Jahresh. 1910, 5 κέ., ἡ διακόσμησις τῶν γείσων καὶ ἰδιαίτατα τῶν σιμῶν, περὶ ὧν ἐκτενῶς πραγματεύεται ὁ M. Schede Antikes Traufleisten-Ornament 1909. Τὰ ἀνάγλυπτα ἀνθέμια τῆς Ἐπιδαύρου, τῆς Τεγέας, τῆς Πριήνης κἑ. εἶναι τὰ ἁπλᾶ κλασσικὰ πρωτότυπα τῆς φορτικῆς διακοσμητικῆς τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Ἐκεῖ δὲ ἔχομεν καὶ τὸν πρῶτον ἀρχιτεκτονικὸν τύπον τῆς ἑλικοβριθοῦς περιπλοκάδος τοῦ κορυμβοειδοῦς φυτοῦ, οὗ ἡ χλωρὶς τῆς Ἑλλάδος δὲν περιέχει νῦν τὸ φυσικὸν πρότυπον Meurer Jahrbuch des k. Instit. 1896 σ. 143· πρβ. Vergleichende Formenlehre des Ornaments u. der Pfanze.

Ἐκ τῆς σωρείας τῶν ἀττικῶν ἐπιτυμβίων μόνον τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἀποκείμενον Att. Grabr. CCCXLI ἀρ. 1603 ἔχει τὸ ἀνθέμιον εὐθύφυλλον καὶ ἄκαμπτον. Ὡς πρὸς δὲ τὰς ἕλικας καὶ τὸ τοξοειδὲς τοῦ ἐπικράνου ἀναμιμνήσκω τὸ ἐν τῷ Ἐθνικῷ μουσείῳ ἐπιτύμβιον 1261 ἀπεικονισμένον παρὰ Στάῃ Guide du Musée National I (Marbres et Bronzes) σελ. 199.

Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ ἐπιτυμβίου ἔχει ὡς ἑξῆς·

Φιν]τίας ὁ καὶ Ἰωνικὸς Μηνοφ[ίλου
Μειλήσιος.

Κατὰ τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τοῦ λίθου διακρίνεται ὑπέρστιχον λείψανον κατακορύφου γραμμῆς, ἥτις δὲν δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς Κ, ὅτε θὰ ἀνεγινώσκομεν *Κριτίας*, ἀλλ' εἰς Φ μάλιστα, διὸ συμπληροῦται

πιθανώτατα τὸ ὄνομα *Φ[ιν]τίας*.

Ἡ γραμματικὴ τῆς ἐπιγραφῆς ΑΣ(=σ)ΦΩ καὶ ἡ ὀρθογραφία αὐτῆς ***Μειλήσιος*** τάσσουσιν αὐτὴν πιθανώτατα εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ 1ου μέχρι τοῦ 2ου μ. Χρ. αἰῶνος περίοδον. Σ = σ Larfeld Handbuch II 485. 488. IG III 430. 158. — ω Larfeld αὐτ. 477 ἀναφαίνεται συνηθέστερον ἀπὸ τοῦ 160 π. Χρ.— Ἀπαντᾷ δ' ὅμως ἤδη ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ 4ου αἰῶνος ὡς ἔδειξεν ὁ Wilhelm ÖJ IV 75· πρβ. IG XII 2, 74. Wilhelm ÖJ XII 123. Περὶ τοῦ *ει* Meisterhans-Schwyzer 48 ἑ. Nachmanson LuF der magn. Inschr. 35.

Εἰς τὸν 4ον καὶ 3ον π. Χρ. αἰῶνα τάσσει ὁ A. Brückner Ornament und Form der attischen Grabstelen 13 (πρβ. 21) τὰς μετ' ἐζωγραφημένου στρογγύλου ἐπικράνου ἐπιτυμβίους στήλας. Ὁ τύπος τοῦ ἀναγλύπτου στρογγύλου ἐπικράνου κατέρχεται καὶ εἰς νεωτέρους χρόνους, ὡς διδάσκει τὸ νέον ἐκ τῆς Ἀγορᾶς παράδειγμα καὶ τὰ συγγενῆ αὐτῷ.

Τὸ ὄνομα *Μηνόφιλος* ἀναμιμνήσκει τὴν εὐρύτατα ἐν Μ. Ἀσίᾳ διαδεδομένην οἰκογένειαν κυρίων ὀνομάτων παραγομένων ἐκ τοῦ *Μηνός*, οὗ ἡ λατρεία ἐκ Καβίρων τοῦ Πόντου ὁρμηθεῖσα (Στράβων σ. 558) καὶ ἤδη ἐν παλαιοῖς χρόνοις ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν Μ. Ἀσίαν ἐπεκταθεῖσα ἔφθασεν εἶτα καὶ εἰς τὴν Ἀττικήν, ἤδη πρὸ τοῦ τρίτου π. Χρ. αἰῶνος, ἀλλὰ παρέμεινεν ἐνταῦθα μόνον ὡς ἰδιωτικὴ λατρεία τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας δούλων (Bechtel-Fick Personennamen σ. 6. 207. — Ziehen LS σ. 150). Ἀρχιτέκτων Μηνόφιλος ἐκ Μιλήτου ἐν ἐπιγραφῇ Arch. Anzeiger 1904 σ. 8.

Τελευτῶν παρατηρῶ βραχύτατα περὶ τῆς ἐκφράσεως *ὁ καὶ* ὅτι δὲν εἶναι ἐν ἀρχαιοτέροις χρόνοις συνήθης, ἐφ' ὅσον ἐπιτρέπεται νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῶν περισωθέντων παραδειγμάτων, ἀλλὰ φαίνεται τῶν ὑστέρων μακεδονικῶν ἢ καὶ μόνων τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων προσφιλὴς τρόπος πρὸς ὀνομαστικὴν διάκρισιν, ἥτις καὶ ἄλλως ἐδηλοῦτο, δὲν ἔτυχε δὲ ἀκόμη συστηματικωτέρας τινὸς ἐρεύνης. Συνεδέοντο οὕτω ἐθνικὰ εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀνήκοντα· π. χ. IG III 480, 7: *Αὖλος Παντουλήιος Γαΐ[ου υἱ]ὸς Ἐφέσιος* ***ὁ καὶ*** *Μειλήσιος*· (πρβ. 129 *Οὐαλέριος Ἔκλεκτος Σινωπεὺς βουλευτὴς καὶ Ἀθηναῖος καὶ Δελφὸς βουλευτὴς καὶ Ἠλεῖος καὶ Σαρδιανὸς* κλπ. *καὶ ἄλλων πόλεων πολείτης καὶ βουλευτὴς* κλπ.).

Συνεδέοντο ὡσαύτως διὰ τῆς αὐτῆς ἐκφράσεως καὶ κύρια ὀνόματα ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου, ἔνθα δὲ ταῦτα ἦσαν πλείονα τῶν δύο παρατηρεῖται ὅτι διὰ τοῦ *ὁ καὶ* συνδέονται μόνον τὰ δύο τελευταῖα. Βεβαίως εἶναι σαφὲς τὸ πρᾶγμα, ἔνθα πρόκειται περὶ προσωνυμίου ἢ ἐπωνυμίου, τὸ δ' ἀρχαιότατον παράδειγμα παρέχει ὁ Ἡρόδοτος 6, 71: *Ζευξίδημος τὸν δὴ Κυνίσκον μετεξέτεροι Σπαρτιητέων ἐκάλεον* (Bechtel Spitznamen 5). Παραδείγματα εἶναι πολλά, διευκολύνεται δὲ ἡ εὕρεσις αὐτῶν διὰ τῶν εὑρετηρίων ἰδίᾳ τῶν νεωτέρων ἐπιγραφικῶν συνταγμάτων. Πρὸς πίστωσιν ἀναφέρω CIG III 4717: *βασιλευόντων Κλεοπάτρας θεᾶς Φιλοπάτορος καὶ Πτολεμαίου* ***τοῦ καὶ*** *Καίσαρος*. IG XII, 2 ἀρ. 134. 258. 397. IG XII, 3 ἀρ. 477. 532, 2 καὶ 4: *Ὦλος Πλώτιος Κράτερος* ***ὁ καὶ*** *Ἀριστοφάνης*· *Ὦλος Πλώτιος Θεόδοτος* ***ὁ καὶ*** *Χαρίτων*. IG IX 2 σελ. 316 ὑπὸ τὸ ἄρθρ. nomina τῆς § 6. Ἡ πολυωνυμία δηλοῦται ἄλλως ἐνίοτε καὶ διὰ παραθέσεως τῆς λ. *ὁ καλούμενος* ἢ *(ὁ) λεγόμενος* π. χ. CIG III 4710 *(Αἰγύπτου)*: *Ἀπολλώνιος Ἔρωτος τοῦ Ἔρωτος μητρὸς Ἀριστίου* ***λεγόμενος*** *ὁ τοῦ Ἔρωσψα* J. Keil — A. v. Premerstein Bericht ü. e. Reise in Lydien und der südl. Aiolis σ. 1: Μαγνησίας τῆς ὑπὸ Σιπύλῳ: *Ἀπολλώνιος Α... ὁ καλούμενος* . . . Ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ Λυκιακὴ ἐπιγραφὴ CIG III 4322: *Ἐνθάδε κεῖτε παῖς Συνεγδήμου ηι ἐτῶν φ̣ οὔνομα μήτηρ ἠδ' ὁ πατὴρ Συνέγδημον, οἱ δ' ἄλλοι πάντες* ***ἐπωνόμασαν*** *Βίλλον*. Γνωστὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀχαϊκῆς Δύμης ἐπιγραφὴ ἡ καταδικάζουσα εἰς θάνατον ἱεροσύλους καὶ κιβδηλοποιοὺς νομισμάτων *(ὅτι ἱεροφώριον καὶ νόμισμα ἔκοπτον χάλκεον)*, ὧν τὰ ἐπὶ δόλῳ βεβαίως καὶ κατὰ τὴν ἑκάστοτε παρισταμένην αὐτοῖς ἀνάγκην χωριστὰ χρησιμοποιούμενα ὀνόματα δηλοῦνται διὰ τοῦ *εἴτε* ἢ *εἰ*: *Θρακίωνα εἴτε Ἀντίοχος ὄνομα αὐτῷ ἐστι, Κράτιν τὸν χρυσοχόον Κυλλήνιον ἢ εἰ Πανταλέων ἢ εἴ τι ἄλλο ὄνομα κτλ.* Dittenb. Sylloge 513. SGDI 1613.

Ἐπὶ τούτοις ἀναφέρω καὶ ἀττικὴν ἐπιγραφὴν IG III 1282, ἔνθα δηλοῦται μεταβολὴ ὀνόματος. *Ἱεροφάντης Γαργήττιος* ***ὁ ποτὲ*** *Φίρμος*. Φίρμος

βεβαίως ἐκαλεῖτο πρὶν γίνῃ ἱεροφάντης (Toepffer Att. Geneal. 60), εἶναι δὲ τὸ πρᾶγμα οἱονεὶ πρόδρομος τῆς ἐν χριστιανικοῖς χρόνοις μέχρι καὶ τοῦ νῦν ἔτι, ὑπαρχούσης, καίπερ οὐχὶ κανονικῶς τηρουμένης, συνηθείας τῆς εἰς τοὺς μοναχοὺς ἢ ἄλλους τῆς ἱερωσύνης βαθμοφόρους ἅμα τῇ κατατάξει ἢ χειροτονίᾳ αὐτῶν παροχῆς νέου ὀνόματος ὡς ἀπαρχῆς νέου βίου.

XV.

Τεμάχιον ἐπιτυμβίου κιονίου ὕψ. 0·27 εὑρεθὲν τῷ 1907· ἀπόκειται ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 472 ***(εἰκ. 11).***

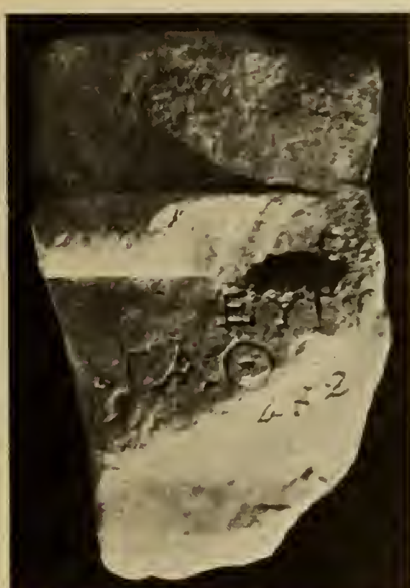

Εἰκὼν 11. Τεμάχιον ἐπιτυμβίου κιονίου.

Εὔπο[λις;
Ἀγαθο[κλέους;

Τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων τοῦ 1ου περίπου π. Χρ. αἰῶνος. Πρβ. νέαν συναγωγὴν ἐπιγραφῶν κιονίων παρὰ Robinson Amer. Journal of Philol. 1910, 380 κέ.

XVI.

Τεμάχιον ἐπιτυμβίου κιονίου ὕψ. 0·25, εὑρεθὲν τῷ 1907· ὕψ. γραμμ. μεγ. 0·056, μικρῶν 0·03. Ἀριθ. Ἐπιγραφ. μουσείου 476. Λίθος ὑμήττιος ***(εἰκ. 12).***

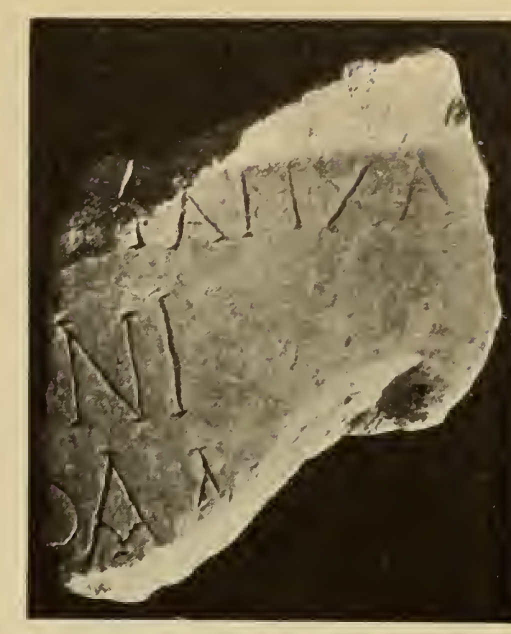

Εἰκὼν 12. Τεμάχιον ἐπιτυμβίου κιονίου.

ρ]αν χα
νι
φ;]αΛ[

Τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ τὸ προηγούμενον

XVII.

Εἰκὼν 13. Ἐπιτύμβιον Λαμπούσης.

Λάνπουσα Ε[

Τεμάχιον ἐπιτυμβίου ναΐσκου ἔχοντος ἀετὸν καὶ ἀκρωτήρια, εὑρεθὲν τῷ 1907 καὶ ἔχον ὕψος 0·39. Ἀριθ. Ἐπιγραφ. μουσ. 470. Λίθος πεντελήσιος **(εἰκ. 13).**

XVIII.

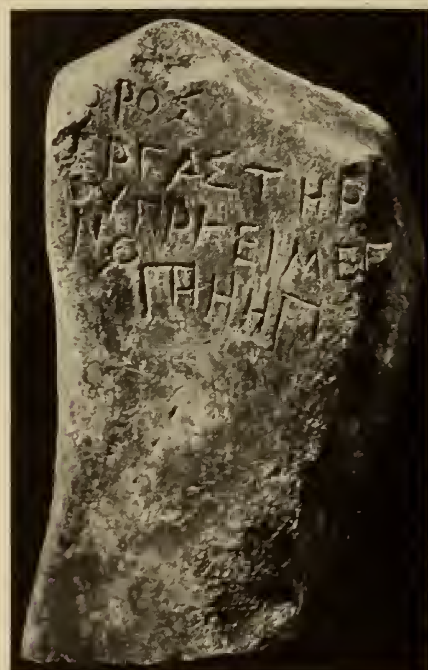

Εἰκὼν 14. Ὅρος ὑποθήκης.

Ὅρος
ἐργαστηρ[ί-
ο ὑπ(ο)κειμέ-
νο ΓΗΗΗΓ

Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Τελευταία ἐπιγραφὴ ὅρος ὑποθήκης λίθου ὑμηττίου εὑρεθεὶς τῷ 1907. Ὑψ. 0·275, μῆκ. 0·155, πάχ. 0·07· ὕψ. γραμμ. 0·02. Ἀριθ. Ἐπιγρ. μουσείου 461 **(εἰκ. 14).**

Διὰ τὴν ὀρθογραφίαν *ο*=*ου* καὶ τὸν τύπον τῶν γραμμάτων ὁ λίθος ἀνήκει εἰς τὸν 5ον αἰῶνα τελευτῶντα ἢ καὶ τὸν 4ον ἀρχόμενον. Περὶ ὅρων ὑποθήκης τελευταῖον διέλαβε καὶ ὁ Παππούλιας ἐν Ἐμπραγμ. ἀσφαλείᾳ κατὰ τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Ῥωμ. δίκαιον I 206.

Τὸ ἐπὶ τῶν δύο πρώτων ἐκ τῆς Ἀγορᾶς ἐπιγραφῶν ΑΕ 1910, 1 κέ. ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς ἄλλο πλαστικὸν εὕρημα τῆς Ἀγορᾶς στηριζόμενον τοπογραφικὸν συμπέρασμα, καθ' ὃ εὑρισκόμεθα παρὰ τὸ ἀρχαῖον Μητρῷον πραγματευόμενος ἀλλαχοῦ, παραλείπω ἐνταῦθα.

Γεώργιος Π. Οἰκονόμος.

Πολύβιος;

ὑπὸ

Φριδερίκου Χίλλερ.

Ὁ μὲν Παυσανίας γράψας (Η΄ 37) περὶ τύπων ἐκ λίθου λευκοῦ πεποιημένων καὶ σταθέντων ἐν τῷ τοίχῳ στοᾶς τῆς παρὰ τὸν ναὸν τῆς ἐν Λυκοσούρᾳ Δεσποίνης οἰκοδομηθείσης, ἀναφέρει τὰ ἑξῆς (§ 2)· «ἐπὶ δὲ τῷ τετάρτῳ Πολύβιος ὁ Λυκόρτα· καί οἱ ἐπίγραμμά ἐστιν ἐξ ἀρχῆς τε μὴ ἂν σφαλῆναι τὴν Ἑλλάδα, εἰ Πολυβίῳ τὰ πάντα ἐπείθετο, καὶ ἁμαρτούσῃ δι' ἐκείνου βοήθειαν αὐτῇ γενέσθαι μόνου». Αἱ δ' ἀνασκαφαί, ἅστινας μετὰ τοιαύτης ἐνεργείας καὶ ἐπιτυχίας ἐτέλεσεν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἐπιθεῖσα καὶ τὸ ἄξιον τῆς ἐπιχειρήσεως τέλος διὰ τῆς τοῦ μουσείου ἱδρύσεως καὶ τῆς τῶν εὑρημάτων παραδειγματικῆς ἐκδόσεως καὶ δὴ καὶ καταλόγου τινὸς κομψοτάτου δημοσιεύσεως, τὸν μὲν Δαμοφῶντα ἀνέδειξαν, τὸν δὲ Πολύβιον ἀκόντων νὴ Δία τῶν ἀκουράστων σκαπανέων, ἴσως δὲ καὶ μεμψιμοιρούντων τῇ κατὰ τοῦτο μόνον βασκάνῳ Τύχῃ παρέλιπον, ἀφῆκαν δὲ τοῖς τε Κλειτορίοις καὶ Μαντινεῦσι τὴν δόξαν, οἵτινες οἱ μὲν τὴν ὅλην στήλην, φέρουσαν τό τε ἀνάγλυφον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸ ἐπίγραμμα (Ath. Mitt. 1881 πίν. V), οἱ δὲ τοὐλάχιστον τῆς ἐπιγραφῆς μέρος (Bull. Hell. XX 1896, 147, 13) παρέλιπον τοῖς νῦν ἔτι λατρεύουσι τὴν τοῦ μεγάλου συγγρα-

φέως μνήμην.

Ἀλλ' ἰδοὺ τί συμβαίνει. Νεωστὶ λαβὼν τὸ νέον τοῦ Κουρουνιώτου βιβλίον, μνημονεύω αἴνιγμά τι ἐπιγραφικόν, εὑρεθὲν κατὰ τὸ 1889 παρὰ τὸν βωμὸν ὑπὸ τοῦ Λεονάρδου, καθὼς εἶπε τῷ Lattermann, ἀλλ' εἰσέτι ἄγνωστον. Τρύφος μαρμάρινον [1] δεξιόθεν καὶ κάτω κεκολοβωμένον, οὗ μῆκος μέγιστον 0·17, ὕψος μέγιστον 0·24, πάχος ἀκέραιον 0·07. Τὰ γράμματα παρέχουσι τὸν καλὸν χαρακτῆρα τοῦ δευτέρου π. Χρ. αἰῶνος. Πρὸς ἀριστερὰν τῆς ἐπιγραφῆς φαίνεται σκίπων ἢ λόγχης ξύλον.

(κενόν)

ΚΑΙΠΡΙ
ΕΙΣΟΙΓ
ΗΣΑΝ
(κενόν) ΑΡΩΡ

(κενόν)

Ἃ μετὰ θάρρους ὡς πάλαι ποτὲ καλλιεργήσας τὸ ἀρχαιολογικὸν πεδίον τοῦ Μαιάνδρου, ἀναπληρῶ οὕτως·

καὶ Πρι[ηνεῖς καὶ Ἀντιοχ]-
εῖς οἱ π[ρὸς Μαιάνδρωι ἐτίμ]-
ησαν [αὐτόν, καὶ οἱ δεῖνα καὶ Π]-
αρωρ[εᾶται καὶ (;) - - -].

Καὶ ταῦτα μὲν φανερὰ προσθήκη εἶναι εἰς κατάλογον ἀνήκουσα·

[αἵδε πόλεις ἐτίμησαν τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος] κτλ.

Τὸ δὲ μεῖζον μέρος τῆς ἐπιγραφῆς ἦν ὑπὸ τῇ - - - εἰκόνι τοῦ τὴν πιθανὴν λόγχην κρατοῦντος ἀνδρός· ἐκεῖ δὲ καὶ ὁ κατάλληλος ἐπιγράμματος τόπος νομίζοιτ' ἄν. Ἔκτακτον δὲ πρᾶγμα ἡ ἐν Λυκοσούρᾳ τῆς Ἀρκαδίας κατὰ τὸν δεύτερον πρὸ Χριστοῦ καὶ οὐχὶ ἐφ' Ἀδριανοῦ γενομένη πανελλήνιος ἑνὸς ἀνδρὸς τιμή [2]. Ἡ ἐκλογὴ δὲν εἶναι δύσκολος· τίνα ἄλλον ὑποψήφιον ἔχομεν εἰ μὴ τὸν Πολύβιον; Φανταζόμεθα αὐτὸν ὀρθόν, ἴσον τῇ ἐκ Κλείτορος στήλῃ, ἀλλὰ βλέποντα πρὸς τὴν δεξιὰν (ἐκ τοῦ προσώπου τῶν θεατῶν) πλευράν, καὶ τὴν λόγχην ἑπομένως πρὸς τὸν δεξιὸν ὦμον κλίνοντα. Τὴν μεγάλην ἐπιγραφὴν ἐπὶ τῆς βάσεως τῆς στήλης, ἥτις πιθανῶς δι' ὀδόντος (πασσάλου, Zapfen) καὶ μολύβδου ἦν προσκεκολλημένη, ἐγκεκολάφθαι εἰκάζω, διότι τό τε ἐπίγραμμα καὶ ὁ κατάλογος οὐκ ὀλίγον ἀπαιτοῦσι τόπον. Καὶ περὶ μὲν τῶν συμπληρωθέντων Πρι[ηνέων] τε καὶ [Ἀντιοχ]έων τῶν π[ρὸς Μαιάνδρῳ] περισσὸν νὰ γράψω πλέονα, διὰ δὲ τοὺς [Π]αρωρ[εάτας] ἀρκεῖ, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ τῶν πρὸ τοῦ 361 π. Χρ. εἰς τὴν Μεγαλόπολιν συνοικισθέντων Ἀρκάδων (Παυσαν. Η' 27, 3, πρβ. Head Hist. Num.[2] 457 ὑ. Parrhasia), ἀλλὰ περὶ τῶν τῆς Τριφυλίας Παρωρεατῶν, τῶν ἀφ' Ἡροδότου (Δ' 148) μέχρις Ἀγρίππα (παρὰ Πλινίῳ Δ' 22, πρβ. Στράβωνα Η' 346) γνωστῶν. Θεωρῶ δὲ τοὺς Παρωρεάτας (καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν πρότερον ἀνενεχθέντας) ὡς προσθήκην τῆς προσθήκης — ἢ λατινιστὶ mantissam addendorum, πρᾶγμα κοινὸν τοῖς καθ' ἡμᾶς λογίοις.

Τὸ δ' ἐπίγραμμα νὰ ἀναδημιουργήσωσιν ἀφίνω τοῖς μουσολήπτοις ποιηταῖς· οὐ γὰρ ἡμέτερον τὸ ἔργον· ἴσως δ' εἶχε δύο δίστιχα, τὸ δὲ πρότερον ἐξέφρασε τὸ «εἰ Πολυβίῳ τὰ πάντα ἐπείθετο» κατὰ παρόμοιον τρόπον τῷ πολυθρυλήτῳ·

εἴπερ ἴσην ῥώμην γνώμῃ, Δημόσθενες, εἶχες,
οὔ ποτ' ἂν Ἑλλήνων ἦρξεν Ἄρης Μακεδών.

Φρ. Χίλλερ.

[1] Τὸ εἶδος τοῦ λίθου δὲν ἐξηκρίβωσα κατ' ἀμέλειαν.

[2] Ὡς κατάλογον ἑλληνικῶν πόλεων παραβάλλω τὰς ὑπογραφὰς τῶν ἐκ Μαγνησίας ψηφισμάτων καὶ τὸν ἐκ Λαγίνων **Bull. Hell. IX**, 1885, 450 τοῦ 81 π. Χρ..

Εἰς τὴν ἐν σελ. 193 ὑπ' ἀρ. 1 ἐπιγραφὴν τῶν «Λακωνικῶν ἐπιγραφῶν».

Ὁμοία ἐπιτύμβιος ἀρχαϊκὴ ἐπιγραφὴ κεχαραγμένη ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἄκρου ἐλάχιστα κατειργασμένης ἐπιμήκους πλακὸς καὶ κατὰ μῆκος αὐτῆς εἶναι ἡ ἐν BSA 1909, 86 ἀρ. 89 (ἐλέφας ἀριθ. Εὑρετ. μουσ. 1221).

Δημήτριος Εὐαγγελίδης.

Εἰς Θεσσαλικὰς ἐπιγραφὰς

ὑπὸ

Ἀποστόλου Σ. Ἀρβανιτοπούλου.

Α'.

Λυπούμεθα διότι διαμένοντες ἐν Θεσσαλίᾳ κατά τε τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτύπωσιν τῶν ἡμετέρων Θεσσαλικῶν ἐπιγραφῶν δὲν παρεπέμψαμεν ἐν ΑΕ 1911, 128 ἀριθ. 63 εἰς H. G. Pringsheim ἐκδόντα πρὸ ἡμῶν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἐν ΑΜ 1909, 83-84 ἀριθ. 3 ἄνευ σπουδαίας διαφορᾶς πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ μεταγραφῇ.

Τὸ *Ἀσκληπιοῖ* ὁ Pringsheim θεωρεῖ δοτικῆς πτώσεως παραπέμπων εἰς Hoffmann GDI 535, λέγοντα ὅτι ἡ τοπικὴ εἰς *-οι* συνέπεσε τῇ δοτικῇ ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ Κιερίου καί τινι ἐκ Δωδώνης Θεσσαλικῇ διαλεκτικῇ ἐπίσης· καὶ ἐν σελ. 43 λέγει ὁ Hoffmann ὅτι μόνον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ Κιερίου τὸ *αὐτοῖ* δύναταί τις νὰ θεωρήσῃ τοπικὴν ἀντὶ τῆς δοτικῆς, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τῶν εἰς *-ο* θεμάτων ἡ μὲν γενικὴ λήγει κανονικῶς εἰς *-οι*, ἡ δὲ δοτικὴ εἰς *-ου*.

Κατὰ ταῦτα τὸ *Ἀσκληπιοῖ* δύναται διττῶς νὰ ἑρμηνευθῇ· ἢ ὡς δοτικὴ κοινὴ κακῶς γραφεῖσα εἰς ΟΙ ἀντὶ εἰς ΩΙ ἢ ὡς γενική, καθ' ἃ ἡμεῖς ἡρμηνεύσαμεν· ὑπὲρ τῆς πρώτης γνώμης εἶναι ἡ ἐκφορὰ τῆς ὅλης ἐπιγραφῆς ἐν τῇ κοινῇ, ὑπὲρ τῆς δευτέρας ἡ ἐπιμελὴς χάραξις· ὑπὲρ δὲ τῆς γνώμης τοῦ Pringsheim οὐδὲν βλέπομεν πιθανὸν ἐπιχείρημα.

Β'.

Καὶ ἡ ἐν ΑΕ 1911, 127 ἀρ. 62 ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη ἤδη ὑπὸ τοῦ Pringsheim ἔ. ἄ. ἀριθ. 5, ἀλλ' ὡς ἑξῆς μετεγράφη ὑπ' αὐτοῦ:

Ἀπαιοπάτρα Εὐδαμ[αγό]ρα Ἀρτέμιδι,

ἐν ᾧ ὀρθὴ ἀνάγνωσις εἶναι ἡ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευθεῖσα

Δικαιοπάτρα Εὐδαμ-εία Ἀρτέμιδι.

Ἐπειδὴ ἡ στήλη εἶναι ἀκέραιος καὶ ἡ ἐπιγραφὴ ἀλώβητος, εἰκάζομεν ὅτι ἐγένετό τις σύγχυσις ἐν ταῖς σημειώσεσι τοῦ Pringsheim. Οὕτω καὶ τὰ παρὰ A. J.-Reinach RÉG 1911, 318 σημειούμενα περὶ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης δέονται ἐπανορθώσεως, ὡς εἴρηται.

Γ'.

Ἐν ΑΕ 1911, 129 ἀριθ. 64 στίχ. Α 4 καὶ Β 4 γραπτέον πιθανώτερον *Ἁρμέας* παρὰ τὸ *Ἁρμόδιος* ἴσως· τὸ ὄνομα δὲν κεῖται παρὰ Pape. — Ἐν δὲ στίχ. Α 6-7 καὶ Β 7 συμπληρωτέον ἀσφαλῶς *Ἀντιγόνου*, διότι ἐπὶ νεωστὶ εὑρεθέντος ψηφίσματος, ἐκδοθέντος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς τῶν αὐτῶν ἀρχόντων τοῦ ἀριθ. 64 ἀναγράφεται καθαρῶς οὕτως.

Αὐτόθι σελ. 137 ἀριθ. 73 σημειωτέον ὅτι τὸν μὲν στ. 1 συνεπληρώσαμεν παραδείγματος ἕνεκα, διότι καὶ ἄλλων ἀρχόντων ἀπαντώντων ἐν τοῖς ψηφίσμασιν ὀνόματα δύνανται νὰ προσαρμοσθῶσι πρὸς τὰ σωθέντα ἴχνη, τοὺς δὲ στίχ. 5-6 συμπληρωτέον νῦν ὡς ἑξῆς·

Πανσα[νίαι (Κλεί;) -
τ]ο[υ], Ἑλάνδρ[ωι Ἀ]σάνδρου, Ἡρ - -
[**δεῖνος** κτλ.].

Οὕτω καὶ ὁ χαράκτης ἀπαλλάσσεται τῆς ἀδίκου μομφῆς ὡς δῆθεν γράψας ἐν στίχ. 6 ΟΥ ἀντὶ ΩΙΤΟΥ καὶ ἡ γραμματικὴ δυσχέρεια τῆς γραφῆς ΤΟΥ ἀντὶ ΤΩΙ αἴρεται, ἐκφερομένων τῶν πατρικῶν ἄνευ τοῦ διακριτικοῦ ἄρθρου.

Αὐτόθι σελ. 143 ἀριθ. 81 στίχ. 10 σημειωτέον ὅτι ἡ συμπλήρωσις *Ἐ*]*φίπ*[*που* εἶναι πιθανωτάτη, ἄλλου κυρίου ὀνόματος μὴ δυναμένου νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τὰ σωθέντα γράμματα, τούτου δ' ἀπαντῶντος πολλάκις ἀλλαχοῦ.

Αὐτόθι σ. 145 ἀρ. 84 στ. 6 συμπληρωτέον ὧδε·

τὰ ο]ἰκόπ[ε]δα τὰ ἐν [Πυθίωι,

διότι ἐν τῇ δημοσιευθησομένῃ ὑπ' ἀριθ. 165 μεγάλῃ ἐπιγραφῇ ἀπαντᾷ οὕτως ἡ φράσις, καίτοι φέρεται καὶ τοπωνυμία *ἐν Ποθναιεῖ*. Νοεῖται δὲ *Πύθιον* τὸ περίφημον κατὰ τὴν ἔξοδον τῶν Τεμ-

πῶν ἱερὸν τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος, ὡς θὰ δείξωμεν εὐθέτως ἐκεῖ.

Αὐτόθι σελ. 147 ἀριθ. 87 σημειωτέον ὅτι ὁ μὲν στίχ. 1-2 δύναται νὰ συμπληρωθῇ καὶ *Κλεῖτον Ἀριστο[κλέου(ς)*, ὁ δὲ 3 πιθανώτατα *Ἀντί[Ἐπί]-γο]νον Φιλώτου*, διότι μόνον τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἀπαντῶσιν οὕτω λήγοντα καὶ ὄντα ταγῶν υἱῶν Φιλώτου.

Αὐτόθι σελ. 148 στίχ. Β3 γραπτέον [*ταγευ*]-*ό[ντων*].

Δ'.

Εἰς ΠΑΕ 1910, 218 προσθετέον ὅτι ὑπάρχει καὶ ἑτέρα ὡραιοτάτη νησὶς ἐν τῷ Παγασιτικῷ κόλπῳ πρὸ τῆς *Νέας Μιντζέλλας*, καλουμένη νῦν Ἅγιος Νικόλαος καὶ φέρουσα νεώτερα οἰκοδομήματα Λοιμοκαθαρτηρίου

Ε'.

Ἐν BCH 1911, 499 ἡ μὴ μεταγραφεῖσα ἐπιγραφὴ τῶν Δελφῶν δύναται νὰ ἀναγνωσθῇ καὶ συμπληρωθῇ λίαν εὐκόλως ὡς ἑξῆς·

Ἀρίστων, Σωνίκα,
Κλεώ· Ἀμβρύσιο[ι.

Τὸ ὄνομα *Σωνίκα* (πρβ. *Σώνικος*) εἶναι καλῶς ἐσχηματισμένον· περὶ δὲ τῆς *Ἀμβρύσσου* λίαν γνωστῆς πόλεως τῆς Φωκίδος βλ. Hirschfeld ἐν *Pauly*[2] RE I 1815.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 23ῃ ἰανουαρίου 1912.

Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιτόπουλλος.

Εἰς τὰ ἐν σελ. 97 κέ. περὶ Χριστιανικῶν καὶ Βυζαντιακῶν ἐπιγραφῶν

ὑπὸ

Νικ. Ἀ. Βέη.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφὴ ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ὑπὸ *Π. Καστριώτου* ἐν πανομοιοτύπῳ ἐκδόσεως ἐδημοσιεύθη ὡς τελείως ἀνέκδοτος καὶ ὑπὸ J. *Pargoire* ἐν Échos d'Orient τόμ. Δ' (1900-01) σ. 357-9 κατ' ἀντίγραφον τοῦ R. P. Godefrou Jeandel, missionaire ἐν Προύσῃ. Πλὴν αἱ ἀναγνώσεις τῆς ἐκδόσεως ταύτης εἶναι πολλαχοῦ ὅλως διάφοροι τῶν ἡμετέρων. Ἐν τῷ ὑπομνήματι τῷ συνοδεύοντι τῇ ἐκδόσει ἀναφέρεται ἐκ τῶν πηγῶν *ἄρχων τῶν μοναστηρίων τῶν κατὰ τὴν Προποντίδα* (Νικήτα τοῦ Παφλαγόνος, Βίος Ἰγνατίου παρὰ Migne, Patr. Gr. τόμ. ΡΕ', σελ. 532) καὶ *ἔξαρχος* τῶν κατὰ Νικομήδειαν μοναστηρίων (*Θεοστηρίκτου*, Βίος Ἁγίου Νικήτα, Acta Sanctorum, aprilis, τόμ. Α', σελ. XXVI) καὶ ἄλλως ὑποστηρίζεται ἡ ὕπαρξις *ἀρχιμανδριτάτου τοῦ Ὀλύμπου ὄρους*.

Ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 5 ἐπιγραφῇ, προκειμένου περὶ τῆς λέξεως *μελεδῶν* (= ἐπίτροπος, οἰκονόμος, προεστώς, φύλαξ, καθ' Ἡσύχιον), ἧς, λέγει ὁ H. Grégoire, «je ne puis citer, à l'appui de cette signification, aucun auteur, classique ou byzantin», σημειωτέον ὅτι ἀπαντᾷ ἐν γράμματι τοῦ ἔτους 1755 ἐκδοθέντι ὑπὸ τοῦ πατρ. Κωνσταντινουπόλεως Καλλινίκου Γ' (ἰδὲ παράρτημα τοῦ Κ'-ΚΒ' τόμου τοῦ Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως, σελ. 100).

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 6 ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη καὶ ἐν Comptes-Rendus de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres, 1908, 436.

Περὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 15 ἐπιγραφῆς ἰδὲ καὶ τὰ λεγόμενα ὑπὸ *Ἀ. Παπαδοπούλου Κεραμέως* ἐν τῷ Δελτίῳ τοῦ Ῥωσσικοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, τόμ. 343, τεῦχος σεπτεμβρ., τμῆμα κλασικῆς φιλολογίας, σελ. 437 κέ..

Τὸ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 37 ἐπιγραφῇ ἀπαντῶν *κορνικουλάριος* ἰδὲ καὶ ἐν μνημείῳ ἐκ Παλαιστίνης παρὰ *Ch. Clermont-Ganneau* Archaelogical Researches in Palestine, τόμ. Α' σ. 501.

Τὸ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 39 ἐπιγραφῇ ὑπ' ἐμοῦ ἀναγινωσκόμενον ὄνομα *Ὑλάσιος* ἀπαντᾷ καὶ ἐν Χριστιανικῇ ἐπιγραφῇ Συρακουσῶν. Ἰδὲ *P. Orsi* ἐν Röm. Quarteilschrift, τόμ. Ι' (1896) σελ. 23 ἀριθ. 29: «*Ἐνθάδε κεῖτε Ἱλάσιος . . .*». Καὶ ἐν ἑβραϊκῇ Παλαιστίνης, *Ch. Clermont-Ganneau*, ἔ. ἄ., τόμ. Β' σ. 146 ἀρ. 8: «*Ἄννα Εἰλασίου*».

Νικ. Ἀ. Βέης.

Ἐξ Ἀττικῆς

ὑπὸ

Κωνσταντίνου Κουρουνιώτου.

Α΄. Ἀνασκαφαὶ Παλαιοῦ Φαλήρου.

Τῇ ὑποδείξει τοῦ κατοίκου Ἀθηνῶν Β. Νοστράκη ἐπεχειρήθη δαπάνῃ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἀνασκαφὴ ἐν θέσει *Βοϊδολίβαδο* τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου. Ἡ ἀνασκαφὴ ἐγένετο ἀκριβῶς περὶ τὰ 200 περίπου μέτρα μακρὰν τῆς θαλάσσης, πρὸς ΒΔ τοῦ Ζῳολογικοῦ κήπου (εἰκ. 1 καὶ 2) καὶ πλησίον τοῦ σημείου, καθ' ὃ ἀποχωρίζεται ἡ νέα λεωφόρος Συγγροῦ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ Ἀθηνῶν-Φαλήρου (Karten v. Attika Bl. III πλησίον τοῦ δευτέρου i τῆς λέξεως Misia). Ὁ τόπος ἐκεῖ ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως εἶνε πολὺ χθαμαλὸς εὑρισκόμενος σχεδὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας μετὰ τῆς θαλάσσης, ἢ ἐλάχιστα μόνον ὑψούμενος ἀνωτέρω ταύτης, διὰ τοῦτο δὲ ἔχει πάντοτε τὴν ὄψιν ἕλους ἄρτι ξηρανθέντος. Τάφοι τινὲς εὑρίσκοντο ἐντὸς τοῦ ὕδατος (εἰκ. 3). Τὸ ἔδαφος ἀποτελεῖται ἐξ ὁλοκλήρου ἐκ καθαρᾶς ἄμμου. Πολλοὶ λάκκοι καὶ τεμάχια μεγάλων ἀγγείων κατεσπαρμένα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μαρτυροῦσι περὶ τῆς διενεργουμένης ἐκεῖ ἐν εὐρείᾳ κλίμακι λαθραίας τυμβωρυχίας.

Εἰκὼν 1. Θέσις **Βοϊδολίβαδο** *ἐν Π. Φαλήρῳ. Δεξιὰ ἡ πρὸς τὸ Π. Φάληρον γραμμὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ τροχιοδρόμου. Ὄπισθεν οἰκίαι Π. Φαλήρου.*

Εἰκὼν 2. Θέσις **Βοϊδολίβαδο** *Π. Φαλήρου. Ἀριστερὰ ἡ ἀπὸ τῆς λεωφόρου Συγγροῦ ἀποχωριζομένη παλαιὰ ὁδὸς Ἀθηνῶν-Φαλήρου. Δεξιὰ καὶ ὀπίσω ἡ* **Καστέλλα** *(Μουνιχία).*

Ἡ εὕρεσις τάφων μετὰ γεωμετρικῶν ἀγγείων ὡς καὶ μετ' ἀγγείων πρωΐμου ἀττικοῦ ῥυθμοῦ κατέστησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς καταφανῆ τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τοῦ νεκροταφείου, ἡ δ' ὁμοιότης τῶν κτερισμάτων πρὸς τὸ ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσείῳ παλαιὸν εὕρημα πρωΐμων ἀττικῶν ἀγγείων (Böhlau ἐν *Jahrb.* 1887 σ. 47 σημ. 15 καὶ JHS V 1884 σελ. 176) καὶ αἱ γνωσταὶ πληροφορίαι περὶ τῆς θέσεως, ἐν ᾗ ἐκεῖνα εὑρέθησαν συμφωνοῦσαι πρὸς τὴν θέσιν τοῦ νεκροταφείου ἡμῶν μ' ἐβεβαίωσαν, ὅτι τοῦτο εἶνε τῳόντι ἡ πηγὴ τῶν πλείστων, ἂν μὴ πάντων, ὅσα εἶνε μέχρι τοῦδε γνωστὰ ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ἀγγεῖα τοῦ Φαλήρου. Καὶ ἡ θέσις Ἀνάλατος, ἐν ᾗ εὑρέθη ὁ γνωστὸς ἀμφορεὺς (Böhlau ἔ. ἀ. σελ. 34) δὲν εἶνε παρὰ πολὺ μακρὰν τοῦ νεκροταφείου ἡμῶν. Μεθ' ὅλην τὴν μεγάλην φθοράν, ἣν ἔχουσι προξενήσει εἰς τὸ νεκροταφεῖον, αἱ προηγουμένως ὑπὸ τυμβωρύχων γενόμεναι λαθραῖαι σκαφαί, ἐλπίζω ἐν τούτοις, ὅτι μέλλουσα ῥιζικὴ ἀνασκαφὴ καὶ διδακτικωτάτη θὰ εἶνε καὶ εἰς τὴν εὕρεσιν σπουδαιοτάτων ἀγγείων θὰ συντελέσῃ.

Ὁ ἀνασκαφεὶς ἐφέτος χῶρος ἔχει ἔκτασιν δώδεκα περίπου τετραγωνικῶν μέτρων, εὑρέθησαν δ' ἐν αὐτῷ πυκνότατα τεθειμένοι ἑξήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐν ὅλῳ τάφοι, ὧν τεσσαράκοντα καὶ τέσσαρες μικρῶν παιδίων

Εἰκὼν 3. Τάφος (ἀμφορεὺς) ἐντὸς ὕδατος.

τεθαμμένων ἐντὸς ἀμφορέων, δύο μικρῶν παιδίων τεθαμμένων ἐν τῷ χώματι ἄνευ ὁρατοῦ νῦν περιβλήματος, εἷς μικροῦ παιδίου τεθαμμένου ἐντὸς μικρᾶς πηλίνης λάρνακος, οἱ δὲ λοιποὶ εἴκοσι καὶ εἷς ἀνθρώπων ἐν προκεχωρημένῃ ἡλικίᾳ. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων πέντε μὲν ἦσαν πυραί, ὧν ἡ μία εἶχε περισυλλεχθῆ ἐντὸς μεγάλου πίθου, εἷς δὲ ἀπετελεῖτο ἐκ γεωμετρικοῦ ἀμφορέως (ὕψ. 0·45, εἰκ. 4), ἐν ᾧ εἶχον περισυλλεχθῆ

Εἰκ. 4. Ἀμφορεὺς γεωμετρικὸς περιέχων ὀστᾶ κεκαυμένου νεκροῦ.

μόνον τὰ κεκαυμένα ὀστᾶ, καὶ οἱ ἄλλοι εἶχον τοὺς νεκροὺς ἁπλῶς τεθαμμένους ἐν τῇ ἄμμῳ ἄνευ τινὸς ὁρατοῦ περιβλήματος, ἢ ἦσαν τάφοι κατασκευασθέντες διὰ μετρίως κατειργασμένων λεπτῶν πωρίνων πλακῶν τεθειμένων ὀρθίων κατὰ τὰς πλευρὰς ἄνευ μέν τινος ἰδιαιτέρας στρώσεως κατὰ τὴν βάσιν ἄνω δὲ κεκαλυμμένοι δι' ὁμοίων πωρίνων πλακῶν.

Τὸ βάθος, ἐν ᾧ εἶνε τεθαμμένοι οἱ νεκροί, ποικίλλει μεταξὺ 1·80 καὶ 0·80. Βαθύτερον εἶνε οἱ διὰ πωρίνων πλακῶν ἐκτισμένοι τάφοι, ὑψηλότερον δὲ αἱ πυραὶ καὶ οἱ πλεῖστοι ἀμφορεῖς. Μεγάλαι ἐκτεταμέναι πυραὶ προερχόμεναι πιθανώτατα ἐκ θυσιῶν παρατηροῦνται ἐπίσης ἐπὶ τῶν ὑψηλοτέρων στρωμάτων.

Σημεῖα ἐκ λίθων ἢ κτίσματα ἐπὶ τῶν τάφων ἢ περὶ αὐτοὺς δὲν παρετηρήθησαν· μόνον ἐπὶ μιᾶς θέσεως ὑπάρχει μικρὸς πλίνθινος τοῖχος ὕψ. 0·80 περίπου σωζόμενος μέχρι ἐκτάσεως 2 μέτρων, ὅστις πιθανώτατα εἶνε χώρισμα συστάδος τινὸς τάφων· πράγματι δ' ὄπισθεν ἐρειδόμενοι ἐπ' αὐτοῦ εὑρέθησαν τρεῖς τάφοι μικρῶν παιδίων (δύο ἀμφορεῖς καὶ μία λάρναξ), καὶ ὀλίγῳ πορρωτέρω ἕτερος νεκρὸς ἄνευ τινὸς περιβλήματος (εἰκ. 5).

Εἰκὼν 5. Πλίνθινον χώρισμα τάφων.

Οἱ ἀμφορεῖς ἐν οἷς ἦσαν τοποθετημένοι οἱ νεκροὶ τῶν μικρῶν παιδίων εἶχον συνήθως τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐνταῦθα ἀπεικονιζομένων (εἰκ. 6)· εἶνε οὗτοι ἐκ καλῶς ὠπτημένου πηλοῦ κατεσκευασμένοι καὶ καλύπτονται δι' ἐρυθρωποῦ ἢ μελανωποῦ γανώματος· τὸ σύ-

Εἰκὼν 6. Τάφος (ἀμφορεὺς) μικροῦ παιδίου.

νηθες μέγεθος αὐτῶν εἶνε μεταξὺ 0·80 καὶ 0·60, τὸ ἄνοιγμα τοῦ στομίου τῶν πλείστων μέχρι 0·18, ἐνίων δὲ καὶ μέχρι 0·35 καὶ ἡ περιφέρεια τῆς κοιλίας μεταξὺ 0·45 καὶ 0·55. Ἐπὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν, ὧν τὸ στόμιον δὲν ἦτο ἀρκούντως εὐρύχωρον, ὅπως εἰσβληθῇ ὁ σκελετὸς εἰς τὸ ἀγγεῖον, ἀπεκόπη προσεκτικῶς κατὰ τὴν μίαν πλευρὰν μέγα καρδιόσχημον συνήθως τεμάχιον, ὅπερ μετὰ τὴν ἔνθεσιν τοῦ νεκροῦ προσαρμοζόμενον ἐπεκάλυπτεν ἐκ νέου τὸ ἄνοιγμα (εἰκ. 7). Ἐπὶ ἀμφοτέρων

Εἰκὼν 7. Τάφος (ἀμφορεὺς) μικροῦ παιδίου.

τῶν πλευρῶν τοῦ λαιμοῦ τῶν ἀμφορέων ὑπάρχει σχεδὸν πάντοτε τυπικὸν κόσμημα ἀποτελούμενον ἐκ δύο συγκεντρικῶν μικρῶν κύκλων μεταξὺ ὀλίγων καθέτων ὀφιοειδῶν γραμμῶν ἢ συγκεντρικῶν τριγώνων μεταξὺ ὁμοίων ὀφιοειδῶν γραμμῶν, πλὴν τούτων δ' εἶχον καὶ κοσμηματικὰς γραμμὰς περιθεούσας κατὰ τὸ μέσον τὴν κοιλίαν.

Ὀλίγοι ἀμφορεῖς εἶχον τὸ σχῆμα τοῦ γνωστοῦ ἀμφορέως τοῦ *Νέτου*, οὗτοι δὲ δὲν ἔφερον τὸ κόσμημα τοῦ λαιμοῦ.

Δύο ἐκ τῶν ἀμφορέων ἀπετελοῦντο ἐκ τεμαχίων συνδεδεμένων διὰ μολύβδου. Πλὴν τῶν ἀμφορέων τούτων τῶν ἐκ καλοῦ πηλοῦ καὶ γεγανωμένων ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι ἀμφορεῖς, ὡς καί τινες πίθοι (βλ. εἰκ. 3) ἐκ πηλοῦ μετρίας ποιότητος καὶ ἀγάνωτοι.

Οἱ ἀμφορεῖς συνήθως ἦσαν κεκλιμένοι ἐν τῇ ἄμμῳ (βλ. εἰκ· 3 καὶ 5) ὑπεστηρίζοντο δὲ ἐνίοτε διὰ λίθων κατὰ τὰς πλευράς, τὰ στόμια αὐτῶν ἐκαλύπτοντο συνήθως μὲν διὰ τοῦ κάτω μέρους ἄλλων ὁμοίων τεθραυσμένων ἀμφορέων, ἢ σπανιώτερον διὰ πλακῶν, ἅπαξ δ' ἐχρησίμευεν ὡς κάλυμμα καὶ ὁλόκληρος μεγάλη ὑδρία (ὕψ. 0·40 ἄνευ λαιμοῦ καὶ διαμ. κοιλίας 0·40) ἔχουσα ἐρυθρωπὸν γάνωμα καὶ ἄνωθεν τῆς κοιλίας κύκλον καὶ σπείρας. Πολλάκις εὑρίσκοντο δύο ἢ καὶ πλείονες ἀμφορεῖς σχεδὸν ἐπ' ἀλλήλων τεθειμένοι.

Ἐκτὸς τῶν ἀμφορέων τούτων, ἢ συχνότερον ἔξωθεν αὐτῶν, παρὰ τὸν λαιμὸν εὑρίσκοντο σχεδὸν πάντοτε εἷς μικρὸς κύαθος καὶ μία ἢ δύο οἰνοχόαι, σπανιώτερον δὲ καὶ πυξίδιόν τι ἢ βομβυλιός.

Οἱ διὰ πωρίνων πλακῶν κατεσκευασμένοι τάφοι συνήθως οὐδὲν εἶχον κτέρισμα, σπανιώτερον δὲ μόνον εἶχον μικρόν τι γεωμετρικὸν ἀγγεῖον· ἐντὸς ἑνὸς ἐκ τούτων εὑρέθη μετὰ μιᾶς γεωμετρικῆς κύλικος τεθραυσμένης ἡ ἐπὶ τῆς εἰκόνος 8 δεξιὰ κατὰ τὴν ἄνω γωνίαν ἀπεικονιζομένη κορινθιακὴ οἰνοχόη. Καὶ ἐντὸς δὲ τῶν πυρῶν μόνον ὀλίγα τεμάχια ἀγγείων εὑρίσκοντο. Καὶ ὁ γεωμετρικὸς ἀμφορεύς (ἄνω εἰκ. 4), ἐν ᾧ ὑπῆρχον κεκαυμένα ὀστᾶ νεκροῦ, οὐδὲν εἶχε κτέρισμα, μόνον ὡς πῶμα αὐτοῦ ἐχρησίμευε γεωμετρικὴ φιάλη γνωστοῦ σχήματος καὶ διακοσμήσεως.

Δείγματα τῶν ἐν τοῖς τάφοις τούτοις εὑρισκομένων ἀγγείων παρέχουσιν αἱ εἰκόνες 8 καὶ 9. Εἶνε ταῦτα γεωμετρικὰ τῶν τελευταίων χρόνων, προχοΐδια πρώϊμα ἀττικὰ τῶν ὀνομαζομένων Φαληρικῶν, καὶ γνήσια Κορινθιακὰ ἢ κατ' ἀπομίμησιν τοιούτων κατεσκευασμένα ἀγγεῖα. Πάντα ταῦτα εὑρίσκονται συνήθως μετ' ἀλλήλων χωρὶς νὰ δύνηται νὰ γίνῃ διάκρισις τάφων ἐχόντων μόνον μιᾶς κατηγορίας ἀγγεῖα.

Μεταξὺ τῶν τάφων, ἐν τῇ ἐπιχώσει, προερχόμενα

Ἐτυπ. 13.4.12.

Εἰκὼν 8. Ἀγγεῖα τάφων Π. Φαλήρου (ὕψ. μείζονος 0·16).

Εἰκὼν 10. Πρωτοκορινθιακὸν ληκύθιον ἐκ τῆς ἐπιχώσεως (ὕψ. 0·06).

Εἰκὼν 9. Ἀγγεῖα τάφων Π. Φαλήρου (ὕψ. πρώτου 0·09).

ἴσως ἐκ τάφων ἄγνωστον πῶς καταστραφέντων, εὑρίσκοντο τεμάχια ἀγγείων γεωμετρικῶν, πρωΐμων ἀττικῶν, ὡς καί τινα τῆς κατηγορίας τῶν μετὰ σειρῶν ζώων ἀγγείων τοῦ Βουρβᾶ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὑρέθη ὁμοίως καὶ τὸ ἐν εἰκ. 10 πρωτοκορινθιακὸν ληκύθιον. Μελανομόρφων ἀγγείων ἐλάχιστα μόνον τεμάχια εὑρέθησαν. Ἐπὶ ἑνὸς λαιμοῦ ἀμφορέως, ὅστις εἶχε χρησιμεύσει καὶ αὐτός ποτε ὡς τάφος, ἐχαράχθησαν ἐν ὑστερωτέροις χρόνοις (κατὰ τὸν 5ον αἰῶνα π. Χρ.) τὰ γράμματα ΕΧΡΓΟ.

Τὸ ἐκ διαφόρων μικρῶν τεμαχίων συγκολληθὲν μέρος ἀγγείου (εἰκ. 11) προέρχεται ἐξ ὡραίου ἀμφορέως τοῦ σχήματος πιθανώτατα τοῦ γνωστοῦ ἀμφορέως (Ἐθν. μουσεῖον ἀρ. 898. Couve-Collignon ἀρ. 210 πίν. XI). Ἡ παράστασις, ἀποτελουμένη ἐξ ἁρμάτων μεταξὺ τῶν ὁποίων ἵστανται ἄνδρες ζωηρῶς χειρονομοῦντες, ὁμοιάζει ὡς πρὸς τὰ ἅρματα καὶ τοὺς ἵππους τελείως πρὸς τὴν τοῦ ἀγγείου τοῦ Μονάχου (*Jahrb.* 1907 σελ. 79 εἰκ. 2), διάφορος δ' εἶνε μόνον ὁ ὅλως ἰδιόρρυθμος ἱματισμὸς τῶν ἀνδρῶν· καὶ ὡς πρὸς τὰ πληροῦντα τὸ πεδίον κοσμήματα συμφωνοῦσιν αἱ παραστάσεις τῶν δύο ἀγγείων. Ἐπὶ τῆς εἰκόνος ἡμῶν διακρίνονται πρὸς τούτοις σαφέστερον καὶ οἱ σύροντες τὸ ἅρμα δύο ἵπποι. Ὁ πηλὸς τοῦ ἀγγείου εἶνε κιτρινωπός, αἱ δ' εἰκόνες εἶνε γεγραμμέναι δι' ἀμαυροῦ μέλανος γανώματος, ὑπάρχει ὅμως καὶ ἐρυθρὸν καὶ λευ-

Εἰκὼν 11. Τεμάχιον πρωΐμου ἀττικοῦ ἀμφορέως (μήκ. 0·27).

κὸν χρῶμα. 'Εκ τοῦ λαιμοῦ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου προέρχεται καὶ τὸ τεμάχιον τῆς εἰκ. 12, φαίνεται δ' ὅτι ἐπ' αὐτοῦ εἰκονίζοντο πολεμισταὶ (;) ἔχοντες στρογγύλας ἀσπίδας καὶ βαίνοντες πρὸς δεξιά, ἐνῷ ὑψοῦσι τὰς χεῖρας, ὁμοίως δ' ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἀγγείου προέρχεται καὶ τὸ τεμάχιον τῆς εἰκ. 13. 'Επὶ τοῦ χείλους ὑπάρχει ἀνάγλυπτον τὸ γνωστὸν ὀφιοειδὲς κόσμημα.

Εἰκὼν 12. Τεμάχιον τοῦ πρωΐμου ἀττικοῦ ἀμφορέως τῆς εἰκ. 11.

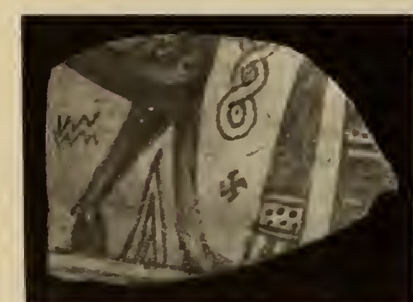

Εἰκὼν 13. Τεμάχιον τοῦ πρωΐμου ἀττικοῦ ἀμφορέως τῆς εἰκ. 11.

Τὰ τεμάχια τῆς εἰκ. 14 ὡς καὶ τῆς εἰκ. 15 προέρχονται πιθανώτατα ἐξ ὑψιπόδων πρωΐμων ἀττικῶν φιαλῶν τοῦ σχήματος τῶν γεωμετρικῶν, ὡς Couve-Collignon, Vases peints πίν. XIV ἀριθ. 267.

Εἰκὼν 14. Τεμάχια πρωΐμου ἀττικῆς φιάλης.

'Εν τῇ ἐπιχώσει εὑρέθησαν πρὸς τούτοις καὶ τὰ γεωμετρικὰ πήλινα εἰδώλια τῶν εἰκ. 16 καὶ 17.

'Εκ τῶν εὑρεθέντων γεωμετρικῶν τεμαχίων ἀγγείων ἄξια σημειώσεως εἶνε τὸ ἐν εἰκ. 18 τεμάχιον μεθ' ἱππέως προερχόμενον ἴσως ἐκ πλατέος χείλους ἀγγείου καὶ τὸ ἕτερον τῆς αὐτῆς εἰκόνος, ἐφ' οὗ εἰκονίζεται νεκρὸς πολεμιστὴς πρὸ τῶν ποδῶν ἑτέρου μαχομένου. Καὶ τὰ τεμάχια τῆς εἰκ. 19, ἐπὶ τοῦ ἑνὸς ἐκ τῶν ὁποίων εἰκονίζεται πλοῖον, σαφέστατα διήρης (biremis) παρ' ᾗ αἱ κῶπαι τῶν ἐρετῶν τῆς ἀνωτέρας σειρᾶς εἶνε μακρότεραι καὶ φθάνουσιν εἰς τὴν θάλασσαν ἐν τῷ μεταξὺ δύο ἐρετῶν τῆς κατωτέρας σειρᾶς κενῷ διαστήματι (πρβ. ὅσα ὁ Pernice ἐν Jahrb. 1900 σελ. 94 λέγει κατὰ τῆς ὑπάρξεως διήρων ἐν γεωμετρικοῖς χρόνοις), εὑρέθησαν ὡσαύτως ἐν τῇ ἐπιχώσει.

Εἰκὼν 15. Τεμάχια πρωΐμου ἀττικῆς φιάλης.

Εἰκὼν 16. Πήλινα γεωμετρικὰ εἰδώλια (ὕψ. 0·06).

Εἰκὼν 17. Πήλινον εἰδώλιον (ὕψ. 0·06).

Εἰκὼν 18. Τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων.

Εἰκὼν 19. Τεμάχια γεωμετρικῶν ἀγγείων.

B.΄

Παρὰ τὴν σημερινὴν ὁδὸν Ἀθηνῶν - Πειραιῶς, οὐχὶ μακρὰν τοῦ μνημείου τοῦ Καραϊσκάκη, ἐντὸς τῆς αὐλῆς τοῦ ἐν *Νέῳ Φαλήρῳ* ἐργοστασίου χημικῶν προϊόντων τοῦ ἐκ Πειραιῶς Λεκοῦ, ἐνῷ ἐσκάπτετο λάκκος διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐργοστασίου, ἀνεκαλύφθη τυχαίως τοῖχος ἐκ μεγάλων πώρων· ἀνασκάψας μετὰ ταῦτα καὶ ἐγὼ ὀλίγον περισσότερον ἀπεκάλυψα ὁλόκληρον τὸ κρηπίδωμα (3·50 × 2·50 περίπου) μεγάλου ἐπιτυμβίου μνημείου, ἀποτελούμενον, ὡς σώζεται νῦν, ἐκ δύο βαθμιδοειδῶς ἐπιτεθειμένων δόμων ἐκ μεγάλων καλῶς κατειργασμένων πώρων συνδεδεμένων διὰ σιδηρῶν συνδέσμων. Ἐπὶ τοῦ βορείου μέρους τοῦ κρηπιδώματος τούτου ἦτο προσκεκολλημένος τάφος ἐκτισμένος διὰ πωρίνων πλακῶν, ἐν ᾧ οὐδὲν κτέρισμα ὑπῆρχεν. Ἐπὶ τοῦ τάφου καὶ ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον πολλὰ λείψανα πυρᾶς. Ἡ ἐντύπωσίς μου ἦτο ὅτι ὁ τάφος καὶ τὸ κρηπίδωμα ἦσαν ἔργα ἑλληνιστικῶν χρόνων. Λείψανα πωρίνων μικρῶν γείσων προερχομένων ἴσως ἐκ τοῦ ἐπιτυμβίου μνημείου εὑρέθησαν ὁμοίως ἐκεῖ πλησίον. Τὸ κρηπίδωμα ἐκαλύφθη ἐκ νέου χωρὶς νὰ δυνηθῇ δυστυχῶς νὰ σχεδιασθῇ ἢ καταμετρηθῇ ἐπαρκῶς.

Γ΄.

Σκαπτομένων τῶν θεμελίων τῆς οἰκίας *ἐπὶ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Ἀλωπεκῆς και Καλλιθέας* νοτιανατολικῶς τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου κατὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ Ἀλωπεκῆς, εὑρέθη εἰς μικρὸν βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας κατεσκευασμένος ἐν τῷ βράχῳ καὶ ἔχων τὰς πλευρὰς ἐπεκτισμένας διὰ πλακῶν μετρίως κατειργασμένων μικρὸς (1·00 περ. μήκ. καὶ 0·60 πλ.) τάφος, ὅστις δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξακριβωθῇ, ἂν ἦτο τάφος μικροῦ παιδίου, διότι τὰ ὀστᾶ δὲν εὑρίσκοντο πλέον ἐν αὐτῷ, ὅτε ἐκλήθην ἐγὼ νὰ ἴδω τὸν προηγουμένως ὑπὸ τῶν ἐργατῶν τῆς οἰκοδομῆς ἀνοιχθέντα τάφον. Ἐν τῷ λοιπῷ χώρῳ, ἐκτάσεως 8 περίπου τετραγωνικῶν μέτρων, ὅστις ἀνεσκάφη ἐκεῖ εἰς ἀρκετὸν βάθος πρὸς κατασκευὴν ὑπογείου, οὐδὲν ἕτερον ἴχνος τάφου ἢ ἄλλης ἀρχαιότητος εὑρέθη. Ἐντὸς τοῦ τάφου εὗρον οἱ ἐργάται τέσσαρας γεωμετρικὰς οἰνοχόας (ὕψ. 0·18), ἃς ἀπεικονίζομεν (εἰκ. 20) ἐνταῦθα, διότι τὸ σχῆμα τῶν δύο ἐξ αὐτῶν δὲν εἶνε τόσον σύνηθες.

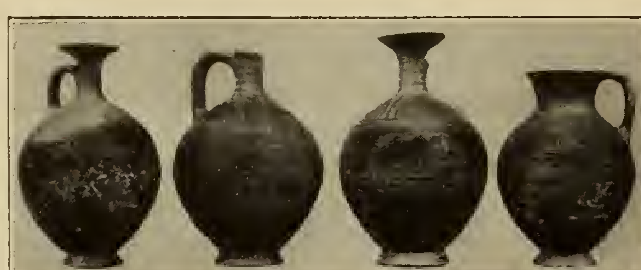

Εἰκὼν 20. Οἰνοχόαι ἐκ τοῦ γεωμετρικοῦ τάφου τῆς ὁδοῦ Ἀλωπεκῆς.

Δ΄.

Ὀλίγον δυσμικώτερον τῆς θέσεως ταύτης, *ἐγγύτερον πρὸς τὸν λόφον τοῦ Μουσείου ἐπὶ τῆς γωνίας τῶν ὁδῶν Ζαχαρίτσα καὶ Ἀλωπεκῆς*, σκαπτομένου τοῦ ὑπογείου τῆς οἰκίας τῆς Εὐγενίας Κοντοπούλου εὑρέθησαν καὶ κατεσχέθησαν ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας ὀλίγα μικρὰ γεωμετρικὰ ἀγγεῖα, ἅτινα προέρχονται πάντα ἐκ τάφου, ὃν ὅμως ἐγὼ δὲν εἶδον, διότι τὸ μέρος εἶχε σκαφῇ βαθύτερον, ἕως ὅτου μεταβῶ ἐγὼ ἐκεῖ. Ἄλλοι τάφοι, ἢ ἄλλο τι ἀρχαῖον ἴχνος δὲν παρετηρήθη κατὰ τὴν λοι-

πὴν ἐκσκαφὴν τοῦ χώρου. Ὁ βράχος εὑρίσκεται ἐκεῖ εἰς βάθος ὀλιγώτερον τοῦ 1·00 κάτωθεν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας.

Ε΄.

Διακόσια περίπου μέτρα βορειότερον τῆς θέσεως ταύτης, πάντοτε *παρὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ λόφου τοῦ Μουσείου, καὶ ἀκριβῶς κάτωθεν τοῦ Μνημείου τοῦ Φιλοπάππου*, ἐνῷ ἐσκάπτοντο τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τοῦ Ἰ. Κουτσούκου ἀνευρέθησαν τὰ κατωτέρω ἀρχαῖα.

1) Μεγάλη ἐπιτύμβιος στήλη εἰς πέντε τεμάχια, τρία μεγάλα καὶ δύο μικρότερα, τεθραυσμένη, ὕψ. 1·80, πλ, 0·70, πάχ. 0·18. Κατὰ τὴν κορυφὴν εἶνε ἐπίπεδος καὶ φέρει ἀναγεγλυμμένας ἀκροκεράμους, κάτω δὲ μέγα μέρος εἶνε ἀκατέργαστον καὶ ἐνετίθετο εἰς ἐπίτηδες εἰργασμένην βάσιν. Μεταξὺ δύο παραστάδων εἰκονίζεται ἐν ὑψηλῷ ἐπιμελεῖ ὁπωσδήποτε ἀναγλύφῳ γυνὴ (ὕψ. 1·15) κατενώπιον, φέρουσσα χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ περὶ τοὺς πόδας ὑποδήματα· αἱ χεῖρες αὐτῆς εἶνε ἐν τῇ συνήθει στάσει ἐσταυρωμέναι ἐπὶ τοῦ στήθους. Τῆς κεφαλῆς σῴζεται μόνον τὸ κρανίον μετὰ τοῦ μετώπου καὶ τοῦ ἡμίσεος ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ. Ὀλίγα μέρη τοῦ σώματος, ἰδίᾳ δὲ οἱ βραχίονες καὶ ἡ κοιλία ἀποκεκρουμένα. Ἄνω ἡ ἐπιγραφὴ

ΑΘΗΝΑΙΣΔΙΔΥΜΟΥ	Ἀθηναῒς Διδύμου
ΕΞΑΘΜΟΝΕΩΝ	ἐξ Ἀθμονέων.

Τῆς 1ης ἢ 2ας μ. Χρ. ἑκατονταετηρίδος (ἀριθ. Εὑρετ. Ἐθνικοῦ μουσείου 3083).

2). Ἐπιτύμβιος στήλη εἰς τρία τεμάχια τεθραυσμένη, ὕψ. 0 98, πλ. 0·65 καὶ πάχ. 0·18. Ἄνω ἐκορυφοῦτο ὑπὸ ἀετωματίου ἀποκεκομμένου νῦν.

Μεταξὺ παραστάδων ἀνὴρ γενειοφόρος φέρων χιτῶνα καὶ μέγα ἱμάτιον ὡς καὶ πλούσια σανδάλια, ὄρθιος, κατενώπιον (ὕψ. 0·74). Τὸ πρόσωπον καὶ ἐν μέρει ὅλον τὸ πρόσθιον τοῦ σώματος ἐπίτηδες ἀποκεκρουμένον. Παρὰ τὸν ἀριστερὸν πόδα μικρὰ τετράγωνος πυξίς.

Ἐπὶ τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ ὑπολοίπου τοῦ ἀετωματίου σῴζεται ἠκρωτηριασμένη ἡ ἐπιγραφὴ

⊥ΙΣ ΙΥΡΟΙ	Ζωπύρου,

ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου

ΗΡΩΣ	ἥρως.

Τῶν αὐτῶν ὡς καὶ ἡ προηγουμένη στήλη χρόνων.

Ἄνωθεν τῆς ἀριστερᾶς παραστάδος (τὸ ἀντίστοιχον μέρος δεξιὰ λείπει) καὶ ὀλίγον κατωτέρω τοῦ μέσου ἐπὶ τῶν παραστάδων ὑπάρχει ὀπὴ μετὰ μολύβδου (ἀρ. Εὑρετ. Εθν. μουσ. 3082).

3). Τὸ ἀετωμάτιον μόνον, ἰδιαιτέρως εἰργασμένον, μεγάλου ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου μετ' ἀκρωτηρίων τεθραυσμένων νῦν. Μήκ. 0·98, ὕψ. 0·40, πάχ. 0·27. Ἐν αὐτῷ ἡ ἐπιγραφὴ

ΕΥΤΥΧΙΔΗϹΑΦΡΟΔΕΙϹΙΟΥ
ΔΑΙΔΑΛΙΔΗϹ

Εὐτυχίδης Ἀφροδεισίου
Δαιδαλίδης.

4). Κεφαλὴ νεαροῦ ἀνδρὸς (εἰκ. 21) εἰκονίζουσα πιθανώτατα ὡρισμένον πρόσωπον· ἐπὶ τῶν παρειῶν ὑπάρχουσι λεπτοὶ ἴουλοι, μικρὸς δὲ μύσταξ ἐπανθεῖ ἐπὶ τοῦ χείλους· ἡ κόμη εἶνε κατ' ἰδιαίτερον ῥυθμόν, τρόπον τινὰ ὡς παχεῖαι δεσμίδες, κατεσκευασμένη. Ὀπίσω σῴζεται τὸ σημεῖον, καθ' ὃ ἦτο προσηρτημένη ἡ κεφαλὴ εἰς ἀνάγλυφόν τι. Ἔβλεπε σχεδὸν τελείως κατενώπιον· ὕψ. 0·28, ἀρ. Εὑρ. Ἐθν. μουσ. 3086.

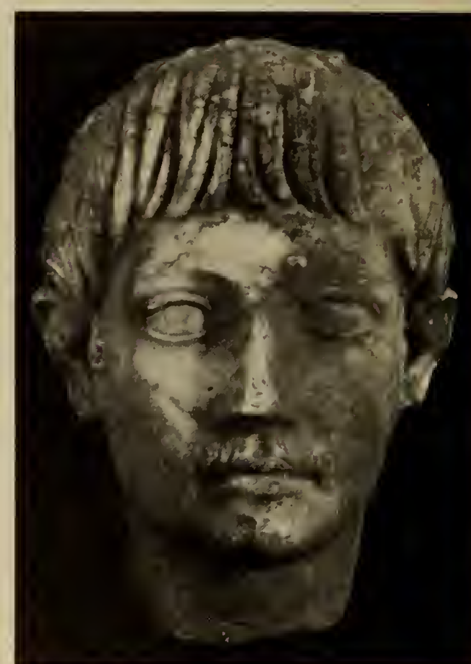

Εἰκὼν 21. Κεφαλὴ ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

5). Κεφαλὴ γενειοφόρου ἀνδρός (εἰκ. 22), καὶ αὕτη πιθανώτατα ὡρισμένον εἰκονίζουσα πρόσωπον· ὁ χαρακτὴρ τοῦ προσώπου ὡς καὶ ἡ ἐργασία τῆς κόμης εἶνε ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς προηγουμένης κεφαλῆς. Ἦτο ὀλίγον ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερὰ καὶ προέρχεται καὶ αὕτη ἐξ ἀναγλύφου, οὗτινος ἐλάχιστον τμῆμα σῴζεται ἐπίσης ὀπίσω. Ὕψ. 0·30, ἀρ. Εὑρ. Ἐθν. μουσ. 3085.

6). Κεφαλὴ γυναικὸς πεπλοφόρου (εἰκ. 23) ἐστραμμένη πρὸς δεξιά· ὕψ. 0·27. Καὶ ταύτης ὁ χαρακτὴρ

Εἰκὼν 22. Κεφαλὴ ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

καὶ ἡ ἐργασία εἶνε ὁμοία πρὸς τὰς τῶν δύο προηγουμένων. Ἀρ. Εὐρ. Ἐθν. μουσ. 3087.

Εἰκὼν 23. Κεφαλὴ ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

Αἱ τρεῖς τελευταῖαι κεφαλαὶ φαίνεται ὅτι ἀπεσπάσθησαν ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

7). Μικρὰ κεφαλὴ νέας γυναικὸς ἐξ ἐπιτυμβίου ὁμοίως ἀναγλύφου προερχομένη· ὕψ. 0·15, ἀριθ. Εὐρ. Ἐθν. μουσ. 3148 (εἰκ. 24).

Εἰκὼν 24. Κεφαλὴ ἐξ ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

Τὰ ἀνωτέρω ἀρχαῖα ἦσαν ἐκτισμένα ἐντὸς τοίχου νεωτέρων χρόνων, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ ὁποίου ἐχρησίμευσαν καὶ μεγάλοι πωρόλιθοι προερχόμενοι ἴσως ἐκ τοῦ οὐχὶ μακρὰν τῆς θέσεως διερχομένου νοτίου τείχους τῆς πόλεως.

Βραδύτερον ἐπεχείρησα μικρὰν ἀνακαφὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸ τῆς οἰκίας ταύτης, ἀνεῦρον δ' ὀλίγους τάφους κατεσκευασμένους καλυβοειδῶς διὰ κεραμίδων, ῥωμαϊκῶν πάντως χρόνων, οἵτινες οὐδὲν κτέρισμα εἶχον πλὴν ἑνός, ὅστις περιεῖχεν ὀλίγα μικρὰ ἐφθαρμένα ὑάλινα ἀγγεῖα. Πλησίον τοῦ τάφου διήρχετο παρὰ τὸ δυσμικὸν ἄκρον τῆς ὁδοῦ καὶ κάτωθεν τῆς οἰκίας τοῦ Κουτσούκου ὑπόνομος, ἧς τὴν διεύθυνσιν δὲν ἠκολούθησα.

F'.

Βορειότερον τῆς θέσεως ταύτης ἀντικρὺ τοῦ θεάτρου τοῦ Ἡρώδου, ἐνῷ ὁ Φάνης Δράκαρης ἔσκαπτεν ἐν τῇ αὐλῇ τῆς οἰκίας του, ἀνεῦρεν εἰς βάθος πλέον τῶν ϛ·00 τὴν γωνίαν μικροῦ, ὡς φαίνεται, οἰκοδομήματος ἐκτισμένου διὰ πώρων· τούτου σῴζονται τὰ θεμέλια καὶ μία σειρὰ ὀρθοστατῶν συνδεδεμένων πρὸς ἀλλήλους διὰ σιδηρῶν συνδέσμων, ὧν τινες ζητοειδεῖς. Πρὸς δυσμάς, ἀμέσως παρὰ τὸ κτίριον τοῦτο, φαίνεται ὅτι ἤρχιζεν ἡ στρῶσις ἑτέρου κτιρίου ὁμοίως ἐκ πώρων. Παρ' αὐτὸ εὑρίσκοντο τεμάχια μόνον μελαγγανώτων ἀγγείων (4ος αἰών;). Δυστυχῶς ἕνεκα τοῦ κινδύνου καταπτώσεως, ὅστις ἠπείλει τὴν οἰκίαν, δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐκτείνω τὴν ἔρευναν τοῦ σπουδαίου τούτου μικροῦ κτιρίου, οὗτινος ὁ προορισμὸς ἔμεινεν οὕτως ἀνεξήγητος. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀνατολικῶς πρὸ τῆς οἰκίας ἀνεῦρον εἰς βάθος 1·50-2·00 λείψανα ῥωμαϊκῶν οἰκήσεων καὶ ὀχετοῦ κεραμιδοκτίστου.

Z'.

Πρὸς δυσμὰς τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Δημητρίου τοῦ Λουμπαρδάρη ἐν τῇ μεταξὺ τῶν λόφων τῆς Πνυ-

κὸς κοιλότητι, ἐν θέσει Κατσικάδικα, ἀνευρέθη τυχαίως τάφος ἐκτισμένος κατὰ τὰς πλευρὰς διὰ μικρῶν λίθων· ἐν αὐτῷ ἀνευρέθησαν ὀλίγα κοινὰ ὑάλινα ἀγγεῖα ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ὡς κάλυμμα αὐτοῦ ἐχρησίμευεν ἡ βάσις ἐπιτυμβίου, κιονίσκου, καὶ αὐτὸς ὁ κιονίσκος (ὕψ. 1·00), ὅστις ἔφερε τὴν ἐπιγραφὴν

ΙΛΑΡΟΣ	Ἵλαρος
. . ΒΙΟΥ	. . βίου
ΜΙΛΗΣΙΟΣ	Μιλήσιος.

Ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ἀριθ. 642.

Η΄.

Ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ *ὄπισθεν τοῦ ἀνακτορικοῦ κήπου* στρατῶνος τοῦ πυροσβεστικοῦ λόχου σκαπτομένων τῶν θεμελίων οἰκήματος εὑρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἓν πήλινον εἰδώλιον (εἰκὼν 25) ὕψ. 0·25 εἰκονίζον

Εἰκὼν 25. Πήλινον εἰδώλιον καὶ ἀγγεῖα εὑρεθέντα ὄπισθεν ἀνακτορικοῦ κήπου.

γυναῖκα (μοῦσαν;) φέρουσαν χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καὶ ἔχουσαν τὴν κόμην διαδεδεμένην καὶ ἐπιμελῶς διεσκευασμένην· κάθηται αὕτη ἐπὶ πολυτελοῦς μαρμαρίνου πάντως θρόνου μεθ' ἡμικυκλικοῦ ἐρεισινώτου καὶ κρατεῖ διὰ τῆς ἀριστερᾶς λύραν· ἐν τῇ δεξιᾷ ἔχει τὸ πλῆκτρον· ἐρυθρὸν χρῶμα σῴζεται ἐνιαχοῦ τοῦ εἰδωλίου. Μετ' αὐτοῦ παρεδόθησαν ὡς εὑρεθέντα συγχρόνως καὶ τὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰκόνος μικρὰ ἀγγεῖα (ὕψ. 0·12 καὶ 0·09), οἰνοχόαι ἐκ κοινοῦ πηλοῦ φέρουσαι ἐρυθρὸν χρῶμα, λεπτὰς αὐλακώσεις περὶ τὸ κατώτερον τῆς κοιλίας, τὸ ἕτερον δ' ἐξ αὐτῶν καὶ σπειροειδές τι κόσμημα διὰ λευκοῦ χρώματος κάτωθεν τοῦ λαιμοῦ· μετ' αὐτῶν ὁμοίως εὑρέθη καὶ εἷς μικρὸς ἁπλοῦς κρίκος (ἐνώτιον). Ταῦτα προέρχονται πιθανῶς ἐκ τάφου ῥωμαϊκῶν χρόνων, ὃν δὲν ἀντελήφθησαν οἱ ἐργάται.

Θ΄.

Νοτιοδυτικῶς τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Κολοκυνθοῦς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, ἐν τῇ συνοικίᾳ «Ἄστρυφος», σκαπτομένου βόθρου ἐν τῇ Βορειανατολικῇ γωνίᾳ τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας Πέτρου Ζαλώνη ἀνεκαλύφθη εἰς βάθος 1·20 περίπου τάφος ῥωμαϊκῶν χρόνων κατεσκευασμένος διὰ πλακῶν μαρμαρίνων συνδεδεμένων κατὰ τὰ ἄκρα διὰ σιδηρῶν συνδέσμων καὶ κεκαλυμμένος ὁμοίως διὰ μαρμαρίνων πλακῶν. Ἐντὸς αὐτοῦ εὑρέθησαν μόνον τρία μικρὰ τεμάχια πηλίνου ἀτρακτοειδοῦς ἀγγείου καὶ εἷς σιδηροῦς κρίκος. Παρὰ τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ τάφου κατέκειτο ὕπτιος μέγας ἐπιτύμβιος κιονίσκος ὕψ. 1.63 καὶ διαμ. 0.60 ἔχων ἀνάγλυπτον στέφανον καὶ κατωτέρω τούτου τὴν ἐπιγραφὴν

ΔΙΟΔΩΡΟΣ	Διόδωρος
ΘΕΟΦΙΛΟΥ	Θεοφίλου
ΑΛΑΙΕΥΣ	Ἁλαιεὺς
ΓΟΝΩΙΔΕ	γόνωι δὲ
ΠΑΜΜΕΝΟΥ	Παμμένου
ΜΑΡΑΘΩΝΙΟΥ	Μαραθωνίου.

Νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ μουσείῳ ἀριθ 651.

Ι΄.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀλβανίας (ἀριθ. 11), ΒΔ τοῦ Κολωνοῦ, σκαπτομένων τῶν θεμελίων τῆς οἰκίας τοῦ ἐξ Ἄνδρου Χ. Κακλαμάνου ἀνευρέθησαν ἐντὸς τοῦ οἰκοπέδου αὐτοῦ δύο τάφοι τοῦ 4ου προφανῶς αἰῶνος ἀποτελούμενοι ἐκ λάρνακος ἐκ λίθου ἀμυγδαλίτου· εἶχον οὗτοι διεύθυνσιν ἐξ Α πρὸς Δ καὶ ἐκαλύπτοντο διὰ πλακῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ λίθου. Ὁ εἷς ἦτο σεσυλημένος ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ὡς ἐφάνη ἐκ θραύσματος κατὰ τὴν μίαν γωνίαν τοῦ καλύμματος αὐτοῦ, δι' οὗ ἀφῃρέθησαν τὰ κτερίσματα αὐτοῦ, εὑρέθησαν δὲ νῦν ἐν αὐτῷ μόνον τεμάχια δύο μαρμαρίνων ἀλαβάστων καὶ ἐφθαρμένη σιδηρᾶ στλεγγίς. Ὁ ἕτερος ἦτο ἀσύλητος καὶ ἀνήκει προφανῶς εἰς γυναῖκα· ἐν αὐτῷ εὑρέθησαν τρία μικρὰ μελανῶς γεγανωμένα πυξίδια περιέχοντα πολλὰ λευκὰ πλακούντια ψιμμιθίου, δύο πήλινα ἀλάβαστα ἐφθαρμένα καὶ ἓν χαλκοῦν κάτοπτρον μετὰ μικρᾶς λαβῆς, παρ' ᾗ εἶνε ἐγγεγλυμμένον ἀνθέμιον.

Πρὸ τοῦ οἰκοπέδου τούτου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀλβανίας ἀνευρέθη καὶ τρίτος τάφος ἀποτελούμενος ἐκ μεγάλης μαρμαρίνης λάρνακος καὶ καλυπτόμενος διὰ μεγάλης

καὶ παχείας μαρμαρίνης πλακὸς ἐχούσης σχῆμα στέγης. Ὁ τάφος εἶχε διεύθυνσιν ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον τῆς κεφαλῆς εὑρισκομένης παρὰ τὸ βόρειον μέρος.

Κατὰ τὸ μέσον περίπου τοῦ τάφου ὑπῆρχεν ἓν μικρὸν σιδηροῦν μαχαίριον καὶ εἷς ἁπλοῦς χαλκοῦς δίσκος κατόπτρου, κάτωθεν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου μικρὸν χρυσοῦν κοσμημάτιον (εἰκ. 26) ἀποτελούμενον ἐκ μικρᾶς πτερωτῆς Νίκης (ὕψ. 0·045, πρβ. Br. Mus. Cat. Jewellery πίν. XXXII ἀριθ. 1845-6) ἐχούσης τὰς χεῖρας τεταμένας· ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτῆς φύεται ἐπὶ λεπτοῦ συρματίου μικρὸς ῥόδαξ. Πόδας δὲν ἔχει ἀλλὰ κάτω ὑπάρχει μικρὰ ὀπή, εἰς ἣν ἐνετίθετο ἡ χρυσῆ σπεῖρα, ὡς φαίνεται ἐν τῇ εἰκόνι, μολονότι αὕτη ἐν τῷ τάφῳ δὲν εὑρέθη ἡνωμένη μετὰ τῆς Νίκης. Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις ἐν διαφόροις σημείοις τοῦ τάφου ὀλίγαι ξύλιναι ψῆφοι κωνικαί, ὧν τινες φέρουσιν ἴχνη χρυσώσεως. Καὶ ὁ τάφος οὗτος ἀνήκει εἰς τὸν 4ον αἰῶνα π. Χρ..

Εἰκὼν 26. Μικρὸν χρυσοῦν κοσμημάτιον τοῦ τάφου τῆς ὁδοῦ 'Αλβανίας.

ΙΑ'.

'Εκ τοῦ τοίχου τῆς αὐλῆς τῆς οἰκίας Βενετσάνου ἐπὶ τῆς *ὁδοῦ Μητροπόλεως ἀριθ. 35* ἀποτειχεισθέννα κατετέθησαν εἰς τὸ 'Εθνικὸν μουσεῖον καὶ τὰ ἑξῆς·

1). 'Ανάγλυφον ἐπιτύμβιον τῆς οἰκογενείας τοῦ *Νεικολάου*. Μῆκ. 0·72, ὕψ. 0·44, πάχ. κάτω 0·11 καὶ ἄνω 0·08. 'Ρωμ. χρόνων (εἰκ. 27). 'Αρ. Εὐρ. 'Εθν. μ. 3252.

Εἰκὼν 27. 'Επιτύμβιον ἀνάγλυφον τῆς οἰκογενείας Νεικολάου.

'Αριστερὰ ἐπὶ δίφρου ἄνευ ἐρεισινώτου ἡ σύζυγος τοῦ *Νεικολάου Στρατονείκη* κεκαλυμμένον ἔχουσα ὅλον τὸ σῶμα καὶ τὴν κεφαλὴν διὰ μακροῦ ἱματίου, δεξιὰ παρὰ τὴν γωνίαν ἵσταται αὐτὸς ὁ *Νεικόλαος*, μεταξὺ δὲ τῶν δύο, ὀλίγον μικρότερα, τὰ τέκνα αὐτῶν *Λέων* καὶ *Νεικόπολις*· ὄπισθεν τῆς Στρατονείκης εἰκονίζεται λίαν προστύπως μικρὰ θεραπαινὶς προσφέρουσα πυξίδα, μετὰ δὲ τὸν Νεικόλαον ὁμοίως προστύπως μικρὸς ὑπηρέτης.

Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει μόνον κάτω ἐξέχουσαν ταινίαν, ἐφ' ἧς πατοῦσιν αἱ μορφαί· τὸ δεξιὸν ἄκρον ταύτης λείπει, ἀριστερὰ δὲ κατὰ τὸ πλάγιον ἔχει μικρὰν ὀπήν. Ἔχει μεγάλην ἀναλογίαν πρὸς τὸ ἀνάγλυφον Att. Grabrel. ἀρ. 1743, ἴσως δ' ἦτο καὶ τοῦτο ἐντετειχισμένον εἰς ἐπιτύμβιόν τι οἰκοδόμημα

Κάτωθεν τοῦ ἀναγλύφου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ

Λέοντι καὶ Νεικοπόλει τοῖς τέκνοις
Στρατονείκη καὶ Νεικόλαος αὐτῶι.

2). 'Επιτύμβιος στήλη ἐπιμήκης, βαρβαρικῆς σχεδὸν τέχνης τῶν ἐσχάτων ῥωμαϊκῶν χρόνων· ὕψ. 0·85, πλ. 0·32 (εἰκ. 28. 'Εθν. μουσ. 3253). Εἶνε διῃρημένη εἰς τρία τετράγωνα καθ' ὕψος. 'Επὶ τοῦ ἀνωτέρου ὑπάρχει ἡ προτομὴ τοῦ νεκροῦ, ἐπὶ τοῦ δευτέρου ἱππεὺς λίαν ἐφθαρμένος καὶ ἐπὶ τοῦ κατωτάτου ἡ ἐπιγραφὴ

Γ(άιος) Πετρώνιος
Μάξιμος Γ(αΐῳ) Πετρω-
νίῳ Κρήσκεντι
ἥρωϊ.

Εἰκὼν 28. Στήλη Γ. Πετρωνίου Κρήσκεντος.

3). Τὸ ἄνω δεξιὸν μέρος ἐπιτυμβίου στήλης τοῦ 4ου ἢ 3ου αἰῶνος. Ὕψ. 0·33, πλάτ. 0·32 καὶ πάχ. 0·08. Σῴζεται μόνον τὸ ἄνω ἥμισυ νεανικῆς μορφῆς ἐν λεπτῷ βραχυχειριδώτῳ χιτῶνι, ἥτις ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερὰν ὑψοῖ τὴν δεξιάν, ἐν ᾗ ἐκράτει τι θραυσθὲν νῦν ('Εθν. μουσ. 3254, εἰκ. 29, σελ. 256).

4). Τεμάχιον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους νεκρικοῦ

Εἰκὼν 29. Τμῆμα ἐπιτυμβίου στήλης (σελ. 255).

ἀναγλύφου τοῦ 4ου αἰῶνος μετὰ μέρους τῆς συνήθους γενειοφόρου μορφῆς. Ὕψ. 0·35, πλάτ. 0·27 (εἰκ. 30). Ἐθν. μουσ. 3255.

Εἰκὼν 30. Τμῆμα ἐπιτυμβίου ἀναγλύφου.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόπου προέρχονται καὶ αἱ ἐν εἰκ. 31

Εἰκὼν 31. Ἀνδρικαὶ ῥωμαϊκαὶ κεφαλαί.

τρεῖς ἐφθαρμέναι ἀνδρικαὶ ῥωμαϊκῶν χρόνων κεφαλαὶ (ὕψ. 0·22 καὶ 0·23) μετὰ βραχείας κόμης, ὧν ἡ μία ἔχει καὶ λεπτὸν διάδημα.

ΙΒ΄.

Ὑπὸ τοῦ κ. *Μαλτσινιώτου* παρεδόθη εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν καὶ ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς τὸ Ἐθνικὸν μουσεῖον εἰκονικὴ κεφαλὴ Ρωμαίας γυναικὸς ὕψ. 0·22, ἐφθαρμένη λίαν, ἔχουσα τὴν κόμην ὀπίσω ἄνωθεν τοῦ τραχήλου εἰς παχὺν κύκλον περιδεδεμένην (εἰκ. 32). Ἐθν. μουσ. 3001.

ΙΓ΄.

Εἰκ. 32. Ῥωμαϊκὴ κεφαλὴ γυναικός.

Κατ' ἰούλιον 1911 κατεσχέθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας Πειραιῶς ἐν τῇ ἁμάξῃ τοῦ ἁμαξηλάτου Λεφάκη τὸ ἐν εἰκ. 33 μέρος ἀναγλύφου τοῦ 4ου αἰῶνος. Συλλογῆς Πειραιῶς ἀρ. 328.

Σῴζεται μόνον τὸ ἄνω μέρος τῆς ἐπιτυμβίου στήλης μετὰ τῆς ἡμικυκλικῆς κορυφῆς. Αἱ παραστάδες φέρουσιν ἰωνικὰ ἐπίκρανα. Ὕψ. 0·55, πλ. 0·65. Τῆς παραστάσεως σῴζεται μόνον

Εἰκὼν 33. Ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον Προξενίδου καὶ Μενίππης.

δεξιὰ ἡ κεφαλὴ γυναικὸς (ἥμισυ περίπου φυσικοῦ μεγέθους) ἐστραμμένη πρὸς ἀριστερά, ἐν τῷ μέσῳ δ' ἀνδρικὴ γενειοφόρος κεφαλή, ἀμφότεραι τῶν καλλίστων τύπων τοῦ 4ου αἰῶνος· ἀριστερὰ σῴζεται πρὸς τούτοις ἐλάχιστον τμῆμα μορφῆς καθημένης.

Ἐπὶ τοῦ ἐπιστυλίου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφὴ

Προξενίδης. Μενίππη.
Ἀριστοδίκη Προξενίδου Στειριέως γυνή.

Ἐν τῷ ἡμικυκλίῳ τῆς κορυφῆς παρίστανται ἀμελέστερόν πως ἐν τῷ μέσῳ Σειρὴν κρούουσα τὴν λύραν καὶ ἑκατέρωθεν θρηνοῦσα καὶ τίλλουσα τὴν κόμην γονατιστὴ γυνὴ ἐρειδομένη διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐπὶ κυλινδρικοῦ τινος πράγματος ἀγνώστου χρήσεως εὑρισκομένου ἐπὶ τοῦ ἄκρου τῆς βάσεως τοῦ ἡμικυκλίου.

Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης.

Ἐτυπ. 18.4.12.

Ἀθηνῶν εὑρήματα

ὑπὸ

Ἀντωνίου Κεραμοπούλου.

Ἀντικαταστήσας ἐπί τινα χρόνον τὸν ἔφορον τῆς Ἀττικῆς κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1911 ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ συλλέξω ἀρχαιότητάς τινας ἢ νὰ κάμω παρατηρήσεις τινὰς ἀρχαιολογικάς, ἃς ἔκρινα καλὸν νὰ δημοσιεύσω ἐνταῦθα συντόμως.

Α΄.

Παρὰ τὴν ὁδὸν Βουλιαγμένης καὶ Σπυρομήλιου οὐχὶ μακρὰν τῆς ὁδοῦ Ἀναπαύσεως (παρὰ τὴν ἀρχαίαν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν εἰς Σούνιον) οἰκοδομουμένης τῆς οἰκίας Ἀλεξ. Πριονᾶ εὑρέθησαν τρεῖς τάφοι καλυπτόμενοι διὰ μεγάλων κακῶς εἰργασμένων πλακῶν μαρμάρου, ἀνήκοντες δ' εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ὡς ἐξάγεται ἔκ τινων εὐτελῶν ἀγγείων, ἐν οἷς ἓν ἐκ διαφανοῦς ὑάλου ληκύθιον.

Β΄.

Κατὰ τὴν ὁδὸν Νέγρη, ἐκεῖ, ἔνθα νοτιώτερον αὐτῆς ἑνοῦται ἡ λεωφόρος Συγγροῦ πρὸς τὴν ὁδὸν Φαλήρου διὰ βραχείας ὁδοῦ (ὁ χάρτης Ι τοῦ Judeich ἐνταῦθα δὲν εἶνε ἀκριβής), κτιζομένης τῆς οἰκίας Μαλτσινιώτου καὶ εὐτρεπιζομένης ταύτης τῆς μικρᾶς ὁδοῦ δι' ἀποκομίσεως χωμάτων, ὥστε νὰ γίνῃ ἠπία ἡ ἕνωσις, ἀπεκαλύφθη τὸ ἀρχαῖον τεῖχος τῆς πόλεως καὶ ἐν μέρει ἀφῃρέθησαν αἱ μεγάλαι ἐκ κροκαλοπαγοῦς λίθου πλίνθοι αὐτοῦ μετενεχθεῖσαι παρὰ τὸ φυλακεῖον ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ὀλυμπίου Διός. Ὁ οὕτως εὑρεθεὶς τοῖχος δύναται νὰ εἶνε ὁ ΝΔ τοῦ Α πύργου τῶν Διομειῶν (?) πυλῶν τοῦ Judeich (*Topogr. von Athen* πίν. Ι καὶ σελ. 131 ἑξ.), ἀλλ' ἡ σκαφὴ δὲν ἐξετάθη οὕτως, ὥστε νὰ φανῇ, ὅτι ἐνταῦθα σχηματίζεται πύργος. Ἀκριβῶς ἔξω τοῦ τείχους εὑρέθησαν τάφοι τινὲς ῥωμαϊκοί, ἐν οἷς εὑρέθησαν ληκύθιά τινα τῶν λεγομένων δακρυδόχων, ἐξ ὧν καταφαίνεται, ὅτι οἱ τάφοι δὲν εἶνε πολὺ παλαιοί. Οἱ τάφοι ἦσαν κατεσκευασμένοι διὰ πλακῶν, ἐν αἷς μία μεγάλη κεραμὶς (σωλὴν) μαρμαρίνη ἡμίεργος καὶ ἓν ἀνάγλυφον (**εἰκ. 1**) ἱερείας τῆ Ἴσιδος ἐλλιπὲς τὰ ἄνω (ὕψ. σῳζόμενον 0·80, πλάτ. ἄνω 0·48, κάτω δὲ 0·53, πάχ. μέγιστον 0·15, ὑπὸ τὸ ἀνάγλυφον κενὸς χῶρος ὕψ. 0·26. Αἱ παραστάδες τοῦ κοίλου ἐπιπέδου τοῦ ἀναγλύφου ἔχουσιν ἄνω πλ. 0·055, κάτω δὲ 0·08, παρὰ δὲ τὴν βάσιν αὐτῶν διαβαθμίζονται ἅπαξ εἰς πάχος μεῖζον ὡς εἰ πρὸς σχηματισμὸν βάσεως), ὅπερ εἶνε terminus post quem διὰ τὴν χρονολογίαν τῶν τάφων. Ἡ γυνὴ εἶνε ὀρθία ἐλλιπὴς νῦν τὴν κεφαλήν, ἐστραμμένη δὲ πρὸς τὸν θεατήν· ἡ δεξιὰ ἀνυψοῦται κεκαμμένη πρὸ τοῦ στήθους κρατοῦσα σεῖστρον βλαβέν, ἡ δ' ἀριστερὰ καθειμένη κρατεῖ τὸν σίκλον (situlam) φέροντα βραχὺν πόδα. Μέρος τῆς κόμης καταπίπτει κατὰ τὸ σύνηθες ἐν τοιαύταις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Φορεῖ χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, ὅπερ δένεται εἰς κόμβον πρὸ τοῦ στήθους καὶ ἕνεκα τούτου ἡ πτυχὴ αὐτοῦ γίνεται βραχυτέρα ἔμπρὸς κάτω καὶ ἐξέχουσα. Ἀπὸ τοῦ ἀριστεροῦ δὲ ὤμου κατέρχεται πρὸς τὸ δεξιὸν γόνυ καὶ ἀποσβέννυται ὄπισθεν παχεῖα συνεστραμμένη πτυχὴ ἢ ἴσως ἡ κροσσωτὴ παρυφὴ τοῦ ἱματίου.

Εἰκὼν 1. Στήλη ἐπιτύμβιος ἐξ Ἀθηνῶν δεικνύουσα ἱέρειαν τῆς Ἴσιδος κρατοῦσαν σεῖστρον καὶ σίκλον.

Ὅτι ἡ Ἶσις ἐλατρεύετο ἐν Ἀθήναις, ἵνα μὴ εἴπωμεν περὶ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Ἐλευσῖνος, εἶνε γνωστόν, ἀλλ' αἱ εἰς αὐτὴν ἀναφερόμεναι ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν τὸ μὲν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ δὲ κατὰ τὴν νῦν ἐκκλησίαν τῆς Μητροπόλεως (πρβ. IG III 203, 896, 905, 923), οὐδεμία δ' ἐν κτιρίῳ ἀρχαίῳ δυναμένῳ ν' ἀποδοθῇ εἰς ἱερὸν τῆς Ἴσιδος. Τὸ δημοσιευόμενον ἐνθάδε ἐπιτύμβιον ἀνάγλυφον βεβαίως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τοπογραφικὴν δύναμιν περὶ ναοῦ τινος τῆς Ἴσιδος, καὶ ἂν ἀκόμη ἤθελεν εὑρεθῇ ἐν τῇ ἀρχικῇ αὐτοῦ θέσει.

Προσέτι εὑρέθη αὐτόθι ἐν σχήματι πλίνθου (μήκ. 1·20, πλ. 0·55, πάχ. 0·29) σαθρὸς πῶρος, ὅστις ἀνῆκε βεβαίως εἰς θεμελίωσίν τινα πάλαι, ἀλλ' ἔπειτα ἐχρησιμοποιήθη (ὡς δεικνύουσιν ἐγκοπαί τινες) εἰς ἄλλον σκοπόν. 'Επὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς καὶ εἰς ἀπόστασιν 0·08 ἀπὸ τῆς κορυφῆς φέρει ἁδρῶς γεγλυμμένον τῆς τετραγώνου ἐργασίας ἑρμῆν ἐπὶ βάθρου οἱονεὶ ἱδρυμένον. Τὸ ὅλον ὕψος τοῦ εἰκονίσματος τούτου εἶνε 0·14.

'Επιγραφὴ εὑρέθη μία καὶ αὕτη ἀκατανόητος. Κεῖται ἐπὶ κυβικῆς ἕδρας ἐκ μαρμάρου ὑμηττίου, ἄνω λείας ἐπιπέδου, ἐχούσης δὲ τὰ χείλη ἐμπρός, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐξέχοντα καὶ ὑποβασταζόμενα ἐμπρὸς ὑπὸ δύο κατὰ τὰς γωνίας παραστάδων μετ' ἐπικράνου. Αἱ κατακόρυφοι πλευραὶ ὑπὸ τὰ χείλη καὶ εἰς ἀπόστασιν 0·09 ἀπ' αὐτῶν παραλλήλως δὲ πρὸς αὐτὰ ἤτοι ὁριζοντίως ἔχουσιν ἐμπρὸς καὶ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐλαφρῶς ἀνάγλυπτον ταινίαν πλ. 0·035. Μεταξὺ δ' αὐτῆς καὶ τῶν χειλέων εἶνε ἡ ἐπιγραφὴ (ὕψος γραμμάτων 0·018).

ΑΥ   Λ
Β

Τὰ γράμματα εἶνε κατὰ τὰ ἄκρα τῶν γραμμῶν παχύτερα, οἷα ἐμφανίζονται κατὰ τὸν β΄ π. Χρ. αἰῶνα. Μεταξὺ τοῦ Υ καὶ Λ εἶνε χῶρος δύο γραμμάτων, ἀλλ' οὐδέποτε εἶχον χαραχθῇ οὔτ' ἐνταῦθα οὔτε ὑποκάτω ἄλλα πλὴν τῶν ἄνω δημοσιευομένων. 'Η ἐπιφάνεια τοῦ λίθου διατηρεῖται καλῶς. 'Υποκάτω ὁ λίθος δεικνύει δύο τόρμους σιδηροῦς ἐν μολύβδῳ. "Ολον ὕψος τῆς ἕδρας 0·49, μῆκ. 0·70.

'Αμέσως ἔξω τοῦ τείχους τῆς πόλεως καὶ παρ' αὐτοὺς τοὺς τάφους εὑρέθη αὐτόθι καὶ ἀσβεστόκτιστος τοῖχος ἀγνώστου πάχους, ὅστις δύναται νὰ ἀνήκῃ εἴς τουρκικόν τινα πύργον, ὃν φέρει ἡ παράδοσις ἐνταῦθα κείμενον καὶ οὗ ἕνεκα ἡ θέσις καλεῖται *Πυργάρι* ἐν τοῖς κτηματικοῖς τίτλοις τῆς οἰκογενείας Δοντᾶ, παρ' ἧς ἔμαθον, ὅτι καὶ τοῦρκοι στρατιῶται ἐφύλασσόν ποτε ἐνταῦθα τὴν ἐκ τῆς θαλάσσης ὁδόν.

Γ΄.

'Αριστερὰ τῷ καταβαίνοντι τὴν ὁδὸν Πειραιῶς ἀπέναντι τοῦ ἐργοστασίου τοῦ φωταερίου καὶ τῆς ὁδοῦ Περσεφόνης ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Μιχαὴλ Μαντζούνη, κειμένῃ εἰς ἀνώνυμον πάροδον, ἀνασκαπτομένης τῆς αὐλῆς εὑρέθησαν αἱ ἐνταῦθα δημοσιευόμεναι δύο ἀνάγλυπτοι ἐπιτύμβιοι στῆλαι. 'Αμφότεραι εἶνε ἀρίστης διατηρήσεως.

'Η πρώτη στήλη (**εἰκὼν 2**· εὑρετ. ἀριθ. 3054) ἔχει ὑψ. 0·77, πλ. κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν 0·45, κάτω 0·465, ἐπὶ τοῦ γείσου 0·485, πάχος μέγιστον 0·10. 'Η ἐπι-

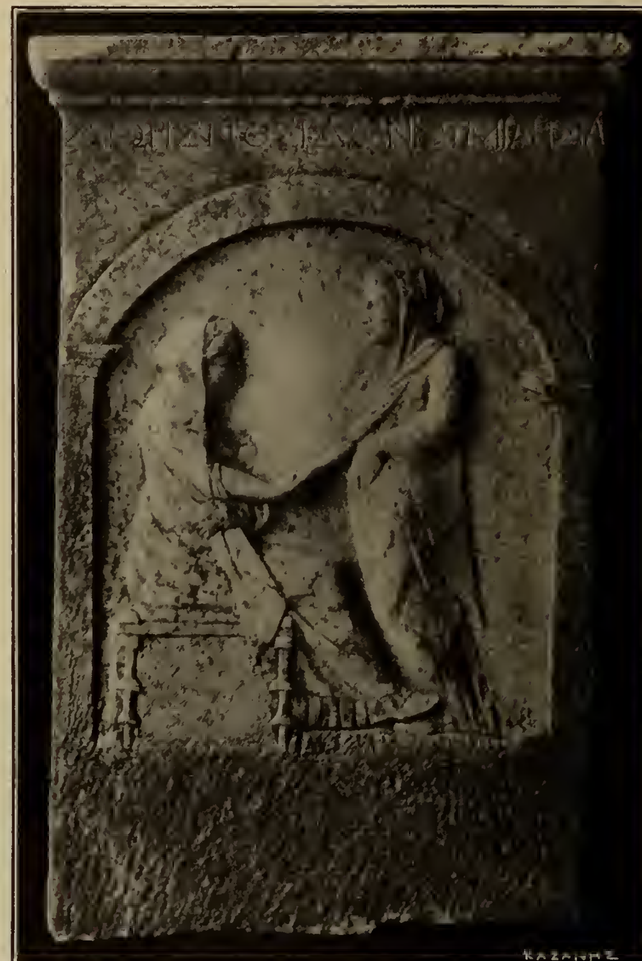

Εἰκὼν 2. Στήλη ἐπιτύμβιος Δωρίδος Μιλησίας ἐξ 'Αθηνῶν.

γραφὴ λέγει:

ΔΩΡΙΣΠΟΣΙΔΩΝΙΟΥΜΙΛΗΣΙΑ
Δωρὶς Ποσιδωνίου Μιλησία.

'Υπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ὑψοῦται ἐπὶ παραστάδων τόξον, ὑφ' ὃ δύο γυναῖκες περιβεβλημέναι χιτῶνα καὶ ἱμάτιον καλύπτον καὶ τὸ κρανίον δίκην καλύπτρας. 'Η πρώτη κάθηται ἐπὶ θρόνου τορευτοῦ ἄνευ ἀνακλίσεως καὶ βλέπουσα πρὸς τὰ δεξιὰ δίδει τὴν δεξιὰν εἰς τὴν ἑτέραν ὀρθίαν γυναῖκα. 'Η ἀριστερὰ κρατεῖ ἀντικείμενόν τι παρεμφερὲς πρὸς κλειστὰ κρόταλα ἢ ψαλίδα.

'Η ἑτέρα στήλη (**εἰκὼν 3**· εὑρετ. ἀριθ. 3053) εἶνε ἀετωματώδης, ἔχει ὁλικὸν ὕψος 0·86, πλ. ἄνω κατὰ τὴν βάσιν τοῦ ἀετώματος 0·38, κάτω δὲ 0·41 καὶ μέγιστον πάχ. 0·11. 'Εν τῷ ἀετώματι ἀνάγλυπτος φιάλη πρανής. 'Η ἐπιγραφὴ λέγει:

ΙΣΙΓΕΝΗΣ	'Ισιγένης
ΕΠΙΤΥΝΗΧ	'Επιτυν⟨η⟩χ
ΑΝΟΝΤΟΣ	άνοντος
ΜΕΙΛΗΣΙΟΣ	Μειλήσιος.

Εἰκὼν 3. Στήλη ἐπιτύμβιος 'Ισιγένους Μειλησίου ἐξ 'Αθηνῶν.

'Εν στ. 2 εἶχε χαραχθῆ περιττῶς Η μετὰ τὸ Ν καὶ ἀπεξέσθη εἶτα. 'Υπὸ τὴν ἐπιγραφὴν ἔχει καὶ ἡ στήλη αὕτη τόξον, ὑφ' ὃ ἁπλοῦται τὸ βαθύτερον πεδίον, ἐν ᾧ ἵσταται ἀνάγλυπτος ἀντωπὸς ὁ 'Ισιγένης φορῶν ἱμάτιον καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς κρατῶν διὰ γραπτοῦ ποτε πιθανῶς σχοινίου μικρὸν κύνα. Περὶ τοῦτον διατηροῦνται ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος.

Τὰ ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τούτοις ὀνομαζόμενα πρόσωπα εἶνε ἄγνωστα ἄλλοθεν, ὁ ἀρχιτεκτονικὸς δὲ κόσμος καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀνάγει τὰς στήλας εἰς τοὺς ῥωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ πρώτη ὅμως εἶναι ἐπιμελεστέρας ἐργασίας καὶ ἴσως παλαιοτέρα (πρβ. καὶ τὴν διαφορὰν τῆς ὀρθογραφίας ἐν τῇ λέξει *Μειλήσιος*).

Δ'.

'Ο Judeich (*Topographie von Athen* σ. 339) μνημονεύει τῶν λειψάνων κιονοστοιχίας τινὸς κειμένης παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον καὶ πρὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς 'Αγίας Αἰκατερίνης[1] κατὰ τὴν συμβολὴν τῆς ὁδοῦ Λυσικράτους καὶ τῆς ὁδοῦ 'Αδριανοῦ. 'Επειδὴ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1911 οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας ἔμελλον νὰ διαρρυθμίσωσι τὴν πρὸ τῆς ἐκκλησίας πλατεῖαν, ἐκρίθη καλὸν νὰ ἐρευνηθῇ ὁ τόπος πρότερον, ἡ δὲ 'Αρχαιολογικὴ 'Εταιρεία ἀνέθηκεν εἰς ἐμὲ τὴν ἔρευναν ταύτην.

Γενομένης λοιπὸν σκαφῆς, ἧς ὁ χαρακτὴρ ἦτο δοκιμαστικός, ἀπεκαλύφθησαν ὁλόκληροι ἀμφότεροι οἱ τέως ἐν μέρει φανεροὶ κίονες (εἰκ. 4 καὶ 5), ἐπίσης δὲ

Εἰκὼν 4 δεικνύουσα ῥωμαϊκὴν στοὰν ἰωνικὴν ἐν 'Αθήναις παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον.

καὶ ὁ στυλοβάτης, ὢν εἰς βάθος 3·00 ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σημερινοῦ ἐδάφους καὶ ἀποτελούμενος ἐκ μιᾶς σειρᾶς λίθων, ὑφ' ἣν ὑπάρχουσιν ἐνιαχοῦ ἕτερα λιθάρια.

Τὸ κτίσμα τοῦτο διακόπτεται ἀποτόμως πρὸς Β,

[1] 'Η ἐκκλησία αὕτη πιθανῶς ἄλλοτε ἐκαλεῖτο *τῶν 'Αγίων Θεοδώρων*, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὴν ἐπιγραφὴν IG III 636 (=CIG 373), ἥτις καὶ νῦν κεῖται ὡς βάσις τῆς ἁγίας Τραπέζης ἐν τῷ ἱερῷ τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ἄνθρωποι δέ μ' ἐβεβαίωσαν περὶ ἀλλαγῆς τοῦ ὀνόματος τῆς ἐκκλησίας.

ἔνθα ἄρχεται ἕτερον νεώτερον, κατὰ δὲ τὸ ἀντίθετον μέρος φαίνεται καμπτόμενον εἰς ὀρθὴν γωνίαν πρὸς Α. Ἡ καμπὴ αὕτη δὲν ἐξητάσθη ἀρκούντως, ἄλλως τε καὶ ἐπειδὴ ἐκώλυεν ἡ ὁδὸς καὶ μεγάλα τεμάχια τοῦ ἐπιστυλίου τοῦ αὐτοῦ κτιρίου, ᾠκοδομημένα ἐνταῦθα νεώτερον ὡς τοῖχος ἐπιπολαιοτέρου κτιρίου, οὗ καὶ ἕτεροι τοῖχοι εὑρέθησαν, θεμελιούμενοι 1·25 ὑψηλότερον τοῦ στυλοβάτου τῆς στοᾶς, καὶ πίθοι δὲ μεγάλοι συντετριμμένοι διατηροῦντες εἰσέτι κατὰ τὸν πυθμένα μέλαινάν τινα μᾶζαν ὡς ἴζημα ἐλαίου. Εἰς τὸ αὐτὸ ὕψος εὑρέθη βορειότερον καὶ ὑδραγωγεῖόν τι. Εἰς τὸ ὕψος τῆς θεμελιώσεως τοῦ νεωτέρου τούτου κτιρίου οἱ ὄρθιοι κίονες τῆς στοᾶς ἔχουσι ζώνην, δεικνύουσαν ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους ἦτό ποτε εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον· καὶ ὑψηλότερον δέ, εἰς τὸ σημεῖον τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, οἱ κίονες φέρουσιν ἑτέραν ὁμοίαν ζώνην.

Οἱ δύο σῳζόμενοι ὄρθιοι ἰωνικοὶ κίονες ἔχουσιν ἄνευ τῶν κιονοκράνων καὶ τῆς βάσεως ὕψος 4·35, μετὰ τῆς βάσεως δὲ 4·55. Ἡ περίμετρος κάτω μετρεῖ 1·75. Εἶνε μονόλιθοι ἀρράβδωτοι καὶ ἐξ ὑποκυάνου ὑμηττίου πιθανῶς μαρμάρου. Πρὸς Ν τοῦ νοτίου τῶν ἱσταμένων τούτων κιόνων εὕρηται κατὰ χώραν ἡ βάσις ἑτέρου κίονος καὶ τὸ κάτω μέρος αὐτοῦ, συντετριμμένον ὅμως καὶ σφόδρα ἐρρωγός. Ἔτι νοτιώτερον εἶνε ὁ κατὰ τὴν καμπὴν τῆς στοᾶς ἄκρος κίων, οὗ σῴζεται κατὰ χώραν ἡ βάσις καὶ εἷς σπόνδυλος αὐτοῦ· ὁ κίων οὗτος ἄρα δὲν ἦτο μονόλιθος. Πρὸς Β τοῦ βορείου τῶν ἱσταμένων κιόνων ὑπὸ τὴν ἀσκαφῆ γῆν ἀντιστοιχεῖ ἡ θέσις ἑνὸς κίονος, ὅστις πεπτωκὼς σῴζεται ὁλόκληρος καὶ εἶνε κατακεκλιμένος ἐπὶ τῶν χωμάτων· ἔτι δὲ βορειότερον εἶνε ἡ βάσις ἑτέρου κίονος κατὰ χώραν. Ὁ βόρειος τῶν ἱσταμένων κιόνων καὶ ὁ πεπτωκὼς ἔχουσι τρεῖς ἑκάτερος κοιλότητας ἀντιστοίχους καὶ χρησίμους πρὸς στήριξιν δοκῶν ἐν χρόνοις καθ' οὓς ἡ στοά, περιληφθεῖσα πιθανῶς εἰς τὸ μεταγενέστερον κτίσμα, εἶχε μεταποιηθῆ προσφόρως πρὸς τὰς ἀνάγκας τούτου.

᾿Επὶ τῶν ἱσταμένων κιόνων κεῖται μία «πλὰξ» ἐπιστυλίου ἀπὸ κέντρου εἰς κέντρον τῶν κιόνων διήκουσα, ἕτερα δ' ἐπιστύλια κατάκεινται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ ἐπὶ τῶν κιόνων ἐπιστύλιον φέρει πρὸς Δ, ἤτοι πρὸς τὴν ὁδὸν Ἀδριανοῦ-Λυσικράτους, τρεῖς κοιλότητας, ἐν αἷς ἐκοιτάζοντο τὰ ἄκρα δοκῶν σχηματιζουσῶν τὸν ὑπόστῳον χῶρον. Ὥστε ὁ τοῖχος τῆς στοᾶς ἔκειτο δυτικῶς τῆς κιονοστοιχίας, ἡ δὲ στοά, ἀντιθέτως πρὸς τὴν γνώμην τοῦ Judeich (ἔ. ἄ.), ἔβλεπε πρὸς Α. Τοῦτο πιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ στυλοβάτου, ὅστις πρὸς Δ μὲν εἶνε ἀκατέργαστος, πρὸς Α δὲ καλῶς εἰργασμένος.

Ἡ ὅλη ἐργασία τοῦ κτίσματος ἐλέγχει χρόνους ταπεινούς, νομίζω δὲ ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἐκτισμένον ἐπὶ Παυσανίου.

᾿Ανατολικώτερον τῆς στοᾶς ὑπάρχει στόμιον φρέατος (εἰκ. 5, ***γ***) ἢ δεξαμενῆς κεκαλυμμένον διὰ μεγάλης

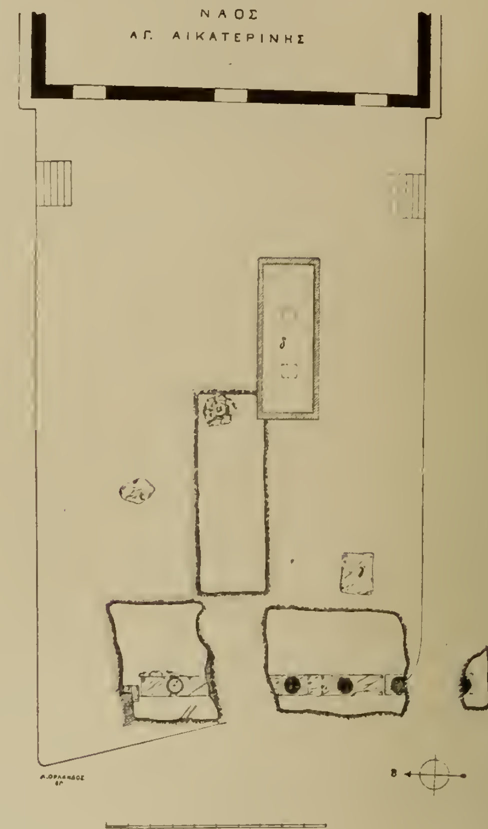

Εἰκὼν 5. Κάτοψις ἐρειπίων στοᾶς παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον καὶ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης ἐν Ἀθήναις.

πλακός, ὅμοιον δὲ στόμιον ὡσαύτως κεκεκαλυμμένον εἶνε καὶ κατὰ τὸ σημεῖον ***β***. Εἰς τὸ σημεῖον ***α*** εὑρέθη ἕτερον κτιστὸν δι' ἀσβέστου στόμιον πλῆρες χωμάτων. Τοῦτο ἐκαθαρίσθη ἐν μέρει, φαίνεται δὲ ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν παραπλεύρως δεξαμενὴν ***δ*** κτιστὴν δι' ὀπτῶν πλίνθων καὶ ἀσβέστου.

᾿Επειδὴ τὰ φρέατα ταῦτα καὶ ἡ δεξαμενὴ κεῖνται ἐν τῷ χώρῳ, ὃν ἐναγκαλίζεται ἡ στοά, δὲν εἶνε δὲ πιθανὸν ὅτι θὰ ἔκειντο ἔξω παντὸς περιβόλου, συνάγεται πιθανῶς, ὅτι ἡ στοὰ καὶ ὁ ἐν αὐτῇ χῶρος ἀνήκουσιν εἴς τι δημόσιον ἢ μᾶλλον ἰδιωτικὸν κτίριον, οἶκόν τινα ἐπιφανοῦς πολίτου τῶν ὑστέρων ῥωμαϊκῶν χρόνων. Ἡ στοὰ εἶνε ἡ περιβάλλουσα τὴν ὕπαιθρον αὐλήν, ἐν ᾗ ἔκειτο ἡ δεξαμενὴ καὶ τὰ φρέατα ἀμφότερα ἢ τὸ ἕτερον μόνον, τοῦ ἑτέρου ἀναγομένου ἴσως εἰς ἄλλους χρόνους καὶ ἄλλην ἐνταῦθα κατάστασιν πραγμάτων.

᾿Εκ τῶν ἐπὶ μέρους εὑρημάτων μνημονεύω μιᾶς βάσεως ἰωνικοῦ κίονος μαρμαρίνης, μικροτέρας ἢ ἡ τῶν

κιόνων τῆς στοᾶς, ἑνὸς μεγάλου κορινθιακοῦ κιονοκράνου, ὁμοίου πρὸς τὸ κατὰ τὸ ΒΑ πρόπυλον τοῦ περιβόλου τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀλυμπιείου ἀποκείμενον, τὸ ἀναγόμενον ὑπὸ τοῦ Βερσάκη (*Ὁ περίβολος τοῦ Ὀλυμπιείου ἐπὶ Ἁδριανοῦ*, ἐν Ἀθήναις 1910 σ. 16) εἰς τὴν κοσμοῦσαν ἐσωτερικῶς τὸν περίβολον ἐκεῖνον συναφῆ κιονοστοιχίαν. Προσέτι μνημονεύω κολοβῆς λεοντοκεφαλῆς μαρμαρίνης ἐξ ὑδρορρόης (εἰκ. 6, α), ξένης βεβαίως πρὸς τὴν στοάν, παιδικῆς μαρμαρίνης χειρὸς (εἰκ. 6, γ) κρατούσης πτηνόν, καὶ γόνατος μεγάλου μαρμαρίνου ἀγάλματος ἐνδεδυμένου (εἰκ. 6, β).

Εἰκὼν 6. Γλυπτὰ εὑρεθέντα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον ῥωμαϊκῆς στοᾶς.

Πήλινα ἀντικείμενα ἀξιομνημόνευτα εἶνε κακόπλαστά τινα τρισκελῆ σκεύη (**εἰκ.** 7), ἅτινα ὑπομιμνήσκουσί με

Εἰκὼν 7. Πήλινα τρισκελῆ σκεύη.

τὰς ἀγνῦθας ἢ βάσεις πρὸς ὑποβάστασιν ἀγγείων, ἀλλὰ βεβαίαν τινὰ ἐξήγησιν τῶν ἀντικειμένων τούτων δὲν δύναμαι νὰ δώσω (πάχ. 0·01-0·015, ἀπόστασις ἀπὸ κορυφῆς εἰς κορυφὴν τῶν σκελῶν 0·05-0·075).

Ἐπιγραφαὶ εὑρέθησαν δύο. Ἡ πρώτη ἐκ πεντελησίου μαρμάρου πανταχόθεν κολοβὴ εἶνε ἑλληνικῶν χρόνων καὶ σῴζει μόνον τὰ ἑξῆς γράμματα (ὕψ. 0·03) οὐχὶ στοιχηδὸν διατεταγμένα (τὰ τοῦ δευτέρου στίχου εἶνε πυκνότερα):

Γ Ε
Ε Δ Ι

Ἡ ἑτέρα ἐπιγραφὴ εἶνε ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐξ ὑμηττίου μαρμάρου διατηροῦντος τὴν παλαιὰν ἐπιφάνειαν μόνον ἐμπρὸς (μῆκ. 0·42, ὕψ. 0·21) καὶ ἐπάνω (βάθος 0·25). Τὸ σῳζόμενον μέρος τῆς τριστίχου ἐπιγραφῆς (ὕψ. γραμμ. 0·023) λέγει·

'ΚΛΗΣΚΡΑΤΙΟΥΑΧΑΡΝ
ΙΩΝΟΣΛΑΜΠΤΡΕ
ΥΤΟΥΑΔΕΛΦΗΙ

. . . ι]κλῆς Κρατίου Ἀχαρν[εὺς
. . . Φορμ;]ίωνος Λαμπτρε[ὺς
τῆι ἑα]υτοῦ ἀδελφῆι.

Τὰ μνημονευόμενα ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ πρόσωπα εἶνε ἄγνωστα. Εἷς Κράτιος Ἀχαρνεὺς γνωστὸς (Kirchner *Prosopogr.* 8766) εἶνε παλαιότερος.

Εὑρέθη προσέτι εἰς ὕψος 0·60 ὑπὲρ τὸν στυλοβάτην τῆς στοᾶς ἀνάγλυφον κολοβόν, ἀναθηματικὸν (**εἰκ.** 8),

Εἰκὼν 8. Ἀνάγλυφον ἀναθηματικὸν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς τῆς παρὰ τὸ Λυσικράτειον μνημεῖον ῥωμαϊκῆς στοᾶς.

ἀνῆκον εἰς καλοὺς χρόνους, τὸν δ' πιθανῶς αἰῶνα, ἄλλοθεν μεταπεσὸν ἐνταῦθα, ἀποκεκρουσμένον ἄνω καὶ ἔχον μῆκος μὲν 0·375, ὕψ. δεξιὰ μὲν 0·21, ἀριστερὰ δὲ 0·14 καὶ πάχ. 0·08. Δεξιὰ ἐπὶ θρόνου κάθηται ἱματιοφόρος ἀνὴρ βλέπων πρὸς ἀριστερὰ (λείπει τὸ ἀπὸ τῆς ὀσφύος καὶ ἄνω) καὶ πατῶν ἐπὶ ὑποποδίου. Πρὸ αὐτοῦ βωμὸς τετράγωνος. Ὄπισθεν τοῦ βωμοῦ διακρίνεται ἐνδεδυμένη μορφή. Ἀριστερὰ τοῦ βωμοῦ τρεῖς ἄνδρες ἐρχόμενοι ἐξ ἀριστερῶν καὶ βλέποντες πρὸς τὸν βωμὸν καὶ τὸν καθήμενον ἄνδρα καὶ ἔχοντες τὴν δεξιὰν ὑψωμένην ὡς ἐν δεήσει. Οὐδὲν σύμβολον ὑπάρχει πρὸς χαρακτηρισμὸν τῶν προσώπων τῶν τε ἄλλων καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου καθημένου, ὅπερ εἶνε βεβαίως θεός.

Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος.

Εις Λευκάδος Κορινθιακὴν επιγραφὴν (Herwerden LGSD λ. *Βυφραίον*).

Μεταγραπτέον *Εὔφραίον*.

Β. Λ.

Εις Ιθάκης επιγραφὴν (IG IX¹ 673).

Μεταγραπτέον ὧδε·

Ωικοδομήθη αὕτη ἡ [(εκκλησία ἡ οικία κττ.)] διὰ συν-
δρομῆς καὶ εξόδων τοῦ πανιε-
ρωτάτου ἁγίου δεσ[(πότου *δεῖνος* καὶ ανε-)]
[(καινίσθη ἡ ανιστορήθη ἡ ἱστορήθη) - - - - - διὰ σπου]
5 δῆς καὶ φροντίδος - -
αυτοῦ Σπυρίδωνος - -
- - -

Β. Λ.

Σίλλυβοι τῆς ΑΕ τοῦ 1911.

Α') Συγγραφεῖς τῶν πραγματειῶν.

Απ. Ἀρβανιτόπουλος· Θεσσαλικαὶ ἐπιγραφαί· σελ. 123-128 καὶ 129-149.
— Εἰς Θεσσαλικὰς ἐπιγραφάς· σελ. 244-245.
Σ. Βάσης· Ἐπιγραφικά· σελ. 211-214.
Ν. Βέης· Εἰς Χριστιανικὰς καὶ Βυζαντιακὰς ἐπιγραφάς· σελ. 97-107 (πρβ. 245).
— Μετεώρου πίναξ ἀφιερωθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλίσσης Παλαιολογίνης· σελ. 177-185.
Φρ. Βερσάκης· Καλυδωνίου κάπρου θήρα ἐν ἀναγλύφῳ Πρεβέζης· σελ. 186-191.
— Ζαβέρδας στήλη ἐπιτύμβιος· σελ. 191-192.
Ι. Βογιατζίδης· Ἐπιγραφαὶ ἐξ Ἄνδρου· σελ. 69-78.
Χρ. Γιαμαλίδης· Ἄλλη πλευρὰ τοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ βωμοῦ τῶν δώδεκα θεῶν· σελ. 174-177.
Στ. Δραγούμης· Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα· σελ. 121-123 καὶ 214-222
— Ἐπίμετρον εἰς ΑΕ 1911, 122 (Β' καὶ Γ')· σελ. 222.
Δ. Εὐαγγελίδης· Λακωνικαὶ ἐπιγραφαί· σελ. 193 198 (πρβ. 243).
— Εἰς Σπάρτης ἐπιγραφὴν ἀντιγραφεῖσαν ὑπὸ Fourmont (CIG 1426)· σελ. 199.
Π. Καστριώτης· Γυθείου ἄγαλμα ἐπιτύμβιον (πίν. 5)· σελ. 118-121.
Αντ. Κεραμόπουλος· Δελφικὴ λατύπη: 3). Ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων. 4). Ἡ βάσις τῶν ἀκροθινίων τῆς Μαραθῶνι μάχης. 5). *Ἀρχικλᾶ;*· σελ. 159-168.
— Ἀθηνῶν εὑρήματα· σελ. 257-261.
Κ. Κουρουνιώτης· Ἐρετρικαὶ ἐπιγραφαὶ (πίν. 1-2)· σελ. 1-38.
— Ἐξ Ἀττικῆς· σελ. 246-256.
Β. Λ(εονάρδος)· Εἰς Κυνοσάργους ἐπιγραφήν· σελ. 128.
— Λυκοσούρας ἀγάλματα ἐπὶ νομίσματος· σελ. 193.
— Εἰς Λευκάδος Κορινθιακὴν ἐπιγραφήν· σελ. 262.
— Εἰς Ἰθάκης ἐπιγραφήν· σελ. 262.
Γ. Οἰκονόμος· Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς· σελ. 222-242.
Αν. Ὀρλάνδος· Ἡ κρήνη τῆς Λυκοσούρας· σελ. 200-206.
Γ. Παπαβασιλείου· Ἐπιγραφὴ Ξενοκρατείας· σελ. 79-81.
— Εἰς Ταμυνῶν ἐπιγραφήν· σελ. 81-82.
— Ἐπιγραφαὶ Χαλκίδος· σελ. 83.
— Εἰς τὰς *L. Ziehen* Leges Graecorum sacras, 1906· σελ. 84-97.
Πέτρ. Παπαγεωργίου· Ἐργατῶν σήματα καὶ ὀνόματα ἐπὶ τῶν μαρμάρων τοῦ θεάτρου τῆς Θεσσαλονίκης· σελ. 168-173.
Κ. Ρωμαῖος· Ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ· 149-159.
Ι. Σβορῶνος· Πραξιτέλους: Δημήτηρ καὶ Κόρη καὶ Ἴακχος ἐν Ἀθήναις (πίν. 3-4)· σελ. 39-52.
Ἀνδρ. Σκιᾶς· Φαρῶν τοπογραφικὰ καὶ ἐπιγραφικά· 107-118.
— Ἐξήγησις δύο δυσερμηνεύτων ἐπιγραφῶν· σελ. 207-211.
Ν. καὶ Μ. Χαβιαρᾶ· Ἐπιγραφαὶ Περαίας τῆς Ροδίων· 52-69.
Φρ. Χίλλερ· Πολύβιος;· σελ. 242-243.

Β') Ὕλη:

α'). Ἀνασκαφαί τοπογραφία.

Ἀττικῆς: Ἐξ Ἀττικῆς (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 246-256.
» Ἀθηνῶν εὑρήματα (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ 257-261.
Δελφικὴ λατύπη: 3). Ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων. 4). Ἡ βάσις τῶν ἀκροθινίων τῆς Μαραθῶνι μάχης (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ. 159-167.
Εἰς Θεσσαλικὰς ἐπιγραφάς (Ἀ. Ἀρβανιτόπουλος)· σελ. 245, Δ'.
Θεσσαλονίκης θεάτρου: ἐργατῶν σήματα καὶ ὀνόματα (Π. Παπαγεωργίου)· σελ. 168-173.
Φαρῶν τοπογραφικὰ καὶ ἐπιγραφικὰ (Ἀ. Σκιᾶς)· σελ. 107-118.

β'). Τέχνη.

Ἄνδρου ἀνάγλυφα ἐπιγεγραμμένα (Ἰ. Βογιατζίδης)· σελ. 73 (δύο) καὶ 77.
Ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ (Κ. Ρωμαῖος)· σελ. 149-159.
Ἀττικῆς: Πραξιτέλους Δημήτηρ καὶ Κόρη καὶ Ἴακχος ἐν Ἀθήναις (Ἰ. Σβορῶνος) σελ. 39-52.
» Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα (Στ. Δραγούμης)· σελ. 220-222.
» ἐπιτύμβιον Φιντίου τοῦ καὶ Ἰωνικοῦ (Γ. Οἰκονόμος)· σελ. 238-239.
» Ἐξ Ἀττικῆς (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 246-256.
» Ἀθηνῶν εὑρήματα (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ. 257-261.
Γυθείου ἄγαλμα ἐπιτύμβιον (Π. Καστριώτης)· σελ. 118-121.
Ἐπιδαύρου βωμὸς τῶν δώδεκα θεῶν (Χρ. Γιαμαλίδης)· σελ. 174-177.
Ἐρετρίας ἀνάγλυφον ἐπιγεγραμμένον (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 33.
Ζαβέρδας στήλη ἐπιτύμβιος (Φρ. Βερσάκης)· σελ. 191-2.
Θεσσαλονίκης θεάτρου: βάθρον θρόνου καὶ ἀνάγλυφα (Π. Παπαγεωργίου)· σελ. 168-173.
Λυκοσούρας ἀγάλματα ἐπὶ νομίσματος (Β. Λ[εονάρδος])· σελ. 193.
» κρήνη (Ἀ. Ὀρλάνδος)· σελ. 200-206.
» Πολύβιος; (Φρ. Χίλλερ)· 242-243.
Μετεώρου: Παλαιολογίνης βασιλίσσης πίναξ (Ν. Βέης)· σελ. 177-185.
Νικοπόλεως (Πρεβέζης): Καλυδωνίου κάπρου θήρα (Φρ. Βερσάκης)· σελ. 186-191.

γ'). Ἐπιγραφική.

Ἄνδρου ἐπιγραφαὶ (Ἰ. Βογιατζίδης)· σελ. 69-78.
Ἀρκαδικοὶ ἑρμαῖ (Κ. Ρωμαῖος)· σελ. 149-159.
Ἀττικῆς: Ξενοκρατείας ἐπιγραφὴ (Γ. Παπαβασιλείου)· σελ. 79-81.
» κλπ.: Ἀρχαιολογικὰ φροντίσματα (Στ. Δραγούμης)· σελ. 121-123 καὶ 214-222.
» Εἰς Κυνοσάργους ἐπιγραφὴν (Β. Λ[εονάρδος])· σελ. 128.
» Ἐξήγησις δύο δυσερμηνεύτων ἐπιγραφῶν (Α. Σκιᾶς)· σελ. 207-211.
» κλπ.: Ἐπιγραφικὰ (Σ. Βάσης)· σελ. 211-214.
» ἐκ τῆς ἐν Ἀθήναις ἀγορᾶς ἐπιγραφαὶ (Γ. Οἰκονόμος)· σελ. 222-242.
» Ἐξ Ἀττικῆς (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 249-256.
» Ἀθηνῶν εὑρήματα (Ἀ. Κεραμόπουλος)· σελ. 257-261.
Δελφικὴ λατύπη: 3). Ἡ στοὰ τῶν Ἀθηναίων. 4). Ἡ βάσις τῶν ἀκροθινίων τῆς Μαραθῶνι μάχης (Α. Κεραμόπουλος)· σελ. 159-167.
Ἐρετρικαὶ ἐπιγραφαὶ (Κ. Κουρουνιώτης)· σελ. 1-38.
Ζαβέρδας στήλη ἐπιτύμβιος (Φρ. Βερσάκης)· σελ. 191-2.

Γ'). Εἰκόνες

'Ετυπ. 9.5.12.

Ἐκδοθήσεται τόδε (τεύχους 3ου καὶ 4ου σελ. 129–266) τῇ 17.5.12.

Ἐτυπ. 16.5.12

Δ΄). Ὀνόματα καὶ πράγματα

ὑπὸ Γ. Π. Οἰκ.

Α

Αἰσχρύβης Αἰμ 'Ερετρ. 19 (III 2).
Αἰσχρύβης Θεοδώρου Φαλλ 'Ερετρ. 15 (III 111).
Αἰσχρύβης Πολυχάρου Αἰγ 'Ερετρ. 17 (I 5).
Αἰσχρύβης ἰδὲ 'Εργοχάρης.
Αἴσχρων 'Αρίστωνος Περα 'Ερετρ. 18 (II 28).
Αἴσχρων 'Εχελαίου 'Ερετρ. 22 (II 14).
Αἴσχρων Θεοφίλιος Φαλλ 'Ερετρ. 16 (II 138).
Αἴσχρων 'Ιππονίκου Στυρ 'Ερετρ. 11 (I 83).
Αἴσχρων Μνησιμάχου Ραφ 'Ερετρ. 11 (II 64).
Αἴσχρων Αἰγ 'Ερετρ. ἰδὲ Κτηρίας Α.
Αἰσχυλίων Βιότου ἐκ Χυ 'Ερετρ. 12 (I 91)
Αἰσχύλος 'Ερετρ. 21 (II 6).
Αἰσχύλος "Αγνωνος ἐξ Εσ 'Ερετρ. 11 (III 51).
Αἰσχύλος Γλαυκίου Φαλ 'Ερετρ. 11 (I 51).
Αἰσχύλος Δισχύτου 'Αφαρ 'Ερετρ. 19 (III 11).
Αἰσχύλος Εὐδημίδου ἀπὸ Κ 20 (III 33).
Αἰσχύλος Παραμόνου Ζαρ 'Ερετρ. 11 (I 62).
Αἰσχύλος Παραμόνου Οἰν 'Ερετρ. 13 (I 35).
Αἰσχύλος Φαν... 'Ερετρ. 10 (III 24).
Αἰσχύλος Στυρ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Ιολιγένης Α.
Αἰσχύλος ἰδὲ 'Ιπποσθένης Α. (Ταμυνῶν).
Αἰσχύλου 'Ραφ 'Ερετρ. ἰδὲ Νικανδρίδης Αἰ.
Αἰσχύλος ἰδὲ Νικόμαχος.
Αἰσχύλος Οἰν 'Ερετρ. ἰδὲ Παράμονος Α.
Αἰσχύλος ἐκ Χᾶ 'Ερετρ. ἰδὲ Πειθόλαος Α.
Αἰσωποκλῆς Φιλοκύδου ἐγ Ν 'Ερετρ. 14 (I 65).
Αἴσωπος Νίκωνος ἐγ Ν 'Ερετρ. 16 (II 157).
Αἰώνιος 'Αγίου Δισ 'Ερετρ. 13 (II 141).
'Ακεσάνωρ "Ανδριος; 75 (ἀρ. 21).
'Ακεστίδης 'Αντικρίτου Ζαρ 'Ερετρ. 10 (III 37). 15 (I 95).
'Ακεστίδης Τιμανδρίδου Ζαρ 'Ερετρ. 14 (III 76).
ἀκροθίνια ἐν Δελφοῖς 163.
'Ακτείδης ἰδὲ Εὐκλείδης.
'Ακτεὺς Γρ 'Ερετρ. ἰδὲ Φιλογείτων 'Α.
'Αλέας 'Αθηνᾶς νόμος ἱερὸς 91 (ἀρ. 62).
'Αλέξανδρος Καλλικλέου Ζαρ 'Ερετρ. 13 (III 14)
'Αλέξανδρος Κήττιος 232 (στ. 5).
'Αλέξανδρος Σκαμβωνίδης 232 (στ. 26).
'Αλεξίβιος Διομ. 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αλέξιππος 'Α.
'Αλεξικράτης 'Αλεξιβίου Διομ. 'Ερετρ. 15 (II 94).
'Αλεξικράτης 'Αλεξιδομου Αἰγ. 'Ερετρ. 18 (I 52).
'Αλέξιππος 'Αριστομένου 'Αφαρ 'Ερετρ. 19 (II 17).
'Αλκίας 'Αριστονόου Φαλλ 'Ερετρ. 15 (II 119).
'Αλκίας Βουδιο 'Ερετρ. 23 (I 27).
'Αλκιδάμαντις Οἰν. 'Ερετρ. ἰδὲ Εὐκτείδης 'Α.
'Αλκίδας Στυρ 'Ερετρ. ἰδὲ Νεστέλης 'Α.
'Αλκίμαχος Αὐξημάδου ἐγ Ν 'Ερετρ. 15 (III 115).
'Αλκίνους Πέτρ 'Ερετρ ἰδὲ Δημόκριτος 'Α.

"Αμβρυσσος πόλις Φωκίδος 245 (Ε').
'Αμεινοκλῆς Οἰαίου 'Εγ "Ω 'Ερετρ. 18 (I 27).
'Αμεινοκλῆς Σιλπάδου Στυρ 'Ερετρ. 18 (I 55).
'Αμεινοκλῆς ἰδὲ 'Αμεινοτέλης, Εὔμοιρος.
'Αμεινόνικος Δαφνίωνος Οἰν 'Ερετρ. 15 (II 93).
'Αμεινόνικος Οἰν ἰδὲ Δαφνίων 'Α. 'Ερετρ.
'Αμεινοτέλης 'Αμεινοκλέους [Ρ|α[φ] 'Ερετρ.12 (III 109).
'Αμνᾶς Κλεοχάρου 'Αφαρ 'Ερετρ. 19 (III 77).
'Αμπελίων 'Αναξικράτου 'Αφαρ 'Ερετρ. 18 (II 53).
'Αμύντας 'Επιχάρου Ζαρ 'Ερετρ. 15 (III 129).
'Αμύντας Παιονίδης 232 (στ. 17).
'Αμύντας Φρεάρριος 232 (στ. 24).
'Αμύντας Ζαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Δήμαρχος 'Α.
'Αμύντας 'Ιστ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Εξήκεστος 'Α.
'Αμύντας ἰδὲ Παραμονίδης.
'Αμφιδάμας 'Αμφικλείδου ἐκ Φη 'Ερετρ. 19 (II 14).
'Αμφίδημος ἰδὲ 'Αθηνόδωρος. Θέωρος.
'Αμφιθείδης ἰδὲ 'Αμφικράτης.
'Αμφικλείδης ἐκ Φη 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αμφιδάμας.
'Αμφικλείδης ἰδὲ Μικίνης.
'Αμφικλείδης ἀπὸ Κυ 'Ερετρ. ἰδε Σώφιλος 'Α.
'Αμφικλῆς Εὐφρονίου Οἰνο 'Ερετρ. 14 (I 38).
'Αμφικράτης 'Αμφιθείδου ἐκ Τ 'Ερετρ. 10 (III 33)
'Αμφικράτης 'Αντιφῶντος ἐκ Ταμ 'Ερετρ. 23 (II 6).
'Αμφικράτης ἰδὲ 'Αμφίκριτος. 'Αμφίνικος.
'Αμφικράτης Αἰγ 'Ερετρ. ἰδὲ Πολύευκτος 'Α.
'Αμφίκριτος 'Αμφικράτους Στυρ 'Ερετρ. 10 (II 18).
'Αμφίκριτος Εὐκρίτου Φλι 'Ερετρ 12 (I 119).
'Αμφίμαχος Λαμπτρεὺς 229 (στ. 30).
'Αμφίμαχος ἰδὲ Εὔκριτος.
'Αμφιμέδων ἰδὲ Καλλικλῆς.
'Αμφίνικος 'Αμφικράτου Ζαρ 'Ερετρ. 13 (II 137).
'Αμφίνικος 'Επικράτου Πετρ 'Ερετρ. 20 (II 38).
'Αμφίνικος 'Ηγησιπόλιδος Φλι 'Ερετρ. 14 (II 71).
'Αμφίνικος Κτησιφῶντος 'Ερετρ. 22 (II 12).
"Αμφιος ἰδὲ Δίων.
'Αμφιπτόλεμος 'Αρχεπτολέμου Πε 'Ερετρ. 18 (I 58).
'Αμφιπτόλεμος Μνησιθείδου ἐκ Τ 'Ερετρ. 15 (III 107).
'Αμφίστρατος 'Αφαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Κλεόστρατος Α.
'Αμφίτιμος Ζαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Πόρος 'Α.
'Αμφιχαρίδης Φαλάνθου Οἰν 'Ερετρ. 16 (II 136).
ἀμφορεῖς γεωμετρ. ῥυθμοῦ ὡς τάφοι παιδίων 247-8. ἀ. Παναθηναϊκοὶ 225.
ἀνάγλυφα· 'Αθηνῶν· 239. 252-6. 257-261: "Ανδρου. 73. 77. 'Επιδαύρου· 174. 'Ερετρίας 33. 38. Ζαβέρδας 192. Θεσσαλονίκης 173. Νικοπόλεως (Πρεβέζης) 186.
'Αναξίβιος Εὐδημίδου Χαλκιδεὺς 83 (ἀρ. 4).
'Αναξίδοτος 'Απολλοδώρου Μακεδὼν 'Ερετρ. 25.

'Αριστόδημος Τηλείδου 'Ιστία 'Ερετρ. 23 (Ι 33).
'Αριστόδημος Τιμηγένου Ζαρ 'Ερετρ. 12 (ΙΙ 89).
'Αριστόδημος Γρυ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστέας 'Α.
'Αριστόδημος ἐκ Σκοτούσσης ἰδὲ Αὐτόβουλος 'Α.
'Αριστόδημος Φαλ ἰδὲ 'Αριστόβουλος 'Α. 'Ερετρ.
'Αριστόδημος ἰδὲ Κέφαλος. Πλούταρχος. Πίσταρχος 'Α.
'Αριστοδίκη Προξενίδου Στειριέως γυνὴ 256 (ΙΓ').
'Αριστόδικος Περ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστεὺς 'Α.
'Αριστοκλείδης 'Αριστοκλέου Αἰγ 'Ερετρ. 20 (ΙΙΙ 50).
'Αριστοκλείδης Σωκλέου Γρυγ 'Ερετρ. 20 (ΙΙ 43).
'Αριστοκλείδης Γρυγ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστοκλῆς 'Α
'Αριστοκλείδης Ταμυ 'Ερετρ. 24 (Ι 14. 15).
'Αριστοκλῆς 'Αριστοκλείδου Γρυγ 'Ερετρ. 19 (ΙΙ 72).
'Αριστοκλῆς 'Αριστοφῶντ[ος 'Ερετρ. 10 (ΙΙΙ 28).
'Αριστοκλῆς Δημίππου 'Αφαρ 'Ερετρ. 18 (Ι 68).
'Αριστοκλῆς Μύρτωνος Φαλ 'Ερετρ. 11 (Ι 65).
'Αριστοκλῆς Τιμοκράτευς 'Ρόδιος 58 (ἀρ. 39).
Αριστοκλῆς Φίλωνος Τρικκαῖος Θεσσ. 133 (68,10).
'Αριστοκλῆς 'Ιστ 'Ερετρ. 23 (Ι 29)
'Αριστοκλῆς Ζαρ 'Ερετρ. 14 (Ι 43)
'Αριστοκλῆς Αἰγ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστοκλείδης 'Α
'Αριστοκλῆς Γοννεὺς Θεσσ. ἰδὲ Φιλώτας 'Α.
'Αριστοκλῆς Ζαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Φιλόστρατος 'Α. καὶ Παράμονος 'Α.
'Αριστοκλῆς Οἰν 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστοφῶν 'Α.
'Αριστοκλῆς Περ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστόβιος 'Α.
'Αριστοκλῆς Στυρό 'Ερετρ. ἰδὲ Δημάριστος 'Α.
'Αριστοκλῆς ἐκ Χ 'Ερετρ. ἰδὲ Διονύσιος 'Α.
'Αριστοκράτης Στυρ 'Ερετρ, ἰδὲ Διονύσιος 'Α.
'Αριστοκράτης 'Αντικράτου Αἰγ 'Ερετρ. 19 (ΙΙΙ 81).
'Αριστοκράτης Αἰγ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αντικράτης 'Α.
'Αριστοκράτης 'Αφαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Φιλόξενος 'Α.
'Αριστοκράτης Στυρ ἰδὲ 'Αριστοφάνης 'Α.
'Αριστοκράτης Χολλείδης 232 (στ. 28).
'Αριστόκριτος 'Αριστάρχου Ζαρ 'Ερετρ. 14 (ΙΙ 52)
'Αριστόκριτος 'Αριστομένου ἐγ Ν 'Ερετρ. 13 (ΙΙ 32).
'Αριστόκριτος 'Επιμέλου Ζαρ 'Ερετρ. 11 (ΙΙ 77).
'Αριστόκριτος ἐκ Βῶ 'Ερετρ. 24 (Ι 8).
'Αριστόκριτος Λάκεθε 'Ερετρ. 22 (ΙΙ 6).
'Αριστόκριτος ἰδὲ 'Αριστομένης, 'Αριστόνικος, Καλλιγείτων.
'Αριστόλαος Ζαρ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστόνους 'Α.
'Αριστόλαος Κλεάρχου Ραφ 'Ερετρ. 15 (ΙΙ 104).
'Αριστόλοχος ἰδὲ Θήριππος.
'Αριστομαχίδας 'Αρκα: ἀναθεὶς ἀρκαδ. ἑρμῆν 151 (3).
'Αριστόμαχος 'Αριστομήδου Στυρ 'Ερετρ. 18 (ΙΙ 24).
'Αριστόμαχος Μνησιμάχου Πέτρ 'Ερετρ. 20 (ΙΙ 27).
'Αριστόμαχος Τελεσάρχου καθ' υἱοθ. 'Αριστομάχου Κασαρεύς, 'Ρόδου 56 (ἀρ. 29).
'Αριστόμαχος 'Ρόδιος 60 (ἀρ. 50).
'Αριστομένης 'Αριστοκρίτου ἐγ Ν 'Ερετρ. 12 (Ι 132).
'Αριστομένης Πυθοδώρου Οἰνο 'Ερετρ. 16 (ΙΙΙ 155).
'Αριστομένης Σκύθου ἐκ Χυτ 'Ερετρ. 19 (ΙΙΙ 93).
'Αριστομένης ἰδὲ 'Αριστόκριτος, Φρουραρχίδης.
'Αριστομένης 'Αφαρ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αλέξιππος 'Α.
'Αριστομένης Γονν. Θεσσ. ἰδὲ Χάρης 'Α.
'Αριστομένης Δισμ 'Ερετρ. ἰδὲ Σωστρατίδης 'Α.
'Αριστομένης Πέτρ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστογένης 'Α.
'Αριστομήδης Κοινέως Ζαρ 'Ερετρ. 10 (Α 21).
'Αριστομήδης Στυρ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστόμαχος 'Α.
'Αριστομήδης Φαλ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Ωρωπιάδης 'Α.
'Αριστόνικος 'Αριστοκρίτου Δισ 'Ερετρ. 13 (ΙΙ 139).
'Αριστόνικος Ταμ Ερετρ. ἰδὲ Εὔμοιρος 'Α.
'Αριστόνους 'Αριστολάου Ζαρ 'Ερετρ. 14 (ΙΙΙ 83).
'Αριστόνους Μιξιδήμου Ζαρ 'Ερετρ. 12 (ΙΙ 127).
'Αριστόνους Φιλώτα Γονν. Θεσσ. 142 (80,12)
'Αριστόνους πρόξενος καὶ εὐεργέτης 'Ερετριέων 26.
'Αριστόνους ἰδὲ 'Αριστόλαος, 'Αριστοφάνης. Θεόπομπος, Κλεῖτος.
'Αριστόνους Φαλ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αλκίας 'Αριστόδημος, 'Ηγησίμαχος.
Ἄριστος ἰδὲ Παράμονος.
'Αριστοτέλης [Θ]εομάντιδος ἐκ Τη 'Ερετρ. 11 (Ι 46).
'Αριστοτέλης 'Ιέρωνος Θεσσ. 136 (72 5).
'Αριστοτέλης Φαλλ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστέας 'Α.
'Αριστότιμος Λαμπτρεὺς 229 (στ. 12).
'Αριστοφάνης 'Αριστοκράτου Στυρ 'Ερετρ. 14 (Ι 68).
'Αριστοφάνης 'Αριστόνου Ζαρ 'Ερετρ. 12 (ΙΙ 106).
'Αριστοφάνης Κριτολάου Θεσσαλ. 124.
'Αριστοφάνης Γονν. Θεσσ. ἰδὲ Ἄλεξανδρος 'Α.
'Αριστόφιλος 'Ρόδιος 63 (ἀρ. 56).
'Αριστοφῶν 'Αρίστωνος ἐγ Ὦ 18 (ΙΙΙ 66) ἰδὲ καὶ Δημύλος 'Α.
'Αριστοφῶν 'Αριστοκλέου Οἰν 'Ερετρ. 15 (Ι 127).
'Αριστοφῶν ἰδὲ 'Αριστοκλῆς.
'Αρίστων Αἰνέου Φαλλ 'Ερετρ. 13 (ΙΙ 35)
'Αρίστων ('Αμβρύσιος) ἐπιγρ. Δελφῶν 245.
'Αρίστων 'Αρίστωνος 'Αφαρ 'Ερετρ. 18 (Ι 45).
'Αρίστων 'Αρίστωνος ἐγ Ὦ 'Ερετρ. 18 (Ι 54).
'Αρίστων Αἰθαλίδης 232 (στ. 20).
'Αρίστων 'Αρίστωνος Αἰθαλίδης 232 (στ. 6).
'Αρίστων 'Αφαρ 'Ερετρ. ἰδὲ Πολύστρατος 'Α.
'Αρίστων ἰδὲ Μνήμων.
'Αρίστων Περα 'Ερετρ. ἰδὲ Αἴσχρων 'Α.
'Αρίστων ἐγ Ὦ 'Ερετρ. ἰδὲ 'Αριστοφῶν.
'Αριστώνυμος 'Αγαθωνύμου ἐγ Ὦ 'Ερετρ. 20 (Ι 33).
'Αριστώνυμος 'Αριστάρχου Γρυγ 'Ερετρ. 20 (Ι 47).
'Αριστώνυμος Κριτοδήμου Οἰν 'Ερετρ. 16 (ΙΙΙ 134).

Β

Γ

Δ

Ἐτυπ. 22.6.12

Ε

Ἐτυπ. 26.6.12

Ε. Πυθόδωρος Ε.
Εὐκλῆς ἰδὲ Φιλιστίδης.
Εὐκράτης Εὐχάρου Ζαρ Ἐρετρ. 13 (Ι 142).
Εὐκράτης Κράτωνος ἐγ Ὦ Ἐρετρ. 19 (III 76).
Εὐκράτης Προξένου Ὠρωπόθε Ἐρετρ. 22 (II 10).
Εὐκράτης Σωκρατίδου ἐγ Ν Ἐρετρ. 12 (Ι 131).
Εὐκράτης ἰδὲ Εὐχάρης.
Εὐκρατίδης ἰδὲ Ἀντίδωρος.
Εὔκριτος Ἀγρυλεὺς 229 (στ. 16).
Εὔκριτος Ἀμφιμάχου Φλι Ἐρετρ. 12 (Ι 115).
Εὔκριτος Κηρυκίδου Γρυγ Ἐρετρ· 20 (II 48).
Εὔκριτος Λακε Ἐρετρ. ἰδν Σώστρατος Ε.
Εὔκριτος ἰδὲ Ἀμφίκριτός, Δαμόκριτος.
Εὐκταῖος Ἀρκεφίλου Ζαρ Ἐρετρ. 13 (III 33).
Εὐκταῖος Εὐκτήμονος Ζαρ Ἐρετρ. 12 (Ι 95).
Εὐκταῖος Φαλλ Ἐρετρ. ἰδὲ Καλλικλῆς Ε., Κρατῖνος Ε.
Εὐκταῖος ἐγ Ὦ Ἐρετρ. ἰδὲ Βίοττος Ε.
Εὐκταῖος ἰδὲ Εὐκτήμων.
Εὐκτείδης Ἀλκιδαμάτιδος Οἰν Ἐρετρ. 15 (II 86).
Εὐκτείδης Εὐκλείδου Ζαρ Ἐρετρ. 11 (II 68).
Εὐκτείδης Κρατίνου Φαλ Ἐρετρ. 11 (III 81).
Εὐκτείδης Ζαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Παράμονος Ε.
Εὐκτημονίδης Ἐρετρ. ἰδὲ 22 (Ι 21).
Εὐκτήμων Δημοκίδου ἐγ Ν 15 (III 101].
Εὐκτήμων Εὐκταίου Ζαρ Ἐρετρ. 11 (II 75).
Εὐκτήμων Κλειτάρχου Ζαρη Ἐρετρ. 10 (Α 12).
Εὐκτήμων Νικοστάσιδος Οἰνο Ἐρετρ. 16 (Ι 162).
Εὐκτήμων Βουδ Ἐρετρ. ἰδὲ Φιλιστίδης Ε.
Εὐκτήμων Οἰνο Ἐρετρ. ἰδὲ Ἀθηνίων Ε, Λύσιππος, Νικόστασις.
Εὐκτήμων ἐγ Ν. Ἐρετρ. ἰδὲ Δημοκύδης Ε.
Εὐκτήμων ἰδε Εὐκταῖος.
Εὐμαρείδης Ἐρετρ. 17 (Ι 2).
Εὐμαρείδης Ζαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Νικοκλείδης Εὐ. Στρέβις Εὐ.
Εὐμαρείδης Περα Ἐρετρ. 19 (Ι 11).
Εὐμαρείδης Ταμυν Ἐρετρ. ἰδὲ Τίμων Ε.
Εὐμαρείδης ἰδὲ Εὐβοΐσκος, Ποδώνυμος.
Εὐμάρ[ης] Ἐρετρ. ἰδὲ Μνησιπτόλεμος Ε.
Εὔμαχος ἰδὲ Κλεόμαχος.
Εὔμηλος Χολλείδης 232 (στ. 29).
Εὔμνηστος ἀπὸ Κυ Ἐρετρ. ἰδὲ Ἀρχένοθος Ε.
Εὔμοιρος Ἀμεινοκλέου Ῥαφι Ἐρετρ. 13 (II 143).
Εὔμοιρος Ἀριστονίκου Ταμ Ἐρετρ. 23 (Ι 9).
Εὔμοιρος Ἐλπινίκου Φλι Ἐρετρ. 12 (II 96).
Εὔμοιρος Εὐστράτου Γρυγ Ἐρετρ. 20 (II 56).
Εὔμοιρος Πολυκρατίδου Οἰνο Ἐρετρ. 14 (Ι 77).
Εὔμοιρος Σωγένου Ζαρ Ἐρετρ. 14 (III 55).
Εὔμοιρος Ἀφαρ Ἐρετρ ἰδὲ Μοιρέστρατος Ε. Νίκων Ε.
Εὐνομίδης Ἀφαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Οἰαῖος Ε.
Εὐνομίδης ἰδὲ Νίκων.
Εὔνομος Πυθίνου Ζαρη Ἐρετρ. 16 (Ι 138).
Εὔνομος Πυθονίκου Ζαρ Ἐρετρ. 14 (Ι 75).
Εὔνομος Τυ Ἐρετρ. ἰδὲ Κόροιβος Ε.
Εὔξεινος ἰδὲ Μύρτων.
Εὐπάλαμος Μ — Ἐρετρ. 10 (Α 4).
Εὐπάτωρ Λαμπτρεὺς 229 (στ. 29).
Εὐπάτωρ Ὑβάδης 232 (στ. 32.
Εὐπόλεμος Νικασίου Θεσσ. ἐκ Μητροπόλεως 138 (74.7).
Εὐπόλεμος Φρύνου Γοννεὺς Θεσσ. 132 (67,16).
Εὔπολις Αγαθοκλέους Ἀθην. 241 (XV).
Εὔπολις Λυσάνδρου Ἀφαρ Ἐρετρ. 17 (II 12).
Εὐρησίβιος Ἀφαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Εὐρησίδημος Ε.
Εὐρησίδημος Εὐρησιβίου Ἀφαρ Ἐρετρ. 20 (II 35).
Εὐριπίδης Ἀξιονίκου Γρυ Ἐρετρ. 24 (II 4).
Εὐριπίδης Ἀφαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Πολυκλῆς Ε.
Εὐρυβάτης Ἐρετρ. 21 (II 7).
Εὐρώπα Αἰγυπτία ἱέρεια Ἀρτάμιτος, Ῥόδου 55 (ἀρ. 23).
Εὐρώπιαι κίονες Γονν. Θεσσ. 148 (88,9).
Εὔρωπος πολίχνη Θεσσαλ. 148.
Εὐστράτιος (Ἅγιος)· εἰκὼν αὐτοῦ 181.
Εὔστρατος Γρυγ Ἐρετρ. ἰδὲ Εὔμοιρος Ε.
Εὐτέλης Ὀνησιβίου ἀπὸ Κυ Ἐρετρ. 19 (Ι 21).
Εὐτέλης Περ Ἐρετρ. ἰδὲ Νικοτέλης Ε.
Εὐτέλης ἰδὲ Εὐτελίδης, Πλάτων.
Εὐτελίδης Εὐτέλου Φλι Ἐρετρ. 13 (III 23).
Εὐτύχης ἀπὸ Κυ Ἐρετρ. ἰδὲ Ἀριστόβιος.
Εὐτυχίδης Ἀφροδισίου Δαιδαλίδης 252 (ἀρ. 23).
Εὐφάνης Δηλίου Αἰγ Ἐρετρ. 18 (III 39).
Εὐφάνης Εὐφέροντος Οἰν Ἐρετρ. 11 (III 45).
Εὐφάνης Εὐφιλήτου Φλι Ἐρετρ. 15 (Ι 87).
Εὐφάνης Τελεστράτου Φλι Ἐρετρ. 15 (Ι 90).
Εὐφάνης ἰδὲ Πολύβουλος.
Εὐφανίσκος Πεισαγόρα Ῥόδιος 66 (ἀρ. 64).
Εὐφέρων ἰδὲ Εὐφάνης.
Εὐφίλητος Δωροθέου ἀπὸ Κυ Ἐρετρ. 19 (Ι 77).
Εὐφίλητος ἀπὸ Κ Ἐρετρ. ἰδὲ Γόγασος Ε. Ἐπικράτης. Ἐγδοκίδης Ε.
Εὐφίλητος Φλι Ἐρετρ. ἰδὲ Εὔβιος Ε Εὐφάνης Ε.
Εὔφημος Δημίππου Ζαρ Ἐρετρ. 12 (II 115).
Εὔφημος Εὐδήμου Γοννεὺς 129 (Α 4).
Εὔφημος Κλεωνύμου Φλι Ἐρετρ. 11 (Ι 86).
Εὔφημος Ἀφαρ Ἐρετρ. ἰδὲ Φχνοσθένης Ε.
Εὔφημος ἰδὲ Δήμιππος.
Εὐφορβίδας Τρικκαῖος Θεσσ. 133 (68,9).
Εὐφραίνων Περ Ἐρετρ. ἰδὲ Παύσων Εὐφρ.
Εὐφραίων ἀντὶ Βυφραίων 262.
Εὐφρανείδας Εὐφράνορος Ῥόδιος 63 (ἀρ. 55).

Ζ

Η

Θ

Ἐτυπ. 6.7.12

Κ

'Ετυπ. 10.7.12

Λ

Ν

'Ετυπ. 19.7.12

Ξ

O

Π

Ἐτυπ. 23.7.12

Ρ

Σ

Τ

'Ετυπ. 25.7.12

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Τέλος τῆς ΑΕ τοῦ 1911.

Ἐτυπ. 31.7.12